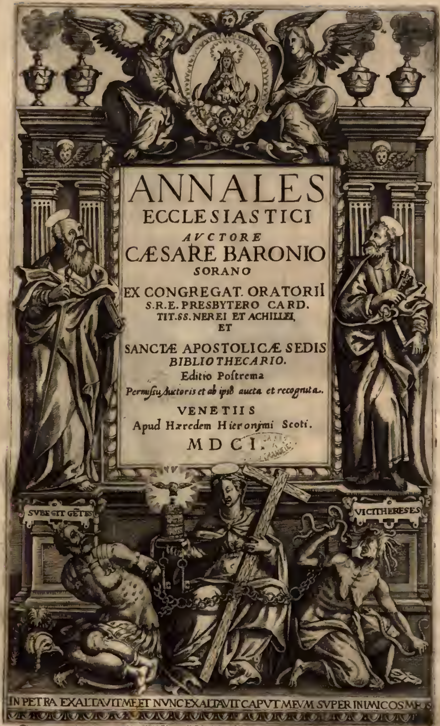
9
19 F
7

ANNALES ECCLESIASTICI

AVCTORE

CÆSARE BARONIO

SORANO

EX CONGREGAT. ORATORII
S.R.E. PRESBYTERO CARD.
TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI,
ET
SANCTÆ APOSTOLICÆ SEDIS
BIBLIOTHECARIO.

Editio Poſtrema

Permiſſu Auctoris et ab ipſo aucta et recognita.

VENETIIS
Apud Hæredem Hieronymi Scoti.
MDCI.

ANNALES ECCLESIASTICI

AVCTORE

CAESARE BARONIO SORANO

CONGREGATIONIS ORATORII

PRESBYTERO.

Nunc vero Tituli Sanctorum Martyrum Nerei & Achillei S. R. E. Cardinale Bibliothecario Apoſtolico.

Tomus Primus.

VENETIIS, M DC.

Apud Hæredem Hieronymi Scoti.

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO PATRI ET D. N. SIXTO QVINTO PONTIFICI MAXIMO

CÆSAR BARONIVS CONGREGATIONIS Oratorij Presbyter ſempiternam felicitatem.

QVOD a Beato Apoſtolo Paulo in re maximi momenti aliquando dictum eſt: Non qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus: id ego, Pater Beatiſſime, in Annalibus meis Eccleſiaſticis conficiendis plane ſum expertus. Neque enim deliberate ac conſulto tantum opus ante annos circiter triginta aggreſſus ſum; nec meis viribus fretus, quas nullas aut perexiguas eſſe intelligebam, ad vniuerſam hiſtoriam Eccleſiaſticam maximis difficultatibus inuolutam explicandam acceſſi; qui id ab initio ne cogitare quidem auſus eſſem: ſed Deo ipſo, a quo omne datum optimum deſcendit, ita diſponente, ac paulatim, me propemodum inſcio, incrementum dante, ex paruulo ſemine non parua arbor eſt exorta. 1.Cor.3.

Nota eſt Sanctitati veſtræ vetus conſuetudo Oratorij noſtri; in quo ſingulis diebus, pomeridianis horis, panis verbi Dei ſic paruulis frangitur, vt non illo ſublimi dicendi genere, quod in ſacris concionibus adhiberi ſolet, ſed aliquanto ſubmiſſiore, ac magis familiari, verum ad permouendos audientium animos (vt diuturno experimento comprobatum eſt) valde accommodato, res cominus, quaſi ex æquo loco, cum vnoquoque agi videatur. Quam ob cauſam inter alia ex varijs diuerſiſq. ſanctorum Patrum ſcriptis ad mores optimos inſtituendos accepta, Sanctorum vitæ, & Eccleſiaſtica geſta narrantur; quòd ad virtutis & pietatis ſtudium in auditorum animis excitandum, exempla magnam vim habeant. Cum ergo ea de cauſa res geſtas Eccleſię, atque Vitas Sanctorum legerem; cœpi illius auctoritate & hortatu, qui mihi & ceteris fratribus meis parentis loco eſt in Chriſto præfectus, in ea lectione paulo accuratius ac diligentius verſari; eodemq. ſuaſore atque impulſore, ad veteres Eccleſiaſticę hiſtoriæ ſcriptores agnoſcendos examinandoſq. animũ penitus appuli. Cumq. delectatione ipſa iam trahente, longius pergerẽ, multaq. excerperem & notarem, ſuiſq. locis ſeponerẽ ac diſtribuerem; ſenſim ac paulatim factum eſt, vt magnam rerum copiam tamquam in aliquam cellã penariam vna congeſſerim, præſertim cõtra Nouatores noſtri temporis, pro ſacrarum traditionum antiquitate, ac S. Romanæ Catholicæ Eccleſiæ poteſtate. Sicq. cum iam ſex luſtris ipſa Eccleſiaſtica hiſtoria fuerit a me ſepties ordine temporum repetita; accidit, vt amicorum cohortatione, & mea ſponte de Annalibus Eccleſiaſticis pertexendis ſerio cogitarem.

Deo igitur bene iuuante, e portu ſoluens, cum in quamdã immenſam maris altitudinem inuectus eſſem; ad multiplices, permagnas, ac pene inexplicabiles difficultates penitus ſuperandas, præcipue in temporum ſerie diſtinguẽda, & chronologia recte conſtituenda (quæ in omni antiqua hiſtoria in primis obſcura eſt & difficilis) multo labore, magno ſtudio, & diligẽtia opus fuit.

Non enim ſatis erat in hoc genere eos Hiſtoricos legere, qui ad manum ſunt; ſed omnia Patrum monimenta peruoluere, ſcriptos codices in bibliothecis ſcrutari, latentem rerum notitiam apud externos etiam ſcriptores ſępenumero perueſtigare, neceſſarium fuit: verum ad omnia ſuis ponderibus expendenda, iudicij trutinam adhiberi oportuit; cum nihil periculoſius ſit in hiſtoria, quàm cuiuis ſcribenti de quacumque re fidem habere. Nec vero, Pater Sancte, hæc a me propterea dicuntur, quòd me omnia perlegiſſe iactem, aut id alios de me exiſtimare velim: ſed potius, quòd ob ſummam rerum difficultatem, ſi quæ minus feliciter fuerim aſſecutus, mihi ab æquis iudicibus ignoſci cupiam. Ego quidem quid profecerim, aut omnino an operæpretiũ in ſcribendo fecerim, haud ſatis compertum habeo: nam cui timorem non incutit

Ambro. lib. 6. epiſto. 40. illa S. Ambroſij ſententia, de ſuis ipſius ſcriptis ſibi adeo parum fidentis, atq; hęc ad Sabinum ſcribentis? Vnumquemque fallunt ſua ſcripta, & auctorem prætereunt: atque vt filij etiam deformes delectãt, ſic etiam ſcriptorem indecores ſermones ſui palpant.] Ceterum illud certo ſcio, me impigre laboraſſe: aut verius, non ego id operatus; ſed, cui innitor, gratia Dei mecũ. Verũ, quicquid ſit, hoc alij iudicabunt: Tuq. in primis, Beatiſſime Pater, cuius & ſingularis doctrina, & acerrimũ eſt iudicium. Iam enim in tuo nomine primũ Annalium noſtrorum volumen e tua nobili Typographia Vaticana prodit, quã nuper nullis parcẽs impenſis, inſtituiſti: vt pro tua paſtorali ſolicitudine, hac quoque in re, communi Eccleſiæ vtilitati optime cõſulas, ſacris videlicet, ſanctorumq. Patrum libris emendatiſſime imprimendis. Etſi enim timide admodum tam erudito ſæculo lucubrationes has meas in lucem emittebam, eaſq. diutius intra domeſticos parietes comprimendas cenſebam: me tamen optimi & de me optime meriti Cardinalis Antonij Carafæ Bibliothecarij Apoſtolici auctoritas impulit, vt hoc tamquam æs alienum aliquando diſſoluere inciperem.

Tibi igitur, Pater Sanctiſſime, Sacerdoti Dei ſummo has laborum meorũ tenues primitias offero: tibi, inquam, Chriſti Domini noſtri Vicario, & Beati Petri Apoſtolorũ Principis ſucceſſori, veluti viuenti Petro, ac per ipſum Chri

Geneſ. 26. 27. ſto, grati animi conſecro monumẽtũ. Et perinde ac olim Iacob, vt a patre primam benedictionem poſſet facilius promereri, Rebeccę matris conſilio & induſtria e grege ſumptum cibum illi paratum attulit: ita pariter ego non e ſaltibus inuijs, lociſq. ſilueſtribus, pijs omnibus inacceſſis, ſed acceptum ex ouili Dominico, & ex ſanctæ matris Eccleſię ſententia pręparatũ, quo potiſſimũ certum eſt Sanctitatem tuam libentiſſime veſci, edulium offero (volumina quippe in cibum etiam diuinitus impartiri ſolita, diuinæ Scripturæ monſtrãt exempla) appoſiteq. verba illius vſurpans, quem imitandum ſuſcepi, dicam, tua fretus humanitate, cõfidẽter: Surge Pater, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua. Primam, inquam, illam, Sanctiſſime Pater, benedictionem expeto, qua ęterna ſemperq. manens hereditas impartitur: quã

1. Petr. 3. & Fidelibus omnibus Petrus exoptat; nimirum vt cæleſtem hereditatem benedictione poſſideant: cuius virtute pariter mihi his maiora conanti fauor diuinus adſpiret; quo & cetera, quæ paro volumina, ſingula annis ſingulis (qđ eſt in animo) ad pedes Sanctitatis tuę impreſſa deferã. Benedic vna mecũ & ſeruis tuis, fratribus meis, qui pro te aſſidue orant, & in vinea magni Patris familias, quę tibi credita eſt, pro virili laborant. Deus interea te, Pater Sanctiſſime, incolumẽ ſeruet; vt ad magna, quę tã breui Pontificatus tui ſpatio egiſti, maiora addas; & præclara multa, quæ inchoaſti, quæq. ſemper moliris & meditaris, ad Dei gloriam & Eccleſiæ vtilitatem feliciſſime abſoluas.

ANTONIO CARAFAE

S. R. E. TT. SS. IOANNIS ET PAVLI PRESBYTERO CARD. AMPLISSIMO Bibliothecario Apoſtolico.

CÆSAR BARONIVS felicitatem.

TVA grauiſſima auctoritate permotus, Cardinalis Ampliſſime, tuiſque cohortationibus confirmatus, in lucem emitto primum Annalium noſtrorum Eccleſiaſticorum volumen; cuius editionẽ in diem ex die, nec ſine cauſa (vt arbitror) differebam. Non enim ignoro quàm difficile ſit id pro rei dignitate præſtare, quod libri indice ſum pollicitus; quàmque arduum ſit, viris doctis, & veteris hiſtoriæ peritis, quibus ętas noſtra abundat, in hoc ſcriptionis genere cumulate ſatisfacere. Tuum vero in primis peracre iudicium perhorreſco, qui ad multiplicem doctrinam, qua præclare excultus es, magnã quoque totius Eccleſiaſticę antiquitatis notitiam adiunxiſti. Sed me tua ſingularis recreat humanitas: teque, ſi minus expectationem tuam expleuero, tuoque exemplo ceteros eruditos homines, ſi, quod omni ſtudio ſecutus ſum, minime aſſecutus fuero, imbecillitati meę veniam daturos ſpero. Quod ſi hoc qualecumque tandem eſt opus, laborioſum certe & multarum vigiliarum, aliquid adiumenti ad ædificationem templi Dei, quod eſt Eccleſia ſancta Catholica, attuliſſe videbitur; primum quidem Deo optimo bonorum omnium auctori gratiæ agendæ erunt, deinde etiam tibi, qui iam pridem ſtudiorum meorum patrocinio peramanter ſuſcepto, ſedulitatem & induſtriam meam excitaſti, omniq. officiorum genere perpetuo ſubleuaſti. Suſcipe igitur, Cardinalis Illuſtriſſime, veteris clientis librum in fidem & tutelam tuam, vt hęc prima Annalium noſtrorum pars in aliorum manus, te patrono, commendatior perueniat, dum ſecundam non ita multos poſt menſes, ſi Deo placuerit, imprimendam paramus, ac perpolimus. Interea Deum oro, vt quod agis, diu agas; & de Eccleſia, de ſacris ſtudiis, de viris eruditis & piis, tu pietate et eruditione excellens, ſemper optime merearis.

SIXTVS PAPA V.

Dilecto Filio Cæſari Baronio Sorano Presbytero Congregationis Oratorij nuncupatæ.

DILECTE Fili, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum dilectus filius noſter Antonius tt. SS. Ioannis & Pauli presbyter Cardinalis Carafa nuncupatus Bibliothecarius Apoſtolicus nobis retulerit, a te primum Annalium Eccleſiaſticorum volumen editum, aliaq. prope diem edenda eſſe, opus nō minus docte quã fideliter a te ſcriptum, & ad totius antiquitatis Eccleſiaſticę notitiam comparandam valde vtile: quibus nimirum non tãtum res geſtæ exacte per annos ſingulos recenſentur, & quæ de his obortæ ſunt controuerſiæ elucidantur, ſed etiam ipſi Apoſtolicarum traditionum fontes puriſſimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confutantur: Nos, qui eruditorũ omnium fouere ſolemus ingenia: cum tuam in primis induſtriam, & egregiam pro Catholica Eccleſia nauatam operam magnopere in Domino commendemus: Cupientes, vt iidem a te editi, vel edendi Annales Eccleſiaſtici ad integram rerum veritatem cuſtodiendam ſeruentur penitus incorrupti, & quàm diligentiſſime fieri poteſt, typis excudantur: ac demum ne a quoquam ſeu negligentia ſeu malitia, mendis deformari, aut aliter etiam forſan titulo mutato vel forma, mutari, corrumpi, vel deprauari poſſint: MOTV PROPRIO & certa noſtra ſcientia, omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus præſertim librorum impreſſoribus ac Bibliopolis, quouis nomine nuncupatis, tam in Vrbe, & illius diſtrictu, ac ſtatu, & ditione tẽporali nobis & S.R.E. mediate, vel immediate ſubiecta, ſub quingentorum ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ eo ipſo applicandorũ, necnon amiſſionis librorum atque typorum; quàm etiam per totam Italiam & extra eã vbiuis gentium, & locorum conſtitutis, ſub Excommunicationis maioris latæ ſententię pęnis eo ipſo abſque alia declaratione incurrendis; Auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium interdicimus & inhibemus, ne per decem annos a Data præſentium computãdos, primum Tomum Annalium a te editum, & alios ſingulos a te edendos totidẽ annorum ſpatio ab vniuſcuiuſque eorum editione numerando, abſque tua licentia imprimere, alioue titulo, vel forma, quouis prætextu mutatos, vel alio quocumque idiomate verſos edere, vel ſic editos vendere ſeu venales tenere audeant, vel præſumant. MANDANTES vniuerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, & aliis locorum ordinariis, eorumq. Vicariis, ſeu officialibus in ſpiritualibus, generalibus, ac in dicto noſtro ſtatu Eccleſiaſtico Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & aliis officialibus: vt quãdo, & quoties per te, vel tuo nomine fuerint requiſiti, præmiſſa contra inobedientes exequantur, & obſeruari faciant, inuocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationib. Apoſtolicis, ac ſtatutis, & conſuetudinibus, iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis quibuſuis perſonis quomodolibet conceſſis, & confirmatis. Quibus omnibus, illorum tenores, ac ſi ad verbum inſererentur præſentibus, pro ſufficienter expreſſis habentes, hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus, ceteriſq. contrariis quibuſcumque. Volumus autem vt præſentium litterarum exemplis etiam in ipſis voluminibus impreſſis eadem vbique fides habeatur, quę ipſis præſentibus haberetur, ſi forẽt exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud ſanctum Marcum, ſub annulo Piſcatoris. Die xxvi. Iunij, M. D. LXXXVIII. Pontificatus noſtri Anno quarto.

Tho. Thom. Gualterutius.

IN

CAESARIS BARONII
ANNALES ECCLESIASTICOS
LAEVINI TORRENTII
EPISCOPI ANTVERPIENSIS
Elegia.

NON Cyrum hic ſiluis educimus, atque Quirinum,
Expoſitos fœta quos aluere feræ,
In ſpes imperij magnas, ſeu Solis ad ortum,
Seu quà ſe feſſis condit anhelus equis.
Nec narrare iuuat captas cum ciuibus vrbes,
Erutaq. hoſtili mœnia celſa manu,
Aut Troiæ cineres, & nil niſi nomen Athenas,
Thebasve, atque alijs oppida vaſta locis,
Proſtrataſq. acies, & fœda cruoribus arua,
Aut tinctum riuis ſanguibus Oceanum,
Lintea cum tabulæq. inhumataq. corpora fluctu
Iactantur miſeris per freta ſalſa modis.
Non ita fert animus, nec tanti eſt gloria, creſcat
Cædibus auditis cædis vt ater amor.
Scilicet exemplo peccat qui talia narrat,
Quodq. alios docuit, perpetrat ipſe nefas.
Qui legit Aeaciden, vt nil non arroget armis,
Aeacidæ ſimilis, qua poteſt, ſæuus erit.
Vnus Pellæo iuueni cum non ſatis Orbis?
Audierat plures, ambijt, interijt.
Aequaſti hunc votis, Cæſar Romane: nec impar
Exitus: imperij terminus vrna fuit.
Quod tamen, Octaui, te non deterruit: hoſtes
Viciſti, patria ſed pereunte, tuos:
Sic igitur toto Mars ſæuijt impius Orbe,
Bella ferens cunctis accumulata malis.
Nam quis tunc Regum vitam non traxit in armis!
Quis non hanc cælo credidit eſſe viam?
Tamquam ſi ſolio propior Iouis hæreat alto,
Qui plures Orco miſerit inferiæs.
O cæcas hominum mentes, & inania veri
Pectora! qui lucem fingimus in tenebris,
Luctamurq. vmbris, pretiumq. imponere rebus
Spernimus. hinc ſtultos fallit ineptus amor.
Fallimur & votis; nec ſunt tam ſomnia vana,
Quàm ſpes nos vanis ludit imaginibus.
Non res humanæ, perituraq. regna beatos
Efficiunt, nec quas colligit Indus opes,
Non aurum, & lapides, nec rubri concha profundi,
Aut Tyrijs ardens purpura cocta focis,
Nec vires, aut forma fugax, & gratia linguæ,
Ac cultum varijs artibus ingenium,
Aut aliud terris communi ſorte creatum.
Orta etenim pereunt, & male fulta cadunt.
Trans Lunæ Soliſq. vias ſuper ætheris ignes
Quærendum eſt ſummum, ſi hæc tua cura, bonum.
Hoc ipſum DEVS eſt, ſolus verumq. bonumque,
Certaq. ad æternam ſemita lætitiam:
Quo ſine nec virtus, nec honor, nec gratia fluxis
Rebus ineſt, quibus & nomen & eſſe dedit.

Tunc cum principio ſic omnia fecit, vt vni
Parerent homini cetera, at ipſe Deo
Quid facis, infelix? parent tibi cetera; tu cur
Detrectas, contra nec pudet ire Deum?
Et quid erat vetita non tollere ab arbore poma?
Quo guſtum recrees eſt aliunde tuum:
Eſt & quo facies oculos. quocumque moueris,
En violæ, & varijs lilia mixta roſis.
Ipſa tuo gaudens natura applaudit honori,
Inq. tuum ſollers comitur obſequium.
Fortunate nimis, ſi nil quæſiueris extra
Auctorem: tibi namque omnia ſolus erit.
Serpentem mulier, tuq. hanc vxorius audis.
Turpe alijs Dominum poſthabuiſſe ſuum.
Nudus, inops, longi condemnatusq. laboris,
I, fuge: qua ſtabas gratia fortis abeſt:
Gratia diuini ſemper manſura fauoris,
Manſiſſet ſemper ſi tua certa fides.
Peccaſti miſer, at peccati pœna fuit mors,
Quæ ſibi iure tuum vindicat atra caput,
Vindicat & ſtirpem. neque enim mortalibus ortos
Fas eſt non ſimili conditione mori:
Vt neque fas ſontes animas aſcendere Olympo:
Depreſſæ Stygijs excipiuntur aquis.
O quam difficile eſt talem diſſoluere nexum!
Pone ſcelus, ſceleri mox grauis vltor adeſt.
Sed quænam afflictis ſuperant ſolatia? Tantis
Sola Dei bonitas eſt medicina malis.
Diſcite iuſtitiam numenq. timere: ſed vna
Diſcenda eſt bonitas, vnde oriatur amor.
Vtius vt noxam luimus ſub iudice iuſto,
Sic bonus & patiens attulit vnus opem:
Vnus, at idem alius qui tam letalia curet,
Conuenit hunc hominem, nec minus eſſe Deum:
Eſſe Deum, ne impar ſit maieſtate parenti:
Eſſe hominem, vt poſſit morte piare nefas.
Filius, æterni vis & Genitoris imago,
Aeternum cælo cum Genitore manens,
Virginis in gremium matris ſe condidit: illic
Auctus, & hinc certo tempore natus homo:
Natus homo Deus ille Deus Seruator IESVS,
Vt faciat, caros quos habet, eſſe Deos.
Quem tu, Baroni Cæſar, doctiſſime, felix
Ingenij, ſacræ conditor hiſtoriæ,
Deſcribens late Regem, dominumque, patremq.
(Non qui fœta malis bella cruentus amet,
Expilet ſocios, Patres, plebemq. tributis
Vexet, vt effuſas mox male perdat opes:
Sed lenis placiduſque, & nil niſi lene iubendo,
Pacata populos qui ditione regat,
Mortis & exemplo doceat nos dura ferendo
Vincere, & obiectis non trepidare malis,
Nec corpus præferre animæ, ſanctumq. pudorem
Spernere, quo ſpreto proſilit omne nefas)
Hiſtoricos inter tanto caput altius effers,
Quotquot habet Latium, Græcia quotquot habet,
Seu domitos narrent Medos, ſeu Punica fata,
Pyrrhumque, & belli fulmina Scipiadas;
Quanto ſplendidius lucent vaga ſidera, quàm quæ
Accenſa eſt noſtris parua lucerna focis.
Macte igitur virtute, iuuet te incumbere chartis,
Tam bene dum cœptum perficiatur opus.
Grandis adhuc ſuperat via, ſed tu perge: laboris
Qui tibi principium eſt, hic quoque finis erit.

Primus Annalium Tomus complectitur annos centum, nimirum ab Aduentu Domini vſque ad Traiani Imperij exordium.

IN ANNALES ECCLESIASTICOS.

AD LECTOREM.

a 1.Cor.16. OSTIVM [a] nobis apertum eſt magnum & euidens, ſed aduerſarij
multi.] Scripturi Annales Eccleſiaſticos, iis potiſſimum verbis Apoſtoli
exordimur. Sicut enim, ſiue dignitatem ſpectemus argumenti, nihil hac B
tractatione excellentius; ſiue vtilitatem, nihil quod maiora præſtare emo
lumenta, vel ad res diiudicandas, vel ad gerendas, poſſit: ſiue iucunditatẽ
quæramus animi noſtri, nihil ſuauius accidere valeat, quam Chriſtianæ
Eccleſiæ per tot annorum ſpatia ab ipſius incunabulis mirabilia ac pror-
ſus diuina geſta & euenta dignoſcere & contemplari: vt merito magnum
oſtium ad latum pateat campum, per quem exultans decurrat oratio: ita
b Hier.6. multa ſunt, quæ ex aduerſo oppoſita eius alacritatis impetum retineant; vt nõ tam cito ſint ad cur
ſum laxandæ habenæ, ſed mature admodum opuſque ſit Hieremiæ auſcultare dicenti [b], State ſu
per vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.] Fuere nã
que e recentioribus nonnulli ab Eccleſia Catholica extorres, qui antiquorum res geſtas ſe colle-
cturos profeſſi, nihil aliud conati ſunt, niſi vt mendacia coaceruantes, aditum hunc nobis apertũ
obſtruerent, & patentem viam regiam impedirent; & perinde ac ſi aduerſus veritatem iunctis ar-
mis bellum iuraſſent, falſiſſima quæque cumularunt, omniaque immutarunt, ac prorſus inuerte-
runt, nihil aliud molientes, quàm nouam turrim confuſionis ad cælum, ſi fieri poſſet, pertingentẽ, C
c Gen.11. qua aduerſus Deũ & ſanctos eius dimicarent, cæco perciti furore, conſtruere [c]. Et ſicut olim Palæ
d Gen.26. ſtini [d] puteos illos, quos Abrahæ ſerui fideles effoderant, bitumine obſtruere contenderũt: ita iſti
e Iren.lib.1.c.1. veritatis fontẽ mendaciorũ aggerib. obruere tentarunt. Ac deniq. non ſecus ac ſi quis imaginẽ Re
gis [e] alicuius e gẽmis admirabili pulchritudine contextã reſcindat, iiſdemque gẽmis monſtri ali-
cuius aſpectum deformiſſimum fingere conatus fuerit, & adhuc impudenter affirmare præſump
ſerit hanc ipſam, quod ex iiſdem gemmis ſit opus compoſitum, eſſe priſtinam illam nobiliſſimam
Regis imaginem: eodem ſane modo ijdem pulcherrimam Eccleſiæ faciem, non habentem macu
lam neque rugam, labefactantes, ac penitus deſtruentes, ex iiſdem ſcriptis, quibus ſpecioſiſſima
redditur, ſynagogam Satanæ ex Eccleſia, ex Hieroſolymis Babylonem, ac denique (quod horren-
dum eſt dicere) ex Chriſto reddiderint Antichriſtum.

Sed ad horum conatus infringendos, commenta detegenda, ac impoſturas aperiendas, non
multa opus eſt conſultatione, vel facto. Satis ſuperque puto, ſi germana illa ac ſincera Eccleſiæ vul
tus imago ex antiquo prototypo demonſtretur; cuius tantum inſpectione, nullo negotio fiet, vt D
portenti turpiſſimi ſimulacrum, cuiuſnã imaginem referat, cognoſcatur. In hoc igitur nobis om-
ni diligentia incumbendum, vt in primum illud exemplar ſemper mentis oculos intendentes, Ec-
cleſiæ effigies illa priſtina priſtino decori formæque reddatur, quæ ſuo ſplendore ſic tenebras di-
ſijciat, caliginemque diſpellat, vt oculi intuentium maxima cum iucunditate clariſſimo veritatis
f Exod.7. aſpectu perfruantur. Et ſicut magno miraculo olim ab Aaronis [f] virga diuinitus conceſſa, Aegy
ptiorum magorum virgæ præſtigiis inuolutæ, & in dracones fallaciter conuerſæ, deuoratę ſunt; ita
pariter veritate ſemel in medium poſita, ipſorum omnium impoſturæ continuo euaneſcant.

At maior ex alijs, atque ex noſtris ipſis, qui in eo ſcribendi genere verſati ſunt, quàm ex hære
ticis, noſtra quidem ſententia, ſupereſt labor: cum (liceat ingenue fateri) nulla res in Eccleſia ita
hactenus negligi viſa ſit, ac rerum Eccleſiaſticarum geſtarum vera, certa, atque exacta diligentia
perquiſita narratio. Et vt de antiquioribus loquar, qui eiuſdem argumenti commentarios edide-
runt; inuenire difficile eſt, qui veritatem in omnibus fuerit aſſecutus. Ecce enim Euſebius, qui pri
mas tenere videtur, Arianiſmo ſemel male imbutus, tametſi fidelis in ceteris habeatur, cum in his
quæ ſpectant ad dogmata Arianorum, tum etiam in rebus geſtis Conſtantini Auguſti, cuius Vi-
tam in gratiam Conſtantii Auguſti, Arianorum patroni, conſcripſit, multa mentitus eſt, vt ſuo lo E
co, Deo dante, opportunius oſtendemus. Claudicat æque veritas in Socrate ſectæ Nouatianorum
addicto, & Sozomeno eadem tincto fuligine. Coarctatur eadem atque obſcuratur interdum ni-
mia Oroſij atque Seueri breuitate. Sed non eſt propoſitum modo de ſingulis dicere. Quod ſi po-
ſteriores rerum Eccleſiaſticarum hiſtoricos conſulas, magnam profecto eorum eſſe claſſem intel
liges, qui abſque delectu quæcumque vel ab aliis ſcripta ad manus eorum venerint, vel leui audi-
tu perceperint, conſcripſerunt, & abſque aliqua altiori veritatis indagine, ſæpe aniles fabulas, ſe-
num deliramenta, vulgi rumores, non ſine magno ceterarum rerum ſolida firmitate ſubſiſtẽtium
præiudicio, intexuerunt. Omittimus de Ethnicis dicere, qui ſi quando res noſtras vel leuiter atti-
gerunt, eaſdem infenſiſſimo animo, canino dente dilacerarunt, & euertarunt potius, quàm enarra
runt. Sed quid de temporibus illis dicendum, quæ ſcriptorum inopia, & nimia paucitate reman-
ſerunt prorſus obſcura, vt opus ſit ex abditis penetralibus ac latebris magno labore res geſtas de

A promere,& quod dicitur [a] de Sapientia,veritatem ab occultis trahere,eamdemq. in lucem producere? At vero tot tãtaq. nemo felicirer poterit ſuperare,eriam ſi magnos ſumat animos, omnesque neruos intendat,niſi ad hæc inueſtiganda ac dignoſcẽda diuino quodam numine adiutus fuerit: Qui enim ſeparat [b] pretioſum a vili,quaſi os Domini prædicatur.

a Iob 28.
b Hierem. 15.

Sed vt inſtituti noſtri tandem rationem aliquam efferamus,nos certe olim,velut exili cymba prope littus maris huius adnauigantes,pene inſcij recurrentibus interdum fluctibus, ſic ſumus paulatim e terra ſubducti,vt proſperis,afflantibus ventis,quod antea horuiſſemus, ſenſim vaſta maria cœperimus penetrare,non tamen ſine illius imperio,qui Petro Apoſtolo dixit [c]: Duc in altum.]Siquidem cum ętate florente huiuſcemodi ſtudiis oblectaremur; qui Chriſti loco præpoſitus tunc nobis Pater erat,ad hæc impulit,inuitos licet,cum plus oneris certe quam noſtræ imbecillæ vires ferre poſſent,imponeret:ſicq. triginta circiter annos in his pro viribus,Dei gratia fauẽte inſudauimus:pene enim imberbes eramus,cum hæc exordiremur, nunc vndique canis aſperſi hæc ſcribimus;ſemperq. in Vrbe verſati,diuerſas,quæ in ea ſunt,bibliothecas nobiles,Vaticanam præcipue,quam ditiſſimum rerum antiquarum penu,promptuariumq. dicere conſueuimus, per-
B luſtrauimus, ac cum eruditis viris,quorum magna copia hic eſſe ſolet, omnia contulimus,modo conſulentes,modo differentes;vnde magna facta eſt rebus noſtris acceſſio:Hæc autẽ de nobis ipſis,licet inuiti,præfati ſumus more maiorum:nobiliſſimi enim Græcorum ſcriptores,qui res Romanorum hiſtoriæ mandarunt,idem efficere conſueuerunt.E quibus omnibus hoc vnum exemplum,vt reliqua taceam,Dionyſij Halicarnaſſei,quem honoris cauſa nomino, ſatis ſit in mediũ protuliſſe:qui nullo validiori argumento lectoris fidem ſibi conciliaſſe viſus eſt,quam aſſerens cõplures ſe annos Romæ verſatum,eiuſdemq. Vrbis vetera monumenta & abdita quæque ſedulo perſcrutatũ fuiſſe.Sed miſſis his,iam tempus eſt vt rerum omnium,quarum inſtituẽda nobis narratio erit,argumentum proponentes,de ordine etiam,quo ſunt omnia diſponenda, breuiter diſſeramus.

c Luc. 5.

In primis igitur,quod ad titulum ſpectat:Cur potius Annales Eccleſiaſticos,quam Hiſtoriã huiuſcemodi lucubrationes noſtras maluerimus nuncupare,hanc afferimus rationem: eo nempe diſcrimine veteres ab Hiſtoria Annales diſtinxerunt,quod illa [d] proprie res ſuarum temporum geſtas,quas auctor vel vidit,vel potuit videre,pertractet,neque tãtum quid geſtum ſit, ſed & qua
C ratione,quove conſilio,indicet:Annalium cõtra ſcriptor res antiquas,vt plurimum,quas ſua non nouit ætas,eaſdemq. per annos ſingulos monumentis commendet. Nos autem,quoniam non tantum res antiquas,ſed Eccleſiaſticas potiſſimum pertractamus,in quibus non ſolum,vt in ceteris hiſtorijs,ipſa veritas primum ſibi vendicare locum debet,ſed vel latum vnguem ab ea receſſiſſe, religio eſt:hanc ob cauſam,ne proditæ veritatis vel leui ſaltem ſuſpicione pulſemur, Chriſtianis legibus obſequentes,præcipientibus [e], Sit ſermo veſter:eſt eſt,non non:quod autem his abundãtius eſt,a malo eſt]relinquemus hiſtoricis Ethnicis locutiones illas per longiorem ambitum periphraſtice circumductas,orationeſq. ſumma arte concinnatas,fictas,ex ſententia cuiuſque compoſitas,ad libitumq. diſpoſitas;& Annales potius;quàm Hiſtoriam ſcribemus. Et quod Eccleſiaſticam maieſtatem ac grauitatem maxime decet dicendi genus ſectantes:quæ dicenda ſunt, ſanctе,pure,ſinceréq. abſque vllo prorſus fuco,vel figmẽto, prout geſta ſunt,per annos ſingulos digeſta narrabimus. Numquam enim(inquit Arnobius [f] rerum noſtrarum grauiſſimus aſſertor) veritas ſectata eſt fucum;neque,quod exploratũ eſt ac certum,circumduci ſe patitur orationis per ambitum longiorem:collectiones,enthymemata,definitiones,omniaq. illa ornamenta,quibus fi-
D des quæritur aſſertioni,ſuſpicantes adiuuant,non veritatis lineamenta demonſtrãt.]Fuit quoddã tẽpus(ait Grægorius Nazianzenes [g])cum res noſtræ florerent,& præclare ſe haberent,cum nimium ſuperflua hæc,& verborum lepore arte fucata dicendi ratio ad diuinas cauſas nec aditum quidem habebat. Huc denique accedit in Annalibus conſcribendis minus adhiberi ſolitus ſententiarum & verborum ornatus:id quidem auctor dialogi de Oratoribus, ſiue is Tacitus [h] fuerit,ſiue alius,reſtatur atque demonſtrat. Quamobrem res ipſas Eccleſiaſticas ad ſuum principium reducentes,ſic res geſtas recenſebimus,vt Eccleſiaſtica Eccleſiaſtice pertractemus. Cumq. in omnibus teſtimonio nitamur antiquorum,veritatique conſultum velimus;illorum potius verba ſingula vt plurimum reddere, quamuis horridula & incompoſita aliquando videri poſſint, quam noſtra apponere,ac deſcribere,a nobis eſt conſtitutum. Atque vt magis magisq. eadem veritas eluceſcat,indiſcuſſum nihil,quod ambiguum,vel veritati contrarium eſſe ſenſerimus,vſpiam relinquemus.

d Gell. lib. 5. cap. 18.
Iſid. Orig. lib. 5. in fin.
e Matth. 5.
f Arnob. aduerſ. Gent. lib. 1.
g Gregor. Nazi. orat. in laud. Athanaſii.
h Apud Tacit. de Orator. dial.

Ab ipſo igitur Chriſti Redemptoris noſtri aduentu ſumpto narrationis exordio, res geſtas cuiuſque anni,exacta in omnibus habita(quoad eius fieri poterit)temporis ratione, referre co-
E nabimur. Sic enim clariſſimi tam Latinorum quàm Græcorum hiſtorici, Polybius, Dionyſius, Liuius, Tacitus, Dio,& ceteri,quæ ab alijs falſo ac perperam dicta ſunt,ſupputatione temporum facillime confutarunt:Contra vero in innumeros impegiſſe errores eos cognouimus, qui in conſcribendis hiſtorijs,vel nullam,vel certe modicam habuerunt temporum rationem. Vnde quod ad res noſtras pertinet,appoſite admodum Auguſtinus [i]:Per Olympiadas, inquit,& Conſulum nomina,multa ſæpe quæruntur a nobis;& ignorãtia Conſulatus,quo natus eſt Dominus,& quo paſſus eſt,nõnullos coegit errare.]Nos itaque maiores imitando,qui annos ſingulos per Coſſ. numerarunt & diſtinxerunt,Annales noſtros per vniuſcuiuſque anni Conſulatus ſic diligenter perduximus,vt eiſdem Romanorum Pontificum & Imperatorum iungamus annos. Hanc eſſe regiã viam,per cuiuſque anni Coſſ. tempora conſignare,Patres docuerunt,cum ipſa publica Eccleſiaſtica geſta eodem temporum ordine adnotarunt.

i Aug. de doctri. na Chriſt. lib. 2. cap. 28.

Nec vero hic quiſpiam de ſuffectis vel allectis Coſſ. ad tempora confundenda imperite nimis

ac ſuperſtitioſe ſcrupulum ingerat: quandoquidem in Conſularibus Faſtis ex quibus anni ſin- A
guli dinumerari conſueuerunt, nonniſi ordinarij Coſſ. etiam-ſi poſt modicum temporis ſpatium eſſe deſijſſent(vt auctor eſt Dio [a])conſcribebantur. ceterum de reliquis cum Auſonio Gallo [b] hoc dixerimus, ſub quibus Coſſ. hi Conſulatum geſſiſſent, oportuiſſe quæri. Conabimur & in eo Thucyðiden imitari, vt non tantum quid quolibet anno ſit factum, ſed & quid hieme, quid æſtate, ac quid denique quibuſque menſibus, cum licuerit, enarremus. Rem ſane arduam & perdifficilē, ac nondum alicuius præuij ductoris calcatam veſtigijs inimus viam. Nam etſi complures hiſtoricorum res Eccleſiaſticas perpetuæ memoriæ commendarint: nullum tamen ad hanc ætatem extitiſſe ſcimus, niſi forte qui ſuorum tantummodo temporum res geſtas ſunt proſecuti, qui ſe his tam arctis neceſſitatis vinculis adſtrinxerit, vt res geſtas ſingulas ſingulis annis adſcribere ſit conatus.

a Dio hiſt. Ro. lib 43.
b Auſ. Gall. in grat. act. pro ſuo Conſulatu.

Quæ vero Annalibus contineantur, iam ſummatim perſtringamus. Laudatos nouimus hiſtoricos illos, qui vna cum rebus geſtis, populi illius cuius ſcripſerunt hiſtorias, originem retulerūt, mores, leges, magiſtratus, ac cetera quæ ad eius ſtatum nouerint pertinere, explicarunt. quo ſane exemplo adducti, nos operæpretium facturos exiſtimamus, ſi vna cum naſcentis Eccleſiæ primordijs, ipſa Chriſtianæ Religionis fundamēta primitus iacta, diuinas leges, pias functiones ſacra Cōcilia, editos canones (vt inſtituti ratio poſtulabit) ſigillatim recenſuerimus. B

Ad hæc Catholicæ Eccleſiæ viſibilem monarchiam a Chriſto Domino inſtitutam, ſuper Petrum fundatam, ac per eius legitimos veroſq. ſucceſſores, Romanos nimirum Pontifices inuiolate conſeruatam, religioſe cuſtoditam, neque vnquam interruptam, vel intermiſſam, ſed perpetuo continuatam; ſemperque huius myſtici corporis Chriſti [c], quod eſt Eccleſia, vnum caput viſibile, cui pareant membra cetera, eſſe cognitum & obſeruatum, per ſingula tempora demonſtrabimus.

c Coloſſ. 1.

Quibus porro incrementis Chriſtiana Religio per totum ſe orbem terrarum diffuderit, ac ſucceſſione temporū longe lateq. in vnius viſibilis capitis coniunctione coagmētata, atque in vno Spiritu fuerit propagata, aperiemus. Bella inſuper, ſiue externa, ſiue ciuilia, quæ a tyrannis, alijſq. hoſtibus, quæve ab hæreticis, vel ſchiſmaticis aduerſus Catholicam Eccleſiam ſunt conflata, eadēque Chriſti veritate quomodo profligata atque extincta fuerint, adijciemus.

Res geſtas Imperatorum, ac ceterorum Principum, quæ tamen ad Eccleſiæ ſtatum ſpectare videbuntur, vna cum ceteris rebus Eccleſiaſticis, annis ſingulis intexemus. C

Clades etiam diuinitus immiſſas ad eos puniendos, qui contra Dei Eccleſiam ſuperbire, & in ea quid temere moliri auſi ſunt, quibus diuinum quoddam conſilium ac prouidentia in Eccleſia gubernanda ac protegenda admirabili quodam modo declaratur, ſuo quoque ordine referemus.

Qui item cunctis ſæculis viri ſanctitate conſpicui atque eruditione ſublimes claruerint, quādove ex hac vita deceſſerint (quod & ab antiquis hiſtoricis & Annalium ſcriptoribus peruigili ſtudio curatum eſſe liquido conſtat) ſubinde adnotabimus.

In his omnibus percenſendis, nec ab inſtituto alienum; nec ingratum nos facturos putamus, ſi obſcuras Eccleſiaſticas voces, & gloſſemata, quæ inter legendum occurrunt, loca inſuper perplexa & obſcura, quæ in antiquorum auctorum ſcriptis interdum reperiuntur, pro viribus elucidare conabimur.

Hæc itaque omnia, & alia complura, quæ breui ſumma perſtringi vix poſſunt, ſic pertractabimus, vt nihil dicamus leuiter aut inconſiderate, nihil inaniter, nihil quod non probatiſſimis teſtibus fulciatur, ratione demonſtretur, probetur coniecturis, ac denique, quantum licet, perſpicua ſolidaq. veritate firmetur. Non enim doctas fabulas ſecuti ſumus hæc ſcribentes (dicimus confidenter) ſed grauiſſimis vſi teſtibus, quos ipſa chartarum margo, ne ſingulorum auctorum moleſtum præ nimia longitudine texamus catalogum, facile demonſtrabit. In quibus perueſtigandis ſic cōparati ſumus, vt quantumuis graues, quantumuis eruditos, in omnibus ſequi, quaſi errare non potuerint, plus nomini quam veritati tribuentes, nequaquam obſtinata quadam mente ſtatuerimus; nec contra quempiam, tametſi infimæ claſſis auctorem, omnino contempſerimus; memores Plinianæ [d] ſententiæ, quam ſæpenumero veram experti ſumus: Non eſſe librum tam malum, quin aliqua ex parte proſit. Atque ita legimus omnia, vt ne ab improbatis quidem (ſuperiorum tamen permiſſu) & apocryphis abſtinuerimus; ac prout monet Apoſtolus [e] [Omnia probate, quod bonum eſt tenete] quæ vera certaq. apud quemlibet inuenerimus, eadem ſic vendicauerimus; vt de tenebris eruerimus in lucem. Extat enim de his Gelaſij [f] Romani Pōtificis digna tanto Patre ſententia, in hæc verba: [Numquid in ipſorum hæreticorum libris non multa quæ ad veritatem pertinent, poſita releguntur? Numquid ideo veritas refutanda eſt, quia illorum libri, vbi prauitas ineſt, refutantur?] D E

d Plin. ad Mar.
e 1. Theſſ. 5.
f Gelaſ. de Anathem.

Verum, vt præfationi tandem finem faciamus, non excidit memoria, quod ad Memorium S. Auguſtinus [g], ſcribens admonuit, fieri non poſſe, vt hiſtoriarum ſcriptores, abſque diuina ope Spiritus ſancti, in omnibus veritatem, quam profitentur, agnoſcant, atque conſcribant; dum ait: [Hiſtoria ſane, cuius ſcriptores fidem ſe perſpicue narrationibus ſuis habere profitentur, fortaſſis habeat aliquid cognitione dignum liberis, cum ſiue bona, ſiue mala hominum, tamen vera narrantur. Quamuis in eis cognoſcendis, qui Spiritu ſancto non adiuti ſunt, rumoreſque colligere humanæ conditionis infirmitate compulſi ſunt, quemadmodum non fallerentur in plurimis, omnino non video. Eſt tamen eis aliqua propinquitas libertatis, ſi voluntatem mentiendi non habent, nec homines fallunt, niſi cum ab hominibus humana infirmitate falluntur.] Hæc cum dicat ille, longiſſime a veritatis ſcopo illos aberrare neceſſe eſt, qui ab Eccleſia Dei, vbi ſolum Spiritus ſanctus inhabitat, ſeſe hæretica prauitate diuiſerint; quique prauis moribus inquinati, ſcientia tan-

g Aug. epiſt. 131. ad Memor.

tum

A tum inflati, longe abſunt vt tantam gratiam valeant promereri, dicente diuina Scriptura [a]: Spi- a Sapien. 1.
ritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu, &
corripietur a ſuperueniente iniquitate.] His igitur admoniti, ipſum Spiritum ſanctum, Spiritum
veritatis [b], cuius eſt munus, ut doceat nos omnia, & ſuggerat nobis omnia quanta maxima poſſu b Ioan. 14.
mus animi demiſſione & reuerētia, aſſiduitate, & ſedulitate, ac ſtudio inuocamus: vtq; nobis iſtæc co
nātibus adeſſe dignetur, & gratiam, quàm aliis ſæpe impartiri liberaliter conſueuit, nobis itidem,
quamlibet indignis, non deneget. At quo magis hæc immerentes poſtulamus, eo enixius apud ſan
ctiſſimā Dei genitricem Virginem Mariam, rerum noſtrarum omnium ſemper auſpicem, ducem,
ac moderatricem, precibus cōtēdimus: vt hæc apud eum qui aperit os mutorum [c], & linguas infan c Sapien. 10.
tium facit eſſe diſertas, qui que dat omnibus affluenter, & plus quàm petimus, inſtanter exoret: vt
verbis, ſcriptis, ac maxime omnium vitæ moribus veritatem profitentes, atteſtantes, & prædican-
tes, lingua, calamo, animiq; virtutibus ipſum laudemus, confiteamur, ac celebremus; cui eſt in Tri
nitate perfecta laus, virtus, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Hic tibi, Lector, opportune cudendam putauimus Appendicem illam, quam Auctor ſecundo Annalium tomo appoſuit ad Lectorem extra Eccleſiam Catholicam poſitum his verbis conſcriptam.

APPENDIX AD LECTOREM
extra Catholicam Eccleſiam poſitum.

AT non te deſpicimus, Lector, qui a Catholica religione procul abhorres, neque inſectamur iurgijs, conuicijs laceſſimus, vel appetimus contumelijs: nulla enim animi perturbatione commoti ſumus in homines, cum mendacia inſectamur. Sed humaniſſime tecum agimus: vt plane rem tibi potius, ipſam inquam veritatem intelligas aduerſari, quàm hominem. Agemus inquã tecum liberaliſſime: vſque adeo, vt omni indulgentia & animi demiſſione non vereamur te ipſum, ſi tamen veritatis tantum es cupidus, accurate iſtæc noſtra legentem, æquum arbitrum conſtituere. Iuſtæ namque cauſæ confiſi, tantum tibi concedimus, vt non dedignemur tuum quoque de rerum veritate in re tanta tunc ſubire iudicium, cum (quod æquiſſimum iudicem decet) tranquilla ratio mente integra atque ſincera, omni animi perturbatione ſemota, depoſitiſque priuatis affectibus, in neutram partem inclinans, ſublimiori throno in medium collocato conſideat. Si talem te iudicem præſtas, te ipſum mente turbatum ad te ipſum puro mentis obtutu cuncta exactius diſquirentem libentiſſime prouocamus. Ingens ſane vis humanæ inſidet rationi, ſi tamen nullis adſtricta compedibus, in omnibus libera libere agere permittatur. Hac quidem ex cauſa maiores noſtri ſumma freti fiducia veritatis, vbi aduerſus obſtinatiſſimos hæreticos agendi ſeſe occaſio obtulit, cum illi omne iudicium Eccleſiaſticum declinarent atque contemnerent, eo indulgentiæ adacti ſunt, vt non recuſarint Gentilium quoque hominum experiri iudicium, eorumdemque ſententiam expectare. Hiſce iudicibus Iudæi [a] de Samaritis pugnaciſſime altercantibus tandem victoriam retulere. Ethnico [b] quoque philoſopho arbitro ex conſenſu delecto, cuius ſtandum eſſet iudicio, Origenes quinque perditiſſimos hæreticos ſuperauit, ipſumque iudicem ad fidem Chriſtianam capeſſendam induxit. Sed & ſanctiſſimus Epiſcopus [c] in Meſopotamia Archelaus, corã Gentilibus adhibitis ex conſenſu iudicibus, Manetem hæreſiarcham nefandiſſimum confutauit. Sunt & alia de his exempla, quibus appareat, eos qui veritate pollerent, nullius recuſaſſe iudiciũ, vel refugiſſe ſententiam, nec eorum quidem qui Domini auctoritate viderentur eſſe damnati, ipſo dicente [d]: Qui non credit, iam iudicatus eſt.] Sed & nos liberalius videmur tecum agere, qui te ipſum, cum ad rectæ rationis compoſitus fueris ordinem, arbitrum non refugimus: certiſſimi plane redditi atque ſecuri, adiudicaturum te nobis cauſam, atque nobiſcum pariter conſenſurum, ſi amantiſſima æqui ratio libenter audiat veritatem: quod cupimus nobis laborum ſit præmium; vt te ipſum tandem ſic a te ipſo recte iudicante iuſtiſſime condemnatum, abſolutum erroribus videamus. Faxit Deus, vt aliquando tibi recte ſentienti hilares occurrentes, amplectamur, exoſculemurque te iam fratrem noſtrum [e] ſugentem vbera matris noſtræ. At vero cum modo, ſummo cordis dolore, non liceat te, prohibente Apoſtolo [f], ſalutare, nec dicere ſaltem, Aue: nemo tamen prohibet, quin tibi ſalutem plurimam cupientes, eam vt Deus impertiat, enixis precibus contendamus.

a Ioſeph. Antiq. lib. 13. c. 6.
b Orig. Dialog.
c Epiph. hæreſ. 66.
d Ioan. 3.
e Cant. 8.
f Ioan. 2.

S. GREGORII NAZIANZENI
Ad Nicobolum de Hiſtoria legenda elogium.

PRæclarum eſt mentem hiſtoriarum cognitione inſtructam ac refertam habere. Hiſtoria enim conglobata quædam & coaceruata ſapientia eſt, hominumq. multorum mens in vnum collecta.

AD commodiorem Annalium uſum: ut, cum citandi erunt, loca ipſa certiori nota conſignata facilius inueniantur: non per capita annos partitos habes, ſed numeris tantum in margine poſitis, antiquioribus characteribus exaratis.

INDEX
IN TOMVM PRIMVM
ANNALIVM ECCLESIASTICORVM.

A

APRO I, vſi Syri. 82.b
Aaron benedixit populum extendẽs manum. 152.a
Aaron vxorem de tribu Iuda Elizabeth accepit. 8.e
Aaronis virga vbi poſita eſſet in tabernaculo. 17.e
Aaronis virga magorum virgas deuorauit, quid myſtice, in præf.pag. 1.d
Abagarus, ſiue Augarus, vel Agabarus Rex Edeſſæ Syriæ ciuitatis. 74.c
Abagarus pictorem miſit, vt Chriſti imaginem exprimeret. 75.b
Abagari & Ieſu epiſtolarum fides, & ſententia Gelaſii. 75.a
Abagarus Thaddæum accerſit, & ab eo curatur. 222.a
Abagari, & Thaddæi collocutio. 222.a.b.c
Abbas Dionyſius cognomento Exiguus canones Apoſtolicos in Latinum vertit. 275.e
Abdiæ Babylonij nomine Vitæ Apoſtolorum. 233.b
Abdiæ nomine liber reiectus. 282.b
Abræ vices quota. 18.b
Abilina prouincia. 61.d
Abila ciuitas. 62.a
Abilius poſt Anianum Epiſcopus Alexandrinus. 519.d
Ablutio pedum quando facta a Domino. 108.a
Ablutio pedum ante conuiuium Iudæis & Romanis ſolita. 108.b
Abominatio deſolationis a Domino prædicta quid. 473.d 474.e. arguuntur de ea errores complures.
Abominatio cur exercitus Romanorum. 475.a
Abraham decimas ſacerdoti perſoluit. 337.d
Abraham amicus Dei dictus, & non diſſoluetur, epitheto vocatus. 32.e
Abraham Cariatharbæ habitauit. 19.a
Abrahę tres Angeli vbi viſi. 19.b
Abraham ex Cętura filij Iexan & Madian. 36.a
Abraham ex Cætura & Agar filios heredes cum Iſaac nõ inſtituit. 36.b
Abraham donatos filios Cætura dimiſit. 36.b
Abrahã qnq. Reges, id eſt, dños oppidorũ debellauit. 37.b
Abraham in quo monte filium immolare iuſſus. 125.a
Abrahã vxorẽ ſororem nominãs non eſt mẽtitus. 10.c
Abraſio capitis diuerſi generis, ſed omnis in contumeliã. 409.d
Abraſio capitis lugẽtis ſymbolum. 411.b
Abſtemium fuiſſe Paulum vnde probetur. 408.d
Abſtinere a ſanguine fuiſſe olim in Eccleſia receptum. 275.b
Abſtinere a ſanguine cur & Gentiles iuſſi ſunt. 275.b
Abſtinere a ſanguine præcipitur in Can. Apoſt. 275.a
Abſtinere Chriſtianos a ſanguine, Eccleſiæ Occidentalis conſenſu antiquatum eſt. 275.a.b
Abſtinentia a ſanguine quid ſignificaret. 275.b
Abſolutio peccatorum per ſacerdotem. 312.a
Abſolutio a Deo, non ab homine. 317.a
Abuſio differendi in annum ſumptionẽ Euchariſtię. 558.b
Accenſio lucernarum Aegyptiorum ſolemnitas. 395.a
Acceptabilis annus qui. 79.a
Accubitus Tobiæ. 108.a
Accumbere per contubernia. 89.c
Accumbere Iudæos more Romanorum. 108.a
Accumbere cum veſte cœnatoria. 108.c.d
Acetum faſciculo byſſopi conditũ ſiſtendi ſanguinis vim habere. 128.b
Acetum ſolitum propinari cruci affixis ad quid. 128.b
Acetum propinari ſolitum ad accelerandam mortem, commentum eſt. ibid.
Aceto ſumpto Dominus expirauit, cur. 128.d
Achaia proconſularis prouincia facta. 301.d
Achaię Proconſul Gallio frater Senecæ. 301.d
Acheldema ager ſanguinis. 116.e. & ſeq.
Achiab. Herodẽ ſe ipſum interfecturũ cohibuit. 48.b
Achibas doctor Phariſæus. 3.b
Achior Amanitis. 9.d
Acilij Glabrionis mors. 524.a
Acme a Cæſare occiditur propter quid. 48.b
Acolythi quot olim in Romana Eccleſia. 241.c
Acolythorum ordinem prætermittit Ignatius. 241.a.c
Acolythorum officium. 241.d
Acta Ieſu a nece Ioannis. 89.b
Acrates a Nerone miſſus ad expilanda Aſię tẽpla. 467.e
Acta Pilati conficta a Maximino Imperatore. 59.a eaque duplicis generis. ibid.
Acta Pilati falſitatis manifeſte arguuntur. 59.a
Acta Pilati deſcripta Romæ aſſeruabantur. 154.d
Acta Apoſtolorum naſcentis Eccleſiæ infantiam texunt. 156.a
Acta Apoſtolorum quo anno abſoluta. 446.d
de actibus Apoſtolorum libri apocryphi. 156.a
acta SS. Samonis, & Guriæ. 75.b
acta diuerſorum Apoſtolorum. 232.e
acta Bedæ a Baſilio ſcripta. 261.d
acta Barnabæ ſcripta nomine Marci. 282.a
acta Barnabæ de cœnaculo Domini. 156.b
acta Theclæ & Pauli apocrypha. 259.e
Acta paſſionis Theclæ an apocrypha. 259.e. & ſeq.
acta Petri a Lino conſcripta non ſincera. 477.a
acta Andreę corrupta. 477.a
actorum Apoſtolorum nomen. 156.e
actorum locus cap. x. elucidatus. 158.a
actiaca pugna 40 ante annos, quàm deſcriberetur Orbis ab Auguſto. 20.b
actiaca pugna victus Antonius. 25.a
actiaca victoria quando contigit. 25.e
Adam ſepultum eſſe in Hebron, de quo intelligendum. 126.a
Adam formatus eo ipſo die, quo contigit incarnatio Verbi. 18.d
Adam maximus quis. 126.a
Adę corpus ibi ſepultus, vbi crucifixus eſt Chriſtus. 125.e
adam in Golgotha ſepultus. 125.b
adam primus non fuit ſepultus in Hebron. 126.a
Adam vnus e numero gigantum. 126.a
Adamas Berenices pretioſiſſimus. 420.b

Adagium, Camelus per foramen acus, quomodo intelligendum. 98.a
Adagium, Non eſt adire Corinthum cuiuis integrū. 329.c
Ader turris diſtans mille paſſus a Bethlehem. 33.e
Adiabenici. 148.e
Adiurare Chriſtianis licitum. 309.a
Adiuratio dæmonum. 308.e
Adiurationis probati ritus adhiberi poſſunt. 309.a.b
Ado Epiſcopus Viennæ. 207.a.b
Adoleſcens deuius a Ioanne reducitur. 536.b
Adonidi vulnerato ſpongia admota videtur. 128.e
Adonidi & Veneri templum ab Hadriano erectum ad abolendam præſepis memoriam. 31.a
Adoptionis Chriſti generationes. 8.a
Aduentus Pauli Romam tempus. 423.e
Aduentus Vitellij Hieroſolymam. 191.d
Aduentus Filij Dei Iudæis & Gentilib. prænūciatus. 5.e
Aduentus Chriſti præſagia Auguſto tributa. 7.b
Aduentu Chriſti tantum defecerat ſceptrum Iuda. 2.d
Aduentus Chriſti opportunum tempus. 1.d
Aduenæ diſperſionis Hebræi qui dicerentur. 178.d
Aedes Dianæ argenteę Epheſi quæ. 362.a
Aedes Mineruæ in fano Apollinis quę dicantur. 363.e
Aedes plurimę dijs dicata. 32.e
Aegyptum Simon Petrus petit. 232.e
Aegypti Prætor Flaccus. 198.e
Aegyptij abſtinent ab eſu ouium. 215.d
Aegyptij ſuarum ſuperſtitionum tenaciſſimi. 456.a
Aegyptiorum Orthodoxorum opinio de die natalis Chriſti. 28.e
Aegypti ſimulacra proſtrata aduentu Chriſti. 40.e
Aegyptus illuſtrata aduentu Chriſti. 40.e
Aegypti deſertus illuſtratur tranſitu Domini. 40.e
Aegyptus fons idololatriæ. 40.e
Aegyptij ſacerdotes in crucem acti. 58.e
Aegyptij deteſtantur paſtores ouium. 215.d
Aegyptij ouem, hircum, & bouem mactari non patiebantur, & cur. 215.e
Aegyptij ſexta Ianuarij aquā hauriunt, & reponūt. 68.c
Aegyptiorum opinio de tempore Chriſti nati. 28.e
Aegyptij volunt Chriſtum natum, & baptizatum eodem die. 28.e
Aegyptiorum ſacerdotum immane ſcelus aduerſus Paulinum. 58.c
Aegyptij Chriſtum quando natum dicerent. 24.b
Aegyptiorum mos cadauerum condiendorum. 138.e
Aegyptij monachi manibus laborabant. 293.c
Aegyptij ſacerdotes indices erant. 327.b
Aegyptij mundabant ſe aqua; antequam templa adirent. 345.e
Aegyptij ſuarum ſuperſtitionum tenaciſſimi. 456.a
Aegyptius vatem ſe ſimulans Iudæos ſeducit. 389.d
Aegyptij frequentes lucernas accendere ſoliti. 395.b
Aegyptij monachi a S. Marco inſtituti. 454.a
Aegyptios antiquo odio fuiſſe in Iudæos. 456.a
Aelianus Vrbis Præfectus Apollonio familiariter vſus. 521.a
Aelia Epiſcopus honoratus. 194.a
Aelius Aſiæ adminiſtrator. 365.a
Aelius Seianus Seij Strabonis filius. 57.d
Aemulatio diaboli in Simone mago. 184.e
Aeneæ ſepulchra multis in locis monſtrantur. 306.d
Aeneas paralyticus ſanatus a Petro. 202.e
Aeneatores & tibicines adhibiti in funere nobiliū apud Gręcos & Latinos. 78.a
Aennon idem quod Aenan. 71.a
Aennon pro Salem iuxta Sicher. 70.e
aequinoctiū obſeruatū in Paſchate, & Azymis. 105.c
aera numeri nota, quando & vbi ab ea cœpti anni numerati. 23.a
aerius Epiſcopis infenſus, & cur. 374.b
aerius hereſiarcha. 374.b
aerius feſtorum dierum impugnator. 397.b
aerium Hieronymus impugnat. 374.b
aerianiſmū heretici Hieronymo falſo impingunt. 374.b
aeſchines quid Demoſtheni obiecerit. 362.e
aeſtimatio Petri ſumma apud omnes. 281.b
aeſtimatio ſacerdotalis quanta apud omnes gentes. 327.b
aetas Chriſti cum baptizatur. 25.d
aetas Chriſti de ſententia ſanctorū Patrum. 132.b.c.d.e
aetas Herodis. 46.c
aetas Ioſeph. 53.b
aetas Pauli poſt conuerſionem. 186.e. & ante conuerſionem. 187.e
aetas multorum longæua. 512.d
aetas Auguſti. 54.e
aethicus de geometrica deſcriptione nominatus ab auctore. 23.d
aethiopas ab Aegyptijs, id eſt, a Iudęis, qui Aegyptum habitabant, circumciſionem didiciſſe. 185.b
aethiopas doctos colere Deum immortalem, ac rurſus alterum mortalem. 185.c
in Aethiopia fœminas regnare conſueuiſſe. 185.c
Aethiopiæ Regina Candaces appellatæ. 185.c
aethiopia præueniet man⁹ eius Deo, quādo impletū. 185.c
Aethiopiæ ſacerdotes Reip. imperabant. 327.b
Aethiopia Erythra. 185.e
Aethiopum religio. 185.b.c
aetnę montis eruptio admiranda. 516.b
affinium Regis veſtis qualis. 117.e
Africanus Theologus. 9.a
Africam Simon Petrus petit. 232.c
Africana Eccleſia a Petro erecta. 232.c
Africani ab Apoſtolis Euangelium acceperunt. 232.b
Africanos a Romana Eccleſia Euangelium habuiſſe profitetur Auguſtinus. 232.b.c
Afri monachos attonſos derident. 411.e
Africana Eccleſia ritus in pſallendo. 438.b
Agabus Paulū vincula Hieroſolymis paſſurū prophetat. 406.d
agab. famē ſub Claudio Imperatore futurā pdicit. 237.d.e
Agape Chriſtianorum quid. 352.b
Agape funeralis. 353.e. & ſeq.
Agapes in dedicationibus eccleſiarum. 354.b
Agapes quando exhiberi ſolita. 354.b
Agapes in Eccleſiis exhiberi ſolitę. 354.a
Agapes Concilio Gangrenſi probata. 354.c
Agapes diuidendi ratio. 354.c.d
agapes extra eccleſiam faciendę. 354.d
Agapes quomodo Gregorius Anglis conceſſit. 354.e
agapeti Papæ litterę. 225.d
S. Agathæ eccleſia ab Arianis vendicata. 395.c
ager figuli qui. 102.d
emptus ad ſepulturam peregrinorum. ibid.
quanti conſtiterit, ampla diſputatio. ibid.
agis Delphos profectus decimas Deo ſoluit. 337.e
Agnus innocentiſſimus Chriſtus ipſo Paſchatis die immolatus in cruce. 107.d
Agnus Dei origo & miracula. 394.d
agni Paſchalis comedēdi a ſtātib. vſus intermiſſus. 109.a
agnorum eſus Thebanis interdictus. 215.d
agnorum nomine Gentiles deſignantur. 204.a
agon Capitolinus quot annos contineret. 519.e
agonalis annus. 519.e
agri Hieremię pretium. 103.d
agricolæ Conſulis obitus. 533.d
agrippa Ariſtobuli filius ex Mariamne. 2.e
M. agrippa tam Syriæ, quàm toti Oriēti præfectus. 168.a

agrippa

Agrippa primus nomine Romano apud Hebræos vocatus. 189.c
Agrippæ Iudæi carcer. 191.a
Agrippa a Tiberio vinculis mancipatus. 191.c
Arrippa, mortuo Tiberio, regnum Iudæorum conſecutus eſt. 191.a
Agrippa Herodem Tetrarcham apud Tiberium iudicio poſtulat. 191.a
Agrippæ Regis in Iudæam reditus. 198.b
Agrippa Rex ab Alexandrinis ludibrio habitus. 199.a
Agrippa catenam auream ſuſpendit in templo. 219.b
Agrippę redditus Hieroſolymam honoribus augetur. 219.b.c
Agrippa cognomento Herodes occidit Iacobum fratrem Ioannis. 223.a
agrippa accepit a Claudio regnum, & ius in ſacerdotium. 223.d
Agrippa Petrum magna diligentia cuſtodit in carcere, et cur. 223.d
Agrippa Tyrijs & Sidonijs iratus, & cur. 225.b
Agrippa ad Caium libellus ſupplex. 212.a
Agrippę filius Romæ apud Claudium educatur. 257.d
Agrippa filius Romæ apud Claudium educatur. 257.d
Agrippa filius Iudęis pontificiæ ſtolę cuſtodiam retinendam impetrat. 268.d.e
Agrippa filius in regno Herodis patrui ſui Rex conſtituitur a Claudio. 270.a
Agrippa Berenices contubernio infamatur. 420.b
Agrippa ſummum ſacerdotium Iſmaeli Phabæi filio contulit. 390.a
Agrippa Ioſepho Cabi pontificium detulit. 421.a
Agrippæ & ſacerdotum diſſenſio. 420.e
Agrippa Ioſepho abrogato Ananum Pontificem ſubſtituit. 448.a
Agrippa Hieroſolymis pellitur. 472.d
Agrippa ad ſeditioſos coercendos ter mille equites Hieroſolymam mittit. 472.e
Agrippæ regiam ſeditioſi inuadunt. 472.e
Agrippæ non ſucceſſit alius Rex Iudęorum. 504.b
Agrippa poſt excidium Hieroſolymitanũ ſuperſtes. 504.e
Agrippæ Iudæi carcer. 191.a
Agrippa Roma diſcedendi facultatem petit. 198.b
Agrippa Romam aduenit iterum Caiũ ſalutaturus. 211.d
Agrippæ filiæ ignominia affecta. 257.d
Agrippę ſenſus deficit. 211.d
Agrippæ dolor pro ritibus patrijs conſeruandis. 212.a
Agrippa religione abſtines a Petri nece. 223.d
Agrippa tertium murum adiungit Hieroſolymis. 224.a
Agrippa filius Ariſtobuli accuſator Herodis. 60.c
Agrippę vexatio in Apoſtolos. 226.c
Agrippę Regis mores. 257.c
Agrippę Regis interitus. 256.e
Agrippa Rex a Nerone donatus quatuor ciuitatib. 318.d
Agrippa Præſes Syriæ. 20.d
Agrippinę filius Nero Imperator. 318.c
Agrippina Claudij Imp. vxor. 271.a
Agrippina venenum Claudio propinat. 318.c
Agrippina Colonia. 294.a
Agrippina Auguſta. 294.a
Agrippina Claudij vxor pro Iudæis. 271.a
Agrippina Neronis mater. 318.d. 365.a
Agrippinæ dolo Silanus interemptus. 318.o
Agrippina iuſſu Neronis interempta. 447.d
Alabarchæ functio quæ. 269.a.b
Alabarchæ ſtatua Romæ. 269.b
Alabaſtritē lapidē ad vaſa vnguentaria excauari. 86.d
Alabaſtrum vnguenti, regale donum. 86.d
Alabaſtrum vnguenti capiens libram vnam. 86.d
Alabaſtrũ vas ſic appellatũ propter fragilitatem. 86.d
Alba veſtis annulo ornata. 117.e
Alba veſte induitur Chriſtus ab Herode. 117.c
Albinus Præfectus iudex. 418.e
Albinus iudex. 456.e
Aldelmus libros de Virginitate metro ſcripſit. 261.d
Alexander pater Tiberij gradus in templo fecit. 52.c
Alexander filius Herodis. 42.b
Alexander Tiberij pater portas tēpli ornauit. 161.d
Alexāder omniũ Iudęorũ ditiſſim', et maxime pi'. 163.d
alexāder Lyſimachus Alabarcha cognomēto dict'. 163.d
Alexāder & Hymenæus ſatanę traditi a Paulo, 321.a
Alexander tumultum Epheſinum ſedat. 365.b
alexāder Imp. adiudicat locũ eccleſiæ ędificādę. 344.e
Alexandria quando debellata. 25.a
alexandria vertex omniũ ciuitatum appellata. 456.b
alexandrina prefectura Auguſtalis dicta. 193.d
alexandrina Eccleſia, & ſedes. 195.e
alexandrina Eccleſia cur primum locum poſt Romanam obtinuit. 255.e
alexandrina naui vſus Paulus. 424.a
alexandrinæ naues quæ. 424.a
alexandrina Eccleſia a Marco optime inſtituta. 453.e
alexandrina Eccleſia collecta ex Iudęis. 456.a
alexādrini in Agrippinam Regē inuidia cõmoti. 198.c
alexandrini tumultus ſedati. 218.c
alexander Iudęus patriæ religionis deſertor. 492.a
alexander ex Iudæo Gentilis Veſpaſiano fauet. 163.e
alexander & Ioannes, qui interfuerunt Concilio inter Apoſtolos habito, qui. 163.d
alexander & Hymenæus in errorem lapſi cur. 366.c
alexander Imp. vt Deus coli voluit. 469.b
alexander Imp. in ſchola Apollonij verſatus. 469.b
alexandria quondam Orbis theatrum. 456.c
alexādria habitabāt decies cētena millia Iudęorũ. 199.b
alexādriæ quinquaginta millia Iudæorũ occiſa. 473.b
alexandrina Eccleſia præfertur Antiochenæ. 193.d
alexandri Alabarchæ ſtatua Romæ. 269.b
alexandri Imp. reſcripta pro Eccleſia Chriſtianorũ. 344.c
alexādri Herodis filij impoſtura pro regno obtinēdo. 50.a
alexādrũ Alabarchā a Caio vinctũ Claudi' dimittit. 218.c
alexāder monachus res geſtas S. Barnabæ proſecutus. 104.a
alexius Iconoclaſta punitus. 435.b
aliturus mimus Neronis 425.a. contra Paulum agit. ibid.
alleluia ſignũ cõuocandi moniales. 402.e
alluſio in Chriſto eligente ſeptuagintaduos ad numerũ ſeniorũ, quos Deus pręcepit Moyſi vt eligeret. 96.d
alphæi Iacobus nominatus. 16.a
alphæi Maria an eadē vna ſit cũ Maria Cleophæ. 16.e
altare e ſaxis impolitis extructum. 17.d
altare incenſi quod, & quando incenſum adolebatur. 17.e
altare aureum in penetralibus. 17.d
altercatio Petri & Pauli quomodo accipienda, vt vterq; a peccato vindicetur. 279.d
altercatio de templo Hieroſolymitano apud Alexandrũ Magnum. 73.a
aluernia mons quando ſciſſus terræmotu. 129.b
amalarij opinio de ſonitu lignorũ non probatur. 402.d
amaſea Ponti oppidum. 225.c
ambiguitas triũ myſteriorũ in die Epiphaniæ. 68.e. 69.a
M. Ambiuius Syriæ Pręſes. 21.a
Ambroſius confitentium peccata deflebat. 317.b
Ambroſius in cauſis iudicandis occupatus. 328.a
ambroſii vita ab auctore edita. 328.b
ambroſij hymni in Eccleſia recepti. 439.a
ambroſius traditionum teſtis. 300.e
Amen illegitimum triplex. 360.b
Amen quid ſignificet. 112.a
Amen reſpondet populus. 360.a.b
Amen vox vnde vſurpata. 360.b

Index Annalium

Amen triplex. 360.b
Aminadab filia Elizabeth. 8.d
Ammaus idem quod Emmaus. 145.e
Ammiani error de ſeptem Magis. 35.e
Amnes retro fluere viſi ſub Nerone. 482.e
Amorrhæus pmãſit habitare in Elim, qd ſignificet. 310.a
Amphipolim Macedoniæ ciuitatem petunt Paulus & Silas. 287.e
Amphitheatro collapſo quot millia hominũ cõtrita. 60.d
Anabaptiſtæ de Magorum hiſtoria dubitant, quod nec fecerunt Manichæi. 34.e
Anacletus idem cum Cleto falſe creditus. 485.e
Anacletus & Clemens Petri diaconi. 169.a
Analogia de corona ſpinea Domini, Iſidori peluſiotæ. 119.b
Ananelus ignobilis Iudæus ab Herode ad pontificiam dignitatem elatus. 2.e
Ananias vi publica depoſitus. 17.d
Ananias poſt necem Stephani Damaſcum profectus Eccleſiam collegit. 179.e
Ananias vnus ex ſeptuaginta. 97.a
Ananias & Saphira morte puniti, cur. 36.d
Ananias Põtifex cũ Ezechia germano trucidatur. 473.a
Ananias Nebedæi filius ſuccedit in pontificatu Ioſepho Camidæ filio. 269.b
Ananias ſummus Pont. & Ananus dux Romam vincti mittuntur. 270.e
Ananus Pont. Max. 11.e
Ananus ſenior quinque habuit filios, oẽs Põtifices. 447.e
Ananus iunior, & ipſe Pontifex. 448.a
Ananus ſæuus, audax, & ſectæ Sadducæus. 448.a.d
Ananus poſt tres menſes deponitur, & cur. 448.e
Ananus Iacobũ & quoſdã alios lapidandos tradit. 448.d
Ananus proditionis accuſatur, & in medio ciuitatis iugulatur. 489.b
Anaſtaſius Imperator a Symmacho Papa mulctatus. 326.e
Anaſtaſius Sinaita Epiſcopus Antiochenus. 28.b
Anathema vox ambigua. 361.d
Anathema dicitur quod Deo dicatum eſt. 361.d
Anathema fieri quomodo Paulus cupiebat. 361.e
Anathema idem quod male dictum. 362.a
Anathema interdum occaſionem ſonat. 362.a
Anaxagoras Clazomenius. 289.e
Ancona ciuitatis Italiæ nomen vnde ductum. 173.b
Anconę miracula per Stephanum operata. 173.b
Ancyra Galatiæ. 225.c
Ancyranum Concilium ante Nicænum. 379.b
Andreas Cretenſis. 11.d
Andreas primus venit obuiam Ieſu, deinde Petrus. 66.a
Andreas & Petrus Ioannis diſcipuli. 65.e
Andreę cur Simon Petrus prælatus. 66.a
Andreę martyrij tempus. 484.e
Andreas cælibem vitam duxit. 66.b
Andreas ſenior Petro. 66.b
Andreas a Petro baptizatus. 70.d
Andreas ad Scythas miſſus. 230.e
Andreæ quæ prouincia ad prædicandum obtigerit. 230.e
Andreę prædicatio. 230.e
Andri inſulæ templum Libero patri dicatum, & fons vini ſapore. 68.c
Andronicus dicit pro templo Hieroſolymitano. 73.b
Andronicus Meſſalami filius, Iudæorũ patronus. 73.b
Andronico & Tonanti excommunicatio a Syneſio Epiſcopo infertur. 328.e
Andronicus Apoſtolus appellatur. 375.e
Andronicus Epiſcopus in Pannonia. 388.d
Angelus Dei Centurioni viſus. 203.d
Angeli in Scriptura dicuntur Cœleſtis militia. 433.d
Angeli Epiſcopi appellati. 434.d
Angeli præſides templi, tpe mortis Domini auditi. 129.a
Angeli apparitio ad Chriſti ſepulchrum. 139.a
Angelus Ioſeph monens vt fugeret in Aegyptum, quando apparuit. 40.b
Angelo Laodiceæ quæ ſcribantur in Apocalypſi. 448.b
Angelorum religio quæ. 433.e
Angelorum cultus religioſus. 435.a
Angelorum cultus ex Synodo Laodicenſi. 435.c.d
Angelos mundum creaſſe, Cherinthi hæreſis. 434.d
Angelorum idololatria quæ intelligenda. 435.c
Angelus a dextra altaris incẽſi viſus eſt Zachariæ. 18.b
Angelus Iudæorum. 434.d
Angelorum cultus in Eccleſia. 434.e
Angelos eſſe aſtra putauerunt Iudæi, & cur. 433.e.d
Angelos adorabant, id eſt, aſtra cæli. 433.e
Angelos negabant Sadducæi, ſed contra Phariſæi. 4.a
Angelos ſupra Chriſtum Cherinthus exaltauit. 434.b
Angelum apparuiſſe mulieribus, & Euangeliſtarum concordantia. 139.b
Angelus nuncius Verbi incarnati. 18.d
Angelus ad Petrum: Surge deſcende: locus explicatus. 158.b
Angelus Petrum de carcere liberat. 223.e
Angelus confortat Dominum. 114.e
Angelus ad Ioſeph, vt redeat in terram Iuda. 49.a
Angelis quomodo Agapes a Gregorio conceſſæ. 354.e
Anianus Marco Alexandriæ ſuccedit. 453.b
Aniani obitus. 519.d
Anicetus de coma clericis non nutrienda. 410.c. 411.b
Anicetus Neronis libertus Agrippinã interimit. 447.d
Animalia immũda Iudæis ꝓhibita qd ſignabãt. 274.a.b
animalia nefanda quæ apud Ioſephum. 77.a
Animaduerſio vtilis. 322.e
animaduerſio Agrippæ in cuſtodes carceris Petri. 225.a
animas cũ corporib. interire putabãt Sadducæi. 3.e
animarum tranſmigratio apud Phariſæos. 3.b
animas defunctorum inquietare quid. 174.e
animoſa Petri promiſſio. 114.e
anna mater Virginis Mariæ. 10.e
anna de qua ſtirpe nata. 10.d
annę ſorores. 10.d
anna gratiam ſignificat. 11.a.d
anna vnum tantum virum, & vnam filiam habuit Mariam. 11.a
anna ſterilis in ſenectute per orationem concepit Mariam ex Ioachim. 10.e
anna mater Virginis comparata Annæ matri Samuelis. 11.a.e
anna vidua. 5.a
anna filia Mathan ſacerdotis, & Mariæ. 10.d
anna vbi nupſit. 10.d
annam tertio nuptam eſſe dicentium error. 10.d
annã ex eodẽ viro tres filias peperiſſe dicẽtiũ error. 10.d
anna ex genere ſacerdotali. 10.e
anna priſca genuit Samuelem per orationem. 11.a
anna prophetiſſa filia Phanuel de tribu Aſer. 40.a
anna prophetiſſa in templo habitauit. 13.b
anna prophetiſſa religioſiſſima monialis appellata. 40.a
anna idem quod Ananus, vide, Ananus.
anna ſi vt Caiphas male perierit. 448.e
anna & Caiphas quomodo ſimul Principes ſacerdotum dicantur. 62.b
anna mittit Ieſum ligatum ad Caipham, & cur. 115.d
annæ primũ pſentatur Chriſtus, & Apoſtoli, & cur. 63.a
annæus Lucanus Senecę nepos a Nerone occiſus. 461.b
annanio Pontifici ſacerdotium ademptum. 56.c
annales in quibus differunt ab hiſtoria in pręf. pag. 2.b
annales non requirũt verborũ ornamentũ. in præf. pa. 2.d
annalium ſcribendi ratio. ibid.

Annalium baſis eſt verus annus natiuitatis Chriſti. 24.a
Annalibus Eccleſiaſticis non ſunt incerta res inſerenda. in præf.pag. 1.e
Anni natiuitatis Chriſti ignoratio fuit multis errandi cauſa in cæteris. 24.a
Anni in Hiſpanijs ab æra numeri nota quando cœpti ſunt numerari. 23.a
Anni Auguſti numerati a nece Cæſaris. 25.a
Anno trigeſimo expleto Chriſtus baptizatur. 25.e
Anni ab Vrbe condita varij. 26.c
Anni ab origine mundi ex veris ſententijs. 28.c
Anni quinquies mille ſexcenti octogintaquinque a mundi principio vſque ad obitum Lucij Veri. 28.c
Anni numerati ab Adam vſque ad mortem Cõmodi. 28.o
Anni a mundi origine vſque ad Synodum Oecumenicam numerantur ſex mille centũ nonagintanouem. 28.c
Anni exordio ipſum integrum denominare conſueuiſſe maiores. 134.e
Anni prædicationis Chriſti quomodo diſtinguendi. 79.a
Anni per Olympiadas vtiliter ſupputantur. 24.a
Anni ab origine mundi diuerſimode ſupputantur. 28.c
Anni ſecũdũ ſupputationem Septuaginta interpretũ. 28.b
Anni ſecundum ſupputationem Hebræorum. 28.b
Anni Imperatoris Auguſti. 54.e
Annibal Carthaginenſis velata facie aurum in tẽplo Dianæ depoſuit. 363.c
Annio tribuit quidam Chronicon Philonis. 41.e
Annius Rufus. 21.a
Annius Pollio in exilium pulſus. 467.e
Anniuerſaria dies defunctorum. 175.a
Anniuerſaria dies Cathedræ Romanæ antiquitus celebrata. 244.a
Anniuerſaria ſolemnitas in cuiuſque Epiſcopi præfectura. 244.b
Anniuerſaria ſolemnitas a Græcis celebrata de imagine Saluatoris. 75.b
Anniuerſariæ ſanctorum celebritates. 400.b
Annorum ſingulorum habenda ratio in hiſtoria conſcribẽda. in præf.pag. 3.a
Annorum ſex millia ab origine mundi enumerat Cyprianus. 28.c
Annorũ ab Vrbe condita ſupputandi rõ diuerſa. 26.c
Annorũ regni Herodis ſupputatio q̃ falſa, quæ vera. 26.e
Annorum calculus ſecundum Romanam Eccleſiam, iuxta Septuagintaduos interpretes. 28.b
Annos Chriſti numerare a condita Vrbis tempore, neque tutum, neque certum. 26.e
Annos ab origine mundi aliter Hebræi, aliter Romanę Eccleſiæ traditio ſupputat. 28.b
Annos Herodis Ioſeph ſupputat. 26.e
Annos regni Herodis quomodo enumerant aliqui, vt Ioſephum Euangeliſtæ concilient. 27.b
Annus paſſionis Chriſti. 99.c
Annulus ſponſalis. 331.d
Annulo obſignabantur arcæ. 331.d
Annulorum qualia ſigna. 331.e
Annulus zonæ alligatus, ſine annuli vel zonæ fractura elapſus. 39.d
annulus in veſte candida quid. 117.e
Annulus dari ſolitus pro arrha in qualibet pactiõe. 331.d
Annulum ferreum Romani geſtabant. 331.d
Annulũ ferreũ dabat ſponſus ſponſæ apud Romanos. 331.d
Annulum ſponſus cur dat ſponſæ loco arrhæ. 331.d
Annulũ ſemper vxor in digito portabat, ad quid. 331.e
Annuli inſculpti Chriſti nomine duabus litteris. 332.a
Annuli Chriſtianorum quo ſigno ſculpendi. 332.a
in Annulis ſanctorum virorum imagines. 332.a
Annulus ſpõſalis quo ſigno ſculperetur apud Chriſtianos. 331.e
Annulus S. Macrinæ cruce inſculptus. 332.a
Annus quo natus eſt Chriſtus. 24.a
Annus natalis Dñi idẽ qui & deſcriptionis Quirini. 24.e
Annus Conſulatus Lentuli & Meſſalini quotus Imperij Auguſti. 25.a
Annus & dies inſtitutionis Triumuiratus. 25.b
Annus Tiberij quintusdecimus, annus placabilis. 63.a
Annus primus prædicationis Chriſti a Ioanne digeſtus, ab alijs prætermiſſus. 69.d
Annus natalis Chriſti deducitur a tẽpore baptiſmi. 25.d
Annus Auguſti Imperatoris, quo natus eſt Chriſtus. 25.a
Annus primus Agonalis quando cœptus numerari. 519.e
Annus ab origine mundi quo natus eſt Chriſtus. 28.a
Anthropomorphitæ. 12.e
Antichriſti qui dicantur a Ioanne. 539.a
Antidicomarianitæ hæretici. 264.c
Antigonus Aſſamonæus vltimus Rex Iudæorum. 2.e
idem fauore Parthorum eycit Hyrcanum. ibid.
Antigono Aſſamonæo cruci alligato, & fuſtibus cæſo Antonius caput truncari mandauit. 2.e
Antigono in crucem acto regnum Iudaicum extinctũ. 2.e
Antigonus regnum Herodis inuaſit. 20.e
Antiochenæ cathedræ dies feſtus. 194.a
Antiochena Eccleſia p̃fert Hieroſolymitanę, et cur. 193.d
Antiochena Eccleſia collecta primũ fuit ex Iudæis. 194.c
Antiochenæ Eccleſiæ diſſenſio. 272.e
Antiochena ſedes quando fundata. 194.b
Antiochenus Epiſcopus primus Euodi⁹ poſt Petrũ. 195.e
Antiochenæ Eccleſiæ primus Epiſcopus Petrus, inde Romam tranſlatus. 193.a
Antiochenę Eccleſiæ p̃fertur Alexãdrina, & cur. 193.d
Antiochenſium Iudęorum occiſio. 494.a
Antiocheni in Iudęos graſſantur. 494.b
Antiochena Eccleſia a Petro & Paulo fundata. 195.b
Antiochenę Eccleſiæ fundamenta. 193.a
Antiochenæ Eccleſiæ profectus. 220.a
Antiochenam Eccleſiam curat Barnabas. 247.a
Antiochię Iudæi habitantes. 194.c
Antiochiæ diſſenſio oborta inter Fideles. 269.d
Antiochiam miſſus Barnabas. 220.a
Antiochiam reuerſi Paulus & Barnabas. 269.c
Antiochiæ facta contentio inter Paulũ & Petrũ. 277.d
Antiochiæ fit collecta. 238.e
Antiochiæ primũ diſcipuli Chriſtiani cognominãtur. 220.b
Antiochus Iudęorũ ſceleſtiſſimus. 494.a
Antiochus cognomento Pius Hyrcanum obſedit. 158.c
Antiochus Iudæus Antiochenſium inſtigator. 494.a
antipas martyr quo tempore paſſus. 523.d
antipas Galilææ ac Perææ Tetrarcha cõſtitutus. 48.c
antipas Herodes ſceptrum Iudæ quomodo habuit. 2.c
antipas Galilęę Tetrarcha Romam profectus, vt contra Archelaum ageret. 48.e
antipas & Philippus alteram dimidiam regni partem ab Auguſto conſequuntur. 49.e
antipater Herodis pater. 20.b
antipater filius Herodis. 42.b
antipater a C. Iulio Cæſare procurator eſt inſtitutus. 46.c
antipater patris arbitrio a Cæſare relictus. 48.b
antipater obſcuro funere conditus. 48.c
antipater Herodis filius in ſpem regnandi venit. 48.b
antipatris filius proſelytus Herodes Idumæus ex S.C. Romæ regnum Iudęorum accepit. 2.d
antipater ariſtobul⁹, & Alexãder filij Herodis occiſi. 42.b
antipatrum filium iuſſit Herodes occidi. 48.c
antiquitas Eccleſiæ. 1.b
antiqui diſcipuli Chriſti. 97.a
antiſtitem electum non minus quàm a tribus Epiſcopis cõſecrari debe. e Petrus inſtituit. 170.c
antonia turris, so a. expugnata a Tito. 496.c

Antoninus Rom. Conſul nullus repertus Faſtis adſcriptus ante Chriſti aduentum. 10.c
Antonij Acta reſciſſa. 27.e
M. *Antonius Iudæam debellauit.* 2.d
Antonius res Orientales adminiſtrat. 20.d
Antonius Iulianus egregius rhetor. 500.c. *eius lucubrationes exciderunt.* 500.c
M. *Antonius quid in Antigonum Regem Iudæorum.* 2.e
Antonius Carafa Cardinalis Bibliothecarius Græcam Septuagintaduorum interpretum editionē in lucem vindicauit. 28.d
Antonius vitæ monaſticæ illuſtrator. 64.c
Anulinus bona Eccleſiaſtica reſtituenda curauit. 389.d
Apelles tragœdus Caij conſiliarius contra Iudæos, & eius mors. 207.d.e
Apion grammaticus ad Caium contra Iudæos pro Alexandrinis legatus. 216.c
Apion Iudæos falſo calumniatur. 208.e
Apion qualis, a Ioſepho confutatur. 216.c
Apocalypſim Ioannis qui non recipiant. 528.e
Apocalypſis a quibuſdā tributa Ioanni presbytero. 528.e
Apocalypſis Ioannis cur Cherintho tribuatur. 531.a
Apocalypſis Ioannis Euangeliſtę ſcriptura canonica, & vere Ioannis Apoſtoli. 528.c
Apocryphorum librorum catalogus. 233. & ſeqq.
Apocrypha mordicus defendi non debent. 265.d
Apocrypha nomine Pauli. 233.d
Apocrypha de Actis Apoſtolorum. 232.e
Apocrypha de obſtetrice Mariæ Virginis. 31.d
Apocrypha caute admittenda. 304.d
Apocrypha ſcripta de B. Maria. 265.b
Apollinaris Laodicenus hæreſiarcha. 438.d
S. *Apollinaris Epiſcopus Rauen. martyrium longiſſimum, & quando.* 509.d
Apollinaris cum Petro Romam venit. 230.a
Apollinem ciuem Athenienſem Paulus conuertit. 291.e
Apollinis ſtudioſiſſimus Auguſtus quale ab eo reſponſum accepiſſe dicatur. 7.a
Apolline genitus traditur Auguſtus. 7.a
Apollini templum in Palatio ab Auguſto erectum. 7.a
Apollinis Delphici de Chriſto oraculum. 7.a
Apollinis Delphici oraculum obmutuit. 6.e
Apollo Alexandrinus ab Aquila & Priſcilla inſtituitur, & potens in Scripturis. 302. d.e
Apollo comendatur a Paulo. 319.c
Apollo prædicatio qualis. 319.e
Apollonij teſtimonium de tempore diuiſionis Apoſtolorum. 226.a
Apollonij Theologi ſententia de diſceſſu diſcipulorum Hieroſolymis. 196.d
Apolloniaci qui. 320.e
Apolloniam petunt Paulus & Silas. 287.c
Apollonius Tyanæus magus. 290.b
Apollonius Tyanæus Romam vocatur reus. 520.e
Apollonius Tyanæus Romam venit. 468.d
Apollonij Tyanæi de fulgure in Neronis menſam decidente falſum vaticinium. 468.d
Apollonius Tyanæus an mortuā puellā ſuſcitauerit. 468.d
Apollonius Tyanæus pro Deo habitus. 469.a
Apollonij ſtatua dæmonum operatione dabat reſpōſa, quæ tandem obmutuit. 469.b
Apollonius Tyanæus diſcipulos ſuos per Orbē miſit. 469.c
Apollonius Tyanæus in Hiſpaniam profectus. 469.c
Apollonius Tyanæus an bene finierit. 469.b 540.a
Apollonius Tyanæus Romam accerſitur, in carcerem truditur, illuditur. 521.a
Apollonius inuiſibilis factus euanuit. 521.a
Apollonius Roma recedens quo profectus ſit. 521.b
Apollonius Tyanæus Epheſi acceptus. 318.c. & *inter diuos relatus.* ibid.
apollonij Tyanæi aduentus Epheſum. 365.c
apollonij Tyanæi præſtigiæ a Philoſtrato ſcriptę. 365.c.d
Apollonius mortem Domitiani abſens cognouit. 536.a
Apollonij quales diſcipuli. 469.c. 540.a
Apollonij exitus. 540.a
Apollonius antiquus Theologus. 178.c
Apollophanes philoſophus. 290.e
Apollophanis verba ad Dionyſium. 290.c
Apophoreta quando exhiberi conſueuerunt. 341.c
Apophoreta conuiuis abeuntibus grata & pretioſa conferebant Romani. 109.a
Apophoretica velationis virginum. 341.c
Apoſtolatus Pauli, & Barnabæ. 240.a
Apoſtolatus non debet eſſe ſpontaneus. 240.c
Apoſtolatus nobilior Iudæorum, quàm Gentium. 277.a
Apoſtolatuum diſtinctio. 241.c
Apoſtoli apud Hebræos qui, & quod eorum munus. 80.c
Apoſtoli ex quibus tribubus. 81.a
Apoſtoli omnes Galilæi. 45.a
Apoſtoli miſſi ad prædicandum Euangelium, redeunt ad Chriſtum. 89.b
Apoſtoli partim ex tribu Iuda, partim ex tribu Zabulon, & Nephtalim. 81.a
Apoſtoli a Chriſto cur electi. 80.c
Apoſtoli quomodo loquebantur linguis. 157.d
Apoſtoli in templo docent. 165.c
Apoſtoli conijciuntur in carcerem. 166.d
Apoſtoli cæſi. 166.e
Apoſtoli Hieroſolymis remanſerunt, facta diſperſione aliorum omnium Chriſtianorum. 179.a
Apoſtoli quando diuiſi per totum Orbem. 226.b
Apoſtoli in quas ſinguli regiones profecti. 87.c
Apoſtoli nominati Epiſcopi in Eccleſiis præfecti. 429.e
Apoſtoli ſacerdotes a Domino facti. 110.a
Apoſtoli reprehenduntur, quòd ſpicas euulſiſſent ſabbato. 79.d
Apoſtoli in Galilæam abeunt poſt reſurrectionem. 146.c
Apoſtoli manuum opus exercebant. 263.c.d
Apoſtoli vxore caruerunt præter Petrum. 336.a
Apoſtoli ad fidē conuerſos caſte viuere ſuadebant. 476.d
Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias cōtinentes. 378.b
Apoſtolis linguarum donum datum, & quomodo. 157.e
Apoſtolica ſalutatio Romani Pont. ex Apoſtolorum traditione. 251.a
Apoſtolica auctoritate traditum, quod vniuerſa tenet Eccleſia. 50.a
Apoſtolica traditio orare ad Orientem. 404.a
Apoſtolicarum ſanctionum aliæ omnibus communes, aliæ priuatæ. 284.a
Apoſtolici ſalis neceſſitas. 377.b
Apoſtolicum depoſitum quod. 294.e
Apoſtolicum munus imponere manus. 181.b
Apoſtolicus ordo. 80.c.d
Apoſtolis mandatum a Saluatore, ne Hieroſolymis diſcederent vſque ad certum tempus. 178.c
Apoſtolis omnibus communia. 147.c
Apoſtolis excutiendus erat puluis de pedibus contra non recipientes eos. 259.a
apoſtolorum electio. 80.a
apoſtolorum ordinis ſucceſſio quamdiu perſeuerauit. 80.e
apoſtolorum temporibus proximus Hegeſippus. 16.d
apoſtolorum & Petri paupertas qualis. 163.a.b
apoſtolorum genus. 80.c
Apoſtolorum princeps Petrus. 80.d
Apoſtolorum ſtirps. 81.a
Apoſtolorum ſacrificia. 116.b
Apoſtolorum diſcipulus Ignatius. 111.d
apoſtolorum Eccleſia. 156.a

Apoſtolorum nomine multa edita. 233.d
apoſtolorum diſcubitus in cœna. 108.e
apoſtolorum contentio vnde orta. 109.b
apoſtolorum diuiſio nonniſi Spiritus ſancti inſtinctu facta eſt. 227.e
apoſtolorum diuiſionis veritas inueſtigatu difficilis, breuibus tractanda. 232.e
apoſtolorum leges barbaros domant. 228.b
apoſtolorum quædam procuratio diſtincta. 277.a
apoſtolorum canon de non abijcienda vxore declaratus. 379.d
apoſtolorum littera ex Concilio Hieroſolymitano. 274.c
apoſtolorum ſepulchra venerationi habita. 483.c
apoſtolorum officia apud Hebræos. 80.c
apoſtolus Ioſephus apud Iudæos. 80.c
apparitio facta Dei genitrici. 142.b
apparitio Chriſti Petro ante cæteros facta. 142.a
apparitio Chriſti facta Iacobo poſt reſurrectionem. 149.e
apparitio Domini facta Mariæ Magdalenæ. 144.b
apparitio Domini facta duobus diſcipulis euntibus Emmaus. 145.a
apparitio Domini facta Thomæ. 146.c
apparitio Domini omnium celeberrima. 149.d
apparitio Domini nouiſſima. 150.c
appellatione Iudææ duæ tantum tribus includuntur. 71.a
appenſi in patibulo eadem die ante occaſum Solis ſepeliebantur. 130.a
appia vxor Philemonis. 440.a
appij forum quantum ab Vrbe diſtaret. 423.d
apſides gradatæ Epiſcoporum. 246.e
apulei locus correctus. 123.b
aqua benedicta loco lauacri ſucceſſit in Eccleſia. 346.c
aqua tantum non expiantur delicta. 346.b
aqua in vinum mutatur pluribus in locis. 68.c
aqua ad baptiſmum miraculum pluribus in locis in Occidente. 68.e
aqua in vinum verſa miraculum quando contigit. 68.e
aqua vino miſcenda in ſacrificio Miſſæ. 355.a
aqua in Chriſti præſepe miraculo erexit. 30.e
aquæ calida in agro Gadareno. 76.e
aquæ calida non longe ab Emmaus. 56.a
ad Aquas Saluias locus dictus qui. 478.b
aquila aurea in templo ab Herode poſita, eademq. exciſa. 47.a
aquila Ponticus Iudæus genere, fide Chriſtianus. 272.a
aquila Ponticus ab Eccleſia erectus. 318.b
aquila & Priſcilla Nazaræi. 285.d
aquila & Priſcilla adhæret Paulus. 292.b
aquila & Priſcilla Apollo genere Alexandrinum inſtituunt in fide. 388.c
aquila & Priſcilla an caput ſibi totonderint. 302.a
aquila & Priſcilla ex Italia Corinthum. 288.e
aquila & Priſca mentio. 260.c
aquilarum militarium ſolo affixarum prodigium. 237.c
ara Ignoto Deo inſcripta Athenis, in Gallijs item. 290.b
ara Primogeniti Dei ab Auguſto erecta in Capitolio. 7.a
ara cæli. 7.a
ara dedicata in nomine Dei, & Stephani teſtis eius. 173.c
ara deorum duodecim ſtabant Athenis. 290.a
aradus inſula. 225.c
aratoris carmina de vmbra Petri. 166.b
de Petro venatore. 204.c
de carcere, & catenis Petri. 224.b
de tempore martyrij Petri, & Pauli. 476.b
de porta Petro patefacta. 224.b
de viſione Petri. 204.c
de tempore nauigationis Pauli. 424.a
arabes Magi. 35.e
arabia contra Iudæam in Oriente. 36.d
arabia Syria Damaſci nominata. 36.e
arabiæ fœmina velata. 340.b
arabiæ loca nomina ex filijs Abraham ſortita ſunt. 36.a
arabia Damaſcus. 36.c
arabum origo. 36.d
arabicum bellum Herodis aduerſus Aretam. 89.a
arbor fici areſacta. 100.e
arbor ex qua primi parentes poſt peccatum pudenda texerunt. 100.e
arbor inflexa Chriſtum adorauit Hermopolim aduenientem. 40.b.c
arbor Hermopoli morbos depellens. 40.b
arbor propter magnitudinem lege Gentilicia culta. 40.c
arbor terebinthus antiquiſſima. 19.a
arbor primus. 67.a
arbor Perſis in Aegypto miraculis clara. 40.b
arbor Perſea Iſidi conſecrata. 39.c
arbor ſuffigi aliquem non licebat apud Iudæos. 130.c
in Arbore fici Iudas ſuſpenſus. 116.e
arbuſcula balſami ex Iudæa Romam tranſlata. 503.e
archelaus & Philippus filij Herodis aderant legationi Iudæorum Romæ. 49.e
archelai ditio Syriæ contributa. 54.b
archelai tyrannidem timuit Ioſeph. 54.e
archelaus Regis nomine abſtinet. 48.e
curat patris funus. 48.d
Romam adnauigat pro regni ſtabilimento ad Auguſtũ. 48.e
confirmatur ab Auguſto. 49.a
ſeditioſos cædit immiſſo equitatu. 48.e
archelaus ab Herode Idumæo patre regnum cepit. 2.e
archelao abſente multi ſibi Regis nomen vſurpant. 49.a
archelao regnum largitum. 48.e
archelao crimina obiecta. 54.b.c
archelai cohortales milites occiſi. 48.e
archelai regni anni nouem. 49.b
archelai tempore defectio Iudæorum. 49.e
archelai ditio Syriæ contributa. 54.b
archelao dimidiam partem ditionis Herodis concedit Auguſtus. 49.e
archelaus natus ex alienigena Malthace Samaritide. 2.c
archelaus conſequitur Tranſammanam regionem, & ducenta talenta. 49.e
archelaus damnatus exilio. 54.b
archelao obiecta crimina. 54.b.c
archelaus in conuiuio repertus Cæſaris mandato Romam ducitur. 54.c
archelaus Hyrcani filius & ſucceſſor. 190.c
archelaus Tetrarcha, non Rex inſtituitur. 49.c
archelaus Pontifices inſtituit & abrogat. 50.b
archelaus in exilium actus. 54.b
archippus an Coloſſenſium Epiſcopus. 432.b
archiſynagogus rogat Ieſum. 78.a
archiſynagogi controuerſia cum Domino de ſabbato. 97.c
architriclinus apud Iudæos quis. 67.d
archiua Romanorum de natali Chriſti. 21.e
archiuis Hieroſolymarum ignis iniectus. 472.e
archiuum Romanorũ, depoſitorium tabularũ cenſuũ. 23.b
arcus triumphalis Titi. 503.a
arelatenſis Synodus de cælibatu ſacerdotum. 380.c
areopagus quid eſſet. 289.a
areopagita ſubticentior, prouerbium. ibid.b
areopagitarum munera & mores. 289.b
areopagitarum iudicium quo anno cœptum, & quamdiu durauit. 289.c
areopagitæ iudices quales eſſent, & de quibus iudicarent. ibid.c
areopagitæ ter in menſe iudicia exercebant. 289.b
areopagitæ cognomine Optimi viri dicebantur. 289.a

areopagitis difficiles cauſæ committebantur a Romanis. ibid.c
in areopago Paulus cauſam dicit. 289.a
in areopago iudices ſacerdotes erant. 337.c
areopagus vnde dictus. 289.a
aretæ filia redit ad patrem Macherontem. 71.a
aretæ filia ab Herode quando dimiſſa propter Herodiadem. 71.d
aretæ bellum cum Herode. 71.e
aretas Rex Petreæ arabiæ. 72.b
aretas Cæſarienſis corrigitur. 522.a
argentarij in Paulum quid fecerint. 362.e
argentariorum lucrum ex imaginibus. 362.e
argentariorum Epheſinorum clamores. 363.e
argenteæ imagines in templo Gentilium. 363.b
argentea ſupellectilia eccleſiæ. 339.e
argenteus quid. 102.& ſeq.
argentei dati Iudæ. 102.e
argento tectum præſepe Domini. 31.b
argumentum dicendi ab occaſione ſumit Paulus. 290.b
argumentum epiſtolæ Pauli ad Romanos. 387.d
aria Montani dictionarium Syrochaldaicum. 103.a
arca, & Raphaneæ Palæſtinæ ciuitates. 96.a.b
ariam bigamos ad ſacerdotium non admittebant. 381.d
ariani corruperunt Euangelium. 180.e
arianorum ſententia peculiaris. 296.b
aridam manum habens ſanatur, & cuius artis homo fuiſſet. 80.a.b
ariſteas, & Ioſephus de numero ſacerdotum a Theodoſio Iudæo differunt. 9.c
ariſteas de ſeptuaginta duobus interpretibus. 9.a
ariſteas de portis templi Hieroſolymitani. 161.d
ariſtarchus concaptiuus Pauli. 432.b
ariſtion vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 97.b
ariſtobulus iunior. 268.e
ariſtobulus filius Herodis. 42.b
ariſtobulus auream vitem Pompeio donat. 136.a
ariſtobulus ab Herode Pontifex factus, mox necatus. 2.e
arrogantia Phariſæorum. 3.e
arrha loco dabatur annulus ſponſæ in qualibet pactione. 331.d
artes Phariſæorum ne profunde dormirent. 3.d
arthemas & Tychicus Pauli miniſtri. 373.b
aſcalone quot millia Iudæorum interempta. 488.d
aſcalonitarum ſimultas cum Iudæis. 207.e
aſcalonitæ duo millia Iudæorum trucidant. 473.a
aſcenſio Iſaiæ ab hæreticis promulgata. 234.c
aſcenſionis Domini locus. 152.a.155.b
aſcenſionis Domini meminit Marcus tantum, & Lucas. 152.e
aſcenſionis Domini nocte lucerna accendi ſolita. 395.a
aſer benedictio impartita. 53.e
aſiani Iudæi a Paulo deficiunt. 428.d
aſiæ Eccleſia an a Ioanne fundata. 528.b.c
aſperſio ſepulchrorum. 174.c
aſpis a vipera mutuatur venenum, prouerbium. 506.c
aſſamonæi ex genere ſacerdotali, tribu Leuitica. 1.e
aſſamonæi fœdere nuptiarum iuncti tribui Iuda, & familiæ Dauid. 1.e. 2.a.b.a
penes ipſos fuit aliquandiu ſumma rerum apud Hebræos. 1.e
in ipſis defecit ſceptrum de tribu Iuda, cum poſt ipſos Herodes regnare cœpit. 1.e. 2.b
aſſamonæorum regnum quamdiu permanſit. 1.e
aſſamonæi e tribu Leuitica ex filijs Ioiarib. 1.e
aſſamonæus ſacerdos ex vice Ioiarib. ibidem
aſſamonæi ex tribu Leuitica cur dicti viri Iudæ, et vbi. 2.a
aſſertio antiquorum Patrum de confeſſione. 311.d
aſſertores traditionum apoſtolicarum. 397.d
aſſon Troadis. 395.d
aſſon vrbs diuerſa ab ea, quæ eſt Troadis. 395.d
aſſueri Regis conuiuium. 108.a
aſſumptio Virginis quo anno facta. 262.e
aſſumptionem Virginis caligine non obnubilari. 264.b
de Aſſumptione Virginis epiſtolam ad Paulã & Euſtochiũ. non eſſe Hieronymi, ſed Sophronij. 265.b
de Aſſumptione Virginis ſermones falſo Auguſtino adſcripti, & Athanaſio. 266.d
de Aſſumptione Virginis ſcribendi occaſio quæ. ibid.a
aſſumptionem Virginis Eccleſia profitetur cũ Patribus, & Scholaſticis. 268.a
aſſumptionis Virginis tempus ex reuelationibus diuerſis. 262.e
aſſumptionis ſolemnitas quo anno cœpit celebrari. 268.b
aſſumptio Virginis tranſitus nominatus. 266.b
aſtra cæli animata eſſe Phariſæi putabant. 433.d
aſtronomiæ cultu addicti erant Phariſæi, & Scribæ. 3.a
aſtrologia iudiciaria damnata. 37.a
aſtrologiæ iudiciariæ execratio. 318.b
aſtutia Phariſæorum. 3.c
athanaſii ſermo de aſſumptiõe falſo illi adſcribitur. 267.a
athanaſius traditionum aſſertor. 299.b
athenagoras philoſophus Chriſtianus. 250.b
athenarum Epiſcopus Dionyſius. 537.e
athenas Paulus aduenit. 288.e
athenis Paulus quid egerit. 291.a
athenis in foro ſtabant duodecim aræ deorum. 290.a
athenis Ignotis dijs aras erectas fuiſſe. 290.b
athenis Paulus num diu permanſit. 292.b
athenis improbatæ lectionis libri igni traditi. 318.a
athenienſes quid contra negantes deos eorum. 290.e
athenienſes ſacerdotes itidem iudices. 327.e
athenienſes tenaciſſimi deorum cultores. 289.d
athenienſes cur aram inſcripſerant Ignoto Deo. 290.c.d
athenienſes aliquando polygamiã admiſiſſe, & cur. 377.d
athenienſes primi fucum in ſacris vſus inuentores. 395.a
athenienſium templa non eſt ingreſſus Paulus. 290.a
athenienſium ſummus ſacerdos. 91.b
athenienſes Epiſcopi qui. 537.e
atina Marcus Epiſcopus. 230.a
attilius duumuir in mare proiectus, & cur. 6.e
atronges paſtor affectat regnum Iudæorum. 49.e
auctoris inſtitutum, ætas, candor. in præf. pag. 2.a
auctoritates de Euchariſtia frequenter ſummenda. 357.d
auctoritas Phariſæorum apud populum. 3.e
auctoritas ſeptuaginta interpretum retinetur. 28.b
augurum auctoritas in Romana Republica. 327.d
auguſtini & Hieronymi altercatio de Petri ſimulatione, &c. in qua Auguſtinus Hieronymi ſenſum non videtur aſſecutus. 278.c.e
auguſtini verba male intellecta de Ioannis nuptijs. 68.a
auguſtini verſus de primatu Petri in Eccleſia decantari ſoliti. 93.a
auguſtino falſo adſcripti ſermones de Aſſumptione. 266.c
auguſtinus canticis Eccleſiaſticis delinitus. 438.a
auguſtinus de ſanctis ante Chriſtum natum quid dicat. 1.e
auguſtinus traditionum defenſor. 301.a
auguſti ſtudium circa carmina Sibyllina. 5.e
auguſti quo anno ſit natus Dominus. 24.d
auguſti Imperij anni numerati a nece Cæſaris, & cur. ibi.e
auguſti Imperij annorum diuerſa ratio. 25.b.c
auguſti victoria in Actiaca pugna, quo anno, et quo die. 25.a
auguſti nomen inditum eſt Cæſari viij. Idus Ianuarij. 7.e
auguſti filius adoptiuus C. Cæſar. 20.e
auguſti mentio ſingulis luſtris fiebat. 22.d
auguſti Imperatoris annos a nece Iulij Cæſaris numerare cœpit Horatius. 24.e

auguſti

auguſti Imperatoris anno 42. natum Chriſtum qui dixerint. 25.a
auguſti anni a triumuiratu. 25.b
auguſti facta ante obitum. 55.a
auguſti obitus. 54.e
auguſti mutata ſententia de Iudęorum cultu. 33.d
auguſti tributum pro reſtituendo Palatio. 101.b.c
auguſto quomodo Chriſtus per Sibyllam innotuiſſe potuit. 7.a
auguſto ſuprema ac maxima omnium poteſtas ex S.C. delata. 25.b
auguſto Imperium delatum a Cicerone extraordinarium dictum eſt. ibid.
auguſto Vrbem ingreſſo quod ſignum apparuit. 7.e
auguſtus Chriſti typus, ſicut & Cyrus Perſarum Rex. 7.b
auguſtus cenſum impoſuit, & cur. 23.b
auguſtus cur Orbem deſcribi voluit. 22.e
auguſtus noua & multiplicia inuenit vectigalia. 23.a
auguſtus Domini nomen oblatum recuſauit, quo tempore. 31.e
auguſtus nullam ſibi ſtatuam poſuit, ſed publicę Concordię & Paci. 32.b
auguſtus Apollinis ſtudioſiſſimus quale ab eo reſponſum accepiſſe dicatur. 6.e.7.a
auguſtus erigit aram Primogeniti Dei. 7.a
auguſtus quando natus. 6.e
auguſtus pro Apolline ornatus. 7.a
auguſtus ſacrificauit Apollini hecatombem. 7.a
auguſtus de Rege venturo reſponſa tulit. ibid.
auguſtus in Syriam venit, parta victoria. 20.d
auguſtus circũferebat orbi terrarũ præſentiæ ſuæ bona. ibi.
auguſtus quando mortuus. 21.a
auguſtus quindecim annos ſuperuixit a Chriſto nato. 22.b
auguſtus vectigalia omnia prouinciarum ſuſtulit. 22.e
auguſtus primus omnium vniuerſum Orbem Romano ſubiectum Imperio cenſuit. 23.e
auguſtus tributa ordinaria inſtituit. 22.e
auguſtus quinquaginta & octo annos imperauit. 25.a
auguſtus heres a Cæſare inſtitutus. 25.b
auguſtus in Antonium armatur. ibid.
auguſtus Antonij geſta ex S.C. reſcidit. 27.e
auguſtus ne Dominus diceretur edicto vetuit. 31.e
auguſtus Domini nomen oblatum quando recuſauit. 32.a
auguſtus Caium nepotem laudauit, quod apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet. 33.d
auguſtus Iudęis fauit. 33.d.213.c
auguſtus rationem habuit Hebræorum. 33.e
auguſtus equitum Romanorum numerum recenſuit. 51.b
auguſtus exagitauit cęlibatum, coniugium laudauit. 51.b
auguſtus Iudæorum religionem in pretio habuit. 33.d
auguſtus vetat Aegyptiaca ſacra. 34.a
auguſtus iuſſit offerri quotidie victimas in templo Hieroſolymorum ex ſuis redditibus. 213.d
auguſtus quæ dixerit audito Herodis infanticidio. 41.e
auguſtus Tiberium adoptat. 45.e
auguſtus cælibatum pœnis notari voluit. 51.c
auguſtus cælibatum ſimulate colentes damnat. ibid.
auguſtus virginibus perpetuis præmia largitur. 51.c
auguſtus quomodo adorauit Dei filium. 7.a
auguſtus audit legatos Iudæorũ in Apollinis templo. 49.d
auguſtus quid in Archelaum. 54.c
auguſtus quo Chriſti anno e vita exceſſit. 54.e
auguſtus legem poſuit de pallio, & lingua Græca. 55.a
auguſtus togæ vſum reducere ſtuduit. 343.b
auguſtus tintinnabula in editiori loco ædis Iouis Capitolini poſuit. 403.b
auguſtus de Variana clade conſternatus. 411.c
auguſtus quomodo monitus a Sibylla. 7.b
auguſtus refudit Herodi iudicium filij Antipatri. 48.b
auguſtus tradit regnum Archelao. 49.a
auguſtus Orbis deſcriptionem geometricam a Iulio Cæſare inchoatam abſoluit. 23.c
aurea menſa in templum miſſa a Ptolemæo Philadelpho. 136.b
aurea vitis Pompeio donata. ibid.a
auream fibulam in veſte geſtabant Regis affines. 118.a
aureum thuribulum in templo Salomonis. 17.e
aurum & argentum ferre ſecum Apoſtoli non erant prohibiti. 163.a
auſonij Galli ſupputatio annorum Vrbis. 26.d
auſonij figura de Cruce. 120.d
azyma & Paſcha poſt æquinoctium agebantur Chriſti tempore. 105.c
in Azymis myſteria quid. 110.a
azyma manducare quando inciperent Iudæi. 136.d
azymas placentas qua figura Iudæi conficiant. 390.a & ſeq.
azymos dies ſeptem, a qua die numerare neceſſe eſt. 105.b
azymo pane confici ſolita Euchariſtia. 110.a
azymorum die primo occidebatur Paſcha. 103.e
azyma dies ſeptem comedebant Iudęi. 105.b
azymorum vſus. 109.c

B

BAbylon apud Aegyptios locus ignobilis. 248.b.c
Babylonis nomine Romam ſignificari, non Romanam Eccleſiam. 248.a
Babylonis in Aegypto nullus Epiſcopus. 248.b
Babylonem adducta eſt tribus Iuda. 1.e
Bacchi ſacra celebrare Iudæi coacti. 136.a
Bacchum Iudæos colere falſo exiſtimauit Plutarchus, & erroris occaſio. 135.e
Bacchum Iudæos colere Tacitus etiam calumniatus eſt. 135.e
Bal myrrha ab Aegyptijs nominata. 123.d
Balaam Meſopotamenus Haran incolens. 36.a
Balaam prophetias Moyſis habuit. 35.b
Balaam prophetiæ nota Gentilibus. 35.e
Balaam diſcipuli Magi. 35.c
Balaam vbi de ſtella vaticinatur. 36.a
Balaam genus. 36.a
Balac Rex Moabitarum. 36.a
Balbina virgo. 483.c
Balnea Callirrhoes. 47.e
Balſamum pro oleo in eccleſia incenſum. 394.b
Balſami hortus irriguus. 41.a
Balſami arbuſcula Romam a Tito tranſlata. 503.e
Banus ſolitarius Phariſæus. 336.d
Baptiſmata ſuperſtitioſa ac frequentia. 4.d
Baptiſmi ritus. 256.e
de Baptiſmi Chriſti anno multiplex opinio. 25.d. & de eodẽ error. 60.e
Baptiſmi Chriſti tempus. 25.d
Baptiſmus Chriſti. 25.d.65.b
Baptiſmi Chriſti dies. 65.a
Baptiſmi Chriſti locus. 65.a
de Baptiſmo Chriſti Ignatij ſententia. 26.a
Baptiſmus Chriſti, & miraculum de aqua in vinum mutata eodem anno contigerunt. 69.c
Baptiſmum in nomine tãtum Chriſti collatũ. 158.e & ſeq.
Baptiſmum non eſſe ad trigeſimum annum prorogandum. 113.e
Baptiſmum paruulis dari ex antiqua traditione. 299.a
Baptizari pro mortuis quomodo ſolerent Marcionitæ. 360.e
Baptizari pro mortuis quomodo intelligendum. 361.a
Baptizat Chriſtus manib. ſuis Petrũ tantummodo. 70.d

Baptizat Ioánnes in Aennon iuxta Salim. 70.d
Baptizati a Chriſto qui fuerint. 70.d
Baptizatos manus impoſitionem ab Epiſcopis, ſicut olim ab Apoſtolis, accipere conſueuiſſe. 181.c
Bar Ieu pſeudopropheta magus. 188.e
Barabbas a Iudæis Chriſto præponitur. 118.b.c
Barabbas dimittitur. 118.c
Barachias pater Zachariæ. 43.a
Barathrum famoſiſſimus carcer Athenis. 385.b
Barba ſignum melioris naturę. 342.b
barbæ cultus. 342.b
Barbæ ſuperioris pili tondendi ſunt. 342.c
Barbæ & capillorum tonſura qualis in lege prohibita. 412.e
Barbę inciſio quæ improbetur. 413.a
Barbæ nimis affectata attonſio damnata. ibid.
Barbæ raſio quid ſignificet. 413.b
Barbam tondere Chriſtianos olim minus cõſueuiſſe. 413.c
Barbam radere Scriptura ſacra non prohibet. ibid.d
Barbas radendi vſus quouſque apud Romanos perſeuerauit. 413.d
Bareas Soranus Proconſul in Aſia a Nerone necatur. 467.e.& ſeq.
Bareæ Sorani Seruilia filia a Nerone dãnatur, & an Chriſtiana. 468.b
de *barnaba iactata falſa refelluntur.* 282.d
de *Barnaba Recognitiones Clemẽtis multa mẽtiuntur.* 282.c
Barnabas Cyprius latifundium Chriſti cauſa vendidit. 164.b
Barnabas Tarſum profectus. 220.a
Barnabas a Gamaliele ſimul cum Saulo & Stephano litteris imbutus. 164.b
Barnabas vna cum Marco Cyprum profectus. 283.a
Barnabas cognominatus Iuſtus. 156.e
Barnabas alius à Barſaba. 156.c
Barnabas excuſatur, quod a Paulo diuiſus ſit. 282.a
Barnabas perducit Paulum Antiochiam. 220.a
Barnabas a Paulo diuiſus. 282.a
Barnabas an aliquãdo Romam venerit, & quo tpe. 283.a
Barnabas Mediolanenſem Eccleſiam inſtituit, & in Liguria prædicauit Euangelium. ibid.
Barnabas vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 97.a
Barnabas & Paulus manibus operantur. 292.c
Barnabas preſto ſuit Paulo. 192.d
Barnabam primum Romæ Euangelium prædicaſſe, falſum eſſe conuincitur. 282.c
Barnabæ & Pauli nauigatio. 188.d
barnabæ epiſtola. 283.b
Barnabæ corpus refoſſum. 206 d
Barnabæ Acta, Marci nomine ſcripta, falſa monſtrantur. 282.a
Barnabæ epiſtola deſideratur. 282.e
Barnabæ falſo à quibuſdam tribuitur epiſtola Pauli ad Hebræos. 283.b
Barnabas idem fortaſſe quod Carrabas. 199.a
Barſabas locum Iudę ſortitur cum Matthia. 406.c
barſabas Iuſtus venenum ebibit ſine læſione. 406.c
Bartholomæus profecturus ad Indos Matthæi Euangelium ſecum detulit. 206.b
Bartholomæus in maiorem Armeniam profectus. 231.c
Baſilica quid. 351.a
baſilica Aſcenſionis. 255.c
Baſilica erecta in honorem faſciarum Ieſu. 31.e
Baſilica Vaticana fontem habebat in atrio. 345.d
Baſilica Transtiberim ad Fontem olei erecta. 7.d
Baſilides negauit mortuorum reſurrectionem. 360.c
Baſilides & Saturninus Simonis magi diſcipuli. 508.a
Baſiliſſa & Anaſtaſia Apoſtolorum diſcipulæ martyrio coronatæ. 487.d
Baſilius traditionum prædicator. 299.e
Baſis Annalium verus annus a natiuitate Chriſti. 24.a
Bapanther filius Panther genuit Ioachim. 10.e
Baſſora & Parthi a Ioãne Euangeliſta fide imbuti. 230.d
batanea regio. 48.c
Bataneam cum Trachonitide, &c. Philippus cõſequitur. 48.e
battologia potius quàm polylogia in oratione damnatur. 82.b
beatius eſt dare quàm accipere, dictum Domini. 402.a
Bedæ error de viris & mulieribus ad feſta venientibus. 52.d
belli Iudaici veritas a Ioſepho ſcripta. 505.a
bellum Iudaicum quo anno cœptum. 470.b
bellum Aretæ cum Herode. 71.e
benedicere Deo in ſecundis menſis, Iudæorum & Gentiliũ mos. 152.a
benedicti Pererij opinio de tempore baptiſmi Chriſti. 25.e
benedicti Pererij opinio de abominatione deſolationis. 474.b
benedictio quomodo traderetur apud Hebræos. 152.a
benedictio cum ſigno crucis ex traditionibus Apoſtolicis. 152.a
benedictio ſponſi, & ſponſæ. 330.e
benzui Indis quid. 122.a
berenice & Agrippa Paulum audiunt. 419.e
berenice Agrippæ filia. 218.c
berenice Florum pro Iudæis fruſtra deprecatur. 471.d
berenice Hieroſolymis votum ſoluebat. ibid.
berenice Tito in delicijs fuit. 504.b
berenice Vrbe inuita recedit. ibid.e
Berenice, quæ & Veronica dicta. 131.c
de *Berenice carmen Iuuenalis.* 420.b
berenice adamas pretioſiſſimus. 420.b
beryllus Neronis pædagogus contra Iudæos. 420.c
berythus oppidum. 225.b
berythi coram Syriæ Præſidibus conuocatum Iudæorum concilium. 42.b
berſa, & Cordorlahomor. 36.b
beræa quid Paulus egit. 288.e
beſelehel filius Vr. 16.d
bethania vbi ſita. 86.b
bethania quantum diſtet ab Hieroſolymis. 86.b
bethaniæ ſuper Lazari tumbam eccleſia erecta. 99.a
bethanię caſtellum cur dicatur Marthæ, & Mariæ. ibid.
bethaniam confluebat multitudo, non vt Ieſum tãtum, ſed vt Lazarum etiam videret. 99.d
bethlehem ciuitas Dauid. 19.e
bethlehem ſitus. 30.d
bethlehem triginta ſtadijs Hieroſolymis diſtans. 23.c
bethlehem Ioſeph & Mariam reuerſos occaſione eiuſdẽ feſti, falſum. 37.c
bethlehem Magos non veniſſe, falſum. 38.c
bethlehem cultus. 31.a
bethlehem illuſtrata natali Domini. 30.d
bethlehemiticis in ſuburbijs ſpelunca, vbi natus Chriſtus 30.c
bethſaida vicus in ripa Genezareth, Iulia nuncupatus. 56.a
bethſaida patria Petri, Andreæ, & Philippi Apoſtolorum. ibid.
beth ſaida oppidum. 76.b
bethſaidæ cęcus curatur. 99.d
bethſur vicus in tribu Iuda. [illegible].d
biblia Septuaginta interpretum reſtituta ab Antonio Carafa S.R.E. Cardinali Bibliothecario. 28.d
bibliotheca Vaticana promptuarium ditiſſimum antiquarum rerum. in pręf. pag. 2.a
bigamia in ſacerdotio Pudicitię petita. 243.c

Bigamos

Bigamos ordinari probibet Apoſtolus. 381.a
Bigami cur non ordinandi. 381.b
Bigami excluſi ab ordinibus etiam a Gentilibus. 381.b
Bigamos in Eccleſia præſidere, probro ductum eſt. ibid.c
Bigamos nec apud Arianos ordinari potuiſſe. 381.d
Bimuli & trimuli a dæmonibus vexati. 85.c
Bimuli cur ab Herode occiduntur. 41.c
Biſſextilis rationis Cæſar inuentor. 23.d
Blandina martyr in Gentiles quid. 275.b
Blaſphemia audita, ſcindebant veſtimēta ſua Iudæi. 116.b
Blaſphemantes lapidabantur. 107.c
Blaſtus ſuper cubiculum Regis Agrippę. 225.b
Boanerges qui dicti. 189.b
Bolides quod inſtrumentum. 422.b
Bona Eccleſiæ. 339.c
Bona Eccleſiæ reſtituta per edictum Conſtantini. 339.d
Bonorum temporalium vſus communis apud Apoſtolos. 147.c
Boniportus locus. 421.e
boni viri titulo candidati ſalutabantur. 382.c
bos & aſinus ad præſepe Domini. 30.d
bos antiqua voce Italia Luca appellari conſueuit. 382.d
bos cum ad hoſtiam duceretur, agnum in medio templi peperit. 469.d
brachmani ſacerdotes quibus ornamentis vti conſueuerūt. 171.d
brachmani ab Ethnicis celebrati. 455.a
brandeum quid. 306.a
britanni a Petro inſtructi. 232.c
britanni per Suetonium Paulinum profligati. 453.b
britannicus Claudij filius a Nerone veneno ſublatus. 373.c
brutij a calumnia liberantur. 118.c
brutios ad inferendas pœnas a Romanis deſtinatos, & cur. 118.d
brutius ſcriptor martyrum Chriſtianorum, ſiue Erutius. 533.a
burrus Præfectus. 318.d
burchardus deſcriptor Terræ ſanctæ corrigitur. 19.c
byzantinę Eccleſię prouidit Petrus. 225.d
byblis oppidum Palæſtinæ. 225.b

C

CAath familia Leuitici generis. 18.e
Cadauera aſpicere ſacerdotibus & Pontifici interdictum. 243.c
Cadauerum condiendorum mos apud Aegyptios. 138.e
Cęci duo, & dæmoniacus mutus curati a Domino. 78.e
Cæcos in templum admitti ſolitos, & ſi erant ex genere ſacerdotali, etiam inter ſacerdotes reſidere. 162.a
Cæcum illuminat Paulus Athenis. 291.c
Cæcus in templo Domini ſacerdotio fungi non poterat. 39.e
Cæcus illuminatus a Ieſu. 99.c
Cæcus a natiuitate viſum recipit. 95.a
Cæcus illuminatus a Chriſto excommunicatione mulctatus. 321.c
Cęcilianus cultus martyris non recepti improbator. 307.d
Cædes nefaria Herodis in ſuos. 46.b
Cælibatum ſimulatum exagitauit Auguſtus, coniugium laudauit. 50.b
Cęlibatus Pauli. 333.c. 335.e
Cælibatus Pauli non poteſt in dubium reuocari. 334.b
Cælibatus Pauli multis probatur. 336.b
Cælibatus ſacrorum miniſtrorū. 378.c. 379.a. 380. 381.
Cęlibatus arctus Eccleſię Orientalis. 378.e
Cęlicolæ Iudæi dicti, cur. 433.d
Cęlius mons totus conflagrauit. 60.d
Cęmentarius ſanatur aridam habens manum. 80.a.b
C. Ceſar Iudęæ rurſum tributum imperauit. 2.d
Cęſar quidam falſo inter diſcipulos Chriſti nominatus. 96.e
C. Cæſar Auguſti filius adoptiuus. 20.e
C. Cęſar adoptiuus ad bellum Armenicum profectus. 21.a
C. Cęſar adoptiuus in prouincia Syrię defunctus. 21.a
Cæſar templi Dianæ expilationem probibet. 363.c
Cęſar nimius fuit in attondenda barba. 413.d
Cæſar in ſignum mæſtitiæ capillos & barbam ſubmiſit. ibi.
Cæſaream Philippus dici voluit vrbem Paneada. 56.a 78.b
Cęſarea metropolis Palæſtinæ, & non Hieroſolyma, cur. 193.e
Cęſarea Philippi Neronia dicta. 90.e
Cæſarea duplex. 56.a
Cęſarea in honorem Cęſaris ab Herode dedicata. 56.a
Cæſarea colonia Romanorum. 504.b
Cęſaream Agrippa ſe confert. 225.c
Cęſaream Petrus petit. 204.d
Cęſareę Petri res geſtæ prętermittuntur, & cur. 204.e
Cęſari quę ſunt Cęſaris reddenda, quomodo. 101.a
Cęſarienſes & Sebaſteni quid contra Agrippam defunctum. 257.d
Cęſarienſes Gentiles quid contra Iudæos. 470.c
Cęſarienſes Gentiles Iudæos apud ſe habitantes occidunt. 470.c
Cæſarius frater S. Gregorij Nyſſeni cum myrrha ſepultus. 174.b
Cęſarius Arelatenſis Epiſcopus. 177.d
Cęſaris nomine nonniſi Imperatores vocabantur. 97.a
Cæſarum progenies in Nerone extincta. 490.e
Cæſonia vxor Caij. 218.b
Caſtius, vide, Ceſtius.
Cętura filij donati ab Abraham. 36.b
Cęus ſophiſta virtutis & improbitatis deſcribit imagines 340.e
Caiani hęretici nomine Iudę proditoris pſeudoeuangelium compoſuere. 234.b
Caietę promontorium ſciſſum terræmotu tempore paſſionis Domini. 129.b
Caiphę aſſenſus ad ſententiam requirebatur. 63.a
Caiphas ſummus Pontifex anni illius, quomodo intelligitur. 99.b.c
Caiphas in ſacerdotio quot annos fuerit. 62.e
Caiphas & Anna quomodo ſimul dicantur Principes ſacerdotum: & eorum functio diſtincta. 62.c
Caiphas mortis Ieſu Cupidus captioſe eum interrogat. 116.a
Caiphas ſcidit veſtimenta ſua præter morem ſacerdotum. 116.b
Caiphas vita pertæſus mortem ſibi conſciuit. 190.d
Caij ſophiſtæ laus. 340.e
Caij Caligulæ Conſulatus. 302.e
Caij Caligulæ effigies in ſynagogis Iudæorum Alexandriæ ſtatuuntur. 201.b
Caius Caligula malum Reipu. optabat. 517.a
Caij verba in Petronium. 211.b
Caij mores peſſimi, & inconſtans ingenium. 214.d.a
Caij & Tiberij mentionem Conſules non faciebant. 218.b
Caij ſimulacra ſublata, & numiſmata conflata. 256.a
Caij imagines abolitæ. 256.b
Caij in Petronium odium. 211.a
Caij conſiliarius quis. 207.d
Caij ſtatuę in templum Iudæorum inferendæ nuncium. 209.c
Caij nouum conſilium de ſimulacro in templum inferendo. 215.a
Caius de vſu porcinę carnis compellat Iudęos. 215.c

Caius a Tiberio heres Imperij relinquitur. 191.e
Caius Germanici filius priuatus ab Agrippa Ariſtobuli filio colitur. 60.c
Caius Aegyptum cogitat. 214.d
Caius Agrippam ſoluit, & Regem facit. 191.e
Caius Iudæorum ærumnas irridet. 201.c
caius ademptam Herodi tetrarchiam ad Agrippæ regnũ adijcit. 202.a
caius eo dementiæ venit, vt deus ab omnibus haberi & coli voluerit, & Ioui præferri. 207.b
caius coloſſum aureum in templo erigi mandat, & qua occaſione. 207.d
caius templum ſibi dedicari vult, & quo titulo. 215.a
caius quibus conſultoribus vtebatur. 207.c
caius Agrippę donat, ne fiat in templo dedicatio ſtatuæ. 214.c
caius occipitia adoleſcentulorum radit. 409.e
caius quo tempore Hieroſolymam aduenerit, de quo ab auguſto laudatur. 33.d
caius Caligula nepos Tiberij ex Germanico heres regni relinquitur. 191.c
caius Soſius Syriæ Præſes. 20.d
caius quo anno ſuæ ætatis obijt, & a quibus occiſus. 216.e
caius & Ariſtarchus ſocij Pauli. 363.e
calamitas Iudæorum Alexandrinorum. 199.d
calamitas Iudæorum Alexandrinorum in ſtatua Caij locanda in templo. 209.d
calamitas Iudęorum. 270.a
calamitates domeſticæ Herodis. 46.b
calcei Domini. 343.a
calceorum vſus apud Chriſtianos. 343.a
calceos multi Chriſtiani non habebant. 343.a
calendæ Ianuarij expiatæ. 34.c
caligula Imperator qualis fuit. 191.c
caligula deus ab omnibus coli voluit. 201.c
caligulæ Conſulatus. 202.e
caligula S. Honorati mortuum reuocat. 306.a
calix, in quo Dominus conſecrauit, qualis & vbi. 114.e
callirhoes balnea. 47.e
calliſtus Pontifex tabernam meritoriam illuſtrauit eccleſia. 7.d
calliſtus Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 225.e
calphurnius Aſprenas ſeruum Neronem ſe eſſe fingentem occidit. 490.d
caluariæ locus Golgotha cur ſic dictus; ibi ſepulchrum Adę. 125.b
calumnia Aproni in Iudæos. 216.c
calumnia hæreticorum in Virginem Mariam. 264.d
calumniæ in Apoſtolos. 277.c
calumnię in cęlibatum Pauli vnde. 335.d
cambyſes Rex Perſarum alabaſtrum vnguenti dono mittit ad Regem Aethiopum. 86.d
camelus per foramen acus, adagium apud Hebræos, & quomodo intelligendum. 98.a
camillus Scribonianus Præfectus Dalmatię. 237.c
camillus Scribonianus aduerſus Claudium. 237.c
camithi filius Simon ſacerdos factus. 57.a
campanarum uſus in Eccleſia. 403.a. vnde dictæ. 403.a
cananæa mulier cur ſic dicta. 90.b
cananææ filia ſanatur. 90.b
candaces appellatas eſſe Reginas Aethiopum. 185.c
candelabrum Iudæorum in arcu triumphali Titi. 503.a
candidati Boni viri titulo ſalutabantur. 382.c
candidatus mittitur Ieſus ab Herode ad Pilatum, & cur. 118.b
candor veſtium quid. 117.e
cana oppidum in Galilæa. 68.b
cana Galilææ nuptiarum locus eccleſia nobilitatus. 69.e
canendi laudes vſus. 287.a
canendi mores indecoros inſectatur Chryſoſtomus. 287.b
in Cana Galilææ nuptijs quis ſponſus. 67.d
canę Galilęa locus eccleſia a S. Helena illuſtratus. 69.e
canon Apoſtolorum de non abijcienda vxore quomodo intelligendus. 379.d
canon Nicenæ Synodi mulierum cum clericis habitationem prohibens. 379.a
canon Græcorum de ætate presbyteri ordinandi. 25.e
canon Niceni Concilij aduerſus bigamos. 381.d
canon Sextæ Synodi ſpurius. 169.a
canon Cõcilij Toletani de tonſura dilatanda, & cur. 410.e
canon Synodi Laodicenæ de Angelorum adoratione declaratur. 435.b
canon de imaginibus non receptus. 349.a
canon Synodi Antiochenę pro imaginibus. 346.d
canon Eliberini Concilij contra imagines irritus. 348.e & ſeq.
canonum Græcorum & Latinorum collectorum nomina. 349.c
cantabris rebellantibus porta Iani aperta. 32.a
cantandi ritus diuerſarum Eccleſiarum. 438.b
cantare in eccleſia populus cur vetitus. 437.a
cantare in cordibus apud Paulum quid. 435.e
cantharus in atrio eccleſiæ Vaticanæ. 345.d. 354.b
cantici dramatis qui. 436.b
canticorum modeſtiam corrumpentes obiurgati. 437.d
cantiones Chriſtianorum priuatæ quales. 439.c
in Canticis geſtus olim fieri ſoliti exoleuerunt. 436.b
Cantus eccleſiaſticus vnde ortus. 435.e
cantus poſt cœnam. 353.c
cantus Eſſenorum. 436.a
cantus ſententia Patrum probatus. 436.a
cantus pſalmorum in vniuerſa Ecleſia. 436.d
cantus religioſus quàm proficuus. 438.a 439.d
cantus Chriſtianorum qualis. 437.b
cantor, ſeu Pſalmiſta, officium potius, quàm ordo. 241.d
cantor ſola iuſſione presbyteri munus obire poterat. 241.d
cantus Eccleſiaſtici traditio. 435.a
cantus fœminarum cum viris interdicti. 436.b
cantus Eccleſiaſtici corruptores. 438.d
de Cantu Ciceronis ſententia. 437.c
cantus die & nocte in eccleſia. 436.b
cantus molles reprehenduntur. 437.a.b
capernaum fons apud Geneſareth. 76.a
caphargamala villa Gamalielis interpretatur. 177.a
capharnaum vna ex decem ciuitatibus Galilęæ. 74.a
capharnaum Chriſti ciuitas appellata, & cur. 74.a
capharnaum vnde dicitur. 76.b
capharnaum & Corozain quando euenerint mala prædicta a Domino. 488.e
capitis abraſio omnis in contumeliam. 409.e
capillorum ornatus. vide, Ornatus.
capillorum deſecatio in virginibus Deo dicandis quid ſignet. 342.a
capillorum amputandorum diuerſi ritus. 342.a
capito Flori Centurio. 471.a
capitonis opera caius in Iudæos impellitur. 207.d
capitolium concrematum reſtituitur a Veſpaſiano. 496.e
capitonis Quæſtoris litteræ ad Caium cõtra Iudæos. 207.d
cappadociam Petrus petit. 225.e
captiuorum & occiſorum numerus in excidio Hieroſolymitano. 498.b
caput vnum viſibile in Eccleſia ſtatuendum. 91.a
caput Eccleſiæ Dei Filius. 1.b
carcer Mamertinus. 467.a. 477.b
carcer Apoſtolorum Romæ. 467.a
carcer Cyzicenus in quo Paulus fuiſſe creditur. 385.b
carcer Tullianus. 385.b
carcer Petri Hieroſolymis. 223.e

Carcer Ioannis Baptiſta. 71.d
Carcerem Petri non fuiſſe extra ciuitatem. 224.a
Carceres famoſiſſimi. 385.b
Carceris Petri cuſtodes ab Herode ſuffocati. 225.a
Carceris Petri & Pauli tempus ſub Nerone. 466.e
Carioth oppidum in tribu Iuda. 81.c
Cariatharbe, id eſt oppidum virorum quatuor. 126.a
Cariatharbe, idem quod ciuitas Arba. 126.a
Carmen Prudentij de Petri crucifixione. 480.e
de ſtella Magorum. 38.d
de Caſſiano & Hippolyto martyribus. 349.a
de exilio Iudaorum. 501.a
de carnificinis Chriſtianorum. 533.b
Carmen Paulini de amictu Ioannis Baptiſta. 63.d
de vſu paſtophoriorum in eccleſia. 345.b
de canthara in atrio eccleſia Vaticana. 345.e
de Cruce, & imaginibus baſilicarum. 348.b
de Epiphania. 69.a
de cereis in eccleſia accenſis. 394.b
Carmen Perſij de lotione Romanorum ante ingreſſum in templum. 346.a
Carmen apud Lactantium de imagine Chriſti cruci affixi. 348.a
Carmen Horatij de tabella voto ſuſpenſa. 363.a
Carmen Plauti de teſſera hoſpitalitatis. 512.b
Carmen Gregorij Nazianzeni de Thecla. 261.a
Carmina Martialis & Iuuenalis de Iudæis. 7.d
Carmina Sibyllina de tempore futuri Iudicij. 286.c
Carmina Sibyllina prędicebant affore Regem, a quo tantū ſperanda ſalus eſſet. 32.b
Carnificina Chriſtianorū locus dictus ad Aquas Saluias. 478.d
Carnificina Chriſtianorū in Vrbe diuerſis in locis. 478.b
Caro noſtra corpore Chriſti nutritur. 111.d
Carpi Cretenſis viſio. 427.c.e
Carpocratiani. 220.e
Carpus Pauli an idem cum Carpo Dionyſii. 427.c
Carrabas inſanus ludibrio in Regem transformatus ab Alexandrinis. 198.d
Caſpij canes alebant hominum cadaueribus. 228.d
Caſſius tributum Iudæis imperauit. 21.b
Caſſius, Chereas, & Cornelius Sabinus in Caium coniurant. 218.a
Caſſius clade & depopulatione Iudæos afficit. 2.d
Caſſianus hoſpes Ignatij. 523.b
Caſſiodori ſententiam de anno, quo Chriſto natus eſt, ceteris praſtare. 24.a.b
Caſſiodori liber de computo Paſchali. 24.c
Caſula quid. 392.d
caſtitatem excolebant Phariſæi vſque ad certū tēpus. 3.d
Caſtorum inſigne quale. 423.c
Caſtores cur dicti Pollux & Caſtor. 423.c
Caſtor & Pollux propitij nauigantib. credebantur. 423.c
Catalogus teſtantium Petrum Romam veniſſe. 229.a
Cataphryga hęretici. 178.e
Catathema quid. 362.b
Catena ferrea Agrippa a Caio donata & ſuſpenſa quid ſignificaret. 219.b
Catenarum Petri laudes. 224.b.c
Cathedra vna monſtratur. 147.e
Cathedra Antiochena feſta dies. 194.a
Cathedrę Romanæ anniuerſarius dies. 244.a
Cathedra Petri lignea Romæ venerationi habita. 246.d
Cathedra linteata. 246.e
Cathedrę prima in ſynagogis. 52.a
Cathedra Iacobi. 170.d
Catholici nominantur Chriſtiani ad diſtinctionem hæreticorum. 221.d
Catholic⁹ ab hęretico quo ſigno dignoſcēdus. 245.c. 246.a
Catholicum quid ſignificet. 221.d
catholicus & Romanus idem. 246.b
cato Minor pallio vſus. 55.b
catulus ter mille ex Iudęis in Cyrene trucidat. 504.d
cauda inſula vbi poſita. 422.a
cautes Cephæ nomine ſignificatur. 66.d
P. Celer apud Neronem accuſatus. 429.c
P. Celer & P. Aelius Silano necem intulerunt. 365.a
cella nonaginta in templo Salomonis. 12.c
cellę frumentarię Hieroſolymis incendio abſumpta. 493.e
celſus Epicureus hæreticus. 33.b. 127.b
cenchreę portus, & nauale Corinthiorum. 302.a
cenſebant Romani populum quolibet luſtro. 21.c
cenſendi populi tempus. 21.b
cenſeri qui ſolerent, & quoto die infantes. 22.c
cenſor morum Architriclinus. 67.d
cenſorinus ſcriptor egregius. 520.a
cenſu Cæſaris deſcriptus Ieſus Chriſtus accepto nomine. 34.b
cenſus ſub Saturnino. 21.d
cenſus tabula Conſulum nomine notabantur. 22.b
cenſum ſoluebant omnes cuiuſcumque ætatis, & ſexus. 22.c
cenſus ſub Quirino bis actus. 21.e
cenſus ſub Quirino cur Ethnici non meminerint. 23.a
cenſus diuerſi ab Auguſto imperati. 22.d
cenſus luſtralis quolibet quinquennio. 22.d
cenſus deſcriptionis forma ſæpe mutata. 22.a
cenſus luſtralis exactio quouſque perſeuerauerit. 22.a
cenſus Tertulliani temporibus. 22.a
cenſus cauſa viri viginti delecti, & in prouincias miſſi ab Auguſto. 22.b
cenſus plures ab Auguſto exacti. 22.e
cenſus Senatus ab Auguſto. 23.a
cenſus tribus Gallijs imperatus. 23.a
cenſus primi Auguſti cur nullus hiſtoricus meminerit. 23.a
cenſus tabulę in Romanis archiuis aſſeruabantur. 23.b
cenſus ab Auguſto impoſiti ratio multiplex. 22.d
cenſus occaſione exorta ſecta Galilęorum. 43.e
cēſura Eccleſiaſticę degradationis, & ſuſpēſionis. 323.e
centumuirum collegium apud Romanos. 96.d.
centuriatorum conatus. in pręf. pag. 1. b
centurio Vitellius Proculus. 219.e
centurio Longinus nomine martyr. 129.e
centurio ab Angelo traditur Petro imbuendus. 151.e
centurio a Domino commendatus cuius legionis. 81.c
cephas primarius lapis. 66.b
cephas Petrus vocatus a Domino. 65.e
cephas vox Syriaca. 66.b. & d
cephas Syriace petram duriſſimam ſignificat. 91.e
cephas nomen Gręcum, & Syriacum. 67.a
cephas dixit interpres, Petrus, & non Petra, cur. 66.e
cephas quidam alius a Petro ponitur a Clemente Alexandrino. 278.c
ſed a Hieronymo non probatur, 278.d
cephas vnus ex ſeptuaginta. 97.a
cepha Græca interpretatio. 67.a
cephę plures introducti. 278.c
cera ſacra mirabiliter ignem extinguens. 394.d
cerei Paſchalis myſterium. 394.d
cerei accenſi in honorem martyrum. 393.a
cęreorum in eccleſia accenſorum ſignificatio. 393.e
cereos in populum diſtribuere mos fuit. 243.c
ceroferariorum ordo. 393.a
ceroſtrata. 394.b
certamen quinquennale a quo inſtitutum, & quando. 520.a

Ceſtius Florus Preſes in Iudæam miſſus. 460.c
Ceſtius in Iudæos quæ. 461.a
Ceſtius Hieroſolymam obſidet. 473.b
Ceſtius Ioppen deuaſtat. 473.b
Ceſtius Hieroſolymam capere neglexit miro Dei conſilio. 473.b
Ceſtius nobiles Iudæos transfugas mittit ad Neronem. 473.c
in *Chalcedonenſi Concilio orationem Latine prius, poſtea Græce habuit Marcianus Imp.* 55.d
Chalcidius Platonicus de Magis meminit, & de ortu ſtellæ. 35.d
Carioth oppidum in tribu Iuda. 81.c
Chebron idem quod Hebron. 18.e
eius antiquitas, 19.a
Chebron antiquior, quàm Thamis. 19.a
Chebron ab Hieroſolymis quantum diſtaret. 19.b
Chephira vicus. 76.b
Cherinthus primus poſt Simonem hereſiarcha. 205.a
Pſeudoapoſtolus dictus, contra Petrum & Paulum inuehitur. 205.b
Cherinthus hæreſiarcha quæ moliatur. 272.d
Cherinthus, & Merinthus. 381.e
Cherinthus hæreticus reſurrectionem negat. 360.c
Cherinthus pſeudoapoſtolus. 205.a
Cherinthi hæreſis confutata a Paulo. 434.b
Cherinthus Chriſti reſurrectionem negabat. 360.e
Cherinthus & Ebion inter ſe conſentientes. 507.a
Cherinthus Reuelationes ſub nomine Apoſtolorum edidit. 531.a
Cherinthus & Carpocras hæretici Matthæi Euangelium deſcripſerunt. 207.a
Chlamydem coccineam fuiſſe veſtem militarem. 119.c
Chreſton Latine bonum & commodum ſignificat. 220.d
Chriſtum Gentiles Chreſtum appellabant, & Chriſtianos Chreſtianos. 220.d
Chriſmatis ſacramentum. 181.a.b.c
Chriſmatis ampullæ miraculum. 181.a
Chriſmatis ſacramentum nuncupari conſueuit Sacramentum confirmationis. 181.a
Chriſti genealogia varie deſcribitur. 8.a
Chriſti aduentus prophetis Gentilium obſcure prædictus. 6.e
Chriſti aduentum quæ præceſſerint prodigia. 6.d.e
Chriſti aduentus tempus opportunum. 1.d.e
de *Chriſti die natali diuerſæ ſententiæ.* 28.c
Chriſti natalis. 30.c
Chriſti præſepe. 30.d
Chriſti naſcentis prodigia. 31.e
Chriſti circumciſio. 34.b
Chriſti typus Melchiſedech. 111.a
Chriſti interitum Herodem & alios procuraſſe. 47.d
Chriſti fuga in Aegyptum. 40.b
Chriſti prædicationis tempus. 69.d
Chriſti prædicationis anni vnde auſpicandi, & quomodo diſtinguendi. 71.c
Chriſti opera diuerſa. 97.b
Chriſti parabolæ. 87.a
Chriſti mora in Iudæa. 71.b
Chriſti primum miraculum. 68.b
Chriſti baptiſmus. 64.d
Chriſti prædicatio quando cœpit. 61.a
Chriſti reditus ex Aegypto. 49.a
Chriſti aduentus præſagia Auguſto tributa. 7.b
Chriſti ſorores, & fratres nominati. 10.d
Chriſti regia perſona a Matthæo inſinuatur. 8.a
Chriſti aduentus Iudæis & Gentilibus prænunciatus. 5.b
Chriſti aduentus prænuncia oracula male tributa Imperatoribus. 6.d
Chriſti genealogia quibus mendacijs deprauata ab impijs. 9.a.b
de *Chriſti vita & paſſionis tempore diuerſæ opiniones.* 132.a
Chriſti prædicationis annus primus a Ioanne digeſtus. 69.d
Chriſti paſſionis annus. 131.e
Chriſti corpus offertur pro ſacrificijs omnibus veteris Teſtamenti. 112.d
Chriſti genealogiam cur diuerſo ordine retulerint Matthæus & Lucas. 8.a
Chriſti crucem negantes. 430.b
Chriſti ſanguine qui ſint abluti. 1.b
Chriſti excellentia ſuper Angelos cur inculcata. 434.a
Chriſti paſſio futura ſalutem dedit. 1.c
Chriſti imago a Syrophœniſſa erecta. 78.a.346.d
Chriſti incarnationis futuræ fide ſalui facti ſunt homines, vt præterita. 1.c
Chriſti adulteras eſſe præuaricantes virgines. 341.d
Chriſti natalis ex libris Sibyllinis notus. 33.c
Chriſti circumciſio. 34.b
Chriſti venturi typum gerebat Salomon. 37.a
Chriſti miracula, cum ad feſtum Scenopegiæ profectus eſſet. 95.d
in *Chriſti aduentu paucorum religio.* 5.a
Chriſti aduentu tantum defecerat ſceptrum Iudæ. 2.d
Chriſti tempore nondum erectum templum Pacis. 32.d
Chriſtiani a Chriſto, Chriſti a chriſmate nomẽ deductum. 220.a & ſeq.
Chriſtiani apud Alexandriam habitantes, 12.e
Chriſtiani Nazaræi dicti. 50.e. 221.c
Chriſtiani Galilæi nominati. 50.e
Chriſtiani Fratres appellati, & Sancti. 221.b
Chriſtiani vocati Credentes, & Fideles. 221.e
chriſtiani a Gentilibus impoſtores dicti. 310.d
chriſtiani Sibylliſtæ dicti, & cur. 5.e
chriſtiani vetiti a lectione Prophetarum & Sibyllarum pœna mortis. 5.d
chriſtiani Iudæorum inuidia bonis ſpoliati. 338.e
chriſtiani ad Orientem conuerſi orabant. 344.e
chriſtiani ſine calceis orabant. 343.a
chriſtiani manibus lotis orabant. 346.b
chriſtiani in priuatis domibus, vel in cryptis conueniebãt, 344.d
chriſtiani Hieroſolymis abſceduut iuxta præceptum Domini, quando. 473.b
chriſtiani quo anno Roma pulſi a Claudio. 271.e
chriſtiani dicti Chreſtiani. 220.d
chriſtiani ſupellectilia ſaluant in abominatione deſolationis. 474.d
chriſtiani ſub Eſſenorum nomine a Philone laudantur. 455.e
chriſtiani non barba raſa, ſed pallio ab Ethnicis diſtinguebantur. 413.d
chriſtiani de incendio Vrbis calumniam paſſi. 457.b
chriſtiani a calumnia incendij Vrbis liberantur. 458.c
chriſtiani ſub Nerone paſſi primitiæ martyrum dicti. 459.b
chriſtiani ferarum tergis contecti a feris laniantur. 458.a
chriſtiani qua ſpe operibus miſericordiæ incũbunt. 511.a
Chriſtiani ſub Ceſtio recedunt Hieroſolymis. 473.c
Chriſtiani qui nominandi. 1.c
chriſtiani id eſt, Vncti. 7.d
chriſtiani omnes Hieroſolymis pulſi, Apoſtolis ibi permanentibus. 178.b
chriſtiani primum pulſi Hieroſolymis. 178.c
chriſtiani dicti Sancti. 221.b
chriſtiani dicti Catholici. 221.d
chriſtiani vt impoſtores deriſi ſub Nerone. 459.a
chriſtiani cum Iudæis necati. 494.b

Chriſtiani ſ e vitę aternæ om ia pręſtant. 511.a
Chriſtiani ſub Neronis Imperio infamati. 458.b
Chriſtiani primi diu vixerunt, & cur. 512.d
Chriſtiani pręter fidem omnia habent contemptui. 511.b
Chriſtiani ſub Titi Imperio ſecuri. 514.e
Chriſtiani quid in calamitatibus Iudęorum. 210.d
Chriſtiani laus, eum nullo habere negotium. 324.b
Chriſtianis omnia communia præter vxores. 221.a
Chriſtianis ſoleis vtendum. 343.a
Chriſtianis perſuaſum, omnes inter ſe fratres eſſe. 511.b
Chriſtianitas prima. 159.b
Chriſtianorum annuli quo ſigno ſculpendi. 331.e
Chriſtianorum conuiuia qualia. 352.c
Chriſtianorum effuſa largitas. 338.d
in Chriſtianorum conuiuijs cantica etiam adhiberi ſolita qualia. 353.b
Chriſtianorum legio victoriam precibus obtinuit. 405.a
Chriſtianorum nomen cur infamaretur. 457.e
Chriſtianorum Pontificum corona. 171.b
Chriſtianorum qui Hieroſolymis expulſi ſunt enumeratio. 179.a
Chriſtianorum religio a Claudio inter ſuperſtitiones numeratur. 269.d
Chriſtianorum Apologia. 458.b
Chriſtianorum irriſiones. 459.a
Chriſtianorum ſub Nerone necatorum quo die memoria agitur. 459.b
Chriſtianorum Agapes. 352.b
Chriſtianorum ſtudium in legendis libris Sibyllinis. 5.d
Chriſtianorum ſtudium iuuandi peregrinos, ac miſerabiles perſonas. 239.d.510.d.511.a
Chriſtianorum erga Iudęos officia. 210.d
Chriſtianorum nomen vbi inchoatum. 220.b
Chriſtianorum diuerſa nomina. 220.e
Chriſtianorum perſecutio ab Agrippa. 222.e
Chriſtianorum modeſtia. 509.c
Chriſtianorum carnificina locus ad Aquas Saluias, & alibi. 478.b
Chriſtianorum hoſpitalitas. 512.a
Chriſtianorum cauſa omnia mala imminere exiſtimabāt Gentiles. 519.c
Chriſtianorum religionem Iudaico nomine Gentiles ſolitos conſignare, & cur. 533.c
Chriſtianos etiam hęretici ſuos ſectatores appellare cōſueuerunt. 220.e
Chriſtianos ab Apoſtolis indumenti formam mutuatos. 342.e
Chriſtianos bene vſos pacis temporibus ad dilatandam fidem. 513.e
Chriſto diuinus honor exhibitus quando. 100.a
Chriſto nubere Deo dicatas virgines recipit Eccleſia. 332 e. 341.d
Chriſto Aegyptum adeunti quæ contigerint. 40.b.c
Chriſto nemo contradixit anno primo ſuę prædicationis. 79.a
Chriſto parantur inſidię ex tributi penſione. 101.a
in Chriſto & per Chriſtum ſancti omnes ſalutem conſecuti. 1.e
Chriſto in cuius domo cœna paratur. 103.e
Chriſtum adorat arbor inflexa. 40.c
Chriſtum paſſum eſſe anno quadrageſimoſexto ſuæ ætatis, quidam leuiter opinati ſunt. 132.b
Chriſtum paſſum eſſe poſt annum ſuæ ætatis quinquageſimum, nonnulli arbitrati ſunt, & vnde moti. 132.b
Chriſtum paſſum eſſe poſt annum ſuæ ætatis quinquageſimum, ſcripſit Irenæus, ſed aliud alibi ſentire videtur. 132.b
Chriſtum paſſum eſſe anno ſuæ ętatis trigeſimo, & quintodecimo Tiberij falſo arbitratus eſt Tertullianus, & ante ipſum Valentinus hęreſiarcha. 132.e
Chriſtum paſſum eſſe ſub Coſſ. Rubellio Gemino, & Fuſio Gemino, aſſerit Tertullianus, ex quo multi errandi occaſionem acceperunt viri præcipui. ibid.
Chriſtum trigeſimo impleto anno paſſum tradit Clemens Alexandrinus. 132.d
Chriſtum ſaltem tangere omnes optabant. 80.b
Chriſtum paſſum eſſe anno trigeſimotertio ſuæ ętatis per tres menſes inchoato falſum. 133.a
Chriſtum annum tantum Euangelium prædicaſſe opinati ſunt Gnoſtici. 132.d
Chriſtum quę ſectę non receperunt. 3.b
Chriſtū paſſum eſſe anno decimoſeptimo Tiberij affirmat Oroſius. 132.e
Chriſtū vixiſſe vno & triginta annis, tradit Philaſtrius, & Gaudentius Brixianus. ibid.
Chriſtum duobus annis prædicaſſe ſentit Apollinaris Laodicenus. 132.d
Chriſtum fuiſſe tribus diebus & tribus noctibus in corde terrę, quomodo intelligitur. 141.e
Chriſtum profeſſi, abiecta toga, pallium induebant. 342.c
Chriſtum non vere paſſum primus Simon magus diſſeminauit. 430.b
Chriſtum mortuum anno ętatis ſuæ quadrageſimoſexto falſum. 132.a
Chriſtus quomodo innotuit Auguſto per Sibyllam. 7.b
Chriſtus Eccleſia fundamentum. 1.b
Chriſtus, id eſt, Vnctus. 8.a
Chriſtus ex ſtirpe regia & genere ſacerdotali. 8.a.b.c.d.
Chriſtus quid ſit. 1.b
Chriſtus quoto ab origine mundi anno natus. 28.a
Chriſtus quoto anno ab Vrbe condita natus. 26.d.e
Chriſtus quo Herodis anno natus. 28.a.29.c
Chriſtus quo anno Auguſti natus. 24.b
Chriſtus quo tempore conceptus. 18.c.28.b
Chriſtus quo die natus. 28.e.29.a
Chriſtus nocte naſcitur. 29.b.30.b
Chriſtus quo menſe & die ſit natus. 28.e.29.a.b
Chriſtus qua Olympiade natus. 23.e.24.a
Chriſtus quibus Conſulibus natus ſit. 24.a
Chriſtus faſcijs inuolutus. 31.e
Chriſtus vbi circumciſus. 34.b
Chriſtus offertur in templo. 39.b
Chriſtus naſcens Virginis clauſtra non violauit. 39.e
Chriſtus deſcribitur in cenſu ſub Quirino. 23.b
Chriſtus in infantia miracula non fecit, & cur. 52.a
Chriſtus non modo filius fabri ſed & faber dictus. 53.b
Chriſtus iugi & aratri ſimilitudine vtitur, & cur. ibid.
Chriſtus annorum duodecim. 51.e
Chriſtus quo anno baptizatus. 64.d
Chriſtus Nazarenus dictus. 50.d
Chriſtus Galilæus nominatus ab impijs. 50.e
Chriſtus ex ſtirpe Dauidica. 8.b
Chriſtus eam feminam, in qua formam ſerui accepit, eſſe liberam voluit. 14.d
Chriſtus ſacras nuptias probauit. 67.e
Chriſtus virginem nonniſi virgini commendauit. 15.e
Chriſtus vnus ex duabus naturis eodem momento & perfectus Deus, & perfectus homo. 18.d
Chriſtus Princeps pacis. 32.b
Chriſtus exiſtimatur ab Herode Ioannes Baptiſta. 42.d
Chriſtus quanto tempore in Aegypto manſit. 49.a.b
Chriſtus & Apoſtoli Galilęi. 45.a
Chriſtus cur primum ad Annam perductus. 115.d
Chriſtus petra. 66.c
Chriſtus pendente deſcriptione ſub Quirino natus, circumciſus, deſcriptus. 23.e
Chriſtus montem aſcendens elegit mox duodecim Apoſtolos. 80.c

Chriſtus quę patitur a ſuis. 86.c
Chriſtus mittit Apoſtolos binos. 87.c
Chriſtus de ſua paſſione prædicit. 93.d
Chriſtus Eccleſię fundamentum. 1.b
Chriſtus quo ſuper pinnaculum templi delatus ſit. 65.c
Chriſtus quid cum inuaditur. 115.a
Chriſtus exuitur chlamyde, & proprijs induitur veſtimentis. 120.c
Chriſtus quaſi hortulanus apparet Mariæ Magdalenæ. 144.b
Chriſtus nouiſſime Apoſtolis manifeſtatur. 150.a
Chriſtus eleuatus in cælum, cuius figuram manipulus exprimebat. 157.a
Chriſtus Rex & ſacerdos. 325.c
Chriſtus tranſmittit in ſuos regiam poteſtatem. 325.c
Chriſtus magię inſimulatur. 154.c
Chriſtus curat dęmoniacum, & ſocrum Simonis. 76.b
Chriſtus increpat dęmonia. ibid.
Chriſtus in Iudęa quamdiu manſit. 71.b
Chriſtus imperat vento, & mari. 76.c
Chriſtus abijt Ephren. 99.c
Chriſtus quo anno & quo menſe ſuæ ætatis cruci affixus. 133.d
Chriſtus vbi orauit. 114.e
Chriſtus quo anno Tiberij paſſus. 134.b
Chriſtus quo die paſſus. 135.a
Chriſtus quo die reſurrexit. 135.d
Chriſtus ibi crucifixus, vbi Iſaac immolatus. 125.a
Chriſtus quotidie Fidelibus immolatur. 112.c
Chriſtus falſo dicitur fuiſſe in templo ſacerdos. 325.c
Chriſtus quando abſtulit ſpolia Damaſci, et Samariæ. 36.c
Chriſtus a nonnullis falſo putatus Herodes. 2.c.
Chriſtus creditus a multis Veſpaſianus. 6.d
Chronicon Philonis an ipſius ſit. 41.c
Chronicon Ioannis Antiochiæ Epiſcopi mendacijs ſcatet. 78.c
Chryſoſtomi locus explicatus de præſepe Domini. 31.a.b
Chryſoſtomus traditionum aſſertor. 300.c
Ciborum delectus. 367.b
Cibos non damnat Eccleſia, ſed abſtinentiam commendat. ibidem.
Cibos & nuptias deteſtantes qui. 366.c
Cibyres vrbis Cariæ fons. 68.c
Cicero multa vaticinia adducit ex Sibylla Cumana. 6.b
Cilicia ſub prouincia Syriæ redacta. 20.d
Cineris copia ciuitates obruit. 516.a
Cinis Veſuuij vſqueque peruenerit. 516.a
Cingulum laneum ſponſarum Chriſti. 341.c
Circulus Solem ambiens viſus Auguſti tempore. 7.c
Circuitus, ſeu Periodi libri appellati. 205.a
Circumcidit Paulus Timotheum, & cur. 284.b
Circumciſio Chriſti in ſpelunca. 34.b
Circunciſio Domini ſub quibus Conſulibus, 34.b
Circumciſio an in templo facienda. 34.b
Circunciſio fiebat etiam in ſabbato. 107.b
Circumciſionem neceſſariam fuiſſe in lege veteri. 238.d
Circumciſionis miniſter dictus Chriſtus. 277.a
Circus Neronis in Vaticano. 480.b
Ciſſon torrens. 94.b
Cithara ab Eccleſia modulatione proſcripta. 439.b
Ciues Romani qui. 22.e
Ciuitas nobilior, exceptis Hieroſolymis, in Paleſtina quę. 19.a
Ciuitas Dauid Bethlehem. 19.c
Ciuitas Iuda qua dicta. 18.e. *primo obtigit ſorte familia Caath.* ibid.
Ciuitates diuiſæ ad habitandum tribui Leuiticæ. 18.c
Ciuium Romę cenſitorum numerus tempore Claudij. 271.d
Clades Iudæorum Alexandrinorum. 199.e
Clades Variana. 53.d.411.c
Clades Hieroſolymitana & bellum neci Iacobi attributa a Ioſepho. 153.d.495. & ſeqq.
Clandeſtina matrimonia prohibita. 331.a
Claudij Imperium. 218.b
Claudij edicta pro Iudęis. 218.d.e
Claudij litterę ad Fadum. 268.d. *eiuſdem litterę ad S.P.Q. Iudæorum.* 268.e
Claudij Lyſiæ litteræ de Paulo ad Præſidem Felicem. 417.a
Claudij ſolertia in annona procuranda. 237.e
claudij tempore fames in toto Orbe, quo anno. 237.d.e
claudio mortuo Iudæi Romam redeunt. 318.c
claudiopolis Bithyniæ ciuitas. 225.c
claudius Imperium capeſſit. 218.b
claudius Latini ſermonis ignarum iudicem albo eraſit. 55.b
Claudius Agrippæ regnum confirmat & auget. 218.d
claudius quo tempore, & qua occaſione Romanum Portum extruxit. 237.e
claudius multa ſacrificia Romæ abrogauit. 256.a
claudius retinendę ſtolæ pontificiæ Iudęis poteſtatem facit. 268.d
claudius Aruſpicum diſciplinam reſtituendam curat, & qua occaſione. 269.d
claudius Agrippæ ius in res ſacras tribuit. 223.d
claudius Agrippam Agrippæ filium conſtituit in regno patrui. 270.a
claudius Iudæos Vrbe pellit, quo anno. 272.a
claudius Neronem adoptat. 294.a.301.d
claudius quando obijt. 318.c
claudius Iconoclaſtes. 349.c
claudius reliquiarum impugnator. 305.d
claudus a Petro ſanatus in qua parte templi eſſet. 161.e 163.a. *Myſterium ex miraculo.* 163.b
claudus ſanatus a Petro ante diaconorum electionem. 163.a
claui cruci affixi Domini an quatuor. 126.e
clauos extractos a Chriſti manibus ac pedibus in ſinu ſuo Dei genitrix accepit. 130.b
clemens Stromateus. 70.d
clemens poſt Petrum tertius, vel etiam quartus Pontifex. 486.b
clemens poſt Linum & Cletum ſedit. 485.e.487.a
clemens non ante Domitiani tempora ſedit. 486.a
clemens & Linus quomodo ſediſſe dicantur viuente Petro. 487.b
clemens a Petro ordinatus. 487.b
clemens quot annos ſedit. 522.c
clemens virginitatem docet. 507.b
clemens perpetuam virginitatem coluit. 523.d
clemens quos inſtituit Epiſcopos. 527.c
clemens quando creatus Pontifex. 522.b
clemens patruelis Domitiani, vir Conſularis. 523.b 534.a
clemens potuit habere filios Imperatores, ſi Domitiano in cultu idolorum adhæſiſſet. 532.d
clemens inertiæ culpatur propter quid. 532.d
clemens a Domitiano iuſſus occidi quo anno. 532.d
clemens Alexandrinus de traditionibus. 298.d
clementis Encyclica contra Ebionem. 507.b
clementis Paulus meminit. 486.e
clementis ſcripta de rebus Petri geſtis ab hęreticis deprauata. 204.e
clementis ſcripta corrupit Ebion. 507.b
clementis epiſtola ad Corinthios illuſtris in eccleſiis legi ſolita. 526.a. *ex diuerſis auctoribus integrata.* 526.b. *eiuſdem epiſtolæ narratio.* 526.c.d.e

Clementis epiſtolę plures. 527.b
Clementis Alexandrini error de annis Agonalib. 520.b
Clementis commentarium antiquiſſimum eſſe. 324.d
Cleobolus & Theodorus hæreſiarchę. 464.c
Cleopatra Albini vxor. 460.c
Cleopatra Lyſiniam necat. 61.e
Cleopham Emmauntis fuiſſe indigenam. 145.b
Cleophas cum comite qua hora noctis Hieroſolymam peruenerit. 145.a
Cleophę Maria conſobrina Marię Virginis. 16.d
Cleopha comes quis fuerit. 382.e
Cleophas frater Ioſeph. 16.d
Cleophen & Alpheum diuerſos fuiſſe. 16.d
Clericalis tonſura quid ſignificet. 408.d
Clerici immunes a Principum vectigalibus, contra Nouatores. 94.e
Clerici nomen delere aut ſupprimere in pœnam. 323.e
Clerici ſportulantes. 337.d
Clerici differunt tonſura a Nazaręis. 409.a
Clerici comā tondeant, quomodo intelligendum. 410.d
Clerici monachis antiquiores. 413.c
Clerici in Occidente an vſi barba. 413.e
Clericorum cęlibatus. 379.a.& ſeqq.
Clericorum ſtipendia. 337.c
Clericus ab altari amotus propter impudicum aſpectum. 350.a
Clerus vnde dicatur. 240.c
Cleto Clemens ſubrogatur. 522.c
Cletum & Anacletum eumdem eſſe putātes decipi. 486.d.e.522.c
Cletus & Linus quomodo viuente Petro ſediſſe dicantur. 487.a
Cletus Lino ſubrogatus. 515.a
Cletus quot annos ſedit, & quando martyrio coronatus. 522.c.
Coccineam chlamydem, veſtem militarem fuiſſe. 119.c
Codorlahomor, & Berſa. 36.b
Cœna pura ſine animalibus. 135.c
Cœna pura ſexta feria appellata. 135.b.c.136.d
Cœna pura, de qua apud Feſtum, ad Iudęos non pertinet. 135.b
Cœna pura inter dies celebres Faſtis adſcribitur. 136.d
de Cœna pura meminit Tertullianus. 135.a
Cœna pura quæ appellari ſolita apud Iudæos. 136.d
Cœna pura quæ apud Auguſtinum. 136.e
Cœna pura cur ſic nominata. 136.e
Cœna pura non eſt in ieiunijs. 136.d
in Cœna togati & palliati accumbere interdum ſoliti. 108.e
Cœnaculum in quo erant Apoſtoli, cuius domus. 156.a.b
in Cœnaculis conuenire ſolebant Chriſtiani. 343.c
Cœna facta ante ſex dies Paſcha diſtincta ab ea quę facta eſt biduo ante Paſcha. 86.a
Cœna Chriſto paratur in cuius domo. 103.c
de Cœna Domini aliquorum errores. 109.d.e
Cœna Domini diſtincta a cœna agni Paſchalis. 351.d
in Cœna bis de proditore ſermo habitus. 109.e
Cœna Dominica qua hora cœpta. 113.c
in Cœna caros collocandi vſus Romanorum. 108.e
Cœnantibus eis, idem quod, Recumbentibus eis, apud Matthæum. 109.e
Cœna duplex. 351.e
Cœna facta in Bethania cum Lazaro. 99.c
Cœna facta in domo Simonis in Bethania. 101.e
Cœna Paſcha Domino in domo Ioannis Euangeliſtæ parata. 103.e
Cœnam Dominicam manducare quid. 110.a
Cœnare more Romano Iudæi didicerunt. 107.e
Cœnatoria veſtis apud Iudæos. 108.c
Cœna Paſchalis duplex menſa. 108.b
Cœnæ Dominicæ voce abutuntur Nouatores. 110.e
Cœnę Dominicę vſus. 113.c
Cœnæ Dominicæ hymnus. 114.d
Cœleſyria proprie quæ. 447.b.c
Cœmeteriū Eunuchi Cādacis Reginę, & miracula. 185.e
Cœmeterium Priſcillę nuper refoſſum. 347.a
Collatio, Gręce Symbolum. 227.a
Collegia ſacrarum virginum, & viduarum. 332.e
Collectam indicit Paulus non pro ſe, ſed pro alijs. 361.b
Collectę Antiochia Hieroſolymam tranſmittuntur. 238.e
die Dominico fieri conſueuerunt. 239.b
in vſum pauperum diſtribuebantur. 239.b.c
a Pontifice Romano indictę. 239.a
Collecta noua indicebatur, vbi noua emerſiſſet neceſſitas. 239.d
Collectas mittendi Hieroſolymam mos, & vſque ad Theodoſium perdurauit. 239.e
de Collectis admonitio Pauli. 361.b
Collegij ſeniorum princeps Anna. 62.a
collecta pecuniarum fieri ſolita die Dominico. 239.b
collyridiani hęretici de Virginis Mariæ natura mentiuntur. 11.b
coloniæ iure Romanorum viuere cogebantur. 286.a
colonia Agrippina quæ, & quando extructa. 294.a
colonia Romanorum Cęſarea. 504.b
colonijs municipia præſtabant. 415.d
coloſſenſes qui. 432.a
coloſſę oppidum in maiore Phrygia. 432.a
coloſſę ſub Laodicenſi metropoli. 435.a
coloſſę vrbs Cone dicta. 435.b
coloſſenſibus an Paulus prædicauit. 433.a
columba ex templo egredi viſa, cum velum templi ſciſſum eſt. 129.a
columba aureæ ſuper altaria poni ſolitæ. 357.b
colūna in qua Dñs flagellatus eſt, vbi poſita. 119.a.156.b
columnæ alligatus Chriſtus. 119.a
columnam eſſe Hieroſolymis, quę æſtiuo ſolſtitio vmbram non faciat, falſum eſſe monſtratur. 126.e
columnarum magnitudo in templo. 101.d
columnarum numerus in templo ab Herode ſtructo. 101.d
comam tondere ignominiæ cauſa. 409.c
comam clerici tondeant cur. 410.e
comedendi a ſtantibus agni Paſchalis vſus intermiſſus. 109.a.b.
comes peregrinationis Pauli quis. 285.b
cometæ. 38.c
cometa Romæ tempore Neronis. 448.b
commenta falſa de Barnaba. 282.e
commentarius de Operibus Cardinalibus probatæ fidei liber. 112.b
commentarij editi nomine Pauli. 233.d
communicare cœnam Dominicam quid. 110.a
communicare ſub vtraque ſpecie Fideles numquam ſolitos extra tempus ſacrificij. 357.c
communicare quotidie non ſunt ſoliti Occidentales. 358.a.c.
communicatio, & excommunicatio. 322.b
communio ſub vna ſpecie. 357.c
comparatio Chriſti ad lucem. 30.b
compreſſiones fieri ſolitę in templo. 270.a
concilia traditiones ſecuta. 301.b
concilij celebrandi typus. 90.e
concilia de Agape quid. 354.e
concilij Hieroſolymitani tempus. 273.b
concilium aduerſus Chriſtum coactum qua cauſa. 99.b
concilium Apoſtolorum Hieroſolymis celebratum, & eius cauſa. 272.c. quo anno. c. an omnes Apoſtoli interfuerint. 273.e
concilium ſeniorum biduo ante Paſcha factum. 102.b

Concilium Gangrenſe a ſuffocatis abſtinendum mandat. 275.e
Concilium Aurelianenſe idem iubet. 276.b
Concilium Carthaginenſe de ſacrificio a ieiunis offerendo. 113.d
Concilium Agathenſe de Miſſis veſpertinis. 113.e
Concilium Eliberinum irritum in multis. 348.e
Concilium Matiſconenſe de vigilijs Dominicæ diei. 398.d
Conciliorum vſus in Eccleſia vnde. 407.d
Conciliorum inſtitutum quod. 407.d
Concilium ſeptuaginta ſeniorum ſublatum, & ex alijs ſuffectum ab Herode. 62.d.e
Concilium ſanctorum pro Eccleſia. 351.b
Conciſio apud Paulum quid. 430.c.d
Concordantia Euangeliſtarum de hora paſſionis Domini. 137.a
Concordantia Marci & Matthęi de miraculo facto in terra Gadarenorum. 76.e
Concordantia Euangeliſtarum de aduentu mulierum ad monumentum. 139.a.b
Concordantia Euangeliſtarum de Galli cantu. 115.e
Concordię ſimulacrum. 32.b
Concordiæ publicę, Saluti, & Paci imagines ponit Auguſtus. 32.b
Condere aromatibus corpora defunctorum ab Aegyptijs Iudęi mutuati. 138.e
Confeſſio Petri de Chriſti diuinitate. 90.d
Confeſſio peccatorum inſtituta apud Chriſtianos. 311.b.c
Confeſſio poſt baptiſmum. 311.c
de Confeſſione auctoritates. 317.a & ſeq.
Confeſſio, & ſatisfactio. 312.a
Confeſſio cui fieri debeat. 312.a.b
Confeſſio peccatorum publica. 312.c
Confeſſio peccatorum commendata. 313.e
Confeſſio pracedere ſolebat baptiſmum. 312.c
Confeſſio ante communionem. 313.e
Confeſſio peccatorum vomitui comparata. 323.e
Confeſſio peccatorum duplex, publica, & priuata. 312.c. 314.a
Confeſſio etiã priuata a temporibus Apoſtolorum. 314.a
Confeſſio ſecreta in vſu maioribus. 312.c
Confeſſio addita ad primam horam diei. 286.e
Confeſſio ante baptiſmum, & poſt baptiſmum. 315.e
Confeſſio peccatorũ publica prohibita, & a quibus. 316.b
Confeſſio publica inter monachos qualis. 316.e
Confeſſio peccatorum ſacerdotibus facienda. 317.a
Confeſſio ante orationem. 436.d
Confeſſiones audire, munus Epiſcoporum fuiſſe. 317.b
Confeſſorum, qui in carcere detinerentur, frequens viſitatio. 511.e
Confirmationis ſacramentum, ſacrum chriſma nuncupatum. 181.d
Confutatio illius opinionis, quod Petrus fundauerit prius Eccleſiam Romanam, quàm Antiochenam. 194.a
Coniugalis continentia. 329.d
Coniugati cur frequentius eligerentur Epiſcopi. 378.b
Coniugati ſi ad ſacros ordines adſciſcerentur, ab vſu coniugij temperabant. 378.e
Coniugati ordinati abſtinere a coniugibus iuſſi. 380.c
Coniugatum fuiſſe Paulum, falſum eſt. 334.b. & ſeq.
Coniugij leges. 329. & ſeqq.
Coniuratio in Paulum. 416.e
Coniuratio in Caium. 218.a
Coniecturis interdum procedendum. 140.e
Connubia apud Iudęos non fiebant niſi inter eiuſdem trib. viros & mulieres. 8. b. ſacerdotibus tantum licebat vxorem ducere feminam ex alia tribu. 8.c.d.
Conſuetudo Hebręorum, diebus feſtis ante horam ſextam non prandere. 158.a
Conſeſſus Iudęorum ordo. 52.a
Conſilium Petronij Iudęis vtile. 210.e
Conſtans Imp. Athanaſium quid rogauit. 442.e
Conſtantia Auguſta ſudarium Pauli a Gregorio petijt. 478.e
Conſtantini edictum de bonis Eccleſiæ reſtituendis. 339.d
Conſtantini dona Eccleſiæ facta. 394.e
Conſtantinopoli nube ignea deſuper imminente multi baptizati. 517.b
Conſtantinus Imperator plumbatarum ictibus primus exemit debitores. 95.d
Conſtantinus Magnus vrceum vnguenti, quo Chriſtus inunctus fuit, cum alijs reliquijs in foro Conſtantinopolitano depoſuit. 86.d
Conſtantini & Licinij edictum. 339.d
Conſtitutiones Apoſtolorum liber Clementis nomine inſcriptus, apocryphus. 83.b.c
Conſtitutio Apoſtolorum de ieiunio quarta & ſexta ferię. 137.e
Conſuetudo Iudæorum, cum malum imprecarẽtur. 259.b
Conſuetudo Eccleſiarum ſeruanda. 371.d
Conſuetudo interpretandi voces plurium linguarum communes probata. 67.a
Conſuetudo Iudęorum iterum pedes ac manus in conuiuio lauandi. 108.b
Conſuetudo damnatis aliquod ſolatium impẽdendi. 121.b
Conſuetudinis varietas Eccleſię non obeſt. 369.d
Conſulatus ignoratio, quo natus eſt Chriſtus, multis cauſa errandi fuit. 24.a
Conſulatus ſub quo natus eſt Chriſtus. 24.b
Conſulatus duplex, ordinarius, & honorarius: ex quo multi arguuntur erroris circa tempora. 505.c
de Conſulatuum numero error emendatus. 508.d
Conſulatus Domitiani ſextus cũ octauo Veſpaſiani. 514.a
Conſulibus tempora feliciter ſupputantur. in præf. pag. 2.e
in Conſulatibus numerandis ratio habita. 505.d
Conſultor Apoſtolorum Spiritus ſanctus. 205.d
Conuentus forma a Paulo pręſcripta. 359.a
in Matutinis exprimitur. 359.c
Conuentus forma in Vrbe primum erecta. 359.a
Conuentus crebrius celebrandi. 359.a
Conuentus Iudæorum in ſynagoga ordo. 359.a
Conuentus in templo. 52.a
Conuentus in domo Caipha. 102.b
Conuentus Corinthijs Paulus pręſcripſit. 359.a
conuentus ſacri die ſabbati, perinde ac ipſa die Dominica. 370.e
conuentus forenſes apud Gracos qui. 364.c
conuentus ter in menſe ad tollendas lites. 365.b
conuentus forenſes apud Romanos. 364.e
conuerſio ad Chriſti fidem quinque milliũ hominũ. 163.c
conuerſio Eunuchi Candacis Reginę. 185.d
conuerſio Pauli quo anno ętatis ſuę. 186.b.c
conuiuandi modus apud priſcos Romanos. 107.e
conuiuandi modus Iudęorum, Romanorum ſimilis. 107.e
conuiuarum pedes lauari ſolitos. 107.e
conuiuia duo, quibus a Magdalena vnctus eſt Ieſus. 86.c
vbi facta. ibid.
conuiuia Chriſtianorum qualia. 352.e
conuiuia pauperibus Agapes nominata. 354.c
conuiuia in eccleſia celebrari ſolita poſt ſacra. 351.d
conuiuia triplici de cauſa a Chriſtianis celebrari ſolita. 353.d
conuiuia Chriſtianorum. Vide, Agapes.
in Conuiuio Paſchali Iudæos bis lauari ſolitos. 108.a.b
conuiuium Chriſtianorum a Dei laudibus auſpicari. 352.c
conuiuium Chriſtianorum a Philone deſcriptum. 352.e
contentio Apoſtolorum vnde orta. 109.b
cõtẽtio oborta Epheſi inter Chriſtianos pceptorũ cã. 319.b

contentio Pauli, & Barnabæ. 381.d
conteſſeratio hoſpitalitatis inter Chriſtianos. 512.a
continentia coniugalis. 329.d
continentia ex conſenſu mutuo. 329.e
ex Continentia mutua miracula. 330.a
Contubernium cum vxore relicta vetitum presbytero. 379.c
continentia perpetua etiam ante Chriſtum ſeruata. 15.a
contradictionis libri a Simone mago editi. 184.a
controuerſia Petri & Pauli quomodo intelligenda, vt neuter erraſſe dicatur. 277.& ſeqq.
coponij magiſtratus quando. 54.e
coponius eques Romanus in Iudæam miſſus. 54.c
corban ſacer theſaurus. 302.b
corbona a Pilato expilata. 239.b
corinthia porta in templo erat, quæ Specioſa dicebatur. 161.e
corinthiæ feminę impudiciſſimæ. 340.c
corinthi Paulus quamdiu permanſit. 319.a
corinthij primum a Paulo inſtructi. 319.a
corinthij hominis ſcelus a Paulo reprehenſum. 321.a
corinthij quomodo ſe Cephę eſſe dicerent. 319.e
corinthij aliorum caſu inflati arguuntur. 319.b
corinthij ex impudiciſſimis pudiciſſimi effecti. 332.c
Corinthias mulieres velari vult Paulus. 340.c
de Corinthijs Paulus gloriatur apud Macedones. 383.e
corinthiorum incontinentia. 329.c
corinthiorum virgines velatæ. 332.d
corinthiorum ſchiſma, & eius cauſa. 319.b
corinthiorum errata a Paulo reprehenſa. 313.d. 320.b
corinthiorum Eccleſia ſchiſmate laborat. 526.a
corinthios tertio inuiſit Paulus. 385.e
corinthios Paulus de reſurrectione inſtruit, qua occaſione. 360.d
corinthios vltra modum Veneri addictos. 329.b
corinthum adire non cuiuis integrum. 329.c
cornelia Maxima virgo Veſtalis a Domitiano damnata. 525.b
cornelij Ianſenij Concordantiam ſequendam ſibi auctor proponit, non tamen ſemper. 61.c
cornelij Ianſenij ſtudium in contexendis Euangelijs in vnum. 61.c
cornelij Iāſenij expoſitio ſuper illud Euāgelij: A bimatu, & infra. 38.b
cornelij Ianſenij opinio de tempore Chriſti baptiſmatis. 25.d
cornelij Centurionis pietas. 203.e
cornelij Centurionis domus eccleſia facta. 204.c
cornelium Centurionem Epiſcopum Cæſarienſem fuiſſe teſtatur Martyrologium Romanum. alibi fertur Epiſcopus Ilij. 204.d
cornelius cum ſuis baptizatur. 204.d
cornelius Centurio Ilij Epiſcopus. 229.e
cornelius Centurio a Petro imbuitur. 151.e
cornelius Centurio primus ex Gentibus baptizatur. 185.b
cornelius cuius cohortis Italicæ Centurio fuerit. 203.b
cornelius Tacitus de origine Iudæorū hallucinatur. 377.c
corona & circulus Solem ambiens. 7.c
corona capitis ſummi Pontificis qualis. 171.b
corona aurea triplici ordine ducta mitram ornabat ſummi Pontificis. 171.b
corona ſacerdotalis. 170.e
corona aurea Pontificum. 171.d
corona ſpinea coronatus eſt Ieſus, ad quid ſignificandum. 119.a
corona in capite clericorum quid ſignificet. 408.c
corona clericorum inter alia ſpineam Chriſti coronam refert. 409.a
coronę ſpineæ Domini ſentes reuireſcentes. 119.b
per Coronam Epiſcopi obteſtari, quid. 412.b
coronas geſtare Chriſtiani exhorruerunt. 119.a
corozaim proximus Capharnaum. 76.b
corpora Petri & Pauli ab Orientalibus requiſita, vt ea aſportarent. 307.a
corpus Ioannis Baptiſtæ vbi ſepultum. 88.c
corpus Chriſti. 110.c
corpus Chriſti offertur pro omnibus ſacrificijs veteris Teſtamenti. 113.a
corpus Chriſti viris tantum conceſſum nuda manu ſumere, feminis nonniſi linteamine. 356.b
corruptores Euangelij Matthæi. 207.a
cotys dæmon apud Corinthios in honore habitus. 329.c
craſſus templum Hieroſolymitanum expilat. 2.d. 503.c
craſſus iuramentum violat. 503.d
craton Apoſtolorum diſcipulus. 463.b
ex creta Ioſephus hiſtoricus vxorem duxit. 377.c
cretæ nobiles Iudæi agebant. ibid.
cretæ Epiſcopus Titus. 373.b
cretenſes ſemper mendaces. 377.c
cretenſes nequaquam fuiſſe polygamos. 377.a
cretenſes a pueris vxorem ducebant ex legibus. 357.a
cretenſis Eccleſia fidelis. 377.c
cretenſium lex cælibatum prohibebat. 377.a
cretenſium Eccleſia nobiliſſima. 377.c
cretenſium infamis luxuria. 377.b
crtuſa honeſtas. 340.b
crinem virginibus amputari multis ex cauſis. 342.a
crinibus virginum incidendis non eadem apud omnes conſuetudo. 342.a
critiæ deriſiones in Chriſtianos. 459.a
criſpus Archiſynagogus. 293.d.e
criſpus baptizatus a Paulo. 293.c
cromaticæ harmonię relinquendæ. 437.b
cruce frontem ſignare Chriſtianis ſemper fuit in vſu. 431.a
cruce poculum ſignare ſoliti multi Chriſtiani. 431.a
crucem poſt Chriſtum geſtat Simon Cyrenæus. 120.c
crucem Chriſti negantes. 430.b
cruces ligno compactæ in titulum erigi ſolitæ. 430.c
cruciatus Herodis. 47.d
crucifixa Iudęorum duo millia a Varo. 49.d
crucis ſupplicium. 120.b.c.d. 480.c
crucis pœna homicidæ afficiebantur apud Iudęos. 120.c
crucis figuram fuiſſe ſalutis inſigne. 120.c
crucis ſigni vſus qua occaſione cœptus. 297.a. 430.c
crucis ſigno mulier Chriſtiana a laſciuo iuuene liberata. 76.c
crucis ſignum apud Aegyptios quid ſignificaret. 120.e
crucis ſignum manu ducta expreſſum contra dæmones. 431.b
crucis virtus etiam infidelium teſtimonio comprobata. 431.c
crucis deſcriptio. 120.d
crucis Chriſti inimicos quos intellexerit Paulus. 430.b
crucis frequens vſus. 430.e
crucis ſigno frontem ſignare. 431.a
crurifragium poſt crucem. 128.d
crurifragium omnium pœnarum maxima. 128.d
crurifragium non eſt paſſus Dominus Ieſus. 130.a
crux an fuerit in vſu apud Iudæos. 121.b
crux in titulum poni ſolita. 347.a. 344.b
crux, & terra Sepulchri. 131.c.d
crux Domino cuius formę parata eſſet. 120.d
crux Barrabæ multis nominibus debita, tributa Chriſto. ibid.c
crux a ſancto Thoma in eccleſia ſculpta. 347.a
cryptæ arenarię eccleſiarum loco. 344.d
cteſias rerum Indicarum ſcriptor parum fidę dignus. 68.d

cul us

cultus Bethlehem. 31.a
cumanæ Sibyllæ carmina haud extincta. 6.b
cumanæ Sibyllæ carmina a Quindecim viris inſpici conſueuerunt. ibid.c
cumanus contra Iudæos. 270.d
exilio mulctatur. 271.a
cumis quid acciderit primo anno Titi. 516.d
curata a fluxu ſanguinis monumentum. 78.a
curſores Picentes. 118.d
curſorum officium in Eccleſia quod. 241.b
cuſtodes carceris Petri, iuſſu Herodis ſuffocati. 225.a
cuſpius Fadus Iudææ Procurator. 44.a. 166.e
cuſpiniani ad Caſſiodorum commentaria. 24.c
cuſtodia poſita in ſingulis porticibus templi. 18.a
cuſtodia & munitio ſepulchri Domini. 131.a
cydari vel mitra vti ſacerdotibus commune erat. 171.b
cyprianus Tertulliani diſcipulus. 442.c
cyprianus ſex millia annorum ab origine mundi enumerat. 28.c
cyrinus Syriæ Præſes deſcriptionem facit. 19.c
cyrinus quouſque ſuperuixerit. 23.c
cyrinus. Vide, Quirinus.
cyzicenus carcer teterrimus, in quo Paulus fuiſſe creditur. 385.b
cyzicum Paulum perueniſſe, veriſimile eſt. 385.b

D

D*æmon. Vide infra,* Diabolus.
Dæmones quando attriti. 35.b
Dæmones perterriti in die natali Domini. 35.b
Dæmones Chriſtianis mutiri non audent. 309.d
Dæmones aduentu Chriſti in Aegypto turbati. 40.d
Dæmones peccantes poſt baptiſmum vexare ſoliti. 310.e
Dæmoniacus curatus a Domino. 76.b
Dæmonum adiuratorum confeſſio. 309.d
Dæmonum execrationes a Magis fieri ſolitæ. 35.b
Dæmonum ſimulacra collapſa. 40.d
Dæmonum pertinacia manendi in obſeſſis corporib. 309.e
Dæmonum auxilijs res longe poſitas videri. 537.a
Dalmatiam petit Titus. 373.c
Damaris credit Paulo. 291.d
Damaris vxor Dionyſii conuertitur. 290.e. 291.e
Damasceni decem millia Iudæorum iugulant. 473.e
Damaſci locus, vbi Chriſtus apparuit Paulo. 180.d
Damaſci Rex Aretas Herodis inimicus. 187.b
Damaſci ſpolia quando abſtulit Chriſtus. 36.c
Damaſcus olim poſita in Arabia. 36.e
Damaſus non inſtituit canendi ritum in Eccleſia. 438.c
Damis Pythagoreus. 510.a
Damnati ad beſtias an cum illis pugnarent. 304.d
Damnatorum ſupplicia quouſque differenda. 120.a
Daniel ter in die orabat. 159.d
Darius Comes commendat epiſtolam Abgari ad Ieſum. 75.a
Dauid vnctus eſt Cariatharbe. 18.e
Dauid ſceptrum quando defecit. 1.e
Dauid familia a Veſpaſiano aboleri mandatur, & cur. 504.e
ex *Dauid familia inuenti pauperrimi contemnuntur.* 527.a. 531.e
Dauidis ſepulchrum. 158.b
Debitorum pœnæ olim atrociſſimæ. 95.b.c
Debitorum duorum conſeruorum exemplum. 95.b
Debitorum ſectio, & nex. 95.c
Decapoleos prouincia Galilææ, & vnde dicta. 62.a
Decij temporibus fuiſſe in Eccleſia pœnitentiarios. 304.a
Decimarum ſolutio probata conſenſu Patrum. 339.a
Decimæ ſacerdotibus debitæ etiam iure naturæ. 338.a
Decimæ Chriſti lege præſtandæ. 338.e
Decimæ etiam a Gentilibus dijs offerebantur. 337.d
Decimæ debitæ ſacerdotibus Chriſtianis. 338.a
Decimas perſoluunt opifices. 339.b
Decimas offerre apud Gentiles obſeruatum. 243.b
Decreta per Paulum & Silam promulgata. 283.c. & ſeq.
Defenſio Petri de legalibus, & de Iudaizando. 281.a
Defenſio Petri in vtendis legalibus. 279.c
Defenſorum munus in Eccleſia. 241.c
in *Defuncti memoria, exẽplo reſurrectionis Dominicæ, vnus tantum dies integer numeratur, duorum vero partes.* 141.d
ad *Defuncti ſepulchrũ, olei accenſio, & hoſtiæ oblatio.* 174.c
Defunctorum corpora aromatibus condire ab Aegyptijs mutuati ſunt Iudæi. 138.e
Defunctorum animæ quomodo effingi ſolitæ. 78.d
in *Defunctorum corporibus curandis laudabilis in Eccleſia mos exemplo Apoſtolorum.* 174.b
Defunctorum Chriſtianorum corpora quomodo ſepelirentur. 174.c
ad *Defunctorum ſepulchra a Gentilibus faces accendi conſueuiſſe.* 174.c.d.e
Defunctorum memoriam agi conſueuiſſe ſtatis diebus. 175.b
Defunctos incenſo thure honorari conſueuiſſe. 175.a
Defunctos inquietari, quid ſit. 175.a
Defunctorum memoria repetita. 175.b
Dei Filius cur homo factus. 1.d
Dei ſeruus homo Chriſtus dictus. 267.d
Dei Filij aduentus Iudæis & Gentilibus prænũciatus. 5.b
Dei genitricis epiſtolæ apocryphæ. 268.b
Dei genitricis effigies, & mores. 268.b
Dei genitrix in morte Chriſti quomodo ſe geſſit. 130.a
Delectus ciborum probatur. 377.b
Delphon doctor Phariſæus. 3.b
Delubra deorum in eccleſias commutata. 243.a
Demas Pauli diſcipulus vnus, an plures. 426.b
Demetrius argentarius. 362.e
Demetrius Cynicus Apollonij diſcipulus Vrbe pellitur. 518.d
Demoſthenes in rebus potius quàm in verbis eloquentiam poſitam eſſe ait. 362.e
Denarium valebat numiſma cenſus. 101.b
Derben Paulus petit. 262.e
deriſores monaſticæ tonſuræ ſeueriſſime a Deo puniti. 411.e
deſcribi qui ſolerent in cenſu. 22.d
deſcriptio quolibet luſtro fiebat. 21.c
deſcriptio cenſus facta a Quirino. 21.a
deſcriptio Crucis. 120.d
deſcriptio geometrica Auguſti. 23.c
deſcriptio geometrica a Cæſare incboata. 23.d
deſcriptio facta ſub Quirino quo tempore. 19.c
deſcriptio vniuerſalis. 23.d
deſcriptio Quirini prima ſecundam arguit. 21.a
deſcriptio prima quæ & quomodo accipienda. 21.b
deſcriptione in chartis cenſuum quis arguebatur ciuis eſſe Romanus. 22.c
deſcriptione promulgata, Palæſtinam bellis vexatam falſo dicitur. 19.e
deſcriptionem non eſſe factam a Quirino, falſum. 19.d
deſcriptionis Orbis tempus non verum apud Ioſephum. 19.e
deſcriptiones cenſus plures. 21.d
deſcriptionis ab Auguſto factæ certa fides. 22.c
deſertum Aegypti illuſtratum aduentu Domini. 40.e
Deſides monachi qui. 293.c
deuoti homines Deo, certo tempore olim nubebant. 13.b
deum inuocare, naturale homini. 517.c

Deuteronomij

Deuteronomij locus deſideratus. 44.b
Dextera manu in nomine Chriſti ſignamus, cur. 403.e
Dextera porrectione fides ſolita polliceri. 332.a
Diabolus tentat impedire paſſionem Chriſti. 118.c
Diabolus propinquare paſſione Chriſti ſuam perniciem ſentiebat. 118.e
Diabolus æmulus operum Dei in ſuperſtitione. 242.c
Diaconi ſeptem ex quibus electi hominibus. 168.b
Diaconi diſpenſatores bonorum eccleſiarum. 169.a
Diaconi opponebant ſe Epiſcopis dilapidantibus bona eccleſiarum. 169.b
Diaconi ſacræ menſæ miniſtri. 168.d
Diaconi imitatores angelicarum virtutum. 169.a
Diaconi menſis etiam communibus præfecti erant, & quo modo. 168.d
Diaconiſſarum munera quæ. 169.c
Diaconiſſa manus impoſitionem non accipiebat. 169.e
Diaconiſſas inter laicas adnumerat Synodus Nicæna. 169.e
Diaconiſſæ miniſterium. 169.d
Diacono commiſſa erat cura rerum eccleſiæ. 169.b
Diaconorum electio prima. 168.b
Diaconorum munus. 168.c
Diaconos habuiſſe alios ſub ſe poſitos miniſtros. 169.b
Diaconus moribus æqualis eſſe debet Epiſcopo. 168.e
Diaconus in tremendo ſacrificio clamat, Pro iis qui defuncti ſunt in Chriſto. 176.a
Diagoras Melitus. 289.e
Dianæ Epheſiæ templum. 362.e
Dianæ ædes argenteæ. 363.d
Dianæ Epheſiæ templi magnificentia. 230.d.363.d
Dianæ Epheſiæ templi ſecuritas. 363.e
Dianæ Epheſiæ ſpoliatum & incenſum templum. 363.d
Dianæ Epheſię templum quot annis factum. 363.d
Dianæ Epheſiæ templum ſepties reſtitutum. 363.d
Didius Præſes Syriæ. 20.d
Didragma quid. 94.e
Didragma ſolutum a Chriſto, in cuius vſum cedat. 94.d
Didragma iuſſi ſunt Iudæi in Capitolium ferre. 94.b
Didragma, dragma, vncia, ſtater, ſiclus, vel quadrans, & libra quid. 94.b.c
Didragmatis valor. 94.c
Die ſexta hebdomadis paſſum Dominum, quę a diuerſis diuerſimode appellatur. 135.a
de Die natali Domini diuerſæ ſententię. 28.d
Diem iudicare quid. 397.e
Dierum obſeruantia quæ prohibita. 396.d.397.c
Dies luſtrici. 22.c
Dies natalis Mariæ Virginis quando contigit. 12.b
Diem a media nocte auſpicari apud Gentiles & Chriſtianos mos fuit. 243.e
Dies reditus Domini ex Aegypto in Palæſtinam, olim celebris in Eccleſia. 50.c
Dies naturalis & legalis. 105.c
Dies feſtas apud Iudęos quando inciperet. 107.a
Dies Paſchalis certus apud Iudęos. 107.b
Dies in quatuor horas diuiditur apud Iudæos. 137.a
Dies illi quomodo & cur breuiati. 497.e
Dies pro tempore accipitur. 167.c
Dies feſta Cathedræ Antiochenæ. 194.a
Dies Cathedræ Romanæ. 244.a
dies Chriſtianis quomodo omnes æquales. 397.c
Dies feſtos impugnat Aerius. 397.b
Dij habentur Paulus & Barnabas. 262.b
Dijs non detrahes, quomodo intelligebant Iudęi. 364.b
Dio philoſophus. 510.a. Vrbe pulſus. 518.d
Diocletiani & Maximiani temporibus ſublata bona Eccleſiaſtica. 339.e
Diogenes Iunior. 510.a
Dionis hiſtoria per decem annos perijt. 23.b
Dioniſias inſula vnde nominata. 68.d
Dionyſii Areopagitę conuerſio. 288.e.290.e.291.d
Dionyſii Areopagitæ verba de funere Marię Virginis male a quibuſdam interpretata. 263.e
Dionyſii locus explicatus. 263.e
dionyſii epiſtola ad Ioannem exulem in Patmo. 531.d
dionyſius de Solis defectu tempore paſſionis Dominicæ. 127.c
dionyſius quo anno a Chriſto paſſo a Paulo cõuerſus. 288.e
dionyſius quo anno ſuæ ætatis vidit Solis deliquiũ. 290.e
dionyſius per triennium a Paulo inſtituitur. 291.d
dionyſius funeri beatæ Virginis interfuit. 263.b
dionyſius Ioannem ab exilio reuerſum conueniſſe putandus eſt. 537.b
dionyſius in Gallias amandatur. 537.b
dionyſius Romanus Abbas canones Apoſtolicos in Latinum vertit. 275.e
dionyſius Halicarnaſſeus Romę agens ſcripſit hiſtoriam in præf. pag. 2. b
dionyſius Exiguus. 187.a
diræ furiæ infernales. 321.c
diſceſſus Indæ. 114.b
diſceſſus Pauli Theſſalonica. 288.b
diſceſſio Pauli a Barnaba ſecundum Deum facta. 282.a
diſcipuli duodecim quando Apoſtoli dicti. 80.c
diſcipuli Domini ſeptuagintaduo. 96.b
diſcipuli Domini ſpicas vellentes ſibi cibum captarunt. 79.d
diſcipuli in eamdem patinam manus porrigunt. 109.a
diſcipuli diſperſi per totum terrarum orbem. 178.d
diſcipuli miſſi a Petro. 256.d
diſcipuli dicti omnes Chriſtiani. 220.c
diſcipuli proditoris bis meminit Ieſus in cœna. 109.e
Diſcipuli poſt aſcenſionem Domini quid egerint. 156.a
diſcipuli omnes relicto Domino fugerunt. 115.b
diſcipuli in Pella habitabant, relictis Hieroſolymis. 506.a
de Diſcipulorum numero diſputatio. 96.b
diſcipulorum diſcubitus in cœna 108.e
diſcipulorum loco presbyteri ſunt. 376.a
diſcipulus notus Pontifici cur. 103.e
diſcipulis duobus euntibus Emmaus Chriſtus apparet. 145.b
diſcordia prima in Eccleſia. 167.e
diſcrimen inter ſacerdotum vices. 18.b
diſcubitus in menſa Domini. 108.e
diſſipatorem Sammai ſignificat. 3.b
diſſidium inter Samaritas & Iudæos. 73.a.270.c
diſſidium inter Paulum & Petrum vtrum ex compoſito ſimulatum. 278.e
diſſidium Barnabę, & Pauli. 281.d
diſtinctio locorum & perſonarum in Eccleſia. 349.e
diſperſio Chriſtianorum facta poſt lapidatum Stephanum. 178.d. quanta fuerit. 178.e. & ſeq.
diſputatio Pauli cum Dionyſio Areopagita Athenis. 291.a
ditalaſſum quid. 422.c
diti deuouere quid. 321.d
diuerſitas rituum non improbanda. 284.a
diuina prouidentia oſtẽditur in Ieſu Anani filio. 456.d.e
diuiſio Apoſtolorum quo anno contigerit. 226.b
diuiſio Apoſtolorum nonniſi Spiritus ſancti inſtinctu facta eſt. 228.a
doctores ſacri, dum errores arguunt, plerumque nimis in contrariam partem declinant. 267.b
doctrina ex traditione deducenda. 176.e
dolabella cauſam ad Areopagitas defert. 289.e
dominica cœna qua hora cœpta. 113.e
dominica cœna voce abutuntur Nouatores. 110.a

Dominica celebrandum Paſcha quis inſtituit. 396.a
Dominica die Chriſtus natus. 29.b
Dominica die a nuptijs abſtinendum. 330.a
Dominica die non ieiunandum. 390.d
Dominica die Miſſa audienda. 398.d
Dominica dies eſt appellata dies reſurrectionis Domini ab ipſis Apoſtolis. 142.a.396.b.398.b
Dominica dies prima feria appellata. 398.b
Dominica eſt, quæ dicebatur vna ſabbati, vel prima ſabbati. 390.c
Dominica dies loco ſabbati. 398.c
Dominica dies quibus alijs nominibus appellata. 398.b
Dominicale, linteamen, quo olim feminę corpus Chriſti ſumebant. 356.b
Dominicę diei prærogatiuæ. 398.a
Dominicis diebus genua non flectimus, & cur. 404.d
Dominicus homo Chriſtus dictus. 267.d
Domitia Domitiani vxor Ioſepho fauet. 518.c
Domitiani perſecutio in Chriſtianos. 521.e
Domitiani libido inquirendi de ſtirpe Dauid. 9.e
Domitiani Conſulatuum ordo. 508.d
Domitiani dolo Titus creditur obijſſe. 517.e
Domitiani crudelitas. 534.b
Domitiani ſtatua conflata, arcus euerſi, nomen eraſum. 534.c
Domitiani patruelis Clemens. 532.d.534.a
Domitiani occiſionem Apollonius prædixit Epheſiis. 536.a
Domitiani edictum contra philoſophos. 518.d.e
Domitiani perſecutio. 521.e
Domitiano occiſo, Ioannes exilio ſoluitur, & in Aſiam reuertitur. 535.c
Domitianus Ioannem Euangeliſtam per ignominiam radi iuſſiſſe fertur. 409.d
Domitianus Veſpaſiani filius fuga ſibi conſuluit, quando. 492.b
Domitianus genus Dauid perſequitur, & de medio tollendum curat. 531.e
Domitianus Apollonium Tyanæum in carcerem trudit. 409.e
Domitianus in ſex Conſulatibus nonniſi vnum ordinariū geſſit. 528.a
Domitianus leges ſanciuit de ſeruanda pudicitia. 517.e
Domitianus in virgines Veſtales animaduertit. 518.b.519.b
Domitianus moribus turpiſſimus. 518.a
Domitianus Corneliam Maximam virginem Veſtalem damnat abſentem. 525.c
Domitianus philoſophos Vrbe pellit. 518.d
Domitianus vult videri pius. 518.e
Domitianus humanitatem exuens ſæuire cœpit. 518.c
Domitianus Gentilitiam ſuperſtitionem auxit. 520.b
Domitianus, Deus & Dominus dici & ſcribi voluit. 520.c
Domitianus Neruam in exilium mittit, inde reuocat, & Conſulem deſignat. 521.b
Domitianus Iudæos tributis grauat. 524.b
Domitianus perſecutionem in Chriſtianos nequaquam repreſſit. 522.d.532.b
Domitianus Conſul quoties. 528.a
Domitianus ob ſæuitiam Nero dictus. 522.d
Domitianus menſem Octobrem ſuo nominē inuaſerat, ſed eo exuitur. 534.d
Domitianus occiditur, a quo, & quo ætatis ſuæ anno, quo Imperij. 534.c
Domitilla. Vide, Flauia Domitilla.
Domitius a Claudio adoptatur, Nero Claudius poſtea appellatus. 294.a
Domus in Scriptura quæ etiam dictę. 38.c
Domus, quam habitauit Deipara in Aegypto, a Sarracenis honoratur. 41.a.b
Domus in qua perſeuerābāt Apoſtoli in oratione. 156.a.b
Domus Lauretana. 50.a
Donatiſtarum ſcelus in ampullam Chriſmatis. 181.a
Dorcas, idem quod Tabitha. 202.d
Dorcus Iudæorum Primas ad defectionem ſolicitaſſe Iudæos arguitur. 270.e
Dores Hieroſolymitanus. 389.c
Dores peninſula. 421.e
Dorenſes tumultus. 219.d
Dormitio ſanctę Dei genitricis dicitur Aſſumptio Virginis; & cur. 266.b
Dorotheus Tyri Epiſcopus falſo inſcriptus. 96.e
Dorotheus Epiſcopus alius a Dorotheo Tyrio. 96.e
Dorotheus Tyrius multa paſſus ſub Iuliano Apoſtata. 96.e
Dorotheus errat circa Demam Pauli diſcipulum. 426.b
Dorotheus in ſua Synopſi mendacij arguitur. 255.b
Doſithei ſectarij. 4.b
dotes Eccleſię conceſſæ duæ. 150.e
Dramatis cantica. 436.b
dromedariorum velocitas. 38.c
druidæ ſacerdotes, & iudices. 327.c
druidæ ſacerdotes Gallorum, & ſapientes. 327.c
druſi filius Tiberius, Tiberij Imp. nepos, a C. Caligula nece ſublatus. 201.b
druſilla Felicis vxor cur a Paulo de caſtitate monetur. 417.e
druſus Prætor magia accuſatus. 57.b
duo altaria in templo Hieroſolymorum. 17.d
duos viros, totidemq. feminas viuos defoſſos a Domitiano, qua ex cauſa. 519.b. an eſſent Chriſtiani. 519.a

E

Ebion Romæ etiam prædicauit. 506.e
Ebion & Cherinthus in eadem hæreſi cōicabāt. 507.a
Ebion aduerſus Paulum mentitur. 507.a
Ebion falſa Apoſtolorum Acta edidit. 507.b
Ebion Clementis ſcripta corrupit. 507.b
Ebion Petro imponit falſa. 507.c
Ebion cur ſic dici voluit. 507.c
Ebion ab Ignatio arguitur. 507.d
Ebion Pauli hoſtis infeſtiſſimus. 336.b
Ebion multas hęreſes ſimul iunxit. 506.e
Ebion primus poſt Simonem magum hęreſiarcha. 506.c
Ebion quando emerſit. 506.c
Ebionem Ioannes fugiendum docet. 506.e
Ebionis peruerſa dogmata. 507.a.d
Ebionis artes. 507.c
Ebionitarum primordia vbi. 506.c
Ebionæi hæretici Apoſtolorum temporibus. 110.b
Ebionæi hæretici res a Petro geſtas deprauant. 204.e
Ebionæi vſi Matthæi Euangelio. 207.a
Ebionæis Elxai iungitur. 506.a
Eccleſia quid profeſſa de aſſumptione Marię Virginis. 266.c
Eccleſia Chriſtiana, & Cathedra vna monſtratur. 147.e
Eccleſia ſuis incrementis aucta. 1.b.e
Eccleſia quomodo ſit ſuper Petrum. 92.a
Eccleſia ſine ordinum diſtinctionē qualis. 241.e
Eccleſia quomodo obſeruat numerationem annorum mundi. 28.b
Eccleſia domus orationis erecta ſuper tumbam Lazari. 99.a
Eccleſia trium paſtorum in Turri Ader. 33.c
Eccleſia ſuper locum Aſcenſionis Domini concamerari non potuit. 155.c
Eccleſia illuſtratus locus, vbi Paulo Chriſtus apparuit. 289.d

in

in Eccleſia caput vnum viſibile ſtatuendum. 91.a
Eccleſia Mauritaniæ ob Vādalicam cladem miniſtris egebat. 381.c
Eccleſia quadrifida, hoc eſt, in modum crucis facta. 73.d
Eccleſia cuſtos Apoſtolicarum traditionum. 298.a
Eccleſia perſecutionibus augetur. 482.e
Eccleſia naui comparatur, & cur. 75.d.e
Eccleſia Cypri ſub nulla metropoli, & quomodo id contigerit. 258.c
Eccleſia columna & firmamentum veritatis. 164.e
Eccleſia in Epiſcopo, & Epiſcopus in Eccleſia, quando. 90.a
in Eccleſia ſimul orandum. 160.a
Eccleſia pro Petro orat. 223.d
Eccleſia neque nuptias neque cibos prohibet tāquam res malas. 367.b
Eccleſia diuerſis nominibus appellata. 350.e
Eccleſia legitima apud Iudæos quę. 365.b
Eccleſia S. Thomæ apud Indos. 347.b
Eccleſiæ Chriſtianorum mentio in Valeriani Imperatoris reſcripto. 344.c
Eccleſiæ primordia. 66.b
Eccleſiæ vnitas. 224.c.d
Eccleſiæ membra ante Chriſti aduentum. 1.d
Eccleſię vnum ſemper ab initio corpus. ibid.
Eccleſiæ Antiochenæ ſubrogatus Euodius. 193.c
Eccleſiæ nomen. 343.e
Eccleſiæ dotes quę. 150.c
Eccleſiæ quot in Vrbe temporibus Cornelij Papæ. 344.a
Eccleſiæ Vaticanæ monumenta de locorum diſtinctione. 350.c
Eccleſiæ iuſſu Diocletiani demolitę, & quid inde habeatur. 343.e
Eccleſiæ non obeſt varietas conſuetudinum. 369.d
Eccleſiæ cuiuſque conſuetudo ſeruanda. 371.d
Eccleſiæ mos fuit, vt peregrinus Epiſcopus ad concionandum inuitaretur. 258.c
Eccleſiæ caput Chriſtus. 1.d
Eccleſiæ auctoritas. 83.a
Eccleſiæ fundamentum primarium. 1.b
Eccleſiæ vniuerſalis vetus vſus Euchariſtiam nonniſi ieiunis tradere. 113.d
Eccleſię antiquitas. 1.b
Eccleſię ordo hierarchicus. 181.b
Eccleſiæ magna perſecutio die qua lapidatus eſt Stephanus. 178.a
Eccleſiæ Chriſtianorum ad inſtar tēpli Salomonis. 344.e
Eccleſiam primitiuam vaſis aureis & argenteis abundaſſe. 339.e
Eccleſiam ex Gentibus colligendam, ſignificatum linteo Petro oſtenſo. 203.e
Eccleſiarum ſedes inſtitutæ ſecundum prerogatiuas a Romanis antea ſtabilitas. 193.d
Eccleſiarum exemplaria deſcripta. 345.a
Eccleſiarum priuatarum facta non proſequitur auctor, niſi forte Patriarchalium. 509.e
Eccleſiarum dedicatio Agapen habebat. 354.b
Eccleſiarum pro foribus fons. 345.c
Eccleſiarum erectio. 343.e
Eccleſiarum Chriſtianorum qui ſitus, & quę ſtructura. 344.d
Eccleſiarum Chriſtianorum ornatus, Ethnicorum teſtimonijs comprobatur. 344.b
Eccleſiarum Patriarchalium inſtituendarum quæ ratio habita. 193.d
Eccleſias etiam Apoſtolorum temporibus fuiſſe. 343.c
Eccleſias Thraciæ a Petro primos Epiſcopos accepiſſe, nō ab Andrea. 225.b
Eccleſias Chriſtianorum etiam ſub Imperatoribus Gentilibus poſſeſſiones habuiſſe. 338.c
Eccleſias Aſiæ an Ioannes fundauerit. 230.d
Eccleſiaſtica hiſtoria hactenus neglecta, vel corrupta. in præf. pag. 1.d
Eccleſiaſtica locutio. in præf. pag. 1.c.d
Eccleſiaſtica iudicia. 324.c
Eccleſiaſticarum oblationum copia. 338.a
Eccleſiaſtica monumenta a Diocletiano exuſta. 487.d
Eccleſiaſticæ hiſtorię vtilitas, & delectatio. in præf. p. 1.b
Eccleſiaſticę hiſtoriæ copus. in præf. pag. 3.c
Eccleſiaſticę diſciplinæ rigor. 343.a
Eccleſiaſtici prouentus Gentiliū inuidiā mouebant. 337.c
Eccleſiaſticis Annalibus non ſunt ſine auctore res incertę inſerendæ. 513.e
Eccleſiaſtico iudicio ſapientes pręficiendi. 324.d
Eccleſiaſticum iudicium exercere, graue viſum eſt Auguſtino, licet neceſſarium. 324.c
Eclipſis, quæ contigit patiente Domino, in archiuis Romanis relata. 127.b.c.d
Eclipſis, quæ dies conuerſus in tenebras, in noctis vnius numerum recepta. 127.b
Eclipſis, quę facta eſt tempore paſſionis Domini, meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus. 127.b
Edeſſa Syrię ciuitas, eius Rex Abagarus. 74.c
Edeſſenorum conuerſio. 221.e
Edictum Claudij pro Iudæis. 218.d
Edictum Conſtantini de bonis Eccleſiæ reſtituendis. 339.d
Edictum de philoſophis & rhetoribus Vrbe pellendis quādo promulgatum eſt, & cur. 508.e
Edictum Domitiani contra philoſophos. 518.e
Edicto Claudij Iudęi Roma pulſi. 271.e
Editio Septuaginta interpretum a Iudæis frequentiori vſu recepta. 441.d
Efficacia Symboli Apoſtolorum. 226.d
Effigies Dei genitricis. 268.b
Egnatij calumnia Bareas Soranus damnatus. 468.a
eleazarus frater Ioazari in ſummum ſacerdotium prouectus ab Archelao. 50.b
eleazarus Anani Pontificis filius ſummus ſacerdos. 56.c
eleazarus curabat eos, qui a dęmonibus vexabātur. 308.c
eleazarus Ananiæ Pontificis filius. 472.d
eleazarus Simonis filius tertius factionis Iudæorum dux. 493.d
eleazarus Iunior ſummus Pontifex abrogatus. 57.a
eleazarus Pontifex ſub Archelao inſtituitur. 56.c
eleazarus Dinæi filius latro caput ſeditioſorum. 270.c
eleazarus Dinęi filius vinctus Romam mittitur. 389.b
eleazarus exorciſta. 308.c
eleazarus pro Iudæis tantum hoſtias immolari ſuadet. 472.d
electio Apoſtolorum. 80.c
electio Matthię. 156.c
elephantem per foramen acus, adagium Hebræorū. 98.a
eleucadius Platonicus philoſophus S. Apollinaris diſcipulus, & eiuſdem ſucceſſor. 509.d
eliberini Concilij canon exploditur. 371.d
eliberini Concilij obiectio diluta de imaginum ornamento. 348.c
eliberinum Concilium de cęlibatu ſacrorum miniſtrorum. 380.c
elia Leuita Iudæi liber Tiſebi. 103.a
eliezer doctor Phariſæus. 3.b
elizabeth filia Aminadab. 8.d
elizabeth coniux Zachariæ. 5.a
elizabeth cum Ioanne fugit ab Herodis infanticidio. 43.d
elizabethę mors. 43.c
eloquentia Pauli qualis. 320.a
elxai hęreticus. 506.c
elymas magus librum ſcripſit contra Pauli prædicationem,

nem, & fidem Chriſti. 258.e
Emmauntis caſtellum, nobile olim oppidum. 145.b
Emmauntis fons. 145.c
Emmaus igne cremata. 49.d
Emmaus caſtellum, ex quo Cleophas. 145.b
Emmaus Nicopolis appellata. 504.b
Emmaus Aqua calida. 145.c
Enac fuiſſe gigantem, & parentem gigantum. 126.a
Encaniorum dies quando erat. 97.d
Encolpium quid. 392.d
Encratitę hęretici. 366.d
Energia Pauli. 320.b
Energumeni interdum ob peccatum. 311.b
Encyclica epiſtolę. 333.a
Encyclica Clementis contra Ebionem. 507.b
Encyclica diſciplinę. 415.e
Ennodij Ticinenſis carmen. 414.a
Ennodius de mitra S. Ambroſii. 171.e
Enoch liber apud maiores haud vulgaris auctoritatis. 462.d
Epænetus an Epiſcopus Carthaginenſis. 388.d
Epaphras concaptiuus Pauli. 432.b
Epaphras Coloſſenſium Epiſcopus. 432.b
Epaphroditi tres. 429.e
Epaphroditus Paulum Romæ in vinculis viſitat. 425.c
Epaphroditus ęgrotat ad mortem. 429.d
Epaphroditus ad Philippenſes a Paulo remittitur. 429.d
Epaphroditus Epiſcopus Philipponſium Apoſtolus appellatur. 429.e
Epaphroditus Epiſcopus Tarracinenſis. 430.a
Epaphroditus Neronem morientem conficit. 490.a
epha filius Madian. 36.a
ephemereuta miniſtri. 352.d
epheſi quamdiu Paulus commoratur. 303.c
epheſi cur Paulus diutius immoratur. 361.c
epheſi Iudæi municipes erant. 365.b
epheſi templum Dianæ quale. 362.e
epheſii laudantur ab Ignatio. 428.e
Epheſina Eccleſia. 230.d
epheſini magiæ addictiſſimi. 318.a
epheſiorum ciuitatem Ioannes & Virgo Maria quandoque incoluerunt. 230.b
epheſum deuenit Paulus. 302.e.304.a
epheſus metropolis Aſiæ Minoris. 361.c
epheſus bonarum artium ſtudijs abundans. 361.c.d
S. ephræm de epiſtolis Abagari & Ieſu meminit. 75.a
epictetus & Peregrinus a Domitiano Vrbe pulſi. 518.d
epictetus Stoicus. 528.d
epicurei & Stoici cum Paulo diſputant. 289.a
epiphania trium miraculorum memoria. 68.e
Epiphaniæ feſtum celeberrimum. 38.e
epiphaniæ feſto Valens Imp. interfuit. 38.e
epiphanię feſto Iulianus interfuit. 38.e
epiphanij opinionem de baptiſmo Chriſti Eccleſia reſpuit. 65.a
epiphanij ſententia de die natalis Domini. 24.a
epiphanij error de tempore martyrij Ioannis. 522.a
epiphanius contra Gnoſticos. 9.b
epiphanius de annis Herodis. 27.b
epiphanius claruit temporibus Conſtantij Imp. 11.a
epiphanius traditionum adſtipulator. 300.c
epiſcopalis ſublimitas nulli comparanda. 326.d
epiſcopalis dignitas a Domino, non ab hominibus inſtituta. 375.d
epiſcopalis dignitas a Nouatoribus impugnatur. 374.b
epiſcopalis dignitatis ornamentum a Iacobo Apoſtolo geſtatum, & quod. 170.d.e
epiſcopatus Apoſtolatus dictus. 375.d
epiſcopæ nomen ſæpe repertum. 169.e
epiſcopi loco Apoſtolorum. 375.b
epiſcopi & presbyteri differentia. 374.a.b
epiſcopi maiores presbyteris. 376.d
epiſcopi Apoſtoli nominati. 375.d.429.d
epiſcopi de presbyteris ab initio iudicabant. 376.e
epiſcopi peregrini inuitari ſoliti ad concionandũ. 258.e
epiſcopi vox a Cicerone vſurpata. 375.d
epiſcopi presbyteris pręſunt. 376.e.d
epiſcopi nuptijs celebrandis interueniebant. 331.b
epiſcopi iudices in Eccleſia. 324.e
epiſcopi cauſas populi iudicabant duplici ratione. 328.a
epiſcopi indulgẽtiam concedunt de pænitentia tpe. 384.b
epiſcopi vnius vxoris viri quomodo ordinandi. 377.e
epiſcopi & presbyteri quales eſſe debeant. 373.e
epiſcopi Angeli appellati. 434.d
epiſcopi nomen in Eccleſia antiquiſſimum. 375.d
epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores. 375.b
epiſcopi ordinati a Petro. 225.d
epiſcopo contradicere, terribile eſt. 283.e
epiſcoporũ ordinationes ex Apoſtolica traditione. 242.b
epiſcoporum munus iudicare. 324.e
epiſcoporũ munus eſt ordinare, non presbyterorũ. 374.a
epiſcoporum ordo patrum generator. 374.d
epiſcoporum electio quam male apud populum haberetur. 378.e
epiſcoporum percuſſores. 323.b
epiſcoporum immenſi labores ex litibus. 328.d
epiſcoporum arbitrio ieiunia ſanciri ſolita. 372.e
epiſcopos capite abraſos fuiſſe. 412.a
epiſcopos mitras geſtare ex traditione & vſu Apoſtolorum. 171.d
epiſcopos legitime implorare auxilium Principum ſæcularium contra hoſtes Eccleſiæ. 419.c
epiſcopos bigamos reperiri, probrum. 381.b
epiſcopus an idem quod presbyter. 374.d
epiſcopus ordinandus cur non cælebs, ſed qui vxorem vnã duxiſſet. 377.a
epiſcopus medico comparatur. 328.e
epiſcopus Regi præfertur. 326.b
epiſcopus in Eccleſia, & Eccleſia in Epiſcopo. 90.a
epiſcopis ſubiecti presbyteri. 376.e.d
de Epiſcopis primis Byzantiorum a Petro creatis, ex Agapeto Papa. 225.e
epiſtola Pilati ad Imperatorem de rebus Chriſti non improbabilis. 154.e
de ea meminit Gregorius Turonenſis, & Oroſius. 154.b
epiſtola Pilati ad Cæſarem in titulo certum continet errorem. 153.e
epiſtola Apoſtolorum ex Hieroſolymitano Concilio. 274.e
epiſtola Abagari ad Ieſum. 74.c
epiſtola Ieſu ad Abagarum. 74.d
epiſtola de inuẽtione corporis S. Stephani protomartyris. 173.e
epiſtola prima Pauli ad Theſſalonicenſes vbi ſcripta. 293.e
epiſtola ſecunda ad Theſſalonicẽſes vnde data ſit, & eius ſcribendi occaſio. 294.b
epiſtola prima ad Corinthios vbi ſcripta, & quæ ſcribendi occaſio. 329.a
epiſtola ſecunda ad Corinthios vbi ſcripta, & qua occaſione. 383.e
epiſtola ſecunda ad Corinthios nequaquam per Titum lata. 383.e
epiſtola ad Romanos vbi ſcripta, & ad quos. 385.e. 387.a
epiſtola ad Romanos qua occaſione ſcripta, & quod eius argumentum. 386.a

ab

ab Epiſtola ad Romanos qui abſtinuerint. 442.e
Epiſtola prima ad Timotheum e Macedonia ſcripta. 366.b
Epiſtola ad Titum non eſt ſcripta Nicopoli. 373.b
Epiſtola Gregorij Thaumaturgi. 327.e
Epiſtola ad Epheſios quando & qua occaſione ſcripta. 428.d
Epiſtola ad Epheſios, & epiſtola ſecunda ad Timotheum ſimul Romæ a Paulo ſcriptæ. 425.e.428.e
Epiſtola ad Philippenſes qua occaſione ſcripta, a quibus, & vbi. 429.d
Epiſtola ad Coloſſenſes quo anno ſcripta. 431.d
Epiſtola Pauli ad Laodicenſes a Xyſto Senenſi edita, qualis. 432.c.d
Epiſtola Pauli ad Philemonem quando & vbi ſcripta. 440.a
Epiſtola ad Hebræos vbi ſcripta. 440.e
Epiſtola ad Hebræos an ſit Pauli. 440.d
a quo ſit conuerſa. 441.a
cur & in ea non ſcribitur Pauli nomen. 441.a
& de ſtyli ratione. 441.b
Epiſtola ad Hebræos ab ipſo Petro citatur. 443.e
Epiſtola ad Hebræos omnium nouiſſime ſcripta. 440.d
Epiſtola ad Hebræos falſo alijs quam Paulo tribuitur. 441.e
Epiſtola ad Hebræos a Græcis recepta. 442.b
Epiſtola ad Hebræos a Latinis omnibus recepta. 442.c
Epiſtola ad Hebræos a Romana Eccleſia recepta vt Pauli. 443.c
Epiſtola ad Hebræos ab omnibus vt Pauli cognita. 443.d
Epiſtola Catholica Iacobi eſſe probatur. 450.e
Epiſtola prima Petri quo anno ſcripta, & vbi a Marco tranſlata. 247.d
epiſtola ſecunda Petri Romæ ſcripta ad Hebræos paulo ante eius martyrium. 462.a
epiſtola Clemētis ad Eccleſiam Corinthiorum graui ſchiſmate laborantem celeberrima. 525.e
ex diuerſis auctoribus collecta. 526.a.b.c
epiſtola Iudæ canonica. 462.c
epiſtola Dionyſii Areopagitæ ad Ioannem exulem in Patmo. 531.d
epiſtola Ioannis ad Parthos. 539.d
epiſtola Ignatij ad Mariam Caſſobolitem. 523.e
epiſtola Gregorij Nyſſeni inter canonicas recenſita. 315.e
epiſtola ad Paulam & Euſtochium de Aſſumptione Virginis non eſſe Hieronymi, ſed neque Sophronij, aperte monſtratur. 265.e.& ſeq.
epiſtola Dei genitricis apocrypha. 268.b
epiſtolę Ignatij in Eccleſia recepta. 333.a
epiſtola Ignatij de Maria Virgine. 268.b
epiſtola Encyclica. 333.a
Epiſtola Pauli ad Coloſſenſes locus variæ lectionis, & quæ potior. 432.e
epiſtolę ad Coloſſenſes locus declaratus de religione Angelorum. 433.e
epiſtolæ Ioannis Euangeliſtæ tres quòd germanę ſint, probatur. 539.c
epiſtola Domitiani, & Proconſulis Aſiæ de Ioanne Euāgeliſta. 521.c
epiſtolæ Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam quales. 459.c
de Epiſtolis Senecę ad Paulum commentum vnde. 459.e
epiſtolæ Pauli quot. 441.a
epiſtolarum Pauli ſtyli diuerſitas. 441.c
epitaphium Petri & Pauli. 482.a
epulum connubiale. 353.d
epulum natalitium. ibid.
epulum funebre. ibid.
epulum populare. ibid.
epulonis diuitis hiſtoria. 97.d
equi Nyſſæi velociſſimi. 38.c
eraſmus male Chryſoſtomum interpretatur. 316.b
eraſtus Corinthi remanet. 386.a
eraſtus & Timotheus miſſi in Achaiam. 319.a
eruptio montis Veſuuij. 515.d
erythra Aethiopiæ. 185.e
error dicentium Chriſtum natum menſe Aprili, vel menſe Maio. 28.d.133.134.
errores varij de tempore quo paſſus eſt Chriſtus. 132.133.
errores de genere Mariæ Virginis confutati. 10.a.b
error eorum, qui dixerunt S. Annam tertio nuptam, &c. 10.d
error Collyridianorum de Maria Virgine. 11.b
error dicentium Iſachar ſummum Pontificem fuiſſe tempore quo nata eſt Virgo Maria. 11.e
error dicentis Mariam Virginem ortam eſſe ſub Conſulatu Liuij & Piſonis. 12.b
error eorum, qui putant miracula Romę facta accidiſſe ipſo Chriſti natali die. 7.e
error dicentium per ciuitatem Iudæ in montanis poſitam Hieroſolymam eſſe intelligendam. 19.b
eſau inuentum de attrahendo præputio. 337.b
eſſæi Chriſtiani, & Marci diſcipuli. 138.a
eſſæi genus Rechabitarum. 454.e
eſſeni qui. 4.a.b
eſſeni vnde dicti, ſiue Ieſſæi. 454.a
eſſeni qui etiam Hoſii. 454.a
eſſeni ſine vxore vitam ducebant. 14.d
eſſeni in omnem regionem diſperſi, & ex omni gente, & nonniſi Chriſtiani eſſe poſſunt. 455.b.& ſeq.
eſſeni a ceteris ſectis diuiſi. 4.a
eſſeni moribus conſpicui. 4.a
eſſeni, licet Chriſtiani, ſabbatum tamen cuſtodiebant, & cur. 455.e
eſſeni diuerſi a Rechabitis. 454.d
eſſenos a Rechabitis deſcendere. 454.e
eſſeni ante Chriſtum diuerſi ab ijs qui poſt Chriſtum a Philone deſcribuntur. 455.c
eſſeni paulo ante Chriſtum. 454.b
eſſeni redditi Chriſtiani. 455.b.d
de Eſſenis qui ante Chriſtum, ſilentium. 455.a
de Eſſenis nihil loquitur Euangelium. 454.e
eſſenorum antiquitas. 454.c
Eſſenorum nomine Chriſtiani a Philone laudantur. 455.e
reijciuntur obiecta. 454.b
eſſenorum dogmata. 4.a
eſſenorum excommunicationis genus terribile. 321.d
eſſenorum vita, & laudes. 454.b
eſſenorum cantus. 436.a
eſſenorum inſtitutum quando cœperit, non ex Gentilibus ſcriptoribus, ſed ex Iudæis probandum. 454.d
eſſenos, qui erant in Aegypto, fuiſſe Chriſtianos. 455.e
eſſenos facile Chriſtianis conſenſiſſe. 455.e
eſther & Thamar filias fuiſſe Ioſephi viri Mariæ, falſum. 15.b
ethnici ſcriptores in rebus Hebraicis facile errore lapſi ſunt. 454.d
euariſtus quintus a Petro Pontifex eccleſias diuiſit preſbyteris. 344.a
euagrij teſtimoniū de idolis collapſis ad Saluatoris ingreſſum. 40.e
euagrius de imagine Chriſti ad Abagarum miſſa teſtatur. 75.b
euangelica concordia. 61.c

Euangelicæ hiſtoriæ dignitas. 61.a
Euangelij prærogatiua,& excellentia. 61.c
Euangelio credendum præ ceteris hiſtorijs. 151.e
Euangelio credendum propter Eccleſiæ auctoritatem. 151.e.296.c
Euangeliſtas de rebus Chriſti ſcripſiſſe quantum ſatis eſſet ad fidem adſtruendam. 152.d
Euangeliſtæ præſtantiſſimi omnium hiſtoricorum. 19.e
Euangeliſtæ ſingulas res geſtas enarrādas non ſuſceperūt. 152.d
Euangelium Matthæi quo anno ſcriptum. 205.d
Euangelium Nazaræorum an apocryphum. 207.a
Euangelium Marci quo anno ſcriptum. 252.b
Euangelium Marci a Petro confirmatur. 252.b
qua occaſione ſcriptum. ibid.
an Latine vel Græce ſcriptum. 254.a.538.d
Euangelium ad Hebræos quodnam intelligendum. 538.e
Euangelium Nazaræorum a Hieronymo trāſlatum. 80.a
Euangelium Lucæ ſcribendi occaſio. 381.c
Euangelium virtute diuina,non humana propagatum. 510.c
Euangelium editum nomine Andreæ Apoſtoli apocryphum. 234.a
Euangelium nomine Petri apocryphum. 15.d
Euangelium nomine Thomæ ab hæreticis ſcriptum. 234.a
Euangelium a Thecla prædicatur. 260.a
Eucharistia inſtituta poſt cœnam. 110.a
Eucharistia primum in azymis confecta. 110.a
Eucharistia ſub ſpecie tantum panis aſſeruari ſolita. 357.c
Eucharistia frequentanda. 357.d.358.c
Eucharistia ex duabus rebus conſtans. 111.c
Eucharistia caro etiam noſtra alitur. 111.d
Eucharistia nonniſi a ieiunis ſumēda,vetus Eccleſiæ mos. 113.d.355.b
Eucharistia non datur ante confeſſionem. 315.b
Eucharistitia in itinere ferri ſolita. 357.a
Eucharistiam ſumendi vſus infrequens Eccleſia Orientalis. 358.a
Eucharistia intra columbam auream reponi ſolita. 357.b.
Eucharistiam veteres myſteria nominabant. 110.b.
de Eucharistia Patrum aſſertiones. 111.e.& ſeq.
Eucharistiæ ſacramentum in qua veſte inſtituit Dominus. 108.d
Eucharistiæ inſtitutio poſt eſum agni Paſchalis. 110.a
Eucharistiæ diuerſa nomina. 110.b.c
de Eucharistiæ veritate Patrum auctoritates. 110.111.
de Eucharistiæ ſacrificio ſententia Ignatij. 111.d.e
Eucharistiæ fructus. 111.c.d
Eucharistiæ ſuſceptores quales. 112.a
Eucharistiæ participatio. 355.d
Eucharistiæ ritus. 355.a
Eucharistiæ ſimilitudo. 112.a
Eucharistiæ ritus a Paulo inſtituti. 296.e
Eucharistiæ conficiendæ,offerendæ,& diſtribuendæ ordo recitatur. 355.& ſeqq.
Eucharistiæ conſecratio,& inſtitutio. 107.d
Eucharistiæ eleuatio. 355.d
Eucharistiam non confitentium non recipiebantur oblationes. 111.c
Eucharistiam accipiens quid profitetur. 355.e
Eucharistiam manu accipere ſoliti qui. 356.a
Eucharistiam ſumpturis tabella apponi ſolita. 355.e
Eucharistiam non vt communem panem ſumimus. 112.a
Eucharistiam ſua conſcientia arbitrio ſumere numquam permiſſum. 315.d
Eucharistiam domum deferre mos fuit. 356.c.d
quando prohibitum. 356.e
Eucharistiam in manus cuiuſque dari ſolitam,& quomodo. 356.a
Eucharistiam quotidie ſumere. 357.d
Eucharistiam aſſeruandi mos. 357.a
Eucharistiam indigne ſumentibus pœnæ a Domino irrogatæ. 358.d
Eudoxia Auguſta nobiliſſimam eccleſiam ædificauit. 173.a
Euellius de domo Neronis martyrio coronatur. 487.d
Eunapius Sardianus de cultu reliquiarum teſtatur. 307.c
Eunice mater Timothei. 284.d
Eunomius cultum reliquiarum impugnat. 305.d
Eunuchum Reginæ Cādacis Philippus diaconus inſtituit, & baptizauit. 185.a.c
Eunuchum Candacis Reginæ fuiſſe proſelytum, & non Gentilem. 185.b
eunuchum Reginæ Candacis in Arabia Felici,& in inſula Taprobana Euangelium prædicaſſe, & martyrem obijſſe. 185.c.d
euodij nomine ſcripta. 494.c
euodio Epiſcopo Ignatius ſubrogatur. 493.e
euodius Epiſcopus Antiochenus Apoſtolorum ſucceſſor. 195.c
euodius Antiochenus Epiſcopus martyrio coronatur,qua occaſione. 12.a.494.a
euphemia Chalcedonēſis martyr quomodo veſtita. 341.e
euprepia matrona domum ſuam in titulum ad Miſſas celebrandas erexit. 344.a
euphrates Apollonij perneceſſarius. 510.a
euroaquilo ventus. 421.e
euſebij hiſtoria quàm fidelis.in præf.pag.1.d
euſebij error de relatione Pilati. 154.c
euſebij error de cenſu. 19.d
euſebius longe aliter a Ioſepho annos Herodis enumerat. 27.b
euſebij ſentētia de epiſtola Ieſu ad Abagarum Regē. 74.e
euſebius Epiſcopus Cæſarienſis Euangelia in vnum opus contexuit. 61.c
euſebius traditionum profeſſor. 299.c
euthymius erroris arguitur de tempore quo ſcriptum eſt Euangelium Lucæ. 382.a
eutropia matrona domus in titulum ad Miſſas celebrandas erecta. 344.a
eutropius Epiſcopus Santonenſis. 527.c
eutychus de tertio cœnaculo cadit. 390.b
examen conſcientiæ laudatur. 286.d
exauctoratio,degradatio,depoſitio. 323.e
excidij Hieroſolymitani cauſa. 498.d.& ſeq.
excidij Hieroſolymitani cauſa non fuit neglectus religionis. 499.a
ab Excidio Hieroſolymitano ſeruati quam ſortem habuerint. 498.c
excommunicat Paulus inceſtuoſum. 321.a
excommunicati ſatanæ traduntur. 321.b
excommunicatio apud Hebræos & Gentiles in vſu fuit. 321.c.d
excommunicatio a Paulo inflicta. 321.b
excommunicatio apud Gallos qualis. 321.e
excommunicatio quibus modis dicta a maioribus. 321.b
excommunicatio ſemper timenda. 323.d
excommunicatio iniuſta humiliter ferenda. 323.c
excommunicatio in contumaces ferenda. 323.e
excōicatio etiam pro rebus tēporalibus inferri pōt. 323.d
excommunicationis forma. 328.e.& ſeq.
excommunicatio nōniſi ex graui cauſa inferenda. 323.a
excommunicationis nomina diuerſa. 321.b
excommunicationis vtilitas. 322.e
excommunicatorum pœna. 321.c
excommunicatus traditur ſatanæ. 322.e
excommunicatus quæ mala patiatur. 322.c
exercitia Ieſu qua. 53.a

Execu-

Executores vltimi ſupplicij qui eſſent. 118.d.e
Exempla multorum qui longam vitam duxerunt. 512.d
Exempla ignis æterni. 516.a
Exemplum annuli ad zonam ligati, & ſine ſui vel zonę fractione elapſi. 39.d
Exilium Archelai in Gallia quo tempore. 54.b
Exomologeſis quid. 312.a
Exomologeſis qua abrogata a Nectario. 316.d
Exomologeſin facere quid. 312.a
Exorciſmi Salomonis. 308.c
Exorciſmi forma verſibus explicata. 310.b
Exorciſmi ante baptiſmum. 310.e
Exorciſmis aliqui ritus addi poſſunt. 309.b
Exorciſmorum probatus vſus. 309.a
Exorciſmorum antiquorum vſus. 309.e
Exorciſta Eleazarus. 308.c
Exorciſtę Chriſtiani. 310.d
Exorciſtarum ordo. 309.b
Exorciſtæ circulatores. 310.c
Exorciſtę Iudæorum non ignobiles viri. 308.b
Exorciſtæ Iudæorum quales. ibid.e
Exorciſtas quomodo dæmones fallere conantur. 309.e
Exorcizare quibus lege prohibitum. 310.e.d
Exorcizare, peculiare munus ordinis ad hoc conſtituti. 309.a
Exorcizati fides plurimum confert. 310.a
Exules togam abyciebant. 55.a
Ezechias Rex ſcidit veſtimenta, & cur. 116.b
Ezechiel iubetur caput radere. 408.d
Ezechiel Hieroſolymam raptus. 65.c
Ezechielis viſio. 61.a

F

FAber tabernaculorum Paulus. 293.a
faber lignarius Ieſus, & Ioſeph. 53.a
fabianus Papa Philippum Imperatorem ad exomologeſin faciendam adegit. 313.c
fabiola vidua publice exomologeſin facit. 316.e
fabula de homine formam aſini habente. 10.b
fabulę Iudæis cognitę. 210.b
fabuloſum commentum cuiuſdam auctoris, qui probare conatur tribus diebus & noctibus expletis Chriſtum in ſepulchro fuiſſe. 141.a
facibus primi vſi in ſacris Athenienſes. 395.a
factio Iudæorum triplex. 493.d
factioſi quo prætextu ſibi regnum adſciſcere conati apud Iudæos. 497.b
fadus Iudęæ Præſes poſt mortem Agrippæ. 257.e
fadus Iudæis de ſtola pontificia negotium facit. 268.d
fadus Theodam interimit. 44.b
fama infanticidij Herodis Romam perlata. 41.d
fama miraculorum Ieſu per totã Syriam diuulgata. 74.c
fames in toto Orbe ſub Claudio, ab Agabo p̃dicta. 237.d.e
fames Iudæorum quo progreſſa. 495.e. & ſeq.
familia Dauid a Veſpaſiano aboleri curatur, & cur. 504.e
fanum Veſtalium, non templum dicebatur. 32.e
faſcia velare oculos capite truncandorum ſolitum eſſe apud Iudęos. 478.a
in *faſcicrum Ieſu honorem baſilica erecta.* 31.a
faſti Caſſiodori de tempore Chriſti nati veriores. 24.a.b.e.26.e
faſti Panninij anno vno diſcrepant. 26.c
e *faſtis nomina Conſulum quantumuis criminoſorum expũgi haud ſolita.* 203.a
fato omnia tribuerunt Phariſæi. 3.a
fauſti Manichæi liber de Ioachim reijcitur. 21.e
fauſtus Manichęus mentitur de ſtirpe Virginis. 30.b
felix Procurator Iudæę. 271.a
felix Ionatham Pontificem e medio tollit. 389.c
felix turbam ab Aegyptio impoſtore ſeductam inuadit. 389.d
felix Iudæam adminiſtrat. 318.d
felix in Iudæos rixantes armatos mittit. 389.d
felix e magiſtratu abit. 390.a
felix tremefactus ex prædicatione Pauli. 417.d
felix cur ſperaret pecuniam ſibi a Paulo dandam. 417.d
felix vir mulieroſus nimis. 417.e
felix quomodo Druſillam vxorem accepit. 417.e
felix trium Reginarum maritus. 417.e
felix coniurantes in Paulum an Romam miſerit. 418.b
felix quamdiu prouinciam adminiſtrauit. 418.c
felix Vrgelitanus. 349.e
feminam, quæ vnxit pedes Ieſu, Iudæam fuiſſe. 84.e
feminas caput velare, iudæis & Gentilibus commune. 340.a
feminarum libido Romæ coercita. 58.a
feminarum locus in eccleſia. 350.b
feminę in eccleſia a viris ſeparatę. 12.e.350.a.b.c
feminæ ornatus cupidæ. 341.a
feminæ Corinthiæ impudiciſſimę. 340.e
feminis cum viris in eccleſia canere interdictum. 12.e.52.b.c.436.a
feminis cur myrrhina vina conceſſa. 124.d
ferdinandus diaconus canonum collector. 349.b
feria quarta initum conſilium de morte Ieſu. 138.e
feria quinta non vacandum ab operibus. 398.e
feriarum nomen cur diebus inditum. 243.b.398.a
feriatio ſuperſtitioſa diei ſabbati. 4.b
feria nomine omnes dies appellati ante Silueſtrum. 397.e
feria quarta & ſextæ religio. 137.e
feritas in conuiuijs deteſtanda. 88.a.b
fermentum quicquid impurum ſignificat. 136.e
feſta dies reditus Ieſu in Palæſtinam. 50.c
feſta non abſtulit Paulus. 396.d
feſta dies præſtat non feſta. 397.c
feſta antiquiſſima quę. 399.e
feſta Sanctorum. 399.b
feſta deorum Gentilium in honore m martyrum commutata. 401.c.d
feſta dies ab hora nona incipiebat. 107.a
feſti dies in Eccleſia cur introducti. 397.a.399.a
feſtis diebus prandere non licebat ante horam ſextam. 158.a
feſtiuitates in Eccleſia introducta. 395.e
feſtorum Gentilium lex. 401.d
feſtorum dierum impugnator Aerius. 397.b
feſtos dies denunciandi mos apud Hebręos. 105.d
feſtos dies agunt Chriſtiani diuerſa ratione a Iudæis, & Gentilibus. 397.a.401.c
feſtos dies vnde auſpicabantur Iudæi. 105.a
feſtum Innocentium. 42.b.399.e
feſtum Polycarpi. 399.d
feſtum Epiphanię in Eccleſia celeberrimum. 38.e
feſtus ſucceſſor felicis. 418.d
feſtus quot annos in prouincia. 418.e
feſtus impoſtorem magum perſequitur. 420.d
feſti mors. 448.d.449.c
fibulam aureã geſtabant in veſte Regum affines. 118.a
fici arbor areſacta. 100.e
de *fici arbore Iudas ſe ſuſpendit.* 116.e
fictilia myrrhina vbi fiant. 122.e
ficum eſſe arborem tranſgreſſionis. 100.e
ficus Romulea quot annos ſuperſtes. 117.a.444.e
quando exiccata, & quid ſignificauerit. 444.e
ficuum folia ſumpſerunt primi parentes ad ſe tegendum. 100.e
fidei ſignum in annulis Chriſtianorum. 331.a

Fidelium fuga Hieroſolymis. 474.d
Fides porrectione dexteræ ſolita polliceri. 332.a
Fides hiſtoriæ Magorum. 34.e
Fides Eccleſię fundamentum. 91.c
Fides ſine bonis moribus facile periclitatur. 366.b
Fides Romanorum & deuotio. 386.e
Fides Chriſtianorum quantę virtutis, & æſtimationis. 510.b
Fides Romana annunciatur in vniuerſo Orbe. 386.e.d.e
Fide incarnationis Chriſti futurę ſalui facti ſunt homines, vt preteritę. 1.e
Fides & miraculum Gregorij Thaumaturgi. 50.d
Figuli ager emptus triginta argēteis qualis. 102.e. 117.a
Figura Crucis. 120.d
Filiæ Philippi diaconi quatuor virgines. 405.e
Filiæ Hieruſalem quando dixerunt, Beatę ſteriles: & mōtibus, Cadite ſuper nos. 496.a
Filia Seiani a carnifice conſtuprata. 98.d
Filius Dei cur homo factus. 1.d
Filius viduæ Naim a mortuis reuocatur. 82.d
Filius præ fame a matre comeſtus. 496.a
Fimbriæ Phariſæorum. 3.d
Fingere licitum, mentiri nequaquam. 279.a
Fiſci Iudaici calumnia ſublata a Nerua. 535.a
Flaccus Aegypti Prætor. 198.e
Iudæis infenſus. 201.a
Flacci crudelitas in Iudęos. 199.200.
Flaccus in Andrum inſulam a Caio relegatur, deinde occiditur. 201.d
Flagellatio Ieſu. 118.c
Flagellis multi interiere. 118.e
Flagellorum genus duplex apud Romanos. 118.c
Flagrorum duplex genus. 200.e
Flamen apud Gentiles vnius vxoris vir ad ſacerdotium admittebatur. 381.b
Flamen quotidie feriatus. 243.b
Flaminica vnius mariti vxor. 381.b
Q. *Flaminius Placentiæ diſcumbenti meretriculæ in quo morem geſſit.* 88.b
Flamma ex adytis templi erumpit contra Herodē. 158.c
Flammarum eruptio ex Veſuuio monſtruoſa. 515.d
Flauia Domitilla Clementis neptis in Pontiam inſulam relegata. 533.a.c
Flauia Domitilla mater Titi & Domitiani relata inter diuos. 533.a
Flauia Domitilla Clementis vxor. 533.e
Flauia Domitilla a Clemente inſtructa, & velata. 533.e
Flauia Domitilla Nerei & Archillei ſermonibus accenſa. 533.e
Flauia Domitilla virgo & martyr. 533.e
Flauiæ Domitillæ procurator Stephanus Domitianum occidit. 534.c
Flauius Vopiſcus. 344.c
Flauius Clemens occiditur a Domitiano. 532.d
Flauius Silua Maſſadam capit, & excidit. 504.a
Florus Albino ſubſtituitur. 460.c
Florus homo ſceleſtiſſimus. 460.e
Florus Iudæos ad defectionem concitat. 461.a.470.e
Florus a Iudęis octo talenta accipit. 470.d
Florus Iudęos nobiles patibulis affigit. 471.b
Florus maledictis a Iudæis appetitur. 470.e
Florus Hieroſolymam cum exercitu contendit. 471.a
Florus honorem Iudæorum reſpuit. 471.a
Florus forum rerum venalium diripiendum militibus tradit. 471.b
de *Floro & Chriſto antitheſis.* 471.e
Florus nouam quęrit occaſionem irritandi Iudæos ad ſeditionem. 471.e
Florus in arcem tranſire nititur, ſed non potuit. 472.b
Fluuius Sabbaticus a Veſpaſiano viſus, & quando fluat. 96.b
Fœnum & cophinus Iudæorum ſupellex. 524.d
Fons, in quo Dominus pedes lauiſſe fertur, vbi. 145.b
Fons, in quo baptizatus eſt Eunuchus Reginæ Candacis, vbi. 185.d
Fons olei Romæ erupit. 7.d
Fons Ieſu in Aegypto. 41.a
Fons Arabiæ in vinum conuerſus. 68.e
Fons in Palæſtina Sabbaticus dictus. 96.a
Fons carceris Apoſtolorum Romę. 467.a
c *Fonte lapideo aquę exundare ſolitæ.* 68.e
Fontem fluere vini ſapore. 68.e
Fontes & fluuij in vinum conuerſi. 68.c
Fontes ad lauandum fuiſſe pro foribus eccleſiarum. 345.d
Fontium trium miraculum in morte Pauli. 478.e
Forenſes conuentus. 364.c
Formata littera quę. 512.b
Fortunatus Agrippæ libertus Romam miſſus ad Caium Imp. 202.a
Fortunatus de ſepulchro Petri & Pauli. 482.a
Forum Appij quantum ab Vrbe diſtaret. 423.d
Foſſarij qui. 169.e
Fratres Domini qui putati. 15.b.c
Fratres Domini dicti cur germani putati. 15.e
Fratres Domini quinam eſſent, ex Hieronymo. 15.c
Fratres appellati Chriſtiani, & Fraternitas eorum cœtus. 220.e
Fratres Domini a quo geniti. 15.c
Fratrum & ſororum nomine propinquos intelligi. 10.d
Frontem cruce ſignandi ritus. 297.a
Fuga Ieſu, ne Rex fieret. 89.c
Fuga Petri e carcere Herodis. 223.c.224.c
Fuga Petri e carcere Mamertino quando. 477.b
Fulgor e ſardonice emitti deſiit. 56.e
Fulmen in menſam Neronis illapſum. 448.b
Fuluia ſub Tiberio pecuniam corradit. 292.d
Fuluia nobilis mulier Romana a Iudæis decepta. 58.b
Fuluiæ inſultatio in Ciceronem. 88.b
Fundamenta Eccleſiæ. 91.d
Funerales Agapes. 353.e
Funera Iudeorum. 130.e
in *Funere nobilium apud Gręcos & Latinos adhibiti æneatores, & tibicines.* 78.d
item & apud Iudæos. 78.c
Funeris pompam accenſis cereis proſequi apud Chriſtianos antiquo vſu receptum eſt. 174.c
Fures ſunt quotquot ante Chriſtum venerunt, & de quibus intelligatur. 167.a

G

G*Abaras Aegyptij appellabant corpora defunctorum ſiccata.* 8.e.138.e
Gabbaiu publicanus. 77.d
Gabbæ princeps publicanorum. 77.d
Gabellæ nomen vnde. ibid.
Gabinius adminiſtrat Iudęam. 2.d
Gabinius Marſos ſuperans. 237.e
Gabinius Syrię Præſes tributum Iudæis imperat. 21.d
Gabinij pretura in Palæſtina. 364.e
Gabrielis Archangeli nuncium. 18.b
Gadara & Geraſa ciuitates. 50.a.76.d
Gadara vnde dicta. 76.d
Gadareni agri aquę calida. ibid.
Gadareni Veſpaſianum recipiunt. 491.b
Gadarenſium ciuitas a Veſpaſiano capta, & incenſa. 488.d
Galatę qui fuerint. 178.d

Galatiam

Galatiam Paulus petit. 302.d
galba Imperium arripit. 490.e
galba quamdiu tenet Imperium. 490.e
galba in foro a militibus occiſus. 491.c
galilaa contermina Iudaea. 50.e
galilaę in Palaeſtina duę. 50.e
galilaę caput Sephori ciuitas. 56.a
galilaei Cęſarem dominum appellare recuſant. 44.e
galilęi diuerſa a Iudais lingua vtebantur. 157.b
galilaei ſtatuerunt non eſſe pro Ethnicis ſacrificandum. 44.e
galilęi ab infantia pugnaces. 80.e
galilaei a Pilato occiſi, quòd negarent tributum pendendum Romanis. 97.e
galilaei Chriſtiani dicti. 461.e
galilaeorum ſecta. 4.d
galilaeorum natura. 51.a
galilaeorum ſecta in Aegypto. 504.e
Galilaeorum ſecta quando exorta. 4.d.44.a
galilaeorum ſecta in Simone reuixit. 54.e
galilaeorum ſectę impugnator Chriſtus, & Apoſtoli. 45.a
galilęorum conſtantia contra Caſarem. 44.e
galilaeorum ſecta exciſa. 504.c
galilaeos diuerſa a Iudais lingua vti conſueuiſſe. 50.e
galilaeus dictus Ieſus: 50.e
gallae Auguſtę littera ad Placidiam Auguſtam. 481.d
galli ſacerdotes raſi Romanorum exemplo. 413.e
de Galli cantu concordant Euangeliſtę. 115.e
gallicinium duplex. ibid.
gallia & Galatia idem. 426.a
galliam pro Galatia legendum eſſe, falſum. 426.a
in Gallijs ara inuenta cum inſcriptione, Ignoto deo. 290.b
in Gallijs defectio Romani exercitus a Nerone. 488.b
gallio Achaia Proconſul. 301.d
gallio de religione iudicare noluit. 301.e
gallio germanus Seneca. 301.d
gamala capta a Veſpaſiano. 44.c
gamaliel apud Lucam. 44.a
gamaliel pro Apoſtolis loquitur in Concilio ſeniorum. 166.e
gamaliel Chriſtianus fuit, & cum Stephano ſepelitur. 167.c
gamaliel Stephani, Sauli, & Barnaba praeceptor. 164.b. 167.d
gamaliel legis peritus. 166.d
gamaliel in Concilio inter Senatores permanſit, & cur. 166.d
gamalielis de Theoda & Iuda vera narratio. 44.a
gamalielis epiſtola de inuentione ſancti Stephani. 173.e
gamalielis ſententia non fuit, vt Apoſtoli flagellis caederētur. 167.d
gangra Bithynię ciuitas. 225.c
gangrenſe Concilium prohibet ſuffocatum. 275.e
gangrenſe Concilium Agapes probat. 354.c
garizim montem adeunt Samaritę. 185.a
garizitani templi religio inducta. 73.a
garizitanum templum ſub quo ędificatum. 72.e
gaudentius Brixianus Epiſcopus de nuptijs in Cana Galilaea. 67.d
gaulanitica regio. 48.c
gauſapina penula quę. 392.b
gaza vrbs. 50.a
gazophylacia quae, & Corbona. 355.c
in Gazophylaciū oblationes primo offerebātur, & cur. 355.c
Γυναικα. 9.d
gelaſius epiſtolā Abagari recenſet inter apocrypha. 75.a
gelaſius non videtur affirmare Paulum in Hiſpanias nūquam profectum. 445.d
gemmę duodecim rationali Pontificis inſuta. 56.e
genealogia Chriſti aliter a Matthęo, aliter a Luca deſcribitur, & cur. 8.a
genealogia Mariae Virginis. 8.a.b
de Stirpe Maria liber reiectus. 9.b
genealogia Chriſti a Iudęis ficta. 9.b
genealogiarum Iudęorum libri perlectitati. 9.d
genealogia conſcripta Hieroſolymis aſſeruabantur. 8.c
genealogia ſacerdotum duorum millium annorum ſeruata. 9.e
genealogia Iudaeorum virorum tantum nominibus deſcribebantur. 8.b
generationes Chriſti naturales. 8.a.b
generationes adoptionis Chriſti. ibid.
generationū numerus in Matthaeo & Luca diuerſus. 8.a
geneſar, & Genezareth lacus idem. 75.e
genezareth lacus deſcriptio. ibid.
genezareth lacus, & terra. 76.a
genezareth terra pulchritudo, & vbertas. 55.e
genij cultus qui apud Gentiles. 435.d
genitricis Dei parentes. 9.e
genſericus Vandalorum Rex. 501.e
gentes ab Apoſtolis ſubacta Chriſti lege vixere. 228.c
gentibus ad fidem Chriſti oſtium apertum. 205.c
a Gentibus leges Romanę numquam accepta, Romano dominatu accepto. 228.e
gentiles martyrum reliquias diſiiciebant. 307.b
gentiles Chriſtianos impoſtores vocabant. 310.d
gentiles dijs ſuis decimas ſoluebant. 337.d
gentiles quadrifida inciſione in modum crucis panes decuſſabant, antequam coquerent. 391.a
gentiles mundabāt ſe aqua ante ingreſſum in tēplū. 345.e
gentiles tabellas pictas in tēplo ſuſpēdere ſolebant. 363.a
gentiles etiam in feſtis lucernas incendebant. 393.c
gentiles bullas ad collum appendebant. 394.d
gentiles cordis imaginem in bullis ferebant, & cur. ibid.
gentiles Solem adorare Chriſtianos dicebant, & cur. 403.d
gentiles multi raſo capite funera celebrabant. 411.b
gentiles cuius rei cauſa diem natalitium celebrarent. 435.d
gentiles etiam cantus molles damnabant. 437.b
gentiles diuina diſpenſationis myſterium ignorarunt. 6.e
gentiles homines apud Philippum agunt, vt viderent Ieſum. 100.e
Gentiles per beſtias ſignificati. 204.b
gentiles mundum per ignem interiturum formidabant quando. 517.b
gentiles omnium malorum cauſas in Chriſtianos refundebant. 519.d
gentilicia ſuperſtitioni Claudius proſpicit. 269.d
gentilicij ritus in Eccleſiam aliquando tranſlati. 242.d
gentilium ſtatus & mores teterrimi. 5.a
gentilium impia leges, antequam Euangelium reciperēt. 228.b
gentilium ritus multi communes Iudais, & Chriſtianis. 243.b
gentilium calumnia in Chriſtianos orta ex peccatorum confeſſione. 312.c
gentilium ſuperſtitiones in religionem Chriſtianam commutatę. 394.e. & ſeq.
gentilium feſtorum lex. 401.d
gentilium ſacerdotes omnes pilos corporis radebant. 409.a.410.b
gentilium cantus ab Eccleſia damnati. 439.a.b
gentilium idololatria ab Aegypto. 40.e
gentilium prophetę, & propheteſſę. 5.c
gentium vocatio cum deſolatione Iudaeorum. 217.e
gentium vocatio in Magorum aduentu expreſſa. 38.
genua inclinandi ratio. 404.

Genua in precibus flectere Iudæi ſolebant. 405.a
Genu flectere,& ad Orientem orare, traditio Apoſtolorum. 403.d
Genus Ioſeph viri Mariæ. 10.e
Georgius Cedrenus. 447.d
Geraſa Arabiæ fons in vinum conuerſus. 68.c
Geraſa,& Gadara ciuitates. 76.d
Gergeſa viculus. ibid.
Germania a Varo ad defectionem impulſa. 51.c.d
Germanicus Cæſar a patruo Tiberio in filium adoptatus in Syriam mittitur. 57.d
Germanici Cæſaris Præſidis Syriæ interitus. 58.d
Germanicus Epiſcopus Cantillanenſis. 413.e
Germanus Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 10.e
Geſtus olim fieri ſoliti in canticis exoleuerunt. 436.b
Giſchala oppidi Galilææ natum eſſe Paulum,fabula videtur. 187.e
Gethſemani villa. 114.e
Glaucias Petri interpres. 252.c
Glycas Siculus hiſtoricus recentior. 267.b
Gnidum inſignis ciuitas. 421.c
Gnoſtici quid de Zacharia patre Ioannis. 43.d
Gnoſticorum liber de ſtirpe Mariæ portentoſiſſimus. 9.b
Gnoſtici omnium hæreticorum ſceleſtiſſimi. 10.b
Gnoſticorum opinio,qua affirmabant Chriſtum anno tantum prædicaſſe. 132.d
Golgotha Caluariæ locus ſupplicij. 125.a
Golgotha eumdem montem eſſe, in quo Abraham iuſſus eſt ſacrificare Iſaac. 125.a
Golgotha adhuc monſtrat vbi propter Chriſtum petræ ſciſſæ ſunt. 129.b
Gorgones capitis vis. 210.b
Gorgonia ſoror Gregorij Nazianzeni Euchariſtiam in cubiculo aſſeruabat. 356.c
Gorgonia mirabiliter ſanata. 356.d
Gorthens hæretici. 4.b
Gothi templum Dianæ Epheſiuæ ſpoliarunt. 363.d
Græca lingua communis cum Romanis. 55.a
Græcæ linguæ vſus apud Romanos. 55.b
Græcam linguam Paulus Tarſi Ciliciæ a prima ætate imbiberat. 320.b
Græce loqui Romani nobiliores non ſolebant. 254.c
Græca lingua Romæ vileſcit. 254.b
Græci ab Aegyptijs acceperunt idololatriam. 40.e
Græci diem feſtum agunt de imagine Chriſti. 75.b
Græci tenaciores antiqui præcepti. 275.e
Græci de non comedendo ſanguine inſtitutionem mordicus tenent. 275.d
Græciam Paulus petit. 372.e
Græcorum murmur aduerſus Hebræos factum eſt, & qui per Græcos intelligendi. 167.e
Græcorum ſcientiæ,& nationum linguæ Hieroſolymis publice non tradebantur. 172.e
Græcorum nomine Hebræi nominati. 168.a
Græcorum viduæ a quo miniſterio excluſæ. 168.a
Græcorum ſcientias, & nationum linguas haud licuiſſe publice tradi apud Hebræos. 172.e
Græcorum nonnulli barbas radebant,vt Romanos imitarentur. 413.e
Græcorum vti lingua & pallio Romanos ex Auguſti lege. 55.a
Græcos etiam ieiunos Euchariſtiam ſumere. 113.e
Græcos Ethnici appellabant Chriſtianos,& cur. 310.d
Græcos auctores non vitaſſe Apocalypſim,de quibus intelligendum. 529.a
Gratia Spiritus ſancti in Gentes effuſa. 204.d
Gratia & pax in ſalutatione adhibita. 251.a
Gratiam deprecari,Pauli ſigillum in epiſtolis. 444.a
Gratiarũ actio in mẽſa,exẽplo Domini inducta eſt. 353.b
Gregorij Nazianzeni carmen de Thecla. 261.a
Gregorij Nyſſeni epiſtola inter canonicas receſſita. 315.c
Gregorij Papæ VII.litteræ de radendis barbis clericorũ. 414.b
Gregorij Thaumaturgi fides,& miraculum. 50.d
Gregorij Thaumaturgi epiſtola inſignis. 328.a
Gregorius Thaumaturgus cauſis litigantium iudicandis implicitus. 327.e
Gregorius Thaumaturgus Gentilium ſuperſtitiones in veri Dei cultum tranſtulit. 395.a
Gregorius Nazianzenus traditionum profeſſor. 300.b
Gregorius Epiſcopus Nicomediæ. 12.b
Gregorius Bæticus. 442.d
Gregorius Papa quomodo Anglis Agapes cõceſſit. 354.e
Guttaſugiter manãs dictus locus ad Aquas Saluias. 478.b
ibi Chriſtianorum carnificina. ibid.
Gymnoſophiſtæ ab Ethnicis ſcriptoribus celebrati. 455.a

H

Habitatio Virginis Mariæ in honore habita. 41.a
Habitatio feminarum in templo. 13.a.b
Hadrianus Imp.loci,in quo natus eſt Ieſus,memoriã abolere conatus eſt. 31.a
Hadrianus Papa meminit de imagine Saluatoris non manu facta. 75.b
Heccadi Rabini antiqui de parentibus Virginis hiſtoria confutata. 10.b
Hæreſes Iudæorum omnes extinctæ Hieroſolyma exciſa, vel potius mutata. 505.d.e
Hæreſes & ſectæ Iudæorum ex Tertulliano. 4.d
Hæreſis Phariſæorum de animarum tranſmigratione prorſus pagana. 90.e
Hæreſis prima quæ. 184.b
Hæreſis Galilæorum. 44.e
Hæreſis Nazaræorum. 50.e
Hæreſis Iudæorũ de adoratione militiæ cæleſtis. 433.d
Hæretici inimici crucis Chriſti qui. 430.b
Hæretici diuidentes Ieſum a Chriſto. 430.e
Hæretici nuptias & cibos damnantes qui. 366.e
Hæretici tonſuram clericalem æmulati ſunt. 411.a
Hæretici confutati de Virgine Maria. 14.b
Hæretici ab hominibus potius,quàm a Chriſto denominantur. 330.e
Hæretici Pontificem titulis debitis non honorant. 373.d
ab Hæreticis miraculum numquam factum reperitur. 150.d
ab Hæreticis Cherinthianis Angelorum adoratio concedi nõ potuit. 434.c
Hæreticis ex circumciſione prouenientibus quid peculiare. 508.b
Hæreticorum libros comburendos lege ſancitum. 318.a
Hæreticorum proprium partus ſupponere. 349.d
Hæreticorum mentiri proprium. 336.b
Hæreticorum nouos pſalmos execrata eſt Eccleſia. 438.c
Hæreticos ad prauum Scripturæ intellectum ex ſuperbia rapi. 151.d
Hagiomachi hæretici. 305.b
Halleluia vox non tranſlata, & cur. 362.c
Hebdomada maior,ſiue pœnoſa. 137.c.138.a
Hebdomada pœnoſa paſſione Domini conſecrata. ibid.
Hebraica vox in Græcam ſignificationem ſæpe tranſlata. 67.a
Hebraica nomina cur in Eccleſia retenta. 362.c
Hebræi Deum adoraturi,loca ſuperiora conſcendebant. 203.d
Hebræi & Gentiles in ſacris veſte candida vtebantur. 243.b
Hebræi aduenæ diſperſionis qui. 178.d
Hebræi proprie qui. 168.a

Hebron ciuitas antiquiſſima. 18.e
nobilior ceteris Palæſtinæ vrbibus, exceptis Hieroſolymis. 19.a
dicta etiam Chebron, & Chariathbarbe. ibid.
Abrahæ domicilium. ibid.
quantum diſtet ab Hieroſolymis. 19.b
Adam ibi conditum autumant. 19.a
quam incolebat Zacharias. 19.c
ab omni gente venerationi habita. 19.b
Hegeſippi duo. 500.c
Hegeſippus proximus Apoſtolorum temporibus. 16.d
Hegeſippus de traditionibus ſcripſit. 297.d
Hegeſippus Iunior. 477.b
Hegeſippus de perſecutione Domitiani in ſtirpem Dauidis. 531.e
Hegeſippus iuſte in Ioſephum hiſtoricum quædam expoſtulat. 9.c.153.d
Heldad, & Medad prophetæ. 62.d
S. Helena locum nuptiarum Canæ Galilææ eccleſia nobilitat. 69.c
Helena Regina Adiabenorũ an fuerit Chriſtiana. 238.a
Helena eadem fame laborantibus ſubuenit. 238.a
quo modo ad Iudæos tranſiit. 238.b
Helenæ filij ad Titum ſupplices venientes ſuſcepti ſunt, atque ſeruati, & Romam ducti. 497.d
Helenę & filij eius mauſoleum. 238.c
Heli & Iacob vterini fratres. 9.a
Heli, Heliachim, & Ioachim eſſe ſynonyma. 9.b
Heli nominis dubitatio. 9.a
Heli filius Melchi ex vxore Mathan. 11.a
Heli pater Ioſeph, non eſt Ioachim pater Virginis. 9.a
Heliconis conſilium contra Iudęos. 208.d
Heliconis Caij conſiliarij mors. 207.d
Heliopolis Aegypti vrbs. 290.e
Heluia virgo fulmine icta. 519.b
Heluidius infamis hæreſiarcha. 15.d
Hemerobaptiſtæ. 4.c.90.b
Heracleę ſedem prius inſtitutam, quàm Byzantij. 225.e
Herbæ ſpecies inuſitata ad ſtatuam Saluatoris. 78.b
Herbipolenſes Academici. 186.d
Herculaneum & Pompeios vrbes cinere obrutas. 516.a
Hermetis nutricis dictum de Petri ſepulchro. 481.c
Hermion vna ex quatuor filiabus Philippi. 406.a
Hermogenes, & Philetus, ſeu Phigellus, a Iacobo ad Chriſtum conuerſi. 223.c
Hermogenes & Phigellus a Paulo deficiunt. 428.d
Hermon, & Hermonius mons. 94.b
Hermopoli arbor morbos depellens. 40.b
Hermopolis in Aegypto illuſtrata Chriſti aduentu. 40.b.c
Herodem intelligendum per Regem Aſſyriorum. 36.c
Herodem & alios Chriſti interitum procuraſſe. 47.d
Herodem Chriſtus vulpem nominat. 90.d
Herodes Idumæus, homo Gentilis, poſtea proſelytus. 2.c
Herodes pontificiam dignitatem largitur, & aufert. 3.a
Herodes Romam veniens Pollione vtitur hoſpite. 6.d
herodes creditus Chriſtus. 2.c
herodes igni tradidit tabulas genealogiarũ Iudæorũ. 9.d
herodes quando cognouit ſe illuſum eſſe a Magis. 41.b
herodes qua occaſione non ſtatim in infantes ſæuit. 41.b
herodes cur a bimatu & infra infantes præcepit occidi. 38.a
herodes poſt præſentationem Chriſti in templo in infantes ſæuit. 40.a
herodes fauit Antonio contra Octauianum. 26.d
herodes inferendi ſibi necem cupidus. 48.b
herodes Rhodum ſe contulit ſupplex ad Auguſtum. 27.d
herodes quomodo regnum promeruit. 27.e
herodes ius ſummi ſacerdotij ſibi arrogauit. 3.a
herodes Antigonum debellauit. 26.e
herodes M. Antonij ope in regnum reſtitutus. 26.e
herodes vixit vſque ad annum nonum ętatis Chriſti. 27.c
herodes ciuitates, theatra, templa Auguſti nomine dedicauit. 27.e
herodes calidis aquis ſe fouebat apud Callirhoen. 47.e
herodes omnia in gratiam Auguſti. 27.e
herodes occidit Zachariam ſacerdotem. 42.c.43.c
herodes cur in Zachariam commotus. 42.c
herodes cogit Iudęos in ſuum regnum iurare. 42.a.45.b
herodes quo anno templi ędificationem auſpicatur. 70.c
herodes ſtolam pontificiam cuſtodiri iuſſit. 3.a
herodes Palęſtinus nominatus Archelaus. 54.b
herodes Tetrarcha iudicio poſtulatus ab Agrippa filio. 191.a
herodes vlciſcitur in aureæ aquilę exciſores. 47.b
herodes necat filios. 41.d.e
herodes poſt necem infantium in multas incidit calamitates. 42.c
herodes necat Scribas, & legis interpretes. 41.e
herodes Salomen ſororem & virum eius interficit. 45.c
herodes iubet occidi Antipatrum filium. 48.c
herodes vita functus quinta die poſtquam Antipatrum filium occidit. 48.c.d
herodes Chriſtum cur noſcierit. 89.a
herodes Rex Chalcidis ius in templum Hieroſolymitanũ obtinet a Claudio. 258.a
herodes nominatus Agrippa. 223.a
herodes Antipas qua ratione regnũ in Iudęa habuit. 2.c
herodes Antipas ad Tiberium. 55.e
herodes Antipas natus ex alienigena Malthace Samaritide. 2.e
herodes Matthiæ Pontifici ſacerdotium adimit. 47.d
herodes an Romam abierit poſt Magorum aduentũ. 41.c
herodes Antipas Romam proficiſcitur. 48.e
herodes quando & quoties Romam abijt. 41.c
herodes quot annos legitime regnauerit. 45.b
herodes teſtamentum mutat. 48.c
herodes in concione de Iudæis conqueritur. 47.b
herodes quot annorum fuerit, cum pater eius Iudęam accepit regendam. 27.c
herodes iudicio Synedrim poſtulatus. 62.d.e
herodes Tetrarcha exiſtimat Chriſtum eſſe Ioannẽ. 88.e
herodes quomodo Chriſti miracula ignorauerit. 89.a
herodes Ieſum ad Pilatum remittit. 117.d
herodes quali veſte Ieſum illuſit. 117.e
herodes Agrippa religioſior Iudęis. 105.a
herodes Agrippa percuſſus, & cur. 116.b
herodes cur Ioannem occidit, ex Ioſepho. 71.e
herodes in ſepulchro Dauid quid inuenerit. 158.e
herodes perpetuo damnatus exilio. 202.a
herodes mœrore animi conſumptus perijt. 202.b
herodes Rex Chalcidis, Agrippæ frater a Claudio honoratur. 218.c
ius in templum obtinet poſt mortem Agrippæ. 258.a
Ananiam ſummum ſacerdotem eſſe iuſſit, Ioſepho abrogato. 269.b
quando moritur. 269.e
herodi a filio venenum paratur. 48.b
herodi plaga diuinitus inflictę. 47.c.d
herodi venenum paratur ab Acme. 48.b
herodi refundit Auguſtus iudicium de Antipatro filio. 48.b
herodis regni exordium. 2.d
herodis filius occiſus in infanticidio. 41.d
herodis & aliorum ſtudium de perdendo Chriſto puero. 47.d
herodis ſæuitia de occidendis nobilibus Iudæorum. 48.a
herodis filij. 72.b.c.
herodis regni anni quomodo ſupputandi. 27.e

herodis cum Pollione amicitia. 6.d
herodis vitæ anni ex Ioſepho. 27.b.c
herodis oratio ad Iudęos. 47.b
herodis regni annus primus vnde numerandus. 27.d
herodis ſtudia in Tiberium. 56.b
herodis regni quo anno Chriſtus natus. 28.a
herodis filiorum occiſio ante Chriſtum. 41.d
Herodis principatus violentus a legitimo diſtinguitur a Philone,& cur. 42.a
herodis mores. 48.d
herodis legitimum regnum. 42.a
herodis opinio de Chriſto. 88.e
herodis opinio contemptus. 46.d
herodis deſperatio. 46.d
herodis Tetrarchæ inſidia in Agrippam Regem Iudæorũ. 201.e idem regno priuatur,& relegatur. 202.a
herodis ſæuitia incomparabilis in ſuos. 41.e.46.b
herodis morbus & diri cruciatus. 46.a.d.47.d
herodis domeſtica calamitates. 46.b
herodis teſtamentum. 46.d.47.c
herodis facinus execrabile,& mandatum. 48.a
herodis obitus. 27.a
herodis funus ſumptuoſiſſime ab Archelao curatũ. 48.d
herodis temporibus ſacerdotium venale. 17.d
herodis Regis Chalcidis obitus. 269.e
herodis & Herodiadis caſus. 202.b
herodis exercitus ab Areta profligatus,& cur. 71.e
herodiani hęretici. 2.c
herodiani Herodem Chriſtum eſſe dicebant. 4.d
herodianorum gregales contra Chriſtum conſpirant. 4.d. Veſpaſiano adulantur. 493.a
herodias cuius filia. 71.d.72.c
herodias ſoror Agrippę Regis Iudæorum. 202.b
herodias linguam Ioannis acu perforauit. 88.b
herodiadis ſaltatricis filiæ mors prodigioſa. 88.d
herodianus carcer vbi eſſet Hieroſolymis. 224.a
herodion & Olympas martyres ſub Nerone. 487.d
herodion & Mencherus caſtella expugnata. 504.a
herodum ſtirps perſeuerauit vſque ad Veſpaſianum Imp. 2.c
hierapoli in Phrygia res geſtæ a Ioanne. 230.d
hierapoli martyrium ſubit Philippus. 231.b
hierapoli quieſcere Philippum Apoſtolum. 406.a
hierapolis terræmotu concuſſa. 448.c
hierarchicum ordinem in Eccleſia ſeruari voluit Chriſt⁹. 181.b
hierarchicum ordinem in Eccleſia euertere conantur hæretici. 374.b
hierocles philoſophus commentarium in Chriſtianos edidit. 468.e
hieroglyphica de ignis ſignificatione. 393.b.e.d
hieroglyphicum ſignum mutui fœderis. 331.e
hieronymi opinio de anno,quo celebratum eſt Hieroſolymis Concilium Apoſtolorum,non probatur. 273.c
hieronymi epiſtola inconſulte inter ſpurias reiecta. 261.c
hieronymi & Auguſtini altercatio de Petri ſimulatione. 279.b
hieronymi opinio reijcitur de epiſtola ad Hebræos, quòd a Latinis recepta non ſit. 442.a.e
hieronymi ſententia de epiſtola Iacobi. 451.a
hieronymo falſo attributa ſcriptura ad Chromatium & Heliodorum. 11.c
hieronymus pulchre a Nazianzeno eluditur. 80.a
hieronymus quid ſenſerit de cereis in honorem martyrum accendi ſolitis,defenditur. 393.a
hieronymus traditionum ſuffragator. 300.d
hieroſolyma peregrinis referta. 103.a
hieroſolyma a Ceſtio obſidetur. 461.a
hieroſolyma rebellat aduerſus Romanos. 470.c
hieroſolyma ciuili bello affligitur. 472.d.491.a
hieroſolyma triplici factione interius vexatur. 493.d
hieroſolyma ſub Archelao. 50.a
hieroſolyma a Zelotis exagitata. 488.e
hieroſolyma ciuitas diruta, paucis memoriæ cauſa relictis. 498.c
hieroſolyma quantum durauit. 499.e
hieroſolyma excisa,omnes ſectę Iudęorum extinctæ, aut mutatæ. 505.d
hieroſolymæ excidendæ vaticinium. 491.a.500.a
hieroſolymæ duplici muro circumdata. 224.a
hieroſolymitana obſidio. 494.d
hieroſolymitana clades a Ieſu filio Anani prędicitur. 456.d
hieroſolymitana clades cur attributa neci Iacobi. 450.b
hieroſolymitanam cladem prędicunt Petrus & Paulus. 461.d
hieroſolymitani excidij a Ioſepho cauſa allata refellitur. 498.d
hieroſolymitanæ cladis annus,& error in Ioſepho. 494.e
hieroſolymitanę cladis tempus certum demonſtratum. 499.e
hieroſolymitani excidij vera cauſa inueſtigatur. 498.d. & ſeq.
hieroſolymitani excidij ſcriptores qui. 500.b
hieroſolymitano excidio ſuperſtites quam ſortem nacti ſint. 498.b
hieroſolymitanum templum incenditur. 496.d.e
hierothei hymni. 438.e
hierotheus interfuit funeri Mariæ Virginis. 263.b
hieruſalem vrbs regia potius,quàm ſacerdotalis. 19.b
hieruſalem vmbilicus terrę. 126.c
hieruſalem ſitam in medio terræ quomodo intelligatur. 126.b.c
hieruſalem ciuitas igni tradita. 497.d
hieruſalem ſolo æquata. 498.c
hilarius traditionum defenſor. 299.d
hilduinus male exponit Dionyſii verba. 263.e
hilduinus quæ de Dionyſio Areopagita refert. 291.a
hillel & Sammai auctores Scribarum & Phariſęorũ paulo ante Chriſtum. 3.b.295.d.
hippolyti martyris celebre feſtum. 400.d.e
hippolytus martyr de Anna matre Virginis quæ. 10.d. eiuſdem de epiſtola ſecunda Petri teſtimonium. 461.b.
hippolyti Thebani ſententia de tempore necis Stephani. 172.c
hippon vrbs Græcanici inſtituti. 50.a.
hiſpaniarum Eccleſiæ Iacobum ſibi primũ prædicaſſe profitentur. 223.a.
hiſpaniarum defectio a Nerone. 488.e
in hiſpanias proficiſcendi videtur Paulus mutaſſe ſententiam. 445.b
in hiſpanias Paulum profectum multi teſtantur. 445.e.
in hiſpanijs ab æra cępti ſunt anni numerari quo tempore. 23.a
hircanium caſtellum,in quo iuſſus eſt tumulari Antipater obſcuro funere. 48.e
hircanorum mores impij de alendis canibus carnibus mortuorum hominum. 228.d
hircanus redactus in ordinem necatus ab Herode. 2.e
hircanus Pontifex auctor ſeruandę ſtolæ. 56.c. in Antonia turri degebat. 190.e
hircani Pontificis prope templum turris. 56.c
hircanus a ſepulchro Dauid abſtulit tria millia talentorum. 158.e
hiſtoriæ ab hæreticis labefactatę. 233.e
hiſtriones legibus Tiberij exagitati. 57.e
hiſtoria de Maria Virgine. 10.a
hiſtoria Eccleſiaſtica vel breuitate contracta,vel menda-

eiꝯs deprauata.in præf.pag.1.b
Hiſtoria Euſebij quàm fidelis.in pręf.pag.1.d
Hiſtoria Socratis & Sozomeni in quibus vacillet.in præf. pag.1.e
Hiſtoria Eccleſiaſtica hactenus neglecta,vel corrupta. in præf.pag.1.b
Hiſtoria eſt narratio de diuite epulone,& cur. 97.d
Hiſtoria de Tramno Aegyptio. 129.d
Hiſtoria Eccleſiaſticę vtilitas. in præf.pa.1.b
Hiſtoria differentia ab Annalibus. in præf.pag.2.b
Hiſtoria Eccleſiaſticę ſcopus. in pręf.pag.2.c
Hiſtorię ſcriptor fruſtra conatur ſine diuini numinis ope. in præf.pag.2.a.3.e
Hiſtorię Ethnicorum magna ex parte mutilata. 23.a
in Hiſtorica veritate perquirenda quorum auctorum maxime habenda eſt ratio. 141.a
Homo primus vbi ſepultus. 125.b
Homonadenſium caſtella debellata. 20.e
Honoratus Archidiaconus Eccleſiæ Salonitanæ. 169.b
Honoris titulus Apoſtolatus,quo vtitur Paulus. 373.e
Hora tertia,ſexta,& nona quid paſſus Ieſus. 137.d
Hora duodecima Dominus ad inferos deſcendit. 160.a
Hora nouiſſima quæ. 367.a
Hora comedendi die ieiunij. 370.b
Hora diei tertia,ſexta,nona,& veſperum Domini operibus conſecratæ. 160.a
Horæ nocturnæ tres. 287.a
Horę canonicæ. 137.e.159.d
Horæ orandi ſeptem. 160.a.b.c
de Horis quatuor frequens habetur mentio in Scripturis,perraro de ceteris. 137.d
Horatius numerat annos Augusti a nece Iulij Cęſaris, & cur. 24.e
Horatij locus de Ianiculo. 479.d
Horatij locus de tabella ſuſpenſa in templo. 363.a
Horti Martialis vbi. 479.d
Hortus balſami irriguus. 41.a
Hoſanna duabus dictionibus quid ſignificet. 99.e
Hoſanna vnâ dictione quid ſignificet. 99.e
Hoſanna filio Dauid quid ſignificet. 99.e
Hoſanna vox non tranſlata,& cur. 99.e
Hoſanna dicentem turbam Chriſtus non redarguit. 325.d
Hoſſi ijdem qui Eſſeni. 454.a
Hoſpitalitas frequentata a Chriſtianis. 512.a
Hoſpitalitatis ſymbolum inter Chriſtianos. 512.b
Hoſpitalitatis teſſera etiam inter Gentiles. 510.a
Hoſpitium Pauli vbi Romæ fuerit. 424.e
Hoſtiæ non niſi pro Iudęis immolatæ. 472.d
Hoſtiarum & comedentium numerus in die Paſchatis. 105.c.d.
Humilitas Petri commendata. 281.e
Hydaſpes Gentilium vates. 5.e
Hydropicus ſanatus a Ieſu apud Phariſęum diſcumbente. 97.d
Hymenæus & Alexander in errorem lapſi,& cur. 366.b
Hymenæus & Alexander ſatanæ traditi. 321.e
Hymni Hierothei. 438.e
Hymni Nepotis. 438.e
Hymni Ambroſii & Prudentij in Eccleſia recepti. 439.a
Hymni & Pſalmi paſſim ab omnibus decantabantur. 436.d
Hymnodia ad corpora defunctorum ex Apoſtolica traditione. 174.d
Hymnos cantandi in Eccleſia conſuetudo vnde orta. 436.d
Hymnos nouos canere quos laudat Eccleſia. 438.c.d
Hymnos nouos hæreticorum execratur Eccleſia. 438.c.d
Hymnus poſt cœnam a Domino dictus qui. 114.d
Hyperbata Pauli. 320.e
Hyperbole vſus eſt Ioannes Euangeliſta veterem Scripturam ſecutus. 152.d
Hyperbole Ioannis mitigata. 152.e
Hyperbole Ioannis,hyperbole non eſt, ſi ad diuina Chriſti opera referatur. 152.d.e
Hyperbole Ioannis ad excellentiam Euangelicæ prædicationis referri poteſt. 152.e
Hypocriſis Phariſæorum damnata. 101.c
Hypocriſis nomine Petrus ſugillatus. 277.e
Hypodiaconi qui. 169.e
Hypoſtaſis de quo dicatur. 367.e

I

IAcob & Heli fratres vterini. 11.a
Iacob pater Ioſephi viri Marię,filius Nathan. 11.a
Iacob Iſrael dictus. 31.e
Iacob pauit greges ſuos iuxta Turrim Ader. 33.c
Iacob frater Domini conſobrinus,filius Cleophę. 16.a
Iacobi martyrium. 223.b
Iacobi Iuſti mors ab Euſebio recitata. 450.a
Iacobi mors & vita ab Hegeſippo recitata. 450.b
Iacobi genua in callum obducta. 450.d
Iacobi teſtimonium de Ieſu. 449.b.d
Iacobi ſepulchrum. 450.b
Iacobi ſanctitas. 450.c
Iacobi epiſtola Catholica. 450.e
Iacobi epiſtola canonica eſſe probatur. 451.a
Iacobi Miſſa. 452.e
Iacobi locus elucidatus. 118.a
Iacobi epiſtola contra Simonis hæreſim. 451.e
Iacobi ordinationis dies quę. 170.d
Iacobi cathedra a ſucceſſoribus aſſeruata,& in veneratione habita. 170.d
Iacobi cathedra Hieroſolymis ablata ante Veſpaſiani obſidionem. 474.d
Iacobi neci cur attributa ſit clades Hieroſolymitana. 450.b.c
Iacobi dignitas,& nex Hieroſolymis. 231.d
Iacobi nomine pſeudoeuangelium refellitur. 10.b
Iacobos tres fuiſſe quidam falſo autumant. 231.e
Iacobos Apoſtolos duos tantum fuiſſe. 170.c
Iacobum a Petro Hieroſolymorum ordinatum Epiſcopū. 170.b
Iacobum fratrem Domini e numero Apoſtolorum cur eximant aliqui. 232.a
Iacobum Hieroſolymorum Epiſcopum geſtare in capite cōſueuiſſe laminam,ſeu bracteam auream. 170.d
Iacobum fratrem Ioannis profectum in Hiſpaniam, ibiq. prædicaſſe. 223.a
Iacobum immolatum eſſe die ſecunda Paſchatis, falſum eſt. 223.c
Iacobus ſemper virgo permanſit. 450.d
Iacobus frater Domini vocatus,ſed non Ioſephi filius. 15.e
Iacobus frater Domini nec carnibus,nec vino vſus. 367.d
Iacobus frater Domini vocatus,fuit filius Cleophę. 15.e
Iacobus Alphæi nominatus. 16.a
Iacobus frater Ioannis occiſus ab Agrippa. 219.c
Iacobus Apoſtolus Hieroſolymitanus cultus ab omnibus. 172.a
Iacobus in pręceps agitur. 450.a
Iacobus in epiſtola cur inculcarit operum neceſſitatem. 451.d
Iacobus agit de oleo ſancto infirmorum. 451.e
Iacobus frater Ioannis Hiſpanias penetraſſe creditur. 387.e
Iacobus Iuſtus,frater Domini,quo anno martyrio coronatus,& ſub quo Pontifice,ex Ioſepho. 115.c. 448.e
quo ſupplicio affectus. 448.e

quot annos ſedit. 448.e
quamdiu vixerit. 449.b
ob eius necem Hieroſolyma exciſa credita. 450.b
Iacobus Iuſtus in honore habitus etiam ab hoſtib. 449.d
Iacobus ingrediebatur in Sancta ſanctorum. 449.e.450.d
Iacobus frater Ioannis primus ex Apoſtolis martyrium conſummat. 223.b
Iacobus cum alio, quem ipſe ad fidem conuertit, occiditur 223.b
Iacobus ſupra pinnam templi ſublatus. 449.e
Iacobus conuertit Philetum & Hermogenem magos, qui ad magiam reuerſi ſunt. 223.b.c
Iacobus necatus ante profectionem Apoſtolorum ad Gentes. 223.b
Iacobus frater Domini permanſit Hieroſolymis, abeuntibus alijs Apoſtolis. 450.e
Iacobus minor & Ioſeph fratres Domini cuius Mariæ filij. 16.a
Iacobus putatur fuiſſe qui tempore paſſionis Domini nudus aufugit, & an verum ſit. 450.d
Iamnia vrbs Iudeę. 207.e
Iamniam, Azotum, & Phaſelidam Salome ſorori tribuit Herodes. 48.c
Iani templum ter ab Auguſto clauſum. 31.a
Iani portæ poſt Actiacum bellum clauſæ. 32.a
Ianus clauſus tempore Veſpaſiani. 504.a
Ianiculi pars dicta Vaticanum. 479.d
Ianiculus quibus ſpatijs protenditur. 479.d.e
Ianiculus illuſtratus nece Petri. 479.e
Ianuarij Kalendæ expiatæ. 34.c
Iopha Galilææ ciuitas a Veſpaſiano expugnata. 488.d
Iaſonis dialogi. 39.e
Icarius volatus ſub Nerone exhibitus. 464.e
Iconij Paulus quid paſſus. 259.c
Idola in martyres mutata calūniabātur Manichæi. 401.c
Idola deſtructa in Aegypto. 40.d
Idololatria ex Aegypto ad Græcos. 40.e
Idololatria Angelorum in Synodo Laodicenſi damnata quæ dicta, & cur. 435.c
Idololatria decreſcit Romana Eccleſia fundatione. 256.e
Idumæi cum Zelotis coniuncti ad necem ciuium. 489.b
Idumæa Tranſamnana regio. 80.b
Ieiunare ſabbato Iudæis vetitum qua pœna. 135.d
Ieiunare bis in ſabbato ſoliti Phariſæi. 3.d
Ieiunare ſabbato Iudæos falſo arbitrati ſunt ſcriptores Ethnici. 135.c.d
Ieiunare ſabbato cur putabantur Iudæi. 135.d
Ieiuni Fideles communicare debent. 355.b
Ieiunia Iudæorum abſtinentiſſima. 135.c
Ieiunia humilitatem ſignificant. 138.d
Ieiunia ob Chriſti paſſionem ſuſcepta. 138.a.b
Ieiunia a Gentilibus adhiberi ſolita. 243.b
Ieiunia ad quam horā produci ſolita a Chriſtianis. 370.b
Ieiunia qualiā apud Iudęos. 135.c.d
Ieiunia neceſſaria, aut voluntaria. 368.c
Ieiunij edictum. 368.c.d
Ieiunij ſoluendi hora antiquo iure. 370.b
Ieiunij legem non ſeruantem Eleuſium Præfectum Gregorius Nazianzenus redarguit. 368.d
de Ieiunio Quadrageſimali diuerſę conſuetudines. 369.a.b
de Ieiunio maioris hebdomadę. 137.e
ieiunium a Iudæis celebratum. 47.c
ieiunium Quadrageſimę. 368.b.& ſeqq.
ieiunium Ambroſianum. 369.b
ieiunium ſabbati vbi ſeruandum. 284.a
ieiunium frequenter ſtatio dicitur. 369.c
ieiunium quarta & ſextę feria. 138.c
ieiunium magni ſabbati qua hora ſoluere ſoliti ſint Fideles. 138.b.c
ieiunium diei ſabbati cur ab Occidentalibus ſuſceptum. 371.b.c
ieiunium ſabbati cur vetitum. 370.e
ieiunium a Deo præſcriptum, tempus ab Eccleſia. 367.e
ieiunium quatuor temporum. 371.e.& ſeq.
ieiunium ab Epiſcopis indici ſolitum. 372.c
ieiunium ante Paſcha etiam a Regibus impletum. 138.e
ieiuno bis in ſabbato, dicebat Phariſæus, quibus diebus. 135.c
non Ieiunos vetitum Eucharistiam ſumere. 113.d
ieſu fuga in Aegyptum. 40.c
ieſu nominis virtus. 308.d
ieſu reditus in Paleſtinam. 49.a
ieſu reſponſio ad Abagarum. 74.d
ieſu imago ad Abagarum miſſa. 75.e
ieſu parabola diuerſa. 86.e.97.b.c.d.101.a
ieſu nominis potentia contra dęmones. 34.c
ieſu fons in Aegypto. 41.a
de Ieſu infantia apocrypha. 52.e
ieſu nullum miraculum in pueritia. 53.a
ieſus natus, circumciſus, & deſcriptus ſub Quirino. 22.c
ieſus vere & ſolus Chriſtus. 1.d
ieſus deſcribitur in tabulis cenſus Quirini. 20.a
ieſus cenſu Cæſaris deſcriptus. 34.b
ieſus circumciſus eo loco, quo natus. 34.b
ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta; multiplex horum verborum ſenſus, & quis potior. 25.d.e
ieſus cur Kal. Ianuarij circumciditur. 34.b
ieſus oblatus in templo. 39.b
ieſus a Simeone ſuſceptus. 40.a
ieſus ducitur in Aegyptum. 40.b
ieſus quamdiu manſerit in Aegypto. 49.b
ieſus Nazareth reducitur. 50.c
ieſus ab Aegypto reuertitur. 49.e
ieſus Hieroſolymam ducitur ad diem feſtum Paſchatis. 51.e
ieſu parentes Hieroſolymam reuerſi, vt ipſum quærerent. 52.e
ieſus inuentus in templo. 51.e
ieſus quando, quo modo, & ad quid a Patre miſſus. 1.b
ieſus Iudęis & Syris cognitus tribus annis. 53.a
ieſus agnus ab origine mundi occiſus. 1.b
ieſus puer vbi ſe a parentibus ſubduxit. 52.d
Ieſus Ioſepho nutricio fabro inſeruiuit ab adoleſcentia. 53.b
ieſus in Iudæa quamdiu manſerit. 71.b
ieſus a Galilæis humaniſſime exceptus. 73.d
ieſus in Galilęam cur profectus. 73.d
ieſus prædicat, & curat infirmos. 81.c
Ieſus ſuos docet orare. 82.b
ieſus docet ſe eſſe Chriſtum ex prophetia. 87.a
ieſus de Eucharistia diſſerit. 89.e
ieſus Ephrem ciuitatem quando abijt. 99.c
ieſus cum matre ad nuptias. 67.e
ieſus ſua præſentia nuptias ſacrat. 67.e
ieſus pœnitentiam prædicat poſt Ioannem. 71.c
ieſus apud Samaritanos biduum agit. 73.d
ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius. 70.d
ieſus docet turbas de nauicula. 75.c.87.a
ieſus in furorem verſus putatur a ſuis. 87.a
ieſus demonſtrat prophetiam in ſe ipſo impletam. 87.a
ieſus a ſuis extra ciuitatem eijcitur. 87.b
ieſus an ſub rupe latuerit. 87.b
ieſus audita nece Ioannis ſecedit. 89.b
ieſus ambulans ſuper mare. 89.d
ieſus carnem ſuam manducandam proponit. 89.e
ieſus quo die intrat Hieroſolymam. 99.c
ieſus Malco auriculam reſtituit. 115.b
ieſus cur primo ad Annam ductus. 115.d

Ieſus bis illuſus. 116.a
Ieſus non lapidandus, ſed crucifigendus erat. 117.c
Ieſus cur ad Pilatum ductus. 117.a
Ieſus ad Herodem a Pilato mittitur. 117.d
Ieſus ab Herode ad Pilatum remittitur. 117.d.e
Ieſus quali veſte ab Herode indutus. 117.d
Ieſu crura cur non fracta. 130.a
Ieſus cur in nouo ſepulchro conditus. 130.c
Ieſus dictus Nazaræus. 50.d
Ieſus faber dictus. 53.a
Ieſus iuga boum conficiebat, & aratra. 53.b
Ieſu paſſio. 116. vſque ad 129.
Ieſus ſepelitur. 130.c
Ieſus. Vide ſupra, Chriſtus.
Ieſus Siæ filius ſacerdos ab Archelao inſtituitur. 50.b
Ieſus Anani filius Hieroſolymitanam cædem prædicendo conqueritur. 456.d
Ieſſai a Ieſu, vel Ieſſe. 454.a
Ignatij auctoritas omnibus præferenda circa tempus baptiſmi Chriſti. 26.a
Ignatij epiſtola ad Trallianos locus vitioſa tranſlatione citatus. 26.a
Ignatij ſententia de Euchariſtia ſacrificio. 111.d.e
Ignatij de Chriſti ætate firmiſſima ſententia. 133.c
Ignatij teſtimonium de reſurrectione Chriſti. 145.d
Ignatij epiſtolas ſemper antiquitas venerata eſt. 297.c
Ignatij epiſtolarum fides. 333.a
Ignatij epiſtolę ad Philadelphios locus ab hæreticis deprauatus. 335.d
Ignatij teſtimonium de Quadrageſimali ieiunio. 368.a
Ignatij reliquiæ Antiochiam relatę. 307.a
Ignatius Apoſtolorum diſcipulus. 111.d
Ignatius de anno baptiſmi Chriſti. 26.b
Ignatius de traditionibus ſępe meminit. 297.c
Ignatius Chriſti manibus attactus. 494.c
Ignatius Euodio Epiſcopo Antiocheno ſubrogatur quo anno. 493.e
Ignatius quando exagitatus. 523.b
Ignatius quot annos ſedit. 493.b
Ignis a Thecla ſuperatus. 260.e
Ignis æterni exempla. 516.e
Ignorantia Conſulatus quo natus eſt Chriſtus coegit multos errare. 24.a
Ignotis Dijs ara erecta Athenis. 290.e
Ignoto Deo Athenienſis aræ inſcriptio. 290.c
Illuſiones Ieſu bis illatæ. 116.a
de Imagine Chriſti oratio Conſtantini Porphyrogeniti. 75.b
imagines ſacræ ſunt eccleſiarum ornatus. 246.d
imagines ſacræ etiam in vaſis ſacris. 347.a
imagines myſticæ pingi ſolita. 348.b
imagines in cœmeterio Priſcillæ nuper effoſſo viſę. 347.a
imaginum cultus in vmbra Petri conſecratus. 166.c
imagines argenteæ templis Gentiliũ offerri ſolitę. 363.b
imagines Petri & Pauli a primis Chriſtianis effigiatæ. 479.b
imaginis Chriſti Gręci ſolemnem diem agunt. 75.b
Imago Ieſu ad Abagarum. 75.b
imago Ieſu pallio impreſſa. 75.b
imago Chriſti ſub ſpecie paſtoris. 347.a
imago Chriſti a Syrophœniſſa erecta. 346.d.e
imago vltimi caſus mundi. 515.d
immunda animalia Iudęis prohibita quid ſignificent. 294.b.c
imperator futurus tantum Cæſar dicebatur. 97.a
imperatores tres vno anno occiſi. 482.d
imperium politicum non ablatum a Chriſto. 327.a
impoſitio manuum ſuper ordinandos ex veteri Teſtamento. 242.b
impoſitio manuum Apoſtolicum munus. 181.a
impoſtor Chriſtus a Iudęis nominatus. 310.d
impoſtor & Gręcus quid ſignificet. 310.d
impoſtura in cęlibatum Pauli. 335.e
impoſturę Simonis magi. 465.b
impugnatores ſacrarum reliquiarum. 305.d
incarnatio Verbi. 18.d
incarnationis Chriſti futura fide ſalui facti ſunt homines, vt præteritę. 1.c
de Incendio Chriſtiani calumniam paſſi. 457.e
incendium Vrbis ſub Nerone. 457.b
incendium ſub Nerone quamdiu durauerit. 458.d.e
incendium Vrbis ſub Tito. 516.e
incenſum quando adolebatur in templo. 18.b
inceſtuoſum Paulus excommunicat. 321.a.b
incolatus Chriſti Capharnaum. 74.b
indorum vſus epulandi. 107.e
indulgentia exemplo Pauli peccatoribus conceditur. 384.a
indulgentia in Eccleſiis concedi ſolita. 384.a
indulgentia lapſis danda, habita ratione temporis, & perſonæ. 384.c
indulgentię ab Epiſcopis per martyres exoratæ. 384.b
indulgentiarum antiquus vſus. 384.b
infantes ab Herode pro Chriſto necatos ſemper vt martyres Eccleſia coluit. 42.b
infans in cenſus tabulas adſcribebatur natus non abſoluta deſcriptione. 28.b.c
infanti nomen quando a Gentilibus imponebatur. 22.c
infanticidij Herodis Macrobius meminit. 41.d
infanticidij Herodis fama Romam perlata. 41.d
infanticidium Herodis quando cœptum. 41.b
infantium pro Chriſto occiſorum ad Deum interceſſio. 42.b
inferni porta quæ. 516.b
innocentes infantes pro Chriſto occiſi, vt martyres habiti, & eorum ſolemnitas. 42.b.c
innocentius neminem Apoſtolorum niſi Petrum Hiſpanias docuiſſe affirmans, non videtur excludere Paulũ. 446.c
inſcriptio templi Pacis Aeternæ in marmore. 33.a
inſcriptio arcus triumphalis Titi. 503.a
inſidiæ Iudęorum in Paulum quando. 304.a
Inſidiæ parantur Chriſto a Iudęis ex tributi penſione. 101.a
inſtitutio Romanę Eccleſiæ quando. 246.e
inſtrumenta, quibus mors illata eſſet, ſeparatim ſepeliebãtur. 130.c
inſula Dionyſias vnde dicta. 68.d
inſula Pontia Flauiæ Domitillę exilio illuſtris. 534.a
in Inſulam Patmos Ioannes relegatus, ad quid ibi damnatus. 522.a
inſulæ Patmos deſcriptio. 522.a.b
intentio & opus in actione conſiderantur. 282.a
interpretatio ſermonum diſtincta a dono linguarũ. 253.a
interpretes Septuagintaduo: 56.d
interprete Apoſtolis quando opus erat. 253.c
interpretum neceſſitas quando maior. 252.d
interpretum duplex aut triplex munus. 252.e. 253.e
intinctus panis datus Iudæ, non fuit Euchariſtia. 113.e
inuentio Crucis Chriſti. 131.c
inuocare Deum hominibus a natura eſt. 517.c
ioadis Regis filius regali pompa tumulatus. 130.d
ioachim pater Mariæ Virginis. 11.b
ioachim genealogia. 10.b
ioachim tres filias genuiſſe, falſum. 10.d
ioachim Angelus in deſerto vaticinatus eſt ortum Marię. 11.b
ioachim, Anna, & Maria Trinitati ſacrificium laudis offerebant. 11.b

ioachim

Ioachim interpretatur præparatio Domini. 31.d
Ioachim, Heli, & Heliachim eſſe ſynonyma. 9.b
Ioanna vxor Cuſæ, & Suſanna miniſtrabant Ieſu. 87.b
Ioannan doctor Phariſæorum. 3.b
Ioannes Annę Principis ſacerdotum filius 163.d
Ioannes Baptiſta quo tempore in vtero conceptus. 17.a
quo die natus. 29.a
ab Angelo in deſerto nutritur. 43.c
eius victus. 63.c. eius habitatio. 63.b
eius veſtitus. 63.d. eius prædicatio. 63.a
ab Herode occidi in infanticidio iuſſus. 42.d
in ſpeluncis a matre conſeruabatur. 43.d
a nece ſubductus. 43.d
ab Herode Chriſtus exiſtimatur. 42.d
nec ſeminibus, nec oleribus vſus eſt. 63.c
duos ex diſcipulis ad Ieſum legauit. 65.d
cur dicatur neque manducans, neque bibens. 63.c
de abſtinentia a Domino commendatur. 367.c
Princeps monaſticæ vitæ. 64.b
eius eccleſia prope Iordanem. 65.b
legatio ad eum mittitur ex Synedrin. 65.c.d
confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum. 65.c
confeſſionem eius de Chriſto Iudęi ſpreuerunt. 65.d
vbi occiſus. 87.d. eius apparitio. 63.c
eius carcer. 71.d. mittit ad Chriſtum. 82.d
reſurrexiſſe putatur. 88.c
Ioannes baptizans in Aennon iuxta Salim. 70.d
Ioannes Baptiſta quo anno Chriſti ab Herode occiditur. 71.c
corpus eius vbi ſepultum. 88.c
caput eius cum corpore ſepeliri non eſt conceſſum. 88.c
Ioannes Euang. an ſponſus in nuptijs Canæ Galilææ. 67.d
Ioannes & Iacobus cælibes. 67.c
Ioannes & Iacobus ſequuntur Ieſum. 74.b.c
Ioannes Euang. in domum ſuam poſt paſſionem recepit Dei genitricem. 104.a
Ioannes Euang. ab alijs prætermiſſa ſuppleuit. 79.b
Ioannes Euang. cur Pontifici notus. 103.c
Ioannes Euang. domum habuit Hieroſolymis. 104.a
Ioannes Apoſtolus cur plus amatus. 68.a
Ioannes Euang. conſentit alijs de die Paſchatis a Domino celebrati, cuius ſenſum multi male diſtorquent. 105.a
Ioannes Euang. ornamentum epiſcopale geſtauit in capite. 171.a
Ioannes Euang. primum locum cur accepit in cœna. 109.a
Ioannes eſſe putatur, qui relicta ſindone aufugit. 115.b
Ioannes non ſemper in Aſia permanſit. 230.d
Ioannes Ebionem & hæreticos omnes ſuo exemplo vitandos docuit. 506.d
Ioannes vinctus ad Domitianum ex Aſia mittitur, quo inſtigante. 521.a
Ioannes Romæ in feruentis olei dolium miſſus. 521.d
Ioannes in oleo feruenti illæſus. 521.d
Ioannes relegatus in inſulam Patmos, ad quid ibi damnatus. 522.a
Ioannes inſtituit omnes incolas inſulæ Patmos. 522.b
Ioannes quo loco ſcripſerit Apocalypſim & quo anno. 522.b
Ioannes Euangeliſta an Eccleſias Aſiæ fundauerit. 528.b
Ioannes Euang. cognomento Theologus dictus. 530.c
Ioannes Euang. ab exilio in Aſiam reuocatur. 535.c
Ioannes in Aſiam reuerſus, a Dionyſio Areopagita conuenitur. 537.b
Ioannes Euang. iuuenem perditum ad pœnitentiam reuocat. 536.a.b
Ioannes quæ mirabilia operatus eſſe dicatur poſt reuerſionem in Aſiam. 535.c. & ſeq.
Ioannes mortuum Epheſi ſuſcitauit. 536.d
Ioannes requirit male cuſtoditum depoſitum. 536.a
Ioannes in Aſiam reuertitur pugnaturus cum Apollonio Tyanęo, ſicut Romę Petrus cum Simone mago. 536.d
Ioannes quo anno Euangelium ſcripſerit. 537.c
Ioannes cum ſcripturus eſſet Euangelium, quid iuſſerit, et quæ acciderint. 537.c. & ſeq.
Ioannes cur dictus filius tonitrui. 538.c
Ioannes qua ratione inducitur ad ſcribendum Euangeliũ. 538.a.b
Ioannes ſuis epiſtolis Baſilidem confutat. 538.c
Ioannes Senior quis. 530.b
Ioannes quot annos vixit. 537.c
Ioannes cognominatus Marcus. 104.b. 156.b
Ioannes Zebedæi filius in Aſiam migrauit. 230. b. Epheſum incoluit. c
Ioannes & Simon factioſi ducti captiui in triumpho Titi. 502.c
Ioannes Apoſtolus, & Ioannes presbyter diuerſi. 529.c
Ioannes e Giſchalis Zelotis fauet. 489.a
Ioannes Zelotas in templo interficit. 491.c
Ioannes tyrannidem meditatur Hieroſolymis. 491.a
Ioannis Apoſtoli epiſtolæ tres, & omnes germanas eſſe aperte monſtratur. 539.c
Ioannis epiſtolæ primę titulus. 539.d
Ioannis epiſtola ad Parthos. 539.d
Ioannis cognomento Marci impoſtor falſa ſcribens. 282.a
Ioannis Euang. poſſeſſio vendita Cayphę Pontifici. 103.c
Ioannis Euang. martyrij monumentum habetur apud portam Latinam. 521.c
Ioannis Antiocheni Epiſcopi Chronicon mendacijs refertum. 78.c
Ioannes idem quod Ionas apud Hebræos. 91.c
Ioannes publicanus Iudæus nobilis. 470.d
Ioas filius Regis Ioram. 13.a
Ioazarus ſummus Pontifex. 47.c
Ioiada Pont. Max. filiam Ioram Regis Iudæ in vxorem duxit. 8.d
Ioiarib inter vigintiquatuor vices ſacerdotales principẽ locum tenuit. 1.c
Ionadab pater Rechabitarum. 367.a
Ionam fuiſſe tribus diebus & noctibus expletis in ventre ceti, quomodo accipiendum. 141.b.c
Ionatha Anani Pontificis filius in Caiphæ locum ſubrogatur. 190.d
Ionatha ſummus Pontifex occiſus. 389.c
Ionathę Pontificis litteræ ad Senatum Lacedæmoniorum. 168.a
Ioppe vrbs ſub Archelao. 50.a
Ioſeph Galilæus doctor Phariſæorum. 3.b
Ioſeph natura filius Iacob, lege vero Heli. 9.a
ioſeph ſponſus Marię ex regia ſtirpe Dauid. 5.a.9.a
ioſeph vir iuſtus in maritum Virginis delectus. 13.c
ioſeph quomodo dicatur nunc filius Iacob, nunc Heli. 9.a
ioſeph opificio faber. 13.c.53.b
ioſeph cuſtos & teſtis Mariæ Virginitatis. 15.a
ioſeph cuius ætatis cum Virgo illi deſponſata eſt. 53.b
ioſeph cur timuit Archelai tyrannidem. 54.c
ioſeph nõ legitur interfuiſſe nuptijs in Cana Galilæę. 53.c
ioſeph ſponſum Virginis Mariæ virginem fuiſſe. 15.b.c
duas vxores habuiſſe, falſum. ibid.
ioſeph ſponſus Virginis quamdiu vixit. 53.c
ioſeph obitus. 53.d
ioſeph germanus Iacobi. 15.c
ioſeph ab Arimathia nobilis decurio, & diues. 164.c
ioſeph ab Arimathia hortatu Deiparæ Dominum ſepeliuit. 130.b
ioſeph ab Arimathia à ſacerdotibus apprehenſus, ab Angelo liberatur 144.c
ioſeph ab Arimathia vbi diem clauſerit extremum. 179.c

Ioſeph

Ioſeph qui vocabatur Barſabas diuerſus a Ioſeph Barnaba, & ab alio qui dictus eſt Iudas. 156.c
Ioſephi hiſtorici errores diuerſi. 19.c.20.a
nouem Herodis annos prętermittit. 20.b
Ioſephi erroris cauſa in enumerando Herodis annos. 27.d
Ioſephi error, & varietas. 45.e
Ioſephi error de Pilato ex Philone arguitur. 59.e
Ioſephi error de Pręſidibus Syrię. 21.c
Ioſephi error de annis regni Herodis conuincitur ex ſuis ipſius ſcriptis. 27.a.b
Ioſephi error de tempore deſcriptionis Quirini. 28.a
Ioſephi error de Vari temporibus. 20.b.c
Ioſephi error de tempore exilij Archelai. 54.b
Ioſephi error de rebus Theodæ. 166.d
Ioſephi errores de hiſtoria S. Ioannis Baptiſtæ confutati. 72.a
Ioſephi error de annis, quibus regnauit Philippus Tetrarcha. 190.e
Ioſephi errores circa tempora. 258.b
Ioſephi errores corriguntur de tempore Agrippinæ, & Quadrati. 271.b
Ioſephi error de fame. 269.a
Ioſephi error de geſtis Caij, atque Petronij. 216.e
Ioſephi à Philone diſcrepantia. 217.a
Ioſephi lucubrationes. 527.d
Ioſephi error de tempore Coponij Procuratoris. 54.d
Ioſephi inconſtantia de tempore Vari Præſidis. 20.c
Ioſephi error de tempore pontificatus Ananię. 416.c
Ioſephi error de numero Legatorum Iudęorum ad Caium. 209.a
Ioſephi error vnde oſtenditur. 27.d
Ioſephi errores varij in eadem narratione. 216.d
Philoni non conſentit. 216.e
Ioſephi error, dum numerat Herodis annos in ædificatione templi. 70.c
Ioſephi inconſtantia. 20.c.70.c
Ioſephi teſtimonium de Ieſu. 153.a
Ioſephi teſtimonium de Ieſu in codice peruetuſto abraſum. 153.c
Ioſephi hiſtorię fides. 153.a
Ioſephi hiſtoria de ſeipſo. 505.a
Ioſephi qui libri non extent. 527.e
Ioſepho quę data occaſio, vt de Chriſto meminerit. 527.e
Ioſepho plus tribuunt Nouatores, quàm Euangeliſtis. 19.c
Ioſepho hiſtorico quàm parùm tribuendum. 153.c
Ioſephus hiſtoricus Flauius dictus. 189.e
Ioſephus refellitur. 20.b
Ioſephus hiſtoricus contradicit Euangeliſtæ. 19.c
Ioſephus ignorauit Faſtos Conſulares. 20.b
Ioſephus quomodo numerat annos Herodis. 20.b
Ioſephus nouem annis errore lapſus eſt in numero annorũ Herodis. 20.b
Ioſephus mendacij arguitur de cauſa morbi Herodis. 47.c
Ioſephus hallucinatus de tempore Theodæ. 44.c
Ioſephus tempora confundit. 58.c
Ioſephus Iudęus hiſtoriam Magorum ſilentio prateriit. 34.e
Ioſephus apud Hebræos Apoſtolus. 80.c
Ioſephus Gręcus Liuius appellatur. 153.e
Ioſephus Camidæ filius ſummo Pontificatu priuatus. 269.b
Ioſephus quando & vbi hiſtoriam ſcripſerit. 505.a
Ioſephus Romæ quando ageret. 518.b
Ioſephus erroris arguitur a ſuis gentilibus. 60.b
Ioſephus ab auctore iure ſæpe arguitur, non inuidia. 153.c
Ioſephus vacillat de tempore templi Herodis. 70.b
Ioſephus errat circa hiſtoriam Herodiadis. 72.b
Ioſephus ad quod tempus refert prodigia templi. 129.b. 448.d
Ioſephus cui tribuat cãm excidij Hieroſolymitani. 153.d
Ioſephus de portis templi videtur ſibi contraria dicere, & quomodo conciliari poſſit. 162.c
Ioſephus erroris arguitur, qui confundit tempora. 258.a. 271.b
Ioſephus hiſtoricus ex Creta vxorem duxit. 377.c
Ioſephus an de Pallante vera narrauerit, & de Ceſtio Floro. 418.c
Ioſephus in mari periclitatur. 418.b
Ioſephus errat in enumerando ſua ipſius ætatis annos. 418.c
Ioſephus quo anno natus. 418.c
Ioſephus ſequitur tranſlationem Septuaginta. 441.d
Ioſephus Veſpaſiano adulatur. 493.a
Ioſephus vſque ad Domitianum Romæ erat, & honoribus ab illo auctus. 518.b
Ioſephus quo tempore ſcripſerit de Antiquitatibus Iudaicis. 518.c
Ioſephus quo anno abſoluerit libros de Antiquitatibus Iudaicis. 527.d
Ioſephus cur voluerit de Chriſto meminiſſe. 527.e
Ioſephus cognominatus Caiphas ſummus ſacerdos factus. 57.c
Ioſephus occultus diſcipulus Chriſti. 130.b
Ioſephus & Ariſtæas de numero ſacerdotum a Theodoſio Iudæo differunt. 9.e
Ioſephus Mathathiæ a Veſpaſiano captus. 488.d
Ioſue doctor Phariſęorum. 3.b
Iothapata a Veſpaſiano capta, & quot millia Iudæorum occiſa. 488.d
Iouem colere Iudæos Varro putauit. 136.b
Iouinianus hęreſiarcha. 67.e
Iouiniani hæreſiarchę conatus in oſtendendo omnes Apoſtolos habuiſſe vxores. 335.e
Irenæus traditionum Apoſtolicarum vindex. 297.e
Irenæi filij cadauer reuocatur ad vitam vnctũ oleo. 306.c
Iſaac vbi immolãd⁹, ibi poſtea Dominus crucifixus. 125.a
Iſachar ſummus Pontifex. 11.e
Iſaiæ ſepulchrum apud Siloam. 95.e
Iſaiæ prophetia de ſolitudine Aegypti. 40.e
Iſaię prophetia de aqua in vinum mutanda. 68.b
Iſaiæ precibus fõns Siloa erupit. 95.e
Iſcarioth vicus. 81.b
Iſidori Peluſiotæ ſolutę dubitationes, quomodo Chriſtus dicatur fuiſſe tribus diebus, & tribus noctibus in ventre terrę. 141.b.a
Iſidorus Peluſiota diu monaſticam vitam duxit. 64.a
Iſidorus ſycophanta amarulentus. 215.b
Iſidi arbor Perſea conſecrata. 40.c
Iſidis ſtatua in Tiberim proiecta, & templum dirutum. 58.c
Iſmael ſummus Pontifex citatus. 56.c
Iſmaeli a matre proiecto Angelus adſtitit. 43.e
Iſmaelem & Chelciam Nero tãquã obſides detinet. 421.a
Iſrael idem qui Iacob. 31.c
Iſraelitica meretrices permiſſæ. 84.e
Itabyrion appellatus mons Tabor. 94.a
Italica legio a Nerone inſtituta. 203.c
Itinerarium Petri haud certę fidei. 229.d
Iturai & Iudęi prouincię Syriæ additi. 61.e.288.d
Iucundus Pręfectus equitum Flori. 470.d
Iuda mons. 18.c
Iuda viri quinam dicti. 2.b
Iuda tribus qua ratione regnaſſe dicitur vſque ad Herodem. 2.b

Iudæ ſceptrum quando viſum eſt ceſſaſſe. 2.b
Iuda tribus Babylonem adducta. 1.e
Iudæ filij Iacobus & Simeon. 44.d
de Iuda quid Papias Ioannis diſcipulus. 116.c
Iudaicarum rerum ſtatus tempore Chriſti. 4.e
Iudaicum bellum quo anno cœptum. 47.b
Iudas Ezechiæ filius ductor latronũ regnũ affectat. 49.c
Iudas Machabæus ramis palmarum diem ſolemnem conſtituit. 100.c
Iudas Galilæus populum ad defectionem ſolicitat. 43.e 44.c
Iudas Galilæus poſt Theodam. 166.e.167.b
Iudas Gaulanites ſectæ auctor. 44.c.54.d
Iudas Sariphæi filius doctiſſimus Iudæorum. 46.d
Iudas Ezechiæ affectat regnum. 49.c
Iudas & Matthias doctiſſimi Iudęorum. 46.d
ab Herode viui exuruntur. 47.c
iuuenes inflammant ad auream in templo aquilam excidendam. 46.e
Iudas Galilæus poſt Theodam extitit, quomodo intelligi debeat. 167.a
Iudas Iſcariothes vnde dictus, & cuius tribus. 81.b
Iudas Mariç Magdalenæ infenſus. 83.c
Iudas e conuiuio diſceſſit ad principes ſacerdotum. 86.b
Iudas non interfuit Concilio ſacerdotum. 102.b
Iudas an ſumpſerit corpus Chriſti. 114.a
Iudas intinctum panem accepit, antequam daretur Eucharistia. 114.b
Iudas proditionem parat. 103.b
Iudas orationem poſt cœnam habitam a Domino non expectauit. 114.b
Iudas laqueo ſe ſuſpendit. 116.c
Iudas quando ſibi manus intulerit. 116.c
Iudas toto corpore inflatus. 116.d
Iudæ interitus. 116.c
Iudas e qua arbore ſuſpenſus. 116.e
Iudas dat annulum Thamar pro arrhabone. 331.d
Iudas Apoſtolus cognomento Thaddęus. 462.e
Iudas Apoſtolus citatus. 23.b
Iudas Thaddæus dictus in Meſopotamia Euangelium prædicauit. 232.d
Iudas idem qui Simon Chananæus. 232.b
Iudas & Silas multos confirmant. 277.c
Iudę filij addicti ſupplicio. 44.d
Iudæ duo. 232.d
Iudæ ſceptrum quando defecit. 1.e
ſceptrum in Iuda ad Herodem vſque permanſiſſe, quomodo intelligendum. 2.a
Iudę nomen cur communicatum tribui Leui. 2.a
Iudæ corporis fœtor poſt mortem. 116.d
Iudæa per Scaurum & Gabinium adminiſtrata eſt a Pompeio Magno. 2.d
Iudæa in prouinciam redacta quando. 54.d
in Iudæa quamdiu Ieſus manſit, antequam per Samariam tranſiret. 71.b
Iudæa palmæ ſigno expreſſa. 535.b
Iudæa a Pompeio ſubacta. 188.a
Iudęa in prouinciam redacta, nullũ in ea caſtellum habuiſſe putatur. 99.b
Iudææ Præſides. 20.c.d
Iudææ appellatione duas tantum includit tribus. 71.a
Iudææ ſitum ex Orientali parte Arabiam ſpectare. 36.e
Iudęę procuratores Romanorum militum legionibus vallabantur. 120.b
Iudęę contermina Galilæa. 50.e
Iudęæ captę forma. 502.d
Iudæi quando dicti. 1.e
Iudęi quę olim nomina habuerint. 1.e
Iudæi de Chriſti genealogia. 9.b
Iudæi Romę habitabant Transtiberim. 7.d.33.d
Iudæi Romanis tributa penderunt vigintinouem annis ante Antipatrum. 21.b
Iudæi genus Abraham ex libera liberos ſe eſſe profitebantur. 77.e
Iudæi quicquam alijs non debebant, niſi decimas Deo. 77.e
Iudęi Romanis didragma ſoluerunt. 94.c
Iudæi in Aſia, Africa, & Europa habitabant magno numero. 157.b
Iudæi diſperſionis qui. 178.e
Iudæi in nuptijs genus, non pecuniam ſpectabant. 13.c
Iudęi inuident Gentibus. 259.a
Iudæi nobiles in Creta agere conſueuerunt. 377.c
Iudæi dicti quaſi Idæi ab Ida monte, ex Tacito. 377.c
Iudęi polygami. 377.e
Iudæi ſine circumciſione ſaluari non poterant. 238.d
Iudæi ſub tributo a Romanis redacti. 21.b.d
Iudęi ſacerdotio ſpoliantur legitimo. 2.e
Iudæi a ſinceris dogmatibus deuiant. 3.a
Iudæi ab Auguſto odio habiti, inde poſt natum Chriſtum bene accepti. 33.c.d
Iudæi Romę immunitatibus gaudebant. 33.e
Iudæi permutant ſulphurata vitro. 7.e.525.a
Iudæi adacti iurare in regnum Herodis. 45.b
Iudæi omnes nobiles cędendi iuſſu Herodis. 48.a
Iudęi a Varo male mulctati. 49.d
Iudęi cur male accepti ab Herode. 42.a
Iudæi regno priuantur. 49.d
Iudæi legatos Romam mittunt, vt ſuis legibus viuerẽt, nec amplius ſub Regibus eſſent. 49.d
Iudæi Eſſeni. Vide, Eſſeni.
Iudæi cito filias nuptui tradebant. 12.a
Iudæi quando facti vectigales. 21.b
Iudęi ſedentes diſputabant. 52.a
Iudęi Roma pulſi. 58.b
Iudęi cuiuſdam impoſtura. 58.b
Iudæi in Sardiniam amandati. 58.b
Iudæi Seiani calumnia vexati. 58.c
Iudæi à Pilato fuſtibus cæſi. 60.c
Iudæi & Samaritani cur tam infenſi inter ſe hoſtes. 73.a.b
Iudęi bonum agrum vbique incolentes. 81.b
Iudæi diſperſi liberi remanſerunt. 81.a
Iudæi non tenebantur ſabbatis ad præſtanda vadimonia. 105.d
Iudæi comitia facere in die feſto non prohibebantur. 107.a
Iudęi appenſos patibulo eadem die ſepeliebant. 107.b
Iudæi ante conuiuium pedes lauabant. 107.d
Iudęi in fecundis menſis Deo benedicebant. 109.d
Iudæi an vterentur crucis ſupplicio. 120.b
Iudęi quando conclamauerunt: Crucifige. 120.c
Iudęi Deum deprecaturi, loca ſuperiora conſcendebant. 203.d
Iudęi non tantum in ſynagogis, ſed etiam in templo de lege diſſerebant. 52.a
Iudæi coram Caio multum irriſi. 215.c
Iudæi ſupra quinquaginta millia ex improuiſo occiſi. 217.d
Iudęi ter in die ſub nomine Nazaræorum maledicũt Chriſtianis, & Chriſto. 221.c
Iudæi linguas externas non ſuſcipiebant. 252.d
Iudæi puluerem in aerem iactabant, cum maledicentes imprecarentur. 259.b
Iudęi Roma pulſi quo anno. 271.c. & quę cauſa edicti. an etiam Chriſtiani pulſi ſint. ibid.
Iudæi recutiti dicuntur, cur. 337.b
Iudæi contra Archelaum ad rebellionem ſolicitati. 48.c

Iudæi tumultuantes comprimuntur. 49.c
Iudęi Hieroſolymam religionis ergo conueniebant. 49.c
Iudæi Romanos oppugnare parant, Romæ agente Archelao. 49.c
Iudæi Romæ a Tiberio vexati. 58.b
Iudæi per Orbem ſparſi. 81.a
Iudæi ad Petronium loquuntur. 209.e
Iudęi Romæ cohibiti. 219.d
Iudæi municipes Epheſi. 365.b
Iudęi cum Syris Cæſareę rixantur. 389.d.418.a
Iudæi ad Occidentem conuerſi orabant. 403.b.c.d
Iudæi ſolebant in precibus genua flectere. 404.d
Iudæi quibus feſtis feriari ſolerent ſeptem diebus, & cur. 414.c
Iudæi Antiochiæ habitantes. 494.a
Iudęi Claudij edicto Roma pulſi. 231.e
Iudæi Agrippa nouo Rege ſunt aucti. 191.e
Iudæi diebus feſtis crucifixi. 200.c
Iudæi Roma pulſi a Claudio. 271.e
Iudęi Romam reuertuntur tempore Neronis. 318.e
Iudæi vtebantur excommunicatione. 321.c
Iudęi ad Samaritas profugientes iterum circumcidebantur. 337.a
Iudæi Flori militibus occurrere iuſſi. 472.a
Iudæi cæſi a militibus Flori. 472.b
Iudæi triplici factione diſtincti graſſantur in ſe inuicem. 493.d
Iudęi ab Antiochenis quid paſſi. 494.a
Iudæi concremati in templo. 497.a
Iudæi legitimorum obſeruantiſſimi. 499.d
Iudęi relicti in ſignum patrati ſceleris. 501.b
Iudæi vbique perditi. 504.c
Iudæi corruptores diuinæ Scripturæ. 508.b
Iudęi Cæſarienſes ius ciuitatis amittunt. 420.c
Iudæi aſtra & angelos adorabant, quomodo intelligendum 433.c
Iudęi Cælicolæ dicti. 433.d
Iudæi ſalutando pacem deprecantur. 444.b
Iudæi mortuo Claudio Romam reuertuntur. 318.c
Iudæi a cognitione populi ſuſtulerunt neces ſanctorum. 444.d
Iudæi libros legis rapientes, Cæſarea ſeceſſerunt Narbata. 470.e
Iudæi nobiles a Floro patibulis affixi. 471.b
Iudęi in duas partes diuiſi. 472.c
Iudæi & Syri in diuerſis ciuitatibus digladiantur. 473.a
Iudæi ad templum confugientes incenſi. 497.a
Iudæi ab Impp. Chriſtianis beneficijs affecti, a Gentilibus vexati ſemper. 500.e
Iudęi tetri, & fętentes appellati. 501.c
Iudęi quomodo lacrymas emebant. 501.d
Iudęi tributis a Domitiano grauati. 524.b
Iudæi ſomnia vendunt. 524.e
Iudęi an liberi a tributo eſſe debeant. 44.b
Iudęi aurum in viſceribus condidiſſe putati, miſere occiduntur. 495.d
Iudęi fame vexati. 495.d
Iudæis quę regiones plenæ. 81.b
Iudæis pręputium non adducendum. 336.e
Iudęis omnis via ſalutis ad interitum verſa. 495.d
Iudæis ex vna tribu in aliam fœdere nuptiarum tranſire licitum. 2.a
Iudæorum confeſſio de aduentu Chriſti. 2.c
Iudæorum genealogiæ per virorum ſeriem texebantur. 8.b
Iudæorum conſuetudo in nuptijs contrahendis. 13.c
Iudæorum ordo ſeruandus in publico conuentu. 52.a
Iudęorum frequentia ad feſtum Paſchale. 51.e
Iudęorum mos adeundi templum diebus feſtis, & manendi in eo. 51.e.52.c
Iudæorum & Samaritanorum contentio de templi primatu. 73.a
Iudæorum domus quales. 77.a
Iudæorum mos a loco habitationis nomen accipere. 85.a
Iudæorum pura religio. 499.a
Iudęorum Reges quomodo ſacerdotibus ſubiecti. 327.d
Iudęorum turba ſupplex ad Petronium pro templo. 210.a
Iudæorum mos ſcindere veſtimenta, cum blaſphemiam audiunt. 262.b.e
Iudæorum ad viginti millia extincta ex compreſſione, 270.b
Iudæorum epulandi modus Romanorum ſimilis. 107.c
Iudæorum clades ex quo peccato. 498.d.& ſeqq.
Iudæorum mos edendi agnum ſtando, quando antiquatus. 109.a
Iudæorum mores egregie deſcripti. 117.c.d
Iudæorum conſuetudo feſtis diebus ante ſextam non comedere. 158.a
Iudæorum pręſumptio in Romanos milites. 49.e
Iudęorum hęreſes extinctæ quomodo. 505.e
Iudæorum ſectę. 3.b
Iudęorum Pontificum ſeries a Ioſepho deſcripta. 18.b.c
Iudæorum de genealogia Chriſti commenta. 9.b
Iudęorum ſeditiones poſt obitum Herodis. 48.e
Iudęorum regnum multi affectabant. 49.c
Iudæorum legatio ad Auguſtum ſub Varo. 49.e
Iudęorum ad duo millia a Varo crucifixa. 49.d
Iudęorum regnum in tetrarchias diuiſum. 49.e
Iudęorum zelus pro integritate religionis, de aquila exciſa. 46.e
de clypeis a Pilato dicatis. 59.e
Iudæorũ ſincera doctrina plurimis erroribus obſcurata. 3.a
Iudęorum teſtimonia de Herode in Senatu Romano. 48.d
Iudęorum tria millia occiſa ab Archelao, equitatu immiſſo. 48.e
Iudæorum defectio tempore Archelai. 49.c
Iudęorum ſupplicatio ad Tiberium pro tributorum releuatione. 57.d
Iudęorum iuuentus diſtributa in prouincias grauioris cœli. 58.b
Iudæorum aliqui de vnaquaque tribu, quomodo remanſerunt. 81.b
Iudæorum prouincia agri magni pretij. 103.d
Iudæorum Rex Agrippa ab Alexandrinis illuſus. 119.a
Iudęorum decies centena millia Alexandriam habitabãt. 199.b
Iudæorum Alexandrinorum fames, & cędes. 199.e
Iudęorum vltio numquam deſitura. 201.d
Iudæorum conſuetudo ſpargendi pulueris 259.b
Iudęorum remiſſio animi in calamitate. 270.d
Iudæorum ritus patrij. 208.a
Iudæorum calamitas in ſtatua Caij locanda in templo. 209.d.
Iudæorum pœna pro flagitijs. 219.d
Iudæorum legati ad Caium. 215.a
Iudæorum clades. 217.c
Iudæorum defectio ſub Nerone & Floro. 472.c
Iudæorum occiſorum & captiuorum numerus in clade Titi. 498.b
Iudæorum anniuerſarius luctus in memoriam cladis Hieroſolymitanæ. 501.d
Iudæorum ſtudia circa cultum religionis quę. 499.a
de Iudæorum origine falluntur Ethnici ſcriptores. 377.c
Iudæorum & Gentilium Cęſarienſium rixæ occaſio. 470.c.d
Iudæorum legati auditi ab Auguſto in æde Apollinis. 49.d
Iudęorum circiter duo millia a Varrone acta in crucem. 49.d.

Iudęorum fuga, 49.d
Iudęorum quinquaginta legati ad Auguſtum miſſi, Vari permiſſu. 49.d
Iudæorum viri ac mulieres ſeorſum ab inuicem procedentes, mari Rubro tranſmiſſo, laudem Deo cecinerunt. 52.d
Iudæorum quatuor millia in inſulam Sardiniam amandata. 58.b
Iudæorum domus quales, 77.a
Iudæorum funera. 130.e.174.b
Iudæorum templum in honore ab omnibus habitum. 312.d
Iudæorum diſperſio in varias partes, 212.b
Iudæorum ciuile bellum. 472.e
Iudæorum ſcrupuloſa legis obſeruatio. 499.a
Iudæorum Romanis militibus occurrentium interitus. 472.b
Iudæorum decies centena millia Aegyptum habitaſſe. 446.b
Iudęorum decem millia thermis incluſa a Damaſcenis iugulantur. 473.c
Iudæorum clades diuerſis in locis. 473.a.b
Iudæorum multiplices clades a Veſpaſiano illatę. 488.d
Iudæorum quinque millia pręcipitio perempta. 488.e
Iudæorum ſupellex fœnum & cophinus. 524.d
Iudæorum inſidiæ. 416.e
Iudæorum fame conſumptorum numerus. 495.e
Iudæorum mendicitas. 524.e
Iudæos Saturnum colere exiſtimarunt Gentiles, & cur. 136.b
Iudæos malis artibus lucrum captare ſolitos. 524.c
Iudæos cibos omnes abſque delectu comeſturos in aduentu Meſſię. 274.b
Iudæos nonniſi manibus lotis orare conſueuiſſe. 345.e
Iudæos, quaſi Idæos dictos, falſum eſt. 377.c
Iudæos, plures vxores habere potuiſſe. 377.e
Iudęos in Paſchali conuiuio bis lauari ſolitos. 108.b
Iudæus otioſus in naui ſedit die ſabbati mira ſuperſtitione. 4.c
Iudęus Tranſtiberinus ambulator. 7.d
Iudęus homo mancipium Iudæum habere non poterat. 440.b
Iudęus populus, ſpreto vero Rege, multa damna & plures tyrannos ſubiuit. 50.b
Iudæus peſſimus gerebat ſe pro Moſaicæ legis interprete. 58.b
Iudæus populus Romanos ſaxis deturbat. 472.b
Iudęus ſe occultans detegitur verpus. 524.b
Iudęus inſtitor mercis ſulphuratæ. 525.a
Iudæus vt Cain profugus. 500.e
Iudaicarum rerum ſtatus ſub Nerone. 470.b
Iudicare, Epiſcoporum officium. 324.e
Iudices quomodo ſuam innocentiam conteſtari ſoliti. 119.d.e
Iudices mundi, partem maximam legis Dei implet. 276.c
Iudices Aegypti, ſacerdotes. 327.c
Iudices epiſcopi in Eccleſia. 324.b
Iudicia Dei inſcrutabilia. 517.a
Iudiciaria aſtrologia damnata. 37.a
Iudiciaria ſacerdotum poteſtas diuino iure cōceſſa. 327.e
Iudiciariæ poteſtatis vſus. 327.e
Iudicij Eccleſiaſtici exercendi modus. 324.c
Iudicio Eccleſiaſtico ſapientes præficiendi. 324.d
Iudiciorum apud Hebræos genera duo. 81.d
Iudicium pecuniarum & capitalium quæſtionum apud Hebræos. 81.d
Iudicium Ethnicum adire, Chriſtianis prohibitum. 324.c
Iudicium Eccleſiaſticum. 323.c
Iudicio Eccleſiaſtico quis pręficiendus. 324.d
Iudicium quare Epiſcopis competit. 325.a
Iudith omnibus diebus vitæ ſuæ ieiunabat præter ſabbata. 125.d
Iudith ſecretum cubiculum ſibi fecerat ad orādum. 203.e
Iuga boum conficiebat Ieſus. 53.b
Iulia ex Bethſaide dicta. 76.b
Iulia Druſi filia interempta. 429.c
Iulia Auguſta ornat templum aureis phialis & calicib. 213.e
Iuliadis ciuitas in regione Abilina. 318.d
Iuliani Apoſtatæ error. 9.b
Iulianus Apoſtata quid de Chriſto deſcripto. 30.a
Iulianus Apoſtata quid a Chriſtianis acceptum ſeruauerit. 175.c
Iulianus Apoſtata interfuit Epiphaniæ feſto. 38.e
Iulianus Apoſtata templum reſtaurare conatur. 500.e
Iulianus Apoſtata exequiarum honorem in ſuas partes transferre ſtuduit. 175.c
Iulianus Epiſcopus Toletanus falſo cognominatus Pomerius. 28.b
Iulius Centurio Paulum humaniter tractat. 421.b
Iulius Centurio Paulum ſeruat. 422.c
Iulius vindex rebellat contra Neronem in Gallijs. 488.c
Iulius Archelaus. 505.a
Iulius Marathus. 6.d
Iulij Africani libri de Temporibus, 463.e
Iunias appellatur Apoſtolus. 375.e
Iunius Scribonianus finem Principis per Chaldæos ſcrutatus. 503.a
Iunius Sillanus veneno ſublatus. 318.d
Iupiter creditus Barnabas. 262.b
Iure antiquo Romanorum omnes cenſum ſoluebant cuiuſcumque ætatis & ſexus. 22.b
iuriſdictionis nulla facta diuiſio apud Apoſtolos. 276.d
Ius Eccleſiæ ſcriptum, & non ſcriptum. 295.a
Ius non ſcriptum antiquius. 295.b
Ius Romanorum. 295.a
Iuſtificatio hominis nō ex lege, ſed per fidē Chriſti. 277.d
Iuſtinianus Imperator ieiunium ſeruat. 138.c
Iuſtini & Origenis ſententia de Magis. 35.a
Iuſtini locus de Simone mago. 236.e
Iuſtinus martyr Apoſtolorum temporibus vicinus. 111.e
Iuſtinus philoſophus ab incognita perſona Chriſtianam fidem edoctus. 151.b
Iuſtinus martyr quid de deſcriptione cenſus ſub Quirino. 33.b.c.
Iuſtinus martyr fuit gentilis Simonis magi. 183.b.237.b
Iuſtinus martyr de ſanctis ante Chriſtum quid dicat. 1.c
Iuſtinus martyr Samarita. 183.b
Iuſtinus decipi non potuit de Simonis ſtatua. 236.e
Iuuenalis quid de Iudęis. 524.c
Iuuenalis de magico volatu. 465.a
iuuenalis de tormentis Chriſtianorum. 458.a
iuuenalis de Domitiano & Chriſtianis. 534.b
iuuenalis Hieroſolymorum Epiſcopus. 263.d
iuuenalis carmen de Berenice. 420.b
iuuentus contra Herodem concitata. 46.e
iuuenes in Herodem conſpirantes capti fortiter agunt. 47.a
izatę Regis filij a Tito ſeruantur. 497.d
izates filius Helenæ Reginæ Adiabenorum, Iudęorum fami ſubuenit. 238.a
quomodo ad Iudaiſmum conuerſus. 238.e

L

L*Aborantes quinam fuerint in Eccleſia miniſtri.* 169.b.241.e

Labrum æneum factum a Moyſe de ſpeculis mulierũ. 13.a
Lac pro ſanguine fluxit e ceruice Pauli abſciſſa. 478.e
Lacedæmones ab Abraham ſe originem ducere gloriatur. 167.e
Lacedęmonum Regis litteræ ad Oniam Pontificem. 167.e
Lacenæ mulieres laudatæ, & velatę. 340.b
Lacrymas fundit Ieſus e monte Oliueti. 100.d
Lacus Geneſareth deſcriptio. 75.e
Lacus Geneſareth, lacus Tiberiadis appellatus. 76.a
Laici qui dicti. 240.e
Laici a pſalmodia ſemoti, & cur. 287.b
Laicos homines dæmones eiceiſſe. 308.d
Lamiam horti. 218.a
Lamina aurea in capite ſummi Pontificis. 171.a
Laminæ ante limina eccleſiarum affigi ſolitæ. 401.b
Lampades cum delphinis. 394.b
Lampades diuinitus accenſa. 395.c
Lampades accendunt Sarraceni in Chriſti honorem. 42.b
Lampadius Vrbis Præfectus in pauperes liberalis. 477.e
Lampadum oleum mira operatur. 306.c
Lana Laodicenſes pręſtantiſſima. 448.c
Languens in piſcina quando curatus. 79.b
Laodicea triplex. 432.a
Laodicea terræmotu proſternitur. 448.b
Laodicenę oues. 448.c
Laodicenæ Eccleſię Angelus cur in Apocalypſi de veſtimentis admonetur. 448.b
Laodicena Synodus qualem Angelorum cultũ prohibuit. 435.b
Laodicenum Concilium de Agape. 354.c
Laodicenſibus an ſcripſerit Paulus. 432.a
Laodicenſibus an Paulus prędicauerit. 433.b
Laodicenſium lanę Mileſiis præſtant. 448.c
Λαὸς apud Græcos, populus apud Latinos, vnde Laici. 240.e
lapidatur Paulus. 262.e
Lapidem ſepulchro Chriſti ſuperpoſitum ſeruare veſtigia ferreorum vinculorum. 131.b
lapides templi indelebili nota ſanguis Zachariæ conſperſit. 43.e
lapides, quibus lapidatus eſt Stephanus, vbi poſiti. 173.a
lapidibus obrutus qui ſabbatum violauit, in exemplũ aliorum. 165.c
lapis, ſuper quem panni Chriſti exiccati. 41.a
lapis, qui Domini continebat impreſſa veſtigia, a quibus ſublatus. 155.e
lapis ſuper quem Stephanus lapidatur, in magno honore habitus. 307.a
lapis vnus, quo Stephanus percuſſus eſt, Anconam tranſlatus. 173.a
lapis inuentus in inſula Tiberina Pont. Gregorio XIII. inſcriptus Simoni Deo Sancto. 235.b
lapſus multorum in dubiis Scripturis vnde. 151.d
laſæa ciuitas maritima Cretę. 421.c
lateranenſis eccleſia vnde dicta. 461.c
Latina lingua vtebantur potius Romani nobiliores, quàm Græca. 254.c
latina lingua ſententię ferebantur. 55.c
latina lingua recitari ſolitę Pontificiæ litterę. 55.d
latina lingua loqui ſoliti legati. 55.c
latina lingua primum locum obtinet in ſacris. 55.d
latina lingua vtebantur magiſtratus. 55.b
latine Græcis Romani reſponſa dabant. 55.c
latinę linguæ honos per omnes gentes diffuſus. 55.c
latini abſtinent a ſuffocatis. 276.b
latinius laudatur. 317.a
latomiæ carceres Syracuſarum. 385.b
laudare Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctũ, ex Apoſtolica traditione. 287.a
laudatus Epiſcopus Carthaginenſis. 232.c
laudes canendi vſus. 436.d
laudes virginitatis. 333.b
lauretana domus. 50.c
Lazari mendici hiſtoria. 97.d
lazaro pauperi eccleſię erecta. 97.e
lazarus diaconus. 165.d
lazarus reſuſcitatus. 99.a
diutius vixit. 99.c
lazarum, Mariam Magdalenam, & Martham cum ſociis Marſiliam appuliſſe. 179.c
lectiones in Miſſis Græcorum primum Latine, tum Græce recitatæ. 55.c
legalia ad tempus permiſſa. 396.c
legalia quando ſublata. 396.b
legalibus an ſit opportune vſus Petrus. 278.c
legata ab Herode relicta diuerſis. 46.d
legati loqui ſoliti Latina lingua. 55.b.c
legati Iudæorum ad Tiberium contra Pilatum. 60.a
legati Romanorum miſſi Erythras ad quærenda carmina Sibyllina. 6.a
legati decem a Iudæis ad Neronem miſſi. 181.a
legatio Samaritanorum & Iudęorum aduerſus Archelaum. 54.b
legatio Iudæorum ſub Varo ad Auguſtum. 49.d
legatio Titi Corinthum. 383.d
legatio Concilij Synedrin ad Ioannem. 65.c.d
legatio ad Antiochenos in Concilio Hieroſolymitano decreta. 274.a
lege Titia quid cautum. 292.d
lege probibita ſpectacula gladiatorum & ferarũ. 429.b
leges Auguſti contra cælibatum. 51.b
leges Tiberij aduerſus magos & diuinatores. 57.a
leges Tiberij de veſtibus ſericis. 57.a
leges Apoſtolorum barbaros domant. 228.c
leges Eccleſiaſticæ non humano tantum, ſed Spiritus ſancti ſuffragio inſtitutæ. 283.d
leges non ſcriptæ ſcriptis prẹſtantiores. 295.b
leges coniugij. 329.b. 330.b.e
leges prohibentes ciuem Romanum flagellari quæ. 416.a
legibus ſcriptis & non ſcriptis Reſpublica adminiſtratę. 295.a
legio Chriſtianorum orando victoriam reportauit. 405.a
legio ſexta Ferrea cognomine dicta. 82.d
legionis Italicę milites non omnes Itali. 203.b
legis interpretatio apud Hebræos triplex. 82.a
legitima eccleſia apud Iudęos quę. 365.b
Legitimum templum vnde dignoſcitur. 73.d
leo Papa nec ſubdiaconis Gręcorum vti vxoribus permiſit. 379.c
leonis Imp. decretum contra comedentes ſanguinẽ. 276.a
leproſi viri decem Domino occurrunt. 95.d
leui ex ſtirpe Dauid genuit Melchi & Panther. 10.e
leuitarum apud Iudæos ciuitates ſeptuagintaocto. 339.c
leucius Manichæus, ſiue Seleucus, Actus Apoſtolorũ falſos deſcripſit. 25.d
lex de vſu linguæ Græcæ non recepta. 55.b
lex Tiberij de pudicitia ſeruanda. 58.a
alia Domitiani. 517.e. & ſeq.
lex Tiberij aduerſus hiſtriones. 57.e
lex Tiberij de damnatorum morte proroganda. 57.e
lex de non caſtrandis maribus. 517.e
lex de comedendo agno. 104.d
lex de non ducendo vxores in prouinciis excluſa eſt. 60.c.d
lex de caducis hereditatibus Poppæa nomine. 23.a
lex naturæ omnium antiquiſſima. 295.b
lex ſcripta quid. 295.a
Lex feſtorum Gentilium. 401.d
Lex de pallij vſu inter Romanos. 55.a

Lex Cretenſium cęlibatum non admittebat. 377.a
Lex duodecim tabularum de pœnis debitorum. 95.b
Lex duodecim tabularum quid contra legem Valeriam, et legem Porciam. 477.c
Lex Iudaorum & vela in Palatio Veſpaſiani condita. 503.b.513.b
Libellus manuſcriptus de tranſlatione ſudarij Veronicę in bibliotheca Vaticana aſſeruatur. 131.c
Libellus de Septuagintaduobus diſcipulis Hippolyto tributus. 232.c
Libellus de Tranſitu Mariæ Virginis apocryphus. 265.a
Liber de Pontificibus nomine Damaſi qualis. 485.a
Liber Damaſi de Pontificibus contradictionis arguitur. 485.c
Liber de Infantia Saluatoris reiectus. 41.b.53.a
Liber Enoch cuius auctoritatis. 462.d
Liber de Stirpe Mariæ reiectus. 9.b
Liber Recognitionum Clemētis ab omnibus Patribus proſcriptus. 204.e
eumdem librum alij Circuitus & Periodos appellant. 204.e
Liber nullus contemnendus, ſi alia requiſita adſint. in pręfa. pag. 3.d
Liberi homines fuſtibus cædebantur, ſerui flagellis. 118.d
Liberius Maximus Iudæorum terram vendit. 504.a
Libo Druſus Prætor Vrbanus ſe ipſum necat. 57.b
Librariorum error circa annum natalis Domini in Euſebio. 24.e
Libræ triginta argenti fuit ſumma argenteorum quibus vē ditus eſt Ieſus. 103.b
Libri ex auctoritate Eccleſiæ approbandi. 232.c
Libri Petro & Paulo & alijs Apoſtolis falſo adſcripti. 233.d
Libri apocryphi. 233. per totum.
Libri hæreticorum comburendi. 318.a
Libri magiæ igni traditi. 318.b
Libri magiæ lege prohibiti. 318.a
Libri de magia ad Petrum & Paulum apertiſſimi mendacij conuincuntur. 234.d.e
Licinij edictum de bonis Eccleſiæ reſtituendis. 339.d
Lignorum ſonitus quod ſignum, quando, a quibus, & quomodo vſurpatus. 402.d
Liguriæ Barnabas Euangelium prædicauit. 283.a
Lindanus Epiſcopus Ruremundenſis inſigniter laudatus. 301.e
Lingua Græca, & Latina promiſcue. 55.b
Lingua Latina vtebantur magiſtratus. 55.e
Linguarum confuſio. 226.e
Linguarum genera quæ. 157.e
Linguarum donum datum Apoſtolis, & quomodo. 253.a
Linguarum omnia genera omnibus Apoſtolis data. 157.c
Linguarum donum propter duo. 253.a
Linguas exteras Iudęi non admittebant. 252.d
Linguæ Latinæ prærogatiua. 55.e
Linguis loqui, & prophetare quid differant. 253.b.e
Lini Paulus meminit. 486.d
Lini & aliorum Pontificum anni quomodo numerandi. 514.c.d
Lini ordinationes, & ſepultura. 515.a
Lini nomine Acta Petri & Pauli deſcripta erroribus referta. 477.a
Linus Paulo miniſtrat, & Petro ſuccedit. 428.b
Linus cuius nationis & patriæ. 484.e
Linus an Petro ſucceſſerit in Pontificatu. ibid.
Linus an Petri corepiſcopus. ibid. 485.c
Linus primus poſt Petrum ſedit. ibid.
Linus & Cletus ſederunt ante Clementem. 487.b
Linus & Cletus corepiſcopi. ibid.
Linus & Cletus quomodo viuente Petro ſediſſe dicantur. ibidem.
Linus quo anno Domini martyrio coronatus. 514.c
& quo anno ſuę ſedis. ibid.
eius Pontificatus. 515.a
Linteum Petro in viſione oſtenſum quid ſignificet. 204.b
Linteum quatuor ſummiſſum initijs. 204.b.276.d
Litaniarum vſus. 405.d
Lites ad Epiſcopos deferri ſolitæ. 328.c
Litterę Abagari ad Ieſum. 74.d
Littera Capitonis ad Caium contra Iudęos. 207.d.
Littera Agrippę Regis ad Caium pro templo & ciuitate. 212.a
Littera Claudij ad Fadum de ſtola ſacra Iudæis relinquenda. 268.d.e
Litterę Claudij ad Senatum & populum Iudęorum, quæ deprauatæ noſcuntur. 268.e
Littera Apoſtolorum ex Concilio Hieroſolymitano. 274.c
quid ab aliquibus illis additum, quid demptum ſit. 274.d
Litterę Claudij Lyſiæ ad Præſidem Felicem. 417.e
Litterę Cornelij Papæ ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopum. 351.c
Littera Formatę quæ. 512.b
Liturgia Iacobi. 453.a
Locatus Iudæ nepotes ad Domitianum deduxit. 531.e
Loca in eccleſia diſtincta. 349.e
Locorum & perſonarum diſtinctio, & ordo in eccleſia. 349.e
Locus nobilior. 126.e
Locus in quo Chriſtus veſtimenta, vt baptizaretur, depoſuit, eccleſia nobilitatus. 65.b
Locus, in quo Dominus a Ioanne baptizatus, miraculis clarus. 65.a
Locus nuptiarum Canæ Galilæę eccleſia nobilitatus. 69.e
Locus vbi Virgines manebant, erat inter altare & templum. 42.e
Locus orationis Domini in horto eccleſia nobilitat⁹. 114.e
Locus, in quo erant Apoſtoli in die Pentecoſtes, baſilica illuſtratus. 156.b
Locus orationis etiam extra ciuitatem Iudæis & Samaritis. 285.e
Locus ad Aquas Saluias inſignis morte Pauli, & aliorū. 478.b
Locus vbi Paſca a Chriſto celebratum. 103.e
Locus Caluarię. 125.b
Locus Aſcenſionis Domini. 155.d.e
Locus Pauli elucidatus de comitatu mulierum. 334.e
Locus omnis eccleſia, perſecutionis tempore. 351.b
Locuſtæ & mel ſilueſtre quid ſint, opiniones diuerſæ. 63.e.64.a
locuſtæ herbarum ſummitates. 64.b
locuſtę in cibum Aethiopibus, & Parthis. 64.a
locuſtæ inter munda comeſtibilia. 63.e
lois auia Timothei fidelis. 284.d
longa ętas complurium. 512.d.e
longinum cæcum fuiſſe, apocryphum eſt. 130.a
longinus Centurio conuerſus, martyrij palmam obtinuit. 129.e.191.b
longinus teſtis reſurrectionis Chriſti cum duobus militib. 144.d
longinus Centurio qui. 144.c.d
loti Romani accumbebant. 107.e
lotio pedum quando in cœna facta. 104.d
lotio in cœna duplex. 107.d.e
lotio pedum ante conuiuium apud Iudæos. 107.e
loton arbor. 342.a
lotos prius in balneo accumbere conſueuiſſe Romanos. 107.e

Lotos

Lotos fuiſſe diſcipulos Domini, cum cœnę accumberent. 108.b
Luca voce antiqua in Italia bos appellari cōſueuit. 382.d
de Luca obiectionis ſolutio. 259.c
Lucæ conſilium in ſcribendis Actis Apoſtolorum. 194.b
Lucæ ratio in ſcribendo. 288.c
lucę nomen, & miniſterium. 382.d.383.a
lucam Chriſti, & matris eius, ac Petri & Pauli imagines effigiaſſe. 268.c.447.c
lucam eumdem eſſe cum Lucio, Origenes exiſtimauit. 447.d
lucam iuſſu Petri Euāgelium ſcripſiſſe quidam ait. 382.b
lucam martyrium conſummaſſe multi teſtantur. 447.a
lucas non omnia quæ fecit Petrus in Actis recēſet. 170.b
lucas multa acta Pauli prætermittit. 384.e
lucas in Actis Apoſtolorum res, quibus interfuit, exacte conſcribit. 194.b. 260.a.b
lucas quando Paulo adhæſerit. 284.e
lucas pſeudoapoſtolos ſugillat. 381.a
lucas vbi Euangelium ſcripſit. ibid.
lucas bonis ſimilitudinem gerit. 382.d
lucas iterum Romam redijt. 446.e
lucas quo anno Acta Apoſtolorum abſoluit. 446.e
lucas Lucius a Paulo dicitur. 388.e
lucas quo abierit, poſtquam Roma diſceſſit. 447.a
lucas medicus, & pictor egregius. 156.a. 447.b
lucas octogenarius ex oleę arbore ſuſpenſus. 447.b
lucas medicus, & ſcriptor Actorum quid myſtice. 156.a
lucas non fuit perpetuus comes Pauli. 259.c.285.a
lucas an ex ſeptuaginta diſcipulis. 382.d
lucas non Domini, ſed Apoſtolorum diſcipulus. 390.a
lucas in Actis multa magnaq. prętermiſit. 163.a.b
lucas an ille, de quo dictum, Cuius laus eſt in Euangelio, &c. 285.b
lucas quando Acta ſcripſit, quo ordine, & conſilio. 446.d
lucę auctoritas Ioſepho præſtat, etiam Ethnicorum arbitrio. 19.e.20.a
lucę ſcribendi Euangelium occaſio. 285.a.b.381.e
lucæ Euangelium quod ſuum Paulus affirmat. 382.b
lucæ cap. 20. Actuum Græca exemplaria plus habent a Latinis. 395.d.e
lucæ vita compendio deſcripta. 447.b
lucæ martyrium. 447.a
lucæ miracula apud ſuum monumentum. 447.c
lucæ membris vnguentum medicum ſcaturijt. ibid.d
lucę reliquiarum tranſlatio. 447.c
lucerna accenſa ante ſtolam pontificiam. 56.d.190.d
lucerna in die ſabbati accenſio. 243.c
lucernæ interdiu accenſæ. 393.d
lucerna in eccleſia ad quem vſum. 392.e
lucernales pſalmi qui. 286.e
lucernas etiam Gentiles in feſtis accendebant. 393.c
lucernariæ preces. 286.e
lucernarum accenſio feſtum. 395.a
lucianus Chriſtianorum irriſor. 459.a
lucianus Paulum deſcribit. 461.e
lucianus de Trinitate breuiter & aperte meminit. 462.a
lucianus de Peregrino loquens, Chriſtianorum charitatē oſtendit. 510.d.c. & ſeqq.
lucianus Bellouacenſis Epiſcopus. 527.c
lucianus Epicureus. 510.a
lucifer ſtella ἑωσφόρος a Græcis, ab Hebręis Seruha Dued dicta. 140.d
lucina clariſſima femina corpus Pauli honorifice ſepeliuit. 478.e
lucilius Baſſus Herodion & Mēcherum expugnat. 504.a
lucilius Baſſus tria millia Iudæorum incendit. 504.c
lucilla Donatiſtarum patrona. 307.d
lucina elogium. 487.a
lucius Cyrenenſis. 240.b
lucius Pitnanus magię reus. 57.b
lucullus Gręcis barbara admiſcens, Romanum ſe probabat. 55.b
ludibria quæ Ieſus expertus. 116.a
lugduni Herodes exulat. 202.a
lumen titulus epiſtolę cuiuſdam. 12.a
lumina in ſepulchris. 243.c
lumina, & cantus in funere. 174.c
luminaria. Vide ſupra, Lucernę.
luminaria in Eccleſia propter quid. 393.a
luminaria in funere quid. 174.c.d
luna decimaquarta & quinta Paſcha. 105.b
lunę defectus. 47.c
lupicinus Epiſcopus Viennenſis. 351.c
lupus Auguſtalis Præfectus. 504.d
luſtralis aqua. 243.c
luſtralis cenſus vſque ad Veſpaſianum. 21.b.c. 22.d
luſtrici dies qui. 22.c
luſtrum cum cenſu conditum iuſſu Claudij. 271.d
luſtrum poſt annos quinque a Chriſto nato. 22.a
luſtrum vltimum. 512.d
luſtro quolibet Romani populum cenſebant. 21.c
luſtrum nouiſſimum ſub Veſpaſiano. 512.d
lydda vicus inſtar vrbis. 270.e
lydda Dioſpolis appellata. 202.c
lyddę ſancti habitantes. 202.c
lydia purpuraria. 285.e
lympha exigua Iſaiæ precibus ſcaturijt. 95.e
lynceſtis vena vinoſa in Macedonia. 68.d
lyſaniæ tetrarchia. 61.e
lyſaniæ duo. 62.a
Lyſanias Abilinæ Tetrarcha non Herodis filius. 62.a
lyſanias arte Cleopatrę necatus. 61.e
lyſimachus Alabarcha. 218.c
lyſtra ciuitas. 262.b
lyſtram venit Paulus, & Barnabas. 262.b
lyſtram reuertitur Paulus. 262.d

M

MAcedo vir Paulum in ſomnijs deprecatur. 228.a
Machabęi fratres ab Antiocho cruciati. 43.b
Macheruntem Ioannes ab Herode mittitur, atque ibi occiditur. 72.a
Maclianus Regis Britannorum frater ab Epiſcopis excommunicatur, & cur. 380.d
Macrina virgo Thecla dicta. 262.a
Macrobius de adoratione Magorum loquitur. 34.e
Madian & Epha nationes trans Arabiam. 36.a
Marianus tempore Veſpaſiani claruit. 68.d
Magdalel oppidum. 85.a
de Magdalena commentarium Roffenſis. 86.c
Magdalena an vna fuerit, an plures, prolixe diſputatur. 82.e. duas fuiſſe, falſum. 83.c
Magdalena ſoror Lazari, & peccatrix eadem. 84.b
Magdalena quoties vnxit Ieſum. 83.d.85.e
Magdalena cur demum vngit caput Ieſu. 86.c
de Magdalena obiectiones ſolutę. 85.a.b
Magdalena cum ſuis Maſſiliam appulit. 179.c
Magdalenam vnam tantum Eccleſia celebrat. 86.c
Magdalenam cum Lazaro Epheſi egiſſe, falſum. 210.c
de Magdalena Patrum ſententia. 84.a
Magdalenas tres fuiſſe, falſum. 83.b.c
Magna Diana Epheſiorum per duas horas conclamatum. 364.a
Magnus dies ſabbati quis, & cur ita dictus. 106.c
Magi ſtellę ſignum habuerunt ex Balaam. 35.c
Magi qui fuerint. 35.a.b.c

Magi

Magi duo Reges poſt Cambyſem. 35.e
Magi vnde venerint. 36.d
Magi ex ſemine Abrahæ de filijs Cheturæ. 36.b
Magi an Reges fuerint, & quot. 37.b
Magi viſa ſtella iter ſuſceperunt. 38.b
Magi populi in Media. 35.e
Magi cuius magiæ ſtudioſi. 37.c
Magi Meſopotamiam incolentes. 35.d
Magi quo tempore venerint poſt Chriſtum natum. 37.d
Magi in itinere dromedarijs vſi. 38.c
Magi cur illa dona Chriſto obtulerint. 36.c
Magi vbi Chriſtum inuenerint. 38.c
Magi per aliam viam reuertentes, vbi ſunt hoſpitati. 39.a
Magi tres, qui Chriſti præſepe adiere, a Thoma baptizati dicuntur. 231.b
Magi & magia a Tiberio proſcripta. 57.a.b
Magi tertij generis legibus Romanorum damnati. 37.a
Magi ſacerdotes in Perſide regnarunt. 327.b
Magi res abſentes quomodo videant. 537.a
Magia vera ſcientia quæ. 37.a
Magia quæ punitur. 37.a
Magia Ieſu aduentu profligata. 35.a
Magici volatus. 465.a
Magiæ libri Epheſi combuſti. 318.a
Magis ſtellam apparuiſſe ante biennium, falſum. 37.d
Magis ſtella quando apparuit. 38.b
de Magis & ortu ſtellæ meminit Chalcidius Platonicus. 35.d, 37.c
Magiſtratus viri optimi dici ſoliti. 382.c
Magiſtratus Romanorum vti ſoliti Latina lingua. 55.c
Magodia regio. 37.c
Magog, & Maguſæi Perſæ appellati. 35.e
Magos ſeptem regnaſſe, falſum. 35.d
Magorum aduentus. 34.e
Magorum hiſtoria cur adeo diligenter a Matthæo deſcribitur. 34.d.e
Magorum genus in partibus Orientis ex Balaam. 35.c
Magorum hiſtoriam Macrobius perſecutus. 34.e
Magorum nomen vnde deriuatum. 37.a.c
Magos fuiſſe Chaldæos inſtructos a Sibylla. 35.d
Magos fuiſſe Perſarum ſapientes. 35.d
Magos fuiſſe Reges Perſarum, falſum eſt. 35.d
Magos ab Hieſiaſpe Rege ſapientiam didiciſſe. 35.e
Magos cur ex Oriente veniſſe dicant Euangeliſtæ. 36.d
Magos ex Arabia potius veniſſe vnde conijcitur. 35.e
Magos triplicis generis fuiſſe apud antiquos. 37.a
Maiores natu in Eccleſia qui. 401.e
Malcho Ieſus auriculam reſtituit. 115.b
Malleus appenſus ianuis ad ſignum dandum. 224.c
Maltace vxor Herodis Idumæi. 2.c
Mambre quercus famoſa. 19.b
Mamertinus carcer. 467.a
mammona quid. 81.d
Mammonoth apud Hebræos quid. 81.d
Manahen Herodis Tetrarchæ collactaneus. 240.b
Manahemus regali habitu incedens occiditur. 473.a
Manaſſes frater Iaddi ſummi Pontificis. 73.a
Manna quo die pluit in eremo. 29.b
Mannæus Lazari filius ad Titum tranſgreditur. 495.e
Manducare Paſcha vſquequo protendebatur. 105.d
Manducatio Chriſti ſacramentalis. 355.d
Manetes hæreſiarcha, 233.a
Manibus iunctis orare quid ſignificet. 405.a
Manichæi a Paulo ſugillati. 366.d
Manichæi Apoſtolicas paginas violarunt. 234.c
Manichæi duos hebdomadæ dies ieiunabant, & quos. 370.b
manichæi aduerſi nuptias. 67.e
manichæi cur ſabbato ieiunabant. 370.c
manichæorum ſcripturæ apocryphæ. 233.c
manifeſtatio Chriſti poſt reſurrectionem. 42.a
in monte Tabor. 94.e
manus attollere ſolebant orantes. 405.a
manus lauandi ritus innocentiæ ſignum. 119.d
manus impoſitio in pœnitentia. 313.a
manus impoſitio quæ fit tantum Epiſcopi. 181.c
manuum impoſitionis vſus ſuper ordinandos ex veteri Teſtamento. 242.b
manu præmiſſa nonnulli Patriarchæ nati. 1.d
manuum ablutione grauia peccata non abſtergi. 346.c.d
manus abluendi ritus ante preces. 345.d
manuum coniunctione perfectam animorum conſenſionẽ ſignificari. 332.a
maranatha magis Syrum, quàm Hebraicum. 362.a
maranatha quid ſignificet. 361.d
maranatha quid addat ad anathema. 362.a
marci lapſus. 90.a
marcellus de horis canonicis. 107.c
P. Marcius extra portam Exquilinam ob magiam punitus. 57.b
marci Euangelij caput vltimum male in diſcrimen reuocatur. 142.e
marci Euangelium Romæ editum. 251.d
marci Euangelium ex Petri prædicatione exceptum. 254.e
marci Euangelium a Latino in Græcũ tranſlatum. 254.e
marci Euangelij originale Venetias tranſlatum. 255.a
marci plures. ibid.
marci Euangelium a Petro confirmatum, & qua occaſione ſcriptum. 251.c.d
marci Euangelium creditum fuiſſe Petri. 252.a
marci emendatio proficua. 282.b
marcianus Imperator Græcus Latina oratione vſus. 55.d
marcion & Valentinus hæreſiarchæ ſugillant Petrum & Paulum. 277.e
idem fecerunt Porphyrius & Iulianus Apoſtata, & recentiores Nouatores. 278.a
marcionitæ hæretici. 360.e
marcionitæ quomodo pro mortuis baptizabantur. ibid.
de Marco commentum refellitur. 255.e
marco Euangeliſtæ falſò tribuitur præciſio pollicis, quod in Marco anachoreta factum eſt. 255.e
marcus Antonius Iudæam debellauit. 2.d
marcus a Petro genitus in Euangelio. 252.b
marcus cognominatus Ioannes. 156.b
marcus an vnus ex Septuaginta. 252.a
marcus diſceſſit a Domino, & cur. 89.e
marcus a Petro reuocatur. 90.a
marcus num Græce, vel Latine ſcripſerit Euangeliũ. 254.a
marcus Petri interpres. 252.c
marcus quo anno ſcripſerit Euangelium. 251.c
marcus primã epiſtolam Petri ex Hebræo trãſtulit. 151.b
marcus quot annos Alexandriæ ſederit. 255.e
marcus negationem Petri fuſius narrat. 252.b
marcus cur dicatur Matthæi abbreuiator. ibid.
marcus Euangeliſta an idem fuerit cum Marco filio Mariæ, & conſobrino Barnabæ. 255.a.c
marcus Euangeliſta diuerſus a conſobrino Barnabæ. 255.c
marcus Euangeliſta filius a Petro appellatur. 255.c
marcus Euangeliſta an Petri conſanguineus. 255.c
marcus Alexandriam miſſus quando. 247.d
marcus iterum ſecutus Paulum. 255.b
marcus Romam cum Petro venit. 229.e
marcus Epiſcopus Atinæ Galilæus. 230.a
marcus ad Paulum Romam redit. 426.c
marcus Alexandrinam Eccleſiam Petri nomine erexit. 453.b
marcus vbi martyrium conſummauit. 255.a

marcus quo anno mortuus. 251.e
marcus conſobrinus Barnabæ. 255.a
marcus proficit ex ſeueritate Pauli. 281.e
marcus ex Iudæis potius quàm ex Aegyptijs Alexandrinam collegit Eccleſiam. 456.a
Marcus Euangeliſta quo anno martyrio coronatur, ſub quo Imperatore. 453.c
ubi, quo genere martyrij. 453.c
qua ætate, quo menſe, quo die. 453.c.d
Mare aquarum congregatio quælibet. 76.e
Maria Syriaca voce Dominam ſignificat. 11.a.198.e
Maria non ſine coniugio concepta. 11.b
Maria ex repromiſſione. 10.c
Maria, cælum, templum, & thronus. 12.d
Maria quo anno in templo præſentatur, & quamdiu ibi manſit. 12.a
Maria ſacerdotum manibus tradita Ioſeph ad cuſtodiam. ibidem.
Maria cur Angelo reſpondit: Quomodo fiet iſtud? 13.e. 14.b
Maria quo anno ſuæ ætatis peperit. 12.a
Maria virgo nuptui tradita ſacerdotum conſilio. 13.c
Maria Virgo diuino conſilio deſponſata. 14.d
Maria quo tempore ab Angelo ſalutatur. 13.d
Maria Virgo non liberorum cauſa ducta a Ioſeph. 14.b
Maria Virgo XV. ſuæ ætatis anno tradita eſt ſacerdotum manibus Ioſeph ad cuſtodiam. 12.a
Maria Virgo in templo traduxit annos vndecim. ibid.
Maria Virgo vbi nata. 12.b
Maria Virgo cur in templum allata. 12.b
Maria a perpetua virginitate conſecuta eſt cognomentũ. 31.b
Maria Virgo lege ſoluta. 39.d
Maria Virgo ſanguinem & aquam, quæ e Domini latere fluxerat, collegit. 130.a
Maria Virgo Nazareth habitat. 69.e
Maria ſoror Marthæ ad pedes Domini ſedens. 97.b
Maria Magdalena cur caput Domini vnxerit. 86.c
Maria matertera Domini quę. 15.c
Maria mater Iacobi minoris, & Ioſeph, & Iudæ. 15.c
maria Virgo parentibus ſcientibus nec contradicentibus, votum virginitatis nuncupauit. 14.d
maria vbi deſponſata eſt, parentibus redditur. 13.c
maria ſalutatur ab Angelo in domo paterna. 13.d
maria abijt in Montana. 18.d
maria poſt partum an orauerit in templo in loco virginũ. 12.e
maria Virgo nata de ſtirpe ſacerdotali. 8.c
maria Virgo ex Dauidica ſtirpe progenita. 8.b
& Aaronica. 9.a
maria prima omnium votum virginitatis emiſit. 14.b
& quando. 14.a
maria Virgo poſt nuptias Canę Galilęę rediјt Nazareth. 69.e
maria ſine dolore peperit, & abſque obſtetrice. 31.e
maria Virgo ante partum, in partu, & poſt partum. 31.b
maria Virgo virgini Ioſeph commendata. 15.d
maria Virgo in deponendo filio de cruce inſeruit. 130.b
maria Virgo quo anno ætatis ſuę mortua fuerit, varię opiniones. 263.b
maria Virgo Ioſepho ſudarium tradit, vt ſepeliat Ieſum. 130.b
maria Virgo ſua luce clariſſima. 264.b
maria Iacobi vxor Alphęi. 16.c
maria Iacobi minoris & Ioſeph mater. 16.b
maria mater Iacobi & Ioſeph longe a cruce ſtetit. 16.e
maria Alphæi an eadem ſit cum Maria Cleophę. 16.c
maria Cleophæ alia a Maria Iacobi. 16.c
maria Cleophę nuncupata, quòd fuerit filia Cleophæ. 16.e
maria Cleophæ cum Maria Virgine iuxta crucem ſtetit. 16.e
maria Cleophę conſobrina Marię Virginis. 16.c
maria Cleophæ & Maria Salome non ſorores germanæ. 16.c
maria ſoror Moyſi virum habuit Vr. 16.d
maria, & Martha, & alię mulieres ad ſepulchrum Domini. 143.a
maria palus circa quam Eſſęi habitabant. 454.a
Maria Caſſobiliţa laudatur. 523.c
maria Eleazari filia fame impulſa filium comedit. 496.a
mariæ virginitatis integritas. 31.c
S. Maria in Via lata Diaconia hoſpitium primum Pauli Romæ. 424.e
mariæ Virginis votum virginitatis. 13.e.14.a
marię Vox, Virgo, & non mutabitur. 31.b
marię Virginis vndecimo anno parentes obierunt. 14.d
de Mariæ voto ſententię diuerſæ. 15.a
marie Virginis obitus. 262.e. & ſeqq.
marię Virginis hiſtoria. 10.a
mariæ Virginis auxilium ab auctore imploratur. in præfa. pag. 4.a
mariæ impolluta virginitas. 39.e
mariæ epitheton Virgo. 31.b
marię parentes. 10.a
de Marię ortus Seleuci Manichæi inſana commenta. 10.b
mariæ ſorores cur dictę. 10.d
marię voto virginitatis conſenſiſſe Ioſeph, facile eſt credere. 15.a
mariæ purificatio. 39.b
marię Virginis ad Dominum verba poſt mortem filij. 130.b
marię Virginis affectus male expreſſi in tragœdia inſcripta, Chriſtus patiens. 130.b
marię Virginis domus Nazareth Lauretum tranſlata. 50.c
mariæ Virgini prius quàm ceteris apparuiſſe Dominum poſt reſurrectionem. 142.b
de Mariæ Virginis morte quædam ſcripta apocrypha, quædam improbata. 263.a
marię Virginis epiſtolæ quę feruntur apocryphæ. 268.b
mariæ, quàm Ioſeph, genealogię cur non potius deſcripta. 8.b
mariæ Virginis effigies, & mores. 268.b.c
mariam Virginem virginitatem vouiſſe multi teſtantur. 14.b
mariam Virginem virginitatem vouiſſe conijcitur. 13.e
mariam Virginem non arcet Zacharias a loco virginum in templo. 42.e
mariam Virginem vna cum Ioanne in Aſiam profectam. 230.b
mariam Virginem cum Ioanne Epheſi habitaſſe. 230.b
mariam Virginem collegiſſe ſanguinem & aquam, quæ e Domini latere fluxerant. 130.a
mariam Virginem conſtanter egiſſe in morte filij ab initio vſque ad finem. 130.a
mariam Virginem ſexageſimotertio ætatis ſuę anno diem obijſſe, traditio habet. 263.b
mariam Virginem velut Enoch & Eliam tranſlatam Epiphanius inſinuat. 264.d
mariam Iacobi matrem & Ioſeph fuiſſe vxorem Ioſeph marię ſponſi, falſum. 16.b
marians Scoti & Cuſpiniani de anno Natalis Domini ſententia. 24.c
marcianus Syracuſis datus Epiſcopus. 230.a
marij crudelitas. 88.b
maro ex Sibylla Cumæa quæ acceperit. 6.c
maro ab Hebræis ali‸ua accipere potuit. 6.d

Maruti-

Marucinus ager. 482.d
Marſou vir prudens. 225.d
Marſus in locum Petronij in Syriæ prouincia ſubrogatus. 220.d
Martha Maria ſoror ſanguinis fluxum paſſa, & a Chriſto ſanata, falſo dicitur. 78.a
Martialis diſcipulus vnus ex Septuaginta. 508.c
Martialis fuit puer ille, qui habebat quinque panes, et duos piſces. 508.c
Martialis Apoſtolorum diſcipulus. 173.c
Martialis a Petro in Gallias amandatur. 508.c
Martialis Galliarum dictus Apoſtolus. 508.c
Martialis quot populos ad fidem conuertit. ibid.
Martialis mortuum ſuſcitauit, & quomodo. 508.d
Martialis epiſtolæ duæ. ibid.
Martialis, qui ad Gallias miſſus eſt, Romam venit cum Petro. 230.a
Martialis quando moritur. 508.c
Martialis poetæ carmina in laudem Domitiani. 519.a, 524.b.c
Martialis horti vbi. 479.d
Martinianus & Proceſſus a Petro baptizati. 467.a 476.a
Martinus Regi presbyterum prætulit. 326.c
Martinus a Maximo Imperatore cõmunio exceptus. 326.a
Martyres cur ſub altari clamare dicantur. 305.a
Martyres ſub Domitiano inſigniores qui. 534.d
Martyribus non ſacrificamus. 401.c
Martyribus facinoroſi miſcebantur, vt ditarentur. 511.b
Martyres ſub Nerone poſt Petrum. 487.d
Martyres ſub Domitiano qui. 534.d
Martyrij S. Thomæ vetus monumentum. 347.d
Martyrium quid. 351.a
Martyrium Eunuchi Candacis Reginæ, & miracula. 185.e
martyrum agones in eccleſiis effigiari ſoliti. 348.b
martyrum corpora quomodo in diuerſis locis vere eſſe dicantur. 306.d
martyrum reliquiæ a Gentilibus diſperſa. 307.b
martyrum cultus loco falſorum deorum inſtitutus. 242.e
martyrum dies anniuerſaria. 400.d
martyrum ſolemnitas. 400.b
Martyrum primitiæ dicti ſunt Chriſtiani ſub Nerone paſſi. 459.b
Maſcizel tyrannus in Africa a Theodoſio profligatus. 171.d
maſſada caſtrum munitiſſimum expugnatur. 504.a
maſſada præſidium Iudæi capiunt, Romanis occiſis. 504.a
maſſagetarum ferinus mos de mactandis ſenibus, & comedendis. 228.d
mater virginis Deo ſacratæ, ſocrus Dei appellata. 341. d
Mater necat filium ad cibum. 496.a
Maternus ſophiſta a Domitiano occiſus, & cur. 518.e
Mathan ſacerdotis filiæ Maria, Sobe, & Anna. 10.d
Mathematici pulſi Vrbe. 303.a
Matribus honor habitus. 11.b
Matrimonia clandeſtina prohibita. 331.a
Matrimonij ſacri ritus. 330.c
Matrimonij Miſſa ſacrum. 330.d
Matrimonio iungere nõ licebat nec femina alterius tribus virum, nec viro alterius tribus feminam. 8.b
matrimonium ſacramentum. 330.b
matrimonium nõ ſine ſacerdotis præſentia cõtrahi. 330.c
matrona dum ingreditur eccleſiam non purgata, a demone arrepta eſt. 346.c
mathæi Euangelium quo anno ſcriptum. 206.b
& qua occaſione. 206.b
quibus expoſcentibus. 206.c
initium cur ita ſumptum. 206.d
exſcriptum ab Apoſtolis. 206.d
a Iacobo fratre Domini Hieroſolymis explanatum. 206.c.d
cum Barnaba ſepultum, & quo anno inuentum. 206.d
a Hieronymo tranſlatum. 206.e
a Nazaræis deprauatum. ibid.
matthæi Galeni error in expoſitione Dionyſii Areopagitæ. 263.e
matthæus ſequitur Dominum. 77.b
matthæus Apoſtolus carnibus abſtinebat. 367.d
matthæus in Aethiopiam miſſus. 231.d
matthias ſummus ſacerdos rem diuinam facere vetitus. 62.b
matthias Aethiopiam petit. 232.d
matthias Apoſtolus librum de traditionibus ſcripſiſſe dicitur. 297.b
matthias margalothi legis æmulator. 46.d
matthias ſeditionis auctor viuus exuſtus ab Herode. 47.c
matthias Theophili Pont. max. apud Iudæos. 18.c
matthias Pont. nocte pollutus ſomnio, vicarium ſubſtituit in ſacris obeundis. 47.c
matthias abrogatus ſummo Pontificio. 47.c
matthiæ Apoſtoli electio. 156.c
matureа appellatur Virginis habitatio in Aegypto. 41.b
matutinæ horæ conuentum referunt a Paulo præſcriptum. 359.c
matutinæ laudes. 286.d
matutinum officium quid repræſentet. 359.c
mauritania in duas partes diuiſa. 237.c
in mauritaniæ Eccleſia bigamos ordinari non eſt permiſſum, etiam vrgente neceſſitate. 380.c. & ſeq.
maximianus Epiſcopus Syracuſæ. 356.e
maximus hoſtis monothelitarum. 356.a
media nocte ſurrexit Dominus, & Patrem hymnis celebrauit, atque idem nos tunc facere docuit. 160.b
media nocte venturum Dominum ad iudicium. 286.b.c
medico non eſt opus bene habentibus. 77.b
medicus animæ diligenter inquirendus. 311.c.d
mediolanenſis Eccleſiæ conſuetudo in pſallendo qualis. 438.b
mediolanenſem Eccleſiam erexit Barnabas. 283.a
meir doctor Phariſæorum. 3.b
mel ſilueſtre ſumme amarum. 64.a
melania ſenior Theclæ nomine decorata. 262.a
melania Romana clariſſima femina. 63.d
melchi filius Leui, frater Pantheris. 11.a
melchiſedech vbi regnaret. 70.e
melchiſedech typus Chriſti. 111.e
melchiſedech Regis dignitas. 338.c
melchiſedechiani hæretici. 300.d
melitæ ſerpentes veneno carent, non natura, ſed gratia. 422.d
melitæ Paulus hiemauit tribus menſibus. 422.d
melitæ quid paſſus Paulus. 422.c
melitæ Pauli miracula. 422.d.e
melitam Paulus venit. 422.b
melitoni Sardenſi Epiſcopo libellus de Tranſitu Virginis falſo tributus. 265.a
melitonis Sardenſis Epiſcopi liber apocryphus. 226.a
membra Eccleſiæ ante Chriſti aduentum quæ. 1.d
memoria Eccleſia dicta. 351.a
memoria Chriſti in Aegypto. 41.a
memoria antiqua de vſu ſacrarum imaginum. 348.b
memphi vrbs Aegypti. 19.a
menander Simonis magi diſcipulus quid ſuis polliceretur. 507.e
meneherus & Herodion caſtella expugnata. 504.a
mendicantes Iudæi quomodo deſcripti. 524.d
menna Conſtantinopolitanus Epiſcopus. 225.d

Mendum de voce Hieremiæ in textum Matthæi illapſum. 103.e
Menologium Græcorum. 29.a
Menſa quadra apud poetas quæ. 391.a
Menſa in templo Hieroſolymitano. 17.e
Menſa in eccleſia quæ. 239.b
Menſa pura quæ. 352.e
Menſa communis & ſacra temporibus Apoſtolorum ſimul iungebantur. 168.c.d
Menſa duplex apud Apoſtolos. 168.c
Menſa ſacra diſtincta a communi. 351.d.e
Menſa quas quæſtiones apud Chriſtianos haberet. 353.a
Menſam communẽ Chriſtus ſacræ præpoſuit, & cur. 351.e
Menſa quibus diaconi inſeruiebant, fuerint ne ſacra, an communes. 168.c
Menſæ Chriſtianorum deſcriptio. 352.e. & ſeq.
Menſe Martio Dominum paſſum, communis ſententia. 134.e
Menſis & dies quo Chriſtus eſt paſſus. 134.e
Menſurius Epiſcopus Carthaginenſis. 307.d.511.c
Mercurius Triſmegiſtus. 5.c
Mercurius creditus Paulus. 262.b
Meretrices apud Iſraelitas permiſſæ. 84.d
Meretrices vagæ. ibid.e
Meritoria Taberna typus Eccleſiæ. 7.d
Meroe metropolis regni Aethiopiæ. 327.b
meroe ſumma poteſtas penes ſacerdotes. 327.b
meſopotamenus Balaam. 36.a
Meſopotamiam Simon petit. 232.b.
meſſala Præſes Syriæ. 20.d
meſſalina Auguſta vxor Claudij. 271.b
meſſalina Auguſta quo anno occiſa. 271.b
meſſalini Conſulatu naſcitur Chriſtus. 24.a.25.a.b
meſſias haberi voluit Veſpaſianus, & vnde colligitur. 513.e
metallotheca Vaticana. 122.b
metaphraſtes erroris arguitur de tempore Simonis magi. 229.d.232.c.236.a
metellus Creticus nomen familiæ ſuæ reportauit. 188.e
michael Archangelus Eccleſiæ protector. 435.a
michael Glycas de S.Luca. 447.c
michael Imp. calumniator linguæ Latinæ. 55.c
michael mercatus celeberrimus ætate noſtra philoſophus. 122.a
michaelis Mercati ſtudio Metallotheca Vaticana conſtructa. 122.b
michaelis Imp. temporibus extabat epiſtola integra Ieſu ad Abagarum. 75.a
michaelis Archangeli cultores Coloſſenſes. 435.a
michaelis Archangeli oratorium a pijs erectum. 434.e
michaelis manifeſtatio in Conis facta. 435.b
michæas loquitur de turre Ader. 33.c
midraſtelim omnes cibos adueniente Meſſia Hebræos comeſturos dixit. 274.b
miletum pro Melita. 414.e.423.a
miletum in Creta euerſum a Gnoſijs. 423.b
miletum Cariæ vrbs. 395.d
miliareſium donatiuum militare. 103.b
militares teſſeræ quæ. 226.d
milites cohortales Archelai occiſi. 48.e
millenarius Ioannis gloriæ perpetuitatem ſignificat. 531.c
minæorum hæreſis. 506.b
miniſterium quotidianum quod. 168.c
miniſterium ſepulturæ non prohibitum Iudæis die feſto. 107.b
miniſterium diaconiſſæ. 169.d
miniſterium, a quo Græcorum viduæ videbantur excludi, quodnam fuerit. 168.a
miniſtrare, pro ſacrificare, apud Lucam. 242.a
miniſtri ſacræ menſæ diaconi. 168.c
miniſtri tabellarij. 241.a
miniſtri laborantes dicti. 169.c
miniſtri inferioris ordinis in templo ſortiebantur miniſteria. 18.b
P. *Minutius Præfectus annonæ.* 477.d
minutius Felix pro Chriſtianis. 275.b
miraculum olei cur Tranſtiberim factum. 7.d
miracula tria in Epiphania recoluntur, an eodem die facta. 69.b.e
miracula Chriſti, quæ non videntur ſcripta. 88.e
miracula Romæ facta accidiſſe ipſo Chriſti natali die, falſum. 7.c.d
miracula edita in loco Aſcenſionis. 155.d
miracula præclariora a Petro edita. 166.a
miracula de oleo lampadarum. 394.a
miracula de ceris Agnus Dei. 394.d
miracula facta in Aegypto, illuc Ieſu allato. 40.b.e
miracula Veſpaſiani ex præſtigijs Tyanæi. 492.e
miracula Veſpaſiano tributa, miracula non ſunt. 492.e
miracula de vmbra Petri quid myſtice. 166.b
miracula diei Dominici. 69.c
miracula ex reliquijs. 305.e
miracula dijs Gentilium attributa qualia. 493.c
miracula Anconæ per Stephanum facta. 373.b
miraculis Petri prædicatio adiuncta. 159.b
miraculo tranſlatæ domus, & montes. 50.e
miraculorum Ieſu per totã Syriam fama diuulgata. 73.d.e
miraculorum gratia, & intelligentia Scripturæ, ſunt dotes Eccleſiæ. 150.e
miraculum de mutatione aquæ in vinum quo die. 68.b
miraculum primum Chriſti, mutatio aquæ in vinum. 69.d
miraculum de mutatione aquæ in vinum, & baptiſmus Chriſti eodem anno. 68.e
miraculum ſecundum Ieſu, curatio filij Reguli. 73.e
miraculum ab hæreticis nunquam factum reperitur. 150.d
miraculum de cruce S.Thomæ apud Brachmanos. 347.b
miſſa ſacrificium dicitur. 113.b
miſſa Iacobi. 452.e
miſſa quid ſignificet. 113.a
miſſarum veſpertinarum vſus. 113.c
miſſas agere Chriſtianis neque in cryptis permittebatur. 113.b
miſſæ nomen a quibus auctoribus vſurpatum. 113.a
miſſæ vocis vſus in Romana Eccleſia. 113.b
de *Miſſæ longitudine conquerentes qui.* 438.b
mitra ſacerdotalis qualis fuerit. 171.e
de *Mitra S.Ambroſij epigramma Ennodij.* 171.e
mitræ ſub noua lege diuerſæ ab iis, quæ fiebant in veteri, & diuerſum repræſentant myſterium. 171.c
moab ciuitas in Arabia. 36.a
moabitarum Rex Balac. 36.a
modeſtiæ officio contineri haud patiuntur mulieres. 341.a
modeſtia Apoſtolorum. 364.a
monachi comati arguuntur. 411.e
monachi deſides qui, & qui operoſi. 293.e
monachi qui nunc ſunt, antiquam Eccleſiam æmulantur. 453.e
monachorum princeps Ioannes Baptiſta. 64.b.c
monarchia Petro collata, & in eius ſucceſſores propagata. 149.a
monaſticam vitam Anna vidua excoluit. 40.a
monaſticæ tõſuræ deriſores ſeueriſſime a Deo puniti. 411.c
moniales Alleluia ſigno conuocari ſolitæ, vbi. 402.e
de *Monogamia hæreſis Montaniſtarum, & Tertulliani.* 72.d
monogamos fuiſſe ſacerdotes in lege veteri. 381.b
monogamos Paulus cur ordinandos monuit. 377.a

Mono-

monothellitæ hæretici in Chriſto duas voluntates negantes. 267.c
Mons Aluerniæ ſciſſus in terræmotu facto patiente Domino. 129.b
Mons Cęlius Romæ conflagrat. 60.d
Montana Iudæę quæ. 18.c
Montaniſtarum error & falſitas. 72.d
in *Monte Oliueti primum caſtra ſunt poſita contra Hieruſalem, vbi Ieſus fudit lacrymas.* 100.d
in *Monte Tabor creditur facta eſſe apparitio pluſquam quingentis fratribus.* 149.d
Montis Veſuuij eruptio. 515.d
Monte e loco in locum tranſtulerunt plures ſancti. 50.d
Moralia ex Synagoga tranſlata in Eccleſiam cum fænore. 381.b
Moralia p̄cepta ſeruata ab Apoſtolis apud Iudæos. 159.c
Morbus Herodis qualis. 47.d
More maiorum quid ſignificat. 295.a
Mores laicorum incõpoſiti in pſalmis decantandis. 287.b
Mores puerorum turpiſſimi apud Cretenſes. 377.b
Mors prodigioſa Herodiadis filiæ. 88.c
Mortem ſibi conſciuit Varus Germaniæ Præfectus. 51.c
Mortuus ſuſcitatur a Petro. 225.a
Mos quid. 295.a
Mos edendi agnum apud Hebræos, ex antiquo eorum rituali. 109.a.b
Mos Iudæorum diſſerendi de lege. 52.a
mos Apoſtolos cum Chriſto pingendi. 235.a
mos antiquus ſanctorum Chriſtianorum. 164.c
mos fuit Eccleſię, vt Epiſcopus peregrinus ad concionandum inuitaretur. 258.e
moſaici libri incenſi & lacerati. 270.b
moyſi propheticus habuit Balaam. 35.c
moyſi librorũ lacerans miles, ſecuri percutitur. 270.c
mucianus Syriæ Præſes Veſpaſiano adhæret. 492.b
mucianus Veſpaſiano perſuadet, vt philoſophos Vrbe pellat. 509.c
mulier Chriſtiana ſigno Crucis ab arte dæmonum liberata. 76.e
mulier a fluxu ſanguinis liberata quę. 78.a
mulier peccatrix eadem Iudæa. 84.d
mulier in adulterio deprehenſa oblata Chriſto. 95.d
mulier a profluuio ſanguinis ſanata æneam ſtatuam erexit Saluatori. 78.a.b
mulieres miniſtrantes Ieſu quæ. 87.b
mulieres quæ excubabant ad oſtium tabernaculi, quales fuerint. 13.a
mulieres ad ſepulchrum Domini quæ. 143.a
mulieres hæreticas exorciſmos auſas docere. 309.c
mulieres in modeſtiæ officio continere, difficile. 341.a
mulieres Chriſtianas nequaquã ſpeculo vti ſolitas. 341.b
mulieres in eccleſia a viris ſeparatæ. 12.e
mulieres in eccleſia omnino taceant. 360.e
mulieres bene olere, cum nihil olent. 362.d
mulieres Hieruſalem quando dixerint: Beatæ ſteriles. 496.a
mulieri in eccleſia loqui turpe. 388.b
mulieribus quæ doctrinę ratio prohibita. 388.b
mulierum profectio ad ſepulchrum Domini quando. 140.e
mulierum locus in eccleſia ſupra tabulatum. 350.b
multiloquium in oratione damnatum quale. 82.b
multitudo populi foras erat in templo hora incenſi, id eſt, extra primum velum. 17.b
mundi originis anni. 28.a
mundi reſtitutio per Chriſtum. 30.b
mundi finis etiam Gentilibus creditus. 517.a.b
mundi trans Oceanum poſiti, ex Clementis epiſtola. 527.b
mundum igne conſumendum Sibyllina carmina prædicũt. 516.c
munera donata ab Abraham filijs Ceturæ. 36.b
munera Magorum eadem. 36.c
municipia non cogebãtur viuere iure Romanorum. 286.a
municipia colonijs præſtabant. 415.d
munus diaconorum. 168.c
mures aurei apud arcam fœderis. 363.b
murus Hieruſalem cingens triduo a Tito conſtruitur. 495.d
muſca ad vlcus, prouerbium. 316.d
muſica quæ damnata. 437.c. 438.c
muſica inſtrumenta diuerſi generis in eccleſia. 439.a
muſicas leges ſine mutatione publicarum legum mutari non poſſe. 437.d
muſicæ vis. 437.b
muſicę laudes. 437.d
muſonij duo. 509.b
muſonius philoſophus Vrbe pulſus. 510.a. 518.d
muſonius Babylonicus magus in carcerem a Nerone detruſus. 468.c
myrrha vſus probatus. 122.a
myrrham eſſe quam Indi Benzui vocant. 122.b
myrrhati vini loco, vinum felle mixtum Ieſu exhibitum. 121.c
myrrhatum vinum minime amarum. 121.c
myrrhatum vinum vnde dictum. 121.c
myrrhatum vinum pretioſum. 121.c
myrrhatum vinum noluit Ieſus bibere. 125.a
myrrhatum vinum cur Chriſto datum. 121.c
myrrhatum vinum ab ebrietate præſeruat. 121.e
myrrhæ natura. 123.c. 124.b.c
myrrhæ odore vina condita lautiſſima. 121.d
myrrhina vaſa olim in magno pretio. 122.c
myrrhina vaſa apud Orientales ex myrrha confecta. 122.c
de *Myrrhinis auctoris iudicium.* 122.b
myrrhina vaſa vnde materiam habent. 122.a
myrrhinum vinum inter dulcia numeratum. 124.d
in *Myſiam venit Paulus.* 228.a
myſteria nominabant veteres Euchariſtiam. 110.b
myſterium non eſt quod ad populares & vulgares effertur. 182.e
Myſterium Petri viſionis. 204.a

N

NAſon tribus Iudæ princeps. 8.d
Naim viduę filius a mortuis excitatur. 82.d
Nænia, funebre carmen, quod canebatur ad tibiam. 78.d
Næniæ & pectoris tunſiones attemperabantur ad modos tibiæ. 78.e
Narciſſus Domini diſcipulus, Athenarũ Epiſcopus. 388.d
Narciſſus Claudij libertus necatus. 388.d
Nardi vnguentum maximi pretij. 86.d
Nardinum oleum incenſum in eccleſiis. 394.b
Nardum piſticum vnguentum quale. 85.e
Naſcitur Chriſtus in ſpelunca. 30.e
Naſcentes Patriarchę manu præmiſſa quid ſignificarent. 1.d
in *Natali Domini dæmones perterriti.* 33.c
Natalis Chriſti quomodo. 30.b
de *Natali die Domini diuerſæ ſententiæ.* 28.a. & ſeq.
Natalis Domini tempus. 28.d.e
Natalis dies Domini quis apud hæreticos traditus. 28.d
Natalis dies Chriſti quis apud omnes Catholicos. 29.b
Natalis Domini poſt mortem Herodis contingeret, ſi Ioſephum ſequeremur. 27.a
Natalis dies Herodis. 87.d
Natalis Herodis Perſius meminit. 87.e

Natalis

Natalis Virginis quibus Conſulibus, qua Olympiade contigit. 12.b
Natalis S. Theodori martyris, 400.e
natalis S. Felicis. 401.a
natalitia ſanctorum. 399.d
natalitio Apoſtolorum intereſſe debere, 400.d
natalius hæreticus quomodo confeſſus. 311.c
nathanael an idem cum Bartholomæo. 67.b
nathanael non fuit inter Apoſtolos, & cur, 67.b.c
nathanael a Cana Galilæa. 68.b
nathanaelem eruditiſſimum virum Chriſtus non redarguit. 325.d
natiuitas Domini, 30.b
natiuitas Virginis priuilegijs aucta. 10.e
natura docet veram religionem. 517.e
naufragium Melitæ a Paulo paſſum, non eſſe vnum ex tribus in epiſtola ſecunda ad Corinthios enumeratis. 385.a.b
nauigans Iudæus ſuperſtitioſe clauum ſabbato reliquit. 4.e
nauigatio Barnabæ & Pauli. 188.d
nauigatio Pauli in Syriam. 302.c
naumachia ab Auguſto facta. 480.b
naumachij Ethnici poetæ nobilis de virginitate præclara ſententia. 333.d
nauta Iudæus ſuperſtitioſus. 4.e
in Naxo inſula fons vini ſuauiſſimi. 68.d
nazaręi qui. 4.d
nazaręorum ſecta, & ritus. 4.d
nazaræi corruptores Euangelij Matthæi. 206.d
nazaræi Chriſtiani olim. 50.e
nazaręi, id eſt ſancti Dei. 408.d
Nazaræi certo tempore à vino abſtinebant. 408.b
nazaræi voto obligati, ſe Corban nominabant. 302.b
Nazaræi capita radebant. 408.c.d
nazaręi conſortio Ebionæorum infamati. 506.b
nazaræi quouſque tolerati ſunt in Eccleſia. 506.a
nazarenorum Euangelium ex Hebræo a Hieronymo in Græcum tranſlatum. 80.a
nazarenorum nomen remanſit hæreticis. 50.e
nazarenorum hæreticorum duplex genus. 50.e
nazarenum, id eſt Chriſtum Iudęi ſpernentes, Florum mentur. 471.c
nazarenus Chriſtus dictus. 50.d
nazaręorum & clericorum differentia. 408.d
nazaræorum votum. 302.a
nazaræorum hæreſis vnde, & vbi initium habuit. 506.a
nazareth viculus in Galilæa iuxta montem Tabor. 50.e
in Nazareth duæ celebres eccleſiæ. 50.e
nazareth in qua ſit ex duabus Galilæis. 51.a
nazareth relicta, venit Ieſus Capharnaum. 74.a
nazareth Chriſtus reducitur. 50.e
in Nazareth domus S. Mariæ. 50.c
Lauretum miraculoſe tranſlata. 50.c
nectarius a Nouatianis deceptus, vt Socrates refert. 315.a
nectarij factum male interpretati Nouatiani. 316.d
nectarius pœnitentiarium depoſuit, non pœnitentiam proſcripſit. 314.d
Nιανις vox quid ſignificet. 187.e
negatio Petri. 115.e
negatio Petri vbi. 115.e
nephaſoth apud Hebręos quid. 81.d
nepotis hymni. 438.e
neręus & Archilleus a Petro conuerſi. 533.e
nero a Claudio adoptatus. 294.a
nero in Imperio ſuccedit Claudio. 318.e
quot annis imperauit. ibid.
nero veſtigia pedum vnguentis vngebat. 85.e
nero per leonem ſignificatur. 248.b
nero erga Iudæos propenſior. 318.c
nero Agrippam Regem quatuor ciuitatibus donat. 318.d
nero exordio Imperij manſuetiſſimus. 318.d
nero Claudij filium Britannicum veneno ſuſtulit. 373.a
nero quando incontinens factus eſt. 373.a
nero Iſmaelem & Chelciam detinet. 421.a
nero Agrippinę matri mortem infert, 447.d
nero Pallantem interimit. 456.e
nero quid in incendio Vrbis, 457.d
nero Chriſtianos perſequitur. 457.b
nero noua condendæ vrbis gloriam quærere videbatur. 457.d
nero parricida matris, & vxoris, auriga, hiſtrio, & incendiarius. 458.d
nero ad necandos quos vellet calumnijs vſus. 458.c
nero creditus incendiarius. 457.d
nero ſe Vrbem incenſurum prędixerat. 458.d
nero cur Vrbem incenderit. 457.d.458.d
nero Senecæ concedit, vt quam ſibi vellet mortem pararet. 461.b
nero dijs imperare per magiam concupiuit. 464.d
nero Poppæam vxorem ictu calcis percuſſam occidit. 461.c
nero Tyridatem magum ad ſe vocat. 464.d
nero omnis magiæ generis princeps, 464.d
nero probos omnes inſequitur. 467.d
nero Baream Soranum cum filia Seruilia & Thraſeam Pætum interficit. 467.d
nero philoſophos ab Vrbe exegit. 468.c
nero magos mutata ſententia odio proſequitur, & cur. 468.d
nero Muſonium Babylonium magum in carcerem trudit. 468.c
nero vt Iſthmum foderet, in Achaiam nauigauit. 469.e
nero in Olympicis certans, ſuperans omnes aurigas & citharœdos, coronatur. 469.e
nero ex Achaia Romam redijt. 476.d
nero impudiciſſimus. 373.a.467.c
nero Antichriſtus fuiſſe creditus, ſed falſo. 490.b
nero adhuc viuere falſo creditus. 490.b
nero perterritus, a nece Chriſtianorum ſe abſtinuit. 488.b
nero in viſu perterritus. 488.b
nero quando animo conſternatus. 488.e
nero templum Dianæ Epheſinę ſpoliat. 363.d
nero ſub quo Conſulatu obijt. 489.d
nero quibus ex cauſis Petrum & Paulum in carcerem coniecit. 467.e
neronem in fine ſæculi venturum, & ab Antichriſto occidendum, quidam fabulantur. 490.b
neronem ſe eſſe fingens ſeruus multos exterret. 490.d
neronis in menſam fulmen illapſum. 468.d
neroni Simon magus cariſſimus. 464.d
neronis domeſticos nonnullos ad fidem conuerſos. 425.d
neronis ſtagnum vbi. 480.c
neronis clementia. 318.d
neronis tempore lapſus Simonis magi. 236.a
neronis durum iudicium aduerſus Paulum. 424.e
neronis Circus in Vaticano ad equos agitandos. 480.b
a Neronis tempore vſque ad Domitianum nulla in Eccleſiā excitata perſecutio. 486.a
neronis ſæuitia. 456.c
neronis in coniuratos ſæuitia. 461.b
neronis tempore quæ prodigia. 482. d. quid ſignificarent. 482.c
neronis fuga. 489.e
neronis obitus. 489.e

Neronis ſtudioſus Rex Parthorum. 490.d
Nerua a Domitiano in exilium mittitur. 520.e
Nerua Romam reuocatus, a Domitiano Conſul deſignatur. 521.b
Nerua Apollonij Tyanai conſuetudine vſus. 521.c
Nerua Imperium capeſſit. 534.e
Nerua optimus Imperator reſpectu Domitiani. 534.e
Nerua Chriſtianos relegatos reuocat. 534.e
Nerua tributa Iudais relaxat, 535.a
Nerua Traianum adoptat. 540.b
Neruæ edictum, ne liceret impietatis accuſare qui deos nõ coleret. 534.e
Neruæ obitus. 540.e
Neſtorius hæreticus. 230.b
Nicanor vnus ex ſeptem diaconis. 178.a
Nicanor diaconus vbi & quando occiſus. 178.a
Nicaſius Rhotomagenſis Epiſcopus, 527.c
Nicæna Synodus Symbolo Apoſtolorum quæ addidit, & cur. 227.e
Nicæni Concilij canonis, mulierum cum clericis habitationem probibentis, explicatio. 379.a
Nicæni Concilij canon aduerſus bigamos. 381.d
Nicephori error de tempore Euangelij Matthæi. 306.a
Nicephori Chronici error de numero annorum, quibus ſedit Iacobus. 449.a
Nicephorus Epiſcopus Conſtantinopolitanus ad Leonem Tertium dona mittit. 392.d
Niceta Choniata quid de Alexio Imp. 435.b
Nicetius Epiſcopus Treuerenſis naſcitur cum corona clericali. 410.e
Nicodemus Chriſti diſcipulus a Iudæis anathematizatur, de ciuitate eijcitur, & a Gamaliele ſuſcipitur. 178.b
Nicodemus ad Ieſum nocte venit. 70.c
Nicolaitarum errores. 463.c. 464.b
Nicolaitæ impuriſſimi a Petro & Iuda exagitati. 463.c
Nicolaitæ falſo ſibi nomen Nicolai aſſumebant. 463.d
qua occaſione. ibid.
Nicolaitæ beatitudinem in voluptate conſtituebãt. 464.b
Nicolaitæ ſe Gnoſticos nominabant. 464.c
Nicolaitæ in varias ſectas diuiſi. ibid.
Nicolaus Papa Michaelem reprimit in Latinam linguã inſultantem. 55.c
Nicolaus orator pro Archelao & Herode. 49.e
Nicolaus diaconus, Epiſcopus Samaritanorum. 464.b
Nicolaus falſo in crimen adducitur. 463.e
Nicomedes presbyter. 484.b
Nicomedia & Nicæa Bithyniæ oppida. 225.e
Nicopolis ciuitas Emmaus nuncupatur. 145.b
Nicopolis ciuitas iuxta ſinum Ambracium. 373.b
Niſſei equi. 38.c
Nocte naſcitur Chriſtus, & qua hora. 29.b
Noctem flumine purgare quid. 346.e
Nocturnarum vigiliarum quis modus. 287.a
Nocturnæ conuocationes quæ. ibid.
Nomen Ieſu ſuper omne nomen admirabile. 34.c
Nomen quando indebatur infanti a Gentilibus. 22.c
Nomen diuitis epulonis. 97.e
Nomen tetragrammaton quid poſſet. 308.d
Nomen presbyteri etiam Apoſtolis commune. 376.a
Nomina Euchariſtiæ. 110.b.c
Nomina Iudæorum quæ fuerint. 1.e
Nomina diuerſa excõmunicationis, et abſolutionis. 322.a
Nomina ſeptuagintaduorum diſcipulorum. 96.e
Nomina quatuor partium diei apud Iudæos. 137.a
Nomina diuerſa quibus eccleſia appellatur. 351.a
Nomina Hebraica cur in Eccleſia retenta. 362.e
Nomina martyrum inſigniorum ſub Domitiano. 534.d
Nominatim in ſynaxi Chriſtiani requirebantur. 343.d
Nomini proprio filij nomen patris ſubijciebatur. 16.a
Nominum nouorum inducendi forma, cum res exigit, ab Apoſtolis Eccleſia tradita. 220.b
Nonis Ianuarij fontem aquam fluere vini ſapore. 68.c
Norbanus Conſul Romanus. 20.d
Norbani Flacci litteræ pro Iudæis. 213.d
Notariorum munus in Eccleſia. 241.c
Nouatianus hæreticus non fuit chriſmate ſignatus. 182.d
Nouatiani baptizatos non inungunt ſacro chriſmate. ibi.
Nouatores plus tribuunt Ioſepho, quàm Euangelio, 19.d
eorum confutatio. ibid.
Nouatores Ioannem Baptiſtam delicioſæ vitæ infamant. 64.c
Nouatores quæcumque ignorant, blaſphemant. 23.b
Nouatores noſtri ſeculi. ibid.
Nouatores confutati de bonis in cõmune reducẽdis. 165.c
Nouatores abutũtur, vt alij, voce Dominica cæng. 110.a
Nouatores hæretici Chriſmatis ſacramentum negantes. 182.d
Nouatores odio proſequuntur monachos. 454.a
Nouatorum intentio in conſcribenda hiſtoria Eccleſiaſtica. in præf. pag. 1.b
Nouatorum veſania de tempore deſcriptionis factæ a Quirino. 19.d
Nouatorum inſania de Ioanne Baptiſta. 64.c
Nouatorum error de S. Petro confutatus. 91.e
Nouatorum error de vectigalibus a ſacerdote pendendis. 94.c
Nouatorum hallucinatio confutata. 180.d
Noui Iouis illuſtris Caij titulus. 215.a
Nouiſſima hora quæ. 367.a
Nox in quatuor partes diuidebatur etiam apud Iudæos. 137.a
Nubere in Domino quid. 330.d
Nudis pedibus incedere Chriſtiani conſueuerunt. 343.a
Numæ Pompilij ordinatio. 242.c
Numeratio annorum mundi quomodo ab Eccleſia obſeruata. 28.b.c
Numeri abbreuiandi vſus. 96.d
Numerum ciuium Romæ cenſitorum ſub Claudio. 271.d
Numerus hoſtiarum, & comedentium in die Paſchatis. 105.c.d
Numerus Iudæorum fame conſumptorum. 495.a
Numerus occiſorum & captiuorũ in bello Iudaico. 498.b
numidæ Epiſcopi a Petro ordinati. 387.c
Numidius Quadratus Syriæ Præſes. 270.d
Ananiam ſummum Pontificem, & Ananum ducem Romam mittit. 270.e
numiſma cenſus quid differat ab vſuali moneta. 101.a
numiſma cenſus quanti pretij. 101.b
numiſma Titi Imp. quale, 101.b
numiſmata tributorum a cæteris vſualis pecuniæ nummis differebant. 101.a
Nuptias non, ſine miſſa & communione celebrari. 330.e
nuptias & cibos deteſtantes qui, 366.c
nuptiæ occultæ & clandeſtinæ, 243.c. 331.a
nuptiæ occultæ a Chriſtianis damnatæ. 331.a
nuptiæ Chriſti præſentia ſacratæ, 67.e
Nuptiæ ſpirituales. 341.d
de Nuptijs Ioannis Euangeliſtæ ſententia ridicula. 68.a.b
in Nuptiis Canæ Galilææ quis ſponſus. 68.b
Nynenſis appellatus diues epulo. 97.e

O

Obeliſcus in Circo Neronis. 406.e
Obiectiones de eccleſiis ædificandis dilutæ. 344.e
Oblatio panis & vini. 355.e

Oblatio.

Oblatio. Vide ſupra, Collecta.
Oblationes eccleſiaſticorum prouentuum inuidiam Imperatoribus mouebant. 337.c
Oblationes non ſtatim in eccleſiam inferebantur. 355.c
Oblationes non ab omnibus recipiebantur. 355.c
Oblationes offerendæ, vt in altari conſecrentur. 398.d
Oblationes pro defunctis. 175.d. et ſeq.
Oblationum copia. 338.d
Oblationibus ſuſtentati Dei miniſtri. 337.c
Obſeruantia dierum quæ prohibita. 396.c
Obſtetricis teſtimonium de Virg. Maria refellitur. 31.d
Obſtetrix longe a partu Virginis. 31.d
refelluntur apocrypha. 31.d
Occaſum reſpiciebat Dominus in cruce pendens. 404.b
Occidens hieroglyphicum tenebrarum. 404.b
in Occidente clerici barbam tõdebant, & qua de cauſa. 413.c
Occidentem verſus poſiti renunciabant diabolo Chriſtiani, & cur. 404.b
Occiſionem ſignificat anathema. 362.a
Occiſorum & captiuorum numerus in excidio Hieroſolymitano. 498.b
Occurſus feſtum. 40.a
Octaua die nomen imponere, mos fuit Iudæorum atque Gẽtilium. 22.c
Octaua die Chriſtiani lætantur. 397.b
Vide, Dominica.
Octauia honeſtiſſima femina Neronis vxor. 457.c
Octauiani Auguſti obitus. 54.e
Octauius. Vide, Auguſtus.
Octauius ante pugnam Imperator appellatus. 25.b
Octauius Conſul anno ætatis ſuæ vigeſimo. 25.c
Octauius. Vide ſupra, Auguſtus.
Olei & aquæ benedictio. 452.d
Oleo ad inungendos infirmos nullus antiquorum Prophetarum vſus. 451.e
Oleum e Taberna Meritoria. 7.d
Oleum e terra Romæ erupit. 7.d
Oleum lampadum quàm mirabilia operetur. 306.c. 394.c
Oleum ſanctum duplex. 452.a
Oleum infirmorum. 451.e
Oleum ſacerdotali benedictione virtutem diuinam conſequi. 452.a.b
Oleum ad diuina miracula adhiberi ſolitum quod. 452.d
Oliueti mons lampadibus plenus quando. 395.b
in Oliueti monte contra Hieruſalem primum caſtra poſita. 100.d
Oliueti mons adiacet Hieroſolymis a plaga Orientali. 95.d
in Oliueti monte eccleſia aperto cacumine. 155.b.c
Oliueti mons quantum diſtet ab Hieroſolymis. 152.b
Ollulæ Rhodiacæ quæ. 121.e
Olympas & Herodion martyres. 487.d
Olympiade qua natus ſit Dominus. 24.c. 27.b
Olympiades ad ſupputanda tempora perutiles. 24.d
Olympiadum anni vnde numerari ſoliti. 26.d
Oneſimum Gentilem fuiſſe. 440.b
Oneſimus Philemonis ſeruus a Paulo cõmendatur. 440.b
Oneſimus poſt Timotheum Epiſcopus Epheſinus. 440.c
martyrio coronatus. 440.c
Oneſiphorus Pauli hoſpes. 260.c
Oneſiphorus Paulum Romæ inuiſit. 425.e
Onias ſummus Pontifex. 13.b
Onion templum ab Onia ædificatum, & qua occaſione. 504.d
Onion templum Iudæorum in Aegypto demolitum. 504.d
Onufrij Panuinij Faſti vno anno diſcrepant a Faſtis Caſſiodori. 26.c
Onufrius Panninius erroris arguitur. 235.a
Onychina vaſa. 122.c
de Opificio manuum. 292.b
Opificium exercebant diſcipuli Iudæorum. 292.e
Opificium apud quos ignobile. 293.a
Opificium Pauli quod. 293.a
Opinio illa, quod Petrus fundauerit Eccleſiam Romanam priuſquam Antiochenam, refellitur. 194.a
Opinio vulgata de mundi caſu. 516.c
Opiniones de cauſa deperditi Ieſu. 52.d
Opinioni ab Eccleſia receptæ inhærendum. 83.a
Opportunitate bene vſi Chriſtiani. 517.a
Optatus Mileuitanus. 67.a
Optimates vnde. 382.d
Optimi viri titulus in magiſtratibus conſtitutis impartiri ſolitus. 382.c.d
Optimi cognomen quantæ olim excellentiæ. 382.c
Oracula de Vrbis interitu tamquam falſa Tiberius redarguit. 57.c
Oraculum, ſeu logion. 56.e
Oraculum Apollinis Delphici quando & cur occluſum. 6.e
Orando pectus tundere vnde tractum, & quid ſignificet. 405.b
Orans Dominus ab Angelo confortatur. 114.e
Orantes manus extollere, & expandere ſolebant. 405.a
orare ad Orientem, Apoſtolica traditio eſt. 403.d
orare genibus flexis quid ſignificet. 404.d
orare ſtantes ſolent Chriſtiani quando, & cur. ibid.
orare ſedendo, extra diſciplinam eſt. 405.b
orare detecto capite Apoſtoli inſtitutio eſt. 405.a
orare iunctis manibus quid ſignificet. 405.c
oratio Herodis ad Iudæos. 47.b
oratio Domini in horto. 114.e
oratio Pauli in Areopago. 289.c
oratio Gregorij Nyſſeni populi frequentia intermiſſa. 400.d
oratio in Cathedræ Petri feſtiuitate ex Ritualibus antiquis. 244.a
oratione legio Chriſtiana victoriam reportauit. 405.a
orationis horæ tres. 159.d.e
quinque & ſeptem. 160.a
orationis locus. 160.c
oratorij congregatio. 359.e
oratorium. 359.e
oratorium in Vrbe erectum, & eius forma. 359.e
oratorium S. Hieronymi. 359.e
oratorium ſanctæ Crucis in baſilica ſancti Petri. 350.c
oratorium S. Michaelis Archangeli nequaquam ab hæreticis erectum. 434.e
oratorium S. Michaelis Archangeli Coloſſis. 435.a
oratorum mos, manum extendere, & quomodo. 419.e
orbis in inſtitutione quæ facta, ea in eiuſdem reſtitutione adimpleta. 30.b
orbis ſtatus tempore Chriſti. 5.a
orbis deſcriptio facta ab Auguſto, & eius cauſæ. 23.c
orbis deſcriptio geometrica cœpta a Iulio Cæſare, abſoluta ab Auguſto. 23.c.d
orbis terrarum quando metiri cœpit. 23.d
orbis continentia ad Senatum perlata. 23.d
ordinandi cur non bigami. 381.b
ordinatio, & ordo quid. 240.d
Ordinationis myſterium. 242.a.b
ordinatione Catholici ab hæreticis diſcriminantur. 240.e
ordinationes quales fieri ſolitæ ab Apoſtolis. 240.c
ordinationes ex prophetia veniebant. 240.c
ordinationes apud hæreticos quę. 241.d
ordinationes non ſine ſacrificio & ieiunio fiebant ab Apoſtolis. 242.a

Ordinationes Epiſcoporum ex Apoſtolorum traditione, 342.b
Ordines Eccleſiaſtici ſeptem. 240.d
Ordines inferiores non habent ius in ſubiectos, 241.d
Ordines Eccleſiaſticos ab officijs diſtinctos. 241.c
Ordo Iudæorum in ſynagogis. 52.a
Ordo ſeruari ſolitus a Iudæis in publico conuentu, 52.a
Ordo clericorum in plures ordines diſtinctus. 241.a
omnes ab Apoſtolis inſtituti. 241.a
quę ſint eorum nomina ex Ignatio. ibid.
Ordo ſacer ſacramentum eſt. 241.e
Ordo Romanus quo anno Chriſtū baptizatum profitetur. 26.a
Ordo Romanus de cereorum accenſorum ſignificatione. 394.b
Ordo perſonarum in eccleſia, 336.b.349.e
Ordo locorum in eccleſia. 349.e
Ordo in Euchariſtia conficienda, & diſtribuenda. 355.b.c
Ordo in conuiuiis Iudęorum. 89.b
Ordo feſtiuitatum. 399.a
Oriens Chriſtus appellatus. 404.a
Oriens pars mundi ad orandum deſtinata, cur. 402.d
Orientales non quotidie communicare ſolitos. 358.a
Orientales ſacra Apoſtolorum corpora ſurripere attentarunt. 481.c
in Orientali Eccleſia monachos & clericos numquam barba raſos. 413.d
Orientalis Eccleſia vſus de habitatione mulierum cum clericis prohibita. 379.a
Orientalis Eccleſia conſuetudo in pſallendo qualis. 358.b
in Oriente poſitus paradiſus terreſtris. 404.a
Origenes de traditionibus. 298.e
Origenis ſententia de Magis. 35.a
Ornamentum capitis ſummi Pontificis quale fuerit. 171.b
Ornatus capillorum quantum Deo diſpliceat in virgine. 342.a
Oroſii error de tempore cladis Varianæ. 53.d
eiuſdem error de tempore Seiani. 98.d
Orthoſia oppidum. 225.c
Oſculi genus duplex. 250.b
Oſculi vſus apud Romanos, Tiberij lege prohibitus. 249.e
Oſculi ſancti vſus in oſculum tabellæ mutatus. 250.d
Oſculum ſanctum quale. 249.e
Oſculum pacis. 250.a
Oſius Cordubenſis. 348.e
Oſorius de cruce S. Thomæ apud Brachmanos. 347.b
Oſſa gigantum in Hebron. 126.b
Oſſa humana ſparſa a Samaritis per porticus Salomonis, et per totum templum. 73.c
Oſſenorum hęreſis. 4.d. 506.d
Oſtienſis porta, eadem Trigemina dicta, vbi pauperes ſtipē accipere ſoliti erant. 477.d
Otho Imperium arripit, occiſo Galba. 491.c
Otho ſibi ipſe mortem conſciuit nonageſimoquinto ſui Imperij die. 491.c.d
Otreius Epiſcopus Melitenſis. 410.c
Ouoiu vnde dicatur. 267.e
Ouem & hircū mactari non patiebantur Aegyptij. 215.e
Ouidij carmina de conflagratione mundi. 516.e

P

Paci ſimulacrum poſitum. 33.a
Paci Aeternę, inſcriptio templi, & nummi. 33.a
Pacianus antiquus Theologus. 274.e
Pacianus quo Imperatore claruit. 317.a
Pacis templum, commentum de eo refellitur. 32.c
Pacis templum quando erectum. 32.d.513.b
Pacis templum quando collapſum, 32.c.d
Pacis templum quando incendio conflagrauit. 33.a
Pacis templum cur voluerit Veſpaſianus ædificare, 513.b
in Pacis templo repoſita ornamenta templi Hieroſolymitani. 513.b
Pacis oſculum. Vide ſupra, Oſculum.
Pacorus Parthorum Rex contra Romanorum exercitum quid. 456.d
Palæſtina pacem habuit, Herode & Archelao regnante. 19.e
Palæſtina quando dici Iudęa cœpit. 1.e
Palæſtina ſub Syria continebatur. 21.b
Palæſtina diuiſa in tetrarchias. 49.e
Palæſtina & Hieroſolyma Antiochię ſubiacebant, 193.d
Palæſtinæ totius fines. 103.d
Pallas germanus Felicis Iudææ Præſidis. 318.d
Pallas Claudij libertus a Nerone de medio tollitur. 456.c
Palliati atque togati conuiuia accumbere ſoliti. 108.c
Palliati incedebant Chriſtiani. 343.b
Pallij nomen. 55.a
Pallij vſus inter Romanos a quo tempore. 342.e
Pallij forma deſcribitur. 342.d
Pallio vti Romanis non vetitum. 55.b
Pallio non neceſſario Chriſtiani vtebantur. 343.e
Pallium Phariſaicum. 3.d
Pallium, abiecta toga, Chriſtiani induebant. 342.e
Pallium a communi vſu ad monachos ceſſiſſe. 343.b
Pallium ab Apoſtolis accepiſſe Chriſtianos potius, quàm à Græcis. 342.e
Pallium quatuor angulos habebat. 341.d
Pallium Gręcum ad Romanos illapſum. 55.a
Palma quę ad multa ſecula perdurauit. 100.d
Palmę hieroglyphico Iudæa expreſſa. 535.b
Palmarum ramos ferendi mos. 99.e
Pamelius ſcholiaſtes. 32.d
Pan mortis hiſtoria ab Euſebio ex Plutarcho recitata. 129.c.d
Pan vel hominem fuiſſe, & iamdiu mortuum, vel dæmonem, & mori non potuiſſe. 129.e
Pan, quem colebant Gentiles, ex Mercurio & Penelope natum. 129.d
Pan mortuus, Chriſtus Dominus a quibuſdam intelligitur. 129.c.d.e
Pancratius Tauromenij Epiſcopus venit cum Petro Romam. 230.a
Pandia, Diaſia, Dionyſia populari epulo celebrabantur. 243.a
Panes propoſitionis. 17.e
Panis poſt conſecrationem in Euchariſtia efficitur corpus Chriſti. 112.c.d
panis frangendi mentio in Scripturis tantum, cur. 390.e
panis decuſſatus quid. 391.c
panis decuſſati forma. 391.d
panis quadrifida inciſio. 391.a
pantęnus philoſophus Chriſtianus. 231.c
paneade Cęſaream dici voluit Philippus Tetrarcha. 56.a
paneada Phœnices Cæſaream Philippi vocabant. 78.b
paneade a Syrophæniſſa Chriſti imago erecta. 78.b. 346.d
panther filius Leui genuit Barpantherem. 10.e
papias Ioannis diſcipulus. 116.c.d
paphnutius quomodo in Nicæno Concilio pro vxoratis Epiſcopis interceſſerit. 379.b
parabolæ Ieſu diuerſa. 86.e.97.b.e.100.e
parabolæ de decem virginibus, & talentis diſtributis. 101.e
Parabolarum vſus. 82.a
Paradiſus terreſtris in Oriente poſitus. 404.b

Paragorius

Paragorius Epiſcopus vxorem iuſſu canonum reliquerat. 379.a
Paralyticus cur demiſſus per tegulas. 77.a
paraſceue, licet Graca vox ſit, ea tamen vti conſueuere Iudei. 135.a
paraſceue quando deſinebat. 105.e
paraſceue dies, qui Paſcha pracedit, dictus eſt cœna pura. 136.c
paraſceue Paſchæ, id eſt Sabbati, quia cum Paſchate incidit in die paſſionis Domini. 106.b
paraſceue quid eſſet. 106.b
paraſceuē Chriſtiani Græci diem Veneris appellāt. 135.a
parthi & Baſſora a Ioanne fide imbuti. 230.d
parthi locuſtis veſcuntur. 64.a
parthos adijt Ioannes Apoſtolus. 230.d
particulas, quas nos dicimus, buccellas dici ſolitas, 356.c
partitio Iudaorum regni facta ab Auguſto. 49.e
paſcha quando a Domino celebratum. 104.e
paſcha Chriſto vbi paratum. 104.a
paſcha & Azyma eadem die celebrata. 105.b
paſcha & Azyma circa Chriſti tempora poſt æquinoctiū agebantur. 105.c
paſcha qua die menſis celebraretur. 105.c
paſcha manducare quouſque extendebatur. 106.a
paſcha idem quod Phaſe. 106.a.b
paſcha itē dicebantur ſinguli ſeptē dies Azymorū. 106.b
paſcha & paraſceue Paſchę quomodo ſimul incidunt. 107.a.b
paſcha tranſlatum tempore Ezechię Regis. 107.c
paſcha in ſabbatum tranſlatum mere fictitium eſt. 104.d.e. 106.c.e
paſcha Iudęorum nonniſi in plenilunio. 105.c
paſcha a Domino celebratum cum alijs Iudæis commune. 107.d
paſcha intercisum fuiſſe, falſum eſt. 107.c
paſcha primum a Ioanne recenſitum, incidiſſe in annum Domini trigeſimumprimum, & quid inde ſequatur, 133.c
paſcha die Dominico celebrandum, Petrus inſtituit, 396.c
Paſcha & Pentecoſtes nomina retinuit Eccleſia. ibid.
paſcha feſtum non agendum vt Iudæis. 396.b
in Paſchali conuiuio Iudæos bis lauari ſolitos. 108.b
paſchali tempore quiſque hoſtiam mactabat. 105.c.d
paſchalis ſolemnitas diuerſa ab ea, qua eſt Azymorum, 105.b
paſchali tempore obſeſſa Hieroſolyma. 494.d
paſchali feſto curialis homo impurus diuinam vltionem expertus. 346.c
paſchata quatuor poſt baptiſmum Chriſti per annos ſingulos deuoluta. 133.b.c
paſchate ſolum epulari non licebat. 105.d
paſchate a nona hora vſque ad vndecimam mactabant hoſtias. 105.d
paſchata numeranda a primo poſt nuptias in Cana Galilæa celebrato quot. 80.a
paſcha. is die Chriſtus in cruce immolatur. 107.d
de Paſchatis die a Domino celebrato ſententiæ diuerſæ. 104.c.d.e.& ſeq.
paſchatis die hoſtiarum numerus, & comedentium. 105.d.e
paſchatis dies certus apud Iudæos. 107.b.c
paſchatis celebrandi ritus. 105.c
paſſio Chriſti ſacrificium. 111.b
paſſio Thecla qualis. 261.262.
de Paſſione Domini meditationes piæ, & reuelationes. 130.b
paſſionis Chriſti inſtrumenta. 131.b
paſtophorium quid ſignificet. 345.b
paſtophorium quem in eccleſia vſum haberet. 345.b
paſtores ad præſepe Domini quot. 33.b.c
paſtoris nomine titulus erectus in Viminali. 428.b
paſtorum trium nomine eccleſia erecta. 33.e
patulæ quadræ quæ. 391.a
pateram Maximus Imperator Martino ante ſe dare iubet. 336.c
patibulo appenſus, eodem die ſepeliebatur apud Iudęos. 107.b
patmos inſulæ deſcriptio. 522.a
patres vſi Sibyllarum teſtimonijs. 5.e
patriarchæ non capita Eccleſię, ſed membra. 1.d
patrocinium Iudæorum ſuſceptum a Petro. 279.d
patrum auctoritates de veritate corporis Chriſti in ſacramento Euchariſtia. 111.112
paula in ſpelunca Saluatoris quæ conſiderauerit. 30.e
paulę funus. 175.b
paulæ monaſterium. 402.e
pauli natale ſolum. 187.e
pauli conuerſio quando. 171.e.186.b
pauli nomen a quo inditum, quando, & cur. 189.a.b
pauli cognomen Aemiliorum familia. 189.a
pauli raptus quo anno contigerit. 243.d
pauli & Barnabæ contentio. 281.d
pauli peregrinatio, vbi ſoluit Corintho. 302.b
pauli peregrinationis comes quis dictus ſit. 285.b
pauli oratio in Areopago. 289.c
pauli ſudaria quid, & ſemicinctia. 305.a
pauli eloquentia qualis fuerit. 319.320. per totum
pauli cælibatus multis probatur. 336.337.
pauli penula quid. 392.b
pauli admonitio de pace ad Philippenſes. 430.a
pauli oratio ad maiores natu Eccleſiæ Epheſi. 401.e
pauli oratio ad populum Hieroſolymis. 415.b
Pauli nepos inſidias detegit. 416.e
Pauli gratia, virtus Melitæ conceſſa. 422.d
pauli cauſa coram quibus acta Romæ. 423.a
pauli peregrinatio in Aſia bis. 433.b
pauli cum Sila peregrinatio. 283.b.c
pauli ſigillum quod. 444.a
pauli Acta apocrypha quæ fuerint. 445.a
pauli res geſtæ in Hiſpania obſcuræ remanſerunt. 446.c
pauli fuga e carcere. 477.b
pauli ceruice abſciſſa lac pro ſanguine fluxit. 478.b
pauli ætas poſt conuerſionem, 186.e
& ante conuerſionem. 187.c
pauli prædicatio. 187.d
pauli mors quo anno eius vita acciderit. 187.d
pauli natiuitas quo anno fuerit. ibid.e
pauli viſionis tempus. 188.c
pauli prædicatio Damaſci. 189.d
Pauli in Arabiam profectio. ibid.
pauli reditus Damaſcum. 190.b
pauli res geſtæ Antiochiæ. 277.b
pauli verba elucidata, cum ait: In faciem ei reſtiti. 280.d
pauli & Silę preces nocturnæ. 286.b
pauli & Silæ e carcere liberatio. 287.c
pauli pugna cum beſtijs. 304.d
pauli res geſtæ Romæ. 424.c
pauli hoſpitium vbi Romæ fuerit. 424.e
pauli ſepulchrum. 481.e
pauli effigies, & ſtatura. 478.e
pauliani qui. 321.e
paulini carmen de amictu Ioannis Baptiſtæ. 63.d
paulini carmen de tribus miraculis in Epiphania. 69.a
Paulini carmen de canthare in atrio eccleſię Vaticanæ, 345.e

de martyrio Lucæ. 447.b
Paulini carmen de paſtophorijs eccleſiæ. 345.b.c
Paulinus presbyter Barchinonenſis. 349.b
a Paulino Tyriorum Epiſcopo nobile templum erectū. 345.d
Paulo creditum eſſe Euangelium præputij, ſicut Petro circumciſionis, quomodo intelligendum. 274.d
non propterea limitata poteſtas. 276.d
Paulo donantur animæ omnes, quæ ſecum erant in naui. 422.a
quot numero. 422.b
Paulo etiam dictum a Domino ferunt: Denuo debeo crucifigi. 477.c
Paulo vbi Chriſtus apparuit, locus eccleſia nobilitatus. 189.d
Paulum in Hiſpanias profectum, quinam auctores teſtantur, multisq. hæc firmatur opinio. 415.c
Paulus Stephani partus. 173.c
Paulus quid de Sibyllis. 5.c
Paulus ante conuerſionem quid. 186.d
Paulus impugnator ſectæ Galilæorum. 45.a
Paulus Hieroſolymam venit Damaſco. 191.c
Paulus qua occaſione commotus Petro reſtitit. 279.d
Paulus & Silas præcones legū ab Apoſtolis ſancitarum. 283.b.c
Paulus & Silas virgis cæſi. 286.b
Paulus vbi naſcitur, an Giſchali. 188.b
Paulus mittitur ad Ananiam. 151.e
Paulus in Hebræo mirabilem ſonat. 189.a
Paulus de ſe teſtatur, ante abyſſe in Arabiam, quàm ad Apoſtolos Hieroſolymam veniret. 191.c
Paulus per murum in ſporta demittitur. 192.a
Paulus cur ab Areta Regis Præpoſito ad mortem quæreretur. 192.a
Paulus Hieroſolymam aſcendit videre Petrum honoris cauſa. 192.c
Paulus aſcendit Hieroſolymam, vt Euangelium cum Petro conferat. 192.d
Paulus, Stephanus, & Barnabas Gamalielis diſcipuli. 192.e
Paulus a Barnaba ad Apoſtolos introducitur. 192.e
Paulus & Barnabas legati miſſi Hieroſolymam. 181.a
Paulus e Saulo quando dictus. 188.e
Paulus conteſtatus Iudæos tranſit ad Gentes. 259.a
Paulus & Petrus ſimul in fundatione Romanæ Eccleſiæ nominantur. 206.a
Paulus vna cum Petro Romanam Eccleſiam cōſecrauit. 206.a
Paulus in quo minor Petro. 148.e
Paulus cur ſe abortiuum appellat. 240.b
Paulus linguis omnium loquebatur. 252.d
Paulus Ioannem cognominatum Marcum, olim reiectum, iterum ſecum aſſumit. 255.c
Paulus & Barnabas Sergium Paulum ad fidem conuertunt. 258.b
Paulus & Barnabas pro dijs habentur. 262.b
Paulus lapidatur. 262.c
Paulus an interfuerit funeri Virginis Mariæ. 263.c
paulus non ſolum Euangelij præco, ſed & Apoſtolicarum ſanctionum. 283.c
paulus & Silas carceri mancipantur, cuſtodem carceris ad fidem conuertunt, & baptizant cum omni domo eius. 287.e
paulus Epheſum venit. 302.b
paulus Athenas venit. 288.e
paulus manet cum Aquila & Priſcilla. 292.b
paulus vbique manibus operatur. 292.b.c
paulus conuertitur ad Gentes. 293.d
paulus Criſpum baptizat. 293.c
paulus an ex voto caput totonderit. 302.a
paulus tribus annis Epheſi moratur, & eorū ratio. 303.c
Paulus Epheſi quid. 303.c.e.& ſeqq.
paulus an Epheſi ad beſtias damnatus. 304.b
paulus an vmbra mortuos ſuſcitauerit. 305.e
paulus quomodo ſermone imperitus. 320.a
paulus Græcos poetas citare conſueuit. 5.e
paulus aræ titulum ad ſui argumenti rationem accommodauit. 5.d
paulus cur dictus Apoſtolus Gentium. 277.b
paulus Marco aſſumpto Cyprum nauigat. 282.a
paulus tertium iam annum Epheſi agens conſilium init Romam veniendi. 318.e
paulus qualis in ſcribendo. 320.a
paulus Corinthijs comminatur. 384.d
paulus quando raptus ad tertium cælum. 243.d
paulus quam religionem Angelorum damnat. 433.c
paulus Eccleſiaſticarum cauſarum cognitores inſtituit. 327.e
paulus ſe cælibem aperte profitetur. 333.e
paulus habuit ſororem germanam. 335.b
paulus recedit Epheſo. 365.b
paulus abijt in Macedoniam. 365.e
paulus Epheſi Timotheum Epiſcopum relinquit. 366.b
paulus in Macedonia quid. 366.b
paulus vbi primam ad Timotheum ſcripſerit epiſtolam. 366.b
paulus prædicit Timotheo venturas hæreſes. 366.e
paulus apud Macedones de Corinthijs gloriatur. 383.c
paulus inceſtuoſum excommunicat. 321.b
paulus inceſtuoſum indulgens abſoluit. 384.a
paulus quæ paſſus ſit. 384.e
paulus ter Corinthum venit. 385.c
paulus Corinthi quid. 293.d
paulus ſuper alienum fundamentum non ædificauit. 385.e
paulus commendat Eccleſiam Theſſalonicenſem. 387.b
paulus cur in epiſtola ad Romanos non meminit Petri. 387.b
paulus quos cognatos appellet. 388.e
paulus multos nominatim ſalutat. 388.c.d
paulus Troade quid. 390.b
paulus penulam & libros Troade reliquit. 392.a
paulus Samum peruenit, inde Miletum. 395.d
paulus a ſuis vix diuellitur. 395.d
paulus Trogylij commoratur. 395.a
paulus cur tantopere feſtinaret Pentecoſten Hieroſolymis agere. 395.e
paulus feſta non abſtulit. 396.c.d
paulus Coum, Rhodum, & Pataram venit. 402.b
paulus orat in littore. 402.a
paulus abſtemius fuiſſe probatur. 408.b
paulus venit Hieruſalem ante Pentecoſten. 395.e
paulus in magno Concilio orat. 416.b
paulus ſenioribus morem gerit. 408.a
paulus Nazaræorum munus explet. 408.b
paulus captus Hieroſolymis. 415.a
paulus a Tribuno eſſe putatur Aegyptius magus. 415.a
paulus ſe ciuem Romanum eſſe, nonniſi cogēte neceſſitate, aperuit. 415.b
paulus Ananiæ iuſſu percutitur. 416.b
paulus quomodo ignorare potuerit Ananiam eſſe principem ſacerdotum. 416.c
paulus inter Phariſæos & Sadducæos miſcet diſcordiam. 416.e
paulus inſidijs Iudæorum appetitur. 416.e
paulus ad Felicem ducitur. 417.d
paulus ad Gallionem ducitur. 301.d
paulus in profundo maris, & eius interpretatio. 385.b

paulus coram Felice agit. 417.d
paulus quo anno Romam miſſus. 418.e
paulus quo anno Hieroſolymam venit. 372.e
paulus Ceſarem appellat. 419.e
paulus cauſam ſuam orat, Agrippa & Berenice præſentibus. 419.e
paulus ſemper celebs. 336.c
paulus erat Phariſæus ante Apoſtolatum. 336.d
paulus quando electus Apoſtolus. 240.b
paulus Romam nauigat. 303.c.423.a
paulus tempeſtatem prędicit. 421.c
paulus a vipera inuaditur. 422.c
paulus quamdiu Melitæ manſit. 422.d
paulus Publij patrem ſanat. 422.d
paulus Publium ad fidem conuertit, & Epiſcopum Melitenſibus præfecit. 422.e
paulus e Melita inſula Romam ductus. 423.a
paulus non ſuos ſanat, ſed externos. 423.b
paulus quo die Vrbem ingreſſus, quo anno Domini. 424.c
paulus Romę Iudæos alloquitur. 424.d
paulus quid coram Nerone egerit. 424.e
paulus a ſuis derelictus. 424.e
paulus de ore leonis liberatus. 425.b
paulus a Philippēſibus Romæ in vinculis inuiſitur. 425.c
paulus Timotheum Romam vocat. 426.e
paulus an ſcripſerit ad Laodicenſes. 432.e
paulus Oneſimum Philemoni commendat. 440.b
paulus e carcere liberatur, quo anno. 425.b
paulus ſolutus a vinculis an in Hiſpanias profectus, & quo iuerit. 445.b.c.e
paulus, ſicut & Petrus, docuit Occidentales. 446.c
paulus ſpopondit Corinthijs ſuum aduentum, ſed videtur prohibitus. 445.c
paulus quantum ſuperuixerit poſt liberationem a vinculis. 445.c
paulus qua ex cauſa poſt biennium liberatur. 446.d.e
paulus a Luciano deſcribitur. 461.e
paulus capite truncatur, & quid in via. 478.a.b.c
paulus tres milites ad fidem conuertit, cum ad martyrium ducitur, & quę eorum nomina. 478.b
paulus quot viros in ſua paſſione ad fidē conuertit. 478.b.d
paulus quot annorum eſſet, cum martyrium conſummauit. 478.d
paulus a Plautilla velum petit ad oculos obducendos. 478.a.e
petri & Pauli clariſſima memoria. 481.b
paulus vbi ſepultus. 481.a.e
paulus Epiſcopus Narbonenſis comes Pauli. 446.b
paulus Samoſatenſis hęreſiarcha. 438.d
pauperes animarum patroni. 353.e
pauperes extra eccleſiam mendicare, & cur. 350.d
pauperęs ad menſam ſpiritualem cum Rege vocantur. 350.e
pauperes extra portam Oſtienſem agere cōſueuiſſe. 477.d
pauperibus poſt ſacra menſę parabantur cœes. 352.a
pax indulgentia dicta. 384.b
pax tecum, ſignum Catholicę communionis, idemq; legentibus epiſtolas Pauli dici conſueuit. 444.d
peccata dimittēdi poteſtas ſuis Chriſtus impertitur. 146.d
peccata mortalia quæcumque purgatorio purgari poſſe, falſum. 177.d
pecunia depoſitæ in fanis. 363.c
pedes ſanctorum tangendi. 164.c.d
pedum lotio poſt ingreſſum conuiuarum. 108.b
pedes conuiuarum lauari ſolitos. 108.b
pedum lotio in cœna facta quando. 108.c
pelagia pœnitens. 85.c
pellam incoluere Chriſtiani, Hieroſolyma relicta. 473.c
in Pentecoſte nec genua flectuntur, nec ieiunium imperatur. 370.a.402.b
in Pentecoſte cur genua non flectimus. 404.e
pentecoſten Hieroſolymis agere cur Paulus feſtinaret. 395.e
pentecoſtes, & Paſcha nomina Eccleſia retinuit. 396.c
pentecoſtes dies. 156.e
pentecoſtes nonniſi vnum diem celebrem habebant Iudæi. 49.c.e
penula quid. 392.c
penula duplicis generis. 392.a.b
penula Pauli quid. 392.e
penula veſtis ſacra. 392.c
penulam Paulus Troade reliquit. 392.a
penulas oratorum vſui ceſſiſſe. 392.b
penulæ ſenibus Romæ conceſſa. 392.b
perea ciuitas in regione Abilina. 318.d
perges Pamphiliæ. 188.e
de peregrino quę Lucianus. 510.c. & ſeqq.
peregrinus Luciani Proteus dictus, & cur. 511.c
peregrinus Vrbe pulſus. 518.d
periſteria pientiſſima femina. 175.a
perpetua a Petro baptizata. 487.e
perſea arboris fructus, & folia qualia. 40.b.c
perſæ a popularib. ſuis appellati Magog, & Maguſæi. 35.e
perſæ Zoradæ leges conculcant. 228.c
perſarum Reges olim Magi. 37.b
perſarum Principes nihil agebant, niſi de Magorum ſententia. 35.d
perſarum Reges eſſe non poterant, qui Magorum diſciplinam non percepiſſent. 35.e
perſæ a Septentrionali plaga contra Iudæam poſiti. 36.d.e
perſecutio Chriſtianorum ſub Nerone. 459.a
perſecutio prima Chriſtianorum an ſub Nerone. 459.a
perſecutio ſub Nerone in Chriſtianos propagata, occaſione incendij. 460.d
perſecutio ſecunda Domitiani contra Chriſtianos. 522.d. 523.a
perſecutio ſecunda Hieroſolymis in Eccleſia excitata, occiſo Iacobo. 226.b
perſecutiones in veteri Teſtamento contra ſanctos, cur non litteris mandatę. 444.d
perſecutionis etiam tempore Eccleſia argenteis lucernis vti conſueuit. 394.c.d
perſecutionis tempore Chriſtianos conuentus celebraſſe. 400.c
perſecutores Chriſtianorum quales. 522.d
perſecutores Chriſtianorum Damaſcum miſſi alij præter Paulum a Iudæis. 189.e
perſidem Simon Apoſtolus petit. 232.b
perſidem Paulus ſalutat. 388.b
perſis an ex Oriente Iudęam ſpectet. 36.d
perſidis arbor illuſtrata aduentu Chriſti in Aegyptum. 40.b
perſona vnde dicta. 78.d
perſonarum ordo in eccleſia. 326.b
perſonarum & locorum diſtinctio in eccleſia. 349.e
perſonati tibicines canebant in funere. 78.d
petra ſuper quam Dominus orauit in horto. 115.a
petra Chriſtus. 66.c
petri nomen vnde. 66.c
petri principatus exprimitur ex ſuo nomine. 67.b
petri, & Andreæ vocatio, & filiorum Zebedæi. 74.b
petri nauiculam ingreditur Ieſus, & cur. 75.d
petri inſignis modeſtia. 205.b
petri nomen Cephas. 66.a
petri cura familiaris ante conuerſionem. 66.b
petri, Andreę, & Philippi Apoſtolorum patria Bethſaida. 56.a

Petri primatus. 91.c
petri animoſa promiſſio. 114.c
petri & Iacobi pſeudoeuangelia. 15.c.d
petri modeſtia. 205.b
petri cathedra lignea. 246.d
petri prima epiſtola quo anno ſcripta, & vbi. 247.e
petri ſecunda epiſtola vbi & quando ſcripta. 462.a.b
Petri vincula. 224.c. vbi cuſtodita. 225.a
ex petri vinculis libertas. 224.d
petri martyrij locus. 479.c
petri primatus multis probatur. 91.c.d.e
de petri primatu verſus Auguſtini decantari ſoliti. 93.a
petri primatus inſinuatur. 94.d. 147.d. & ſeq.
petri confeſſio. 89.e. 90.d
petri negatio. 115.e
petri aduentu ad Vrbem Romanis multa felicia acciderunt. 237.b
petri prefectura transfuſa in Romanos Pōtifices. 148.b.c
petri piſcatio poſt reſurrectionem Domini. 147.a
petri ſucceſſor etiam ſi malus fuerit, non praiudicat Eccleſiç. 149.b
petri ſucceſſores vſque ad Anaſtaſium recenſet Auguſtinus. ibid.c
petri ſolius fuiſſe languentes vmbra curare. 166.b
petri pradicatio qualis. 159.a
petri poteſtas propagata ad poſteros. 148.b
petri geſta Cæſarea pratermiſſa. 204.e
petri catenarum encomium, & inuentio. 483.c
petri & Pauli contentio, in qua neuter erraſſe monſtratur. 278.a. & ſeqq.
petri oculi ſanguinei pra lacrymis. 483.e
petri vxor martyrio coronata. ibid.
petri effigies, & ſtatura. 483.e
petri pradicatio & laus. 159.a
petri miraculis predicatio adiuncta. 159.b
petri vmbra curati ægroti. 166.c
petri vmbra ſacrarum imaginum cultum expreſſit. 166.c
petri & Ioannis nobiliſſima legatio. 180.d
petri & Pauli corpora Vrbis munitio. 482.a
petri Alexandrini Epiſcopi regulę Eccleſiaſtica. 42.e
petri Damiani titulo homilia prenotata. 32.e
petriani qui. 320.e
petro primatus collatus, at non propter ętatem. 66.b
petro cur primatus inter Apoſtolos delatus. 80.e
petro & non Ioanni primatus delatus, & cur. 80.e
petro cultus exhibitus ab Imperatoribus. 481.d
petro quadam cum reliquis Apoſtolis communia, quadā ſibi tantum propria. 147.d
petro ſummam omnium poteſtatem collatam a Domino in poſteros dimanaſſe. 149.a
petro cur dicatur creditum Euangelium Circumciſionis, Paulo Gentium. 276.e
petro Chriſtus occurrit. 477.a
petro non adſcribendus interitus Anania. 165.a
petronilla Petri filia. 484.a
petronij litterę ad magiſtratus Dorenſium. 219.d
petronia nobilis Romæ familia. 207.c
petronio in Syria Marſus ſubrogatus. 219.e
petronius a Caio Syriæ præficitur poſt Vitellium. 207.b
petronius anceps conſilij an Caio obediat. 207.e
ὁ πέτρος apud Grecos idem eſt quod ἡ πέτρα. 66.b
petrum ſibi prælatum non ſunt indignati Apoſtoli. 109.b
petrum prius Romanam Eccleſiam fundaſſe, quàm Antiochenam, noua & inaudita res eſt, & falſa eſſe conuincitur. 194.a
petrum ſediſſe Antiochię annis ſeptem, Romæ annis vigintiquinque, quomodo intelligendum. 197.d
petrum anno ſecundo Claudij Romam veniſſe. 225.d
petrum Romam veniſſe certiſſimum eſt. 229.a
petrum in Italiam nauigantem, Siciliam appuliſſe. 230.a
petrum videndi ſtudio Paulus Hieroſolyma petijt. 192.c & cur videre voluit. 192.d
petrum Paulus Antiochiæ conuenit. 195.a
petrum alijs prelatum quòd ſenior eſſet, falſum. 66.b
petrum Neapoli atque Piſis fuiſſe, antiqua traditio eſt. 230.a
petrum Romæ recedentem, in Africam nauigaſſe. 272.e
petrum ēt Byzantinis primum Epiſcopum dediſſe. 225.d
petrum & Paulum ex compoſito diſſidiū ſimulaſſe aliqui dixerunt. 278.d
petrus a Domino Cephas vocatur. 66.a
petrus non deriuatiue a Petra. 66.d
petrus apud nos idem quod Petra. 66.b
petrus non a Petra, ſed ipſe Petra. 66.b
petrus deriuatiue a Petra Petreus dicendus eſſet. 66.d
petrus cur ſic dictus. 66.d
petrus per Andream vocatus. 66.a
petrus ab alijs Apoſtolis quid differat. 148.c
petrus in renunciatione Andream præceſſit, in confeſſione omnes. 66.a
petrus a Chriſto baptizatus. 70.d
petrus ætate minor Andrea. 66.a
petr⁹ & Ioānes ſeptuagintaduos diſcipulos baptizāt. 70.d
petrus & Ioannes currunt ad monumentum. 143.b
petrus & Ioannes detruſi in carcerem. 163.e
petrus & Ioannes iudicio ſiſtuntur. 163.e
petrus & Ioannes Samariam miſſi. 180.b
petrus opus difficillimum conſummauit. 180.e
petrus Apoſtolus Roma Hieroſolymam redit. 272.b
petrus ab omni culpa redditur immunis in contentione, quam habuit cum Paulo. 279.c
petrus in carcerem truditur ab Herode Agrippa. 223.d liberatur ad Angelo. ibid.e
petrus e carcere liberatus ſuos inuiſit. 224.c
petrus poſt liberationem ab Angelo quo ſe contulit. 225.b
petrus baptizat Andream, & filios Zebedæi. 70.d
petrus Chriſtum Filium Dei eſſe profitetur. 89.e
petrus tributum pendere iuſſus a Chriſto. 45.a
petrus cur a Domino ſatan appellatur. 93.d
petrus primus lotus a Domino. 109.e
petrus promittit ſe Dominum ſecuturum. 114.c
petrus quantumlibet Chriſtum negaſſet, non propterea a primatu excidit. 142.a
petrus primum membrum ſanctæ & vniuerſalis Eccleſię. 148.e
petrus Malchum percutit. 115.a
petrus bono vnitatis omnibus pfertur Apoſtolis. 148.c.d
petrus vniuerſi gregis paſtoris nomen eſt conſecutus. 148.c
petrus eos potiſſimum, qui ex circumciſione erant, erudiendos ſuſcepit. 149.a
petrus primus verbum Dei prędicat. 158.d
petrus ſanat Aeneam paralyticum. 202.c
petrus Tabitham a mortuis reuocat. 202.c
petrus primus omnium primum Gentilem hominem Cornelium Centurionem baptizat. 203.a
petrus piſcator, idemq. venator. 204.e
petrus inſtituit, Antiſtitem non minus quàm a tribus Epiſcopis conſecrari. 170.c
petrus lupinis famem vrgentem expellebat. 367.d
petrus qua mutuatus a Iudæis. 159.c
petrus diſcipulos in prouincias mittit. 256.c
petrus die ſabbati cum Simone mago certaturus ieiunat. 371.b
petrus princeps Apoſtolorum, Antiochiæ principi Orientis

tis ciuitati prępoſitur. 193.a
petrus Apoſtolorum princeps ad Vrbem totius Orbis caput miſſus. 229.b
petrus in Italiam nauigans, Siciliam appulit. 230.a
petrus vbi Miſſam celebrauit, memoria Neapoli. 230.b
petrus Liburnum, indeq. Piſas conſcedit. 230.a
petrus Epiſcopus Vrbis vigintiquinque annos perſeuerat. 229.a
petrus primum claudum ſanat, & quid ſignificet. 163.b
petrus etiam in iudiciaria poteſtate, quam exercuit cõtra Ananiam & Saphiram, primatum præſefert. 164.d
petrus ad cognoſcendam cauſam Samaritanorum cum Ioãne mittitur. 180.b
petrus Samaritanis & Gentibus Eccleſiæ oſtium reſerat. 180.b
petrus ad Samaritanos mittitur, quo modo. 180.d
petrus Eccleſias viſitat, quod ſui muneris erat. 193.a
petrus Eccleſiam Antiochenam inſtituit, & quo anno. 193.b
petrus Antiochenæ Eccleſiæ primus Epiſcopus, inde Romam tranſlatus. 194.c.196.d. 197.c
petrus an caluitium haberet. 192.c
petrus quot annos ſedit Antiochiæ, quot Romæ. 484.c
petrus e carcere per Angelum liberatur. 223.e.& ſeq.
petrus e carcere liberatus quæ fecerit. 224.c
petrus quibus comitantibus Romam venerit. 229.d
petrus a Domino monitus in Occidentem venit. 235.b
petrus a Pudente Senatore Romæ exceptus domi ſuę, quæ erat in Viminali. 237.d
petrus confirmat Euangelium Marci. 251.e
petrus Romæ prædicat Euangelium Cæſarianis equitibus. 252.a
petrus Roma diſcipulos vndiquaque mittit, quos, & ad quos. 256.d
petrus reprehenſione admonitus, Paulo conſentit. 281.e
petrus etiam Galatis prædicauit. 302.d
Corinthijs etiam, ſed poſt Paulum. 319.c.d
petrus ad Britannos vſque penetrauit. 387.c
petrus an fuerit Romę cum Paulus ſcriberet ad Romanos. 387.b.c
petrus ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit. 229.a.235.e
petrus Paſcha die Dominico celebrauit. 396.c
petrus in coronam attonſus. 409.b
petrus & Paulus iterum ſe Romam contulerunt. 461.c
petrus & Paulus prædicunt cladem Hieroſolymitanam. 461.d
petrus Simonem magum de ſublimi deijcit. 465.b
petrus & Paulus cur a Nerone carceri mancipantur. 466.e.467.c
petrus & Paulus multos in carcere ad fidem conuertunt, & male habentes curant. 467.a.b
petrus & Paulus cur in carcere diutius detinentur. 467.a
petrus fuga ſibi ſuiſq. conſulit. 476.e
mox ad carcerem reuertitur. 477.a.b
petrus in regione Iudæorum Romæ crucifixus qua parte. 477.e
petrus & Paulus quo Neronis anno martyrium ſubierũt. 475.d.e
quo die, & an eodem vterque anno. 475.e.476.c
petrus & Paulus a Nerone cur & quando condemnati. 476.d
petrus Proceſſum & Martinianum baptizat. 467.a
petrus & Paulus ante martyrium cæſi verberibus. 477.e
petrus & Paulus ad mortem ducti, abinuicem ſeparãtur. 477.c
petrus quomodo in Ianiculo paſſus & in Vaticano dictus. 479.a.& ſeq.
petrus cur inuerſo capite crucifigitur. 480.c
a Marcello presbytero magnificẽtiſſime ſepelitur in Vaticano. 481.a
petrus Gentiles ad gratiam quomodo admitteret. 159.e
petrus Romam quando profectus. 195.e
petrus Lyddæ miraculum de Aenea paralytico patrat. 202.c
petrus vbi ſepultus. 480.b.481.a
petrus Damiani. 15.e
petrus Caniſius de Domo virginis in agro Lauretano. 50.d
petrus Ciacconus de modo conuiuandi apud priſcos Romanos. 107.e
petrus Fullo hæreſiarcha. 258.c
phanus quidam ruſticus Pontifex apud Hebræos ſorte delectus. 489.a
phanuel pater Annę propheteſſæ. 13.b
pharacantara. 394.b
pharao ſacerdos abſque tributo liberos agere voluit. 94.e
phariſæi cur ſic dicti. 3.e
phariſæi communi nomine dicebantur ſectatores Sammai & Hillel. 3.b
phariſæi quidam quid de tranſmigratione animarum in Chriſtum. 3.b
phariſæis potius quàm Sadducęis populus obediebat. 4.a
phariſæis multa perſoluit Herodis vxor Phoroe. 45.c
phariſaicum pallium. 3.d
phariſęi virginitatem ad tempus excolebant. 3.d
phariſęi iurare Herodi & Cæſari negant. 42.a
phariſæi ab Herode occiſi. 42.a.45.c
phariſęi Chriſtum tentant, & cur. 45.a
phariſęi anno primo prædicationis Chriſti non grauiter cõtendunt. 79.a
phariſæi Apoſtolos reprehendunt, quòd ſpicas in ſabbato vulſiſſent. 79.e.& ſeq.
phariſęi Dominum calumniantur de eiectione dæmonum. 86.e
phariſæi bis in ſabbato ieiunabãt, quibus diebus. 3.d. 370.b
phariſæorum ſecta. 3.b
phariſæorum origo, & auctoritas. 3.c.4.a
phariſæorum pertinacia, cæcitas, ſuperſtitiones, dogmata. 3.b
phariſęorum larua. 3.e
phariſęorum continentia, & ſanctitas. 3.e
phariſæorum vita duriſſima. 3.d
phariſæorum ad ſex millia Herodi iurare noluerunt. 42.a
phariſęorũ inuidię Chriſtus cedens in Galilęam redit. 71.b
phariſæorum vita qualis. 336.d
phariſæorum hypocriſis. 3.e
phariſæorum genus quale. 3.b
phariſęorum primæ cathedrę. 52.a
phariſæorum hæreſis de tranſmigratione animarum propagata. 3.b.c.99.e
phariſæorum artes ne profunde dormirent. 3.d
phariſæorum auctores qui. 3.b
phariſęorum fimbrię. 3.d
in Phariſæos Ioannes Baptiſta inuehitur. 4.a
phaſe idem quod Paſcha. 106.b
phaſe in Deuteronomio quomodo præceptum. 106.c
pherecrates comicus Muſicam introduxit figura muliebri totum corpus verberibus fœde mulctatam. 437.c
pherore fratris Herodis Regis vxor. 45.c
philemon nobilis Coloſſenſis. 440.a
ad philemonem epiſtola Pauli quando & vbi ſcripta. 440.a
philemonis domus in eccleſiam conuerſa. 440.a
philemonis ſeruus Oneſimus cur ab eo aufugerit. 440.a
philemonis vxor Appia. 440.a
philetus (ſeu Phigellus) & Hermogenes qui. 223.c.428.d
eorum conuerſio. 223.b

philippenſes Paulo Romæ in vinculis ſubueniunt. 425.e
philippenſes vnitatis & charitatis admonentur. 430.a
philippenſium magiſtratuum timor, quòd Paulum & Silã cecidiſſent. 287.e
philippi Herodis fratris obitus. 190.e
philippicus Dux ſub Mauritio Imp. 75.c
philippi diaconi quatuor filię virgines. 406.a
philippi martyrium. 302.e
philippi Apoſtoli vocatio. 67.b
philippo quę regio ad prædicandum obtigerit. 231.a
philipporum ciuitas colonia Romanorum. 285.a. 286.a
philippum diaconum Hierapoli quieſcere. 406.a
philippus filius Herodis ſuccedit in partem. 48.c
philippus & Antipas alteram dimidiam regni partem ab Auguſto conſequuntur. 49.e
philippus Tetrarcha Romę. 49.e
philippus ædificat Cęſaream. 56.a
philippus Apoſtolus quib: verbis a Chriſto vocatus. 67.b
philippus Nathanaelem ad Chriſtum perduxit. 67.b
philippus vir Herodiadis laudatur a Ioſepho. 72.c
philippus primus omnium poſt aſcenſionem Domini prædicat Euangelium Samaritis. 179.e
Philippus Aſiam Euangelio excoluit. 231.a
philippus diaconus credentes baptizat. 181.b
philippus Herodis frater, Simonis Pontificis filia natus. 71.d
philippi viri Herodiadis laudes. 72.d
philippus Herodis frater, quando diem ſuum obierit. 190.e
philippus Imp. a Fabiano Papa mulctatus. 326.e
philippus Imp. exomologeſin fecit. 313.c
philippus Nerius auctor Oratorij in Vrbe. 359.e
philippus Galatis, non Gallis Euangelium prædicauit. 231.a
philippus Apoſtolus quo anno cruci affixus, & vbi. 302.e
philippus diaconus Samariam adijt. 179.e
philippus Apoſtolus an filias habuerit, incertum. 405.e
philippus diaconus cur dictus Euangeliſta. 406.c
philippus Simonem magum baptizauit. 180.a
philippus presbyter legatus in Concilio Epheſino. 55.d
philippus diaconus, Eunuchum Candacis Reginę conuertit. 185.a
philiſtęorum oblatio Deo Iſrael. 363.b
philo vixit temporibus Chriſti. 8.e. *mendacij arguitur.* 60.b
philo pro Iudæis publica ad Caium legatione fungitur. 208 e. 209.a
quo anno. 209.a
quomodo a Caio exceptus. 209.a. 215.d
philo bis Romam legatus mittitur, primo ad Caium, ſecundo ad Claudium. 201.c. 247.d
philo Petri amicitiam habuit. 217.b. 247.e
philo germanus Alexandri Alabarchę. 217.b
philo an fuerit Chriſtianorum ſtudioſus. 217.b
philo cur inter Eccleſiaſticos auctores ponatur. 453.e
philo de Chriſtianis ſub nomine Eſſenorum. 453.e
φιλόκοσμον femineum. 341.a
philoſophi eo tempore quo Apoſtoli Orbem docentes circumierunt. 509.e
philoſophi Vrbe pulſi ſub Nerone. 468.c
philoſophi orbem terrarum circumeuntes quid. 509.e
philoſophi a Domitiano Vrbe pulſi, quo abierunt. 518.d
philoſophia Chriſtiana excellentia. 509.b
philoſophorum temeritas damnatur. 509.b
philoſophos aduerſarios paſſi ſunt Chriſtiani præter Iudæorum & Gentilium furorem. 510.a
philoſtrati liber de geſtis Apollonij valde noxius. 468.e
philoſtratus Apollonij Tyanęi diſcipulus. 468.e
philoſtratus de Apollonio mendacij arguitur. 468.d
phinees miſſus legatus. 180.e
phlegontis Gentilis ſcriptoris verba de eclipſi facta patiente Domino. 127.b
phlegon Hadriani libertus. 500.c
phlegontis & Euſebij dicta conciliantur. 134.d
phœbe, quam Paulus commendat, quæ. 388.b
Phœnix portus Cretæ. 421.d
pholes talentum vocatur, & eſt duplex. 103.b
photius eunuchus, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, primus de barba raſa Latinus exprobrauit. 414.a
phryges quos deos adorabant. 303.a
phrygum theologia. 303.a
picentes Romana ciuitate priuati, cur. 118.d
picẽtes ad quid damnati, quòd ad Annibalem defeciſſent. 118.d
Pij primi, & Vrbani temporibus poſſeſſio Eccleſiaſtica bonorum immobilium. 339.c.d
pilati Acta a notario excepta in publicis tabulis. 154.d
pilati Acta commenticia quæ. 154.d
pilati epiſtola ad Imperatorem de Chriſto probatur. 153. e. & ſeq.
pilati pręfectura. 59.d
pilati ſcelus aduerſus Iudæos. 60.b
pilati milites permixti populo fuſtibus vtuntur. 60.c
pilati delictum in leges Romanas. 120.a
pilati excuſatio propter mortem Ieſu. 154.c
pilati varia delicta. 191.b
pilatum de nece Chriſti a Maria Magdalena Romę iudicio poſtulatum, vt commentum refellitur. 207.b
pilatus cur miſcuit Galilęorum ſanguinem cum eorum ſacrificijs. 44.e
pilatus Valerij Grati ſucceſſor. 59.d
pilatus de Hieroſolymis aufert imagines Cęſaris. 59.e
pilatus Corban expendit. 60.b
pilatus Iudæos cędi iubet fuſtibus. 60.c
pilatus inuitus damnat Chriſtum. 120.a
pilatus contra Samaritas prælium committit. 184.e
pilatus Ieſum ad Herodem amandat. 117.d
Pilatus coram populo manus lauat. 119.d
pilatus Chriſti mortem prorogare iure debuiſſet. 120.a
pilatus patratæ cædis accuſatus. 191.b
pilatus quę geſſerit, ex Philone. 59.e
pilatus Iudęos vexat. 59.d
pilatus in prouinciam vxorem ſecum duxit. 60.c
pilatus legationem Iudæorum impedit. 60.b
pilatus de Chriſto Tiberio nunciauit. 154.b
Pilatus a Vitellio in ordinem redigitur, & in eius locum Marcellus mittitur. 191.b
pilatus Romam mittitur a Vitellio, vt coram Imperatore ſuam cauſam agat. 191.b
pilatus Viennam relegatus. 207.b
pilatus ſibi ipſi mortem conſciuit Viennæ relegatus. 207.b
de Piſcatione & venatione Apoſtolorum prophetia Hieremię. 204.c.d
in Piſcina Bethſaidæ languens quando ſanatus. 79.b
L. Pituanius magia reus e ſaxo Tarpeio deiectus. 57.b
Piſticum nardum vnguentum quale. 85.e
Pius Papa Miſſam ſacrificium appellat. 113.b
placenta ſecta quadra quæ. 391.a.b
placidus magiſter equitum quid in Gadarenos. 491.b
planctum magnum factum in morte Stephani. 173.e
planctum magnum funeris amplitudinem ſignificare. 174.a
planeta veſtis ſacerdotalis vnde dicta. 392.e
platonis Reſpublica communes etiam vxores eſſe voluit. 221.b
platonis dialogi dramatici dicti cur. 436.b
plauti locus de teſſera hoſpitalitatis. 512.b

plautilla Paulo occurrit ad martyrium ducto. 478.a
plautilla velum a Paulo recipit. 478.e
plautilla Clementis ſoror, Domitillæ mater, a Petro baptizata, quando moritur. 533.e
plautius Lateranus. 461.b
Plumbi & animæ in purgatorio degẽtis ſimilitudo. 177.a
Plutarchus Iudæos Bacchum colere falſo exiſtimauit. 136.a
Pœnæ debitorum atrociſſimæ. 95.b.c
Pœna debitorum mitigatæ. 95.e
Pœna Ananiæ & Saphiræ ad ſalutem. 165.a
Pœna virginum Veſtalium in crimine deprehenſarum. 519.b
Pœnitens non recipitur ſine cõfeſſione ſatisfactoria. 313.e
Pœnitentia publica a quibus ſublata. 316.b
Pœnitentia publica prohibita quæ. 316.e
Pœnitentia non iteranda quæ. ibid.
Pœnitentiarij quando in eccleſiis conſtituti. 314.a
Pœnitentiariorum auctus numerus. 314.c
Pœnitentiæ partes tres. 312.c
Politicum ſtatum Chriſtus conſeruatum voluit. 326.a
Politicum principatum ſacerdotali ſubiectum. 326.c. & ſeqq.
Politianus Tribunus militum a Ceſtio mittitur Hieroſolymam. 472.c
Pollio hoſpes Herodis Regis. 6.d
Pollio Virgilij amiciſſimus. 6.c
Polybius de miraculis deorum Gentilium quid. 493.c
Polycarpi epiſtola ad Philippenſes. 430.a
Polycarpi feſtum. 399.d
Polycarpi reliquiæ pretioſæ. ibid.
Polycarpus Smyrnæ Epiſcopus. 297.d
Polycarpus Apoſtolorum diſcipulus. 297.d
Polycletus Meridianam partem dimenſus eſt. 23.d
Polycrates Epheſiorum Epiſcopus. 171.a
Polycrates vſus lyra muſica in annulo. 331.c
Pompeij & Herculanum vrbes cinere obrutæ. 516.a
Pompeius fecit Iudæos vectigales. 2.d.21.b
Pompeius Magnus Iudæam debellauit. ibid.
Pompeius a Regibus Aſiæ & Syriæ pecuniam corraſit. 21.b
Pompeius Magnus donatam ſibi vitem auream ab Ariſtobulo Rege Iudæorum poſuit in templo Iouis Capitolini. 136.a
Pompeius arborem balſami in triumphum duxit. 503.c
Pompeius Hieroſolymã capit obſeruato ieiunij die. 135.c
Pomponia Gracina nobiliſſima fœmina externæ religionis rea iudicio viri permiſſa. 429.b
Pontia inſula exilio Domitillæ illuſtrata. 534.a
Pontifex fieri optauit Titus, & cur. 117.e
pontifex Maximus apud Romanos. 91.b
Pontifex ſummus quantum ſibi apud Iudæos vindicaret. 187.b
pontifex Romanus, Gentilium tempore, corona aurea vſus. 171.d
pontificatu legitimo Iudæi ſpoliantur. 3.a
Pontificatus e domo Leui ſublatus. 2.e
pontifices inſtituit & abrogat Archelaus. 50.b
pontifices etiam apud Ethnicos a cæde hominum temperabant. 117.b.c
pontifices Iudæorum a ſacerdotibus diſſident. 390.a
pontifices diſruptis veſtibus populum ſedare conantur. 472.a
pontifices occiſi, & eorum corpora feris expoſita. 489.a.b
pontifici occidere quemquam non licebat. 243.c
pontificiam ſtolam Herodes in loco munitiſſimo cuſtodiri iuſſit. 3.a
pontificis ſummi functio ſorti non ſubiecta. 17.c
pontificis Iudæorum auctoritas etiam apud ceteros Reges. 187.b
pontificis vxor qualis apud Iudæos. 8.e
pontificum ſummorum catalogus apud Ioſephum. 18.e
pontificum Iudæorum ſeries olim deſcripta. 18.c
pontificum Gentilium ornatus. 171.d
pontificum Romanorum germana ſucceſſio. 486.b
pontina palus. 423.e
Populi frequentia ad feſta martyrum. 400.c
populi ac ſacerdotum ſedes in templo. 18.a
populi iudicium fallit in comprobãdis ſacerdotibus. 378.c
populus a primo & ſecundo tabernaculo ſecluſus. 17.e
populus cum clericis olim in eccleſia laudes Deo canebat. 287.a
populus olim in eccleſia cum clericis canebat, cur, & a quo prohibitus. 437.a
poppæa Sabina velo vtebatur. 340.b
poppæa Neronis vxor pro Iudæis. 425.a
poppæa a Paulo ſalutatur. 425.d
poppæa Auguſta a Nerone occiditur. 461.c
poppææ Sabinæ honeſtas. 425.d
porcellana fictilia. 122.e
porcina offa appoſita in cœna pura. 135.b
porcius Feſtus Felicis ſucceſſor. 418.c
porcorum miraculum a Domino factum, vbi, & cur. 76.d
porphyrius martyr. 343.b
porphyrius hæreticus, 23.b
in Paulum inuehitur. 278.a
porphyrij ſtultitia conuicta de morte Ananiæ & Saphiræ. 164.e
porta nomine S. Stephani appellata Hieroſolymis. 173.a
porta Corinthia in templo. 52.b
porta templi quot cubitorum fores habuit. ibid.
porta templi Speciosa quæ. 161.e
porta Orientalis. 39.c
porta Trigemina, & Oſtienſis eadem. 477.d
portarum templi Hieroſolymitani deſcriptio ex Ioſepho. 52.b.162.a.b
porticus Salomonis deſcriptio. 161.b.c
in Porticum templi exteriorem, qui ingrederentur. 18.a
in Porticum ſecundam, tertiam, quartam qui ingrederentur. 18.a
poſſeſſiones vſque ad annum Iubilæi vendi ſolitæ apud Hebræos. 102.e
poſthumius obtenta belli Latini victoria decimas perſoluit. 337.e
præcepta coniuncta cum præcepto de ſuffocato quæ. 276.e
prædicatio Apoſtolorum quantæ virtutis. 228.b
prædicatio Petri Corinthi poſt Paulum. 319.d
prædicatio abſque mercede. 292.d
prædicatio Petri qualis. 159.a
prædicatio Pauli qualis. 319.c
prædicationis Chriſti tempus. 232.d
prædicationis Chriſti anni vnde auſpicandi. 69.d
de Prædicationum ritibus antiquis. 402.& ſeqq.
prædictio Domini adimpleta de aduentu exercitus Romanorum. 474.a
præfecturæ Moſis & Aaron ſimilitudo in duobus Principibus ſacerdotum expreſſa. 61.e
præſepe Domini quomodo lateritium appellatur. 31.b
præſepe Domini tectum argento. 31.b
præſepe Domini Roma poſſidet. 31.b
præſepi Domini aſinum & bouem alligatos fuiſſe. 30.d
præſepium potius quã præſepe cur dixit Ambroſius. 362.d
præſentationis feſtum. 40.a
præſides Iudææ Optimos appellat Paulus. 382.c.d
præſides prouinciarum ad Imperatores res magni momenti ſcribere conſueuiſſe. 154.b

præſides

Præſides prouinciarum bella agere conſueuiſſe. 20.e
Præſidum Syriæ ſucceſſio. 21.a
Pręſidum Romanorum in Iudæa ius in ſacra. 56.c
Præſumptio cæca in diuinis Scripturis redarguitur. 151.d
Præſtigiatores prope Gadara. 76.d
Pręſtigiæ Simonis magi. 466.d
Præſtigiæ Tyanęi. 365.c.d.492.e
Pręputy ſuperinductio ab Eſau. 337.b
Præputium attrahere quid. 337.a
Præputium ſuperinducere quid. 337.a
Prærogatiua Romanæ Eccleſiæ. 386.b
Prætextatę Romanę feminæ exemplum. 342.a
preces pro Petro effuſæ. 223.d
preces lucernarię. 286.e.& ſeq.
preces nocturnæ Chriſtianorum quę. 286.b
preces ante diſcubitum. 352.c
presbyter coma abraſa deſignatus, 410.c
presbytera, diaconiſſa, & epiſcopa quæ diceretur. 169.c.d
presbytera ſenior femina dicta. 169.e
presbytera quæ. 169.e.379.a
Presbyterę nomen ſępe repertum. 169.e
Presbyteri a Domino conſtituti in diſcipulis, 376.e
presbyteri nomen commune & proprium. 376.a
Presbyteri Epiſcopi appellati. 373.c
Presbyteri non ordinant. 374.d
Presbyteri cur Epiſcopi appellati. 375.d.e
Presbyteri nomen etiam Apoſtolis commune. 376.c
Presbyteri ab Apoſtolis diſtincti. 376.a
presbyteri ſeniores dicti. 376.a
Presbyteri loco diſcipulorum. 376.b
Presbyteri pænitentiary, 314.a
Presbyteri in Concilio cum Epiſcopis conſidebant. 376.b
Presbyteri ab Epiſcopis iudicati etiam Apoſtolorum temporibus. 376.c
presbyteri Epiſcopis ſubiecti. 376.c.d
presbyteris interdicta manuum impoſitio, quę. 374.e
Presbyteris ſacramenti extremę vnctionis adminiſtratio conuenit. 452.b
presbyterorum & Epiſcoporum differentię. 376.a.b
Presbyteros æquales Epiſcopis faciebat Aerius. 374.b.c
presbyteros Miſſas in carceribus offerre ſolitos. 511.e
Prima ſabbati, quę & vna ſabbati dicebatur, nunc Dominicus dies eſt. 390.c
Primatum gerentes, legati miſſi ad res maximi momenti. 180.c
Primatus contentio inter Apoſtolos quando. 109.b
Primatus Petro, & non Ioanni delatus eſt, & cur. 80.e
Primatus Petri inſinuatur in lotione pedum. 109.c
Primatus Petri præcipuis doctorum auctoritatibus cōprobatur. 91.c.d.e
Primatus Petro datur propter quid. 147.e
Primitię a Gentilibus ſolitæ dys offerri. 243.b
primitiæ martyrum quæ. 459.b
principatus tum in cęlo tum in terra conſtitutus a Deo. 90.d.e
principes ſacerdotum apud Iudęos qui. 62.c
principum ſecularium auxilium implorandum contra hoſtes Eccleſiæ. 419.c
prinus arbor. 67.a
priſcillæ cœmeterium nuper refoſſum. 347.a
Priſcillianiſtæ hæretici Solem adorabant. 114.d
de Priuatis canticis. 439.c
proceſſus & Martinianus. 467.a.476.e
prochorus Nicomediæ Epiſcopus creatus a Petro. 225.d
proconſulares iudices qui dicerentur. 365.a
proceſſionum vſus antiquiſſimus. 405.c
proconſules qui pręerant prouincijs, in ijs bella gerebant. 20.e
proculus Neronis pincerna ad fidem conuerſus. 467.d
prodigia de Chriſti aduentu. 6.d
prodigia Romæ de Rege naſcituro. 6.d
prodigia cladis Iudaicæ. 469.d
prodigia Neronis tempore. 469.d.482.d
prodigia a Domino prænunciata, 470.a
prodigia ante Chriſtum natum. 31.e
prodigiorum vana interpretatio. 448.a
prodigium leonum in Samaria. 72.e
prodigium de aquilis militaribus ſolo affixis. 237.c
prodigium Hieroſolymitanę cladis. 456.d
proditorem ſuum bis nominat Ieſus in cœna. 109.e
proditio Iudę biduo ante Paſcha. 102.b
profana quomodo ſancta fiant. 243.a
profanum Hillel ſignificat. 3.b
profanatio templi a Samaritis. 73.c
profectionem Pauli in Hiſpanias multi teſtantur. 445.e
profeſſio nihil aliud erat, quàm cenſus ſolutio. 19.e
profeſſores litterarum opifices apud Iudęos. 292.e
progenies Marię Virginis. 11.a.b
profundum maris apud Paulum quid. 385.b
promontorium Caietæ ſciſſum tempore paſſionis Domini. 129.b
propheta in ſua patria honorem non habet. 73.d
prophetare & linguis loqui quid differant. 253.a
prophetæ repudiati a Doſitheis, 4.c
prophetæ Gentilium. 5.c
prophetia pſalmi: In omnem terram: Pauli tempore impleta. 387.d
proſelytus Herodes Idumæus regnum Iudęorum accepit. 2.d
proſeuchę perdita. 201.b
protagorę libri ab Athenienſibus combuſti. 289.e
proterius Epiſcopus Alexandrinus. 396.c
prouerbium apud Lucam: Cantauimus vobis tibijs, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non ploraſtis. 78.e
prouidentia Saluatoris erga Petrum. 111.b
prouidentia diuina oſtenditur. 457.a
prouinciæ inter Apoſtolos quomodo diuiſę. 227.c
prudentia Petri. 280.b
prudenty carmina. 181.b
prudenty carmen de ſtella Magorum. 38.d
de Caſſiano & Hippolyto. 349.a
de Petri crucifixione. 476.b.480.e
de conſuetudine funeris. 174.b
de exilio Iudæorum. 501.b
de imaginibus. 349.b
de religione mutata in melius. 483.a
de carnificinis Chriſtianorum. 533.b
pſallendi vtilitas. 439.d.e
pſalmi lucernales qui. 286.e
pſalmiſta officium potius, quàm ordo. 241.d
pſalmodia in eccleſia qualis, & cur. 435.e.437.e
pſalmodię diuerſitas. 438.b
pſalmus quid. 437.a
pſeudo-Chriſti ſurgēt, & dabunt ſigna: quando impletum. 497.b.c
pſeudo-Apoſtoli multi. 381.d
pſeudo-Apoſtoli ſtudentes lucro. 294.c
pſeudo-Apoſtoli quę prædicent. 272.d
pſeudo-Prophetę paulo ante Chriſtum. 167.a
pſeudo-Euangelia multa. 233.d. & ſeq.
pſeudo-Euangelium Iacobo attributum. 10.e
pſeudo-Euangelia Petri, & Iacobi. 15.c.d
pſeudo-Hieronymi liber. 11.c
pſeudo-hiſtorici Eccleſiaſtici. 233.a
pſeudo-Alexander in ordinem remigum redactus. 50.a
pſeudo-martyres quid facerent; vt Chriſtianorum obſequio

quio fruerentur. 511.c.d
Pſychici Catholici nominati. 72.d
Pſychici hæretici. 372.c
Ptolemæi Regis ſententia pro Iudæis in Samaritas de templi primatu. 73.b
Ptolemæus Mennæi. 61.e
Publicani an omnes Gentiles. 77.b.c.d.e
Publicani apud Iudæos a magiſtratibus arcebantur. 77.e
Publicanorum origo. 77.e
Publicanorum munus. 77.c
Publicanorum dignitas 77.d
Publicanorum duplex ordo. 77.c
Publicanorum laus. 77.d
Publicanorum princeps Hebraice Gabbe. 77.d
Publicanorum vita. 77.e
Publicanorum nomen Hebræis & Græcis odioſum. 77.d
Publicanorum muneris functio ad ordinem equeſtrem pertinebat. 77.e
Publicani prouinciales. 77.d
Publicanos penes Iudæos malæ æſtimationis fuiſſe. 77.c.d.e
Publicanos Pariſim, id eſt, latrones appellatos. 77.e
Publij pater a Paulo ſanatus. 422.d
Publius a Paulo conuertitur, & Epiſcopus Melitæ præficitur. 432.e
Publius Dionyſio Athenarum Epiſcopo ſucceſſit. 422.e
Publius martyrio coronatur. 422.e
Publius Marcius magiæ reus. 57.b
Pudens Senator Petri diſcipulus. 237.d
Pudentis Senatoris domus in eccleſiam mutata. 344.a
eiuſdem filij. 428.b
Puella Archiſ. nagogi reſuſcitata. 78.e
Puella ſpiritum Pythonem habens Paulo obuiat. 286.a
Puer Ieſus vbi ſe a parentibus ſubduxerit. 52.c.d
Pueris quis locus in templo. 52.c
Pulſatio lignorum quod ſignum. 402.d
Puluis ſepulchri Chriſti in magno pretio habitus. 131.e
Puluis excutiendus de pedibus Apoſtolorum cõtra non recipientes Euangelium. 259.a
Puluis de ſepulchris ſanctorum ſublatus miracula facit. 306.b
Purgatoria pœna, baptiſmus ignis appellatur. 177.c
Purgatorij fides. 176.d.e
Purgatorij Auguſtinus fidelis aſſertor, ac defenſor. 177.d
Purgatorio igne non purgari peccata mortalia, ſed venialia. 177.d
Purgatorius ignis durior, quàm vlla pœna huius ſæculi. 177.d.e
Purgatorium ponere neceſſe eſt. 177.a.b
Purgatorium tam Latini quàm Græci Patres pari conſenſione ſtatuunt. 176.e
Purgatorium etiam Montanus poſuit. 177.a
Purgatorium qui negauerit, nullus inuentus eſt auctor Orthodoxus. 177.e
Purificationis feſtum cur celebrari cœptum, & quando. 40.a
Purificatio apud Gentiles. 345.e
& ante preces fieri ſolita. 346.a
Purim ieiunium apud Iudæos. 135.d
Purpura indumentum regium. 119.c
Purpura quæ nobilior. 119.c
Purpuraria Lydia. 285.e
Puteolis ſeptem dies conſtitit Paulus. 424.a
Puteum Iacob eccleſia in medio amplectitur. 73.d
Puteus Iacob præſentia Domini illuſtratus. 73.d
Puteus Iacob quot cubitis altus. 73.d
Puteus a Sarracenis effoſſus in Aegypto. 41.a
Pythoniſſa liberata. 286.a

Q

QVadra quid. 391.a
Quadrageſima Ambroſiana. 369.b
Quadrageſima non ieiunare, peccatum eſt. 368.d
Quadrageſima diſtrictius ieiunandum. 368.d.e
de Quadrageſimali ieiunio diuerſæ conſuetudines. 369.a
Quadrageſimale ieiunium probatur. 368.a
Quadrageſimale ieiunium, Apoſtolica inſtitutio. 368.a
Quadrageſimale ieiunium quaſi decimatio totius anni. 369.c
Quadraginta & ſex annis ędificatum eſt templum hoc: quomodo intelligatur. 70.a
Quadraginta martyrum feſta dies. 400.d
Quadragintaſeptem milites a Petro & Paulo in carcere poſiti, ad fidem conuerſi martyrio coronantur. 467.b
Quadratura prima quæ a Pythagora dicebatur. 332.a
Quadratus Athenienſium Epiſcopus. 537.c
Quadrifida panis inciſio quæ. 391.a
Quæſtio de reſurrectione. 101.c
Quæſtio de Gentium acceptatione. 205.a
Quaſi, non ſemper diminutionem, aut dubitationem importat. 26.b
Quarta & ſexta feria ieiunium in Eccleſia decretũ. 369.e
Quartodecimani hæretici confictis Actis Pilati vtebãtur. 154.d
Quatuor diei partes apud Iudæos quomodo diſtinguantur. 137.b
Quatuor temporum ieiunium. 371.e
Quatuor nominant Synodos Apoſtolorum. 407.c
Quercus Mambre iuxta Hebron. 19.b
Querelæ Samaritanorum apud Vinidium. 270.d
Quinquaginta tantum Apoſtolicos canones enumerat Dionyſius Abbas Romanus. 275.e
Quinquaginta millia Iudæorum occiſa Alexandriæ. 473.b
Quinque Anani filij omnes Pontifices. 447.a
Quinque millia hominum obtrita apud Fidenas. 60.d
Quinque millia Romanorum a Iudæis cæſa ſub Ceſtio Pręſide. 473.b
Quinque millia hominum ad fidem conuerſa prædicatione Petri. 163.c
Quinquennale certamen quando, & a quo inſtitutum. 520.a
Quinquennale certamen triplex. 520.a
Quinta feria non vacandum ab operibus. 398.e
Quintilius Varus Præſes Syriæ. 21.a
Quirini Conſulatus. 21.d.e
Quirini cenſus occaſione exortę ſecta Galilæorum. 43.e
a Quirino cenſum bis actum. 21.a.b
Quirinus Præſes in Syria deſcribit cenſum. 19.d.20.e
Quirinus Pręſes in Syria poſt ſuum Conſulatum, 20.e
meruit inſignia triumphi. ibid.
quomodo remanſit Syriæ Præfectus. 20.e
Quirinus Syriæ Præfectus moritur. 58.e
eius res geſtę. 23.c.58.e
Quirinus, Quirinius, Cyrinus, Cyrinius, idem nomen. 20.e
Quotidie Euchariſtiam ſumere. 358.a.c
Quotidie communicare non ſunt ſoliti Orientales. 346.c 358.a.c

R

RAbbini Phariſæi, & eorum origo. 3.b
Rabbini qua interpretatione legis vterentur. 82.a
Rabbini Chriſtum natum ſcientes, & non venerantes merito

rito panis affecti. 47.c.d
Rabbini manuale opificium laudantes diſcentibus ſacram Scripturam,qui. 292.e
Rabbini artes exercuerunt. 292.e
Racha vox non interpreta tur. 362.c
Racha quid ſignificet. 82.b.c
Radix quædam dæmones expellens. 308.d
Rama ciuitas in ſorte Beniamin. 41.d
Rama in Arabia. 41.d
Ramos portare nonniſi in honorem Dei ſolebant Iudæi. 110.a
Ramos quando Iudæi præcidebant. 100.c
Ramis palmarum diem ſolemnem conſtituit Iudas Machabæus. 100.c
Raptus Pauli quo anno contigerit. 243.d
Rationale ſummorum Pontificum,& miracula ex eo. 56.c.d
Rechabitarum traditiones probatę. 454.d
Rechabitarum inſtituta quando ceſſauerunt. 454.e
Rechabitæ diuerſi ab Eſſenis. 454.e
Recognitiones Clementis multa de Barnaba mentiuntur. 282.d
Recognitionum libri apocryphi nomine Clementis. 204.e
Recumbere in ſinu quid ſit. 108.e
Recutita ſabbata quæ. 337.b
Recutiti Iudæi cur dicebantur. 135.d
Recutitos dictos eſſe Iudæos a circumciſione. 337.b
Redemptio libera. 12.e
Redemptor.Vide ſupra, Ieſus Chriſtus.
Reditus Agrippæ in Iudæam. 198.b
Reditus Domini ex Aegypto. 49.a
Reditus Domini ex Ægypto in Palæſtinam qua die. 49.b.50.c
Regale ſacerdotium non tollit politicum regnum. 326.a
Reges Perſarum nonniſi ſapientes. 35.e
Reges Orientales Magi. 37.b
Reges Iudæorum quomodo ſacerdotibus ſubiecti. 327.d
Reges piſcatorum oſtiarij. 481.e
Regi presbyter a Martino prælatus. 326.c
Regia perſona Chriſti a Matthæo inſinuatur. 8.a
Regia poteſtas a Chriſto in ſuos tranſmiſſa. 325.c
Regij vnum diem conſtituit Paulus. 424.a
Regina Saba ex Ceturæ filijs oriunda. 36.e
Regina Saba,& Magi cur Iſrael Regem inueſtigarint. 36.e
Reginas Aethiopiæ Candaces appellatas,eaſdemque feminas. 185.b
Regis affines auream fibulam in veſte geſtabant. 118.a
Regium indumentum quale. 117.e
Regium nomen qui ſibi aſſumpſerint apud Iudæos. 49.c
Regium ſceptrum Iudæ in quo defecerit. 1.e
Regni Herodis exordium. 2.d
Regni Iudęorum diuiſio in tetrarchias. 49.e
Regni cum ſacerdotio in Chriſtum tranſlatio. 325.d
Regni ac ſacerdotij myſterium in Chriſto. 8.a
Regnum Iudæorum multi ex Iudæis affectant. 49.e
Regnum Iudaicum extinctum,acto in crucem Antigono. 2.e
Regnum, ſacerdotium, lex, firmiſſima columna collapſa apud Iudæos. 4.e
Regnum ſacerdotio coniunctum. 325.c
Regnum Chriſti conſequitur iudicandi poteſtas. 2.d
Regnum Chriſti quale. 325.d
Regula Eccleſiaſticę S.Petri Alexandrini. 42.c
Reguli nomen quid importet. 74.a
Reguli filius,qui infirmabatur Capharnaum. 73.d
Reliquię ſanctorum in Rhodanum proiectæ. 307.c
Reliquiæ S.Polycarpi pretioſæ. 307.b
Reliquiæ S.Ignatij Antiochiam relatæ. ibid.
Reliquiæ falſæ non diu latuere. 307.d
reliquię ſanctorum cur diuiſę. 306.d
reliquiæ ſanctorum a maioribus probatę. 307.d
reliquiarum ſacrarum vſus in Eccleſia. 305.c
reliquiarum cultus vnde probetur. 307.c
reliquiarum ſanctorum accurata diſquiſitio 307.e
reliquiarum delectus. 307.d
reliquiarum impugnator Eunomius. 305.d
reliquias martyrum Gentiles diſiiciebant. 307.b
religio Angelorum quæ. 433.c.d.e
religio Chriſtiana.Vide ſupra, Fides, Eccleſia Chriſtiana.
rei impietatis Chriſtiani dicti. 524.a
renunciatio bonorum non omnibus Chriſtianis neceſſaria. 165.c
renunciatio bonorum facta apud Apoſtolos. ibid.
reos ſolitos capillos demittere apud Romanos. 411.c
reos extra portam percuti ſolitos. 477.c
reprehenſiones Pauli. 281.a
reſponſio Ieſu ad Abagarum. 74.d
reſurrectio Domini quomodo facta tertia die. 141.
reſurrectionem mortuorũ Paulus probat Corinthijs. 360.e
reſurrectionem mortuorum negauit Baſilides. 360.c
reſurrectionem Chriſti negauit Cherinthus. 360.c
reſurrectionis Domini dies,Dominica ab Apoſtolis appellata. 142.a
reſurrectionis hora. 141.a.b.c
de reſurrectione quęſtio. 101.c
de reſurrectione loca elucidata. 143.b
reſurrexiſſe Dominum ea ipſa nocte quæ luceſcit in prima ſabbati. 139.b.141.a
reſurrexiſſe Dominum poſt mediam noctem. 141.b
reſurrexiſſe Dominum in primo gallicinio. 141.b
reſurrexiſſe Dominum Dominico die diluculo,Eccleſia profitetur. 141.a.b
reuelationes Petri & Pauli a Cherintho confictæ. 233.a
rex ſacrificus apud Gentiles. 243.b
rex alienigena quando ſuffectus in Iudæa. 2.d
rex,& ſacerdos,atque legifer Emmanuel. 5.a
rex ſacrorum apud Romanos primum locum in menſa tenebat. 108.e
rex in Scriptura appellatur cuiuſque oppidi dominus. 37.b
rex Chriſtus. 325.b
rex poſt Deum & Epiſcopum honorandus. 326.a
rhodanenſes feminæ ad Eccleſiam redeunt. 311.e
rhode puella. 224.c
rhodiacæ ollulę quæ. 122.a
rhodij libertate priuati a Claudio. 287.e
richa idem quod Racha. 82.a.b
rituale antiquum,vel Ordo Romanus. 26.a
rituale Hebræorum quid de ritu ſeruando in conuiuio Paſchali. 109.a.b
de ritibus precationum. 402.b
ritus inſtitutionis Eucharistiæ. 109.c
ritus ferendę ſententię. 119.e
ritus excutiendi pulueris. 259.b
ritus oblationum pro defunctis. 297.a
ritus priſtini ſigna tantum. 359.b
ritus ſacri in ordinatione exhibiti. 242.a
ritus ſacros ęmulatus diabolus. 242.c
ritus multi communes Iudęis,Chriſtianis,& Gentilibus. 243.a.b.c
Robertus Bellarminus Politianus laudatus. 301.c
Roffenſis commentarium aduerſus Nouatores. 86.c
Roma quando condita. 248.a
Roma poſſidet præſepe Domini. 31.b

Roma ſanguine & ſepulchris Apoſtolorum illuſtrata. 48 . .d.483.a
Roma in quatnordecim regiones diuiſa. 457.d
Roma incendio conflagrauit, quo anno. 457.b
Roma ab Apoſtolis ſeruata. 482.c
Roma & Italia philoſophi abire cur iuſſi. 518.d
Roma fons olei erupit. 7.d
Roma Cælius mons conflagrat. 60.d
Romę Fideles quotidie communicabant. 346.c.357.e
Roma cathedra Petri lignea venerationi habita. 246.d
Roma incendium ſub Nerone. 457.d
Roma incendium ſub Tito. 516.e
Romam Babylonis nomine ſignificari, non Romanam Eccleſiam. 248.a
Romam vſque peruenit cinis Veſuuij. 516.a
Romam Petrus quando profectus. 196.d
Romam Petrus aduenit. 225.d
Romam peruenit fama infanticidij Herodis. 41.d
Romana Reſpub. & optimi eius mores collapſi. 5.b
Romana archiua de natali Chriſti. 21.e
Romana Eccleſia Apoſtolica vna. 244.d
Romana Eccleſia quid de Chriſti ętate baptiſmi tempore. 26.a
Romana Eccleſia florentiſſima Pauli tempore. 386.b
Romana Eccleſia Mater appellata. 387.c
Romana Eccleſia cur inconcuſſa. 388.a
Romana Eccleſia epiſtolam ad Hebræos conſtanter recipit. 442.c
Romana Eccleſia Apoſtolicarum traditionum depoſitorium. 134.b.411.b
Romana Eccleſia ſuis cereorum indiculis demonſtrat quo anno Chriſtus ſit paſſus. 133.e
Romanæ Eccleſiæ conſuetudo in pſallendo qualis. 458.b
Romanæ Eccleſiæ prærogatiua. 386.b
Romanam Eccleſiam ante Antiochenam a Petro fundatam, eſt noua & falſa opinio, cuius rationes diluuntur. 194.a
Romana fides eadem quæ Catholica. 386.d
Romana fides annunciatur in vniuerſo Orbe. 386.c.d.e
Romanarum feminarum libido coercita a Tiberio. 58.a
Romani qui Iudæos ſub tributo redegerunt. 2.d.2. .d
Romani ciues qui. 22.c
Romani multis bonis donati propter aduentum Petri in Vrbem. 237.b
Romani ob contemptum veri numinis quanta ſint paſſi. 185.e
Romani dicuntur Imperatores vſque ad noſtra tempora. 188.e
Romani non raro quini in menſa diſcumbebant. 109.a
Romani Brutios deſtinarunt ad pœnas inferendas. 118.d
Romani Pontificis Apoſtolica ſalutatio ex Apoſtolica traditione. 250.e
Romani annulo ferreo vtebantur. 331.e
Romani tecto capite deos precabantur, Saturno & Honore exceptis. 405.b
Romani Pontifices præceperunt traditiones. 410.d
Romani tonſo capite & barba incedebant. 411.b
Romani viderunt caſum Simonis magi. 465.b
Romani milites a Iudæis cæſi. 473.b
Romani milites aduerſus Iudæos pugnant Sabini Procuratoris tempore. 49.d
Romani milites exarmati occiduntur die ſabbati. 473.a
Romani milites pro foribus templi adſtare ſolebant ad comprimendos tumultus. 473.e
Romani milites, capta Hieroſolyma, præda ſatiati. 497.c
Romani magiſtratus in prouincia vſi lingua Latina. 55.c.
Romani vti lingua Græca iuſſi. 55.a
Romani Imperij finis ſub Tiberio prænunciatus. 482.c
Romani Imperij incolarum cenſæ ſub Auguſto myriades quatuor centum decem mille, & tredecim viri. 22.e
Romani in ſignum luctus capillos & barbam promittere ſoliti. 411.b
Romanorum Reſpublica quando fuit maxime vitioſa. 5.b
Romanorum quinquaginta millia obtrita apud Fidenas. 60.d
Romanorum fides eminens. 386.c
Romanorum Principum erga templum Iudæorum officiũ. 212.e
Romanorum Imperatorum muneribus templum locupletatum. 503.e
Romanorum fides, & deuotio. 386.c
Romanorum odiorum prima germina contra Chriſtianos. 154.b.c
Romanorum faſtus. 388.a
Romanorum clades in Britania. 488.c
Romanos prius lotos accumbere conſueuiſſe. 107.e
Romanos ciues peccantes Claudius libertate priuauit. 287.d
Romanos barbam radere conſueuiſſe, & numini dedicare. 409.a
Romanos ſeruorum capita radere conſueuiſſe. 409.e
Romanus Pontifex. Vide ſupra, Papa, Pontifex.
Romanus, & Catholicus idem. 246.b.386.d
Romanus exercitus cur abominatio appellatus. 473.d
Romanus orbis qui. 22.c
Romanus exercitus quæ paſſus ſit in Armenia. 488.e
Romanus ciuis ne flagelletur quæ leges prohibent. 416.a b
Romulea ficus quamdiu ſuperſtes. 444.e
Romulea ficus quando aruit, & quid ſignificauerit. 444.e
Romuli tugurium diù conſeruatum. 31.b
Romphea ignea. 177.c
Romulus legationibus admittendis præfectus apud Caium Imperatorem. 209.a
Rubellius Plancus ex gente Iulia. 448.b
Rufina filia Paulæ. 353.e
Rufus vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 97.a
Rufus Capuæ factus Epiſcopus, & cum Petro Romam venit. 230.a
Ruina templi a Domino prædicitur. 101.d
Ruminalis arbor ſiccata quid ſignificaret. 444.e
Ruſticus Arulenus a Domitiano occiditur, cur. 518.e

S

SAba prouincia trans Arabiam. 36.a
Saba Regina cur Salomonem adierit. 36.e
Saban filius Iexan. 36.a
Sabæi & Madianitæ vnde nominati. 36.a
Sabbeus & Theodoſius Samaritanorum patroni. 73.b
Sabbatarios Iudæos appellat Martialis. 135 c
ſabbata recutita. 337.b
ſabbati obſeruatio decidente Sole cępta, vel poſt meridiem. 105.d
ſabbati iter erat, bis mille paſſus ambulare. 152.b
ſabbati ieiunium cur Orientalis Eccleſia deteſtaretur. 284.a.370.c
ſabbati magnus dies qui diceretur. 106.c
ſabbati violati pœna. 165.c
Sabbati tranſlatio in Dominicam. 371.d
ſabbati ieiunium cur vetitum. 370.c
ſabbati ieiunium vnde inſtitutum. 370.c
ſabbatum ſuperſtitioſe colebant Doſithei. 4.b
ſabbaticus fons in Palæſtina. 96.a.b
ſabbaticus fluuius, & Plinij error. ibid.

Sabbatis Iudæi ad præſtanda vadimonia non cogebantur, ex reſcripto Auguſti. 105.d
Sabbato cur ieiunet Eccleſia Occidentalis. 384.a.370.e
de *Sabbato violato querela Phariſæorum.* 79.d
Sabbato cur ieiunarent Manichæi. 370.c.d
Sabbato ieiunare Iudæis vetitum. 135.d
Sabbatorum ſuperſtitioſa obſeruatio qua. 3.b
Sabbatum ſecũdo primum, vel ſabbatum ex ſabbato, quid, & cur ſic dictum. 79.e
Sabbatum cur non æque feriarentur Eccleſiaſtici occidantales, ac Orientales. 371.d
Sabbatum dicebatur ſeptima Paſchatis. 79.d
Sabbatum æque ac Dominicum feriari prohibitum. 370.e
Sabbatum pro diebus ante ſabbatum apud Iudæos. 135.e
Sabinus Veſpaſiani frater occiditur. 492.b
Sabinus Iudææ Procurator. 21.c
Sabinus Procurator obſidetur a Iudæis. 49.c
Sacerdotalis cum regia ſtirpe cognatio. 8.d.e
Sacerdotalis functio. 62.b
Sacerdotalis poteſtas apud omnes ſumma. 327.c
Sacerdotalis iudicandi poteſtas iure diuino cõceſſa. 376.b
Sacerdotalis poteſtatis vſus. 326.e
Sacerdotali tribui conceſſum, vt cum regia ſtirpe poſſet ini renuptias. 8.d
Sacerdos ſacrificatus. 42.e
Sacerdos ſummus ſancta ſanctorum ingredi quando debebat. 8.e
Sacerdotem ſummum nonniſi vnum apud Iudæos fuiſſe. 62.c.d
Sacerdotes quot in templo miniſtrabant quotidie. 9.e
Sacerdotes ſemper introibant in priori tabernaculo. 17.e
Sacerdotes diſponebant de his, quæ ſemel Deo eſſent oblata. 13.c
Sacerdotes immunes a tributis apud Aegyptios. 94.e
Sacerdotes apud Romanos ex ærario ſumptus accipiebant. 94.e
Sacerdotes Apoſtoli a Domino facti ſunt, & quãdo. 110.a
Sacerdotes Chriſtiani corpus Chriſti conficiunt. 112.c
Sacerdotes in Eccleſia poteſtatem habent dimittendi peccata. 146.b.& ſeqq.325.c.d.e
Sacerdotes Chriſti ad ſoluenda peccata poteſtatem acceperunt, & quid inde ſequatur. 146.& ſeq.325.c.d.e
Sacerdotes Chriſti Regibus præſtant. 326.c
Sacerdotes in Aethiopia Regibus imperabant. 327.b
Sacerdotes Aegypti iidem & Iudices. 327.b
Sacerdotes in Perſide regnaſſe. 327.b
Sacerdotes Gallorum iudicabant. 327.c
Sacerdotes in quo Regibus æquiparentur. 338.b
Sacerdotes in lege veteri denuo nubere prohibebantur. 381.b
Sacerdotes legis veteris nec caput nec barbam radebant. 409.a
Sacerdotes Deæ Syriæ barbam & capillos radebant. 412.d
Sacerdotes pro locorum conſuetudine, vel barbati, vel attonſi barbis incedebant. 413.e
Sacerdotes Gallos barba raſos fuiſſe. 413.e
Sacerdotes occiſi in templo. 497.d
Sacerdoti apud Hebræos meretricem vxorem ducere prohibitum. 84.d
Sacerdotibus vetitum veſtes ſcindere. 116.b
Sacerdotibus inferioribus licebat cum ceteris tribubus inire coniugium. 8.e
Sacerdotibus Chriſtianis debitæ ſunt decimæ. 338.e
Sacerdotis ſummi cum ſtirpe ſua tantum coniunctio. 8.e
Sacerdotij vicaria præfectura nemini conceſſa, niſi vrgente neceſſitate. 62.b
Sacerdotium Chriſti ad poſteros propagari. 111.b
Sacerdotium Zachariæ. 17.a.b
Sacerdotium omnium bonorum apex. 326.b
Sacerdotium regno præſtat. 326.c
Sacerdotium ſimul & regnum Aſſamonæis iunctum. 2.a.b
Sacerdotium ſummum à Chriſto conſtitutum. 91.a
Sacerdotium & regnum tempore Chriſti defecerat apud Iudæos. 2.e
Sacerdotum antiquorum coniugia olim qualia. 8.e
Sacerdotum ſingulæ vices quomodo ſortiebantur inter ſe. 18.b
Sacerdotum principes ſoli ingrediebantur in adytum templi. 18.a
Sacerdotum pluſquam quinque millia cuiuſq; vicis. 18.b
Sacerdotum principes qui. 62.e
Sacerdotum officia. 18.a
Sacerdotum numerus in templo miniſtrantium. 9.c.
Sacerdotum ſucceſſiones in publicas tabulas relatæ. 3.a
Sacerdotum vices vigintiquatuor. 62.c
Sacerdotum vices ſingulæ habebant hominum plus quàm quinque millia. ibid.
Sacramenti virtus. 182.c
Sacramentum Baptiſmi. 149.e 158.e
Saramentum Confirmationis ſacrum Chriſma nuncupatũ. 181.d
Sacramentum Pœnitentiæ. 146.b.c.d.311.& ſeqq.
Sacramentum Euchariſtiæ. 110,111.355.d
Sacramentum Ordinis. 241.e
Sacramentum Matrimonij. 330.b
Saramentum Extremæ vnctionis. 451.e.& ſeq.
Sacramentum Extremæ vnctionis cur ſic dictum. 452.e
Sacrarum imaginum in Eccleſia vſus. 346.e
Sacrificio corporis Chriſti oblato, vexatio ceſſauit. 112.e
Sacrificium paſſio Chriſti. 111.b
Sacrificium a ieiunis offerendum. 113.d
Sacrificium ſoli Deo offerimus. 401.c
de *Sacro velo.* 341.b
Sacrum velum quale. 341.b
Sadducæi cum Samaritis ſentiebant. 4.a
Sadducæi a Sadoch ſacerdote dicti. ibid.
Sadducæi de reſurrectione. 101.c
Sadducæi qui. 3.e
Sadducæorum dogmata. ibid.
Sadoch Phariſæus auctor ſectæ Galilæorum cum Iuda. 44.c
ſal Apoſtolicum mundo neceſſarium. 377.b
ſalamina Cypri, Conſtantia dicta. 188.d
ſalem dicta Hieruſalem. 71.a
ſalem villa. ibid.
ſalmanazar Rex Aſſyriorũ expugnauit Samariam. 72.d
ſalmone, ſiue Salmonium Cretæ promontorium. 421.c
ſalome obſtetrix. 10.d
ſalome quænam fuerit. 16.b
ſalome ſoror Herodis. 41.e
ſalome ad monumentum Chriſti venit. 143.a
ſalome non Ioſeph, ſed Zebedæi vxor. 15.b
ſalome eſt eadem quæ & mater filiorum Zebedæi. 16.b
ſalomen ſororem Herodes interficit. 45.c
ſalomen nunc Herodis vxorem, nunc ſororem appellat Ioſephus. 45.c
ſalome dotata ab Herode. 46.d
ſalomon de exorciſmis ſcripſit. 308.c
ſalomon Chriſti venturi typum gerebat. 37.a
ſalomonis templum annis ſeptem ædificatum. 70.c
ſalomonis porticus. 160.e
ſalomonis templi quatuor porticuum deſcriptio. 161.a
ſalomonis porticum integram remanſiſſe. 161.a
de *ſalomonis porticu inſtitutio Chriſtiana.* 166.a
ſaltatio ad modos muſicos enervat animos. 88.a
ſaltatrices in conuiuijs adhiberi ſolitas. 88.a
ſaluatorem dediſſe mandatum Apoſtolis ne ad duodecim

annos

annos Hieroſolymis decederent, quo modo intelligendum. 196.e
ſaluatoris ſent?tia, Denuo debeo crucifigi, vbi habetur, & de quo intelligitur. 445.a
ſaluianus Maſſilienſis Africanæ Eccleſiæ ſtatum deplorat, & cur. 411.d
ſalutatio in oſculo ſancto. 249.e
ſalutatio Apoſtolica. 250.e
ſalutatio Hebræorum in pacis nomine. 444.b
ſalutis ſimulacrum. 32.b
ſamariæ tributorum quarta pars remiſſa a Cæſare. 49.e
ſamariæ & Damaſci ſpolia quando abſtulit Chriſtus. 36.c
ſamaritani non appellabantur Gentiles. 179.e
ſamaritani Spiritum ſanctum negabant, Gentiles ignorabant. 180.b
ſamaritanorum querelæ contra Iudæos. 72.d
hæreſis. 180.b
ſamaritæ hæretici qui. 505.e
ſamaritæ credentes in Chriſtum. 179.e
ſamaritæ diſtincti in quatuor ſectas. 4.b
quinque tantum Moyſis libros recipiebant. 4.b
ſamaritæ adhæſerunt Simoni mago. 184.e
ſamaritæ Hieroſolymitanum templum noctu profanant. 73.e
ſamaritarum pertinacia. 73.e
ſamaritarum & Iudæorum diſſidium ſub Cumano. 270.c.
ſamaritarum ſectæ diverſæ. 4.a
ſamaritanis prohibetur hoſpitio Chriſtus. 95.d
ſamaritanos a Simone mago ſeductos Pilatus diſiecit. 184.
ſammai auctor Scribarum & Phariſæorum. 3.a
ſammai & Hillel Rabbini paulo ante Chriſtũ. 3.a. 295.d
ſamuel ſeruire Deo, quàm annuam pecuniam ſoluere maluit. 12.c
ſamuel vxorem duxit, ac liberos ſuſcepit. 13.c
ſanaballath a Dario Rege miſſus in Samariam, in monte Garizim templum ædificauit. 72.e
ſancta ſanctorum ſemel tantum in anno ſummum Pontificem penetrare fas erat. 17.b
ſancta ſanctis. 355.e
ſancti monachi tamquam germina producti in ſolitudine Aegypti, per quam Ieſus tranſiuit. 40.e
de ſanctis antiquæ legis. 444.e
ſanctiones Apoſtolicas Paulus obſeruandas inculcat. 283.b. 284.e
ſanctiones diuerſæ Pauli pro diuerſa occaſione. 283.e
ſanctos nominatos eſſe Chriſtianos. 220.d
ſanguine abſtinere quid ſit. 275.e & ſeq.
ſanguine abſtinere, fuiſſe olim in Eccleſia receptum. 275.c
ſanguis fluens ſpongia continetur. 128.c
ſanguis Zachariæ indelebilis in lapide templi. 43.c
ſanguis iuſtorum a Deo vindictam expoſcit. 43.b
ſanguem a ſancto diſtinctum eſſe. 236.c
ſangus, ſiue Sancus, Sabina lingua Hercules dicebatur. 236.c
ſardonix lapis in Rationali. 56.d
ſaron non eſt nomen oppidi, ſed regionis. 202.e
ſarraceni venerantur Chriſti cunabula in Aegypto. 41.ab
ſarraceni domum in Aegypto, quam habitauit Deipara, venerantur. 41.a
ſatan aduerſarium ſignificat. 93.e
ſatanę tradere quid ſit. 321.b
ſaturnini cenſus. 22.a
ſaturninus hęreticus matrimonium & cibos damnauit. 366.e
ſaturninus Fuluiæ maritus, amicus Tiberij. 58.b
ſaturnum colere exiſtimati Iudæi. 136.b
ſatyrus frater S. Ambroſii. 356.e
ſauli perſecutio. 179.d.e
ſauli mutatio in Paulum cur facta. 188.d
ſaulus Tarſenſis. 172.e
ſaulus audiuit verba Stephani dum oraret. 173.d
ſaulus adoleſcens dicitur non ætate, ſed audacia, & vnde probetur. 187.c
ſaulus ad vexandos Chriſtianos Damaſcũ mittitur. 189.e
ſaulus conuertitur. 186.b
ſaluus & Barnabas collectas pecunias Hieroſolymam deferunt. 239.a 240.a
ſaulus & Barnabas quo tempore ad prædicandum ordinati. 240.a
ſaulus dictus eſt Paulus, quando, & qua cauſa inditi nominis. 189.a
ſaxa aſperſa ſanguine Zachariæ. 43.c
ſcaurus præeſt Iudæis. 2.d
ſcemahaia & Althalion Rabbini. 292 e
ſcenofactoria ars quæ. 293.a
ſcenophegia Iudæorum. 98.d. 100.c
ſceptrum Dauid quando defecerit. 1.e
ſceuæ Iudæi filij exorciſtæ. 308.b
ſchinus arbor. 67.a
ſceptrum Iudæ quando viſum eſt ceſſaſſe. 2.d
ſciſſio veſtimentorum apud Hebræos quando. 116.b
ſchiſma apud Iudæos obortum. 73.a
Schiſma Corinthiorum. 321.e
ſcipio pallio vſus in gymnaſio. 55.b
ſcribas Herodes necat. 41.e
ſcribæ qui dicerentur. 3.b
ſcribæ & Phariſæi quando exorti. 3.b
ſcribæ & Phariſæi legem vitioſa interpretatione corruperunt. 3.c
ſcribæ occiſi ab Herode. 42.a
ſcribarum & Phariſæorum genus qui ſingulis annis baptizarentur. 90.b
ſcripta Chriſti nomine conficta. 234.d
ſcripta Petri nomine ſuppoſita. 233.d
ſcriptores omnes proficui, ſi recto iudicio legantur. in præf. pag. 3.d
ſcriptores excidij Hieroſolymitani qui. 500.b
ſcripturæ diuinę intelligentia. 151.b
ſcripturę ſacræ quędam aperta ſunt, quędam obſcura. 151.a
ſcripturæ diuinæ difficultas. 151.ab
ſcriptura diuina multa ſublata. 444.d
ſcripturæ ſacræ latitudo, ſublimitas, & profundum. 151.b
ſcriptura diuina intelligitur tantum reuelatione Spiritus ſancti. 151.b
ſcripturarum intelligentia Apoſtolis peculiariter conceſſa. 150.c
ſcytharum mos de infodiẽdis hominibus viuis vna cũ mortuis. 228.d
ſcythopoli tredecim millia Iudæorum occiduntur. 473.a
ſcythopolis Tiberiadi vicina ciuitas maxima. 90.c
ſebaſte vrbs ſub Archelao. 50.a
ſebaſte ſepultum corpus Ioannis Baptiſtæ. 88.c
ſebaſteni puniri iuſſi propter iniurias illatas Agrippæ, & filiabus. 357.e
ſebuæi hæretici. 4.b
ſecretarium in eccleſia quid. 345.b
ſeceſſiones vtiles quæ. 282.a
ſecta Phariſæorum. 3.b.c.d
ſecta ſadducæorum. 3.e
ſecta Eſſenorum. 4.a
ſecta Galilæorum. 44.c.d
ſecta Herodianorum. 2.c
ſecta Nazaræorum. 50.e
ſecta Samaritanorum 4.a

Sectæ Iudęorum tres præcipuæ. 3.a
Sectæ Iudæorum deſtructæ vel mutatæ, 505.d
Sectæ quę Chriſtum non receperint. 3.b
Sectio & nex debitorum. 95.c
Secunda pedum ablutio. 108.e
Secundum ſignum Ieſu, curatio filij Reguli. 73.e
Sedes primorum Epiſcoporum aſſeruatę. 246.d
Sedes Epiſcoporum linteatæ, ſeu velatæ. 246.d.e
de Sede Antiochena. 195.& ſeqq.
Sedes Pontificia quando Romæ erecta. 244.a
Sedes Antiochena quando fundata. 195.a. & quomodo.ibid.eidem prę fuit Petrus. ibid.d
Sedis Antiochenæ erectio certa. 197.a
Seditio exorta Hieroſolymis ſub Cumano. 270.a.b
Seditio Demetrij contra Paulum. 362.e.363.e
Seditiones Iudæorum poſt mortem Herodis. 48.e
Secretarium quid. 355.c
de Seiani tempore Oroſii & Euſebij error. 98.d
Seiani odium in Iudęos, & eius cauſa. 98.e
Seiani felicitas immenſa, & obitus miſerandus. 98.c
Seiano erectę ſtatuę. 98.e
Seianus Conſul toto Orbe celeberrimus. 98.c
Seianus aduerſus Iudæos. 98.c
Seianus impulſor & adminiſtrator Tiberij. 58.d
Seianus cur Iudæis infenſus. 98.e
Seleuci Manichæi de Mariæ ortu delira commenta. 10.b
Seleucus anchoram ſculpebat in annulo. 331.e
Semitonſum caput. 409.d
Semneum cõmune apud Aegyptios, in quod ſeptimo quoque die conueniebant. 350.a
Semones dij. 236.c
Senatores abortiui qui dicerentur. 240.b
Senatores Romæ a Tiberio interfecti, & cur. 185.c
Senatus a Tiberio rogatus, vt Chriſtus Deus haberetur. 98.d
Senatus Iudęorum oratio ad Petronium pro tẽplo. 210.a
Seneca præceptor Neroni datus. 301.d
Seneca numquam de Chriſtianis loquitur; ex Auguſtini ſententia. 459.d
Seneca Neronem laudat. 318.d
Seneca damnatus exilio a Meſſalina. 301.d
Seneca licentiam ſecedendi non obtinet. 459.e
Senecæ epiſtolæ ad Paulum quales. 459.d
de Senecæ litteris ad Paulum, vnde fluxit opinio. 459.d
Senecæ mors eligenda proponitur, & cur. 461.b
Senecionis obitus. 460.a
Senecionis ſepulchralis lapidis inſcriptio. 460.b
Seniores ijdem qui presbyteri. 376.a
Seniorum ſeptuagintaduorum primus, Princeps ſacerdotũ dicebatur. 62.e
Seniorum traditiones apud Hebręos. 295.e
Sententia Chriſti de perſoluendo didragmate. 94.b
Sententia de Chriſto occidendo lata. 99.b
Sententia de primatu templi vnde vim habuit. 73.c
Sententiæ damnatorum executio proroganda edicto Tiberij Imp. 57.e
Sententiæ mortis executio ſacerdotibus interdicta. 117.a
Sententię diuerſę de reditu Domini ex Aegypto. 49.a
Sentius Saturninus Præſes Syriæ. 20.e
Sepeliendi mos apud Hebræos. 130.d
Sephori ciuitas cincta mœnibus. 56.a
Septem diaconi ex quibus electi. 97.a
Septem dies feriari in quibus feſtis ſolerent Iudæi. 414.c
Septem dies comedebatur Paſcha, vel Phaſe. 106.b
Septem horis canonicis quidam addunt octauam. 160.a
Septimi diei principium & finis quomodo ſignificabatur. 105.d
Septuagintaduorum iudicium Deus Moyſi inſtituendum mandauit. 81.e
Septuagintaduo diſcipuli deſignati, & bini miſſi. 96.b
Septuagintaduo interpretes. 96.d
miſſi ad Ptolemæum. 96.e
Septuaginta interpretum anni ab origine mundi. 28.c
Septuaginta interpretum editio in vſu apud veteres tam noſtros, quàm Iudæos. 441.d
Septuaginta interpretum Biblia reſtituta. 28.d
Sepulchra Patriarcharum Cariatharbe. 19.a
Sepulchra habere in ſpeluncis excauata, moris fuiſſe Iudæis. 143.c
Sepulchra tumbæ nuncupata. 143.c
Sepulchra Apoſtolorum in honore habita. 481.a
Sepulchri Chriſti munitio in honore habita. 131.a.b
Sepulchri Chriſti deſcriptio. 143.c.d
Sepulchri Chriſti lapidis color albo & rubicundo permixtus. 143.e
Sepulchrum Chriſti in petra exciſum, cuius longitudinis. 143.d.e
ferro a Iudæis obſignatum. 131.a
vna tantum ſpelunca continebatur. 143.e
Sepulchrum Dauid & Salomonis ſponte corruit, ad quid ſignificandum. 158.b
in eo magnam vim auri a Salomone recluſam.. ibid.
Sepulchrum Dauid ab Herode apertum. 158.c
Sepulchrum Virginis quando repertum. 266.d.e
Conſtantinopolim tranſlatum ferunt. 267.a
Sepulchrum Iſaiæ apud Siloam poſitum. 96.a
Sepulchrum Helenæ Adiabenorum Reginæ, & filij. 238.e
Sepultura Gamalielis. 174.b
Sepulturæ miniſteriũ nõ prohibitũ Iudæis die feſto. 107.b
Serapidis monitu quidam cęcus lumẽ a Veſpaſiano poſcit. 492.d
Serapidis templum demolitum. 307.d
Sergius Paulus a Paulo ad fidem conuertitur, & cur Proconſul nominatus. 188.e.258.b
Series Pręſidum Syrię. 21.a
Series genealogię virorum tantum texebatur. 8.b
Sermo Apoſtolicus ſublimis. 253.c
Sermonis interpretatio. 252.e
Seruiliam Bareę Sorani filiam Chriſtianam fuiſſe ſuſpicari poſſumus. 467.e
Seſſionis primæ cathedra. 52.a
Sethiani hæretici, & eorum figmenta. 38.e
Sethianorum de ſtella refellitur figmentum. 38.e
Seueri Cecinnę oratio. 60.c
Seuerus hæreticus abſtulit columbas argenteas. 357.c
Sexta Synodus nullos canones edidit. 380.b
Sexta dies paſſione Domini conſecrata, & tota hebdomada pœnoſa. 137.e
Sexta ſabbati appellata non eſt cœna pura. 136.b
Sexti & Pyrrhones qui dicti. 83.a
Sibylla Erythræa. 6.b
Sibylla quomodo de Chriſto Auguſtum docuit. 7.a
Sibyllę Cumanæ carmina haud extincta. 6.b
Sibyllæ monita data Auguſto quę. 7.b
Sibyllæ carmen de vniuerſali iudicio. 286.c
Sibyllæ quot, quando, cuius fidei. 5.c.e.6.a
Sibyllę vnde dictæ. 5.c
Sibyllę cur appellatę prophetiſſæ Gentilium. 5.c
Sibyllis quantum tributum ſit. 5.c
Sibyllini libri retenti, crematis ſupra duo millia. 6.b
Sibyllini libri reconditi honorifice. 6.b
Sibyllinos libros cur Deus voluit ſtudioſe curari. 6.b
ex Sibyllinis carminibus Lentulus quid. 6.c
ex Sibyllinis carminibus M. Antonius quid. 6.c
Sibyllinum vaticinium de Rege venturo, ex Cicerone. 6.c
Sibyllina carmina exſcripta priuatim. 6.b

Sibyllina carmina prædicebant affore Regem, a quo tantū ſperanda ſalus eſſet. 32.b
Sibyllina carmina quibus temporibus Romam allata. 6.a
tribuebantur Sibyllę quaſi viuenti. 7.b
quo anno examinata. 154.e
Sibyllina carmina concremata. 6.a
reſtituta. 6.b
recognita, & examinata. 6.a
ab Auguſto purgata. 6.a.b
recitata a Conſtantino. 6.c
Sibyllinorum librorum lectio Chriſtianis interdicta. 5.d
Sibyllinos libros ſuadet Paulus legi. 5.c
Sibylliſtæ Chriſtiani dicti. 5.c
Sicaræ vnde dicti. 420.d
Siccorum eduliorum vſus. 138.a
ſichem ciuitas, nunc Neapolis. 73.d
ſiclus & quadrans idem. 94.c
ſidonij Apollinaris error corrigitur. 57.e
ſidonijs Epiſcopus datus a Petro. 225.b
ſigilli nomine quod ſacramentum dicatur. 180.e
ſigillum Pauli in epiſtolis ſcribendis quod. 444.a
ſigillum Domini dictum ſacramentum Confirmationis. 181.d
ſigna viſa de Chriſti aduentu. 6.d.e
ſigna & prodigia per Apoſtolos facta. 166.a
ſigna in annulis Chriſtianorum quę ſculpenda, & quæ non 331.e
ſigna aduentus ſui cur ſimul a Domino explicata cum ſignis excidij Hieroſolymitani. 470.a
ſignare ſe cruce, Apoſtolica traditio. 300.a
ſignaculi ſacramentum. 181.e
ſigno crucis mulier liberata a dæmonis illuſione. 76.c
ſigno Tau qui ſignati. 120.c
ſignum crucis quid ſignificaret apud Aegyptios. 120.c
ſignum crucis ſalutis hieroglyphicum. 120.c
ſignum hieroglyphicum mutui fœderis. 331.e
ſignum fidei in annulis Chriſtianorum. 331.e
ſilas peregrinationis Pauli comes. 285.b
ſilas & Paulus carcere mancipati. 287.c
ſilas & Paulus Beræam dimiſſi. 288.b
ſilas & Timotheus Athenas ad Paulum veniunt. 292.a
ſilę & Pauli coitio. 229.c
ſilæ & Paulo quę acciderunt Berœę. 288.b
ſiloe fons precibus Iſaiæ erupit ad radices mōtis Sion. 95.c
ſiloæ turris collapſa. 97.b
M. Sillanus ſpontanea morte necatus. 201.b
ſillanus dolo Agrippinę interfectus. 365.a
ſiluanus cooperans Paulo in Euangelio. 294.a
ſilueſter omnes dies feriæ nomine appellauit, ſed non primum. 397.e
ſimeon Iacobo minori in eccleſia Hieroſolymitana ſucceſſit. 16.d
ſimeon iuſtus. 5.a.39.b
ſimeon inter Prophetas. 39.e
ſimeonem fuiſſe cęcum, falſum. 39.e
ſimeoni vt viſa Maria in templo. 39.b
ſimon ſummus Pontifex Iudæorum. 11.c.18.c
ſimon Boethi filius ab Agrippa Pontifex creatus. 219.c
ſimon recuperata Hieruſalem cum ramis palmarum ingreditur arcem. 100.c
ſimon Herodis affectat regnum. 49.c
ſimon cur Petrus dictus. 66.d
ſimon Galilæus ſectarius ſectæ Iudæ Galilæi. 54.c
ſimon Galilæus defectionis arguitur. 54.c.d
ſimon Camithi Pontifex. 57.a
priuatus. 57.c
ſimon Cananæus Zelotes dictus. 232.b
ſimon Zelotes ſponſus in nuptijs Canæ Galilææ. 68.b
ſimon Zelotes, & Iudas Iacobi. 463.a
vnde confuſi nomine. ibid.c
ſimon Cyrenæus crucem Chriſti portare cogitur. 120.e
ſimō Apoſtolus alius eſt a Simeone fratre Iacobi. 232.c.d
ſimon Apoſtolus cognomento Zelotes. 463.b
ſimon Apoſtolus alius a Simeone Iacobi ſucceſſore. 463.b
ſimon Apoſtolus per quas prouincias prędicauit Euangelium. 232.b
ſimon & Iudas martyrio in Perſide coronati, ſed annus incertus. 462.d
ſimon & Iudas vnus & idem putatur a Sophronio. 462.e
ſimon magus vbi natus. 183.b.235.b
ſimon magus quid de ſe, & de ſua fœmina doceret. 183.b.c
ſimon magus quid eſt admiratus in Apoſtolis. 180.c
ſimon magus Samaritanorum ſeductor. 180.a
ſimon magus primogenitus ſatanę. 184.a
ſimon magus primus hæreſiarcha. 184.b
ſimon magus dicebat ſe eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. 184.b
ſimon primus omnium hæreſiarcha a Petro damnatur, ad quid ſignificandum. 184.d
ſimon magus hęreticorum princeps, & auctor. 184.a
ſimon magus Romę ſtatua donatus, & adoratus. 183.e. 235.b
ſimon magus in imagine Iouis adorabatur. 237.b
ſimon magus quid perſecutionis tēpore docuit ſuos. 460.e
ſimon magus tonſurę quoddam genus excogitauit. 411.a
ſimon magus quid de Angelis dixerit. 433.e
ſimon magus ſe in Neronis amicitiam inſinuauit. 464.d
ſimon magus pollicetur volatum. 464.e
ſimon magus offert pecuniam Petro ad Spiritum ſanctum emendum. 183.b.c
ſimon filius Cleophæ. 16.d
ſimon Hieroſolymita legis peritus. 257.c
ſimon qui vocabatur Niger. 240.b
ſimon Iudæus dux in ſuos armatur. 491.d
ſimon Geraſenus dux Iudæorum. 491.d
ſimon Giorę filius primæ Iudæorum factionis dux. 493.d
ſimon Geraſenus aduerſus Zelotas in Hieruſalem recipitur. 491.a
ſimoniaci hæretici. 183.e
in Simone mago diaboli ęmulatio. 184.b
ſimonis magi inſanæ opinionis. 183.b.c
ſimonis magi Helena. 183.d
ſimonis magi diſcipuli qui. 183.e. & ſeq.
ſimonis magi prima vox fuit, per gratiam tantum ſine operibus ſaluari homines. 184.c
ſimonis magi præſtigiæ. 466.d
ſimonis magi opera & præſtigia quæ. 466.d
ſimonis magi ſcelera. 184.a
ſimonis magi fabula. 183.c.d
ſimonis magi volatus, & caſus. 465.b
ſimulacra ſponte collapſa, Chriſto Aegyptum intrāte. 40.c
ſimulacra collocari Hieroſolymis nefas. 59.d
ſimulatio Petri. 278.d
ſimulatio venenum moleſtum & infauſtum in Eccleſia. 164.c
ſindon veſtis cœnatoria. 118.d
ſindon, qua inuolutū eſt corpus Domini in ſepulchro, aſſeruatur in eccleſia Taurinenſi. 131.c
ſindonem abiecit adoleſcens, id eſt veſtem cœnatoriam. 115.a
ſinopis Ponti oppidum. 225.e
ſineſius a Iudæo ſuperſtitioſo nauta deluſus. 4.c
ſion Dauidis ciuitas. 158.d
ſion omnium eccleſiarum maxima. 156.b
ſirletus Cardinalis Bibliothecarius. 254.e
ſiſara Barach vincente proſtratus vbi. 94.b

ſitus

Situs Bethlehem. 30.d
ſitus eccleſiarum ad Orientem. 344.e
ſixti martyris corpus incertum. 307.e
ſixtus Quintus Grecam Septuagintaduorum interpretum editionem Latine redditam comprobauit. 28.d
ſmaragdus lapis in Rationali. 56.e
ſobe Bethlehemitica ſoror S. Annæ. 10.d
ſobe mater Elizabeth. 10.d
ſoceri ſunt loco parentum. 8.d.e
ſocrates a Melito accuſatus. 289.e
ſocrates cur morte damnatus. 289.e
ſocrates hiſtoricus Nouatianus fuiſſe oſtenditur. 314.d
ſocrates de abrogata pœnitentia mentitur. 314.e
ſocrates erroris arguitur de Quadrageſima Eccleſiæ Romanæ. 369.d
& de ieiunio ſabbati. 371.e
ſocrates & Sozomenus in hiſtoria de Paphnutio quomodo a mendacio liberentur. 379.b
ſocratis & Sozomeni aſſertio de presbyteris pœnitentiarijs. 314.b
ſocratis hiſtoria quam fidelis. 1.e
ſocratis error de die Paſchatis. 396.c
ſocrus Simonis Petri curata. 76.b
ſolaria in domibus Iudæorum qualia. 77.a
ſol intra tres circulos viſus apparere quibus Coſſ. 7.c.d
ſol arcu cæleſti circumdatus. 31.e
ſol circulo obſignatus. 7.c.d.
de ſole obſcurato cum Ieſus eſt cruci affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis ſcripſit Phlegō auctor Gentilis. 127.a
ſolem obſcuratum tempore paſſionis Domini in vniuerſo Orbe. 137.a
ſolem in plenilunio non poſſe naturaliter deficere. 128.a
ſolem ignitum lapidem dicebat Anaxagoras. 289.e
ſolem adorabant Priſcillianiſtæ. 404.c
ſolem adorari à Chriſtianis cur dicerent Gentiles. 403.d
ſoleis Chriſtiani vtebantur. 343.a
ſolemnitas anniuerſaria in cuiuſque Epiſcopi præfecturæ exordio. 244.b
ſoles tres viſi Romæ quibus Coſſ. 7.d
ſoles decem ſine cibo tranſigere Chriſtianos. 368.e
ſoli naſcenti inclinare, Chriſtianis vetitum. 404.c
ſolitudo ex tranſitu Domini benedictionem ſuſcepit. 40.e
ſophronij hiſtoria de S. Ioanne Baptiſta. 63.b
ſorores Annæ. 50.d
ſorores Mariæ. 10.d
ſorores appellabant Iudæi gentis ſuæ feminas. 334.d
ſors quæ cecidit ſuper Mathiam. 156.d
ſors diuina quid ſit. 156.d
ſorte numquam delectum ſummum ſacerdotem apud Hebræos. 17.e.d
ſorte quæ definirentur. 17.c
ſorte ſemel tātum ſummum ſacerdotium a ſactioſis collatum. 17.d
ſortem mittere quibus conditionibus liceat. 156.d
ſortes Apoſtolorum, liber ſic dictus, reiectus, 156.d
ſoſi pater comes Pauli. 390.a
ſoſius Syriæ Præſes. 20.d.26.e
ſoſthenes vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 97.a
ſoſthenes ſynagogæ princeps. 301.e
ſozomeni hiſtoria quàm fidelis. in præf. pag. 1.e
ſpathephori, Alexandrini lictores. 200.c
ſpecioſa porta quæ. 161.e
ſpectacula ferarum, & gladiatorum, lege prohibita. 429.b
ſpeculo vti nequaquam ſolebant Chriſtianæ mulieres. 341.b
ſpeculo ſæpe vti in viris reprehenſum. 341.b
ſpelunca in qua Chriſtus naſcitur, vbi poſita, celebris etiā apud infideles. 30.e
in ea fluxit e petra aqua indeficiens: mirifico opere excauatur. 30.e
ſanctæ Mariæ eccleſiam continebat. 31.a
ſpelunca illuſtris Magorum hoſpitio. 39.a
ſpelunca Ioannis Baptiſtæ a Domino viſitata. 63.c
ſpicarum manipulus quando & quomodo a Iudæis offerretur. 71.b.157.a
ſpinea corona Ieſu, & alia paſſionis inſtrumēta diligenter aſſeruata. 131.b
ſpinea corona coronatur Ieſus ad quid innuendum. 119.c
ſpineæ coronæ Domini ſentes reuireſcere. 119.b
ſpirituale nubendi genus. 341.d
ſpiritum ſanctum Ieſus ſuis impertitur. 146.b
ſpiritum ſanctum datum eſſe Apoſtolis die Dominico. 157.a
ſpiritum ſanctum in Samaritas deſcendiſſe, magis mirum, quàm in Gentiles. 180.b
ſpiritus ſancti & Eccleſiæ mira conſenſio. 283.d
ſpiritus ſanctus cur Petri opera in Samaritas deſcendit. 180.d
ſpiritus ſancti gratia in Gentes effuſa. 204.d
ſpiritus ſancti dona eadem abſque miraculis. 183.a
ſpolia Damaſci quando abſtulit Chriſtus. 36.c
ſpolia Iudæorum in triumpho Titi. 503.b
ſpongia Domini olim Hieroſolymis viſebatur. 114.c
ſpongia Domini, quæ Romæ in baſilica Lateranenſi aſſeruatur, cuius coloris. 128.d
ſpongiæ veteres conglutinabant vulnera. 128.b
ſpongiæ vulnerato gladiatori miniſtrabantur ad ſiccādum ſanguinem. 128.c
ſpongia admota Adonidi vulnerato. 128.c
ſponſa Chriſti dicitur virgo Deo dicata, & cur. 341.d
ſponſa velatur in deſponſatione. 330.d
ſponſa apud Hebræos delinquens plectebatur vt nupta. 13.d
ſponſalis annulus. 331.d
ſponſalis annulus quo ſigno apud Chriſtianos ſculperetur. 331.e
ſponſalia apud Hebræos non minoris momenti, quàm ipſæ nuptiæ. 13.c
in ſponſalibus apud Hebræos mariti & vxoris nomina deſcribebantur. 13.d
ſponſas Chriſti nigra veſte indui ſolitas. 341.e
ſponſi dexteras iungunt ad quid. 330.d
ſponſus ad ſponſam annulum ferreū mittebat apud Romanos. 331.d
ſponſus & ſponſa benedicendi. 330.e
ſportulantes clerici. 337.d
ſtachis Epiſcopus ordinatus ab Andrea. 231.a
ſtagna Neronis vbi. 480.c
ſtantes aliquando oramus, aliquando genuflexi, & cur. 404.d
ſtater quid ſit. 94.c
ſtaterem impendi pro ſe & Petro cur voluit Chriſtus. 94.d
ſtatio ieiunium appellari ſolitum. 369.c
ſtatua Saluatoris, & mulieris ab eo liberata. 78.b
ſtatua Simoni mago Romæ erecta cum titulo, Simoni Deo ſancto. 235.b.c.d
ſtatua Alexandri Alabarchæ Romæ. 269.a
ſtatua Apollonij Tyanæi operatione dæmonum dabat reſponſa. 469.b
ſtatua Caij locanda in templo. 207.c
ſtatua Aegyptiorum aduentante Chriſto concuſſa. 40.c
ſtatua in proſeuchis dicata Caio in Aegypto. 201.b
ſtatuæ Caij Imp. dedicatio apud Hebræos. 207.e
ſtatuæ Caij in templo ponendæ dilationis prætextus. 211.a

ſtatuam

Statuam Dianæ & Veſtæ nõ pati pluuiam,puerile. 493.e
Statuas de Hieroſolymis auferri iuſſit Pilatus. 59.e
Statuas vel aras erigere nonniſi ex S.C.licitum erat. 236.e
Statuas Chriſti & ſanctorum à Conſtantino factas. 348.a
Status Iudæorum tempore aduentus Chriſti. 2.d.e.& ſeq.
Status Gentilium quando Chriſtus venit. 5.a
Status in Eccleſia triplex. 332.c
Status virginalis viduali & cõiugali præponitur. 332.b.c
Stella orietur ex Iacob,& exurget ex Iſrael: prophetia ẽt apud Magos. 35.c
Stella Magis viſa quæ,qualis ve. 35.d
Stella Magorum cuius ſubſtantia. 38.c
Stella Lucifer Veſperugo appellata. 140.d
Stellam Magis viſam,Angelum fuiſſe. 38.d
de Stellæ Magorum eximio fulgore Ignatius & Prudentius. 38.d
Stephani domus baptizata à Paulo. 293.e
Stephani martyrium quo anno,quo ve die acciderit. 172.b
Stephani necis occaſio. 172.e
Stephani diem natalem inter Chriſtianorum ferias adnumerari. 173.e
Stephani partus Paulus. 173.d
de Stephani ſepultura ex relatione Gamalielis. 173.e
Stephani memoria. 173.b
Stephani corporis inuentio. 173.e
Stephani funus. ibid.
Stephanus B.Iacobo miniſtrabat. 169.a
Stephanus primicerius diaconorũ,& archidiaconus appellatus. 170.a.b
Stephanus vbi lapidatus. 173.a
Stephanus pro lapidantibus orat. 173.d
Stephanus ſi non oraſſet,Eccleſia Paulum non haberet. ibid.e
Stephanus non ea die ſepultus,qua necatus eſt. 173.e
Stephanus vbi ſepultus. 174.a
Stephanus Papa cognoſcit hiſtoriam de imagine Domini ad Abagarum miſſa. 75.b
Stephanus Papa traditionum cuſtos. 299.a
Stephanus procurator Flauiæ Domitillæ Domitianum occidit. 534.c
Stephanus Domitiani occiſor,libertus Clementis. 536.e
Stipendia clericorum. 337.c
Stirps Herodum quouſque perſeuerauerit. 2.e
Stirps Mariæ,liber apocryphus. 10.a.b
Stirps Apoſtolorum. 81.a
ſtoici & Epicurei cum Paulo diſputant. 289.a
ſtola pontificia Iudæis ablata. 3.a
a Vitellio reſtituta. 190.e
ſtola pontificia in poteſtatem Iudææ Præſidum redacta. 56.c
ſtola cum ornatu pontificio permiſſa in templo aſſeruari a Vitellio. 190.c
ſtola Pontifex induebatur ieiunij tempore. 56.d
ſtola pontificia ſeruata in turri Antonia. 56.d.393.a
ſtola Pontifici exhibebatur a Præfecto caſtelli. 190.d
ſtola ſacerdotalis ſuper dexteras nubentium. 330.d
ſtola pontificiæ cauſa Iudæis negotium factum 268.d
ſtolam pontificiam Herodes cuſtodiri iuſſit. 3.a
ſtrages exercitus Herodis ab Areta illata. 71.e
ſtratonis turris vrbs ſub Archelao. 50.a
ſtratos in terra orare interdum Fideles conſueuiſſe. 405.a
ſtructura templi ab Herode erecti firmiſſima. 101.d
ſtructura templi penitus demolita. 498.c
ſtudium Iudæorum contra Chriſtum. 117.b
ſtudium Pauli erga Corinthios. 320.d
ſtuaria ars apud Hebræos illicita. 76.e
ſuarijs multa conceſſa priuilegia a Romanis. 77.a
ſues ali in Palæſtina conſueuerunt. 77.a
ſubductio Ieſu. 52.d
ſucceſſio Præſidum Syriæ. 21.a
ſucceſſionis uis magna. 73.c
ſucceſſor Petri in ſede Antiochena quis fuerit. 247.a
ſudaria Pauli mira operantur. 305.a
ſudarium Veronicæ. 131.c
ſudarium,quo caput Domini eſt inuolutum,ab incendio remanſit illæſum. 131.c
ſudarium Plautillæ. 478.e
ſues Iudæi proprio nomine non appellant. 76.e
ſuetonij locus declaratus de Chriſto impulſore. 271.e
ſuetonius nullum temporis ordinem ſeruat. 23.b
ſuffocata quæ ſint. 275.c
a ſuffocatis abſtinere,non fuiſſe omnibus & ſemper ab Apoſtolis præceptum,quidam affirmant. 274.a
a ſuffocatis abſtinere quæ Concilia iubent. 276.b
ſuffragia pro defunctis exhibere,ab Apoſtolicarum traditionum fontibus manare,multis auctoritatibus comprobatur. 175.c
ſulphurata vitro rupto iam olim permutare ſoliti Iudæi. 7.e525.b
ſulpitius Galba Cattos vicit. 237.d
ſulpitij Galli ſeueritas. 340.b
ſulpitius Seuerus de veſtigijs Domini. 155.d
ſumma triginta argenteorum Iudæ. 102.d.& ſeq.
ſumma rerum penes ſacerdotes apud Hebræos. 399.d
ſummi Pontificis corona. 171.e
ſummum ſacerdotium homini ruſtico Phani nomine obtigiſſe. 17.d
ſummum ſacerdotem nonniſi vnum apud Iudæos fuiſſe. 62.b
ſummum ſacerdotem in omni religione ſemper fuiſſe. 91.a
ſummus ſacerdos numquam ſorte delectus apud Hebræos, niſi ſemel per vim. 17.c.d
ſummus Pontifex virginem tãtum ducere poterat in lege veteri. 381.b
ſuperliminare templi collapſum terræmotu, qui in morte Domini factus eſt. 129.b
ſuperſtitiones Gentiliciæ in religionem Chriſtianam conuerſæ ſanctificatæ. 228.c.d
ſupplicium capitis truncationis an eſſet apud Hebræos. 126.a
ſuſanna Chriſtum ſequitur. 87.b
ſuſannæ hiſtoria cur a Iudæis ſuppreſſa. 444.d
ſuſpenſi patibulo ante occaſum Solis ſepeliebantur, & crurifragio necabantur. 130.a
ſuſpenſio,cenſura Eccleſiaſtica. 323.d
ſylanus occiſus. 429.e
ſyllæus propinquioris Iudææ Arabiæ Rex. 37.b
ſymbolum Apoſtolorum quando editum, & qua occaſione. 226.c.d.e
ſymbolum quid ſignificet. 226.c
ſymbolum collatio. 227.a
ſymbolum ſingulorum Apoſtolorum ſententijs compactum. 227.a
ſymbolum quotidie recitandum. 227.c
ſymbolum Romæ ſemper ſincere & illibate ſeruatum. 227.b
ſymeon inter Prophetas numeratur. 39.e
ſymeon ſine honore humatus propter inuidiam ſacerdotum. 39.e
ſymeon Iacobo ſuccedit. 448.e
ſymeon ex Cleopha genitus. 450.a
ſymeon Cleophæ paſſus ſub Traiano,alius a Simone Cananæo. 463.a
ſymeon cum alijs Chriſtianis Hieroſolymis diſceſſit ante obſidionem

obſidionem Veſpaſiani. 474.d
Symeon centū & viginti annos natus cruci affixus. 512.d
Symeonis præmeditatio. 39.d
Symmachus interpres ſecundo circumciſus. 337.a
Symmachus Papa fecit oratorium ſanctæ Crucis. 350.c
Synagoga Iudæorum a Caio violatę. 199.a
Synagogæ conuentus ordo. 52.a
Synaxim ante communem menſam celebrari ſolitam tempore Apoſtolorum. 351.d.e
Synaxim ſacram fecit Paulus Troade. 390.b
Synaxes etiam in perſecutionibus frequentari ſolitus. 351.b.c.d
Synaxes etiam in carceribus habitas. 351.e
Synedrin apud Iudæos collegium quale. 62.d
ſublatum ab Herode. 41.e
ex nouis hominibus ſuffectum. 62.e
Synedrin concilium legationem mittit ad Ioannem Baptiſtam. 65.c.d
Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis. 328.d
Syneſius damnat magiſtratus. 328.e
Syneſius Andronicum excommunicat. 328.e
Synodica acta Concilij Apoſtolorum. 273.e
Synodos Apoſtolorum quatuor fuiſſe. 380.a
Synodus ſexta nullos canones edidit, vnde impoſtura quorumdam Epiſcoporum detegitur. 380.a
Synodus Turonenſis ſecunda contra clericos incōtinentes. 380.e
Synodus Laodicena cultum Angelorum non imminuit. 434.d
Syracuſis tres dies conſtitit Paulus. 424.a
Syri, & Iudæi per totam Palæſtinam digladiantur. 473.a
Syria Damaſci, & Arabia nominata. 36.c
Syria citerior, & alia cognominata Cœle. 81.b
Syriace locutus eſt Dominus, cum ait, Tu es Cephas, id eſt, Petra. 66.d
Syriacas legiones nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſe. 98.e
Syricius Papa nuptijs celebrandis & virginibus ſacrandis interfuit. 331.b
Syriam totam fama Ieſus peruaſit. 74.c
Syriam Deam circumferentes phanatice multa iactabant. 82.e
Syria Dea templum antiquiſſimum. 412.d
Syriæ Deæ ſacerdos mitra vſus. 171.d
Syria Præſes Cuſpius Fadus. 257.e
Syriæ Præſidum tempora. 21.a
Syriæ Pręſides Antiochiæ agebant. 49.c
Syriæ conceſſa immunitas, vt nonniſi puberes deſcriberentur. 22.d
Syriæ præfectura nobilitas. 193.d
Syria contributa Archelai ditio. 54.b
Syrophœniſſa Cananæa appellata. 90.b
Syros vti ſolitos A, pro I. 82.b

T

T littera fures notari ſoliti, & cur. 120.b
Tabellarij vſus. 431.e
Tabellarij Epiſcoporum qui. 431.e
Tabellas pictas pro voto ſuſpendere ſolebant Gentiles. 363.a
Tabellę pictæ pro voto a Chriſtianis appenſæ. 401.b.c
Taberna Meritoria, ex qua oleum fluxit. 31.e
figura Eccleſiæ. 7.d
Tabernæ tres vbi poſita. 423.d
Tabernacula duo in templo Salomonis. 17.e
Tabernaculum Sancta ſanctorum nemini erat perſpicuum, niſi ſacerdotibus functionis ſuę tempore. 17.e
Tabernaculum Sancta ſanctorum quæ aſſeruaret. 17.e
Tabernaculum Sancta ſanctorum intra ſecundum velum. 17.e
Tabitha a Petro ſuſcitatur. 202.e
Tabor mons Itabyrion a Ioſepho dictus. 94.a
Tabor montis ſitus & figura. 94.a
quantum diſtet a Diocæſarea, Naim, & Nazareth. 94.a
inuiſitur a Chriſtianis religionis gratia. 94.a
planiciem habet in vertice, in qua tres ſunt eccleſiæ fabricatæ. 94.a
in Tabor facta exiſtimatur apparitio pluſquam quingentis fratribus. 149.d
Tabulæ Teſtamenti. 17.e
Tacitus Iudæos Bacchum colere calumniatur, in Chriſtianos odio flagrans mendax in victoria reperitur. 135.e
mendaciorum loquaciſſimus appellatus. 500.c
Tamquam, dictio aliquando expletiua. 26.b
Tanis vrbs Aegypti antiquiſſima. 19.a
Taprobana inſula Aethiopiæ. 185.e
Taprobanam petit Thomas. 231.b
Tarichea ciuitas a Veſpaſiano expugnata. 318.d
Tarſenſes rerum philoſophicarum ſtudioſiſſimi. 415.e
Tarſum Ciliciæ Saulum cum parentibus commigraſſe, falſum. 188.b
Tarſus Ciliciæ metropolis. 415.d
Tarſus ius municipale a Romanis fuerat conſecuta, & qua ratione. 415.d
Tarſus Cæſarianis partibus, & Octauio fauit. 415.d
Tarſus Iuliopolis dicta, & cur. 415.d
Tatianus & Ammonius de cōcordia Euangeliſtarū. 61.c
Taurinus Ebriocenſis Epiſcopus. 527.c
Teleſinus Conſul fuiet Tyaneo. 468.d
Tempeſtas Pauli prope Melitam. 422.a
Templa quæ dicerentur. 32.e
Templi Dianæ Epheſiæ magnificentia. 363.d
Templi Hieroſolymitani paſtum vſus. 18.a
Templi ſitus, & ordo ingredientium. 52.b.c.d.
in Templi ad tum ſoli Principes ſacerdotum ingrediebātur. 52.b.c
Templi ſtructura facta ab Herode firmiſſima. 12.c. 101.d
Templi portæ, quibus mulieres intrabant. 12.d
Templi porta maioris deſcriptio. 163.a
Templi porta deſcripta. 161.c. & ſeq.
Templi porta maior quæ. 52.b.c
Templi ruina prædicitur. 101.d
Templi interiora mulieribus nefas ingredi apud Hebręos. 162.b
Templi Hieroſolymitani deſcriptio, & portarum eius. 160.e. & ſeq.
Templi & Memoriarum differentia. 351.a
Templi Hieroſolymitani magnitudo vnde probatur. 161.a.b
Templi profanatio a Samaritis facta. 77.e
Templi ſuperliminare collapſum tempore mortis Domini. 129.b.
Templi atrium ſanguine inundauit. 493.e
Templi theſaurum quale. 503.d
Templi conflagratio quo die. 496.d
Templi ſtructura funditus demolita. 498.c
Templi deprædatio a Craſſo. 503.d
Templi velum quale. 128.e
Templi vaſa in templum Pacis tranſlata. 503.b
Templi diuitiæ. 503.b.c
in Templo locus orationis feminarum. 12.d
in Templo plura fuiſſe thuribula. 18.a
in Templo fuiſſe virgines deputatas. 13.a
in Templo alius orationis, alius habitationis locus. 12.d.e

in Tem-

in *Templo foras erat multitudo populi hora incenſii ideſt,extra primum velum.* 17.e
in *Templo virgines a nuptis ſeorſum orare conſueuiſſe.* 12.e
in *Templo thuribulum aureum non vnum tantum.* 18.a
in *Templo comedere ſas non erat.* 12.e
in *Templo feminæ a viris ſegregata.* 12.c
in *Templo locus, vbi femina, quæ ſe Deo vouerant, ſimul agerent.* 12.c
in *Templo quot cella.* 12.c
in *Templo loca diſtincta.* 17.d.e
in *Templo habitaſſe aliquando feminas.* 13.a.b
in *Templo duo erant altaria.* 17.e
in *Templo quot ſacerdotes miniſtrabant.* 9.c
in *Templo Pacis ornamenta templi Hieroſolymitani repoſita.* 513.a
Templum primum quod. 161.b
Templum Salomonis quoties adificatum. 161.b
Templum Salomonis Orientem verſus ſpectabat. 463.b
Templum ſub Zerobabel inſtar prioris reſtitutũ. 12.d.70.a
Templum ab Herode excitatum. 12.d
Templum quatuor porticus habuit. 18.a
Templum Pacis corruiſſe nocte qua natus eſt Dominus, falſum. 32.e
Templum Pacis nondum erectum Chriſti tempore. 32.d
a quibus conſtructum. ibid.
quo tempore conflagrauit. 33.a
quo anno adificatum. 5 3.a
Templum Pacis Veſpaſianus adificauit, & cur. ibid.
Templum legitimum vnde dignoſcitur. 73.d
Templum Hieroſolymitanum exuritur. 496.d
Templum Diana Epheſia. 363.c.d
inter ſeptem Orbis miracula. 363.d
ſpoliatum & incenſum. 363.d.e
ſape reſtitutum. 496.d
Templum Dea Syria antiquiſſimum. 412.d
Templum Iudęorum in Aegypto. 504.d
Templum ſibi extrui non paſſus Tiberius. 56.b
Temporalium rerum vſus minime vetitus. 339.e
Temporum indagatio ad Scriptura interpretationem quãtum conferat. 385.a
Temporum veritas per Conſules exquirenda. 485.b
Temporum errores per Conſules deprehendi. 485.c
Temporum ratio quantum valeat in rebus perueſtigandis. 490.a
Tempora quatuor ieiunijs decreta. 372.b
Tempus, quo Chriſtus Paſcha celebrauit. 104.c.d
Tempus pradicationis Chriſti. 132.d
Tempus diei Iudicij occultum relictum. 500.a
Terebinthus arbor antiquiſſima prope Chebron. 19.a
Terentius Varro ſe in Publicanorum ſocietatem contulit. 77.c.d
Terentius & ſocij martyres. 261.b
Terra, qua Domini adiacet ſepulchro, virtutem hauſit. 131.d
Terra ſancta de ſepulchro Domini allata venerationi habita. 131.d.e
ex *Terra ſancta, aqua admixta, formari conſueuiſſe tortulas.* 131.e
Terramotu duodecim ciuitates exciſas in Aſia ſub Tiberio. 129.a
Terræmotu Laodicea proſternitur, & finitima ciuitates. 448.b
Terræmotus factus Spirituſancto ſuper Apoſtolos veniente. 164.b
Terręmotus tempore paſſionis. 129.a
Tertia die, non poſt tres dies, ſe Dominus reſurrecturũ pradixit. 142.a
Tertia, ſexta, & nona hora potiſſimum obſeruata. 159.d.e
Tertius Pauli diſcipulus, Epiſcopus Iconij. 389.a
Tertulliani locus difficilis explicatur. 22.a
cur agens de cenſu non vtitur Euãgelij auctoritate. 22.b
eius opinio, quo anno ſua ætatis paſſus ſit Chriſtus. 132.c
error de Publicanis. 77.c
Tertulliani loca explicata. 22.a.b
Tertulliani error de epiſtola Pauli ad Hebraos. 283.d
in *Tertulliano magis propria locutio non eſt requirenda.* 22.b
tertullianus de veritate carnis Chriſti aduerſus Marcionem. 22.c
tertullianus ſub quibus Coſſ. Chriſtum paſſum aſſerit, & eius error. 132.c
tertullianus epiſtolam ad Hebraos Barnaba tribuit. 442.a
tertullianus Cypriani magiſter dictus. 442.e
tertullus pro Iudais contra Paulum. 417.b
teſſera Chriſtianitatis, Symbolum Apoſtolorum. 226.d
teſſera hoſpitalitatis inter Chriſtianos & Gentiles. 512.b
teſtamenti arca. 17.e
teſtamenti tabulę. ibid.
teſtamenti noui miniſtri. 61.b
teſtamentum Herodis. 46.d
teſtimonia contra Ieſum non conuenientia. 116.a
teſtificatio SS. Patrum de traditionibus. 297.b
tetagrammaton Dei nomen quid poſſet. 308.d
tetrarcha, non Rex inſtituitur Archelaus. 49.e
tetrarchiarum Palaſtinę diuiſio. 61.d
tetrarchię vocis ſignificatio. 62.a
tetrarchię regnorum inſtar. 62.a
de *tetrarchys Ioſephus Euangeliſtis conſentit.* 61.d
thaddai cum Abagaro collocutio. 222.a
miracula. ibid.
thaddęo Apoſtolo quę regio ad pradicandum obtigerit. 232.d
thaddaos duos fuiſſe. 232.d
thaddęus vnus e[x] ſeptuaginta ad Abagarum miſſus. 221.e
Apoſtolus a Hieronymo creditur. 222.d
thaddaus curat Abagarum. 222.b
thalaſſa ciuitas. 421.c
thamar a Iuda annulum petijt pro arrhabone. 331.d
thau ſigno qui ſignati. 120.c
thaumaturgus Gregorius ius dicit. 327.e
Thecla ſponſum relinquens, adharet Chriſto. 260.c
thecla protomartyr dicta 261.e
thecla ſuperat ignem. 260.e
thecla leones ſuperat. 260.e
thecla Pauli cupida. 261.c
thecla diſtrahit gemmas. 260.d
thecla Acta. 259.e
theclę & Pauli Acta apocrypha quę. 259.e
theclę Acta germana. 260.b.c
theclę paſſio. 260.d.e
theclę pugnanti Angelum adſtitiſſe imagine Pauli. 261.b
thecla paſſione obteſtatio fieri ſolita. 260.e
thecla nomen inſigne. 262.a
theclam prohibet Paulus ſecum pergere. 261.c
theodas ſeductor quando. 44.a
theoda facinus, & mors. 44.b
theoda præſtigiatori viri circiter quadringenti conſentiũt. 166.e.167.b
theodę caput abſciſſum. 44.b
theodoreti expoſitio in epiſtolam ad Coloſſenſes de religione Angelorum improbatur. 434.c
theodoretus bene ſenſit de Angelorum cultu. 435.d
theodori pœnitentiarium manuſcriptum. 276.b
theodorus Studita meminit de epiſtola Abagari ad Ieſum. 75.a
theodorus ab Ethnicis ſupplicio affectus, quod clericos ton

deret. 410.c
Theodorus contra Latinos, qui a ſanguine non abſtinebant. 275.c.276.b
Theodoſius Magnus vrceum vnguenti quo Chriſtus inunctus fuit, in foro Conſtantinopolitano a Conſtantino depoſitum, inde ſublatum honeſtiori loco recondidit. 86.e
Theodoſius Iudæorum princeps. 9.c
Theodoſii Iudæi de Chriſti ſacerdotio impoſtura. 9.c
Theodoſii Iudæi inuentum de obſtetrice Deiparæ Virginis 9.e
Theodoſii lex de prorogaṅda morte damnatorum. 57.e
Theodoſius cœnobiarcha. 39.a
Theodoſius Imp. ab Ambroſio mulctatus. 326.e
Theodotus Septentrionalem partem dimenſus eſt. 23.d
Theophilum Anani filium a ſummo ſacerdotio ſummouit Agrippa, & Simonem ſubſtituit. 219.b.c
Theophilus Antiochenus. 382.b
Theophilus ſuffectus Zachæo in Epiſcopatu Eccleſiæ Cæſarienſis in Palæſtina. 382.b
Theophilus Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopus. 61.c
Euangelia in vnum compegit. 61.c
Theophilus, ad quem Lucas ſcribit, quis fuerit. 382.b
Theophilus pontificatum a Ionatha accipit per Vitellium. 191.d
Theophorus homo, Chriſtus dictus. 267.d
Theſmotheſia magiſtratus Athenis. 289.a
Theſſalonicenſes alacriter a Paulo verbum ſuſcipiunt, & quæ paſſi. 287.c.& ſeq.
Theſſalonicæ quid egit Paulus. ibid.
Theſſalonicenſium tribulatio qualis. 288.a
Thomæ Apoſtolo quæ regio ad prędicandum obtigerit. 231.b
Thomæ Apoſtoli crux in eccleſia ſculpta. 347.a
Thomam neutiquam fuiſſe expertem Spiritus ſancti, licet præſens non fuerit, cum Dominus inſuflauit in diſcipulos. 146.d
Thomas Apoſtolus vidit Ieſum reſuſcitatum. 146.e
Thomas ad Parthos profectus, ad Indos penetrauit. 231.b
Thomas Taprobanam inſulam petit. ibid.
Thramui Aegyptij hiſtoria. 129.c
Thramnus a Tiberio accerſitus. ibid.d
Thraſea Pætus a Nerone interficitur. 467.d
Thraſillo mago vtebatur Tiberius. 57.a
Thuribula plura fuiſſe in templo. 18.a
Tiara ex quibus olim confecta. Vide ſupra, Corona.
Tibarenorum mos de præcipitandis ſenibus. 228.d
Tiberiadis lacus. 55.e
Genezareth appellatus. 75.e
Tiberias in lacu Genezareth. 76.b
Tiberias ędificata. 55.e
Tiberij Imperium. 55.c
Tiberij laus. 56.b
Tiberij primordia felicia. ibid.
Tiberij ſtudium erga Iudæos. 213.a
Tiberij littera pro Iudæis. ibid.b
Tiberij edicto magi profligati. 57.b
vſus ſericorum ablatus. 57.a
Tiberij lex aduerſus hiſtriones. 57.c
Tiberij lex de pœna damnatorum proroganda. ibid.
Tiberij comminatio accuſatoribus Chriſtianorum. 154.b
Tiberij annus quintusdecimus, annus placabilis. 61.a
Tiberij crudelitas. 58.d
Tiberij crudelitas in Senatores. 185.e
Tiberius Nero ab Auguſto adoptatur, & quando. 45.e
Iuliæ Auguſtæ filius. 55.e
Iudaicos ritus compeſcuit. 58.a
Iudæos Vrbe pellit. 58.b
res Iudæorum reſtituit. 57.d
coercet libidinem fœminarum Romanarum. 58.a
in deterius mutatus. 58.d
ferme biennio vſus pallio. 55.b
ſermone Græco abſtinuit. ibid,
magiæ intentus. 57.a
coercet Pilatum. 60.b
oblatos reſpuit honores. 56.b
de Chriſti diuinitate ad Senatum retulit. 154.a
quo anno ſuæ ætatis obijt. 191.c
Tiberius Alexander ditiſſimus. 269.a
Tiberius Alexander Fadi ſucceſſor. ibid.
Alexandri Alabarchæ filius, deſertor paternæ religionis. 163.d
Tibicines ad luctum adhibebantur. 78.d
Timon vnus ex ſeptuaginta diſcipulis. 97.a
Timor diſcipulorum, viſo Paulo, quid arguit. 192.b
Timotheus presbyter Hieroſolymitanus. 39.d
Timotheus Gentilis homo circumciſus a Paulo. 284.b
Timotheus Theſſalonicam miſſus.
Timothei & Pauli nomine ſcriptæ epiſtolæ quæ. 429.a 431.d 292.a
Timothei genus. 284.d
Timotheus cur a Paulo circumciſus. 284.c
quibus parentibus genitus. ibid.
a Paulo ſacris initiatus, & Epheſiorum Eccleſiæ prefectus. 528.d
Timotheus & Linus Paulo miniſtrabant. 169.a
Timotheus a Paulo creatus Epiſcopus Epheſi. 366.a
vino temperabat. 367.d
Timotheus & Titus virgines permanſerunt. 523.d
Tintinnabula primum ab Auguſto in editiori loco poſita. 403.a
tintinnabula etiam apud Syros in ſacris adhibita. ibid.b
tintinnabulis vſi præfecti excubiarum, & cur. 403.a
tintinnabulorum vſus in Eccleſia. 403.b
tirathebam vicum inſederunt Samaritę. 185.a
tyrijs & Sidonijs iratus Agrippa. 225.b
titi Imperatoris numiſma quale. 502.c
eius modeſtia. 501.c
manſuetudo. 514.d
clementia. 514.d
beneficentia. 515.c
arcus triumphalis. 503.a
obitus. 517.d
titia lege quid cautum. 292.d
tituli argento ornati in eccleſiis. 401.a
in titulis impartiendis Catholici copioſi. 373.d
titulis debitis hæretici Pontificem non honorant. 373.d
titulus crucis Chriſti quo ordine ſcriptus. 55.c.226.c
titulus Paſtoris. 237.d.344.a
titulus honoris primus in Eccleſia Apoſtolatus. 373.c
titulus & ſtatua Simonis magi. 236.b
titulus Optimi viri magiſtratum gerentibus dari ſolitus. 382.c.d.
titus Pauli interpres. 251.d
titus Cretenſis Epiſcopus. 373.a
titus Imp. optauit fieri Pontifex, & cur. 117.c
in Iudæam a Patre mittitur. 491.b
Hieroſolymam obſidet, qua die, qua parte. 494.e
Iudæos captos ante vrbem cruci affigi iubet. 495.b
Hieroſolymam aggeribus cingit. 495.c
Hieroſolymam muro cingit iuxta prædictionem Domini. 495.d
euiſcerantes Iudæos propter aurum cohibet. 495.d
ad deditionem Iudæos miſeratus fruſtra inuitat. 496.b
Antoniam turrim expugnat. 496.c
templum oppugnat. 496.c
templo parcere ſtatuit. ibid.

fruſtra templum ab incendio liberare conatur. 496.d
ſacerdotes in templo latentes ad ſupplicium duci iubet. 497.d
dat licentiam militibus inflammandi ciuitatem. 497.d
Sion oppugnat, & capit. 498.a
in templo more Gentium immolauit; non tamen hac intelligi poteſt abominatio a Domino prædicta. 497.c
Alexandriam ſe confert. 502.a
quo anno triumphat. 502.b
a Daniele præmonſtratus. 502.a
arborem balſami in triumphum duxit. 503.e
ſolus imperat. 515.c
quando obijt. 517.e
ſexies Conſul. 514.a
Tobiæ accubitus. 108.a
de Toga ad pallium, prouerbium.
Tonſura clericalis quid ſignificet. 408.d
Tonſura ex Apoſtolica traditione in Eccleſiam deriuata. 408.c.409.b
Tonſura prima antiquitus etiam initiabantur clerici. 410.c
Tonſura puerorum. 410.a
Tonſura maior ijs, qui maioribus ordinibus initiabantur. 410.c
Tonſuræ Eccleſiaſticæ vſus vnde ortus. 408.c
Tonſuræ vſus vnde. 411.a
Tonſuræ monachalis & clericalis differentia. 411.b
Tonſuram Petrus geſtabat. 409.b
Tonſuram monaſticam deridentes ſeueriſſime puniti. 411.e
Tonſuram barbæ non probat Hieronymus. 412.b
Tormenta Chriſtianorum. 458.a
Torpetes de domo Cæſaris a Paulo conuerſus. 425.d
martyrio coronatus ſub Nerone. ibid.
Tortulę ex terra ſepulchri Domini & aqua admixta formata. 131.e
Trabem ex auro ſolidam Craſſus a templo abſtulit. 503.d
Trachonitica regio. 48.e
Traditio quid. 294.e
Traditio ſcripturæ præſtat. 296.d
Traditio antiquior ſcriptura. ibid.b
Traditio ſcripturarum fundamentum. 296.d
Traditio Apoſtolica orare ad Orientem. 403.b
ex Traditione ritus Eccleſiæ. 296.e
Traditiones & ſcripta ab Eccleſia probantur. 296.c
Traditiones eſſe Apoſtolicum depoſitum. 294.e
Traditiones improbatæ quæ. 295.b.e
Traditiones Rechabitarum. 296.a
Traditiones multæ numerantur. 296.e. & ſeq.
Traditiones citra ſcriptum ab Apoſtolis relictæ propter quid. 182.e
Traditiones Apoſtolorum ſcriptæ ab Ignatio. 297.b
Traditiones Apoſtolorum. 294.d.e
Traditiones de obitu Marię Virginis. 265.d
Traditiones Iudæorum. 295.d
Traditiones ſeruandas, vt a maioribus traditæ ſunt. 358.a.b
Traditiones ſub Eleutherio illibatæ. 411.b
Traditiones pluſquam ſcripta eſſe æſtimatas. 298.b
de Traditionibus. 294.d.e
Traditionum defenſores. 301.c
Tragœdia inſcripta, Chriſtus patiens, quis auctor. 104.b
Traianus adoptatus a Nerua. 540.c
Tranſamnana regio quę. 77.a
Tranſamnanam regionem & ducenta talenta conſequitur Archelaus. 49.a
Tranſanimatio Pythagorea quo temperamento aſtrueretur a Phariſæis & Scribis. 3.b
Tranſeuphrateuſes copia Iudæorum. 208.b
Transfiguratio Domini. 93.e
Tranſlatio corporum SS. Petri & Pauli. 307.a
Tranſtiberim habitabant Iudæi. 7.d.33.d
Tranſtiberim erumpentis olei ſignificatio. 7.d
Tranſtiberim eccleſia Dei genitrici prima omnium erecta. 7.d
Tranſtiberim Romæ fons olei erupit. 7.d
Tranſtiberinus ambulator Iudæus dictus. 7.e
Tranſubſtantiatio in Euchariſtia. 110.a
Tres diuerſæ ſententiæ antiquorum, ſub quibus Coſſ. natus eſt Chriſtus. 24.a
Tres dies fuit Dominus in ventre terræ. 140.e
poſt Tres dies reſurgere Dominum quomodo intelligatur. 141.c
Tres horas, tertiam ſcilicet, ſextam, & nonam, ſolemniores fuiſſe in orationibus diuinis. 159.d
propter myſterium Trinitatis. 159.c
Tres Tabernæ quantum ad Vrbe diſtarent. 423.d
Tres virgines Veſtales a Domitiano punitæ. 519.b
quæ earum nomina. 519.c
Tribui Leuiticę an liceret cum ceteris inire nuptias. 8.d
Tribunalia iudicum tria apud Hebræos. 81.d
Tribus Iuda Babylonem adducta. 1.e
Tribus Iuda qua ratione regnaſſe dicitur vſque ad Herodem. 2.b
Tribus ſingulę in ædificationem templi Pacis pecuniam contulerunt. 33.a
Tribus ſacerdotalis cum regia ſtirpe poterat inire nuptias. 8.c.d
Tribus Iudęorum matrimonio non miſcebantur. 8.b
Tributa ſacerdotibus alacriter pendebantur, non ita Regibus. 338.b
Tributa ſacerdotibus pendenda, perinde ac Regibus. ibid.
Tributa alia in agros, alia in capita ab Auguſto impoſita. 22.e
Tributi numiſma quale. 101.b
Tributum ſæpe Auguſtus imperauit. 23.a
Tributum Reges a filijs exigere non ſolent. 94.d.e
Tributo qui ſint liberi. 94.e
Tributum non dandum Romanis, Iudæ Galilæi decretum. 43.e.44.a
Tributum Iudęorum Romanis dari ſolitum. 500.d
Tributum Auguſti pro reſtituendo Palatio. 101.b.e
Triclinij nomen apud Iudęos. 108.a
Triephon Pauli diſcipulum ſe nominat. 461.e
Trigemina porta, quę & Oſtienſis, quid ibi. 477.d
Trinitas trium horarum myſterio declarata. 159.e
Tripolis oppidum. 225.c
Trium miraculorum memoria in Epiphania, licet non eodem die facta. 68.e
Trium fontium locus celeberrimus. 478.d
vnde ibi tres fontes. ibid.
Triumphus Titi. 502.b
Triumuiratus inſtituti tempus. 25.b
Troade Paulus quid. 390.a
Troas ciuitas nobiliſſima. 365.d
Troadis Aſſon. 395.d
Trogyllij commoratur Paulus. 395.e
Trogyllium quid. 395.e
Trophimus Pauli diſcipulus. 423.a
Melitæ infirmus a Paulo relinquitur, an Mileti. 423.b
Trophimus vnus, an plures. 414.d
Trophimus Hieroſolymis cum Paulo. 414.d
Tryphena a Paulo ſalutatur. 388.b
Tryphon Iudęus. 36.c
Tryphoſa a Paulo ſalutata. 388.b
Tuba dies feſti denunciabantur apud Hebręos. 105.d

Tuba ſignificabatur ſeptimi diei principium, & finis. 105 d
Tuba ſonitu certa hora Hebrais ſignificata. 403.a
Tugurium Romuli ad multa ſecula conſeruatum. 31.b
Tullianus carcer cui comparandus. 385.b
Tumultus Epheſini propter templum Diana. 363.e
Tundere pectus in oratione quid ſignificet. 405.b
tunica Chriſti deſuper contexta qua arte a matre facta. 126.d
tunicam inconſutilem Ieſu a Chriſtianis redemptam, & conſeruatam. 131.b
in Galatia repoſitam. ibid.c
turres quædam, euerſa Hieroſolyma, relicta cur. 498.c
turrim ædificarunt Noe filij ab alterutrum diſcedentes. 226.e
turris quarta ſupra verticem Paſtophoriorum condita Hieroſolymis. 105.d
turris erecta Hieroſolymis ad delinquentes coercendos. 224.a
turris Stratonis Cæſarea. 504.b
turris Ader, id eſt, gregis. 33.c
turris Ader, iuxta quam pauit Iacob greges ſuos. 33.c
& iuxta quam paſtores audierunt, Gloria in excelſis Deo: de qua locutus eſt Michæas. 33.c
in qua eſt eccleſia trium paſtorum. 33.c
mille paſſus diſtans a Bethlehem. ibid.
turris nebuloſa. 33.c
turris Antonia dicta. 56 d
turris in Siloe collapſa. 97.b
tyana oppidum Cappadocia. 225.e
tychicus Pauli tabellarius. 427.e.428.c.429.b.431.d
typhonicus ventus, qui & Euroaquilo. 421.e
typus Concilij celebrandi a Domino monſtratur. 90.e
typus decimarum. 338.c
typus Eccleſia. 204.b
tyranni ſophiſta ſcholam Paulus adijt. 303.e
tyridates magus. 464.d

V

VAE, va Hieroſolymis, vox Ieſu filij Anani. 456.e
Valens Imperator Epiphania feſto interfuit. 38.e
Valentini commenta de infantia Saluatoris. 53.a
Valentiniani hæretici opobalſamo vngebant baptizatum. 53.a.182.e
Valentinus hæreſiarcha. 132.e.277.e
Valeriani Imperatoris teſtimonium de Eccleſia Chriſtianorum. 344.c
Valerij Grati præfectura in Iudæa. 55.e
Valerij Grati præfectura finis. 59.d
Valerius Gratus, Pilati præceſſor. 21.e
Vandali quot annos Africam deuaſtarunt. 411.e
Vari Conſulatus. 21.d
Variana clades in Germania. 57.d
Varus Præſes Syria. 49.e
Hieroſolymam contendit. 49.c
ex Syria euocatur. 49.d.51.c
in Palaſtinam ad comprimendos Iudæos mittitur. 49.e
Iudæos agit in crucem. ibid.
ad adminiſtrandam Germaniam amandatur. 51.e
Germanos aſpere tractans ad defectionem impulit. 51.d
ſibi ipſe mortem conſciuit. 51.d.53.d
Syriam pauperem reliquit. 53.d
Varrone doctior rerum antiquarum nullus. 26.c
Vaſa myrrhina in magno pretio olim habita. 121.c
vnde materiam habent. 122.a
Vide, Myrrhina vaſa.
Vaſa templi in templum Pacis tranſlata. 503.b
Vates Gentilium qui fuerint. 5.c
Vaticana metallotheca. 122.b
Vaticana baſilica fontem habuit in atrio. 345.d
in Vaticano Petrus ſepelitur. 480.b
Vaticanum, locus pauperum. 477.d
Vaticanum Ianiculi pars dicta. 479.d
Vaticinia Gentilium de Chriſto venturo. 6.c
Vaticinia Domini impleta. 496.a
Vaticinia de Chriſto Veſpaſiano Auguſto tributa. 6.d
Vaticinium de piſcatione Apoſtolorum. 204.d
Vectigal fructuum venalium remiſſum Iudæis a Vitellio. 190.c
Vectigal & tributum Principibus pendendum. 326.a
Vectigalia ab Auguſto impoſita. 22.e
Vela duo in templo Salomonis. 17.e
Vela admota reliquijs ſanctorum. 306.a
Velamen mulierum quale eſſe debeat. 340.c
Velamen ſacrarum virginum a ſacerdotibus benedictum. 341.b
Velandi oculos capite truncandorum mos. 478.a
de Velandis mulieribus Pauli conſilium. 340.a
Velata mulieres Iudææ. ibid.
Velata mulieres Lacana. 340.b
Velatio improbata quæ. 340.b
Velationis virginum apophoretica. 341.c
Velationis celebritas Deo dicanda virginis. 341.b
Velo Poppæa Sabina vtebatur. 340.b
Velum primum templi ſacerdotibus tãtum patebat. 17.d.e
Velum primum & ſecundum quid. 17.d
Velum ſacrum quale. 341.b
Velum ſciſſum in morte Domini quod. 129.a
Velum templi duplex, interius, & exterius. 129.a
Velum templi quale eſſet temporibus Ioſephi. 128.e
Velum virginitatis inſigne. 332.d
Velum mulierum quale reprehenditur. 340.e
Venantij Fortunati carmen de ſepulcbris Apoſtolorum. 482.a
Venantius Fortunatus gratiam conſecutus ex oleo lampadis. 306.c
Venditionis Iudaicæ typus in Zacharia expreſſus. 103.c
Veneri & Adonidi templum erectum ab Hadriano Imp. ad abolendam preſepis memoriam. 31.a
Veneris fanum Corinthi. 329.c
Ventidius Cumanus Tiberij Alexandri ſucceſſor. 269.e
Verba conſecrationis quam efficacia. 113.a
Verba aliquot Domini Ieſu ab Euãgeliſtis nõ ſcripta. 153.e
Verbi incarnatio quo anno facta. 18.d
Verbo vnita humana natura indiuiſe & inconfuſe. 18.d
Verbum in vterum Virginis quo modo delapſum. 18.d
Verbum carnem aſſumens, quod fuit, eſſe non deſiit. 18.d
Veritas non labefactatur, ſi hæreticus eam teneat. 177.a
Veritas Catholica de S. Maria. 264.e
Veronica Berenice dicta. 131.c
Veronica ſudarium. 131.c
Veſpaſiani Imperij anni varie numerati, & cur. 515.b
Veſpaſiani miracula ex impoſtura Tyanæi. 492.c
Veſpaſiani iuſtitia. 514.e
Veſpaſiani mors. 515.b
Veſpaſiano ex S.C. decretum Imperium. 492.c
Veſpaſiano cur tributa ſint ea, quæ de Chriſto prænunciata fuerant. 492.e
Veſpaſiano competere non poſſunt quæ de regno Meſſia dicta ſunt a Prophetis. 493.b
Veſpaſianus a Nerone aduerſus Iudæos miſſus. 488.c
Veſpaſianus Auguſtus a multis creditus Chriſtus. 492.e 493.a

quot

quot & quales clades Iudæis intulerit. 488.d
Galilæam debellat quando. ibid.e
vna cum Tito triumphat. 6.d
Titum ad Galbam nouum Imp. legat. 491.b
tribus exceptis caſtellis, & Hieroſolyma, omnia loca Iudææ ſubiceit. 491.d
ab exercitu Imperator acclamatur. 491.e
omnes ex familia Dauid necat. 504.e
Alexandria ſoluens Romam venit. 492.c
cæcum & manu ægrotum ſanat Alexandriæ. 492.d
Capitolium concrematum reſtituit. 496.e
Cæſarienſes colonos fecit. 504.b
Chriſtus haberi affectauit. 513.e
philoſophos preter Muſonium Vrbe expulit, qua occaſione. 509.a
veſper ſtella. 140.d
veſpere pro ſero accipitur. 139.b
veſpera quid ſignificet. 139.d
veſpertina Miſſæ. 113.c
veſperugo ſtella. 140.d
veſta ſtatuam non pati pluuiam, commentum. 493.c
veſtales virgines inciſos ſibi capillos ad arborem ſuſpendebant. 342.a
in veſtales virgines Domitianus animaduertit. 518.b. 519.b
veſtalium virginum crimine damnatarum pœna. 525.c
veſte nigra indui ſolitas virgines Deo ſacratas. 341.e
veſtes ſacerdotales. 56.d
veſtes hominum in Oriente a feminis confici ſolitæ. 126.d
veſtes ſcindere, ſacerdotibus vetitum. 116.b
veſtes & ornatus mulierum qualis. 340.e
veſtigia pedum Domini. 115.a
veſtigia Domini Ieſu in monte Oliueti impreſſa, dum in cælum ipſe aſcenderet. 155.b.c
per veſtigia veſtra, ſummiſſo animo dici, vel ſcribi ſolitum a Chriſtianis ſacerdotes obteſtantibus. 164.e
de veſtigijs Domini terræ impreſſis, & de excuſſis ſolo reſpuente marmoribus, quæ manus adornãdi ſtudio tentaſſet apponere, & de calcati pulueris direptione, qui auctores meminerint. 155.d
veſtiliæ Romanæ impudicitia. 58.a
veſtimenta Chriſti vbi ſeruata, dum baptizaretur. 65.b
veſtimenta ſua recepit Ieſus in cœna. 108.d
veſtis Chriſti inconſutilis nequaquam pretioſa. 126.d
veſtis nuptialis quæ. 108.c
veſtis Regis affinium qualis. 118.a
veſtis, qua Ieſus deluſus. 118.a
veſtis cœnatoria quæ. 108.c
de veſtitu mulierum. 340.a
veſuuij montis eruptio. 5.5.d
vettius Marcellus equeſtris ordinis. 482.d
vices ſacerdotum incenſum adolentium quot numero. 18.b
vices Abiæ quota. 18.b
viam diſciplinæ quis inuenit, & cui tradita. 1.d
victor Epiſcopus Capuanus. 61.c
victorini Pictauienſis carmen de Golgotha. 126.c
victoriam in bello Deus prænunciare ſolebat per duodecim gemmas inſitas in rationali ſummi ſacerdotis. 56.e
vidua in Eccleſia miniſterium cuius ætatis eligenda. 381.c
vidua offerens duo minuta a Domino laudatur. 101.c
viduæ Naim filius a mortuis reuocatur. 82.d
viduarum collegia antiquiſſima. 332.e
viduis ſeptem diſcipuli præfecti, & eorum nomina. 97.a
viennæ Paulus Creſcentem relinquit. 446.b
viennam Galliæ in exilium mittitur Archelaus. 54.b
vigilantius contra cultum ſacrarum reliquiarum. 305.d
vigilantius Hiſpanus, vere Dormitantius. 349.c
vigiliarum nocturnarum vſus & modus. 287.b
vigiliarum vſus ab Ambroſio auctus, non ablatus. 287.c
vigiliæ anniuerſaria. 243.c
de vigilijs Chriſtianorum etiam Ethnici ſcribunt. 287.b
de vigilijs nocte Dominica celebrandis. 398.c
vincentius Bonardus, Magiſtri Sacri Palatij collega. 394.e
vincentius Lirinenſis. 301.b
Victimæ Paſchales quo tempore cædi inciperent. 105.c
vina quæ permiſſa mulieribus Romanis. 124.d
vincula ferrea in ſepulchro Domini impoſita. 131.a.b
vincula Petri in honore habita. 483.c
eorum præconia. 224.b
vindicta in quoſdam Herodis amicos ab Archelao petita. 48.e
vindicta in ſumentes indigne Euchariſtiam. 358.d
vini myrrhati natura. 121.a.& ſeqq.
vinidius Quadratus Syriæ Præſes. 270.d
vinum aquæ mixtum in ſacrificio offerendum. 355.a
vinum felle mixtum guſtaſſe Dominum. 121.a
vinum myrrhatum noluit bibere Dominus. 120.e
vinum myrrhatum. Vide, Myrrhatum vinum.
vinum felle mixtum cur Ieſus guſtauerit. 125.a
vir in vxorem habet poteſtatem. 14.e
virga ferrea. 322.c
virga Aaron. 17.e
virga lupos arcet, & oues dirigit. 325.c
virga directionis vſus duplex. 324.b
virgilius ex Sibyllinis carminibus futura tribuit Salonino filio Pollionis. 6.c
virgines olim recluſas in templo. 13.a.b
virgines pretioſa Chriſti monilia. 332.e
virgines ſuas Corinthij velabant. 340.e
virgines Lacænę aperta facie prodibant. 340.b
virignes Veſtales ſupplicio damnatæ. 519.b
virgines Deo dicatas nigra veſte indui ſolitas. 341.e
virgines ſeorſum a nuptis orare ſolitas in eccleſia. 12.e
virgines vt plurimum ad ſacerdotium aſſumptos. 378.e
virginibus crines amputari diuerſis ex cauſis. 342.a
virginitas Mariæ illibata. 31.b.39.e
virginitas per Chriſtum exaltata. 51.e
ſemper & ab omnibus commendata. 51.c
etiam apud Gentiles in pretio habita. 333.e
ab Auguſto priuilegijs ornata. 51.b.c
virginitatem ad tempus colebant Phariſęi. 3.d
virginitatis cultores Corinthij. 332.c
virginitatem perpetuam qui coluerunt. 523.d
virginitatis votum ab hæreticis impugnatur. 14.b
virginitatis inſigne velum. 332.d
virginitatis merito diuinationem adeptę Sibyllæ. 5.c
virginitatis aſſertores. 333.a
virginitatis impugnatores. 333.b
uirginitatis & continentiæ ſeruandæ conſilium Pauli. 332.b
uirginitatis laudes. 51.b.c.333.c
uirginius Rufus a legionibus Romanis Imperator nominatur. 537.d
laudatur a Plinio. 537.e
uirginum locus in eccleſia antiquus. 350.b
uirginum collegia antiquiſſima. 332.e
uirginum Veſtalium in crimine deprehenſarum pœna. 525.b.e
uirgo deſponſata in templo parentibus reddebatur. 17.e
uirgo Deo dicata, ſponſa Chriſti cur dicta. 341.d
uirginis Deo ſacratæ mater, ſocrus Dei uocata. 341.d
uirgo Maria uirgini commendatur. 15.e
Virgo, eſt Mariæ epithetum antiquiſſimum. 31.b

Tubæ ſignificabatur ſeptimi diei principium, & finis. 105 d
Tubæ ſonitu certa hora Hebræis ſignificata. 403.a
Tugurium Romuli ad multa ſecula conſeruatum. 31.b
Tullianus carcer cui comparandus. 385.b
Tumultus Epheſini propter templum Dianæ. 363.e
Tundere pectus in oratione quid ſignificet. 405.b
tunica Chriſti deſuper contexta qua arte a matre facta. 126.d
tunicam inconſutilem Ieſu a Chriſtianis redemptam, & conſeruatam. 131.b
in Galatia repoſitam. ibid.e
turres quædam, euerſa Hieroſolyma, relictæ cur. 498.c
turrim ædificarunt Noe filij ab alterutrum diſcedentes. 226.e
turris quarta ſupra verticem Paſtophoriorum condita Hieroſolymis. 105.d
turris erecta Hieroſolymis ad delinquentes coercendos. 224.a
turris Stratonis Cæſarea. 504.b
turris Ader, id eſt, gregis. 33.c
turris Ader, iuxta quam pauit Iacob greges ſuos. 33.e
& iuxta quam paſtores audierunt, Gloria in excelſis Deo: de qua locutus eſt Michæas. 33.c
in qua eſt eccleſia trium paſtorum. 33.c
mille paſſus diſtans a Bethlehem. ibid.
turris nebuloſa. 33.c
turris Antonia dicta. 56 d
turris in Siloe collapſa. 97.b
tyana oppidum Cappadociæ. 225.c
tychicus Pauli tabellarius. 427.c.428.c.429.b.431.d
typhonicus ventus, qui & Euroaquilo. 421.e
typus Concilij celebrandi a Domino monſtratur. 90.e
typus decimarum. 338.c
typus Eccleſiæ. 204.b
tyranni ſophiſtæ ſcholam Paulus adijt. 303.e
tyridates magus, 464.d

V

VAE, væ Hieroſolymis, vox Ieſu filij Anani. 456.e
Valens Imperator Epiphaniæ feſto interfuit. 38.e
Valentini commenta de infantia Saluatoris. 53.a
Valentiniani hæretici opobalſamo vngebant baptizatum. 53.a.182.e
Valentinus hæreſiarcha. 132.c.277.e
Valeriani Imperatoris teſtimonium de Eccleſia Chriſtianorum. 344.c
Valerij Grati præfectura in Iudæa. 55.e
Valerij Grati præfecturæ finis. 59.d
Valerius Gratus, Pilati præceſſor. 21.c
Vandali quot annos Africam deuaſtarunt. 411.e
Vari Conſulatus. 21.d
Variana clades in Germania. 57.d
Varus Præſes Syriæ. 49.c
Hieroſolymam contendit. 49.c
ex Syria euocatur. 49.d.51.c
in Palæſtinam ad comprimendos Iudæos mittitur. 49.e
Iudæos agit in crucem. ibid.
ad adminiſtrandam Germaniam amandatur. 51.c
Germanos aſpere tractans ad defectionem impulit. 51.d
ſibi ipſe mortem conſciuit. 51.d.53.d
Syriam pauperem reliquit. 53.d
Varrone doctior rerum antiquarum nullus. 26.c
Vaſa myrrhina in magno pretio olim habita. 121.c
vnde materiam habens. 122.a
Vide, Myrrhina vaſa.
Vaſa templi in templum Pacis tranſlata. 503.b
Vates Gentilium qui fuerint. 5.c
Vaticana metallotheca. 122.b
Vaticana baſilica fontem habuit in atrio. 345.d
in Vaticano Petrus ſepelitur. 480.b
Vaticanum, locus pauperum. 477.d
Vaticanum Ianiculi pars dicta. 479.d
Vaticinia Gentilium de Chriſto venturo. 6.c
Vaticinia Domini impleta. 496.a
Vaticinia de Chriſto Veſpaſiano Auguſto tributa. 6.d
Vaticinium de piſcatione Apoſtolorum. 204.d
Vectigal fructuum venalium remiſſum Iudæis a Vitellio. 190.c
Vectigal & tributum Principibus pendendum. 326.a
Vectigalia ab Auguſto impoſita. 22.e
Vela duo in templo Salomonis. 17.c
Vela admota reliquijs ſanctorum. 306.a
Velamen mulierum quale eſſe debeat. 340.c
Velamen ſacrarum virginum a ſacerdotibus benedictum. 341.b
Velandi oculos capite truncandorum mos. 478.a
de Velandis mulieribus Pauli conſilium. 340.a
Velatæ mulieres Iudææ. ibid.
Velatæ mulieres Lacænæ. 340.b
Velatio improbata quæ. 340.b
Velationis virginum apophoretica. 341.c
Velationis celebritas Deo dicandæ virginis. 341.b
Velo Poppæa Sabina vtebatur. 340.b
Velum primum templi ſacerdotibus tãtum patebat. 17.d.e
Velum primum & ſecundum quid. 17.d
Velum ſacrum quale. 341.b
Velum ſciſſum in morte Domini quod. 129.a
Velum templi duplex, interius, & exterius. 129.a
Velum templi quale eſſet temporibus Ioſephi. 128.e
Velum virginitatis inſigne. 332.d
Velum mulierum quale reprehenditur. 340.c
Venantij Fortunati carmen de ſepulchris Apoſtolorum. 482.a
Venantius Fortunatus gratiam conſecutus ex oleo lampadis. 306.c
Venditionis Iudaicæ typus in Zacharia expreſſus. 203.c
Veneri & Adonidi templum erectum ab Hadriano Imp. ad abolendam præſepis memoriam. 31.a
Veneris fanum Corinthi. 329.c
Ventidius Cumanus Tiberij Alexandri ſucceſſor. 269.e
Verba conſecrationis quam efficacia. 113.a
Verba aliquot Domini Ieſu ab Euãgeliſtis nõ ſcripta. 153.e
Verbi incarnatio quo anno facta. 18.d
Verbo vnita humana natura indiuiſe & inconfuſe. 18.d
Verbum in vterum Virginis quo modo delapſum. 18.d
Verbum carnem aſſumens, quod fuit, eſſe non deſiit. 18.d
Veritas non labefactatur, ſi hæreticus eam teneat. 177.a
Veritas Catholica de S. Maria. 264.e
Veronica Berenice dicta. 131.c
Veronicæ ſudarium. 131.e
Veſpaſiani Imperij anni varie numerati, & cur. 515.b
Veſpaſiani miracula ex impoſtura Tyanæi. 492.c
Veſpaſiani iuſtitia. 514.e
Veſpaſiani mors. 515.b
Veſpaſiano ex S.C. decretum Imperium. 492.c
Veſpaſiano cur tributa ſint ea, quæ de Chriſto prænunciata fuerant. 492.e
Veſpaſiano competere non poſſunt quæ de regno Meſſiæ dicta ſunt a Prophetis. 493.b
Veſpaſianus a Nerone aduerſus Iudæos miſſus. 488.c
Veſpaſianus Auguſtus a multis creditus Chriſtus. 492.e 493.a

quot

quot & quales clades Indæis intulerit. 488.d
Galilæam debellat quando. ibid.e
vna cum Tito triumphat. 6.d
Titum ad Galbam nouum Imp.legat. 491.b
tribus exceptis caſtellis,& Hieroſolyma,omnia loca Iudææ ſubiecit. 491.d
ab exercitu Imperator acclamatur. 491.e
omnes ex familia Dauid necat. 504.e
Alexandria ſoluens Romam venit. 492.c
cæcum & manu ægrotum ſanat Alexandriæ. 492.d
Capitolium concrematum reſtituit. 496.e
Cæſarienſes colonos fecit. 504.b
Chriſtus haberi affectauit. 513.c
philoſophos præter Muſonium Vrbe expulit,qua occaſione. 509.a
veſper ſtella. 140.d
veſpere pro ſero accipitur. 139.b
veſpera quid ſignificet. 139.d
veſpertinæ Miſſæ. 113.c
veſperugo ſtella. 140.d
veſtæ ſtatuam non pati pluuiam,commentum. 493.c
veſtales virgines inciſos ſibi capillos ad arborem ſuſpendebant. 342.a
in veſtales virgines Domitianus animaduertit. 518.b. 519.b
veſtalium virginum crimine damnatarum pœna. 525.c
veſte nigra indui ſolitas virgines Deo ſacratas. 341.e
veſtes ſacerdotales. 56.d
veſtes hominum in Oriente a feminis confici ſolitæ. 126.d
veſtes ſcindere,ſacerdotibus vetitum. 116.b
veſtes & ornatus mulierum qualis. 340.e
veſtigia pedum Domini. 115.a
veſtigia Domini Ieſu in monte Oliueti impreſſa, dum in cælum ipſe aſcenderet. 155.b.c
per veſtigia veſtra,ſummiſſo animo dici, vel ſcribi ſolitum a Chriſtianis ſacerdotes obteſtantibus. 164.c
de veſtigijs Domini terra impreſſis, & de excuſſis ſolo reſpuente marmoribus,quæ manus adornādi ſtudio tentaſſet apponere,& de calcati pulueris direptione, qui auctores meminerint. 155.d
veſtilia Romanæ impudicitia. 58.a
veſtimenta Chriſti vbi ſeruata,dum baptizaretur. 65.b
veſtimenta ſua recepit Ieſus in cœna. 108.d
veſtis Chriſti inconſutilis nequaquam pretioſa. 126.d
veſtis nuptialis quæ. 108.c
veſtis Regis affinium qualis. 118.a
veſtis,qua Ieſus deluſus. 118.a
veſtis cœnatoria quæ. 108.c
de veſtitu mulierum. 340.a
veſuuij montis eruptio. 5.5.d
vettius Marcellus equeſtris ordinis. 482.d
vices ſacerdotum incenſum adolentium quot numero. 18.b
vices Abia quota. 18.b
viam diſciplinæ quis inuenit,& cui tradita. 1.d
victor Epiſcopus Capuanus. 61.c
victorini Pictauienſis carmen de Golgotha. 126.c
victoriam in bello Deus prænunciare ſolebat per duodecim gemmas inſitas in rationali ſummi ſacerdotis. 56.e
vidua in Eccleſia miniſterium cuius ætatis eligenda. 381.c
vidua offerens duo minuta a Domino laudatur. 101.c
viduæ Naim filius a mortuis reuocatur. 82.d
viduarum collegia antiquiſſima. 332.e
viduis ſeptem diſcipuli præfecti,& eorum nomina. 97.a
viennæ Paulus Creſcentem relinquit. 446.b
viennam Galliæ in exilium mittitur Archelaus. 54.b
vigilantius contra cultum ſacrarum reliquiarum. 305.d
vigilantius Hiſpanus,vere Dormitantius. 349.c
vigiliarum nocturnarum vſus & modus. 287.b
vigiliarum vſus ab Ambroſio auctus,non ablatus. 287.c
vigiliæ anniuerſaria. 243.c
de vigilijs Chriſtianorum etiam Ethnici ſcribunt. 287.b
de vigilijs noctе Dominicæ celebrandis. 398.c
vincentius Bonardus,Magiſtri Sacri Palatij collega. 394.e
vincentius Lirinenſis. 301.b
Victimæ Paſchales quo tempore cædi inciperent. 105.c
vina quæ permiſſa mulieribus Romanis. 124.d
vincula ferrea in ſepulchro Domini impoſita. 131.a.b
vincula Petri in honore habita. 483.c
eorum præconia. 224.b
vindicta in quoſdam Herodis amicos ab Archelao petita. 48.e
vindicta in ſumentes indigne Euchariſtiam. 358.d
vini myrrhati natura. 121.a.& ſeqq.
vinidius Quadratus Syriæ Præſes. 270.d
vinum aqua mixtum in ſacrificio offerendum. 355.a
vinum felle mixtum guſtaſſe Dominum. 121.a
vinum myrrhatum noluit bibere Dominus. 120.e
vinum myrrhatum. Vide, Myrrhatum vinum.
vinum felle mixtum cur Ieſus guſtauerit. 125.a
vir in vxorem habet poteſtatem. 14.e
virga ferrea. 322.c
virga Aaron. 17.e
virga lupos arcet,& oues dirigit. 325.c
virga directionis vſus duplex. 324.b
virgilius ex Sibyllinis carminibus futura tribuit Salonino filio Pollionis. 6.c
virgines olim recluſas in templo. 13.a.b
virgines pretioſa Chriſti monilia. 332.e
virgines ſuas Corinthij velabant. 340.c
virgines Lacænæ aperta facie prodibant. 340.b
virignes Veſtales ſupplicio damnatæ. 519.b
virgines Deo dicatas nigra veſte indui ſolitas. 341.e
virgines ſeorſum a nuptis orare ſolitas in eccleſia. 12.e
virgines vt plurimum ad ſacerdotium aſſumptos. 378.e
virginibus crines amputari diuerſis ex cauſis. 342.a
virginitas Mariæ illibata. 31.b.39.c
virginitas per Chriſtum exaltata. 51.c
ſemper & ab omnibus commendata. 51.c
etiam apud Gentiles in pretio habita. 333.c
ab Auguſto priuilegijs ornata. 51.b.c
virginitatem ad tempus colebant Phariſæi. 3.d
virginitatis cultores Corinthij. 332.c
virginitatem perpetuam qui coluerunt. 523.d
virginitatis votum ab hæreticis impugnatur. 14.b
virginitatis inſigne velum. 332.d
virginitatis merito diuinationem adeptæ Sibyllæ. 5.c
virginitatis aſſertores. 333.a
virginitatis impugnatores. 333.b
uirginitatis & continentiæ ſeruandæ conſilium Pauli. 332.b
uirginitatis laudes. 51.b.c.333.c
uirginius Rufus a legionibus Romanis Imperator nominatur. 537.d
laudatur a Plinio. 537.c
uirginum locus in eccleſia antiquus. 350.b
uirginum collegia antiquiſſima. 332.e
uirginum Veſtalium in crimine deprehenſarum pœna. 525.b.c
uirgo deſponſata in templo parentibus reddebatur. 17.c
uirgo Deo dicata,ſponſa Chriſti cur dicta. 341.d
uirginis Deo ſacratæ mater,ſocrus Dei uocata. 341.d
uirgo Maria uirgini commendatur. 15.e
Virgo,eſt Mariæ epithetum antiquiſſimum. 31.b

Viri a mulieribus ſeparati in templo. 52.b
Viri Iuda quinam dicti. 2.b
Viri Iuda, non Iudæ legendum. 2.b
Viri Galilæi cur dicti Apoſtoli ab Angelo. 80.e
Viros pios interdum a dæmonibus vexatos. 85.c
Viſibile caput in Eccleſia ſtatuendum. 95.a
Viſio Petri. 203.e
Viſitare omnes Eccleſias, Petri munus. 197.e
Vitæ longæuæ aliquot exempla in primo Chriſti ſæculo. 512.d
de *Vitellij Imperij tẽpore opiniones diuerſæ conciliatæ.* 492.b
Vitellium principes Iudæorum quid deprecati. 191.d
Vitellius Præſes Pilato ſucceſſit. 62.c
Vitellius Proconſul in Græciam mittitur. 190.c
Vitellius bellum Arabicum aduerſus Aretam Regem parat. 191.d
Vitellius ſacerdotibus Iudæorum cum ornatu pontificio ſtolam reſtituit. 190.c
Vitellius Iudæorum populum in fidem Caij noui Principis ſacramento adegit. 191.d
Vitellius a Syriæ præfectura amouetur. 207.b
Vitellius per Iudæam exercitum non ducit, cur. 473.e
Vitellius ad Imperium prouectus. 491.c
turpiſſime imperat. 491.c
imperat menſes octo, dies quinque. 492.b
occiditur. 492.b
Vitis magnitudo in ſuperliminari porta templi. 136.a
Vitis aurea in Templo. 136.a
Vitro rupto ſulphurata permutare ſoliti Iudæi. 7.e
Vlpianus Chriſtianorum hoſtis. 310.c
Vltio diuina in Herodem. 46.a
Vltio diuina in Agrippam. 257.b
Vmbra Petri languores curante, cultus imaginum, & vis miraculorum præſignatur. 166.c
Vmbra Pauli an mortuos ſuſcitauerit. 305.e
Vna fuerit, an plures Magdalenæ, fuſe diſputatur. 82.e. & ſeq.
Vna ſabbati appellatus dies qui nunc Dominicus. 390.c
Vncia quid. 94.c
Vnctio pedum cur fieret. 85.e
Vnctio Ieſu a Magdalena ter iteratur. 85.e
Vnctionem pedum M. Otho Neronem docuit. 85.e
Vnctio capitis biduo ante Paſcha facta. 102.b
Vnctio extrema cur ſic dicta. 452.d
Vnctionis extremæ ſacramentum. 452.a
Vnctio cadauerum cur iteraretur. 138.e
Vnctionis duplex genus. 452.a
Vnctionis myſterium, qua presbyteri recenter baptizatos inungunt, aliud eſt a ſacramento confirmationis. 183.a
Vnguenta offerri ſolita ad ſepulchra martyrum. 401.b
Vnguento pedes vngere, res inuſitata. 85.e
Vnguento pedes virgines Athenis vngebant. 85.c
Vnguentum Nardi piſtici quale. 85.e. 86.d
Vnguenti alabaſtrum regale donum. 86.d
de *Vnitate Eccleſiæ aſſertio firma.* 244.e
Vnius vxoris vir in Epiſcopũ cooptandus quomodo. 380.e
Vnum viſibile caput in Eccleſia ſtatuendum. 91.a
Vocatio Petri, & Andreæ, & filiorum Zebedæi. 74.b
Voces cultiores non curandæ. 362.d
Voces quædam Hebraicæ cur in Eccleſia retentæ. ibid.
Voces nouas in ſacris non facile admittendas. 362.d
Voces plurium linguarum communes interpretandi conſuetudo probata. 67.a.b
Volatus magici a Luciano deſcripti. 465.a
Volatus Simonis magi quo tempore. 465.c
de *Volatu Simonis Patrum aſſertio.* 465.c
Volatus Icarius ſub Nerone exhibitus. 236.a
Vologeſes Parthorum Rex Neronis memoriam honorat. 490.d
Volſella chirurgicum inſtrumentum. 413.d
Voluſianum a Pilato Romam miſſum, falſo traditum. 154.c
Vota puellarum irrita. 14.c
de *Voto virginitatis ſanctæ Mariæ Patrum ſententiæ.* 14.b
Votum puellare quomodo ſeruandum mandauit Deus 14.c
Votum virginitatis impugnatur ab hæreticis. 14.b
Votum vxoris contradicente viro non tenebat. 14.c
Vox ſanguinis Abel, & omnium iuſtorum clamat de terra. 43.b
Vox in templo audita: Migremus hinc. 469.e
Vr Mariæ ſororis Moyſi vir. 16.d
Vr ſuſtinebat Moyſis orantis manus. ibid.
Vrbanus Epiſcopus in Macedonia. 388.d
in *Vrbe quot eccleſiæ tempore Cornelij Papæ.* 344.a
Vrbicus Epiſcopus Aruernenſis. 380.c
Vrbis conditæ annus haud ſatis exploratus. 248.a
Vrbis incendium tempore Neronis. 457.b
quo die. ibid.c
vnde inceperit. 457.b
quamdiu durauerit. 457.d
Vrbis incendium iuſſum fuiſſe creditur. 457.b.c
Vrbis protectio a Petro Apoſtolo. 482.c
Vrbs per nouem dies arſit Neronis temporibus. 458.e
Vrbs Roma diuerſa ab Eccleſia Romana. 248.c
Vrbs Romana improbatur, Eccleſia laudatur. 248.d
Vrceus vnguenti, quo Chriſtus inunctus, vbi depoſitus. 86.d
Vrna habens manna. 17.c
Vrſini presbyteri caſtitas, & cautela. 380.d
Vſia vnde dicatur. 267.c
Vſuardus & Ado Aſſumptionem Virginis dormitionem appellant, & cur. 265.d
Vſuardi Martyrologium. 423.e
Vſus in Eccleſia diu viguit, vt ſeorſum viri a mulieribus, & virgines a nuptis in templo orarent. 12.c
Vſus flagellorum duplex apud Romanos. 118.c
Vſus truncandi capita damnatorum non fuit apud Romanos. 126.a
Vſus dandi annulum in nuptijs vnde. 331.d
Vſus annuli ſponſalis apud Romanos. 331.d
Vterini fratres Iacob & Heli. 9.a
Vtilitas ex diſperſione diſcipulorum, quæ facta eſt ſub Stephano. 178.d
Vuitichindus Saxo monachus, nobilis hiſtoricus. 261.d
Vulcano litatur propter Vrbis incendium. 458.e
Vxor Pilatum monet. 114.c
vxor in profluuijs & diebus ſolemnibus non cognoſcenda. 330.a
vxor ſemper in digito annulum habet, & cuius gratia. 331.e
vxor Sulpitij Galli dimiſſa propter apertum caput. 340.b
vxorati tantum ab hæreticis ad ſacros ordines olim promoti. 378.c.e
Vxorem ducere quid ſit. 68.b
vxores Apoſtolos habuiſſe non reperitur, excepto Petro. 336.a
vxores poſt ordines retinere nec Græcis olim permiſſum. 378.e. 380.b

X

X*Antippe & Polyxena a Paulo in Hiſpania ad fidem cõuerſæ dicuntur.* 446.c

Xerophagia

Xerophagia erat cœna pura. 135.b
Xerophagias, ideſt, ſiccorum eduliorum vſum, ab Apoſtolorum temporibus cepiſſe. 138.a.
Xyſtus affirmat epiſtolam ad Hebræos Tertulliano a quibuſdam attributam. 442.a

Z

Zabulon terra & Nephtalim a Domino illuſtrata. 74.b
Zachariam occiſum inter templum & altare, patrem Ioannis eſſe monſtratur. 42.c.d
Zacharias pater Ioannis an ſummus Pontifex. 9.a.17.a.b. 18.c
Zacharias ſacerdos de vice Abia. 17.a
Zacharias in qua parte templi adolens incenſum de filij cōceptione accepit oraculum. 17.b
Zacharias incenſum ponens ſungitur munere vicis ſuæ. 17.b.c
Zacharias moriens quę dixit. 43.b
Zacharias Ioiadæ filius. 43.b
Zacharias a Ioas Rege interfectus. 43.a
Zacharias pater Ioannis, filius Barachiæ. 43.a
Zacharias Chriſti tempore interfectus. 43.c
Zacharias mutus redditus. 42.d
Zacharias erat intra primum velum ad incenſum adolendum. 18.a
Zacharias filius Baruch in templo occiſus. 44.e
Zacharias ſacerdos ſortito incenſi adolēdi functionem perfecit. 18.b
Zacharias Papa de quibuſdam animalibus non comedendis ſtatuit. 276.b
Zachariæ Angelus apparuit ſub quo ſummo Pontifice. 17.a.b
Zachariæ ſacerdotium. 17.a.d
Zachariæ ciuitas Chebron. 19.b
Zachariæ domus fuit in Campeſtribus. 19.c
Zachariæ ſanguis in ſilicibus templi. 43.c
de Zachariæ nece ſententia confirmatur. 43.a
de Zachariæ ſanguine codex manuſcriptus in bibliotheca Vaticana. 43.c
de Zachariæ nece meminit Valentinianus Imp. 43.e
Zachariæ Prophetę corpus repertum. 130.d
Zanedrin deleuit Herodes. 41.e
Zarada Perſis leges iniquas dedit. 228.c
Zebedæi filiorum mater pro filijs rogat. 99.c
Zelotarum Hebręorum factio. 17.d
Zelotarum cuſtodijs arctata Hieruſalem. 474.a
Zelotæ in interiorem templi partem ſe recipiunt. 489.a
Zelotæ Hieroſolymam exagitant. 488.e
Zelotæ ſummum ſacerdotem ſorte deligunt. 489.a
Zelotæ contra ciues dimicant. 489.a
Zelotæ in plebem graſſantur. 489.b
Zelotę omnes in templo a Ioanne occiduntur. 495.b
Zeno Epiſcopus Veronenſis quę ex apocryphis mutuatus. 31.c
Zeno cum decem millibus militum obtruncatus ad Aquas Salinas. 478.b
Zenodori domus quid eſſet. 49.e
Zephyrinus Papa quid de tempore martyrij Petri & Pauli. 476.a
de Zeuzippi tyrannide apertum mendacium. 231.a
Zona Heliæ & Ioannis Baptiſtæ pellicea. 63.d.e

FINIS.

INDEX

SCRIPTVRARVM SACRARVM QVAE IN HOC PRIMO ANNALIVM TOMO CITATAE ELVCIDANTVR.

GENESIS.

Cap. 1. Dixit Deus: Fiat lux. 30.a
25. Peperit ei Cætura Madian. 36.b
85. Non auferetur ſceptrum de Iuda. 1.e

EXODI.

Cap. 7. Deuorauit virga Aaron virgas eorum, in præf. pag. 1.d
8. Abominationes Aegyptiorum immolabimus. 215.e
12. Quartadecima menſis huius ad veſperam Phaſe Domini eſt. 105.b
28. Stringebatur rationale annulis ſuis. 118.a
35. Tabernaculum factum eſt primum. 17.e

LEVITICI.

Cap. 19. Neque in rotundum attondebitis comam. 412.d
20. Separate ergo vos iumentum mundum ab immundo. 204.c
21. Non radent caput, nec barbam. 412.d
23. Menſe primo quartadecima die ad veſperam Phaſe Domini. 105.b

DEVTERONOMII.

Cap. 17. Nec adorent Solem, & Lunam, & omnem militiam cæli. 433.d
23. Non ſit meretrix in Iſrael. 84.c
23. Non erit vectigal pendens in filijs Iſrael. 44.b

IOSVE.

Cap. 14. Adam maximus ibi inter Enacim ſepultus eſt. 126.a

REGVM III.

Cap. 10. Regina Saba audita fama Salomonis. 36.e
4.23. Adolebant incenſum Baal, Soli, Lunæ, duodecim ſignis, & omni militiæ cæli. 433.d

ESDRAE II.

Cap. 5. Excuſsi ſinum meum. 259.b

PSALMORVM.

Pſal. 44. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii. 326.a.
57. Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. 119.e
58. Diſperge illos in virtute tua. 501.b
65. Tranſiuimus per ignem & aquam. 177.c
67. Principes Iuda duces eorum. 81.a
80. Manus eius in cophino ſeruierunt. 524.d
109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. 111.a
132. Sicut vnguentum in capite quod deſcendit in barbam. 305.b

ISAIAE.

Cap. 8. Accipiet ſpolia Damaſci. 36.c
9. *Secundum* lxx. Hoc primum bibe terra Zabulon. 68.b
11. Delectabit infans ab vbere in foramine aſpidis. 34.c
22. Vocauit Dominus ad caluitium. 411.a
28. Alijs linguis & labijs loquar populo huic. 453.a
35. Germinans germinabit ſicut lilium. 40.e
60. Dromedarij Madian & Epha. 36.a.38.c
60. Surge illuminare Hieruſalem. 36.a
61. Vt prædicarem annum acceptabilem Domino. 61.a
92. Vocabitur tibi nomen nouum. 220.b

HIEREMIAE.

Cap. 16. Mittam venatores. 204.c
31. Vox in Rama audita eſt. 41.d

EZECHIELIS.

Cap. 4. Non radent caput, neque barbam. 412.d

DANIELIS.

Cap. 9. Vngetur Sanctus Sanctorum. 5.a
9. Ciuitatem & Sanctuarium diſsipabit populus cum duce venturo. 502.a
9. Erit in templo abominatio deſolationis. 475.a
9. In finem perſeuerabit deſolatio. 500.d

AMOS.

Cap. 9 Suſcitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit. 4.e

MICHAEAE.

Cap. 1. Decaluare & tondere. 411.c
4. Et tu Turris gregis nebuloſa. 33.c

ZACHARIAE.

Cap. 11. Proiice illud ad ſtatuarium, pretium decorum. 103.c
14. Stabunt pedes eius ſupra montem Oliueti. 155.b

MACHABAEORVM I.

Cap. 1. Fecerunt ſibi præputia. 337.a
5. Viri Iuda magnificati ſunt valde in conſpectu *omnis* Iſrael. 2.b

---

MATTHAEI.

Cap. 2. Natus in diebus Herodis Regis. 26.e.28.a
2. Ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam. 34.c.35.36.37.38.
2. Vidimus ſtellam eius in Oriente, 34.c
Exponitur, 38.c.d
2. Per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam. 39.a.b.c
2. Accipe puerum, & fuge in Aegyptum. 40.b.c.d
2. Occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, a bimatu, & infra 41.b.& ſeq.
2. Habitauit in ciuitate quę vocatur Nazareth. 50.c
3. Habebat veſtimentum ex pilis camelorum. 63.a.d
Eſca autem eius erat locuſtæ & mel ſilueſtre. 63.e
3 Venit a Galilæa in Iordanem, vt baptizaretur ab eo. 64.d
4. Ductus eſt in deſertum a Spiritu. 65.b
4. Abijt opinio per totam Syriam. 74.c
5 Qui dixerit fratri ſuo Racha. 81.c
8. Occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes. 76.c
8. Exeuntes abierunt in porcos. 76.c
9. Cum vidiſſet tibicines & turbam. 78.c
10. Nolite poſſidere aurum. 163.a
13. Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc. 70.a
13. Fratres eius Iacobus & Ioſeph. 16.a
14. Herodes enim tenuit Ioannem. 71.c.& ſeq.
14. Saltauit filia Herodiadis. 87.d.e
16. Quem dicunt homines eſſe filium hominis. 90.c
16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. 92.b.c

16. Vade

16. Vade poſt me ſatana. 93.d
17. Solue pro me & pro te. 45.a
17. Ducit illos in montem excelſum ſeorſum. 93.c
17. Acceſſerunt qui didragma peterent. 94.b
17. Ergo liberi ſunt filij. 94.d
18. Tradidit eum tortoribus. 95.b
21. Areſacta eſt continuo ficulnea. 100.e
21. Cuius eſt hæc imago,& ſuperſcriptio? 101.a
23. Implete menſuram patrum veſtrorum. 444.c
23. A ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ. 45.2
24. Cum videritis abominationem deſolationis. 473.c
24. Ecce in deſerto eſt,nolite exire. 497.a
26. Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim. 107.b
26. Cœnantibus illis,accepit Ieſus panem. 109.c.& ſeqq.
26. Et hymno dicto. 114.d
26. Quid vultis mihi dare,& ego eum vobis tradam? 102.a.b.c
26. In villam quæ dicitur Gethſemani. 114.e
27. Abiens laqueo ſe ſuſpendit. 116.c
27. Clamydem coccineam circumdederunt ei. 119.a.b.c
27. Accepta aqua lauit manus. 119.d
27. Acceptam ſpongiam impleuit aceto. 128.a.b.c
27. Terræmotus factus eſt magnus,& petræ ſciſſæ ſunt. 128.a
27. Quod exciderat in petra. 136.b
27. Recordati ſumus quod ſeductor ille. 310.d
27. Illi abeuntes munierunt ſepulchrum. 131.a
28. Veſpere autem ſabbati,quæ luceſcit in prima ſabbati. 139.b.c.d

MARCI.

Cap. 2. Nudauerunt tectum eius. 77.a
3. Erat ibi homo habens manum aridam. 80.a
5. Mulier quæ erat in profluuio ſanguinis. 78.2
6 Cum introiſſet filia Herodiadis,& ſaltaſſet. 87.d.& ſeq.
6. Audiuit Herodes opera quæ faciebat Chriſtus. 88.e
6. Præcepit illis vt accumberent per contubernia. 89.c
7. Niſi crebro lauerint manus,non manducant. 90.a
8. Poſt tres dies reſurgere. 144.c
9. Aſſumpſit Ieſus Petrum,& Iacobum,& Ioannem. 93.e.& ſeq.
9. Abi,laua in natatoria Siloe. 95.e
10. Camelum per foramen acus. 98.a
14. Veſpere autem facto,venit cum duodecim diſcipulis,& diſcumbentibus,& manducantibus. 107.d
14. Manducantibus illis,accepit Ieſus panem. 109.e
14. Et hymno dicto. 114.d
14. Amictus ſindone ſuper nudo. 115.b
14. Summus ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua. 116.b
15. Maria Iacobi Minoris. 16.b
15. Magis Barabbam dimitteret. 118.c
15. Dederunt ei bibere myrrhatum vinum. 120.e.& ſeq.
15. Tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam faciem terræ. 127.a.b.
15. Implens ſpongiam aceto,circumponens calamo. 128.d.& ſeq.
15. Velum templi ſciſſum eſt in duo. 128.e
15. Erat autem hora tertia,& crucifixerunt eum: 137.a
16. Cum tranſiſſet ſabbatum,Maria Magdalene,& Maria Iacobi emerunt aromata. 138.e
16. Valde mane vna ſabbatorum venerunt ad monumentum,orto iam Sole. 138.e
16. Dicite diſcipulis eius,& Petro. 142.a
16. Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur. 150.b
16. Illi autem profecti prædicauerunt vbique. 152.e

LVCAE.

Cap. 1. Tibi ſcribere optime Theophile. 382.c
1. Sacerdos quidam nomine Zacharias. 17.2
1. Ecce Eliſabeth cognata tua. 8.c
1. Ecce concipies. 13.e
1. Abijt in Montana. 18.d
2. Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino. 19.c.20.21.a.22.23.24.
2. Peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit. 30.b
2. Paſtores erant in regione eadem. 33.b
2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo. 34.b
2. Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ. 39.b
2. Remanſit puer Ieſus in Hieruſalem. 51.e.52.d
2. Erat ſubditus illis. 52.e
3. Anno quintodecimo Imperii. 61.a
3. Sub Principibus ſacerdotum Anna & Caipha. 62.a.b.& ſeq.
3. Ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta. 25.d & ſeq.
5. Aſcendens in vnam nauem quæ erat Simonis. 75.e
6. Vidit Publicanum nomine Leui. 77.b
6. Factum eſt in ſabbato ſecundo primo. 79.d
6. Elegit duodecim,quos Apoſtolos nominauit. 80.c
6. Iudam Iſcariothem. 80.d.81.b
7. Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. 82.& ſeqq.
7. Attulit alabaſtrum. 82.e
9. Tertia die reſurgere. 142.b
10. Deſignauit Dominus & alios lxxii. 96.b
11. Ficus,cui maledixiſti,aruit. 100.e
12. Sicut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. 140.c
13. Quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificijs eorum. 44.e
16. Erat quidam mendicus nomine Lazarus. 97.d.& ſeq.
19. De Zachæo Publicanorum principe. 77.d
19. Videns ciuitatem,fleuit ſuper eam. 100.d
19 Circumdabunt te inimici tui vallo. 495.d
19. Ad terram proſternent te. 498.c
21. Non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant. 499.e
21. Cum audieritis prœlia & ſeditiones. 489.c
21. Dicentes:Quia ego ſum. 497.b
22. Euntes parate nobis Paſcha. 103.e.& ſeq.
22. Facta hora diſcubuit cum duodecim. 107.d
22. Accepto calice gratias egit. 109.e
23. Illuſit indutum veſte alba. 117.e
23. Super vos ipſas flete,& ſuper filios veſtros, quia venient dies. 110.e.496 a
23. Venerunt ad locum qui vocatur Caluariæ. 125.& ſeq.
23. Scripſit ſuper eum litteris Græcis, & Latinis,& Hebraicis. 55.c. 26.e
23. Obſcuratus eſt Sol. 127.& ſeq.
23. Velum templi ſciſſum eſt medium. 128.e
23. Erat autem hora fere ſexta. 137.a
23. Erat autem paraſceue,& ſabbatum illuceſcebat. 139.c.& ſeq.
24. Vna autem ſabbati valde diluculo. 139.c
24. Petrus procumbens vidit linteamina. 144.b
24. Duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum. 145.b
24. Aperuit illis ſenſum,vt intelligerent Scripturas. 150.e.& ſeq.

IOANNIS.

Cap. 1. Tu es qui venturus es. 65.c
1. Vocauit Andream. 65.e
1. Vocaberis Cephas. 66.d
1. Inuenit Philippus Nathanael. 67.b
2. Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. 67.c.& ſeqq.
2. Soluite templum hoc,& in tribus diebus. 141.d
3. Erat Ioannes baptizans in Aennon iuxta Salim. 70.d
4. Erat quidam Regulus. 73.d
6. Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. 89.e
13. Aſpice quales lapides,& ſtructura templi 101.d.
13 Ante diem feſtum Paſchæ. 104.e.105.e

13. Surgit

13.Surgit a cœna,& ponit veſtimenta ſua. 107.d
13.Quidam enim putabant,quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus:Eme. 104.e
13.Erat recumbens vnus ex diſcipulis in ſinu Ieſu. 108.c
18.Erat mane,& ipſi non introierunt in prætorium. 104.d.106.a
19.Tunica inconſutilis. 126.c
19.In eum qui dicitur Caluariæ locum. 125.a.127.128.
19.Erat ſcriptum Hebraice,Græce,& Latine. 55.c
19.Erat autem paraſcéue Paſchæ. 104.d.106.b
19.Erat quippe magnus dies ille ſabati. 104.e.106.
19.Illi autem ſpongiam aceto plenam hyſſopo circumponentes. 128.a.& ſeq.
19.Sicut mos eſt Iudæis ſepelire. 130.c
19.Paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta, 137.a.& ſeq.
20.Venit mane,cum adhuc tenebræ eſſent,ad monumētum. 139.b
21.Inclinauit ſe,& vidit linteamina. 143.b.144.a
20.Thomas vnus de duodecim non erat cum eis. 146.d
20.Et cum hæc dixiſſet,inſufflauit,& dixit. 146.b
21.Paſce oues meas:paſce agnos meos. 147.b
21.Nec ipſum mundum arbitror poſſe capere eos, qui ſcribendi ſunt,libros. 152.d.& ſeq.

ACTORVM.

Cap. 2. Dum complerentur dies Pentecoſtes, 156.e
2. Cœperunt loqui varijs linguis. 157.b
2. Cum ſit hora diei tertia. 157.e
2. Sepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem. 158.b
2. Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti. 158.e
2. Frangentes circa domos panem. 159.a 168.e
3. Petrus & Ioannes aſcenderunt ad horam orationis nonam. 159.c
3. Quem ponebant quotidie ad portam. 350.c
3. Ad portam templi,quæ dicitur Specioſa. 160.d.& ſeq.
3. Conſolidatæ ſunt baſes eius. 163.b
4. Annas Princeps ſacerdotum, & Caiphas. 163.d
4. Inter alios Barnabas Cyprius genere. 164.b
4. Ponebant ad pedes Apoſtolorum. 164.c
5. Vir quidam nomine Ananias. 164.d.& ſeq.
5. Vt veniente Petro,ſaltem vmbra illius obumbraret. 166.a
5. Ante hos dies extitit Theodas. 166.e.& ſeq.
6. Factum eſt murmur Græcorum. 167.d.e
6. Eo quod viduæ eorum deſpicerentur in miniſterio quotidiano. 168.a.b
6. Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei,& miniſtrare menſis:conſiderate viros. 168.b.& ſeqq.
6. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine. 172. & ſeq.
7. Depoſuerunt veſtimenta ſecus pedes adoleſcentis. 187.c
7. Domine,ne ſtatuas illis hoc peccatum. 173.d
8. Curauerunt autem Stephanum viri timorati. 173.e. & ſeq.
8. Facta eſt perſecutio magna in Eccleſia. 178.a
8. Omnes diſperſi ſunt per regiones. 178.d
8. Saulus deuaſtabat Eccleſiam. 179.d
8. Miſerunt ad eos Petrum & Ioannem. 180.b.& ſeq.
8. Imponebant manus ſuper ipſos,& accipiebant Spiritum ſanctum. 181.a
8. Pecunia tua ſit tecum in perditionem. 183.b.& ſeq.
8. Non erit tibi ſors in ſermone iſto. 240.e
8. Vir Aethiops,Eunuchus Candacis Reginæ Aethiopum. 185.a
9. Audiui a multis de viro hoc. 187.e
9. Omnes timebant eum,non credentes quòd eſſet diſcipulus. 192.b
9. Petrus dum tranſiret vniuerſos. 193.a.& ſeqq.
10.Cornelius Centurio cohortis quæ dicitur Italica. 203.a.& ſeq.
10.Aſcendit ad ſuperiora,vt oraret,circa horam ſextam. 58.a.203.d
10.Vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam velut linteum magnum. 203.e.& ſeq.
11.Quare introiſtis ad viros præputium habentes. 205.a
11.Ita vt cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani. 220.a
11.Agabus nunciauit famem magnam. 237.e
11.Poſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa. 239.a
12.Statuens poſt Paſcha producere eum populo. 223.c.d
12.Venerunt ad portam ferream. 224.a
12.Erat autem iratus Tyrijs & Sydonijs. 225.b
12.Statuto die Herodes veſtitus veſte regia. 256.e.& ſeq.
12.Aſſumpto Ioanne,qui cognominatus eſt Marcus. 155.b.& ſeq.
13.Et miniſtrantibus illis,dixit Spiritus ſanctus:Segregate mihi Saluum & Barnabam. 227.e.276.c
13.Inuenerunt quemdam virum magū, pſeudoprophetam. 258.c
13.Saulus,qui & Paulus. 188.c.& ſeq.
13.Viri fratres, ſi quis in vobis eſt ſermo exhortationis ad plebem,dicite. 258.d.359.b
13.Illi excuſſo puluere pedum. 259.b
14.Multo autem tempore commorati ſunt, fiducialiter agentes. 259.c
15.Niſi circumcidamini ſecundum legem Moyſi, non poteſtis ſaluari. 272.c
15.Conuenerunt Apoſtoli & ſeniores audire de verbo hoc. 273.c
15.Vt abſtineatis ab immolatis ſimulacrorum,& ſanguine,& ſuffocato,& fornicatione. 274.e.& ſeq.
15.Facta eſt contentio inter Paulum & Barnabam. 281.d
15.Præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum. 283.e
15.Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. 283.c
16.Aſſumens circumcidit eum propter Iudæos. 284.b
16.Recto curſu venimus Samothraciam. 285.a
16.Vbi videbatur eſſe oratio. 285.d
16.Prima partis Macedoniæ ciuitas colonia. 285.b
16.Media autem nocte Paulus & Silas orantes. 286.b
17.Venerunt Theſſalonicam. 287.e
17.Ad Areopagum duxerunt. 288.c
17.Ara in qua ſcriptum erat, Ignoto Deo. 290.a
17.In quibus Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris. 290.e
18.Quia eiuſdem erat artis,manebat apud eos,& operabatur:erant autem ſcenofactoriæ artis. 292.b.& ſeqq.
18.Gallione autem Proconſule Achaiæ. 302.a
18.Qui ſibi totonderat in Cenchreis. 302.a
18.Et diſcedens,Cæſaream aſcendit. 302.d
18.Iudæus quidam Apollo nomine. 319.c.& ſeq.
19.Diſputans in ſchola Tyranni. 303.e
19.Ita vt etiā ſuper languidos deferrentur a corpore eius ſudaria & ſemicinctia. 305.e
19.Tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudæis exorciſtis. 308.b
19.Multique credentium veniebant confitentes,& annūciantes actus ſuos. 312.& ſeqq.
19.Multi ex his,qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros. 318.a
19.Faciens ædes argenteas. 362.e
19.Per horas duas clamantium:Magna Diana Epheſiorum. 363.e
19.Conuentus forenſes aguntur. 363.e.& ſeq.
20.Locutus eſſet vſque ad diluculum. 399.b
20.Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo 392.e.& ſeqq.

20.Vt diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis. 396.c.& ſeqq.
20.Quos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos. 373.e.& ſeqq.
21.Poſitis genibus in littore,orauimus. 402.a.& ſeqq.
21.Intrantes domum Philippi Euangeliſtæ. 406.c
21.Omnes collecti ſunt ſeniores. 407.c
21.His aſſumptis,ſanctifica te cum illis. 407.c
21.Et impende in illis,vt radant capita. 408.c. & ſeqq.
21.Dum autem ſeptem dies conſummarentur. 414.e
21.Viderant Trophimum Epheſium. 414.c
22.Ego ſum vir Iudæus,natus Tarſo Ciliciæ. 188.b
23.Neſciebam,fratres,quia Princeps eſt ſacerdotum. 416.b
24.Tremefactus Felix reſpondit. 417.b
24.Auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum. 221.c
24.Expleto autem biennio, ſucceſſorem accepit Felix Porcium Feſtum. 418.d
25.Cæſarem appello. 419.b
26.Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere. 419.e
26.Exurrexit Rex,& Præſes,& Berenice. 420.a
27.Incipientes nauigare circa Aſiæ loca. 421.a
27.Venimus Lyſtram,quæ eſt Lyciæ. 421.b
27.Cum non eſſet tuta nauigatio,eo quod ieiunium præteriiſſet. 421.c
27.Cum ſuſtuliſſent de Aſſon. 421.d
27.Cum incidiſſemus in dithalaſſum. 422.c
28.Excutiens beſtiam,nihil eſt paſſus. 422.c
28.Accurrerunt nobis ad Appii Forum,& Tres Tabernas. 423.d

EPIST. AD ROM.

Cap. 1. Gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis,quia fides veſtra annúciatur in vniuerſo mundo. 386.b.& ſeq.
14.Alius iudicat inter diem & diem. 397.e
15.Per vos proficiſcar in Hiſpaniam. 445.b.& ſeqq.
16.Obedientia enim veſtra iu omnem locum diuulgata eſt. 386.b
16.Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio eccleſiæ quæ eſt in Cenchris. 388.b
16.Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos. 388.e
16.Salutate eos qui ſunt ex Nerciſſi domo. 388.a

EPIST. I. AD CORINTH.

Cap. 1. Ego qnidem ſum Pauli, ego autem Apollo,ego vego Cephæ,ego Chriſti. 319.c.320.d
2. Cum veniſſem ad vos,non veni in ſublimitate ſermonis. 319.e
5. Tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis. 321.a.& ſeqq.
6.Contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, huiuſmodi conſtituite ad iudicandum. 324.b.& ſeqq.
7.Iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam veſtram. 329.b
7. Iis autem qui in matrimonio ſunt,præcipio vxorem a viro non diſcedere. 330.b.& ſeq.
7.Volo omnes homines eſſe ſicut me ipſum. 332.b.& ſeqq.
7.De virginibus præceptum Domini non habeo;conſilium autem do. 332.b.& ſeqq.
7. Circumciſcus eſt?non inducat præputium. 336.c
9. Ita Dominus ordinauit his qui Euangelium annunciant,de Euangelio viuere. 337.c.& ſeqq.
9. An non habemus poteſtatem circumducendi mulierem ſororem noſtram? 334.b
11.Omnis mulier orans,aut prophetans non velato capite,deturpat caput ſuum. 340.a.& ſeqq.
11.Vir quidem nón debet velare caput. 342.b
11.Conuenientibus vobis in eccleſiam. 343.c.& ſeqq.
11.Iam non eſt Dominicam cœnam manducare. 351.d
11.Probet autem ſeipſum homo. 314.a
11.Cetera,cum venero,diſponam. 354.e
14.Cum conuenitis,vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet,doctrinam habet,&c. 359.a.& ſeq.
14.Quomodo dicet,Amen. 360.b
15.Nouiſſime autem omnium tamquam abortiuo. 240.b
15.Quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt? 360.d
15.Ad beſtias pugnant Epheſi. 304.b.& ſeq.
16.De collectis quæ fiunt in ſanctos. 361.b
16.Sit anathema maranatha. 362.a & ſeq.

EPIST. II. AD CORINTH.

Cap. 1. Hac confidentia volui prius venire ad vos. 383.c
2. Si quid donaui propter vos in perſona Chriſti. 384.a
2.Non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non inueniſſem Titum. 252.c
8.Miſimus cum illo fratrem noſtrum,cui laus eſt in Euágelio per omnes Eccleſias. 285.b
10.Epiſtolæ graues ſunt & fortes, præſentia autem corporis infirma. 479.a
11.A Iudæis quinquies quadragenas,&c. 384.e
11.Ter naufragium feci. 384.e
11.Nocte & die in profundo maris fui. 384.e
11.Semel lapidatus ſum. 262.d
11.Scio hominem ante annos quatuordecim. 188.c. 243.d
12.Ecce tertio paratus ſum venire ad vos. 385.c

AD GALATAS.

Cap. 1. Abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcū, deinde poſt annos tres reuerſus ſum Hieruſalem. 190.b
1. Veni Hieroſolymam videre Petrum. 191.e
2. Aſcendi ſecundum reuelationem. 273.c
2. Creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut Petro circumciſionis. 276.c.d.& ſeq.
2. Reprehendi eum,quia reprehenſibilis erat. 377.& ſeqq.
4. Dies obſeruatis & menſes. 396.d

AD EPHESIOS.

Cap. 6. Nota vobis faciet Tychicus. 429.a.431.e

AD PHILIPPENSES.

Cap. 1. Vincula mea manifeſta fierent in omni prætorio. 424.c
2. Mortem autem crucis. 430.d.& ſeq.
3. Videte canes,videte malos operarios,videte conciſionem. 430.b
4. Etiam rogo & te germane compar. 335.b
4. Qui de domo Cæſaris ſunt. 425.d

AD COLOSSENSES.

Cap. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti. 396.d
2. Nemo ſeducat vos,volens in humilitate & religione Angelorum,&c. 324.a.& ſeq.
3. Docentes & cómonentes voſmetipſos pſalmis, hymnis,& canticis ſpiritualibus. 435.e.& ſeqq.vſque. 440.
4. Et eam quæ Laodicenſium eſt,vos legatis. 432.433. 434.

I. AD THESSALON.

Cap. 1. Ipſi ſcitis,fratres,introitum noſtrum ad vos. 287.e
2. Memores enim eſtis,fratres,laboris noſtri,& fatigationis,nocte & die operantes,&c. 292.b.& ſeqq.
3. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis. 294.a

II. AD THESSALON.

Cap. 2. Itaque ſtate,& tenete traditiones,quas didiciſtis. 294.vſque.301.
2. Myſterium iam operatur iniquitatis. 490.a
3. Salutatio mea manu Pauli :quod eſt ſignum in omni epiſtola:Gratia Domini. 444.a

L AD

I. AD TIMOTHEVM.

Cap. 1. Det Dominus miſericordiam Oneſiphori domui. 425.c
4. Spiritus manifeſte dicit, quia in nouiſſimis temporibus,&c. 366.c
4. Quia omnis cretura Dei bona eſt. 367.b.& ſeqq.
5. Quæ data eſt tibi per prophetiam. 240.c

II. AD TIMOTHEVM.

Cap. 1. Ex quibus eſt Phigellus,& Hermogenes. 428.d.& ſeq.
1. Det miſericordiam Dominus Oneſipori domui. 425.c
3. Quales mihi factę ſunt Antiochiæ,Iconii,& Lyſtris. 259.d
4. Ego enim iam delibor. 426.d
4. Demas me reliquit,diligens hoc ſæculum. 426.e
4. Creſcens in Galatiam. 425.e
4. Penulam,quam reliqui Troade apud Carpum,venięs affer tecum,& libros. 392.a
4. Marcum aſſume,& adduc tecum. 426.c
4. Salutat te Eubulus,& Pudens,& Linus. 428.b

AD TITVM.

Cap. 1. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles,non in accuſatione luxuriæ. 373.e
1. Sunt multi inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, maxime qui de circumciſione ſunt. 381.d

AD PHILEMONEM.

Paulus ſenex,nunc autem vinctus Ieſu Chriſti. 187.d
Quanto magis tibi & in carne,& in Domino. 440.b
Simul autem & para mihi hoſpitium. 445.b

AD HEBRAEOS.

Cap. 1. Tanto Angelis excellentior effectus. 434.c
11. Lapidati ſunt,ſecti ſunt,&c. 441.c
13. Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum. 440.d

IACOBI.

Cap. 2. Si introierit in conuentum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida. 117.e
5. Infirmatur quis in vobis,inducat presbyteros Eccleſiæ. 451.e.& ſeq.

I. PETRI.

Cap. 2. Regale ſacerdotium. 170.e
5. Salutat vos Eccleſia,quæ eſt in Babylone. 347.d.& ſeq.
5. Marcus filius meus. 251.c
5. Salutate inuicem in oſculo ſancto. 249.e.& ſeq.
5. Gratia vobis omnibus. 251.a

II. PETRI.

Cap. 1. Velox eſt depoſitio tabernaculi mei. 462.b

I. IOANNIS.

Cap. 3. Cariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres,& hoc in peregrinos,&c. 512.a

IVDAE.

Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adam Enoch, dicens,&c. 462.c
Similiter & hi carnem quidem maculant,&c. 463.b.& ſeq.

APOCALYPSIS.

Cap. 3. Angelo Eccleſiæ Laodiceæ ſcribe: Hæc dicit, Amen, &c. 448.b

FINIS.

APPARATVS AD ANNALES ECCLESIASTICOS.

De Aduentu Filij Dei.

I. *De Eccleſiæ antiquitate.*

ECCLESIAM, cuius geſta naraturi ſumus, eſſe omnium plane antiquiſſimam, adeo verum eſt, vt ſine fidei iactura in dubiũ reuocari non liceat. Eius namque fundamentũ primarium, cui cetera omnia cohæreant, & innitantur, nõ eſt aliud, niſi Chriſtus Ieſus Dei Filius, non in tempore creatus, ſed a Patre ante omnia tempora genitus, eiuſdem cum Patre ſubſtantię, ſine quo nihil factum eſt, ac per quẽ facta ſunt omnia. Cum autem venit plenitudo temporis (vt ait Apoſtolus [a]) miſit Deus ipſum Filium ſuũ factum ex muliere: qui diuinę naturę aſſociauit humanam, tantoque fœdere vtramque naturam hypoſtatica vnione coniunxit, vt nec inferiorem (vt ait S. Leo [b]) cõſumeret glorificatio, nec ſuperiorẽ minueret aſſumptio. Quocirca hic eſt Agnus ab origine mundi (vt habetur in Apocalypſi [c]) occiſus; qui ſui ſanguinis effuſione, & qui ante fuerant homines, & qui poſt futuri erant, ablueret, ſecũque C perduceret in gloriam cœleſtem: principium & finis: [d] ęterna Sapientia, quę [e] attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter: lapis [f] angularis, qui cęleſtia pariter atque terrena, præterita, præſentia, & futura, vna eademque ſuimetipſius compagine conglutinata ſolidaret: vt merito Apoſtolus dicat [g]: Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſæcula] & in confeſſo ſit apud omnes Patres, quotquot fuerint ab exordio mundi, non niſi vnquam Chriſto, & per Chriſtum ſalutem conſecutos.

II. Iure itaque cẽſuit grauiſſimus Doctor Iuſtinus [h] martyr, Chriſtianos eſſe nominandos, quotquot e Gentibus, licet aduentum Chriſti præceſſerint, ratione μετὰ λόγου (dixit ille ſermone Græco) vixerãt. Io quam ſententiam ſic Auguſtinus [i]: Hic demonſtratus eſt antiquis ſanctis, ut ita ipſi per fidem futuræ paſſionis eius, ſicut nos per fidem præteritæ, ſalui fierent.] & alibi [k]: Ab initio generis humani, alias occultius, alias euidentius, ſicut congruebat temporibus, diuinitus viſus eſt, nec prophetari deſtitit: nec qui in eũ crederẽt, defuerunt, vt ſciamus, [l] etiam antiquos iuſtos, quicumque eſſe potuerunt, nonniſi per eandem fidem liberatos, per quam liberamur & nos, fide ſcilicet incarnationis Chriſti, quę illis prænunciabatur, ſicut a nobis facta annunciatur: eademque [m] fides eſt noſtra, & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum.] hæc Auguſtinus: qui ſatis eleganti ſimili- D tudine depingens alibi [n] quod affirmamus: Eius, inquit, Eccleſiæ membra erant etiam illi ſancti, quãuis in hac vita fuerint antequam ſecũdum carnem Chriſtus Dominus naſceretur. Ipſe enim unigenitus Dei Filius, Verbum Patris, æquale & coæternũ Patri, per quod facta ſunt omnia, homo propter nos factus eſt, ut totius Eccleſiæ, tanquam totius corporis, caput eſſet. Sed ſicut totus homo, dum naſcitur, etiam ſi manum in naſcendo pręmittat, tamen uniuerſo corpori ſub capite cõiuncta, & compacta eſt, quemadmodum etiam nonnulli ex ipſis Patriarchis, ad huius ipſius rei ſignum, manu præmiſſa nati, ſunt: ita omnes ſancti, qui ante Domini noſtri Ieſu Chriſti Natiuitatem in terris fuerunt, quamuis ante nati ſunt, tamen uniuerſo corpori, cuius ille caput eſt, ſub capite cohæſerunt.] hucuſque Auguſtinus, qui ſępius idem uerbis aliis alibi [o] ſcriptum reliquit. In quam ſententiam plurima dixere Græcorum uetuſti ſcriptores, Origenes, [p] Euſebius [q], Gregorius Nazianzenus [r], & alij.

III. Nos autem, quamuis una ſit ab initio mundi Chriſti Eccleſia, tamen ſuperiora illa & antiquiſſima relinquentes, ſcriptis noſtris ea tantum complectemur, quæ contigerunt ex quo Chriſtus, qui inuenit omnem uiam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo, e cœlo in terras eſt dilapſus, & poſt hæc uiſus eſt, & cum hominibus (ut ait [s] uates ille) conuerſatus eſt. Oppotunum ſane E tempus: defecerat enim (quod erat in ſacris oraculis [t]) de tribu Iuda & domo Dauid regiũ ſceptrũ, atque ducatus, non in Sedechia (qđ Iulianus dicebat [u]) ſed in Aſſamonæis, poſtquam rerum ſumma apud Hebræos redacta eſt ad Herodem. Tribus enim Iuda in Babylonem, quod ſciunt omnes hiſtorię ſacræ periti, in ſeruitutem cũ ſanguine regio fuit adducta; deinde poſt annos ſeptuaginta in Palæſtinam poſt Illminio reſtituta, cum primum, Ioſepho [x] teſte, eadem prouincia dici Iudęa cępit, quique Hebræi uel Iſraelitæ prius nominabantur, Iudæi deinde ſunt appellati. Zerobabel enim, & q poſt eũ Iudęos gubernarunt (ut tradit Cyrillus [y]) ex tribu Iuda, ex ſtirpe Dauid omnes vſque ad Herodẽ Idumæum fuerunt, quod & Hieronymus [z] teſtatur, licet alibi aliquãdo aliter dixerit. Sed hęc ſunt dilucidius explicanda.

IIII. Quod enim ad Zerobabel & complures ſucceſſores eius pertinet: nulla eſt dubitatio ex Dauid ſtirpe fuiſſe progenitos, id tam veteri [a] quam nouo [b] Teſtamento ſæpe teſtantibus: Aſſamonæos autẽ, penes quos fuit ſumma rerum vſque ad Herodem, cõſtat fuiſſe ex genere ſacerdotali, tribu Leuitica, ex filijs (ut habet liber primus Machabęorum [c]) Ioiarib: ſic enim legendum eſt loco Ioarim: nam Ioſephus [d] Aſſamonæum dicit ſacerdotem fuiſſe ex vice Ioiarib: quæ quidem inter uiginti quatuor uices ſacer-

a Galat. 4.
b Leo epiſt. 10.
c Apoc. 13.
d Apoc. 1. 22.
e Sap. 8.
f Iob. 38. Iſai. 28. Epheſ. 2. 1. Petr. 2.
g Hebr. 13.
h Iuſt in. orat. ad Antonin.
i Aug. li. 10. confeſſ. cap. 43.
k Aug. ad Deo grat. epiſt. 49. qu. 2. in fine.
l Aug. epiſt. 89. contra Pelag.
m Idem ad Optat. de orig. anim. epiſt. 157.
n Aug. de cat. rud. c. 19.
o Lib. de patien. c. 21. Item de ciuit. Dei lib. 10. c. 25. & li. 18. c. 42. Cõtra epi. Pelag. lib. 3. ca. 4.
p Orig. tom. 2. comment. in Io. & cont. Celſ. li. 2.
q Euſebi. de præpa. Euan. & hiſt. lib. 1. ca. 3.
r Gregor. Naz. orat. de Machab.
ſ Baruch. 3.
t Geneſ. 49.
u Iulia. Apoſtat. apud Cyril. Alexã. cõtra Iul. li. 8.
Hebræi quando vocati Iudæi.
x Ioſeph. antiq. li. 11. ca. 5.
y Cyril. li. 8. contra Iul.
z Hieron. in Soph. ca. 1. & in Ezechc. 11.
a Paral. c. 3. 3. Eſdr. ca. 5.
b Matth. 1. Luc. 3.
c 1. Mach. 3.
d Ioſeph. antiq. li. 12. ca. 8.

Tranſlatũ regnum ad Aſſamoneos.
a 2.Paral.c.24.
b Ioſeph.antiq. lib.20.c.8.& cõtra Apion.li.1.

dotales principem locum tenuit [a]. Sacerdotum namque ſucceſſiones ab Aaron vſque ad ſua tempora, A
non Hieroſolymis tantum,ſed vbicunque gentium Iudęi eſſent, ſcriptis ſemper eorum nominibus in publicis tabulis teſtatur ſępe Ioſephus [b] eſſe legitime conſeruatas,nec aliquando labefactatas, vel aliqua ratione mutatas. Vt igitur ſceptrum Iudæ in tribu Iuda vſque ad Herodem Idumæum permanſiſſe dicatur,inde accidit,quod Aſſamonęi,qui erant ex tribu Leuitica,fœdere nuptiarum(quòd licitum fuiſſe,Philo Iudęus in libro quem ſcripſit de Monarchia,teſtatur)tribui Iuda,ipſiq.familiæ Dauid cõiuncti eſſent. Sicq.factum eſt,vt horum coniunctione,ſacerdotium ſimul & regnum pariter iungerētur, perſeuerauerítque ſceptrum Iudæ in Aſſamonæis in linea ſeminina vſque ad Herodem. Aſſamonæos enim ex materno genere fuiſſe ex tribu Iuda,nulla eſt dubitatio,Rabbinis etiam id teſtantibus: nullo enim alio iure tribui Leuiticę licitum fuiſſet vna cũm ſacerdotio abſque tirannidis labe adſciſcere ſibi regnum.

Videas eiuſmodi coniunctionis occaſione nomina quoque facta eſſe communia,quæ peculiaria alteriuſque tribus eſſe ſolerent,vt nomen Iudę,nomen Leui, Mathathię,& aliorum in genealogia Saluatoris,quam texuit Lucas,eſſe ſępius repetita,ipſoſq. Aſſamonæos,licet eſſent ex tribu Leuitica, nominatos tamen eſſe viros Iuda,ob ſceptrum Iudæ ex materno genere ſibi iũctum. In libro enim Machabęorum primo [c] hęc leguntur de illis,qui male pugnarunt. Ipſi non erant de ſemine illorum,per quos ſalus facta eſt in Iſrael,& viri Iuda magnificati ſunt valde in conſpectu omnis Iſrael.] Porro viros Iuda ,qui ex tribu Iuda prognati eſſent,diuina ſcriptura dicere conſueuit,ſed Aſſamonęos intellexit ob genus Iuda,ac eius ſceptrum illi debitum ſibi cõiunctum:licet alii velint a Iuda Machabęo dictos , non a tribu. Sed hac in re contentioſum ſunem minime trahimus: quamuis ſciamus nobis fauere Vulgatę lectionem,qua legitur, Viri Iuda,non,Iudæ, vel, Vir Iudas. Haud enim adeo portentoſum,vt illi dici voluerint Viri Iuda, cum Hebræi omnes (vt nuper diximus) ſoluta captiuitate, maluerint dici Iudęi. B

c 1.Machab.c.5.

V.
Tribus Iuda qua ratione regnaſſe dicitur vſque ad Herodem.

Quod igitur Hieronymus atque Cyrillus ſceptrum Iuda in tribu Iuda,& familia Dauit vſq; ad Herodem Idumæum perſeueraſſe dixere,nonniſi de materno genere eſt intelligendum: vt de multis quoque aliis regnis accidiſſe videmus,cum deficientibus maſculis domus regiæ,per feminas regni ſucceſſio vna cum nomine perſeueret. Licet aliquando ſenſerimus ex paterno etiam genere Machabæos ex tribu Iuda deſcendere: ſecus tamen ſenſimus in editione Plantiniana,& ſecunda Romana, antequam ſua cuderet,qui illa redarguit: quod proculdubio non feciſſet,ſi poſteriores noſtras editiones inſpexiſſet. Sed ceſſaſſe viſum eſt penitus ſceptrum Iudæ,cum Herodes Idumęus Gentilis homo, poſtea proſelytus Iudęorum regnum capeſſiuit,quod traſmiſit ad Archelaum,ac deinde ad Herodem Antipã , qui ex alienigena femina geniti ſunt,nẽpe(vt auctor eſt Ioſephus [d])ex Malthace Samaritide. Cum hęc autem apud Iudęos omnes ęque eſſent in cõfeſſo,defeciſſe nimirum ſceptrum de tribu Iuda,quo ſublato Chriſtus venturus eſſet,complures ea occaſione arrepta,adulandi ſtudio, ipſum Herodem Chriſtum eſſe dixere,conflatumq. mox eſt nomen ex ſecta,vt ijdem Herodiani dicerentur,ſicq. Ieſum , qui vere Chriſtus erat,ſpernentes,Herodem eidem prætulere. Vnde quoque accidit,vt poſteri Iudęorum,quod poſt Herodem Idumęum,Archelaum,Herodem Antipam,nulla ex parte Iudę tribui inhærẽtes,regnaſſe viderent Agrippam Ariſtobuli filium,qui ab Herode genitus erat ex Mariamne Hyrcani Aſſamonęi Pontificis nepte,ex eademq. ſtirpe Reges ad Veſpaſianum Imperatorem vſque perſeueraſſe: quaſi ad illud etiam tempus permanſiſſet ſceptrum Iudę,occaſione qua diximus ſobolis Mariamnes: ipſi eidem Veſpaſiano(ut ſuo loco dicemus)quæ de Chriſto pręnunciata fuerant,tribuerent,cum & complures pſeudoprophetæ conſurgerent,ſe Chriſtum eſſe dicentes. Sed quis horum omniũ fuerit vere Chriſtus,etſi non alia,tamen euentus facile demonſtrauit. Nam ſi non Herodes neque Veſpaſianus potuit eſſe Chriſtus: qui vere prędictus fuerat Chriſtus,Ieſus fuit. Nũquam ante,perinde ac in aduentu Chriſti,defecerat ſceptrum Iudæ: nam etſi Iudæi alias in captiuitatem redacti,regnare deſierint,numquam tamen aliquis effectus eſt alienigena Rex,qui in Iudęa regnauerit,niſi cum Herodes Idumæus regnũ obtinuit. Verum qua ratione ad Herodem rerum Iudaicarum ſumma poteſtas peruenerit,id nobis eſt explicandum. C D

d Ioſeph. antiq. lib.17.c.1. & de bello Iud. libr.1. cap.18.

VI.
De Herodis regni exordio.
e Ioſeph. antiq. lib.14.ca.8.
f Ibidem ca.10.
g Ibidem ca.12.
h Ibidem ca.13.
i Ibidem cap.17.
k Idem libr.14. ca.16.
l Ioſeph.lib.15. cap.1.
m Dio hiſtor. Rom.libr.49.

Conſtat [e],poſt Iudeam a Pompeio magno debellatam,populoque Romano redditam vectigalem, & ex parte in formam prouinciæ redactam,ac per Scaurum primum, deinde Gabinium [f] adminiſtratam: poſt etiam expilatum templum a Craſſo [g],cladem q. maximam a Caſſio [h] inuectam,& à Caio Cæſare [i] rurſus imperatum tributum,atque aliam a Caſſio depopulationem miſerrime factam: poſt denique M. Antonii adminiſtrationem,digladiantibus inter ſe odio pertinaciſſimo Aſſamonęis,ad extremum Olimpiade [k] centeſſima octuageſima quarta, Domitio Caluino iterum & Aſinio Pollione Coſſ. Herodem Antipatris filium Idumęum proſelytũ ex S.C. Romę regnũ Iudęorum (ut tradit Ioſephus) accepiſſe. Qando poſt hęc Antigonus Aſſamonæus,qui fauore Parthorũ eiecto Hircano,vltimus Rex Iudęorum principatum inuaſerat,bello victus cum eſſet,non tantum(quod idem ſcribit Ioſephus [l])in eum ſecuri animaduerti iuſſit, ſed (ut auctor eſt Dio Caſſius [m]) eidem cruci alligato ac fuſtibus cæſo Antonius caput truncari mandauit. Hic vltimus fuit Regum Iudęorum,in quo & deſijt Iudęorum principatus: Nam licet poſt eius occubitum,adhuc qui fuerat pulſus in humanis eſſet Hyrcanus, tamen redactus in ordinem,moderante Herode habenas regni, eiuſdem dolo ſublatus eſt. Quocirca cũ fuiſſet ereptum tribui Iuda regium ſceptrum,per feminas in alios ac deniq; in ipſos Aſſamonęos delatum,nihil ſupererat,niſi ut is mitteretur,ex antiquorum prædictionibus,qui cęlitus dilapſus in Iſrael regnaret , gentes regeret; ręgnumq. Iudaicum,quod acto in crucem Antigono fuerat extinctum, per crucem,quam ſubiret,reſtitueret,& amplioribus ſpatiis propagaret. E

VII.
n Ioſeph. antiq. lib.15.ca.9.
o Ioſeph.lib.15. antiq.ca.3.

Verum enimuero non modo regnum,ſed & legitima ſummi ſacerdotii inſtitutio per hæc tempora defecerat. E familia namq. Aſſamonęorum fuit ad alios trãslatum: nam Hyrcanus [n] quidẽ Põtifex Maximus ab eodẽ Herode necatus eſt,cui cum ſubſtituiſſet Ariſtobolũ [o] gentis eiuſdẽ,mox & hũc interfici iuſſit,& Ananelum quemdam ignobilem Iudæum Babylone acceſitum(quem,viuente adhuc Hyrcano,

A no, Pontificem delegerat, & paulo poſt gradu mouerat) extulit rurſus ad tantam dignitatem. Poſt hũc
nonnullos alios, nulla habita diuinarum legum ratione, vel quod magnam pecuniarum vini loco pre-
tii offerrent, vel quod plurimum gratia apud ipſum poſſent, pro libito ſuffecit, atque dimouit. Sunt ha-
rum rerum teſtes locupletiſſimi Ioſephus [a], Euſebius [b], Hieronymus [c], & alii plerique. Nec his cõten-
tus Herodes, inſigne [d] pontificium nobiliſſimum, ſtolam ſcilicet ſacerdotalem, vt ſibi ius omne, & orna
mentum ſumni ſacerdotii prorſus arrogaret, & in poteſtatem ſuam redigeret, in loco munitiſſimo cu
ſtodiri iuſſit. Regno itaque ac ſacerdotio Iudęorum collapſo & funditus euerſo, quid aliud reſtabat, ni
ſi vt Sanctus ſanctorum vngeretur [e]? Poſtremo, quod omnium maximum exiſtimari debet: ipſa recto-
rum dogmatum ſincera doctrina, plurimis vndique erroribus erumpentibus, fere penitus erat obſcu-
rata, ita vt Iudæi pene omnes altiſſima caligine inuoluerentur, neque ſatis quid uerum foret, dignoſce
re ac dijudicare poſſent, quod quale foret, bene erit breuiter, vt inſtituti argumenti ratio poſtulat, at-
tigiſſe.

Pontificatus e domo Leui ſublatus.
a Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 8.
b Euſeb. hiſt. li. 1. c. 6.
c Hieronym. in Dan. c. 9.
d Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 6.
e Dan. 9.

VIII.

Tres præcipuæ his temporibus (vt auctor eſt Ioſephus [f]) apud Hebræos ſectæ vigebant, Phariſeorũ,
Sadducæorum, & Eſſeuorum: quibus & duæ aliæ acceſſerunt poſtremo inſtitutę, Galilæorum, atque He
B rodianorum. His, vt cuique in animo erat, quamplurimi e Iudæis adhærebant. Sed cum maxime inter
ſe diſſiderent, in cauſa erant, vt animi illorum qui veritatem quęrebant, innumeris quęſtionibus impli
citi diſtinerẽtur. Et de Phariſęis quidem quæ ſcripta reliquerit Hieronymus [g], paucis attingemus. Te
ſtatur enim, qđ non multo ante aduẽtum Chriſti, exorti ſunt in Iudęa Sammai & Hillel, ex his Scribæ,
& Phariſæi. horum poſteri duas illas familias conſtituerunt, quę (vt recte veteres interpretes exiſtima-
runt) Chriſtum non receperunt, & ceteris ruinæ fuerunt. Sammai merito diſſipator, ex interpretatione
nominis, vocatur: & Hillel profanus, quod per traditiones, & *δευτερώσεις* ſuas, legis præcepta diſſipaue
rint, atque maculauerint. Horum ſcholam primus accepit Achibas, poſt eum Meir, tertio loco Ioannã,
inde Eliezer, poſt quem Delphon, cui ſucceſſit Ioſeph Galilæus, atque vltimo loco vſque ad cladẽ Hie-
roſolymorum per Titum illatam Ioſue. Ex his qui legi interpretandę nauabant operam, Scribæ dicebã
tur, ceteri communi nomine Phariſæi. Omnes autem ſuperſtitionibus cum pertinacia inhærentes, ob-
durantes ſe contra veritatem (vt eſt Euangelicus ſermo [h]) cæci facti ſunt, & duces cæcorum. Erant horũ
hæc dogmata à veritate deuia. Fato hi [i] cuncta tribuebant: animarum iudicia ſub terra fieri affirmabãt
tranſanimationem Pythagoręam [k] hoc temperamento aſtruebant, vt ſolas bonorum tranſire in alia
C corpora, malorum autem animas interminato ſupplicio cruciandas aſſererent. hæc de illis Gentilis ip
ſorum, & ipſe Phariſæus ſecta, Ioſephus. [l] Suppetunt de his & ex Euangelio teſtimonia, dum in Chriſtũ
quidam ipſorum putantes tranſmeaſſe animam Eliæ [m], alij Hieremię, alii vero Ioannis Baptiſtæ, dice
bant illum eſſe Eliam, vel Hieremiam, vel Ioannem Baptiſtam, ſiue alium quempiam ex Prophetis. A
ſtronomiæ quoque cultui eoſdem vehemẽter fuiſſe addictos in hiſq. Græcorum vanitates eſſe ſectatos
auctor eſt Epiphanius. [n] Inſuper ijdem vitioſa interpretatione Legem corrupiſſe, Chriſti Domini no-
ſtri teſtimonio ſæpius conuincuntur. Sed non eſt de his modo dicendum per ſingula.

f Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 2. De bello Iud. libr. 2. ca. 7.
De ſectis Iudæorum.
g Hiero. in Iſai. ca. 8.
h Matth. 15.
i Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 2. De bel. Iudaic. lib. 2. ca. 7.
k Epiph. in Panar. libr. 1. ca 16.
l Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 7.
m Matth. 14. Marc. 8. Luc. 9.
n Epiph. in Panar. libr. 1. ca. 16.

IX.

Porro quod ad vitæ ſtatum pertinet nundinaria quadam ſanctitate ſic animos omnium ſibi conci-
liabant, vt quod ipſi dicerent, vel facerent, ius faſq. ab omnibus eſſe crederetur. Vnde hæc de ijs Ioſe-
phus [o]: Tanta eſt eorum auctoritas apud populum, vt etiamſi Regi obloquerentur, aut Pontifici, fidem
tamen vulgus eis habeat.] Et alibi [p]: Genus hominum aſtutum, arrogans, & interdum Regibus quoq;
infeſtum, vt eos etiam aperte impugnare non vereantur.] hæc ille. Vita [q] autem ab illis ſic erat inſtitu-
ta, vt eorum victus ſimplex eſſet, nulliſq. mollitus deliciis. Dehinc ipſorum tyrocinia ſi quis attendat,
quid dignum equidem vehementi admiratione inueniet: deſcriptũ illud habes ab Epiphanio [r] his ver-
D bis: quidam enim ipſorum, cum ſe exercebant, pręſcribebant decennium, aut octenniũ, aut quadriẽniũ
virginitatis & continentiæ: & frequentius orãtes, crebrius certamen hoc aggrediebantur, vt ne videli-
cet corporale quid eis accideret, aut clandeſtine per ſomnia triſtis corporis defluxio cõtingeret. Et alij
ex ipſis aſſeres ſibi ipſis parabant dodrantis tantum latitudine, & in his ſe ad veſperam locabant, vt ſi
quis dormiſſet, in pauimentum decideret, & rurſum excitaretur ad orationem, per hoc ꝙ vigilantẽ vi-
tam haberent, quantum fieri poſſet. Alii lapillos ex aquis collectos ſibi ipſis ſternebant, vt dum his pun
gerentur, non in profundum ſomnũ deferrentur, ſed vigilantiam ſibi ipſis parare cogerentur. Alii ſpi-
nas pro ſtrato babebant ob eandem cauſam. Ieiunabant bis in ſabbato, ſecunda & quinta die; decima-
bant decimationes, dabant primitias, trigeſimas, & quinquageſimas, ſacrificia & uota exactiſſime ex-
oluebant. In prædicto vero Scribarum habitu progrediebantur, per amicula, & alios ornatus, ac mulie
bria pallia, in latis crepidis & calceamentorum ligulis procedentes [s]. Nam fimbrias ac prætextus quoſ
dam in quatuor alis amiculi vnuſquiſque habebat ex ipſo ſtamine illigatos, quo tempore continenter
agebant, aut virginitatem exercebant: ſinguli enim determinatum caſtitatis aut continentiæ tempus
habebant, & hæc ipſorum exemplaria erant ad declarandum hominibus ſuam profeſſionem, vt nemo
E contingeret ſcilicet ſanctificatos. Dicebantur [t] autem Phariſæi, eo quod ſeparati eſſent ab aliis, propter
ſpontaneam ſuperfluam religionem apud ipſos receptam.] hæc Epiphanius.

De Phariſęorũ inſtitutis.
o Ioſeph. antiq. lib. 13. cap. 18.
p Ioſeph. antiq. lib. 17. ca. 3.
q Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 2.
r Epiph. li. 1. Panar. c. 16.
ſ Epiph. eod. lib. 1. cap. 15.
t Epiph. lib. 1. Panar. c. 16.

X.

Per hæc, inquit Ioſephus, magnam ſibi Phariſęi auctoritatem parauerunt apud populum, & quic-
quid ad ſolemnes precationes, & cultum diuinum attinet, iuxta horum interpretationem & præſcriptũ
ſolet fieri: tantum habent a ciuitatibus ſapientiæ, temperantiæ, & vitę honeſtioris teſtimonium.] hæc de
his ille. Cum autem eiuſmodi ſanctitatis ſpeciem extrinſecus prę ſeferrent, & ad decipiendos homines
compoſitam laruam induerent: quales intus eſſent, qui nouit corda hominum, egregie quibuſdam qua
ſi coloribus depinxit, cum ait [u]: Væ vobis Scribæ & Phariſei, hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris de
albatis, quę a foris parent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpur-
citia: ſic & vos foris quidem paretis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.]
& quod habet inferius: Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennę.

Phariſæorum Hypocriſis.
u Matth. 23.

XI.

Non his certe meliores erant Sadducæi, qui longe deteriora dogmata, quam Phariſęi, ſectabantur:
ſiquidem (ut referunt Acta Apoſtolorum [x]) dicebant non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque

x Act. 23.

De Sadducæis
a Ioſeph. antiq. lib. 18 ca. 2.
b Epiph. lib. 1. Panar. c. 14.
c Ioſ. de bel. Iud. lib 2. c 7. in fi. & antiq lib. 18. ca. 2.
d Matth. 3.

Angelum, neque Spiritum, cum alioqui Phariſæi econtrario hęc tenerent & faterentur. His turpiora A
multo Ioſephus [a] ijſdem tribuit, dum eos de animarum immortalitate delira quędam tradidiſſe, animasq. vna cum corporibus ſimul, & eodem tempore extingui putaſſe teſtatur. In reliquis cum Samaritis idem ſenſiſſe, niſi tantum ꝙ Hieroſolymis agentes, vna cum Iudęis ſacrificarent, confirmat Epiphanius [b], qui eoſdem a Saddoc ſacerdote nomen accepiſſe, ſed a pręceptoris ſui doctrina defeciſſe, narrat. Ad hæc, hos inter ſe feris moribus diſcrepaſſe, & erga exteros illiberales & inhumanos fuiſſe, quam ob cauſam auerſatum eos populum, & Phariſęis potius obedientem fuiſſe, Ioſephus [c] tradit, additq. eius ſectæ fuiſſe paucos, ſed fere dignitate præcipuos. In hos ęque ac in Phariſæos Ioannes Baptiſta inuectus eſt his verbis [d]: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere a ventura ira?]

XII.
e Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 2.
De Eſſenis.
f Epiph. Pana. li. 1. c. 10.
Samaritanorũ ſectæ diuerſę.
g Epipha. in Panar. li. 1. c. 9.
h Epiph. eod. li. ca. 11.

Qui tertio loco recenſentur Eſſeni, a ceteris omnibus ſchiſmate erant diuiſi, qui [e] nec ſacrificarent in templo, ꝙ (vt dicebant) ſanctioribus vterentur cęrimoniis. Ceterum vitæ moribus fuiſſe cõſpicuos, omnes vno ore fatentur. Sed de illorum vitæ inſtitutione, accommodatiori loco agemus inferius. Quod ad dogmata ſpectat, quorum cauſa præſens ſuſceptus eſt ſermo. Epiphanius [f] eoſdem inter Samaritas adnumerat, quos in quatuor ſectas fuiſſe diſtinctos affirmat. Quinam vero fuerint Samaritæ, nemo in diuinis verſatus Scripturis ignorat. Hi ſunt, qui cum diuiſi eſſent a Iudęis, non templum, non ſacrificia B
vel cęrimonias communes cum illis habebant, cumq. quinque tantum Moyſis libros reciperent, Prophetas ac cetera diuinę Scripturę volumina negligentes reiiciebant, non credentes reſurrectionẽ mortuorum, negãtes & Spiritumſanctum. hęc & his plura Epiphanius [g] in Panario. Pręterea horum (quod in quatuor ſectas eſſent diſtincti) alios tradit fuiſſe Eſſenos, quos diximus, alios Sebuæos [h], qui cum in omnibus cum illis conſentirent, tamen quod transpoſuiſſent tempora ſollennium feſtiuitatum, a ceteris ſunt ſegregati. Gortheni tertio loco poſiti, his aduerſantes, diuerſam ab illis dierum feſtorum rationem habuerunt, Eſſenis potius in hoc adhærentes.

XIII.
i Epiphan. libr. 1. Panar. cap. 13.
k Orig. Periar. lib. 4.
Doſithei ſuperſtitioſiſſimi.
l Tertull. de præſcript. & Hieron. contra Luciferianos.
m Vbi ſupra c. 13.

Quartum genus erat Samaritanorum, qui Doſithei [i] ſunt nominati, a dictis omnibus differentes, reſurrectionem mortuorum profitentes, ſuperſtitioſa tamen nonnulla ad nouum vitę genus inſtituendũ accommodarunt, ſiquidem ab animatis abſtinebãt; inſuper, quod ſcribit Origenes [k] in Periarchon, adeo ſuperſtitioſe colebant ſabbatum, vt quo quiſque eorum habitu, loco, ſitu, die ſabbati inuentus fuiſſet ſiue ſtãs, ſedens ve, intus, vel foris, eo loco eademq. poſitione ea die vſque ad veſperam permaneret. Sane haud ingratum fore exiſtimamus, ex quo in hęc de ſabbati ſuperſtitioſa obſeruatione ſemel incidimus, ſi quod ſcribit Syneſius ad Euoptium de nauigatione ſua hic opportune recenſuerimus: Cum, C
inquit, exorta tẽpeſtate, peracta eſſet dies paraſceues, & veſpere decidente Sole, Iudęi q nautę erãt, ſabbatum inchoarent: qui clauum tenebat, mox vt Solem reliquiſſe terram coniectauit, relicto clauo, proſternit ſe, ſeq. cuique calcandũ exibuit. Rati autem nauigantes id ex deſperatione eum feciſſe, omnes conſternabantur: cum autem cauſam accepiſſent, quidam gladio euaginato necem eidem intendebãt, vt in opus incumberet: ille vero immobilis librum legebat legis, nec minus quam Machabæus alignis mortem comminatam contemnebat, ſicq. tota nocte, cum ſequẽti die vſque ad dimidium noctis, ſedit Iudęus otioſus, tunc vero ſpõte ſurrexit, & clauum omiſſum recepit.] hucuſque Syneſius. Sed iam omiſſa repetamus. Eoſdem Doſitheos prę ceteris Prophetas repudiaſſe, Tertullianus [l] refert, monogamos fuiſſe, & nonnullos ex his virginitatem ſeruaſſe, Epiphanius tradit [m], qui & de Doſitheo eorum auctore hiſtoriam quamdam narrat. Sed hactenus de Samaritis.

XIIII.
Hemerobaptiſtæ.
n Epiph. in Panar. lib. 1. cap. 17. & 18.

Non prętereundum genus hominum illud, qui a Phariſęis aliqua, aliqua vero a Sadducęis mutuati, monſtrum quoddam conflarunt. Hi etenim ſimul cum Phariſęis cetera ſentientes, cum Sadducęis mortuorum reſurrectionem negabant. Præter hæc autem pręcipuum hæc ſecta habebat, ꝙ vere, autumno, D
hieme, & ęſtate, qui illi eſſent addicti, quotidie baptizarentur, rati nimirum hominem non poſſe viuere, niſi quis ſingulis diebus in aqua mergeretur, atque ita ablueretur, ac proinde ſanctificaretur, quos eam ob cauſam Hemerobaptiſtas eſſe appellatos, Epiphanius [n] docet: qui & his addit Nazaręos, qui nec ſacrificia, nec libros Moyſi cũ ceteris haberẽt cõmunia, abſtinerentq. ab animatis, velut immũdis.

XV.
o Eod. lib. ca. 19. & 20.
De Herodianis.
p Marc. 3.
q Matth. 22. Marc. 12.
r Tertu. de præſcrip. c. 45.
ſ Hieron. con. Luciferian.

His proximos dicit [o] eſſe Oſſenos, ac nouiſſimo loco ponit Herodianos, quorum hæreſis temporib. regnantis Herodis eſt exorta, ipſumq. dicebant eſſe Chriſtum: quod ſcilicet ſecundum diuinum oraculum, cum defeciſſet penitus ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, ipſe ille eſſe videretur qui mittendus erat, eo quod ex S. C. Rex Iudęorum fuiſſet declaratus. Horum gregales fuerunt qui vna cum Phariſęis [p] conſpirarunt contra Chriſtum, & cauilloſam de tributo perſoluendo Ceſari [q] propoſuerũt quęſtionem. De ſecta vero Galilęorum, quę tempore cenſus eſt exorta, ſuo loco opportunius dicemus inferius. Prędictas hęreſes Tertullianus [r] breui compẽdio recenſens, hęc ait: Taceo Iudaiſmi hęreticos: Doſitheum, inquam, Samaritanum, qui primus auſus eſt Prophetas, quaſi non in ſpirituſancto locutos, repudiare. Taceo Sadducęos, qui ex huius erroris radice ſurgentes, auſi ſunt ad hanc hęreſim etiam reſurrectionem carnis negare. Pretermitto Phariſęos, qui additamenta quędam Legi aſtruẽdo, a Iudęis diuiſi ſunt: vnde etiam hoc accipere ipſum, quod habent, nomen digni fuerunt. Cum his etiam Hero- E
dianos, qui Chriſtum Herodem eſſe dixerunt.] atque his Tertulliani ſimilia fere Hieronymus [ſ].

XVI.
t Amos 9.
u Act. 15.
x Iſaiæ 17.

Hic erat ſtatus rerum Iudaicarum, & quidem perditiſſimus, ac profligatiſſimus omnium: quippe e loco motis atque collapſis firmiſſimis columnis illis diuina operatione ſtatutis, Regno, Sacerdotio, atque Lege, ſtatus Iudęorum illis ſubnixus ingenti eſt fragore proſtratus, quem poſſe erigere, atque in integrum reſtituere, non erat hominis opus, ſed tantum diuinę virtutis atque potentię. Quod ſe facturum Deus per Amos [t] Pophetam olim pollicitus eſt, dicens: In die illa ſuſcitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant inſtaurabo, & reędificabo eum ſicut in diebus antiquis, vt poſſideant reliquias Idumęę, & omnes nationes, eo quod inuocatum ſit nomen meum ſuper eos, dicit Dominus hæc faciens.] Id quidem Deum impleſſe per Filium ſuum, quem ad hoc miſit in mundum, Iacobus [u] Apoſtolus in illo ſacroſancto Apoſtolorum conuentu pro concione egregie profeſſus eſt. In tam acerba rerum Iudaicarum iactura (quod prędixerat Iſaias [x]) ſicut perpaucæ ſpicę poſt meſſem, vel poſt vindemiam eſſe ſolet racemus,

A mus,aut duæ vel tres quæ poſt excuſſam oleam in ſummitate rami oliuæ remanent ita fere cunctis in
errorem adductis,vix exiguus numerus illorum remanſerat,qui ſacramentum verę religionis, qnod a
ſanctis Patriarchis ac Prophetis acceperant,retinerent,atque ſeruarét. Puſillus plane grex iuſtorum,
redemptionem Iſrael expectantium:inter quos ętate maiores Simeon Iuſtus, Anna vidua , Zacharias
ſacerdos,Elizabeth eius coniux,& qui remanſerant ex ſtirpe Dauit,Ioſeph,atque Maria,& ſi qui alii
diuinæ legis cultores & amantes,in veritate perſtarent,auidiuſq.illũ cuperent,qui collapſum Regnũ,
Sacerdotium,atque Legem ipſe Rex,& Sacerdos,atque Legiſer Emmanuel reſtitueret,& (quod olim
Iſaias [a] locutus)idẽ Dominus Iudex noſter,Dominus Legifer noſter,Dominus Rex noſter ipſe ſalua — a Iſaiæ 37.
ret nos.

Quod ſi lumen,quod in mundo erat,tenebræ factæ ſunt(ſecundum Euangelicam[b] ad hanc rem accõ — XVII.
modatam loquimur analogiã)ipſæ tenebræ quantæ erant? Si ipſa,inquam,Iudæa,vbi notus erat Deus — b Matth.6.
[c] & Iſrael,vbi magnum nomen eius,tanta erat obuolutus caligine:quid putãdum de Gentib. quę Deũ — c Pſalm. 75.
ignorantes,in idolis prauos colebant dęmones? Talibus.n.ducibus,iiſdemq. hoſtibus , quęnam poſſet — *De ſtatu Gen-*
infelix homo bona capeſſere,vel mala vitare? Iam & collapſę erant,quæ apud gentes fuerant optimis — *tilium.*
B legibus inſtitutæ Reſpublicę,& ipſa Romanorum,qui egregiis animi virtutibus ſibi ſubegerant Orbẽ
relicta illa antiqua recte viuendi conſuetudine,plus ceteris omniũ vitiorum genera ſectabãtur,eiſdẽq.
velut cœnoſo gurgite obruta mergebatur,id enim ſcriptores eorum ſæpius exclamantes conquereban
tur.vnde & in hanc ſententiam Auguſtinus,[d] Ecce,inquit,Romana Reſp.(quod non ego primus dico, — d Auguſt. de ci
ſed auctores eorum,vnde hoc mercede didicimus,tanto ante dixerunt Chriſti aduẽtum) paulatim mu — uit.Dei lib.2.ca.
tata,& ex pulcherrima atque optima,peſſima atque flagitioſiſſima facta eſt,&c.]Quid memorem cete — 19.
ras nationes? multiplicium deorum in vnaquaque prouincia ſuperſtitioſiſſimum cultum,ferales Gen-
tiũ ritus,portentoſas populorum inolitas vbique conſuetudines,turpiſſimos hominum mores cuncta
labefatantes , ipſaq.iura naturæ violantes? Bene ergo, ac peropportuno tẽpore a Deo conſultum eſt,
vt vnigenitum Filium,per quem cuncta creauerat,in mundum mitteret,vt omnia reſtaurarer ac ſtabi-
liret,ipſeq.Via,Veritas,& Vita,a recto tramite deuios,fidei religione ac morum compoſitione reuoca
ret ad viam,cunctoſq.per veritatem errores auferens,iter aperiret ad vitam.

Qnapropter cum cęlitus ad ſalutem vtriuſque populi,Iudæi atque Gentilis,a Patre Filius mittẽdus — XVIII.
eſſet in terram:quo totius humani generis reciperetur conſenſu,conſilium Dei fuit,vt longe ante eius — *Filij Dei aduẽ*
C aduentũ,tantæ rei ſacramentum Iudęis atque Gentilibus innoteſceret: Illis quidẽ multifariã(quod ait — *tus Iudæis &*
Paulus[e])multiſq.modis loquens patrib.in Prophetis,hæc prędixit,ac figuris adumbrauit:Gentiles au — *Gentilib. Prę*
tem , quod a veritate veri cultus procul abeſſent , nec facile externæ religionis hominibus admo — *nunciatus.*
nerent aures,per ſuos ipſorum uates,de his quæ uentura erant,voluit pręmoneri.Eranr hi [f] Mercurius — e Hebr.1.
Triſmegiſtus,Hydaſpes,atque Sibyllæ,ſic dictæ a Dei conſiliis denunciandis, quaſi διοβούλαι, decem — f Lact.lib.1.c.6.
numero , ut aiunt,omnes virgines,quibus ob virginitatis inſigne meritum diuinationẽ eſſe conceſſam — g Hieron.con-
Hieronymus [g] exiſtimauit:quã & ob cauſam eas appellare Patres [h] conſueuerunt Prophetiſſas Genti- — tra Iouin.libr.1.
lium : quibus & tantum tribuit Heraclitus [i] vt eas non humanitus,ſed diuinitus apparuiſſe putarit. — h Theoph.An-
Vſi ſunt crebro ſancti Patres ad conuincendos errores Gentilium Sibyllarum oraculis:quam ob rẽ — tioch.ad Autol. libro 2.
Gẽtiles ipſi(ut auctor eſt Origenes[k])Chriſtianos,Sibylliſtas nominabant.Memoria ſane dignum,qđ — i Clem Alexan.
de Paulo Apoſtolo ſcribit Clemens Alexandrinus [l] his uerbis. Quo modo Deus Iudæos ſaluos eſſe uo — Strom. libr.1. XIX.
luit,dans eis Prophetas,ita etiam Græcorum ſpectatiſſimos propriæ ſuę linguę exercitatos,prout pote — k Orig. contra
rãt capere Dei beneficentiam,a vulgo ſecreuit. Pręter Petri prędicationem,declaranit Paulus Apoſto — Celſ.li.5.
lus dicens. Libros quoque Græcos ſumite,agnoſcite Sibyllam,quo modo vnum Deũ ſignificet,& ea q̃ — l Clem. Alexã.
D ſunt futura:Hydaſpem ſumite,& legite,& inuenietis Dei filium multo clarius & apertius eſſe ſcriptũ, — Strom.libr.6.
& quemadmodum aduerſus Chriſtum multi reges inſtruerent aciem,qui eum habent odio,& eos qui — *Patres vſi Si-*
nomen eius geſtant,& eius fideles,& aduentum, & tolerantiam.]Hæc cum recitet Clemens antiquus — *billarum Te-*
Theologus ex Paulo,non vtique ex epiſtolis eius,ſed ex concionibus ad populos habitis,quarum non- — *ſtimonijs.*
nulla verba in audiẽtium aures ſic eſſe illapſa putandum eſt,vt nunquã ea deleret obliuio.Quid ni Pau
lus ex Græcorum libris aliquando teſtimonium petendum putarit,cum & Græcos poetas citare con-
ſueuerit,& prudenti conſilio,cum concionaretur Athenis in Areopago [m],aræ titulum ad ſui argumen- — m act.17.
ti rationem accommodarit.

Qnam præterea frequentes fuerint Chriſtiani in legendis libris Sibyllinis,quantamue ad conuincẽ — XX.
dos Gentiles ex ijs vim & auctoritatem ſibi comparare ſtuduerint,ex eo facile poteſt intelligi , ꝙ pęna — *Pæna mortis*
mortis ab eorum lectione eos abſterrere legibus oportuerit:quod his uerbis Iuſtinus [n] martyr teſta- — *decreta legẽ-*
tur,cum ait:Opera autem,& inſtinctu malorum dęmonum,mortis ſupplicium aduerſus librorum Hy — *tibus Libros*
daſpis,& Sibyllæ,aut Prophetarum lectores conſtitutum eſt,ut per timorem homines ab illis,quo mi- — *Sibyllinos.*
nus ſcripta ea legentes,rerum bonarum notitiam percipiant ſed in ſeruitute eorum retineantur,abſter — n Iuſt.mar.in o-
E rerentur,quod quidem efficere,& ad finem ſuum perducere nequiuerunt. Non enim abſque timore tã — rat.ad Ant.Pi.
tum huiuſmodi ſcripta legimus , verum etiam uobis ad inſpiciendum quæ in eis traduntur , vt ui-
detis,offerimus,grata acceptaq.omnibus fore ſcientes. Atque hoc etiamſi paucis perſuaſerimus,maxi
mum tamen inde feremus lucrum:nam,vt boni agricolæ, amplam a Domino capiemus mercedem.]
hæc Iuſtinus. Non fuiſſe autem ſecurum Chriſtianis Sibyllinos libros legere atque ſcrutari,ex his quę
Valerianus Imp.[o] ad Senatum reſcripſit,cognoſci perſpicue poteſt:Miror,inquit,vos, patres ſancti,tã — o Apud Flau.
diu de aperiendis libris Sibyllinis dubitaſſe,perinde quaſi in Chriſtianorum Eccleſia,& non in tẽplo — Vopiſc.in Vale.
omnium deorum tractaretis.]hæc ille. — Imp:

Admiramur magnopere quidẽ conſiliũ Dei,qui ſic Gentib.quæ Deum ignorarent,proſpexit , vt nõ — XXI.
Sibyllina tm̃ carmina in eorum manus venire,ſed eadẽ cõflagrata,diligenti inueſtigatione ac publica — *Sibyl.Carmi-*
alibi legatione perquiri,conquiſita examinari,ac deniq.examinata ſpuriis,q̃ eorũ iudicio ſunt inuẽta, — *na quęſita.*
reiectis,probari,eademq.probata cuſtodiri voluerit:hæcq.oĩa ante Chriſti aduentũ:tum ut quæ aduer
ſus eos Criſtiani adducere poſſent,in teſtimonium haberent,tum etiam vt ea citantes,& ex libris ipſo

a Dionyſ. Halic. hiſt. Rom. lib. 4.
b Caſſiodor. in chron.
c Lactan. libr. 1. c. 6.

rum teſtimonium petentes, nulla impoſturæ ſuſpicione moneri iure poſſent. Siquidem carmina illa Si- A byllina temporibus Tarquinii Superbi Romam allata, Syllanis tẽporibus, cremato Capitolio, Olympiade (vt numerat Dionyſius[a]) centeſima quinquageſima tertia, Scipione[b] & Norbano Coſſ. ab Vrbe condita anno ſexcẽteſimo ſeptuageſimo primo, conflagrarunt. Poſt annos vero ſeptem, Capitolio reſtituto, ſub Conſulatu Curionis (vt teſtatur Lactantius[c]) ex S. C. tres Legati, P. Gabinius, M. Octacilius & L. Valerius, Erythras miſſi ſunt, qui carmina Sibyllina conquiſita Romam portarent, qui ſcriptos a priuatis verſus circa mille Romam detulerunt. atque hæc Lactantius ex Varrone.

XXII.

Sibyllina Carmina ſæpe Recognita.

d Tacitus lib. 5. Annal.
e Dio hiſt. Rom. libr. 54.
f Tacitus lib. 5. Annal.
g Suet. in Oct. Aug. c. 31

Porro non Erythris modo ſed in aliis etiam Orbis prouincijs ab iiſdem eſſe quęſita, ac Romam delata, auctor eſt Tacitus[d], additq. eadem iuſſu Auguſti Imperatoris fuiſſe recognita, atque purgata: quod, quantum ex Dione[e] colligitur, contigit ſub Conſulatu Cornelii Lentuli & Marcellini, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo trigeſimoſexto: quando inquit Tacitus[f], ſanxit Auguſtus quem intra diem ad Prætorem Vrbanum ferrentur, neque habere priuatim liceret. Quod a maioribus quoque decretum erat, poſt exuſtum ſociali bello Capitolium quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, ſeu vna, ſeu plures fuere, datoq. ſacerdotibus negotio, quantum humana ope potuiſſent, vera diſcernere.] hucuſque Tacitus. B Suetonius[g] etiam de eadem per Auguſtum facta cognitione & expurgatione hæc dilucidius: Poſtquam vero pontificatum maximum, quem nunquam viuo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit: quicquid fatidicorũ librorum Græci Latiniq. generis, nullis vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, ſupra duo millia contracta vndique cremauit, ac ſolos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito, condiditq. duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi.] hæc Suetonius.

XXIII.

h Lact. li. 4. c. 15.

Cumanæ Sibyllæ Carmina haud extincta.

i Dionyſ. Halic. lib. 4.
k Solin. in Poly. hiſt. cap. 8.
l Plin. li. 13 c. 13.
m Dionyſ. Halic. lib. 4.
Valerius Max. libr. 1. ca. 1. 13.
n Lact. lib. 1. c. 6.
o Cic. de diuin. libr. 2.
p Luc. Flor. li. 4. cap. 1.
q Cic. Philip. 2.

Vaticinia De Chriſto venturo.

r Vir. eclo. 4.
ſ Conſtan. orat. ad ſanct. cœtum c. 10.
t Ioſeph. antiqu. libr. 15. ca. 13.

Hęc itaque tam diligenti ſtudio ab Ethnicis Deus curari uoluit, vt cum ad eos redarguendos citarentur a noſtris carmina Sibyllina, nulla, (vt diximus) poſſet iure obiici impoſturæ calumnia, licet neque adeo illis parcerent, vnde in eos Lactantius[h]: His, inquit, teſtimoniis, quidam reuicti, ſolent eo confugere, vt dicant, non illa eſſe carmina Sibyllina, ſed a noſtris ficta atque compoſita, quod profecto nõ putabit, qui Ciceronem, Varronemq. legerit, alioſq. veteres, qui Erythræam Sibyllam, ceteraſq. cõmemorant, ex quarum libris iſta exempla proferimus, qui auctores obierunt, antequam Chriſtus ſm Carnem naſceretur.] hæc Lactãtius. Quod ſpectat ad Cumanæ Sibyllę carmina, quod Dionyſius[i], quẽ citauimus, Solinus[k], Plinius[l], & alii dicunt, eadem vna cũ Capitolio conflagraſſe, non ſic accipias, vt ea penitus interierint, nec illorum remanſerit aliquod exſcriptum exemplar. C Conſtat[m] enim, etſi nõ ab alio, certe ab Attilio Duumuiro ea fuiſſe exſcripta priuatim, eundemq. eam ob cauſam inſutum in culeum fuiſſe mari iniectum. Equidem Lactantius[n] expreſſe teſtatur, Cumanę Sibyllæ carmina ſuis etiã temporibus extitiſſe, eademq. recondita, non ab alio quam a Quindecim viris inſpici conſueuiſſe. Certe non aliunde Cicero[o] de Rege venturo Sibyllinum recitat vaticinium, einſq. interpretationem, quod aliter homines ſalui eſſe non poſſent, niſi eundem Regem exciperẽt, ac licet ipſe Reip. ſtudioſiſſimus illud vt humanum inuentum ad inuadendam Rempublicam deteſtetur: quodque eius rei certum tempus non fuiſſet definitum, eam ad decipiendum dicat adhibitam eſſe latebram obſcuritatis, tamen ipſa adeſſe tempora, ex ijſdem carminibus ore multorum iactari ſolitũ, manifeſtum facit. Siquidem Lentulus[p] ex iiſdem Sibyllinis carminibus regnum ſibi adſciſcere conatus, Catilinæ ſe iunxit, eodemq. prætextu[q] M. Antonius in Lupercalib. Cæſari coronam Regis impoſuit. Hęc enim iam eſſe pręſ(e)ntibus, ex ijſdem Sibyllinis carminibus cecinit Maro[r], ſed neſcius myſteriorũ, quæ de Chriſto ex Virgine naſcituro prædicta erant, tribuit magna adulatione Salonino filio Pollionis, ſed de Verbi incarnatione ea eſſe intelligenda, Conſtantinus Imp.[ſ] aduerſus Gentes egregie pro concione diſputauit. D Potuit idẽ Maro ab Hebræis etiam de his aliqua accepiſſe: nam Herodes Rex Iudeorum cum Romam venit, ſępe eodem Pollione (vt ſcribit Ioſephus[t]) vtebatur hoſpite, Virgilij amiciſſimo.

XXIIII.

u Ioſeph. de bello Iud. li. 7. c. 12.
x Tacit. Annal. libr. 21.
y Suet. in Veſpa. ca. 4.

Oracula male tributa Imperatoribus.

z Suet. in Oct. Auguſt. c. 93.
a Dio Rom. hiſ. lib. 37.
b Suet in Oct. capit. 5.
c Cic. lib. 2. de diuinat.

Sic etiam & quod de Chriſto antiquitus prædictum fuerat, ex Iudæa venturum Regem, qui ſumma rerum potiretur, rerum ignari ſcriptores[u] Veſpaſiano Auguſto eſſe tribuendum putarunt, quod Iudæos domuiſſet, atque ex Iudæa in Vrbem triumphans vna cum Tito veniſſet. Id enim Tacitus[x] his verbis narrat: Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore, vt valeſceret Oriens, profectiq. Iudęa rerum potirentur, quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prędixerãt.] hæc ille. Et Suetonius[y]: Percrebuerat, inquit, Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantũ euentu poſtea patuit, prędictum, Iudæi ad ſe trahentes, rebellarunt, &c.] Ad hæc ẽt de Rege naſcituro ſpectant ea quę recitat idẽ Suetonius[z] in hæc verba: Auctor eſt Iulius Marathus, ante paucos menſes quam naſceretur Octauius, prodigium Romæ factũ publice, quo denunciabatur, Regẽ populo Romano Naturam parturire. Senatũ exterritũ cenſuiſſe, ne quis illo anno genitus educaretur.] hæc Suetonius. Quodnã vero fuerit illud prodigium, ſeu prodigia, Dio[a] his verbis narrat: In Capitolio multæ ſtatuę de cęlo tactæ, liquefactæq. E fluxerant, deiectaq. erant tũ alia ſimulacra, tum Iouis columnæ inſiſtens. Præterea imago lupæ cum Remo ac Romulo conſecrata ceciderat: litteræ ẽt in columnis, in quib. leges ſcribebantur, confuſę atq. obliteratæ erant.] hæc Dio anno ab Vrbe cõdita ſexcenteſimo nonageſimo. Sequẽti aũt, ſub Conſulatu M. Antonii & Ciceronis (vt tradit Suetonius[b]) natus eſt Auguſtus. Iam vero hæc & alia omnia Gẽtiles, quod neſcirent diuinæ diſpenſationis myſteriũ, Chriſtum Regem venturum, qui idolatriam peſſumdaret atque deſtrueret, ac nouas leges præſcriberet, in alium quemuis ſenſum trahentes, interpretabantur.

XXV.

Oraculum Delphicum mutũ redditum.

Proxime autem ante dicta tempora, illuſtriſſimum illud, totoque Orbe celeberrimum Apollinis Delphici Oraculum occluſum erat, nec vltra vſitata reſponſa dabat, horreſcente dæmone, vt qui optime noſſe poterat mala ſua annunciari nõ tantum per oracula Sibyllina, ſed & Prophetarum prædictionibus: de quo perbelle hæc Ethnicus orator[c]: Sed, inquit, quod caput eſt: cur iſto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modo noſtra ætate, ſed iamdiu, iam vt nihil poſſit eſſe contemptius. Hoc loco cum vrgentur, euanuiſſe aiunt vetuſtate vim loci eius, vnde anhelitus ille terræ fieret, quo Pythia mente incitata oracula ederet. De vino aut ſalſamento putes loqui, quæ euane-

A ſcunt vetuſtate.] hæc Cicero: cui ſi audientes Gentiles fuiſſent, de falſitate ac vanitate deorum (dicam cum Arnobio [a]) perorata cauſa fuiſſet. Sed quænam eſſet cauſa tanti ſilentij Apollinis obmuteſcentis idem ipſe, licet inuitus, aliquando effari coactus eſt. Cum enim Auguſtus Apollinis ſtudioſiſſimus [b], vt qui crederetur Apolline genitus, quiq. in cœna illa, quæ δωδεκάθεος vulgo dicebatur, pro Apolline ornatus ſolebat accumbere, cui & templum in Palatio erexerat, eidem ſacrificaſſet hecatombem; hæc tandem ab eo reſponſa, vt ferunt, [c] elicuit:

Me puer Hebræus diuos Deus ipſe gubernans,
Cedere ſede iubet, triſtemq. redire ſub Orcum.
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.]

a Arnob. adu. Gē. li. 3.
b Suet. in Oct. c. 94. cap. 70. c. 29.
c Niceph. hiſt. li. 1. cap. 17. Suid. in hiſtor. verb. Auguſtus. Cedrenus in cōp. hiſt.

Ad hæc addunt, Auguſtum Romam reuerſum, arcam in Capitolo erexiſſe hac inſcriptione notatā: ARA PRIMOGENITI DEI. hæc Nicephorus, ac Suidas, quibus ceteri fidem adhibuerunt. Putatur hic ille eſſe locus in Capitolio, e regione rupis Tarpeiæ, vbi nobiliſſimum templū antiquitus erat Iouis Capitolini: ſed eo proſtrato, eodē in loco erecta eſt baſilica in memoriam Dei genitricis Mariæ, atque dicta ex cauſa, ARA CÆLI, titulo nuncupata; vel quod aiunt, Dei genitricem, Mariam infantē
B in vlnis habentem, monente Sibylla, ſublimem in aere ab eodem Auguſto illic eſſe cōſpectam. Quod tamen ita velim intelligant, qui ei rei maiorem fidem adhibēdam putant, quam his quæ ex Græcis auctoribus recenſuimus: nō quod Sibylla aliqua Auguſti temporibus, quæ illum hæc docuerit, ſuperſtes fuerit: ſiquidem Cumæa, quæ nouiſſima omnium fuiſſe traditur, quinquageſima Olympiade (auctore Solino [d]) vixit, temporibuſq. Traquinij Regis Romæ fuit: ſed ſic accipiendum, vt ea ipſa Auguſtus a Sibylla, hoc eſt, Sibyllinis carminibus, quæ Sibyllæ nomine citari a maioribus conſueuerunt, acceperit; non autem a Sibylla, quaſi adhuc viuente vate, quæ diximus, ei oſtenſa fuerint. Auguſtum namq; multum fuiſſe in cognoſcendis, ſcrutandis, expurgandiſq. carminibus Sibyllinis; quæ proxime diximus, ſatis ſuperq. oſtendunt.

XXVI. *Chriſtus Quomodo Innotuiſſe Auguſto potuit.*
d Soli. Poly. hiſt. cap. 8.

Sunt & alia complura, quæ Auguſti Imperatoris temporibus cum accidiſſent, eiuſdem Imperatoris cauſa eſſe facta, Romanarum rerum ſcriptores exiſtimarunt: quæ tamen rerum noſtrarum nobilis hiſtoricus Paulus Oroſius, fuiſſe Chriſti aduentus præſagia, ac futurorum bonorum prænūcia, atteſtatur. Sed haud adeo nouum, mirumve erit, ſi quæ in Auguſto contigerunt, eadem Chriſti aduentus præmonſtrandi cauſa obueniſſe dixerimus: quippe qui ſciamus omnes, eundem Chriſtum in Cyro Rege
C Perſarum fuiſſe expreſſum; vt de illo dixerit Dominus [e]: Aſſimilaui te, & non cognouiſti me.] Si enim ad ſoluendum iugum Iudaicæ captiuitatis, & populum illum in libertatem vindicandum, atque ad tēplum reſtituendum Cyrus merito ſubiit perſonam Chriſti: quid, inquam, nouum aut mirandū, ſi multa quæ in Auguſto vel ſub Auguſto ſunt facta, Chriſti aduentum, cum ad redimendum genus humanum, & Eccleſiam excitandam & erigendam, & cæleſte regnum impartiendum aduenit, velut ſignis quibuſdam expreſſerint? Sed ſingula recenſeamus. Hoc, inquit Oroſius [f], commemoraſſe ideo par fuit, ut per omnia venturi Chriſti gratia præparatum Cæſaris Imperium comprobetur. Nam cum primum, Caio Cæſare auunculo ſuo interfecto, ex Apollonia rediens, Vrbem ingrederetur: hora circiter tertia, repente liquido ac puro ſereno circulus ad ſpeciem cæleſtis arcus orbem Solis ambijt: quaſi vnum eū ac potiſſimum in hoc mundo, ſolumq. clariſſimum in Orbe monſtraret; cuius tempore venturus eſſet, qui ipſum Solem ſolus, mundumq. totum & feciſſet & regeret.] hæc Oroſius de circulo ambiente Solē a Suetonio [g] mutuatus. Scribunt eadem Seneca [h], Plinius [i], Dio [k], & alii. Atque hęc ſub Conſulatu Antonij, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo decimo contigerunt.

XXVII. *Signa Viſa de Chriſti Aduentu.*
e Iſaię 45.
f Oroſ. hi. li. 6. c. 18.
g Suet. in Oct. c. 95.
h Senec. li. 1. natu. q. cap. 2.
i Plin. nat. hiſt. lib. 2. cap. 28.
k Dio hiſ. Rom. lib. 45.

Addit inſuper Dio, ſequenti anno, Hircio & Panſa Coſſ. viſum Solem intra tres circulos effulgere,
D quorum vnum corona ſpicarum ignita circumdaret: quæ tamen futuri Triumuiratus cauſa fuiſſe demonſtrata putauit. Ipſo primo anno Triumuiratus, Lepido & Planco Coſſ. tres Soles eſſe viſos, poſt Plinium [l], idem Dio [m] teſtatur. Anno vero tertio (vt teſtis eſt Euſebius [n]), Romæ e taberna meritoria Tranſtiberim oleum e terra erupit, fluxitq. toto die ſine intermiſſione. Quo ſigno, inquit Oroſius [o], quid euidentius, quam in diebus Cæſaris toto Orbe regnantis futura Chriſti natiuitas declarata eſt? Chriſtus enim vnctus interpretatur. Itaque cum eo tempore, quo Cæſari perpetua Tribunicia poteſtas decreta eſt, Romæ fons olei per totum diem defluxit; ſub principatu Cæſaris, Romanoq. Imperio per totum diem, hoc eſt, per omne Romani tempus Imperii, Chriſtum, & ex eo Chriſtianos, id eſt, vnctum, & ex eo vnctos, de meritoria taberna, hoc eſt, de hoſpitali largaq. Eccleſia affluenter atque inceſſabiliter proceſſuros, &c.] hæc Oroſius. Meruit locus ille nobiliſſima memoria illuſtrari, eccleſia nimirum ampliſſima Dei genitricis titulo, a Calliſto Pontifice, prima omnium, quarum extet memoria, olim erecta.

XXVIII. *Alia oſtenſa prodigia.*
l Plin. nat. hiſt. 2. c. 31.
m Dio hiſ. Rom. lib. 47.
n Euſeb. in chronic.
o Oroſ. hiſt. lib. 6. c. 20.

Habitabant Auguſti tempore qui erant Romæ Iudæi Tranſtiberim (vt auctor eſt Philo [p]) permiſſi iure maiorum viuere: quod & Ethnici ſcriptores teſtantur; vnde vnus [q] ex ipſorum poetis Iudæum ho
E minem, Tranſtiberinum ambulatorem, appellat, cum ait:

Hoc quod Tranſtiberinus ambulator,
Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.]

Sed quamuis viles atque abiecti eſſent: tamen quoniam ex Iudæis ſalus ventura erat, regio, vbi degerent, eo meruit miraculo illuſtrari. Addit idem Oroſius [r] alia id genus multa, quæ ab Auguſto facta, ad ea quæ per Chriſtum eſſent facienda, deducit: vt de tabulis debitorum ærarii exuſtis [s], de Iano clauſo [t], deq. Auguſti nomine illi indito octauo Idus Ianuarij, quo die Chriſtus a Magis colit Rex Iudæorum, vel a Patre & Spiritu ſancto accepit in Iordane de diuinitate teſtimoniū: ſed in his non immoramur. Corrigendi tamen ex his quæ diximus, ſunt illi, qui inconſulte nimis ea ipſa accidiſſe putarunt ipſo Chriſti Domini noſtri natali die.

XXIX. *Iudæi Romę Tranſtiberim habitabant.*
p Philo li. de leg. ad Caium.
q Mart. epigr. li. 1. in Cæcilium.
r Oroſ. li. 6. c. 20. 21. 22.
s Suet. in Oct. c. 32.
t Ibid. c. 22.

Venturus itaque in mundū Dei Filius, Verbum Patris, cuius generatio inenarrabilis [u], ex genere Abrahę, ex tribu Iuda, & ſtirpe Dauid (quod ante promiſerat, ac ſanctiſſimis viris Deo dignis ſæpius reuela-

XXX.
u Iſai. 53.

reuelauerat)vt ex diſpoſitione diuini conſilii fuerat ordinatum, delegit humanam carnem aſſumere, A
& ſimilis nobis per omnia,abſque peccato,homo fieri. Cuius genealogiam ſummatim [a] potius quã-
gradatim per continuatam ſucceſſiouum omnium ſeriem deſcripſeruut Euangeliſtæ, Matthæus [b] &
Lucas [c],ſed diuerſo ordine. Vnde S. Auguſtinus in hanc ſentẽtiam hæc ait [d]: Ideo numerus generatio-
num in Matthæo & Luca diuerſus eſt,quia vterque ſuh diuerſa Chriſti perſona diuerſam texit genea
logiam. Matthæus quidem,quia regiam in Chriſto perſonam inſtituerat inſinuare, naturales Chriſti
ex Regibus Iudæorum generationes numerat. Lucas vero ſacerdotalem in Chriſto perſonam oſten-
dere volens,generationes adoptionis Chriſti percurrit.]hæc ille pluribus:eadem ante ipſum Hilarius
[e],& poſtea Iulianus Toletanus [f],& alii. Cuius rei illud eſt argumentum, quod Matthæus per Salomo
nem,Lucas vero per Nathan eiuſdem Chriſti genealogiam deſcribit:ſicq. admirabili quadam conſen
ſione,vtriuſque vnctionis myſterium,regni ſcilicet ac ſacerdotii,in vna eademq. perſona Chriſti, qui
regnum acciperet & ſacerdotium,ac regale ſacerdotium inſtitueret,ſimul iungerent.

De Chriſti Genealogia.

a Epiph. in compend.
b Matth. 1.
c Luc. 3.
d Aug. de cõſenſu Euangel. li. 2. cap. 3. 4.
e Hilar. can. 1. in Euangel. Matth.
f Iul. cont. Iud. lib. 3.

XXXI.

Chriſtus ex ſtirpe Dauidica.

Quod pertinet ad Dauidicam ſtirpem;ex ea progenitam eſſe ſanctiſſimam Dei genitricem Mariã,
apud omnes Catholicos in confeſſo eſt,id Prophetis [g], Angelis [h], Euangeliſtis [i] teſtantibus,id ip
ſum denique Iudæis impiis confitentibus. Cum enim Chriſtum ſecundum carnem eſſe filium Dauid, B
ipſumq. ex beatiſſima Deipara humanam carnem ſumpſiſſe,omnes quotquot vnquam fuerunt Cat
holici ſint profeſſi;plane & eandem ex Dauidico ſtemmate eſſe progenitã,neceſſe eſt affirmare. Con
firmant ſtabiliuntq. hac etiam ratione hoc idem Euangeliſtæ,dum texentes Chriſti genealogiam, Io-
ſeph virum Mariæ e regia Dauidis ſtirpe originem ducere demonſtrant. Cum certum exploratumq.
habeatur,nec feminæ alterius tribus virum,nec viro alterius tribus feminam ſibi matrimonio innge-
re licuiſſe,id iubente diuina Scriptura [k], atque dicente: Nubanr quibus volunt,tantum vt ſuæ tribus
hominibus;ne cõmiſceatur poſſeſſio filiorũ Iſrael de tribu in tribũ. Omnes. n. viri ducent vxores de
tribu & cognatione ſua:& cunctæ feminæ de eadem tribu maritos accipient, vt hereditas permaneat
in familijs,nec ſibi miſceantur tribus,ſed ita maneant,vt a Deo ſeparatæ ſunt.]hæc lex diuina. Dedu-
centes itaque Euangeliſtæ genus Ioſeph ex Dauid,perinde eſt,ac ſi ex eodem principio Mariæ proſa-
piam deriuarent. Sed cur non potius Mariæ quam Ioſeph genealogias deſcripſerint, ea ſuppetit certa
ratio,quod cum genealogiæ deſcriberentur in publicis chartis,virorum,& non mulierum ſeries texe-
batur. id cum innumeri fere ſanctorum Patrum affirment;ex Ioſepho [l] Iudæo hiſtorico, in his quæ
ſcripſit aduerſus Apionem,paruo negotio confirmatur,dum ait: Mittunt enim Hieroſolymam cõſcri C
bentes a patre nomen nuptæ,& antiquorum progenitorum,&c.]hæc ille de antiquis libris agens, in q
bus genealogias conſcriptas Hieroſolymis ſumma diligentia aſſeruabant. Atque de his ſatis, quæ ad
progeniem Dauid facere videbantur.

g Iſai. 9. Pſal. 86. 131. Hier. 33. & alii.
h Matth. 1. Luc. 1.
i Matth. 1. Luc. 1. 3. Matth. 22. Marc. 12.
k Num. vlt.
l Ioſeph. contra Apion. lib 1.

XXXII.

Ex Genere etiam ſacerdotali Chriſtus.

Iam autem quod ad ſtirpem ſacerdotalem attinet:communis eſt ſanctorum Patrum cõſenſus, Dei
genitricem Mariam eo genere natam:cognatione quoque tunc temporis coniunctam fuiſſe generi ſa
cerdotali,liquet teſtificatione Lucæ [m] Euangeliſtæ, Angelo apud eũ ita loquente Mariæ: Ecce Eliza
beth cognata tua,&c.]Cuius vero ſtirpis *illa* eſſet,quæ cognata Mariæ dicitur,antea idem Euãgeliſta
declarat,cum dicit: Vxor illius, *nempe Zachariæ*, de filiabus Aaron.] Licet cognatæ nomẽ genericum
apud Hebræos fuerit,ſecundum illud Apoſtoli de Iudæis loquentis [n]: Qui ſunt cognati mei ſecundũ
carnem.]iuxta quem ſenſum ſcio S. Ambroſium [o] eius fuiſſe ſententię,vt dixerit beatam Elizabeth
æque ac Mariam Deiparam de tribu Iuda progenitam:qui quidem etſi in ceteris,vtpote excellens do
ctrina ac pietate Pater,diuini inſtar oraculi mihi habendus ſit;in hoc tamen ei minime inhærendum,
neque a communi omnium tum Latinorum,tum etiam Græcorum ſenſu,& conſenſu eſſe recedẽdum
putaui:cum præſertim allata ab eo ratio de ciuitate Iuda,nimirum quod cum dicat idem S. Euangeli D
ſta eam habitaſſe in ciuitate Iuda,ex hoc inferri debeat,fuiſſe de tribu Iuda,non adeo ſolida & firma
ſit;cum conſtet ex diuina Scriptura [p], Leuiticæ tribui quadragintaocto ciuitates non ſeorſum poſi-
tas,ſed inter alias tribus collocatas,diuina fuiſſe voluntate tributas:& illam ipſam ciuitatem Iuda,de
qua eſt ſermo,in qua Zacharias cum Elizabeth habitabat,extitiſſe vnam ex illis ciuitatibus ſacerdo-
talibus,dictam nomine Chebron,in Montanis Iudææ,ſuo loco inferius demonſtratur. Dicimus ergo
cum S. Auguſtino [q] id ſæpe teſtante & aduerſus hæreticos validius inculcante,& cum reliquis Lati-
nis atque Græcis Doctoribus,Elizabeth fuiſſe ex tribu Leuitica; cuius cognatione cũ Dei genitrice,
Saluatorem noſtrum ſicut ex tribu Iuda,ita ex Leuitica,& ſicuti ex regia ſtirpe,ita ex genere ſacerdo
tali deſcẽdere. ex quibus intelligas admiſceri ſolitam ſtirpem regiam cum genere ſacerdotali. Nec eſt
quod quis obijciat de tribubus non miſcendis ex diuina lege ſuperius recitata. Nam primo dicimus,
peculiariter ſacerdotali tribui eſſe conceſſum [r], vt cum regia ſtirpe poſſet inire nuptias: in exemplũ
adducentes Aaron [s], qui de tribu Iuda Elizabeth filiam Aminadab,ſororem illius Naaſon, qui tri-
bus Iudę tunc princeps & dux erat,accepit:addunt & de Ioiada Pontifice maximo [t],qui filiam Ioram
Regis Iudæ,ſororem Ochoziæ,nomine Ioſabeth,duxit in uxorem. His Patres omnes qui hæc tractãt, E
ne laboremus ſingulos enumerare,aſſentiuntur.

m Luc. 1.
n Rom. 9.
o Ambroſ. in Luc. cap. 3.
p Ioſ. 21.
q Aug. in Iudic. q. lib. 7. q. 77. De conſenſ. Eua. lib. 2 cap. 3. Lib. octog. q. 61.
r Epiph. hæreſ. 78. & alii eum ſecuti.
s Exod. 6.
t 2. Paral. 22.

XXXIII.

De connubijs Sacerdotalib:

At his addimus,quæ de cõnubijs ſacerdotum ſcribit Philo [u] Iudæus vir diſertiſſimus, qui res Iu-
daicas præ ceteris calluit:in libro enim,quem ſcripſit de Monarchia,hæc ait,loquens de ſummo Pon-
tifice: Quin & de genere futurarum vxorum diligenter præſcribitur,vt Pontifici ſpondeatur non ſolũ
virgo,ſed ſacerdotalis generis,vt ſponſus ſponſaq. gentiles ſint,& quodãmodo conſanguinei, quo ma
gis per totam vitam moribus conueniant. Ceteris conceditur,vt quamuis ipſi ſacerdotes ſint,poſſint
tamen ducere non ſacerdotum filias:ſiue quod leue ſit hoc piaculum,ſiue quod non expediat plebem
in totum ſubmoueri a ſacerdotum affinitatibus. Ideo licitum eſt ſacerdotibus huiuſmodi cõnubium,
vt cognationi ꝓximum:nam generi loco filiorum ſunt ſoceris,& hi loco parentum ſunt generis.]hæc
de coniugio & cura procreandi liberos Philo,ſecundum eam q̃ ſuo tempore vigebat apud Iudæos cõ
ſuetudinẽ. Porro Chriſti ſęculo vixiſſe Philonem,ex ſuis ipſius ſcriptis liquido apparet. Ex his igit̃ cũ
demonſtratum ſit,excepto ſummo Pontifice,cui ineundum eſſet coniugium cum ſtirpe ſua, reliquis
ſacer-

u Philo lib. 2. de Monarchia.

A ſacerdotibus licuiſſe vxorem ducere ex ceteris tribubus: quantumlibet de Zacharia conſtet [a], ex filiabus Aaron accepiſſe vxorem Elizabeth: non tamen dicimus fuiſſe ſummum Pontificem, ſed potius vnum ex ſacerdotibus de vice Abia: quam quidem ſententiam paulo inferius firmiſſimis probatam atteſtatamq. rationibus oſtendemus.

a Luc. I.

Sed quod ad Chriſti genealogiam per Euangeliſtas monumentis, & litteris commiſſam ſpectat non eſt quod quis adeo miretur, ſi quem Matthæus nominat Iacob, parentem Ioſeph, Lucas eundẽ appellet Heli. Vetus dubitatio, & antiqua eſt iſta quæſtio, de qua Africanus Theologorum antiquiſſimus æque ac diſertiſsimus, in epiſtola quam ſcripſit ad Ariſtidem [b], longam de Chriſti genealogia diſputationẽ inſerens, hæc habet in fine: Vterini, inquit, erant fratres Heli & Iacob: Heli abſq; prole decedẽte, Iacob illi ſemen ſuſcitauit, & genuit Ioſeph, qui natura filius eius erat, lege vero Heli: ita vtriuſque filius erat Ioſeph.] hæc Africanus: cui Hieronymus [c] ac ceteri antiquorum Patrũ mira conſenſione adſtipulati ſunt; quibus & nos magis tribuimus, quam recentioribus [d] quibuſdam, qui Heli eundem putant eſſe & Ioachim dictum, ac patrem Virginis Mariæ, ſocerum Ioſeph, patremq. eius, quod (ſicut diximus ex Philone) generi loco filiorum haberentur: quamuis liber in-
B. ſcriptus, Philo de Temporibus, teſtetur, penes Aſſyrios, & Ægyptios Heli, Heliachim, & Ioachim eſſe ſynonyma. Iſta ſunt, quæ de Chriſti genealogia ad veritarem hiſtoricam pertinere exiſtimamus; cetera interpretibus relinquentes, memores inſtituti, nos non horum, ſed hiſtoricorum fungi munere.

XXXIIII. *De nomine Heli Dubitatio.*

b Apud Euſeb. hiſt. lib. 1. ca. 9.

c Hier. in Mat. 1. & alii.

d Lucid. de emẽdat. temp. & alii eum ſecuti.

Ex his dictis refelluntur, quæ impius Iulianus Apoſtata [e] in Chriſtum tam falſo, quam impudenter effutiit, ipſum non eſſe ex tribu Iuda progenitum; & quę eiuſdem impietatis farinæ Fauſtus Manichæus [f] delirans dixit, Dei genitricem Mariam ex tribu Leui originem ducere. Sed neque illud omittendum, olim Gnoſticos (quod & proxime dicturi ſumus) portentoſum librum quemdam confinxiſſe de ſtirpe Mariæ: in quos ſummo iure acerrime S. Epiphanius [g] inuehitur. Ad hæc inſuper dicimus, Iudæos rebus Chriſtianorum infenſiſsimos de Chriſti genealogia multa ſolitos eſſe garrire; cuius rei exemplum Hieronymus [h] narrat his verbis: Audiui ego quemdam de Hebręis, qui ſe Romæ in Chriſtũ crediddiſſe ſimulabat, de genealogiis Domini noſtri Ieſu Chriſti, q̃ ſcripta ſunt in Matthæo, & Luca, facere quęſtionem: quod videlicet a Salomone vſque ad Ioſeph, nec numero ſibi, nec vocabulorum æqualitate conſentiant: qui cum corda ſimplicium peruertiſſet, quaſi ex adytis &
C oraculo deferebat quaſdam, vt ſibi videbatur, ſolutiones, &c.]

XXXV. *De Chriſti Genealogia mendacia refellun tur.*

e Apud Cyrill. Ale. lib. 1. contra Iul.

f Apud Auguſt. contra Fauſtum lib. 13. cap. 9.

g Epiph. hæreſi. 26.

Sed parua ſunt hæc, ſi cum ceteris conferantur, quæ Theodoſius Iudæorũ princeps temporibus Iuſtiniani Imperatoris, de ſacerdotum genealogia, & Chriſti ſacerdotio effinxit, multoſq. decepit. Quam quidem impoſturam a Suida [i] recitatam, ac nimis temere cõprobatam, cum ab omnibus impugnetur, contineatq. aperta mendacia Euangelicæ veritati palam obuiantia, confutare omittimus. Vnum tantum euertemus fundamentum, ſuper quo tota fabula innititur, dum vigintiduos tãtum ſacerdotes in templo miniſtraſſe hiſtoria tradit: nam Ioſephus [k] Iudæus, qui illis fere vixit tẽporibus, de numero ſacerdotum longe aliter ſenſit ac teſtatur: nimirum vigintiquatuor fuiſſe ſacerdotum vices, quarum ſingulæ habebant hominum pluſquam quinque millia, qui ſtatis diebus miniſtrarent in templo. Sane quidem ad ſeptingentos ſacerdotes miniſtrare quotidie in templo ſolitos eſſe cædendo victimas, inſuper & ingentem fuiſſe multitudinem offerentium libamina, tradit Ariſtæas in hiſtoria quam ſcripſit de Septuagintaduobus interpretibus. Verũ quod ſpectat ad prædictam fabulam; non fuit nouum inuentũ prædicti Theodoſii, quod ſcribit de obſtetrice Deiparæ virginitatis exploratrice. Nam Clemens Alexandrinus ſeptimo Stromatum teſtatur hæc eadem a qui-
D buſdam ſuo tempore iactari: ſed hæc ex apocryphorum inſomnijs.

h Hier. comment. in epiſt. ad Tit. li. 1. c. 3.

XXXVI. *De Theodoſii Iudęi impoſtura.*

i Suid. in hiſt. verb. Ieſus Chriſtus.

k Ioſeph. li. 2. cõtra Apion. & in vita ſua, in princip.

Quomodo autem codices de genealogijs Iudæorum conſcripti, Herodis Regis iuſſu periclitati ſint, Euſebius [l] hunc in modum rem geſtã conſcribit: Cum, inquit, familiæ, non Hebræorum ſolũ, verum etiam eorum qui vſque ad proſelytos genus ſuum referebant, vt ad Achior Amanitem, & Ruth Moabitidem, qui ex Ægypto elapſi, commiſcebantur cum Iſraelitis, ad illud tempus ſcriptis proditæ, in tabularijs ſeruarentur: Herodes, quoniam illorum ſtirpem nihil ad ſe pertinere, nihilq. ad ſuam dignitatem illuſtrandam afferre adiumenti animaduertebat, ſuæ ignobilitatis & obſcuri generis conſcientia exagitatus, annales illos de genere, & familiarum antiquitate incendit: arbitratus ſe nobilem viſum iri, cum nemo ſuum genus ex publicis monumentis depromptum, ad Patriarchas, vel ad proſelytos, vel ad eos qui γειώραι, id eſt, terræ incolæ, qui cum Iſraelitis permiſcebantur, vocati ſunt, omnino poſſet reducere. Erant tamen nonnulli antiquitatis replicandæ ſtudioſi, qui nomina auitæ ſtirpis vel tenentes memoria, vel ex ſcriptis annalibus promentes, priuatim ſibi indices eorum conficiebant: magnopereq. propterea gloriabantur, quod ipſorum nobilitas ita foret ad poſteritatem reſeruata. Inter quos erant, tum qui propter generis cognationem, quo Chriſto Salua-
E. tori coniungebantur, ex Domini tribu & familia orti, δεσπόσυνοι, nuncupati ſunt: tum qui ex Nazaris & Cochaba Iudæorum pagis prognati, in reliquas Iudææ partes commearunt: iſtamq. genealogiam a nobis ſupra commemoratam, ab Euangeliſtis conſcriptam, partim ex libro annalium, ſiue dierum, ſumentes, partim complectentes memoria, aperte, quoad poterant, explanarunt, &c.] hæc Euſebius: quibus plane cõtraria, quod ſaltem ad genus ſpectat ſacerdotale, ſcribit Ioſephus [m], dum agens contra Apionem, inuiolatas duorum millium annorum apud Iudæos remanere ſacerdotum genealogias, eaſdemq. ex antiquis libris iterum nouas eſſe deſcriptas dicit. Sane quidem, quod pertinet ad genus Dauid, magna inceſsit Domitianum Imperatorem libido, vt de ea ſtirpe, ſi q ſupereſſent, mandaret inquiri, ut omnes e medio tolleret, quod vetus fama eſſet, ex eo genere naſciturum Regem, qui cunctis gentibus dominaretur. Scribit hæc Hegeſippus [n], & nos de his ſuo loco pluribus acturi ſumus inferius. Iam cetera, quæ præceſſerunt Chriſti Saluatoris aduentum, ex inſtituto proſequamur, atque in primis de Dei genitricis parentibus, eiuſdemq. cælo terraq. celeberrimo natali.

XXXVII.

l Euſeb. li. 1. c. 7.

m Ioſeph. li. 1. cõtra Apionem.

n Apud Euſeb. li. 3. cap. 15.

Satis

Satis ſibi eſſe putarunt Euangeliſtæ, quod promiſſum patribus antiquitus erat, Dei Filium vni- A
XXXVIII. *De Sanctiſſimæ Dei genitricis Parentibus.*
a Epiph. aduerſ. Collyrid. hæreſ. 79.
b Aug. de bapt. contra Donatiſ. lib. 4. c. 24.

genitum ex genere Abrahæ, ex tribu Iuda, progenie Dauid, atque ex ipſa ſanctiſſima Virgine Ma-
ria, ſecundum inſcrutabile diuinum conſilium, humanam ſibi ſumpſiſſe carnem, teſtatum relinque-
re, ad ipſius Chriſti facta, cuius cauſa opus ſuſceperant, enarranda, tantum intenti. Ceterum non ad-
eo obſcura remanſit de Mariæ parentibus hiſtoria, q̃ tum ſcriptis, tũ ẽt traditionibus cõſignatã fuiſ-
ſe, auctor eſt Epiphanius [a], dum ait: Tametſi enim hiſtoria Mariæ, & traditiones habent, quod di-
ctum eſt patri ipſius Ioachim in deſerto: Vxor tua concepit: tamen non quod ſine coniugio hoc fa-
ctum, neque ſine ſemine viri, &c.] Porro integra ipſa hiſtoria excidiſſe videtur, ex eaq. tantummo-
do hinc inde ſparſa remanſiſſe fragmẽta: quæ etſi deeſſent, ſatis eſſe deberet pijs hominibus ipſa tra-
ditio, cuius idem meminit Epiphanius. Quod enim, inquit Auguſtinus [b], vniuerſa tenet Eccleſia,
nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt: non niſi Apoſtolica auctoritate traditum, rectiſſi-
me creditur.] Quod igitur Orientalis, quod Occidentalis ſemper prædicauit Eccleſia, in dubiũ vſq;
adeo reuocare, ſummæ eſſe dementiæ, non eſt qui non ſatis intelligat.

XXXIX. *Refelluntur commenticia de Genere S. Mariæ.*
c Epiph. aduerſ. Gnoſt. hæreſ. 26.
d Apud Hiero. to. 9. lib. de Nat. S. Mariæ.
e Apud Augu. contra Fauſt. li. 23. c. 9.
f Aug. li. de fide contra Manich. c. 38.
g Galatin. li. reuelat arcan. & alii eum ſecuti.

Nos interim ſpuriis, quæ de parentibus ſanctiſſimæ Deiparæ aliquando fuere ſcripta, reiectis, q̃
de vera hiſtoria ſuperſunt fragmenta colligentes, ac ea ſimul jungentes, vt licuerit, cõtexemus. Exe- B
crandum (quod diximus) de ſtirpe Mariæ olim a Gnoſticis, ſceleſtiſſimis omnium hæreti-
corum, fuiſſe excogitatum figmentum, Epiphanius [c] aduerſus ipſos agens, teſtis eſt, dum his
vtitur verbis: Stirpem quoque Mariæ, librum quemdam eſſe dicunt, in quo horrenda quædam ac p-
niciosa exprimentes, referunt, &c.] moxq. ſubdit fabulam ex eodem libro petitam, de homine for-
mam aſini habente, qui Zachariæ in templo thus adolẽti apparuit. Eiuſdem quoque argumenti de
Mariæ ortu a Seleuco Manichæo inſana ac delira quædam eſſe commenta, incertus auctor [d], licet
Hieronymus hactenus exiſtimatus fuerit, eiuſq. nomine opus illud editum reperiatur, affirmat, ac
iure quidem. Non enim aliunde Fauſtus [e], & ipſe Manichæus, ſuos quos ſcripſit, mutuatus vide-
tur errores de Maria Virgine, quod fuerit ex Leuitica ſtirpe, quam a Seleuco conſodali, egregio mẽ-
daciorum concinnatore, qui & de Apoſtolorum rebus veritati pugnãtia multa habuit: nominat ve-
ro eum S. Auguſtinus [f] Leucium, quem procul reiicit. Eiuſdem generis, & exiſtimationis haben-
tur, quæ ex pſeudoeuangelio Iacobo attributo leguntur, quæ a noſtris chartis procul repellimus. Pro-
ferunt etiam nonnulli [g] ex antiquo Rabbino, nomine Hæccados, ſummæ apud Iudæos auctorita-
tis viro, hiſtoriam quamdam de parentibus Virginis, eiuſq. natali, prophetice ſcriptam ad quemdã C
Antoninum Romanum Conſulem: ſed cum ante Chriſti aduentum nullus eius nominis reperiatur
Conſul Faſtis adſcriptus; eam eſſe commenticiam, facile exiſtimamus, ſicut & alia id genus, quæ re-
ferre omittimus.

XL.

Magna quidem & per omnia admiranda, quæ nec verbis ſatis digne perſequi vlli poſſint, præceſ-
ſiſſe natalem Dei genitricis Mariæ, non puto adeo anguſti pectoris & emotæ mentis reperiri homi-
nem, qui non intelligat; ſi mente reuoluat, atque animo expendat, tot tantaq. ſeruis Dei ante ipſorũ
ortum impartita diuinitus priuilegia. Quis enim apud ſe repetens, quæ Sampſonis, Samuelis, Hiere-
miæ, & Ioannis Baptiſtæ natalitia præceſſerunt, mox non firmiter credat, non tantum illis non
caruiſſe Dei genitricem Mariam, ſed longe amplioribus, auguſtioribuſq. ornatam, auctam-
q. eſſe muneribus? ac quis abiecte nimis, atque adeo humiliter de Deo ſentiẽs, eum plura atq; maio-
ra elargitum eſſe ſeruis quam matri, & amico ſponſi, quam ſponſæ, mente captus dixerit? Sed iã qd
de his à Patribus ſcriptum reperiatur, adducamus in medium.

XLI. *De ſancta Anna matre S. Mariæ.*
h Apud Nicep. lib. 2. c. 3.
i Ioan. 19.
k Matth. 15.
l Matth. 13.
m Marc. 6.

De S. Anna, Dei genitricis matre, eiuſq. ſororibus, earundemq. ſobole, hæc Hippolytus [h] mar-
tyr: Tres fuere ſorores Bethlehemiticæ, filiæ Mathan ſacerdotis, & Mariæ coniugis eius, ſub Cleopa- D
træ & Caſoparis Perſæ regno, ante Herodis Antipatris filii regnum: primæ Mariæ, ſecũdæ Sobe, ter-
tiæ Annæ, nomen erat. Nupſit prima in Bethlehem Maria, & peperit Salomen obſtetricem: Nup-
ſit quoque ſecunda itidem in Bethlehem Sobe, & genuit Elizabeth: Nupſit poſtremo & ter-
tia Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei genitricem, ex qua nobis natus eſt Chriſt-
us.] hæc Hippolytus. Ex his & aliis refellitur illorum ſententia, qui dixerunt S. Annam tertio
nuptam, & ſingulas ex ſingulis viris genuiſſe filias; vel eorum, qui conati ſunt aſſerere, ex eodem vi-
ro Ioachim tres peperiſſe filias, nulla alia adducti ratione, niſi quod in Euangelio [i] mentio habea-
tur de einſdem Dei genitricis ſorore Maria Cleophæ; eamdemq. putarunt progenitam Salome, cu-
ius meminit Marcus [k]. Sed cum de his alii aliter ſenſerint, penes prudentem lectorem ſit iudiciũ.
Nam ſi, cum in diuinis Scripturis ſorores nominatas inuenerint, velint hi germanas intelligere, in
portentoſos eos labi errores neceſſe eſt; cum apud Matthæum [l], & Marcum [m], Chriſti ſorores &
fratres nominentur, dicentibus conciuibus ſuis: Nonne & ſorores eius apud nos ſunt?] quas quidẽ
nullus umquam Catholicus ex Deipara Virgine natas, vt horrendum nefas, uel cogitare præſum-
pſerit. Porro fratrum & ſororũ nomine, ſæpe in diuinis Sripturis cognatos & propinquos intelligi, E
apertiſſimum eſt: nec enim quis dixerit eſſe mentitum Abraham, cũ Saram uxorem ſororis nomi-
ne nuncupauit. Vniuiram uero fuiſſe Annam, nec poſt obduratam ſterilitatem, ex voto cõceptam,
repromiſſione obtentam, ſuſceptamq. in ſenectute filiã, alios nouiſſe partus, tam veteres quam re-
centiores Orthodoxi Patres ſunt profeſſi.

XLII. *De Ioachĩ Annæ Marito.*
n Ioan. Damaſ. de fide Orthod. lib. 4. cap. 15.
o Epiph. hæreſ. 78. aduerſ. Antidicomar.

Sed vt ad rem redeamus: p̃ter illa quæ de S. Annæ genere ex Hippolyto recitauimus, Germanus
Epiſcopus Conſtantinopolitanus hæc de eius ſtirpe ſummatim colligens, eam natã eſſe dicit ex ge-
nere ſacerdotali, tribu Aaronica, radice prophetica, & regia Dauid & Salomonis, & eorũ qui dein-
ceps fuere. Quod ad Ioachim eius viri ſpectat genealogiam, S. Ioannes Damaſcenus [n] his verbis
eam nobis teſtatam reliquit: Ex ſtirpe Dauid, Leui genuit Melchi & Pantheren: Panther autem ge-
nuit Barpantheren; nam ita uocabat: Barpanther rurſum genuit Ioachim: Ioachim denique genuit
ſanctã Dei genitricem.] hæc quoad ſtirpem Ioachim. At Epiphanius [o] Iacob cognominatũ fuiſſe
Pantheren, genitum patre Panthere, & ex prædicto Iacob genitum Ioſeph eſſe vult. Iterũ aũt Ioã-
nes

A r:es Damaſcenns addit hæc de genere Ioſeph: Rurſus ex ſtirpe Salomonis filii Dauid, ex vxore ſua
Mathan gennit Iacob. Mortuo autem Mathan, Melchi ex tribu Nathan, filius Leui, ac frater Pãthe
ris vxorem ipſius Mathan, quę etiam Iacobi mater erat, ſibi matrimonio copulauit, atque ex ea ge-
nuit Heli. Ita vterini fratres erant Iacob & Heli, ille nimirum ex tribu Salomonis, hic ex tribu Na
thã oriundus. Porro Heli, qui ex tribu Nathan erat, nullis liberis ſuſceptis e vita migrauit: ea de cã
Iacob ipſius frater ſemen excitauit, ac Ioſeph progenuit. Ioſeph quidem natuta filius Iacob erat a
Salomone oriundus: legis autem ratione patrem habebat Heli, ex Nathan prouenientem. Quæ
cum ita ſint, Ioachim ſelectiſſimam illam, ac ſummis laudibus dignam mulierem Annam
matrimonio ſibi copulauit. Verum quemadmodum priſca illa Anna cum ſterilitatis morbo labora
ret, per orationem ac promiſſionem Samuelem procreauit; eo modo hæc etiam per obſecrationem
& promiſſionem Dei genitricem a Deo accepit; vt ne hic quidem cuiquam ex illuſtribus matronis
cederet. Itaque gratia (nam & id ſonat Annæ vocabulum) Dominam parit; id enim Mariæ nomine
ſignificatur.] hæc Damaſcenus.

XLIII.

a Epiph. hęreſ. 9. aduerſ. Collyrid.

Sed melius ac dilucidius Epiphanius [a], qui claruit temporibus Conſtantii Imperatoris: agens
B quippe aduerſus Collyridianos hæreticos, qui Dei genitricem Mariam humanę naturę prorſus ex
pertem, ac diuinæ tantum participem fuiſſe dicebant, ad illos conuincendos hæc ait: Genita eſt ab
Anna, & ex Ioachim donata eſt Annæ: quæ & per preces & omnem diligẽtiam, ſecũdum promiſſio
nem patri ac matri data eſt: non tamen aliter genita præter humanam naturam, ſed ſicut omnes, ex
ſemine viri, & vtero mulieris. Tametſi enim hiſtoriæ Mariæ traditiones habent, quod dictũ eſt pa-
tri ipſius Ioachim in deſerto: Vxor tua concepit: tamen non quod ſine coniugio hoc factum, neque
ſine ſemine viri, ſed futurum Angelus miſſus præuaticinatus eſt, vt ne qua hæſitatio fieret propter
id quod in veritate factum eſt, & iam ex Deo ordinatum, & iuſto promiſſum.] hæc Epiphanius Iu-
daicarum rerum antiquarum accutatiſſimus inueſtigator, probatuſq. aſſertor.

Progenies Mariæ.

XLIIII.

b Greg. Nyſſen. orat. in natal. Domini.

Gregorius vero Nyſſenus [b], qui licet ætate iunior, eodem tamen ſæculo claruit, rem geſtam hi
ſce deſcribit: Audiui, inquit, arcanam & occultam quandam hiſtoriam, tales de ea prodentem nar-
rationes. Inſignis quidam in illa exacta ſecundum legem viuendi ratione, & nobilis propter ſum-
mam virtutem pater Virginis erat: ſed expers ſobolis conſeneſcebat, propterea quod cõiux eius ad
liberorum procreationem apta non eſſet: habebatur autem matribus a lege quidã honor, cuius ho-
C noris ſteriles participes nõ erant. Imitatur igit hęc quoque ea, q̃ de matre Samuelis narrãtur; & Sã
ctum ſanctorum ingreſſa, ſupplicat Deo, ne legum beneficio priuetur, quę nihil in legem peccaſſet,
ſed vt mater fieret, ac Deo, quod gigneretur, conſecraret: confirmata autem nutu diuino, donum q̃
petiit accepit. Cum autem nata eſſet puella, nomẽ quidem impoſuit ei Mariam, vt etiam per nomẽ
impoſitum, diuinitus datum munus ſignificaretur.] hæc de his, quę ad natale Virginis ſpectant, Ny
ſſenus: de ceteris autem quæ ſubdit, agemus inferius: eadem ceteri Patres, qui de ea tractationẽ in-
ſtituerunt. Nec innitimur ſcriptioni illi, quę hactenus Hieronymi [c] nomine ad Cromatium & He
liodorum ſcripta vulgata eſt: nam licet in ea complura veritate conſtantia conſcripta reperiantur,
quæ a dictis auctoribus ſibi vendicent auctoritatem & fidem; tamen non tantum eam Hieronymi
non eſſe dixerimus, ſed auctoris plane vt ignoti, ſic prorſus imperiti, qui in ea condenda & conſcri-
benda non nouit aperta vitare mendacia, dum ait illis temporibus, quibus ea acciderunt, fuiſſe Iſa
char ſummum Pontificem: cum clarius ipſa luce habeatur notum, tunc temporis poſt Hyrcanum
Ananelo ab Herode traditum Põtificium, inde Ariſtobulo, & iterum Ananelo, Ieſu Fabeti poſt eũ,
inde Simoni, Anano poſtea, ac demum ceteris, quos per ſucceſſionem Ioſephus [d] ſingulatim recẽ
D ſet; inter quos, vſque ad cladem Hieroſolymorum per Titum illatam, nullus eius nominis reperi-
tur inſtitutus Pontifex.

De Eadem S. Anna.

c Apud Hieron. tom. 9.

d Ioſeph. antiq lib. 15. 16. 17. & de bell. Iud. lib. 1. & ſeq.

XLV.

e Extat tom. 7. Biblioth. ſanct. a Mar colleſt.

Sed ad Epiphanium redeamus, qui vnus inſtar omnium nobis eſt: hic in luculenta oratione illa,
quam habuit de laudibus Mariæ Virginis [e], hæc de eius parentibus atque natali: Huius, ait, parẽ
tes fuerunt Ioachim & Anna, qui quidem in vita ſua Deo placuerunt, atque etiam fructum huiuſ-
modi germinarunt, ſanctam Virginem Mariam, templum ſimul & matrẽ Dei. Ioachim porro, An-
na, & Maria, hi tres Trinitati palam ſacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur pręe
paratio Domini, eo quod ex illo pręparatum ſit templum Domini, nẽpe Virgo. Anna rurſum ſimi
liter gratia interpretatur, propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus p̃
cibus, talem fructum germinarent, ſanctam Virginem adepti: Ioachim ſiquidem precabatur in mõ
te, Anna in horto ſuo. Anna vero grauida effecta, cælum & thronum Cherubicum peperit ſanctam
puellam Mariam. Illa enim reperitur eſſe cęlum, templum, & thronus: quia Mariam interpretari ſo
lemus Dominam, &c.] plura id genus habet Ioannes Damaſcenus, Andreas Crentenſis, Germa-
nus Epiſcopus, & alii recentiores. Sed in his, ad rerum geſtarum ſeriem enarrandam intenti, nõ im
E moramur.

XLVI.

f Auguſt. contra Fauſt. lib. 23. c. 8.

Verum antea monemus, ne alicui inferat ſcrupulum, ſi Auguſtinus [f] agens contra Fauſtum Ma
nicheum, excipiat non eſſe canonicum librum illum, quem in teſtimonium adducebat de Ioachim,
quod eſſet ex tribu Leui ſacerdos, & non ex tribu Iuda: nam illum plane diuerſum eſſe ab his quæ
de eodem ſunt ſuperius enarrata, liquido conſtat. Sed audiamus verba ipſius: Quod de generatione
Mariæ Fauſtus poſuit, quod patrem habuerit ex tribu Leui ſacerdotem quemdã nomine Ioachim:
quia canonicũ non eſt, non me conſtringit: ſed ẽt ſi hoc crederem, ipſum potius Ioachim dicerẽ nõ
aliquo modo ad Dauid ſanguinem pertinuiſſe, & aliquo modo ex tribu Iuda in tribum Leui fuiſſe
apoptatum, &c.] hæc & alia ibi Auguſtinus, excipiens de libro non canonico, vt ſic eludat Fauſti ar-
gumentationem, ne aliquo modo cogeretur aſſerere non ex Dauid, ſed tribu Leui deſcendiſſe Ma-
riam, quod ille amens nitebatur aſtruere. Iam vero reliquũ eſt, vt cognitis his quæ præceſſerunt na-
talem Dei genitricis Mariæ; quo potiſſimum ipſa nata ſit anno, certis quibuslicet argumentis in-
ueſtigemus.

Siſi-

XLVII.
a Niceph. hiſt. lib. 2. c. 3.
De S. Maria in templo præſentata.

Si fidem adhibendam eſſe putamus Nicephoro [a], dum ex Euodio Epiſcopo Antiocheno Apo A ſtolorum ſucceſſore fragmentum, quod recitat, ſe accepiſſe dicit ex eius epiſtola quadam, cui titulus, Lumen, inſcribebatur: perfacile erit annum natalis Dei genitricis Faſtis adſcribere: quippe qui teſtetur anno decimo quinto ſuæ ætatis, eam Chriſtum Dominum peperiſſe. Reddam ipſa verba, quæ Euodii eſſe dicit: Trimula, inquit, cum eſſet, in templum præſentata, ibi in Sanctis ſanctorum tradu xit annos vndecim: deinde vero ſacerdotum manibus Ioſeph ad cuſtodiā eſt tradita; apud quem cū menſes peregiſſet quatuor, ab Angelo lætum illud accepit nuncium. Peperit autem huius mundi lucem, annum agens quindecimum, vigeſima quinta die menſis Decembris.] hæc Euodius apud Nicephorum. Quod quidem ſcriptum alicui antiquorum innotuiſſe, nondum reperimus. Verūtamen vt ab hac ſententia non recedamus, tum aliorum auctoritas, tum ratio perſuadet. Neminem veterū adhuc inuenimus, qui aliam de ætate Virginis, cum peperit Chriſtum, ſententiam ſit affirmare conatus. Suadet, inquam, hæc ratio: quod vigebat tunc ea apud Iudæos conſuetudo, cum filiæ ipſorum adultæ eſſent, eas nuptui tradere; vertebaturq. ignominiæ, ſi quis aliter faceret, & poſtquam adulta

b 1. Cor. 7.

eſſet, expectaret vt eſſet ſuperadulta. In quam ſententiam Paulus Apoſtolus [b]: Si quis, inquit, turpē ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quod ſit ſuperadulta, & ita oportet fieri; quod vult, faciat.] B

XLVIII.
c Secundum ſupput. Dionyſ.
d Secundum ſupput. Euſeb. aliter Ioſeph.
e Mar. Scot. in chron. & alii eū ſecuti.
f Euod. Apud Niceph. hiſt. lib. 2. cap. 3.
g Greg. Nyſſ oratione de S. Chriſti nat.

Ex his igitur dicere neceſſe eſt, incidiſſe ſacratiſſimum diem natalem Dei genitricis Mariæ ſub Cōſulatu Furnii Nepotis & Iunii Silani, anno ab Vrbe cōdita ſeptingenteſimo trigeſimo ſeptimo [c] Auguſti Imp. a Triumuiratu vigeſimo ſexto, Olympiade centeſima nonageſima [d], anno tertio: nā Chriſtum Dominum natum eſſe ſub Conſulatu Lentuli & Meſſalini, ſuo loco demonſtrabimus. Ac ſubinde refelluntur [e], qui poſt ſequentem annum, ſub Conſulatu Liuii & Piſonis, eam ortam eſſe tradunt. Natā ferunt Nazareth: eandemq. trimulam, quod parentes vouerant, in templum allatam ac Deo oblatam, vndecim illic egiſſe annos, iidem, quos iam retulimus, auctores teſtantur, nimirū Euodius [f], Gregorius Nyſſenus [g], Ioannes Damaſceuuss [h], Germanus Epiſcopus Conſtantinopolitanus [i], Andreas Cretenſis [k], Georgius Epiſcopus Nicomediæ [l], & allii [m], a quibus nullum Orthodoxorum diſſenſiſſe hactenus, ſed nouatoribus tantum noſtri temporis diſplicuiſſe, cognouimus. Sed æqua lance primum cūcta expendamus, videamuſq. ſi quid ſit impedimento, quo minus hæc vera eſſe poſſint.

XLIX.
Redemptio libera.
h Io. Damaſc. de Orthod. fid. cap. 113.
i Ger. ſer. de præſen.
k Andr. Creten. ſerm. de S. Deipara.

Satis ſcimus, lege diuina [n] tam de maſculis quam feminis Deo dicatis, votoq. promiſſis, ſtatutam eſſe redemptionem, quot per annos ſingulos quiſque ſiclos perſolueret ſacerdotibus. Porro hu C iuſmodi redemptionē fuiſſe liberam, & ex arbitrio vouentis, ſi vellet potius in templo ſeruire Deo, quam annuam pecuniam ſoluere, ſatis Samuelis [o] exemplum demonſtrat, qui a tenerrima ætate miniſtrauit in templo, nullo a parentibus perſoluto pretio redemptiouis. Cum itaque diuina lex nemini vouenti redimendi neceſſitatem impoſuerit; voueutis arbitrio, vel in templo miniſtrare, vel cenſum petſoluere, relictum eſſe, manifeſte apparet: ex quibus inferimus, neceſſe fuiſſe locum in templo eſſe, vbi feminæ, quæ ſe Deo vouerant, abſque aliqua nota vel labe ſuſpicionis ſimul agerent.

L.
De templi ſtructura.
l Georg. ſer. de præſen.
m Cedren in cōp. hiſt. & alii recent. hiſtorici.
n Leuit. 27.
o 1. Reg. 1.
p Ioſeph. Antiq. lib. 8. ca. 2.
q 1. Eſdr. 3.
r Ioſeph. lib. 11. antiq. cap. 14. & De bello Iud. li. 6. c. 6.

Porro & qui ſtructuram templi conſiderat, diuerſoria ad hoc opus valde accōmodata in eo fuiſſe animaduertet. Nam (quod exacte deſcribit Ioſephus [p]) Salomon in circuitu templi conſtruxit in primis in inferiori loco triginta cellas, quæ inter ſe conſtipatæ externe parietes templi ſulciebāt, erātq. inter ſe peruiæ, & patebant ſingulæ in longum vigintiquinq; cubitos, ac totidem in latum, & viginti cubitis attollebantur. Super has alia ſeries cellarū erat extructa, ſuper quas rurſus aliæ, omnes inter ſe numero & amplitudine pares, ita vt cōiunctæ inferius æquarent ædificiū altitudine; nā ſuperius non erat circumædificatum: fuerunt autem omnes cedro cōtectæ, erantq. omnes ſimul nu D mero nonaginta. Hæc uero etſi de templo a Salomone conſtructo ſcribat Ioſephus: tamen quod ſub Zerobabel fuit reſtitutum, etſi prioris templi uon æquaret altitudinem, nihilominus ad inſtar illius eſſe conſtructum, docent [q] diuinæ litteræ: ac illud demum quod ab Herode Rege fuit excitatum, æqualis priori illi altitudinis & amplitudinis fuiſſe, eiuſdem Ioſephi [r] teſtimonio comprobatur. In his ergo, quas diximus, nonaginta ampliſſimis cellis, non ſolum feminas Deo uoti cauſa oblatas, ſed alias inſuper diuerſi ordinis perſouas ſeparatim degere potuiſſe, nullum puto rationis participem dubitare.

LI.
Locus orationis feminarū in templo.
s Ioſeph. de bell. Iud. lib. 6. c. 6.
t Ioſeph. contra Apion. lib. 2.
u Orig. in Mat. tract. 26.
x Cyrill. aduerſ. Anthrop. c. 17.
y Theophylact. in Matth. c. 13. & recentiores.

At uero nullatenus placet, quod nonnulli putarunt, locum illum in interiori templo, muro diſcretum, quo feminæ, tam indigenæ, quam peregrinæ, orationis cauſa conuenirent, fuiſſe ipſarum habitationem: nam ex his quæ idem ſcribit Ioſephus [s], liquido conſtat, locum illum precum officio fuiſſe tantummodo adſcriptum, dum hæc ait de interiori templo, a quo alienigenæ excludebantur: Neceſſario namque proprius locus religionis cauſa mulieribus deſtinatus, muro diſcernebatur: altera quoque porta opus fuiſſe uidebatur. Contra primam uero ſecreta erat, ex aliis regionibus una porta meridiana, & una ſeptentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim tranſire ad mu E lieres non licebat; ſed nec ſuam portam, interiecto muro, tranſgredi licebat: patebat enim locus ille pariter indigenis & hoſpitibus feminis, religionis cauſa uenientibus.] hæc Ioſephus. At quomodo diximerimus illic feminas habitaſſe, & quæ ſunt neceſſaria ad uictum ibidem ſibi paraſſe, cū illuc nec uas inferre, nec comedere fas fuiſſe, idem Ioſephus [t] ſcribens cōtra Apionem teſtetur? Erat ergo locus ille intra templum orationis cauſa diſcretus, & non habitationis, ſicut & Origenes [u] de uirginibus teſtatur, ſeorſum a nuptis in templo orare conſueuiſſe; eoq. accedere ſolitam Dei genitricem Mariam, etiam poſtquam peperit Chriſtum, affirmat: cui adſtipulatur Cyrillus Alexandrinus [x], aduerſus Anthropomorphitas, & alii [y]: ſed nihil ad rem noſtram, qui de loco habitationis, & non orationis in præſentia agimus.

LII.
In Eccleſia diſtinctæ feminæ a Viris.

Perſeuerauit aliquandiu & in Eccleſia laudabilis uſus, ut ſeorſum a uiris feminæ conuenirent in eccleſia, nec non ſeorſum ab aliis uirgines orantes conſiſterent. Habes id in primis egregie expreſſum a Philone de Eſſenis, ſeu (quod mauult Hieronymus) de Chriſtianis apud Alexandriam habitantibus;

A tantibus; hæc dilucidius apud Clementem [a], Gregorium Nazianzenum [b], & Ambroſium [c]. Sed nec adeo facile admittimus, quod Origenes, ac ceteri præſati auctores teſtantur, Dei genitricem Mariam poſt contractas nuptias in templo, ſeorſum a nuptis orare voluiſſe cum virginibus. ſed de his alias pluribus, cum agemus inferius de nece Zachariæ. Atq; vt vnde digreſſi ſumus, eodem reuertamur: iam ſatis monſtratum eſt ſuperius, in exteriori parte templi exædificatas fuiſſe ampliſſimas cellas, ad habitationem aptas & accommodatas; vt iam nulla de ea re poſſit oriri q̃ſtio. Quod ergo reliquum eſt, videamus an exemplo aliquo, & auctoritate diuinarum Scripturarũ oſtendi poſſit, in aliqua templi parte habitaſſe aliquando feminas.

a Clem. conſtit. lib. 2. c. 61.
b Greg. Nazianzen. in ſomnio de Anaſtaſia.
c Ambroſ. ad vir. lapſam. ca. 6.

Quod in primis occurrit: Ioſaba [d] filia Regis Ioram clam ſubtraxit e gladio Athaliæ in necẽ filiorum Ochoziæ debacchantis, Ioas filium dicti Regis; quem vna cum nutrice in templum adductum, ibidem per ſex annorum ſpatium enutriuit, quouſque palam factum perduxit ad regnũ. Inſuper habetur in Exodo [e], a Moyſe factum labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, q̃ excubabant in oſtio tabernaculi. Qui illum locum ſunt interpretati [f], fuiſſe dicunt mulieres, quę ſæculi pompæ atque deliciis renunciantes, ſeſe vna cum ſuis rebus, his præſertim quæ eſſent pecca-
B torum illecebræ, miniſteriis Domini mancipantes, aſſiduis intentæ precibus excubarent ad oſtiũ tabernaculi: quod quidem pietatis officium, extructo poſtmodum templo, non tantum non ceſſaſſe, ſed magnifice auctum, par eſt credere. Ex harum numero fuiſſe Annam Prophetiſſam, filiam Phanuel, exiſtimant; de qua ſcribit Lucas [g] Euangeliſta, quod annos octoginta quatuor nata, iã vidua ab adoleſcentia ſua, cum vixiſſet cum marito ſeptem tantum annis, vacans precibus die ac nocte, non diſcedebat de templo. Mentio habetur & in libris Machabæorum [h] de recluſis virginibus in templo, quæ procurrebant ad Oniam ſummum Pontificem. De his S. Ambroſius [i], cum de virginibus agit, his verbis meminit: Etiam templo Hieroſolymis fuiſſe legimus virgines deputatas. Sed quid Apoſtolus dicit? Hæc in figura contingebant illis, vt eſſent indicia futurorum: figura enim in paucis eſt, vita in pluribus.] hæc Ambroſius. Ex his omnibus tam ex diuinis Scripturiſ quam ex ſanctis Patribus depromptis veritatis oraculis, ſatis clarum redditur atq; perſpectum, non tantum quicquam obſtare, quo minus ea quæ dicti auctores de præſentatione & mãſione Dei genitricis in templo dixere, ſint vera, ſed eidem hiſtoriæ omnia ſummopere ſuffragari, eamdemq. firmius ſtabilire. At quoniam in his diutius immorari, inſtituti ratio non patitur; ſemel cœ-
C ptam de Dei genitrice Maria proſequamur hiſtoriam.

LIII.
d 4. Reg. 11.
e Exod. 38.
f Collegit oẽs Caniſ. libr. 1. de Maria Deipara c. 12.
Habitatio fœminarum in tẽplo.
g Luc. 2.
h Mach. li. 2. ca. 3.
i Ambroſ. lib. 1. de virg.

Cum iam ætatis annum attigiſſet decimum quintum; de maritãdo eam, inter ſacerdotes initur conſilium. Qui enim Deo deuoti erant homines, nubebant ſtatuto tempore, vt de Samuele & ipſo in templo oblato ſcimus contigiſſe: certum enim exploratumq. habetur, ipſum vxorem duxiſſe, ac liberos ſuſcepiſſe. Deligit in maritum Virginis vir iuſtus Ioſeph, eius contribulis, ex ſtirpe Dauid oriundus, ſed opificio faber. Neque enim ad pecuniam, neque ad honores inſpicere, ſed ad genus per antiquam lineam ductum atque probatum, in contrahendis nuptiis penes Iudæos fuiſſe conſuetudinem, teſtatur Ioſephus [k], cum agit de matrimoniis ſacerdotum: vt non mireris, ſi viro fabrilis artis, ſacerdotum conſilio, quorum eſſet officium, de his quæ ſemel Deo eſſent oblata, diſponere, nuptui traditam audias. Sed hæc cum agerent illi, diuina tamen prouidentia mariti nomine fidiſſimus cuſtos & teſtis Mariæ virginitatis integerrimus parabatur. Rem geſtam iidem qui ſupra citati [l] auctores enarrant.

LIIII.
S. Maria Virgo deſponſatur.
k Ioſeph. contra Apion. lib. 1.
l Gregor. Nyſſ. orat. de ſancta Chriſti nati. & alii.

Sic autem deſponſata Virgo parentibus redditur, qui eam domum reducant, & quæ ad futuras nuptias ſunt neceſſaria præparent. Erant ſponſalia eiuſmodi apud Hebræos non minoris momen-
D ti, quam ipſæ nuptiæ, vt auctor eſt Philo [m]: ſiquidem in ſolemni amicorum conuẽtu mariti vxoriſq. nomina ſcribebantur in tabulis; & ſi q̃d ſponſa in domo paterna manens deliquiſſet, æq; plectebatur ac nupta, vt lapidibus obrueretur, ſi adulterii rea inuenta eſſet. Quænam vero, cũ interim Maria deſponſata maneret in domo paterna, contigerint, Lucas [n] Euangeliſta his verbis recenſet: Menſe autem ſexto miſſus eſt Gabriel Angelus a Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid: & nomen virginis, Maria: & ingreſſus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud Dominum: ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniã virum non cognoſco? Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoq. & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.]

LV.
m Philo lib. de ſpecial. legib.
n Luc. 1.
Annũciatio S. Mariæ.

E Sed antequam cetera proſequamur, aliquid de voto virginitatis ab eadem ſanctiſſima Virgine Deo nuncupato, quod ad inſtitutum ſpectare arbitremur, afferamus in medium. Cum enim illa de futura prole concipienda accepto nuncio excipiat de ſui corporis integritate, dicens: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?] ne præter ſententiam eam fuiſſe reſponſionem, & eluſionem potius, quam iuſtam exceptionem (quod omnino abſit) dicere cogamur: eã de virginitate ſeruanda votum emiſiſſe, fateri neceſſe eſt: Quid enim? Ecce concipies, ait Angelus. Virum nõ cognoſco, illa reſpondet. nihil certe ad rem: nam poſt hæc cognoſcere potuiſſet, ac concipere (quod dictum erat) in vtero. Verum enimvero quam maxime opportune, ſe non cognoſcere virum, excepit: quod impoſſibile exiſtimaret, ſemel Deo deuota uirginitate, ſe virum aliquando cognituram, alioqui nulla fuiſſet in ea admirandi, vel ſciſcitandi leuis ſaltem occaſio, quin promiſſis ab Angelo acquieſceret. In hanc ſentẽtiã S. Auguſtinus aſſertor nuncupati voti virginitatis Mariæ, hæc ait [o]: Ipſa quoque virginitas eius ideo gratior & acceptior; quia non eam conceptus Chriſtus viro viola-

LVI.
De voto Virginitatis ab ea nuncupato.
o Auguſt. lib. de ſanct. Virg. c. 4.

violaturo,quam conſeruaret ipſe,præripuit;ſed prinſquam conciperetur, iam Deo dicatã,de qua A
naſceretur,elegit. Hoc indicant verba,quæ ſibi fœtum annuncianti Angelo Maria reddidit: Quo-
modo,inquit,fiet iſtud,quoniam virum non cognoſco?quod profecto non diceret,niſi Deo virginẽ
ſe ante vouiſſet. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto non
violenter ablaturo,ſed potius contra violentos cuſtodituro,quod illa iam vouerat. Quamquam,et
ſi hoc ſolum dixiſſet; Quomodo fiet iſtud,nec addidiſſet Quoniam virum non cognoſco:non quæ-
ſiſſet vtique,promiſſum ſibi filium quomodo femina paritura eſſet,ſi concubitura nupſiſſet. Pote
rat & iuberi virgo permanere,in qua Dei filius formam ſerui congruenti miraculo exciperet: ſed
exemplo ſanctis futura virginibus,ne putaretur ſola virgo eſſe debuiſſe,quæ prolem etiam ſine cõ
cubitu concipere meruiſſet,virginitatem Deo dicauit,cum adhuc quid eſſet conceptura neſciret:
vt in terreno mortaliq. corpore cæleſtis vitæ imitatio voto fieret,non ꝑcepto,amore eligendi, non
neceſſitate ſeruiendi. Itaque Chriſtus naſcendo de virgine,quæ,anteq̃ ſciret quis de illa eſſet na-
ſciturus,virgo ſtatuerat permanere:virginitatem ſanctam approbare maluit, quam imperare: ac
ſic etiam in ea femina,in qua formam ſerui accepit,virginitatẽ eſſe liberam voluit.] hæc Auguſti
nus, Latinorum Eccleſiæ doctorum facile princeps,quem & ceteri complures ſunt ſecuti. B

LVII.

a Gregor. Nyſſ. orat. de Chriſti natiuitate.

De voto Virginitatis S. Mariæ ſententia patrum.

E Græcis nobiliſſimus Theologorum Gregorius Nyſſenus [a] eadem conſtanter affirmat, cũ
ait: Si Maria liberorum cauſa ducta fuiſſet a Ioſeph;quomodo pariturum Angelo prænuncianti,ſe
rem nouam & alienam audire præſetuliſſet,cum ipſa quoque ſeſe adſtrinxiſſet naturæ legi,vt ali-
quando mater eſſet; Verum quia carnem Deo conſecratam,tamquam ſanctum aliquod oblatum
munus oportebat intactam integramq. præſtare:idcirco,licet,inquit,Angelus ſis,licet de cælo ve-
nias,licet id quod oſtendis,naturam ſuperet humanã;tamen me virum cognoſcere nefas eſt: Quo
modo ſine viro mater ero? Ioſeph enim ſponſum noui,ſed virum non cognoſco.] hæc ille,cui ceteri
Græcorum,qui de ea re egerunt,ſunt adſtipulati. At non patitur ratio inſtituti ,vt ſingulorum hic
verba recenſeam: ſed ſatis viſum,tam e Latinis quam e Grecis teſtatam veritate inſinuaſſe;a qua
ſcio neminem diſſentire,niſi ſtolidiſſimorum hæreticorum factionem & ſatellitium,qui ad impu-
gnanda ſacra vota virginitatis & continentiæ,egregiam diabolo nauant operam. Sanctiſſimæ igit
noſtræ Virgini in perpetuæ virginitatis Deo dicandæ propoſito primę ſunt deferendæ;cuius exẽ-
plo fœcunda ſemper virginum germina in Eccleſia pullularunt: quod prophetico ſpiritu ante tot
ſæcula præuidens Dauid,dixerat: Adducentur Regi virgines poſt eam, proximæ eius adducentur C
b Apoc. 14.
tibi in lætitia & exultatione.] Præcinuit tympaniſtria noſtra canticum illud [b], quod nonniſi vir
gines concinere poſſunt,quod ſubinde nobiliſſima illa agmina virginum cẽtum quadraginta qua
tuor millium ſuccinuerunt.

LVIII.

At ſi quis roget,quonam tempore auguſtiſſima Virgo atque ſanctiſſima,voto nuncupato, per-
petuam virginitatem Domino conſecrauerit? Vt hæc inueſtigemus,prius vidẽdum eſt,quid de vo
to puellę,antequam fuerit deſponſata,vel poſtea,lex diuina ſanciuerit. Locutus Deus per Moyſen
c Num. 30.
[c], hæc de puellari voto populo ſeruanda mandauit: Mulier ſi quippiam vouerit, & ſe conſtrin-
xerit iuramẽto, quæ eſt in domo patris ſui,& in ætate adhuc puellari: ſi cognouerit pater votum quod
pollicita eſt,& iuramentum quo obligauit animam ſuam,& tacuerit;voti rea erit: quicquid polli-
cita eſt & iurauit,opere complebit. Sin autem ſtatim vt audierit,contradixerit pater:& vota & iu-
De tempore emiſſi voti.
ramenta irrita erunt,nec obnoxia tenebitur ſponſioni,eo quod contradixerit pater. Si autem ma-
ritum habuerit,& vouerit aliquid,& ſemel de ore eius verbum egrediens animam eius obligaue
rit iuramento: quo die audiuerit vir,& non contradixerit,voti rea erit, reddetq. quodcumque pro
miſerit. Sin aũt audiens ſtatim cõtradixerit,& irritas fecerit pollicitationes eius,verbaq. quib. ob D
ligauerit animã ſuã; propitius erit ei Dñs,] hæc diuina ſanctio de puellę voto,antequã nubat vel nu
ptæ adhuc in domo parentum permanentis: nam de ea quæ eſt in domo viri,ibidem paulo poſt ea
dem lex definiuit. His viſis,haud putamus a veritatis via quempiam aberrare, ſi dixerit ſanctiſſi-
mã Virginẽ,anteq̃ fuerit deſpõſata Ioſeph,parẽtib. ſciẽtib. nec diſſentiẽb. nec votũ virginitatis nũ
cupaſſe: conceperant namque illi maximam de puellę ſanctitate expectationem. Hæc autem (ſi cre
d Cedr. in comp. hiſt.
dimus Cedreno [d], qui vndecimo anno ætatis Virginis parentes ex hac luce ſubtractos teſtatur,
licet de re tam antiqua haud libenter recenti auctori hæc ſine teſte affirmanti aſſenſum præbea-
mus) ante parentum obitum contigiſſe oportuit. Adueniente vero ætatis nubilis tempore, quid de
ipſa,quæ ſe voto virginitatis perpetuæ Deo conſecraſſet,agendum eſſet,opus erat conſulto. Magni
certe pretii fuiſſe apud eos virginitatem,iam ſuperius,cũ egimus de Phariſæis,ſatis diximus. Lau
dabantur [e] in hac parte apud eos Eſſeni,qui ducentes vitam ſine vxore,perpetuæ ſe continentiæ
e Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. c. 7.
manciparent.

LIX.

Quid autem non ſine diuino conſilio de Virgine ſtatutum eſſet,Gregorius Nyſſenus [f] his ver
bis recitat: Cum puella creuiſſet,& adulta eſſet;ſacerdotes conſilium agitare,ne quid de ſacro illo E
f Greg. orat. de ſancta Chriſti natiuit.
corpore ſtatuentes in Deum peccarent,cœperunt. Nã ſubiugare eam legi naturæ,& addicere qua
ſi ſeruam,ſi quis eam in matrimonium duceret,res longe abſurdiſſima,minimeq. decora videba-
tur. Sacrilegum enim prorſus exiſtimabatur,ſi homo ius ac poteſtatem in donariũ, quod Deo cõ
ſecratum & dedicatum eſſet,haberet: quoniam legibus ſancitum & conſtitutum eſt,vt vir poteſta
tẽ habeat in vxorẽ: vt aũt intra tẽplũ vna cum ſacerdotibus mulier verſaretur,& in ſanctis conſpi-
Diuinum conſilium de Virgine deſpõſanda.
ceretẽ, neque cõſuetũ,neq; vſitatum erat,& ſimul grauitas & honeſtas rei non aderat. Deliberanti
bus igitur eis ſuper hac re, diuinitus incidit conſilium, vt darent eam cuidam viro nomine de-
ſponſationis, is autem ad cuſtodiendam virginitatem eius eſſet idoneus. Inuentus eſt igitur Io-
ſeph talis,qualem ratio conſilii requirebat,ex eadem cum Virgine familia,& tribuiſq. de conſilio
ſacerdotum ſibi puellam deſpondet; coniunctio autem non vltra ſponſalia progrediebatur.] hæc
Gregorius.

His

LX.

A His conſentientia Epiphanius[a] ſcripſit, cum ait: Primum enim, quando Virgo tradebatur ipſi Ioſeph, ſortibus cogentibus ipſam ad hoc venire; non tradita eſt ipſi ad coniunctionem (ſi verum dicere oportet) qm̃ viduus erat: ſed ꝑ legem quidem vir ipſius vocatus eſt. Iuxta cõſequentiam vero, ex Iudæorum traditione oſtenditur, quod nõ coniunctionis gratia ipſi tradebatur Virgo, ſed quo conſeruaretur in teſtimonium futurorum, quod non ſpuria diſpenſatio aduentus in carne acceſſit, ſed quæ teſtimonia haberet in veritate, extra ſemẽ viri in Spiritu ſancto diſpenſata in veritate.] hæc ille. Sed quod affirmat viduum fuiſſe Ioſeph, exactiorem requirit indaginem. Cum itaque iidem dicant, ex ſacerdotum conſilio, diuino confirmante aſſenſu, datum Ioſeph ſponſum Virgini, non ad opus coniugii, ſed potiſſimum ob virginitatis cuſtodiam, & non prolis cauſa; votũ Deo factum de ea conſeruanda, ſatis affirmare vident. Fuit tamen de Mariæ voto aliorum ſententia, nimirum beatiſſimam Virginem, poſtquam eſt deſponſata, votum virginitatis, quod animo diu cõceperat, ſponſo aſſentiente, verbis expreſſiſſe. Horum auctor eſt ſanctus Thomas [b], quem complures ſunt ſecuti. Perfacile fuit id ſuaderi homini iuſto, ab illa præſertim, quæ & Deum ipſum (ſi ita licet dicere) in ſuum traxit obſequium. Quid ni præſtaret hoc iuſtus, quod Phariſæi ad præſcri-

B ptum tempus, & Eſſeni in perpetuum ea ætate obſeruabant?

a Epiph. in Panar hæreſi 78. aduerſus Antidicomar. & in Ancorato fuſius.

Ioſeph maritus datus, ob cuſtodiam.

b Thom. 3. par. q. 28. art. 4.

c Epiph. hæreſi 78. aduerſus Antidicomar.

LXI.

De S. Ioſeph ſtatu.

Iam vero reliquum eſt, antequam cœptam hiſtoriã vlterius proſequamur, de ſancti Ioſeph ſanctiſſimæ Virginis ſponſi ſtatu diſſerere; viduus ne fuerit, an cælibem vitam vſque ad Mariæ deſponſationem duxerit, ſicq. ſemper virgo permanſerit. Antiqua eſt hæc quæſtio, quæ & vtriuſque partis grauiſſimos habuit aſſertores. Inualuit olim nõnullorum antiquorum Patrũ opinio, illos qui in Euangelio fratres Domini dicti inueniuntur, Iudam Thadæum, Simonem, Ioſeph, & Iacobum Minorem nominatum, ex Ioſeph, & vxore quam longe ante ſponſalia Virginis duxerat, eſſe ſuſceptos. Habuit, inquit Epiphanius [c], hic Ioſeph primam ſuam uxorem ex tribu Iuda, & peperit hæc ipſi liberos numero ſex, quatuor maſculos, & duas femellas, quemadmodum Euangelium ſecundum Matthæum, & ſecundum Marcum declarauerunt.] hæc Epiphanius, exiſtimans nimirum omnes quos fratres, uel ſorores Domini Euangeliſtæ nominant, eſſe ex Ioſeph, ex prima quam putat habuiſſe, uxore progenitos. Qui huic opinioni adhæſerunt, recenſentur complures antiquorum Patrum, ac in primis Hippolytus Portuenſis [d], qui ait, Ioſeph ex uxore ſua Salome genuiſſe quatuor maſculos, Iacobum, Simonem, Iudam, & Ioſeph; duas itidem feminas, Eſther, &

C Thamar. teſtatur de filiis Ioſeph etiam Origenes [e], Euſebius [f], idem qui ſupra Epiphanius [g] ſæpius, Gregorius Nyſſenus [h], Ioannes Chryſoſtomus [i], & alii [k] Græcorum, Latinorum autem Hilarius [l] & Ambroſius [m].

d Apud Niceph. lib. 2. c. 3.

e Orig. in Mat. 13.

f Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 3.

g Epiph. hæreſi 28. 51. 78. & in Ancorato.

h Gregor. Nyſſ. homil. de reſur. Chriſti orat. 2.

i Chryſ. homil. de annũt. Virg.

k Theophil. in Matth. c. 1. Euthym. in Matth. c. 2.

LXII.

Quo autem fundamento innitantur hi, qui in hanc ſententiam abierunt, & e quo fonte iſta hauſerint, Origenes [n] teſtatur his uerbis: Fratres autem Ieſu putabant nõnulli eſſe ex traditione Hebræorum, ſumpta occaſione ex Euangelio, quod titulum habet, Iuxta Petrum, aut ex libro Iacobi, filios Ioſeph ex priore vxore, quæ conuixerat ipſi, antequam duceret Mariam.] hæc ille. Hieronymus [o] aduerſus hos qui ex apocryphis iſtæc hauſerunt, declamans, hæc ait: Quidam fratres Dñi de alia uxore Ioſeph filios ſuſpicantur ſequẽtes deliramẽta apocryphorum, & a quadã Eſcha muliercula confingentes. Nos autem (ſicut in libro, quem contra Heluidium ſcripſimus, continetur) fratres Domini, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris, Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi Minoris, & Ioſeph, & Iudæ, quos in alio loco Euangelii fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem conſobrinos dici omnis ſcriptura demõſtrat.] hæc Hieronymus, ac docte quidem. Quæ enim uel Petri aut Iacobi nomine ferebãtur pſeudoeuã-

D gelia, a Leucio, ſeu Seleucio quodam fuiſſe conficta, teſtatur Innocentius [p] Papa. De his & Gelaſius [q]: Euangelium, inquit, nomine Petri apocryphum: Euangelium nomine Iacobi minoris apocryphum.]

l Hilar. in Mat. c. 1.

Ioſeph celebs, non viduus.

m Ambr. in epiſt. ad Galat. c. 1.

n Ori. vbi ſupra in Matth. 13.

o Hieronym. in Mat. 12. in fin.

p Inn. epiſt. 3. ad Exuperium.

LXIII.

Fuit igitur de his aliorum magis probabilis ac recepta ſententia, Ioſeph non bigamũ, nec aliud ante ſanctiſſimam Virginem iniſſe coniugium; huius fortiſſimus adſtipulator, ſeu potius auctor Hieronymus [r] aduerſus Heluidium infamem hæreſiarcham pugnãs, hæc ait: Tu dicis Mariam, uirginem non permanſiſſe: ego mihi plus vendico, etiam ipſum Ioſeph uirginem fuiſſe per Mariã, ut ex uirginali coniugio uirgo filius naſceretur. Si enim in uirum ſanctum fornicatio non cadit, & aliam eum uxorem habuiſſe non ſcribitur; Mariæ autem, quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos potius fuit, quam maritus: relinquitur eum uirginem manſiſſe cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.] hæc ille. In eamdem ſententiam Auguſtinus [s]: Habe, inquit, Ioſeph cum Maria coniuge tua communem uirginitatem membrorum: quia de Virginis membris uirtus naſcitur Angelorum. Sit Maria ſponſa Chriſti in carne ſua, uirgintate ſeruata: ſis autem & tu pater Chriſti, cura caſtitatis, & honorificentia uirginitatis; ut de uirgineis membris genitricis, ſæculis Chriſtianis nul-

E la ſit zelotypia.] Idem & paulo poſt: Gaude itaque Ioſeph, nimiumq. congaude uirginitati Mariæ, qui ſolus meruiſti uirginalem affectum poſſidere coniugii: quia per meritum uirginitatis ita ſeparatus es a concubitu uxoris, ut pater dicaris Saluatoris.] Conſentit & his Theodoretus [t], dũ ait: Vocatur quidem Iacobus frater Domini, ſed non erat natura; ſed nec fuit Ioſephi filius, ut quidã exiſtimarunt, ex priori matrimonio natus, ſed erat quidem Cleophæ filius, Domini enim conſobrinus.] Huic ſententiæ ceteri omnes [u], qui poſtea uixerunt, Latinorum Orthodoxi ſcriptores cõſenſerunt: adeo ut Petrus Damiani, ſuorum temporum ſcriptor nobiliſſimus, dicat magna fiducia Eccleſiæ fidem in eo eſſe, ut non modo Deipara, uerum etiã putatiuus pater atque nutricius uirgo habeatur. Certe quidem, quantum probabilibus coniectutis agere licet; quomodo nõ homini uirgini Deus uirginem, ex qua carnem ſuſcepturus erat, tradidiſſet, ſi factus homo, ex hoc mundo migraturus ad Patrem, eamdem iam ſeneſcentem nonniſi uirgini commendauit?

q Gelaſ. Conc. Rom. ti. de ſcrip. apocr.

Ioſeph ſemper uirgo.

r Hieron. in Heluid. prope finẽ.

s Aug. ſer. 14. in Nati. Dom.

t Theod. in Epi. ad Gal. c. 1. in fin.

u Beda, Albinus Flac. Bern. Anſ. Ruper. Tho. Gerſon, & alii recentiores, & Lipõ. vberius in ſchol. præpoſita hom. Chryſ. de annũciat. Petr. Dam. epiſt. 21. cap. 4. ad Nicol. Rom. Põtif. His ſimilia Gerſ. ſerm. de nat. Mariæ.

LXIV.

Fratres Domini a quo geniti.

Quod autem ad hiſtoricam ueritatem ſpectat: totius huius quæſtionis cardo in eo uertitur, ut effi-

eaci demonſtretur ratione,illos,qui in Euangelio dicti ſunt fratres Domini,alterius potius eſſe ſ- A
lios,nec ad Ioſeph vllatenus pertinere. Sane quidem vſitatam in diuinis Scripturis eſſe conſuetu-
dinem,quiſque curioſus inueſtigator facile intelliget,vt nomini proprio filii,nomen etiã propriũ
patris ſubiungatur;vt cum dicimus Iacobum Zebedæi,filiũ ipſius Zebedæi intelligamus. Ex qua
quidẽ regula,mille exemplis in Scriptura teſtata,illud infertur,quod qui dicti ſunt fratres Domi-
ni,non alium habuerunt patrem,quam eum,cuius eſſe dicuntur. Vnde Iacobus & ipſe dictus fra-
a Matth.10. Marc.3. Luc 6. Act.1. b Matth.13. ter Domini,cum Iacobus Alphæi ab Euangeliſtis [a] nominatus habeatur;eum utique non alio ꝙ
Alphæo patre genitũ,iure diximus. An vero eodem parente procreati ſint ceteri,qui & fratres Do
mini a Matthæo [b] dicuntur,dum ait: Fratres eius Iacobus,& Ioſeph,& Simon,& Iudas, & ſoro-
res eius,nonne omnes apud nos ſunt?] de Ioſeph nulla eſt dubitatio,fuiſſe germanum Iacobi,teſtã
tibus id Euangeliſtis. De ceteris autem haud facile his conſenſerimus,qui putant hos omnes fuiſ
ſe germanos iiſdemq. parentibus natos,nulla alia de cauſa,niſi qđ ſimul ſint nominati. Sed eadem
ratione,quod dum nominantur Iacobus minor & Ioſeph filii Mariæ vxoris Alphæi,vt modo dice
mus,prætermittunt vero Simon & Iudas;eos aliis parentibus eſſe genitos,credere ſuademur. Sed
quibuſnam parẽtibus exorti ſint Simon & Iudas,dicemus inferius. Cum igitur ex nuper dictis ꝓ B
be nouerimus,quis fuerit pater Iacobi minoris & Ioſeph: reſtat vt de eorumdem matre, quænam
extiterit,inquiramus,ac demum de ceteris qui dicti ſunt fratres Domini,inueſtigemus.

LXV. Quod ad Iacobi & Ioſeph matrem ſpectat:eam dictam eſſe Mariam,Euangelicus [c] ſermo te-
c Marc.15. ſtatur,dum ait: Erant autem & mulieres a longe aſpicientes,inter quas erãt Maria Magdalene, &
Maria Iacobi minoris,& Ioſeph mater,& Salome.] Quænam autem fuerit iſta Salome,Matthæus
d Matth.27. [d] declarat,ſic eundem ſermonem retexens: Erant ibi mulieres multæ a longe, inter quas Maria
Magdalene,& Maria Iacobi,& Ioſeph mater,& mater filiorum Zebedæi.] Ecce tibi, quã Marcus
Salomen nominat,eam matrem filiorum Zebedæi Matthæus appellat. Ex quibus errare conuincũ
De Salome. tur,qui dixerunt Salomen vxorem fuiſſe Ioſeph,ſponſi Virginis,& ex ea dictos ſuſcepiſſe liberos.
Sicut etiam erroris argui neceſſe eſt eos,qui ipſam Mariã Iacobi matrem & Ioſeph,eſſe dixerunt
vxorem eiuſdem Ioſeph Mariæ ſponſi. Nam ſi uiuebat illa adhuc tempore paſſionis Chriſti,abſur
dum illud,auribuſq. piorum omnium moleſtiſſimum dicere opus eſſet,eumdem Ioſeph eodem tẽ
pore duas habuiſſe vxores,nempe Mariam Iacobi matrem,& ſanctiſſimã Dei genitricem; quod
vel cogitare,animus horret. C

LXVI. Ex eo vero quod dictum eſt,Mariam,cuius Matthæus & Marcus meminerunt,eorumdem au-
ctoritate conſtare,fuiſſe matrem Iacobi minoris,eãdemq. Alphæi vxorẽ,a quo idem Iacobus no-
e Ioan.19. men accepit,vt diceretur Alphæi: ſuboritur dubitatio,num eadem una ſit cum ea quam Ioannes [e]
f Hieron.contra Heluid. Mariam Cleophe nominat. Hieronymus [f] poſt multa de his diſputata,ſic concludens ait: Reſtat
De Sorore S. Mariæ Virg. cõcluſio,vt Maria iſta,quæ Iacobi minoris ſcribitur mater,fuerit vxor Alphæi,& ſoror Mariæ ma
tris Domini: quam Mariam Cleophe Ioannes Euangeliſta cognominat,ſiue a patre,ſiue a gentili
tate familiæ,aut quacumque alia ex cauſa ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia
videtur,quod alia dicatur Maria Iacobi minoris mater,& hic Maria Cleophe: diſce Scripturæ cõ
ſuetudinem,eumdem hominẽ diuerſis nominibus nuncupari,] hæc Hieronymus. Theophylactus
g Theoph. in Matth.c.27. [g] etiam tradit,dictam Mariam Cleophe ſic nũcupatam,quod fuerit filia Cleophæ,eademq. vxor
Alphæi. Dixerunt alii,Mariam Cleophe ſic eſſe dictam,quod fuerit Cleophæ vxor,ſolitaſq. vxores
h Greg. Nyſſ. li. de virg.c.9. Iudæorum a viris ſuis cognominari;eademq. ratione Gregorium Nyſſenum [h] eodẽ vti argumẽ
to,cum probare intendit,Mariam ſororem Moyſi fuiſſe virginem,quod ſemper fratrum, & nõ vi
ri nomine nuncupetur,dictaq. reperiatur Maria ſoror Moyſi & Aaron. At hæc irrita erunt,ſi credi D
i Ioſeph. antiq. lib.3.c.2.& 4. mus Ioſepho Iudæo [i] Iudaicarum antiquitatum diſertiſſimo;cuius auctoritate exploratum ha-
betur,Mariam ſororem Moyſi virum habuiſſe Vr,qui orantis Moyſis manus ſuſtinebat; ex eoq. fi-
lium ſuſcepiſſe,nomine Beſelehel,cuius frequens & clara eſt in diuinis Scripturis mentio. Non au
tem omnia expreſſa eſſe in ſacris litteris,& ſæpe ab aliis eſſe dicta,quæ in illis ſilentur, haud diffi-
culter eruditus quiſque concedet.

LXVII. Verum quod ſpectat ad Mariam Cleophe: eam non filiam Cleophæ,ſed vxorẽ fuiſſe putamus:
k Apud Euſ.hiſt. li.3.c.10.& 26. miſſiſq. ceteris,in his omnibus inhæremus,vt par eſt,Hegeſippo [k], omnium antiquiſſimo,ac ꝓ-
ximo Apoſtolorum temporibus,qui ait Cleopham fratrem fuiſſe Ioſeph,eoq. genitum Simonem,
ſeu dicere velimus,Simeonem,qui Iacobo minori in ſede Hieroſolymitana ſucceſſit: cuius dũ me
l Euſeb.hiſt.lib. 2.cap.1. minit [l], & non dicit eos fuiſſe inter ſe germanos;facile inducor,ut opiner diuerſos prorſus fuiſſe
Cleophen & Alphæum,diſtinctaſq. eſſe inter ſe Mariam Cleophe,& Mariam quæ ab iiſdem Euan
Fratres Domini ex diuerſis Matribus. geliſtis mater dicitur Iacobi minoris & Ioſeph;eamdemq. Mariam Cleophe (ut habet Ioannes)
ſororem fuiſſe ſanctiſſimæ Virginis,non germanam ex Anna genitam,vt ſuperius dictum eſt, ſed
conſobrinam ex ſorore uel fratre patris uel matris genitam, Nec eſt quod quis poſſit arguere, eã- E
dem eſſe Mariam Iacobi & Ioſeph matrem,cum Maria Cleophe;quaſi, quod plerumque accidit,
Ioannes expreſſerit,quod ceteri Euangeliſtæ tacuerint: nã diuerſus prorſus eſt eorumdem ſermo-
m Matth.27. num contextus,dum Matthæus [m] & Marcus [n] Mariam matrem Iacobi & Ioſeph a longe ſtan
n Marc.15. tem cum ceteris mulieribus tradunt: Ioannes [o] uero de Maria Cleophe habens ſermonem, eam
o Ioan.19. dem cum Maria Virgine iuxta crucem manentem conſtituit. Hæc ſentiens,puto,Hieronymus [p],
p Hieron.contra Heluid. haud fixus in priori permanſit ſententia,ut eadem fuerit Maria mater Iacobi cũ Maria Cleophe.
Sed quid ait in fine diſputationis? Verum,inquit,in hac parte contentioſum funem non traho: alia
fuerit Maria Cleophe,alia Maria Iacobi & Ioſeph,&c.]

LXVIII. His igitur de S. Ioſeph ſanctiſſimæ Virginis ſponſi uirginitate ſtabilitis;iam reliquam de Ver-
q Luc.1. bi incarnatione ex Euangelio hiſtoriam proſequamur. Cæleſtis nuncius [q] Gabriel Angelus,ut tre
pidantẽ Virginẽ magis magiſq. firmaret,ſicq. aſſenſum eius eliceret: ꝙ nõ impoſſibile,ut ait, apud

Deum

A Deum omne verbum,recens de Elizabeth eius cognata exemplum,ad confirmandam tanti ſacra
menti veritatem,adducens,ait:Et ecce Elizabeth cognata tua,& ipſa concepit filium in ſenectute
ſua:& hic menſis eſt ſextus illi,quæ vocatur ſterilis.]Hæc autem de conceptione Ioannis a Gabrie
le inculcata,quomodo ſe habuerint,idem diuinus hiſtoricus Lucas Euangeliſta perpetuæ ſcriptu *Ioannis Bapti*
ræ monumentis commendauit. Nos autem rem vulgatam,omniumq.ore verſatam,ſuperfluum du- *ſtę conceptio-*
cimus hic deſcribere;ſatis eſſe putantes,eiuſdem tempus inſinuare ſecundum a nobis inſerius ini *nis tempus.*
tam rationem. Anno igitur ab Vrbe condita ſeptingenteſimo quinquageſimo,Coſſ. Sabino & Ru
fo,Olympiadis centeſimæ nonageſimæ quartæ,anno primo,Auguſti Imp.a Triumuiratu inito an
no trigeſimo nono,octauo Kalendas Octobris,poſt ęquinoctium,ſolemnis ieiunii tempore [a],Ioan a Chryſoſt.in
nes Baptiſta eſt in vtero materno conceptus;cum eius pater Zacharias ſacerdos de vice Abia, in Luc.1.
templo adolens inceſum,de eiuſdem cõceptione,Angelo admonente,diuinum accepiſſet oraculũ.

Quod autem ad Zachariam ſpectat:ea in primis videtur enodanda quæſtio, An ipſe re vera fue LXIX.
rit ſummus ſacerdos,ſicut a compluribus ſummæ auctoritatis doctoribus [b] communi velut qua *De ſacerdotio*
dam conſenſione affirmatum eſſe ſcimus. Inuiti ad hæc diſquirẽda trahimur,nec aliqua perciti al *Zachariæ.*
B terrcandi libidine;ſed quod ex ratione inſtituti,pro ueritate elucidanda aduerſus quoſcumque ob b Aug. in Ioan.
niti,cum oportet,neceſſitate quadam inueniamur adſtricti. Qui de ſummo Zachariæ ſacerdotio tract.49.
ſententiam ſectati ſunt,ea potiſſimum ratione id ſuadere ſunt conati,quod(vt dicit Lucas Euan- Ambroſ.in Luc.1.
geliſta)ipſo ad adolendum incenſum in templum ingreſſo,populus ſtaret foris expectans; rati ni- Beda in Luc.a.
mirum Zachariam adiiſſe ipſa intima templi adyra,Sancta ſanctorum,quæ ſemel tantum in anno Euch.in Luc.1.
ipſum ſolummodo ſummum Pontificem penetrare fas eſſet.His reſpondet & tempus, quod deci-
ma die menſis ſeptimi ſummus ſacerdos lege diuina [c] in Sancta ſanctorum ingredi iubetet; quo c Leu.15.23.
etiam menſe Zachariam de conceptione Ioannis ab Angelo eſſe præmonitum,ea quæ ſuperius di- Num.29.
ximus,facile monſtrant. Hæc ſunt quæ de ſummo ſacerdotio Zachariæ apud quamplurimos certã
fidem ſibi vendicarunt.

Quam vero hæc ſint leuia, & quam facillime redarguantur,ea quæ dicturi ſumus aperta luce ſi LXX.
gnificabunt. In primis enim in ipſo Luca [d], qui hæc ſcribit,dicendi morem attendamus oportet: d Luc.22.
nam cum ipſe de ſummo Pontifice agit,nõ Sacerdotem ſimpliciter,ſed Principem ſacerdotum no
minare conſueuit [e], cum alioqui de Zacharia longum texens ſermonem,eumdem tantummodo e Act.23.
C Sacerdotem appellet. Sed quid inſuper addit?quod dum fungeretur munere vicis ſuæ, ſorte obti-
git vt incenſum poneret. Porro functionem ſummi Pontificis,ipſi tãtummodo debitam,ſorti fuiſ-
ſe ſubiectam quis dixerit;cum ea ſolum ſorte cõſueuerint definiri,quæ multos haberent ſimul cõ
petitores?Sane quidem,ſicut vnicum erat ſacerdotium ſummum, ita neceſſe eſt nonniſi ad vnum
ſpectare potuiſſe eiuſdem ſacerdotii functionem. Hanc inextricabilis argumentationis rationẽ vi
tare conatus Beda [f],illud affert,vt ſortem cuius meminit Lucas,nõ ad inceſum referri velit,ſed ad f Beda in Luc.1.
ipſam ſummi ſacerdotii inſtitutionẽ:ſed nullo mõ hanc interpretationẽ verbis Euangeliſtæ conue
nire,perfacile quiſq; iudicabit. Reddã ipſius Euangeliſtæ verba,quo hæc manifeſtiora reddantur:
Factum eſt, inquit, cum ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundum conſue-
tudinem ſacerdotii, ſorte exiit vt incẽſum poneret ingreſſus in templum Domini, &c.]ſunt hæc
adeo clara,vt nulla videantur interpretatione opus habere.

Verum quo omnis de ſorte ſacerdotii tergiuerſatio conuincatur;dicimus, nullum certe exem- LXXI.
plum,neque in diuinis Scripturis,neque apud profanos hiſtoricos,qui res Hebræorum ſunt proſe
cuti,inueniri,quo vel ſaltem ſemel ad hæc tempora ſorte collatum fuiſſe ſummum ſacerdotium di
D ci poſſit:neq; certe perditiſſimis Herodis Regis temporibus,quibus,ut diximus ſacerdotium ve-
nale erat,ſummum ſacerdotem ſorte delectum fuiſſe aliquando reperitur. Semel tantum nefas cõ
tra legem præſumptum fuit(quod Ioſephus [g] vehementer deplorat,qui omnium ſacerdotum in g Ioſeph.de bell.
ſtitutiones,vſque ad cladem Hieroſolymitanam per Titum illatam,recenſet)quando Veſpaſiano Iud.lib.4.c.5.
Iudęam cum exercitu affligente,ea factio Iudęorum, quę dicebatur Zelotum,ceteris pręualens,
vi publica depoſito redactoq.in ordinem Anania ſummo Pontifice,ſucceſſorem ſorte delegit, quę
obtigit homini ruſtico,Phani nomine,cunctis deriſioni expoſito.

His de ſorte ſacerdotii cõfutatis,iam reliquũ eſt,ut de ingreſſu Zacharię in templũ ad adolẽdũ LXXII.
incenſum,& populo foris expectante,unde de ſummo eius ſacerdotio falſa dimanauit opinio, elu h Philo lib.de
cidemus hiſtoriã. Philo Iudęus [h],qui hoc ſęculo uixit,& hęc de quibus agimus,ob oculos habuit, vict.offeren.
ſcribens de templi altaribus ac ſacerdotalibus functionibus,ait:Teſtať lex iubendo poni duo alta *Dę templo &*
ria,materia,loco,uſuq.differentia. Alterum enim e ſaxis collectitiis impolitis extruit in atrio iux- *locis eius Di-*
ta templi ueſtibulũ,ad immolandas uictimas:alterũ uero aureũ ſitũ eſt poſt primũ uelum in pene *ſtinctis.*
tralibus,nemini perſpicuũ,niſi ſacerdotibus functionis ſuę tpe caſtitatem ſeruantibus,ꝙ factũ eſt
E adolendis odoribus.]hęc Philo de duobus altaribus,quorũ alterũ in atrio poſitũ erat extra primũ
uelum,alterũ intra idẽ uelũ locatũ. Porro primum uelum nominat reſpectu ſecundi, ꝙ S. Paulus [i] i Hebr.9.
ſm uelamentũ appellat;intra ꝙ erat tabernaculum,ꝙ dř,Sancta ſanctorum;diuina uero Scriptura k Leuit.21.
[k] utrũq; appellat interius uelũ,& exterius:Idẽ uero Apoſtolus primũ ꝙ dicimus uelũ & ſm nomi Exod.35.40.
nat primũ & ſm tabernaculũ,ſicq.ait:Tabernaculũ.n.factũ eſt primũ,i quo erãt cãdelabra, & mẽ
ſa,& propoſitio panũ,q̃ dř Sancta. Poſt uelamentũ aũt,ſm tabernaculũ,qđ dř Sancta ſanctorũ, au
reum habens thuribulũ,& arcã teſtamenti circumtectã ex oĩ parte auro, in qua urna aurea habẽs
manna,& uirga Aaron,q̃ fronduerat,& tabulę teſtamenti,& alia. His ita cõpoſitis,in priori quidẽ
tabernaculo ſemper introibãt ſacerdotes ſacrificiorũ officia conſummantes,in ſecundo aũt ſemel
in anno ſolus Pontifex.]hæc Paulus. Ex qbus illud manifeſtũ reddit,populũ non tm̃ a ſcđo taber-
naculo,ꝙ erat Sancta ſanctorũ,ſed a primo,in ꝙ tm̃mõ intrabãt ſacerdotes,fuiſſe ſeclusum, nã (ꝙ
ait Philo)nemini erat pſpicuũ, niſi ſacerdotibus,nec illis ſemper,niſi functionis ſuę tpe. Vñ dũ de
populo ait Lucas,ꝙ omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi ; haud dubiũ liquet eſſe

intelligendum,extra primum velum ipſam conſtitiſſe,Zachariam autem intra ipſum velum ad in A
cenſum adolendum ingreſſum.

LXXIII. *Templi & officiorum Deſcriptio.*

a Ioſeph. cont. Apion.lib.2.

b Ioſep.de bell. Iud.lib.6.c.6.

c Hebr.9.

Hæc inſuper manifeſtiora redduntur ex his,quæ de templo eiuſq.partium vſu,populi ac ſacer-
dotum ſedibus diſtinctis & officiis in hunc modum Ioſephus [a] deſcribit:Templum quatuor por
ticus habuit in circuitu,& harum ſingulæ propriam ſecundum legem habuere cuſtodiam.In exte
riorem itaque ingredi licentia fuit omnibus,etiam aliengenis, mulieres tm̃ menſtruatæ tranſire
prohi bebantur.In ſecundã vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur,eorumq.coniuges, cum
eſſent ab omni pollutione mundæ.In tertiam maſculi Iudęorũ mundi exiſtentes,atque purificati.
In quartam autem ſacerdotes ſtolis induti ſacerdotalibus.In adytum vero ſoli Principes ſacerdo
tũ,propria ſtola circumamicti.]hæc Ioſephus:quæ & alib i [b]fuſius explicat, cum templum deſcri
bit:vbi agens de primo tabernaculo,illic menſam,candelabrum, & thuribulum habens tredecim
odorum ſuffitum,poſita refert.Neque quis exiſtimet vnum tantum fuiſſe thuribulum aureum in
templo,quod Paulus [c] ponit in ſecundo tabernaculo,quod dicitur Sancta ſanctorum.

LXXIIII.

d Exo. 25.37.3. Reg.7. 1.Paral.c.28. Exod. 30. 37.

e Loc.1.

De XXIV. Vicibus.

f Philo lib. de vict.offerend.

g Exod.30. 1.Paral.c.24.

h Ioſep. in vita ſua in princip. & contra Apion. li. 2.

Plura enim fuiſſe thuribula in templo,eaq.aurea,diuina Scriptura [d] pluribus in locis teſtatur
dicebaturq.altare thymiamatis,quod erat in primo tabernaculo,intra primum velum:illudq. ip- B
ſum Lucas [e] nominat altare incenſi,a cuius dextera viſus eſt Angelus Zachariæ. Adolebatur in
eo incenſum,inquit Philo [f], ſummo mane,antequam foris hoſtiæ immolarentur,cum lucernæ cõ
ponerentur;& veſpere,quando,vt ait Scriptura [g], eædem collocarentur.Porro cum eſſent omniũ
ſacerdotum vices viginti quatuor,olim ſorte ductæ;illa quæ erat Abiæ,ordine numerabatur octa-
ua:Attamen non mediocre inter eas fuiſſe diſcrimen,licet eiuſdem muneris eſſent, teſtatur Ioſe-
phus [h]; qui adeo auctum eſſe ſacerdotum numerum refert,vt cuiuſque vicis eſſent pluſquã quin
que millia:cumq.ad inuicem ſibi ſingulæ vices ſtatutis temporibus ad miniſterium ſacrarum fun
ctionum ſuccederent,ſortiebãtur inter ſe,qui in exteriori altari in cędendis victimis miniſtrarẽt,
quis ve intra velum incenſum adoleret:at non ſacerdotes tantum,ſed & inferioris ordinis miniſtri
ipſi per vices ſuccedentes(quod ſcribit Philo [i])ſortiebantur miniſteria.Ex dicta igitur occaſio
ne Zacharias ſacerdos ſortito ſacram incenſi adolendi peregit functionem.

LXXV. *Zacharias Ordinis minoris Sacerdos.*

Philo lib. de Monarch.

i Philo de ſacerdo.honorib.

k Ioſeph.antiq. li.20.cap.8.& de bello Iud.lib.1.& ſeq.ſparſim. Collegit eos Niceph.hiſt. lib 2.c.2. 4.& Niceph.Epiſc. Cõſtantinop. in Chron.

l Ioſeph.aduerſ. Apion.lib.2.

Etſi ex his omnibus ſatis ſuperq.appareat Zachariam ſacerdotem ſolummodo, & non ſummũ
Pontificem extitiſſe: ne quis tamen remaneat dubitandi locus ad eam rem confirmandã ſatis ſuf
ficere exiſtimamus,quod Zacharias minime adſcriptus reperiatur inter ſummos Pontifices, qui C
illis vixere tẽporibus,quorum catalogus integer,& nulla ex parte corruptus hactenus extat, quẽ
Ioſephus [k] exacte contexuit vna cum hiſtoriis Iudæorum; habitaq.cuiuſque ſucceſſionis ratio-
ne,anno quo hæc contigerunt Zachariæ,Matthias Theophili Pontificatum geſſiſſe reperitur, q Si
moni ſucceſſit.Ab Aaron quidem vſque ad Phani,qui intruſus eſt a Zelotis, tempore Veſpaſiani
Auguſti,ad duorum millium annorum ſpatium ſeruatas eſſe inuiolatas,publiciſq.monumentis cõ
ſignatas ſucceſſiones Iudæorum Pontificum,idem Ioſephus [l]. aduerſus Apionem agens,apertiſ
ſime tradit,dum ait:Indicium vero integritatis hoc maximum eſt:quia Pontifices apud nos a duo
bus milibus annis denominati filii a patre conſcripti ſunt,&c.]Porro eaſdem tabulas ex antiquis
litteris nouas ſæpe eſſe reſtitutas,& exemplaribus auctas,teſtatur; adeo vt nec tempore cuiuſuis
cladis acceptæ,eædem ſucceſſiones aliquo modo deperdi potuerint.Hactenus de Zacharię inferio
ris ordinis ſacerdotio,quo quidem magis illuſtratur,quam ſummo Pontificatu, quippe qui his tẽ
poribus ab Herode contra ius,faſq.ex animi ſententia in immeritos conferri conſueuiſſet:præſtat
q.magis Zachariam Dei ſacerdotem,quam arbitrio Herodis Pontificem dici.

LXXVI. *De Verbi Incarnatione.*

m Luc.1.

n Hierem. 31.

Iam vero,unde digreſſa eſt,ad Gabrielis nuncium de ſublimi ac per omnia inſcrutabili Verbi D
incarnationis myſterio,reuertatur oratio.Cum ille omnia non humanitus,ſed diuinitus eſſe perfi
cienda,ſanctiſſimam Virginem monuiſſet,ac exemplo cognatæ ſterilis Elizabeth eãdem certiorẽ
reddidiſſet,ac firmaſſet:illa haud cunctata,mira animi ſubmiſſione præbens ſuæ uoluntatis aſſen-
ſum,hæc ait [m]: Ecce ancilla Domini,fiat mihi ſecundum uerbum tuum.] Moxq. ſic dilapſum eſt
Verbum in uterum Virginis,ut ex ea carnem aſſumens,quod ſemper fuiſſet,eſſe nõ deſineret, uni
taq.ſibi indiuiſe & inconfuſe humanæ naturæ ſubſtantia,in una eademq. perſona ex duabus natu
ris unus Chriſtus,idemq.perfectus Deus,atq; perfectus homo, in utero uirgineo formaretur. No
uum plane miraculum,atque adeo inuſitatum,ut(quod olim prædixerat Hieremias [n]) mulier
circumdaret uirum:ſiquidem uno eodemq.momento conceptus eſt Chriſtus perfectus Deus, &
homo.Contigerunt hæc Coſſ.Cornelio Lentulo,& Valerio Meſſalino,Auguſti Imp.anno ab inito
per menſes fere quatuor Triumuiratu,quadrageſimo octauo Kalen.Aprilis, eadem die qua pri-
mus homo formatus eſt Adam.

LXXVII.

o Luc.1.

De ciuitate Iuda in montanis.

p Ioſue.21.

His peractis,ſanctiſſima Virgo exurgens [o], abiit in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iu
da,& intrauit in domũ Zachariæ,& ſalutauit Elizabeth.]Nemo,quantumuis ſibi uideatur ſapiẽs, E
inſtar Iuliani atque Porphirii,diuinum hiſtoricum S.Lucam Euangeliſtam redarguat oſcitantiæ,
quod nomen ciuitatis,quam incolebat Zacharias,ad quam ſanctiſſima Virgo feſtinans acceſſit,
non exprimat:nam ſatis expreſſit,dum ciuitatem Iuda in montanis poſitam,ibiq.Zachariam ha-
bitare ſcribit:ſicq.ob eam cauſam ciuitatem ſacerdotalem fuiſſe demonſtrans quænam eſſet,cum
de nulla alia ambiguitas poſſit oriri,antonomaſtice ſignat.Sed ut hęc clariora reddantur,altius ne
ceſſe eſt hiſtoriæ principium petamus. Diuiſit ex inſtituto Moyſis Ioſue [p] tribui Leuiticæ filiis
Aaron quadragintaocto ciuitates ad habitandum,eaſdemq.non ſimul poſitas; ſed quod e cæteris
tribubus eſſent acceptæ e diuerſis Palæſtinæ locis,ubi ſingulę degerent,ab inuicem longioribus in
terdum ſpatiis ſeparatas.Cum itaque eaſdem ciuitates ſortirentur;prima,quę egreſſa eſt ſorte,da
ta eſt familiæ Caath Leuitici generis ex filiis Aaron,ciuitas e tribu Iuda,quę Cariatharbe, aliter
uero Hebron,ſiue Chebron eſt nominata,poſita(ut eadem diuina Scriptura teſtatur)in monte Iu
da,in qua quidem regione nulla alia erat ciuitas ſacerdotalis.

Quanto

A Quanto nobilior ceteris Palęſtinæ vrbibus, Hieroſolymis exceptis, eſſet hęc ciuitas, tum ob ſui LXXVIII.
antiquitatem, tum etiam ob egregia rerum geſtarum monumenta, quandoquidem ibi habitauit
Abraham, vnctus eſt Dauid, ibiq. celeberrima erant ſepulchra patriarcharum, poſt diuinam ſcrip-
turam teſtatur & Ioſephus [a] hiſtoricus, qui hęc de eius antiquitate refert: Chebron ſeptem annis
eſt antiquius, quam vrbs Ægypti Tanis.] & alibi [b] hæc pluribus: Chebron autem indigenæ ferūt nō
eius terrę modo ciuitatibus, verum etiam Ægypti Memphi antiquiorem: denique bis mille & tre-
centi eius connumerantur anni: hoc autem narrant Abraham quoque parenti Iudæorum fuiſſe do
micillium, poſteaquam Meſopotamię ſedes reliquit, eiuſq. poſteros hinc ad Ægyptum eſſe profe-
ctos quorum nunc etiam monumenta extant in eadem ciuitate peroptimo marmore liberaliter fa
bricata. Cernitur autem ſexto ab oppido ſtadio arbor maxima terebinthus, eamq. memorāt ab ini
tio mundi creati nunc vſque durare.] hæc Ioſephus. De eadem ciuitate Hieronymus [c] his verbis.
Aſcendit Chebron, hęc eſt Cariatharbe, id eſt oppidum virorum quatuor, Abraham, Iſaac, Iacob,
& Adam magni, quem ibi conditum: iuxta librum Ieſu Naue, Hebręi autumant, licet plerique Ca-
leb quartum putent, cuius ex latere memoria monſtratur.] & alibi idem auctor [d]: Eſt quercus Mā
B bre iuxta Chebron, in qua vſque ad ętatem infantię meæ, & Conſtantii Regis Imperium, terebin-
thus mōſtratur peruetus, & annos magnitudine indicans, ſub qua habitauit Abraham: miro enim
cultu ab Ethnicis habita eſt, & velut quodam inſigni nomine conſecrata.] hęc Hieronymus.

De chebron ciuitate Sacerdotali.
a Ioſeph. antiq. lib. 5. cap. 1.
b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 7.
c Hieron. epiſt. 17.
d Hieron. de locis Hebraicis.

Qui vero regionis illius loca deſcripſerunt [e], vigintiduobus milliaribus Chebron ab Hieroſo- LXXIX.
lymis diſtare teſtantur. Quomodo autem idem locus, quod ibi fuiſſet quercus Mambrę, vbi tres
viſi ſunt Abrahę Angeli, qui vnum adorauit, ſumma veneratione a Chriſtianis, Iudęis, pariterque
Gentilibus haberetur, Sozomenus [f] plurib. ſcribit. Sed de his nos ſuo loco deinceps agemus. Iam ex
dictis ſatisfactum putamus de prætermiſſo nomine ciuitatis nimirum non incurię hiſtorici eſſe tri
buendum: cum, quod diximus, ſufficienter eam nominaſſe videatur. Etenim cum dicat Zachariæ
in illa ſedem fuiſſe, conſtat ſacerdotalem fuiſſe ciuitatem: cum vero adijciat [g] in montanis
Iuda ſitam, Chebron neceſſario ſignificatam eſſe apparet. Vnde & certum eſt, errare illos qui per
ciuitatem Iuda in montanis poſitam, putant Hieroſolymam eſſe intelligendam: nam non eſt an-
numerata inter ciuitates ſacerdotales apud Ioſue [h] Ieruſalem, quę potius regia erat ciuitas; quo
tantū tempore vicis ſuæ ſacerdotes, qui in ſuis habitabant ciuitatibus, accedere conſueuerunt. Bur
C chardus [i] autem in deſcriptione Terrę ſanctę, domum Zacharię ſic ponit in montanis Iudæę, vt ta
men ab Hebron, ſeu Chebron, nouem leucis diſtare, eademq. non in ciuitate, ſed in campeſtribus ſi
tam dicat, at certe auctore Luca Euāgeliſta, intra ciuitatem Iuda poſitam fuiſſe Zacharię domum,
non in campeſtribus, conſtat. Quę autem (vt ad rem redeamus) ibi ea ſalutatione ſunt facta, nem-
pe quòd infans in vtero Elizabet exultauit, ſimulque ſanctificatus eſt, de Mariæ cantico, ſpirituq.
prophetico, Ioannis natali, atque Zacharię recepta loquella, & gratiarum actione, exacte S. Lu-
cas deſcribit, vt non ſit opus aliquid addere, vel uerbis aliis recenſere. At de his hactenus: iam reli-
qua proſequamur.

e Apud Bed. de locis ſanctis. c. 9.
f Sozom. hiſt. libr. 2. ca. 3.
Lucas ſunctus munere exacti Hiſtorici.
g Luc. 1.
h Ioſue 21.
i Burchard. par. 1. cap. 7. §. 68.

His enarratis, mox ſubdit Euangeliſta, factum ęſt autem in diebus illis, exiit edictum a Cęſare LXXX.
Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus Orbis. Hęc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syrię Cyri-
no: & ibant omnes, vt profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph a Galilęa
de ciuitate Nazareth in Iudæā, in ciuitatem Dauid, quæ erat Bethlehem, eo quòd eſſet de domo &
familia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore pręgnante.] hęc Lucas. [k] Atquo
niam, etſi non interpretis, hiſtoriographi certe fungimur munere, noſtri eſſe putamus officij, vt hęc
D ipſa multis perplexa nodis & obuoluta obſcuritatibus enodemus, ac quantum vires ſuppetunt, elu
cidemus. Magna ſane vrgenſque eſt obiectio illa, quæ ex Ioſephi Iudæi hiſtoria [l] exoritur, qua di
citur, deſcriptionem factam ſub Quirino Præſide, non Herodis tempore, quo ponitur ab Euangeli
ſta, immo nec ſub regno eius filii Archelai: ſed poſt illum exactum, nouem ſaltē annis ab Herodis
interitu contigiſſe. Mirati ſumus vehementer Euſebium [m], ad confirmandam Euangelicam veri
tatem de cenſu acto ſub Quirino, citaſſe dictum auctorem, quem in his quæ ad tempus ſpectant, cō
tradicere certum eſt, vſque adeo, vt illius aſſertione hiſtoriam a Luca conſcriptam in dubium reuo
cari ſit neceſſe.

De facta deſcriptione a Quirino.
k Luc. 2.
Ioſephus redarguitur.
l Ioſeph. antiq. li. 17. c. vlt. & lib. 18. ca. 1. De bello Iud lib. 2. c. 7.
m Euſeb. hiſto. libr. 1. ca. 5.

Sed mirum in modum obſtupuimus ad nouatorum veſaniam, dum Ioſepho Iudęo plus tribuūt LXXXI.
quam Euangelio a Luca conſcripto: quippe qui adeo irrefragabilem eſſe ducāt illius hiſtoriam, vt
potius quam velint Ioſephum erraſſe, dicere non erubeſcant, textum Euangelii alteratum, vel po-
tius adulteratum, eaque verba quibus dicitur: Hæc deſcriptio facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino]
non eſſe Euāgeliſtæ, ſed alicuius otioſi hęc ſcribentis in margine, eademque inde irrepſiſſe in textū.
Sed doceant, velim, quando ſine iiſdem verbis a Patribus idem textus citatus alicubi reperiatur,
E uel ſi quis Grecus aut Latinus codex inueniatur antiquus, in quo ea verba deſiderentur. At cum
(ut & nunc habet textus) ſemper a temporib. Apoſtolorum, æque in omnibus Chriſtiani orbis ec-
cleſiis ea uerba in Euāgelio ſint lecta, quæ tanta temeritas & impudentia, ut ea uelint expungi? In
epta prorſus eſt illa reſponſio, qua dicitur, eo tempore quod ſcribit Lucas, promulgatum eſſe edi-
ctum de Orbis deſcriptione: ſed ob ingruentia bella, quibus Palęſtina uexata eſt, poſt decimum
quartum annum cenſus exactionem eſſe dilatam. Digna riſu potius quam confutatione ſententia:
cum conſtet his temporibus nullo graui externo bello vexatam fuiſſe Palęſtinam, regnante Hero-
de, & Archelao poſt ipſum, ſed ex ipſius Euāgelii etiam refellitur verbis, quibus dicitur, quod ibāt
omnes, ut profiterentur, ſinguli in ciuitatem ſuam, nec aliud erat ipſa profeſſio, quam cenſus ſolu-
tio, ut docet Iuriſconſultus. [n]

Nouatorum veſania explo ditur.
n l. 1. & ſeq ff. de cenſibus.

Verum quid tam magnum, tam nouum & inuſitatum, immo quid tam uerum & frequens, quā LXXXII.
ſi dixerimus Ioſephum eſſe hallucinatum? Quid, inquam, tam magnum? cum certe, etſi nulla ſubeſ
ſet ratio eum erroris arguendi, Euāgeliſtæ quidem auctoritas ſatis ſuperq. ſit ad quantumlibet re
ſtātam

Ioſephi hiſtoria ſoſima collata cum Euāgelio.

ſtatam & obſignatam probatamq.eius op nionem infringendam.Sed hæc apud Chriſtianos: quid A
ſi de his agendum eſſet cum gentilibus,qui non obediunt nec credunt Euangelio ? certe nec in re
tanta eorumdem arbitrium ſubterfugerem . Quis enim licet Ethnicus,veri tamen amator & æ-
quus iudex cum de veritate hiſtoriæ quæritur non maiorem putet eſſe adhibendam fidem illi qui
propinquior illis temporibus fuerit,cuius fides adeo ſincera probetur,vt nunquam erraſſe reperi-
ri poſſit,quiq. vitę integritate ſic polleat,& veritatem colat,vt pro ea millies,ſi liceret,vitam pro-
fundere non recuſet? Sane quidem his omnibus & mille aliis partibus Lucas Euãgeliſta Ioſepho
hiſtorico præſtat,& maxime antecellit. Sed quid amplius? Non eſt opus,vt modo ex Ethnicis æ-
quum iudicem interpellem:cum diu ante hæc iudicarit perditiſſimus ille Chriſtianorum hoſtis Iu-
a Apud Cyrill. Alex.libr.6.contra Iul. lianus Apoſtata, [a] dum Lucæ citat teſtimonium de deſcripto Chriſto vna cum Maria & Ioſeph
ſub Quirino.Sed miſſis his,ad rem propoſitam redeamus.

LXXXIII. Quid, inquam,tam nouum & inuſitatum,vt Ioſephum in his erraſſe dixerimus,cum & alias ſæ-
pe eundem in diuerſos lapſum eſſe errores,nemo non dixerit ? Ad quod ne longe petita ab his ad
b Ioſeph.antiq. lib.17.c.vlt.& li.8.cap.1. ducamus exempla,accipe illud in primis ,quod ipſe in locis citatis de antiquitatibus Iudęorum [b]
profitetur:poſt exactum Archelaum e regno, Quirinum eſſe miſſum in Syriam, ac Iudæum po- B
c Ioſeph.antiq. libr.18.c.3. pulum cenſuiſſe, idque incidiſſe dicit [c] in annum trigeſimum ſeptimum poſt deuictum a Cęſare
Auguſto in Actiaca pugna M.Antonium. Verum ſi hęc ad exactam temporum rationem referas,
Alius Ioſephi error. falſa eſſe proculdubio inuenies : nam ſi numeres annos qui intercurrunt ab Actiaca pugna, quæ
contigit Auguſto tertium & Meſſala Coſſ. [d] annos eſſe quadraginta colliges dum etiam in locis
d Dio lib.50. nuper citatis meminit de eiuſdem Quirini conſulatu,quaſi de re admodum recenti,Faſtos Cõſula-
res eum ignoraſſe certum eſt: nam Quirinum vna cum Æmiliano collega ante annos vigintiduos
Conſulatum geſſiſſe,eſt exploratiſſimum.

LXXXIIII. In quam præterea abſurda & portentoſa mendacia incidat neceſſe eſt,qui de annis Herodis Re
gis inconſulte nimis Ioſepho fidem adhibendam putarit:ex ſe ipſo quiſque poterit perfacile intel
ligere,dum obitum Herodis ipſe recenſet biennio ante Chriſtum natum:adeo vt ea ratione non tã
e Matth.2. tum quę S.Lucas de Herode ſcribit,ſed & quæ Matthęus [e] narrat,ſi Ioſepho demus aures,fide ca
Ioſephi enormes panduntur errores. reant(quod nefas eſt dictu) neceſſe ſit. Verum eundem auctorem in annis regni Herodis compu-
tandis eſſe mirum in modum hallucinatum,adeo vt nouem annos numerare prętermiſerit,ex ſuis
ipſius ſcriptis aperta luce paulo inferius, cum agemus de tempore natalis Chriſti, aperiemus,vt C
nullis de ea re (ni fallimur) dubitandi locus relictus videatur. Quanta eſt inſuper in eodem au-
f Ioſeph. antiq. lib.15.c.13.& li.17.ca.7. ctore inconſtantia,dum anno decimoſexto Herodis Regis, Varum fuiſſe Pręſidem Siriæ tradit. [f]
poſtea vero ait, eum ſucceſſiſſe Sentio Saturnino, anno ante ipſius Herodis obitum, cum inter
vtrumque temporis ſpatium anni intercurrant ſaltem viginti?nec eſt quod poſſit dici, eundem Va
rum iterum eo miſſum,cum nec ipſe Ioſephus nec alii id teſtentur.Hæc dicta ſint aduerſus eos qui
tanti faciunt eiuſdem hiſtorici teſtimonium, vt eius cauſa euangelicam veritatem non vereantur
impudenter nimis adducere in controuerſiam,& dubii iudicii lance ſuſpendere. Verum quo eadẽ
ipſa Euangelica veritas ſua firmitate ſubſiſtens,manifeſtior habeatur:operę pretium duximus ſuc
ceſſionem Syriæ Præſidum ex antiquis probatiſque hiſtoricis comparatam,a tempore regni Hero
dis,vſque ad Auguſti Imperatoris obitum,hic intexere,qua etiam non Ioſephus tantum, ſed alii,
qui eandem aliter confixerunt,erroris redarguantur.

LXXXV. Cum decretum eſſet ex Senatuſconſulto Iudeorum regnum Herodi, & illud inuaſiſſet Antigo-
De Iudææ Pręſidibus. nus: [g] ab Antonio res Orientales adminiſtrante Caius Soſius Syrię Pręſes creatus eſt:id quidem
ipſe Ioſephus & Dio [h] teſtantur. Contigit(vt idem Dio tradit)Soſij præfectura ſub Conſulatu D
g Ioſeph.lib.14. cap.27. Claudii & Norbani,anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo decimo ſeptimo.Soſio eſt ſubrogatus
h Dio lib.49. Q. Didius, quem auctore Dione [i] conſtat præfuiſſe Syriæ ſaltem vſque ad tempus Actiacę pu-
i Dio hiſt.Rom. lib.51. gnę,quę facta eſt anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo vigeſimo quarto,quando eodem auctore
liquet Auguſtum parta victoria veniſſe in Syriam.Huic eſt ſuffectus Meſſala,cuius & Dio [k] me-
k Dio eod.li.51. minit;hic præfuiſſe videtur vſque ad annum ab Vrbe condita ſeptingenteſimum trigeſimum pri-
l Dio hiſt.Rom. lib.53. mum,quãdo M.Agrippa tam Syriæ,quam toti Orienti præficitur,qui (vt idem teſtatur Dio [l].) eſt
reuocatus anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo trigeſimo tertio, quo ipſe Auguſtus in Syriam
m Idem libr.54. profectus reperitur, [m] vbi manſit ſaltem triennij temporis ſpatio, nam ſub Conſulatu Sentii Sa-
turnini adhuc agebat in Oriente,componens res prouinciarum, vt teſtatur Velleius Paterculus
circumferens,vt ait,orbi terrarum præſentia ſua pacis ſuæ bona.Anno vero Vrbis ſeptingẽteſimo
trigeſimo octauo,iterum illo redijt, ac tenuit vſque ad annum ſeptingenteſimum quadrageſimũ
n Dio ibidem. primum.] hæc ex Dione: [n] cui conſentit Ioſephus [o] dum ait Agrippam præfuiſſe Orienti annis
o Ioſeph. antiq. li.16.c.6.in fi. decem;putamus tamen dilatum magiſtratum Agrippæ vſque in ſequentem annum Vrbis ſeptin-
genteſimum quadrageſimum ſecundum, quo anno Conſulatum geſſit vna cum Valerio Meſſala E
Quirinus.quo perfuncto magiſtratu,eundem Quirinum eſſe miſſum in Syriam Præſidem, ſatis an
p Tacit.lib.3. Annal. nuere videtur Tacitus, [p] dum agens de eius funere,poſt Conſulatum mox debellaſſe, inquit,per
Ciliciam caſtella Homonadenſium,ac ſic inſignia meruiſſe triumphi.

LXXXVI. At dubium non eſt,illos conſueuiſſe in prouinciis bella gerere, qui illis præeſſent Proconſules,
Succeſſio præſidum Syrię. ſiue Præſides,nec vlla dubitatio eſt,ſub prouincia Syriæ Ciliciam eſſe redactam:quibus rationib.
fateri opus eſt,Quirinum in Syriam Præſidem miſſum eſſe poſt ſuum Conſulatum,anno ab Vrbe
condita ſeptingenteſimo quadrageſimo tertio. Poſt ipſum vero ſubrogatos putamus, quos ſcribit
q Ioſeph.antiq. libr.16.cap.13.& ſeq. Ioſephus, [q] Sentium Saturninum, & Volumnium, quorum præfecturam diuturniorem
fuiſſe,idem auctor teſtatur. Anno vero ab Vrbe condita ſeptingenteſimo quadrageſimo octauo
præficitur Syriæ,totique Orienti C.Cęſar,Auguſti filius adoptiuus:quo defuncto,nullus alius ſub-
r Luc.2. rogatus reperitur,niſi qui ab Euangeliſta [r] recẽſetur idem qui ſupra Quirinus,idemque dictus Cy
rinus,quem præfectum tunc Syrię,ea quę de eodem Quirino citato loco ſcribit Tacitus,perſuadet

dum

A dum ait, proficiſcenti dicto C. Cæſari ad bellum Armenicum, quando diximus ex Dione [a] & Velleio Paterculo, Syriæ ſimul & totius Orientis illi creditam præfecturam, datum inſuper fuiſſe eidē adhuc adoleſcentulo necdum vigeſimum annum agenti rectorem eundem P. Sulpitium Quirinū. illo vero (vt ex Dione diximus) in prouincia defuncto, cum nullus alius ſubſtitutus legatur; Quirinum remanſiſſe Syriæ præſidem, nulla debet eſſe dubitatio. Hic autem habuit ſucceſſorem Quintilium Varum, quem eodem auctore [b] conſtat manſiſſe in eo magiſtratu uſque ad Conſulatum Sulpitij Camerini, & Poppei Sabini, anno Chriſti Redemptoris noſtri undecimo. Cui non Quirinus, ut Ioſephus habet, ſed M. Ambiuius eſt ſubrogatus, niſi velimus dicere, eundem Quirinum ad huc tertio in Syriam Præſidem miſſum. Ambiuio autem eſt ſuffectus Annius Rufus, cuius tempore (vt idem Ioſephus [c] teſtatur) Octauianus Auguſtus mortuus eſt. hactenus de ſucceſſione Præſidum Syriæ.

a Dio hiſt. Rom. li. 53. & Velleius hiſt. Rom.
b Dio lib. 56.
c Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 3.

LXXXVII.

Iudæi ſæpe cēſi.

Quod autem ſpectat ad cenſum per Quirinum in Iudæa actum: ſi ad hiſtoricam veritatem indagandam ipſius Lucæ verba penſemus, cognoſcemus non ſemel tantum, ſed iterum actum eſſe ſub eodem Præſide cenſum. Sic enim ait: Hæc deſcriptio prima facta eſt a præſide Syriæ Cyrino, &c.]
B quod primam dixit, nemo prudens intelliget, tūc primum cenſos fuiſſe Iudæos, atque redactos ſub tributo, factoſque Populo Romano victigales. Siquidem longe antea, ſub Conſulatu Ciceronis & Antonii, Pompeius eos domuit, & tributum ab eis exegit, idque ipſe Cicero [d] in primis teſtatur; id Ioſephus, [e] & alii. [f] Neque id ſemel factum eſt: nam eundem Pompeium (vt auctor eſt Cæſar [g]) tempore belli ciuilis a Regibus, Dynaſtis, & Tetrarchis Aſiæ totius & Syriæ, ſub qua continebatur & Palæſtina, conſtat ingentes pecunias corraſiſſe: quin etiam auctore Dione [h] ſcimus, & Gabinium Syriæ Præſidem tributum Iudæis imperaſſe: hoc ipſum & Caſſium & ceteros factitaſſe qui poſt ſucceſſerunt Præſides Syriæ, certū eſt, ac viginti nouē annis Iudæos Romanis tributa pependiſſe, antequam Antipater, Herodis pater, Iudææ procurator a Romanis inſtitueretur, nec poſt ea vnquam ceſſaſſe, tradit Epiphanius. [i] Nec, licet ea prouincia a Romanis Herodi ac ceteris Regib. conceſſa eſſet, deſijt tamen aliquando tributum ſoluere: quod ex Euangelio etiam teſtatum habemus, cuius auctoritate compertum eſt, eoſdem Iudæos tempore Herodis Regis Rom. Imperatori cenſum perſoluiſſe, perſeueraſſeq. vſque ad Veſpaſiani tempora eiuſdem penſitationem, omnes [k] æque affirmant.

d Cic. orat. pro Flacco.
e Ioſ. antiq. libr. 14. c. 8. in fin.
f Ammian. li. 14. Aug. de ciu. Dei lib. 18. c. 45 Hieron. in Dan. ca. 9.
g Cæſar in com. de bello ciu. libr. 3. & Ioſeph. antiq. lib. 14. ca. 19.
h Dio hiſt. Rom lib. 39.
i Epipha. in Panar. hæreſ. 51.
k Epiph hæreſ 51. Ioſeph. antiq & de bello Iud. & alii.

C Quod igitur ab Euangeliſta ea deſcriptio a Quirino prima facta dicitur: non ſic (vt vidimus) eſt accipiendum, vt tunc primum Iudæi fuerint deſcripti atque cenſi, ſed primam dixerit reſpectu ſecundæ ſub eodem Præſide factæ, more Romano, quolibet luſtro cenſendo populum. Nec quis ſubinde exiſtimet impoſibile, vt tam diuturno tempore Quirinus fuerit in prouincia. Nam & Quintilium Varum longe maiori annorum numero eamdem adminiſtraſſe, Ioſephus [l] teſtatur. Rurſum que ſub Tiberio Auguſto Valerium Gratum in eadem functione vndecim annos exegiſſe, Pilatum annos decem (vt de ceteris taceam) idem auctor affirmat. [m] Sed nec id dici patitur Ioſephus, dum ſcribit, [n] his temporibus Varum Præſidem Syriæ, & Sabinum procuratorem Iudææ præſuiſſe, & vſque ad finem regni Archelai in eo munere perduraſſe, niſi dixerimus eodem t͞pe tres fuiſſe in magiſtratu, Varum, Quirinū, & Sabinū, ſicut nuper ante hos totidē eaſdem adminiſtrabāt prouincias, Sentius Saturninus, Volumnius & Pedanius, nā ait: [o] Præſederunt aūt rectores, quibus a Cæſare ſcriptum fuerat Saturninus & Pedanius Legati, & cum his Volumnius procurator.] Horum duo, primus & vltimus, alibi ab eodem auctore [p] ſunt Præſides Syriæ appellati, ſed verius eſt, ut paulo inferius demonſtrabimus, Ioſephum erraſſe, qui enim ſemel ab his quæ ſunt temporis deuiat
D in alios ſimul errores adduci neceſſe eſt: prætermiſſis enim ab eo nouem annis regni Herodis, portentoſos inde neceſſe eſſe ſequi errores, manifeſtum eſt.

LXXXVIII.

Diuturniores Syriæ Præſides.

l Colligitur ex Ioſeph. numerando tempus ingreſſus & egreſſus.
m Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 3. & eo. cap. 5.
n Ioſeph. antiq. libr. 18. ca. 11. De bello Iud. lib. 2. cap. 1.
o Ioſeph. de bel. Iud. lib. 1. c. 17.
p Ioſeph. antiq. lib. 16. ca. 13.

Sed Tertullianum [q] interim audiamus. Agens ipſe pro veritate carnis Chriſti aduerſus Marcionem, hæc ait. Sed & cenſus conſtat actos ſub Auguſto nunc in Iudæa per Sentium Saturninum apud quos genus eius inquirere potuiſſent.] hæc ille. Sed quid eſt, quod dicit, nunc? quid inſuper, quod per Sentium Saturninum ait cenſus exactos? Sed iungamus his, quæ rurſus de eodem cenſu inferius habet his verbis. [r] Nemo facile ignorari de genere potuiſſet, vel de recentibus Auguſtinianis cenſibus adhuc tunc fortaſſe pendentibus.] hæc Tertullianus: ſchabroſus plane locus, nec facile ſuperandus. Minime enim placet quod dicitur, [s] Quirinum per Sentium Saturninum egiſſe cēſum in Iudæa, nam qui fuerint Saturnini collegæ in adminiſtratione prouinciæ, iam nuper uidimus. Rurſus præfectura Saturnini nullo pacto ad Chriſti tempora potuit perueniſſe, cum poſt eum vſque ad Quirinum, præfuiſſe illic ad multos annos Quintilius Varus dicatur, nec puto dicendum, Quirinum Præſidem ad exigendum cenſum vſum fuiſſe adminiſtro eodem Varo, quem conſtat ampliſſima Conſulatus dignitate, non, vt Quirinus, ſemel tantum, ſed ſecundo auctum, [t] primum
E vna cum collega Veſpillo, ſecundo una cum Ælio Cato, indignumq. prorſus haberi, vt Varus fuerit Quirini miniſter.

LXXXIX.

De cenſu ſub Saturnino.

q Tert. aduerſus Marcionem. libr. 4. c. 19.
r Idem eo. c. 36.
ſ Pamel. ibi notat. 176.
t Faſt. Conſ. Panuin. ex Dione & aliis collecti.

XC.

Sed de his acturis, illud in primis videndum eſt: Cur dum agit Tertullianus de cenſu, in quo deſcriptus eſt Chriſtus, non potius Euangelij auctoritate dicat a Præſide Syriæ Quirino fuiſſe exactū. Agebat ille aduerſus hæreſiarcham, qui non recipiebat Euangeliſtam de Chriſti carne loquentem, [u] vnde non adeo mirandum, ſi poſthabito Euangelio Lucæ, cui (ut iam dixi non credebat,) prouocat ad Romani archiuij cenſuum antiquas tabulas. Sed cur potius (forte quiſpiā ſciſcitabitur) actū dicit per Saturninum, quam per Quirinum? Siſte, quæſo, parumper & attende: nam in auctore qui eſt in eloquendo, (ut & docte quidem Lactantius [x] refert) parum facilis, minus comptus, & multum obſcurus, non tantum ipſius orationis periodi atque ſententiæ, ſed ſingula uerba, ac dictiones, ſunt omni ſtudio examinanda. Quid enim quod cum de eodem cenſu agit diuerſo admodum vtitur loquendi genere? Dum enim Saturnini interponit perſonam, ſic ait: Cenſus conſtat actos nunc in Iudæa per Sentium Saturninum.] Cum uero de Saturnino tacet, mutans ſtylum, his

vtitur

u Tertul. lib. de carne Chriſti.
x Lact. libr. 5. c. 1.

Tertulliani locus difficillimus elucidatur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

vtitur verbis nemo facile ignorari de genere potuiſſet, vel de recentib. Auguſtinianis cenſibus ad huc tunc fortaſſe pendentibus.] Quorſum hic dicit, tunc? illic vero, nunc? quodque hic ait, Adhuc fortaſſe pendentibus] inibi vero conſtat exactos?] A

XCI. Mea quidem ſententia, quam volens libenſq; eruditorum quorumcunque cẽſurę ſubijcio, Tertullianus cum non ſatis exploratum haberet ex Luca Euangeliſta de Chriſto nato, cum Ioſeph & Maria venirent in Bethlehem: an ante abſolutam deſcriptionem natus, atque ſic deſcriptus fuerit, nec ne: vt in re dubia, illis vtitur verbis: Adhuc tunc fortaſſe pendentibus.] Porro ne ob eam cauſam eluderetur tota illa argumentatio, de probanda ex parentibus in cenſu deſcriptis veritate Chriſti carnis; argute ad cenſum ſequenti luſtro peractum, in quo neceſſe fuit tam Chriſtum, q̃ qui dicebantur pater & mater eius, deſcribi, prouocat Marcionem: eoque ſenſu accipiẽda illa verba: Actos nunc per Sentium Saturninum] ac ſi diceret, exactos poſtea. Contigit enim ſequens luſtrum, quo (vt diximus) more Romano cenſus agebatur, ſub conſulatu eiuſdem Sentij Saturnini, & Ælii Cati, [a] poſt annos quinque a Chriſto nato, ſecundum quod ipſe numerat Chriſti annos nam cum ipſe dicat agens aduerſus Iudęos, ſuperuixiſſet Auguſtum annos quindecim, ex quo natus eſt Chriſtus, ſane quidem Conſulatum Sentii Saturnini incidere in annum quintum Chriſti certum eſt. Sicque quod dicit cenſus actos nunc in Iudęa per Sentium Saturninum, idem eſt, ac ſi diceret, cenſus actos poſtea in Iudea ſub cõſulatu Sentii Saturnini: Cõſulum enim nominibus ſolitas cenſus cuiuslibet tabulas notari, nullus eſt qui neſciat. Nec quidẽ in Tertulliano magis propriam locutionem excultioremque dictionem requirendã eſſe qui eius in Tertulliano magis propriam locutionem excultioremque dictionẽ requirendã eſſe, qui eius lectioni eſt aſſuetus, haud difficulter iudicabit. Nec mirabitur, ſi quod ſub Saturnino Cõſule factũ eſt per eundem actum dixerit. B

a Faſti Pannini ex Dione.

XCII. Non adeo leuis in Tertulliano[b] dubitandi occaſio, an in tabulas cenſus Quirini Chriſtus relatus eſſet: quippe qui in primis neſciret, an ante clauſas cẽſus tabulas fuiſſet natus: verum etſi certum habuiſſet natum eſſe, tamen ante dies octo, cum nondum illi eſſet inditum nomen, quod (vt teſtatur Euangeliſta[c]) poſt circuncisionem accepit, impoſſibile erat in tabulas cenſus inferri, in quibus cuiuſque profitentis ſcriberetur nomen. Conſtat enim iure antiquo Romanorum[d] omnes cuiuſque ętatis & ſexus quantumlibet infantes, cenſeri ſolitos, itemque & Iuriſconſultum poſtea reſpondiſſe, eum qui poſt deſcriptionem natus infans eſſet, ante tamen quam eadem deſcriptio abſoluta eſſet, in ipſas cenſus tabulas adſcribendum; ſcimus tamen, nõ tantum (vt diximus) apud Iudæos ante octauum diem, quo nomen indebatur infanti, id fieri minus licuiſſe, ſed nec apud ipſos Gentiles quidem; quippe qui (vt habet Feſtus Pompeius[e]) feminę die octauo, maſculo autem die nono (qui dicebantur luſtrici dies) nomen imponere conſueuerant. At licet de his Tertullianus iure dubitare potuiſſet, tamen pendente adhuc cenſus deſcriptione ſub Quirino, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum eſſe natum, circunciſum, atque deſcriptum, Patres omnes pari cõſenſione confirmare videntur. Circunciſum ipſum eodem loco quo natus eſt, auctor eſt Epiphanius[f]: Iuſtinus[g] martyr ſub Quirino deſcriptum fuiſſe profitetur: id apud Cyrillum [h] Iulianus Apoſtata id Oroſius, dum ait; Romano cenſui, ſtatim vt natus eſt, adſcriptus eſt, dicendus vtique ciuis Romanus cenſus Romani profeſſione.] hęc ille iure antiquo Romanorum,[i] quo ex deſcriptione in chartis cenſuum quis argueretur ciuis eſſe Romanus: qua etiam ratione omnes, qui in orbe Romano ſunt, inquit Iuriſconſultus, [k] ciues Romani dici poſſunt, quod cenſu Romano deſcriptus ſit vniuerſus Orbis. C

b Tert. aduerſ. Iud. c. 8.
c Luc. 2.
d Dionyſius Hal. libr. 4. l. ætatem. ff. de cenſibus.
e Feſt. Pomp. in verb. luſtrici.
f Epiph. lib. 1 ca. vlt.
g Iuſt. orat. ad Anton. Pium.
Chriſtus deſcriptus ſub Quirino.
h Cyril. in Iul. lib. 6.

XCIII. Quod vero ad deſcriptionem infantium pertinet, poſtea conceſſa eſt immunitas prouincię Syriæ, ſub qua & Iudęa cenſebatur, vt nonniſi puberes adſcriberentur in tabulis cenſuum, & qui nõ illam attigiſſent ætatem, haberentur immunes, prout & Iuriſconſultus [l] de his agens teſtatur. Sed (vt iam nonnihil intermiſſa repetamus) quod diximus de ſcriptionem per Quirinum factam fuiſſe luſtralem, & quolibet quinquenio repeti ſolitam, ſic accipiendum eẽ proponimus, vt luſtralis cenſus quolibet quinquennio agi ſolitus, Auguſti illo edicto, cuius meminit Euangeliſta, auctus fuerit, magnumque acceperit incrementum. Sæpe namque cenſus deſcriptionis mutatam eſſe formam qui Liuium & Dionyſium legerit, facile intelliget. Porro perſeueraſſe in futurum luſtralis cenſus exactionem vſque ad Veſpaſiani Imp. tempora, Cenſorinus [m] fidem facit: ſed Tertullianus[n] in libro de Pallio, ſuis adhuc temporibus cenſus ſcribi ſolitos teſtatur, cum ait: Deo tot Auguſtis in vnum fauente, quot cenſus tranſcripti, quot populi propaginati?] Caſſiodorus [o] de orbis deſcriptione ab Auguſti edicto imperata eam affert cauſam, quod cum ob bella ciuilia immenſis vniuerſus Orbis afflictatus cladibus eſſet, ipſaque rerum dominia haberentur incerta atque confuſa; his proſpicere curans Auguſtus, Romanum orbem agris diuiſit, cenſumque deſcribi voluit, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda.] hęc ibi. Illa adhuc affertur cauſa, quam Suidas [p] ſic ſcribit; Cęſar Auguſtus monarcha viros viginti probatiſſimę vitæ delectos in oẽs prouincias miſit, per quos & homines & opes deſcripſit, edixitque vt iuſtam inde in ærarium partem inferrent. Hæc deſcriptio prima facta eſt, cũ hi, qui eum anteceſſerunt, quid non poſſeſſoribus eriperent? vt locupletibus publico eſſent criminí diuitię.] D E

i Notat Sigi. ex Liuio, Cic. & aliis. lib 1. c. 14. de iur. antiq. Rom.
k l. in orbe. ff. de ſtat hom.
l l. forma. ff. de cenſibus.
Qualis cenſus ſub quo Chriſtus deſcriptus.
m Cenſ. de die nat. ca. 15.
n Tertul. de pal. c. 2.
o Caſſiod. Var. lib. 3. epiſt. 52.
Cenſus Auguſti ratio.
p Suid. hiſ. verb. ἀπογραφή

XCIIII. Quod vero ad numerum cenſorum ſpectat, idem inferius cum de Auguſto agit, hęc ait: Huic cum viſum eſſet numerare omnes Romani Imperij incolas, vt ſciret quanta eſſet multitudo; reſperit myriades quatuor centum decem mille, & tredecim viros.] Sed corrigendus mendoſus textus, vt dicat, quater centum. Alia inſuper redditur huius cenſus ratio, [q] quod cum auguſtus vectigalia omnia prouinciarum ſuſtuliſſet, tributa ordinaria inſtituit, alia in agros, alia in capita itaque cenſum in toto Imperij Romani orbe indixit, vt capitum fortunarumque ſummam, quæ in Imperio eſſet, cognoſceret. Verum pręter luſtralem cenſum, ob exhauſtum nimis ciuilibus bel-

q Sigon. de iur. antiq. Ital. libr. 1. cap. 21.
Plures cenſus exacti ab Auguſto.

A lis ęrarium, alias ſępius idem Auguſtus tributum imperauit, ac primum (vt ſcribit Dio[a]) Marcio & Sabino Coſſ. anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo decimoquinto, noua vectigalia excogitauit, eſtque ille ipſe annus quartus Triumuiratus, quo & ab Æra, numeri nota, in Hiſpanijs cœpti ſunt anni numerari. Ruſus etiam ipſo ſextum Conſule vna cum Agrippa, cenſus nomine pecuniã exegit. [b] Sub Conſulatu inſuper Poppæi Sabini & Sulpitij Camerini, inuidioſam illam de caducis hæreditatibus legem, Poppæi nomine, ferendam curauit. [c] Quid dicam de collatione vigeſimæ imperata? Quid de cenſo Senatu, quando tam ingens eſt exacta pecunia, vt multi ſponte a Senatu abierint? Quid inſuper de cenſu per Italiam exigi iuſſo? Meminit de his omnibus Dio. [d] De cenſu etiam tribus Gallijs ab eodem imperato agit Florus [e].

a Dio hiſ. Rom. lib. 48.
b Dio lib. 53. in princ.
c Tacit. lib. 3. Annal. Plin. in paneg. & alii.
d Dio li. 54. 55. & 56.

XCV.

Iam vero admirari fortaſſe aliquis poſſet, ac perinde querere. Quid eſt quod nullus Ethnicorũ hiſtoricorũ, qui res Romanorum ſunt proſecuti, de tam celebri deſcriptione ac nobiliſſimo cenſu aliquando meminerit? Ceterum haud adeo admirandum eſſe cognoſcet, qui nobiliſſimorum pręſtantiſſimorumque hiſtoricorũ monumenta, illorum præſertim temporum, quibus hæc contigerunt, excidiſſe conſideret. De Liuio ſciunt omnes: de Dione & Tacito, qui res Romanorum per
B annos ſingulos diligenti cura, ſtudioque cõſcripſerunt, quid dicam in promptu eſt: nimirum Dionis hiſtoriam a Conſulatu Antiſtii, & Balbi vſque ad Conſulatum Meſſalæ & Cinnæ, nempe per decem annorum ſpatium, quinque ante Chriſtum natum, totidem poſt, e commentariis ſublatã omnino perijſſe. Taciti vero Annales incipere ab Imperio Tiberij Cæſaris, omnes ſciunt. Suetonius, qui reſtat, ſic ſcripſit Vitas Romanorum Imperatorum, vt nullum ſibi præſcripſerit ſeruãdi temporis ordinem: quamobrem multa prætermiſiſſe, collatione facta illorum, qui in ſcribẽdo per Conſules res geſtas cuiuſque anni memoriæ commendarunt, perfacile conuinci poteſt.

e Flor. in Epito. Liu.

XCVI. *Chriſti ſub Quirino certa deſcriptio:*

Certe rem tam patentem & claram, ex ipſis Romanis archiuis, in quibus cuiuſque cenſus tabulæ aſſeruabantur, quas noſtri citare conſueuerunt, certam, teſtatam, obſignatamq; ſibi fidẽ publicam vendicaſſe, certum eſt: adeo vt non Celſi, non Porphyrii, non denique Iuliani, vel ſi qui alii Chriſtianæ fidei extiterunt acerrimi oppugnatores, negare ſint auſi, niſi tantum ceteris omnibus impudentiores, quos diximus noſtri ſeculi nouatores, qui, quod ait Iudas Apoſtolus, quęcunque ignorant, blaſphemant, quæcunque autem norunt, in his corrumpuntur.] Ecce quam libere Iuſti-
C nus [f] martyr publica defenſione Chriſtianę fidei apud Antoninum Pium, eiuſque filios Cæſares ipſumque Senatum, nec non populum Romanum agens, de deſcriptione cenſus ſub Quirino his meminit verbis. Vicus, inquit quidam eſt Bethlehem in regione Iudæorum, trigintaquinque ſtadiis Hieroſolymis diſtans: vbi natus eſt Chriſtus Ieſus: quemadmodum & ex deſcriptionibus cẽſus acti, quę ſub Quirino primo veſtro in Iudea procuratore ſunt confectę, intelligere poteſtis.] Rurſus & Tertullianus [g] de ijſdem deſcriptionis tabulis hæc contra Marcionem reiicientem Euangelium; De cenſu, inquit, Auguſti, quem teſtem fidiſſimum Dominicę natiuitatis Romana archiua cuſtodiunt.] Non tantum itaque Euãgelica veritate, ſed & publica fide Romani archiui, illis temporibus probata, obſignataque erat hiſtoria de Chriſto a Quirino in tabulis cenſus ſcripto. Meminit eiuſdem Quirini Suetonius, [h] eumque hominem fuiſſe prædiuitem teſtatur: hunc & vſque ad Tiberij Imperatoris annum ſeptimum ſuperuixiſſe, aſſerit Tacitus, [i] qui eius natales, res geſtas, ac funus compendio ſcribit.

f Iuſt. mar. orat. ad Ant. Pium.
g Tert. cont. Marc. lib. 4. ca. 7.
h Suet. in Tiberi. c. 49.
i Tacit. lib. 3. Annal.

XCVII. *Deſcriptio Geometrica Auguſti.*

His de facta ab Auguſto Orbis deſcriptione narratis pręteriiſſe nolumus aliam ab hac diuerſam, ſed quę huic haud parum conferret, ab eodem Auguſto abſolutam Orbis deſcriptionem, nẽ-
D pe geometricam: quæ nimirũ ad Romani Imperii cenſendas prouincias, loca atq; perſonas, maxime conduceret. Hanc a Iulio Cæſare inchoatam Auguſtus abſoluit; ſed quo ordine & tempore, Æthicus rem geſtam deſcribens, ſic demonſtrat. Itaque Iulius Cęſar biſſextilis rationis inuentor diuinis humaniſque rebus ſingulariter inſtructus, cum Conſulatus ſui faſces erigeret, ex Senatuſconſulto cenſuit omnem Orbem iam Romani nominis admetiri per prudẽtiſſimos viros, & omni philoſophiæ munere decoratos. Ergo a Iulio Cæſare, & M. Antonio Coſſ. Orbis terrarum metiri cœpit: id eſt, a Conſulatu ſupraſcripti, vſque ad conſulatum Auguſti tertium & * Craſſi, annis * vigintiuno, menſibus quinque, diebus nouem a Zenodoro omnis Oriens dimenſus eſt ſic, vt inferius demonſtratur. A Conſulatu item Iulii Cæſaris, & M. Antonii, uſque ad Conſulatum Auguſti, decimum, annis * vigintinouem, menſibus octo, diebus decem a Theodoro Septentrionalis pars dimenſa eſt, vt euidenter oſtenditur. a Conſulatu ſimiliter Iulii Cęſaris, vſque ad Conſulatum * Saturnini & Cinnę, a Polycleto Meridiana pars dimenſa eſt annis trigintaduobus, menſe vno, diebus decem, ſic vt definita monſtratur. At ſic omnis Orbis terrę intra annos trigintaduos a dimenſoribus peragratus eſt, & de omni eius continentia perlatum eſt ad Senatum.] hucuſque
E auctor.

* al. Coruini
* al. xx.
* al. xx.
* al. Meſſala & Quirini.

XCVIII. *Deſcriptio vniuerſalis.*

Abſoluta ſunt hæc atque perfecta ante Chriſtum natum anno decimo, ſecundum præſcriptũ annorum numerum, licet in prænotatis Coſſ. error ineſſe appareat. Ex his factum eſt, ut dimenſis, atque diſtinctis Romani Imperij prouinciarum, ciuitatum, ac locorum limitibus, facilior aditus pateret tum ad hanc de qua agimus, tum ad alias Romani Orbis per cenſum deſcriptiones faciẽdas. Meminiſſe viſus eſt [k] Plinius eiuſdem deſcriptionis, dum ſe in deſcribenda Italia ſequi profitetur eam quæ eſt ab Auguſto facta deſcriptio. Idemque dum hęc alibi [l] ait. In diuo quoque Auguſto, quem vniuerſa mortalitas in hac cenſura nuncupat] nempe eam, quam Veſpaſianus, & Titus recens egerunt, de qua idem [m] inferius meminit: ſignificare videtur, in quolibet repetito in Orbe Romano luſtris ſingulis cenſu, mentionem Auguſti fieri, quod primus omnium vniuerſum Orbem Romano ſubiectum Imperio cenſuiſſet. At de cenſibus ſatis.

k Plin. lib. 3. c. 5.
l lib. 7. ca. 45.
m lib. 7. c. 49.

LXCIX. *De anno quo natus eſt Chriſtus.*

Quibus vero conſulibus, qua Olympiade, quoto inſuper Auguſti imperii anno, ſimul & Herodis Regis, potiſſimum hæc ſit facta deſcriptio; quo etiam & natus Redemptor noſter Dominus Ieſus Chriſtus perhibeatur reliquum eſt, vt perquam ſtudioſe inueſtigemus. Hæc baſis quædam ac funda-

ac fundamentum Annalium eſto. Perſpecto etenim vero, quo Chriſtus natus eſt anno, ceteri qui A
ab eo dinumerantur, veri certique ſupputabuntur. Quod ſi quem in hoc primo anno errare conti
gerit, in ſingulis aliis errare, quiſquis fuerit, licet inuitus, cogetur, quod multis, licet non mediocri
ter eruditis, accidiſſe vidimus. Quapropter omni ſtudio ac diligentia videndum nobis eſt, vt cer-
tus annus, quo natus eſt Chriſtus firmiter teſtatus habeatur, in quo velut cardine quodam tem-
pora futura voluantur.

C. In eo itaque perueſtigando, certior ille modus eſt habitus, quo per Coſſ. & Olimpiadas, tem-
pora diſquiri conſueuerunt. Vnde in hanc in ſententiam Auguſtinus: [a] Per Olympiadas, & Cô
ſulum nomina, multa ſæpe quæruntur a nobis, & ignorantia Conſulatus, quo natus eſt Dominus,
& quo paſſus eſt, nonnullos coegit errare.] Ergo quod ad Conſules ſpectat, quibus natus eſt Ie-
ſus tres, eædemque diuerſæ reperiuntur fuiſſe antiquorum ſententię, quarum primæ auctor eſt
Epiphanius, ſecundę Caſſiodorus, tertię vero eſt Seuerus aſſertor. Teſtatur Epiphanius [b] natum
eſſe Dominum Ieſum humani generis Saluatorem Auguſto decimumtertium & Siluano Coſſ.
Caſſiodorus [c] natalē Domini, Cornelij Lentuli & Valerii Meſſalæ ſeu Meſſalini Conſulatu conſi
gnat, præcedentis ſcilicet anni Coſſ. Seuerus [d] autem neutri horum conſentiens, annum antici- B
pans, natum Chriſtum dicit Sabino & Ruffino Coſſ. Nos vero harum trium duab. extremis reie
ctis, quaſi regiam viam gradientes, mediam ſequimur.

Quibus Coſſ. natus ſit Chriſtus.

a Aug. de doct. Chriſt. li. 2. c. 28.
b Epiph. in Panar. her. 51.
c Caſſiodor. in Chron.
d Seuer. hiſtor. lib. 2.

CI. Scimus in his deſudaſſe diſertorum virorum ingenia, & eum qui inter recentiores de Faſtis
Conſularibus fuſius diſputauit, [e] eius fuiſſe ſententię, vt quod ſenſit Epiphanius, natus fuerit Do
minus Auguſto & Siluano Coſſ. In quā & nos alias pedibus ieramus. Re tamen ipſa accuratius p-
ueſtigata, Caſſiodoro potius acquieſcimus, a quo nec re vera diſſenſiſſe videtur Epiphanius, niſi
quod dum ipſe de die natalis Chriſti eſt ſecutus Ægyptios, qui ſexta Ianuarij Chriſtum natum eſ
ſe dicebant, [f] non oportuit ſub dictis Coſſ. Lentulo & Meſſalino, ſed ſub dictis ſequentis anni
Coſſ. Auguſto & Siluano, natalem Domini conſtituere. Quod ſi ipſe ęque cum Latinis &
Græcis, natum Dominum exiſtimaſſet vigeſima quinta Decembris, ſub ijſdem Coſſ. nata
lem Chriſti vtique collocaſſet: nam eius [g] ſententia eſt, vt paſſus ſit Chriſtus anno trigeſimo-
tertio per tres menſes inchoato: nec quantumlibet dicat Dominum natum quadrageſimo
ſecundo Auguſti, ab ea ſententia diſcrepare videtur, vt paulo inferius ſuo loco dicemus. Il-
lud inſuper, vt Caſſiodorum ſequamur maxime perſuadet, quod homo Romanus, littera- C
rum omni genere excultiſſimus, & in his apprime verſatus, vt qui non tantum Conſulares Fa
ſtos, ſed & de computo Paſchali libellum conſcripſit, magna adhibita conſideratione, hæc aliter
quam Romana profiteretur Eccleſia, ſub dictis Coſſ. Chriſti natalem poſuiſſe videatur. Secutus ē
Caſſiodori ſententiam Marianus Scotus, qui ante quingentos annos claruit chronographus no-
biliſſimus; eamdemque nouiſſime Cuſpinianus pariter eſt ſecutus in ſuis Caſſiodorum commen
tarijs.

e Panu. in comment. Faſt. lib. 2.
f Chryſoſ. hom. in Luc. cap. 2. in Nat. Dom. & Caſſian. coll. 10. c. 1.
g Epiph. hær. 51.

CII. Hęc igitur eſſe vera certaque ex ipſa etiam ſupputatione Olympiadū certius demōſtrabimus.
Natus eſt enim Dominus Olympiade centeſima nonageſima quarta, anno ipſius ſecundo. Id ſen
tit Euſebius, dum in Chronico deſcriptionem factam a Præſide Syriæ Quirino (quo anno, vt di-
ctū eſt, & Chriſtus eſt natus) ſub eodem anno ſecundo Olympiadis centeſimæ nonageſimæ quar-
tæ ponit: errore tamen librariorum factum eſt, vt natalis Domini, ſequenti anno, nēpe tertio eiuſ
dē Olympiadis, poſitus habeatur: cum toto cælo appareat, tam deſcriptionem a Quirino factam,
quam natalem Domini vno eodemque anno recenſenda fuiſſe. Sed hæc clariora redduntur, ſi quę
idem auctor alibi ſcripſit, [h] accuratius expendantur, cum enim dicat, annum decimumquintū D
Tiberii Imp. incidiſſe in annum quartum Olympiadis ducenteſimæ primæ, quod ēt in Chronico
profitetur, idemque affirmet [i] eum annum fuiſſe ætatis Chriſti trigeſimum, ab eo tempore ſu-
periores Olympiadas numerans, proculdubio inuenies natum Dominum dicta Olympiade cen
teſima nonageſima quarta, anno ſecundo. Nam cum ſeptem interſint plenæ Olympiades, & duo
reliqui ſint anni nuper dictę Olympiadis: ſeptenario quater reuoluto, ſuperque additis illis
duobus annis, trigeſimus Chriſti ętatis impletur annus. Cum igitur Conſules a Caſſiodoro poſi
ti, Conſulatum inijſſe reperiantur dicta Olympiade, anno ſecundo, fateri neceſſe eſt, ſub dictis
Coſſ. eodemque anno ſecundo Olympiadis, Dominum eſſe natum.

Qua Olimpiade natus ſit Chriſtus.

h Euſeb. de præparat. Euangel. lib. 10. ca. 3.
i Idem in Chrō. & libr. 1. c. 10.

CIII Quo inſuper Anno Imperii Octauiani Auguſti, Chriſtus ſit natus, cū alii ab aliis diuerſam inie
rint rationem in annis eius Imperii ſupputandis, diuerſarum etiam ſententiarum auctores fuere,
dum alii quadrageſimo ſecundo, alii vero quadrageſimo primo, rurſumque alij vigeſimo octauo
eiuſdem Octauiani Imperij anno ipſum Dominum natum eſſe dixere. Quod vero idem Euſebius
[k] Chriſti natiuitatē incidiſſe dicat in annum quadrageſimum ſecundum Auguſti Imp. conſtat cę
piſſe numerare annos Auguſti a nece Caij Iulii Cæſaris, a quo tempore deducēdo annos quadra E
ginta duos, natalis Chriſti in Olympiadem centeſimam nonageſimam quartam, & annum ipſius
ſecundum (vt diximus) incidiſſe dicendus eſt, ſed aduertendum in eo illud, quod licet Euſebius [l] eo
dem anno, quo occiſus eſt Cęſar, Octauiani ponat ingreſſum, idque anno primo Olympiadis cen
teſimę octogeſimę quartæ, tamē errore librariorū factū, vt primus Auguſti annus anno ſcdo dictæ
Olympiadis poſitus habeatur. Quotquot igitur antiqui ſcriptores Chriſtum natum anno qua-
drageſſimo ſecundo Auguſti dixerunt, a nece C. Iulij Cęſaris annos numerare cępiſſe videntur.
Reperies Ethnicos antiquiores auctores ab eo tempore annos eiuſdem Imperatoris numerare
ſolitos eſſe, & in primis Horatium [m] his verſibus.

Quoto anno Aug. Imp. Chriſtus ſit natus.

k Idem li. 1. c. 5.
l Euſebius in Chron.
m Horat. libr. 4. od. 14.

— *Nam tibi quo die*
Portus Alexandrea ſupplex,
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna luſtro proſpera tertio

Belli

A *Belli ſecundos reddidit exitus,*
Laudemq. & optatum peractis
Imperij decus arrogauit.]

CIIII. *Numerati Augusti anni a nece Caeſ.*

Cum itaque luſtro tertio Imperii ea potitũ victoria, & Alexandriam cepiſſe dicat, ipſum a ne-
ce Cæſaris annos auguſti numerare, ſatis apparet, Alexandriam enim non eodẽ anno quo actiaca
pugna eſt victus Antonius, ſed ſequenti ſexto Kal. Aprilis eſſe debellatam, notatur in Faſtis. Taci
tus etiam, ſiue alius auctor dialogi de oratoribus, nonniſi a nece Cæſaris numerat Auguſti annos
dum imperaſſe annos quinquaginta & octo teſtatur. Ioſephus[a] quoque cum dicat eũdem regnaſ-
ſe annis quinquaginta ſeptem, ſex menſibus, & amplius diebus duobus, & ipſum a morte Cęſaris
annos illius Imperij numerare cœpiſſe, certiſſimum eſt. Cum ergo vetuſtiores, & qui ceteris au
ctoritate preſtarent auctores, a nece Cęſaris Auguſti annos numerando deduxiſſent, complures
noſtrorum eamdẽ ineuntes numeri rõnẽ, more maiorum, natum dixerunt Chriſtum Dominum
anno quadrageſimo ſecundo Auguſti Imperatoris; eſt idem quoque annus Lentulo & Meſſalino
Conſulibus in Faſtis adſcriptus: fuerũt hi poſt Euſebium, Epiphanius,[b] Chryſoſtomus,[c] Oroſius
B [d] Beda[e], & alii,[f] quod & ipſa S. R. Eccleſia in ſuo Martylorogio[g] profitetur. Porro uõ ea tñ rõne
quia hæres inſtitutus a Cęſare illi ſucceſſit Octauius: ſed qm̃ ſuprema ac maxima oĩum ptãs eidẽ
ex S. C. cũ eũ armauit in Antoniũ, collata eſt, ab eo tpe inchoari viſum eſt eius Imperiũ. Habes id
egregie teſtatũ ex Bruti[h] litteris ad Ciceronẽ, dũ de ornato & aucto Octauio ſumma Imperij ptã-
te cõqueritur, dicẽs, itaq. timeo de Cõſulatu, ne Cæſar tuus altius ſe aſcẽdiſſe putet decretis tuis, q̃
inde, ſi Conſul factus ſit, deſcenſurũ.] & alia plura id genus. Quę ẽt idẽ auctor tefricat, cũ in Anto-
niũ agit vndecima Philippica, appellatq. illud Imperiũ extraordinariũ, qđ cũ duci q vicisſet, darẽt
nomẽ victorię, acclamareturq. a Militib. Imperator, ipſi Octauio fuerint hæc ante pugnã collata.

a Ioſeph. antiq. libr. 18. c. 3.
b Epiph. hær. 53.
c Chryſoſt. homi. Græce ſcripta de indict.
d Oroſ. li. 1. c. 1. & 7.
e Beda de ſex ætat.
f Alb. Flac. de diuinis offi.
g Ro. Mart. 25. Decembr.
h Apud Cicer. epiſt. ad Brut.

Qui numerarunt annos Aug. a Triũuiratu.

CV.

Rurſus vero alii reperiuntur numeraſſe Auguſti tempus ab anno ſequenti a nece Cæſaris, quo
Hircio & Panſa Conſulibus in bello deſideratis, idem Octauius conſulatum inuaſit decimoquar
to Kal. Septembris, vt Tacitus & Dio teſtantur, dum aiunt, Auguſtum illum diem habuiſſe ſupre
mum, quo primum inierat Conſulatum: Quo item anno ante quintum Kal. Decembris, cum Le-
pido & Antonio fędus iniens, Triumuiratũ inſtituit, quod ex antiquis lapidibus tabuliſq. Panui-
nius[i] teſtatum prodidit. His ita ſe habentib. cõplures qui numerarunt annos Imperii Auguſti ab
C arrepto Cõſulatu, & Triumuiratu proxime nõdũ per mẽſem initio, cũ idẽ Octauius annũ ętatis a
gerer vigeſimum, natũ dixerunt Chriſtum Dominum anno quadrageſimo primo eiuſdẽ Impera
toris Auguſti, quo Lentulus & Meſſalinus Conſules erant: porro non aliam eos inijſſe rõnẽ an-
norũ Auguſti exploratiſſimũ eſt, cũ nulla ſubeſſet cã vt a ſequenti anno, vel reliquis, annũ primũ
illius Imperii auſpicari potuiſſent. Fuerunt autẽ ex antiquis auctorib. qui natũ Dñm dixerunt an
no quadrageſimo primo Auguſti, vt Iræneus,[k] Tertullianus[l] (licet hic memoria lapſus, a morte
Cleopatrę eos deducat) Hieronymus,[m] & alii recentiores, qui oẽs ſecundum aſſertã nuper rõnem
Chriſtum natũ eſſe ſub prefatis Conſulib. Lentulo & Meſſalino nobiſcũ æq; conſentiunt. Nõ præ
termittimus, alia adhuc habita rõne annorũ Auguſti, alios dixiſſe Dñm natũ anno vigeſimo octa
uo eiuſdem Imperij, fuerunt hi Clemens[n] Alexandrinus & Euſebius,[o] qui quidẽ putarunt tot in-
tercedere annos ab Actiaca pugna vſq. ad natalẽ Dñi: nã Euſebius in Chronico debellatos ab An
guſto Antoniũ & Cleopatrã ponit Olympiade centeſima octogeſima ſeptima, anno tertio, a quo
numerare incipiens dictos annos vigintiocto, æque confirmat natum Dñm Olympiade cẽteſima
nonageſima quarta, anno ſecũdo, dictis Coſſ. Lentulo & Meſſalino, cum tamen auctore Dione &
D aliis, reperiatur contigiſſe ea victoria[p] anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo vigeſimo tertio,
quarto Nouas Septembris, Auguſto tertium & Maſſala Coſſ. dictę Olympiadis anno ſecundo.

i Panuin. com. in 2. libr. Faſt.
k Iren. adu. hæreſ. lib. 3. c. 25.
l Tertul. contr. Iud.
m Hieron. in Iſa. ca. 2. in Dan. c. 9.
n Clem. Alexã. ſtrom. li. 1.
o Euſeb. hiſt. lib. 1. c. 5.
p Dio lib. 50. & 51.
q Luc. 3.
r Conſule Cornelium Ianſen. Concord. Euang.
ſ Epiph. hær. 51.
t Corne. Ianſen. eod. libr.

Annus natalis Chriſti deductus a tempore baptiſmi.

CVI. *Aetas Chriſti cum baptizatur.*

Sic igitur dicta Caſſiodori ſententia omnium auctorum atteſtatione firmata atq. ſtabilita ha-
beatur, quæ potiſſimum Lucæ Euangeliſtę[q] teſtimonio ſolidatur, dum baptiſmũ Chriſti contigiſ
ſe narrat anno quintodecimo Imperij Tiberij Cęſaris, quãdo, inquit, ipſe Ieſus erat incipiens qua
ſi annorum triginta, &c.] Quorum verborũ cum multiplex ſenſus[r] a Patribus afferatur, quis po-
tior ſit, & quis oĩum maxime præferendus & eligendus accurate perſcrutemur, fuit Epiphanij[ſ]
ſententia, Chriſtum baptiſmi tempore ſic dictum ab Euangeliſta fuiſſe quaſi triginta an
norũ, vt exactis vigintinouẽ annis, ac menſib. decẽ, duob. menſib. minor fuerit ætate annorum tri-
ginta, hæc ille ea rõne, ꝙ baptizatũ fuiſſe Dñm exiſtimarit ad ſextum Idus Nouẽbris. Fauet huic
opinioni Cornelius Ianſenius,[t] vigilantiſſimus ſacrarum litterarum interpres. Sed cõior illa vr̃
antiquorum Patrum ſententia, aſſerentium Chriſtũ Dñm eo anno, quo eſt baptiſmate initiatus i
niiſſe annum t[r]igeſimũ, cui oẽs ſunt adſtipulati, qui Chriſtum paſſum exiſtimarũt ipſo ætatis ſuæ
anno trigeſimo, vt Tertullianus,[u] Africanus[x], Lactantius,[y] & alii, ſed primum auctorẽ ſanctum
E Ignatium conſtituunt, ꝙ ipſe ſcribens ad Trallianos, dicat Chriſtum triginta annos agentẽ bapti-
zatum eſſe a Ioanne: cui ſniæ cum nonnulli ex recẽtiorib. faueant, nouiſſime R. P. Benedictus[z] Pe-
rerius, vir ſacris literis nobiliter imbutus, & eas apprime callens, eamdem confirmauit.

u Tertul. contra Iud.
x African. apud Hier. in Daniel. cap. 9.
y Lact. li. 4. c. 10.
z Bened. Perer. com. in Daniel. lib. 11. q. 6.

Tempus Chriſti baptiſmi.

CVII.

Tertia opinio fuit aſſerentiũ Chriſtum baptizatum eſſe trigeſimo ſuę ætatis anno expleto, & tri
geſimoprimo inchoato, quaſi tunc te vera dici poſſet triginta annorum, cum illos expleſſet: non
enim dictionem illam, quaſi, numeri diminutionem ſemper importare, nec dubitatiue ſemper
poni, ſed aſſertiue pluribus diuinę Scripturæ locis demonſtrari poteſt. Huius opinionis pri-
mus aſſertor habetur Ioãnes Chryſoſtomus,[a] quẽ ſequitũ Euthymius[b]. Complures vero Græco-
rũ idẽ ſenſiſſe argũ eſt canõ ab illis ſtatutus quo hæc deſcripta hñtur[c]: Si qs triginta ętatis annos
nõ impleuerit nullo mõ presbyter ordinetũ ẽt ſi valde ſit dignus: qa & ipſe Dñs trigeſimo anno ba
ptizat' eſt, & ſic cępit docere.] innuẽtes illi nimirũ ad illud Lucæ, qđ hoc ordine Gręcę traducitur
Erat ipſe Ieſus quaſi annorũ triginta, incipiẽs.] ſicut & Origenes interpũctione diſtinguit illud, ĩ-
cipiẽs, a ſuperiorib. quaſi Lucas dicere voluerit. Ea ętate erat Dñs, cũ cępit munus ſuũ peragere.
Rurſus Beda,[d] Bernardus,[e] & alii[f] cõplures recẽtiores eãdẽ interpretationẽ ſunt ſecuti: quorũ rõ-

a Io. Chryſoſt. hom. 10. in Mat.
b Euthym. in Matth. c. 3.
c Mart. Brach. lib. can. Græc. ca. 20.
d Beda de rat. temp. c. 45.
e Ber. ſer. 1. de Epiph.
f Lirin. Luc. 3. & nouiſſ. Scal. de emend. temp. lib. 6. c. 1. prope fi.

nes non morabor ſingulas recẽſere ſed vnus mihi ſatis ſuperq. atq. oĩum inſtar ignatius erit, q cũ A
a Hier. de Scrip. eccl. ca. 16. uixerit Criſti pe, eũq. in carne viderit (vt de eo teſtatur Hieronymus[a]) quo potiſſimũ ętatis ſuę
anno Chriſtus fuerit baptizatus, ignoraſſe nõ potuit: certe fideliorem verioreq. Lucæ Euangeliſtæ
CVIII. interpretem Ignatio neminem quis iure dixerit: dum quę de Chriſto ſcripſit, ob oculos habuit.

Mirati ſumus vehementer locum illum Ignatii Epiſtolę ad Trallianos ab omnibus, qui eã quę
ſtionem fuſius diſputarunt, vitioſa translatione eſſe citatum, atq. in eum ſenſum allegatum, vt ip-
b Habetur in to mo. 1. Bibl. San. ſe affirmarit, Dominum trigeſimo ſuæ ętatis anno (vt habet vetus ac perperam facta ex Gręco in
Latinum verſio) eſſe baptizatum: ſed recens verſio eademque germana atq. ſincera ſic habet, [b] Et
S. Ignatij ſententia irrefragabilis. expletis tribus annorum decadib. vere baptizatus eſt a Ioanne.] Græce autẽ ſic: Καὶ τριῶν δεκάδων
ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου.] Aduerſus igitur tã patẽs apertũq. de ętate Chriſti Igna
tij teſtimonium, nemo vel mutire, nedum refragari iure debet, cum pręſertim S. R. Eccleſia illud
ipſum profeſſa videatur in antiquo Rituali, quod Ordinem Romanum appellant, vbi cum agitur
de Epiphania, hæc verba deſcripta habentur, Solemnitas hæc Græcis θεοφανία, ſiue ἐπιφανία nun-
cupatur, Latine aũt apparitio, ſiue oſtenſio, vel manifeſtatio interpretatur. Expletis nãq. Chriſtus
c Albin. Flaccus de offi. eccl. ca. 6. quaſi triginta annorũ curriculis, venit in Iordanẽ ad Ioannẽ, vt baptizaret̃ ab eo.] hęc Ordo Roma B
nus, quæ ẽt recitat Albinus Flaccus.[c] Quod vero hæc dictio, quaſi, non dubitatiue vel diminutiue
d Ioan. 1. ſit poſita, velut aliquid deſit de expleto triginta annorum numero, ſed potius affirmatiue, vt illud
e 1. Cor. 3. Ioannis, [d] Quaſi vnigeniti a Patre] & illud Pauli ad Corinthios[e]; In eamdem imaginem transfor-
mamur a claritate in claritatẽ tanq̃ a Spiritu Dñi] ſatis expreſſe colligitur. Nã niſi Epiphanio cõ
ſenſerim*, qui ait Chriſtũ baptizatũ eſſe ſexto Idus Septẽbris, a cuius ſnĩa Romana Eccleſia ſem
per abhorruit: nulla rõ patitur, vt Chriſtus baptizatus ſit ad finẽ anni trigeſimi, cũ conſtet de die
baptiſmi, nẽpe ſexta Ianuarii, vt antiqui patres & ipſamet Eccleſia profitentur. Itaque vel opor-
tuit ipſum baptizatũ eſſe ipſo initio anni trigeſimi, vel illo expleto, anno ſequẽti a Kalendis Ianu
rij per dies ſex inchoato, ſicq. Ordinem Romanũ eſſe intelligendũ, prudens quiſque cognoſcet.

CIX. At vero ſi ex his manifeſtum indubitatumq. reddatur (vt profecto redditur) Chriſtũ Dominũ
Probata a Romana eccleſia Chronographia. tpe ſui baptiſmi, anno decimoquinto Imperii Tiberij Cæſaris, iam expleſſe trigeſimum annũ, &
trigeſimumprimum inchoaſſe; equidem ſi ceteros Chriſti annos ad ſuũ principiũ reducas, plane
inuenies ipſum natũ ſub dictis ſæpe Lẽtulo & Meſſalino Coſſ. Olympiade, vt dictum eſt, cẽteſima
nonageſimaquarta, anno ſecundo, ſicque firmam ratamq. haberi de tempore natalis Domini nu- C
per Caſſiodori recitatam ſententiam, quam in omnibus cum Romana Eccleſia eſſe concordem,
vel ſaltem ex eo videre poſſis, dum idem auctor in ſuo Paſchali cyclo, poſt Conſulatum Baſilii vi
cies ſemel, annos Domini numerat quingentos & ſexagintaduos, qua ratione per ſingulos annos
vſque in hodiernum ſæcula numerando, ęque in omnibus conſentientem cum Romana Eccleſia
eundem numerum annorum inuenies. Quomodo vero in Faſtis Onuphrij Panuinii annus ſuper-
abundet, ſuo loco inferius facile demonſtrabimus. His igitur examinatis atque diſcuſſis breuiter
quãtum potuimus, eſto velut γνώμων totius futuri temporis fixus, atque firmatus primus Chri-
ſti annus ſub conſulatu Lentuli & Meſſalini, Olympiade Centeſima nonageſimaquarta, anno ſe-
cundo, ab Vrbe condita ſecundum Varronianam ab antiquis magis probatam atque receptam
ſupputationem, anno ſeptingenteſimo quinquageſimoprimo.

CX. Sequimur in annis Vrbis Varronẽ magis, quam alios ſecus ſupputantes, quod rerũ antiquarũ
Anni ab Vrbe condita varij. Varrone doctiorem neminem fuiſſe conſtet, teſtificatione Ciceronis & aliorum oĩum eidẽ abſq;
dubitatione aliqua primas deferentium, cum tamẽ alios aliter ſupputare annos Vrbis conſueuiſ-
ſe certo ſciamus, nec Varronem omnes eſſe ſecutos intelligamus, nam Auſonius Gallus, annũ ſui D
Conſulatus Vrbis annis conſignãs, mille centũ decẽ & octo annos interlapſos teſtatur his verſib.

Vrbis ab ęternę deductam Rege Quirino
Annorum ſeriem cum Procule accipies:
Mille annos, centumq. & bis fluxiſſe nonenos
Conſulis Auſonij nomen aduſque leges.] vel cum ait:
Annis vndecies centum, coniunge quaternos
Vndecies, vnamq. ſuper trieteride necte:
Hæc erit æterna ſeries ab origine Romæ.] Quæ quidem Auſonii ſupputatio Varroniana mi

nor eſt annis viginti. Nec arroget ſibi quiſquam ex Olympiadũ annis certum poſſe deducere
inchoatę Vrbis exordiũ. Nã quis Varrone in Olympiadũ ſupputatione peritior? nouit & calluit
ipſe eas, nec aliunde q̃ ex illis annos Vrbis creditur conſignaſſe, Sed quod nec adeo oĩno abſq. cõ
trouerſia ſtabilita inueniatur Olympias, & annus eius, quo cępta eſt Vrbs condi, idcirco non eadẽ
oĩum ea de re vna ſententia. Sed & nec a quo anno incipiendi ſint numerari Vrbis anni, an ab ex-
citatis mœniis eius, vel ante, penes antiquos vna fuit aſſertio. Hæc idcirco dixiſſe voluimus, quo E
intelligamus, haud tuto & certo poſſe Chriſti annos a conditę Vrbis tempore numerari.

CXI. Licet igitur ex dictis ſatis teſtatus annus, quo indicta deſcriptio, ac natus eſt Chriſtus, tã p Ro
Quo anno regis Herodis Chriſtus natus. manos Conſules, q̃ per Græcorũ Olympiadas habeatur: tñ ex conſuetudine ſanctorũ Propheta-
rũ, qui ex chronologia Regum Iuda conſueuerũt ſignare tpa, & nos quo potiſſimũ anno Herodis
Regis Chriſtus ſit natus, perquiremus ẽt ſi rẽ haud facilẽ, immo ſatis moleſtam aggrediamur, q̃
eruditiſſimorũ virorũ hactenus ingenia & mentes torſiſſe videmus. Nã qui ſibi Ioſephum in om-
nib. ſequendum propoſuerit, ab Euãgelica veritate (proh nefas) declinet neceſſe eſt. Et quoniã di-
cere, illũ erraſſe, nec erroris monſtrare cãm, & veritatẽ patefacere, parũ liberalis & eruditi hoĩs eſ
ſe vr̃, age in primis quæ idẽ auctor de annis Herodis Regis ſcriptis mãdauit, adducam* in mediũ.

CXIII. Collatũ Herodi regnũ Romæ ex Senatuſconſulto, Domitio Caluino & Aſinio Pollione Conſu
f Ioſeph. antiq. lib. 14 c. 26. lib. Olympiade cẽteſima octogeſimaquarta, Ioſephus[f] teſtatur, cui & Dio Caſſius[g] aſſentit. Ve-
g Dio hiſt. Roma, libr. 49. rũ Antigono Iudęorũ regnũ inuadente, Herodes nõ eſt eo potitus, niſi eo debellato, qñ Marci An
tonii ope & volũtate, p Soſiũ Syrię Pręſidẽ, reſtitut* liberas regni habenas moderatus eſt, qđ factũ

eſſe

A eſſe M. Agrippa & Caninio Gallo Cõſulib. Olympiade cẽteſima octogeſimaquinta, idẽ Ioſephus [a]affirmat, qui colligẽs Herodis regni annos, numerat ab inſtitutione facta ex S.C. vſque ad eius obitũ annos trigintaſeptẽ, a reſtõne vero per Antoniũ facta annos trigintaquatuor. Si igitur dictos annos trigintaſeptẽ Herodis regni numeres per conſules & Olympiadas ſubſequentes, proculdubio Herodem ante Redemptoris noſtri natalem ex humanis deſijſſe, certiſſimum eſt, tam ſi illos trigintaſeptem per ſequentes Cõſulatus deducas annos, quam ſi per Olympiadas: ſed tunc opus ẽ vt ab anno quarto dictæ Olympiadis, qui eſt & primus ſequẽtis cẽteſimę octogeſimęquintæ, numerare incipias, nullus enim annus Conſulatui ipſorũ cohæret. Nam ex ſupputatione Euſebij & Phlegontis, quam omnes ſequuntur, cẽteſimaoctogeſimaquarta Olympias inchoatur ſub quinto Cæſaris Conſulatu, in fine mẽſis Iunii: ipſo enim initio ęſtiualis ſolſtitii Olympiadũ annos numerari ſolitos, [b] exploratiſſimum eſt: quamobrem idẽ annus dictorũ Conſulũ ſex menſes hẽt centeſimę octogeſimæquartę Olympiadis, & totidẽ octogeſimæquintæ ſequentis. Cum vero teſtetur Ioſephus, [c]Herodẽ expreſſe annos regni ſui trigintaſeptẽ, eumdemq. obiiſſe prope Paſchale tp̃s, dicere neceſſe eſt, eum vixiſſe vſque ad dictum Conſulatum Lentuli & Meſſalini, quo natũ diximus

a Ioſeph. antiq. lib. 14. c. 28.

De annis Herodis Ioſephi ſupputatio.

b Vide Panuin. in comme. Faſt. lib. 1. de Olymp.

c Ioſeph. antiq. lib. 17. c. 10. & de bello Iud. lib. 1. cap. 21.

B Chriſtum, ipſo. n. expletur annus primus centeſimę nonageſimęquartę Olympiadis, quo circa dictũ Paſchale feſtũ eſt mortuus Herodes, & anſpicatur eiuſdẽ Olympiadis annus ſcd'us, cuius mẽſe ſexto natus eſt Dominus, vt ex his videas ſub eodem Conſulatu (ſm numerũ annorũ regni Herodis a Ioſepho ſtatutũ) circa finem menſis Martij Herodẽ obiiſſe, & poſt nouem mẽſes vigeſima quinta Decembris natalẽ Domini diem contigiſſe. Qui vero natum Chriſtum dicunt anno ſequẽti, ſub Conſulatu Auguſti & Siluani; ante annum vnum & nouem circiter menſes, quam Dominus naſceretur, Herodem vita functum eſſe dicãt, neceſſe eſt. Hi [d] vero, vt quoquo modo Ioſephũ cũ Euangeliſta concilient, erraſſe in eo Ioſephum affirmant, dum numerat ipſe trigintaſeptem illos annos regni Herodis ab inſtitutione Romæ facta ex S.C. eoſq. eſſe numerandos dicunt a Cõſulatu M. Agrippæ & Caninij Galli, quo anno occiſo Antigono, eſt potit' regni habenis pacificis, a quo tempore idem numerat tantum trigintaquatuor, ſed qua ratione, cuiuſve auctoritate id faciant, non ſatis compertum habemus.

d Pann. in Faſt. & alii eum ſecuti.

CXIIII.

Ceterũ Euſebius [e] alia rõne a Ioſepho longe diuerſa numerat Regis Herodis annos, nimirũ ab Olympiade centeſima octogeſimaſexta, anno tertio, Cyrillus Hieroſolymorũ Epiſcopus [f] anno quarto eiuſdem: Epiphanius [g] etiam, dum tradit Dominum noſtrũ natum eſſe anno trigeſimotertio Herodis Regis, Cyrillo potius conſentire videtur. Sed quam hi omnes, ſic numerando Herodis Regis annos, inierint rõnem, & quos ſectati ſint auctores, nos certe præterit. Quamobrem attentiori ſtudio, q̃ de annis Hęrodis a Ioſepho ſunt ſcripta, diſquirenda eſſe cẽſemus. Atq. in primis illud monendum putamus, eũdem auctorẽ in his quæ ſunt tp̃is, ſæpe hallucinatum eſſe, quod tum in Herodis annis, tũ in ceteris accidiſſe, ſuis locis inferius facile demonſtrabimus. Sed in pręſentiarum, quod ad annos eiuſdẽ Herodis ſpectat, cum idem auctor [h] dicat Herodẽ eo tp̃e, quo Iulius Cæſar, confecto bello Alexandrino, tradidit Antipatro eius patri Iudææ prouinciæ adminiſtrationẽ, natum annos quindecim fuiſſe, rurſuſq. affirmet [i] ipſum vixiſſe vſque ad annum ſuæ ętatis ferme ſeptuageſimũ, hac ratione numerando ceteros Herodis annos a Cõſulatu Caleni & Vatinii, quo a Cæſare tributa eſt Iudea Antipatro, quãdo Herodes agebat annum decimumquintum, ipſum vixiſſe vſque ad annum nonum ætatis Chriſti negari non poteſt. Vide quæſo, quanta ſit in eodem auctore leuitas & inconſtantia, & quot labyrinthos & inextricabiles offendere errores & in eis mergi neceſſe ſit eos, q de annis Herodis regni tã facile eidẽ Ioſepho acquieſcendũ exiſtimãt.

C

e Euſebius in Chronic.

f Cyrill. Catech. 12.

g Epiph. hæreſ. 51. & 58.

Ioſephus malus Chronographus.

h Ioſeph. antiq. lib. 14 c. 17.

i Ioſeph. antiq. lib. 7. cap. 8. & de bello Iud. lib. 1. ca. 21.

CXV.

D Reliquũ eſt igitur, vt aperiamus erroris cãm, qua ille idem auctor numerãdo toties dictos Herodis annos, deceptus eſt: Sicut. n. Sole clarius eſſe probatur, ꝙ annos ferme ſeptuaginta Herodẽ vixiſſe teſtatur, & ꝙ tempore Conſulatus Caleni & Vatinij annos erat natus quindecim: ſic econtra errore lapſus eſt, dum annorũ numerum regni eius incipit numerare a Conſulatu Domitii & Pollionis. Huius aũt erroris inde fluxit occaſio, ꝙ cum in confeſſo eſſet apud oẽs, Herodis regni annos trigintaſeptem eſſe adnumeratos, rurſumque certũ eſſet, ipſum ex Senatuſconſulto regnũ accepiſſe; factum eſt, vt ipſe ad primam inſtitutionem Romę ſub dictis Conſulibus factam verterit oculos, & ab eo tempore numerare cœperit annos regni ipſius Herodis. Ceterum tunc occupato eodem regno ab Antigono, nondum vſque ad mortem eius potitus eſt, quando (vt dictũ eſt) iuſſu opeque Antonii per Soſium Syrię Pręſidem eſt reſtitutus. Porro quoniam in bello ciuili cõtra Octauianum Auguſtum eidem M. Antonio fauit, illud demeruiſſe viſus eſt. Quamobrem cũ idẽ Auguſtus, Antonio & Cleopatra deuictis, ſumma rerũ potitus eſſet, mox idẽ ipſe Herodes ſuę culpæ conſcius, ſupplex ad veniã impetrandã, Rhodũ ad eundẽ illic agentẽ ſe contulit, depoſitoq. diademate, ac precib. fuſis ab eodẽ regnũ promeruit, qđ & decreto Senatuſconſulti fuit eidẽ ſtabilitũ.

Vnde error Ioſephi oſtendatur.

CXVI.

E Hæc omnia non ab alio, quam ab eodẽ ipſo Ioſepho, [k] qui ea pluribus ſcribit, accepimus. Facta ſunt hæc eo ipſo anno, quo idem Auguſtus nauali bello Antonium & Cleopatram debellauit, eodem Auguſto tertium, & Meſſala Coſſ. Olympiade (vt diximus) cẽteſima octogeſimaſeptima, anno ſecundo. Ab eo igitur tempore in publicis monumentis adſcriptum primũ annum Herodis regni, ac deinceps ceteros ſequentes eſſe adnumeratos, ea potiſſimum rõne conſtare videtur, quod cũ Auguſtus ex Senatuſconſulto reſcidiſſet, irritaq. reddidiſſet quæ ab Antonio in Imp. perduelle geſta eſſent, nõ licuit Herodi illos regni ſui numerare annos, quibus regnauit; poſtq̃ illud ab Antonio ſibi reſtitutũ accepit, ſed ab eo tempore quo ab Auguſto ſibi redditũ fuit, & ex Senatuſconſulto firmatũ. Quid. n. nõ in eius gratiã Herodes egiſſet, qui quicqd haberet eidẽ acceptũ ferẽs, ob id ciuitates, theatra, tẽpla (vt idẽ teſtat̃ Ioſephus) eius noĩe dedicaſſet? Hęc itaq. cũ tã aperta veritate ſubſiſtant: duplici rõne dicimus ab eo tp̃e numerandos eſſe trigintaſeptem illos regis Heredis annos, tũ vt dictũ ſeptuaginta annorũ ætatis illius tp̃s impleatur (aliter idẽ auctor ſibi cõtrarius reperitur) tũ ẽt ob nouã regni eius ab Auguſto ex Senatuſconſulto reſtõnem, tunc tam inſigniter factã.

k Ioſeph. antiq. lib. 15. c. 10.

Quando cœpti numerari anni Regni Herodis.

CXVII. *Quoto anno regni Herodis Chriſtus natus.*

Eſt igitur in numero primus annus regni Herodis ſub Auguſto tertium,& Meſſala Coſſ. Olym- A
piade centeſima octogeſimaſeptima,anno ſecundo;qua ratione dicimus,Chriſtum Dominũ Re-
demptorem noſtrum natum anno regni Herodis vigeſimonono inchoato. Ex his itaque luce eui-
dentius & clarius conſtare videtur,cum nonniſi eiuſdem auctoris auctoritate hæc affirmemus ip-
ſum Ioſephum numerando à Conſulatu Domitij & Pollionis annos trigintaſeptem Herodis Re-
gni,nouem ſaltem annis eius obitum anticipaſſe. Vnde & portẽtoſus ille manauit error,vt deſcri-
ptionem a Quirino factam tempore natalis Domini,poſt nouem annos factã eſſe deſcribat, quot
enim annis in obitu Herodis errauit,totidem in eadem deſcriptione erraſſe oportuit, eiuſmodi e-
nim naturę ſunt errores temporum,vt cum quis a recta linea ſemel exciderit,per deuia ſemper fer-
ri licet inuitus,cogatur.

CXVIII. *Quoto anno ab Origine mũdi Chriſtus natus.*

a Bened. Perer. in Daniel. lib. 11. q. 1.

Reliquũ iam illud tñ eſſet,vt dictum tempus,quo ea deſcriptio facta eſt,& natus eſt Chriſtus,
more maiorum,Hebraicis chronologijs etiã conſignemus. Scimus veterrimã hanc eſſe quęſtionẽ,
in qua ſudarint & allerint tum antiquorum tum recentiorum ingenia,nouiſſime vero Chriſtum
natum eſſe quatermilleſimo vigeſimoſecundo anno ab origine mundi noſter Pererius[a] in ſuis eru- B
ditis commentariis in Danielem adnotauit. Ceterum ob diuerſitatem exemplarium,& quod non
eamdem omnes in illis numerandis ſeruent methodum & rationem,mirũ dictu,ꝙ quot ſunt capi-
ta (vt communi fertur prouerbio) totidem de iiſdem ſcriptæ reperiantur ſñiæ. Sedere aũt arbitrũ,
& cuius ſint potiora iura diſquirere,& antiquiſſimam omnium quæſtionem lata ſententia defi-
nire,non eſt præſentis otii,nec noſtrarũ virium tñ opus. Illud tamen non omnino prætermitten-
dum vr̃,Sanctam Dei Eccleſiam antiquitus conſueuiſſe ſupputare annos ab origine mundi, non
ſecundum Hebraicã editionem,ſed ſm Septuagintaduos interpretes,eſt eius rei fides apud S. Au-
guſtinũ,[b] dũ de iiſdem interpretib. hæc ait: Porro illos in auctoritatem celebriorem ſuſcepit Eccle-
ſia,& credentes Iudeorum potius q̃ iſtos non habere qđ verum eſt.] Rurſum Iulianus epiſcopus
Toletanus,[c] falſo cognominatus Pomerius,hæc in eamdẽ ſñiam. Ergo,inquit,illa nobis & ſola ꝓ
his annis eſt obſeruanda auctoritas Septuaginta interpretũ,q̃ merito omnib. editionib. & tranſla-
tionibus antefertur,q̃ etiam hucuſque omnes doctores Eccleſiaſtici tenuerunt,& in hac præcipue
annorum ſupputatione ſecuti ſunt.] hæc ille. Adiicimus & Græci hominis inſigniter eruditi de ea
dẽ re teſtimoniũ,videlicet Anaſtaſii Sinaitæ Epiſcopi Antiocheni,[d] æqualis Magno noſtro Grego-
rio,qui ſic ait; Sciendũ eſt ꝙ aliter cõputant Hebræi,& aliter Romanæ Eccleſiæ traditio.] hęc ille. C

b Aug. de Ciuit. Dei lib. 15. c. 11.
c Iul. contr. Iud. libr. 3.
d Anaſt. Sinait. in Hexam. lib. 7.
e Cyprian. in præf. lib. de exhort. mart.

CXIX. *Variæ ſententię De mundi annis.*

Addamus & hic apte catalogũ antiquorũ,patrũ qui licet diuerſe inter ſe,ob diuerſitatẽ Gręcorũ
codicum & interpretationẽ,tñ æque oẽs ſecundum Septuaginta interpretes,annos ab origine mũ-
di,vſque ad ortũ Chriſti numerare conſueuerunt. Incipiam ab antiquiori,ab ipſo,inq̃,Theophilo
Epiſcopo Antiocheno,qui a mũdi principio,vſque ad obitum Lucij Veri,quo tempore ipſe ſedit,
intercurriſſe ait annos quinquies mille ſexcẽtos octogintaquinque. Eamdẽ iniiſſe rõnem Cypria-
nus[e] videtur,cum numerat annos ſecũdum eoſdem Septuaginta interpretes,atque hæc ait: Sex mi-
lia annorum plane complentur,ex quo hominẽ diabolus impugnat &c.] Clemens Alexandrinus[f]
ab Adam vſq; ad mortẽ Cõmodi annos numerat quinquies mille ſeptingẽtos octogintaquatuor.
Sed quid tamdiu in ſingulis immoror? Hippolytus,[g] Iulius Africanus,[h] Origenes,[i] Euſebius Pam-
phili,[k] Lactantius,[l] Epiphanius,[m] Hieronymus,[n] Philaſtrius,[o] Oroſius,[p] Auguſtinus,[q] duo Ana-
ſtaſii,Sinaita,[r] & Nicenus,[s] Nicephorus,[t] Suidas,[u] & alii recẽtiores cõplures eadẽ numeri rõne cõ-
ſignare cõſueuerunt Acta Synodica; cuius rei exemplum eſt in ſexta Synodo Oecumenica, vbi a
mundi origine vſque ad illud tempus celebrati Concilij,anni numerantur ſex mille centum nona-
gintanouem. Profitetur & Romana Eccleſia in ſuo Martyrologio,ſe annos ſupputare ſecundum D
eoſdem interpretes. Verum propter exemplarium diuerſitatem,& alias innumeras difficultates,
perdifficile eſt veritatem conſequi,dum inemendata de inemendatis ſcribuntur,vt teſtatur Hie-
ronymus:[x] Sed hoc nomine plurimum debent omnes eruditi,immo & tota Dei Eccleſia Illuſtriſ-
ſimo ac Reuerẽdiſſimo Antonio Carafæ,S.R.E. Cardinali Bibliothecario,qui multo labore ac ſtu-
dio tandem Græcã Septuagintaduorum interpretum editionem,iam pene antiquatam, in lucem
vindicauit,eãdemq. Latine redditam non minori labore emendatam,ac perpolitam edendam cu-
rauit,opus plane diuinum,ac diuinitus inſpiratum,quod a S.D.N. Sixto V. Romano Pontifice
merito comprobatum,ac magnopere laudatum,vt Eccleſiæ Catholicæ eſſet vſui,idem ſacro diplo-
mate in fronte eius affixo cunctis Fidelibus ſignificauit. Sed de his hactenus.

f Clem. Alexan. Strom. lib. 1.
g Hipp. in can. temp.
h Iul. Afric. ad Ariſt.
i Orig. in Mat. tract. 19.
k Euſebius in Chronic. & in frag. ad Marin.
l Lact. li. 7. c. 25.
m Epiph. hæreſ. 66.
n Hier. in epiſt. ad Tit. c. 1.
o Phil. hiſtor. de hæreſ. ca. 112.
p Oroſ. li. 1. ca. 1.
q Aug. De Ciu. Dei lib. 12. ca. 12.
r Anaſt. Sin. in Hexam. lib. 7.

CXX. *Quo menſe & die Chriſtus eſt Natus.*

His igitur,quæ ad annum natalis Domini pertinent ſtabilitis,ſupereſt,vt de menſe ac die, qui-
bus natus eſt,narrationem inſtituentes,in primis,quæ de ea re ab hęreticis vel aliis perperam ſcri-
pta ſunt refellentes,tandem veritatem ipſam,Patrum auctoritate teſtatam,& Catholicæ Eccleſię
longo vſu receptam atque probatam in medium adducamus. Sunt (inquit Clemens[y] Alexandri-
nus) qui curioſius natali Domini non ſolum annum,ſed etiam diem addunt,quem quidem dicũt E
decimooctauo anno Auguſti vigeſimaquinta menſis Pacon eſſe natum,ea eſt apud Latinos deci-
maquinta menſis Maij.] Rurſus etiã quidã,inquit,tradunt eum natum eſſe vigeſimaquarta,vel vi-
geſimaquinta menſis Pharmuthi,hoc eſt,vigeſima vel vigeſimaprima Aprilis.] Porro hæc hæreti-
ci phanatice,nulla vel ſaltem veriſimili ratione,vel auctoritate nixi,ſed ſicut & alia deliramenta,
ex proprij animi ſententia,perciti furore protulere. Fuit de eadem re Ægyptiorum,eorumdemq.
Orthodoxorum opinio,vt exiſtimarent Chriſtum Dominum natum vndecima menſis Tybi,quę
eſt apud Latinos ſexta dies Ianuarii,qua Epiphaniam Domini Eccleſia celebrare conſueuit,[z] cũ
illi vtrumque myſterium eodem die peractum volunt,nimirum Chriſtũ natum,ac ẽt baptizatũ,
ſed & eadem die illud inſigne miraculum,vinum ex aqua factum eſſe,Epiphanius[a] auctor eſt, li-
cet ipſe baptiſmum ad aliud tempus referat,at de eo pluribus ſuo loco. Quod autem ad dictam
de natali die ſententiam pertinet,idem Epiphanius[b] eamdem conſtanter affirmat,ſed Hierony-
mus[c] refellit.

ſ Anaſt. Nicæn. lib. quæſt. q. 91.
t Nicephorus in Chroni.
u Suid. in hiſ.
x Hier. in epiſt. ad Tit. c. 3.
y Clem. Alexan. Strom. lib. 1.
z Caſſian. colla. 10. c. 1. ex præf. Paſchal. epiſt. Theoph. Epiſco. Alex.
a Epiph. hęreſ. 51.
b Idem ibid.
c Hieron. in Ezech. ca. 1.

Ceterum

A Ceterum his omnibus de die natalis Domini reiectis aſſertionibus, tam Latinorum quã Græcorum Eccleſię pari conſenſione in eam conueniunt ſentẽtiam, vt Redemptor noſter ſit natus vigeſima quinta menſis Decembris. Nam pręter ea quę habentur apud Clementem,[a] Auguſtinus [b] ex traditione Eccleſię idem affirmat, dum ait: Ioãnes natus eſt, ſicut tradit Eccleſia, octauo Kal. Iulias, cum iam incipiunt minui dies: Dominus autem natus octauo, Kalend. Ianuarias, quando iam incipiũt dies creſcere.] & alibi:[c] octauo, inquit, Kal. Aprilis conceptus creditur, quo & paſſus, natus autem traditur octauo Kal. Ianuarias. Ab illo ergo die ad iſtum vſque cõputati ducenti ſeptuaginta & ſex dies reperiuntur, &c.] hæc Auguſtinus, eadem & ceteri Latinorum. De Gręcis vero non alia ſentire eos, Anaſtaſius Nicænus Epiſcopus,[d] Græcorumque Menologium, & alia ipſorum antiqua monumenta fidem faciunt.

CXXI. *Certa ſententia de menſe, & die Natalis Domini.*

a Clem. conſt. li. 5. ca. 13.
b Aug. tract. in Pſalmum 132. prope fin. Oroſ. lib. 7. ca. 2.

At nec eſt prætermittendum de hebdomadis die, atque (quod maius eſt) hora, quibus natus eſt Chriſtus Dominus, dicere. Fuit nonnullorum ſententia, vt eadem die, ipſaque hora, qua primus homo creatus eſt, eadem omnino & ſecundus homo (ſic enim Chriſtum appellat Apoſtolus[e]) fuerit natus. Hinc ait Heſychius,[f] Natus eſt menſe Decembris, die ſexto, hora tertia diei.] hæc ille. B Anaſtaſius[g] Sinaita eadem die, ſed ad veſperam diei ſextæ, & Anaſtaſius Nicænus[h] eadem, ſed hora diei ſeptima. Verum quod ad diem ſpectat, die Dominico natum eſſe Dominum, in ſexta Synodo Græci profitentur, dum aiunt:[i] In eo die manna in eremo pluit, in eo naſci dignatus eſt, in eo ſtella magis refulſit, in eo de quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia hominum pauit, in eo baptiſmum in Iordane ſuſcepit, in eo ipſe pius Redemptor humani generis ſponte pro ſalute noſtra a mortuis ſurrexit.] hęc illi.

CXXII. *De die & hora Natalis Domini.*

c Aug. de Trin. lib. 4. c. 4.
d Anaſt. Nicæn. libr. quæſt. q. 92.
e 1. Cor. 15.
f Heſych. ſer. de Natal. Dom.

Quod autem pertinet ad eius diei tempus; Dominum noſtrum nocte eſſe natum, Lucas Euãgeliſta[k] non obſcure inſinuare videtur, dum de natali Chriſti locutus, mox ſubdit: Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.] Id ipſum profitentur interpretes, id etiam vetus traditio Eccleſiaſtica perſuadet, atque ſacræ noctis illius anniuerſariis functionibus docet,[l] rurſumque ea parte noctis, quę de media nocte dicta, ad ſequentem pertinet diem, Chriſtum Dominum natum multi exiſtimant, ſecundum quod prophetice[m] dictum fuerat, Dum quietum ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omni- C potens ſermo tuus exiliens e cęlo, e regalibus ſedibus venit.]

CXXIII.

g Anaſt. Sina. in Hexam. lib. 7.
h Anaſtaſ. Nic. lib. quæſt. q. 92.
i Sex. Syn. ca. 8. tom. 3. Concil.
k Luc. 2.
l Albinus Flac. de diu. offi. c. 1. & alij.

Iam reliquum eſt, vt omnia que dicta ſunt, contrahentes in vnum dicamus, Redemptorem noſtrum Dominum Ieſum Chriſtum ob ſalutem humani generis natum eſſe vigeſima quinta Decẽbris, C. Corneſio Lentulo & M. Valerio Meſſalino Coſſ. Auguſti Imperatoris ab initio triumuiratu, quadrageſimo primo, a nece Cęſaris quadrageſimo ſecundo, Herodis Regis anno vigeſimo nono inchoato, ab Vrbe condita ſeptingenteſimo quinquageſimo primo, Olympiadis centeſimæ nonageſimę quartæ anno ſecundo. Quæ autem in eius natali contigerint, iam aggredimur enarrare. His itaque de Aduentu Domini pertractatis atque diſcuſſis, ad ipſos annales Eccleſiaſticos perecenſendos commodior patefactus eſt aditus, vt iam e ſcopuloſis & confragoſis locis enauigaſſe videatur oratio: cui ad immenſum pelagus ſuperandum pandenti vela ipſa Dei genitrix, cuius diuinum puerperium ipſo ingreſſu enarrandũ occurit, diuini numinis cõciliatrix ſemper aſſiſtat.

CXXIIII.

m Sapien. 18.

ANNALES ECCLESIASTICI

I.
a Genel. 1.
Prælocutio.

CVM rerum omnium conditor & moderator Deus cælum[a] creaſſet & ter
ram, nec vlla vtriſque gratia vel pulchritudo ineſſe poſſet ſine luce; om-
niaque eſſent tenebris obuoluta, ipſaque terra inanis & vacua; opportune
conſuluit, vt primum omnium ipſis rerum principiis lucem crearet, cuius
fulgore tã quæ facta eſſent, quam ẽt q̃ eſſent facienda, velut quodã clarita
tis & gloriæ indumento circumamicta, naturali ſuo ſplendore niteſcerent.
Hæc autem cum in orbis inſtitutione ſint facta: rurſum cum tempus adue
nit, in eiuſdem reſtitutione ſunt felicius adimpleta. Cum enim vniuerſo
humano generi, peccati culpa, ſempiternæ noctis eſſet offuſſa caligo, cun-
ctaque vndique denſis tenebris obſcurata, & ſquallens horrẽſque eſſet omnium rerum facies: im
menſa ſuę bonitatis largitate proſpexit Deus, vt noua luce cuncta perfunderet, mitteretque ex ſe
genitũ, ſuęque ſubſtantiæ Filiũ, ipſum cæleſte iubar, candorem[b] lucis ęternę, lumẽ de lumine lucẽ[c]
veram, iuſtitiæ[d] Solem, nouumq; inſtitueret diem, illũ ſcilicet, de quo olim eſt prophetice dictum;
Hęc[e] dies, quam fecit Dominus.] Cuius cũ iam crepuſculum & auroram præfati ſimus, quod reli-
quum eſt, ipſum Solem orientem ſpectemus, eumdemque appoſite leui nube contectum, quo
minus aciem oculorum perſtringeret, & diſpenſationem implere poſſet, quam conſummandã ac
ceperat. Age nũc, Verbum ipſum carne velatum, Deum hominem factum, e Virgine ſanctiſſima C
natum ſpectemus, atque de ipſo, quę in primis Euangeliſta nos docuit, enarremus.

b Sab. cap. 7. & Symb. Nicæn.
c Ioan. 1.
d Apoc. 1.
e Pſal. 117.

II.
Natiuitas Domini.
f Luc. 2.
g Orig. lib. 1.
De ſpelunca Bethlehemitica.
h Euſeb. de demonſt. Euang. li. 7. c. 5.
i Epiph. libr. 1. in fin.
k Hier. epiſt. 18.
l Burchar. in deſcrip Terræ ſanctæ par. 1. ca. 7. §. 59.
m Cyprian. de operibus. Card. in nat. Chriſti.
n Athan. ſer. de natiu. Chriſti apud Lip. to. 8. Ioann. Damaſ. in carm. de nat. Chriſti.
o Habacuc ca. 3. ſecundum 72. interpr.
p Hier. Epiſt. 27.
q Greg. Nazian. orat. de Chriſti natiu.
r Greg. Nyſſ. de Chriſti generat.
ſ Paulin. ad Seu. epiſt. 11.

Cum igitur (quod ante diximus) edicto cogente, e Nazareth Galilęæ in Bethlehem Iudæ Ioſe
ph atque beatiſſima Virgo Maria, vt profiterentur, aſcendiſſent: Factum eſt, inquit[f] Lucas, cum
eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret: & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuol
uit, & reclinauit eum in pręſepio: quia non erat ei locus in diuerſorio.] hæc Euangeliſta. Quod in
Primis ad locũ ipſum, ubi Chriſtus eſt natus, pertinet: ſpelunca fuit in ſuburbiis Bethlehemiticis
poſita, de qua[g] Origenes contra Celſum ſcribens, hęc ait. Quod autem in Bethlehem ſit geni-
tus Ieſus, ſi velit aliquis poſt Michææ vaticinium & poſt Euangeliũ per Ieſu diſcipulos conſcriptã
hiſtoriam fieri alias certior, intelliget vt ſubſequẽter in Euangelio, cum eius natiuitas enarratur,
& in Bethlehem ſpeluncam oſtendi, vbi ille ſit natus; quod vtique & in illis locis percelebre eſt,
vel apud eos quidem, qui a fide ſunt alieni, fama & nomine circumfertur, eadem & in ſpelunca Ie
ſum quemdam, quem Chriſtiani adorent & demirentur, genitum eſſe.] hæc Origenes. Porro eam
dem ſpeluncam foris in agro ſuburbano poſitam fuiſſe, Euſebius[h] Pamphili monſtrat his verbis:
Hodie quoque, qui illum locum incolunt, tãquam a patribus eorum accepta memoria, his qui vi- D
ſendi gratia Bethlehem petere conſueuerunt, teſtimonium ſuum afferunt, veritatem fidei facien-
tes, agrumq. demonſtrates, vbi Virgo enixa infantem poſuit.] hæc ille. Eiuſdem ſpeluncę meminit
Iuſtinus martyr in dialogo cum Tryphone, & Epiphanius,[i] ſed ceteris omnibus S. Hieronymus,
qui illic ætatem tranſegit, locupletius ſcribit, dum ſic litteris ſuis Marcellam[k] alloquitur: Quo, in-
quit, ſermone, qua voce ſpeluncam Saluatoris exponam? & illud pręſepe, in quo infantulus vagiit,
ſilentio magis, quam infirmo ſermone honorandum eſt.] & paulo poſt: Bethlehem ecce in hoc par
uo terræ foramine cęlorum conditor natus eſt, hic inuolutus pannis, hic viſus a paſtoribus, hic de
monſtratus a ſtella, hic adoratus a Magis. Sanctior locus eſt rupe Tarpeia, quę de cęlo ſæpius ful-
minata, oſtendit quod Deo diſpliceat.] hęc ad Marcellam.

Erat Bethlehem ſupra collem in longum porrectũ ſita, in cuius extremitate, Orientem verſus,
ſub rupe quadam exiſtente tunc temporis iuxta muros ciuitatis, erat[l] ſtabulum ac præſepe Do-
mini excifum in rupe, vbi natus eſt Chriſtus. At vero qui loca illa ignorarunt, nihil de ſpelunca di
xerunt, quod putarint in alicuius ruſticæ domũculę ſtabulo Chriſtum natum. Hinc apud Cypria
num[m] hęc leguntur. Nullum arcta domus diuerſorium occultabat, nec ſecreti receſſus erãt illius E
caſulę, incruſtaturam tectum & ſoli parietis per circuitum veſtiebant.] hęc ibi. Porro de ſpelunca
non dicti tantum auctores, ſed & alij[n] teſtimonium ferunt.

III.
Bos & aſinus in Præſepe Domini.
t Cyrill. catech. 2.
u Prud. in cath. die 8. kal. Ian.
x Ioan. Damaſ. in carm de nat. Chriſti.

Adhęc (quod tacet Euangeliſta) non illic tantum fuiſſe pręſepe, ſed bouem & aſinum ad illud
alligatos (quod olim Propheta[o] cecinerat) cum Hieronymus, tum etiam complures antiquorũ
Patrum teſtantur. ille ad Euſtochium[p] de Paula ſcribens, hec ait: Inde Bethlehem ingreſſa, in ſpe
cum Saluatoris introiens, poſtquam vidit ſacrum Virginis diuerſoriũ, & ſtabulum in quo agno-
uit bos poſſeſſorem ſuũ, & aſinus pręſepe Domini ſui, vt illud impleret, quod in eodem Propheta
ſcriptum eſt, Beatus qui ſeminat ſuper aquas, vbi bos, & aſinus calcant, me audiente, iurabat, cer-
nere ſe oculis fidei infantem pannis inuolutum, vagientem in præſepe Dominum, Magos ado-
rantes, ſtellam fulgentem deſuper, matrem Virginem, nutricium ſedulum, paſtores nocte venien-
tes, vt viderent Verbum, quod factum erat, &c.] Eadem de boue & aſino Gregorius[q] Nazianze-
nus, itemque Nyſſenus,[r] Paulinus,[ſ] Cyrillus,[t] Prudentius,[u] & alii[x].

IIII.
Aqua fluxit e Petra.
y Beda de locis ſanct. c. 8.

Nec tacendum, quod tunc etiam in eodem puerperio accidiſſe fertur miraculum; nimirum,
quod in eadem ſpelunca, ad ea quę vſus quotidianus expoſcebat, e petra fluxit aqua, quę nunq̃
potuit exhauriri, ſed manſit diutius diuinę virtutis egregiũ monumentum: ſiquidem adhuc Bedę
temporibus vigebat cunctis perſpicuum tantæ rei prodigiũ: quod ipſe, a teſte qui hæc viderat ſan
ctiſſimo Epiſcopo acceptũ his verbis ſcriptis mandauit[y]. Hęc ſpelunca tota interius ſpecioſo mar

more

A more tecta,ſupra ipſum locũ,vbi Dominus natus ſpecialiter traditur,ſanctæ Marię grandẽ geſtat eccleſiam. Petra iuxta murum cauata,primum Dominici corporis lauacrum de muro miſſum ſuſcipiens,hactenus ſeruat:quæ ſi qua forte occaſione vel induſtria fuerit exhauſta,nihilominus cõtinuo dum reſpicit,ſicut ante fuerat,plena redundat.]hæc ille.

V.
Cultus Bethlehem.

Vix credi poteſt,in quanta veneratione,& cultu Chriſtiani ſemper habuerint locũ illũ:ut quantumlibet Hadrianus Imp.ad abolendam tantæ rei memoriam (quod ſcribit Paulinus [a] & alii) veneris & Adonidis templum deſuper erexiſſet, nihilominus (vt nuper ex Origene vidimus) percelebris etiam apud Gentiles eſſet tanti loci memoria. Sed reddita pace Eccleſiæ, ſpelunca illa mirifico eſt opere exornata,ipſumq.præſepe honoris cauſa tectum argẽto:de quo hæc apud Chryſoſtomum [b]: O ſi mihi videre liceret illud præſepe,in quo Dominus iacuit. Nunc nos Chriſtiani quaſi pro honore tulimus lateritiũ, & poſuimus argenteum:Sed mihi pretioſius eſt illud quod ablatum eſt:argentum autem & aurum meretur Gentilitas:Chriſtiana fides meretur illud luteũ. Non tamen condemno eos,qui honoris cauſa fecerunt;neque illos condemno,qui in templo fecerunt vaſa aurea:ſed admiror Dominum;qui creator eſt mundi,non inter aurum & argentum, ſed
B in luto naſcitur.]hæc ille,putans fortaſſe vas illud argento tectum,fuiſſe luteum,quod tamen conſtat fuiſſe ligneum:vel eumdem auctorem non de vaſe ipſo eſſe locutum,ſed de exigua lateritia illa ſtructura,quæ ipſum præſepe,Chriſti cunabula continebat,exiſtimandum. Porro Chriſti natalis nobiliſſimum monumentum ex ligno confectum nullaq.argenti vel auri cælatura contectum, poſt multa tempora inde trãslatum,Roma poſſidet,eoq.multo felicius illuſtratur, quam tugurio Romuli,quod intextum ex ſtipula,eorum [c] maiores ad multa ſæcula de induſtria conſeruarunt.

a Paulin.de Seuer.epiſt.11.
b Chryſoſtom in Luc.2.
c Dionyſ.Hal hiſt.Rom.lib. 1.

VI.
Marię virginitatis integritas.

Sed iam ad ipſum ſacroſanctum Virginis puerperium redeamus. Cum naturæ Dominus gignitur,naturæ legibus non tenetur:quæ conceperat ſine viro,parit ſine dolore; & quæ virgo ſemper fuerat ante partum, æque permanſit in partu,ac proinde eadem perſeuerauit poſt partũ vnde ipſa in Eccleſia Dei à perpetua virginitate conſecuta eſt cognomentum. Nam quantumuis Dei mater eſſet,quo excellentior nullus eſt titulus:tamen numquam nominari a maioribus conſueuit ſine ſuperaddito cognomine Virginis. In quam ſententiam hæc Epiphanius: [d] Quis vnquã,aut quo ſæculo auſus eſt proferre nomen S.Mariæ,& interrogatus,nõ ſtatim intulit Virginis vocem? Ex ipſis enim nominibus epithetis,etiam virtutis ſigna elucent:dignitates enim appellationũ ac-
C ceperunt iuſti,vnuſquiſque decenter,vt congruum fuit. Et Abraham quidem impoſitum eſt epitheton,Amicus Dei,& non diſſoluetur:Iacob vero,vt Iſrael vocetur,& non alternabitur: Apoſtolis, Boanerges,hoc eſt,filii tonitrui,& non relinquetur:& S.Mariæ vox,Virgo, & non mutabit, impolluta enim permanſit & ſancta.]hæc Epiphanius. Quæ ergo & in partu,& poſt partum virgo diuina virtute permanſit,ęque ſine dolore parturiit,nec aliquo indiguit obſtetricantis obſequio;ſed ipſa genitrix [e] & obſtetrix deuotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam,attrectat,amplectitur,iungit oſcula,porrigit mammam:totum negotium plenum gaudio,nullus dolor,nulla naturæ contumelia in puerperio.]hæc apud Cyprianum. Nihil ſane commune cum ceteris mulieribus in hoc habuit,vt,ſicut illæ,peccati pœna id expoſcente,cum dolore pareret,vel quæ partum ſequũtur, experiretur moleſtias laſſitudinis. Vnde & S.Zeno [f] Epiſcopus Veronẽſis de his agens,hęc ait: Nõ mater eius tanti partus pondere exhauſta,totis pallens iacuit reſoluta viſceribus: non filius matris aut ſuis eſt vllis ſordibus delibutus:neque enim re vera aliquid circa ſe habere poſſet immundum,qui humani generis peccata ſordes & maculas venerat mundaturus: Denique purgationes, quæ ſunt tarditate periculoſæ,nullo puerum maternorum viſcerum ſecutæ ſunt damno; nulla ad-
D hibita rudis fœtæ ſueto more fomenta:neque enim,fratres,his poterat indigere,quę accipere in vterum meruerat animarum omnium Saluatorem.]hæc ille.

d Epiph. hæreſ. 78.
Expers partus moleſtiarum Maria.
e Apud Cyprian. de oper.card.in nat.Chriſti.
f S. Zeno Epiſc. ſerm.6. de nat.

VII.
Apocrypha de obſtetrice.

Quæ autem mox ſubdit de pœna incredulæ obſtetricis,& ſoſpitate eidem reſtituta;haud dubiũ ex apocryphis eſt mutuatus;ſic enim ait: Maria incorrupta concepit,poſt conceptum virgo peperit,& poſt partum virgo permanſit. Obſtetricis incredulæ periclitantis, enixa in teſtimoniũ reperta eiuſdem eſſe virginitatis,inceditur manus;qua tacto infante,ſtatim edax illa flamma ſopitur: ſicq.illa medica feliciter curioſa,dum admirata mulierem virginem, admirata infantem Deum, ingenti gaudio exultat,quæ curatum venerat,curata receſſit.]hactenus Zeno; ſed non aliunde, vt diximus,quam ab apocryphis accepta. Refelluntur iſtæc de obſtetricis obſequio,ex his quę Athanaſius [g] ſcribit his verbis: Quæ ſine dolore aliquo mater fuit,eadem & obſtetricis munere functa eſt,cum a nulla muliere didiciſſet:non .n. permiſit quemquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum:illa per ſe eum,qui ab ipſa & pro ipſa genitus eſt,ſuſcepit, pannis inuoluit, & in præſepio reclinauit.]hæc ille.

g Athanaſ.ſerm. de nat. Chriſti apud Lip.to.8.
h Luc.2.

VIII.
Sacrę faſcię.

Porro quod ad ipſos pannos pertinet,quibus dicit Euangeliſta [h] Chriſtum a matre fuiſſe inuo-
E lutum:admirabili quadam diuina diſpenſatione factum eſt,ut ſacratiſſimæ illæ faſciæ ad tantę rei memoriam futuris temporibus ſeruarentur,in quarum honorem nobiliſſima erigeretur baſilica. & anniuerſaria feſta dies a Chriſtiano populo ageretur,prout ſignificant Patrum [i] encomia, ea die in Eccleſia dici ſolita. Sed iam reliqua proſequamur,quæ tunc temporis contigiſſe dicuntur.

i German.& Euthym.in orat.de faſciis Do. apud Lip.to.6.die 31. Aug.

IX.

Cum multa,quæ Auguſti Imperatoris tempore generi humano commoda & vtilia contigerũt, ex antiquioribus hiſtoricis ſcribat [k] Oroſius,rerum omnium auctori illa tribuens, qui eo tẽpore quo venturus eſſet in mundum,multis bonis locupletauerat Orbem:de pace poſt tot ciuilia,atque externa bella populo reſtituta,cuius cauſa templum Iani dicit ab eodem ter clauſum,agit;atque æquiſſimi Principis modeſtiam commẽdat,quod ne Dominus diceret,edicto vetuit: cumq. alia multa prodigia referat [l], vt de fonte olei ex Tranſtiberina taberna meritoria fluente ,de arcu cæleſti Solem ambiente,& ſi quæ alia id genus recenſet:complures ſunt,qui incõſulte nimis ea ipſa omnia,eadem qua Dominus natus eſt die,contigiſſe ſcripſerunt:certe hóc non dicit Oroſius. Nam quod ad prodigia pertinet:quibus Auguſti Imperii annis longe ante Chriſtum natum acci

k Oroſ.lib.6. c. 22.
l Idem lib.6.ca. 20.
Quę tribuuntur naſcenti Chriſto;

a Suet. in Aug. cap. 22.
b Dio hiſt. Rom. lib. 51.
c Dio hiſt. Rom. lib. 53.
d Dio hiſt. Rom. lib. 54. in fin.
e Dio hiſt. Rom. lib. 55.

detint, ex Dione ac ceteris antiquis hiſtoricis, ſuperius cum de ſignis, quæ aduentum Domini p A
ceſſerunt, pertractauimus, ſatis egimus. Quod vero ſpectat ad Iani fores ab eodem Imperatore [a]
ter clauſas: quam longe id ante Chriſti natalem diem acciderit, ex Dione, qui res Romanorum p
ſingulos annos deſcripſit, facile intelligemus. Primo [b] enim poſt Actiacum bellum, Auguſto qu
tum & Sexto Apuleio Coſſ. idem Imperator Iani portas clauſit: quæ iterum reſeratæ bello Canta
brico, ruſum eo feliciter confecto ſunt occluſæ [c], eodem Auguſto nonum & M. Silano Coſſ. Sed
iiſdẽ Cantabris ſæpius rebellantibus, ac Germaniæ populis tumultuantibus apertæ denuo, Ælio
Tuberone & Fabio Max. Coſſ. ab eodem [d] iuſſæ ſunt claudi: verum ne id fieret, Daci Iſtrũ tranſ-
greſſi, fuerunt impedimento. hæc ex Dione; cuius auctoritate conſtat, primo ante annos vigintiſe
ptem, ac iterum ante annos viginitres, quam Dominus naſceretur, Iani fores occluſas eſſe; demũ
ante annos decem de iiſdem claudendis fuiſſe decretum. Ad hæc quod Domini nomen oblatum
Auguſtus recuſauerit, id accidiſſe ſub Conſ. Ælii Cati, & Sentii Saturnini, ex eodem [e] Dione col
ligi poteſt; eſt is annus ſextus a Chriſto nato.

X.

Salus, concordia, & pax.

f Act. A poſt. ca. 17.
g Dio hiſt. Rom. lib. 54.
h Cic. de diuinat. lib. 2.
i Iſaiæ 9.
k Iſaiæ 11.

Porro hæc omnia & alia, diuina quadam diſpenſatione eſſe facta, omniaq. cæleſtis Regis aduen
tui inſeruiſſe, nemo ſapiens vmquam negare poterit. Quod ſi, vt Athenis fecit Apoſtolus [f], ea ip B
ſa quæ Ethnici alia occaſione peragere conſueuerunt, in noſtrarum rerum argumentũ trahere ve
limus: certe nec illud prætermittendum eſt, quod his temporibus, eodemq. ipſo anno, quo Iani por
tæ ſunt iterum clauſæ, accidit; cum idem Auguſtus collata ſibi pecunia a Senatu, populoq. Roma-
no ad imagines faciendas: nullam, inquit [g] Dio, ſibi, ſed tantũ Saluti publicæ, Concordiæq. & Pa
ci poſuit. Sane quidem non me præterit, ipſorum [h] Gentilium auctoritate conſtare, ex carmini-
bus Sibyllinis eſſe prędictum, affore Regem, a quo tantum ſperanda ſalus eſſet: hunc quidem fuiſ
ſe Chriſtum, ex ipſo nomine Saluatoris, non eſt qui neſciat. Ipſum etiam prophetico [i] ſermone
Principem pacis eſſe dictum, quis adeo rerum omnium ignarus aut ignorat, aut negat? De cuius
concordia inæſtimabili quid dicam? quam nullis maioribus, euidentioribuſq. ſignis demonſtrare,
vel melius exprimere ipſo diuino vate, quiſquam poteſt, ait enim [k] ille: Habitabit lupus cum a-
gno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo, & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus mi
nabit eos:]

XI.

De pacis templo.

l Legitur apud Lip. to. 5. & Sur. tom. 6.

At ſicut veris innitimur, & veriſimilibus non cõtradicimus: ita quæ ſunt a veritate prorſus alie
na, procul (vt inſtituimus) abiicimus atque refellimus; cuiuſmodi ſunt ea, quæ de tẽplo Pacis Ro- C
mæ collapſo ea nocte, qua natus eſt Chriſtus, a multis vt vera certaq. ſcribunt: Inuenimus hæc pri
mum narrata in homilia quadam incerti auctoris, titulo tamen Petri [l] Damiani prænotata: ſed
cum ille diem obierit annis circiter quinquaginta, antequam S. Bernardus, quem citat, ea cõſcri-
beret, facile tantus Pater falſi tituli calumnia liberatur. Sed quod magis diſplicet, complures rerũ
Eccleſiaſticarum ſcriptores non ignobiles, falſo decepti titulo, eadem tamquam vera affirmaſſe,
ſcriptis mandaſſe, vel pro concione narraſſe reperiuntur: taceo de induſtria illorum nomina, ne vi
dear in homines potius inuehi, quam aduerſus mendacia agere pro veritate. Sed antequam iſtæc
refellamus, operæpretium ducimus, ea quæ in dicta homilia incerto auctore narrantur, hic velut
ex ſcripto recitare: ſunt huiuſmodi: Tẽplum Romæ, quod vocabatur Æternum, corruit, omnibus
impenſis & Vrbis & Orbis conſummatum. Cum enim Romani in victorioſæ antiquitatis memo-
riam templum ſingulari ſchemate facere decreuiſſent, ab omni illa deorum, immo dæmoniorum
multitudine quæſierunt, vſquequo durare poſſet tam excellentis operis operoſa conſtructio. Re-
ſponſum eſt: Donec virgo pareret. Illi ad impoſſibilitatem oraculum retorquentes, Templũ Æter
num, ſolemnem illam machinam vocarunt. Nocte autem iſta, cum de virginali thalamo virgineus D
flos Mariæ egreſſus eſt, ita cecidit, & confractum eſt illud murale & columnarum opus, vt vix ap-
parerent veſtigia ruinarum.] hæc ibi. Porro omnes qui eamdem rem deſcribunt, illud quod dici-
tur templum Æternum, idem fuiſſe cum templo Pacis, æque conſentiunt.

XII.

Refellitur cõmẽtum de templo pacis.

m Suet. in Veſpaſi. cap. 9.
n Ioſeph. de bell. Iud. lib. 7. c. 24.
o Plin. li. 36. ca. 15.
p Clem. Alex. Strom. lib. 5.

Sed quomodo hæc non facillime erroris redarguuntur, cum oſtenditur templum Pacis nõdum
Chriſti tempore Romæ eſſe erectum; quod teſtimonio omnium antiquorum hiſtoricorũ conſtat,
domitis Iudæis per Titum, a Veſpaſiano Imp. fuiſſe conſtructum? Id quidem in primis Suetonius
[m] Ioſephus [n] Iudæus, Plinius [o], & alii complures, qui ſcripſerunt Vitas Imperatorum, teſtan-
tur: fuiſſe autem ante Veſpaſiani tempora Romæ tantæ molis aliquod templum Pacis, nullus vm-
quam monſtrare poterit. Nec eſt quod quis adhibendam fidem putet Clementi Alexandrino [p]
dicenti a Numa erectum eſſe templum Fidei & Pacis; nam antiquorum nullus rerum Romanarũ
tractator de templo Pacis a Numa erecto quid affirmare inuenit, & Tertullianus expreſſe in Apo
logetico profitetur nullum Romæ templum fuiſſe erectum ſub Numa: quod & alii cõfirmant ſcri
ptores per ſcholiaſten Pamelium ibi citati: aduerſus quos nec audiendus incertus auctor, qui de
templo Pacis Romæ a temporibus Romuli erecto teſtatur. Quod enim a recentiore auctore de re E
bus adeo antiquis ſine alicuius vetuſtioris auctoritate profertur, contemnitur. Sed eſto verum ſit
aliquod fanum a Numa erectum, putas ne tantæ molis fuiſſe opus, vt templum dici deberet? Ha-
bes in ſecundo Annalium tomo, teſtimonio Varronis, illa a Romanis ſolita dici templa, quæ ſum-
ptuoſiſſime eſſent extructa; adeo vt perpauca inuenirentur in Vrbe templa, cum tamẽ plurimę eſ-
ſent diis dicatæ ædes. Quin nec quod Veſtalium erat in Vrbe fanum, templum dici meruiſſe, eiuſ-
dem auctoris fide monſtratum eſt. Vbi ergo erat Romæ tempore Romuli, vel Numæ templum
Pacis, cuius nulla penitus quouis ſæculo a Gentilibus ſcriptoribus facta mentio reperitur? At cer
te templum Pacis, de quo ea prænunciata eſſe teſtantur, immenſæ fuiſſe molis opus, iidem ipſi con
firmant: nam de templo Pacis quod collapſum ſciunt, cuius & ruinæ ſpectantur, eos intellexiſſe,
quis dubitat?

XIII.

q Extat in ædibus Farneſianis, deſcripſit Ald.

Qui quod dicunt de inſcriptione Templi Æterni, fortaſſe ad illam alludunt, quæ hactenus in il-
luſtri antiquitatis monumento marmori inſculpto, Romæ legitur his verbis [q].

PACI

A
PACI AETERNAE
DOMVS
IMP. VESPASIANI
CAESARIS AVG.
LIBERORVMQ. EIVS
SACRVM
TRIB. SVC. IVNIOR

DEDIC. XV. K. DEC
L ANNIO BASSO COS
C. CAECINA PAETO

Inſcriptæ in eodem marmore leguntur ſingulæ tribus, quæ in ædificationem templi, vt iuſſum fuerat, pecuniam contulerunt. Porro (vt Hetodianus [a] eſt auctor) ſub Commodo Imp. idem téplum incendio conflagrauit: verum non penitus fuiſſe flammis abſumptum eredimus: nam (quod ait Ammianus [b] Marcellinus) Conſtantinus Imp. Romam veniens, inter cetera admiranda Vrbis ædificia, ipſum templum Pacis ſpectans, in admiratione habuit. Sed de his ſatis. Eadem ratione habenda putamus alia nonnulla id genus, quæ nullo vel incerto auctore feruntur. Iam cetera q̃ ſunt hiſtoriæ Euangelicæ proſequamur.

a Herodian. in Cõmodo Imp.
b Ammian. Mar. lib. 16.

B XIIII. Paſtores, inquit [c] Euangeliſta, erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulſit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: Ecce enim euãgelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc vobis ſignum: inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum, in præſepio. Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum eſt, vt diſceſſerunt ab eis Angeli in cælum, paſtores loquebantur ad inuicem: Tranſeamus vſq; ad Bethelehem, & videmus hoc verbum, quod factum eſt, quod fecit Dominus, & oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes, & inuenerunt Mariam, & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio. Vidẽtes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt, & de his quæ dicta erant a paſtoribus ad ipſos. Maria autem conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo. Et reuerſi ſunt paſtores glorificantes & laudantes Deum in omuib. q̃ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.] hactenus S. Lucas. Erat locus ipſe, inquit [d] Hieronymus, turris Ader, id eſt [gregis, iuxta quam Iacob pauit greges ſuos, & paſtores nocte vigilãtes audire meruerunt: Gloria in excelſis Deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ volũtatis; dumq. ſeruant oẽs, inuenerunt Agnum Dei puro & mundiſſimo vellere, quod in ariditate totius terræ cæleſti rore complutum eſt, & cuius ſanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Ægypti litus in poſtibus fugauit.] hæc Hieronymus. Eſt hæc turris gregis, de qua olim Michæas [e], dum loqueretur de admirabili aduentu Dei, hæc ait: Et tu turris gregis nebuloſa filia Sion vſque ad te veniet, & veniet poteſtas prima, regnum filiæ Hieruſalem.] De eadem egregiis illuſtrata monumentis hæc Beda [f]: Porro ad Orientem in turre Ader, id eſt gregis, mille paſſus a ciuitate Bethlehem ſegregata eſt eccleſia, trium paſtorum diuinæ natiuitatis conſciorum monumenta continens.] hæc ille: quibus ſignificari videtur, tres tantum paſtores præſepe Domini adiiſſe.

c Luc. 2.
Paſtores ad præſepe.
d Hieron. epiſt. 27.
De paſtoribus
e Mich. 4.
f Beda de locis ſanct. ca. 8.

C

XV. Præterea ſicut Chriſti Domini noſtri natali lætati ſunt Angeli, & ſacrum hymnum, cum hæc eſſent annunciata paſtoribus, cecinerunt: ita & mali dæmones perterriti atque turbati, de nato puero Hebræo, qui ſuas ipſorum vires eneruaret atque contereret, licet inuiti, reſponſa dedere: quę cũ innotuiſſent Auguſto, qui & ex Sibyllinis verſibus de eodem complura perceperat, ea quæ præfati ſumus, dum egimus de Aduẽtu Domini, debitæ religionis perſoluit obſequia. Sane quidem admiratione digna eſt in tanto homine contraria de eadem re ſententia, ac repẽtina mutatio; quippe q antea Iudæorum cultui adeo erat infenſus, vt (quod teſtatur [g] Suetonius) Caium nepotem laudauerit, quod Iudæam præteruehens, apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet. Contigit autem Caii in eam regionem aduentus (vt ex Dione [h] auctore colligimus) ſub Conſulatu C. Antiſtii Veteris & Lælii Balbi, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo quadrageſimooctauo; eſt is annus ante natũ Dominum tertius,

Chriſti Natalis ex libris ſibylinis notus.

D

g Suet. in Oct. c. 93.
h Dio hiſt. Rom. lib. 55.

XVI. Porro quantum poſthac Iudæorum religionem in pretio habuerit, Iudæisq. tum Romæ, tum ẽt vbique terrarum commorantibus fauerit; Philonem [i] hæc ipſa apud Caium Auguſtum referentem audire, pergratum erit: Ipſum, inquit, Auguſtum numquam inflatum talibus obſequiis, hinc certo colligitur, quod numquam ſuſtinuit ſe appellari Deum vel Dominum, auerſatus hãc adulationem, nec diſſimulans probari ſibi Iudæos, qui abominarentur talia. Alioquin non paſſus fuiſſet Tranſtiberim bonam Vrbis partem teneri a Iudæis, quorum plerique erant libertini; quippe qui belli iure in poteſtatem redacti, ab heris ſuis manumiſſi, fuerant permiſſi iure maiorũ viuere. Hos ſciebat habere ſuas proſeuchas, id eſt, ſynagogas, in quibus cœtus facerẽt, præſertim ſabbatis iuxta religionem patriam. Sciebat eos collectas primitiarum mittere Hieroſolymam, & certos homines, qui pro ipſis offerrent victimas. Eos tamen nec Vrbe iuſſit excedere, nec mulctauit iure ciuium: quandoquidem ne in Palæſtina quidem extinctam volebat eorum religionem & Rempubl. nec circa proſeuchas quicquam nouauit; nec cœtus, in quibus leges diſcerentur, fieri vetuit; nec ſolemnem modum primitiarum offerendarum vllo edicto ſuſtulit: ſed tam ſancte noſtra ſacra habuit, vt pene omnium eius domeſticorum dona extent in templo noſtro, in quo mandauit quotidianas mactari victimas ſuis ſumptibus Deo votas altiſſimo: quę ſacra in hodiernum peraguntur durabuntq. perpetuo, monumentum virtutum Imperatoris. Domi quoque quoties menſtruas pecunias frumentive diſtributiones populus acciperet, Iudæorum rationem haberi uoluit: quæ liberalitas ſi in ſabbatum incideret, quando noſtris nec dare licet, nec accipere, nec operis quicquã facere, præſertim quæſtus gratia; iubebantur diribitores Iudæis in poſterum reponere publicũ beneficium: quapropter omnes vbique gentes, ſuopte ingenio Iudæis parum propitiæ, verebantur

Auguſtus fauet Iudæis.
i Philo de leg. ad Caium.

E

tamen

A qui(quod dicitur)omnem voluere lapidem,ſi quo modo notam potuiſſent inurere Euangelicæ veritati,vt Celſi,Porphyrii,& Iuliani.Sed miſſis his,de ipſis Magis,quinam fuerint,primum omniũ inſtituamus orationem.

XXI. *Magi qui fuerint.*

a Iuſt. Martyr in dial. cũ Tryph.

Cum de ea re diuerſæ reperiantur ſcriptæ ſententiæ,ab antiquioribus ſumemus exordium. Iuſtinus [a] Philoſophus & Martyr de Magis his ſcribit,quod malis artibus,magiciſq.excantationibus atque præſtigiis ſibi dæmones conciliauerant:quibus cum addicti penitus eſſent, cognita per Chriſti aduentum,indicante ſtella,veritate,ab illis,ad rerum Dominum venientes,defecerint. Dixerat eadẽ ante ipſum Ignatius ad Epheſſios ſcribẽs in hæc verba,dũ agit de Magis: Hinc euanuit mundi ſapientia,præſtigiæ factæ ſunt nugæ,magia riſus,omnes ritus malitiæ aboliti, ignorantiæ caligo fugata,& tyrãnicus principatus deſtructus,cum Deus vt homo apparuit,& homo vt Deus operabatur.]hæc ille. His haud diſcrepantia Origenes [b] contra Celſum agens, ſcribit:ac quã rẽ geſtam putauit,his verbis enarrat:Si ſcrutanda fuerint quæ nato Domino de Magis & ſtella ſcribuntur,ſecus equidem Græcos ac Iudæos affabor.Nam Græcis id dixerim;Magos hoſce,quia dæmonibus aſſueuiſſent,vt quos pro eorum conſuetudine & pro arbitrio inuocarent, idcirco id agere & dęmones colere,quia nihil diuinius his aut fortius,vel carminibus, quibus hos prouocarent,

b Origen.contra Celſ.lib.1.

B potentius ducerent & faterentur.Quod ſi maioris ac veræ diuinitatis vis quædam appareat,tollẽtur mox dæmonum operationes,quippe qui nequeant obiectam diuinitatis lucem ſpectare. Iure ergo ſecundum hanc Ieſu natiuitatem cum cæleſtis exercitus multitudo(vt Lucas ſcripſit, & ipſe teneo)Deum collaudando,Gloria in excelſis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis, decantarent:dæmones ipſi attriti ſunt,& infirmiores ſunt redditi,vbi eorum deprehenſæ ſunt,& cõuictæ præſtigiæ,& actiones omnes non modo per Angelos prorſus deletæ,qui ob Ieſu natiuitatem ad terram hanc cælitus commigrarunt,ſed per Ieſu animã ipſam & diuinitatem omnino ſublatæ.

XXII. *De magis ſententia Origenis.*

Magi itaque,qui Ieſum poſtea adoratum venerunt,cum vellent,quæ ſoliti fuerant,magicis quibuſdam carminibus factitare,apparentis ſtellæ cauſam conquirentes, & non mediocrem eſſe hãc contemplati;cum in cęlo ſignum ſpectarent,quod diuina,non humana præferret;cepit cupido animum,quid illud portenderet,peruidere.Et vt nobis apparet,cum haberent & hi ex Balaam ꝓphetias,quas Moyſes ipſe,vt erat ingenio acer,cõſcripſerat,& in his de ſtella quod traditur comperiſſent:intellexerunt hominem demigraſſe ad vitam,& natum eſſe quem Prophetæ cum ſtellæ iudi-

C cio iampridem venturum denunciaſſent.Et cum hunc,vt potiorem,dæmonibus prætuliſſent, q ſoliti eſſent vanis rerum imaginibus ludificari, in Iudæam eumdem adoraturi ſe contulerunt; certiores iam redditi,eſſe Regem aliquem natum,ignari tamen quale hic eſſet imperium habiturus, & vbinam gentium naſceretur,&c.]hæc Origenes in Celſum;& alibi [c] de iiſdem rurſus in hunc modum:Si,inquit,a Moyſe prophetiæ Balaam ſacris inſertæ ſunt voluminibus, quanto magis deſcriptæ ſunt ab his qui habitabant tũc Meſopotamiam, apud quam magnificus habebat Balaam, quoſq.artis eius conſtat fuiſſe diſcipulos? Ex illo denique fertur Magorum genus & inſtitutio in partibus Orientis vigere:qui deſcripta habentes apud ſe omnia quæ prophetauerat Balaam, etiã hoc habuerunt ſcriptum quod orietur ſtella ex Iacob,& exurget homo ex Iſrael.Hæc ſcripta habebant Magi apud ſemetipſos:& ideo quando natus eſt Ieſus,agnouerunt ſtellam, & intellexerunt adimpleri prophetiam magis ipſi,quam populus Iſrael,qui ſanctorum Prophetarum audire verba contempſit.Illi ergo ex his tantum quæ Balaã ſcripta reliquerat, agnoſcentes adeſſe tempus, venerunt,& requirentes eum,ſtatim adorauerunt.]hactenus ille.

c Orig.hom.13. in Numer.

d Baſil.orat. de hum. Chriſti generat.

e Hieron.in Iſa. 19.& 47.

f Hier. in Dan. c.2.

g Clem. Alex. lib.1.ſtrom.

XXIII. *Magi Chaldęi.*

Porro his quæ diximus de excantationibus dæmonum ab iiſdem fieri ſolitis,aſſentitur Baſilius

D [d], atque adſtipulatur Hieronymus [e], & alii,qui eos fuiſſe Chaldæos, eoſdemq. ab Erythræa Sibylla de Chriſto venturo edoctos eſſe teſtantur. Inter alios q hos Magos Chaldæos fuiſſe dixerũt, Chalcidius Platonicus fuit,qui hæc habet in ſuis commentariis in Timæum Platonis:Eſt, inquit, alia ſanctior & venerabilior hiſtoria,quæ perhibet de ortu ſtellæ cuiuſdam, non morbos morteſq. denunciantis,ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanæ conuerſationis rerumq. mortalium gratiam:quam ſtellam cum nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldæorum profecto ſapientes viri,& conſideratione rerum cæleſtium ſatis exercitati,quæſiſſe dicuntur recentem Dei ortum,repertaq.illa maieſtate puerili,venerati eſſe,& vota Deo tanto conuenientia nuncupaſſe.]hæc ille.

h Io.Chryſoſt.in Matth.homil. 6.

i Cyril.in Iſa.c. 49.orat.4.lib. 4.

k Theodor.li. 5. hiſt.c.39.

l S.Leo ſerm. 1. in Epiph.

XXIIII. *Magi Perſę.*

Fuit autem ab his diuerſa complurium Patrum ea ſententia,eoſdẽ Magos fuiſſe ſapientes Perſarum,quorum ſententia eius gentis Principes cuncta facere conſueuiſſent, vt veteres tradunt hiſtorici,ac etiam teſtatur S.Hieronymus [f]. Hæc ſenſerunt Clemens [g] Alexandrinus, Ioannes Chryſoſtomus [h], Cyrillus Alexandrinus [i], Theodoretus [k], S. Leo [l] Papa,& aliis quorũ aliquos,qui dixerunt eoſdem Magos fuiſſe Reges Perſarum,erraſſe certum eſt:quandoquidem longe ante Chriſti aduẽtũ Magi regnarunt in Perſide:nã poſt mortẽ Cãbyſis,duos Magos fratres tñ

E mẽſibus ſeptẽ regnaſſe in Perſide,Herodotus [m],& alii tradiderũt. Errat tñ Ammianus [n] q Magos ſeptẽ poſt Cãbyſem regnaſſe teſtat̃. Erãt.n.Magi in Media populi,vt idẽ Herodotus tradit. Verũ Perſas a popularib.ſuis appellatos eſſe Magog & Maguſæos, teſtat̃ Suidas in verbo μαγὼν & in verbo πέρσαι: vnde iidem Perſæ Magi æque dici potuerunt. Porro Magos ab Hieſtaſpe famoſiſſimo Rege ſapientiam didiciſſe,Ammianus teſtatur; hiſq. adeo ſtuduiſſe Perſas conſtat, vt tradat Cicero de diuinatione,Regem Perſarum eſſe non potuiſſe, qui non ante Magorum diſciplinam atque ſcientiam percepiſſet.

m Herod. lib. 3. Euſeb.in chron.

n Ammian. lib. 24.

o Iuſtin. dialog. cum Tryphone.

p Tertul.lib adverſ.Iudæos, & lib. 3.contr. Marcion.

q Cypr.de oper. card.de Stella & Magis.

XXV. *Magi Arabes.*

Ceterum non e terra Chaldæorũ,nec e Perſide,ſed ex Arabia Magos veniſſe,alii complures affirmant,vt Iuſtinus Martyr [o],Tertullianus [p], Cyprianus [q], vel qui alius ille fuerit auctor,qui ſcripſit de Operibus cardinalibus,Epiphanius [r], & alii,ſecundum id quod in Pſalmo ſcriptum eſt [s]: Reges Arabum & Saba dona adducent.]quæ de Meſſia eſſe intelligenda, tam noſtri interpretes, quam etiam Rabini complures æque aſſentiunt̃;ſicut & illa quæ ſcribuntur ab Iſaia [t]:Surge illuminare Hieruſalem.] & inferius: Inundatio camelorum operiet tę, dromedarii Madian &

r Epiph. in cõp. doct.

s Pſal.71.

t Iſai.60.

dian & Epha:omnes de Saba venient aurũ & thus deferentes,& laudem Domino annunciantes.] A
a Hieron.in Iſa. c.60. Madian,inquit Hieronymus [a],& Epha,regiones ſunt trans Arabiam,omniſq.prouincia appella
tur Saba.]Huic ſententię,qđ Magi venerint ex Arabia,eum nos,vt veriori libentius adhæreamus:
perapte,quo & ipſa certior firmiorq.reddatur,harum gentiũ ſunt repetenda principia,& vnde ita
ſint denominatæ,cauſa & ratio perquirenda.Atque hoc quidem factu haud multum difficile: con
b Geneſ.25 ſtat.n.ex diuina Scriptura[b],Abrahã ex Cætura multos genuiſſe filios,& inter alios Iexã & Madiã:
ex Iexã vero ortus eſt Saba,& ex Madian Epha,& alii;quos oẽs Arabiã incoluiſſe cõſtat,atque ex
ipſorũ nominibus loca ipſa eſſe ſortita nomina,ac populos denominatos Sabæos & Madianitas,
De ſtella vaticinium. quorum(vt diximus)meminit Iſaias. Rurſus etiam Balaam,qui de ſtella prædixerat vaticinium
hoc [c]: Orietur ſtella ex Iacob]licet ipſe Meſopotamenus eſſet,Haran incolens, vt ipſe profitetur
c Num.24. dicens [d]: De Haran adduxit me Balac Rex Moabitarum]tamen in Arabia conſtat ea de oritura
d Num.23. ſtella eſſe vaticinatum. Nam Moab,cuius Rex erat Balac,qui eum mercede conduxit,erat(vt tra-
e Hier. de locis Hebraïs. & in Iſai.15. dit Gieronymus [e])ciuitas atque prouincia eius nominis in Arabia.Sicq.ſiue ſcripturam,ſiue tra
ditionem de ſtella & Rege futuro penes Arabes,quibus prenunciata fuerat,perpetua memoria vi-
guiſſe,par eſt credere:quibus admoniti,& nouæ ſtellæ viſu excitati ſimulq.directi, quęſitum Re- B
gem Iudæorum in Iudæam venerunt.

XXVI. *Ex filiis Abrahæ ex Cætura magi.*

Quod inſuper obſeruatione dignum eſt:Abraham cum ex Cætura & Agar filios genuiſſet, ne-
quaquam illos cum Iſaac heredes inſtituit:ſed ſeparans eos ab illo, plagam Orientalem illis tri-
buens,ac ſic dimittens,largitus eſt illis munera.hæc ex Scripturæ [f] ſacræ auctoritate didicimus.
f Geneſ.25. Quænam autem fuerint munera quæ Cæturæ filii acceperint,Epiphanius [g] ex Hebraicis tradi-
g Epiph.in cõp. doctrin. tionum fontibus hiſce declarat:Filiis Cæturæ dona erant,pecuniæ præſentes,aurum,argentum,ac
veſtitus:& in myſterio concluſit Abraham in peris thus,& myrrham,& aurum Regum Sodomo-
h Geneſ.14. rũ & Gomorrhæ,qñ[h]Godorlahomor & Berſa ac reliqui a Sodomis & Gomorrhis ac reliquis ac-
ceperunt,& equos deprædati ſunt,& hominum multitudinem captiuã adduxerunt, & ab vnoquo
que opulentiam pecuniarum & aliarum rerum multitudinem diripuerunt:quam reduxit Abrahã
tunc a cæde Regum:& neque auertere ea quæ iam Deo deſtinata erant, auſus fuit; ſed dedit ipſa
cum aliis donis filiis ſuis ex Cætura,veluti in traditionibus Hebræorũ reperimus.At vero in Chri
ſti aduẽtu,cũ iidem filii Abraham & diſceſſiſſent & habitaſſent in partibus Arabicis Magodię re-
gionis;Magi,qui ex ſucceſſione ſeminum illorum deſcẽderũt,eadem dona in participatione eiuſ C
dem ſpei Chriſto in Bethlehem obtulerunt,quãdo ſtellam conſpicati venerunt. Quorum donorũ
i Iſaiæ 8. manifeſtam certitudinem [i] Propheta declarat,dicens:Antequam ſciat puer vocare patrem ſuũ
& matrem ſuam,capiet vim Damaſci,& ſpolia Samariæ contra Regem Aſſyriorum. Hæc enim a
Damaſco in temporibus Abraham(velut antea dixi)a Regibus qui venerant,accepta ſunt. Quan
do ergo accepit ipſa?priuſquam noſſet vocare patrem aut matrem,quando venerũt Magi,& ape-
ruerũt peras ſuas,ſiue theſauros,veluti aliqua exemplaria habent,& obtulerunt myrrham, thus,
k Iuſt. Martyr. in dialog. cum Tryph. & aurum.]hactenus Epiphanius.In eumdem ferme ſenſum interpretatus eſt Iuſtinus [k] Martyr
dictum Iſaiæ textum,dũ agens cum Tryphone Iudæo de veritate fidei Chriſtianæ, Magos ex Ara
bia veniſſe,eoſdemq. Arabes fuiſſe dicit,itemq.Damaſcum olim in Arabia ciuitatem poſitã. hæc
l Tert.lib.3.contra Marc.c.13. ipſa etiam Tertullianus [l] ingenue fatetur:ipſa quippe Syria Damaſci,Arabia nominata [m] repe
Iuſtin. vbi ſup. & Petrus Alex. c.13. ritur.Idem Tertullianus per Regem Aſſyriorum,vſitato Scripturæ loquendi modo,Herodem eſ
ſe intelligendum,prout & idem Iuſtinus & Petrus Alexandrinus,affirmat.

XXVII. *De regina Saba.*

Ex omnibus his tam ex diuinæ Scripturæ auctoritate ac antiquorũ interpretatione, quam etiã
ex Hebræorum traditionibus enarratis,ſatis elucidatum videtur quod dicti auctores dixerũt, Ma D
gos ex illa regione Arabiæ veniſſe,quæ vergit ad Orientem(inde enim eos veniſſe Euangeliſta [n]
m Burchard.in deſcript. Terræ Sanct.par. 1.c.1. teſtatur)præſertim ex dicto illo diuinæ Scripturæ loco [o],quo dicitur,Cæturæ filios in Oriente ab
Abraham eſſe locatos.Qui inſuper Iudææ ſitum deſcripſere,eam ex Orientali parte ſpectare dixę
runt Arabiam:inter quos Tacitus [p] de his agens,hæc ait:Terra fineſq.qua ad Orientem vergũt,
n Matth.2. Arabia terminantur:a Meridie Ægyptus obiacet,ab Occaſu Phœnices & mare, Septentrionem a
o Geneſ.25. latere Syriæ longe proſpectat.]hæc ille:quod eo verius eſt,ſi hiemalis ſolſtitii ratio habeatur: ſecũ
p Tacit. hiſtor. lib.5. dum quod creditur locutus Euangeliſta,cum Chriſtus ſit natus media hieme. Ceterum quod ſpe
ctat ad Perſidem,vnde complures,veniſſe Magos aſſirmant:Ioannes [q] Chryſoſtomus eam Septẽ
q Chryſo.hom. 6.in Matth. trionem verſus poſitam affirmare videtur;quod & teſtatur S.Hieronymus [r] hæc ſcribens in eã-
r Hier.in Ezech. c.5. dem ſententiam:Operatus eſt ſalutem in medio terræ:a partibus Orientis cingitur plaga quæ ap
pellatur Aſia,a partibus Occidentis ea quæ appellatur Europa,a Meridie & Auſtro Libya & Afri
ca,a Septentrione Scythis,Armenia,& Perſide,& cũctis Ponti nationibus.]hæc Hieronymus. At
ſ Cyril.in Eſa. c.49.lib.4.or.4. vero [ſ] Cyrillus Alexandrinus,qui eoſdem Magos a Perſide veniſſe contendit, eam prouinciam
ex Oriente Iudæam ſpectare teſtatur;quod & qui Ptolemæi tabulas perlegerit,exploratum & eui E
dens eſſe cognoſcet. Verum ſi conſideretur Magorum aduentus temporis ſpatium, nempe dierũ
tredecim(vt pluribus paulo inferius demonſtrabimus)eos certe non e Perſide,vel e Chaldæa, ſed
ex Arabia Orientali veniſſe,perfacile quiſque percipere poterit.

XXVIII. *Arabia orientalis.*

Sed & conſideratione dignum eſt,quod Regina Saba,ex iiſdem & ipſa Cæturæ filiis originem
ducẽs,illam incolens regionem quæ a parte Auſtri eſt confinis Arabiæ,venit Regem Iſrael explo-
rare;cui & eadem,quæ Magi,munera attulit,nempe aurum & aromata,licet & gemmas ſuperad-
t 3.Reg.10. diderit,prout his verbis docet diuina Scriptura [t]: Regina Saba,audita fama Salomonis in nomi
ne Domini,venit tentare eum in ænigmatibus. Et ingreſſa Hieruſalem multo eum comitatu & di
uitiis,camelis portantibus aromata,& aurum infinitum nimis,& gemmas pretioſas,venit ad Re-
gem Salomonem:]Quæ,obſecro,tanta cupido tum illius,tum Magorum,qui ex iiſdem(vt dictum
eſt)progenitoribus deſcendebant, inceſſit animum de Rege,qui in Iſrael regnaret, peruestigãdo?
u Num.24. niſi quod in illis regionibus de re tanta Balaam [u] oraculo erant admoniti? At quod illa credidit

eſſe

A eſſe impletum in Salomone,qui & ipſe Chriſti venturi typum gerebat;iſti,duce ſtella,adhuc pqui
rendum putarunt Regem Iſrael,quem & feliciter inuenerunt.

XXIX.
Magi an Reges fuerint.

Cur vero iidem Magi ſint nominati,ſupereſt inueſtigare;ſimulq.an iidem ipſi Reges fuerint,p
quirere.Penes antiquos triplicis generis Magos fuiſſe, tradit [a] Euſebius: quorum primi erant
doctiſſimi atque abſtinentiſſimi,vt excepta farina & olere, nihil aliud in in cibum haberent: alii
erant ſacerdotes,vt videmus perſeueraſſe in Perſide,quorum ſacerdotes conſtat Magos eſſe appel
latos:tertii vero generis illi fuere,qui inuocationibus malorum dæmonum intendentes,vel ad cō-
mouendos animorum affectus in contraria ſtudia,vel ad futura prænoſcenda,& occulta,diuinan-
da,maleficia exercerent:cuius magiæ genus maxime proprio vocabulo malas artes dici, teſtatur
Philo [b], qui tamen veram magiam,vt ſcientiam libero homine dignam,ſummopere laudat. Por
ro tertii generis Magi Romanorum legibus,inquit Tertullianus [c], cum damnati ſint atque pro
ſcripti:cumq.magia punitur,cuius ſpecies eſt,ait,aſtrologia,*iudiciaria ſcilicet*, vtique & ſpecies in
genere dānatur.]hæc ille,qui eius generis hos fuiſſe Magos eſt opinatus,ſic dicens:Magi & Aſtro-
logi ab Oriente venerunt:ſcimus magiæ & aſtrologiæ inter ſe ſocietatē. Primi igitur ſtellarū inter
B pretes natum Chriſtum annunciarunt,primi munerarunt.]hæc Tertullians [d],qui & eoſdem Re-
ges fuiſſe aſſentiri videtur,dum ſic ait [e]:Reges Arabum & Saba dona afferent illi;nam & Magos
Reges fere habuit Oriens.]hæc ille,alludens nimirum ad Plinium [f], qui air magiam in Oriente
Regum Regibus imperaſſe:vel ad id quod ante Philo dixerat hoc modo: Non ſolum eam plebei
ſectantur,ſed etiam Reges Regum maximi,præſertim Perſici,tam curioſi harū artium,vt regna-
re non liceat,niſi cum Magis verſato familiariter.]hactenus [g] ille.

a Apud Hier. c. 9.de reg.monach.
b Philo.li.de ſpecial.legibus.
c Tertul.lib. de Idololatria.
d Tertul.lib.aduerſ.Iudæos.
e Tertul.ibid. Pamel. not. ad Tert.lib.de Idololatr.oum.52.
f Plin. oat. hiſt. lib.30.c.1.

XXX.
Magi Reges.

At quod Magi fuerint Reges,etiam Theophylactus [h] aſſerit,idemq.Fidelium pia traditio te-
net:eoſdemq.tres numero fuiſſe,ſecundum tria munerum genera,æque confirmat;quod & S. Leo
[i] in ſuis ſermonibus ſæpe teſtatur. Hos igitur fuiſſe Reges dixerimus, vſitato more diuinæ Scri-
pturæ,quæ cuiuſque oppidi dominum Regem appellare conſueuit;vt patet de quinque Regibus,
quos Abraham [k] armatis ſuis vernaculis debellauit. Nec quidem propinquioris Iudææ Arabiæ
eos fuiſſe Reges putamus;nam illi præerat Syllæus,cuius Ioſephus frequēter meminit:ſed potius
interioris partis prouinciæ illius,quæ longe lateq.ad Orientem & Meridiem ſeſe diffundit. Qđ ve
ro eoſdem Matthæus Magos appellet;in eam ſn̄iam ſumus procliuiores,vt exiſtimemus,illius ma
C giæ ſtudioſos,quæ ex rerum naturalium cognitione percipitur,extitiſſe,cui quidem noſtræ ſenten
tiæ adſtipulatus videtur Chalcidius Platonicus,dum ſuis in Timæum Platonis commentariis hęc
ait: Eſt quoque alia ſanctior & venerabilior hiſtoria(*alludit enim ad Matthæi Euangelium*) q̄ phi-
bet ortu ſtellæ cuiuſdam non morbos morteſq.denunciatas,ſed deſcenſum Dei venerabilis ad hu
manę conuerſationis rerumq.mortalium gratiam. Chaldæorum profecto ſapientes viri, & conſi-
deratione rerum cæleſtium ſatis exercitati,quæſiſſe dicuntur recentem ortum Dei; repertaq. illa
maieſtate puerili,venerati eſſe,& vota Deo tanto conuenientia nūcupaſſe.]hucuſque ille, ratus ta
men hos fuiſſe Chaldæos. Cum autem Epiphanius [l] dicat,dictos Cæturæ filios,Magorum ꝓge-
nitores habitaſſe in partibus Arabicis Magodiæ regionis:haud inepte quis dixerit, Magos non
a magica facultate,ſed ab eadem Magodia regione eſſe denominatos.

g Phil.lib.de ſpecial.legibus.
h Theophylact. in Matth. 2.
i Serm.de Epiphan.1.3.5.6.
k Geneſ.14.
l Epiph.in cōp. doct.

XXXI.
Magi quando venerunt.

De tempore autem quo Magi Bethlehem venerint,inter ſe diſſentiunt antiqui ſcriptores:quo-
rum aliqui,vt Euſebius Pamphili [m], Epiphanius [n], ac ceteri hos ſecuti,in ea fuerunt ſententia,
vt poſt biennium a Chriſto naro Magos in Bethlehem ad Chriſtum veniſſe dicerent; ea nimirum
ratione adducti,quod Herodes(vt teſtatur Euāgeliſta[o])omnes pueros occidi iuſſit a bimatu & in
D fra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis. Sicq. anno Auguſti Imp. quadrageſimoquarto
Magos Bethlehem perueniſſe aſſeruerunt. Alii vero dixerunt, decimotertio a natiuitate Domini
die Magos Bethlehem aduenisſe,verum biennio ante Chriſtum natum illis ſtellam apparuiſſe cu
ius ſentētiæ Auguſtinus [p] fuiſſe reperitur,& alii,nec alia ex cauſa,quam quod a bimatu & infra
Herodes pueros omnes necādos curauit. Sed vt ab his omnibus diſſentiamus,multa pſuadent. Di
cant,rogo, qui poſt biēniū a Chriſto nato eos aduenisſe tradunt,an id acciderit,q̄a nō ſtatim vt vi-
derunt ſtellam,ſe itineri commiſerunt? At non ea eſt cauſa:quandoquidem eos, confeſtim vt ſtel-
lam inſpexerunt eſſe profectos, Euangeliſta nō obſcure inſinuare videtur: alioquin ea mora ipſos
redidiſſet ſuſpectos poſteris nomine ignauiæ,ſi tam inſolito ſigno admoniti,adhuc annum & mul
tos menſes oſcitanter nimis iter capeſſere detrectaſſent. Si vero ſtatim vt in cælo viſa eſt ſtella,iter
arripuerunt;quidnam fuit cauſæ vt biennii tempus inſumpſerint in itinere?cum,non dico ſi e Per
ſide vel Babylone,ſed ętſi ab extremis Indiis Orientalibus profecti fuiſſent,illud licet longiſſimū
itineris ſpatium ſex menſibus eos conficere potuiſſe,quilibet æquus rerum æſtimator diiudicare
poſſit. Inſuper ſi vt dicunt,poſt biennium Magi aduenerunt:quo mō(quod refert ſanctus [q] Mat-
E thæus)eum in Bethlehem inuenerunt,quem(vt teſtatur ſanctus Lucas [r] Euangeliſta) poſt qua-
draginta dies,ſecundum Moyſi legis mandatum,tulerunt Hieruſalem,vt ſiſterent eum Domino,
hiſq. impletis officiis Ioſeph & Maria Virgo ſanctiſſima vna cum infantulo ſunt reuerſi in Ga-
lilęam,atque Nazareth habitarūt? Aliqui vero ex his qui hanc ſententiam firmare conati ſunt,nō
valentes his reſpondere,commentum excogitarunt,dicentes,iterum parentes cum puero,occaſio
ne cuiuſdam feſti,eſſe reuerſos Bethlehem. Sed quod feſtum fuerir illud,dicant obteſtor. Nam ſi
aliquod fuir ex legalibus;Hieroſolymam,& non Bethlehem eundum fuiſſet. Si vero aliquod ſpe-
ctaculum Bethlehem ederetur,abſit vt eius cauſa vel pedem extra domus limen integerrima Vir
go produxiſſe credatur. Atque hæc ſatis ſint ad hanc ſententiam refellendam.

m Euſebius in chron.
n Epiph.in Panar.lib.1.tom.1. prope fi.& tom. 2.hæreſ. 30.cōt. Ebionæos.
o Matth.2.
p Aug.ſer.7. de Epiph.de temp. 35. & in addit. ſer.de Epiph. edit. Louan.pag. 431.
q Matth.2.
r Luc.2.
ſ Chry.Hom.7. in Matth.

XXXII.
Arguitur error de mora biennij.

Quod aūt ad illos pertinet,q̄ ſtellam ante biennium apparuiſſe putarūt:etſi ſatis eſſe poſſent q̄
paulo ante de tā longo tēporis ſpatio in itinere inſumpto dicta ſunt: tn̄ q̄a & iidem vna cū illis ea
nituntur rōne,quod dicat Euangeliſta, Herodem occidi iuſſiſſe infantes oēs a bimatu & infra ſm
tempus q̄ exquiſierat a Magis:ad hæc primum inſetimus id quod Ioannes [ſ] Chryſoſtomus iiſ-

dem reſpondens ait: Qđ Herodes a biennio & infra pueros interfici iuſſit, non mireris: ſiquidē cō A
Cur a bimatu cædes iuſſa.
ueniunt in eum tyrannum pauor & furor: pro abundantia cautionis maius tempus incluſit, ne qs
vel proximæ ætatis effugeret.] hæc ille, & prudenter ſane. Quis.n. inſanientis tyranni, & metu per-
dendi regni, in proprios filios immaniter debacchantis, furorē intra terminū rōnis vel tēporis me
tā putauerit continendum? Tyrannorū eſt cuncta pauere, nec quantauis adhibita cautela atq; cu-
ſtodia poſſe reddi ſecurū. Didicit ille a Magis tempus ſtellæ; & licet ex ortu ſtellæ potuiſſet ſimul
intelligere tempus naſcentis infantis; tamen veritus ne fortaſſis antea natus eſſet quam illi ſtellā
vidiſſent, ea ſibi arte conſulendum putauit, ne vlterius quod in ea re ſuſpicaretur, reliquum eſſet:
ſicut cum nulla ſubeſſet ratio, vt qui extra Bethlehem nati eſſent, occiderentur; eo quod ex diuina
Scriptura per Princeps ſacerdotum & Scribas certior factus eſſet, quod Chriſtus in Bethlehē na-
ſceretur; tamen omnes, qui in omnibus finibus eius eſſent, necari præcepit.

XXXIII. Sed cum illud biennii ſpatium Euangeliſta referat ad ea quæ a Magis dicta eſſent Herodi, cum
ait: A bimatu & infra ſecūdum tempus quod exquiſierat a Magis] dici poſſe videtur, quod etſi He
rodes oēs pueros a bimatu & infra occidi mandauit; tamen ꝙ dr̄: Et infra ſm tempus quod exqui
ſierat a Magis] illud, Secundū tempus; non eſſe referendum ad id ꝙ dixerat, A bimatu; ſed ad illud B
potius, quod ſubdit, Et infra: ſicq. Euangeliſtam ſignificare voluiſſe, eo cædis edicto non includen-
dos eos qui geniti eſſent poſt Chriſtum natum, & ſtellam viſam a Magis, quorum nulla poſſet eſſe
ſuſpicio; atque ita voluiſſe cædendorum puerorum terminum eſſe ſecundum tempus quod
exquiſierat a Magis. Sicq. ex his, ni fallor, ſublata illa videtur de biennio & tempore a Magis ꝑ
quiſito difficultas. Eūdem locū ſic declaratū vidi poſtea a Cornelio Ianſenio Epiſcopo Gandauē-
ſi, viro qdē Theologicis facultatibus nobiliter exculto; quo nō mediocriter delectatus ſum, ne ego
noui ſenſus Euangelicæ interpretationis, quantūlibet veri atque germani, dicerer primus auctor.

Itaq; ea magis nobis probatur ſnīa, q̄ Catholicæ Eccleſiæ conſuetudine magis recepta vr̄: nēpe,
XXXIIII. Magos tunc, cū natus eſt Chriſtus, ſtatim vidiſſe ſtellā; eoſdemq. mox Iudæam verſus iter ſuſcepiſ
Aduentus magorum.
ſe, ac Iudæorū metropolim Hieroſolymā acceſſiſſe, atq; interrogaſſe de nato puero, totumq. itine
ris ſpatiū termino dierū tredecim confeciſſe, atq; Bethlehem ꝑueniſſe eodē die quo S. Dei Eccle-
ſia tantā ſolemnitatē anniuerſaria memoria celebrare cōſueuit. Qđ qdem haud mirum videri de-
bet, ſi ex Arabia Iudææ adiacente (ꝙ ſuperius demonſtrauimus) eoſdem aduenſſe dixerimus, &
a Iſai.6.
(vt p̄dixerat [a] Propheta) ad celeritatē itineris dromedariis vſos fuiſſe, quos velociores eſſe ad cur C
b Ariſtot. hiſt. ani. lib.9. & vlt.
ſum equis Nyſſæis [b], Ariſtoteles tradit. Conſtans inſuper eſt de his ſanctorum Patrum ſnīa, Ma
c Chryſoſt. in Matth.2. hom. 6. & 7.
gos Bethlehem aduenientes, in præſepe, vbi natus eſt, Chriſtum Dominū reperiſſe, id Chryſoſto-
d Aug. ſer.2. de Epiph.
mo [c], Auguſtino [d], Hieronymo [e] ſæpius, & aliis fere omnibus atteſtantibus. Vnde ſummo iu-
e Hier. epiſt.14. 17.18. & 27. Fulgentius, & alii recentiores.
re redarguuntur qui aliter ſenſerunt, ea leui rōne permoti ꝙ Matthæus nullā de p̄ſepe fecerit men
tionē, ſed dixerit [f] eos intraſſe domum, & inueniſſe puerū cū Maria matre eius: quaſi vero nō ſit di
uinæ Scripturæ ſatis frequens phraſis, locū quemlibet, ad habitandum tm̄ accommodatum, quātū
libet exiguum, domum appellare: cū & nidū auium, domum quoque nominet, vt videre eſt in Pſal
mo; Herodii domus.] vnde Euthymius [g] ſic optime: Hic, inquit, tugurium domum appellat.

Qđ ad ſtellam pertinet, q̄ iiſdem Magis apparuit: cuius generis aſtrorum fuerit, iā penes oēs an
XXXV. tiquos Patres in confeſſo eſt, nequaq̄ ex illis fuiſſe, quibus cælos videmus ornatos, nec ēt ex illis, q̄
De Stella.
ex vaporibus coagmentatis accenſæ in aere, cometæ ſunt dictæ: qđ Origenes [h], Baſilius [i], Chry
f Matth.2.
ſoſtomus [k], & alii optime intellexere. Cū aūt diuino miraculo cælitus apparuerit, naturę ſuperans
g Euthym. in Matth.2.
facultatē, cuius ſubſtantiæ fuerit, non eſt facile definire: vnde in eo conſentiunt oēs, diuinam q̄dā
h Orig. lib.1. cōtra Celſ.
fuiſſe virtutem, q̄ non aſpicientium tm̄ oculos ſui fulgoris radiis illuſtraret, ſed q̄ & mentes illorū D
diuina luce perfunderet, atque ad Chriſtū natū perquirēdū excitaret, idq. præ ceteris affirmat S.
i Baſil. de hum. Chriſt. generat.
[l] Leo his verbis: Agente ſine dubio in eorū cordibus diuina inſpiratione, vt eos tātæ viſionis my-
k Chryſoſtom. in Mat.2. hom. 6.
ſteriū non lateret, & quorū oculis oſtendebatur inſolitū, animis nō eſſet obſcurū.] id ipſum Chry-
ſoſtomus [m], Fulgentius [n], & alii. Gregorius [o] Nyſſenus exiſtimauit eſſe Angelū, q ea figura ſtel
l S. Leo ſer.4. in Epiph.
læ apparuerit. Quicqd ſit, illud exploratiſſimū eſt, ipſum Deū oīpotentē, q viſibilibus illis ſignis,
columna ignis per noctē, & nubis columna in die populū tot annis ꝑ deſertā regionē deduxit, eū-
m Chryſoſt. vbi ſupra.
dem ipſum ſtellæ ſigno Magos ad p̄ſepe ꝑduxiſſe. Certe non eius fulgoris, quo ceteras nitere vide
mus ſtellas, fuiſſe, ſed longe fulgentioris, S. Ignatius [p] ꝓximus illis tēporib. declarat his verbis, ad
n Fulgent. ſer. de Epiph.
Epheſios ſcribens: Stella fulſit ſplendore exuperans oēs quotquot ante fuerant: lux.n. illius inenar-
o Nyſſ. dialog. de anima.
rabilis erat, & ſtuporem incuſſit omnibus aſpicientibus eam rei nouitas. Omnia autem reliqua a-
p Ignat. ad Epheſ. epiſt.14.
ſtra vna cum Sole & Luna chorus fuere ſtellæ illius, ipſa vero claritate exuperabat omnes.] hæc il
le. Hinc Prudentius cecinit de ipſa dicens:

Stella qua Solis rotam
Vincit decore ac lumine, &c.] E

E quibuſdam autem apocryphis Seth nomine ſcriptis libris, multa de Magis ferantur, deq. ſtel
la quæ illis apparuit, quod formam pueri crucem geſtantis exprimeret: ſed quia hæc commēta ab
q Epiph. hæreſ. 26. & 39.
hæreticis [q] Sethianis excogitata videntur, vt inania prætermittimus.

XXXVI. Cetera autē quæ huius hiſtoriæ ſunt myſteria, ipſaq. a Magis oblata myſtica munera, qui hæc
cupit, interpretes conſulat, nos vero noſtri inſtituti limites nō excedimus. Illud tantummodo non
Feſtum Epiphaniæ.
prętereundem putamus, eiuſmodi Magorum ad Chriſtum aduentum, quod ex eo vocatio Gentiū
ad Chriſtum expreſſa fuerit, percelebri anniuerſario cultu Eccleſiam cōſueuiſſe celebrare, ac ma
gnificentiſſime colere, vt ſanctorum Patrum fere innumeræ de ea re deſcriptæ homiliæ declarāt:
adeo vt extorris prorſus a Chriſtiana religione videretur, qui tantæ eius diei celebritati non inter
r Ammian. Marcel. lib.21.
fuiſſet. Vnde de Iuliano Apoſtata Ammianus [r] ſcribit, quod licet clam dæmonibus immolaret,
tamen ne detegeretur quod erat idolorum cultor, voluit ſuam p̄ſentiam exhibere his feriis, quas
inquit, Chriſtiani celebrantes menſe Ianuario, Epiphaniæ nomine nuncupant. Eadem de Valente
Imp.

A Imp. teſtatur Gregorius [a] Nazianzenus. At iam de his.

[a] Greg. Nazian. orat. in funere Baſilii.

XXXVII. *Magorum reditus.*

Poſtquam autem Magi, vt decebat, Chriſto infanti debitum exhibuere religionis obſequiũ, in ſomnis admoniti, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam: qui tantum abeſt, vt Hieroſolymam ad Herodem redierint, vt nec in his quæ eſſe ſolent in via, publicis hoſpitarent hoſpitiis, ſed in montibus & in ſpeluncis agerent, cum poſt labores itineris, quieſcendi tempus aduenifſet. Atq; hæc quidẽ ex his quæ Cyrillus [b] fidelis hiſtoricus ſcribit in rebus geſtis S. Theodoſij cœnobiarchæ, facile poſſunt intelligi; qui dum agit de monte & ſpelunca, quam ſibi ad habitandum ſanctiſſimus vir ille delegit, hęc ait: Quædam enim fama ab alto a parentibus tradita ad nos vſque peruenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab Oriente, cum Deo, q ex ſuperna ſpecula in Occidentem huius mundi venerat, aurum, thus, & myrrham pie admodum obtuliſſent; deinde ab Angelo reſponſum accepiſſent, in eamdem viam rurſus inirent, ſed per aliam prorſus redirent in ſuam regionem: hos, inquam, dicit Magos in hac ſpelunca in reditu fuiſſe diuerſatos, cũq. hic noctu dormiſſent, mane ingreſſos eſſe viam quæ ducebat in patriam. Tale quidem eſſe id quod dicitur, nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem cum ſtatuiſſent non ingredi iter B per Hieroſolymam, non eſt admodum facile, vt ii alia via ex Bethlehem domum reuerterentur: ſicut etiam nunc videmus, eos qui a Bethlehem, vel ab ea quæ eſt circumcirca regione tranſeunt, p hanc proficiſci.] hæc ille. Pergit vero Euangeliſta.

[b] Extat Cyrilli hiſtoria de vita Theodoſii apud Metaph. die 11. Ian.

XXXVIII. [c] Luc. 2. *Ieſus offertur in templo.*

Poſtquam [c] impleti ſunt dies purgationis Mariæ, ſecundum legẽ Moyſi, tulerunt illũ in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: Quia omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur, & vt darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Hieruſalẽ, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat a Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortẽ, niſi prius videret Chriſtum Domini. Et venit in ſpiritu in templum. Et cum inducerent puerum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo: & ipſe accepit eũ in vlnas ſuas, & benedixit Deũ, & dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, &c. Et erat pater & mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrẽ eius: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur: & tuam ip C ſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.] hæc Lucas. Porro hæc omnia, vt legi obſequerentur, legalia exhibuerũt officia; ꝙ & Lucas, dum ipſas citat leges, inſinuat, cum alioqui nullatenus aſtringeretur Virgo ſanctiſſima: quippe q̃ ſicut cũ concepit filiũ, nulla eſt ex parte fœdata, ſed mirifice illuſtrata; ita cum peperit, nullã virginalis clauſtri iacturam ſentiens, remanſit in oĩbus illibata, atque prorſus impolluta magis, magiſq. donis cæleſtib. aucta.

XXXIX. *Virginitas illibata.*

Non eſt igitur quod quis requirat in natura modũ, dũ qui ſupra naturam habet imperium, hæc miraculo operatur, & ſuperexcellenti quadam diuinę operatione naturæ: qui enim e mortuis exurgendo ſignaculum ſepulturæ non ſoluit, quomodo naſcẽdo virginale clauſtrum violauit? niſi quis impie dixerit, qui pepercit lapidi, non pepercifſe matri. Si quid autem contra hæc loqui viſi ſunt Tertullianus [d], Origenes [e], & Ambroſius [f]: ita accipiendæ ſunt eorum ſententiæ, vt ſic Chriſtus per ſacra virginei vteri clauſtra tranſierit, vt eadem clauſa remanſerint, ſecundum illud quod de porta Orientali [g] prophetice dictum eſt: Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non trãſibit per eam: quoniã Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq. clauſa Principi.] quod ad ſpecialem Saluatoris natiuitatem eſſe referendum, ait [h] Hieronymus, vt ſic dicatur Chriſtus aperuiſſe D clauſtra ipſius virginalis pudoris, vt tamẽ eadem iugiter clauſa permanſerint. Auguſtinus [i] nouo miraculo in re minima edito, vetus in re omnium maxima ſanctum demõſtrat, cum agit de annulo ad zonam ligato, atque ſine ipſius annuli vel zonæ fractura foras in terram elapſo. Sicut ergo ea ratione lege ſoluta erat ſanctiſſima Virgo: ita etiam (quod non ſicut ceteræ feminæ, viri ſemine conceperit, nec vt aliæ, cum dolore pepererit) omnium quæ ex peccati culpa ꝓueniunt, infirmitatis atque languoris expers omnino fuit: hinc ſibi tempus purgationis expectandum non erat; & nihilominus hæc omnia libens volenſque, vt ſacrę legi obſequeretur, ſibi implenda propoſuit.

[d] Tertul. lib. de carne Chriſt. in fine.
[e] Orig. in Luc. homil. 14.
[f] Ambr. in Luc. com. lib. 2.
[g] Ezech. 44.
[h] Contra Pelag. lib. 2.
[i] De Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

XXXX. *Ieſus a Simeone ſuſcipitur.*

Sed ad ipſum Simeonem veniamus, de quo hæc ſcriptis mandaſſe reperitur Timotheus [k] preſbyter Hieroſolymitanus: Cum, inquit, Simeon eſſet in templo, vidit quidem multas matres cum ſuis filiis templum ingredientes ad peragendum ſacrificium purificationis; in quarũ medio erat quæ portabat venerandum fœtum, & nullis ſordibus contaminatum. Iuſtus autem Simeon huc & illuc oculos circumferens, poſtquam vidit multas matres in priuato habitu humanitatis, ſolam autem Virginem infinito & diuino lumine circumdatam, ſeparauit reliquas matres, clamãs & dicens coram omnibus: Date mihi locum, vt teneam eum, qui deſideratur: vidi eum, qui me præui E dit; vnde & meus germinauit ſpiritus. Cur quæ eſtis ancillæ, cum libera & domina cõcertatis? cur infantes veſtros aræ offertis? huc conuertimini, & eos offerte huic puero, q eſt antiquior Abrahã, &c.] hæc ille; ſed, vt putamus, pia potius meditatione, quam hiſtorica aſſertione. Idem Simeon, de quo agimus, inter Prophetas annumeratur: de cuius vita & obitu [l] Epiphanius agens, hæc habet in fine: Vita functus eſt Simeon iſte quidẽ pluribus annis obſitus, bene confectus: nec tñ a ſacerdotibus poſtremum honorem cõſecutus, humatus eſt.] hęc ille. Cur aũt id acciderit, nullã affert cãm; ſed ea putat, ꝙ palã Chriſti aduentũ annuncians, in ſe ſacerdotũ ceterorum inuidiã & odiũ concitarit. Porro cõmentũ illud de Simeone, ꝙ cæcus fuerit, ſed cũ Ieſum accepit in vlnas, viſum receperit, nec dignũ quidẽ putauimus, qui Annalibus intexeretur: nã diuinæ Scripturæ aduerſari conſtat. Leuitici. n. capite vigeſimoprimo ſnĩa Domini declaratum ſcimus, ne cæcus in tẽplo Domini fungeretur munere ſacerdotis: functionẽ aũt illã ſacerdotalem fuiſſe, cum Lucas inſinuat, tum Patres ferme oẽs agnoſcunt, & Eccleſiã in ſacris imaginibus profiteri, certũ eſt. Auctor aũt eius hiſtoriæ eſt q p̃fationem habet verſionis dialogi Iaſonis cũ Papiſco, q̃ extat in calce operũ Cypriani editionis Pamelii, ex quo alii accepiſſe videntur. Sed cũ nullus antiquorum Patrum Simeonis cæcitatis re

[k] Timoth. preſb. ſerm. de proph. Simeon.
[l] Epiph. de Prophet. vit. & interit. c. 24.

periatur aſſertor:equidem eam hiſtoriam vt apocrypham eſſe reiectam,argumento eſt. A

XLI. *De Simeone.* Verum enimvero non tm̄ cum accepiſſet puerum in vlnas ſuas Simeon,illud de aduentu Chriſti palam canticum occinuit,& prophetice,quæ de illo eſſent ventura,prædixit:ſed, Et erat,inquit Lucas [a], Anna propheteſſa,filia Phanuel,de tribu Aſer:hæc proceſſerat in diebus multis,& vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua. Et hæc vidua erat vſque ad annos octogintaquatuor:q̄ non diſcedebat de templo ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens nocte,ac die. Et hęc, ipſa hora ſuperueniens,confitebatur Domino,& loquebatur de illo omnibus,qui expectabant redéptionem Iſrael.]hæc de ipſa Lucas Euangeliſta. Quomodo autem Anna numquam e templo diſceſſiſſe dicatur, vt merito eamdem S. Cyrillus [b] Hieroſolymitanus religioſiſſimam monialem appellet, conſule quæ ſuperius dicta ſunt de præſentatione Dei genitricis in templo. At quomodo Præſentationis Chriſti ſolẽnitas,q̄ & Purificationẽ,ſiue Occurſum maiores nũcupauere,ad abolenda Lupercalia,Romæ cępta ſit anniuerſaria feſta die celebrari,ſuo loco dicturi ſumus inferius.

a Luc. 2.
Anna Vidua.
b Cyril. catech. 10.

XLII. Cũ vero hęc Hieroſolymis non in angulo,ſed in templo agerent,& tã ex Simeonis cantico & ꝓphetia,q̄ etiam(vt dictum eſt)ex Annæ atteſtatione,iam ſpargerentur in vulgus, & in Herodis aures illaberentur:qui nuper de nato Rege Iudæorum ex relatione Magorum timorem conceperat; B his denuo de aduẽtu Chriſti nuncijs exacerbatus,in furorem actus,vt ſe eo metu liberaret, necem meditatur infantis. Sed tanto facinori,per Angelum Ioſeph monens,occurit Deus : tunc enim accidit,quod poſt Magorum diſceſſum contigiſſe Matthæus [c] Euangeliſta ſcribit his verbis : Cum receſſiſſent,ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph,dicens:Surge,accipe puerum , & matrem eius,& fuge in Ægyptum,& eſto ibi,vſquedum dicam tibi. Futurum eſt enim vt Herodes q̄rat puerum ad perdendũ eum. Qui conſurgens,accepit puerũ,& matrem eius nocte , & ſeceſſit in Ægyptũ,& erat ibi vſq; ad obitum Herodis:vt adimpleretur quod dictum eſt a Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocaui filium meum.]hæc Matthæus. Quæ autem Domino noſtro Ieſu Chriſto Ægyptum adeunti contigerint,ex Sozomeno [d] hęc ſcribente deſcribimus:

c Matth. 2.
Ieſus ducitur in Aegyptum.

XLIII. Memorant,inquit,arborem eſſe,quæ Perſis dicitur,Hermopoli,quod eſt oppidum Thebaidis; cuius fructus aut foliũ aut particula aliqua corticis ægrotis admota,morbos a compluribus depulerit. Nam traditum eſt,Ioſeph cum pp Herodem,aſſumptis ſecum Chriſto & Maria ſancta Deipara,fugiſſet,atque veniſſet Hermopolim,ſimul vt portæ appropinquauit,ſtatim arborẽ,licet plane maximam,aduentu Chriſti curuatam eſſe,atque ad ſolum vſque ſe inflexiſſe,& Chriſtum adoraſſe. C Atque hæc quidem de hac arbore,ſicut a multis audiui,a me commemorata ſunt. Quæ quidem,ſi quid ego iudico,vel ſignificabant iam Chriſtum in vrbe adeſſe;vel,vt eſt veriſimile, nõ mõ arborem,quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege gentilicia venerabãtur,dæmone iam qui ibi colebatur,ob Chriſtum talium rerum euerſorem,qui in eo loco comparebat, ꝑhorreſcente,ſua ſponte commotam eſſe; verum etiam omnes Ægyptiorum ſtatuas,aduentante tũ Chriſto,iuxta prophetiam Iſaiæ,concuſſas. Itaq; dæmone inde abacto , quo rei geſtæ teſtimonio eſſet,remanſit ibi,fideleſq. morbis liberauit. Atque vt Ægyptii & Palæſtini iſtarum rerum,ſic alii ſinguli aliarum,quæ apud ipſos geſtæ ſunt,teſtes locupletes exiſtunt.]hactenus Sozomenus. At vero Iſidi conſecratam fuiſſe Perſeam arborem,Plutarchus [e] ait;ea de cauſa,quod eius fructus cordis,folium linguæ ſpeciem referat.

d Sozom. hiſt. lib. 5. c. 21. & Niceph. ex ipſo lib. 10. c. 31.
Ieſu in Aegyptũ perducto miracula.
e Plutarch. in Iſide.

XLIIII. Quod pertinet ad Ægypti ſimulacra:de illis olim hæc prædixerat Iſaias [f]: Ecce Dominus aſcẽdet ſuper nubem leuem , & ingredietur Ægyptum , & commouebuntur ſimulacra Æypti a facie eius,& cor Ægypti tabeſcet in medio eius.]Euſebius [g] Pamphili de his agens,hæc ait: Hi q. prius incolebãt Ægyptum praui vitioſiq. dæmones per multa ſæcula in ſimulacris latitantes , animaſq. D Ægyptiorum omnis ſuperſtitionis errore addicentes ac ſubiicientes,cum ſenſiſſent nouam quamdam diuinamq. virtutem ad ſe acceſſiſſe,illico commoti ſunt,& fluctuationem ac perturbationem in ſemetipſis pertulerũt,corq. eorum & vis intelligẽdi intrinſecus ab ipſis cõiecta ſunt; ceſſerũtq. & fugati ſunt ab eadem virtute,quæ vi effugere eos compellebat,& ignis inſtar ineffabili quadam ratione adducebat:& tunc quidem inuiſibiliter dæmones talia paſſi ſunt, cum Saluator noſter in Ægyptum cũ viſibili corpore peruenit.]hæc Euſebius. Sed & S. Athanaſius [h] Alexandrinus Epiſcopus,non tantum commota eſſe,ſed corruiſſe ſimulacra Ægypti teſtatur his verbis: Quis iuſtorum aut Regum in Ægyptum deſcendit,& eius deſcenſu idola in Ægypto ceciderunt? Abrahã deſcendit,nihilominus tamen idololatria vbique viguit:natus eſt ibi Moyſes,æque illic hæſit religionis error.]& inferius: Ægyptiorum ſuperſtitio non quieuiſſet,niſi Dominus omnium in corpore, quaſi in nube vectus,eo deſcendiſſet,& idolorum errores compeſcuiſſet.]hæc ille.

f Iſai. 19.
g Euſeb. de demonſt. li. 6. c. 20.
Simulacra collapſa.
h Athanaſ. li. de incar. Verbi.

XLV. Origenes [i] & ipſe Ægyptius in hunc modum: Fuge in Ægyptum,propterea vt deſtruantẽ manufacta eorum,& confringantur & pereant idola ipſorum ; propterea vt dæmones turbentur , & Regum fabricæ in idolis deſtruantur,vt fiat in aduentu Domini fugitiuorum ſeruorum & malorum interitus.]hæc ille,& alia multa id genus:eadem alii complures ſanctorum Patrum:quæ quidem omnia ſic accipienda eſſe putamus,non vt cuncta quæ tunc erant in Ægypto corruerint ſimulacra,ſed de his aliqua;nõ tam in ſignum quod ille aduenisset,quam quod idololatriam eſſe t penitus euerſurus. E Demum in Vitis Patrum,quod opus Euagrii eſſe putatur,hæc ſcripta legũtur: Vidimus & alium ſanctum virum,nomine Apollonium,apud Thebaidem in finibus Hermopolis;ad q̄ ciuitatem Saluatorem cum Maria & Ioſeph de Iudææ finibus veniſſe tradunt,ſecundum prophetiam Iſaiæ. vidimus ergo ibi & templum ipſum,in quod ingreſſo Saluatore, corruiſſe omnia idola in terram,& comminuta eſſe,memorabantur.]hæc ibi. Sane quidẽ illinc fluxiſſe in Græcos fontem idololatriæ,qui Herodotum legerit in Euterpe,plane intelliget.

i Orig. homil. 3. diuerſ.

XLVI. Porro non modo Ægyptum Domini præſentia illuſtratam,ſed & ipſam ſolitudinem,per quam tranſiuit,eſſe nobilitatam tradunt:quæ tunc quodammodo ſemen benedictionis ſuſcipiens , poſtea ſuo tempore (quod idem [k] ait Propheta; Exultabit ſolitudo,& florebit quaſi lilium: germinans germinabit) tot ſanctorum monachorum , illic quaquauerſum incolentium , produxit ſacra germina.

k Iſaie 35.

A germinina. At non prætermittendum putamus nobile monumẽtũ habitationis Chriſti in Ægypto,
quod traditione piorum cognitum poſteris, ab his religionis ergo ad illa peregrinati ſunt loca, &
inter alios ab eo qui ceteris habetur [a] fidelior, ſic deſcribitur: Inter Heliopolim & Babyloniam, — a Burchar. in deſcript. Terræ S. par. 2. cap. 4.
medio ferme loco, eſt balſami hortus.]& poſt multa: Rigatur, inquit, hortus ille ex paruulo fonte,
ſed vbere: in quo fama eſt beatam Virginem Ieſum paruulum pluries lauiſſe, panniculoſque eiuſ-
dem mundaſſe, cum eſſet in Ægypto propter metum Herodis, eſt & ibidem lapis, ſuper quem dici — *Memoria Chriſti in Ægypto.*
tur eoſdem exſiccaſſe. hæc omnia venerantur a Chriſtianis & Sarracenis. Verum quia fons Ieſu
paruulus eſt, non ſufficiens irrigationi totius horti, Sarraceni alium profundum foderunt puteum
iuxta illum, ex quo quatuor boues per rotam aquam extrahunt, ſperantes ex vicinitate fontis Ie-
ſu aquam alterius fontis fore virtuoſam. At ſe deceptos animaduertentes, conſtruxerunt canalem,
per quem tranſmittunt aquam illam in fontem Ieſu, vt ſic ex eis mixtis fœcundaretur hortus. Nec
eos fefellit opinio: nunc enim ſufficiẽter & virtuoſe fœcundatur ex aquis ſic mixtis.] hæc & alia ad
miranda, quæ auctor oculis contemplatus eſt, refert; cui, vt diximus, ceteri qui eiuſdem argumen-
ti libros ſcripſerunt, adſtipulantur: qui & addunt [b], locum illum in quo habitaſſe ferebatur ſan- — b Vide Cornel. Ianſ. concord. Euang. c. 11.
B cta Deipara, ab ipſis etiam Sarracenis magna veneratione haberi, adeo vt ibi lampadem perpetuo
ardentem in memoriam Ieſu illic olim habitantis conſeruent: locumque illũ ab incolis Ægyptiis
Matuream nominari tradunt. Sunt & alia multa de his quæ tum in itinere, tum etiam cum mane
rent in Ægypto, contigiſſe dicuntur: quæ quoniam firma carent auctoritate, libentius ſilentio præ
terimus: accepta enim putamus ab apocrypho illo De Infantia Saluatoris inſcripto libello, qui le
gibus [c] Eccleſiaſticis eſt interdictus. Sed his omiſſis, Euangelicam iam proſequamur hiſtoriam. — c Gelaſ. in can. de li. apocryph.

XLVII.

Cum vero Chriſtus ex Iudæa receſſiſſet: Tunc, inquit Matthæus Euangeliſta [d], videns Hero
des quoniam illuſus eſſet a Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in — d Matth. 2.
Bethlehem, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra ſecũdum tempus quod exquiſierat a Ma — *Herodes in infantes ſæuit.*
gis. Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt per Hieremiam Prophetam, dicentem: Vox in Rama
audita eſt ploratus, & vlulatus multus Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.]
hactenus de his Matthæus. Non ſenſit ante dictum tempus dierum quadraginta Herodes ſe illu-
ſum a Magis: ſiquidem cum illi magno ſilentio receſſiſſent, ſpe ſua fruſtratos atque deluſos eſſe pu
tauit, vitaſſeque in itinere Hieroſolymam, ne populi totius deriſioni paterent. Hæc ratus ille, quæ
C Magi dixerant de Chriſto nato, humanum exiſtimauit eſſe figmentum. Cum primum autem de
eodem ex his, quæ accidiſſent in templo (vt diximus) certior factus eſſet; tunc ſe a Magis, qui ſe re
dituros Hieroſolymam ad ipſum ſpopondiſſent, illuſum fuiſſe cognouit: magnoq; furore percitus,
quoſlibet mox infantes, qui Bethlehem eſſent, ac in finibus eius, necandos eſſe mandauit: eos vide
licet qui eſſent bimoli ac inferioris ætatis; vſque ad illud tempus quo ſtella Magis apparuiſſet, &
de Chriſto nato certã fidem feciſſet. Cur autem a bimatu & infra Herodes pueros occidi iuſſerit,
ſatis ſuperius dictum eſt, cum de tempore apparentis ſtellæ ſermonem habuimus.

Hic tantum refellendum eſt illorum commentum, qui dixerunt idcirco bimulos ab Herode eſ
ſe iuſſos occidi, quod tunc temporis ipſe Romam abierit accuſatus a filijs, neque vſque ad bienniũ — XLVIII.
in Palæſtinam redierit. Hæc licet conficta omnino videantur, tamen eſſe falſa, Ioſephi teſtimonio — *Arguitur error de mora Herodis.*
conuincuntur. Conſtat quippe eiuſdem [e] auctoritate, Herodem tempore regni ſui Romam bis
conceſſiſſe: primo quidem non accuſatus a filiis, ſed potius ipſe accuſaturus filios, illuc ſe contulit;
indeque in Palæſtinam eſt reuerſus ante annũ vigeſimumoctauum regni ipſius; quo anno, Olym- — e Ioſeph. antiq. lib. 16. ca. 7. 8. 9.
piade centeſima nonageſimaſecunda, Cæſaream in honorem Cæſaris dedicauit. Quod certe tem
pus neque ſecundum annos regni Herodis ab eodem Ioſepho ſupputatos, neque ſecũdum initam
D ſuperius a nobis rationem eiuſdem regni, tempori natalis Domini aptari poteſt, & multo minus
poſterior eiuſdem Romam aduentus, cuius idem [f] meminit, vt recte intuenti veritas ſe ante ocu
los offert. Itaque illa tum Euſebii [g], tum etiam aliorum aſſerentium infanticidium perpetratum — f Idem eod. lib. c. 13.
poſt biennium a Chriſto nato, ſententia prorſus irrita redditur. — g Euſebius in Chron.

XLIX.

Necant miſerando modo interea infantes: Iuxit tunc Bethlehẽ infantulos ſuos & quod prædixe
rat Hieremias [h] Propheta, vox in Rama audita fuit: nimirum, ſiue (quod habet Hebraica lectio) — h Hierem. 31.
immenſum de tam miſerabili infantium ſtrage lamentum auditum eſt in excelſo, ſiue in Rama ci — i Ioſue 18.
uitate in ſorte Beniamin contra Hieruſalem, cuius eſt frequens mentio in diuinis [i] Scripturis; ſi — Iudic. 19.
ue in Rama, quæ erat in Arabia (vt Iuſtinus [k] Martyr, diſſerens cum Tryphone, putat intelligen- — 1. Reg. 15.
dum) lõge lateque fama percrebuit: eademque non tantum Ramam, ſed Romam perlata eſt, & p — k Iuſt. Mar. dialog. de verit. Chriſt. relig.
uenit ad aures Imperatoris; quod Ethnicus auctor teſtatur. Macrobius [l] enim eiuſdem infantici
dii his verbis meminit, dum agit de Auguſto: Cum, inquit, audiſſet, inter eos quos in Syria Hero-
des Rex Iudæorum inter bimatum iuſſit interfici, filium quoque eius occiſum, ait: Melius eſt He- — l Macrob. lib. ſatur. 2. c. 4.
rodis porcum eſſe, quam filium.]hæc ille, quod ſcilicet, qui filios occideret, abſtineret à nece porco
E rum, vt pote Iudæus: Iudæi enim à nominatione etiam ipſa porcorum abſtinere ſolebant, qui eos,
vti teſtatur [m] Ioſephus, nefanda animalia appellare conſueuerunt. Eo inſaniæ, atque furores pro-
ceſſit cæca dominandi cupido, vt cum omnes homines ſic regnare cupiant, vt poſſint regnũ ipſum — m Ioſ. de bello Iudaic. lib. 5. c. 1.
in filios propagare, ipſamet modo armet parentes in filios, veluti aduerſus immaniſſimos hoſtes,
ne regnent, vti factum vidimus ab Herode non vnius ſed pluriũ filiorum ſæuiſſimo interfectore.
Non enim vnum tantum quem Macrobius tradit, occidit Herodes filium, ſed plures. Verum quis
iſte fuerit apud Ioſephum non inuenies, nec nomen quidem ipſius ſciri poteſt: facile enim accidit,
vt nulla ratio habeatur infantis, qui è veſtigio de vtero transferatur ad tumulum, & pene ſit mor-
tuus antequam viuat; ne tu putes ex Ioſepho Macrobium erroris eſſe redarguendum, cum & ipſe
multa quidem memoriæ digna prętermiſiſſe noſcatur. Nolim tu ergo exiſtimes, quę apud aliũ aliquẽ
dignum probatumque authorem repetiri contingat, fide minui, ex eo quod Ioſephus eã ſilentio
obuoluta reliquerit; cum nec ipſa quidem ſacra Euangeliorum hiſtoria, non ab vno dumtaxat, ſed

à quatuor ſcripta Euangeliſtis id ſibi vendicet, vt cuncta quæ à Redemptore noſtro Domino Ieſu A
Chriſto ſunt facta, à quatuor illis fuerint ſcriptis prodita, teſtante id quidem, atque ingenue veri-
tatem profitente vno ex illis qui vltimo loco ſcripſit, S. Ioanne Euangeliſta, dum verbis iſtis ſuæ
ſcriptioni finem impoſuit, dicens: Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per
ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros.] hæc ſint dicta in
defenſionem Macrobij, cuius fidem ſcimus in ſuſpitionem adduci, eò quòd nouum quemdam He
rodis filium infantem inducat à Ioſepho penitus prætermiſſum, eumdemque cauſa Chriſti per-
emptum. In quoquidem patrato ſcelere eo apparuit Herodes iniquior, quo qui occiſus eſt inno-
centior: reliquos enim ſic iuſſit occidi filios ne occideretur ab illis, qui dicebantur necem paraſſe
patri: at in filio infante quid timuit? Ne ipſe eſſet quem Magi prædixiſſent natum Regem Iudæo
rum? Sed ex hoc ipſi magis gratulandum fuiſſet, quod ſciret certum habiturum regni filiũ ſucceſſo
rem. At quid rationem queris in homine truculento omnis rationis & humanitatis experte? In-
uidet tyrannus numini, minuique ab eo putat facultate regnandi, ſi non ipſe, ſed Deus de ſucceſſo
re decernat. Sic quidem innatum eſt ſuperbo, contra propria commoda bellum gerere aduerſus B
Deum. Interfecit Herodes & tres alios filios, ſed alijs temporibus, alijſque de cauſis: videlicet An
a Ioſeph. antiq. lib. 17. c. 9. tipatrum, qui venenum patri parauerat: ſed id factum eſt (vt narrat Ioſephus [a]) quinto die ante
eiuſdem Herodis obitum. Iuſſi ſunt item ab eo occidi alii duo, ſed longe ante hæc tempora: fue-
runt hi Ariſtobulus & Alexander; qui non furore Herodis de medio ſublati ſunt, ſed ipſo Augu-
ſto permittente, & Concilio centumquinquaginta virorum Beryti ad hoc coram Syriæ præſidi-
bus conuocato.

LII. Quod pertinet ad necatos infantes: quod pro Chriſto occiſi ſint, immo & in ſingulis Chriſtus
Infantes Martyres. videatur occiſus, merito magno honore eos ſemper Eccleſia affecit, & vt martyres coluit, atque
anniuerſaria memoria celebrare conſueuit. vnde Origenes [b]; Bene, inquit, & ſecundum volunta-
b Orig. homi. 3. diuerſ. tem Dei eorum memoriam ſancti Patres mandauerunt ſempiternam in eccleſiis celebrari, veluti
pro Domino morientium, veluti pro Iudæis & Gentibus credituris, vel etiam ipſis parentibus;
quorum parentes, vt diximus, præ nimio dolore percutiebãtur, vt eis interceſſio filiorum ad Deũ
plurimum profuiſſet.] hæc Origenes: & S. Auguſtinus ex Latinis de cultu ſanctorum Innocẽtium
ab Eccleſia recepto teſtatur agens contra Pelagianos, & in ſermonibus de iiſdem habitis. Addunt C
nonnulli (quod modo diximus) iiſdem temporibus Herodem complures Phariſæorum occidi mã
daſſe, eo quod non ſicut alij Iudæi, Cæſari & ſibi iuraſſent. Timore enim nuper nati Regis tyran-
nus exagitatus, ne regni diſpendium pateretur; quo ſibi illud magis magiſque firmaret, populum
c Euſeb. hiſt. lib. 1. c. 8. ad iuramentum adegit: ſed hæc fuſius anno ſequenti, quo ſunt facta, dicentur. Narrat Euſebius [c]
Herodem poſt necem infantium perpetratam in multas calamitates incidiſſe, morboq. protinus
vexatum eſſe, ſicq. ad extremum vſque ſpiritum perſeueraſſe. Verum quod ad morbum pertinet,
illæ ærumnæ alio tempore acciderunt: deceptus eſt enim ipſe, quod infanticidium (vt vidimus)
poſt biennium a Chriſto nato eſſe perpetratum putarit.

Ad hęc etiam ſpectare videtur quod ſcribit S. Petrus [d] Epiſcopus Alexandrinus & martyr in
LIII. ſuis regulis Eccleſiaſticis, quas recepit atque probauit ſexta Synodus [e]; occaſione huius infanti-
d Petrus Alex. can. 3. cidij, Zachariam ſacerdotem Ioannis patrem, quod ad necem quæſitum filium ſubtraxiſſet, ab eo
dem Herode inter templum & altare occidi iuſſum: ſcribit hæc iſtis verbis; Cum quibus Herodes
e Sext. Syn. c. 2. apud Theo. Balſam. & alium prius natum infantem cum interfecturus quæſiuiſſet, & non inueniſſet; patrem eius Za-
chariam interfecit inter templum & altare, cum effugiſſet filius cũ matre Elizabeth.] hæc Petrus; D
Zacharia ſinis. non quod edicto Herodis includeretur Ioannes, qui nec in Bethlehẽ, nec in finibus eius, ſed in do
mo paterna in montanis Iudææ (vt ſuperius dictum eſt) alebatur; ſed quod Herodes ea ſuſpicione
nati Regis Iudæorum vehementer exagitatus eſſet: cum enim ad aures eius perueniſſent admirã
da illa, quę in conceptione & natiuitate Ioannis contigiſſent, eum Chriſtum eſſe ratus (ſicut & Iu
dęi poſtea eodem errore lapſi ſunt) ipſum ſpeciali mandato necari iuſſit, vt ſe ea ſuſpicione libera
f Luc. 1. ret. Magna certe fuerant ſigna illa, atque in ore omnium peruulgata. nam, quod ait Euangeliſta [f]:
Factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum: & ſuper omnia montana Iudææ diuulgabantur om
nia verba hæc, & poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicẽtes: Quis, putas, puer iſte erit?]
Equidem ſicut cum tantus ſacerdos, pater eius Zacharias, offerens incenſum in templo mutus eſt
redditus; quod viſionem vidiſſet, cognouit populus; ſic etiam reddita illi loquela, ac miniſtrante
ipſo in templo, tantæ rei cauſa neminem latuit. At quod ſciebãt omnes, Herodem vnum præterijſ-
ſe ac ignoraſſe ſtultitia eſt dicere; ſicut & obtuſæ mentis, exiſtimare Herodem hæc tanta diſſimu
laſſe, & patientia toleraſſe.

Hæc dixerimus, quo magis nobis probetur Zachariæ necis cauſa a Petro allata, licet ex apocry E
LIIII. phis accepta noſcatur: quam his quoque verbis recenſet Cyrillus [g] Alexandrinus: Hic Zacharias
g Cyril. aduerſ. Anthropomorphitas. prophetico ſpiritu ad occultorum cognitioné deductus, cum myſterium Virginis de eximio par-
tu probe intelligeret, non arcuit incontaminatam puriſſimamq. matrem ab eo templi loco, q vir-
De Zacharia nece teſtes. ginibus ex lege deſignatus erat: docens nimirum Iudæos, quod creator totius vniuerſi & oĩs crea-
turæ Rex humanam naturam, vt reliqua etiam omnia, ſubiectam habet, pro ſuo arbitratu eã ad
h Orig. in Matt. tract. 26. quodcumque velit ducens, non autem ipſe creaturæ addictus: adeo vt in ipſius poteſtate ſit ſitũ, no
i Grego. Niſſ. de Chriſti nat. uam creaturam creare, quæ matrem effectam virginitare nõ priuet. idcirco non arcuit eã a loco tẽ
pli virginibus dicato: erat enim locus hic inter altare & tẽplum intermedius. Quãdo igitur audie
k Baſilius homi. de humana Chriſti gen. runt Regẽ totius creationis ad humanam natiuitatem diuino conſilio procedere; veriti ne in eius
Regis poteſtatem & imperium venirent, eum qui hæc de partu teſtificatus erat, interficiunt, ſacer
l Hiero. in Matt. c. 13. lib. 4. dotem ſacrificantes.] hæc Cyrillus: narrant eadem Origenes [h], Gregorius Nyſſenus [i], Baſi-
lius [k], & alij poſt eos. Haud tamen dubium eſt de his intellexiſſe Hieronymum, dum ait [l]: Alij

Zachariam

A Zachariam patrem Ioannis intelligi volunt:ex quibuſdam apocryphorum ſomniis approbantes, quod propterea occiſus ſit,quia Saluatoris prędicauerit aduentum.hoc quia de ſcripturis non habet auctoritatem,eadem facilitate contemnitur,qua probatur.]hęc ille,in eam ſententiam magis inclinans,vt Zacharias ille,quem Dominus exprobrans Iudæis, interfectum dicit [a] intet templum & altare non fuerit pater Ioannis de quo agimus,ſed ille potius qui a Ioas Rege inter templum & altare in Regum hiſtoria [b] occiſus dicitur;quem tamen Ioiadæ fuiſſe filium, eadem diuina ſcriptura teſtatur;quamuis,quod citat,in Euangelio Nazarenorum pro filio Barachiæ filiū Ioiadæ ſcriptum eſſe dicat,ex quo etiam Epiphanius [c] eumdem Ioannis patrem Ioiada genitū eſſe tradit,qui & Zachariam Prophetam Barachia natum ſcribit. [d] Certe ſi fides pręſtanda eſt Hippolyto martyri,auctori grauiſſimo;eius [e] teſtimonio exploratum habetur,Zachariam Ioannis parentem filium fuiſſe Barachiæ ſacerdotis.

a Matth. 23.
b Paralip. 2.ca. 24.
c Epiph. de vit. & interitu Prophet.ca.23.
d Idem eodem lib.c.21.
e apud Niceph. hiſt.lib.2.c.3.

De patre Ioannis Chriſtum Dominum eſſe locutum,illa etiam ratio perſuadet;quod dicens, [f] Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus,qui effuſus eſt ſupet terram,a ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ] voluerit primum & nouiſſimum iuſtum occiſum ſignifi-

Firmatur ſententia de nece Zacharię.

f Matth.23.

B care,omneſque ſimul his duobus extremis includere,nam ſi de Zacharia filio Ioiadæ, qui a Ioas Rege occiſus eſt,intelligere voluiſſet,quæ ſubeſt ratio diuerſitatis,vt ſanguis iuſtus,qui poſt illum vſque ad Chriſti tempora effuſus eſt,non eſſet(quod miratur)ſuper illos venturus? Nec ſatisfacit his illa reſponſio,qua dicitur,qđ Scriptura tantum explicat petitionem vindictę in Abel & Zacharia.In Abel,cum dicitur,Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.] & in Zacharia,cū narrat eum morientem dixiſſe.Videat Dominus,& requirat.]quaſi etſi reliqui iuſti vltionem non expetierint,non ſint refertę diuinę Scripturæ teſtimoniis & exemplis quod Dominus vindicat ſanguinem ſeruorum ſuorum, & vindictam tribuit in hoſtes eorum.Certe ſicut ſanguis Abel, ita & omnium iuſtorum ſanguinem a Deo vindictam expoſcere,oſtenditur in Apocalypſi. [g] An non & Machabæi fratres,cum ab Antiocho cruciarētur futuram in illum Dei vltionem ſunt comminati? cum dixerint, [h] Dominus Deus aſpiciet veritatem,&c.]Ceterum quod ad veritatem hiſtoriæ pertinet,non dicti tantum auctores Petrus,Origenes,Baſilius,Gregorius,& Cyrillus Zachariam Ioannis patrem occiſum tradunt inter templum & altare,licet de cauſa necis non æque conueniant, ſed id ipſum teſtatur Epiphanius, [i] ſic dicens:Hunc Herodes ille tyrannus iuxta aram domumq. Dei occidit,effuſuſque eſt ſanguis eius in veſtibulo templi.]

g Apoc.6.
h Mach.2 ca.7.
i Epiph. de vit. & interitu Prophet.ca.23.

LV. C Sed quod ad effuſum ſanguinem ſpectat:Hieronymus ſimplicitati credentium potius tribuēs, quam hiſtorię veritati,æque reiicit quod dicebatur de ſaxis templi indelebili nota conſperſis ſanguine Zacharię,hęc habens, [k] Simpliciores fratres intet ruinas templi & altaris,ſiue in portarum exitibus qui Siloam ducunt,rubra ſaxa monſtrantes Zachariæ ſanguine putant eſſe polluta.Non condemnamus errorem,qui de odio Iudæorum,& fidei pietate deſcendit.]hæc ille.Sed certe non erat de ea re vulgi recens rumor quandoquidem Tertulianus, [l] qui tot ſæculis præceſſit Hieronymum,in Scorpiaco hæc teſtata reliquit his verbis;Zacharias intra altare & ædem trucidatur, perennes cruoris ſui maculas ſilicibus adſignans.]hęc Tertullianus.Memini me aliquando incidiſſe in antiquum codicem ſcriptum bibliothecæ Vaticanę,de Peregrinatione ad loca ſancta,in quo eadem de Zacharię ſanguine lapidibus templi indelebili nota inhærente certa fide conſignata erāt. Sed demiſſis his,de Zachariæ Ioannis parentis nece illata Chriſti tēpore,ac de vltione in interfectores ſecuta,Valentinianus [m] Imp.etiam in epiſtola quam ſcripſit ad Epiſcopos Aſię,his verbis breuiter meminiſſe videtur:Ne in ea,quæ teſtamenti Chriſti ſunt,damna incurratis, id quod in
D Zachariæ ſanguine eueniebat, nam funeſti illi perinde ac peſtifer dæmon, qui cędis illius ſocius erat,mortis ſupplicio traditi,adueniente cęlitus Rege noſtro Ieſu Chriſto, diſrupti perierunt.] hæc ibi, quæ quidem ad priorem Zachariam, de quo diximus , nullo modo aptari poſſe videntur.

De ſanguine Zacharię

k Hieronym. in Matth. 23.
l Tertulian. in Scorp.c.8.
m Extat apud Theod.hiſt.lib.4. cap.7.

LVI. Quin inſuper Gnoſtici etiam hæretici temporibus Apoſtolorum propiores,de Zacharia Ioannis patre,quod occiſus fuerit in templo,pro conſtanti affirmarunt,verum cauſam necis eius ridiculam prętexuerunt,quam recitat ac refellit S.Epiphanius, [n] dum contra illos ſcribit in Panario. Quod vero ſuperius auctore Petro Alexandrino diximus cauſam necis zacharię fuiſſe,quod filiū ſuum Ioannem,qui quærebatur vt occideretur prodere noluiſſet,illumque vna cum matre Elizabeth fuga lapſum celaſſet:Quod ad Ioannem pertinet,Nicephorus [o] cum agit de Herodis infanticidio,tradit his verbis:Saluator quidem,ita,vt dictum eſt,in Ægypto exulabat:filius autē zacharię Ioannes in cuius natiuitate patris vox ſoluta eſt,cum primum ab illo Ioannis nomen in tabula fuiſſet exaratum,alterum cum dimidio annum agebat,& vna cum matre Elizabet in ſpelunca quadam ad regionem montanam ſaluus conſeruabatur,fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiens manum,atque inde in ſolitariis locis libenter verſari ſolitus,Angeloque duce vſus,in remotiores
E ſiluarum receſſus ſeceſſit, &c.]hactenus de his ille,eadem Cedrenus, [p] qui addit, Elizabeth, poſt dies quadraginta in eadem ſpelunca diem obiiſſe,Ioannis vero curam ab Angelo eſſe ſuſceptam. Sed licet hæc tam antiqua ab eo ſine certo auctore ferantur,tamen quod ait de ſuſcepta cura ab Angelo,haud adeo impoſſibile videri debet,ſi quis mente recolat,Iſmaeli a matre proiecto Angelum [q] adſtitiſſe.Hęc ſatis de Zachariæ nece,& Ioannis latebris.Sed non prætermittamus,adhuc de alio zacharia Ioſephum [r] agere,qui ipſum & in medio templo a factione zelotum temporib.Veſpaſiani Auguſti interemptum affirmat,hominem cum primis illuſtrem,probum, ac diuitē, quē Baruch filium fuiſſe teſtatur.Iam reliqua proſequamur.

n Epipha.in Panar.hæreſi 26.
Ioannes a nece ſubductus.
o Niceph.hiſto. lib.1.ca.14.
p Cedrenus in compend.hiſ.
q Geneſ. 21.
r Ioſep.de bello Iud.lib.5.c.1.

LVII. Hoc ipſo anno,quo Chriſtus eſt natus atque deſcriptus cenſu Quirini , eiuſdem deſcriptionis occaſione Iudas Galilæus,indignum ratus & contra leges patrias, Iudęos alienigenis tributum pendere,populum ad defectionem ſolicitauit.Cauſam autem erroris in Ioſepho, [s] qui hęc poſt annum nonum,nimirum poſt Archelaum e regno exactum recenſet,iam ſuperius diximus, dum de

s Ioſeph. antiq. lib.18.ca.1.& de bello Iud. lib.2. cap.7.

annis

annis Herodis Regis exactam perueſtigationem inſtituimus;vt non ſit opus eadem ſecundo repe A
tere. Meminit eius defectionis Gamaliel in eo Iudæorum conuētu,in quo cauſam dicere iuſſi ſunt Apoſtoli;aitq.poſt alia [a]: Ante hos dies extitit Theodas,dicens ſe eſſe aliquem;cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum:qui occiſus eſt;& omnes,q credebant ei,diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis,& auertit populum poſt ſe:& ipſe periit;& omnes quotquot conſenſerunt ei,diſperſi ſunt.]hæc Gamaliel apud Lucā: quæ hoc ipſo anno contigiſſe,ea quæ ſuperius diximus,dum de annis regni Herodis fuſius diſſeruimus, facile monſtrant. Verum ſi in his quæ ad tempus ſpectant, Ioſephum [b] conſulas;non tā (quod diximus)Quirini cenſum,& Iudæ defectionem nonem poſt annos a Chriſto nato contigiſſe affirmare inuenies;ſed quod magis mireris,contra Gamalielis aſſertionem, primum extitiſſe Iudam,inde poſt longum tempus Theodam ſeduxiſſe populum, teſtari. Sed quod omnia excedit, ac pro monſtro habendum eſt ,longe poſt dictum Concilium Iudęorum , vbi Gamaliel ea dixit, Theodam vixiſſe,eaque molitum eſſe tradit,nimirum ſub Cuſpio Fado Iudææ Procuratore,qui à Claudio Imp. vna cum Longino Syrię Præſide eidem prouincię legatus eſt; cum alioqui præfatum Concilium ſub Tiberio Imp. fuiſſe coactum , certum ſit, prout ſuo loco facile inferius de- B
monſtrabimus. Quonam igitur pacto potuit Gamaliel in Senatu retuliſſe,quę non facta eſſent?

a Act. 5.
Galilæorum ſecta.
b Ioſeph antiq lib. 20. c. 2. in fin.

LVIII.
Sed antequam de Iuda Galilæo agamus,quæ de Theoda,qui Iudam præceſſit,idem Ioſephus [c] ſcribat,in medium afferamus:Fado,inquit,Procuratore apud Iudæam , præſtigiator quidam nomine Theodas perſuaſit magnæ vulgi multitudini,vt aſſumptis ſuis facultatibus ſequerentur ſe ad Iordanem fluuium:Prophetam enim ſe iactabat,promittens ſe verbo ſciſſurum fluuium,& facilem præbiturum tranſitum;taliq.promiſſione permultos ſeduxit. At Fadus effecit, vt nihil lucri facerent ex ſua inſipientia,immiſſis in eos turmis equitum;qui ex improuiſo irruētes,ex his multos interemerunt,multos viuos ceperunt,& in his ipſum Theodam,cuius caput abſciſſum reportarunt Hieroſolymam.]hactenus Ioſephus. Poſt Theodam vero,Iudā Galilæum, de quo eſt ſermo, populum ad defectionem permouiſſe,Gamalielis atteſtatione cognouimus.

c Ioſeph. ibid.
De Theoda.

LIX.
De hoc acturi,in primis videamus,quomodo hic ſibi ex diuina lege comparârit auctoritatē, Iudæos non debere pendere tributum alienigenis;an ea nimirum ex cauſa,qđ ſcriptū eſſet in Deuteronomio [d]: Non erit vectigal pendens ex filiis Iſrael]quæ in Vulgata editione deſiderātur, ſed apud Septuaginta interpretes eadem verba leguntur:ex quibus Tertullianus [e] citat dictum locū, C
necnon ex eodem auctore Hieronymus [f] ſcribens ad Damaſum. Vel motus ille , quod ſcriptum eſſet [g]: Dominum Deum tuum timebis , & illi ſoli ſeruies] ea ratione Deum tantum Dominum , & non Herodem , vel Cæſarem eſſe dicendum , Iudas Galilæus in populo prædicaret;auertere eum ſtudens,ne cenſu Cæſaris deſcriberetur,quo ſe illi eſſe ſubditos declararēt. Cuius denique rei tunc geſtæ ſeriem deſcribit Ioſephus [h] his verbis: Extitit quidam Iudas Gaulanites,ortus ex oppido Gamala,qui adiuncto ſibi Phariſæo Sadoch,ſolicitauit ad defectionē populos:cenſum nihil aliud eſſe quam manifeſtam ſeruitutis profeſſionē dictitans,& vniuerſam gētem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim,vt re bene geſta,fortunis ſuis fruātur feliciter, & confirmati in earum poſſeſſione,laudem quoque ſibi parent fortitudinis;nec ſperandum auxilium cæleſtis numinis,niſi quoque ipſi ſuis rebus conſulant. Accipiuntur hæc pronis vulgi aurib. ita vt accenderentur ad audendum aliquid : atque ita dici vix poteſt, quantum hi viri totam gentem conturbauerint,dum omnia miſcent cædibus & latrociniis,promiſcuiſq.nullo vel amicorum vel inimicorum reſpectu prędationibus,& inſignium virorum cædibus,prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ,re vera priuatorum lucrorum ſtudio . Itaque conficientibus ſe mutuo D
ciuibus,& furioſiſſima contentione certātibus,ne externus quidem hoſtis ceſſabat interim: ac ne extrema quidem fames forte ſuperueniens potuit eos compeſcere,quo minus ſæuirent expugnandis oppidis:donec eo malum progreſſum eſt,vt hoſtilis flamma Dei templum inuaderet.] ſed hæc poſtea. Idem inferius [i]: Hi cetera cum Phariſæis conſentiunt,niſi quod conſtantiſſimo libertatis amore flagrant,credentes ſolum Deum Dominum habendum ac Principem,faciliùs vel exquiſitiſſima pœnarum genera laturi vna cum cognatis ſuis ac cariſſimis,quam mortalem aliquem appellaturi Dominum : quod quia multis ſæpe ſpectatum ſcio,plura de hoc non libet dicere.]hactenus Ioſephus de origine Galilæorum ex Iuda Galilæo:quem eſſe diuerſum a Simone , de quo alibi idem [k] agit,ſuo loco dicemus.

d Deut. 23.
e Tertul. lib. de pudicitia.
f Hieron. epiſt. 146. & conſule ſchol. Mariani Victorii in eamdem epiſt.
Iudę Galilæi ſeditio.
g Deut. c. 6. & 10. Luc. 4.
h Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 1.
i Ioſeph. eod. li. c. 2. in fine.
k Ioſeph. de bello Iud. li. 2. c. 7.

LX.
Ceterum etſi Gamaliel(vt vidimus)teſtetur & hæreſis auctorem periiſſe,& omnes quoquot cōſenſerunt ei;tamen eadem hæreſis dimanauit ad poſteros : ſiquidem Iudæ filii [l], Iacobus & Simeon,ſub Claudio crucis ſupplicium ſubiere,eadem,vt putatur,ex cauſa . Inualuiſſe eamdem ſectam in Ægypto apud Iudæos qui eam regionem incolebant,idē [m] auctor teſtatur : qui & de his quæ poſt cladem Hieroſolymitanam illis acciderint,inſtituens narrationem,hæc inter alia de Ga E
lilæis:Omni enim genere tormentorum & vexatione corporum in eos excogitata, ob hoc ſolūmodo,vt Cæſarem Dominum faterentur,nemo ceſſit,neq; dicere velle viſus eſt;ſed omnes illa neceſſitate validiorem ſententiam conſeruauere;tamquam brutis corporibus,nō animis etiam cruciatus ignemq. ſuſciperent. Maxime vero puerorum ætas miraculo ſpectantium fuit: nec enim vel eorum quiſquam commotus eſt,vt Dominum Cæſarem nominaret:vſque adeo corporum infirmitatem vis audaciæ ſuperabat.]hactenus de his ille.

l Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 3.
m Ioſeph. de bello Iud. li. 7. c. 29.

LXI.
Hac igitur ratione credimus permotum Herodem , vt compulerit Iudæos ſibi ac ſuis poſteris regnum iurare. Sed quia hæc facta ſunt trigeſimoprimo anno regni eius, fuſius dicenda loco ſuo, in præſentia relinquimus. Huius vero ſectę homines fuiſſe illos quorum Lucas [n] meminit,quod Pilatus miſcuit eorum ſanguinem cum ſacrificiis eorum,tradunt Græci auctores Oecumenius [o], & Anaſtaſius Nicęnus [p], qui addit etiam hos ſtatuiſſe,nō eſſe pro Romano Imperatore vel aliis Ethnicis offerendum Deo ſacrificium. Huius vero hęreſis occaſione,quod vigeret temporib. Chri

n Luc. 13.
o Oecum. in Act. Apoſt. c. 6.
p Anaſt. Nicen. lib. q. q. 67.

ſti Do-

A ſti Domini noſtri,ac etiam Apoſtolorum;accidit,vt quoniam tam ipſe Chriſtus, quam Apoſtoli Galilæi eſſent,in ſuſpicionem adducti ſint,ne eadem ſentirent cũ Galileis:eo enim nomine ſectatores eius hæreſis dicebantur.Quamobrem(vt obſeruat Hieronymus [a])Phariſæi volentes experiri(quod ait Matthæus [b]) acceſſerut ad Ieſum,tentantes eum,rogãteſq.num liceret cenſum dari Cæſari,necne?Quibus Dominus prudenter cauteq.reſpõdens,ait:Reddite quę ſunt Cęſaris Cęſari:& quæ ſunt Dei Deo.]ſicut diuerſa licet ratione [c] alias,ne ſcandalum inferret,iubet Petrum piſcari,& ex ſtatere in piſcis ore inuento,mandat eidem pro vtroque pendere tributum. Eadem denique conſideratione & Paulus(vt idem teſtatur Hieronymus [d]) ſæpe aduerſus Galilæorum dogma iaculatut ſententias,vt cum dicit [e]:Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.] & ſcribens [f] ad Titum:Admone,inquit,illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe.] vel cum item Romanos inſtituit,dicens [g]: Reddite omnibus debita:cui tributum,tributum, cui vectigal, vectigal.]& his ſimilia.

a Hier.in epiſt. ad Tit. c.3.
b Matth.22.
c Matth.17.
d Hier.in epiſt. ad Tit.3.
e Rom.13.
f Tit.3.
g Rom:13.

B

IESV CHRISTI ANNVS	AVGVSTI IMP. ANNVS
2.	43.

I.

SEcundum agente annum Redemptore noſtro Domino Ieſu Chriſto,Coſſo Cornelio Lentulo & L.Calpurino Piſone Coſſ.cum Herodes [h] in regno ageret annum trigeſimumprimum,Iudæos iutamento adegit,ſibi ac poſteris ſubditos ac fideles fore:quando(vt habetut apud Philonẽ [i])Hebręi tandem feſſi,vltro ipſi ac eius poſteris regnum obtulerunt,iurantes in fide ipſius ac poſterorum ſeſe permanſuros.]hæc auctor;qui mox ſubdit:Regnauit hie primus Herodes tyrãnico principatu annis trigintavno vſque ad præſens tempus,legitimo vero ſex.]qua aũt rõne Iudæi diſtinguerẽt principatum Herodis legitimum ab illegitimo(detrahũt his enim qui res Iudaicas minus callent)dictum eſt ſuperius,cum de infanticidio actum eſt.His autem apud Philonem cõſcriptis Ioſephus [k] adſtipulatur,dum agens de Herode,quomodo in Phariſæos iurare renuentes vltus ſit,hæc ait:Hi Phariſæi vocantur,genus hominum aſtutum & arrogans, & interdum Regibus quoque infeſtum,vt eos iam aperte impugnare non vereantur.Nam cum tota gens Iudæorum fi-
C dem ſuam iureiurãdo obligaſſet Herodi Regi,& Cæſari;hi ſoli non iurauerũt,excedentes ſex millium numerum:quibus hoc nomine a Rege mulctatis,Pherorę Herodis Regis fratris vxor ꝓ eis mulctam perſoluit;cui reponentes gratiam, quoniam credebantut futura præſcire ex Dei colloquiis,prædicebant decretum eſſe Deo,regnum ablatum ab Herode & eius progenie,transferre in ipſam & maritum Pheroram,ac communes liberos.Sed hoc quoque Regi per Salomen innotuit, & quod aulicorum quoſdam ſolicitarent atque corrumperent:qua in culpa Phariſæorum aliquot deprehenſos interfecit,&c.]hæc de nece Phariſæorum iurare denegantium ſcribit Ioſephus.

h Dio.lib.55. hiſt.Rom.
i Philo lib. 2.de temp.
Iudæi iurant Herodi.
k Ioſeph.antiq. lib.17.c.3.

II.

Quod vero pertinet ad Salomen Herodis ſororem,cuius non hie tãtum meminit Ioſephus, ſed & eam ſuperſtitem poſt fratris obitum dicit:aperte his contradicit Euſebius [l], & dictus auctor, qni Philo [m] de Temporibus inſcribitur,qui eam anno trigeſimo ſui regni vna cum viro de tribu Iuda neci traditam eſſe teſtatut. Verum Ioſephus ſibi ipſi inconſtans eſſe reperitur,dum quã ſororem Herodis dicit,eamdem cum agit de eius obitu(niſi ſcribẽti vel typographo vitio & errori tribuatur)vxorem [n] eius appellat.

De Salome Herodis ſorore.
l Euſebius in Chron.
m Philo.lib.2.de temp.
n Ioſeph.li.18. antiq.c.13.

D

IESV CHRISTI ANNVS	AVGVSTI IMP. ANNVS
3. 4.	44. 45.

ANno Chriſti tertio C.Cæſar & L.Æmilins Panlus,ſequẽti vero Vinucius Nepos & Alfinius Varus Conſulatum geſſerunt:quibus,ſicut & ceteris inferius poſitis,licet nihil dignnm reperiatur quod Eccleſiaſticis inſeratur Annalibns:tamen vt in ſerie temporis cujuſque anni rõ habeat;neceſſario,prout in Faſtis adſcripti habentur,ſuis locis pet ſingulos annos deſcribendos eos eſſe putauimus.

IESV CHRISTI ANNVS	AVGVSTI IMP. ANNVS
5.	46.

E

QVinto autem Chriſti anno creati ſuntConſules Ælius Lamia & M.Seruilius Geminus.

IESV CHRISTI ANNVS	AVGVSTI IMP. ANNVS
6.	47.

SEquenti poſtmodum anno,Sex.Ælio Cato & C.Sentio Saturnino Conſulibus, Chriſtus ſextũ ætatis ſuæ agebat annum:quo(vt auctor eſt Velleius)Tiberius Nero ab Auguſto adoptatur, cui in Imperio ſucceſſit.

IESV CHRISTI ANNVS 7. | AVGVSTI IMP. ANNVS 48. A

SEptimo vero anno Lucius Valerius Meſſala & Cornelius Cinna Cõſules creati ſunt. Sedenim
quoniam qui breui ſumma enumerati ſunt anni vſque ad Herodis obitum, nulla re memora-
bili, quæ ad rerum Eccleſiaſticarum ſtatum pertineat (vt dictum eſt) ſunt inſignes: incipiemus hoc
anno, quo contigit, de Herodis inſanabili morbo agere; ac ſequenti, de eiuſdẽ interitu miſerando.
In Herodem vltio diuina. In eas enim calamitates virum alioqui feliciſſimum diuina vltione ob perſecutionem in Chriſtũ
excitatam, & immanem eius ſæuitiam, quam in infantes Bethlehemiticos exercuit, incidiſſe, om-
a Euſeb. hiſt. Eccl. lib. 1. c. 8. nium Eccleſiaſticorum eſt ſententia, id in primis Euſebio [a] teſtante, qui ſic ait: Verum deinceps
poſt necatos infantes, quę merces crudele Herodis facinus contra Chriſtum & pueros eius æqua-
les admiſſum ſubſecuta ſit; & quo pacto ſtatim poſt, nulla ne minima quidem dilatione interpoſi-
ta, diuina vltio illum, dum adhuc in vita manebat, exagitauerit, & quaſi proœmia rerum ei poſt di
ſceſſum e vita obuenturarum euidenter oſtenderit, operæpretium eſt intelligere. Qua autem ratio B
ne proſperum & florentem regni ſui ſtatum, quo ſe tum frui putabat, domeſticis calamitatib. qua
*al. ſororem. rum aliæ ex aliis ortæ ſunt, ipſe obſcurarit, dum * vxorem & liberos, dumq. reliquos, quibuſcũ pp
propinquitatem generis & amoris coniunctionem maxima ei interceſſit neceſſitudo, nefaria cęde
afficeret; in præſentia commode explicare non poſſumus: præſertim cum iſtarum rerum argumen
tũ oẽm illam crudelitatem, quæ a poetis in tragœdiis deſcribi ſolet, longe ſuperet. Quod quidem
ſi quis ſcire deſiderat, legat Ioſephi hiſtoriam, qui idem vberrime pleniſſimeq. perſequitur.] hæc
Euſebius; qui eiuſdem Herodis interitum ex eodem Ioſepho mutuatus, compendio deſcribit. Sed
nos gratius fore exiſtimamus, ſi ex verbis eiuſdem auctoris eadem deſcribamus, ſed anno ſequen
ti, quo facta ſunt.

IESV CHRISTI ANNVS 8. | AVGVSTI IMP. ANNVS 49. C

I. *Herodis ætas.* ANno igitur Domini octauo, M. Aemilio Lepido & L. Arruntio Nepote Conſulibus, Herodes
moritur, regni ſui trigeſimoſeptimo inchoato, prope tempus Paſchale, cum annũ ætatis a-
b Ioſeph. antiq. lib. 14. c. 15. in fi. & 16. & 17. geret ſexageſimumſeptimum, vt ex Ioſepho [b] colligitur. dum ait, ipſum iam egiſſe annum ętatis
quintumdecimum, cum pater eius Antipater a C. Iulio Ceſare Iudæę Procurator eſt inſtitutus, Fu
ſio Caleno & Vatinio Conſulibus. Vnde ne ſibi ipſi auctor contrarius penitus eſſe videatur; quod
indefinite dicit ipſum ad annum ſeptuageſimum ſuæ ætatis appropinquaſſe, ad ea q̃ de ætate eius
ſuperius dixerat, eſt accommodandum. At quoniam alii, iidemq. diuerſi, in alia atque diuerſa tem
pora Herodis obitum referunt: ne nos temere contra aliorum ſententias hoc ipſo anno Herodem
ab humanis deſiiſſe affirmare videamur, conſule quæ de annis eius regni exactiſſima diligentia p-
ueſtigata ſunt ſuperius, cum de tempore nati Chriſti Domini egimus; quibus & demonſtratũ eſt,
anno eiuſdem Regis vigeſimonono Ieſum Redemptorem natum, ac poſtinde Herodem octo an-
nis ſuperuixiſſe, atque vſque ad Conſulatum præſentis anni fuiſſe ſuperſtitem.

II. *Herodis morbus.* Sed age modo quę de portentoſo illius morbo, qui obitum præceſſit, Ioſephus ſuis ſcriptis me-
moriæ mãdauit, eiuſdem verbis hic enarremus; ſimulq. de his in quibus vacillet fides auctoris, ad- D
moneamus: Interea, inquit [c], Legati inſtructi mandatis ac litteris Romam properant, nimirum
c Ioſeph. antiq. lib. 17. c. 8. vt innoteſcat Auguſto Antipatri filii detecta proditio in patrem, quem veneno comparato necare
parauerat, cuius cauſa ille conuictus aſſeruaretur in carcere. Interea morbo Rex correptus, teſta-
mentum condidit, ſucceſſionem regni relinquens natorum minimo, exaſperatus in Archelaum &
Philippum calumniis Antipatri: Cæſariq. legauit mille talenta, & vxori Iuliæ liberiſq. eius, amicis
atque libertis talenta quingenta. Suis quoque filiis diſtribuit pecunias, & agros, ac redditus, ſimi-
liter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio eſt habita, quam propter perpetuam & incõcuſſam be
neuolentiam ditauit egregie. Deſperata deinde ſalute, quod iam ad ſeptuageſimum ętatis annum
accederet, mirum in modum efferatus eſt, iræ impatiens, & amarulentus in rebus omnibus: in cau
ſa erat opinio contemptus, quodq. exiſtimaret gentem lætari ſuis infortuniis; quam opinionẽ con
firmauit quorumdam apud populum gratioſorum ſeditio mota ex cauſa tali.

III. Iudas Sariphæi filius, & Matthias Margalothi, doctiſſimi erant Iudæorum, & interpretes patrię
legis præſtantiſſimi, ob idq. cari populo, quod iuuentutem diſciplinis inſtituerent: totis enim die-
bus eis dabant operam quotquot cupiebant in virtute proficere. Hi poſtquam cognouerunt mor- E
bum Regis eſſe incurabilem, concitauerunt iuuentutem, vt ſublatis operibus quæ Rex præter pa
triam conſuetudinem fecerat, propugnatores pietatis ſe oſtenderent, debitum inde expectantes p̃
mium. Nam hanc eſſe Regi cauſam cum calamitatum domeſticarum, tum poſtremo p̃ſentis mor
bi; videlicet quod contemptis legibus, multa nouare auſus ſit: nam hac parte multis in rebus pieta
tem Regis hi doctores deſiderabant. Inter cetera ſupra maiorem portam templi dedicauerat do-
num pretioſum, aquilam auream magni ponderis: cum lex noſtros homines vetet imagines ſta-
Aquila aurea excisa. tuere, aut conſecrare animantium effigies. Quamobrem hi doctores auctores erant diſcipulis, vt a
quilam illam detraherent, Etſi enim res videatur non carere periculo, tamen etiam iucundæ vitæ
præponendum eſſe honeſtum obitum, ſi contemnatur propter tuendas leges patrias, quandoqui-
dem ſempiterna fama nullo ſæculo paſſura ſit gloriam eorum intermori, & alioquin ignauos iux-
ta ac fortes eumdem manere interitum, proinde recte facturos virtutis cultores, ſi ex communi ne

ceſſitate

A ceſſirate honorem ſibi decerperent,& cum hoc ſolatio de præſenti vita recéderent:magnum enim
leuamen eſſe honeſtis cônatibus immori,& periculi non contemnendum præmium laudem tranſ
miſſam ad nepotes ac poſteros,cuius in partem tota cognatio tam viri quam feminæ veniant: quo
quid eſſe poſſit optabilius?

Hac exhortatione accenſis iuuenibus,rumor ſuperuenit extinctum Regem nuncians,& propen IIII.
ſos iam ad facinus perpulit. Itaque claro meridie aſcendentes,detractam aquilam conciderunt ſe
curibus,inſpectante congregata in templum multitudine. Quod vt renunciatum cognouit dux re
gius,maiorem aliquam conſpirationem metuens,occurrit eo cum valida ſuorum manu, cohibitu
rus demolitores æquilæ:& irruens in vulgus rude & imparatum ac conglobatum temere,facile re
liquis diſiectis & cedentibus,circiter quadraginta iuuenes reſiſtere auſos comprehendit, cumque
his auctores facinoris Iudam & Matthiam,turpe putantes cedere;omneſque ad Regem perduxit. *Capti iuuenes*
Quo rogante,quo freti auſi ſint ſacratam imaginem demere;aiunt,& deliberaſſe id multo antea, *fortiter agũt.*
& deliberatum executos,vt fortes viros decuit. Nam & honori diuino,inquiunt,ſuccurrimus,& le
gẽ,cuius diſcipuli ſumus,vindicauimus. Nec eſt quod mireris, ſi tuis decretis leges præponimus,
B quas nobis Moyſes auctore & doctore Deo pertulit:nec recuſamus mortem ac ſupplicium quod-
cumque nobis intuleris,conſcij nos non maleficij,ſed pietatis cauſa hæc perpeti. Hæc illi, non mi-
nore animo quam verbis præferentes fortitudinem, æque tum ad conſtanter patiendum alacres,
atque antea ad fortiter agendum fuerant.

Eos Rex vinctos miſit Hiericunthem:moxque accitis Iudæorum primoribus, in concionem V.
eorum lectica ob imbecillitatem delatus,cœpit commemorare labores ſuos exhauſtos pro Repu- *Quid Herodes*
blica,tum inſtauratum templum impendijs ingentibus,quale opus per ducentos vigintiquinque *ad Iudæos.*
annos nemo Aſſamonæorum Regum ad honorem Dei valuiſſet perficere: nec extructum id tan-
tum a ſe,verum etiam ornatum votiuis muneribus ac donariis templo digniſſimis:& ob hæc facta
ſperaſſe ſe vel poſt obitum ſempiternam & memoriam & gloriam. Nunc,proh nefas, viuo etiã ac
ſuperſtiti,pro beneficiis reponi iniuriam,& medio die, inſpectante multitudine,ſua dona ſacrata
violari ac detrahi:quæ iniuria licet in ipſum intentata,re tamen vera ad Deum magis pertineat,cu
ius ſacra compilata ſunt. Tum honoratiores quique,veriti crudelitatem eius, ne forte efferatus in
ſe quoque grauius animaduerteret,negauerunt hæc facta ex ipſorum ſententia;viderique ſibi ad-
miſſam rem dignam ſupplicio. Ille in ceteros mitior,Matthiæ Põtifici adimit ſacerdotiũ,quaſi nõ
C alieno ab hoc conſilio;eique ſucceſſorem dedit fratrem vxoris ſuæ Ioazarum. Huius Matthiæ Põ-
tificatu accidit etiã alium Pontificem ad vnam diem ſubſtitui,qua Iudæi populariter ieiunium ce
lebrant:nam Matthias ea nocte quæ præcedebat diem ieiunij,viſus eſt ſibi per ſomnum cum vxo-
re congredi,& cum ob eam cauſam rem diuinam facere non eſſet idoneus, Ioſephus Ellemi filius
adiutor vicarius propter cognationem ei datus eſt. Ceterum Herodes poſt mulctatum Matthiam
ſacerdotio,alterum Matthiam ſeditionis auctorem,eiuſque ſocios viuos exuſſit, in quam noctem
etiam defectus Lunæ incidit.]

Hæc de horum ſupplicio Ioſephus,cuius cauſa eſt opinatus Herodem crudeli morbo eſſe vexa VI.
tum,omnia illius adſcribens crudelitati,quod hos viros ob inſigne factum tam crudeli morte mul
ctaſſet. Sed dicat auctor,quonam pacto morbus Herodis huic culpę tribui poſſit qui iam ante,quã
hæc accidiſſent,vt ipſe ait,eum vexare inceperat? Verius illud,quod & ceteri exiſtimarunt, Hero-
dis plagas diuinitus inflictas,non in alterius criminis quam infanticidii culpam reiiciendas. Rur- *Cauſa Cædis*
ſum,quantum adhuc coniectura aſſequi licet,facile adducimur,vt opinemur hos populi doctores. *iuſtior.*
quod ſcientia omnes facile antecellerent,ex illorum numero fuiſſe,quorum Herodes rogauit ſen-
D tentiam(vt habet [a] Euangeliſta)vbi Chriſtus naſceretur & quantumuis verba certa ex ſcriptu- a Matth.2.
ris ſanctis deprompta reſpondiſſent,ipſi nihilominus, licet ex his aliiſque permultis de aduentu
Meſſiæ certiores redditi eſſent,illum requirere,& vt par erat,venerari prætermiſerunt,non ſine ſu
ſpicione adhuc(iuxta illud Euangelicum dictum [b]: Qui non eſt mecum,contra me eſt,& qui non b Luc.11.
colligit mecum,diſpergit)in obſcurando aduentu Chriſti eumdem cum Herode funem traxiſſe,at
que eam ob cauſam meritas pœnas dediſſe. Certe Angeli loquentis ad Ioſeph teſtimonio conſtat,
non vnum tantum Herodem,ſed & alios(forte hos ipſos)Chriſti interitum procuraſſe,cum ait: De
functi ſunt enim qui quærebant animam pueri.]Sed iam de morbo Herodis ex Ioſepho cetera pro-
ſequamur.

Regi vero,inquit [c], morbus factus eſt grauior, pœnam impietatis exigente numine. Lento VII.
enim calore torrebatur,qui non tam externo tactu deprehenderetur,quam intus popularetur viſce c Ioſeph.antiq.
ra. aderat & vehemens voracitas.cui neceſſe eſſet continuo cibos ſuggerere: ſimulque vexabatur lib.17.cap.8.
inteſtinorum exulceratione & colicis paſſionibus:pedes tumebant phlegmate humido & pelluci- *Cruciatus He*
do,ſimiliterque inguina: ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœda *rodis.*
E nec minus moleſta tentigine,non ſine fœtore grauiſſimo;ſuper hæc omnia neruorum contractione
laborabat,& difficultate anhelitus. Quamobrem conſtans erat inter viros diuinos & fatidicos opi
nio, Regem tot modis læſæ pietatis Deo pœnas expendere. Qui tametſi grauius affligeretur, quã
vt videretur poſſe morbo perferendo ſufficere,tamen euaſurum ſe ſperabat, accerſendis medicis
intentus,& medicamentis conquirendis vndique. Profectus etiam vltra Iordanem fluuium, cali-
dis aquis ſe fouebat apud Callirhoen,quæ præter vim medicam potu quoque iucundæ ſunt. Hæ a
quæ in lacum bituminis feracem effluunt:ibi de medicorum conſilio immiſſus fouendus in ræfer-
tum oleo ſolium,viſus eſt illis iam agere animam. Quare exorta comploratione familiarium exci
tatus,& ad ſe reuerſus,nullamque amplius ſalutis ſpem ſupereſſe intelligens, donatiuum militi-
bus quinquagenas drachmas iuſſit diſtribui:magna denique liberalitate vſus in duces atque ami
cos,rurſus Hiericunthem reuerſus eſt:vbi atra bile prægrauante,eo immanitatis prolapſus eſt, vt
facinus

facinus animo conciperet longe atrociſſimum. A

VIII. *Atrox mandatum Herodis.*

Nam cum e tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conueniſſent, euocati minaci edicto, pœnam capitis intentante non parentibus, infenſus ex æquo, ſiue ſontibus ſiue innoxijs vniuerſos cõcluſit in circo: accita deinde Salome ſorore, maritoq. eius Alexa, ait inſtare ſibi terminum vitę ſuccumbenti tantis doloribus: quod quidem ferendum eſſe, quando iuxta communem mortaliũ ſortem accidat. Illud permoleſtum eſſe, ſi carendum ſit extremo honore luctus, qui debeatur Regib. non enim ignotam ſibi Iudæorum mentem eſſe, quod optatam ſuam mortem lætis accepturi ſint animis, quando quidem vel a viuentis non abſtinuiſſent contumelia: ſed illorum eſſe officii, leuamen aliquod præſentis huius doloris decernere: nam ſi aſſenſum conſilio ſuo præbeant, fore funus longe quam aliorum Regum honoratius, & manibus ſuis gratius, omnibus per totam ditionẽ nõ ficte lugẽtibus. Ergo quamprimum viderint ſe exhalaſſe animam, debere eos clauſam circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiam tum ſuum obitum, nõ prius vulgandũ quam mandatum executi ſint iubere deinde, vt circumactos vna omnes iaculis configerent. Quib. hoc modo cæſis duplicem ſe eis habiturum gratiam, vel quod mandatorum fuerint memores, vel quod obitum ſuum publico luctu honorauerint. Hæc ille cum lacrymis lamentabundus cognatos B per mutuam fidem & beneuolentiam perq; omnia ſacra obteſtabatur, ne ſe extremo hoc honore fraudatum vellent: eis contra pollicentibus daturos ſe operam, vt cuncta iuxta eius mandatum fierent.] & paulo poſt:

IX.

Dum hæc mandata cognatis dat, superuenerunt a Roma litteræ a Legatis miſſis ad Cæſarem, quarum ſumma erat: Acmen ab irato Cæſare occiſam eſſe (*parauerat hæc venenum propinandum Herodi*) propter locatam Antipatro operam: ipſumq. Antipatrum relinq. arbitrio & Regis & patris, ſiue in exilium vellet eum pellere, ſiue capite plectere. His auditis, Herodes paululũ recreatus eſt, voluptate nũcii pœnæ Acmes, & permiſſæ ſibi poteſtatis libere ſtatuendi de filio. Mox repetitus

Herodes inferendi ſibi necẽ cupidus.

graui dolore, cibi tamen auidus, malum ſimul & cultellum popoſcit: ſolebat enim & antea per ſe paulatim incidendo comedere: tunc vero circumſpiciebat, ferire ſe ipſum cupiens; perpetraſſetq. facinus, ni Achiabus nepos ictum præueniens, clamore ſublato, cohibuiſſet eius dexteram: moxq. denuo luctus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium quaſi Rege iam agente animam. Quem ſtrepitum vbi perſenſit Antipater, ratus patrem vere vitam finiſſe, ſpem concepit fore, vt ſolutus vinculis ſine difficultate regnum acciperet: cœpitq. cum cuſtode carceris de miſſione agere, C multa & in pręſens & in futurum poſt acquiſitam poteſtatem pollicens: Ille vero adeo non paruit, vt mox conatus eius Regi renunciaret, vtq. ſolicitatus ab eo ſit oſtentato præmio.

X. *Obitus Herodis.*

a Ioſeph. antiq. lib. 17. cap. 10.

Tum Herodes qui iam ante male affectus erat erga filium, poſtquam audiuit cuſtodem carceris, exclamans præ indignatione, & caput ſibimet verberans, quamuis morti proximus, erexit ſe in cubitum, iuſſitq. vnum e ſatellitio ſine mora eum occidere, & corpus obſcuro funere condi in caſtello Hircanio. Deinde [a] mutata voluntate, mutauit etiam teſtamentum, Antipam enim, quem prioribus tabulis regni ſucceſſorem deſtinauerat, Galilææ ſimul ac Perææ Tetrarcham conſtituit, regnum vero Archelao largitus, Trachoniticam, Gaulaniticam, Bataneam, & Paneada regiones Tetrarchiæ nomine aſſignauit Philippo filio, germano fratri Archelai, Iamniam autem, Azotum, & Phaſaelida Salomę, ſorori ſuæ tribuit, & argenti ſignati quingenta millia. Habita eſt ceterorum cognatorum ratio, abundeq. proſpectum ſingulis leganda pecunia, & reditibus annuis. Cæſari quoque legauit argenti ſignati centies centena millia, præterq. ſua vaſa tam aurea quam argẽtea, magnumq. veſtis pretioſę numerum, Iuliæ autẽ Cæſaris vxori & quibuſdam amicis quinquagies D centena millia. His ita ordinatis, quinta die poſtquam Antipatrum filiũ occidit, vita functus eſt.] hactenus Ioſephus de Herodis obitu: proſequitur cetera de miſſione nobilium in circo incluſorũ, deq. funere eius ſumptuoſiſſime per Archelaum regni hęredem curato, quæ qui ſcire cupit, eumdem auctorem conſulat. Cõtigit vero Herodis obitus hoc anno prope tempus Paſchale, vt ex his quæ de Archelao idem qui proxime auctor inferius tradit, facile percipi poteſt.

XI. *Mores Herodis.*

b Ioſeph. antiq. lib. 17. cap. 12.

Verum quod ad ceteros Herodis mores ſpectat, præter incomparabilem hominis immanis ſæuitiam, conſtat, hæc teſtantibus ac perorantibus Iudæis in Senatu Romano [b]; eũdem fuiſſe moribus turpiſſimum, vt qui ex libidine effrenata virgines conſtupraret, & thoros alieni coniugij ſæpius vi adhibita violaret ac fœdaret. Nullum denique tam magnum ſcelus & immane facinus reperiri potuit, ad quod ille vel illecebris voluptatis vel impetu furoris ac crudelitatis non impelleretur. Cuius rei cum pleni ſint omnes libri, plena antiquorum monumẽta, plena denique omnia; alio nos, vt res ipſa poſtulat, tranſeamus.

XII. *Archelai regnum.*

c Ioſeph. eod. ca. 10.

d Ioſeph antiq. lib. 17. cap. 11.

Archelaus autem curato funere patris, etſi ex eius teſtamento regni heres fuiſſet inſtitutus, tamen a Regis nomine abſtinuit [c]; quod non tam a patris, quam ab Auguſti Imp. arbitrio id penderet, ceterum cuncta quæ patris erant, in ipſius poteſtate fuerunt, illiq. parebat exercitus: a quo E q. tumultis ſæpe Rex acclamaretur, Regem ſe dici non tulit, donec cõſtaret de Imperatoris animo. Interim [d] compluribus ſeditioſorum expoſcentibus de nece doctorum ac iuuenum occaſione deiectæ atque conciſæ aquilæ interemptorum in quoſdam Herodis amicos vindictam, Archelao detrectãte, & blandis verbis eos placare ſtudente; illi maiori ira perciti, templum adeuntes, ibi ceteram multitudinem ad rebellionem ſolicitarunt (erat prope infinitus numerus, cunctis ad ſacrum celebrandum Paſcha Hieroſolymam vndique confluentibus) Saxis inſuper ferientes, complures occiderunt cohortalium militum, qui ad eos compeſcendos miſſi erant ab Archelao; a quo immiſſo in eos equitatu, ad tria millia virorum cęſa ſũt ipſis diebus Paſchalibus. Poſt hęc Archelaus pro ſtabilimento regni & firmandis patris tabulis teſtamenti, Romam ad Auguſtum adnauigauit. Profectus & Herodes Antipas Tetrarcha Galilęæ, vt contra Archelaum ageret, & ſibi ex prioribus tabulis debitum regnum, quod poſteriores eſſe inualidas diceret, ab Auguſto impetraret. Verum re

in Senatu

A in Senatu pertractata, placuit Auguſto ex vltimis tabulis, quas firmas rataſq. eſſe voluit, Archelaũ Regem inſtitutum regnare. Sicq. hoc anno exordium regni auſpicatus, tenuit annis nouem. Hæc omnia pluribus Ioſephus deſcribit, quæ nos ſummatim contraximus.

XIII.

Inter hæc Defuncto Herode, inquit Euangeliſta, [a] ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph in Ægypto dicens, Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terrã Iſrael: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. Qui conſurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Iſrael. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illo ire: & admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ. Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas. Quoniam Nazaræus vocabitur.] hactenus Euangeliſta. Scimus de reditu Domini ex Ægypto diuerſas eſſe ſententias, vt enim variarunt ſcriptores in ſupputatione annorum regni Herodis, ita etiam de tempore Chriſti reditus diuerſa inter ſe ſentire coacti ſunt, quandoquidem ſtatim poſt Herodis obitum ab Angelo de reuerſione Ioſeph fuiſſe admonitum, Euangelij auctoritate omnes æque conſentiunt. Quid de acceſſu & receſſu ab Ægypto ſenſerit Epiphanius, [b] ipſe his verbis declarat: Deſcendit, inquit, in Ægyptum trigeſimoquinto anno Herodis, rediit autem ab Ægypto poſt mor- B tem Herodis, quapropter trigeſimoſeptimo anno principatus ipſius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis triginta ſeptem, vitam finiuit. Archelaus vero nouem annos regnat, in cuius regni principio egreſſus Ioſephus de Ægypto vna cum Maria & puero, cũ audiſſet Archelaum regnare, ſeceſſit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazareth.] hęc Epiphanius, qui iterum Chriſtum in Ægypto biennio tantum manſiſſe teſtatur, [c] Nicephorus [d] vero triennio, quinquennio alij, [e] vel ſexennio, nonnulli vix [f] anno vno, quos omnes decipi certũ eſt, nam vſque ad octauum Chriſti annum Herodem ſuperuixiſſe, cuius regni anno vigeſimo nono inchoato natus eſt, iam ſatis ſuperius demonſtrauimus. Euſebius ſexto Chriſti ætatis anno Hærodis obitum recenſet, ſeptimo autem Archelai inſtitutionem. Porro vno eodemque anno & Herodem defunctum, & Archelaum ab Auguſto in regno confirmatum eſſe, iam ſuperius vidimus. Ceterum etſi hoc anno Herodes obiit, & Archelaus regnum accepit, & Angelus de reditu Ioſeph admonuit: tamen quoniam tum Martyrologium [g] Romanum, tum [h] cætera teſtantur contigiſſe Chriſti reditum ex Ægypto ſeptima Ianuarij, reliquum eſt dicamus, id nequaquam factum hoc anno, ſed ſequentis initio, quandoquidem prope Paſchatis celebritatem hoc anno He- C rodem efflaſſe animam, ac ſubinde Archelaum auctoritate Auguſti cœpiſſe regnare, cognouimus.

a Matth. 2.
Ieſus redicit in Paleſtinam.
b Epiph. libr. 1. Panar. cap. 21.
c Idẽ hæreſ. 58.
d Niceph. hiſto. lib. 1. ca. 14.
e Cornel. Ianſ. cõcor. ca. 11. & alii.
f Panuin. in Faſtis.
g Martyr. Rom. 7. Ianuar.
h Bed. Vſuard. Ado, & alii eadẽ die.

XIIII.

Dum ergo adhuc Romæ ageret Archelaus, a Varo Syriæ Præſide, inquit Ioſephus, [i] venerũt litteræ, confectionem Iudeorum ſignificantes. Hi enim poſt diſceſſum Archelai cum tumultuarentur, ad eos compeſcęndos cum Hieroſolymam adueniſſet Varus, ſupplicio affecit auctores, reuerſuſque Antiochiã, vbi Præſides agere conſueuerant, Hieroſolymis legionẽ vnã reliquit, vt Iudeis nouandarum rerum facultatem pręriperet, præerat illi Sabinus Iudææ Procurator, qui militum inſolentia in Iudæos abutens, maximæ omnium diſſenſionis in populo præbuit occaſionem. Cũ enim adueniſſet ſacra dies Pentecoſtes apud eos celeberrima, & more patrio vndecumque Iudæi religionis ergo Hieroſolymam conuenirent, excitati illi omnes acerbiſſimo odio in Sabinum, partiti trifariam, incluſos vndique Romanos oppugnare etiam parabant. Inſuper dum hæc Hieroſolymis aguntur, quod prouincia ſine Rege eſſet, quamplurimorum ſtudia regnum affectantiũ increbuere, vt Iudæ Ezechiæ filii ductoris latronum, Simonis ſerui Herodis, & Atrongis paſtoris obſcuriſſimi, qui ſibi regni diadema & regium nomen vſurparunt, quorum omnium conatus, & dãna, quæ tum ipſis Iudæis, tum externis intulerunt, idem Ioſephus [k] pluribus tractat. Interim Sa- D binus procurator Iudeę, his perteritus, extemplo Vari præſidis, quo periclitantem legionem ab interitu eriperet, poſtulauit auxilium, pugnantibus interea aduerſus Iudęos Romanis militibus, qui & ſacræ pecunię conditorio potiti ſunt, Iudęorum compluribus deſideratis. Inde vero acceſſione militum Archelai, & aduentu Vari cum duabus aliis legionibus & finitimorum Regum ac Tetrarcharum copijs, omnibus quæ in itinere ſunt inuenta ab illis igni ferroque abſumptis, & inter alia oppida Emmaus igne cremato, fugę ſe commiſerunt Iudæi, qui obſidebant legionem. Varus vero, perueſtigatis ſeditionis auctoribus egit in crucem ea de cauſa circiter duo millia Iudęorum, inſuper decem millia illorum qui in vnum confluxerant, inuadens, non auſis illis manus conſerere, ſed deditionem facientibus, dimiſſis ceteris, in aliquos neceſſarios Herodis Regis animaduertit, ſicque rebus Iudęorũ compoſitis Antiochiam rediit, quãdo eiuſdem Vari permiſſu quinquaginta Legati a Iudæis miſſi ad Auguſtum Imp. Romam venere, quibus etiam præſto fuere qui Romę agebant Iudęi, vt numerat Ioſephus, [l] pluſquam octo millia. Erat omnium illa petitio, vt eis liceret ſuis legibus viuere, nec amplius eſſe ſub Regibus, ſed tantum Romanis ſubditi aggregarentur prouinciæ Syrię. Auditi ſunt ab Auguſto in ęde Apollinis, quã magnificentiſ- E ſime in Palatino monte conſtruxerat, aderat Archelaus, nec non & Philippus Tetrarcha Herodis filius. Orantes primo loco in Senatu Iudęorum Legati, quę fuerant ſub ſęuiſſimo ac impuriſſimo Rege Herode paſſi, pro concione dixere, multaque in Archelaum iactauere; ſed Nicolaus Damaſcenus orator aduerſus eos pro Herode & Archelao reſpondens, quę ab illis eſſent dicta, confutauit.

i Ioſeph. antiq. lib. 17. c. 12.
Iudæi tumultuantes comprimuntur
k Ioſeph. eo. lib 17. c. 12.
l Ioſeph. ibid.

XV.

Dimiſſo his auditis Senatu, Auguſtus [m] paucos poſt dies Archelaum non Regem declarat, ſed dimidia parte ditionis, quę Herodis fuerat, ei conceſſa, Tetrarcham conſtituit, regnum quoq; pollicitus, cum primum ſe tali honore dignum redderet: alterum dimidium partitus eſt inter alios duos filios Herodis, Philippum, & Antipam. Huic Tranſamnana regio ceſſit cum Galilęa, & ducenta talenta annua: Bathanęa vero cum Trachonitide & Auranitis, cum parte quadam Zenodori, vt vocant, domus, obtigit Philippo, & centum talenta annui redditus, Archelao vero Iudæa, & Idumæa, præterq. has Samaria, cui ex auctoritate Cæſaris tributorum quarta pars

m Ioſeph. antiq. lib. 13. c. 13.
Paleſtina in Tetrarchias diuiſio.

remiſſa eſt,eo quod ceteris tumultuantibus ſoli quiete manſerant in officio. In Archelai ditio- A
ne comprehendebantur vrbes Stratonis turris,Sebaſte,Ioppe,& Hieroſolyma: nam Gazam, Ga
daram, & Hippon, Græcanici inſtituti vrbes Cæſar ob id ſeparatas a regni terminis, Syriæ con
tribuit. Sexcenta autem talenta quotannis redibant ad Archelaum.] hæc Ioſephus de partitio
ne Iudæorum regni ab Auguſto facta tunc temporis,cum Romæ Herodis heredum cauſa acta eſt
in Senatu.

XVI. Rebus itaque in hunc modum firmatis ac ſtabilitis,Archelaus,Philippus,& Antipas, ceteriq.
a Hiſt.lib.5. Iudæorum Legati in Iudæam reuerſi ſunt.Horum meminit breui compendio Tacitus [a], ſic di-
cens: Poſt mortem Herodis,nihil expectato Cæſare,Simon quidam regium nomen inuaſerat.is a
Quintilio Varo obtinéte Syriam punitus;& gentem coercitam liberi Herodis tripartito rexere.]
Sumptum de hæc ille.Poſt hęc autem quidam vultu ſimillimus Alexandro Herodis filio,qui vna cum Ariſtobu
impoſtore ſup lo fratre ex ſententia Præſidum & Herodis patris fuerat morte mulctatus,ſe a nece clam ſubtra-
plicium. ctum ſimulans,paternum regnum ab Auguſto petere non dubitauit;ſed impoſtura detecta, pſeu-
do Alexander ille ſententia eiuſdem Imperatoris in ordinem remigum eſt redactus. Hæc om
b Ioſeph.antiq. nia cum deſcribat Ioſepus [b], admirari libet, quot ludibria, quæ damna coactus ſit ſubire po- B
lib.17.cap.14. pulus Iudæorum, poſtquam verum legitimumq. a Deo promiſſum ac datum Regem, Chri-
ſtum ipſum recipere ac venerari contempſit: quo ſemel ſpreto, & in fugam adacto, non vnum
tantum Herodem, ſed complures compulſus eſt pati tyrrannos; nec fuit ipſi amplius
a vexatione quies aliqua, donec a Romanis funditus deletus eſt. Reuerſus autem in Iudæam
Archelaus, Ioazarum ſummum ſacerdotem,quem Herodes abrogato Matthiæ ſuffecerat, in ordi
nem redegit,eiuſq.fratrem Eleazarum nomine in eam dignitatem prouexit: qui nec ea diu poti
tus eſt;ſed & ipſo ſublato,Ieſum Siæ filium in eius locũ ſubſtituit. Hæc omnia de ſucceſſione Pon
tificum Iudæorum Ioſephus cum ſcribat; quantum tamen temporis ea quiſque adminiſtratione
ſit functus,non explicat.

IESV CHRISTI ANNVS 9. AVGVSTI IMP. ANNVS 50. C

I. ANno Chriſti nono, A.Licinio Nerua Siliano & Q. Cæcilio Metello Silano Coſſ.idem Ie-
Ieſus Nazare ſus Chriſtus Redemptor noſter,cum ſuperiori anno (vt diximus) monitus ab Angelo
th dicitur. Ioſeph ex Ægypto receſſiſſet, ſeptima Ianuarii in Palæſtinam [c] reductus, ac in Galilæam
c Matth.2. perductus, Nazareth habitauit. Memorabilis fuit antiquitus in Eccleſia ea dies, quæ cum
d Martyr.Rom. in Martyrologio [d] Romano, tum in ceteris [e] anniuerſaria commemoratione recolitur. Eſt
7.Ianuar. Nazareth, vbi Chriſtus egit,inquit Hieronymus [f], viculus in Galilæa iuxta montem Thabor;
e Beda, Eſuard. vnde & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Nazarenus vocatus eſt: habetq. eccleſiam in loco quo
Ado ead.die. Angelus ad beatam Mariam euangelizaturus intrauit; ſed & aliam vbi Dominus eſt nutritus.]
f Hieron.de loc. de iiſdem duabus domibus & Beda [g] meminit, cum agit de locis ſanctis. Porro domus illa, in
Hebraicis. qua de Verbi incarnatione ſanctiſſima Virgo cæleſte accepit nuncium, adhuc magno miraculo
g Beda de locis non tantum integra perſeuerat, ſed Angelorum miniſterio ab infidelium manibus vindicata,in
ſanct.cap.16. Dalmatiam primum,inde in Italiam tranſlata eſt in agrum Lauretanum Piceni prouinciæ: quod
perinſigne ac nobiliſſimum vetuſtatis monumentum totus Chriſtianus Catholicus Orbis vene- D
ratur ac colit. Nec eſt quod quis de re geſta dubitet,qui memoria repetat illic dictum eſſe ab An-
gelo,non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum.Fidei Chriſtianæ eſſe,prædixit Chriſtus, vt
& montes Chriſtianorum imperio e loco in locum transferrentur:præſtiterunt hoc cõplures ſan-
h Greg.Nyſſ.in cti,& inter alios Gregorius ille Magnus [h], cognomento Thaumaturgus.complura enim id ge-
Vita ipſius. neris certa auctorum fide reperiuntur miracula edita: ſed in his modo non immorãdum.Qui Na-
zareth inuiſerunt,eiuſdem domus ſitum eadem omnino menſura ſignatum inſpexerunt; accolis,
quod factum eſt,fideliter atteſtantibus.Sed hæc obiter:neque enim eſt in animo rei geſtæ hiſtoriã
egregie teſtatam hic enarrare;agemus de ea ſuo tempore,quo facta ſcribitur.Interim bis fruere,
i Caniſ.de ſan- lector,quæ venerandus Pater Petrus Caniſius [i],cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias,
cta Maria Deipa non minus pie,quam ornate atque erudite,ſuo more,conſcripſit.Sed relicta repetamus.
ra lib.5.c.25.

II. Ex eo autem quod Dominus noſter fuit incola Nazareth,iuxta ſermonem propheticum, Na-
Ieſus Nazare zarenus eſt appellatus,quæ etiam vox ignominię cauſa inſcripta eſt titulo Crucis. Porro & Ange
nus. lus apud Marcum [k], & Apoſtoli honoris cauſa Ieſum Nazarenum dicere conſueuerunt [l]. Quin
k Marc.16. etiam ipſo principio naſcentis Eccleſię,a Ieſu Nazareno omnes item Chriſtiani, Nazarępi dicebã E
l Act.2.3.4.& tur;& ipſa Chriſtiana religio,ſecta Nazarenorum. Nam qui accuſabant Paulum Iudęi,vt habent
26. Acta Apoſtolorum [m], Inuenimus,dicebant,hunc hominem peſtiferum,& concitantem ſeditio-
m Act.24. nes omnibus Iudęis in vniuerſo Orbe,& auctorem ſeditionis ſectę Nazarenorũ,&c] Perſeuerauit
vero eiuſmodi nomenclatura,vt Chriſtiani dicerentur Nazarępi,quouſque omnes ęque cœperunt
dici Chriſtiani: tunc etenim Nazarępeorum nomen remanſit hęreticis: quorum duplex erat dif-
ferentia:alii namque fuerunt ante Chriſtum, nec Chriſtum nouerunt:alii vero, qui ſic in Chri-
n Epiph.in Pa- ſtum credebant,vt tamen in obſeruatione legalium Iudęi eſſe non deſinerent,de quibus pluribus
nar hæreſ.18. Epiphanius [n].

III. Ad hęc inſuper,eo quod Dominus in prouinca Galilęa habitaſſet,ab impiis nominatus eſt Ga
o Greg. Naz. in lilęus,& ab eo Chriſtiani etiam Galilęi ſunt appellati:eo quippe nomine inſignes impietate viri
Iul.orat.1. Porphyrius & Iulianus Apoſtata,& alii his ſimiles nuncupare Chriſtianos conſueuerunt.Sunt au
Galilæa duæ tem [o] duę Galilęę in Palęſtina,quarum altera confinis eſt Iudęę,altera vero contermina Phœni
cibus

A cibns (ſic eas deſcribit Cyrillus [a], quas Ioſephus [b] ſuperiorem & inferiorem nominat) Prior poſita in tribu Nephtalim, Galilæa Gentium dicta eſt; poſterior autem in tribu Zabulon circa Tiberiadem, & ſtagnum Genezareth (vt tradit Hieronymus [c]) ſita eſt. in harum poſteriori eſt Nazareth, vbi Chriſtus Dominus habitauit. Sed & de Galilæorum natura hæc breuiter Ioſephus [d]: Sunt, inquit, pugnaces ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi; neque aut formido vmquam viros, aut penuria regiones illas occupauit, qnoniam totæ optimæ & fertiles ſunt, &c.] Atque hæc ſatis.

a Cyrill. Alex. in Iul. 2.
b Ioſeph. de bell. Iud. lib. 3. c. 2.
c Hieron. de locis Hebraicis.
d Ioſeph. vbi ſupra lib. 3. cap. 2.

IESV CHRISTI ANNVS 10. — AVGVSTI IMP. ANNVS 51.

B QVi ſequitur annus habuit Conſules [e] Furium Camillum & Sextum Nonium Quintilianum, quando Dominus Ieſus Chriſtus agebat ſuæ ætatis annum decimum.

e Dio hiſt. Rom. lib. 55.

IESV CHRISTI ANNVS 11. — AVGVSTI IMP. ANNVS 52.

I. VNdecimus autem conſignatus eſt Couſulibns [f] Q. Sulpitio Camerino & C. Poppæo Sabino: quo anno (vt omittamns cetera quæ ab inſtituti noſtri ratioue abhorrent) illud conſideratione dignum ducimus, quod cum Auguſtus Imp. recēſito equitum Romanorum numero, inueniſſet ſupetiorem eſſe numerum illorum qni cælibes eſſent, quam eorum qui haberent vxorem; grauiſſima oratione coniugium cum primis laudans, cælibatum deinde vehementer exagitauit; quod ſcilicet Vrbe ob bella ciuilia cinibus Romanis exhauſta, eamdem, ſobolis fœcunditate ſuſcepta, vt olim florentiſſimam numero ciuium cupiebat: itaque ſicut coniugium præ C miis ac prinilegiis honorari, ita & cælibatum pœnis voluit notari. Porro cum talia tantaq. ſtatuiſſet; non a pœnis tātum cælibum immunes eſſe voluit quæ perpetuam virginitatem ſeruaſſent; ſed, inquit Dio [g], eiſdem, eadem quæ matribus præmia largitus eſt. Oderat enim ille in primis fictũ cælibatum: vnde pro concione in illos inuectus qui ſimulate illum colerent, exemplo Veſtaliũ virginum, æque illos eſſe puniendos, iiſdemq. ſuppliciis ſubiiciendos, ſi pudicitiam nō ſeruaſſent, eſt comminatus. Vt ex his videas ęque apud omnes virginalis vitę maxime omnium eſſe habitam rationem: quandoquidem (quod pluribus docet Hieronymus [h] ſcribens contra Iouinianum) apud Græcos & barbaros pariter, apud omnes tam poeticis quam hiſtoricis litterarum monumentis ſemper ante omnia reperitur virginitas commendata: iam vero Chriſti Dei & hominis admirabili conceptione ac partu nobilitata, atque inſigniter exaltata, ad quātum faſtigium celſitudinis ſit prouecta, non eſt humanæ facultatis explicare.

f Dio hiſt. Rom. lib. 56.
Auguſti leges contra cælibatum.
g Dio hiſt. Rom. lib. 56.
Virginitas laudata.
h Hieron. cōtr. Iouin. lib. 1.

II. Eodem anno (quod auctore Dione [i] etiam ſuperius dictum eſt) Quintilius Varus Syriæ Præſes, cuius paulo ante facta eſt mentio, e Syria auocatus, eodem præfecturę munere ornatus ad administrandam Germaniam prouinciam amandatur: qui dum aſpere nimis ac dure barbaram gé- D tem illam tractaret, ad defectionem impulit; atque adeo cum aduerſus eoſdem bello decerneret, profligatis ac cæſis Romanorum copiis, ipſe deſperatione actus, ſibi ipſi mortem conſciuit.] hæc Dio; ſed de morte inferius. Ceterum quod ad rationem temporis ſpectat, hallucinatum reperies Ioſephum, qui Varum perſeueraſſe in prouincia Syriæ vſque ad ſucceſſorem Quirinũ, quem vult illi ſucceſſiſſe poſt expulſum e regno Archelaum, affirmat. Habita enim ratione annorum regni Herodis, quos numerat trigintaſeptem a Cōſulatu Domitii & Pollionis, nec non ſucceſſoris eius Archelai; ex eius ſententia quadriennio ante præſentem annum Varum e Syria receſſiſſe, & Quirinum ſubrogatum eſſe, dicere opus eſſet. Sed de his, aliiſq. Syrię Præſidibus ea conſulas, quæ ſuperius a nobis dicta ſunt, cum egimus de Quirino.

i Dio hiſt. Rom. lib. 56.
Varus reuocatur e Palæſtina.

IESV CHRISTI ANNVS 12. — AVGVSTI IMP. ANNVS 53.

E

I. CVm Ieſus Chriſtus Dominus noſter ageret ſuæ ætatis annum duodecimum, Coſſ. P. Cornelio Dolabella & C. Innio Silano; & à parētibus duceretur ex more Hieroſolymam ad diem feſtum Paſcbatis; neſcientibus illis, remanſit Hieroſolymis; ac triduo quæſitus ab eis, eſt inuentus in templo. Rem geſtam his verbis S. Lucas [k] deſcribit: Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia: & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes eius pet omnes annos in Hieruſalem in die ſolemni Paſchæ. Et cum factus eſſet annorũ duodecim, aſcendētibus illis Hieroſolymā ſecundum conſuetudinem diei feſti, conſummatiſq. diebus, cum redirent, remanſit puer Ieſus in Hieruſalem, & non cognouerunt parentes eius. Exiſtimantes illum eſſe in comitatu venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes, regreſſi ſunt in Hieruſalem, requirentes eum. Et factum eſt, poſt tridnum inuenerunt illum in templo ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogātem eos. Stupebant autem oēs, q eum audie-

Ieſus Hieroſolymā ducitur.
k Luc. 2.

audiebant, ſuper prudentia & reſponſis eius. Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater eius ad il- A
lū: Fili, quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid
eſt quod me quærebatis? ne ſciebatis quia in his, quę patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et ipſi non
intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos.]

II. Hæc vt intelligamus, ſciendum Iudæorum morem fuiſſe, vt non in ſynagogis tantum legem ex
a Act. 24. plicarent, & de lege differerent, ſed etiam in templo. Vnde Paulus [a] Apoſtolus, cum ſuam coram
Felice Præſide dixit defenſionem, hæc ait: Neque in templo inuenerunt me cum aliquo diſputan-
tem, aut concurſum facientem turbæ, neque in ſynagogis, &c.] In eiuſmodi autem publico conuē-
b Ambr. in epiſt. ad Corinth. c. 14. tu is ab illis ordo ſeruari conſueuit, qui apud Ambroſium [b] deſcriptus habetur: nimirum, vt ſedē
tes diſputarent, ſeniores dignitate ſederent in cathedris, quæ ordine erant diſpoſitæ (erant hæ illæ
cathedræ, de quibus Dominus in Phariſæos [c] ait: Amant primas cathedras in ſynagogis) ceteri
c Matth. 23. Marc. 12. Luc. 11. 20. minoris ordinis in ſubſelliis; nouiſſimi omnium in pauimento ſuper mattas, quibus & dabatur di
cendi locus, cum eis quid reuelatum eſſet; quæ omnia maiores diiudicabant. Hunc quidem morē,
vt rem valde laudabilem, Paulus conatus eſt inferre in Chriſti Eccleſiam, vt ea epiſtola quā ſcrip
d 1. Cor. 14. ſit ad Corinthios [d] ipſe affirmat. Sed de his inferius ſuo loco pluribus. In eiuſmodi vero congreſ B
ſum volens incidit Dominus Ieſus, apud quem etiam inuentus eſt a parentibus.

III. Sed quænam fuit cauſa, vt a ſanctiſſimorum parentum oculis, qui in alendo puero vigilantiſſi-
e Ioſeph. de bell. Iud. lib. 6. c. 6. mum ſemper ſtudium adhibuerint, tam inopinate ſeſe Ieſus ſubduxerit? Reducendū in primis eſt
in mentem, quod de templo Hieroſolymorum & Iudæorum conſuetudine Ioſephus [e] tradit. Ip-
Diſcreti viri a mulieribus in templo. ſe quidem dum templum ab Herode reſtitutū deſcribit, hæc inter alia: Neceſſario, inqt, proprius
locus, qui religionis cauſa mulieribus deſtinatus muro diſcernebatur, altera quoque porta opus
habere videbatur. Contra primam vero ſecreta erat ex aliis regionibus vna porta meridiana, &
vna ſeptentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim tranſire ad mulieres non lice-
bat. Sed nec ſuam portam interiecto muro tranſgredi licebat: patebat enim ille locus pariter indi-
genis & hoſpitibus feminis religionis cauſa venientibus.] & inferius: Aliarum quidem portarum
magnitudo par fuit; quæ vero ſuper Corinthiam poſita, quo mulieres conueniebant, ab Oriente
aperiebatur, porta templi ſine dubio maior erat: quinquaginta enim cubitis ſurgens, quadraginta
cubitorum fores habebat, ornatumq. magnificentiorem; quoniā craſſiori argento atque auro ve-
ſtiebatur, quod quidem nouem portis infuderat Tiberii pater Alexander. Gradus autem quinde- C
cim a muro, qui mulieres ſegregabat, ad maiorem portam ducebant: namque illis qui in alias por
tas iter dirigerent, quinque gradibus erant breuiores.] hactenus de his auctor: ex quibus quidem
probe intelligi poteſt, tam in ingreſſu templi, quam etiam intra templum, & portis diuerſis & pa-
rietibus interpoſitis, mulieres a viris fuiſſe diſtinctas. Porro puerulos innocentes de quibus nulla
poſſet eſſe peccati ſuſpicio, matres ſequi, ſi vellent, non erat vetitum; quibus etiam liberum eſſet, ſi
voluiſſent, magis patribus inhærere. Ceterum non portis tantum ac muris ſeparati erant a mulie
f Ioſeph. contra Apion. lib. 2. ribus viri, ſed & diuerſis porticibus, prout idem auctor [f] contra Apionem ſcribens tradit his ver
bis: Templum quatuor porticus habuit in circuitu, & harum ſingulæ ſecūdum legem habuere cu
ſtodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, etiam alienigenis; mulieres tantum-
modo menſtruatæ tranſire prohibebantur. In ſecundam vero porticum cuncti Iudæi ingredieban
tur, eorumq. coniuges, cum eſſent ab omni pollutione mundæ. In tertiam maſculi Iudæorum mū-
di exiſtentes ac purificati. In quartam autem ſacerdotes, &c.] huc uſque Ioſephus.

IIII. Ex his igitur de loco diſtinctis in hunc modum viris a mulieribus, quod apud alterutrum quiſ
De cauſa deperditi Ieſu opiniones. que parentum exiſtimaret eſſe puerum Ieſum, ea occaſione perditum eſſe fuit opinio; ſed quę mi D
nus probetur, vt dicetur inferius. Beda [g] aliam ab hac paulo diuerſam affert cauſam; dicens
fuiſſe apud Iudæos conſuetudinem, vt ad feſta venientes vel redeuntes in patriam, ſeorſum viri
g Beda in Luc. c. 2. a mulieribus choros ducentes, incederent; exemplo petito (vt opinor) quod olim mari rubro tranſ
miſſo, Iudæorum viri ac mulieres ſeorſum ab inuicem procedētes, laudes Deo cecinerint. Verum
id tantum ab iis templum adeuntibus, non autem redeuntibus domum, fieri ſolitum arbitramur.
h Luc. 2. Sed & repugnat Bedæ quod ait Lucas [h], parentes exiſtimaſſe puerum eſſe in comitatu inter co-
gnatos & notos, non autem apud alterutrum ipſorum; quod æquius fuiſſet opinari, ſi ſeorſum ab
inuicem proceſſiſſent. Refellitur inſuper qđ dictū eſt ſuperius, id in templo cōtingere potuiſſe, nō
aūt foris: nam licet vera ſint quę recitata ſunt ex Ioſepho, tñ cum Lucas pariter dicat, conſumptis
diebus, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, in ipſo actu redeundi remanſiſſe Hieroſolymis puerum Ieſum, pla
ne ſignificat, expletis octo illis Paſchæ diebus, cum diſcederent Hieroſolymis, contigiſſe.

V. Alia igitur in parentibus non ſentientibus Ieſu ſubductionem eſt cauſa quærenda: quam inter
De ſubductione Ieſu. multas quæ accidere potuiſſent, illam veriorem eſſe putamus, nimirum quod illi Hieroſolymis re
ceſſuri vna cum cognatis & notis ac reliquo comitatu, ceteris præcedentibus, improuiſa aliqua, E
ſed Dei prouidentia oborta (vt accidere ſolet) occaſione detenti, mox velociter conſecuturi
præmiſerint cum cognatis & notis puerum Ieſum: qui paululum cum illis progreſſus, non au-
tem ciuitate egreſſus, veluti parentum cupidus (vt pueri eſſe ſolent) vel loco ſteterit, illos ex
pectaturus, vel ad illos rediturus, hoſpitium verſus tendens, iter alio flexerit, eoq. modo, parenti-
bus, & cognatis, ac notis inſcijs, diuino conſilio ſe ſubduxerit, nec id illis ſentientibus niſi emenſo
eius diei itinere. Sed nec tunc eo inuento, ſequenti die iidem eius parentes Hieroſolymam ſunt re
uerſi: et cum ad tertium vſque diem quæſiſſent, tādem poſt triduum (inquit Lucas) inuenerunt eū
ſedentem in medio doctorum. Reliqua autem quę poſt hæc acciderunt, idem exacte proſequitur.

VI. Inuentus a parentibus Ieſus (inquit Euangeliſta [i]) deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat
i Luc. 2. *Ieſu exercitia.* ſubditus illis.] his tantum verbis totam Chriſti adoleſcentiam ac iuuentutem perſtrinxit, vt nihil
præterea de eo ſcripſerit vel ipſe, vel ex quatuor aliquis alius, ſed hoc ſolum, quod erat ſubditus
illis. Cetera enim quæ ex libro de Infantia Saluatoris, vel ex aliquo alio apocrypho ſunt accepta,
non

A non probat, quinimmo repudiat ac reiicit Dei Eccleſia. Valentiniani enim hæretici quædam ridicula commenti ſunt de infantia Saluatoris; de quibus Irenæus [a]: Aſſumunt, inquit, in hoc & illam falſationem, quaſi Dominus, cum puer eſſet & diſceret litteras, cum dixiſſet magiſter eius, quemadmodum in conſuetudine eſt, Dic A, reſpondit A. Rurſum cum magiſter iuſſiſſet dicere eũ B, reſpondiſſe Dominum: Tu prior dic mihi quid eſt A, tunc ego dicam tibi quid eſt B.] ſed faceſſant delira hæc.

a Iren. aduerſ. hæreſ. lib. 1. c. 17.

VII. *Ieſus faber.*

Quod ad miracula ſpectat, hæc egregie Ioannes [b] Chryſoſtomus: Si antea cum iunior eſſet, miracula feciſſet; non indiguiſſet Iſrael, qui ipſum manifeſtaret. Vir enim factus, miraculorum multitudine non Iudæis modo, ſed & Syris, & longinquiora colentibus cognitus eſt tribus annis dumtaxat. Qui igitur tam breui miraculis claruit, longe magis a prima infantia, ſi ea feciſſet, clariuiſſet: fuiſſet enim maiori admirationi, vtpote puer, quam vir; neque tamdiu in obſcuro latuiſſet. Sed nihil a pueris operatus eſt.] hęc & alia plura Chryſoſtomus in eandem ſentẽtiam. Sed quid interim Ieſus? Inſeruiſſe ipſum adultũ nutricio Ioſeph, eidemq. fabro in fabrili exercitatione, teſtimonio Iudæorum teſtatum habetur apud Marcum [c] Euangeliſtam; quorum aſſertione non tantum filius fabri, ſed & ipſe faber dicebatur, aientibus illis, non externis ſolum, ſed eiuſdem patriæ viris:
B Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioſeph, & Iudæ, & Simonis? nõne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt?] His optime conſentiunt quæ Iuſtinus [d] martyr in dialogo cum Tryphone Iudæo his uerbis ait: Cum fabri tignarii filius haberetur, informis videlicet, quemadmodũ Scripturæ annunciauerant, apparens, faber atque adeo & ipſe putaretur eſſe; fabrilia namque, cum in hominibus eſſet, faciebat opera, aratra & iuga conficiens.] hæc Iuſtinus. Inde fortaſſe (quod tractant fabrilia fabri) ſub iugi & aratri ſymbolicis verbis Euangelium propoſuit, cum dixit [e]: Tollite iugum meum ſuper vos.] item de aratro: Nemo mittens manum ſuam ad aratrũ, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.]

b Chryſoſt. in Ioan. homil. 20.
c Marc. 6.
d Iuſt. lib. de verit. relig. Chriſt.
e Matth. 11. Luc. 9.

VIII. *De Ioſeph & ætate eius.*

Sane quidem quod ad Ioſephum ſpectat: ſi tam grandæuæ ætatis erat, nempe (vt ait Epiphanius [f]) agens annum fortaſſis octogeſimum & vltra, cum ſanctiſſima Virgo Maria illi eſt deſponſata: iam in Chriſti adoleſcentia decrepitæ ętatis, ad ſubeundos artis fabrilis labores minus fuiſſe idoneus exiſtimari poſſe videtur: adeo vt lignariæ officinæ labores omnes refunderentur in Ieſum: atque eo magis, ſi eidem auctori acquieſcimus [g] dicenti, Ioſeph poſt repertum Ie-
C ſum puerum in templo haud multo poſt ex hac vita migraſſe, & propterea in Euangelica ſcriptura nullam amplius de eo haberi mentionem. Sunt & hęc Epiphanii verba: Sed neque poſt reditum ab Ægypto idem Ioſeph multis annis vixit.] & paulo poſt: Duodecimo anno, aſcẽdentibus illis ad Hieroſolyma, quæſitus eſt Ieſus, quando non reperiebatur in itinere, velut habet Euangelium ſecundum Lucam. Poſt hos annos moritur Ioſeph, & educatus eſt non amplius a Ioſeph, ſed in domo Ioſeph. Vnde non amplius dicit Euangelium quod venit pater ipſius; ſed: Ecce, inquit, mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te.] Neque enim nuptiis in Cana Galilææ celebratis, quib. tum ſanctiſſimam Virginem, tum Ieſum præſto fuiſſe conſtat, interfuiſſe legitur, neq; Chriſto morienti adfuiſſe reperitur: nam ſi tunc Ioſeph ſuperſtes fuiſſet, haud dubium non Ioanni a filio commendata fuiſſet, cui light ſupereſſet fidiſſimus ac probatiſſimus cuſtos virginitatis.

f Epiph. hæreſ. 78.
g Epiph. ibid.

IX.

Hæc de ætate ac tempore obitus quamuis ab Epiphanio & aliis ipſum ſecutis affirmentur, ſcimus tamen non eſſe omnium eamdem ſententiam: ſunt enim qui velint eũ fuiſſe iuniorem ad ſubeundos peregrinationis labores: quaſi non potuerit eſſe ſenex robuſtarum virium & infracti roboris, nec valuerit promereri a Deo benedictionem illam, quæ Aſer eſt impartita, cũ dixit illi [h] Moy-
D ſes: Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſenectus tua.] Hæc quidem non ea ratione dixerimus, vt affirmemus Ioſeph fuiſſe octogenarium, cum deſponſata eſt illi beatiſſima Virgo; quod nec ipſe Epiphanius certe affirmat, cum dubie id aſſerat, dum eius fortaſſe ætatis fuiſſe dicit: ſed quod libentius illorum inhæreamus ſententiæ, qui traditione quadam, quæ per ſingulas ætates ad poſteros dimanauit, illum maturioris fuiſſe ætatis, cum ſanctiſſimam Virginem etſi in coniugem, tamẽ in cuſtodiam fidiſſimam ſuſcepit, dicunt. Sicut & illis magis aſſentimur, qui vna cum Epiphanio, eum dicto tempore diem obiiſſe dixerunt, quam ceteris qui poſt reſurrectionem Domini adhuc fuiſſe ſuperſtitem tradiderunt: cuius opinionis aſſertor reperitur auctor cuius apud Cyprianum [i] habetur editus commentarius de Operibus cardinalibus: ſed & Auguſtinus [k] eiuſdem ſectator fuiſſe videtur.

h Deuter. 33.
Ioſephi obitus.
i Apud Cypr. de operib. card. de paſ. Domini.
k Aug. de temp. ſer. 51.

X.

Iiſdem Conſulibus, contigit memorabilis illa Variana clades in Germania, cũ Romanus exercitus ſub Varo eſt penitus profligatus; qua accepta, idem Varus ſibi ipſi intulit manus, dans meritas pœnas de expilata a ſe Syria: de eo enim Velleius tradit, quod Syriam diuitem pauper ingreſſus, diues egrediens pauperem reliquit. Proſecuti ſunt hæc pluribus idem Velleius [l], Suetonius
E [m], ac Dio [n]. Ex his videas, quam inſigniter Oroſius [o] errore labatur, dum cladem Varianam ante Chriſtum natum accidiſſe commemorat.

l Vell. Patercul. hiſt. Rom.
m Suet. in Oct. c. 23.
n Dio lib. 56.
o Oroſ. lib. 6. c. 21.

IESV CHRISTI ANNVS 13. — AVGVSTI IMP. ANNVS 54.

ANnus Chriſti decimuſtertius Conſulibus M. Aemilio [p] Lepido & T. Statilio Tauro in Faſtis ſignatur.

p Dio hiſt. Rom. lib. 56.

IESV CHRISTI ANNVS 14.& 15. | AVGVSTI IMP. ANNVS 55.& 56. A

Idem ibidem

DEcimusquartus annus T.Iulio [a] Germanico & Fonteio Capitone Coſſ.adſcribitur:quo, vt in præcedente, nihil geſtum reperitur quod ad noſtrum inſtitutum ſpectare videat: ſicut nec in ſequenti, quo inierunt Conſulatum C.Silius Nepos, & L.Munatius Plancus.

IESV CHRISTI ANNVS 16. | AVGVSTI IMP. ANNVS 57.

I. ANno Chriſti decimoſexto, duobus Sextis, iiſdemq. Nepotibus Pōpeio & Appuleio Coſſ. Archelaus Ethnarcha Romę a Legatis Samaritanorum ac Iudæorum iudicio poſtulatus, nono principatus ſui anno (vt Ioſephus teſtatur [b]) damnatus Vienniam Galliæ ciuitatem in exilium mittitur, pecunia eius fiſco adiudicata, & ditione ſua contributa Syriæ. hæc pluribus Ioſephus; qui tamen ſibi parum conſtans, alibi dicit [c] id accidiſſe anno regni eius decimo. Porro quod ſpectat ad tempus damnationis Archelai: Dio [d] Ioſephum ſecutus (cum enim poſt multos annos, nēpe Seueri Imperatoris temporibus, ſcripſerit; res Iudæorum a Iudæo hiſtorico mutuatus creditur) damnatum dicit Herodem Palæſtinū (ſic enim Archelaum nominat) & trans Alpes relegatum, ac partem eius ditionis in publicum eſſe redactam ſub Conſulatu M. Aemilii Lepidi & L. Arruntii, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo quinquageſimonono, quo ipſo anno a Ioſepho exactus ponitur, prout ex numero annorum regni Herodis patris eius ab eodem auctore deſcripto perfacile quis intelliget. Sed q manifeſte erret, ſatis ſuperius demonſtrauimus, cum de tempore nati Chriſti egimus. Aſſentitur & noſtræ huic chronologiæ Euſebius [e], dum anno Auguſti Imperatoris vltimo contigiſſe ait exilium Archelai in Galliam. B

b Ioſeph. de bell. Iud. lib. 2. c. 6.
Archelaus damnatus exilio.
c Ioſeph. antiq. lib. 17. cap. 15.
d Dio hiſt. Roman. lib. 56.
e Euſebius in Chronic.

II. Quænam autem obiecta ſint illi crimina, vt ſic damnatus fuerit, Ioſephus [f] his verbis rem geſtam enarrat: Primates tam Iudæorum quam Samaritarum, non ferentes eius tyrannidem, detulerunt eum ad Cæſarem; maxime cum ſcirent, eum contra ipſius mandatū feciſſe, a quo iuſſus fuerat ex æquo ac bono præeſſe ſubditis. Hoc audito Cæſar commotus accerſit ꝓcuratorem eius Romæ agentem, & ipſum Archelaum nomine: nec dignatus quicquam ſcribere, Vade, inquit, & quāprimum illum ad nos adducito. Qui accelerata nauigatione in Iudæam delatus, reperit eum cum amicis in conuiuio; indicataq. voluntate Cæſaris, ad profectionem hortatus eſt. Mox vbi venit, Cæſar auditis eius accuſationibus & ipſius defenſione, miſit eum Viennam in exilium, quæ eſt vrbs Galliæ, mulctatum prius omni pecunia.] hæc ille. C

f Ioſeph. antiq. lib. 17. c. 15.
Obiecta in Archelaum.

III. Ex his itaque certior cauſa redditur, cur Ioſeph monitu Angeli reuerſus ab Ægypto ideirco noluit in Iudæam venire, quod audiſſet illic regnare Archelaum Herodis filium loco patris ſui: nam & in Galilęa, quo ſeceſſit, itidem filius Herodis regnabat: vnde patet illū nō extimuiſſe ſucceſſores Herodis, ſed Archelai tyrānidem iam omnibus notā. His peractis, ac finibus Archelai principatus in prouinciam redactis, inquit Ioſephus [g], Procurator Coponius quidam eques Romanus in Iudæam miſſus eſt, ea ſibi a Cæſare poteſtate mandata. Hoc diſceptante, Galilæus quidam, Simon nomine, defectionis arguebatur: quia indigenas increparet, ſi tributum Romanis pendere paterētur, dominoſq. poſt Deum ferre mortales.] hæc Ioſephus: quem, dum [h] alibi id factum ait ꝑ Quirinum Conſularem tunc a Cæſare in Syriam miſſum, & cum eo Coponium, iam ſuperius cum de annis Regis Herodis egimus, confutauimus, ipſumq. errore temporis lapſum oſtendimus. D

Cur Ioſeph timuit Archelaum.
g Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 7.
h Ioſeph. antiq. lib. 17. c. vlt. & li. 18. c. 1.

IIII. Videas eumdem auctorem, confuſis ſemel temporibus, & res geſtas ſimul confundere; vt cum ſcribit [i] tempore cenſus Quirini, Iudam Gaulanitem vna cum Sadocho Phariſæo nouam hæreſin de non pendendo tributo Romanis perulgaſſe, idq. poſt Archelai obitum contigiſſe: alibi [k] tamen (vt vidimus) id ipſum factum ſcribit a Simone quodam homine Galilæo: ſed verius exiſtimamus, cum diuerſa ſint nomina, diuerſas etiam fuiſſe perſonas, ac tempora; Iudamq. auctorē ſectæ, Simonem vero aſſectatorem; & illa de Iuda temporibus naſcentis Chriſti ſub Præſide Syriæ Quirino, iſta vero de Simone poſt exactum Archelaum, cum Iudęa eſt innexa Syriæ; illa occaſione cenſus, iſta vero contigiſſe ea ex cauſa, quod Iudæa ſit in prouinciam redacta, facta haud dubium deterioris conditionis. Quantumuis enim Archelaus tyrannus eſſet, circumciſus tamen proſelytus ex patre itidem circumciſo proſelyto natus erat, ac proinde eorum gentilis videretur: ſed redacta ſemel Iudæa in prouinciam, regnum Iudæorum iam penitus videretur abſciſſum: qua nouitate, cōpreſſa ſemel ſecta Galilæorum, in Simone reuixit. Sæpius enim, poſt exciſas etiam Hieroſolymas, Galilæos eadem ſolitos prædicare, turbaſq. ciere ac mouere, ob idq. libenti animo mortem oppetere; iam ſuperius, cum de Galilæorum origine egimus, ſatis manifeſtauimus. Nec eſt quod quis dicere poſſit, eumdem fuiſſe Iudam atque Simonem, eamdemq. perſonam nominatam duobus nominibus: nam etſi in Scriptura diuina id frequens eſt, ab eodem tamen Ioſepho haud facile vſurpatum inuenitur. E

De Iudæa in prouinciam redacta
i Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 1.
k Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 7.

V. Eodem anno, decimoquarto Kal. Septembris, qua die quondam primum Conſulatum inierat, Octauianus Auguſtus e vita exceſſit, cum annos ſeptuagintaquinque, menſes decem, & dies viginti ſex vixiſſet: ſiquidem natus eſt nono Kal. Octobris. Solus ſummum Imperium geſſit a victoria Actiaca annos quadragintaquatuor, demptis diebus tredecim. hæc Dio [l] poſt Tacitum. Qui autem numerant annos eius Imperii a Triumuiratu inchoato, regnaſſe colligunt annos quinquaginta ſex, & menſes ſex; vt Epiphanius [m] & alii, quos ſuperius recenſuimus: Qui vero ſupputant an-

Auguſti obitus
l Dio hiſt. Rom. lib. 55.
m Epiph. in Ancorato.

nos a

nos a nece Cęſaris, quo anno eidem armato in Antonium (vt diximus) collata eſt a Senatu ſumma Imperii poteſtas, quinquagintaſeptem annos, menſes ſex, ac dies duos annumerant, vt Ioſephus[a] & alii: ea ratione auctor libri de Oratoribus, longe alius haud dubie quam Tacitus[b], eum regnaſſe ait annos quinquaginta & octo, quod ſcilicet eius vltimi anni dimidiũ & amplius regnaſſet. At de annis Auguſti fuſius ſuperius actum eſt.

a Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 3. & de bello Iud. lib. 2. c. 8.
b Tacit. lib. de Orat.

VI. *Lex de gręco ſermone.*

Sed antequam ad Tiberium Octauiani Auguſti ſucceſſorem conuertamus ſtylum; ea quæ de eodem Auguſto ſcribit Suetonius, attendamus; dum ait, ipſum haud diu ante obitum togas diſtribuiſſe ac pallia, veſtimenta nimirum Romanorum atque Græcorum, lege propoſita (ſi tamen res ſerio facta eſt) vt Romani Græco, Græci Romano habitu & ſermone vterentur. Hæc cum Suetonius[c] de illo ſcribat, tamen antea irrepſerat in Italiam vſus pallii; de quo ſic Tertullianus[d]: Pallium etſi Græcum magis, ſed lingua iam penes Latium eſt: cum voce veſtis intrauit.] Porro pallii vſus haudquaquam viſus eſt a Romanis fuiſſe receptus: nam Plinius[e] meminit, quod qui aqua & igne interdicebantur, togis exuebantur, & palliis amiciebantur, quaſi peregrino induendi modo. Reus item conſtituebatur[f] peregrinitatis, ſi quis aduena toga indutus videri vellet eſſe Romanus: non tamen Romanis vti pallio vetitum eſſe videtur; vt de Scipione, cum eſſet in gymnaſio, & de Catone minore, cum ius diceret, quos pallio vſos eſſe traditur, videre licet: conſtat etiam, q̃d de Tiberio ſcribit Suetonius[g], ipſum abiecta toga, ferme biennio permanſiſſe in pallio.

c Suet. in Oct. c. 98.
d Tertul. lib. de pallio. c. 3.
e Plin. li. 4. epiſt. 11.
f Suet. in Claudio. cap. 15.
g Suet. in Tib. c. 13.

VII. *Græca lingua vſus.*

Græco etiam vti ſermone, haudquaquam vſu in Vrbe receptum fuiſſe intelligitur: vnde de eodẽ Tiberio, qui ſucceſſit Auguſto, hæc idem[h] auctor ſcribit: Sermone Græco, quamquam alias p̃mptus & facilis, non tamen vſquequaque vſus eſt: abſtinuitq. maxime in Senatu; adeo quidẽ, vt monopolium nominaturus, veniam poſtularit, quod ſibi verbo peregrino vtendũ eſſet; atque in quodam decreto Patrum, cum ἔμβλημα recitaretur, commutandam cenſuerit vocem, & pro peregrina noſtratem requirendam, aut ſi non reperiretur, vel pluribus & per ambitum verborum rem enunciandam. Militem quoque Græce teſtimonium interrogatum, niſi Latine reſpondere, vetuit.] hęc Suetonius: eadem fere de ipſo teſtatur Dio[i]. Atque de Claudio[k] traditur, quod ſplendidũ virum, Græciæq. prouinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum non modo albo Iudicũ eraſit, ſed etiã in peregrinitatẽ redegit. Ad hæc ſpectant, q̃ narrat Cicero[l] de Lucullo, quod dicere ſolebat, ſe libenter Græcis barbara admiſcuiſſe, vt ſe Romanum probaret. Commendat Valerius[m] de eadem re Romanorum magiſtratuum priſtinum vſum, cum ait: Magiſtratus vero priſci quantopere ſuam populiq. Romani maieſtatem retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, quod inter cetera obtinendæ grauitatis indicia, illud quoque magna cum perſeuerantia cuſtodiebant, ne Græcis vmquam niſi Latine reſponſa darent: quinetiam ipſa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant, non in Vrbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia & Aſia; quo ſcilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed vlla non in re pallium togæ ſubiici debere arbitrabantur, indignum eſſe exiſtimantes, illecebris & ſuauitate litterarum, Imperii pondus & auctoritatem domari.] hæc ille.

h Suet. in Tib. c. 71.
i Dio hiſt. Rom. lib 57.
k Suet. in Clau. c. 16.
l Cicer. ad Att. lib. 1. epiſt. 16.
m Valer. Max. lib. 2. c. 2.

VIII. *Latinæ linguę Maieſtas.*

Vnde inferri poteſt, in titulo Crucis Domini, quem ſcripſit Pilatus Hebraice, Græce, & Latine, non eo ordine quo recenſentur ab Euangeliſtis[n]; inſcriptiones eſſe poſitas: nam diuerſi cum inter ſe reperiantur, non ordinem ipſos ſecutos eſſe, ſed tantum quod factũ eſſet, inſinuaſſe: ſed Latinam inſcriptionem primo loco poſitam eſſe. Nam & Nicolaus[o] Papa in Michaelem impiũ Imperatorem furore quodam percitum in Latinam linguam inſultantem ait: Hæc cum Hebræa & Græca in titulo Domini a reliquis diſcreta, inſignem principatum tenens, omnibus nationibus p̃dicat Ieſum Nazarenum Regem Iudęorum.] Sed de tituli Crucis inſcriptione plura inferius. Porro eadem Latina lingua Chriſti fidei ſacramentis in Romana Eccleſia magis magiſq. nobilitata, ſicut illa totius Catholicæ fidei ſemper tenuit principatum, eodem modo & ipſa eſt præ ceteris exaltata. Vnde Marcianus Imperator in Chalcedonenſi ſacroſancto Concilio coram ampliſſimo Patrum conuentu concionaturus, licet homo Græcus, & inter Græcos, & in ditione ac regione Græcorum, eamdem orationem Latine prius, poſtmodum Græce dixit, vt ex ipſius Synodi[p] Actis cõſtat. Legati etiam Apoſtolicæ ſedis, Eccleſiæ Romanę, litteras Romanorum Pontificum ad Synodos Gręcorum Epiſcoporum conſcriptas, nonniſi Latine legi, ac coram omnibus ex ſcripto recitari iubere conſueuerunt, & niſi afflagitantibus omnibus eius cõſeſſus Epiſcopis, Gręce reddere. Fidem facit horum omnium vnus ex Legatis eiuſdem ſedis Philippus preſbyter in SS. Concilio Oecumenico Epheſino, vbi recitatis Cęleſtini Papę litteris Latine ſcriptis, vniuerſi Epiſcopi petierunt, vt eadem epiſtola Gręce tranſlata, denuo recitaretur. Tunc his verbis ſic interlocutus Philippus Legatus: Vetus, inquit, cõſuetudo habet, vt Apoſtolicę ſedis diplomata Latine proponãtur, & hoc ſat eſſe ſolet. Nunc vero quoniam beatitudo veſtra efflagitat, vt litterę allatę Gręce itidem relegantur, neceſſe fuit veſtrę beatitudinis deſiderio ſatisfacere, &c.] hęc habent ipſa Acta SS. Synodi[q] Epheſinę. In ſacris etiam Miſſarum ſolemniis penes Gręcos ea ſemper viguit conſuetudo, vt tam lectiones Euangelicę, quam Apoſtolicę, primum Latine, inde Gręce eadem in eccleſia publice recitarentur, vt idem qui ſupra Nicolaus[r] Papa ad eumdem Imperatorem ſcribens teſtatur. Sed quando occaſione edicti Auguſti Imp. pene non ſentientes longius digreſſi ſumus, nunc ad p̃poſitum reuertamur.

n Luc. 23. Ioan. 19.
o In epiſt. ad Mich. Imp. tom. 3. Mich. Imp. tom. 3. Concil. nouæ edit.
p Synod. Chalc. act. 6.
q Act. Synod. Epheſ. edit. Pet. c. 2. c. 23.
r Nicol. epiſt. ad Mich. Imp.

IX. *Tiberius.*

Poſt obitum Auguſti Imperatoris, ipſa die XIIII. Ka. Septembris, Tiberius[s] Nero, Iulię Auguſtę filius, capeſſit Imperium, tenuitq. annis vigintiduobus, menſibus ſex, diebus vigintiſex. erat ipſe tunc annum agens quinquageſimumquintum. Mittitur vero tunc ab eo mox ad procurãdam Iudęam Valerius Gratus, manſitq. in eo magiſtratu annis vndecim, vt teſtatur Ioſephus[t]. Tunc Herodes Tetrarcha, qui & Antipas, receptus in amicitiam Tiberii, de ipſius nomine vrbem a ſe cõditam vocauit Tiberiada, electo ad hoc optimo agro ad ora lacus Genezareth, vnde non longe ab

s Ex Tacito, Sueton. Ioſeph. Dione, & aliis.
t Ioſeph. antiq lib. 18. c. 3.

Studia Herodis in Tiberium.
a Ioſeph. eod. c. 3.

Emmaus ſunt aquæ calidæ:hæc partim a conuenis,partim a Galilæis habitata eſt, quorum nõnulli eo commigrare coacti ſunt;quidã etiam e nobilitate ſedes illic ſibi optauerunt:at quo maior eſſet frequẽtia,recepti ſunt ad incolendum etiam tenuiſſimi quique vndecumque confluentes.] hęc & alia de Tiberiade narrat idem Ioſephus [a]. Porro & lacus ipſe ab eadem ciuitate cognominatus eſt Tiberiadis:huius eſt frequens mentio apud ſanctos Euangeliſtas;in ea enim regione frequenter verſabatur Dominus noſter.

X.
Ciuitates & templa Augusto.
b Ioſeph. ibid. & de bel. Iud. lib. 2. cap. 8.
c Ioan. 1.
d Ioſeph. antiq. lib. 16 c. 9.
e Philo de leg. ad Caium.
f Ioſeph. antiq. lib. 15. c. 13.
g Sueton. in vita ipſius c. 27.
h Dio hiſtor. Rom. lib. 57.
Tiberius laudatus.
i Tacit. lib. 1. Annal.
k Suet. in vita Tib. c. 26. & 27.

Hic non omittendum,ipſum Herodem olim,Auguſti tempore,Sephori ciuitatem cinxiſſe mœnibus,& totius Galilææ caput conſtituiſſe,& in honorem Iuliæ Auguſtæ Iuliada nomen impoſuiſſe:quo etiam tempore Philippus [b] Tetrarcha pari æmulatione in gratiam eiuſdem Auguſti Cęſaris Paneada ſitam ad Iordanis fontes,auctam ædificiis,Cæſaream dici voluit;& vicum ſitum in ripa lacus Genezareth,Bethſaida dictum,in ſpeciem vrbis nobilitatum,nomine Cæſaris filiæ, Iuliam nuncupauit. Fuit vero Bethſaida patria Petri, Andreæ,atque Philippi Apoſtolorum [c]. Hæc præſtiterunt hi paterno exemplo ducti,qui ex turri Stratonis Cæſaream maritimam ampliſſimã ciuitatem in honorem Auguſti conſtruxerat [d]. Horum non piguit meminiſſe,quod in Euangelio & Actibus Apoſtolorum ſæpe eorumdem locorum mentio habeatur. Verumenimvero in eo B Herodem parentem Antipas & Philippus imitari minime potuerunt, vt ſicut ille,qui in honorem Auguſti templa erexerat,vnum Cæſareæ,cuius meminit Philo [e], alterum in Panio,de quo Ioſephus [f]; ita & iſti eadem in Tiberii gratiam præſtarent. Nam is primis annis ſui Imperii,adeo optimi Principis & ab omni faſtu alieniſſimi ſpecimen dedit;vt non tantum (quod ait Suetonius [g]) ſe Dominum dici vetuerit; ſed (quod ſcripſit Dio [h]) neque vllum templum ſibi proprium extrui, neque ſe in vllo alio coli paſſus fuerit;edicto etiam palam,ne quis priuatus, neque vrbs vllam ſtatuam ipſi poneret iniuſſu ſuo;addideritq. ſe numquam id conceſſurum. hæc & alia id genus digna optimo Principe de Tiberio memorię commendauit Dio Caſſius;additq. Tacitus [i], ingeſtum a populo ſæpius nomen Patris patriæ ipſum repudiaſſe,vetuiſſeq. in acta ſua iurare, etiã ſi Senatus id cenſuiſſet:ac dictitare ſolitum,cuncta mortalium incerta;quantoq. plus aliquis adeptus foret,tãto magis eſſe expoſitum ludibrio. eadem & Suetonius [k] pluribus.

IESV CHRISTI ANNVS 17. TIBERII IMP. ANNVS 1. C

I.
Pręſidum ſummum ius.
l Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 3.
m Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 6.
De ſtola Pontificia.

SEquenti anno, Druſo Cæſare & C. Norbano Flacco Coſſ. Valerius Gratus Iudeę Pręſes,ademPto ſummo ſacerdotio Annano Pontifici,in locum eius Iſmaelem Fabi filium ſubrogauit:quo etiam paulo poſt in ordinem redacto,in Eleazarum Annani Pontificis filium honorẽ tranſtulit.] hæc Ioſephus [l]. Redacta ſemel,quod diximus,poſt Archelaum exactum Iudæa in prouinciam, qui illuc Præſides mittebantur ab Imperatore,veluti rerum domini ſibi etiam in ſacra ius vendicabant,atque ex animi libidine ſummum ſacerdotium tribuebant itidem & anferebãt. Stolam ſiquidem pontificiam,quaſi regni hereditariam,in ſuam poteſtatem redegerant: quomodo autẽ acciderit,id totum Ioſephus [m] his verbis deſcribit: Hyrcanus Pontifex eius nominis primus,extructa prope templum turri,degebat in ea maiorem temporis partem: & quoniam hanc ſtolam habebat in ſua cuſtodia,qua nemo præter illum vtebatur;recepturus priuatum habitum,eo loci illã deponebat:idem mos fuit etiam ſucceſſoribus poſteris. Herodes autem regnum adeptus,turrim hãc D opportuno loco ſitam,magno ſumptu exædificatam,denominauit ab amico Antonio; & ſtolã ita vt ibi reperta eſt,detinuit,ratus eo magis obnoxium ſe habiturum populum. Idẽ fecit Archelaus filius eius & ſucceſſor:cuius regno in prouinciam mutato Romani ſimul & pontificiæ ſtolæ poſſeſſionem nacti ſunt,in cella ad hoc ipſum ſtructa repoſitæ,& obſignatæ ſigillo Pontificum atque cuſtodum ſacri ærarii, Præfecto caſtelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc ſeptimo ante feſtũ die Præfectus exhibebat Pontifici:qua purificata indutus ſacrorum tempore,ſequenti die rurſum eam reponebat in cellam,vbi antea condita fuerat. Id fiebat ſingulis annis ter, ieiunii tempore.] hæc ille.

II.
Veſtes ſacerdotales.
n Ioſeph. antiq. lib. 3. cap. 9.
Rationale.
o Philo lib. de Monarchia.

Porro adiuncta erant ſtolæ duo alia indumenta,quorum alterum ſuperhumerale, alterum vero pectorale dicebatur,amboq. pretioſis lapidibus erant inſignita. de his hæc alibi idem auctor [n] memoria digna teſtatus: Ex lapillis, inquit, quos Pontifex in humeris geſtabat (ſardonyches erant, quorum naturam nulli non notam narrare ſuperuacuum puto) micabat alter, quoties litatum eſſet,is qui dextrum humerum occupabat:tantumq. fulgorem emittebat, vt procul etiã intuentibus conſpiceretur,idq. præter naturam ſuam & conſuetudinem:quod certe admirationem E meretur apud omnes,niſi ſi qui ex contemptu religionis ſapientiæ opinionem aucupantur. Sed mirabilius eſt quod nunc dicturus ſum. Per duodecim gemmas,quas in pectore Pontifex inſutas rationali geſtat,in bello victoriam Deus prænunciare ſolebat:nam prinſquam exercitus ſe moueret tantus fulgor ex eis emicabat,vt toti populo ꝑfacile innoteſceret adeſſe Deum, opemq. & auxiliũ ſuum inuocantibus eſſe allaturum. Quapropter Græci,quotquot a noſtra religione non abhorrẽt, cum hoc miraculum pro compertiſſimo habeant,ita vt negari non poſſit,rationale vocant λόγιον, hoc eſt,oraculum. Deſiit tam rationale quam ſardonyx fulgorem emittere annis ducentis anteq̃ hæc commentaremur,irato Deo propter legum ſuarum præuaricationem.] hactenus de his Ioſephus. Porro Philo [o] gemmas illas,quas Ioſephus appellat ſardonychas,dicit ſmaragdos;agẽſq. tam de his quam de rationali,eleganter eorum myſterium declarat.

A IESV CHRISTI ANNVS 18. — TIBERII IMP. ANNVS 2.

ANno Chriſti Domini noſtri decimooctauo Statilius [a] Taurus & L. Libo Cõſules creati ſunt: I.
quo tempore Valerius Gratus Præſes in Iudæa, quem nuper tribuerat Pontificatum Eleaza
ro Annani Pontificis filio, abrogauit, eamq. dignitatem Simoni Camithi filio contulit, qui in Pon
tificatu annum tantummodo exegit. Hęc Ioſephus [b] in Iudęa tradit eueniſſe. Romæ autem (vt
auctor eſt Dio [c]) Tiberius Imperator inter alia laudatiſſima edicta quæ promulgauit, vt de ve-
ſte ſerica non vtenda, neque vaſis aureis, niſi in ſacris, aliud addidit aduerſus magos, & quoſlibet
diuinationes exercentes, quos omnes ſeueriſſimo edicto exagitauit. Cauſam autem eius ferendæ
legis idem auctor narrat his verbis: Porro Tiberius, etſi Thraſillo aſſidue vtebatur, ac ſingulis die
bus vaticinia accipiebat: tamen re accurate conſiderata, cum aliquando per ſomnum iuſſus eſſet
cuidam argentum dare, hominem interemit, quod intelligebat per magicam artem dęmonem im
miſſum fuiſſe: reliquos omnes aſtrologos, magos, aut quicumque aliquopiam modo diuinationes
B exercerent, exteros necauit, ciues, qui (etiamnum neglecto priore edicto, quo prohibitũ fuerat vſu
harum artium omnibus qui in Vrbe eſſent) tractare eiuſmodi res deferrẽtur, extorres egit; qui ve
ro deſtitiſſent, impunitatem conſequebantur.] hæc Dio.

a Dio lib. 57. & Tacit. lib. 2.
b Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 3.
c Dio hiſt. Rom. lib 57. ſub dictis Coſſ.
Tib. Imp. Magos exagitat.

Addit ad hæc Tacitus [d], ſub idem tempus, iiſdem Coſſ. Libonem Druſum Vrbanum Præto- II.
rem, quod inuocationibus dæmonum inſeruiſſet, multis accuſationibus iudicio poſtulatum, teſti-
buſq. conuictum, domi mortem voluntariam oppetiiſſe, ſe ipſum necando: item eiuſdem criminis
reum L. Pituanium e ſaxo Tarpeio deiectum: & in P. Marcium extra portam Exquilinam, præci-
nente claſſico, more priſco, Cõſules aduertiſſe. Sicq. magiæ crimen, quod per multos annos, vt ait,
[e] Romanam Vrbem exedit; hoc anno primum repreſſum eſt, atque ſeuere punitum. Meminit
eiuſdem aduerſus magos Tiberij ſanctionis etiam [f] Plinius: vt plane conſideratione ſit dignum,
aduenientе Chriſto in mundum, Magos ex Oriente venientes, ipſum Dominum cognouiſſe & ad
oraſſe; dæmones in Ægypto perterrefactos; Roma vero, itemque ab Italia magos expulſos, & in
eoſdem ſeueriſſime lege actum eſſe. Venerat quippe in Orbem ille qui aduerſus dæmones bellũ
indiceret, eorumque vires infringeret, & ſub eodem Imperatore crucem perferendo, ſibi cuncta
C ſubijceret.

d Tacit. Annal. lib. 2. ſub iiſdem Coſſ.
e Tacit. li. 1. hiſt.
f Plin. nat. Hiſt. lib. 30. ca. 1.

IESV CHRISTI ANNVS 19. — TIBERII IMP. ANNVS 3.

POſt hæc, anno qui ſequitur, Redemptoris noſtri decimonono, C. Cœlio [g] Rufo & L. Pompo. I.
Flacco Coſſ. Simon [h] Camithi filius ſummus ſacerdos, anno tantum eo honore perfunctus, à
Valerio Grato Iudææ Pręſide in ordinem redactus eſt, ſuffectuſq. ab eodem in locum ipſius Ioſe
phus qui cognominabatur Caiphas: huius ſacerdotium diuturnius fuit, de quo plura ſuo loco in
ferius dicturi ſumus.

g Dio lib. 57. Tacit. li. 2. & alii.
h Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 3.
Cayphæ ſacerdotium.

Iiſdem Coſſ. cum oracula vana quædam, tamquam Sibyllina, de Vrbis interitu anno nongẽte
ſimo ab eius origine obuenturo ferrentur; Tiberius tamquam falſa redarguit, eaq. occaſione adie II.
D cit animum, vt omnes fatidicos libros inſpiceret, eorumq. alios ꝓbaret quos legitimos ſciret, ſpu-
rios vero reijceret. Hæc ex Dione [i] referimus, quo manifeſtius reddatur, Chriſtianis, qui (vt ſu-
perius dictum eſt) in prædicando Gentilibus aduentum Chriſti veri Dei, & idolorum falſitatem,
ex Sibyllinis carminibus interdum, quod illi diuinæ Scripturæ nõ crederent, peterent teſtimonia,
nonniſi ab expurgatis toties per ipſos libris id facere licuiſſe, vt nulla de impoſtura iure obiici
poſſet calumnia. Ab Auguſto id etiam factitatum, iam præfati ſumus.

i Dio hiſt. Rom. lib 57. ſub his Coſſ.

Sub idem tempus, Iudæi [k] feſſi oneribus tributorum, pro releuatione apud Tiberium Impera-
torem ſuppliciter egerunt, ſimulq. Syria de eadem re conqueſta; cum his aliiſq. caſibus Oriente III.
exagitato, ab eodem Tiberio Germanicus, quem ex Druſo Germanico fratre ſuo, Liuiæ filio ge-
nitum, in filium adoptauerat, ad res prouinciarum componẽdas in Syriã mittitur. Tiberius enim
æque atque Auguſtus Iudæis fauit, eiſdemq. Romæ degentibus, in ciues diſtributiones fieri ſoli
tas, ſicut & ille fecerat, impertiri voluit, vt Philo [l] teſtatur: quæ autem ijdem Romæ agentes paſſi
ſint dolo Seiani, ſuo loco narrabimus.

k Tacit. lib. 2.
l Philo. libr. de legat. ad Caium.

E IESV CHRISTI ANNVS 20. — TIBERII IMP. ANNVS 4.

CHriſti annus vigeſimus habuit Conſules Tiberium Aug. tertio, & Germanicum ſecundo, vt
Annales Taciti [m] demonſtrant.

m Tacit. li. 2. Annal. ſub iiſdem Coſſ.

IESV CHRISTI ANNVS 21. — TIBERII IMP. ANNVS 5.

SEquenti anno, Iunio Silano & Norbano Flacco Coſſ. iubente Tiberio, grauiſſimis Senatus de I.
cretis feminarum libido, quæ etiam in Senatorias graſſabatur, eſt coercita; cautumq. ne quę-

ſtum

a Tacit. Annal. lib. 2. ſub iiſdem Coſſ.
b Suet in Tib. c. 35.
c Suet. in Tib. c. 36.
Iudæi Romæ vexati.
d Tacit. Ann. li. 2. ſub iiſdẽ Cõſ.

ſtum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus eques Romanus fuiſſet. Hæc pluribus Taci A
tus [a], qui Veſtiliæ, quæ cauſam dedit edicto, narrat impudicitiam: quibus autem pœnis cõuictæ
Romanæ feminæ eſſent addicendæ, Suetonius [b] tradit; & mox ſubdit [c]: Externas cæremonias
Ægyptios Iudaicoſq. ritus compeſcuit: coactis qui ea ſuperſtitione tenebãtur, religioſas veſtes cũ
inſtrumento omni comburere. Iudæorum iuuentutem per ſpeciem ſacramenti in prouincias gra
uioris cæli diſtribuit: reliquos gentis eiuſdem, vel ſimilia ſectantes, vrbe ſubmouit, ſub pœna per-
petuæ ſeruitutis, niſi obtemperaſſent] hæc Suetonius. id enim dictis Coſſ. Silano atque Norba-
no actum, teſtatur Tacitus [d]; qui ait, quatuor millia Iudæorum libertini generis in inſulam Sar
diniam amãdatos ſub ſpecie coercendorum latrociniorum, re ipſa tamen vt ob aeris grauitatem
interirent.

II.
e Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 5.

Quænam autem huius decreti aduerſus Iudæos cauſa præceſſerit, Ioſephus [e] in hunc mo-
dũ deſcribit: Erat quidam Iudæus, qui ne legibus pœnas daret, metu ſolũ verterat, vir modis om-
nibus peſſimus. Is Romæ agens gerebat ſe pro Moſaicæ legis interprete, adſcitis in ſocietatẽ tri
bus alijs per omnia ſui ſimilibus. His cum ſe in diſciplinam dediſſet Fulula mulier nobilis am-
plexa legem Moſaicam, perſuaſerunt ei, vt purpuram & aurum in Hieroſolymitanum templum B
mitteret: quæ accepta in proprios vſus verterunt, quod ante deſtinauerant. Id poſtquam Tiberius
ex amico ſuo Saturnino, ipſius Fuluiæ marito, de iniuria cõiugi facta quæſto cognouit; iuſſit vni-
uerſos Iudæos ex vrbe pelli: ex quibus Conſules, delectu habito, quatuor millia militum mi-
ſerunt in Sardiniam: plurimos etiam, qui ob patriam religionem detrectabant militiam, affece-
runt pœnis grauiſſimis. Ita propter quatuor ſceleratos, omnes Iudæi coacti ſunt Vrbe cedere.] hæc

f Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 4.

de his Ioſephus [f]; qui & de immani ſcelere perpetrato ab Ægyptijs ſacerdotibus aduerſus Pauli-
nam clariſſimam feminam, quo ex facinore ijdem Ægyptij ſacerdotes ſunt in crucem acti, deq.
diruto Iſidis templo, eiuſdemq. ſtatua in Tiberim merſa texit hiſtoriam. at cum vera narret; tamẽ
cum poſt Chriſti Domini noſtri crucis ſupplicium contigiſſe hęc aſſerat, more ſuo plurimum a ve
ritate temporis diſcrepat: id enim annis ante tredecim eſſe factum, Taciti teſtimonio, qui per an-
nos ſingulos res tunc Romæ geſtas digeſſit, comprobatur.

III.
g Philo de legat. ad Caium.
Iudæi reſtitu-ti.

Manſerũt ita exules extra Vrbem pulſi Iudæi vſque ad necem Seiani, cuius calumnijs (vt ſcri-
bit Philo [g]) tam dire a Tiberio exagitati ſunt: qui demum (vt ait) comperta Iudæorum innocen-
tia, res illorum in feliciorem ſtatum reſtituit, atque multa in eoſdem cõtulit beneficia: hoc enim
idem Philo his verbis teſtatur; Itidem iura Iudæorum ſub Tiberio conſeruata ſunt, licet Seiano C
res nouas moliente in Italia. Cognouit enim ille mox poſt necem inſidiatoris, meras calumnias
fuiſſe delata de Iudæis Vrbem incolẽtibus crimina conficta a Seiano, vt gẽtem e medio tolleret,
quam norat vel ſolam vel præcipue repugnaturam conatibus impijs & conſpirationi caput Im-
peratoris petenti. Proinde mandauit omnibus prouinciarum Præſidibus, vt oppidatim huic gen-
ti parcerent exceptis conſcijs paucis admodum; ceterum de ritibus eorum nihil nouarent, ſed cõ-
mendatos haberent tum viros ipſos, vt pacis amantiſſimos, tum mores eorũ, legeſq. vt conferẽtes
ad tranquillitatem publicam.] hæc Philo. Quæ vero pro Iudæis conquerente de illis Pilato Iudæę
Præſide, imperator reſcripſerit, ſuo loco opportunius ex eodem auctore narrabimus. Si enim tem
poris ratio habeatur, haud dubium hæc pro Iudæis Tiberius reſcripſiſſe anno Domini noſtri tri-
geſimotertio inuenietur.

IV.
h Dio hiſt. Ro. lib. 57.
i Suet in Tiber.
k Tacit. lib. 2. & 3.
l Dio li. 57. 58.

Eodem anno, Germanico Cæſare Orientis Præfecto, arte Piſonis tunc in Syria Præſidis, mor
te ſublato: Tiberius (inquit [h] Dio) cum antehac plurima egregie feciſſet, tum in contraria om-
nia mutatus imperauit crudeliter, & ad omnia impulſorem habuit & adminiſtrum Ælium Seia-
num, Seij Strabonis filium. Porro Suetonius [i], Tacitus [k], Dio [l], & alij portentoſa Tiberij faci D
nora prolixe deſcribunt, ad quos ea noſſe optantes remittimus.

IESV CHRISTI ANNVS 22. | TIBERII IMP. ANNVS 6.

m Taci. li. 3. ſub iiſdem Coſſ.

1.
n Idem ibidem ſub iiſdem Coſſ.
o Dio hiſt. li. 57. ſub iiſdem Coſſ.
p Dio ibidem, & Suet in vit. Tibe. c. 75.
Tib. Imp. Leges.
q l. ſi vindicari. C. de pœnis. Ruf fin. lib. 1. c. 15. & Soz. lib. 7. c. 24.
Quirini Obitus.
r Sidon. libr. 1. epiſt. 5 in fin.
s Tacit. ibidem ſub ijſdem Coſſ.

ANno ſequenti, Valerius [m] Meſſala & Aurelius Cotta Conſulès creati ſunt. Hos ſecuti [n] ſunt
Tiberius quartum & Druſus ſecundum ineuntes Conſulatum. Tunc tẽporis idem Tiberius
Chriſtiano quidẽ nedũ philoſopho Principe dignũ, de hiſtrionibus Vrbe pellendis promulgauit
edictum, iiſdemque ea arte interdixit vt Dio [o] teſtatur: Tacitus autem id poſt biennium fa-
ctum, ſub Conſulatu Aſinii & Antiſtij, tradit. Prętereà hoc anno, ſcribit Dio [p], iiſdem Coſſ. ex Sena E
tuſconſulto ſtatuiſſe Tiberium, ne ſententia mortis damnatus intra decimum diem duceretur:
quod quidem edictum latioribus ſpatijs Theodoſius [q] Auguſtus Chriſtianus Imp. ampliauit, ni-
mirum vt triginta etiam diebus executio capitalis ſententiæ differretur. Ex his corrigendus eſt Si
donius [r] Apollinaris, qui eiuſmodi dilationem triginta dierum tribuit Senatuſconſulto Tiberia-
no: nam decem tantum dies ab illo ſunt dati, ceteri autem viginti a Theodoſio Imperatore ſunt ad
diti. Sub hoc tempus P. Sulpitius Quirinus, qui olim præfuerat Syriæ, ac cenſum ege-
rat, ſub quo deſcriptus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ex hac vita migrauit; cu-
ius funus iuſſu Tiberij publicis exequijs frequentatum eſt a Senatu: de rebus ab eo ge-
ſtis hæc ſummatim Tacitus [s]: Nihil ad veterem & patriam Sulpitiorum familiam Quiri-
nus pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium; ſed impiger militiæ, & acribus mi-
niſterijs Conſulatum ſub Diuo Auguſto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadenſium
caſtellis,

A caſtellis,inſignia triumphi adeptus,datuſq.rector Caio Cæſari Armeniam obtinenti, Tiberium
quoque Rhodi agentem coluerat;quod tunc patefecit in Senatu,laudatis in ſe officiis, & incuſato
M.Lollio,quem auctorem Caii Cæſaris prauitatis & diſcordiarum arguebat.Sed ceteris haud læ
ta memoria erat Quirini,ob intentata(vt memoraui)Lepidæ vxori repudiatæ pericula, ſordidâq.
& præpotentem ſenectam.]hæc de Quirino Tacitus.

Sub hoc ipſo Conſulatu quarto Tiberii Imperatoris,conſignata erant ſalſa illa aduerſus Redẽ II.
ptorem noſtrum cõficta a Maximino Imp.& aliis Acta [a] Pilati:quæ falſitatis certa ratione arguit
Euſebius;quod tanti mendacii aſſertores,rerum noſtrarum ignari,ſub hoc Conſulatu & ſub Pila
to contigiſſe ſcripſerint,quando necdum Pilatus in Iudæam miſſus fuerat Præſes;quod anno duo
decimo eiuſdem Imp.factum eſſe,Ioſephus [b] teſtatur. Hæc repetens Euſebius [c] ſic ait:Idem ſcri-
ptor in decimooctauo antiquitatis libro,anno regni Tiberii duodecimo,Pontium Pilatum Iudęę
regimen obtinuiſſe,atque eundem decem annos continuos ad Tiberii fere occaſum ibidem com
moratum enarrat.Quocirca commentum eorum,qui heri prope & nudiustertius commentarios
contra Saluatorem noſtrũ ediderunt,perſpicue refutatur:in quibus primo omnium temporis ip-
B ſius ratione falſo ab illis obſeruata,mendacium eorum qui talia cõmenti ſunt, euidenter & aper-
te coarguit.Nam ad quartum Conſulatum Tiberii Cæſaris,qui fuit anno regni eius ſeptimo,faci
nora a Iudæis in ſalutari Saluatoris noſtri paſſione admiſſa fuiſſe, commẽtarij iſti complectũtur:
quo quidem tempore ſatis liquet Pilatum nõdum ad Iudææ præfecturam gerendam aduentaſſe.]
hæc ille.Porro de Actis Pilati ſuo loco paulo poſt plenius atque exactius agemus.

a Euſeb.hiſt. li. 1.c.9.
Acta Pilati falſa.
b Ioſeph. antiq. lib.18.c.3.
c Euſeb. hiſt.lib. 1.c.8.

IESV CHRISTI ANNVS 24.& 25. — TIBERII IMP. ANNVS 8.& 9.

POſt predictos C.Sulpitius [d] & D.Haterius geſſerunt Conſulatum.Hos ſecuti ſunt anno ſeq
ti C.Aſinius [e] & C.Antiſtius.

d Tacit.lib.3.
e Idem lib.4.

C

IESV CHRISTI ANNVS 26.& 27. — TIBERII IMP. ANNVS 10.& 11.

IN de vero anno Domini noſtri vigeſimoſexto Conſulatum inierunt Cornelius [f] Cethegus &
Viſellius Varro:poſt quos Coſſus Cornelius & Aſinius Agrippa [g] eo functi ſunt magiſtratu:
quibus omnibus annis nihil memoria dignum,quod ad res noſtras pertineat,geſtum eſt.

f Idem lib.4.
g Idem lib.4.

IESV CHRISTI ANNVS 28. — TIBERII IMP. ANNVS 12.

D ANno Chriſti vigeſimooctauo Cn. Lentulo Getulico & C. Caluiſio Sabino Coſſ.cum Vale- I.
rius Gratus Iudææ Præſes annum in magiſtratu egiſſet vndecimum.ſucceſſorẽ habuit Põ
tium Pilatum,qui in eadem functione annis decem permanſit.]hæc Ioſephus [h], & alii [i].Quid au
tem idem Præſes,cum primum in Iudæam venit,aduerſus Iudęos egerit,idem auctor recenſet his
verbis [k]:Pilatus cum curandam accepiſſet regionem , nocte intempeſta opertas Hieroſolymam
intulit imagines Cæſaris:quæ res poſt triduum ingentem inter Iudæos ſuſcitauit tumultum.Nam
qui aderant,ſtupore permoti ſunt,quaſi iam profanatas leges ſuas viderent:nullum enim ſas eſſe
collocari in vrbe ſimulacrum. Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant, ſubito etiam ex a
gris multitudo confluxit.Euntes autem illico Cæſaream ad Pilatum, intentiſſime deprecabãtur,
vt ab Hieroſolymis auferrentur imagines,& eis iura patria ſeruarentur,Pilato autem ſupplican-
tibus abnuente,circa domum eius proni corruerunt,& immobiles quinque diebus noctibuſq. cõ
tinuis manſere. Poſt autem Pilatus tribunal aſcendens,ſtudio magno conuocat multitudinem Iu
dæorum,quaſi qui velit eis dare reſponſum. Cum ſubito milites accepto ſigno (ſic enim iam fue-
rat præparatum)armati circumſteterunt Iudæos;circumdataq.triplici acie,Iudæi quidem ſtupo-
E ris erant pleni,videntes inſperatam rerum faciem.Tunc Pilatus denuncians trucidaturum ſe om
nes,niſi imagines Cæſaris ſuſciperent,annuit militibus vt educerent gladios . Iudæi autem quaſi
vno conſilio omnes ſubito corruerunt,& ceruices nudatas excipiendis ictibus pararunt:vociferan
tes,vniuerſos ſe interfici magis velle,quam legem profanari. Tunc Pilatus circa religionem ſtu-
dium populi demiratus,confeſtim de Hieroſolymis ſtatuas iuſſit auferri.]hæc Ioſephus de Bello
Iudaico,eadem & in libris de Antiquitatibus [l] narrans.

Pontius Pilatus præſes.
h Ioſeph.antiq. lib.18.c.3 & 4. in fin.& de bello Iud.lib.2 c.8.
i Euſeb hiſt.lib. 2.c.9.
k Ioſeph de bello Iud.lib.2.c.8.
Iudæi a Pilato vexati.
l Ioſeph antiq. lib.18.cap.3.

Porro Philo Iudeus,qui his ipſis viuebat temporibus,rem a Pilato aduerſus Iudæos geſtam lõ II.
ge aliter contigiſſe ſcribit [m], ſic dicens:Quid alter auus tuus(*alloquitur Caium Auguſtum*)Tiberius
Cæſar?nonne manifeſte voluntatem eamdem habuit?Certe per vigintitres annos,quibus impera
uit,antiquiſſimam religionem templi conſeruauit incolumẽ,immotamq.modis omnibus.& poſ-
ſum quiddam in laudem eius proferre, quamuis mille ſub ipſo iactatus caſibus.Sed amica eſt &
tibi quoque grata veritas. Pilatus erat Procurator Iudææ:hic non tam in gratiam Tiberii, quã in
odium populi, auratos clypeos dedicauit intra ſanctam vrbem in Herodis regia, nulla inſignes
imagine,

m Philo de lega. ad Caium.
Quæ Pilatus ex Philone.

imagine nec habentes quicquam vetitum:tantum titulus continebat nomen dedicantis, & eius cui dedicabantur. Id vbi diuulgatum eſt in populum, aduocatis vſi quatuor regijs filiis fortuna dignitateque regia præditis, reliquiſque huius familiæ, atque optimatibus ceteris, orabant vt tolleretur illa clypeorum nouitas, nec violarentur ritus patrii conſeruati a ſuperioribus Regibus & Imperatoribus. Cumque ille aduerſaretur rigide, vt erar pertinaci duroque ingeuio, conclamatũ eſt: Deſine ſeditiones bellaque ciere, deſine pacem profligare, non honoratur Imperator per legum contumeliam, noli hunc iniuriæ prætextum quærere. Tiberius nihil vult temerari de ritibus noſtris, aut oſtẽde illius edictum, vel epiſtolam, aliudve ſimile: vel da, vt te omiſſo, per Legatos oremus Dominum. Id vero magis eum exaſperauit, veritum, ne ſi mitteretur legatio, cetera quoque detegerent eius crimina, venditatas ſeutentias, rapinas, iniurias, clades, tormenta, crebras cędes indemnatorum, crudelitatem ſęuiſſimam. Iratus igitur homo iracundus, anceps erat animi, qđ neque demere ſemel dedicatas res auderet, nec ſubditis gratificari vellet, non ignorans Tiberij talibus in rebus conſtantiam. Quod vbi viderunt optimates, & animaduerterunt eum pœnitere cœpti, quantumuis diſſimularet, ſcripſerunt Tiberio litteras humili deprecatione pleniſſimas. Qui B cognito quid dixerit Pilatus, quid minatus ſit, non eſt opus vt dicam, quantum excanduerit, quãuis non commoueretur temere, ipſa res iram eius indicat. Confeſtim, nihil procraſtinans, ſcribit litteras, valde obiurgando eius audaciam, iubendo, vt ſine mora clypeos illos tolleret, & transferri ſunt Cæſaream maritimam, ab Auguſto proauo tuo denominatam, quo in eius ſacrato templo dedicarentur, ſicut ſactum eſt. Ita conſultum fuit & Imperatoris honori, & ciuitatis antiquis moribus. hęc ſunt decreta Tiberij.] hæc Phylo, cui potius, quam Ioſepho, fidem adhibendam, nemo non dixerit, vt ex his plane intelligas quantum in auctore vacillet fides hiſtorica, qui non tantum a noſtris ſcriptoribus, ſed a ſuis gentilibus mendacii arguatur.

III.
[a] Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. c. 8. & antiq. libr. 18. c. 4.
Q̃ꝫ rurſum Pilatus in Iudęos.

Addidit poſt hæc idem Pilatus aduerſus Iudæos eiuſmodi ſcelus. Eſt (inquit Ioſephus[a]) apud Iudæos ſacer theſaurus, quem Corban dicunt: hunc Pilatus ad inductionem aquarum iuſſit expẽdere, erat autem inducenda aqua ab ſtadiis trecentis. ob hoc itaque vulgi oriebantur quęrelæ, ita vt etiam Pilati, qui Hieroſolymam venerat, cum clamore circumdarent tribunal. Ille autem præuiderat tumultum eorum, ſiquidem populo permiſcuit armatos milites, qui tunc eſſent priuatorum veſtibus induti, prçcepitque vt gladiis quidem non vterentur, ſuſtibus autem acclamantes ſerirent. Sicque compoſitis rebus, dat ex tribunali ſignum, confeſtimque cædebantur Iudæi, C quorum multi quidẽ plagis, multi vero ſe inuicem conculcantes in ſuga miſera protritione perierunt. Tunc ad calamitatem interfectorum ſtupens multitudo conticuit, atque ob hoc accuſator Herodis Tetrarchæ Agrippa, qui fuit filius Ariſtobuli, quem pater Herodes interfecit, ad Tiberium venit. Illo vero non ſuſcipiente accuſationem reſidens Romę, reliquorum quidem potentium notitias ambiebat, maximis autem colebat officiis Germanici filiũ Caium, cum adhuc eſſet priuatus.] hæc Ioſephus. Quęnam uero poſt hæc eidem Agrippæ Romæ obuenerint, quove modo ſit, iubente Tiberio, detruſus in carcerem, & inde exaltatus in regnum, ſuo loco dicemus. Hęc itaque ipſo Pilati ingreſſus initio recitata ſunt, non quod eodem primo ſui magiſtratus anno facta eſſe contendamus, ſed cum incertum plane ſit tempus, quo eadem ſunt perpetrata hic maluimus recenſere, vt quale fuerit ingenium hominis, & quibus moribus comparatum, ex his facilius innoteſcat. Duxit vna ſecum Pilatus in prouinciam vxorem ſuam, vt ex Euangeliſta exploratum habetur: nuper enim ſub quarto[b] Cõſulatu Tiberii, Seuero Cęcinna grauiſſima oratione cenſente ne vxores maritos in prouinciam proficiſcentes comitarentur, intercedente Valerio D Meſſala, ac per omnia commodius eſſe, ſi illæ maritos aſſectarentur, oſtendente, legis rogatio eluſa eſt.

[b] Tacit. Annal. lib. 3.

IESV CHRISTI ANNVS 29. — TIBERII IMP. ANNVS 13.

ANNVS Chriſti vigeſimusnonus habuit Cõſules M. Licinium & L. Calphurnium, fuitq. Romanis ingentibus cladibus memorabilis, nam collapſo apud Fidenas amphitheatro, quinquaginta millia hominum obtrita ſunt, Romęque totus mons Cęlius conflagrauit, ſed hæc omnia pluribus tacitus[c].

[c] Idem lib. 4.

IESV CHRISTI ANNVS 30. — TIBERII IMP. ANNVS 14. E

SEquenti anno inierunt Conſulatum Iunius Silanus & Silius Nerua. nihil tamen his, qđ pro Analibus noſtris Eccleſiaſticis faciat, aut ijs dignum ſit, reperimus, licet a nonnullis, hoc ipſo anno ſuæ ætatis trigeſimo Chriſtum eſſe baptizatum, affirmetur, ſed id accidiſſe anno ſequenti, aperte demonſtrant quę a nobis dicta ſunt ſuperius, dum de anno quo natus eſt Chriſtus, in Apparatu fuſius diſputauimus.

A

IESV CHRISTI ANNVS 31. **TIBERII IMP. ANNVS 15.**

I.

PRoximus ſequitur annus decimusquintus Imperij Tiberij Cęſaris, Euangelica [a] atteſtatione celeberrimus, quo geſſerunt Conſulatum Rubellius atque Fuſius, ambo Gemini [b]. Annus quippe idem qui ab Iſaia [c] placabilis per antonomaſiam dictus eſt, & acceptabilis [d]: quo nimirum orbi terrarum profundis tenebris obuoluto, Redemptor humani generis Chriſtus Deus noſter, lux vera, lumine prædicationis cœpit affulgere.

a Luc. 3.
b Tacit. lib. 5.
c Iſai. 61.
d Luc. 4. ſecundum 72. interp.

II. *Euangelicæ hiſtoriæ dignitas.*

Huius quidem rei præclariſsime geſtæ hiſtoria, non a quibuſcunque, ſed a Deo tantum præordinatis teſtibus, ab ipſis inquam ſanctiſsimis quattuor Euangeliſtis, monumentis meruit diuinitus conſignari: quorum admirabilem excellentiam atque præſtantiam Ezechiel [e] Propheta ſub quatuor animalium ſymbolicis ſpeciebus in diuina illa cælitus oſtenſa viſione glorię Domini præcognouit. Si enim, quod ait Apoſtolus [f], miniſtratio mortis (ipſa inquam legis ſcriptio) litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo modo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria?] Fuerunt hi miniſtri Noui teſtamenti, non littera tantum, ſed ſpiritu: vt non ſolum ipſorum ſcriptis res geſtæ narrentur; ſed quod ſuperat humanum captum, vim quamdam ſpiritus ipſis Deus indiderit, ac perinde diuinam illam Ezechieli oſtenſam præſeferant imaginem, vt appareat aſpectus eorum velut carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum, ſplendor ignis, ſed & de igne fulgur egrediens ad deſtructionem [g] munitionum, conſilia deſtruens, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, in captiuitatem redigens omnem intellectum in obſequium Chriſti. Porro etſi diuerſis in locis, varijſque temporibus & occaſionibus in eodem argumenti genere ſinguli verſati ſint, tamen admirabili quodam modo, ac nonniſi diuino conſilio factum eſt, ut conſenſione quadam harmonica, quod ſimul omnes, hoc ſinguli quique in ſcribendo pręſtitiſſe videantur: vt merito, iuxta propheticum illud ænigma, ſic propria a ceteris diſtincta eſſet facies ſingulorum, vt tamen eædem quatuor facies ſingulis coniunctæ eſſent.

B

e Ezec. 1.
f 2. Cor. 3.
g 2. Cor. 10.

C

III. *Concordia Euangelica.*

Fuit antiquorum ſcriptorum ſtudium, vt quatuor ſancta Euangelia in vnum coniungentes, ex eiiſdem quatuor vnum intexerent. Id conatum eſſe ſcimus primum omnium Theophilum Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum, vt Hieronymus [h] ad Algaſiam ſcribens teſtatur his verbis: Theophilus Eccleſię Antiochenæ ſeptimus poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus, qui quatuor Euangeliſtarum in vnum opus dicta compingens, ingenij ſui nobis monumenta reliquit.] Id ipſum præſtitit Tatianus: id item tertio loco Ammonius, quem (inquit idem Hieronymus [i]) ſecutus eſt Euſebius Epiſcopus Cęſarienſis. Hi quidem de conuenientia ipſorum Euangeliſtarum canones quoſdam ſcripſerunt, quos idem Hieronymus Latinitate donauit. Meminit horum Victor Epiſcopus Capuanus in præfatione [k] quam Tatiani Euangeliorum quatuor Harmoniæ præfixit: hæc de antiquioribus. Ceterum complurium recentiorum in eadem reeniituit ſtudium, quorum pręcipuum ſibi locum vendicare videtur eruditus æque ac pius Cornelius Ianſenius Epiſcopus Gandauenſis; cuius ſic nobis proponimus ſequenda veſtigia, vt tamen liberi interdum eſſe velimus, per aliam viam, quæ rectior videatur, incedere.

h Hieron. epiſt. 152. queſt. 6.
i Hiero. pręf. in quatuor Euang. ad Damaſ. epiſt. 123.
k Habes eũ Tom. 3. biblioth. S. Mat.

D

IIII.

Age, ipſam Euangelicam hiſtoriam proſequamur, quam Lucas Euangeliſta egregia certitudine temporum, more maiorum, teſtatam ſic exorditur: Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cęſaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilinæ Tetrarcha, ſub Principibus ſacerdotum Anna & Caipha: factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ, &c.]

l Ioſ. antiq. li. 17. c. 10.
m Ioſep. antiq. lib. 17. ca. 13.
n Ioſeph antiq. lib. 15. c. 13.

V. *Tetrarchiarũ diſtinctio.*

Etſi aliam interpretis, aliam vero hiſtorici ſciamus in ſcribendo eſſe rationem: tamen nos debere difficultates ac nodos ad hiſtoriam elucidandam diſſoluere, neminem negaturum eſſe putamus. Quamobrem in ijs quæ tum hic tum alibi occurrant, enodandis de rebus geſtis difficultatibus (quod pręfando polliciti ſumus) ſtudium noſtrum non deerit. Quod vero in primis pertinet ad tetrarchias, quarum meminit Euangeliſta: iam ſuperius dictum eſt, tam ex teſtamento Herodis [l], quam ex diuiſione ab Auguſto [m] facta, Ioſephum ſcripſiſſe conſentientia Euangeliſtæ: nimirum Herodi Antipæ Galilæam cum Tranſamnana regione eſſe tributam, Philippo autem Trachonitidem regionem, vna cum Auranitide, & parte quadam, quæ fuerat Zenodori, olim Herodi tradita [n], quas S. Lucas & poſt eum Dio [o] Ituręam appellat. Fuiſſe & his temporibus Tetrarchiam Lyſaniæ, idem auctor conſentire videtur, dum eamdem primum a Caio [p] Tiberij ſucceſſore, inde a Claudio Agrippæ [q] donatam affirmat.

E

o Dio lib. 49. hiſto. Rom.
p Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 8. in fi.
q Ioſeph. antiq. li. 19. c. 4. & d bello Iu. li. 2. ca. 11.
r Euſeb. i Chronic. anno. dom. 7.

VI. *De Lyſania.*

Quiſnam fuerit iſte Lyſanias: ſicut errare certum eſt illos qui dixerunt [r] Herodis fuiſſe filium, ac Herodis Antipæ & Philippi fratrem; ita etiam errore labi eos [s] conſtat, qui hos corrigentes, & ipſi correctione ſunt digni, dum Lyſaniam hunc, de cuius Tetrarchia hic mentio habetur, illum putant eſſe filium Ptolemæi Mennæi, cuius Ioſephus [t] meminit: nam eiuſdem auctoris teſtimonio [u] expreſſum habetur, eumdem Lyſaniam Cleopatræ arte fuiſſe necatum, vt eius potiretur ditione, quæ erat apud Libanum poſita; idque, Dione [x] auctore, contigiſſe conſtat ſub Conſulatu Publicolæ & Neruæ, anno ab Vrbe condita ſeptingenteſimo decimooctauo.

s Corn. Ianſ. in concord. Euang. & aliꝗ ſecuti.
t Ioſeph. antiq. li. 14. ca. 23. in fi.
u Ioſeph. antiq. lib. 15. cap. 4.
x Dio hiſt. Ro. lib. 49.

VII. Cleopatra vero ſimul cum Antonio ſublata de medio, rebus in integrum reſtitutis, Actiſque A
Lyſanias iunior. Antonij irritis; Lyſaniæ alteri, eiuſdem cum priori nominis, ea tetrarchia fuiſſe videtur ab
Auguſto reſtituta: nam cum idem Ioſephus [a] longe poſt obitum dicti Lyſaniæ ſenioris me-
a Ioſeph antiq. lib. 15. ca. 13. minit Zenodori, quòd conduxiſſet ditionem Lyſanię, certe non de priori Lyſania Tetrar-
cha, ſed de poſteriori neceſſe eſt intellexiſſe. Erat Abila, ex qua dicta eſt tetrarchia Abi-
b Plin. hiſt. nat. lib. 5. ca. 18. lina, ciuitas vna (vt ait Plinius [b]) in prouincia Decapoleos; cuius Lyſanias (vt Lu-
c Plin. ibidem. cas tradit) Tetrarcha erat. Quod inſuper ad vocem ipſam Tetrarchię pertinet; in ea po-
tius vſus loquendi, quam vocabuli proprietas attendi debet; cum auctore Plinio [c] certum
ſit, non quartam regni vel prouinciæ partem eſſe eo nomine intelligendam, ſed potius Prin-
cipis cuiuſque dominium, etiamſi vnius tantummodo fuerit ciuitatis: quippe qui dicat, pro-
d Matth. 4. Marc. 5. & 7. uinciam in Palęſtina Decapoleos dictam, cuius eſt mentio in Euangelio [d], cum decem ha-
buerit ciuitates, earumdem fuiſſe Tetrarchias ſingulas, regnorum inſtar, & in regna ſolere
contribui.

VIII. Quòd præterea S. Lucas Euangeliſta non Tetrarcharum dictorum tantummodo, ſed Prin-
Functio ſacerdotalis. cipum ſacerdotum Annæ & Caiphæ temporibus prædicationem Ioannis inchoatam tradat: B
res haud mediocri difficultate obuoluta videtur: tum cum vnum tantummodo, non duos ſimul,
& ante & poſt hæc tempora ſummum ſacerdotem penes Iudæos fuiſſe, certum exploratum-
que habeatur: tum etiam, ſi Ioſepho credimus, quòd non Anna (vt vidimus) ſed Cai-
phas hoc tempore ſummi ſacerdotij munere fungeretur. Scimus & vicariam eiuſdem ſa-
cerdotij præfecturam nemini ſolere concedi, niſi aliqua neceſsitate vrgente, & ad modi-
e Ioſeph. antiq. lib. 17. cap. 8. cum temporis ſpacium: cum & idem Ioſephus teſtetur [e], Matthiæ ſummo ſacerdoti, quòd inter
dormiendum pollutus eſſet, rem diuinam facere lege vetito, ad vnius tantum diei ſpatium
vicarium adiutorem eſſe datum Ioſephum Ellemi filium. Nec inſuper conſtare poſſe videtur
quod dicunt, ſummos ſacerdotes fuiſſe Annam & Caipham, ita tamen vt alternis annis ſacer-
dotalem functionem obtinerent. Nam non niſi alterius horum tempore potuit Ioannes prædica-
tionem exordiri: cum, quo tempore alter eſſet ſummus ſacerdos, alterum ceſſaſſe, dicere ne-
f Euſeb. hiſt. li. 1. cap. 10. ceſſe ſit. Nec demum eſſe verum quod ſcribit Euſebius [f], delectos a Præſidibus Romanis
ſummos ſacerdotes, & vnumquemque illorum vno tantum anno eo miniſterio perfunctum eſ-
g Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 3. ſe, nemo non videt. nam etſi (quod ſcribit Ioſephus [g]) primis annis Valerij Grati Præſi- C
dis, qui a Tiberio illuc primo ſui Imperij anno miſſus eſt, per annos illos tres primos totidem
mutati ſunt ſummi ſacerdotes; tamē qui vltimo loco creatus eſt Caiphas anno tertio Tiberij Im-
peratoris, abſque alio ſucceſſore non ad præſentem tantum annum, ſed (quod conſtat ex
h Act. 4. Euangeliſtis) vſque ad Redemptoris noſtri crucem, immo & poſt reſurrectionem (vt te-
ſtantur Acta Apoſtolorum [h]) eumdem Caipham in eadem functione perſeueraſſe, ac ſic per
annos ſaltem decem & ſeptem ipſum eodem munere functum fuiſſe apparet: cui veritati & Io-
i Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 6. ſephus [i] adſtipulatur, dum creationem Caiphæ ſub tertio anno Valerij Grati conſtituens,
nullum alium ei datum ſucceſſorem vſque ad Vitellij Præſidis, qui Pilato ſucceſsit, tem-
pora, teſtatur: tunc vero ipſum redactum in ordinem, & Ionathani Anani filium ſub-
rogatum tradit.

IX. Quòd ergo ab Euangeliſta eodem tempore Anna, perinde ac Caiphas, Princeps ſa-
cerdotum dicatur, alia eſt perueſtiganda ratio. Ac primum illud dicimus, quòd etſi vnus
idemque ſumus Pontifex apud Iudæos eſſet; tamen complures alios ſacerdotalis ordinis
dictos eſſe Principes ſacerdotum, quorum frequens eſt mentio in diuinis Scripturis, cer- D
tum eſt: hos fuiſſe vigintiquatuor numero, ſicut & totidem erant vices ſacerdotales, ex
k Paralip. 1. ca. 24. his quæ leguntur in libris Paralipomenon [k], facile intelligitur: qui enim cuiuſque vicis
princeps & caput erat, ille ipſe Princeps ſacerdotum dicebatur. At non dicimus Annam
hac tantum ratione eſſe dictum Principem ſacerdotum, ſed & alia prorſuſque diuerſa,
quam ſubinferimus.

X. Erat quidem apud Iudæos ex ſenioribus atque magiſtris conflatum collegium, quod
Concilium. lxxii. ab illis Synedrin * dicebatur, conſtabatque ex ſeptuagintaduobus viris. Huius origi-
nem a Deo per Moyſen inſtitutam habes in libro Numeri [l], quando Deus Moyſi præce-
* al. Sanedrin. l Num. 11. pit vt ſeptuaginta viros deligeret, quos ſenes & magiſtros populi eſſe noſſet. Hoc ſe-
niorum collegium, iunctis duobus alijs qui Heldad & Medad perſonas agerent (qui li-
cet remanſiſſent in caſtris, eodem tamen afflati Spiritu prophetarunt) numero ſeptua-
gintaduorum ſemper perſeuerauit in poſteris. Erat horum ſumma auctoritas, vt qui de lege
cognoſcerent, & de Propheta, ac ſimul de Regibus iudicarent. Horum namque iudicio
m Ioſep. antiq. lib. 14. cap. 17. Herodes Rex poſtulatus eſt: in quos poſtea crudeliter ſæuiit, vt teſtatur Ioſephus [m]. At de E
horum munere pluribus acturi ſumus inferius: modo autem (quod ad rem propoſitā pertinet) qui
ſeptuagintaduorum ſeniorum primus haberetur, idem Princeps ſacerdotum dicebatur; cum
alioqui ſumus ſacerdos primum omnium locum teneret, cunctiſque præeſſet Principibus ſa-
cerdotum: ſeque habebat amborum perfunctio inſtar præfecturæ Moſis & Aaron, quorum
quamdam ſimilitudinem exprimebant. Sicque Anna cum eſſet eiuſmodi collegij princeps,
merito, ſicut & Caiphas, Princeps ſacerdotum dicebatur, licet vtriuſque functio eſſet om-
nino diſtincta. In eo libro qui Philonis nomine de Temporibus inſcriptus habetur, non
prorſus contemnendo, ſi purgatis mendis integer redderetur, hæc, quæ id ipſum monſtrant,
habentur: Herodes anno trigeſimo principatus ſui tyrannici, Synedrin ex domo Dauid dele-
uit; & Annanelum quemdam (*quod nomen idem eſt quod Anna*) atque Synedrin ex proſelytis
n Ioan. 18. ſuffecit, qui nimirum in lege videbantur eruditi.] hæc ibi. Videas inſuper in Euangelio [n],

cum

A cum Chriſti cauſa ageretur, ac ſubinde de vero Propheta queſtio eſſet, An ille ipſe Chriſtus eſſet: eundem primo ad Annam, tanquam ad Principem ſacerdotum illius collegij, eſſe perductum, cuius muneris erat de Propheta iudicare: ac demum ad Caipham, ſine cuius aſſenſu ſententia ferenda non erat. Videas etiam apud Acta Apoſtolorum, cum de lege eſſet iudicium; nimirum de fide Chriſti, quam prædicabant Apoſtoli, in eo conſeſſu primo loco nominatum Annam, inde Caipham, poſtea vero iuxta conſeſſus ordinem, Ioannem, Alexandrum, ac cæteros. Hæc ſunt quæ de Annæ & Caiphæ principatu ſacerdotum inter ſe diſtincto habuimus dicere: iam cętera proſequamur.

XI. *Ioannis prædicatio.*

Eodem itaque anno, dictorumque Principum ſacerdotum tempore, Ioannes Zachariæ filius, qui ea occaſione quam ſuperius recenſuimus, ſeceſſerat adhuc infantulus in deſertum, afflatus diuino Spiritu venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentię. Deſcribitur tanti Prophetæ locus, habitus, atque victus: vt qui nimirum habitaſſet in [a] deſerto loco, indutus veſtimento ex pilis [b] camelorum confecto, ac zona cingeretur pellicea: eſca [c] vero locuſtę eſſent, & mel ſilueſtre. Atprimum, quod ad habitationis locum ſpectare videtur; B quomodo idem ipſe poſt multa tempora Fidelibus innotuerit, ſincera atteſtatione Sophronij [d], qui eiuſmodi ſcribit hiſtoriam, enarremus: Erat, inquit, ſenex quidam habitans in monaſterio Abbatis Euſtorgij, Ioannes nomine: quem S. Elias Epiſcopus Hieroſolymorum voluit ducem monaſterij conſtituere. Ille vero non acquieſcebat, dicens: In montem Sina orationis cauſa pergere volo. Archiepiſcopus autem cogebat eum, vt prius Abbas fieret, & poſtea pergeret quo vellet. Cum vero ſenex non acquieſceret, dimiſit eum, ſpondentem ſe, poſtquam reuerſus eſſet, ſuſcepturum regiminis curam. Et ita ſalutato Archiepiſcopo, iter arripuit, vt ad Sina montem proficiſceretur, aſſumpto ſecum & diſcipulo ſuo: tranſuadatoque Iordane fluuio, cum vix vno lapide proceſsiſſent, cœpit ſenior rigore detineri, ac poſt paululum inuaſit eum febris. Cum vero in tantum excreſceret ardor febris, vt ambulare non poſſet, inuenerunt ſpeluncam paruulam, in quam ingreſsi ſunt, vt requieſcerent. Cum vero febris ita inualuiſſet, vt ſe vix mouere poſſet, in ipſa ſpelunca tres dies commorati ſunt. Tunc ſenex in ſomnis aſpexit quemdam adſtantem ſibi, & dicentem: Dic ſenex, Quo ire vis? Reſpondit: In montem Sina. Dicit ei: Ne, quæſo, recedas hinc. Cum vero ſeni id perſuadere non poſſet, C abſceſsit: febris vero ſeni acrius infeſta erat. Rurſus nocte ſequenti idem ſeni adſtitit eodem habitu, & ait: Quid, ſenior, affligi vis? audi me, & nuſquam hinc proficiſcaris. Ait illi ſenex: Tu quiſnam es? Reſpondit is qui apparuerat: Ego ſum Ioannes Baptiſta, & ideo tibi iubeo vt nuſquam recedas: nam ſpelunca iſta breuis, maior eſt monte Sina, quippe in hanc ſæpius Dominus noſter Ieſus, cum me viſitaret, ingreſſus eſt. Pollicere mihi, quòd hic habitabis; & ego mox tibi ſanitatem reſtituo. Quod ſenex audiens, libenter ſpopondit, ſe in eadem ſpelunca permanſurum; & continuo ſanus effectus, perſeuerauit ibidem toto vitæ ſuę tempore: ſpeluncam vero illam fecit eccleſiam, congregauitque fratres. Appellatur locus ille Sapſas. Fuit in eodem loco Sapſas commorans in ſpelæo ſenex alius tantę virtutis, vt leones ſecum in eadem ſpelunca ſuſciperet, atque cibum in ſinu ſuo ipſis præberet.] hactenus Sophronius. Einſdem monaſterij meminiſſe videtur Beda [e], cum agit de locis ſanctis. Porro quòd locus hic tam proximus fuerit Iordanis ripæ, exiſtimamus ſpeluncam iſtam fuiſſe potius Ioannis habitationem, cum e deſerto veniens baptizaret in Iordane, quàm vbi antehac in deſerto commorans ageret.

a Luc. 3.
b Matth. 3.
c Marc. 1.
d Sophro. Prat. ſpir. cap. 1.
Ioannis habitatio.
e Bed. de loc. ſanct. cap. 13.

XII. *Ioannis veſtitus.*

D Quod autem ad eiuſdem integerrimi noſtri Præcurſoris veſtimentum pertinet: quale nam eſſe ſoleret illud ex pilis camelorum intextum indumentum, perfacile eſt demonſtrare. Sed prętermittimus innumeras pene de Ioannis veſtis aſperitate ſanctorum Patrum ſcriptas ſententias: ſatis namque ſit ex verbis Euangeliſtæ, materiam ipſam ex qua eſſet confecta, deſcribentis, qualis eſſet, certo experimento cognoſcere. Ex pilis camelorum nonniſi rude atque aſperum intexi ſolere indumentum, quod cilicium appellatur, certum eſt: id enim S. Paulinus [f] Nolanus Epiſcopus, dum de Melania Romana clariſsima fœmina agit, aſſerit in hunc modum: De pallijs, quæ ex camelorum pilis texta, aſperitate ſetarum compungebant homines, & in mentem reuocabant Ioannem, quem pili camelorum hirto regmine veſtiebant.] Alius item Paulinus Conſularis de eodem amictu in carmine de Ioanne Baptiſta ſic ait [g]:

Veſtis erat curui ſetis conſerta cameli.
Contra luxuriem molles duraret vt artus:
Arceretq. graues, compuncto corpore, ſomnos.]

f Paulin. ad Seuer. epiſt. 10.
g Extat in collect. poet. Chriſtian.

XIII.

Iam autem quod ad zonam attinet: cum in Palæſtina Iudæi zonis vterentur laneis, Ioannes ex E zona etiam comparans ſibi corporis afflictionem, pellicea cingebatur: vnde Hieronymus: Stupebat, inquit, [h], ad conuerſationem Eliæ & Ioannis Baptiſtę, quorum vterque zona pellicea adſtrinxit ac mortificauit lumbos ſuos.] hæc Hieronymus. Nunc denique quod ad cibum ſpectat exacte, qualis fuerit, recenſet Euangeliſta: nimirum locuſtis & melle ſilueſtri Ioannem conſueuiſſe famen pellere: pane enim & vino caruiſſe, Saluatore id teſtante [i], didicimus. Porro nec baccis, ſeminibus, vel oleribus vſum eſſe, Clemens [k] Alexandrinus certo credidit, dum ait: Matthæus Apoſtolus ſeminibus, baccis, oleribuſque abſque carnibus vtebatur: Ioannes continentiam vlterius extendens, locuſtas & mel ſilueſtre comedebat]. Quòd enim nõ adeo communibus vteretur cibis, ea de cauſa de ipſo Saluator noſter teſtatus eſt dicens [l]: Venit Ioannes neq. manducans, neq. bibens.] Quæ cum ita ſint, vt profecto ſunt: proculdubio Ioannes, qui longe ab hominũ conſuetudine agebat, non cõmunibus ceteris vſus eſt cibis, ſed eo qui præ manibus haberetur, nec vllo labore lõge quæſitus, vel arte paratus eſſet. Locuſtas in Palęſtina, genus fuiſſe animalium ad cibi vſum, diuina Scriptura [m] plane demonſtrat, dum locuſtam inter comeſtibilia, quæ mũda

h Hiero. ad Demet. epi. 8.
Ioannis victus.
i Luc. 7.
k Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 1.
l Matth. 11.
m Leuit. 11.

a Strabo. lib.16.
b Plin. nat.hiſt. lib.11.c.29.
c Hiero aduerſ. Iouin.lib.2.& in Ion.c.4.
d Aug Conf.li. 10.ca.31.
e Bed. de locis ſanct.cap. 14.

eſſent, recenſer. Sane quidem auctor eſt Strabo [a], genus quoddam Æthiopum locuſtas iu cibū (A) habere, quibus ſale permixto in maſſas confectis veſcantur: de Parthis eadem tradit Plinius [b]: de Orientalibus & Libycis eadem ſcribit Hieronymus [c]: iiſdem vſum in eibum fuiſſe Ioannem, tradit Auguſtinus [d], & Beda [e], qui & a ſancto Epiſcopo Archulpho, qui ad ea loca peregrinatus erat, hæc quæ didicit, ſuis ſcriptis teſtata reliquit: nimirum notiſsimas eſſe locuſtas in Palæſtina, quæ corpuſculis in modum digiti manus exiguis & breuibus in herbis facile captæ, coctæq. oleo, pauperem victum parent: eaſdem ſolitas exiccari fumo, & ſic comedi, habereq. malum odorem, & grauem guſtum, Euthymius ſcribit. De ſiluestri melle, quidnam fuerit, cum multi multa eaq. diuerſa ſcribant, hæc Beda a dicto Epiſcopo fide digniſsimo accepta conſcripſit: In eodem deſerto ſunt arbores folia lata habentes & rotunda, lactei coloris, & melliti ſaporis, quæ natura fragilia manibus confricantur & eduntur, hocq. eſſe mel ſilueſtre dicitur.] hæc ille.

XIV.
f Epiſt.132.li.1
Locuſtę et mel Silueſtre.

Verum his omnibus aduerſatur Iſidorus Peluſiota, qui & ipſe monaſticam vitam cum diutius excoluerit, ea quæ ſcribit, potuit a Palæſtinæ monachis didiciſſe: ſic enim ait ad Timotheum lectorem ſcribens: [f] Locuſtæ, quibns Ioannes alebatur, non animantia ſunt (vt quidam (B) imperite putant) ſcarabæis ſimilia (abſit) verum herbarum ac plantarum ſummitates. Eodemq. modo rurſum non herba quædam eſt mel ſilueſtre, verum mel montanum, quod ab agreſtibus apibus conficitur, ſummeque amarum eſt, & guſtatui omni infeſtum atque inimicum. Quibus ex rebus ſingularem quamdam ac pene incredibilem corporis afflictationem Ioannes præſeferebat: vt qui non inedia dumtaxat, verum etiam victus aſperitate omnem corporis appetitionem amaram redderet.] hucuſque Iſidorus ad Timotheum. Ad Nilum item ſcribens [g], eadem quoque habet, additque: Quocirca ſic cibos & veſtitum monaſticæ vitæ iuxta Deum perfectæ omnibuſque numeris abſolutæ in Ioanne Baptiſta dicimus.] Hæc cum ſcribat Iſidorus, & nonniſi maiorum auctoritate; quid de his ſentiendum ſit, definiendum nobis non eſt, ſed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam conſtat, Græcam dictionem ἀκρίδες, & locuſtam inſecti genus infirmas habens alas ad volandum, & ſummitates herbarum ſignificare.

g Lib. 1.epiſt.5.

XV.
Ioānes auctor vitæ Monaſticę.
h Chry.i Marc. homil.1.
i Idē homil. de Ioan.Bap.
k Hier.epi. 22.

Porro eiuſmodi vitæ genere Ioannem ieciſſe vitæ monaſticæ fundamenta, non tantum qui ſupra Iſidorus, ſed & Catholici omnes fatentur: eaque de cauſa Chryſoſtomus eumdem Ioannem monachorum principem nominat, cum ait: [h] Sicut ſacerdotum principes ſunt Apoſtoli, ita & (C) monachorum princeps Ioannes Baptiſta.] et iterum [i]: Conſiderate, monachi, dignitatem veſtram: Ioannes princeps veſtri eſt dogmatis; ipſe monachus, ſtatim vt natus, in eremo viuit, in eremo nutritur.] et ad Euſtochium Hieronymus [k] in hunc modum: Huius vitæ auctor Paulus, illuſtrator Antonius, & vt ad ſuperiora conſcendam, princeps Ioannes Baptiſta.] hęc ille. His cum inuideant Nouatores, eo deuenerunt ſtultitiæ, vel potius iniquitatis, vt malint corrumpere verbum Dei, & Ioannem vitæ otioſæ & delicioſæ infamare, quàm monaſticam ab eo dimanaſſe vitam, in Eccleſia altiſsimis defixam radicibus, Euangelica nempe atteſtatione, vt ſubripi aut euelli nequeat, adſtipulari, vel profiteri. Sed in his non immoramur diutius: quandoquidem, omnium ſententia, ſibilis potius & riſu, quàm ampliori confutatione digni ſunt: licet ad illos imperitiæ, dementiæ, ac (vt vno verbo dicam) perfidię ſummo iure redarguendos, non defuerit vigilans ſtudium eruditiſsimi ac maxime pij viri Petri Caniſij, ad quem, qui talia cupit, amandamus; nos interim textum ipſum hiſtoriæ Euangelicæ proſequemur.

XVI.
Chriſtus baptizatur.
l Matth.3. Marc.1. Luc.3. Ioan.1.
m Matth. 3.
n Marc.1.
o Math. 3.
p Luc.3.

Cum plurimos ad ſe venientes Ioannes [l] exciperet, ad pietatem inſtitueret, eoſdemque baptizaret, ac etiam de Chriſto, quòd veniſſet, illis annunciaret: venit & Ieſus, & ab ipſo (D) eſt baptizatus. Rem geſtam Matthęus [m] his verbis enarrat; Tunc venit Ieſus a Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Sine modo: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Tunc [n] dimiſit eum: & baptizatus eſt a Ioanne in Iordane. Baptizatus [o] autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cœli: et vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et [p] ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioſeph.]

XVII.
De Chriſti ætate tēpore baptiſmi.
q Orig. hom. 1. in Ezech.
r Hier. i Eze.c.1
ſ Epiſ.in Panar. hæreſ. 51.
t Iren.li.2.c.39

De tempore baptiſmatis Chriſti diuerſæ admodum ſunt antiquorum ſententiæ. Sunt enim qui baptizatum eſſe dicunt, cum inciperet annum trigeſimum agere, ipſo menſe Ianuarii: id quidem Origenes [q], id Hieronymus [r], & alij. Diſcrepat ab his Epiphanius [ſ], qui hæc ait: In trigeſimo Conſulatu a natiuitate ſua circa decimum menſem venit ad Ioannem, & baptizatus eſt in Iordane fluuio, trigeſimo anno natiuitatis in carne, hoc eſt, ſecundum Ægyptios, Athyr menſis duodecima, ante ſextum Iduum Nouembrium.] & infra: Trigeſimo anno baptizatus (E) impleuit annos vigintinouem, & menſes decem (velut dixi) duodecima menſis Athyr, ante ſextum Idus Nouembris.] hæc ille, intelligens nimirum Euangeliſtam illis verbis ſignificare voluiſſe, Ieſum prope eſſe cœpiſſe, hoc eſt, prope impleſſe trigeſimum annum, vt ſic diceretur eſſe triginta annorum: ſicut & Irenæus [t] intellexiſſe videtur, dum ait: Ad baptiſmum venit, qui nondum triginta annos ſuppleuerat, ſed qui inciperet eſſe tanquam triginta annorum.]

XVIII.

Diſcrepat vero Ignatius ab his omnibus: qui ſecundū germanam ex Græco factā translationē, ad Trallianos ſcribēs, hęc dicit: Expletis tribus annorū decadibus, vere baptizatus eſt a Ioāne, & trieniū prædicauit Euangeliū.] q̄ ſententiam ſequi Chryſoſtomū, & alios cōplures nobiles Gręcorum & Latinorū auctores, immo & S. R. Eccleſiā iſtud ipſum profiteri; ſuperius, cū de anno quo natus eſt Chriſtus, pleniſsime diſſeruimus, exacte demonſtrauimus in Apparatu; eamque veriorem, ac merito ceteris pręferendam fuſius diximus: ea conſulat lector, qui hæc auidius cupit. quā-

uis enim

A uis enim hic opportunior videretur locus quo iſtęc explicanda fuiſſent; tamen, quoniam ad perue
ſtigandum, quo Chriſtus uatus eſt annum, in huius loci Euangeliſtæ interpretatione tota vis erat,
illic potiſsimum de tempore & anno, quo baptizatus eſt Dominus, fuit agendum. Quod vero ad *De die baptiſmi Chriſti.*
menſem & diem, quibus baptizatus eſt Chriſtus, ſpectat; id factum eſſe ſexta Ianuarij, ex commu
ni & antiqua traditione Euſebius [a] Pamphili ad Marinũ ſcribens teſtatur: confirmat hoc ipſum a Euſeb ad Marinũ. Habentur il
Hieronymus [b], ac denique omnes ſcriptores Eccleſiaſtici, vno dumtaxat excepto Epiphanio, lius fragmẽta in
vt vidimus: qui ſicut audiendus non eſt, dum ait Chriſtum natum ſexta Ianuarii, ita nec cum di- editione Chryſtophori poſt hi
cit baptizatum eſſe ſexto Idus Nouembris, cum & eidem contradicant Ægyptij, licet de die nata- ſtor. Euagrij.
li Domini æque ipſi conſentiant.

Locus ipſe fluminis, quo Dominus voluit baptizari, remanſit poſteris perpetua memoria cele- XIX.
bris, & virtute miraculorum conſpicuus: de eo enim hæc ſcribit Gregorius Turonenſis [c]: In Ior- *Baptiſmi lo*
dane habetur locus in quo Dominus baptizatus eſt. In vno etenim reflexu aqua ipſa reuoluitur,
in qua nunc leproſi mundantur. Cum enim aduenerint, ſępius lauantur in flumine, donec ab in- b Hieronym. in
firmitate purgentur: de publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiũt, ſanati autem Ezech c.1.
B ad propria diſcedunt. Ipſe quoque Iordanis ab eo loco in quinto milliario mari commixtus mor c Greg. de gloria martyrũ. c.17.
tuo, nomen amittit.] hæc Gregorius; qui & alia multa de locis ſanctis dicit a ſuo diacono, qui (vt
ipſe ait [d]) illuc peregrinatus eſt. De eodem hæc etiam Beda [e]: In loco, inquit, in quo Domi- d Idem eod. lib. cap. 1.
nus baptizatus eſt, Crux lignea ſtat vſque ad collum alta, quę aliquoties aqua tranſcendente ab- e Beda de locis
ſconditur: a quo loco ripa vlterior, id eſt, Orientalis in iactu fundæ eſt. Superior vero ripa in ſuper- ſanct. c. 13.
cilio monticuli grande monaſterium geſtat, beati Ioannis Baptiſtæ Eccleſia clarum, de quo per
pontem arcubus ſuffultum ſolent aſcendere ad illam Crucem, & orare. In extrema fluminis
parte quadrata Eccleſia quatuor lapideis cancris ſuperpoſita eſt, coctili creta deſuper tecta; vbi
veſtimenta Domini, cum baptizaretur, ſeruata eſſe dicuntur. Hanc non homines intrare, ſed
vndique cingere ac penetrare ſolent.] hæc Beda. His ſcilicet perpetuæ memorię monumentis
locus ille nobilitatus eſt, quem Chriſtus baptiſmate conſecrauit, quo uobis iter ad cœlum
aperuit.

Poſtquam autem Chriſtus Dominus noſter baptizatus eſt a Ioanne: Tunc, inquit, Mat- XX.
thæus [f], Ieſus ductus eſt in deſertum a ſpiritu, vt tentaretur a diabolo, &c.] texit enim to- f Matth. 4.
C tius rei geſtæ ſeriem. Quod vero ad veritatem hiſtoricam pertinet: reijcitur ſententia auctoris g Apud Cypr.
illius, quiſquis fuerit, qui ſcripſit de Operibus cardinalibus (quod quidem opus Cypriani [g] lib. de Oper. car. cap. de ieiunio.
nomine eſt inſignitum) dum ait: Etſi re vera Chriſtus eſt ductus a ſpiritu in deſertum, atque
tentatus: tamen quod dicit Euangeliſta aſſumpſiſſe eum diabolum in ſanctam ciuitatem, at-
que ſtatuiſſe ſuper pinnaculum templi, id non eſſe factum locali motu, ſicut contigit Habacuc,
qui de Iudęa in Babylonem delatus eſt; vel Philippo, cum occurrit Eunucho: ſed quo modo,
inquit, Ezechiel, eum ſuper fluuium Cobar ſederet, Hieroſolymam raptus in ſpiritu ciuitatem
ædificat & metitur, & muros & templum inſtaurat, hoc modo ſuper culmen templi Chriſtum in
ſpiritu eſſe delatum.] Hæc cum dicat ille; nos libentius ceteris tam antiquis quàm recentioribus
aſſentimur auctoribus, qui loco Chriſtum motum affirmant.

Iam vero cum tot tantaq. de Ioanne in Iordane baptizante audirentur; Iudæi qui erant Hie- XXI.
roſolymis, ſacerdotes & [h] Leuitas ad eum miſerunt, vt interrogarent an ipſe eſſet Chriſtus; h Ioan. 1.
qui ingenue confeſſus eſt, ſe non eſſe Chriſtum, neque Eliam, neque Prophetam, illum ſci- *Legatio Iudæorum.*
licet a Deo per Moyſen olim promiſſum. Exiſtimamus hanc ipſam fuiſſe publicam legationem
D miſſam a Concilio ſeniorum, quod Synedrin appellabant, de quo ante mentionem fecimus:
nam illorum numeris erat in primis de Propheta cognoſcere. Poſt hæc vero, idem ſubdit Euan-
geliſta: Altera die vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit
peccata mundi. Hic eſt, de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt: quia prior me
erat, et ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans.
Et teſtimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam
de cœlo, & manſit ſuper eum. Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, il-
le mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt
qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.]
hæc Ioannes.

Ecce quàm glorioſa coram legatis Ioannis de Chriſto confeſsio; quam illi Hieroſolymam XXII.
redeuntes, ijs a quibus miſsi fuerant, retulerunt: ſed ab illis ſpretam eſſe, ea quæ poſtea
contigerunt, facile demonſtrant. Sed quid poſt hęc? Non ſatis habuit Ioannes dicta atteſta-
E tione facta de Chriſto omnes admonuiſſe Iudæos; ſed data ſibi iterum occaſione, eumdem
eſſe Meſsiam, diſcipulis ſuis aperuit: qui eo audito, Ieſum ſequi cœperunt. rem peractam
ſic deſcribit Euangeliſta [i]: Altera die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo. Et i Ioan. 1.
reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit; Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo diſcipuli lo-
quentem, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis;
Quid quæritis? Qui dixerunt ei; Rabbi (quod dicitur interpretatum Magiſter) vbi habi-
tas? Dicit eis; Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manſe-
runt die illo; hora autem erat quaſi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex *Andreas & Petrus ad Ieſum.*
duobus, qui audierant a Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Inuenit hic primum fratrem ſuum Si-
monem, & dicit ei; Inuenimus Meſsiam, quod eſt interpretatum Chriſtus. Et adduxit eum ad
Ieſum. Intuitus autem eum Ieſus, dixit; Tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas; quod
interpretatur Petrus.] hęc Ioannes Euangeliſta de primordijs Chriſti Eccleſiæ iam coaleſcere
incipientis. k Epi. hereſ. 51.

De his agens Epiphanius [k], hæc ait, Neque vero de hoc quiſquam ambigens curioſius perſcru- XXIII.

tetur, cum videat, quod Andreas primus obuiam venit Ieſu, deinde Petrus, & per ipſum voca- A
tus eſt: neque hoc ægre ferre incipiat. Occurſus enim Andreæ primus contigit, cum minor eſſet Petrus tempore ætatis: poſtea enim rurſus, quando perfecta renunciatio facta eſt, ipſe fratrem ſuum præceſsit. Inſuper autem & in hoc Deus eſt, qui nouit vocationes cordium, & ſcit quis dignus ſit primo loco locari; & elegit Petrum, vt dux eſſet ſuorum diſcipulorum, velut omnino clare indicatum eſt.] hæc Epiphanius: qui de ætate Andreę magis audiendus, quàm alij, qui poſtea dixerunt Petrum maiorem natu Andrea. Prælatus vero Andreæ Simon Petrus a Chriſto merito confeſsionis: etenim non in renunciatione tantum, ſed & in ſummæ fidei profeſsione Simonem tum Andreæ, tum etiam ceteris Apoſtolis præſtitiſſe conſtat; vt merito ille eligeretur, qui ceteris præeſſe deberet: tuncq. implendum, quod nunc tantummodo pollicetur, nempe vt Cephas, hoc eſt, Petrus, appellaretur: quod magis veritati conſentaneum videtur, quàm (quod nonnulli ſunt arbitrari) ex hoc tempore, habito reſpectu ad ea quæ de Petro Chriſtus futura prçuiderat, Petrum eſſe nominatum. De ijſdem Andrea & Simone hæc Sophronius [a] Hieroſolymitanus: Andreas cælibem vitam ducens, Præcurſoris Domini factus eſt diſcipulus. Petrus negotijs intende- B
bat; qui vxori, & familiæ, & patris ſenio prouidebat.]

Petri nomen.

a Sophr. homil. de cert. SS. Petri & Pauli.

XXIV.
Petrus Prælatus ceteris.

Ex his apparet, quàm turpiter errent qui primatum putant Petro collocatum, quòd ſenior ceteris eſſet. Nam quod ad hoc ſpectat, etſi non alij; certe Andreas maior ætate, prior in vocatione, & in perfectioris vitæ electione Petro preſtabat, ſed ſi diuini conſilij rationem humanæ menti conceſſum eſt aliquando perſcrutari; illa in Petro, quam diximus, cauſa præceſsiſſe videtur, vt princeps omnium conſtitueretur Apoſtolorum, quòd in profeſsione fidei ceteris antecelluit. Sed quod inſuper conſideratione dignum exiſtimamus: hoc ipſo initio Eccleſiæ erigendæ (quæ ædificatio [b] Dei eſt) Chriſtus Dominus tantæ molis excitandæ ſapientiſsimus architectus, de primario lapide in fundamento locando ſtatim cogitans, Simoni mox dixit. Tu vocaberis Cephas] Vox Syriaca [c] Latine interpretata, idem quod Petra, ſignificat; ex Gręca autem lingua dicitur Petrus: nam apud illos ὁ πέτρος idem eſt quod ἡ πέτρα; ſicq. apud nos idem ſit Petrus quod Petra; nec a Petra Petrus, ſed ipſe Petra, quo nomine a Chriſto appellatus cognoſcitur; quod nunc pollicetur, cum ait: Tu vocaberis Cephas] ac ſi diceret: Tu vocaberis Petra. Ex his quidem ſolida firmaq. veritate conſtantibus redarguuntur qui minus caute ſciteq. dixere, non di- C
ctum eſſe Petro, Tu es Petra: ſed, Tu, es Petrus: quòd ſcilicet petra eſſe Chriſtus, quem confeſſus Simon, dictus ſit Petrus. Quod quamuis Auguſtinus [d] aliquando dixiſſet: tamen in retractationibus, an Petrus ipſe ſit Petra, vel a Petra Petrus ſit dictus, nihil definiens [e]: Quæ, inquit, duarum harum ſententiarum ſit probabilior, eligat lector.] ſed idcirco, quòd Syriacam vocem haud fuerit ipſe Africanus aſſecutus, quæ proprie petram ipſam ſignificat; quam Latinus interpres e Greco πέτρος, quod eſt petra, Petrum tranſtulit.

b Paul. 1. ad Corinth. 3. & ad Epheſ. 2.
c Hiero. in Epiſt. ad Galat. cap. 2. & alij.

d Augu. tract. 7. in Ioa. & vlt. Item de verbis domini ſermone 13.
e Aug retract. lib. 1. cap. 21.

XXV.
Petrus petra.

Sed idem S. Auguſtinus in ſermone de Cathedra Petri, ipſum Petrum Petram dictum eſſe, manifeſte profitetur his verbis: Denique pro ſoliditate deuotionis Eccleſiarum, Petra dicitur, ſicut ait Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tamquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagem molemq. contineat. Petra ergo pro deuotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur, ſicut ait Apoſtolus: Bibebant de ſpirituali, conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Recte conſortium meretur nominis, qui conſortium meretur & operis. Petrus fundamentum ponit, Petrus plantat: Dominus incrementum D
dat, Dominus irriguum ſubminiſtrat.] hęc Auguſtinus [f] Ac iterum de Petro in eadem verba: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c.] Dignus certe, inquit, qui ædificandis in domo Dei populis Petrus eſſet ad fundamentum, columna ad ſuſtentaculum, clauis ad regnum [g],] Sed vt ad propoſita redeamus: nemo equidem ſibi conſtans affirmauerit, Chriſtum locutum eſſe Latine, vt dixerit, Petrus; ſed, quod habet Euangeliſta, Syriace, Cephas, quod eſt, Petra. at, Petrus, dixit interpres, mutans nomen femininum in maſculinum, quòd viro magis conueniens eſſet. Certus adhuc, ſi Petrus deriuatiue diceretur a petra, non Petrus, ſed Petreus potius fuiſſet Latine dicendus. Sed in re adeo perſpicua non amplius immorandum.

f Aug. ſermo. de ſanct. 16.

g Aug. ſermo. de ſanct. 29.

XXVI.
Simon cur Petrus dictus.

Ceterum Cephas cum Syriace petram ſignificet; non tamen quamlibet petram, ſed quæ ſit omnium duriſsima [h], nempe cautem. Sed cur potius Dominus eum appellauit petram, quàm aliam quampiam materiam ſolidiſsimam, nempe æs, ferrum, vel quid ſimile? id quem non ob aliam cauſam factum eſſe apparet, niſi quia & ipſe Chriſtus petra [i] dictus eſt; vt quem ſui gregis relinqueret vicarium ſucceſſorem, eundem ſuo nomine inſigniret. Vnde Tertulianus in hanc ſententiam [k]: Sed cur, inquit, de Simone Petrum? Si ob vigorem fidei, multę materiæ ſolidæ nomen de ſuo accõ- E
modarent. An quia & petra & lapis Chriſtus? ſiquidem & legimus eum poſitum in lapidem offendiculi, & petram ſcandali: ommitto cetera. Itaque affectauit cariſsimo diſcipulorũ de figuris ſuis peculiariter nomen communicare, puto, proprius, quàm de non ſuis.] hæc Tertullianus: eadem fere Baſilius [l], atque Hieronymus [m]. & S. Leo [n] ex perſona Chriſti: Cum ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamẽtum, pręter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, tua ſint mecum participatione communia. et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper hanc, inquit, fortitudinem ęternum extruam templum, &c.] hæc Leo. Cum itaque Petrus petra, vt & Chriſtus petra, dicatur; hac ratione dici poteſt nomen Petri deriuatum a Chriſto, non tamen deriuatiuum nominis Chriſti. Sicq. accipe illud Hieronymi [o]: Nomen, inquit, nouum accipiet, quod ei Dominus impoſuerit, dicens ad Apoſtolum Petrum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam, quod vocabulum a nomine Domini deriuauit, vt dicatur Dominicum.]

h Caniſius in loc. noui teſt.
i 1. Cor. 10.
k Tertull. contra Mar. lib. 4. c. 13.

l Baſil. lib. 20. de pœn.
m Hie. i Iſa. c. 62.
n S. Leo ſer. 3. in Anniuerſ. aſſump. ſuę.

o Hieron. in Iſa. cap. 62.

Nouerunt

XXVII.
Petr⁹ Cephas

A Nouerũt & hoc ipſum antiquiores Theologi,quorũ nobiliſsimus Hippolytus martyr hæc ait:
Princeps Petrus fidei petra,quem beatum iudicauit Chriſtus Deus noſter: ille doctor Eccleſiæ,il
le primus diſcipulorum,ille qui regni claues habet,docuit nos,dicẽs, &c.] his nominibus exornat
Petrum Hippolytus [a]. Porro ſunt ex noſtris ſcriptoribus complures,& primus omnium Opta-
tus [b] Mileuitanus,qui nomẽ Cephas,non a Syra lingua,ſed a Greca ὑπὸ τῆς κεφαλῆς, caput inter-
pretantur; nec quidem reprehendendi: eiuſmodi enim interpretandi modum ab alijs nonnullis,
quorum in Eccleſia Dei eſt memoria celebris,vſurpatum ſcimus,dum Hebraicam vocem in Græ
cam ſignificationem tranſire fecerunt.Gregorius enim Nazianzenus [c] Hebraicum nomen Pha-
ſe cum ſciret in Paſcha mutatum, aliam ex eo myſterio congruam reddidit interpretationem: vt
quod in Hebræo ſignificat tranſitum,apud Græcos πάσχειν interpretetur. Id ipſum cum plures alij
preſtiterint, hoc etiam & de nomine Chriſti Iuſtinum [d] martyrem feciſſe conſtat; quod & ante
hos omnes ſepius factitatum a Septuaginta interpretibus,Origenes dũ agit de prino & ſchino ar-
boribus,ſcribens ad Africanum,teſtatur. Alia ſunt de his exempla in diuina Scriptura; vt cum no
B mina ſiderum non ſecundum voces Hebraicas,ſed ſecundum Græcam [e] nomenclaturam ſunt po
ſita,idq.ob notiorem ſignificationem.obſeruat hoc ipſum ex Photio in queſtionibus ad Amphilo
chium Epiſcopum Cyzici Turrianus [f]. Vnde appoſite, quod apud Syros petram ſolidam ſonat
nomen Cephę,apud Græcos caput ſignificat: ac ſic diuina quadam diſpenſatione factum videtur,
vt vna eademq. voce,duabus linguis,Petri principatus exprimeretur. Hæc iam de nomine Cephæ
ſatis, nec quidem præter inſtitutum: quandoquidem de obſcuris vocibus interdum agere, in præ-
fatione policiti ſumus.

a Hippol.de cõſum.mundi.
b Optat. lib. 2. cont.Parmen. & alij.
c Gregor. Naz. orat.de Paſchate 2.
d Iuſt. orat. ad Gentes.
e Iob cap. 9. Amos cap. 5.
f Turr.aduerſus Magdeb.ca.5.

XXVIII.

Poſt hæc de vocatione Petri ab Euangeliſta [g] narrata, de Philippo a Chriſto vocato,ſubinfer
tur hiſtoria: ad hunc vero Dominum hæc ipſa verba dixiſſe,Sequere me,& dimitte mortuos ſepe-
lire mortuos ſuos] tamquam rem minime dubiam,teſtatur Clemens Alexandrinus [h] Idem ve-
ro Pilipppus Nathanaelem de Chriſto, quòd veniſſet,admonuit, & ad Chriſtum perduxit,qui &
in ipſum credidit: negotium peractum pluribus Ioannes [i] deſcribit. Putarunt vero aliqui [k] Na-
thanaelem eumdem eſſe cum Bartholomęo,leuibus quibuſdam coniecturis permoti: quibus mi-
nime aſſentimur,ſed Auguſtino [l] tutius inhæremus, dum ait, idcirco Nathanaelem non fuiſſe a
C Domino electum inter Apoſtolos,quòd eſſet legis doctor. Poſt de Nathanaele recenſitam hiſto-
riam,quid ſubinde die tertia actum ſit,idem Euangeliſta [m] eiuſmodi inſtituit narrationem:

g Ioan.1.
h Clem. Alexã. Strom.lib.3.
i Ioan. 1.
k Rupert. Abb. & Janſen.
l Aug. in tract. ſuper Ioan. tra. 17.c.1.
m Ioan.2.

XXIX.
Ieſus cum matre ad nuptias.

Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ: et erat mater Ieſu ibi. Vocatus eſt autem & Ie-
ſus,& diſcipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino,dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent.
Et dicit ei Ieſus: Quid mihi,& tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater eius miniſtris:
Quodcunque dixerit vobis,facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitę ſecundum purifica-
tionem Iudæorum,capientes ſingulæ metretas binas,vel ternas. Dicit eis Ieſus: Implete hydrias
aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum. Et dicit eis Ieſus: Haurite nunc,& ferte architricli-
no. Et tulerunt. Vt autem guſtauit architriclinus aquam vinum factum,& non ſciebat vnde eſſet,
miniſtri autem ſciebant,qui hauſerant aquam: vocat ſponſum architriclinus,& dicit ei: Omnis ho
mo primum bonum vinum ponit; & cum inebriati fuerint,tunc id quod deterius eſt. tu autem ſer
uaſti bonum vinum vſque adhuc.] hactenus de nuptijs: de quibus aliqua quæ ad hiſtoriæ veritatẽ
pertinent,elucidanda proponimus. Ac primum illud occurrit. Cum eiuſmodi nuptiæ,eo quòd in-
ter edendũ defecerit vinum, pauperis alicuius hominis fuiſſe credantur: quidnam eſt,quòd nõ ſe
D cus ac ſi ditiſsimi cuiuſpiam eſſent,miniſtris abundauerint, nec quicquam defuerit quod deſide-
raretur in lautis conuiuijs,vt copia miniſtrorum,& qui triclinijs præeſſet architriclinus? Verum
ad hæc intelligenda,quænã eſſet conſuetudo Hebræorũ in parandis nuptijs,dicere opus eſt. S. Gau
dentius [n] Brixianus Epiſcopus, æqualis Ambroſio, de his agens,hæc ait: Nuptiæ apud Iudæos
cum fierent,vnus (quãtum ex traditione comperimus) dabatur de ſacerdotali ordine,qui morem
diſciplinæ legitimæ gubernaret, curamq. pudoris ageret coniugalis,ſimul & conuiuiorum appara
tum,miniſtros,atque ordinem diſpenſaret, & hoc pro officio architriclinus, hoc eſt,triclinij præ-
poſitus diceretur.] hæc Gaudentius: vt non mireris,ſi rebus adeo bene diſpoſitis,cum cenſor mo-
rum adeſſet,non Ieſus tantum, qui etiam cum publicanis & peccatoribus aliquãdo diſcumberet,
ſed & ipſa ſanctiſsima Virgo Dei genitrix intereſſet. Porro veriſimili cõiectura creditum eſt,eiuſ-
modi nuptias fuiſſe alicuius qui Chriſto eſſet aliqua cognatione coniunctus.

n Gaudentius tract. 9.

XXX.

Proditum eſt a nonnullis,has fuiſſe nuptias Ioannis Euãgeliſtę,qui cum duxiſſet vxorem,& nu
ptias celebraſſet,tamen viſo miraculo de aqua in vinum per Chriſtum mutata,coniugem dimiſe-
rit,ac Chriſtum ſecutus fuerit. Sunt hęc omnia commenticia, ac nuper excogitata, cùm penes an-
E tiquos Patres nulla prorſus mentio de his habeatur. Si hęc ſciſſent veteres,quantum [o] putas ne-
gotij feciſſet Hieronymo Iouinianus hæreſiarcha, qui tam pertinaci animo Ioannem Apoſtolum
& Euangeliſtam virginem fuiſſe negabat? Si hic, inquã,quoquo modo,vel per cõiecturam ſaltem
dicere potuiſſet,nuptias factas in Cana Galilææ fuiſſe Ioannis: qui thalami ſecreta ſcrutatus,Ioã-
nem adhuc poſt nuptias virginem permanſiſſe, confirmare valuiſſet? Quomodo [p] & Manichæi,
qui & apocrypha quæcunque aduerſus nuptias congerere ſoliti ſunt,tam optata non ſunt vſi occa
ſione,vt ex dirempto Ioannis coniugio,Chriſtum odiſſe nuptias affirmarent; non veriti & Paulum
in exemplum adducere,quòd ſua prædicatione Theclam,ſponſo oppigneratam,e nuptijs terrenis
diuulſerit? Certe tantum abeſt vt hęc de Ioannis nuptijs illi vel ſaltem meditarentur, vel a Patri-
bus qualibet alia occaſione eadem dicerentur; vt potius ex iiſdem nuptijs,quibus Saluator ſui au-
guſtiſsimam præſentiam exhibuit,contrarium prorſus adſtruerent atque firmarent: nimirũ Chri
ſtum probaſſe nuptiarum ſacramentum,ac ſuamet præſentia conſecraſſe.

o Hieron. lib. 1. cont.Iouin.
p Augu. contra Fauſt.lib.30.c.4.

XXXI.
Ioãnes cælebs.

Ceterum de cælibatu Ioannis, quòd numquam contraxerit nuptias, non Hieronymus [q] tan-
tum aduerſus Iouinianum agens, ſed & Ignatius [r] non mediocris auctoritatis vir, grauiſsimus
aſſertor

q Hiero.contra Iouin lib. 1.
r Ignat. epiſt.ad Philadel.

a Epiph. hæreſ. 58.
b Aug. in Ioan. tract. vlti. prope finem.

aſſertor eſt. Id ipſum vero non de Ioanne tantum, ſed & de Iacobo quoque Epiphanius [a] teſtatur: quibus Auguſtinum [b] conſentire, nemo ſanæ mentis non viderit, dum ait, ea dę cauſa Ioannem a Chriſto plus ceteris amatum, quòd neque vxorem duxerit, & ab ineunte pueritia caſtiſſimus vixerit. Quòd ſi apocryphis interdum vti licet: apud Abdiam habetur, eumdem Ioanuem Chriſti perſuaſione numquam coniugium appetiiſſe. Verum enimvero ne leuiter res graues attingere videamur, dicamus vnde commentum illud de Ioannis nuptijs ſit deductum, vt & intelligatur quàm parum iudicio valeant, qui talia fingunt. Auguſtinus in pręfatione in Ioanné Euangeliſtam hæc habet: Iſte ſiquidem eſt Ioannes, quem Dominus de fluctiuaga uuptiarum tempeſtate vocauit, & cui matrem Virginem virgini commendauit.] hæc igitur Auguſtini verba in eum ſenſum accipiunt iſti & adducunt, quaſi Ioannes obligatus nuptijs, a Chriſto vocatus fuerit: non animaduertentes, ſic Auguſtinum dixiſſe vocatum a nuptijs, non quòd eum vxorem duxiſſet, eam reliquerit, ſed qnòd eam prorſus non acceperit, prout idem ipſe Auguſtinus in fine eiuſdem operis aperte teſtatur, cum his vtitur verbis: Plus amatum, quòd neque vxorem duxerit, & ab ineũte pueritia caſtiſſimus vixerit.] nam (quod omnes ſciunt) non eſt vxorem ducere, eam a domo parentum ad propria traducere, ſed ſe coniugio obligare, iuxta illud [c] Comici: Pamphilus vxorem duxit.] Nec aliud ab his de Ioanne Auguſtinum ſenſiſſe, exploratiſſimum eſt: nam dictum Euangelium de nuptijs explicans (quod in primis dicendum fuiſſet) nullam prorſus mentionem de Ioãne habuit. Sed hæc ſatis ad refellendam ridiculam de nuptijs Ioannis ſenteutiam. Qua in re potius Nicephoro [d] aſſentiendum eſſet, affirmanti fuiſſe eiuſmodi nuptias Simonis Cananæi, qui vnus ex duodenario Apoſtolorum numero, Zelotes eſt dictus. Ceterum & Nathanael erat è Cana Galilæę, oppido (vt tradit Hieronymus [e]) poſitò in Galilæa Geutium. B

c Teré. in And.
d Niceph. hiſt. lib. 8. cap. 30.
Cuius fuerint nuptiæ.
e Hier. in lib. de locis Hebraic.

XXXII.
Primum Chriſti miraculũ.
f Iſai c 9. ſecundum 72. interp. & Hier. ibidem.
g Epiph. hę. 51.

In his nuptijs primum omnium ac perinſigne miraculum Chriſtus Dominus operatus eſt, cũ aquam mutauit in vinum: quod ob ſui excellentiam, longe antequam fieret, Iſaię Prophetę fuit diuinitus demonſtratum. Vnde ille Chriſti prædicationem, & aquam in vinum mutandam prophetico ſpiritu noſcens, in hæc verba erupit [f]: Hoc primum bibe, velociter fac regio Zabulon, terra Nephtalim, & reliqui qui iuxta mare eſtis trans Iordanem, &c.] Epiphanius [g] id factum ſcribit vndecima menſis Tybi, quæ eſt apud nos ſexta dies Ianuarij, qua die etiam Catholica Eccleſia recolit anniuerſaria ſolemnitate tãtę rei celebritatem: quam annuis miraculis in pluribus Orbis locis illuſtrari conſueuiſſe, idem auctor teſtatur, dum ait: Poſt annos triginta factum eſt primum miraculum in Cana Galilææ, quando aqua facta eſt vinum. Quapropter etiam in multis locis vſque in hunc diem hoc fit, quod tunc factum eſt diuinum ſignum, in teſtimonium incredulis: velut teſtantur in multis locis fontes ac fluuij in vinum conuerſi. Cibyres quidem vrbis Cariæ fons, qua hora hauſerunt miniſtri, & ipſe dixit, Date architriclino. Teſtatur & in Geraſa Arabię fons ſimiliter. Nos bibimus de Cibyres fonte, fratres vero noſtri de eo qui eſt in Geraſa in martyrum templo. Sed & multi in Ægypto de Nilo hoc teſtantur. Quare in vndecima Tybi apud Ægyptios, omnes hauriunt aquam & reponunt, tum in ipſa Ægypto, tum in multis regionibus, &c.] hæc Epiphanius. C

Aqua in vinum mutatur pluribus in locis.

XXXIII.
h Pli. nat. hiſt. lib. 2. ca. 103. & lib. 4. cap. 12.

Enimvero & Plinius [h] ſimilis rei alibi quoque fieri ſolitæ egregius videtur aſſertor, licet vnius tantum diei ſpatio diſcrepet, dum ſic ait; In Andro inſula, templo Liberi patris, fontem Nonis Ianuarij vini ſapore fluere, Mutianus ter Conſul tradit; Diotecnoſia vocatur.] hæc ille. Sed accolę, cauſam quam diximus ignorantes, Baccho hoc tribuerunt, ædificato ei templo. Apud Naxum quoq; inſulam fontem fuiſſe, ex quo nonnumquam vinum, & illud quidem ſuauiſſimum fluere cõſueuiſſet, auctor eſt Cteſias in ſuis Indicis. Vnde accidiſſe credimus inſulam illam Dionyſiada eſſe nominatam, ſiue, vt vult Plinius, a fertilitate vinearum. Sed hęc longe ante Chriſti tempora cõtigerunt, nempe quæ dicta ſunt de Naxo ex Cteſia auctore; ſi tamen eum fide dignum putauerimus; nam Lucianus [i], & alij complures auctores veteres commentarium eius de rebus Indicis, vbi ea de Naxi fonte memoriæ tradidit, fabuloſum exiſtimant; multaq; ſcripſiſſe aiunt, quæ nec ipſe audierat, neque ab alio, qui vera narraret, acceperat. Quę autem à Plinio ex Mutiano Conſulari accepta, ſcripta ſunt, ſatis firmiter teſtata videntur; claruit enim Mutianus temporibus Veſpaſiani, cui ad Imperium capeſſendum, cum eſſet Pręſes in Syria, maxime ſtuduit; citat eum Plutarchus, ſed frequenter ipſe Plinius illi æqualis. Meminit inſuper Tertulianus [k] de Lynceſtis quoque in Macedonia vena vinoſa, ſed diuerſa ab alijs nuper dictis, quippe quæ aceti potius quàm vini ſaporem redderet; de qua Plinius [l]; Lynceſtis aqua, quæ vocatur acidula, & vini modo temulentos facit.] de eadem item Seneca [m]. Ceterum de dictis fontibus, diuerſis locis poſitis vinum ſcaturientibus, nullum antiquorum, qui ante Chriſtum vixerit, auctorem mentionem feciſſe, memini me legiſſe; vt plane intelligas, ea omnia virtute huiuſcemodi Chriſti miraculi facta eſſe. Videas ex his admirabilem quemdam capitis cum ceteris corporis membris conſenſionem, nempe Chriſti cum Eccleſia; cum diem, quam in tantæ rei geſtæ memoriam ſolemniter ipſa celebrat, ille his miraculis voluerit annis ſingulis illuſtrare. His ſimilia erant illa olim fieri quolibet anno conſueta miracula, dum pleriſque in locis orbis Occidentalis (vt ſuo loco dicemus inferius) Paſchali tempore, quo ſolemne baptiſma in Eccleſia peragi conſueuit, e ſicco aridoq. fonte lapideo copioſę ad baptiſmi vſum aquæ exundare conſueuerunt; non quidé ad ipſam inſinuandam diem qua baptizatus eſt Chriſtus, ſed quòd tunc temporis ſolemne baptiſma in Eccleſia peragi conſueuit. D E

i Lucia. in lib. quomodo hiſt. ſcrib. ſit.
k Tertul. lib. de anima c. 50.
l Plin. nat. hi. lib. 2. c. 103.
m Senec. natu. quæſ. li. 3. c. 20.

XXXIV.
De tẽpore miraculi.
n S. Aug. ſer. 27. de temp.

At minime aſſentimur illis, qui dictum miraculũ ſequenti anno, ea ipſa die qua baptizatus eſt Dominus, factum eſſe dixerunt, quod etiam quaſi auctoritate Eccleſiæ, quæ vna cum Magorum aduentu, & Chriſti baptiſmo, idem quoque miraculum de aqua in vinum mutata recolit, firmare nituntur. Sane cum eadem hæc tria ad oſtenſioné Chriſti virtutis facta dicãtur, non vna eademq. die ſingulis quibuſque annis ſunt peracta, ſed ipſorum tantum memoriam eadem die ab Eccleſia recenſeri ſolitam, teſtantur antiqui Patres, ac in primis S. Auguſtinus [n] his verbis. Licet de ſo-

A lemnitate huius diei veterum ſit diuerſa traditio, vna tamen ſanctæ deuotionis eſt fides. Nam quamuis nonnulli Dominum noſtrum ſtella duce a Magis exiſtiment adoratum; alij aſſerant aquam in vinum mutaſſe; quidam vero baptizatū eſſe a Ioanne confirment; in omnibus tamē Dei filius creditur, in omnibus feſtiuitas eſt vera.] hæc Auguſtinus. & S. Maximus [a] in hunc modū: Iu hac, dilectiſsimi, celebritate, ſicut relatu paternę traditionis inſtruimur, multiplici eſt feſtiuitate lætandum: ferunt enim, Chriſtum hodie vel ſtella duce a Gentibus adoratum, vel inuitatum ad nuptias aquam vertiſſe in vinum, vel ſuſcepto a Ioanne baptiſmate, Iordanis fluenta conſecraſſe: ſed quid potiſsimum præſenti hoc factū ſit die, nouerit ipſe qui fecit.] hactenus Maximus. Sed & hæc ipſa prius S. Paulinus [b] cecinit his verſibus, agens de eadem ſolemnitate diei Epiphaniæ.

a S. Max. ſerm. de Epiph.

b Paulin. in natal. 9. S. Felic.

Qua puerum ſtella duce myſtica dona ferentes
Supplicíter videre Magi: ſeu qua magis illum
Iordanis trepidans lauit, tingente Ioanne,
Sacramentum cunctae reuerendis gentibus vndae,
Siue dies eadem magis illo ſit ſacra ſigno,
B *Quo primum Deus egit opus, cum flumine verſo*
Permutauit aquas praedulcis nectare vini.]

Auctor item ille, qui falſo nomine Euſebij Emiſſeni circumfertur, re vera autē Eucherius Lugdunenſis, hæc in eādem ſententiam habet: Hodie per documenta certiſsima Deus in homine declaratus, aqua ad ſalutem humani generis ſuo baptiſmate conſecrauit: ſiue hæc eadem illius mirā dies ſit, qua primum in Cana Galilææ in nuptiali conuiuio aquas in vinum conuertit, &c.] Iſidorus [c] etiam de Officijs eccleſiaſticis ſic ait: Tribus ergo ex cauſis hęc dies vocabulum ſumpſit; ſiue quia baptiſmate Chriſtus populis oſtenſus fuerit; ſiue quòd eo die ſideris ortu Magis eſt proditus; ſiue quòd primo ſigno per aquā in vinū verſam, multis eſt manifeſtatus.] hæc ille. Sicq. videas prædictos omnes antiquos auctores, quænam potiſsimum ex tribus his recenſitis rebus inſignibus acciderit, fuiſſe ambiguos. Quòd ſi certā habuiſſent de iiſdem Eccleſię auctoritatem, equidē rei veritatem certa aſſertione firmaſſent. Quod vero Dei Eccleſia in ea celebritate canit: Hodie vinum ex aqua factum eſt ad nuptias] idem eſt, ac ſi diceret vſitato more quodam: Hodie eius rei memoria agitur.] reperies enim Eccleſiæ phraſim eam eſſe, atque vſitatam dicendi conſuetudinem.

c Iſid. de Offic. eccleſ. c. 26.

C Inſuper irrefragabili plane id monſtramus ratione firmatum, ex his quæ S. Auguſtinus ſcribit in ſermone tertio feriæ ſextę Paſchatis, qui eſt centeſimus quinquageſimus quartus de Tempore: vbi hęc ſigna ſic facta eſſe vno die teſtatur, non vt anniuerſaria recurrente die miraculum de aqua facta vinum acciderit; ſed quòd vno eodemque die, nempe Dominico, a Domino editum fuerit: ſic enim ait, dum admiranda Dei opera die Dominico perpetrata deſcribit: Venerabilis eſt hic dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque perfectus eſt, & dies clarus, in quo viſa eſt prima lux; in quo trāgreſsi ſunt filij Iſrael mare rubrum ſiccis pedibus; & in quo pluit manna filijs in deſerto; & quo Dominus baptizatus eſt in Iordane; quo vinum de aqua factum eſt in Cana Galilęæ; quo benedixit Dominus quinque panes, & ſatiauit quinque millia hominū; in quo reſurrexit Dominus a morte; quo intrauit Dominus in domos clauſas, vbi erāt diſcipuli congregati propter metum Iudæorum; in quo Spiritus ſanctus deſcendit in Apoſtolos; & in quo ſperamus Dominum Ieſum Chriſtum ad iudicium venturum, &c.] hæc Auguſtinus. XXXV.

D Si igitur tam Chriſti baptiſmus, quàm ex aqua vinum factum miraculum, die Dominico contigit; manifeſte probatur, ac in apertam deducitur conſequentiam, nequaquam illud eadē die poſt annum interlapſum accidiſſe, ſed prorſus diuerſa; nam ſi præſenti anno in diem Dominicum inciderat feſtum Epiphaniæ, ſequenti anno in alteram incurrat diem neceſſe eſt. Non igitur diuerſo anno, ſed vno eodemq. Chriſti baptiſmus, & dictum miraculum eſt celebratum: quod & alia multa demonſtrant. Cum enim conſtet Dominum hoc anno poſt baptiſmū allegere cœpiſſe diſcipulos, Euangelijq. prædicationem auſpicatum eſſe: nulla patitur ratio, vt per anni ſpatium nullum miraculum ediderit: nam primum illud conſtat coram diſcipulis factum eſſe ſignum, cum aquam mutauit in vinum. Rurſus ex contextu Ioannis apparet, ea cuncta facta eſſe primo anno ab alijs Euāgeliſtis prætermiſſo, quæ ipſe magna adhibita diligentia, & quid diebus ſingulis vſque ad nuptias celebratas ſit actum, ordine digeſsit. Abſurdum inſuper ſequeretur, vt nouum eſſet addendum Paſcha: ſicq. Euangelij prædicationem, contra omnium antiquorum ſententiam, vltra quadrienniū perduraſſe, dicere oporteret. Certe Ignatij teſtimonio, qui eo vixit ſæculo, conſtat Dominū in prædicatione Euangelij triennium tantum expleſſe. Sunt & multa quæ in hanc ſententiam dicenda eſſent, ſed quia hæc ſatis eſſe putamus, prætermittimus. Quod autem ad rei geſtæ hiſtoriam ſpectat:
E non tacendum exiſtimamus, locum illum Canæ Galilææ, qui tam celebri eſt illuſtratus miraculo, S. Helenam Conſtantini Imp. matrem nobili eccleſia ibi erecta nobilitaſſe, vt Nicephorus [d] auctor eſt: ſed ea iam collapſa, excreſcente aggere, locum ſic ſubtus remanſiſſe, vt opus eſſet per ſcalā deorſum ad locum ferri, recentiores [e], qui de locis ſanctis ſcripſere, memoriæ prodiderunt.

XXXVI. Eodē anno baptiſmus & miraculum.

d Niceph. hiſt. lib. 8 c. 30.

e Burchar. part. 1. c. 6. §. 1.

Poſt nuptias celebratas, deſcendit Ieſus (inquit Ioannes [f]) Capharnaum ipſe, & mater eius, & fratres eius, & diſcipuli eius: & ibi manſerunt non multis diebus.] Poſt hęc autem ſanctiſsimam Deiparam rediſſe Nazareth ad propria, & illic habitaſſe, certum eſt. Nam Nazareorum apud Matthæum [g] hic eſt ſermo: Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas: & ſorores eius, nonne omnes apud nos ſunt?]

XXXVII.

f Ioan. 2.

S. Maria Nazareth habitat.

Interim vero, appropinquante Paſcha, aſcendit Ieſus Hieroſolymam, & facto quaſi flagello de funiculis, eiecit ementes & vendentes in templo. Cumq. multa operaretur miracula, multi ea videntes crediderunt. Hæc ſunt ex Ioanne ſummatim collecta, qui rei geſtæ ſeriem fuſius eſt proſecutus. At cum hæc vidiſſent, atque dixiſſent Iudæi; Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis?] XXXVIII.

g Matth. 13.

reſpondit

reſpondit Ieſus:Soluite templum hoc,& in tribus diebus excitabo illud.] Tunc illi: Quadraginta A
& ſex annis ædificatum eſt templum hoc,& tu in tribus diebus excitabis illud?] Pari conſenſione
omnes interpretes in eam abierunt ſententiam,vt de templo quod ſub Zerobabel eſt ędificatũ,
Iudæi intellexerint:quod licet aliquo interpoſito ſpatio,tamẽ tot annorum numero & paulo maio
a Euſeb.i Chronic. ri conſtat ædificatum [a]. Sed his mirum in modum contradicere videntur quę Ioſephus [b] teſta
tur,Herodem vetus illud templũ ſub Zerobabel erectum,fuiſſe demolitũ a fundamentis, & nouũ
Ioſeph.antiq.li.11.c.4. deſuper ab eo ædificatum,idemq. octo annis eſſe abſolutum:ſunt hæc eius verba. Sublatis deinde
b Ioſeph.antiq.lib.15.cap.14. veteribus fundamentis & nouis repoſitis,deſuper templum extruebat,&c.] oſtendit pluribus tã
exteriores,quàm interiores templi porticus,& tam quod foris in atrio, quàm quod erat intrinſecus,ipſa penetralia,ac tandem (vt vno dicam verbo) integrum ipſum templum a fundamẽtis per
Herodem eſſe excitatum. Quæ ergo cauſa vt Iudæi ab ædificatione ſub Zerobabel facta deducere
argumẽtum voluerint,cum illud amplius non extaret? Vel quonam modo de tẽplo quod tunc exta
bat,dicere potuerunt:Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templũ hoc]quod ſcilicet præ ocu-
c Ioſep. ibid. lis erat: cum illud ipſum (vt idem Ioſephus [c] teſtatur) annis octo & nonnihil ſupra extru-
xiſſet Herodes?

XXXIX. Certe adeo res in anguſto poſita eſſe videtur,vt dicere alterum de duobus ſit opus: vel Ioſephũ B
mentitum eſſe,vel Iudęos eſſe hallucinatos;quos quidem,cum de rebus omnibus notis agerent,&
eo argumento Chriſti verba redarguere vellent,nulla poteſt eſſe ſuſpicio,tam nota atque patentia
eſſe locutos mendacia,adeo vt non a Chriſto tantum,vel a diſcipulis eius,ſed a quouis e vulgo ho-
Ioſephus ſibi inconſtans. mine redargui erroris potuiſſent. In Ioſepho ergo vacillat fides hiſtorica;atq; eo magis,quòd ſua
ipſius ſententia redarguitur:quippe qui [d] prius dixerit,cum de templo ab Herode extructo age
d Idem ibidem. ret, vetus templum integrum eſſe demolitum,& aliud nouiter conſtructum [e]: alibi autem, cum
e Ioſeph.antiq.lib.20.ca.8. agit de rebus Iudęorum ſub Nerone geſtis,porticum Orientalẽ, Salomonis maximum opus, ad-
huc integram permanſiſſe teſtetur:& certo quidem:habetur enim eiuſdem mentio in Euãgelio [f],
f Ioan.10. & in Actis [g] Apoſtolorum. Sed non patitur ratio vt illi de templo Salomonis voluerint intellige
g Act.3.53 re,quod longe minori annorum numero eſt ædificatum,ſcilicet annis ſeptẽ, vt teſtatur diuina Scri
h Reg.6. ptura [h]. Nos autem verius exiſtimamus,Iudæos de templo ab Herode reſtituto eſſe locutos;fuiſ
ſeq. veram eorum ſententiam hoc ſenſu acceptam,vt cum dixerunt:Quadraginta & ſex annis ædi
ficatum eſt templum hoc] tempus reſpexerint a quo ab Herode cœptum eſt ędificari,ac inde vſq. C
ad præſentem annum numerauerint annos quadragintaſex. Nam quantumlibet Ioſephus [i] af-
i Ioſeph.antiq.lib.15.cap 14. firmet ipſum templum octo annis fuiſſe ab Herode abſolutum;tamen eiuſdem [k] aſſertione cer-
k Ioſeph.antiq.lib.20.cap.8. tiſsimum eſt,perſeueraſſe ipſam templi ſtructuram vſque ad tempus Neronis, operantibus in eo
circiter octodecim millibus opificum.Sicq. illos dicere voluiſſe,cõcludendum eſt:Hoc opus,quod
oculis cernitur,quadraginta & ſex annis abſolutum eſt,& tu in tribus diebus excitabis illud? Sed
etſi hæc dicere voluerimus,nihilominus Ioſephus in eo corrigendus eſt, quòd ait, Herodem anno
decimo octauo ſui regni anſpicatum eſſe ædificationem templi:nam ſecundum dictum numerum
quadragintaſex annorum dicere opus eſſet, templum cœptum eſſe ædificari anno decimoquinto
eiuſdem Regis,numerando ſcilicet ab Actiaca pugna,ex quo tempore annos eiuſdem Herodis eſ
ſe numerandos,ſuperius diximus.Sed hæc hactenus.

XL. Cum hęc Hieroſolymis acta eſſent, Nicodemus [l] Iudæorum nobiliſsimus & inter illos facile
l Ioan.3. princeps(nam eum Ioãnes principem Iudęorum appellat)nocte venit ad Ieſum,& habito cum eo
m Ioan.3. ſermone,ab eodem docetur myſteria fidei. Poſt hęc(inquit Ioannes [m]) venit Ieſus,& diſcipu-
n Apud Niceph.hiſt.lib.2.cap.3. li eius in terram Iudæam:& illic demorabatur cum eis,& baptizabat.] Quinam autem fuerint a D
Chriſto baptizati, ex his quę ſcribit Euodius [n] Epiſcopus Antiochenus, facillime dignoſcitur;
Baptizati a Chriſto. ait enim: Chriſtus manibus ſuis Petrum tãtummodo baptizauit, Petrus porro Andream & filios
Zebedæi,ij denique reliquos Apoſtolos:ſeptuaginta autem illos Petrus,& Ioannes Theologus di-
o Apud Sophr. in Prato ſpirit. cap.76. ctus,baptizarũt.]hæc ille. Eadem de Petro a Chriſto baptizato teſtatur Clemens [o] Stromateus;
qui in quinto Hypotypoſeon,Apoſtolicum illud exponens dictum; Gratias ago,quia neminẽ ve-
ſtrum baptizaui]Chriſtus,inquit,dicitur Petrum ſolum baptizaſſe; Petrus Andream,Iacobum,
& Ioannem;illi autem reliquos.]hæc Clemens.De baptiſmate Apoſtolorum pluribus agit Tertul
p Tertull.lib.de baptiſm. lianus [p], necnon Auguſtinus [q] aduerſus eos qui negabant illos fuiſſe baptizatos,ſed ipſos ba-
ptizaſſe alios tunc temporis,cum Chriſtus baptizaſſe dicitur. Nam baptizandi opus a ſe inchoa-
q Aug.epi.108. tum per ſuos eum perfeciſſe,omnes æque affirmant, ex Ioãnis [r] ſententia,qui ait, quòd Ieſus nõ
r Ioan.4. baptizaret, ſed diſcipuli eius.

XLI. Pergit poſt hæc Euangeliſta [s]: Erat autem & Ioannes baptizans in Ænnon iuxta Salim:quia
s Ioan.3. aquæ multæ erant illic,& veniebant,& baptizabantur.]additurq. expoſtulatio diſcipulorum Ioã-
nis de eo quòd omnes properarent ad baptiſmum Chriſti:qua occaſione idem Ioannes egregiam
iterum de Ieſu,quòd ipſe vere eſſet Chriſtus,confeſsionem inſtituit,deq. illius exaltatione, ſui ve E
ro humiliatione prædixit,multaq. alia in eius commendationem eſt locutus, Hęc aũt cum in Æn-
non iuxta Salim facta eſſe dicat Euangeliſta;de ipſo loco diſquirere ex inſtituto,operępretium du
t Hier.epiſ.126. cimus. Sanctus Hieronymus [t] ad Euagrium ſcribens, ac de his agens,idem eſſe ait Salim,quod
Salem,eo quòd Hebræi vocalibus in medio perraro vtantur;putatq. Ænnon eſſe prope Salem iux
ta Sichen, vbi olim regnabat Melchiſedec:cui ſententiæ & alij interpretes inhæſiſſe videntur.

XLII. At vero quod me maxime ab hac ſententia diſtrahit,illud in primis eſt,quòd Ænnon iuxta Sa-
lim ab Euangeliſta poni videtur in Iudæa:quo,inquit,Chriſtus venit cum diſcipulis ſuis & bapti-
zabat.quod videntes diſcipuli Ioannis, conqueſti ſunt,dicentes: Ecce hic baptizat, & omnes ve-
niunt ad eum.] ſicq. Chriſtum baptizaſſe haud longe ab Ænnon,vbi baptizabat Ioannes,aperte
u Burchar. par.3.c.7 § 25. conſtare videtur;locumq. illum fuiſſe in Iudea,quo venerat Ieſus,Euangeliſta ſatis expreſſit. Por
ro Ænnon illud iuxta Sichen fuiſſe in tribu Ephraim, qui ſcripſerunt de locis ſanctis,teſtantur, [u]

A Certe fuiſſe in terra Samariæ locum illum, ex eodem Hieronymo [a], qui dicit Salem fuiſſe iuxta Sichen, ſatis manifeſtum eſt. Demum Samariam a Iudæa eſſe diſtinctam, & appellatione Iudæ duas tantum includi tribus quæ quondam Iudæ vocabantur, ad diſtinctionem Galilæ & Samariæ, aliarumq. in terra repromiſsionis regionum, idem auctor [b] teſtatur. Rurſus in Sichen, alijſq. locis qui ei adiacent, nulla erant aquarum fluenta, quæ baptiſmo (nam his tradit Euangeliſta Ænnon abundaſſe) inſeruire potuiſſent: puteis enim vtebantur homines regionis illius; eratq. & ibi puteus, qui & fons Iacob dictus eſt, vbi ſedẽs Chriſtus ſermonẽ habuit cum muliere Samaritana. Vnde exiſtimamus Ænnon idem eſſe quod Ænan (vtrumque enim nomen fontem interpretatur Hieronymus [c]) qui erat locus inter Æliam & Dioſpolim, vt idẽ Hieronymus aſſerit [d], qui & ait: Eſt & fons in ſupradicto Ænan loco: vnde & Ænan, id eſt, fontis nomen accepit.] hæc ille. Quod vero ad Salim ſiue Salem pertinet: non tantum idem [e] ait fuiſſe Salem in Sichen, vel ſecundum Ioſephum, Salem dictam olim fuiſſe Hieruſalem: ſed eius nominis, inquit, alia villa oſtenditur vſque in præſentem diem iuxta Æliam, contra Occidentalem plagam.] In eadem quoque plaga eſſe Dioſpolim ad Ægyptum vergentem, cuius nuper facta eſt mentio, eodẽ auctore liquet.

B Eo igitur in Iudææ loco, quòd (vt ait Euangeliſta [f]) aquę multę ibi eſſent, Chriſtum atque Ioannem proxime baptizaſſe putamus: veniens enim Ieſus in Iudæam, longe aberat a Iordane.

a Hier. epi 126. & de locis Heb.
b Hier. de locis Hebraic. in Act. Apoſt.
c Hiero. de loc. Hebr. & de nomin. Hebr.
d Idem eodem.
e Idem eodem.
f Ioan. 3.

XLIII. Si quis quærat quantum temporis manſerit Ieſus in Iudæa, cum dicat Ioannes quòd illic morabatur cum diſcipulis ſuis, & baptizabat: dicendum videtur, haud continuo receſsiſſe: longiores enim illic traxiſſe moras, ea ratione neceſſario concludendum, quòd inde recedens, ac per Samariam tranſiens, allocutus ſuos diſcipulos, dixit [g]: Vos dicitis quòd adhuc quatuor menſes ſunt & meſsis venit.] Si ergo quatuor menſibus ante meſſem ex Iudæa receſsit Dominus: manifeſtum eſt illic permanſiſſe ſaltem vſq. ad Nouembris menſem: nam certum eſt ex diuinæ Scripturæ auctoritate, quòd menſe primo, altera die Paſchæ [h], manipulum ſpicarum offerebat ſacerdos. Vt autem inde recederet, & in Galilæam rediret, duæ ab Euangeliſtis cauſæ reddũtur: quarum prior eſt, quòd audierat, Ioannem, qui redierat in Galilæam, ab Herode eſſe detruſum in carcerem: altera autem eſt, vt cederet inuidiæ Phariſęorum; qui cum magis Ioannem obſeruarent quàm Chriſtum, iniquo ferebant animo, quòd plures accederent ad Chriſti baptiſmum, quàm Ioannis. Sed antequam de his quæ ad priorem cauſam ſpectant, agamus, monemus lectorem, nos ſic res geſtas

C Domini ab Euangeliſtis narratas ordine proſequi: non quòd hoc anno Domini trigeſimoprimo cuncta quę hic ponimus, facta eſſe affirmemus, quorum multa haud dubie in ſequentem annum eſſent referenda. Sed hanc licet inuitos nos rationem inijſſe oportuit, quòd nullo alio charactere, quàm Paſchatis feſtiuitate, annus ab anno diſtingui poſsit. Sic igitur quemque annum prædicationis Chriſti vſque ad eius paſsionem a Paſchate auſpicari, & in ſequens Paſcha producere, cõſultius viſum eſt, quàm a Kalend. Ianuarij inchoantes, quid certo ſuo quoque anno ſit factum, diuinare. Sed ad propoſitam narrationem redeamus

g Ioan. 4.
h Leuit. 23.
Mora Chriſti in Iudæa.

XLIV. Poſtquam autem traditus eſt Ioannes (inquit Marcus [i]) venit Ieſus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicẽs: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.] hęc Marcus. Sed de aduẽtu Ieſu in Galilæam agemus inferius: nunc autem agendum de Ioanne; ac in primis quænam cauſa pręceſſerit, vt Ioannes ab Herode in vincula conijceretur: quæ ſic deſcribitur ab Euangeliſtis [k]: Herodes autem Tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adiecit & hoc ſuper omnia: ipſe enim miſit, ac tenuit Ioannem, & alligauit eum, & poſuit in carcerem pro-

D pter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias aũt inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, ſciens eum virum iuſtum & ſanctum: & cuſtodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libẽter eum audiebat. Et volens illum occidere, timuit populum: quia ſicut Prophetam eum habebant.]

i Marc. 1.
k Matth. 14. Marc. 6. Luc. 3. Concor. Euang. Ianſen. cap. 22.

XLV. De amoribus autem Herodis cum Herodiade agens Ioſephus [l], in hunc modum rem geſtam deſcribit; Herodes, inquit, Tetrarcha vxorem habebat Aretæ filiam, cum qua iam multo tempore conuixerat. Romam deinde iter faciens, diuertit ad Herodem fratrem, ſed genitrice natum alia, Simonis Pontificis filia. Huius vxoris Herodiadis amore captus, quæ erat Ariſtobuli communis fratris filia, & Agrippę maioris ſoror, auſus eſt de impetrando eius coniugio mentionem facere. Qua aſſentiente, conuenit inter eos, vt quamprimum ipſe Roma reuerteretur in patriam, mulier migraret in eius domicilium. Interceſsit autem & hoc pactum, vt Aretæ filiam eijciat. Poſt hæc Romam nauigat. Vbi poſtquam expediuit negotia propter quę venerat, domũ reuerſum vxor, cõperto quid pactus ſit cum Herodiade, diſsimulanter rogat vt ſe mittat Macheruntem, caſtrum ſi-

E tum in confinijs regionis Aretę ſubditę, quantum poterat celans ſuum propoſitum. Morem geſsit Herodes mulieri, putans eam nihil ſenſiſſe. Illa quæ iam ante curauerat apud Macheruntem patri ſuo tunc obnoxiam ad iter omnia parari, a Pręfecto eius excepta, deducentibus Arabibus, magna celeritate peruenit ad ædes patris, eiq. indicauit Herodis animum, &c.] pergit agere de bello ea cauſa inter Herodem & Aretam conflato, deq. ſtrage exercitus Herodis ab Areta illata: moxq. de carcere & nece Ioannis Baptiſtæ hæc ſubdit.

l Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 7.
De Ioãnis carcere & Herodiade.

XVI. Apud Iudæos autem fuit opinio, iuſta vltione numinis deletum Herodis exercitũ, propter Ioannem, qui Baptiſta cognominatus eſt. Hunc enim Tetrarcha necauit, virum optimum, Iudęos excitantem ad virtutum ſtudia, & in primis pietatis ac iuſtitiæ, ſimulq. ad baptiſmi lauacrum; quod ita demum Deo gratum aiebat fore, ſi non ab vno tãtum alterove peccato abſtineant, ſed animis prius per iuſtitiam mundatis, addant & puritatem corporis. Cumq. magni ad eum concurſus eſſent, plebe talis doctrinæ auida: Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquã pareret, quòd viderentur nihil non facturi ex eius cõſilio; iudicauit ſatius eſſe, priuſquam aliquid

De nece Ioannis.

nouî oriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis ſeram pœnitentiam agere. itaque vinctum miſ- A
ſum in Macheruntem ſupradictam, illic occidi imperat: quod factum ſecuta eſt Iudæorum exiſti-
matio, ab irato Deo perditum eſſe Herodis exercitum.] hactenus de carceris & necis Ioannis cau
ſa Ioſephus; quæ quidem non tantum quòd diuerſa ſit ab ea quam refert Euãgeliſta, ſed alia etiã
ratione nobis non probatur. Nam ſi frequens populi ad Ioannem cõcurſus inuidiam Herodis in
eum concitauit: quãto magis ille ſolicitus fuiſſet poſt hæc, vt Chriſtũ ipſum in carcerem truderet,
ad quem longe frequentior, & a remotioribus quoq. prouincijs erat acceſſus? Sed negligebat hæc
ille quòd ſciebat hos longe eſſe diuerſos, immo contrarios ſectæ illi Galilæorum, de qua ſuperius
egimus, quę prohibebat tributa Romanis ſolui.

XLVII. Dum vero idem Ioſephus dicit cladem illam ab Areta illatam contigiſſe ſub Vitellio Præſide;
neceſſe eſt affirmare, eam poſt ſex ſaltem annos a nece Ioannis accidiſſe, & non confeſtim. Nã cũ
L. Vitellius Cõſulatũ geſſerit vna cũ Paulo Perſico anno Dñi trigeſimoſexto, ac idcirco Procõſu-
latũ Syrię nõniſi ſequẽti anno Dñi trigeſimoſeptimo obtinuiſſe more maiorũ potuerit, anno vide
licet Tiberij vigeſimoprimo; neceſſe ẽ affirmare, quinqnẽniũ ſaltẽ interceſsiſſe a Ioãnis obitu vſq.
ad illatã ab Areta cladẽ ſub Vitellio Syriæ Pręſide. Sed de Procõſulatu Vitellij ſuo loco agemus. B

XLVIII.
De Herodis filiis.
a Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 7.
De Herodiad.
b Idem Ioſeph. antiq. li. 18. ca. 7.
c Ioſeph. antiq. lib. 17. c. 8. & 10.
d Ioſeph. antiq. lib. 17. cap. 13.

Quod inſuper idem Ioſephus [a] ſubdit inferius de Herodiade, Herode, atque Philippo, nõ me-
diocri indiget animaduerſione. Nã dum ſtemma Herodis recenſet, ait, Herodiadẽ filiã Ariſtobuli
Herodis maioris filij nupſiſſe Herodi filio dicti Herodis maioris ex Mariãne filia Simonis ſummi
ſacerdotis, ex quo genuerit Salomen, quæ primo nupta ſit Philippo Tetrarchę, ac deinde poſt eius
mortem Herodi filio Ariſtobuli, Herodis maioris filio, ex quo tres ſuſceperit liberos, Hero-
dem, Agrippam, & Ariſtobulum: ipſam vero Herodiadem, ſpreto primo viro, nempe Herode filio
maioris Herodis ex Mariamne, ex quo genuerat Salomen, nupſiſſe Herodi Antipæ Galilæę Te-
trarchę. Videas hominem more ſuo (vt alias ſæpe vidimus ac diximus) hallucinatum haudqua-
quam ſibi ipſi conſtantia loqui: quippe qui, quod ad Herodiadem ſpectat, dicat [b] eã nuptui tra-
ditam, non Philippo Tetrarchæ (vt habet Euangeliſta) ſed Herodi filio maioris Herodis ex alia
Mariamne filia Simonis Pontificis. Mirum quidem videtur, vnde nonus iſte Herodes emerſerit:
nam cum idem Ioſephus [c] agit de teſtamento Herodis iterum inſtituto, additq. de regno Hero-
dis maioris inter filios ipſius ex Senatuſconſulto ab Auguſto [d] diuiſo, nulla huius Herodis fa-
cta eſt ab eo vmquam mentio, nec de eo habita aliqua ratio. Rurſus cum dicit, filiam Herodiadis C
ex eodem incognito Herode genitam, nuptui traditam Philippo Tetrarchæ, inſigniter errat: nulla
ſiquidem alia legitur Herodiadis filia, niſi puella ſaltatrix.

XLIX.
e Hegeſi. de excid. Hiero. lib. 2. cap. 4.
f Hiero. in Matt. cap. 14. Euſe. lib. 1. cap. 13. vitioſa trãslatione Ruffini reſtituta a Chriſtof. li. 1. ca. 11.
Philippus laudatur.
g Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 6.
h Tertu. aduerſ. Marcionem lib. 4. ca. 34.

Et quidem Ioſepho ceteri omnes hiſtorici contradicunt [e], ſed in primis trium Euangeliſtarũ
ſcribẽtium res geſtas ſuorum temporum teſtimonio manifeſti erroris accuſatur. Errare etiam vi-
detur [f] dictam Herodiadem filiam fuiſſe Aretæ Regis Petreæ Arabiæ teſtatur, non Euangeliſtis
tantum Ioſepho contradicentibus, ſed ceteris aduerſantibus, aſſerentibuſq. eam (quod diximus)
filiam fuiſſe Ariſtobuli Herodis maioris filij. Quod vero pertinet ad Philippum virum Herodia-
dis, cuius Euangeliſtæ meminerunt; ſummopere ab eodem Ioſepho [g] laudatur his verbis: Vir,
inquit, perpetuo modeſtus, & amator quietis & otij. Degebat enim ſemper in ſua ditione: quoties
domo progrederetur, iter faciebat eum paucis ſelectis comitibus, ſubſequente ſella, in qua ſedẽs,
ſolitus eſt iura reddere, & ſi quis ex occurſu opẽ eius inuocaret, ſine dilatione mox ibi ſella poſita
reſidens, cauſam cognoſcebat, aut ſontem damnaturus, aut abſoluturus innoxium.] hęc Ioſephus:
qui & teſtatur eumdem ſine liberis ex hac vita exceſsiſſe anno vigeſimo Tiberij Imperatoris. Nõ
prætermittimus dicere, locum iſtum Euangeliſtarum de Herode, quòd duxiſſet fratris ſui vxorẽ, D
a Montaniſtis fuiſſe deprauatum: qui ad ſtruendam hæreſim de monogamia, non licere viduæ
vlterius virum ducere, vt ex Euangelio id ipſum probare poſſent, adiecerunt, vt perperã legerent,
Herodem duxiſſe fratris ſui defuncti vxorem, prout & Tertullianus [h], qui eamdem cum illis de-
fendebat ſententiam, legebat. Sed hæc ille, dum agit contra Marcionem Euangelium contemnen-
tem: ceterum cum agit aduerſus Catholicos, quos Pſychicos nominat, in libro de Monogamia, a
falſa eiuſmodi citatione abſtinet.

L.
Samaritanorum & Iudæorum concertationes.
i Ioan. 4. Concord. Euan. cap. 13.
k 4. Reg. 17. 18. Ioſeph. antiq. li. 9. in fine.
l Ioſeph. antiq. lib. 11. cap. 7. 8. Euſeb. in chron.
Diſſidia Iudæorum cum Samaritis.

Recedens autem Ieſus a Iudæa, venturus in Galilæam, trãſiens per Samariam, peruenit ad fon-
tem Iacob, ibiq. cum Samaritana muliere ſermonem habuit: quam prius auerſantem ipſius tam-
quam hominis Iudęi conſuetudinem, paulatim inſtillans in aures eius verba ſalutis, ad veritatis
cognitionem pedetentim, ac deniq. ad meliorem frugem perduxit, rem geſtam fuſius deſcribit S.
Ioannes [i] Euangeliſta. Cur autem tam infenſi hoſtes inter ſe eſſent Iudęi ac Samaritani, cauſam
breuiter recenſebimus, quam tum Regum Inde ſacræ hiſtoriæ, tum etiam Ioſephus perpetuis mo
numentis teſtatam reliquerunt. Anno igitur [k] ſexto Ezechię Regis, Salmanazar Rex Aſſyrio-
rum expugnauit Samariam, tranſtulitq. filios Iſrael in Aſſyrios; numerant hunc annum ab origi- E
ne mundi, ſecundum Hebraicam veritatem, ter milleſimum ducenteſimum vigeſimum ſeptimũ,
ab Vrbe condita annum duodecimum. Porro regionem illam Aſſyriorum colonis tradidit habi-
tandam. Accidit autem prodigium, vt ijdem paulatim a leonibus abſumerentur: & quãdo nullum
ad eam cladem auertendam poterat inueniri remedium: ratus Rex id mali illis accidere, quòd al-
terius legis eſſent ab illis qui inde captiui ducti ſunt; miſit illuc vnum ex ſacerdotibus Iudęorum,
qui captiui in Aſſyria detinebantur, vt illos Dei legem edoceret, optimiſq. inſtitueret diſciplinis.
Coloni tamen ſic leges Iudaicas didicerunt, vt nequaquam Gentiles ritus deſererent, dediſcerẽt-
que ſuperſtitiones quibus hactenus vti conſueuerunt. Poſt hæc vero [l] Sanaballath a Dario Rege
miſſus Samariam, in monte Garizim templum ædificauit, quod factum eſt ab origine mundi an-
no ter milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio, ab Vrbe condita quadringẽteſimo decimo ſepti-
mo, Olympiadis centeſimæ vndecimæ anno ſecundo, qui & fuit Alexandri Magni annus ſecũdus.
Etenim occaſionem ſchiſmatis inter Iudæos oborti, quod hactenus intẽtatum fuerat, perſuaſione

ſchiſma-

A ſchiſmaticorum Iudęorum templum illud fuit nouiter excitatum. Nã Manaſſes frater Iaddi ſummi Pontificis, cum filiam Sanaballath, feminam alienigenam (quod Iudęis non licebat) vxorē duxiſſet, cogereturque lege patria dimittere eam, defecit a Iudæis, adhærens Samaritis; auguſtiſſimumque illud templnm ſocero ædificandum perſuaſit, ſeque ipſum in ſchiſmate ſummum Pontificem appellauit: qua occaſione ſemper inter Samaritas & Iudæos agitata eſt de religione controuerſia: adeo vt non tantum in Palæſtina, vbi vtrique populi agerent, mutuo ea de cauſa digladiarētur quotidie; ſed quibuſuis in locis ijdem reperirentur, eaſdem inter ſe lites aſsidue exercerent. Quid autem inter Iudæos & Samaritas geſtum ſit, cum eius rei altercatio Alexãdriæ penes Iudices ex partium conſenſu ad hoc delectos haberetur; vt rem memoria dignam a Ioſepho [a] conſcriptam, proprijs eius verbis referre, æquum duximus; ait enim:

a Ioſeph. antiq. lib. 13. cap. 6.

LI.

Apud Alexandriam inter Iudæos & Samaritas, qui ſub Alexãdro Magno Garizitani templi religionē induxerunt, ſeditio eſt orta de ſacris ipſorū, ita vt res ad Regis cognitionē perueniret: dū Iudæi contendunt iuxta Moyſi præſcripta, Hieroſolymorū templum eſſe legitimū, Samaritę vero Garizitanū: prouocatumq. eſt ad Regem & amicorum eius conſeſſum, vt ab eis cauſa audiretur; B & vtrius patris cauſidici ſuccūberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cū Theodoſio, Hieroſolymitanis Iudęis Andronicus Meſſalami filius: iurauerūtq. per Deū & Regē, ꝙ ex lege probationes allaturi eſſent: & rogauerunt Regē, vt necaret eum qui iuſiurandū non ſeruaſſe deprehenderetur. Itaq. Rex, multis amicis in conſiliū adhibitis, conſedit cauſam auditurus, Iudæi vero, qui Alexandriã habitabãt, valde erant ſoliciti pro defenſione iurium Hieroſolymitani tēpli, ægre ferentes antiquiſsimi & nobiliſsimi tēpli auctoritatē in diſcrimē vocari. Sed cū Sabbæus & Theodoſius cōceſsiſſent Andronico, vt prior diceret: orſus ex lege approbare eius ſanctitatē & religionē, oſtendens per continuã Pontificū ſucceſsionē ſacerdocij vſq. ad ſua tēpora propagationē, & ab omnibus Aſię Regibus maieſtatē eius loci honoratã donarijs: Garizitani vero, ac ſi omnino nullū eſſet, numq̃ ab eis habitã rationē: his & talibus rōnibus perſuaſit Regi, vt decerneret Hieroſolymitanū eſſe ex ſentētia Moyſis cōditū, Sabbæū vero & Theodoſiū addiceret ſupplicio; Atq. hæc ſunt quę Alexãdrinis Iudæis acciderūt tpe Ptolomæi Philometoris.] hæc Ioſephus.

Altercatio de templo.

LII.

Porro tantum abfuit, vt Samaritæ ſapientiſsimi Regis ſententiæ acquieſcerēt, ac primas templo Hieroſolymorum deferrent, vt ea de cauſa maiori in Iudæos odio ſuccenſi fuerint, neque vllam C occaſionem prætermiſerint Iudęorum templi violandi, Iudæoſque lædendi: quippe qui illis temporibus, quibus præfecturam Iudææ totiuſque Syriæ Quirinus, ſub quo Chriſtus Dominus noſter natus eſt, ageret, Hieroſolymorum templum in hunc modum profanarint: In feſto etenim Azymorum (inquit Ioſephus [b]) quod Paſcha vocamus, mos eſt ſacerdotibus per mediam noctem aperire templi ianuas. Tunc igitur quamprimum apertę ſunt, Samaritæ quidam clam ingreſsi Hieroſolymam, ſparſerunt oſſa humana per porticus, & per totum templum: quo factū eſt vt poſthac ſacerdotes ſolito diligentiores cuſtodias agerent.] hæc ille. Iuſta itaque ratione, cum Chriſtus, Iudęus homo, a Samaritana femina aquam ad bibendum poſtulaſſet, excipiēs illa de inimicitijs inter Iudæos & Samaritas conflatis, dixit [c]: Quomodo tu Iudæus cum ſis, bibere a me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.] ſed de his hactenus. Quæ quidem referre non piguit, tum ad hiſtoriam Euangelicam elucidandam, tum etiam vt ſapientiſsimi Regis ac optimatum de re tanta, ſolummodo ex legitima Pontificum ſucceſsione tūc data ſententia, atque ex ea ratione Iudæis cauſa adiudicata, aduerſus ſchiſmaticos & hæreticos in exemplum perpetuo permaneret: cum ex cuiuſuis hominis, qui compos ſit rationis, ſententia, certum D exploratumq. habeatur, illic eſſe legitimum templum, ipſam inquam, Catholicam Eccleſiã, apud quam ſucceſsio Pontificum ab eius exordio eſt legitime conſeruata ac cuſtodita.

b Ioſeph. antiq. lib. 19. cap. 3.

Pertinacia Samaritanorum.

c Ioan. 4.

Vis magna ſucceſſionis.

LIII.

Quod autem ſpectat ad ipſum puteum Iacob, qui & fons dictus eſt, præſentia Domini eiuſque ſeſsione mirifici illuſtratum; egregijſq. a Chriſtianis poſtea monumentis nobilitatum: hæc ſcribit Beda [d]: Prope ciuitatem, inquit, Sichem, quę nunc Neapolis dicitur, Eccleſia quadrifida eſt, hoc eſt, in modum crucis facta; in cuius mędio fons Iacob habetur quadraginta cubitos altus, de quo Dominus aquas a Samaritana muliere petere dignatus eſt.] hæc ille. Meminit eiuſdē Eccleſiæ ante Bedã Hieronymus [e], cum agit de locis Hebraicis, aitq. ad latus montis Garizim poſitã eſſe.

d Beda de locis ſanctis cap. 15.

De puteo Iacob.

LIV.

Cum igitur Ieſus [f] apud Samaritanos ipſum benigne habentes, duos peregiſſet dies, & cōplures ex eis credidiſſent in eū; inde recedēs, abijt in Galilæã: diuertēſq. a Nazareth, teſtimoniū phibuit ꝙ Propheta in ſua patria honorē nō habeat. A ceteris vero Galilęis humaniſsime except' eſt: quippe ꝗ viderãt q̃ feciſſet Hieroſolymis, cū & ipſi ad diē feſtū ſe illuc cōtuliſſent. Venit ergo (inquit Ioãnes [g]) iterū in Cana Galilææ, vbi fecit aquã vinū. Et erat quidã Regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaū. Hic cū audiſſet qa Ieſus adueniret a Iudæa in Galilęã, abijt ad eū, & roga E bat eū vt deſcēderet, & ſanaret filiū eius: incipiebat.n.mori. Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & ꝓdigia videritis, nō creditis. Dicit ad eū Regulus: Dñe deſcende priuſquã moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni, quē dixit ei Ieſus, & ibat. Iam aūt eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus viuit. Et credidit ipſe, & domus eius tota. Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus, cum veniſſet a Iudęa in Galilæam.] hactenus Ioannes.

e Hier. de locis Hebraicis i Act. Apoſt.

f Ioan. 4.

g Ioan. 4.

LV.

Quod ad præfatæ hiſtoriæ elucidationē pertinet: non arbitror eſſe deceptū interpretē (quod aliqui putant) vt βασιλικὸς Regulū reddiderit potius, q̃ Regiū, ſed legiſſe βασιλίσκος, cū & ſic legiſſe noſcātur antiq. Patres, qui itidē Regulū dixerūt; nec adeo antiquã lectionē conuellendam eſſe exiſtimo: quantumuis ſanctus Hieronymus [h] legens βασιλικός, Palatinum pro Regulo interpretandū putarit. Magis itaq. placet, vt hic fuerit loci alicuius dominus, & ob eam cauſam ſit Regulus appellatus.

De Regulo.

h Hier. in Iſa. c. 65. in prin.

a Burchar. de locis ſanctis part. 1. cap 6. §. 6.
b Plin. nat. hiſt. libr 5. cap. 18.

pellatus. Erat enim in eadẽ Galilæa poſita prouincia, Decapoleos dicta, ꝙ in ea decem eſſent ciuitates, inter quas vna annumerabatur [a] Capharnaũ. De illis agens Plinius [b], teſtatur in ſingulis decem illis ciuitatibus fuiſſe ſingulas tetrarchias, regnorum inſtar, & in regna ſolere cõferri. Hæc cum ille dicat, in eam ſententiã magis adducor, vt iſte ſic Regulus dicatur, ꝙ eius loci dominus eſſet; ſic tamen vt Tetrarchæ Galilæę Herodi Antipæ ſubeſſet, vel ſaltem Romano Præſidi, cui & ceteri Tetrarchæ parebant, qua ratione & βασιλικὸς recte dici potuiſſet, nempe quòd alteri ſubeſſet Principi: quem puto Euangeliſtam Regulum potius, quàm iuxta Plinium, Tetrarcham nominaſſe, ne dictum exiſtimaretur de Herode totius Galilææ Tetrarcha, nec etiam ſecũdum eumdem dixiſſe Regem, quòd nullus eo titulo amplius in Palæſtina regnaret. A

LVI.

c Matth. 4. Marc. 1. Luc 4. Concor. Euang. cap. 25.
d Iſai 9.

Cum vero aduẽtus Ieſus in Galilæã, eam cauſam fuiſſe ſcribãt Euangeliſtæ, ꝙ Ioannes Baptiſta ab Herode detruſus eſſet in carcerẽ: vt vbi cœperat ꝑdicatio Euangelicæ veritatis, ibi ẽt magis ac magis coaleſceret: idẽ Ieſus ꝙ ceſſaſſet Ioannes, vbi ille deſierat, inde ſibi exordiendum putauit: nimirum pœnitentiã prędicare, idq. ſecundũ propheticum vaticinium Iſaię, prout Euãgeliſtę de eadẽ re in hæc verba texunt hiſtoriã: Relicta [c] ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in ciuitate Capharnaũ maritima, in finibus Zabulõ & Nephalim: vt adimpleret quod dictum eſt per Iſaiã [d] Prophetã: Terra Zabulõ, & terra Nephalim, via maris trans Iordanẽ Galilęę Gẽtium: populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucẽ magnã: & ſedẽtib' in regione vmbrę mortis, lux orta eſt eis. B Exinde cœpit Ieſus ꝑdicare Euangelium regni Dei, & dicere: Qm̃ impletum eſt tẽpus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.] Quod ad incolatum Chriſti Capharnaum ſpectat; cõſtat quidem ibidẽ adeo frequenter verſatum eſſe, vt Matthæus appellet Capharnaum ciuitatẽ ipſius. Quòd antẽ illic potius, quàm in alijs Galilææ ciuitatibus Dominus diutius egerit, ea ratio afferri ſolet, quòd frequentior illuc eſſet acceſſus hominum, cum tam hi qui Tranſamnanam habitarent regionem, quàm ceteri e longinquo mercaturæ cauſa eo confluerent.

LVII.

e Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Concor. Euang. cap. 26.
f Matth. 4.
Ioannes & Iacobus ſequuntur Ieſum.

Quid vero poſt hæc ſecutum ſit, in hunc modum narrant Euangeliſtę [e]; Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrẽ eius, mittentes rete in mare (erant enim piſcatores) & ait illis: Venite poſt me; & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi cõtinuo relictis retibus ſecuti ſunt eum.] nouerat eum Andreas ante apud Ioannem, & per ipſum idem Ieſus innotuerat (vt vidimus) Petro. Sed poſt hęc idem pergit Euangeliſta; Et procedens inde puſillum, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum reficientes retia ſua; & ſtatim vocauit eos. Illi autem relictis retibus, & patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenarijs, ſecuti ſunt eum [f]. C Et circuibat Ieſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prędicans Euangelium regni, & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus & tormentis compreheuſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos.] Cum igitur Matthęus Euangeliſta dicat, in omnem Syriam famam de his quæ facta eſſent a Ieſu, fuiſſe vulgatam; inde accidit, vt ea ſuperioris Syriæ fines attingeret, & ad Edeſſæ Syriæ ciuitatis Regem Abagarum penetraret; his ille permotus, ad

g Euſeb. hiſto. lib. 1. ca. 13.

Ieſum fertur ſcripſiſſe epiſtolam, quam Euſebius [g] Pãphili e Syriaca lingua in Grecã tranſtulit, ſimul cum ea quam ad eundem Dominus Ieſus Chriſtus eidem tabellario dedit. Eas ipſas Latino idiomate donatas nos hic deſcribemus, ac ſubinde de earumdem fide agemus, ſic vero ſe habent.

* Augarus, vel Agabarus.

Abagar' * Princeps Edeſſæ, Saluatori ꝓpitio, qui in cõfinijs Hieruſalẽ in carne apparuit, S.

LVIII.

Abagari epiſtola ad Ieſũ.

Inſignes illas virtutes & curationes, quę abs te ſine medicamentis, & ſine herbis factæ ſunt, auditione accepi. Cæcos enim (vt fama eſt) videre efficis, claudos ambulare; & leproſos mundas; ſpiritus iracundos & dæmones eijcis; eos etiam, qui diutius morbis preſsi ſunt, ſanas; mortuos denique ad vitam reuocas. D Quæ quidem cum de te audiuiſſem, de duobus hiſce alterum verum eſſe cogitabam; te aut Deum eſſe, & e cæli faſtigio delapſum: aut Dei filium ſaltem, qui iſta tam ſtupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te ſcripſi, magnopere precatus vt laborem ad me accedendi ſuſcipere, huncq. quo curcior morbum curare non grauetis. Etenim audio Iudæos tibi obſtrepere maleuole, & velle libenter aliquo magno malo afficere. Eſt mihi ciuitas perexigua quidem, ſed ornata ſane & illuſtris; quæ vtriq. noſtrum rerum neceſſariarum ſuppeditabit ſatis.] hactenus epiſtola, ſequitur Euſebius: Iſta, diuino ſplendore ei tum paulu|um elucẽte, ad Ieſum hoc modo perſcripſit. Operæ pretium eſt porro, epiſtolam, licet breuem, plenam tñ virtutis & efficacitatis, audire; quę per eumdem tabellarium a Ieſu ad illum miſſa fuit, cuius quidem hæc erat ſententia:

Reſcripta Ieſu ad Abagarum Principem, per Ananiam curſorem miſſa.

LIX.

Epiſt. Ieſu ad Abagarum.

Abagare, beatus es, qui cum non videtis me, in me tñ crediditi. De me enim ſcriptis proditum eſt; eos qui me viderunt, in me non credere; vt hi qui me non viderunt, credant, & vitam conſequãtur. Quod ſcribis ad me, te velle vt ad te veniam: eas res, quarum gratia ſum miſſus, debeo hic neceſſario obire; quas cum plene perfecero, ad eum recipi qui me miſit. Quo ſimulac aſſumptus fuero, aliquem ex diſcipulis meis mittam ad te, qui morbo quo tantopere torqueris, faciat medicinã, & vitam tibi tuiſq. impertiat.] hactenus Ieſu litteræ, de quarum fide hæc idem auctor paulo ſuperius: Harum rerum inſigne & locuples teſtimonium ex tabulario Edeſſæ ciuitatis, id temporis a Rege gubernatæ, depromptum habes. Nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, ſed recentes etiam res nuper ab Abagaro geſtas continebant, hæc eadem in hanc noſtram ætatem reſeruata reperiuntur. Quare nihil commodius eſſe putaui, quàm ipſas epiſtolas a veteribus illis annalibus petitas, atq. adeo ad verbum ex lingua Syriaca hoc loco citare; quæ ita vt ſunt poſitæ, ſe habent.] hæc Euſebius; cetera autem quę ipſe de eodẽ ſcribit, ſuo loco inferius dicemus: nos vero nunc hæc recitauimus ea occaſione, quòd dicatur ab Euangeliſta, in omnem Syriam Chriſti famam fuiſſe peruulgatam; non tamen vt dicamus hoc anno epiſtolam ſcriptam; nam dictus Princeps multa in ea recenſet a Chriſto & in Chriſtum facta, quę poſt pręſentem annum contigiſſe certum eſt.

LX.

A Quod pertinet ad dictarũ epiſtolarũ fidem:eo ꝙ non reperiantur ab Euangeliſtis cõſcriptę,idcirco Gelaſius [a] Papa recẽſet illas inter apocrypha,quaſi nõ hagiographa : non tñ vt eas ab Eccleſia omnino proſcribat,ſicut nec cõplures alios libros quos proxime recẽſuit. Eas vero abſq. aliqua dubitatione ab antiquiorib' fuiſſe receptas,euidẽter teſtatur epiſtola Darij Comitis ad S.Auguſtinũ ſcripta,in qua earumdẽ argumentũ recẽſet,& ex eis ad perſuadendũ Auguſtino [b] vt ſua ſcripta ad ſe mittat,exẽplum adducit. Sed & ante Auguſtini tẽpora ipſe S. Ephræm diaconus eiuſdẽ ciuitatis Edeſſę,in eo opuſculo qđ nouiſsimũ oĩum ſcripſit,cui' eſt titul', Teſtamẽtũ Ephrẽm, de ijſdẽ epiſtolis egregiã habuit mentionẽ. De his ẽt agit Theodorus Studita in epiſtola [c] ad Paſchalẽ Papã in fine. Extitiſſe integrã epiſtolã Ieſu ad Abagarũ miſſam,adhuc tẽporibus Michaelis Paphlagonis Imp. qui Imperiũ auſpicatus eſt anno Domini milleſimo trigeſimoquinto, & in honore habitam,Cedrenus tradit in ſuo hiſtoriarum compẽdio. Hæc vero non ſic a nobis ſunt recitata,vt apocrypha in hagiographa trãsferri velimus;ſed tum ne quid lectorem prętereat;tum etiam ne ea quis omnino contemnenda exiſtimet,quę maiores complures venerati eſſe noſcuntur.

a Gelaſius ĩ Cõcil.Rom. in decreto de lib.apocryph.ſcrip.
De fide dictarũ epiſtolarum.
b Aug.epi.263. edit.Louan.
c Extat in ſcrip. ĩ Cod.Vat. poſt epiſt.Hormiſdæ Papæ.

LXI.

Quin & ab ipſo Chriſto ſui imaginẽ,nõ arte hominis elaboratã,ſed ab ipſomet ſummo rerũ ar-
B chitecto & opifice Domino noſtro, ad Abagarũ miſſam poſt datã epiſtolã , a cõpluribus grauiſsimis auctoribus ſcriptũ reperimus. Euagrius Scholaſticus id teſtatur [d]; at nõ fuit ipſe eius rei primus auctor;ſed qm̃ miracula inde prodita recenſet,occaſione eius rei meminit: q̃ vero ab ipſo ſcripta recitata ſunt in Cõcillio Nicæno [e] ſecundo,a Patribus, vt egregie teſtata,fideq. digna,comprobata habentur. Quomodo aũt ea imago non manufacta dicat,Ioannes [f] Damaſcenus ſic ſcribit:Hiſtoriæ quoq. proditũ eſt:cũ Abagarus Edeſſæ Rex eo noĩe pictorẽ miſiſſet,vt Dñi imaginẽ exprimeret;neq. id pictor ob ſplendorẽ ex ipſius vultu manantẽ conſequi potuiſſet; Dñum ipſum diuinæ ſuę ac viuificæ faciei pallium admouiſſe,imaginemq. ſuã ei impreſsiſſe:ſicq. illud ad Abagarũ,vt ipſius cupiditati ſatisfaceret,miſiſſe.]hæc Damaſcen';nec diuerſa Nicephorus [g]. De eadem ꝑterea luculenta oratio [h] Cõſtantini Porphyrogeniti extat,& cumulata mẽtio habetur in [i] Actis ſanctorum Samonis & Guriæ:Græci inſuper de eadẽ celebrãt anniuerſariã ſolemnitatẽ decimoſeptimo Kalẽdas Septẽbris,vt conſtat ex eorum Menologio. At qđ ad latinos pertinet:teſtimonio Hadriani Papæ [k] ſcribẽtis ad Carolum Magnũ,teſtatũ habetur,eamdẽ de imagine ad Abagarum miſſa hiſtoriã cognitã & receptã eſſe a Stephano Papa in Cõcilio Romano,cuius fidei ad-
C ſtipulator eſt grauiſsimus. Crebra certe & inſignia miracula ex eadẽ imagine prodita eius rei veritatẽ abunde declarãt & demonſtrant,q̃ & recẽſet Euagrius [l] de tẽporibus Choſrœs, & [m] alij. Theophanes [n] ẽt auctor eſt,ingẽtes Perſarũ copias ꝑſidio huius ſine manu factę imaginis,quã ſecũ in acie duxiſſet Philippicus dux ſub Mauritio Imp.eſſe penitus ꝓfligatas. Sed de his opportunius ſuis locis agemus. Nũc ad inſtitutã de Chriſti rebus geſtis Euãgelicã hiſtoriã reuertamur,a qua,occaſione famę de operibus Chriſti per omnem Syriã peruulgatis,paululum digreſsi ſumus.

d Euagr. hiſto. lib.4.c.26.
e Nicęn.Cõc.2.
f Io.Damaſc.de fide Ortho.lib.4.cap.17.
g Niceph. hiſt. lib.2.cap. 7.
h Apud Metaphr. die 10.Auguſt.
i Apud eund. 15.Nouẽb. & in vita S. Alexij.
k Hadr ad Carol.Magn. epiſt. extat tom.3. Cõcor. noua edit.
l Euagr. hiſt.li. 4.ca.26.

LXII.

Cum ergo Dñs noſter Ieſus Chriſtus (vt vidimus) prędicationẽ auſpicãs , eãdemq. ſignis ac miraculis pluribus illuſtrãs, Galilæã peragraret,fama rerum vbiq. peruulgata:Secutę ſunt eum (inquit Matthęus [o]) turbæ multæ de Galilęa,& Decapoli,& de Hieroſolymis,& de Iudęa,& de trãs Iordanẽ. Tunc [p] factum eſt,cum turbæ multæ irruerent in eum,vt audirẽt verbũ Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth. Et vidit duas naues ſtãtes ſecus ſtagnum:piſcatores autẽ deſcẽderant,& lauabant retia. Aſcendens autẽ in vnã nauim,q̃ erat Simonis,rogauit eum e terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de nauicula turbas. Vt ceſſauit autẽ loqui,dixit ad Simonẽ: Duc in altum,& laxate retia veſtra in capturã. Et reſpondẽs Simon dixit illi: Præceptor,per totã noctẽ labo-
D rantes,nihil cepimus:in verbo autẽ tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent,concluſerunt piſciũ multitudinẽ copioſam:rumpebat̃ autẽ rete eorum. Et annuerunt ſocijs,qui erãt in alia naui,vt venirẽt, & adiuuarẽt eos. Et venerũt,& impleuerũt ambas nauiculas,ita vt pene mergerent. Quod cũ videret Simõ Petrus,ꝓcidit ad genua Ieſu,dicens: Exi a me Dñe, quia homo peccator ſum. Stupor.n. circũdederat eũ,& oẽs qui cũ illo erãt,in captura piſcium , quã ceperant . Similiter autẽ Iacobum & Ioannem filios Zebedæi,qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ieſus: Noli timere:ex hoc iam homines eris capiens. Et ſubductis ad terram nauibus,relictis omnibus ſecuti ſunt eum.]

m In Actis pręd. ſanct. apud Metaph.
n Apud hiſtor. Miſcell.lib.17.
o Matth.4. Marc. 3.
p Luc.5. Concor. Euang. Ianſen.ca.26.
De piſcatione Petri.

LXIII.

Conſideratione quidem dignum eſſe videtur,quòd diuina Sapientia, quæ in terra apparuit , & cum hominibus in carne verſata eſt,quæ & in ſui diſpoſitione non fallitur, ſingulari quadam prouidentia erga Petrum eſſe propenſior viſa eſt:quippe quæ ipſo primo intuitu eumdem admirabili nomine illo,vt Cephas,hoc eſt,petra diceretur, inſigniuit. Poſt inde concionaturus ipſe Ieſus ad populum,non in alteram cum duæ eſſent naues in littore, ſed in eam quæ ipſius Simonis erat , aſcendit , quam pro pulpito habuit ad docendas turbas : eamdemque mox in altum iubet duci,& ingenti piſcium multitudine onerari voluit:his ſcilicet tamquam quibuſdam lineamentis adum-
E brans,quæ poſtmodum in Eccleſia futura erant:nimirum ſtabiliẽdam primum fore Eccleſiam ſuper petram, quæ Chriſto primario lapidi firmiter inhærens , nulla poſſet vnquã concuſsione conuelli. Sed alio ſigno eadem Eccleſia rurſus naui comparatur,quòd turbinibus mundi huius eſſet expoſita,ex qua Chriſtus vniuerſum populum docturus eſſet. Petro inſuper,nec alij imperatum vt ducat in altum,& laxet retia in capturam: eique tantummodo datum, vt tantam multitudinem piſcium rete concluderet; quòd futurum eſſet,vt Catholicæ Eccleſię, quaſi nauis, Petrus vti princeps clauum teneret , necnon calcaret altas huius ſæculi vndas , & verbi Dei prædicatione omnes gentes per ſe,vel alios,in Eccleſiam adduceret:hæc enim ſymbolice facta eſſe, Dominus declarauit,cum dixit: Ex hoc iam homines eris capiens.]

LXIIII.

At qm̃ de Geneſareth lacu frequẽs incidit mentio in Euangelio: operæ ꝑtiũ duximus, illum ex Ioſepho deſcriptum ob oculos ponere ; ſic enim ille ait [q]: Lacus Geneſar a terra continente appellatur: quadraginta vero ſtadijs in latitudine patens, centumq. in longitudine,aquæ dulcis eſt, atque potabilis . Paluſtri enim craſsitudine tenuiores habet latices ; & vndique in littora & are-

De lacu Geneſareth.
q Ioſeph.de bello Iud.li.3.c.18.

nas deſinẽs,purus eſt,ac præter hoc tẽperatus ad hauriẽdũ : et fluuio quidem ſiue fonte lenior eſt; A
ſemper aũt frigidior, q̃ lacus diffuſio patitur manet;ęſtiuiſq. noctibus eius aquæ ſub diuo perfla-
tæ nequaquã ęſtibus cedũt:id enim facere indigenis moris eſt. Varia aũt ſunt in eo piſciũ genera,
ab alterius loci piſcibus tam ſapore,q̃ ſpecie diſcreta;mediuſq. fluuio Iordane ſecatur.]hæc Ioſe-
a Idem ibidem. phus de lacu.Quod aũt ſpectat ad regionis vbertatẽ & pulcritudinẽ,hęc addit [a]: Ad Geneſar ve
ro lacũ,eiuſdem nominis terra prætẽditur,natura ſimul & pulchritudine admirabilis: nullũ enim
ipſo pro vbertate ſua negat arbuſtũ,totamq. plantis conſeuere cultores. Cæli vero temperies etiã
diuerſis aptiſsima eſt; nuces enim,quæ arborũ maxime frigoribus gaudent,infinitæ floreſcũt: vbi
ẽt palmę,quas nutrit calor æſtiuus: has iuxta ficus & oleæ,quibus aura mollior deſtinata eſt: vt na
turæ magnificentiã hanc eſſe quis dixerit,vim adhibentis , vt in vnũ conueniãt inter ſe repugnan-
tia,anniq. temporũ contentionẽ bonam,velut ſingula peculiari ſtudio terrę fauerent:non enim ſo
lum nutrit pręter opinionẽ poma varia,ſed ẽt ſeruat,egregia quidẽ,& quodãmodo regnãtia. Vuas
ſane & caricas ſine intermiſsione decem menſibus ſuggerit,ceteros vero fructus anni ſpatio ſene-
ſcentes. Nam præter aeris lenitatem, fonte quoque irrigatur vberrimo, qui Capernaum ab indi-
genis appellatur: eum nõnulli venam eſſe Nili fluminis opinantur,quòd ſimiles coracino Alexã-
drino generat piſces. Longitudo autem regionis,ſecundum littora cognouimus lacus,triginta ſta B
dijs extenditur,& latitudo viginti.]hactenus de ea regione Ioſephus .

LXV. Porro non fons tantum,ſed & ab eo denominatum erat oppidum Capharnaũ;eiq. proxima ad
b Hieron. de locis Hebraicis. ſecundum lapidem erat Corozain, vt tradit Hieronymus [b]. Erat & in eius lacus ripa Tiberias,
ſic dicta(vt ſuperius meminimus)a Tiberio,in cuius honorem ab Herode Tetrarcha eſt ædifica-
c Idem de locis ſanctis. ta:vbi primo fuiſſe vicũ nomine Chephira,idẽ teſtatur [c]. Deniq. ab eodẽ oppido Tiberiadis,fa-
ctum eſt,vt & ipſe lacus appellatus ſit Tiberiadis.Erat ibidem ad ripam ipſius Bethſaida oppidũ,
quod Herodes nomine Iulię,Cæſaris filiæ,Iuliam nuncupauit.Sed de his ſupra .

LXVI. Sub idem tẽpus ingreſſus Ieſus Capharnaũ [d], diebus ſabbati in ſynagoga docebat populum,
d Marc.1. Luc.4. Ianſen.Concor. Euang cap. 27. ibiq. dæmoniacũ curauit,inde ſocrum [e] Simonis Petri, & multos alios ęgrotos ac dęmoniacos ,
exibantq. dæmonia a multis,clamantia,& dicentia : Quia tu es filius Dei.Sed ipſe increpans,non
ſinebat ea loqui,quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtũ.Inde exeuntẽ comitatus eſt Simon,& alij quicũ
e Marc.1. Luc.4. eo erant. At requirens eũ turba cũ inueniſſet, non ſinebat inde recedere . Sed ille alijs ſe oportere
Res geſtæ ĩ Galilæa. regnum Dei prædicare teſtatus,Galilæã peragrans, docebat in ſynagogis,& eijciebat dæmonia .
f Matth.8. Luc.9. Vniq. [f] ex Scribis,cũ ſe ſub eius diſciplina profeſſurum iactaret,dixit : Vulpes foueas habent,& C
volucres cæli nidos:filius aũt hominis non habet vbi caput ſuũ reclinet. Alteri autẽ,vt ſe ſequere-
tur,imperauit,nec ſepultura patris voluit retardari . Alteri inſuper nec domum reuerti permiſit .
g Matth.8. Marc.4. Luc.8. Aſcendens [g] inde in nauiculã vna cũ diſcipulis ſuis,cũ ſero eſſet,ſomno ſe dedit:magna vero tẽ-
peſtate agitante nauiculã,excitatus ab illis,imperauit vento & mari,factaq. eſt tranquillitas ma-
gna.Appulit inde ad regionẽ Geraſenorum,liberauitque duos dæmoniacos de monumentis exe-
untes,ſæuos nimis:dæmones vero permiſſu ipſius in porcos ſe immittentes,dederunt eos in mare
præcipites,quam ob cauſam timore perculſæ gentes regionis illius, ipſum rogauerunt vt inde re-
cederet:qui rurſus mare transfretauit,& redijt in Galileam .

LXVII. *Dæmones in porcos.* Quæ a Matthæo dicta ſunt de dęmonibus atq. porcis facta eſſe in terra Geraſenorũ,apud Mar-
cũ & Lucã legũtur contigiſſe in terra Gadarenorũ ; licet apud Matthæi Græce redditũ Euangeliũ
γεργεσηνῶν , id eſt, Gergeſinorũ, ſit ſcriptũ. Neq. vero,vt putant multi,vna ciuitas tribus his nomi
nibus dicta erat;ſed Gergeſęi dicti,ſicut Euæi,Cetthæi,& Iebuſæi,erãt populi trans lacũ Geneſa-
h Ioſeph.antiq. lib.1.cap.6. reth poſiti,quorũ ciuitates ab Hebræis ſunt exciſæ,vt Ioſephus [h] teſtatur,harumq. nomẽ tantũ re
mãſit,licet S. Hieronymus,de locis Hebraicis agẽs,dicat ſupereſſe viculũ ſup monrẽ,iuxta ſtagnũ D
Tiberiadis,qui Gergeſa dictus ſit,ibiq. factũ miraculũ de porcis . Porro in ea Gergeſæorũ regio-
ne inter alias duæ erãt ciuitates trans lacũ Geneſareth poſitæ:quarũ altera Gadara dicta erat a tri
i Ioſeph. de bello Iud.lib.1.c.5. bu Gad,cui ea in ſortem venit, quę cũ a Iudæis deſtructa eſſet, Pompeius [i] in gratiam liberti ſui
k Ioſeph.de bello Iud.li.3.ca.2. Demetrij Gadarẽſis eam reſtaurauit: Altera diuerſa prorſus ab ea erat Geraſa dicta, ſeu Geraſis,
vt ex Ioſepho [k] colligitur:nam a Gadara Gadarenſes [l], & a Geraſa Geraſeni dicti ſunt populi.

LXVIII At quod pertinet ad dæmoniacos qui dñr exijſſe de monumẽtis, ſic accipe.S.Epiphanius [m] cũ
l Ioſeph. de bello Iud.lib.5.c.3. agit cõtra Ebionæos,de Gadara ciuitate,dicit fuiſſe prope ipſam tũbas,ſepulchra ſcilicet,in ſpelũ
m Epiph. cont. Ebion.hęreſ.30. cis q̃ erãt in petris exciſæ,ac deſuper ſtructæ:illicq. præſtigiatores dæmonũ inuocationes exercuiſ
De Gadara. ſe tradit.Idẽ auctor agit de balneis,aqs calidis ſcilicet,q̃ erant in Gadareno agro,ad quas erat fre
quẽs acceſſus.Ad eas potius q̃ ad lacũ Geneſareth porcos eſſe merſos,conijci poteſt, eo q locus il
le impudicitijs & illuſionibus dæmonũ eſſet expoſitus:ſic enim idẽ Epiphanius ait: Proficiſcũtur
ad Gadara,ad aquas calidas,quo loco ſingulis annis cõuentus celebrãt.Accedũt enim vndiquaq.
qui lauare volunt ad dies aliquot,morborũ videlicet deponendorũ gratia:id quod diabolicum eſt
ſtratagema.Vbi enim miracula a Deo facta ſunt,ibi aduerſarius pernicioſa ſua retia ponere anti E
cipauit,nam viri & feminę illic lauantur,&c.] Subdit de muliere Chriſtiana perpulchrum exem
plum , quòd ſigni Crucis virtute liberata ſit a laſciuo iuuene ſibi arte dæmonum illudente . Me-
n Strabo li. 16. minit & Strabo [n] de aquis Gadarenis in hunc modum : In agro etiam Gadareno eſt aqua quæ-
dam peſsima ex lacu:qua deguſtata,pecora pilos,vngues,& cornua amittunt.]

LXIX. Fuiſſe aũt dictas aquas calidas ad radicẽ montis, ſuper quẽ erat Gadara ciuitas ędificata trans
o Hiero. de locis Hebraicis. Iordanẽ,cõtra Scythopolim & Tiberiadẽ ad Oriẽtalẽ plagã,tradit S.Hieronymus:licet [o] ipſe di
cat porcos in ſtagnũ Geneſareth eſſe p̃cipitatos.Quòd ſi prior ſentẽtia magis placeat, nulli faciat
dubiũ, q dicat Euãgeliſta eos eſſe in mare p̃cipitatos,qñdoquidẽ penes Hebręos,quatũlibet par-
ua aquarũ cõgregatio,mare dici cõſueuit ; vñ & in diuina Scriptura habes mare æneũ,vas in tẽplo
ad ſacerdotũ vſum aquã continẽs.Nũc vero qđ ad ſuariã artẽ pertinet:cũ populi illi eſſent Iudæi ,
illicite illã exercuiſſe putant:adeo.n.ſues apud Iudęos in abominatione erãt,vt nec eos ſuo nomi-

ne Iudæi

ne Iudęi nűcupare dignarentur: Ioſephus [a] enim cum nefanda dicit animalia, porcos intelligit.
A Porro ad ſuppeditandam annonam Romanis militibus, certum eſt, ſicut & in alijs prouincijs, in Palæſtina ſues ali conſueuiſſe: ea de cauſa & multa ſuarijs conceſſa priuilegia [b] leguntur.

a Ioſep. de bello Iud. li. 5. ca. 1.
b Cod. Theo. de ſuar.

LXX.

Rediens Ieſus in Galilęam inferiorem, Galilæam, inquam, Minorem dictam (nam alia Gentiũ nominata eſt Superior [c], ſeu Maior, & regio Tranſamnana ([d] iterum venit Capharnaum: Quo cũ veniſſent Phariſæi & legis doctores ex Galilæa, Iudæa, & e ciuitate Hieruſalem, eſſentq. in domo ſedentes, & turba foris vndique circumfuſa, deſuper per tegulas paralyticum demittunt ante illum: qui eũ ſanauit, reprehenſis prius Phariſæis de his quæ in ipſum corde meditabantur. Humilem plane fuiſſe domum illam, in quam aſcendentes vectores paralytici, aperto tecto, per tegulas eum deorſum intulerunt, ſatis eſt etiam argumento, quòd Iudæorũ ſublimiores domus non eſſent imbricibus tegulisque contectę, ſed ſolaria haberent deſuper pauimento conſtrata; in quibus manere ac deambulare liberum eſſet, cum haberent circumcirca repagula ex legis præſcripto hęc iubentis [e]: Cum ędificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente illo, & in pręceps ruente.] Sic & Dauid, refert diuina Scriptura [f], deambulaſſe in ſolario domus ſuæ, & Bethſabeam lauaſſe itidem ſe in ſuę domus
B ſolario. Ex his etiam facile rem accipias, quid ſit quod Dominus dixit [g]: Qui fuerit in tecto, ne deſcendat.] Quòd autem per tegulas paralyticus demitteretur, fidei ardore factum commendatur, cum alioqui maximo vitio verteretur in domum alienam ſubmitti per tegulas: quod Antonio obiecit Cicero in ſecunda Philippica. Sed proſequamur cetera.

c Ioſep. de bello Iud. lib. 3. ca. 2.
d Matth. 9. Marc. 2. Concor. Euang. cap. 39.
Domus Iudęorum quales.
e Deut. 22.
f 2. Reg. 11.
g Luc. 17.

LXXI.

Poſt hæc autem idem Dominus Mattheum Publicanum ſedentem ad telonium vocãs, ſe ſequi iuſſit: qui & ſumptuoſum illi conuiuium, in quo diſcubuit ipſe Ieſus cum diſcipulis ſuis, ſimulque multi Publicani & peccatores, parauit. Cumque Phariſęi redarguerent Dominum, ac diſcipulos eius, quòd mãducarent cum Publicanis & peccatoribus: breui reſponſione ipſe Ieſus inſtituit apologiam, dicens, non eſſe opus ſanis ac bene valentibus medico, ſed his qui male ſe habẽt. Sane quidem tam ex his quæ hic habẽtur, quàm etiam ex pleriſque alijs locis Euangelij conſtant, penes Iudæos, Publicanos fuiſſe malę exiſtimationis homines. Vnde & cum alias a Zachæo [h] Publicanorum principe exceptus eſſet Dominus, de eo murmurabant Phariſęi, quòd apud hominem peccatorem diuertiſſet; & ipſe Ieſus, de incorrigibili peccatore dũ loquitur, ait: Sit tibi ſicut Ethnicus
C & Publicanus.] Rurſumque parabolam dicens [i] de Phariſæo & publicano in templo orantibus, illum in his quæ foris ſunt, iuſtũ hominem, hunc autem peccatorem repræſentare demõſtrat, Tertullianus [k] exiſtimauit Publicanos omnes fuiſſe Gentiles: quem S. Hieronymus [l] redarguẽs, ait: Vehementer admiror Tertullianum in eo libro quem de Pudicitia aduerſus pœnitentiam ſcripſit, & ſententiam veterem noua opinione diſſoluit, hoc voluiſſe ſentire, quòd Publicani & peccatores, qui cum Domino veſcebãtur, Ethnici fuerint, dicente Scriptura: Non erit vectigal pendens ex filijs Iſrael, quaſi vero & Matthæus non ex circumciſione fuerit Publicanus; & ille, qui cum Phariſæo in templo orans, oculos ad cælum non audebat erigere, non ex Iſrael fuerit Publicanus, &c.] hæc Hieronymus.

De publicanis.
h Luc. 19.
i Luc. 18.
k Tertul. lib. de pudicitia.
l Hier. epi. 146.

LXXII.

Sed quinam fuerint Publicani, e loco vnde ſumpſerunt originem, interpretatio ſumenda eſt. Iuriſconſulti, qui Romanorum leges ſunt interpretati, illos dixere eſſe Publicanos, qui vectigalia a fiſco conducunt: id Vlpianus [m] & Caius [n] affirmauerunt; addit Marcianus [o], non tantum horum fuiſſe munus, vectigalia a ſubditis, verum etiam profeſsionem ab illis exigere: Huius quidem muneris functio apud Romanos honeſtiſsima erat, vt quæ nonniſi equeſtris ordinis nobilibus Romanis conferri ſoleret, quod ex his accipies. Scribit Cicero [p] ad M. Brutum de Teren-
D tio Varrone, quòd ſe in Publicanorum ſocietatem contulerit: quod, inquit, homo verſatus in vtriſque ſubſelijs exiſtimauit honorem honeſtiſsimum.] Idem in oratione pro Plancio, cum agit de publicanorum ordine, hæc ait: Qui ordo quanto adiumento ſit in honore, quis neſcit? Flos enim equitũ Romanorum, ornamentũ ciuitatis, firmamentũ Reipublicæ, Publicanorũ ordine cõtinetur, &c.] Rurſus ẽt idem ſcribens ad Q. fratrem de regimine præfecturæ Aſianæ, plura habet de dignitate Publicanorum, & quantũ proſint Romanæ Reipub. pluribus diſſerit, additq. nomen Publicanorum non tantum Iudæis, ſed & Græcis fuiſſe infenſiſsimum ac plane inuidioſum.

m l. 1. ff. de Pub.
n l. 16. ff. de verbor. ſign.
o l. vlt. ff. de Publican.
p Cice. epiſt. famil. lib. 13.
Qui fuerint publicani.

LXXIII.

Mittebãtur hi in prouincias ad vectigalia exigenda; qui ex iiſdẽ prouincijs homines, quos eidẽ muneri adſcriberent, ſibi eligebant [q], qui item Publicani dicebantur; cuius ordinis Matthæus erat, & Zachęus dictus princeps Publicanorũ, qui dicebatur Hebraice Gabbe, ceteri vero Publicani [r] Gabbain, vnde fortaſſe deductũ nomen Gabella. Verũ in Hebraico textu Euangelij S. Matthæi, quod peruetuſtũ habetur, Publicanos Pariſim inuenimus appellatos, quod eſt proprium nomen illorũ latronum qui maceriã vel ſepes diſsipant, vt ad furandum atque prædandũ pateat aditus. Eo etiam nomine vtitur Hieremias [s], dum ait: Nunquid ergo ſpelunca latronum facta eſt
E domus iſta?] quod Hebraice, loco latronũ, habet Pariſim. Latronum ergo nomine Publicanos Iudæi appellabãt, ꝙ libertatis aſylũ viderentur effringere, atq. ad ſeruitutẽ aditũ aperire. Hac ergo de cauſa ab illis iidẽ habebãtur infames, atq. vna cũ ceteris turpibus perſonis a magiſtratibus publicis arcebãtur: nã apud Thalmudiſtas [t], vbi agit de Iudicũ reiectione, inter alios infames, quos ab ea functione excludebãt, Publicani nominati erãt. Cur aũt eo noĩe notati eſſent, nulla alia ſubeſt cauſa, niſi ꝙ Iudæi, gen⁹ Abrahã ex libera, liberos ſe eſſe profiterẽtur, nec quicq̃ alijs debere, niſi decimas Deo; legeq. ſtatutũ eſſe, ne eſſet vectigal pẽdẽs ex filijs Iſrael. Vñ quantũlibet inuiti ad vectigal & tributũ pendendũ adigerentur, nefas tamẽ execrandumq. exiſtimabant Iudæos a cõtribulibus ſuis ad id Romanis præſtandũ compelli, cũ illud nomine Imperatoris ab illis exigerẽt. His accedit, ꝙ (vt Suidas ſcribit ex Iamblicho) ob duras acerbaſq. exactiones, nomen Publicanorum erat inuiſum; additque: Vita Publicanorum aperta eſt violentia, impunita rapina, negotiatio nulla ratione conſtans, inuerecunda mercatura.] hæc de Publicanis apud Suidam.

q l. 1. §. qui. ff. de Publican.
r Canin. de locis noui teſtam.
Publicani prouinciales.
s Hier. 7.
t Canin. de locis noui teſtam.

nas deſinẽs,purus eſt,ac præter hoc tẽperatus ad hauriẽdũ : et fluuio quidem ſiue fonte lenior eſt; A
ſemper aũt frigidior, q̃ lacus diffuſio patitur manet;ęſtiuiſq. noctibus eius aquæ ſub diuo perfla-
tæ nequaquã ęſtibus cedũt:id enim facere indigenis moris eſt. Varia aũt ſunt in eo piſciũ genera,
ab alterius loci piſcibus tam ſapore,q̃ ſpecie diſcreta;mediuſq. fluuio Iordane ſecatur.]hæc Ioſe-
a Idem ibidem. phus de lacu.Quod aũt ſpectat ad regionis vbertatẽ & pulcritudinẽ,hęc addit [a]: Ad Geneſar ve
ro lacũ,eiuſdem nominis terra prætẽditur,natura ſimul & pulchritudine admirabilis: nullũ enim
ipſo pro vbertate ſua negat arbuſtũ,totamq. plantis conſeuere cultores. Cæli vero temperies etiã
diuerſis aptiſsima eſt; nuces enim,quæ arborũ maxime frigoribus gaudent,infinitæ floreſcũt: vbi
ẽt palmę,quas nutrit calor æſtiuus: has iuxta ficus & oleæ,quibus aura mollior deſtinata eſt: vt na
turæ magnificentiã hanc eſſe quis dixerit,vim adhibentis , vt in vnũ conueniãt inter ſe repugnan-
tia,anniq. temporũ contentionẽ bonam,velut ſingula peculiari ſtudio terrę fauerent:non enim ſo
lum nutrit prętet opinionẽ poma varia,ſed ẽt ſeruat,egregia quidẽ,& quodãmodo regnãtia. Vuas
ſane & caricas ſine intermiſsione decem menſibus ſuggerit,ceteros vero fructus anni ſpatio ſene-
ſcentes. Nam præter aeris lenitatem, fonte quoque irrigatur vberrimo, qui Capernaum ab indi-
genis appellatur: eum nõnulli venam eſſe Nili fluminis opinantur,quòd ſimiles coracino Alexã-
drino generat piſces. Longitudo autem regionis,ſecundum littora cognominus lacus,triginta ſta B
dijs extenditur,& latitudo viginti.]hactenus de ea regione Ioſephus .

LXV. Porro non fons tantum,ſed & ab eo denominatum erat oppidum Capharnaũ;eiq. proxima ad
b Hieron. de locis Hebraicis. ſecundum lapidem erat Corozain, vt tradit Hieronymus [b]. Erat & in eius lacus ripa Tiberias,
ſic dicta(vt ſuperius meminimus)a Tiberio,in cuius honorem ab Herode Tetrarcha eſt ædifica-
c Idem de locis ſanctis. ta:vbi primo fuiſſe vicũ nomine Chephira,idẽ teſtatur [c]. Deniq. ab eodẽ oppido Tiberiadis,fa-
ctum eſt,vt & ipſe lacus appellatus ſit Tiberiadis.Erat ibidem ad ripam ipſius Bethſaida oppidũ,
quod Herodes nomine Iulię,Cæſaris filiæ,Iuliam nuncupauit.Sed de his ſupra .

LXVI. Sub idem tẽpus ingreſſus Ieſus Capharnaũ [d], diebus ſabbati in ſynagoga docebat populum,
d Marc.1. ibiq. dæmoniacũ curauit,inde ſocrum [e] Simonis Petri, & multos alios ęgrotos ac dęmoniacos ,
Luc.4. exibantq. dæmonia a multis,clamantia,& dicentia : Quia tu es filius Dei.Sed ipſe increpans,non
Ianſen.Concor. ſinebat ea loqui,quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtũ.Inde exeuntẽ comitatus eſt Simon,& alij qui cũ
Euang. cap. 27. eo erant. At requirens eũ turba cũ inueniſſet, non ſinebat inde recedere . Sed ille alijs ſe oportere
e Marc.1. Luc.4. regnum Dei prædicare teſtatus,Galilæã peragrans, docebat in ſynagogis,& eijciebat dæmonia .
Res geſtæ ĩ Galilæa. Vniq. [f] ex Scribis,cũ ſe ſub eius diſciplina profeſſurum iactaret,dixit : Vulpes foueas habent,& C
volucres cæli nidos:filius aũt hominis non habet vbi caput ſuũ reclinet. Alteri aurẽ,vt ſe ſequere-
f Matth.8. tur,imperauit,nec ſepultura patris voluit retardari . Alteri inſuper nec domum reuerti permiſit .
Luc.9. Aſcendens [g] inde in nauiculã vna cũ diſcipulis ſuis,cũ ſero eſſet,ſomno ſe dedit:magna vero tẽ-
g Matth.8. peſtate agitante nauiculã,excitatus ab illis,imperauit vento & mari,factaq. eſt tranquillitas ma-
Marc.4. gna.Appulit inde ad regionẽ Geraſenorum,liberauitque duos dæmoniacos de monumentis exe-
Luc.8. untes,ſæuos nimis:dæmones vero permiſſu ipſius in porcos ſe immittentes,dederunt eos in mare
præcipites,quam ob cauſam timore perculſæ gentes regionis illius, ipſum rogauerunt vt inde re-
cederet:qui rurſus mare transfretauit,& redijt in Galileam .

LXVII. Quæ a Matthæo dicta ſunt de dęmonibus atq. porcis facta eſſe in terra Geraſenorũ,apud Mar-
Dæmones in porcos. cũ & Lucã legũtur contigiſſe in terra Gadarenorũ ; licet apud Matthæi Græce redditũ Euangeliũ
γεργεσηνῶν , id eſt, Gergeſinorũ, ſit ſcriptũ. Neq. vero,vt putant multi,vna ciuitas tribus his nomi
nibus dicta erat;ſed Gergeſęi dicti,ſicut Euæi,Cetthæi,& Iebuſæi,erãt populi trans lacũ Geneſa-
h Ioſeph.antiq. lib.1.cap.6. reth poſiti,quorũ ciuitates ab Hebræis ſunt exciſæ,vt Ioſephus [h] teſtatur,harumq. nomẽ tantũ re
mãſit,licet S.Hieronymus,de locis Hebraicis agẽs,dicat ſupereſſe viculũ ſup montẽ,iuxta ſtagnũ D
Tiberiadis,qui Gergeſa dictus ſit,ibiq. factũ miraculũ de porcis . Porro in ea Gergeſæorũ regio-
ne inter alias duæ erãt ciuitates trans lacũ Geneſareth poſitæ:quarũ altera Gadara dicta erat a tri
i Ioſeph. de bello Iud.lib.1.c.5. bu Gad,cui ea in ſortem venit, quę cũ a Iudæis deſtructa eſſet, Pompeius [i] in gratiam liberti ſui
Demetrij Gadarẽſis eam reſtaurauit: Altera diuerſa prorſus ab ea erat Geraſa dicta,ſeu Geraſis,
k Ioſeph.de bello Iud.li.3.ca.2. vt ex Ioſepho [k] colligitur:nam a Gadara Gadarenſes [l], & a Geraſa Geraſeni dicti ſunt populi.

LXVIII At quod pertinet ad dæmoniacos qui dñr exijſſe de monumẽtis, ſic accipe.S.Epiphanius [m] cũ
l Ioſeph. de bello Iud.lib.5.c.3. agit cõtra Ebionæos,de Gadara ciuitate,dicit fuiſſe prope ipſam tũbas,ſepulchra ſcilicet,in ſpelũ
cis q̃ erãt in petris exciſæ,ac deſuper ſtructæ:illicq. præſtigiatores dæmonũ inuocationes exercuiſ
m Epiph. cont. Ebion.hęreſ.30. ſe tradit.Idẽ auctor agit de balneis,aqs calidis ſcilicet,q̃ erant in Gadareno agro,ad quas erat fre
De Gadara. quẽs acceſſus.Ad eas potius q̃ ad lacũ Geneſareth porcos eſſe merſos,conijci poteſt, eo ꝙ locus il
le impudicitijs & illuſionibus dæmonũ eſſet expoſitus:ſic enim idẽ Epiphanius ait: Proficiſcũtur
ad Gadara,ad aquas calidas,quo loco ſingulis annis cõuentus celebrãt.Accedũt enim vndiquaq.
qui lauare volunt ad dies aliquot,morborũ videlicet deponendorũ gratia:id quod diabolicum eſt
ſtratagema. Vbi enim miracula a Deo facta ſunt,ibi aduerſarius pernicioſa ſua retia ponere anti E
cipauit,nam viri & feminę illic lauantur,&c.] Subdit de muliere Chriſtiana perpulchrum exem
plum , quòd ſigni Crucis virtute liberata ſit a laſciuo iuuene ſibi arte dæmonum illudente . Me-
n Strabo li. 16. minit & Strabo [n] de aquis Gadarenis in hunc modum : In agro etiam Gadareno eſt aqua quæ-
dam peſsima ex lacu:qua deguſtata,pecora pilos,vngues,& cornua amittunt.]

LXIX. Fuiſſe aũt dictas aquas calidas ad radicẽ montis, ſuper quẽ erat Gadara ciuitas ędificata trans
o Hiero. de locis Hebraicis. Iordanẽ,cõtra Scythopolim & Tiberiadẽ ad Orientalẽ plagã,tradit S.Hieronymus:licet [o] ipſe di
cat porcos in ſtagnũ Geneſareth eſſe p̃cipitatos.Quòd ſi prior ſententia magis placeat, nulli faciat
dubiũ, ꝙ dicat Euãgeliſta eos eſſe in mare p̃cipitatos,q̃doquidẽ penes Hebręos,quatũlibet par-
ua aquarũ cõgregatio,mare dici cõſueuit ; vñ & in diuina Scriptura habes mare æneũ,vas in tẽplo
ad ſacerdotũ vſum aquã continẽs. Nũc vero qđ ad ſuariã artẽ pertinet:cũ populi illi eſſent Iudæi ,
illicite illã exercuiſſe putant:adeo.n.ſues apud Iudęos in abominatione erãt,vt nec eos ſuo nomi-

ne Iudæi

ne Iudęi nũcupare dignarentur: Ioſephus [a] enim cum nefanda dicit animalia, porcos intelligit. a Ioſep. de bello Iud. li. 5. ca. 1.
A Porro ad ſuppeditandam annonam Romanis militibus, certum eſt, ſicut & in alijs prouincijs, in
Palæſtina ſues ali conſueuiſſe: ea de cauſa & multa ſuarijs conceſſa priuilegia [b] leguntur. b Cod. Theo. de ſuar.

Rediens Ieſus in Galilęam inferiorem, Galilæam, inquam, Minorem dictam (nam alia Gentiũ LXX.
nominata eſt Superior [c], ſeu Maior, & regio Tranſamnana ([d] iterum venit Capharnaum: c Ioſep. de bello Iud. lib. 3. ca. 2.
Quo cũ veniſſent Phariſæi & legis doctores ex Galilæa, Iudæa, & e ciuitate Hieruſalem, eſſentq.
in domo ſedentes, & turba foris vndique circumfuſa, deſuper per tegulas paralyticum demittunt d Matth. 9. Marc. 2.
ante illum: qui eũ ſanauit, reprehenſis prius Phariſæis de his quæ in ipſum corde meditabantur. Concor. Euang. cap. 39.
Humilem plane fuiſſe domum illam, in quam aſcendentes vectores paralytici, aperto tecto, per te
gulas eum deorſum intulerunt, ſatis eſt etiam argumento, quòd Iudæorũ ſublimiores domus non *Domus Iudęorum quales.*
eſſent imbricibus tegulisque contectę, ſed ſolaria haberent deſuper pauimento conſtrata; in qui-
bus manere ac deambulare liberum eſſet, cum haberent circumcirca repagula ex legis præſcri
pto hęc iubentis [e]: Cum ędificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum ne effun e Deut. 22.
datur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente illo, & in pręceps ruente.] Sic & Dauid, refert diui-
na Scriptura [f], deambulaſſe in ſolario domus ſuæ, & Bethſabeam lauaſſe itidem ſe in ſuę domus f 2. Reg. 11.
B ſolario. Ex his etiam facile rem accipias, quid ſit quod Dominus dixit [g]: Qui fuerit in tecto, ne g Luc. 17.
deſcendat.] Quòd autem per tegulas paralyticus demitteretur, fidei ardore factum commenda-
tur, cum alioqui maximo vitio verteretur in domum alienam ſubmitti per tegulas: quod Antonio
obiecit Cicero in ſecunda Philippica. Sed proſequamur cetera.

Poſt hæc autem idem Dominus Mattheum Publicanum ſedentem ad telonium vocãs, ſe ſequi LXXI.
iuſsit: qui & ſumptuoſum illi conuiuium, in quo diſcubuit ipſe Ieſus cum diſcipulis ſuis, ſimulque
multi Publicani & peccatores, parauit. Cumque Phariſęi redarguerent Dominum, ac diſcipulos
eius, quòd mãducarent cum Publicanis & peccatoribus: breui reſponſione ipſe Ieſus inſtituit apo
logiam, dicens, non eſſe opus ſanis ac bene valentibus medico, ſed his qui male ſe habẽt. Sane qui- *De publicanis.*
dem tam ex his quæ hic habẽtur, quàm etiam ex pleriſque alijs locis Euangelij conſtant, penes Iu
dæos, Publicanos fuiſſe malę exiſtimationis homines. Vnde & cum alias a Zachæo [h] Publica- h Luc. 19.
norum principe exceptus eſſet Dominus, de eo murmurabant Phariſęi, quòd apud hominem pec
catorem diuertiſſet; & ipſe Ieſus, de incorrigibili peccatore dũ loquitur, ait: Sit tibi ſicut Ethnicus
& Publicanus.] Rurſumque parabolam dicens [i] de Phariſæo & publicano in templo orantibus, i Luc. 18.
C illum in his quæ foris ſunt, iuſtũ hominem, hunc autem peccatorem repræſentare demõſtrat, Ter
tullianus [k] exiſtimauit Publicanos omnes fuiſſe Gentiles: quem S. Hieronymus [l] redarguẽs, k Tertul. lib. de pudicitia.
ait: Vehementer admiror Tertullianum in eo libro quem de Pudicitia aduerſus pœnitentiam ſcri l Hier. epi. 146.
pſit, & ſententiam veterem noua opinione diſſoluit, hoc voluiſſe ſentire, quòd Publicani & pecca-
tores, qui cum Domino veſcebãtur, Ethnici fuerint, dicente Scriptura: Non erit vectigal pendens
ex filijs Iſrael, quaſi vero & Matthæus non ex circumciſione fuerit Publicanus; & ille, qui cum
Phariſæo in templo orans, oculos ad cælum non audebat erigere, non ex Iſrael fuerit Publicanus,
&c.] hæc Hieronymus.

Sed quinam fuerint Publicani; e loco vnde ſumpſerunt originem, interpretatio ſumenda eſt. Iu LXXII.
riſconſulti, qui Romanorum leges ſunt interpretati, illos dixere eſſe Publicanos, qui vectigalia a
fiſco conducunt: id Vlpianus [m] & Caius [n] affirmauerunt; addit Marcianus [o], non tantum ho m l. 1. ff. de Pub.
rum fuiſſe munus, vectigalia a ſubditis, verum etiam profeſsionem ab illis exigere: Huius qui- n l. 16. ff. de verbor. ſign.
dem muneris functio apud Romanos honeſtiſsima erat, vt quæ nonniſi equeſtris ordinis nobili- o l. vlt. ff. de Publican.
bus Romanis conferri ſoleret, quod ex his accipies. Scribit Cicero [p] ad M. Brutum de Teren-
D tio Varrone, quòd ſe in Publicanorum ſocietatem contulerit: quod, inquit, homo verſatus in v- p Cice. epiſt. famil. lib. 13.
triſque ſubſelijs exiſtimauit honorem honeſtiſsimum.] Idem in oratione pro Plancio, cum agit
de publicanorum ordine, hæc ait: Qui ordo quanto adiumento ſit in honore, quis neſcit? Flos *Qui fuerit publicani.*
enim equitũ Romanorum, ornamentũ ciuitatis, firmamentũ Reipublicæ, Publicanorũ ordine cõ
tinetur, &c.] Rurſus ẽt idem ſcribens ad Q. fratrem de regimine præfecturæ Aſianæ, plura habet
de dignitate Publicanorum, & quantũ profuit Romanæ Reipub. pluribus diſſerit, additq. nomen
Publicanorum non tantum Iudæis, ſed & Græcis fuiſſe infenſiſsimum ac plane inuidioſum.

Mittebãtur hi in prouincias ad vectigalia exigenda; qui ex ijſdẽ prouincijs homines, quos eidẽ LXXIII.
muneri adſcriberent, ſibi eligebant [q], qui item Publicani dicebantur; cuius ordinis Matthæus q l. 1. §. qui. ff. de Publican.
erat, & Zachęus dictus princeps Publicanorũ, qui dicebatur Hebraice Gabbe, ceteri vero Publi-
cani [r] Gabbain, vnde fortaſſe deductũ nomen Gabella. Verũ in Hebraico textu Euangelij S. Mat r Canin. de locis noui teſtam.
thæi, quod peruetuſtũ habetur, Publicanos Pariſim inuenimus appellatos, quod eſt proprium no *Publicani prouinciales.*
men illorũ latronum qui maceriã vel ſepes diſsipant, vt ad ſurandum atque prædandũ pateat adi-
tus. Eo etiam nomine vtitur Hieremias [s], dum ait: Nunquid ergo ſpelunca latronum facta eſt s Hier. 7.
E domus iſta?] quod Hebraice, loco latronũ, habet Pariſim. Latronum ergo nomine Publicanos Iu-
dæi appellabãt, ꝙ libertatis aſylũ viderentur effringere, atq. ad ſeruitutẽ aditũ aperire. Hac ergo
de cauſa ab illis ijdẽ habebãtur infames, atq. vna cũ ceteris turpibus perſonis a magiſtratibus pu
blicis arcebãtur: nã apud Thalmudiſtas [t], vbi agit de Iudicũ reiectione, inter alios infames, quos t Canin. de locis noui teſtam.
ab ea functione excludebãt, Publicani nominati erãt. Cur aũt eo noĩe notati eſſent, nulla alia ſub-
eſt cauſa, niſi ꝙ Iudæi, gen' Abrahã ex libera, liberos ſe eſſe profiterẽtur, nec quicq̃ alijs debere, ni
ſi decimas Deo; legeq. ſtatutũ eſſe, ne eſſet vectigal pẽdẽs ex filijs Iſrael. Vñ quantũlibet inuiti ad
vectigal & tributũ pendendũ adigerentur, nefas tamẽ execrandumq. exiſtimabant Iudæos a cõ-
tribulibus ſuis ad id Romanis præſtandũ compelli, cũ illud nomine Imperatoris ab illis exigerẽt.
His accedit, ꝙ (vt Suidas ſcribit ex Iamblicho) ob duras acerbaſq. exactiones, nomen Publicano-
rum erat inuiſum; additque: Vita Publicanorum aperta eſt violentia, impunita rapina, negotiatio
nulla ratione conſtans, inuerecunda mercatura.] hæc de Publicanis apud Suidam.

LXXIIII. a Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. Concor. Euang. cap. 34. b Ambroſ. in li. de Salom. ca. 5. *De muliere cu rata a fluxu ſanguinis.*

Sed iã ad Euãgelicam hiſtoriam redeamus, Poſt hæc vero [a] rogatus Ieſus ab Archiſynagogo vt filiæ ſuæ in extremis laboranti ſuccurreret, abiens obuiam habuit mulierem, quæ annis duodecim ſanguinis fluxum paſſa, tactu fimbriarũ veſtimenti eius curata eſt; quæ quod fecerat, & quod a Chriſto acceperat, palam confeſſa eſt. hæc pluribus Euãgeliſtæ; nos hiſtoriam cunctis notã ſummatim collegimus. Ambroſius hanc mulierem fuiſſe Martham Mariæ ſororem, in libro quem de Salomone ſcripſit, ſentire videtur, cum hęc ait [b]; Dum largum ſanguinis fluxum ſiccat in Martha, dum dæmones pellit ex Maria, dum corpus rediuiui ſpiritus calore conſtringit; & quod mors ſibi vindicauerat ad pœnam, lux denuo recepit ad vitam, &c.] At vero quęcumque illa fuerit mulier nobiliſsima ęque ac ditiſsima, tanti non immemor beneficij, ne illud aliquando memoria hominum excideret, egregio monumento teſtatum poſteris omnibus cupiens, æneis ſimulacris tam Ieſu quàm ſui effigiem referentibus, rei geſtę memoriam futuris ſæculis in perpetuum commendandam voluit. Quamobrem non eſt quod dici poſsit, eam fuiſſe Martham Marię & Lazari ſororem Iudæã feminã: cũ non liceret vllo pacto Iudęis ſimulacrũ cuiuſuis quauis occaſione formare. A

LXXV. c Euſeb. hiſt. li. 7. cap. 14. *De ſtatua Aenea Chriſto erecta.*

Quod vero ſpectat ad ſtatuas ab hac fieri iuſſas; rem credo nemini ignotam ſic breuiter deſcribit Euſebius [c], dum de Cæſarea Philippi, quã Phœnices Paneada vocabant, agit his verbis: Sed quoniam in huius ciuitatis mentionem incido, operæpretium arbitror hiſtoriam hoc loco citare, quæ digna plane videtur, quam memoriæ ad poſteritatem commendemus. Mulierem illam ſanguinis profluuio afflictatam, quam ſanctorum Euangeliorum teſtimonio a Saluatore noſtro morbi remedium inueniſſe cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiuſque domum ibi oſtendi, & admirabilia quædam Saluatoris in eam beneficij monumenta & quaſi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius ęneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus inſtar ſupplicantis in anteriorem partem extenſis, ſuper editum lapidem collocatam: huic e regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, veſtitu ad talos demiſſo decenter ornatã, & manum mulieri porrigentem: ad cuius pedes in ipſa baſi peregrinam quamdam & inuſitatam herbæ ſpeciem enaſci: quam quidem, vbi ad ænei veſtitus fimbriam excreuerit, morbi cuiuſq. generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc ſtatuam effigiem Ieſu exprimere dicunt: quam ad noſtram vſque ætatem manentem, ipſi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec plane mirum, eos qui ex Gentilibus prognati, a Saluatore, dum inter homines viuebãt, beneficijs affecti fuiſſent, ita feciſſe: cum & nos Petri & Pauli Apoſtolorum, & Chriſti etiam ipſius imagines in C picturis colorum varietate expreſſas conſeruataſque aſpexerimus; idq. propterea, ſicut veriſimile eſt, quod maiores noſtri ad Gentilis conſuetudinis ſimilitudinem quàm proxime accedentes, eos qui tãquam Saluatores illis fuiſſent, id eſt, qui illis aliquid ſalutis & ſubſidij attuliſſent, apud ſe honore ad hunc modum afficere conſueuerant.] hactenus de his Euſebius. Porro recenſet Ioannes

d Ioan. Damaſ. de imag. orat. 3.

Damaſcenus [d] ex Chronico Ioannis Antiochię Epiſcopi cognomento Malalę, ſupplicem libellũ oblatũ Philippo Tetrarchæ Trachonitidis regionis, vt de beneficio quod acceperat, liceret in perpetuum eius rei monumentum erigere ſtatuas. Sed cum in multis eius ſcripti fides vacillet, & cõpluribus ſcatere mendacijs cognoſcatur; indignum putauimus his noſtris chartis intexere. Qui locum capit, habet numerum citatum in margine, qui facile indicet.

LXXVI. e Matth. 9. Marc. 5. f Ioſeph. de bello Iud. li. 3. ca. 15. *Tibicines ex Iudeorũ more.* g Valer lib. 2. c. 5. nu. 4. h Gell. li. 5. c. 7. i Lucian. lib. de luct.

Itaque iam Euangelicam narrationem pro inſtituto proſequamur. Curata a ſanguinis fluxu muliere, mox de morte filiæ Archiſynagogi nuncij venerunt [e]: at nihilominus Chriſtus in domum eius ſe cõtulit: vbi ingẽtem de puellæ morte luctum excitatum, ipſoſque tibicines ad hoc vocatos, vt lugubre canerent, reperit. Morem quidem fuiſſe Iudæorum ad luctum tibicines adhibere, ex Ioſepho [f] etiam facile cognoſci poteſt, dum ait: Luctus ducis publicus erat: et hi quidẽ hoſpites, alij propinquos, amicos alij, nonnulli etiam fratres flebant, Ioſephum autem vniuerſi, adeo vt per dies triginta numquam lamenta in ciuitate ceſſarent, magnaque mercede conducerentur tibicines nęniarum.] hæc Ioſephus. Verum id equidem non ex diuinæ legis pręſcripto, ſed potius more Gentilium, tam Latinorum, quàm Græcorum: nam in funere nobilium æneatores & tibicines adhiberi ſolitos, docet Seneca in Ludo Claudij, Plutarchus de conſolatione ad vxorem, & alij complures. Erat eorum Romę frequentior vſus, vbi (vt docet Valerius [g]) tibicines tecto capite, nempe perſonati, ſonare conſueuerant: nam & perſonam a perſonando Gellius [h] dictam tradit. Hinc eſt, puto, quòd in compluribus antiquis ſepulcris marmoreis perſonæ patentibus buccis habentur inſculptæ. Niſi potius dignius eſt exiſtimare, eiuſmodi imagines ſic ab illis in ſepulchris effigiari ſolitas, quòd eſſent hieroglyphicum animarum, quæ abſque lumine apud inferos detinẽtur: ſic enim defunctorũ animas eiuſmodi facie, inſtar perſonæ, effingi ſolitas, auctor eſt Orus Apollo antiquiſsimus ſcriptor in Hieroglyphicis. Ceterum non tantum funebre carmen, quod dicebatur nænia (vt auctor eſt Feſtus) canebatur ad tibiam: ſed (vt docet Lucianus [i]) ipſę in luctu iterari ſolitæ pectoris tunſiones attemperabantur ad modos tibiæ. E

LXXVII. k Luc. 7. l Tertull. de coron. milit. ca. 11. *Puella Reſuſcitata.* m Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8.

Quòd igitur in Iudæa etiam frequens eſſet eius rei vſus, inde erat quòd prouerbium vertebatur illud apud Lucã [k]: Cantauimus vobis tibijs, & non ſaltaſtis: lamentauimus (*iiſdem nempe tibijs*) & non ploraſtis.] Porro cum Paulus moneat ne contriſtemur de dormiẽtibus, ſicut ceteri qui ſpẽ non habẽt; tibicines nequaquam adhiberi ſoliti ſunt in funeribus Chriſtianorum: vnde Tertullianus [l]: Mortuus etiam tuba inquietabitur æneatoris, qui excitari a tuba Angeli expectat?] Sed hiſtoriam proſequamur. Ingreſſus igitur Ieſus vna cum patre & matre vbi puella mortua iacebat, apprehenſa manu eis, imperanſque puellæ, iuſsit ſurgere: quæ ſurgens continuo ambulauit; cibumque iubente Domino, ei dederunt. Cum vero Ieſus, ne cui hæc dicerent, monuiſſet eos; fama tamen rei geſtæ in vniuerſam regionem illam effuſa eſt. Sed hæc pluribus Euangeliſtæ [m].

n Matth. 9. LXXVIII.

Subdit Matthæus [n] de duobus cæcis & dæmoniaco muto curatis a Domino perbreuem hiſtoriam: quando cœperunt Pharisæi ipſum calumniari, quòd malis artibus dæmones eijceret, nimirum non virtute Dei, ſed principis dæmoniorum. Hic incipiunt calumnię Phariſæorum aduerſus

Chriſtum:

A Chriſtum:hicq. merito finem imponimus pręſenti anno primo prædicationis Chriſti, neque illũ
Conſulibus(vt diximus)modo metimur; quippe qui certo ſciamus, maiorem partem rerum ge-
ſtarum in Galilæa,quas narrauimus, contigiſſe ipſo initio anni ſequentis trigeſimiſecundi Chri
ſti Domini: nam(quod diximus) vſque ad menſem Nouembris ſaltem mãſit Dominus hoc anno
in Iudæa.Sed cum non ſit certum quid quo die vel menſe factum ſit; eam inimus rationem in an- *Annus acceptabilis qui.*
nis Chriſti prædicationis recenſendis,vt primum annum,quem propterea acceptabilem prædixit
Iſaias,quòd prædicatio tempore illo facta,ab omnibus acciperetur, his Chriſti rebus geſtis con-
cludamus more maiorum termino Paſchatis,& pacifico ſtatu Euangelicę prædicationis.De eodẽ
enim anno ſcribit hæc Epiphanius [a]: A baptiſmo Ioannis Ieſus prędicabat annum acceptabilẽ, a Epiph. in Panar li.1.tit.1.proœm.& hęre.51.
ita vt nemo ipſi contradiceret,neque Iudæi, neque Græci, neque Samaritæ,neq. quiſquam alius:
deinde vero contradictionem ſuſtinens,prædicauit annum ſecundum, & facti ſunt anni decem &
nouem eiuſdem Herodis,Saluatoris vero trigeſimusſecũdus.]hæc ille. Sane quidem etſi aliqua le
uis interceſſit contentio Phariſæorum cum Chriſto hoc primo anno prædicationis eius, non fuit
tñ eius generis,vt inimicitiæ graues oborirentur, & quærerent eum perdere,quod ſeqnenti anno
B fecerunt: cuius iam aggredimur ex Euãgeliſtis acceptam,atque in breue compendium perſtrictã
narrationẽ, incipiẽtes a Paſchate ſequẽtis anni:nulla enim alia aliqua ratione quis primus, qsve
ſecũdus vel tertius ſit annus prædicationis Chriſti,niſi diſtinctione diuerſorum Paſchatum,poſſe
diſcriminari,certum eſt.

IESV CHRISTI ANNVS 32. TIBERII IMP. ANNVS 16.

ANno igitur Domini trigeſimoſecundo, Longino & Quartino Conſulibus [b], cum adeſſet I.
dies [c] feſtus Iudæorum, Paſcha ſcilicet; venit Ieſus Hieroſolymam,& languentem hominẽ b Suet.in Tib.c.65.
annis trigintaocto excubantem in probatica piſcina, Bethſaida * dicta, ſanauit: quod quidem c Ioan.5.
quomodo peractum ſit,enarrat Ioannes; qui idcirco acta ſuperioris anni maiori ex parte præter- * Bethaſda.
C miſiſſe viſus eſt,quòd cum nouiſsimus omnium ſcriberet Euangelium, quæ ab alijs tribus Euan- *Secundum Paſcha.*
geliſtis eſſent abunde narrata,repetere non curauit; quæ vero prętermiſſa vidiſſet, ipſa ſuppleuit;
eo enim conſilio in ſcribendo Euangelio vſum fuiſſe,teſtatur S.Hieronymus [d]. Sed iã quod mul d Hier.de ſcrip. Eccle.cap.9.
ti [e] dictum diem feſtum fuiſſe Pentecoſten ſunt interpretati; nulla ſane ratione id poſſe dici co-
gnoſcet, qui exactã temporis rationem habuerit. Si enim ad ſuperioris anni Paſcha Dominus ve e Ioan Chryſo. & Cyril. Alex. & alij eos ſecuti.
niens,Hieroſolymis non ante menſem Decembris comperitur receſsiſſe(id enim patẽs eſt ex ver
bis Domini inde recedentis,& per Samariam tranſeuntis, dicentiſq. Vos dicitis; Adhuc quatuor
menſes ſunt,& meſsis venit] quæ Paſchali tempore, quo offerebatur ſpicarum manipulus, a-
deſſe conſueuerat) certe cum Hieroſolymam ad diem feſtum iterũ rediiſſet, plane perſpi-
cuum eſt, id minime contingere potuiſſe nec Pentecoſte, nec etiam feſto Tabernaculorrm illius
anni,quæ iam elapſa eſſent. Porro de feſto Paſchatis Ioannem intellexiſſe, Irenæus [f] egregie te- f Iren.li.2. c.39.
ſtatur his verbis: Poſt hęc,inquit, iterum ſecunda vice aſcendit in diem feſtum Paſchę in Hieruſa
lem,quando paralyticum,qui iuxta Natatoriam iacebat trigintaocto annos, curauit,iubẽs vt ſur
geret,& tolleret grabatum ſuum.]hæc ille. II.
D Curato ægroto,excitantur turbæ in Ieſum a Phariſæis,ea nimirũ ex cauſa(dicit Euãgeliſta [g]) g Ioan.5.
quòd ſabbato,quo illum curaſſet,grabatum tollere iuſsiſſet,& patrem ſuũ Deum dixiſſet: quam- h Matth. 12. Marc.2. Luc.6. Concor.cap.5.
obrem de eo interficiendo cogitare cœperunt,quãtumuis Ieſus apud ipſos de rebus a ſe bene ge-
ſtis inſignem apologiam inſtituiſſet. Quod quidẽ odium noua ex cauſa iterum refricatur,magiſ-
que ac magis exaſperatur:nimirum quòd ſabbato [h] ſecundo primo,Ieſu tranſeunte per ſata, eſu *De ſabbato uiolato querela phariſæorum.*
rientes eius diſcipuli ſpicas vellentes,ac manibus confricantes,triticum ex illis purgatum come-
derent;quamobrem indignati ſunt Pharisęi,quòd id illi facerent in ſabbatis. Cum enim tunc ſe-
getes fuiſſe maturas inſinuet Euãgeliſta,fuiſſe etiam tempus Paſchę interpretes omnes affirmãt; i Epiph.hær.51. & alij.
immo id contigiſſe ſeptima Paſcatis,quæ & ſabbatum dicebatur,multi [i] exiſtimarũt: verũ cum
in his diebus parare quæ ad cibum pertinent, lex [k] diuina minime prohiberet; non potuit ea de k Exod.35.
cauſa negotium factum eſſe diſcipulis, quòd ſpicas vellẽtes,inde ſibi cibum captaſſent. Vt igitur
Phariſæi aliquo prætextu iuſtitiæ,eo nomine illos reprehendere potuiſſent: vel oportuit eos id fe-
ciſſe,antequam manipulus ſpicarum offerretur in templo, lege [l] prohibẽte ex ſegete aliquid edi l Leuit.23.
ante oblationem manipuli(fiebat idem altera die ſabbati, nempe ſecunda azimorum)vel ipſos id
E egiſſe die ſabbati,nimirum ſeptima hebdomadis die,qua nec quę ſpectarent ad victum,parare [m] m Exod. 12.
liceret.Quamobrẽ cum eam diem ſabbatum appellet ex ſabbato, vel ſabbatum δευτερόπρωτον, ſe-
cundo primum,ſeu ſabbatum ſabbatorum:magis placet quod Iſidorus Peluſiota [n] de hac re cõ n Iſid.lib.3.epi.110.
ſultus ſcribit ad Iſidorum diaconum:nimirum illam fuiſſe diem,quæ poſt primam azymorũ mox
ſequitur,ſicque dictum ſabbatum ſecundo primum,ſeu ſabbatũ ex ſabbato: adhuc inſuper, quòd
eadem dies incidiſſet in ſabbatum hebdomadarium, duorum feſtorum coniunctione dictum eſſe
ſabbatum ſabbatorum.Huic igitur Iſidori ſententiæ,ex his quæ a nobis nuper ſunt dicta,libẽtius *Sabbatum ex ſabbato.*
ſubſcripſerimus,quàm ceterorum varias ac diuerſas cauſas afferentium; cum id ipſum ſenſiſſe vi
deatur Epiphanius,dicens [o]: Poſt factam azymorum diem,& definitam ſabbati diem, in ſabba o Epiph.hæreſ.30.
to ex natura,quod poſt azymorum diem in ſabbatum computatum fuit, inuenti ſunt tranſeuntes
per ſata,& euellẽtes ſpicas,&c.]hęcq. ipſa aliqua ſaltẽ ex parte affirmaſſe viſus ſit Ioannes Chry-
ſoſtomus [p], qui tradit ſabbatum ex ſabbato feſtum fuiſſe duplex, nimirum quòd vna cum ſab- p Chryſ.in Math.hom.40.
bato hebdomadario aliqua alia feſtiuitas iuncta eſſet; hacque de cauſa reprehenſos a Phariſæis,
qnòd

a Suidas verb. ἐκ.ὁβάτων. b Hiero. epiſ.ad Nepotian.

quòd id egiſſent(vt Euangeliſtæ dicunt)in ſabbatis. Conſentit his & Suidas [a], dum ait fuiſſe eã A
diem ſecundam Paſchatis, quam tamen nominat primam azymorum. At hæc de his ſatis. Ve-
tus hæc eſt quęſtio,de qua obiter Hieronymus [b] rogans Gregorium Nazianzenum,lepida ab eo
tergiuerſatione eluſus eſt.

III. c Epiph. in Panar.hęre.30.cõtra Ebion.& hæreſ.51.Chryſo. hom.40.in Mat.

Quòd igitur facta hæc eſſe Paſchali tẽpore,quo ſegetes in Iudæa matureſcere incipiunt ad meſ
ſem,certum habeatur:putarunt aliqui [c] hac auctoritate,quaſi nouo Paſchate adinuento, quinq.
eſſe Paſchata numeranda, ab illo primo poſt nuptias celebrato:eaque ratione affirmare ſunt auſi,
Chriſtum crucifixum eſſe anno trigeſimoquinto per tres menſes inchoato. Sed hæc repugnare
multis,ſuo loco,cum agemus de paſsionis Chriſti tempore,pluribus demonſtrabimus:interea ce
tera proſequamur.

IV. d Marc.3. Matth.12. Luc.6. Concor. Euang. cap.38. *De cęmentario.* e Hier.in Matth.cap.12.

Reuerſus [d] poſt hæc Ieſus e Hieruſalem in Galilæam,alia die ſabbati eſt ingreſſus in ſynago-
gam:cumq. Scribæ & Phariſæi iunctis animis obſeruarent an in ſabbato curaret, ipſe inuentum
ibi hominem habentem manum aridam reddidit ſanitati. Huius rei geſtę hiſtoria paulo ſuſius re
citatur in Euangelio Nazarenorum,quod S.Hieronymus de Hebręo ſermone in Gręcum tráſtu-
lit:vbi homo iſte aridam habens manum cæmentarius fuiſſe ſcribitur, atque iſtiuſmodi vocibus B
auxilium precatus: Cęmentarius eram,manibus victum quæritans: precor te Ieſu, vt mihi reſti-
tuas ſanitatem,ne turpiter mendicem cibos.]hęc ex eo Hieronymus [e]. Domino vero,quòd ſab
batum eſſet,facta eſt calumnia ab iiſdem,quòd ea die,qua operari non liceret,hominem curaſſet:
idcirco exeuntes ſtatim cum Herodianis inierunt aduerſus eum conſilium,quomodo eum perde-
rent. Quinam fuerint Herodiani, qui aduerſus Chriſtum Dominum vna cum Phariſæis ſępe cõ-
ſpiraſſe inueniuntur,iam ſupra,cum de ſectis Iudæorũ locuti ſumus, cumulate diſſeruimus; vt nõ
ſit opus de eiſdem hic agere. Cum vero in dies frequentior eſſet ad Chriſtum concurſus venien-
tium non a Galilæa tantum atque Iudæa,ſed ab Idumæa Tranſamnana regione, & illorum etiam
qui apud Tyrum & Sidonem habitarẽt(Hieroſolymis enim in Galilæam redierat) ne comprime
retur a turba,nauiculam parari iuſsit:omnes etenim vel ſaltem tangere eum optabant, quo ab ę-
gritudinibus,quibus affligebantur,ſanarentur:cumq. arreptitij procidèrent ad pedes eius,ac pa-
lam confiterentur quòd Chriſtus filius Dei eſſet, habitantes in eis dæmones eaque clamantes ab
eo arguebantur.

V. f Matth.5. Marc.3. Luc 6. Concor.Euang. cap.38.39. *Apoſtoli eliguntur.* g Epiph.in Panar.hęreſ.30. h lib. 14.de Iudæis.C. Theod.

Aſcendens [f] deinde in montem vt oraret,elegit mox duodecim ex diſcipulis, vt mitteret eos C
ad prædicandum;quibus & dedit poteſtatem curandi morbos,& eiiciendi dęmonia;eoſq. Apoſto
los nominauit. Vſitatum nomen fuit apud Hebręos,vt Apoſtolos illos nominarẽt,qui aſsidue ver
ſarentur cum ſummo ſacerdote conſulendi gratia, qui & ad ipſum referrent ea quæ ſunt in lege;
quos etiam ipſe ſibi legare conſueuiſſet ad componendos optimos mores ſacerdotum,ipſas ſyna-
gogas inſpiciendas,prauos mores corrigendos,atque ipſos denique miniſtros, qui non ſecũdum
legem vixiſſent,in ordinem redigendos; vt ex his colligitur quæ Epiphanius [g] de Ioſepho apud
Iudæos Apoſtolo, agens contra Ebionęos,conſcribit. Perſeuerauit eadem functio ordinis apud
eoſdem etiam ad tempora Arcadij & Honorij Impp.in quorũ reſcripto [h] de eiſdem habetur mẽ
tio, quòd mitterentur ab eorum Patriarcha certo tempore ad exigendum aurum & argentum a
ſingulis ſynagogis,exactamque ſummam ad eundem reportarẽt. Iam vero quod ad Chriſti Apo-
ſtolos ſpectat, ea de cauſa illos elegit Chriſtus,vt verbi prædicatione Orbi caligine offuſo lumẽ ve
ritatis impartirent. Quinam vero hi fuerint, ab Euangeliſtis hoc ordine recenſentur.

VI. i Luc.6. Marc.3.

Elegit [i] Simonem,quem cognominauit Petrum,& Andream fratrem eius, Iacobum,& Ioan
nem,& impoſuit eis nomina Boanerges,quod eſt Filij tonitrui: Philippum,& Bartholomæũ, Mat D
thæum,& Thomam,Iacobum Alphęi, & Simonem,qui vocatur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iudam
Iſcariothem,qui fuit proditor.]Ordinem fuiſſe inter Apoſtolos,vt ſcilicet ex his aliquis tanquam
caput inter eos præſtaret, apud omnes antiquos Patres & ceteros in confeſſo fuit; illumq. ipſum
fuiſſe Petrum, pro comperto ſemper ab omnibus eſt habitum:vnde Gregorius Nazianzenus hęc
ait [k]: Vis aliud quoque ordinis ac diſciplinæ exemplum in medium proferam,idque preclarum
ac laudabile,atque præſenti commemoratione atque admonitione in primis dignum? Vides quẽ-
admodum ex Chriſti diſcipulis,magnis vtiq. omnibus & excelſis & electione dignis,hic Petra vo
cetur,atque Eccleſiæ fundamenta fidei ſuæ credita habeat? &c.]hæc ille: quibus haud diſcrepãtia
(ne ſingulos commemorando tædium afferam) quotquot ab exordio naſcentis Eccleſiæ Ortho-
doxi fuere ſcriptores,abſq. aliqua ſunt ambiguitate profeſsi. Si enim ex ordine tẽporis, quo quiſ-
que a Domino vocatus eſt,recenſendus fuiſſet numerus Apoſtolorum; Andreas certe primo loco
nominandus fuiſſet. Si etiam ętatis ea in re ratio fuiſſet habenda,eidem primæ fuiſſent deferẽdæ;
quandoquidem(vt dictum eſt)Epiphanius teſtatur [l], Andream Petro ætate præſtaſſe. Si deniq.
ille primo loco ponendus fuiſſet, quem Ieſus præ cunctis amaſſet: Ioannes in hoc ceteros antecel- E
lens, fuiſſet primus omnium numerandus. Cur itaque Petro,& non Ioãni inter Apoſtolos prima
tus delatus eſt? S.Hieronymus [m] agens aduerſus Iouinianum,hæc ait: Propterea inter duode-
cim Apoſtolos vnus eligitur,vt capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. Sed cur non Ioannes
electus eſt virgo? ætati delatum,quia Petrus ſenior erat,ne adhuc adoleſcens & pene puer progreſ
ſæ ætatis hominibus pręferretur.]hæc ille. Sed de cauſa plenius alibi.

k Grego.Naz.in orat. de moder. ſeruanda. *Petrus princeps Apoſtolorum.* l Epiph.hæreſ. 51. m Hier. contra Iouin.lib.1.

VII. *Apoſtolorum genus.* n Act.c.1. o Act.ca.2. p Ioſeph. de bello Iud.lib.3.c.2.

Quod autem ad genus Apoſtolorum omnium ſpectat: omnes fuiſſe Galilæos, Angelorum ho-
minumque teſtimonia ſuffragantur: illos enim ſimul Angeli allocuti ſic dixerunt [n]: Viri Gali-
læi quid ſtatis aſpicientes in cælum? &c.] eadem de ipſis etiam Iudæi palam teſtati ſunt, cum dixe
runt [o]: Nonne ecce omnes iſti,qui loquuntur, Galilæi ſunt?]Ceterum Galilęis inſitam a natura,
Ioſephus [p] teſtatur,animoſitatem quamdam, qua intrepidi ſemper ingentem animi vim robur
que corporis in omnibus præſeferrent: Nam,inquit, & pugnaces ſunt ab infantia Galilęi, & om-
ni tempore plurimi,neq. aut formido vnquam viros,aut eorũ regiones penuria occupauit, &c.]

Hinc

A Hinc videas Petrum ingentes ſumentem ſpiritus, ſolum aduerſus cohortem militum intrepide gladium euaginaſſe, ſeruum Principis ſacerdotum vulneraſſe, longeq. his audaciora experturum, niſi verbis Domini cohibitus eſſet. Quod vero ad ſtirpem pertinet: ipſorum aliqui ex tribu Iuda, ceteri autem ex tribubus Zabulon & Nephtalim fuiſſe putantur, ſecundum quod præditum habetur in Pſalmo [a]: Principes Iuda, duces eorum: Principes Zabulon, principes Nephtalim.] Putantur enim, qui dicti ſunt fratres Domini, ex tribu Iuda fuiſſe, vnde & ipſe Dominus ſecundum carnem ducebat originem; ceteri vero, quòd in terra Zabulon & Nephtalim habitarent, ex iiſdem tribubus fuiſſe prognati: id S. Hieronymus [b], Theodoretus [c], atque alij complures affirmant.

a Pſal.67.
b Hier. i Iſa.c.9.
c Theodoret. in Pſal.67.

VIII. Nec quis obiiciat de duabus dictis tribubus, quòd ante [d] alias octo fuerint ductæ captiuę [e], nec amplius poſtliminio ſint reuerſæ. Nam quantumlibet Iſraeliticus populus totus abactus fuerit captiuus e Palæſtina: nihilominus maior fortaſſe numerus illorum erat, qui tunc extra eam regionē in diuerſis mundi partibus agerent; quos liberos remanſiſſe, nec captiuos adductos eſſe, certiſsimum eſt. Philo [f] & ipſe Iudæus in ſua legatione ad Caium Auguſtum de populo Iudæo longe lateq. per Orbem ſparſo hæc ait: Hieroſolymam eſſe metropolim non vnius regionis Iudææ, B ſed & multarum, propter colonias inde olim deductas, vel propius in finitimam Ægyptum, Phœnicem, Syriam tum citeriorem, tum eam, quæ Cœle cognominatur, vel longius in Pamphiliā, Ciliciam, pleraſque Aſiæ partes vſque Bithyniam & Ponti ſinus intimos: pari modo Europæ Theſſaliam, Bœotiam, Macedoniam, Ætoliam, Atticam, Argos, Corinthumq. Peloponneſi partes præcipuas: nec tantum continentes prouincię plenę ſunt colonijs Iudaicis, ſed & inſularum celeberrimæ, Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de trans. Euphratenſibus: excepta enim parua parte Babylonis & aliarum præfecturarum, omnes vrbes quæ bonum agrum habent, a Iudæis incoluntur. Itaque ſi exorat mea patria tuam clementiam, præter ipſam alias ciuitates demereberis plurimas, ſitas in diuerſis Orbis tractibus, Aſia, Europa, Africa, inſulares, maritimas, mediterraneas.] hęc Philo. Sic itaque de vnaquaque tribu aliquos remanſiſſe, nullus iure poterit dubitare.

d Hiero. in Iſai cap.9.
e 4. Reg.17.
f Philo de leg. ad caium.
Iudæi per orbem ſparſi.

IX. Cum dictum ſit Apoſtolos omnes ex tribu Iuda, Zabulon, & Nephtalim fuiſſe: exiſtimauit tamen aliquādo S. Hieronymus [g], Iudam Iſcariothem fuiſſe ex tribu Ephraim, eſſeque Iſcarioth vicum eiuſdem tribus: aliquando vero putauit fuiſſe ſic dictum a tribu Iſſachar, quod interpretatur merces; ſed tunc legendum eſſe Iſſacharioth, idem teſtatur [h]. Verum magis placet, dictum [i] C fuiſſe Iudam Iſcariothem ex duobus verbis, Is, quod interpretatur, vir, & Carioth, quod eſt oppidum in tribu Iuda, de quo eſt mētio in diuinis [k] Scripturis; ſicque Iudas Iſcarioth, idem ſit quod vir Cariothenſis: a patria enim complures reperiri denominatos viros, qui ſacris litteris vel mediocriter imbutus eſt, non ignorat. Quòd vero & aliqui ex Apoſtolis dicantur fuiſſe ex tribu Iuda, vt fratres Domini; non impedit quin ijdem nominari potuiſſent Galilæi: nam & Dominus noſter, licet eſſet ex tribu Iuda, & natus in terra Iuda, nihilominus quòd habitauit Nazareth, Nazarenus, idemque Galilæus appellatus eſt.

g Hieronym. in Iſa. cap. 28. & in Matth. cap. 10.
Iudas Iſcarioth.
h Idem de nominibus Hebraicis.
i Angel. Can. de locis noui teſtamenti.
k Ioſue 15.

X. Deſcendens [l] poſt hæc Dominus cum illis de monte, ſtetit in loco campeſtri: vbi coram diſcipulis ſuis ac turba copioſa eorum qui conuenerant ex Iudæa, Hieruſalem, ac locis maritimis Tyri & Sidonis, vt audirent eum, & ſanarentur a languoribus ſuis, qui & ſimulac tetigerant eum, ſanati ſunt; docens diſcipulos ſuos, habuit ſermonem de beatitudine; & vbinam illa eſſet ſita, pluribus demonſtrauit; in quibus item infelicitas verſaretur, edocuit. Suos etiam diſcipulos dixit eſſe ſalem terræ, & lucem mundi; his nimirum ſymbolicis verbis, quales eſſe deberent, inſinuans: longioremque adhuc producens ſermonem, hæc admonuit, dicens: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra D pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autē dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, racha: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennę ignis.]

Hierem.48.
Amos 2.
l Matth.5. Marc.3. Luc.6. Concor. ca.39.
Prędicat Ieſus et curat infirmos.

XI. Hæc quidem conſtat Dominum eſſe locutum more Hebræorum, ſecūdum inſtitutam ipſorum Rempublicam, alludētem nimirum ad diuerſa iudiciorum tribunalia, quæ ibi eſſent conſtituta. Duo enim iudiciorum genera erant apud illos; nimirum alterum pecuniarum, quod Hebraice dicebatur Mammonoth (nam & Mammona, quicquid ad pecuniam pertinet, dictum eſt) alterum Nephaſoth, id eſt, animarum iudicium, nominabatur: quæ quidem iudicia eadem erant apud eos, quæ apud nos dicuntur pecuniarum, & capitalium quæſtionum. Porro horum iudicium tribunalia tria erant apud Hebręos: primum, quod dicebatur domus iudicij trium virorum, qui minores iudicabant cauſas: ſecundum domus iudicij vigintitrium virorum, vel συνέδριον paruū, in quo maiores cauſæ, nempe capitales, cognoſcebantur: tertium vero erat ſeptuagintaduorum virorū, quod συνέδριον magnum dicebatur, in quo grauiſsimæ agebantur cauſæ, illæ nimirum quę ad ſummam E Reipublicæ pertinerent, vt de tribu, lege, Rege, Propheta, ac ſummo denique ſacerdote: hęc quidē curia tantummodo erat Hieroſolymis, ceterę autem ſparſæ in ſingulis tribubus. Magnum vero concilium ſeptuagintaduorum, illud erat quod Deus olim Moyſi inſtituendum mādarat, de quo & ſuperius ſermonem habuimus, dum de Herode egimus; qui, quòd horum iudicio poſtulatus eſſet aliquando, excepto vno [m] Samæa, omnes neci tradidit; ſublatiſque de medio quotquot erant ex tribu Iuda, proſelytos ſuffecit.

Iudicia Hebręorum.
m Ioſeph. antiq. lib.14. ca.17. & li. 15. ca.1.

XII. Ad hos itaque tres iudiciorum ordines reſpectum Dominus habuiſſe videtur, dum ait: Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio] illo ſcilicet quod dicebatur paruum συνέδριον vigintitrium virorum, a quibus capitales cauſæ iudicabantur. At Dominus longe ſublimiorem eſſe ſuę legis perfectionem ſignificans, ait: Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio] ſcilicet vigintitrium virorum: adeoque eſſe graue facinus fratri ſuo ſuccenſere, vt eiuſmodi reus ad tribunal cauſarum capitalium protrudi deberet, oſtēdit. Quod ſi quid adhuc ſpirans contumelioſum, dixerit fratri ſuo, racha; huiuſmodi hominis eſſe adeo graue delictū,

vt ſit

vt ſit reus concilij; videlicet a magno ſeptuagintaduorum virorum concilio iudicandus. Quòd ſi quis adhuc addiderit ſcelus, vt dixerit fratri ſuo, fatue; tale eſſe delictum, quod cuiuſuis tribunalis ſententia non poſsit digne puniri; ſed pœnis gehennæ ęternis delinquentem fore mancipandū denotat. Hæc de tribus iudiciorum ordinibus apud Hebræos exiſtentibns ex Thalmudicis a Caninio [a] ſunt deprompta.

a Ange. Canin. de locis noui teſtamenti.

XIII. *Triplex legis interpretatio.*

Ex eodem etiam fonte & illnd addit, fuiſſe apud Hebręos triplicem legis interpretationē; quarum prima diceretur anditio, ſecunda extenſio, tertia vero parabolica. Prima vtebātur Rabbini, cum tantummodo populo explicarent hiſtoriam; cui alludens Dominus, ait ad ſuos: Audiſtis quia dictum eſt antiqnis, &c.] ſecunda, quando ipſa hiſtoria myſtice ſoletet interpretari vel extēdi, vt & hic Dominus feciſſe viſus eſt: tertia vero, cum quę eſſent dicenda, parabolis inuoluerētur: quod genus non tantum Dominum attigiſſe, ſed eo ſæpe ſæpius vſum eſſe conſtat. Non prætermittimus de racha, quod ex iiſdem ille prodit; eſſe nimirum genus contumelię familiaris, cum ſuperior quiſpiam inferiorem corrigere verbis ſolet; vt quod ibidem in exemplum ducitur de Rabbino; qui cū hominem minus deuote & attente orare conſpiceret, eumdē increpando dixit, Richa; ita enim Hebraice dicitur pro racha, quod Syriace prolatum eſt: Syros enim vti ſolere, a, pro, i, vt Mariam pro Miriam, Magdal pro Migdal, idem tradit. At vero richa, ſeu racha, idem eſſe quod cōtemptus cauſa alicui pauperem dicere, ex Hebraica voce egregie deducit Cornelius. [b] Ianſenus: In Thalmud autem parte illa quæ dicitur Cāma, de lege ciuili ſexto capite hæc leguntur dicta a Rabbino quodam: Racha, quare locum tuum alteri cedis?] ac ſi dixiſſet, Vir ſtulte, ſeu ignaue, vel iners, aut quid huiuſmodi. Sed miſsis his quæ magis interpretum eſſe ſolent, reliqua proſeqnamur.

b Cornel. Ianſ. Concord. Euāg. cap. 40.

XIV. c Matth. 5. Luc. 6. d Matth. 6. Luc. 6. *Ieſus ſuos docet orare.*

Multa cum inculcaſſet [c] Dominus de abſolutiſsima Chriſtianæ legis perfectione, quòd ſuos quammaxime a faſtu Phariſæorum cuperet eſſe alienos, ne quid facerent quo videantur ab hominibus, admonuit [d]; neve Ethnicis aſsimilarentur, qui in multiloquio ſe exaudiri putarent, compendioſam eoſdem precum formulam docuit. Non tamen ex eo inferendum vel exiſtimandum ꝙ reprehenderit Dominus prolixum pſalmorum cantum: nam & in templo frequens multiplexque erat vſus pſalmorum, ſed dum ait: Quod Ethnici faciunt] ad ſuperſtitioſam illorum obſeruationē alludit. vnde textus Euangeliſtę non habet πολυλογίαι, ſed βαττολογίαι quod non ſimpliciter multiloquium, ſed inanem ſermonem demonſtrat. Quam vocem interpretans Gregorius Nyſſenus [e]: Eſt, inquit, βαττολογία quaſi linguæ volubilitas, & varius ſermo, vt aliquis Græce melius explicās dixerit τοῦ νοῦ φλυαρία, quaſi dicas, mentis efferueſcentia, atq. effutitio, λῆρος καὶ φλήναφος, hoc eſt, deliramenta & nugæ, &c.] hæc Nyſſenus. Putamus inſuper Dominum alludere voluiſſe ad eā, quæ in Syria erat, idololatriam, cum videlicet deam Syriam circumferentes, quaſi diuino quodā perciti ſpiritu eſſent, phanatice multa iactabāt; cuius ritus meminit Apuleius [f]. Ceterum quàm pie, quàmque ſalubriter traditione Apoſtolorum inſtituta ſit in Eccleſia pſalmodia, opportunius ſuo loco dicemus inferius.

e Greg. Nyſſ. li. de oratione.

f Apul. lib. 8. de aſin. [aur]. prope fin. & Lucret. re. natur. lib. 2.

XV. g Matth. 7. h Matth. 8. Luc. 5. i Matth. 8. Luc. 7.

Longiorem deinceps protrahens Dominus orationem, ab auaritia eoſdem liberos eſſe, nec nimia ſolicitudine rerum temporalium detineri cupiens, multa in eam ſententiam coram eis diſſeruit; itemque [g] ne quemquam temere iudicarent, multas alias ſalutares monitiones illis impartiens, admonnit: quæ ſingula Matthæus recenſet. Inde [h] deſcendens, leproſum curauit, eumdemque ad ſacerdotē abire iuſsit, vt quod deberet ex lege, pro incolumitate munus offerret. Rediēs [i] rurſus Capharnaum, Centurionis ſeruum paralyſi laborantem reſtituit ſanitati. Quod ad Centurionem ſpectat: cum complures legiones a Romanis in diuerſis prouincijs alerentur; legio ſexta, quæ Ferrea cognomine dicta erat, in Iudæa degere conſueuit, vt auctor eſt Dio [k]: cuius legionis vnum ex Centurionibus eum fuiſſe exiſtimamus, qui poſt hæc pro ſeruo ſuo ſolicitus Dominum interpellauit, cuius fides adeo inſigni Domini elogio comendatut. Poſtmodum vero progrediens Ieſus in ciuitatem Naim, filium viduæ defunctum, qui ad ſepulchrum efferebatur, e mortuis reuocatum, vitę reſtituit.

k Dio hiſt. Ro. lib. 55.

XVI. l Matth. 11. Luc. 7. Concord. ca. 47. *Ioannes mittit ad Chriſtū.* m Arnob. cōtr. Gent. lib. 1.

Interim Ioannes [l], qui detinebatur in vinculis, cum tam inſignia ac tā præclara audiſſet opera Chriſti, duos ex diſcipulis ſuis legauit ad Ieſum, vt ab eo percunctarentur & interrogarent, an ipſe Chriſtus eſſet: qui nullam aliam dedit reſponſionem, niſi vt de ſignis, quæ audierant ac viderant a ſe facta, Ioannem redderēt certiorem. De frequenti miraculorū Chriſti operatione hæc Arnobius [m] aduerſus Gentes: Vnus, inquam, fuit e nobis, qui debilitatibus varijs morbisque vexatos cētum, aut hoc amplius, ſemel vna interceſsione ſanabat.] Illis vero ad Ioannem redeuntibus, Ieſus de eo ad populum qui aderat, magna ac mirifica tantoque viro digniſsima prædicauit: multaque in Phariſæos locutus, quòd ſpreuiſſent Ioannis baptiſmum; ſimulque aduerſus Capharnaū & Corozain ciuitates, apud quas egregia eſſet operatus miracula, immenſa mala vētura prędixit. Hæc autem omnia hic compendio deſcripta, pluribus narrant Euangeliſtæ; additque Matthæus, poſt hęc Ieſum laudaſſe Deum Patrē, quòd ea myſteria abſcondiſſet ſapientibus & prudentibus, & reuelaſſet paruulis.

XVII. n Luc. 7. Concor. Euang. cap. 48. *Magdalena adit Chriſtum.*

Subdit Lucas [n] poſt hęc de Simone, qui Dominū Ieſum conuiuio excepit, ſic dicens: Rogabat aūt illum quidam de Phariſæis vt manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd Ieſus accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti, & ſtans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.] Haud facile quis ex integro rem tunc geſtam aſſequi poterit, niſi complura quæ ad hiſtoriam pertinēt, exactiori diligentia expendantur. Ex quo enim ſemel polliciti ſumus non Eccleſiaſticam tantum hiſtoriā Annalibus noſtris intexere, ſed & omnes quæ in eis reperiuntur difficultates pro viribus enodare: ex inſtituto cogimur de antiqua queſtione diſſerere, Num vna vel plures fuerint Magdalenæ: immo, An vna eademque ſit mulier, quæ hic peccatrix dicta vnxit pedes Ieſu, cum illa quæ ſoror Lazari,

Magdalena

A Magdalena ab Euangeliſtis nuncupata, einſdem Dñi alias vnxit pedes & caput. Quæſtionẽ ſatis prolixam, multiſq. inter differendum perplexitatibus auctã aggredimur: in qua breuitati ſtudentes, quid veritati cõſentaneum ſit, multipliciterq. teſtatum, ſummatim tractabimus. Scimus quidem in his peruestigandis tam antiquorum quàm etiam recẽtiorum ſcriptorum magnum ſtudiũ magnumq. laborẽ collatũ: vt iam non mediocris laboris ſit, ſingula ab ijs ſcripta penſare, & qd certius, ac qd verius dictũ ſit, dijudicare. At nos nõ tanti ſumus, nec nobis tm̃ ſumimus, vt de his ſupremam ferre ſententiam præſumamus, vel proponamus: ſed potius noſtrũ eſſe munus exiſtimamus, vt Catholicæ ſectantes Eccleſiæ veſtigia, quod ipſa de ea re ſenſiſſe videatur, id ipſum vere probatum firmiterq. ſtabilitum relinquere ſtudeamus. Qua in re certe non eſſet nobis laborandũ, ſi quę poſt tot ea de re antiquitus agitatas controuerſias, ipſa Eccleſia vſu probaſſe videtur. Sexti & Pyrrhones (ſic dixerimus eos qui de omni re dubitandi & ſemper cõtradicendi libidine quadam exagitantur) iterum in dubium reuocantes, eadem conuellere editis commẽtarijs non ſtatuiſſent; hi ſcilicet [a], qui de tribus Magdalenis ſententiam firmare conati ſunt. Si enim (quod pluribus mõſtrat Tertullianus [b]) tanta eſt Eccleſiæ auctoritas, vt quod longioris temporis ſpatio dixiſſe vel
B feciſſe videtur, id ipſum vt diuinitus inſtitutum haberi debear, ſatisq. ſit ad conuincendos omnes hæreticos: quanto magis hæc immunitas a Catholicis probanda eſt, & inuiolabiliter cuſtodiẽda? Sed eſto: aduerſus veritatem mendacium numquam præſcribit. Equidem hac in re veritatem ipſam traditam non leuis vna vel alia coniectura, ſed manifeſtiſſima oſtendit demonſtratio. Ceterũ cum hęc deeſt, & leuibus quibuſdam argumentis res agitur; aliter ſentire, quàm quod probaſſe videtur Eccleſia, temerarium eſſe cenſemus. Sed age, rem ipſam aggrediamur.

Recepta ab Eccleſiæ opinioni inhærendum.

a Clictoueus & Faber de trib. Magdalenis.
b Tertul. de præſcri. aduerſus hęret.

XVIII. Dubitatio vetus illa fuit, An mulier, cuius hic Lucas meminit, illa ipſa ſit quæ ſoror Lazari & Marthæ fuit, de qua ſcribir Ioannes [c], quòd in Bethania vnxit pedes Ieſu. Rurſumque an vna eademq. ſit cum illa, quæ in domo Simonis leproſi fracto alabaſtro effudit vnguentum ſuper caput ipſius; cuius rei geſtæ hiſtoriam Matthæus [d] & Marcus [e] conſcripſerunt: Inſuper num & ipſa ſit, quæ Maria Magdalene dicta, Chriſti paſſioni præſens fuit, & vna cum ceteris ad Domini ſepulchrum vngentum attulit, cuius omnes Euangeliſtæ [f] meminerunt. In primis igitur, quid de his veteres ſcriptores ſenſerint, opus eſt diligenter perueſtigare, necnon quæ a recentioribus ſunt appoſita, examinare. Clementis Romani nomine, in libro qui inſcribitur [g] Conſtitutiones Apo-
C ſtolorum, hæc verba ſcripta habentur: Erant nobiſcũ mater Domini, & ſorores eius, præterea Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Martha, & Maria ſoror Lazari, & Salome, & quædam aliæ.] hęc ibi: quibus diſtinguitur Maria Magdalene a Maria ſorore Lazari & Marthæ; vt ſecundũ hanc ſententiam dicendum eſſet, duas fuiſſe Marias inter ſe diuerſas, quæ vnxerunt Dominum. Sed vno verbo his liberari poſſemus, ſi apocryphum eſſe librum, exciperemus. Sane quidem, ſi hæc dicta ſunt a Clemente, quomodo ea latere potuerunt tot antiquos Patres, qui de ea re ſcripſerunt? cum præſertim tanti auctoris præcipua fuerit auctoritas in Eccleſia: adeo vt licet eius epiſtola ad Corinthios ſcripta penitus exciderit; tamen quòd ſæpius citata reperiatur, pene reuiuiſcat integra in fragmentis. Certe cuilibet adiudicata cauſa fuiſſet, qui auctoritate Clementis id demonſtrare potuiſſet.

c Ioan. 12.
Vna an plures Magdalenę.
d Matth. 26.
e Marc. 14.
f Matth. 27. 28. Marc. 15. 16. Luc. 24. Ioan. 19. 20.
g Conſt. Apoſt. lib. 3. cap. 6.

XIX. Sed prætermiſſo hoc quantumuis honeſto de apocryphi exceptione cõfugio: in primis dicimus, atteſtatione Ioannis [h] Euangeliſtę, immo Chriſti, apertiſsime conſtare, vnam eamdemque perſonam fuiſſe Mariam Lazari & Marthæ ſororem cum Maria Magdalena. Nam cum in Bethania eadem ſoror Lazari vnxiſſet pedes Ieſu, ac Iudas ob eãdem cauſam ei eſſet infenſus: ipſe Ieſus fu-
D rentis diſcipuli audaciam reprimens, dixit: Sinite illam vt in diẽ ſepulturæ meæ ſeruet illud.] Ceterum eamdem ipſam, quę ad vngendum corpus Ieſu paratum vnguentum ad ſepulchrum attulit, Marcus [i] Euangeliſta fuiſſe Mariam Magdalenam affirmat, quæ cum Maria Iacobi & Salome id officij exhibuerit: cumque nec aliqua apud eum vel alios Euangeliſtas habeatur mentio de Maria ſorore Lazari ad illud munus præſtandum a Domino præmõſtrata; cognoſci perfacile poteſt, vnam eamdemque fuiſſe Mariam, quæ vtramque obierit functionem. Quod vero ſpectat ad refellendam Clementis nomine ſuppoſitam auctoritatem: dicimus ab aliquo alio ea verba eſſe addita longe poſt Clementis tempora: idque euidenti coniectura. Origenes [k] enim teſtatur, complures, qui ante ſe vixerunt, ſcriptores Eccleſiaſticos, vnam tantum, eamdemq. fuiſſe mulierem, quæ ſæpius Ieſum vnxerit, eſſe profeſſos: nec aliquem dicit extitiſſe, qui de pluribus ſententiam adſtruere auſus ſit: nouit quippe ipſe non tantum authentica ſcripta Clementis, ſed etiam apocrypha; nã eodem ipſo tractatu, alia tamen occaſione, ex eiuſdem Clementis Itinerario citat quamdam Petri ſententiam.

Non duæ, ſed vna Maria.
h Ioan. 12.
i Marc. 16.
k Orig. in Mat. tract. 35.

XX. Primus autẽ auctor, qui plures, ſcilicet tres vel quatuor inter ſe diſtinctas feminas quæ Ieſum
E vnxerint, ponat, fuit aliquando idem ipſe Origenes, quem ex Grecis ſecuti ſunt Theophylactus [l] atque Euthymius [m]. Verum idem Origenes ſaniores iudicij effectus, longe diuerſam firmat ſententiam: nimirum vnam eamdemque fuiſſe mulierem, quæ in domo Simonis vnxit pedes Ieſu, cũ Maria ſorore Marthæ, ac Magdalena, quæ ad ſepulchrum cum vnguento acceſsit. Id quippe ipſe profitetur in inſigni illa ac tam celebri homilia de Magdalena, in qua totius Atticæ eloquentiæ vela pandit. Reddam ipſius verba, quo hæc certius cognoſcantur: ſic enim ait in apoſtrophe ad Magdalenam: Fortaſſe neſcis an diligat te. Olim te diligebat: a Phariſęo te defendebat: a ſorore tua diligenter excuſabat: olim laudabat te, quando vnguento pedes eius vngebas, lacrymis rigabas, capillis tergebas; dolorem tuum mulcebat, peccata dimittebat, &c.] rurſum in fine hæc babet: Ploret vnuſquiſque ad Ieſum, quærat fideliter Ieſum, quia non celauit quęrenti ſe peccatrici. Diſce peccator homo a peccatrice muliere, cui tamen dimiſſa ſunt peccata ſua, &c.] Ex his plane perſpicue intelligitur, eumdem Origenem profiteri vnam eamdemque eſſe Magdalenam, quæ vnxit olim pedes in domo Simonis, cum ſorore Marthæ, atque illa quæ dicta Maria Magdalene ad ſepulchrum

Origenis poſterior ſententia.
l Theophylact. in Marc. 14.
m Euthym. in Matth. 26.

chrum cum vnguento acceſſit. A

XXI. Poſt Origenem Euſebius [a] Pamphili de duabus Magdalenis ponit opinionem; cum ipſe tamen nihil prohibere dicat, quin vna eademq. dicatur. Ioannes [b] Chryſoſtomus de his diſſerens duas inter ſe diuerſas dicit fuiſſe mulieres, quæ Chriſtum vnxerunt; alteram innominatam, cuius tum Lucas, [c] tum alij meminerunt, alteram vero Mariam ſororem Lazari atque Marthæ: confirmans, & hæc ipſa alibi diſtinguit [d] peccatricem a ſorore Lazari, ſicq. vnam eamdemq. fuiſſe teſtari videtur, quæ vnxit pedes in domo Simonis, & quę poſtea vnguentum ſuper caput Ieſu recumbentis effudit. Hieronymus [e] & ipſe duas fuiſſe affirmare videtur, ſed non eo modo quo Chryſoſtomus: nam cum vnam eamdemq. putat, quæ vnxit pedes, ac inde caput in Bethania, ab ea tamen eſſe diuerſam dicit, quæ apud Lucam ponitur in ciuitate peccatrix. at dum hæc ſubdit verba: Nec enim poterat ſtatim capite digna fieri meretrix] plane inſinuat, ſe nec negare, quin & illa quę effudit vnguentum ſuper caput, ipſa peccatrix fuerit. Idem [f] vero ad Marcellam ſcribens, Mariam Magdalenam & mulierem illam peccatricem vnam eamdemq. fuiſſe, affirmat his verbis: Maria Magdalene ipſa eſt a qua ſeptem dæmonia expulerat, vt vbi abundauerat peccatū, ſuperabundaret gratia.] hæc ille: qui & alibi dum numerat Marias, nec recenſet inter eas Mariam ſororem Lazari, plane eamdem & vnam eſſe cum Maria Magdalene, quam quartam ponit, aperte ſignificat. B Ambroſius [g] autem non dubitat, quin eadem ſit, quæ vnxit pedes & caput in Bethania: an vero eadem fuerit illa peccatrix, affirmare non audet, ſed ſic ait: Poteſt autem non eadem eſſe, ne ſibi contrarium Euangeliſtæ dixiſſe videantur, poteſt autem quæſtio metiri, & ex temporis diuerſitate diſſolui, vt adhuc illa peccatrix, iſta perfectior: etſi non perſonam mutat Eccleſia, tamen mutat profectum.] hæc Ambroſius: qui in ſua præfatione dici ſolita in Eccleſia, celebritatis die S. Mariæ Magdalenæ, eamdem ipſam vnanique cum peccatrice fuiſſe confirmat: quod etiā demonſtrat, dum recenſet [h] miracula in tribus illis Martha, Maria, & Lazaro facta, dicens: Dū largum ſanguinis fluxum ſiccat in Martha; dum dæmones pellit ex Maria: dum corpus redinini ſpiritus calore conſtringit.] Auguſtinus [i] aliquando de ea re anceps, quid certi affirmare nō audet, dum ſic ait: Ecce ipſa ſoror Lazari (ſi tamen ipſa eſt quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis, quos lauauerat lachrymis) melius ſuſcitata eſt, quām frater eius.] Idem [k] tamē dum hæc accuratius expendit, ac ſubtilius diſputat, veram confirmat eſſe ſententiam, vnam eamdemque fuiſſe ſororem Lazari cum peccatrice. Gregorius [l] iſtud ipſum ſæpius profitetur, Beda [m] etiam, & ceteri. C

[a] Euſeb. Pamphil. ad Marin.
[b] Chryſoſt. in Matthæum homil. 81.
[c] Luc. 7.
Patrum ſententię.
[d] Chryſoſt. in Ioan homil. 61.
[e] Hieronym. in Matth. 26.
[f] Hieron. epiſt. 148.
[g] Ambroſ. in Luc. 7.
[h] Idem in libr. de Salom c. 5.
[i] Aug. in Ioan. tract. 49.
[k] Aug. de conſenſu Euang. lib. 12. ca. 79.
[l] Greg. homi. 25. 33. & in regiſt. epiſt. 186.
[m] Beda in Lu. 5.

XXII. *Sententia anonymi refellitur.*

At quoniam incidimus in ſcriptum quoddam noſtri temporis hominis, cuius idcirco nomen ſubticemus, qđ illud nondū edidit, nec ab eo edendum putamus, qui diſtinguit Mariam Magdalenam ab ea quæ erat in ciuitate peccatrix; eas quibus ille nititur rationes in medium afferre ac cōfutare, operæpretium ducimus. Ad ſtabiliendam enim ſuam ſententiam illud in primis conatur oſtendere; peccatricem illam, cuius Lucas meminit, non fuiſſe Iudæam: ſed Gentilem feminam, cum e contra de Magdalena exploratum habeatur fuiſſe Iudæam: Lex, inquit, [n] diuina præcipit, vt non ſit meretrix ex filiabus Iſrael. porro Phariſæi legis diuinæ obſeruantiſſimi cum eſſent, haud paſſi fuiſſent filiam Iſrael eſſe quæſtuariam.] Studet & id ipſum ex verbis Euangeliſtæ extorquere, quòd apud illum Simon dicat: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum] quaſi illud, quæ, patriam ſignificet, & quòd eſſet Gentilis inſinuet. Sed inania prorſus hæc ſunt. Quid enim? licet lex diuina prohiberet eſſe meretricem in Iſrael; nōne eadem lex omnia peccata vetuit, & tamen nedum vulgares homines, ſed nec ipſi legis cuſtodes Phariſæi eam obſeruabant; exprobrante illis Domino, ac dicente: Nemo ex vobis facit legem?] Ceterum cum nulla pœna ſtatuta a lege aduerſus Iſraelitas meretrices, ſicut contra adulteras, reperiatur; non eſſe id generis crimen, quod per iudices puniretur, ſed quod haberet tantūmodo Deū vltorem, ſatis apparet: niſi dixerimus ea tantum pœna meretrices affectas videri, quòd earum oblatio non reciperetur a ſacerdotibus, prohibente hoc diuina Scriptura: quę & mox vt prohibuit, ne ſit meretrix ex filiabus Iſrael, ſubdit; Non offeres mercedem proſtibuli.] Sed an non meretrices Iſraelitæ illę erant, quarum cauſam adeo ſapienter Salomon [o] iudicauit, nec vllum illis, quòd meretrices eſſent, negotium fecit? Certe quod ad legem diuinam ſpectat, facilius Iudæi paſſuri eſſent eſſe meretrices Iſraelitas, quām alienigenas atque Gentiles: cum ad alienigenam accedentē hominem Iudæum ab omnibus occidi poſſe, licitum eſſe videretur; nam ea de cauſa tātopere laudatus eſt Phinees, quod Iſraelitam [p] cum Madianitide in lupanari cubantem aggreſſus, ambos confodit gladio. Rurſum ſi non eſſent permiſſæ Iſraelitæ meretrices in Iudæa, inanis ea eſſet legis diuinæ præceptio, qua [q] prohibebatur ne ſacerdos duceret vxorem meretricem, haud dubie ex feminis Iſraelitis: nam alienigenam ne virginem quidem fas erat habere coniugem. Ex his itaq. ſatis conſtare videtur peccatricem illam quæ vnxit pedes Ieſu in domo Simonis, fuiſſe Iudæam mulierem; nec quicquam eſſe impedimento, quo minus vna ſit cum Magdalena. Equidem liquido conſtat, quòd ſi Gentilis fuiſſet femina, Euangeliſtæ, quemadmodum de Chananæa, vel Syrophœniſſa, vt de re inuſitata loquentes, nequaquam ſilentio prætermiſiſſent. D E

[n] Deute. 23.
[o] 3. Reg. 3.
Mulier peccatrix eadem Iudæa.
[p] Num. 25.
[q] Leuit. 21.

XXIII. Adhuc obijcit, quod & alij eamdem ſectantes ſententiam obiecerunt: peccatricem hanc feminam, cuius meminit Lucas, habitaſſe in Galilæa, & quod a multis creditur, in ciuitate Naim; illā autem ſororem Lazari atque Marthæ in Bethania prope Hieroſolymam egiſſe cum ſuis, conſtaſtare. [r] At quid volunt meretricem feminam vno loco conſiſtere, nec in aliam regionem cōmigraſſe: cum de his loquens diuina Scriptura, [s] meretricem dicat garrulam, vagam, & quietis impatientem, nec valentem domi conſiſtere? certe eiuſmodi feminas ſuam patriam auerſari, & alienas quærere ciuitates, quo liberius pudoris laxent habenas, nec a cognatis vel optimis amicis commoneantur, plus ſatis docet experimentum. Sic vt de hac, cuius maxime meminit Lucas, iure dicere poſſimus, a ſuis ſeceſſiſſe, atque in Galilæam commigraſſe, inde vero meliorem factam ad

[r] Ioan. 11. 18.
[s] Prouer. 7.
Meretrices vaga.

propria

propria redijſſe: licet alia honeſtior cauſa afferri poſſet, vel quòd ibi nupſiſſet, vel quòd quippiam A aliud actura in Galilæam profecta eſſet. Verum non indigenam, ſed natam eſſe in Galilęa teſtantur; eo quòd in Galilæa ſit oppidum in tribu Nephtalin [a]; Magdalel dictum, vnde Magdalenam volunt eſſe cognominatam. Dicere ad hæc poſſemus, Magdalenam dictam a Magdal [b] oppido in tribu Iuda poſito, vel a Magdalo apud Ægyptum [c]. Sed concedamus ita eſſe denominatam a Magdalel Galilææ ciuitate: numquid eam ob cauſam fateri cogimur illic eſſe natam? cum certum ſit, morem fuiſſe Hebræorum, a loco vbi quis habitat, nomen accipere; vt Euangeliſta de Domino ait quòd Nazarenus ſit appellatus, quia Nazareth habitauit.

a Ioſue 19.
b Ioſue 15.
c Exod. 14. Hier. 44. Num. 33. & Hieron. de locis Hebraicis.

XXIV.

Porro cum peccatrix mulier, quæ in Galilæa pedes Chriſti vnxit, eadem Magdalena fuiſſe dicatur (quòd tradant Euangeliſtæ [d] Magdalenã vnã ex illis mulieribus eſſe, quæ e Galilæa ſecutæ ſunt Dñm, miniſtrantes ei) cumq. ſuperius oſtenderimus ex ipſius Domini verbis vnam eamdemque eſſe ſororẽ Matthæ & Lazari cum Magdalena quæ ad ſepulchrũ vnguentum attulit: iam ſatis conſtare videtur, peccatricem feminã, Mariã Magdalenam, atque ſororem Marthæ, vnam eamdemq. eſſe perſonam, ſicq. iam peroratã eſſe cauſam, niſi adhuc leuibus quibuſdam obiectionibus ſatiſfaciendũ eſſet: vt cũ dicitur: Si Magdalena, a qua Dñm ſeptem dęmonia eieciſſe teſtantur Euange B liſtæ [e], ipſa vna eademq. eſt cũ illa peccatrice: tũc aut ſeptẽ illa ab ea dęmonia eiecit ante vnctionem pedum, vel poſtea. Si antea; quõ non tunc, ſicut libera a dæmonijs, ita etiam deſierit eſſe meretrix? quòd ſi deſijſſet, cur apud Lucam peccatrix dicitur, & mox ea de cauſa quòd magno animi amantis ardore piũ illud officium exhibuerit, fuiſſe illi peccata dimiſſa, quod Chriſti teſtimonio comprobatur dicentis: Remittuntur ei peccata multa?] Si vero poſtea a ſeptem illis dæmonijs eſt liberata; cur poſt dimiſſa illi peccata a dęmonijs eſt obſeſſa? Hoc dilemmate nitebatur ſcriptor ille, de quo antea, dum Magdalenam a peccatrice muliere eſſe diuerſam ſtatuere & affirmare conaretur. Sed quæ neceſſitas vrget, vt ante vel poſt vnctionẽ curata fuerit peccatrix illa; cũ eodem ipſo tpe, quo illa pietatis præſtabat officia, ſeptem illi dæmones ab ea exire potuiſſent? quòd ſi nihil eiuſmodi ſcribat Lucas Euangeliſta; nec idem [f], cum paulo poſt de Maria Magdalena habet mentionem, dicẽs ab ea exijſſe ſeptẽ dæmonia, quũ id factum ſit narrat; adeo vt multa de ea ab ipſo eſſe prætermiſſa, neceſſe ſit affirmare. Ad hęc quid impedit quo minus hæc ante vnctionẽ contingere potuiſſent: nimirum vt liberata a ſeptem illis eam obſidentibus immundis ſpiritibus, mox in ſe reuerſa, delictorum pœnitens, illud grati animi obſequium præſtiterit? Nec eſt etiam quòd aliquod ſequatur ab- C ſurdum, ſi poſtea eam obſeſſam ab illis nequã ſpiritibus dixerimus: cum, magna Dei prouidẽtia, etiam pios ac iuſtos viros his aliquando cruciari ſit permiſſum, vt pluribus monſtrat Ioannes [g] Chryſoſtomus, & Hieronymus ad Paulã [h] ſic ſcribens: Quæ cauſa eſt, inquit, vt ſæpe bimuli, trimuliq. & vbera materna lactentes, a dęmonio corripiãtur? Inſcrutabilia hęc inſcrutabili altiſsimi Dei iudicio ſunt referenda.] Certe quidẽ eiuſmodi facinoroſas mulieres, quantumuis pœnitentes ac Deo per omnia placentes aſſecutæ fuerint ſuorum indulgentiam delictorum, nihilominus acerbioribus ſolere infeſtationibus dęmonum exagitari, qui res geſtas Pelagiæ pœnitentis, & Mariæ Ægyptiacæ, & aliarum legerit, plane intelliget.

d Matth. 27. Marc. 15. Luc. 8. & 23.
e Luc 8. Marc. 16.
Dilemma ſoluitur.
f Luc. 8.
g Ioan. Chryſ. lib. de prouid. Dei.
h Hieronymus epiſt. 25.

XXV.

Hæc cum ita ſe habeant, nõ tñ ſic dicimus, vt affirmemus illam poſt vnctionem pedũ id paſſam eſſe: cum n. non ſcribat Euangeliſta quando id acciderit, nec nos præſumimus definire. Bene quidem demonſtraſſe voluimus quolibet id tempore accidere potuiſſe, nihilq. omnino veritati repugnare, ſi vnã eamdemq. & peccatricem illã dictam mulierem, & Magdalenã exiſtimãdam eſſe affirmemus. At vero cum tã inſigniter teſtetur Ioannes Euangeliſta [i], Mariã ſororẽ Lazari & Marthæ eamdẽ eſſe cum illa, quæ vnxit Dñm vnguento, & pedes capillis exterſit; nulla videtur relicta D dubitatio, quin vna eademque ſit, quę in primis peccatrix, inde Maria ſoror Lazari & Marthæ, & Magdalena demũ eſt appellata: cum præſertim ſuperius oſtenderimus ex miniſterio exhibito ſepulturæ, eamdem Lazari ſororem eſſe cũ Magdalena: licet verba illa Ioannis, quibus loquens de Maria ſorore Lazari & Marthæ, in hunc modum: Maria erat, quę vnxit Dominum vnguẽto, & exterſit pedes eius capillis ſuis: cuius frater Lazarus, &c.] dicta eſſe velint ab Euangeliſta per recapitulationem, alludente non ad illam pedum vnctionẽ factam in Galilęa, ſed eã potius, quæ facta eſt in Bethania, cuius idẽ Ioannes meminit ſequenti capitulo: ſicq. diſtorquent cauillanturq. germanum ſenſum Euãgeliſtæ, cum aperte cõſtet ex eo miniſterio, quænam eſſet illa Maria Marthæ ſoror, voluiſſe noſtrũ Euangeliſtã monſtrare ac patefare: qui quidẽ ſi nõ de illa quæ vnxit in Galilæa intellexiſſet, non tantum eo ſigno quænã eſſet, non ſignificaſſet, ſed potius obſcuraſſet, ac confudiſſet; nimirum quia illa prima, quæ vnxerat in Galilæa, videtur eſſe deſcripta. At quoniã de illa loquebatur, non alio ad eam demonſtrandam opus erat ſigno; quod quidem non ſuffeciſſet, ſed aliud neceſſario addendum fuiſſet, vt hanc ab illa diſtingueret, ſi de alia ab ea diuerſa intelligere voluiſſet.

i Ioan. 11.
Ex Euangeliſta certa veritas.

XXVI.

His in hunc modum ſolutis obiectionibus, & de una Magalena ſtabita ſententia: de iterato ab E eadẽ ſæpius vnctionis officio paucis adhuc agendũ putamus. Poſt primam vnctionẽ factam in Galilęa in domo Simonis a Luca [k] deſcriptam, ſecundo [l] in Bethania ante ſex dies Paſchæ eadem quoq. vnxit pedes Ieſu, & capillis terſit, vt prius egerat. Res plane erat inuſitata vt pedes vnguento vngerentur, præſertim nardi piſtici, hoc eſt, non adulterati, cuius excellentię meminit Plinius [m]: non. n. niſi Athenis apud aliquos qui delicijs dediti eſſent, fuiſſe in vſu pedes vnguento perungi, & a virginibus, reperitur apud Athenæum [n], ſed de Iudæis nullum exemplũ extat; immo nec Romæ quidẽ, vbi omne genus deliciarum affluere potiſſimum illis tẽporibus conſueuerat, nec de Imperatoribus ipſis, pedes eorum vnguento vngi ſolitos legimus. Nam quaſi pro miraculo recitat Plinius [o] de Othone, qui hoc primum Neronem docuit, dũ ait: Vidimus etiã veſtigia pedũ tingi, *vnguentis ſcilicet*: quod Marcũ Othonem monſtraſſe Neroni Principi ferebant. Quæſo, vt qualiter ſentiretur iuuaretq. ab ea parte corporis?] hæc ille. Quin & Xenophon in Sympoſio plane demonſtrat, fuiſſe mulierum, & non virorum, vnguento vngi: vt ex his etiam conijcere poſsis, inuſita-

k Luc. 7.
l Ioan. 12.
De vnctione tertiù iterata.
m Plin. Nat. hiſt. lib. 13. cap. 1.
n Apud Athen. in Dipnoſoph. lib. 12. cap. 30.
o Plin. Nat. hiſt. lib. 13. cap. 3.

tum opus non fuiſſe niſi ab vna tentatum ac iteratum muliere; quæ & tertio vnxit, quando biduo A
a Marc. 14. Matth. 26. ante Paſcha, vt tradit Marcus [a], itidē Bethaniæ in domo Simonis leproſi, fracto alabaſtro, effudit id genus vnguenti ſuper caput Ieſu recūbentis. Hæc autē cum Euangelica veritate liquido cōſtent: nihilominus qui de pluribus Magdalenis ſententiam ſtabilire conati ſunt, non veriti germanum ſenſum cauillationibus obſcurare, dixerunt vnā eamdemq. eſſe cœnam factā in Bethania ante ſex dies Paſchæ cum ea, quā dicit Marcus factā biduo ante Paſcha: quaſi illud biduū non ad cōuiuiū, ſed conciliū ſit referendū, nec poſsit dici eo tpe conuiuiū factum eſſe, ꝙ ſcilicet eo ipſo die ſit factum conciliū Hieroſolymis ſacerdotū, ad quos Iudas proditurus Ieſum acceſsit; quaſi minime eſſe potuerit in Bethania in conuiuio, cui interfuiſſe perhibetur, qui Hieroſolymis ageret, proditionem contra Dominum moliturus: atque ex his inferunt, vnum idemque conuiuium a Ioanne, Marco, & Matthæo deſcriptum; diuerſaſque inter ſe mulieres dicunt, quæ ab ijſdem Euangeliſtis recenſentur, quarum altera pedes, altera vero caput vnxiſſet.

XXVII. *Duo cōuiuia.* Sed plane contrariū, duoq. diſtincta fuiſſe cōuiuia, vnā eamdemq. mulierē, & in priori pedes, in poſteriori caput vnxiſſe, facile demōſtrabimus. Si n. vnum idemq. fuit conuiuiū cū alio, illudq. ante ſex dies Paſchę peractū; cum cōſtet Matthæi teſtimonio, tunc abijſſe Iudā ad Principes ſacerdotū, & de proditione Chriſti cōueniſſe; neceſſe eſſet nos dicere, ante ſex dies Paſchæ eiuſmodi de prodēdo Chriſto pactū eſſe cōuentū: quod nemo ſane iure dicere poterit, cū Marcus expreſſe teſtetur, id factū biduo ante Paſcha. Sed ad ea quæ dīt, non potuiſſe Iudā intereſſe concilio Hieroſolymis, qui aderat Bethaniæ in cōuiuio: nullus certe Euangeliſtarū [b] de Iuda ſcribit, ꝙ concilio interfuerit: ſed conueniſſe quidē dicunt Principes ſacerdotū eo tēpore, quo nimirū Iudas in Bethania e mēſa recedēs, Hieroſolymā petijt, ad perficiendū quod animo cōceperat facinus. Nā ſi erat Bethania ſita in latere montis Oliueti (vt tradit Hieroymus [c]) nec amplius q̄ duobus milliaribus ab Hieroſolymis diſtans; immo cū dicat Euangeliſta [d]: Erat Bethania iuxta Hieroſolymam quaſi ſtadijs quindecim] ſtadio vno minus duobus milliaribus aberat: poteſt a quocūq. intelligi, nihil eſſe impedimento, quo minus eadē die Iudas e cōuiuio recedens, adiuerit Principes ſacerdotū, potiſsimū vero ex hoc ꝙ exceſſerit, nulla interpoſita mora, poſt defenſionē ab Ieſu factā de vnguēti effuſione, vt aperte ſic docet Matthæus [e]: Abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariothes, ad Principes ſacerdotū, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eū tradam? &c.]

b Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.
c Hierony. de locis Hebraic.
d Ioan. 11.
e Matt. 26.

XXVIII. Ex his itaq. iam ſatis liquido declaratū videtur, duo diuerſa diuerſiſq. diebus exhibita fuiſſe Ieſu conuiuia: quorū primū factum dr in domo Lazari [f] a mortuis excitati, in quo & Lazarus ipſe vnus ex diſcūbentibus fuit, Martha miniſtrauit, Maria eius ſoror pedes vnxit, & Iudas ei detraxit [g]: alterū vero apud Simonē cognomento Leproſum, quo accedens mulier habens alabaſtrū (vas ſcilicet ex alabaſtro factum) effudit ſuper caput recumbentis; quando non vnus Iudas, ſed & cæteri diſcipuli indignati ſunt, ac tunc Dominus ſecundam pro illa habuit defenſionem a prima diuerſam, & addidit dicens [h]: Amē dico vobis, vbicunque prędicatū fuerit Euangelium iſtud in vniuerſo mūdo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriā eius.] Certe quidē etſi nulla alia ſubeſſet ratio, qua hæc ipſa mulier, & peccatrix, eademq. Maria ſoror Lazari, Magdalena cognominata, dici poſſet: tū vt iuſtificetur Ieſus in ſermonibus ſuis, ne falſi vaticinij (quod nefas eſt dictu) arguatur, affirmare neceſſe eſt, vnā eamdemq. eſſe Magdalenā, nec diuerſas ſeu plures, dum vnam tantum longe lateq. per Orbem diffuſa Eccleſia prędicat Magdalenam. Hæc hactenus. Accepimus eodem argumento a Roffenſi perilluſtri noſtrorum temporum martyre aduerſus Nouatores egregium eſſe editum commentarium, a quo abundantius forte hæc haurire poſsis: nos tamen nondum in eum incidimus, ſed citatum ab alijs tantum auctoribus nouimus. D

f Ioan. 12.
g Matth. 26.
Concluſio de vna Magdalena.
h Marc. 14. Matth. 26.

XXIX. *De alabaſtro vnguenti.* Quod vero ad alabaſtrum vnguenti pertinet, ne quid de hoc dicere prætermittamus: magni pretij munus fuiſſe alabaſtrum unguenti, ex eo facile poſſumus intelligere, dum ſcribit Herodotus in Thalia, Cambyſem Regem Perſarum omnium potentiſsimum dono miſiſſe ad Regem Æthiopum inter alia munera alabaſtrum vnguenti. At cur alābaſtrum? Docet Plinius [i] alabaſtritem lapidem ad uaſa vnguentaria excauari ſolere, quòd quæ intus ponuntur, incorrupta conſeruari ſoleant. Licet Epiphanius in libro de menſuris, de alabaſtro vnguenti aliam afferat rationem, dicens: Alabaſtrum vnguenti, vaſculum eſt vitreum, capiens librā olei, menſura vero eſt ſextarij dimidij: Alabaſtrum autem appellatum eſt propter fragilitatem.] ſed magis in his Plinio aſſentimur. De diuerſis vnguentorum generibus quæ in delicijs eſſent cum agit Clemens [k] Alexandrinus, illud quod dicitur Nardus, maximi fuiſſe pretij teſtatur. Ex quibus omnibus facile intelligere quiſq. poſsit, dictā mulierē opulētiſsimā fuiſſe, q̄ ſępe tāti pretij ad vnctionē Dñi vnguētū pie liberaliterq. profuderit. At nec illud pterijſſe volumus, teſtari Suidā [l], vrceū vnguēti, quo Chriſtus inunctus fuit, depoſitū fuiſſe vna cū multis alijs ſacris reliquijs a Conſtantino Magno in foro Cōſtantinopolitano, ſed a Theodoſio Magno inde ſublatū, & honeſtiori loco eſſe reconditū. E

i Plin. li. 36. c. 8.
k Clem. Alex. in Pædag. li. 2. ca. 8.
l Suid. ver. ἀλάβαστρος.

Nunc autem Euangelicam, a qua digreſsi ſumus, hiſtoriā perſequamur, & compendioſe, quantum fas eſt, repetamus. Cōuenit [m] Chriſtū turba multa, adeoq. importune detinebat eum, vt nec aliquantulum quieſcere, vel cibū ſumere diſcipulos permitteret; cumq. ſibi oblatū dæmoniacum cęcum & mutum curaſſet, rurſum Phariſæi calumniati ſunt eum, ꝙ in Beelzebub principe dæmoniorum eijceret dæmonia: aduerſus quos egregiam ſuo more diuinamq. inſtituit defenſionē, peccataq. ipſorū redarguit, ac denique acrius in eos inuehitur, ꝙ ſignum peterent, qui facta miracula contempſiſſent. Ea [n] vero dum loqueretur, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.] Accurrerunt inde ſui, vt tenerent eum, falſa quadam fama decepti, ꝙ in furorem verſus eſſet: & adhuc eo loquēte, qui aderant, interpellabant eū de matre ſua, & fratribus qui foris ſtarent quærentes illū alloqui. Tunc ille: Quæ eſt, inquit, mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque

m Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. Concord. ca. 49.
n Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. & 8. Concord. ca. 50.
Quę a ſuis Chriſtus patitur.

A que enim fecerir volũtatẽ Patris mei, qui in cælis eſt; ipſe frater meus, & ſoror mea, & mater eſt] Aderat mater ſanctiſsima cum ceteris, ſed nõ eo affectu quo alij, vt exiſtimaret filium in furorem eſſe conuerſum, ac teneret eum: ſed maternis viſceribus filio hæc patienti compatiẽs præſto erat, ſicut & paſsionis tẽpore nouimus accurriſſe, & quemadmodum tunc cum operaretur ſalutem in medio terre, eam non proprio nomine, ſed communi, mulierem appellauit: ſic & in præſentiarum verbo prædicationis intentus, quaſi nullo moueretur carnis affectu, in eũ modũ voluit reſpõdiſſe.

XXX. Exiens [a] inde domo, accedenſq. ad Tiberiadis mare, cũ vndiq. frequens turba cõflueret: conſcendens nauiculã, ex ea cõcionabatur ad populũ; ſermonemq. parabolis texens, de ſeminãte ſimilitudinẽ primo loco recẽſuit, addiditque alias [b], nẽpe de ſuperſeminatis zizanijs, de grano ſinapis, & de fermẽto, de theſauro [c], margarita, & ſagena [d]. His abſolutis, inde recedẽs, venit Nazareth, & ingreſſus ſynagogã, ex Iſaia [e] Propheta ea legit verba: Spiritus Dñi ſuper me, &c.] oſtenditq. eo tpe prophetiã illã eſſe impletã. Qui aderant, audientes doctrinã eius non vulgarẽ, ſed quæ magnã præſeferret ſcientiã & ſapientiam, mirũ in modum mirabantur, ꝙ putarent filiũ eſſe fabri, ipſumq. olim fabrũ, cuius nouerant matrẽ, fratres, & ſorores, quorũ cauſa eum contẽpſerant, nec, B vt par erat, in honore habuerant. Vñ cum apte illos Dñs admonuiſſet, Prophetas vbiq. gętiũ præterquàm in patria in exiſtimatione eſſe; illi indignati, eijcientes eum extra ciuitatẽ, & vſq. ad mõtis ſupercilũ perducentes, inde ipſum ꝓcipitare parabant: ſed Ieſus tranſiens illæſus, per medium illorũ abiens receſsit, cũ nonniſi paucos illic infirmos curaſſet propter incredulitatẽ ipſorum. Addunt [f] aliqui, auctore Beda, eiuſmodi hiſtoriam: Dominum manus prędictorum violentas euadere volentem, cum ad radicem montis deſcenderet, ſub rupe latuiſſe, ſaxumque tunc eidem ceſsiſſe, ac lateribus locum præbuiſſe, in quo corporis Domini remanſerint impreſſa ſigna, pedũque veſtigia: ſed nihil huiuſmodi apud Bedam.

a Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Concord. ca. 51.
b Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Concord. ca. 52.
c Matth. 13. Marc. 4. Concord. ca. 52.
Ex propheta ſe Chriſtum eſſe docet.
d Matth. 13. Marc. 6. Luc. 4. Cõcor. Euã. c. 54

XXXI. Inde recedens Dominus (Matthæus [g] ait) circuibat omnes ciuitates ac caſtella Galilææ, prædicans Euangelium, & curans omnẽ languorem; erantq. cum eo duodecim Apoſtoli, & mulieres aliquæ, quæ curatæ erant a ſpiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalena, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Ioanna vxor Chuſę procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Videns autem rũc turbas tamquam oues ſine paſtore, miſertus earũ, ſtatuit mittere Apoſtolos ad ꝓdicandum Euangelium: quibus ad ſe vocatis, C dedit illis poteſtatẽ ſuper dęmones, vt eijcerent eos, & curarent omnem ægritudinẽ, miſitque illos binos: quorum noĩa, eo ordine quo ſunt miſsi, recenſet [h] Euangeliſta ſic dicens: Duodecim autẽ Apoſtolorum nomina ſunt hęc. Primus: Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iſcariothes.] ſic mittens ipſos nulla rerum tẽporalium voluit ſolicitudine ꝑgrauari, multaq. admonuit, quæ ſeruare deberent; atq. nonnulla ꝙ ipſis eſſent obuentura, ꝓdixit; & vt inſignis belli dux, ad fortitudinem excitauit. Ea omnia quidẽ non ſecus magnanimi ac generoſi illi abeuntes præſtiterunt, ac Euangelium prędicarunt, ſed & dæmonia eiecerunt; vngenteſq. oleo multos ægrotos, maxima cum omniũ admiratione curarent, quod autem ſpectat ad eiuſmodi ęgrotãtium vnctionẽ, inferius opportuniori loco agemus. His de ſecundo anno prædicationis Chriſti ex Euangelica hiſtoria recitatis: quoniam quę ſequuntur, ſequenti anno prope Paſchale tempus facta eſſe noſcuntur; præſenti anno finem imponimus. Cum enim (quod alias diximus) annos prædicationis Chriſti nonniſi a Paſchali tempore metiri poſsimus: ſecundum cuiuſque anni Paſcha, annum Domini conſignare neceſſe eſt.

e Iſai. 61.
f Nicol. Lyr. & Dionyſ. Carth.
g Matth. 9. 10. Marc 6. Luc 8. Concord. ca. 55.
Chriſtus mittit Apoſtolos.
h Matth. 10.

D

IESV CHRISTI ANNVS 33. — TIBERII IMP. ANNVS 17.

I. ANno Dñi trigeſimotertio [i], Auguſto quintum & Ælio Seiano Coſſ. prope Paſchalem [k] celebritatẽ S. Ioannes Baptiſta ab Herode Antipa Tetrarcha Galilęæ iuſſus eſt capite truncari, id autem quomodo ſe habuerit, rẽ geſtam in hunc modum recenſent Euangeliſtæ [l]: Cum dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilęę. Cumq. introiſſet filia ipſius Herodiadis, ſaltauit in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramẽto pollicitus eſt ei dare quodcumq. poſtulaſſet ab eo. Et cum ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulq. recumbentibus; Rex ait puellę, Pete a me qđ vis, & dabo tibi, et iurauit illi. Quia quicquid petieris, dabo tibi licet dimidium regni mei. Quę cum exiſſet, dixit matri ſuę. Quid petã? At illa di- E xit. Caput Ioãnnis Baptiſtæ. At illa præmonita a matre ſua, cum introiſſet ſtatim cum feſtinatione ad Regẽ, petiuit dicens, Volo vt protinus des mihi in diſco caput Ioannis Baptiſtæ. Et cõtriſtatus eſt Rex; propter iuſiurãdum autem, & propter ſimul diſcumbentes noluit eam contriſtare, & miſſo ſpiculatore præcepit afferri & dari caput eius in diſco. Miſitq. & decollauit Ioannem in carcere, & attulit caput eius in diſco, & dedit illud puellę, & puella dedit matri ſuę. Quo audito, diſcipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, & poſuerunt illud in monumento, & venientes nunciauerunt Ieſu.] hactenus Euangeliſtæ de nece Ioannis.

i Tacit. libr. 5. Dio li. 58.
k Bed. in Marc. cap. 6.
l Matth. 14. Marc 6. Concord. Euãg. cap. 56.
De nece Ioannis.

II. De feſto die natalis Herodis Regis a Iudęis Romæ ſolemniter celebrari ſolito putamus Perſium eſſe locutum, cum ait.

At cum Herodis venere dies, vnctaq. feneſtra.
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernę,
Portantes violas.]

Non tamen de Herodis Regis, de quo eſt ſermo, natali die hæc ſunt intelligenda, ſed potius

Herodis Agrippæ vltimi Iudæorum Regis;quo tempore Perſius claruit,natus (vt ait Euſebius in A
Chronico)anno vigeſimoprimo Tiberij,mortuus vero nono anno Neronis. In regiis vero conui-
uijs eiuſmodi ſaltatrices adhiberi conſueuiſſe,Ioſephus alio demõſtrat exemplo,dum de Ioſepho
a Ioſeph.antiq. lib.12.cap.4.
Tobiæ filio hæc ait [a]: Cum aliquãdo veniſſet Alexandriã cum patre ducente ſecum filiam nubi-
lem,vt eam alicui nobili Iudæo nuptui traderet: cœnans cum Rege, ingreſſam in conuiuium for-
moſam ſaltatriculam adamauit.] idq. a Græcis etiam in conuiuijs factitari ſolitũ declarat Xeno-
phon in Sympoſio. Ceterum nihil eſſe tam vehemens ad animum quamuis duriſsimum inflecten
b Lucian.de ſaltat.
dum emolliẽdumq. perinde ac ipſa ad modos muſicos accomodata ſaltatio;Lucianus [b], ſcripto
de hac re commentario,complurium antiquorum philoſophorum docet ſententijs,ac multis pro-
bat exemplis,& eorum quæ ſub Nerone ſuo tempore acciderunt experimentis. Vnde illa iure fa-
c Eccle.9.
cta eſt admonitio in Eccleſiaſtico [c]: Cum ſaltatrice ne aſsiduus ſis:nec audias illam,ne forte pe-
reas in efficacia illius.] Hoc igitur omnium potiſsimo telo vſus eſt diabolus, vt Herodis animum
ad tam immane facinus perpetrandum,ad inferendam ſcilicet Ioanni necem,induceret.

III.
Crudelitas Herodis.
d Seneca cõtro uerſ. libr. 5. Liuius libr. 39. & Hier i Mat.c.14.
e Plutarc.in Mario.

Non tñ aliquod apud Iudæos,vel Gentes quantumuis Deum ignorantes reperitur exemplum,
vt in conuiuium eiuſmodi apophoretum, pręciſum nempe caput hominis præſentaretur in diſco: B
niſi(quod pro monſtro atque portento apud Romanos habitum fuit)cum [d] Q. Flaminius, Pla-
centiæ dum eſſet cum faſcibus proconſularibus,vt diſcumbenti ſecum meretriculæ talis ſpectacu-
li auidæ morem gereret,non quempiam iuſtum hominem, ſed vnum ex damnatis ante triclinium
capite cędi pręcepit:quod facinus adeo Romani ſunt deteſtati,vt in eumdẽ reum maieſtatis ea de
cauſa factũ oẽs rhetores nobiles declamarint. Sed & rabies belli ciuilis eo furoris adegit Mariũ,
vt exectũ caput Antonij Cõſularis inter epulas ſumma animi inſolẽtia lætis manib⁹ attrectaret [e].

IV.
Val Maxim.lib. 9.cap 2.
Luc.Flor. libr. 3. cap.21.
f Ioſeph. antiq. lib.18.cap.7.
Herodiadis imane facin⁹.
g Hier in Ruffin.Apolog.

Agit & Ioſephus [f] de nece Ioãnis, quem mirifice laudat:eiuſq. facinoris cauſa Herodem pœ-
nas dediſſe ait,vt exercitus eius funditus profligaretur a Parthis: cumq. idẽ auctor aliam cauſam
afferat carceris ac necis Ioannis, refellimus eam ſuperius,cum de eodem Ioanne in carcerem de-
truſo egimus. Inſultaſſe Herodiadem præciſo capiti,atque acu diſcriminali ſanctiſsimam illã lin-
guam perforaſſe,Hieronymus [g] in Ruffinum agens tradit,ſic dicens: Nec magnopere glorieris,
ſi facias quod faciunt ſcorpiones,atq. cantharides. Fecerunt hoc & Fuluia in Ciceronem,& Hero
dias in Ioannẽ:quia veritatẽ non poterãt audire,linguã veriloquã diſcriminali acu confoderunt.]
hæc ille. Idẽ ait [h] corpus Ioãnis ſublatũ a diſcipulis eius ſepultũ fuiſſe Sebaſte,quæ eſt Samaria, C
longe à Macherunte,vbi [i] in carcerem actus atque necatus fuit: caput vero nequaquã cum cor-
pore conceſſum ad ſepeliendum fuiſſe,id prohibente Herodiade,de qua hæc Nicephorus [k]:

V.
h Hier epiſt.27.
i Ioſeph. antiq. lib.18 cap.7.
k Niceph. hiſt. lib.1.ca.9.
Sepultura Ioãnis.
l Ioſeph. antiq. lib.17. cap.13.
m Ioſeph antiq. lib.17.cap.15.
n Niceph. hiſt. lib.1.cap.20.

At ipſa Ioannis reprehenſionẽ verita,coniungere id rurſus reliquo corpori timens, apud ſe,re-
motis arbitris,in abſtruſiore regię loco ſepeliẽdum duxit:truncum autẽ abijcere quopiam iuſsit:
eum porro ſolum diſcipuli eius furtim ſublatum cum ſolemni veneratione in celebri quodã ſepe-
liere loco.] hæc Nicephorus. Quòd vero Ioãnis corpus Sammariam vſque diſcipuli detulerint,ea
ratio afferri poſſe videtur,quòd ea prouincia nõ eſſet ſub Herodis Antipæ ditione:ſed quoniã con
iuncta Iudææ conceſſa fuerat ab Auguſto [l] Archelao Regi illo ſemel in ordinem redacto, tã Sa-
maria,q̃ Iudæa & Idumæa,quæ erant Archelao ſubiectæ,redactę [m] ſunt per Tiberium in prouin
ciam,quæ & per Romanos Præſides adminiſtrari ſolebant: ſicq. ne Herodias rurſus de trunco ne
gotium exhiberet,illum Samariam detulerunt:ſed eo potius,quàm alio extra ditionem Herodis,
quòd Samaritæ hoſtes eſſent(vt prius cumulate diximus)Iudæorum, ac pro patrijs rebus pugna-
ciſsimi. Quis autem exitus tandem ſaltatricis feminæ ſceleſtiſsimæ fuerit,& quod ſupplicium ac-
ceperit feralis impietas, Nicephorus rem geſtam his verbis conſcribit [n]:

VI.
Obitus Herodiadis et filię.

Furibũda ſed enim & adultera inceſtaq. adeo illa,quæ quidem Herodis habebatur,re vera autẽ D
Philippi erat coniux,vita lõgius acta,cum prius filiam ſaltatricem acerbo fato ſublatam vidiſſet,
deinde ipſa quoq. deceſsit,futuri ſęculi iudicio & ſupplicio reſeruata,meras ibi quam citiſsime di
uinæ irę fæces,intolerabiliſq. indignationis Domini calicẽ hauſtura. Filiæ autem eius(dignus eſt
enim qui memoriæ commendetur)talis fuit obitus. Eundum ei quodam brumali tempore erat,&
fluuius traijciendus: qui cum glacie conſtrictus coagmentatuſque eſſet,pedes eum tranſibat: gla-
cie autem rupta,idque non ſine Dei numine,demergitur illa ſtatim capite tenus, & inferioribus
corporis partibus laſciuiens,molliuſq. ſe mouens ſaltat,non in terra,ſed in vndis: caput vero ſce-
leſtum,frigore & glacie concretum,deinde etiam conuulneratum,& a reliquo corpore non ferro,
ſed glaciei cruſtis reſectum,in glacie ipſa ſaltationem letalem exhibet;ſpectaculoq. eius omnibus
præbito,in memoriam ea quæ fecerat,ſpectantibus reuocat.]hæc Nicephorus. Atquoniam huiuſ
modi hiſtoriæ haud conſtans habetur veritas,eſto fides apud auctorem.

VII.
o Marc.6.
Opinio Herodis de Chriſto.
p Matth.14. Luc.9.
q Ioan.vlt.

Porro quantumuis necatus eſſet Ioannes Baptiſta, tñ tantæ erat exiſtimationis, vt putaretur a
quibuſdam reſurrexiſſe,& ipſe Chriſtus eſſe Ioannes:exiſtimabat hoc inter alios Herodes,de quo E
hæc Marcus [o]: Et audiuit Rex Herodes,*opera ſcilicet quæ faciebat Chriſtus;* & dicebat:Quia Ioan
nes Baptiſta reſurrexit a mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Alij autem dicebant;
Quia Elias eſt. Alij vero dicebant; Quia Propheta eſt,quaſi vnus ex Prophetis. Quo audito Hero
des ait;Quẽ ego decollaui Ioãnem, hic a mortuis [p] reſurrexit.]hæc Marcus, eadẽ fere Matthæus
& Lucas. Itaq. patet,aliqua miracula mox poſt obitũ Ioannis facta eſſe a Chriſto,q̃ non videntur
eſſe ab Euangeliſtis recenſita;multa.n. ab illis eſſe prætermiſſa,Ioãnes [q] quoq. teſtatur. His per-
motus Herodes exiſtimauit Ioannẽ reſurrexiſſe a mortuis. Videas hominẽ ſtimulis conſcientiæ
exagitatum,timere Ioannem,licet occiſum;& quantumlibet alij aliter ſentirent de Chriſto,ipſe ta
men in ea erat ſententia,terrore quodam affectus,ipſum eſſe Ioannem, qui ſurrexiſſet a mortuis.
Res quidẽ magna,planeq. admiratione digna,quomodo hęc Herodes de Chriſto exiſtimare po-
tuiſſet, qui iam biennio, vbi ipſe regnabat, prædicaſſet in Galilæa, famaque miraculorum eius
non Galilęam tãtum,Iudæam,atque alia propinquioria loca,ſed(quod diximus)omnem Syriam

perua-

A peruaſiſſet: Quod igitur omnes ſcirent, vnum latuiſſe Herodem, quaſi prodigium videtur: cum
præſertim Ieſus ſæpius circuiſſet Galilæam, & frequens vndique populus in dies ad eum con-
fluxiſſet.

VIII. Putamus nihilominus fuiſſe in cauſa quo minus Herodes ea ſciuerit, quòd dictis temporibus
abſens eſſet in expeditione Arabica bellum agens aduerſus Aretam Regẽ; quod multis annis du-
raſſe oportuit, nimirum vſq. ad Vitellium Præſidem, ſucceſſorem Pilati, vt Ioſephus [a] teſtatur. *a Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 7.*
Ceterũ ante detruſum Ioãnem in carcerem, Herodem Romam veniſſe, idem auctor affirmat: poſt
reditum autem mox abductam fuiſſe Herodiadem, & inchoatum fuiſſe aduerſus Aretam bellum *Cur Herodes*
Arabicum, idem Ioſephus enarrat. Vt ex his videas, Herode abſente, & bellicis negocijs occupato, *Chriſtum ne-*
non adeo mirum videri debere, vel impoſsibile, ſi hæc de Chriſto ipſum præteriere. His adde & *ſcierit.*
incredibilem fuiſſe in homine de Chriſto cognoſcendo ſocordiam atque deſidiam: nam cũ dica.
hic Marcus, quòd Herodes ex hoc tempore quęrebat Chriſtum videre; tamen neglexit, nec per
annum integrum, quo Chriſtus egit in Galilæa, vmquam vidit, ſed Hieroſolymis tantummo-
do tempore paſsionis, quando ad ipſum miſſus eſt a Pilato, & gauiſus eſt valde, quòd (vt ait Lu-
B cas [b]) ex multo tempore erat cupiens eum videre, eo quòd audierat multa de eo. Sed hæc qua- *b Luc. 23.*
ſi nihil amplius ad rem noſtram facientia deſetamus, atque cetera proſequamur.

IX. Poſt necem Ioannis, Apoſtoli, qui miſsi fuerant ad prædicandum Euangelium, redierũt, & quę
feciſſent narrarunt. Interim Ieſus, quòd nuncium accepiſſet de nece Ioannis, inde ſeceſsit, ac con- *Acta Ieſu à*
ſcendens nauiculam, ſeſe recepit in locum deſertum. Cumque turba nihilominus ſequeretur eũ; *nece Ioannis.*
ipſe Dñs eos omnes [c] primum prædicationis verbo, deinde vero quinque panibus ordeaceis & *c Matth. 14.*
duobus piſcibus admirando quodam modo multiplicatis, abunde pauit; adeo vt quinque millibus *Marc. 6.*
virorum, exceptis mulieribus & paruulis, ſaturatis, ſuperfuerint duodecim cophini fragmentorũ. *Luc. 9.*
Hæc autẽ facta ſunt (vt auctor eſt Ioannes Euangeliſta) cum proximum eſſet Paſcha, dies feſtus *Ioan. 6.*
Iudæorum: quod & tertium numeratur a tempore quo Redemptor noſter Euangelij prædicatio- *Concord. ca. 57.*
nem eſt auſpicatus.

X. Quòd autem numerus diſcumbentium quinque millium hominum fuiſſe dicatur, exceptis fe-
minis atque paruulis; plane innuit Euangeliſta ſeruaſſe Dominum antiquam Iudæorum conſue- *Ordo in conui-*
tudinem, qui tam in templo, quàm in ſynagoga, alijſque conuentibus publicis, ſeorſum viros, ſeor *uijs Iudaicis.*
C ſum vero collocare feminas (quod & ſuperius nos dixiſſe meminimus, & poſtmodum dicturi ſu-
mus) conſueuerunt; paruuloſque infantes apud matres eſſe, grandioris autem ætatis intra pubet-
tatem vbi magis vellent. Vnde quod Marcus ait: Præcepit illis, vt accumbere facerent omnes ſecũ
dum contubernia] non ſic accipiendũ, vt omnes per familias ſingulas promiſcue recumberent: nã
proprius explicat Gręca dictio συμπόσια συμπόσια, hoc eſt, conuiuia, conuiuia: nam idẽ mox ſubdit
Euangeliſta: Et diſcubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.] Hæc illa erant conuiuia,
ſeu contubernia, quæ magis proprie dicimus menſas. In conuiuijs ſeorſum viros dextrum latus te
nẽtes, ſeorſum feminas ſiniſtrũ occupãtes accũbere conſueuiſſe, & nõ ſine lectiſternio, vel ſtramẽ-
to aliquo, Philo de Eſſenis [d] teſtatur: qua de cauſa & in hoc conuiuio Dñi, loco ſtrati, fuit fœnũ. *d Philo de vita contempl.*

XI. Magna itaq. [e] creuit ex his opinio apud Iudæos, q̃ Ieſus vere ille eſſet Propheta magnus, qui
prædictus erat in mundũ venturus; adeo vt cogitarent facere eũ Regem. Quare cũ Ieſus cognouiſ *Fugit Ieſus, ne*
ſet, q̃ venturi eſſent vt raperent eũ, ac Regem crearent, compulit diſcipulos ſuos aſcendere in na- *Rex fieret.*
uiculã, & pręcedere trans fretum Bethſaidã, donec ipſe dimitteret turbas: interim vero aſcendit ſo *e Matth. 14.*
lus in montẽ orare. Porro diſcipuli, qui veſpere cõſcenderãt nauim, orta ſubinde tẽpeſtate, eum ea *Marc. 6.*
D magis magiſq. vrgerentur, & vſq. ad quartã noctis vigiliam iactarentur fluctibus, reſq. in vltimo *Ioan. 6.*
diſcrimine verſaretur: adfuit continuo Ieſus ambulans ſupra mare, quem videntes diſcipuli, pu- *Concor. cap. 58.*
tantes eſſe phantaſma, amplius conterriti atque turbati ſunt; donec ſe aperiens dixit illis: Habetę
fiduciã: ego ſum nolite timere. Tũc Petrus ad illum: Dñe ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas.
At ipſe ait: Veni. Et deſcẽdens Petrus de nauicula, ambulabat ſuper aquã, vt veniret ad Ieſum. Vi
dens vero ventum validum, timuit: & cum cœpiſſet mergi, clamauit dicens: Domine, ſaluũ me fac.
Et continuo Ieſus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti?
Poſt hæc acceperunt eum in nauim, & adorauerunt eum: & cũ appuliſſent in terram Geneſareth,
omnes qui in illa erant regione, vt cognouerunt de aduentu eius, obtulerunt infirmos, & male ſe
habentes, cupientes vel ſaltem tangere fimbriam veſtimenti: quotquot vero tetigerunt eum, ſana-
ti ſunt.] hæc pluribus Euangeliſtæ.

XII. Altera [f] die cũ turba quæreret Ieſum, nec inuenirent, conſcendentes nauiculas, nauigarũt Ca
pharnaũ: vbi Dñs eos docturus, in primis illorum impetum retundens, & ad celſiora eos perduce *f Ioan. 6.*
re cupiens, ſic eſt eos affatus: Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia *Concord. ca. 19.*
E manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vi *Ieſ. de Eucha-*
tam æternam, &c.] Hac itaq. occaſione, longiori ſermone multa de manducando pane cęleſti diſſe *riſtia diſſerit.*
rit; carnemq. ſuã vere eſſe cibũ, quẽ ſumpturi eſſent, qui vellent vitã habere ęternã, dicit. Cumque
hęc audientes Iudæi, minime caperent, neq. aſſequerentur quid ſibi vellet, inuicem diſſerebant: oſ-
fenſionemq. ex ijſdem verbis paſsi ſunt etiam cõplures diſcipulorum, vt iã ab illo recederent, nec
vlterius ſequerentur. Quod videns Ieſus, conuerſus ad duodecim Apoſtolos dixit: Nũquid & vos
vultis abire? Tũc Petrus ex perſona omniũ (q̃ eſſet ipſorum caput) profitetur dicens: Dñe, ad quẽ
ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei.]

XIII. Huius equidẽ ſingularis, ac q̃ aureis ſcribi & cõmendari debeat in perpetuũ litteris, opportunę
vereq. Petri cõfeſsionis ſenſum altiorẽ, quo cumulatiſsime referta eſt, perſcrutatus Cyprianus [g], *Petri confeſ-*
hæc ait; Loquitur illic Petrus, ſuper quẽ ædificata fuerat Eccleſia, Eccleſiæ nomine, docẽs & oſten *ſio.*
dens, quia etſi contumax & ſuperba obaudire nolẽtium multitudo diſcedat, Eccleſia tñ a Chriſto *g Cypr. ad Flo.*
non recedit: & illi ſunt Eccleſia, plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Vnde ſcirę *epiſtol. 69. edit. Pamel.*

debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe,& Eccleſiam in Epiſcopo.]hæc Cyprianus.Nō prętermittimus A
dicere,vnum ex his qui a Chriſto Domino receſſerunt,tradi fuiſſe Marcū,qui poſtea Euangelium
a Epiph. hęr.51. ſcripſit,ſed per Petrum ad Dominum reuocatum:id enim Epiphanius [a] his verbis teſtatur:Hic,
Marci lapſus. *Marcus ſcilicet*,vnus erat de ſeptuagintaduobus,diſperſis ob verbum quod dixerat Dominus; Ni
ſi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius ſanguinem,nō habebitis vitam in vobis;
velut Euangelii verba legentibus clare indicant.tamen per Petrum reuocatus,dignus efficitur re
pleri Spiritu ſancto, & Euangelium ſcribere.]hucuſque Epiphanius. Monuit interim Ieſus duo-
decim Apoſtolos,quantumlibet ipſe eos elegiſſet,nihilominus vnum ex ipſis eſſe diabolum,intel-
ligens,nimirum Iudam Iſcariothen,qui eum traditurus erat.

XIIII. Sub idem tempus peragrabat [b] Ieſus Galilæam,a Iudæa declinans,quòd iā Iudæi quærerent
b Matth. 15. illum interficere. Accedentes autem ad eum Phariſæi,de diſcipulis Domino, quòd non lauarent
Marc. 7. manus cum manducarent,negotium faciunt,ſed redarguit eos Ieſus, ꝗ quæ ſunt foris tantū,emū
Concord.ca.60. dēt;quæ autem ſunt intrinſecus,cordis nempe immunditias,negligant;& quod maximum omniū
eſt,Dei mandata peſſumdent,& ſuas ſeruandas conſtituant traditiones,nimirum baptiſmata vr-
ceorum & calicum,& his ſimilia;quod addit Euangeliſta:Phariſæi,& omnes Iudęi,niſi crebro la- B
uerint manus,non manducant,tenentes traditionem ſeniorum:& a foro venientes,niſi baptizen-
c Epiph. in Panar.hæreſ.17. tur,non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare.]Addit Epiphanius [c], fuiſſe
quoddam genus Scribarum & Phariſæorum,qui ſingulis anni diebus baptizarentur, eaq. de cau
ſa appellatos eſſe Hemerobaptiſtas, ſtatuentes hominem non poſſe viuere, niſi ſingulis diebus in
aquā mergeretur,ac ita ablueretur,& ſantificaretur ab omni culpa. At de his iā ſupra nonnihil at
tigimus.Exprobrabat inſuper Dn̄s,quòd & in eo illi irritum facerent mandatum Dei propter tra
ditionem hominū,dum contra legē Dei parentes negligerēt,quodq illis debebatur,tribuerent ſa
cerdotibus.Demum docet quæ ſint quæ hominem poſsint inquinare, nimirum nō quæ intrant in
os hominum,ſed quæ progrediuntur ex ore;& quæ illa ſint,numerat.

XV. Seceſsit [d] poſt hæc Dn̄s in partes Tyri & Sydonis: quando Gentilis femina Syrophœniſſa, ex
d Matth.5. ſtirpe Chanaan,indeq. Chananæa nominata,habitās in Phœnicia maritima regione Syriæ, egreſ
Marc.7. ſa e finibus ſuis, conueniens Dominum pro filia ſua,ꝗ male a dæmonio torqueretur, plurimū in-
Chananaeę filia ſanatur. terpellat:quam cum aliquandiu quaſi auerſatus fuiſſet,quòd Gentilis eſſet femina; tādem illa in-
ſtantius & importunius magnis precibus contēdens,ab eo poſtolatū accepit.Inde vero recedens, C
reuerſus eſt ad mare Galilææ per medios fines Decapoleos: cuius prouincia ciuitas erat omnium
e Ioſeph.de bello Iud.libr.3.ca.16. maxima (vt auctor eſt Ioſepbus [e]) Scythopolis, Tiberiadi vicina,at eam prouinciam Plinius [f]
& recentiores auctores [g] deſcribunt. Cum autem eo acceſsiſſet Dominus,adducunt ad eum ſur
f Plin.lib. 5.ca.18. dum & mutum;cuius liniens linguam ſputo,mirifice curauit [h]. Aſcendenrē deinde in montem,
turbæ multæ ſecutę ſunt eū,offerentes mutos,cæcos,claudos,ac debiles;quos oēs curauit. Cumq.
g Burchard. de loc.ſanct. par.1.c.6. iā turba triduo apud Ieſum perſeueraſſet,nec haberet quid manducaret;ſeptē panes & paucos pi-
ſciculos quos habebāt diſcipuli,benedicens, iuſsit illis apponi: quibus cibo expletis, ſuperfuerūt
h Matth.15. adhuc ſeprē ſportæ fragmentorū,cum hi qui comediſſent,ad quatuor millia fuiſſent,exceptis mu-
Marc.8. lieribus atque paruulis. Poſt hæc vero aſcendens nauiculam, venit in fines Mageddon & Dalma-
Concord. c.64. nutha,loca (vt tradit Hieronymus [i]) trans mare Galilææ circa Gerazan. Acceſſerūt [k] interim
i Hieron.de loc. Hebr. ad eū Phariſæi & Sadducæi,quęrentes ab eo ſignum de cęlo:ſed reiecit eos Dominus,quòd prauo
animo id exquirerent;eoſq. reprehenſos dimittens,conſcendens nauim transfretauit. Inde diſci-
k Matth.16. pulos de pane ſolicitos redarguit,monuitq. cauere fermentum Phariſæorū,Sadducæorum,necnō
Marc.8. Herodis;ipſorum hæreſes ſignans,quarum antea meminimus. Peruenerunt ſimul Bethſaidam, D
Concord.ca.64. vbi Chriſtus cæcum curauit,ſputo eius oculos tangens.

XVI. Venit poſt hæc in partes [l] Cæſareæ Philippi:& cū ſolus eſſet orans cum diſcipulis ſuis,interro
l Matth. 16. gabat eos,dicens: Quem dicunt homines eſſe filiū hominis? At illi dixerunt:Alij Ioannem Bapti-
Marc.8. ſtam,alij autem Eliam,alij Hieremiam,alij vero quaſi vnum de Prophetis,& quia vnus Propheta
Luc 9. de prioribus ſurrexit, Tunc dicit illis Ieſus: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon
Concord.ca.66. Petrus,dixit ei:Tu es Chriſtus,filius Dei viui.Reſpondens autem Ieſus,dixit ei: Beatus es Simon
Petri cōfeſſio. Bariona:quia caro & ſanguis non reuelauit tibi,ſed Pater meus,qui in cælis eſt. Et ego dico tibi,
quia tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā: & portæ inferi nō præualebunt
aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorū. Et quodcumque ligaueris ſuper terram,erit liga-
tum & in cęlis:& quodcumque ſolueris ſuper terram,erit ſolutū & in cęlis.]hæc cum dixiſſet,com
minatus eſt eis,ne cui dicerent quia ipſe eſſet Chriſtus; adijciens eundem ſibi Hieroſolymam, in
qua multa pateretur, nouiſsime vero dirum mortis ſuppicium, tertiaque die glorioſe virtute ſua
reſurgeret. Verum, quòd monuiſſet cauendum a fermenro Herodis, quem aliquando vulpem
nominauit: ab eius Tetrarchia cum iam receſsiſſet, ad Philippi Tetrarchæ ditionem commigra- E
m Ioſeph.antiq. lib.18.cap.3. re voluit,profectus [m] Cęſaream Philippi,ſic dictam ex Panneade, ac poſtea Neroniā ab Agrip-
pa in Neronis [n] gratiam nuncupatam,de qua & antea verba fecimus. Admirandum eſt quàm
n Ioſeph.antiq. lib.20. cap.16. maxime in Galilęa fuerit illa Phariſęorum hæreſis propagata,qua (quod diximus ſuperius, dum
de ſectis Iudæorum egimus) defunctorum animas in alia corpora pro meritis cuiuſque perſonæ
commigrare dicebant;dū poſt tot ſigna a Domino in Galilæa edita, ea de Chriſto inualuiſſet opi
nio,ipſum eſſe Ioannem Baptiſtam,vel Hieremiam,aut quempiam alium ex prioribus Prophetis
illis:quos quidem omnes cum conſtet fuiſſe defunctos;ſic intellexiſſe certum eſt,quòd anima ali-
cuius ex his in Chriſtum migraſſet.

XVII. Hic pedem ſiſtat, atque paulum attendat diligens lector rem animaduerſione dignisſimam.
Concilij cele- Eiuſmodi namq. tanti ponderis & auctoritatis actio Chriſti, typum quemdam exprimit cele-
brādi Typus. brandi Cōcilij: Cum miſsis ceteris,ſolus cū diſcipulis,poſt preces Deo oblatas,de ſumma rerum
quæſtionem proponit:& admirabili quodam ordine,vt prius deſtruantur errores,ac ſubinde ſoli
da firmi-

A da firmitate veritas ſtabilita locetur;in primis interrogat,quæ ſit illorũ,qui foris ſunt, opinio de filio hominis:ſed cum deliramenta potius & inſana ab illis dicta ferrētur, quid demum ipſi de ea re ſentirent,rogat ſententias omnium. Petrus primus omnium,licet nō ætate,vt ſæpius diximus, ſed dignitate,talem fert ſententiam,vt cauſam ipſe definiat,& quid ab omnibus ſentiēdum eſſet, erudiat atque decernat,ac fidei canonem perpetuo permanſurum conſtituat, vt nihil ferme iam eſſet opus conſulere ceteros tunc Apoſtolos,ac rogare quænam eſſent aliorum de ea re ſententiæ ac opiniones. Idcirco etiam ſatis fuit Chriſto,Petrum fuiſſe locutum,ac quid de fide ſentiendum eſſet,clauum fixiſſe. Quin & laudauit ſententiam eius, eamque non eſſe habendam vt communē vel vulgarem,aut ex ſenſibus humanis deproinptam,ſed diuinitus a Deo Patre illi per Spiritum ſanctum infuſam,ceteris audientibus,patefecit.

XVIII.
De ſummo ſacerdotio.

Hinc etiam,quoniam diuina illa Sapiētia præuidebat fore,vt in Eccleſia ſæpius eiuſmodi,quæ ad fidem pertinent,orirentur controuerſiæ ac diſceptationes,iure conſuluit, vt a quo quid quolibet tempore decernendum foret,in comperto eſſet,& ne ex cuiuſque animi ſentētia fide in diuerſa diſtracta,diuina in Eccleſiam collata ſacramenta vileſcerent,vnum idemque viſibile omnibus caput ſtatuendum putauit,cui ceteri ſubeſſent ac parerent. Quod quidem iure diuino humanoq. B ſemper vbique gentium factitatum eſſe,compertiſſimum eſt. Apud Hebræos enim ſummum Pōtificem,qui ceteris præeſſet ſacerdotibus, a Deo inſtitutum eſſe,non eſt qui neſciat:de quo præter illa quæ leguntur in diuinis Scripturis, hæc Ioſephus [a] aduerſus Apionem agens habet his verbis: Quæ poterit lex eſſe melior,aut iuſtior , quàm ea quæ Deum Principem omnium eſſe confirmat,ſacerdotibus in communi quidem res præcipuas diſpenſare permittit,ſummo vero Pontifici aliorum ſacerdotum principatum competenter iniungit?] hæc Ioſephus. Sed & quænam apud Gentes optimis legibus reperitur inſtituta Reſpublica,in qua non vnus eſſet ſummus ſacerdos, qui iure & auctoritate ceteros antecelleret ſacerdotes? Non morabimur hæc in ſingulis demonſtrare,ſatis ad exemplum ipſa in primis Romana Reſpub. in qua Pontifex maximus maximum oīum tū in ceteros ſacerdotes,tū in alios magiſtratus ſibi vendicabat imperiū. In Athenienſium quoque Republica ſummus ēt ſacerdos erat,qui in Areopago rogabat ſingulorū ſentētias ac colligebat. eſt de his exemplum in decreto,quod Ioſephus [b] recitat facto ſub Principe Agathocle.

a Ioſeph. contra Apion. lib. 2.
b Ioſeph. antiq. lib. 14. c. 16.

XIX.

Quod igitur diuino humanoque iure,hac optima rationique in omnibus conſentanea inſtitutione,ſancte pieque ab omnibus,nonniſi numine impellente,vel naturæ iure id exigente , mutua C velut quadam conſenſione factum eſſe reperiretur Ieſus,qui non legem ſcriptam veniſſet abrogare,ius ve naturale a Deo menti cuiuſque inſitum labefactare,ſed numeris omnibus omnia abſolutiſſima reddere,inſtituto iam in Eccleſia collegio Apoſtolorum , ex illis vnum omnium maximum ac principem,qui ceteris pręeſſet,elegit. Fuit hic Simon Ioannis,ſiue dixerimus Ionæ(eſt idem Ioānes quod Ionas abbreuiate apud Hebræos)hic inquam,qui(vt vidimus) tam prompto & alacri animo,quæ diuinitus acceperat de Chriſti diuinitate,palam confeſſus fuit, & ab eo gratiam rependente,ſponſionem illam omnium maximam,quòd Cephas vocādus eſſet , acceperat; in præſentiarum eſt id feliciter conſecutus,dicente ei Domino: Tu es Cephas (ſic enim vocē hāc, vt a Domino Syriace eſt prolata,deſcribimus)& ſuper hāc Cephan (quod ſignificat duriſſimam petram)ædificabo Eccleſiam meam: Latine ſic dicenda ſententia: Tu es Petra , & ſuper hanc Petram,&c.]ſed vſitatius loco Petræ,Petrus,quòd magis conueniat viro vox maſculina,dici conſueuit. At de nomine Petri,quòd idem ſit ac Petra,& non deriuatiuum ab ea,ſatis ſuperius oſtēſum eſt,cum de Cephæ nomine diſſeruimus;eoſque inſigniter decipi ignorantia vocis Syriacę demōſtrauimus,qui Petrum non eſſe petram,ſed a petra deductum eſſe,exiſtimarunt.

Petri principatus.

XX.

D Quoniam vero hoc ſacro Apoſtolorum conuentu Dominus noſter Ieſus Chriſtus Eccleſiæ ſuę ſanctæ iacturus fundamentum,primarium lapidem ponit,dicens; Tu es Petrus,&c.] quod inſtituti ratio poſtulat,de ipſo Eccleſiæ fundamento paulo fuſius agamus. Nemo quid abiectum vel humile cogitet,dum audit ſuper Petrum a Chriſto eſſe ſuperædificatam Eccleſiam, quaſi tanta ſtructura ſuper hominem quempiam innitatur:nam ſic eam dicimus ſupra Petrū eſſe a Chriſto fundatam,vt idem ipſe Chriſtus baſis quædam ſit,ac potius ſtructuræ fundamentum,de quo Paulus [c] ait:fundamentum aliud nemo poteſt ponere,præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.] Et quoniam ſicut caput eſt Eccleſiæ Chriſtus,ita & caput Chriſti(vt idem ait Apoſtolus [d]) Deus eſt;merito affirmandum ſit,tantam molem ædificij potiſſimum ſupra Deum inniti, in quo omnis [e] ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino. Verum quātūlibet Deus omnipotens totum hoc quod oculis cernitur,admirabili quadam ſapientia ac prouidentia moderetur,nihilominus tam in cœlo quàm in terra ſtatuit principatus,quibus qui ſunt ſubditi pareāt. quamobrem licet ipſe ſit auctor Eccleſiæ,protector,ac moderator;tamen principatum quemdam in ea eſſe voluit,ac monarchiam,quam Petro contulit,ac in eius ſucceſſores propagauit, Sicut ergo E (quod certum eſt)nemo poteſt aliud ponere fundamentum,præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus;ita etiam nec aliud quiſpiam ponet,quàm quod poſuit Chriſtus,neque conuellet,quod ipſe firmauit,dicens: Tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.]

c 1. Cor. 3.
d 1. Cor. 11.
e Epheſ. 2.
Eccleſię fundamenta.

XXI.
Super Petrum quomodo Eccleſia ſit:

Hanc nihilominus ſententiam quantumuis apertam ac perſpicuam, Nouatores deſtruere volentes cauillationibus,eo amentiæ prouecti ſunt,vt dicere non erubeſcentes eam non eſſe intelligendam de Petro,ſed de Chriſto,in alienum prorſus ſenſum & longe a vero diuerſum diſtrahere hæc verba non veriti ſint;adeo vt non magis Petri , quàm aliorum Chriſtianorum hominum, de quibus Apoſtolus dicit: Et vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu ſancto]velint habitam eſſe rationem. Verum quàm germane , quàm pie ac ſancte ea Chriſti verba ſancti Patres ſemper acceperint;inſtar omnium vnus ſatis idoneus poſſet eſſe teſtis Cyprianus,qui tēporis antiquitate,doctrinæ pręſtantia,martyrij denique dignitate,& amplitudine ceteros facile antecellere videatur: quem,quid in eam ſententiam dixerit, audiamus:in primis enim ad Cornelium ſcribens hæc

a Cypr epi. 55.
b Cypr. epi. 59.

bens hęc ait: [a] Petrus tamen,ſuper quem ædificata a Domino fuerat Eccleſia,vnus pro omnibus A
loquens,& Eccleſiæ reſpõdens voce,ait:Domine,ad quem ibimus? verba vitæ ęternæ habes, &c.]
hæc eadem ſcribens ad [b] Florentium Pupianũ,cuius verba ſuperius recitauimus. Idem de ha-
bitu virginum ſic:Petrus etiam,cui oues ſuas Dominus paſcendas tuẽdaſque commendat, ſuper
quem poſuit & fundauit Eccleſiam,aurum quidem ſibi eſſe,& argentum negat.] Idem de vnitate
Eccleſiæ:Super illum vnum(*Petrum ſcilicet*)ædificat Eccleſiam ſuam.] & infra hæc etiam verba,
poſt multa de primatu Petri:Hoc erant vtique & ceteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſor-
tio præditi honoris & poteſtatis:ſed exordium ab vnitate proficiſcitur. Primatus Petro datur,vt
vna Chriſti Eccleſia,& cathedra vna monſtretur;& paſtores ſunt omnes, ſed grex vnus oſtendi-
tur.]alia id genus multa ibi habet,quę breuitatis cauſa prætermittimus. Rurſum de bono patien
tiæ:Item,inquit,Petrus,ſuper quem Eccleſia Domini dignatione fundata eſt,&c.] hæc Cyprian⁹,

c Tertull lib. de præſcrip. c. 22.

qui de Petro ſæpe eadem inculcat.Antiquior ipſo quidem Tertullianus, [c] licet alioqui in Roma
nam Eccleſiam parum æquus,hęc de Petro nihilominus: Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ec-
cleſiæ petram dictum?]Idem in libro de monogamia: Petrum ſolum inuenio maritum per ſocrũ:
monogamum pręſumo per Eccleſiam,quæ ſuper illum ædificata, omnem gradum ordinis ſui de
monogamis erat collocatura.]& in libro de pudicitia:Qualis es,inquit, euertens atque commu- B
tans manifeſtam Domini intentionem,perſonaliter hoc Petro conferentem:Super te, inquit,ædi
ficabo Eccleſiam meam.]

XXII.
Patrum omnium vna ſententia.
d Orig. in epiſt. ad Rom. cap. 6. lib 5.
e Orig in Mat. de can. noui teſtamenti.
f Epipha. in Ancorat.
g Hilar. in Mat. c. 16.
h Hier. epi. 17.
i Hiero. aduerſ. Pelagian.
k Hiero. in Iſai. cap. 2.

Origenes [d] item in hunc modum:Petro ſumma rerum de paſcendis ouibus cum traderetur,
& ſuper ipſum velut ſuper petram ſundaretur Eccleſia,nullius confeſſio virtutis alterius ab eo ni
ſi charitas exigitur.]idem [e] ipſe alibi:Petrus,ſuper quem Chriſtus fundauit Eccleſiam,duas tã-
tummodo epiſtolas ſcripſit.]Epiphanius [f] vero non minus eleganter profitetur eadem; cuius id
circo verba audiamus:Ipſe Dominus,inquit,conſtituit eum primum Apoſtolorum, petrã firmã,
ſuper quam Eccleſia Dei ædificata eſt,& portæ inferorum non valebunt aduerſus illam, portæ
enim inferorum ſunt hæreſes,& hæreſiarchæ,&c.]At quid Hilarius [g] de Petro? O in nuncupa-
tione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum,dignaque ædificatione illius petra,quæ infernas
leges,& tartari portas,& omnia mortis clauſtra diſſolueret:O beatus cœli ianitor, cuius arbitrio
claues æterni aditus traduntur,cuius terreſtre iudicium præiudicata auctoritas ſit in cœlo.]hęc il
le.Hieronymus [h] inſuper ſcribens ad Damaſum,egregius ceterorum veritati adſtipulãtium ſo-
cius inuenitur,ſic dicens: Beatitudini tuæ,id eſt,cathedræ Petri communione conſocior:ſuper illã C
petram ædificatam Eccleſiam ſcio:Quicumque extra domum hanc agnum comederit, profanus
eſt.] idem alibi [i]: Sicut ille princeps philoſophorum, ita hic Apoſtolorum fuit, ſuper quem
Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt , quæ nec impetu fluminis, nec vlla tempeſtate con-
cutitur.] ac iterum: [k] Super vnum montium Chriſtus fundat Eccleſiam, & loquitur ad eum:
Tu es Petrus , & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam .] atque hæc eadem alibi
ſæpius. [l]

XXIII.
l Hier. in Matt. c. 16. contra Iouinian. libr. 1. ad Marcell. epiſtol. 54.
m Ambro. de incar. c. 4. in fin. & c. 5.
Ambroſii diſtinctio.
n Ambr. ſerm. de fide Petri.
o Aug. Retract. lib. 1. c. 21.

Ambroſius etiam id ipſum multoties teſtatum reliquit,vt cum ait: [m] Vos autem quem me eſ-
ſe dicitis? Petrus ſtatim,loci non immemor ſui,primatum egit,primatum confeſſionis vtique, nõ
honoris,primatum fidei,non ordinis.]hæc de Petro Ambroſius,cum nondum caput Eccleſiæ fue
rat a Domino conſtitutus.ſed quid ſubdit? Hic eſt ergo Petrus,qui reſpondit pro ceteris Apoſto-
lis,immo pro ceteris,& ideo fundamentum dicitur.]& poſt pauca:Fides ergo eſt Eccleſiæ funda-
mentum:non de carne Petri,ſed de fide dictum eſt:quia portæ inferi non præualebunt, ſed confeſ
ſio fidei vicit infernum.]hanc idcirco Ambroſius de carne Petri & fide Petri habet diſtinctioné,
ne videretur cum Petro etiam interiiſſe Eccleſia:ceterum nonniſi ex fidei confeſſione eã Petrus D
prærogatiuam promeruit. vnde idem Ambroſius [n] hæc alibi: Tu es Petrus,& ſuper hanc petrã
ędificabo Eccleſiam meam,petra enim dicitur,eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta
poſuerit,& tamquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagem molemq. contineat,
&c.]Certe ipſum Ambroſium non aliud quàm hoc ipſum ſenſiſſe,quòd Petrus ſit petra, ſuper q̃
Eccleſia ſit fundata,Auguſtinus teſtatur [o].

XXIIII.
p Cyril. de Trinit. lib. 4.
q Cyril. in Ioan. c. 12. lib. 2.
r Baſil. aduerſ. Eunom. lib. 2.
ſ Baſil. hom. 29. de pœnit.
t Greg. Nazian. orat. de modera.
u Chriſoſto. in Matth. hom. 55.
x Hierem. 1.

Sic etiam eodem ſenſu ſuper fidem Petri & aliqui alij dixerunt fundatam eſſe Eccleſiam; non
quòd illam ſepararent a perſona Petri,ſed ne vno extincto Petro,etiam fides Chriſti, ipſaque Ec
cleſia corruiſſe videretur;cum & Dominns ſit Petro pollicitus,fidem ipſius nullo vnquam tempo
re deſituram.Nam & Cyrillus, [p] qui iſtud ipſum dixerat in libris de Trinitate,quid alibi [q] p-
fiteatur,attendamus: Non Simon,inquit,fore iam nomen ſibi,ſed Petrus,prædicit:vocabulo ipſo
commode ſignificãs,quòd in eo tamquam in petra lapideque firmiſſimo ſuam eſſet ædificaturus
Eccleſiam.] In eodem ſenſu Baſilius [r] etiam hæc de Petro;Quoniam fide præſtabat, Eccleſię in
ſe ædificationem ſuſcepit.]& alibi, [ſ] Etſi,inquit,Petrus petra eſt, non vt Chriſtus petra eſt, ſed
vt Petrus petra eſt.Chriſtus enim re vera petra eſt immobilis,& incõcuſſa,Petrus vero pp hãc pe E
tram,largitur enim Deus ſuas dignitates,non euacuãs ſe, ſed habens dat. Lux eſt. Vos eſtis,inq̃t,
lux mundi.Sacerdos eſt,ſacerdotem facit.Petra eſt,petram facit,&c.]Rurſus & Gregorius [t] Na
zianzenus hæc habet verba,dum agit de Petro; Vides quemadmodum ex Chriſti diſcipulis, ma
gnis vtique omnibus,& excelſis,atque electione dignis,hic petra vocetur, atque Eccleſiæ funda-
menta fidei ſuæ credita habeat?]hęc Gregorius.Chryſoſtomus item,qui in eamdem ſententiam
locutus videbatur,hæc, locum illum Matthæi explicans, [u] ait,Pater ad Hieremiam dicebat.[x] Si
cut columnam ferream,& ſicut murum æneum poſui te,ſed ipſum quidem genti vni Pater, hunc
autem vniuerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit.]& paulo poſt ſic. Ego tibi dico, inquit, tu es
Petrus,& ego ſuper te ædificabo Eccleſiam meam.]& alibi,Princeps Apoſtolorum Petrus, ſu-
per quem Chriſtus fundauit Eccleſiam,vere immobilis petra,& firma confeſſio, nonne pauper
erat? & c.]

Non

XXV.

Non prætereamus Auguſtinum,qui & iſtæc de Petro in Eccleſia aduerſus Donatiſtas cani vo-
A luit his verſibus. [a]

Numerate ſacerdotes vel ab ipſa Petri ſede,
Et in ordine illo Patrum quis cui ſucceßit,videte.
Ipſa eſt Petra,quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.

Hæc cum dicat,atque occini in Africana Eccleſia ipſe velit:cur Nouatores de eodem Patre quæſtionem mouent,quaſi hæc verba,Et ſuper hanc petram]intelligenda dixiſſet de Chriſto? Sed ad hęc & alia quæ ſuperius ex eodem auctore citauimus,dum de Cephæ nomine egimus,prouoco illos. Quòd ſi idem ipſe in Retractationibus ſuis legentium arbitrio relinquat,quam velint ex duabus ſententijs alteram ſequi;hæc idcirco tunc ipſe(quod alias diximus)quòd vim vocis Syriacæ minus fuerit aſſecutus,dum putauit(quod ait)nomen Petri non eſſe idem quod petra,ſed detiuatum ab ea. At ne eadem ſæpe repetere cogamur, conſule quæ ſuperius dicta ſunt de nomine Cephæ. Porro nullum eſt dubium,quin idem Pater ſit fidiſſimus aſſertor primatus Petri,vt cum ait: [b] Quis enim neſciat Apoſtolorum principem beatiſſimum eſſe Petrum?&c.]

a Augu.in Pſal. contra partem Donatiſt. Habetur to.7.in prin.

Auguſtini ſententia.

b Aug.in Ioan. tract. 56.

XXVI.

In hanc ſententiam hæc S. Leo [c]: De toto mundo vnus ſanctus Petrus eligitur,qui & vniuer-
B ſarum gentium vocationi,& omnibus Apoſtolis,cunctiſque Eccleſię Patribus pręponatur:vt quãuis in populo Dei multi ſacerdotes ſint,multique paſtores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus,&c.]hæc ille,qui plura habet id genus. Iſtæc ipſa omnia etiã in ſacroſancto Concilio Oecumenico Epheſino [d] coram Patribus,Apoſtolicæ ſedis Legatus Philippus his profeſſus eſt verbis: Non ignara eſt veſtra beatitudo,totius fidei, ceterorumque omniũ Apoſtolorum caput beatum Apoſtolum Petrum extitiſſe.]idemque inferius hęc verba: [e] Nulli dubium,immo ſeculis omnibus notum eſt,ſanctum beatiſſimumque Petrum Apoſtolorum principem,& caput,fideique columnam,Eccleſiæ Catholicæ fundamentũ,a Domino noſtro Ieſu Chriſto Saluatore noſtro, humanique generis Redemptore, cœleſtis regni claues accepiſſe; ſoluendi atque ligandi poteſtate,quam acceperat,vſum fuiſſe; necnon per ſucceſſores ſuos hucuſque ſemper viuere, cauſas decernere, ſemperque victurum eſſe.]hæc ille in frequenti ac plena Synodo.

c Leo ſerm.3.in Anniuerſ. die ſuæ aſſumpt.
d Act.Ephel. Concil.to. 1. ca. 5. edit. Peltana.
e Idem ibidem cap 16.

XXVII.

Denique ne vlterius longiori digreſſione vagemur,ſed vno verbo dicamus:quotquot poſt recitatos fuerunt ſcriptores Eccleſiaſtici Orthodoxi,quotquot etiam fuerunt Synodi in Spiritu ſan-
C cto legitime congregatæ, id ipſum omnes ęque conſtanter ingenueque profeſſæ ſunt,Petrum ſcilicet a Chriſto Domino fundamentum Eccleſię eſſe conſtitutum:atque adeo,vt ſicut(quod diximus)nemo poteſt fundamentum aliud ponere,præter id quod poſitum eſt,quod eſt Chriſtus,ita nemo reuellere aut diſſoluere vnquam valeat Eccleſiæ fundamentum,quod poſuit Chriſtus, cõpaginatum Chriſto,ac ſtabilitum verbo Chriſti. Hęc itaq; adeo ſolida atque cõſtantia,verbo Domini ac totius Catholicæ Eccleſiæ conſenſione recepta atque probata,velle iterum in dubium reuocare,nonniſi emotæ mentis,perfrictę frontis, infrenis linguę,ac denique vecordis hominis eſſe poteſt. Sed inſaniant licet:firmata tamen ſemel verbo Domini ſupra firmam petram Eccleſia,portæ inferi non præualebunt,ſicut nec præualuerũt,aduerſus eam. Verum ſtabit & in hoc verax ſententia Domini,qua dicit: [f] Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum,confringetur: ſuper quem vero ceciderit,conteret eum.]Ceterum quod pertinet ad primatum Petri iam verbis Domini ſtabilitum:quomodo alias in futurum frequentius fuerit demonſtratus,& certis quibuſdam ſignis euidentiſſime declaratus,ac ſubinde in poſteros propagatus,ſuis locis opportunius dicemus;nec ſuo etiam loco tacebimus,quomodo Dominus pollicitus ſit ſe daturum claues Petro, & quando id
D impleuerit. Nunc vero ad ipſam Euangelicam hiſtoriam redeamus.

Fundamẽtum immobile.

f Matth. 21.

XXVIII.

In hunc modum ſtabilito Eccleſię Catholicæ fundamento; Dominus comminatus [g] ne cui dicerent quòd ipſe Chriſtus eſſet,docens eos,quid paſſurus Hieroſolymis,& quomodo poſtea tertia die reſurrecturus eſſet,palam prædixit. Tunc Petrus apprehendens eum,cœpit increpare illũ, dicens: Abſit a te Domine,non erit tibi hoc. Ad quem conuerſus Ieſus,redarguens eum dixit: Vade poſt me ſatana,ſcandalum es mihi,quia non ſapis,quæ Dei ſunt,ſed quę ſunt hominum.]Hinc certe videmus(inquit Ioannes Chryſoſtomus [h]) non a ſe ipſo,ſed ex reuelatione priora illa dixiſſe,quia in his quę reuelata non ſunt,turbatur,& percellitur,& centies audiendo non ſentit, quod dicitur. Didicerat quæ profeſſus fuerat rudimenta fidei,quòd Chriſtus eſſet filius Dei:ſed nondũ didicerat myſterium Crucis: non enim adhuc, ſicut illud, fuerat ei reuelatum a Patre, vt merito dicatur ſapere quæ ſunt hominum,& non quæ ſunt Dei, appareatque humano ſpiritu ea dixiſſe, & quia immenſo quodam [i] amore illius tenebatur,nonniſi quæ pacifica ac iucunda eſſent, cupiebat illi:vt cum in monte Tabor dixit:Faciamus hic tria tabernacula,tibi vnum,&c.]Sicq. quãtumlibet appellet eum ſatanam,non tamen [k] afflatum dicit ſpiritu ſatanæ, ſed humano potius,
E quippe quòd ſapiat quæ ſunt hominum. Porro ſic appellat eum ſatanam,non quòd ſit ſpiritus ille nequam(quomodo enim vel eſſe,vel agi poterat diabolico ſpiritu,cum Dominus illum,quòd quæ ſunt hominum,& non Dei ſapiat,tantum accuſet?)ſed ſatanam appellat,hoc eſt,aduerſarium(id enim proprie hæc vox σατανᾶς ſignificat) vt qui Cruci ipſius aduerſaretur;ſic & eundem ſibi eſſe ſcandalo dicit,quaſi impedimento ſiue offendiculo in via,dum obſiſtit Domino,ne pateretur. Eo vero velut terræmotu etſi concuſſus eſt Petrus,non tamen conuulſa eſt ipſa petra, verbis Domini compaginata & ſtabilita,quam immobilem fore permanſuram promiſit.

g Matth.6. Marc. 8. Luc.9. Concord.c.66.

Chriſtus prædicit de ſua Paßione.

h Ioan.Chryſo. in Matthæum homi. 55.
i Hieronym. in Matth.c.6.
k Chryſoſto. in Matth.hom. 55.
l Matth. 16. Marc.8. Luc.9. Concord. Euan. cap.66.
m Matth. 17.

XXIX.

Poſt hęc [l] conuocata turba,de tollendo ab vnoquoque crucem ſuam,& vt ſequerentur ſe,tradidit diſciplinam; & quæ foret pœna non confitentis,ſed erubeſcentis,admonuit, prædixitque de ſuo aduentu cum gloria. Inde [m] poſt dies ferme octo aſſumens ſecum Petrum, Iacobum,& Ioãnem,ducit eos in montem excelſum ſeorſum, & dum oraret,transfiguratus eſt ante eos, adeo vt ſicut Sol facies eius reſplenderet. Viſi ſunt Moyſes,& Elias loquentes cum eo de exceſſu quẽ Hie-

Marc 9. Luc. 9. Concord.c.67.

Transfiguratio Domini.

roſolymis impleturus erat:quid tunc Petrus dixerit,ac cetera quæ ſunt ſecuta,Euangeliſtæ fuſius A
proſequuntur.Montem illum excelſum,fuiſſe Tabor in Scripturis diuinis celeberrimũ, apud om
a Ioſeph.de bel. Iudi.lib.4.cap.2. nes eſt in confeſſo.Hunc Ioſephus [a] Itabyrion nominans,ſitum ſcribit inter Scythopolim & Cã
pum magnum protenſum in altitudinem triginta ſtadijs,ex Septentrionali parte eſſe inacceſſum
b Hier de locis Hebraic. in vertice habentem planiciem viginti ſtadiorum.De eo item Hieronymus [b] hæc habet:Tabor
terminus Zabulon,eſt autem mons in medio Galilææ campo,mira rotunditate ſublimis, diſtans
a Diocæſarea decem millibus contra Orientalem plagam,qui confinium quoque inter tribum Iſ
ſachar & Nephtalim fuit.]hęc ille.Idemque ſuperius, diſtare ait ab eo Naim duobus milliariis
contra Meridiem,Nazareth vero contra Oriẽtalem plagam ab eo diſtare quindecim milliarijs.
c Beda de locis ſanct.c.17. Auctor eſt Beda [c], in memoriam tam glorioſi myſterij, tres illic in montis vertice eſſe ædifica-
tas eccleſias,ſecundum quod dixerat Petrus:Faciamus hic tria tabernacula] grãde inſuper apud
eas monaſterium eſſe conſtructum.Fuiſſe totam planiciem montis verticis muro cinctam, atque
munitam aduerſus Romanos,idem qui ſupra Ioſephus teſtatur.Chriſtianos illo accedere cõſue-
d Hie. epiſt.27. uiſſe religionis cauſa,affirmat S.Hieronymus [d], qui de Paula hæc ſcribit:Scandebat mõtem Ta
bor,in quo transfiguratus eſt Dominus:aſpiciebat procul montes Hermon & Hermonium, & cã B
pos latiſſimos Galilęæ,in quibus Siſara,& omnis exercitus eius, Barach vincente, proſtratus eſt:
Torrens Ciſſon,qui mediam planiciem diuidebat;& oppidum iuxta Naim,in quo viduæ ſuſcita-
tus eſt filius,monſtrabatur.]hæc ille.Sed iam ceteras res a Domino geſtas proſequamur cœpto
ordine.

XXX.

e Matth. 17. Marc.9. Luc.9. Concord.c.68. Sequenti [e] vero die cum iam deſcendiſſet de monte,dęmoniacum curat, quem diſcipuli eius
curare non potuerant,quos incredulitatis redarguit,& quanta tribuenda eſſent habenti fidẽ, ad-
iunxit.Poſt hæc Galilæam [f] peragrans,rurſus de futura ſua paſſione ſermonem ingeſſit, quo cõ
triſtati ſunt diſcipuli eius,ac timentes non auſi ſunt quicquam eum rogare.Cum vero aduenisset
Capharnaum,exactor tributi de didrachmate perſoluendo a Domino, Petrum interpellat. Ieſus
f Concor.c. 69. *De perſolue-do didrachma te.* quamuis ſe ab eo tributo eſſe liberum demonſtraret,tamen ne offenderentur homines, iuſſit Pe-
trum piſcari,& de ſtatere inuento in ore piſcis perſolui tributum.Quod cum didrachma ſit dictũ
non aliud eſſe videtur,quàm illud [g] quod a Domino eſt imperatum filiis Iſrael : nimirum vt vi-
g Exod. 30. ri omnes a vigeſimo anno & ſupra pro redemptione & propitiatione ſua darent in vſum taberna
culi dimidium ſicli,quod eſt didrachma:duo autem didrachmata vnum faciunt ſtaterem,duo au C
h Epiphan. lib de menſ.& põd. tem ſtateres vnam vnciam,prout Epiphanius [h] docet his verbis: Libra habet duodecim vncias,
vncia habet ſtateres duos,ſtater quidem eſt dimidium vnciæ,habet autem duo didrachmata. Si-
i Hier. in Ezec. cap.4.& Ioſeph antiq.lib.3.c.9. clus,qui & quadrans dicitur,quarta pars eſt vnciæ,dimidium ſtateris,habens duas drachmas:vn
ciæ enim erant octo drachmæ.]hæc Epiphanius,quibus conſentientia ſcribit Hieronymus [i], &
alij.

XXXI.

k Ioſeph.de bel lo Iud lib.7.ca. 26.in fin. Vſque autem ad Veſpaſiani tempora perſeueraſſe eiuſmodi tributi ſolutionem,vt ſinguli duas
drachmas offerrent in templo, Ioſephus [k] auctor eſt,qui addit,templo deſtructo,ac ſubactis Iu-
dæis,illud ipſum didrachma ab omnibus Iudæis vbique gentium habitantibus in Capitoliũ ſer-
ri iuſſum.ſunt hæc verba ipſius:Stipendium vero,vbicumque degerent,Iudæis indixit, binaſque
drachmas ſingulis annis deferre in Capitolium iuſſit,ita vt antehac Hieroſolymorum templo pẽ
debant,]ſic namque vbicumque gentium agere ſolerent Iudęi,ſingulos eorum eiuſmodi didrach
l Idem antiq.li. 3.cap.12. ma pendere ſolitos,idem [l] auctor affirmat. Putarunt nonnulli,eo quòd dixerit Dominus,interro
Iudæi Romanis didrachma ſoluerunt. gans Petrum: Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel cenſum?a filijs ſuis,an ab alienis?]di-
ctum didrachma,tributum eſſe,quod tunc Iudæi Romanis perſoluerent . Sed hæc minime nobis D
probantur,quandoquidem id quod in exemplum deducitur,non eſt id ipſum de quo agitur. Por-
ro ea de Regibus gentium exempli cauſa a Domino fuiſſe inducta,nulli dubium eſt:nam quo mo
do veritate conſiſtere poteſt,& ad Chriſtum inferri quod dicitur de Regibus gentiũ, qui non exi
gunt tributum a filijs?num ex Regibus gentium erat progenitus Chriſtus,vt immunis eſſet a pẽ-
ſione tributi?Sed optime illud infertur,ſicut Reges gentium a filijs tributum non exigunt,eadem
ratione Dei filium eſſe immunem a tributo,quod Deo penditur ad vſum templi.Verum enim ve-
ro diuerſi generis fuiſſe tributum,quod Iudæi perſoluebant Romanis,opportunius ſuo loco age-
mus,cum de numiſmate cenſus,quod oſtenſum eſt Chriſto,fuſius diſſeremus . Qui ergo venit in
omnibus legem implere,didrachma etiam,ne quiſquam ex Iudæis offenderetur , perſoluere non
recuſauit.

XXXII.

Sed quòd præ ceteris Petrus interpellatur pro Domini tributo,eidemque de eo ſoluendo prę
ceteris mandatur cura,ac ad piſcandum mittitur,& inuento ſtatere,pro Domino ac pro ſe exacto
ri ſoluere iubetur,quid aliud niſi Petri primatum inſinuat? Verum cum Reges non a filijs tribu-
tum exigere ſolere,Dominus monſtraſſet,inde nec ſe nec ſuos tributi lege teneri,perſpicue infer E
re voluit.vt & hinc videas quàm perperam ex his Nouatores nouam inferant ſententiam, ſacer-
A tributo qui ſint liberi. dotes ac clericos non eſſe immunes a Principum vectigalibus.Quid de his dicam, cum Reges gẽ
m Geneſ.47. tium tantum detulerint ſacerdotibus ſuis,vt abſque tributo eos liberos agere voluerint, hiſq.ma
n Diony.Hiſto. Rom.lib.2. iora præſtiterit Pharao [m] Rex Ægyptiorum ſacerdotibus ſuis? Apud Romanos tantum abfuit
vt ipſi tributa perſoluerent,vt potius ſumptus acciperent ex ærario,vt Dionyſius [n] Halicarnaſ-
ſenſis teſtatur.Ceterum non ſubeſt amplius aliqua ratio vitandi ſcandali , qua pro ſe & Petro vo-
luit Ieſus ſtaterem pendi:nam tunc venerat implere legem , & necdum a Patre acceperat gentes
hereditatem ſuam.At cum ille Rex Regum mundo innotuit,& regale inſtituit ſacerdotium:quæ
nam ſubeſt ratio vitandi ſcandali,ſi tributum a ſuis ſacerdotibus non ſoluatur? Vnde & Hierony
o Hier.in Mat. ca.17. mus [o] optime hoc in loco:Nos,inquit,pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filij Re-
gis a vectigalibus immunes ſumus.]quod ſcilicet immunes eſſent ſacerdotes,ac omnis Eccleſia-
ſticus ordo a penſione tributi,Chriſti cauſa,cuius reſpectu Principes Chriſtiani nullũ illis de ea-

re negotium

A re negotium exhiberent,atque hæc obiter,ſed alias locupletius. Et vt redeamus vnde digreſſi ſu-
mus:hæc declarauit Chriſtus de primatu Petri:nam quantumlibet antea id ſæpius demoſtraſſet, *Petri prima-*
tamen quòd [a] ſuborta fuiſſet in itinere contentio inter Apoſtolos,quis eorum videretur eſſe ma- *tus iterum de*
ior,Ieſus factis potius,quàm verbis,voluit eos admonuiſſe. Ceterum non prætermiſit admonere *claratus.*
eos:nam cum eſſent domi,ac de his quæ tractaſſent in via,rogaret eos,ea occaſione de humilitate a Matth. 19.
ſectanda egregiam inſtituit orationem:& ne inuidię ſtimulis exagitarentur,aperte mõſtrauit, eo Marc.9.
maiores fore homines in regno cœlorum,quo hic humiliores animo extiterint,nec niſi humiles il Luc.9.
luc ingreſſuros. Concord.c.70.

XXXIII. Inter hęc Ioannes Ieſum interpellat de homine,qui in eius nomine dæmonia eijceret. At ille
nullum ea de cauſa negotium ei faciendum dixit,quòd non eſſet aduerſarius,qui ſuo nomine ad-
uerſus dæmones vteretur. Rurſus inſtitutam ſemel perſequens orationem;ſicut præmium illi qui
paruulum quempiam nomine ſuo reciperet,vel quid minimum eidem impartiretur eodem nomi
ne,fore prædixit;ita [b] etiam grauiſſimis pœnis eſſe ſubijciendum præmonet, ſi quis aliquem ex b Matth.18.
puſillis qui in ipſum crederent,quoquo modo offenderet;habereque illos Angelos defenſores ac Marc.9.
B teſtes,qui ſemper videant faciem Dei Patris,omniaque inſuper hic a nobis ſufferenda,quantum- Concord.c.71.
libet grauia,quam pati extorres eſſe a regno cœlorum,admonuit:ſeq. veniſſe in hunc mũdum ſal-
uatorem,perinde ac paſtor ſolet,relictis ceteris,ouem perditam quærere in diſerto. Poſtmodum
peccantes [c] admonendos eſſe docuit,& quo ordine id faciendum eſſet, commonuit Apoſtolos: c Matth. 18.
in eorumque eſſe arbitrio eoſdem ſoluere atque ligare;& quod ipſi ſtatuiſſent in terris,haberi ra- Concord. c. 72.
tum in cœlo. Roganti tum Petro,quoties peccanti homini deberet ignoſcere,num ſepties? reſpon
dit: Non tantum ſepties,ſed etiam ſeptuagies ſepties. Poſt hæc vero exemplo duorum conſeruorũ
debitorum,eoſdem ad remittenda aliorum errata eleganter inſtituit: quorum alterum a domino
ſuo debiti remiſſionem conſecutum,quòd conſerui ſibi pauca debentis non miſertus fuiſſet, do-
minus iratus tradidiſſet cruciandum tortoribus,quoad vſque redderet vniuerſum debitum.

XXXIIII. Tortoribus quidem iure antiquo Romanorum tradi olim debitores,nulla eſt dubitatio:habes
apud Liuium [d] id ſæpe teſtatum,nimirum debitores,qui ſoluendo non eſſent, dari in ſeruitium d Liu. decad. 1.
creditoribus,ab illis in ergaſtulum trudi,ac verberibus flagellari. Dionyſius [e] quoque idem te- lib. 1. & 6.
ſtatur,additque non debitores tantum,ſed & eorum filios creditoribus tradi ſolitos. Certe longe *Debitorum an*
C his immitior erat ac inhumanior lex duodecim tabularum,quæ his verbis conſcripta recitatur a *tiquę pœnæ.*
Gellio [f]: Æris confeſſi,rebuſque iure iudicatis,triginta dies iuſti ſunto:poſt deinde manus inie e Diony. Halic.
ctio eſto,in ius ducito:ni iudicatum facit,aut quis endo eo in iure vindicit, ſecum ducito, vincito, hiſt. Rom.lib.6.
aut neruo,aut compedibus quindecim pondo,non minore,aut ſi volet maiore vincito. ſi volet, ſuo f Gell.lib. 20.c.
viuito.ni ſuo viuit;qui eum vinctũ habebit,libram farris endo dies dato. Si volet,plus dato.] Erat, 1.
ſubdit auctor,ius interea paciſcendi:ac niſi pacti forent,habebantur in uinculis dies ſexaginta. In
ter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæque pe-
cuniæ iudicati eſſent prædicabatur;tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tibe-
rim peregre venum ibant:ſed eam capitis pœnam,ſanciendæ,ſicuti dixi, fidei gratia, horrificam
atrocitatis oſtentu,nouiſque terroribus metuendam reddiderunt. Nam ſi plures forent, quibus
reus eſſet iudicatus,ſecare ſi vellent,atque partiri corpus addicti ſibi hominis,permiſerunt. Et q-
dem verba ipſa legis dicam,ne exiſtimes me inuidiam iſtam forte formidare: Tertijs,inquit, nun
dinis partes ſecanto. ſi plus minuſve ſecuerunt,ſine fraude eſto.] hęc apud Gellium lex duodecim
tabularum. Porro quantumlibet mitiores Romani redditi,a nece debitorũ & ſectione abſtinuiſ-
D ſe viſi ſint:tamen vſque ad Conſtantini tempora,debitores,eorum legibus,plumbatis cædi cõſue
uiſſe conſtat;ſiquidem idem Imperator [g] Chriſtiana manſuetudine imbutus,a plumbatarũ icti g L.4. & 7. de
bus primus exemit debitores. Apud Iudæos legibus Romanorum adſtrictos,iiſdem pœnis affici exact.C.Theod.
debitores conſueuiſſe,a Domino recitata parabola non obſcure indicat.

XXXV. Poſt hæc autem [h] ea oratione abſoluta,Dominus noſter inde receſſit,atque a Galilæa migra
uit,cumque Hieroſolymam ad feſtum diem,qui Scenopegia dicebatur,iturus,a Samaritanis ꝓ- *Chriſti mira-*
hiberetur hoſpitio;diſcipulos paratos vlciſci,redarguit. In itinere [i] adhuc poſito, apud quoddã *cula.*
caſtellum,occurrunt decem viri leproſi a longe ſtantes,ac clamantes implorabant eius opẽ, quos h Matth. 19.
Dominus abire iuſſit ad ſacerdotes:cumque illi obtẽperantes irent,mundati ſunt: at ex illis vnus Marc.10.
tantum rediens,gratias illi egit. Perueniens [k] inde Hieruſalem, ipſo die feſto aſcendit in tem- Luc. 9.
plum,ac docuit populum,laudantibus alijs,alijs mirantibus,& alijs aduerſantibus ac apprehen- Ioan.7.
dere conantibus,quos Dominus ſermone repreſſit. Perrexit [l] inde ad montem Oliueti,qui ad- Concord.c.73.
iacet Hieroſolymis a plaga Orientali:vnde in templum rediens,ſedens docebat populum,tũc ob i Luc.17.
latam ſibi mulierem deprehenſam in adulterio,deficientibus accuſatoribus,abſoluit, perſeuerãs Concord.74.
E docere populum,at contradicentibus Phariſæis,& lapidare eum quærentibus, ſe ab illorum ſub- k Ioan.7.
duxit aſpectu,& exiuit de templo. Præteriens [m] autem,videns hominem cæcum a natiuitate,fa Concord.c.75.
cienſque lutum ex ſputo,liniuit ex eo oculos eius,præcepitque abire ad Natatoriam Siloæ, illicq. l Ioan.c.8.& 9.
oculos lauare,quod vt ille fecit,viſum recepit. Concord. c. 76. & 77. m Ioan.9. Concor.c.78.

XXXVI. Quod ſpectat ad aquas Siloæ,hæc de ijs tradit Hieronymus [n]: Siloam autem fontem eſſe ad
radices montis Sion,qui non iugibus aquis,ſed in certis horis diei ebulliat, & per terrarum con- n Hier.in Iſai.
caua ad antra ſaxi duriſſimi cum magno ſonitu veniat,dubitare non poſſumus, nos præſertim, q ca.8.
in hac habitamus prouincia.] hæc Hieronymus. Quomodo vero fons ille primum eruperit preci- *De fonte Si-*
bus Iſaiæ,& vnde nomen acceperit,Epiphanius [o] his verbis eiuſmodi recenſet hiſtoriam; Fon- *loæ.*
tem quippe Deus Siloam cauſa Prophetæ effecit,quoniam priuſquam moreretur,puſillum preca o Epipha. de vi
tus eſt,vti vndas illinc emittere dignaretur,& confeſtim dimiſit illi cælitus aquam viuentem, vn- ta & interitu
de ſortitus eſt locus ille appellationem Siloam,quod ſi quis interpretetur,ſonat demiſſum. Sub Proph.c.7.
Ezechia quoque Rege,antequam ſtagnum piſcinaſq. fabricaſſet,precibus Iſaiæ effectum vt exi-

gua lympha ſcaturiret,quòd populus in obſidione hoſtium teneretur;ne ipſa periret vndis deſti A
tuta ciuitas.Milites igitur perſcrutabantur vndique vbinam ſedare ſitim daretur, ignorabant e-
nim. Vrbe quippe iam potiti,obſidebant Siloam.Quandocumque itaque indigentes Iudæi aqua
tum venerant,ſcaturiebat eis vnda,& aquabant,exterarum vero nationum homines reperire ne-
ſciebant, latex namque aufugiebat.Eoque vſque ad hodiernum diem eructatur clanculum , quo
ſignificetur myſterium.Ceterum quandoquidem Iſaiæ Prophetæ iſtud acceptum referunt, in pe
rennem eius rei memoriam,populus accurate Prophetam iſti ſolo cum gloria & honore reddidit,
vt per eius interceſſionem,in cõſummationem vſque ſæculi,aquæ huiuſmodi fructus impetretur,
cui ſcilicet vſum referebant acceptum.]hæc Epiphanius , cum agit de ſepulchro Iſaiæ apud Siloã
poſito.Huius quoque fontis meminit & Ioſephus.

At huic fonti Siloæ haud valde diſſimilis videtur fons ille ſeu fluuius item in Paleſtina, Sabba-
XXXVII. ticus dictus,quòd die tantum ſabbati flueret,ceteris diebus alueo ſicco,non apparens,de quo his
De ſabbatico Flumine. verbis mentionem facit Ioſephus [a], dum agit de Veſpaſiano Imperatore,qui illum vidit: Cõſpi
cit in itinere fluuium cognitione digniſſimum:is fluit medius inter Arcas & Raphaneas Agrippæ
a Ioſeph.de bello Iudi.lib. 7.ca. 34. regni ciuitates:habet autem quoddam peculiare miraculum:nam cum ſit,quãdo fluit , plurimus, B
neque meatu ſegnis;tamen interpoſitis ſex diebus,a fontibus deficiens,ſiccum exhibet locum:de
inde quaſi nulla mutatione facta,ſeptimo die ſimilis exoritur:atque hunc ordinem eum ſemp ſer
uare,pro certo compertum eſt:vnde etiam Sabbaticus appellatus eſt,a ſacro Iudæorum ſeptimo
die ſic denominatus.]hæc Ioſephus,ex quo erroris arguitur Plinius [b], qui de eodem amne agẽs,
b Plin.hiſt. nat. lib.31.c.2. ſemper fluere,ſed ſabbatis omnibus ſiccari teſtatur.Sed de his hactenus, Poſt reprehenſos qui mi
c Ioan.10. Concord.c.79. raculum de cæco illuminato obſcurare conabantur,idem Dominus [c] de bono paſtore ſubintu-
lit orationem;qua etiam,mercenarius quis ſit,egregie demonſtrauit.Quibus traditis, calumnia-
bantur alij ipſum eſſe arreptum a dæmone,alij contra excuſabant atque laudabant.

Poſt [d] inde vero deſignauit Dominus & alios ſeptuagintaduos , & miſit illos binos ante fa-
XXXVIII. d Luc.10. Concord.c.8. ciem ſuam in omnem ciuitatem,& locum quo erat ipſe venturus:quos etiam de his quæ agere de
berent,admonuit.Quòd vero de numero diſcipulorum textus Euangelij reperiantur diuerſi , dũ
De lxxij. Diſcipulis. alij codices habent,ſeptuagintaduos,alij vero ſeptuaginta tantummodo:inde in ore omnium ver
ſatur diſputatio,Num ſeptuaginta tantum,vel ſeptuagintaduo rei veritate diſcipuli fuerint.Si au
ctoritate antiquorum res agitur,ſeptuagintaduo reperiuntur. Tatianus enim in ſua Euangelica C
harmonia legit ſeptuagintaduos,Ammonius [e] itidem, Epiphanius [f], Hieronymus [g], Auguſti-
e Ammon.in Concord. Euan. nus [h], Beda,& alij recentiores quamplurimi:nec prætermittimus teſtimonium ex conſtitutioni-
f Epipha.in Panar.lib.1.c.vlti. bus Clementis [i], apud quem ſeptuagintaduo diſcipuli leguntur.Sed obijcitur Hieronymum ſe-
ptuaginta diſcipulos numerare,cum enim [k] agit de quadraginta duabus manſionibus ad Fabio
g Hiero. in can. Luc.Euan.c.10. lam,ſic ait: Nec dubium quin de duodecim Apoſtolis ſermo ſit,de quorum fontibus deriuatæ aq̃
totius mundi ſiccitatem rigant.Iuxta has aquas ſeptuaginta creuerunt palmæ,quos & ipſos ſecũ
h Aug.quæſtio. Euang.lib 2.ca. 14.& alijs locis. di ordinis intelligimus præceptores, Luca Euangeliſta teſtante duodecim fuiſſe Apoſtolos,& ſe-
ptuaginta diſcipulos minoris gradus.]Verum cum idem ipſe per purgatum omnique labe ema-
i Clem. cõſt.li. 1.c. 59. culatum eiuſdem Lucæ Euangelium vna cum alijs tribus ad Damaſum mittit , ex emendatiorib-
codicibus reſtituit [l] numerum ſeptuagintaduorum.Porro de egregia a ſe nauata opera in emẽ-
k Hiero epiſto. 127.manſ. 6. dandis codicibus deprauatis quatuor Euangeliorum,idem ad Damaſum ſcribens hæc ait [m]: Igi
l Hier. in cano. Euang. Luc. c.10 tur præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Euangelia,quorum ordo hic eſt,Matthæus,
m Hiero.in præfat.in 4. Euange. ad Damaſ. Marcus,Lucas, Ioannes,codicum Græcorum emendata collatione,ſed veterum;quæ ne multum a
lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent,ita calamo temperauimus , vt ijs tantum quæ ſenſum
videbantur mutare correctis,reliqua manere pateremur,vt fuerant.]hæc ille,ac plura id genus de D
labore a ſe ſuſcepto in tanto negotio obeundo.

Ceterum haud mirandum,ſi penes aliquos ſeptuaginta tantum nominatos diſcipulos quis in-
XXXIX. *De vſu abbreuiandi numerum.* ueniat,id enim perinde accidit,ac cum citati reperiuntur Septuaginta interpretes , quos abſque
vlla dubitatione conſtat fuiſſe ſeptuagintaduos,ſex e ſingulis tribubus;tamen breuitatis cã apud
nonnullos vſu receptum eſſe videtur,vt cum illos allegant, Septuaginta tantum dicant interpre-
tes.Sicut & olim apud Romanos collegium Centumvirum dicebatur, cum tamen re vera conſta
ret fuiſſe centum & quinque Iudices,qui lites iudicarent;nam tres eligebantur ex ſingulis tribu-
bus,quæ erant trigintaquinque. Porro ſi dicere voluerimus,eo numero alludere voluiſſe Domi-
num ad illos ſeniores,quos Deus præcepit [n] Moyſi vt eligeret,qui in adminiſtranda tanti popu
n Num. 11. li cura eſſent illi adiumento:plane conſtat eos fuiſſe ſeptuagintaduos , additis nimirum Eldad &
Medad,qui in caſtris remanſerant ; nam & ipſi(inquit diuina Scriptura) deſcripti fuerant,quo
* Sanedrin. exemplo perſeuerauit apud Iudæos concilium ſeniorum ſeptuagintaduorum, quod Synedrin *
appellabant,totidemque fuerunt interpretes magna cura ab Eleazaro Pontifice ad Ptolemæum E
Regem miſſi,qui ſacros codices in Græcam linguam verterent.

Nomina autem diſcipulorum,qui a Domino fuerũt electi,dum ſingula exprimere conati ſunt
XL. *De nominibus Diſcipulorum:* aliqui,omnes fere,quorum inuenerunt in epiſtolis Pauli fieri mentionem,quos eiuſdem Apoſto-
li conſtat fuiſſe diſcipulos,ſimul confarcinantes,nulla prorſus habita ratione veritatis,inter diſci
pulos Domini adnumerarunt, & quod deterius eſt,eos admiſcuerunt,qui nec Apoſtolorum diſci
puli fuiſſe noſcuntur. Primus poſt Hippolytum (quod inuenerimus) eius rei auctor fuit Doro-
theus,qui falſo cognomine, Tyri Epiſcopus inſcribitur,immo & ab aliquibus martyris titulus ei
dem adijcitur,ſed quàm diuerſus ſit ab illo Dorotheo Tyrio,qui multa paſſus eſt temporibus Iu
liani Apoſtatæ,dicemus ſuo loco,tu conſule quæ notauimus in Martyrologio Romano, dũ de Do
rotheo Tyrio egimus. Hic inquam Dorotheus Cæſarem quemdam vnum fuiſſe dicit ex diſcipulis
Domini, Et huius,inquit,meminit Paulus [o], cum ſcribens ad Philippenſes dicat, Salutãt vos om
o Paul. ad Philip.c.4. nes ſancti,maxime autem qui de domo Cæſaris ſunt.]perinde ac ſi de priuato aliquo homine , &

non

non de Imperatore Paulus loquatur. Sed hæc potius riſu ſunt digna, quam confutatione, cum nul
A lum illis temporibus Cæſarem dici potuiſſe certum ſit, niſi qui Imperator futurus eligeretur.

At vero magna certe cautela adhibita, Lucas in Actis [a], dum de Iaſone Domini diſcipulo men XLI.
tionem facit, quo a recentioribus Apoſtolorum diſcipulis diſtinguat, antiquum diſcipulum nomi [a] Act c. 21.
nat. Ex illis aliquot recenſet Epiphanius [b], dũ ait: Miſit & alios ſeptuagintaduos ad prædicadũ, ex *Antiqui diſcipuli.*
quorum numero fuerunt ſeptem viduis præfecti Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Ti-
mõ, Parmenas, & Nicolaus; & Matthiam ante ipſos, Marcum, Lucam, Iuſtum, Barnabam, Appel [b] Epiph. in Panar. lib. 1. to. 1.
lem, Rufum, Nigrum, & reliquos ſeptuagintaduos,] hæc Epiphanius. Sed quod de Luca ait, res eſt in fine.
accuratius inferius examinanda. At Euſebius [c], qui in his perquirendis haud parum laboris vi- [c] Euſeb. hiſtor.
detur inſumpſiſſe, aperte fatetur, nuſpiam inueniri catalogum eiuſmodi ſeptuagintaduorum di- lib. 1. c. 12.
ſcipulorum, recẽſet tamẽ aliquos quos ipſe hinc inde expiſcatus eſt, videlicet Barnabã, Soſthenẽ,
Cepham diuerſum à Petro, Matthiam, & Thadæum; putarem & Ananiam inter eos adnumerã-
dum. Papias [d] antiquus Theologus Auditor Ioannis Euangeliſtæ, recenſet inter eoſdem Domi- [d] Apud Euſeb.
ni diſcipulos Ariſtionem & Ioannem alium ab Euangeliſta quoque diuerſum. Hactenus de nomi lib. 3. c. 33.
nibus diſcipulorum Domini [e]: qui à prædicatione reuerſi gloriantes, quod dæmones etiam ſuo [e] Luc. 10.
B ſubijcerentur imperio, à Domino repreſſi ſunt.

Interim [f] interpellatus Ieſus à quodam legis perito de ſalute conſequenda, cum docuiſſet quid XLII.
agere deberet parabolam de homine qui incidit in latrones, & de Samaritano ſubiunxit. Inde [g] [f] Luc. 10.
Hieroſolymis diſcedens, Bethaniam veniens apud Martham diuertit vbi Maria ſoror eius, ad Concord. c. 81.
pedes Domini ſedens, audiebat verba illius. Alio poſt hæc in loco conſtitutus, multa de orãdo Deũ [g] Luc. 10.
diſcipulos ſuos admonuit, deinde [h] inuitatus à Phariſæo, aduerſus iuſtitiam Phariſaicam multa Concord. c. 82.
diſſeruit; ſuoſq. diſcipulos, ne illis eſſent ſimiles, rurſumq. ne corporis mortem timerent, & alia id *Alia Chriſti opera.*
genus plura ad virtutes capeſſendas inſtituit. Rogatus poſtea ab altero duorum fratrum, vt cõmu-
nem inter eos diuideret hereditatem facere recuſauit: deq. abijcienda diuitiarum ſolicitudine, & [h] Luc. 11. & 12.
cura, vt alias ſępius, multa diſſeruit: paratoſq; eſſe debere ad diem nouiſſimum atque ad pœnitẽtiã Concord. c. 84. & 85.
de admiſſis iniquitatibus agendam recenti exemplo vehementius inculcauit. His ita [i] intento [i] Luc. 13.
Domino, de Galilęis occiſis à Pilato, cum ſeorſum ſacrificarent, nuncium eſt delatum, deq. turri il- Concord. c. 88.
la in Siloe collapſa, cuius ruina decem & octo homines oppreſſi fuerunt. Conſtat quidem hos pro *De Galilæis à Pilato occiſis.*
culdubio fuiſſe, qui non ſacrificarent cum ceteris, ſed ſeorſum, quippe qui ſectæ Galilæorum grega
C les erant, quorum ſuperius meminimus. Hi quod negarent tributum pendẽdum Romanis, vel pro
eis victimas cædẽdas, cũ hæc omnia Iudei facerent templo abſtinebant, ſeorſumq. conuentus age-
bant, ac ſacrificia offerebant: quos cum ſacrificantes nactus eſſet Pilatus, immiſſis in eos militibus
immaniter trucidauit. Sed magnopere conſiderandum eſt, quales eſſent ceteri Iudæorum,
ſi comparatione horum, quos conſtat fuiſſe hæreticos, nihilo meliores iſtis fuiſſe teſtetur Do-
minus.

Interim [k] vero cum ſabbati die doceret in ſynagoga, oblatamq. ſibi contractam mulierem ſa- XLIII.
naſſet: mox ab Archiſynagogo de die ſabbati, quo curaſſet, mota eſt controuerſia: quem Dominus [k] Luc. 13.
multis redarguit, adeo vt aduerſantes iam erubeſcerent: cumq. multa in eam dixiſſet ſentẽtiam, re Concord. c. 89.
gnum cælorum grano ſinapis, ac fermento, accommodatis ad eam rem collationibus comparauit.
Peragrans [l] poſtmodum Galilææ ciuitates, ac caſtella docebat omnes: tumq. de multitudine per-
euntium, & paucitate eorum qui ſaluandi eſſent, admonuit, ob eamq. cauſam contendendum ſedulo [l] Luc. 13.
ac ſtudendum, non ſecus ac ſi per anguſtiſſimam portam intrandum eſſet, perſuaſit. Hæc cum dice Concord. c. 90.
ret, de Herode, quod quæreret eum occidere, Phariſæi ipſum monuerũt, illincq. recedere ſuaſerũt,
D quibus ipſe reſpondit, ſibi non alibi præterquam Hieroſolymis fore moriendum, inſuper mala, q-
bus illi perdendi eſſent, prædixit. Inuitatus [m] poſthæc, die ſabbati apud Phariſæum quemdam di-
ſcubuit, vbi ſanauit hydropicum, nihilq. ea opera præiudicij allatum eſſe feſto diei pluribus docuit, [m] Luc. 14.
eoſdemq. accommodatis exemplis ad meliorem vitam peragendam inſtituit: inde vero turbis aſtã Concord. c. 101.
tibus, de abnegatione rerum temporalium multa diſſeruit. Hieme [n] vero adueniente, Hieroſoly
mam contendit ad feſtum diem Encæniorum, qui agebatur vigeſimaquinta die menſis Caſleu [o] [n] Ioan. 10.
(hic eſt nonus menſis) vſque ad diem octauam: & ad templum veniens deambulat in porticu Sa Concord. c. 93.
lamonis (eam enim integram remanſiſſe poſt tot templi ruinas Ioſepho auctore inferius dice- *Ieſus ad encænia.*
mus) vbi cũ doceret populũ rurſus obortæ ſunt contentiones, & quærebant eum Iudæi lapidare. In- [o] 1. Mach. 4.
de vero recedens, abijt trans Iordanem vbi turbam ſequentẽ multa docuit [p], ac de oue & drachma [p] Luc. 15. 16.
perditis, filio prodigo, ac de villico iniquo ſubintulit parabolas elegantes quidẽ & ad perſuadendũ Concord. c. 94. & 95.
magnam vim habentes. Inde [q] autem Phariſæis rogantibus de matrimonij coniunctione ſeruan- [q] Matth. 19.
da multa locutus eſt. Marc. 10.

Poſtea vero de diuite epulone, & mendico Lazaro narrationem intexuit. Quę quidem parabo- XLIIII.
E la ne eſſet, an rei geſtæ vera hiſtoria, plurium fuit dubitatio. Nos vero illis potius adſtipulamur, q Luc. 16.
putarunt eam eſſe hiſtoriã eam certe antiquiores tamquam veram hiſtoriam de pœnis damnato- Concord. c. 96. 97.
rum apud inferos, citare conſueuerunt; vnde Tertullianus [r] Animas torqueri foueriq. penes infe *De Lazaro Hiſtoria.*
ros, licet nudas, licet adhuc exules carnis probauit Lazari exemplum.] hæc ille. Euthymius [ſ] ex tra
ditione quadam Hebræorum, rem vere geſtam fuiſſe tradit, diuitemq. illum Nynenſem nomina- [r] Tertull. de reſurrect. carnis
tum eſſe affirmat. Quę quidem ſententia iam rata firmaque haberi debet, quo multis in locis c. 17.
memoriam eiuſdem Lazari eccleſiæ erectæ habeantur, deq. eo in eiſdem anniuerſaria celebritas
peragi conſueuerit. Nec quẽqam mouere debet quod in eadem recenſita per Lucam hiſtoria, quæ [ſ] Euthym. in Luc. c. 16.
dam dicantur, quæ re vera conſiſtere non poſſunt, vt de lingua, de digito, de ſinu Abrahæ, cum ani
mæ ſolutę corporibus, his membris careant, neceſſe ſit, nam vſitatum eſt in diuinis Scripturis, ad
faciliorem intelligentiã, vt corporea membra quibus carent, non tãtum animabus & Angelis, ſed
etiam ipſi Deo optimo maximo adſcribantur.

XLV. Hæc locutus [a] Dominus, de non inferendo ſcandalo, & alia plura ſuos admonuit. De Phariſæo A
inſuper & Publicano exemplum propoſuit. Inde vero paruulis ad ſe perductis manus impoſuit, adoleſcentem [b] denique ad perfectiora ſectanda inſtituit, quibus tamen auditis cum ille triſtis abiret, quàm difficile eſſet diuitem intrare in regnum Dei, exemplo cameli per foramen acus deducendi, Dominus monſtrauit. De hac quidem ſimilitudine placet quod Caninius [c] de Hebraicis deducens fontibus ſcribit: fuiſſe nimirum inter cetera Iudæorum adagia, illis adeo peculiaria ad deſignandam rem quamlibet factu impoſſibilem, apud eos illud frequenti vſu, quo dicerent: Elephantem per foramen acus. Sed pro elephante camelum dixiſſe Dominum, quòd magis notum eſſet animal audientibus. Idemq. auctor tam de rudente, quem volunt κάμηλον dictum eſſe a Græcis, quàm & de acus foramine, quo nomine quòd dictam aliqui velint portam Hieroſolymarum paruam, commentum ſcite refellit. Cum autem hæc adeo admiranda diſcipuli eius audiſſent: Et quis, dixerunt, poteſt ſaluus fieri? Dominus vero, poſſibilia eſſe apud Deum, quæ hominibus impoſſibilia viderentur, edocuit.

a Luc. 17. Concord. c. 98.
b Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18. Concord. c. 100.
c Canin. de locis noui Teſtamenti.
De camelo & Acu.

XLVI. Tunc Petrus, vt caput omnium, exq. perſona omnium ſubdit: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti B
eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.] Ac ſubdit: Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut matrem, aut filios, aut agros ꝓpter me, & ꝓp regnũ Dei, & Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc, & in ſæculo futuro vitam æternã.] Ex his ſane verbis S. Hieronymus [d], cum ad Iulianum ſcribit, & cum agit aduerſus Ioninianũ, optime infert: Apoſtolos, ex quo a Domino electi ipſum ſecuti ſunt, vxoribus relictis, qui coniugati erant, a carnali copula abſtinuiſſe. ſicq. reliquiſſe vxores, vt quod pertinet ad illum actum, deſierint eſſe viri. Cum demum Dominus ſentẽtiam illam protuliſſet, quod videretur paradoxum, qua dixit: Multi autem erũt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi] quo eius rei facilior ſenſus eſſet, mox de operarijs in vineam conductis parabolam [e] propoſuit. Quę vero poſt hęc ſecuta ſunt, quoniam ad ſequentem annum pertinere certum eſt, ordine temporũ ex inſtituto de ijs ſuo loco agemus. Non enim ſecundum tempus ineuntis anni ab ipſis Kal. Ianuarijs, quòd nulla eius ratio cer C
ta haberi poſſit, ſed ex Paſchalibus feſtis, quæ habentur expreſſa in Euangelio, nos annos Domini diſtinguere ac numerare oportere, alias ſæpius diximus.

Apoſtoli cælibatum amplexi.
d Hieron. Epiſt. 34. & aduer. Iouin. lib. 1.
e Matth. 20. Concord. c. 103.

XLVII. Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno perijt Seianus, qui cum Tiberio inijt Conſulatum: fuit hic ille toto Orbe celeberrimus, qui non ſolum, vt ceteri, ampliſſimas occupauit & aſſecutus eſt dignitates & adminiſtrationes, ſed diutius abſente Tiberio, & apud Capream inſulam multo tempore otiante, ſe ipſum pro Imperatore, Tiberium vero pro inſulæ rectore habuit; eoque exiſtimationis prouectus eſt, vt ipſi tamquam deorum alicui res ſacra fieri ſoleret, eſſetq; hoc anno delatus Conſulatus cum prorogatione quinquennij: inſuper & in litteris publicis à Senatu, ſicut Tiberij, ita & Seiani nomen inſcriberetur, & ſicut Imperator, aureo curru in theatrum adueheretur, iurarentque omnes per fortunam eius: Hic, inquam (audi rerum humanarum inconſtantiæ admirandum exemplum) conuocato Senatu, vt recitarentur litteræ Imperatoris, quibus collata ſibi poteſtas Tribunitia credebatur: mox inuerſa alea, quas ſibi ipſe lætas atque iucundas ſperabat, contrarias omnino, ac ipſimet pernicioſas, omnibus audientibus, contra opinionem & expectationem percepit. Vnde ſtatim infelix ipſe depoſitus; iuſſu Reguli Conſulis ſuffecti, conſentiente Senatu, in vincula ducitur, atque ibidem capite mulctatus, deinceps in Gemonias vnco tra D
hitur: ſicque demum per triduum à populo maximo ludibrio habitus in Tiberim tandẽ immittitur. Liberi quoque ex S. C. necati ſunt, ante vero filia, quam pater pactus fuerat Claudij filio, prius ([f] inauditam rem) à carnifice conſtuprata, hęc pluribus Dio Caſius, quæ nobis exemplo ſane egregio rerum humanarum inconſtantiæ & mobilitatis eſſe debent, ne quis ſibi arridenti & blandienti felicitati admodum credat, ſed in rebus proſperis modeſte, & non ſuperbe ſeſe gerat. Sed ad rem redeamus.

Seiani caſus.
f Dio hiſt. Rom. lib. 58.

XLVIII. Hęc cum hoc anno facta eſſe aſſerat idem auctor, ac etiam Tacitus [g]: vides erraſſe Euſebium in Chronico, dum poſt annos tres Seianũ adhuc vixiſſe vult: itemq. Paulum Oroſium [h], dum ait rogatum eſſe à Tiberio Senatum, vt Chriſtus quẽ cõſtaret tot inſigna miracula edidiſſe, ac e mortuis reſurrexiſſe, Deus haberetur: verum quo minus id fieret, Seianum interceſſiſſe, atque pertinaciter contradixiſſe: nam iam ante Criſti mortem, ex dictis ſatis liquet, Seianum vitam cum morte commutaſſe. Sed decepti ſunt ipſi, quod Ioſephus [i] de Seiani interitu agat vltimo tempore Tiberij E
Imp. putantes nimirum tunc eum eſſe necatum: verum quod ibi Ioſephus de Seiani agat occubitu non temporis ratio, ſed quod complures res geſtas Tiberii, diuerſis tẽporibus factas, vna eadẽq. narratione perſtrinxit, fuit in cauſa. Conſtat tamen, auctore Philone [k], Seianum fuiſſe animo infenſiſſimo in Iudæos, quippe qui vt illam gentem e medio tolleret, cõfinxerit quędam crimina aduerſus eos, qui tunc Romæ agerent, Iudæos, cognoſcens quidem eam ſolam pręcipue gentem repugnaturam conatibus ſuis: ſed per mortẽ eius detectas fuiſſe calumnias dicit. Putamus cauſam odii Seiani aduerſus Iudæos ea occaſione conflatam eſſe, quod non ſicut ceteri ipſi ſtatuas, prohibentibus hoc eorum legibus) erexiſſent, nec erectas venerati eſſent, nam & ad id ſpectare videtur q̃ ait Suetonius, ſolas Syriacas legiones nullam Seianni imaginem inter ſigna coluiſſe: Hebræi enim ægre ferebant, Romanos militaria inſignia imaginibus picta per eorumdem ditionem circumferre, vt Ioſephus [l] teſtatur, cum de Vitellio agit.

g Tacit. Annal. lib. 5.
h Oroſ. li. 7. c. 4.
i Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 8.
k Philo. in leg. ad Caium.
Seianus infenſus Iudæis.
l Ioſeph. antiq. lib. 18. cap. 17.

IESV

I.
ABſoluto trigeſimotertio annno Domini,& trigeſimoquarto inchoato , Cn. Domitio Aeno-
barbo,& Vitellio Nepore,vel(vt a Cornelio Tacito ponitur)Camillo Scriboniano Conſu
libus, Paſchatis ipſa die,idem Dominus noſter Ieſus Chriſtus humani generis Redẽptor, pro ſa-
lute omnium,volens libenſq.crucis ſuppliciũ ſubijt.Quę aũt hæc præceſſerint, eo ordine quo ſunt
geſta,ſummatim recenſentes,exactam ſubinde temporis rõnem(quod ſumus polliciti) afferem⁹.

Annus Chriſti Paſsionis.

II.
Iam proxime aduentante Paſchali tempore,cũ Ieſus [a] Dominus noſter in Galilęa ageret, Mar
thæ & Mariæ ſororum nuncio accerſitur,vt Lazaro fratri Bethanię morbo languenti opẽ ferret:
ſed conſulto moras nectens,cum eo tandem acceſſiſſet,iam quatriduo illum eſſe defunctum inue
nit;quem a mortuis excitauit. Auctor eſt Hieronymus [b], ob tam inſigne miraculum,quo non tan
tum rei geſtæ Ioannis Euãgelio teſtatæ,ſed & loci illius in quo erat Lazari ſepulchrum, perpetuũ
eſſet poſteris monumentum,erectam fuiſſe nobilem eccleſiam Bethaniæ ſuper ipſam Lazari tũ-
B bam.Quod caſtellum quindecim ſtadijs Hieroſolymis diſtans,non ſic dicitur(vt multi decipiun-
tur)Marthę & Mariæ ſororum,quaſi dominæ loci illius eſſent,ſed vſu loquendi:ſicut & alibi Euã-
geliſta Matthæus de Capharnaum & de Domino illuc accedente cum meminit, ſuam [c] ipſius di-
xit ciuitatem:ſicũt & Nazareth Domini ciuitatem Lucas appellat,nimirum quòd Dominus in il
lis habitaret:quo modo & Ioannes [d] Bethſaidam dicit ciuitatem Andreæ & Petri. Nam redacta
ſemel ea parte Iudææ in prouinciam,non tantum nulli ex Iudæis quãtumlibet illuſtribus,ſed nec
ipſi Tetrarchæ,Herodes & Philippus,caſtellum ſibi aliquod vendicaſſe putantur.

a Ioan.11.
Concord c.102.
b Hieron.de locis Hebraicis.
Lazari Reſuſcitatio.
c Matth.6.
Luc.2.
d Ioan.1.

III.
Peruulgato tam admirando de Lazari reſurrectione miraculo,tãta re Iudęi perculſi, coegerũt
[e] concilium,vt quid de Ieſu ſtatuendum eſſet,conſultarent. Erat illud magnum Sanedrin dictum,
ſeptuagintaduorum ſeniorum,de cuius inſtitutione ſuperius actum eſt:horum erat officium gra
uiores iudicare cauſas,vtpote cum de Propheta ageretur,de lege ſacra,vel Rege. Huic præſidens
ſummus ſacerdos Caiphas,Chriſtum morti addicendum eſſe,ſententiam tulit in hæc verba: Vos
neſcitis quicquam nec cogitatis,quia expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo,& non to
ta gens pereat.Hoc autem(inquit Euangeliſta)a ſemetipſo non dixit:ſed cum eſſet Pontifex anni
C illius prophetauit.]Porro quod dicit,anni illius fuiſſe Pontificem,idem eſt ac ſi diceret , eo anno,
eo ſcilicet tempore,ille Pontificatum gerebat,& non(vt quidam putant)ipſum vna cum Anna an
niuerſarijs vicibus ſummi ſacerdotij functionem adminiſtraſſe,prout ſuperius anno Chriſti trige
ſimoprimo pluribus demonſtrauimus. Lata itaque de occidendo Chriſto ſententia,ipſe ſe ſubtra
xit,indeq.recedens abijt Ephren ciuitatem iuxta deſertum poſitam in tribu [f] Iuda; illic tantiſper
moratus,donec tempus Paſchatis propius eſſet. Tunc aſſumẽs ſecum [g] duodecim Apoſtolos, iter
aggreſſus Hieroſolymam verſus,omnia quę obuentura eſſent de ſua paſſione ac reſurrectione, p̃
dixit. Tunc mater filiorum Zebedęi interpellans eum,pro filiis rogauit,vt ſederet alter ad dexte-
ram ſedem,ad ſiniſtram alter in regno ſuo. Cum vero in itinere conſtitutus , appropinquaret [h]
Hiericho,quæ haud longe diſtabat ab Ephren,cæcum ſecus viam mendicantem illuminat. Ingreſ
ſus Hiericho,apud Zachæum Publicanorum principem diuertit:vbi eos qui aderant docens, ap-
poſite de patrefamilias,qui ſeruis pecuniam ad negotiandum tribuiſſet,parabolam dixit. Hieri-
cho egrediens [i], duos item cæcos in via repertos curauit.

e Ioan.11.
Concord.c.103.
De Concilio aduerſus Chriſtũ coacto.
f Hieron.de locis Hebraicis.
g Matth.20.
Marc.10.
Luc.18.
Concord.c.104.
h Luc.18.19.
Concord.c.105.
106.107.
i Matth.20.
Marc.10.
Concord.c.108.

IIII.
Ante ſex [k] dies Paſchæ peruenit Ieſus Bethaniam,vbi dum cœnaret, Lazarus fuit vnus ex di-
D ſcumbentibus,Martha miniſtrauit,& Maria ſoror eius vnguẽto nardi piſtici(de quo ſuperius)vn
xit pedes Ieſu. Diuertiſſe apud Lazarum,& apud ipſum cœnaſſe,etſi Euãgeliſta id taceat , par eſt
credere:nam & alias illac tranſeuntem apud eoſdem manſiſſe,& Martham id ipſum miniſterium
exhibuiſſe,auctor eſt Lucas [l] Euangeliſta. haud enim aſſentimur iſs qui hanc cœnam confundũt
cum ea quæ ibidem Bethaniæ facta eſt in domo Simonis Leproſi:diuerſas enim,diuerſiſq. diebus
factas eſſe has cœnas,ſuperius etiam demonſtrauimus,cum de tribus Magdalenis errorem con-
futauimus,vnamque tantummodo fuiſſe diſſeruimus. Ne autem hic eadẽ,quæ dicta ſunt ſuperius
repetamus,eo amandamus lectorem:nos interim rerum geſtarum ſeriẽ proſequemur. De eo mi-
niſterio effuſionis vnguenti tunc oblatrante Iuda,Ieſus pro Maria defenſionem habuit. Cum ve-
ro frequens populus Bethaniam conflueret,non tantum Ieſu cauſa,ſed vt Lazarum a mortuis re
diuiuum videret:eo furoris acti ſunt Principes ſacerdotum,vt Lazarum cogitarent interficere,q̃
eius cauſa multi Iudæorum in Chriſtum crederent. Sed quid? mira res:voluit Dominus Lazarũ,
quem ſuſcitauit,diutius viuere,vt tantæ rei miraculum cunctis innoteſceret,totiq. perſpicuũ fie-
ret Orbi: Epiphanius enim agens contra Manichæos,teſtatur Lazarum poſt reſurrectionẽ annos
E vixiſſe triginta:nam ait:Sed & in traditionibus inuenimus,quòd triginta annorum tunc erat La-
zarus,quando eſt ſuſcitatus:poſtquam vero ſuſcitatus eſt,annos triginta vixit.]

k Ioan.12.
De Cęna in Bethania facta.
l Luc. 10.

V.
Quid autem actum ſit ſequenti die,qui numeratur quintus ante diem feſtũ Paſchæ , his verbis
idem Ioannes [m] Euangeliſta recenſet:In craſtinum autem turba multa,quæ venerat ad diẽ feſtũ,
cũ audiſſent quia venit Ieſus Hieroſolymam: acceperũt ramos palmarũ, & proceſſerunt obuiam
ei,& clamãtes:Hoſanna benedictus ,qui venit in noĩe Domini]narrãtur hæc fuſius a ceteris trib.
Euangeliſtis [n].Scimus de voce Hoſanna cõplures eſſe veterũ ſnias,quas p̃termittimus recenſere.
conueniunt [o] plures,vt ſit idem,quod Latine dicimus:Salua quęſo. Vox vſitata in feſto Taberna-
culorum,quando Deum deprecantibus ſacerdotibus populus reſpondere conſueuerat (vt nos in
Litanijs facimus)Hoſanh Na:Libera,ſeu,Salua quæſo. Hæc autem quantumlibet vera eſſe dixe-
rimus;minime tamẽ conuenire videtur,quòd turbæ clamantes,Hoſanna,adderent, Filio Dauid.
Nam,Salua quęſo filio Dauid,vitioſa eſſet locutio,quæ nullum cõgruentem refert ſenſum oratio-
nis. Niſi dicere velimus eſſe Hebraiſmum,idemq.ſonare,ac ſi diceretur , Salus noſtra a filio Da-

m Ioan.12.
n Matth.21.
Marc.11.
Luc.19.
Concord.c.110.
o Corn. Ianſen. Concor. Euang. cap.110.
Vox Hoſanna.

A
a de voc. Hebr. noui Teſt. c. 19. uid, vt notat Ioannes Druſus [a]. Sed magis placent cum quæ ipſe ex Helia narrat, tum etiam q̃d
Caninius [b] rerum Hebraicarũ peritiſſimus, ea refellens, ex Hebraicis fontibus tradit, Hoſanna,
b Canin. de locis noui Teſtam. non duas, ſed vnam tantum eſſe dictionem, eamdemq. ſignificare proprie ramos ſalicum; verum
vſurpari conſueuiſſe pro ramis etiam aliarum arborum: atque adeo in Scenophegia moris fuiſſe
portare Hoſanna, ac circuire cum Hoſanna, hoc eſt, cum arboris ramo. Sicq. optime conuenire, ꝙ
hic dicitur ab Euangeliſtis, turbam conclamaſſe: Hoſanna filio Dauid, hoc eſt, Rami filio Dauid.
Quod quidem honoris genus nonniſi Deo impartiri conſueuiſſe, inde facile eſt cognoſcere, quòd
ea ſacerdotum & Scribarum obiectio[c] Chriſto tunc temporis facta eſt in hunc modum: Audis q̃d
c Matth. 21. iſti dicunt?] quaſi ipſum argueret, quòd honor Deo exhiberi ſolitus, ipſi videretur attributus. Sed
hæc pluribus auctor, cui non iouiti adſtipulamur. Certe quidem neque in diuinis Scripturis, neq;
apud profanos auctores, qui res Iudæorum ſunt proſecuti (quantum legere potuimus) vllum plane
huic ſimile exemplum inuenimos, vt ingredientibus Regibus Hieroſolymam, quis occurrerit
cum ramis arborum. Vnde diuinum quodpiam ac plane inſolitum Chriſto Domino exhibitum
fuiſſe miniſterium, nulla eſt dubitatio. B

VI. *Hoſanna rami arborum.*

His inſup vt acqeſcam[*], magnopere pſuadet, ꝙ in Paraphraſi Chaldaica in Heſter hęc legunt.

בחמשה עשר ביה מטללין איגר ביתיהון לבוכתגנא ושמטין
לולבנא וקטפין אתרוגנא ומפשחין חילפנא ועבדין להון הושענא וקרין
בספריהון ומצלין וחדיין וחדדין בהושענא ושרודין ומרקדין היך גדיין

Quod idem eſt, ac ſi diceret: Die decimoquinto eiuſdem (*nempe menſis Tiſcri*) inumbrabãt opaca
tectorum domorum ſuarum in hortis, & pręcidebant ramos dactylorum, & ſumebant cedros, &
incidebant chilſana (*quam alij dicunt eſſe ſalicem, roſmarinum alij, alij vero carices*) & faciebant ſibi ipſis Hoſciahnna, & legebãt in libris ſuis, & orabant, & gaudentes gaudebant cum Hoſciahanna, &
cantabant, & exultabãt ſicut hædi.] ex quibus plane apparet, ramos arborum, quos in ea ſolemnitate geſtabant, dicere conſueuiſſe Hoſciahnna. Et obtinuit quidem vſus vſque hodie ex eiuſmodi
vetertima conſuetudine, vt ſi quis ſalicis ramũ Iudæo oſtendat, eiuſq. nomen ab eo requirat; mox
dicat, Hoſciahnna vocari. Sed vnde accidit[*], vt arborum rami in ea ſolemnitate adhiberi
ſoliti, Hoſciahnna dicti ſint? non aliunde puto, niſi quòd ſic illi circumeuntes altare & exultantes C
canerent illud pſalmi centeſimi decimiſeptimi: O Domine ſaluum me fac: O Domine bene ꝓſperare.] vt aperte teſtantur libri Rituales Hebræorum, qui extãt: inter quæ verba, Hoſciahnna, vox
הושענא expreſſa habetur, quæ repetitur in ſingulis verſibus ſeptem hymnorum, qui ſeptimo die cantantur: quam quoties illi concinerent, ramum illum extollebant, dicentes, Hoſciahnna: vnde illi
nomen eſt inditum, vt & ipſe diceretur Hoſciahnna.

VII. *Obſequium tantum Deo exhibitum.*

Porro non tantum in Scenophegia in honorem Dei præcidebantur ac circumferebantur rami
arborum, ſed etiam id factum reperies alias, cum Simon, recuperata Hieruſalem, ac potitus arce,
expurgata ea ab immunditijs, ingreſſus eſt in eam, laudans Deum cũ ramis palmarum & cãticis,
cuius rei cauſa inſtituta eſt annua celebritas, vt vigeſima menſis ſecundi diem feſtum omnes agerẽt. Eſt & eiuſdem rei aliud exemplum; vt cũ Iudas Machabæus, expurgato templo, diem ſolẽnẽ
[d] conſtituit: vt ſatis appareat ea Iudæos facere ſolitos tantummodo in honorẽ Dei. Ceterum mo
d 2. Mach. 10. rem fuiſſe Græcorum, vt in triumphis milites ferrent ramos palmarum, eamdemq. conſuetudinẽ
poſtea ad Romanos dilapſam, auctor eſt Liuius [e]. Haud iniucundum erit modo, q̃m huiuſmodi
e Liui. decad. 1. lib. 10. in fin. di diuinum honorem Deo exhibitũ conſtat, ſcire palmam illam, ex qua Iudęi ramos acceperunt, D
vt obuiarent Ieſu, quaſi egregium Chriſti triumphi monumentum, quãtũlibet arbores omnes tẽpore obſidionis ſub Tito exciſæ fuiſſent, diuina quadam prouidentia intactam ad multa ſęcula ꝑ
f Cyrill. Alex. catech. 10. duraſſe, adducit eam in teſtimonium poſt Crucem Cyrillus [f] Hieroſolymitanus, ſic dicens: Palma quæ eſt in Pharinge teſtatur, ramos exhibẽs his qui tũc bñdicebãt.] ſed cetera proſequamur.

VIII. *De Monte Oliueti.*

Cum e monte Oliueti Ieſus Hieroſolymam ſpectaret, flens ſuper illam, quæ illi obuentura eſſent, prædixit. Eſt res obſeruatione certe ac ſtupore digna, in eodem monte Oliueti, vbi Chriſtus
aſpiciens Hieroſolymam, fudit lacrymas, Romanos cum eſſent obſeſſuri eãdẽ ciuitatẽ, ac funditus vaſtaturi & euerſuri, primum caſtra poſuiſſe; quod his verbis teſtatur Ioſephus [g]: His, inq̃t,
g Ioſeph. de bello Iud. lib. 6. c. 3. præceptum erat ſexto ab Hieroſolymis ſtadio caſtra ponere, qua in parte mons, qui appellatur
ἐλαιῶν, id eſt oliuarum, contra ciuitatem ab Oriente ſitus eſt, altaq. interiacente valle diſcernitur,
cui nomen eſt Cedron.] hæc ille. Ingreſſus igitur ciuitatem Dominus cum eſſet, nouo ſpectaculo
vniuerſus commotus eſt populus, cumq. omnes abirent poſt eum, diſcruciabantur Phariſæi, dicentes intra ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abijt. Venit
deinde [h] in templum, vbi cœci & claudi, qui ad eum venerant, ab eo curati ſunt. Dumq. Hieroſolymis moraretur, Gentiles homines, qui ad diem feſtum conuenerant vt orarent, apud Philippũ E
h Matth. 21. Ioan. 12. Concor. c. 111. agunt vt viderent Ieſum. Hæc cum ab Andrea illi renunciata eſſent, de fructu paſſionis ſuæ multa locutus eſt, & rogans Patrem vt clarificaret Filium ſuum, facta eſt vox de cælo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Cumque alia de paſſione ſua Ieſus prædixiſſet; inde recedens, reuerſus eſt in Bethaniam, vbi vſque ad diem ſequentem manſit.
Matth. 21. Ioan. 12. Concor. c. 112.

IX. *De ficu arefacta.*

Mane [i] autem facto (hic eſt dies quartus ante feſtũ Paſchæ) dum reuerteretur Hieroſolymã, arborẽ fici in via poſitam, ꝙ fructus non inueniſſet in ea, arefecit.] Non prætermittimus hic dicere,
vt inde magis poſſis rei geſtæ myſterium aſſequi; maiorum traditione perlatum, ficum fuiſſe illã
arborem, ex qua primi parentes poſt peccatum legentes folia, pudenda texerũt. Inter alios enim
k Iſid. ad Theopompum lib. 1. epiſt. 51. qui hæc teſtantur, Iſidorus [k] Peluſiota, ſcribens ad Theopõpum Tribunũ, hæc ait; Exaruit igitur
arbor, vt hominibus terrorem inijciat: quin in hac quoque re arcanus quidã ſermo annexus eſt, a
ſenibus ſapientibus ad nos graſſatus, nempe hanc tranſgreſſionis arborem eſſe, cuius etiam folijs ad corpus tegendum, hi qui mandatũ violarunt, vſi ſunt.] hucuſque Iſidorus. ſed proſequamur

ceter a,

A ceтera. Regrediens in ciuitatem, eſt ingreſſus templum, vbi quotidie docebat. Tum circumſtãtes Principes ſacerdotum, ac ſeniores, in qua poteſtate id faceret, eum rogant; cumque multa aduerſus eos dicta eſſent ab illo, parabolis de patrefamilias qui plantauit vineam, atque de Rege qui fecit nuptias filio ſuo, eoſdem magis magiſque perſtrinxit.

X.
Ex tributi penſione parant Iudæi Chriſto inſidias.

His in hunc modum oratione Domini debellatis, ac profligatis, nouam artem excogitant Phariſei coniuncti cum Herodianis; cum vt eum caperent ſermone ſuo, rogant, an liceret tributum dari Cæſari, nec ne? id nimirum conantes, vt vel ſi negaret, hoſtem Cæſari, reumque maieſtatis accuſarent; vel ſi affirmaret, populi offenſam incurreret. At ille comperta illorum fraude, oſtendi ſibi præcepit numiſma cenſus, in quo erat Cæſaris imago ac ſuperſcriptio: reſponditque reddenda eſſe Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & Deo quæ eſſent Dei. qua illi reſponſione eluſi, abierunt. Appoſite ſane Dominus noſter, inſpecto eiuſmodi numiſmate cenſus, atque cognita imagine ac ſuperſcriptione ipſius, reddenda ait quæ ſunt Cæſaris Cæſari: vt quæ eſſent a Cæſare profecta numiſmata, ad ipſum redirent. Moris enim fuit apud Romanos, vt numiſmata pro ratione tributi vel cẽſus ab Imperatoribus cuderentur, nec vno ſemper modo eadem permanerent; ſed numiſmata tributorum
B a ceteris vſualis pecuniæ nummis in eo differrent, quòd iſtorum pretium ſemper idem eſſet; numiſmata vero cenſus vel tributi, cum mutaretur tributi qualitas, eadem ad rationem tributi recens formarentur. Eſt eius rei locuples teſtis Ælius Lampridius in Alexandro imp. dum ait: Vectigalia publica ita contraxit, vt qui decem aureos ſub Heliogabalo præſtiterant, tertiam partem aurei præſtarent, hoc eſt, triceſimam partem: tuncque primum ſemiſſes aureorum formati ſunt, tunc etiam cum ad tertiam partem aurei vectigal decidiſſet, tremiſſes; dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quòd minus non poſſet: quos etiam formatos in moneta detinuit, expectans, vt ſi vectigal contrahere potuiſſet, eoſdem ederet. Sed cum non potuiſſet propter publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit, & tremiſſes tantum, ſolidoſque formari, &c.] hæc Lampridius: ex quibus colligere poſſis, quale eſſe ſoleret numiſma tributi, quod ſubditi Cæſari penderent. Quanti eſſet pretij dictum numiſma, dicere aliud non poſſumus, niſi quòd Marcus & Lucas pro numiſmate dixerunt denarium, modeſtum plane tributum. Sane quidem cum nonniſi poſt debellatos Iudæos a Tito, ipſos didrachma Imperatori ſoluere cœpiſſe, ſuperius ſit demonſtratum: æquum eſt exiſtimare hoc tempore nonniſi denarium ratione tributi ſoluiſſe. Laudat Dio [a]. Caſſius Auguſtum,
C quòd pro reſtituendo Palatio, quod incendio conflagrarat, a priuatis denarium, a ſingulis vero conuentibus aureum tantummodo accepiſſet, quod conſtabat ex denarijs viginti quinque.

a Dio hiſt. Ro. lib. 55.

XI.
Quæſtio de Reſurrectione.

Iam vero Principibus ſacerdotum primum, inde Phariſæis Domini ſermone ſuperatis; Sadducæi [b] nouum certamen ineunt, & de reſurrectione mortuorum, quam impugnabant, quæſtionẽ proponunt. Sed & his etiam deuictis, Phariſæi iterum pugnam repetunt, ac rogant quod eſſet magnum mandatum legis. quibus cum Dominus ſatisfeciſſet, ipſe illos de Chriſto, cuius filius eſſet, interrogat: & cum ea occaſione de diuinitate Filij Dei diſſeruiſſet; ad populum conuerſus, multa aduerſus hypocriſim Phariſæorum locutus eſt: quæ cum peroraſſet, & contra [c] Gazophylaciũ ſedens, offerentes pecuniam inſpiceret, laudauit præ ceteris pauperem viduam, quæ duo æra minuta obtuliſſet. Hæc Dominum eſſe locutum in templo, cùm omnes Euangeliſtæ confirment; nõ exiſtimet quis, in parte interiori templi, vbi Iudęi Deum precari conſueuiſſent, ſed vel in porticu, vt alias feciſſe legitur, vel in atrio populum docuiſſe; ſicut olim Hieremiæ [d] Dominus præceperat dicens: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Domini.] Egreſſus eſt [e] poſt hæc Dominus de templo, & in nobilem ædificii ſtru-
D cturam diſcipulis oculos conuertentibus, vnus ex illis ad Ieſum ait: Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.] qua occaſione ille permotus, eiuſdem templi ruinam prędixit.

b Matth. 21. 22. Marc. 12. 13. Luc. 20. Concord. c. 117. 118. 119.
c Marc. 12. Luc. 21. Concord. c. 121.
d Hier. 26.
e Matth. 24. Marc. 13. Luc. 21. Concord. c. 122.

XII.
De ſtructura Templi.

Erat plane templi ſtructura ab Herode recens excitata eiuſmodi, vt merito omnium oculos in ſe conuerteret, & intuentium animos admiratione afficeret: nam quod ad lapides ibi poſitos ſpectat, ad quos aſpiciendos ille diſcipulus Dominum inuitauit, dicens: Aſpice quales lapides] Ioſephus [f] de his agens, hæc ſcribit: Conſtabat autem ſtructura e lapidibus candidis firmiſſimis, magnitudine viginti cubitorum in longum, octo in altum, latitudine vero cubitorum duodecim.] & paulo poſt: Saxorum enim magnitudo a fronte eſt conſpicua, interiora ferro vincta, iuncturas cõtinent contra omnium temporum iniurias firmiſſimas.] hęc ille de lapidibus templi. Idem de magnitudine columnarum, quæ porticus ſuffulciebant, hæc habet: In eius porticibus ſtabant paribus interuallis quatuor columnarum ordines, quorum quartus in textum habebat lapideum parietem, craſſitudo autem cuiuſque columnæ, quantum poſſent tres homines conſertis inter ſe complecti brachijs, longitudo viginti ſeptem pedum; numerus vniuerſarum fuit cẽtum ſexaginta duo, capitellis ſculptis opere Corinthio, pulchris vſque ad miraculum.] hęc ipſe. Cetera admiranda de
E eiuſdem templi ædificio recenſere prætermittimus, cum idem auctor cuncta accurate ſit proſecutus, quæ prę manibus cunctis eſſe ſolent. Hieroſolymis vero egreſſus Dominus, cum perueniſſet ad montem Oliueti, ibique e regione templi ſederet: interrogantibus eum ſecreto Petro, Iacobo, Ioanne, & Andrea de ijs quæ de templo prædixerat, deque aduentu [g] ipſius, & conſummatione ſæculi; multa ſigna futura ſignificauit, & quid ipſi agere deberent admonuit. adiecit in eam ſentẽtiam parabolam de decem virginibus: aliam inſuper addidit de diſtributis talentis: modum [h] denique aperuit futuri iudicij.

f Ioſep. antiqu. lib. 15. c. 14.
g Matth. 24. Marc. 13. Lu. 17. 18. & 21. Concord. c. 121.
h Matth. 25. Concord. c. 127.

XIII.
De Cœna facta in domo Simonis.

Hos [i] cum conſummaſſet Ieſus ſermones, dixit diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Hęc cũ dixiſſet, e monte Oliueti venit Bethaniã, vbi cum eſſet in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrũ vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt dicentes: Vt quid perditio hæc? potuit enim iſtud venundari multo, & dari pauperibus.] hæc Euangeliſtæ. Vnã eandemq. fuiſſe mulierẽ, eamq. Mariam ſororem Lazari, quę ante ſex dies Paſchæ item Bethaniæ vn

i Matth. 26. Marc. 14.

xit pedes Ieſu,cum hac quæ biduo ante Paſcha in domo Simonis vnguentum ſuper caput e[...]ndit, A
iam ſuperius demonſtrauimus,dum aduerſus eos qui plures Magdalenas inducunt,pluribus diſſeruimus. Cur autem quę prius ſemel atque iterum vnxerat pedes,iam tertio vnctura Dominum caput illius vnguento aſpergat:mihi certe (vt interim de myſterio agere prætermittamus) nulla magis probatur ratio,quàm illa,quòd Iudam indignantem & oblatrantem audierat:rata enim inde offenſum eſſe Iudam,quòd pedes vnxiſſet(quod a nullo vmquam hactenus factum eſſe, nec Romæ quidem vſque ad Neronis tempora,ſuperius ex Plinio ſatis demonſtrauimus) ne vlterius offenſionis eamdem occaſionem præberet;quod & ceteri frequentius in conuiuijs factitare conſueuiſſent,ipſa ſibi abſque aliquo ſcandalo caput Domini vnguento vngere cõceſſum putauit. At nihilominus non vnus Iudas,ſed omnes qui aderant diſcipuli indignati ſunt:quos Dominus compeſcuit,nec tantum mulieris opus laudauit,verum in poſterum in vniuerſo mundo opus ipſum celebrandum fore prædixit.

XIIII.

a Matth. 26. Marc. 14.
b Matth. 26.
Iudas proditionem parat.

Tunc(inquit Matthæus [a]) abijt vnus de duodecim,qui dicebatur Iudas Iſcariothes,ad Principes ſacerdotum:& ait illis:Quid vultis mihi dare,& ego vobis eum tradam? At illi conſtituerũt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem vt eum traderet.] Eadem [b] etenim die B
congregati erãt Principes ſacerdotum,& ſeniores populi in atrium Principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas:& conſilium fecerunt vt Ieſum dolo tenerent,& occiderent. Non interfuit tum Iudas;nullus enim Euangeliſtarum illum concilio interfuiſſe ſcribit,ſed tantum conueniſſe Principes ſacerdotum,& de prodendo Chriſto cum illis conueniſſe. Neque repugnat, quo minus Iudas,qui reperitur in Bethania in domo Simonis cum ceteris accubuiſſe Apoſtolis,idem ipſe eadẽ die Hieroſolymis eſſe potuerit , & de Chriſti proditione cum Principibus ſacerdotum pactum inijſſe:nam cum(vt ante docuimus ex Euangeliſta [c]) Bethania diſtaret Hieroſolymis duobus milliaribus,ſtadio vno minus;furenti animo & diabolico ſpiritu agitato per breue iter illud videri poterat:quippe qui etiamſi de concilio ea die agendo ignoraſſet, tamen puto ſciebat iam ante fuiſſe aliud concilium [d] celebratum,& de perdendo Chriſto ſententiam Caiphæ eſſe prolatam, atque ex ea die Ieſum interficere ſtatutum eſſe;quando Dominus inde ſe ſubducens,migrauit in Ephren. Hæc itaque de vnctione capitis,& concilio ſeniorum atque proditione Iudę facta cũ cõſtet biduo ante Paſcha;feria quarta hebdomadis habita eſſe,certum eſt.

c Ioan. 11.
d Ioan. 11.

XV.

De argenteis datis Iudæ.

e Luc. 22.

Sed antequam cetera,quæ poſt hęc ſunt ſubſecuta,narremus;prętermiſiſſe penitus nolumus de C
pecunia dicere,quam Iudas cum Principibus ſacerdotum pactus eſt ſibi dari,vt Chriſtum proderet. Cum ipſe(quod diximus)ait ad illos:Quid vultis mihi dare,& ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos.] Lucas eamdem texens hiſtoriam , ait de ijſdem Principibus ſacerdotum [e]: Gauiſi ſunt,& pacti ſunt pecuniam illi dare.] vt appareat non fuiſſe datam tunc pecuniam,ſed tantummodo ſtipulatam. Quanti autem fuerit pretij iſtiuſmodi ſumma argenteorum triginta,quam illi Iudæ ſe daturos polliciti ſunt,diuerſæ quidem reperiuntur ſententię,nẽpe illorum qui putarunt quemlibet argenteum fuiſſe pretij decem denariorum , ac proinde triginta argentei implerent ſummam trecentorum denariorum,quorum doluiſſet in vnguẽti effuſione factam eſſe iacturam. Recitat hanc,aliaſq. diuerſas opiniones,eaſque diſerte Cornelius Ianſenius [f] confutat;illi tamen ipſe innitens,vt idem fuerit argenteus ille nummus, qui & ſiclus in diuina Scriptura nominatus ſæpius reperitur;quòd & ſicli nummi argentei eſſent , colligitque ſummam illorum triginta argenteorum fuiſſe florenorum argenteorum quindecim:hæcque ipſe multis. Ceterum(quod addit)ſi triginta argentei illi eius generis fuerunt,cuius nunc ſunt qui viſuntur argẽtei nummi tum Romæ,tum Pariſijs aſſeruati,qui ex illis ipſis eſſe dicuntur,impreſſique hominis facie,a tergo habentes floſculum;dicta ſumma argenteorum triginta dimidio minor erit,nempe D
ſeptem & ſemis florenorum argenteorum,quòd ſinguli eorum didrachmi ponderis eſſe videãtur quòd in diuina Scriptura itidem argenteus nominatus inuenitur didrachmũ. hæc ille pluribus.

f Ianſen comm. in Concor. Euã. cap. 128.

XVI.

De ſumma Argenteorum.

g Matth. 27.
h Act. 1.

At nos ſic affirmamus,nummos illos argẽteos eo modo ſignatos,qui Romæ atque Pariſijs, vel alio loco habentur,ex illis eſſe qui a Principibus ſacerdotum numerati ſunt Iudę;vt tamen nõ triginta tantum ex illis fuerint numerati ; ſed quòd illius monetæ argenti ſignati certam ſummam, quam dicemus,Iudas acceperit. In reliquis vero,vt diuerſam ab his de appenſi argenti quantitate ineamus rationem,multa ſunt quæ nobis non tantum perſuadent,ſed propemodum cogunt,ac in primis illa conſideratio,quòd tradit Matthæus [g], cum Iudas retuliſſet triginta argẽteos Principibus ſacerdotum,eos conſilio inito,emiſſe ex eis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum,ex quo & ager nomen acceperit,vt ſit dictus Acheldema,hoc eſt,Ager ſanguinis. Sed & Lucas in [h] Actis plane inſinuat,nonniſi ex ea pecunia illum eſſe emptum agrum,dum ait: Poſſedit agrum de mercede iniquitatis.] plane ſignificans,nullam aliam pecuniam ad agri pretium eſſe additam. E

XVII.

i Ioſeph. de bello Iudaico libr. 7. cap. 1.
k Hieron de locis Hebraicis in Act. Apoſtolorũ
Ager Figuli qualis.
l Leuit. 25.

His ſic ſe habentibus,conſiderandus eſt ipſe ager,cuius pretij eſſe potuerit,vt ex eo triginta argenteorum ſummam,qua emptus eſt,æſtimare poſſimus. Erat hic ager non tantum in ſuburbijs, (quę,auctore [i] Ioſepho, ſpecioſiſſima ac precioſiſſima erant) ſed & ceteris ſuburbanis propinquior Hieroſolymis,vt qui inhæreret monti Sion;nam hęc de eo leguntur apud Hieronymũ:[k] Acheldema,qui hodie quoque demõſtrator in Ælia ad Auſtralẽ plagã mõtis Siõ: & hactenus iuxta Iudæorum conſilium mortuos ignobiles alios terra tegit,alios ſub diuo putrefacit.] his accedit,ꝙ ille dictus habetur Ager figuli,nẽpe nominatus ager,ac proinde non ignobilis; quẽ ſi velimus dictum eſſe Agrum figuli,ꝙ ibi figlina eſſet,indeq. ſuppeditaretur argilla ad vaſa fingenda, maioris fuiſſe pretij certum eſt. Rurſus etiam in agrorum emptionib. apud Hebræos fieri ſolitis illud eſt obſeruandum,omnes poſſeſſiones vendi ſolitas vſque ad annum Iubilæi,ſic ſtatuente diuina lege [l], vt anno Iubilei omnes poſſeſſiones redirent ad dominos ſuos:quãto autem plures anni remanerent poſt Iubileum, tanto(inquit diuina lex)creſceret & pretiũ. Hac igitur habita rõne, ꝙ venditus ſit ager figuli non vſque ad annum Iubilæi, vel vltra , ſed penitus,& in perpetuum fuerit eius

directum

directum tranſlatum dominum,numquam amplius ad venditorem reuerſurus;quippe qui vſui ſe
A pulturæ peregrinorum ſemel adſcriptus,ſic ſemper eſſet permanſurus; cariori eum venditum eſſe
pretio,quemque prudentem facile exiſtimare debere,certum eſt.Quæ cum ita ſint;quis,rogo, mé
tę concipere poterit,vt ager ſuburbanus, Hieroſolymis propinquior,nominatus figuli, perpetua
dominij traſlatione vẽderetur (vt ipſe tradit)ſeptem vel quindecim florenis argenteis,vel trecen
tis(vt alij dixerunt)denarijs?cum præſertim latiorem illum campum fuiſſe, exiſtimare liceat,vbi
omnium peregrinorum cadauera infonderẽtur; nam eam ciuitatem peregrinis fuiſſe refertam,vt
metropolim omnium Iudæorum toto Orbe agentium,Ioſephus ſæpe teſtatur.

Aliam ergo putamus babendam eſſe rationem illorum triginta argẽteorum; illam nẽpe,quam XVIII.
Elias Leuita Iudæus in libro cuius eſt titulus, Tiſebi,ex maiorum diligẽti obſeruatione deſcribit: *Auctoris ſen*
nimirum hanc vocem,argenteus, ſi poſita reperiatur in Pentateucho,ſelagh,hoc eſt,ſiclum vnum *tentia de argẽ*
ſignificare:ſi poſita reperiatur in Prophetis,litrin,nempe libram intelligi debere:ſi autem in Ha- *teis.*
giographis,eadem voce exprimi canterim,quod dicimus talentum,aliter cantarum. Eamdem di-
ſtinctionem ex Rabbinis alijs recitat ac probat Arias Montanus in dictionario Syrochaldaico in
verbo Cheſeph. Cum ergo Matthæus Euangeliſta de triginta argenteis agens,propheticam de ea
B re prædictionem afferat,dicens [a]: Tunc impletum eſt,quod dictum eſt per Hieremiam prophe- a Matth. 27.
tam,dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati,quem appretiauerunt a filijs
Iſrael: & dederunt eos in agrum figuli]plane neceſſario dicendum eſt, Matthæum eius pretij tri-
ginta argenteos expreſſiſſe,quod a Prophetis accipi conſueuit,nimirum pro triginta libris argen-
ti;quarum auiditate Iudas illectus,proditionem ſit pollicitus,atque molitus: quibus ab eo reddi-
tis,vt de ſumma non exigua Principes ſacerdotum coegerunt concilium; & quid de ea agerent,ro
gauerunt ſingulorum ſententiam: decretumque fuit, pecuniam illam debere conuerti in pretium
agri figuli emendi ad ſepulturam peregrinorum.

At non Elias tantum nuper citatus,alijq. Rabbini,per argẽtum,libram interdum intelligi tra- XIX.
diderunt;ſed & Epiphanius in libro de Menſuris atque ponderibus,prope finem, dum ait argen- *Argenteus li-*
teorum numerorum diuerſam eſſe rationem;addit tamen,hoc nomen,argẽteum,idem ſignificare *bra argenti.*
quod apud Romanos Miliareſium,quod eſt donatiuum militare, & cum inferius agit de Phole:
Pholes,inquit,quod & talentum vocatur,duplex eſt,ex duobus argẽteis compoſitum,& fiunt du-
centi & octo denarij] qua ratione quemlibet argenteum centum & quatuor docet denarios conti
C nere. Sic igitur(vt dictum eſt)accepit Iudas in proditionis præmium triginta libras:quas cum fa-
cti pœnitens proieciſſet in templum, ſuburbanus ager figuli emptus eſt in ſepulturam peregri-
norum;cuius quidem rei geſtæ typum iam Dominus expreſſerat in Zacharia,cum ait [b]: Appen b Zach. 11.
derunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad ſtatuariũ
decorum precium,quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domũ
Domini ad ſtatuarium.] his velut lineamentis quibuſdam exprimitur Iudæ facinus,& Iudæorũ:
nempe quod hi putarunt eſſe decorum pretium,nempe magnum,datum Iudę proditionem ſpon-
denti: quod ille,facti pœnitens(vt ait Euãgeliſta)proiecit in templum,& a Iudæis eſt collatum ad
ſtatuarium,nempe,quod Hieronymus interpretatur,ad figulum in pretium agri. Quòd vero non
Zacharias, ſed Hieremias citatus habeatur apud Matthæum:cum de antiqua quæſtione diuerſæ
diuerſorum habeantur opiniones;illa tñ nobis ſententia magis placet,vt nomen Hieremiæ aliun-
de in textum illapſum ſit:tum quòd temporibus Auguſtini,vt ipſe teſtatur,Hieremiæ nomen non c Matth. 12.13. 21.27.
haberent codices omnes,nec omnino Syriacum:tum etiam,quòd Matthęus [c] ſæpe alias Prophe Ianſen. Concor.
tam citans,quem intelligat,numquam exprimere conſueuit. cap. 141.

D His de agri figuli pretio elucidatis:non tam qui dixerunt agrum figuli emptum triginta ſiclis, XX.
erroris arguuntur;quàm qui etiam agentes de agro vendito Hieremiæ [d] (vt habet Vulgata)ſta- d Hier. 32.
teris ſeptem & decem argenteis,dixerunt emptum tãtummodo ſiclis decem & ſeptem:nam in pri *De pretio agri*
mis paraphraſis Chaldaica,quod habetur Hebraice, Sciechalim, minas intelligit, nempe minas *Hieremiæ.*
ſeptem argenti; id ipſum Rabbi Dauid Chimchi. Sic igitur, cum conſtet Ioſephi [e] auctoritate; e Ioſeph. antiq.
Iudaicam minam continere libras duas & ſemis: ſeptem minæ erunt decem & ſeptem libræ cum libr. 14. cap. 12
dimidia:quibus ſi addas decem Cheſeph,hoc eſt,decem argenteos,nempe ſecũdum citatam ſupe
rius Rabbinorum auctoritatem,totidem argenti libras;fiet Hieremiæ agri pretium, viginti ſeptẽ
& ſemis libræ argenti:nec certe putandum minoris fuiſſe pretij agrum illum hereditarium,qui ſe
mel in diuiſione regionis in ſortem acceptus, nonniſi in eiuſdem familiæ propinquiores diſtrahi
conſueuit. Agros namque Iudęorum prouincię magni fuiſſe prætij,ex eo quis facile conijcere po-
teſt, ſi immenſam populi multitudinem in anguſta Syriæ parte habitaſſe cõſideret:nam totius Pa
leſtinæ fines a Plinio [f] ponũtur centum octoginta millia paſſuum a cõfinio Arabiæ vſq. ad Phœ f Plin. lib. 5. ca.
nicem:adeo vt nulla in orbe terrarum reperiatur eſſe regio, quę tantam caperet hominum multi- 13.
E tudinem. Quamobrem nulla ratio perſuadet,vt ille figuli ager ſuburbanus,triginta tantum ſiclis,
nempe dimidia vnius minæ parte,& Hieremiæ cãpus tertia parte minæ vnius,minus ſiclis tribus,
fuerit emptus. Sic igitur de triginta argenteis a Pontificibus Iudę traditis,& in agri pretium colla
tis ſententiam antiquorum Rabbinorum auctoritate probatam, aliiſq. rationibus ſtabilitatam,
veriorem certioremq. putamus. At de his ſatis:iam reliqua hiſtoriæ Euangelicę proſequamur.

Illuxit in craſtinum prima dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha,quando miſit Ie XXI.
ſus Petrum [g], & Ioannem,dicens: Euntes parate nobis Paſcha,vt manducemus.] Totam rei ge- g Luc. 22.
ſtæ ſeriem fuſius explicant Euangeliſtę. Hęc facta ſunt feria quinta hebdomadis(vt ait [h] Ioãnes) Matth. 26.
ante diem Paſchæ. Quod ad domum ſpectat, vbi Ieſus Paſcha ſibi parari mandauit: Nicephorus Marc. 14.
[i] & alij tradiderunt fuiſſe domum Ioannis Euangeliſtæ:ſic enim ille ait:Hæc cœna paratur in do- Concord. c. 128.
mo,ut aiunt,Ioannis Euangeliſtę:quam ille poſſeſsione ſua(non exigua autem ea fuit)in Galilea, h Ioan. 13.
Caiphæ eius temporis Iudææ Pontifici vendita(cuius gratia etiam illi notus extitit, ſicut ipſe ali- i Niceph. hiſt. lib. 1. cap. 28.
cubi

cubi ſacro ſuo teſtimonio aſtruit)in locis circum Sion montem ſitis comparauerat.]hæc ille: eadẽ A
& Cedrenus [a], & alii: Hieronymus item [b] de Ioanne teſtatur, ipſum propter nobilitatem gene-
ris notum fuiſſe Pontifici. Quicquid ſit, Euangeliſtæ [c] teſtimonio ipſum fuiſſe piſcatorem,& re-
tia conſarcinaſſe conſtat, ditiorem tamen ceteris Apoſtolis piſcatoribus fuiſſe, ea eſt coniectura,
quòd mercenarios ad piſcationem conductos habebat; nam Marcus [d] de ipſo, & Iacobo fratre
ipſius ait, quòd relicto patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenariis, ſecuti ſunt Ieſum; habuiſſe-
que Hieroſolymis domum, in quam poſt Chriſti paſsionem, Dei genitricem recepit, æque aſ-
ſentimur.

> a Cedren. i Annal.
> b Hier. epiſt. 16.
> c Matth. 4.
> d Marc. 1.

XXII. An vero apud ipſum Dominus noſter hoc anno celebrauerit Paſcha, dubium valde redditur, ꝙ
Lucas ſcribat ipſum Ioannem cum Petro miſſum ad perquirendum vbi Paſcha parandum foret;
nec vt in domo ſua pararet, Dominum præcepiſſe, nec illos id compertum habuiſſe; ſed rogantes
apud quem parandum eſſet, iuſſos eſſe ſequi hominem lagenam aquæ portantem. Quapropter
Alexander Monachus [e], qui res geſtas ſancti Barnabæ proſecutus eſt, affirmat celebratum eſſe
ſacrum Paſcha a Domino in domo alterius Ioannis, illius ſcilicet filij Mariæ, qui cognominatus
eſt Marcus, cuius meminit Lucas [f]; & Paulus [g]; nam eius domum Hieroſolymis fuiſſe, atque B
Apoſtolis patuiſſe, eiuſdem Lucæ [h] teſtimonio ſatis perſpicuum exploratumq. habetur. De vtra-
que domo, tam Ioannis filij Zebedæi, quàm illius qui cognominatus Marcus, Marię filius fuit, mẽ-
tio habetur in Tragœdia de Chriſto patiẽte apud Gregorium Nazianzenum (quamuis credatur
fuiſſe potius Apollinaris opus illud) his verſibus:

> e Habes eum apud Metaphr. die 11. Iunij.
> *Locus vbi Paſcha peractũ eſt.*
> f Act. 12.
> g Coloſſ. 4.
> h Act. 12.

Eamus hinc citis ſilentes greſſibus,
Aedes petendo, feminæ in quibus manent
Vt hoſpites cum matre Marci Maria.
Quo & conuolabit, vt reor, ſacer chorus:
Ibiq. dulcem prſtolabimur diem.
Potiuſve eamus in noui gnati domum,
Quem filium mihi arrogauit vnicus.]

hactenus ille ex perſona Deiparæ. ſatiſque de domo vbi Dominus noſter vnà cum ſuis exoptatum
Paſcha peregit.

XXIII. At quoniam in hiſtoria Eccleſiaſtica enarranda, & iis quæ ſpectãt ad exactam temporum ratio- C
nem, perueſtigandis, omne noſtrum ſtudium polliciti ſumus: antequam ad ceteras res geſtas recẽ-
ſendas vlterius progrediatur oratio, de ipſo die quo Dominus noſter Paſcha celebrauit, primum
omnium ex inſtituto nobis agendum proponimus. Ac in primis, quid de ea re teſtatũ reliquerint
Euangeliſtæ, ipſo narrationis exordio adducamus in medium. Statuto igitur a [i] lege die, ipſa de-
cima quarta luna primi menſis ad veſperum, Dominum noſtrum comune Iudæis omnibus Pa-
ſcha cum ſuis celebraſſe ipſa feria quinta ad veſperam, Matthæus, Marcus, ac Lucas abſq. vlla cõ-
trouerſia affirmare videntur: Matthæus [k] enim ait: Prima die Azymorum acceſſerunt diſcipuli
ad Ieſum, dicẽtes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? At Ieſus dixit: Ite in ciuitatẽ ad quem-
dam, & dicite ei: Magiſter dicit: tempus meũ prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis.
Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt Paſcha. Veſpere autem facto, diſcũ-
bebat cum duodecim diſcipulis ſuis, &c.] Marcus [l] id ipſum his verbis: Primo die Azymorum,
quando Paſcha immolabant, dicũt ei diſcipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi vt manduces Pa-
ſcha? &c.] Lucas [m] etiam in hanc eamdem ſententiam: Appropinquabat dies feſtus Azymorũ,
qui dicitur Paſca.] & paulo inferius: Venit dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Et D
miſit Petrum, & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Paſcha vt manducemus, &c.] Niſi enim
commune cum ceteris Iudæis Dominus Paſcha egiſſet, nõ vtique ex improuiſo hoſpitem adeo pa-
ratum offendiſſet: nec enim erat eiuſmodi miniſteriũ quod continuo exhiberi potuiſſet: lege enim
cautum erat, vt qui immolandus eſſet agnus decimaquarta luna ad veſperam, luna [n] decima
domum introduceretur.

> *De tẽpore Paſchatis.*
> i Exod. 12. Leuit. 23. Num. 28.
> k Matth. 26.
> l Marc. 14.
> m Luc. 22.
> n Exod. 12.

XXIIII. Cum itaque horum auctoritate ſatis perſpecta res habeatur, Dominum noſtrum celebraſſe Pa-
ſcha decimaquarta luna ad veſperam quando & Iudæi ceteri illud ipſum agebant: de Ioanne Euã-
geliſta, quòd à ceteris diſcrepare videatur, ſuboritur controuerſia. Ille enim in primis agens de lo-
tione pedum, quam peractam conſtat in cœna Domini, ſic ait [o]: Ante diem feſtum Paſchæ, ſciẽs
Ieſus, &c.] Rurſus idem de Iudæis agens: Erat, inquit [p], mane; & ipſi non introierunt in præto-
rium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha.] hæc ille, quaſi dicere vellet, Iudęos nõ
egiſſe Paſcha præterito veſpere diei quintæ, ſed quòd ſequenti diei ſextę veſpere Paſcha comeſtu-
ri eſſent. Idemq. inferius appellat eam diem paraſceue Paſchæ, quaſi in craſtinum Paſcha fuiſſet
celebrandum. Rurſum eum abſoluta cœna, dixiſſet, Ieſus Iudę: Quod facis, fac citius] ſubdit idem E
Ioannes [q], exiſtimaſſe aliquos diſcipulorũ, dictum illi vt emeret quę opus erant ad diem feſtũ.
Idemq. [r] dũ illud ſabbatum, magnum appellat, Paſcha in illud fuiſſe tranſlatũ videtur annuere.

> o Ioan. 13.
> p Ioan. 18.
> q Ioan. 13.
> r Idem 19.

XXV. Hæc autem omnia tanti momenti exiſtimarunt nonnulli, vt eum minime aſſecuti fuerint Euan-
geliſtæ verborum ſenſum, nouas diuerſaſque ſententias excogitarint. Et inter alios eo dementiæ
progreſsi ſunt nouantes quidam Græculi, vt non erubuerint affirmare, Ioannem Euangeliſtam,
qui vltimus omnium Euangelium ſcripſit, ceteros Euangeliſtas temporis errore lapſos voluiſſe
corrigere. At faceſſant hæc, vt hæretica, ab auribus ac mente cuiuſque Fidelis. Fuit aliorum Græ-
corum, ſed plane antiquorum, ea opinio, vt Dominus in celebrando Paſchate, non ſicut Iudæi cete-
ri, decimaquarta luna ad veſperam, ſed diem anticipando, luna decimatertia illud egerit; ſicq. ap-
poſite Ioannem volunt dixiſſe: Ante diem Paſchæ, &c.] Fuit eius ſententiæ Epiphanius [s], Euthy-
mius [t], & alij hos ſecuti. Rurſus vero quorumdam Latinorum ea fuit aſſertio, Dominum nõ an-
ticipaſſe Paſcha, ſed legitimum celebraſſe, nimirum luna decimaquarta ad veſperam, Iudæos ve-
ro mutaſſe

> s Epiph. hær. 51.
> t Euthym. in Matth. cap. 26.

ro mutaſſe illud, ac diſtuliſſe in diem ſabbati; cuius quidem dilationis quidam ipſorum eam afferunt cauſam, vt quamcitiſſime, Chriſtum crucifigere poſſent, nec expectare cogerentur donec præterijſſent omnes illi dies ſeptem Azymorum; quos Herodem Agrippam his religioſiorem expectaſſe conſtat [a], vt Petrum, quem vinxerat, neci traderet. Alij [b] vero illam ex lacunis recentiorum Hebræorum de dilato in ſabbatum paſcate cauſam adducunt; quod dicant, poſt reſtitutionem templi, diuina quadam præuia reuelatione, ex decreto magni ipſorum concilij comprobata, ſtatutum eſſe, ne ſexta die Paſca vllo tempore celebrari deberet: ea ſcilicet ratione, ne duo ſimul feſta coniungerētur, quod per difficile eſſet in biduum parare cibum. Dixerunt [c] adhuc alij ea ex parte tātum, quæ ad feriationem ſpectat Paſcha fuiſſe dilatum: ceterum quod ad eſum agni pertinet legitime celebratum. Hæc ſunt, quæ occaſione Ioannis Euāgeliſtæ, quod viſus ſit ceteris aduerſari, ſunt à diuerſis excogitata. Verum non patitur ratio, Euangelicam veritatē, per tot diuerſos ac varios anfractus circumduci. Dicimus itaque, ea quæ ſcripta ſunt à Ioanne, eſſe in omnibus conſentiētia ijs quæ à tribus ceteris Euangeliſtis ſunt tradita; ac proinde vnū idēq. Paſcha vno eodemq. die à Domino noſtro atque Iudęis eſſe celebratum.

a Act. 12.
b Paul. Bur. Lucid. & alii eum ſecuti.
c. Ruper. Abb in Leuit. lib. 2. c. 36. & alii ipſum ſecuti.

XXVI.

B Ante autem quàm hæc demonſtremus; de antiquo vſu Iudæorum in die Paſchatis celebrando tam ex diuinis Scripturis, quàm etiam ex antiquis auctoribus, quo cuncta planoria fiant, narrationem perbreuem inſtituendam putamus. Ac primum illud monendum, ex diuinæ legis inſtitutione ſolemnitatem Paſchalem eſſe diuerſam ab ea quę dicitur Azymorum, ſicut in Leuitico [d] his verbis notatum habetur: Menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperum Phaſe Domini eſt: & quintadecima die menſis huius ſolemnitas Azymorum Domini eſt. Septem diebus Azyma comedetis. dies primus erit vobis celeberrimus, &c.] Habētur eadem in Exodo, & libro Numeri, quę quidem duplex ſolēnitas ex diuerſis rebus geſtis ac duplici beneficio a Deo accepto, originem duxit: nimirum quia Dominus tranſiliens domos filiorum Iſrael, Ægypti primo genita interfecit: & quod populus Iſrael ex Ægypto liber egreſſus, comedit Azima. Verum celebrabāt Paſcha & Azyma non diuerſis diebus, ſed vna eademq. die. Nam licet dicat diuina Scriptura [D]ecimaquarta die primi mēſis ad veſperum Phaſe Domini eſt, & quintadecima die ſolemnitas [A]zimorum] tamen veſpere decimæquartæ diei reputatur initium diei ſequentis: ante veſperum enim auſpicari cōſueuiſſe dies feſtos Iudæos, ſuo loco dicemus; quod ex ea re manifeſtius reddit,
C dum eo veſpere Azyma comedebant, nimirum quòd eſſet initium quintædecimæ lunæ ex qua die non autem ex præcedenti, ſeptem dies Azymorum numerare neceſſe erat cum terminus ſeptem dierum ſit dies vigeſimaprima [e] ad ueſperam. Rurſum vero quod ad feriandos eos dies pertinet, hæc erat inſtitutio legis diuinæ: Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent.]

d Leuit. 23. Exod. 12. Num. 28.
e Exod. 12.

XXVII. *Ritus celebrādi Paſcatis.*

His ex diuinis Scripturis depromptis, reliquum eſt vt quæ Iudæi in celebrando Paſchali feſto circa hęc Chriſti tempora obſeruare ſolerent, ex antiquis auctoribus proponamus. Anatolius [f] Epiſcopus Laodicenus ex Philone, Ioſepho, & alijs antiquioribus Iudæis, monſtrat tempore celebrandi Paſcatis ab illis obſeruatum fuiſſe æquinoctium, videlicet, vt Paſcha & Azyma poſt æquinoctium agerentur, Philo [g], qui his Tiberij temporibus viuebat, hæc de ritu ſeruari ſolito in Paſcate celebrando: Eius menſis inquit, die quartadecima, ſub ipſum tempus quo Luna ſuum orbē ſolet implere lumine, celebratur migrationis publica feſtiuitas, quam Chaldaice Paſcha nomināt: quo tempore non vt alias, plebei homines victimas adducunt ad altare mactandas à ſacerdotibus ſed iubente lege, tota gens ſacrificat, dum pro ſe quiſque mactat hoſtiam ſuis manibus tunc vni-
D uerſo populo celebrante lætas epulas, quiſque ſę gerit pro ſacerdote, &c.] Idem alibi, hęc ipſa vna eadem die ab omnibus fieri ſolita, teſtatur [h]. De tempore autem quo cædi victimæ inciperent, Ioſephus [i] hęc ait: Cum dies feſtus adeſſet, qui Paſcha vocatur; quando à nona hora quidem uſque ad vndecimam hoſtias cædunt, per ſingulas vero hoſtias contubernia non pauciorum quam decem fiunt; ſolum enim epulari non licet, multi autem etiam vicini conueniunt: hoſtiarum quidem ducenta & quinquaginta ſex millia & quingentas numerauere. Fiunt autem (vt denos epulatores per ſingulas imputemus vices) centena & ſeptingenta milia, ſancti omnes, & puri.] hæc ille. Idemq. de vſu indicendi tempus quo auſpicandus eſſet dies feſtus, hæc ait [k]: Quarta turris ſupra verticem Paſtophoriorū condita erat, vbi moris eſt vnū de ſacerdotibus aſtantem poſt meridiē, quod ſeptimus quiſque dies inciperet, tuba ſignificare: rurſumq. veſperi, quod deſineret: nunc ferias populo, nunc vt opus faciat denunciantem.] hæc Ioſephus. Probatur [l] iſtud ipſum ex reſcripto Auguſti Imperatoris pro Iudæis ad prouinciæ Præſides, in quo hæc poſt alia ſcripta habentur: Neque Iudæos cogi ad præſtanda vadimonia ſabbatis, aut pridie ſabbatorum poſt horam nonam in paraſceue.] hæc ibi. Ex his itaque duobus locis citatis, de tempore quo Paſchatis feſtum,
E quove diem ſabbati auſpicari illi ſolerent, plus certo teſtatum habetur.

f Apud Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 26.
g Philo in vita Moyſi.
h Philo in decalog.
i Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 12.
k Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 9.
l Apud Ioſeph antiq. li. 16. c. 10

XXVIII. *Soluuntur obiecta.*

His viſis, iam reliquum eſt, vt his quæ ex Euāgelio Ioannis de tranſlato in ſabbatum Paſchali feſto obijciunt, reſpondeamus: ac primum, cum ipſe pedum lotionem factam in cœna Domini dicat ante diem feſtum Paſchæ contigiſſe, haud repugnat ceteris Euangeliſtis, qui cœnam Dominicam factam dicunt ipſa Paſchatis & Azymorum die: conſtat enim communi loquendi vſu Ioannem eſſe locutum: nam craſtinum diē cum dicimus, non de legali accipimus, qui à veſpere diei p̄cedentis incipit numerari, ſed cum nocte tranſacta Sol oriens nouum adducit diem. Nec vero eſt iſta vulgaris tantum loquendi conſuetudo, ſed quæ reperitur etiam in diuinis Scripturis ſæpius vſurpata, atque etiam ab ipſis Euangeliſtis; Lucas [m] enim ſic ait: Dies erat paraſceues, & ſabbatum illuceſcebat, &c.] cum tamen ex legali inſtitutione pareſceue deſijſſet præcedenti die hora bona, & tunc dies ſabbati incepiſſet. Eodem modo & Matthæus [n], cum dicit: Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati.] cum tñ veſpera p̄cedētis diei non eſſet re vera ſabbati, ſed primæ ſabbati, q̄ ipſe ab illuceſcēte die denominat. Marcus [o] ēt in hunc modū: Et cum iā ſero eſſet factum

m Luc. 23.
n Matth. 28.
o Marc. 15.

ctum (quia erat paraſceue, quod eſt ante ſabbatum) venit Ioſeph, &c.] certe proprie loquendo, A
illud ſero non erat paraſceue, ſed principium ſabbati. Sic itaque eodem modo Ioannes veſpere il
lud decimęquartæ lunæ quando facta eſt cœna, nominat ante diem feſtum Paſchæ, cum tamen eſ
ſet principium Paſchæ.

XXIX. Ruſus vero ad illud Ioannis [a] quo ait: Erat autem mane, & ipſi non introierunt in prætorium
[a] Ioan. 18. vt non contaminarētur, ſed vt manducarent Paſcha] non ſic accipiēdum eſt vt ad veſperā eius diei
qua ſabbatum auſpicabantur, comeſturi eſſent Iudæi Paſchalem agnum, ſicq. in ipſum ſabbatū
Quid manducare Paſcha. quod dicunt, Paſcha tranſlatū eſſet: ſed qd tradit ex diuinæ Scripturæ teſtimoniis Abulenſis [b],
manducare Paſcha, non tantum de agno Paſchali dici ſolitum, ſed etiam de quocunque ſacrificio
[b] Abul. 2. part. def. c. 8. quod illis ſeptem diebus feſtis [c] offerri ſoleret quibus agni, vituli, arietes, hirci, boues, & tauri im
molarentur diebus ſingulis, eorumq. pars vna conſumebatur in holocauſtum, alia vero cedebat
[c] Num. 28. Paralip. 30. & 38. ſacerdotibus, tertia demum à populo comedebatur: quæ quidem ſacrificia & ipſa, ſicut & agni,
Paſcha dicebantur. Sunt de his complures diuinæ Scripturæ auctoritates, vt cum ait Dominus
[d] Deut. 16. in Deuteronomio [d]: Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias
Phaſe Domino Deo tuo: quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte, B
immolabiſq. Phaſe Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus, &c.] Eadem in paralipomenon [e], vbi
[e] Paralip. 30. & 35. habetur quod ſeptem diebus agebatur Phaſe, & comedebatur Phaſe (quod idem eſt quod Pa-
ſcha) quocum non niſi qui ſanctificati eſſent ac mundi, veſci ſolerent; merito Phariſæi noluerunt
mane ingredi prætorium, ne contaminarentur, vt poſſent mãducare Paſcha, quod eo ipſo die ac ſe
quentibus ſoleret offerri.

XXX. Quod ſuper idem Ioannes [f] ipſam ſextam diem, qua crucifixus eſt Dominus appellet paraſce
[f] Ioan. 19. nem Paſchæ: Erat autem, inquit paraſceue Paſchæ, hora quaſi ſexta, &c.] haud dubium de ſabba-
ti pareſceue eſt intelligendum nam & ſinguli illi ſeptem dies Paſcha dicebãtur. Sic etiam habes
[g] Act. 12. apud Lucam [g], dum ait de Herode, quod poſt Paſcha, expletis ſcilicet diebus Azymorum, Petrũ
De Paraſceue. occiſurus eſſet: Paſchatis enim feſti nullum legitur in diuinis Scripturis paraſceue fuiſſe, quod
non eſſent Iudæi diuina lege prohibiti eo die ac ceteris ſequentibus parare ea, quæ ad cibũ perti-
nent, cuius rei cauſa paraſceue tantum ſabbati legitur inſtitutum, quod ea die, nec quæ ad cibum
[h] Exod. 12. ſpectarent, curare liceret, ſecus vero in Paſchatis diebus, ſic dicente diuina Scriptura [h]: Dies pri-
ma erit ſancta atque ſolemnis, & die ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis: nihil operis facietis C
in eis, exceptis his quę ad veſcendum pertinent.] ſic nihil impedit immo maxime congruit, vt vna
eademq. dies & Paſcha ſit dicta & paraſceue Paschæ, quod erat ſabbatum. Porro etſi ſuperius di
[i] Ioan. 19. xerat, paraſceue Paſchę inferius perſpicue ſignificat fuiſſe ſabbati paraſceuen, dum ait [i]: Iudæi er
go (quoniam paraſceue erat) vt non remanerent in cruce corpora ſabbato, &c.] Eadem quoque
ratione ſatisfactum cõſtat ijs, quæ ex eodem Ioanne adducunt exiſtimaſſe aliquos Apoſtolos, Do
minum in cœna dicere voluiſſe Iudæ vt emeret quæ opus eſſent ad diem feſtum, quaſi illa die non
fuerit Paſcha, ſed ſequenti. Nam (vt dictum eſt) ipſo die Paſchatis emere licebat, immo neceſſe
erat, ea quę ſpectarent ad cibum, non tantum diei illius, ſed ſequentis ſabbati, quo eadem dies &
Paſcha eſſet & paraſceue ſabbati.

XXXI. Ad poſtremum vero, quod ex eodem ipſo Euangeliſta obijciunt in ſabbatum trãſlatum fuiſ-
[k] Ioan. 19. ſe Paſcha, ea videlicet ratione, quod ipſe dicat [k] de eodem ſabbato: Erat enim magnus dies ille
ſabbati] quod ea de cauſa dictum putant, quaſi in eam diẽ Paſcha tranſlatum eſſet. Reſpondeant
velim, qua ratione idem Euangeliſta vltimum diem Scenophegiæ æque magnum appellet, dicens
[l] Ioan. 7. [l]: In nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat dicẽs. Si quis ſitit, &c.] nihil D
eſt quod dicant, niſi forte, quod ſicut prima dies, ita & nouiſſima a lege æque ſanctificari iubere-
[m] Leuit. 23. tur [m]. Qua ratione & nos etiam dicere poſſumus, dictum eſſe magnum diem ſabbati, quod non
tantum ſabbatum eſſet, ſed etiam ſecunda Paſchę diceretur, ſicq. vnam eamdemq. diem duplici
auctam celebritate, magnam eſſe merito nũcupatam reperies eiuſmodi nomenclaturam apud
[n] Iſaiæ 1. Iſaiam [n] ſecundum Septuaginta interpretes, ſicut citauit Tertullianus his verbis [o]: Neomenias
[o] Tert. aduerſ. Marcion. lib. 5. c. 4. veſtras & ſabbata, & diem magnum non ſuſtinebo.] idemq. Tertullianus in illa verba Pauli ad Ga
latas, Dies obſeruatis; & mẽſes, & tempora, & annos] & ſabbata, vt opinor, & cœnas puras, & ieiu
nia, & dies magnos.] Hæc ſatis de his quæ ex Ioanne Euangeliſta erant obiecta: quibus exploratũ
[p] Ioan. 18. habetur ipſum nihil à cæteris diſſentire, immo illis eſſe in omnibus conſentientem, quippe qui ex
preſſe teſtetur [p] eadem ipſa ſexta die fuiſſe Paſcha, dum verba Pilati reddens, hęc ait: Eſt autem
conſuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Paſcha.]

XXXII. Hæc cum expreſſe quatuor Euangeliſtæ teſtentur, alia rurſus obijciunt, qui dicũt Paſcha in ſab
[q] Matth. 26. batum eſſe tranſlatum, nimirum quod in concilio ſeniorum [q] fuerit illa omnium ſententia, ne in
die feſto Ieſus eſſet tenẽdus & occidendus, ſcilicet ne tumultus fieret in populo: quod illi non reli- E
gionis cauſa, ſed vt commodius fieret iſtud ipſum viſi ſunt conſultaſſe. Verum poſtquam Iudas
[r] Matth. 26. (vt dictum eſt) acceſſit ad Principes ſacerdotum, & ſuum officium pollicitus eſt: nihil melius nec
oportunius rati, quam quod Iudas ſpopondiſſet, ab ea ſententia diſceſſerunt. Ille vero [r] quærebat
opportunitatem, quomodo eum traderet: & quo minus tumultus fieret in populo noctu & extra
ciuitatem id faciendum putauit, vt ſic Iudæis omnibus ſatisfaceret, nimirum vt ſine tumultu po-
Aliæ ſoluũtur obiectiones. puli Dominus Ieſus teneretũ ac duceretur. Inſtãt rurſum, nõ licuiſſe Iudæis Paſchatis feſto Chriſtũ
crucifigere. Sed ſatis redarguuntur ex ipſa Iudæorũ conſultatione, qui meditantes necem Chriſti
nullam habuiſſe rõnẽ diei feſti viſi ſunt, cũ dicerent abſtinendũ eſſe, ne id fieret in die feſto, nõ pie
tatis ergo, ſed ne tumultus fieret in populo. Cæterum Pilati miniſterio id eos feciſſe conſtat: nam
à Pilati militibus tentus & perductus, ab ijſdẽ flagellatus, ac denique cruxi affixus eſt. Nec etiã
id alicuius momenti eſt quod obijciunt ex Matthæo, quod dicat: Conſilio autem inito emerũt ex
illis agrum figuli.] quaſi id minime licuiſſet ſi feſta dies fuiſſet. Verum Euangeliſta nequaquam
id eo

A id eo die factum dicit,ſed quod poſtea factum fuit inſinuat. Porro quod ad concilium ſpectat,non videtur fuiſſe lege vetitum,quo minus feſto die ſimul coirent,& comitia agerent; Nam ipſo ſabbato quo duplex erat ſolemnitas,ſimul conueniſſe,ac Pilatum adijſſe,atque apud eum de cuſtodiendo ſepulchro egiſſe,Matthæus [a] teſtatur.

a Matth. 27.

XXXIII.

De emption obiectio.

Vrgent adhuc ea ratione:Quomodo,inquiunt,ſi feſtum Paſchatis fuiſſet,licuiſſet ad ſepulturã Domini ſindonem emere [b], & myrrhæ & aloes quaſi libras centum parare [c] ? Sed çum dicant Euangeliſtæ [d] hæc facta eſſe à Ioſeph ab Arimatia,cum ſero iam factum eſſet,nihil eſt quod pertineat ad diem Paſchæ,qui iam (vt diximus) Iudæorum more,ab ipſa hora nona elapſus eſſet, & iam ſabbatum incepiſſet. Et quãuis Marcus ſero illud,nõ ſabbatum ſed paraſceue, quæ erat ante ſabbatum,nominet;tamen id factum conſtat ſolito more: nã quãtumlibet feſta dies inciperet ab hora nona,tamen reliqua pars eius diei vſque ad occaſum ſolis non denominabatur à die ſequenti ſed p̄cedenti: ſicut videmus toties eſſe repetitũ in diuinis Scripturis agnũ occidendũ eſse decimaquarta luna ad veſperã cũ tñ illa quartadecima nõ ad quartadecimã lunã ſpectaret ſed ad diẽ ſequẽtem,quam(vt dictũ eſt)poſt horam nonam auſpicari Iudæi horũ temporum conſueuerunt. B At cum dicant Euangeliſtæ ſindonis emptionem & aromatum mixturam veſpere factam eſſe ac ſic ſabbati die:non tamen putamus hominem maxime pium Moyſi legem tranſgreſſum eſſe: nã miniſterium ſepulturæ non videtur fuiſſe lege prohibitum feſto die , cum Tobiam [e] conſtet id ipſum feciſſe. Nec aliquem puto dicere iure poſſe opera legis feſto die eſſe vetita vt cum lex mandat infantulum circũcidẽdum eſſe octaua die;nam ſi in ſabbatum ea dies incidiſſet,nihil erat impedimento quo minus infans circũcideretur. Lege [f] etenim etiam ſancitum erat vt qui in patibulo appenſus eſſet,eadem die ſepeliretur,de qua lege agens Philo [g], id conſueuiſſe fieri ante Solis occaſum teſtatur. Si licebat igitur die feſto ſepeliri defunctum,vtique & cetera conceſſa erãt quæ ad illud opus conducere videbantur:porro teſtatur Euangeliſta [h], eo modo quo ſepultus eſt Dominus conſueuiſſe Iudæos ſuos mortuos ſepelire;ſicq. nihil in ſepultura Domini factũ eſſe cõſtat contra legem & morem.

b Marc. 15.
c Ioan. 19.
d Matth. 27. Marc. 15.
e Tob. 2.
f Deut. 21.
g Philo de ſpec. leg.
h Ioan. 19.

XXXIIII.

His ergo in hunc modum de efficto commento tranſlati Paſchatis & Iudaicis fabulis confutatis: iã videamus quam firmiter atque conſtanter mandauerit Deus [i] ſeruari,ne alia die quã quartadecima luna ad veſperam ſacrum Paſcha celebraretur. Vſque adeo id ratum atque inuiolabile C eſſe voluit vt ſi qui,eo quod eſſent immundi,ea illud celebrare nõ poſſent,non in ſequentẽ,tertiũ, quartum ve diem id illis facere permiſſerit,ſed expectare eos eãdem quartamdecimã lunam mẽſis ſecundi prȩceperit. ſic videmus tempore [k] Ezechiæ Regis cum legitima ex cauſa,ob raritatem ſcilicet ſacerdotum,Paſcha in aliam diem transferendum eſſet,nõniſi ex legis inſtituto in decimamquartam lunam ſecundi menſis eſſe dilatum. Faceſſant igitur qui ex reuelationibus quibuſdam inanibus, & commenticijs ſcriptis nomine Gamalielis vel aliorum,ac denique ex ſimulato Iudæorum concilio de tranſlato Paſchate nouam in Eccleſiam Dei inuexerunt opinionem: quam quidem permultis ac grauibus diſertiſq. rationibus & Patrum teſtimoniis confutat ac reijcit noſter Marcellus,litteris Eccleſiaſticis excultiſſimus in comẽtario quem diſerte admodũ ſcripſit de Horis canonicis,vbi hanc pertractantem quæſtionem eodem tempore quo nos iſtȩc ſcriberemus,in omnibus nobis cõſentientem inueniſſe,gauiſi ſumus,atque grato accepimus animo. Quod ſi quis hæc vberius tractata cupit,ipſum conſulat,noſtri enim inſtituti ratio non patitur his diutius immorari.

i Num. 9.
k 2. Paralip. 30.

XXXV.

Sententia de Paſchate.

His igitur firmiter ſtabilitis,ſileant & ij qui Paſcha intercisũ fuiſſe tradũt, dicuntq. alia die D agni comeſtionem, alia vero feſtum ipſum eſſe celebratum: taceantq. qui dixerunt non communne cum cæteris Dominum Paſcha celebraſſe ſed priuatum,illudq. anticipatum egiſſe,ſtet vero firma ſententia,quatuor Euangeliſtarum & totius diuinæ ſcripturæ atteſtatione ſuffulta: Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum luna decimaquarta ad veſperam commune Iudæis omnibus egiſſe paſcha illud ipſum etiam Iudæis ceteris celebrantibus,nullamq. cauſam vel ipſius anticipãdi,vel intercidendi,aut denique transferendi interceſſiſſe. Congruit & hiſtoriæ veritas ſacro myſterio, vt ille ipſe agnus,qui venit peccata omnium & culpas,licet integerrimus & innocentiſſimus,ſibi aſſumere,ipſo Paſchatis die pro ſalute oĩum immolaretur in cruce. Sed hæc quantumlibet longiora,maiori qua licuit breuitate cõtraximus. Nunc iã cetera,quæ ad hiſtoriam pertinẽt,enarremus.

XXXVI.

De lotione pedum.

Veſpere [l] autem facto,Paſcha celebraturus Dominus , domũ venit, diſcubuit cum duodecim, agnum comedit,lauitq. pedes illorũ & de humilitate ſeruãda eoſdem admonuit,ac denique ſacramentum auguſtiſſimum Euchariſtiæ inſtituit. hæc pluribus Euangeliſtæ. Factam eſſe ablutionem pedum ante ſacræ Euchariſtiȩ inſtitutionem, ſed poſt eſum agni facile perſuademur ex multis quȩ inferius explicabimus. Scimus tamen aliquos exiſtimaſſe,Dominum noſtrum primũ omE nium antequam etiam comederit agnum,lauiſſe pedes Apoſtolorum;quod etiam probari poſſe videtur ex multis,& ex eo in primis quod apud Lucam [m] olim exprobrans Dominus Simoni dixit: Intraui Domum tuam, aquã pedibus meis nõ dediſti.] hoc id circo,quod ſtatim poſt ingreſſum conuiuarum pedes lauari eſset in vſu: hoſpitibus enim ingredientibus eiuſmodi officium exhiberi ſolitum eſse, de Abraham, & Loth teſtatur diuina [n] Scriptura; inde vero ſic lotis menſa apponebatur:vnde & illud libri Iudicum [o] Poſtquam lauerunt pedes ſuos recepit eos in conuiuium.] De Romanis nulli eſt dubium lotos prius in balneo accumbere cõſueuiſſe,quod ſi loti nõ eſſent, pedes ſaltem lauabant:vnde illud Plauti; [p] Locus hic tuus eſt,hic accumbe, ferte aquam pedibus,præbe tu puer.]

l Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13. Concor. c. 129. & 130.
m Luc. 7.
n Geneſ. 18. 19. & 43.
o Iudic. 19.
p Plaut. in Perſa.

XXXVII.

De accubitu in menſa.

Sane quidem ex quo Iudæi a Romanis ſubiugati ſunt more Romano cœnare didiciſſe, eruditus vir meiq. amantiſſimus Petrus Ciacconus dignæ memoriæ , in breui illa ſed non breuis eruditionis tractatione,quam ſcripſit de modo conuiuandi apud priſcos Romanos,pluribus docet: nimirum,quod ſicut illi, Iudæi quoque in conuiuijs lauarentur,vngerentur,veſte cœnatoria vterentur,

recubuerint, itemq; accumberent, & non ſederent, & alia id genus. Verum quod hęc illi à Romanis ac- A
ceperint, affirmare non auderem, nam eumdem fere epulãdi vſum apud Indos ſeruatũ eſſe, apud
a Philoſt. in vita Apoll. lib. 3. quos numquam Romani ſuo Imperio peruenerunt, Philoſtratus [a] auctor eſt. Teſtimonio inſuper
b Eſther. 1. diuinæ Scripturæ [b] deſcribentis conuiuium Aſſueri Regis exploratum habetur conuiuas illos ſu
per lectulos accubuiſſe, qui erãt aurei & argentei, inſuper pauimentum ſmaragdino & pario lapi
de ſtratum diſpoſiti. Vetus eſſe triclinij nomen & vſum Apud Hæbræos, de Samuele eadem agẽs
c 1. Reg. 9. diuina Scriptura teſtatur; dum ait [c]: Aſſumens itaque Samuel Saulem, & puerum eius introduxit
eos in triclinium, & dedit eis locum in capite] Accumbentes item cõſueuiſſe cõuiuari Iudæos mul
d Tob. 2. ta ſunt exẽpla, vt cũ dicitur de Tobia [d], quod cum feciſſet conuiuium cõtribulibus ſuis, cum accu
buiſſet, & de Iudæo quod occiſus in plateã iaceret, nuncium accepiſſet: ſtatim exiliens de accubi-
tu ſuo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus.] & infra iterum de diſcubitu.

XXXVIII. *Lotio pedum quando facta.* Ceterum quod ſpectat ad ipſam pedum lotionem, de qua agimus, factam tũc eſſe poſt cœnam
agni exiſtimamus, multis iiſdemq; efficiacibus rationibus perſuaſi: atque in primis quod Ioãnes
expreſſe dicat, id contigiſſe cœna facta, ac rurſum Dominum è cœna ſurrexiſſe, accepiſſe linteũ,
& lauiſſe pedes Apoſtolorum: quãtumlibet illud cœna facta hoc eſt, cœna parata, aliqui ſint inter- B
pretati. Quod vero dictum eſt, ipſo ingreſſu domus, ſolitos eſſe cõniuarum pedes lauari id quidẽ
verum eſſe dicimus, cum qui accubituri erant non eſſent loti, vt idem qui ſupra auctor exacte de-
e Ioan. 13. monſtrat: verum cum cõuiuæ loti eſſent, abſque alia mora recumbere cõſueuiſſe, idem docet. Lo
tos vero fuiſſe diſcipulos Domini ſatis expreſſiſſe videtur Ieſus, cum dixit Petro [e]: Qui lotus eſt,
nõ indiget niſi vt pedes lauet, & eſt mundus totus:] Sane quidem ſolitos fuiſſe Iudæos in Paſcali
conuiuio iterum lauare pedes ac manus: ex libro Rituali Hebræorum conſtat, cuius rei illa
habetur expreſſa ratio, quod eius conuiuii duplex eſſet cœna coniuncta, vel, ſi dicere
velimus, vnius cœnæ duplex menſa; in cuius priori eſus agni, in poſteriori vero cærimo-
nia agebatur Azymorum. Porro non tãtum in Paſchate, ſed & in alijs maximis Iudæorum ſolem
nibus diebus vt Pentecoſte, & Scenophegia, eiuſmodi duplices cęnas exhiberi cõſueuiſſe ex cano
ne Ritualis eorumdem apparet. Sed ea erat inter eas differẽtia, quod in alijs ſemel tãtum pedes
lauarent, in Paſchatis cœna iterum, primum ſcilicet ante eſum agni, poſtea vero ante ſecũdã men-
ſam & cærimoniam Azymorum. His igitur in hũc modum ſe habẽtibus, cum ritus Paſchalis, qui
tũc penes illos in vſu erat bis lauari pedes expoſceret: primam pedum lotionem ante eſum agni C
factam eſſe, dicere opus eſt, ſecundam vero à Domino ante ſecundam mẽſam. Verũ ex verbis Do
mini, qui dixit Petro: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet] in omnibus lotos accubuiſſe in
prima mẽſa diſcipulos (vt dictum eſt) niſi ea verba ad baptiſmi miſterium referamus, opus eſt af
f Ioan. 13. firmare. primam igitur illam agni cœnam iam fuiſſe conſumptam, cum inde conſurgens Domi-
nus lauit pedes diſcipulorum, illud etiam certo perſuadet, quod idem Ioannes [f] ſcribit his ver-
bis: Surgit à cœna & ponit veſtimenta ſua: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe, &c.].

XXXIX. *De cœnatoria veſte.* g Matth. 22. Quod vero dicatur Dominus poſuiſſe non veſtimentum ſed veſtimẽta ſua; cum pedes diſcipu-
lorum lauit; par eſt credere, eum in ueſte cænatoria remãſiſſe, abſque eiuſmodi enim veſte Iudæos
accumbere, religio erat: quod plane idem Dominus [g] demonſtrat in parabola illa de nuptijs filij
Regis, in qua male mulctatus legitur ille, qui ſine veſte cœnatoria, quam ob nuptias nuptialẽ ap-
pellat, diſcumbere prȩſumpſiſſet. Sed non cœnatoria tãtum indutũ veſte, ſed maioris decoris gra-
tia proprijs ſuperindutum veſtimentis Dominum cœnaſſe putãdum: nam & palliatos atque toga
h Fulu. Vrſ. in Append. ad opus de Triclin. Petr. Ciacc. tos conuiuas interdum accumbere ſolitos, diſerto viro Fuluio Vrſino, quibus id monſtret, nõ de-
ſunt exempla [h]. Apoſtolos etiam eadem indutos veſte in cœna accubuiſſe credendũ. Sindon. n. D
eſſe ſolebat, eademq; prolixa, vt merito fugam arripiẽs, abieceriteam adoleſcẽs ille exiſtimatus,
i Ambr. in Pſal. 36. Greg. in Mor. & alij. [i] Ioannes Euangeliſta, qui quod (vt creditur) mœrore oppreſſus, nõ recepiſſet veſtimẽta ſua, vt
erat in mẽſa, remanſit amictus ſindone ſuper nudo. Eiuſdem plane generis fuiſſe ueſtes illas cœ
natorias, non tantum pluribus antiquorum auctoritatibus, ſed ex ipſis tricliniaribus menſis mar
moribuſq; ſculptis idem auctor facile monſtrat. Sic igitur cum dicat Euãgeliſta; poſt ablutionem
pedum Ieſum recepiſse veſtimẽta ſua, ſatis ſignificat, abſoluta iam cœna, lotiſque pedibus diſcipu
lorum cœnatoriam veſtem exuiſse ac propria induiſſe. Aliud enim longeq; à priori diuerſum cum
ipſe ſuis eſset exhibiturus conuiuium, diuerſo etiam à ſolito cœnandi habitu, decentiori cultu (vt
tantum myſterium expoſcere videbatur) illud ſibi inſtituẽdum putauit. Nouum ergo Dominus
paraturus cõuiuiũ (quod cõuiuatoris videbatur eſse munus) primum omnium cõuiuarum voluit
lauare pedes, ac ſubinde diuinum illud ferculũ propinare. Sed antequam de hæc ſecunda agamus
menſa; de prima, quæ imago quædam videbatur eſse ſecundæ, ac de ipſo in cœna accubitu, quid
idem auctor ſcripſerit, referamus.

XL. k Ioan. 13. Conſtat Ioannis [k] Euangeliſtæ aſſertione ipſum dilectum præ ceteris à Chriſto diſcipulum, in E
ſinu Domini in eadem cœna recubuiſse. Quid autem ſit in mẽſa in ſinu recumbere, cum idem qui
ſupra auctor pluri bus demonſtraſset, ac prius oſtendiſſet Iudæos in mẽſa more Romano accum
bere conſueuiſse, hæc ait: Romani liberos ſuos, aut quos caros habebãt, in conuiuijs infra ſe, hoc
eſt, in ſinu ſuo, collocabant, nam id eſse in ſinu recumbere, ſuperius oſtẽdi. Et Ioãnes Chriſto ma
xime carus in ipſius ſinu recubuit, & in eius pectore ſe quam familiariter compoſuit, dum ex eo q̃
rit quis illum eſset traditurus. Ambroſius [l] ad illud; Cecidit in collum eius: Nõne inquit tibi vi-
l Ambr. in c. 15. Lucæ. *Diſcubitus in menſa.* detur Chriſtum cecidiſse in collum Ioannis: quando erat Ioannes in ſinu Ieſu ceruice recumbẽs
reflexa? & ideo verbũ apud Deum vidit qui erectus eſt ad ſuperna.] Addit ille: Regem ſacrorum
qui apud Romanos maxime dignationis erat inter Põtifices, ſummum locũ in põtificalibus cœ-
nis occupare ſolitum, neminẽq; ſupra eum accubare diximus. Et in his Põtificalibus cœnis, Chri-
ſtus vere Rex & ſacerdos ſecũdum ordinem Melchiſedech, eumdem locum occupat, nec quiſquã,
ſuper eum accubat: alioquin nõ potuiſset olim Maria Magdalena in domo Simonis alabaſtrum
vnguenti

A vnguenti effundere ſuper caput ipſius recumbentis, ſi in medio loco accubuiſſet; aut ipſe Ioãnem
in ſinu habere, ſi in imo. Romani non raro quini in lectis diſcumbebant, quod idem auctor pluri-
bus mõſtrat. Et Chriſti diſcipuli (vt veriſimile eſt) quini in ſingulis lectis diſcubuere, in reliquo au
tẽ tres tantum, ipſe nempe, & Ioannes [a], & Petrus: is.n. veluti proximus Ioanni innuit, vt ex Do a Ioan. 13.
mino auctorem tanti facinoris quæreret. In commune illi veſcebantur, vt ex Plutarcho retuli; & hi
in commune veſcuntur, omnésq. in eamdem patinam manus porrigunt: Qui intingit, inquit Do-
minus [b], mecum manum in paropſide, hic me tradet.] & poſt multa: Denique vt omnia, quem- b Matth. 26.
admodum dixi, ſemel oſtendam ex Romanorum moribus tracta, qui conuiuis abeuntibus grata
& pretioſa ſolebant apophoreta cõferre: liberaliſſimus ac ſui nimium profuſus Dominus, ex hoc
mundo ipſe diſcedens, pretioſiſſimum corpus ſuum & ſanguinem conuiuis in apophoretis dedit,
vt ſibi haberẽt, & ſecum domum deducerent, & iter ingredientibus etiam pro viatico foret.] hæc
de his ille. Sed qui vberius hæc ſcire cupit, libellum de ea re ab ipſo accurate conſcriptum petat.

Verum qđ ad hanc agni cœnã ſpectat: his admodũ aduerſari ea videntur q̃ lege ſtatuta eſſent, XLI.
cũ agnum ipſum Paſchalẽ a ſtantibus, non vero recumbentibus eſſe comedendũ iubetur. Sed qui *Vetus vſus in-*
B antiquũ illum cõmentarium Hebreorum legerint, quẽ Ritualẽ librum ſeu Cærimonialem appel- *termiſſus.*
lant; planè intelligent, fuiſſe vſum illum intermiſſum & antiquatũ a tempore exilij Babylonici. Et
ne recedamus a ſuperius dictis, ratione accubitus Ioannis, qui in ea cœna primum locũ poſt Chri
ſtũ obtinuit, ſuborta eſſe videtur in eadẽ cœna illa inter Apoſtolos contentionis occaſio, quis eorũ
videretur eſſe maior, dũ viderẽt ceteri, in cœnæ illius accubitu omnibus prælatum eſſe Ioannẽ. c Luc. 22.

Eſt obſeruatione dignum, nunq̃ Apoſtolos de primatu quæſtionem mouiſſe, nec indigne tuliſſe XLII.
Petrum præpoſitum ceteris eſſe, verum haud æquanimiter tolerare potuiſſe, Ioannem vel Iacobũ *Contentio de*
fratres apud Chriſtum primos haberi. Hinc videas eoſdem Apoſtolos eadem indignatione perci *primatu quan*
tos, cum mater ipſorum pro duobus filijs ſuis dexteram & ſiniſtrã in regno petijt, de quibus hæc *do.*
Marcus [d]: Et audientes decem indignati ſunt de Iacobo & Ioanne.] Rurſus etiam, cum ijdem ſe d Marc. 10.
lecti a ceteris ducti eſſent a Domino vna cum Petro in montem Tabor: Intrauit, inquit Lucas [e], e Luc. 9.
cogitatio in eos, quis eorum maior eſſet.] Immo, vt ait Marcus [f], & in via inter ſe diſputauerunt, f Marc. 9.
quis eorum maior eſſet. Ceterum quantumlibet vidiſſent Petrum omnibus a Domino prȩlatum,
ac p̃rogatiuis quamplurimis auctum, nunq̃ tamen id infenſo animo tuliſſe ſunt viſi. Porro quã-
C tumlibet Ioannes primum locum poſt Chriſtum accepiſſet in menſa, tamen in pedum ablutione g Aug. in Ioan.
ceteris Petrum eſſe præpoſitum, primumque omnium Ieſum pedes Petri lauiſſe, S. Auguſtinus [g] c. 13.
teſtatur, quod & multis etiam rationibus demonſtratur [h]. Sed de his hactenus. h Ianſ. Concor. ca. 130.

Ceterum, vt quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis de ſacratiſſimæ Euchariſtiȩ inſtitutione, facilius XLIII.
intelligantur, operæpretium exiſtimaui hic intexere, quæ in antiquo Hebræorum libro Rituali ha
bentur. In canone.n. eorum hæc continentur: In Paſchali conuiuio, poſterior quæ eſſet menſa, non *Ritus inſtitu-*
vt in alijs dierum feſtorum ſecundis cœnarum menſis bellaria apponebantur, ſed tãtum a lege ſta *tionis Eucha*
tutus cibus, nimirũ primo loco embamma ex intybis & lactucis agreſtibus factum, alijsq. rebus *riſtiæ.*
conditum, inq. eum primum paterfamilias intingebat offam azymam, mox ceteri, ſicq. conſume
batur. Deinde idẽ paterfamilias tortam azymã (ſeu, vt alij textus habẽt, dimidiam) ſub mappa ha
ctenus ſeruatã, in fruſtra frangebat, in tot particulas illam diuidẽs, quot eſſent in cœna diſcumbẽ
tes, ſicq. diuiſam ſingulis porrigebat, quo facto, ipſe poculum deguſtatum tradebat proximo, ille
ſcđo, donec poculum per totũ conuiuium circumferretur. Inſuper qm̃ ſecundæ illæ menſæ Iudæo
rum erant ob accepta beneficia ad gratias Deo agẽdas potiſſimum comparatæ, cum in ceteris ſe
D cundis menſis eſſet vſitata quædam communis benedictionis formula, in Paſchali ſecunda menſa
poſt illam benedictam, cum diſtribueretur torta azyma, hæc verba idem paterfamilias dicebat:
Iſte eſt panis ærumnæ, quẽ comederunt patres noſtri in terra Ægypti, quiſquis eſurit, accedat &
peragat Paſcha.] Poſt hæc idem accepto poculo benedicebat his verbis: Bñdictus es Dñe, qui fru-
ctũ vitis creaſti, &c.] Sicq. delibatũ (vt dictum eſt) poculũ tradebat proximo, ille ſecũdo, & ſic de-
inceps; hæc ex libro Rituali Hebræorum. Ceterum (quod eſt notatu digniſſimũ) non tãtum apud
Iudæos vetus illa erat conſuetudo, vt in ſecũdis menſis ſic libantes, gratias Deo agerent, ſed & Gẽ
tiles ipſi in ijſdem ſecundis menſis merum libarent dijs, & alia ſacra facerent, vt Athenæus [i] tra- i Athenæus lib.
dit, & alij, ſed in his non immoramur. Hæc igitur ex Rituali veteri Hebræorum libro accepta, 1. cap. 9.
quantum conferant ad ipſam Euangelicam hiſtoriam de cœna Dñi intelligendam, facile perſpici
poteſt. Dominus enim ſeruato eo ipſo antiquo Iudȩorum ritu, illud effecit, vt nouis benedictioni-
bus additis, nouum inſtitueret ſacramentum, & quæ in memoriam veterum beneficiorum fuerãt
inſtituta, in commemorationem omnium præſtantiſſimi nouiter accepti beneficij mutarentur.

Quod vero (ne longius digredi videamur, q̃ res poſtulet) nonnulli dicunt, poſt ablutos diſcipu- XLIV.
E lorum pedes, iterum recumbentem Ieſum cum ſuis, quod reliquum erat cœnæ agni abſumpſiſſe *Solutio obiectio*
(volunt enim Dñm inter cœnandum a menſa receſſiſſe) ex ſuperius dictis arguuntur ſatis, atque *rum.*
ex eo etiam, quòd lege diuina ſtatutum erat, agnum Paſchalem comedendum eſſe feſtinanter [k], k Exod. 12.
qua ex parte certe Dominus legem minus impleſſet, ſi agno ex parte comeſto, e menſa receſſiſſet,
pedeſq. diſcipulorũ lauiſſet, ac poſt longam morã [l] ad eſum agni iterum redijſſet. Vñ quòd dicit l Ianſ. Concord, c. 130. 131.
Matthæus [m]: Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit] & quod Marcus [n] ait: m Matth. 26.
Et manducantibus illis, accepit Ieſus panẽ, & benedicens fregit] idem eſt ac ſi dixiſſet, Recumben n Marc. 14.
tibus illis, hȩc etenim in hunc modum eſſe intelligenda, Lucas aperit, dum teſtatur Euchariſtiam o Luc. 22.
eſſe inſtitutam poſt cœnam, dicens [o]: Similiter, & calicem, poſtquam cœnauit, dicens. Hic eſt ca p 1. Cor. 11.
lix, &c.] quod & ipſe teſtatur Paulus [p] ſcribens ad Corinthios. q Ioan. 13.

Quòd vero ablutione pedũ facta (vt tradit Ioannes [q]) immo (vt teſtatur Lucas [r]) poſt inſti- r Luc. 22. XLV.
tutã Euchariſtiam de diſcipulo proditore Dñs ſermonem habuiſſe dicatur, Matthæus [s] vero & s Matth. 26.
Marcus [t] ante miſticam illam menſam id contigiſſe tradant, nihil prorſus eſt abſurdi, de ea re t Marc. 14.

bis in priori, ac inde poſteriori menſa (hoc diſcrimine cœnam ab eſu Euchariſtiæ placet diſtingue- A
re) Dñm eſſe locutum, cum præſertim de perditione illius adeo ſolicitus eſſet; d cente de ſe Apo-
ſtolo [a]: Eadem vobis ſcribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium. Videte ca-
nes, videte malos operarios, videte conciſionem.] Conſtat ex his itaque, cœnam Dñi (ſic enim Pa-
tres [b] appellare conſueuere inſtitutionem ſacratiſsimæ Euchariſtiæ; idemq. eſſe manducare cœ-
nam Dominicam, quod Euchariſtiam ſumere, Auguſtinus [c] demõſtrat: licet ea voce, vt alijs, abu-
ti ſoleant Nouatores) fuiſſe diſtinctam a cœna agni Paſchalis, ac poſt illam fuiſſe adminiſtratam.
In qua primum illud ſacramentũ ineffabile eſt inſtitutum, quo tranſubſtantiatio fit panis & vini,
in carnem & ſanguinem Chriſti, in ipſum Chriſti corpus ſub vtraq. ſpecie integrum. Tũc & Apo-
ſtoli, cum ipſis Dñs præcepit id ipſum facere in ſui memoriam, ſacerdotes ſunt facti, atq. ipſum ſa-
crificium quod offerrẽt, eſt ordinatũ. Id Apoſtoli ipſi, id Patres oẽs, id traditio Eccleſiaſtica, atq.
ipſa Catholica fides ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ pdicauit, & hactenus profiteri nõ deſinit.

a Philip. 3.
b Oẽs qui interpretati ſunt locũ 1. Corinth. 11.
c Aug. de ſerm. Dom. in mont. lib. 2. c. 7.
S. Euchariſtia inſtitutio.

XLVI. Atque vt de his ſingulis (quod inſtituti ratio poſtulat) breuiter interea agamus: in huius ſacra-
menti inſtitutione in primis conſiderandum eſt ipſum tempus. Cum. n. ipſa prima die Azymorũ,
decimaquarta luna ad veſperam, cum Paſcha ſcdm legis Moyſi ritum ageretur, poſt eſum agni ſa-
cra Euchariſtia fuerit inſtitutã; nulla eſt dubitatio, eſſe confectam in azymis, & non in fermenta-
to: quem etiam ritum ſeruatum eſſe ab Apoſtolis, ac eorum ſucceſſoribus, Epiphanius [d], quan- B
tumlibet (vt dictum eſt ſuperius) ipſe dicat legitimum Paſcha eſſe a Dño anticipatum, agens con-
tra Ebionæos hæreticos, qui primi fuerunt Apoſtolorum tẽporibus (Ebion. n. primus poſt Simo-
nem magum ab Ignatio [e] recenſetur hæreſiarcha) teſtatur, ſic dicens: Myſteria autẽ faciunt ad
imitationem ſanctorum in Eccleſia, ab anno in annum, per azymos, hoc eſt, non fermentatos pa-
nes.] hæc ille. Si igitur illi ad imitationem ſanctorum in Eccleſia in azymis Myſteria conficiebant
(hoc. n. nomine antiqui Euchariſtiam nominabant) nulla eſt dubitatio, maiores oẽs eumdem ſer-
uaſſe ritum, vt in azymis eadem Myſteria ſacroſancta confecerint. At vnde hoc illi, niſi a ſuis ipſo-
rum Patribus, Apoſtolis Dñi, & illi a Chriſto id facere didiciſſent? Sed in his non immoramur.

Euchariſtia in azymis.
d Epip. hæ. 30.
e Ignat. in epiſ. ad Philadelph.

XLVII. Agedum, anteq̃ de re ipſa agamus: quibus nominibus maiores noſtri conſueuerint ſacram Eu-
chariſtiã nuncupare, quo ex ipſis nominibus tãta res facilius cognoſcatur, adducamus in mediũ.
In primis, habito reſpectu ad Fideles, qui eam accipientes, Chriſto per omnia maxime vniuntur,
eodem nomine quo nos in pſentiarum vtimur, Communionẽ ſeu Communicationẽ ab Apoſtolis
illã eſſe dictam, fidem facit Paulus Apoſtolus, dum ad Corinthios ſcribens, hæc ait [f]: Calix bene-
dictionis, cui bñdicimus, nonne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt?] Lucas [g] item in Actis: Erãt, C
inquit, perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis.] Inſuper ob
admirabilem ac ineffabilem rerum diuinarum ſecretam qãdã cõiunctionem, a Græcis μυστήριον
a Latinis vero Sacramentum inuenies nominatã. Tertullianus [h] plane Euchariſtiæ Sacramen-
tum appellat, & alij [i] poſt eum. Nomen vero Euchariſtiæ a gratiarum actione deductum, cõmu-
ne eſſe reperitur ex æquo Græcis pariter ac Latinis. Rurſus etiam quoniam Dñs [k] dixit: Pater
meus dat vobis panem de cęlo uerum: Panis enim verus eſt, qui de cęlo deſcendit, & dat vitã mun-
do] ea ratione Ignatius [l] Apoſtolorum diſcipulus ipſam Euchariſtiam, Panem Dei, Panem cæle-
ſtem frequenter appellat; & ad Romanos ſcribens hæc ait: Non gaudeo corruptibili nutrimento,
nec voluptatibus huius vitæ: Panem Dei volo, Panem cæleſtem, quæ eſt caro Chriſti filii Dei.]

Nomina Euchariſtia.
f 1. Cor. 10.
g Act. 2.
h Tertull. de corona militis.
i Ambroſ. in li. de Sacram. Aug. li. de pec. merit. contra Pelag. li. 1. c. 24. & alibi ſępius.
k Ioan. 6.
l Ignat. epi. 15.

XLVIII. Eadẽ igitur ratione quatenus continet ipſum Chriſti corpus, maiores idẽ Sacramentum appel-
lare conſueuerunt Corpus Chriſti. Eiuſmodi nuncupationẽ ſępius a Tertulliano vſurpatã inue-
nies, vt cum ait [m] in libro de Oratione: Quòd oratio ſoluẽda ſit, Corpore Dñi accepto.] & paulo
poſt: Accepto Corpore Dñi & reſeruato.] & [n] in libro de Idololatria: Eas manus admouere Cor-
pori Dñi.] & alibi [o]: Caro Corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima Deo ſaginetur.] & de
[p] Pudicitia ſic: Opimitate Dñi Corporis veſcitur.] Sũt de his alia innumera aliorum teſtimonia, D
Cypriani, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, & aliorum, quæ prætermus. Iſtud ipſum Sacramen-
tum, quòd non eſſet cibus omnibus communis, ſed caro Chriſti oblata pro ſæculi vita, ea ratione
Africani Fideles Vitam proprio nomine dicere conſueuerunt: vnde Auguſtinus [q]: Optime, in-
quit, Punici Chriſtiani baptiſmum ipſum, nihil aliud quam Salutem; & Sacramentum Corporis
Chriſti, nihil aliud quàm Vitam vocant.] Demum habito reſpectu, quòd pro peccatis hoſtia
offertur, Oblatio, Sacrificium, Liturgia, ac Miſſa dicta antiquitus reperitur. Sed de his ſuo lo-
co paulo inferius.

Corpus Chriſti.
m Tert. de orat. c. vlt.
n Tert. de Idol. cap. 7.
o Idem de reſur. carn. c. 8.
p Idem de pud.
q Aug. de pecc. merit. contra Pelag. lib. 1. ca. 24.

XLIX. Quòd autem rei veritate, non per figuram, vel ſimilitudinem, alluſionemve, vel quouis alio mo-
do fictitio, ipſa Euchariſtia ſit illud ipſum viuificum corpus Chriſti, quod natum de ſanctiſsima
Virgine, in ara Crucis oblatum eſt, & ineffabili quodam mõ manentibus ſpecierum panis & vini
accidentibus in ipſum tranſubſtantiatum, quod ſemper Catholica veritas eſt profeſſa, ex innume-
ris ſanctorum Patrum locis, alijsq. firmiſsimis rõnibus eſſet facile demõſtrare. Ceterum cum ſcia- E
mus cõplures diſertiſsimos ac integerrimos, atque de fide Catholica optime meritos viros, eo ar-
gumento commentarios fere innumeros omni prudentia, doctrina; ac fide ſincera cumulate refer-
tos, facilitate illuſtratos, ac denique (vt multa paucis complectar) plane diuinos, ſuggerente id ijs
Spiritu ſancto, conſcripſiſſe: ſuperuacaneum exiſtimamus, ac lectori onerоſum, eadem hic repete-
re, vel aliqua ijs velle addere: illos igitur conſulant omnes quicumque earum rerum cupidi ſunt,
eo ſe conferant, ac tamquam ad ſacram quamdam anchoram confugiãt, aduerſus prauorum dog-
matum in noſtram fidem adeo certam atque firmiter ſtabilitam vibrata venenoſa tela.

Vere corpus Chriſti.

L. Nos interim ne lectorẽ fruſtremur, cum pfando polliciti ſimus in noſtris Annalibus, more mo-
iorũ, Chriſtianæ religionis inſtitutorũ originẽ ac firmitatẽ repetere & intexere, hæc libãdo poti⁹,
atq. ſummis labris (vt dr) deguſtãdo, q̃ fuſius tractãdo (ne ieiunũ penitus lectorẽ abire ſinamus)
illud vnũ mõ dicemus de Euchariſtia, quatenus eſt ſacrificiũ a Domino inſtitutũ, ac ſacerdotibus

nouæ

A nouæ legis traditum offerendum. Tam ampli ſacerdotij ac ſacrificij ſymbola cum mille fere modis fuerint olim per veterem legem diuinitus præmonſtrata atque prædicta, ſatis ſit in præſentiarum illa paucis commemoraſſe, quæ in Rege & ſacerdote Melchiſedech ſunt quibuſdam non obſcuris certe figuris expreſſa, atque oraculo prophetico cōſignata, dicente de Chriſto Dauid, & q̄d dico Dauid? immo ipſo Deo Patre: Tu es ſacerdos in æternum ſecūdum ordinem Melchiſedech.] Vnde in hanc ſententiam Cyprianus [a], Item, inquit, in ſacerdote Melchiſedech ſacrificij Dominici ſacramentū præfiguratum videmus, ſecundum quod diuina Scriptura teſtatur, & dicit [b]. Et Melchiſedech Rex Salem protulit panem & vinū. Fuit autem ſacerdos altiſsimi, & benedixit Abrahā. Quod aūt Melchiſedech typum Chriſti portaret, declarat Spiritus ſanctus in Pſalmis, ex perſona Patris ad Filium dicentis [c]: Ante Luciferum genui te. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Qui ordo vtiq. hic eſt de ſacrificio illo veniens, & inde deſcendens, q̄ Melchiſedech ſacerdos Dei ſummi fuit, q̄ panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis ſacerdos Dei ſummi, q̄ Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet B corpus, & ſanguinem?] hæc Cyprianus.

a Cypr. ad Cecil. epiſ. 63. edit. Pamel.
b Geneſ. 14.
c Pſal. 109.

LI. Dum vero idem Dn̄s iſtud ipſum Apoſtolis ſuis faciendum præcepit: ſatis expreſsit, ſuum ſacerdotium & cum eo ſacrificium voluiſſe ad poſteros propagari. Vnde idem Cyprianus [d] de iiſdem agens, hæc ſubdit. Si Ieſus Chriſtus Dominus & Deus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei Patris, & ſacrificium Patri ſe ipſum primus obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit: vtique ille ſacerdos vice Chriſti vere fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur; & ſacrificium verum & plenum tunc offert in Eccleſia Deo Patri, ſi incipiat offerre, ſecūdum quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe.] & inferius: Et quia paſsionis eius mentionem in ſacrificiis omnibus facimus (paſsio enim Domini, ſacrificium eſt quod offerimus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus.]

d Cypr. ad Cecil. epiſt. 63.
Sacerdotiū cū ſacrificio propagatum.

LII. Id ipſum feciſſe Apoſtolos, & vniuerſam Eccleſiam ab illis edoctā in vniuerſo mūdo facere pſeueraſſe, Irenæus [e] Polycarpi Ioannis Apoſtoli diſcipuli auditor teſtatur ſic dicens: Suis diſcipulis Dn̄s dans conſilium primitias Deo offerre ex ſuis creaturis non quaſi indigenti, ſed vt ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eū qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicēs: Hoc eſt cor C pus meum. & calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinē confeſſus eſt; & noui teſtamēti nouā docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo mundo offert Deo.] & inferius [f]: Igitur Eccleſiæ oblatio, quam Dn̄s docuit offerri in vniuerſo mundo, purū ſacrificium reputatum eſt apud Deū, & acceptum eſt ei.] & poſt multa, dum in hæreticos inuehitur: Quomodo, inquit, cōſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Dn̄i ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, Verbum eius? Qm̄o autem rurſus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & nō percipere vitā, quæ a corpore Domini & ſanguine alitur? Ergo aut ſententiam mutent, aut abſtineāt offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra aūt conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtrā. Offerimus ei, quę ſunt eius, congruenter communicationē & vnitatē prędicantes carnis & ſpiritus. Quēadmodum. n. qui eſt e terra panis, percipiens inuocationem Dei, iam nō cōmunis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus cōſtans, terrena & cæleſti: ſic & corpora noſtra pcipientia Euchariſtiam, iā non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autem ei non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationis eius, & ſanctificantes creaturam.] Itemque D alibi hæc in eamdem ſententiam, agens aduerſus eoſdem hæreticos carnis reſurrectionem negantes: Quando ergo, inquit, [g], & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & cōſiſtit carnis noſtrę ſubſtantia, quomodo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita ęterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eius?] hæc Irenęus [h] martyr, Apoſtolorum temporibus proximus, & diſcipuli Apoſtolorum auditor.

e Iren. li. 4. c. 32
Apoſtoli ſacrificarunt.
f Idem eod. lib. ca. 34.
g Iren. li. 5. c. 2.
h Hier. de Scrip. Eccleſiaſt.

LIII. Ignatius [i] ipſo antiquior, Apoſtolorū diſcipulus, ſacerdotes nouæ legis conſueuiſſe ſacrificiū offerre, ſæpe teſtatur, & de ipſa Euchariſtia ad Philadelphios in hūc modum ſcribit: Obſecro vos, vt vna fide, vna prędicatione, vna Euchariſtia vtamini: vna eſt. n. caro Domini noſtri Ieſu Chriſti, & vnus illius ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, & vnus calix, qui pro oībus nobis diſtributus eſt; vnus panis, qui omnibus fractus eſt; vnū altare omni Eccleſiæ, & vnus Epiſcopus cū presbyterorum collegio & diaconis conſeruis meis.] & ad Smyrnenſes [k]: Rata Euchariſtia habeatur, q̄ ſub Epiſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit. Non liceat ſine Epiſcopo baptizare, neq. offerre, neq. ſacrificiū immolare.] hoc ipſum aliud non eſſe, q̄ ſacram Euchariſtiam cōficere, eamdemq. panem E eſſe cæleſtē, ac ipſam deniq. carnē & ſanguinē Chriſti, ad diuerſos ſcribens inculcat. Quinetiā locū eiuſdem Ignatij in dicta epiſtola ad Smyrnenſes Theodoretus in Impatibili, tertio dialogo, ex verbis ipſius ſic recitat: Euchariſtias & oblationes non admittunt, quòd nō confiteantur Euchariſtiā eſſe carnem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate ſuſcitauit.] hæc Ignatius apud Theodoretū; quę miramur, ſiue librariorum, ſiue interpretum vitio, excidiſſe. Rurſus idem ad Epheſios ait [l]; Date itaq. operam vt ſæpius congregemini ad Euchariſtiam.] et in fine. Obedientes Epiſcopo & presbytero, frangentes panem vnum, quòd pharmacum immortalitatis eſt, mortis antidotum, vitam quoq. Deo concilians per Ieſum Chriſtū, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.] Quid ergo is panis ſit, planius ad Romanos his verbis explicat [m]. Panem Dei volo, panem cæleſtem, quæ eſt caro Filij Dei.]

i Ignat. epiſt. 4.
k Ignat epiſ. 10.
De ſacrificio Euchariſtiæ ex Ignatio.
l Ignat. epiſ. 12.
m Idem epiſ. 15.

LIV. Iuſtinus Martyr [n], & ipſe etiam Apoſtolorum temporibus vicinus, de eiuſmodi Euchariſtiæ ſacrificio ſatis explicite in ea oratione, quam ad Antonium Pium Auguſtum ſcripſit, loquitur in hæc verba. Precibus finitis, mutuis nos inuicem oſculis ſalutamus. Deinde ei qui fratribus præeſt,

n Iuſtin martyr orat. ad Anton. prope finem.

Ex Iuſtino Martyre, offertur panis & poculum aquæ & vini: quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum vniuerſa- A
rum Patri, per nomen Filij & Spiritus ſancti offert, & Euchariſtiam ſiue gratiarum actionem, pro
eo quòd nos donis hiſce dignatus ſit, prolixe exequitur. Atque vbi ille preces & gratiarum a-
ctionem abſoluit, populus qui adeſt omnis fauſta approbatione acclamat dicens, Amen. Amen,
autem voce Hebræa, Fiat, ſignificat. Præſidens vero poſtquam gratiarum actionem perfecit,
& populus vniuerſus approbatione læta eam comprobauit; qui apud nos vocantur diaconi atque
miniſtri, diſtribuunt vnicuique præſentium, vt participent eum, in quo gratię actæ ſunt, Eucha-
riſtiam, panem, vinum, & aquam, & ad abſentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos
appellatur Euchariſtia: quod nulli alij participare licitum eſt, quàm veram eſſe noſtram doctri-
nam credenti, lauacro propter remiſsionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita vt Chri
ſtus tradidit, viuenti. Non enim vt communem panem, neque communem potum, iſta ſumi-
mus: ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus Ieſus Chriſtus Saluator noſter, & carnem
& ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eumdem modum etiam eam alimoniam, in qua per
preces verbi eius ab ipſo profecti gratię ſunt actæ, vnde ſanguis & caro noſtra per mutationē alun
tur, incarnati illius Ieſu carnem & ſanguinem eſſe, edocti ſumus. Nam Apoſtoli in commentarijs B
a ſe ſcriptis, quæ Euangelia vocantur, ita tradiderunt præcepiſſe ſibi Ieſum: Eum enim, pane acce
pto, cum gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in meam commemorationem: Hoc eſt corpus meum.
Et poculo ſimiliter accepto, & gratiis actis, dixiſſe; Hic eſt ſanguis meus: ac ſolis ipſis ea tradidiſ-
ſe.] hæc Iuſtinus, de cuius excellenti doctrina, & rerum Eccleſiaſticarum peritia, integritate, ſan-
ctitate, & fide ſuo loco vberius dicturi ſumus.

LV. Plura hic eſſent intexenda ex Tertulliano & Cypriano loca, niſi nos nimia prolixitas ab hac re
auocaret. Sane quidē ſiue Cypriani ſit, ſiue alterius, certe tñ eiuſdem ferme ętatis auctoris & pro-
batæ fidei eſt commentarius ille de Operibus cardinalibus: vbi cũ agitur de cœna Dñi, de vero &
viuifico ſacrificio Euchariſtiæ, deq. vera certaq. panis & vini in corpus Chriſti verum tranſſub-
ſtantiatione eſt verax atque fidelis aſſertio. Sed nō eſt præſentis negotij, ſingulos Orthodoxos ſcri
ptores commemorare, qui a tēporibus Apoſtolorum vſque in præſens in Eccleſia floruere: ſatis ſit
prędictorũ antiquorum Patrũ teſtimoniis recenſitis, pauca addere, quæ poſtea celebriores in Ec
cleſia doctores in eamdē ſententiā ſunt locuti: ac potiſsimũ doctrina & pietate celeberrimus Hie-
a Hiero. epi. 17. ronymus, ſic dicens [a]: Recurre ad Geneſim, & Melchiſedech Regē Salem huius principem inue
Ex Hieronymo. nies ciuitatis, qui iā tunc in typo Chriſti panem & vinũ obtulit, & myſterium Chriſtianum in Sal C
uatoris ſanguine & corpore dedicauit.] et rurſum de ipſis Chriſtianis ſacerdotibus [b]: Abſit, in-
b Hiero. epiſt. 1. quit, vt de ipſis quicquā ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedētes, Chriſti corpus ſacro
ore cōficiunt, & per quos nos Chriſtiani ſumus, qui claues regni cælorũ habentes, quodammodo
ante Iudicii diē iudicant: qui ſponſam Dñi ſobria caſtitate conſeruant.] Idemq. rurſus alibi in hęc
c Hiero epi. 85. ad Euagr. verba [c]: Ad Epiſcoporũ & presbyterorũ preces, Chriſti corpus ſanguiſq. conficitur.] Idem ad
Damaſum de filio prodigo: Chriſtus, inquit, quotidie Fidelibus immolatur.] et alibi [d]: Nec Moy
d Hiero. epi. ad Hedib. 150. q. 2. ſes dedit nobis panē verum, ſed Dñs Ieſus: ipſe conuiua, & cōuiuium, ipſe comedens, & qui come
ditur: illius bibimus ſanguinem, & ſine ipſo potare non poſſumus, et quotidie de ſacrificijs eius,
de genimine vitis eius veræ & vineæ Sorec, quæ interpretatur electa, rubentia muſta calcamus.]

LVI. Non poſſum tacere Ambroſiũ [e], cum de eodē ſacrificio his vſus eſt verbis: Ego, Dñe, memor
Ex Ambroſio. venerandæ paſsionis tuæ, accedo ad altare tuũ, licet peccator, vt offerā tibi ſacrificiũ, quod tu inſti
e Ambroſ. orat. præp. ad miſſ. t. tuiſti, & offerri præcepiſti in cōmemorationem tui pro ſalute noſtra.] id quō conficiatur, alibi ſic
explicat [f]: Tu forte dicis, Meus panis eſt vſitatus. Sed panis iſte, panis eſt ante verba ſacramēto
f Ambr. de Sacram. lib. 4 ca. 4. rũ, ubi acceſſerit cōſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur aſtruam. Quō pōt, qui panis eſt,
corpus eſſe Chriſti? cōſecratione. Cōſecratio igitur qbus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Dñi Ie- D
ſu. Nā reliqua oīa quæ dñr, laudē Deo deferũt, oratio p̄termittitur pro populo, pro Regibus, p ce-
teris. Vbi venitur vt cōficiatur venerabile ſacramentũ, iā non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed vtitur
ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe
is quo facta ſunt omnia.] & paulo poſt: Ego tibi vt reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante con-
ſecrationem, ſed poſt conſecrationem dico tibi quòd iam corpus eſt Chriſti. Ipſe dixit, & factum
eſt, ipſe mandauit, & creatum eſt.]

LVII. Auguſtinus itidē de eodē ipſo ſacrificio hæc ait [g]. Id. n. ſacrificiũ ſucceſsit oībus illis ſacrificiis
Ex Auguſtino. veteris teſtamēti, q̄ immolabātur in vmbra futuri, pp quod ēt vocē illam in Pſalmo decimonono
eiuſdē mediatoris p prophetiā loquētis agnoſcimus. Sacrificiũ & oblationē noluiſti, corpus autē
g Aug. de Ciu. Dei lib. 17. c. 20. pfeciſti mihi, qa pro illis oībus ſacrificiis & oblationib' corpus eius offertur, & participātibus mi
niſtratur.] et alibi [h] de oblato eodē ſacrificio ad pellendos dęmones hæc ait: Rogauit noſtros, me
h Aug de Ciu. Dei lib. 22. ca. 8. abſente, p̄sbyteros, vt aliqs eorũ illo pgeret, cuius orationibus cederēt, Perrexit vnus, obtulit ibi E
ſacrificiũ corporis Chriſti, rogās q̄tum potuit, vt ceſſaret illa vexatio: Deo ptinus miſerāte, ceſſa-
i Augu. contra Fauſtum lib. 20. cap. 18. uit.] Itēq. alibi [i], Iā Chriſtiani peracti eiuſdē ſacrificij memoriā celebrāt ſacroſancta oblatione et
participatione corporis & ſanguinis Chr̄i.] ſed quō id fiat, alibi ſic declarat [k], agēs cōtra Fauſtum
k Augu. contra Fauſ. li. 20. c. 13. Manichęũ, Noſter aũt panis & calix, nō qlibet (quaſi pp Chr̄m in ſpicis & ī ſarmētis ligatũ, ſicut
illi deſipiunt) ſed certa cōſecratione myſticus fit nobis, nō naſcitur. Proinde qđ nō ita fit, q̄uis ſit
panis & calix, alimentum eſt refectionis, nō ſacramentũ religionis, &c.] Nonne eadem & Græci?

LVIII. Cyrillus Hieroſolymitanus de eodē ſacrificio Catecheſim myſtagogicā [l] cōſcripſit, idēque de
Ex Cyrillo. eiuſdē veritate ac certitudine hæc ait [m], Nō ergo cōſideres tamq̄ panē nudũ, & vinũ nudũ, corpus
l Cyrillus Catech. myſtag. 5. n. eſt & ſanguis Chriſti, ſcđm ipſius Domini verba. quāuis enim ſenſus tibi hoc non ſuggerit, tñ
m Cyril. Catec. myſt. 4. fides te confirmet, quin potius habeas ex fide pro certiſsimo, ita ut nulla ſubeat dubitatio.] & pau
lo poſt. Hoc ſciens, proq. certiſsimo habens, panem hunc, qui videtur a nobis, non eſſe panem,
etiam ſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti.] hęc ille. & Chryſoſtomus in eamdem
ſententiam

A ſententiam [a]: Non enim homo eſt, qui propoſita de conſecratione menſæ Domini, corpus Chriſti facit & ſanguinem; ſed ille, qui crucifixus eſt pro uobis Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute conſecrantur & gratia: Hoc eſt, ait, corpus meum: hoc verbo propoſita conſecrantur. Et ſicut illa vox, quæ dicit; Creſcite & multiplicamini, & replete terram; ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſenſit effectum ad generationem, operante natura: ita vox illa ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ vſque ad hodiernum diem & vſque ad eius aduentum præſtat ſacrificio firmitatem.]

a Chryſo. hom. de prod. Iud.

LIX. Multa his eſſent addēda, ſed hæc nos curſim ad alia feſtinantes. Neque tamen prætermitendū, ꝙ cum multa ſint huius ſacrificij nomina, illud eſt antiquiſsimū, & apud Latinos vſitatius atq. frequentius, Miſſa; qđ quidē (ſicut & Chriſtiana fides profitetur) ex Hebraica vel Chaldaica nomēclatura acceptū eſſe videtur. Quod.n. in noſtra Vulgata legitur, Spontanea [b] oblatio, Hebraice & Chaldaice dicitur, Miſſah, quā offerebāt Domino in gratiarum actionē de fructibus terræ, qua & veſcebantur in tēplo cum recordatione ꝓteritæ ſeruitutis, & ab eadem liberationis. Quæ quidē omnia cū optime côueniant ꝓdicto à Chriſto inſtituto ſacrificio; eo potius maiores noſtri vſi ſunt B nomine, q̃ cuiuſpiam alterius ſacrificij: nā & ea potiſsimum ratione ab illis id factum eſſe videtur, ꝙ ſpontanea recolatur prima illa ſui ipſius a Dño noſtro Ieſu Chriſto facta oblatio, de qua Iſaias [c]: Oblatus eſt quia ipſe voluit] & Dñs de ſe ipſo [d]: Poteſtatem habeo poneudi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eā.] & quod ſcriptū eſt in Pſalmo [e]: Holocauſtū & pro peccato nō poſtulaſti: tunc dixi: Ecce venio.] Sane quidem creditur eiuſmodi nomen ab ipſis Apoſtolis Petro & Paulo, ex Hebraicis fontibus, traditū eſſe Romanis: qđ & Iacobus Hieroſolymorum Epiſcopus, idemq. Apoſtolus & frater Domini tradidit ſuis: nam eadē vſus eſt voce in ſua, quam poſteris reliquit, Miſſa: de cuius certa fide ac veritate ſuo loco pluribus agemus.

b Deut. 16.
Miſſæ nomen.
c Iſaiæ 53.
d Ioan. 10.
e Pſal. 39.

LX. Ea voce vſa videtur ſuo ipſius exordio Romana Eccleſia: nam Pius Papa proximus Apoſtolorū temporibus, ſcribens ad Iuſtum Epiſcopū Viennenſem, idem ſacrificium Miſſam vocās, ſic dicit [f]: Soror noſtra Euprepia, ſicut bene recordaris, titulum domus ſuæ pauperibus aſsignauit: vbi nunc cum pauperibus noſtris cômorātes, Miſſas agimus.] hæc ille. Itē Cornelius Papa epiſtola ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopū his vtitur verbis: Publice, neq. cryptis notioribus Miſſas agere Chriſtianis licet.] Eodē vſi ſunt nomine ceteri Romani Pontifices, quos longū eſſet ſingulatim recenſere. C In Concilio Romano [g] ſub Silueſtro, in Côcilio Carthaginenſi [h] ſecundo, in Côcilio Agathenſi [i], & aliis, Patres qui interfuerunt, eodem quoq. Miſſæ nomine ipſum incruentū ſacrificiū nominarunt, ſicut & Ambroſius [k], Auguſtinus [l], Victor Vticēſis [m], ac deniq. ceteri, & poſt ipſos recētiores oēs. Ceterū qđ ad ipſum ſacrificii ritū ſpectat, opportuniori loco agemus.

Vſus vocis eiꝰ in Rom. Eccleſia.
f Habeſ to. 1. bibliothec. ſanctorum Patrum.
g Conc. Ro. ſub Silueſtro ī fine.
h Concil. Carthag. 2. can. 3.
i Coc. Agat c. 47.

LXI. Vt autem ad ipſam Dominicā cœnā redeamus, quā cęptam eſſe a Dño eius dici hora veſpertina conſtat: remanſit ea conſuetudo apud nonnullas Eccleſias, vt etiam veſpere, ſed a ieiunis, idem ſacrificium offerretur. Viguiſſe eumdē vſum in Eccleſia Africana olim, auctor eſt Cyprianus [n]. Id ipſum, ſed poſt ſumptum cibū, de Eccleſia Alexandrina teſtatur Sozomenus [o]. Auguſtinus [p] aūt ad Ianuarium ſcribens, id ſemel in anno in Cęna Domini, & nonniſi a ieiunis fieri ſolitum aſſerit, dum ait: Quæris.n. his verbis, quid per quintam feriam ultimæ hebdomadis Quadrageſimæ fieri debeat: an offerēdum ſit mane, & rurſus poſt cœnam, propter illud quod dictum ſit: Similiter poſtquam cœnatum eſt. An ieiunandum, & poſt cœnam tantummodo offerendum, an etiam ieiunandum, & poſt oblationem, ſicut facere ſolemus, cœnandum? &c.] Veſpertinarum etiam Miſſarum mentio habetur in Concilio [q] Agathenſi.

k Ambroſ. ad Marc. epiſt. 33.
l Aug ſerm. de tempore 251.
m Vict. de perſ. Vuan. lib. 2.
Vſus cœnæ dominicæ.
n Cyprian. epiſt. ad Cæcil. 63.

LXII. D Ceterum qm̄ diuerſa erat aliquarum Eccleſiarum côſuetudo, paſsimq. poſt cęnam ſacrificium offerebatur, eam ſuſtulit in Africa Concilium Carthaginenſe [r] tertium, ſtatuēs vt a ieiunis ſemper, excepta ipſa die anniuerſaria Cœnæ Dñi, offerretur. Sed hæc etiam fuerunt côtrariis legibus abrogata [s] ac penitus antiquata, ob eam potiſsimum cauſam, ꝙ vniuerſalis Eccleſiæ vetus conſuetudo contraria eſſet; cum vt nonniſi a ieiunis ſacra Euchariſtia ſumeretur, antiquitus obſeruatum eſſe videretur. id affirmat Tertullianus [t], dum ad vxorē ſcribens ait; Non ſciet maritus qđ ſecreto ante oēm cibū guſtes.] Cyprianus [u] (vt vidimus) id ipſum confirmat, & ꝙ in melius mutatum ſit, rōnem reddit. Itemq. Auguſtinus de his agens, ait: Liquido apparet, qn̄ primum acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Dñi, non eos accepiſſe ieiunos. Nunquid tñ propterea calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ, ꝙ a ieiunis ſemper accipitur? Et hoc placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti, in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intret, quàm ceteri cibi. Nā ideo per vniuerſum Orbem mos iſte ſeruatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dñs, propterea pranſi vel cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum conuenire debent, aut ſicur faciebāt quos Apoſtolus arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere.] hęc & alia de his Auguſtinus, reddēs E rationem qua de cauſa id Dominus voluerit veſpere inſtituiſſe. Græcos etiam conficere ac ſumere conſueuiſſe ſemper ieiunos ante cœnam, teſtatur Gregorius Nazianzenus [x], qui & multis diſputat, Eccleſiam Dei non omnia quæ a Chriſto facta ſunt, eodem tempore quo ille, facienda, maiorum traditione ſuſcepiſſe, idemque aduerſus illos inuehitur, qui eo prætextu differebant ſanctum baptiſma in annum ſuæ ætatis trigeſimum, quod eumdem annum agens Chriſtus voluerit baptizari.

o Sozom. hiſt. lib. 7. ca. 19.
p Aug. ad Ian. epiſt. 118.
q Conc. Agath. apud Gratia. de conſecr. diſt. 5. c. conuenit.
Ieiuni communicant.
r Conc. Carth. 3. can. 29.
s Concil. Laod. can. 5. & Sext. Synod. ca. 29.
t Tertull. ad vxor. lib. 2. c. 5.
u Cyprian. epiſt. 63.
x Grego. Naz. orat. in ſanct. baptiſ.

LXII. Confecta igitur a Dño Ieſu Chriſto ſacratiſsima Euchariſtia, diſtribuit ipſam Apoſtolis. An autem eamdem Iudæ impartierit, cum tradidit eidem bucellam [y] intinctam, & poſt bucellā introiuit in eum ſatanas, atq. ad accelerandā proditionē inde receſsit? Scimus S. Auguſtinū [z] eius fuiſſe ſententię, ac firmiter affirmaſſe, Iudam nequaquam tunc ſacram Euchariſtiā cū ceteris participaſſe; ſicq. dicit; Non, ut putant quidā negligenter legentes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit; intelligendum eſt enim, ꝙ iam his omnibus diſtribuerat Dñs ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, vbi & Iudas erat, ſicut S. Lucas euidentiſsime narrat, & deinde ad hoc ventum eſt, vt ſecundum

y Ioan 13.
z Aug. in Ioan. 13. tract. 62.
An Iudas acceperit Euchariſtiam.

cundum narrationem Ioannis apertiſsime Dominus per buccellam intinctam atque porrectam, ſuum exprimat traditorem: fortaſſe per panis tinctionem, illius ſignificans fictionem.] hæc ille, qui tamen ſicut ibi, ita & alijs in locis, Euchariſtiam eum accepiſſe tradit, dum ait [a]: Chriſtus quid nobis fecit, qui traditorem ſuum tanta patientia pertulit, vt ei primam Euchariſtiam, confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam, ſicut ceteris Apoſtolis, tradiderit.] et alibi [b]: Traditorem enim ſuum, qui iam pretium eius acceperat, vſque ad vltimum pacis oſculum, inter innocentes ſecum eſſe perpeſſus eſt: quibus non tacuit, eſſe inter illos tāti ſceleris hominem: & tamen primum ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, nondum illo excluſo, communicet omnibus dedit.] hæc Auguſtinus. Affirmat hoc ipſum S. Ioannes Chryſoſtomus [c], dum ait: Adfuit Iudas, & illius ſacrificij communicationem meruit.] et paulo poſt: In illum poſt cōmunicationem diabolus intrauit, non quia contempſerat Dominicum corpus: ſed quia impudentia Iudæ, & malignitas mentis, vt aduerſarius in eo habitaret, effecit: vt diſcas quòd indigna & fucata mente myſteriorum ſecreta celebrantibus a diabolo præparantur inſidiæ.] hæc eadem Cyrillus [d], & alij complures, quos omittimus numerare. A

a Aug. in Pſal. 10.
b Aug. epi. 163.
c Chryſo. hom. de prod. Iudæ.
d Cyrill. in Ioā. ca. 13. Cyrill. Hieroſo. cat. ch. 13.

LXIII.

Iudas quando diſceſſit.

Ceterum & nos his aſſentiētes, ſic dicimus Iudam vna cum ceteris ſacratiſsimam Euchariſtiā participaſſe, vt tamen nequaquam illis aſſentiamur, qui putarunt buccellam illam intinctam fuiſſe Euchariſtiam; ſed potius exiſtimamus panem illum, quem (vt dictum eſt) initio ſecundæ menſę intingebant in pultem, ſeu embamma ex lactucis agreſtibus confectum, vt ex Rituali libro antiquo Iudæorum ſuperius eſt demonſtratum: ſicque intinctio illa, ex more, Euchariſtiam præceſſerit. B Secundum igitur dictum Iudæorum ritum, dicere opus eſt, rem geſtam eo eſſe ordine, quo a Ioanne recenſetur; nimirum poſt pedum ablutionem de ſua proditione Ieſum ſermonem habuiſſe, tunc & Ioanni de proditore roganti ſignum illud per intinctam buccellam dediſſe. Sed quod dicit, accepta buccella, continuo exiſſe; id quidem non ita accipiendum putamus, vt tunc temporis ſtatim, & nulla interpoſita mora, abierit: ſed quòd velut furore quodam percitus, non expectauerit prolixam illam mirificam poſt cœnam habitam a Domino orationē: nam S. Lucas aperte teſtatur, Iudam cum ceteris permanſiſſe vſque ad finem communicationis Euchariſtiæ, poſtquam nihil iam videbatur eſſe reliquum in menſa (ſecundum prædictum Iudæorum ritum) quo potuerit panis intingi, ſicq. nec dici poſſe videtur, illum panem intinctum, fuiſſe Euchariſtiam: nam Euangeliſtarum teſtimonio conſtat, non ſimul vtrumque, ſed ſeorſum, primoque panem, inde vero vinum ſuis verbis ſacraſſe, ac propinaſſe. Sed hæc ſatis. Non prætterimus tamen dicere, quòd calix ille, in quo Redemptor noſter Ieſus Chriſtus ſacratiſsimam Euchariſtiam cōſecrauit, vt egregium tantæ rei monumentum, a communi vſu ſelectus, ac ſumma induſtria aſſeruatus, adhuc Bedæ temporibus Hieroſolymis viſebatur, de quo hæc ipſe [e]: In platea, quę Martyrium & Golgotha continuat, exedra eſt, in qua calix Domini ſcriniolo reconditus, per operculi foramen tangi ſolet, & oſculari: qui argenteus calix, hinc inde duas habens anſulas, ſextarij Gallici menſuram capit, in quo illa eſt ſpongia Domini potus miniſtra.] hactenus Beda. C

e Beda de locis ſanctis cap. 2.

LXIIII.

f Ioan. 13.

Petri animoſa promiſſio.

Nox [f] aduenerat, cum Iudas, peracta cœna, e menſa exijt, & ad perficiendum quod in animo habebat, feſtinauit. Cum ſic ille receſsiſſet, obortā interim contentionem inter diſcipulos de primatu Dominus ſedauit: & eos conſolatus, quòd eos cito relicturus eſſet, admonuit. Petrus, tacentibus reliquis, vt princeps omnium, quonam iturus eſſet, rogauit: ſecuturumq. non ſegniter promittit, &, ſi opus ſit pro eius vita atque dignitate tuenda, vitam ipſam profundere, ardenter pollicetur: denique cum Dominus ei perfidiam futuram ac ſui ipſius negationē prædiceret, obnititur, ſeq. id numquam eſſe facturum multoties conteſtatur. hęc Euangeliſtæ [g] pluribus uerbis proſequuntur. His abſolutis, nouiſsimum illum admirabilem ſermonem habuit, quem Ioannes [h] diligentiori cura conſcripſit. Eo [i] poſtmodum dicto, ſimul & hymno abſoluto, inde egreſſus cum ſuis ſecundum conſuetudinem, abijt in montem Oliuarum. D

g Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 13. Cōcord. ca. 133.

LXV.

De hymno ī cœna dicto.

h Ioan. 13. 14. 15. 16. 17. Concor. ca. 134.
i Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Concord. c. 137.
k Aug. epi. 253.

Quiſnam vero fuerit hymnus ille, quem Dominus poſt cœnam dixit, haud certo compertum habetur. Scimus auctore Auguſtino [k] ad Ceretium Epiſcopum ſcribente, olim circumferri ſolitum hymnum quemdam hac inſcriptione notatum: Hymnus Domini, quem dixit ſecrete ſanctis Apoſtolis diſcipulis ſuis: quia ſcriptum eſt in Euangelio; Hymno dicto, aſcendit in montem.] ſed in ſcripturis apocryphis illum reperiri, quibus Priſcillianiſtæ hæretici potiſsimum vterentur, idē teſtatur; qui & ex eo nonnulla verba recitans, illorum impoſturam detegit. Verum quiſnam hymnus ille fuerit, quem Iudæi poſt eſum Paſchæ dicere cōſueuerint, ex antiquo eorū Rituali libro, vbi ipſorum cærimoniæ habentur deſcriptæ, proditur; nimirum moris fuiſſe in aliorum ſolemniū cœnis, alios ac diuerſos dicere pſalmos ad myſterium eius diei accōmodatos, in Paſchali aūt cœna recitari ſolitum pſalmum cēteſimum decimum tertium, qui incipit; In exitu Iſrael de Ægypto] & alios perbreues. Ceterum haud ignorandum eſt, exemplo Domini laudabilem illam conſuetudinem in Eccleſia coaluiſſe, vt in menſa gratiarum actiones ab omnibus dicerentur. quales illę eſſent, quibus Orientales uti conſueuerint, Ioannes Chryſoſtomus [l] docet; ceteras uero antiqui Eccleſiæ Rituales libri exhibent. E

l Chryſoſt. ad pop. Antioch. hom. 57.

LXVI.

De loco ubi Chriſtus orauit.

m Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Concord. c. 137.

Cum acceſsiſſet Ieſus in montem Oliueti, ingreſſus [m] in villam quæ dicitur Gethſemani, vbi erat hortus, ſuos orare admonens; aſſumptis ſecum Petro, Ioanne, & Iacobo ſeorſum a ceteris, pauore ac mærore affectus (eas enim communes ceteris animi paſsiones prudens volenſque, ſuſcepit) auulſus ab illis iactu lapidis, Patrem rogans, vt, ſi poſsibile eſſet, a ſe calicem paſsionis transferret; eundem ſermonem nō ſemel, ſed iterum ac tertio repetijt, cum interdum dormientes diſcipulos excitaret. Ei vero ſic oranti apparuit Angelus confortans eum, ſed cum prolixius oraret, in agonia poſitus eſt, factuſque ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Locus ille vbi hæc contigerunt, ad radices montis Oliueti poſitus, tantę rei nobilitatus inſignibus, quaſi trophæis victorię Chriſti, præclara poſtmodum deſuper erecta eccleſia (vt auctor eſt Hierony-

mus

A mus [a]) eſt mirifice illuſtratus. Addit Beda [b], petram ipſam, ſuper quam Dominus orans fle- a Hier. de locis Hebraicis.
xis genibus innixus eſt, quaſi mollem ceram ceſsiſſe, in ſeque genuum eius veſtigia recepiſſe; ip- b Beda de locis ſanct. c. 6. in fin.
ſumque lapidem, vt inſigne tanti miraculi monumentum, intra eccleſiam tranſlatum, & parieti
affixum, cunctiſque factum perſpicuum. Accepimus ab his qui hæc viderunt, etiam in imo vallis,
quam torrens Cedron præterfluit, in lapidibus ipſis eiuſdem Chriſti Domini noſtri veſtigia pe-
dum impreſſa remanſiſſe, hactenuſque ſeruata eſſe.

At hiſtoriam Euangelicam perſequamur. Venit interim [c] Iudas cum militum cohorte, qui- LXVII.
bus ſignum dederat (ne noctis tenebris decepti, in alium quempiam manus inijcerent) vt, quem *Quid Chriſtus cũ inuaditur.*
ipſe oſculatus eſſet, tenerent ac ducerent. Cumque oſculatus eum eſſet, ipſe Dominus ſe ultro ob-
tulit illis, rogans quem quærerent, ſeque illũ manifeſtans, retrorſum abeũtibus illis, atque in terram c Matth. 26.
cadentibus, iterum eoſdem eodem modo interrogans, tandem ſe ab illis teneri permiſit. Sed quid Marc. 14. Luc. 22.
tunc magno animo Petrus, amans cupiduſque Chriſti ſalutis, generoſo accenſus amoris ardore; Ioan. 18.
quid, inquam, fortiter geſſerit: quomodo enſem exerens, Malchum ſeruum Principis ſacerdotum Concord. c. 137.
inuaſerit, & auriculam dexteram eidem amputauerit, omnes ſciũt. At Ieſus eiuſmodi tumultum
B compeſcens, & Malcho amputatam aurem reſtituit, & Petrum cohibuit; ac perquàm modeſte cõ-
uerſus ad Principes ſacerdotum, & alios Iudæorum qui venerãt cum militibus, redarguit.

Diſcipuli deinc omnes relicto eo fugerunt; & qui ſequebatur eum adoleſcens amictus ſindo- LXVIII.
ne ſuper nudo, cum teneretur, ea relicta, nudus aufugit. Creditur hic fuiſſe Ioannes [d], veſte ad- *Ioannes in ſindone.*
huc cœnatoria indutus, vt ſuperius eſt dictum, cum de cœna Domini actum eſt. Par eſt exiſtima-
re (ſi in rebus dubiis agere coniectura licet) amantiſsimum Ieſu diſcipulum, cum Iudæ proditio- d Ambr. in Pſal. 36.
nem ceteris manifeſtius cognouiſſet, vehementi quodam mœrore affectum, Dominiq. tantum me-
morem, profunda ſui ipſius obliuione ſepultum, nihil de ſumẽdis ſuis veſtibus cogitaſſe; & cũ nox
eſſet, quando e cœnaculo receſſerunt, perfacile id ipſum & alios præterijſſe potuit. Fuiſſe hunc Ioã-
nem Euangeliſtam, Ambroſius in primis teſtatur, itemque Gregorius [e], Beda [f], & alij complu- e Greg. lib. 14. Moral. ca. 13.
res. Si quis autem ex recentioribus ab hac opinione diſſentit, inde potiſsimum accidit, quòd cau- f Bed. in Marc. ca. 14.
ſam, cur Ioannes ſuper nudo ſindone amictus eſſet, ignorauit.

Sicut igitur in hanc de Ioanne opinionem procliuiores ſumus, ita ab illis penitus diſſentimus, LXIX.
qui opinati ſunt hunc adoleſcentem amictum ſindone fuiſſe Iacobum fratrem Domini, cognomẽ- *Non Iacobus in ſindone.*
C to Iuſtum; ea potiſsimum adducti ratione, quòd Hegeſippus de eo ſcripſerit (vt dicemus ſuo lo-
co) atque alij teſtati ſint, ipſum amictum ſindone incedere ſolitum eſſe. Nam tantum abeſt, vt Ia-
cobus his temporibus adoleſcens ętate fuerit, quin potius iam ſenex dicendus eſſet: etenim de eo
teſtatur Epiphanius [g], ipſum fuiſſe ætatis annorum nonagintaſex, cum martyrium conſumma- g Epiph. hær. 78.
uit; quod contigit (vt auctore Ioſepho, Euſebio, atque Hieronymo inferius dicemus) anno ſepti-
mo Neronis Imperatoris, qui eſt Domini ſexageſimuſtertius: qua ratione dicendum eſt, Iacobũ
annis trigintatribus Domino ætate fuiſſe maiorem. Certe quidem, quòd his temporibus tantæ
fuerit ęſtimationis apud omnes, vt ob virtutum excellentiam, cognomento Iuſtus ab omnibus di-
ceretur (quem titulum nonniſi poſt diuturnum experimentum abſolutiſsimæ vitæ conſecutũ fuiſ-
ſe, eſt æquum exiſtimare) eum nonniſi prouectiorem ętate fuiſſe, dicendum eſſe videtur. Quamo-
brem cum hæc de adoleſcente dicta, potius Ioãni quàm alteri cuipiam aptari poſsint: nihil eſt quod
a Domino tutus eſt redditus, quòd dixiſſet: Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.] nam & illud im-
plendum erat, quod idem Dominus nuper prædixerat [h]: Venit hora, & iam venit, vt diſpergami- h Ioan. 16.
ni vnuſquiſq. ad propria, & me ſolum relinquatis.] & illud: Percutiam paſtorem, & diſpergentur Marc. 14.
D oues gregis.] Sed licet fuerit caſu concuſſus: tamen uis amoris, vt ad Dominum in domum Ponti-
ficis reuerteretur, effecit. Sed de his infra. At ſcimus de hac re diuerſam diuerſorum eſſe ſenten-
tiam. Quicquid autem ſit, non amplius immorandum in his, ſed cetera magis neceſſaria ſcitu ex
inſtituto nobis perſequenda ſunt.

In hunc [i] modum Ieſus Dominus noſter a militibus prenſus, primo ad Annam ducitur, non LXX.
quòd ipſe eſſet ſummus ſacerdos, eo quippe Caiphas munere fungebatur: ſed (quod diximus ſu- i Matth. 26.
perius anno quintodecimo Tiberij Imperatoris, ac fuſius de eadem re diſputauimus) quoniam Marc. 14.
tunc ipſe Anna præfectus erat magno Concilio ſeptuagintaduorum ſeniorum, quod Sanedrin ap- Luc. 22. Ioan. 8.
pellabant, cuius officium erat de Propheta atque doctrina cognoſcere & iudicare. Vnde Anna Concor. c. 138.
Pontifex iure ex officio Chriſtum interrogabat [k] de diſcipulis eius atque doctrina. Cum autem *Cur Ieſus primo ad Annã.*
reſponderet Ieſus ſe nihil vſquam in occulto eſſe locutum, ſed palam docuiſſe populum: hac dicen-
di libertate in deteriorem partem accepta, vnus ex miniſtris inflixit illi alapam. At quoniam non k Ioan. 18.
erat liberum Annæ, abſque magno illo Concilio cauſam iudicare, ac ferre ſententiã, miſit Ieſum
ligatum ad Caipham ſummum ſacerdotem, apud quem comitia haberẽtur.

E Interim [l] Petrus, qui Ieſum ſequebatur a longe, introducitur ab alio diſcipulo, qui Ioannes LXXI.
putatur, in atrium ſummi ſacerdotis: vbi tertio requiſitus ab ancilla oſtiaria an Chriſti diſcipulus l Ioan. 18.
eſſet, tertio negauit. Cantante interim gallo, recordatus Petrus quòd dixerat ei Ieſus: Priuſquã Marc. 15.
gallus cantet bis, ter me negabis: egreſſus foras, facti pœnitens, cœpit flere. Sed hæc lõge pluribus Matth. 26.
Euangeliſtæ, quæ breui quadam ſumma contraximus: qui quidem nec ſibi inuicem aduerſantur, Luc. 22.
dum alij a Domino dictum Petro tradunt: Antequam gallus cantet, ter me negabis] Marcus ve- *Petri negatio.*
ro dicat: Prius quam gallus cantet bis.] nam [m] duplex fertur gallicinium, primum poſt ſextam m Cor. Ianſ. Concord. cap. 138.
horam noctis, ſecundum poſt horam decimam in quarta vigilia. Hæc omnia [n] Petro contigiſ-
ſe in atrio Caiphæ ſummi ſacerdotis, libentius aſſentimur. nam etſi ex verbis Ioannis in domo Marcel. de horis can. ca. 47.
Annæ primum facta eſſe videantur: tamen verba illa de Petro prius narrata ea occaſione viden- n Cor. Ianſ. Concord. c. 138.
tur, quod cum de eo ſemel dicere cœpiſſet ipſum & alterum diſcipulum ſecutos eſſe Ieſum, cete-
raque Petro contigerunt poſtea, eidem orationi ſimul iunxit.

Cum igitur ad Caipham ſummum Pontificem Chriſtus perductus eſſet, quo magnum illud ſe- LXXII.
ptuaginta-

Ludibria quę expertus eſt Ieſus.
a Matth. 27. Mar. 15. Luc. 22.
b Luc. 22.
c Matth. 27. Marc. 14.
d Matt. 26. Marc. 15. Luc. 22.
e Matth. 26. Marc. 14.

ptuagintaduorum ſeniorum ſummo [a] mane cogendũ Concilium erat, atque hoc expectaretur, A
viri [b] qui tenebant Ieſum, illudebant ei. Et quoniam quæſtio de eo habenda erat, an eſſet Pro
pheta, id prius illi experturi, velãtes eum, percutiebant faciem eius, & interrogabãt eum dicẽtes,
Prophetiza, quis eſt qui te percuſſit? & alia multa blaſphemantes dicebãt in eum.] Hęc ergo cum
ante coactum Concilium Lucas accidiſſe conſcribat, Matthæus [c] vero atque Marcus poſt ſentẽ
tiam mortis in eũ latã facta dicant, eaſdẽ cõtumelias à perfidiſſimis atrociſſimiſque ac procacib.
illis miniſtris iterum repetitas eſſe aduerſus Dominum Ieſum, facile poſſumus intelligere. Mane
[d] ergo coacto Concilio, Principes ſacerdotum [e], & omne Concilium quærebant falſum teſtimo
nium contra Ieſum, vt eum morti traderent: & non inuenerũt, cum multi falſi teſtes acceſſiſſent.
Nouiſſime autem veniũt duo falſi teſtes, & dixerunt: Hic dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, &
poſt triduum reædificare illud.] eumq. hæc & alia ab alijs aliter dicerentur, nec cõueniẽtia eſſent
eorũ teſtimonia, nec Chriſtus ad ea reſpõderet: ſummus ſacerdos Caiphas, cupidus mortis Ieſu,
vt qui antea in alio eorumdem conuentu, Chriſtum occidendũ eſſe, ſñiam tulerat; moræ impatiẽs
paucis cauſam abſoluturus, ſic captioſe demum Ieſum alloquitur: Adiuro te per Deum viuũ, vt di
cas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei. Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti. veruntamen dico vobis, amodo vi- B
debitis filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cæli. Tunc Prin-
ceps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua dicẽs: blaſphemauit, quid adhuc egemus teſtibus? ecce nũc
audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? At illi reſpõdẽtes dixerũt: Reus eſt mortis.] hæc Mat
thæus & Marcus.

LXXIII.
Caiphas ſcidit veſtes ſuas.
f Hier. 36.
g Iſaiæ 37. & 4. Reg. 19.
h Act. 12.
i Leuit. 10. & 21

Quod autem dicunt, ſcidiſſe Caipham veſtimẽta ſua, ac de dicta blaſphemia calumniatum eſſe
Ieſum: ſcire debemus, moris fuiſſe apud Hebræos, cum quid cõtra diuinum honorem factum di-
ctumve eſſet, qui hæc audirent, ſua veſtimenta ſcindere conſueuiſſe. vnde apud Hieremiam [f] datũ
eſt crimini Regi & ſeruis eius ꝙ cũ propheticus liber igni traditus eſſet ipſi vidẽtes, nõ ſcidiſſent
veſtimenta ſua; ſicut [g] feciſſe cõſtat Ezechiam Regem, cũ Rabſacis blaſphemias audiſſet. Quã
obrem & ſeueriſſime [h] vltus eſt Deus in Herodem Agrippam, qui cum diuinos honores fauſtis
acclamationibus populi ſibi impartitos non repuliſſet, nec, vt par erat, veſtem regiam cõſcidiſſet,
continuo percuſſus interijt. Hac autem conſuetudine ceteri, haud tamen ſacerdotes tenebãtur: nã
diuina lege [i] ſacerdotibus vetitum erat, ne ſua ſcinderẽt veſtimenta: ſed Caiphas illa contempta,
quo ceterorũ aſtantium animos in Chriſti perditionem magis ac magis concitaret, furore quodã C
percitus primus ſummotum omnium Pontificum (quorum ſit memoria) ſic ſua veſtimenta con-
ſcidit.

LXXIIII.
k Matth. 27. Marc. 15. Luc. 22. & 23. Concord. c. 140.
De Iudæ interitu.
l Act. 1.
m Aug. in q. ſuper Teſtam. nouum q. 94.
n Oecumen. in Act. Apoſt. c. 1. Euthy. in Matt. cap. 26. Cedren. in compend.

Igitur cum ſententia [k] ſummi Pontificis Caiphæ, ac totius Cõcilij, morte damnatus eſſet Do-
minus Ieſus, eumdem vinctum tradiderunt Pontio Pilato Præſidi. Tũc vidẽs Iudas, qui eum tra-
didit, quòd damnatus eſſet, pœnitẽtia ductus retulit triginta argenteos Principibus ſacerdotũ, de
teſtans quod patrarat grande ſcelus. Illi inito conſilio emerunt agrum in ſepulturam peregrino-
rũ: qui quod ex pretio ſanguinis emptus eſſet, appellatus eſt Acheldema, hoc eſt, ager ſanguinis,
Iudas vero in deſperationem tanto crimine actus, abiens laqueo ſe ſuſpendit, ſicq. ſuſpenſus [l] cre
puit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. Atque hæc cumulatius Euangeliſtæ de miſerando
Iudæ interitu S. Auguſtinus [m] agens, eum non ſtatim ac retulit triginta denarios, ſibi manus in-
tuliſſe, ſed poſt mortem Saluatoris teſtatur. Græci auctores [n] ex Papia, vt aiunt, eiuſmodi de
interitu Iudæ narrant hiſtoriam: Iudas ſuſpendio è vita non diſceſſit, ſed ſuperuixit: ſuſpenſus
enim deiectus eſt, priuſquam ſuffocaretur. hoc autem planius ſcripſit Papias Ioannis Apoſtoli di
ſcipulus, dicens; ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permanſit Iudas. In tãtũ enim D
corpore inflatus, vt progredi non poſſet, cum currus leui curſu petrãſiret, curru compreſſus eſt ita
vt effunderentur eius inteſtina. Vel alio modo ſit (duplex enim eſt lectio) Corpore enim adeo in-
flatus eſt, vt neque poſſet progredi, qua currus leui curſu pertranſibat. Immo nec ſolus capitis tu-
mor: ſiquidem & palpebras oculorum eius adeo intumuiſſe ferunt, vt lumẽ omnino videre non
poſſet, oculi vero eius neque medici inſtrumenti adminiculo aperiri poſſent, tãta profunditate ab
exteriori aſpectu erant ſeparati: porro ſanies ac vermes contumelioſe confluentes ex toto ipſius
corpore ferebantur; egredientes per ſola loca ſecretiora, poſt vero multa tormenta, & iuſtas vl-
tiones, cum in ſuo prædio, vt aiunt mortuus eſſet, præ fœtore illud deſertum permanſit, & inhabi-
tatum vſque ad hodiernum diem ſed neque ad hoc vſque tempus locum illũ quiſquam præterire
poteſt, niſi obturatis manu naribus.] hæc illi, vt dicunt ex Papia interpretãtes Euangeliſtam Lucã
dicentem in Actis. Suſpenſus crepuit medius & diffuſa ſunt omnia viſcera eius] vt quæ facta ſint
non quòd ſimul ſtatimq. alterum poſt alterũ fuerit ſubſecutum, dixiſſe voluerit. Sed an prædictæ
hiſtorię vere Papias ille ſit auctor, vt vera certaq. habenda ſit, relinquimus prudẽtis lectoris arbi
trio, nam ne contradicant diuinæ Scripturæ in his quæ Euangeliſtæ ſcripſerunt de Iuda, aliqua, vt E
vera eſſe probentur indigent declaratione, ſiue cenſura, cum pręſertim magis vera plurium teſti-
ficatione Patrum probetur illa ſententia, Iudam ante Chriſti obitum laqueo ſibi impacto viuẽ-
di finem impoſuiſſe: quo enim impetu ſtimulo grauis culpæ adactus eſt reddere nummos, eodem
pariter videri poteſt ad necem impulſus.

LXXV.
o Iuuenc. hiſto. Euang lib. 4.
Arbor ſuſpenſionis Iudæ.
p Beda de locis ſanctis cap. 4.

At nec aliud prætermittimus dicere, maiorum traditione acceptum eſſe, arborem illam in qua
Iuda laqueo ſe ſuſpendit, fuiſſe ficum Iuuencus [o] enim poeta de his agens, hæc cecinit.

Exorſuſque ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas.
Informem rapuit ficus de vertice mortem.]

Beda [p] de locis ſanctis ſcribens, hæc habet in eamdem ſentẽtiã: Portam Dauid egrediẽtibus fons
occurrit in Auſtrum per uallem directus ad cuius medietatem ab Occaſu Iudas ſe ſuſpẽdiſſe nar
ratur: nam & ficus magna ibi & vetuſtiſſima ſtat, iuxta quod Iuuẽcus ait &c.] Haud mirum vide
ri debet, adhuc Bedę temporibus illã ficum fuiſſe ſuperſtitem: nam de ficu Romulea, Nerone ter
tium

A tium & Meſsala Conſulibus in trunco ac ramis areſcente,hæc ſcribit Tacitus[a]: Eodem anno Ru
minalem arborem in Comitio,quæ per octingẽtos & quadraginta ante annos Remi Romulique a Tacit. Annal. lib. 13. in fine.
infantiam texerat,mortuis ramalibus,& areſcente trunco diminutam , prodigij loco habitum
eſt,donec in nouo fœtus reuiuiſceret.]hæc Tacitus. De loco autem illo qui in ſepulturam peregri
norum emptus eſt pretio ſanguinis,hęc ſcribit Hieronymus[b]: Acheldema ager ſanguinis hodie b Hieron. de locis Hebraicis.
quoque demonſtratur in Ælia ad Auſtralem plagam montis Sion: & hactenus iuxta Iudæorum Act Apoſt.
conſilium,mortuos ignobiles,alios terra tegit alios ſub dio putrefacit.]

Cum ergo Principes [c] ſacerdotum introducturi Ieſum eſſent ad Pilatum,foras manſerunt, LXXVI.
nolentes ingredi Prætorium,vt non contaminarentur. Pilatus ad eos foras exiens,rogans cauſam c Matth. 27.
cur eum adduxiſſent,cum nullam idoneam inueniret,in eos refundere iudicium cupiẽs, dixit: Ac Marc. 15.
cipite eum vos & ſecundũ legem veſtrã iudicate eũ. At illi:nobis,inquiunt,nõ licet interficere quẽ Luc. 23.
quam . Quibus ſane verbis haud putandum illos intelligere voluiſſe de ferenda ſententia capitis, Ioan. 18. Concord. c. 141.
quippe qui iam ante (vt ait Marcus [d])condemnauerant eum eſſe reum mortis, ſed de executione
ipſius ſibi interdicta per ſeptem dies illos Azymorum:quibus item diebus & Petrus ab [e] Hero- d Marc. 14.
B de Agrippa eſt detentus in carcere,nec ad ſupplicium ductus, volente illo, tranſactis diebus Azy- e Act. 12.
morum,producere eum populo,ac in eum lege agere. hæc enim in hac ſententiam eſſe accipienda
Auguſtinus [f], Cyrillus [g], & alij [h] perſuadent,ſic enim ait Cyrillus: Vetari aiunt ab impia cæde f Aug. in Ioan.
Paſcha celebraturi, nam aliter miniſterium Pilati non quæſiſſent. Velox enim ſemper animus Iu tract. 114.
dæorum ad omne malum eſt . Petunt ergo a Pilato,ut Iudaicam crudelitatem imitatus, ſuæ in p̃- g Cyril. in Ioã.
ſentia inſaniæ ſeruiat.]hæc ille. Porro horum ſucceſſores quam egregie patrum ſuorum in eo po- lib. 12. c. 6.
tiſſimum genere ſectati ſint mores, Ambroſius [i] fidem facit, dum ait: Hi .n. arte inſinuant,ſe homi h Chryſ. hom.
nibus,domos penetrant,ingrediuntur Prætoria,aures Iudicũ & publica inquietant,& iõ magis p̃- 12. in Ioan.
ualent,quo magis ſunt impudentes. Hoc.n.nõ recens in ipſis,ſed inueteratum & originarium ma i Ambro. ſerm. de kal. Ian.
lum eſt:nam olim iam & Dominum Saluatorem intra Prætorium perſecuti ſunt,& præſidis eum *Studia Iudæorum contra Chriſtum.*
iudicio condemnarunt . In Prætorio ergo à Iudæis innocentia opprimitur,ſecretum proditur, re
ligio condemnatur:cum enim Chriſtus occiditur,omnis in eo veritas & iuſtitia condemnatur,q̃m
ipſe eſt veritas, iuſtitia, religio, ſanctitas ,atque miſterium.] hucuſque Ambroſius.

Ceterum quod ad humanitatem & manſuetudinem ſpectat Pontificum,etiam apud Ethnicos LXXVII.
C Pontifices maximi à cæde hominum temperabant:vnde(quòd conſideratione dignũ eſt) Titus, *Pontifices a cæde immunes*
qui Iudæos debellauit, ea de cauſa fieri Pontifex maximus optauit , vt ſeruans manus puras , à
cęde etiam noxiorum abſtineret,cum è contra Iudeorum Pontifices innoxium quoque ſanguinẽ
cõdemnarint . Suetonius enim hæc de Tito habet [k]: Pontificatum maximum ideo ſe profeſſus ac k Suet. in Tito cap. 9.
cipere,vt puras ſeruaret manus,fidem pręſtitit, nec auctor poſt hęc cuiuſquã cædis nec conſcius,
quamuis interdum vlciſcendi cauſa non deeſſet ,ſed periturum ſe potius, quam puniturum adiu-
rans.] Porro hæc omnia facta eſſe inquit Euãgeliſta,vt ſermo Ieſu impleretur,quem dixit,ſignifi
cans qua morte eſſet moriturus. Iam enim prædixerat ſuis, ſe Hieroſolymis crucis ſuppliciũ ſu-
biturum,quod nonniſi ex Præſidis ſententia fieri potuit. nam cum in Iudæorum Concilio calum
niãte Caipha,Ieſus,quòd dixiſſet blaſphemiam , ſententia mortis damnatus eſſet,plane ſecun-
dum legem [l] Moyſi lapidandus erat. l Leuit. 24.

Cum igitur Iudæi viderent Pilatum Ieſu ſuppliciũ detrectare,nouas [m] ingerunt accuſationes, LXXVIII.
maieſtatis reum Ieſum faciũt,calumniãtes,quòd ſubuertiſſet Iudæos,prohibuiſſetq. tributum da m Matth. 27.
ri Cæſari,ſeq. ipſum Chriſtum Regem eſſe dixiſſet,mira quadam calliditate Præſidem in Ieſum Marc. 15.
D concitantes ,quem viderant nuper in homines illos Galilæorum ſectæ addictos , quòd negarent Luc. 23. Ioan. 18.
tributa alienigenis Regibus eſſe pendenda, vel pro eis victimas eſſe offerẽdas,adeo ſæuiſſe,vt im Concor. c. 141.
mittens in eos milites,miſcuiſſet(vt tradit Euangeliſta) ipſorum ſanguinem cum ſacrificijs,dum *Noua in Chriſtum calũnia.*
ſeorſum à ceteris victimas immolarẽt. His vero commotus Pilatus, ingreſſus Prætorium vocato
ad ſe Ieſu, à grauiori delicto exorditur quæſtionem, interrogans an ipſe Rex eſſet Iudæorum,ſed
cognito quòd regnum eius non eſſet de hoc mundo , iterum exiens extra Prætorium ad Prin-
cipes ſacerdotum, qui erant foris expectãtes,nullam teſtatus eſt ſe mortis cauſam in eo inuenire.
Secum duxerat & Ieſum: quem multi Iudæi cum accuſarẽt, nec ad ea quicquam reſpõderet,quã-
uis cauſam ſuam agere à Præſide eſſet impulſus, admiratus vehementer Pilatus,anceps quid eſ-
ſet acturus : cum à Iudæis eum accuſantibus,quòd Ieſus Galilæus eſſet,audiſſet,ad Herodem Ga
lilææ Tetrarcham,qui opportune Hieroſolymis aderat,Ieſum amandauit, qui vehementer gaui-
ſus eſt,quod multa de eo audiſset,& iamdiu eum videre optaſset.& cum multa rogaret,nec quic
quam Chriſtus reſponderet, quaſi fatuum quemdam ac morionem illudens,veſte alba indutum
ad Pilatum remiſit . his officijs ſe inuicem prouocantes Pilatus & Herodes,ſciſsam olim amici-
E tiam redintegrarunt.

Ceterum quod ad veſtem albam pertinet:cuiuſnam generis einſmodi veſtimentum eſset,ope- LXXIX.
ræpretium ducimus accuratius perueſtigare. Obſeruat, & recte quidem mea ſentẽtia, Cornelius *De veſte alba.*
[n] Ianſenius Græcam dictionem non proprie,quam diximus albã ſignificare, ſed potius ſplendi- n Ianſen. Concor. c. 141. in fi.
dam,quam magis proprie candidam dicere conſueuimus: Non enim inquit , λευκὴν, ſed λαμπρὰν
apud Euangeliſtam legitur.]quæ quidem vox reperitur etiam à Iacobo [o] Apoſtolo vſurpata, cũ o Iacob. 2.
ait:Si introierit in conuentum veſtrum vir aureum annulum habẽs in veſte candida,&c.]Quibus
cum nobiliſsimum quempiam virum deſcribat:inde idem auctor deducit veſtem illam , qua ab
Herode Saluator indutus eſt,fuiſse regium indutum,& proinde eo modo Dominum illuſum eſse
quaſi fatuum inſignibus regijs. Verum in his eidem auctori minime aſsentior,dum exiſtimat ve
ſtem candidam fuiſse regium indumentum,quod Ioſepho [p] auctore conſtat fuiſse purpuram , q p Ioſeph. antiq. li. 14. c. 17.
alicubi ait; Herodes cædis reus,& tam graui obnoxius crimini,adſtat hic purpuratus,&c.]

Hæc igitur vt explorata habeantur,non minimum conferre exiſtimamus,ſi nuper citatus Iaco LXXX.
bi

Locus Iacobi elucidatus.
bi textus dilucidius explicetur. Erraſse ſiquidem videntur omnes qui putarunt a Iacobo nobiliſ A
ſimum deſcriptum hominem, qui annulum aureum vt egregium nobilitatis inſigne, geſtaret in
digito, & candido indumento eſſet decoratus. nam quod ad annulum ſpectat, non ornabatur il-
lo manus, ſed veſtis: & ita annulus in veſte cãdida idẽ erat quod aurea fibula, qua veſtis perſtrin-
a Exodi. 28.
geretur: pro annulo enim fibulam intelligi, ſatis modo declarat ille locus Exodi [a], quo dicitur
Stringatur rationale annulis ſuis, &c.] Sed hæc omnia expreſſius a Ioſepho declarata habẽtur dũ
tradit in more fuiſſe apud Hæbreos, fibulam auream, ſiue dicamus annulum, geſtare Regis affi-
b Ioſeph. antiq. lib. 13. c. 18.
nes in veſte, eumque cui magna ex gratia Rex hoc conceſſiſſet: ſunt enim hæc verba ipſius [b]: Mi-
ſit ei, virtutis ergo, fibulam auream, quod geſtamen ſolis cognatis Regis concedebatur.] quod ha
c 1. Mach. 10. 11. & 14.
betur expreſſum ſæpius in primo [c] Machabęorum. Erat autem eius ferre generis ornamentum
quale apud Romanos nobiliſſimos latus clauus: Sic igitur quod dicit Iacobus: Si introierit in ve-
ſtrum conuentum vir annulum aureum habens in veſte] quempiam regium virum deſignat, cui
huiuſmodi ornamentum geſtare liceret in veſte candida.

LXXXI.
Veſtis qua deluſus eſt Ieſus.
d Prouerb. 21.
e Ioſeph. antiq. lib. 14. c. 17.
f Idem antiqu. lib. 16. c. 14.
g Ioſeph. in Vita ſua.
Eiuſmodi igitur fuiſſe veſtem illam, qua Herodes ludibrij cauſa induit Redemptorem, nulla
debet eſſe dubitatio. At magnum profecto & admirandum plane diuinum cõſiliũ quo & certius B
intelligatur, cor Regis quantumlibet ſceleſtiſſimi, in manu Dei eſſe [d]. Cum enim apud Iudæos
etiam ea vigeret conſuetudo, vt alicuius criminis reus, iudicio poſtulatus, atratum ſe ſiſteret, q́d
Ioſephus [e] non ſemel teſtatur, vt cum ait. Quiſquis hactenus apud hunc conſeſſum (*nempe Iudæo
rum Concilium*) iudicandum ſe præbuit, humilis venit, & habitu timentis periculum, ac captãtis,
miſericordiam, atratus, & promiſſo capillitio] & alibi [f]: His auditis confeſtim mutata veſte atra-
tus eũ adijt] ac de ſeipſo [g]: Mutataq. veſte, atratus prodij, ſuſpẽſum à ceruice geſtans gladiũ] Ieſus
vero contra: nam non tamquam criminis reus, atratus, ſed vt innocentiſſimus, cãdidatus iubetur
incedere, & Pilati iterum iudicio ſiſti. Sic igitur innocentiæ cauſa candidatus ad Pilatum ab He-
rode cum miſſus eſſet, ipſe Pilatus, cõuocatis Principibus ſacerdotum, & magiſtratibus & plebe
palam profeſſus eſt neque ſe, neque Herodem cauſam vllam mortis dignam in eo inueniſſe.

LXXXII.
Dimittitur Barabbas.
Quoniam vero ea ſolemnitate vinctus vnus reus mortis erat ex conſuetudine dimittẽdus: quo
ea occaſione ſibi liberum eſſet Chriſtum dimittere. Pilatus Barabbam latronem ſeditioſum, &
homicidam, ac Ieſum innocentem, in quo nullam ſe mortis cauſam inueniſſe ſæpe teſtatus erat, in
optionẽ populo dat, cui optandi ius competebat, vt utrum vellet ex his duobus eligeret, ſed ſuadẽ C
tibus Principibus ſacerdotum conclamantes ſimul omnes, Barabbam liberari, Chriſtũ vero cru
cifigi petierunt. Interea Pilato ſedente pro tribunali, miſit ad eum vxor dicens: nihil tibi, & iuſto
illi. multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.] ad hęc Ignatius ſcribens ad Polycarpũ.
Cum, inquit, paranda eſſet crux, diabolus tumultuabatur & pœnitentiam immiſit proditori & la-
queum illi monſtrauit, & ſuſpendium, quo ſtrangularetur, edocuit: & mulierculam turbans eam-
dem in ſomnijs; vt à crucifigẽdo ceſſarent, inducere moliebatur, qui prius omnem lapidem moue-
rat, vt eadem crux pararetur; non quod pœnitudine duceretur ob tantum malum, hac enim par-
te minus fuiſſet ſceleratus: ſed ſentiebat ſuam ipſius perniciem.]

LXXXIII.
h l. 8. ff. de pœnis.
i Philip. 2.
k l. 4. ff. de incẽ. ruin. & naufra.
l l. in ſeruorũ. ff. de pœnis.
m l. Leuia. ff. de accuſ.
n l. Capitolium §. non omnes. ff. de pœnis.
Poſt hæc vero conteſtans Pilatus iam tertio nullam in Ieſu reperiri cauſam ſatis dignam mor-
te, aliam rationem ipſum dimittendi tentat, nimirum, vt quò Iudæis aliqua ſaltem ex parte ſa-
tisfaceret, Ieſum flagellis ſubijceret, ac ſic flagellatũ dimitteret. Apud Romanos duplex erat fla
gellorum vſus quorum alter vltimum ſupplicium præcedere conſueuerat, nimirum vt cum quis,
capite plectendus eſſet, prius virgis cæderetur: alter vero, qui ad alicuius leuioris delicti emenda
tionem inferretur, non tamen vſque ad mortem, licet, miniſtrorum immanitate, multi etiam ſub D
eiuſmodi flagellis interijſſe, reperti ſint, vt Vlpianus [h] Iuriſconſultus teſtatur. Sed obſeruatione
quidem dignum eſt etiam in hoc ipſo apparere Chriſtum Dominum Redemptorem noſtrũ (q́d
ait [i] Paulus) ſeruilem formam induiſſe: ſi quidem non virgis ac fuſtibus, ſed permiſit ſe cædi fla
gellis. Liberos quidẽ homines virgis ac fuſtibus, ſeruos vero flagellis affici ſolitos, Paulus [k] Mar
cellus [l], Vlpianus [m], atque Calliſtratus [n] tradiderunt.

LXXXIIII.
o l. 6. in fin. & l. 7. ff. de pœn.
p Feſt. Pomp. in verbo Brutiani.
q A. Gel. lib. 10. cap. 3.
r Strab. lib. 5. in fine.
Executores vltimi ſupplicij.
ſ Philo. in Flac.
t Tertull. de coron. milit. c. 11.
Ceterum Pręſides prouinciarum ad coercendos delinquentes citra mortem vel exilium, eiuſ-
modi pœnas tradit Calliſtratus [o], exibere conſueuiſſe, videlicet fuſtium admotionẽ, flagellorum
caſtigationem, vel vinculorum verberationem. Miniſtros vero qui ad has inferendas pœnas Prę
ſidibus miniſtrabant, fuiſſe Brutios, tradit Feſtus [p] Pompeius, & A. Gellius [q] qui hos, in pœnam
quòd a Romanis ad Annibalem defeciſſent, hac ignominia notatos tradit, vt magiſtratibus in p
uincias euntibus apparerent, & ad infligenda ſupplicia delinquentibus ſuam operam. exiberent
Picentes vero populos, quòd ad eũdem deſciuiſſent, Romana Ciuitate priuatos, loco militiæ, cur
ſores at tabellarios eſſe, eoq. munere Reipublicæ inſeruire dãnatos, auctor eſt Strabo [r]. An vero
a dictis fuerit Chriſtus flagellatus aſſerere non auderem: nam alicubi, vt in Ægypto, diuerſorum E
miniſtrorum id erat munus; ſiquidem honoris cauſa, qui erãt Alexandrini, non a Pręſidum licto-
ribus ſed tantum ab Alexandrinis, virgis cædebantur; cæteri uero Ægyptij a communibus Pręſi-
dum apparitoribus hiſce pœnis aficiebantur, vt Philo [ſ] teſtatur. Sed vt Brutios hac calũnia om-
nino reddamus liberos, dicimus, quòd etſi olim Brutij eiuſmodi fuerint adſcripti muneribus, ta-
men poſtea id ceteris cuiuſque regionis militibus cõſtat ceſſiſſe officium, vt ex lege, iuſſu iudicũ
ſontes punirent. certe quidem nõ de Brutijs tantũ ſed de omnibus militibus loqꝯt Tertullianus,
[t] dum ſuadens homini Chriſtiano ne militet, hæc ait: Et vincula, & carcerem, & tormenta, & ſup
plicia adminiſtrabit, nec ſuarum vltor iniuriarum?] Sic igitur cum hęc factitari ſolita indiſtin-
cte a cuiuſque nationis militibus ille demonſtret, nihil eſt quòd magis Brutijs, quã ceteris, Chri-
ſto illatę pœnæ, atque crucifixio adſcribantur. Hæc autem noluimus præterijſſe, quod audierimus
ſæpe hæc in Brutios ludibrij cauſa imperite iactari. Sed iam reliqua paſſionis eius perſequamur
acta.

Cum

A Cum Dominus noſter flagellandus eſſet eum ad columnam fuiſſe ligatum, auctor eſt S. Hieronymus[a], dum ad Euſtochium de Paula matre ſcribens, hæc ait: Oſtendebatur illi columna eccleſiæ porticum ſuſtinēs, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus.] hæc ille. Tēpore Bedæ in medio eccleſiæ eam fuiſſe ſitam, ipſe teſtatur[b]. De eadem hæc etiam Gregorius[c] Turonenſis: Ad hanc, inquit, columnā multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciūt, eamq. circumdant: quas rurſus pro benedictione recipiūt, diuerſis infirmitatibus profuturas.] Sic igitur flagellatus Dominus[d] Ieſus Chriſtus, a militibus in atrium Prętorij ducitur, exuitur, ac chlamyde coccinea ſuperinduitur, & vt omni ex parte, quaſi in ſcena, Regem ex ludibrio repræſentarēt, coronam ſpineam in capite, & ſceptrum arūdineum in manu eius dextera milites poſuerunt.

LXXXV. *De Columna.*
a Hier. epiſt. 27.
b Beda de locis ſanctis c. 1.
c Greg. Turon. de gloria martyrum c. 2.
d Matt. 27. Marc. 15.

Huic plane ſimilem actum iocum ab Alexandrinis, cum irriderent Iudęorum Regem Agrippā Alexādriam appulſum, deſcribit Philo[e]: ſed de eo opportunius agemus inferius: Auctor eſt Clemens Alexandrinus[f], Chriſtianos ob reuerentiam ſpineæ coronæ Domini noſtri, coronis intextis floribus tempora ornare, Gentilium more, exhorruiſſe. Sed & Tertullianus[g] eadem pluribus vulgatamq. ait fuiſſe diſciplinam Chriſtianorum, vt coronis abſtinerent. De ijſdem Domini no-**B**ſtri coronæ ſpinis hæc Gregrorius Turonenſis. Ferunt ipſas coronę ſentes quaſi virides apparere, quæ tāetſi videantur aruiſſe folijs, quotidie tamē reuireſcere virtute diuina.] hęc Gregorius. At nullatenus audiendos puto, qui ex iunco marino Domino coronam contextam fuiſſe dixere: cum certum ſit, Lucæ & Ioannis Euangeliſtarum aſſertione, ex ſpinis eſſe compactam, ambobus ita dicētibus. Plectentes coronam de ſpinis.] longe enim diuerſa eſt iunci ac ſpinarum ratio: nam iunco marino nullæ nec in fuſte vel ramis inhærent Spinæ, ſed eius tantum acumina in ſpinas deſinunt. Sed & vnde rogo, præ manibus agētibus Hieroſolymis militibus marinus iuncus, cum ea ciuitas longe diſtet a littore maris? Ex ſpinis igitur, quæ circa vrbem illam naſci ſolerent, paratam ab illis coronam Domino, ratio perſuadet, & docet experimētum, cum quæ hactenus aſſeruatæ reperiuntur ex eadem corona ſpinæ, vere ex ſentibus eſſe decerptæ noſcantur, proculq. abeſſe vt aliqua ex parte cum iunco marino communicent.

LXXXVI.
Luc. 23. Ioan. 18. 19. Concor. c. 142.
De ſpinea Corona.
e Philo. lib. in Flac.
f Clem. Alex. in Pedag. lib. 2.
g Tertull. de corona milit. c. 1.
De iunco Marino.

Sed accipe perelegantem Iſidori Peluſiotæ[h] de corona ſpinea Domini analogiam, ſic ſcribētis ad Entonium diaconum: Quandoquidem execrationis illius qua terra poſt mādatum a nobis violatum mulctata eſt, ſeges ſpinea erat: Dominus autem, vt omnem in ſe ipſo morbum curaret, ad-**C**uenerat: id circo ſpinea corona, vt victor redimitus eſt, quemadmodum ſcilicet clari & celebres victores faciunt, qui hoc ipſum telum, cuius ope victoriam cōſecuti ſunt, in triumphum geſtant.] eādem Ruffinus in expoſitione Symboli.

LXXXVII.
h Iſidorus lib. 1. epiſt. 95.

Quod vero ad chlamydem coccineam ſpectat: fuiſſe chlamydem veſtem militarem omnes norunt, quam rubri coloris eſſe conſueuiſſe, diſtichon illud admonet[i]:

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia Rufis,
Et placet hic pueris militibusque color.]

Purpuram, quæ nobilior eſſet, rubri fuiſſe coloris, inſtar ſanguinis concreti, auctor eſt Plinius[k]. Ad huiuſmodi colorem alludit Tertullianus[l], cum agens de milite Chriſtiano, ait: Et nunc ruſſatus ſanguine ſuo.] & poſt multa, Illic purpuræ tuæ, ſanguis Domini, &c.] Cur autem milites uterentur eiuſmodi veſtimentis, rationem affert Plutarchus in Laconicis inſtitutis, dū id ipſum Spartanos facere conſueuiſſe tradit. Veſte igitur purpurea militari in hunc modum Creator ac Redēptor humani generis, velut ſcenica larua Regem fictitium ac ridiculum agens, ab ijſdem militib' illuditur: qui ſpeciem adorationis genuflexi præſeferentes loco tributi ſputa alapaſq. pendebant, **D** & arundine caput eius percutiebant. Sic male affectus a Pilato foras educitur, cunctiſq. aſpiciendus proponitur, cūclamantibus Pontificibus ac miniſtris, vt crucifigeretur, Pilatus cum iterum conteſtaretur nullam ſe in eo mortis cauſam reperire, cupiebat adhuc eum dimittere. Tandem tamen ſuggerentibus illis & inculcantibus, ſi illum dimitteret, fore inimicum Cęſaris, ſedit pro tribunali, nullamq. putans relictam eſſe facultatem eum liberandi, cum illi importunius acclamarent, ac maior tumultus fieret, cōteſtās ſe rē aggredi iniquiſſimā, accepta aqua corā populo lauit manus dicens: Innocēs ego ſum a ſanguine iuſti huius: vos videritis, cui reſpōdit Populus: Sanguis eius ſuper nos, & ſup filios nřos. Tunc Pilatus dimiſſo Barabba, tradidit Ieſū eis crucifigendum.

LXXXVIII. *De chlamide.*
i Martial epigram. lib. 14.
k Plin. Natura. hiſt. lib. 9 c. 38.
l Tertull. de coron. milit. c. 1. & 13.
Pilatus inuitus damnat Chriſtum.

Sed vt in his quæ a Pilato ſunt geſta, paululum immoremur: quod lauerit manus, ſuamque eo facto innocentiam ſit profeſſus, haud ex Romana conſuetudine aliove Gentilium ritu, ſed potius ex cærimonijs Iudæorum videtur mutuatus exēplum. Lege enim[m] Moyſi iuſſum erat, vt quoſe quis innocentem eſſe a nece hominis demonſtraret, manus ſuas lauaret, ſuper cæſam vitulam ac diceret: Manus noſtrę non effuderunt ſanguinem hunc, nec oculi viderunt. propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti Domine. [ſubdit legiſlator: Et auferetur ab eis reatus ſanguinis, **E** tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fuſus eſt, cum feceris qđ præcepit Dominus.] hæc ibi. Ad quæ etiam alluſiſſe Propheta videtur, dum ait[n]; Lætabitur iuſtus cum viderit vindictā: manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris] nimirum vt ſic lauando manus, ſuam conteſtaretur innocentiam, vt Hilarius[o] & Thæodoretus[p] interpretantur, & alij.

LXXXIX. *De excuſatione Pilati.*
m Deut. 21.
n Pſal. 57.
o Hilarius in Pſal. 57.
p Theod. in Pſ. 57.

Scimus tamen alios prouinciarum Iudices alijs ritibus conſueuiſſe ſententiam ferre, & ſe immunes a cęde viri, quem legibus iudicarēt, ſolitos declarare. Hæc etenim apud Clementem[q] ſcripta leguntur: Aſpicite mundana iudicia, quorum poteſtati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, ſepulchrorum perfoſſores, latrones: De quibus cum quæſiuerunt præfecti iudicio ab ijs qui illos in iudicium adduxerunt, demum interrogant reos, an illa ita ſe habeant? Quibus affirmantibus, non continuo eos ad ſupplicium mittunt, ſed per plures dies quæſtiones exercent, cum multo conſilio, & velo interiecto. Tandem vero is qui ſententiam mortis in reum pronunciaturus eſt, ſublatis manibus aduerſus Solem ſe innocentem ab illius ſanguine conteſtatur. Quod illi faciūt quamquam Ethnici, & diuini numinis ignari, vltioniſq. a Deo propoſitę propter innocentum dā-

XC.
q Clem. conſti. lib. 2. c. 56.
Ritus ferendæ ſententiæ.

nationem

a Baſil. epiſt. 79. nationem.] hæc ille,& in eamdem ſententiam Baſilius [a] itidem hæc verba habet:Qui enim rerum A in hoc mundo potiũtur,quando facinoroſum aliquem morti ſunt adiudicaturi,cortinas obducũt & expertiſſimos quoſque ad cauſæ tractationem aduocant, multumq. temporis inſumunt, nunc legis rigorem contuentes,nunc naturæ communionem ſuſpicientes; multumq. ingemiſcentes, ac iudicandi neceſſitatem deplorantes,nemini nõ manifeſtum faciunt,quod nõ ex propria libidine, ſed ex neceſſario legis miniſterio condemnationis inferunt ſententiam.] hactenus Baſilius.

XCI. Ceterum vt ad Pilatum redeamus;ipſum in leges Romanas etiam grauiter deliquiſſe tradendo Chriſtum crucifigendum,nec ablutione manuum facinus expiaſſe, facile demonſtrari poteſt. Quantumlibet enim Iudæi in ſuo ipſorum concilio de nece Chriſti æquam tuliſſent ſententiam, quam fuiſſe iniquiſſimam certum eſt;nihilominus eius ſententiæ executio ad decem ſaltem dies b Suet. in Tib. ca 75. propaganda fuiſſet:recens quippe erat ſenatuſconſultum Tiberianum, ſic dictum,quod Tiberio Imp. a quo ipſe Præſes in Iudæam eſt miſſus,factũ erat ante annos duodecim,ipſo Tiberio quarc Dio hiſ. Rom. lib. 57. ſub iiſdẽ Conſ. & Tacit. annal. lib. 3. ſub iiſdem Conſ. in fin. l. 28. § e famoſos. ff. de pœn. tum & Druſo Coſſ. quo cautum fuerat,vt ſupplicia damnatorum in decimum vſque diem differrentur,vt Suetonius [b], Dio [c], & alij teſtantur. Certe quidem ad omnem Iudæorum coercendũ B impetum,& comprimendum furorem eiuſdem Cæſaris (cuius voluntatẽ de nece Chriſti illi prętexuerant ad impellendum Pilatum) plus ſatis ſufficere poterat dictum Senatuſconſultum. Nec eſt quod quis exiſtimet poſſe excuſari aliqua ex parte Pilatum ea ratione, qua permotus Vlpianus [d] ab Sabinum ſcripſit,licite præter legum præſcripta poſſe Iudicem ſupplicium accelerare d Vlpian. lib. 13. l. 6. §. quid autem. ff. de iniuſt. rupt. & irrit. teſtam. damnato,ſi aliqua popularis timeatur ſeditio,vt iuſte Pilatus timere poſſe videbatur iam populari concitato tumultu. Nam Iudææ Procuratores Romanorum militum legionibus vallabantur,vt nihil eſſet quod Pilatus metuere debuiſſet,cum nonniſi magno dãno ſuo Iudæi ſemper fuerint tumultuati.

XCII. *De ſupplicio Crucis.* Sed his omiſſis,quænam cauſa fuit vt Pilatus Chriſtum a Iudæis vt blaſphemum damnatum in crucem adigendum ſtatueret? Nam ſi eorum lege agenda res erat (vt nuper diximus) lapidationi erat ſubijciendus:ſi iure Romanorum;famoſis latronibus eiuſmodi ſupplicium debebatur. T,enim littera,quod crucis figuram exprimat, notari conſueuiſſe fures,apud Lucianum [e] te- e Lucian. dial. Iud. vocal. f Phil. li. de ſpecial. legib. ſtatum habetur. Erat & apud Iudęos crux in vſu,ſed ea pœna afficiebautur homicidæ, vt Philo [f] tradit. Ex his itaque videas ſupplicium crucis,quod Barabbæ duplici ex cauſa debebatur, tum C vt latroni,tum quia homicidium fecerat in ſeditione, iniuſte prorſus irrogatum eſſe Domino noſtro Ieſu Chriſto,videas inſuper Iudęos numquam ante aduerſus Chriſtum,vt crucifigeretur, cõclamaſſe, quam cum optionem dedit illis Pilatus,vt alterũ de duobus quem vellẽt,Ieſum,vel Barabbam peterent:vt intelligas,nõ ſatis illis fuiſſe latronẽ &homicidam liberaſſe,niſi etiam ſupplicium crucis duplici ex cauſa illi debitum in ipſum Chriſtum conuertiſſent. Sed hæc diuina quadam diſpenſatione agebantur,vt Dei Filius pro redemptione humani generis crucis ſuppliciũ pateretur: cuius myſterium a ſanctis Patribus toties decãtatum,hic prætermittimus enarrare. Sa g Ezech. 9. h Ruffin. hiſ. li. 3. ca. 29. i Socr. hiſt. li. 5. ca. 17. tis ſit in præſentiarum ſcire, tam apud Iudęos,quam etiam apud Gentiles, crucis figuram fuiſſe ſalutis inſigne,Signandos eſſe ſigno Thau,qui liberandi eſſent ab ira Dei,Ezechieli Prophetæ [g] fuit diuinitus demonſtratum. Apud Ægyptios iſtud ipſum crucis ſignum in ipſorũ litteris ſacris ſignificaſſe vitam Ruffinus [h], Socrates [i], Sozomenus [k], & alii complures teſtantur.

XCIII. Sed cum diuerſa genera Crucum eſſent,vt in Notis ad martyrologium diximus: cuius formæ k Soz. Niceph. & Suid. l Iren. li. 2. c. 42 m Tertul. Apolog. ca. 16. eſſet parata crux Domino,audi Irænenm [l] hæc dicẽtem: ipſe habitus Crucis fines & ſummitates, *hoc eſt,extremitates,*)habet quinque,duos in lõgitudinem,duos in latitudinem, & vnum in medio, D vbi requieſcit qui clauis configitur.]hęc ipſe. Sed & cum Tertullianus [m] dicat,ſtipites trophæorũ fuiſſe cruces & ipſa ſigna militaria recta haſta & tranſuerſa haſtula formam crucis repræſentaſſe; qualis eſſet figura crucis,plus certo deſcripſit. Verum cum eadẽ ab alijs Patribus,vt ab Ambroſio n Ambr. ſer. 56. deſcribatur [n], & ab vniuerſa Eccleſia antiquis imaginibus ſculpta,vel picta reddatur,de his ambigere, inſaniæ potius quã inſcitiæ adſcribendũ eſſe putamus]. Sed & vide quã graphice ipſa crux o Aug. in Ioan. ſerm. 118. deſcribatur ab Auguſtino [o], cum ait,Lata eſt quippe in tranſuerſo ligno,quo extenduntur pendentis manus:& ſignificat bona opera in latitudinem charitatis. Longa eſt a trãſuerſo ligno vſque ad terram,vbi deorſum pedeſq. figuntur,& ſignificat perſeuerantiã in lõgitudine temporis vſque ad finem. Alta eſt in cacumine,quod tranſuerſum lignum ſurſum verſus excedit; & ſignificat ſupernum finem quo cuncta opera referuntur.]hæc Auguſtinus,quibus plane intelligas eam fuiſſe crucis formam,quã in hũc modũ diuerſis in locis videmus expreſſam. Auſonius vero cũ ſingulorum Græcorum elementorum figuras exprimit,& vnamquamq. alicui comparat formę, hac ex cauſa, quod (vt dictum ex Auguſtino eſt) ſuper tranſuerſum crucis lignum ſtipes promineret,crucis ſigno ipſe aſſimilat Φ, a Palamede inuentam litteram,vbi ait:

Hac crucis effigies Palamedica porrigitur. Φ.] Niſi dicere velimus Auſonium per elemẽti illius formam ſignificare voluiſſe crucem cũ homine crucifixo, dum appenſis brachijs hinc inde, E inhęrente ſtipiti reliqua parte corporis eamdem ferme reddit quam elementum illud imaginem, cum aperta hinc inde duo illa foramina ampla relinquat.

XCIIII. Sed ad inſtitutam ab Euangeliſtis de Chriſti Domini noſtri crucis ſupplicio narrationem p Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Concor. c. 143. redeamus:quam ſummatim perſtringemus,vt rem omnibus notam,ac multis ſanctorum Doctorum ſcriptis illuſtratam. Ducendus [p] Redemptor noſter exuitur chlamyde,& proprijs induitur veſtimentis: Crux,cui affigendus erat,ſuper humeros eius imponitur:cogitur & Simõ Cyrenæus altera ex parte eamdem poſt Ieſum portare. Comitabatur eum frequens populus:mulieresq. miſeratione commotæ lugebant: ad quas Ieſus conuerſus, quæ euentura illis eſſent mala prædicens ſe ipſas potius ac filios ſuos flere admonuit. Perductus inde eſt in Golgotha montem:& antequã q Marc. 15. cruci affigeretur,propinatum illi fuiſſe vinum myrrhatum,tradit Marcus [q] Euangeliſta; vinum vero felle admixtum eidem tributum, ſcribit Matthęus: ſed noluiſſe myrrhatũ accipere Marcus ait,licet

A ait; licet vinum felle dilutum guſtaſſe ſaltem, Matthæus narret; diuerſa vero admodum hæc inter ſe fuiſſe monſtrabimus. Conſtat inſuper, auctore Ioanne, vas etiam aceto plenum illuc fuiſſe allatum, vt etiam crucifixorum vſui inſeruiret. Sed vnde hæc omnia deducta ſint, eſt exactius perquirendum. Sed hic primum lectorem admonẽdum putamus, de propinato Domino Myrrhato vino plura nos dixiſſe in prima Annalium editione, & occaſione aliter opinantium, alia addidiſſe in editione ſecunda, nimirum fuiſſe myrrhatum vinum illud ipſum quod antiquis in delitijs erat, dictum vt plurimum myrrhinum, myrrhatum vinum, & aliquando ſimpliciter myrrham, moremque fuiſſe apud hebręos, & gentes etiam aliquando eiuſmodi humanitatis officio proſequi morti damnatos; nec deffuiſſe Domino, qui eiuſmodi miniſterium eidem exhibere potuiſſent ſecundum quod ait Matthæus. Erant ibi mulieres multæ a longe, quæ ſequutæ erant eum à Galilea miniſtrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenę & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filiorum Zebedei] vt non ſit adeo mirandum; ſi quæ magno fidei ardore eum fuerant ſequutę vſque ad crucem, vt miniſtrarent ei, hoc nouiſſimum miniſterium con-
B ſuetum minime prætermiſerint, cum inter eas quæ emineret cæteris præſtans Maria Magdalenæ, nec poſt mortem eidem in ſepulchro iacenti miniſtrare ceſſarit, irruptura, & penetratura etiam cuſtodiam militarem (ſi opus eſſet) vt quod uellet nouiſſimum officium vnctionis Domino miniſtrando pręſtaret. At quod noua iſta ſit uiſa opinio plures habuit contradicentes, qui reſponſiones reſponſionibus cumulauerint. At quod alia quædam hoc argumento edita, aliaque edenda fore percepi: cum videro ijſdem pro uiribus ſeorſum volumine edito ſatisfaciam, ita tamen ut contentioſum funem remittam de his quæ ſpectant ad naturales ſpeculationes; ut ipſi ſe purgent & defendant, ſi quę de materia & natura Myrrhæ, ipſorum ſecurus fidem, dixerim, quæ impugnantur. Cum tamen nec in reliquis obtorto collo pertrahere velimus lectorem, vt aliorum reiecta ſententia, nos ſequatur; non enim eo faſtu turgemus vt dicere illud arrogans audeamus, ſequimini nos, boni bonus conſulat lector, & ex ſententia Apoſtoli omnia probet, & quod bonum eſt teneat, cui nec ingratum eſſe debet, ſi in re obſcura dignoſcenda noſtram qualẽcumque addiderimus facem. At quæ de his primo diximus & poſtea addidimus audi.

C Vigebat apud Hæbreos ea conſuetudo, vt damnatis ſolatium aliquod impẽderent (vt videmus XCV.
hodie quoque inter nos fieri) vinum illis propinare perquam optimum, ſecundum illud Prouerbiorum[a]: Date ſiceram mærentibus, & vinum his qui amaro ſunt animo: vt bibant, & obliuiſcatur egeſtatis ſuæ & doloris ſui non recordentur amplius.] Eſt & alibi[b] mentio de vino damnatorum. Vnde cum Chriſtus Dominus noſter cruci damnatus eſſet: pro affectu animorum, ſiue commiſerationis ergo, allatum eſt vinum myrrhatum: ſiue ex odio, quo in eum Iudæi flagrabant, conditum eſt vinum felle: acetum vero ad alium vſum fuiſſe paratum, ſuo loco dicemus. Ceterũ myrrhatum vinum nequaquam (vt multi explicant) amarum erat & inſuaue, ſed perquam iucundũ & gratum: ſic enim dictum, quod in vaſis myrrhinis ad ſaporem odoremque quærendum calidũ poneretur: ea enim vaſa apud antiquos in magno erant pretio; quod cum vinum calidum in ea infunderetur, odorem ac ſaporem quemdam mirificum ex illis contraheret, ex quo præ ceteris gratiſſimum ſuauiſſimumque ad potum redderetur. De huiuſmodi enim vino in hunc modum condito habes Martialis[c] diſtichon.

a Prouer. xlt.
b Amos 2.
De vino myrrhato.
c Mart. lib. 14. Epigram.

Si calidum potas ardenti myrrha Falerno
D *Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.*]

Eadem vina, a myrrha, myrrhina etiam ab antiquis ſæpe dicta reperiuntur, de quibus agens XCVI.
Plinius[d], hæc ait: Lautiſſima apud priſcos vina erant myrrhæ odore condita, vt apparet in Plauti fabula quæ Perſa inſcribitur, quamquam in ea & calamum addi iubet. Ideo quidã aromatite delectatos maxime credunt: ſed Fabius Doſſennus his verbis decernit,

d Plin. nat. hiſt. lib. 14. ca. 13.

Mittebat vinum pulchrum, myrrhinam,

Et in Achariſtione:

Panem, & polentam, vinum, myrrhinam.

Scæuolã quoque & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem ſententia fuiſſe video: quoniam in Pſeudolo ſit:

E *Quod ſi opus eſt vt dulce promat*
Indidem, ecquod habet? rogas?
Myrrhinam, paſſum, defrutum, mella.

Quibus apparet, non inter vina modo myrrhinam, ſed inter dulcia quæque nominatam.] hucuſque Plinius.

Ex his manifeſti erroris arguuntur, qui dixerunt vinum myrrhatum fuiſſe amatiſſimum, nã XCVII.
dulcedinem etſi non ex myrrha, ex alijs tamen admixtis ſpeciebus contrahebat. Errant pariter, qui tradiderunt vinum myrrhatum fuiſſe potionem ſoporiferam; quæ hauſta a mente alienet; ſolitamque eſſe vltimum ſupplicium paſſuris propinari, quo mortem imminẽtem minus attẽderẽt. Verum tantum abeſt vt myrrhatum vinum ſoporem afferret ex tumulentia quadam per vapores ſurſum in caput aſcendentes, vt potius ab ebrietate bibẽtes pręſeruaret, ſurgentesq. vapores digereret. Eſt de his inſignis locus Athenæi ex Ariſtotele acceptus, quo etiam declaratur quibus aromatibus eiuſmodi vinum myrrhatum condi cõſueuerat, ſic dicentis[e]: Ariſtoteles in libro de ebrietate; Ollulæ, inquit, etiam quæ Rhodiacę dicuntur, tum ob voluptatem inferuntur in conuiuia, tum quia cum vinum calefaciant, minus ebrietatem inferri patiuntur.

Natura myrrhati vini.
e Athen. lib. 11. cap. 30.

Nam ſi myrrha, maſtiche, reſque hujuſmodi in aquam injecta coquantur, ac mox vino miſceantur, minus, qui bibunt, fiunt ebrij. Et alibi hic idem: Fiunt ollulæ Rhodiacæ myrrha, lætiſcique floribus, croco, balſamo, amomo, ac cinnamomo ſimul coctis, ex quibus quæ vino mixta fuerit, aqua, ita ſiſtit ebrietatem, vt vel venerem ſedet ſurgẽteſq; etiam ſpiritus digerat.] hæc Athæneus. Quod ad vſum præterea myrrhæ attinet, adeo veteribus probatus fuit, vt Parthi, Carmani, & alij Orientales populi, qui myrrhæ prouentum habent, ex ea etiam vaſa conficere conſueuerint, quæ myrrhina dicuntur. A

XCVIII. Sed quænam re vera eſſet myrrha, & ex ea confecta vaſa myrrhina, & quod in eis conditur vinum myrrhinum ſeu myrrhatum, dilucidius intelligere vt valeremus, diu multumque perueſtigauimus. Sed feliciter occurrit nobis Michael Mercat⁹ Miniatẽſis Protonotarius Apoſtolicus, S. D. N. intimus familiaris, celebris ætate noſtra Philoſophus, rerum naturalium eruditiſſimus: qui haud aſſentitur Plinio,[a] dicenti, naturam vi caloris humorem ſub terra denſare, ac glebam ex eo procreare, ex qua myrrhina cauari poſſit; quin potius ipſam materiam ex myrrhæ arbore inciſa fluentem in maſſam coagmentari tradit; coloribuſque ad ſpeciem inductis, artem in de potoria fingere, quæ in ſummis populi Romani delicijs eſſent. Confirmabat hæc ille rationibus B quas quidem explicat in opere quod omnium rerum foſſilium naturam complectitur: vbi & demonſtrat myrrham eſſe (nam opinio recentiorum in hac re varia eſt) quam Indi hac noſtra tempeſtate, Benzui vocant: idemque talem phialã ex India per Luſitanos aduectam, donoque ſibi datam promebat ex ſua Metallotheca Vaticana, quam omni naturæ varietate inſtruxerat. Certe quidem idem eſt color benzui, qui myrrhę deſcribitur, nempe maculoſus: nam Martialis[b] ait:

a Plin. nat. hiſt. lib. 37. c. 2.

Plorat Eros, quoties maculoſa pocula myrrha
Inſpicit]

b Martial. libr. 10. epigram. de Erote.

Sapor quoque idem videtur: vinum enim in ea phiala (quod nos experiri voluimus) magnam haurienti cum odore ſimul gratiam ſaporis exibet.

XCIX. Iſtud de myrrhinis iudicium in prioribus huius tomi editionibus quidam reprehendit, opinionem aſſerens Georgij Agricolę[c], qui materiam myrrhinorum gemmam eſſe onychem exiſtimauit. Sed ille non videtur animaduertiſſe, myrrhina & onychina vaſa ſimul vtraque commemorari ab auctoribus, tamquam diuerſa; vt a Iulio Capitolino[d], qui Imperatoris Heliogabali luxuriam deſcribens, in myrrhinis eum & onychinis lotium reddidiſſe tradit. Quę onychina non fiebant, C ex onyche gemma, ſed (veluti Plinius[e] oſtendit) ex marmore, quod alabaſtritis ſpeciem eſſe Dioſcordi[f] viſum eſt. Hujus marmoris onychini, quibuſdam in locis reperti, fuit tanta pulchritudo, vt pocula ex eo facta æſtimationi gemmarum accederent, quemadmodum & myrrhina, quamuis fictilia, & quæ noſtra ætate vocant porcellana. Plurimum tamen onyx marmor ab Onychis gẽmæ natura diſtat, quæ ſardonychi & ſardæ cognata eſt: nam marmoris ea teneritudo inuenitur, vt ex ipſo pocula & alabaſtri torno perficiantur: quod nulla ratione onyx gemma patitur ob duritiem, quæ longa atritione infringi debet, adhibita ſcobe ſmyridis & adamantis ad rotas æneas & verticillos. Quamobrem Plinius[g], onychis gemmæ naturam perſequens, nõ tradit fuiſſe vſum ſculpendi ex ea pocula, quemadmodum neque ex achate, neque ex iaſpide, neque praſio, quæ ſunt gemmæ eiuſdẽ fere duritiei: ſed noſtra ætate quædam ſculpta ex ijs vaſcula in principum delicijs conſpiciuntur, ita vt eorum cęlatura, Plinij æuo recentius appareat fuiſſe inuenta.

c Georg. Agric. de natur. foſſilium. lib. 6.
d Iul. Capit. in vita Heliogab.
e Plin. lib. 36. cap. 7.
f Dioſc. lib. 5. c. 110.
g Plin. li. 37. c. 6.

C. Verũ ne diutius alienæ materiæ inhæreamus, ſatis erit indicare, hãc opinionẽ de onyche, & plures alias a diuerſis ſcriptoribus circa myrrhinorum materiam excitatas, cõfutari latius a Michaele Mercato, qui ex notis omnibus, quæ myrrhinis tribuuntur, nullam oſtendit conuenire onychi, D pręter vnam, quod a[h] Plinio traditur in Carmania naſci, vbi myrrhina quoque proueniũt. hinc tamen ne veriſimile quidem argumentum duci poteſt: nam eodem auctore, etiam alabaſtrites, callais, aſteria, & aliæ complures gemę in Carmania reperiuntur: & in Parthico regno, in quo etiam myrrhina fiunt nullum onychem recenſuit: ſed e contrario in alijs regionibus gigni prodit onychem, in quibus myrrhina prouenire, nec ipſe Plinius, nec alius quiſpiam meminit.

h Plin eod. ca.

CI. Nunc rationes aliquot adſcribendæ ſunt quibus Michael iam dictus myrrhina ex myrrhæ arboris lacrima olim fuiſſe cõflata demõſtrat. Nulla iaſpidis, vel achatis, vel onychis, vel alterius gẽmæ variegatæ ſpecies exiſtit, ſiue ea antiqua eſt a Romanis quondam poſſeſſa, & hactenus intra limites Europæ conſeruata, ſiue recens a Meridie atque Oriente nobis aduecta, cui temperamentum ſubſtantiæ & coloris peculiariter competat, quod myrrhinis Plinius[i] attribuit. Deinde Splẽdor ſine uiribus, nitorque verius quã ſplẽdor, qui myrrhinis ineſſe dr̃, gẽmeæ naturæ nõ cõuenit, quę multo acrius quã marmor effulget. Illud vero quod aliqua myrrhinorum in odore cõmendatio eſt, ne lapideę quidem naturę conuenit. Multo minus etiam ſapor; quem addit Martialis[k], ſcribens calidum vinum ex myrrhino calice iucũdius ſapere: nam lapis ab Ariſtotele[l] ponitur inter E exempla corporũ, quæ odore & ſapore carent: & præcipue gemma talis eſſe exiſtimari debet, quæ corpus maxime ſolidum habet, vt alieno etiam odore imbui nequeat, præſertim expolita.

i Plin. li. 37. c. 2.
k Mart. lib. 14.
l Ariſto. de ſenſu & ſen. ca. 5.

CII. Cũ igitur indicia myrrhinorum ab antiquis præſcripta ſint eiuſmodi, vt nullus lapis ſnapte natura proueniens ijs queat eſſe præditus; neceſſario iudicãdum eſt, myrrhina fuiſſe olim fictilia. Et quãquam huic iudicio auctoritas Plinij[m] opponitur, dicentis myrrhinum exiſtimari humorem ſub terra calore dẽſatum: non deſunt tamen ex altera parte auctores, qui Plinio obijciantur, eiuſque ſententiam refellant, ſicut Propertius[n], qui myrrhina eſſe fictilia aperte docet hoc uerſu,

Myrrheaq. in Parthis pocula cocta focis.

Et Arrianus[o] ex nauigatione maris Rubri compertum eſſe ſcribit, in Moſcophagorum regionẽ, cum alias merces uenales comportari, tum etiam lapidea uaſa diuerſi generis, & vaſa myrrhina; quæ fiunt Dioſpoli. Itaque ratione naturæ, & auctorum teſtimonijs conſtat, myrrhina fuiſſe cõformata opere figlino: quorum materia odora, ſapida & remiſſi nitoris, quęnam alia exi-

m Plin. lib. 37. cap. 2.
n Propert. li. 4. elegia 5.
o Arrianus de nauigat. maris rubr.

ſtimari

A ſtimari debet, quam illa, quæ nomine ipſorum exprimitur, nempe myrrha? Quod etiam antiqui
poetæ indicant, qui numeris aſtricti, nomen huius materiæ vſurpant vice operis, mirrham pro va
ſe myrrhino dicentes, vt Lucanus [a], Papinius [b], Martialis [c]. Nec mirum videtur, mirrham, quæ
tantum placuit vinis condiendis, tranſlatam aliquando fuiſſe ad pocula, quod etiã Græci aliquan a Lucan. lib. 4.
do tentarunt, vt de Rhodiacis ollulis dictum eſt. Addimus nos his, quæ Fulgentius Mythologia- b Statius Pap. ſiluar. lib. 3.
rum libro tertio, octauo capite, dum agit de fabula Myrrhæ atque Adonis, habet; quibus manife c Mart. lib. 4. & 14.
ſte demonſtretur, myrrham genus eſſe arboris; ex qua incenſa lacrimæ quæ deſudant, myrrham
itidem eſſe dictam, inde vero fingendæ fabulę argumentum eſſe ſuppeditatum.

Ad hęc inſuper ob quæſtionem nuper obortam nonnulla addere in hac editione compellimur. CIII.
Vir enim cum primis eruditus Nicolaus Faber Pariſienſis clariſſimus I. C. omni genere littera- *De vino myrrhato mot quæſtio.*
rum egregie excultus, familiaribus agens litteris in eam ſententiam cũ pluribus nos potius abiiſ
ſe, ſe optaſſe, de vino myrrhato declarat, vt ſoporiferam, quæ mentem abalienaret a ſenſu, eam
potionem Domino propinatam extitiſſe profeſſi eſſemus, quam fuiſſe vinum myrrhinum, quod
myrrha cõditũ in magnis cõſueuiſſet eſſe delicijs: Cũ, vt ait, apud Hebręos antiquus mos ille vige
B ret, vt oẽs licet viliſſimi cruciarij ante ſupplicium potarent propinatum myrrhatũ vinum, quo pe
nitus dementati ac ſtupore quodam in omnibus corporis membris conſopiti, efficerentur dolo-
ris expertes. Id quidem apud Hebręos fuiſſe vſu receptum, Galatinum adducit in medium: ſenſiſ
ſe hoc ipſum quoque Patres, & haud dubiam inter alios tradit eſſe ſententiam ſancti Hieronymi
[d] in Matthæum his verbis: Vſque hodie Iudæi, & omnes increduli Dominicæ reſurrectionis ace-
to & felle potant Ieſum, & dant ei vinum myrrhatum, vt eum conſopiant, & mala eorum non vi- d Hie. in Matth. c. 27.
deat. Rurſum vero myrrhę eſſe ſoporem inferre, ex Dioſcoride [e] ſibi vendicat. Sed & apud Genti e Dioſc. lib. 1. c. 88.
les eum fuiſſe vſum myrrhæ, probare conatur, vt ex ipſa condita potio illis daretur qui graues eſ-
ſent ſubituri dolores, ne eos ſentirent, conſopitis ex ea ſenſibus: idque ex duobus Apuleij locis,
quorum prior ſe habet his verbis [f]: Indidem ſeſe multimodis commulcat ictibus, mire præſum-
ptione munitus.] & Alibi [g]: Obfirmatus mira pręſumptione, nullis verberibus, ac ne ipſi quidẽ f Apul. lib. 8.
ſuccubuit igni.] Sed ipſe quidem hos ſic reſtituẽdos textus eſſe putauit, vt ad germanam lectionẽ g Idem. lib. 10.
ſit, myrrhæ, pro mire, ſeu mira vtrobique reddendum: ſed abſque exemplo aliorum antiquorum
ſcriptorum, vel alicuius codicis, haud facile admittendum.

C At vbinam, rogo, ad obſtupefacienda ad ſectionem membra reperiri poteſt medicos vſos myr CIV.
rha? Vel vbi in reorum iudiciarijs quæſtionibus mentio facta eſt de reo aliquo eludente myrrha
ſeuerum iudicem? Aut quo alio exemplo Iſiacus aliquis ad futuros ictus pręmuniſſe ſe myr-
rha legitur? Vel quo probari poteſt exemplo, vocem illam, præſumptionem, ab ipſo Apuleio pro
manducatione acceptam? cum pro audacia, vel temeritate, ſicut ab alijs plurimis, vſurpata ab ip
ſo reperiatur, vt cum ait [h]: Contra veſanam eorum præſumptionem modeſtiam meam approba- h Idem. lib. 9.
rem.] & rurſum: Sacrilega pręſumptione Dei, quem prędicabat vnicum, &c.] Quamobrem haud
facile lectionem antiquam cõuellendam exiſtimo, quam retinent omnes codices, & interpretes,
ſecuti ſunt.

At quod ſpectat ad antiquum illum Iudęorum morem propinandi vinum myrrhatum ijs, qui CV.
eſſent vltimum ſupplicium ſubituri: non imus inficias, quod in Thalmudicis ſcriptis id ſit facile *Myrrhæ natura.*
reperiri: Sed an ob eam cauſam, vt myrrhatum vinum bibentes, mentis alienationem paſſi, care-
rent ſenſu doloris, hoc perueſtigandum eſt. Id ne ſit mirrhæ præſtare, haud adeo facile conceden-
dum eſſe videtur ex ijs quæ ſuperius ſunt recitata ex Ariſtotele & Athenæo: quorum illa ſententia
D eſt myrrhę eſſe prę ſeruare potius ab ebrietate, quam deliquium mentis adducere. Quibus con-
ſentiẽtia ſunt quæ tradit Plutarchus itẽ ex Ariſtotele in libro de Iſide ex Ægyptiorũ ſentẽtia; ijs
namque ob loci propinquitatem & frequentiorem rei vſum notior myrrha erat: ait enim: Myr-
rham Ægyptij Bal nominant; quæ vox (ſi interpreteris) delirij ſignificat amolitionem.] hęc ipſe. i Gal. ſimpl. medic. lib. 15. c. 19. prope finem.
Non tamen negamus, quod ait Galenus [i], myrrham ſi largius bibatur, aut dementare, aut mor-
tem afferre; cum hoc & vinum ipſum abſque myrrha abundantius ſumptum præſtare ſoleat.

Sed & ex effectu rem quoque penſemus, & cognoſcamus exemplo. Si enim ex antiqua Iudæo- CVI.
rum traditione propinatum vinum myrrhatum Domino volumus, illud pariter & latronibus itẽ
cum ipſo æquale ſupplicium ſubituris oblatum fuiſſe dicẽdum eſt: ſolemne [k] namque eis erat vt k Thalmud. tit. Auel. kabbati. cap. 2.
omnibus ad ſupplicij locum perductis delinquentibus, peccatumq. ibi ſuum, cuius cauſa dam-
nati eſſent, publice confeſſis, myrrhata potio propinaretur, ſicq. potatos affigerent illos cruci. At
cum conſtet ex Euangeliſtis, latrones in cruce poſitos mentis fuiſſe compotes, eaque locutos quæ
ſibi conſtantes eos fuiſſe ſignificarent, plane declaratur haud extitiſſe eam naturam myrrhati vi-
ni, vt bibentes illud homines dementaret, ſed quod exhilararet potius dareturque dãnatis, ſecũdũ
E ſententiam illam ſuperius recitatam [l]: Date ſiceram mærentibus, & vinum his qui ſunt amaro a l Prouerb. vlt.
nimo: vt bibant, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ & doloris ſui non recordentur amplius.] Cur igitur
non in eam cum multis de myrrhato vino ſententiam inerimus, cum ex his quę ſuperius dicta
ſunt, tum etiam ijs quę hic addidiſſe voluimus, ſatis poteſt cuique fieri manifeſtum. Ceterum le-
ctori liberum eſto, quam velit ſententiam ſequi. Quod enim myrrhæ ſit obfirmare mẽtem potius
quam amentem reddere hominem; quodq. latrones, ex vſu myrrha poti, permanſerint ſenſibus
integri, in hanc nos iure traxere ſententiam.

Sed poſterioribus litteris quę noſter Faber addiderit, hic deſcribamus: poſt multa enim officij CVII.
plena hæc ait: Addi etiam poſſet, quod habetur cap. vlt. Prouerb. Date ſiceram mærentibus; He-
braice legi: Date quod inebriet, morientibus. Hebraicum enim vocabulum, ſichar, vel ut expolie
runt Græci, σίκερα, ſignificat, inquit ſanctus Baſilius Magnus, πᾶν τὸ δυνάμενον μέθην ἐμποιῆσαι, &
Rabbi Moſes Ægyptius, morientes, interpretatur reos, damnatos. Id etiam quod habetur

Pſalmo LIX. Potaſti nos vino compunctionis, B. Hieronymus vertit, Potaſti nos vino conſopien
te; & Chaldaicus Paraphraſtes, Calice maledictionis: nempe quia cruciarijs maledictis a lege da
batur. eiuſmodiq. phraſi ſummam crucem deſignari, adnotant interpretes Hebraici: inter cete-
ros vero Rabbi Sclomoh vinum illud eſſe ait cor obuoluens, & cerebrum feriens, ſternutareq. fa-
ciens: quod quid aliud eſt dicere, quam vinum iſtud ſenſus deturbare & adimere? a qua ſentētia
nec Septuaginta longe receſſerunt, qui οἶνον κατανύξεως tranſtulerunt. Nam Alexandrino idioma-
te quo modo ſacrorum librorum idioma grammatici Græci nuncupāt, κατάνυξις altum ſoporem
& veternum ſignificat. ita B. Paulus ad Rom. XI. Iſaiæ locum XXIX. cap. explicans, ſpiritum ſopo-
ris, πνεῦμα κατανύξεως voculis exprimit: cuius etiam effectus ex eiuſdē Prophetæ ſexto ca. ſubij
cit, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, a compūctione toto cælo alienos, quod agno-
uit Syriacus, qui, ſpiritum ſtupiditatis, tranſtulit, Ex eo more etiam phraſes illæ deductæ cenſeri
poſſunt, quibus Dominus per Prophetas impijs exitiū denuncians, ſe potui daturum eis vinum,
ſiue calicem ſoporis, vertiginis, torporis, ſtuporis, ac ebrietatis interminatur.] hæc ipſe, ad poſtre B
mum id addēs: Hæc tamen apud me minime tanti ſunt ponderis, vt non in tuam ſententiam cōce
dam, cuius auctoritatē mihi pro ſumma lege & rōne præſcripſi.] hactenus de his Faber, qui Chri
ſtiana modeſtia, magna animi demiſſione, amico victoriam cedit, qua iam prope potiturus vide-
ri poſſit. Sed nihil inferat præiudicij veritati adeo liberalis ab amico facta ſpontanea iuris ceſſio.
Integrum (iterum dico) liberumq. eſto lectori, quam veriorem putat ſententiam, ſequi. Inter nos
autem ita ſciat eſſe tranſactum, vt vincēte veritate, cuius profeſſores atque cultores ſumus, victo-
riam aſſecutus vterque dicatur.

CVIII. Addijcimus ad hæc omnia corollarium, de vſu vini conditi ſanctis martyrib. etiā ꝓpinati egre-
gium exemplum ex actis ſanctorum martyrum Fructuoſi Epiſcopi Tarraconenſis & ſociorū, quę
(vt ſuo loco dictum eſt) nouerunt atque probarunt S. Auguſtinus atque Prudentius. Hęc enim ibi
leguntur: Cum ad locum vbi eſſent ſubituri ſupplicium ducerentur, cumq. multi ex fraterna cha-
ritate ei offerrent condimentum vti permixtum poculum ſumeret, ait: Nondum eſt hora ſoluen-
di ieiunium. Agebatur enim hora diei quarta, &c.] & de vſu & natura myrrhæ in potu quæ habet
Fulgentius tertio Mythologiarum ex antiquis deprompta ſcriptoribus, vbi poſt multa de myr- C
rhæ natura, hæc de condito ex ea confecto: Petronius Arbiter ad libidinis concitamentum mir-
rhinum ſe poculum bibiſſe refert.] citat & Subrium veterem comicum iſtud ipſum per Glycerā
aſſerentem: vt plane appareat, non ſoporis inducendi cauſa, ſed ad remiſſas vires reuocādas, robo
randaſq. in vſu fuiſſe ex mirrha conditum apud antiquos.

CIX. Hæc quidem longius pertractare, præter ſententiā nobis accidit, cogente tamen neceſſitate
Obiectio facta quod myrrhinum non ſit vinum. ob emergentes poſt primam editionem ea de re quæſtiones. Qua irē ratione & illi pariter de myr
rhato vino obiectioni ſatisfacere æquæ tenemur, q̄ ex Gellio, & qui eum citat, recentiore aucto-
re, mota eſt: Myrrhina inter vina nequaquam recenſenda eſſe, eo quod illis vti liceret Romanis
mulieribus, quæ vini vſu interdictæ penitus eſſent: ſunt enim hęc Gellij verba [a]: Bibere aūt ſolitas
a Gel. lib. 10. c. 23. ferunt loream, paſſum, myrrhinam, & quæ id genus optant potu dulcia.] ſic ipſe. Errat mea ſentē
b Plin. lib. 14. c. 13. tia, qui ex hoc ſugillat Plinium [b], a quo mutuati ſumus auctoritatem, quod inter lautiſſima vina
myrrhinam recenſuerit, quæ potius inter Dulcia tantum erat adnumeranda, quibus Romanæ fe-
minæ patria lege abſtemiæ licite vti poſſent: errat, inquam, qui diſcreta putat eſſe ſpecie a vino
c Paul. li. 3. ſent. tit. 7. §. 73. Dulcia: nam appellatione Dulcium, contineri quoque dulcia vina, Paulus [c] I.C. expreſſe teſta- D
tur, dū ait: Dulcibus legatis, ſapa, defrutum, mulſum, dulce quoque vinum &c. legata videbūtur.]
Quin & paſſum, quod inter Dulcia à Gellio recenſetur, non ſolum Plinij teſtificatione, vini nomi-
d l. 9. ff. de trit. vin. & oleo leg. ne continetur, ſed & Vlpiani I.C. [d] cum ait: Siquis vinū legauerit, Oenomeli plane, id eſt dulciſſi
mum vinum continebitur, & paſſum.] hæc ipſe. Nihil igitur prohibet, quin vini nomine ſignificen
tur hæc Dulcia: nec impedit, quo minus ex ſententia Plinij myrrhina inter lautiſſima vina atque
etiam Dulcia recenſeatur. Nec quod myrrhinam Romanæ feminæ licite biberent, negarim ob
eam cauſam eſſe uinum: ſicut nec inficiari quiſquam poteſt paſſum eſſe vinum, quod ſentētia Ge
lij atque Varronis illud Romanæ mulieres lege abſtemiæ compotarent.

CX. Etenim hæc licet vina dicta eſſent, tamen eam ob cauſam quod inebriare minime ſolerēt, mu-
e Plutar. ſymp. 3 q. 2. lieres eis vti, haud vetitum erat: nam quod eſſent ſui natura dulcia, nequaquam vim habebāt ine
f Macrob. Saturnal. lib. 7. q. 7. briandi, ſed ebrietati potius reſiſtendi, quod Plutarchus [e] atque Macrobius [f] inter alios atteſtan
tur. Paſſum quidem, vinum perdulce, quod nō inebriaret, Romanas feminas citra delictum bibe
Feminis cur myrrhina conceſſa. re potuiſſe teſtatur Varro, ac proinde multo magis myrrhinam, quæ non tantum ob dulcedinem,
ſed & ob ſui naturam (vt dictum eſt) abſque ebrietate mentem liberam conſeruaret. Ex quibus
omnibus illud infertur, vina cuncta mulieribus Romanis vetita eſſe, illa vero tantū permiſſa, quæ
aliqua arte confecta, effectaq. dulcia, eſſent inducendæ ebrietatis expertia, iuxta illam Plutarchi E
ſententiam: Dulcia admixta vino, reprimunt ebrietatem.] Ceterum & illud ſcimus; ſicut ex vina-
ceis preſſis, ijſdēq. aqua lotis loram confici, ita & Paſſo vino peracto, ex aqua addita, teſte Plinio [g]
g Plini. lib. 14. c. 14. effici ſecūdariū paſſum: ſicq. potuiſſe accidere de myrrhina, vt priori vino educto, aqua iniecta ſu
per reſidua, myrrhina alia conficeretur inſtar loræ, hiſq. Romanæ feminæ vti legitime poſſent: at-
que ita, ſi cui magis libet, Gellius interpretandus ſit, vt non ipſum primarium vinum, ſed quod
ex aqua iniuncta vinaceis poſtea redderetur, iure Romanæ feminæ biberent, dum ipſe Gellius
nō loram, ait, ſed loreā ſiue lorea: vt oīa. ſ. quæ ſpectarent ad loram, atq. inſtar loræ confici ſolerēt,
h Colum. li. 12. ca. 40. nempe (quod Columella [h] teſtatur) ut dulcis aqua conijciatur ſuper uinacea uino preſſa, eis po-
tare liceret. At hæc ſatis, immo ſuperflua ad ſignificandum myrrhinam recte ex Plinij ſententia
inter vina lautiſſima recenſitā, cū alioqui non deſint innumeri plane teſtes, qui myrrhinā uinū ap
pellent. His de myrrhato vino abſolutis controuerſijs, vt vnde digreſſa eſt reuocemus orationem;

magna

A magna conſideratione dignum eſt,quod ſcribit Euangeliſta [a], Dominum myrrhatum vinum non accepiſſe:quippe qui prudens voleuſq. omnes ærumnas ſponte ſuſceperat,quamlibet quauis occaſione oblatam conſolationem admittere recuſauit;cum e contra vinum felle mixtum ſaltem guſtaſſe [b],& oblatum calamo acetum accepiſſe,tradant Euangeliſtæ [c]. Sed reliqua proſequamur.

a Marc. 15.
b Matth. 27.
c Ioan. 19.

CXI. *De Golgotha.*

Quod in primis ad Golgotha ſpectat,locum illum qno ad ſupplicium crucis ductus eſt Ieſus; hæc Hieronymus [d]: Locus inquit,eſt Caluariæ,& vſque hodie oſtéditur in Ælia ad Setemptrionalem plagam montis Sion.]hunc eumdem eſſe montem in quo Abraham iuſſus eſt immolare filiũ ſuum Iſaac,ex maiorum traditione pet genetationes ſingulas ad poſteros dilapſa,complures antiquorum Patrum teſtantur,inter quos hæc Auguſtinus [e]: Hieronymus presbyter ſcripſit,ab antiquis & ſenioribus Iudæis ſe certiſſime cognouiſſe,quod ibi immolatus ſit Iſaac,vbi poſtea Chriſtus crucifixus eſt.Denique ab eo loco,vnde B.Abraham iuſſus eſt proficiſci,tertio die ad locum vbi Chriſtus crucifixus eſt,peruen itur.] hæc de Golgotha Auguſtinus. Ceterũ vbi hæc dixerit Hieronymus,nõ innenimus,niſi tantũ in cõmentarijs in Marcum [f],qui illi falſo attribuuntur.
B Beda [g] hæc in eãdem ſententiam:In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium conſtruxit,menſa eſt lignea non parua,in quam pauperum eleemoſynę ſolent a populo deferri.]

d Hier. de locis Hebraicis.
e Aug. de temp. ſerm. 71.
f Hiero. in Mar. ca. 15.
g Beda de locis ſanctis c. 2.

CXII.

Cur vero idem mons Golgotha dictus ſit Caluariæ locus:maiores omnes antiquorum etiam firma acceperunt traditione,ſic eſſe nominatum montem illum,quod ibi primus homo ſepultus ſit. Id in ptimis Tertullianus [h], in carmine quod ſctipſit aduerſus Marcionem teſtatur his verſibus.

h lib. 2. contra Marcion.

Adam in Golgotha ſepult.

*Golgotha *locus eſt capitis,Caluaria quondam:*
Lingua paterna prior ſic illum nomine dixit.
Hic medium terræ eſt:hic eſt victoria ſignum.
Os magnum hic veteres noſtri docuere repertum:
Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum,&c.]

Hæc Tertullianus. Origenes [i] etiam hæc in eamdem ſententiam; Locus Caluariæ dicitur non qualemcumque diſpenſationem habere,vt illic qui pro hominibus fuerat moriturus,moreretur. Ve-
C nit ad me traditio quędam talis,quod corpus Adę primi hominis ibi ſepultum eſt,vbi crucifixus eſt Chriſtus:vt ſicut in Adam omnes moriuntur,ſic in Chriſto omnes viuificẽtur:vt in loco illo q; dicitur Caluarię locus,ideſt,locus capitis,caput humani generis reſurrectionem inueniat cum populo vniuerſo,per reſurrectionem Saluatoris,qui ibi paſſus eſt,& reſurrexit.]hæc Origenes. Item & Baſilius [k]: Obtinuit,inquit,fama quædam in Eccleſia memoriam conſeruans,nõ quidem ſcripto proditam,quæ talis eſt:Quod prima vtique Iudæa hominem habebat accolam:nimirum Adã ſimul atque excidit delicijs Paradiſi,in hac terra collocatum, ad mitigãdam iacturam bonorum, quibus fuerat exutus. Prima igitur etiam mortuum hominem excepit,qui & illic eam cui addictus erat,ſentẽtiam condemnationis plene eſt executus. Itaque inſolens eſſe ac nouum videbatur illius ætatis hominibus ſpectaculum, os capitis defluente carne nudum:at illi recondentes craniũ loco illi indiderunt nomen Cranion,id eſt, Caluariam. Probabili ratione potuit Noe non ignoraſſe ſepulchrum principis huius,& mortalium omnium primigenij: ſiquidem de hac re fama a diluuio mox per Orbem propagata eſt ab ipſo & dimanauit:eoq. Dominus excuſſa origine humanæ mortis,in Caluariæ loco eſt paſſus.] hucuſque Baſilius. Et ne ſingulorum ſententias velut ex
D ſcripto recitando prolixiores videamur,nomina tantum auctorum,qui eadem pene ſcripſerunt, hic referamus,nimirum Athanaſium [l], Epiphanium [m], Ioannem Chryſoſtomum [n],& alios recentiores Græcorum:ex Latinis vero poſt Tertullianum,auctorem illum,ſiue Cyprianum,ſiue illi ferme ęqualem,qui ſcripſit de Operibus Cardinalibus Ambroſiũ [o],Auguſtinũ [p], & apud Hieronymum [q] ad Paulam & Euſtochium & Marcellam in hæc verba: In hac vrbe immo in hoc tũc loco & habitaſſe dicitur & mortuus eſſe Adam,vnde & locus,in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Caluaria appellatur,ſcilicet quod ibi ſit antiqui hominis caluaria condita:vt ſecundi Adam, id eſt,Chriſti ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam & iacentis protoplaſti peccata dilueret, & tunc ſermo ille Apoſtoli compleretur: Excitare qui dormis,& exurge a mortuis,& illuminabit te Chriſtus.] hęc ille.

i Orig. tract. 35 in Matth.
k Baſil. in Leſ. c. 5.
l Athana. de paſſ. & cruce.
m Epiph. hær. 46.
n Chryſo. in Io. hom. 84.
o Ambroſ. li. 5. epiſt. 9.
p Aug. de temp. ſerm 71. & q. in Geneſ. 161.
q Hier epiſt. 17.

CXIII.

Ipſe autem Hieronymus [r] hæc ipſa recitans,haud libenter his adſtipulari videtur,immo & cõtradicit,cum ait [s]: Audiui quemdam expoſuiſſe Caluariæ locum,in quo ſepultus eſt Adam, & ideo ſic appellatum eſſe:quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput, & hoc quòd Apoſtolus dicat. Surge qui dormis,& exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Fauorabilis interpretatio,
E mulcẽs aurem populi,nec tamen vera. Extra vrbẽ enim,& foras portam loca ſunt in quibus truncantur capita damnatorum,& Caluariæ,id eſt,decollatorum,ſumpſere nomen. Propterea aũt ibi crucifixus eſt Dominus,vt vbi prius erat area damnatorum,ibi erigerentur vexilla martyrij: & quo modo pro nobis maledictum crucis factus eſt,& flagellatus eſt,& crucifixus,ſic pro omnium ſalute quaſi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin aũt quiſpiam contendere voluerit,iõ ibi Dominum crucifixum, vt ſanguis eius ſuper Adæ tumulum diſtilaret:interrogamus eũ,quare & alij latrones in eodem loco crucifixi ſunt? Ex quo apparet, Caluariam non ſepulcrũ primi hominis, ſed locum ſignificare decollatorum:vt vbi abundauit peccatum,ſuperabundet gratia. Adam vero ſepultum iuxta Hebron & Arbee,in Ieſu [t] filij Naue volumine legimus.] hæc Hieronymus.

r Hier. in epiſt. ad Ephe. c. 5.
s Hier. in Matthæum c. 27.
De Hieronymi ſententia.
t Ieſue 14.

CXIV.

At (tanti Patris in primis rogata venia)his nequaquam adduci poſſumus,vt quod non ab vno vel alio,ſed ab omnibus fere antiquis patribus,nec vt quidpiam recens excogitatum,ſed a maioribus traditum & ſcriptum eſt, tam facile conuellamus:cum præſertim ea quæ ad hæc inpugnãda inducit non videantur eſſe huiusmodi quæ nos ab illis penitus diſſentire cõpellãt. Quid enim repugnat,vt locus ille,vbi primus homo ſepultus dicit̃,poſtmodũ electus fuerit (ꝙ in edito loco

ſitus ſit & Hieroſolymis proximus)ad ſupplicia damnatorum? Nec illud probatur, a capitibus A
decollatorum, quod illic truncarentur capita damnatorum, locum illum appellatum eſſe Caluariam, eiuſmodi enim ſupplicium apud Hebræos nec lege eſſe ſancitum, nec conſuetudine inuenimus approbatũ; Apud Romanos enim erat in vſu, quos haud multo ante hec tẽpora Iudęis dominari cœpiſſe, certum eſt. Rurſum vero quod ad illum Adam pertinet, qui diuinæ Scripturæ teſtimonio dicitur ſepultus in Hebron, haud putamus locum adeo patentem prætermiſiſſe tot diſertiſſimos viros, vt adeo inconſulte, ne dicam temere ea de primi parentis ſepultura conſcripſerint, ſi exiſtimaſſent, tanto teſtimonio mendacij poſſe redargui, & accuſari, niſi & ipſi ſenſiſſent, de altero potius Adam quam de primo omnium patre, diuinam Scripturam eſſe locutam.

CXV. a Ioſue 14. b Ioſue 15. c Num. 13. d Deut. 2. a. Ioſue 11. e Ioſeph. antiq. lib. 5. c. 2.

Hæc vero vt certiora habeantur, ipſa eiuſdem ciuitatis origo ex eodem Scripturæ loco petenda eſt, quæ ſic ſe habet [a]. Nomen Hebron ante vocabatur Cariatharbe: Adam Maximus ibi inter Enacim ſitus eſt.] hæc ibi: porro Cariatharbe idem eſt, q͛d ciuitas Arbe. Fuit Arbe pater Enac vt paulo inferius ſequẽti capitulo dicitur [b]. Enac uero fuiſſe gigantem, & parentẽ gigantũ habet liber Numeri his verbis [c]: Ibi, *in Hebron ſcilicet*, vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati quaſi locuſtæ videbamur.] Ab Enac ſtirpem Enacim ipſos gigãtes eadẽ diuina Scriptura [d] nominare conſueuit. Quod igitur Adã maximus inter filios Enacim ſepultus dicatur, non de alio quam de vno ex gigãtum numero, qui ceterorum maximus haberetur, quiq. Adam ſit appellatus, dictum exiſtimamus. Teſtatur Ioſephus [e]; adhuc temporibus ſuis B monſtrari ſolita oſſa gigantum, qui in Hebron ſepulti erant adeo magna, qualia, inquit, vix credant, qui non viderunt ipſi. Perſuadet id ipſum illud maxime, quod inuſitata ſit ea in diuina Scriptura nomenclatura; vt primus omnium parens Adam ſit maximus appellatus. Sed hæc de his ſatis.

CXVI. *Hieruſalẽ in medio terræ.* f Hieronym. in Ezech. c. 5. g Ioſeph. de bello Iud. lib. 3. c. 2. h Beda de locis ſanctis c. 3.

Quòd vero idem locus in medio terrę ſitus dicatur, ac ſecũdum propheticum ſermonem, Deus operatus ſit ſalutem in medio terræ: Hieronymus [f] in illa Ezechielis verba: Hæc dicit Dominus Deus iſta eſt Hieruſalem, in medio gentium poſui eam, & in circuitu eius terras] ait: Hieruſalem in medio mundi ſitam, hic idem Propheta teſtatur, vmbilicum terræ eſſe demonſtrans.] & inferius: Operatus eſt ſalutem in medio terræ: a parte enim Orientis cingitur plaga quæ appellatur Aſia; a partibus Occidẽtis, eius quæ appellatur Europa; a meridie, & Auſtro Libya & Africa: a Septentrione Scythia, Armenia, atque Perſide et cũctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium poſita eſt, vt quia notus erat in Iudæa Deus.] hæc Hieronymus. Ioſephus [g] aliam inijt rationem, C dum Iudæã deſcribens, hæc ait: Media vero eius eſt Hieroſolyma: vnde quidam non ſine ratione vmbilicum eius terræ eam vocauerunt.] Victorinus Pictauienſis de eodem loco his agit verſibus:

Eſt locus ex omni medium quem credimus Orbe,
Golgotha Iudæi patrio cognomine dicunt.]

Beda [h], qui eadem Victorini recitat carmina, hęc ait: Columna celſa ſtat, quæ æſtiuo ſolſtitio vmbram nõ facit: vnde putant ibi mediam eſſe terram, & hiſtorice dictum: Deus autem ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ.] hæc ille. ſed profecto fieri nõ poteſt quod aſſerit Beda: nam ſi id ita eſſet, neceſſe omnino foret Hieroſolymam ponere intra zonam torridam, & tropico ſaltẽ cancri ſubijcere, at ab illo longius abeſſe, omnes qui terras deſcribunt, apertiſſime tradunt, & certiſſimis experimentis etiam nunc cognoſci poteſt. Sed illud nõ male, vel Hieroſolymam ſitam in medio terræ habitabilis, vel in medio Palæſtinæ. Animaduertit atq. correxit eumdem Bedæ errorem noſter Thomas Bozius vir cum primis eruditus.

CXVII. i Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Concord. c. 143. *De veſte inconſutili.* k Iſidorus lib. 1. epiſt. 74. l 3 Eſdr. 4. m Prouerb. 31.

His igitur quæ ad Golgotha ſpectant, in hunc modũ enarratis, quæ reliqua ſunt paſſionis Chriſti breui quodam compendio perſtringam. Exuerunt [i] ſuis veſtibus milites Ieſum, eaſq. in quatuor diuiſerunt partes, & quiſque militum partem ſuam accepit: ſuper tunicam vero inconſutilẽ miſerunt ſortem. Errare illos exiſtimo, qui putarunt Chriſti veſtem inconſutilem fuiſſe pretioſam, nam haud credendum eſt eius generis veſtibus Dominum vſum eſſe, qui Ioannis prædicans ſanctitatem, dixerat: Qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt.] Vnde conſiderandũ D quod Iſidorus Pelnſiota ad Cratonem [k] ſcribens, hæc ait: Erat autem tunica eius deſuper contexta per totum. Quis autem veſtis illius vilitatem ignorat? vt qua Galilęorum pauperes vtãtur: apud eos enim maxime huiuſmodi veſtis genus fieri ſolet arte quadam, vt pectoralia, retractim conſutum,] hæc Iſidorus. Erat illa (ait Ioannes) inconſutilis: quod ſane genus veſtis haud facile ſciſſuram patitur, quin tota pariter retexatur. Contextam illam fuiſſe a ſanctiſſima Virgine par eſt credere: nam in Oriente hominum veſtes a feminis confici ſolitas, liber qui dicitur Eſdrę teſtatur, cum ait [l]: Ipſæ faciunt ſtolas omnium hominum.] eadem etiam in Prouerbijs [m] de optima muliere dicuntur: Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit.] & poſtea: Domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.]

CXVIII. n Greg. Turon. de glo. mart. c. 6. *De titulo Crucis.* o Plau. in Muſtell.

Sic ſpoliatum Redemptorem mundi cruci affixerunt tribus, vel (vt tradit Gregorius [n] Turonenſis) quatuor clauis: id quidem ſecundum antiquum crucifigendi ritũ: nam Plautus [o]: Ego dabo ei talentum, primus qui in crucẽ excucurrerit: Sed ea lege, vt affigãtur bis pedes, bis brachia.] E Ceterum interdum martyres pluribus etiam clauis in cruce confixos, dicemus tertio Annalium tomo. At de Chriſto Domino noſtro antiquiores imagines, quatuor ipſum affixum clauis repræſentãt, nempe ſeorſum ſingulis pedibus ſingulis confixis clauis. Sed aliam ſentẽtiam de tribus clauis recentior probauit vſus.

CXIX. p Supra an. 16. q l. decreta. ff. de re iud.

Poſt hæc autem ſcriptus eſt a Pilato cauſę titulus, qui ſuper crucem affigitur eo ordine quo ponitur a Ioanne nempe Hębraice, Græce, & latine, vt apparet in parte tituli, quæ Romæ extat: ita tamen, vt ſecundum ea quæ a nobis ſuperius dicta ſunt [p], & quæ I. C. habet [q], in ipſius ordine nobilior locus, ac proinde prior ille ſit viſus, q. Chriſto vicinior eſſet: ſicq. Latina prior, nouiſſima vero Hębraica, vt q̃ Gręca inferior & barbara a Romanis haberet, poſita eſt inſcriptio. Si quidẽ

apud

A apud eos in theatro locus infimus Senatorū, ſummus vero plebis [a], & in triupho poſtremus Im-
peratoris, ſed & in triclinio nouiſſimus Cōſulis erat [b], ſicq. ſedēdo, pcedendo, & recūbendo, lo-
cus vltimus primus eſſet. Crucifixi ſunt cū eo pariter duo latrones, vnus a dextris, alter vero a ſini
ſtris. Tunc pro pſecutoribus exorauit, dicēs: Pater dimitte illis, non.n. ſciunt quid faciūt. Ad hęc,
Principes ſacerdotum, & qui cum eis erant, irridebant eum & blaſphemabant, illudebant eidem
& milites. Inſuper cum & vnus ex latronibus, qui cum eo affixi cruci erant, conuiciaretur ei: mox
alter illum blaſphemantem redarguens, Chriſtum confeſſus, ſe eidem commendauit, qui & ab eo
meruit audire: Hodie mecū eris in Paradiſo. Stabat interim iuxta crucem Ieſu Maria mater eius,
& ſoror matris eius Maria Cleophe, & Maria Magdalene; aderat & Ioānes. Cum vidiſſet ergo Ie-
ſus matrem, & diſcipulum ſtantem quem diligebat, dixit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus. dein-
de diſcipulo: Ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.

a Sigon. de Iur. antiq. Rom li. 2.
b Plutarch. in Sympoſiac. li. 2. quæſt. 3.

Dum hæc agerentur, hora ſexta [c] factæ ſunt tenebræ ſuper vniuerſam terram, vſque ad horā CXX.
nonam. Cumque his addat Lucas Euangeliſta & Solem eſſe obſcuratum, ſatis perſpicue declara-
tur, non ipſam Iudæam tantum (vt aliquando Origenes [d] dixit) ſed vniuerſum plane terrarum
B orbem offuſum fuiſſe tenebris. Porro ille ipſe Origenes auctor huius ſententiæ, cum agit [e] ad-
uerſus Celſum philoſophum Epicureum, Chriſtianorū hoſtem infenſiſſimum, de admirāda tunc
facta Solis eclipſi, non ex Euangeliſtarum teſtimonio, quibus Ethnicus homo nō crederet, ſed ex
Phlegonte Hadriani Imperatoris liberto, inſigni chronographo, de quo plura ſcribit Suidas, teſti
monium citat his verbis: De Sole autem Tiberij Cæſaris tempore obſcurato, quo imperante Ie-
ſus creditur cruci fuiſſe affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis, ſcripſit Phlegon in tertio-
decimo vel decimoquarto (vt arbitror) de temporibus libro.] & inferius: Putat autem prodigij lo-
co ducendum, quòd moriēte Ieſu contremuerit terra, & cuncta ſint tenebris obuoluta, de quibus
tamen, vt licuit, ſupra reſpondimus, cum & Phlegonta ipſum produximus, Saluatoris temporibus
patientis, hiſtoriam fuiſſe complexum, &c.] porro ipſius Phlegontis verba Euſebius [f] recitat, ſic
dicens: Scripſit vero ſuper his & Phlegon, qui Olympiadum egregius ſupputator eſt, in libro de-
cimoquarto ita dicens: Quarto autem anno ducenteſimæ ſecundæ Olympiadis, magna & excel-
lens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta eſt: dies hora ſexta ita in tenebro-
ſam noctē verſus, vt ſtellæ cœli viſæ ſint, terræque motus in Bithynia Nicænæ vrbis multas ædes
C ſubuertit.] hæc Phlegon. Tertullianus [g] item aduerſus Gentiles agens, non ex Euāgelio teſtimo
nium, ſed ex ipſorum ſcriptis adducit, cum ait: Eodem quidem momento dies, medium orbem ſi-
gnante Sole, ſubducta eſt, deliquium vtique putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſtum prædica-
tum neſcierunt. Et tamen eum mundi caſum relatum in archiuijs veſtris habetis.] hæc Tertullia-
nus. Lucianus [h] itidem aduerſus Gentes agens: Perquirite, inquit, in Annalibus veſtris, & inue-
nietis temporibus Pilati, fugato Sole, interruptum tenebris diem.

c Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23.
d Orig. in Mat. tract. 35.
e Orig. contra Celſ. lib. 2.
De Solis defectu.
f Euſeb. i Chronic. an. 33. Chriſti.
g Tertul. in Apolog.
h Lucianus in Actis ſui mar.

Quomodo autem eiuſmodi Solis defectio facta ſit, Dionyſius Areopagita ſcribens ad Polycar CXXI.
pum, cum inuehitur in Apollophanem philoſophum, narrat his verbis: Quid de illo, qui tempore
crucis Dominicæ factus eſt, Solis defectu dicturus es? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, am-
boque ſimul incidentem mirabiliter Soli Lunæ globum notabamus (non enim eiuſce coniunctio-
nis tunc aderat tempus) ipſamq. rurſus ab hora nona ad veſperum, ad Solis diametrum ſupra na-
turæ vires reſtitutam. In memoriam autem illius reuoca etiam aliud quoddam, nempe enim (vt
ipſe non ignorat) eam Lunæ incidentiam ab Oriente cępiſſe, & vſque ad ſolaris corporis finē per-
ueniſſe, ac tum demum reſilijſſe notauimus, neque vero eadem ex parte, vt aſſolet, & incidentia il-
D la & repurgatio facta eſt, ſed ex aduerſo diametri. hæc ſunt quę tunc temporis cōtigere, naturam
profecto ſuperāntia, ac ſoli Chriſto poſſibilia, qui auctor eſt omnium, facitque magna ac ſtupen-
da, quorum non eſt numerus. iſta illi, ſi licuerit, dicito.] hæc Dionyſius ad Polycarpum.

Quid Dionyſius.

Idemque de eadem re ſcribens ad ipſum Apollophanem, agit his verbis: Heliopoli tu quidem CXXII.
pene mihi coæuus, & ego quinque & viginti fere annorum tempus exoluens, vna morantes cōſti
teramus, cum feria quadam ſexta, et hora etiā pene ſexta, Sol horribilibus ſubito eſt obſitus tene-
bris, Luna ipſum intercurrente, quia non Deus, ſed creatura Dei in ipſius veræ lucis occubitu lu-
cere non potuit. Quærebam enim tunc apud te, qui mihi ſane ſapientiſſimus videbaris, quid ipſe
inde ſentires, tu vero mirabili prudentia ſubintuliſti, quod vſque adeo penetralibus mentis meæ
alte inhęſit, vt nulla obliuione deleri, nulla vmquam valeat mortis imagine deterreri. Offuſi enim
tenebris ipſi eramus, orbem Solis vndiquaque et ex æquo occupante caligine, et poſtquam repur
gatio et reſtitutio facta eſt, Luna ad Solis diametrum conuerſa aufugit. Et tunc quoque regulam
Philippi Aridæi aſſumpſimus: Cumq. reperiſſemus, quod et erat notiſſimum, eo tempore Solem
eclipſis moleſtias laboresque minime perpeti debuiſſe, ac nihilominus Lunam ab Oriente ſolarē
E ſplendorem pullis nigrantibuſq. velis obduxiſſe, cum ſoleat ex occidua parte Solem ingredi, tunc
autem opifices lucis theſauros caliginibus, quas ipſa genuerat, ad occiduos vſque Solis fines per-
uagata (vt ipſi putauimus) occultauit: cum tamen et Lunæ id tempus deeſſet, nec coitus vicinum
tempus eſſe cognoſceretur: Aio ad te (neque enim adhuc myſterij tantæ rei conſcius eram) O in-
gentis prudentiæ promptuarium, quid, inquam, o doctrinæ ſpeculum Apollophanes, his ſecretis
adſcribis? Ad hæc, neſcio quo pacto, diuino quodam afflatu, et non humani ſenſus ſermonem ſub-
intuliſti: Hæ, o bone Dionyſi, diuinarum viciſsitudines ſunt rerum. Denique vero adnotatum dili
genter feriæ diem, et annum, annunciatione quam ſacer Paulus noſtris attentis auribus infudit,
conſentientibus ſignis conſpirare et concordare expertus, manus veritati ſubmiſi, et ex falſitatis
nexibus ſum abſolutus, quam quidem veritatem mirifice effero, quam et tibi communico.] hacte
nus de his Dionyſius.

De eodem quoque Solis defectu admirando Hieronymus [i] agit, Auguſtinus [k] etiam pluri- CXXIII.
bus, qui et fuiſſe præter omnem naturę ordinem, ſcribens [l] ad Heſychium, his demonſtrat; Non
etar,

i Hieronym. in Ioel. c. 2.
k Aug. li. quæſt. nou. teſt. q. 105.
l Aug. epiſt. 80.

erat, inquit, talis ille Solis defectus, quando Chtiſtus cnucifixus eſt, & ideo vere mirabilis erat & A
prodigioſus. Paſcha enim fuerat Iudæorum, quod nonniſi in pleuitudine Lunæ celebratur. Secun-
dum autem Aſtrologoruin uumeros, certuiu eſt, Solem, quando Luna plena eſt, non poſſe deficę-
re, ſed quando finis eſt Lunæ; uon quidem ſemper, ſed aliter numquam, cum ſecundum illos nu-
meros deficit. Quid ergo tale vmquam meminir apparuiſſe de cœlo, ex quo Dominus illa prædi-
xit, qnale apparuit, quando paſſus eſt?] hæc Auguſtinus.

CXXIV.
a Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Concord. c. 143.
De ſpongia aceto plena.

Cum hæc igitur agerentur, circa [a] horam nonam exclamauit Ieſus voce magna, dicẽs: Eli Eli
lammaſabacthani? quod eſt interpretatum, Deus mens, Deus meus vt quid dereliquiſtı me? Po-
ſtea dixit: Sitio. oblatumque tunc acetum accepit. Hęc pluribus Euangeliſtæ. Quod ad propinatio
nem aceti ſpectat, nulla inter ſanctos Euangeliſtas eſt diſcrepantia, quantumlibet Ioannes dicat
ſpongiam aceto plenam hyſſopo circumpoſitam Chriſti ori admotam, Matthæus vero & Marcus
eam arundini ſeu calamo tradant impoſitam; vt ex his quæ dicturi ſumus facile apparebit. Sed in
primis illud peruestigandum eſt: Quorſum hęc omnia parata ex induſtria erant, nimirum vas ace
to plenum, ſpongia, hyſſopus, & arundo? certe hæc non caſu in mõte extra vrbem poſito ſunt inuẽ
ta. Sed ſi conſideremus attentius, quis eſſet horum ſingulorum vſus ac virtus; rem integram pro- B
culdubio intelligemus; ſimulque eſſe commentum certo ſciemus, quod aliqui dixerunt, ad accele-
randam reorum mortem conſueuiſſe Iudæos cruci affixis propinare acetum. Vt igitur de hoc pri
mum agamus: virtutem a natura inſitam eſſe aceto ſiſtendi ſanguinem, eamdemq. hyſſopo ſimul
& ſpongiæ inhærere, pluribus in locis teſtatur Plinius [b]: cuius eſt in primis locus egregius & ad
rem de qua agimus valde accommodatus, cum ait acetum faſciculo hyſſopi conditum ſiſtẽdi ſan-
guinis vim quamdam & efficatiam habere, ſiue ſpongiæ ſuperponatur, ſiue ad potandum detur:
tribuit & Dioſcorides [c] eamdem aceto virtutem, cum ait: Acetum erumpentem vndecumq. ſan
guinem poru ſiſtit.] Si vero acetum iunctum ſit hyſſopo; maiorem inde haurire efficatiam ad ſiſtẽ
dum ſanguinem ex clauoruin vulneribus manãtem, cum pendenti in cruce ſpongia ſuper arundĩ
nem affixa admouetur, iure dici poſſe videtur, hæc quod ad potum pertinet.

b Plin. nat. hiſt. lib. 23. c. 1, in fi.
c Dioſcor. li. 5. ca. 14.

CXXV.
d Plin. nat. hiſt. lib. 31. ca. 11.
Vſus ſpongiæ.
e Tert. de ſpect. ca. 25.

Verum non potu tantum, ſed earumdem rerum applicatione, & facta vulneribus admotione,
eadem hæc ipſa præſtari ſolebant. De ſpongia quidem cum loquitur Plinius [d], hæc ait: Veteres
ſpongiæ conglutinant vulnera.] & paulo poſt: Spongijs vulnera vtiliſſime fouentur.] ac rurſum: Ip
ſæ inflammationibus vulnerum pouunrur nunc ſiccæ, nunc acero conſperſæ.] ac denique: Sangui- C
nis profluuium ſiſtunt ex aceto, vel frigida.] His autem quæ ſcribit Plinins, antiquus rei vſus cõ-
ſentit: ſiquideın mos erat, vt gladiatori vulnerato, ad ſiccandum fluentem ſanguinem ſpongia cõ-
tinuo miniſtraretur. Vnde Tertullianus [e] in libro de Spectaculis, de his mentionem habens, ſic
ait: Poterit & de miſericordia moueri defixus in morſus vrſorum, & ſpongias retiariorum.] Id ip-
ſum & in marmoribus nobiliter ſculptis vidimus, nimirum Adonidi ab apro recenter vulnerato,
continuo a miniſtro quopiam admotam ſpongiam, ac vulneri ſuperpoſitam, vt fluentem cruorem
ſiſteret. Habentut hæc in antiquo ſarcophago ea hiſtoria egregie admodum effigiato, quod Ro-
mæ aſſeruatur in ædibus Tiberii Ceuoli, Via Triumphali.

CXXVI.
f Ioan. 19.

Sic igitur (vt ad rem, cuius cauſa huiuſmodi eſt ſuſcepta digreſsio, redeamus) ex induſtria om-
nia potiora medicamenta quæ ſanguinem ſiſterent, a Iudæis parari ſolita, cum quis cruci affigere-
tur, ſatis ſuperque demonſtratum eſſe videtur, elucidatumque quod ait Ioannes [f], Vas ergo erat
poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam acero, hyſſopo circnmpouentes, obtulerunt
ori eius.] in quo & magis veritati conſentaneum eſſe videtur, quod ex Græco textu colligitur, &
ex Theophylacto, qui hunc locum eſt interpretatus, acetum illud hyſſopo fuiſſe permixtum, atq. D
conditum, ſicq. ex aceto & hyſſopo ſpongiam fuiſſe imbutam, atque arundini affixam, ad potum
Domino propinandum. Ceterum medicamentum illud ſic compoſitũ, non potus cauſa fuiſſe præ
cipue inſtitutum putamns, ſed magis vt eo ſic ıı.fuſa ſpongia recentibus admota vnlneribus, fluẽ
tem largitet ſanguinẽ continuo ſiſteret. Eſt & eius rei coniectura non leuis: quia (vt accepi ab his
qui eam viderunt) ſpongia qua potatus eſt Dominus Ieſus Chriſtus, quæ vſque hodie ſummo, ho
nore aſſeruatur Romæ in baſilica Lateranenſi, quaſi aliquando ſanguine tincta fuiſſet, ruborem
quemdam adhuc retinet, quem ſemel imbibiſſet, ſicque putamus madidam prius ſanguine ſpon-
giam, atque preſſam, aceto poſtea & hyſſopo ſuperinfuſam (proh ſcelus) ſacratiſsimo ori Domini
propinatam. Verum quòd cum accepiſſet, dixerit: Conſummatnm eſt, & inclinato capite tradidit
ſpiritum, id non idcirco euenit, quòd eiuſmodi potus ſui natura (quod nonnulli perperã dixerũt)
mortem accelerandi vim haberet; ſed potius Deo ſic diſpenſante, ne longiore vita reſeruaretur ad
crurifragium; quòd de eo prophetice ſcriptum eſſet; Os non comminuetis ex eo.] Quamobrem,
quòd maxima omnium pœna crurifragium eſſe ſoleret; haud putamus, humanitatis intuitu, his
ad ſiſtendum ſanguinem eos conſueuiſſe vti remediis, ſed potius ferali ſæuitia, vt ſic diutius pœ- E
nis atque ærumnis cruci affixi diſtinerentur, ac demum crudeliſsima fractura oſsium ante Solis
occaſum (vt mos erat) ad veſperum necarentur.

Poſt crucẽ crurifragium.

CXXVII.
g Ioan. 19.
h Luc. 23.
i Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. c. 6.
Velum templi quale.

Cum igitur (vt dictum eſt) acetum Dominus accepiſſet, dixiſſetque [g], Conſummatum eſt, cla
mans ſubinde voce magna, ac dicens [h], Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, inclina
to capite, tradidit ſpiritum. Tunc vero velum templi ſciſſum eſt in duas partes, a ſummo vſq. de-
orſum.] Quale autẽ eiuſmodi genus veli eſſe ſoleret, pter illa quæ in diuina Scriptura de eo ſcripta
legũtur, Ioſephus [i], qui vidit, ſic vna cũ loco in quo appẽſum erat, deſcribit; Interior porta inau-
rata erat, & circum ipſam auratus paries deſuper habebar auratos pampinos, vnde racemi ſtatu-
ra hominis pendebant, & fores habebat auratas, quinquaginta & quinque cubitis altas, ſexdecim
vero latas. Ad hęc aulæum longitudine pari, hoc eſt, velum Babylonium, hyacinto, & byſſo, & coc
co, & purpura variatum, admirabili opere factum, neque contemplationis expers colorum per-
mixtione, cocco enim videbatur ignem imitari, byſſo terram, & hyacintho aerem, & mare purpu

ra, partim

A ra,partim quidem coloribus, byſſo antem & purpura origine : quoniam byſſum qnidem e terra,
mare autem purpuram gignit:eratq. in eo perſcripta omnis cæli ratio,præter ſigna.] hactenus Io-
ſephus de velo exterius poſito ante primum tabernaculum,vbi candelabrum erat,menſa,atq.thu
ribulum:additque alterum fuiſſe velum,qno intima pars templi,quæ dicebatur Sancta ſanctorũ,
operiebatur. Ex his quidem erroris arguuntur, qui exiſtimarunt vnum tantũ fuiſſe velum in tem
plo. Porro hoc tempore conſciſſum fuiſſe velum exterius poſitum,quod erat cunctis perſpicuum, a Hieron. epiſt. 150.q.8.
& populum ſegregabat a ſacerdotibus,Hieronymus [a] iure affirmat. Qnid vero portenderit tan b Ephræm ſer.
tum prodigium,relinquimus interpretibus hæc,ſuſius explicāda. Addit ad hæc S. Ephræm Syrus de paſſ.Dom.
[b], cuius ſummam in ſcribendo fuiſſe auctoritatem,Hieronymus tradit [c], tunc cum velum tem c Hier.de ſcrip.
pli ſciſſum eſt,columbam etiam e templo egredi viſam eſſe. Eccleſ.

CXXVIII. *Terræmotus tēpore paſſionis.*

Tunc etiam & magnus factus eſt terræmotus,adeo vt ea concuſſione ſciſſę ſint petrę:de quo te-
ſtimonium ex Phlegonte ab Origene & Euſebio recitatum ſuperius deſcripſimus. Meminit Pli-
nius [d] ſub Tiberio ingenti terræmotu dirutas eſſe duodecim ciuitates in Aſia, ad quas ſubleuan
B das factam ab eodem Imp. tributorum remiſsionem,Suetonius tradit [e], eadem & Dio [f]. Quę
cum ad hæc tempora paſsionis Domini referre conetur Oroſius, plane a Tacito ac Dione argui- d Plin.nat.hiſt.
tur,qui ambo ſub Conſulatu Cœlij Ruſi atque Pomponij Flacci ea ponunt, anno Domini ſcilicet lib.2.ca.84.
decimonono,Euſebius vero in Chronico anno vigeſimo. Ceterum quis neget terræmotus hoc an- e Suet.in Tib.ca. 48.
no iterum repetitos,id ipſum præſertim poſt Euangeliſtas teſtante Phlegonte, etſi non Aſiam tūc f Dio lib. 57.
concuſsiſſe,certe in alijs Orbis regionibus ſui magnitudine prodigioſos fuiſſe? De lapidibus eo g Cyril.Catech.
terręmotu conſciſsis,hęc Cyrillus [g] Hieroſolymorum Epiſcopus: Hactenus Golgotha mōſtrat, 13.
vbi propter Chriſtum petræ ſciſſæ ſunt.] Porro non Hieroſolymis tantum, ſed & in pleriſque alijs
orbis terrarum partibus,ſciſſos montes eodem terręmotu,incolæ firma traditione teſtantur,nem
pe in Hetruria montem Aluerniæ dictum, & prope littus Campanum Caietę promontorium.
Ad hæc inſuper addimus,tradere S. Hieronymum [h] ex Euangelio Nazaræorum, quod in La- h Hier.epi.150. q.8.
tinum tranſtulit,eodem qnoque terræmotu templi ſuperliminare collapſum eſſe, tum & Angelos
præſides templi auditos eſſe,dicentes: Tranſeamus ex his ſedibus.] id & Euſebius quoque tempo
re Chriſti paſsionis accidiſſe teſtatur; licet Ioſephus ad Pentecoſtes referat tempus. Sed quàm fa
C cile homo ille,ſiue inconſiderantia, ſiue dolo malo in his quę ſunt temporis errore lapſus inuenia
tur,ſuperius ſæpe demonſtrauimus. Eodem inſuper terræmotu & monumēta ſepulchrorum aper
ta eſſe,& multa corpora ſanctorum a mortuis ſurrexiſſe,Hieroſolymamq.veniſſe(nam ſepulchra
foris erant poſita) & apparuiſſe multis,Euangelica [i] docet hiſtoria. i Matth. 27.

CXXIX. *De alio prodigio.*

At quoniam de prodigijs agimus,non prętermittimus dicere quæ ſcribit Plutarchus his Tibe-
rij temporibus accidiſſe,quæ & Euſebius [k] recitat(qualiacunque ſint, fides eſto penes auctorē) k Euſ. de præpar.
in hæc ipſa verba: De morte vero dæmonum,audiui ego ab Æmiliano, viro prudente ſimul atque lib.5.c.9.ex Plu
modeſto,quem credo multos veſtrum cognouiſſe : Cum in Italiā pater ſuus nauigaret circa inſu- tarch.li. de defe
las,quas Echinadas appellant,flatu ventorum deficiente, noctu prope Paxas deueniſſe, cumque ctu oracul.
omnes pene qui ſimul nauigabant,attentiores vigilarent; repente a Paxis inſula vocem magnam
auditam fuiſſe,qua * Thramnus quidam vocabatur,quæ vox nouitate rei omnes magno percu- * Thamus.
lit miraculo. Thramnus enim ille qui vocabatur,homo erat Ægiptius,eius ipſius nauis guberna
tor:qui bis vocatus nihil reſpondit,tertio vero vocatus,morem geſsit vocanti,atque reſpondit. Il-
lum vero multo maiore voce ſic exclamaſſe: Quando iuxta paludem fueris,annuncia tunc,Pana
D magnum mortuum eſſe. Qua re audita,magno dicebat Epitherſes (ſic enim Æmiliani pater voca
batur) omnes terrore perculſos fuiſſe. Cumque dubitarent,vtrum obtemperandum eſſet voci illi,
an non, hoc Thramni conſilium ab omnibus approbatum eſſe: ſi ſecundi quidem ſpirarent venti,
nihil eſſe dicendum,ſin vero tranquillitas maris eſſet,& vētorum flatus, cum in eo loco eſſent,om
nino deficerent,non eſſe retinenda quæ audiuere. Cum igitur iuxta paludem eſſent,quia nullus eſ-
ſet flatus ventorum,tunc Thramnum in mare pronum reſpicientem magna voce dixiſſe quæ audi
uit: Magnus Pan mortuus eſt. Qua re nunciata,magnus multorum gemitus,immo vero innume-
rabilium,miraculo quodam commixtus ſubito auditus fuerat.

CXXX.

Et quoniam multi fuerāt qui ea in naui nauigabant, cito ac facile cum Romam veniſſent,huiuſ
modi rei rumores vniuerſam Vrbem repleuere; & a Tiberio Cæſare,qui tunc gubernacula Reipu
blicæ gerebat,Thramnum accerſitum fuiſſe. Cui rei tantam fidem Tiberius præbuit, vt Philoſo-
phis,qui tunc Romę reperti erant,accitis,diligēter quiſnam eſſet ille Pan, ac curioſe ſcrutaretur.
Omnes autem illos quibuſdam in idem conueniſſe coniecturis, ac dixiſſe, de illo ſibi videri nun-
ciatum fuiſſe,qui a Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc de morte Pan Philippus dixiſſet:
nonnulli eorum qui aderant,eadem ipſa ab Æmiliano ſene audiſſe ſe teſtabantur.] hactenus de Pa
E ne Euſebius ex Plutarcho. Hæc quidem ab aliqnibus in eum ſenſum ſunt accepta, vt Pan Chri- *De īteritu Panis.*
ſtus Dominus vniuerſorum intelligeretur, eiuſque mortem vt ſuam ipſorū cladem luxiſſe dæmo
nes,quippe qui adhuc ipſo viuente ſæpius fuiſſent lamentati ſe ab ipſo torqueri. Sane quidem,ſi
rei geſtæ fidem adhibendam eſſe putamus, nequaquam de illo Pane quem Gentiles colebant, ea
poſſunt intelligi. nam ſi Panem,vt illi dicebant,hominem fuiſſe dixerimus, longe ante hæc ſæcula
ipſum obijſſe humanum diem,certum eſt,ſi vero aliquem dæmonum fuiſſe affirmauerimus,intel
lectuales ipſas creaturas morti non ſubiacere, exploratiſsimum eſt. Sed ad Euangelicam hiſto-
riam redeamus.

CXXXI.

Cum igitur tot tantaq. diuina operatione prodigia facta eſſent. Centurio [l] hæc videns,ac præ
cipue admiratus quòd Ieſus voce magna clamans expiraſſet,glorificauit Deum,& publica cōfeſ- l Matth. 27.
ſione teſtatus, Vere,inquit,filius Dei erat iſte. Omnes inſuper his viſis reuertebantur,præ dolore Marc.15.
admiſsi facinoris pectora ſua percutientes. Porro Centurionem hunc, Lōginum nomine appella Luc.23.
tum fuiſſe, Chriſtiq. fidem ſecutum,abdicaſſe ſe a militia,ac deniq. ad martyrij palmā aduolaſſe, *De Centurione.*

a Extant apud Metaphraſt. die 16.Octob.

qui eius res geſtas ſcripſerunt [a], teſtantur. Ex quibus redarguuntur,qui ex apocryphis quibuſ- A
dam ſcriptis tradiderunt, Longinum nomine, eumdemq. cæcum fuiſſe militem illum, qui lancea
latus Domini aperuit.

CXXXII.

b Matth.27. Marc.15. Luc.23. Ioan. 19. Concor. c.144. c Deut.21. d Philo de ſpecial.legib.

Cum [b] vero appropinquaſſet initium diei ſabbati,quem poſt horam nonam Iudæos publico
ſigno auſpicari conſueuiſſe , Ioſephi auctoritate ſuperius demonſtrauimus, ne remanerent in cru
ce corpora ſabbato,cum alioqui a lege diuina ſtatutum eſſet,'vt appenſi in patibulo [c] eadem die,
&(vt addit Philo [d]) ante occaſum Solis,ſepelirentur,: Iudæi adierunt Pilatum , vt iam viuentes
adhuc in cruce,ex more, crurifragio necarentur,eorumque corpora tollerentur . Aduenientes ad
hoc milites,vtriuſq. latronis fregerunt crura,idem cum Ieſu acturi: ſed cum mortuum vidiſſent,
abſtinuerunt:vnus tamen militum lancea latus eius aperuit,ac continuo fluxit ſanguis & aqua .
Porro Dei genitricem,quæ cum ceteris prius enarratis feminis aderat,magna cum reuerẽtia col-
legiſſe,quantum licuit,ſanguinem & aquam , quæ Domini latere fluxerat,ex antiquioribus mo
numentis recitat Methaphraſtes [e]: qui & hæc inſuper addit. Dicunt hi qui de his rebus tractarũt,
eam ab initio vſque ad finem ſe fortiter atque conſtanter geſsiſſe,honeſte quidem,& non indeco-
re vtentem motu animi,factis etiam oſtendens ſe eſſe matrem,ſed matrem omnino illius,qui mo-
tum animi certis finibus continuit:mortuumque videns filium,eo motu animi vſa eſt,vt oportuit:
quinetiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inſeruiuit , & clauos qui extrahebantur , B
in ſinu ſuo accepit ; & membra illius amplexa eſt , partim quidem vlnis aſtringens, partim quidẽ
ſuis lacrymis plagas emũdans . Deinde tota toti corpori circumfuſa : Ecce tibi ab omni ſæculo
præfinitum myſterium ad finem vſque venit,o Domine , placida voce dicit, & Ioſepho in manus
tradẽs ſudarium, ait: Tibi autem deinceps curæ erit, vt ſepulturę tradens , hoc eum honeſte com-
ponas,myrrha condias,& ei iuſta facias.] hæc ille, additque Ioſephum adhuc occultum diſcipu-
lum propter metum Iudęorum,& timentem illos, hortatu tamen Deiparæ, grande opus ac plane
arduum aggreſſum eſſe, & omni excuſſa formidine audacter introiſſe (vt ait Euangeliſta [f]) ad
Pilatum, ac petijſſe corpus Ieſu.

e Mateph.15. Augu.

De S. Deigenitrice Maria.

f Marc.15.

CXXXIII.

Meditationes piæ & reuelationes.

Scimus alios animi affectus in ſanctiſsima Deipara expreſſos inueniri in tragœdia illa inſcri-
pta,Chriſtus patiens,quæ ab eruditis Apollinaris Laodiceni potius, quàm Gregorij Nazianzeni
eſſe opus,merito exiſtimatur.Scimus præterea complura a S. Anſelmo & alijs nonnullis pijs viris
de Chriſti paſsione ferri,quę ex deuota meditatione ac contemplatione potius,quàm ex hiſtorica
antiqua veraque narratione fluxiſſe noſcuntur. Si quid autem alicui ſancto viro diuinitus reuela
tum fuerit,non reiicimus,ſed his non ea miſcemus,quòd non Apocalypſim,ſed hiſtoriam conſcri C
bere,inſtituti ratio exigat.Sed iam reliqua proſequamur.

CXXXIV.

g Matth.27. Marc.15. Luc.23. Ioan. 19.

Cur in nouum ſepulcrum Ieſus.

Ioſephus [g] igitur accepto Ieſu corpore, ſepulturam eius diligenter curauit:nam(ſicut mos eſt
Iudęis defunctorum corpora ſepellire) mixtura myrrhæ & aloes librarũm quaſi centum cõditum
corpus Ieſu & linteis inuolutum ſepeliuit illud in monumento ſuo nouo,quod exciderat in petra .
Ponendi autem in nouo ſepulchro Chriſti corporis quænam ratio fuerit,colligitur ex compendio
Thalmud,quod dicitur Alpheſi,& Rabinis Iacob Turim, & Moyſe Ægyptio, qui aiunt, cadaue-
ra damnatorũ vetita eſſe inferi in ſepulchra ceteris communia,ſed in priuata ſeorſum ab alijs eſſe
ponenda,rurſumque ſeparatim eſſe pariter ſepelienda inſtrumẽta illa, quibus mors illata fuiſſet ,
nempe cruces,clauos,enſes,lapides,pro mortis genere, quo quis affectus eſſet,eaq. ratione vetitũ
pariter fuiſſe tradũt,aliquem ſuffigi arbori,ſed ex ligno exciſo iuberi componi crucem,eamdem-
que ſeorſum ſepulturæ mandandam cum reliquis ad mortem inferendam adhibitis inſtrumẽtis .
In petra autem excidi ſolitas ſepulturas apud Iudæos,iam ſuperius dictum eſt, eamdemque con-
ſuetudinem ad Chriſtianos eſſe dilapſam,cœmeteria quæ tum Romæ,tum alibi in cryptis arena-
rijs ſunt antiquitus inſtituta,fidem faciunt:in his enim,non in terra deorſum,ſed deſuper in lateri
bus cryptarum fornices ſuſtinentibus,in excauatis ibi loculis reponi cadauera,moris fuit . D

CXXXV.

h Ioan.19. i Ioan.11. k Rab.Iacob in Turim Iore Dogha.c.352.

Mos Iudæorũ in ſepeliendo.

l Sozom. lib.9. cap.vlt.

Quænam vero in reliquis eſſet Iudæorum in mortuis ſepeliendis conſuetudo , quam in Chriſti
ſepultura eſſe ſeruatam,Ioannes affirmat [h], eam ex parte in defuncto Lazaro idem inſinuat, dũ
ait [i]: Ligatus pedes & manus inſtitis,facies illius ſudario erat ligata.] Addimus ad hęc inſuper
quæ Rabbi [k] Iacob memoriæ prodidit ex Rabbi Moyſe Ægyptio,nimirum viros virorum,& fe
minas feminarum curare conſueuiſſe cadauera,in hunc ſcilicet modũ,oculos in primis & ora clau
dere defuncto,ac ſtringere faſcia,tondere capillos,corpus lauare,vnguentis vngere,hiſque delibu
tum cadauer obuoluere linteis,ſicque curatum ponere in ſepulchro. Quod vero pertinet ad capil-
lorum tonſuram,extat eius rei egregium monumentum apud Sozomenum [l] de corpore Zacha-
rię Prophetæ ſub Honorio Imperatore diuinitus inuento atque refoſſo , vbi hæc inter alia haben-
tur: Propheta vero tametſi ſæculis iam plurimis ſub terra iacuiſſet, viuus tamẽ adhuc apparebat ,
capite raſo,naſo oblongo,barba modice prominenti, &c.] Ponuntur item hæc ibi de puero regio
apud eumdem inuento,qui creditus eſt Ioadis Regis filius,regali pompa tumulato: Iacebat, inqt, E
puer regali apparatu ſepultus: habebat enim in capite coronam auream , & aurea in pedibus cal-
ciamenta,& veſtem pretioſam.]

CXXXVI.

Funera Iudæorum.

Ceterum quod ſpectat ad ſepulturam damnatorum , quòd maledictioni legis obnoxii eſsent ,
abſtinebant pollinctores a capillorum inciſione: ijdemque ea quę damnatorum corporibus inhæ
ſiſsent,vna cum eis ſepelliebant,qua ratione ducimur,vt exiſtimemus , clauos ſpineamque coro-
nam eodem cum Domino eſse ſepulchro incluſam,crucem vero,quam locus ſepulturæ non cape-
ret,in propinquiori aliquo ſpecu eſse reconditam . Nec prætermittimus dicere, tantum olim ex-
creuiſse apud Hebræos impenſam funerum,vt eius magnitudine cognati perterriti, relicto cada-
uere,ſe aliquando ſubducerent.Sed qui hæc idem Rabbi Iacob teſtatur,addit ea moderata fuiſse
a Gamaliele ſeniore,cuius tam in ſacerdotibus quàm populo potiſsima auctoritas erat,eiuſq. ſen
tentia factum eſt,vt nonniſi lineis linteaminibus,eiſdemque haud magni pretij,corpora defuncto
rum

A rum obuoluerentur, nec in his vllam eſſe rationem habendam cuiuſuis ordinis & dignitatis, etiã ſi regali effulgeret amplitudine, voluit, eoq. modo ſeipſum ſepeliri mãdauit, quod a poſteris inuio late idem tradit fuiſſe ſeruatum. Sed proſequamur cetera.

CXXXVII. *De custodia et Munitione ſepulchri.*

Interea die ſabbati inchoato, Principes ſacerdotum & Phariſæi adierunt Pilatum, rogaruntq. muniri ſepulchrum, & adhiberi cuſtodiã, ne diſcipuli Ieſu corpus auferrẽt, & reſurrexiſſe falſo iactitarent. Ille vero ad eiuſmodi officium, vt perquam diligenter curaretur, datis ad cuſtodiam militibus, illis obtemperauit, qui abeuntes, munierunt ſepulchrum, ſigranteſque lapidem, milites ad cuſtodiam reliquerunt. Qualis fuerit eiuſmodi ſepulchri munitio, a Nicephoro ſic deſcribitur [a]: Primum, inquit, ſigillum ſepulchro eſt impreſſum, quod & intactum permanſit, & cuſtodia militaris, illa & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillum obſeruabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulchri appoſitus.] & paulo poſt: Traditum eſt nobis ab antiquis, Iudæos lapidem illum, qui in ſalutiferum ſepulchrum illud pro operculo poſitus fuerat, ad ſummum monumenti labrum, petramque inferne ſe illi coniungentem, ferramentis quibuſdam fabrili lapicidarum arte perforaſſe, ferrumque ingens a fabro ex propinquo acceptum per vtrumque foramen immiſiſſe, & in cir-
B culi ſiue annuli formam circumegiſſe, atque ita firmiter capitibus commiſsis, omni ex parte quaſi vinculum circumduxiſſe, vt lapis qualicunque modo loco ſuo reuelli, aut ſaltem ratione aliqua remoueri (niſi arte quadam & vi adhibita, neceſſario aut ferrum confringeretur, aut petra rumperetur) non potuerit, atque in hunc modum cum magna cura, atq. etiam ſigno impreſſo, cum ſepulchrum firmiſsime communiſſent, cuſtodia inſuper competenti adhibita, eos abiiſſe.] hæc Nicephorus. His conſentientia teſtatur Beda [b], dum ait, etiam ſuis temporibus illum ſuperpoſitum lapidem monſtraſſe veſtigia ferreorum vinculorum.

a Niceph. hiſt. lib. 1. c. 32.
b Beda de locis ſanctis c. 2.

CXXXVIII. *Inſtrumenta Paſsionis.*

Remanſerunt omnia illa paſsionis Chriſti atque ſepulchri inſtrumenta, ipſaq. loca vbi hæc facta ſunt, tantæ rei digna memoria conſecrata, velut quædam trophæa victoriæ, eademque facta toto Orbi conſpicua, atque proficua, ex quibus velut e perennibus quibuſdam fontibus fluenta gratiarum atque miraculorum eruperint. Ipſas ſpinas coronæ Ieſu, columnam ad quam alligatus eſt cum flagellis cæderetur, arundinem, atque ſpongiam qua fuit aceto potatus, magna fuiſſe diligentia aſſeruata, tradit Gregorius [c] Turonenſis, ſimul & Beda [d]. Tunicam etiam illam inconſutilem, a militibus ſorte datam, a Chriſtianis redemptam & conſeruatã, auctor eſt idem Gregorius
C Turonenſis [e], qui ſuis temporibus in Galatia fuiſſe repoſitam tradit. Ipſum ſudarium inſuper, quo caput Domini eſt inuolutum in ſepulchro, quod diuina virtute ab incendio remanſerat illæſum, eſſe tranſlatum ad poſteros, Beda [f] teſtatur. Ab hoc diuerſum ſudarium illud exiſtimatur, quod a Berenice faciei Domini ſanguine & ſudore aſperſæ admotum, eiuſdem Dominici vultus effigiem in ſe retinuit, vt habet Chriſtiana traditio, & libellus manuſcriptus de tranſlatione eius Romam facta, qui aſſeruatur in Vaticana bibliotheca, teſtatur. De eadem Berenice, quæ & Veronica dicta habetur, deq. eadẽ Chriſti imagine velo excepta, Methodius Epiſcopus antiquus chronographus meminit [g]. Permanſit integra, diuina operante virtute, illæſaque hactenus ſanctiſſima ſindon illa, quæ corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti delibuta vnguento, in ſepulchro poſita fuit veluti operimentum & ſtratum, quæ & in ſe imaginem in ſepulchro Domini iacentis expreſſit, aſſeruaturque ſummo honore in eccleſia Taurinenſi.

c Greg. Turon. de glor. martyr. c. 7.
d Beda de locis ſanct. c. 10.
e Greg. Turon. de glor. martyr. ca. 8.
f Beda de locis ſanctis c. 5.
g Apud Marian. Scot. in Chron. anno Dom. 39.

CXXXIX. *De Cruce, & terra ſepulchri.*

Sed quid de ipſa ſanctiſsima Cruce Domini dicam, quæ quantumuis ſiue Iudæorum inuidia, ſiue alia cauſa diutius occultata ſubtus terram permanſerit, tandem ſic diuina prouidentia diſponente, in lucem prodita, fulgoris ſui radiis vniuerſum Orbem illuſtrat, adeo vt vix ſit reperiri per-
D ſonam & locum, in quo non ſit aliqua eiuſdem ſacratiſsimi ligni particula? Nam & S. Paulinus [h] hæc de ipſa teſtatur, ſic dicens: Quæ quidem Crux in materia inſenſata vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum ſuum commodat, vt detrimenta nõ ſentiat, & quaſi intacta permaneat, quotidie diuidua ſumentibus, & ſemper tota venerantibus, ſed iſtam imputribilem virtutem & indetribilem ſoliditatẽ de illius profecto carnis ſanguine bibit, quæ paſſa mortem, non vidit corruptionem.] hæc Paulinus. At Cyrillus [i]: Lignum Crucis, inquit, teſtatur ad hodiernum diem apud nos apparẽs, & apud eos, qui ſecundum fidem ex illo capientes, hinc vniuerſum Orbem fere iam repleuerunt.]

h Paulin. ad Seuer. epiſt. 11.
i Cyrill. catech. 10.

CXL. *De terra ſepulchri.*

Terra ipſa inſuper, quæ Domini adiacet ſepulchro, diuinam quamdam ex Dominico corpore proxime poſito virtutem hauſit, vt merito Fideles illuc peregrinãtes auide ſolerent accipere, quatum ad morbos curandos, tum etiam ad dæmones perfugandos vti conſueuerint. Eſt eius rei locuples teſtis S. Auguſtinus [k], dum hæc ait de Heſperio viro Tribunitio: Acceperat autem ab amico ſuo terram ſanctam de Hieroſolymis allatam, vbi ſepultus Chriſtus die tertio reſurrexit; eamque ſuſpenderat in cubiculo ſuo, ne quid mali etiam ipſe pateretur. At vbi domus eius ab illa infe-
E ſtatione purgata eſt, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo ſuo reuerentiæ cauſa habere nolebat. Forte accidit, vt ego & collega meus Epiſcopus Sinicẽſis Eccleſiæ Maximinus in proximo eſſemus: vt veniremus rogauit, & venimus, cumque nobis omnia retuliſſet, etiam hoc petiuit, vt infoderetur alicubi, atque ibi orationum locus fieret, vbi etiã poſſent Chriſtiani ad celebranda quæ Dei ſunt, congregari.] hæc Auguſtinus: ex quibus videas antiquam Chriſtianorũ pietatem, qui non modo loca illa ſancta, in quibus Dominus eſt conuerſatus & paſſus, ædificiorũ molibus illuſtrarint, ſed tenuem ex ſepulchri loco ſumptum puluiſculum eodem honore habendum exiſtimarint, adeo vt einſdem cõdendi cauſa etiam eccleſiam excitarint. Ex eadẽ terra, aquã admixta, formari conſueuiſſe tortulas quaſdam, eaſdemque per diuerſas mundi partes tranſmitti ſolitas ad morbos curandos, aliaſque diuinas gratias impartiendas, teſtatur Gregorius [l] Turonenſis. Atque de his ſatis.

k S. Aug. de Ciuit. Dei li. 22. c. 8.
l Greg. Turon. de glor. mart. c. [illegible]

CXLI. *De anno Chriſti Paſsionis.*

Quod reliquum eſt, antequam de reſurrectione Domini hiſtoriam aggrediamur, operæpretiũ exiſtimamus de ipſo tempore paſsionis Chriſti, quo potiſsimum anno ætatis ſuæ ſit paſſus, narra-

tione

tione breui quædam examinantes, perquirere; cum præſertim (vt ſæpius diximus) ex certa ratione temporum, hiſtoriæ veritas ſoleat maximopere confirmari. De anno itaque, quo paſſus eſt Chriſtus, quidam agentes, exorbitarunt abſurde nimis, cum putarent eum cruci affixum natum annū quadrageſimumſextum: idque nulla habita ratione temporis quando ſit natus vel paſſus; ſed tantum quod eo annorum numero ædificatum fuerit templum, quod ipſius Chriſti typum gerebat. A

a Aug. de doctr. Chri. lib. 2. c. 28.

Horum errores Auguſtinus refellens, hæc ait [a]: Per Olympiades & Conſulum nomina, multa ſæpe quæruntur a nobis, & ignorantia Conſulatus quo natus eſt Dominus, & quo paſſus eſt, multos coegit errare, vt putarent quadragintaſex annorum ætate paſſum eſſe Dominum, quia per tot ædificatum eſſe templum, dictum eſt a Iudæis, quod imaginem Dominici corporis habebat. Et annorum triginta fere baptizatum eſſe, retinemus auctoritate Euangelica: ſed poſt ea quot annos in vita egerit, quamquam textu ipſo actionum eius animaduerti poſsit, tamen ne aliunde caligo dubitationis oriatur, de hiſtoria gentium collata cum Euangelio liquidius certiuſque colligitur. Tūc enim videbitur non fruſtra dictum eſſe, quòd quadraginta & ſex annis templum ædificatum ſit: B vt cum referri iſte numerus ad ætatem Domini non potuerit, ad ſecretiorem inſtructionem humani corporis referatur, quo indui propter nos dignatus eſt vnicus Dei Filius, per quem facta ſunt omnia.] hucuſque Auguſtinus.

CXLII.

b Ioan. 8.
c Iren. li. 2. c. 39.
De Chriſti ætate ſententia.

Rurſus vero & inde irrepſit error, vt, cum Iudæi ad Dominum dixerint [b]: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?] quaſi huic ætati proximus acceſsiſſet: ſcriptum inueniatur apud Irenæum [c], paſſum Dominum poſt annum ſuæ ætatis quinquageſimū. Hæc licet apud ipſum legantur: quòd ab ipſo ſint ſcripta, negamus omnino: nam eodem capitulo ſuperius his contraria profitetur, cum baptizatum Dominum dicit exiſtentem annorum triginta, ac ſubinde tria numerat Paſchata, quorum tertio ipſum Ieſum eſſe paſſum affirmat; quibus temporibus Dominum prædicaſſe Euangelium, teſtantibus id ipſum quatuor Euangeliſtis. Augetur inſuper de impoſtura ſuſpicio, dum auctor in fine confirmare ac ſtabilire nititur tam patens mendatium maiorum auctoritate, diſcipulorum nempe Ioannis, qui id ipſum ab eo acceperint, & ab alijs Apoſtolis; cogens in primis in hunc modum Euangelium per Ioannis diſcipulos, ac ipſum denique Ioannem, ceteroſque Apoſtolos manifeſtiſsimo errori adſtipulari ac conſentire. C

CXLIII.

Tertulliani ſententia.
d Tertul. aduer. Iudæos c. 8.
e Tertull. cont. Mar. li. 1. c. 15. & notat. Pamel.
f Tertul. aduerſ. Iudæos c. 8.

Fuit ea præterea Tertulliani de anno paſsionis Chriſti ſententia, ipſum ſubijſſe crucis ſupplicium anno ſuæ ætatis trigeſimo: idque profitetur ſcribens aduerſus Iudæos, ſic dicens [d]: Huius (*Tiberij videlicet*) quintodecimo anno Imperij paſſus eſt Chriſtus, annos habens quaſi triginta cum pateretur.] Nec eſt quòd dici poſsit textum eſſe deprauatum, ac legendum eſſe loco, paſſus, baptizatus: nam cum [e] ipſe agens contra Marcionem affirmet ipſum reuelatum eſſe, hoc eſt, auſpicatum prædicationem Euangelicā anno duodecimo Tiberij Imperatoris, plane ſignificat triennio prædicationis perueniſſe ad annum decimumquintum eiuſdem Imperatoris. Sed & dum illud ipſum tempus Conſulibus ſignat; quid in ea re ſenſerit, manifeſtiſsime declaratur; ſic enim ait [f]: Paſsio huius exterminij intra tempora ſeptuaginta hebdomadarum perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Coſſ. Rubellio Gemino, & Fuſio Gemino, menſe Martio, tēporibus Paſchæ, die octauo Kal. Aprilium.] hæc ille. Porro hi Conſules reperiuntur iniſſe Conſulatum ipſo anno [g] decimoquinto Tiberij Imperatoris, qui numeratur a nobis Chriſti trigeſimusprimus, quo inchoato eſt baptizatus. Ceterum huius ſententiæ non Tertullianus, ſed primus aſſertor videtur fuiſſe Valentinus hæreſiarcha, de quo hæc Epiphanius [h]: Primus Valentinus, qui triginta nobis ſæcula confinxit, ab eo quòd triginta annos educationis vitæ ac virilis ipſius ætatis fuiſſe putauit, ignorans quod non ſolum triginta annos compleuit, &c.] Complures antiquorum legentes apud Tertullianum his Conſulibus conſignatum eſſe annum paſſionis Chriſti, nec aduertentes ipſum errore lapſum, aperta in hunc modum ſemel erroris via, & ipſi in eumdem lapidē offenderunt, affirmantes Chriſtum Dominum iiſdem Conſulibus paſſum eſſe. Fuerunt hi ſcriptores non ignobiles, ſed ſpectatiſſimi in Eccleſia Dei, nimirum Iulius Africanus [i] in eo libro quem ſcripſit de Temporibus, Lactantius [k], Hieronymus [l] item: ſed & Auguſtinus [m] etiam ſub iiſdem Coſſ. a Tertulliano appoſitis Chriſtum paſſum eſſe confirmauit: qui & ad Heſychium ſcribens [n], hæc ait: A natiuitate Domini computātur anni ferme quadringenti viginti: a reſurrectione autem vel aſcēſione eius anni plus minus trecēti nonaginta.] Ex quibus plane videas, ætatem Chriſti circa annum trigeſimū ea ratione terminaſſe. ſic & Seuerus [o]. Ex græcis antiquior Clemens [p] Alexandrinus, trigeſimo impleto anno eumdem crucis ſupplicium ſubijſſe tradit.

g Tacitus, Dio & alij.
h Epiph. hæreſ. 31.
i Afri. li. 5. apud Hier. in Daniel. cap. 9.
k Lact. li. 4. c. 10.
l Hier. in Dan. ca. 9. & epiſt. 21. prope finem.
m Aug. de Ciu. Dei lib. 18. c. vlt.
n Aug. epiſt. 80.
o Seuerus hiſt. lib. 2.
p Clem. Alexā. lib 1. Strom.

D

CXLIV.

De tēpore prædicationis Chriſti.
q Iren. aduerſ. hæreſ. li. 2. c. 28.
r Apud Hieron. in Dan. ca. 9.
s Caſsiodorus in Chron.
t Cyr. in Iſa. c. 20.
u Philaſt. de hæreſ. ca. 107.

Fuit & opinio Gnoſticorum [q], qua affirmabant Dominum noſtrum anno tantum Euangeliū prædicaſſe. Apollinaris Laodicenus [r] diuerſæ fuit ſententiæ, Chriſtū dicens bienio poſt Baptiſmū prædicaſſe: quē ſecutus videtur Caſsiodorus [s]. Id ipſum viſſus eſt ſenſiſſe Cyrillus [t] Alexādrinus, dū tradit Chriſtum duobus annis docendo peragraſſe Iudæam. Philaſtrius [u] vero Chriſtum vixiſſe vno & triginta annis tradit, quod Seuerus probat totidem annos Chriſto tribuēs, vt videre eſt, ſi E ad calculum reduceas annos Chriſti ex numero annorum Regum Iudæorum ab ipſo computatos. Sed & S. Gaudētius Epiſcopus Brixianus in tractatu tertio de prima Dominica Paſchæ hæc exprexius: Anniculus eſt (*Chriſtus nempe*) quia poſt illud baptiſmum, quod pro nobis in Iordane ſuſceperat, vſq. ad paſſionis ſuæ diem, vnius anni tempus impleuit, & illa tantum ſcripta ſunt in Euāgelijs, quæ in illo anno vel docuit vel fecit, &c.] His proximus accedit Oroſius [x], dum anno decimo ſeptimo Tiberij Imperatoris Chriſtum Dominum paſſum affirmat: fuerunt & huius ſententiæ nonnulli ex recentioribus, quos recenſere prætermittimus.

CXLV.

x Oroſ. li. 7. c. 4.
Epiphanij ſententia.
y Epiph. hær. 51.

S. Epiphanius [y] per Conſulares faſtos Chriſti annos enumerans Redemptorem noſtrū paſſum eſſe tradit anno ſuæ ætatis trigeſimotertio, dum ait: Comperitur trigeſimotertio anno aduentus incarnationis ſuæ vnigenitus paſſus eſſe.] & poſt multa: Trigeſimotertio ſuæ diſpenſationis in carne poſtquam tranſgreſſus eſt duos Conſulatus quos diximus duorum Geminorum, & Fuſij

ac Rubellij

A ac Rubellij,deinceps in tertio Conſulatu,in tertio ipſius menſe poſt Ianuarium & Februarium,in
menſe Martio perfecit myſterium paſsionis.]Sed plane conſtat ipſum in mendaces Faſtos incidiſ
ſe,cum anno trigeſimo Domini alios diuerſos ponat Conſules,diſtinguatq. Conſulatum duorum
Geminorum a Conſulatu Rubellij & Fuſij;ſic etiam ſuperius dicens:Poſt illum Conſulatum,qui
trigeſimo ipſius anno indicatus eſt,Siluani ſcilicet & Neruæ,alius Conſulatus fuit duorum Gemi
norum appellatus ; deinde alius Fuſij & Rubellij,& ſic in medio Conſulatu eo, qui poſt Rubellij
Conſulatum ſucceſsit,Vinucij & Longini Caſsij appellatus, patitur Saluator ante diem decimũ-
tertium Kal.Aprilis.]hæc ipſe:cum tamen liqueat omnium antiquorum aſſertione & tabulis Cõ-
ſularibus,duorum Geminorum Conſulatum fuiſſe Rubellij & Fuſij Geminorum.

Sunt plerique alij, qui dixerunt Dñm noſtrum paſſum anno trigeſimotertio ſuæ ætatis per tres CXLVI.
menſes inchoato:Sed cum eo potiſsimum innitantur fundamento,quòd Dñs fuerit baptizatus ip
ſo trigeſimi anni exordio,cum in hoc errent,in ceteris quoque deducendis annis errare, non mi-
rum eſt.Sane quidem ipſum Dominum nonniſi expleto anno ſuæ ætatis trigeſimo, & trigeſimo-
primo inchoato,eſſe baptizatum, ſuperius ex Olympiadum ſupputatione, Conſulum poſitione,
B Patrum auctoritate, & Romanæ Eccleſiæ teſtimonio ſatis demonſtratum eſt, cum de anno Chri-
ſti primo diſſeruimus;ad quæ,qui iſta vberius ſcire cupit, remittimus, fixa enim ſemel chronolo-
gia,quoto Chriſtus natus eſt anno,ceteri qui inde ſequuntur anni facile dinumerantur. Attamen
quia cupidi facilitatis ſumus, & in hoc totis viribus elaboramus, vt vnuſquiſque veritatem manu
attingere,& quaſi attrectare poſsit,eadem aliqua ſaltem ex parte repetere,potiſsimum quæ adeo
vera ac neceſſaria ſunt,non vitamus, nam etſi certe quæ ſunt dicta ſatis eſſe poſſent ad tempus ip-
ſum paſsionis colligendum,tamen ne etiam ſuo loco hæc prætermiſiſſe videremur, aliqua repete-
re,& alia quoque addere inſtituimus. Res eſt in confeſſo apud omnes recẽtiores, qui exactiori di
ligentia Paſchata ab Euangeliſtis recenſita numerarunt,poſt baptiſmum Chriſti quatuor per an-
nos ſingulos eſſe Paſchata reuoluta, de quibus ſingulis per ſingulos annos, vt res poſtulabat,egi-
mus.Hæc cum ita ſe habeant, exacteque probatum ſit primum Paſcha a Ioanne recenſitum inci-
diſſe in annum Domini trigeſimumprimum,concludendum neceſſario erit,vltimum,quo paſſus
eſt,in annum eius ætatis trigeſimumquartum incurriſſe.

Quòd ab his recentiores aliqui diſſentiant, non ea ex cauſa factum eſt, quòd negent quatuor CXLVII.
C Paſchata in Euangelio eſſe deſcripta, ſed quòd putarint (vt dictum eſt) ab anno trigeſimo primũ
eſſe Paſcha numerandum,Ignatii textus vitioſa tranſlatione decepti, cum tamen verba in epiſto-
la ad Trallianos in hunc modum conſcripta habeantur,vt iam explicauimus alias, cum de his egi
mus : καὶ τρεῖς δεκάδας ἐτῶν πολιτευσάμενος, ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου: Et expletis tribus annorum
decadibus,baptizatus eſt a Ioanne.]poſt hæc vero idem Ignatius hæc ſubdit:Et vbi trienniũ præ-
dicauit Euangeliũ,ſigna & prodigia patrauit,a falſis Iudæis & Præſide Pilato iudicatus eſt, &c.]
quibus plane ſignificatur,Chriſtum paſſum eſſe annos natum trigintaquatuor. Itaque Ignatius *Ignatij firma*
proximus ætati Chriſti,immo qui eadem vixit ætate, qui & Chriſtum poſt reſurrectionem ſe vi- *ſententia.*
diſſe in carne teſtatur,ſcribens ad Polycarpum (qui locus a Hieronymo citatur [a]) noſtræ ſen-
tentiæ non tãtum aſſertor,ſed auctor habetur,qua dicitur Chriſtus affectus ſupplicio crucis anno
trigeſimotertio ac mẽſe tertio ſuæ ętatis: Nã expleto anno trigeſimo eſſe baptizatum, & triennio
ꝓdicationis euoluto eſſe crucifixũ,ex eius ſententia affirmare neceſſe eſt,eumdemq. Redemptorẽ
noſtrũ in humanis fuiſſe annis trigintatribus,& quod ſupereſt a natalis tempore vſque ad ipſum
menſem Martiũ,quam ſententiam in hiſce noſtris Annalibus profitemur. Sed quo iſtæc certiora
D reddantur;quibus nos adhuc perſuaſi,hanc potius quàm aliã ſectati fuerimus ſententiam, dicere
proſequamur. Non immorabimur autem in refellendis de ea re multorum ſententiis, qui vel tri-
geſimo,vel trigeſimoprimo,ſiue ſecundo, vel tertio ſuæ ætatis Chriſtum crucifixum eſſe dixerũt:
nam noſtris rebus firmiter ſtabilitis,ſua ſponte contraria quæque corruant neceſſe eſt.

a Hieronym. de ſcrip.Eccl. c.16.

Huius ſententię, qua Chriſtus aſſeritur cruci affixus anno ſuæ ætatis trigeſimotertio, & menſe CXLVIII.
tertio,nequaquam quidẽ(prout multi exiſtimant)fuit Beda primus aſſertor;cuius Ignatiũ fuiſſe *Eccleſiæ Ro-*
auctorẽ diximus,qui potius ſectator acceſsit,vt eiuſdem auctoris aſſertione probatur,nã eius ſen- *manæ ſenten-*
tentiæ ipſam Sanctam Romanã Eccleſiam aſſertricẽ & obſeruatricem fuiſſe (quod ceteris omni- *tia.*
bus pſtare debet auctoribus)idẽ [b] ipſe teſtatur his verbis:Habet,ni fallor,Eccleſiæ fides,Domi-
num in carne paulo plus q̃ triginta tres annos, vſque ad ſua tẽpora paſsionis,vixiſſe.]& inferius :
Sancta ſiquidẽ Romana & Apoſtolica Eccleſia hanc ſe fidẽ tenere & ipſis teſtatur indiculis, quæ
ſuis in cereis annuatim ſcribere ſolet, vbi tempus Dñicæ paſsionis in memoriã populis reuocãs,
numerum triginta annorum ſemper & tribus annis minorem q̃ ab eius incarnatione Dionyſius
ponat,adnotat. Deniq. anno ab eius natiuitate,iuxta Dionyſium,ſeptingenteſimoſecũdo (*non* [c]
primo,vt habent deprauata exemplaria) indictione quartadecima,fratres noſtri,qui tũc Romę fue
E re,hoc modo ſe in natali Dñi in cereis Sanctæ Mariæ ſcriptũ vidiſſe,& inde deſcripſiſſe referebãt:
A paſsione Dñi noſtri Ieſu Chriſti anni ſunt ſexcenti ſexagintaocto. Quoniam igitur(vt ſupra me
morauimus)quingentis triginta duobus annis circulus Paſchalis circumagitur: his adde triginta
tres,vel potius trigintaquatuor,vt illũ ipſum quo paſſus eſt Dñs,attingere poſsis annũ,fiunt quin
genti ſexagintaſex:ipſe eſt ergo annus Dominicæ paſsionis & reſurrectionis a mortuis.]hactenus
Beda,ex quibus concludit Dñm noſtrum paſſum eſſe poſt trigeſimumtertium annum,& menſes
tres. Nec ab his diſcrepat (quod multi putant) ꝗ alibi dicat Chriſtũ natum quadrageſimoſecun-
do [d] Auguſti anno,& decimooctauo Tiberij paſſum:nam numerando annos Auguſti a nece Cæ
ſaris, & inchoando annorum Chriſti numerũ a dictis Conſulibus Lentulo & Meſſalino , æque in-
ter ſe conſentiunt Chriſtũ paſſum anno ſuæ ætatis trigeſimotertio expleto,& amplius tribus men
ſibus, idq. accidiſſe anno decimooctauo Tiberij Imperatoris.

b Beda de rat. temp.c.45.

c Vt etiam reſti tuit Scalig.lib.5 emend.temp.

d Beda de ſex ætatibus.

Denique (vt paucis dicam) quotquot dixerunt Chriſtum natum quadrageſimoſecundo CXLIX.

Auguſti anno,ac paſſum decimooctauo Tiberij(quorum eſt ingens numerus)huic noſtræ ſenten- A
tiæ ęque conſentiunt;ſed in numero annorum Chriſti illi a nobis diſcrepant, qui parũ attente con
ſiderantes qñ natus & baptizatus eſt Chriſtus,trigintaduos annos & tres menſes tribuũt eius æta
ti,quod quãtum a maiorum aſſertione,vſu Eccleſiæ,& germana Euangelij interpretatione abhor
reat,eſt dictum ſuperius. Non tantum igitur(vt diximus) his noſtris ſauet Eccleſia Romana, ad-
a Marian. Scot. in Chron.
ſtipulatur & Beda,ſed & Marianus [a] Scotus,qui ante quingẽtos vixit annos, nobilis chronogra
phus aſſentitur,qui & ſub dictis Coſſ. Chriſtum natum,annoque Tiberij decimooctauo paſſum,
Cõfirmata vſu aſſerta chronographia.
annum ſuæ ætatis agentem trigeſimumquartum per tres menſes inchoatum,teſtatur. Id ipſum ẽt
Victorinus,qui a baptiſmo Dominico vſque ad vltima Iuſtiniani Imperatoris tempora per Coſſ.
Paſchales cyclos perducẽs, in anno trigeſimoquarto Domini,ex aduerſo laterculi annum paſsio-
nis Domino adnotauit. Græcos itidem in eadem ire ſentẽtiam certum eſt, Chryſoſtomum in ſer-
mone de Ioanne Baptiſta,Nicetam,Cedrenum,& alios. Videas & perbelle his reſpondere a Hie-
b Hier. de ſcrip. Eccle.c. 5. i Paulo.
ronymo [b] aſſertam chronographiam,quam Romanę Eccleſiæ potius quàm Hierònymi eſſe di
c Panuin. in Faſtis.
ximus [c]; quippe qui paſſum dixerit Dominum(vt dictum eſt)anno trigeſimo. Sed cum ait a
paſsione Domini vſque ad ſecundum Neronis annum,quo Paulus Romam mittitur, annos excu B
riſſe vigintiquinque, rurſumque numerat ab eadem paſsione Dominica vſque ad eiuſdem Nero
nis Imperatoris annum decimumquartum annos trigintaſeptem , omnia ad amuſſim (vt aiunt)
dictę a nobis aſſertæ reſpõdent Romanę Eccleſiæ chronographię,illi traditę haud dubiũ ab Apo-
ſtolorum principibus,qui eamdem ſuo ſanguine conſecrarunt: appellat enim eam S. Irenęus locu
plex Petri & Pauli depoſitorium,in quod illi omnia quæ ſunt doctrinę & traditionum intulerunt;
vt nulli ſit dubium,eoſdem tempus ætatis quo paſſus eſt Chriſtus,ijs qui tunc Romæ erant, Chri
ſtianis notum feciſſe.

CL. Ex his igitur tam ex antiquo Romanę Eccleſię vſu,maiorum traditione,Ignatijque in primis,
qui ſæculo Chriſti vixit,aſſertione,& complurium tum Latinorum tum Gręcorum auctorum ad-
ſtipulatione , ſatis ſuperque firmatum ac ſtabilitum habemus, paſſum Dominum noſtrum anno
ſuæ ætatis trigeſimotertio & menſe tertio,agente Tiberio in Imperio annum decimumoctauum.
Qui vero conſentiunt paſſum Chriſtum dicto ſuæ ætatis anno, ſed Tiberii decimonono , inde illis
erroris cauſa accidit,quòd tempus quo natus eſt Chriſtus,parum exploratum habuere,vitioſaq.
Ignatij textus tranſlatione decepti, natum dixerunt eum ſub Auguſto & Siluano Coſſ. Id ipſum C
etiam illis errandi tribuit occaſionem, qui æque nobiſcum ſentiunt paſſum Dominum anno Tibe
rij decimooctauo,ſed tamen ſuæ ipſius ætatis trigeſimotertio per tres menſes inchoato, quod na-
tum putant Dominum ſub dictis Conſulibus.

CLI. Vnum eſt tamen quod his obſtare videtur,nempe Phlegontis auctoritas,dum ait anno quarto
Olympiadis ducenteſimæſecundę factum eſſe illud pręter naturę ordinem Solis deliquium:cum-
que Olympiaci anni numerari incipiant a ſolſtitio ęſtiuo circa finem menſis Iunij;quartus annus
dictæ Olympiadis inchoatus dicto anno decimooctauo Tiberij Imper. in decimumnonum eiuſdẽ
producitur, adeo vt ea defectio Solis non ſit facta hoc anno decimooctauo , ſed ſequenti decimo-
d Euſe. i Chro.
nono . Haud enim putamus hæc prætirijſſe Euſebium [d], qui ad verbum teſtimonium Phlegon-
Ex Phlegonte obiectio.
tis recitat,exacteque Olympiades ſupputat,& tamen ſecundum eiuſdem ſententiam paſſum po-
nit Dominum anno decimooctauo eiuſdem Imperatoris Tiberii , eumdemq. baptizatum tradit
eiuſdem anno decimoquinto,quarto anno Olympiadis ducẽteſimę primæ; vt videas ipſum inter-
pretatum eſſe Phlegontem , vt quod dicit accidiſſe illam Solis eclipſim anno quarto Olympiadis
ducenteſimęſecundæ, accipiendum ſit de anno Romano, quo dictus annus quartus, ipſo Tiberii D
anno decimooctauo,inchoatur. Reddam eiuſdem Euſebii verba,teſtimonio Ioannis Euangeliſtæ
dictam interpretationem firmantis aſſociata: poſtquã enim Phlegontis verba recitauit , hæc mox
addidit: Argumentum autem huius rei,quòd Saluator iſto anno paſſus ſit, Euangeliũ præbet Ioã-
nis,in quo ſcribitur poſt annum decimumquintum Tiberii Cæſaris,annis tribus Dominum præ-
dicaſſe]hæc ille,non(vt puto)ex verbis Ioãnis,niſi aliud a communi ipſe nactus ſit exemplar eius
Euangelij,ſed tot Paſchatibus a Ioanne commemoratis.

CLII. Opinati ẽt ſumus aliquando , cum ab Euſebio ponatur Chriſti paſsio Olympiadis illius anno
Probatur mẽdum in codice.
tertio,rurſumq. ſe id ex ſententia Phlegontis facere profiteatur; omnino in notam numeri errorẽ
irrepſiſſe: nam cum ille tradat,anno quarto eius Olympiadis illam eclipſim accidiſſe,& ipſe nihi-
lominus ponat anno tertio,manifeſtus error apparet,ſicq. quod dicit anno quarto illud contigiſ-
ſe deliquium,reſtituendum ſit,anno tertio,prout ab eodem Euſebio ſub eodem nota numeri poni
tur,atque ſcriptis confirmatur: longe enim veriſimilius eſt in numeri notam errorem irrepſiſſe, q̃
tam egregium,& quẽ vnicum habemus Olympiadum ſupputatorem, quaſi imperitiſsimum vna E
eademq. ſententia(quod vix niſi amens quiſpiam,vel certe infans,qui adhuc numerare neſciat,fa
cere poſſet)contraria prorſus ſcripſiſſe,dum profitetur ſe ſequi Phlegontem,& anni ſpatio ab illo
mox diſcrepat. Sed hęc legentium linquantur arbitrio. At magis placet quod ſuperius dictum eſt,
Phlegontem,cum non ſcribat quoto anni menſe illa eclipſis acciderit,ſic dixiſſe anno quarto eius
Olympiadis cõtigiſſe,qđ ſub dictis Cõſulibus,eo anno decimooctauo Tiberii,dictus annus quar
tus incipiat . Sic enim conſueuiſſe maiores ab anni exordio ipſum integrum denominare , multis
exemplis eſſet facile demonſtrare. Sed de his hactenus.

Quod vero ad eius anni Dominicę paſsionis menſem pertinet: fere omnium fuit ſententia, Do-
CLIII. minum noſtrũ paſſum eſſe menſe Martij,paucisſimorum,menſe Aprilis. Sed quota potiſsimũ die
Quo menſe & die Chriſt' ſit paſſus.
menſis Martii ? Quamuis antiquorum nonnullorum opinio ea fuerit, ipſum Redemptorẽ noſtrũ
cruci affixũ vigeſimaquinta: tamẽ cum tabulæ aſtronomicæ non his æque conſentiant,eædemque
adeo inter ſe diuerſæ tradantur,nec quid in his ſtatuiſſe videantur quod cõſtans ſolidumq. perma
neat,ſed contrariis obiectionibus vacillet: viri harum facultatũ conſultiſsimi , deſperatione peni-

tus

A tus ſuperati,certum quid affirmare impoſsibile rati,rem inabſolutam alijs reliquere. Si conſula-
tur antiquitas quid de his fuerit opinata,reperimus in Cōcilio Cæſarienſi ſub Theophilo [a] eius
ciuitatis Epiſcopo tempore Victoris Romani Pontificis,dictum Theophilum ſic eſſe locutū: Paſ-
ſus namque Dominus ab vndecimo Kalendarum Aprilium,qua nocte a Iudæis traditus eſt,& ſe-
ptimo Kalend.reſurrexit.]hæc ille,cui & ceteri conſenſerunt:qua ratione dicendum eſſet,Chriſtū
paſſum eſſe nono Kalendas Aprilis.Quod ad diem paſsionis pertinet:exploratum eſt omnibus,&
Euangelij auctoritate firmatum,paſſum eſſe Dominum hebdomadis ſexta die,quam Iudæi ſextā
ſabbati, Gentiles diē Veneris,Chriſtiani Græci paraſceuen , Latini ſextā feriā dicere cōſueuere.

a Extat apud Beda in ſi lib.de æquinoctio verna li.

CLIIII.

Ceterum quod ad paraſceuen ſpectat:licet Græca vox ſit,ea tamen Iudæos vti conſueuiſſe,Au-
guſtinus [b] teſtatur his verbis:Iſto verbo Græco libenter vtūtur Iudæi in huiuſmodi obſeruatio-
nibus,etiam qui magis Latine quàm Græce loquuntur.] Verum quòd alij putarunt ab ijſdē ap-
pellari ſolitam ſextam feriam Cœnam purā;res ſe longe aliter habet,minime enim aſſecuti viden
B tur ſenſum verborum S.Auguſtini [c], quē citat:ſunt huiuſmodi: Acceleratam vult intelligi ſepul
turam,ne adueſperaſceret,quando iam pp paraſceuen, quā Cœnam puram Iudæi Latine viſita-
tius apud nos vocant,facere tale quid non licebat.] Extat de Cœnis puris etiam locus Tertulliani
[d], dum ait;Dies obſeruatis,& tēpora,& annos,& ſabbata,vt opinor,& Cœnas puras,& dies ma-
gnos:]Sed vt hæc facilius aſſequamur;in primis quænam a ſenioribus dicta ſit Cœna pura,ac ſu-
binde quam ēt Iudæi intelligerent Cœnam puram,res eſt exactius perquirenda;cum neminē præ
ſertim inuenerimus,qui rem ipſam nobis videatur penitus aſſecutus.Quę apud Feſtum [e] Cœna
pura dicitur,cum in ea apposita dicatur offa porcina,nihil eſt ꝙ ad Iudæos pertineat. Apud Philo
nem Iudęū,in libro quem ſcripſit de Vita contemplatiua,hæc leguntur.Menſa pura eſt a cruentis
dapibus,pro cibo panis apponitur,ſal pro opſonio,pro condimēto hyſſopus.] Tertullianus [f] hęc
in eamdem ferme ſententiam. Paſtum & potū pura noſſe,non ventris ſcilicet,ſed animæ cauſa.]
hancq. fuiſſe Cœnam purā,quam alibi [g] Xerophagiam nominat, nimirum aridorum ciborum
vſum.His aſſentiuntur quæ ab Apuleio [h] in hæc verba dicuntur.Hoc optantes,conuertimus ad
puram & ſine animalibus cœnam.]Teſtatur id ipſum Plutarchus in libro de Eſu carnium,nempe
cœnam puram illam eſſe,quæ abſque animatis paratur. Sic igitur quantum ex his colligere licet,
C non quodlibet ieiunium cœnam puram maiores dixere, ſed in quo abſtinentius victitarent, cum
alioqui auſtera & tetrica fuiſſe Iudæorum ieiunia, Philo teſtetur in vita Moyſi, eoſque nonniſi
ſub ſtellæ ortu cœnare conſueuiſſe,Hieronimus [i] tradat.

b Aug. in Ioan. tract. 117.
De cœna pura.
c Aug. in Ioan. tract. 76
d Tertu. aduerſ. Marcion.lib.5.c. 4.
e Feſt. in verbo panem.
f Tertul.libr.de pœnit. c.9.
g Idem aduerſ. Pſych. c.1., & 9.
h Apul.i Aſclep. in fin.
i Hieron. lib. 2. cont. Iouin.

CLV.
Iudęorum ieiunia auſtera.

Erant quidem abſtinentiſsima Iudæorum ieiunia , atque adeo vt apud Gentiles eadem eſſent
in prouerbio. Suetonius [k] enim hæc recitat ex literis Auguſti ad Tiberium ſcriptis. Dum lecti
ca ex regia domo redeo,panis unciam cum paucis acinis vuæ duracinæ comedi.]ac rurſum. Ne
Iudæus quidem,mi Tiberi,tam libenter ſabbati ieiunium ſeruat,quàm ego hodie ſeruaui, qui in
balneo demum poſt horam primam noctis duas bucceas mādúcaui,priuſquam vngi inciperem.]
hęc Auguſtus apud Suetonium. Trogus Pōpeius [l] ait ſabbata Iudęorum a Moyſe in omne ęuū
ieiunio eſſe dicata.ex quo Iuſtinus [m] id ipſum,ſed & Martialis [n] ait,

Quod ieiunia Sabbatariorum.]

appellat enim Sabbatarios Iudæos.Quin apud Perſium [o] etiam hæc de ieiunijs Iudæorum.

———*Recutitaq. ſabbata palles.*]

D perinde ac ſi diceret,Iudaica ſabbata.A circumciſione enim Iudæos dictos eſſe Recutitos,alio lo-
co opportunius demōſtrabimus. Strabo ēt meminit de ieiunio ſabbati,dum ait, Pompeium Ma-
gnum Hieroſolymā cepiſſe,obſeruato ieiunij die,dum videlicet Iudæi ab omni opere ceſſarent.

k Suet. in Oct. cap. 76.
l Trog. Pom.li. 37.
m Iuſtin.lib.36.
n Martial.lib.4. epigram.ad Baſſam.
o Perſius Satyra 5.

CLVI.
Ieiuniū ſabbati Iudæorum.

Sed cur ab his omnibus ieiuniū ſabbati nominatur, cum nefas eſset Iudæis ſabbatis ieiunare?
Nam Rabbi [p] Moyſes Ægyptius expreſſe teſtatur, vetitum fuiſse Iudæis ſabbato ieiunare, nec
in aliqua afflictione fuiſse licitum indicere ieiunium ſabbato tradit , niſi vno caſu tantum modo,
cū videlicet ab hoſtibus ciuitas eſset obſeſsa,pęnamq. ait fuiſse ſtatutā,vt qui ſabbato ieiunaret,
ſequenti etiam die ieiunare deberet.idemq. cū agit de ieiunio Purim, cum illud incidiſset in ſab
batum,anticipandū eſse,& quinta ſabbati perſoluendū tradit.Eſt expreſsum de Iudith [q], quòd
omnibus diebus vitæ ſuæ ieiunabat,præter ſabbata,& Neomenias & feſta domus Iſrael.Quid ad
hæc certi reſpondeamus,haud facile eſt inuēte.Suppetunt tamen eius nominis nonnullæ cauſę, vt
illa in primis quę a Ioſepho in Vita ſua ponitur,conſueuiſse nimirū Iudæos ieiunii tempore pene
feriatos eſse,ſynagogā adire, & cū alijs preces fundere, qua fortaſse ex cauſa eadē ieiunia ab illis
ſabbataria,ſeu ſabbati dicerentur.Alia inſuper ratio occurrit eius nomenclaturæ, ꝙ ſcilicet cū Iu
E dæi dies omnes,adiectione tamen numeri, ſabbata nominarent,videlicet primā ſabbati , ſecunda
ſabbati,& ſic de ceteris,quacunq. die ieiunaſsent, ſabbato ieiunare putarentur, vſitatus.n.apud
eos ſermo fuit,vt quod in hebdomadæ diebus ſingulis facerent,in ſabbato ſe illud agere dicerent,
vnde apud Lucam Phariſæus,Ieiuno, inquit, bis in ſabbato] duobus videlicet diebus hebdoma-
dis,nempe(vt ſuperius diximus ex Epiphanio) ſecunda & quinta die.

p Moyſ.Aegyp. de cærimon. lib. 3.de temp.ca.de ſabbato, & cap. de ieiunio.
q Iudith 8.

CLVII.

At ſi neutrū horum placet,illud ingerā.Quis requirat apud Gentiles ſcriptores de rebus exter-
nis agentes,magis propriū loquendi modum,cum in his quæ ſpectant ad res Iudaicas, complures
eorū,licet conſultiſsimos,æque eſſe hallucinatos,nulli ſit dubium? Et ne aliunde petamus exem-
pla, quod ad ſabbatum ſpectat ex hac voce tantum Plutarchus [r] Iudęos Bacchum colere exiſti-
mauit,credens nimirum ſabbatum a Græco deductum σαβάζειν, quod ſignificet debacchari , nam
Bacchus σαβάζιος a Græcis dictus reperitur,idq. rerū Iudaicarū ignorantia. Porro non ipſe tm̄,
ſed & alii Ethnici ſcriptores in eumdem lapidem impegerunt , nam & Tacitus [s] calumniatus ēt
Iudæos Bacchum colere,aliis id quoque additis rationibus,affirmabat,ſunt enim hæc eius verba.
Sed quia ſacerdotes eorū tibia tympaniſq. concinebant, hedera vinciebantur, vitiſque aurea in
templo reperta, Liberum patrem coli dominatorem Oriētis,quidam arbitrati ſunt, nequaquam

r Plutarch.ſympoſ.lib.4.q.5.
Gentiles de rebus Iudęorum multa falſa.
s Tacit. lib.5.hiſtor.

congruentibns inſtitutis:quippe Liber feſtos lætosque ritus poſuit,Iudæorum mos abſurdus ſordidusque.]hęc Tacitus,qui omnino fallitur;nam Iudęos hedera redimitos ſacra peragere ſolitos, A
quis vmquam poterit reperire? Non enim habenda ratio eſt,quòd aliquando coacti ab Anthio-
a 2.Mach. 6. cho,id videantur egiſſe,vt habet ſecundus Machabæorum [a] his verbis: Ducebantur autem cum
amara neceſsitate in die natalis Regis ad ſacrificia: & cum Liberi ſacra celebrarentur, cogeban-
tur hedera coronati Libero circuire.] nam longe aliud eſt id qnod aiunt,ex præſcripto legis ipſo-
rum facere eos ſemper conſueuiſſe;aliud,ad id inuitos eſſe aliquando coactos ab hoſte.

CLVIII. Et qnod ad vitem auream in templo repertam ſpectat: vt hac etiam calumnia eoſdem libe-
De uite aurea. remus: ex multis Tacitus hanc potuit de Iudæis concepiſſe opinionem,& in primis, quòd (vt
b Ioſeph.antiq. lib.14.c.5. Ioſephus [b] eſt auctor) Pompeius Magnus donatam ſibi vitem auream ab Ariſtobulo Rege
Iudæorum, vt rem magni pretij poſuit in templo Iouis Capitolini,inſcriptione eius qui donaue-
rat conſignatam, quam ſe legiſſe, cum Romæ eſſet, idem ipſe Ioſephus teſtatur: donum plane
c Ioſeph.antiq. li.15.c.14.& de bello Iud. lib.6. cap.6. quod a Bacchi cultoribus ſolet offerri. Inſuper quod dicit vitem auream in templo repertam:
idem Ioſephus [c] addit alibi, in ſuperliminari portæ templi, cui primum velum erat appenſum,
vitem itidem fuiſſe auratam, mira arte fabreſactam, tantæ magnitudinis, vt botri eius hominis
d Ioſeph.antiq. lib.12.c.2. æquarent ſtaturam. Nec prætermittimus dicere de menſa illa aurea, egregio Ptolemæi Phila- B
delphi dono,in qua etiam ex auro & gemmis vitis & hedera & ornamētum eius compoſita erāt,
e Ariſ.de 72.interpr. quæ ab eodem Rege in templum miſſa, fuit Deo dicata,vt Ioſephus [d] & Ariſteas [e] teſtantur.
f Tacit. Annal. lib.22. His igitur decepti Gentiles, de Iudæis, quòd colerent Bacchum, falſo opinati ſunt. Quin
etiam ob tam exactum cultum & diligens ſtudium diei ſabbati, quòd ab Ethnicis Saturno dica-
g Aug.de conſ. Euang.li 1.c.22. & de Ciuit.Dei li.6.c.6. & lib.7. ca.5. tus eſſet,perperam quidam exiſtimarunt Iudæos eumdem Deum colere, quod & Tacitus [f] aſſe-
uerat:omittimus dicere de Varrone [g], qui exiſtimauit Iudęos Iouem colere. Sunt & alia multa
a Gentilibus excogitata;quę quidem Ioſephus ſingulatim in Apionem agens refellit: de quibus
& nos alias opportunius.

CLIX. Sed vt tandem ad Cœnā puram,cuius gratia eſt ſuſcepta narratio,redeamus,ſicut Iudęis nefas
Auguſtini uerborum ſenſus. fuit ſabbato ieiunare,ita etiam ieiunare ſolitos qualibet ſexta die, nuſquā reperitur. quamobrem
omnis ceſſare videtur ratio,quòd ieiunij cauſa,ſexta ſabbati appellata ſit Cœna pura. Alius ergo
verborum Auguſtini requirendus eſt ſenſus; quem illum eſſe verum atque germanum non dubi-
tamus aſſerere,qui ex alijs eiuſdē auctoris ſcriptis accipitur. Dicimus igitur Auguſtinum eo loco
voces illas, Paraſceuen,& Cœnā puram,nequaquā ea ſignificatione ſumpſiſſe,vt ſextam diem cu- C
iuslibet hebdomadis ſignificare voluerit,ſed paraſceuen Paſchæ,nempe diem qui Paſcha præce-
dit,ſm eam ſententiam,qua aliqui dicerēt,Iudæos eo anno Paſcha ſabbato celebraſſe, ac proinde
ſextā diē vere fuiſſe paraſceuen Paſchæ:id quidē ipſum ſenſiſſe,ea q̄ nuper dixerat in eodē cōmen
tario in Ioannē tractatu centeſimo decimoſeptimo,facile monſtrant:ſed multo apertius quæ ante
h Aug.de conſ. Euang.li. 3.c.13. diſſeruerat,tractans eamdem quæſtionem locupletius in libro tertio [h] de Conſenſu Euangeliſta-
rum,ad quę ipſe lectorem reiicit,hæc ipſa declarant. Siquidē narrat,vna eademq. die fuiſſe dupli-
cis Paſchæ paraſceuen,ſed diuerſo tempore auſpicatā; nimirum hora nona noctis Chriſti Paſchæ
cœpiſſe paraſceuen,Iudæorum autem ſerius,eoſdemque veſpere eius diei ſextæ cœpiſſe comedere
azyma,quam quidem ſententiam ab alijs aſſertam tātum abeſt vt reijceret,quin potius cōfirmaſ-
ſe videretur,cum diceret:Quis fidelis non huic faueat ſolutioni quæſtionis?&c.]Ex his igitur,quę
ab eo dicta ſuperius recitauimus de paraſceue & Cœna pura, non eſſe intelligenda de paraſceue
i Iren.li.5.c.23. ſabbati,ſed Paſchæ,plus certo monſtratur. Sic & intelligas illud [i] Irenæi: Paraſceue,quæ dicitur
Cæna pura,id eſt,ſexta feria,quam & Dominus oſtendit,paſſus in ea.]

CLX. At licet hæc de paraſceue Paſchæ dicta,ex his quæ ſuo loco ſuperius ſunt diſputata, remaneant
confutata;tū non ad eam probandam ſententiam ſunt hęc a nobis adducta, ſed ut ex verbis eius, D
quid per paraſceuen & Cœnam purā intellexerit,appareat declaratum, nimirum Iudæos appella
re ſolitos Cœnā puram veſperum ante Paſcha,quo ipſi inciperent azyma manducare. Refellitur
k Tertul.aduer. Marc lib.5.ca.4. etiam eadem opinio de ſexta die & Cœna pura,ex his quæ Tertullianus [k] ſcribit aduerſus Mar-
l Galat. 4. cionem,vbi agens de loco illo epiſtolæ Pauli [l] ad Galatas; Dies obſeruatis,& menſes,& tēpora,
m Tertu.aduer. Marc.lib.4.ca.3. & annos]addit; Et ſabbata,vt opinor,& Cęnas puras,& ieiunia,& dies magnos.] citat & ſuperius
[m] Iudaicos Faſtos,quibus eiuſmodi Iudaicę obſeruationes deſcriptæ eſſent. Si enim Cœna pura,
vt aiunt,ſextam quamlibet diem hebdomadis monſtrat; quæ ratio erat, vt Cœnæ purę inter dies
celebres Faſtis adſcriberentur,cum neque ieiunium,neque aliqua alia eſſet ea die celebritas? Eo-
dem quoque Tertulliani loco,quæ ſuperius diximus, validius confirmātur,nimirum per Cœnam
puram non eſſe intelligendum ieiunium, quandoquidem dum poſt Cœnas puras addit ieiunia,
plane demonſtrat ea ab inuicem eſſe diſtincta.

CLXI. Cum igitur ex his dictis ſatis appareat declaratū,per Cœnas puras nec ieiunia,nec ſextā diem
ſignificari,reliquum eſt,vt cū Auguſtino dicamus,Iudæos per Cœnā puram intelligere conſueuiſ E
ſe Paſchæ paraſceuen,qñ ad ueſperam primo azyma comedebant,dignam ob celebrē ſolemnita-
tē,quæ ſcriptis conſignaretur in Faſtis. Sed quod ſpectat ad nomen, ſic Cœnā puram eſſe nomina
tam dicimus,q̄ puro pane ijdem ipſi puri veſci ſoliti eſſent,per fermentum.n.quicquid eſſet impu
n 1.Cor.5. rum,ſignificari,ſatis admonet Paulus [n], dum ad Corinthios ſcribens,hæc ait; Neſcitis quia mo
dicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſper
ſio,ſicut eſtis azymi]ſignificans nimirum idem eſſe azymos,quod puros, idq. amplius declarās,
mox ſubdit: Itaque epulemur,non in fermento veteri,neque in fermento malitię, & nequitiæ,ſed
in azymis ſinceritatis,& veritatis.] vt merito ab his Cœna pura dici ſoleret, quæ gereret typum
abſolutiſsimæ puritatis. Sed de Cœna pura eſto iam finis.

CLXII. His igitur de anno,menſe,& die dictis,quibus Chriſtus Dominus ſummus omniū rerū opifex
crucifixus eſt:non putamus aut lectori iniucundum,aut ab inſtituto alienum, nonnihil & de hora

diei

A diei illius ſalutiferi attigiſſe, Euangeliſtarum [a] teſtimonio exploratum habetur, cruci affixum fuiſſe Dominum ante horam ſextam; nam poſtquam crucifixus eſt, ab hora ſexta vſq. ad horam nonã factę ſunt tenebrę. Marcus item hora ſexta tenebras factas eſſe ſuper vniuerſam terram affirmat, qui & ait crucifixum Chriſtum hora tertia: cui cum aduerſari videatur Ioannes Euangeliſta, ꝙ dicat fuiſſe horam quaſi ſextam, cum in eum Pilatus eſſet laturus ſententiam; complures tã antiquorum quàm recentiorum ſcriptorum ad has ſoluendas ambages deſudaſſe cognouimus: quorum omnium ſingulas hic de ea re recitare ſententias prætermittimus; illam tamen, quam veriorem putamus, referemus. Sicut igitur apud Iudæos nox in quatuor vigilias, ita dies in quatuor horas ſeu ſtationes diuidebatur, ſed diuerſimode quoque id effici [b] quidam volunt, diuidentes in hunc modum, dicentesque a diluculo vſque ad horam diei tertiam excluſiue, vt aiunt, horam eſſe Primam: Secunda a tertia vſque ad horam diei ſextam dicebatur ab ijs hora Tertia, eo quòd a tertia initium ſumpſiſſet: Tertiam vero partem eam, quæ ab hora ſexta vſque ad nonam progrederetur, Sextam nuncupabant, quòd ſimiliter ab hora ſexta inchoaretur: Quartam denique incipientẽ a nona, & vſque ad Solis occaſum perdurantem, Nonam itidem ſeu Veſperam dixere.

a Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

Debora paſsionis.

b Cor. Ianſen. Concord c. 142. & alii.

CLXIII.

Diuiſio diei ſecũdũ Iudaos.

B Alij vero & melius, vt nobis videtur, hanc inierunt rationem numerandi quatuor illas diei partes, quas volunt eſſe æquales, vt ſingulę trium horarũ ſpatio conſtituantur, eędemque non a principio, ſed a fine nomen accipiant: ſicque prima pars diei illa, a mane vſque ad tertiam horam producta, Tertia diceretur; Secunda, quæ ad ſextam horam diei perueniens, Sexta nominaretur: Tertia vero pars diei, vſque ad nonam horam deducta, Nona appellaretur. Quarta, quæ vſq. ad noctem durans, Veſpera nũcuparetur. Quam quidem ſententiã vt veriorem amplectimur, quam & Petri [c] Apoſtoli auctoritate firmamus: ſic enim in Actis loquitur: Nõ enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cum ſit hora diei Tertia.] Sane quidem ſi (vt illi volunt) hora Tertia producebatur vſque ad Sextam; quid adeo mirum & inuſitatum ſignificaſſet Petrus, illos nõ eſſe ebrios, eo quòd eſſet hora diei Tertia, cum iam pranſos eſſe ea hora quæ terminatur ad Sextam, potuiſſe, non ſit dubium? Vnde cum ad defenſionem illorum, quòd ebrij non eſſent, Petrus, eo quòd tũc eſſet hora diei Tertia, in argumentum deducat; manifeſtiſsime ſignificat, horam diei Tertiam eſſe terminum partis primæ diei, nec tertiæ horæ fines excedere.

c Act. 2.

CLXIV.

Conſenſio Euangeliſtarũ.

Quod igitur Ioannes ait, fuiſſe horam quaſi Sextam, cum Pilatus in Chriſtum ſententiam iam
C proxime dicturus eſſet, ſic accipiẽdum eſt, vt vltima hora primæ diei partis, quæ Tertia dicta eſt, iam cœpta eſſet, & proxime iam inchoanda foret ſecunda pars diei, quæ Sexta eſt nominata: ſicq. merito ab Euangeliſta dictum fuiſſe, tunc horam quaſi Sextam, nondum videlicet Tertia abſoluta; ac ita eamdem nouiſsimam horam primæ partis diei fuiſſe terminum eius iam deſinẽtis, & ſecundæ partis, ꝗ Sexta dicta eſt, iam proxime incipientis: qua ipſa hora Dñs noſter a Pilato ſententiã mortis accepit, ac paulo poſt cruci affixus eſt. Nec abſurdũ, ſi quod horæ Tertiæ ꝓximũ erat, Marcus eidẽ tribuerit horæ Tertiæ, cũ id loquẽdi vſus obtinuerit, multaq. ſuppetãt de his exẽpla. Nec quis, puto, dixerit, ſcrupuloſa quadã circũſcriptione per ſingulos ſuos pũctos enumeratas horas Euangeliſtas poſuiſſe, ſed potius communi quadã loquendi conſuetudine, qđ ſæpe alias in deſcriptione tẽporum feciſſe videntur, cum iidem & interdum hyperbolice locuti eſſe noſcantur.

CLXV.

Ex his igitur dicimus, hora Tertia in Chriſtũ eſſe prolatã ſententiam a Pilato, quã illi eius necis ſitibundi ac famelici Iudæi repente exequendã curantes, ac ſibi ipſis ſatisfacientes, continuo nulla interiecta mora, niſi quã opus exigeret, per Gentiles eũ cruci affixerunt: quo ſic in cruce pẽdente, iamq. facta hora Sexta, vel appropinquante (qđ ait Lucas) tenebræ factæ ſunt vſq. ad horã
D Nonam. Sed quod ipſe dicit, fere hora Sexta; Marcus & Matthæus abſq. vlla diſtinctione dixerũt, hora Sexta: vt ex his cognoſcas, Euãgeliſtas in conſcribendis horis, horologiũ non habuiſſe ꝓ manibus, vt per ſua puncta ſingulas horas diſtinguere potuiſſent, ſed de horis ſcripſiſſe quod tũc opinati eſſent. De ſingulis horis paſsionis Chriſti Ignatius, qui eo vixit tempore, hæc ait, ſcribens ad Trallianos: Hora Tertia ſententiã accepit a Pilato, permittẽte id Patre: hora Sexta crucifixus eſt, Nona expirauit, ante Solis occaſum ſepultus eſt.] hæc ipſe, quæ ſecundũ dictas quatuor horarum ſeu diei partes annumeratas, ſunt accipienda: In quatuor enim partes, ſicut noctem (vt paulo ante diximus) in quatuor vigilias, diem diuidi ſolere, auctor eſt Cenſorinus [d]: eamdemq. fuiſſe conſuetudinem apud Hebręos, ex diuina Scriptura colligitur, vbi de dictis quatuor horis frequẽs habetur mentio, perraro de ceteris. Videaſq. eamdem rem expreſſam in parabola a Matthæo [e] recitata de patrefamilias conducente operarios in vineam, qui dicitur exiiſſe primo mane ad eos cõducẽdos, hora Tertia, Sexta, Nona, & vndecima; quaſi inſinuare velit id factum per omnes horas. mane enim ponitur tamquam diei principium, & vndecima tamquam hora nouiſsima operandi,
E cum duodecima claudatur dies. Porro dictę horæ egregijs Domini operibus conſecratæ, ab Apoſtolis obſeruatæ, ad poſteros ſacris precũ officijs tranſmiſſę eſſe noſcuntur, vt docent Tertullianus in libro de ieiunio, Cyprianus de oratione Dominica, Chryſoſtomus [f] demum ad populum Antiochenum, & alii plures. Sed hæc alias fuſius.

d Cẽſor. de die natal. c. 10.

e Matth. 20.

f Chryſ. ad pop. Antioch. homil. 59.

CLXVI.

Quod inſuper ad ritus Chriſtianæ religionis ſpectat, cõſtat quidẽ non ſolũ ſextam diẽ paſsione Dominica conſecratã, in honore habitã, ſed & feriã quartam, itemq. ipſam totã hebdomadã, quã Maiorem, ob grandia in ea operata myſteria, ſiue Pœnoſam, ob Chriſti dolores in ea perlatos, maiores noſtri dicere conſueuerunt, quam ẽt in dolore & lacrymis mærentes, in memoriam pœnarũ quas pro nobis Chriſtus Dominus ſubijt, ex traditione Apoſtolica Chriſtiani trãſigere ſoliti ſunt. Eſt harum obſeruationum locuples teſtis S. Epiphanius [g], dum ait: A quo vero non aſſenſum eſt in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & proſabbato ieiuniũ eſt in Eccleſia decretũ? Si vero ẽt oportet cõſtitutionẽ Apoſtolorũ proferre, quo modo illi decreuerũt quarta & proſabbato ieiuniũ per oĩa, excepta Pẽtecoſte, & ſex diebus Paſchatis, quo præcipiũt nihil omnino accipere, ꝗ panẽ & ſalẽ & aq̃, &c.] & de ieiunio Maioris hebdomadæ idẽ ſuperius agens aduerſus eoſ-

g Epiph. hær. 75.

dem Aerianos hæreticos, ſic in illos inuehitur: In diebus autem Paſchatis, quando apud nos fiũt A
humi dormitationes, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes
animarum ſalutes per ſanctas afflictiones: ipſi a ſummo mane opſonantur, ridentes ac ſubſannan
tes eos qui ſanctum hunc cultum hebdomadis Paſchatis perficiunt.] & alibi [a]: Per ſex dies ip-
ſius Paſchatis, omnes populi in ſiccorum eſu perſeuerant, pane, inquam, & ſale, & aqna tunc vten-
tes ad veſperam.] ibidem etiam repetit de ieiunio quartæ & ſextæ feriȩ. Eadem apud Clementem
[b] leguntur. Huic ſimile erat ieiunium, quod Tertullianus Græca voce ξηροφαγίαν appellare con-
ſueuit, de quo aduerſus [c] Pſychicos agens, hæc ait: Arguunt nos, quòd ieiunia propria cuſtodia-
mus, quòd ſtationem plerumque ad veſperam perducamus, quòd etiam xerophagias obſerue-
mus, ſiccantes cibum ab omni carne & iurulentia, & vuidioribus quoque pomis: ne quid vinoſi-
tatis edamus, vel potemus.] idemque inferius ab Apoſtolorum temporibus ξηροφαγίας fuiſſe in
vſu teſtatur. Habes eiuſdem ferme generis ieiunium expreſſum apud Philonem, dum [d] agit
de Eſſæis, quos fuiſſe Chriſtianos, & Marci diſcipulos, Hieronymus [e] eſt opinatus: ipſe igitur
dum de eorum agit ieiunio, hæc ait: In menſa cibus ille ſacratiſſimus panis fermentatus, cum ſa-
le apponitur & hyſſopo, ob reuerentiam menſæ dedicatæ in templi veſtibulo: nam & in ea ſolent B
appoui panes cum ſale, abſque condimento alio, ſed panes non fermentati.]

a Epiph. Comp.
b Clem. conſt. lib. 5. c. 19.
c Tertul. aduer. Pſychicos cap. 1. & 9.
d Philo de vita contemplatiua.
e Hier. de ſcrip. Eccle. in Philon.

CLXVII. *De Ieiuniis ob Chriſti Paſſionem ſuſceptis.*

De eodem ieiunio Maioris hebdomadæ hæc ſcribit Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus in epi
ſtola canonica ad Baſilidem: Alij quidem, vel omnes ſex ieiuniorum dies tranſmittunt ieiuni
permanẽtes, alij duos, alij tres, alij quatuor, alij nullũ. Et iis quidẽ qui in illis tranſmittendis valde
laborauerunt, ignoſcendum eſt, quòd celerius guſtent. Si qui autem non modo tranſmiſsis, ſed
ne ieiunatis quidem, vel etiam in delicatis opipariſque conuiuiis conſumptis pręcedentibus qua
tuor diebus, ad duos, eoſque ſolos extremos dies cum venerint, illis a ſe cibo non guſtato, tranſ-
miſsis paraſceue & ſabbato, magnum quid & egregium ſe facturos exiſtimãt, ſi ad auroram vſq.
permanſerint: non exiſtimo eos ex æquo certamen ſubiiſſe cum his, qui ſe pluribus diebus prius
exercuerant.] hæc [f] Dionyſius: qui & eam fuiſſe in Eccleſia conſuetudinem narrat, Fideles ne-
quaquam ſoluere ſolitos ieiunium magni ſabbati, niſi ad eam horam ſequentis noctis, qua Chri-
ſtus reſurrexiſſe crederetur. Eſt admiratione dignum, adeo religioſum ac ſacrum habitum eſſe
eiuſmodi quod Paſcha præcedit ieiunium, vt & Reges illud implere pro viribus non prætermiſe-
rint. Procopius [g] enim hæc teſtatur de Iuſtiniano Imperatore: Omnibus, inquit, illis diebus, C
qui Paſchalem ſolemnitatem præcedunt, ieiunio addictus, duram quamdam vitam egit, nedum
Regi alienum, ſed neque priuato alicui aliquo modo acceptabilem. Per dies abſtinebat: ſummo
mane itidem e lecto conſurgens, Reipublicæ inuigilauit, cuius negotia verbo & opere pertractãs,
matutinum, meridianum, & non minus nocturnum tempus impleuit: nam in ſeram noctem le-
ctum petens, mox ſurrexit, quaſi plumarum pertæſus. Cibi appetens, vinum, panem, & alia id ge
nus cibaria abeſſe voluit, braſsicam ſolum & agreſtes herbas longo tempore ſale & aceto macera
tas edebat, potus aqua erat ſola; neque his ad ſaturitatem vtebatur, ſed petitum cibum pauliſper
deguſtatum mox dimiſit, non eo ſumpto qnod naturæ ſatis erat.] hęc Procopius.

f Diony. ca. 1. in fin. apud Theo. Balſam.
g Proc. de ædif. Iuſtin. Imp.

CLXVIII. *De Ieiunio quartæ & ſextæ feriæ.*

Ceterum non Maiorem tantum hebdomadam, in memoriam paſsionis Chiſti eiuſmodi cum
abſtinentia & carnis afflictione trãſigere conſueuerunt maiores noſtri: ſed & ceteris diebus, quos
diximus, cuiuſque hebdomadæ, nempe feria quarta & ſexta, quòd in illa de morte Chriſti ſit ini-
tum conſilium, & in iſta fuerit affixus cruci, ieiunare. Extat de eo non ſolum Apoſtolicus [h] ca-
non, & Clementis [i] nomine edita conſtitutio, ſed & expreſſum habetur S. Ignatii [k] teſtimonium,
quo his verbis tam religioſam obſeruationem inculcat; Quartis & ſextis feriis ieiunare non ne- D
gligatis, ciborum reliquias pauperibus largientes, &c.] De his hæc etiam Clemens Alexandri-
nus [l]: Nouit, *Chriſtianus ſcilicet*, ænigmata ieiunij quoque horum dierum, quarti inquam, & ſex-
ti; ille quidem Mercurii, hic vero Veneris.] hæc ille, qui ieiunii ænigmata appellat myſticam al
luſionem, cuius cauſa eadem ipſa ieiunia celebrantur: quam Auguſtinus [m], ad Caſulanum ſcri-
bens, his uerbis tradit: Cur autem quarta & ſexta maxime ieiunet Eccleſia, illa ratio reddi vide-
tur, quòd conſiderato Euangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, conci-
lium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi. Intermiſſo autem vno die, cuius ve-
ſpera Dominus Paſcha cum diſcipulis manducauit, qui finis fuit eius diei quem vocamus quin-
tam ſabbati, deinde traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam ſabbati, qui dies paſsionis eius ma-
nifeſtus eſt, pertinebat,] & paulo poſt: Hoc ergo die, *quinto ſcilicet*, intermiſſo, paſſus eſt Do-
minus, quod nullus ambigit, ſexta ſabbati: quapropter & ipſa ſexta recte ieiunio deputatur; ieiu-
nia quippe humilitatem ſignificant.] hucuſque Auguſtinus. Meminerunt præterea horum
dierum ieiunii Origenes [n], Tertullianus [o], & alii. Ex quibus omnibus tum hic tum ſupe-
rius a nobis enarratis, ſatis perſpectum exploratumque habetur, non tantum loca, ſed tempora, E
dies, & horas, & quælibet ſacratiſsima paſsionis Chriſti inſtrumenta, in tantæ rei memoriam, ma
gno venerationis cultu fuiſse ſemper a Fidelibus celebrata. Iam uero ad cetera quæ ſunt hiſtorię
Euangelicæ, quæ horum cauſa liqueramus, redeamus.

h Can. Apo. 68.
i Clem. cõſt. li. 5. c. 16. & c. vlt. & lib. 7. ca. 22.
k Ign. epiſto. ad Philip.
l Clem. Alexã. Strom. lib. 7.
m Aug. ad Caſul. epiſt. 86. prope finem.
n Orig. in Leu. c. 20. homil. 10. in fin.
o Tertul. aduer. Pſychicos.

CLXIX.

Cum tranſiſſet [p] ſabbatum, Maria Magdalene, & Mariæ Iacobi, & Salome emerunt aromata,
vt venientes vngerent Ieſum. Et valde mane vna ſabbatorum, veniunt ad monumẽtum, orto iam
Sole.] hęc Marcus. Condire aromatibus corpora defunctorũ, ab Ægyptijs Iudæos eſse mutuatos,
auctor eſt Tacitus [q]: illi. n. per quadraginta dies eiuſmodi vnctiones iterare conſueuerunt. Vñ de
Patriarchæ Iacob corpore ſic in Ægypto condito hæc leguntur in Geneſi [r]: Præcepit Ioſeph ſer-
uis ſuis medicis, vt aromatibus condirent patrẽ. Quibus iuſsa explentibus, tranſierũt quadragin
ta dies: iſte quippe mos erat cadauerũ conditorũ.] ea etenim arte Ægyptij ita ſiccabant cadauera
defunctorũ, vt quaſi ænea redderent, q̃ & lingua ſua Gabaras appellabãt, vt tradit S. Auguſtinus [s]:
Hinc cum idem mos ad Hebræos trãſiſset, vt dictum eſt; non ſatis illis fuit unctum ſemel corpus

p Marc. 16.
q Tacit. Annal. lib. 21.
r Geneſ. 50.
s Aug. ſer. 120. de diuerſ. c. 22.

A Ieſu ſepeliuiſſe,quin & vt iterum vngerent,emerunt aromata,ac ad ſepulchrum feſtinis paſſibus
properarunt:quo cum perueniſſent diluculo,ait Matthæus [a],terræmotus factus eſt magnus:Ange a Matth.28.
lus enim Domini deſcendit de cælo,& accedens reuoluit lapidem,& ſedebat ſuper eum.] Cum
adhuc autem in itinere eſſent nec ad ſepulchrum perueniſſent,dicebant(inquit Marcus [b]) Quis b Marc.16.
reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Cumq.perueniſſent inſpiciẽtes inuenerũt reuolutũ
lapidem;erat quippe magnus valde.Et introeuntes in monumentum viderunt iuuenem ſedẽtem
in dextris,coopertum ſtola candida,& obſtupuerũt.qui dicit illis: Nolite expaueſcere: Ieſum quę
ritis Nazarenum crucifixum:ſurrexit,non eſt hic,ecce locus vbi poſuerunt eum.] hæc Marcus.
His conſentiẽtia,eadẽq.pluribus de apparitione Angeli ſcribit Matthæus,Lucas [c] vero duos tra- c Luc.24.
dit apparuiſſe Angelos:ſed non ob id,quæ alij tacuerunt, vnus expreſſerit,contrarij intet ſe fuiſſe
dicendi ſunt.

Sed magna in eo apparet contradictio,dum Marcus [d],Lucas,& Ioannes dicunt dictas mulie- CLXX. d Marc.16.
B res veniſſe mane ad monumentum,vnus Matthæus contrarium videtur affirmare,dum non ma- Luc.24.
ne,ſed Veſpere,inquit ſabbati,quæ luceſcit in prima ſabbati, venit Maria Magdalene , & altera Ioan 20.
Maria videre ſepulchrum.Et ecce terræmotus factus eſt magnus.Angelus enim Domini deſcen-
dit de cælo.]Antiquiores Eccleſiæ ſcriptores in ea ſentẽtia fuiſſe videntur, vt per veſperã ſabbati
nox ipſa intelligeretur;ſic Dionyſius [e] Alexandrinus, ſic Auguſtinus [f],ſic & apud ſextam Syno- e Dionyſ. Ale. in epiſt.ad Baſil.
dum in canone nonageſimo,& alios complures qui per illud, Veſpere ſabbati tempus poſt me- habetur apud
diam noctẽ acceperunt.S.Hieronymus nõ ſemel ſed ſæpius mulieres illas cucurriſſe & recurriſſe Theod.Bald.
ſedulæ viſitationis officio exiſtimauit,ſicq.& veſpere abijſſe,& mane redijſſe ad monumentũ.Sed f Augu.de con-
has oẽs interpretationes Matthęi textus minime pati poſſe videtur,dum quod ait,in illarum aduẽ ſen.Euang.lib.3.
tu terræmotum factum eſſe magnum,& Angelum locutum eſſe mulieribus,plane demonſtrat ma
ne id factum eſſe,non veſpere pręcedente vel poſt ſummam noctem. Augetur ex eo etiam diffi-
cultas,qnòd ſibi ipſi contraria proferre videatut idem Euangeliſta,dum de veſpere agens,luceſce
re eam ait in prima ſabbati:cum ſi de veſpere communi vſu loquendi intellexiſſet,obtenebreſce-
re potius quam luſcere in diem primam ſabbati dicere debuiſſet. Sed eſto (quod ait Cornelius
[g] Ianſenius,qui ceterorum recitat & reijcit ſentẽtias)idem eſſe clareſcere in prima ſabbati,quod g Corne.Ianſen.
C inchoari primã ſabbati,ſicut & Lucas [h] de pridie eius diei agens veſpere,ſic dicit: Et dies erat pa Conco. Euange.
raſceues,& ſabbatũ illuceſcebat:]tamen negare,quod dicit Euãgeliſta,veniſſe mulieres videre ſe- cap.145.
pulchrum,ſed tantum tunc emiſſe aromata,certe vim infert litteræ & negare compellit Euange- h Luc.23.
liſtam,quod alioquin profitetur expreſſe,tunc ſcilicet veniſſe mulieres videre ſepulchrum, tuncq.
terræmotum factum eſſe magnum,& Angelum apparuiſſe,locutumq. eſſe mulieribus.

Exquirendus igitur eius hiſtoriæ,quam Matthæus recitat , ſenſus eſt,quomodo idem ſit veſpe- CLXXI.
rum luceſcere in prima ſabbati:quod alij dicunt fuiſſe valde mane,vt ait Marcus [i],vel valde dilucu i Marc.16.
lo,vt tradit Lucas [k], ſeu,quod ſcribit Ioannes [l],mane,cum adhuc tenebrę eſſent. Sane quidem eſt k Luc.24.
locus perdifficilis,;& qui ſedulum poſtulet exactumq. ſtudium,cũ & in eo non parum fatigata fue l Ioan.20.
rint Doctiſſimorum virorum ingenia:quorum diuerſarum opinionum illa nobis magis perſuade m Hier.epiſt.15.
tur,quam ſcribit ſanctus Hieronymus [m] ad Hedibiam,vbi poſt multa hæc ait: mihi quidem vide- q.4.
tur,Euangeliſtam Matthæum, qui Euangelium Hebraico ſermone conſcripſit, non tam veſpere *Hieronymi ſen*
dixiſſe,quam ſero,& eum,qui verba interpretatus eſt verbi ambiguitate deceptum,non ſero inter *tentia.*
pretatum eſſe ſed veſpere: ſicq.quod ſuperius ait Veſpere ſabbati,ſero ſabbati intelligẽdum, hoc
D eſt, appropinquitate iam luce ſequentis diei.Similem huic dicendi vſum ſæpe diuina Scriptura
vſurpat,vt veſperam accipiat aliquãdo non pro vltima diei parte,ſed pro eo quod nouiſſimum tẽ
pus dicimus ſic in Pſalmo [n]: Conuertentur ad veſperam.] & Iob [o]:Quaſi meridianus fulgor con n Pſal. 58.
ſurget tibi ad veſperam:& cum te conſumptum putaueris,orieris vt lucifer.]Sicq.illud: Veſpere o Iob 11.
autem ſabbati,quę luceſcit in prima ſabbati]idẽ eſſe , ac ſi diceretur, vltima hora, quæ luceſcit in
prima ſabbati.

At nos in eam opinionem adducimur,vt exiſtimemus Matthęum Euangeliſtam non de veſpe- CLXX II.
re,hoc eſt,vltima diei parte intellexiſſe,ſed de ſtella ſic dicta,quæ cum eadem ſit cum ea quæ ma- *Nouaaucto ris*
ne ante Solẽ oriatur,ob idq.Lucifer dicta, vt Plinius [p] & Higinius [q]& alij teſtãtur , tñ vnico noĩe *ſententia.*
ab antiqs Latinis,vt Plauto [r],& Varrone [ſ] Veſperugo appellata reperitur,vt notat Auguſtinus [t], p Plin.libr.2.c.8.
eãdemq.ab Homero dictam ἕσπερον ait: a Phariſæis uero,qui nomina planetarum ex Græca aſtro q Higin lib.2.
nomia in Hebraicam linguam tranſtulerunt,Seruha Lued,eſſe appellatam, Epiphanius [u] tradit. r Plaut.in Aulu- lana.
De ipſa itaque ſtella credimus Euangeliſtam Matthęum intellexiſſe,atque dixiſſe,mulieres veniſ ſ Varro de ling.
E ſe ad ſepulchrum ortu ſtellæ eius diei, quæ luceſcit in prima ſabbati,interpretem vero non curaſ- Lat.lib.6.
ſe aliam eiuſdem nominis diſtinctionem,cum præſertim additamento illorum verborum,Quæ lu t Augu.de Ciui. Dei,lib.21.ca. 8.
ceſcit in prima ſabbati] eam ſatis expreſſam eſſe exiſtimaret.Hæc ſi accipiamus,mox omnis de u Epiph.li.1.he-
ea re quæſtio ac controuerſia conquieſcet:ſin minus,certe quamtumlibet quis Euangeliſtæ verba reſ.16.
diſtorqueat,quo Matthæum cum ceteris cõſentientem in omnibus reddat,handquaquam ex ſen
tentia efficiet,nec æque omnibus in omnibus ſatisfaciet. Ceterum hæc noſtra ſic afferimus vt eru
ditorum arbitrio diligentiori examine expendãtut . Certe quidem his quę diximus,nihil certins
atque verius quod pertinet ad hiſtoricam conciliationẽ,dici poſſe videtur in huiuſmodi enim dif
ficultatibus,ex coniecturis interdũ præſertim ijs,quæ ita veriſimiles ſunt vt veritatẽ ipſam quodã
modo neceſſario præſeferant,magna ſolet ad indagandam veritatem acceſſio fieri. At de his ſatis.

Quod uero Marcus [x] dicat:& ualde mane una ſabbatorum,ueniunt ad monumentum,orto iam CLXXIII.
Sole:]non recedimus ab interpretatione maiorum: Dionyſius enim Alexandrinus ad Baſilidem x Marc.16.
ſcribens ſic explicat: Valde enim mane hic quoque dixit quod idem ſit ac ſummo diluculo: & ſub
iunxit:Orto iam ſole.profectio quidem & iter earum ſummo diluculo & ualde mane incepit:in iti
nere autem,& circa monumentum moram traxerunt uſque ad ortum Solis.]hæc Dionyſius , quẽ
complu-

De reſurrectionis hora.

a Greg. Nyſſ. de reſurrect. orat. 2.

complures alij ſecuti ſunt, licet & alij aliter explicarint. Omnium vero (vt tandem dubiorum ſo- A
lutionibus finem imponamus) omnium, inquam, Euangeliſtarum teſtimonio expreſſum cum ſit,
ea ipſa nocte quæ clareſcit in prima ſabbati, Dominum a mortuis ſurrexiſſe, quota nā hora potiſ-
ſimum ſurrexerit, accuratius exquirendum putamus. Ambiguitas quidem dictorum verborum
Matthæi Euangeliſtę, quibus dicit, veſpere quæ luceſcit in prima ſabbati, mulieres adijſſe ſepul-
chrum, quando & de reſurrectione Domini certiores ſunt redditæ, quamplurimos tenuit ſuſpen-
ſos animo, vt aliquid de ea re affirmare non auderent. Vnde Gregorius Nyſſenus hæc ait [a], Ne-
que enim ſacri Euangelij ſcriptores vel veſpere ſabbatorum, vel maiori parte noctis pręterita, vel
diluculo rurſus, vel poſt Solis radij emerſum, reſurrexiſſe Dominum dixerunt. Sic enim contrarie
tas eſſet, ſi vnum factum, non vno, ſed diuerſis temporibus accidiſſe, ſcriptores memoriæ prodidiſ
ſent. ſed mulieres, ſcripſerunt, alio tempore ad ſepulchrum veniſſe, omnes ſimiliter audiſſe ab
Angelis de Saluatore: Surrexit, non eſt hic. non adiecto quando: quaſi in illa diuina nocte abſque
controuerſia, & in hoc omnibus conſentientibus, factum ſit, & Dominus ſurrexerit, nemo autem
horam notauerit, quæ omnibus ignota erat, præterquam Deo, qui reſurrexit, & Patri, qui ita co-
gnoſcit Filium, ſicut cognitus eſt a Filio, tum Spiritui ſancto, qui omnia ſcrutatur.] Hæc Gre-
gorius. B

b Dionyſ. Alex. epiſt. can. ad Baſil. c. 1.

CLXXIIII. Porro cum ea nocte omnes Dominū reſurrexiſſe teſtentur, tamen id ante noctis dimidium ac-
cidiſſe, aſſerere velle, temerarium admodum eſſe antiquiores Patres exiſtimarūt, inter quos Dio
nyſius [b] Alexandrinus ea ratione ieiunium ſabbati, quod ſolui non licebat olim, niſi tranſacto
mæroris tempore, quo Dominus reſurrexiſſe crederetur, ne ante noctis dimidium ſolueretur, ad-
monuit, idemque de Romanę eccleſiæ conſuetudine hęc ait: Qui enim Romæ ſunt fratres, vt aiūt,
gallum expectant; innuens quidem eius Eccleſiæ fuiſſe opinionem, in primo gallicinio Dominū
ſurrexiſſe.] Verum id non ſic accipiendum, vt ea potiſſimum hora Dominum Ieſum Chriſtum
ſurrexiſſe Romana Eccleſia profeſſa ſit, ſed quod a media nocte dies ſit ſolita numerare, quod ēt
Orientales facere conſueuerunt, vt canon [c] ſextæ Synodi indicat, & Theodorus: cum ait, Qui ſunt
religioſiores, toto ſabbato vſque ad horam ſextam noctis in eccleſia aſſident, & hora ſexta diui-
nis ſacramentis communicantes, panem & aquam guſtant, fortaſſe autem & modicum vini: ſepti
ma autem hora matutinas pſalmodias audientes, quando etiam Chriſtus reſurrexiſſe dicitur, do
mum ſuam reuertuntur, magni Dominici ſacrorum celebrationem expectantes. Quod autem a
ſeptima hora noctis, quæ eſt ante Dominicam, incipiat dies Dominicus, manifeſtum eſt, eo qđ or C
tus ſolis ſiue diei illuminatio eſt a ſeptima hora noctis quæ eum præceſſit, &c.] In hoc conſenſiſſe
ceteros Grecorum auctores, teſtatur Euthymius [d], Hieronymus [e], etiam diſputando idem af-
firmat, Dominum noſtrum ſcilicet medio noctis tempore ſurrexiſſe.

Poſt mediam noctem reſurrectio.

c Sexta Synod. c. 90. ubi Theod. Bal.

d Euthym. in Matth.

e Hie. ad Hedib. epiſt. 150. q. 3.

CLXXV. Verum Romana eccleſia expreſſe abſque aliqua ambiguitate profiteri videtur, Dominum nō
ſtrum ſurrexiſſe Dominico die diluculo, dum ſacro hymno in Eccleſiaſticis officijs Paſchali tem
pore ſic canit:

Aurora tempore reſurrectio.

Aurora lucis rutilat,
Cælum laudibus intonat,
Mundus exultans iubilat,
Gemens infernus vlulat,
Cum Rex ille fortiſſimus,
Mortis confractis viribus,
Pede conculcans tartara,
Soluit a pœna miſeros.
Ille qui clauſus lapide, D
Cuſtoditur ſub milite,
Triumphans pompa nobili,
Victor ſurgit de funere.]

Quin & ipſe antiquus ritualis, qui Ordo Romanus inſcribitur, liber hæc habet. In vigilia Reſur-
rectionis Domini, ante mediam noctem populus non eſt dimittendus de eccleſia, iuxta canonum
ſanctiones. In ipſa nocte, matutina luce rumpente tenebras, ſurgentes in eccleſiam veniant, & mu
tua charitate ſe inuicem oſculantes dicant: Surrexit Dominus de ſepulcro.] hæc ibi, quę cum nō
medio noctis tempore, ſed mane diluculo eſſe facienda dicantur, eo ſane tempore Dominum ſur-
rexiſſe, eadem ſignificare videtur eccleſia. Id quidem & Marcus [f] Euangeliſta expreſſe teſtari vi
detur, cum ait, Surgens autem Ieſus mane, prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.]

f Marc. 16.

CLXXVI. Ceterum qui de media nocte id firmare conati ſunt, diuerſa interpunctione illum textum legi
voluerunt, nempe vt diceret: Surgens autem, mane prima ſabbati apparuit, &c.] Verum germa- E
nam eſſe primam lectionem, ac prorſus veriorem, S. Ignatius [g], qui (vt diximus ante) Chriſti ſæ
culo vixit, omnimode perſuadet, dum ſcribens ad Trallianos hæc ait: Illuceſcente Dominico die,
reſurrexit ex mortuis, iuxta id quod dixerat: Sicut [h] Ionas fuit in ventre ceti tres dies & tres no-
ctes. Complectitur itaque paraſceue paſſionem, ſabbatum ſepulturam, Dominicus dies reſur-
rectionem.] hæc Ignatius, qui & paulo ante intra triduum eum reſurrexiſſe teſtatur. Auguſtinus
[i] etiam reſurrexiſſe Dominum mane diluculo profitetur, & alii quam plurimi.

g Ign. epiſt. 15.

Germana lectio.

h Matth. 12.

i Aug. in Pſal. 58. prope fin. & lib. 4. de Trin.

CLXXVII. Quomodo vero ſecundum Domini ſententiam, quam nuper citatam vidimus ab Ignatio, ſicut
Ionas in ventre ceti, tribus diebus totidemque noctibus Chriſtus manſerit in ſepulchro, perquira
mus. Quod ad tres dies pertinet, ſolutam ab Ignatio habes quæſtionem, nimirum quod veſpere
feriæ ſextæ, toto ſabbato, & parte diei Dominici Dominus manſerit in ſepultura, quod apud om-
nes tam antiquos quam recentiores ſcriptores Eccleſiaſticos eſt in confeſſo, vnius enim qui ab

his

A his diſcrepat,de quo paulo inferius agemus,non putamus habendam eſſe rationem. Quod vero ad tres ſpectat noctes:cum plures de ea reſcripſerint,& alij alias diuerſaſque rationes inierint,cō plures penuria temporis eo vſque progreſſi ſunt,vt trium horarum ſpatium,quo eclipſi illa admiranda dies eſt conuerſus in tenebras in noctis vnius numerum receperint.Fuit & quidam [a] affirmare auſus,tribus diebus & noctibus expletis Chriſtum in ſepulchro fuiſſe; qui totam Eccleſiæ œcononiam inuertit,dum vel Chriſtum non eſſe paſſum feria ſexta,vel non ſurrexiſſe die Dominico,vel rurſus hebdomadā illam non ex ſeptem,ſed octo diebus conflatam eſſe,probare nititur. Sed apage eiuſmodi fabuloſum commentum,nec diutius aures Eccleſiæ Dei pulſet. Vnus nobis quaſi inſtar omnium ſit Ignatius,qui(vt ipſe ſcribit,& Hieronymus [b] teſtatur) Chriſtum in carne vidit,quem vel mentitum eſſe,vel iſtæc ignoraſſe,religio ſit dicere. Non parum certe intereſt in veritate hiſtorica diſquirenda,auctorum,qui res geſtas ſcripſerunt;quo vixerint tempore cuiusve fuerint eruditionis atque exiſtimationis,habere rationem,potiſſimumque ſi huiuſmodi ſcriptores rerum perſpectarum,ac eorum ætate editarum,pietatem & virtutem cum doctrina & veritate coniunxerint:vt plane digni ſint,quibus fides integra adhibeatur,ſoli ſint,quibus ceteri
B aſſentiantur;ſoli denique ſint,quibus reliqui quę ſciuerint,vel ſcripſerint,tāquam ab ijs accepta referant. At ſane talis eſt noſter Ignatius,omnibus numeris abſolutiſſimus,qui a ſe viſa pene omnia,veraque proſequitur. Ipſe equidem eſt,[in quo nihil] amplius deſiderari poſſe videatur: vt merito eumdem prę ceteris auſcultemus,& quę ab eo ſcripta ſunt,amplectamur,atque ceteris anteponamus. Certe nihil iam vlterius dicendum eſſet de his tribus in ſepulchro peractis a Chriſto noctibus(præſertim cum nō ſit præſentis inſtituti longiorē de ijs inſtituere diſputationem)ſi Ignatium tamquam diuinum oraculum omnes audirent. Verum quia infinitis prope chartis hæc ſcripta ſunt,eaque argumento complures editi commentarij reperiuntur,hæcq. etiā recētiorum ſunt ſcriptis aucta,rem ipſam perpaucis attingemus.

a Paul. Mide in Paul. lib. 1. c. 2. & lib. 2. c. 2.
b Hier. de ſcrip. Eccl. in Ignat.
Ignatij auctoritas.

CLXXVIII. Inter alios ſcriptores veteres,quos recenſere omittimus,Iſidorus [c],Peluſiota,Ioannis Chryſoſtomi diſcipulus,clariſſimus ſuorum temporum ſcriptor,de eadem quæſtione iterum conſultus, ſolutiones plures afferens,copioſe diſſeruit,quarum quæ ceteris præſtare videntur,in medium afferemus. Ad Timotheum enim Lectorem ſcribens,in primis hęc ait. Is igitur,qui ſe Ionę typum expreſſurum receperat,cum enim exacte noſſet,quippe,qui etiam Ionæ adeſſet cum in profundū
C pręceps ageretur,atque e profundo eijceretur,eū quoque haud dubie expleuit tanto nimirum tēporis ſpatio in ſepulchro commoratus,quanto Ionas in ceti ventre.] ea enim menſura tres illos dies ac noctes menſus eſt,vt ſicut ille,non tres integros dies totidemque perfectas noctes, ſed ex illis duobus extremis partem permanſerit,vt ait in corde terræ. Idem rurſus ad Theognoſtum [d] ſcribens,eamdemque iniens rationem,ſatis impletum eſſe tempus demonſtrat,cum ea in ſepulchro mora tres dies ac noctes attigerit,declaratque loquendi vſu frequenter accidere,vt quod vel extrema eius diei hora contigerit,id ea die factum deſcribatur. Sic igitur hac ratione ſtabilita, vult Dominum ex tribus diebus medium tam die quam nocte integrum abſoluiſſe,ex duobus vero extremis tam diem quam noctem participaſſe. Sed qua ratione, id accuratius perſpiciendum eſt.

c Iſidor. lib. 1. epiſt. 114.
Iſidori aſſertio.
d Iſidor. lib. 1. epiſt. 212.

CLXXIX. In primis enim quod ad tres noctes pertinet:ſi ſecundum communem vſum Hebræorum, quo a media nocte diē auſpicabantur,& in ſequentem mediam noctem producebāt,diem accipiamus de tribus noctibus nulla eſt difficultas,ſiquidem mediæ diei noctem integram,extremorum autē dierum ſingulorum noctem mediam numerabimus:dierum vero,primæ dimidium,ſecundę inte-
D grum,tertiæ vero diluculum recenſendo,nam:(quod diximus ex Ignatio,illuceſcente Dominico die Dominum reſurrexiſſe)tres vtique dies conſtituemus. Qui vero putarunt Dominum media nocte ſurrexiſſe,aliam inierunt numeri rationem,vt ſic de duobus diebus extremis triduum illud participauerit,& mediū incluſerit,vt tamen nullam putauerint diei vel noctis habendam eſſe rationem;ſed ſatis eſſe,ſi dierum extremorum,diei vel noctis aliquam partem incluſiſſent. Addit his Iſidorus [e], exemplo reſurrectionis Dominicę obtinuiſſe vſum in Eccleſia,vt ſic tertia die defuncti ageretur memoria,vt tamen dies numerando,vnus tantummodo integer haberetur, duorum vero ſolummodo partes:nam ait. Sic autem nos quoque eorum,qui mortem obeunt, memoriā celebrare conſueuimus. Quacunque hora diei quiſpiam vitam cum morte commutarit poſtero dumtaxat die interiecto,altero poſt die tertianum ipſius diem agimus.]hæc Iſidorus.

e Iſidor. lib. 2. epiſt. 114.

CLXXX. Qui & ad tollendam de tribus diebus expletis obiectionem;tertia vtique die, non poſt tres dies,ſe Dominum fore reſurrecturum prædixiſſe,ait, vel cum dixit apud Matthęum [f], & Lucam [g],Oportet filium hominis multa pati,& tertia die reſurgere]vel cum apud Ioannem [h] ad Iudæos ait:Soluite templum hoc,& in tribus diebus excitabo illud.] Hæc cum dixerit ipſe Dominus,nō
E eſt quod quis Marcum [i] reprehendere iure poſſit,quod a ceteris diſcrepans,cum prædicta refert, dicat;Et poſt tres dies reſurgere.]ſicut nec calumniæ Iudæos arguimus,quod dixerunt ad Pilatū [k]:Domine recordati ſumus quia ſeductor ille dixit adhuc viuens:Poſt tres dies reſurgam.] nam non eadem ipſa verba Chriſti ijdem retulerunt,ſed quod vſitato loquendi more,quod faciendum dicitur tertia die,id poſt tres dies,nimirum inchoatos,agendum ęque diceretur. Ad quam rem indicandam,illud ſit in exemplum,quod cum lege diuina [l] mandetur,vt die octauo circumcidatur infantulus,tamen Lucas [m] poſt dies octo circumciſum Ieſum fuiſſe,his ait: Poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circūcideretur puer.]conſummatos ait dies octo, cum ſcilicet adueniſſet iā dies octauus,quo ex legis pſæſcripto Ieſus erat circumcidendus,ſicque quod illi dixerunt. Poſt tres dies]vſitato dicendi more,poſtquam tertius dies adueniſſet,debet intelligi. At nec illud aliter Iudæos accepiſſe,vel ſignificare uoluiſſe,quę mox addiderunt,ſatis ſignificant,Iube,inquiunt,cuſtodiri ſepulchrum vſque in diem tertium]& non vtique poſt diem tertiū vel vltra diem tertium. Sed de his ſatis.

f Matth. 16.
g Luc. 9.
h Ioan. 2.
i Marc. 8.
Obiectio ex Marco.
k Matth. 27.
l Leuit. 12.
m Luc. 2.

Firma

CLXXXI. *Firmata ſententia.*

Firma igitur ſtabiliſque his paucis ſententia maneat,tribus diebus,totidemque noctibus (qđ A
ipſe prædixerat)Chriſtum Dominum in ſepulchro manſiſſe,ac Dominica denique die diluculo
ſurrexiſſe,In cuius tantę rei memoriam,ac gratiarum actionem,ipſa prima dies, qua Dominus
reſurrexit,Dominica eſt appellata,non ab alijs,quam ab ipſis Apoſtolis;nam & Ioannes Euange
liſta de eadem die ſic dicta meminit in Apocalypſi,nec non Ignatius,& alij Apoſtolorum tempo-
ribus proximi,eamque celebrandam ſtatuerunt,non anniuerſario reuoluto tantum menſium or-
be,ſed cuiuſlibet hebdomadis eadem prima recurrente die.At iam hiſtoriam proſequamur.

CLXXXII. a Marc. 16. *Chriſtus pri⁹ Petro quam ceteris Apoſtolis viſus.* b Ambr. in Luc. libr. 10. in c. 24.

Cum igitur Angelus de reſurrectione Chriſti admonuiſſet mulieres,quę venerāt ad ſepulchrū,
hæc inſuper verba ſubintulit[a]:Sed ite,dicite diſcipulis eius,& Petro,quia præcedet vos in Gali-
lęam,ibi eum videbitis,ſicut dixit vobis.] hæc Angelus,qui Petrum potiſſimum nominaſſe,tum
ob primatum,quem inter ceteros a Domino fuerat conſecutus,tum vero vt eum mærore ac dolo
re proſtratum erigeret,ac ſubleuaret,exiſtimatur.Quantumlibet enim Chriſtum Petrus negaſ-
ſet,tamen eum non ob eam cauſam a primatu excidiſſe, idem Chriſtus pluribus demonſtrauit;
prius etenim ipſi,quam cuipiam Apoſtolorum,apparuiſſe,teſtimonio Pauli Apoſtoli affirmari
poſſe videtur,immo & pro conſtanti ac certo id Ambroſius[b] habuit,cum ait:Sicut ex mulieribus B
Mariæ,& aliæ Mariæ Magdalenæ,ita ex viris Petro viſus eſt primo mane.& Paulus ſic ait: Reſur
rexit tertia die ſecundum Scripturas,& viſus eſt Cephæ.Et ideo Marcus ſpecialiter induxit iuue
nē mandantē,vt Petro,& diſcipulis dicerēt mulieres quia ſurrexit Dominus:Petrus ergo ſolus vi-
dit Dominum,alibi cum Ioanne,alibi ſolus,vbiq; tamen impiger currit,vbique aut ſolus, aut pri-
mus.]hęc Ambroſius.ſed quam amplioribus priuilegijs a Domino,poſtquā reſurrexit,Petrus ſit
auctus,ſuis locis inferius dicemus.

CLXXXIII. *Chriſtus primum omnium Mariæ viſus.* c Hier de ſcrip. Eccleſ. in Iacobo cap. 2.

Porro quamuis non omnia,quæ a Chriſto ſunt geſta, Euangeliſtæ memoriæ Fidelium com-
mendarint:tamen vetus traditio per manus maiorum,ac per ſubſequentia ſæcula ad poſteros di-
lapſa teſtatur,eumdem Dominum noſtrum apparuiſſe primum omnium ſanctiſſimæ genitrici
Mariæ,quod nemo pius,puto,negarit.Quod inſuper eodem fere tempore & Iacobo,qui frater ip
ſius dictus eſt,apparuerit,ex Euangelio Matthæi,quo Nazaræi vtebantur,hæc Hieronymus[c] re
citat,dum prius ait:Euangelium quoque;quod appellatur ſecundum Hebræos,& a me nuper in
Græcum Latinumque ſermonem tranſlatum eſt,quo & Origenes ſæpe vtitur, poſt reſurrectionē
Saluatoris refert:Dominus autem cum dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis,iuit ad Iacobum, & C
apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora qua biberat calicem
Domini,donec videret eum reſurgentem a mortuis.Ruſumque poſt paululum,Afferte,ait Do-
minus,menſam & panem, ſtatimque additur:Tulit panem,& benedixit,ac fregit, & poſt dedit
Iacobo Iuſto,& dixit ei:Frater mi,comede panem tuum,quia reſurrexit filius hominis a dormiē-
tibus.]hactenus ex dicto Euangelio Nazaræorum Hieronymus,qui cum non excipiat de apocry
pho (vt de aliis aſſolet) ſe eiuſdem hiſtoriæ fidem haud impugnaſſe demonſtrat.

CLXXXIV. d Hier. in Mat. vlt. & epiſt. 150. ad Hedib. q. 4. in fine e Hieron. epiſt. ead. q. 3. 4. 5. 6. 7. f Greg. Naz. in car. de 4. Euang.

His viſis,Euangelicam cœptam perſequamur hiſtoriam,quæ licet ab Euangeliſtis diuerſe re-
feratur,dum quod vnus vel alius tacuit,non defuerit alius exprimendo,tamen neque hac de cau-
ſa quis rem propius ſpectans,contrarietatem eſſe aliquam affirmarit. Hieronimus[d],& Græci nō
nulli,non ſemel eaſdem mulieres,de quibus iam ſupra,ſed iterum atque iterum eadem die ad ſe-
pulchrum veniſſe teſtantur,multaſque idem Hieronymus[e] ad Hedibiam ſcribens obiectionibus
affert ſolutiones:ſed in illis certe admirati ſumus vehemēter,ac proinde dubitauimus,nū idē ipſe
ſit auctor,quod ibidem non vereatur in diſcrimen adducere vltimum caput Euangelii S. Marci,
dum ſic ait:Huius queſtionis duplex eſt ſolutio:aut enim nō recipimus Marci teſtimonium,quod D
in raris fertur Euangeliis, omnibus Græciæ libris pene hoc capitulum in fine non habentibus,
&c.]Equidem cum Marcus Romæ,Latinis(vt vtar verbis Gregorii Nazianzeni[f]) & Latine (vt
dicemus)ſcripſerit Euangelium:ſi diuerſa eſſent eiuſdem exemplaria,noſtri potius quam Græ-
corum auſcultandi fuiſſent.Ceterum capitulum illud vltimum Marci,non tantum ab antiquiori
bus Latinorum,Tertulliano,Cypriano,& alijs ſed a Græcis ipſis frequenter citatum inuenies.
At ne in ſingulis recenſendis,ab inſtituto longius digredientes,moram trahamus,ſatis idem ipſe
Hieronymus erit, qui ſibi & omnibus ſatisfaciat, & de iactura vltimi capituli Marci Euangelii
ſuſpicionem purget.

CLXXXV. g Hier. aduerſ. Pelag. lib. 2. h Marc. 16.

Nam eius teſtificatione conſtat,tantum abeſſe vt eo capitulo Græci caruerint,vt illud cum ad
ditamento potius quodam legerent,quod in latinis exemplaribus deſideraretur. Reddam ſingu-
gula ipſius verba,quæ eiuſmodi ſunt,dum contra Pelagianos agit,atque illorum cunctis reſpon-
det obiectionibus[g]: Tu dicis poſſibile eſſe omni tempore peccata vitare. In quibuſdam exem-
plaribus,& maxime in Græcis codicibus iuxta Marcum[h] in fine eius Euangelii ſic ſcribitur:
Poſtea cum accubuiſſent vndecim,apparuit eis Ieſus, & exprobrauit incredulitatem, & duritiā E
cordis eorum,quia ijs qui viderant eum reſurgentem non crediderunt.Et illi ſatisfaciebant,dicē
tes:Sæculum iſtud iniquitatis & incredulitatis ſubſtantia eſt,quæ non ſinit per immundos ſpiri-
tus veri Dei apprehendi virtutem: idcirco iam nunc reuela iuſtitiam tuam.] hæc ibi;ex qui
bus patet,Græcorum codices non tantum eo vltimo capitulo non caruiſſe, ſed dicto additamen
to auctos eſſe,quod cum Manichæorum ſapiat hæreſim,vt qui mundi ſubſtantiam a malo princi
pio eſſe dicerent,ab aliquo illorum eſſe ſuperadditum,facile coniectamus. Aliquos codices diui-
næ Scripturæ ab illis fuiſſe deprauatos,alioſque loco illorum ſuppoſitos,cum de his agemus ſuo
loco,nō reticebimus:quamobrem Dei Eccleſiam ad inſtar Latinorum correxiſſe Græcorum exē
plaria,certum eſt. In hæc vero digreſſi ſumus,ne tanti Patris teſtimonio fides capituli illius Mar-
ci vacillet,& infirmum animum ſuſpicio pulſet;conſultiuſque dicendum eſſe putamus, Hierony-
mum(ſi tamen ille ipſe eſt)vt humana fert infirmitas,memoria lapſum,quam Euangelicam veri
tatem in diſcrimen adducendam,& pro eo quod dicere debuiſſet,in Gręcis Codicibus Marci vl-
timum

A timum caput quibuſdam auctum reperiri illud ipſum in eis deſiderari dixiſſe, vel ipſum poſterioribus ſcriptis corrigere voluiſſe priora: citatus enim liber contra Pelagianos vltimo loco ab eo ſcriptus eſt, vt ſuo tempore dicturi ſumus. Hęc quidem omnia ſi comperta ſatiſque explorata habuiſſet quidam[a] ex recentioribus nequaquam adeo temere in re tanta Catholico homine indignam tuliſſet ſententiam, dicens vltimum Marci capitulum non eſſe ſolidæ auctoritatis ad firmãdam fidem. Atque de his ſatis, ad omiſſa feſtinemus.

a Caietan. vide Xyſt. Senen. bibliot h. libr. 6. c. 132.

CLXXXVI. Non igitur vna tantum Maria Magdalene, quam nominat Ioannes[b], nec altera ſolum Maria quam recenſet Matthæus[c], venerunt ad monumentum, ſed & Salome, quam inter alias numerat Marcus[d], atque etiam omnes quæ ſecutę fuerant Ieſum a Galilæa, vt poſt dictas, Ioanna vxor Chuſæ procuratoris Herodis, ac ceterę, vt tradit Lucas[e], quæ cum eis erant; quarum ignorantur nomina. In ordine Romano, ex maiorum puta traditione, additur & Martha, dum ſic antiphona canitur: Maria & Martha cum veniſſent ad monumentum, Angeli ſplendentes apparuerunt, dicentes: Quæm quæritis viuentem cum mortuis.] B Hæ igitur omnes, ſicut in paſſione domini fuerant vna in Caluarię monte, ita & ad monumentum eodem pietatis officio accurerunt: nec (quod alii putant) diuerſæ diuerſis temporibus eiuſmodi viſitationis officium exhibuere, vt egregia cõcinatione in ſua Concordia Cornelius[f], Ianſenius monſtrat. cetera vero relinquimus interpretibus. Tum ergo illæ redeuntes, vt acceperant ab Angelo, hæc quæ viderant, properarunt nunciare diſcipulis, & quæ prior inter eas nominabatur Maria Magdalene, ea primum[g], Simoni Petro & Ioanni narrauit, qui auulſi a ceteris, prę gaudio cucurrerunt ad monumeutum. Ioannes cum peruenisset citius Petro, non tamen introiuit, ſed inclinans ſe vidit linteamina. Petrus vero cum venit, introiuit in monumentum, & vidit (inquit Ioannes) linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille diſcipulus, qui venerat prius ad monumentum, & vidit, & credidit.]

b Ioan. 20.
c Matth. 28.
d Marc. 16.
e Luc. 22. 23.
f Cor. Ianſ. concord. c. 145.
g Ioan. 20.

Petrus & Ioannes currunt ad monumentum.

CLXXXVII. *De ſepulchro Domini.*

Ad elucidationem rerum geſtarum ab Apoſtolis ac mulieribus in ſepulchro, cõducere magnopere arbitramur, ſi quale fuerit ſepulchrum Domini, tum ex antiquioribus, tum ex his qui ad ſancta loca inuiſenda Hieroſolymam ſunt peregrinati, qui & hæc memorię commendarunt adducamus in medium. C Sed ante hæc omnia illud admonemus, moris fuiſſe Iudæis, (quod & ſuperius diximus) in ſpeluncis habere ſepulchra excauata. Conſtat de Abraham[h], ad ſepeliendam Saram, emiſſe ab Ephron Hethæo ſpeluncam duplicem: ceteros Hebręorum, quibus diuitiarum facultas ſuppeteret, id ipſum facere ſolitos, argumento ſunt ea quæ Epiphanius[i], narrat his verbis: Ducunt miſerum adoleſcentem poſt occaſum Solis in propinquas tumbas, ſepulchra enim ſic appellantur; ſpeluncæ videlicet in petris effoſſæ atque conſtructę, &c.] Qualis igitur fuerit ſpelunca in qua Dominus Saluator noſter ſepultus eſt, difficile eſt ex his, quę recentiores ſcripſere, aſſequi: nam ex nobilibus murorum ſtructuris, aliíſque ſuperadditis ornamentis, prima illa ſpeluncæ forma eſt penitus mutata, ut recte quidem S. Cyrillus[k], Hieroſolymorum Epiſcopus qui claruit tẽporibus Conſtantii Imperatoris, teſtatur his verbis: Et vnde reſurget Saluator? Dicit in Canticis canticorum: Surge, propera amica mea. Et in ſequentibus. In foraminibus petræ. Foramen petræ dicit id quod tunc ante oſtium Saluatoris monumenti erat foramen ex eadem petra, ſicut hic eſſe ſolet ante monumentum exciſum. Nunc enim non apparet, quoniam eraſum eſt veſtibulum propter præſentem ornatum. D Nam ante hunc regalem ornatum & apparatum, ſepulchri veſtibulũ erat ante petram. Sed vbi eſt petra quæ, habuit veſtibulum? Numquid in his quę ſunt circa ciuitatem poſita, aut circum muros, aut circa monumẽta? & vtrum in antiquis muris eſt, aut in his qui poſterius facti ſunt antemuralibus? Dicitur in Canticis: In cauerna maceriæ habentis petras:] hęc Cyrillus de veſtibulo quod in ſpelunca erat ante ſepulchrum Domini poſitum, quod ob ornatũ eccleſiæ deſuper ſtructæ fuiſſe demolitum teſtatur.

h Geneſ. 23.
i Epiph. contra Ebion. her. 30
k Cyril. Hieroſ. catech. 14.

CLXXXVIII. Ceterũ locus ipſe ſepulturæ Domini, qui exciſus erat in petra, integer permanſiſſe cognoſcitur, teſtantibus id omnibus qui de locis ſanctis commentarios edidere, quorum prior ex iis qui extãt eſt ille ab Adamnano[l], conſcriptus, quem Beda redegit in compẽdium, qua de cauſa nos nomine Bedæ citare conſueuimus. In eo igitur[m], libro, vbi deſcribitur eccleſia in occidentali parte Caluariæ montis erecta, hæc de Domini ſepulchro narrantur; Huius in medio monumentum Domini rotundum in petra exciſum eſt, cuius culmen extrinſecus ſtans homo manu contingere poteſt, ab Oriente habens introitum, cui lapis ille maximus appoſitus eſt, quod intrinſecus ſerramentorum veſtigia vſque ad pręſens oſtendunt, nam extrinſecus vſque ad culminis ſummitatem totum marmore tectum eſt, ſummum vero culmen ornatum, auream magnam geſtat crucem. E in huius ergo monumenti Aquilonari parte ſepulchrum Domini in eadem petra exciſum, longitudinis ſeptem pedum, trium menſura palmorum, pauimento altius imminet, introitum habẽs a latere Meridiano, vbi die noctuque duodecim lampades ardent, quatuor intra ſepulchrum, octo ſuper in margine dextro; lapis qui ad oſtium monumenti poſitus erat, nunc fiſſus eſt, cuius pars minor quadratum altare ante oſtium nihilominus eiuſdem monumenti ſtat, maior in Oriẽtali eiuſdem loco quadrangulum aliud altare ſub linteaminibus extat. Color autem eiuſdem monumenti & ſepulchri, albo & rubicundo permiſtus videtur.] hactenus Beda ex Adamnano, quæ aliis[n], in locis recitat iterum. Qui vero recentius eadem inuiſit loca atque deſcripſit[o], his in omnibus æque conſentit, niſi diceret ante ſpeluncam Dominici ſepulchri aliam eſſe cryptam eiuſdem magnitudinis & figuræ, ſolo pariete intermedio ſegregatam, & ad hanc primo deſcendi, ex qua per oſtium intermedii parietis peruenitur ad ſpeluncam Dominici ſepulchri, quod oſtium clauſum fuiſſe dicit, quando mulieres tempore reſurrectionis dicebant ad inuicem. Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?] Sed quoniam cum de his agitur, antiquioribus potius ſtandum eſt, cum multa tempore poſteriori mutari potuerint; vnam tantum ſpeluncam fuiſſe, qua ſepulchrũ Chriſti contineretur, ex Bedæ deſcriptione apparet, eamque medio poſtea cõſtructo pariete, fuiſſe diui-

l Beda de geſt. Ang. libr. 5. c. 16.
m Beda de locis ſanctis. c. 2.

De ſitu ſepulchri.

n Beda de geſti Ang. libr. 5. c. 17. & in Marc. c. vltimo.
o Burchar. de locis ſanctis.

ſe diuiſam ſicque oſtium lapide clauſum, non fuiſſe illud quod apertum extat in pariete, ſed quod in ingreſſu eius ſpeluncæ, quam Beda ſecundum Euangeliſtas appellat monumentum, ab Orientali parte poſitum erat, cui, inquit, lapis ille maximus ſuperpoſitus erat. A

CLXXXIX. Ex his igitur omnibus hæc breui quadam ſumma perſtringimus, nimirum fuiſſe in parte Occidentali Caluariæ montis ſpeluncam in petra exciſam, eamque peramplam in modum veſtibuli, quæ aliam intus contineret ſpecum, rurſumque intra eum exciſum fuiſſe ſepulchrum Domini. Porro veſtibulum, primam ipſam ſpeluncam, extruendæ eccleſiæ cauſa (vt vidimus ex Cyrillo) fuiſſe demolitā conſtat, lapidemq. illū prægrandē nonniſi ſecundæ ſpeluncæ, q̄ Euangeliſtæ & Beda appellant monumentū, fuiſſe oſtio ſuperpoſitū. Qđ ergo dicit Ioannes[a], de ſe ipſo, primū veniſſe ad monumentū, ſed non introiſſe, verū cum ſe inclinaſſet, vidiſſe linteamina; ſic accipias ipſum in ſpelūcā primā ingreſſum ad ſcđam perueniſſe, ſed in eā nō introiſſe, verū ex oſtio illius inſpexiſſe, & ſepulchrū Domini, quod erat in eiuſdem ſpeluncæ parte Aquilonari, apertum tamē a Meridie, intuitum eſſe, in eoque poſita linteamina conſpexiſſe. Quod inſuper dicit Lucas[b]: Petrus procumbens vidit linteamina ſola poſita] & Ioannes de ſe refert, quod cum ſe inclinaſſet, viderit linteamina, illud quod eſt dictum demonſtrat, nimirum locum ſepulturæ Domini deorſum B poſitum, tribus tantum palmis a pauimento altius exciſum fuiſſe, nec niſi accuruum ac deorſum inclinatum quempiam illud intus a ſiniſtris poſitum inſpicere valuiſſe. Ex his inſuper facile quis accipiet, quid ſit, quod dicunt Euangeliſtę, mulieres ingreſſas eſſe in monumentum, & Angelum dixiſſe; Venite, & videte locum, vbi poſitus erat Dominus] & quod ingreſſę non inuenerunt corpus Domini: Quid ſit inſuper quod addit Ioannes, dicens: Maria ſtabat ad monumentum foris, plorans: dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis, ſedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.] vt ex his videas, etiam ſi quis foris ſtaret, nec monumentum ingrederetur, dum tamen ſe inclinans per oſtiū aſpiceret monumenti ſepulchrum Domini ſatis videre potuiſſe. At hæc de his ſufficiant in præſentiarum: pergamus reliqua recenſere.

a Ioan. 20. *Elucidantur loca Euangeliſtarum.* b Luc. 24.

CXC. Cum ergo Maria ad monumentum plorās perſiſteret, apparuit ei Dominus quaſi hortulanus, quam cum nomine appellaſſet, ipſa eum agnouit. deſcribit hæc[c], Ioannes pluribus, Marcus vero his tantummodo verbis[d], Surgens autem Ieſus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia.] Hæc facta eſſe cum conſtet in monumento, relatione Ioannis, primumque omnium Magdalenę apparuiſſe teſtetur Marcus, plane conſtat hanc C apparitionem fuiſſe diſtinctam ab ea quam ſcribit Matthæus his verbis[e], Ecce Ieſus occurit illis, dicens: Auete. Illę autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere: ite nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, ibi me videbunt.] ſicque ſatis liquet, non tm̄ Mariā Magdalenā, ſed & ceteras mulieres illas iam ſecundo ad ſepulchrum Domini rediſſe. Cū illę igitur[f], abiiſſent, inquit Matthæus: Ecce quidam de cuſtodibus venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt Principibus ſacerdotum omnia, quæ facta fuerant. Et congregati cū ſenioribus cōſilio accepto pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes: Dicite quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum, nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit a Pręſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erant edocti. Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos, vſque in hodiernum diem.] hæc Matthæus.

c Ioā. 20. d Marc. 16. e Matth. 28. f Matth. 28.

CXCI. His minime diſcrepantia, immo conſentientia, & vberius enarrata ex vetuſtioribus monumentis Metaphraſtes[g], in rebus geſtis ſancti Longini Centurionis martyris recitat in hunc modum, incipiens a ſepulchri cuſtodia: Poſtquam, inquit, ſepulturę mandatum fuit viuificum Chriſti corpus, Longino Centurioni rurſum iuſſit Pilatus Vitæ ſepulchrum tueri cuſtodia militari. Et ille D quidem fecit quod erat imperatum, etſi eſſet eiuſmodi cum Pilato ſententię, vt iam didicimus. Cum autem peractum eſſet magnum myſterium reſurrectionis, & milites miracula, quę erāt maiora quam ut ea caperet humana cogitatio, principibus ſacerdotum & presbyteris Iudaici cœtus annunciaſſent: hoc illi ignominiam & dedecus ſibi afferre exiſtimantes, & miraculum volētes extinguere, pecuniis perſuaſerunt militibus, ut calumniarentur Chriſti reſurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falſam eſſe dixerunt reſurrectionem. Verum non ſic Longinus, ſed mendacii quidem fuit præclarus confutator, verax enim teſtis veritatis, vt qui non ſuſtinuerit calumniari Chriſtum, tanquam furto ſubreptum, ſed lingua & mente libera eum verum eſſe Deum prædicauit, & e mortuis eſſe excitatum affirmauit. Quo factum eſt, vt & ipſe Pilatus, & Iudæorum ſynagogæ Principes, inuidiam qua prius mouebantur in Chriſtum, & quem in eum animo concipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeo iraſcentes, ue quicquid pateretur Longinus, exiſtimarent eum non ſatis daturum eſſe pęnarum: Hinc ea res deuenit ad aures Longini, & eorum ira fuit ei ſignificata. Quapropter magis volēs abiici cum Chri- E ſto, quam habitare in tabernaculis Iudæorum, cum veſte & cingulo dignitatis, ipſamque quoque ſimul quamprimum exuit militiam: & acceptis duobus militibus, qui habebant eumdem zelū pro Chriſto & veritate, declinat cum populo congreſſionem, & cum Deo ſolo & ſecum verſatur. Nec multum interceſſit temporis, relictis Hieroſolymis, venit in Capadociam preco ſimul & Apoſtolus Chriſti admirabilium operum, & quæ ſunt præter opinionem cum duobus illis militibus effecta.] hucuſque de confeſſione Longini. Quomodo vero, agentibus Iudęis apud Tiberium aduerſus Longinum, iuſſus ſit a Pilato teneri ac duci, idem auctor pluribus narrat.

g Metaphr. 15. Mart. Lip tom. 7 Sur. tom. 2. h Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioā. 19.

CXCII. Rurſus vero (quod ad eundem Centurionem & milites pertinet) illud recenſere minime prætermittimus, quod de Ioſeph ab Arimathia, qui (vt habent Euangeliſtæ[h]) audacter ingreſſus ad Pilatum petiit corpus Ieſu, & ſepeliuit in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra, his verbis refert Gregorius Turonenſis[i], nonniſi ex actis, vt ait, Pilati ad Tiberium Romam tranſmiſſis: Apprehenſus, inquit, & Ioſeph, qui eum aromatibus conditum in ſuo monumento recondidit,

i Grego. Turon. hiſt. libr. 1. c. 21. *De Ioſepho ab Armathia.*

in

A in cellā includitur,& ab ipſis ſacerdotum Principibus cuſtoditur,maiorem in eum habentes ſæuitiam(vt Geſta Pilati ad Tiberium miſſa referunt)quā in ipſum Dominū,cum ille a militibus,hic a ſacerdotibus cuſtodiretur. Sed reſurgente Domino,cuſtodibus viſione Angelica territis,cum non inueniretur in tumulo:nocte parietes de cellula,in qua Ioſeph tenebatur,ſuſpenduntur in ſublimi;ipſe vero de cuſtodia abſoluente Angelo,liberatur,parietibus reſtitutis in locum ſuum. Cumque Pontifices militibus exprobrarent,& ſanctum corpus ab iiſdem inſtanter requirerent; dicunt eis milites. Reddite vos Ioſeph,& nos reddimus Chriſtum:ſed,vt verum cognouimus,nec vos benefactorem Dei,nec nos filium Dei reddere nunc valemus. Tum illis cōfutatis, milites ab hac accuſatione liberātur.]hęc Gregorius,quę & in pſeudo euangelio nomine Nicodomi ſcripto recitata habētur:qualia autē ſint ea omnia, fides apud auctores remaneat:nos vero ſic ponimus ne quæ ab antiquis ſunt enarrata,inconſulte prætermiſiſſe videamur. Lector itaque boni cōſulat, & quod monet Paulus,omnia probet,& quod bonum eſt teneat.

Rurſus [a], eadem die Dominus noſter duobus diſcipulis(horum alter Cleophas dictus eſt,nomen vero alterius ſilentio prætermittitur)euntibus Emmauntem,& in via de his quę acciderant Hieroſolymis,ſermonem habentibus, apparuit,ſed vultu diuerſo,ita vt nō cognoſceretur ab illis, B qui tamen diuinis Scripturis ab eo explicatis ſenſim proficientes,die iam ad veſperam declinante,cum coegiſſent illum fingentem ſe longius ire,vna cum ipſis manere;tandem recumbentem ſimul ad menſam cognouerunt eum,cum enim panem frangeret,& daret illis;oculi eorum, inquit Lucas,aperti ſunt. Sic vero manifeſte cognitus ſe confeſtim ab illorum viſu ſubtraxit. Qui eadem hora ſurgentes,regreſſi Hieroſolymam,quod Dominum vidiſſent, teſtati ſunt. Apoſtoli rurſum,quod apparuiſſet Ieſus Simoni,eoſdem certiores reddiderunt.hæc Lucas pluribus.Quod ad Emmauntem ſpectat:cum Cleopham Emmauntis fuiſſe indigenam teſtetur Hieronymus [b], iam ſatis liquet ipſum tædio expectationis ſuperatum ad proprium remeare voluiſſe. Caſtellum Emmauntem,quod dicit Euangeliſta,nobile fuiſſe olim oppidum conſtat, ſed ob cæſos illis Romanos milites haud multum tempus a Varo Syriæ Pręſide crematum [c] eſt,quæ poſtea Nicopolis appellata[d],nobilis extitit ciuitas Palæſtinæ.

CXCIII.
a Marc. 16. Luc. 24.
De duobus diſcipulis euntibus Emmauntem.
b Hier. de locis Hebraicis.
c Ioſeph. antiq. li. 17. c. 12.
d Hiero. de loc. Hebr.

Eiuſdem meminit Sozomenus [e], deque fonte, qui e Chriſti pedibus in eo ablutis virtutem medicam eſt conſecutus, agit his verbis: Eſt vrbs Palæſtinæ,quæ iam Nicopolis dicitur, cuius quidem tum pagi (ſic enim iam tum fuit) diuinus Euangeliorum liber facit mentionem, eam- C que Emmaus appellat. At Romani,capta Hieroſolyma,& parta contra Iudęos victoria, eam Nicopolim nuncupabant,nomine ex euentu belli impoſito. Ante hanc vrbem, prope triuium in quo Chriſtus,poſt reſurrectionem a mortuis, cum Cleopha incedens,ſimulabat ſe ad alterū pagū propere contendere,eſt fons quidā ſalutaris,in quo non hoīes mō qui ægrotant,loti curātur: verum etiam animalia quę variis morbis laborant. Nam ferunt Chriſtum vna cū diſcipulis quodam tempore e via ad fontem illū diuertiſſe,inque eo lauiſſe pedes,& aquam ex eo tēpore vim medendi morbis habuiſſe.]hæc Sozomenus. At quamquam Ioſephus [f], id naturali aquarum virtuti potius quam miraculo tribuere videatur,dum ait. Ammaus(*est idem quod Emmaus*)ſi quis nomē interpretetur,aquæ calidæ vocantur:ibi enim huiuſmodi fons eſt ſanandis corporum vitiis idoneus]tamen cum Plinius [g],teſtetur Emmauntem pluribus fontibus fuiſſe irriguam,in aliquo ipſorum ab aliis diuerſo,quod ſcribit Sozomenus,contingere facile potuit. Sed iam ad propoſitam Euangelicam hiſtoriam redeamus.

CXCIIII.
e Soz. hiſt. lib. 5. c. 20.
De fonte Emmauntis.
f Ioſeph. de bel. Iud. lib. 4. c. 1.
g Plin. nat. hiſt. lib. 5. c. 14.

Cum ſummo veſpere(vt ex his quæ Lucas [h], ſcribit,manifeſte patet)Cleophas vna cum co- D mite cognouiſſet Ieſum in fractione panis,licet eadem hora,vt idem ait,rediturí Hieroſolymam inde receſſiſſent:nonniſi in fine primæ vigilię noctis, tertia videlicet hora illuc perueniſſe oportuit,cum conſtet,eodem auctore Euangeliſta,ſexaginta ſtadiorum,hoc eſt,ſeptem ac dimidii milliariorum fuiſſe illius itineris ſpatium. Addit Lucas: Dum hæc loquuntur ſtetit Ieſus in medio eorum,& dicit eis: Pax vobis;ego ſum,nolite timere. Conturbati vero,& conteriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati eſtis,& cogitationes aſcēdunt in corda veſtra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum,palpate,& videte quia ſpiritus carnem & oſſa nō habet ſicut me videtis habere.] haud dubium eadem eſt hęc manifeſtatio cum illa quam Ioannes [i], in hunc modum deſcribit; Cum ergo ſero eſſet die illo,vna ſabbatorum,& fores eſſent clauſæ,vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum:venit Ieſus,& ſtetit in medio,& dixit. Pax vobis. Et cum hoc dixiſſet,oſtendit eis manus,& latus.]vt ex his manifeſte intelligas, quod factū eſt non ante tertiam horam noctis,Ioannem dicere id accidiſſe ſero illius diei,vſualis ſcilicet, qui (vt ſuperius diximus) vſque ad mediam noctem extendebatur.

CXCV.
h Luc. 24.
Alia manifeſtatio.
i Ioan. 20.

Meminit huius apparitionis proculdubio Ignatius,cuius de hac re teſtimonium recitat Hie- E ronymus [k],his verbis: Ego vero & poſt reſurrectionem in carne eum vidi,& credo quia ſit, & quādo venit ad Petrum,& ad eos qui cum Petro erant,dixit eis; Ecce palpate me,& videte quia non ſum dæmonium incorporale. Et ſtatim tetigerunt eum,& crediderunt] hactenus verba Ignatii a Hieronymo recitata ex epiſtola ad Polycarpum,quæ tamen in ea quæ hodie legitur, deſiderantur: verum Euſebius [l], eadem ex ipſomet quoque Ignatio repetit, ſed ex epiſtola ad Smyrnenſes, vbi re vera ea ſcripta erant verba, licet tamen in recentiori editione [m], nonnihil mutata habeantur, fortaſſe, quia interpres deprauata nactus eſt exemplaria, vel alia ex cauſa non eſt aſſecutus,ſic enim ibi legitur: Ego vero non modo in carne veniſſe ipſum cognoſco ex natiuitate & crucifixione:ſed & poſt reſurrectionem ſcio eum in carne fuiſſe, & credo etiam nunc eſſe,& quando ad Petrum venit, inquit ipſis; Accedite, palpate, & videte quod non ſum dæmonium incorporale; ſpiritus enim carnem & oſſa non habet, quemadmodum me videtis habere.] hæc ibi,quæ haud dubium ſecundum lectionem antiquam eamdemque germanam,vt Euſebius & Hieronymus legebant,reſtituenda ſunt. Verum illa verba Domini:

CXCVI.
k Hiero. de ſcript. Eccle. in Ignatio c. 16.
l Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 30.
m Tom. 1. Bibl. ſanct.

Palpate,& videte quod non ſum dæmonium incorporale]licet in ceteris Euangeliſtis minime le- A
gantur,ſed recte illa:Quia ſpiritus carnem & oſſa non habet]legi tamen eadem ipſa in Euangelio
Matthæi nomine,quod dicebatur Nazaręorum,& a ſe tranſlatum eſſe ait,teſtatur ipſe Hierony-
a Vbi ſupra in Ignatio.
mus [a]. In recentiori vero Euſebij tranſlatione cum eadem verba deſiderentur, non dicam oſcitan
tia interpretis,ſed codicis deprauatione hoc accidere potuit;nam in Ruffini verſione eadem vlti
ma verba,ſicut a Hieronymo poſita ſunt,æquæ recitantur,quam quidem recentiori in his merito
anteponimus.Sed iam cetera proſequamur.

CXCVII. Quę ſubdit Lucas de Domino,quod appoſitum ſibi cibum manducauit,& reliquias dedit di-
ſcipulis,& quæ verba Domini refert,ea in nouiſſima manifeſtatione contigiſſe,ex eo facile colli-
gi poteſt,quod ijs illi a Domino admonerentur, ne recederent Hieroſolymis, ſed illic expecta-
rent promiſſum Spiritum ſanctum,cum aliqui hac prima die(vt vidimus) iuſſi ſint per mulie-
b Matth. 28.
res [b], ab Angelo in Galileam proficiſci,ſicque poſt ipſorum reditum ex Galilæa Hieroſolymam
c Ioan. 20.
ea facta eſſe,neceſſe eſt affirmare. Ceterum quę poſt oſtenſionem manuum atque lateris ſint
Spiritum ſanctum Ieſus ſuis impartitur.
ſecuta, ex narratione Ioannis [c], ſatis aperte ſignificantur,dum ait,Dominum poſt illa,pacis ſa
lutationem ingeminaſſe,ſicque dixiſſe:Pax vobis. Sicut miſit me Pater,& ego mitto vos. Hoc B.
cum dixiſſet,inſufflauit,& dixit eis;Accipite Spiritum ſanctum:quorum remiſeritis peccata, re-
mittuntur eis:& quorum retinueritis,retenta ſunt.] Munere ſuo Chriſtus,a Patre miſſus in hũc
d 1.Tim. 1.
mundum (vt ait Apoſtolus[d]) peccatores ſaluos facere, iam prope perfunctus:conſulturus Ec
cleſiæ ſuæ,eamdem quam vt homo accepit a Patre poteſtatem dimittendi peccata, per Spiritum
ſanctum,quem inſufflationis viſibili ſigno eſt impartitus,transfudit in diſcipulos ſuos, & illi in
poſteros ſuccedentes ſibi inuicem vſque ad præſentem diem. Si enim (quod habet liber Nu-
e Num. 11.
meri [e])anferens Deus de Spiritu qui erat in Moyſe,ac tradens ſeptuaginta viris, eamdem pro-
phetandi gratiam in illos contulit; quomodo non magis decuit Spiritum Chriſti in poſteros ꝓ-
pagari?participant proculdubio Spiritum Chriſti, quotquot vice Chriſti initiantur in Eccleſia
ſacerdotio; qui ſicut in cœna Dominica faciendi,hoc eſt (quod diximus etiam fuſius in Nota
tionibus ad Rom.Martyrologium)ſacrificandi facultatem acceperunt,ita etiam nunc peccata di
f Matth.18.
mittendi vel retinendi adepti ſunt poteſtatẽ.Quod enim olim promiſerat dicens [f],Quæcumq. al
ligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cælo:& quæcunque ſolueritis ſuper terram, erũt ſoluta
& in cælo]nunc impartiens illis Spiritum ſanctum,feliciter implet. Et cum ratum certũq. ſit ne- C.
minem peccata dimittere niſi ſolum Deum;tradendo ſuis hãc facultatem, in quod ſublime di-
g Chryſ.de dig. ſacerd. & alij tũ Græci,tum Latini.
gnitatis faſtigium ſacerdotes nouę legis euexerit,vt in hac parte etiam ſuper Angelos ſublimaue
rit,facile poteſt intelligi.Agunt de his pluribus tum Ioannes Chryſoſtomus [g],tum ceteri Ortho-
doxorum Patrum.

CXCVIII. Cum igitur in horum arbitrio munus ſoluendi & ligandi,remittendi ac retinendi peccata ho
Confeſſio peccatorum neceſſaria.
minum,a Chriſto Domino per Spiritum ſanctum fuiſſe poſitum liquido conſtet, hos adeant ne-
ceſſe eſt(cum facultas ſubeſt)qui peccatorum ſuorum a Domino veniam conſequi cupiunt. Sed
quoniam eorum munus eſt inter peccata atque peccata diſtinguere, & conditionem delinquen-
tium diſquirere & examinare,& quos ſoluere,quosve ligare,quorum peccata remittere,quorum
denique retinere debeant,exacta perueſtigatione cognoſcere:hinc fit,vt ſua illis pœnitentes confi
teri peccata,ac quantum fas eſt,ſingillatim conditiones aperire debeant,quod neceſſaria aſſum-
ptione conſequi,illi tantũ non vident qui rebelles ſunt lumini. Conceſſa itaque ſemel a Chriſto A
poſtolis ſoluendi atque ligandi,remittendi,atque retinendi peccata hominum facultate;hos ad
illa confitenda,& ſic ad veniam promerendam,obligare voluiſſe,exploratiſſimum eſt. Porro hãc D
eſſe puram ſinceramque Chiſti doctrinam,Apoſtolorum traditione receptam, & vſu Catholicæ
Eccleſiæ confirmatam,opportuniori loco inferius demonſtrabimus:propoſitam interim, quantũ
breuiter licet,Euangelii proſequamur hiſtoriam.

CXCIX. Thomas(inquit Ioannes [h]) vnus ex duodecim,non erat cum eis quando venit Ieſus.] Por
h Ioan. 20.
i Num. 11.
ro quantumlibet abſentem,collatæ gratię per Spiritum ſanctum remittendi peccata ceteris im-
partitæ,fuiſſe Thomam expertem,nemo iure dixerit,qui attenta conſideratione recogitet quod
olim factum eſſe in Heldad, & Medad diuina ſcriptura commemorat [i], nam licet cum
ceteris præſentes non eſſent,cum ceteros Dominus imbuit ſpiritu prophetandi, tamen quod ſe-
mel ſcripto fuiſſent inter alios recenſiri,eiuſdem prophetici muneris, admirantibus ceteris parti
Poteſtas propagata ad poſteros.
cipes facti ſunt. At vero inuiſibilem illam gratiam viſibili ſigno tunc a Domino pręſentibus
collatam Apoſtolis atque diſcipulis, vniuerſis etiam qui ijſdem legitima ordinatione in poſterũ
ſucceſſuri eſſent vſque ad conſummationem ſæculi,æque eſſe tributam, nemo eſt qui negare poſ
ſit,niſi qui vna cum Apoſtolis atque diſcipulis extinctis funditus periiſſe Eccleſiam, ſtulte admo
dum impieque nimis dicere auſus fuerit. Ceterum(vt cœpta proſequamur) Thomas, de quo eſt E
ſuſcepta narratio audiens a diſcipulis Dominum illis apparuiſſe,cupiens & ipſe eodem quo illis
nuper modo tribuentem ſibi quoque manus & latus videnda atque palpanda,manifeſtari Domi
k Ioan. 20.
num,atque incredibili æſtuans eiuſmodi deſiderio,in ea ſic conteſtatus erupit verba [k], Niſi ui-
dero in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mit-
Ieſus ad Thomam.
tã manum meam in latus eius,non credam.]Præſtitit & hoc ipſum Ieſus Thomæ poſt dies octo:
quando iterum ingreſſus ad diſcipulos ianuis clauſis pacis ſalutationem ſuo more impartiens il-
lis,ad Thomam conuerſus,aperiens eidem manus & latus,vt inferret digitum,& admoueret ad
latus manum,& ne eſſet incredulus,ſed fidelis admonuit, Cũ ille his ſuperatus,ac plus certo per
ſuaſus,ipſum ſuum Dominum ac Deum eſſe confeſſus eſt. Tunc ad eum Ieſus, Quia vidiſti me
Thoma,credidiſti:beati qui non viderunt,& crediderunt.]Facta ſunt hæc omnia Hieroſolymis.

CC. Poſt hæc vero Apoſtoli,vt admoniti per mulieres ab Angelo fuerant,abierunt in Galilæam,nõ
l Matth 28.
tamen confeſtim in illum montem,quem(vt ait Matthæus [l]) conſtituerat illis Ieſus. Nam cum

Pauli

A Pauli[a], teſtimonio conſtet, illuc conueniſſe pluſquam quingentos fratres. (de illa enim Paulum a 1.Cor.15.
eſſe locutum, conſentiunt omnes, cum omnium ſolemniſſima fuerit facta manifeſtatio) haud fa *Apoſtoli in*
cile fuit diſperſos ſeptuagintaduos diſcipulos in vnum colligere, ceteroſque qui tum in Iudæa, *Galileã abeũt.*
tum etiam in Galilæa erant Chriſto credentes, admonere vt ad certam diem omnes vno loco ſi
ſterentur. Ex his igitur quæ Ioannes ſcribit[b], colligi poteſt, Petrum ac ceteros quos recen b Ioã.21.
ſet Apoſtolos, in Galilęam proficiſcentes, ad propria remeaſſe, illicque donec ceteri omnes cre
dentes colligerentur in vnum, moras traxiſſe; tunc etiam (quod idem ſcribit Euangeliſta) ipſis
piſcantibus, Dominum apparuiſſe, quam cum tertiam ordine factam apparitionem fuiſſe
dicat[c], haud dubium ante manifeſtationem in monte factã eam contigiſſe, neceſſe eſt affirma- c Ioã. 21.
re. Rem geſtam exacte admodum deſcribit idem Ioannes Euangeliſta, poſtquam præceden-
ti capitulo finem videretur impoſuiſſe Euangelicæ ſcriptioni: vt appareat hæc eo conſilio addidiſ
ſe, qđ videret ea eſſe a ceteris prætermiſſa; quodq; magni eſſent ponderis, nõ inuoluendã ſilentio
nobiliſſimã Chriſti actioné, qua Petro totius vniuerſalis Eccleſiæ cõtulit præfecturã exiſtimauit.

Ioannes igitur poſt deſcriptam a ſe Petri ac ſociorum piſcationem, Chriſtique factam illis CCI.
B manifeſtationem ad mare Tiberiadis, ac admirandam piſcium capturam, & menſam ipſis a
Chriſto paratã, hæc addidit: Cũ ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis
me plus his? Dicit ei: Etiã Dñe, tu ſcis, qa amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterũ: Simõ
Ioãnis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei iterum: Paſce agnos meos.
Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? &
dixit ei: Domine tu omnia noſti, tu ſcis quia amo te. Dixit ei: Paſce oues meas.] Iam ipſa pi-
ſcatione typus quidam ac figura Petri primatus fuerat præſignata, dum ipſe primus piſcãdi iniit
conſilium, & piſcationem aggreditur: & licet alij ſimul rete iactarent in mare, & ad littus trahe
rent; educere tamen illud ex aquis in terram, Petri ſolius fuit opus: Aſcendit (inquit Ioannes) Si- *Petri Piſca-*
mon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquagintatribus. Et *tio.*
cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.] Quem igitur piſcationis ſymbolo nouimus coryphæũ Apo
ſtolorũ, Dominus alia ab his diuerſa metaphora, gregis ſ. atque paſtoris, eundẽ vniuerſalę totius
Eccleſię demonſtrat eſſe paſtorem. Iam olim prædixerat: Tu vocaberis Cephas] Petra ſcilicet
ſuper quam ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam. Rurſus eidem ipſi pollicitus erat claues, dicens:
C Tibi dabo claues regni cęlorum.] in præſentiarũ vero hæc felicius implens, ait: Paſce agnos meos:
Paſce ouas meas.]

Sicut enim quæ ceteris Apoſtolis æque ac Petro contulit, & cõia omnibus eſſe voluit euidẽter CCII.
expreſſit, nimirum cũ dixit de his quæ ad ſacrificium pertinent: Hoc[d], facite in meam com- *Quæ commu-*
memorationem] & quæ ad verbi prædicationem, quæque ad baptiſmum: Euntes[e], docete *nia Apoſtolis*
omnes gentes; baptizantes eos] quæ inſuper ad remiſſionem peccatorum ſpectarent: Quæ- *communibus.*
cumque[f] alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper ter- d Luc.22.
ram, erunt ſoluta & in cælo] vel cum dixit: Accipite Spiritumſanctum: quorum remiſeritis pec e Math. 28.
cata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt] ſiue cum[g], aperuit illis ſenſum, vt in- f Matth. 18.
telligerent Scripturas: Ita etiam quę peculiaria voluit eſſe Petri, aperte ſignificauit, ſiue cũ dixit: g Luc.24.
Tu vocaberis[h], Cephas] vel cum ait: Tu[i], es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam h Ioan.1.
meam] aut cum ſubdit: Et tibi dabo claues regni cælorum] ac denique cum eadem modo perfi- i Matth.16.
ciens atque adimplens ait[k], Paſce agnos meos, paſce ouas meas.] k Ioã.21.

Ex his igitur videas, Dominum noſtrum, certo quodam diſcrimine adhibito, quæ commu CCIII.
D nia eſſent omnibus Apoſtolis, & quæ Petro tantummodo contuliſſet, egregie diſtinxiſſe, vt nõ
mireris, ſi eadem adhibita diſtinctione, Patres dixerint aliquando, omnes Apoſtolos pari fuiſ-
ſe prędītos poteſtate, aliquando vero Petrum ceterorum caput, & principem, vt Cyprianus[l] fe- l Cyprian.de
ciſſe videtur, cum ſecundum germanam lectionem ſic ait: Loquitur Dominus ad Petrum, ego di- vnit.Eccle.
co tibi quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferorum *Petri prima-*
non vincent eam. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quæ ligaueris ſuper terram, erunt ligata *tus.*
& in cælis, & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlis. Et iterum eidem poſt
reſurrectionem ſuam dicit: Paſce oues meas. Super vnum illum ædificat Eccleſiam ſuam & illi
paſcendas mandat oues ſuas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam
parem poteſtatem tribuat, & dicat: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite
Spiritumſanctum: ſi cui remiſeritis peccata, remittuntur illi, ſi cui retinueritis, retinebuntur: ta-
men ut vnitatem manifeſtaret, vnam cathedram conſtituit, & vnitatis eiuſdẽ originem ab vno in
cipientem, ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique & ceteri Apoſtoli, quod fuit Petrus,
pari conſortio præditi honoris & poteſtatis: ſed exordium ab vnitate proficiſcitur. Primatus
E Petro datur, vt vna Chriſti Eccleſia, & cathedra vna monſtretur. Et paſtores ſunt omnes, ſed
grex vnus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus vnanimi conſenſione paſcatur. Quam vnam
Eccleſiam etiam in Cantico canticorum Spiritusſanctus ex perſona Domini deſignat, & di-
cit: Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Hanc
Eccleſiæ vnitatem, qui non tenet, tenere fidem ſe credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit,
qui cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe confidit?]
hæc Cyprianus, qui & multa alia in eamdem ſententiam, cum ibi, tum aliis in locis pie erudite-
que admodum coagmentat: qui & ſæpe[m], firmiter conteſtatur, non aliunde obortas hæreſes eſſe, m Cyprian. ad
ac nata ſchiſmata, quam inde, quod vnus in eccleſia Dei ſacerdos, qui Chriſti vice fungatur, non Cor.epiſt.55.ad
cogitetur, ac pariter cognoſcatur; quem eſſe Petri ſucceſſorem Romanum Pontificem, pro con- Rogat.epiſt.65.
ſtanti & abſque aliqua controuerſia ſæpius aſſeuerat. ad Flo.Pupi. 69.

Aſſertæ diſtinctioni etiam æque reſpondet, quod S. Hieronymus modo ſæp omnes Apoſtolos CCIIII.

fundatã dicit Eccleſiã,paremq.eoſdem adeptos à Domino poteſtatem:modo vero Petrum caput A
Patrum aſſertiones. & principem appellat Apoſtolorum ac ſuper eum fundatam teſtatur Eccleſiam. Vt in primis
cum ait [a]: At dicis ſuper Petrum fundatur Eccleſia licet id ipſum in alio loco ſuper omnes Apo-
ſtolos fiat,& cuncti claues regni cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſoli-
detur:tamen propterea inter duodecim vnus eligitur,vt capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur oc-
caſio.] hęc Hieronymus,qui & alias [b], pluries ſuper Petrum fundatam eſſe tradit Eccleſiam,
eumque principem [c], Apoſtolorum & Eccleſiæ ſępe nominat:cuius [d], ſucceſſori qui non com-
municat,eſſe ab Eccleſia Catholica alienum,nec eſſe Chriſti,ſed Antichriſti,graui aſſertione con
firmat.Ioannes [e],Chryſoſtomus,dum de his agit verbis,quibus Chriſtus affatus eſt Petrum,hæc
ait:Quid tandem,aliis omiſſis,de his dumtaxat Petrum affatur?Os erat Apoſtolorum,& prince-
ps & vertex ipſius cœtus:propterea & Paulus eum præter alios viſurus aſcendit,ſimul vt ei oſten
deret iam ſibi fiduciam habendam:tanquam enim negationis obliuiſceretur,fratrũ curam ei cõ-
mittit,neque negationis meminit,neque exprobat;ſed tantum dicit;Si amas me,fratrum curam
ſuſcipias.]hęc Chryſoſtomus,alludens,vt apparet,ad illud a Domino Petro dictũ [f],Et tu aliquan
do conuerſus confirma fratres tuos.] B

a Hier. aduerſ. Iouin.lib 1.
b Hier.eod. lib. 1.epiſt. 54.ad Marcellã. epiſt. 57. ad Damaſ.& lib.1. contra Pelag.In Mat.c 16.
c Contra Pelag. libr. 1.de Script. Eccl.c.1.in Petro In epiſt.ad Gala. cap.5.in epiſt.ad Epheſ. ca.
d Hiero.ad Damaſ.epiſt.57.
e Chryſ. in Ioã. hom.87.
f Luc.22.

CCV. Ceterum vt ad ſententiam S. Hieronymi reuertamur,qua dicit cunctos Apoſtolos claues re-
gni cæleſtis accepiſſe:ſic eam accipiendam eſſe exiſtimamus,vt Apoſtoli æque ac Petrus earun-
dem clauium uſum habuerint,ordinaria poteſtate ſcilicet dimittendi peccata. Verum quod ſpe-
ctat ad ſupremum dominium & auctoritatem,quam per clauium traditionem ſignificatam eſſe
ex claue [g], Danit ſatis confirmatur:conſtat Euangelij teſtimonio,Petro tantummodo a Domi-
no tunc temporis fuiſſe promiſſas,ac Petro dumtaxat eſſe datas,atque ſic ſupremam poteſtatem
Quid præ ceteris Petro collatum. hoc ipſo ſcilicet tempore,cum a Domino eidem vniuerſus grex paſcendus committitur. Vn-
de Optatus [h], Mileuitanus:Bono vnitatis,inquit, beatus Petrus (cui ſatis erat, ſi poſtquam
negauit ſolam veniam conſequeretur) & præferri omnibus Apoſtolis meruit,& claues regni cæ-
lorum communicandas ceteris ſolus accepit.] & poſt nonnulla:Stant tot innocentes, & pecca-
tor accipit claues;vt vnitatis negotium formaretur,prouiſum eſt vt peccator aperiret innocenti-
bus,ne innocentes clauderent contra peccatores,& quę neceſſaria eſt,vnitas eſſe non poſſet.] hæc
ille,& alia plura id genus;qui [i], & non ſemel expreſſe firmiterque teſtatur, vniuerſalem totius
Eccleſiæ præfecturam,quam a Chriſto Petrus eſt conſecutus transfuſam eſſe in Romanos Pon- C
tifices,Petri cathedrę legitimos ſucceſſores,vt cum hæc ait: Igitur negare non potes,ſcire te in vr
be Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe collatam,in qua ſederit omnium Apoſtolo-
rum caput Petrus,vnde & Cephas eſt appellatus;in qua vna cathedra vnitas ab omnibus ſerua-
retur,ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent,vt iam ſchiſmaticus & peccator eſſet,
qui contra ſingularem cathedram,alteram collocaret.Ergo cathedra vnica,quæ eſt prima de doti
bus.Sedit prior Petrus,cui ſucceſſit Linus,&c.

g Iſa.22. Apoc. 3.
h Optat.contra Parm.lib.2.
i Optat. contra Parm.lib.1.& 2.

CCVI. Et vt agamus exemplo prudentis patrisfamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera
Differentia inter Petrum et alios Apoſtolos. his addamus quæ ſcribit S. Bernardus ad Eugenium Romanum Pontificem, cum ait:Tu es
cui claues traditæ,cui oues commiſſæ ſunt. Sunt quidem & alii cęli ianitores,& gregum paſto-
res,ſed tu tanto glorioſius, quanto differentius vtrumque præ ceteris nomen hęreditaſti. Ha
bent illi ſibi aſſignatos greges,ſinguli ſingulos. Tibi vniuerſi crediti ſunt, vni vnus: nec mo-
do ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor. Vnde id probem,quæris? Ex verbo Do
mini. Cui etiam non dico Epiſcoporum, ſed & Apoſtolorum ſic abſolute, ſic indiſcrete totæ
commiſſæ ſunt oues? Si me amas Petre paſce oues meas. Quas? illius vel illius populoſe
ciuitatis,aut regionis:aut certe regni? Oues meas,inquit. Cui non planum, non deſignaſſ D
aliquas,ſed deſignaſſe omnes? &c.] Sic igitur cum omnes Chriſti oues & agnos Petrus a Domi
no poſt reſurrectionem eius paſcendos acceperit,vniuerſi gregis paſtoris nomen eſt conſecutus,
quod nemini Apoſtolorum conſtat eſſe conceſſum. Vnde Arnobius [k],hæc in eam ſententiam, &
quidem egregie:Apoſtolo pęnitenti ſuccuritur,qui eſt Epiſcoporum Epiſcopus,& maior gradus
redditur ploranti,quam ſublatus eſt deneganti.]addit:Quod vt doceam,illud oſtendo, quod nul-
lus Apoſtolorum paſtoris nomen accepit.Solus enim Dominus Ieſus Chriſtus dicebat: Ego ſum
paſtor bonus.& iterum:Me, inquit,ſequuntur oues meæ.Hoc ergo nomen ſanctum,& ipſius no-
minis poteſtatem poſt reſurrectionem ſuam Petro pœnitenti conceſſit,& ter negatus, negatori
ſuo hanc,quam ſolus habuit,tribuit poteſtatem.]

k Arnobius in Pſal.138.

CCVII. Sed & S. Leo [l], Inter beatiſſimos Apoſtolos, inquit, in ſimilitudine honoris fuit quędã
diſcretio poteſtatis: & cum omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt vt ceteris præemi-
neret,de qua forma,Epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio.] Gregorius [m], itidem:Certe,ait
Petrus Apoſtolus primum membrum ſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ eſt:Paulus,Andreas,Ioan E
nes, quid aliud quam ſingularum ſunt plebium capita?] hæc quidem ſecundum dictam diſtin-
ctionem, habita ratione eorum quæ præ ceteris a Domino collata ſunt Petro: cum alioqui qđ
pertinet ad Apoſtolicum munus Euangelii prædicandi,atque peccata ſoluendi,æque omnes Apo
ſtolos pleniſſima poteſtate in vniuerſum mũdum miſſos eſſe,idem ipſe Gregorius [n],profiteatur,
qui & eadem ratione,Paulum Apoſtolum caput Gentium effectum eſſe,& totius Eccleſiæ princi
Paulus in quo minor Petro. patum obtinuiſſe,teſtatur.Ceterum quantumlibet ampliſſimus fuerit eius Apoſtolatus, quẽ ac-
cepit ad Gentes ſaluandas,tamen nihil eſt,quod poteſtate ęquari poſſit principi Apoſtolorũ om
nium Petro,quem cum præfecerit Dñs vniuerſo gregi,Gentes ẽt eiuſdẽ ſubdidit poteſtati:futuræ
enim erant & ipſæ Chriſti oues,de quibus ait aliquando [o], Alias oues habeo,quæ non ſunt ex hoc
ouili:& illas oportet me adducere,& vocem meam audient,& fiet vnum ouile, & vnus paſtor.]
Cum itaque nonniſi omnium ouium dicat vnum ouile eſſe futurum, vnumque paſtorem, cuius

l Leo epiſt.ad Anaſt. Epiſcop. Theſſalon.
m Gregor. li.4. epiſt.38.
n Greg.in lib.1. Reg.c.4.
o Ioan.10.

Domi

A Dominus oues ſuas omnes & agnos curæ ſubiecerit, illum ipſum fuiſſe Petrum, nec alium præ-
ter ipſum, eadem poteſtate qua ipſum, in vniuerſali Eccleſia vnicum inſtitutum eſſe paſtorem, ex
his quæ dicta ſunt, neminem puto, niſi forte delirum & mente captum, non intelligere. Nec
quia Petrus eos potiſſimum, qui ex circumciſione erant, erudiendos ſuſcepit, anguſtioribus fini-
bus Apoſtolatum ſuum ampliſſimum coarctauit: ſicut nec cum Dominus de ſe dicat, atque profi
teatur, non eſſe miſſum niſi ad oues quæ perierunt ex domo Iſrael, excluditur hereditate Gen-
tium, quam poſtulauit a Patre, vt non æque Gentium ac Iudęorum paſtor eſſe dicatur.

Eſt igitur Chriſti ouile vnum, eiuſdemque paſtor vnus, idemque Petrus electus a Domino, ac
maxima omnium præfectura nobilitatus, quam ne extinctam eſſe cum Petro, & vnius tantum ho CCVIII.
minis vita ſuperſtite Chriſti Eccleſiam perduraſſe, ac ſubinde gregē ſine paſtore, corpus ſine ca- *Petri pote-*
pite, fundamentum ſine ſtructura, ſeu ſine fundamento ſtructuram penitus remanſiſſe, ſtulte ni- *ſtas propaga-*
mis æque ac impie dicere cum Ethnicis ceteriſque Chriſtianæ fidei hoſtibus compellamur, fate- *tą ad poſte-*
ri neceſſe eſt, eandem collatam a Domino in Petrum ſummam omnium poteſtatem, in poſteros *ros.*
eius cathedræ ſucceſſores eſſe deriuatam. Iſtud ipſum denique eſt, quod Auguſtinus [a], ſæpe teſta a Aug. in Ioan.
B tur, Dei Eccleſiam in Petro claues accepiſſe, & in ſe Petrum totius Eccleſiæ figuram repræſentaſ tract. 50. & 124.
ſe, ne videlicet tantum munus videretur in Petri perſonam ſolummodo eſſe collatum, ac cum il & alijs locis.
lo pariter extinctum, ſed potius in ipſum tanquam in totius corporis caput myſticum, qđ non ex
tingueretur, ſed ſemper viuere in ſucceſſoribus. Vnde idē ipſe Auguſtinus ad cathedrā Petri ſępe
prouocat Donatiſtas, vt cum ſcribit ad Generoſum his verbis [b]: Si, inquit, ordo Epiſcoporum
ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certius & vere ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, b Aug. epiſ. 165
cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petrā ędificabo Eccleſiā meā & por
tæ inferorum non vincent eam. Petro. n. ſucceſſit Linus, & c.] Poſt recenſitos ſingulos Romanos E
piſcopos, Petri ſucceſſores, vſque ad Anaſtaſium, qui tunc ſedebat, hæc ſubdit. In illum autem or
dinem Epiſcoporū, qui ducitur ab ipſo Petro, vſq; ad Anaſtaſium qui nunc eamdem cathedrā ſe
det, etiam ſi quiſpiam traditor per illa tēpora ſubrepſiſſet nihil præiudicaret Eccleſiæ & innocen-
tibus Chriſtianis, quibus Dominus prouidens ait de præpoſitis malis. Quæ dicunt, facite, quæ au
tem faciunt, facere nolite.] Ex quibus liquet priuilegia ſic a Chriſto fuiſſe Petro conceſſa, vt idem
ipſe velut perſona propria exprimeretur in ſingulis ſucceſſoribus, atque in Eccleſia viueret ſem-
C per; nec eiuſmodi veritatis ſignum poſſe ſucceſſoris alicuius criminibus vnquam vel leuiter la-
befactari.

Id ipſum de Petro, ac de Romanæ Eccleſię Pontificibus teſtati ſunt, quotquot ab ipſo exor-
dio naſcentis Eccleſiæ extiterunt noſtrarum rerum Catholici tractatores, & quotquot etiam fue CCIX.
runt vnquam ſacra Concilia in Spiritu ſancto legitime congregata: hoc ipſum omnes denique Sā
cti, quorum vita eſt illuſtrata miraculis, ſunt ſemper abſque aliqua dubitatione profeſſi. Non eſt
autem præſentis inſtituti prædictorū omnium ſingula hic intexere teſtimonia, nam cœpta atque
inita ſemel rerum geſtarum tractandarum ratione, ab ea diuelli non patimur: cum alioqui eadē
ipſa in noſtrorum Annalium ſingulis fere annis recenſendis lector inueniat vbique teſtata, ac fa
cile explicata. Hæc vero ſummatim perſtricta in præſentiarum prætermiſiſſe minime oportuit,
qđ in præfatione polliciti ſimus nō tantum res geſtas proſequi, ſed ipſius Eccleſię inſtitutionis ori
ginem, & quæ ad eam ſpectant ordinationes atque traditiones, iiſdem noſtris Annalibus interſe-
rere. His igitur ſic curſim explicatis, quæ reliqua ſunt narrationis Euangelicæ proſequamur.

Poſt hæc omnia de primatu Petri a Domino ſtabilita; quo ipſe genere mortis ad poſtre- CCX.
D mum clarificaturus eſſet Deum, eidem prædixit, quem & quod curioſe de Ioannis futuro ſta-
tu perquireret, Dominus ab ea rogatione dimouit. Hæc cum narraſſet Ioannes, ſuo Euan-
gelio finem imponit, multa (vt ipſe teſtatur) pretermittens: ſatis enim ſibi viſa ſunt ea quæ
ſcripſit, tum ad veritatem Euangelicam adſtruendam, tum etiam ad hæreticos arguendos,
quorum cauſa eiuſmodi ſuſcepiſſe negotium, Hieronymus [c], & alij atteſtantur. Iam vero c Hier. de ſcrip.
ſequitur, rerum ac temporum ordine, celleberrima omnium Domini illa manifeſtatio in Gali- Eccleſ. in Ioan.
læa, in monte facta, qui Tabor fuiſſe ab omnibus exiſtimatur: de qua agens Matthæus [d], hæc ait: d Matth. 28.
Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam in montem, vbi coſtituerat illis Ieſus, &c.] Porro *In Monte ma-*
non ille tantum diſcipulorum numerus, qui Gieroſolymis in Galileam profectus eſt, tunc inter *nifeſtatio*
fuit: ſed ferre quotquot videbantur fuiſſe in Chriſto credentes, nimirum poſt Apoſtolos, ac *Chriſti.*
ſeptuagintaduos diſcipulos, reliqui omnes qui tam in Iudæa, quam etiam in Galilęa Chriſti fi-
dem fuerant amplexati, eidem manifeſtationi omnium celeberrimæ præſentes fuere: hanc. n.
omnes fere exiſtimant fuiſſe illam, cuius meminit Paulus Apoſtolus [e], dum ceteras numerans
ait: Viſus eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim; deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, e 1. Cor. 15.
E ex quibus multi manent vſque adhuc, quidam autem dormierunt.] Hæc enim non ſicut reli-
quæ a Domino factę manifeſtationes, inopinato & præter ſpem accidit, quæ quidem a Domino
primum prænunciata, & locus in quo agenda eſſet, ab eodem deſtinatus ac conſtitutus eſt,
quæ etiam ab Angelo poſt reſurrectionem fuerat indicata, ac Apoſtolis per mulieres ſignificata.
Qua mobrem certa dies ab Apoſtolis putatur eſſe condita, qua prædicti omnes vno loco ſeſe ſiſte
rent, atque aduenientem Dominum expectarent. Cum igitur illuc veniſſent, inquit Matthæus [f], f Matth. 28.
videntes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. Et accedēs Ieſus locutus eſt eis, dicēs.
Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes
eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: docentes eos ſeruare omnia, quæcumque manda
ui vobis: & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.] hacte- CCXI.
nus Matthæi Euangelium. *Apparitio fa-*

Quod vero poſt hæc addit Paulus, apparuiſſe Dominum Iacobo: nulla penitus de ea re apud *cta Iacobo.*
Euangeliſtas habetur mentio: q vero ex Euāgelio Nazaræorum a Hieronymo [g] recitatur Iacobo g Hieronym. de
ſcript. Eccl. in Ia
cobo c. 2.

fratri Domini facta manifeſtatio,contigiſſe creditur prima die,& exiſtimatur eſſe ab hac diuerſa A
quę remanet prorſus obſcura. Quod inſuper adhuc manifeſtationem aliam poſt eam omnibus
Apoſtolis factam eſſe idem, Paulus affirmat,proculdubio illam nouiſſimã omnium eſſe credimus
quæ a Marco [a] Euangeliſta,ac Luca [b] narratur,licet ab aliis alio loco ponatur. Poſtquam enim e
[a] Marc. 16. [b] Luc. 24. Galilęa Hieroſolymam Apoſtoli ſunt reuerſi,eiuſmodi manifeſtationem Domini contigiſſe Lu-
cas non obſcure ſignificat ex verbis Domini,quibus iuſſi ſunt Apoſtoli manere in ciuitate,donec
acciperent Spiritum ſanctum,cum alias,antequam inde receſſiſſent, admoniti eſſent ab Angelo
proficiſci in Galilæam,vt manifeſte appareat, poſt reditum e Galilæa Hieroſolymam; factam
eſſe.

CCXII. Apparuiſſe autẽ hac vltima vice Dominum Apoſtolis recumbentibus,Marcus teſtatur, cum
De nouiſſima manifeſtatione. ait: Nouiſſime recumbentibus illis vndecim apparuit,& exprobrauit incredulitatem eorum, &
duritiam cordis.] Lucas de eadem menſa teſtari videtur,dum ait: Adhuc autem illis non creden
tibus,& mirantibus præ gaudio,dixit: Habetis hic aliquid,quod manducetur? At illi obtulerũt ei
partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Et cum manducaſſet coram eis,ſumens reliquias dedit eis:]
ac ſubinde ex Scripturarum teſtimonio ſuam reſurrectionem cõfirmans,tũc aperuit illis ſenſum B
vt intelligerent Scripturas admonuitque ne inde ſecederent,ſed Hieroſolymis manerent, donec
induerentur virtute ex alto.quibus dictis,educens eos foras,Bethaniam verſus, eleuatis manib'
benedixit eis,& cælũ conſcẽdit. Hæc omnia Lucas,ſed pluribus Marcus;qui(vt diximus) de hac
nouiſſima Domini manifeſtatione agens,dixiſſe adhuc Apoſtolis ait: Euntes in mundum vniuer
ſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit,& baptizatus fuerit ſaluus erit: qui ve
ro non crediderit,condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint,hæc ſequentur: In nomine
meo dæmonia eiicient,&c.] addit demum: Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis,
aſſumptus eſt in cælum:& ſedet a dextris Dei.] vt ex his manifeſte appareat, vnam eamdemque
manifeſtationem a Marco & Luca deſcriptam,eamdemque eſſe nouiſſimam,de qua quod alter
ſcripſiſſe videretur,vel prætermiſiſſe,alter tacuit vel expreſſit. Quin & Lucas,quod tam Marcus
quam ipſe etiam in narratione Euangelica pręteriiſſe viſi eſſent,ſcribens poſtea Acta Apoſtolo-
[c] Act. 1. rum,ipſo eorum exordio ſuperaddidit,dicens [c]; Igitur qui conuenerant,interrogabant eum, dicẽ
tes: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Dixit autem eis: Non eſt veſtrum noſſe tẽ
pora vel momenta,quæ Pater poſuit in ſua poteſtate,ſed accipietis virtutem ſuperuenientis Spi- C
tus ſancti in vos,&c.

CCXIII. At quoniam hac ſua nouiſſima manifeſtatione, præter alias dotes quas Chriſtus Dominus
noſter ſuæ Eccleſiæ liberaliter cõtulit, duas ſuperaddidiſſe videtur,vnã a Marco poſitam,alterã
Duæ conceſſæ eccleſiæ dotes. vero a Luca enarratam,illam de operatione miraculorum collatam fidelibus, quæ communis
omnibus Chriſtianis eſſe poſſet,iſtam de diuinarum ſcripturarum intelligentia Apoſtolis tan-
tum peculiariter conceſſam,non poſſumus leuiter ſic rem percurrere,vt non aliquantulum eiuſ-
modi dona conſideremus, quæ eo quod non niſi in Eccleſia Catholica reperiri,nec ab aliis vſur
pari poſſint, merito dotes Eccleſiæ ſunt a Patribus appellata: ſunt enim ſigna quædam firmiter
inhærentia veræ Chriſti Eccleſiæ, quibus eadem ab hæreticorum conuentibus, Satanę ſyna-
gogis,diſtingui poſſit: quæ tamen ſic ei data eſſe noſcuntur,vt nõ ſingulis qui ſunt in Eccleſia,ſint
conceſſa: non enim quibuſcunque Catholicis eſt miraculorum gratia impartita,vel ſemper: neque
etiam omnes,qui loco Apoſtolorum ſucceſſerunt Epiſcopi,aſſecuti ſunt ſenſum & intelligentiam
ſcripturarum,vel eos ipſa ſemper excelluiſſe gratia fuerit neceſſarium. Nam ſanctiſſimos Pa-
tres, quos Doctores Eccleſię ob illorum ſublimem eruditionem merito nominamus, quantum D
libet ea Spiritus ſancti gratia præ ceteris imbutos eſſe liqueat, in interpretatione Scripturarum
non ſemper ac in omnibus Catholica eccleſia ſequitur. Sed ſic dicta Spiritus ſancti chariſmata a
Chriſto ſuę Eccleſiæ conceſſa eſſe dicuntur, vt eius ſint propria,nec penes alios,qui foris ſunt,
inueniri queant.

CCXIIII. Et vt agamus de ſingulis. Quod in primis ad miraculorum virtutem ſpectat, numquam
De dote miraculorum. ad falſę doctrinę atteſtationem ab hæreticis aliquod factum aliquando miraculum reperitur,
quod vere miraculum dici poſſet, vt ſuis locis inferius declarabimus. Cum enim, quod ad
eam rem pertinet, nihil aliud ſit miraculum, quam a Deo omnipotente patenter editum te-
ſtimonium: ſecundum quod & ipſe Dominus aliquando ad eam confirmandam veritatem ait
[d] Marc. 2. [d], Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata (ait para
lytico) tibi dico Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam] vel cum inculcat de
[e] Ioan. 7. 18. & 15. teſtimonio Patris [e], quod & Sancti ſæpiſſime feciſſe noſcuntur. Certe penes quos veritas do
ctrinæ non eſt (quoniam Deus verax eſt, nec fallere, nec falli poteſt) nec per miracula fa-
cta diuina atteſtatio vmquam accedet: repugnant enim & omnino contraria ſunt inter ſe, vt ve E
ritas mendacio adſtipuletur, ac Deus conſentiat falſitati. Ceterum quotieſcunque expedi-
re viſum eſt ad confirmationem veræ doctrinæ, & vtilitatem electorum, ac reproborum con-
fuſionem, exhiberi miracula; Deus nunquam Eccleſiæ ſuæ defuit, nec deerit, cum ſe ipſum
[f] 2. Tim. 2. (vt ait Apoſtolus [f]) negare non poſſit. Suppetunt innumera de his exempla,quæ ſuis locis ſe-
cundum temporum ordinem oportunius enarrabimus: addemus pariter de nonnullis hæreti-
cis,qui eiuſmodi dotem Eccleſiæ ęmulantes, gratiam miraculorum affectantes, per fictionem
ſaltem,cum non liceret per veritatem,eam vſurpare conati ſunt,ſed confuſi ſunt; quoniam Deus
ſpreuit eos.

CCXV. Quod autem pertinet ad intelligentiam Scripturarum a Chriſto collatam Apoſtolis,ac trãsfu
Diuinæ ſcripturæ altitudo. ſam per eoſdem in ſanctam eccleſiam: nemo tanti muneris amplitudinem facile mente cõcipiet,
niſi quæ eiuſdẽ ſit Scripturæ altitudo, latitudo, ſublimitas,& profundum,perfecte nouerit. Ecce
enim,qui tam immenſum pelagus nauigarunt (quod ait Pſalmiſta [g]) facientes operationem in
[g] Pſalm. 106.

A aquis multis, viderunt mirabilia in profundo. Audi quid de his, quod didicit experimento, Auguſtinus [a] teſtetur; Tanta eſt, inquit, Chtiſtianarum profunditas litterarum, vt in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab eunte ætate vſque ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addiſcere: non quòd ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta perueniatur difficultate, ſed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua pie recteq. non viuitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant, tantaq. nō ſolum in verbis quibus iſta dicta ſunt, verum etiam in rebus quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, vt annoſiſsimis, acutiſsimis, flagrantiſsimis cupiditate diſcendi hoc cōtingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet: Cum conſummauerit homo, tunc incipit.] hæc Auguſtinus. Gregorius [b] etiam in eādem ſententiam: Multa quidem, inquit, in illa ita aperta ſunt, vt paſcant paruulos, quædam vero obſcurioribus ſentenrijs, vt exerceant fortes, quatenus cum labore intellecta, plus grata ſint. Nonnulla autem in ea ita clauſa ſunt, vt dum ea non intelligimus, agnoſcentes infirma noſtræ cæcitatis, ad hnmilitatem magis quàm ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam, quæ ita de cæleſtibus loquuntur, vt ſolis illis ſupremis ciuibus in patria ſua perſiſtentibus pateant, ac necdum nobis peregrinantibus reſerentur, &c.] B

a Augu. ad Vol. epiſt. 2.

b Greg. in Ezech. homil. 17.

CCXVI.

De diuina Scripturæ intelligentia.

Quamobrem Patres omnes æque conſentiunt, ſenſum diuinę Scripturæ, abſque mentis illuſtratione diuinitus facta, poſſe percipi, impoſsibile eſſe, vnde apud Iuſtinum [c] martyrem diuinus catechiſta hæc in eam ſententiam: At tu, inquit, votis & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta: neque enim ab aliquibus perſpiciuntur atque intelliguntur, præterq̃ ſi cui Deus & Chriſtus eius conceſſerit intelligentiam.] hæc ad Iuſtinum philoſophū incognita, ſed a Deo miſſa perſona, quæ illum imbuerat Chriſtiana fide, locuta eſt. Irenæus [d] hæc etiam: Scripturę quidē perfectę ſunt, quippe a Verbo Dei & Spiritu eius, dictæ: nos autem ſcd'm quod minores ſumus & nouiſſimi à verbo Dei, & Spiritu eius, ſecundum hoc & ſcientia myſteriorum eius indigemus. Et non eſt mirum, ſi in ſpiritualibus cęleſtibus, in his quæ debent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiam eorum quæ ante pedes ſunt (dico autem quæ ſunt in hae creatura, & q̃ conteruntur a nobis, & videntur, & ſunt nobiſcum) multa fugerunt noſtram ſcientiam, & Deo hæc ipſa committimus.] Chryſoſtomus [e] eadem his verbis: Neque enim vel ſyllaba, vel apiculus eſt in ſacris litteris, in cuius profundo non ſit grandis quiſpiam theſaurus: proinde nobis opus eſt diui- C na gratia ducamur, & Spiritu ſancto illuſtrati, eloquia diuina adeamus. Neque opus habet diuina Scriptura hominum ſapientia, vt intelligatur, ſed reuelatione Spiritus; vt hauſto inde vero ſenſu, magnnm nobis hinc lucrum accreſcat.] hæc ille. Id denique ceteri omnes Eccleſiaſticarum rerum ſcriptores: quippe qui ſciant Petrum [f] Apoſtolorum principem ſic eſſe locutum: Hoc primum intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata eſt aliquādo prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.] Quomodo igitur eædem diuinæ Scripturæ, alio ſpiritu ab eoquo ſcriptę ſunt, poſſent intelligi? Vnde & Gregorius [g] in illa Domini verba ad Ezechielem: Comede volumen iſtud. Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo.] Hoc ipſum, inquit, ſumere, noſtrarum virium non eſt, niſi ipſe cibauerit, qui vt comedatur iuſsit. Ille enim cibatur, qui per ſe edere nō poteſt: & quia ad capienda verba cęleſtia, idonea noſtra infirmitas non eſt, ipſe nos cibat, qui nobis in tempore menſuram tritici temperat; quatenus in ſacro verbo dū hodie intelligimus quod heſterna die neſciebamus, cras quoque comprehendimus quod hodie neſcimus, per diuinę diſpenſationis gratiam quotidiano alimento nutriamur. Omnipotēs enim Deus quaſi toties ad os cordis noſtri ma- D num porrigit, quoties nobis intellectum aperit, vt cibum ſacri eloquii in noſtris ſenſibus mittat: cibat ergo nos volumine, cum ſenſum nobis Scripturæ ſuæ diſpenſando aperit, & eius dulcedine noſtras cogitationes replet.] hæc Gregorius.

c Iuſtin. martyr de verit. Chriſt. religionis.

d Iren. aduerſ. hęreſ. lib. 2. c. 47.

e Chryſo. hom. 21. in Geneſim.

f 2. Pet. 1.

g Greg. in Ezechi. homi. 10.

CCXVII.

Lapſus multorum vnde.

Alia multa id genus in eamdem ſententiam a Patribus dicta ſunt, quę, ne nimia prolixitate ſimus oneroſi, conſulto prætermittimus. Hic itaque lapis eſt offenſionis, & petra ſcandali: quotquot enim temeraria pręſumptione, proprii ingenij freti viribus, non per oſtium (quod tantum clauis Dauid cum aperit, nemo claudit; & cum claudit, nemo aperit) ad diuinam Scripturam ſibi adirū patefaciunt, vt fures habendi ſunt & latrones; quippe qui ſpiritu inflati ſuperbiæ, profundis offuſi tenebris, errantes in inuio & non in via, hæreſum auctores vel ſectatorès eſſe inueniuntur: Quos, inquit Gregorius [h], ad intellectum prauum intentio peruerſa nō raperet, niſi prius ſuperbia inflaret. Dum enim ſe præ ceteris ſapientes arbitrantur, ſequi alios ad melius intellecta deſpiciunt; atque vt apud imperitum vulgus ſcientiæ ſibi nomē extorqueant, ſtudent ſommopere & ab aliis recte intellecta deſtruere, & ſua peruerſa roborare.] hæc ipſe.

h Gregor. cur. paſt. part. 3.

CCXVIII.

Redarguitur cæca præſumptio.

Quantumlibet igitur quis ſit moribus vitæ ſublimis, eruditione præclarus, ingenij acumine pol- E lens, adde ſi placet, ab aliquo cæleſti Angelo, immo etiam ab ipſo Deo quolibet modo edoctus & eruditus: adhuc tamen aliquid ſibi deeſſe, vt apud alios fidei firmitate conſtare debeāt quæ tradit, intelliget, donec eadem illa ab Eccleſia Catholica fuerint cognita & confirmata: ipſa enim nō modo priuata cuiuſpiam ſcripta probare, ſed & quæ ſint canonica, definire conſueuit. hac de cauſa, inquit, Auguſtinus [i] de Paulo, quòd a Deo licet inſtructus; mittitur ad Ananiam; item addit de Cornelio Centurione, qui ab Angelo traditur Petro imbuendus. & ipſe Paulus [k] qui hoc didicit, docens alios, de ſe ait, ſcribens ad Galatas, quòd cū non ab homine, ſed a Deo accepiſſet Euangelium; tamen Hieroſolymam aſcenderit, vt illud conferret cum Apoſtolis. Idemque ex his quæ fecerat, alios ſimiliter docens. Sed licet nos, inquit, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.] Itaque ſicut (quod ait Auguſtinus [l]) diuina Scriptura demonſtrat Eccleſiam: ita & Eccleſia diuinam Scripturam interpretatur. Nonniſi Eccleſiæ Scripturas eſſe, Tertullianus [m] agens aduerſus hęreticos, monſtrat. Vnde & merito Auguſtinus [n]; Ego vero, inquit, Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſię commoueret auctoritas.

i Aug. de doctr. Chriſt. lib. 2.

k Galat. 1.

l Augu. contra Creſ. lib. 1. c. 33.

m Tert. de præſcrip.

n Augu. contra epiſ. Manic. c. 5.

ſtoritas.] Cuius ergo ſunt Scripturæ diuinæ, eiuſdem eſſe etiam illarum interpretationem, quis A
neget? Eſt igitur ſolius Eccleſiæ munus, non tantum diuinarum Scripturarum veram intelligen-
tiam aſſequi, ſed & cuncta quæ ad illas pertinent, cognoſcere, ſimulque vera probare, & quæ ſunt
falſa reijcere. Sed in his non amplius immorandum.

CCXX. Cum eiuſmodi munera Christus Redemptor noſter vltima ſui manifeſtatione (vt vidimus) im
Ritus benedicendi. partitus eſſet Eccleſiæ; iam proxime aſcenſurus in cælum, eleuatis manibus ſuis, inquit Lucas [a],
benedixit eis.] Hoc quippe ſignum, vt eleuatis manibus benedictio traderetur, apud Hebræos in
a Luc. 24. vſu fuiſſe apparet: nam & de Aaron [b] legitur, quòd extẽdens manum ad populum, benedixit ei.
b Leuit. 9. Diuini numinis imprecationem eo actu ſignificari ſolere, ſatis expreſſum habemus in Exodo [c],
c Exod. 8. dum extenſione manus ea ſigna a Moyſe & Aron fiebant. Vſu receptum eſt, haud aliunde quàm
ex traditione Apoſtolorum, apud Chriſtianos etiam, vt benedicendo, manum extendant, ac inſu-
per crucis ſignum eadem manu deducãt. Sed de crucis ſigno opportuniori loco dicemus inferius.

CCXXI. Factum eſt igitur (inquit [d] Lucas) cum benediceret illis, receſsit ab eis, & ferebatur in cælũ.]
d Luc. 24. in Actis [e] autem idem hæc paulo fuſius his verbis: Et cum hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus
e Act. 1. eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cælum eũtem illum, ecce duo B
D. Aſcenſione Domini. viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in
cælum? hic Ieſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cęlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum eun-
tem in cælum. Tunc reuerſi ſunt Hieroſolymam a monte, qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Hie-
ruſalem, ſabbati habens iter.] quantum autem eſſet ſabbati iter, hæc, qui ex ſecta Phariſæorum eſ
f Ad Algaſiam ſent, ſolebant dicere: Rab. Achiba, & Simeon, & Hillel, magiſtri noſtri tradiderũt nobis, vt bis mil
epiſt. 151. q. 10. le pedes ambularemus in ſabbato.] hęc apud Hieronymum [f]. Sed apud Suidam [g]: Sabbati via
g Suid. verbo σαββάτου ὁδός. eſt, inquit, duorum millium cubitorum: tanto enim ſpacio arca caſtra antecedebat, tantoq. inter-
uallo, quibus id fas erat, arcam mouebant in ſabbato.] hęc ibi.

CCXXII. Ceterum quòd mons Oliueti non amplius mille paſsibus (quod Beda & alij tradunt qui ſcrip-
Iter ſabbati. ſerunt de locis ſanctis) ab Hieroſolymis diſtet: quãtum iter ſabbati eſſet, ex eo facile metiri licet.
h Ioſeph. de bello Iud. lib. 6. c. 3. Verum quòd Ioſephus [h] de Romanis agens, qui primo Hieroſolymam obſederunt, dicat mon-
tem Oliueti ſexto ab Hieroſolymis diſtare ſtadio: quarta parte minus vno milliario fuiſſe iter ſab
bati, dici poſſe videtur. Sed longe minus erat illud iter ſabbati Phariſæorum poſitum a Hierony-
i Plin. li. 2. c. 23. mo, nempe duorum millium pedum: nam ſi ſtadium (quod ſcribit Plinius [i]) habet ſexcentos & C
vigintiquinque pedes, ſex ſtadia continent ter mille ſeptingentos quinquaginta pedes. Sed miſſa
iſtæc. De eadem ipſorum reuerſione item Lucas in Euangelio habet hæc verba: Et ipſi adorantes
regreſsi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno.] Quòd vero addit: Et erant ſemper in templo, lau
dantes & benedicentes Deum] iunxiſſe prædictis, quæ poſtea facta ſunt, certum eſt: ſicut & cum
k Marc. 16. de Aſcenſione locutus eſſet Marcus, mox ſubdit [k]: Illi autem profecti prædicauerunt vbiq. &c.]
cum alioqui de Apoſtolis & diſcipulis conſtet, decem illis diebus qui medij ſunt ab Aſcẽſione Do
mini vſque ad Pentecoſten, non alibi quàm in domo vna manſiſſe.

CCXXIII. Ex quatuor Euangeliſtis Marcus tantum & Lucas de Aſcenſione Domini meminerunt, quę. n.
ab alijs prætermiſsa vel dicta eſſent, ab alijs addita vel tacita vt plurimum fuiſſe, ex eiſdem Euan
geliſtis exploratiſsimum eſt. Multa præterea obuoluta ſilentio remanſiſſe, ſatis teſtatur Ioannes
l Ioan. 20. 21. [l], qui nouiſsimus omnium Euangelium ſcripſit, & quæ ab alijs eo argumento litteris commenda
ta eſſent, probe nouit; dum his vtitur verbis: Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus in cõſpectu di
ſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ie
ſus eſt Chriſtus Filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.] rurſum hæc ille in fi- D
ne: Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mũ
dum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.] Vt ex his videas eam iniſſe rationem Euangeli-
ſtas in Euangelica hiſtoria conſcribenda, vt nõ ſingulas res geſtas ſuſciperent enarrãdas, ſed quã-
D. Ioannis hyperbole. tum ſatis eſſet ad fidem adſtruendam; & ex eius operibus demonſtrarẽt (quod ait Ioannes) ipſum
Ieſum eſſe Chriſtum Filium Dei, ſatiſque ea eſſe ad ſalutem, vt ſic credentes vitam haberẽt in no
mine eius. At quoniam ſcimus eiuſmodi Euangeliſtæ ſentẽtiam a Chriſtianæ religionis hoſtibus
ſolitam derideri, ipſumque Ioannem ſugillari, quòd ea hyperbole vſus in hiſtoria, minus perfun-
m Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſto. 99. ctus ſit partibus perſpicacis hiſtorici, operæpretium ducimus, quid de ea re Iſidorus [m] ad Aphro-
diſium ſcripſerit, hic intexere:

CCXXIV. Quoniam, inquit, Iudæus quidam (vt ad me ſcripſiſti) inſcitiæ plenus, diuinum Euangeliſtam,
quòd his verbis vſus ſit: Ne ipſum quidem mundum capere poſſe arbitror eos, qui ſcribẽdi ſunt,
libros: hyperbolicæ locutionis damnans, negotium tibi faceſsit: operæpretium eſt ex veteri Teſta
mento, quod ipſe quoque probat, ac diuinum exiſtimat, ea quę per hyperbolem dicta ſunt, in me- E
dium producere; vt ille intelligat; Euangeliſtam quoque veterem illam Scripturam ſequentem ea
ſcripſiſſe quæ ſcripſit. Quidnam igitur ſcriptum ſit, diſcamus. De Cananæis quidem vrbibus [n]:
n Deut. 1. Vrbes muro cinctæ ſunt vſque ad cælum. De terra autem eorum dictum eſt [o]: Terram fluentem
o Exod. 3. lacte & melle. Deinde de nauigantibus [p]: Aſcendunt vſque ad cælos, & deſcendũt vſque ab abyſ
p Pſal. 106. ſos. Hæc igitur ille ruſtice ſapiens exponat, non ad allegoriam confugiẽs, nec moralem ſenſum af-
ferre ſtudens, ſed res ipſas explicans. Quod ſi non poteſt, (neceſſe enim eſt, vt vel hæc hyperbolice
dicta eſſe fateatur, vel interpretatione opus habere) quid eſt, quamobrem extremæ inſcitiæ aduer
ſum ſe argumentum prębens, Euãgeliſtam carpat? qui etiam ſi hyperbolem adhibuiſſe videatur,
eam tamen mitigauit, dum dixit, puto. Etenim illic quidem mera eſt hyperbole, hic autem tempe
rata: nec eam ſimpliciter dimiſit, ſed caſtigauit ac leniuit. Porro qui hyperbolas caſtigat, duplicẽ
rem facit: nam & cupiditatem ſuam indicat, & veritatem attingit. Quia illud quoque probabile
eſt, ne hyperbolice quidem hoc dictum eſſe. Neque enim dictum eſt, Ieſum multa quoque alia ſi-
gna in hoc mundo feciſſe, ſed indefinite, feciſſe. Sunt autem alia ipſius miracula hoc mundo anti-
quiora,

A quiora, quę qnidem nec ſcripto, nec libris tradi poſſunt, non modo propter multitudinem & magnitudinem, ſed etiam quia ſermonis & mentis viam ſuperant. Quis enim cęleſtium agminum naturam, ordinem, ornatum, concordiam, concinnationem, charitatem, pacem referre poterit, aliaq. omnia, quæ ne enumerando quidem recenſeri poſſunt?] hæc Iſidorus.

Ioannes igitur, qui a diuinitate Filij Dei exorſus eſt Euãgelium, cum ad calcem illud perducit, CCXXV.
vltima prioribus iungens, ineffabilia dicit eſſe illius opera, per quem omnia, vt præfatus erat, fa-
cta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: ac ita mira quadam concinnatione, quod aiebat Propheta [a]: a Habac. 3. Secund. 72.
Domine conſideraui opera tua, & expaui] admirabili quadam, & quę humanum captum ſuperat,
admiratione affectus, non tantum quæ facta ſunt in carne exiſtente opera Ieſu, ſed quę ab initio &
ante ſecula ſit diuinitate operatus, quantum homini licet, mente complectens, ea vltima periodo
(quod ſcribendum ſuſceperat) Filij Dei diuinitatem inſinuat. Atque in hunc modum Ioãnem hac
etiam ex parte numeros omnes abſolutiſsimi hiſtoriarum ſcriptoris abſoluiſſe cõſtat; quippe qui
non quæ ſunt hominis tantum, ſed quæ eiuſdem Dei & hominis ſunt geſta, enarranda ſuſcepiſſet:
ſed cum quæ Dei ſunt, ſuperent vires hominum, neceſſario appoſiteque ea ſibi vtenda fuit vltimo
B loco ſententia. In hunc quoque ſenſum inuenimus Dionyſium Alexandrinũ in epiſtola priori ad-
uerſus hæreſim Samoſateni hunc locum explicaſſe, nempe Ioannem intellexiſſe de Chriſto Ver-
bo: licet ſciamus tam a dicto auctore, quàm ab Auguſtino [b], & alijs, alium adhuc eſſe allatum ſen b Aug. in Ioan. tract. vlt.
ſum illorum verborum; nimirum, mundum haud ſatis capere poſſe omnem perfectiſsimæ Euan-
gelicæ prædicationis excellentiam. Ceterum ſicut nec cuncta Chriſti facta, ita multo minus om-
nia dicta ab eo verba, Euangeliſtæ ſunt proſecuti. Citat Paulus Apoſtolus Chriſti ſententiam ab
illis prætermiſſam; cum Epheſios alloquens, ſic ait [c]: Meminiſſe verbi Domini Ieſu, quoniam ip c Act. 20.
ſe dixit: Beatius eſt magis dare, quàm accipere.] Rurſus illa in ore multorum adhuc Domini ver-
ſatur ſententia: Eſtote probati nummularij.] recitat eam Hieronymus [d] ſic ſcribens ad Mineriũ: d Hieron. epiſt. 152. in fin.
Sciat me illud Apoſtoli libenter audire: Omnia probate: quod bonum eſt, tenete, & Saluatoris ver
ba, dicentis: Eſtote probati nummularij.] vſurpat eamdem Caſsianus, ſed & illud: Vbi te inuene-
ro, ibi te iudicabo] & ſi quæ alia huiuſmodi ſit inuenire.

Poſt ſanctos Euangeliſtas, Ioſephus [e] Iudæus reperitur, qui poſt annos quinquaginta Græco CCXXVI.
ſermone res geſtas Iudæorum eſt proſecutus: qui res etiam geſtas Chriſti addens, eas his paucis e Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 4.
C perſtrinxit: Eo, inquit, tempore fuit Ieſus, vir ſapiẽs (ſi tamen virum eum fas eſt dicere, erat enim *Ioſephi teſtimonium.*
mirabilium operator, & doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt, plurimoſque tam de Iudæis
quàm de Gentibus ſectatores habuit) Chriſtus hic erat, quem accuſatum a noſtræ gentis Princi-
pibus, Pilatus cum addixiſſet cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere qui ab initio cœpe-
rant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc & alia multa mirãda prę-
dixerunt, & vſque in hodiernum diem Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit.]
hæc Ioſephus, cuius teſtimonium in peruetuſto Iudæorum codice, in quo eius hiſtoriæ e Græco in
Hebraicum tranſlatę, antiquitus ſcriptę ſunt, cum hic Romæ requireretur (o perfidorum impudẽ-
tiam:) abraſum inuentum eſt, adeo vt nulla ad excuſandum ſcelus poſſet afferri defenſio, cum
membrana ipſa id exclamare videretur. Habes eiuſdem Ioſephi de Chriſto teſtimonium ab Eu- f Euſeb. hiſt. li. 1. cap. 11.
ſebio [f] recitatum, atque ab alijs compluribus.

Ceterum de rebus Chriſti ab eodem Ioſepho ſcriptis, parum aut nihil eſt quod illi debeamus: CCXXVII.
quippe qui temporum ordinem interuertendo, complura (vt ſuperius eſt demonſtratum) ambi- *De fide Ioſephi hiſtorici.*
gua potius & obſcura, quàm clara & certa reddidit. Vnde minus diligens hiſtorici munus exol-
uiſſe & hac in parte impleſſe iudicandus eſt; atque ex eo præſertim, quod res nobiliſsimas tunc tẽ
D poris geſtas, ac ſumma memoria dignas, ſurda aure prætererit, atque ſic obuolutas circumfuſaſ-
que tenebris ignobiliter reliquerit. At certe credo, hunc, quatenus Chriſtum Dei filium eſſe fate-
tur, nonniſi Dei virtute compulſum atque coactum feciſſe: quandoquidem cum agit [g] de immen g Apud Euſeb. hiſt. li. 1. c. 22.
ſa clade Iudæis a Tito illata, illius belli cauſam Iacobi potius neci, quàm Chriſti atroci ſupplicio
adſcribendam putauit, vt videre ſit ipſum erga Chriſtum & res Chriſtianorum parum æquum, &
ſibi minime conſtantem fuiſſe hiſtoricum, Hinc merito de eo conqueritur Hegeſippus [h] Iudai- h Hegeſipp. de Excid. Hieroſol. in præfat.
carum rerum ſcriptor (non ille, vt falſo quidem multi exiſtimant, qui proximus fuit temporibus
Apoſtolorum, ſed, vt ex eius ſcriptis [i] probatur, qui ſcripſiſſe noſcitur poſt tempora Conſtanti i Idem li. 5. c. 5.
ni) ſic dicens: Vtinam tam religioni & veritati attẽtus, quàm rerum indagini & ſermonum ſobrie
tati fuiſſet, cõſortem ſe enim perfidiæ Iudæorum etiam in ipſo ſermone exhibuit, quem de eorum
ſupplicio manifeſtauit, & quorum arma deſeruit, eorum tamen ſacrilegia non dereliquit, deplo-
rauit flebiliter ærumnam, ſed ipſius cauſam ærumnæ non intellexit.] hæc iuſte in eum expoſtulat
Hegeſippus. Quamobrẽ nemo, quęſo, in deteriorem partem accipiat, ſi cuius frequenter adduci-
E tur teſtimonium, idẽ a me ſæpius Ioſephus ſugilletur, ac mendacii arguatur, videarq. fortaſſe hoc
nomine pugnax, & audax eum alioqui non ignorem laudatiſsimum haberi hiſtoricum, quem &
noſter Hieronymus [k] celebri ac præclaro illo exornet titulo, cum honoris cauſa Liuium Græcũ k Hiero. epi. 22
appellat. Sed cum multa ab eo aliter quàm ab Euangeliſtis eſſe ſcripta legantur, cumque etiam a
ſe ipſo interdum diſcrepaſſe reperiatur, vel aliis certioribus teſtimoniis erroris arguatur; plus
æquo illi a me tribui, veritas quam profiteor, minime patitur. Sed vt redeamus ad Hegeſippum,
idem in ſua Anacephaleoſi de morte & reſurrectione Chriſti, Pilati Præſidis epiſtolam ad Clau-
dium ſcriptam recitat, cui ſi qua eſt adhibenda fides, in titulo tamen certus eſt error, qui aliunde
fortaſſe irrepſit, dum Claudium loco Tiberij poſitum habet, quamquam ante Imperium idem Ti
berius Claudius diceretur: eſt autem his verbis concepta:

" Nuper accidit, quod & ipſe probaui, Iudæos per inuidiam ſe ſuoſque poſteros crudeli condem CCXXVIII.
natione puniſſe. Denique cum promiſſum haberent patres eorum, quòd illis Deus mitteret de cæ
lo Sanctum, qui eorum Rex merito diceretur, & hunc ſe promiſerit per virginem miſſurum in ter *De relatione Pilati.*
ram,

ram:Iſtum itaque,me Præſide in Iudęa,Deus Hebręorum eum miſiſſet,& vidiſſent eum cęces il- A
luminaſſe,leproſos mundaſſe, paralyticos curaſſe, dæmones ab hominibus fugaſſe, mortuos etiã
ſuſcitaſſe,imperaſſe ventis,ambulaſſe ſiccis pedibus per vndas maris,& multa alia feciſſe,cũ om-
nis populus Iudæorum eum Dei filium diceret,inuidiam contra eum paſsi ſunt Principes Iudæo
rum,& tenuerunt eum,mihique tradiderunt,& alia pro alijs mihi de eo mentientes dixerunt, aſſe
rentes eum magum eſſe,& contra legem eorum agere. Ego autem credidi ita eſſe,& flagellatum
tradidi illũ arbitrio eorum.Illi aũt crucifixerunt eũ, & ſepulchro cuſtodes adhibuerunt. Ille au-
tem,militibus meis cuſtodientibus,die tertio reſurrexit. In tantum enim exarſit nequitia Iudęo
rum,vt darent pecuniã cuſtodibus,& dicerent:Dicite quia diſcipuli eius corpus ipſius rapuerunt.
Sed cum accepiſſent pecuniam, quod factum fuerat tacere non potuerunt, nam & illum ſurrexiſ-
ſe,teſtati ſunt ſe vidiſſe,& ſe a Iudæis pecuniam accepiſſe. Hæc ideo ingreſsi,ne quis aliter men-
tiatur,& exiſtimet credendum eſſe mendacijs Iudæorum.]hactenus epiſtola, quæ quidem an ea-
dem ipſa ſit,quam a Pilato ad Tiberium tunc temporis ſcriptam eſſe conſtat, relinquimus lecto-
ris prudentis iudicio.

CCXXIX. Certe quidem conſueuiſſe Præſides prouinciarum res magni momenti,quæ cõtigiſſent in pro- B
Pilatus retulit ad Tiberiũ. uincijs,ad Imperatores ſcribere,mille exemplis exploratiſsimum eſt. Pilatum vero hæc nunciaſ-
ſe Tiberio Imperatori,ex his quæ ſcribit Tertullianus [a] facile poteſt intelligi,dum ait: Tiberius
[a] Tertu.in Apolog.c. 5.& c.21. & Euſeb. hiſto. lib.2.c.2. ergo,cuius tempore nomen Chriſtianum in ſęculum introiuit,nunciatum ſibi ex Syria Paleſtina,
quòd illic veritatem illius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum cum prærogatiua ſuffragij
ſui.Senatus quia non in ſe probauerat,reſpuit.Cæſar autem in ſententia manſit, comminatus pe-
riculũ accuſatoribus Chriſtianorum.]& poſt multa: Ea omnia ſuper Chriſto Pilatus,& ipſe iam
pro ſua conſcientia Chriſtianus,Cæſari tum Tiberio nunciauit.]hæc ille.Eiuſdem etiam epiſtolæ
[b] Greg Turon. hiſt.lib. 1. c.24. meminiſſe videtur Gregorius [b] Turonẽſis,cum ait:Reſurgens autem Dominus,per quadragin-
ta dies cum diſcipulis de regno Dei diſputans, videntibus illis, in nube ſuſceptus, auectusque eſt
in cælos,& ad Patris dexteram reſidet glorioſus.Pilatus autem Geſta ad Tiberium Cæſarem mit
tit,& ei tam de virtutibus Chriſti,quàm de paſsione vel reſurrectione eius inſinuat,quæ Geſta ho
die apud nos retinentur ſcripta.Tiberius autem hoc ad Senatum recenſuit:quod Senatus cum ira
reſpuit,pro eo quòd non ad eum primitus adueniſſet.Hęc etenim contra Chriſtianos prima odio
[c] Oroſ.li.7.c.4. rũ germina pullularunt.]hęc Gregorius:eadẽ longe ante ipſum ſcripſit Oroſius [c]; ſed quę de Se- C
iano ſubdit,multo ante hæc tempora contigiſſe,ſuperius demonſtrauimus,tribuit namque(vt di-
[d] Euſe. i Chro. ctum eſt)ipſi occaſionem errandi Euſebius [d], qui res geſtas a Seiano aduerſus Iudæos apud Ti-
berium in annum ſequentem reijcit.quando autem ea cõtigerint,ſuo loco ſuperius enarrauimus.
Quod vero ad dictam epiſtolam Pilati ad Tiberium ſpectat, in eo quod dicit Ieſum a Iudæis ma-
giæ inſimulatum;ad illud quod Iudæi in eum dicerent,In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit
dæmonia]videtur Pilatus habuiſſe reſpectum,& apposite magiæ feciſſe mẽtionem,quo ſic melius
cauſam ſuam defenderet;quippe qui ſciret ab eodem Imperatore aduerſus magos(vt vidimus ſu
perius)ſancitum fuiſſe edictum,multosq. ea ex cauſa morte mulctatos fuiſſe; ſicque ſe excuſaret,
ſi in Ieſum magiæ reum ita animaduertiſſet;licet hæc omnia in Iudęorum culpam reijciat, qui li-
uore & maleuolentia inducti,eum morte mulctandum curaſſent.

CCXXX. Porro hæc de Pilati ad Tiberium de Chriſto facta relatione Euſebius, neſcimus qua ratione
poſt annos quinque,Olympiade ducenteſimatertia anno quarto recenſet,quo anno Tiberius de-
cimaſexta Martij mortuus eſt.Sed hæc ſtatim poſt Chriſti reſurrectionem palam factam contigiſ
ſe,verius exiſtimamus.Ceterum non tãtum Pilati litteris ad Tiberium ſcriptis hęc de Chriſti re- D
bus geſtis Romæ innotuerunt,ſed etiam ex publicis monumentis,quæ a notario exceptore in pu-
blicis tabulis ex more deſcripta fuerant,Romam miſsis;quæ aliquandiu inter publica Geſta ſunt
aſſeruata,ad ea enim Iuſtinus philoſophus Chriſtianus Antoninum Pium, ad quem ſcribit Apolo-
De actis Pilati. giã,prouocat,dicens:Hæc ita geſta eſſe,cognoſcere ex Actis quæ ſub Pilato ſunt ſcripta, poteſtis.]
& rurſus poſt multa; Et quòd iſta fecerit,ex eis qui ſub Pilato ſcripti ſunt commentarij, cognòſce
re poteſtis.]Atque cum hæc ita ſe habeant,monendum putamus lectorem,poſt dicta vera certaq.
Pilati Acta de Chriſti,alia rurſus ab his longe diuerſa fuiſſe conficta,eaque duplicis generis;horũ
[e] Epiph. in Panar hęreſ 56. enim alteris vtebantur Quartodecimani hæretici,vt Epiphanius [e] auctor eſt;ſed eadem fuiſſe in-
ter ſe diuerſa,nec de die paſsionis Chriſti conſentientia,ille idem teſtatur, altera vero fuiſſe exco
[f] Euſeb. hiſt. li. 9.cap.4. gitata a Maximino tyranno Chriſtianis infenſiſsimo,tradit Euſebius [f] his verbis: Pilati præte-
rea & Saluatoris noſtri rerum geſtarum tamquam commentarios quoſdam omni blaſphemia &
conuicio contra Chriſtum refertos confinxerunt,quos de ſententia Imperatoris, in totum regnũ
quod eius ditioni parebat,mittunt;perque litteras iubent,vt in quibuſuis locis, agris, & ciuitati-
bus hi palam omnibus ponerentur,& ludimagiſtri pro alijs diſciplinis pueros in hiſce ſedulo exer E
cerent,hoſque illis memoriæ mandandos traderent.]hæc Euſebius;qui eoſdem cõmentarios ma-
[g] Idẽ lib. 1.c.9. nifeſtæ arguit [g] falſitatis,nam dum ſub quarto Tiberij Conſulatu Chriſti paſsio accidiſſe in eis
dicitur,Tiberium ſeptimum tantum declaratur tunc in Imperio egiſſe annum,quo necdum Pila-
tus miſſus fuerat in Iudæam.Hic apocrypha quędam,quæ legimus de legatione Voluſiani cuiuſ-
dam a Pilato ad Tiberium miſsi, quòd nulla antiquorum fide probentur, intexere prætermitti-
[h] Suid.verb. Νέρων. mus:ſicut & fabuloſa illa quæ ſcripta ſunt a Suida [h] de Nerone,quòd iuſſerit Annam, Caipham,
& Pilatum ad dicendam cauſam de Chriſti morte iudicio Romæ ſiſti,& alia multa quæ addit: nã
longe ante Neronis Imperium Pilatum ex humanis deſijſſe,inferius ſuo loco dicemus.

CCXXXI. Quoniam vero de Actis Pilati Romam tranſmiſsis verba facimus,non racẽda putauimus quæ
[i] Tacit.li. 1.Annalium apud Ethnicos ſcriptores,qui res Chriſtianorum conſulto narrare neglexerunt,ſcripta inueniun-
De libris Sibyllinis. tur;ſcilicet de carminibus Sibyllinis hoc anno Romę tum in Senatu, tum apud Quindecim viros
diligenter diſcuſsis atque examinatis,occaſione(vt ait Tacitus [i]) quorũdam Sibyllinorum car-
minum

A minum nouiter inuentorum, qui quidem Tacitus rem geſtam ſub dictis huius anni Coſſ. Domi-
tio Ænobarbo & Camillo Scriboniano his verbis enarrat: Relatum eſt inde ad Patres a Quintilia
no Tribuno plebis de libro Sibyllæ, quē Caninius Gallus Quindecimvir recipi inter ceteros eiuſ-
dem vatis,& de ea te Senatuſcōſultum poſtulauerat,quo per diſceſsionem facto,miſit litteras Cæ
ſar,modice Tribunum increpans,ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat,quòd
ſcientiæ,cærimoniarumque vetus, incerto auctore,ante ſententiam collegij,non vt aſſolet, lecto p
magiſtros æſtimatoque carmine,apud infrequentem Senatum egiſſet. Simul commonefecit, quia
multa vana ſub nomine celebri vulgabantur,ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad Prætorem
Vrbanum deferrentur,neque habere priuatim liceret, quod a maioribus quoque decretum erat,
poſt exuſtum ſociali bello Capitolium,quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Sici-
liam,& Italicas colonias carminibus Sibyllæ,vna ſeu plures fuere,datoque ſacerdotibus negotio,
quantum humana ope potuiſſent,vera diſcernere. Igitur nunc quoque notioni Quindecimvirum
is liber ſubijcitur.] hæc Tacitus,quæ quidem omnia mira Dei prouidētia eſſe facta,quis dubitat?
Sic enim carmina Sibyllina antea diſquiri,examinari,atq. probari in omnibus voluit, ne cum ea
B aduerſus Gentiles citarentur a Chriſtianis, ijdem falſitatis vel imposturæ argui potuiſſent, tam-
quam minus recepta,ac recens ab illis eſſent excogitata. Atque hæc ſatis,quæ occaſione Actorum
Pilati Romam tranſmiſſorum breuiter perſtrinximus,iam ea quæ poſt Christi aſcenſionem con-
tigerunt,ordine proſequamur.

Egregium plane monumentum ſuæ ad cælos aſcenſionis Dominus Redemptor noſter nō mo- CCXXXII.
do ſuis Apoſtolis,ſed poſteris quoque ſpectandum reliquit:nimirum ſuorum ſacrorū pedum ter-
ræ impreſſa veſtigia. De his olim Zacharias [a] Propheta intellexiſſe videtur,cum prophetice hæc [a] Zach.14.
locutus eſt: Stabunt pedes eius in die illa ſupra montem Oliuarum, qui eſt contra Hieruſalem ad
Orientem.] Secundum huiuſmodi ſitus rationem,eam conſuetudinem ad poſteros eſſe dilapſam,
vt Christiani ad Orientem conuerſi precarentur, Athanaſius [b] auctor eſt. Quod vero ad impreſ- [b] Athanaſ. lib. quæſt.q.14.
ſa veſtigia Domini pertinet,hæc apud Hieronymum [c]; Mons Olineti ad Orientem Hieroſoly-
mæ,torrente Cedron interfluente,vbi vltima veſtigia Domini humo impreſſa hodieque monſtrā [c] Hier. de locis Hebraic. Act.Apoſt.
tur. Cumque terra eadem quotidie a credentibus hauriatur; nihilominus tamen eadem ſancta
veſtigia priſtinum ſtatum continuo recipiunt. Denique cum eccleſia, in cuius medio ſunt,rotūdo
C ſchemate & pulcherrimo opere conderetur;ſummum tantum cacumen,vt perhibent,propter Do *De veſtigiis Domini.*
minici corporis meatum nullo modo contegi & concamerari potuit, ſed tranſitus eius a terra ad
cælum vſque patet apertus.] hæc ibi auctor,quæ etſi ſatis teſtata ſint; tamen quoniam (iuxta illud
Euangelicum) in ore duorum aut trium ſtat omne verbum] haud grauabimur hic item intexere
quæ alij antiqui Patres de eadem re ſcripſere. Ad ea enim alluſiſſe videtur Optatus Mileuitanus [d] Optat. contra Parm. lib.6.
[d]: qui cum meminit de Eccleſia Orientali, inter alia; Ibi, inquit, eius ſancta ſunt impreſſa
veſtigia.]

S. Paulinus [e] Nolanus Epiſcopus ad Seuerum ſcribens,eadem fuſius teſtatur his verbis: Mi- CCXXXIII.
rum vero inter hæc,quòd in baſilica Aſcenſionis,locus ille tantum,de quo in nube ſuſceptus aſcē- [e] Paul. ad Seu. epiſt.11.
dit,captiuam in ſua carne ducens captiuitatem noſtram, ita ſacratus diuinis veſtigiis dicitur, vt
numquam tegi marmore,aut pauiti receperit,ſemper excuſſis,ſolo reſpuente, quæ manus ador-
nandi ſtudio tentauit apponere. Itaque in toto baſilicæ ſpatio ſolus in ſui ceſpitis ſpecie virens
permanet, & impreſſam diuinorum pedum venerationem calcati Deo pulueris perſpicua ſimul
& attigua venerantibus arena cōſeruat,vt vere dici poſſit; Adorauimus vbi ſteterūt pedes eius.] *De iiſdem Domini veſtigiis.*
D hactenus Paulinus,quæ accepit a Melania illuſtriſſima ac ſpectatiſſima femina, cum Hieroſoly-
mis Romam illa rediens,apud eum, Nolam veniens,diuertiſſet. Rurſum & Sulpitius [f] Seuerus in [f] Seuer. ſacr.hiſtor.lib.2.
hæc verba: Illud mirum,quòd locus ille,in quo poſtremum inſtituerat diuina veſtigia,cum in cę
lum Dominus nube ſublatus eſt,continuari pauimento cum reliqua ſtratorum parte non potuit,
ſiquidem quæcunque applicabantur, inſolens humana ſuſcipere terra reſpueret, excuſſis in ora
apponentium ſępe marmoribus. Quin etiam calcati Deo pulueris adeo perenne documentū eſt,
vt veſtigia impreſſa cernantur,& cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diri
piat,damnum tamen arena non ſentiat: & eadem adhuc ſui ſpeciem, velut impreſsis ſignata veſti
gijs,terra cuſtodit.] hæc Seuerus.

Auget ſane miraculum,quòd cum eodem in loco (vt ſuperius Ioſepho auctore monſtrauimus) CCXXXIV.
Romanus exercitus ſub Tito caſtrametatus eſt, Hieroſolymam obſeſſurus,non tātum (vt in ta-
libus accidere conſueuit) leui terræ toties percalcatæ impreſſa non potuiſſent remanere veſtigia,
ſednec ſi celte lapidi fuiſſent inſculpta,eadem aliqua ex parte integra apparuiſſent. Porro huiuſ-
modi miracula edita in monte Olineti in loco Aſcenſionis Domini, non dictorum tantum aucto-
E rum tempore cunctis perſpicua permanebant,ſed poſt ſeptingentos ferre annos eodem ſtatu per-
ſeueraſſe, Beda [g], dū de his agit,his verbis ſignificat: In eius ſummo vertice, vbi Dominus ad cæ [g] Beda de locis ſanct.ca.7.
los aſcendit, eccleſia rotunda grandis ternas per circuitum cameratas habet porticus deſuper te-
ctas. Interior namque domus, propter Dominici corporis meatum, camerari & tegi non potuit, *Perenne miraculum.*
altare ad Orientem habens anguſto culmine protectum,in cuius medio vltima Domini veſtigia,
cælo deſuper patente,vbi aſcendit,viſuntur, quæ cum quotidie a credentibus terra tollatur,nihilo
minus manent,eamdemque adhuc ſpeciem ſui,velut impreſsis ſignata veſtigijs, ſeruant.] & poſt
nonnulla: In die Aſcenſionis Dominicæ,per annos ſingulos Miſſa peracta,validi flaminis procella
deſurſum venire conſueuit,& omnes qui in eccleſia fuerint,terræ proſternere. Tota illa nocte lu-
cernæ ardent,vt non illuſtrari tantum,ſed & ardere mons & ſuppoſita loca videantur.] hucuſque
Beda. Porro lapidem illum,qui Domini continebat impreſſa veſtigia, Chriſtianæ fidei hoſtium
inuidia inde ſublatum, in porta Orientali eius eccleſiæ ab eis clauſa poſitum eſſe, recentiores [h], [h] Burch. par. 1. c.7. & alii.
qui eadem loca ſancta deſcripſerunt,teſtati ſunt.

Supereſt

CCXXXV. Supereſt nobis, vt qui de Chriſto hactenus, qnanta tamẽ potuimus breuitate, vt in re omnibus A plane perſpicua ac prope modum cunctis nota, tractauimus; quod iam reliquum eſſe videtur, deinceps Actorum quoque Apoſtolorum, ſecundum ordinem temporum, ſacram hiſtoriā a Luca deſcriptam æquis pasſibus proſequamur; de qua Hieronymus [a] ad Paulinum ſcribens, hæc ait: Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiā texere: ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum eſſe Lucam medicū, cuius laus eſt in Euangelio; animaduertemus pariter, omnia verba illius, animę languentis eſſe medicinam.] Non ſic quidē alia Apoſtolorum nomine Acta conſcripta, vt quæ habentur Petri vel Pauli, Andreæ, Ioānnis, Thomæ, Philippi, vel aliorum nomine inſignita, quæ Patres merito Eccleſiaſtica cenſura proſcripſerūt, vt quæ non legitima, ſed ſpuria, & ab hæreticis inueniantur eſſe commenta [b]. Porro quod ad titulum ſpectat huius, de quo agimus, commentarij, ſcilicet Actorum Apoſtolorum; ſic nomen inditum eſt (inquit Chryſoſtomus [c]) non quòd acta omnia, neque omnium, ſed vnius tantum vel alterius, eademque facilia nnmerata contineat.] ſed rem ipſam aggrediamur.

a Hiere. ad Pau. epiſt. 103.
b Gelaſ. in Cōc. Rom. c. de libr. apoc. Epiph hęreſ. 30 Athan. in epiſto. ſid. Cath. Hiero. de ſcript. Eccle. in Pet. Philaſt. de hęr.
c Chryſoſt. libr. contra Gentil.

CCXXXVI. Cum igitur regreſsi eſſent e monte Olíueti Apoſtoli & alij Hieroſymam; aſcenderunt (inquit [d] Lucas) in cœnaculum, vbi ſimul manebat Petrus, ac ceteri, quos recenſet, Apoſtoli, alijque omnes B fere centum viginti: additque omnes hos fuiſſe perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus eius. Creditur hæc eadem domus eſſe illa, cuius idem Lucas [e] inferius meminit, eamque fuiſſe ait Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus eſt Marcus, quo Petrus e carcere liberatus acceſsit, vbi & ceteros illic ad precum officium congregatos inuenit diſcipulos. Conſentiunt his Acta Barnabæ [f], vbi de eadem domo hæc fuſius habentur ſcripta. In illo cœnaculo Dominus Paſcha fecit, in illo apparuit Thomę Apoſtolo, cum a mortuis ſurrexiſſet, illuc, quoſtquam in cælum aſſumptus eſt, diſcipuli cum reliqnis fratribus centum viginti, in quibns erat Barnabas, & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerūt, illuc Spiritus ſanctus in linguis igneis ad diſcipulos deſcendit in die Pentecoſtes. Illic collocata nunc eſt magna & ſanctiſsima Sion, omnium eccleſiarum maxima.] hæc ibi. Meminit eiuſdem eccleſiæ in Sion poſitæ S. Hieronymus [g], in eaque fuiſſe poſtea locatam columnam illam, ad quam vinctus ductus eſt Dominus ac flagellatus, teſtatur; quod Beda [h] etiam narrat..

d Act. 1.
e Act. 12.
f Scripta ab Alexan. Mon. extant apud Sur. tom. 3.
g Hie. epiſt. 27.
h Beda de locis ſanct. c. 3.

CCXXXVII. Cum igitur illic cum ceteris congregati eſſent Apoſtoli; Petrus Apoſtolorum Princeps [i], cuins curæ commisſi ceteri videbantur (dixerat enim Dominus ad illum: Et tu aliquando cōuerſus C confirma fratres tuos) vt Eccleſiæ afflictatæ, & Iudę proditoris perditione concuſſæ conſuleret, de ſubſtituendo aliquo ex diſcipulis in locum illius perditi hominis, concionem habuit. Paſtoralem Petri ſolicitudinem, ac peruigilem non ſolū gregis, ſed & paſtorum curā admirans Ioannes Chryſoſtomus [k], hæc ait: Quàm eſt feruidus? quàm cognoſcit creditum ſibi a Chriſto gregem? quàm in hoc choro princeps eſt, & vbiq. primus omnium incipit loqui?] & poſt multa: Primus omnium auctoritatem vſurpat in negotio, vt qui omnes habeat iu manu. Adhunc enim dixit Chriſtus: Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.] hæc ipſe. Oecumenius [l] vero in eamdem ſententiam: Surgit, inquit, Petrus, & non Iacobus, tamquam feruentior, & velut is cui diſcipulorum præſidentia commiſſa erat.] Cum vero Petrus peroraſſet, ſtatuerunt (inqnit Lucas [m]) duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus; & Matthiam. Et cum oraſſent, dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.] Ambos illos fuiſſe ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum, Clemens Alexandrinus affirmat [n]: quorum Ioſeph idem dictus eſt Barſabas, qni plane diuerſus eſt ab alio Ioſeph [o] qui cognominatus eſt Barnabas, & alius qnoque ab illo cuius in ijſdem Apoſtolicis Actis habetur mentio, qui & co- D gnominatus [p] eſt Iudas, quem vnā cum Sila Apoſtoli miſerūt Antiochiam: in ijſdem enim Apoſtolorū Actis hi tres non ſolum nomine vel cognomine, ſed & rebus geſtis inter ſe diſtinguuntur.

i Act. 1.
De electione Matthię.
k Chryſoſtom. in Act. Apoſt. homil. 3.
l Oecum. i Act. Apoſt. c. 2.
m Act. 1.
n Clem. Alex. citat eum Beda in retract. i Act. Apoſt.
o Act. 4.
p Act. 15.

CCXXXVIII. Quod vero ad ſortem pertinet, qnam ſuper illos duos dederunt Apoſtoli: cum ab alijs diuerſa dicantur; quid de ea Dionyſius [q] ſcribat, in medium adduxiſſe ſatis erit, ſic enim ait: De illa ſorte diuina quæ Matthiæ diuinitus obtigit, alij quidem alia ſenſere, meo iudicio non recte, aperiam autem & ipſe quid ſentiam. Videtur mihi Scripturam ſortem appellaſſe diuini quiddam & præcipui muneris, per quod illi choro ſacratiſsimo inſinuauerunt, qui eſſet diuina electione declaratus.] hæc Dionyſius. Circumferebatur olim liber, titulo prænotatus, Sortes Apoſtolorum, ſed cenſura [r] Gelaſij eſt reiectus inter apocrypha. Eadem inſuper occaſione, quòd Apoſtoli quem eligerent, ſortiti ſint, irrepſit aliquando in Chriſtianos genus quoddam ſortilegij, quod honeſto nomine diceretur, Sortes ſanctorū, ſed a ſanctis Patribus Eccleſiaſticis [s] ſanctionibus ab Eccleſia Dei procul reiectum eſt. Sed eam licentiam nonniſi ante aduentum Spiritus ſancti Apoſtoli vſurpaſſe inuenientur, nec id tentaſſe, niſi præuia precatione, cum alioqui ſacros ſortiri miniſtros ad ſolitam functionem obeundam, tam ex Lucæ Euangelio, quàm ex Ioſepho, apud Iudæos in vſu fuiſſe, cum E de Zacharia actum eſt ſuperius, dixerimus. Ceterum vt ſorte quis eligeretur in ſummum Pontificem, numquam prius eſſe tentatum, quàm paulo ante Hieroſolymorum excidium, ſed a factioſis hominibus, ex [t] Ioſepho eſt pariter dictum. Quin & apud Gentiles vetitum fuiſſe, ne ſacerdotes deligerentur ſorte, ſicut nec precio, auctor eſt Dionyſius [u] Halicarnaſſæus.

q Dionyſ. de Eccleſ. Hier. par. 3. cap. 5.
r Gelaſ. in Cōc. Rom. c. de lib. et diſt. 15. c. Sanct. Romana.
s Conc. Vien. c. 16. & Concil Aurel. c. 32. & aliis.
t Ioſeph. de bel. Iud. lib. 4. c. 5.

CCXXXIX. Elapſis iam ab aſcēſione Domini decem diebus: Dum (inqnit [x] Lucas) complerentur dies Pētecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repente de cælo ſonus tamquam aduenīētis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.] hæc Lucas. Locus ille (vt dictum eſt) vbi erant diſcipuli congregati cum venit Spiritus ſanctus, nobili poſtmodum baſilica eſt illuſtratus, quæ dicta eſt Eccleſia Apoſtolorum, cuius meminit Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus, cū ait: Spiritus ſanctus, qui locutus eſt per Prophetas, in die Pentecoſtes deſcendit ſuper Apoſtolos in ſpecie linguarum ignearum, hic Hieroſolymis in ſuperiori

u Diony. Halic. hiſt. Rom. lib. 2.
x Act. 2.

Apoſtolo-

A Apoſtolorum eccleſia.] Cyrillo aſſentiuntur ceteri qui de locis ſanctis ſcripſerunt. Quod aũt ad tẽ
pus pertinet, ſeu diem, facta hæc eſſe die Dominico, ſanctorum Patrum [a] aſſertio, ſacrorum Con-
ciliorum [b] canones, Eccleſiaſtica traditio firmant, ac ipſa deniq. ratio monſtrat. Numerandi.n.
ex legis [c] præſcripto erant dies Pentecoſtes ab altero die Paſchæ, quo manipulus offerẽdus erat:
id ipſum tunc ſeruaſſe Iudæos, Ioſephus [d] plane demonſtrat, dum ait: Secunda die Azymorum,
quæ eſt menſis huius decimaſexta, frugibus demeſsis & hactenus intactis incipiunt frui, æquum-
que rati Deũ huius vbertatis auctorẽ per gratitudinẽ honorari, hordei primitias offerunt in hunc
modũ. Spicarũ manipulum igni torrent, hordeũ deinde pinſunt, atq. ita in alicæ modũ fracti aſſa-
ronẽ ad aram offerunt: inde pugillo vno in eam iniecto, reliquũ ſacerdotũ vſui cedit, & ex eo licitũ
fit publicè & priuatas meſſes metere.] hæc Ioſephus. Verũ cum hoc anno die ſequenti Paſchatis
eſſet ſabbatũ, quo falcẽ in meſſem mittere vetitũ eſſet (ſpeciali.n. lege [e] die ſabbati metere pro-
hibitũ erat, ſicut nec quæ ad cibũ pertinerent, ea die parare licebat) manipulum hoc anno conſtat
oblatum fuiſſe ipſo die Dñico, quo Dominus reſurrexit, cuius ipſe eleuatus manipulus figurã ex-
primebat, id Epiphanius [f] & alij teſtantur. Sic igitur ab eo tempore quinquaginta dies numeran
B do vſq. ad diem Pentecoſtes, Spiritum ſanctum datum eſſe ipſo die Dominico, certum eſt.

a Clem. cõſt. li. 5. c. vlt. Aug. ſer. 154. de temp. S. Leo ad Dioſc. epiſt. 81. c. 1. Iſid. de offi Eccl cap. 24 Alb. Flacc. de diu. offic.
b Sex. Synod. c. 8 tom. 2. Concil.
c Leuit. 23. Exod. 16.
d Ioſeph. antiq. lib. 3. c. 10.
e Exod. 34.
f Epiph. in Panar. hær. 51.

Tanto cælitus miſſo illi potiti munere, cœperunt loqui (inquit Lucas [g]) varijs linguis, prout CCXL.
Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.] Hæc audiebant Iudæi agentes Hieroſolymis ex omni natione,
inquit, quæ ſub cælo eſt. Licet hæc videatur hyperbole, tñ auctore Philone [h], qui his temporibus
viuebat, Iudæos non in Palæſtina tñ, ſed in Aſia, Africa, & Europa magno numero habitare con-
ſueuiſſe, exploratiſsimum eſt. Verum ex omnibus quindecim tñ numerat nationes, nimirũ Par-
thos, Medos, Elamitas, habitãtes Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociã, Pontum, Aſiam, Phry-
giam, Pamphiliam, Ægyptum, Libes, Cyrenenſes, Romanos, Cretenſes, & Arabes. Cum vero
Iudæos inter prædictos æque recenſeat eſſe admiratos, quòd ipſorum loquerentur lingua, plane ſi-
gnificat Galilæos diuerſa à Iudæis vti lingua conſueuiſſe, vnde & ancillam oſtiariam merito ap-
paret dixiſſe olim Petro: Galilæus es, nam & loquela tua manifeſtum te facit.] Sẽtentia fuit Chry-
ſoſtomi [i] tot linguarum locutiones impartitas fuiſſe Apoſtolis, quot erant Hieroſolymis exter-
næ nationes quæ eos loquentes audirẽt, & ſi plures fuiſſent, plures etiam accepturos fuiſſe, ac de-
nique cum diſperſi ſunt per orbem terrarum, lingua omnium gentium ad quas profecti fuiſſent,
C eſſe locutos.

Ex toto orbe Hieroſolymã.
g Act. 2.
h Philo lib. contra Flac. & lib. de leg. ad Caium.
i Hanc citat & Glyc. in Annal.

Quod vero ſpectat ad linguarum genera quæ eſſent in orbe terrarum: Clemens Alexandrinus CCXLI.
[k] recitat teſtimonium ſcriptorum Gentilium, qui non aliũde quàm ex Iudæorum libris linguas
ſeptuagintaquinq. fuiſſe teſtentur, cum ait: Ephorus aũt & multi alij hiſtorici, & gẽtes & linguas
dicunt ſeptuagintaquinq. cum audiſſent vocem Moyſi, dicentis; Erant autem omnes animæ ex Ia
cob ſeptuagintaquinq. quæ deſcenderunt in Ægyptum. Videntur autem ex vera ratione, linguæ
ſeu dialecti, vt vocant, & ſermones generales, eſſe ſeptuagintaduæ, vt noſtræ tradunt Scripturæ.
Fiunt aũt aliæ per communionem duarum, vel trium, vel etiam plurium dialectorum, &c.] Quòd
vero ex diuinis Scripturis id ſe deducere Clemens teſtatur, aliam plane rationem iniiſſe videtur
Auguſtinus [l], qui ſeptuagintaduas linguas fuiſſe putat; Quòd, inquit, ex illis tribus hominibus
Noe filijs, ſeptuagintatres, vel potius (vt ratio declaratura eſt) ſeptuagintaduæ gentes, totidemq.
linguæ per terras eſſe cœperunt, quæ creſcendo, & inſulas impleuerunt: auctus eſt autem & nume-
rus gentium multo amplius q̃ linguarum. Nam & in Africa barbaras gentes in vna lingua pluri-
mas nouimus.] hæc Auguſtinus. Ante ipſum eadem Epiphanius [m], eademque ratione, cum ait:
D Septuagintaduo viri tunc turrim ædificabant, quando in ſeptuagintaduas linguas ex vna confuſi
ſunt.] Pacianus [n] vero cum numerat centũ viginti linguas, reſpectũ habuiſſe videtur ad numerũ
eorũ qui ſimul in vna [o] domo fuerant congregati, ſuper quos oẽs putatur deſcendiſſe Spiritus-
ſanctus, quaſi velit non omnes illos omnia aſſecutos eſſe linguarum genera, ſed ſingulos ſingulas.

k Clem. Alex. lib. 1. Strom.
l Aug. de Ciui. Dei libr. 16. c. 6. & 11.
m Epiph. lib. de menſ. & pond.
n Pacia. ad Sym. epiſt. 2.
o Act. 11.

Sed hæc cõmuni interpretum ſentẽtia reijciuntur, ſic.n. linguarum donũ accepiſſe conſtar Apo CCXLII.
ſtolos, vt quiuis eorum linguis omnibus loqueretur, non (vt aliqui exiſtimarũt) vno ex illis vna lin
gua loquente, oẽs qui audirent, licet eſſent diuerſarum linguarum, intelligerẽt. Cum poſsint mul-
ta ad hanc firmandam ſententiã adduci, vnius modo Gregorij [p] Nazianzeni teſtimonium affe-
ram, acturus præſertim de eadem re alibi inferius, hæc.n. ait: Audiebant autem. Verum hic paulu
lum conſiſte, atq. addubita, quomodo diſtinguenda ſit oratio. Textus.n. nonnullam ambiguitatẽ
habet, puncto dirimendam. Vtrum enim audiebant ſua quiſque dialecto, ita ut verbi gratia, uox
quidem vna reſonaret, ceterum multæ audirentur, ſic videlicet pulſato ac perſtrepente aere, pluri-
buſq. vocibus (vt magis perſpicue dicam) ex vna voce effectis? An potius in hoc verbo, Audiebãt,
punctum ſtatuendum eſt, atq. hæc verba, Loquebantur ſuis linguis, cum his quæ ſequuntur iun-
E genda ſunt, vt ſic legatur: Loquentes linguis, proprijs ſcilicet audientium, hoc eſt externis? qui ſen
ſus mihi magis arridet. Nã ſi priorem modum ſequar, eorum potius qui audiebant, quàm qui ver
ba faciebant, hoc miraculum fuerit, at iuxta poſteriorem ſenſum, eorũ qui loquebantur, qui etiã
temulentiæ inſimulantur, haud dubie, quia ipſi Spiritus afflatu noui miraculi aliquid circa voces
deſignabant.] hæc Gregorius, cetera quæ ad alia ſpectant, relinquimus interpretibus.

p Greg. Naziã. orat. in die Pentecoſt.
Quomodo loquebantur linguis.

Cum ſic audientes obſtupeſcerent, rei vero cauſam ignorantes, admirantesq; dicerent: Quidnã CCXLIII.
vult hoc eſſe? Alii irridentes dicebant: Quia muſto pleni ſunt iſti. Stans aũtẽ Petrus cum vndecim,
leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hieruſalem vniuerſi, hoc vobis
notum ſit, & auribus percipite verba mea. Non.n. ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cũ ſit hora diei
tertia, &c.] recitat quaſi ex ſcripto Lucas Petri tunc ad populum habitam concionem, qua nõ tan-
tum pro ſuis apologiam dixit, ſed de Chriſti paſsione, reſurrectione, aſcenſione, & Spiritus ſancti
miſsione, ſacrarum Scripturarum auctoritate diſſeruit. Sed quod excipit de hora tertia, quid
tam inſolens mirumve videri debet, quod ad ſuorum excuſationem adducit, eos ebrios eſſe non

De hora diei tertia obiectio ſoluta.

potuiſſe, quòd eſſet hora diei tertia? nam (qnod & ſuperius vidimus) cum apud Hebræos etiam A
ſinguli quiqne dies duodecim horis terminarentur; plane hora tertia quartam diei partem continebat. Cumque horæ æſtiuæ ceteris longiores eſſe ſolerent: quid tam mirum, inquam, nouumve, ſi
ea hora illi pranſi fuiſſent, homines præſertim peregrini & piſcatores? Qui hunc nodum ſoluerit, hactenus non inuenimus, ſed perfacilis erit eius ſolutio, ſi nouerimus Hebræorum illam fuiſſe
a maioribus traditam & vſu receptam ac tamquam lege probatam conſuetudinem, vt non liceret diebus feſtis cuiquam ante ſextam horam prandere. Meminit eius conſuetudinis Ioſephus in
Vita ſua, dum hæc ait: Plebs autem non aſſentiebat horum orationibus, & proculdubio exorta
fuiſſet ſeditio, niſi contionem ſoluiſſet ſexta hora ſuperueniens, quæ noſtros ad prandium vocare
ſolet ſabbatis.] tubæ enim ſonitu certas horas Hebræis ſignificari ſolitas, alibi dictum[d] eſt. Merito igitur Petrus excipit de hora diei tertia, cũ ante ſextã horã dieb⁹ feſtis prãdere, religio eſſet.

CCXLIV. Hæc ex alio loco etiam declarantur, immo ex his elucidatur alius locus Actorum [a], quo dicitur: Aſcendit Petrus in ſuperiora vt oraret circa horam ſextam: Et cum eſuriret, voluit guſtare.
Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mẽtis exceſſus.] Fuiſſe autem eam diem ſabbatum, qua
nonniſi hora ſexta prandere liceret, illud in primis perſuadet, quòd tunc pararentur quę apponenda eſſent menſæ, quæ videlicet die paraſceues erant ad eſum accommodata: nam qua ratione B
eadem ſexta hora illa parari potuiſſent, niſi fuiſſent pridie præparata? Quòd inſuper dicat Angelus
ad Petrum: Surge, deſcende, & vade cum eis nihil dubitans] & inferius Lucas: Sequenti autem die
ſurgens profectus eſt cum illis] plane demonſtrant, illa ipſa die ob feſtum id facere minus licuiſſe.
Sed iam cetera proſequamur.

a Act. 10.

Loc⁹ Actorũ elucidatur.

CCXLV. Quòd vero eadem oratione Petrus, quæ de Dauide dicta ſunt, de Chriſto eſſe intelligenda teſtatur, meminitque de eiuſdem Dauidis ſepulchro, dicens: Et ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in
hodiernum diem] obſeruatione quidem dignum eſt, ſepulchrum illud, quod & Salomonis dictum
eſt, quòd & ipſe illic conditus eſſet, remanſiſſe integrum vſque ad extremam omniumque nouiſſimam Iudæorum cladem per Hadrianum illatam, tunc temporis enim antequam illa ſequeretur,
quaſi in prodigium futuri vltimi Iudæorum gentis exterminij, ſponte corruit, vt Dio Caſſius auctor eſt in Hadriani Vita, quam ſcripſit. Eiuſdem ſepulchri Ioſephus ſæpe meminit, quod non tantum auguſtis ædificijs Salomonis opera extructis erat inſigne, ſed & theſauro nobilitatum, ingentem enim vim auri ab eodem Salomone illic fuiſſe recluſam, haud dubium eſt; teſtatur namq. idẽ C
[b] auctor, Hyrcanum, cum obſideretur ab Antiocho, cognomento Pio, ablatis e ſepulchro Dauidis tribus millibus talentorum, ijs totius populi vexationem redemiſſe. Rurſum vero quid Herodi idem ſepulchrum perſcrutanti obuenerit, idem [c] teſtatur his verbis.

De ſepulchro Dauid.

b Ioſeph. antiq. lib. 7. ca. vlt.

c Idem libr. 16. antiq. cap. 11.

CCLXVI. Herodes multum pecuniarũ domi foriſq. profundens, audito ꝙ Hyrcanus, qui ante eum regnauit, recluſo Dauidis ſepulchro, tria millia talentorum argenti extuliſſet, ſupereſſeq. multo plura,
quæ poſsint quantumuis magnis ſumptibus ſufficere; multo tẽpore animum habuit idem aggredi. Tunc vero noctu apertum ſepulchrũ ingreditur, cum prius accurate cauiſſet ne hoc ſciret populus, aſſumptis tantum amicorũ fidiſsimis, depoſitas tamen pecunias, ſicut Hyrcanus, non inuenit,
ſed mundi precioſi & aureorũ ornamentorum vim magnam inde ſuſtulit. His inuitatus ad diligẽtius ſcrutandũ, interius proceſsit vſq. ad cõditoria Salomonis, ac Dauidis, ibi duos ſatellites amiſit, erumpẽte (vt fertur) ex aditis flamma contra progreſſos temere, quo caſu exterritus, exiuit, &
tactus religione, ad expiandum ſe, in aditu ſepulchri monumentum e candido marmore condidit
ſumptuoſiſsmis impendijs. Eius operis & Nicolaus illius tẽporis ſcriptor meminit, ſed non item
de deſcenſu Regis, præter decorũ id factum exiſtimans, idq. more ſuo fecit. Viui enim Regis hæc D
auribus dedit, captans gratiam, &c.] hæc Ioſephus. Sepultum fuiſſe Dauidem in ciuitate [d] ſua,
ꝙ dicta eſt Sion, habet Diuina [e] Scriptura. Hieroſolymis nimirũ, vbi eſt Sion, a Salomone tumulatum fuiſſe Dauidem, item Ioſephus [f] teſtatur. Admiratione ſane dignum, quòd a Tito ea ciuitate funditus exciſa, nihilominus idem ſepulchrum remãſerit integrum, nec niſi temporibus Hadriani (ut ex Dione dictum eſt) ſponte corruerit, verum quid dico corruerit? Id quidem non ſic
accipiendum eſt, vt ſolo adæquatum, ſed tantum aliqua ex parte collapſum fuerit, nam Hieronymus [g] ad Marcellam ſcribens, relegens loca ſancta, ac ſi ipſum integrum remaneret, in Mauſoleo Dauidis precari ſolitum tradit. Sed hæc ſatis occaſione Petri in ſua concione de ſepulchro Dauidis mentionem facientis.

Herodes aperuit ſepulchrũ Dauid.

d 3. Reg. 5.

e 3. Reg. 2.

f Ioſeph antiq. lib. 7. ca. vlt.

g Hier. epiſt. 17. prope fin.

CCXLVII. Cur autem Petrus præ ceteris, tã ad ſuorum defenſionem, ꝗ aliorum ad fidem conuerſionem,
verbi prædicationem exorditur, niſi quia primatum tenet inter Apoſtolos? Vnde Chryſoſtomus
[h]: Petrus, inquit, agit cauſam omniũ, primus verbum Dei prædicat, qui primus eſt omniũ, & Prophetarum teſtimonijs de Spiritusſancti futura miſsione teſtimonia profert, docetq. eadem tũc fuiſſe impleta, &c.] His auditis, inquit [i] Lucas, cõpuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos; Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos; Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum veſtrorũ, & E
accipietis donum Spiritus ſancti.] ſubdit vero; Qui ergo receperũt ſermonẽ eius, baptizati ſunt; &
appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.] De his agens Tertullianus [k]; Primus, inquit,
in Chriſti baptiſmo Petrus reſerauit aditum cæleſtis regni.

Petrus prim⁹ omnium concionatur.

h Chryſ. hom. 3. ad pop. Antiochen.

i Act. 2.

k Ter. de pudicitia.

CCXLVIII Quod vero Lucas dicit, conuerſos ad fidem iuſſos a Petro baptizari in nomine Chriſti; non ſic
accipiendum, vt Patris, & Spiritusſancti, non æque ac Filii, nomina, qui baptizarent, expreſſerint;
nam Iuſtinus martyr in oratione ad Antonium Pium Imp. Ex Apoſtolica, inquit, inſtitutione in
baptiſmate Parentis omnium & Domini Dei nomen nominatur.] & paulo poſt; In nomine etiam
Ieſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato, atque in nomine Spiritusſancti, qui per ſacros Prophetas pronũciauit res Chriſti oẽs, abluitur is qui illuminatur.] hæc Iuſtinus. Cyprianus [l] ſic in eamdẽ ſententiã; Ieſu Chriſti mentionẽ facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque

De baptiſmo in Chriſti nomine.

l Cypr. in epiſt. ad Iubaian. 73.

A Filius adiungeretur.] Ceterum ex Eccleſiæ antiqua traditione ratum fuiſſe baptiſmum in nomine tantũ Chriſti collatum, ſcripſiſſe Stephanum Romanum Pontificem, Idem Cyprianus in epiſtola ad Iubaianũ, licet ab eo diſſenſerit, aperte teſtatur. Verum enimvero ne a Petri digna commendatione longius recedamus (hæc enim de baptiſmate quaſi per digreſsionem dixiſſe ſatis eſt) Ioãnes [a] Chryſoſtomus admirans Petri præclara & tali Præſule dignisſima facta, hęc dicit: Erat Petrus os omnium, cauſam fidei agit pro omnibus, doctrina ſua inſtruit omnes; ipſe præcipuus fidei aſſertor eſt, præcipuus catechiſta habetur, & primus extitit verbi cõcionator, & primus coegit Eccleſiam, eamq. non ex Hieroſolymitanis & circumcirca habitantibus Iudæis, ſed ex Parthis, Medis, Phrygijs, Libicis, Ægyptijs, Arabibus, aduenis Romanis, & alijs. Et qui omnium paſtor fuit a Domino inſtitutus, ex omnibus nationibus cogere cœpit oues, docuit eos fidem ſimul & Apoſtolicos mores, nempe renunciare omnibus, ſimul conuenire in oratione, & panis a Chriſto edocta fractione.] hucuſque Chryſoſtomus.

a Ioan. Chryſo. in Act. Apoſt. homil. 4.
De Petri prædicatione.

CCXLIX.

Erant aũt (inquit [b] Lucas) perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat aũt omni animæ timor.] quamobrem non tantum Chriſti fidem auide ſuſceperunt; ſed & quæ habebant, in communem omnium vſum contulerunt. Omnes B enim qui credebant (addit Lucas [c]) erant pariter, & habebant omnia cõmunia. Poſſeſsiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebãt illa omnibus, prout cuiq. opus erat.] Hæc erat (ait Chryſoſtomus [d]) Angelica reſpublica, nihil dicere propriũ; hoc protulit primum germen naſcẽs Eccleſia. Petrus plantat verbo, rigat baptiſmate, ſed qui incrementum dat, Deus eſt.] ac rurſus [e]: Petrus piſcator hos ſuperauit, quaſi cũ mutis piſcibus certamẽ fuiſſet: nec.n. aliter quàm piſcator mutos piſces, ita hic illos ſuperauit.] & paulo poſt: Vbi nunc Græciæ faſtus, vbi nomen Athenarũ, vbi philoſophorũ deliramenta? Ille Galilæus, ille Bethſaidæ natus, ille ruſticanus, vniuerſos illos deuicit. Agedum, non ad nominatã patriam illius, qui hos deuicit, erubeſcitis? quòd ſi nomen ipſum hominis audietis (Cephas enim dictus eſt) multo magis obtegetis faciem.] hæc ille, Chriſti in Petro admirabilem virtutem prædicans.

b Act. 2.
c Ibidem.
Prima Chriſtianitas.
d Chry. in Act. Apoſt. hom 7.
e Chry. hom. 5. in Act. Apoſt.

CCL.

Ceterum verbi prædicationi adiuncta ẽt fuiſſe miracula, teſtatur Lucas [f], dum ait: Multa quoque prodigia & ſigna per Apoſtolos in Hieruſalem fiebant.] additq. poſt alia, ſic ab Apoſtolis eſſe diſtributa oficia per loca ſingula, vt quotidie in templo perſeuerarent, nimirum orantes, vel Dei C verbum annunciantes: in domibus vero panem frangerent, ſacrã videlicet Euchariſtiam miniſtrantes, mira quadam diuinitus impartita ſpiritus diſcretione, q̃ domi, quæve in templo ſibi eſſent agẽda, diſtinguentes, ad ſacra nimirum celebranda myſteria domos priuatas habentes, ad verbi Dei vero p̃dicationem, & communẽ omnium precationem, templum adeuntes. Vnde ſubdit Lucas [g]: Petrus aũt & Ioannes aſcẽdebant in templum ad horam orationis nonam.] Cur autem (ait Chryſoſtomus [h]) tunc aſcenderunt in tẽplum? Numquid Iudaice viuebant? minime, ſed vtiliter hoc faciunt.] Nunc vero in adeundo templo, ipſorum cõſilium quodnam fuerit, ſatis exprimitur, cum ad horam orationis nonam eos aſcendiſſe, Lucas dicit. Quæ.n. ſcripta in lege, vel cõſuetudine laudabili introducta eſſent apud Hebræos præcepta moralia, eadem non modo Apoſtoli non ſpreuiſſe, ſed etiam in Eccleſiam transfudiſſe noſcuntur. Vnde S. Leo Papa [i] in hanc ſententiam: Apoſtolica, inquit, inſtitutio, dilectiſsimi, quæ Dominum Ieſum Chriſtum ad hoc veniſſe in hunc mundum nouerat, vt legem non ſolueret, ita veteris Teſtamenti ſacramenta diſtinxit, vt quædã ex eis, ſicut erant condita, Euangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ dudum fuerant conſuetudinis Iudaicæ, fierent obſeruantiæ Chriſtianæ. Quamuis enim varietates hoſtiarum, differẽtię baptiſmatũ, & otia ſabbatorum cum ipſa carnis circumciſione ceſſauerint, manẽt tamen ex ipſis uo- D luminibus & apud nos præcepta plurima moralia.]

f Act. 2.
g Act. 3.
h Chryſ. hom. 8. in Act.
Quæ ex Iudæis Petrus imitatus.
i Leo Pap. ſerm. 7. de ieiun. ſept. menſ.

CCLI.

Quod igitur ſpectat ad antiquum certis horis orandi ritũ, ex Iudæorum fontibus ab Apoſtolis in Eccleſiã deductum, Tertullianus [k] tradit in primis hiſce uerbis: Salua indifferentia ſemper & ubiq. & omni tempore orandum, tamẽ tres iſtas horas vt inſigniores in rebus humanis, quæ diem diſtrubuũt, quæ negotia diſtinguunt, q̃ publice reſonant, ita & ſolemniores fuiſſe in orationibus diuinis, quod etiam ſuadet Danielis argumentum ter in die orantis, utique per aliquarum horarũ exceptionem, non aliarum autem, quàm inſigniorum exinde Apoſtolicarum, Tertię, Sextę, Nonę. Hinc itaq. & Petrum dicam ex ueteri potius uſu Nonam obſeruaſſe, tertio orantem ſupremæ orationis munere, &c.] hæc enim ex Petri inſtituto & exemplo in Eccleſia obſeruari confirmat. De iiſdem tribus horis, alijſque ſuperadditis, ac omnibus etiam diuinis myſteriis felicius cõſecratis, in Eccleſia ſeruari ſolitis, Cyprianus [l] ſcribit his uerbis: In orationibus uero celebrandis inuenimus obſeruaſſe tres pueros cum Daniele, tres pueros in fide fortes & in captiuitate uictores, horã tertiam, ſextam, nonam, ſacramento ſcilicet Trinitatis, quę in nouiſsimis temporibus manifeſtari E debebat. Nam & prima hora in tertiã ueniens, conſummatum numerũ Trinitatis oſtendit. Itemque ad ſextam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem, & quãdo a ſeptima nona completur per ternas horas, Trinitas perfecta numeratur. Quæ horarum ſpatia iampridem ſpiritualiter determinantes adoratores Dei, ſtatis & legitimis ad precem temporibus ſeruabant, & manifeſta poſtmodum res eſt, ſacramenta olim fuiſſe, quòd ante ſic iuſti precabantur. Nam ſuper diſcipulos hora tertia deſcẽdit Spiritusſanctus, qui gratiã Dñicæ paſsionis impleuit. Itẽ Petrus hora ſexta in tectũ ſuperius aſcendens, ſigno pariter & uoce monentis inſtructus eſt, ut oẽs ad gratiam ſalutis admitteret, cum de emundandis Gentilibus ante dubitaret. Et Dñs hora ſexta crucifixus, ad nonam peccata noſtra ſuo ſanguine abluit, & ut redimere & uiuificare nos poſſet, tunc uictoriam ſuã paſsione perfecit. Sed nobis, fratres dilectiſsimi, præter horas antiquitus obſeruatas orandi, nunc & ſpatia & ſacramenta creuerunt. Nã & mane orandũ eſt, ut reſurrectio Domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus ſanctus deſignabat in Pſalmis dicens; Rex meus, & Deus meus, quoniã ad te orabo Domine, mane aſsiſtã tibi, & contemplabor te, Et iterum per Prophe-

De horis Canonicis.
k Tertu. aduer. Pſychic. c. 10.
l Cypr. de orat. Domin.

potuiſſe, quòd eſſet hora diei tertia? nam (quod & ſuperius vidimus) cum apud Hebræos etiam A
ſinguli quique dies duodecim horis terminarentur; plane hora tertia quartam diei partem conti-
nebat. Cumque horæ æſtiuæ ceteris longiores eſſe ſolerent: quid tam mirum, inquam, nouumve, ſi
ea hora illi pranſi fuiſſent, homines præſertim peregrini & piſcatores? Qui hunc nodum ſolue-
rit, hactenus non inuenimus, ſed perfacilis erit eius ſolutio, ſi nouerimus Hebræorum illam fuiſſe
a maioribus traditam & vſu receptam ac tamquam lege probatam conſuetudinem, vt non lice-
ret diebus feſtis cumquam ante ſextam horam prandere. Meminit eius conſuetudinis Ioſephus in
Vita ſua, dum hæc ait: Plebs autem non aſſentiebat horum orationibus, & proculdubio exorta
fuiſſet ſeditio, niſi contionem ſoluiſſet ſexta hora ſuperueniens, quæ noſtros ad prandium vocare
ſolet ſabbatis.] tubæ enim ſonitu certas horas Hebræis ſignificari ſolitas, alibi dictum[d] eſt. Me-
rito igitur Petrus excipit de hora diei tertia, cũ ante ſextã horã dieb⁹ feſtis prãdere, religio eſſet.

CCXLIV.
a Act. 10.
Loc⁹ Actorũ elucidatur.

Hæc ex alio loco etiam declarantur, immo ex his elucidatur alius locus Actorum [a], quo dici-
tur: Aſcendit Petrus in ſuperiora vt oraret circa horam ſextam: Et cum eſuriret, voluit guſtare.
Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mẽtis exceſſus.] Fuiſſe autem eam diem ſabbatum, qua
nonniſi hora ſexta prandere liceret, illud in primis perſuadet, quòd tunc pararentur quę apponen B
da eſſent menſæ, quæ videlicet die paraſceues erant ad eſum accommodata: nam qua ratione ea-
dem ſexta hora illa parari potuiſſent, niſi fuiſſent pridie præparata? Quòd inſuper dicat Angelus
ad Petrum: Surge, deſcende, & vade cum eis nihil dubitans] & inferius Lucas: Sequenti autem die
ſurgens profectus eſt cum illis] plane demonſtrant, illa ipſa die ob feſtum id facere minus licuiſſe.
Sed iam cetera proſequamur.

CCXLV.
De ſepulchro Dauid.
b Ioſeph. antiq. lib. 7. ca. vlt.
c Idem libr. 16. antiq. cap. 11.

Quòd vero eadem oratione Petrus, quæ de Dauide dicta ſunt, de Chriſto eſſe intelligenda teſta
tur, meminitque de eiuſdem Dauidis ſepulchro, dicens: Et ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in
hodiernum diem] obſeruatione quidem dignum eſt, ſepulchrum illud, quod & Salomonis dictum
eſt, quòd & ipſe illic conditus eſſet, remanſiſſe integrum vſque ad extremam omniumque nouiſſi
mam Iudæorum cladem per Hadrianum illatam, tunc temporis enim antequam illa ſequeretur,
quaſi in prodigium futuri vltimi Iudæorum gentis exterminij, ſponte corruit, vt Dio Caſsius au-
ctor eſt in Hadriani Vita, quam ſcripſit. Eiuſdem ſepulchri Ioſephus ſæpe meminit, quod non tan
tum auguſtis ædificijs Salomonis opera extructis erat inſigne, ſed & theſauro nobilitatum, ingen
tem enim vim auri ab eodem Salomone illic fuiſſe recluſam, haud dubium eſt; teſtatur namq. idẽ C
[b] auctor, Hyrcanum, cum obſideretur ab Antiocho, cognomento Pio, ablatis e ſepulchro Daui-
dis tribus millibus talentorum, ijs totius populi vexationem redemiſſe. Rurſum vero quid Hero-
di idem ſepulchrum perſcrutanti obuenerit, idem [c] teſtatur his verbis.

CCLXVI.
Herodes aperuit ſepulchrũ Dauid.
d 2. Reg. 5.
e 3. Reg. 2.
f Ioſeph. antiq. lib. 7. ca. vlt.
g Hier. epiſt. 17. prope fin.

Herodes multum pecuniarũ domi foriſq. profundens, audito ꝙ Hyrcanus, qui ante eum regna
uit, recluſo Dauidis ſepulchro, tria millia talentorum argenti extulliſſet, ſupereſſeq. multo plura,
quæ poſsint quantumuis magnis ſumptibus ſufficere; multo tẽpore animum habuit idem aggre-
di. Tunc vero noctu apertum ſepulchrũ ingreditur, cum prius accurate cauiſſet ne hoc ſciret popu
lus, aſſumptis tantum amicorũ fidiſsimis, depoſitas tamen pecunias, ſicut Hyrcanus, non inuenit,
ſed mundi precioſi & aureorũ ornamentorum vim magnam inde ſuſtulit. His inuitatus ad diligẽ
tius ſcrutandũ, interius proceſsit vſq. ad cõditoria Salomonis, ac Dauidis, ibi duos ſatellites ami
ſit, erumpẽte (vt fertur) ex aditis flamma contra progreſſos temere, quo caſu exterritus, exiuit, &
tactus religione, ad expiandum ſe, in aditu ſepulchri monumentum e candido marmore condidit
ſumptuoſiſsimis impendijs. Eius operis & Nicolaus illius tẽporis ſcriptor meminit, ſed non item
de deſcenſu Regis, præter decorũ id factum exiſtimans, idq. more ſuo fecit. Viui enim Regis hæc
auribus dedit, captans gratiam, &c.] hæc Ioſephus. Sepultum fuiſſe Dauidem in ciuitate [d] ſua, D
ꝗ dicta eſt Sion, habet Diuina [e] Scriptura. Hieroſolymis nimirũ, vbi eſt Sion, a Salomone tumula-
tum fuiſſe Dauidem, item Ioſephus [f] teſtatur. Admiratione ſane dignum, quòd a Tito ea ciui-
tate funditus exciſa, nihilominus idem ſepulchrum remãſerit integrum, nec niſi temporibus Ha
driani (ut ex Dione dictum eſt) ſponte corruerit, verum quid dico corruerit? Id quidem non ſic
accipiendum eſt, vt ſolo adæquatum, ſed tantum aliqua ex parte collapſum fuerit, nam Hierony-
mus [g] ad Marcellam ſcribens, relegens loca ſancta, ac ſi ipſum integrum remaneret, in Mauſo-
leo Dauidis precari ſolitum tradit. Sed hæc ſatis occaſione Petri in ſua concione de ſepulchro Da
uidis mentionem facientis.

CCXLVII.
Petrus prim⁹ omnium concionatur.
h Chryſ. hom. 3. ad pop. Antiochen.
i Act. 2.
k Ter. de pudicitia.

Cur autem Petrus præ ceteris, tã ad ſuorum defenſionem, ꝗ aliorum ad fidem conuerſionem,
verbi prædicationem exorditur, niſi quia primatum tenet inter Apoſtolos? Vnde Chryſoſtomus
[h]: Petrus, inquit, agit cauſam omniũ, primus verbum Dei prædicat, qui primus eſt omniũ, & Pro-
phetarum teſtimonijs de Spirituſancti futura miſsione teſtimonia profert, docetq. eadem tũc fuiſ
ſe impleta, &c.] His auditis, inquit [i] Lucas, cõpuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reli E
quos Apoſtolos; Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos; Pœnitentiam, inquit, agite, & ba
ptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum veſtrorum, &
accipietis donum Spiritus ſancti.] ſubdit vero; Qui ergo receperũt ſermonẽ eius, baptizati ſunt; &
appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.] De his agens Tertullianus [k]; Primus, inquit,
in Chriſti baptiſmo Petrus reſerauit aditum cæleſtis regni.

CCXLVIII
De baptiſmo in Chriſti nomine.
l Cypr. in epiſt. ad Iubaian. 73.

Quod vero Lucas dicit, conuerſos ad fidem iuſſos a Petro baptizari in nomine Chriſti; non ſic
accipiendum, vt Patris, & Spiritus ſancti, non æque ac Filii, nomina, qui baptizarent, expreſſerint:
nam Iuſtinus martyr in oratione ad Antonium Pium Imp. Ex Apoſtolica, inquit, inſtitutione in
baptiſmate Parentis omnium & Domini Dei nomen nominatur.] & paulo poſt; In nomine etiam
Ieſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato, atque in nomine Spirituſſancti, qui per ſacros Prophe-
tas pronũciauit res Chriſti oẽs, abluitur is qui illuminatur.] hæc Iuſtinus. Cyprianus [l] ſic in eam-
dẽ ſententiã; Ieſu Chriſti mentionẽ facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque

A Filius adiungeretur.]Ceterum ex Eccleſiæ antiqua traditione ratum fuiſſe baptiſmum in nomine
tantũ Chriſti collatum, ſcripſiſſe Stephanum Romanum Pontificem, Idem Cyprianus in epiſto
la ad Iubaianũ,licet ab eo diſſenſerit,aperte teſtatur. Verum enimvero ne a Petri digna commen
datione longius recedamus(hæc enim de baptiſmate quaſi per digreſsionem dixiſſe ſatis eſt) Ioã
nes [a] Chryſoſtomus admirans Petri præclara & tali Præſule digniſsima facta,hęc dicit: Erat Pe — a Ioan.Chryſo. in Act. Apoſt.homil.4.
trus os omnium,cauſam fidei agit pro omnibus,doctrina ſua inſtruit omnes; ipſe præcipuus fidei
aſſertor eſt,præcipuus catechiſta habetur,& primus extitit verbi cõcionator,& primus coegit Ec — *De Petri prædicatione.*
cleſiam,eamq. non ex Hieroſolymitanis & circumcirca habitantibus Iudæis,ſed ex Parthis,Me-
dis, Phrygijs,Libicis,Ægyptijs,Arabibus,aduenis Romanis,& alijs. Et qui omnium paſtor fuit a
Domino inſtitutus,ex omnibus nationibus cogere cœpit oues, docuit eos fidem ſimul & Apoſto-
licos mores, nempe renunciare omnibus, ſimul conuenire in oratione, & panis a Chriſto edocta
fractione.]huc uſque Chryſoſtomus.

Erant aũt(inquit [b] Lucas) perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fra- CCXLIX.
ctionis panis,& orationibus.Fiebat aũt omni animæ timor.] quamobrem non tantum Chriſti fi- — b Act. 2.
dem auide ſuſceperunt;ſed & quæ habebant,in communem omnium vſum contulerunt. Omnes
B enim qui credebant(addit Lucas [c]) erant pariter,& habebant omnia cõmunia. Poſſeſsiones & — c Ibidem.
ſubſtantias vendebant,& diuidebãt illa omnibus,prout cuiq. opus erat.] Hæc erat(ait Chryſoſto — *Prima Chriſtianitas.*
mus [d]) Angelica reſpublica,nihil dicere propriũ;hoc protulit primum germen naſcẽs Eccleſia. — d Chryſ.in Act.
Petrus plantat verbo,rigat baptiſmate,ſed qui incrementum dat, Deus eſt.]ac rurſus [e]: Petrus — Apoſt.hom 7.
piſcator hos ſuperauit,quaſi cũ mutis piſcibus certamẽ fuiſſet; nec.n.aliter quàm piſcator mutos — e Chry.hom.5.
piſces,ita hic illos ſuperauit.]& paulo poſt: Vbi nunc Græciæ faſtus, vbi nomen Athenarũ, vbi phi — in Act.Apoſt.
loſophorũ deliramenta? Ille Galilæus,ille Bethſaidæ natus,ille ruſticanus, vniuerſos illos deuicit.
Agedum,non ad nominatã patriam illius, qui hos deuicit,erubeſcitis? quòd ſi nomen ipſum ho-
minis audietis(Cephas enim dictus eſt)multo magis obtegetis faciem.] hæc ille, Chriſti in Petro
admirabilem virtutem prædicans.

Ceterum verbi prædicationi adiuncta ẽt fuiſſe miracula,teſtatur Lucas [f], dum ait:Multa quo- CCL.
que prodigia & ſigna per Apoſtolos in Hieruſalem fiebant.]additq. poſt alia, ſic ab Apoſtolis eſſe — f Act.2.
diſtributa oficia per loca ſingula,vt quotidie in templo perſeuerarent,nimirum orantes, vel Dei
C verbum annunciates:in domibus vero panem frangerent,ſacrã videlicet Euchariſtiam miniſtran
tes,mira quadam diuinitus impartita ſpiritus diſcretione,q̃ domi,quæve in templo ſibi eſſent agẽ
da,diſtinguentes,ad ſacra nimirum celebranda myſteria domos priuatas habentes, ad verbi Dei
vero p̃dicationem,& communẽ omnium precationem,templum adeuntes. Vnde ſubdit Lucas [g]: — g Act. 3.
Petrus aũt & Ioannes aſcẽdebant in templum ad horam orationis nonam.] Cur autem(ait Chry — h Chryſ.hom.8. in Act.
ſoſtomus [h]) tunc aſcenderunt in tẽplum? Numquid Iudaice viuebant? minime,ſed vtiliter hoc
faciunt.] Nunc vero in adeundo templo,ipſorum cõſilium quodnam fuerit,ſatis exprimitur, cum — *Quæ ex Iudæis Petrus imitatus.*
ad horam orationis nonam eos aſcendiſſe, Lucas dicit. Quæ.n.ſcripta in lege, vel cõſuetudine lau
dabili introducta eſſent apud Hebræos præcepta moralia,eadem non modo Apoſtoli non ſpreuiſ
ſe,ſed etiam in Eccleſiam transfudiſſe noſcuntur. Vnde S. Leo Papa [i] in hanc ſententiam: Apo- — i Leo Pap.ſerm. 7. de ieiun. ſeptemb.
ſtolica,inquit,inſtitutio,dilectiſsimi,quæ Dominum Ieſum Chriſtum ad hoc veniſſe in hunc mun
dum nouerat,vt legem non ſolueret,ita veteris Teſtamenti ſacramenta diſtinxit, vt quædã ex eis,
ſicut erant condita,Euangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ dudum fuerant conſuetu
dinis Iudaicæ,fierent obſeruantiæ Chriſtianæ. Quamuis enim varietates hoſtiarum,differẽtię ba
D ptiſmatũ,& otia ſabbatorum cum ipſa carnis circumciſione ceſſauerint,manẽt tamen ex ipſis uo-
luminibus & apud nos præcepta plurima moralia.]

Quod igitur ſpectat ad antiquum certis horis orandi ritũ, ex Iudæorum fontibus ab Apoſtolis CCLI.
in Eccleſiã deductum, Tertullianus [k] tradit in primis hiſce uerbis: Salua indifferentia ſemper & — *De horis Canonicis.*
ubiq.& omni tempore orandum,tamẽ tres iſtas horas vt inſigniores in rebus humanis,quæ diem — k Tertu. aduerſ. Pſychic.c.10.
diſtrubuũt, quæ negotia diſtinguunt, q̃ publice reſonant,ita & ſolemniores fuiſſe in orationibus
diuinis,quod etiam ſuadet Danielis argumentum ter in die orantis,utique per aliquarum horarũ
exceptionem,non aliarum autem,quàm inſigniorum exinde Apoſtolicarum, Tertię,Sextę,Nonę.
Hinc itaq. & Petrum dicam ex ueteri potius uſu Nonam obſeruaſſe,tertio orantem ſupremæ ora
tionis munere,&c.] hæc enim ex Petri inſtituto & exemplo in Eccleſia obſeruari confirmat. De
iiſdem tribus horis,alijſque ſuperadditis,ac omnibus etiam diuinis myſteriis felicius cõſecratis,
in Eccleſia ſeruari ſolitis,Cyprianus [l] ſcribit his uerbis: In orationibus uero celebrandis inueni — l Cypr.de orat. Domin.
mus obſeruaſſe tres pueros cum Daniele,tres pueros in fide fortes & in captiuitate uictores,horã
tertiam,ſextam,nonam,ſacramento ſcilicet Trinitatis,quę in nouiſsimis temporibus manifeſtari
debebat. Nam & prima hora in tertiã ueniens,conſummatum numerũ Trinitatis oſtendit. Item-
E que ad ſextam quarta procedens,declarat alteram Trinitatem,& quãdo a ſeptima nona comple-
tur per ternas horas,Trinitas perfecta numeratur. Quæ horarum ſpatia iampridem ſpiritualiter
determinantes adoratores Dei,ſtatis & legitimis ad precem temporibus ſeruabant, & manifeſta
ta poſtmodum res eſt,ſacramenta olim fuiſſe,quòd ante ſic iuſti precabantur. Nam ſuper diſcipu
los hora tertia deſcẽdit Spiritus ſanctus,qui gratiã Dñicæ paſsionis impleuit. Itẽ Petrus hora ſex-
ta in tectũ ſuperius aſcendens, ſigno pariter & uoce monentis inſtructus eſt,ut oẽs ad gratiam ſa-
lutis admitteret,cum de emundandis Gentilibus ante dubitaret. Et Dñs hora ſexta crucifixus,ad
nonam peccata noſtra ſuo ſanguine abluit,& ut redimere & uiuificare nos poſſet, tunc uictoriam
ſuã paſsione perfecit. Sed nobis,fratres dilectiſsimi, præter horas antiquitus obſeruatas orandi,
nunc & ſpatia & ſacramenta creuerunt. Nã & mane orandũ eſt,ut reſurrectio Domini matutina
oratione celebretur,quod olim Spiritus ſanctus deſignabat in Pſalmis dicens; Rex meus,& Deus
meus,quoniã ad te orabo Domine,mane aſsiſtã tibi,& contemplabor te. Et iterum per Prophe-

tam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus, & reuertamur ad Dominum Deum noſtrum. Recedente item Sole, ac die ceſſante, neceſſario rurſum orandum eſt. Nam quia Chriſtus Sol verus, & dies eſt verus: Sole a die ſæculi recedente, quando oramus & petimus vt ſuper nos lux denuo veniat, Chriſti precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum.] A

CCLII. Quinq. his horis canonicis duæ aliæ reperiuntur ſuperadditæ, eademq. alijs diuinis cõſignatæ myſterijs, & ſeptenario numero conſecratæ, de quibus Magnus Athanaſius [a] his verbis meminit: Oriẽs Sol videat librũ in manibus tuis. Poſt Tertiã ſynaxes conficies; quĩa ea hora defixum eſt lignum crucis. Sexta hora abſolues deprecationes cum pſalmis, ploratu, & ſupplicationibus; quoniã hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rurſum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confeſsione peccatorum tuorum Deo ſupplicabis, quoniam hac hora Dñs in cruce pendens reddidit ſpiritũ: & poſt ſynaxim horæ Nonæ comede panẽ tuum.] & poſt nonnulla: Si, inquit, ingredieris in templum duodecima hora, maiorem & longiorem facies ſynaxim cũ virginibus tecum concordibus: q̃ ſi nullam habeas concordem, ſola ſynaxim abſolues, Deo præſente & audiente. Bonum autẽ eſt lacrymas effundere coram Domino memoremq. eſſe duodecimæ horæ, quòd in illa Dominus ad inferos deſcendit.] inferius vero hæc addit: Media nocte excitaberis, & B hymnis celebrabis Dominum Deum tuũ, ea enim hora ſurrexit a mortuis Dominus Deus tuus, & Patrẽ ſuum hymnis celebrauit, atque ideo nobis iniunxit, vt eadem hora hymnos Deo dicere-mus. Cum primum ſurgis, hunc verſum recita: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper iudicijs iuſtitiæ tuæ, & præcare, & incipe recitare pſalmum quinquageſimũ, donec abſoluas. Et hæc tibi certa ſint penſa per ſingulos dies, & tot pſalmos dices, quot poteris, & ad quemlibet pſalmum preces & genuum flexio cum lacrymis addantur, pronunciando Domino peccata tua, orandoque vt tibi remittantur.] & paulo poſt: Ceterum matutino tempore hunc pſalmum dicito: Deus Deus meus ad te de luce vigilo, &c.]

Margin: a Athan. de Virgin. — Septem orandi horæ.

CCLIII. De ſeptem itẽ orandi horis, quatuor diurnis, & tribus nocturnis, agit ſæpe Ioannes [b] Chryſoſtomus, & ante ipſum Baſilius [c], qui de iiſdem agit multis & frequenter: licet alicubi octauam videatur addidiſſe horam, tñ ipſam quã ponit poſt mediam noctẽ ante diluculũ, iungere ſimul cõſueuit Eccleſia, eaſdemq. pro vna numerat hora, quã Matutinum officium nominat Hieronymus [d], qui de his ẽt ſeptem horis hæc paucis: Horam tertiam, ſextam, nonam, diluculum quoq. & veſperam nemo eſt qui neſciat.] & paulo poſt: Noctibus bis terq. ſurgendum, reuoluẽda quæ de Scripturis memoriter retinemus.] Idem alibi de tribus horis in veteri Teſtamento ſeruari [e] ſolitis, C tertia, ſexta, & nona, Eccleſiaſtica traditione receptis agit: rurſumque de horis veſpertinis, mediæque noctis, & matutinis meminit, ſcribens ad [f] Demetriadem, & ad Lætam [g], & Euſtochium [h]. Caſsianus [i] de iiſdem pluribus, Iſidorus [k], & alii fere innumeri, quos enumerare nimis lõgum eſſet. Hæc igitur ex antiqua ſanctorum virorum inſtitutione, ac maxime Dauidis dicentis, Septies in die laudem dixi tibi] per Apoſtolos ſemel in Eccleſiam tranſlata, feliciter perſeuerãt. Quod vero pertinet ad nocturnas preces, ipſas ſacras vigilias, accommodatius agemus inferius.

Margin: b Io. Chryſo. hom. 59 ad pop. Antioc. & hom. de laud. mon. & hom. 14 in 1. epi. ad Tim. & i pſal. Beati immaculati. — c Baſil. in regul. ſuſ. interrog. 37. — d Hiero. ad Euſtoch. epiſt. 22. — De ſeptem orandi horis.

CCLIV. Hæc vero ſatis ad inſinuandas ex inſtituto Eccleſiæ Catholicæ antiquas ab Apoſtolis acceptas traditiones. Quarum vſu non ceteras tantum diei horas precibus conſecratas didicimus, ſed & locũ, quo ad preces Deo fundendas conuenire debeant Fideles, admoniti ſumus. Quantumlibet.n. priuatas quis orationes domi agere intra cubiculũ ſuum (vt Dñs docuit) debeat eſſe ſolicitus: tñ e templo Apoſtolorum templũ adeuntium, ad publicas preces in vnum conuenire debere locum, ipſam ſcilicet eccleſiam, admonentur Chriſtiani: Quod quidem faciendum eſſe, S. [l] Ignatius, qui iiſdem vixit temporibus, ſcribens ad Magneſianos inculcat, ſic dicens: Omnes ad orandum in idẽ D loci conuenite: ſit vna communis precatio, vna mens, vna ſpes in charitate; & fide inculpata in Chriſtum Ieſum, quo nihil eſt præſtantius. Omnes velut vnus quiſpiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare, ad vnum Ieſum Chriſtum ſummum ſacerdotem Dei vnigeniti.] At de his hactenus, iam cœptam hiſtoriam percurramus.

Margin: Locus orationis. — e Hieron. in Daniel c. 7. — f Hiero. epiſt. 8. — g Idem epiſt. 7. — h Idem epi. 22. & 37. — i Caſsian. col. 7. — k Iſid. de Eccle. offic. c. 19. — l Ignat. epi. 6.

CCLV. Quidam vir (inquit [m] Lucas) qui erat claudus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur, quẽ ponebãt quotidie ad portã templi, quæ dicitur Specioſa, vt peteret eleemoſynã ab introeũtibus in tẽplum, &c.] claudi.n. narrat hiſtoriam ſanati miraculoſe a Petro; additq. ſimul, quo modo eius rei nouitate perculſi populi, ad eoſdem ad porticum Salomonis concurrerint. Hæc quidem cum tam dilucide ab Euangeliſta Luca narrentur: de locis ipſis, de porta inquam Specioſa, quænam fuerit, & porticu Salomonis, vbinam ſita eſſet, ſoluendæ remanent magnæ in eadem hiſtoria difficultates, quas fortaſſe prætermiſiſſem, niſi animaduertiſſem in his erraſſe nonnullos, dum exiſtimarunt nullam prorſus Herodis temporibus reliquam fuiſſe porticum antiquioris templi illius a Salomone conſtructi, quod diuinæ Scripturæ auctoritate conſtet conflagraſſe temporibus [n] Sedechiæ; dumque ẽt illã eſſe putarunt portam Specioſam, per quam pateret aditus ad porticum Salomonis. Cũ igi- E tur hi omnes manifeſte errare noſcantur, operæpretium exiſtimaui de ipſa porticu Salomonis ac portis templi fuſius agere. Res ſunt ſcitu digniſsimæ, quæ non ad præſentis hiſtoriæ tantum elucidationẽ, ſed ad alia nonnulla noui Teſtamenti loca declaranda conducant.

Margin: m Act. 3. — De claudo ſanato. — n 4. Reg. vlt.

CCLVI. Cum vero templũ (ut ſuperius dictũ eſt) cuius eſt frequens mentio in nouo Teſtamento, non illud primũ a Salomone ædificatum, nec ſecundum tempore Zorobabel reſtitutum, ſed tertium, ab Herode ſcilicet excitatũ, conſtet fuiſſe, nec ab aliquo antiquorum ſcriptorum, perinde ac a Ioſepho deſcriptum illud per ſingulas partes diſtincte inueniatur, ab ipſo in primis petẽda eſt harum rerum cognitio. Age vero, antequam de ipſius templi portis agamus, de ipſa in primis porticu Salomonis orationẽ inſtituamus, ac primũ de illa, cuius non tñ hic Lucas & inferius [o], ſed & Ioãnes [p] mentionẽ fecit. Agens igitur Ioſephus [q] aduerſus Apionẽ, hæc habet de quadruplicibus porticibus templi atque earum vſu: Quatuor porticus habuit in circuitu, & harum ſingulæ propriam ſecundum legem habuere cuſtodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus etiam

Margin: o Act. 5. — p Ioan. 10. — q Ioſeph. aduer. Apion. libr. 2. & antiq. li. 15. c. 14. — Porticus quatuor.

alienigenis:

A alienigenis: mulieres tantummodo menſtruatæ tranſire prohibebantur. In ſecundam vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur, eorumque coniuges, cum eſſent ab omni pollutione mundæ. In tertiam maſculi Iudæorum, mundi exiſtẽtes, atque purificati. In quartam autem ſacerdotes ſtolis induti ſacerdotalibus. In adytum ſoli Principes ſacerdotum, propria ſtola circumamicti.] hæc Ioſephus.

CCLVII. *De porticu Salomonis.*

Quæ aũt harum porticuũ Salomonis diceretur, idem alijs in locis non obſcure declarat: vt cum agit [a] de templo ab Herode reſtituto, partem templi exteriorem porticu Salomonis fuiſſe nobilitatam tradit, & qualis eſſet, deſcribit in hunc modum: Tantis fundamentis digna erant opera impoſita. Duplices porticus oẽs, quas columnæ ſuſtinebant, quinis & vicenis cubitis altæ, de ſingulis ſaxis marmore cãdido, & laquearia cedrina protegebant, quorũ naturalis magnificentia, quodq. ligno raſili erant, aptecq. cohærebant, operępretiũ ſpectantibus exhibebat, nulloq. ant pictoris aut ſculptoris opere extrinſecus ornabatur, latæ autem triginta cubitos erant; omniſq. gyrus earum ſex menſura ſtadiorũ cum Antonia cõcludebatur. Totum aũt ſub dio ſpatium variabatur omniũ quidem generum lapide ſtratum: qua ad ſecundum templum ibatur.] hæc de exteriori porticu, q̃ B Salomonis dicebatur, Ioſephus, de qua & alibi quoque his verbis [b]: Suaſit Regi vt Orientalem inſtrueret porticum: ea templi extima claudebat profundæ valli & anguſtæ imminens, ac proinde ſubnixa muro quadringentos alto cubitos, ſaxis conſtructo quadratis, valde candidis: eratque cuiuſque ſaxi longitudo cubitorum viginti, ſex vero altitudo, opus Salomonis Regis, qui primus integrum templum condidit.] hucuſque ipſe. Ex quibus etiam facile cauſam intelliges, cur poſt tot templo illatas clades, poſt denique eiuſdem demolitionem (vt vidimus) ac reſtitutionem ab Herode factam, adhuc porticus Salomonis remanſerit etiam cum ſuo nomine integra: nimirũ propter ſolidam firmiterque fundatam ac ſtabilitam tantæ ſtructuræ molem, quam lapidibus inter ſe plũbo compactis, ferroque intrinſecus vinctis fuiſſe firmatam, alibi idem [c] auctor affirmat, vt non ſit mirum, ſi poſt totius templi buſtum temporibus Sedechiæ igne conſumpti, porticus Salomonis remanſerit adhuc integra.

a Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. c. 6.

b Ioſeph. antiq. lib. 10. c. 8.

c Ioſeph. antiq. lib. 15. c. 14.

CCLVIII.

Appellatur dicta porticus Salomonis a Ioſepho interdũ primum templũ, aliquando prima porticus, quæ patebat et alienigenis. Per eius atrium lapidibus nobiliter ſtratum, ad ſecũdum (idem inquit Ioſephus) templũ ibatur cancellis ſeptum ſaxeis ad tres cubitos altis, nimiumq. grato opere C factis: vbi æquis diſpoſitis interuallis columnæ ſtabant, legẽ caſtimoniæ præmonẽtes, aliæ Græcis, aliæ Latinis litteris, in locum ſanctum trãſire alienigenas non debere: Sanctũ enim vocabatur alterum fanum, & quatuordecim gradibus aſcẽdebatur a primo.] & infra: Poſt quatuordecim aũt gradus, ſpatium erat vſq. ad murum trecentis cubitis planum. Hinc rurſum alij quinque gradus & ſcalæ ad portas ducebant, a Septentrione quidẽ atq. Meridie octo, duæ vero ex Oriente.] paulo vero poſt de ornamento agens hæc ait: Portarũ autem aliæ quidem auro & argento vndiq. tectæ erant, itemq. poſtes ac frontes, vna aũt extra templum ære Corinthio, quæ multum argento incluſas & inauratas honore ſuperabat, & binæ fores quidẽ in ſingulis ianuis erant, tricenis cubitis altæ, quinis denis et latę. Poſt introitum vero, vbi latiores fiebant, tricenis vtrinque cubitis exedras habebant, exemplo quidẽ turrium longas & latas, ſupra vero q̃ viginti cubitis celſas, ſingulas autem binæ columnæ duodecim cubitorũ craſsitudine ſuſtinebant. Et aliarum quidem portarũ magnitudo par fuit; quæ vero ſupra Corinthiam poſita, quo mulieres conueniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi ſine dubio maior erat, quinquaginta.n. cubitis ſurgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumq. magnificẽtiorẽ, quoniam craſsiori argento & auro veſtiebatur, D quod quidẽ nouem portis infuderat Tiberij pater Alexander.] hæc Ioſephus de portis ſecundi, qđ vocat, templi, ac paulo inferius agit de porta interioris templi, quod ad diſtinctionem prioris, qđ Sanctum dixerat, Sacroſanctum appellat, dum ait: Ipſum vero templũ in medio poſitum, hoc eſt, fanũ Sacroſanctũ, duodecim gradibus aſcendebatur.] & paulo poſt de portis: Prima vero eius porta ſeptuaginta cubitis alta erat, & vigintiquinq, lata, neq. fores habebat, cælum.n. vndique conſpicuũ lateq. patens ſignificabat: erantq. totæ frontes inauratę.] & poſt aliqua, de porta interiori hęc ait: Interior vero porta tota inaurata erat, & circũ eam auratus paries, deſuper aũt habebat auratos pãpinos, vnde racemi ſtatura hominis pẽdebant: fores habebat auratas quinquaginta & quinque cubitis altas, ſexdecim vero latas, ad hæc aulęum longitudine pari, hoc eſt, velum Babyloniũ, &c.] pergit agere de intima parte templi, quæ dicebatur Sancta ſanctorum. Idem alibi de templi portis agens, hæc [d] ait: Ianuæ quidem templi altitudine cubitorum erãt ſexaginta, latitudine vero viginti, omnes deauratæ, & pene auro puro confectæ: has claudebant non minus q̃ viri ducenti diebus ſingulis, & relinquere eas apertas nefandũ nimis erat.] hęc ipſe. Eaſdem item tẽpli portas Ariſteas [e] admiratus, hæc de illis ſcribit: Portarum uero aſpectus, & lapidũ connexiones, & ſu E perliminarium mirũ decus ſumma claritudine fulgent, vtpote quæ nulla ſumptuum parſimonia, ob magnificentiam cuncta abundantiſsime conſtructa fuerant.] hæc Ariſteas.

De portis templi.

d Ioſeph. aduer. Apion. lib. 2.

e Ariſte. de 72. interp.

CCLIX. *De porta Specioſa.*

His igitur de templi portis ſic ſe habentibus: quænã ex his Speciosa porta diceretur, perueſtigãdum eſt. Conſtat in primis nullam de portis tertiæ partis templi, quod dicebatur Sacroſanctum, ad qđ ſacerdotes tñ acceſſum habebant, dictam eſſe Speciosam: nam per eam, auctore Luca [f], conſtat non ſolũ Petrũ & Ioannem, ſed & claudum illũ iam ſanatum eſſe ingreſſos, reliquũ eſt igitur, eam vel in porticu Salomonis, quæ (vt nuper eſt dictũ) extima erat, vel in ſecunda porticu, quæ & ſcđm dictum templũ, quod & ſanctum dicebatur, fuiſſe locatam. Porro de portis porticus Salomonis, licet nihil expreſſe a Ioſepho dicatur: tamen dum agens contra Apionem [g] dicit claudi tẽplum ianuis cubitorum ſexaginta altitudine, & viginti latitudine, cum ea menſura nec ſecundæ, nec tertiæ templi porticibus conueniat; primæ porticus, Salomonis dictæ, eas fuiſſe, affirmare neceſſe eſt. An vero ex his aliqua dicta fuerit Speciosa, vt aliqui exiſtimarunt, res accuratius examinanda eſt. Exiſtimaui aliquando, aliquã ex his quę erant in ipſa fronte porticus Salomonis, fuiſſe

f Act. 3.

g Ioſeph. contra Apion. lib. 2.

portam illam Specioſam de qua agimus, id quidem ex eo deducēs, quòd fuiſſet olim illud in pro- A
a 2.Reg.5.
uerbium apud Hebræos [a]: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.] ob idque non licuiſſe,
claudum hominem, in illud quod intra templum erat, exponere. Verum cum de cæcis & claudis
b Ioſeph.de bel. Iud.lib. 6.cap.6.
id non reperiatur Moyſi lege vetitum, conſtetque Ioſephi [b] auctoritate cęcos in templum admit-
ti, immo ſi eſſent ex genere ſacerdotali, etiā inter ſacerdotes reſidere, abſque tamen amictu ſacer-
dotali; & de claudis etiam nulla dubitatio eſſe videatur, eoſdem intra templum admitti licuiſſe, ac
multo magis intra atrium porticus Salomonis, quod (vt eodem auctore vidimus) etiam patebat
Ethnicis: nihil eſt quòd affirmare cogamur Specioſam portam fuiſſe in porticu Salomonis; præ-
ſertim cum nulla ex illis æque celebretur, ac illæ quæ erant in ſecunda porticu, quam ſecundū tem
plum Ioſephus appellat, quarum ornatum mirificum prædicat.

CCLX.
Ceterum attentius, quæ ab eodem auctore ſcribuntur, conſideranda ſunt: parum enim ſibi con
c Idem eod.c.6.
ſtare videri poteſt, dum alibi [c] (vt vidimus) fuiſſe templi portas decem, a Meridie quatuor, toti-
d Ioſeph.antiq. lib.15.c.14.
demque a Septentrione, ab Oriente duas, affirmat; alibi [d] vero de ijſdē agens, cum deſcribit no-
Ex Ioſepho dubitatio.
uum templum ab Herode reſtitutum, auctum, atque nobilitatum, manifeſte tradit ternas tantum
a Meridie, ex aduerſo totidem, & vnam magnam ad Orientis partem fuiſſe locatam. Sed præſtat B
vt eiuſmet verba reddamus, quo certiora ac manifeſtiora habeantur hæc quæ dicimus: ſunt ergo
eiuſmodi: Poſt primum ambitum, interius non longo interſtitio, ſecundus paucis gradibus ſcanſi-
lis ſeptum habebat lapideū, cum inſcriptione quæ vetaret tranſgredi alieginenam, ſub intermina
tione pœnæ capitis: hoc interius ſeptum tam Auſtrino quàm Septentrionali latere patebat ianuis
ternis æquediſtantibus, ab Oriente vero vna magna, per quam intrarent caſti vna cum vxoribus.
Interiora autem fani mulieribus nefas erat ingredi. Tertium vero ſpatium intimum ſolis ſacerdo
tibus acceſſibile.] hęc ibi; quæ non tantum, quod pertinet ad portarum numerum, pugnare videas
cum ſuperius dictis, ſed & in eo quòd mulieres per ſe ſine viris intrare dixit, hic vero vnam tātum
ait fuiſſe portam ad Orientem poſitam, per quam caſtos viros vna cum vxoribus intrare ſolitos
tradit. Certe nec ſtructuræ ratio pati poſſe videtur, vt in eodem frontiſpicio ad Orientem vergen-
te duæ portæ fuerint inæquales conſtructæ; quarum altera tricenis, vt ait, cubitis alta, quindenis la
ta, altera vero quinquaginta cubitis eminens eſſet: quam cum eius templi portam maiorē appel-
lat, reſpectu ceterarū quas in eodem ſecundo templo poſitas dixit: illā ipſam eſſe mihi perſuadeo,
quam alibi idem auctor maiorem appellans, locatam ſuper eam ab Herode ſeniore aquilam au- D
e Ioſeph. antiq. lib.17.ca.8.
ream tradit [e]: quam non fuiſſe extra templum in porticu Salomonis, eficax illa ratio perſuadet,
quòd ibidem auctor affirmet, detraxiſſe e porta iuuenes illos dictam aquilam auream, inſpectan-
te, vt ait, congregata in templum multitudine: adeo vt opus fuerit, tam audax facinus non foris,
ſed intra Salomonis porticum eſſe patratum. Denique quod ſpectat ad locum in templo femi-
nis tantum adſcriptum; medijs parietibus a ceteris fuiſſe diſtinctum, nec vnam, vel ab vno late-
f Ioſeph.de bel. Iud.lib.6.c.6.
re, ſed plures ad eumdem patuiſſe portas, idem Ioſephus [f] non obſcure ſignificat, dum hæc
ait: Neceſſario namque proprius locus religionis cauſa mulieribus deſtinatus muro diſcerne-
batur. Altera quoque porta opus eſſe videbatur, contra primam vero ſecreta erat ab aliis regioni-
bus vna porta Meridiana, & vna Septētrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim ad
mulieres tranſire nō licebat, ſed nec ſuā portam interiecto muro tranſgredi licebat; patebat enim
locus ille pariter indigenis atque hoſpitibus feminis religionis cauſa venientibus.] hæc ille.

CCLXI.
Vt autem quæ idem auctor inter ſe diuerſa ac plane contraria diuerſis in locis narrat, aliqua ra
g Ioſeph.aduer. Apion.lib.2.
tione conciliari mutuo poſſint: accuratius conſiderandum eſt, quòd aduerſus Apionem [g] agens,
cum ſecundam porticum tribuat feminis mundis, tertiam vero maſculis purificatis; in eodem ſe- C
cūdo quod dicit templo, duplicē fuiſſe porticū, feminis alteram, alteram maſculis deſtinatā, ſigni-
ficare videtur, cum alias (vt uidimus) in eodem ſecundo templo, licet inter ſe ſeparatos, viros, ac
mulieres pariter agere conſueuiſſe teſtetur, ſicque priorem eiuſdem loci porticum tributam eſſe
Loca Ioſephi elucidantur.
feminis, poſteriorem denique viris æque mundis eſſe conceſſam, qua tantum ratione dici poſſe vi
detur, duas portas eiuſdem templi ad Orientem vergentes eſſe poſitas, non in eodem frōtiſpicio,
ſed alteram ipſarum in prima eiuſdem loci porticu, alteram vero in ſecūda, prioremque ad aliam
fuiſſe peruiam; & quòd maior ceteris eſſet, viris ac feminis, vt ait, fuiſſe cōmunem; ingreſſas vero hāc
illas, per alias portas ſua ingredi ſepta muro diſtincta, viros uero interiorē eius loci adire porticū,
h Ioſeph. antiq. lib.15.c.14.
& hoc ipſum eſſe quod ait [h]: Orientalem magnam portam caſtos ſimul intrare vna cum vxori-
bus, interiora autem fani mulieribus nefas ingredi, hacque item ratione effici potuiſſe, quod ait,
fuiſſe eiuſdem ſecundi templi decem portas, quarum tres primæ porticui vbi mulieres agerent,
inſeruirent; Maioremque dictam poſitam fuiſſe ad Orientem, per quam tum ipſæ, tum viri æque
tranſirent: duas reliquas, ut ait, alteram a Meridie, alteram a Septētrione priuato illarum vſui de
ſtinatas. Rurſum vero in interiori porticu ſeptem fuiſſe portas, ſex a lateribus, ternas hinc inde po-
ſitas, & vnam quæ ſpectaret ad Orientem, quæ primæ ac maiori portę e regione poſita eſſet: hanc- E
que fuiſſe illam Corinthiam, ſuper quam Ioſephus Maiorem portam locatam fuiſſe teſtatur; quā
ſic extra templum poſitam dicit, quòd ſcilicet non eſſet in primæ illius templi porticus frontiſpi-
cio, ſed extra illud, nimirum in ſecunda porticu poſita: nulla etenim ratio patitur, vt in prima eſſet
porticu, quæ minor altitudine & latitudine haberetur. Hæc de portis templi quod Sanctum dice-
batur, quo tum viri tum feminæ purificati omnes conuenire conſueuerant. De portis vero interio
ris templi, quod ſacerdotes tantū adibant, nihil ad præſentem rerum tractationem.

CCLXII.
His viſis, quęnam dictarum omnium fuerit illa templi porta, quam Lucas Specioſam appellat,
iam reliquum eſt ut dicamus. Cum enim ceterarum portarum duæ in primis omnium pulcherri-
i Ioſeph.de bello Iud.lib.6.c.6.
mæ haberentur, Maior illa, atque Corinthia: illa quidem, quòd (vt idem Ioſephus [i] teſtatur) craſ-
Specioſa porta.
ſiori argento & auro veſtiretur; iſta uero, quòd ære Corintio fabrefacta, multum (vt idem ait) ar-
gento incluſas & auratas honore ſuperaret: Quænam harum dicta fuerit Specioſa; in eam libētius
adducor

A adducor ſententiam, vt Corinthia illa, que pulchritudine ceteras antecelluit, appellata fuerit Spe
cioſa: cum præſertim illi primæ ſuum videretur inditum eſſe nomen; nam porta Maior nominata
ab omnibus erat. cum ergo non ad portam Maiorem, ſed ad Specioſam claudum illum Lucas ex
cubaſſe teſtetur, non de alia, quam de Corinthia ceteris pulchriore, intelligi poſſe videtur.

CCLXIII. Claudus ille igitur ibi agens, cum a Petro & Ioanne eleemoſynam peteret, Petrus ſe nec aurum
nec argentum, quod daret, habere excuſans, apprehenſa [a] manu eius dextera, alleuauit eum, &
protinus, inquit Lucas, conſolidatæ ſunt baſes eius, & plantæ. Et exiliens ſtetit, & ambulabat, &
intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum. Et vidit omnis populus
eum ambulantem, & laudantem Deum. Cognoſcebant autem illum, quod ipſe erat qui ad elee-
moſynam ſedebat ad Specioſam portam templi: & impleti ſunt ſtupore & extaſi in eo quod con-
tigerat illi.] hæc Lucas. Negat ſe argentum & aurum habere quod tribuat. Cum enim rerum pre
cia deferrētur ad pedes Apoſtolorum: ſicut a Chriſto vnus ex oībus delectus erat, qui loculos ha-
bens quæ eſſent neceſſaria ad victum curaret, id ipſum factum ante electionem diaconorum ab
Apoſtolis, par eſt credere. Non enim ob eam cauſam, quod Dominus dixiſſet [b], Nolite poſſi-
B dere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris] prohibiti erant Apoſtoli
eadem ſecum ferre. Non igitur vſuram rerum, ſed parum affectum, & temporalium re-
rum ſolicitudinem a Chriſto eſſe interdictam, monſtrant Auguſtinus [c], Hieronymus [d], & alii.
Ceterum quod ſpectat ad Petrum, adeo pauperem ſibi viuēdi genus præſcripſit, vt (quod ait Gre
gorius Nazianzenus in oratione de amore pauperum) lupinis famem vrgētem expelleret. Sic igi
tur carens auro, abundans gratia, claudo reſtituit incolumitatem.

a Act. 3.
Claudum a natiuitate Petrus ſanat.
b Matth. 10.
c Aug. de conſ. Euangel. lib. 2. c. 30.
d Hieron. cōtra Pelag. lib. 2. & ad Hedib. epiſ. 150. q. 1. in fine.

CCLXIIII. Non impar ſane miraculum claudi a natiuitate a Petro ſanitati reſtituti, eſt illi, quo Domi-
nus cæco homini nato lucem reddidit, vnde merito ab Euangeliſta accurate eſſe deſcriptum, in-
telligendum eſt, quantūlibet enim prodigia ac ſigna ab Apoſtolis antehac facta eſſe teſtetur [e], ta-
men ab eo quod tam inſigniter eſt editum ab Apoſtolorum Principe, ceteris prætermiſſis, narra
tionē inſtituit, vt tum rei geſtæ, tū ēt perſonæ quæ geſſit illam, innoteſceret claritudo. Rurſum vero
quale myſteriū cōtineretur eo miraculo, S. Ambroſius [f], & egregie quidē, paucis enarrat, ſic dicēs.
Primū ergo ſignū mirabiliū ſuorū Petrus fecit, claudo pedū reſtituēdo veſtigia: Diximus frequē
ter ipſū Petrū a Dño nuncupatū, ſicut ait: Tu es Petrus, & ſuper hāc petrā ædificabo Eccleſiā meā.
C Si ergo Petrus petra eſt, ſuper q̄ ædificatur Eccleſia, recte prius pedes ſanat, vt ſicut in Eccleſia
fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Recte, inquā,
primum in Chriſtiano pedes curat, vt iam non trepidus nec imbecillis poſſit ſupra petram Eccle
ſiæ, ſed robuſtus & fortis incedere.] hæc ipſe. Iam vero (vt quid peractum ſit, videamus) ma-
gna turba ob rei nouitatem undique confluente, cum ingreſſi templum fuiſſent Petrus & Ioan-
nes, redeuntes ad porticum Salomonis, illic populi frequentis corona vallabantur. Tunc Petrus,
ea Chriſtum annunciandi arrepta digna ſatis occaſione, haud propria, quin potius Chriſti virtu-
te factum eſſe miraculum, eſt concionatus ad populum. Superuenientes [g], vero interea ſacerdo-
tes, & magiſtratus templi cum Sadducæis, & ægre ferentes tam Petrum quam Ioannem docere
populum, & ex mortuis reſurrectionem prædicare, iniecerunt in eos manus, inque carcerem detru
ſerunt in craſtinum, erat enim iam veſpera, cum interim eorum qui Petri prædicationem au
dierant, numero quinque millia ad Chriſti fidem conuerſa eſſent. Sed hæc pluribus Lucas.

e Act. 2.
Myſteriū ex miraculo.
f Ambroſ. ſer. 8 in nat. Apoſt.
g Act. 4

CCLXV. Sequenti vero die (quod eſſet cauſa grauiſſima, quæ ad Synedrin, illud ſcilicet magnum Conci-
lium ſeptuagintaduorum ſeniorum, ſpectaret) habentur comitia, conueniuntque, Principes ſa-
D cerdotum, & ſeniores, & Scribæ: nimirum (vt inquit Lucas [h]) Annas Princeps ſacerdotum,
& Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere ſacerdotali. Non ſic quidem
(vt aliqui putant) Annas hic nominatur Princeps ſacerdotum, quod Caiphas, qui ante duos men
ſes tempore mortis Chriſti, teſtimonio Euangeliſtarum, ſummus Pontifex fuiſſe dicitur, ea fun-
ctione priuatus, redactus in ordinem fuerit, & loco ipſius Annas ſuffectus, dum non tantum ſacer
dotum Princeps, ſed & primus omnium nominatur, ſed quod dicto ſeniorum Concilio præeſſet,
eo nomine appelletur, & ea ratione, qua Chriſtus ad eumdem primum eſt ductus, eadem hic pri-
mo loco recenſeatur. At cum de his ſuperius actum ſit, eadem hic repetere, ſuperuacaneum duci-
mus. Ioannes vero, qui a Luca tertio loco ponitur, fuit Annæ Principis ſacerdotum filius qui in
adminiſtratione rerum Iudaicarum pollebat, cuius Ioſephus [i] meminit. Alexandrum vero, qui
quartus ordine numeratur, haud alium puto ab illo, qui ſicut ditiſſimus omnium Iudæorum, ita
etiam maxime pius erga Deum habebatur, ut idem Ioſephus [k] auctor eſt. Hic Alexāder Lyſima
cus, Alabarcha eſt cognomento dictus, quod illum magiſtratum Alexandriæ geſſit [l]: hic idem a
Caio Imp. poſtea eſt coniectus in vincula, demum a Claudio eius in Imperio ſucceſſore ſolutus,
E atque honorifice habitus, huius pater Tiberius apellatus (vt nuper vidimus) portas templi argē
to & auro ſumptuoſiſſime exornauit. habuit Alexander filium, qui nomine aui Tiberius [m] nomi-
natus, deſertor Paternæ religionis effectus, temporibus belli Iudaici Romanis aduerſus Iudeos
adhærens, ob inſignem aduerſus eos nauatam operam, exercitui præfici meruit.

h Act. 4.
Annas caput concilij.
i Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. cap. 25.
k Ioſeph. antiq. lib. 29 cap. 3.
l Ioſeph. antiq. lib. 19. c. 4.
m Ioſeph antiq. lib. 20. ca. 3. & de bello Iud libr. 6. cā. 1. in fi.

CCLXVI. Coacto igitur Iudeorū magno Concilio ſiſtuntur iudicio [n], Petrus & Ioannes, iubenturque can
ſam dicere, ac præſertim qua virtute vel nomine tātum miraculum edidiſſent, exhibito & illo qui
ante claudus a Petro curatus fuerat. Tunc Petrus libera voce, repletus Spiritu ſancto (inquit Lu-
cas) ita exorſus eſt, Principes populi, & ſeniores audite. Si nos hodie dijudicamur in benefacto ho
minis infirmi, in quo iſte ſaluus factus eſt, notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael, quia in
nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit a
mortuis, in hoc iſte adſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt a vobis ædifican
tibus, qui factus eſt in caput anguli, & non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub
cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.] hactenus Petrus. Subdit Lucas hæc de

n Act. 4.
Cōcilio Iudæorum ſiſtuntur Petrus & Ioānes.

ijs,qui in eo erant Concilio congregati:videntes autem Petri conſtantiam,& Ioannis,comperto A
q..od homines eſſent ſine litteris,& idiotæ,admirabantur,& cognoſcebāt eos quoniā cū Ieſu fuerant,hominem quoque videntes ſtantem cum eis,qui curatus fuerat,nihil poterant cōtradicere; iuſſerunt autem eos foras extra Concilium ſecedere;& conferebant ad inuicem,dicentes; Quid faciemus hominibus iſtis?quoniā quidem notum ſignum factum eſt per eos omnibus habitantibus Hieruſalem:manifeſtum eſt,& non poſſumus negare. Sed ne amplius diuulgetur in populum comminemur eis,ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum. Et vocantes eos,denunciauerunt ne omnino loquerentur,neque docerent in nomine Ieſu. Petrus vero & Ioannes reſpondentes,dixerunt ad eos:Si iuſtum eſt in conſpectu Dei vos potius audire quam Deum,iudicate. Non enim poſſumus,quæ vidimus & audiuimus,non loqui. At illi comminantes dimiſerunt eos non inuenientes quomodo punirent eos propter populum,quia omnes clarificabant id,quod factum fuerat in eo quod acciderat.]hucuſque Lucas de rebus geſtis in concilio ſeniorum.

CCLXVII.
a Act.4.

Reuertente [a] vero Petro vna cum Ioanne ad ſuos,cum ambo,quę coram ſenioribus eſſent facta,narraſſent,& vniuerſa,quæ tum congregata in vnum erat multitudo Deum laudaſſet,oranſq; petiiſſet vt Euangelij prędicatio magis,magiſq. ſignis atq. prodigiis illuſtraretur:factus eſt terrę B
motus,omneſque Spiritu ſancto deſuper veniente repleti ſunt,eratque omnium ſicut vna voluntas idemque animus,ita temporalium bonorum vſus communis:Quotquot enim(inquit Lucas) poſſeſſores agrorum,aut domorum erant,vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum.]& inter alios Barnabas Cyprius genere,agrum quem habebat vendens,attulit & ipſe eius pretium,vt ceteri,ad pedes Apoſtolorum.

De Barnaba.

Quod Barnabas præ ceteris,qui id ipſum præſtiterunt,nominetur ab Euangeliſta,id in cauſa fuiſſe putatur,quod ipſe ditiſſimus cum eſſet,non agellum quempiam,ſed latifundium Chriſti cauſa vēdiderit. hæc qui eius res geſtas ſcriptis mandauit Alexander [b] teſtatur:addens,eumdem origine Cyprium, Hieroſolymis habitaſſe, atque a Gamaliele vna cum Stephano ac Saulo Sacris litteris imbutum fuiſſe, ad Chriſtum demum veniſſe vna cum eius conſobrino Ioanne Marię filio,apud quem(vt vidimus) Chriſti noua Eccleſia coaleſcere cœpit. Sane Euſebius [c] & Epiphanius [d] inter antiquos Chriſti diſcipulos ipſum adnumerat,nec eſt quod de hoc aliqui dubitet ob eam cauſam,quod nondum Barnabas vſque ad hanc diem omnia ſua dimiſiſſet,cum illa a Domino lex diſcipulis præſcripta eſt: Si quis non renunciauerit omnibus quæ poſſidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus.]Nam & Ioſeph ab Arimathia nobilis Decurio,& ipſe diues erat diſcipulus Ieſu,vt Matthæus [e] atque Ioannes [f] teſtantur:animi enim affectu id implendum erat. C

b Apud Metaph. die 11. Maii.
c Euſeb lib.1.c.1.
d Epiph. libr.1. cap.21.
e Matth.27.
f Ioan.19.

CCLXVIII.
g Chryſoſt. in Act. homil.11.
h Homil. 17. in epiſt. ad Corin.

Quod vero tam Barnabas,quam & alij ad pedes Apoſtolorum rerum pretia poſuiſſe dicantur, conſiderans hæc Ioannes [g] Chryſoſtomus: Magnus,inquit,honor:quandoquidem non in manus, ſed ad pedes Apoſtolorum ponebant.] & alibi iterum [h], Ponebant ad pedes Apoſtolorum: non ad manus ipſorum ponebant,ſed ad pedes,declarando fidem,& pietatem,& reuerentiam, quam habebant Apoſtolis,& quod maioris ducebant quod ab eis reciperentur,quam quod ab eis darētur dona.]hæc & alia plura in eamdem ſententiam diſſerit. Accedere ad ſanctorum virorum pedes venerationis ergo,antiquus fuit Chriſtianorum vſus,vnde illa dici vel ſcribi ſolita ſummiſſi animi obteſtatio,per veſtigia veſtra. Equidem idem qui ſupra Ioannes Chryſoſtomus, adiri monachos,ad eorumque prouolui veſtigia ſuadet,cum ait [i]:Ad eos abi,hoſpitare,accede, ſanctos tange pedes,multo namque honeſtius eſt illorum pedes tangere,quam aliorum caput. Dic enim mihi;Si quidam ſtatuarum Pedes apprehendunt,quoniam regiam tantum habent figuram: tu ipſum in ſe habentem Chriſtum non pedibus tenebis,& ſaluus eris? Sancti ſunt pedes, licet viles D
ſint,inquinatorum vero neque caput venerandum eſt. Sanctorum namque pedes magna potuerunt,quamobrem & vlciſcuntur,cum pedibus puluerem excuſſerint.]hæc Chryſoſtomus. Plura hic eſſent adducenda exempla,quæ in alium locum differimus magis accommodatum.

i Chryſ. ad pop. Antioch. homilia 59.

CCLXIX.
k Act.5.
De Anania & Saphiræ interitu.

Poſt hęc vero S. Lucas [k] Ananiæ & Saphiræ eius vxoris pauendum recenſet interitum. Vendiderant agrum,cuius pretii,quod delaturi erant ad pedes Apoſtolorum, doloſa calliditate mentiētes,partem fraudarunt. Inquirit quidem de crimine Petrus,detegit fraudem, ſed Deus pœnā infligit. Videas ex his Petrum,ſicut in ceteris,ita etiam in iudiciaria poteſtate præſeferre primatum,primus quippe omnium ac ſolus inter ceteros de perpetrato peccato reos interrogat, quos conuictos,mox a Deo dira pœna immiſſa conſequitur. Hæc quidem tanta non caſu ſunt facta,ſed vt experimento omni Eccleſiæ innoteſceret,illum quem Petrus criminis arguit,Deum eius iudicio annuentem,mox experturum vltorem. At Porphyrius,impius ac doloſus nugigerulus, eo dementiæ venit:vt hæc legens non erubuerit Petrum nimię ſeueritatis arguere,quaſi ipſe in eos pœnam mortis inflixerit. Sed S. Hieronymus [l] in primis quod nam fuerit illorum peccatum, vt tantam Dei iram mererentur,inſinuans deinum Porphyrio garrienti reſpondet,ſic dicens: Ananias E
& Saphira diſpenſatores timidi,immo corde duplici,& ideo condemnati,quia poſt votum obtulerunt quaſi ſua,& non eius cui ſemel ea vouerant,partemque ſibi iam alienæ ſubſtantiæ reſeruauerunt,metuentes famem,quam vera fides non timet,pręſentem meruere vindictam,non crudulitate ſententię,ſed correctionis exemplo. Denique & Apoſtolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem,vt ſtultus Porphyrius calumniatur,ſed Dei iudicium prophetico ſpiritu annunciat, vt pęna duorum hominum ſit doctrina multorum.]hæc Hieronymus. Origenes [m] quoque non putat adſcribendum eſſe Petro interitum Ananiæ,vt ex eius verbis paulo inferius demōſtrabimus, Maximus [n] etiam hanc ipſos commeruiſſe iram ait,quia quod Deo promiſerant, nō reddiderūt: eadem Athanaſius [o] tradit de voto,item & Gregorius [p],& alii. Porro non ſolum, quod quę Deo vouerant non præſtiterint,eam meruerunt experiri a Deo ſententiam, ſed & quod(vt ingerit Petrus)mentiti ſint Spiritui ſancto. Nihil ſane in Eccleſia,quę eſt columna & firmamentum ueritatis,tam infauſtum atque alienum inueniri poteſt,quam ſimulatio,cui [q] ſi ſemel tribuatur aſſenſus,

l Hiero. ad Demetr. epiſt.8.
m Orig. tract.6. in Matth.
n Apud Ambr. ſerm.9. & apud Aug. de verb. Apoſt. ſerm. 25.
o Athana. ſerm. de Paſ. & Cruc.
p Grego. regiſt. libr. 1. Ind.9. epiſt.33.
q Diſtinct. 27. ca. nam ſi.

A ſus, omnis Eccleſiaſtica diſciplina turbabitur: meritoque tam in hos, quam etiam in Simonẽ Magum, qui doloſe in fide agebat, Petrus diſciplinæ vigorem exercuit.

Ceterum hanc pœnam non ad ſupplicium ſempiternum, ſed ad expiationem peccati, vt ſic CCLXX.
ſalui eſſe poſſent in futuro ſæculo, a Domino eſſe illatam, Origenes exiſtimauit, dum ait; Digni enim erant in hoc ſæculo recipere peccatum ſuum, vt mundiores exeant ab hac vita, mundati caſtigatione ſibi illata per mortem communem, quoniam credentes erant in Chriſtum. Puto autem, quoniam audiens Ananias hæc verba, ideo cadens expirauit, quod non ſuſtinuit reprehenſionem Petri, ſed cruciatus in ſe adeo eſt punitus, vt etiam expiraret, verbis videlicet Petri catechizantibus animam eius. Nec Petrum hic debemus exiſtimare interfeciſſe Ananiam, ſed illum non ſuſtinuiſſe acrimoniam verborum Petri dicẽtis ad ſe: Vt quid repleuit ſatanas cor tuũ?] Id ipſum Auguſtinus [a], agens contra Parmenianum ſentire videtur, dum de Paulo ſic ait: Quid ergo agebat Apoſtolus, niſi vt ꝑ interitũ carnis ſaluti ſpirituali conſuleret? vt ſiue aliqua pœna vel morte corporali, ſicut Ananias & vxor eius ante pedes Apoſtoli Petri ceciderunt; ſiue per penitentiam, quoniam ſatanæ traditus erat, interimeret in ſe ſceleratam carnis concupiſcentiam.] hæc
B Auguſtinus. Caſſianus [b], etiam hæc in eam ſententiam inuenimus ſane etiam pro leuioribus culpis nonnullos eamdem mortis ad præſens excepiſſe ſententiam, qua ſunt & illi puniti, quos prædiximus extitiſſe ſacrilegæ præuaricationis auctores, vt factum eſt in illo qui ſabbato ligna collegerat, vel in Anania & Saphira, qui parum quid de ſubſtantia ſua clam, infidelitatis errore, ſeruauerant, non quod æqualia fuerint pondera peccatorum, ſed quia nouæ tranſgreſſionis præſumptores reperti, debuerunt præbere ceteris, quemadmodum peccati, ita etiam pœnæ ac terroris exemplum, vt quiſquis ea deinceps affectare tentaſſet, noſſet ſibi ſecundum eam formam qua illi damnati ſunt, etiam ſi in præſenti ſupplicium differatur, in futuri iudicii examinatione reddendum.] hæc ille. His denique veluti corrolarium addimus, quod Iſidorus Peluſiota [c] ad Orionem monachum in hæc verba reſcripſit. Non crudelitatis atque amentiæ fuit, vir ſtudioſiſſime, quod ſapientiſſimus Petrus eos, qui peccauerãt, morte affecit, verum præſcientis doctrinæ multa hominum peccata præſanantis. Nã cũ tũc Euãgelii ſementẽ facere incepiſſent, ac ſtatim enata zizania cõſpexiſſent: ſapienti conſilio ea confeſtim euulſerunt, ne vna cum tritico aucta, futuro igni ad exuſtionem ſeruarentur. Ad eumdem enim modum diuinus quoque Moyſes, legem ab initio ſtatim
C violatam perſpiciens, & ſi ob exiguum peccatum, ſaxis tamen eum obrui iuſſit, qui die ſabbati ſigna collegerat. Deum videlicet hanc ſententiam tuliſſe ſcribens.] hucuſque Iſidorus, ac de his ſatis.

Pœna ad Salutem.

a Auguſt. cont. Parm. lib. 3. c. 1.

b Caſſian. col. 6. c. 11.

c Iſidor. lib. 1. epiſt. 181.

Nunc vero quod ad dictam frequenter ſuperius in communem vſum bonorum collationem CCLXXI.
pertinet, non eiuſmodi fuit, vt quicumque Chriſtianus eſſe vellet non aliter id conſequi poſſet; niſi ſubſtantia rerum ſuarum prius vendita, Chriſto nomen dediſſet; vel quod factus Chriſtianus id ipſum præſtare compelleretur, ſic vt eadem viuendi norma ceteris omnibus, qui credituri eſſent, Chriſtianis præſcriberetur. Nam de Paulo [d] Apoſtolo conſtat, Corinthios per epiſtolam monuiſſe, ſic eos indigentibus eleemoſynas impartiri debere, ne eſſet nimis profuſa largitio: Non enim (ait) vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat.] Sed hæc facta ſunt ipſo exordio naſcẽtis Eccleſiæ, priuato quodam Spiritusſancti impulſu, & quidẽ multis ex cauſis, atque in primis vt excultioris vitæ quoddã poſteris imitandum formaretur exemplũ. Inde enim quotquot religioſiorem viuẽdi normam ſunt amplexati, & ad eamdem viuendi rationem ceteros perfectioris vitæ cupidos inſtituendos ſuſceperunt, formam ſumpſiſſe noſcuntur. Vnde S. Auguſtinus [e] ſuos alloquens clericos, ait:
D Quomodo autem viuere velimus, quomodo Deo propitio iam viuamus, quamuis de Scriptura ſancta multi noueritis, tamen ad commemorandos vos, ipſa de libro Actuum Apoſtolorum lectio recitabitur, vt videatis vbi deſcripta ſit forma quam deſideramus implere,] legit Lazarus diaconus, quæ in Actis Apoſtolorum ſcripta ſunt capite quarto, & inter alia, verba illa; Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquã eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuũ eſſe dicebat; ſed erant illis oĩa cõia.] & qđ paulo inferius habetur, Quotquot enim poſſeſſores agrorũ aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum: diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat.] quibus lectis, Auguſtinus eadẽ & ipſe repetiit, deq. his ad ſuos præclarã habuit orationem. Eadem Baſilius [f], ac denique omnes qui monachis ſelectas viuendi regulas præſcripſerunt.

De Renunciatione.

d 2. Cor. 8.

e Aug. ſerm. 50. de diuerſis.

f Baſil de regu. monach.

Quid ad hæc impii, qui in Chriſtianiſmo ſectantes Epicuriſmum, his licet Apoſtolorum doctrina & exemplo firmatis ac ſtabilitis, adhuc tamen perfricta fronte, procacique animo non verentur in ſanctas regulariter viuentium inſtitutiones obloqui atque furere? Sed de his alias vberius atque opportunius. CCLXXII.
E Ceterum præter illa quæ dicta ſunt, afferuntur inſuper de diſtractione rerum temporalium in vſum pauperum aliæ diuini conſilii rationes. Excitanda enim erat in fideles vehemens perſecutio, quæ non bona tantum, quæ haberent, auferret, ſed in ipſorum perſonas ſæuiret. Sic igitur vt prima Eccleſiæ fundamenta nullo perſecutionis impetu quaterentur, ſed ſolida firmitate ſubſiſterent, optime, diuina prouidentia diſponente, conſultum eſt, vt eiuſmodi periculum fideles rerum temporalium lucroſa iactura redimerent. Teſtis enim eſt Paulus [g], diuitiarum cupidos tentationibus facile ſuperari, & laqueis diaboli irretiri. Narratis iam his quæ in Ananiam & Saphiram ſunt diuinitus acta, hæc ſubdit Lucas [h].

Aduerſus nouatores.

g 1. Tim. 6.

h Act. 5.

Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.] Locum illum licet fuiſſe conſtet extra templum, ut etiam pateret Gentilibus, tamẽ etiam frequentius templum appellatũ eſſe ab Euangeliſtis inuenies, quod eo ambitu vniuerſa templi conſtructio clauderetur. Exemplo igitur Domini redemptoris, qui cũ Hieroſolymis eſſet docebat in templo, Apoſtoli etiam illic doctrinæ cathedram erexerũt; ad quã CCLXXIII.

Docent in templo Apoſtoli.

alludit

a Tertul. lib. de præſcr.

alludit Tertullianus [a], dum ait; Quid ergo Athenis, & Hieroſolymis?. Quid Academię, & Eccleſiæ? quid hęreticis, & Chriſtianis? Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum.] hæc Tertullianus. addit Lucas. Ceterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis ſed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum, ita vt in plateas eiicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quęmquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Hieruſalem, afferentes ægros, & vexatos a ſpiritibus immundis, qui curabantur omnes]. A

CCLXXIIII. Petri in miraculis Prærogatiua.

Cum uero non Petrus tantum, ſed & ceteri Apoſtoli Hieroſolymis eſſent: quidnam eſt, quod oculi omnium conuertuntur in Petrum? quid iſta in plateis ægrotantium exhibitio, vt veniente Petro, vmbra ſaltem illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes non ab vno vel altero, ſed ab omnibus, quibus tenerentur, morbis? Certe quidem non per Petrum tantum, ſed per ceteros etiam Apoſtolos fieri ſolita ſigna & prodigia, idem (vt nuper vidimus) qui hæc ſcribit, teſtatur Lucas. Verum ſicut inter omnes Apoſtolos Petrus a Chriſto primatu in omnes eſt auctus, ita etiam præclariora quædam & inſigniora ab eo miracula edi conceſſit. Hinc ſolius B Petri fuiſſe curare languentes vmbra corporis tranſeuntis, ſatis Euangeliſta declarat. nam ſi id ceterorum Apoſtolorum vmbra præſtitiſſet, quid tanta compreſſio in exponendis infirmis, quos Petri tranſeuntis vmbra curaret? Vnde Arator diaconus, qui heroico carmine eadem cecinit Acta Apoſtolorum, dum de his agit, hæc egregie.

Excute Petre gradus: tecum medicina ſalutis
Ambulat: adde viam; pes is eſt ad gaudia velox,
In pedibus non eſſe moram: tua ſemita vita eſt.
Si properas, iam nemo iacet: tu motibus vmbra
Corpora cuncta leuas, atque hæc ſimul inſcia voti
Sumit turba tacens, quod cum rogat accipit vnus.
Quærite, quos agitat tanti reuerentia facti,
Quid typicum res iſta ferat: libriſq. volutis
Noſcite quod ſoli conceſſa eſt gloria Petro:
Quæve ſub hac ſpecie lateant documenta videte, &c.] C

Quod etiam hic in vmbra per Petrum agitur (nam in imagine pertranſit homo) in cælo veritate præſtari, idem pluribus verſibus docet.

CCLXXV. Sacrarum imaginum cultus in vmbra Petri. b Clem. Alex. aduerſ. Gentes.

Quid inſuper vmbra Petri, niſi imago expreſſa corporis Petri? certe quidem non aliunde quã ex eiuſmodi imaginibus vmbra formatis picturam duxiſſe originem ferunt [b]: vt ex his videas imaginum pium cultum in vmbra Petri a Deo primitus in primori illa Eccleſia tot tantiſque miraculis eſſe diuinitus conſecratum. Rurſus vero nec illud prætermittemus (ex quo in rebus geſtis myſteria latere noſcuntur) quod cum eamdem Deus virtutem vmbræ Petri indiderit, quam & corpori Petri: illud certe typice expreſſum eſſe videtur, tantam a Deo Principi Apoſtolorum gratiarum copiam eſſe collatam, vt eadem dona Petri perſonæ conceſſa, ſic in vmbram tranſtulerit, vt eadem in ſucceſſoribus, qui referunt perſonam Petri, feliciter propagari voluerit: nimirum vt quamuis non omnes æq. ſancti ac Petrus, ſed ex ipſis aliqui moribus eſſent futuri diſſimiles, tamẽ quia eiuſdem gererent perſonam Petri, eamdem etiam retinuerint a Deo illi traditam poteſtatẽ, ſcirentque omnes reſpectu Petri in honore habendos eſſe, qui vmbram ſaltem Petri hac ex parte D referrent.

CCLXXVI. c Act. 5. Apoſtoli coniiciũtur in carcerem.

Tantam Chriſti gloriam in Petro ac ceteris Apoſtolis diuinitus illuſtratam inuidentes Principes ſacerdotum, furore quodam exagitati iniicientes in illos manus, in carcerem detruſerunt. At Angelus Domini (inquit Lucas [c]) per noctem aperiens ianuas carceris, eduxit illos, iuſſitq. intrepide Euangelium prædicare, qui diluculo templum ingreſſi, cœperunt confluentem docere populum. Cum interim coacto Concilio ſeniores, ipſos qui adhuc in carcere detineri putarentur, Apoſtolos adduci iuſſiſſent, quæſiti ſunt in carcere, nec inuenti, licet clauſum eſſet oſtiũ, ſed in tẽplo eos prædicare Euangelium, nunciatum eſt, tunc quæſunt miſſi magiſtratus, ac miniſtri, abſq; vi aliqua ſiſtunt eos ſeniorum Concilio: cumque arguerentur ſpreti mandati, Petrus pro ceteris, ex more, ad facti excuſationem magna animi libertate hæc in primis effatus eſt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.] aliiſque verbis tum Chriſti gloriam, tum ipſorum in illum admiſſa exaggerans, perorauit.

CCLXXVII. De Gamalielis conſilio.

Cum illi interim de inferenda illis nece inirent conſilium, ſurgens Gamaliel legis peritus iubens primum Apoſtolos foras ad modicum ſpatium temporis duci, in hæc verba ſententiam dixit: Viri Iſraelitę attendite vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, E qui occiſus eſt: & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populũ poſt ſe & ipſe periit: & omnes, quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt: & nũc itaque dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſoluetur, ſi vero ex Deo eſt: non poteritis diſſoluere illud, ne forte & Deo repugnare inueniamini. Conſenſerunt autem illi. Et conuocantes Apoſtolos cæſis denunciauerunt ne omnino loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos.

Error Ioſephi redarguitur. d Ioſeph. antiq. libr. 20. c. 2.

Et illi quidem ibant gaudentes a conſpectu Concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati: omni autem die non ceſſabant in templo, & circa domos docentes, & euangelizantes Chriſtum Ieſum.] hæc Lucas. Ex quibus Ioſephus (vt dictum eſt ſuperius) erraſſe deprehenditur dum Theodæ res geſtas ad tempora [d] Cuſpii Fadi Iudææ procuratoris refert, quem eiuſ

dem

A dem teſtificatione,anno quarto Claudii Impe.in prouinciam miſſum conſtat, poſt annos vnde-
cim ab hoc tempore.

Ceterum non Gamalielis tantum auctoritate id affirmantis,& Lucæ hęc etiam deſcribentis, CCLXX-VIII.
ſed & Domini teſtimonio,extitiſſe Theodam ante Chriſti Paſſionem,Patres omnes conſentiunt,
locum enim illum Ioannis interpretantes quo Dominus dicit [a], Omnes quotquot venerunt,fu-
res ſunt & latrones] de Theoda & Iuda Galilæo intellexiſſe,pari conſenſione confirmant. Certe
quidem nequaquam ad antiquiora tempora Dominum hæc dicentem reſpectum habuiſſe, faci-
le poteſt intelligi,ne ſugillaſſe cum pſeudo prophetis etiam probatos ac a Deo miſſos Prophetas
calumnioſe ab aliquo dici poſſet:ſed ad propinquiora tempora potius reſpexiſſe,& vt de reb.iam
omnibus notis, quæ explicatione non indigerent,ea locutum eſſe:nam de antiquioribus pſeudo
prophetis nulla iam memoria erat,recens vero recordatio de his quos tum præſens ſæculum infe
lici germine propagauit;nam non modo Iudas,eiuſque ſucceſſores,atque Theodas,ſed & Hero-
des maior, quippe qui ab Herodianis Chriſtus haberetur, notari potuit. Sic igitur Ioan-
nes Chryſoſtomus [b], Cyrillus [c] Alexandrinus,Iſidorus [d], Peluſiota,& alii omnes hos ſecuti,
B Dominum de Theoda intellexiſſe,iure exiſtimarunt. Porro Theodæ facinus in hunc modum con
tigiſſe, Ioſephus deſcribit [e], non piget enim rem ſuperius alia occaſione narratam,iterum rei ar
gumento exigente,hic repetere.

a Ioan. 10. b Chryſ. in Ioā. hom. 59. c Cyril. in Ioan. lib. 7. c. 3. d Iſid lib. 3. epiſto. 119. e Ioſeph. antiq. libr. 20. c. 2.

Apud Iudæam, inquit, præſtigiator quidam nomine Theodas, perſuaſit magnæ vulgi CCLXXIX.
multitudini,vt aſſumptis ſuis facultatibus ſequeretur ſe ad Iordanem fluuium: Prophetam enim
ſe iactabat,pollicens ſciſſurum ſe verbo Iordanem fluuium,ac facilem prębiturum tranſitum,ta-
lique promiſſione permultos ſeduxit. At Fadus effecit vt nihil lucri facerent ex ſua inſipientia,
miſſis in eos equitum turmis,qui ex improuiſo irruentes,ex his multos interemerunt,multos vi-
uos ceperunt,& in his ipſum Theodam,cuius caput abſciſſum reportauit Hieroſolymam.] hacte
nus de eo Ioſephus. At ex verbis Lucę Euangeliſtæ maior inde oritur difficultas, quod de Theo-
da exemplum adducens quaſi rem nuper factam recenſet: Ante hos dies, inquit, extitit Theo-
das.]tamen inferius eum poſt hūc dicat extitiſſe Iudam Galilæum tempore profeſſionis, illius ſci
licet celeberrimæ ſub Quirino pręſide factæ,hac quidē rōne ante annos trigintaquatuor Theodā
vixiſſe,opus eſt dicere.quo modo igitur ante hos dies factum dicit,quod ante tot annos contigiſ-
C ſe probatur? Quod vero in primis Theodam a Ioſepho deſcriptū exiſtimarunt aliqui alium eſſe
ab illo de quo hic meminit Lucas, cum hæc nulla auctoritate probentur,ęquę reijciēda putamus.
At magis placet, vt idem ſit,ante hos dies,quod,ante hęc tempora, vſitato dicendi modo,vel vt il-
le Lucæ verborum ſit ſenſus [f],dum ait:poſt hunc extitit Iudas Galilæus] μετὰ loco πρὸ ſit poſi-
tum,vt diceret, Vltra dictum Theodam extitit Iudas Galilæus, &c. ſicque noluiſſe dicere,poſt
Theodam extitiſſe Iudam, ſed potius poſt recenſitum de Theoda quod nuper acciderat nouum
exemplum,illud addidiſſe de Iuda quod antiquitus factum ęrat,cuius tamen recens erat memo-
ria;nam (vt ſuo loco ſuperius dictum eſt) adhuc Apoſtolorum temporibus illius ſectatores ſu-
pererant Galilæi. Sed hæc relinquimus lectoris arbitrio lectionem, certe mutare non præſumi-
mus.

De Theoda et Iuda Galilæo. f Gaga. in Act. Apoſt.

Ceterum quod ſpectat ad Gamalielem non prætermittimus dicere,ipſum fuiſſe Chriſtianū, CCLXXX.
ſed conſilio Apoſtolorum ſic occultum inter ſeniores,vt ea ratione melius conſulere Eccleſiæ poſ
ſet,permanſiſſe,in libris recognitionum Clementis [g], haberi,quos licet apocryphos citat Beda [h]
& hæc eadem de Gamaliele recitat. Certe illum adhæſiſſe Chriſtianis,& inter Chriſtianos eſſe p
D feſſum,certum plane eius rei indicium illud eſt,quod a Chriſtianis,apud Stephanum protomar-
tyrem ſepultus eſt. Cum enim diuina reuelante prouidētia,corpus ſancti Stephani repertum eſt,
vna cum ipſo etiam eſt inuentum corpus Gamalielis,qui olim cum ipſius Stephani,tum Sauli(po
ſtea Pauli)ac Barnabæ magiſter fuerat.habentur hæc certa fide teſtata a Luciano presbytero, in
libello illo quem de Stephani protomartyris corporis inuentione,cui præſens fuit conſcripſit.
Quod vero eodem Luca auctore dictum eſt,Apoſtolos nonniſi plagis affectos a Concilio fuiſſe di
miſſos,id plane nequaquam ex ſententia Gamalielis eſſe factum,ſed voluntate Caiphæ, Annæ,&
Alexandri,in eiuſdem qui ſupra Clementis [i] nomine ſcripto commentario legitur.

De Gamaliele. g Clem. recog. libr. 1. c. 9. & 10. h Beda in retra cta in Act. Apoſt. c. 5. i Clem. conſtit. lib. 5. c. 3.

His iam fortiter ab Apoſtolis ſuperatis,alia arte aggreditur veritatis hoſtis diabolus vexa CCLXXXI.
re Fideles. Cum enim quos aduerſus Eccleſiam concitauerat aduerſarios,iam victos proſtratoſ-
que conſpiceret;per eos qui intus in Eccleſia erant,longe periculoſius certamen aggreditur, ten-
tans nimirum,ſi admirabilem illam vnitatem,mutuamque,nuſquam antea viſam animorū con-
cordiam aliqua poſſet diſſenſione turbare,ac diuidere ſchiſmate. Sed quonam vſque progreſſus
ſit eius conatus, Lucas [k],narrat his verbis. In diebus illis creſcente numero diſcipulorum, factū
E eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano vi-
duæ eorum.]hæc Lucas. Porro non ſic in hoc loco accipiendi ſunt Græci,quaſi gentiles,ad diſtin-
ctionē Hebræorum,nam nondum Gentilibus Chriſti Eccleſiæ patebat oſtium,quod Petrus poſt
modum reſerauit,ſed quod(ut ſuperius Philone auctore diximus)ſicut in ceteris Orbis partib[us],
ita etiam in Græcorum regionibus Iudæi agerent, cum alioqui etiam Lacedæmones nobiles in
Græcia populi ab Abraham ſe originem ducere gloriarentur,id quidem eorum Regis ad Oniam
Pontificem Iudæorum perbreues litteræ ſcriptæ teſtantur his verbis.

k Act. 6. Prima diſcer-dia in Eccleſia.

Incidimus in quamdam ſcripturam antiquam,in qua inuenimus cognationem interceſſiſſe CCLXXXII
inter noſtras origines,& noſtrum quoque genus non eſſe alienum a poſteris Abrahæ. Æquum
igitur eſt,vt cum fratres noſtri ſitis,petatis à nobis quæcumque libuerit.idem nos quoque facie
mus & res veſtras tamquam noſtras exiſtimabimus, noſtras item vobiſcum communes
habituri. Demoteles eſt, qui has vobis reddit litteras in pagina quadrangula ſcriptas,
& obſignatas aquilæ ſigillo draconem tenentis vnguibus.] hæc continebat epiſtola quam Io

ſephus

a Ioſeph. antiq. libr. 12. c. 5. b Ioſeph. antiq. lib. 13. c. 9. c Ioſeph. antiq. lib. 16. c. 4. *Iudæi Græci.*

ſephus[a], ſuis de Antiquitatibus libris intexuit, qui item recitat[b], Ionathæ Pontificis litteras in eamdem fere ſententiam ad Senatum Lacedæmoniorum conſcriptas. In Ionia item Græcorũ prouincia quamplurimos habitaſſe Iudæos idem auctor[c], affirmat, quos M. Agrippa Orientis Præfectus, Augusti temporibus, a Gentilium indigenarum vindicauit iniuriis, & patriis eos vti poſſe legibus adſque impedimento, præcepit. Idem Ioſephus ſcribens contra Apionem teſtatur, Iudæos tam Antiochiæ habitantes in Syria, quam Epheſi in Aſia, aliiſque ciuitatibus nobilibus, fuiſſe earum municipes; ſic dicens: Qui Antiochiã habitant Iudæi, Antiocheni nominantur: ius enim ciuium eis dedit conditor Seleucus. Similiter & qui in Epheſo commorantur, & alia Ionia, cum ciuibus ex inde natis eamdem appellationem habent hæc præbentibus eis regni ſucceſſorib.] Græci igitur dicebantur a Iudæis, qui in Græcia Hebræi agerent, Paleſtinæ vero indigenas, proprio nomine appellabant Hebræos, ut hic etiam Lucas feciſſe cognoſcitur.

CCLXXXIII. d Matth. 27. Marc. 15. e Act. 4. f Act. 6. *De electione Diaconorum.*

Quodnam vero fuerit huiuſmodi miniſterium, a quo Græcorum viduæ videbantur excluſæ: duplex reperitur de ea re fuiſſe ſententia. Exiſtimarunt alii certas Hebræorum viduas menſarum ſeruitio fuiſſe præfectas, nam & mulieres Domino miniſtraſſe, teſtantur Euangeliſtæ[d]. Alii vero idem miniſterium quotidianum eſſe putarunt ipſam eleemoſynarum quotidie fieri ſolitam diſtributionem ac in ſingulos partitionem, de qua Lucas[e] ſuperius. Diuidebatur, inquit ſingulis, prout cuique opus erat.] Ceterum ſecundum priorem ſententiam miniſterium illud eſſe potius accipiendum, ea quæ inferius Lucas[f], ſcribit de electione ſeptem diaconorum, facile perſuadent, dum ait. Conuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt. Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem plenos Spiritusancto & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos autem orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus: Et placuit ſermo coram omni multitudine. Et elegerũt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus.] hæc Lucas, cuius rei geſtæ narratio & ſi plana & facilis habeatur, aliqua tamen indiget diſcuſſione; vt illud in primis quænam menſæ illæ fuerint, ſacræ ne, an communes, quibus ſunt præfecti diaconi.

CCLXXXIIII. *Duplex mẽſa.* g 1. Cor. 11.

Si quis primitiuæ illius naſcẽtis Eccleſiæ principia repetat, & diſcat conſuetudinem, quænam fuerint illæ menſæ, cognoſcet nimirum, eaſdem fuiſſe ſacras æque atque communes. Sicut enim Dominus ac Redemptor noſter in vltima illa memorabili cœna (vt vidimus) vtramque menſam vna coniunxit, communem, & ſacram, in quarum priori agnum ex more comederent, in altera vero mox conſecuta ſacratiſſimum ſuum corpus & ſanguinem propinauit, ita etiam temporibus Apoſtolorum eadem in Eccleſia conſuetudo noſcitur conſeruata, vt ſimul vtramque menſam coniungerent. Eſt de his perſpicuum Pauli Apoſtoli teſtimonium in prima, quam ad Corinthios[g], ſcribit, epiſtola, vt omnes notant illic interpretes. Cum enim ait; Vnuſquiſque ſuam cœnam præſumit ad manducandum: & alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt] ecce cœna cõmunis, hoc eſt non ſacra. Cum vero rurſus inferius ſubdit, poſt deductum exemplum cœnæ Dominicæ, verbis illis: Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat, &c.] de menſa ſacra intelligere, nullus poterit dubitare.

CCLXXXV. h Act. 2. *De munere Diaconorum.* i 1. Cor. 10. k Epiph. lib. 1. c. 21. l 1. Cor. 6. *Diaconi ſacræ menſæ miniſtri.* m Act. 13. n 1. Tim. 3. o Ign. ad Trall. epiſt. 5. & ad Hiero. 13. p Polyc. epiſt. ad Philippenſ.

His igitur in hunc modum ſe habentibus miniſteriũ quotidianum nihil aliud fuit, quam eiuſmodi menſis inſeruire, quæ quotidie parabantur. Vnde Lucas[h]: Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & cõmunicatione fractionis panis, & orationibus.] Et paulo poſt; Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis.] verum non communem tantum cibum per fractionem panis debere intelligi, Paulus docet, eum ait[i]: Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?] Faceſſat ergo ſententia affirmantium diaconos menſis tantum communibus fuiſſe præfectos; Quos rogo, dicant, quid tantum oportuit Apoſtolos adhibuiſſe ſtudium in deligendis, qui prandia cœnaſque pararent, miniſtris, vt non ex triuio quoſque petitos viros, ſed boni teſtimonii, plenos inſuper Spiritusancto & ſapientia, eoſdemque (ut tradit Epiphanius[k],) ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum accerſitos eligerent: cum alioqui ad id quod maioris eſſet operis, nempe iudiciorum præfecturæ, qui eſſent contemptibiles, ſi forte ſapientes deeſſent in Eccleſia, Paulus[l], præficiendos eſſe mandarit. Quid inſuper ad communium menſarum miniſtros inſtituendos, tantis opus fuiſſet religioſis ritibus, vt nonniſi præuia communi omnium oratione, ac manus impoſitione, ad tale munus obeundum idonei cenſerentur? Tanti enim ponderis erat manus impoſitio, vt eodem ferme miniſterio Paulus & Barnabas initiati fuerint ad Apoſtolatum[m]. Quod ſi communium tantum menſarum miniſtri erant, quomodo & aliquando Euãgelii prædicatio illis eſt credita, cuius cauſa Apoſtoli a ceteris vacare muneribus cupierunt? certe Stephanum, & Philippum, qui Euangelicæ prædicationis cauſa Euangeliſta dici meruit, eo munere functos eſſe, nullus ignorat. Tanti ne etiam meriti, qui curarent cibaria, diaconi exquirendi eſſent, vt iiſdem moribus, quibus Epiſcopi, abſolutiſſimi eſſe deberent? nam Apoſtolus[n], Paulus eãdem fere conſummatam perfectamque morum integritatem a diacono æque exigit, atq; ab Epiſcopo, ſicut & Ignatius[o] ac Polycarpus[p] tradunt.

CCLXXXVI. q Caiet. in Act. Apoſt. r Ignat. epiſt. 5.

Hæc in re tam clara ſuperflua fortaſſe videri poſſunt, ſed tamen neceſſaria exiſtimauimus, ad refellendam quorumdam (præſertim recentioris[q] hominis tamen Catholici) ſententiam, affirmantium diaconos ab Apoſtolis electos, non fuiſſe miniſtros altaris. Sed & ſi ex his ſatis oſtenſum ſit, hos erraſſe: adhuc tamen ad eos penitus confutandos non alium quam qui diaconorum miniſterium quodnam eſſet, oculis ſpectauit, adhibeamus teſtem, Ignatium inquam, qui iiſdem temporibus (ut toties diximus) uixit, exiſtimantes neminem fore adeo refractarium, & impudentem, qui tanto teſtimonio obniti audeat. Ipſe[r] igitur ſcribens ad Trallianos hæc habet: Oportet

& dia-

A & diaconos myſteriorum Chriſti min iſtros per omnia placere;nec enim ci:orum & potuum mi
niſtri ſunt,ſed Eccleſiæ Dei adminiſtratores.]& inferius:Quid vero diaconi,quam imitatores an
gelicarum virtutum?qui purum & inculpatum miniſterium illis exhibent(*ſacerdotibus ſcilicet*)vt
ſanctus Stephanus beato Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro. Qui
igitur his non obedit,atheos prorſus & impius eſt,&c.]rurſus ad Heronem diaconum:[a] Nihil,in — a Idem epiſ.15.
quit ſine Epiſcopis facito:ſacerdotes enim ſunt,tu vero ſacerdotum miniſter:baptizāt, ſacrificāt,
eligunt,manus imponunt,tu vero illis miniſtras,vt S.Stephanus Iacobo,& presbyteris qui erant
Hieroſolymis]hæc Ignatius. Plura in hanc ſententiam coaceruanda fuiſſent ſanctorum Patrum
teſtimonia,niſi huius ſanctiſſimi viri ac martyris,atque eorum quæ ſcripſit,oculati teſtis,iterum
atque iterum repetitam,firmiterque teſtatam aſſertionem abunde ſufficere exiſtimaremus.Quā
vero ex his etiam arguatur ſpurius ille canon[b]ſextæ Synodo affixus,quo dicitur, ſeptem diaco-
nos ab Apoſtolis electos non miniſtraſſe ſacris myſteriis,omnium eruditorum appello ſenten- — b Sext.Synod.c.16.apud Theod. Balſ.
tiam.

Porro quod ſuperius dictum eſt ſeptem diaconos menſis communibus etiam fuiſſe præfectos; — CCLXXXVII.
non ſic accipienda res eſt,vt (quod miniſtrorum menſarum eſt)ceteris accumbentibus,quę ad ci
B bum potumque pertinebant,illuc inferrent:ſed quod ea,quibus cuique opus eſſet, eleemoſynas — *Diſpenſatio bonorum Eccleſiæ Diaconis credita.*
diuidendo curarent;quod etiam vſu retentum eſſe,S.Leo in ſermone de S.Laurentio teſtatur, cū
de ipſo ait; Non ſolum miniſterio ſacramentorum,ſed etiam diſpenſatione Eccleſiaſticæ ſubſtan
tię præeminebat.]id ipſum S.Proſper[c] de Tito diacono,qui Romæ pecunias pauperibus diſtri-
buens,interfectus eſt,tradit.Extat apud S.Gregorium[d]ipſa ſcripti formula, cum alicui commit- — c Proſper in Chron.anno Domini 429.
teretur diaconia.Rurſus vero eoſdē diaconos diuitiis Eccleſiæ eſſe præpoſitos,vt ex eis miniſtrēt
pauperibus affirmant Hieronymus[e]& Ambroſius[f]qui ait diacono. Cum ſolueris auctori debitū,
licet vt opera tua in beneficentiam & adiumenta hominum conferas,atque opem feras neceſſi — d Greg.lib.9. in dict.4.epiſto.24.
tatibus aut pecunia,aut officio,aut etiam quocūque munere,quod late patet in veſtro miniſterio: — e Hieron.in Ezech.c.48.
pecunia,vt ſubuenias,debito obligatum liberes,&c.]Adeoque erat diaconis commiſſa cura rerū
Eccleſiæ,vt aduerſus Epiſcopos eas dilapidantes ſe conſtanter erigerent. Eſt de his exemplum a- — f Ambroſ.lib.de offi.ca.vlt.
pud Gregorium[g]de Honorato archidiacono Eccleſiæ Salonitanæ.Porro diaconos non omnia mi
niſteria Eccleſiaſtica per ſe obiiſſe,ſed alios complures habuiſſe ordine ſub ſe poſitos miniſtros, — g Greg. regiſtr. lib.2. epiſt.13.
ex his quæ idem ſanctus Ignatius[h]ſcribit ad Antiochenos ſatis exploratum habetur, dum ait. Sa- — h Ignat.epiſ.12.
C luto ſacros diaconos.] & Paulo poſt:ſaluto hypodiaconos, lectores, cantores, ianitores, la-
borantes, exorciſtas, confeſſores. Saluto cuſtodes ſacrorum veſtibulorum diaconiſſas.]
Horum autem ſingulorum ordinū quæ nam fuerint munera ſatis conſtare putamus, cum in Ec-
cleſia eadem perſeuerent.Sed de laborantibus tantum, & diaconiſſis, hic obiter nonnulla dicen-
da ſunt.

Quinam fuerint in Eccleſia miniſtri,qui dicti ſunt laborantes,Epiphanius[i]dilucide ſatis expli — CCLXXXVIII.
cat,dū ait:Laborantes,corpora eorū qui obdormierūt,obuoluūt & cooperiūt.]Alio noīe hos foſ-
ſarios dictos eſſe,conſtat ex[k]epiſtola incerti cuiuſdam auctoris ad Ruſticum Narbonenſem ſcri- — i Epiph.in cōp. doct.
pta.Quod vero ſpectat ad diaconiſſas,conſtat quidem poſt diaconorum electionem,. viduas illas — *Laborantes et Diaconiſſæ.*
quæ præerant miniſterio quotidiano,ab eo deſiiſſe ac ceſſaſſe,verum non penitus in ordinem eſ-
ſe redactas,ſed aliis functionibus mancipatas,de quarum electione agens Paulus non minus quā — k Extat apud Hiero.tom.9.
ſexaginta annorum viduam eligendam,eamque moribus probatam,pręcepit.De muneribus quę
diaconiſſa obitura erat ſicut foribus,qua ingrederentur viri ianitores, qui & oſtiarii dicti ſunt,
D præfecti erāt: ita & portis mulieribus tantum patentibus pręerant diaconiſſæ,quas (vt vidimus)
appellat S.Ignatius ſacrorum veſtibulorum cuſtodes:ſicut enim in templo(quod dictum eſt) erāt
feminarum portæ,& loca orationis a viris ſeiuncta,ſic etiam laudabilem illum morem in Chri-
ſtianorum Eccleſias fuiſſe tranſlatum conſtat:ſed de his agemus inferius. Ceterum erant & alia
munera quibus diaconiſſæ fungerentur,de quibus hæc apud Clementem leguntur [l]; Elige quo- — l Clem. conſt.lib.3.ca.15.
que diaconiſſam fidelem & ſanctam, ad mulierum miniſteria. nam accidit aliquando, cum
in aliquorum domos diaconum ad mulieres mittere nō potes,propter infideles,mittes igitur mu
lierē diaconiſſam,pp improborū cogitationes.Nā ad multos vſus muliere diaconiſſa indigemus,
ac primum, cum illuminātur mulieres,Epiſcopus vngit frontes ipſarum oleo ſancto, deinde dia
coniſſa eas abſtergit;non eſt enim neceſſe mulieres aſpici a viris.] Epiphanius [m], & ipſe vbe- — m Epiph.hæreſ 79.
rius de diaconiſſarum miniſterio agit his verbis;miniſtrarum quidem diaconiſſarum appellata-
rum ordo eſt in Eccleſia non ad ſacrificandum, neque vt quicquam aggredi permittantur, ve-
rum reuerentiæ gratia muliebris generis,aut propter horam lauacri, aut viſitationis affectionis
aut laboris,& quando nudatum fuerit corpus mulieris, vt ne a viris ſacrificantibus aſpiciatur,
E ſed a miniſtrante muliere,cui præſcribitur à ſacerdote,vt curam gerat ad tempus indigentis mu-
lieris in tempore denudationis corporis eius,ita vt ordo bonæ diſciplinæ ac eccleſiaſticæ bonæ in
ſtitutionis valde ſcientifice munitus ſit in menſura regulæ.] Quantumlibet prædicta diaconiſſæ
curarent non tamen erant eiuſmodi,vt ſicut diaconi,manus impoſitionem acciperent, vel ali-
quo ſacramento initiatæ eſſent;nam ſacroſancta Nicæna[n]Synodus ea ex cauſa eaſdem inter lai- — n Conci.Nicęn. c.19.
cas adnumerat.

Rurſum vero(ex quo in hæc incidimus)nec illud prætermittēdum putamus,quod ſicut diaco — CCLXXXIX.
niſſarū mentio frequens eſt apud eccleſiaſticarū rerū ſcriptores,ita etiam in iiſdem ſæpe nomen
presbyteræ, & aliquando etiam epiſcopæ reperitur,ſed non ſic quidem,vt ſupra diaconiſſas poſi-
tæ aliquo fungerentur munere in Eccleſia,ſed quod aliquando ob ætatem,viduę ſeniores diceren — *Presbyteræ quæ eſſent & quæ Epiſcopæ.*
tur presbyterę,ut declarat canon vndecimus Concilii Laodiceni poſterioris trāſlationis. Aliquā
do vero(quod frequentius vſurpatū inuenitur)dictæ eſſe presbyteræ reperiuntur,quarū viris in
presbyteros electis,ipſę interim vitam cælibem agerent:quo etiam ſenſu & illę habentur, epiſco

a Concil. Turõ. 2.c.20.
b Eodem Cõci. c.13.14.
c Grego.dialog. lib 4.c.11.
d Cod.manuſc. apud nos pag. 311.
e Concil. Antiſiod.can.21.
f Athanaſius ad Virgin.

pæ appellatæ,quarum viri fuiſſent in Epiſcopos poſtea conſecrati,cũ illæ ab ipſis diuiſæ ſpectata
viuerent ſanctitudine,ſicque eiuſmodi nomina non ab aliquo Eccleſiaſtico miniſterio accepta eſ
ſe,ſed potius a virorum ordinibus deducta,vulgari quodam vſu potius,quam aliqua vera ratione
fuiſſe illis indita noſcuntur,qua etiam denominatione interdum,quæ vxor fuiſſet viri qui ad dia-
conatum promotus eſſet,diaconiſſa,nominabatur,& ſubdiaconiſſa,coniux,viri illius qui ad ſub
diaconatus ordinem adſcitus eſſet,Habes hæc omnia nomina expreſſa in Concilio Turonenſi[a] ſe
cundo,vbi etiam agitur de epiſcopa[b]ſicque accipiendum quod ſcribit Gregorius[c] de presbytera.
Eſt decretum Zacharię[d]Papæ de non admittenda in contubernium presbytera,diacona,vel mo-
nacha,& Baſilii epiſtola ad Peragorium presbyterum de iiſdem.Eſt item canon Antiſiodorenſis
Concilii,[e]quo inhibetur ne presbytera cum ſuo presbytero dormiat.Apud Athanaſium[f], ſecun-
dum Grecæ vocis etymologiam,presbytera,ſenior femina dicta eſt.Notat & Photius[g]in Nomo
canone,tam ex Concilio Nicæno,quam ex Laodicenſi & Chalcedonenſi,prorſus diuerſam fuiſſe
presbyteram a diaconiſſa.Sed de his ſatis:iam eo,vnde digreſſa eſt,reuertatur oratio.

CCXC.
g Photius in Nomoch.titu.1. c.37.
Stephanus archidiaconus.
h Aug ſerm.94. de diuerſ.
i Aug. ſerm.1.de Sanctis.

Quod vero Lucas recenſendo ſingulorum ſeptem diaconorum nomina,primum ordine ponat
Stephanum,S. Auguſtinus[h]ex eo accidiſſe putauit,quod primatum ageret inter diaconos; vnde
hæc ait:Inter diaconos nominatus primus,ſicut inter Apoſtolos Petrus]idemq.primicerius[i] dia-
conorum,& archidiaconus[k], vt a Luciano & aliis nõnullis tam Græcis quam Latinis appellatus
habetur.Sed iam reliqua proſequamur,quæ hoc anno ab Apoſtolis, ac Petro præſertim facta eſſe
reperiuntur. Ceterum nemo prudens inficias ierit omnes res a Petro geſtas proſecutum eſſe Lu
cam Euangeliſtam,cum Acta Apoſtolorum conſcripſit,immo & multa, quę eſſent maximi ponde
ris,ab eo fuiſſe prætermiſſa,Hieronymus [l]docet.

CCXCI.
k Lucian. epiſt. de eius inuentione.
De Iacobo epiſcopo Hieroſolymorum.
l Hier. epiſt. ad Galat.c.2.
m Chryſoſt. in Ioan. hom.87.
n Anacl. ad Epiſcop.Ital.tom.1. Conciliorum.
o Euſebius in Chron & hiſto. libr.2.c. 1.

Hoc igitur annno,quo Redemptor noſter Dominus Ieſus Chriſtus, conſummato redemptio-
nis humanę myſterio,cælos aſcendit,cum credentium in Chriſto numerus in dies magis magiſq.
augeretur,inter cetera quæ ad coagmentandam naſcentem Eccleſiam ſunt ab Apoſtolis ſalubri-
ter inſtituta,Iacobus Alphæi,cognomento Iuſtus,idemq.frater Domini dictus,a Petro Apoſtolo
rum Principe ordinatur Hieroſolymorum Epiſcopus,ſeditque annis vigintinouem,de quo Chry
ſoſtomus[m]: Si quis,inquit,a me percontaretur,quomodo Iacobus ſedem Hieroſolymitanam ac-
cepit;reſponderem ego,hunc totius Orbis magiſtrum præpoſuiſſe Petrum.]Porro ipſum ordina
tionis myſterium,quod conſecrationem vſitatiori vocabulo dicere conſueuimus, ab eodẽ Petro,
Ioanne,ac Iacobo fratribus eſſe conſummatum,epiſtola quæ dicitur Anacleti[n] teſtatur,traditam
que a Petro formã eſſe vt non minus quam a tribus Epiſcopis electus Antiſtes conſecraretur. Id
quidem hoc anno contigiſſe cum teſtatur Euſebius[o],de iiſdem tribus Apoſtolis,qui Iacobum or
dinauerunt,ex Clemente Alexandrino hæc recitat:Clemẽs in ſexto libro ὑποτυπώσεων de eo ſcri
bens ſic refert:Petrum,& Iacobũ,& Ioannẽ,poſt Saluatoris ad cælos aſcenſum,cum eſſent a Do-
mino ſummum dignitatis gradum adepti,non de gloria & honore contendiſſe inter ſe,ſed vno cõ
ſenſu Iacobũ Iuſtũ Hieroſolymorum Epiſcopum deſignaſſe.Idem etiam in ſeptimo libro eiuſdẽ
operis,de eo præterea hæc memorat;Iacobo Iuſto,Ioanni, & Petro Dominus poſt aſcenſionem
ſuã ſingularem quamdam impertiit cognitionem,quam illi reliquis Apoſtolis tradiderunt, reli-
qui aũt Apoſtoli ſeptnaginta diſcipulis,ex quibus vnus erat Barnabas.Duos item Iacobos fuiſſe
ferunt vnum cognomento Iuſtũ,qui de templi faſtigio præceps deiectus,fulloniſque vecte cæſus
occubuit,alterum,qui capite abſciſſo migrauit e vita.]hæc Euſebius.Aduerſus eos autem qui di-
cunt tres fuiſſe Iacobos,& Alphæi dictum,diuerſum eſſe a Iacobo Iuſto,quem audent etiam ex-
tra duodenarium Apoſtolorum numerum conſtituere,pluribus diſputat S.Hieronymus in com-
mentario aduerſus Heluidium ſcripto,noſq.alias fuſius;ad quorum refellendum commentũ, mo
do fontem vnde iſta deduxerint,demonſtraſſe,confutaſſe eſt, ex peruulgato enim Clementis Ro
mani nomine libro Recognitionum apochrypho id eos liquet eſſe mutuatos.

CCXCII.
Iacobi Cathedra.
p Euſebius hiſt. libr.7.c.14.in fine.

Quod vero ad Iacobi ordinationis diẽ pertinet, in Martyrologio Bedę facta ponitur vigeſima
ſeptima menſis Decembris. Inſignia quædam Epiſcopatus eius, non tantum memoria ſed &
vſu ad poſteros eſſe delapſa, antiquorum ſcriptorum auctoritate exploratum habetur. Et quod
in primis ſpectat ad eius cathedram,hæc de ea ſcribit Euſebius[p] Iacobi Apoſtoli cathedram (qui
primus erat ad Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum a Saluatore & ceteris eius Apoſtolis de-
lectus quemq.fratrem Chriſti nuncupatũ diuina perhibent eloquia)ad iſtud tempus ſeruatã, Epi-
ſcopi qui illic ordine ſucceſſerunt,permagni æſtimant;vnde declarant perſpicue,quemadmodum
veteres Patres ad noſtram vſque ætatem ſanctis viris,ob eorum veram erga Deum pietatem de-
bitam venerationem & tribuerint,& adhuc tribuere non ceſſent.]hæc de cathedra Euſebius.

CCXCIII.
q Epiph.hæreſ. 29. & 78.
r Hier.de Script. Eccle.in Iacobo. & in epiſt.ad Galat.2.
ſ Epiph. hæreſi 29.
De Corona ſacerdotali.
t 1.Petr.2.

Inſuper ad Epiſcopalis dignitatis ornamentũ,eumdem Iacobum geſtare in capite conſueuiſſe
laminã ſeu bracteã aureã,Epiphanius[q],Hieronymus[r],ac ceteri pene oẽs Eccleſiaſtici ſcriptores
teſtantur.rõnem aũt eius rei hanc affert Epiphanius,[ſ]dicens:Folium ſiue bracteã in capite geſta
re ipſi licebat,quemadmodum relati fide digni viri Clemens & Euſebius in ſuis commentariis
teſtati ſunt.Sacerdos itaque eſt(velut dixi)Ieſus Chriſtus in ęternum,ſecundũ ordinem Melchi-
ſedech:ſimulq.Rex iuxta ordinem ex ſupernis, vt transferat ſacerdotium ſimul cũ lege;ex ſemi-
ne vero Dauid propter Mariam ſedens in throno in æternum,& regni eius non erit finis. Oporte
bat.n.ipſum nunc transferre ordinem,tũ ſacerdotii tum regni.] & paulo poſt: Largitus eſt autem
ſub ſe conſtitutis regnum,vt ne diceretur a paruis ad maiora procedere.Manet enim thronus ip-
ſius & regni eius nõ erit finis, & ſedit ſuper thronum Dauid:ita,vt regnum Dauid vna cum ponti
ficatu tranſtulerit,ac largitus ſit ſeruis ſuis,hoc eſt,Pontificibus Catholicæ Eccleſię.]hæc Epipha
nius,cũ pluribus ſuperius monſtraſſet tum ſacerdotium tum thronum Dauid, ipſam regiam di-
gnitatem vna cum pontificio,in Eccleſiam ſuam,ac ſucceſſores Pontifices in æternum permanſu
ram tranſtuliſſe.In ſignum igitur regalis ſacerdotii(ſic ipſum appellat Petrus[t])eiuſmodi capitis
orna-

A ornamentum geſtare conſueuiſſe Chriſtianæ legis Pontifices,ſatis ex his quæ idem ſcribit declaratum videtur.

Ceterum non Iacobum tantum eiuſmodi regiæ dignitatis inſignibus vti conſueniſſe,ſed & ceteros Apoſtolos,par eſt credere,nam etſi hæc de ſingulis non ſcribantur,ſatis tamen ad rei veritatem demonſtrandam eſſe videtur,quod non modo Iacobus,quem diximus,ſed & Ioannes Euanliſta eo vſus capitis ornamento perhibetur:teſtatur enim id Polycrates[a] Epheſiorum Epiſcopus in ea quam ad Victorem Romanum Pontificem ſcripſit epiſtola,in qua inter alia hęc leguntur. His accedit Ioannes,qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit,qui ſacerdos fuit, qui laminam auream geſtauit,qui martyr & doctor extitit,qui tandem Epheſi morte cóſopitus occubuit,&c.] recitant eadem ex eodem auctore Euſebius[b] ac Hieronymus[c]. Erat autem eiuſmodi capitis ornamentum ſacerdotibus antiquæ legis a Deo olim cóceſſum,quod in amplius ac perfectius Chriſtianę legis ſacerdotium tranſlatum eſt. CCXCIIII.

Ornamentū capitis Epiſcoporum.
a Apud Euſeb. hiſt. libr. 5. c. 23. & Hier. de Scrip. Eccl. in Polycrate.
b Euſeb. hiſt. li. 5. c. 23.

Vt igitur eius repetamus originem: hæc in libro Exodi[d] ſcripta habentur; Facies & laminā de auro puriſſimo,in qua ſculpes opere cælatoris,SANCTVM DOMINO,Ligabiſque eam vitta
B hyacinthina,& erit ſuper tiaram,imminens fronti Pontificis.]ac rurſum[e]: Pones tiaram in capite eius,& laminam ſanctam ſuper tiaram,& oleum vnctionis fundes ſuper caput eius: atque hoc ritu conſecrabitur.]& poſt multa[f]: Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſſimo, ſcripſeruntque in ea opere gemmario,SANCTVM DOMINI: & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina.]idem in Leuitico[g] his verbis. Cydari quoque texit caput:& ſuper eam contra frontem poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione,ſicut præceperat Dominus.]Cū ceteris ſacerdotib⁹ vti cydari,ſeu mitra,conceſſum eſſet,lamina tamen aurea ornari caput, peculiare tantum erat ſummi Pontificis:quod ornamentum,corona etiam appellatur in diuina Scriptura,ut cum dicitur[h]: Corona aurea ſuper mitram eius expreſſa ſigno ſanctitatis. CCXCV.

c Hier. de Scrip. Eccl. in Polycr.
d Exod. 28.
De Lamina aurea.
e Exod. 29.
f Exod. 39.
g Leuit. 8.
h Eccleſ. 45.

Ioſephus[i] autem cum agit de antiquitatibus Iudæorum,quale fuerit ornamentum capitis ſummi ſacerdotis,exacte deſcribit monſtratque non tantum lamina aurea,ſed & corona aurea triplici ordine ducta mitram ornatam fuiſſe,ſic enim ait: Porro pileo(*ita appellat cydarim, ſeu mitram, cōmunem pariter ceteris ſacerdotibus*)vtebatur,quali ceteri ſacerdotes,ſuper quem extabat alius conſutilis ex hyacintho variatus,hunc aurea corona triplici ordine circūdabat,in qua ſpectabantur
C caliculi aurei,quales videmus in herba quæ apud nos vocatur daccharus,apud Grecos herbarios hyoſcyamus.] qualiſnā fuerit quoque deſcribit; Eiuſmodi corona inquit,ab occipitio circa tempora vtraque procedebat:nam frontem iſti caliculi non ambiebant, ſed lorum quoddam latum aureum,quod ſacris characteris Dei nomen inciſum habebat.]hactenus ille de mitra ſummi Pontificis. Qualis autem eſſet illa qua ceteri ſacerdotes vtebantur,ſic ait[k]: ſupra caput autem geſtabant pileum nō faſtigiatum,neque totum caput comprehendētem,ſed paulo plus quam mediū, eſt autem tali apparatu, vt videatur vitta linea ſæpe in orbem replicata & conſuta,quam ſuper ne alia tela integit vſque ad frontem deſcendens,& per ſuperficiem verticis ſuturarum deformitatem occultans,hic adaptatur accurate,ne inter ſacrificandum delabatur.]Cum eiuſmodi mitræ eſſent byſſinæ,aliquis tamen adhuc illis accedebat ornatus,nam in exodo[l] ſic legitur; Fecerūt mitras cum coronulis ſuis ex byſſo. CCXCVI.

i Ioſeph. antiq. libr. 3. ca. 8.
Corona triplex Summi Sacerdotis.
k Idem ibid.
l Exod. 39.

Quid vero eiuſmodi ornatus capitis ſignificaret,Philo ſic declarat[m]: Quod autem caput eius perpetuo mitra tegitur ſignificat diadema regium,inſigne poteſtatis,non ſummæ quidem, ſed ꝑ regię,alioqui mirificæ,&c.]Hieronymus[n] ad Fabiolam ſcribens de indumentis antiqui ſacerdo-
D tii,omnia in Chriſto perfectius eſſe conſummata demonſtrat,aitque: Habet cydarim, & nomen Dei portat in fronte,diademate ornatus eſt regio.]& inferius,qualis eſſet mitra communis omnibus ſacerdotibus,exacte deſcribit. Non prætermittimus dicere de Brachmanis ſacerdotib⁹,quos teſtatur Philoſtratus[o] vti conſueuiſſe mitra gemmis ornata,veſte linea, baculo inſuper & annulo. Porro non tantum hos,ſed & alios ſummos ſacerdotes Gentilium ornatos purpura, & tiara aurea in capite tectos fuiſſe, certū eſt. De ſummo ſacerdote deæ Syriæ id ipſum teſtatur Lucianus in dea Syria,de Pontifice maximo Romanæ antiquæ ſuperſtitionis affirmat hoc ipſum Prudentius in Romano martyre,nimirum geſtare conſueuiſſe coronam auream. Sunt & alia plura de his exempla,ſed hæc ſatis. CCXCVII.

m Phil. lib. de profugis.
n Hieron. epiſt. 128.
Pōtificum aurea Corona
o Philoſt. in Tianeo libro 2. & 3.

At vt de noſtris agamus ex inſtitutione,immo & vſu(vt vidimus)Apoſtolorum manaſſe certū eſt,vt Epiſcopi Chriſtianæ Eccleſiæ,quod regali fungerentur ſacerdotio,tanquam Reges & ſacerdotes mitra in ſacris vterentur pretioſa. eam fuiſſe maximi pretii,ſatis Ammianus[p] Marcellinus demonſtrat ,dum agit de Maſcizel tyranno in Africa, qui a Theodoſio profligatus , vt aliquo modo ſibi Theodoſium conciliaret,Militaria(inquit)ſigna,& coronam ſacerdotalem cum cete-
E ris quæ interceperat,nihil cunctatus reſtituit,vt pręceptum eſt.]De mitra S. Ambroſii Ennodius in epigrammate de ipſo ſcripto agit his verſibus. CCXCVIII

Serta redimitus geſtabat lucida fronte
Diſtincta gemmis ,ore parabat opus.]

Chriſtianorū Pontificū Corona.
p Ammianus Marc. libr. 19.

Ad ſacerdotalem quidem coronam alludit Euſebius[q],dū panegyrica oratione ſic exorſus ait: Amici Dei,& ſacerdotes,qui ſacroſancto podere,indumento cæleſti,gloriæ corona, diuina vnctione,& ſancta Spiritus ſancti ſtola circūueſtiti.]Et Gregorius Nazianzenus[r],de ſe ipſo,dū eſt ordinatus Epiſcopus,cum ex fuga rediiſſet, hæc habet in Apologetico : Idcirco me Pontificem vngis ac podere cingis , capitique cydarim imponis,atque ſpiritualis holocauſti altari admoues, &c.] Licet autem eodem nomine eiuſmodi capitis antiſtitis ornamentum,mytra , ſeu cydaris, tam apud ſacerdotes antiquæ legis,quam nouæ, appellaretur,tamen fuiſſe diuerſo modo concinnatum atque diſpoſitum,ſatis ex his quæ diximus perſpicuum eſſe videtur. ſicut enim priſtina illa forma quid myſticum præſeferebat;ita & ſub noua lege,mitræ diuerſa Figura,diuerſum etiam

q Euſeb. hiſt. lib. 10. ca. 4.
r Greg. Nazian. Apol. 3.

myſterium repræſentat, vt qui agunt de Eccleſiaſticis officiis ac ritibus, pluribus docent, quos cõ- A
ſulat qui ea cupit: de his enim pluribus agere, ab inſtituto ſuſcepto alienũ eſſe putamus. At quo-
niam occaſione Epiſcopatus Iacobi, eiuſmodi de inſignibus Epiſcoporum eſt ſuſcepta narratio,
plura alia de eodem Apoſtolo eſſent dicenda, quæ ab antiquioribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus ac-
cepta, Euſebius, Epiphanius, Hieronymus, & alii referunt, ſed ea nos ad martyrii tempus enarrã-
da diſtulimus, cuius occaſione ab iiſdem ſunt auctoribus ſcripta: ibi etiam de annis ſedis eius exa-
ctam afferemus rationem.

CCXCIX. Quod vero S. Ignatius teſtetur (vt nuper vidimus cum de ordinatione ſeptem diaconorum egi-
a Beda in Mart. 27. Decembr. mus) Stephanum miniſtraſſe Iacobo; ſi conſenſerimus Bedæ[a] dicenti ipſum ordinatum fuiſſe Epi-
ſcopum Hieroſolymorum vigeſimaſeptima menſis Decembris, plane ante eius ordinationem il-
Iacobus cultus ab omnib. li miniſtraſſe oportuit, cum Stephanus (vt dicemus) hoc eodem anno, vigeſimaſexta eiuſdem men-
ſis Decembris fuerit martyrio coronatus. at nec quicquam eſt abſurdi, vt ante Epiſcopatum illi
Stephanus miniſtrauerit; quippe qui Apoſtolus atque ſacerdos a Chriſto Domino iam inſti-
tutus fuiſſet: quem & pro egregia ſpectataque ſanctitate, etiam Chriſti hoſtes honore proſequerẽ-
b Apud Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 22. tur, ita vt (quod ſcribit Hegeſippus[b]) concederent illi ingredi in Sancta ſanctorum. Quod vero B
frater Domini eſſet, eumdem ceteri Apoſtoli ac diſcipuli mirifice obſeruabant.

CCC. *De martyrij Stephani tempore.* Hoc igitur anno, iiſdem Coſſ. Domitio Ænobarbo, & Camillo Scriboniano, vigeſimaſexta mẽ-
ſis Decembris, S. Stephanus primus diaconorum, primus omnium Chriſtianorum martyrioq; co-
ronatur. Rem geſtam, nobile eius certamen, ac triumphum egregium S. Lucas in Actis[c], Apo-
c Act. 6. 7. 8. ſtolorum exacte conſcripſit. Quod vero ad tempus ſpectat; cum diuerſæ ab his nonnullorum ferã-
tur ſententiæ: quæ nam ſit quę magis veritate nitatur, diligentiori ſtudio in primis peruеſtigandũ
putamus. Fuit quorumdam opinio, eodem ipſo anno quo Dominus paſſus eſt, haud multo poſt-
quam eſt electus diaconus, Stephanum a Iudęis occiſum eſſe; idque ea tantum coniectura permo-
ti ſenſere, qđ Lucas mox poſt electionẽ diaconorum, de eius martyrio narrationem inſtituat. Sed
meminiſſe hi debent, quod cum idem auctor de ipſo teſtetur, feciſſe ſigna & prodigia multa in po-
pulo, nec vel vnum ipſorum recenſeat, eadem ipſa atque alia multa fuiſſe ab eodem prætermiſſa,
exploratiſſimum eſt. Qui eius fuerunt ſententiæ, etiam ſunt opinati eumdem Stephanum corona-
tum fuiſſe martyrio III. Nonas Auguſti, quo die de illius corporis inuentione, quæ contigit ſub
Honorio Imperatore menſe Decembris memoria annua agitur in Eccleſia. Sed eius celebritatis C
d Die 3. Auguſ. aliam ab his plane diuerſam fuiſſe rationem, in noſtris notationibus[d] in Martyrologium Roma-
num nuper editis ſatis perſpicue demonſtrauimus.

CCCI. e Apud Glyc. in 3. part. Annal. *De tempore necis Stephani diuerſa opinio.* Rurſum fertur Hippolyti[e], Thebani nomine de tempore necis Stephani ab his procul abhor-
rens ſententia: nimirum ipſum anno ſeptimo ab eius electione, martyrio vita functum, eodemq;
tempore & Paulum a Chriſto vocatum. adſcribit hęc eadem Nicephorus[f], Euodio; quæ cum re-
pugnent his quæ de ſe ipſo idem Paulus ſcribit ad Galatas (vt ſuo loco manifeſte monſtrabimus)
nihil eſt quod tam de his quę de vocatione Pauli, quę poſt necem Stephani facta eſt, quam de eius
martyrio ipſos auſcultare debeamus. Exiſtimauimus interdũ in codices illapſum errorem vitio
f Niceph. hiſto. libr. 2. c. 3. librariorum, vt pro ſeptem menſibus, qui a ſpiritu ſancto miſſo vſque ad martyrium Stephani in-
tercurrunt, ſeptem anni ſint poſiti. Sane quidem tam Romanum[g] Martyrologium, quam cete-
g Martyr. Rom. Beda, Viuard. & Ado die 26. Decembr. ra, haud multo poſt aſcenſionem Domini Stephanum paſſum eſſe teſtantur, quorum omnium
etiam[h] auctoritate expreſſum habetur, Pauli conuerſionem anno ſecundo ab aſcenſione Domini
contigiſſe, quibus omnibus ea de ſeptem annis ſententia refellitur. Libentius igitur cum ſanctis
h Martyrolog. Rom. Beda, Viuard. Ado die 25. Ianuarii. Patribus dicimus, Stephanum paſſum eſſe dicta die vigeſimaſexta menſis decembris, ſub dictis D
Coſſ. anno Domini trigeſimoquinto per diem vnum inchoato. Sed cum (vt præfati ſumus) annos
Domini vna cum Coſſ. more maiorum a Kalend. Ianuarijs auſpicemur, haud mirum videatur, ſi
ſub notato numero annorum Chriſti triginta quatuor a nobis martyrium Stephani recẽſeatur.

CCCII. *Natalis S. Stephani.* De die natalis protomartyris Stephani: quo ex hac ærumnoſa vita migrauit ad Dominũ, an-
tiqui Patres haud aliter ſenſerunt, quam profiteatur Eccleſia: ipſum ſcilicet paſſum eſſe poſt
natalem Domini diem (vt dictum eſt) vigeſimaſexta menſis Decembris: Natalem quippe diẽ
i Aug. ſerm. 98. & 115. de diuerſis. eius illum appellant Auguſtinus[i], Fulgentius[k], ex Græcis Gegorius Nyſſenus[l], & alij. Nec eſt
quod quis dicat, ea die vigeſimaſexta Decembris, non ob martyrium, ſed ob tranſlationem reli-
k Fulg. hom. de S. Stephano. quiarum eius tunc factam (vt teſtatur epiſtola Luciani) agi ſolemnitatem protomartyris Ste-
l Greg. Nyſ. ſer. de S. Stephano. phani: nam longe ante ipſius reliquiarum inuẽtionem & tranſlationem, celebritas natalis S. Ste-
phani peragi in Eccleſia ea die conſueuit, vt conſtat ex ſermone nuper citati Gregorij Nyſſeni,
quem haud dubium eſt claruiſſe ante eius inuentionem; vbi hæc ait: Ecce diem feſtum ex die fe-
ſto, & gratiam pro gratia accipimus. Heri Dominus vniuerſi nos pauit, hodie Domini imitator.
Quomodo hic? aut quomodo ille? Ille hominem pro nobis induens: hic pro illo hominem exuens. E
Ille vitæ ſpeluncam propter nos ſubiẽs: hic propter illum ex ſpelũca exiens. Ille pro nobis faſcijs
inuolutus: hic pro illo lapidatus, &c.] Quæ ergo ſubijt cauſa, vt ea die celebritas martyrij agere-
tur, niſi quod antiqua traditione ipſum eadem eſſe lapidatum die, accepit Eccleſia? Sed de tempo-
re martyrij hactenus.

CCCIII. Vnde autem oborta occaſio fuerit necis Stephani, Lucas docet: quòd ſcilicet cum ageret ſigna
& prodigia magna in populo, concitauit in ſe odium Iudæorum diuerſarum regionum, quarum
collegia Hieroſolymis omnium Iudæorum metropoli erant; in quibus erudiebantur adoleſcẽtes
qui ex diuerſis prouincijs confluebant, vt diuinam legem addiſcerent: Græcorum vero ſcientias,
m Ioſeph. antiq. li. 20. c. vlt. vel nationum linguas haud licuiſſe publice tradi, Ioſephus[m] teſtatur. Erat Stephanus v-
nus ex illis, & cum illis eodem vſus[n] fuerat legis magiſtro Gamaliele, cumque Chriſti fidem
n Lucian. epiſt. de inuen. S. Stephani. libere fortiterque annũciaret, atque eam miraculis conſignaret, cum ſodalium omnium ac condi-
ſcipulorũ, tũ præſertim Sauli Tarſenſis, ſynagogæ eorum qui erant e Cilicia facile principis, in ſe

impetum

A impetum mouit. Incentor enim omnium eſſe viſus eſt Saulus, quod ipſe in Iudaiſmo[a] profeciſſet prę ceteris coætaneis ſuis, paternarum traditionum abundantius æmulator exiſtens, qui nec a cœpto deſtitit, donec eumdem lapidibus obrutum, ſicq. iam eſſe cognouiſſet extinctum. a Galat. 1.

CCCIIII. *De loco necis Stephani.*

De loco vero ubi lapidatus eſt Stephanus: ex relatione Gamalielis in Luciani epiſtola[b] legitur, lapidatum fuiſſe extra portam quę vergit ad Aquilonem & ducit ad Cedar, quę poſtea nomine S. Stephani appellata reperitur[c], alio nomine, porta Ephraim. Locus ille neque integro ſtadio diſtabat Hieroſolymis, quem Eudoxia Auguſta, nobiliſſima eccleſia ædificata; egregie illuſtrauit, vt auctor eſt Euagrius[d], & Marcellinus[e]. Lapis ille ſuper quem poſitus ſuſcepit lapidum imbres, in eccleſiam Apoſtolorum ad Montem Sion poſitam tranſlatus, magna veneratione eſt habitus, vt Beda teſtatur[f].

b Lucian. epiſt. de inuen. S. Stephani.
c Apud Bedam de locis ſanct. c. 1. & Burcha. par. 2. c. 7.

CCCV.

Vnum inſuper ex lapidibus quo idem protomartyr Stephanus percuſſus eſt, a quopiam Chriſtianorum collectum, poſtmodum in Italiam fuiſſe tranſlatum, & Anconæ poſitum, ibique ea de cauſa in honorem martyris fuiſſe excitatam eccleſiam, vbi in eius rei memoriam celebritas annua ageretur, teſtãtur antiqua Martyrologia, quod & nos notauimus in Romano[g]. Adſtipulatur his omnibus S. Auguſtinus[h] duobus ſermonibus, quibus agit de miraculis eiuſdem protomar-B tyris, ac primum his verbis. Vt de ceteris celeberrimis ſanctorum locis taceam, etiam ad Anconã Italiæ ciuitatem, vbi per glorioſiſſimum martyrem Stephanum multa miracula Dominus operatur, eadem circuitione perueni. Sed ideo alibi curari non potui, quia huic loco diuina prædeſtinatione ſeruabar.] Sequenti vero ſermone hæc habet. Vt audiat charitas veſtra, multum miror, & gaudeo vobis eſſe conceſſum, quoniam iſte homo nec Anconæ curari potuit, immo potuit, ſed propter nos factum non eſt, quia facillime fieri potuit. Sciunt multi quanta miracula per beatiſſimum martyrem Stephanum in iſta ciuitate fiant. Et audite quod miremini. Memoria eius antiqua ibi erat, & ipſa eſt ibi. Sed fortaſſe dicis: Corpus eius nondum apparuerat; Memoria ibi vnde erat? Latet quidem cauſa. Sed quid ad nos fama pertulerit, non tacebo charitati veſtræ. Quando lapidabatur S. Stephanus, aliqui etiam innocentes, & maxime de ijs qui iam in Chriſto crediderant, circumſtabant: dicitur lapis veniſſe in cubito, & excuſſus inde veniſſe ante quemdam religioſum. Tulit illum, & ſeruauit. Homo erat de nauigantibus, fors nauigationis attulit illum ad littus Anconæ, & reuelatum eſt illi ibi debere reponi lapidem illum. Ille obediuit reuelationi, & fecit quod iuſſum eſt. Ex illo cœpit eſſe & Memoria S. Stephani vbi eſt, neſcientibus hominibus qd C contigiſſet. Verum autem intelligitur propterea ibi fuiſſe reuelatum, vt ibi poneret lapidem qui de cubito martyris excuſſus eſt, quia Græce cubitum ἀγκὼν dicitur. Sed qui ſciunt quę ibi miracula fiant, ipſi nos doceant.] hæc Auguſtinus de lapide quo percuſſus eſt protomartyr.

d Euagr. hiſtor. lib. 1. c. 22.
e Marcel. in Chron.
f Beda. de locis ſanct. c. 3.
g Martyrolog. Rom. die 3. Auguſt.
h Aug. ſerm. 31. & 32. de diuer.
Memoria Stephani.

CCCVI.

Quod vero ad erectam tunc temporis Memoriam martyris ſpectat, his iungimus, quæ in epiſtola Martialis Apoſtolorum diſcipuli nomine prænotata ad Burdegalenſes ſcripta (qualiacumq. ſint) leguntur his verbis: Dum altaria demonum in puluerem redigerentur, aram Ignoti Dei ad conſecrationem reſeruari iuſſimus: qua dedicata in nomine Dei Iſrael, & ipſius teſtis Stephani qui pro eo a Iudæis paſſus eſt, non hominis cultum, ſed Dei in ea frequentatis. Stephanus enim non Deus, ſed amicus Dei fuit, qui pro teſtimonio eius animam ſuam poſuit, cuius ſanguine ipſa menſa eſt decorata.] Rurſum ne quid prætermittamus legitur in Conſtitutionibus Apoſtolicis, quæ feruntur nomine Clementis[i], inter Chriſtianorum ferias adnumerari natalem diem protomartyris Stephani.

i Clem. Conſt. lib. 8. c. 19.

CCCVII. *Stephanus pater Paulus.*

Qualis vero quantaq. ex martyrio Stephani facta ſit noſtris rebus acceſſio, vel ex eo ſaltem qs D conſiderare facile poterit, quod Auguſtinus ſępe teſtatur, precibus Stephani, Sauli expugnatam eſſe perfidiam, erat ipſe conſentiens neci eius, & ueſtium lapidantium cuſtos, quod non tantum Lucas[k] affirmat, ſed & ipſe Paulus[l] ex Saulo conuerſus agens aliquando ſuæ fidei defenſionem, hęc inter alia pro concione habuit, cum ad Deum conuerſus hęc dixit: Domine, ipſi ſciunt quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos, qui credebant in te: & cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego aſtabam, & conſentiebam, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium illum.] Stephanus igitur Domini Ieſu memor exempli, qui pro tranſgreſſoribus, cũ eſſet in cruce, preces ad Deum fudit, dicens: Pater dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt] & ipſe his admonitus, poſitis genibus (inquit Lucas[m]) clamauit voce magna, dicens: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum.] Putas (inquit Auguſtinus[n]) verba iſta audiuit Saulus? Audiuit ſubſannãs, ſed irriſit: & tamen ad orationem Stephani pertinebat. Adhoc graſſabatur, & iã pro illo Stephanus exaudiebatur.] & alibi[o]: ſi Sanctus Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet. Sed ideo erectus eſt Paulus, quia in terram inclinatus, exauditus eſt Stephanus.] hęc eadem quoque alibi[p] repetit.

k Act. 7.
l Act. 22.
m Act. 7.
n Aug. ſerm. 94. de diuerſ.
o Aug. ſerm. 1 de ſanctis.
p Aug. ſerm. 5. de ſanctis.

CCCVIII. *De funere Stephani.*

E Quæ vero pertinent ad ſepulturam eius, rem geſtam his paucis Lucas[q] abſoluit, dicens: Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum.] hæc ille. ſed apposite quidẽ antequã ageret de eius funere, hęc uerba pręmiſit: Facta eſt autẽ in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis; & oẽs diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samarię præter Apoſtolos.] his dictis, de ſepultura quæ narrauimus, ſubdit, ea nimirum ex cauſa, quod non ea die qua necatus eſt, ſepulturæ traditus ſit, id prohibentibus Iudęis, ſed poſtea cum ea, quam refert, facta eſt perſecutio in Eccleſiam. De ſepultura ipſius hæc ex relatione Gamalielis narrat Lucianus in ea quã totus Chriſtianus orbis recepit, epiſtola de inuentione corporis eiuſdem protomartyris, his verbis: Lapidatus eſt a Iudæis & Principibus ſacerdotum in Hieruſalem pro Chriſti fide extra portam quæ eſt ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar, ibi die ac nocte iacuit proiectus ut ſepulturæ non daretur ſecundum mandatum impiorum Principum, vt a feris conſumeretur corpus eius. Ex Domini autem voluntate non tetigit eum vnum ex his, neu fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Chriſti miniſtro, & feſtinans habere mercedem a Do-

q Act. 8.

mino,& partem cum ſancto viro fidei, miſi per noctem quantos poteram religioſos Chriſtianos,& in Chriſto Ieſu fideliter credentes,habitantes Hieruſalem in medio Iudæorum: & hortatus ſum eos,& neceſſariam ſubſtantiam miniſtraui,ac perſuaſi illis ire occulte vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam meam,hoc eſt,in Caphargamalam(quod interpretatur villa Gamalielis)viginti millia habens a ciuitate. Et ibi feci illi planctum fieri diebus ſeptuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca:& præcepi meis,vt quęcumque neceſſaria erant pro eius planctu,de meo darent.]hactenus ille de ſepultura Stephani. A

CCCIX.

a Hier.ad Paul. epiſt.25.
Funus ampliſſimum.
b Hier.Epiſ.53. ad Rip.

Nec aliter quidem S.Hieronymus [a], planctum magnum,quem factum narrat Lucas in funere Stephani,niſi magnificentiam funeris, intelligendum eſſe ait,ſcribens ad Paulam his verbis: Quod Stephano fecerint Hieroſolymæ fratres planctum magnum: & vtique planctus magnus non in plangentium examinatione,vt tu putas,ſed in pompa funeris & exequiarum frequentia intelligendus ſit.]idemque alibi aduerſus Vigilantium ad Riparium [b],ſcribẽs: Ergo,inquit,martyrum immundæ ſunt reliquiæ? Et quid paſſi ſunt Apoſtoli,vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent,vt facerent ei planctum magnum,vt eorum luctus in noſtrum gaudium verteretur?] hæc Hieronymus,ſuperius ex Luciani epiſtola enarratis conſentiens, qui etiam ex pluribus diuinę Sripturę locis egregie monſtrat,planctum magnum,funeris amplitudinem ſignificare,Apud Rabbi Iacob in Turim Iora Degha capite trecenteſimo quinquageſimo ſecundo legitur,adeo ſumptuoſa eſſe conſueuiſſe funera Iudęorum,vt interdum euenerit, vt qui fuſiſſimis impenſis impares eſſent,ad tempus fugã arripuerint. Qui autem hæc corrigenda curarit,tradit fuiſſe ſeniorem Gamalielem,qui vili funeris pompa voluit ſepiliri,& inter alia,lineis tãtum amictum ſepulturæ mandari. quem & poſteros eſſe imitatos affirmat, ut ſuperius diximus. B

CCCX.

c Tertul.in Apolog.
d Greg.Nyſſ.orat.in fun. Meletii.
e Greg.Naz. ad Sophr. epiſto.18.
f Prudent.in Cathaem.hym.de defunct.

Ceterum ipſorum Apoſtolorum exemplo adeo ſplendide per Gamalielem curantium Stephani ſepulturam,laudabilis in Eccleſia Dei in curandis defunctorum corporibus conſuetudo pmanſit,vt eadẽ in primis aromatibus condirentur. vnde Tertullianus [c]: ſi Arabiæ quæruntur,ſciãt Sabęi pluris & carius ſuas merces Chriſtianis ſepeliendis profligari, quam diis fumigandis.] Gregorius [d] Nyſſenus hæc in funere Meletii: Sindones mundæ,& panni ſerici,vnguentorum & aromatum largitas,liberalitas mulieris ornatæ & honeſtæ,&c.] Gregorius [e] Nazianzenus non ſine myrrha Cæſarium fratrem ſepeleuit. De qua etiam conſuetudine priſtina Prudentius agit his verſibus [f]:

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt,
Aſperſaq. myrrhę Sabæo
Corpus medicamine ſeruat.] & in fine:
Nos tuta fouebimus oſſa
Violis ac fronde frequenti,
Titulumq. & frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.]

g Pontius in Act.paſ.S.Cypr. in fi.

CCCXI.

Lumina & Cantus in funere.
h Greg.Nyſſen. orat.in fun. Meletii.
i Greg.Nazian. orat in funere Cęſarii.
k Greg.Nyſſen. orat. in funer.S. Macrinę.
l Euſeb. in vit. Conſt.libr. 4.
m Hier.epiſt.27. in funere S. Paulæ.
n Recitat Ioan. Damaſc. lib. de more. ſuffrag.
o Chryſ. homil. 70.ad popul. Antioch.

Rurſum vero accenſis cereis,cantu proſequi pompam funeris,apud Chriſtianos antiquo vſu receptum eſſe,multis habetur teſtatum exemplis,vt quod habet Pontius diaconus [g] de funere ſancti Cypriani martyris his verbis: Inde cum cereis & ſcholaribus in area cuiuſdam Candidi procuratoris magno triumpho ſepultum eſt.]quod inſuper Gregorius Nyſſenus [h] factum tradit in funere Meletii,cum ait: Quomodo vtrinque quaſi ignei amnes continentibus facibus tractu continuo perpetuoque fluentes,quoad oculi longiſſime proſpicere ſolent porrigebantur?] Gregorius Nazianzenus [i] de matre ſua in funere Cęſarii filii geſtante faces,hęc habet: Cum multiplici hymnorum cantu deducitur,celebrique pompa ad martyrum ſedem effertur, ſantiſq; parentum manibus honoratur,matre accenſas faces geſtante.]eadem plane cum agit de funere Cõſtantii in oratione prima aduerſus Iulianum Apoſtatam. hoc etiam idem qui ſupra Gregorius Nyſſenus [k],cum meminit de funere S. Macrinæ ſororis,teſtatur;id ipſum Euſebius [l], in funere Conſtantini,ſed & Hieronymus de funere S. Paulæ hæc ait [m]: Tranſlata Epiſcoporum manibus, & ceruicem feretro ſubiicientibus,cum alii Pontifices cereos lampadeſque,alii choros pſallentiũ ducerent,in medio eccleſiæ ſpeluncæ Saluatoris eſt poſita.]Athanaſius [n],eadem feliciter & explicat & probat, cum ait: Si quis diem obierit, licet in aere deponatur inhumatus, ne omiſeris oleum & ceram,inuocato Chriſto Deo,ad ſepulchrum accendere,accepta enim Deo ſunt, plurimamq. ſecũ referunt retributionem: oleũ & cera holocauſtum eſt,incruentæ vero hoſtię oblatio, propitiatio eſt.]Quid vero [o] Chryſoſtomus? Quid,ait,ardentes,quæſo,lampades ſibi volunt? non ne tamquam athletas eos comitamur? Quid autem hymni? nonne glorificamus Deum,& illi gratias agimus,quia iam defunctum coronauit,& ab incertitudine ſublatum penes ſe retinet?]idem que [p],alias laudatiſſimam Chriſtianorum conſuetudinem in celebrandis exequiis defunctorum ſæpe commendat. D E

CCCXII.

p Chryſ.homil. 14.in 1.epiſ.Pau. ad Tim. & 59. ad pop.Antioch. & 4. in epiſt. Paul.ad Hebræos.
q Concil.Eliber. c.34.
r 1.Reg.28.
ſ Suet.in Tib.c. 98.
t Plin.lib.28.c.2.

Sed quoniam nihil eſt tam ſanctum,quod non poſſit humana prauitate peruerti,vetuit Synodus Eliberina [q], ne accenſis cereis ſuper defunctorum ſepulchra,eorum animæ inquietarentur. Sed qui nouerit ex diuina Scriptura quid ſit mortuos inquietare,intelliget profecto a ſancta Synodo non facum accenſionem,ſed defunctorum animarum ſuperſtitioſis ritibus euocationem eſſe prohibitam. Porro inquietare animas defunctorum,nihil aliud eſſe quam carminibus magicis,aliiſue ſuperſtitionibus adhibitis eas aduocare,ſatis expreſſum habetur in libro Regum [r], ex perſona Samuelis ſic dicentis: Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer?] Conſueuiſſe quidem & Gentiles ad ſepulchra defunctorum faces accẽdere,Suetonius [ſ], tradit. Solicitari quoque ſolitas ab ipſis animas defunctorum, Plinius [t], plane ſignificat, cum de communi illo loquendi vſu

priſtino

A priſtino hæc ait: Cur ad mentionem defunctorum teſtamur memoriam eorum a nobis non ſolicitari?]Id quidem non alia de cauſa,niſi ob frequentem vſum aduocandi,ac(vt aiebant) ſolicitandi ſeu inquietandi animas defunctorum,loquendi conſuetudine receptum erat. Abſtulit ergo SS. Synodus ſuperſtitioſam facum accenſionem ad ſolicitādas animas defunctorum,ſic & SS. Synodus Tridentina ſuperſtitioſum numerum candelarū alijs ex cauſis interdixit. Incenſo etiam thure defunctos honorari conſueuiſſe;idq. prętermiſiſſe,piaculum grāde exiſtimatum eſſe,ſatis declarant Acta [a] ſacroſanctæ Synodi Calcedonenſis, vbi recitatur libellus accuſationis aduerſus Dioſcorum,oblatus ab Iſchyrione diacono;quo inter alia datur crimini,quòd eius auaritia factum ſit,vt in funere Periſteriæ pientiſsimæ feminæ,quæ ſua legauerat ſanctis locis, oblatio incenſi(quātum ad ipſum pertinuit)fuerit prætermiſſa.

a Concil. Chalced. Act. 1.

CCCXIII. Ceterum quod de Stephani funere dictum eſt,non vna die, ſed pluribus, vſque ad ſeptuagenarium numerum,ipſum curatum eſſe: Apoſtolica traditione in Eccleſia etiam conſuetudo illa probata videtur,vt item non vna die tantum,ſed pluribus,pia Chriſtianorum officia, ac religioſa Fidelium illis perſoluerentur obſequia: vnguentis enim primum delibuta cadauera remanere duorum vel trium dierum ſpatio inſepulta conſueuerāt: Quo tempore apud ipſa excubantes Fideles, ſacras hymnodias cantantes, Deum laudabant, ſacras hoſtias immolabāt,ac poſtea ad ſepulchrū ducebant,inde poſt ſepulturam etiam pſalmorum cantica repetebant. At cū multa de his ſint exēpla,quæ in medium adduci poſſent, ſatis illud eſſe putauimus, quod in Paulæ funere factum Hieronymus [b] narrat his verbis: Hebræo, Greco, Latino, Syroq. ſermone pſalmos in ordine perſonabant,non ſolum triduo,donec ſubter eccleſiam & iuxta ſpecum Domini cōderetur,ſed per omnem hebdomadam;cunctis qui venerunt,ſuum funus & proprias credentibus lacrymas.]& de ſacrificijs offerri tunc ſolitis teſtis locupletiſsimus eſt S. Auguſtinus, dum agit de tranſitu matris.

b Hiero. epi. 27.

Repetita memoria pro defunctis.

Rurſus octaua; vigeſima, trigeſima, quadrageſima, ac ſexageſima die agi conſueuiſſe memoriam defunctorum, antiqui libri Rituales teſtantur. Itemque anniuerſaria die eadem pietatis officia repetere maiores conſueuiſſe, multa ſunt certiſsima teſtimonia. Tertullianus [c] enim ait: Pro defunctis annua die facimus.] & alibi [d]: Pro anima eius, inquit, oret, & refrigerium interim adpoſtulet ei, & in prima reſurrectione cōſortium: offerat annuis diebus dormitionis eius.] Gregorius Nazianzenus [e] hæc item in eamdem ſententiam: Alia quidem perſoluimus, alia vero daturi ſumus, anniuerſarios enim honores & commemorationes offerentes ij quidem certe qui ſuperſtites relinquētur.] At vero ne in his diutius immoremur: exequiæ Chriſtianorum ex traditione (vt vidimus) Apoſtolorum acceptæ, non tantum apud Fideles, ſed etiam Chriſtianorū hoſtes, ſibi conciliarunt honorem ac reuerentiam, nam Iulianus Apoſtata, rerum noſtrarum [f] acerbiſsimus inimicus, eiuſmodi religioſum officium in ſuas partes transferre ſtuduit: vt ex his videas, quantū homine illo perdito ac peruerſo ſit infelicior, qui detrahens ſubſannat eadem atque irridet.

c Tertul. de coron. milit.
d Lib. de Monog.
e Greg. Nazian. orat. in fun. Ceſarii.
f Epiſt. Iul. ad Arſacium apud Soz. lib. 5. ca. 15.

CCCXIV. Sed occaſio poſtulat, vt quæ his coniuncta eſſe videntur, de ſuffragiis ab Eccleſia pro defunctis exhiberi ſolitis, ex inſtituti ratione ſaltem paucis agamus. Res enim eſt non recēs in Eccleſia adinuenta, ſed quæ ex iiſdem Apoſtolicarum traditionum fontibus manat, quod Auguſtinus [g] bis verbis conſtanter affirmat: Orationibus vero ſanctę Eccleſię, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur a Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum vniuerſa obſeruat Eccleſia, vt pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cum ad Ipſum ſacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoq. offerri cōmemoretur.] D multa inſuper in eamdem ſententiam locutus, reddit exactam omnium rationem. Quod igitur ait id a Patribus traditum; haud ab aliis, quàm ab Apoſtolis, voluit intellexiſſe, ſecundum ea quæ idē ſcribit in libro de baptiſmo [h] contra Donatiſtas, ſic dicens: Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſsime creditur.] Eſt videre huius traditionis antiquiora veſtigia apud Tertullianum [i], cum ait, oblationes pro defunctis nonniſi ex traditione prouenisse, qui & per quos faciendæ eſſent eiuſmodi oblationes, ſic alibi [k] declarat: Repete apud Deum, pro cuius ſpiritu poſtules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ad Deum cum tot vxoribus, quot illa oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis eas duas per ſacerdotem.]

g Aug. ſerm 32. de verb. Apoſt.
De ſuf agys pro defunctis.
h Aug. de bapt. ca. 24.
i Ter. de coron. mil. c. 3.
k Tertul. libr. de exhor. ad caſtitatem.

CCCXV. Sed ad quid eiuſmodi oblationes, niſi vt per eas defuncti anima refrigerium a Deo conſequatur? vnde & alio in [l] loco: Pro anima eius (*mariti videlicet*) oret, & refrigerium interim adpoſtulet ei, & in prima reſurrectione conſortium, & offerat annuis diebus dormitionis eius] hæc quidē ille non certe ex ſchola Montani tum primum aperta, nam quo pacto agens cum Catholicis, prouocat eos ad totius Eccleſiæ traditionem inueteratam, quā conſuetudo iam firmaſſet, ac fides obſignaſſet, ſi ea ex his eſſent, quæ in Orbis angulo, nempe in Phrygia, eo tempore Montanus docuiſſet? An Montani erant ſectarij ſanctiſsimi Epiſcopi Africani, qui ante Cyprianum vixerunt, vel ipſe denique Cyprianus [m], qui adeo probaſſe leguntur offerri pro defuncti anima ſacrificium, vt eo pietatis officio quēpiam priuaſſe, magnum eſſet illi ſupplicium intuliſſe? An ne Origenes [n], qui eorum vixit tempore, Montani aſſecla erat, qui tam egregie defunctorum ſuffragijs adſtipulatur, ſic dicens? Memorias ſanctorum facimus, & parentum noſtrorum vel amicorum in fide morientium deuote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quàm etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes.] & paulo poſt: Celebramus nimirum, religioſos cum ſacerdotibus conuocantes, Fideles vna cum clero, inuitantes adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas ſaturantes, vt fiat feſtiuitas noſtra in memoriam requiei defunctis animab.. s, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiantur in odorem ſuauitatis in conſpectu æterni Dei.] hæc Origenes.

l Tertu. de monogamia.
Oblationes pro defunctis.
m Cypr. epi 66.
n Orige. in Iob homil. 3.
o Epiph. hær. 75.

CCCXVI. Epiphanius [o] agens contra Aerium iſtæc impugnantem, eadem ex maiorum indiſſolubili traditione

Patrum de ea re conſenſio.

ditione fluxiſſe defendit, cum ait: Proſunt autem & preces pro illis factæ, etiam ſi totam culpam A
non abſcindant, nempe mortalem. Verũ enimvero, eo φ nos ſæpe, dum in mundo ſumus, fallimur
& erramus, tum inuiti tũ voluntarie, quo id qđ perfectius eſt, ſignificetur; & pro iuſtis & peccato
ribus memoriam facimus, pro peccatoribus quidem miſericordiam Dei implorantes.] & infra:
Eccleſia neceſſario hoc perfecit, traditione a Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum ma-
tris diſſoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi, fili, ſermones patris tui, & ne repudies
ſtatuta matris tuæ, oſtẽdens per hæc quod & in ſcriptis & ſine ſcripto docuit Pater & Filius & Spi
ritus ſanctus. Mater autẽ noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolui non
poſſunt.] Sed quàm inſigniter Ioannes Chryſoſtomus [a] eadem hæc ab Apoſtolis eſſe inſtituta, ſæ
pe teſtetur, audiamus: populum enim Antiochenum alloquens, vbi Petrus & Paulus præcipui Ec
cleſiæ vertices docuerunt, nonniſi quæ ab ipſis ea accepiſſet Eccleſia repetens, ait: Non temere ab
Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorũ agatur commemoratio, ſciũt
enim illis inde multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Cum enim totus conſtiterit popu-
lus extenſis manibus, ſacerdotalis plenitudo, & tremendum proponitur ſacrificium, quo Deum
non exorabimus pro his deprecantes? Sed hoc quidem de his qui in fide migrarunt.] idem alibi [b] B
eadem prorſus repetit verba, & ex Spiritus ſancti inſtitutione factum ait [c], vt in ſacro ac tremen
do ſacrificio diaconus clamet: Pro his qui defuncti ſunt in Chriſto.]

a Chryſ. ad pop. Antioch. homil. 69.
b Chryſ. ad Philip. hom. 3.
c Chryſ. in Act. hom. 21.

CCCXVII. Cyrillus quoque [d] Hieroſolymitanus hæc de iiſdem: Cum hoc ſacrificium offerimus, *Miſſa*
nempe, poſtea facimus mentionem etiam eorum qui antè nos obdormierunt: primum Patriarcha
rum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus ſu
ſcipiat preces noſtras, deinde pro defunctis Patribus & Epiſcopis, deniq. pro omnibus oramus
qui inter nos vita functi ſunt, maximum eſſe credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur
obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altare poſitum eſt, ſacrificij. Quod exemplo monſtra-
re volumus: ſcio enim multos dicere; Quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem,
etiam ſi in hoc ſacrificio mẽtio illius fiat? An enim ſi Rex aliquis, eos a quibus offenſus eſt, in exi-
lium pepulerit, poſtea vero illorum propinqui coronam aliquam conſtientes, pro his qui ſunt in
ſupplicio exulibus, eidem offerrent: nonne condonationem aliquam ſuppliciorum ipſis dederit?
Ad eumdem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamuis ſint peccatores, non
quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, vt & nobis
& illis, eum qui eſt benigniſsimus, propitium reddamus.] hæc Cyrillus, non aliunde quidem, q̃ ex C
traditione Iacobi eiuſdem Eccleſiæ primi Epiſcopi, vt ex eius liturgia ſuo loco monſtrabimus.

d Cyrill. catech. myſtag. 5.

CCCXVIII De eadem traditione Apoſtolica poſt alios & Ioannes [e] Damaſcenus, qui eadem pro defun-
ctis ſuffragia ad ſuum principium reducens, vnde prouenerint, monſtrat his verbis: Porro autem
Verbi diſcipuli atque cõſpectores, a quibus Orbis vniuerſus captus eſt; illi, inquam, Saluatoris di
ſcipuli ac diuini Apoſtoli, vt in tremendis ac puris vitamque afferẽtibus myſterijs, eorum qui cũ
fide diem extremum clauſiſſent, memoria fieret, inſtituerunt, quod etiam firme atque conſtanter,
ac ſine vlla controuerſia Catholica & Apoſtolica Eccleſia ab extremis finibus ad extremos vſque
fines, ab eo tempore ad hunc vſque diem ſemper retinuit, ac tantiſper dum mundus erit hic reti-
nebit.] Habes inſuper (vt prætermittamus magnã copiam auctorum hæc teſtantiũ) eius rei vſum
in Eccleſia Apoſtolica ex traditione Apoſtolorum Romæ repræſentatum ex epiſtola [f] Paulini ad
Aletium S. Paulæ generum, cũ in funere Ruffinæ vxoris defunctæ, in baſilica Vaticana tanto thea
tro dignum ſpectaculum fuit ab eo exhibitum. At quid ibi ageretur, niſi quod eidem Eccleſię, quã
Petrus & Paulus docuerunt, iidem tradidiſſent? in illa enim, velut theſauro, eſſe ab Apoſtolis collo
catas ſacras traditiones, & inuiolabiliter cuſtoditas, auctor eſt Irenæus [g]. An non inſuper cenſen D
da eſt traditio Apoſtolica, quæ tot tantiſque eſt comprobata miraculis? ſunt ea plane innumera,
quæ tum Gregorius Papa, tum alij fide probati auctores memoriæ prodidere. Sed quid diuinitus
facta miracula, niſi quòd per ea diuinum ſuffragium declaratur?

e Ioan. Damaſ. de Fidel. defun. oratione.
f Paulin. epi. 51.
g Iren. lib. 3. c. 3. & 4.

CCCXIX. Cum igitur Eccleſiaſtici tractatores, inſignis nominis viri (vt vidimus) vna eademque conſen-
ſione firmiter aſſeuerent, ex Apoſtolica traditione ſacrificia & alia pietatis opera offerri conſue-
niſſe pro defunctis: neceſſario compellimur dicere, eoſdem pariter ex Apoſtolica traditione affir-
mare, eſſe locum in quo poſt obitum animæ purgẽtur, donec ab omni peccati macula expiatæ red
dantur. Si enim viuentium ſuffragijs eas adiuuari ac liberari poſſe, Apoſtolica traditio (vt dictum
eſt) docuit: ſane non omnium Fidelium animas continuo poſt obitum in cælum recipi, nec itẽ om-
nes in infernum mergi (pro quibus nulla ſunt offerenda ſuffragia, cum nec illi his opus habeant,
nec iſtis proſint) certum eſt: ſed tertium adhuc eſſe locum neceſſe eſt affirmare, quo illę quę adhuc
venialium peccatorum inquinatæ ſunt ſordibus, & mortalium licet culpa exſolutæ, pœnæ tamen
temporariæ ſunt obnoxiæ, detinentur. Ex his omnibus itaque eſto ratum firmumque de Purgato E
rio fidem atque doctrinam ex Apoſtolorum traditione fluxiſſe. Multa ad hæc probanda, & confir
manda, eſſent ex diuinis Scripturis in medium afferenda teſtimonia, at quoniã noſtri inſtituti eſt,
doctrinam ex traditione, non traditionem ex doctrina deducere (nam id complures noſtri tempo
ris Eccleſiaſtici Orthodoxi ſcriptores feliciter præſtiterũt) his in præſentiarum omiſsis, illud vnũ,
ſed breuiter tamen præſtabimus, vt Apoſtolicam traditionem Catholicæ Eccleſiæ vſu receptam,
& Patrũ teſtimonio roboratam apertiſsime demonſtremus.

Ex traditione doctrina.

CCXX. Certum eſt enim, tam Latinos quàm Græcos antiquos Patres teſtimonio pari ac conſenſione
in vnam eamdemq. ſententiam conſpiraſſe, animas ſolutas corpore, peccatis aliquibus obnoxias,
pœnis ſic ſubijci, vt iis purgatæ, æternæ tandem participes fiant beatitudinis, & licet de modo &
loco quo id fiat, alius aliter ſenſerit, quòd tamen faciendum ſit, omnes æque conſentiunt. Ex anti-
qua Eccleſiæ traditione Tertullianus [h], vt de re cuius nulla ſit dubitatio, idem profitetur, nam
cum tractat illam ſententiam Domini in Mattheo [i]: Non exies inde, donec reddas nouiſsimum
quadran-

De Purgatorio.
h Tertul. lib. de anima ca. 35. & ca. vlt.
i Math. 5.

A quadrantem]ait: Iudex te tradat Angelo executionis,& ille te in carcerem mander infernum, vnde non dimittaris,niſi modico quoque delicto mora reſurrectionis expenſo.]& infra: In ſumma, cum carcerem illum,quod Euangelium demonſtrat,inferos intelligimus; & nouiſsimum quadrātem,modicum quoque delictum mora reſurrectionis illic luendum interpretamur:nemo dubitabit animam aliquid penſare penes inferos,ſalua reſurrectionis plenitudine per carnem quoque.] hæc ille. Sed nec præiudicium Catholicæ affert veritati,ſi etiam,quod ait,id Montanus ſenſerit. Non enim labefactatur veritas,ſi quis hæreticus eamdem interdum profiteatur. Cyprianus id ipſum pleniſsime docet, dum ſcribens ad Antonianum [a] hæc ait: Aliud eſt, miſſum in carcerem non exire inde,donec ſoluat nouiſsimum quadrantem:aliud ſtatim fidei & virtutis accipere mercedem:aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emūdari & purgari diu igne:aliud peccata omnia paſsione purgaſſe.] Eſt etiam eiuſdem veritatis Origenes [b], qui eodem ſeculo cum Tertulliano,& vſque ad Cypriani tempus vixit,aſſertor,dum ait: Cm illuc venitur,ſi quis multa opera bona,& parum aliquid iniquitatis attulerit; illud parum,tamquam plumbum, igni reſoluitur ac purgatur,& totum remanet aurum purum. Et ſi quis plus illuc plumbi detulerit; plus exuritur,
B vt amplius decoquatur: vt etſi parum aliquid ſit auri,purgatum tamen reſideat. Quòd ſi aliquis illuc totus plumbeus venerit:fiet de illo hoc quod ſcriptum eſt: Demergetur in profundum, tamquam plumbum,in aqua validiſsima.]hæc Origenes.

a Cypr epiſ. 52.
b Orig. in Exod. homil. 6.

CCCXXI. Id ipſum Gregorius [c] Nyſſenus in hunc ferme modum in magna illa oratione catechetica, quam ſæpius citat Theodoretus: Quoniam,inquit,opus eſt vt illius quoque,quæ ex peccato ingeneratæ inſederunt maculæ,per medicinam aliquam auferantur:propterea in præſenti quidem vita adhibitum eſt medicamentum virtutis ad hæc curanda vulnera: quòd ſi curari non poſsint, in futura vita reſeruatur curatio. Sed quo modo in corpore ſunt affectionum quædam differentiæ, quarum aliæ quidem facilius, aliæ vero difficilius admittunt curationem; in quibus & ſectiones, & cauteria,& acerba medicamenta adhibentur ad tollendam affectionem,quę inſedit corpori:tale quid etiam in poſterum denunciat futurum iudicium ad curandos morbos animæ, quod pigris quidem & lentis minatur.] Hieronymus [d] id etiam in hæc verba: Sicut diaboli,& omnium negatorum,atq. impiorum,qui dixerunt in corde ſuo,Non eſt Deus,credimus ęterna tormenta: ſic peccatorum atque impiorum,& tamen Chriſtianorum,quorum opera igne probanda ſunt atque
C purganda,moderatam arbitramur & mixtam clementiæ ſententiam Iudicis]vt ſcilicet non puniātur in æternum:nā de his eſt inſtituta diſputatio. Et in Oſeam [e]: Infernus,inquit,eſt locus,in quo animæ recluduntur ſiue in refrigerio,ſiue in pœnis pro qualitate meritorum.] & alibi [f]: Peccatores qui confitentur rectam fidem, ſed propter vitiorum ſordes purgantibus ſe indigent flammis, idcirco nunc Dominus ad ignem iudicium vocare ſe monſtrat, vt vniuſcuiuſq. opus quale ſit,ignis probet.] Appellat [g] alibi purgatoriam pœnam, baptiſmum ignis,quo (inquit) baptizabimur in futuro ſæculo.

c Greg. Nyſſen. orat. catech. 8.
Patrum conſenſio.
d Hiero. in Iſa. vlt. in fine.
e Idem in Oſe. cap 14.
f Hieronym. in Amos. c. 7.
g Hieronym. in Matth. c. 3.

CCCXXII. Ambroſius [h] de eodem baptiſmo,purgatorio ſcilicet igne, hæc ait: Eſt etiam baptiſmum in Paradiſi veſtibulo,quod ante non erat;ſed poſteaquam peccator excluſus eſt,cœpit eſſe romphęa ignea,quam poſuit Deus; quæ antea non erat,quando peccatum non erat:culpa cœpit, & baptiſmum cœpit,quo purificentur qui in Paradiſum redire cupiebant,vt regreſsi dicerent: Tranſiuimus [i] per ignem & aquam: hic per aquam,illic per ignem:per aquam,vt abluantur peccata;per ignem,vt exurantur.] idem alibi [k]: Caue ne ligna, caue ne ſtipulam ad iudicium Dei tecum deferas,quæ ignis exurat:caue ne cum in vno aut duobus habeas quod probetur, in pluribus operi-
D bus deferas quod offendit. Si cuius opus arſerit,detrimentū patietur;poteſt tamē & ipſe per ignē ſaluari; vnde colligitur,quia idem homo & ſaluatur ex parte,& condemnatur ex parte.]idem dum ait [l] de vltimo exoluendo quadrante,illum de iiſdem pœnis interpretatur.

h Ambr. in Pſal. 118. ſerm. 3.
i Pſal. 65.
k Ambr. in Pſal. 118. ſermo. 20. in fine.
l Amb. in Luc. c. 12.

CCCXXIII. At Auguſtinus [m] de his vberius ceteris agit in Enchiridio ad Laurentium, & de Ciuitate [n] Dei,vbi & falſas de his aliorum ſententias refutat,idemque aliis [o] pleriſque in locis eſt eiuſdem veritatis fidelis aſſertor:cuius ſingulas de his ſententias hic recitare prætermittimus,ne nimia prolixitate legentibus moleſtiam afferamus,præſertim cum illæ potiſsimum ſint iam pre manibus omnium. Ceterum tantum abeſt vt penes quempiam antiquorum Orthodoxorum fuerit de eadem re aliqua dubitatio,vt potius laborandum fuerit Patribus aduerſus nonnullos, qui crederent omnia peccata quantumuis capitalia, excepto tamen infidelitatis errore, eodem igne purgari poſſe: quos non tantum Auguſtinus citato loco, ſed & Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus egregia ſanctitate & eruditione Pater (hic,vt alibi notauimus [p], fama notiſsimus claruit temporibus Symmachi Papæ,longe ante Gregorij tempora) refellit ſic dicens [q]: Multi lectionem iſtam male intelligentes,falſa ſecuritate decipiuntur,dum credunt,quòd ſupra fundamentum Chriſti crimina capi-
E talia ædificata,peccata ipſa per ignem tranſitorium poſsint purgari, & ipſi poſtea ad vitam æternam peruenire. Intellectus iſte,fratres cariſsimi,corrigendus eſt; quia ipſi ſe ſeducunt,qui ſibi blādiuntur. Illo enim tranſitorio igne,de quo dixit Apoſtolus: Ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem,non capitalia,ſed minuta peccata purgantur.]& poſt multa: Sed dicit aliquis: Non ad me pertinet quamdiu moras habeam,tantum vt ad vitam æternam perexeam. Nemo hoc dicat, fratres cariſsimi, quia ille ipſe purgatorius ignis durior erit, quàm quod poteſt pœnarum in hoc ſæculo aut videri,aut cogitari,aut ſentiri.]hæc Cæſarius. Plura his ac fere innumerata addenda eſſent aliorum,qui poſtea claruerunt, teſtimonia Eccleſiaſticorum ſcriptorum, ſed non patitur ratio inſtituti in his diutius immorari. Vnum tamen ſic habeto,omninò,qui poſt dicta tempora vixere Orthodoxi ſcriptores,vſque in præſens,nullum reperiri,qui Apoſtolicę traditioni,maiorumque aſſertioni, ac denique tot ſæculis præſcriptæ Eccleſiaſticæ conſuetudini auſus ſit contradicere,quin potius eamdem Catholicam veritatem non tantum ex Patribus ratam atque firmatam, ſed miraculorum editione diuino calculo ſæpius comprobatam,pronis manibus excipientes,ſunt

m Aug in Ench. c. 67. 68. 69.
n Augu. de Ciu. Dei lib. 21. c. 13. & ſeq.
o Aug. de Gene ſi cōtra Manich. lib. 2. ca. 20. Lib. de 8. quæſt. q. 1. hom. 16. & alijs locis.
p In Martyrol. Rom. die 27. Augusti.
q Cęſar. hom. 7.

pie ſan-

pie ſanctęque venerati. Adeo vt nulla habenda ſit ratio, ſi Nouantes & œconomiæ Eccleſiaſticæ inuetſores ab his aliter ſenſerint. Ar hæc iam ſatis ad Apoſtolicas traditiones, & Eccleſiæ mores inſinuandos, quibus nos aſtrinximus, eſſe putantes, ad ipſam rerum geſtarum hiſtoriam, ad idque vnde digreſſa eſt oratio, redeamus. A

a Act. 8. b Doroth. in Synop. *De perſecutione in Chriſtianos.* c Act. 26.

CCCXXIV Die illa qua lapidatus eſt Stephanus, facta eſt (inquit Lucas [a]) perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudæę, & Samarię pręter Apoſtolos.] Eſt [b] qui dicat, eodem quo paſſus eſt Stephanus die, Nicanorem, vnū ex ſeptem diaconis, ac ducentos inſuper Chriſtianos a Iudæis fuiſſe necatos; quod tamen haud tutum eſt affirmare, cū Græcorum Menologium de Nicanore teſtetur, tempore Veſpaſiani Imperatoris fuiſſe in Cypro occiſum. Sed quod ad Nicanorem ſpectat, contentioſum funē non trahimus, ceterum quod attinet ad reliquos; complures poſt necem Stephani occiſos eſſe, abſq. dubitatione aliqua affirmamus, teſtāte hæc potiſsimum Paulo coram Feſto. [c] Præſide, & Agrippa Rege, cum ſuam cauſam peroraret, ſic dicens: Multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, a Principibus ſacerdotum poteſtate accepta, & cum occiderētur, detuli ſententiam.] Lucas autem hæc omnia innuens potius quàm deſcribens, duobus verbis (vt vidimus) rem totam abſoluit, dū ait: Facta [d] eſt in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis.] Præterea accidiſſe tunc temporis creditur, quod ex relatione Gamalielis Lucianus [e] memoriæ prodidit, de Nicodemo Chriſti diſcipulo ſic dicens: Cognoſcentes Iudęi illum eſſe Chriſtianum, amouerunt eum e principatu ſuo, & anathematizauerūt eum, & de ciuitate expulerūt. Tum ego Gamaliel, quaſi perſecutionem pro Chriſto paſſum, ſuſtuli eum in meum agrum, & alui, & veſtiui vſque ad finem vitæ eius, & defunctum honorifice ſepeliui iuxta dominum Stephanum.] hęc ille. B

d Act. 8. e Lucian. in epiſto. de inuen. S. Stephani.

f Oecū. in Act. c. 8. g Pſal. 77. h Iob 38. i Apud Euſeb. hiſt. lib. 5. ca. 17. in fine.

CCCXXV. Sed cur tunc Omnes Chriſtiani Hieroſolymis pulſi ſint, Apoſtolis vero tantum, quorum cauſa turbæ omnes a Iudæis fuerant concitatę, Hieroſolymis manere conceſſum fuerit, admirari nō deſino. Tribuunt id alii [f] operæ ac ſtudio Gamalielis, cuius induſtria Apoſtoli ſeruati fuerint. Adſcribunt & alij non modeſtiæ, ſed timori Iudæorum, quippe qui timerent populi, quòd erga illos propenſior eſſet, tumultum atque ſeditionem. Sed mea ſententia, neutra harum cauſa tanti ponderis fuiſſe videtur, quæ magiſtratus adeo furore exagitatos, ac plane rabie efferueſcentes cohibere potuiſſet. Vnde id nonniſi miraculo, & illius tantum virtuti exiſtimo tribuendū, qui ſtatuit [g] mare quaſi in vtre, & poſuit terminos eius arenam exiguam, & dixit ei [h]: Vſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumētes fluctus tuos.] Ceterum quod ad Apoſtolos pertinet: Apollonius [i] antiquus Theologus, agens aduerſus Cataphrygas, teſtatur ſe traditione accepiſſe, Saluatorem mandatum dediſſe apoſtolis, ne vſque ad duodecim annos Hieroſolymis decederēt. Qui ergo hæc præcipit, vt inter infenſiſsimos hoſtes tamdiu verſarentur, dedit etiam illis implere quod iuſſerat, ſed de hac re alibi: quæ vero ad diſcipulorum diſperſionem pertinēt, reijcimus in annum ſequentem, quo ea omnia facta eſſe noſcuntur. C

IESV CHRISTI ANNVS 35. TIBERII IMP. ANNVS 19.

Diſperſio Diſcipulorum. k Act. 8. l Act. 11. m 1. Petr. 1. n Galat. 3.

I. SEquenti anno Domini trigeſimoquinto, Sulpitio Galba & Cornelio Sulla Coſſ. pulſis eiectiſq. poſt necem Stephani, qui erant Hieroſolymis, Chriſtianis; proficiſcētibus illis in diuerſas ac longe poſitas regiones, ac prædicantibus Euangelium, Eccleſia Dei feliciter propagatur. Non.n. tantum (quod tradit hic Lucas [k]) diſperſi ſunt per regiones Iudææ atque Samariæ; ſed Palæſtinæ fines egreſſos, externas quoque regiones peragraſſe, eiuſdem auctoris teſtimonio ſatis perſpectum habetur, ait enim inferius [l]: Illi quidem qui diſperſi fuerant a tribulatione, quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulauerunt vſque ad phœnicen, & Cyprū, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, niſi ſolis Iudæis.] Inſuper eorum, qui Hieroſolymis pulſi ſunt, ingens numerus migrauit in Aſiam, qui eo nomine a ceteris Iudæis diſtincti ſunt, nominatiq. Hebræi aduenæ diſperſionis, ad quos præcipue poſtmodum Petrus [m] Apoſtolus ſcribens epiſtolam, eiuſmodi eam titulo prænotauit: Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ.] Quod enim ad Galatiam pertinet, eos ſignaſſe videtur Paulus [n] Apoſtolus, ſcribens ad Galatas, qui Hieroſolymis quōdam fuiſſent tempore paſsionis Chriſti, dū ait, eos ſic obiurgans: O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit nō obedire veritati, ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, in vobis crucifixus?] Ad eiuſdem etiam diſperſionis homines Iacobus Apoſtolus ſuam dedit epiſtolam, eiuſmodi inſcriptione ſignatam: Iacobus Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.] D E

II. Neque enim de alia diſperſione, quàm quæ facta eſt poſt lapidatum Stephanum, tam Petrus quàm Iacobus potuerunt intelligere, quandoquidem (vt antea dictum eſt, auctore Philone) Iudæi cum nequaquam palæſtinæ terminis continerentur, ſed longe lateque in Aſia, Africa, & Europa, in cunctis fere prouinciis Romano ſubiectis Imperio habitarent, cum nemine impellente, ſed antiquitus eo ſponte migraſſent, numquam vel a Philone, aut Ioſepho, vel aliis qui res Iudaicas ſunt proſecuti, dicti inueniuntur diſperſi, aut ex diſperſione collecti Iudæi, ſed coloni & indigenæ. Etenim poſt illam tempore Sedechiæ Regis illatam cladem, quantumuis dira ac grauia ab alijs finitimis Regibus ſint paſsi Iudæi, ac denique a Romanis ſubacti, nūquam tamen ipſos e Paleſtina pulſos, ac in exteras Orbis prouincias amandatos fuiſſe, aliqua eſt memoria apud antiquos hiſtoricos, vt nulla ſit ratio, cur prædicti nominati ſint Iudæi diſperſionis, niſi quòd (vt dictum eſt) poſt necē Stephani, Hieroſolymis pulſi, in diuerſas prouincias, vt cuique libuit, cōmigrarint. Horum fuiſſe

ingentem

A ingentem uumerum, certum eſt,nam ſi quis omnium credentium habeat rationem, cogitetque
tantum Apoſtolos(quod Lucas ait)Hieroſolymis remāſiſſe;inueniet profecto,multa millia Chri
ſtianorum ea fuiſſe exturbatione diſperſa.

Numerum autem ſic collige.Antequam Chriſtus cælos aſcenderet, pluſquam quingentos fra- III.
tres Paulus [a] numerat,quibus ipſum apparuiſſe teſtatur.Poſt eius aſcenſionē,prima Petri præ- a 1.Cor. 15.
dicatione facta eſt acceſsio cerciter [b] triuni millium. Rurſum concionante eodem Petro [c] in b Act. 2.
porticu Salomonis,auctus eſt numerus credētium quinq. millibus. Poſtea vero ceteros qui Chri c Act.4.
ſto crediderunt, Lucas (victus fortaſſe ad fidem venieutium multitudine) numerare prætermi-
ſit.Sed nouis editis ſignis atque miraculis,concionante iterum atque iterum Petro,quid ait? Ma-
gis [d] augebatur credentiū in Domino multitudo virorum,ac mulierum.] ac rurſus poſt verbera d Act. 5.
tos Apoſtolos: Verbum Domini,inquit, [e], creſcebar & multiplicabatur numerus diſcipulorum e Act.6.
in Hieruſalem valde,multa enim turba ſacerdotum obediebat fidei.]Quocirca ſi horum omnium
ratio habeatur (licet certus credentium numerus definiri non puſsit) haud longius a vero nume-
ro ij inuenientur aberraſſe,qui vltra quindecim millia credētium in ea perſecutione dixerint fuiſ-
ſe diſperſa:vt nihil iam ſit quod quis miretur, ſi in tam varias ac diuerſas prouincias ea diſperſio
B ne Fideles,teſtimonio Petri & aliorum,audiat eſſe profectos.

De hac ipſa diſcipulorum diſperſione Athanaſius [f] agens, ac ſementi eam comparans: Ha- IV.
bes,inquit, in Actis Apoſtolorum,poſt lapidatum Stephanum,diſcipulos diſperſos, & quaſi ſemi f Athan. homil.
natos,non quòd imbecillitate diſiecti, ſed fidei gratia ita diuiſi eſſent,ſed enim ita diſperſi, vt ſe- de ſemente.
minatoris frumenta effecti ad panem ſupercæleſtem,vniuerſumque Orbem peragrantes,viuificæ
doctrinæ virtutes efficaciaſque diſſeminarint.} Agens de his item Grægorius Nyſſenus [g] occa- g Gre. Nyſſ.ſer.
ſione Stephani protomartyris,eiq. hæc omnia tribuens,ſic ait:Quemadmodum periti athletæ ſu- de S. Stephano.
beuntes corpus aduerſariorum, per quamdam artificioſam agilitatem atque habilitatem,grauio
rem lapſum illius ſtruunt,ita magnus quoque Stephanus humi proſtratus,grauem illam aduerſa
rijs contuſionem effecit. Hinc in orbem terrarum diſcipuli currere cœperunt, hoc omnes in par-
tes ſermonis diuulgationis initium eſt,nam niſi ab illius cæde populus Iudæorum iu diſcipulos ſę
uiſſet,forſitan ſolūmodo Hieroſolymis Euangelij gratia incluſa eſſet: nunc vero agitati a Iudęis,
alius alio gentium per orbem terrarum diſperſi ſunt, vndique per myſteriorum doctrinam diabo
lum exturbantes,hoc modo Samaria verbum recepit;hoc modo obiter in via ſalus Eunuchi a Phi
C lippo conficitur; ita magnum illud Eccleſiæ inſtrumentum Paulus ira miniſque a diabolo arma-
tus,aduerſus ipſum armatorem tela vertit, ex omni eum exterminās orbe terrarum,vt nullum re
linqueret locum fidei Chriſtianæ inacceſſum,hinc Ægyptij, Syri, Parthi,& Meſopotamitæ, Itali,
Illyrici,Macedones Chriſtum agnoſcunt,& omnes vtique gentes ſermo percurrens ad fidem ad-
ducit.]hæc ille.

Hac ipſa diſperſione Ananias diſcipulus profectus Damaſcum,collegit Eccleſiam. Inſuper col V.
ligere poſſumus,hocquoque tempore Lazarum,Mariam Magdalenam [h], Martham,& Marcel h Act. Magdal.
lam pediſſequam,in quos Iudæi maiori odio exardeſcebant,non tantum Hieroſolymis pulſos eſ- & ſocior.
ſe,ſed vna cum Maximino diſcipulo,naui abſq. remigio impoſitos,in certum periculum mari ſuiſ
ſe creditos,quos diuina prouidentia Maſsiliam tradunt [i] appuliſſe,comitemque ferunt eiuſdem i Manuſcript.
diſcriminis Ioſephum ab Arimathęa nobilem Decuriorem,quem tradunt ex Gallia in Britanniā hiſt. Ang qui ha
nauigaſſe,illicque poſt prædicatum Euangelium diem clauſiſſe extremum. Sed quis valeat ſingu- betur in Vatic.
lorum hic recenſere vias,& fructus numerare ex prædicatione collectos? Nam etſi nondum Gen- biblioth.
tibus reſeratum erat oſtium Euangelii,tamen contribulibus Iudæis illud annunciare,liberū erat,
D vnde & Lucas:Igitur,inquit,qui diſperſi erant,pertranſibant,euangelizantes verbum Dei.}

Sed quid interim Hieroſolymis?Saulus autem(inquit [k] Lucas) deuaſtabat Eccleſiam per do VI.
mos intrans,& trahens viros,ac mulieres,tradebat in cuſtodiam.]Qui enim non eſſent egreſsi cū k Act.8.
ceteris,ſed latebras domi quæſiſſent,a Saulo ſolicita cura perquiſiti ac tenti ducebantur in carce- *Sauli perſecu-*
rem,atque etiam necabantur. Ad hæc ipſe Paulus alluſiſſe videtur, cum de ſe ait [l]: Blaſphemus *tio.*
fui,& perſecutor,& contumelioſus.]nam non viros tantum,ſed & mulieres trahebat, ac cuſtodiæ l 1.Tim. 1.
mancipabat. Hæc prima in feminas perſecutio a Saulo eſt excitata,quæ etiam tēpore Chriſti paſ-
ſionis abſque aliqua offenſione interpidæ ipſum ſecutæ ad Caluariæ locum, ſteterunt iuxta crucē
ſecuræ, ac denique militarem cuſtodiam irrumpentes illæſæ adiere ſepulchrum: Vt ex his faci-
le videre ſit, quanto animi furore ac rabie Saulus præ ceteris in Chriſtianos ſæuiret. Sed hæc
non aliunde melius quàm ex ſuis ipſius verbis colligi poſſunt, cum coram Feſto Præſide & Agrip
pa Rege ſic eſt locutus [m]: Ego quidem exiſtimaueram,me aduerſus nomen Ieſu Nazareni debe m Act.26.
re multa contraria agere,quod & feci Hieroſolymis,& multos ſanctorum ego in carceribus inclu
ſi,a Principibus ſacerdotum poteſtate accepta,& cum occiderentur,detuli ſententiam. Et per oēs
E ſynagogas frequenter puniēs eos,compellebā blaſphemare.] Sed nō ſatis illi fuit,eos qui Hieroſo
lymis eſſent, Chriſtianos vexaſſe,addidit quippe,& in illos qui foris eſſent, extra etiam Iudæę ter
minos poſitos,manus intuliſſe,eaque de cauſa a Principe ſacerdotum accepiſſe litteras in Dama-
ſcum. Sed hæc poſtea,cum iam quid amplius Hieroſolymis in Chriſtianos ageret,non inueniret,
quare de his ſuo loco inferius agendum differimus.

Interea Philippus diaconus,qui vna cum ceteris Hieroſolymis pulſus erat, cum ciuitatem Sa- VII.
mariam adijſſet,illic Euangelium prædicauit. Recens adhuc erat apud Samaritanos Chriſti me
moria,in quem iam complures ex illis crediderant [n]. Ceterum nemo exiſtimet Lucam ſibi eſſe n Ioan.4.
contrarium, dum inferius [o] de diſperſis diſcipulis agens, dicit eos nemini Dei verbum niſi ſo- o Act.11.
lis Iudæis annunciaſſe,hic vero Samaritis etiam Euangelium prædicatum affirmat. Nam ibi ſic *De Samaritis*
de Iudæis meminit, vt excludat Gentiles,de quibus tunc conſultatio erat, an eſſent in Eccleſiam *credentibus.*
admittendi. Porro Samaritani etſi Iudæis eſſent infenſi, & diuerſam ab illis religionem excole-
rent:

rent tamen nō erant eiuſmodi, vt appellarentur Gentiles, quippe qui a Iudæis olim circumciſionē A
& legem acceperant, qua ex parte Iudæorū nomine cenſebantur, & a Gentilibus diſtinguebātur;
a Matth. 10. vt apparet ex his quæ dixit Dominus [a]: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed potius ite ad oues, quæ perierūnt domus Iſrael.]

VIII. Sed & in his illud attendendū, non vetitum eſſe Apoſtolis, Gentibus & Samaritis Dei verbum annunciare; ſed iuſſum, vt potius, hoc eſt, prius illud Iſraelitis impertirent, ſicut & de ſe Dominus
b Matth. 5. ait [b]: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael] cum tamē & Gentiles receperit, & Samaritas adierit. Philippus igitur primus omnium poſt aſcenſionem Domini prædicat Euāgelium Samaritis, vnde & fortaſſe conſecutus eſt nomen Euangeliſtę. Confirmat ratumque habet Deus opus eius ſequētibus ſignis: Multi enim (inquit Lucas) eorum qui habebant ſpiritus immūdos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralytici, & claudi curati ſunt.] adeo vt Sama-
Simon Magus credit. ritæ alacriter acciperent Euangelium, & inter eos Simō Magus, populi illius ſeductor, cui omnes auſcultabant, & dicebant eum eſſe Virtutem Dei magnam, cum tot tantiſque ſignis ſe imparem, nec illius obniti poſſe videret, & ipſe credidit, & a Philippo baptizatus, illi adhæſit.

IX. Perferuntur hæc tam noua, tamque grandia & admiranda Hieroſolymam. Cumque audiſſent B
Apoſtoli qui ibi erant, quòd recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Ioānem.
c Act. 8. Hæc vero cum de eorum legatione teſtetur Lucas [c], attentius ſunt diſquirenda, ſcilicet cur Petro
De Petri & Ioānis legatione. Apoſtolorum Principi, ac Ioāni fuerit opus iniunctum. Samaritanorum quidem cauſa haud ſane ita facilis erat, vt alij cuipiam quàm Apoſtolorum Principi crederetur. Hinc admirabilis Dei ſapientia patet, vt cui potiſſimum claues regni cælorum ſunt traditæ, ipſe primus, ſicut poſtea Gentibus, ita modo Samaritis Eccleſiæ oſtium reſeraret. De vtroque enim (quod prius dictū eſt) præ-
d Matth. 10. ceptum Domini erat [d]: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.] Occaſione enim diſperſionis potius, quàm ex Apoſtolorum conſilio, penetrauerat Samaritas prædicatio Euangelij, quàm ſic Deus ſignis atque miraculis comprobauit, vt tamen operis cōſummationem, nempe Spiritusſancti donum, in aduentum Petri, a Petro impartiēdum differret, quod præ ceteris ſignis admirabantur Fideles, vnde cum primum in Gentiles Petri prædicatione
e Act. 10. conuerſos deſcendiſſet Spiritusſanctus: Obſtupuerunt, inquit Lucas [e], ex circumciſione Fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritusſancti effuſa eſt.] At mea quidem ſententia, maiori admiratione digna res erat, in Samaritanos deſcendere Spiritum ſanctum, quàm in C
Gentiles, nam hi, an eſſet Spiritus ſanctus, ignorabant, illi vero impugnabant. Inter ceteras enim
f Epiph. li. 1. hæres. 9. hæreſes quæ in Samaritanos irrepſerant (vt auctor eſt Epiphanius [f]) ea erat, quòd Spiritum ſanctum non admitterent, quàm hæreſim vt ab eorum mentibus auferret Dominus, loquens olim cū
g Ioan. 4. muliere Samaritana, viſus eſt laboraſſe, dum eam recta fide imbuendo, ait [g]: Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.] quem locum, vt de diuinitate Spi-
h Ambr. de Spirit. ſanct. li. 2. ca. 11. ritus ſancti irrefragabile teſtimonium, Ariani aliquando (vt tradit Ambroſius [h]) deprauare, immo e codice prorſus eradere conati ſunt.

X. Opus igitur, quod non dico Philippus tantum, ſed & Dominus aggreſſus fuerat, Petro Apoſtolorum Principi a Deo traditur conſummandum. Quanti enim ab ipſis Samaritis præ ceteris miraculis, eiuſmodi donum Spiritus ſancti æſtimaretur, factum Simonis reſtatur, qui non miraculorum virtutem, quam eſſe viderat in Philippo, eſt ęmulatus (illa enim etſi non vera facere, magia tamen quoquo modo fingere potuiſſet) ſed cum (vt & ait Lucas) vidiſſet ipſe Simon quia per impo-
i Act. 8. ſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritusſanctus, obtulit eis pecuniam dicens [i]: Date mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum.] Ecce tibi cur diuina prouidentia primum, ac ſubinde Apoſtolorum conſilio factum ſit, vt Petrus, qui primatum D
gereret inter Apoſtolos, præ ceteris vna cum Ioanne Samariam miſſus ſit, nempe vt (quod muneris eius potiſſimum eſſe videretur) quæ eſſent acta, cognoſceret; ac non tantum illis Eccleſiam reſeraret, ſed & clauibus ſibi traditis cælum illis, vnde Spiritusſanctus ad eos deſcenderet, aperiret. Quantæ hæc eſſent auctoritatis, vel ex eo ſaltem poterit quiſq. intelligere, quòd cum, ſentētia Domini, Samaritæ eodem loco quo Gentiles æſtimarentur, quantumlibet prædicatione Petri apertū poſtea fuerit oſtium Gentibus, & quātumuis viſibili omnibus ſigno in eaſdem Spiritusſancti gratia deſcendiſſet, nihilominus in communi adhuc omnium Apoſtolorum conſeſſu rogatur Petrus tantæ rei cauſam dicere, ſicque quod factum erat conſenſu omnium comprobari, cum hic contra abſque diſcrimine, quid eſſet de Samaritanis agēdum, liberæ eius diſpoſitioni relinquatur. Honorificentiſſima plane hæc omnium eſt exiſtimata legatio, & ſola digna quæ Apoſtolorum omnium Principi crederetur, ſimulque Ioanni, qui Petri comes indiuiduus viſus eſt.

XI. Hinc videas quantopere hallucinentur Nouatores, qui cæco furore in Petrum inſaniētes, illius
Refellitur obiectio nouatorum. primatui detrahere nō erubeſcunt, eo quòd a ceteris mittatur Apoſtolis: quaſi inferioris numeri E
ſit habendus is qui mittitur, ab eis qui miſerunt illum. Sapiant ipſi hac ratione, & idem dicant quod Arius: Filium, quòd a Patre ſit miſſus, eſſe Patre minorē. Ignorare inſuper conuincuntur complura in Scriptura diuina, & innumera quæ ſunt de his in profanis ſcriptis exempla, quibus ſatis ſuperque perſpicuum redditur, ad ea quæ maximi omnium viſa ſunt eſſe momenti peragenda, qui inter ceteros primatum gererent, legatos miſſos, cum ipſi non ſic quidem mitti dicerentur, quaſi a maiore minores, & vt a domino ſubditi, ſed quòd rogarentur ob ſalutem omnium eam ſuſcipere functionem. Subiiciam de his alterum ex veteri, alterum vero ex nouo Teſtamēto exemplum; addam & tertium ex auctore profano, vt res omni ſcripturarum genere teſtata reddatur. Legitur
k Ioſue 22. in primis in libro Ioſue [k], filios Iſrael, vt de re magna, ad inueſtigandum de altari quod trās Iordanem erexerant filij Ruben & Gad & media tribus Manaſſes in terra Galaad, miſiſſe Phineen, qui habebatur omnium princeps, & decem alios, qui in ſingulis decem tribubus primatum gerebant. Rurſum ſimili huic vrgente cauſa, ad perquirendum quid de Gentilibus, qui Chriſto crede

rent,

A rent,agendum eſſet,num circumcidi deberent,nunc qui erant Antiochiæ Fideles,Paulum & Bar-
nabam miſerunt ad conſulendum Apoſtolos Hieroſolymam;quod [a] S. Lucas teſtatur in Actis.
Sed quid profanus auctor,etiam in his quæ ſunt Iudæorum,Ioſephus [b] Iudæus in hanc ſententiã (a Act. 15. b Ioſeph.antiq. lib.20.c.7.)
ſcribat,adducamus in medium: Iudæos nempe,qui erant Hieroſolymis,cum aduerſus Agrippam
ſuum ipſorũ Regem,necnon aduerſus Feſtum Præſidem cauſam haberent,miſiſſe Roma ad Ne-
ronem Imp. non ſolum ex primoribus Iudæorum decem legatos, ſed & cum eis Iſmaelem ſum-
mum Pontificẽ,& qui huic ſecundus ordine videbatur,Chelciã ſacri cuſtodem ærarij. Ecce quàm
inualidis & plane ineſficacibus rationibus illi obnitantur in primatum Petri, cum omnium Prin-
cipem eadem hæc ipſa potius declarare videantur. Sed hæc obiter,quòd non ſit noſtrum conſiliũ
aduerſus eiuſmodi homines diſputare,quos ſua ipſorum refellit inſcitia.

XII. Venientes ergo Samariam Petrus & Ioannes,orauerunt pro his qui baptizati erant,vt accipe-
rent Spiritũ ſanctum: Nondum.n.(inquit Lucas) [c] in quemquam illorum venerat,ſed baptizati (c Act. 8.)
tñ erant in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos,& accipiebant Spiritũ ſan
ctum.] Videre eſt ex his in primis,in Eccleſia Dei iam fuiſſe Hierarchicum ordinem inſtitutũ, vt
B non omnia omnibus indiſtincte,nulla ordinis habita ratione,licerent. Sic quippe Philippus diaco
nus credentes baptizat,vt tñ Apoſtolicum munus,ipſam manus impoſitionem Apoſtolis conceſ-
ſam,nequaquam vſurpet. Vnde S.Ignatius [d] ad Heronem diaconum ſcribens,hæc ait: Nihil ſine (d Ignat.epi.13.)
Epiſcopis facito: Sacerdotes.n.ſunt,tu vero ſacerdotũ miniſter, baptizant,ſacrificant,eligunt,ma
nus imponunt;tu vero illis miniſtras.]& ad Smyrnenſes [e] ſcribens,ſic ſummatim Eccleſiaſticam (e Ignat. epi.10.)
Hierarchiam perſtringens,ait: Laici diaconis ſubijciãtur,diaconi presbyteris,presbyteri Epiſco- (*Hierarchicus*
po, Epiſcopus Chriſto,& ipſe Patri.]Sed & Hieronymus agens cõtra Luciferianos,eiuſmodi Hie *ordo in Eccle-*
rarchium ordinẽ in Eccleſia ex ijſdẽ cauſis ſic planius explicans,ait: Quòd ſi hoc loco quęris,qua- *ſia.*)
re in Eccleſia baptizatus,niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum ſanctũ, quem nos aſſeri-
mus in vero baptiſmate tribui,diſce hanc obſeruationẽ ex ea auctoritate deſcendere,ꝙ poſt aſcen
ſum Domini, Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit; & multis in locis idem factitatum reperi-
mus ad honorem potius ſacerdotij,quàm ad legis neceſsitatem. Alioqui ſi ad Epiſcopi tãtum im
precationem Spiritus ſanctus defluit;lugendi ſunt qui in viculis, aut in caſtellis, aut in remotiori-
bus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierũt,quàm ab Epiſcopis inuiſerẽtur.
C Eccleſiæ enim ſalus in ſummi ſacerdotii dignitate pendet, cui ſi non exors quædam & ab homi-
nibus eminens detur poteſtas,tot in eccleſiis efficientur ſchiſmata,quot ſacerdotes.] hæc Hiero-
nymus de Eccleſiaſtica Hierarchia,Domini & Apoſtolorum inſtitutione formata.

XIII. Hęc quidem in Eccleſia perſeuerans, diſtincta cuiuſque gradus docet eſſe miniſteria, ipſamq.
manus impoſitionem,qua poſt baptiſmum confertur Spiritus ſanctus,ſicut olim tantum Apoſto- (*Qua manus*
lis,ſic ſolum Epiſcopis eſſe conceſſam,& Apoſtolicę inſtitutionis exemplo,baptizatos manus im- *impoſitio eſt*
poſitionẽ ab Epiſcopis,ſicut olim ab Apoſtolis,accipere: Vnde agens de his Cyprianus [f] in epi- *tãtum Epiſco*
ſtola ad Iubaianũ,hæc ait: Quod deerat,id a Petro & Ioanne factum eſt,vt oratione pro eis habita *pi.*)
& manu impoſita,inuocaretur & infunderetur ſuper eos Spiritus ſanctus, quod nunc quoq. apud (f Cypri.epi.73.)
nos geritur,vt qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram oratio-
nem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum cõſequantur, & ſignaculo Dominico conſummẽ
tur.] hæc Cyprianus. Hieronymus [g] hæc in eamdem ſententiam ex perſona Luciferiani: (g Hiero contra Luciferian.)
An neſcis etiam Eccleſiarum hunc eſſe morem,vt baptizatis poſtea manus imponantur, & ita in-
uocetur Spiritus ſanctus? Exigis vbi ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiamſi Scriptu-
D ræ auctoritas non ſubeſſet, totius Orbis in hanc partem conſenſus inſtar pręcepti obtineret, nam
& multa alia, quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis vſur-
pauerunt.]& Paulo inferius ex parte Orthodoxi: Non quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiarum con-
ſuetudinem,vt ad eos,qui lõge in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt,
Epiſcopus ad inuocationem Spiritus ſancti manum impoſiturus excurrat.]

XIV. Porro eiuſmodi myſterium conſtat ab antiquis eſſe appellatum Sacramentum, vnde in Con-
cilio Carthaginenſi, eiuſdem S. Cypriani tempore celebrato, hæc leguntur dicta quinto loco a (*De Sacramen*
Nemeſiano Epiſcopo: Male ergo ſibi quidam interpretantur, vt dicant quod per manus impo- *to confirma-*
ſitionem Spiritum ſanctum accipiant, & ſic recipiantur, cum manifeſtum ſit utroque ſacramen *tione.*)
to debere eos renaſci in Eccleſia Catholica.]Sic & Cyprianus [h] ad Stephanum Papam ſcribens, (h Cypr.epi.72.)
itidem Sacramentum appellat, a baptiſmo diſtinctum. S. Auguſtinus [i] etiam agens contra lit (i Aug. contra lit-
teras Petiliani, ac iterum agens de baptiſmo [k] contra Donatiſtas, itemque alibi his [l] verbis *te. Petil.lib.2.ca.*
vtitur: Vnctio ſpiritualis,ipſe Spiritus ſanctus eſt,cuius ſacramẽtum eſt in vnctione viſibili.] & ali *104.*)
bi [m]. Cõtinuo tulit illum ad presbyteros,baptizatus eſt,ſanctificatus eſt,vnctus eſt,impoſita eſt (k De baptiſ.lib. 3.ca.16.)
E ei manus,completis omnibus ſacramentis,aſſumptus eſt.]Rurſum vero ob eam cauſam,quòd hu (l Aug in epiſ.1. Ioan.tract.3.)
iuſmodi qui baptizati eſſent,eamdẽ manus impoſitionem accipientes, ſigno Crucis etiam ſigna- (m Aug.de diuer. ſerm.33.)
rentur, idẽ ſacramentum eſt appellatum Signaculum,ad quod Paulus [n] Apoſtolus alluſiſſe vide
tur,dũ ad Epheſios ſcribens,ait. Nolite cõtriſtare Spiritũ ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die (n Epheſ. 4.)
redemptionis.] eodem quoque nomine Cyprianus (vt nuper vidimus [o]) Signaculum Domini- (o Cypr. epi.73.)
cũ ipſum dicit. Sed & Cornelius [p] Papa ſcribens ad Fabium Epiſcopũ Antiochenũ,idẽ in eodem (p Apud Euſeb. hiſt.lib. 6.ca.35.)
ſenſu Sigillum nominat,dum de Nouatiano ſchiſmatico agens,hæc ait. In lecto,in quo decumbe-
bat,aqua circumfuſus, baptiſmum accepit, ſi modo talem hominem baptiſmum accepiſſe dicen-
dum ſit,verum morbo tandẽ elapſus,neque cetera, quibus poſt baptiſmum ſecundũ Eccleſiæ ca-
nonem imbui oportuerat,acquiſiuit,neq. Domini ſigillo ab Epiſcopo obſignatus fuit, quo quidẽ
nequaquam potitus,quomodo,quæſo,Spiritum ſanctum adeptus eſt?] Clemens etiam Alexandri-
nus [q], agens de illo adoleſcente,qui a Ioanne Euangeliſta ad Chriſtum cõuerſus eſt,hæc in eam- (q Apud Euſeb. hiſt.lib.3.c.17.)
dem ſententiam. Ad extremum baptiſmi ſacramento illuminauit,poſtea uero ubi ſigillo Domi-

ni (*id eſt, ſacramento Confirmationis*) tamquam perfecta tutaque animi eius cuſtodia, obſignaſ- A
ſet, nonnihil de cura & obſeruatione in eo inſtituendo ſuſcepta remiſit.] Hac eadem voce vtitur
a Ambro. de ſacram. lib. 3. ca. 2. quoque Ambroſius [a].

XV. *Sacramentum chriſmatis vnde dictum.* Adhuc inſuper, quoniam non manus impoſitione tantum, ac ſignaculo Crucis, ſed & ſacra vnctione eiuſmodi ſacramentum conſummari ſolitum fuit, merito a nonnullis vſitatiori vocabulo Sacrum chriſma nuncupari conſueuit. Tertullianus horum omnium ſacrorum rituum teſtis fidelis habetur, qui ait [b]: Caro abluitur, vt anima emaculetur, caro vngitur, vt anima conſecretur: caro ſignatur, vt anima muniatur, caro manus impoſitione obumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.] hæc ille. S. Cyprianus [c] itidem ait: Vngi quoq. neceſſe eſt eũ qui baptizatus eſt, vt accepto chriſmate, hoc eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe gratiã Chriſti poſsit. Porro aũt Euchariſtia, & vnde baptizati vnguntur, oleũ in altari ſanctificatur.] hæc ille, qui & alibi [d] de eodẽ ſacro chriſmate agit vberius. De hoc quoq. chriſmate in eccleſia ſeruari ſolito, hæc Optatus [e], cũ nefaria ſcelera Donatiſtarũ recenſet: Ampullã quoq. chriſmatis per feneſtrã, vt frangerent, iactauerunt, & cum caſum adiuuaret abiectio, nõ defuit manus angelica, q̃ ampullam ſpirituali ſubuectione deduceret: proiecta caſum ſentire non potuit, Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.]

b Tertull. lib. de reſur. carnis.
c Cypr. epiſ. 70.
d Idem de operibus Card. & de vnct. chriſ.
e Optat. contr. Parm. lib. 2.

XVI. Sed & S. Auguſtinus [f] eadem ſæpe vtitur voce. Et eodem modo Prudentius in hymno nocturno, cum ait: B

f Aug. contra litte. Petil. lib. 2. ca. 140.

Cultor Dei memento
Te fontis & lauacri
Rorem ſubiſſe ſanctum,
Et chriſmate innouatum.]

Et in Pſychomachia his verſibus:

Quis furor inſanas agitat caligine mentes?] & Paulo poſt:
Vt mitra cæſariem cohibens aurata virilem,
Combibat infuſum croceo religamine nardum,
Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula, per quæ
Vnguentum regale datum eſt, & chriſma perenne.]

Hoſtes id fateri compulſi. Idem in Apotheoſi ex perſona ſacerdotis Iuliani Apoſtatæ in hunc modum:

——— *Lotus procul abſit & vnctus,*
Dixit.] & Paulo poſt de Iuliano: C
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit; ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno,
Qui Zoroaſtræos turbaret fronte ſuſuros.]

hæc ille eam ob cauſam, quòd Chriſtianus in fronte ſignatus chriſmate, adeo diabolo eſſet horrori, vt inde abire cogeretur. Idemque [g] contra Symmachum de populo Romano:

g Prud. in Sym. lib. 1. de pop. Romano.

Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Vnde ſacrum referat regali chriſmate ſignum.]

XVII. Rurſum vero Cyrillus [h] Hieroſolymorum Epiſcopus de eodem ſacro chriſmate orationem habuit, vbi hæc inter alia reperiuntur: Et nobis, poſtquam ſimiliter ex aquis ſacri lauacri aſcendimus, datum eſt chriſma, quod imaginem gerit eius qui vnctus eſt Chriſtus.] & poſt alia multa: Sanctum hoc vnguentum, non amplius eſt vnguẽtum nudum, neque (ſi quis ita appellare malit) cõmune, poſtquam iam conſecratum eſt; ſed eſt chriſma Chriſti, quod aduentu Spiritus ſancti per ipſius diuinitatẽ, energiã habet, quo frons & alij ſenſus corporis tui ſymbolice inunguntur, & corpus quidẽ iſto viſibili vnguento perungitur, anima vero ſancto viuificoque Spiritu ſanctificatur.] D
Multo plura his adderemus ex Dionyſio, Clemente, exq. decretis Romanorũ Pontificũ, ac ſacris Conciliorum canonibus; niſi hæc ſatis eſſe videremus ad antiquas ſacrarũ rerum traditiones ex inſtituto inſinuandas. Denique ſi quis hac in re, quod ad vnctionem ſpectat, auctoritatem Apoſtolicam quærat; quid in idem argumentum S. [i] Auguſtinus dixerit, audiat: Quod, inquit, vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſsime creditur.] Sic igitur tam in Orientali quàm in Occidentali Eccleſia longe lateque vbique Chriſtianarum gentium eam ſemper viguiſſe conſuetudinem, tum horum, tum etiã aliorum ſanctorum Patrum teſtimonio confirmatur.

h Cyrill. catech. myſtag. 3.
Sacramenti virtus.
i Aug. de bapt. cõtra Donatiſt. libr. 4. ca. 24.

XVIII. Inter omnia hæreticorum antiquorum examina, ſolos notatos [k] inuenimus Nouatianos, qui baptizatos nõ inungerent ſacro chriſmate, ea certe ex cauſa, quòd (vt nuper vidimus) eorum auctor Nouatianus a Cornelio Papa notatus eſt, quòd in lecto baptizatus, necdum eiuſmodi ſacramentũ ab Epiſcopo conſecutus, voluerit fieri Epiſcopus, cum nondum Spiritum ſanctũ accepiſſet. Ceteros autem ſcimus eadem chariſmata Eccleſiæ eſſe æmulatos, vt inter alios de Valentinianis, licet perditiſsimis hæreticis, tradit Irenæus [l], quòd opobalſamo vngerent baptizatum. Sed de his qui foris ſunt, nihil ad nos, qui hæc nõ aliunde q̃ ex antiqua Apoſtolica traditione mutuati ſumus, vnde ſanctus Baſilius ad Amphilochium: Benedicimus aquam baptiſmatis, & oleum vnctionis, inſuperq. ipſum qui baptizatur: Ex quibus ſcriptis? nonne a tacita & arcana traditione? Ipſam vero olei illitionẽ quæ doctrina ſcripta docuit? At ter mergi hominẽ vnde eſt? Reliqua item quæ circa baptiſmũ fiunt, renunciare ſatanæ & angelis eius, ex qua ſunt ſcriptura? nõne ex hac non publicata & arcana doctrina, quã in minime curioſo ac ſolicito ſilẽtio Patres noſtri conſeruarũt? recte illi, vtpote docti myſteriorũ reuerentiam ac auctoritatem ſilentio cuſtodire.] et poſt nonnulla in eamdẽ ſententiam dicta, hæc addit: Ad eumdem modum etiam hi qui ab initio res Eccleſiaſticas ſanxerunt Apoſtoli & Patres in occulto ac ſilentio myſterijs auctoritatem conſeruarunt. Neque enim omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur: hæc eſt ratio cur aliqua tradita E

k Theodor. hæret. fabul. libr. 3. de Nouato.
l Iren. li. 1. ca. 18.
Apoſtolica de his traditio.

ſunt

ſunt citra ſcriptum, vt ne dogmatum cognitio negligeretur & in cõtemptum veniret apud vulgus
A propter conſuetudinem.] hæc Baſilius [a]. — a Baſil. lib. 1. de Spiritu ſancto.

Conſerri autem eo myſterio Spiritum ſanctum (etſi non eadem chariſmata, nempe linguarũ, — XIX.
infundantur hodie in Eccleſia, æque ac tempore Apoſtolorum) S. Auguſtinus [b] docet his verbis: — b Aug. de bapt. contra Donatiſ. lib. 3. c. 16.
Spiritus autem ſanctus quòd in ſola Catholica Eccleſia per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis.] & interius: Neq. enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus, per manus impoſitionem mõ datur Spiritus ſanctus, ſicut antea dabatur ad cõmendationem rudis fidei, & Eccleſię primordia dilatãda. Quis. n. nunc hoc expectat, vt ij, quibus manus ad accipiendũ Spiritum ſanctum imponitur, repente incipiãt linguis loqui? Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vinculũ pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari, vt poſsint dicere: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis.] hæc Auguſtinus. — *Dona Spiritus eadem abſque miraculis.*
Sed dicere non prętermittimus, aliud ab hoc diſtinctum eſſe miniſterium ſacræ vnctionis, qua presbyteri recenter baptizatos vngunt in vertice; cuius meminerunt Ambroſius [c], Innocentius [d], & alij complures. His autem, quantum pertinet — c Ambr. de ſacr. lib. 1. cap. 2. libr. 2. c. 7. li. 3. cap. 1. & de his qui initiantur cap. 6. d Innoc. ad Decent. c. 3.
B ad impoſitionem manuum, viſis, cetera quæ ſunt eiuſdem hiſtoriæ proſequamur.

Cum vidiſſet Simon [e] quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, — XX.
obtulit eis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri. Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto, cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Penitentiam itaq. age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe. Reſpondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis.] hæc de Simone Lucas. — e Act. 8. *De Simone Mago.*
Sed quid præterea de eodem Simone Mago veteres ſcripſerint, adducamus in medium. Iuſtinus [f] martyr eius gentilis (nam & ipſe Samarita fuit) natum ipſum dicit in prouinciæ Samariæ vico, cui Gitton nomen eſt, teſtatur idipſum Epiphanius [g]. Hic igitur tantũ abfuit, vt vſus conſilio Petri, de perpetrato ſcelere ageret pœnitentiam; vt etiam, cum inde receſsiſſent Apoſtoli, contra eos obniti, eorumque aduerſari doctrinæ nõ dubitarit, et qui olim dementarat Samaritas, dicens ſe eſſe magnam Dei virtutẽ; — f Iuſtin. orat. ad Anton. Pium. g Epiph. hæreſ. 21.
C Iudæos etiam iiſdem artibus aggreſſus, quos videbat eſſe infenſos Apoſtolis, ea vſus occaſione, ſe eſſe Dei Filium, illis ſuadere conatus eſt, ſcribit hæc de eo Irenæus [h] his verbis: Hic, inquit, a multis quaſi Deus glorificatus eſt, & docuit ſemetipſum eſſe; qui inter Iudæos quidem, quaſi Filius apparuerit; in Samaria autem, quaſi Pater deſcenderit; in reliquis vero gentibus, quaſi Spiritus ſanctus aduentauerit. Eſſe autem ſe ſublimiſsimam virtutem, hoc eſt, eum qui ſit ſuper omnia Pater, & ſuſtinere vocari ſe quodcumque eum vocant homines. Hic Selenem [*] quamdam, quam ipſe a Tyro ciuitate Phœnices quæſtuariam cum redemiſſet, ſecum circumducebat, dicens hanc eſſe primam mentis eius conceptionem, matrem omnium, per quam initio mente concepit Angelos facere & Archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, cognoſcentem quæ vult pater eius, digredi ad inferiora, & generare Angelos & poteſtates; a quibus & mundum hunc factum dixit: poſteaquam autem generauit eos, hæc detẽta eſt ab ipſis propter inuidiam, quoniam nollent progenies alterius cuiuſdam putari eſſe. Ipſum enim ſe in totum ignoratum ab ipſis: Ennoiam autem eius detentam ab iis quæ ab eã emiſſæ eſſent Poteſtates & Angeli; & omnem contumeliam ab iis paſſam, vti non recurreret ſurſum ad ſuum patrem; vſque adeo vt in corpore — h Iren. lib. 1. ca. 20. — * alias Helenã.
D humano includeretur, & p ſæcula veluti de vaſe in vas trãſmigraret in altera muliebria corpora.

Fuiſſe autem eam & in illa Helena, propter quam Troianum contractum eſt bellum: qua propter & Steſichorũ per carmina maledicentem eam, orbatũ oculis; poſt deinde pœnitentem, & ſcribentem eas quæ vocantur palinodias, & in quibus hymnizauit eam, rurſum vidiſſe. Tranſmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo vt ſemper contumeliã ſuſtinentẽ, in nouiſsimis etiam in fornice proſtituiſſe: & hãc eſſe perditam ouem; quapropter & ipſum veniſſe, vti eam aſſumeret primã, & liberaret eam a vinculis, hominibus autem ſalutem præſtaret per ſuam agnitionem. Cũ enim male moderarentur Angeli mundum, quoniam vnuſquiſque eorum concupiſceret principatum; ad emendationem veniſſe rerum, & deſcendiſſe eum transfiguratum & aſsimilatum Virtutibus & Poteſtatibus & Angelis; vt & in hominibus homo appareret ipſe, cum non eſſet homo; & paſſum aũt in Iudæa putatum, cum non eſſet paſſus. Prophetas aũt a mundi fabricatoribus Angelis inſpiratos dixiſſe prophetias, quapropter nec vlterius curarent eos hi qui in eum & Selenẽ eius ſpẽ habeant, & vt liberos agere q̃ velint: ſm enim ipſius gratiam ſaluari homines, ſed nõ ſecũdum operas iuſtas. Non enim eſſe naturaliter operationes iuſtas, ſed ex accidenti, quemadmodum po- — XXI. *De Simonis Helena.*
E ſuerunt qui mũdum fecerunt Angeli, per huiuſmodi præcepta in ſeruitutem deducẽtes homines. Quapropter & ſolui mundũ, & liberari eos qui ſunt eius, ab imperio eorum qui mundũ fecerunt, repromiſit. Igitur horum myſtici ſacerdotes libidinoſe quidem viuunt, magias aũt perficiũt, quẽadmodum poteſt vnuſquiſq. ipſorum, exorciſmis & incantationibus vtuntur, amatoria quoq. & agogima, & qui dicuntur paredri, & oniropompi, & quæcũque ſunt alia parerga, apud eos ſtudio exercentur. Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ in figuram Mineruæ, & has adorant, habent quoque & vocabula a principe impiiſsimæ ſententiæ Simone dicti Simoniani, a quibus falſi nominis ſcientia accepit initia, ſicut ex ipſis aſſertionibus eorum adeſt dicere.] hucuſque de Simone Irenæus.

Idem S. Irenæus mox ad eius diſcipulos ſtylum conuertit, Menandrũ videlicet, Saturninum, Baſilidem, Carpocratem, Cherinthum, Ebionem, Nicolaum, Cerdonem, & Marcionem: non ita quidem vt hi omnes eadem vixerint ætate cum Simone, ſed quòd ab eo doctrinã accepiſſent. Et licet — XXII. *Diſcipuli Simonis.*

quædam addendo, vel mutãdo, nouarum hæreſum extitiſſe videri poſſent auctores: Etenim (idem A
a Iren.li.1.c.30. inquit Irenæus [a]) Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt: quamuis non confiteã
tur nomen magiſtri, attamen illius ſententiam docent; Chriſti quidem nomen tamquã irritamen
b Theod.li.hæret.fab.in Simone. tum præſeferentes, Simonis autem impietatẽ varie introducentes.] Addit his Theodoretus [b] Do
ſitheanos, Cleobanos, Gorthenos, Masbothæos, Hadrianiſtas, Entychitas, Caniſtas, & alia portẽ-
ta potius q̃ nomina. Hinc S. Ignatius ſcribens ad Trallianos, iure appellat Simonem primogenitũ
ſatanæ, dum ait: Fugite malas ſoboles diaboli, Simonem dico primogenitum ſobolis eius, & Menã
drum, & Baſilidem, & totam illam ipſius malitiæ colluuiem.] Eoſdem Simonis ſectatores a nefan
dis ſuis operibus dictos fuiſſe Entychitas, auctor eſt Clemens [c] Alexandrinus: tradit enim Epi-
c Clem. libr. 7. Strom. phanius, eoſdem execranda ſacrificia ex mulierum menſtruo & virorum ſemine admiſcere con-
d Orig. contra Celſum lib. 6. ſueuiſſe. Scribit adhuc de Simone Origenes [d], ipſum ſuos docuiſſe vitare martyriũ, & indiſcre-
te idola adorare. Libros etiam ab eo editos, Contradictorios appellatos, aduerſus Chriſti fidẽ, te-
e Dionyſ.de diuin.nom. cap.6. ſtatur Dionyſius [e]. Cetera autem, quæ tum ad Simonem, tum etiam ad eius diſcipulos ſpectãt,
ſuo loco inferius dicemus: hæc modo quæ ad praua dogmata facere videbantur.

XXIII.

f Epipha. hæreſi 21.

Æmulatio Diaboli.

Quoniam hæc eſt (inquit Epiphanius [f]) prima hæreſis quæ poſt Chriſtum initium accepit, & B
in nomine Chriſti non recte neque facili ductu, ſed iuxta adulteratam apud ipſos corruptionẽ præ
ſtigijs multos ſeduxit.] videas ex his antiqui hoſtis nequitiam & fraudulentum dolum iterum te-
petitum: quippe qui non in cælo tantum Dei æmulatus eſt gloriam, ſed & in terra diuinos ſibi aſ-
ſumere honores ſtuduit. Etenim cum iam virtute Crucis, idola, in quibus coleretur, demolienda
p̃noſceret, ſuaſque vires ſummopere debilitatas & eneruatas, q̃ ſæpius a corporibus obſeſsis pel-
leretur, ſentiret: noua molitur conſilia, nouaſq. artes aggreditur. Tantæ igitur Chriſti gloriæ inui-
dus, cum videret florentem Eccleſiam feliciſsime ſurgere, aliam huic ſimilem quoq. conflare ſta-
tuit, & ne quid minus haberet ſynagoga ſatanæ ab Eccleſia Chriſti; omnia quæ in ea poſita eſſe vi
deret inſignia, in ſuam quoquo modo transferre conatus, etiam & illa ſua eſſe mentitus eſt. Cum
enim in Chriſti nomine ſigna adeo miranda fieri, illudq. celebre longe lateque reddi, & magis ac
magis illuſtrari, atq. in noĩe ſanctiſsimæ Trinitatis Patris & Filij & Spiritus ſancti initiari creden
tes, ſicq. Eccleſiam coaleſcere, ac inſigniter propagari videret: tum ipſe, Simonem fuiſſe Chriſtũ,
Dei virtutem magnam, eumdemq. ipſum pro diuerſarũ gentium ratione Patrem eſſe, eumdemq.
Filium, & Spiritum ſanctũ, impudenter ac falſo iactitare cœpit. Et ſicut Chriſti fuit redimere atq. C
ſaluare quod perierat: ita ipſum ouis perditæ ſaluatorem, & mundi redemptorem atque curatorẽ
eſſe confinxit. Et quemadmodum ad hoc etiam Chriſtus venerat, vt diſſolueret (quod Ioannes
g 1.Ioan 3. [g] Apoſtolus ait) opera diaboli: eodem modo illum aduerſus prauos Angelos, qui Selenẽ matrem
omnium cælo expuliſſent, bellum acturum in hunc mundum veniſſe, fallaciter ſimulauit. Et ne
quid deeſſe videretur; pro miraculorum virtute magiam, & loco corporis & ſanguinis Chriſti ſa-
crificij, ipſe ex ſanguine & ſemine, quo cuiuſq. corpus efficitur, execrãda myſteria turpiter coag-
mentauit.

XXIV.

Alium ſibi Simonem quæſiuit Diabolus.

Ac deniq. quòd ſuper Simonem Petrum a Chriſto (vt dictum eſt) Eccleſiam ædificatam vidiſ-
ſet ac firmiter ſtabilitam: idem humani generis hoſtis ipſe ſuo noluit caruiſſe Simone, ſuper quem
impietatis omnis fundamenta iacta conſurgerent. Hic enim hæreticorum omnium princeps & au
ctor habetur, ex quo ſunt ceteræ hæreſes propagatæ: Nam & eiuſmodi patriarcha gloriari etiam
poſſunt Nouatores, quem ipſorum ſuorum dogmatũ cognoſcant auctorẽ. Simonis quippe prima
vox fuit: Per gratiam tantum ſaluari homines, & non ſecundum opera iuſta: & liberos eſſe ſibi cre
dentes, vt quæ velint, poſſent agere] prout modo recitauimus ex Irenæo. Sed quid valeat fictio at- D
que mendacium aduerſus certam, veram, ac Dei verbo declaratam ſolidam veritatẽ, quid in Chri
ſtum diabolus, ſynagoga ſatanæ in Eccleſiam, quid denique Simon magus in Simonem Petrum,
iam experimento mutui vtriuſque congreſſus perſpectum eſt. Sed & ex perpetuitate diſcere ſatis
vales, quodnam fuerit Dei conſilium atque opus. Etenim licet multis palmitibus creſcere cœpe-
rit Simonis hæreſis; tamen tamquam adulterinæ plantæ haud ſunt diutius vel longius propagatæ:
h Contra Celſum.lib. 6. nam teſtatur Origenes [h], ex Doſitheanis, qui ceteris Simonianis præſtabant numero, ſuo tem-
pore vix ad triginta fuiſſe reliquos.

XXV.

Petri & ſucceſſorum eius munus.

Sed quod ad Simonem pertinet, non poſſum hic non mirari magnopere diuinum cõſilium, quo
ſic præ ceteris Apoſtolis Petrum Apoſtolorum Principem miſſum eſſe Samariam certũ eſt, vt pri
mum omnium hæreſiarcham ipſo ortus ſui principio condemnaret: ſicq. Petri partes eſſe oſtende
retur (vt præcipui veritatis cuſtodis) aduerſus Catholicam fidem inſurgentes hæreticos, eorumq.
hæreſes Apoſtolica auctoritate damnare. Relinquens exemplo doctrinam Dominus cõſignatam,
quam Catholica recepit, atque continuo vſu & obſeruantia probauit Eccleſia: nimirum ſicut Pe-
tri id fuit miniſterij, ita & Petri ſucceſſorum eſſe emergentes cognoſcere hæreſes, eaſdemque cum E
ipſarum auctoribus condemnare. Sed de his ſæpe inferius.

XXVI.

Samaritæ adhæſerunt Simoni.

Quod vero ad Samaritanos ſpectat: ſaltem eorum aliquam partem poſt diſceſsionem Apoſto-
i Iuſt de verit. Chriſti.relig. lorũ ab eodem Simone fuiſſe ſeductam, ex his quæ ſcribit [i] Iuſtinus martyr, & ipſe genere Sama
ritanus, ſatis liquet, quippe quem ad illos compeſcendos imploraſſe conſtat auxilium Cæſaris, q̃d
idem ipſe teſtatur, his verbis Tryphonem Iudæum alloquẽs: Atque iſta, inquàm, q̃ nihil omnino,
præterquàm vt vera loquar curem, dico, neminem prorſus veritus, quantumuis eueſtigio in par-
tes a vobis diſcerpar: neque enim curam aut rationem aliquam popularium etiam meorum Sama
ritanorum dico, habui, ſcripto Cæſarem compellans: cum impoſturis ſeduci eos affirmarem, qui
Simoni gentis ſuæ Mago parerent, quem Deum eſſe ſupra principatum & poteſtatem & virtutem
omnem dicunt.] Haud quidem puto alium a Simone Mago impoſtorem fuiſſe illum, quem Sa-
maritanos ſeducentem Pilatus immiſſo equitatu diſiecit vna cum ſuis, huius rei geſtæ ſeriem Io-
k Ioſeph.antiq. lib.18.c.5. ſephus [k] his verbis deſcribit: Interea ne Samaritani quidem tumultu caruere. Concitauit enim
eos im-

A eos impoſtor quidam, pro nihilo ducens mẽdacium, & omnia comminiſcens ad populi gratiam; iubens vt conuenirent in montem Garizim apud eam gẽtem ſanctiſsimum, aſſeuerans ſe illic eis oſtenſurum ſacra vaſa refoſſa, quę ibi Moyſes depoſuerit. Illi creduli, ſumptis armis, Tirathebam vicum inſederunt, expectantes ibidem confluentes ceteros, vt magno agmine montẽ aſcenderent. Sed Pilatus prior montis cliuum occupat equitibus ſuis & peditibus, qui prœlio congreſsi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerunt, multos etiam viuos captos abduxerunt, quorum præcipuos ac potẽtiores Pilatus mulctauit capite.] hæc Ioſephus: quę tamen non hoc anno, ſed paulo ante Pilati diſceſsionem a magiſtratu contigiſſe, eiuſdem auctoris teſtimonio declaratur.

XXVII. Petrus [a] igitur & Ioannes, cum ea quę dicta ſunt, in Samaria operati eſſent; Hieroſolymam reuerſuri, peragrantes Samariæ regiones, ijs qui in eis agebant, populis Euangelium prædicauerũt, ac demum ſe Hieroſolymam receperunt. Philippus vero diaconus cum remanſiſſet (Hieroſolymam enim illi adire, minus, vt dictum eſt, liberum erat) ab Angelo admonitus, ire iubetur in occurſum Eunuchi Candacis Reginæ Æthiopum, viri potẽtiſsimi, quippe qui omnibus illius diuitijs
B præfectus erat. Venerat hic Hieroſolymã religionis ergo; ac rediens, dum in curru, cui inſidebat, legeret Iſaiam Prophetam, accurrẽs illi Philippus, cum tam idonea ſeſe offerret occaſio, ea arrepta, illi Chriſtum annunciauit, ac demum credentem ſacro baptiſmate imbuit: Cum mox diuinus Spiritus ab oculis eius Philippum rapiens, admirabili quodam modo tranſtulit in Azotum. Hæc vero prolixius atque exactius S. Lucas ſcriptis ſuis perpetuæ memoriæ commendauit. Euſebius [b] in eadem recenſenda hiſtoria, mea ſententia, perſpicue erraſſe videtur, dum hunc fuiſſe Gentilem, ac primum ex Gentibus baptizatum tradit, nam (vt ex eiuſdem Lucæ Actis apparet) nondum Gentibus ad Chriſti Eccleſiam erat aditus reſeratus, qui primo omniũ patuit Cornelio Centurioni, vt ſuo loco dicemus inferius. Porro hunc fuiſſe proſelytum ex Gentibus ad Iudæorum religionem adductum, ceteri omnes Eccleſiaſtici ſcriptores æque conſentiunt, ad Paſchalem [c] enim celebritatem, ad quam Hebręi omnes conuenire ſoliti eſſent, Hieroſolymam idem ſe contuliſſe putatur. Ceterum Æthiopas antiquitus circumciſionem ab Ægyptijs didiciſſe (ſic Iudæos, quòd in Ægypto habitaſſent, appellans) teſtatur Herodotus, quem & Ioſephus [d] Iudæus citat. Quod enim ad Æthiopum religionem ſpectat: auctor eſt Strabo [e], eos primum colere Deum
C immortalem, qui omnium rerum cauſa ſit; ac rurſum alterum mortalem, qui nomine careat, nec ſit cognitu facilis, vt ex his appareat eos cum Iudæis eadem pene ſenſiſſe, & a Chriſtianis nõ adeo diſcrepaſſe, vnde libenter imbibit Eunuchus de Chriſto Deo pariter & homine olim mortali doctrinam, quam etiam tum euidenti Iſaiæ Prophetæ teſtimonio in eius animum Philippus diaconus inſtillauit. Eodem conſtat auctore, ad ſua quoq. tempora feminas in Æthiopia regnare conſueuiſſe, eaſdemque eſſe Candaces appellatas; quæ vero ſua ætate viueret, virilem ſane fuiſſe mulierem, altero tamen oculo captam.

a Act. 8.
De Eunucho Reginæ Cãdacis.
b Euſeb. libr. 2. c. 1. in fin.
c Chryſ. in Act. hom. 19.
d Ioſeph. antiq. lib. 8. c. 4.
e Strab. libr. 17.

XXVIII. Ceterum quod ad Eunuchũ iam a Philippo baptizatũ ſpectat, poſtquam redijt in Æthiopiam, Chriſtum palam illis prædicaſſe, Irenæus [f] teſtatur his verbis: Ipſe Eunuchus credens, & ſtatim poſtulans baptizari, dicebat: Credo Filiũ Dei eſſe Ieſum. Qui & miſſus eſt in regiones Æthiopiæ, prædicaturus hoc quod ipſe crediderat: Deũ quidem vnum per Prophetas prædicatũ; huius vero Filium feciſſe, ſecundum hominem, aduentum, & vt ouem ad victimã ductũ, & reliqua quæcumq. de eo Prophetę dicũt.] Itemq. in eius perſona impletũ eſſe quod olim cecinerat Dauid [g]: Æthiopia præueniet manus eius Deo.] Euſebius [h] id in primis teſtatur, atque Cyrillus Hieroſolymitanus [i], ſicut & Hieronymus [k], cum ait: Hoc teſtimonium Iſaiæ, cum in Actis Apoſtolorum
D Reginæ Candacis Eunuchus rheda veheretur, & legens non intelligeret, interpretante Philippo ſuper paſsione & nomine Saluatoris, intellexit; & ſtatim baptizatus in Agni ſanguine, quem legebat, vir meruit appellari, & Apoſtolus genti Æthiopũ miſſus eſt.] & alibi admirãs ait [l]: Nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior: qui de Æthiopia, id eſt, de extremis mundi finibus venit in templũ: reliquerat aulam regiã, & tantus amator legis diuinæq. ſcientiæ fuit, vt ẽt in vehiculo ſacras litteras legeret, & tñ cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labiis ſonaret, ignorabat eũ quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, & oſtẽdit ei Ieſum, qui clauſus latebat in littera. O mira doctoris virtus. Eadẽ hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus factus eſt, ac de diſcipulo magiſter, plus in deſerto fonte Eccleſiæ, q̃ in aurato ſynagogæ tẽpore, reperit.] hucuſq. Hieronymus: qui & de fontis ſitu, vbi iſte Eunuchus eſt baptizatus, hæc ait [m]: Bethſur in tribu Iuda, ſiue Beniamin, & eſt hodie Bethſoron vicus, euntibus nobis ab Ælia Chebrõ, in vigeſimo lapide; iuxta quẽ fons ad radicem montis ebulliẽs, ab eadẽ in qua gignitur, ſorbetur humo, & Apoſtolorũ Acta referũt, Eunuchũ Candacis Reginę in hoc eſſe baptizatum a Philippo.] De eodem quoq. Nicephorus [n] agit, addam his, quę de eodem Eu-
E nucho a Dorotheo [o] ſcriptis mandata ſunt, ait enim: Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopum in Arabia Felici, & in inſula Taprobana, inque vniuerſa Erythra Euangelium Domini noſtri Ieſu Chriſti prædicauit. Ferunt & martyrium glorioſe tuliſſe, ibique ſepultum eſſe. Et cœmiteriũ ipſius, munimentum inſuperabile eſt Fidelibus, barbaros ſceleſtos fugans, morbos pellens, & ſanationes operans vſque ad præſentem diem.] hæc ille.

f Irenæus lib. 3. cap. 12.
Eunuchus prædicat Euangelium Æthiopibus.
g Pſal. 67.
h Euſeb. libr. 2. c. 1. in fine.
i Cyrill. catech. 17.
k Hieronym. in Iſa. cap. 53.
l Hieron. epiſt. 103.
m Hiero. de locis Hebr.
n Niceph. hiſt. lib. 1. cap. 6. 7.
o Doroth. in Synopſi.

XXIX. Quod vero ad res Romanas pertinet (vt eas ſaltẽ leuiter attingamus) hoc itẽ anno, ijſdem Cõſulibus [p], Tiberij crudelitas in Senatores adeo progreſſa eſt, vt iam qui magiſtratum gererent, magno labore repetirẽtur, putat Oroſius [q] in vltionẽ contẽpti Chriſti numinis hæc illis obueniſſe: ſcilicet (vt iam dictum eſt ſuperius) agente ex relatione Pilati Tiberio, vt inter deos Chriſtus recenſeretur, Senatus rogationi illius reſtitiſſet. De Senatorum atque aliorum nece hoc anno iuſſu Tiberij perpetrata, hæc Tacitus: Iacuit immenſa ſtrages; omnis ſexus, omnis ętas, illuſtres, ignobiles, diſperſi, aut aggregati, neque propinquis, neque amicis adſiſtere, illacrymare, nec viſere

p Tacit. Annal. lib. 6.
q Oroſ. li. 7. c. 4.
Quãta paſſi Romani ob contẽptum veri numinis.

quidem diutius dabatur. Sed circumiecti cuſtodes,& in mærorem cuiuſque intenti, corpora putrefacta adſectabantur,dum in Tiberim traherentur, vbi fluitantia,aut ripis appulſa,non cremare quiſpiam,non contingere. Interciderat ſortis humanæ commercium vi metus, quantumq. ſæuitia gliſceret,miſeratio arcebatur.]hæc Tacitus. Dio [a] vero hęc addit: Tantus ſub Tiberio Senatorum(ne reliquos dicam)numerus perijt,vt ſorte ducti prouinciarum Præfecti, Prętorij quidem per triennium,Conſulates per ſexennium præfuerint,cum non ſuppeterét ſucceſſores.] eadem & Suetonius [b]. Porro hoc ipſo anno idem Tiberius in Imperium euexit Caium Caligulam nepotem ſuum,eo nimirum conſilio(vt ferebatur)quòd ſciret Caium peſsime victurum; ſicque ſua facinora Caïi grauioribus flagitijs occultarétur, ac reliqua pars Senatus poſt mortem ſuam interficeretur:hæc idem ſub prædictis Coſſ.recitat Dio [c]. Atque hactenus de his,quę hoc anno facta cognoſcuntur, ſequentem iam aggrediamur. A

a Dio lib. 58.
b Suet.in Tib.c. 61.
c Dio lib. 58.

IESV CHRISTI ANNVS 36. — TIBERII IMP. ANNVS 20. B

I. ANno Domini trigeſimoſexto, Paulo Fabio Perſico & L. Vitellio Nepote Coſſ.octauo Kal. Februarij,Saulus cum aduerſus Chriſtianos,qui erãt Damaſci,litteras accepiſſet,& iam ad locum appropinquaſſet,cælitus luce perfuſus,& Chriſti voce perculſus,atque proſtratus, a cœpto deſiſtens,ad Chriſtum côuertitur. Rei geſtæ ſeriem Lucas [d] in Actis,& ipſe Paulus [e] ſuam cauſam agens,diligenti ſtudio eſt iterum proſecutus. Hæc autem facta eſſe hoc ipſo anno, nempe ſecundo ab aſcenſione Domini,Romana [f] Eccleſia profitetur. Non enim illis aſſentimur, qui eodem anno quo lapidatus eſt Stephanus,tradunt Paulum ad Chriſtum conuerſum,neque in illorũ imus ſententiam,qui id factum dixerũt anno ſeptimo a Domini paſsione,quorum opinionem refellimus,cum actum eſt de martyrij Stephani tempore, vbi etiam cum perſpicue oſtenderimus, non Auguſti menſe(vt aliqui exiſtimarunt)ſed vigeſimaſexta Decembris Stephanum cõſummaſſe martyrium, nulla prorſus ratio perſuadet, vt nonniſi poſt dies qui medij ſunt a nece Stephani, vſque ad conuerſionem Pauli,id acciderit,quandoquidem multa interim facta eſſe noſcũtur,quæ tam breui temporis ſpatio minime arctari poſſunt,nimirum perſecutio excitata aduerſus diſcipulos,rurſus Sauli ſtudia in illis perquirẽdis qui eſſent domeſticis latebris occulti,Ananiæ in Damaſcum profectio,illicque ab eo edita Euangelij prædicatio,Eccleſiæ collectio ac propagatio,qui huius rei fama etiam Hieroſolymis diuulgata mouerit ſummum Pontificem, vt ad Chriſtianos ibi agentes exturbandos, Saulum,iam ſatis ſua ſponte ad id incitatum,mitteret. His ſi addas quæ ante Pauli conuerſionem facta recenſet Lucas, nimirum prædicationem Philippi Samariæ, Petri & Ioannis illuc acceſſum,ac deinceps reditum Hieroſolymam, denique Candacis Eunuchi baptiſmum,certe longiori opus fuiſſe tẽporis ſpatio ad ea omnia,quæ dicta ſunt,perficienda,nemo prudens negare poſſe videtur,ea enim,antequam Paulus acciperet epiſtolam iturus Damaſcum, facta eſſe,Lucas plus ſatis declaraſſe viſus eſt,quippe qui cum enarraſſet quæ a Saulo aduerſus diſcipulos geſta ſunt Hieroſolymis, cum nihil eſſet quod impediret, quo minus cetera quæ ab eodem ſunt facta,perſequeretur,ne nimis remota tempore poſtea ſimul iungeret,functus optimi hiſtorici munere,earum rerum quæ prius contigiſſent,hiſtoriam(temporis accurata habita ratione)contexuit. Hæc ſi quis attentiori animo velit diſquirere;his quæ dicta ſunt de Pauli conuerſionis tempore,æque cõſentiet. Huic ſententiæ de conuerſione Pauli facta anno ſecundo, adſtipulatur etiam [g] Oecumenius. C D

d Act.9.
e Act.22. 26.
f Mar.Rom.25. Januar.
De conuerſione Pauli.
g Oecũ. in Act. Apoſtu. cap.vlt.

II. Sed huic ſtatutæ a nobis ſententiæ,poſt primam editionem, auctoritate Ioannis Chryſoſtomi, aduerſati ſunt præſtantiſsimi pietate atque doctrina Academici Herbipolenſes,intercurrentibus inter nos de eiuſmodi quæſtione familiaribus litteris:cum affirment ipſi,anno ſuperiori,Galba & Sylla Coſſ. Paulum ad Chriſtum eſſe conuerſum. Vrgebat ex illis meus Nicolaus Serarius(quem ob egregiam eruditionem,& validum ab eo ſuſceptum patrocinium Catholicæ fidei, plurimi facio) teſtificatione Chryſoſtomi in homilia de Principibus Apoſtolorum Petri & Pauli ita dicentis de ipſo Paulo: τριάκοντα πέντε ἐδούλευσε τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης προθυμίας] quæ verba longe aliter quàm Voſsius,ita vertit: Trigintaquinque ſeruiuit Domino cum promptitudine animi.] Videat ipſe Voſsius,qui aliter ſic reddidit: Trigintaquinque viros ſumma ad ſeruiendum alacritate Domino mancipauit.] Quòd igitur numerandi ſint ex ſententia Chryſoſtomi trigintaquinque anni a conuerſione Pauli vſque ad obitum, quem contigiſſe conſtat anno Domini ſexageſimonono: plane ante præſentem annum ipſum ad Chriſtum conuerſum eſſe, neceſſario affirmãdum eſſe videbatur. Sed dico oportere ex eius quidem ſententia,numerum illum trigintaquinque annorum, quem ipſe vult expletum,non ab anno ſuperiori, ſed ab eo qui ipſum præcedit,deducere, vt anno obitus eiuſdem Pauli congrueret:quod quidem abſurdiſsimum eſſet, ante Chriſti mortem numerare annos Pauli conuerſionis. E

Obiectio de tẽpore cõuerſionis Pauli.

III. Nec eſt quod iure quis dicere poſsit, trigintaquinque illos annos non expletos eſſe intelligendos, ſed nouiſsimum eorum inchoatum per menſes quinque & dies quatuor: nam ne ſic quidem ſatis intercedit temporis ad numerum illum annorum explẽdum. Ceterum nec eſt quòd quis ſententiam illam Chryſoſtomi de trigintaquinque annis inuiolabili fide ſeruãdam eſſe exiſtimet, ſiquidem idem ipſe Chryſoſtomus alibi vix triginta annorum ſpatia eidem Paulo a cõuerſionis tẽpore vſque ad obitum tribuit:accipe,rogo,quæ ipſe dicat homilia quarta de laudibus Pauli hiſce verbis: Vix triginta annorum ſpatio & Romanos,& Perſas,& Parthos,& Medos,& Indos, & Scythas,& Sauromatas,& Sarracenos,& omne prorſus humanum genus ſub iugum mitteret veritatis,&c.]

Dilutio obiectorum.

A tis,&c.]quibus cum eum videas non eſſe ſibi conſtantem; nihil eſt quod quis figere pedes, aut in-
niti valeat dictæ Ioannis Chryſoſtomi de tempore conuerſionis Pauli aſſertæ ſententiæ. Quam-
obrem concedendum Eccleſiaſticæ antiquitati,veterique aſſentiendum traditioni,publicis tabu-
lis conſignatę annis ſingulis in eccleſiis ſingulis publico pręconio indici ſolitæ:nimirum contigiſ-
ſe conuerſionem Pauli anno ſecundo a Domini aſcenſione. Sed qui refragantur,& anno ſuperio-
ri eam volunt eſſe peractam ſic numerant annos duos ab aſcenſione Domini , vt primum an-
num vltima Decembris die terminent, ſecundum vero a Kalendis Ianuarii inchoent, abſoluant
que ipſum vigeſimaquinta eiuſdem menſis,qua memoria eiuſdem conuerſionis agitur,ſicque to
tum ſpatium temporis duorum annorum,periodo dumtaxat octo mēſiū & dierū viginti claudāt.
At meminiſſe oportet,longe ante Dionyſium Exiguum,qui(vt Caſſiodorus teſtatur)primus ex-
titit auctor eo modo numerandi annos Domini ſcripta & lecta eſſe in eccleſia Martyrologia; qui
bus cum definiatur,anno ſecundo ab aſcenſione Domini,Paulum eſſe conuerſum vtique affirmā
dum eſt annum integrum intercurriſſe , ſequentis vero menſes octo, dieſque viginti euolutos
eſſe. His ſatisfactum ſit noſtris fratribus Herbipolenſibus quorum luculentam ipſam ac maxime
piam eruditamque lucubrationem aduerſus oblatrantes Nouatores ac nugatores de duodecim
B Apoſtolis nuper editam(vt par eſt)laudabimus ſemper. Iam vero noſtra proſequamur.

Quod ad Pauli conuerſionis & rei geſtę hiſtoriam pertinet: illud quidem vehementer admiror IV.
qualis quantave etiam apud hoſtes fuerit Iudaicæ religionis obſeruantia. Cum enim inimicitię,
odia, atque bella conflata eſſent inter Aretam Regem Damaſci, atque Herodem, fueritque (vt Io
ſephus[a] eſt auctor) diutius conflictatum,nec inter eos pax compoſita eſſet:nihilominus tantum
ſibi iuris vendicabat apud exteros, immo & apud hoſtes ſummus Pontifex in his quæ ad religio-
nem ſpectare viderentur, vt non tantum quæ ad decimarum pertinerent collectionem, ſed quæ
ſummi eſſe imperii viderentur,ſibi ſumens,daret litteras ad ſynagogas Damaſci, vt qui reperti
eſſent Iudæi Chriſti credentes,vincti Hieroſolymam ducerentur. Vtinam tanta ſaltem, & ſi non
ampliori(vt par eſſet)apud Chriſtianos Principes Chriſtiana religio,ſummumque omnium re-
gale Chriſti ſacerdotium hodie auctoritate polleret,quanta apud Reges externos ac denique ho
ſtes,cultus Iudaicus habebatur. Infelicia enim noſtra tempora,hæc me,inuitū licet & præter mo-
rem,exclamare compellunt. Sed iam cetera quę ad Paulum ſpectāt,cuius gratia a Luca huiuſmo
di eſt inſtitura narratio,ordine proſequamur.

a Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 7.

Digna conſideratio.

C Cum autem Lucas agens de nece Stephani,Saulum appellet adoleſcentem,hic vero virum no V.
minet:cumque nonniſi(vt vidimus)anni vnius ac menſis ſpatium ab eo tempore vſque ad cōuer
ſionem eius interceſſerit:hiſtorica veritas perſuadet ac poſtulat, vt accuratius de eius ætate aga-
mus. Quod antequam faciamus,illud in primis monendum putamus:quod habet Latina verſio;
ſecus pedes adoleſcentis] loco adoleſcentis,legi Græce νεανίου cuius quidem vocis ſi vis expri-
matur,non tam ætate adoleſcentem,quam audacem,vehementiſque animi, quique magnos ſibi
ſumat ſpiritus,virum ſignificat, vt notat Budęus,& alii. Admonet quidem S. Auguſtinus[b], con-
ſulēda eſſe interdū Gręca exemplaria,vnde aliqua ſunt in Latinū ſuboſcure tranſlata,quo certior
de diuina Scriptura poſſit ſenſus haberi,ac tum præſertim,cum inter legendum in eodem aucto-
re aliqua diuerſitas reperitur,vt hic videmus accidere. Audacem plane virum ea voce Lucas ibi
ſignificauit,qui hic eumdem ſpirantem minarū & cædis virum fuiſſe deſcribit. Quot vero æta-
tis annos ageret Paulus,cum ad Chriſtum conuerſus eſt hoc anno,dictis Conſulibus , perueſti-
gemus.

De ætate Pauli.

b Aug. de doctr. Chryſt. li. 2. cap. 14. 15.

Scribens ipſe Paulus ad Philemonem dum Romæ eſſet, anno ſecundo ſui carceris (vt ſuo loco VI.
D dicetur)ſe ipſum ſenem dicit,cum ait: Paulus ſenex,nunc autem & vinctus Ieſu Chriſti.]erat ille
annus Neronis Imperij quartus(vt ſuo loco aperiemus)cum eam ſcripſit epiſtolam , ab hoc ve-
ro tempore anni vigintiquatuor tantum. qua ratione ſi dixerimus, Paulum,cum ſe eſſe ſenem ait,
fuiſſe ſexagenarium;numerando eos annos ab ipſius natali vſque ad quartum Neronis annum,
quo illam ſcripſit epiſtolam:dicere opus eſſet,ipſum ad Chriſtum conuerſum eſſe anno ſuæ æta-
tis trigeſimoquinto. Cęterum de ętate Pauli certiores nos reddit Ioannes Chryſoſtomus,qui ſua
homilia quam ſcripſit de Principibus[c] Apoſtolorum,vbi agitur de vtriuſque martyrio, tradit
eumdem capite cæſum quieuiſſe anno ſuæ ætatis ſexageſimooctauo; qua ratione affirmare opus
eſt(quod diximus)ad Chriſtum eſſe conuerſum annum agētem trigeſimumquintum,atque poſt
hac vixiſſe vſque ad decimumtertium Neronis annum,& Conſulatum Capitonis & Rufi (quo
cum Petro martyrio triumphaſſe dicemus)annis trigintatribus. Licet enim dicta homilia annos
trigintaquinque numerare dicatur Ioannes Chryſoſtomus a tempore eius conuerſionis vſq; ad
obitum:at id quidem minime poſſe conſiſtere,nuper docuimus,eiuſdemque aliter alibi aſſerētis
auctoritate demonſtrauimus,haud adeo conſtantem eam eſſe Chryſoſtomi aſſertionem,vt clauū
E figere ſit neceſſe,cum in ceteris maxime quidem & ad amuſſim(vt dicunt) inter ſe conſentiant
quæ ſcribit Chryſoſtomus,cum his quæ de ſe tradit Apoſtolus in epiſtola ad Philemonem, & cū
ſe dicit ſenem,fuiſſe ætatis ſexaginta annorum. Ex his itaque ſatis perſpicue colligitur, Paulū na-
tum eſſe Lentulo & Piſone Coſſ. anno elapſo a natali Domini. atque hæc ſatis de ætate illius.

De annis prædicationis Pauli.

c Habetur tom. 5. edit. Pariſ. in addit.

Hac occaſione operæpretium exiſtimamus,de loco in quo natus eſt,paulo attentius perquire- VII.
re,cum hactenus ea opinio inualuiſſe videatur,vt Giſchalæ Iudææ oppido natus ſit,idque aucto-
re S. Hieronymo[d], omnibus affirmantibus,cum ait: Paulus Apoſtolus,qui antea Saulus, extra
numerum duodecim Apoſtolorum,de tribu Beniamin,& oppido Iudææ Giſchalis fuit:quo a Ro
manis capto,cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigrauit.]Sed an hæc ſubſiſtant, veraque
ſint,exacte eſt diſquirendum. Conſtat quidem fuiſſe Giſchalam[e] oppidum Galilææ, ſed muni-
tiſſimum,quod Titus(vt Ioſephus[f], teſtatur)non ſine labore expugnauit. Cum ergo Hierony-
mus natum Giſchalæ Paulum,capto a Romanis oppido illo , cum parentibus migraſſe Tarſum
dicat:

d Hieronym. de ſcript. Eccl. c. 5.

De Pauli patria.

e Ioſeph. de bel. Iud. l. 5. c. 4.

f Idem eodem.

dicat: quonam?, rogo, tempore accidit, vt Giſchala a Romanis caperetur, vt inde Paulus Tarſum migrarit? Sane quidem Iudæam a Romanis primum Pompeio duce ſubactam fuiſſe conſtat, Antonio & Cicerone Coſſ. Olympiade centeſima ſeptuageſimanona, anno ſecundo, vt tradunt Ioſephus [a] & Euſebius [b], ab Vrbe condita (vt habet Dio) ſexcenteſimo nonageſimoprimo, ante annos ab hoc tempore nonagintaſex: rurſumque Iudæis rebellantibus ſub Nerone, eamdem prouinciam à Veſpaſiano ac Tito eſſe perdomitam. Cum ergo neutrum tẽpus minori ætati Pauli poſſit aptari, hæc manifeſti redarguuntur erroris, & fabulam potius eſſe conuincitur; quo nomine ipſe quidem S. Hieronymus eam appellat, dum in commentario in epiſtolam Pauli ad Philemonẽ, ad finem hæc ait: Quis ſit Epaphras concaptiuus Pauli, talem fabulam accepimus: Aiunt parẽtes Apoſtoli Pauli de Giſchali regione fuiſſe Iudææ; & eos, cum tota prouincia, Romana vaſtaretur manu, & diſpergerentur in Orbem Iudæi, in Tarſum vrbem Ciliciæ fuiſſe tranſlatos; parentum conditionem adoleſcentulum Paulum ſecutum.] hæc Hieronymus. Sane quidem commentum id totum, fabulaque merito dicenda: nam regnante Herode ſeniore, ſub quo Paulus natus eſſe videtur, Archelao deinde eidem ſuccedente, regnoque in tetrarchias diuiſo, nullam vel leuem a Romanis Iudææ oppida paſſa ſunt contumeliam: nam ſubdita illis parebat prouincia in omnibus, & per Romanos magiſtratus adminiſtrabatur: nulla ergo fuga vel diſperſio Iudęorum illis temporibus potuit contigiſſe, qua Paulus adoleſcentulus Tarſum cum parentibus ſit coactus migrare. Si ergo natus eſt Giſchalæ, ſpontanea profectione potius ipſum cum parentibus ſuis Tarſum migraſſe oportuit.

a Ioſeph. antiq. lib. 14 ca. 8.
b Euſeb. i Chro.
De natali ſolo Pauli.

A — B (margin letters)

VIII.
Paulus nõ Giſchalę, ſed Tarſi natus.
c Act. 22.
d Epiphanius hęreſi 30.
e Epiphanius hęreſi 30.

Sed nec id quidem admittimus; qnòd eidem Paulo repugnet: nam cui, quæſo, magis quàm ipſi Paulo, quo natus ſit loco aperte teſtanti, credendum? Ipſe quidem pro concione hæc eſt locutus: Ego ſum vir Iudæus, natus in Tarſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta ciuitate, ſecus pedes Gamalielis eruditus, &c.] recitat hæc Lucas [c] in Actis. Quid his clarius dici potuit? Certe quidem Epiphanius [d] diſputans contra Ebionæos, qui Paulum dicebant fuiſſe origine Græcum, factum vero poſtea proſelytum: eumdem natum Tarſi, ſed ex Iudæis affirmat; de Giſchala vero ne verbum quidem: cum alioqui ipſe Paulus ſe non tantum Iudæum ex Iudæis, ſed & inter Iudæos, ad conciliandum ſibi Iudæorum animos (quod multis argumentis alias fecerat ſæpe) glorioſe profeſſus eſſet. Si igitur parentes Pauli Giſchala Tarſum aliquando migrarunt; id voluntaria factum diſceſſione (vt de multis alijs contigiſſe Philo teſtatur, cum tradit totum iam pene Orbem coloniis Iudæorum eſſe repletum) vel ſi aliqua belli occaſione euenit, id facile accidere potuit ſub Antiocho Illuſtri, vt Epiphanius [e] affirmare videtur. Quòd verò ſe ciuitate Romana donatum fuiſſe dicat: opportunius ſuo loco de ea re inferius agemus. Hæc modo ſatis de ætate Pauli atque natali ſolo. C

IX.
Viſionis Pauli tempus.
f Act. 9.
g 2. Cor. 11.

Rurſus vero quod ad veritatem hiſtoriæ pertinet: & illos erraſſe certum eſt, qui dixerunt, Paulũ tunc temporis, cum a Chriſto vocatus, manſit tribus diebus (vt ait Lucas [f]) non videns, nec mãducans, nec bibens, raptum fuiſſe ad tertium cælum, & audiuiſſe illa arcana verba, quæ eſſent ineffabilia, vt de ſe ipſemet teſtatur, ſcribens ad Corinthios [g]: nam cum ipſe illa contigiſſe dicat ante annos quatuordecim a tempore quo illam ſcribebat epiſtolam; ſane quidem non hoc quo conuerſus eſt anno, ſed poſt octennium ea facta eſſe, affirmare neceſſe eſt, nam ab hoc anno, vſque ad tempus illius epiſtolæ, annos vigintiduos intercurriſſe, ſuo loco inferius aperte demonſtrabimus.

X.
De Pauli nomine ex Saulo.
h Ambr. ſer. 31. edit. Rom.
i Aug. tract. 72. ſuper Pſal.
k Auguſt. ſer. de Apoſto. Paul. de ſpiri. & litter. ex eodem apud Bedã in epiſt. ad Roma. c. 1. & in epiſto. 1. ad Corinth cap. 1.
l Hier. in epiſt. ad Philem.
m Act. 13.

Fuit Ambroſij [h] ſententia, cum Paulus ad Chriſtum conuerſus, ab Anania Damaſci eſt baptizatus, ex Saulo fuiſſe Paulum nominatum: ſic enim ait, Vbi pluuia ſuper eum lauacri cęleſtis influxit, necatur blaſphemus, necatur perſecutor, necatur & Saules: viuificatur Apoſtolus, viuificatur iuſtus, viuificatur & Paulus. Vſque adeo autem perdidit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen.] hæc Ambroſius, & Auguſtinus [i] in eam ſententiam: Hinc, inquit, & ipſe primo Saulus, poſtea Paulus, id eſt, primo ſuperbus, poſtea humilis: Saul enim dictum eſt nomen Sauli, noſtis quia Rex ſuperbus & infrenis fuit. Non quaſi iactantia aliqua ſibi nomẽ mutauit Apoſtolus, ſed ex Saulo factus eſt Paulus, ex ſuperbo modicus.] hæc & alia plura multis in [k] locis in eadem fere verba eumdemque ſenſum de Saulo in Paulum mutato idem ſcriptis tradidit. Sed & de ea re ceteri Eccleſiaſtici antiqui ſcriptores quid ſenſerint, ac denium quæ nobis magis probetur ſententia, videamus. S. Hieronymus [l], quando eiuſmodi mutationẽ nominis fieri contigit, & qua ex cauſa, hæc ait: Audacter itaque faciam, ſi forte vere, de Actibus Apoſtolorum ſuſpiciones meas affirmans. Legimus [m] in eis, quòd Spiritus ſanctus Antiochiæ dixerit: Separate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos. Qui cum Seleucium Syriæ deſcendiſſent, & nauigantes Salaminam Cypri, quæ nunc Conſtantia dicitur, perueniſſent, haberentque ſecum in miniſterio Ioannẽ (propter quem poſtea ædificatorium Eccleſiæ iurgium concitatum eſt) & omni inſula peragrata, Paphum vſque veniſſent; inuenerunt quemdam magum pſeudoprophetam, nomine Bar-Ieu, cũ Proconſule Sergio Paulo, viro prudente, qui accitis Barnaba & Saulo, deſiderabat Dei ſermonẽ ab eis audire. Reſiſtente itaque Mago, & a fide recta Sergium deprauante: Saulus (ait Scriptura) qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto, intuens in eum dixit: O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere uias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns Solem vſque ad tempus. Confeſtimque cecidit ſuper eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconſul, cum vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini. Et cum a Papho nauigaſſent Paulus & qui cũ eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ. Diligenter attende, quòd hic primum Pauli nomen inceperit. Vt enim Scipio, ſubacta Africa, Africani ſibi nomen aſſumpſit, & Metellus, Creta inſula ſubiugata, inſigne Cretici ſuæ familię reportauit, et Imperatores nunc vſque Romani Abiabenici, Partici, Sarmatici nuncupãtur, ita et Saulus ad prędicationem Gentium miſſus, a primo Eccleſię ſpolio Proconſule Sergio Paulo victoriæ ſuæ tropheą retulit, erexitque vexillum: vt Pauls diceretur

e Saulo.

A e Saulo. Si vero & interpretationem nominis quæras; Paulus in Hebræo, mirabilem ſonat.] hucuſ
que Hieronymus.

Porro hæc quidem non omnibus probantur, cum a modeſtia & humilitate Pauli abhorrere vi- XI.
deantur: quippe qui cum ſæpe cõteſtetur ſe minimum Apoſtolorum, nec dignum eſſe eo nomine,
ſeque abortiuum, peccantiumque omnium primum eſſe affirmet; nulla patitur ratio, vt ex adepta
victoria inſigne gloriæ nomen ſibi more Gentium vendicauerit. Quin potius (ſi verum eſſe dixeri
mus, non antea, ſed tunc primum ex Saulo Paulum nominatum, cum Proconſulem ad veritatem
vindicauit) ea inditi nominis cauſa potius putanda eſt; vt idem Paulus Proconſul, quòd Romani
libertis de ſe optime meritis, vel aliquibus ex clientibus, vel hoſpitibus, aliiſque ſæpe impartiri fa
miliæ cognomen conſueuerunt; Saulo id ipſum cognomẽ ſuum, Paulus ſcilicet, quod ẽt Æmiliorũ
familię fuit, quo ſibi magis arctiuſq. eo vinculo Apoſtolum deuinciret, indiderit, ſicq. Paulum di-
ci voluerit, quod quidem cognomen ab habitudine corporis, quòd idem ſit Paulus, quod Paruus,
olim Æmiliorum quoque adhæſiſſe familiæ tradunt [a]: ob idque a Paulo minime reſpuendum. a Notat Sigon. de nom. Roma.
Ceterum Ioannes [b] Chryſoſtomus iſtud ipſum nomen non ab hominibus, ſed a Deo inditum
eſſe, vt olim Patriarchis, ac denique Petro, qui dictus eſt Cephas, Iacobo & Ioãni, qui cognomina b Chryſo.hom. de conuerſ. San. Paul. tom. 3.
B ti ſunt Boanerges, exiſtimauit. Sed neque id, ſtatim vt ad Chriſtum conuerſus eſt, fieri voluit, vt
ex Sauli nomine qui perſecutor fuiſſet, agnoſceretur, ſed tunc demum, cum iam ex prædicatione,
quiſnam eſſet, probe ſatiſque cognitus eſſet. Origenes [c] vero pluribus de his agens, in eam pro- c Orig. in præf. epiſto. ad Rom.
cliuior viſus eſt eſſe ſententiam, vt aſſerat, ſicut multis aliis Iudæorum, vtrumque proprium illi no
men eſſe impoſitum; nempe quòd vt Iudæo ex tribu Beniamin, Sauli nomen fuerit inditum; & qa
Romanus, Romano nomine, Paulus fuerit appellatus. Qui ergo (vt de ſe teſtatur) factus eſt omni-
bus omnia, vt omnes lucrifaceret; dum apud Hebræos verſatur, Hebraico nomine Saulus maluit
appellari; ſuſcepto poſtea ad Gentiles Apoſtolatu, Romano nomine vſus, Paulus potius voluit no
minari, hęc Origenes pluribus.

His viſis, cuique liberum linquimus, vt quam magis veritati conſentientem putarit, ſequatur XII.
ſententiam. Certe quidem cum a tempore congreſſus cum Sergio Paulo Procõſule Saulus primũ *Cur denique*
Paulus appellatus inueniatur, nec poſthac aliquando nomine alio q̃ Pauli ſit dictus: fateri quodã- *Paulus.*
modo cogimus, tunc illi Pauli nomen fuiſſe inditum, nõ ea quidem ratione, quam ex Hieronymo
recitauimus, ſed quia potius (quod diximus) a Sergio Paulo, amicitiæ gratia, familiæ ſuę cognomi
C ne fuerit nobilitatus, ſicut (ne longe petamus exẽplum) Ioſephus Iudæus in Iudaico bello [d] ca- d Ioſeph. in Vit. ſua in fine.
ptus, liberatus, ac ciuitate donatus a Tito, Flauiæ quoque familiæ cognomine ab eodem inſigni-
tus eſt, vt Flauius Ioſephus ſit appellatus, ſicque (quod Lucas ait) & Saulus dictus ſit Paulus, eoq.
ipſe cognomine Romanę familię ſit libentius vſus, quòd & ipſe Romanus ciuis iure municipij na
tus eſſet, vt Euangeliũ prædicaret in Gentibus: atque ſic Gentilicio nomine (factus nimirum [e] cũ e 1. Cor. 9.
Gentibus tamquam Gentilis) maluerit appellari; cum de cetero etiam in minimis (vt multis con-
ſtat exemplis) nullam prætermitteret occaſionem, quam ad propagationem Euangelii conduce-
re poſſe videret, quod nobis magis probatur, quàm quod Origenes ait, eadẽ duo nomina ab exor-
dio, cum circumciſionis tempore Iudæi ſolerent indere nomina, fuiſſe impoſita, quòd Iudæus pa-
riter eſſet atque Romanus; cum non ſit exemplum, vere Iudæos (vt taceamus de proſelytis) iunge
re conſueuiſſe Hebræorum nominibus nomina Romanorum: filius enim Herodis Ariſtobulus ex
proſelytis primus reperitur, qui filium nomine Romano vocarit Agrippam, dictum & aui nomi-
ne quoque Herodem. Sed de his ſatis.

D Quod vero pertinet ad Pauli tunc temporis res geſtas Damaſci, poſtquam ab Anania eſt initia XIII.
tus ſacro baptiſmate; Lucas eas his verbis narrat: Fuit autem cum diſcipulis, qui erant Damaſci, *Paulus prædi*
per dies aliquot. Et continuo ingreſſus in ſynagogas prædicabat Ieſum, quoniã hic eſt Filius Dei. *cat Damaſci.*
Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic eſt, qui expugnabat in Hieruſalẽ
eos, qui inuocabant nomen iſtud; & huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad Principes ſacer-
dotum? Saulus autem multo magis conualeſcebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Dama
ſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus.] hæc Lucas, quem reliqua Pauli, vt profectionem eius in
Arabiam, reditum Damaſcum, & poſt annos tres eius acceſſum Hieroſolymã (quę omnia idem
Paulus [f] de ſe ipſo ſcribit ad Galatas) prætermiſiſſe, certum eſt, cum mox poſt hæc narrata, ad f Galat. 1.
ea quæ Hieroſolymis ab eo ſunt facta, ſtylum conuertat, ſed de his anno ſequenti agemus. Cete-
rum ne quid omiſiſſe uideamur, quod ad conuerſionis Pauli hiſtoriam pertineat, addimus de lo-
co illo prope Damaſcum poſito, vbi ipſi Chriſtus apparuit: Ille quidem Chriſtianis cognitus fuit;
cum vt poſteris innoteſceret, ad tantæque rei perpetuam memoriam conſeruandam nobili Eccle
ſia deſuper ſtructa illuſtratus fuerit, ad quem Auguſtinus [g], agens de Pauli conuerſione, alluſiſ- g Aug. ſerm. 14. de conuerſione S. Pauli.
E ſe videtur, cum ait: Hodie in illis regionibus etiam ipſa loca teſtantur quod tunc geſtum eſt, &
nunc legitur, & creditur.]

Porro non Paulus tantum ad Chriſtianos vexandos eſt miſſus Damaſcũ; ſed alij quoq. In alias XIIII.
regiones a Principibus ſacerdotum ad vexandam & infamandam Eccleſiam, quaſi impietate re- *Alij perſecuto*
fertam, ſunt miſſi legati. Nam cum Luca auctore ſit dictum, eos qui Hieroſolymis expulſi ſunt Fi *res miſſi à Iu-*
deles, in omnes profectos regiones; eos quidem etſi nondum Gentilibus, Iudæis tamen Chriſtum *dæis.*
annunciare non prætermiſiſſe conſtat, & longioribus ſpatiis ea occaſione Euangelium propagaſ-
ſe. Quod Principes ſacerdotum indigne ferentes, rurſus in eos nouam perſecutionem excitarũt.
Hæc licet a Luca fuerint prætermiſſa, tamen Iuſtinus martyr, qui cum eſſet Samaritanus, res Iu-
dæorum prę ceteris calluit, per occaſionem, dum de aliis differit, in Iudęos perſecutores inuectus,
hæc ait [h]: Non enim aliæ nationes tantum iniquitati in nos & in ipſum Chriſtum patratæ ſunt h Iuſtin. de ver. Chriſt. relig.
obnoxiæ, quantum vos, quibus etiam peſſimæ voluntatis erga iuſtum illum fuiſtis occaſio. Po-
ſteaquam enim illum vnicum irreprehẽſibilem & iuſtum hominem in crucem egiſtis, cuius vibi-
cibus

cibus ſanitas eis prouenit qui per ipſum ad Patrem adeunt; cum eum cognouiſſetis reſurrexiſſe a mortuis,atque in cælum conſcendiſſe,ſicut Prophetæ prædixerant; tantum abeſt vt reſipiſcentes pœnitentia de malis commiſsis duceremini, vt etiam viros eximios Hieroſolymis delectos in terram omnem tunc legaueritis,dicentes,hæreſim ſectamque Chriſtianorum nullius numinis cultricem, ἄθεον extitiſſe;atque ea contra nos ſermonibus ſpargentes,quæ cuncti,qui nos non norunt,iactant.]hæc Iuſtinus.Quo autem anno eiuſmodi per Orbem fuerint miſſæ legationes,licet non explicet; non antea tamen eas miſſas eſſe putamus,quàm cum per diſperſos vbique diſcipulos Euágelij prædicatio late diffuſa eſt. A

IESV CHRISTI ANNVS 37. — TIBERII IMP. ANNVS 21.

I.
Paulus Reuerſus Damaſcũ.

PRæſenti anno,qui numeratur Domini trigeſimusſeptimus, C.Ceſtio Gallo & Seruilio Ruſo Coſſ. Paulus cum iam Damaſci primo Euangelium prædicaſſet,in Arabiam profectus, iterũ eſt reuerſus Damaſcum. Hæc enim idem ipſe Paulus ſcribens ad Galatas teſtatur his verbis [a]: Cum autem placuit ei,qui me ſegregauit ex vtero matris meæ,& vocauit per gratiam ſuam,vt reuelaret Filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquieui carni & ſanguini,neque veni Hieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos,ſed abij in Arabiam: & iterum reuerſus ſum Damaſcum,deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, &c.] Lucas vero,his de Arabia & triennij temporis ſpatio prætermiſsis, tantummodo inſidias Iudæorum in illum fabricatas,eiuſque clandeſtinum diſceſſum Damaſco, & Hieroſolymas acceſſum recenſet [b]: quæ quidem Iudæorum in Paulum molitiones non cum primum receſsit Damaſco,iturus in Arabiam,ſed cum illuc reuerſus eſt,antequam iterum inde receſsiſſet,contigerunt,quod & ſancto Hieronymo [c] magis probari videtur, ratio enim ipſa nullo modo patitur,vt vnde clanculum receſsit,eo manifeſte rurſus acceſſerit. B

a Galat. 1.
b Act. 9.
c Hier. in epi. ad Galat. c. 1.

II.

Eodem anno L. Vitellius,cum præteriti anni Conſulatum geſsiſſet, Proconſul in Syriam mittitur,cui cum etiam ſubiaceret Palæſtina, luſtrans ex more prouinciam, Hieroſolymam petens, honorificentiſsime a Iudæis exceptus, de illis optime meritus eſt, quæ vero in eos contulerit officia ac beneficia, Ioſephus in hæc verba deſcribit [d]: Vitellius autem in Iudæam profectus,peruenit Hieroſolymam in ipſa feſtiuitate quam Paſcha dicimus: vbi exceptus honorificentiſsime, remiſit ciuibus totum vectigal fructuum venalium,& ſtolam cum ornatu pontificio permiſit in templo aſſeruari a ſacerdotibus,quemadmodum & olim hoc ius habuerant: ſed eo tempore deponebatur in Antonia (*ſic dicta turris prope templum ædificata*) ob hanc cauſam. Hyrcanus Pontifex huius nominis primus,extructa prope templum turri, degebat in ea maiorem temporis partem: & quoniam hanc ſtolam habebat in ſua cuſtodia,qua nemo præter illum vtebatur,recepturus priuatum habitum,eo loci illam deponebat. Idem mos fuit etiam ſucceſſoribus ipſorum poſteris. Herodes autem regnum adeptus,turrim hanc opportuno loco ſitam, magno ſumptu exædificatã denominauit ab amico Antonio;& ſtolam,ita vt ibi reperta eſt, detinuit, ratus eo magis obnoxium ſe habiturum populum.Idem fecit Archelaus filius eius & ſucceſſor, cuius regno in prouinciam mutato,Romani ſimul & pontificiæ ſtolæ poſſeſsionem nacti ſunt,in cella ad hoc ipſum ſtructa repoſitæ,& obſignatæ ſigillo Pontificum,atque cuſtodum ſacri ærarij, Præfecto caſtelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc autẽ ſeptimo ante feſtum diẽ Præfectus exhibebat Pontifici,qua purificata indutus ſacrorum tempore,ſequenti die rurſum reponebat in cellam,vbi antea cõdita fuerat,id fiebat ſingulis annis ter ieiunij tempore. Vitellius autem in noſtrorum ſacerdotum poteſtatem eam ſtolam tradidit,volẽs ſecurum eſſe Præfectum,quonã illa reponatur, aut quomodo proferatur in vſum Pontificum. Hoc gratificatur genti,& in locum Ioſephi Caiphæ Pontificis ſubrogato Ionatha Anani Põtificis filio,iter fecit verſus Antiochiam.]hucuſq. Ioſephus,de quibus alias ſupra,cetera autem de rebus geſtis eiuſdem Vitellij aduerſus Pilatum,quamuis ſuperiori capitulo ab eo recenſeantur, tamen quia poſt hæc facta eſſe noſcuntur, ſuo loco, anno ſcilicet ſequenti, agemus. C D

d Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 6.

III.

Quod vero ad Caipham ſpectat;ſatis perſpicuum eſt ex his quæ dicta ſunt,eius ſummum ſacerdotium vſque in præſentem annum perduraſſe,& Annam,quem Ananum appellat, alterius functionis dictum eſſe Pontificem;prout ſuperius,cum de his fuſius actum eſt,exacte mõſtrauimus. Ceterum ipſum Caipham vitæ pertæſum,mortem ſibi conſciſſe,apud Clementem [e] legitur. Neque vero tantum ipſum,ſed & Annam male periiſſe,Nicephorus [f] tradit; ſed de Anna inferius. Poſt hæc de Vitellio recitata,Ioſephus [g] de Philippi Tetrarchæ obitu agens,hæc ſubdit: Tum etiam Philippus Herodis frater diem ſuum obiit, anno Tiberij principatus vigeſimo, cum ipſe præfuiſſet trigintaſeptem annis Trachonitidi, & Gaulanitidi, ac Bataneæ; de cuius vitæ inſtitutione dictum eſt ſuperius. Obiit autem Iuliade,& illatus in monumentum quod ante ſibi conſtruxerat, magnifice ac ſumptuoſe funeratus eſt: & quia ſine liberis deceſſerat, ditionem eius Tiberius prouinciẹ Syriẹ attribuit, ita tamen, vt tributa in ea tetrarchia collecta ſeruarentur intra ipſius regionis terminos.]hæc de obitu Philippi Ioſephus; quæ poſt aduentum Vitellij in prouinciam, non anno ſuperiori, quo, menſe Auguſti vigeſimum Tiberius annum auſpicatur, ſed præſenti, quo deſinit, facta eſſe, neceſſe eſt affirmemus. Quod vero ſpectat ad annos trigintaſeptem, quibus ipſum tetrarchiæ præfuiſſe dicit: quàm aperte in errorem labatur, conſule quæ ſuperius dicta ſunt, cum de Herodis obitu actum eſt. E

e Clem. conſtit. lib. 8. c. 1.
f Niceph. lib. 2. ca. 10.
g Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 6.
Philippi Tetrarchẹ obit⁹.

I. *Agrippę carcer.*

A ANno Domini trigeſimooctauo, Coſſ. Q. Plautio Plautiano & Sex. Papinio Gallieno: Agrippa Iudæus, filius Ariſtobuli, Herodis ſenioris nepos, cum aliquandiu Romæ verſatus eſſet in officijs primum Druſi, inde vero Caij, Tiberij Imperatoris nepotum; delatione liberti ſui Eutychi, quòd mortem Tiberio, & Imperium Caio precatus eſſet, eodem Tiberio agente in Tuſculano, mancipari vinculis iubetur: vbi per ſex menſes vſque ad eiuſdem Tiberij obitum manſit. hęc pluribus Ioſephus [a] enarrat. quomodo vero, mortuo Tiberio, ſolutus vinculis, Iudęorum regnum ſit conſecutus, ſuo loco dicemus. Antehac autem idem Agrippa Herodem [b] Tetrarcham apud Tiberium iudicio poſtulauerat: qui eius accuſationem, quòd in Herodem eſſet propenſior, non ſuſcepit.

a Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 8.
b Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. c. 8.

II. Eodem quoque anno cum Pilatus occaſione impoſtoris [c] cuiuſdam, qui Samaritanos armauerat, immiſſo milite, maiore ex parte illos occidiſſet; a magiſtratibus Samaritanorum apud Vitellium Syrię Præſidem, patratæ cædis accuſatur: qui ſic reus conſtitutus, dum eius cauſa ageretur, in ordinem redactus eſt, inq. eius locum ab eodem Præſide ad procurationem Iudææ Marcellus eius amicus mittitur. Verum non eius tantum criminis Pilatum reum fuiſſe, certum eſt; quip-
B pe qui (vt Philo [d] teſtatur) ſolitus eſſet ſententias vendere, cuncta rapere, iniurias inferre, innocentes punire, tormentis cruciare, ac demum morte eoſdem afficere, atque id genus alia patrare. Ruſſus, ſi fidem adhibendam putamus Actis Longini Centurionis a Metaphraſte [e] recitatis, conſtat eiuſdem crudelitate eumdem Centurionem vna cum duobus militibus, quòd Chriſtum libere confiterentur, fuiſſe capite truncatos, ac etiam poſt mortem ignominia affectos. Porro Vitellio [f] Præſidi viſum eſt, Pilatum Romam mittere, vt ibi coram Imperatore ſuam cauſam ageret, & apud Cæſarem obiecta dilueret. Contigit autem eius profectio anno ſequenti, quo antequã peruniſſet, Tiberius ex hac vita ſublatus eſt. Quæ vero de ipſo reliqua ſunt, ſuo loco dicemus, agemuſque ſimul de eiuſdem miſerando interitu.

c Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 5. in fin.
d Phil. de legat. ad Caium.
e Metaph. die 15. Martij.
f Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 5. in fin.

IESV CHRISTI ANNVS 39. | CAII IMP. ANNVS 1.

I. *Tiberij obitus*

C SEquitur annus Chriſti trigeſimus nonus, qui habuit Conſules Cn. Proculum, & Pontium Nigrinum, quo Tiberius Auguſtus anno ſuæ ætatis ſeptuageſimooctano, cum imperaſſet (vt ferunt) annis vigintiduobus, menſibus ſex, & diebus viginti, ex hac vita migrauit decimo ſeptimo Kalend. Aprilis, relicto Caio Caligula nepote ex Germanico Imperij herede. quomodo autem hęc ſe habuerint, Suetonius [g], Tacitus [h], & alij [i] fuſius narrant; licet ab his diſcrepans Dio
k Caſſius dicat eum defunctum ſeptimo Kalend. Aprilis, vixiſſeque annos ſeptuagintaſeptem, menſes quatuor, & dies nouem, imperaſſeque annis vigintiduobus, mẽſibus quinque, diebus tredecim. Ceterum numerando annos Tiberij ab obitu Auguſti ſequenti die, affirmare opus eſt imperaſſe annis vigintiduobus, & menſibus ſeptem, minus quatuor diebus: nã ille decimanona Auguſti vita functus eſt, Tiberius vero decimaſexta Martij. Qualis autem Caius fuerit, Seneca [l] ad Albinum hac vna ſententia declarat: Hunc, inquit, mihi videtur rerum naturam ediſiſſe, vt oſtenderet quid ſumma vitia in ſumma fortuna poſſent.]

g Suet. in Tiber. ca. 73.
h Tacit. Annalium lib. 5.
i Dio libr. 58. in fin.
k Idem eod.
l Senec. libr. de conſol. ad Alb.

II. *Aduentus Vitellij Hieroſolymam.*

Dum hæc Romæ aguntur, Vitellius Syriæ Præſes ad bellum paratus Arabicum aduerſus Aretam Regem, aſſumptis duabus legionibus, & leuis armaturæ militibus, atque equitũ auxilijs miſ-
D ſis a ſocijs Regibus, properans verſus Petram, peruenit Ptolemaidem. Cumque vellet per Iudęã exercitum ducere, occurrerunt eius regionis Principes, deprecantes tranſitum: Neque enim patrios ritus permittere dicebant, vt inferantur vllæ imagines, quales Romana ſigna habebant pleraque. Quorum precibus ille flexus, mutauit ſententiam de itinere propoſito: miſſoque per Magnum campum exercitu, ipſe cum Herode Tetrarcha & amicis aſcendit Hierſoloymam ſacrificaturus Deo in feſtiuitate, quæ tunc inſtabat, publica. Quo poſtquam ventum eſt, honore ſummo exceptus a populo, hæſit ibi triduo: & interim a Ionatha in fratrem eius Theophilum pontificatũ tranſtulit. Quarta die acceptis litteris de obitu Tiberij, populum ſacramento adegit in fidẽ Caij noui Principis: reuocataſque ex itinere copias in hiberna dimiſit: ipſe vero Antiochiam repetijt.] hæc Ioſephus [m].

m Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 7.

III.
E Interea Romæ Agrippa, Ariſtobulo Herodis filio natus, cum a Tiberio detineretur in carcere, iuſſu Caij ſolutus eſt: quem [n] elapſis non multis diebus accerſitum ad ſe domum, tonderi, veſtẽque mutare pręcepit: impoſito deinde in eius caput diademate, tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, Regem conſtituit, adiecta Lyſaniæ quoque tetrarchia; & pro ferrea catena, dedit auream pari põdere: ſicque nobilitatus manſit Romæ vſque in annum ſequentem. Iudæi igitur in hunc modum nouo aucti ſunt Rege.] hæc omnia ex Ioſepho.

n Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 8. in fi.

IV. Hic idem annus, qui tertius a Pauli conuerſione numeratur, ille ipſe eſt quo idem Paulus Damaſco Hieroſolymam venit, cuius aduentus ſcribens ad Galatas [o] his verbis meminit: Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim.] Siue ergo dictos tres annos a reditu de Arabia, ſiue a conuerſione ad Chriſtum numeres, parum intereſſe videtur. Lucas enim cum nihil de eius acceſſu in Arabiam ſcribat: quaſi rei nullius momenti & modici temporis, nullam habuiſſe illius rationẽ, ac merito prętermiſiſſe videtur. Nec eſt quòd

o Galat. 1.

quis iure dicere poſſit,antequam,proficiſceretur in Arabiam,Hieroſolymam veniſſe(quaſi id Lu A
cas ſignificet,cum illius acceſſum in Arabiã prætermiſit.) Nam ipſe de ſe teſtatur,ſe antea abijſ-
ſe in Arabiam,quam ad anteceſſores Apoſtolos Hieroſolymam veniret. Quænam vero obuene-
rit occaſio recedendi Damaſco,ac Hieroſolymam proficiſcendi, Lucas [a] his verbis declarat:
a Act. 9. Cum autem implerentur dies multi(*nempe triennium*) conſilium fecerunt in vnum Iudæi, vt eum
interficerent.Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorũ.Cuſtodiebant autem & portas die ac no-
cte, vt eum interficerent.Accipientes autem eum diſcipuli eius nocte,per murum dimiſerunt eũ,
ſubmittentes in ſporta.] hæc Lucas.Eadẽ & ipſe Paulus ad Corinthios [b] ſcribit his verbis:Dama
b 2.Cor.11. ſci Præpoſitus gentis Aretæ Regis,cuſtodiebat ciuitatem Damaſcenorum,vt me comprehende-
ret:& per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum,& effugi manus eius.]Cum enim (vt nu
per dictum eſt)acre bellum inter Romanos,& Aretam Regem conflatum eſſet, facile fuit dicto
Regi ac miniſtris eius a Iudæis Pauli hoſtibus ſuaderi de Paulo,quod ciuitatẽ ac regionem alte-
rius prætextu occaſionis, idem veniſſet exploraturus:qppe qui nõ modo Damaſcum,ſed & Ara-
biam,in quam vis belli conuerti videbatur,inuiſere abijſſet:ſicq. Regis miniſtri adeo in eum con-
citati,omni ſtudio inuigilarint vt eum caperent,atque necarent.

V. Cum ergo (inquit Lucas [c])veniſſet in Hieruſalem,tentabat ſe coniungere diſcipulis,& omnes B
c Act. 9. timebant eum,non credentes quod eſſet diſcipulus. Barnabas autem apprehenſum illum duxit
ad Apoſtolos:& narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei,& quomo
do in Damaſco fiducialiter egerit in nomine eius.]Timor quippe ille ceterorum diſcipulorũ pla
ne ſignificat,tum primum poſt ſuam conuerſionem Paulum Hieroſolymam conceſſiſſe: nam ſi
(vt non nulli putarunt)iam antequam in Arabiam proficiſceretur, Hieroſolymã veniſſet; quęnã
timoris noua cauſa illos afficere potuiſſet,quem iam ante Chriſtianũ eſſe experimẽto nouiſſent?
Cur vero Damaſco fugiens,Hieroſolymam contenderit,vbi maius ſane periculum ſibi immine-
re ,intelligere potuiſſet,quippe qui fuiſſe paternæ legis deſertor videretur & transfuga:nulla ſane
d Galat. 1. alia cauſa ſe ad hoc fuiſſe impulſum,quam ea ſcilicet,vt ipſum Petrum Principem omnium Apo
e Hier. in epiſt. ad Galat. 1. ſtolorũ inuiſeret,ipſemet teſtatur;ſic enim ait [d].Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymã videre
Petrũ,& manſi apud eum diebus quindecim.]Nõ(inquit S.Hieronymus [e])vt oculos,genas,vultũ
que eius inſpiceret;vtrum macilentus,an pinguis,adunco naſo eſſet,an recto:& vtrum frõtem ve
ſtiret coma,an(vt Clemens in Periodis eius refert)caluitium haberet in capite. Nec puto Apoſto C
licæ fuiſſet grauitatis,vt poſt tantã triẽnij præparationem,aliquid humanum in Petro voluerit aſpi
cere.Sed his oculis aſpexit , quibus & modo in epiſtolis ſuis videtur,his oculis Paulus vidit Ce
pham,quibus nunc a prudentibus quibuſque Paulus ipſe conſpicitur.quod ſi cui non videtur,cũ
ſuperiori ſenſu iungat hæc omnia: quod nihil Apoſtoli ſibi contulerint . Nam, & quod iuſſus
ſit ire Hieroſolymam;ad hoc iſſe vt videret Apoſtolum,non diſcendi ſtudio,qui & ipſe eumdem
prædicationis haberet auctorem, ſed honoris priori Apoſtolo deferendi.] hucusque S. Hierony-
mus.

VI. Item S.Ambroſius [f]:Dignum,inquit,fuit vt cuperet videre Petrũ;quia primus erat inter Apo-
f Ambr. in epiſt. ad Galat. ſtolos,cui delegauerat Saluator curam Eccleſiarum.] Rurſum Chryſoſtomus: Aſcendit, ait,velut
ad maiorem & ſeniorem.]& paulo poſt: Vides quam maiorem beneuolentiã habuit erga Petrũ?
huius enim cauſa peregrinationem ſuſceperat:& apud eumdem commoratus eſt. Hæc & dico fre
Paulus cur ue nit videre Petrum. quenter,& memoria retineri volo;vt ſi quæ audieritis,quæ ab eo aduerſus Petrum dicta videbã
tur,ne quis ſuſpectum habeat Paulum Apoſtolum: veluti cum dicit: Reſtiti Petro Neque hæc ver
ba putet eſſe ſimultatis aut contentionis:nam honorat virum,& diligit plus omnibus, nec ob vl- D
lum aliorum Apoſtolorum narrat ſe aſcendiſſe Hieroſolymam ,ſed propter hunc ſolum.]hæc ip-
ſe.Porro non id actum tantum (vt dictum eſt)beneuolentiæ cauſa,qua erga ceteros quoque Apo
g Theodoret.in epiſt.ad Gala. ſtolos æque affectus erat, ſed honoris,cum ſciret Petrũ a Chriſto omnibus eſſe præfectum: Theo-
doretus [g] ſic ait:Etenim cum Paulus humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuerſorũ Deo
illam accepiſſet:tamen Apoſtolorum Principi honorem,quem par eſt,tribuit.] Item Oecumenius
h Oecumen. in epiſt.ad Gal. 1. [h]: Per tot tãtaq.certamina abijt,vt videret Petrum tamquam maiorem, aut etiam maneret cau-
ſa honoris,quem Petro deferebat.]

VII. Illa etiam videtur Paulus fuiſſe impulſus cauſa veniendi Hieroſolymam videre Petrum, vt cũ
aggreſſus eſſet prædicare Euangelium, illud cum Petro conferret: ſicut cum prædicaturus Euan-
gelium Gentibus,iterum Hieroſolymam venit, vt illud a ceteris probaretur Apoſtolis:quod ipſe
i Galat. 2. profitetur his verbis [i]: Deinde poſt annos quatuordecim,iterum aſcendi Hieroſolymam cum
Barnaba,aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum reuelationem: & contuli cum illis Euan-
gelium,quod prædico in gentibus,ſeorſum autem ijs,qui videbantur aliquid eſſe;ne forte in vacu
um currerem,aut cucurriſſem.]Quocirca cum Paulus ob has cauſas illuc perueniſſet, ſed adhuc E
Barnabas præſtoſuit Paulo. memoria eorum quæ aduerſus Eccleſiam geſſiſſet,a diſcipulis timeretur:a Barnaba [k] introduci
k Act. 9. tur ad Apoſtolos:ex antiquo enim familiaritatis vſu quæ inter vtrumque olim cum ambo vna cũ
l Alex.mon. in Encom.Barn. Stephano [l] a Gamaliele erudirentur,interceſſerat,præ cæteris Barnabas id facere aggreſſus eſt,
m Galat. 1. nempe,vt (quod ait Lucas)appreheuſum eum duceret ad Apoſtolos , non autem omnes : nam
idem Paulus cum de eodem ſuo Hieroſolymam agit [m] aduentu: Præter Petrum, ait,alium Apoſto
lum vidi neminem,niſi Iacobum fratrem Domini] quibus (inquit Lucas [n])narrauit quomodo
n Act. 9. in via vidiſſet dominum,& quia locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in no-
mine Ieſu. Et erat cum illis intrans & exiens in Hieruſalem,& fiducialiter agens in nomine Do-
mini. Loquebatur quoque gentibus,& diſputabat cum Gręcis : illi autem quærebant occidere
eum . Quod cum cognouiſſent fratres , deduxerunt eum Cæſaream& dimiſerunt Tarſum.] hæc
o Galat. 1. Lucas de Paulo,qui (vt teſtatur [o]) ſpatio tantum dierum quindecim Hieroſolymis hæſit . Hęc
autem facta eſſe huius anni exordio,antequam Tiberius imperator extremum vitæ diem claude
ret,quæ

A ret, quæ paulo poſt dicentur, non obſcure indicabunt.

VIII. Qualis autem eſſet preſens ſtatus Eccleſiæ, Lucas [a] his verbis ſignificat: Eccleſia quidem per totam Iudæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & cōſolatione ſancti ſpiritus replebatur.] Tam optata igitur & tam oportuna a Deo preſtita Eccleſiæ ſuæ tranquillitate Petrus optime vſus eſt: quippe qui Hieroſolymis egreſſus, regiones circumpoſitas peragrans (quòd ſui muneris erat vniuerſo gregi proſpicere) Eccleſias viſitabat. Id quidem Lucas [b] paucis his tantum verbis ſignificat, ſubdens: Factum eſt autem, vt Petrus dum pertranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ, &c.] Intentus enim ipſe Lucas (vt apparet) miracula inſigniora a Petro edita memoriæ commendare, ceteras eius res geſtas in hac luſtratione prouinciæ obuolutas ſilentio prætermiſit, & inter alia inſtitutionem Eccleſiæ Antiochenæ; quam hoc ipſo anno ab eo fuiſſe erectam, maiorum teſtificatione facile demonſtrabimus. Permulta enim, præter hæc, alia quoque grauiſſima fuiſſe a Luca prætermiſſa, S. Hieronymus [c] manifeſte ſatis teſtatur his verbis: Nec mirum eſſe, ſi Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe re- B plicat, hiſtoriographi licentia prætermiſerit: & non eſſe contrarium, ſi quod alius ob cauſam dignum putauit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romā exinde translatum: quod Lucas penitus omiſit.] hæc Hieronymus.

a Act. 9.
b Act. 9.
De Eccleſia Antiochena
c Hier. ad Galat. c. 2.

IX. Ceterum quod ſpectat ad Eccleſiam Antiochenam hoc anno à Petro inſtitutam, & ſeptem annis ab eodem adminiſtratam: non aliunde certius quam ab eiuſdem Eccleſiæ antiquioribus monumentis Euſebius Cæſareæ Epiſcopus, & ſedi Antiochenæ proximus accepiſſe videtur, quod ait [d], Olympiade ducenteſima tertia anno quarto, antequam Tiberius moreretur, Petrum Antiochenam fundaſſe Eccleſiam, ibiq. cathedram adeptum fuiſſe. ſunt hæc eius verba ſub hoc anno: Petrus Apoſtolus Antiochenam Eccleſiam fundauit, ibique cathedram adeptus ſedit.] hæc habet editio Pariſienſis a Michaele Sonnio elaborata, & Baſileenſes diuerſis temporibus editæ. Verum quòd additur numerus quo ſedit, annorum vigintiquinque: in Euſebij Chronicon mendum irrepſiſſe certum eſt: cum conſtet eiuſdem Euſebij teſtimonio, nonniſi ſeptem annis eam curaſſe Eccleſiam: nam inferius anno ſecundo Claudij Imperatoris de eodem Petro ſic C ait: Cum primum Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur.] ibi vere ponitur numerus annorum vigintiquinque, quibus Romæ eum ſediſſe oſtendit. Porro quamuis Romam eo anno perueniſſet; tamen nonniſi ſequenti, qui eſt tertius Claudij, Eccleſiæ Antiochenæ ſubrogatū ponit Euodium: vſque enim ad illud tempus Petrum illam adminiſtraſſe Eccleſiā, nulli dubium eſſe poteſt. Ceterum de ſeptem annis ſedis Antiochenæ non tantum Euſebius, ſed & liber Pontificalis [e], qui tamen falſo adſcribitur Damaſo, & Gregorius [f] Papa, atque alij teſtati ſunt; vt cum hic ad Eulogium, Epiſcopum Alexandrinum ſcribens, hæc habet de ſede Antiochena: Ipſe firmauit ſedem, in qua ſeptem annis, quamuis diſceſſurus, ſedit.]

d Euſebius in Chron.
Petrus Antiochenam fundat Eccleſiā.
e li. Pontif. in Petro.
f Greg. in regiſ. lib. 6. in dict. 15. epiſt. 37.

X. Sicut enim idem Petrus (vt dictum eſt) ad eos qui Samariæ in Chriſtum crediderant, ab Apoſtolis eſt miſſus, quòd res eſſet magni ponderis, & Apoſtolorum Principe digna legatio videretur: ita etiam, cum ex his qui poſt necem Stephani diſperſi fuerunt diſcipuli (vt teſtatur Lucas [g]) veniſſent Antiochiam, Iudæis Euangelium prædicantes, & (quod accidit et Damaſci) multos Iudæorum conuertiſſent ad fidem, atque Eccleſiam collegiſſent: omnium Apoſtolorum ſententia (vt æquum eſt credere) factum eſt, vt Petrus Apoſtolorum Princeps, to- D tius Syriæ principi ciuitati atque metropoli, cui & Palæſtina, ipſaque Hieroſolyma ſubiaceret, præficeretur Epiſcopus. Maiores enim in inſtituendis ſedibus Eccleſiarum, non aliam iniſſe rationem, quam ſecundum prouinciarum diuiſionem & prærogatiuas a Romanis antea ſtabilitas, quamplurima ſunt exempla. Sed ſatis modo erit, vnum vel alterum huc in preſentiarum afferre: ac in primis illud haud longe petitum de ſede Antiochena: quæ quantumlibet a Petro ante Alexandrinam fuerit inſtituta; tamen quoniam prefectura Alexandrina Auguſtalis dicta, ab Auguſto eo nomine inſignita, magnificentiſſime præ ceteris ab eodem fuerat nobilitata (quod in noſtris Notationibus [h] ad Romanum Martyrologium pluribus diximus) longe preſtabat Syriæ præfecturę: ea de cauſa factum apparet, vt quamuis ſedes Antiochena ante Alexandrinam a Marco nomine Petri erectam, fuerit inſtituta: tamen illi poſtpoſita habeatur. Sic etiam quoniam inter omnes Orientales preſecturas, Syriæ Proconſulatus præſtabat: cum eius prouinciæ metropolis eſſet Antiochia, inde etiam accidit, vt prima omnium Antiochena Eccleſia haberetur: & quantumuis Hieroſolymorum Eccleſia prima omnium origine temporis, & nobilitate rerum in ea conſummatarum merito dici poſſet, ceteriſque E ea de cauſa, quæ in Oriente eſſent, Eccleſijs iure præferenda videretur, illi tamen ſubijceretur.

g Act. 11.
Petrus Epiſcopus Antiochenus.
h Die. 10. Octob. d. in Artemio.

XI. Secundum eamdem quoque (vt apparet) rationem, non ipſa Hieroſolymorum Eccleſia eſt inſtituta metropolis Paleſtinę, ſed quod totius illius prouinciæ metropolis Cæſarea maritima a Romanis eſſet effecta, illic etiam ſedes metropolitana eiuſdem prouinciæ eſt decreta, ſeruato tamen aliquo Hieroſolymorum Eccleſiæ honore. Habes id perſpicue declaratum ex his quæ S. Hieronymus [i] ex Apologia Ioannis Epiſcopi Hieroſolymitani miſſa ad Theophilum Alexandrinum, ad Pammachium ſcribit, dum ſic ait ex verbis illius: Reſponde mihi: Ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur (*in Concilio Nicæno ſcilicet*) vt Palæſtinæ metropolis Cæſarea ſit, & totius Orientis Antiochia.] hæc ille. Ceterum longe ante Nicænum Concilium Cæſaream Palæſtinæ metropolim eſſe inſtitutam, ipſe canon [k] Concilij Nicæni non obſcure ſignificat, cum ſic ait. Quia conſuetudo obtinuit, & antiqua

Cæſarea Metropolis Palæſtinæ.
i. Hier. epiſt. 61.
k Conc. Nic. c. 5.

a Ioſeph.de bel Iud.lib.3.c.14. traditio,vt Æliæ Epiſcopus honoretur;habeat honoris conſequentiam, ſalua metropolis propria A
dignitate.]hæc erat Cæſarea,quæ,auctore Ioſepho [a], maxima omnium Iudææ prouinciæ ciuita
tum erat. Sic igitur(vt dictum eſt)Antiochenæ Eccleſiæ,quæ potiſſima tunc temporis haberetur,
Petrus,quòd inter Apoſtolos primatum ageret,curam ſuſcepit:cuius quidẽ inſtitutionis memo-
b Martyrolog. Rom. & alia ea die. riam antiquitus Eccleſia Catholica anniuerſaria celebritate peragere conſueuit vigeſimaſecun-
da Februarij [b].

XII. Denique quod pertinet ad eamdem Eccleſiam Antiochenam:diſſimulare non poſſumus,quod
c Onuphr.in ad dit.in Platin. ex recentioribus quidam [c], nullam prorſus habens rationem antiquorum Patrum & Eccleſia-
ſticæ antiquæ traditionis,quæ ſunt omnium ſtabilita conſenſu,inuertens,& inaudita hactenus ac
noua ſtatuens,affirmare conatus eſt,Antiochenam Eccleſiam poſt Romanam fuiſſe a Petro inſti
tutam;ea tãtum ratione perſuaſus,quòd tam ex Actis Apoſtolicis,quam ex epiſtola Pauli ad Ga
d Galat.2. latas [d] conſtare ait,Petrum nũquam ex Iudæa exceſſiſſe. Sed vbi hæc Lucas,& quo in loco Pau-
lus affirmat? nullibi prorſus,niſi forte dicere velit;quoniam neuter horum de acceſſu Petri Antio
chiam meminiſſet,idcirco e Iudæa non receſſiſſe probari. Leuis admodum,atq; nullius plane pon
deris argumentatio,ſed peculiaris noſtrorum temporum Nouatoribus,qui in promptu habent vt B
negent quicquid in Scripturis non reperitur expreſſum. Sed quis eſt qui dubitet de rebus geſtis
Apoſtolorum permulta a Luca eſſe prætermiſſa?quod cum ex multis alijs, tũ ẽt ex Pauli epiſtolis
(vt ſuis locis videbimus)ſæpe demõſtrabitur. Certe quidem ſi quis hiſtoriæ Actorum a Luca ſcri
ptorum aſſueuit,atque eã omnia recta temporis ratione digeſſit;inueniſſe certũ eſt, ipſum in ſcri-
bendis Actis Apoſtolorum illud inijſſe conſilium, vt res, quibus præſens non adfuit, vel omnino
ſilentio obuolutas relinqueret,vel plurium annorum ſpatia vnius fere periodi ſententia perſtrin-
geret:quibus vero interfuit,cunctas ſingillatim atque exacte conſcriberet.

XIII. At quanam ratione idem auctor ipſum Euſebium ſuæ cogit adſtipulari ſententiæ, qui tam ex-
preſſe Antiochenam ſedem hoc anno fundatam eſſe ab eodem Apoſtolo Petro teſtatur? Nec cer-
te curandum,ſi ea Euſebij aſſertio in aliquibus exemplaribus,haud tamen in antiquis(vt experti
ſumus)deſideretur:nam eadem eiuſdem Euſebij teſtificatione firmiſſime teſtata habentur. Cum
enim conſtans ſit, tam traditione quam ſcriptis, Petrum Antiochenam Eccleſiam annis ſeptem
adminiſtraſſe;pateatq.(vt vidimus eiuſdem aſſertione)ipſum anno ſecundo Claudij, cum primũ
Eccleſiam Antiochenam fundaſſet, Romam eſſe profectũ:ex neceſſaria propemodum aſſumptio- C
ne dicendum eſt,hoc vltimo anno Tiberij(vt eiuſdem Chronicon habet)ab eo fuiſſe ſedem Antio
chenam erectam:ac rurſus (vt pluribus ſuo loco dicetur) eumdem ipſum anno ſecundo Claudij,
non prius,ex Oriente Romam eſſe profectum. Ex his igitur in primis cõfutatur quod dicitur, Pe
tro ante ſuum carcerem minus licuiſſe erigere Eccleſiam Antiochenam, quòd Lucas Petri acta
proſecutus,de ea re nihil omnino dixerit.

XIIII. At certe quidem vidimus,hoc potiſſimum anno,Petrum bene vſum Eccleſiæ pace, peragraſſe
e Act.9. omnes Eccleſias in Syria erectas. Quid enim aliud ſibi volunt illa Lucæ [e] verba: Factum eſt au-
De Iudeis Antiochia habitantibus. tem,vt Petrus dum pertranſiret vniuerſos,deueniret ad ſanctos,qui habitabant Lyddæ, &c.] An
putandum,qui vniuerſas tunc inuiſit Eccleſias,Antiochenam prætérijſſe, quæ maxima omnium
f Act.11. haberetur? Illuc enim (vt idem tradit Lucas [f]) complures ex perſecutione facta ſub Stephano
commigrarant.& licet idem dicat eos nemini locutos eſſe verbum,niſi Iudæis;non putet quis fuiſ
ſe exiguum,ac plane contemnendum numerum Iudęorum Antiochię agentium:nam illorum qui
a Seleuco ciuitate donati fuerant, ingentem plane fuiſſe numerum,eoſdemq. nobiliſſimos fuiſſe,
vtpote ex æquo cum Gentilibus eiuſdem ciuitatis municipes,& qui eadem iura poſſiderent, Io- D
g Ioſep. contra Apion.lib.2. ſephus [g]. agens contra Apionem teſtatur:quod quidem ius,nec dirutis Hieroſolymis,& Iudæo-
rum rebus funditus pene collapſis, à Veſpaſiano fuiſſe ſublatum, contra nitentibus licet ceteris
h Ioſeph.antiq. lib.12.c.3. Gentilibus ciuibus Antiochenis, idem auctor affirmat [h]; æneis enim tabulis hæc ſcripta erant
i Ioſeph.de bell. Iud.lib.7.c.24. priuilegia Iudæorum,quas Titus [i] indelebiles ſeruari voluit. Erat autem adeo ingens Iudęorum
Antiochiæ degentium numerus,vt tempore belli à Tito illati,cum Syri & Palæſtini Gentiles,qui
apud ſe eſſent Iudæos occiderent,vel ſaltem vinculis manciparent: Antiocheni quantumlibet in
eos animo eſſent infenſo, tamen propter eorum multitudinem ab illorum inuaſione abſtinuiſſe,
k Ioſeph.de bell. Iud.lib.2.c.20. crediti ſint [k]. Hęc ergo diximus,ad inſinuandum quòd licet apertum non eſſet oſtium fidei Gẽ
tibus,tamen ex Iudæis Antiochenis nobilis potuit colligi Eccleſia Antiochiæ,cui peculiariter prę
eſſet Petrus Apoſtolus. Cum vero poſt reſeratam Gentilibus fidei ianuam,maior ex illis fieret in
l Act.11. dies ad Chriſtianam fidem acceſſio;tũc euenit quod idem Lucas tradit [l], vt illuc Barnabas Hie
roſolymis mitteretur. Nihil ergo repugnat,quin antea a Petro, ex his qui erant ex circumciſione
credentes,erecta fuerit ſedes Antiochena.

XV. Eadem quoque facilitate illa ratio confutatur,qua dicitur Petrus à Paulo viſitatus poſt trien- E
Dilutio obiectorum. nium Hieroſolymis,& non Antiochiæ,vbi nonniſi poſt annos quatuordecim ab eo tempore Hie-
roſolymis illum primo cõuenit,poſtea nactus eſt,quando ea inter ipſos amica altercatio facta eſt,
m Galat.1.2. vt idem Paulus ſcribit ad Galatas [m]. At quanti nam ponderis hæc obiectio? An quia Paulus
Hieroſolymis Petrum hoc anno reperit,manſitq. (vt ait) apud eum diebus quindecim, im-
pedimento neceſſario eſſe potuit, ne ipſe perrexerit Antiochiam, eamq. ſtabilierit Ec-
n Act.9. cleſiam:cum pſertim(vt vidimus ex Actis Lucæ [n]) hoc ipſo anno idẽ Petrus Hieroſolymis egreſ
ſus,vniuerſos inuiſit qui erant in Syria, Chriſtianos? Huic qdem ſimile illud eſt: Paulus poſt annos
quatuordecim Petrum nactus eſt Antiochiæ: ergo quòd tunc temporis Petrus illic erat agens,
numquam ante alias illam adijt ciuitatem;neque hoc,quo poſuimus,ſed illo potius tempore An-
tiochenam ille erexit Eccleſiam. Sed quid hæc his noſtris obſtant, quo minus hoc anno Petrus ſe
dere cœperit Antiochiæ,tenueritq.eam ſedem vſque ad annum ſecundum Claudij? Quæ ratio co
git, vt,

git, vt, cum Paulus poſt annos quatuordecim Petrum conuenerit Antiochiæ, non ante tempus il- A lud Petrus ſederit Antiochiæ, ſed tunc primum ibi ageret eius ciuitatis Epiſcopum? Sed relegamus ſeriem rerum geſtarum. Cum enim (vt dictum eſt) Petrus eidem ſedi præfuiſſet Epiſcopus annis ſeptem, anno ſecundo Claudij Romam venit, vbi manſit ad illud vſque tempus, quo Claudij edicto Iudæi Roma ſunt pulſi: tunc enim Petrus reuerſus in Orientem, non Hieroſolymam tantum, ſed etiam profectus eſt Antiochiam, tuncq. illic eum Paulus connenit. ſicq. cum hæc omnia magna inter ſe conſenſione cohæreant, nulla eſt quæ ex his iure oriri poſſit obiectio.

XVI. Sed & illud exactius perquiramus, quod maxime omnium ad huius hiſtoriæ veritatem intelligendam conferre poſſe videtur: Quidnam proprie ſit, quod dicitur Petrus fundaſſe Eccleſiam Antiochenam, in eaq. annis ſeptem ſediſſe. Errant, mea ſententia, qui exiſtimarunt ad hoc opus fuiſſe vt Petrus petierit Antiochiam, & ibi iugiter permanſerit annis ſeptem. Nam ſi præſentia Petri q̃libet Eccleſiam primariam effeciſſet; tot eſſent numerandæ ſedes Patriarchales, quot a Petro fuerunt Eccleſiæ inſtitutæ: fuiſſe namque earum immenſum plane numerũ, nemo puto inficias ierit. Cum vero ex aduerſo ſedes Alexandrina, in qua aliquando fuiſſe Petrum, certa aliqua aſſertione, B nequaquam monſtrari poteſt, poſt Romanam ſedem omnium maxima ab eo fuerit inſtituta: plane perſpicue intelligi poſſe videtur, non præſentiam Petri, ſed eius potiſſimum requiſitam eſſe auctoritatem ad conſtituendam ſedem aliquã Patriarchalem. Modo igitur, vt dicamus a Petro fundatam ſeu erectam ſedem Antiochenam; non eſt intelligendum, quòd ibi Petrus primo prædicauerit Euangelium: id enim factum eſſe ab illis qui poſt necem Stephani pulſi Hieroſolymis ſunt, diſcipulis, Lucæ teſtimonio (quod diximus) exploratum ſatis atque perſpectum habetur: Sed accipiendum eſt, ſic a Petro fundatam dici Eccleſiam Antiochenã; quòd ſcilicet illi a Petro præcipua dignitas ſit collata, vt Orientalium ſedium maxima diceretur, & eſſet. nam ſi ante Petrum alij prędicauere diſcipuli Euangelium Antiochię, a quibus iactum videretur Eccleſiæ fundamentum: q̃uis Petrus & Paulus poſtea iiſdem Euangelium prædicaſſent, certe hac ex parte fundatores dici non poterant, ſecundum quod idem Paulus ad Romanos ſcribens ait [a]: Sic prædicaui Euãgeliũ hoc, non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarẽ.] Quòd ſi quoquomodo, quia Petrus poſt alios Antiochiæ Euangelium prædicauit, fundaſſe eã Eccleſiam dicendus C eſſet; nihil certe hac de cauſa tribuendum amplius Petro quàm Paulo, cum & ipſe ibidem eadem in re egregiam operam nauauerit. Etenim quod ad hoc ſpectat, non plus Petro, Ignatius ſcribens ad Magneſianos, quàm Paulo tribuit, affirmans ab vtroq; eſſe fundatam Eccleſiam Antiochenã. Quamobrem vt a Petro peculiariter dici poſſit (quod tradunt omnes) fundatam eſſe Eccleſiam Antiochenam: dicẽdum eſt, Petrum primo erexiſſe, ſeu inſtituiſſe ſedem Patriarchalem Antiochenam: Ad quod agendum (ſi velimus & hoc dicere) nulla profecto incubuit neceſſitas vt Petrus abierit Antiochiam; cum vbicumque ageret, id ſua, qua pollebat, auctoritate præſtare potuiſſet.

Quomodo Petrus erexit ſedẽ Antiochenam.

a Rom. 15.

XVII. Sic igitur erecta atque fundata a Petro Eccleſia Antiochena, omnium quę hactenus erectæ fuiſſent Eccleſiæ præcipua atque potiſſima, nullius certe niſi Apoſtolorum omnium Principis potuit ſedes eſſe. Hierarchicus enim ordo, quem Chriſtus in ſua Eccleſia ſeruari voluit (de quo præter illa quæ diximus, plura dicturi ſumus) haud pati poſſe videtur, vt in prima ſede alius quiſpiam quã primus Apoſtolus ſederet Epiſcopus. Sed quod ſedere dicimus, neminem adeo rudem putamus, D vt cum dictum ſit Petrum ſediſſe Antiochię annis ſeptem (tot enim numerantur ab eius inſtitutione vſque ad Romanam ſedem firmiter ſtabilitam) numquam velit per illud ſpatium temporis ipſum Antiochia receſſiſſe: ſicut cum fertur eumdem ſediſſe Romæ annis vigintiquinque, numquã eo tempore profectum alio eſſe contendat. Nam cui non tantum vnius ciuitatis, ſed totius Chriſtiani orbis onus incumbebat, ac ſolicitudo eum ſimul vrgebat; quiq. omnibus proſpicere, omnes (ſi poſſet) inuiſere, inſtituere, monere, hortari, ac denique vniuerſum gregem ſibi creditum paſcere tenebatur; quonam pacto, illis præſertim temporibus, cum fides Chriſtiana a Gentibus atque Iudæis vbique vexaretur, vnius ciuitatis, licet ampliſſimæ, valuit anguſtijs contineri; & non potius (quod ab eo factum hoc anno ex Luca vidimus) circuiens regiones, vniuerſas adiret Eccleſias? Sic igitur accipiendum eſt, Petrum annis ſeptem præfuiſſe Epiſcopum ſedi Antiochenæ; quòd donec alia ab eo ſedes, nempe Romana, quam maximam omnium eſſe voluit, eſſet erecta, ipſe Petrus ſit dictus Epiſcopus Antiochenus, inde vero Epiſcopus Vrbis fuerit appellatus.

Quomodo annis ſeptẽ præfuit Petrus Antiochia.

XVIII. His igitur de ſede Antiochena elucidatis: omnia quæ fruſtra obijci poſſunt de Petro, quòd non fuerit his temporibus Antiochiæ (licet & id falſum eſſe dixerimus) vel quòd non integris annis ſe- E ptem ibidem ſederit, irrita prorſus caſſaq. redduntur. Quod vero ab Euſebio [b] poſt expletã functionem ipſius ſeptem annorum ſedis Antiochenæ, dicatur Euodius primus Epiſcopus Antiochenus: hoc ille monſtrat, quòd poſt Petrum Apoſtolum primus hic ſederit: ex his enim quæ ab eodẽ auctore antea dicta ſunt, hæc de Euodio in neceſſariam ducuntur conſequentiam: quæ etſi eſſent obſcura, ſatis ab Ignatio [c] declarantur, qui eiuſdem ſedis fuit Epiſcopus; cum ad eamdem Eccleſiam Antiochenã ſic ſcribit: Mementote Euodij beatiſſimi Patris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos gubernacula veſtræ Eccleſiæ ſortitus eſt.] Non ergo primus Euodius eſt inſtitutus Epiſcopus Antiochenus; ſed poſt Apoſtolos, nempe Petrum (pluralem numerum pro ſingulari, vt aſſolet, ponens) eum ordinatum dicit Epiſcopum. Sic primus igitur Euodius eſt dictus Epiſcopus Antiochenus, quod a Petro primus eam rexit Eccleſiam, licet ordine eſſet dicendus ſecundus: Sed alia etiam ratione primus; quod qui poſt Petrum eſt creatus eius ciuitatis Epiſcopus, nõ proprie nec in oĩbus poſſet dici Petri ſucceſſor: tranſlata .n. ſemel Romã Petri ſede, ille re vera tantum dicendus erat Petri ſucceſſor, qui poſt eius obitum ſuffectus eſt in locum ipſius Ro-

b Euſebius in Chron.

Quomodo Euodius primus Epiſcopus Antiochenus.

c Ignatius epiſt. 11.

manus Epiſcopus. Qui vero poſt eũ Eccleſiæ Antiochenę eſt p̄fectus Antiſtes, nequaq̃ ſummę om A
nium ſedis eſt ius conſecutus; hoc enim perſonæ coniunctum, ipſe Romanæ, quam erexit, Eccleſię
contulerat; ſicq. hac ex parte Euodius nouus & primus ſedis Antiochenæ Epiſcopus habebatur.

Sed & ex his ipſis aduerſus contraria aſſerentem inſtamus. Si (quod nec quiſquam hactenus
XIX. negare viſus eſt) Euodius anno tertio Claudij (vt ponitur ab Euſebio) eſt creatus Epiſcopus pri
Diluto obiectorum. mus Antiochenus: quanam ratione, quove iure dici poteſt, Petrum poſt erectã Romanam Eccle-
ſiam, iterum Claudij edicti occaſione in Oriẽtem reuerſum, inſtituiſſe ſeu fundaſſe eam Eccle-
ſiam, quæ multo ante iam habebat Epiſcopum ordinatum? Vel quo modo illic ſedit, vbi iã ex ſen
tentia ipſius & omnium, ſedebat Euodius? An fortaſſe dicendum, quod Petrus Euodium, vt ipſe
ſederet, in ordinem redegit, vel vna cum eo ſedit, uel eo defuncto (quod non probatur) ſucceſſit in
locum Euodij? Has omnes nonniſi inanes eſſe nugas, quis nõ intelligit? At fortaſſe dicet, ſic Petrũ
fundaſſe Eccleſiam Antiochenam dici debere, quod eam tunc ſedem Patriarchalem inſtituerit,
non tamen quod ipſe in ea ſederit. Sed hac ſtante ſententia, negãdum eſſet, quod in hanc diẽ Græ
a Chryſ. homil. de translat. ſancti Ignatij. ci omnes, & inter eos Ioãnes Chryſoſtomus [a] eius Eccleſię olim presbyter, ac Latini pariter vna
eademq. cõſenſione ſuis ipſorum ſcriptis profeſſi ſunt, Petrum Apoſtolorum Principẽ Antiochię
ſediſſe Epiſcopum: quinimo multo eum tempore illic ſediſſe, idem Chryſoſtomus his verbis ſigni B
ficat: Petrus, cui claues regni cælorum dedit, cuius arbitrio & poteſtati cuncta permiſit; hunc hic
longo tempore iuſſit commorari: quamobrem vniuerſo Orbi ex altera parte ciuitas noſtra reſpõ
det.] hæc ipſe. Alij vſque ad annum ſeptimum ſediſſe dixerunt: quod tam Euſebius (vt dictum eſt)
quam Latini omnes, qui numerant annos ſedis Antiochenæ, teſtantur: licet ex Græcis vnus tantũ
b Nicephor. in Chron. Nicephorus [b] ponat annos duos.

XX. Sed quoniam neminẽ negaturum exiſtimo, Petrum non tantum inſtituiſſe ſedem Antiochenã,
ſed & in ea etiam ſediſſe Epiſcopum: quo modo, rogo, eodem tempore Romæ & Antiochiæ ſe-
dit, qui Romanam ſedem ſemel inſtituẽs, illic ſediſſe ab omnibus traditur annis vigintiquinque?
Tot igitur annos a Romana Petri ſede quis minuat neceſſe eſt, quot Antiochenæ Petri ſedi dede-
rit: ac etiam totidem ſedem Romanam vacaſſe annos, æque affirmare opus ſit. Inſuper dicere, Pe-
trum vna cum Euodio ſediſſe, qui numquam vſque ad obitum ceſſaſſe inueniri poterit; habendũ
eſſet pro mõſtro: ſicut ſi quis etiam dixerit, ſic ſediſſe annis ſeptem Antiochiæ, vt etiam eo tempo
re, licet abſens, Romæ per corepiſcopos ſedere nõ deſierit. Primo enim caſu idem eſſet vnã Eccle
ſiam duos habere præſidentes Epiſcopos, quod in vno corpore duo eſſe capita: ſecũdo autem, vnũ C
caput duobus corporibus eſſe inſitum: ſic enim accipiendum eſſet, vno eodemq. tempore Romæ
ſediſſe, & Antiochiæ, nimirum in vtraque Eccleſia vnum caput viſibile oſtentare, & contra hierar
chicum Eccleſiæ ordinem, monarchiam vno tñ loco conſiſtentem, duorũ locorũ diuerſitate diſiũ
gere; nec vnam eſſe ſedem quę ſumma omnium prædicetur, ſed duas æque ſublimes: eo enim no-
mine illum oportuit præfuiſſe Eccleſię Antiochenę; cum alioqui negari non poſſit, Petrum ſua au
ctoritate, qua vniuerſi gregis paſtorem agit, omnibus Chriſtiani orbis Eccleſijs præſidere. Qua
ratione ſi diceremus eodem quoque modo Petrum præfuiſſe Eccleſiæ Antiochenæ: cum ſic æque
cuiuſque ciuitatis Eccleſiæ Petrus quoque eſſet dicendus Epiſcopus; nequicquam præ ceteris vẽ-
dicare ſibi poſſet Eccleſia Antiochena. Vide, obſecro, per quos anfractus, ac loca deuia, planeq. in
uia, ducenda ſit huiuſmodi de ſede Antiochenę Eccleſię diſputatio; quo omnem aditum menda-
cio vndique occluſum eſſe monſtremus.

XXI. Nec illud confutare prætermittimus (licet vt res nullius plane momenti diſſimulari abſque ali
quo veritatis præiudicio poſſet) quod dicitur, impoſſibile fuiſſe, Petrum, antequam Romam mi-
graſſet, ſediſſe ſeptem annis Antiochiæ; eo quod a tempore quo Petrus Antiochenam ſedem inſti- D
Septem anni ſedis Antiochenæ. tuiſſe traditur, vſque ad tempus anni ſecundi Claudij, quo elapſus e carcere Romam venit, non
amplius (vt qui aduerſatur affirmat) quã anni quinque intercedant. Sed vt patenter monſtremus,
hæc affirmantem, in annorum ſupputatione manifeſtiſſime decipi; redigamus annorum numeri
rationem ad calculum. Euſebius (vt dictum eſt) ponit Eccleſiam Antiochenam fundatã â Petro
anno vltimo Tiberii Imperatoris, Olympiade ducẽteſima tertia, anno quarto: rurſus vero Olym
piade ducenteſima quinta, anno ſecundo, quo ab eo adſcribitur Claudij Imp. ſecundus annus,
ab eodem ponitur Petri Romam profectio. Numerãdo igitur ab anno quarto dictæ ducenteſimæ
tertiæ Olimpiadis vſque ad annum ſecundũ ducenteſimæ quintę, ſeptẽ colligi annos, quis nõ vi-
det? vnum videlicet ducenteſimæ tertiæ, quatuor ducẽteſimæ quartæ, ac duos ducẽteſimæ quintæ
Olympiadis. Sicq. ſeptem ſaltem inchoati numerantur anni a tẽpore inſtitutæ ſedis Antiochenæ,
vſque ad Petri Romam verſus profectionem: immo plenos eſſe numerãdos ſeptẽ annos ſedis An-
tiochenæ, inferius ſuo loco, cũ de Euodio ſucceſſore erit ſermo, apertius demonſtrabimus.

XXII. Nec eſt denique quod quis obiiciat poſt hæc omnia confutata, de Apollonij [c] antiqui Theolo-
De ſententia Apollonij. logi ſententia, ex traditione maiorum (vt ait) accepta; qua dicitur, Saluatorem mandatum ſuis de E
c Apud Euſeb. lib. 5 c. 17. diſſe Apoſtolis, ne ad duodecim annos Hieroſolymis decederent: quaſi non licuerit Petro profici
ſci Antiochiam. Sed profecto maioris eſſe fidei Acta Apoſtolorum a Luca conſcripta, quauis au-
ctoritate maiorum, nemo negarit. Certe quidem ante illud tempus Petrum & Ioannẽ Hieroſoly
mis receſſiſſe, ac Samariam petiiſſe; quin & ipſum Petrum (vt vidimus) Syriam Palæſtinam, viſi-
tando Eccleſias, peragraſſe; immo (vt ſuo loco monſtrabimus) eũdem ante dictum tempus e car-
cere ab Angelo liberatum, nõ tantum Hieroſolymis, ſed e Iudæa etiam exceſſiſſe, ex iiſdem Actis
certum exploratumq. habetur; adeo vt omnis prorſus de duodecim annorum mora ſentẽtia Apol
lonij confutetur. Si enim id Dominus iuſſiſſet, haud putandũ contra Domini p̄ceptũ Apoſtolos Hie
roſolymis profectos eſſe. Sed quantumlibet ab Apollonio dicta, vera eſſe dixerimus; eadẽ ſm̃ illã
Domini ſententiam eſſent accipienda, qua dixerat, ac iiſdem Apoſtolis præceperat, ne in vias Gẽ
tium abirẽt, nec in ciuitates Samaritanorum intrarent: & tamen (quod dictum eſt) conſtat, Petrũ
cum

A cum Ioãne Hieroſolymis receſsiſſe, ac Samariam adijſſe, rurſumque Gentibus ad Eccleſiam aditum reſeraſſe, & Gentium regiones peragraſſe: vt appareat, eo tendiſſe Chriſti iuſſionem atque mandatum, vt Apoſtoli ante omnia Iudæis, quorum erãt promiſsiones, intenderẽt. quo etiam ſenſu accipienda ſunt quæ de ipſo Dominus dixerat [a]: non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierũt domus Iſrael.] At de his hactenus.

a Matth. 15.

XXIII.

De erectione ſedis Antiochenæ fides certa.

His igitur leuibus de Antiochena ſede obiectionibus confutatis, breui compendio quæ fuſius dicta ſunt colligentes, dicimus, Eccleſiam Antiochenam hoc potiſsimum anno a Petro Apoſtolorum Principe inſtitutam, eũdemq. ſeptem eidẽ præfuiſſe annis, quouſque ſcilicet Romanam Eccleſiam erigens, vna cum perſona omne ſummi Pontificij ius in eam tranſtulit: idq. ratum ac firmum haberi etiam maiorum traditione, ſacrorum antiquorum Ritualium atteſtatione librorũ, confirmatione vetuſtiſsimi commentarij de Romanis Põtificibus, qui fertur nomine Damaſi: his inſuper adſtipulari Romanos Pontifices (quamuis gratior ea illis ſententia videri potuiſſet, qua aſſeritur, Romanam Eccleſiam fuiſſe a Petro primitus inſtitutam;) poſt Anacletum [b], Antherũ [c], atque Marcellum [d], quorum ſcriptorum fides adducitur in cõtrouerſiam, etiam ceteros, quo- [B] rum ſcriptorum fides nulla in re vacillat, nempe Leonem [e] Magnum, Gelaſium [f], Pelagiũ [g], Gregorium [h], atque alios Romanæ ſedis Epiſcopos: iunge his Hieronymum [i] id ipſum iterum profitentem, Iſidorum, Bedam [k], Adonem [l], & alios bis recentiores fere innumeros. Sed (quod omnibus præſtat) hæc ipſa Romanorum Conciliorum decretis ſunt firmata ac prorſus ſtabilita; vt iam ab ijs diſſentire, maxime temerarium debeat iudicari. Eſt quippe canon Cõcilij Romani ſub Damaſo, quod continet Collectio Creſconiana (eſt in noſtro codice numero 236.) qui habet hæc verba: Tertia vero ſedes apud Antiochiã beatiſsimi Apoſtoli Petri habetur honorabilis: eo quod illam primitus quàm Romam veniſſet, habitauit: & illic primum nomen Chriſtianorum nouellæ gentis exortum eſt.] hæc ibi. Eadem repetita habentur in Concilio ſeptuaginta Epiſcoporum Romæ ſub Gelaſio Papa habito.

b Anacle. epi. 3.
c Anther. ad Epiſc. Betic.
d Marcel. ad Epiſc. Antioch.
e Leo ſermo. 1. in Nata. Apoſt.
f Gelaſ. in Concil. Roma. ca. 1.
g Pelag. 2. epiſt. ad Benignum.
h Gregor. lib. 6. in dict. 15. epiſt. 37.

XXIIII.

Epilogus, de ſede Antiochena dictorum.

Sic igitur traditione, Conciliorum auctoritate, ſanctorum Patrum aſſertione, rata firmaq. ſunto quæ de Eccleſia Antiochena ſunt dicta: a quibus diſſentientes, in aperta mendacia ac plane portenta incidere ſit neceſſe, quale in primis eſt, id velle negare, quod eſt in confeſſo apud omnes, tenuiſſe Petrum Romanam ſedem vſque ad obitũ annis vigintiquinque; tot enim annos ex his mi- [C] nuas neceſſe eſt, quot tribueris ſedi Antiochenæ, ſi hanc poſt Romanam ab eo conſtitutam, & in ea annis ſeptem ſediſſe fatearis. Rurſum (quod abſurdum eſt dicere) fateri compelleris, Romanã ſedem Antiochiam fuiſſe tranſlatam. Et ſi velis dicere, Petrum ſic erexiſſe ſedem Antiochenã, nõ tamen vt deſierit eſſe Romanus Epiſcopus: tunc dicere opus eſſet, non vnam in vna Eccleſia vniuerſali (vt par erat) ſummam ſedem inſtituiſſe Pontificiam, ſed plane duas, Romanam, & Antiochenam; ſicque (quod turpe monſtrum referat) vnum ſummum caput duobus fuiſſe iunctum corporibus, immo & alteri eorum duo ſimul capita fuiſſe coniuncta (quod diximus) Petrum videlicet, & Euodium, qui Antiochiæ tunc ſedebat. Quòd ſi dicas, nequaquam Antiochię ſediſſe Petrũ; ſed tantum hoc illi præſtitiſſe, vt quæ primitus fuiſſet ab alijs inſtituta, eadem a Petro aucta fuerit priuilegio, vt Patriarchalis Eccleſia diceretur: At quanam cauſa, rogo, in Eccleſia Catholica celebrari conſueuit antiquitus anniuerſaria ſolemnitate cathedra Antiochena, ſi in ea Petrus non ſedit? Si dicas id agi, quòd a Petro fuerit inſtituta in ea Eccleſia ſedes Patriarchalis: cur, inquam, ſi hanc cauſam prætexis, non magis Alexandrinæ ſedis annua celebritas agitur, quæ maiori quàm Antiochena ab eodem Petro aucta eſt dignitatis amplitudine? Vides igitur mendacium latebras [D] quaquauerſum quæritans, & effugium vndique captans, manifeſtæ tamẽ lucis veritate redargui.

i Hier. de Scrip. Eccl. in Petro, & in epiſt. ad Gala. cap. 2.
k Beda de ſex. ætat.
l Ado in Chrõ.

XXV.

Faceſſat itaque de ſede Antiochena recenter aſſerta ſentẽtia: ſed quod antiqua traditio docuit, quodque Patres teſtati ſunt, ac ſemper tenuit & hactenus tenet & obſeruat Eccleſia, maneat firmum, ac ſuo robore inconcuſſum, nec vllo nouitatis labefactetur acceſſu: ipſam ſcilicet Antiochenam ſedem primitus a Petro eſſe erectam atque inſtitutam, in eaque ſediſſe ſeptem annis: exinde vero Romam eamdem tranſtuliſſe, ac firmiter ſtabiliſſe, ſediſſeque in ea vſque ad ſuſceptũ in cruce pro Chriſti fide martyrium: non tamen quòd ſemper Romæ permanſerit; quippe qui vniuerſi gregis cura adſtrictus, vt omnibus proſpiceret, officio & conſilio non deerat: ſicut (quod etiam antea diximus) eumdem annis ſeptem præfuiſſe Eccleſiæ Antiochenæ, non ſic accipiendum de locali ſitu, vt numquam loco motus, ſemper eo tempore ſederit, ſed potius auctoritate præfuerit: nec ſic quidem, vt eius ciuitatis & prouinciæ ambitu illius poteſtas fuerit circumſcripta; ſed ſic ſediſſe dicatur, vt Apoſtolica præfectura & poteſtate in omnes Eccleſias ſibi a Chriſto collata, vniuerſum gregem paſtorali regimine gubernaret. Sic videas Petrum his temporibus numquam fere eodem loco conſiſtere; ſed vt opus eſſe videret, peragrare prouincias, inuiſere Eccleſias, ac de- [E] nique omnes quæ ſunt vniuerſalis præfecturæ functiones, paſtorali ſolicitudine exequi ac conſummare. vnde Lucas [m]: Factũ eſt, inquit, vt Petrus dum pertrãſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ.] Intentus enim ipſe Lucas (vt dictum eſt) præclariora quæ a Petro ſunt facta miracula recẽſere, vnico tantum verbo inuoluit potius quàm explicauit innumeras fere res geſtas Petri, & inter alia, quam proxime diximus inſtitutionem Eccleſiæ Antiochenæ.

m Act. 9.

XXVI.

Petri munus omnes Eccleſias viſitare.

Quidnam, quæſo, ſibi volunt verba illa: Dum pertranſiret vniuerſos] niſi (vt diximus) quòd eã Petrus nactus occaſionem pacis Eccleſiæ, quæ vbique gentium collectæ erant, Eccleſias viſitauit? Non enim de alijs Apoſtolis id ſcribit Lucas, ſed de Petro, cuius tantum muneris fuit vniuerſo gregi proſpicere: vt ex his etiam, ſicut & multis alijs ſuperius adnotatis, luce clarius Petri in Eccleſia primatum inſpicias. Vnde Chryſoſtomus [n] in hæc Lucæ verba: Factum eſt, cum Petrus pertranſiret vniuerſos.] Quemadmodum, inquit, dux in exercitu obambulans, conſiderabat quæ pars ſit coadunata, quæ ornata, quæ ſuo aduentu egeat. Vide vbique illum circumcurſare, & primum inueniri. Quando eligendus Apoſtolus, hic primus. quando loquendum Iu-

n Chryſo. hom. 21. in Act. Apoſt.

dæis,non eſſe Apoſtolos ebrios:quando curandus clandus:quando concionandum, hic p.[illegible] alijs A
eſt.quando agendum contra principes:quando contra Ananiam; quando ab vmbra ſana.[illegible]iones
fiebant,hic erat. Et vbi erat periculum,hic;& vbi moderatio:vbi autem tranquillitate res plenæ,
communiter omnes;ſic non exigit honorem maiorem. Iterū quando fieri miracula opus erat,ip-
ſe proſilit.& hic iterum ipſe per ſe laborat,ac iter facit.]hæc Chryſoſtomus. Cum igitur viſitaret
Eccleſias Petrus,quis dubitat Antiochiam perrexiſſe,& cuncta quæ opus erāt,compoſuiſſe? Quā
diu autem illic Petrus manſerit,quantumve inſumpſerit temporis in inuiſendis ceteris, quæ in
Palæſtina & Syria erant, Eccleſijs:quantum ex his quæ Lucas in Actis ſcribit,colligere licuit; di-
cendum videtur,non minori quàm biennij temporis ſpatio ea omnia conſummaſſe. quæ igitur
poſt hæc perſequitur Lucas,inferius ſuo loco dicemus.

IESV CHRISTI 40. CAII IMP. 2.

SEquenti anno Domini quadrageſimo, M. Aquilio Iuliano & P. Nonio [a] Aſprenate Coſſ. A- B
I. grippa qui anno ſuperiori a Caio Auguſto tetrarchiæ Philippi Rex fuit ordinatus, Roma re-
[a] Dio hiſt. Ro. lib. 59. cedens,rediit in Iudæam,vt Ioſephus [b] teſtatur,dum ait: Altero deinde anno principatus Caij
[b] Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 8. in fin. Cæſaris,Agrippa petijt veniam nauigandi in ſuum regnum,ordinandi illud gratia, reuerſurum-
que ſe hoc peracto pollicitus.]Sed quid,cum naui Alexandriam primum delatus eſſet, illi conti-
gerit, Philonem [c] hæc narrantem audiamus: Diſcedenti autem in ſuum regnum Caius ſuaſit,ne a
[c] Philo in Flac. Brunduſio ſolueret petiturus Syriam,quòd nauigatio ea longa eſſet atque difficilis: vteretur po-
tius compendiaria per Alexandriam,expectatis Eteſijs:aiebat enim Ægyptias onerarias celerri-
mas,& gubernatores harum egregios,qui more aurigarum certantium rectum curſum teneant.
Paruit ille,vt domino conſulenti vtilia. Cumque deſcendiſſet Puteolos, & naues Alexādrinas in
De Agrippa reditu in Iudæam. portu paratas ad ſoluendum inueniſſet:proſpera nauigatione vſus,poſt paucos dies inexpectatus
& improuiſus appulit;iuſſis gubernatoribus,cum ſub veſperam Pharus ſe proferret, vela contra
here,& ibi circa ipſum in ſalſo manere vſque ad crepuſculū,ac noctu demum portū ſubire: vt ex-
cedens,omnibus iam dormientibus,nemini conſpectus perueniret ad ſuum hoſpitem. Tanta ille C
venit cum modeſtia,volens,ſi fieri poſſet,omnibus inſcijs vrbem excedere:non enim viſendæ hu-
ius cauſa venerat,quam ante adierat, Romam nauigaturus ad Tiberium: ſed quærebat compen-
dioſum ad ſuos reditum.]hæc ille:ſubdit deinde.

II. At Ægyptij rumpebantur inuidia,quod ipſis eſt natiuum vitium:& alienam felicitatem ſuum
Quid Alexādrini in Agrippam. interpretabantur infortunium:tum etiam ob inueteratam cum Iudæis ſimultatem, ægre ferebāt
extitiſſe Iudæorum Regem quempiam,haud aliter,quàm ſi ipſi auito regno exturbarētur ſingu-
li. Rurſumque miſerum Flaccum Ægypti Præfectum irritabant,incitando ad eamdem inuidiam
his vocibus: Tua pernicies erit hic aduena:maiore quàm tu ſplendore & faſtu ſeptus eſt:omnes in
ſe conuertit ſpectantes ſatellitium argenteis clypeis & inauratis armis nitidum. Et quid opus e-
rat venire ad alienam prouinciam,cum poſſet in ſuam ditionem tuto deduci claſſibus? nam etiā
ſi Caius permitteret,atque adeo cogeret,debuerat deprecari hanc profectionem, ne ſua felicita-
te officeret Præſidi,ſuo ſplendore obſcurando eius gloriā. His ille auditis, magis etiam turgebat,
quàm antea:palam quidem ſocium & amicum ſimulans,quòd timeret Imperatorem,a quo miſ-
ſus erat;priuatim tamen odium & æmulationem aperiens,& ex obliquo eum contumelijs appe- D
tens,quando id non audebat in faciem. Nam vrbanam multitudinem otioſam ſegnemq. nec alia
re occupatam quàm garrulitate,conuitijs paſſus eſt Regi maledicere:ſiue ab ipſo Præſide fuerit
exortum obloquendi principium,ſiue alios etiam huc impulerit, per eos qui non grauatim offe-
runt ad talia ſuum miniſterium. qui occaſionem nacti,totos dies traducebant in gymnaſio ſermo
nibus ſcurrilibus,iactantes in eum dicteria:nonnumquam etiam mimographorum, & id genus
poetarum ludicris carminibus abutebantur ad prodendam obſcœnitatem ingenij,ad talia magis
quàm ad honeſtas artes prompti ac dociles. alioqui Præſes indignatus obiurgaſſet, mulctaſſetq.
arrogantem maledicentiam. Immo etiam ſi Rex non fuiſſet,familiaris tamen Cæſaris,nō debue
rat habere aliquod honoris priuilegium? quæ certe argumenta ſunt maniſeſtiſſima, Flaccū eius
maledicentiæ fuiſſe conſcium. Nam qui caſtigare,aut ſaltem cohibere valēs,non cohibuit, ſatis
apparet quòd permiſerit.

III. Vbi vero vulgus incompoſitum occaſionem peccandi accepit,non facile deſiſtit, nouis erratis
Deluſus in Carraba rex Iudæorum. peiora cumulans. Erat quippe quidam inſanus,nomine Carrabas,non ex illo conſpicuo furioſo-
rum genere,ſed leuiore correptus inſania. Is interdiu noctuq. nudus oberrabat per compita, nec E
æſtum nec frigus deuitans,puerorum & adoleſcentum ludibrium. Hunc miſerum propulſum ad
gymnaſium,in ſuperiori loco ſtatuūt,vt ſpectari poſſet ab oībus:moxq. capiti diadema impoſue-
runt papyraceum,pro paludamento corpori ſtoream induunt,pro ſceptro fruſtum arundinis hu
mo ſublatum quidam ei dedit in manum:ſic ornatum regijs inſignijs, & in Regem trāsformatū,
more hiſtrionico,adoleſcentes perticas in humeris geſtantes ſtipabant pro ſatellitio: tum alij ſa-
lutatum accedebant,alij ſibi reddi iura petebant,alij conſulebant eum de Republica. poſt hæc ac
clamatum eſt a circumſtantibus magna voce Marim appellantibus,quod nomen Syris ſignificat
Dominum:norāt enim Agrippam Syrum genere,& regnare in bona portione Syriæ. His auditis,
immo viſis,Flaccus cum debuiſſet illum inſanum conijcere in carcerem, ne illuſoribus præberet
materiam petulantiæ,atque etiam ipſos ſubornatores,ꝓ Regē Cæſaris amicū,a Senatu Romano
honoratū ornamentis prætorijs,auſi ſint apertis obliquiſque cōtumelijs laceſſere; nō ſolū eos nō
caſtigauit,ſed ne cohibere quidem dignatus eſt;licētiam dans malitioſis,& quicquid videbat au-
diebatque

A diebatque diſſimulans.] hactenus Philo de his quæ in Regem Iudæorum Agrippam facta ſunt
Alexandriæ:quę quidem ſi quis attentiori conſideratione perpẽdat atque examinet,& altius cau
ſam repetendo diſquirat,profecto neſcio quid vehementi admiratione dignum inueniet.Ecce ti-
bi nouus poſt Chriſtũ,idemq. primus atque nouiſſimus Rex Iudæorum,qui regnarit Hieroſoly-
mis (filius enim nequaquam Rex Hieruſalem fuit)quam inſignitet eſt illuſus in Carraba; quorũ
Rex verus idemq.Chriſtus olim ſub Pilato regio habitu illuſorie perſonatus eſt,atque deriſus ab
illis,qui Barrabam ſibi dari petentes,in Chriſtum crucis ſupplicium conclamarunt.Magna ſane
rerum geſtarum ac nominis conuenientia:immo fortaſſe idem Carrabas quod Barrabas,ſed pro
B,K,errore librariorum eſt Græce ſcriptum.Sed pręſentem ludum luctus ingẽs ſecutus eſt,quem
poſt recenſita idem Philo [a] mox aggeditur enarrare,his ſcilicet verbis: a Philo.in Flac.

Quod vbi ſenſit populus,nõ dico vllum ciuilem & bene moratum,ſed vulgus curioſum otio ſe- IV.
gnitiæq.per totam vitam deditum,tumultibus omnia miſcere ſolitum,aggreſſi rem inuidioſam, *Clades Iudæorum Alexandrinorum.*
confluxerunt ſummo mane in theatrum,redempto iam Flacci fauore, quem ille miſer ambitione
corruptus venditabat,nullo reſpectu ſecuritatis vel ſuæ,vel publicæ: & vnanimiter conclamarunt
dedicandas eſſe in proſeuchis ſtatuas (*ipſis ſcilicet ſignagogis Iudæorum*) petentes licentiam num-
B quam prius auditi facinoris. Quod intelligentes (ſunt enim ad nequitiam ingenioſiſſimi) com-
menti ſunt ad prætextum nomen Cæſaris,quod hunc nõ liceat in ius vocari. Quid igitur tũc egit
Præſes prouinciæ? Cum ſciret ciuitatem habere incolarum duo genera,noſtros hoĩes,& illos alte
ros,totamque Ægiptum ſimiliter:& quod non minus quam decies centena millia Iudæorum ha-
bitent Alexandriam,totamque regionem,quanta patet à Catabathmo Libyæ vſque ad terminos
Æthiopiæ;& hũc conatum aduerſari his omnibus,nec eſſe e Republica remoueri patrias cõſuetu
dines:neglectis his omnibus,permiſit dedicationem fieri , cum liceret ei pro poteſtate afferre
plurima remedia,vel ſaltem expedire amica conſilia.At ille,vt iniuriarum conſcius ac ſocius, quo
plus poterat,eo magis ſeditionem accendebat,& q̃tum in ſe fuit,Orbem repleuit bellis ciuilibus:
nec enim obſcurum erat quod fama occupatarum proſeucharũ apud Alexandriam exorta ſpar-
genda eſſet per oẽs Ægypti præfecturas,inde propaganda in gentes Orientales , pariterque ab o-
ra maritima & Mareotide, quod eſt initium Libyæ,vſque ad Occidentem,& nationes tractus il-
lius.Iudæos enim vna regio non capit,propter hominum multitudinem: quamobrem plurimas
C ac fortunatiſſimas vrbes in Europæ Aſiæq.prouincijs ac inſulis incolunt, pro metropoli habentes
ſanctam ciuitatem,in qua templum altiſſimo Deo ſacratum eſt;auitas autem & proauitas ſedes,
colentes tamquam patriam vbi nati educatiq.ſint.In quibuſdam etiam mox vt conditę ſunt mi-
grauerunt in conditoris cuiusque gratiam.Et metuẽdum erat ne per hanc occaſionem Iudæi vbi
que moleſtarentur a ſuis ciuibus,ſi quid nouaretur circa proſeuchas & ritus patrios.] Et poſt
aliqua.

Ergo poſtquam is contra legem conatus viſus eſt Præſidi ſuccedere proſeuchas tollenti: vt ne V.
nomen quidem reliquum ſineret,ruſum aggreſſus eſt alia noſtra inſtituta peſſumdare:vt his ab-
ſciſſis,quibus ſolis noſtra vita ſuſtinetur tanquam ſacra anchora,ademptoq.iure ciuitatis,in cala
mitates incideremus maximas deſtituti omni præſidio. Poſt paucos enim dies edictum propoſuit
in quo nos appellabat inquilinos & exteros, ne cauſæ quidem dicendæ poteſtatem faciens,ſed in
iudicatos condemnans: quo quid poteſt eſſe magis tyrannicum? ipſe ſibi vſurpabat partes dela
toris,amici,teſtis,iudicis,pœnarum exactoris. Tertium quoque ſcelus addidit,nõ,contentus duo *Iudæorum immenſa calamitas.*
D bus prioribus,paſſus quoslibet in Iudæos tamquam bello captos ſæuire,qui nacti licentiam,quid
fecerunt? Quinque ſunt vrbis regiones denominatæ a primoribus litteris: harum duæ dicuntur
Iudaicę quod in his plurimi Iudæi habitent,quamuis & in alijs non pauci ſparſim habeãt domici
lia.Quid igitur fecerũt? e quatuor litteris expulſos Iudæos cõcluſerunt in vnius partem anguſtiſſi
mam. At illi,quod plures eſſent,quam is locus eos caperet,egrediebantur ad littora,& monumen
ta,& ſterquilinia,exuti rebus ſuis omnibus. Inimici vero facto in deſertas domos impetu,prædas
tamquam iure belli partas,diuidebant:effractiſq.Iudæorum officinis,quæ tum propter luctũ moe
tis Druſillæ clauſę fuerant,hinc quoque plurima egeſſerũt,quæ in medium forũ trãſlata , verterũt
in vſus proprios.Sed minus nocebant rapinę,quã abrupta negotiatio, cũ creditores amiſiſſent pi
gnora,nec ſineretur vllus agricola,nauta,negotiator,opifex exercere artes ſolitas. Ita nõ ſimplex
eis parabatur pauperies,vel quod vna die ſpoliabantur ſuis facultatibus, vel quòd non dabatur
quæſtum facere more ſolito.Hæc quamuis moleſta,videbantur tamen tolerabilia,collata cum ce
teris.]Et poſt multa hæc ſequuntur:

Poſt domos direptas,exactis habitatoribus atque ita deſolatas partes vrbis pleraſque,tamquã VI.
obſeſſi vndique ab inimicis,& oppreſſi graui rerum victui neceſſariarum inopia , inſpectanteſq.
E paruos liberos & vxores ante ora ſua fame deficere,inducta per aduerſarios (nam de cetero fe-
lix annona erat vbique,& flumen ſtagnationibus iuſtis arua inundarat largiter,& campi frugiferi
frumenti copiam magnam protulerãt)iam egeſtatis impatiẽtes, quidam ad cognatorum,& quõ
dam amicorum ędes ibant,præter ſolitum petituri ſtipem neceſſariam: alij generoſiores,aſperna
ti mendicorum fortunam,vt illiberalem,prodibant in forum,tantum vt ſibi ſuiſq.cibos emerent
miſeri:mox enim a vulgo ſeditioſo correpti ſunt,occiſique:corpora quoque horum per totam vr
bem raptata,vt ne ad ſepulturã quidem vllum membrum fieret reliquum. Eadem rabie perierũt, *Fames & cædes Iudæorũ.*
& alij plurimi, nouis crudelitatis formis excogitatis per efferatam in mores belluinos plebecu-
lam. Nam vbicunq; Iudæi conſpicerẽtur,aut ſaxis coniectis enecabãtur,aut inflictis fuſtibus,nec
ſtatim plagis letalibus appetebantur,ne accelerata morte cito eriperentur cruciatibus. Alij fero-
ciores abuſi præſenti licentia,contemptis hebetioribus,arma acceperunt efficaſſiſima,ignem,fer
rumque, & multos gladijs confecerunt, nec pauciores concremauerunt. Interdum familias inte-
gras,maritos cum vxoribus,paruulos cum parentibus in medio foro exurebant immaniter, nec
ſenium

ſenium,nec teneram ætatem miſerati,nec eius innocentiam,& quoties ligna deerant,collectis ſar- A
mentis,non tam igne quàm fumo necabant eos,quo diutius morerentur & miſerius, quorum ca-
dauera ſemiuſtulata confertim iacebant & promiſcue,triſte horrendumque ſpectaculum.Quod ſi
lignatores ſarmenta inferrent tardius,impoſitos ligneæ ſupellectili vrebant eius dominos, ſubtra
cta pretioſiore,viliori vtendo pro lignis vulgaribus ad rogos extruendos.Multos etiam viuos in al
terum pedē fune iniecto trahebant, interim inſultando calcibus , excogitato genere mortis acer-
biſsimo,nec in extinctos remittebant iram, grauius ſæuiendo in cadauera propemodum per om-
nes vrbis angiportus raptata,donec lacerata cute cū neruis & carnibus & fruſtis ſparſim in aſpe-
ro ſolo hærentibus minutim concerperentur.] Pergit poſt hæc Philo his verbis.

VII.
Iudæi flagris Cæſi.

Interea quidam eorum tamquam in theatro ſe indoleſcere ſimulabant ad talia ſpectacula,cete
rum qui vere dolebant ſuorum vicem,cognati,amicique , confeſtim pœnas dabant intempeſtiuæ
(vt inimicis videbatur)miſericordiæ,arreptique flagris cædebantur, & poſt omnia tormenta quæ
poterant excipere corporibus,tandem in crucem agebantur. Poſtquam autem Flaccus perfodit
omnium Iudæorum parietes,& nihil intactum reliquit,in eorum perniciem immane quiddam cō
mentus eſt, nouarum ſemper inuentor iniuriarum,nam e ſenatu noſtro(quem Auguſtus ſeruator
optime de nobis meritus inſtituit,ceu publicum Iudæorum cōſilium,miſsis ſuper ea re litteris ad B
Maximum deſignatum Ægypti Præſidem)triginta octo comprehenſos in ſuis priuatis ædib. cōfe-
ſtim vinciri iuſsit,traductosque egregia pōpa per mediū forū ſenes,reductis in tergū manibus,liga
tos partim loris,partim ferreis catenis, induxit in theatrum,ſpectaculum miſerabile,nec illi tempo
ri aut loco debitum, ſtaturosque coram inimicis eorum ſedentibus,ad maiorem ignominiam iuſ-
ſit nudatos flagellari, tamquam ſceleſtos & nocentiſsimos, vt conſciſsi verberibus,aliquot mox vt
inde ſunt elati,exhalarint animam,reliqui deſperata ſalute,cum diuturno morbo conflictati ſint.
Quod facinus etſi aliàs deprehenſum eſt,nihilominus hic quoque declarabitur . Ex dicto ſenatu
tres, Euodius , Tryphon,Adron,bonis ſpoliati fuerant,direptis eorum ædibus vno impetu,nec id
latuit Præſidem;didicerat enim,accitis noſtris magiſtratibus,quaſi acturus de concordia,& tamē
quamuis ſciretur ſpoliatos fuiſſe, verberabat in conſpectu eorū qui ſpoliarāt,vt alteris calamitatē
geminaret,addito ad paupertatem cruciatu corporis,alteri duplicem voluptatem caperent,ex cō
ceſsis ſibi alienis opibus,& inimicorum ignominia .

VIII.
Flagrorū differentia.

Dicam paruum quiddam,quod an inter tanta mala dicendum ſit,dubito; ſed quamuis paruū ,
non paruam tamen indicat malitiam . Eſt in illa vrbe flagrorum differentia,pro eorum conditio C
ne qui cæduntur,aliter enim Ægyptij flagellantur ab alijs: Alexādrini vero virgis cædūtur ab Ale
xandrinis lictoribus,quos vocant Spatephoros,hunc morem & in noſtris hominibus ſeruarunt ſu
periores Præſides,& ipſe quoque Flaccus primis ſui magiſtratus temporibus. Eſt certe non par-
uum quoddam ſolatium & in cruciatu remiſsionis nonnihil,quando res ita vt ſunt ſinūtur,nec au
getur malitioſe moleſtia.Sed cum accedit odium,nihil æquitati relinquitur. An non fuit iniquiſsi
mum,cum de plebe Alexandrina Iudæi liberalibus & ciuilibus flagris punirentur,ſi quando vide
rentur commeriti ; magiſtratus ſenatoresque honoratos vel ipſis appellationibus hac parte infe-
riores haberi ſuis ſubditis, & ex æquo cum Ægyptiorum obſcuriſsimis maximorum flagitiorum
pœnam luentibus corpore?] Proſequitur deinde eadem,ſic dicens:

IX.
Iudæi Diebus Feſtis Crucifixi.

Omitto dicere,quòd etiam ſi peccaſſent grauiſsime, debuerat habere temporis rationem atq.
reuerentiam,& differre mulctationem in aliud. Nam bonis Præſidibus, & recte non inſolēter ad-
miniſtrantibus Rempublicam,mos eſt,in neminem damnatum animaduertere , donec ſolemnes
celebritates,natalitiaque Auguſtorum feſta prætereant . At ille per hos ipſos dies iniuſtis pœnis
affligebat homines innoxios: An non poterat poſtea,ſi voluiſſet,eaſdem ab illis exigere? Sed pro- D
perabant,vrgebatque negotium,vt turbis aduerſariorum gratificaretur , ratus eo modo ſe impe-
traturum eorum fauorem ad exequenda conſilia quæ agitabat animo . Atqui noui,quoſdam iam
crucifixos,inſtante tali feſto,de cruce depoſitos,& ad ſepulturā ex more cognatis redditos,quan-
doquidem decebat vel ad mortuos redire aliquem fructum ex Imperatoris natalibus,ſimulq. ce-
lebritati ſuum ſacrum honorem ſeruari. At iſte non mortuos deponi de crucibus,ſed viuos crucifi
gi iubebat,quibus ipſum tempus non quidem abſolutionem,breuem tamen dabat veniam,& pœ
næ procraſtinationem,nihilominus ante flagellabantur in medio theatro,et igne ferroq. torque-
bantur,ſpectaculis diſtributis in hunc modum. Mane vſque ad horam tertiam quartamve Iudæi
flagellabantur, ſuſpendebantur,loris alligabantur ,damnabātur,per mediam orcheſtram,ducebā
tur ad ſupplicium,deinde poſt hæc tam præclara exempla edita inducebantur ſaltatores,mimi,ti-
bicines,aliaque ludrica ſcenicorum certaminū.]Qui iuſte tibi queri videris,Philo,de cæſis ac cru
cifixis Iudæis feſtis diebus,reuoca in memoriam quid ante annos ſex actum ſit Hieroſolymis ip-
ſo die Paſchatis in Ieſum Chriſtum,quem obnitente licet Pilato Præſide, Iudæi tui ea die crucifi-
xerunt. Et ſanguis iuſtus exquiritur.Sed quæ hæc ſecuta ſint,narrare pergit his verbis: E

X.
Milites immiſſi in domos Iudæorum.

Quid multis?excogitata eſt ſecunda vaſtatio, vt militaris quoque multitudo in nos armaretur
per occaſionem nouæ calumniæ, quaſi Iudæi haberent arma in ædibus. Accitus itaque a Præſide
Caſtus Centurionum fidiſsimus,iubetur aſſumpto a ſua cohorte audaciſsimo quoque , in domos
eorum irrumpere,ſcrutari num quid armorum ibi lateat. Properauit ille mandata exequi. At Iu-
dæi non præmoniti,primum obſtupuerunt,vxoribus ac liberis eos complectentibus , effuſis in la-
crimas metu captiuitatis;hoc enim malum expectabant reliquum . Vt vero audierunt a quodam
e ſcrutatoribus, Quo repoſuiſtis arma?reſpirarunt paululum , et intima quæque aperientes oſten
debant,partim læti,partim gementes:læti,quia coarguebantur calumniæ,ſoliciti primū quia tan-
tæ calumniæ tam facile contra eos vel fingerētur,vel crederentur,denique quia mulierculæ inclu-
ſæ,numquam e conclaui egredi ſolitæ, et virgines pre pudore declinantes etiam aſpectum familia
rium,tunc non ſolum ignotis,verum etiam militari ferociæ ſpectabantur pauidæ. Nihilominus ac

curata

A curata facta ſcrutatione,non inueniebantur iſta quæ ſolent eſſe in armamētariis,galeę,loricæ,clypei,conti,gladij,neque baliſtæ,arcus,fundæ,ſagittæ,iacula, immo ne cultri quidem apti quotidianis culinæ vſibus. Vnde ſtatim apparuit victus ſimplicitas,nihil delicatum aut magno emptum in cibos admittentium,ex qualibus fere naſcitur ſaturitas, & ex hac porro petulantia malorum initium, quin & Ægyptijs paulo ante arma dempta fuerant per Baſſum quemdam a Flacco iuſſum id curare.]& inferius.

XI. *Quid inſuper Flaccus in Iudæos.*

Totum id negotium dolus erat Flacci pertinaciter nobis infenſi,& vulgum exaſperātis in nos, non parcendo vel mulieribus. Nam non ſolum in foro,ſed & in medio theatro, tamquam captiuæ corripiebantur, & ob quamuis calumniā in ſcenam trahebantur non ſine grauiſsimis contumelijs,deinde cognito eas eſſe alterius generis,dimittebātur:multas quaſi Iudæas cōprehendebant, priuſquam rem diligentius diſpicerent.Quoties autem noſtræ comperiebantur, ex ſpectatoribus facti tyranni & domini,iubebant eis carnes ſuillas afferri,quas quotcumque metu tormentorum guſtabant,ſine alia maiore vexatione dimittebantur,quæ vero ſibi temperabant,tortoribus tradebantur ad cruciatus maximos,quod fuit eximium argumentum earum innocentiæ.] hucuſq. Philo de iniurijs per Flaccum illatis in Iudæos Alexandrinos: proſequitur iſtæc etiam in libro quem B ſcripsit de legatione ad Caium, vbi de ignominia ſynagogis illata pluribus agit. Sed quid his additum ſit, audi.

XII. *Caius Imp. coli vult Deus.*

Hoc item anno ſecundo Imp.(vt ex eodem auctore colligitur)poſt morte ſublatum a Caio Tiberium Druſi filium,Tiberii Imp. nepotem, & ex teſtamēto decretum collegam Imperij;poſt occiſum Macronem,cui acceptum ferebat Imperium, necatumque ſpontanea morte M.Silanum ſocerum;Caius diſruptis quibus ab impetu ſceleſtioris vitę videbatur retineri habenis,eo flagitij atque inſaniæ peruenit,vt diuinos ęmulatus honores,deus ab omnibus coli voluerit,vt Suetonius [a], Dio [b], ac ceteri teſtantur;ſed fuſius Philo, qui & quanta paſſi ſint Iudæi id facere renuentes,pluribus ſcribit;& de ſtatuis illatis in ſynagogas Alexādriæ, agit his verbis [c]: Proſeuchas quotquot diruere incendereve non poterant,quòd accolerentur magna Iudęorū frequentia,alio modo perdiderunt,vna euerſis moribus & ritibus. Nam effigies Caij ſtatuerunt in omnibus,in maxima vero ac celeberrima ſublimem quadrigis aheneis: idemque tam præpoſtero ſtudio,vt cum non carerent nouis quadrigis,veteres,æruginoſas,auribus,caudis,pedibuſque mutilatas e gymnaſio raperent,olim dicatas(vt fertur)Cleopatræ,quæ fuerat vltimæ huius nominis Reginæ proauia,qua in C re quantum crimen ſit admiſſum,cuiuis puto perſpicuum. Numquid enim decorum erat vel nouas dedicari quæ fuiſſent feminæ?numquid vel viriles vetuſtas adeo,aut qualeſcumq. alienas tamen,& iam antè dicatas alteri? Et cum iſtis talibus donariis non verebantur ne offenderent Imperatorem iracundum,& omnes honores ſibi depoſcentem egregie ſplendidos atque magnificos? At illi ob hoc pręclare factum laudem ſperabant inſuper;maioremque gratiam,quòd proſeuchas in noua phana verterent,augerentque conſecratorum Caio templorum numerum,nō tam in eius honorem,quàm vt odium ſuum exaturarent omnifariis noſtræ nationis cladibus. Idque liquet argumentis certiſsimis,primo quia nullis Regum,quos circiter decem in trecētis annis deinceps annumerant,vllam in proſeuchis dedicarunt effigiem aut ſtatuam,quamuis hos ſui generis deos cenſerent,appellarentque titulis.]hæc & alia Philo pluribus,qui ea de re,vt tanta mala ab Ægyptijs in Iudæos illata auerteret,publica Romam ad Caium eſt defunctus legatione,de qua agemus ſuo loco, anno ſcilicet ſequenti.

a Suet. in Caio, ca. 22.
b Dio lib. 59.
c Philo lib. de legat. ad Caium.

XIII.

Hæc quidem aduerſus Iudæos Alexandriæ geſta non latebant Caium,qui cum ſic ab Ægyptijs deliniretur, vt Deus appellaretur, ratus etiam illos quod dicerent credere,cuncta auide accipie-D bat. Quod cum Ægyptij cognouiſſent;quid per dies ſingulos contra Iudæos gereretur, quotidianis actis tranſmiſsis,omnia illi ſignificare curarunt, quæ(vt ait Philo)Caius libentius lectitabat, quàm vllum poema, vel hiſtoriam. His quippe officijs Flaccus Ægypti Præfectus gratiam Caij promereri ſtudebat,quam olim temporibus Tiberii Imp. vehemēter demeruiſſet, quòd(vt idem teſtatur Philo [d]) vnus fuiſſet ex his quorum inſidijs Caij mater delata perierat. Ceterum iniuriæ memor Cæſar,hoc eodem anno,autumni tempore,quo Iudęi agunt ſcenopegiam,miſſo Baſſo Centurione Alexandriam,eumdem Flaccum in conuiuio diſcumbētem offenſum, ac captum, Romamque perductum, mulctatum bonis in Andrum inſulam relegauit, quem haud poſt multum temporis, miſſis militibus, occidi præcepit.] hæc pluribus Philo, eodem quem in Flaccum ſcripſit libello.

d Philo in Flaccum.
Flacci finis.

XIV. *Iudæorum vltio, incipit nūquam deſitura.*

Quod ſpectat ad Iudæos,non caſu quidem eſt factum, vt permitteret Deus tam immanem beſtiam in eos ſæuire. Peccatum quippe illorum,quo Chriſtum Deum crucifixerunt,ſcriptum(qđ ait Propheta)ſtylo ferreo in vngue adamantino, in ipſos clamans, meritas expoſcebat pœnas. At ſunt hæc initia dolorum, & diuinę vltionis in Iudæos præludia,quæ in Ægypto hoc anno cœpta,in E alijs orbis terrarum prouinciis,vbi Iudæi agerent,in dies magis magiſque aucta,atque eorum magno dolore propagata, ne ipſa quidem immani atque aſperrima Hieroſolymorum exciſione finē acceperunt. Agemus ex inſtituto de his,ſequentibus annis, ſingula recenſentes quæ ad eam rē ſpectare videbuntur. Nunc ad Agrippam Regem reuertamur,quem Alexandriam appellentem,conſilio Flacci Præſidis(vt dictum eſt)Alexandrini magno excepere ludibrio. Huic Alexandria diſcedenti,Iudæi [e] qui ibi erant, dederunt ad Caium libellum ſupplicem de his quæ ab Alexandrinis patiebantur.

e Philo in Flac.
f Ioſeph. de bel. Iud. li. 2. c. 8. in fi.

XV. *Herodes in Agrippam qđ molitur.*

Cum autem [f] veniſſet in regnum Agrippa, Herodis Tetrarchæ cupiditates per inuidiam ſuſcitauit. Irritabat autem eum maxime in ſpem regni Herodias vxor, exprobrans ei ſocordiam, & dicens,quia per hoc quòd noluerat ad Cæſarem nauigare, careret poteſtate maiore: nam cum Agrippam ex priuato Regem feciſſet,quomodo dubitaret illum ex Tetrarcha eodem honore donare? His adductus Herodes,venit ad Caium. Agrippa vero(inquit Ioſephus [g]) cognita eorum

g Ioſeph. antiq. lib. 18. ca. 9.

mente

meute ac apparatu, ipſe quoque ſe accinxit ad reſiſtendum: & quam primũ eos e portu ſoluiſſe dicit, ipſe etiam Romam miſit Fortunatum ſuum libertum ad Imperatorem cum muneribus & litteris ſcriptis contra Herodem: ſimulq. mandauit, vt per occaſionem amplius cum Principe ſuper hoc negotio diſſereret. Qui ſubſecutus Herodem, & ſecunda nauigatione vſus, tm̃ modo a tergo relictus eſt, quod tum primum illo ad Cæſarem admiſſo ſuperuenit, litteraſq. reddidit: vterque enim Puteolos appulit, & Caius tũ forte apud Baias repertus eſt. Itaque Caius ſimulac ab Herode ſalutatus eſt (priorem enim eum admiſerat) ſimul Agrippæ perlegit litteras accuſantes Herodem, quòd prius cum Seiano conſpiraſſet in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faueret contra Caij nouum imperium. Argumento erat ipſius Tetrarchæ apparatus, qui in armamentarijs ſuis haberet tantum armorum, quantum inſtruendis virorum ſeptuaginta millibus, ſufficeret. A

XVI.

Herodes priuatur & relegatur.

Qua re Cæſar commotus, percontatus eſt Herodem, vera ne eſſent quæ nunciarẽtur de armorum numero. Quo annuente (neque enim vera negare poterat) ſatis approbatam putans defectionem, ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adiecit, pecuniam quoque eius donans Agrippæ indici: Herodem vero perpetuo damnauit exilio apud Lugdunum vrbem Galliæ. Cognito deinde ſororem Agrippæ eſſe Herodiadem, pecuniam ei propriam conceſſit: & ratus non libẽter fore marito calamitatis ſociam, in Agrippæ gratiam ſe illi parſurum promiſit. Ad hæc illa: Tu quidem Imperator, vt tua maieſtate dignum eſt, loqueris: ſed mihi coniugalis amor impedimẽto eſt, quo minus fruar hac indulgentia: non enim æquum cenſeo, vt cui ſecundæ fortunę fui ſocia, eũ nunc in aduerſa deſeram. At ille indigne ferens tam excelſum animum in femina, ipſam quoque cum Herode expulit, & bona eius Agrippæ largitus eſt. Atque hæc fuit vindicta, quam Deus iutulit tum Herodiadi, fratris ſucceſſus indigne ferenti, tum Herodi ad obſequendum vaniloquentiæ vxoris nimis facili.] hæc omnia Ioſephus: qui parum ſibi conſtans, alibi [a] his diuerſa narrat: nimirum Agrippam ſecutum eſſe Herodem Romam ad Caium; itemque Herodem vna cum vxore fugiſſe in Hiſpaniam: hunc ſecutus Hegeſippus [b], addit, Herodem mærore animi conſumptũ interijſſe. Porro huius diuinæ plane in Herodem & Herodiadem vltionis cauſam ſi quis altius petat, non in Agrippæ felicitatis inuidentiam eam reijciet; ſed tum ob Ioannem Baptiſtam immaniter occiſum, tum etiam ob Chriſtum ab eo ſpretum ac male habitum, hæc ipſos paſſos eſſe neminem puto non intelligere. Quod uero pertinet ad Agrippæ Regis Romam aduentum; ſequenti anno potius contigiſſe, ex Philone [c] colligitur. B

a Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. c. 8. in fin.
b Hegeſipp. de excid. Hieroſol. lib. 2. ca. 5.
c Philo de lega. ad Caium.

XVII.

d Act. 9.

Eodem quoque anno (quantum intelligitur ex Lucæ [d] Actis) accidit, vt Petrus Apoſtolus iam biennio inſtitutas (vt dictũ eſt) Eccleſias viſitans, venerit ad Chriſtianos, q. Lyddæ collecti erant. eſt Lydda [e] ciuitas ad littus maris mediterranei ſita, quæ ipſo exordio belli Iudaici a Ceſtio [f] eſt incẽſa; reſtaurata denique, appellata eſt Dioſpolis. De ea vero, quam illic Petrus egit tum temporis, curatione paralytici, Lucas [g] hæc narrat: Inuenit autem ibi hominẽ quemdam nomine Æneã ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Ænea ſanet te Dominus Ieſus Chriſtus; ſurge, & ſterne tibi. Et continuo ſurrexit, & viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui conuerſi ſunt ad Dominum.] Non eſt autem Sarona nomen oppidi, ſed regionis Cæſareæ Palæſtinæ vſque ad oppidum Ioppen pertingentis: Campeſtris enim Saronas interpretatur, locus paſcendis gregibus aptus: qui (inquit S. Hieronymus [h]) iuxta ſoli qualitatem, Petro prædicante, fidei continuo fructus germinauit. C

e Hier. de locis Hebraicis, & epiſto. 77.

Petrus quid Lyddæ.

f Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. ca. 23.
g Act. 9.

XVIII.

h Hier. de locis Hebraicis.
i Act. 9.

De Tabitha ad vitam reuocata.

Mortua interim Ioppe Tabitha ſanctiſſima femina Chriſtiana: Cũ (inquit Lucas [i]) prope eſſet Lydda ad Ioppen, diſcipuli audientes quia Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire vſque ad nos. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum adueniſſet, duxerunt illum in cœnaculum (*illic enim Tabitha mortua poſita erat*) & circumſteterunt illũ omnes viduæ flentes, & oſtendẽtes ei tunicas, & veſtes, quas faciebat illis Dorcas (*quod eſt idem quod Tabitha,*) Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit: & conuerſus ad corpus, dixit Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: & viſo Petro, reſedit. Dans autem illi manum, erexit eã. Et cum vocaſſet ſanctos, & viduas, aſſignauit eam viuam. Notum autem factum eſt per vniuerſã Ioppen: & crediderunt multi in Domino. Factum eſt autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quemdam coriarium.] hæc Lucas cuius cum (vt vidimus) ſit vſitata locutio, vt cũ multos dies dicit, longioris temporis moram ſignificet, ea de cauſa, quæ ſubdit inferius de Cornelio Centurione, in ſequentem potius annum reijcienda putamus. D

IESV CHRISTI ANNVS 41. CAII IMP. ANNVS 3. E

I.

ANnus Chriſti quadrageſimus primus, qui ſequitur ordine temporis, a Dione conſignatur, Conſulatu Caij Auguſti iterum & L. Apronij Cæſiani. ſed antequam ad rerum geſtarum huius anni narrationem veniamus, pauca hic de ordine Cõſulum horum temporum dicturi ſumus. Neſcimus quo conſilio, Faſtos conſulares [k] alij inuertentes ponant anno ſuperiori horũ conſulatum, & Conſules eius anni in hunc reijciant. Certe quem in his ſequamur, præter Dionem, auctorem vel antiquiorem vel fideliorẽ inuenimus neminem. Quod ſi Suetonius, nõ ſemel tantũ Caiũ geſſiſſe Conſulatum, ſed & quater, dicat his verbis [l]: Conſulatus quatuor geſſit primum ex Kalẽdis Ianuarij per duos menſes, ſecundum ex Kalendis Ianuarij per triginta dies, tertium vſque in Idus Ianuarij, quartum vſque ad ſeptimum Idus eiuſdem] ſingulis plane ſui Imperij annis ipſũ Conſulem ordinarium eſſe creatum ſignificans: nõ ab eo diſcrepat Dio, qui & ipſe teſtatur anno ſeptin-

k Panuin. in Faſt. 2.

Conſulatus Caij.

l Suet. in Caio cap. 17.

A ſeptingentiſſimo nouageſimo ab Vrbe condita, poſt Conſulatum Proculi & Nigrini, ipſum deinceps quotannis Conſulatum geſſiſſe. Eo vero anno, quo imperium adijt, cum ijdem Proculus & Nigrinus Conſules creati inuenirētur, poſt ſex menſes ipſe cum Claudio patruo inijt cōſulatum, ſed non ponitur is Conſulatus in Faſtis, quod ſuffectus potius quàm Conſul ordinarius haberetur. Ceterum non omnes illi anni quatuor Caij Conſulatu notantur ab eodem Dione & alijs, ſed duo vltimi a ſuffectis Coſſ. Vnde autem id acciderit, non inuenimus: cum præſertim eiuſdem Dionis [a] auctoritate conſtet, ordinarios Conſules qui ab anni exordio cœperint, ſolitos ſemper dare nomen anno, etiam ſi paucis diebus eo munere functi, ceteris poſtea ſuffectis ceſſerint: cōſtetque teſtimonio Taciti [b], quantumuis criminoſorum Conſulum, & Reipublicæ rebellium nomina e Faſtis expungi haud ſolita. Sed miſſis his, quæ de rebus geſtis hoc anno reperiuntur agamus.

a Dio lib. 43.
b Tacit. libr. 3. Annal. cum agit de Piſone.

II. De Cornelio Centurione.

Hoc igitur anno, ijſdemq. Coſſ. Petrus monitu diuino, primus omnium, Gentilem hominē Cornelium Centurionem baptizans, ceteris Gentibus aditum ad Eccleſiam reſerauit. Quo autem ordine hæc facta ſint, Lucas vt rem maximi ponderis, diligentiori ſtudio ſcriptis mandauit; atq. quiſnam fuerit iſte, qui primus omnium ex Gentibus ſacro meruit initiari baptiſmate egregie aperit: Cornelium quippe ait nomine nuncupatum, profeſſione militē, munere Centurionē cohor

B tis Italicæ. Nec dubium eius nationis illos fuiſſe milites, ex qua cohors tota erat denominata, nēpe Italos: Centurionem vero e Romano nomine Romanum etiam genere fuiſſe coniectura facile perſuadet: erantq. cohortium nomina, ſicut & legionum, quę etiam denominatę [c] ſæpe reperiūtur a prouincijs, ex quibus milites delecti eſſent.

c Obſeruat Panuin. lib. de Impera. Rom.

III.

Nec tamen opus fuit vt Italica cohors (quod multi perperam ſunt opinati) legionis Italicæ eſſet: ſicut nec neceſſe erat vt Italica legio nōniſi ex Italicis militibus cōſtaret: nam ex alijs interdū nationibus ſuſfici ſolitæ erant legiones. cuius rei probandæ cauſa, antiquam inſcriptionem lapidis ſepulchralis hic deſcribam [d].

d Romæ in ædibus Caualerius.

D. M.
GN. POMPEIO POMPEIANO. EQVO. PVBLICO
TRIBVNO. LEGIONIS. III. ITALICÆ
PRÆFECTO. COHORTIS. AFRORVM. IN. DACIAM
POMPEIA. CLEOBVLA. ET. CLEOPATRA
FRATRI. KARISSIMO.

C His addenda eſſent quæ in hāc ſententiam libro ſecundo ſcribit Vegetius, cum agit de officio Prę fecti legionis. Non eſt ergo quod quis exiſtimet cohortem, quam Lucas nominatam dicit Italicā vnam fuiſſe ex cohortibus legionis Italicæ primæ, ſecundæ, vel tertiæ (tot enim erant eius nominis legiones.) nam poſt hæc tempora, prima Italica a Nerone, ſecunda & tertia a Marco Aurelio Antonino inſtitutæ eſſe noſcūtur: id etenim Dio [e] manifeſte teſtatur: quo etiam auctore [f] liquet Iudæam prouinciam ad hiberna fuiſſe traditam legioni Ferratæ vocabulo inſignitæ, quæ & Sexta (quod eo ordine ſcripta eſſet) dicta erat; in qua Cornelius Centurio ducebat ordinem in vna cohortium, quæ appellabatur Italica: ab Auguſto enim ea legio ſic ibi locata, nūquam receſſiſſe reperitur vſque ad Neronis tempora quando alio eſt amandata, nempe in Armeniam; iterum vero reddita Syrię, ac inde a Mutiano ducta eſt in Italiam contra Vitellium. Sic igitur nō a legione ſed a natione inditum eſt cohorti nomen, vt Italica diceretur: cum alioqui. ſi fuiſſent ex legione Italica, potuiſſent non eſſe Itali.

e Dio lib. 55.
f Dio ibidem.
Legio Ferrata in Palæſtina.

IIII.

Qualis vero Cornelius Centurio fuerit quibus ve compoſitus moribus, Lucas quoque ſic deſcribit [g]: Vir autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur

D Italica, religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper.] Quonam duce vel monitore aſſecutus fuerit Euangelicam veritatem, docet his verbis: Is vidit in viſu manifeſte, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi: Corneli. At ille intuēs eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppen, & accerſi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus: hic hoſpitatur apud Simonem quemdam coriarium, cuius eſt domus iuxta mare; hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et cum diſceſſiſſet Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domeſticos ſuos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant. Quibus cum narraſſet omnia, miſit illos in Ioppen.]

g Act. 10.
Cornelii Pietas.

V.

Sed quid interim Petrus? Poſtera, inquit, die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora vt oraret circa horam ſextam.] Antiquus plane Hebræorum mos erat, vt Deum precaturi, loca ſuperiora conſcenderent. Ante enim quàm templum ædificaretur, in excelſis montibus immolare conſueuerunt, ſecundum illud Regum [h], Populus immolabat in excelſis, non enim ædificatum erat templum.] Habetur [i] de Chriſto, qui aſcendebat in montem ſolus orare: & de Chriſti Eccleſia [k]: Cum introiſſent in cœnaculum aſcenderunt vbi manebant

E Petrus, & Ioannes, & alij.] De Paulo quoque cōſtat [l], ſynaxim feciſſe Troade in ſuperiori domus parte: nam liquet de tertio cœnaculo prolapſum eſſe auditorem Eutychum adoleſcentē. Et (quod prætereramus) de Iudith habetur [m], feciſſe ſibi ſecretum cubiculū in ſuperioribus domus ſuæ. Sed ad Petrum redeamus: Qui (inquit Lucas) cum eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis cecidit ſuper eum mentis exceſſus: & vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs ſubmitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpētia terræ, & volatilia cęli. Et facta eſt vox ad eum, Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Abſit Domine quia numquam manducaui omne commune & immundum. Et vox iterum ſecundo ad eum; Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum eſt per ter & ſtatim receptum eſt vas in cælum.] hæc Lucas.

h 3. Reg. 3.
i Matth. 14.
k Act. 1.
l Act. 20.
m Iudith. 8.
Petri viſio.

VI.

Quidnam autem ſibi voluerit cælitus oſtenſa viſio plane exitus declarauit; ita vt humana inter

preꝛtatione non videatur indigere:nimirum eo myſterio,Eccleſiam ex Gentibus colligendam eſſe A
ſignificatum. Illę quidem erant de quibus olim dixerat Dominus [a]: Alias oues habeo, quæ non
ſunt ex hoc ouili:& illas oportet me aducere,& vocem meam audient,& fiet vnum ouile, & vnus
paſtor.]quæ & agnorum nomine ,quod poſteriores in Chriſto natæ ſint,deſignatæ,diuina inſtitu
tione Petri curæ commiſſę fuerunt,cum illi dixit: Paſce oues meas:paſce agnos meos.]Tunc quip
pe eos paſcere cœpit,cum illis paſci iubetur,ac dictum eſt ei: Occide & manduca.]ſicut & Domi
nus de ſe ipſo,dum cibaret verbo Samaritanam,quòd æque paſceretur,ait ad ſuos: Ego cibum ha
beo manducare,quem vos neſcitis.]Merito igitur non alicui aliorum Apoſtolorum, ſed Petro tan
tum diuinitus eſt apertum myſterium:quia nonniſi ipſi pręceptum fuerat:Paſce oues meas:paſce
agnos meos.]Cumq; idem ipſe Petra a Domino fuerit cognominatus,vterq. paries, Iudæorum ſci
licet & Gentium populus,in ædificatione Eccleſiæ hac vna ſimul erat petra iungendus. Hæc cum
ſint plana omnibusq. perſpicua;videamus quidnam ſymbolicis illis ſignis,quòd linteum quatuor
ſubmittebatur initijs,quodq. tertio factum ſit,ſignificetur.

a Ioan. 10.

Viſionis Myſterium.

VII. Licet non interpretis,ſed hiſtorici ſungamur munere:tamen quia res ſunt huiuſmodi, quæ ad
Gentium ſpectant conuerſionem,& collectionem Eccleſiæ cuius gratia ſcribendorum Annalium
ratio eſt potiſſimum inſtituta ; quid de ea re Patres ſcripſerint,hic intexere,vtile duximus. Per B
linteum quippe,quod tinea non corrumpitur,& nitore ſplendet,Eccleſiam ſignificari non haben
tem maculam,neque rugam,Ambroſius [b], Auguſtinus [c], ac ceteri denique Patres ſunt interpre
tati.& vt omittamus ſingulorum citare ſententias;ſatis ſit adducere.S.Auguſtini verba:Fortaſsis
(inquit ille)quæratur etiam quare linteum erat,in quo erant illa animalia? Non vtique ſine cau
ſa.Nouimus enim quòd linteum tinea non conſumit,quæ veſtes alias corumpit. Excludat vnuſ-
quiſque de corde ſuo corruptiones malarum concupiſcentiarum,atque ita incorruptibiliter fir-
metur in fide,vt prauis cogitationibus tamquam tineis non penetretur,ſi vult ad ſacramentum
illius lintei pertinere, quo figuratur Eccleſia.Quare ter de cælo ſubmiſſum eſt ?quia ipſæ omnes
Gentes , quæ pertinent ad quatuor partes orbis terræ, qua diſſeminatur Eccleſia,quam ſignifica-
bant quatuor lineæ quibus vas illud connectebatur, in nomine Trinitatis baptizantur;in nomine
Patris & Filij & Spiritus ſancti credentes innouantur;vt pertineant ad ſocietatem cõmunioneq.
ſanctorum &c.] eadem quoque Cyrillus Alexandrinus [d], Gregorius [e], & alij.

b Ambro. ſer. in Natal. Apoſt. 3.
c Auguſt. de diuerſ. ſer. 26.

Eccleſiæ Typus.

d Cyrill. in Leuit. lib. 7.
e Greg. Moral. lib. 33. c. 16.

VIII. Immundæ autem & feræ beſtiæ,erant gentes omnes Deum verum ignorantes,vt quæ turpi-
bus feriſq. imbutæ moribus nec manſueſcere,nec pie recteq. viuere nouerāt;idq; Dominus cum C
præceptum dedit de nõ veſcendis immundis,plane per ea Gentes ſignificās,ſic docuit dicens [f]:Se
parate ergo & vos iumentũ mundũ ab immundo,& auem mundā ab immunda: ne polluatis aīas
veſtras in pecore,& auibus,& cunctis quæ mouentur in terra,& quæ vobis oſtẽdi eſſe polluta. Eri
tis mihi ſancti,quia ſanctus ſum ego Dominus,& ſeparaui vos a ceteris populis,vt eſſetis mei.]
Sic igitur quòd ſeparaſſet eos a gentibus, ab immundis præcipiens animalibus abſtinere, per ea
Gentes ſignificatas eſſe monſtrauit. Has Petrus piſcator,idemque venator , verbi caſſibus pre-
hendere,eaſq. ſic iubetur occidere,vt melioris vitæ viuificaret vſura. hæcq. metro canens Arator
diaconus,in fine ait:

Gentiles per beſtias ſignificati.

f Leuit. 20.

Non deerit tua fama locis. Petrus omnia prendens
Bethſaida ſatus vrbe fuit:quę nomine Hebræo
Venatorum eſt dicta domus. Quam verus ab illa
[Eccleſię venator adeſt, qui cuncta peragrans,
Cinxit,& ad fidei collegit retia Gentes.] Prædictum enim fuerat ab Hieremia
g non ſolum de piſcatione,ſed & de venatione Apoſtolorum. Sed iam,quod eſt reliquum hiſtorię D
proſequamur.

g Hier. 16.

IX. Suſcepta a Cornelio miſſa legatione , Petrus diuino monitu cum illis Cæſaream petijt ;
Cornelium conuenit , & quæ ille de ſua ſalute acceperat diuina reſponſa cognouit . Cumque.
tum ipſum,tum ceteros qui aderant,Euangelica imbueret diſciplina: Adhuc loquente Petro (ait
Lucas)cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes,qui audiebāt verbum. Et obſtupuerunt ex circumci
ſione Fideles,qui venerāt cũ Petro:quia & in nationes gratia Spiritus Sancti effuſa eſt. Audiebāt
enim illos loquentes linguis,& magnificantes Deum.tunc reſpõdit Petrus:numquid aquam quis
prohibere poteſt vt non baptizentur hi,qui Spiritum ſanctum acceperũt ſicut & nos? Et iuſſit eos
baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti. Tunc rogauerũt eum vt maneret apud eos aliquot die
bus.]hęc Lucas. Quæ autem poſt hæc facta ſunt a Cornelio, Metaphraſtes [h] deſcribit:quæ cũ an
tiquiori careant auctore,ac proinde fide vacilent,libentius prætermittimus. Porro factum fuiſſe ,
ſed poſt Zacchæum, Cornelium Epiſcopum Cæſarienſem Romanum Martyrologium [i] teſtatur:
quod & apud Clementem [k] legitur, licet ſine auctore [l] alibi feratur creatus Epiſcopus Ilij.

Cornelius cum ſuis Baptizatur.

h Metaphr. 13. Septemb.
i Mart. Rom. 2. Februarij.
k Clem. conſti. lib. 7. c. 46.

X. Ceterum Cornelij domum in eccleſiam Chriſti fuiſſe conuerſam,& adhuc Hieronymi tempo E
re extitiſſe ipſemet S. Hieronymus [m], S. Paulę nauigationem ac iter relegens, tradit,dum ait ipsā
Cæſareæ inuiſiſſe domum Cornelij,iam Chriſti factam eccleſiam. Verũ enimvero quod ſpectat
ad res Petri Cæſareæ geſtas;multa alia ſunt in apocryphis Recognitionum libris,nomine Clemē
tis inſignitis,quæ vt mendacijs conferta,indigna ſane exiſtimamus,q̃ vna cum his q̃ vera certaq.
ac in omnibus denique habentur explorata,iungantur. Quantumlibet enim Clemens Romanus
res ab eodem Petro geſtas ſcripſiſſet, eas tamen ab Ebionæis hæreticis fuiſſe deprauatas, auctor
eſt Epiphanius,qui ait de illis [n]: Vtuntur autem & alijs libris,nimirum Circuitionibus Petri ap
pellatis,per Clemẽtem ſcriptis,multa corrumpentes in ipſis,& pauca vera relinquentes,velut ip
ſe Clemens ipſos per omnia redarguit in epiſtolis Encyclicis,quæ in ſanctis eccleſijs leguntur.]
hæc Epiphanius. Teſtatur id ipſum Ruffinus [o], qui exiſtimauit eos eſſe etiā deprauatos ab Aria
nis,ſeu Eunomianis. Quamobrem merito liber ille a Patribus tam Græcis quam Latinis inueni
tur

Domus Cornelij.

l Ora. de Apoſt. apud Metaphr. die 29. Iunij
m Hieron. epiſt. 27.
n Epiphanius hereſi 30.
o Ruffin. in Apolog. pro Origen. Hieron. in Apolog. adver. Ruffinum.

A tur eſſe proſcriptus,ab Epiphanio [a], Athanaſio [b], Philaſtrio [c], Gelaſio [d], & alijs. Ceterum eoſ- a Epiphanius hæreſi 30
dem eſſe libros Recognitionum Clementis,cum his quos ab alijs Circuitus ſeu Periodos appel- b Athanaſ. in
latos eſſe conſtat nulla eſt dubitatio. Synopſi.
Quæ autem poſt hæc Cæſareæ ab Apoſtolo Petro ſacta,Hieroſolymis,cum illuc idem Petrus XI.
eſt reuerſus, contigerint,Lucas [e] ſic ſcribit:Audierunt autem Apoſtoli,& fratres qui erant in Iu c Philaſtr.de hæreſ.
dæa,quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Cum autem aſcẽdiſſet Petrus Hieroſolymam,
diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circumciſione,dicentes:Quare introiſti ad viros præpu d Gelaſ.in Concil.Rom.
tium habentes,& manducaſti cum illis?]Quiſnam fuit horum omnium inuẽtor & inſtigator? nul e Act.11.
lus quidem Apoſtolorum,ſed qui poſt Simonẽ primus omnium fuit hæreſiarcha Cherinthus. Id
ſane Epiphanius [f] teſtatur his verbis:Hic quidem vnus ex his fuit qui reſtiterunt ſancto Petro,
quando venit ad S.Cornelium,quando accerſiuit ipſum dignus factus viſione Angeli, & Petrus f Epiphanius
dubitauit,& vidit viſionem lintei,& quæ in ipſo erant, & audiuit a Domino, vt nihil inquinatum hæreſi 28.
& immundum diceret.Hic igitur,vbi Petrus reuerſus eſt in Hieruſalem,multitudinem circumci *De gentium*
ſorum commouit,dixitque quod ingreſſus eſſet ad viros præputium habentes. Fecit autem hæc *acceptatione*
B Cherinthus,priuſquam in Aſia prædicaret prædicationem ſuam,& in profundius perditionis ſuę *mota Quæſtio.*
barathrum incideret. Nam cum ipſe circumciſus eſſet,aduerſandi videlicet gratia contra Fideles
in præputio,per circumciſionem venabatur prætextum & occaſionem. Cum autẽ Dominus ſem-
per curam hominum habuerit,& claritatem veritatis in filiis veritatis muniuerit,& ſancto Petro
Apoſtolo dederit, vt & ipſum & ſocios redargueret;manifeſta facta eſt Cherinthi amentia. Dixit
enim S.Petrus:Ego eram in ciuitate Ioppe,&c.]Recitat dicta a Petro tunc Hieroſolymis repeti-
ta:ac demum poſt hæc:Verum,inquit,hæc tunc quidem tractata ſunt & commota a prædicto pſeu
doapoſtolo Cherintho;quemadmodum etiam alias tum ipſe,tum ſocii ipſius excitauerunt in ip-
ſis Hieroſolymis,quando Paulus redijt cum Tito,& hic dixit quod viros præputium habentes ſe
cum duxiſſet.]hæc Epiphanius.
Ceterum admiranda plane viſa eſt omnibus Petri modeſtia:qui cum poteſtate ſibi tradita,vni XII.
co tñ verbo oẽs illas potuiſſet dirimere cõtrouerſias,illa in præſentiarum omiſſa, perinde ac ſi ex *Petri mode-*
æquo cum ſociis cauſa agenda eſſet,nonniſi ratione eorum obiectioni ſatisfaciẽdum putauit. Hęc *ſtia.*
namque conſiderans & admirans S.Gregorius,ſcribens ad Theotiſtam Patriciam [g] poſt multa g Greg. lib. 9.
C de prærogatiuis Petro conceſſis enarrata,hæc addit:Et tamen idem Apoſtolorum primus tãta do epiſt.39.
norum gratia repletus,non ex poteſtate,ſed ratione reſpõdit,cauſam per ordinem expoſuit.] & in
ferius:Si enim cum a Fidelibus culparetur,auctoritatem quam in ſancta Eccleſia acceperat,atten
diſſet:reſpondere poterat,vt paſtorem ſuum oues,quæ ei commiſſæ fuerant,reprehendere non au
derent.Sed ſi in querela Fidelium aliquid de ſua poteſtate diceret,profecto doctor mãſuetudinis
non fuiſſet.]hæc Gregorius.Cum igitur Petrus cunctarum a ſe geſtarum rerum rationem exactã
petentibus reddidiſſet:Qui aderant(inquit Lucas)his auditis tacuerunt:& glorificauerunt Deũ,
dicentes:Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.]
Ex hoc namq; tempore oſtio fidei iam Gentibus reſerato,non Petrus tantum,& Apoſtoli cete- XIII.
ri,ſed ex diſcipulis complures,qui hactenus nonniſi Iudæis prædicauerant Euangelium ex tunc *Apertum*
cum occiſo Stephano diſperſi fuerant,Gentibus etiam Chriſtum annunciare cœperunt, vt & idẽ *Oſtium genti-*
Lucas [h] ſubdit his verbis:Et illi quidem,qui diſperſi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat ſub *bus.*
Stephano,perambulauerunt vſque Phœnicen,& Cyprum,& Antiochiam,nemini loquentes ver- h.Act.11.
bum,niſi ſolis Iudæis.Erant aũt quidam ex eis viri Cyprii,& Cyrenæi,qui cum introiſſent Antio
D chiam,loquebantur & ad Gręcos,annunciãtes Dominũ Ieſum. Et erat manus Domini cum eis:
multuſque numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum.]hęc Lucas:quæ autẽ poſt hæc nar-
rare pergit,quoniam alio tempore facta ſunt,opportunius ſuo loco inferius referemus. cetera ta-
men,quæ hoc eodem anno facta eſſe noſcuntur,hic ſecundum rationem Annalium deſcribemus.
Hoc eodem anno,Olympiade ducenteſima quarta,anno tertio,Matthæus Euangeliſta primus XIIII.
omnium(vt auctor eſt Euſebius [i])Hebraico ſermone Euangelium ſcripſit.Sed quod ad tempus i Euſebius in
ſpectat,his contradicere videtur Irenæus [k],cum ait:Poſteaquam ſurrexit Dominus noſter a mor Chron.
tuis,& induti ſunt Apoſtoli ſuperueniente Spiritusancto virtutem ex alto, de omnibus adimpleti k Irenæus lib.
ſunt,& habuerunt perfectã agnitionem;exierunt in fines terræ,ea quę a Deo nobis bona ſunt,euã 3.cap.1.
gelizantes,& cæleſtem pacem hominibus annunciantes, qui quidem & omnes pariter habentes *De Matthæi*
Euangelium Dei.Ita Matthæus in Hebræis ipſorum lingua ſcripturam edidit Euangelij, cum Pe *Euangelio.*
trus & Paulus Romæ euangelizarent,& fundarent Eccleſiam.]hæc Irenæus. Sed vtra horum au-
ctorum ſententia probetur verior,diligentiori ſtudio perquiramus.
Si igitur Irenæi verba eo ſenſu quis putet eſſe accipienda,vt nonniſi poſt Petri,ac demum Pau XV.
E li Romam aduentum,Matthæum Euangelium ſcripſiſſe dicat;magna profecto inde ſequerentur *Irenæi ſenten*
abſurda:ſiquidem Paulus nõ ante tertium Neronis annum Romam acceſſit,anno ſcilicet Domi- *tia Quomodo*
ni,ſecundum a nobis initam rationem,quinquageſimonono.Quod ſi ex ſententia Irenei velimus, *accipienda.*
non ante dictum tempus a Matthæo ſcriptum eſſe Euangelium,illud in primis quod eſt in confeſ
ſo apud omnes,negare opus eſſet,Matthæum primum omnium Euangeliſtarum ſcripſiſſe Euan-
gelicam hiſtoriam: ſiquidem non Marcus tantum, ſed & Lucas ante Matthæum. Euangelium
ſcriptis mandaſſent: quandoquidem (vt ex his quæ inferius ſuis locis dicentur, apparebit)an
te aduentum Pauli Romam, vterque edidiſſe ſuum Euangelium reperitur. Sic igitur, ſi id
Irenæo concedimus, affirmandum eſſet Matthæum non primum omnium, ſed tertium ordine
Euangelium ſcripſiſſe:quod non ceterorum omnium tantum,ſed & ipſius Irenæi repugnat ſen-
tentiæ, dum & ipſe, ſicut alii omnes, Euangeliorum ſcriptores recenſens, primo loco Mat-
thæum numerat. Rurſum & illud quod omnes æque confirmant, irritum redderetur ac fal-
ſum, nimirum Matthæum,antequam Apoſtoli in diuerſas Orbis prouincias proficiſcerentur,

Euangelium ſcriptis tradidiſſe:ſiquidem ante aduentum Pauli Romam, fuiſſe diuiſos per Orbẽ terrarum Apoſtolos,nulla eſt dubitatio. Ceterum,quod ſpectat ad Irenæi ſententiam (cum dicat A
tunc à Matthæo Euangelium ſcriptum eſſe,cum a Petro & Paulo Romana Eccleſia fundaretur) non ſic accipienda eſſe putamus eius verba,vt nonniſi poſt Pauli Romam aduentũ id factum eſſe voluerit ſignificare;ſed potius intellexiſſe,ipſo initio fundationis Romanæ Eccleſiæ,a Matthęo Euangelium eſſe conſcriptum,cum ſcilicet Petrus Romam acceſſit,& tantæ molis erigendæ poſuit fundamentum;quod factum eſt poſt quatuor annos,anno ſcilicet ſecundo Claudii Imp. Dominique quadrageſimoquinto. Nec enim ſic Irenæum de Paulo meminiſſe credimus, quaſi non ante Pauli Romam aduentum Matthæus ſcripſerit:ſed communi potius tum ipſius, tum ceterorũ Patrum vſu loquendi,cum de Romanæ Eccleſiæ fundatione fit mentio,Paulum æque ac Petrum nominaſſe:non quòd Paulus eodem quo Petrus tempore Romã venerit,ac ſimul cum Petro primum fundamentum iecerit;ſed quod deſuper ædificauerit,ac denique eamdem Eccleſiam vna cũ Petro ſanguine conſecrauerit.

XVI.

a Niceph. hiſt. lib. 2. cap. 45.

Ratio Matthæi ſcribendi Euangelium.

Diuerſa ab his,de tempore Matthæi Euangelii,eſt Nicephori [a] aſſertio,ſic dicentis: Primus Matthęus Hebræis ſalutifero verbo prędicato (quandoquidem alio ad Gentes maturabat) ſermone patrio Euangelium ſuum quintodecimo poſt Chriſti aſcenſionem anno ſcripſit; atq; eos relinquens,abſentiam ſuam ſcripto compenſauit.] hæc ille. Sed erroris arguitur,dum putauit Apoſtolos non ante decimumquintum annum ab aſcenſione Domini ad Euangelii prædicationem per Orbem fuiſſe diuiſos:quod plane falſum eſſe,ſuo loco demonſtrabimus. Ad hæc,illud eſſe conſcriptum antequam ad externas prouincias Euangelium prædicaturi proficiſcerentur Apoſtoli, nulla eſſe poteſt dubitatio:nam Bartholomæum profecturum ad Indos,Matthæi Euangelium deſcriptum ſecum detuliſſe,illiſque reliquiſſe,teſtantur Euſebius [b] atque Hieronymus [c]. Eamdem enim Matthæum iniſſe rationem ſcribendi Euangelium,vt profecturus ad Gentes,eiſdem quos pͤdicatione Euangelica imbuiſſet,ſcriptum a ſe Euangelium relinqueret,Euſebius [d] tradit his verbis:Matthæus cum iam antea Hebræis verbum Dei prædicaſſet,ſimulac in animo habuit ad Gentes proficiſci,Euangelium ſuum patrio ſermone conſcripſit:& quod illis,a quibus deceſſit,deeſſe, dum præſens apud eos eſſet,videbatur,illud ſedulitate & labore ſcribendi omnibus ſuis quaſi numeris expleuit.] hæc Euſebius. Porro non in ipſo procinctu profectionis Matthæus Euangelium ſcripſiſſe putandus eſt,ſed cum primum reſerato diuinitus Gentibus aditu ad Eccleſiam (qđ hoc C
anno factum eſſe diximus) de profectione ad Gentes conſilium inierunt atque ſermonem habuerunt Apoſtoli. Sic igitur,de tempore quo ſcriptum eſt Matthæi Euangelium, Euſebio potius quã ceteris aſſentimur.

b Euſeb. hiſtor. lib. 5. c. 10.

c Hier. de ſcrip. Eccleſ. in Panten. c. 36.

d Euſebius hiſt. lib. 3. c. 18.

XVII.

e Chryſoſ. hom. 1. in Matth.

f Epiph. hæreſ. 51.

Iudæis exigẽtibus Matthæus Euangelium ſcripſit.

g Athanaſ. in Synop.

h Tert. de carn. Chriſti, c. 22.

Tantum vero opus aggreſſum eſſe Matthæum, Iudæis,qui crediderant, expoſcentibus, tradit Ioannes Chryſoſtomus [e]; verum & id iniungentibus ei Apoſtolis, Epiphanius [f] teſtatur his verbis:Matthæus enim primus incepit Euangelium annunciare: huic enim commiſſum erat ac impoſitum,vt Euangelium prædicaret ab initio.] & paulo poſt:Hic itaque Matthæus Euangelium ſuſcipere dignus iudicatur:& iuſtiſſimum hoc erat. Oportebat enim a multis peccatis conuerſum, & a telonio digreſſum,in exemplum nobis futurorum ſaluari ab eo,qui ob ſalutem generis humani venit,ac dixit,Non veni vocare iuſtos,ſed peccatores ad pęnitentiam:& ex telonio educto,atq; ab iniquitate conuerſo,ſalutis prædicationem exhiberi,quo ab ipſo diſcerent homines aduentum benignitatis.] hæc Epiphanius. Athanaſius [g] de eodem ſic meminit: Euagelium ſecundum Matthæum ab ipſa Hebraica dialecto conſcriptum eſt,& editum Hieroſolymis;& interpretante Iacobo fratre Domini ſecundum carnem expoſitum eſt] De eodem Tertullianus [h] magna cum laude meminit,ſic dicens:Matthæus fidiſſimus Euangelii commentator & comes Domini, non aliã D
ob cauſam,quàm vt nos originis Chriſti carnis compotes faceret,ita exorſus eſt: Liber generationis,&c.] Idque eo conſilio factum eſt,vt qui ad Hebræos ſcriberet ſecundum carnem Chriſtum expectantes, eum iam veniſſe, & ex Abraham ſtirp[illegible] & ſemine Dauid exortum in primis eſſe monſtraret.

XVIII.

Euang. Matthæi exſcriptum ab Apoſtolis.

i Epiph. hæreſ. 29.

k Hier de ſcrip. Eccl. in Matth. & comment. in Matth. c. 12.

Porro quod primum omnium Matthæi Euangelium eſſet editum,exſcriptum illud fuiſſe ab Apoſtolis,non tantum Bartholomæi,ſed & Barnabæ ſuadent exempla: hic quidem quantumlibet vna cum Paulo Apoſtolatum accepiſſet ad Gentes,ſecum tamen tuliſſe Hebraicum Euangelium a Matthæo conſcriptum,& apud ſe ſemper habuiſſe,atque vna cum eo ſepultum fuiſſe,certiſſimũ eſt:refoſſo enim Barnabę corpore anno quarto Zenonis Imperatoris, vna cum eo illiq; inhęrens inuentum fuiſſe Euangelium ſecundum Matthæum Hebraice cõſcriptum, hiſtoricorum illorum temporũ vera aſſertione conſtare,ſuo loco dicemus. Cum igitur Matthæi Euangelij plura exſcripta eſſent exemplaria, Nazaræi illud etiam nacti ſunt:erant enim complures, qui cum ex Iudæis facti eſſent Chriſtiani,& cum Euangelio Legem etiam eſſe ſeruandam contenderent,ab Eccleſia E
eiecti ſunt. Ceterum hi Euangelium Matthæi,quod ſemel acceperant,aliquandiu illibatum incorruptumque ſeruarunt;de his enim Epiphanius [i] ſic ſcribit:Habent autem Matthæi Euangelium perfectiſſimum Hebraice;apud ipſos enim hoc clare,quemadmodum ab initio ſcriptum eſt, Hebraicis litteris adhuc ſeruatur.] Sanctus Hieronymus [k] iſtud ipſum in Latinum ſermonem ſe tranſtuliſſe teſtatur:ſic enim in primis,cum agit de Matthæi Euangelio,ſcribit: Porro ipſum Hebraicum habetur vſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca,quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſime confecit:mihi quoque a Nazaræis,qui in Berœea vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum quod vbicumque Euangeliſta,ſiue perſona ſua,ſiue Domini Saluatoris, veteris Scripturæ teſtimoniis vtitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum auctoritatem, ſed Hebraicam.] idem alibi: In Euangelio quo vtuntur Nazaræi, quod nuper in Græcum de Hebræo ſermone tranſtulimus,quod vocatur a pleriſque Matthæi authenticum, homo iſte,&c.]

Quod

XIX. A Quod ad Ebionæos ſpectat:etſi Matthæi vterentur Euangelio; deprauatum illud ab eis fuiſſe, inſuper & mutilatum, Epiphanius [a] docet:nec hoc tantum Nazaræi, & Ebionæi [b], ſed Cherinthus & Carpocras Matthæi Euangelium deſcripſerunt:ſed eo plane abuſi, e genealogia Saluatoris a Matthæo contexta ſic Chriſti humanitatem tantummodo didicerunt, vt diuinitatem negarent. Quod vero Beda [c] Euangelium Matthæi, quo Nazaræi vtebantur, non eſſe adnumerandũ inter apocrypha exiſtimauit;(fortaſſe quod in decreto Gelaſij nulla de eo, ſicut de ceteris, habeatur mentio) haud facile aſſentimur:nam cum Hieronymi teſtimonio in plerìſque locis ab eo citatis appareat nonnulla in eo diuerſa ferri ab his quæ reperiuntur in Matthæi Euangelio quo Eccleſia vtitur; periculoſum eſſe putamus, id in aliam quam in apocryphorum claſſem referre, cum nõ niſi vna poſſit veritas eſſe. Atque hactenus de Matthæi Euangelio.

a Epiph. hæreſ. 30.
b Epiph. ibid. inferius.
c Beda in Luc. c. 1.
A quibus Matthæi Euangeliũ corruptũ.

XX. Sub hac eadem Olympiade ducenteſima quarta, anno tertio, Pilatum olim Iudææ Procuratorem miſeranda morte interiiſſe, Euſebius ſcribit his verbis: Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria ſe manu interfecit, vt ſcribunt Romani hiſtorici.] hæc Euſebius: affirmat id ipſum Caſſiodorus in Chronico. Viennæ autem in Galliis id contigiſſe cum multi referant, Ado [d] B eiuſdem ciuitatis Epiſcopus in hunc modum rem ſcribit: Pilatus, qui ſententiam damnationis in Chriſtum dixerat, & ipſe perpetuo exilio Viennæ recluditur; tantiſque ibi irrogante Caio languoribus coarctatus eſt, vt ſua ſe transuerberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quæſierit] ſunt hæc verba Oroſij [e], licet ipſe de Vienna nihil. Quòd vero recentiorũ Græcorum [f] aliqui dicant Pilatum de nece Chriſti a Maria Magdalena Romæ iudicio poſtulatum, vt commentum refellimus. Ceterum de eius interitu omnes æque conſentiunt, ipſum ſumma deſperatione actum, ſibi necem intuliſſe.

d Ado in Chro.
e Oroſ. li. 7. c. 5.
f Niceph. lib. 2. c. 10. Cedren. in comp. hiſt.

XXI. Hoc eodem anno (vt ex Ioſepho colligitur [g]) amoto Vitellio a Syriæ præfectura, Petronius a Caio ad eam prouinciam adminiſtrandam ſubrogatur: cui ipſe (cum ab omnibus coli vt deus vellet, ac ne Ioui quidem cederet, quippe [h] qui de inferendo Iouis Olympij ſimulacro Romam, deque illius effigie in ſuam mutanda, conſilium inijſſet) in mandatis dedit vt ſuam ſtatuam Hieroſolymis in templo locaret: quæ tamen res a Petronio in annum ſequentem dilata eſt, vt idem auctor teſtatur his verbis: Caius autem indigne ferens a ſolis Iudæis ita ſe deſpici, Legatum in Syriã mittit Petronium ſucceſſurum Vitellio, iubetque vt cũ valido exercitu inuadat Iudęam: & ſi ſpõte id admittant, ſtatuam in templo Dei collocaret: quod ſi detrectent, bello deuictos imperata C facere adigat. Is ſumpta adminiſtratione rerum Syriæ, dedit operam, vt exequerentur mandata Cęſaris: contractiſque quantum poterat auxiliis, cum duabus legionibus hibernauit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio ſignificauit per litteras. qui collaudata eius induſtria, hortatus eſt eum ad agendum gnauiter, & frangendam bello gentis contumaciam.] hæc Ioſephus. Sed vt quis fuerit iſte Petronius intelligatur: ſciendum eſt fuiſſe equeſtris ordinis, militia clarũ, qui & ſub Auguſto (vt de eo teſtatur pluribus Strabo [i]) aduerſus Æthiopes copias duxerat: ceterum eũ humili loco natum, ad equeſtrẽ perueniſſe dignitatẽ, auctor eſt Valerius Maximus [k].

g Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 11.
h Suet. in Caio c. 22. Dio li. 59.
Caius vt Deus vult coli.
i Strabo lib. 17.
k Valerius Max. lib. 4. c. 7.

XXII. Iam vero quænam proxima cauſa indignationis Caii in Iudæos præceſſerit, vt de coloſſo in templo erigendo conſilium inierit, atque decreuerit: Philo [l], id Capitonis Quæſtoris litteris adſcribens, edocet: Is, inquit, in Iudæa præeſt exigendis tributis, infenſus prouincialibus: pauper enim eo profectus, nunc illis fraudatis ditatus, & accuſationem metuens, decreuit eos præuenire, & calumniis veras criminationes auertere, caſu quodam nactus occaſionem. Iamniam vrbem Iudææ cum primis frequentem populo colunt promiſcue, Iudæi quidem pars maxima, nonnulla tamen D etiam alienigenæ, qui malo fato ſubrepſerunt e finitimis regionibus: & cum ſint inquilini, faceſſunt indigenis negotia, ſemper aliquid moliendo aduerſus ritus Iudaicos. Hi cum audirent ab aduenis quantopere Caius pro deo coli cupiat, & quam infenſus vniuerſæ Iudęorum genti ſit; rati ſe nactos occaſionem ſtruendis inſidiis, ex tempore aram excitant e materia viliſſima, luto formato in lateres, tantum vt moleſti eſſent ciuibus: ſciebant enim non laturos violari leges patrias, quod & ſecutum eſt. Conſpicati enim & indignati regionis ſacratę ritus ſacros ſic aboleri, coorti eam ſuſtulerunt de medio. Aduerſarii vero mox Capitonem adiuerunt: qui fuit auctor totius huius tragœdiæ. Is lucrum ſibi oblatum exiſtimans, cuius iamdudum cupidus erat, ſcribit Caio, exaggerãdo rem, & amplificando.

l Philo de leg. ad Caium.
Concitatur Caius in Iudæos.
Capitonis opera Caius in Iudæos impellitur.

XXIII. His cognitis ille, vt opulentus & magnificus, iubet pro altari lateritio ſubuerſo in Iamnia, poni coloſſum inauratum in ipſo templo vrbis primariæ, conſultoribus vſus optimis & ſapientiſſimis, Helicone veteratore ſcurra nobili, & Apelle quodam tragœdo, qui prius ætatis florem, vt fertur, venditauerat, tum vero faſtiditus ſe in ſcenam contulerat. Scenici autem, quorum eſt negotium & ſtudium vt theatris placeant, profligato pudore, probris & turpitudini ſunt deditiſſimi, quibus artibus Apelles peruenit in conſiliariorum ordinem, vt poſſet conſulere Caius, alterum quomodo E canendũ, alterum quomodo ludendum ſalibus, omiſſa cura iuſtitiæ tuendæ, paciſque publicæ. Ita Helicõ mancipium ſcorpioni ſimile Iudæos petebat veneno Ægyptiaco, Apelles vero Aſcalonio, nam inde oriundus erat. Eſt autem Aſcalonitis perpetua ſimultas cum finitimis Iudæis ſacræ terræ incolis. Verum illi bonorum conſiliorum boni auctores, paulo poſt impietatis ſuæ mercedem inuenerunt, alter a Caio vinctus ferreis compedibus propter alia crimina, tortuſque in rota ex interuallo ſæpius, ſicut quidã morbi ſolent ſtatis diebus recurrere, Helicon vero interfectus a Claudio Germanico Cæſare pp alias itidem culpas inſani capitis. ſed iſta poſt acciderunt. Litteræ a Caio de ſtatua dedicanda ſcriptæ ſunt non temere, ſed quantum fieri potuit accuratiſſime. In eis imperatum eſt Petronio Syriæ prouinciæ Præſidi, vt ripenſis exercitus, contra irruptiones Orientaliũ Regũ & nationum oppoſiti, dimidiũ ab Euphrate aduerſus Iudæos duceret, vt proſequerentur ſtatuã, non quo auguſtior dedicatio fieret, ſed vt confeſtim periret ſi quis obſiſteret.] & paulo poſt.

XXIIII. Ceterum Petronius, perlectis litteris, hærebat anceps conſilii: quippe qui nec detrectare poterat præ

Petronius maturius agit.

rat præ metu,non ignarus illum ne moram quidem laturum æquo animo, nedum tergiuerſatio- A
nem. Nec rem aggredi putabat tutum ac facile. Sciebat enim Iudæos non vnam, ſed mille, ſi fieri
poſſet,mortes ſubituros citius quam ſuſtinerent vetitum aliquid facere. Omnes enim gentes libẽ
ter ſeruant ritus patrios,ſed Iudæi præ ceteris. Cum enim leges ſuas credant oraculis proditas,
eaſque diſcant a pueritia,in animis circumferunt harum expreſſas imagines,& ſemper intuendo
admirantur vt honeſtiſsimas:alienigenas quoque harum obſeruatores amplectuntur pro ſuis ci-
uibus,oſores autem earum ac vituperatores habent pro hoſtibus; & in tantum abhorrent a qua-
uis re ſuis legibus vetita,vt omnibus fortunis felicitatibuſque humanis ad præuaricationem ad-
duci nequeant. Sed nihil religioſius quam templum colunt, vel hoc argumento, quòd certiſſima
mors proponitur vltra ſeptum interius penetrantibus:nam intra exterius accipiunt vndecumque
venientes ſuæ gentis homines. Hæc ſecum reputans Petronius,rem cunctanter aggrediebatur,ra
tus(vt erat)facinus audax:aduocatiſque tamquam in animæ conſiſtorium rationibus omnibus,
ſcrutabatur ſingularum ſententias:quas conſentientes inueniebat,nihil in ſacris nouandum: pri-
mum quia ſic ius naturæ pietatiſque poſtulet:deinde propter imminens periculum, non ſolum à
Deo,verum etiam a læſis irritatiſque hominibus. Illud quoque cogitabat,quã populoſa eſſet hæc B
natio,nõ vt aliæ cõprehenſa vnius regionis ſpatio,ſed totum pene Orbem paſſim incolens:diffuſa
eſt enim per continentes prouincias omnes atque inſulas,adeo vt non multo pauciores ſint indige
nis. Tam multas hoſtium myriadas in ſe prouocare,an non periculoſa videri poterat alea? ne for-
te illis per omnes terras conſpirantibus,& ad vim arcendam certatim in vnum confluentibus,bel
lum exoriretur inſuperabile,abſque eo quòd ipſam Iudæam innumera multitudo incoleret, viri
tum corpore valentiſſimi,tum animo fortiſſimi;parati prius generoſam mortem oppetere,quam
deſerere mores ac ritus patrios,quantumuis calumniatorum opinione barbaros,cum re vera ſint
liberales ac nobiles.

XXV. Terrori etiam erant Transeuphratenſes copiæ:nam Babylonem & multas alias ſatrapias a Iu
Rationes dif- dæis teneri,non auribus ſolum,ſed & oculis compertum habebat,quod ſingulis annis ſacra pecu
ferendi præ- nia miſſitaretur inde in templum primitiarum nomine,quamquam per vias difficiles & aſperas,
cepta Caij. quæ tamen illis viæ regiæ viderentur,ad pietatem recta properantibus.] hæc Philo; qui mox ſub-
dit, Merito igitur timens,ne cognita hac noua dedicatione, ſubito expeditionem ſuſciperent; &
hinc atque inde coorti,iunctis copiis,incluſos in medio clade ingenti afficerent; retardabatur tali
bus cogitationibus,ſed in diuerſum trahebatur contrariis, Dominum hæc iubere iuuenem, vtile C
iudicantem quicquid ipſi collibuerit,& ſemel decreta exequi contemnẽtem quamlibet noxia(vt
qui præ ſuperbia peruicaciaque tranſiliens hominis terminos,in deos ſe ipſe referat)impendere
ſibi capitale periculum,ſiue imperata faceret,ſiue non. ſed ſi pareat,cum bello,cuius euentus an-
ceps ſit,ſin iuſſa detrectet,certiſſimam a Caio perniciem. Ad bellum proniores erant multi Ro-
mani adiutores in adminiſtratione rerum Syriacarum,quòd ſcirent in ſe primũ ſæuiturum Prin-
cipem,vt auctores inobedientiæ. Dabatur ſpatium deliberandi,dum pararetur ſtatua,nam neque
tranſmiſſa fuit ex Italia, Deo volente(opinor)& ſuos occulto fauore protegente ab iniuria,neque
iuſſus eſt e tota Syria lectiſſimam ſumere,alioqui præpropere,violatis legibus, exortus fuiſſet re-
pentinus tumultus,priuſquã experiri poſſet vtile conſilium,nam ſubitanei caſus ingruentes vim
rationis hebetant. Itaque Petronius in propinquo iubet parari ſtatuam;& accitis a Phœnicia pe-
ritiſſimis artificibus,præbet materiam,officina Sidone inſtituta.] hæc Philo de his quæ hoc anno
hactenus ſub ſilentio geſta Iudæos latebant. Cetera vero vt contigerunt, ſuo loco dicemus. Hæc
enim de Iudæorum ærumnis ad Annales Eccleſiaſticos pertinere quis dubitat? nam his Dei vin- D
dicta in Iudæos Cæſarem ãppellantes,& Chriſtum negantes, Caii furore progredi armata, numi
ne impellente,conſpicitur.

IESV CHRISTI ANNVS 42. | CAII IMP. ANNVS 4.

I. ANno Chriſti quadrageſimoſecundo Caius ſolus tertium Conſul Faſtis Conſularibus adſcri
a *Dio hiſt. lib.* bitur;non quidem id data opera,vt qui collegam habere ſpreuiſſet,ſed(vt teſtatur Dio [a])
19. quod ei,qui deſignatus fuerat,mortuo,tam breui ſpatio in cõcione alius ſubrogari non potuerit.
Ceterum ab eodem auctore Pomponius ſecundus Conſul eodem anno creatus nominatur, ſuffe-
b *Suet. in Caio* ctus ne in locum Caij,qui Conſulatum tenuit tantum(vt Suetonius [b] tradit)vſque ad Idus Ian-
c.17. uarii,an ordinarius fuerit electus in locum demortui Conſulis deſignati,non liquet.

II. Hoc igitur anno,non antea(vt alii putant) Philo Iudæus vna cum collegis a Iudæis Alexandriæ E
agentibus legatus ad Caium Imperatorem mittitur,ab Alexandrinis vero alii aduerſus eos ſunt
miſſi legati(inter quos Apiõ grammaticus,Iudæorum infenſiſſimus hoſtis)ad eumdem Impera-
c *Ioſeph. antiq.* torem. Rem geſtam ſummatim ſic Ioſephus [c] complectitur, Cum inter Iudæos & Græcos Ale-
lib.18.cap.10. xandriam habitantes exorta eſſet ſeditio, terni ab vtraque parte delecti legati ad Caium miſſi
De legatione ſunt. Apion vero, Alexandrinorum legationis princeps,multa in Iudæos iactauit crimina, in-
Iudæorum ad terque cetera,quod Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus,nam cum quam late patet
Caium. orbis Romanus, Caio extruantur templa & altaria,& pari honore colatur cum ceteris numini-
bus, ſolos iſtos turpe putare dedicare illi ſtatuas, aut iurare per nomen Cæſaris. His acer-
be inuecto Apione, multiſque aliis quæ ad exaſperandum Caium facerent, Philo e Iudæorum
legatis prior, vir per omnia clariſſimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus phi-
loſophiæ, parabat cauſam ſuæ gentis agere. Sed repulſus eſt a Cæſare, iubente illum abire,
& per iracundiam vix temperante ab iniuria. Quapropter eiectus conuitio,conuerſus ad Iudæos

A aſſectatores. Nunc, inquit, oportet bono eſſe animo, quando Caius iratus eſt: nunc enim Deus cõtra illum aderit.] hæc Ioſephus.

III. Sed ipſum tamen errare certum eſt, dum ait ternos legatos ab vtraque parte miſſos; cum ipſe Philo, qui vnus ex legatis fuit, quinque a Iudæis eſſe miſſos teſtetur: qui & egregium commentarium de ſua ad Caium legatione cõſcripſit; ex quo aliqua ad hiſtoriam ſpectantia decerpta hic intexere, nec inutile nec iniucundum fore duximus. Cum ergo veniſſent Romam, quid egerint poſt fruſtra tentatam gratiam Heliconis apud Imperatorem viri præcipui, ſic ſcribit [a]: Placuit offerri Caio libellum continentẽ ſummã calamitatũ, & earum deprecationem: id erat ferme compendiũ ſupplicationis prolixioris, quam per Agrippam Regem paulo ante miſeramus: nam is forte fortuna venerat Alexandriam, nauigaturus in Syriã in ſuum regnũ, qđ ab Imperatore acceperat. Sed ignorabamus etiam tum quã falleremur. Ex quo enim primum oram ſoluimus, putabamus nos inuenturos reddẽtem iura iudicem: at ille erat hoſtis implacabilis, alliciens, vt tum videbatur, vultu hilari, & appellationibus comibus. Exceptos enim nos primum in Campo Martio, cũe maternis hortis exiret, reſalutauit, & dextera innuit ſe propitium; miſſoque ad nos Romulo, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus eſt ſe cogniturum noſtram cauſam per otium: ita vt tota co-
B rona circumſtãtium gratularetur nobis, tamquam voti compotibus, atque etiam noſtrates quotquot ex aſpectu de rebus iudicant. Ego vero, qui plus per ætatem & eruditionẽ ſapere videor, ſuſpecta habebam illa quæ exhilarabant alios. Sic enim cogitabam: Quid ſibi vult, quòd cum tot adſint legationes propemodum ex omnibus Orbis regionibus, ait ſe nos ſolos auditurum? nec enim neſcit nos eſſe Iudæos, contentos ſi æquaremur ceteris: ceterum prærogatiuã ſperare apud alienigenam iuuenem & liberæ poteſtatis dominum, non procul abfuerit ab inſania; atque vtinam iudicem præſtet partibus, non patronum illis, nobis aduerſarium. Hæc reputans, trepidabam, inquietus noctu & interdiu. Ita mærentem me, gementemque (nec enim tutum erat interpellari Principem) alius caſus inopinatus repente perterruit, non parti Iudæorum, ſed vniuerſis periculum afferens.

a Philo lib. de leg. ad Caium.

Quid Legati Romæ.

IIII. Veneramus ex Vrbe Puteolos, Caium ſecuti: deſcenderat enim ad mare, morabaturque circa eum ſinum, nunc hanc villam viſendo, nunc aliam, quæ multæ ibi ſunt & ſplendidæ. Nos vero de agenda noſtra cauſa ſolicitos, quippe qui accerſiri expectabamus continuo, accedit quidam ſuffuſis trepidiſque oculis obtuens & anhelus: cumque paululum ſeduxiſſet (adſtabant enim quidam
C in proximo) Audiſtis ne, inquit, noui quippiam? Simulque conatus rem eloqui, fletu oborto impeditus eſt: deinde rurſus exorſus narrare, iterum atque tertio fuit ad eundẽ modũ inhibitus. Nos vero conſpectu eius territi, obſecrabamus indicaret quamobrem veniſſet: non enim veniſſe propalam flendi gratia: quòd ſi quid eſſet dignum lacrymis, faceret nos earum participes, aſſuetos iam calamitatibus. Tandem ille, crebro ſingultiens: Perijt nobis templum: Iubet Caius poni ſibi coloſſum in adytis intimis, adſcito in titulum Iouis cognomine. Nobis vero attonitis miraculo, & in veſtigio præ ſtupore hærentibus (muti enim ſtabamus & enerues, defectis corporis viribus) ſuperuenerunt alij doloris eiuſdem nuncij: deinde omnes ſimul conclaue ingreſſi, & incluſi, deplorabamus fortunam priuatam atque publicam, ſuggerente dolore querimonias: nihil enim calamitoſis loquacius. Tædebat enim, ac pœnitebat, quòd ad deprecandum iniurias, quas quotidie patiemur, medio hiemis traieciſſemus vaſta maria, ignari nobis imminere tempeſtatem in terris longe ſæuiorem iactatione maritima.] hæc ille; qui dehinc quam percontati erant a nunciis tanti mali cauſam, & de rebus geſtis Iamniæ, deque litteris ad Petronium ſcriptis de ſtatua in templo locanda (quod nos ſuo loco ſuperius diximus) acceperunt, enarrat. At licet quod Iamniæ factum eſ-
D ſet, cunctis innoteſcere potuiſſet; tamen quid Caius in Iudæos ſtatuiſſet, hactenus latuiſſe videtur. Petronius enim; qui nõniſi tranſacta hieme conſilium Caii detegere, eiuſdemque iuſſionem aperire, ſcriptis ad Caium litteris (vt vidimus) ſtatuerat; adueniente iam ſtatuto tempore, rem in hunc modum, vt ijdem nuncij retulerunt, & Philo deſcripſit, aggreſſus eſt.

De Statua in Templum inferenda nuncium.

V. Dum ſtatua coloſſea Sidone pararetur; honoratiores Iudæorum ſacerdotes & magiſtratus euocat, indicaturus eis Caij mandata, ſimulque ſuaſurus vt patienter ferant iuſſa domini, & cauerent mala imminentia, paratum enim eſſe robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionem ſtrages maximas, putabat enim ſi horum præmolliret animos, poſſe per eos moueri ad obſequium ceteram multitudinem. Sed valde ſua opinione deceptus eſt, perculſi enim ad primã eius rei mentionem, tamquã in præſenti calamitate, obmutuere, quaſi e fonte profundendo lacrymas, capillos barbaſque vellendo cũ lamentis huiuſmodi, En quo nimis beati ſeneſcendo peruenimus, vt quod nemo maiorum vnquam vidit, nos ſpectaremus, quibus tandẽ oculis? hos. n. prius abijciemus cum ærumnoſa vita & miſerabili, quã tantum nefas inſpiciamus, ꝙ nec auditus nec mens ſuſtinet. Interea qui in ſancta vrbe ceteraque regione famam huius conatus audierant, velut de cõ-
E muni ſententia coorti, teſſeram dante dolore publico, profecti ſunt vno agmine, deſertis oppidis, caſtellis, & ædibus; continuatoque itinere venerunt in Phœniciam, vbi tunc agebat Petronius. Id Petroniani quidem conſpicati, curſim ei renunciarunt caueret ſibi a turbis, infeſtum agmen exiſtimantes, moxque nullis ſtipata ſatellitiis multitudo Iudæorum, ceu nubes, repente ſuperuenit, totam Phœnice occupans; vt miraculo eſſet neſcientibus gentis frequentiam. Ac primum tantus clamor cum fletu plãctuque ſublatus eſt, vt hebetaret aures præſentium, nam & poſtquam deſiit, durabat eius ſonitus. Secutæ ſunt compellationes ac preces, quales dictare ſolent calamitoſa tempora. Erant autem diſtributi in ſex ordines, ſeniorum, iuniorum, puerorum, rurſum alia parte anuum mulierum, virginum. Vbi vero Petronius in loco ſuperiore conſpectus eſt, vniuerſi ordines velut ad vnum edictum humi procumbunt, ſupplices cum vlulatu quodam flebili, iuſſique ſurgere, & accedere propius, vix tandem ſurrexerũt, & conſperſi multo puluere, defluenteſque lacrymis accedebant, reductis in tergum more damnatorum ambabus manibus.

De Statua Caij locanda in Tẽplo.

VI. *Quid Iudæi ſupplices ad Petronium.*

Tum Senatus(*ipſum ſcilicet concilium ſeptuaginta ducerum ſeniorum, Synedrium appellatum*) ſtans ſic
locutus eſt: Inermes(vt vides)adſumus,ne quis nos dicat venire hoſtiliter: manus autem pro ar- A
mis a natura datas retro fleximus otioſas;præbemus & corpora ad certos ictus ferire volentibus.
Vxores,& liberos,familiaſq. adduximus:ſupplices tibi,& per te Caio aduoluimur, domi relicto
nemine,orantes vt aut omnes ſeruetis,aut omnes internecione deleatis. Sumus, Petroni,& natu-
ra pacis cupidi & ſtudio,ad quam nos trahit cura alendorum liberorum ex noſtris laborib. Caio
Imperium adepto,primi ex tota Syria gratulati ſumus, Vitellio,cuius ſucceſſor es, tunc in noſtra
vrbe degente,qui ſuper hac re litteras acceperat, & a nobis ad ceteras ciuitates fama lætum nun-
cium pertulit:primum noſtrũ templum excepit pro Imperio Caij victimas ; vt primum aut etiam
ſolũ priuaretur religione patria. Decedimus vrbibus, cedimus priuatis ædibus & poſſeſſionibus:
ſupellectilem vel pretioſiſſimam vltro vobis in prædam offerimus,eo animo,vt nos putemus non
dare,ſed accipere. Vnum pro his omnibus petimus,ne quid in templo nouetur,vtq. ſeruetur tale,
quale a maioribus nobis eſt traditum. Id ſi non impetramus,necandos nos præbemus , ne videa-
mus viui quod eſt morte grauius. Audimus,pedeſtres equeſtreſque aduerſus nos parari copias,ſi
dedicationem impediamus. Nemo ita inſanit,vt ſeruus ſe opponat domino:libẽter iugulabimur,
cædant,mactent,fruſtatim concidant;ſine certamine ac ſuo ſanguine agant quicquid libet victori B
bus. Quid opus eſt exercitu? Nos ipſi egregij ſacerdotes immolabimus victimas : adducemus ad
templum mulieres,vxoricidæ;fratres ſororeſque fratricidę;pueros puellaſq; innocentem ętatem,
puericidæ(tragicis vocabulis vtendum eſt in tragicis calamitatibus) Deinde in medio eorum ſtã
tes abluti cognato ſanguine(nam talia lauacra ad inferos properantibus conueniunt)admiſcebi-
mus & proprium,noſmetipſos iugulando inſuper. Morientium hoc mandatum erit vltimum : ne
Deus quidem nos accuſet,qui vtriuſque rationem habuerimus,& Imperatori debitæ reuerentię,
& ſacrarum legum cuſtodiæ. id fiet,ſi vitam haud viuendam contempſerimus.

VII.

Audiuimus priſcam fabulam e Græca litteratura profectam,tantam vim fuiſſe Gorgonei capi
tis,vt hac viſa,homines confeſtim verterentur in ſaxeos: id quamquam fabuloſum videatur,nega
ri tamen non poteſt ſimile quiddam magnos nec opinatos caſus efficere : Ira domini mortem af-
fert,aut quiddam morti proximum. Putas, Petroni,ſi(quod abſit)aliqui noſtrates viderent in tem
plum deduci ſtatuam,non in ſaxa mutatum iri,oculis ſtupentibus , & per ſingula membra ſopito
naturali motu corporis? Extremum, Petroni,hoc erit noſtrum votum æquiſſimum;non contendi- C
mus ne imperata facias : dilationem tantum petimus;& oramus ſupplices, vt nobis liceat lega-
tos ad dominũ mittere. Fortaſſis impetrabimus,ne religio cæleſtis numinis , ne leges ſanctiſſimæ
aboleãtur, neve vltimis etiam poſthabeamur gentibus,quibus ſui ritus manent incolumes; ne de
creta eius aui proauiq. temerentur;noſtros mores approbantia,diligenterque confirmantia: For-
ſan his auditis fiet mollior: Non ſemper eædem ſunt voluntates Principum , iratorum vero vane
ſcunt celerrime. Petiti ſumus calumnijs,permitte adhibeamus remedium : Durũ eſt iniudicatos
damnari: Si nihil impetramus;quid vetat,ne quæ nunc vult,tunc faciat? Ante miſſam legationem
noli præcidere ſpem tot millium,non de lucro,ſed de pietate contendentium,immo & de lucto:quod
enim homini lucrum eſt ſanctitate vtilius? Hæc tum dicta ſunt magna contentione magnoque de
ſiderio ab honoratiſſimis,ſingultientibus & anhelis,lacrymis ſimul ac ſudore diffluentibus , vt iã
Petronio ceteriſque miſerationem mouerent: erat enim mitis ingenio,& verbis factiſq. flexibilis,
& videbantur æquum poſtulare: aſpectu quoque nihil erat miſerabilius.]hactenus Philo.

VIII. *Chriſtianorũ erga Iudæos Officia.*

Sed quid tum qui erant ex Iudæis Chriſto credentes? Par eſt credere,contribulibus ſuis,ea ac- D
cepta occaſione,ad memoriam reuocaſſe execrandum facinus in Chriſtum innocentiſſimum , &
de omnibus optime meritum,perpetratum: quod illum primum abiecιſſent,ac in crucem agendũ
ſic clamaſſent: Tolle hunc,crucifige. Nam & illud ipſum crucis Chriſti voluebatur tempus , nem-
pe Paſchale,quo fruges in Iudæa maturæ iam erant ad meſſem , cũ hæc corã Petronio facta ſunt,
vt idem Philo paulo inferius tradit: Paſchali enim tempore manipulus ſpicarum [a] offerebatur.
Adieciſſe inſuper, quòd cum Chriſtum negantes,ſe nonniſi Cęſarem habere Regem conteſtati eſ
ſent,iuſte modo digneque Cæſarem ſibi iratum experirentur. Ac denique , quòd qui contempſiſ
ſent,carceri mancipaſſent,ac flagellis ſubieciſſent ſalutis viam admonentem Petrũ. Petroniũ adi
re,pedibuſque illius aduolui & colla ſubijcere cogerentur. Adhuc etiam addidiſſe, hæc ipſa & his
maiora a Chriſto prædicta fuiſſe: nimirum abominationem deſolationis in templo eſſe vidẽdam,
ciuitatem ſanctam expugnandam,templumque excidẽdum. Hæcque & alia id genus commemo-
raſſe,non quidem inſultantes,ſed commiſerantes,& cum flentibus flentes: ſicut olim Ruben fra-
tribus ſuis [b] calumnias patientibus in Ægypto,& hæc loquentibus, Merito hæc patimur, quia
peccauimus in fratrem noſtrum,videntes anguſtiam animæ illius,dum deprecaretur nos , & non
audiuimus: idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio]dixerat: Numquid non dixi vobis: nolite pecca- E
re in puerum:& non audiſtis me? En ſanguis eius exquiritur.] Eoſdemque rurſus tunc ſummis
a Deo precibus contendiſſe putamus(vt olim Hieremias,Daniel,& alij viri ſancti fecere) ne tam
cito de rebellante ſibi populo vindictam ſumeret,ſed adhuc expectaret,ſi forte admiſſi ſceleris pę
nitentes,viã ſalutis ingredientes(quod fecerant plurimi) Chriſtum,quem eiecerant auidius reci-
perent,ac prædicarent. Quorum precationibus etiam factum exiſtimamus,vt Caij conſilium irri
tum redderetur , & flagellum imminens differretur.

a Leuit. 23.

b Geneſ. 42.

IX. *Petronij conſilium Iudæis vtile.*

At vero quid tum Petronius(vt quod narrandum ſuſcepimus,finiamus)decreuerit, Philo per-
ſequitur: Habita igitur,inquit,cõſultatione cum aſſeſſoribus,animaduertẽs partim nutare & am
bigere qui modo rigide aduerſati fuerant,partim præindicare;& miſerationem non diſſimulare,
gaudebat eorum voluntatibus: & quamuis noſſet iram Imperatoris implacabilem,& naturalẽ ſæ
uitiã,tamen videbatur afflatus aura quadã philoſophiæ,pietatiſq. Iudaicæ, ſiue iã ante vir doctus
ex litteris aliquid hauſerat,ſiue ex quo præfecturam adeptus eſt prouinciarum Aſiæ Syriæque in

quibus

A quib.oppidatim degunt Iudæi plurimi,ſine ſuapte natura erat ad res cognitu dignas docilis.Solet
autem Deus bonis viris bona ſuggerere cōſilia,tū ipſis tum Reipublicæ commoda: quod tūe quo
que contigit. Quid igitur decretum eſt? Ne properarent opifices,ſed darent operam vt ſtatua
ſummo expoliretur artificio,& quantum fieri poſſet exprimerent exemplaria laudatiſſima, quo
ſit durabilior: Nam opera extemporanea non temere diuturna fieri;accurata ætatem ferre me-
lius. Ceterum legationem mittere,non eſt conceſſum Iudæis:nec enim ipſis tutum eſſe rem com
mittere domino, qui poſſit omnia.

Interim poſtulatis nec annui nec renui placuit,quòd vtrumq; periculoſum eſſet;ſed litteras ad X.
Caium mitti ſine accuſatione Iudæorum,diſſimulatis eorum ſupplicationibus:cauſam autem di *Prætextus di*
latæ dedicationis referri in opifices,quibus neceſſe ſit dari certum ſpatium temporis:eas moras *lationis.*
afferre poſſe amplioris dilationis occaſionem,& fortaſſe tādem ipſum Caium exorari ſe paſſurū.
Erant enim tum maturæ ſegetes; & timendum erat ne deplorata religione homines quoque
vitā contemnerent,& vaſtis agris ſuaſmet fruges late per campos colleſq.incenderēt. Solicitabat
etiam cura colligendorum fructuum tum arboreorum tum arualium. Ferebatur enim,conſtituiſ
ſe Imperatorem nauigare in Ægyptum Alexandriam;nec videbatur veriſimile,tantum Principē
B per altum mare ſe obiectaturum periculis,vel propter comitantis claſſis magnitudinem,vel pro-
pter curam corporis,facilius iter circumeunti per Aſiam & Syriam:ſic enim quotidie fore illi co
piam vel conſcendendi naues,vel exſcendendi,præſertim ducenti longas,non onerarias,quibus o
ra legitur vtilius:ſicut onerarijs per altum fit velificatio. Erat igitur opus,pabulum, & annonam
parari p oēs vrbes Syriæ, præcipue maritimas:expectabatur enim ingēs multitudo terra mariq.
vētura, nō ſolum ab vrbe atque Italia,ſed & ab intermedijs prouincijs, partim honoratorum,par
tim militarium,equitum,peditum,naualium nec minor ſeruorum numerus quam militum:& re
quirebatur non tantum modus neceſſarius,verum etiā Caio digna rerum copia. Eas litteras poſt
quam perlegit Imperator daturus putabatur veniam atque etiam prudentiam laudaturus eorum
qui moras necterent,non in Iudæorum gratiam,ſed propter conuectionem fructuum. Ea ſenten-
tia comprobata, ſcriptæ ſunt litteræ,& expeditis nuncijs traditæ aſſuetis itinerum compendio.

His acceptis,ille inter legendum excādeſcebat vultu præſeferēs iracūdiā. Vbi vero deſijt,com- XI.
ploſis manibus, Euge Petroni,inquit, non didiciſti audire Imperatorem,tumens continuatis ha- *Caius in Pe-*
ctenus magiſtratibus? Videris ne ex fama quidem Caium noſſe,quem experieris non multo poſt. *tronium com-*
C Cordi tibi ſunt leges Iudęorum gentis mihi inimiciſſimę; Principis mandata negligis? Timuiſti *mouetur.*
multitudinē? quaſi non haberes militū copias formidatas Orientalibus,atq; adeo ipſis Parthorū
Regibus. Sed miſeratus es? ergo minus apud te valuit Caius, quam miſeratio? Cauſaris meſſem?
tibi breui ſine excuſatione ferro caput demetetur, Cauſaris collectionem fructuum in aduentum
noſtrum parandorum? ſcilicet ſi Iudæa fieret ſterilis,deerant finitimæ prouinciæ,quæ victum præ
berent,vnius inopiam ſuppleturæ ſuis prouentibus. Sed cur tempero a manibus? cur meam vo-
luntatem enuncio? Ille mercedem accepturus,cladem ſuam primus ſentiat. Deſino minari, iraſci
non deſino. Tum breui mora interiecta,cuidam ab epiſtolis dictat reſponſum ad Petronium,lau
dans in ſpeciem eius prouidentiam,& in proſpiciendis futuris ſolertiam: vehementer enim time
bat Præſides,quòd illis promptum eſſet res nouas moliri, præſertim in magnis prouinciis apud
magnos exercitus, qualis eſt ad Euphratem tractus Syriæ. Delinito igitur per litteras homine,ad
tempus ira regebat implacabilem. Deinde mandatum addidit,ne vllam curam præuerteret dedi
cationis negotio. iam enim meſſes conuectæ eſſe poterant, & ceſſabat illa ſeu vera,ſeu affectata
D excuſatio. Nec multo poſt aduenit Agrippa Rex, more ſuo Caium ſalutaturus, plane ignarus
epiſtolę Petronij,quidve Caius reſcripſiſſet:conſpiciebat tamen ſtatim e vultus nubilo,eum latē-
tem iram coquere: retractabatq.intra ſe,nequid magnum aut paruum dicto factove commiſerit
quod illum offenderet:cumq.nihil inueniret,colligebat id quod erat, iraſci eū alijs:ac rurſum cū
animaduerteret illum torue in ſe ſolum intueri,metuebat;& ſæpius volens rogare,cohibuit ſe, ne
forte minas alio tendentes temeraria curioſitate in ſe conuerteret

Tunc Caius,vt erat callidus ex aſpectu deprehendere cogitationes hominum; poſtquam vidit XII.
timentē hæſitantemq. Dubitas,inquit, Agrippa? hanc tibi ego dubitationem eximam. Tādiu me
cum verſatus,ignoras me oculis nō minus quàm voce loqui ſolere? Boni honeſtiq.ciues tui,qui ſo
li ex oī hominum genere dedignantur Caium habere pro Deo,videntur iam mortē ſibi per cōtu
maciam quærere; dum me iubente in ipſorum templo conſecrari Iouis ſimulacrum, populariter
ex vrbe agriſq.occurerunt ſpecie ſupplicum,ſed re vera mandatum meum proculcaturi. Plura
intonaturus erat:cum Rex anxius,& pręmetu per ſingula momenta colore mutato,rubicundus, *Agrippa deſi*
luridus,liuidus,a vertice ad calcem horrore corripitur:& tremore membra quatiente,ſolutiſque *cit ſenſibus.*
E neruis collapſus fuiſſet,ni eum ſuſtentaſſent proximi;qui iuſſi,domum illum retulerunt nil ſentiē
tem,& ſubitanea vi mali ſopitum,ac ſtupidum. At Caius magis etiam exaſperabatur in gentis o-
dium: Si Agrippa,inquit,familiaris & amiciſſimus,plurimiſque deuinctus beneficijs,tantum tri-
buit patrijs ritibus,vt ne verbo quidem eos violari ferat,ſed deliquio pene exanimatus ſit:qd ex-
pectandum eſt ab alijs,qui nihil habent quòd ſe in diuerſum retrahant?

Agrippa vero tota die,parteq.inſequentis maxima,graui ſopore preſſus,ſui compos non erat. XIII.
tandem ſub veſperam,paululum erecto capite,ægreq.diductis palpebris,caligantes etiam tū cir-
cumferebat oculos,circumſtantium facies vixdum noſcitans:rurſumq.ſomno redditus,iā ſanior
quieſcebat,vt apparebat e reſpiratione & corporis habitu. Aliquanto poſt experrectus ſciſcitaba
tur: Vbi nunc ſum? num apud Caium? adeſt ne ipſe dominus? Reſponſum eſt: Bono ſis animo:do-
mi es; Caius non adeſt:ſatis dormiſti;erige te in cubitum,agnoſce præſentes,omnes ſunt domeſti *Agrippa do-*
ci,amici,liberti,famuli,dilecti & tui amantiſſimi. Tum vero cœpit reſipiſcere,ſingulos condolere *lor non minui*
aſpiciens. Cumque medici iuſſiſſent turbam ſecedere,vt vnctionibus & cibo tempeſtiuo corpu- *tur.*

ſculum

ſculum eius reficerent:Scilicet,inquit curandum eſt vobis de parando mihi victu delicatiore: an A
non ſufficit miſero famem pellere vſu rerum viliſſimarum ſimpliciſſimatumque?quas ipſe nō ad
mitterem,niſi leuis quædam ſpes me teneret extremi auxilij ferendi genti infeliciſſimæ. Hæccum
lacrymis locutus neceſſario cibo contentus fuit ſine opſonijs:ac ne vinum quidem ſibi miſceri paſ
ſus,aquam tantum guſtauit:Habet inquit miſer venter quod repoſcebat debitum:mihi quid facié
dum,niſi Caius ſuppliciter interpellandus de rebus præſentibus?Sumptiſque tabellis,ſcribit has
litteras:

XIV. Ne coram te appellem, metus obſtat,domine,ac reuerētia,quòd & minis terrear,& tāta maie
ſtate ſim attonitus;hæ litteræ melius preces meas indicabūt, quas ſupplex pro verbis offero. Om
nibus mortalibus,Imperator,a natura inditus eſt amor patriæ,& legum patriarū religio:id quod
Agrippa libel lus ſupplex ad Caium. eſt opus vt te doceam,pium erga patriam, & leges eius colentem ex animo. Cuique ſua, etiam ſi
non ſint, videntur honeſtiſſima,nimirum quæ effectu magis quàm ratione indicantur a ſingulis.
Equidem (vt noſti) Iudæus natus ſum,natale ſolum mihi ſunt Hieroſolyma,vbi altiſſimi Dei tē
plum ſanctiſſimum ſitū eſt.auos proauosq. Reges habui,& ex his aliquot etiā ſummos Pōtifices,
quam illi dignitatem pluris faciebant,quam regiam:rati quanto Deus anteſtat homini tāto pon
tificatum regno excellētiorem: ad illius enim curā diuinas res,humanas ad huius pertinere. Huic B
genti,patriæ,templo,cum ſim tot modis coniunctiſſimus,procunctis deprecor:pro gente,ne a ve-
ra perſuaſione tranſire cogatur ad contrariam,cum iam inde ab initio veſtram familiam perſan-
ćte coluerit;quatenus enim licet ſaluis patriæ pietatis legibus, hac parte nulli genti cedit in tota
Europa & Aſia;vota pro incolumitate Imperij tui faciendo,donā offerēdo,mactando victimas,nō
ſolum in celebritatibus publicis, verum & quotidianas;atque ita nō tam ore linguaq.iactat ſuam
pietatem erga Cæſares,quàm re ipſa declarat propenſiſſimum erga illos animum.

XV. Pro ſancta vero ciuitate,patria mea,hæc afferre licet: eā eſſe metropolim non vnius regionis
Iudææ,ſed & multarum,prupter colonias inde olim deductas, vel propius in finitimā Ægyptum,
Iudæi vbique ſparſi. Phœnicen,Syriam tum citeriorem,tum eā quę Cœle cognominatur, vel longius in Pamphiliam
Ciciliam pleraſque Aſiæ partes vſque Bithyniam, & Ponti ſinus intimos:pari modo in Europæ
Theſſaliam,Bœotiam,Macedoniam,Ætoliam,Atticam,Argos, Corinthumque Peloponneſi par-
tes præcipuas.nec tantum continentes prouinciæ plenę ſunt collonijs Iudaicis; ſed & inſularum
celeberrimæ Eubœa,Cyprus,Creta,ne quid dicam de Tranſeuphratenſibus:excepta enim parua
parte Babylonis,aliarumq. præfecturarum,omnes vrbes quæ bonum agrum habent,a Iudæis in C
coluntur. Itaque ſi exorat mea patria tuam clementiam,præter ipſam alias ciuitates demereberis
plurimas,ſitas in diuerſis Orbis tractibus,Aſia,Europa, Africa inſulares; maritimas, mediter
raneas.

XVI. Conuenit autē tuæ fortunæ ampliſſimæ,collato in vnam beneficio,plurimas deuinciri alias,vt
per omnes Orbis partes decantetur tua gloria, & gratiarum actionibus laudibusq. ubique om-
nia perſtrepant. Amicorum aliquot patrias integras ciuitate Romana donaſti; & qui modo ſerui
fuerant feciſti aliorum dominos,nec magis gaudent hoc beneficio qui fruūtur,quam eius aucto-
res. Ego quoque ſcio me habere herum & dominum, ſed inter amicos cenſeri dignitate paucis
ſecundum,beneuolentia nemini,immo primum potius,vel quia mihi eſt hæreditaria,vel quia ma
ximis cumulata beneficijs:non audeo tamen patriæ meæ petere,non dico ciuitatem Romanam,
ſed ne libertatē quidem aut immunitatem: peto gratiam ipſis vtiliſſimam,tibi autem innoxiam:
quæ enim eſt ſubditorum maior felicitas,quam habere propitium Principem? Hieroſolymis pri
mū audita eſt, Imperator, exoptata tua ſucceſſio,e ſancta ciuitate diffuſa eſt eius fama ad finiti-
mas prouincias;digna eſt quæ impetret tuam gratiam: Quemadmodum enim maximi natu filij D
honoratiores ſunt, quòd primi fauſtum patris matriſq.nomen parentibus dederint: eodem mo-
do quoniam prima Orientalium hęc Ciuitas te Imperatorem conſalutauit,ęquū eſt vt a te tracte,
tur liberalius,aut certe ne ſit deteriore conditione quàm ceteræ. Hactenus pro patria deprecatus,
poſtremas pro templo preces adhibeo.

XVII. *De templo ab omnibus honore habito.* Hoc templum, Cai domine,iam inde ab initio nullam vnquam admiſit manufactam effigiē,
cum ſit Deo domicilium, pictorum enim atque ſtatuariorum opera ſunt ſenſibilium deorū ima-
gines:illum autem inuiſibilem pingere aut fingere,nefas duxerunt noſtri maiores. Agrippa tuus
auus inuiſit hoc templum & honorauit:Auguſtus quoque per litteras iuſſit vndecūque illuc mit-
ti primitias,inſtituto ibi etiam quotidiano ſacrificio:honorauit id & tua proauia. Non Græcus,
non barbarus,non Rex,Satrapave vllus vel infenſiſſimus,non ſeditio,non bellum, nō captiuitas,
non vaſtatio,non alia res vlla vnquam tantam cladem intulit,vt contra veterem morem effigies
manufacta in id importaretur:quamuis enim infenſos haberet accolas,ſemper tamen ſua religio
ne tutum fuit,vt ſacratum conditori patrique rerum omnium. Sciebant enim violationem eius ex
piatam ſæpe grauiſſimis calamitatibus. Quamobrem veriti ſunt iacere impietatis ſemina,ne ſibi E
perniciem inde meterent. Nec eſt opus externis teſtibus,cum poſſim tibi citare domeſticos.

XVIII. *Romanorum Principum erga templum officia.* M. Agrippa tuus auus maternus Iudæam,Herode auo meo regnante,adijt, nec grauatus eſt a
mari ad metropolim mediterraneam aſcendere:cumque ſpectaſſet templum,& decoros ritus ſa-
cerdotū,puritatemque ciuium,delectatus eſt ſpectaculo vt mirifico & ineffabili,adeo vt inter fa-
miliaria colloquia nihil tunc in ore haberet aliud,quàm laudes templi, eiuſque ornamentorum.
Ergo quamdiu hæſit ibi in Herodis gratiam,accedebat id quotidie, oblectans animum contem-
platione ſacri apparatus,& ſacrificiorum ordine,verendæque maieſtatis in ſummo Sacerdote ſa-
crato cultu ornato,præſidenteque ceteris. Dein vbi templum donis honorauit, & ciuibus indul-
ſit quantum potuit ſaluis vectigalibus;laudato Herode,ipſe viciſſim laudatus plurimum,ad ma-
re deductus eſt,proſequentibus non vnius ciuitatis populis,& flore frondeque illum ob pietatis
admirationem aſpergentibus.

Quid

XIX. *Tiberij ſtudiũ e ga Iudaos.*

A Quid alter tuus auus Tiberius Cæſar?nõne manifeſte eamdem voluntatem habuit?certe per
vigintitres annos,in quibus imperauit,antiquiſſimam religionem templi ſeruauit incolumem im
motamque modis omnibus: & poſſum quiddam in laudem eius proferre,quamuis mille ſub ipſo
iactatus caſibus.ſed amica eſt & tibi quoque grata veritas. Pilatus erat Procurator Iudeę:hic nõ
tam in gratiam Tiberij, quam in odium populi, auratos clypeos dedicauit intra ſanctam vrbem
in Herodis regia nulla inſignes imagine, nec habentes quicquam vetitum,tantum titulus conti-
nebat nomen dedicantis,& eius cui dedicabantur. Id vbi diuulgatum eſt in populum; aduocatis
viris quatuor regijs filijs,fortuna dignitateq. regia præditis, reliquiſq. huius familiæ atque opti-
matibus cæteris,orabant vt tolleretur illa clypeorum nouitas,nec violarentur ritus patrij,conſer
uati a ſuperioribus Regibus & Imperatoribus. Cumq. ille aduerſaretur rigide,vt erat peruicaci
duroq. ingenio;conclamatum eſt; Deſine ſeditiones bellaq. ciere,deſine pacem profligare: Non
honoratur Imperator per legum contumeliam: noli hunc iniuriæ prætextum quærere: Tiberius
nihil vult temerari in noſtris ritibus;aut oſtende illius edictum,vel epiſtolam,aliudve ſimile, aut
da,vt te omiſſo per legatos oremus Dominum. Id vero eum magis exaſperauit, veritum ne ſi mit
teretur legatio,cetera quoque detegeret eius crimina,venditatas ſentẽtias,rapinas, iniurias, cla-
B des,tormenta, crebras cædes, indemnatorum crudelitatem ſæuiſſimam. Iratus igitur homo ira-
cundus,anceps erat animi;quod neque demere ſemel dedicatas res auderet,nec ſubditis gratifica
ri vellet, non ignorans Tiberij talibus in rebus conſtantiam.

XX. *Pro Iudais Tiberius reſcripſit.*

Quod vbi viderunt optimates, & animaduerterunt eum pœnitere cœpti,quamuis diſſimula-
ret; ſcripſerunt Tiberio litteras humili deprecatione pleniſſimas. qui cognito quid dixerit Pila-
tus,quid minatus ſit,non eſt opus vt dicam quantum excanduit,quamuis non commoueret teme
re:res ipſa iram eius indicat. Confeſtim,nihil procraſtinans,ſcribit litteras,valde obiurgãdo eius
audaciam, iubendoq. vt ſine mora clypeos tolleret.& trãſlati ſunt Cæſareã maritimam,ab Augu
ſto proauo tuo denominatam,quo in ei ſacrato templo dedicarentur,ſicut factum eſt. ita conſul-
tum fuit & Imperatoris honori,& ciuitatis antiquis moribus. Tunc dicabantur clypei nulla picti
effigie,nunc coloſſea ſtatua: tunc in priuatis Procuratoris ædibus,nunc (vt fertur) ponetur in in-
timo Sanctuario,ꝙ ſemel quotannis Pontifex introgreditur ieiunij tempore,tantum odores incẽ
ſurus,& ex more vota facturus,vt felix annus & pax contingat omnibus hominibus. De cetero ſi
quis non dico plebeius Iudæus,ſed ſacerdos,vel ſummo proximus,immo is ipſe Ponifex, ſi duo-
C bus anni diebus, vel eadem die ter quatterve introiuerit,capite luet abſque venia. Tantam re
ligionem adytorum voluit eſſe legiſlator,vt ex ſola inacceſſa intactaq. ſeruarentur. Quã multos ſa
crificos putas vltro mortem obituros,ſi videant importari ſtatuam? Equidem puto illos, iugula-
tis vxoribus & liberis,poſtremo ſe ipſos mactaturos ſuper domeſticorum cadauera. Hęc ſunt de
creta Tiberij.

XXI. *Auguſtus fauit Iudæis.*

Quid proauus tuus omnium quotquot vmquam fuerũt Imperatorum optimus,primus ob vir
tutem & fortunam Auguſtus cognominatus,qui pacem terra mariq. diffudit vſque ad extremos
Orbis terminos? nonne poſtquam audiuit ab his quos de hoc templo percontabatur, nullum
ibi eſſe ſimulacrum manu factum quod viſibili forma naturam inuiſibilem exprimeret, religio-
ſe admiratus eſt? quippe qui non ſummis labris philoſophiam guſtauerat, ſed plerumque in cõui
uijs,quæ fere quotidiana erant,memoria retractabat quæ a philoſophis didicerat,aut ex doctorũ
virorum,quos domi alebat,conſuetudine:nam cœnæ tempus vt plurimum tribuebatur eruditis
fabulis,vt nõ ſolum corpus verum,& anima ſuis reficeretur delicijs. Huius Auguſti proaui tui cũ
poſſim exempla proferre aliquot,contentus ero duobus. Primum cognito quòd negligerent ſacræ
D primitiæ, per litteras mãdauit prouinciarum Aſiæ Procuratoribus,vt ſinerent Iudæos ſolos in ſy
nagogis cœtus facere:non enim hæc eſſe Bacchanalia,vel ſeditioſorum conuenticula turbandæ pa
cis cauſa,ſed ſcholas iuſtitiæ temperãtiæq. in quibus ſtudium virtutis floreat:primitias vero quot-
annis conferri,vnde fiant ſacrificia miſſa in hoc ſacra legatione ad templum Hieroſolymas. Dein
de edicit,ne quis ſit impedimẽto Iudæis cœtus collectas ve facientibus aut Hieroſolymas eas mit
tentibus more patrio. Hęc enim etſi non his verbis,in eam tamen ſententiam mandata ſunt per
litteras. Subijciam exemplum vnius epiſtolæ,quo facilius credas domine:quã C. Norbanus Flac
cus ſcribit, indicans quid ipſi Cæſar ſignificauerit. Epiſtolę verba ſunt hæc:

Litteræ Norbani procõſu. pro Iudæis.

C. Norbanus Flaccus Procõſul, Epheſiorum magiſtratibus ſalutẽ. Cæſar mihi ſcripſit, Iudęos,
vbicumque ſint,antiquo more ſuos cœtus facere, conferreque pecunias quas mittant Heroſoly-
mas:hos non vult vetari. Ideo vos certiores facio,me iubere ita fieri.] hæc Norbanus. Subdit ve-
ro Agrippa:

XXII. *Auguſtus erga Deum Iudæorum propẽſior.*

An non hæc manifeſta fides, Imperator, voluntatis Cæſaris quàm pie fuerit affectus erga tem-
plum noſtrum,dum permittit Iudæos in publico celebrare ſuos conuentus propter primitiarum
E collationem,ceteraq. pietatis officia? Eſt & aliud argumentũ priore non minus,ex quo liquet Au
guſti ſententia. Iuſſit e ſuis ipſius redditibus offerri quotidie victimas rite in holocauſtum altiſſi-
mo Deo,quæ hodie quoque offeruntur, videlicet taurus,& agni duo:quas Cæſar altari deſtinauit
quis ſciret ibi nullum ſimulacrum eſſe vel in occulto, vel in propatulo,nihilominus tantus Prin-
ceps,cogitatione philoſophię nulli ſecundus,animaduertit neceſſum eſſe vt in terris eximium fa-
num dicaretur inuiſibili Deo ſine vlla effigie,vbi homines cum bona ſpe vota faciant. Hoc magi
ſtro vſa proauia tua Iulia Auguſta,ornauit templum hoc aureis phialis,& calicibus, alijſq. donis
plurimis ac pretioſiſſimis. Cur tandem,cum nullum ibi eſſet ſimulacrum? Imbecilliores ſunt mẽ-
tes mulierum,& nihil niſi ſenſibile poſſunt percipere: at illa ſicut ceteris rebus totum ſexum, ſic
hac quoque ſuperabat,eruditione meditationeq. aſſecuta quod natura negauerat:& virilem ratio
nem adepta,in tantum euaſit perſpicax vt intelligibilia magis quàm ſenſibilia cerneret, & hæc
vmbras illorum eſſe cenſeret. Cum igitur habeas, domine, tot exempla domeſtica optimæ erga
nos volun-

nos voluntatis maiorum tuorum,a quibus prognatus,& ad hoc rerum faſtigiũ prouectus es:ſer- A
na q̃ illi ad vnũ oẽs conſeruarũt.Deprecant̃ pro noſtris legib. Imperatores aupd Imperatorẽ, Au
guſti apud Auguſtum , aui proauiq. apud nepotem,plures apud vnum:tantũ non dicentes: Noli
decreta noſtra,quæ in hanc vſque diem permanſerunt,facere irrita.Etenim vt nihil infauſtum an
tiquationem eorum ſequatur,tamen incertitudo futuri temporis non ſinit ſecuros eſſe vel auda-
ciſſimos,modo ne ſint plane contemptores numinis .

XXIII. *Agrippa recolit accepta beneficia.*
Si vellem numerare quę iu me contuliſti beneficia,dies me defficeret,nec opus eſt id me obiter
facere:ſed vt ego taceã,res ipſę loquũtur. Exemiſti me ferreis vinculis.quis ne ſcit? Obſecro,Impe
rator,ne me aſtringas grauioribus:illa partem premebant corporis,at hæc vereor ne totam one-
rent animam.Impendentem mihi metum mortis depuliſti,& metu præmortuum ceu rediuiuum
excitaſti e funere.Velis,Imperaror,hoc beneficium eſſe perpetuum,ne tuus Agrippa vitam abrũ
pat:alioqui videbor ſeruatus,non vt viuerem,ſed vt nouis calamitatibus inſignis morerer . Dona
ſti mihi regnum,qua ſorte nulla inter mortales felicior:id cum prius vnam regionem non excede
ret,adiũxiſti mihi mox maiorem alteram,Trachonitim & Galilæam. Ergo cũ ſuperflua ditione
me anxeris,domine,noli adimere quæ ſunt neceſſaria: nnli productum in lucem clariſſimam,rur- B
ſus in tenebras altiſſimas abijcere.Libenter cedo iſti ſplendori,& priſtinam fortunam deprecor.
Vnũ peto pro cũctis ceteris,incolumitatẽ ritus patrij. Quid enim de me loquẽtur vel tribules,vel
vniuerſi hoĩes? Alterutrũ enim ſequetur:aut vt appeller meorũ proditor,aut vt inter tuos amicos
poſthac nõ habear: quo vtroque quid poteſt eſſe infelicius ? Nam ſi adhuc in amicis numeror,pro
ditionis inſimulabor ,ſi nec patriam iam indemnem,nec templum inuiolatum præſtitero . Nam
vos præpotentes ſoletis amicorum ad Imperatoriam opem confugientium rebus cõſulere.Quod
ſi qua in re animo tuo moleſtus ſum noli me vincire , vt Tiberius:[ſed ne toties vincula timeam,iu
be mox interimi:quid enim mihi vita,opus eſt,cui ſpes vnica ſalutis fuit in tua beneuolentia?] ha-
ctenus Agrippa.ſubdit Philo:

XXIIII.
Has litteras obſignatas mittit Caio;& incluſus domi expectabat anxius de euentu, ſolicitusq;
ne illum interpellaret parum commode:nam nõ mediocris periculi iecerat aleã,nimirum de liber
tate ſaluteq.non ſolum terram ſanctam incolentium,verum etiam omnium in toto Orbe diſper-
ſorum Iudæorum.Ille inter legendum nunc offendebatur,quod cœpta non ſuccederẽt;nunc flecte
bat̃,vel iure ipſo cauſę tã bonę,vel adiunctis precibus.& Agrippam partim laudabat,partim incu C
ſabat:vitio vertebat,quod tribules ſuos nimis diligeret,ſolos contumaciter auerſantes ipſius con
ſecrationem:laudabat,quòd non celaret ſuam ſententiam,id quod aiebat indicium generoſi ani-
mi.Mitigatus igitur vt videbatur,reſpondit clementius,& Agrippæ donauit ceu maximam gra-
tiam ne fieret dedicatio.Simulq.iuſſit ſcribi P.Petronio Syriæ præſidi,ne quid in Iudæorum tem
plo nouaret.Ne autem ſolida eſſet ea gratia,terrorem admiſcuit, ſic ſcribens:

XXV. *Quid Caius ad Petronium.*
Quod ſi extra vnam metropoſim infinitimis vrbibus quicumque volentes altaria, templave,
aut ſtatuas,imagines ve mihi,meiſq.ponere vetiti fuerint:quiſquis obſtiterit,plectatur continuo,
aut ad me mittatur.]hęc Caius ad Petronium.pergit Philo; Id vero nihil aliud erat,quàm ſeditio
num initium bellorumque ciuilium,& gratię, quæ videbatur conceſſa ſimpliciter, obliqua quæ-
dam abrogatio.Nã aduerſarij magis in odium Iudæorum, quàm in Caij honorem , repleturi pu-
tabantur totam regionem anathematibus;hi contra violari ſuos ritus in conſpectu ſuo non paſſu
ri,etiam ſi eſſent patientiſſimi:vt Caius,ſi quis ſe moueret,ſeuere puniens , rurſum in templo de-
dicari iuberet ſtatuam ſuam.Sed diuina prouidentia iuſtiſſimi numinis factum eſt, vt nemo fini-
timorum quicquam moueret,occaſionemque præberet:quamuis ne accuſatione quidem vel me- D
diocri expectata,imminebant caſus grauiſſimi.

XXVI. *Caij inconſtantia.*
At quid hæc quies profuit? dicat aliquis:nec enim Caius quieſcebat cum ceteris,iam pœnitens
conceſſæ gratiæ,reſuſcitanſque priſtinam concupiſcentiam. Nam iuſſit Romæ fieri alium coloſ-
ſum æreum inauratum,omiſſo illo Sidonio,ne quem motum excitaret in populo;vtque nauibus
tranſportatum per ſilentium;repente clam,priuſquam ſentiretur,in templo poneret.Id autem fa
cturus erat obiter in Ægyptum nauigans:tenebatur enim miro viſendæ Alexãdriæ deſiderio;ma-
gna cura profectionem inſtituens,vt ibi diu degeret,ratus conſecrationem ſuã,quam ſomniabat,
in hac vna ciuitate poſſe ſuccedere,atque inde huius religionis exemplum manaturum ad mino-
res ceteras,propter ſitum eius vrbis in regione opportuniſſima. Solent enim minores vel homi-
nes,vel ciuitates,ad maiorum æmulationem ſe componere.Et erat alioqui etiam inconſtans inge
nio;vt mox pœnitens,ſi quid boni feciſſet,irritum infectumque id cuperet , vt fieret moleſtior ac
nocentior.Verbi gratia,uinctos ſoluit aliquot,mox nihil commeritos vinxit denuo,omni ſpe ad-
empta iam miſerrimis,alios damnauit exilio,mortem expectantes,non quòd conſcirent ſibi capi
talem culpam,aut quauis pœna dignam vel leuiſſima,ſed ob nimiam iudicis inclementiam de- E
ſperabundos.hi rati ſe euaſiſſe,lucro imputabant exilium,quo non minus gaudebant,quã alij re-
ditu in patriam.Sed non multo poſt,nihil noui molientes,inſulas tamquam natale ſolum incolen
tes,ferenteſque fortiter infortunium,ſubmiſſis militibus occidit vniuerſos , luctum inopinatum
iu Vrbe afferens familijs nobiliſſimis.Quòd ſi quibus donauit pecuniam,poſtea repetebat , non
vt mutuatitiam cum fœnorum fœnoribus,ſed vt furtiuam cum maximo damno eorum qui acce-
perant:non enim ſatis erat miſeros donata reddere,ſed omnia ſua bona ſupererogabant ſiue pa-
trimonij hereditatumque iure quæſita,ſiue induſtria propria. Qui vero maxime probatos & ca-
ros ei ſe putabant,alio modo mulctabantur ſuauiter prætextu amicitiæ,ingentes ſumptus facien-
do in repentinas & inconſideratas profectiones,atque in conuiuia,aliquando enim facultates om
nes in vnam cœnam inſumebantur,ita vt opus eſſet mutuum accipere a fœneratoribus : tantum
erat ſplendoris & magnificentiæ.quo factum eſt,vt quidam auerſarentur eius gratias , vt nõ mo-
do inutiles,ſed damnoſas etiam,& ineſcatrices inſidioſas.

Hæc

XXVII.

Caij nouum cō ſilium de inſerendo ſimulacro in templū.

A Hæc fuit eius morum inæqualitas atque inconſtantia, preſertim erga Iudæos ſibi exoſos maxi
me:quorum proſeuchas,exorſus ab Alexādria,ſibi vſurpauit,. & repleuit ſtatuis effigiem ſuam
referentibus,nemine non cedente ipſius auctoritati atque violentiæ.Supererat vnū ſanctæ ciuita-
tis templum cum iure aſyli;id conabatur in ſuum proprium templum demutare cū titulo NO-
VI IOVIS ILLVSTRIS CAII. Quid ais? Tu cum ſis homo,ætherem & cælum quæris,
inſuper non contentus Imperio tot prouinciarum,inſularum,gentium? Deo in terra nihil vis re-
linquere?non agrum,non ciuitatem,non fanum quidem tam modicum illi dedicatum ex oracu-
lis,vt ne hic ſuperſit vllum veſtigium, monumentumve pietatis ac religionis vero Deo debitæ?
Egregiam de te ſpem facis humano generi. Ignoras te aperire fontes malorum cunctorum, dum
moliris quæ nec facere nec cogitare fas eſt? Libet commemorare hic & illa quæ vidimus audiui-
muſq.quando ad Reipublicæ noſtræ cauſam agendam acciti ſumus. In primo ſtatim congreſſu
cognouimus ex vultu geſtuq. proiudice nos eum habituros accuſatorem & aduerſariū. Iudicis
enim officium erat,ſedere in optimatum cōſiſtorio, examinare cām per quadringētos annos diſ
ſimulatā,& tum primū reuocatam in dubium,vbi ageretur de tam multis Iudæorum Alexandri-
norum millibus;citare horum aduerſarios,viciſſim partes audire ad clepſydrarum numerum:cō
ſultare cum aſſeſſoribus,palam proferre ſententiam iuſtiſſimam. At ille cum herili ſupercilio ſe
B geſſit vt tyrannus inclementiſſimus. Nam his omiſis quæ modo dixi,accerſit curatores duos hor
torum Męcenatis & Lamiæ,qui & inter ſe & vrbi propinqui ſunt, in quibus iā tribus diebus qua
tuorve habitauerat, vbi nobis præſentibus agenda erat totius gentis fabula. Iubet villas omnes
ſibi aperiri; velle enim ſe ſingulas diligenter inſpicere. Tum nos introducti,ad primum conſpectū
eum reuerenter adorauimus,& Imperatoris Auguſtiq. appellatione ſalutauimus. Ille reſalutauit
tā comiter,vt de vita,nedum de cauſa, deſperaremus. Ringēdo enim rogauit: Vos ne eſtis illi dijs
inuiſi,qui me omnium confeſſione deum declaratum ſoli aſpernamini,mauultiſq. veſtrū innomi-
natum colere? Simulque ſublatis in cælum manibus,erupit in vocem quam ne audire quidem,fas
eſt,nedum perloqui verbis totidem. ac mox exorta eſt aduerſæ partis ingens lætitia,quod hoc au-
dito iam tum ſe victores in hac cauſa fore ominarētur:itaque geſtiebant,& exultabāt præ gaudio
deorum omnium ei acclamantes cognomina. His appellationibus humanam naturam excenden
tibus gaudentem conſpicatus Iſidorus ſycophanta amarulentus: Magis,inquit,deteſtareris domi
ne,homines iſtos , eorumque tribules , ſi ſcires eorum erga te impietatem , atque maleuolen-
C tiam : omnibus enim pro ſalute tua votiuas cædentibus victimas , iſti ſoli non ſuſtinuerunt ſa-
cra facere: Cum dico iſti,de cunctis Iudęis loquor. Exclamauimus vnanimiter: Domine Cai, ca-
lumnijs petimur. Immolauimus hecatombas,libatoq. ad aram ſanguine,carnes,domum non re-
tulimus ad epulas,vt quorumdam eſt mos,ſed integras victimas exurēdas ſacro igni tradidimus,
idque ter:primum,quando ſucceſſiſti in Imperium:iterum,quando grauem illum morbum euaſi
ſti,cui totus Orbis cōdoluit:tertio,votum pro victoria Germanica. Eſto,inquit,ſacra feciſtis , ſed
alteri,nec pro me:quid igitur prodeſt? mihi certe non ſacrificaſtis. Ibi nos horror peruaſit hac no
ua voce attonitos , qui ſe in cute quoque exeruit.

XXVIII.

Caius de eſu porcinæ carnis cōpellat Iudæos.

Ille interim villas obibat,inſpectans aulas & conclauia in imis ædibus & in cœnaculis quorū-
dam locorū reprehendens vitia,& mādas quid mutari vellet in melius:nos vero aſſectabamus eū
ſurſum deorſum protruſi,& cauillis conuicijſque petiti ab aduerſarijs , non aliter, quam hiſtrio-
nes in ſcenis:nam hoc quoque negotium erat quædam fabula. Iudex perſonam accuſatoris ſum-
pſerat;accuſatores agebant nequam iudicem ſimultatis,non veritatis memorem. Sub tanto autē
accuſatore ſimul atque iudice neceſſarium eſt ſilentium. Nam hoc quoque quoddam defenſionis
D genus eſt,præſertim quando nihil ei gratum reſpondere poteramus,linguam cohibente ritu pa-
trio,oriq. clauſtra imponente. Vbi vero quædam mandata dedit de edificijs: ſerio grauiterque in-
terrogauit: Cur abſtinetis a porcina? Ad hanc percontationem ruſus riſus magnus aduerſariorū
exortus eſt,partim gaudentium,partim vt feſtiuo ſalſoq. dicto aridentium,& ſic quoque captātiū
dominicam gratiam;adeo vt quidam e famulitio moleſte ferrent tam contemptim eos ſe coram
Principe gerere;quo præſente vel ſubridere,periculoſum ſit alijs præterquam admodum ſamilia
ribus. Cumq. nos reſpondiſſemus,eſſe mores alibi alios,& aduerſarijs itidem vt nobis interdictū
vſu rerum quarumdam; alius vero quidam ſubieciſſet,multos ne agnina quidem veſci vbique pa
rabili:ridens ille, Recte, inquit,inſuauis eſt enim. His magis irridebamur ipſi anxij.]

XXIX.

Aegyptij abſtinent eſu ouium.

Haud dubium legati Iudæorum,ſic reſpondentes de his qui abſtinerent ab eſu agnorum,ſugil-
larunt Ægyptios. Thebanos enim agnis temperaſſe,nec apud eoſdem oues ſolitas immolari,tra-
dit Herodotus [a]. Ad hæc ſpectare arbitramur quod in Geneſi [b] ſcriptum legitur Ioſephum dixi
ſe: Deteſtātur Ægyptij omnes paſtores ouium.] Cōtra vero idem ſcribit Herodotus,caprarios in
honore fuiſſe apud Ægyptios. At ſicut ab eſu ouium,ita & caprarum eos abſtinuiſſe,his verſibus
E teſtatur Iuuenalis [c]:

—— Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa:nefas illic fœtum iugulare capellæ.]

a Herodot. in Euterpe.
b Geneſ. 46.
c Iuuenal. Satyra 15.

Ad hæc item ſpectat quod habetur in Exodo [d],reſpondiſſe Moyſen Pharaoni,dicenti ſibi: Ite & ſa
crificate Deo veſtro in terra hac] Non poteſt ita fieri:abominationes enim Ægyptiorum immola
bimus Domino Deo noſtro?] quaſi minus licuiſſet oues in Æypto immolare, vel hircum,vel bo-
uem,quòd ea animalia (vt idem teſtatur Herodotus) ſacroſancta apud Ægyptios haberentur ob
quam cauſam ſubdit Moyſes: Quòd ſi mactauerimus ea quę colunt Ægyptij,coram eis:lapidibus
nos obruent.] Sed ad Philonem reuertamur qui hæc pergit narrare de Caio:

d Exod. 8.

XXX.

Quæ reliqua Caij cum Iudæis.

Tandem non ſine ſtomachatione: Cupio ſcire,inquit,quod ius illius ciuitatis prætenditis. No-
bis vero exorſis orationem cum ex primo guſtu intelligeret afferri quædam non contemnenda,&
allatum iri vehementiora: abrupit ſermonem,& curſu ſe in magnam aulā proripuit:obambulanſ

que iuſſit claudi feneſtras vitro candido,ſimili ſpecularibus lapidibus,quibus lux admittitur, vē A
tus & Sol excluditur. Poſtea ad nos lento gradu acceſſit,& moderatius iam rogauit:Quid dicitis?
Nobis autem deinceps rem in compendium contrahentibus,rurſum procurrit in aliud cubiculū
vbi tabulas antiquæ picturæ iubebat reponi. Cumq.ad hunc modum cauſæ noſtræ actio interrū
peretur,immo fruſtatim concideretur;laſſi deſperanteſque,nec aliud quàm mortem expectan-
tes,vix animi compotes præ anxietate, ſuppliciter ad Deum verum confugimus,vt nos e falſo
nominati Dei minis eriperet. Qui nos miſeratus,furorem eius mitigauit. Itaque depoſita iam fe-
rocia,tantum hoc præfatus; Homines iſti non tam mihi videntur mali quàm miſeri;quia ſibi per
ſuaderi non ſinunt,me eſſe naturæ diuinæ participem:abijt,ſimulque nos iuſſit abſcedere.

XXXI.
Legati malorum timore preſſi.

Poſtquam hoc non tam iudicium quàm carcerē & theatrum effugimus(nam quaſi in theatro
exibilabamur,ſubſannabamur,& irridebamur ſupra modum:nec ſecus quàm in carcere crucia
bamur,ferebamuſq.tormenta totius animæ,dum blaſphemias in Deum,& contra nos commina
tiones Imperatoris tam potentis audiremus,vnam ob rem infenſi & implacabilis , quod inſanæ
cupiditati , qua deus haberi ambiebat,ſolos Iudæos aſſenſuros non putabat,ac ne poſſe quidem
ei ſubſcribere)vix reſpirauimus,non quod amore vitæ mortem horreremus,quam auide vt im-
mortalitatem arripuiſſemus,ſi quidem profuturum exiſtimaſſemus noſtris legibus:ſed quod ſci B
remus noſtrum exitium fore non ſolum inutile Reipubl. verum ignominioſum etiā (nam legato
rum infortunium ſolet imputari his a quibus miſſi ſunt)ea de cauſa emerſiſſemus aliquando e
miſerijs. De cetero enim ſoliciti eramus quid decreturus, quidve pronunciaturus eſſet : quomo-
do enim poterat cauſam pernoſcere , q. multas eius circumſtantias ne audire quidē dignatus fue
rat? An non erat oneroſum,a nobis quinque legatis pendere omnes Iudæos quotquot vſquā ha-
bitant? Si enim gratificaretur noſtris inimicis,quænam alia quieſceret ciuitas? quænā inquilinis
parceret? quænam proſeucha relinqueretur incolumis ? quænam iura ſeruarentur Iudæis patrio
iure viuentibus? Imminebat ſubuerſio,iactura,naufragiumq; priuilegiorum quæ gens ea habe-
bat in ſingulis ciuitatibus. Tot curis oppreſſi,ſuccumbebamus miſeri: nā qui nobis fauere antea
videbant prorſus deſperauerāt : quapropter cū ad illum acceſſiremur,ſubduxerunt ſe præ metu,
quod bene ſcirent dementiam hominis gerentis ſe pro deo. Diximus in ſumma cauſam odij, quo
Caius nationem Iudæorum proſequebatur:ſupereſt vt dicamus,eam,qua vſi ſumus apud eum
palinodiam.] hactenus Philo;cetera deſunt.

XXXII.
De Apione gram. Legato pro Alexandrinis.
a Ioſeph. contra Apion. lib. 2.
b Plin. in præf. ad hiſt. Plinii Secundi.
c Gell. lib. 5. ca. 14
d Ioſeph. lib. 2. contra Apion.

Quod autem pertinet ad Apionem,vnum pro Alexandrinis legatum : huic non ſatis fuit corā C
Caio,atque compluribus alijs,in Iudęos oraſſe: quinetiam ipſum pro Alexandrinis & Ægyptijs
aduerſus Iudæos Alexandriæ agentes,ac denique (vt verius loquar)omnes,commentarium con
ſcripſiſſe , ſciendum eſt, illudq. calumnioſum,atque adeo cōfertum mendacijs & blaſphemijs,vt
nil odioſius eo videri poſſit,potiſſimum miſeris Iudæis. Erat hic Ægyptius,extrema eius parte
quæ[a] Oaſis dicitur,oriundus,ac denique ciuitate Alexandrina donatus,faſtuoſus ac per omnia
arrogans homo,de quo hęc Plinius[b] Secundus: Apion quidem grammaticus, hic , quē Tiberius
Cæſar cymbalum mundi vocabat cum publicæ famæ tympanum potius videri poſſet, immorta-
litate donari a ſe ſcripſit ad quos aliqua componebat.] Gellius[c] etiam de eodē ſic ſcribit Aplo-
ne: A vitio ſtudioq. oſtentationis fit loquacior:eſt enim ſane quàm in prædicandis doctrinis ſuis
venditator.] hæc Gellius. Ceterum Ioſephus[d],qui duos libros aduerſus eumdem Apionem con-
ſcripſit,cunctaſq. in Iudęos ab eo ſparſas calumnias egregie confutauit,qualis ille fuerit,ſuis colo
ribus pinxit:qui & eiuſdem miſerandum interitum his paucis narrauit: Recte mihi videtur Apiō
propter patriæ ſuæ leges pœnas dediſſe blaſphemiæ. Etenim neceſſario circumciſo circa genitalia,
vulnera ei facta nihil profuerunt,& putrefactis, in magnis doloribus expirauit.] hactenus Io D
ſephus.

XXXIII.
Calūniæ Apionis in Iudæos.
e Tertul. in Apolog. c. 10.
f Ioſeph. libr. 2. contra Apion.
g Tacit. lib. 21.

Hæc de Apione breuiter recenſuiſſe volumus,quòd impiæ in res Iudaicas ab eo prolatæ calū-
nię,in Chriſtianos etiam,quod ex Iudæis progeniti eſſent,ſunt illapſæ,Gentilibus Fideles æque
carpentibus , & dicterijs exagitantibus,q caput aſini adorarent,prout Tertullianus[e] & alij an-
tiquorum,qui calumnie refellunt,ſuis ſcriptis prodidere. huius quidem concinator ſtrophæ fuit
Apion,qui hæc inter alia execranda eſt commentus de Iudæis,ſic dicente Ioſepho[f]: In hoc enim
ſacrario Apion præſumpſit dicere aſini caput collocaſſe Iudæos,& id collere,ac dignum facere tā
ta religione:et hoc affirmat eſſe depalatum, dum Antiochus Epiphanes & expoliaſſet templum,
& illud caput inueniſſet ex auro compoſitum multis pecunijs dignum.] hæc Ioſephus ,qui aperti
mendacij procacem hominem redarguit:cuius rei ſuſpicionem Cornelium Tacitū inuexiſſe, idē
putauit Tertullianus;dum ille egregie mentitus,dixit[g] Iudæos effigiem aſini ſilueſtris,qui aquā
monſtrauerit in deſerto, in penetralibus conſecraſſe. Sed de his alias.

XXXIIII.
Ioſephus erroris arguitur.

Quod vero ſpectat ad legationem Philonis ac ſociorum pro Iudæis Alexandrinis ſuſceptam ,
quem finem ſortita fuerit,haud ſatis liquet,niſi quod Caio ſequentis anni exordio nece ſublato, E
quæ ab illo in Iudæos Alexandrinos,vel in templum de coloſſo in eo erigēdo ſtatuta fuerant, om
nino irrita facta eſſe intelligimus, Verum antequam ad alias res geſtas ſtylum conuertamus, il-
lud diſſimulare non poſſumus,quòd hæc omnia de rebus geſtis Caij atque Petronij aduerſus Iu-
dæos aliter a Ioſepho narrantur,quam ex Philone ſunt ſuperius recitata. Neminem tamen puta-
mus adeo imprudētem,qui in his non Philoni potius acquieſcēdum,vt antiquiori,& qui hæc ocu
lis ſpectarit,exiſtimet,quam Ioſepho,qui hoc tempore plane infans,natus erat annos tantummo
do tres:quippe qui (vt ipſe de ſe teſtatur)genitus fuerit anno primo eiuſdem Caij Imp. Hæc op-
portune ob oculos legentium ponimus, ac perſpicue inſpicienda proferimus,ſicut,& de alijs eius
erroribus ſuperius fecimus;vt non adeo quis miretur,ſi interdum videat eumdem auctorem ab
Euangeliſtis longe diſſentire,cum nec Philoni conſentiat,in re præſertim tam certa, & auctoris ,
qui interfuit,fide teſtata.

Nam

A Nam quod primum occurrit: ecce tibi, tradit Philo, Iudæos ſemel tantum conueniſſe Petronium in Phœnicia agentem meſſis tempore: Ioſephus [a] vero, tempore ſerendorum agrorum, idque iterum accidiſſe, & Ptolemaide primum, inde Tiberiade Petronium conueniſſe affirmat. Rurſum, alio argumento eſſe ſcriptas a Petronio litteras ad Caium, atque diuerſo ab eo quod narrat Philo, Ioſephus ſignificat. Demeritam inſuper Caij gratiam ab Agrippa occaſione conuiuij, cum idem ſcribat Ioſephus; longe aliter per Philonem rem ſe habere facile cognoſcimus. Redditas denique a Caio ad Petronium litteras diuerſas plane ab his quas Philo vere nos docuit, ipſum aſſerere, nemo non videt. Caium vero antea occiſum eſſe, quàm ab eo ſcriptæ litteræ ad Petronium peruenirent, quod & ipſe ait; quis, quæſo, eſſe commentum, ex ijs quæ ex Philone recitauimus, non intelligit? Ex his igitur alijſque eiuſdem auctoris ſuperius notatis erroribus, quàm vacillet talis hiſtorici fides, & quàm leuiter nonnulli qui veritatem hiſtoricam vix ſummis labijs attigerunt, eidem plurimum tribuant, omnes facile iudicabunt. Ceterum nos tam de eo quàm ceteris auctoribus eam ducimus habendam eſſe rationem; vt non idcirco, quòd iterum atque ite- B rum erroris arguantur, cetera ab eis ſcripta reijciamus: ſed cunctis exacte diſcuſſis, ea nobis probentur, quæ non facile improbari poſſint; veritatemque dixiſſe putemus eos qui aperti mendacij conuinci nequeant.

XXXV. *In quibus Ioſephus a Philone diſcrepat.*
a Ioſeph. Antiq. lib. 18. c. 11. & de bello Iud. lib. 2. cap. 9.

Quod inſuper ad Philonem ſpectat; ne quis errore labatur: conſtat ipſum legatum bis agentem, iterum veniſſe Romam; primum quidem vna cum quatuor ſocijs, tempore Caij Imperatoris; rurſum vero tempore Claudij, vt his San. Hieronymus [b] indicat verbis: Aiunt hunc ſub Caio Caligula Romæ periclitatum, quo legatus gentis ſuæ miſſus fuerat; cum ſecunda vice veniſſet ad Claudium, in eadem vrbe locutum eſſe cum Apoſtolo Petro, eiuſque habuiſſe amicitias, &c.] Non prætermittimus dicere, eumdem a Philone conſcriptum librum de legatione ad Caium, alio etiam titulo fuiſſe prænotatum, nempe, de Virtutibus, vt Euſebius [c] ſcribit: ſed per antiphraſim, vt putatur, fuit idem titulus inditus. Sed an fuerit Philo Chriſtianorum ſtudioſus nec ne, agemus de his inferius. ceterum Alexandrum illum Alabarcham, quem Ioſephus [d] germanum Philonis fuiſſe dicit, ſediſſe vna cum Caipha ſummo ſacerdote aduerſus Apoſtolos, ex Actis [e] Apoſtolorum ſuperius ſignificauimus: eo- C dem ipſum in illos fuiſſe animo potius quàm illis ſtuduiſſe, quiuis facile conijciet; præſertim quòd nullis ſcriptis ipſorum expreſſe meminerit, cum pluries daretur occaſio: verum, cum dicat Hieronymus, Petrum habuiſſe amicum, & de Chriſtianis Alexandrinis ſcripſiſſe ſub nomine Eſſæorum, aliud de eo nos opinari ſuadet. Scimus tamen Photium in Bibliotheca de Philone dixiſſe, ipſum de Chriſtianæ legis clariſſima luce ad Iudaiſmi tenebras defeciſſe. Sed quo auctore id poſt annos octingentos ſexaginta iſte prodit, quod a nullo antiquorum Patrum ſcitum eſt? Quamobrem eadem facilitate qua aſſeritur, confutatur: nec enim tantæ ipſe æſtimationis in Eccleſia Dei fuit, vt illud, *Ipſe dixit*, ſatis ſit ad irrefragabilem illi auctoritatem conciliandam: quem frequenter grauiſſime erraſſe, ſæpe inferius ſuis locis demonſtrare continget.

XXXVI. *De Philonis legationibus.*
b Hier. de Scrip. Eccl. c. 11.
c Euſeb. hiſtor. lib. 2. c. 5.
d Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 10.
e Act. 4.

Ceterum quod pertinet ad reliquas res Iudaicas: admiratione equidem dignum eſt, quantopere Iudæos hoc tempore vltio diuina vexarit, non tantum his perturbationibus tum in Ægypto tum etiam in Syria agentes exagitans, ſed trans Euphratem apud Babylonem habitantes maxima omnium clade afficiens: qui vero Babylone male habiti fugerunt Seleuciam, con- D ſpirantibus ſimul Syris cum Græcis illic agentibus, omnes ſupra quinquaginta millia virorum ex improuiſo occiſi ſunt; adeo vt ne vllus quidem euaſerit, niſi quem amici aut vicini ſeruarit miſericordia. hæc Ioſephus [f] pluribus. Lentis velut paſſibus in eos indignatio diuina procedens, ſic primum & eos qui ſub Romano Imperio, & qui apud externas nationes eſſent, afflixit. Peccauerant quidem in Chriſtum non tantum qui Hieroſolymis habitabant Iudæi, ſed & ceteri omnes qui ex diuerſis Orbis partibus ad Paſchale feſtum illuc ex more confluxerant, omnes æque in eum inſanientes, & cruci affigendum clamantes, & a Pilato iſtud ipſum clamoribus extorquentes. Ceterum quoniam qui Hieroſolymas ac Iudæam habitabant Iudæi, longe grauius deliquiſſe videbantur, quòd tamdiu admoniti Chriſti miraculis, tantam gratiam contempſiſſent, nec Apoſtolorum prædicatione reſipuiſſent, grauioribus relinquuntur plectendi ſupplicijs, illis ipſis ſcilicet quæ in eos obuentura Chriſtus ante prædixerat: vaſa enim illa iræ Dei in ipſos effundenda ac penitus conſummanda, ad tempus dilata, diuino conſilio ſeruabantur, vt interim ex his aliqui per Euangelij prædicationem ſalui fierent, ſicut eſt in Pſalmis [g]; Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus: vt liberentur di- E lecti tui.]

XXXVII. *Clades Iudæorum.*
f Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 12.
g Pſal. 59.

Sed conſideratione quoque digna res eſt, Deum optimum maximum eodem tempore, quo in Iudæos gladium iræ ſuæ cœpit exerere, Gentes ſibi conciliare cœpiſſe, illiſque (vt vidimus) ad ſalutem per baptiſmum aditum reſeraſſe, cum Petrum in primis tam patenti diuinitus oſtenſa viſione de illis admonuiſſet. Sed quo magis magiſque ex Gentibus colligenda propagaretur Eccleſia: quem ad hoc opus elegerat, Paulum adhuc Tarſi agentem, & (quod dictum eſt de Hieremia [h]) quaſi ſagittam electam adhuc in ſua pharetra latitantem, Deus ad faciendam (quod habet Pſalmus [i]) vindictam in nationibus, & increpationes in populis, educere in medium feſtinauit: ſed hæc anno ſequenti.

XXXVIII. *Vocatio gentium cum deſolatione Iudæorum.*
h Hier. 1.
i Pſal. 149.

I.
a Dio lib. 56.
Caius occiditur.
b Suet. in Caio cap. 59.
c Dio lib. 59. in fine.
d Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 10.
e Ioſeph antiq. lib. 19. c. 1.
f Suet. in Caio c. 59.

ANno Domini quadrageſimotertio, Coſſ.[a] Caio Auguſto quartum & Sentio Saturnino, Kal.
Februarii idem Caius Auguſtus anno ſuæ ætatis vigeſimonono, coniuratione Caſſij Che-
reæ & Cornelii Sabini Tribunorum Prætorianorum militum, occiditur, cum imperaſſet annis tri
bus, mẽſibus decem, & diebus octo, numerando a die obitus Tiberii Imperatoris, vt teſtatur Sue-
tonius [b]: licet Dio [c] annis tribus, menſibus nouem, & diebus vigintiocto ipſum Imperium te-
nuiſſe dicat. Sed longius aberrat Ioſephus [d], dum Caii Imperio tantum tribuit tres annos atq;
ſex menſes: qui tamen rem geſtam ceteris fuſius eſt [e] proſecutus: quem conſulat, qui ea plenius
ſcire cupit; pro inſtituto autem ad certam temporum rationem exquirendam accommodato, hæc
ſatis eſſe putamus. Occiſi igitur (inquit Suetonius [f]) cadauer eius clã in hortos Lamianos aſpor B.
tatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum, leui cæſpite obrutum eſt: poſtea per ſorores ab exilio
reuerſas erutum, crematum, atque ſepultum. Satis cõſtat, priuſquam id fieret, hortorum cuſtodes
vmbris inquietatos; in ea quoque domo, in qua occubuerat, nullam noctem ſine aliquo terrore trã
ſactam, donec ipſa domus incendio conſumpta ſit. Periit & vnà vxor Cæſonia, gladio a Centurio-
ne confoſſa, & filia parieti illiſa.] hæc Suetonius. Porro tam Caius, quàm qui eum præceſſit Tibe-
rius, non ſunt recepti in numerum Imperatorum, quorum Conſules in iuramentis & votis conci-
piendis mentionem facere conſueuerunt, vt auctor eſt Dio [g].

g Dio lib. 60.
II.
h Suet. in Claudio c. 1. 2. & 10.
Claudij Imperium.

Poſt Caium vero Tiberius Claudius Druſus [h] Germanicus, Druſi Neronis & Antoniæ filius,
Liuiæ Auguſtæ nepos, annos natus quinquaginta, ſactione Prętorianorum militum capeſſiț Impe
riũ, tenuitque annos tredecim, menſes octo, & dies viginti. Quomodo autem Caio de medio ſub-
lato; exeuſſus ſit omnis timor quem Iudæis intulerat; & quonam pacto regnum olim Agrippæ a
Caio delatum, eidem a Claudio ſit confirmatum & auctum; & qua ratione tumultus ac turbæ ad-
uerſus Iudæos Alexandriæ agentes, quorum cauſa (vt vidimus) Philo cum ſociis ad Caium Ro-
mam legatione functus eſt, eiuſdem Claudii litteris hoc ipſo primo anno ſui Imperii compreſſæ C
ſint atque ſedatæ, Ioſephus [i] in hæc verba deſcribit: Claudius porro ablegatis militibus quicum
que ſuſpecti eſſe poterant, edictum propoſuit, quo Agrippam in regno per Caium ante cõceſſo cõ
firmabat, collaudans ſimul eius operam & induſtriam: addita inſuper Iudæa & Samaria, quod o-
lim ad eius aui Herodis regnum pertinuiſſent. has igitur velut ſamiliæ debitas reſtituit: Abilam
autem, & finitimam eius ditionem in Libano, quæ Lyſaniæ fuerat, adiunxit de ſuo. Fœdus deinde
Regis cum Romano populo in æs inciſum eſt in Vrbis foro medio.] & paulo poſt: Dimiſit etiam
Alexandrum Lyſimachum Alabarcham, veterem amicum, & olim procuratorem ſuæ matris An
toniæ, quem Caius iratus vinxerat; cuius filio Marco Berenice deſponſata fuerat, Agrippæ filia.

i Ioſeph. antiq. lib. 19. c. 4.

III.
Tumultus Alexandrini ſedati.

Per idem tempus, quòd morte Caii, Iudæi qui erant Alexandrię animos ſumpſiſſent, & iam ad
arma ventum eſſet: idem Clandius per epiſtolam mandat Ægypti Præſidi, vt ſeditionem illam cõ
peſcat; & ad preces Agrippæ Regis mittit edictum Alexandriam & in Syriam.] hæc cum ſcribat
Ioſephus, dicatque ad hæc agenda perſuaſum Claudium non tantum Agrippæ, ſed & Herodis Re
gum precibus fuiſſe: non quidem Herodes hic ille putandus eſt Tetrarcha, iam (vt vidimus) reda-
ctus in ordinem, & mulctatus exilio; ſed alius Herodes Rex Chalcidis, eiuſdẽ Agrippæ Regis fra-
ter, vt idem Ioſephus [k] inferius declarat. Eiuſdem quoque Herodis, Agrippæ fratris, meminit D.
Dio [l] his verbis: Agrippæ regnum auxit, honores Conſulares tribuit, fratrique eius Herodi præ
toriam dignitatem & principatum quemdam conceſſit; in Senatumque ingredi eos, ac gratias ip
ſis Græce agi mandauit. hæ Claudii actiones laudatæ erant ab omnibus.] Sed iam quodnam tunc
pro Iudæis edictum a Claudio datum ſit, hic deſcribamus. eſt autem huiuſmodi.

k Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 1. in fi.
l Dio lib. 60.

IIII.
Edicta pro Iudæis.

Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Germanicus Trib. poteſt. edicit. Quoniam cognitum habe
mus Alexandrinos Iudæos iam inde ab initio ius eius ciuitatis ex æquo cum Alexãdrinis ceteris
conſecutos a Regibus, ſicut patet ex inſtrumentis ſuper hoc conſcriptis, & cõſtitutionibus regiis,
poſt adiectãque Imperio noſtro per Auguſtũ Alexandriã manſiſſe illis ſua iura integra, conſer-
uata per miſſos illo diuerſis temporibus Præſides; nullamque de eorum iure controuerſiam exti-
tiſſe, cum Aquila præſuit Alexandriæ: permiſſumque eis ab Auguſto, vt in defuncti Ethnarchæ lo
cum, alium ſuis ſuffragiis ſubſtituerent, vt quiſque in ſuis ritibus maneat, neque cogatur religio-
nem patriam deſerere: ceterum Alexandrinos concitatos contra conciues ſuos Iudæos Caij Cæſa E
ris temporibus, propter inſolentem illius inſaniam, dum contra patriam gentis religionem, pro
Deo coli ab eis poſtulat, & recuſantibus inſenſus eſt: Volo inconcuſſa eſſe iura eorum a Caij inſa-
nia, eiſque ius eſſe perſeuerandi in patrijs ritibus. Iubeoque vtramque partem, quoad fieri poteſt,
dare operam ne quid turbarum commoueatur: idque propoſito hoc edicto, ita ſtatuo.] Atque hæc
erant, quæ in illo edicto continebantur. In reliquum orbem Romanum tale miſſum eſt:

V.
Aliud Claudij pro Iudæis edictum.

Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Germanicus Pont. Max. Conſul deſignatus ſecũdum, edi
cit. Petentibus a me Agrippa & Herode Regibus mihi amiciſſimis, vt permitterem Iudæis in Im
perio noſtro degentibus vti ſuo iure quemadmodum antea, ſicut & Alexandriam habitantibus
conceſſimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantum cauſa, ſed quia ipſos
dignos iudicamus hoc noſtro beneficio propter ſeruatam populo Romano fidem & amicitiam.
Æquiſſimum igitur cenſeo, nullam ne Græcam quidem vrbem negare illis ius ſuum: quando-
quidem & ſub diui Auguſt principatu conſeruatum eis ſuit integrum. Licebitque in poſterum
Iudæis per totum noſtrum Imperium ſparſim habitantibus, vti maiorum ſuorum moribus:
Quos iam nunc moneo, vt hac noſtra gratia contenti, modeſtius ſe gerant, neque conſpuant reli-
giones

giones externarum gentium: ſuis autem ſuo arbitratu viuant legibus. Atque hoc meum edi-
A ctum ciuitatibus, colonijs, & municipijs Italicis, ac prouincialibus per magiſtratus publicari volo, ad Reges quoque atque dynaſtas tranſmitti non minus triginta continuis diebus ita proponē dum, vt ab omnibus hnmi ſtantibus poſſit perlegi.

VI. His edictis Alexandriam [a] & per totum Imperium dimiſſis, Clandius Cæſar declaranit qnomodo in Iudæos animatus fuerit.] Hæc cum a Ioſepho ſcribantur conceſſa eſſe Iudæis, qui tum Alexandriæ, tum etiam in ceteris Romani Imperij prouincijs agerent: ijs tamen qni Romæ eſſent, quòd frequentiſſimus eſſet populus, non eadem ſunt iura conceſſa: ſed hoc Claudij Imperij exordio primum cohibiti, demum (vt ſuo loco dicemus) Vrbe ſunt pulſi. Dio [b] enim ſub Claudij anni primi Conſulibus hęc ait: Cum Iudæi adeo iterum Romæ frequentes fierent, vt difficulter ſine tumultu propter multitudinem Vrbe poſſent exigi, non eiecit qnidem eos, patrijs tamen legibus vitam tolerantes non paſſus eſt conuenire.] Nec certe mirum: nam & cetera conuenticula aboleuit: Et quia intelligebat (inquit idem auctor) nihil profici, ſi qua re vulgo interdiceretur, niſi vita quoque eius quotidiana transformaretur; cauponum tabernas, in quas coeuntes potabant, demolitus eſt: edixitque ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet; in quoſdamque contra delinquentes animaduertit.] ſic
B igitur coniurationes timens, omnino conueniendi ſimul occaſionem quacumque ex cauſa amputauit.

a Ioſeph. antiq. lib. 19. c. 5.
Iudæi Romæ cohibiti.
b Dio lib. 60.

VII. Poſt hæc vero (inquit Ioſephus) mox Agrippam ad curam ſui regni miſit, auctum maioribus honoribus, commendatumque per litteras Præſidibus prouinciarum, ſimul & procuratoribus omnibus. Ille autem, vt re bene geſta, magna celeritate reuerſus eſt: & quàm primum peruenit Hieroſolymam, votiua ſacrificia perſoluit, nihil omittens eorum quæ lege præſcripta ſunt. Vnde & multos Nazaræos tonderi mandauit: & catenam auream a Caio donatam, pondere parem illi ferreæ, quæ regias manus vinxerat, monumentum aduerſæ fortunæ mutatę in proſperam, ſuſpendit in ſacrario ſuper Gazophylacium: quæ doceret ſpectatores & ſublimia poſſe corruere, & Deum valere omnia erigere denuo. Omnes enim admonebantur per hanc catenam conſecratam, quòd Agrippa leui de cauſa priuatus dignitate, ſit vinctus, pauloque poſt compedibus ſolutus, ſplendidiorem quàm ante principatum adeptus ſit; eam eſſe naturam rerum humanarum omnium, vel celſiſſima quæq; prolabantur facile, rurſumque inclinata reſtituantur in priſtinum faſtigium. Rite igitur votis Deo redditis, Agrippa Theophi-
C lum Anani filium ſubmouit a ſummo ſacerdotio, & Boethi filium Simonem cognomine Cantharam in eius locum ſubſtituit.] & poſt pauca: Conſtituto deinde pontificatu, Rex Hieroſolymitis beneuolentiæ gratiam retulit, remiſſo eius tributo quod ſoliti erant in ſingulas ædes pendere: decorum putans, ſi non pateretur ſe vinci amore mutuo.] Quomodo autem in gratiam Iudæorum, Iacobum fratrem Ioannis occiderit, & Petrum detruſerit in carcerem, dicemus anno ſequenti, quo ea contigiſſe noſcuntur. Nam cum ante Paſchale tempus occiſus ab eo Iacobus fuerit, atque Petrus carceri mancipatus: non patitur temporis ratio, vt iſtæc omnia hoc primo anno Claudij facta fuerint: cum necdū eo anni tempore, ad nauigationem minus idoneo, Agrippa Roma receſſiſſe putandus ſit; cum præſertim illic ob dicta negotia obeūda, diutius eum apud Claudium detineri oportuerit.

Reditus Agrippæ.

VIII. Quid inſuper hoc primo anno Claudij, cum Petronio Syriæ Præſidi nondum ſucceſſum eſſet, egerit Agrippa Rex apud eumdem aduerſus Dorenſes pro temerata patria religione, idem Ioſephus [c] his verbis deſcribit: Paulo poſt, Dorenſes quidam iuuenes natura temerarij, religionis ſpecie, poſuerunt in Iudæorum ſynagoga ſtatuam Cæſaris: quod Agrippam vehe-
D menter commouit ad iracundiam, quòd ea res perditum iret inſtituta patrię. Quare ſine mora ad Petronium Syriæ Præſidem profectus, queſtus eſt de Dorenſium audacia, qui & ipſe non minus ægre ferens hoc facinus vt impium, nouatoribus illis aſperius ſcripſit in hanc ferme ſententiam.

c Ioſeph. antiq. lib. 19. c. 5.
Dorenſes tumultus.

IX. Publius Petronius, Legatus Tiberij Claudij Cæſaris Auguſti Germanici, Magiſtratibus Dorenſium. Quoniam tam audax eſt quorumdam veſtrum inſolentia, vt etiam contra edictum Claudij Cæſaris Auguſt. Germanici, quo Iudæi permittuntur ſuis legibus viuere, ſynagogam eorum profanauerint, illata Cęſaris ſtatua, qnod religioni ipſorum non eſt licitum; atque hoc facto non Iudæorum tantum pietas læſa eſt, ſed numen etiam Cæſaris, cui rectius in proprio templo ſtatua poneretur, quàm in alieno, maxime in ſynagoga, cum iuſtum ſit, & Imperatoris iudicio comprobatum, vt ſui quiſque loci ſit dominus: ne mea decreta commemorem poſt contemptam auctoritatem Cæſaris, qui Iudæis non tantum religionem permiſit, verum etiam æquū ciuitatis ius cum Græcis cohabitantibus. His ergo de cauſis, eos qui cōtra edictum Auguſti auſi
E ſunt talia, indignantibus etiam proprijs magiſtratibus, hæc furore populi non ſuo conſenſu facta eſſe aſſeuerantibus; iubeo per Centurionem vitellium Proculum ad me duci rationem reddituros. Magiſtratus autem hortor, vt ſi videri volunt his conſenſum ſuum non acceſſiſſe, Centurioni ſontes indicent, dentq. operam ne quid turbæ aut rixæ oriatur, quamqnidem captare videntur: cum contra ego & mihi cariſſimus Rex Agrippa nihil æque curemus, quam ne vlla Iudæis detur occaſio excitandi tumultus, defenſionis prętextu. Quo antem melius cognoſcatis quænam ſit ſuper hoc negotio voluntas Auguſti, adiunximus eius edictum apud Alexandrinos propoſitū: quod iam ante ſatis notum omnibus, cariſſimus Rex Agrippa mihi ſedenti pro tribunali recitauit, ius ſuum poſtulās, & vt ſuis beneficium Cæſaris maneat incolume. Quamobrem iubeo, vt in poſterū nullā quæratis ſeditionum materiam, & cæleſte numen ſuis quiſque colat ritibus. Hucuſque Petronius: qui ita rem curauit, vt admiſſum erratum corrigeretur, & in poſterum caueretur ne quid tale quiſpiam audeat:] atque hæc Ioſephus. Porro in locum Petronij iu Syriæ prouinciam ſubro-

Petronij litteræ ad Dorenſes.

gatus eſt Marſus:cuius præfecturę tempore quæ geſta ſint, dicemus ſuis locis inferius. A
X. Quod ad res pertinet Eccleſiaſticas:reſerato ſemel aditu Gentibus ad Chriſti fidem,Antiochię
primum ex Gentibus magna facta eſt acceſſio Fidelium ad Eccleſiam,adeo vt ibi primum Chri-
ſtianum nomen exortum fuerit,& feliciter propagatum:quibus vero progreſſibus hæc facta ſint,
a Act.11. Lucas [a] his verbis ſignificat:Erant autem quidam ex eis viri Cyprii,& Cyrenæi qui cum introiſ
Profectus Eccleſiæ Antiochenæ. ſent Antiochiam,loquebantur & ad Græcos,annunciantes Dominum Ieſum.Et erat manus Do-
mini cum eis:multusque numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum. Peruenit autem ſer-
mo ad aures Eccleſiæ,quæ eſt Hieroſolymis, ſuper iſtis:& miſerunt Barnabam vſque ad Antio-
chiam.Qui cum perueniſſet,& vidiſſet gratiam Dei,gauiſus eſt:& hortabatur omnes in propoſito
cordis permanere in Domino:quia erat vir bonus,& plenus Spiritu ſancto,& fide. Et appoſita eſt
multa turba Domino. Profectus eſt autem Barnabas Tarſum,vt quæreret Saulum:quem cum in-
ueniſſet,perduxit Antiochiam.Et annum totum verſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam
multam;ita vt cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli,Chriſtiani.]hæc Lucas, cetera au-
tem quæ poſtea narrat,quando ſint facta,ſuo loco dicemus.

XI. In ſede igit Petri,in ipſa Antiochena Eccleſia a Petro erecta,a diſcipulis aucta,a Barnaba mul
De Nomine Chriſtiano; tiplicata,& Pauli prædicatione cumulatiſſime fecundata, feliciſſimum nomen Chriſtianorũ eſt B
inchoatum.De his Ignatius [b] ad Magneſianos,nempe de nomine Chriſtiano iam ante oraculo
b Ignat.epiſt.6. prophetico prædicato,hæc ait,Simus itaque digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio
c Iſaiæ 62. nomine appellatur præter hoc,hic non eſt Dei,nec accepit prophetiam loquentem de nobis [c], Et
vocabitur tibi nomen nouũ,quod os Domini nominauit,& erit populus ſanctus. Antiochiæ enim
primum diſcipuli appellati ſunt Chriſtiani,cum Petrus & Paulus Eccleſiam fundarent.]hęc Igna
d Chryſ.hom.3. ad popul.Antioch. tius.Ioannes Chryſoſtomus [d] de eodem munere Antiochenæ Eccleſiæ conceſſo hæc ait.Sicut Pe
trus inter Apoſtolos primus Chriſtum prædicauit;ſic inter ciuitates hæc prima, tamquam coro-
nam quandam admirabilem, Chriſtianorum tulit appellationem.]& alibi ſic alloquitur Antio-
e Idem homil. 7.in Matth. chenos [e], Vos autem,ſi quidem aliquod de honore certamen oriatur,omni ambitione contendi
tis,vt vel vniuerſo præſideatis Orbi,illo ſcilicet vobis priuilegio blandientes,quòd hæc prima ci-
uitas Fidelibus Chriſtianorum nomen impoſuit.]

XII. Qua vero occaſione priſtinum nomẽ Diſcipulorum ſit mutatum in Chriſtianorum,S.Athana-
f Athanaſ.in diſput.cõtra Arĩ. ſius [f] hãc affert cauſam,Omnes,inquit,qui credebant in Domino noſtro Ieſu Chriſto,non Chri
ſtiani,ſed Diſcipuli tantummodo vocabantur.Et quia multi nouorum dogmatum auctores exti- C
Cur ex Diſcipulis dicti ſunt Chriſtiani. terant,doctrinæ obuiantes Apoſtolicæ,omnes ſectatores ſuos Diſcipulos, nominabant, nec vlla
erat nominis diſcretio inter veros falſoſque Diſcipulos, ſiue Chriſti, ſiue Doſithei, ſi-
ue Iudæ cuiuſdam, ſiue Ioannis ſectatores, qui ſe quaſi Chriſti Eccleſiæ fatebantur, quin po-
tius vno Diſcipulorum nomine ferebantur,Tunc Apoſtoli conuenientes Antiochiæ(ſicut horum,
Luca narrante,Acta teſtãtur)omnes Diſcipulos vno nomine,id eſt,Chriſtianos appellant,diſcer-
nentes a communi Diſcipulorum vocabulo,& vt diuini per Iſaiam oraculi ſermo cõpleretur,quo
ait,Seruientibus mihi vocabitur nomen nouum.Hanc ergo ab Apoſtolis traditam de nouis vten-
dis nominibus formam Eccleſia tenens contra diuerſos hæreticos(vt ſanæ fidei ratio poſtulat)di
uerſas edidit nominum nouitates.]hæc ille. Porro deductum eſſe nomen Chriſtianum a Chriſto,
& Chriſti a chriſmate,regali nempe vnctione,nemo eſt qui ignoret.

XIII. De huius nominis excellentia cũ tam multa magnaq; a ſanctis Patribus ſint pdicata; vnã hanc
g Gregor.Nyſſ. de pfeſſ.Chriſt. tantum Gregorii Nyſſeni [g] ſententiam ſcriptam hic referre contenti erimus,Participatione, in
quit,Chriſti,Chriſtiani appellationem ſortiti ſumus,ita & per cõſequens conuenit, omnium quo
que ſublimium nominum nos adſciſcere cõmunionem & ſocietatem, quemadmodum in catena, D
qui enim qui in extremitate eſt annulum attraxerit,eos qui continenter inter ſe cohærent, per vnũ
Chriſtiani vnde. attraxerit.]Ceterum qui aduerſus Gẽtiles,huius nominis originis ignaros, Eccleſiaſtici tractato
res egerunt,aliunde eius nominis interpretationem deducere conſueuerunt.Occaſione enim, qđ
Gentiles homines,Chriſtianos corrupto vocabulo Chreſtianos,& Chriſtum,Chreſtũ(quod no-
men vſitatum reperitur apud Romanos)nominare conſueuerunt;inde etiam eius nominis inter-
pretationem ex Gręca voce χρηστοὶ, quod eſt,bonum & cõmodum,ſunt aucupati,de cuius vocis
ſignificatione hæc Suidas,χρηστὸς, bonus eſt charitate,ſed nõ neceſſitate. χριστὸς,oleo vnctus,&
h Iuſt.in orat. ad Anto.Pium. Chriſtus Dominus Deus noſter.] Nec aliam ſane ob cauſam Iuſtinus [h] martyr in oratione ad
Antonium Pium ſic ait,Chreſtiani enim eſſe deferimur,atqui χρηστοὶ, hoc eſt,commodum & bo
num,odiſſe,iniuſtum eſt.]ſic enim eſſe legendum,ea quæ in eamdem ſententiam ſcribit Tertullia
i Tertull.in Apolog.cap.3. nus [i], declarant,dum ſic ait,Quæ accuſatio vocabulorum,niſi ſi aut barbarũ aliquod ſonat vox
nominis,aut infauſtum,aut maledicum,aut impudicum? Chriſtianus vero(quãtum interpretatio
eſt)de vnctione deducitur.Sed & cum perperam Chreſtianus pronunciatur a vobis(nam nec no-
minis certa eſt notitia penes vos)de ſuauitate vel benignitate compoſitum eſt. Oditur ergo in ho E
minibus innocuis etiam nomen innocuum.]Et Lactantius,Sed exponenda,inquit,huius nominis
k Sueton. in Claud.c.25. ratio eſt,propter ignorantium errorem,qui cum immutata littera Chreſtum ſolent dicere, &c.]
Lucia.in Philop. ſic item legendum eſſe apud Suetonium [k], prout apud Lucianum etiam legitur,qui eodem vixit
tempore certum eſt.

XIIII. Quod vero ad hæreticos ſpectat,etſi(vt vidimus)ad diſtinctionem aliarum ſectarum Apoſtoli
l Epiphanius hæreſ.27. Chriſtianum nomen credentibus indiderunt,tamen haud multo poſt & iſtud ipſum iidem æmula
ti ſunt hæretici,qui ſuos ſectatores,Chriſtianos etiam appellare conſueuerunt.Feciſſe id primum
Chriſtianorũ diuerſa nomina. inueniuntur Carpocratiani,vt auctor eſt Epiphanius [l]. Licet vero peculiare propriumq; nomen
credentium fuerit,vt Chriſtiani appellarentur,tamen aliis quoque nominibus, quibus antea ab
m Matth.23. Luc.22. iiſdẽ Apoſtolis,nominati reperiuntur,& frequẽtius dicti Fratres,qua nomenclatura ſępe vſus eſt
Ioan.20.21. Chriſtus [m],& Apoſtoli frequẽtius,ideq; pſeuerauit in Eccleſia.ſic & Fraternitas, ipſe Chriſtia-
norum

A noru̅m cœtus dictus reperitur. Cuius nominis,cum infamarentur a Gentilibus, Tertullianus [a] rationem reddidit in hæc verba:Sed & quod Fratres nos vocamus;non alias,opinor,infamat, quam quod apud ipſos omne ſanguinis nomen de affectatione ſimulatum eſt. Fratres autem etiam veſtri ſumus iure naturæ,matris vnius,etſi vos parum homines,quia mali fratres. At quãto dignius fratres & dicuntur & habentur,qui vnum patrem Deum agnouerunt,qui vnum ſpiritum biberũt ſanctitatis,qui de vno vtero ignorantiæ eiuſdem ad vnam lucem expauerint veritatis? Sed eo fortaſſe minus legitimi exiſtimamur,quia nulla de noſtra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex ſubſtantia familiari fratres ſumus,quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Itaque quia animo animaque miſcemur,nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiſcreta ſunt apud nos,præter vxores:in iſto loco conſortium ſoluimus,in quo ſolo ceteri homines conſortium exercent,qui non amicorum ſolummodo matrimonia vſurpant,ſed & ſua amicis patientiſſime ſubministrant;ex illa,credo,maiorum & ſapientiſſimorum diſciplina Græci Socratis,& Romani Catonis,qui vxores ſuas amicis communicauerunt,quas in matrimonium duxerant liberorum cauſa, & alibi creandorum,neſcio quidem an inuitas:quid enim de caſtitate curarent,quam mariti tam B facile donauerant? O ſapientiæ Atticæ,o Romanæ grauitatis exẽplũ. Leno eſt Philoſophus,& Cenſor:quid ergo mirum ſi tanta charitas conuiolatur?]hæc Tertullianus; his ſimilia Athenagoras [b] Philoſophus Chriſtianus,Iuſtinus [c], & Minutius Felix [d], cum eandem Gentibus calumniam illatam refellunt. Ex Platonis enim Republica erat illa ipſorum fraternitas:qui ſicut cõciues omnes fratres appellat [e], ſic æque & vxores inter eos voluit eſſe communes.

a Tertullian. in Apolog.c.39.
b Atheuag. orat.pro Chriſtianis.
c Iuſtin.orat.ad Anton.Pium.
d Minut.in Octauio.
e Clem.Ale.li. 5 Stró. & Lact. lib.3.c.22.

XV.

Rurſum vero,qui olim Chriſtiani,iidem nominabãtur Sancti:vnde Paulus ad Romanos Chriſtianos ſcribens [f]: Omnibus,qui ſunt Romæ,dilectis Dei, vocatis Sanctis]et [g] alibi: Proficiſcar Hieruſalem miniſtrare Sanctis.]& illud [h]: Salutant vos omnes Sancti.]itemque [i] Salutate omnem Sanctum.]vel cum ait coram Agrippa Rege [k]: Multos Sanctorum ego in carceribus incluſi.]Lucas itidem [l]: Factum eſt,vt Petrus dum pertranſiret vniuerſos,deueniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ.]Eo etiam nomine vſi ſunt poſteri,Ignatius,Philo(vt dicemus ſuo loco, cum de Eſſenis agemus)Polycarpus,Tetullianus,& alii. At demum obtinuit vſus, vt illi tantummodo Sancti in Eccleſia dicerentur,qui eminentiori probatiorique fulgerent morũ ſanctitudine. Apud Græcos autem(vt auctor eſt Plutarchus [m])Hoſij,hoc eſt,Sancti,honoris cauſa dicebantur ſacer C dotes. Nominabantur etiam olim Chriſtiani, Credentes:cuius nomẽclaturæ plura ſunt exempla. Itemq. Fideles [n]: quod nomen ad poſteros dilapſum eſt,& frequentius vſurparũ, præſertim Romæ; vbi(vt auctor eſt S. Ambroſius [o])qui baptizati ſunt, Fideles nominari conſueuerunt: videaſque in vſitatis eiuſdem Eccleſiæ precibus Chriſtianos fere ſemper appellari Fideles. Vnde & Pontius diaconus in Vita Cypriani: Quid, inquit, Chriſtiana plebs faceret,cui de fide nomen eſt?]

f Rom.1.
g Rom.15.
h 2.Cor.13.
i Philip.4.
k Act.26.
l Act.9.
Chriſtiani dicti Sancti.
m Plutarh. de oraculor.defect. in fin.

XVI.

Iudæi vero ignominiæ cauſa,quod Dominum noſtrum in titulo cauſę cruci affixo Nazarenum appellatum noſſent, Chriſtianos Nazarenos nominare conſueuerunt,a Nazareth oppidulo Galilææ,de quo Nathanael aliquando [p]: A Nazareth poteſt aliq̃d boni eſſe?]Vnde Tertullus [q] cauſam agens Iudæorum aduerſus Paulum corã Felice Procuratore Iudææ,hæc ait: Inuenimus hũc hominem peſtiferum,& concitantem ſeditiones omnibus Iudæis in vniuerſo Orbe,& auctorẽ ſeditionis ſectæ Nazarenorum.]quod nomen cum dimanaſſet ad poſteros Iudęos,ea voce ter in die iidem maledicebant Chriſtianis,& Chriſto,vt Hieronymus [r] tradit his verbis:Ipſe bonus paſtor poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis,& cõtempſit eam;qui abominationi eſt genti Iudæorũ, cui D ter in ſingulos dies ſub nomine Nazarenorum maledicunt in ſynagogis ſuis.]licet Epiphanius [s] dicat Iudæos id feciſſe in hæreticos,qui Nazareni vocari,legem vna cum Euangelio ſeruabant,ſic enim ait:Non ſolum Iudæi hos odio habent,ſed exurgentes mane & meridie & circa veſperã, ter in die,quando preces perficiunt in ſynagogis ſuis,deteſtantur ipſos,ac execrantur,dicentes:Maledic Deus Nazarenis.] Verũtamẽ cũ ex Apoſtolorum Actis perſpicue appareat, omnes Chriſtianos a Iudæis æque dictos eſſe Nazarenos,ad ipſos Chriſtianos potius,quam ad hæreticos eo nomine nuncupatos,eam pertinuiſſe blaſphemiam exiſtimamus.

n Epheſ.1. Coloſſ.1. 1.Tim.4.
o Ambroſ.de ſacram.lib.1.c.1.
p Ioan.1.
q Act.24.
Chriſtiani dicti Nazareni
r Hier. in Iſai. c.49.
s Epiphan. hæreſ.29.

XVII.

At ſicut credentium Chriſto fuit nomen peculiare,vt Chriſtiani dicerentur,ita & iiſdem cognomen eſt inditum,vt & Catholici nominarentur. Cum enim(vt vidimus)& hæretici Chriſtiano nomine iactanter gloriarentur:ad diſtinguendos veros a falſis,Catholicum eſt cognomen inuentũ, & id quidem temporibus Apoſtolorum:nam eorum auctoritate,vera Dei Eccleſia in eorũ Symbolo Catholica eſt cognominata, vt ea diſcriminatione nominis ab hæreticorum conuenticulis cognoſceretur eſſe diſtincta. Agens Pacianus [t] aduerſus Nouatianos,hæc ait de Catholico nomine:Chriſtianus mihi nomen eſt: Catholicus vero cognomen.illud me nuncupat:iſtud oſtẽdit. hoc E probor:inde ſignificor. Et ſi reddenda poſtremo Catholici vocabuli ratio eſt, & exprimenda de Græco interpretatione Romana: Catholicus,vbique vnum,vel(vt doctiores putant) obedientia omnium nuncupatur.] & paulo poſt: Ergo qui Catholicus,idem obediens:qui obediens,idem eſt Chriſtianus:atque ita Catholicus Chriſtianus eſt]hæc Pacianus. Sed de Catholico nomine alias ſæpe,deque Chriſtiano nomine modo ſatis. Iam reliqua proſequamur.

Chriſtiani dicti Catholici.
t Pacian.ad Symp.Nouat.

XVIII.

Eodem anno quadrageſimotertio a Chriſti natali(vt Euſebius [u] auctor eſt) Thadæus, vnus ex ſeptuagintaduobus diſcipulis, Edeſſam Syriæ profectus,Abgarum [*] Regem,atque populum Edeſſenum ad fidem conuertit.hæc autem vt facta ſunt, Euſebius his verbis deſcribit. Poſtquam Ieſus aſſumptus fuit. Iudas,qui & Thomas dicebatur,Thaddæum Apoſtolum,vnum ex ſeptuaginta,ad Abgarum miſit, qui eo profectus, ad Tobiam Tobiæ filium diuertit. Vbi vero fama de illo paſſim manaſſet,& miraculis ab eo editis eſſet cõſpicuus,Abgaro nunciatũ eſt,Apoſtolum illuc a Ieſu,ſicut per litteras antea ſcripſerat,aduentaſſe. Cœpit ergo Thaddæus per virtutem & potentiam Dei,cuiuis morbo & languori medicari;ſic vt omnes in magnam traduceret admira-

u Euſeb.lib.1.E 13.in fi.
* Abgarum.
De conuerſione Edeſſenorũ.

tionem. Simulatque Abgarus magnas incredibileſque res geſtas & miracula ab eo edita audiuiſſet, & quo pacto per nomen & virtutem Ieſu Chriſti quemuis morbum depelleret; confeſtim ſecū cogitare cœpit, illum eundem eſſe de quo Ieſus per epiſtolam ita ſignificauerat. Poſtquam receptus fuero ad eum qui miſit me, quemdā ex diſcipulis meis mittā ad te, qui te morbo afflictatū recreet, & ad integram valetudinē reſtituat. Accerſito igitur Tobia, apud quem diuerſabatur, dixit. Accepi virum quemdam præpotētem Hieroſolymis huc acceſſiſſe, qui domi tuæ iam commoratur, multaſque in nomine Ieſu facit curationes. Hic reſpondit: Sane quidem, domine, hoſpes qui huc aduenit, apud me eſt, & multa edit miracula. Tum ille: Addhuc eum, inquit, ad me. Tobias autem recta ad Thaddæum ſe conferens, dixit illi: Abgarus huius loci Princeps, vbi me ad ſe acciuerat, iuſſit vt te ad ipſum deducerem, quo morbo, qui eum cruciat, curationem adhibeas. Et Thaddæus: Eamus, inquit, quoniam ad eum re vera miſſus ſum. A

XIX. *Congreſſus Thaddæi cum Abgaro.*

Poſtridie ergo primo mane Tobias, aſſumpto ſecum Thaddæo, perrexit ad Abgarum. Vt autē venit, cum iam proceres Abgari ei præſto adſiſterent, ex templo in ipſo ingreſſu magnum quoddam & illuſtre viſum in vultu Thaddæi Apoſtoli elucere, Abgaro cernebatur. quod cum Abgarus conſpicaretur, ſupplex Thaddæum adorauit. Admiratio, omnes qui aderant, amplexa eſt: illi enim viſum, quod ſoli Abgaro apparuit, minime cernebant. Qui etiam a Thaddæo ſciſcitabatur: Tu ne vere diſcipulus es Ieſu Filij Dei, qui ſic mihi per litteras pollicitus eſt: Mittam ad te quemdam ex diſcipulis meis, qui omnem morbi tui ægritudinem leuet, & tibi tuiſque vitam largiatur? Cui Thaddæus: Quoniam, inquit, magnam fiduciam in Domino Ieſu, qui miſit me ad te collocaſti, ob eam cauſam ad te miſſus ſum. Et rurſus: Si fides, quam in illum contuleris, magis magiſque creuerit, mentis tuæ poſtulata tibi, vt credideris, euenient. Ad quem Abgarus: Sic, inquit, in illum credidi, vt vellem maxime Iudæos, qui eum cruci affixerūt, exercitu ad eam rem collecto, prorſus e medio tollere, ſi Romanorum Imperium non eſſet meo inſtituto impedimento. Et Thaddæus: Dominus noſter, inquit, & Deus Ieſus Chriſtus voluntatem ſui Patris expleuit: quod vbi ab illo factum fuit, ad Patrem denuo aſſumptus eſt. B

XX. Cui Abgarus: Et ego, inquit, in illum credidi, & in Patrem eius. Tum Thaddæus: Propterea, inquit, in nomine ipſius Domini Ieſu manū ſuper te pono. Quod vbi fecerat, eueſtigio morbo & calamitate, qua diuexabatur, releuatus eſt. Abgarus igitur magnopere propterea miratus, quòd ſicut de Ieſu auribus acceperat, ſic per diſcipulum eius & Apoſtolum Thaddæum, qui illum abſq; medicamentis & herbis integræ valetudini reſtituiſſet, re ipſa comperiebat. Atque non modo hunc, ſed Abdum etiam filium Abdi, podagræ doloribus oppreſſum, ad priſtinam valetudinē reduxit. Qui cum Thaddæum adiret, abiecit ſe ad pedes illius: cuius manum cum corpori ſuo haberet impoſitam, quod ei in optatis erat, aſſecutus, penitus conualuit. Complures itē alios illorum conciues idem Apoſtolus ex morborum moleſtijs eripuit, magnas res geſſit & cum primis admirabiles: verbum Dei paſſim diuulgauit. Poſt iſta Abgarus: Tu Thaddæe, inquit, virtute Dei hæc facis, nobiſque magnam excitas admirationem: verum deinceps de aduentu Ieſu, quo pacto contigerit, & de eius potentia, & qua tandem virtute factitauerit ea quæ fama & creber hominum ſermo ad nos pertulit, mihi, quæſo, oratione explica. C

XXI. Et Thaddæus: In præſentia, inquit, ſilebo: ſed quoniam ad verbum Dei prædicādū miſſus ſum, cras mihi omnes ciues tuos congrega, & inter illos palam verbum Dei exponam, ipſumque vitæ ſermonem inter eos diſſeminabo: atque adeo de aduētu Ieſu, qua ratione acciderit, de eius ad terras miſſione, & cur a Patre in mundum miſſus ſit, vberius diſſeram. Quinetiam de virtute rerum ab illo geſtarum, de myſterijs quæ in mundo locutus ſit, qua vi & potentia ipſa tranſegerit, de noua & inaudita eius prædicatione, de abiectione & contemptu ſui ipſius; de humilitate exterioris hominis, qui cuiuſque oculis patebat; quo pacto etiam ſe ipſum deiecerit, mortem obierit, atque adeo diuinitatem aliqua ex parte imminuere viſus ſit; quæ a nefarijs Iudæis perpeſſus, quomodo in crucem actus, qua denique ratione ad inferos deſcenderit, maceriamque quæ longo æui ſpacio integra & immota conſtitiſſet, diruperit; vt ſurrexeritque poſt triduum, & mortuos, qui multis ſęculis obdormiſſent, excitauerit; quatenus etiam ſolus deſcenderit ille, ſed cum ingenti multitudine ad Patrem ſuum aſcenderit; quo pacto ad dexteram Dei Patris cū gloria in cœlis aſſideat; quēadmodum cum ſplendore, & potentia ad ſententiam de viuis & mortuis ferendam venturus ſit, aperte explanabo. Abgarus ergo præcepit, vt prima luce ciues ſui in vnum conuenirent, Thaddæū concionantem attēte audituri. Paulo poſt, auro tum cælato, tum rudi & informi illum donari mādauit. At ille reſpuit, ſic fatus; Si noſtra prorſus dereliquimus, quo modo accipiemus aliena? Iſta quadrageſimotertio anno poſt Chriſtum natum geſta ſunt. Quæ ſane non abſque fructu & vtilitate ex Syriaca lingua ad verbum cōuerſa, opportune ſint in hunc locum cōcluſa.]hæc Euſebius, a quo tamen in eo S. Hieronymus [a] diſſentit, quòd hunc Thaddæum non ex ſeptuagintaduorū diſcipulorum, ſed ex duodenario Apoſtolorum numero fuiſſe tradit. D E

a Hieronym. in Matt.c.10.

IESV CHRISTI ANNVS 44. — CLAVDII IMP. ANNVS 2.

I. b Dio lib.6. *Agrippa perſequitur Chriſtianos.* c Act. 12.

SEquitur annus Domini quadrageſimusquartus, adnotatus Conſulibus [b] Claudio Auguſto ſecundum & C. Licinio Largo; quo Iacobus Apoſtolus, filius Zebedæi, Ioānis frater ab Agrippa Rege Iudæorum occiditur. Rem geſtam Lucas ſummatim complexus, hæc ait [c]: Eodem tem-

pore

A pore miſit Herodes Rex(*ſic enim appellat Agrippã cognomento Herodem*)manus,vt affligeret quoſdam de Eccleſia.Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.] hęc enim facta eſſe hoc anno ante Paſchale tempus,ſuperius oſtendimus Erat Agrippa Rex Iudaicæ religionis obſeruantiſſimus,vt liquet ex his,quæ tum a Philone,tum a Ioſepho de ipſo ſunt ſcripta,quæ a nobis ſuis locis ſunt ſuperius recitata:quamobrem perſacile fuit Iudæis,Chriſtianæ fidei hoſtibus, ipſum aduerſus Chriſti Eccleſiam concitare.Hic ergo diuerſo plane a priore conſilio rem aggreditur. Prima enim poſt necem Stephano illatam concitata in Eccleſiam perſecutio omnes Chriſti fideles exagitauit,præter Apoſtolos;qui(vt ex Luca vidimus)expulſis cæteris,ſoli permiſſi ſunt Hieroſolymis agere.quæ vero hoc anno ab Agrippa eſt conflata vexatio,in ipſos tantum Eccleſiæ vertices, ſanctos Apoſtolos,eſt furore bacchata:ratus nimirum ille,ſi fundamenta conuelleret, omnem deſuper molem conſtructam paruo dirutum iri negotio.Sic igitur cum induxiſſet in animum,&(vt Lucas ait)miſiſſet manum,vt affligeret quoſdam de Eccleſia,a Iacobi nece rem crudeliter auſpicatur.Quod vero ad ipſum Iacobum pertinet:cum Hiſpaniarum Eccleſiæ [a] omnes ex æquo profiteantur,eumdem Apoſtolum antea in Hiſpanias eſſe profectum,illicque primum prædicaſſe Euangelium,& aliquot collegiſſe diſcipulos:nihil amplius quod de ea re dicamus habemus, quàm B quæ ſunt a nobis in Martyrologio Romano [b] notata:quæ conſulat qui hæc cupit. Hic enim tantũ agere de eius martyrio,in animo eſt;quod eo clarius atque celebrius reputatur,quòd primus inter Apoſtolos tantam gloriam promeruiſſe cognoſcitur.Haud dubium eſt ante aciem ipſum dimicando ſtetiſſe,qui primus omnium ſtrenue fortiterque verbi gladio pugnans, glorioſus occubuit.

a Breuiar. Tolet.inſtit.S.Iſidori.

b Marty.Rom Notat.die 25. Iulij.

II. Quæ vero martyrium eius præceſſerint,ex Clemente Alexandrino libro ſeptimo ὑποτυπώσεων hæc Euſebius [c]: De iſto Iacobo Clemens dicto libro hiſtoriam plane memorabilem inſerit, eamque narrat,quaſi ex traditione maiorum acceptam;nimirum eum ipſum qui Iacobum in iudiciũ adduxiſſet,cum teſtimonium Chriſto illum tam libere perhibentem cerneret, ea re commotum, ſe eſſe Chriſtianum ingenue confeſſum eſſe.Igitur ambobus vna ad ſupplicium ductis, hũc intereumdum a Iacobo poſtulaſſe veniam ſibi concedi.Iacobum autem paululum rem animo complexum,dixiſſe: Pax tibi.illumque oſculatum eſſe:& ſic tandem vtrumque ſecuri percuſſum vitã deſeruiſſe.]hæc ex Clemente Euſebius.Sunt & alia plura,quæ licet incerto auctore ſcripta [d] ferãtur, non tamen prorſus contemnenda putamus:nam quod habent de conuerſione magorum Phileti, C & Hermogenis,alij plerique adſtipulantur:horum namque meminit Paulus ad Timothęum[e] ſcribens:Scis,inquit,hoc quòd auerſi ſunt a me omnes,qui in Aſia ſunt,ex quibus eſt Philetus,& Hermogenes.]de Phileto etiam ſequenti capite in hæc verba,de hæreticis loquens; Sermo eorum vt cancer ſerpit:ex quibus eſt Hymenæus,& Philetus,qui a veritate exciderunt,dicentes reſurrectionem eſſe iam factam,& ſubuerterunt quorumdam fidem.]Sicut enim Simon magus,licet initiatus eſſet ſacro baptiſmo,tamen ad magiam reuerſus,cõtra Apoſtolos bellum inijt; ita etiam & dicti magi Philetus & Hermogenes feciſſe viſi ſunt,dum primo per Iacobum ad fidem conuerſi,inde vero a fide excidentes,aduerſus Eccleſiam pugnãtes, hæreſim ſtatuerunt.Quod vero aliorum relatione ſanctus Hieronymus [f] recitat,immolatum Iacobum die ſecunda Paſchatis;haud conſtare poſſe videtur;nam ex his quæ ſanctus Lucas ſcribit,erroris arguitur,dum ait [g], Herodem necis Petri cupidiſſimum,ab ea tamen abſtinuiſſe vſque ad dies Azymorum elapſos.Religioſiorem quidem hac ex parte Agrippa ceteris Iudæis ſe præbuit:nam illi ipſo Paſchatis die Chriſtum (vt dictum eſt)in crucem agendum curarunt;hic vero,quòd dies eſſent Azymorum,a nece Petri Apoſtoli abſtinendum putauit.Sed quibus perſuaſionibus eum detruſerit in carcerem,de eius ne D ce ſpectaculum poſt dies Paſchales populo exhibiturus;idem Lucas [h] rem geſtam fuſius proſecutus,his verbis deſcribit:

c Euſeb. hiſt. li 2.cap.8.

Iacobi martyrium.

d Paſſiones Apoſto.in Iacobo.

e 2.Tim.1.& 2.

f Hier. in Ezechiel.c.43.

g Act.12.

h Act.12.

III. Videns autem Herodes quia placeret Iudæis,appoſuit vt apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.Quem cum apprehendiſſet,miſit in carcerem,tradens quatuor quaternionibus militum ad cuſtodiendum,volens poſt Paſcha producere eum populo. Et Petrus quidẽ ſeruabatur in carcere:oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.]Acceperat a Claudio Agrippa non regnum tãtum plurium prouinciarum acceſſionibus auctum, ſed ius etiam in res ſacras,nimirum in templum & ſacerdotium,ſicque non ſolum ex animi ſui ſententia ſummos Pontifices dimouet & creat;ſed arbitratus ſe(quod prędixerat Dominus) obſequiũ præſtare Deo,Apoſtolorum verticem Petrum,quaſi nouis dogmatibus ſolicitantem populum, e medio tollere feſtinat.Magno ſane terræmotu Eccleſia Chriſti tunc concuti viſa eſt, dum ipſa petra in Eccleſiæ fundamento locata;tanta agitatione quaſſari conſpiceretur.Hinc tum iuges illæ Fidelium omnium(quod & mirandum eſt)pro Petro ad Deum preces effuſæ.Nam etſi alios complures Apoſtolorum carceri mancipatos ſæpe legamus;de nullo tamen ipſorum vniuerſam Dei Ec- E cleſiam adeo ſolicitam fuiſſe reperimus,ſicut de Petro,vtpote communi omnium parente atque paſtore.Sed audiuit Deus orationem eorum,& vinctum ſuum non deſpexit.

Petrus in carcerem truditur.

IIII. Cum enim(inquit Lucas)producturus eum eſſet Herodes,in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites,vinctus catenis duabus:et cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.] Vnde,quæſo,tanta hæc diligentia, & tam exquiſita cuſtodia? Iam alias ante decennium Iudæi experimento didicerant, Angelum [i] Domini Petrum ac ceteros Apoſtolos ſimul vinctos eduxiſſe de carcere.timens igitur Herodes,ne quod ſemel factum erat,iterum eueniret,ſtulte admodum tot artibus Dei conſilium ac ſapientiam eludere conatus eſt.Sed qd tũ ille qui reprobat conſilia [k] Principum? Ecce(inquit Lucas)Angelus Domini adſtitit;& lumen refulſit in habitaculo: percuſſoq. latere Petri,excitauit eum,dicens: Surge velociter.Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum:Præcingere, & calceate caligas tuas: Et fecit ſic.Et dixit illi.Circumda tibi veſtimentum tuum,& ſequere me.Et exiens ſequebatur eum,& neſciebat quia verum eſt qđ

i Act.5.

k Pſal.32.

Petrus ab Angelo liberatur.

fiebat per Angelum;exiſtimabat enim ſe viſſum videre. Tranſeũtes autem primam & ſecundam A
cuſtodiam,venerunt ad portam ferream quæ ducir ad ciuitatem:quæ vltro aperta eſt eis. Et exeũtes proceſſerunt vicum vnũ :et cõtinuo diſceſſit Angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reuerſus,dixit:Nũc ſcio vere quia miſit Dominus Angelum ſuum,& eripuir me de manu Herodis,& de omni expectatione plebis Iudæorum.]

V.

Locus carceris.

a Ioſeph.de bel. Iud lib.6.c.6.

Errant,mea ſententia, qui putant Herodianum carcerem hunc,in quem detruſus eſt Petrus, extra Hieroſolymitanam ciuitatem fuiſſe poſitum in ſuburbijs,eo quòd dicat Lucas de Angelo & Petro e carcere educto:Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem:quę vltro aperta eſt eis .] neſcientes Hieroſolymam ciuitatem vſque ad templus huius , de quo eſt ſermo , Agrippæ regis , duplici fuiſſe circundatam muro ; ipſum vero Agrippam & tertium addere aggreſſum eſſe , ſed non abſoluiſſe . Cum igitur Petrus e carcere ab Angelo ductus per portam ferream ingreſſus ſit ciuitatem: dicere poſſumus carcerem Herodianum inter primum & ſecundum murum extitiſſe . Ceterum Ioſephus[a] tam in primo quam in ſecundo muro teſtatur fuiſſe erectas munitiſſimas turres;in quarum vnam, ad delinquentes coercendos mancipatam, Petrus coniectus,ac vinctus fuit a militibus cuſtoditus. Niſi potius affirmare velimus B
(quod magis placet)portam ferream fuiſſe oſtium carceris,non portam ciuitatis:ex quo pateret aditus ad ciuitatem:non quòd eſſet extra ciuitatem poſitus carcer;ſed ſicut & Ioſephus frequenter ciuitatem ſolet appellare eam Hieroſolymorum partẽ quæ media eſt ſita inter montem Sion & templum,ita Lucas eodem ſenſu dicat portam ferream ducere ad ciuitatem,hoc eſt,in eam ciuitatis ampliorem regionem quæ communi loquendi vſu proprie ciuitas diceretur:carcerq. ſitus eſſet vel iuxta templum in ea fortaſſe munitiſſima turri quę dicebatur Antonia,vel alio aliquo loco extra ciuitatem (vt dictum eſt)non tamen extra mœnia totius vrbis poſito.

VI.

b Arat.in Acti. Apoſt.lib.1.

Angelus igitur Petrum e carcere non ad fugam,ſed ad triumphum velut educens,non foras , ſed intra ciuitatem,per portam quæ ferrea dicta eſt,quamuis clauſam,ſed diuina virtute reſeratã, perduxit;vt ſic liber paſtor relictus,ſolicitum de ſe gregem inuiſeret. De hac ferrea porta Petro patefacta hæc Arator diaconus[b]:

Ferrea quid mirum ſi cedunt oſtia Petro?
Quem Deus ętheteæ cuſtodem deputat aulæ,
Eccleſiaq. ſuæ faciens retinere cacumen,
Infernum ſuperare iubet,&c.] C

Petrus inuiſit ſuos.

Venit ergo (inquit Lucas)ad domum Mariæ matris Ioannis,qui cognominatus eſt Marcus,vbi erant multi congregati,& orantes . Pulſante autem eo oſtium ianuæ , proceſſit puella ad videndum,nomine Rhode.] moris quidem fuiſſe antiquis appendi malleum ianuis ad ſignum dãdum, teſtatur Plutarchus de Curioſitate . Sed pergit Lucas: Et vt agnouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam,ſed intro currens nunciauit ſtare Petrum ante ianuam.. At illi dixerunt ad eam:Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebãt: Angelus eius eſt. Petrus autem perſeuerabat pulſans. Cum autem aperuiſſent oſtium,viderũt eum,& obſtupuerũt,Annuens autẽ eis manu ut tacerent, narrauit quo modo Dominus eduxiſſet eum de carcere,dixitque:Nunciate Iacobo & fratribus hæc. Et egreſſus abijt in alium locum .] hæc Lucas de liberatione Petri:cuius vincula,velut nobiliſſimæ victoriæ glorioſa trophæa , omnium fere ſanctorum Patrum egregijs celebrata præconijs , in Eccleſia ſunt perpetua memoria conſecrata .

VII.

c Aug.de ſanct. ſerm.29.

De Petri Vinculis.

De Petri enim vinculis Auguſtinus[c] in illa verba:Tu es Petrus,& ſuper banc petram ædificabo Eccleſiam meam]Dignus certe,inquit,qui ędificandis in domo Dei populis lapis eſſet ad fundamentum,columna ad ſuſtentaculum ,clauis ad regnum. De hoc ait ſermo diuinus: Et ponebãt infirmos ſuos,vt vmbra ſaltem tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat vmbra corporis,quanto magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc ſupplicantibus proderat aura quædam pertranſeuntis,quanto magis gratia nunc permanẽtis? Merito per omnes Chriſti Eccleſias auro pretioſius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio viſitantis,quanto magis catena vincientis? Vt vmbra,inquam,tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si inanis quædam ſpecies vacuæ imaginis habere potuit in ſe vim ſalutis,quãto magis de corpore meruerunr attrahere ſalubritatis ferreo põdere ſacris impreſſa membris vincula paſſionis? Si ad præſidia ſupplicantium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax poſt triumphum? Felices illi nexus,qui de manicis & compendibus in coronam mutandi,Apoſtolum cõtingentes,martyrem reddiderunt. Felides catenæ,quæ nudatis pene oſſibus inhærentes , viuas reliquias de ſanguinis ſudore,iam attrita carne,rapuerunt,tactuſq. membrorum cruciatus ſui ſanctificat inſtrumentum,in quo dum afflictio creſcit ad pœnam,cauſa pœnæ proficit ad gloriam. Felicia vincula,quæ reum ſuum vſque ad Chriſti crucem non tam condemnatum, quam conſecratũ, E
miſerunt.]hæc Auguſtinus de vinculis Petri,licet non de illis quibus hoc anno vinctus eſt Hieroſolimis (nondum enim ea reperta fuerat,quæ temporibus Theodoſij Iunioris Aug. in lucem ſunt prodita)ſed de illis quibus Romę eſt detentus in carcere,antequam crucis ſubiret ſupplicium.

VIII.

d Arator in Act. lib.1.

Ex Vinculis Petri libertas.

At de his quibus vinctus eſt Hieroſolymis,tandem Romam tranſlatis,hæc cecinit Arator diaconus[d]:

——————manet omne per æuum
Pignoris huius apex,& ſideris obtinet inſtar,
Corpore quod Petrus ſacrauit,& Angelus ore.
His ſolidata fides,iſtis tibi Roma catenis.
Perpetuata ſalus:harum circumdata nexu.
Libera ſemper eris:quid enim vincula præſtant.
Quæ tetigit qui cuncta poteſt abſoluere?&c.]

A Quomodo autem hæc ipſa Petri vincula fuerint aſſeruata, fideliter cuſtodita, ac denique inuenta, Metaphraſtes [a] ex antiquioribus monumentis in lucem prodidit: ea enim in manus deueniſſe cuiuſdam ex Agrippæ familiaribus, ſed in Chriſtum credentis, ſicque per manus per quatuor delaca ſæcula fuiſſe, ac tandem patefacta, tradit. Sed de eorum inuentione agemus ſuo tempore. Poſtquam igitur Petrus ſic elapſus, Eccleſiam quæ collecta erat in domo Mariæ (vt vidimus) viſitaſſet, aliaque complura, quæ paulo poſt recenſebimus, peregiſſet; Romam verſus direxit iter; atque hoc ipſo ſecundo anno Claudij Imperatoris, ſed in fine ipſius, Romam veniens, ac prædicans Euāgelium, eam erigere cœpit Eccleſiā. Sed enim quomodo hęc ſingula facta ſint; enarratis prius quæ antea contigerunt, temporum ordine referemus.

a Metaphr. die 1. Auguſt. apud Sur. tom. 3.

IX. Quid interim ſic eluſus Herodes? Ait Lucas [b]: Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites, quidnam factum eſſet de Petro. Herodes autem cum requiſiſſet eum, & non inueniſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, iuſſit eos duci] ad ſupplicium ſcilicet: eos enim iuſſu Herodis fuiſſe ſuffocatos, auctor eſt Petrus [c] martyr Epiſcopus Alexādrinus: Propter quos, inquit, nulla culpa in Petrum refertur: licebat enim eis, viſo quod eſt factum, effugere: ſicut nec imputatur Chri-

B ſto mors infantium.] hæc ipſe. Quid vero poſt hæc Agrippa egerit, ſic narrat Lucas: Deſcendenſque a Iudæa in Cæſaream, ibi commoratus eſt. Erat autem iratus Tyrijs, & Sidonijs. At illi vnanimes venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum Regis, poſtulabant pacem, eo quòd alerentur regiones eorum ab illo.]

Agrippa animaduertit in cuſtodes.

b Act. 12.

c Petr. Ale. can. 13. apud Theod. Bal.

X. Mirabitur certe aliquis eiuſmodi appendicem ad hiſtoriam de Petro ab Angelo de carcere in libertatem vindicato, a Luca additam; qui cauſam irarum Agrippæ in Tyrios ac Sidonios ignorarit: quam illam eſſe exiſtimamus, quòd cum Petrus ab Angelo liberatus, Hieroſolymis receſſiſſet, in eas Palæſtinæ maritimas regiones venit, ac ibi poſitas inuiſit Eccleſias atque compoſuit: nā & vnum ex his qui ipſum ſequebantur, presbyterum Sidonijs dedit Epiſcopum, aliaque in alijs eiuſdem & adiacentis regionis locis multa tanto Apoſtolo digna conſtituit. hæc autem ex antiquioribus chartis Metaphraſtes [d] in hęc verba deſcripſit: Liberatus a vinculis, cum ab Hieroſolymis veniſſet Cæſaream Stratonis, & ex ijs qui ſequebantur eum presbyteris, Epiſcopum ei conſtituiſſet, venit Sidonem: vbi cum multos curaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Berythum: in qua etiam cum vnum eorum qui ſequebantur, ordinaſſet Epiſcopum, venit Biblym: deinde Tri-

C polim, vbi apud Marſonem virum quemdam prudentem diuertit; quem cum Fidelibus, qui erant Tripoli Phœniciæ, Epiſcopum conſtituiſſet, venit Orthoſiam: deinde Antandrum; deinde in inſulam quæ dicitur Aradus; deinde Balanæas; & illinc Panra: deinde Laodiceam; in qua cum multos, qui morbis laborabant, & vexabantur a dæmonibus, curaſſet, Eccleſiamque congregaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Antiochiam Syriæ ciuitatem.] Sicque in hunc modum relegit auctor loca ad quę Petrus acceſſit, cum liber e carcere Hieroſolymis egreſſus, eam Syriæ partem Antiochiam vſque peragrauit: eamque fuiſſe cauſam exiſtimamus, quòd Cæſaream ſe Agrippa contulerit, & in Tyrios ac Sidonios commotus fuerit. Quæ vero poſt hæc Lucas ſubinfert de eiuſdem Agrippæ obitu, ſuo quo contigerunt tempore enarrabimus.

De Petri itinere.

d Metaphr. die 29. Iunij. Sur. tomo 3.

XI. Idem qui ſupra auctor addit, tunc Antiochia profectum Petrum in Cappadociam veniſſe, Tyanamque eiuſdem prouinciæ ciuitatem diuertiſſe, indeque abijſſe Ancyram Galatiæ; illic mortuū ſuſcitaſſe, baptizaſſe credentes, inſtituiſſe Eccleſiam; ordinatoque Epiſcopo, Synopem & Amaſeā Ponti ciuitates conceſſiſſe; ac ſubinde Gangram Paphlagonum, poſtea vero Claudiopolim, ac inde Nicomediam & Nicæam Bithyniæ ciuitates petijſſe: poſt hęc redijſſe Antiochiam, inde Hiero-

D ſolymam. At nos quod ad Hieroſolymam ſpectat, ſecus ſentimus; quin potius eum Romam verſus iter direxiſſe, aſſeueramus. Sed & errat, dum ante feſtum Paſchale, poſt ſolutum Petrum a vinculis, ea contigiſſe ſcribit. Nam poſt Paſchales dies Petrum eſſe liberatum, Acta teſtantur. Nec eſt quod dici poſſit, hæc ſequenti anno facta fuiſſe: nam (vt omnes conſentiunt) hoc anno ſecundo Claudij Petrus Romam aduenit. Auctor ille quidem (mea ſententia) quæ diuerſis temporibus a Petro ſunt facta, in vnum colligens, imprudenter in hoc vnum tempus reiecit. Ceterum nulla eſt dubitatio, eas prouincias non tantum a Petro fuiſſe viſitatas, ſed & Eccleſias in eis inſtitutas, & Epiſcopos ordinatos: nā & Prochorum Nicomediæ ab eo datum Epiſcopum, & alios alibi, idem auctor teſtatur.

Quos Epiſcopos Petrus ordinauit.

XII. Nec prætermittimus dicere, eumdem Petrum Apoſtolum Byzātijs etiam & alijs eiuſdem prouincię locis primos dediſſe Epiſcopos. Id enim egregie ꝓfitetur Agapet' Papa illis litteris, quas de Menna a ſe ordinato Epiſcopo Conſtantinopolitano ſcripſit ad Petrum, quæ poſtea fuerunt in Quinta [e] Synodo recitatæ, in quibus hæc leguntur: Et hoc dignitati ſuæ (*Mennæ ſcilicet*) addere credimus, quòd a temporibus Petri Apoſtoli, nullum alium vmquam Orientalis Eccleſia ſuſce-

E pit Epiſcopum manibus noſtræ ſedis ordinatum. Et forſitan ad demonſtrationem laudis ipſius, vel ad deſtructionem inimicorum, inſtans res tāta prouenit, vt illis ipſe ſimilis eſſe videatur, quos in his quandoque partibus Apoſtolorum primi electio ordinauit.] hęc Agapetus: cuius auctoritatem, in Synodo præſertim œcumenica recitatam, maioris eſſe ponderis exiſtimamus, quàm recentiorum Græcorum, vt Nicephori, vel aliorum, qui dixerunt eas Eccleſias ab Andrea Apoſtolo inſtitutas, ab eodemque Epiſcopos illis datos: quod recentiores Græcorum in Menologio, & vterq; Nicephorus, ille Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Chronico, & alter cognomento Calixtus [f], tradiderunt. Porro conſtat non fuiſſe Byzantium primam ſedem eius prouinciæ inſtitutam, ſed Heracleam. Vnde Gelaſius Papa ad Epiſcopos Dardaniæ, agens aduerſus Acaciū: Cuius, inquit, ſedis Epiſcopus? cuius metropolitanę ciuitatis Antiſtes? Nonne parochiæ Heraclecſis Eccleſiæ? &c.] Sed de his hactenus.

e Quinta Syn. Act. 1.

f Niceph. Call. hiſt. li. 8. c. 7.

XIII. Antequam vero de Petri Romam agamus aduentu, operæpretium exiſtimamus & de ceterorum Apoſtolorum in diuerſas Orbis prouincias profectione paulo fuſius atque accuratius agere: ac primum,

De diuiſionis Apoſtolorum tempore.

ac primum,quo potiſſimum anno eadem acciderit,diligentiori ſtudio perquirere.In his perueſti A
gandis plurimum laboris ſubijmus,multumqne remporis inſumpſimus:ſed quem ſecure ſiue ex
Græcis,ſiue ex Latinis auctoribus ſequeremur,inuenimus neminem. Nam nulla in primis ratio
a Apud Bed. in retract. in Act. Apoſt.c.5. habenda eſt apocryphi illius ſcripti,quod Melitonis [a] Sardenſis Epiſcopi nomine circumfertur,
quo proditur,anno ſecundo ab aſcenſione Domini,Apoſtolos per Orbem diuiſos, in externis pro
b Euſeb.hiſt.lib. 5.c.17. uincijs Euangelium prædicaſſe:neque enim hæc noſtra confutatione indigent, quæ ex Actis Apo
ſtolicis perſpicue refelluntur.Apollonij vero,quod Euſebius [b] recitat, teſtimonium, inhibuiſſe
Chriſtum Apoſtolis,ne ante annum duodecimum a ſua aſcenſione recederent Hieroſolymis; an
ſolida firmitate ſubſiſtat,ſuperius dixiſſe meminimus:ſed id eſt diligentius expendēdum. Ex eius
namque ſententia dicendum eſſet, non ante annum quartum Claudij Imperatoris Apoſtolos in
prouincias abijſſe.ceterum omnium teſtimonio certum exploratumque habetur,iam anno ſecun
do eiuſdem Auguſti,Petrum Apoſtolorum Principem veniſſe Romam. Rurſum eiuſdem Apollo
nij ſententia confutari poſſe videtur Marci Euangeliſtæ auctoritate: quem cum conſtet ſcripſiſſe
Euangelium anno ſequenti,vt ſuo loco inferius demonſtrabimus; ſe illud ſcriptis cōſignaſſe poſt
c Marc.16. diuiſos in orbem terrarum Apoſtolos,illis verbis in fine [c] poſitis,ſatis aperte ſignificat, quibus
ait: Illi autem profecti prædicauerunt vbique,Domino cooperante,& ſermonem confirmante,ſe B
quentibus ſignis.] qua ratione ſaltem biennio ante tempus ab Apollonio definitum,Apoſtolos in
Orbis prouincias eſſe profectos,liquido ſatis apparet.

XIIII. Cum igitur ante ſequentem annum,quo Marcus ſuum ſcripſit Euangelium, Apoſtolos iam p
mundum diuiſos fuiſſe conſtet:nec ante præſentem annum id contigiſſe ex Actis Apoſtolorum ſa
tis perſpectum habeatur:neceſſario fateri cogimur,hoc ipſo ſecūdo Claudij anno id factum eſſe.
d Act.8. Sicut enim poſt necem Stephani,vniuerſi qui erant Hieroſolymis diſcipuli diſperſi ſunt (vt ait Lu
cas [d]) præter Apoſtolos:ita etiam ſecunda hac in Eccleſiam excitata perſecutione,occiſoque Ia
cobo Apoſtolo,& Petro eodem ſupplicio condemnato,ſed diuina virtute elapſo,factam eſſe Apo-
ſtolorum diſperſionem,ſeu potius dicere velimus diuiſionem,par eſt credere.cum enim quo loco
in Iudæa conſiſterent,perſequente illos Agrippa,non haberent;a Iudæis ſic pulſi, ad exteras gen-
tes,vt diuina fuerat reuelatione Petro demonſtratum,ſunt profecti. Vnde Ioānes Chryſoſtomus
e Chryſoſt. ho. 70. in Matth.ca. 22. [e] in hāc ſententiam: Apoſtoli,inquit,prædicauerunt Iudæis,longoque temporis ſpatio cæſi & fla-
gellati in Iudæa manentes,ac demum ab ipſis propulſi,in Gentes profecti ſunt.] Quod ad diem
f Bed Vſuard & alij ea die. pertinet,decimaquinta Iulij in aliquibus Martyrologijs [f] eius rei perpetua memoria conſecra- C
ta reperitur.His itaque de tempote profectionis Apoſtolorum in prouincias enarratis;quid,cum
profecturi eſſent,communi conſilio coeuntes ante ſtatuerint,aperiendum eſt.

XV. Sane quidem etſi ab Agrippa excitata vexatio Apoſtolos compulit externas quęrere regiones,
tamen de pręedicando Euangelio Gentibus,iam tunc Apoſtolos inijſſe conſilium diximus,cum di
uina præuia reuelatione oſtenſa Petro lintei cælitus demiſſi viſione, apertum eſt Eccleſiæ oſtium
Gentibus. Ea etiam occaſione (vt vidimus) Matthæus primus omnium Euangelium Iudæis Palæ
De Symbolo Apoſtolorum ſtinis, quos relicturi eſſent Hebraice conſcripſit. Tunc etiam Catholicæ fidei conſulturi,quid ſin
guli eſſent prædicaturi Gentibus. Ne vlla ex parte aliqua vel apparēs inter eos in annunciatione
Euangelij diuerſitas eſſet;quoſdam fidei canones,quibus vniuerſam Chriſtianam fidem peſtrin-
gentes firmarent ac ſtabilirent,conſtituerunt:quos proprio nomine Dei Eccleſia nominare con-
ſueuit Symbolum Apoſtolorū;vel ꝗ ſinguli ex eis ad eum perficiēdum attulerint ſuum ſymbolū;
qua ratione ante necem Iacobi dicendum eſt illud eſſe confectum: Vel quoniam qui Chriſtiani
eſſent,eo Simbolo,velut teſſera militari data dignoſci poſſent. De his enim agens Ruffinus hæc
g Ruffin.in præfat.expoſ.Symb. Apoſtolorum. ait [g]: Diſceſſuri Apoſtoli ab inuicem,normā pręedicationis in commune conſtituerunt:ne forte D
alij ab alijs abducti,diuerſum aliquid his qui ad fidem veniebant exponerent. Ergo omnes in vno
poſiti & Spiritu ſancto repleti,breue iſtud futuræ (ſicut diximus) pręedicationis indicium confe-
rendo in vnum quod ſentiebat vnuſquiſque,componunt,atque credentibus hāc dādam eſſe regu
lam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſſimis ex cauſis appellare voluerunt. Symbolū
enim Græce indicium dici poteſt,& collatio, hoc eſt, quod in vnum conferunt, id enim fecerunt
Apoſtoli in his ſermonibus,in vnum conferendo vnuſquiſque quod ſentit.

XVI. Indicium autem vel ſignum idcirco dicitur,quia illo tempore (vt Paulus Apoſtolus dicit,& in
actis Apoſtolorum refertur) multi ex circumciſis Iudæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, &
lucri alicuius vel ventris gratia ad pręedicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtū,
ſed non integris traditionum lineis nunciantes. idcirco ergo iſtud indicium poſuere,per quod a-
gnoſceretur is qui Chriſtum vere ſecundum Apoſtolicas regulas prædicaret. Denique & in bel-
Symbolum teſſera Chriſtianitatis. lis ciuilibus hæc ſeruari ferunt:quoniā & armorū habitus par,& vocis ſonus,& ſermo vnus eſt,at
que eadē inſtituta bellandi;nequa doli ſubreptio fiat Symbola diſcreta vnuſquiſque dux ſuis mi-
litibus tradit,quæ Latine ſigna vel indicia nominantur:vt ſi forte occurrerit quis, de quo dubite- E
tur,interrogatus ſymbolum,prodat ſi ſit hoſtis,an ſocius. Idcirco denique hæc non ſcribi chartu-
lis atque membranis,ſed retineri cordibus tradiderunt:vt certum eſſet,hæc neminem ex lectio-
ne,quæ interdum peruenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe. Di
ſceſſuri ergo (vt diximus) ad prædicandum,iſtud & vnanimitatis & fidei ſuæ indicium Apoſtoli
poſuere:non ſicut filij Noe diſceſſuri,ab alterutrum,turrem ex latere cocto & bitumine conſtruen
tes,cuius cacumen ad cælum vſque pertingeret:ſed munimenta fidei, quæ ſtarent aduerſus fa-
ciem inimici, ex lapidibus viuis & margaritis Dominicis ędificantes: quæ neque venti impelle-
rent,neque fluminia ſubuerterent,neque tempeſtatum ac procellarum turbines permouerent.
Merito igitur illi ab inuicem ſeparandi,turrim ſuperbiæ ædificantes,linguarum confuſione dam
nati ſunt,vti ne vnus quidem poſſet aduertere proximi ſui loquelam;iſti vero qui turrem fidei con
ſtruebant,omnium linguarum ſcientia & agnatione donati ſunt;vt illud,peccati hoc fidei proba-
retur

A tetur indicium.]hucuſque Ruffinus.
Hieronymus [a] de eodem hæc ad Pammachium:Symbolum fidei & ſpei noſtræ,quod ab Apo XVII.
ſtolis traditum,non ſcribitur in charta aut atramento,ſed in tabulis cordis carnalib.&c.]Itemq. a Hier. epiſt.61.
apud Auguſtinum hæc leguntur:Quod Græce Symbolũ dicitur, Latine Collatio nominatur: Col *Singulorum*
latio ideo,quia collata in vnum totius Catholicæ legis fides,Simboli colligitur breuitate; cuius *Apoſtolorum*
textum vobis modo,Deo annuente,dicemus. Petrus dixit.Credo in Deum Patrem omnipotentē *ſingulę ſenten*
Ioannes dixit:Creatorem cęli & terræ.Iacobus dixit:Credo & in Ieſum Chriſtum Filiũ eius vni- *tiæ.*
cum Dominum noſtrum.Andreas dixit;Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto,natus ex Maria Vir
gine.Philippus ait:Paſſus ſub Pontio Pilato,crucifixus,mortuus,& ſepulrus.Thomas ait:Deſcē-
dit ad inferos,rertia die reſurrexit a mortuis.Bartholomæus dixit: Aſcēdit ad cælos ſedet ad dex
teram Dei Patris omnipotentis.Matthæus dixit;Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.Ia
cobus Alphæi:Credo & in Spiritũ ſanctum,ſanctam Eccleſiam Catholicam.Simon Zelotes: San- b Aug.de temp.
ctorum cōmunionem, remiſſionem peccatorum.Iudas Iacobi:Carnis reſurrectionem.Matthias ſerm.115.
compleuit:Vitam æternam.Amen.]hæc apud Auguſtinum [b]; quamuis an ſit ille ſermo S.Augu- c Leo epiſt. 96.
B ſtini quibuſdam reuocetur in dubium: ſed cuius ſit nihil intereſt,cum de ſingulis duodecim Apo- d Venant. Fort. in præfat.expoſ.
ſtolorum diſtinctis elogijs ſuppetant etiam aliorum teſtimonia. Nam de ijſdem ſingulorum Apo Symboli.
ſtolorum ſententijs hæc etiam S.Leo Papa [c] ad Pulcheriam Auguſtam: Ipſius Catholici Sym- e Albin.Flac.de
boli breuis & perfecta confeſsio,quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententijs, tam Offic.Eccl.c.22.
inſtructa ſit in munitione cæleſti,vt omnes hæreticorum opiniones ſolo poſsint gladio detrunca- Raban. de inſt.
ri.]eadem Venantius [d] Fortunatus,& alij [e] tradunt. cleric.lib.2. cap. 56.& alij.
Hoc ipſum Symbolum Catholica Eccleſia ſemper adeo eſt venerata, vt in SS. Concilijs œcu- XVIII.
menicis [f] quaſi baſis quædam & fundamentum totius ſtructuræ Eccleſiaſticæ conſueuerit in pri f Act.Cōc.Chal
mis recitari. De Romana autem Eccleſia,quàm ſincere & illibate illud abſque alia aliqua addi- ced. Epheſ.Con
tione ſeruauerit, Ruffinus hęc dicit [g]: Illud non importune commendandum puto, quòd in di- ſtantinop 2.& a
uerſis Eccleſijs aliqua in his verbis,primo ſcilicet Symbolo inueniuntur adiecta:in Eccleſia autē lliorum.
vrbis Romæ hoc non deprehenditur factum:pro eo,arbitror,quòd neque hereſis vlla illic ſump- g Ruffin. de ex
ſit exordium,& mos ibi ſeruatur antiquus apud eos qui gratiam baptiſmi ſuſcepturi ſunt,publi- poſit.Symbol.in præfat.
C ce,id eſt,Fidelium populo audiente,Symbolum reddere:& vtique adiectionem vnius ſaltem ſer-
monis eorum quę præceſſerunt,non admittit auditus:in ceteris autem locis (quãtum intelligi da
tur)propter nonnullos hæreticos addita quædam videntur, per quæ nonnullæ doctrinę ſenſus vi-
deatur excludi.]hęc Ruffinus. Et Vigilius [h] contra Euthychen de veritate Symboli citans Ro- h Vigil.lib.4.
manam Eccleſiam,ſic ait: Vniuerſitas profitetur credere ſe in Deum Patrem omnipotentem;&in
Ieſum Chriſtum Filium eius Dominum noſtrum.Huic capitulo ob id iſte calumniatur: Cur non
dixit:In vnum Deum Patrem,& in vnum Ieſum Chriſtum Filium eius, iuxta Nicæni decretum
Concilii?Sed Romæ & antequam Nicæna Synodus conueniret,a temporibus Apoſtolorum vſq;
ad nunc,& ſub beatæ memoriæ Cæleſtino,cui iſte rectæ fidei teſtimonium reddidit, ita Fidelibus
Symbolum traditur:nec pręiudicant verba,vbi ſenſus incolumis permanet.]
Hoc igitur Symbolum Apoſtolicum non ſolum cunctis ad baptiſmum venire cupientibus, XIX.
primum omnium traditur,& ab eiſdem proxime baptizandis exigitur, ſed aſſidue a quolibet
Chriſtiano recitandum eſſe,admonet Auguſtinus [i], dum ait;Cum autem tenueritis Symbolum i Aug. hom.42.
vt non obliuiſcamini,quotidie dicite quando ſurgitis,quando vos collocatis ad ſomnum.Reddite *Quantæ effica*
D Symbolum veſtrum,reddite Domino,commemorate vos,vos ipſos non pigeat repetere,bona eſt *cię Symbolum*
repetitio,ne ſubrepat obliuio.Ne dicatis:Dixi heri,dixi hodie,quotidie dico,teneo illud bene. *Apoſtol.*
Commemora fidem tuam;inſpice te:ſit tamquam ſpeculum tibi Symbolum tuum;ibi te vide, ſi
credis omnia quæ te credere confiteris,& gaude quotidie in fide tua.Sint diuitiæ tuæ, ſint quoti-
diana quodammodo indumenta mentis tuæ.Numquid quando ſurgis,te veſtis?ſic & commemo
rando Symbolum tuum,veſti animam tuam,ne forte eam nudet obliuio.]hæc Auguſtinus. Am-
broſius [k] item de eodem hæc in eamdem ſententiam:Symbolum quoque ſpecialiter debemus, k Ambr. li.3 de
tamquam noſtri ſignaculum cordis,antelucanis horis quotidie recenſere:quo etiam, cum horre- virginib.4. tom.
mus aliquid,animo recurrendum eſt.Quando enim ſine militiæ ſacramento miles in tentorio,bel Rom. edit. fol.
lator in prœlio?]Hactenus de Symboli inſtitutione & eius vſu. 357. c.
His igitur ſic ab Apoſtolis inſtitutis,& ſicut Symbolo,ita etiam alijs abſque ſcriptis traditio XX.
nibus Eccleſiæ impartitis,diuiſerunt ſibi ad quas ſinguli proficiſcerentur,orbis terræ prouincias. l Habetur tom.
Omittimus hic recenſere quæ de ea re in pſeudo- Prochoro [l] commenta leguntur.ex quo fortaſ 2.Biblioth.San.
ſe acceperunt,qui forte prouincias tradunt eſſe diuiſas,vt Socrates [m] ſcribit,& alij.Nec illis aſ- m Socrat.li.1.c.
E ſentimur dicentibus,pro ratione linguarum muneris impertiti,cuiq; illam eſſe tributam prouin- 15. & alii eum ſecuti.
ciam:quaſi velint Apoſtolos,etſi linguarum omnium donum accepiſſent, peculiari tamen alicu- *Spiritus San-*
ius prouinciæ eorum quemque vſum fuiſſe ſermone.At ſicut non admittunt Patres [n], poſt ceptũ *cti inſtinctu*
Spiritum ſanctum qui illos doceret omnia ac cuncta ſuggereret,Apoſtolos res agendas tanti præ *facta diuiſio*
ſertim ponderis ſorti commiſiſſe:ita eoſdem omnes omnibus linguis ęque locutos eſſe cōſentiũt. *prouinciarum.*
Dicimus ergo,aliarum exemplo rerum quæ ab ipſis ſunt geſtæ hæc eadē omnia de diuiſione pro- n Chryſo. in
uinciarum Spiritus ſancti ſpeciali inſtinctu eſſe peracta.Si enim de Paulo & Barnaba, antequam Act. Bed. Oecu
ſimul mitterentur ad prędicandũ Gentibus Euãgeliũ,dixit(quod habet Lucas [o])Spiritus ſanctus men.Glo.& alij.
Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus,ad quod aſſumpſi eos]quomodo non magis,cũ om o Act.13.
nes mittēdi eſſent Apoſtoli,quo ſinguli profecturi eſſent,declarauit idem Spiritus ſanctus? Quin
etiam cum ſingulorum ordinationes nonniſi pręcedentibus prophetijs & ſpecialibus admonitio-
nibus Spiritus ſancti (vt ſuo loco dicemus)ab Apoſtolis fieri conſueuerint;numquid in tanto tan-
tæq.molis negotio eum conſulere neglexerunt?Si inſuper ad hominem vnum baptizandum miſ-
ſus eſt Angelus [p] ad Philippum, & quo iturus eſſet admonuit:numquid cum ad totius humani p Act.8.
generis

genetis ſalutem mittendi eſſent Apoſtoli quo ſinguli profecturi eſſent, Dominus per Angelũ, vel A
aliter diuinitus deſijt demonſtrare?

XXI. Omnia diuinus ille Spiritus moderabatur, neque ſine illius inſtinctu aliquis illorum quicquã
agere præſumebat, quãuis animo concepiſſet. Hæc cum pluribus ſint exemplis monſtrata adhuc
a Act. 16. accipe quæ de Paulo ac ſocijs ſcribit Lucas [a]: Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionẽ
Spiritus Sanctus in omnibus conſultor. vetati ſunt a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam tentabãt
ire in Bithyniam: & non permiſit eos Spiritus Ieſu. Cum autem pertranſiſſent Myſiã, deſcẽderũt
Troadem: & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo quidam erat ſtans & deprecans eũ,
& dicens: Tranſiẽs in Macedoniam, adiuua nos. Vt autẽ viſum vidit, ſtatim quęſiuimus proficiſci
in Macedoniam, certi facti quòd vocaſſet nos Deus Euangelizare eis.] His ergo & alijs exemplis
admoniti, dicimus ſingulos Apoſtolorum in eas Orbis regiones eſſe amandatos, ad quas Spiritus
ſanctus priuato inſtinctu uoluit eos proficiſci.

XXII. De hac item Apoſtolorum profectione hæc Iuſtinus [b] martyr: Hieroſolymis duodecim viri ꝓ
b Iuſtin. in ora. ad Antonin. fecti ſunt in mũdum, atque hi quidem indocti, & minime eloquentes: Dei autem virtute humano
c Chryſ. aduer. Gentiles. generi denunciauerunt, a Christo miſſos ſe eſſe qui cunctos Dei verbum docerent.] Et Ioannes
Chryſoſtomus de ijſdem agens, hæc ait [c]: Peragrarunt Apoſtoli orbem terrarum, & infir- B
mum inuenientes ad ſanitatem reduxerunt, & in ruina poſitum ad ſtabilitatem reuocarunt, vt nõ
arcus tendentes, non ſagitas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Erãt
Dei virtus in Prædicatione Apoſtolorũ. nudi quidem ſæculo ſed induti Chriſtum; pauperes, ſed diuites; pecunia indigentes, ſed regnum
cælorum poſſidentes; non habentes humana ſolatia, habentes autem Dominum Deum ſuũ: Ego
enim inquit, vobiſcum ſum vſque ad conſumationem ſæculi. Peragrarunt vniuerſum orbem ter-
rarum oues ſimul cum lupis. Quis vidit? quis vnquam paſtor oues mittit in medio luporum? ſed
magis ſi viderit lupos cõgregat oues. At vero Chriſtus e contrario fecit: oues ad lupos; & vulnera-
tæ a beſtijs non ſunt, ſed magis lupi ad ouium manſuetudinem conuerſi ſunt.] & poſt multa: Mira
virtus erat piſcatorem, publicanum, pellionem nudis præceptis mortuos ſuſcitare, morbos expel
lere, mortem abigere, philoſophorum linguam mutam facere, rhetorum ora conſtringere, apud
Principes & Reges verſari, barbaris, Græcis & vniuerſo humano generi imperare: nam & hoc il
li verbo perfecerunt.] hæc Chryſoſtomus.

XXIII. Sed quæ eſſent in totius terrarum orbis vaſtiſſima illa ſilua monſtra ferarum atque portenta,
quæ nec fingere ſatis potuit ſcriptorum Gentilium vanitas, ad quæ perdomanda e Galilæa piſca- C
tores ſunt miſſi; vt in pręſentia dicere prætermittamus de ſingularum gentium ſuperſtitione, ac-
d Theodoret. de curat. Gręcar. affect. lib. 9. cipe quæ de complurium illarum moribus Theodoretus [d] ſummatim collegit (licet ante eum
Hieronymus ſit ſuſius proſecutus libro ſecundo contra Iouinianum ſcripto) Perſicæ, inquit, na-
tiones, quæ iampridem Zaradæ legibus regebantur, matrum, filiarum, ſororum connubijs ſuiſq;
deq. commixte, remq. iuſtiſſimam arbitrantes id quod erat facinus iniuſtiſſimum, audita piſcato
rum lege & accepta, Zaradæ leges vt iniquitatem maximã cõculcarunt, Euangelicamq protinus
temperantiam complexæ ſunt: quiq. prius, edocente illo, didicerunt mortuorum corpora canibus
de paſcenda volucribuſq. porrigere; tunc iam, cum cœperunt in Chriſtũ credere, ab eiuſmodi im
manitate abhorrent, & mortuos ſuos terrę infodiunt: neque curant Principum leges, quibus id
fieri prohibetur; neque tortorum ſæuitiam perhorreſcunt: magis enim timent Chriſti iudicium;
cũq. præſentia cuncta irrideant, ſomniare magis gaudent q̃ non videntur, eaq. demũ reuerentur
Subiectæ ab Apoſtolis gentes Chriſti lege vixere. & timent. Has itaq. nouas leges acceperunt a promulgatoribus Galilæis: quiq. non timuerunt Ro
manorum potentiam, ſeſe vltro crucifixi hominis imperio ſubdiderunt. Atque vt hi Romanis legi
bus viuerent, neque Auguſtius ipſe impetrauit, neque Traianus, qui Perſarum regna ſubuertit: D
& tamen Apoſtolorum monumenta Perſæ homines tamquam cælitus allata fuerint venerãtur.]
& paulo poſt:

XXIIII. Maſſagetę miſerimos eſſe homines arbitrati, qui alio mortis genere quàm violẽta nece decum
berent; quiq. idcirco legem de mactandis ſenibus comẽdendiſq. tulerunt; poſtquam piſcatorum
leges ſutorumq. acceperunt, abominabiles illas dapes ac hoſtias pertæſi ſunt. Tibareni quoque ſo
liti olim ſeniores de altis rupibus dare præcipites legem iniquiſſimam conſciderunt, Euangelica
lege accepta. Neque amplius Hyrcani, neque Caſpij ipſi alunt canes hominum cadaueribus, ne-
que Scythæ vna cum mortuis hominib. viuos infodiunt, quos olim viuentes illi dilexerant. Tantã
morum mutationem piſcatorum leges inuehere potuerunt.] hæc pauca ex multis inſinuaſſe ſatis
credimus, vt ex his qualis eſſet tunc orbis terrarum facies intelligatur, magiſq. Chriſti potentiam
admiraremur, qui per paucos abiectoſq. homines, tot Orbis monſtra domuerit ac ſuo iugo nec
tantum corpore, ſed animo ea ipſa ſubegerit. Cum autem complures ex Gentibus frenum Ro-
mani Imperij accepiſſent; tamen nec vi, nec ſuaſionibus adigi potuerũt, vt Romanis legibus viue
rent: Nam (quod idem auctor addit) neque Æthiopes, qui ſunt Ægyptijs Thebaniſq. contermi- E
ni, neque multæ item Iſmaeliticæ nationes, non Lagi, non Sanni, non Anaſgi, non quamplurimi
alij Barbari, Romanorum dominatu accepto, vllis Romanis legibus in conuentionibus ſuis vtun
tur. At noſtri illi piſcatores, & publicani ſutorq; ille noſter cunctis nationibus legem Euangelicã
detulerunt: neque ſolum Romanos, & qui ſub Romano viuũt Imperio, ſed Scithas quoque, ac Sau
romatas, Indos præterea, Æthiopas, Perſas, Seras, Hyrcanos, Cymmerios Germanos, & Britãnos
(vtq. ſemel dicatur) omne hominum genus, nationeſq omnes induxerunt Crucifixi leges accipe-
re, non armis vſi, non infinita vi militum delectorum, non immanitatis Perſicæ violentia, ſed ver-
borum ſuaſu, oſtenſa legum, quas prædicabant vtilitate: quod ſane ipſum non ſine magno quidẽ
ſui periculo faciebant, ſed in ſingulis ciuitatibus frequenter paſſi iniurias, flagraq. paſſim a quo-
uis hominum genere ſubeuntes.] hæc ille, & alia plura id genus.

XXV. Sed vt in quas ſinguli ſint profecti prouincias tandem cognoſcamus: quæ ea de re a ſanctis Pa
tribus

tribus vel aliis ſcripta reperimus, in medium afferemus. Ac in primis de Petro dicendum, quẽ A hoc anno ſecundo Claudii Imp. veniſſe Romam, communis omnium ſententia eſt: id enim Euſebius in Chronico in primis teſtatur, id ipſum S. Hieronymus, ac denique ceteri omnes qui de ea re hiſtoriam coſcripſerunt. hæc enim habet Euſebius [a]: Anno ſecundo Claudii, Petrus Apoſtolus, cum primum Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur; vbi Euangeliũ prædicãs, vigintiq́; annis eiuſdem vrbis Epiſcopus perſeuerat.] & Hieronymus [b]: Petrus poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & p̃dicationem diſperſionis eorum qui de circumciſione crediderũt in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudii anno ad expugnãdum Simonẽ magum Romã pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum annum Neronis.] eadem de tempore & reliqui omnes conſcripſere: vt nulla de his relicta ſit dubitatio, vel penes eos contradictio. Sicut & de eiuſdẽ Petri Romã aduentu eadem oẽs fere rerũ Eccleſiaſticarum veteres ſcriptores & confirmarunt, & perpetuis monumentis decorarunt; vt Irenæus [c], Tertullianus [d], Hippolytus [e], Cyprianus [f], Arnobius [g], Lactãtius [h], Optatus [i], Hieronymus [k], Ambroſius [l], Auguſtinus [m], Seuerus [n], Prudẽtius [o], Philaſtrius [p], Oroſius [q], Proſper [r], Maximus [s] Taurinenſis, Petrus [t] Chryſologus, Arator [u], ac ceteri Latinorum, qui de rebus Eccleſiaſticis cõ B mentarios edidere: ex Græcis vero Papias [x], Caius [y], Dionyſius [z] Corinthiorum, Petrus Alexãdrinus [a], Euſebius [b], Chryſoſtomus [c], Cyrillus [d] Alexandrinus, Theodoretus [e], Sozomenus [f], & ceteri iuniores: ac denique, ne in re toto cælo perſpicua laboremus, id ipſum SS. œcumenicæ Synodi, idem etiam Romani Pontifices ſuis epiſtolis, Imperatores ſuis edictis: ac (vt vnico tantum verbo rem abſoluam) tanta de Petri Romam aduentu memoria, omni ſcriptionum genere meruit cõſecrari, adeo vt nec cuiuſuis perfrictæ frontis hæreticus, vel ſchiſmaticus, eorum qui ante noſtrũ ſæculum vixerint, auſus fuerit de eo vel leuiter quidem dubitationem mouere.

XXVI. *De Petro Romam miſſo.*

Sic igitur ad totius mũdi principem ciuitatem princeps Apoſtolorum mittitur, & ad primariã vrbem Orbis primus paſtor iure dirigitur: de quo hæc S. Leo [g]: Cum duodecim Apoſtoli, accepta per Spiritum ſanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Euangelio mundum, diſtributis ſibi terrarum partibus, ſuſcepiſſent: beatiſſimus Petrus princeps Apoſtolici ordinis ad arcem Romani deſtinatur Imperii: vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet. Cuius autem nationis homines in hac vrbe non eſſent, aut q̃ vſquã gentes ignorarent q̃ Roma didiciſſet? Hic conculcandæ philoſophiæ C opiniones: hic diſſoluendæ erant terrenæ ſapientiæ vanitates: hic cõfutandi dæmonum cultus: hic omnium ſacrilegiorum impietas deſtruenda, vbi diligentiſſima ſuperſtitione habebatur collectũ quicquid vſquam fuerat vanis erroribus inſtitutum. Ad hanc ergo vrbem tu beatiſſime Apoſtole Petre venire non metuis, & conſorte gloriæ tuæ Paulo Apoſtolo aliarum adhuc Eccleſiarum ordinationibus occupato, ſiluam iſtam frementium beſtiarum, & turbulentiſſimæ profunditatis oceanum, conſtantior q̃ cum ſupra mare gradereris, ingrederis. Nec mundi dominã times, Romam, qui in Caiphæ domo expaueras ſacerdotis ancillam. Nũquid autem iudicio Pilati, aut ſæuitia Iudæorum, minor erat vel in Claudio poteſtas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiã formidinis vis amoris, nec æſtimabas terrori cedendum, dum horum ſaluti conſulis, quos ſuſceperas alendos. Hunc ergo intrepidæ charitatis affectum iam tunc profecto cõceperas, quando profeſſio tui amoris in Dominum trinæ interrogationis eſt ſolidata myſterio. Nec aliud ab hac mentis tuę intentione quæſitum eſt, quam vt paſcendis eius quem diligeres, ouibus cibum, quo ipſe eras opimatus, impenderes. Augebant quoque fiduciam tuam tot ſigna miraculorum, tot dona chariſmatum, atque experimenta virtutum. Iam populos, qui ex circumciſione crediderant, erudieras: iam D Antiochenam Eccleſiam, vbi primum Chriſtiani nominis dignitas eſt orta, fundaueras: Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, atque Bithyniam legibus Euangelicæ prædicationis impleueras: nec aut dubius de prouectu operis, aut de ſpatio tuæ ignarus ætatis, trophæũ Crucis Chriſti Romanis arcibus inferebas.] hęc Leo. Et Arnobius in illud Pſalmi: Poſuit terram fructiferã in ſalſuginem] hæc item ait: Sed per Petrum in ſalſugine litterarum poſitam Romam, fecit eam fructum afferre.] & infra: Poſuit deſertum ab aquis, quæ peccata lauant: Poſuit in ſtagna aquarum: Abundant aquæ baptiſmatis; martyrum pœnitentiæ, eleemoſynarum abundantia in deſerto iſto, quod ante Petri aduentum ſiccum fuit & aridum, hoc nunc excultum eſt, cum conſtitueretur in eo ciuitas Eccleſiæ, in qua quotidie ſeminantur agri, & plantantur vineæ, vt fiant fructus natiuitatis, quos benedixit Deus, & fecit vt multiplicarentur.] hæc Arnobius de inſtitutione Eccleſiæ Romanæ facta per Petrum.

XXVII. *Petri itinerarium haud certæ fidei.*

Quod vero ad rei geſtæ hiſtoriam pertinet: quibus itineribus, quibus ve ſociis comitatus Petrus Romam aduenerit, neminem qui deſcribat, inuenimus, præter vnum Metaphraſtem [h], qui Petri iter Antiochia Romam relegens, ordinatas etiam ab eo Eccleſias in via ſummatim recenſuit. Sed quod certo auctore ea ſcripta careant, & in multis fide vacillent, haud in E omnibus probantur: vt cum ait, ante diſceſſionem Antiochia altercatum eſſe cum eo Paulum, tumque contigiſſe quod idem Paulus ſcribit ad Galatas. Sed eas diſſenſiones longe poſt hæc tempora factas eſſe, ſuo loco dicemus. Sic etiam cum auctor ait, Paulum & Silam a Petro inuentos eſſe Corinthi: ceterum Paulum & Silam alio tempore ſimul coiſſe, ex Actis Apoſtolorum ſuo loco monſtrabimus: Vel cum dicit, Cornelium Centurionem a Petro Epiſcopum Ilii ordinatum; cum ex his quæ ſuperius dicta ſunt, conſtet ipſum Cæſarienſi Eccleſiæ in Palæſtina fuiſſe a Petro præfectum. His igitur aliiſque ab eo ſcriptis offenſus, libentius ea hic referre abſtinui. Quod vero idem auctor dicit, Petrum à Chriſto admonitum, veniſſe Romam ad Simonem magum confutandum; res eſt quæ altiori indiget inſpectione; agemus de ea fuſius ſuo loco inferius. Porro veniſſe vna cum Petro Antiochia Romam Marcum in primis, qui poſtea ab eodem Petro acceptum ſcripſit Euangelium;

a Euſebius in Chronic.
b Hier de Scrip. Eccl. in Petro.
c Iren lib. 3 c. 1.
d Tertul. de pręſcript.
e Hippol. apud Pruden in Periſteph.
f Cyprian. de vnit. Eccleſ. & aliis locis.
g Arnob. aduerſ. Gentes, & in Pſal. 106.
h Lactant. lib. c. 21.
i Optat. contra Parmen. lib. 2.
k Hier. de Scrip. Eccleſ.
l Ambroſ. ſerm. in natal. Apoſt. & alibi.
m Aug. ſerm. 7. in natal. Apoſt. & aliis locis.
n Seuer. hiſt. li. 2.
o Prud. in Periſteph.
p Philaſt. de hęreſ. c. 30.
q Oroſ. li. 7. c. 6.
r Proſper de p̃d. lib. 4. c. 13.
ſ Max. ſer. 1. & 5. in nat. Apoſt.
t Petr. Chryſol. ſerm. in natal. Apoſt.
u Arator in Act. Apoſt.
x Papias apud Euſe. lib. 2. c. 13.
y Caius apud Euſe. lib. 2. c. 24.
z Dionyſ. apud Euſe. lib. 2. c. 24.
a Pet. Alexand. can. 3.
b Euſeb. lib. 2. c. 13. 14.
c Chryſ. hom. de Petro & Paulo.
d Cyril. epiſt. ad Cæleſtin.
e Theod. lib. 1. hær. fab. in Simone, & epiſtola ad Leonem.
f Sozom. libr. 4. c. 14.
g Leo ſerm. 1. in nat. Apoſt.
h Metaphr die 29. Iunii.

Apollinarem,qui ab eodem poſtmodum Rauennati eſt præfectus Eccleſiæ; Martialem,qui eſt in A
de miſſus ad Gallias;Rufum Capuæ factum Epiſcopum, Pancratium Tauromenii, Marcianum
Syraeuſis datum Epiſcopum,& alios cum eis;eorumdem Acta teſtantur:licet de Marciano & Pã
cratio iam antea,cum adhuc Petrus moraretur Antiochiæ,in Siciliam fuiſſe miſſos,Metaphraſtes
a Metaphr. die 29.Iunii
a affirmet;cuius etiam teſtificatione habetur expreſſum,Petrum in Italiam nauigantem, in Si-
ciliam appuliſſe.

XXVIII.

De ceteris locis,ad quæ Petrus Romam venturus diuertit;nobilia in iis remanſerunt antiqui-
tatis veſtigia,ſed traditione potius quàm ſcriptura firmata. Nam(vt omittamus de ſingulis dice
re,quæ nondum nobis explorata habentur)eſt Neapoli in Campania percelebris memoria, vbi
idem Princeps Apoſtolorum,cum Neapolim nauigio delatus eſſet,vna cum ſuis Miſſam celebra-
uit.Tradunt inſuper,ipſum Neapoli ſoluentem,vi ventorum delatum eſſe Liburnum,indeque Pi
ſas proxime poſitas conſcendiſſe,ibique ex more incruentum ſacrificium obtuliſſe: quem locum,
tantæ rei memoria celebrem,a poſteris ſummo honore habitum eſſe conſtat: Inde vero Romam
veniſſe:licet in aliquibus manu ſcriptis,quibus res geſtæ Marci Epiſcopi Atinæ narrantur, Petrũ
pedeſtri itinere Neapoli Romam veniſſe,& Atinam ad Marcum gentilem ſuum Galilæum homi B
nem diuertiſſe,ſcriptum habeatur.Sed de rebus tam antiquis & incertis quid potiſſimũ affirma-
re debeamus,non ſatis conſtat. De Romana vero Eccleſia a Petro inſtituta,cui & Epiſcopus præ-
fuit,dicemus anno ſequenti,quo id fieri contigit.His vero ſic de Petro narratis,iam de ceteris eſt
agendum Apoſtolis,& ad quas orbis terrarum partes quiſque eorum acceſſerit(quãtum licet an-
b Act.1.
tiquorum ſcriptorum auctoritate)reliquum eſt vt eo dicamus ordine,quo a Luca [b] eorum nomi
na recenſentur in Actis: ac primum de Ioanne eſt inſtituenda narratio.

XXIX.

Ioannes igitur Zebedæi filius,frater Iacobi,migrauit in Aſiam,Minorẽ ſcilicet;eaſque prouin-
cias,in quibus & Petrus(vt vidimus) Euangelium prędicauerat,& Eccleſias complures erexerat,
prædicatione Euangelicæ veritatis excoluit. Vna vero cum Ioanne profectam eſſe ſanctiſſimam
c Act.Epheſ.to. 2.cap. 26. edit. Peltan.
Dei genitricem Mariam Virginem,& Epheſi apud eum habitaſſe,epiſtola ſynodica [c] ſacroſancti
Concilii Epheſini ad Clerum Conſtantinopolitanum data,non obſcure ab illo ſancto Epiſcoporũ
cœtu ſignificatur,dum illic agitur de damnatione Neſtorii his verbis:Quare & Neſtorius impiæ
hæreſeos inſtaurator,in Epheſiorum ciuitate,quam Ioannes Theologus & ſacra Virgo Deipara
Maria quandoque incoluerunt,conſtitutus,a ſanctorum Patrum & Epiſcoporum cœtu vltro ſe ip C
ſum abalienans,malæque conſcientiæ reatu impeditus,ad illum ſeſe adiungere non audens; poſt
trinam citationem,ſacræ Synodi ſententia,diuinoque ſanctorum Patrum iudicio condemnatus,
d Notation. in Mart. Rom. die 22.Iulii.
omnique ſacerdotali dignitate exutus eſt.]Magdalenam etiam vna cum Lazaro Epheſi egiſſe,ali
qui [d] tradiderunt:ſed his de Magdalena repugnant quæ ſuperius dicta ſunt.At quæ de migratio
e Epiph. hæreſ. 78.
ne Dei genitricis Epheſum ſunt narrata,ab Epiphanio [e] haud facile admittuntur,qui ait: Equi-
dem cum Ioannes in Aſiam inſtituerit profectionem,nuſquam dicit ſcriptura quod abduxerit ſe
f Orig.lib.3. in Geneſ.
cum ſanctã Virginem.]hæc ipſe.ceterum complura tradita habentur ſine ſcriptis. De profectione
g Euſeb.hiſt.lib. 3.c.1.
vero Ioannis in Aſiam meminerunt Origenes [f], Euſebius [g],Gregorius [h] Nazianzenus,Ioan
h Greg.Nazian. ad Arian.
nes [i] Chryſoſtomus,qui & ait [k]: Corpore autem habitauit Aſiam,vbi antiquitus omnes philo
i Ioan.Chryſoſ. hom.inia.Apoſ.
ſophorum ſectæ philoſophatæ ſunt:idcirco is locus dæmonibus obnoxius eſt,& admodum formi-
dabilis.In medio autem inimicorum claruit;illorumque fugata caligine,arcem euerrit quammu
nitiſſimam.]Complures ibi erexit Eccleſias, quarum ſic meminit Tertullianus [l]: Habemus &
k Ioan.Chryſoſ. hom.1. in Ioan.
Ioannis alumnas Eccleſias:nam & Apocalypſin eius Marcion reſpuit;ordo tamen Epiſcoporum
l Tertull.libr. 4. contr. Marcion.
ad originem recenſus,in Ioannem ſtabit auctorem.]Septem enim illæ in Aſia poſitæ,quarum ipſe D
meminit in Apocalypſi,ab eo fundatæ traduntur;nimirum Eccleſia Epheſi, Smyrnæ, Pergami,
Thyatiræ,Sardis,Philadelphiæ,& Laodiceæ.

XXX.

Eccleſia Epheſina.

Sed quod pertinet ad Eccleſiam Epheſinam:a Paulo fundatam,a Ioanne curatam eſſe, auctor
m Iren.lib 3.c. 3 in fin.
eſt Irenæus [m]. Multa ſunt quæ in pſeudo-Prochoro de Ioannis in Aſia geſtis, ac præſertim Ephe
ſi,ſcripta leguntur,ſed prorſus commẽtitia ac fabuloſa,indigna plane quæ hiſce chartis noſtris in
n Prochor. c.7.
ſerantur:vt inter alia plura,quæ habet de templo Dianæ [n] Epheſiæ Ioannis virtute proſtrato:nã
o Iul.Capit. in Gallien.
conſtat integrum permanſiſſe vſque ad Gallieni Imp.tempora,quando(vt auctor eſt Iulius [o] Ca
pitolinus)a Gothis eſt expilatum & concrematum. Porro res ab eo geſtas in Phrygia,ac præſer-
p Metaphr. die 5.Septembr.
tim Hierapoli,vbi permanſit vſque ad Philippi aduentum,recitat Metaphraſtes [p]. Ceterum Ioã
nem non ſemper in Aſia permanſiſſe,ſed & alias Orientis regiones Euangelium prædicando pe-
ragraſſe,multa ſunt teſtimonia.Ad Parthos .n.aſcendiſſe,titulus ſuæ ipſius primæ epiſtolæ, quę o
q Ex litteris ab ipſis ſcript.anno Domini 1555.
lim ad Parthos inſcripta legebatur,facile monſtrat.Sed adhuc vlteriores Oriẽtis partes penetraſ
ſe,& Baſſoras Chriſtiana fide imbuiſſe,accepimus certa ac fide digna relatione religioſiſſimorũ
r Orig.lib.3. in Geneſ.
[q] Patrum Societatis IESV,qui noſtris temporibus ad Indos Euangelicæ prædicationis cauſa ꝓ E
ſ Euſeb.hiſt.lib. 3.c.1.
fecti,hæc ex eiuſdem populi à maioribus accepta traditione didicerunt.Hæc de Ioanne.De Iaco-
bo autem eius germano nihil eſt quod dicamus,quem(vt vidimus)ante profectionem Apoſtolo-
rum ad Gentes,ab Herode Agrippa conſtat eſſe necatum.

XXXI.

t Greg.Nazian. orat.in Arian.

De Andreæ Prædicatione.

Andreas,qui ſequitur ordine,ad Scythas miſſus traditur ab Origene [r] & Euſebio [ſ]. In Græciã
vero inde deſcendiſſe,& in Epirum veniſſe,teſtatur Gregorius Nazianzenus [t], atque Chryſoſto-
u Chryſoſ.hom. de 12.Apoſtol.
mus [u]:ſed ex iunioribus Græcis Nicephorus [x] hæc de Andreæ peregrinatione:Sorte,inquit,ca ꝓ-
x Niceph.hiſtor. lib 2.c.39.
uincia obtigit,vt ad Gẽtes mitteretur,in Cappadociam ſcilicet,Galatiã,& Bithyniam:quibus pe
ragratis,ad eam quoque acceſſit quæ Anthropophagorum dicitur,& ad Scytharũ ſolitudines, ad
vtrumque Pontum Euxinum,oraſque Septentrionales,ad ipſum quoque Byzantii ſolũ,deinceps
Thraciam,Macedoniam,Theſſaliam,& Achaiam peragrauit,in quibus prouinciis omnibus lon-
y Niceph.lib.8. cap.6.
go tempore ſermonibus diuinis,prodigiiſque mirificis Chriſtum glorificans,tandem a Proconſu
le Ægea in crucem eſt actus.]& alibi [y]. Thraciam,Macedoniam,& Euxinum prouincias ſortitus,

Byzantij

A Byzantij Chriſtum prædicauit:& cum a Zeuzippo tyrannidem ibi tenẽte ad necem quæreretur, Argyropolim tranſijt,atque ibi biennium cõuentus agens,permultos ad Chriſti fidem perduxit: ceterum ſacra in eo loco fundata æde,& Stachi Epiſcopo creato,Synopem conſcendit.] Sed fide nutant hæc ob apertum mendacium de Zeuzippo tyranno: nullus enim incumbebat tempore Claudij tyrannus in Thracia,quam prouinciam Præſes ſumma pace moderabatur. Rurſum vero Nicephorus [a] Epiſcopus Conſtantinopolitanus hæc in eamdem ſententiam:Primus, ait,Andreas Apoſtolus præco Byzantijs fuit Euangelij:extruxit ædem, in qua precibus pijs imploraretur Deus,vltra regionem Argyropolis:& ordinauit Epiſcopum Stachim,cuius meminit Apoſtolus ad Romanos [b].] Eccleſiam quoque Nicææ in Bithynia fertur erexiſſe [c], illicque Calixtum primum Epiſcopum ordinaſſe. At hæc ex apocryphis accepta ſunt; nam eas Eccleſias a Petro eſſe erectas,ſuperius eſt demonſtratum. Scribit Sophronius [d], Andream non tantum miſſum ad Scythas(quod teſtantur ceteri)ſed ad Sogdianos,Sacos,& Æthiopas: idque ipſum affirmat Dorotheus [e].

XXXII. *De Philippo Apoſtolo.*

Philippus quiritus ordine Aſiam Superiorem Euangelio traditur [f] excoluiſſe,demum Hie- B rapoli annos natus octogintaſeptem martyrium ſubijſſe:quod & Ioannes Chryſoſtomus [g] tragit:eumdemque aliquam partem Scythiæ peragraſſe,& vna cum Bartholomæo aliquo temporis ſpatio Euangelium annunciaſſe ferunt [h]. Apud Iſidorum [i] legitur Philippum Gallos etiam Chriſtiana fide imbuiſſe,quod & in Breuiario Toletano inſtitutionis S.Iſidori legitur. Sed Galatis,loco Gallis,eſſe reſtituendum,diximus in Notationibus ad Romanum Martyrologium.

XXXIII. *De Thoma Apoſtolo.*

Thomas Apoſtolus in primis ad Parthos profectus eſt, vt auctor eſt Origenes [k], & Euſebius [l]. Eumdem Indos penetraſſe,tradit Gregorius [m] Nazianzenus. In Æthiopiam quoque perrexiſſe,teſtatur Ioannes Chryſoſtomus [n], cum ait:Thomas dealbat Æthiopas.] Thomæ adſcribitur [o] quod ait Theodoretus,Parthos,Perſas,Medos,Brachmanos, Indos, aliaſque nationes finitimas Chriſti Euangelium ſuſcepiſſe.Ad Taprobanam quoque inſulam veniſſe, Nicephorus [p] tradit:qui tamen apocrypha quædam de Thoma abire ad longe poſitos populos detrectãte,& Domino illi apparente,cum ſcribat,ab ijs nos abſtinuimus.Sunt alia incerti auctoris,tamen Ioannis [q] Chryſoſtomi,ſed falſo nomine inſignita,quibus fertur, Thomam tres illos magos, q. C Chriſti præſepe adiere,baptiſmo initiaſſe,ac ſocios in prædicatione Euangelij ſecum duxiſſe:id ipſum apud Sophronium [r] æque legitur & alios.Qui apud Indos reperti ſunt Chriſtiani in regione Narſingenſium,firma,certaque traditione affirmant Thomam Apoſtolum in illis regionibus Euangelium prædicaſſe,Eccleſias erexiſſe,ac cetera quæ ad Chriſtianorum inſtitutionem pertinent,conſummaſſe. Id ipſum profiteri qui in Indiæ regione Chranganote dicta & alijs adiacentibus locis agunt,Oſorius Siluenſis [s] Epiſcopus,qui res Indicas luculentiſſime ſcripſit,teſtatur.

XXXIIII. *De Bartholomæo Apoſt.*

Bartholomęus in Maiorem Armeniam profectus,Lycaonas eius prouincię populos veritatẽ Euangelicam docuit,& ad pietatem inſtituit,vt eſt auctor Chryſoſtomus [t]. Albanos inſuper fide Chriſtiana imbuiſſe,tradit Sophronius [u]: citerioremque Indiam penetraſſe,Origenes [x] teſtatur;id ipſum Socrates [y] quoque & alij.Certam fidem de his fecit Pãtænus philoſophus Chriſtianus,qui peregrinatus ad Indos,memoriam de Bartholomæi prędicatione virentem adhuc reperit:quin & Matthæi Euangelium ab ipſo,antequam illuc proficiſceretur, deſcriptum,ibi inuentum,ac acceptum ſecum detulit,cum Alexandriam redijt.id Euſebius [z], Hieronymus [a], & alij recentiores,qui ab his ipſis acceperunt,affirmant.

XXXV. *De Matthæo Apoſt. & Iacobo.*

D Matthæum ad Æthiopiam miſſum eſſe,auctor eſt Socrates [b], ex Origene [c] puto,qui id ipſum tradit.Quę de ipſo ſcribit Nicephorus [d], vt commenticia prætermittimus.Qui ſequitur nonus ordine Iacobus Alphæi,frater Domini,idemque Iuſtus dictus,non legitur in externas profectus eſſe prouincias:ſed qui(vt vidimus)Hieroſolymorum creatus eſſet Epiſcopus,ne Iudęi, quorum cauſa munus illud ſuſceperat,omnino derelicti haberentur,loco conſtitit, nec ſicut ceteri ad Gentes in diuerſas Orbis partes abire permiſſus eſt. Tanta enim eum tamque conſpicua ſanctitate effulſiſſe tradunt,vt quamuis Iudæorum magiſtratus in ceteros ſæuirent Apoſtolos,ipſi tamen nullum negotium faceſſerent,ſed honore potius proſequerentur:id quidem non Hegeſippus [e] tantum Apoſtolorum temporibus proximus,ſed & Ioſephus [f] Iudæus teſtatur,dum ait, tanta eum apud vniuerſum populum æſtimatione claruiſſe,vt propter illatam ipſi necẽ exiſtimauerint Hieroſolymam exciſam,& Iudaicum populum acerbiſſima omnium clade afflictatũ eſſe. At de eius vitę inſtitutione plura inferius,cum de eius martyrio ſuo loco agemus.

XXXVI. *De tribus Iacobis.*

Sed quod ad pręſentem ſpectat inſpectionem,qui putarunt Iacobum Alphæi dictum, a fratre Domini eſſe diuerſum: in alias & ipſum, vt ceteros, prouincias amandatum tradunt; idque E nullius prorſus auctoris certo teſtimonio,ſed ex animi arbitrio,vt feciſſe videtur Nicephorus [g], & licet ipſe primo de duobus tantum Iacobis ſententiam aſtruat; tamen dum de Iacobi Alphæi rebus geſtis atque martyrio agit,refert quædam mirum in modum inter ſe diſcrepantia, atque prorſus abhorrẽtia ab his quæ Hegeſippus fideliſſimus auctor de eodem Iacobo, vno eodemque cum fratre Domini,ſcriptorum egregijs monumentis poſterorum memoriæ commendauit; ac tertium quempiam Iacobum videtur introducere. Fuit quidem ante Nicephorũ quorumdã ſententia,tres fuiſſe Iacobos in Euangelio recenſitos,Iacobum ſcilicet Zebedæi, alium dictum Alphæi,tertium vero fratrem Domini,cognomento Iuſtum.qui hæc tradiderunt,tertium quem diximus Iacobum,extra numerum duodenarium Apoſtolorum imprudenter quidem nimis conſtituunt.Sed ſatis ad eius ſententiæ confutationem eſſe videtur,ſi vnde eſt deducta,repetatur origo. Ex reiectis enim illis Clementis nomine ſcriptis Recognitionum libris de tribus Iacobis auctoritas ſemel ſumpta,in nonnullos eſt inconſultiſſime propagata. Putarunt aliqui eamdem ſententiam ex eiuſdem Clementis [h] Conſtitutionibus,ſed apocryphis,roborari; dum hæc ibi ex perſona Apoſtolorum recitata habentur:Nos ergo,qui digni facti ſumus vt eſſemus teſtes aduen

a Nicephorus in Chron.
b Rom. 16.
c Abdias in Andrea.
d Apud Hie de Scrip Eccl.
e Doroth. in Synopſi.
f Niceph. lib. 2. c. 39. Metaphra. die 15. Nouem.
g Chryſo. hom. de 12. Apoſtol.
h Idem qui ſupra Niceph. & Metaphr.
i Iſido. de vit. & obitu ſanct.
k Orige. in Geneſ. lib. 3.
l Euſeb. li. 3. c. 1.
m Greg. Nazia. hom. ad Arian.
n Chryſo: hom. de 12. Apoſto.
o Theodore. de veri. Euang. l. 9. & Clem. recog. lib. 9 c. 8.
p Niceph. lib. 2. c. 40.
q Apud Chryſ. hom. 2. in Matt. oper. imperfect.
r Apud Hie. de ſcript. Eccleſ.
s Oſor. hiſt. li. 3.
t Chryſo. hom. de 12. Apoſt.
u Apud Hiero. de Script. Eccle.
x Orig. in Gen. lib. 3.
y Socr. li. 1. c. 15.
z Euſeb. hiſt. li. 5. ca. 10.
a Hie de Scri. Eccl. in Panteno.
b Socr. li. 1. c. 15.
c Orig. in Ge. l. 3.
d Nicep. li. 2. c. 41.
e Hegeſip. apud Euſeb. lib. 2. cap. 21.
f Ioſeph. antiq. lib. 10.
g Niceph. lib. 2. c. 3. & c. 40.
h Clem Conſt. lib. 2 c. 59.
Occumen. in Act. Apoſtol.

tus eius cum Iacobo fratre Domini, & aliis ſeptuagintaduobus,& ſeptem diaconis, &c.] quibus A
verbis volunt Iacobum fratrem Domini extra numerum Apoſtolorum conſtitutum. Sed mea ſen
tentia,magis eadem verba Iacobum monſtrant incluſum.nam cum extra numerum ſeptuaginta
duorum Iacobus illic poſitus recenſeatur,plane conſtat inter duodecim adnumeratum:alioqui(ꝙ
abſurdum eſt dicere)non tantum non inter Apoſtolos, ſed neque inter diſcipulos Iacobus frater
Domini locum haberet. Vnde(vt ex his patet)quod ibi Iacobus ſingulariter nominetur, nō eſt fa
ctum vt e numero duodenario excluderetur;ſed potius ſecundum energiam quamdam, quod fra
ter eſſet Domini,nominatus.

XXXVII. *Duo tantum Iacobi.*

Ceterum ſi attendamus ea quæ de his Patres dixerunt,omnis dubitationis tolletur ſcrupulus.
Nam S.Hieronymus [a] in Iſaiam,cum illorum recitat ſententiam qui quatuordecim numerabāt
Apoſtolos,& poſt duodenarium numerum Iacobum fratrem Domini & Paulum addebant; agēs
[b] contra Heluidium,duos tantum fuiſſe Iacobos,alterum Zebedæi,Alphæi alterum, eoſdemque
Maiorem & Minorem dictos,aliiſque differentiis inter ſe diſtinctos,affirmat,ac ꝓbat. Sed an non
plus ſatis Paulus Apoſtolus [c] monſtrat Iacobum fratrem Domini vnum ex duodecim fuiſſe, cū B
ſcribens ad Galatas ait: Alium Apoſtolorum vidi neminem,niſi Iacobum fratrem Domini?] Eu-
ſebius [d] item ex Clemente Alexandrino nonniſi duos Iacobos fuiſſe tradit,dum ſic ait: Duos itē
Iacobos fuiſſe ferunt: vnum cognomento Iuſtum,qui de templi faſtigio præceps deiectus,fullonis
vecte cæſus occubit:alterum,qui capite abſciſſo migrauit e vita.]Sed agamus de ceteris.

a Hier.in Iſai. c.17.
b Idem aduerſ. Heluid.
c Galat.1.
d Euſeb.hiſt. li. 2.c.1.
e Hier. in epiſt. ad Galat. cap.4. & cōtra Heluid.
f Beda in retrac. in Act Apoſtol. & in Martyrolo.
g Iſidor. de vit. & obitu ſanct.c. 81.& 83.

XXXVIII. *De Simone Apoſtolo.*

Simon Chananæus,qui & Zelotes reperitur dictus,quem & Iudam etiam nominatum eſſe Hie
ronymus [e] ſæpe teſtatur,in Meſopotamiam profectus,populis illis Euangelium annunciauit:in
Perſidem etiam tandem abiiſſe tradunt [f]: addunt [g] alii Ægyptum,Africam [h], & Britanniā;
vt Nicephorus & Dorotheus,quos ſequi viſi ſunt Græci in ſuo ipſorum Menologio:ſed hæc abſq;
aliquo antiquorum teſtimonio. Quod vero ſpectat ad Africanam Eccleſiam:ea cōtentio inter Ca
tholicos Africanos & Donatiſtas oborta eſt,quo potiſſimum tempore Euangeliū cœperit in Afri
ca p̄dicari. Affirmabant [i] iſti,poſt Apoſtolos id eſſe factū;ſic.n. Petilianus dicebat: De nobis di
ctū eſt: Erunt primi,q erant nouiſſimi. Ad Africā enim poſtmodum Euangeliū venit; & iō nuſq̃
litterarū Apoſtolicarum ſcriptū eſt,Africam credidiſſe.]Repugnat his Auguſtinus,nec nō Saluia
nus [k] Maſſilienſis,qui conſtanter affirmant Africanos ab Apoſtolis Euangelium accepiſſe. Si qua C
fides adhibenda eſt Metaphraſti [l]; is Petrum Apoſtolum poſt Romanam Eccleſiam ordinatā,
ceteraſq; cōplures in diuerſis locis erectas,Carthaginem tandem veniſſe tradit:ſed cū multa hic
admiſceat commenta,nullam prorſus in his meretur fidem. In libello qui fertur nomine Hippoly
ti,de Septuagintaduobus diſcipulis,nominatur inter alios neſcio quis Laudatus, quem dicit crea
tum Epiſcopum Carthaginenſem.

h Niceph lib.2. c.40. Doroth. in Synopſi.
i Aug. de vnit. Eccl.c.15.
k Saluia.de prouid.Dei lib.7.
l Metaphr.die 29.Iunii.
m Auguſt epiſt. 162.
n Greg.regiſt. lib.3.epiſt.32.

XXXIX. *Africana Eccleſia a Petro erecta.*

Ceterum Auguſtinus [m] videtur profiteri Afros a Romana Eccleſia Euangelium accepiſſe: ſic
enim ait,diſputans contra Donatiſtas: Cum ſe videret & Romanæ Eccleſiæ,in qua ſemper Apo-
ſtolicæ cathedræ viguit principatus,& ceteris terris,vnde Euangelium ad ipſam Africam venit,ꝑ
communicatorias litteras eſſe coniunctum,&c.]Innocentius Papa ſcribens ad Decentium,nonni
ſi a Petro miſſos eſſe dicit in Africam,qui populum illum imbuerent Euangelio. Gregorius Papa
[n] itidem,ad Dominicum Epiſcopum Carthaginenſem ſcribens,hæc habet in eamdem ſententiā.
Scientes præterea vnde in Africanis partibus ſumpſerit ordinatio ſacerdotalis exordium , lauda-
biliter agitis,quod ſedem Apoſtolicam diligendo,ad officii veſtri originem prudenti recordatio-
ne recurritis.]Sed vnde digreſſi ſumus,reuertamur. Qđ ad Simonem pertinet errare certum eſt il
los [o], qui hunc ipſum in vnum conflant cum Simeone,qui Iacobi frater,eidem in ſede Hieroſoly D
mitana eſt ſubrogatus Epiſcopus;quem Euſebius ex Hegeſippo plane ab illo diſtinctum eſſe de-
monſtrat,dum illum Mariæ Cleophæ & Alphæi filium eſſe dicit. Beda [p] aliquando errore lapſus,
quòd putaſſet duos illos vnum eſſe Simonem , ſe ipſum correxit. Sed de eadem controuerſia nec
non de Iudæ nomine eidem indito à nonnullis,agemus inferius opportuniori loco pluribus.

o Sophron. & auctor de vit. & obitu ſanct.
p Beda in retrac. in Act.Apoſt.
q Niceph.hiſt. lib.2.c.4.
r Euſeb li.1.c.13.
s Hier.in Matt. c.10.
t Beda i retract. in Act.Apoſt.

XL. *De Thaddæo Apoſt.*

Iudas vero,qui & Thaddæus eſt dictus, & ipſe in Meſopotamia Euangelium prædicaſſe dicit̃
[q],multaque egiſſe in Arabia & Idumæa,aliiſq; adiacētibus regionibus. Sed ſicut de Simeonibus,
ita etiam de Thaddæis duobus videtur facta confuſio,nam quem in Syriam Edeſſam ad Abgarū
Regem miſſum tradit Euſebius [r], illum ex numero ſeptuagintaduorum fuiſſe affirmat; quē ta-
men fuiſſe Apoſtolum ex numero duodecim,multi ſunt arbitrati,& inter alios Hieronymus [s],&
Beda [t],q ꝙ prius dixerat,retractauit. Duos Thaddæos æq; ponunt Nicephorus [u] atq; Dorotheus.

u Niceph. hiſt. lib.2.c.40 Doroth.in Synop.

XLI. *De Matthia Apoſt.*

Matthias,qui in locum Iudæ eſt ſubrogatus,in Æthiopiam poſt Iudæam Euangelii cauſa pro-
fectus eſſe traditur,id quippe Sophronius [x], Nicephorus [y], & alii hos ſecuti dixerunt. Sed de di E
uiſione & profectione Apoſtolorum ad prædicandum Euangelium Gentibus, hactenus: res ſane
eſt perdifficilis inueſtigatu,ac potius(mea ſententia)breuitate tractanda,quam fabulis inuoluen
da,atque commentis exaggeranda.

x Sophron.apud Hier.de Script. Eccleſ.

XLII. *Acta diuerſorum Apoſtolorum.*

Quod vero pertinet ad res ab ipſis geſtas,poſtquam ab inuicem ſemel ſeparati ſunt, res quidē
æque perobſcura eſt. Cum enim Apoſtolorum nomine tam facta quam ſcripta reperiātur eſſe ſup
poſititia,nec,ſi quid de illis a veris ſinceriſque ſcriptoribus narratum ſit,integrum & incorruptū
omnino remanſerit,in deſperationem plane quamdam animum deiiciunt , poſſe vmquam aſſeq
quod verum certumque ſubſiſtat. Age vero,de his pro viribus orationem inſtituamus , & quæ de
Apoſtolis apocrypha,vel omnino reiecta ſcripta eſſe probantur,in medium adducamus . Atque
in primis inter hæc adnumerandum eſt Itinerarium nomine Petri Apoſtoli,quod appellatur Cle
mentis , ſiue quod Recognitionum titulo inſcribi ſolet, aut quod Athanaſius in Synopſi Cle-
mentinam appellat . Rurſus extabant Actus nomine Andreæ,Actus nomine Thomæ,Actus no-
mine Philippi,Actus Pauli & Theclæ,quos omnes Gelaſii [z] cenſura proſcripſit. Addit Athana
ſius [a] Circuitus Ioannis. Agens de his Philaſtrius [b] ,factitatū ab hæreticis tradit,vt falſa Acta
Apoſto-

y Niceph. hiſt. lib.2.c.40.
z Gelaſ.in Cōc. Rom.de lib.apocryphis.
a Athanaſ. in Synopſi.
b Philaſt.de hæreſ.c.89.

Aopoſtolorum nomine ſcripſerint:ſed & Manichæi, quæ ab Andreæ diſcipulis de rebus geſtis à
A Ponto in Græciam ſcripta erant,alia addentes,alia vero detrahentes, corruperunt.

XLIII. Tractans Innocentius [a] Papa de his commenticiis Apoſtolorum Actibus, auctores qui eos conſinxerunt,prodit,dum ad Exuperium ſcribens hæc ait: Cetera quæ ſub nomine Matthiæ,ſiue Iacobi Minoris,vel ſub nomine Petri & Ioannis,quæ a quodã Leucio ſcripta ſunt,vel ſub nomine Andreæ,quæ a Nexochatide & Leonide philoſophis,& ſub nomine Thomæ,& ſi qua ſunt alia,nõ ſolum repudianda,verum etiam noueris eſſe damnanda.]at de his quæ ad dictum impoſtorem Leucium ſpectant,hæc Gelaſius [b]: Libri omnes,quos fecit Leucius diſcipulus diaboli, apocryphi.] fuiſſe hunc ſecta Manichæum,atque Actus Apoſtolorum ſcripſiſſe,Auguſtinus [c] eos refellens teſtatur. Ceterum longe ante tempora Manetis hæreſiarchę, ab ipſis fere Apoſtolorum temporibus conficta ſunt falſa Acta Apoſtolorum:nam de Encratitis hæc ſcribit Epiphanius [d]: Vtuntur & ſcripturis primo loco quæ dicuntur Andreæ,& Ioannis Actiones,atque Thomæ.] Rurſum Circuitus Petri ab Ebionitis deprauatos eſſe,idem auctor teſtatur [e]: ſed non hæc tantum præſumpſerunt, verum etiam & alia falſa Acta Apoſtolorum ſcripſerunt,multaque in eis aduerſus Paulum Apoſtolum mendacia coaceruarunt,vt idem Epiphanius [f] ſcribens contra Ebionæos tradit his verbis:
B Actus vero Apoſtolorum alios eſſe dicunt,in quibus habentur multa impietate ipſorum referta.] ſequitur dicere de his quæ in Paulum ſcripſerunt. Priſcillianiſtas hæreticos etiam falſa Acta Apoſtolorum commentos eſſe,eaque Memoriæ Apoſtolorum titulo prænotaſſe, auctor eſt Oroſius [g].

a Innoc.epiſt.3.
Pſeudohiſtorici.
b Gelaſ. in decret.de lib. apocryphis.
c Augu. de fide contra Manich. c.4 & 38.
d Epiph.hæreſ. 47.
e Epiph.hæreſ. 30.
f Epiph.ibid.
g Oroſ epiſt ad Aug de errorib. Priſcillian.

XLIIII. Præter autem reiectas illas Recognitiones Clementis,quæ hactenus extant,feruntur etiam Abdiæ Babylonii nomine Vitæ quædam Apoſtolorum, itemque ſub Prochori nomine Actus Ioannis Euangeliſtę,necnon incerto auctore Paſſiones Apoſtolorum:quo titulo a Seleuco(puto potius Leucio Manichæo)fertur eſſe liber conſcriptus,de quo hæc habetur poſita in libello de Natiuitate S. Mariæ,qui Hieronymo falſo adſcribitur:Quidam,inquit auctor,Seleucus(ſeu Leucius)q Paſſiones Apoſtolorum conſcripſit,hunc libellum compoſuit. Sed ſicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera ſcripſit,de doctrina eorum plura mentitus eſt. Legi manuſcriptam [h] epiſtolam nomine Meliti Epiſcopi Laodicenſis,qua ſignificatur a prædicto Leucio conficta eſſe triũ tantum Apoſtolorum Acta,nimirum Ioannis,Andreæ,& Thomæ.]

h in Bibliothec. Vat.nu.234.

XLV. Rurſus quæ Lini nomine ſcripta habetur Paſſio Petri Apoſtoli, Manichæiſmo reperitur infe-
C cta,vt ſuo loco inferius perſpicue demonſtrabimus. Sed qua ratione ea omnia vel his ſimilia Auguſtinus refellat,audiamus:diſputans enim contra Marcionitam,ſic ait [i]: Sanè de apocryphis iſte poſuit teſtimonia,quæ ſub nominibus Apoſtolorum Andreæ Ioannisque conſcripta ſunt:quæ ſi illorum eſſent,recepta eſſent ab Eccleſia,quæ ab illorum temporibus per Epiſcoporum ſucceſſiones certiſſimas vſque ad noſtra deinceps tempora perſeuerat.]& alibi contra Fauſtum agens [k]: Legunt,inquit,ſcripturas apocryphas Manichæi,a neſcio quibus ſutoribus fabularum ſub Apoſtolorum nomine ſcriptas:quæ ſuorum ſcriptorum temporibus in auctoritatem ſanctæ Eccleſiæ recipi mererentur,ſi ſancti & docti homines,qui tunc in hac vita erant,& examinare talia poterant, eos vera locutos eſſe cognoſcerent.]Vides igitur,quanto cum periculo prodendæ veritatis,abſque delectu res geſtæ Apoſtolorum legantur ac recitentur;& quam ſit difficile e tot mendaciorum lacunis puram defæcatamque haurire veritatem: Vt merito os Domini is dicendus ſit,qui(vt Propheta [l] ait)mundum ab immundo,& pretioſum a vili nouerit ſeparare:ac iure in his legendis, Apoſtoli [m] ſententia ſeruanda ſit,dicentis:Omnia probate:quod bonum eſt,tenete.]

Hæretici labe fuſſa.… Hiſtorias.
i Augu. contra aduer.legis lib. 1.ca 20.
k Augu. contra Fauſtum lib.22. c.79.
l Hierem.15.
m 1.Theſſ. 5.

XLVI. Sed ex quo ſemel de his agere cœpimus:recenſitis iam his quę de rebus geſtis Apoſtolorũ ſunt
D falſo ſuppoſita,eas etiam enarremus,quæ Apoſtolorum nomine ſunt editæ,ſcriptiones. Et vt ab his quæ Principi Apoſtolorum adſcriptæ ſunt,auſpicemur: Petri nomine(inquit,Hieronymus [n]) feruntur quinque libri,quorum primus Actuum Petri inſcribitur,alius Petri Euãgelium, tertius Prædicationes Petri,quartus Apocalypſis,quintus Liber Iudicii] recenſet eoſdem Euſebius [o]: Clemens [p] Alexandrinus tam ex eo qui Petri Prædicatio,q̃ eo qui dicebatur Petri Apocalypſis, fragmenta recitat,& poſt ipſum Origenes. In aliquibus eccleſiis Palæſtinæ,in die paraſceues,quãdã recitari ſolita ex Petri nomine edita Apocalypſi,auctor eſt Sozomenus [q]. Qui inſcriptus erat commentarius,Euangelium Petri,primus omnium Serapion [r] Epiſcopus Antiochenus,quod hæreſes contineret,& ab hæreticis probaretur conſcriptus,ipſo Fidelibus interdixit. Eum vero librum,cuius erat titulus, Iudicium Petri, Ruffinus exiſtimauit eumdem eſſe cum eo qui inſcribitur,Liber Paſtoris,de quo fuſius ſuo loco dicendum. Cuius vero eſt inſcriptio,Doctrina Petri,ab Origene [s] reiicitur.

Scripta ſuppoſita nomine Apoſtoli Petri.
n Hier de Script. Eccl.in Petro.
o Euſeb.hiſt.lib. 3.ca.3.
p Clem.Alexa. lib.6.Strom.
Orig. in Ioan.c. 13.apud Euſeb. lib.5.c.11.
q Sozom.hiſt.li. 7.c.19.
r Euſeb.lib.5.c. 10.
s Origen.in Periarch.

XLVII. Pauli quoque nomine multa fuere ſuppoſita:ac primum Euangelium, itemque Apocalypſis, quæ damnat Gelaſius [t]: ea enim occaſione,quòd Paulus interdum dicat, Secundum Euangeliũ
E meum]falſum nomine Pauli fuit editum Euangelium. Sed & quod ſcribens ad Corinthios [u], ſe a Deo reuelationes accepiſſe teſtatus ſit,& ad Galatas [x] etiam ſuam citet reuelationem:eius quoque nomine Reuelationes ſunt editæ: qui quidem commentarius rurſus quaſi e terra reuulſus, Theodoſii [y] Imperatoris temporibus apparuit;ſed quod fabulas contineret hæreticorum,eſt rurſum obliuione ſepultus. A Caianis hæreticis confictum fuiſſe librũ,quẽ dicebant, Aſcenſum Pauli,occaſione inuenta,quod idem Apoſtolus ſe dicat aſcendiſſe vſque ad tertium cælum & audiuiſſe arcana verba,teſtatur Epiphanius:quo libro Gnoſticos hæreticos vſos eſſe,idem affirmat. Actus inſuper Pauli,tamquam ab eo ſcripti ferebantur,quorum meminit Origenes [z]. Neque vero hæc edita ſolummodo Pauli nomine ſunt;ſed & aliæ,vltra canonicas,additæ fuerunt epiſtolæ, nempe tertia ad Corinthios,tertia ad Theſſalonicenſes, & rurſus alia ad Laodicenſes titulo prænotata:ſed de hac alias.

Scripta nomine Pauli.
t Gelaſ. in decret.de lib. apocryph.
u 2.Cor.12.
x Galat.2.
y Sozom. lib.7. c.19.
z Orig.in Ioan. tom.27.
Aliorum Apoſtolorum nomine edita ſcripta.

XLVIII. Ioannis quoque Apoſtoli nomine editi ſunt ab hæreticis commentarii, vt aliæ Re-

a Caius in dialog. diſp. b Aug. ſerm. 35. de ſanct. c Gelaſ. in decret. de lib. apocryphis. d Athanaſ. in Synopſi. e Gelaſ. vbi ſup. f Dionyſius de myſt. Theolog. g Iren. li. 1. c. 17. h Gelaſ. vbi ſup. i Epiph. hæreſ. 26. k Orig. hom. 1. in Lucam. l Euſeb. lib. 3. c. 25. m Clem. Alex. Strom. lib. 7. n Clem. Alex. Stro. lib. 2. & 3. o Euſeb. lib. 3. c. 23.

uelationes longe diuerſæ ab his quæ totius Catholicæ Eccleſiæ ſunt receptæ conſenſu: A
quas a Cherintho eſſe confictas, auctor eſt Caius [a]. Libellus itidem de Träſitu Virginis, eiuſdẽ
nomine eſſe vulgatus traditur, atque refellitur [b]. Andreæ Apoſtoli nomine etiam conſtat fuiſſe
editum Euangelium quod [c] damnat. Sub titulo Thomæ Apoſtoli item fuit ab hæreticis ſcriptũ
Euangelium, quod reſpuit Athanaſius [d], & alii. Thomæ etiam nomine inditã Apocalypſim, vna
cum dicto pſeudo-Euangelio, Gelaſius [e] aſpernatur. Inſuper & Bartholomæi Apoſtoli nomine
vſi hæretici, Euangelicam conſiuxerunt hiſtoriam, quam æque cum ceteris idem Gelaſius reiicit.
A Dionyſio [f] citatur ſententia Bartholomæi; vnde autem eam acceperit, ignoramus. Iacobi Al-
phæi quoque nomine hactenus pſeudo-Euangelium circumfertur, quod iam olim ab eodem Ge
laſio proſcriptum eſt. Adhuc etiam Matthæi titulo editus erat liber de Infantia Saluatoris; qui a
Valentinianis hæreticis, ſecundum ea quæ ſcribit Irenæus [g], putatur fuiſſe conſcriptus; damna-
tur & idem a Gelaſio [h]. Philippi Apoſtoli itidem nomine inſcriptum fuiſſe pſeudo-Euangeliũ,
quo vtebantur Gnoſtici hæretici, auctor eſt Epiphanius [i]. Nec vero pepercerunt Thaddæo, cu-
ius quoque nomine pſeudo-Euangelium peruulgarunt, quod æque cum ceteris Gelaſius impro-
bat. Matthiæ itidem falſo nomine ediderunt Euangelium commenticium, quod idem ille Ponti- B
fex merito damnat: eius meminit Origenes [k], Euſebius [l], & Clemens Alexandrinus [m]. eidem
tribuuntur Traditiones illæ, quarum meminit Clemens Alexandrinus [n], & Euſebius [o]. At vero
neque deſijt inſcribi Barnabæ ſpurium a ſpurijs & obſcœnis iiſdemque hæreticis Euangelium:
quod vna cum eo quo Valentiniani [p] hæretici & Sabelliani [q] vſi ſunt pſeudo-Euangelio, quod di
cebatur Ægyptiorum, nomine (credo) Marci confictum, deteſtatur ſummo iure Gelaſius. Ad hęc,
Stephani quoque nomine nobilitatas Reuelationes ediderunt, quas idem qui ſupra Gelaſius con
demnat.

XLIX.

p Clem. Alex. Strom. lib. 3. q Epiph. hæreſ. 62. r Epiph. hæreſ. 26. ſ Epiph. hæreſ. 38. t Theod. lib. 1. hæret. fabul. u Athan. in Synopſi. x Cyrill. Catecheſ. 6. y Leo ſerm. 4. de Epiph. z Idẽ Leo epiſ. 93. c. 15.

Addiderunt & Gnoſtici librum titulo Stirpis Mariæ, horrendis confarcinatum mendaciis, vt
Epiphanius [r] docet. Sed quod omnia ſuperat genera portẽtorum, Caiani hæretici (vt de his ſcri
bunt Epiphanius [ſ] & Theodoretus [t]) nomine Iudæ proditoris, quem laudabant, pſeudo-Euan
gelium compoſuere. At vero non ſingulorum tantum Apoſtolorum hæretici ſua ipſorum ſcripta,
ſed & communi omnium nomine conſignarunt: ferebatur enim volumen, cuius erat titulus, Do-
ctrina Apoſtolorum; quod Athanaſius [u] damnat: Itemque liber, qui dicebatur, Sortes Apoſtolo
rum; & alius, Laus Apoſtolorum: quos proſcribit Gelaſius. ea aũt commẽtos eſſe Cherinthianos, C
Ebionitas, Valentinianos, Gnoſticos, & alios hæreticos, ſed præ ceteris Manichæos, cõſtat: de qb.
pter illa quæ Cyrillus [x], Auguſtinus ſæpius agens contra ipſos, & alii teſtati ſunt, hæc S. Leo [y]: Apo
ſtolicas paginas, quædam auferendo, quædam inferendo, violauerunt Manichæi ipſi, confingentes
ſibi ſub Apoſtolorum nominibus, & ſub verbis Saluatoris ipſius multa volumina falſitatis.] Idẽ
que [z] de his ad Turibium Epiſcopum Aſturicenſem ſcribens, hæc ait: Apocryphæ autẽ ſcriptu-
ræ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolum inter-
dicendæ, ſed etiam penitus auferendæ ſunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis ſint in illis q̃-
dam quæ videãtur habere ſpeciem pietatis; numquam tamen vacua ſunt venenis, & per fabularũ
illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione ſeductos, laqueis cuiuſcumque erro-
ris inuoluãt.] hæc S. Leo de apocryphis ab hæreticis per Hiſpanias ſparſis: quibus etiam adnume
rat S. Hieronymus Aſenſionem Iſaiæ, & Apocalypſin Eliæ, ab iiſdem hæreticis promulgatas, de q
bus hæc ait: Apocryphorum deliramenta conticeant, quæ ex occaſione huius teſtimonii ingerun-
tur Eccleſiis Chriſti. De quibus vere dici poteſt, quòd ſedeat diabolus in inſidiis cũ diuitibus in
apocryphis, vt interficiat innocentem.] Et iterum: Inſidiatur in apocrypho, quaſi leo in ſpelunca D
ſua: inſidiatur vt rapiat pauperem. Aſcenſio enim Iſaiæ & Apocalypſis Eliæ hoc habent teſtimo-
nium. Et per hanc occaſionem, multaque huiuſcemodi, Hiſpaniarum & Luſitaniæ deceptæ ſunt
mulierculæ oneratæ peccatis, quæ ducuntur deſideriis variis, ſemper addiſcẽtes, & numquam ad
a Hieron. in Iſa. c. 64. ſcientiã veritatis peruenientes, vt Baſilidis, Balſami, atque Theſauri, Barbelonis quoque & Lea-
ſiboræ, ac reliquorum nominum portenta ſuſciperent.] hæc Hieronymus [a].

L.

Chriſti Nomine Scripta cõficta.

b Aug. de conſenſ. Euang. libr. 1. c. 9 & 10.

Sed quid amplius? Non tantum (vt vidimus) Apoſtolorum nomine aſpidum oua (quod aiunt)
fouenda ſuppoſuerunt, ſed Chriſti Redemptoris noſtri quoque nomine librum de Magia ad Pe-
trum & Paulum Apoſtolos ſcriptum fuiſſe, quidam, ſiue hæretici, ſiue Gentiles fuerint, horrende
plane ac nefarie mentiti ſunt. quos [b] Auguſtinus turpiſſimi ac patentiſſimi mendacii arguit, dũ
ſic ait: Ita iſti deſipiunt, vt in illis libris, quos eum ſcripſiſſe exiſtimant, dicant contineri eas artes,
quibus eum putant illa feciſſe miracula, quorum fama vbique percrebuit. Quod exiſtimando, ſe
ipſos produnt quid diligant, & quid affectent: quandoquidem Chriſtum propterea ſapientiſſimũ
putant fuiſſe, quia neſcio quæ illicita nouerat, quæ non ſolum diſciplina Chriſtiana, ſed etiam ipſa
terrenæ Reip. adminiſtratio iure condemnat. Et certe qui tales Chriſti libros legiſſe ſe affirmant, E
cur ipſi nulla talia faciunt, qualia illum de libris talibus feciſſe mirantur? Quid quod etiam diui-
no iudicio ſic errant quidam eorum qui talia Chriſtum ſcripſiſſe vel credunt, vel credi volunt, vt
eoſdem libros ad Petrum & Paulum dicãt tamquam epiſtolari titulo prænotatos? Et fieri poteſt,
vt ſiue inimici nominis Chriſti, ſiue qui eiuſmodi exectabilibus artibus de tam glorioſo nomine
pondus auctoritatis dare ſe poſſe putauerunt, talia ſub Chriſti & Apoſtolorũ nomine ſcripſerint:
in qua fallaciſſima audacia ſic excæcati ſunt, vt etiam a pueris, qui adhuc pueriliter in gradu le-
ctorum Chriſtianas litteras norunt, merito rideãtur. Cum enim vellent tale aliquid fingere Chri
ſtum ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitauerunt ad quos potiſſimum ſcribere potuiſſe facile crede
retur, tamquam ad illos, qui ei familiarius adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretum digne commit
teretur: & occurrit eis Petrus, & Paulus. Credo quod pluribus locis ſimul eos cum illo pictos vi-
Mos pingendi cum Chriſto Apoſtolos. derunt, quia merita Petri & Pauli etiam propter eumdem paſſionis diem celeberrimum ſolemni
niter Roma commendat. Sic omnino errare meruerunt, qui Chriſtum & Apoſtolos eius non in

A ſanctis codicibus,ſed in pictis parietibus quæſierunt. Nec mirum ſi a pingentibus fingentes decepti ſunt. Toto enim tempore quo Chriſtus in carne mortali cum ſuis diſcipulis vixit, nondum erat Paulus diſcipulus eius,quem poſt paſſionem ſuam,poſt reſurrectionem,poſt aſcenſionem, poſt miſſum de cælo Spiritum ſanctum,poſt multorum Iudæorum conuerſionem,& mirabilem fidem,poſt lapidationē Stephani diaconi & martyris,cum adhuc Saulus appellaretur,& eos qui in Chriſtum crediderant,grauiter perſequeretur,de cælo vocauit,& ſuum diſcipulum & Apoſtolum fecit. Quomodo igitur potuit libros quos antequam moreretur,eum ſcripſiſſe putari volunt ad diſcipulos tamquam familiariſſimos,Petrum & Paulum ſcribere,cum Paulus nondum fuerit diſcipulus eius?]hæc & alia Auguſtinus ad eam imposturam arguendam. Hiſce igitur omnibus tam de Chriſto Domino quam de eius Apoſtolis,hæreticorum quiſquilijs ſimul collectis,& in angulum velut reiectis,iam expeditiori ad reliqua quæ ad hiſtoriam pertinet,parata via,alacrius ad curſum orationis habenas laxemus.

LI.

Vt vnde digreſſi ſumus,ad Petri ſcilicet Romam hoc anno aduentum reuertamur: Hieronymus [a] ea de cauſa ipſum Romam veniſſe teſtatur, vt Simonem magum magijs ſuis populo illudentem B expugnaret. Metaphraſtes [b] his conſentiens,hæc ſcribit: Viſus eſt ei Dominus in viſione,dicens: Surge Petre,vade ad Occidentem. opus enim habet vt tuis illuſtretur facibus: & ego ero tecum.]De acceſſu vero Simonis magi ad Vrbem,deq. diuino,quem ſibi magicis artibus comparauit, honore; Iuſtinus philoſophus pro Chriſtianis coram Antonino Pio Imperatore cauſā perorans, hæc ait [c]: Simon quidam Samaritanus, in vico cui nomen Githō eſt natus:hic ſub Claudio Cæſare efficacium dæmonum arte Imperiali vrbe veſtra Roma,propter magicas quas exhibuit virtutes,deus habitus eſt,& ſtatua apud vos veluti deus honoratus: q̄ ſtatua in amne Tiberi inter duos pontes eſt erecta, Latinā hanc habens inſcriptionem, SIMONI DEO SANCTO. ac Samaritani prope omnes, ex alijs autem nationibus perpauci illum quaſi primum deum eſſe cōfitentes,adorant quoque.]& poſt multa hæc de eodem: Nec ſatis fuit malis dæmonibus ante aduentum Chriſti fabulari de filijs quos Ioui affingunt: ſed poſtquam apparuit inter homines natus, & celebratus eſt iuxta Prophetarum vaticinia, videntes eum expectatum, & per fidem agnitum in omnibus gentibus,rurſum (quod ſupra diximus) commēti ſunt alios,quos vulgo adorādos proponerent,vt Simonem & Menandrum Samaritanos: qui magicis artibus multos ad fraudem ſeduxerunt,etiam nunc huic errori obnoxios. Nam (vt iā diximus) in veſtra vrbe terrarum domina C ſub Claudio Cæſare Simō magus Senatum populumq. Romanum in tantum admiratiōne ſui ſtupefecit, vt haberetur pro deo, & receptus in Deorum numerum honoraretur dicata ſibi ſtatua.]

a Hier. de Scriptoribus Eccleſ. in Petr.
b Metaphr. die 29. Iunij.
De Aduentu Simonis Magi in Vrbem.
c Iuſti. Apolog. pro Chriſt. ad Antonin. Pium.

LII.

Irenæus [d] eadem his affert verbis: Cum adhuc magis non credidiſſet Deo,& cupidius intēdit contendere aduerſus Apoſtolos,vti & ipſe glorioſus videretur eſſe,& vniuerſam magiā adhuc amplius inſeruttans,ita vt in ſtuporem cogeret multos hominum: quippe cum eſſet ſub Claudio Cæſare,a quo etiam ſtatua honoratus eſſe dicitur propter magiam. hic igitur a multis quaſi deus glorificatus eſt,&c.]Rurſus etiam Tertullianus [e] in Apologetico Romanis exprobrat, quod inter ceteros homines inter deos relatos Simonem magum ſtatua donatum Sancti Dei titulo inſignita, adorent. ſic enim ait: Cum Larentinam publicum ſcortum,velim ſaltem Laidem, aut Phrynen,inter Iunones & Cereres ac Dianas adoratis; cum Simonē magū ſtatua,& inſcriptione,Sancti Dei inauguratis,&c.]Poſt hos Euſebius [f] relegēs quę tum Iuſtino tum a Irenæo ſunt dicta de Simonis artibus,Apoſtoli Petri virtute ſæpe repreſſis, ac demum Romę, quo cum eſt perſecutus, extinctis,hæc ait: D Quapropter neque impia Simonis contra Chriſtū coniuratio, neque alterius cuiuſquam eorum qui tum in lucem prodierunt Apoſtolorum temporibus,ſe ſuſtentare poterat: nam illuſtre veritatis lumen,& diuinus ille ſermo,qui modo Dei aſpirante numine,in humanum genus ſplendorem ſuum effuderat,inq. terris quaſi pubeſcens viguerat,& cum proprijs ac ſuis Apoſtolis verſatus erat,omnes id genus conatus ſtrenue euicit profligauitque.

d Iren. lib. 1. ca. 20.
Quanto in vrbe Simon honore affectus.
e Tertu. in Apolog. c. 13.
f Euſeb. lib. 2. c. 12. 13. & 14.

LIII.

Etenim (vt exemplo rem illuſtremus) præſtigiator ille,quem antea poſuimus,velut a diuino & admirabili fulgore oculis mentis penitus præſtrictis,extemplo (cum iam antea in illis ſceleribus, quæ nefarie & perdite conſueuerat, a Petro Apoſtolo in Iudæa manifeſte deprehenſus fuiſſet) longiſſimum iter terra mariq. inſtituens, ab Oriente ad Occidentem vſque,quaſi profugus vagatus eſt: iſtumq. viuendi modum ſolum ſibi ex ſententia fore arbitratus,ſic tandem ad vrbem Romā profectus (cum iam ibi diabolica vis & potentiā ad hominum perniciem excubās,magno ſubſidio illi veniret) breui ſuum inſtitutum eo perduxit, vt ab illis ſtatua in eius venerationem erecta,honoraretur vt deus. Ceterum iſta non ad longinquum temporis ſpatium ex ſententia illi proceſſerunt; nam e veſtigio,ſub ipſo Claudij Imperio,benigna & propitia Dei totius huius vniuerſitatis E rectoris erga humanum genus prouidentia,fortem ac præpotentem & reliquorum omniū Apoſtolorum propter virtutis amplitudinem facile principem Petrū Romam verſus,ad eiuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam delendam,quaſi manu deduxit: Qui quidem vt generoſus & ſtrenuus Dei dux,diuinis armis obtectus munituſque,eximiam & pretioſam tamquā mercaturam veri luminis mente ſola comprehenſi,ab Oriēte ad Occaſum vſque deportauit: ipſamq. regni cælorum prædicationem cæleſtem ſcilicet lucem,& ſalutarem animarum doctrinam palam diuulgauit. Sic ergo cum diuinus ſermo ad Romanos perueniſſet, veſana Simonis potentia extincta eſt,& homo ipſe actu tum vna penitus profligatus.]hucuſque de Simone mago & Petri ad Vrbem aduentu Euſebius.

Petrus Romā Miſſus ad debellandum Simonem.

LIV.

Sed licet ſtatim Simonē profligatum dicat; non tamen hæc eo ſunt ſenſu accipienda, vt tūc ſub Claudio ex aere,quem volatu petierat,deſuper lapſus,cadens in terram extinctus fuerit; ſicut ex recentioribus aliquis deceptus eſſe videtur,ſcribens Simonis lapſum temporibus Claudij accidiſſe: quod non aliunde probare niſus eſt,niſi ex eo (vt diximus) quod Euſebius ſtatim poſt Petri

Onuphrium ſugillat auctor.

aduentum

aduentum ad Vrbem, Simonem eſſe profligatum deſcribit. Sed qui fugatus eſt tempore Claudij Simon, ſub Nerone, qui Magis addictiſſimus, eos ab extremis vſque Orbis partibus ꝑquirebat; iterum Romam petijt, nouiſque artibus, nempe Icario volatu, populum in ſui admirationẽ adducere ſibique conciliare ſtuduit. Sane Suetonius [a] a Nerone tradit exhibitum in ſpectaculis Icarium volatum; quem quidem neminem ſine magia attentare præſumpſiſſe, par eſt credere: quę enim de Dædali & Icari volatu a poetis ſunt ſcripta, eſſe poeticas fictiones, neminem dubitare putamus. Vt hæc vero mortalis homo vſu probaret, non ſine magicæ artis experimento adduci potuiſſe, facile credi poteſt: ſed quod magia pollicebatur, diuina reſiſtente virtute, irritum eſſe factũ monſtrauit euentus. Volatum igitur illum Simonis, tempore Neronis contigiſſe, & non Claudij, Philaſtrius [b] in primis teſtatur; id ipſum Seuerus [c], Hegeſippus [d] ille iunior, qui ſcribit de excidio Hieroſolymorum, Maximus [e], liber [f] de Pontif. Rom. qui fertur nomine Damaſi, Proſper [g] Aquitanus, Gregorius [h], Nicephorus [i], & alij recentiores omnes, vno excepto Metaphraſte [k], qui ad Claudij potius quàm ad Neronis tempora rem geſtam referre viſus eſt: ſed ſicut in alijs multis ibi a ſe poſitis errare eum certum eſt, ita & in his eſſe hallucinatum cõſtat. Porro rei geſtæ ſeriem ſuo loco narrabimus, eamque certioribus rationibus declaratam firmatamq; reddemus. B

Sub Nerone lapſus Simonis.

[a] Sueton. in Neron. c. 12.
[b] Philaſtr. li. de hæreſ. in Simone c. 30.
[c] Seuer. li. 2. hiſt.
[d] Hegeſip. li. 3. c. 2.
[e] Max. ſer. in natal. Apoſt.
[f] Pont. in Petro.
[g] Proſp. de promiſ. c. 13.

LV. *De ſtatua Simonis & titulo.*

Hic vero cum actum ſit de ſtatua inter duos pontes (nimirum in inſula Tiberina, quæ & Æſculapij dicta eſt) Simoni titulo diuinitatis dicata: opportune occurrendum putamus quorumdã virorum, eruditorum tamen, de ea re dubitationi: in quorum mentes irrepſit aliquando ſcrupulus, an quæ a Iuſtino ac ceteris Patribus de ſtatua Simoni ibidem loci dicata ſunt dicta, vere ſubſiſtant, ac veritati innitantur. Vt autem res adeo antiqua, tot tantorumque ſcriptorum illuſtrata ac probata teſtificatione, reuocaretur in dubitationem, eiuſmodi præceſſit occaſio. Ante annos pauco quinque, Gregorio XIII. Rom. Pontifice, in eadem inſula Tiberina, e ruderibus lapis eſt effoſſus, tali inſcriptione notatus: ſeruatur hactenus idem in horto religioſorum Mendicantium in eadem inſula poſito:

[h] Greg. Tur. lib. 2. c. 25.
[i] Niceph. hiſto. lib. 2. c. 36.
[k] Metaphra. die 29. Iunij.

SEMONI SANGO DEO FIDIO SACRVM
SEX. POMPEIVS S. P. F. COL. MVSSIANVS
QVINQVENNALIS DECVR. BIDENTALIS
DONVM DEDIT

præfert lapis ipſe baſim, ſuper quam ſtatua locata eſſet, ſed exigua; nec enim cum valde anguſta ſit, capax fuiſſe videtur alicuius ſimulacri humanæ ſtaturæ ſimilis. Ex hac igitur inſcriptione, tali loco reperta, dubitatio eiuſmodi animos illorum pulſauit: num nominis ſimilitudine Iuſtinus ſit lapſus, vt Simoni mago dedicatum eſſe ſimulacrum exiſtimarit, quod Semoni Sango deo Fidio legebatur inſcriptum. Sed antequam vlterius progrediamur; vt hæc elucidemus, aliqua ad explicationem eiuſdem inſcriptionis afferamus. C

LVI. Quinam fuerint dij Semones, ex Varrone Fulgẽtius [l] ſic explicat: Semones dici voluerũt deos, quos nec cælo dignos ad ſcriberent ob meriti paupertatẽ, ſicut Priapus, Hipporea, Vertunus: nec terrenos eos deputare vellẽt, ꝓ gratiæ veneratione, ſicut Varro in Myſtag. ait: Semoneq. inferius derelicto, deũ depinnato attollam orationis eloquio.] hæc Fulgentius. Sangus vero Sabina lingua Hercules dicebatur, vt auctor eſt idem Varro [m]: idemq. in antiquis lapidibus Sancus ſcriptus reperitur, ſicut & in inſcriptione Reatina: [SEMI PATRI SANCO] & Propertius [n]:

[l] Fulgent. de priſco ſer.

Sic Sancum Tatię compoſuere Cures.]

& Ouidius

Quærebam Nonas Sanco Fidio ne referrem.] D

[m] Varro de ling. Latin. lib. 4.
[n] Proper. lib. 4. de Herc. in fin.

Legimus & inſcriptionem lapidis nuper reperti in Quirinali, in hortis Clericorum regularium, apud Eccleſiam ſancti Siluestri, his litteris exaratam, qua Sangum dici, & diſtinctum eſſe Sangum a Sancto, quo nomine etiam Herculem dictum volunt, facile poteſt intelligi:

SANGO SANCTO SEMON.
DEO FIDIO SACRVM.
DECVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM
RECIPERATIS VECTIGALIBVS

Sed de ſacerdotio Bidentialium conſule Gellium [o]. De ara erecta Romæ Semoni Sango meminit Dionyſius [p] Halicarnaſſæus: cui numini (ait Verrius) propter viam fit ſacrificiũ, quod fit proficiſcendi gratia: in quo mos erat, vt ſi quid ex æpulis ſuperfuiſſet, igne conſumeretur, vt Macrobius admonet.

[p] Gell. lib. 16. cap. 6.
[q] Dionyſ. lib. 2.

LVII. Ceterum quod ad diluendam concitatam falſam ſuſpicionem pertinet: nulla quidem vel leuis ſaltem ſuſpicio Iuſtini animum mouiſſe potuit, vt vel coniectura aliqua opinaretur Simoni mago ſimulacrum illud eſſe dicatum, quod Semoni Sango ea erat inſcriptione ſacratum. Et vt omittamus dicere de diuerſorum nominum differentijs; iam cunctis notiſſimum erat neminẽ inter deos fuiſſe recens recipiendum, niſi ex S. C. nec abſque eiuſdem auctoritate licuiſſe cuiquam rem ſacram facere, ſtatuas vel aras erigere. Quamobrem cum nec nomen Imperatoris, nec Senatus (vt in ceteris) ſed cuiuſpiam tantum illius collegij ſacerdotis magiſtratu fungẽtis, donum illud offerẽtis, eſſet nomen expreſſum; nulla potuit in Iuſtini animum ſuſpicio aſcendere, vt Simoni mago in deorum numerum recepto ea fuerit ſtatua conſecrata. E

LVIII. Ad hæc: Quonam pacto, quæſo, in his Iuſtinus decipi potuit, qui non tantum Gentilium philoſophiæ, ſed & ipſorum theologiæ eruditione non leuiter tinctus vel mediocriter imbutus, ſed egregie excultus & apprime eruditus erat, vt plane declarant eius commentarij non modo ad Antoninum Pium, & ad Senatum Romanum, ſed ad Gentiles ipſos ſermo exhortatorius ſcriptus? Sed & quomodo idem ipſe non ea de Simone mago plus certo Romæ diu multumq. verſatus explora-

Dilutio Obiectorum.

ta

A ta habuit, quæ non in angulo vel coram eius rei ignaris locutus eſt, ſed ad ipſum Romanum Imperatorem, ac filios Cæſares, nec non Romanum Senatum conſcripſit? Vel quonam pacto tam aperte teſtatus, a Senatu populoq. Romano Simonē deū habitū, & ſtatua honeſtatū, cū hæc mox ſubdit? Quocirca vt ſacer quoque Senatus & populus Romanus vna vobiſcum poſtulata hæc noſtra cognoſcant; petimus vt ſi quis inter eos doctrinis illius detineatur, vero cognito, fraudem erroris effugere valeat; & ſtatuā, ſi vultis, abolete.] hæc ipſe Iuſtinus. Nunc vero dicant velim, qui ſuſpicātur eum de ſtatua Semonis Sangi eſſe deceptum: numquid inter duos pontes tantum, an in vno Vrbis loco ſimulacrum eiuſmodi viſebatur, cuius cultus & ſuperſtitio ab ipſis fere Vrbis cunabulis a Sabinis illata cum nomine creuerat? certe fuiſſe etiam in Quirinali eiuſdem idoli cultum ſecunda, quam poſuimus, inſcriptio demonſtrat. Quid ergo Iuſtinus vnum ab Imperatore & Senatu petit abolendum, cum plura in Vrbe eſſent einſdem idola eodemq. nomine ſimulacra notata? Sic enim Romæ creuerat ſuperſtitio, vt Dio [a] de his Claudij temporibus agens, hæc dicat: Omnes iam ędes, omnia opera ſtatuarum & donariorum eſſent plena, &c.

a Dio lib. 60.

LIX.

Simon vt Iupiter coli voluit.

b Iren. lib. 1. ca. 20. in fine.

c Aug. ad Quoduultdeum de hæreſ. 1.

Hæc ipſa itaque etſi ad tollendam omnem de ea re ſuſpicionem ſatis ſuperq. videri poſſint; adhuc tamen & alia ſubinferimus. B Iam vidimus, per Semonem Sancum Gentiles Herculem intellexiſſe: cuius ſimulacrum ſic conſueuiſſe effigiari, vt a ceteris dijs diſtinctum abſque vlla alia inſcriptione, ipſo ſolo intuitu facile cuiuſnam eſſet, ab omnibus cognoſci poſſet, omnes credo etiam intelligere. Ceterum non in imagine Herculis, ſed Iouis Simonem, & ſcortum ſuum Helenā in Mineruæ effigiem formatam adorari ſolitos, auctor eſt Irenæus [b], qui ſic ait: imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenę (aliter Helenæ) in figuram Mineruæ, & has adorant.] Auguſtinus [c] eadem in hæc verba: Iouem ſe credi volebat, Mineruam vero meretricem quādam Selenē, quam ſibi ſociam ſcelerum fecerat: imagineſq. & ſuam & eiuſdem meretricis diſcipulis ſuis præbebat adorandas, quas & Romæ tamquam deorū ſimulacra auctoritate publica cōſtituerat: in qua vrbe beatus Apoſtolus Petrus eum vera omnipotentis Dei virtute extinxit: hæc Auguſtinus: ex quibus omnis plane ſuſpicio tollitur, vt in imagine Semonis Sangi dei Fidij, Herculis ſcilicet, potuerit Iuſtinus decipi, qui probe nouerat Simonem gentilem ſuum (nā & ipſe Samaritanus erat) in effigie Iouis coli. Sed de his ſatis.

LX.

Quæ Felicia hoc anno Romanis accidere.

d Dio lib. 60. Suet. in Claudi. c. 13. Plin. lib. 3. epiſt. 16.

e Oroſ. li. 7. c. 6.

f Dio lib. 60.

g Dio ibid.

Agens Oroſius de Petri hoc anno in Vrbem aduentu, multa ſimul bona tunc Romæ diuinitus C eſſe conceſſa teſtatur: & inter alia admiratione quiddam dignum, ſcilicet quod hoc ipſo anno ſecundo Claudij (vt auctor eſt Dio [d]) accidit de Camillo ſcriboniano pręfecto Dalmatiæ; quo aduerſus Claudium rebellante, & milites ad defectionem ſolicitante, ipſa ſigna militaria, Aquilæ dicta, ſic ſolo affixa manſerunt, vt nulla vi militum dimoueri loco poſſent. Quo prodigio immutatus militum animus in auctorem ſeditionis arma conuertit: ſicq. ingens bellum ciuile excitatum, ex inſperato diuinitus fuit ſedatū. Itaque (inquit Oroſius [e]) propter aduentum apoſtoli Petri, & tenera Chriſtianorum germina, vix dum adhuc pauca ad ſanctæ fidei profeſſionem erumpentia, hanc exorientem tyrannidem, & conſurgens iſtud ciuile bellum neget quiſquam diuinitus fuiſſe compreſſum, qui præteritis temporibus de compreſſione bellorum ciuilium ſimile probarit exemplum?] addit & id genus alia, quibus & adijcere potuiſſet (& ea quidem inſignia) quæ hoc ipſo anno facta eſſe Dio [f] teſtatur: nimirum Mauros primum a Suetonio, inde a Gneo Sidio admirabili quodam modo aqua diuinitus impartita (licet magię res ſit adſcripta) fuiſſe penitus ſub Romana ditione redactos: quando eamdem Mauritaniam in duas prouincias, Tingitanam, & Cæſarienſem, Claudius Imperator diuiſit, eiſq. equeſtris ordinis præfecit Romanos homines. D Iam & paulo ante Sulpitius Galba Cattos vicerat; & inter alia eius victoriæ inſignia, Aquilā militarē, q̄ ſola, e Variana clade ſupererat, ab hoſtibus vendicarat. Quo item tempore & P. Gabinius Marſos ſuperauit. Hæc omnia Dio [g]. Sed his, quaſi leuibus, non attendimus.

LXI.

Petrus Romæ apud Pudentē.

h Philo de lega. ad Caium.

i Martial. lib. 2. Epigr.

Cum vero Romā peruenisſet Petrus; anteq̄ Gentilibus Euāgelium prædicaret, ad contribules ſuos diuertiſſe Iudęos, exiſtimamus. Incolebāt illi regionem Tranſtiberinam iam ab Auguſti tēporibus, vt auctor eſt Philo [h], cui & Ethnici ſcriptores conſentire videntur, vt Martialis [i], & alij quorum ſuperius mentio facta eſt. Ceterum vbi Petrus Euangelium prædicans, Gentilibus Romanis innotuit, non amplius apud Iudæos permiſſus eſt agere, ſed a Pudente ſenatore, qui Chriſto crediderat, in domum ſuam exceptus eſt, quæ erat in Viminali, vbi poſtea Titulus eſt erectus, Paſtoris nomine nuncupatus. Quæ autem ab eo poſt hæc acta ſint; quomodo ſcilicet verbi Dei prædicatione complures ad Chriſti fidem conuertit atque Romanam erexit Eccleſiam: ſequenti anno, quo id fieri contigit, ſuo loco fuſius enarrabimus, interea vero reliqua hoc anno geſta recenſere pergamus.

LXII.

De fame totius orbis.

k Act. 11.

l Euſebius in Chron.

m Oroſ. li. 7. c. 6.

n Dio Caſſ. hiſt. lib. 60.

o Suet. in Claudio c. 18.

Hoc igitur eodem anno ſecundo Claudij Imperatoris vniuerſus terrarum orbis ingenti fame E vexatur, illa nimirum quam prænunciarat apud Antiochenos Chriſtianos Agabus propheta, de quo ſic ſcribit Lucas [k]: In his aūt diebus ſuperuenerūt ab Hieroſolymis prophetæ Antiochiā: & ſurgens vnus ex eis, nomine Agabus ſignificabat per Spiritum famem magnam futurā in vniuerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio.] hæc Lucas. Scimus Euſebium [l], & qui eum eſt ſecutus, Oroſium [m], & complures alios aſſerere, dictam de fame Orbis cladem incidiſſe in annum quartum Claudij Imperatoris: re tamen accurate perſpecta, ſecundo potius quàm quarto eiuſdē Imp. anno eam contigiſſe comperimus. Dio enim Caſſius [n], qui ex Vrbis Faſtis Romanam hiſtoriam per ſingulos annos contexuit, nullam aliam ſub Claudij, Imperio factam eſſe famem recēſet, niſi hoc ſecundo anno Claudij quo egregiam ab Imperatore dicit nauatam operam, ne Vrbs famē periret, tunc enim Romanum Portum extruendi initum ab eo eſſe conſilium tradit. commēdat & Suetonius [o] eiuſdem Imperatoris in annona procuranda ſolertiam. Sic igitur, Dione auctore, quem magis conſentire Actis a Luca conſcriptis reperimus, hoc ipſo anno ſecundo Claudij eam ab Agabo propheta anno præterito prædictam totius Orbis famem referimus.

a Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 2. — *De munificentia Helenę Reginæ Adiabenorum.* — *b Oroſ. lib. 7. c. 6. Ado in Chron. & alij.* — *c Ioſeph. Antiq. lib. 20. ca. 2.*

LXIII. Meminit & eiuſdem tam diræ famis Ioſephus [a] his verbis: Cum enim per id tempus ciuitas A
graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia; Regina Helena ex ſuis alios miſit
Alexādriam, comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum qui copiam ficuum paſſarum
inde adueherent: quibus omnibus breui reuerſis, cibos egenis diſtribuit, atque hoc beneficio me-
moriam immortalem ſibi apud noſtram gentem peperit. Filius quoque eius Izates, coperto quā
ta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ miſit Hieroſolymitanorum primatibus.] hæc Io-
ſephus, qui de eadem Helena, quam Adiabenorum dicit fuiſſe Reginam quomodo vna cum filio
ad Iudæorum religionem Transferit, paulo ſuperius prolixam recenſet hiſtoriam. Verum quoniā
Paulus Oroſius [b] & alij eum ſecuti, eamdem Reginam eiuſq. filium ad Chriſtianam fidem cōuer
ſos eſſe teſtantur; vtriusnam partis ſint potiora iura, eſt exacte perueſtigandum. Vt igitur res ip-
ſa certior habeatur, quomodo a Ioſepho [c] deſcribatur, in primis hic recitemus.

Quomodo Helena ad Iudæos tranſiit.

LXIV. Per idem tempus inquit, Adiabenorum Regina Helena & Izates eius filius ad religionem Iu-
dæorum ſe contulerunt propter talem cauſam.] & infra: Eo tempore quo Izates apud Spaſini ca-
ſtrum agebat, Iudæus quidam mercator Ananias nomine familiaritatem nactus regiarum mu-
lierum, docebat eas veri Dei cultum ritu Iudaico; per has deide cum Izatæ innotuiſſet, ipſum quo
que in eamdem opinionem traducit: accitumq a patre in Adiabenam comitatus eſt, magnis præ- B
cibus pertractus. Forte autem acciderat, vt etiam Helena ab alio quodam Iudæo inſtituta, leges
diuinitus traditas complecteretur. Izates porro nouus Rex poſtquam in Adiabenam reuerſus of
fendit fratres cognatos in vinculis, tulit id ægerrime. Et cum occidere hos, aut vinctos ſeruare ve
taret pietas: contra, affectos iniuria dimittere, parum tutum videretur, ne quando de vindicta co-
gitarent: partem eorum vna cum proprijs filijs Romam ad Claudium Cæſarem miſit, partem ad
Artabanum Parthum, futuros vtrobique obſides. Cognito deinde quòd mater multum delectare
tur Iudæorum moribus, dedit operam vt & ipſe ad eam religionem tranſiret. Cumq. exiſtimaret
ſe non eſſe perfectum Iudæum, niſi circumcideretur, paratus erat & hoc facere: Quod poſtquam
mater reſciuit, conabatur impedire periculoſum eſſe dictitans: Multū enim eam rem alienatur ā
ſubdictorum animos ſi eum ad externos ritus deſciſcere cognoſcerent; neque vllo pacto laturos
Iudæum in regio ſolio. Sic illa aliquātiſper cupiditatem eius retinuit. Rex cum Anania cōtulit cō
ſilium: qui matris ſentētiā comprobans, minatus eſt ſe eum relicturam, niſi ab hoc propoſito deſi
ſteret: timere enim ſe, ne ſi occulta perferrentur in vulgus, ipſe abriperetur, daturus pœnas, vt au-
ctor omnium, qui non docenda Regem docuerit. Licere aūt ēt abſque circumciſione Deum pie- C
colere, ſi Iudæorum inſtituta placeant: in hoc magis ſitam religionem quām in circumciſione cor
poris: daturumq. Deum veniam, ſi neceſſitate coactus ſignaculum id omitteret, metu ne qua exo
riatur ſubditorum defectio. His verbis tum perſuaſit Regi quod voluit.

De conuerſione Regis ad Iudaiſmum.

LXV. Aliquanto autem poſt (nondum enim cupiditas hæc exciderat) alius quidam Iudæus a Galilęa
profectus, Eleazarus nomine, legis valde peritus habitus, eum ad rem perficiendam impulit: ad
ſalutandum enim Regem admiſſus, cum eum offendiſſet legentem ſacra Moyſis volumina; Ne-
ſcis inquit, o Rex, quantam iniuriam legi, & per hanc Deo facias: nec enim ſatis eſt decreta eius
noſſe, ſed præſtat imperata eius facere. Quamdiu manebis incircumciſus? ſi numquam legiſti le
gem circumcidi iubentem, nūc certe lege, vt ſcias quanta ſit impietas eam omittere. His auditis,
Rex nō diſtulit negotium: ſed ſecedens in aliud cubiculum, accito chirurgo, fecit, quod iuſſus eſt.
Deinde accerſita matre, & Anania, indicauit eis quid actum ſit, quos cōtinuo ſtupor ac metus nō
mediocris corripuit, ne ſi res perueniret ad vulgi notitiam, Rex principatum amitteret, non feren
tibus populis imperium viri alienis religionibus deditis: ſibi quoque videbant imminere pericu
lum, vt conſcijs & auctoribus eius conſilij. Sed Deus prouidit, ne eueniret quod illi timuerant: nā D
ex multis periculis & ipſum Izatem eripuit, & eius liberos, & in rebus dubijs & deſperatis incolu
mitatem eis expediens, & oſtendens quod ad ſe reſpicientibus, ſibiq. vni fidentibus, pietatis fru-
ctus integer maneat.] hæc Ioſephus, qui & ſubdit de acceſſu eorum Hieroſolymam ad templum,
hoc ipſo anno, quo fames illa magna ingruebat.

d Geneſ. 17. — *Sepulchrum Helenæ & Filij.* — *e Euſeb. lib. 2. hiſt. c. 11.* — *f Ioſeph. antiqu. lib. 20. c. 2.* — *g Euſeb. libr. 2. c. 11.* — *h Hier. epiſt. 27.*

LXVI. Certe dum hæc mecum reputo, & altereationes illas inter eos de circumciſione, neceſſaria eſ-
ſet, nec ne, mente conſidero; illę ipſæ mihi viſæ ſunt, quæ inter Apoſtolos diu agitatæ fuerūt vſque
ad Concilium Hieroſolymis celebratum, de quo ſuo loco dicemus. Nec quemquam Iudæo-
rum vmquam repeti, qui abſque circumciſione poſſe ſaluari quempiam affirmaret, lege [d] expreſ
ſe dicente: Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de popu-
lo ſuo: quia pactum meum irritum fecit.] Hæc (inquam) ipſa me in eā partem magis adducunt, vt
exiſtimem hos (vt ſcribit Oroſius) fuiſſe Chriſtiana fide imbutos. Verum nec id quidem auderem
omnino affirmare; præſertim cum vnde id acceperit Oroſius, non inuenerim: eadem enim recitās
Euſebius [e], nihil præter quod a Ioſepho eſt dictum, apponit. De eadem Helena idem ſcribit Ioſe E
phus [f], ſtruxiſſe ſibi ac filio honorificum ſepulchrum, tribus pyramidibus nobilitatum, tertio ſta-
dio ab vrbe Hieroſolymitana diſſitū: quæ (dictu certe mirabile) poſt tot clades ac funera Hieroſo
lymorum, adhuc temporibus Conſtantini, immo & Theodoſij extabant integra. Nam de his Eu-
ſebius [g]: Helenæ vero, cuius apud hunc ſcriptorem fit mentio, columellæ illuſtres illæ quidem
& eximiæ in ſuburbijs Æliæ ciuitatis cernuntur.] & S. Hieronymus [h], cum agit de Paula: Ad læ-
uam, inquit Mauſoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum Regina in fame populum frumento
iuuerat; ingreſſa eſt Hieroſolymam.]

De collecta facta Antiochiæ. — *i Hebr. 10.*

LXVII. Ea igitur vrgente fame, qui erant Antiochiæ Chriſtiani, collectas pecunias ad Chriſtianos qui
erant in Iudæa, per Barnabam & Saulum miſerunt. Tenebantur quidem maiori inopia adſtricti
Chriſtiani, qui in Palæſtina erant, ceteris omnibus: nam in ea quæ poſt necem Stephani in eos eſt
excitata, perſecutione, loco pulſi; ſi quæ illis reſidua erant bona, amiſerunt: de his enim meminit
ſcribens Paulus [i] ad Hebræos, cum ait: Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis.]

quorum

A quorum cauſa idem Apoſtolus poſtea, cum eſſet in Macedonia ab Eccleſijs collectam item exigit.
De hoc itaque pio fraternæ charitatis officio ab Antiochenis exhibito, hæc ſcribit Lucas [a], poſt — a Act. 11.
relatam ab Agabo prænunciatam famem: Diſcipuli, inquit, prout quis habebat, propoſuerunt ſin
guli in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa fratribus: quod & fecerunt, mittẽtes ad ſenio-
res per manus Barnabæ & Sauli.] Quòd vero mox poſt hæc narrata, de Iacobi martyrio & Petri
carcere Lucas ſubdat hiſtoriam; non ſic accipiendum quis putet, vt ante aduenerit fames illa: ſed
quòd meminiſſet de Agabi prophetia; de ea ab illo prædicta, quæ ſequenti anno ſubſecuta eſt, fa-
me, adiunxit hiſtoriam.

Hæc prima pro indigẽtibus fratribus reperitur in Eccleſia ex multorum collatione ad vſum — LXVIII.
pauperum facta collecta. Paulus (vt diximus) & in his multus fuit: nam & indicebat, & colligebat
atque (vt hic etiam feciſſe traditur) ad fratres perferebat egentes. Ex eiuſmodi ſacris Apoſtolicis — *Vſus collecta-*
inſtitutionibus remanſit in Eccleſia Romana laudabilis illa conſuetudo, vt ipſe Romanus Ponti- — *rum in Eccle-*
fex pro concione ad certam diem faciendas collectas indiceret; quod demonſtrant complures S. — *ſia.*
Leonis [b] Papæ ſermones, Pro collecta, inſcripti: idemque [c] in vno ex illis hæc ait: Et ideo, dile- — b Leo ſer. 2. 3.
B ctiſſimi, ſatisfiat Apoſtolicis inſtitutis: & quia die Dominica prima eſt futura collectio, omnes — 5. de collect.
vos deuotioni voluntariæ præparate, vt vnuſquiſque ſecundum ſufficientiam habeat in ſacratiſſi — c Serm. 5.
ma oblatione conſortium.] conſueuit namque die Dominico collecta fieri in Eccleſia ex Apoſto-
lica inſtitutione: Paulus enim eam regulam præſcripſit Corinthijs, dicens [d]: De collectis autem, — d 1. Cor. 16.
quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſijs Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam ſabbathi, &c.]

Cũ vero eiuſmodi laudabilis conſuetudo Conſtantinopoli exoleuiſſet, Ioannes Chryſoſtomus — LXIX.
diligentius reſtituendam curauit, dum de ea re inſignem habuit [e] orationem; qua etiã More maio — e Chryſ. ſer. de
rum Dominico eſſe faciendam die præcepit: idemq. etiam meminit de antiquo Eccleſiarum vſu, — eleemoſ. & de
qui hactenus perdurabat, vt & in eccleſijs eſſent Gazophylacia, in quibus oblatæ pecuniæ conde- — collat.
rentur, quæ a Cypriano [f] Corbona nuncupantur, qui de his ait. Locuples & diues es, & Domini- — *Gazophylacia*
cum celebrare te credis quæ Corbonam omnino nõ reſpicis.] In quos vſus collatę eleemoſinæ in — *in Eccleſiis.*
ſumerentur, ſubdit his verbis: Cumq. vniuerſa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur; dat illa — f Cypr. lib. de o-
quam oportebat accipere.] Paulinus [g] menſam appellat locum in eccleſia poſitum ad recipien- — per. & eleem.
das Fidelium eleemoſynas; qui de earum vſu agit his verbis: Hoc exemplo dilectiſſimi, cauere de — g Paulinus epi-
C bemus, ne damnum animæ & diſpendium ſalutis adeamus negligentes in eccleſia poſitam a Do- — ſto. 32.
mino menſam indigentibus, quam deſpicientibus oculis intuemur, aut aridis manibus præteri-
mus,] & paulo poſt: Non patiamur ergo menſam Domini & nobis vacuam, & egentibus inanem
relinqui & viſui ſtare tantum, non vſui.]

Sed ante hos omnes Iuſtinus [h] martyr hæc quoque de collatę pecunię vſu: Quod ita colligitur — LXX.
apud Præpoſitum deponitur, atque ille inde opitulatur pupillis, & viduis, & his qui propter mor — h Iuſtin. orat. ad
bum vel aliam aliquam cauſam egent, quiq. in vinculis ſunt, & peregre venientibus hoſpitibus: & — Anton. Pium.
(vt ſimpliciter dicam) indigentium is omnium curator eſt.] Sed & Tertullianus [i] de ijſdem agit — *Pecunia obla-*
in hæc verba: Neque enim pretio vlla res Dei conſtat etiam ſi quod arcæ genus eſt, non de ordina — *ta in quẽ vſum*
ria ſumma, quaſi redemptæ religionis congregatur: modicam vnuſq.ſq; ſtipẽ menſtrua die, vel cũ — *erogabatur.*
velit, ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit: nam nemo compellitur, ſed ſponte confert. Hæc qua — i Tertull. in A-
ſi depoſita pietatis ſunt: nã inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis vorattrinis diſpenſatur, ſed — polog. c. 39.
egenis alẽdis humandisq. & pueris & puellis re ac parentibus deſtitutis, iãq. domeſticis ſenibus,
itẽ naufragis, & ſi qui in mettallis, & ſi qui in inſulis, vel in cuſtodijs dumtaxat ex cauſa Dei ſe-
D ctæ, alumni confeſſionis ſuæ fiunt. Sed eiuſmodi vel maxime dilectionis operatio notam nobis
inurit penes quoſdam: Vide inquiunt, vt inuicem ſe deligunt.] hucuſque Tertullianus.

Erant itaque (vt dictum eſt,) eiuſmodi Gazophylacia in quotidianum pauperum vſum deſtina — LXXI.
ta. ceterum ſi quæ noua neceſſitas emerſiſſet, quæ conſuetarum eleemoſynarum collationem ex- — *Indicendæ no-*
cederet; tunc Epiſcopus nouam inter Fideles collectam indicebat. Eſt de his exemplum Cypria — *ua collecta cũ.*
ni [k] Epiſcopi Carthaginenſis qui quamtumlibet (vt nuper vidimus) haberet in vſum pauperum — k Cypr. epi. 60.
in Eccleſia paratam Corbonam ad eleemoſinas excipiẽdas, nouas tamen ſuperueniente caſu de
Chriſtianis a barbaris captis pecunia redimendis, collectam indixit: cuius exemplo id ipſum
ceteri collegæ Epiſcopi pręſtitere: ex qua ingentem vim pecuniarum collectam miſit ad redimẽ-
dos captiuos, vt eius epiſtola ad fratres coepiſcopos ſcripta teſtatur.

Cum vero poſtea iam ardens illa charitas Chriſtiana tepeſceret: cum aliqua vrgeret neceſſitas — LXXII.
ſic indicebatur collecta, vt etiam veluti iure regio exigeretur, compellerenturq. laici ad eiuſmodi — *Collecta ab in*
præſtandam collationem. Eſt enim de his exemplum apud S. Gregorium Papam [l] ſic ad Conſtã — *uitis iuſſa exi-*
tium Mediolanenſem Epiſcopum pro Philagrio ſcribentem: Indicauit præterea dictus portitor, — *gi.*
E quod collecta facta inter alios ciuitatis Ianuenſis habitatores, ipſe dare pariter compellatur: & — l Greg. regiſt.
miramur, quod qui magis miſericordia dignus eſt, vobis præſentib. pręgrauetur. Quod ſi ita eſt, — lib. 7. epiſt. vlt.
denuo ab eo per quẽlibet exigi veſtra ſanctitas non permittat. Quia eum quem cæcitas ſua grauat
inhumanum nimis eſt in collatione affligere: cui ſi eſſet magna neceſſitas, debuit, ex collatione mi — m Concil. Turon.
ſereri.] hæc Gregorius. Ad hæc ſpectat illud Concilij Turonenſis [m] decretum quo Epiſcopi in hũc — 2. c. 5.
modum voluerunt pauperibus eſſe conſultum: Vt vnaquæque ciuitas pauperes & egenos incolas
alimentis congruentibus paſcat ſecundum vires: vt tam vicini presbyteri quàm ciues omnes ſuũ
pauperem paſcant; quo fiet, vt ipſi pauperes per ciuitates alienas non fatigentur.] hæc
canon.

Sed vt ad propoſita de collecta Hieroſolymam perferẽda redeamus: perdurauit ea pia conſue — LXXIII.
tudo in Eccleſia Catholica, vt maiorum exemplo, Chriſtiani ex pluribus locis ad eos qui Hieroſo — *Vſus colligen-*
lymis eſſent egentes, mitterẽt eleemoſynam. Quam quidem laudabilem cõſuetudinem ad Theo — *di pecuniam et*
doſij tempora perdurantem nequiſſimus Vigilantius eſt conatus euertere: quem ardẽti zelo Hie — *mittendi Hie-*
roſolymam.

a Hieron. ad Vigilant.

ronymus [a] redarguit; qui & inter alia: Hac in Iudæa, inquit vſque hodie perſeuerante conſuetu- A
dine, non ſolum apud nos, ſed & apud Hebræos; vt qui in lege Domini meditantur die ac nocte
& partem non habent in terra niſi ſolum Deum ſynagogarum & totius Orbis foueantur mini
ſterijs. Sed de collectis iam ſatis.

LXXIV.

b Act. 11.
c Act. 11. 12. & 13.
De Apoſtolatu Pauli & Barnabæ.

Nunc vt ad reliquas res geſtas Orientalis Eccleſiæ redeamus: vidimus auctore Luca [b], tem-
pore ingentis illius famis quæ vniuerſum peruaſit Orbem (quam anno ſecundo Claudij, non au-
tem quarto vt multi opinati ſunt contigiſſe, ſuperius demonſtrauimus) Barnabam [c] & Saulum
in Iudæam Antiochia miſſos eſſe, vt collectam deferrent pecuniam Chriſtianis in Iudæa habitan
tibus: quos eo peracto officio, iterum Antiochia reuerſos eſſe, aſſumpto ſecum Hieroſolymis Mar
co; ac denique admonente Spiritu ſancto, communi illius Eccleſiæ conſenſu, accepta manus impo-
ſitione, ad prædicãdũ Euangeliũ mancipatos, Lucæ Acta teſtantur. Hęc autẽ eodem anno II. Claudij,
quo profecti ſunt Hieroſolymã, cõtigiſſe, veritati magis cõſentaneũ eſſe vr; nec eos diutius Antio
chiæ eſſe moratos. Nã cũ Lucas ibi tradat, eos Antiochiæ annum integrum, anteq̃ Hieroſolymam
peterent, eſſe verſatos: ſi redeuntes illuc, longiori tempore ibidem permanſiſſent, æque (qđ prius
fecerat) id dixiſſet, vt par eſt credere. Sed audiamus ipſum: Barnabas inquit, & Saulus reuerſi B
ſunt ab Hieroſolymis expleto miniſterio, aſſumpto Ioanne, qui cognominatus eſt Marcus. Erant
autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ; & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui
vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collectaneus,
& Saulus. Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segre-
gate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes, & orantes impo-
nentesq. eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi a Spiritu ſancto abierunt Seleuciam, &
inde nauigauerunt Cyprum.] hæc Lucas. Eo quidem tunc ipſo ritu tum Saulum tum Barnabam

d Chryſ. in Act. Apoſt. hom. 27.
e 1. Cor. 15.
f Suetonius in Octauio, c. 35.

initiatos eſſe Apoſtolatu, nemo eſt qui dubitet. vnde Chryſoſtomus [d] de Paulo: Ordinatur in Apo
ſtolum, vt cum poteſtate prędicet.] Quoniam vero ijdem ſuper numerum duodenarium ad Apo
ſtolatum fuerunt allecti, ea de cauſa idem Paulus [e] ſe abortiuum nominat, hoc eſt, extra numerũ:
tradit enim Suetonius [f], Senatores illos appellari vulgo ſolitos abortiuos, qui ſupra numerũ per
gratiam in Senatũ allegebantur. Cum itaque quibus ritibus initiarentur qui mittẽdi eſſent Apo-
ſtoli, Lucas ſatis expreſſiſſe videatur; neceſſario nobis & ex inſtituto incumbit, de eiuſmodi Apo-
ſtolicis inſtitutionibus ab Eccleſia poſtea vſu receptis atque ſeruatis, paulo fuſius agere. C

LXXV.

g 1. Tim. 5.
Ordinationes quales fieri ſolitæ ab Apoſtolis.
h Chry. hom. 5. in 1. ep. ad Tim.

Et quod in primis occurrit: cum eiuſmodi ordinationem factam dicat Lucas monente Spiri-
tu ſancto; multis conſtat exemplis, hæc officia nonniſi præcedentibus diuinis reuelationibus ab A
poſtolis peragi ſolita. vnde Paulus [g] ad Timotheum ſcribens eadem illa quæ in ſua ipſius ordi-
natione præceſſerant, in memoriã reuocans, ait: Noli negligere gratiã, quæ in te eſt q̃ data eſt tibi p
prophetiam, cum impoſitione manuum præsbyterij.] & iterum: Hoc præceptum commendo tibi,
ſecundum præcedentes in te prophetias.] Cuius quidem gratiæ nec Eccleſia poſtea expers fuit
quoties humana affectio ceſſauit & gratia. vnde Ioannes Chryſoſtomus [h]: Tunc quidem nihil fie
bat humanum: ſacerdotes enim ex prophetia veniebant. & ita quidem vt pridem fiebat, ita & nũc
fiet etiam, quoties ab humana paſſione alieni, huiuſmodi electiones celebramus: cum nihil omni-
no ſæculare, nihil temporale intuentes, neque ad gratiam, neque ad odium facimus.]

LXXVI.

Apoſtolatus non ſpõtaneus.
i Galat. 1.

Ijſdem inſuper ſacris Apoſtolicis inſtitutis ſtabilis firmaq. a cunctis regula obſeruanda propo
nitur, quæ & hactenus in Eccleſia Catholica inuiolabili obſeruatione tenetur qua potiſſimum
Catholici ab hæreticis diſcriminantur: nimirum, vt cuiuſuis meriti atque pſtantiæ vir fuerit, non
ſua ſponte prædicationis munus ſuſcipiat; ſed donec ab Eccleſia mittatur, ab eaq. ſacris functioni D
bus initietur, ſicq. initiatus, prædicationi Euangelij mancipetur, expectet. Ecce tibi Paulus (vt mo
do de Barnaba taceamus) quamtumlibet a Deo Patre & Chriſto eius Filio ad obeũdum munus
Apoſtolatus eſſet electus (quod & ipſe [i] teſtatur ſic dicens: Paulus Apoſtolus non ab hominibus
neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum & Deum Patrem) & vt in eius electione ac proba-
tione vniuerſa oſtẽdatur Trinitas operata, vero certoq. Spiritus Sancti ſuffragio ad idem miniſte
rium aſſumi iuſſus: idem ipſe tamen qui tantus erat, niſi ab Eccleſia ſacris initiatus antea ritibus,
ab eademq. miſſus non eſt profectus.

LXXVII.

De ordinibus & officijs Eccleſiaſticis.

Eiuſmodi ſacra functio, qua quis in aliquem Eccleſiaſticum ordinem cooptatur, Ordinatio
a maioribus dici conſuenit. Ordineſq. gradus illi, quos ſic initiati pro diſtinctione munerum Ec-
cleſiaſticorum aſſequi conſueuerunt: vox ipſa tam in veteri Teſtamento quam nouo frequentius
vſurpata, & ad diſcriminationem laicorum adhibita eſt. Sicut enim olim non tantum apud Iu-
dæos, qui diuina lege regebantur, ſed apud Gentiles ipſos inter ſacra atque profana, & inter ſa-
cros, & non ſacros viros diſtinctio eſt ſemper adhibita; ita & in Eccleſia Chriſti idem naturali &
diuino iure probatus vſus permanſit, Chriſti Domini noſtri in primis auctoritate firmatus, ac pe E
nitus ſtabilitus dum e fideli populo Apoſtolos duodecim, & diſcipulos ſeptuagintaduos electos,
eoſdem ſacris functionibus mancipauit. Qđ & conſtat ab Apoſtolis eſſe factum, dum liquet ab eis
ordinatos Epiſcopos, Præsbyteros atque Diaconos: ſicq. vt miniſteriorum, ita & nominum eſt fa
cta diſtinctio; ac primum generalis illa, laicorum, & clericorum. Laici enim communis populus di

k Act. 1.
l Act. 8.
m Tertu. exhor. ad caſtit.

ctus eſt: nam λαὸν, idem eſſe apud Græcos quod apud Latinos populum, omnes intelligũt; & κλῆ-
ρον, idem eſſe quod ſortem, nomen ab Apoſtolis acceptum. Nam & Petrus [k] de Iuda: Sortitus eſt,
inquit, ſortem miniſterij huius.] idemq. [l] ad Simonem magum munus imponendi manus ab eo
dem Petro pecunia expoſcentem: Non eſt, inquit, tibi pars, neque ſors in ſermone iſto.] Idemq.
clerus, qui eſt a populo communi diſtinctus, generali nomine Ordinis appellatur. Vnde Tertul-
lianus [m]: Differentiam, inquit, inter ordinem & plebem conſtituit Eccleſiæ auctoritas, & honor
per ordinis conſeſſum ſanctificatus a Deo.] ſanctificatum ait a Deo honorem per ordinis conſeſ
ſum tributum, quod in ordine Eccleſiaſtico eſſet ſecũdum diuerſos gradus officiorum diſtinctio,
& honoris

A & honoris prærogatiua, adeo vt generalis ordo clericorum in plures eſſet diſtinctus ordines, qui-
bus ſingulis eſſe ſpecialis adſcripta functio, & miniſterium attributum. Et licet in noui Inſtrumẽ
ti diuinis ſcripturis nonniſi de Epiſcopis, Presbyteris, ac Diaconis ab Apoſtolis ordinatis men
tio habeatur; aliorum quoque ordinum ab illis inſtitutos eſſe miniſtros, nullus certe negare pote-
rit, qui Ignatij (vt taceam modo de Dionyſio, atque Clemente, quorum ſcripta in controuerſiam
adducuntur, de quibus alias pluribus) epiſtolas legerit, quas nullo prorſus diſſentiente, Catholica
ſemper ſuſcepit Eccleſia. Cum enim eodem tempore, quo Apoſtoli, ipſum vixiſſe conſtet; quas re
cenſet inſtitutiones Eccleſiaſticas, haud ab alijs quàm ab ipſis Apoſtolis traditas eſſe atque pro-
batas, nemo iure inficiabitur.

Ignatius [a] igitur eiuſmodi numerat Eccleſiaſticos ordines & officia, ſic ſcribens ad Antio- LXXVIII.
chenos: Saluto, inquit, ſanctum Presbyterorum collegium; ſaluto ſacros Diaconos.] & paulo poſt:
Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores: ſaluto
Cuſtodes ſacrorum veſtibulorum, &c.] hæcq. omnia miniſteria ex Apoſtolica inſtitutione fluxiſ-
ſe, ſatis demonſtrat, dum ſuperius eoſdem Antiochenos allocutus, hæc ait: Pauli & Petri fuiſtis
diſcipuli: ne perdatis depoſitum.] Porro Ignatius inter illa non ordines tantum, ſed & offi-
B cia quædam recenſuit Eccleſiaſtica, nempe Cantorum, & Laborantium: ſed ſicut non om
nes recenſuit ordines, ita etiam nec officia: nam idem ſcribens [b] ad Polycarpum, de Curſo-
re eligendo, eiuſdemque ab illis diſtincto miniſterio, hæc ait: Decet, beatiſſime Polycarpe, Con-
cilium cogere ſacroſanctum, & eligere ſi quem vehementer dilectum habetis & impigrum, vt poſ
ſit diuinus appellari Curſor, & huiuſmodi creare, vt in Syriam profectus, laudibus celebret impi-
gram charitatem veſtram.]

a Ignatius epi. 11.
Ordines Eccleſiaſtici.
b Ignatius epi. 11.

Si tantam videmus eſſe adhibitam diligentiam in Curſore deligendo, qui Epiſcoporum ad LXXIX.
Eccleſias perferret litteras; quid in ſacris ipſis ordinibus Eccleſiaſticis ab illis factum putamus
eſſe cenſendum? Ceterum eiuſmodi munus poſtmodum non fuiſſe per ſe diſtinctum, ſed iniun-
ctum Lectoribus, Acolythis, ac Subdiaconis, Cyprianus [c] demonſtrat, dum ad ſuos ſcribens, hæc
ait: Quoniam oportuit me per clericos ſcribere (ſcio autem noſtros plurimos abſentes eſſe, pau-
cos vero qui illic ſunt, vix ad miniſterium quotidiani operis ſufficere) neceſſe fuit nouos aliquos
conſtituere, qui mitterentur. Feciſſe me autem ſciatis Lectorem Saturum, & Hypodiaconum Op
tatum confeſſorem.] idemque [d] alibi per Acolythum ſe ad Cornelium Papam litteras dediſſe ſi
C gnificat. Quodnam vero fuerit Laborantium officium, diximus ſuperius, cum de Diaconis actum
eſt; horum ſcilicet muneris fuiſſe curare corpora defunctorum. Addit Gelaſius [e] alia etiam offi-
cia Eccleſiaſtica, nempe Notariorum, ac Defenſorum munera, quibus probatis clericis ad ſupe-
riores ordines aſpirare licebat: idemque meminit de Acolythi ordine, qui prætermittitur ab Igna
tio: ait enim: Si his omnibus, quæ ſunt prædicta, fulcitur; continuo Lector, vel Notarius, aut certe
Defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolythus.]

c Cypr. epi. 24.
De Miniſtris tabellarijs.
d Cypr. epi. 55.
e Gelaſ. epiſtol. ad Epiſc. Lucaniæ c. 3. & diſt. 77. ſi quis de relig. & ſeq.

Præterea vero (vt diximus) ordines Eccleſiaſticos conſtat ab officijs fuiſſe diſtinctos, LXXX.
ſeptemque numero ſtabilitos, videlicet Oſtiariorum, Lectorum, Exorciſtarum, Acolytho-
rum, Subdiaconorum, Diaconorum, atque Presbyterorum: quos omnes (vt vidimus) ex-
cepto illo Acolythorum, recenſet Ignatius; de quo non tantum Gelaſius, quem nuper ci-
tauimus, meminit, ſed longe ante ipſum Cornelius [f] Papa, ſcribens ad Fabium Epiſco-
pum Antiochenum, atque in Romana Eccleſia ordinari ſolitos quadragintaduos Acoly-
thos. Cyprianus [g] itidem de Acolytho meminit. Recenſentur ijdem omnes ſeptem ordi-
nes Eccleſiaſtici in Romano Concilio [h] Silueſtri Papæ tempore celebrato, & Concilio quar-
D to Carthaginenſi [i]: ſed dum ibi vel alibi Cantor ſeu Pſalmiſta adijcitur, officium potius
quàm ordinem in Eccleſia deſignari certum eſt; dum eum non ordinari ab Epiſcopo, ſed ſo-
la iuſſione Presbyteri illud obire munus poſſe, Patres qui eidem interfuere Concilio decla-
rarunt. Erant ijdem ſeptem ordines ſingulis diſtincti gradibus & officijs, minoreſque ſubie-
cti maioribus, ordinatione hierarchica inſtituti. vnde idem Ignatius [k] ad Smyrnenſes: Lai-
ci Diaconis ſubijciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, vt
ipſe Patri.] & ad Tarſenſes [l]: Presbyteri ſubiecti eſtote Epiſcopo, Diaconi Presbyteris, popu-
lus Presbyteris & Diaconis. Qui hunc ordinis decorem ſeruauerint, pro eorum animabus ego
libens meam commutauero, & Dominus ſit cum eis perpetuo.] hæc Ignatius, a diaconatu auſpi-
catus hierarchicum ordinem, quòd ceterorum inferiorum licet ſit certũ officium, nullum tamen
in ſubiectos eſſet ius atque poteſtas.

Septem ordines Eccleſiaſtici.
f Apud Euſebi. hiſt. li. 6. c. 33.
g Cypr. epi. 55.
h Concil. Rom. ca. 7.
i Conc. Carthagin. c. 2. & ſeq.
k Ignatius ad Smyr. epiſt. 10.
l Ignat. epiſto. 7.

Aduerſus autem illos qui omnia promiſcue agi volunt in Eccleſia, nullamque adhiberi ſe- LXXXI.
xus vel ordinis diſtinctionem, Tertullianus [m] ex antiquis præſcriptiſque in Eccleſia Catholica
inſtitutis, his verbis exclamat: Ipſæ mulieres hæreticę quàm procaces, quæ audeant docere, con-
E tendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitã & tingere. Ordinationes eorum teme
rariæ, leues, inconſtantes: nunc neophytos collocant, nunc ſęculo obſtrictos, nunc apoſtatas no-
ſtros, vt gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt: nuſquã facilius proficitur, quàm in caſtris
rebellium, vbi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius; hodie Dia-
conus, qui cras Lector; hodie Presbyter, qui cras laicus; nam & laicis ſacerdotalia munera iniun-
gunt.] hæc ipſe aduerſus Gnoſticos talia factitantes.

m Tertullia. de præſcri. c. 41.
Eccleſia ſine Ordinum diſtinctione qualis.

Sacri vero ordinis inſtitutio non a recentioribus tantum, ſed ab antiquioribus etiam ſacra-
mentum eſt appellatum. vnde Tertullianus [n], cum agit de æmulatione diaboli: Qui ergo, inquit, LXXXII.
ipſas res, de quibus ſacramenta Chriſti adminiſtrantur, tam æmulãter affectauit.] Apud Cypria-
num [o] item hæc verba leguntur: Docetur quæ ſit baptiſmi & ceterorum ſacramentorum ſtabili
tas: nam baptiſmum repeti, Eccleſiaſticæ prohibent regulæ: nemo ſacros ordines ſemel datos ite
rum renouat.] Auguſtinus [p] itidem in hunc modũ, cũ agit de baptiſmo & ordinib. ſacris: Si enim

n Tert. de præſcrip. c. 40. & ibi ſcholion Pamelij.
Ordinis ſacramentum.
o Apud Cyp. de ablut. ped.
p Libr. 2. contra epiſt. Parm. c. 13.

 inquit,

inquit,vtrumque ſacramẽtum eſt,quod nemo dubitat:cur illud non amittitur,& iſtud amittitur? A
a De bono con iug.c.24. Neutri ſacramento facienda iniuria eſt.]& alibi [a] ſæpius hæc repetit. At Gregorius Nyſſenus [b],
b Gregor Nyſſ. orat.de baptiſ. dum de vi ſacramentorum agit,hæc de ordinatione ſacerdotum: Eadem item vis etiam ſacerdo-
tem auguſtum & honorandum facit,nouitate benedictionis à communitate vulgi ſegregatũ. Cũ
enim heri a tempore ſuperiori vnus e multitudine ac plebe eſſet,repente redditur præceptor,præ-
ſes,doctor pietatis,myſteriorum latentium præſul;eaque contingunt ei,cum nihil corpore vel for
ma mutatus,ſed quod ad ſpeciem externam attinet,ille ſit qui erat,inuiſibili quadam vi ac gratia
inuiſibilem animam in melius transformatam gerens.]

LXXXIII. *Sacri ritus in ordinatione exhibiti.* c Act.13.
Quibus autem ritibus ſacris hæc fierent,aliqua ſaltem ex parte adumbrata habentur a Luca [c]
in ordinatione Pauli & Barnabæ,de qua agimus;cum ſacrificium in primis atque ieiunium præ-
ceſſiſſe demonſtrat. Nam quod habet Latina verſio,Miniſtrãtibus illis,Græce(vt ſcripſit Lucas)
legitur, λειτουργούντων, id eſt,Sacrificantibus. Certe quidem non ſine ſacrificii incruenti miniſte-
rio eiuſmodi ſacras ordinationes ſolitas celebrari,antiqui omnium Eccleſiarum Rituales libri ſi-
gnificãt. Subſecutam ad conſummationem myſterii manus impoſitionem,eadem Acta declarãt,
quod & in aliorum ordinatione ſæpius factitatum eſſe,multis Paulus demonſtrat exemplis;vt cũ B
d 1.Tim.4. ſcribit ad Timotheum [d],dicens: Noli negligere gratiam,quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per pro-
e 2.Tim.1. phetiam,cum impoſitione manuum presbyterii.]ac rurſum [e]: Admoneo te,vt reſuſcites gratiam,
f 1.Tim.5. quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.]itemque cum dicit [f]:Manus cito nemini impo
ſueris.]Tradi ſolere per manus impoſitionem Spiritum ſanctum,nec ignorauit Simon magus, cũ
g Act.8. Petrum & Ioannem allocutus,ſic dixit [g]: Date & mihi hanc poteſtatem,vt cuicumque impoſue
ro manus,accipiat Spiritum ſanctum.]

LXXXIIII. *Antiquus vſus imponendi manus.* h Hier.ad Euagrium epiſt. 85. i Exod.29.
Ceterum eiuſmodi ritus imponendi manus ſuper eos quos ſacris officiis mancipareñt,exemplũ
ex antiqua lege Apoſtoli accepiſſe videntur. Nam ſicut ipſos ſacrorum miniſtrorũ ordines ex ve-
teri Teſtamento mutuatos eſſe Apoſtolos Hieronymus docet his verbis [h]: Et vt ſciamus tradi-
tiones Apoſtolicas ſumptas de veteri Teſtamento:quod Aaron,& filii eius,atque Leuitæ in tem-
plo fuerunt,hoc ſibi Epiſcopi,& presbyteri,& diaconi vendicant in Eccleſia]ita etiã eos huiuſmo-
di manus imponendi ſacram functionem inde deduxiſſe conſtat:nam imponendas eſſe manus ab
Aaron & filiis eius ſuper eos qui ſacerdotio Leuitæ initiarentur,in diuinis legibus [i] ſatis habe-
tur expreſſum. Verum quantum vmbræ atque figuræ veritas præſtat,tanto vberiori gratiarum af C
fluentia in noui ſacerdotii ordine hæc ſunt ab Apoſtolis miniſtrata, & ab Eccleſia Catholica ex
Apoſtolica inſtitutione retenta:ſane quidem ex Apoſtolorum traditione Epiſcoporum ordinatio
k Cypr.epiſt.68. nes in Eccleſia fieri,S.Cyprianus [k] confirmat.

LXXXV. l Liu. decad. 1. lib.1. m Tertul. de ſcrip.c.40. *Aemulatus Diabolus ſacros ritus.*
Porro eumdem ritum impoſitionis manus Pontificum,diabolus æmulus operũ Dei,in idolola
triæ ſuperſtitionis Pontifices olim tranſtulit,vt auctor eſt Liuius [l], qui agens de Numæ ordi-
natione,ſuper caput eius ab Augure ſacerdote eſſe manus impoſitas tradit. Vnde iure queritur
Tertullianus [m], multa q̃ ſunt ex lege diuina ſtatuta,a diabolo in ſuperſtitionis cultum eſſe tranſ
fuſa,eaque enumerans ait:Huius ſunt partes inuertendi veritatem,qui ipſas quoque res ſacramẽ
torum diuinorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam vtique credentes & fi
deles ſuos:expiationem delictorum de lauacro repromittit,& ſic adhuc initiat Mithræ:ſignat illic
in frontibus milites ſuos,celebrat & panis oblationem,& imaginem reſurrectionis inducit,& ſub
gladio redimit coronam. Quid?quod & ſummum Pontificem in vnis nuptiis ſtatuit?habet & vir
gines,habet & continentes? Ceterum ſi Numæ Pompilii ſuperſtitiones reuoluamus,ſi ſacerdota-
lia officia,inſignia,& priuilegia,ſi ſacrificalia miniſteria,& inſtrumenta & vaſa ipſorũ ſacrificio- D
rum,ac piaculorum & votorum curioſitates conſideremus:nonne manifeſte diabolus moroſitatẽ
illam Iudaicæ legis imitatus eſt?Qui ergo ipſas res,de q̃bus ſacramenta Chriſti adminiſtrantur,
tam æmulanter affectauit exprimere in negotiis idololatriæ,vtique & idem & eodem ingenio ge
ſtiit,& potuit inſtrumenta quoq; diuinarum rerum,& ſanctorum Chriſtianorum ſenſum de ſenſi
bus,verba de verbis,parabolas de parabolis profanæ & æmulæ fidei attemperare.]hæc Tertullia-
nus:quæ deſcripſiſſe voluimus aduerſus eos qui calumniam faciunt Catholicis Chriſtianis,quod
a Gentilium ſuperſtitione ſacros ritus acceperint:quos(vt vidimus) ex diuinis legibus ſumptos,
Apoſtolica traditione ſeruãdos accepit Eccleſia. Quod ſi vero aliqua ex illis nõ habeantur in an-
tiquis Scripturis diuinis expreſſa;ſatis conſtat non omnia illis eſſe ſcriptis tradita, ſed complura
traditione eſſe commiſſa.

LXXXVI. *Gentilicij ritus in Eccleſiam aliquando tranſlati.* n Grego.Nyſſ. orat.de vita S. Greg.Thaumaturgi.
Sed quid? Non licuit quæ apud Gentes ſuperſtitioſo cultu impie agerentur, eadem expiata ſa-
cro ritu ad pietatem transferre,vt maiori diaboli contumelia, quibus ipſe coli voluerit,Chriſtus
ab omnibus honoraretur?vt inter alios feciſſe conſtat Magnũ illum Gregorium, ob præclaras ab
eo res geſtas cognomento Thaumaturgum,qui Gentilium ferias ſuperſtitionibus cumulatas, in E
feſta ac celebritates ſanctorum martyrum commutauit,vt his verbis Gregorius [n] Nyſſenus ſi-
gnificat,dicens: Deſcendit rurſus ad vrbem,& omni circa regione vndique peragrata & perluſtra
ta,additamentum & quaſi corollarium ſtudii erga numen diuinum inſtituebat;apud omnes vbi
que populos ſanciens,vt nomine eorum qui pro fide decertaſſent,dies feſti atque ſolemnes conuẽ
tus celebrarẽtur:cumque alii in alium locum corpora martyrum deduxiſſent,per anniuerſarium
circuli ambitum congregati lætabantur,in honorem martyrum ferias agentes.]& paulo poſt: Cũ
o Theodoret.Euang. verit. lib. 8.de mart. animaduertiſſet,quod propter corporis voluptates ſimplex & imperitum vulgus in errore ſimula
crorum permaneret:quo maxime id quod præcipuum eſt interim in iis aſſequeretur, nempe vt
vanis ſuperſtitionibus relictis,ad Deum conuerterentur;permiſit eis,vt in memoriam ſanctorum
martyrum ſeſe exhilararent & oblectarent,atque in lætitiam effunderentur.]

LXXXVII. *Quomodo profana Sancta fiant.*
In eodem ſenſu Theodoretus [o] de Gentilium feriis in honorem martyrum pie ſancteq; tranſ
latis hæc addit: Dirutorum templorum materia,templis ariſque martyrum excitatis,expiata eſt

A ſuos enim mortuos Dominus noſter in templa pro diis veſtris induxit: ac illos quidem caſſos gloria, vanoſque reddidit; ſuis autē martyribus honorem illū dedit. Pro Pandiis & Diaſijs & Dionyſiis, hoc eſt, Iouis, Liberique patris ſolemnitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliiſque ſanctis martyribus ſolennitates populari epulo peraguntur.] Ea quippe licentia, qua deorum delubra in eccleſias Chriſtianorum ſunt laudabiliter cōmutata, alii quoque ritus Gentilium a nobis benedictionibus expiati, diuino ſunt cultui conſecrati. An non id Apoſtolorum exemplo? Nonne [a] Paulus Athenis cum eſſet, ſuperſtitionis aram Ignoto Deo dicatam, ſuper quam impietatis victimæ cædebantur, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira quadam prudentia viſus eſt tranſtuliſſe? Rurſum ſi quæ idolo immolata eſſent, nō vetuit idem Apoſtolus [b] Fidelibus manducare, niſi cum ex ea re frater infirmus ſcandalum pateretur: Omnia quidem, inquit [c], ſunt munda: ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat.] extincto autem penitus iādiu ſuperſtitioſo idolorum cultu, cum omnis ſimul ceſſaſſe videtur occaſio offendiculi; cur aliquibus ex illis vti non liceret: cum præſertim non priuato vſu, ſed communi totius Eccleſiæ conſuetudine aliquid commune cum Ethnicis vſurpatur?

a Act. 17. b 1. Cor. 18. c Rom. 14.

LXXXVIII.

B Sed quoniam in hæc ſemel incidimus, aliqua obiter dicamus de his quæ apud Hebræos æque ac Gentiles, ac demum Chriſtianos, aliquando ſeruata eſſe reperiuntur. Commune cum his fuit Gentilibus [d], vt in ſacris veſte candida vterentur. Cadauera aſpicere ſicut antiquæ legis ſacerdotibus; ita & Pontifici maximo ſuperſtitionis Gentiliciæ, id teſtante Dione [e], vetitum erat. Baculi, annuli, mitræ vſus communis fuit Chriſtianis Epiſcopis & Orientalibus aliquibus ſacerdotibus, quorum meminit Philoſtratus [f]. Primitias etiam a Gentilibus ſolitas diis offerri, ſicut a Iudæis Deo vero, auctor eſt Cenſorinus [g]. Nefas fuiſſe Diali Flamini fermentum farinæ admixtum attingere, ſicut Paſchali tempore Iudæis, & mortuum tāgere, tradit Gellius [h]. Inſuper ſicut Flamen quotidie feriatus [i] erat; ita & quod clerici quotidie Deo vacare debeant, feriati ſunt dies ſinguli, ob idque iidem Feriæ nomine dies ſingulos nominare conſueuerunt. Offerre & vouere decimas apud Gentiles etiam, ſicut Iudæos obſeruatum inuenies apud Dionyſium [k]. Ieiunia ab iiſdem Gentilibus adhiberi ſolita ad diuinum numen placandum, idem auctor [l] affirmat: vtque ipſi quoque haberent regale ſacerdotium, conſtituebant Regem, qui etiam ſacerdotio fungeretur, & ea de re Rex ſacrificus [m] diceretur. Non li-

C cuiſſe Pontifici aliquem occidere, ſicut nec ſacerdotibus veri cultus, apud Suetonium [n] teſtatum reperies. Ne in creandis ſacerdotibus ſors adhiberetur, vel pretium, vtque iidem eſſent ab vrbanis negotiis liberi, ęque a Gentibus ac ab ipſis Chriſtianis obſeruari ſolitum, Dionyſius [o] tradit. Auſpicari diem a media nocte, iiſdem commune [p] fuit. Bigamiam in ſacerdotio Pudicitiæ fuiſſe vetitam, auctor eſt Liuius [q]: laudatam ab iiſdem monogamiam, tolleratam bigamiam, Valerius [r] tradit. In dedicatione templorum multa fuiſſe Gentilibus cum pietatis cultoribus ſimilia, ex Suetonio [s] intelliges. Nuptias conſenſu parentum contractas, eſſe legitimas, ceteras clandeſtinas improbatas, ſicut apud Chriſtianos ſeruatur, apud Romanos iudiciali ſententia eſſe definitum, in Liuio [t] facile inuenies. Vigilias inſuper anniuerſarias habes apud Suetoniū [u]. Luſtralē aquā, aſperſionē [x] ſepulchrorum; lumina [y] in iiſdem parare, ſabbato [z] lucernam accendere, cereos in populum diſtribuere [a], & vt ad ſacram menſam accedentes omnes ex animo odia dimitterent, & inimicis reconciliarentur, habetur expreſſum apud Valerium [b]. Sunt & alia fortaſſe plura, quæ in præſentiarum memoriam effugiunt, quæ iiſdem (vt diximus) rationibus pie ſancteque a Chriſtianis abſque vlla ſuperſtitione ſeruantur. Sed de his

D modo ſatis.

d Val. lib. 1. c. 1. Philoſtr. lib. 2. e Dio hiſt. li. 54. f Philoſtr. lib. 3. g Cenſor. de die nata. c. 1. h Gell. lib. 10. c. 15. i Gell. ibid. k Dionyſ. Halic. lib. 2. l Dionyſ. lib. 2. m Liu. decad. 1. lib. 2. n Suet. in Tit. c. 9. o Dionyſ. lib. 2. p Cenſor de die natal. c. 19. q Liu. decad. 1. lib. 10. r Valer. lib. 2. cap. 1. ſ Suet. in Veſp. c. 7. t Liu. decad. 1. lib. 10. u Suet. in Veſp. cap. 7. x Iuuenal. ſatyr. 6. & alii. y Suet. in Octauio. c. 98. z Senec. lib. 14. epiſt. 15.

LXXXIX.

Hoc quoque anno Domini quadrageſimoquarto, Claudii verò ſecundo, quo (vt dictum eſt) Paulus, monente Spiritu ſancto, ſegregatus in Euangelium, Apoſtolatus munere inſignitus eſt; raptus ad tertium cælum, mirifica illa: Deo reuelante, cognouit, quę non fas eſt homini loqui. Hęc omnia anno hoc contigiſſe, ex his quæ ipſemet ſcribit ad Corinthios [c], colliguntur, dum ait: Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam ad viſiones, & reuelationes Domini. Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit, raptum huiuſmodi vſque ad tertium cælum. Et ſcio huiuſmodi hominem, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit: quoniam raptus eſt in Paradiſum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.] hæc de his ipſe. Quæ cum facta dicat annis quatuordecim ante id tempus quo poſteriorem illam ad Corinthios ſcribebat epiſtolam; ipſamque ſcriptam conſtet (vt ſuo loco fuſius explicabimus) anno Domini quinquageſimo octauo, Neronis vero ſecundo: ſatis certum exploratumque habetur, hoc ipſo anno Chriſti quadrageſimoquarto, Claudii vero ſecundo, eumdē Paulum tam mirificis eſſe à Deo auctum muneribus, quibus eum corroborari voluit, antequam

E tanti ponderis munus obiret. Quænam autem illa fuerint quæ audiuit vel vidit: ne fruſtra inueſtigando laboraret humana præſumptio; ineffabilia eſſe dixit. Verumtamen (quantum ex his q̄ ſcribit ad Galatas [d], conſequi poſſumus) Gentium conuerſionem inter alia ipſi eſſe oſtenſam putamus, qui ad Gentes ab Apoſtolis eſſet mittendus Apoſtolus: quod poſtea, cum iterum vna cū Barnaba & Tito Hieroſolymam venit, eſt feliciter adimpletum; vnde merito ſe illuc aſcendiſſe ſecundum acceptam reuelationem teſtatur his verbis: Deinde poſt annos quatuordecim (*a quonam tempore illi ſint numerandi, ſuo loco dicemus*) iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum reuelationem: & contuli cum illis Euangelium, quod prædico Gētibus.] Sic igitur eodem anno, quo prædicandi Euangelii munus Paulus ſuſcepit, tam inſignes reuelationes accepit.

a Macrob. in Saturnal. b Valer. Max. li. 4. c. 2. 3. c 2. Cor. 12. d Galat. 2.

I.

a Dio lib. 60.

SEquenti anno, qui ſecnudum a nobis initam rationem uumeratur a Chriſto nato quadrageſimusquintus, Claudio Auguſto [a] tertium & L. Vitellio Coſſ. durante, tamen adhuc anno ſecundo eiuſdem Claudij Imperij, decimoquinto Kaleud. Februarij a Petro Apoſtolorum Priucipe Romana Eccleſia inſtituitur, ac ſedes in ea Pontificia erigitur. Ea quippe dies in tantæ rei perennem memoriam anniuerſaria celebritate conſueuit antiquitus celebrari: qui quidem priſtinus vſus non in Vrbe tantum, ſed & vniuerſo Chriſtiano orbe in annos ſingulos repetitus (licet interdum alicubi prætermiſſus, ſed reſtitutus [b]) in hodiernum vſque ſanctiſſime perſeuerat. In antiquis [c] enim ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Ritualibus libris hæ preces ea die recitari ſolitæ erant: Omnipotens ſempiterne Deus, qui ineffabili ſacramento Apoſtolo tuo Petro principatum Romæ vrbis tribuiſti, vnde ſe Euangelica veritas per tota mundi regna diffunderet: præſta, quæſumus, vt quod in orbem terrarum eius prædicatione manauit, vniuerſitas Chriſtiana deuotione ſequatur.] Inerat [d] & priuata ſacra præfatio ad eius diei ſolemnitatem accommodata, in ſacris Miſſis ſolita recitari. Antiquiora quoque Martyrologia eiuſdem rei pleniſſimam fidem adſtruunt: ac denique ſanctorum Patrum [e] conciones, quas in eiuſdem diei celebritate in Eccleſia perorarunt, tantæ rei egregia monumenta, celeberrimum fuiſſe eiuſce diei ſacræ cultum apud omnes Chriſtianos, indicant. Vuiuerſali enim Eccleſiæ conſuetudine antiquitus præſcriptum eſt, vt eius diei, qua quis alicui ſedi fuerat præfectus Epiſcopus, anniuerſaria ſolemnitas ageretur: eumdemque morem tam in Orieutali quàm etiam in Occidentali Eccleſia viguiſſe, plurima de eo ſcripta exempla teſtantur, quæ alibi adnotauimus [f]. Sed qua die vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus ſedi Romanæ præficitur, eadem ab vniuerſis quoque Eccleſijs merito celebratur.

b Pauli Papæ IV. diplom.
c Breuiar. veter. Roman.
d In ſacr. S. Gregorij.
e Aug. ſerm. 15. 16. de ſanct. & aliorum.
f Notat. in Martyrolo. Rom. die 18. Ianuarij.

II.

g Ignat. epiſto. ad Philadelph.
h Iren. lib. 1. c. 3.
Eccleſia vna.
i Tertul. de præſcript. c. 20.

Quantumlibet autem a ceteris Apoſtolis, quin & ab ipſo Petro aliæ pluresque fuerint in Chriſtiano orbe Eccleſiæ inſtitutæ; vnam tantum uumero omnes efficiunt, eamdemque Catholicam dici debere, Apoſtoli Symbolo docuerunt; de qua & Ignatius [g]: Vna eſt, inquit, Eccleſia, quam ſuis ſudoribus, & laboribus fundauerunt Apoſtoli a finibus terræ vſque ad fines in ſanguine Chriſti.] & Irenæus [h]: Eccleſia in vniuerſum mundum diſſeminata, quaſi vnam domum habitans, & ſimiliter credit his, videlicet quaſi vnam animam habens, & vuum cor, & conſonanter hæc prędicat, & docet quaſi vnum poſſidens os. Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadem eſt: & neque hę quæ in Germania ſunt fundatę Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Orieute, neque hę quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi conſtitutę: ſed ſicut Sol creaturæ Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt, ſic & lumeu ſeu prędicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volũt ad cognitionis veritatem venire, &c.] Tertullianus [i] de his hæc in eamdem ſententiam: Apoſtoli primo per Iudæam conteſtata fide in Ieſum Chriſtum, & Eccleſijs inſtitutis, dehinc iu Orbem profecti, eamdem doctrinam eiuſdem fidei nationibus promulgarunt, & proinde Eccleſias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt: a quibus traducem fidei, & ſemina doctrinę, ceteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, & quotidie mutuantur, vt Eccleſiæ fiant. Ac per hoc & ipſæ Apoſtolicæ deputantur, vt ſoboles Apoſtolicarũ Eccleſiarum. Omne geuus ad ſuam originem cenſeatur, neceſſe eſt. Itaque tot ac tantæ Eccleſiæ, vna eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes: Sic omnes primæ, & omnes Apoſtolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & conteſſeratio hoſpitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quàm eiuſdem ſacramenti vna traditio.] & paulo poſt de eiuſdem vnitatis principio: Si hæc ita ſunt: conſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſijs Apoſtolicis matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem, quod Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo ſuſcepit.] hæc ille.

III.

Vna Eccleſia Apoſtolica Romana.
k Pſal. 113.
l Cypr. de vnit. Eccleſ.

Porro licet oẽs ab Apoſtolis Eccleſiæ inſtitutę, eo ſenſu Apoſtolicæ dictæ ſint, vt Epheſiorum, Corinthiorum, Theſſalonicenſium, & aliæ fere innumeræ; ac ſecundum ea quæ ab eodem auctore dicta ſunt, & ceteræ quæ ab ijſdem ſunt propagatæ, etiam Apoſtolicę dici debeant: tamen eiuſdem ſententia, quòd Eccleſia vna eſt, Apoſtolicam etiam vnam eſſe confiteri neceſſe eſt: quæ cum ſit toto Orbe diffuſa, optime diuino conſilio prouiſum eſt, vt alicubi eius caput certo loco conſiſtat: ne cum de fide alijſve rebus ad ſtatum religionis Chriſtianæ ſpectantibus oboritur controuerſia, in multas ſcindi, quæ vnitatis compagine iuncta vna erat, neceſſe ſit. Si igitur ex Apoſtolicis omnibus vna eſt conſtanda, atque vna demonſtrãda Eccleſia; eam non alterius eſſe poſſe, quàm eius qui inter Apoſtolos primatum gerebat, nemo non videt, niſi qui ſua ipſorum malitia excæcantur & offunduntur, & (quod eſt in Pſalmis [k]) oculos habent, & non vident. Audi quàm plane, quàm diſtincte hæc omnia tibi ſuggerit Cyprianus [l]:

IIII.

m Cant. 6.
De vnitate Eccleſia firma aſſert. ō.

Hoc erant (inquit) vtique & ceteri Apoſtoli quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis: ſed exordiũ ab vnitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, vt vna Chriſti Eccleſia & cathedra vna monſtretur. Et paſtores ſunt omnes, ſed grex vnus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus vnanimi conſenſione paſcatur. Quam vnam Eccleſiam etiam in Cantico [m] canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Vna eſt colũba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Hanc vnitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur, & reſiſtit; qui cathedrã Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit; in Eccleſia ſe eſſe cõfidit? quando & Beatus Paulus Apoſtolus hoc idem doceat, & ſacramentum vnitatis oſtendat, dicens: Vnum corpus, et vnus ſpiritus, vna ſpes vocationis veſtræ, vnus Dominus, vna fides,

A vnum baptiſma, vnus Deus. Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maxime Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus; vt Epiſcopatum quoque ipſum vnum atque indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat. Epiſcopatus vnus eſt, cuius a ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia quoque vna eſt, quę in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quo modo Solis multi radii, ſed vnum lumen: & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum. & cũ de fonte vno riui plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium Solis a corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: a fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per Orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt quod vbiq; diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extẽdit: profluentes largiter riuos latius expandit: vnum tamen caput eſt, & origo vna, & mater vna, fœcũditatis ſucceſſibus copioſa: illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur.] hęc & alia Cyprianus.

B V. Qui & hæc eadem vberius proſecutus, iterum atque iterum monſtrat hanc vnam Eccleſiam in Petri cathedra cognoſcendam. Vnde idem ſcribens ad Cornelium Romanum Põtificem, hæc ait a: Poſt iſta, adhuc inſuper pſeudo-Epiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, nauigare audent & ad Petri cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt; a ſchiſmaticis & profanis litteras ferre; nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides (Apoſtolo prædicante) laudata eſt, ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.] & ad Antonianum de Cornelii Papæ ordinatione b: Factus eſt, inquit, Cornelius Epiſcopus de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorũ pene omnium teſtimonio, de plebis quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; cum nemo ante factus eſſet, cum Fabiani locus, id eſt, cum locus Petri & gradus cathedræ ſacerdotalis vacaret.] hæc ipſe pluribus.

a Cypr epiſt. 55. De Romana Eccleſia.
b Cypr. epiſt. 52.

VI. Rurſum vero eum debere dici Catholicum, qui eidem Romanæ Eccleſiæ, Petri ſedi communione coniungitur; illum vero eſſe habendum hæreticum, qui ab eiuſdem cathedræ eſt communione diuiſus, idem Cyprianus ſæpe teſtatur: nam ad Cornelium c Papam hæc de his quos optabat eiuſ-
C dem Pontificis cõioni coniungere: Scimus nos hortatos eos eſſe vt Eccleſię Catholicæ radicem & matricem agnoſcerent & tenerent.] & ad Antonianum d eodem argumento: Scripſiſti etiam vt exemplum earumdem litterarum ad Cornelium collegam noſtrum tranſmitterem; vt depoſita omni ſolicitudine, iam ſciret te ſecum, hoc eſt, cum Catholica Eccleſia communicare.] quo cõtra, hæreticum habendum eſſe qui cum eodem Romano Pontifice non communicat, ſcribens ad Magnum e, multis ſignificat, & præſertim cum dicit: Eccleſia vna eſt, quæ vna & intus eſſe & foris nõ poteſt. Si enim apud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quem præter ſacerdotii honorem martyrio quoque Dominus glorificauit; Nouatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt.] Hæc ipſa longe ante Cyprianum Irenæus f: Quoniam, inquit, valde longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones: maximæ & antiquiſſimæ & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos, indicantes, confundimus omnes, eos, qui quoquo modo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam, præterquam
D oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique Fideles; in qua ſemper ab his qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio.] hæc Irenæus.

c Cypr epiſt. 45. Catholicus ab Hæretico quo Signo dignoſcendus.
d Idem epiſt. 52.
e Cypr. epiſt. 76.
f Iren. lib. 3. c. 3.

VII. His inſuper addimus quæ Optatus g Mileuitanus de cathedra Petri egregie ſane in hanc ſententiam locutus eſt: Igitur negare non potes, ſcire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe locatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, vnde & Cephas eſt appellatus: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus ſeruaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſq; defenderet: vt iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, &c.] & poſt recenſitam ſucceſſionem Romanorum Pontificum, ea ratione conuincit ſchiſmaticos eſſe extra Eccleſiam Catholicam, quod nullus ipſorum Epiſcopus eidem Romanæ cathedræ communicet. Ac tãdem hæc contra eoſdem ſchiſmaticos: Vnde eſt ergo, ait, quod claues regni vobis vſur-
E pare contenditis, qui contra cathedram Petri veſtris præſumptionibus & audaciis ſacrilegio militatis?] & inferius: Igitur de dotibus ſupradictis cathedra eſt (vt ſupra diximus) prima, quam probauimus per Petrum noſtram eſſe.] ac paulo poſt. Et per cathedram Petri, quæ noſtra eſt, & ceteras dotes apud nos eſſe.] Eadem quoque ratione S. Hieronymus h hæc ad Damaſum. Ego nullũ primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri communione conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio.] & paulo inferius. Quicumque tecum non colligit, ſpargit, hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.] & ſequenti rurſum i epiſtola. Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt.] & aduerſus Ruffinum k, Fidem ſuam quam vocat? eam ne, qua Romana pollet Eccleſia? an illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam reſponderit, ergo Catholici ſumus, qui nihil de Origenis errore tranſtulimus.]

g Optat. lib. 2. contra Parm.
Cõmunicatio cum Romana Eccleſia quæ m que probat Catholicum.
h Hieronymus epiſt. 57.
i Idem epiſt 58.
k Hieron. Apolog. aduerſus Ruffin.
l Hier. epiſt. 85.

VIII. Hæc igitur cum Hieronymus ſæpius repetat & inculcet, & primatus Petri & Eccleſiæ Romanæ ſit fidelis aſſertor, iam quomodo illa ſint eiuſdem auctoris accipienda verba, quibus aduerſarii ſtruunt calumnias, ſatis perſpicuum eſſe poteſt, dum ſic l ait de his quæ ad ordinem ſpectãt.

Obiectio ſoluitur, & elucidatur locus S. Hieronymi.

Quid facit,excepta ordinatione, Epiſcopus,quod presbyter non faciat? Nec altera Romanæ vr- A
bis Eccleſia,altera totius Orbis exiſtimanda eſt. Et Galliæ,& Britanniæ,& Africa, & Perſis,& O-
riens,& Iudæa,& omnes barbaræ nationes vnum Chriſtum adorant,vnam obſeruāt regulam ve-
ritatis. Si auctoritas quæritur, Orbis maior eſt Vrbe. Vbicumque fuerit Epiſcopus, ſiue Romę,ſi-
ue Eugubij,ſiue Conſtantinopoli,ſiue Rhegij,ſiue Alexandriæ,ſiue Tanis;eiuſdem meriti, eiuſdē
eſt ſacerdotij. Potentia diuitiarum & paupertatis humilitas vel ſublimiorem vel inferiorem Epi-
ſcopum non facit:ceterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt.] Sed hæc quidem dicit ipſe de
his quæ ſunt muneris ſacerdotij:in qua quidem functione ſicut nihil præter ordines plus Epiſco-
pus quàm presbyter habet,ita multo minus nihil eſt quod plus alio quilibet Epiſcopus ſibi vendi-
cet. Verum quanto plus ceteris ipſe S. Hieronymus Romano Epiſcopo deferat, ſuperius ipſius-
met loca recitata declarant. Sed inſtitutam de Catholici nominis ſigno orationem proſequamur.

IX. S. Ambroſius etiam & ipſe vno ſigno e ſede Petri petito,ex ipſius,inquam, Romanæ Eccle-
ſiæ communicatione,qui veri Catholici habendi eſſent,eſſe ſolitum inueſtigari,demonſtrat,dum
hæc de Satyro fratre ſcribit:Aduocauit ad ſe Epiſcopum,nec vllam veram putauit niſi veræ fidei
gratiam,percontatuſque ex eo, Verum cum Epiſcopis Catholicis,hoc eſt, cum Romana Eccleſia B
conueniret? &c.] Auguſtinus [a] item ex Petri cathedra per ſucceſſionem Romanorum Pontifi-
cum demonſtratam, Catholicos diſcriminat ab hæreticis:& id ipſum aduerſus ſchiſmaticos [b] Do-
natiſtas, Catholicos occinere docuit. Vna igitur hac teſſera,hoc vno ſymbolo,hoc vno denique ro-
gato & reddito nomine,qui Catholici eſſent,qui ve hæretici,ſemper innoteſcere conſueuerunt: nē-
pe,vt ille abſque alia controuerſia Catholicus cenſendus eſſet,qui ſe Romanæ Eccleſiæ communi-
care profiteretur;ac ille contra eſſet conclamandus hæreticus,qui ab eadem Petri cathedra pro-
baretur eſſe diuiſus. Præter illa quæ in eam ſententiam ſunt ex antiquioribus Patribus recitata,a-
lia plane innumera de his exempla ſuppeterent;ſed nō patitur inſtituti ratio,hic ea ſingulatim re-
cenſendo,in his diutius immorari.

a Aug. epi. 165. & contra epiſt. Manich. cap. 4.
b Auguſ. contra par. Don. Pſal.

X. Sed illud vnum ſic habeto:adeo hæc certa atque explorata haberi,vt antiquo vſu illud eſſet re-
ceptum,tam apud noſtros quàm apud externos,has voces, Romanus, & Catholicus, abſque di-
ſtinctione vſurpari ſolitas,ita vt idem eſſet dicere, Romanus,quod Catholicus: idque monſtrari
poteſt,non tantum noſtrorum teſtimonio & exemplo,ſed etiam hoſtium aſſertione. Ecce quippe
Theodoſius Iunior Imp. in ea epiſtola,quam ſcripſit ad Acacium Epiſcopum Berœēſem,hæc ait:
Voſque probatos Romanæ religionis ſacerdotes eſſe,manifeſto argumento declarate.] extat hæc
epiſtola in Actis ſacroſanctæ Synodi Epheſinæ [c]. Addam & de Arianis exempla. Victor Vticen- C
ſis [d] hæc a Iocundo Ariano homine ad Theodoricum Arianorum Regem in Africa refert dicta:
Poteris,inquit,eum diuerſis afflictionibus interficere:nam ſi gladio peremeris,incipient Roma-
ni martyrem prædicare.] & Gregorius Turonenſis [e] ex perſona eorumdem: Quid putatis(dice-
bat vnus ex illis) quod nunc iſti Romani dicant?] & alibi de Ariano Principe: [f] Cogitauit intra
ſe dicens: Quia ingenium eſt Romanorum (Romanos enim vocitant homines noſtræ religionis)
vt ita accidat,& non ſit virtus Dei.] & inferius [g] ex perſona itidem Ariani hominis hæc ad ſuos
dicentis: Si conſenſeritis dictis meis,exercebimus hodie cachinnum de hoc Romanorum presby-
tero] hoc eſt, Catholico ſacerdote. Alia ad hæc addenda eſſent exempla:ſed parcius agimus,quòd
alio tendat oratio:diuertimus enim ad hæc,occaſione Romanæ Eccleſiæ hoc anno(vt dictum eſt)
a Petro Apoſtolo inſtitutę,cui præfuit annos vigintiquatuor,mēſes quinque,& dies vndecim. Sed
de his reddemus rationem inferius,cum de eiuſdem Petri agemus martyrio.

Romanum nomen idē quod Catholicum.
c Synod. Epheſ. tom 5. c. 10. edi. Peltan.
d Vict. de perſecut. Vuandal. li. 1
e Greg. Turon. de glor. mart. ca. 79.
f Eod. lib. c. 25.
g Eod. lib. c. 30.

XI. Ceterum ipſa prima Pontificia ſedes Petri,cathedra(inquam)lignea, dignum plane tātæ rei D
eximiumque monumentum,quamplurimis ſemper miraculis illuſtrata,a maioribus aſſeruata,in
eiuſdem Petri baſilica Vaticana recondita hactenus cuſtoditur, & certis diebus populo viſenda
exponitur. Conſueuerunt enim maiores,tanti memores beneficij,quòd Apoſtolica prædicatione
e tenebris,quibus erāt offuſi,ad lucem plane diuinam euecti eſſent,etiam ipſas ſedes ligneas qui-
bus Apoſtoli inſediſſent,ſumma omnium diligentia cuſtoditas,veneratione proſequi. Sit ſatis ad
eius rei exemplum Hieroſolymorum Eccleſia, quæ licet tot tantiſque Iudæorum caſibus fuerit
exagitata;ſedem tamen ipſam,cui ipſorum primus Epiſcopus Iacobus inſedit,vſque ad Conſtan-
tini tempora integram eſſe ſeruatam,auctor eſt Euſebius [h]. Id ipſum de ſede Marci Alexandriæ
factum eſſe,ſuo loco dicemus. Nec tamen illud de his dicere prætermus, quod ad hāc rem etiam
ſpectare videtur:maiores ſcilicet noſtros,egregios pietatis cultores,vt qui probe ſcirēt loco Chri-
ſti(quod ſæpe monet Ignatius)eſſe habendos Epiſcopos,ſedes illas,quibus illi in eccleſia,cum ſa-
cras ſynaxes agerent,inſiderent,vt diuinum thronum,velis egregie ornare conſueuiſſe,eaſdemq;
tegere velamento. Id plane innuit Pontius diaconus in Cypriani martyrio,cum ait: Sedile autem
erat fortuito linteo tectum, vt & ſub ictu paſſionis Epiſcopatus honore frueretur.] Et Auguſti- E
nus [i] ad Maximinum Epiſcopum Donatiſtam: In futuro,inquit,iudicio nec apſides gradatæ,nec
cathedræ velatæ adhibebūtur ad defenſionem.] Apſides ſane gradatas cum dixit,ſedes Epiſcopo-
rum ſublimiori attolli faſtigio ſolitas eſſe ſignificat. Et Pacianus Epiſcopi ſedem linteatam no-
minat in epiſtola ſecunda ad Sympronium. Sed hæc ſatis ad inſinuādos antiquos Eccleſiæ mores
cui plane rei nos ex inſtituto lectori deuinximus.

De Petri Cathedra lignea.
h Euſeb. lib. 7. c. 17.
i Augu. ad Max. Epiſc. Don. epiſt. 203.

XII. In hunc igitur modum Romana cathedra ſtabilita,ceſſit Petrus Eccleſiæ Antiochenæ,& aliū
in ſuum locum Epiſcopum ſubrogauit. Id quidem factum eſſe hoc ipſo tertio Claudij Imperato-
ris anno,ac Domini quadrageſimoquinto, Euſebius teſtatur in Chronico:vbi etiam anno ſupe-
riori (vt a nobis poſitum eſt) Petri Romam aduentum contigiſſe tradit. Qui vero dixerunt [k],eum
tunc cum diſceſſurus eſſet Antiochia,eidem ciuitati ſucceſſorem Epiſcopum ordinaſſe,eo ſenſu
audiendi ſunt,quaſi dicere velint, Petrum ſucceſſorem ſibi delegiſſe,cum ſedem Antiochenam re-
liquit. Non enim putandum eſt, Petrum antea ſe abdicaſſe,nulla exiſtente cauſa; niſi cum Roma
ſibi

k Chryſo. homi. de S. Ignat. & Metaph. d. e 29. Iunij.

A ſibi erexit accepitq. cathedram. Nec propterea quod inde receſſerit, opus fuit alium ſibi ſufficere; quod nec alias fecerat, cum (vt vidimus) ſæpe receſſit, ac iterum redijt: nã & ſic inde modo diſceſſit, eo nempe reuerſurus. Redijt enim Antiochiam, eam inuiſens Eccleſiam, quando inter ipſum & Paulum illę, de quibus ſuo loco dicturi ſumus ſubortæ ſunt contentiones. Satis Antiochenæ Eccleſiæ ſe abſente videbatur eſſe conſultum, quòd ibi Barnabam reliquiſſet. Barnabas enim (quod ex Actis [a] ſuperius dictum eſt) Antiochiam profectus, cum vberes fructus ex conuerſione Gentium Euangelica prædicatione collegiſſet, & vberiores ſe collecturum ſperaret, tot laboribus impar ſibi viſus, Tarſum acceſſit, indeq. Saulum adductum ſecum Antiochiam duxit: quem cum annum integrum, vſque ſcilicet ad famem illam ingentem obortam, illic permanſiſſe, Lucas [b] teſtetur: ſane quidem in annum ſecundum Claudij eoſdem perſeueraſſe illic conſtat, atque illuc iterum redijſſe, & vſque ad præſentem annum manſiſſe, vt ex his quæ dicturi ſumus in fine pręſentis anni, liquido apparebit.

a Act. 11.

Barnabas curat Eccleſiam Antiochenã.

b Act. 11.

c Chryſoſt. hom. de transl. S. Igna. to. 5. edit. Pariſ.

XIII.

Euodius an Ignatius fuerit ſubrogatus.

Sed quem potiſſimum ſedi Antiochenæ ſuum ſucceſſorem inſtituerit, Euodium ne, an Ignatium, res non eſt abſque aliqua controuerſia; quandoquidem Ioannes Chryſoſtomus [c], ciuis Anthiochenus, & eius Eccleſiæ olim clericus, aperte profitetur, primum omnium a Petro eidem ſedi B fuiſſe præfectum S. Ignatium: teſtatur id ipſum Theodoretus [d], cum ait: De illo enim Ignatio omnino audiſti, qui per magni Petri dexteram pontificatum ſuſcepit.] Felix quoque Romanus Pontifex in epiſtola quam ſcripſit ad Zenonem Imperatorem quæ eſt recitata in quinta [e] Synodo Cõſtantinopolitana, plane teſtatur S. Ignatium dextera Petri eſſe ordinatum eiuſdem Antiochenæ ſedis Epiſcopum. Porro non Euſebius tantum [f] & Hieronymus [g] perſpicue teſtantur, poſt Petrum & a Petro inſtitutum primo loco ſediſſe Euodium, ac Euodio fuiſſe ſubrogatum Ignatiũ, ſed & idem ipſe Ignatius [h] ſcribens ad Antiochenos, id ipſum firmiter aperteq. demonſtrat, cum ait: Mementote Euodij beatiſſimi patris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos gubernacula Eccleſiæ veſtræ ſortitus eſt.] hæc itaque cum ille ipſe profiteatur, alijs non opus eſt teſtibus. Verum enim vero vnde eiuſmodi oborta ſit occaſio controuerſiæ, exquirere, non otium putamus.

d Theod. in immut. dial. 1.

e Quint. Synod. Act. 1.

f Euſebius in Chron. & hiſt. lib. 3. c. 16.

g Hier. de Scrip. Eccl. in Ignat.

h Ignat. epiſ. 12.

XIIII.

i Clemens Cõſt. lib. 7. c. 46.

Euodius primus poſt Petrum Epiſc. Antioch.

Legimus apud Clementis [i] conſtitutiones, quibus interdum vſi ſunt viri ſanctiſſimi necnon eruditiſſimi, Antiochenæ Eccleſiæ a Petro Euodium, a Paulo vero Ignatium eſſe creatos Epiſcopos, nec ſane vnum poſt alium, vt de ceteris ibi dicitur, ſed ſimul. Quod quidem tunc factum fuiſſe videtur, cum diſſenſio illa inter Fideles qui ex circumciſione, & eos qui ex Gentibus ad fidem C venerant, eſſet concitata: quocirca quamdiu illa perdurauit, illud remedium fuiſſe adhibitum, vt vterque ſederet, alterq. eorum præeſſet ijs qui ex circumciſione, alter vero ijs qui ex Gentibus ad Eccleſiam veniſſent. Ceterum eo tandem ſublato diſtinctionis pariete, ac ſub vno eodemq. paſtore vtraque collecta Eccleſia, non amplius duobus, ſed vno tantum fuit opus Epiſcopo. Tunc igitur in eadem præfectura remanſiſſe videtur Euodius, cui libenter ceſſiſſet Ignatius, vt Clemẽs Lino: meritoque ea de cauſa idem ipſe in dicta epiſtola ad Antiochenos ipſum Euodium primum poſt Apoſtolos fuiſſe illius ſedis epiſcopum tradit, nullam ſui rationem habens, quod ea occaſione ſediſſet, & eidem loco ceſſiſſet, quãtumlibet a Petro (vt præcitati volũt) inſtitutus eſſet. Sed quod agamus coniecturą, nihil certi de his affirmare audemus. Ceterum præfecturã Eccleſiæ Antiochenæ Euodio hoc anno collatam eſſe, Euſebius in Chronico tradit. Qua ratione erroris arguitur Suidas [k], & ſi qui alij dixerunt tunc diſcipulis eſſe inditum nomen Chriſtianum, cum Petrus Euodium Antiochenæ Eccleſiæ creauit Epiſcopum: nam longe ante hæc tempora Chriſtianum nomen eſſe inuentum ſuperius eſt demonſtratum.

k Suid. verbo Ναζωραῖοι.

XV.

Sicut autem ſtabilita ſede Romana Petrus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum illi præficiendo D proſpexit: ita etiam memor Eccleſiarum, quas in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, ſcilicet Minori, & Bithynia erexerat, ſuam primam ad eas ſcripſit epiſtolam: quam quidem hoc ipſo anno, antequam Marcus ab eodem Petro Alexandriam mitteretur, eſſe conſcriptam, ex eo facile colligi poteſt, quod in ea hæc poſita habeantur in fine: Salutat vos Eccleſia, quę eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus.] quem hoc ipſo anno tertio Claudij Alexandriam amãdatum, Alexãdrinã collegiſſe Eccleſiam, Euſebius non obſcure demonſtrat in Chronico. Opportuna enim illa videbatur oblata occaſio aduentus Philonis Iudæi Alexandrini in Vrbem, qui ſub Caio primum (vt vidimus) pro Iudæis Alexandrinis legatione functurus, vna cum ſocijs Romam ſe contulit; ac iterum ſub Claudio Romam venit, quando & gentilem ſuum Petrum Euangelium prædicantem Romæ cognouit, & familiariſſime cum ipſo verſatus eſt, vt Hieronymus [l] his verbis declarat: Aiunt hunc ſub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis ſuę miſſus fuerat: cum ſecunda vice veniſſet ad Claudium, in eadem Vrbe locutum eſſe cum Petro Apoſtolo, eiuſdemq. habuiſſe amicitias, & ob hanc cauſam etiam Marci diſcipuli Petri apud Alexandriam ſectatores ornaſſe laudibus ſuis.] hęc Hieronymus de Philonis cum Petro Romæ cõſuetudine ac amicitiæ vſu, E qua quidem ex re coniectura ducimur, redeuntem Philonem Alexandriam, Marcum ſibi a Petro commendatum ſecum perduxiſſe; Sed de Marco iterum:

Marcus quando a Petro Miſſus Alexandriam.

l Hier. de Scrip. Eccl. in Philone.

XVI.

De prima Petri Epiſtola.

Quod vero ſicut hoc anno, ita etiam Romæ eadem a Petro epiſtola ſcripta fuerit Patres omnes qui de ea re ſermonem habuerunt expreſſe teſtati ſunt; quod & ex illis eiuſdem epiſtolæ verbis collegerunt, quibus in fine dicitur ſalutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta.] per Babylonem enim Romam intellexiſſe, abſque vlla dubitatione confirmant. Sed ab his diſſentiunt Nouatores, quod permoleſte accipiãt, ex canonicis diuiniſq. Scripturis etiã Petri Romam aduẽtum reddi teſtatum. Sed primum per Babylonem a Petro Romam ſignificatam eſſe, maiorũ auctoritate monſtremus; ac ſubinde quam inſigniter delirent, qui de alia Babylone ea eſſe dicta verba contendunt, perſpicue aperiemus. Euſebius [m] vbi de Marci Euangelio ex Papiæ & Clementis auctoritate ſermonem inſtituit, hęc addit: Conſtat Petrum huius Marci mentionem facere in priore epiſtola, quam Romæ texuiſſe dicitur: quam quidem epiſtolam ibi perſcriptam oſtendit, dum

m Euſeb. hiſt. li. 2. c. 14.

ciuitatem

ciuitatem illam, verbi trãſlatione, Babylonem appellat, hoc modo: Salutat vos Eccleſia noſtræ ele- A
ctionis conſors, quæ eſt Babylone, & Marcus filius meus.] Eadem Hieronymus de Scriptoribus
Eccleſiaſticis in Marco his verbis: Meminit huius Marci & Petrus in epiſtola prima ſua, no-
mine Babylonis figuraliter Romam ſignificans.] In Apocalypſi [a] Ioannis eodem notatam eſſe
nomine, in confeſſo eſt apud omnes. vnde & Tertullianus [b]: Sic & Babylon apud Ioannem no-
ſtrum Romanæ vrbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno ſuperbæ, & ſanctorum debella-
tricis.] Vnus idemque Spiritus, quo afflati, locuti ſunt ſancti viri Dei, eodem ſymbolico nomi-
ne Romam ſignificauit: quinetiam & in diuinis ſcripturis per Babylonem ſæpe Romanum adũ-
bratum eſſe imperium, eruditus lector inueniet. In hanc ſententiam Auguſtinus [c] hæc ait: Ne mul-
tis morer, condita eſt Roma velut altera Babylõ, & velut prioris filia Babylonis.] docet enim plu-
ribus, tunc conditam Romam eſſe, cum intercidit regnum Aſſyriorum. De his quoque cumu-
late Oroſius [d].

a Apoc. 17.
b Tertu aduerſ. Iud. c. 9. & cont. Marcion. lib. 3. c. 13.
c Aug. de Ciui. Dei. lib. 18. c. 22.
d Oroſ. li. 7. c. 2.

XVII.
Petrus Romã appellat Babylonem.

Nec vero me imprudenter dicturum exiſtimo, ſi his addiderim, Petrum non eſſe vſum pro-
prio Vrbis nomine, quod Hieroſolymis fuga lapſus e carcere, vbi ageret, non ab omnibus perci-
pi vellet. Sane quidem ſtuduiſſe admodum Claudium Imperatorem Agrippæ Regi Iudæorum,
qui Petrum vinxerat mox coram populo trucidandum, ea quæ ex Ioſepho ſuperius ſunt recitata,
plane ſignificant. Cum alioqui mutatis nominibus homines appellare, vſitatum fuiſſe videatur B
apud Apoſtolos. Vnde Paulum [e], cum ait: Liberatus ſum de ore leonis] per leonem ſignificaſſe
Neronem, nullus dubitat. Præter hæc etiam, per Babylonem eſſe Romam ſignificatam, licet quis
nolit, fateri compellitur. Nam cum Petrus dicat: Salutat vos Eccleſia, quę eſt in Babylone colle-
cta] cum de illa quæ eſt apud Aſſyrios Babylone nullo modo poſſit intelligi: quandoquidem (vt vi-
dimus) conſtat Ioſephi [f] auctoritate, eodem Caij Auguſti tempore, quo tam dira Iudæi tum Ale-
xandrini tum Palæſtini patiebantur, eos qui agebant in Babylone, & apud Aſſyrios Iudæos fuiſſe
expulſos, ac denique trucidatos: neceſſe eſt affirmare, Petrum per Babylonem Romam intellexiſ-
ſe. Nec eſt alia Babylon, de qua Petrus potuerit dixiſſe; nam quæ apud Ægyptios Babylon erat,
obſcurus plane locus, non ciuitatis nec oppidi dignus nomine, caſtellum a Strabone [g] & alijs no-
minatur, ſic nempe dictum, quòd a quibuſdam Babylonijs fuiſſet erectũ, locus natura munitus.
At dicere velle, Petrum de hac in Ægypto poſita intellexiſſe, inſignis ſane fatuitas & nimium ab-
ſurda res eſſet: quandoquidem cum multa alia hæc opinari prohibeant, quodammodo id potiſſi-
mum vetat, quòd nullam reperiri conſtet in Babylone quæ eſt in Ægyptio, Eccleſiam collectam:
cum multa enim Concilia edita reperiantur cum adiectione nominum Epiſcoporum Ægyptio- C
rum, in nullis horum, nec in alijs ſcriptorum monumentis alicubi reperitur nominatus Epiſco-
pus Babylonis in Ægypto.

e 2. Tim. 4.
f Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 12.
g Strab. lib. 17.

XVIII.
Vrbs Roma diuerſa ab Eccleſia Romana.

Sed quid Nouatores iſti? Licet hic negent per Babylonem Romam intelligi; tamen quod in
Apocalypſi de Babylone multa nefanda prodatur, eoq; nomine Romanam vrbem ſignificari cer-
tiſſimum ſit; cunctas illas blaſphemias in Romanam tunc vrbem cõgeſtas, quod in ea idololatria
& impietatis cultus prę ceteris Orbis locis vigeret, in Romanam conuertunt Eccleſiam, calum-
nioſiſſime ſimul & imperitiſſime, nullam temporum diuerſorum nec rerum rationem habentes.
Sane quidem dum Petrus ait; Eccleſia quæ eſt in Babylone] Eccleſiam ibi poſitam non eſſe Baby-
lonem ipſam, plane declarat, diuerſaque ratione cenſeri ipſam Eccleſiam a loco, vbi dicitur eſſe
collecta. Nec per ſomnium quidem quis vmquam inueniet Romanam Eccleſiam eſſe Babylonis
nomine nuncupatam, ſed ipſam tãtummodo ciuitatem; ac id quidem non ſemper, ſed cum impie-
tate referta aduerſus ipſam Eccleſiam bellum gereret. Vnde Hieronymus [h] de his agens, hiſce
verbis Romam compellat: Sed vt ad te loquar, quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam Chriſti con- D
feſſione deleſti, Vrbs potens, Vrbs Orbis domina, Vrbs Apoſtoli voce laudata, interpretare voca-
bulum tuum; Roma aut fortitudinis nomen eſt apud Græcos, aut ſublimitatis iuxta Hebræos; ſer-
ua quod diceris: Virtus te excelſam facit, nam voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi Sal-
uator in Apocalypſi commitatus eſt, potes effugere per pœnitentiam. Habens exempla Niniuita-
rum. Caue Iouiniani nomen, quod de idolo deriuatum eſt.]

h Hiero. aduer. Iouin. lib. 2.

XIX.
Improbatur vrbs laudatur Eccleſia.

Scimus eumdem Hieronymum [i] alibi in eamdem Vrbem ſtomachatum, Babylonem appel-
laſſe; cum perſecutionem in ea paſſus, inde recedens, Hieroſolymam rediſſet; atque dixiſſe: Cum
in Babylone verſarer, & purpuratæ meretricis eſſem colonus, & iure Quiritium viuerem &c.] Sed
quid poſtmodum alibi ille [k] idem, cum agit de Romanæ Eccleſiæ Fidelibus? Romanæ, inquit,
plebis laudatur fides, teſtimonio videlicet Apoſtolico. Vbi alibi tanto ſtudio & frequentia ad ec-
cleſias & martyrum ſepulchra concurritur? Vbi ſic ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen re-
boat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, niſi hanc
quam omnes Chriſti Eccleſiæ; ſed quod deuotio in eis maior ſit, & ſimplicitas ad credendum.]
Idem ad Marcellam ſcribens vt Bethlehem migret, poſt explicatum illud de ciuitate Romana
Ioannis in Apocalypſi teſtimonium; Cecidit enim, cecidit Babylon magna] de Eccleſia ibi poſita E
iſta ſubdit: Eſt quidem, inquit, ibi ſancta Eccleſia, ſunt trophæa Apoſtolorum & martyrum, eſt
Chriſti vera confeſſio, eſt ab Apoſtolo prædicata fides; & Gentilitate calcata, in ſublime ſe quo-
tidie erigens vocabulum Chriſtianum.] hæc Hieronymus: de quibus ſatis.

i Hier. in præf. de Spir. ſanct.
k Hier in præf. lib. 2. in epiſt. ad Galat.

XX.

Cum hæc de tempore primum ac ſubinde de loco prioris Petri epiſtolæ ſint pluribus diſpu-
tata: ad quos nam ea ſcripta fuerit, hic pluribus agere in prima editione prætermiſimus, ſed abſq;
vlla dubitatione hanc datam eſſe ad Hebræos, inferius cum de poſteriori Petri epiſtola egimus,
affirmauimus. Ne autem hac de re dubitare, quis poſſit, aſſertam ſemel ſententiam tum Patrum
auctoritate obſignatam, tum alijs firmiſſimis rationibus demonſtratam relinquere, æquum puta-
mus. Scriptam quidem hanc fuiſſe epiſtolam Petri ad Iudæos iam redditos Chriſtianos, teſtan-
tur Euſebius [l], S. Athanaſius [m], Didymus [n] ac denique (ne in his longius diſtrahar) omnes

l Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1.
m Athanaſ. in Synopſ.
n Didym in epiſto. canonic.

A tum Græci tum Latini ſcriptores,qui ea de re conſulto tractarunt:adeoq.vt nec vnum hactenus
inuenerimus,qui ad alios quam ad Iudæos eã eſſe co nſcriptam,aſſeruiſſe repetiatur.Sedad hæc
confirmanda, accipe rationes , & quidem firmiſſimas, vt pote Petri auctoritate ſubnixas,qui-
bus refragari non liceat, quod ei contradicere ſit religio.Certum quidem eſt,Petri ipſius aſſertio
ne,ad illos priorem a ſe datam eſſe epiſtolam,ad quos poſteriorem ipſe conſcripſit:etenim ſic in
ea de priori meminit [a]:Hanc vobis c ariſſimi,ſecundam ſcribo epiſtolam.]Porro eamdem poſte a 2.Petr.3.
riorem ab ipſo eſſe datam ad Hebræos,ipſemet ad finem ipſius diſertis verbis iuſinuat,dum men
tionem habet Pauli epiſtolæ ad ipſos Hebręos datæ,prout interpretes omnes oſtendunt,& nos in
ferius demonſtraturi ſumus; ad quos ſe quoque eam dare epiſtolam profitetur.

Rurſum vero cum in ipſa prioris epiſtolæ inſcriptione manifeſte declaret Petrus,ſe ſcribere
Chriſtianis aduenis diſperſionis:nonniſi Iudęos potuit verbis illis intellexiſſe:etenim nullam ha XXI.
ctenus Chriſtianorum Gẽtilium quis inueniet factam eſſe diſperſionem,ſed tãtummodo Iudæo
rum(vt ſuperius diximus)tempore martyrij S.Stephani,cuius diſperſionis iterum meminit S.Lu
cas [b] in Actis.Nec eſt quod obijci poſſit,diſperſionem Iudæorum factam fuiſſe [c] tantummodo b Act.8.16.
B per regiones Iudææ atque Samariæ:nam ex ijſdem Actis [d] ſatis apparet,eorumdem aliquos per c Act.8.
rexiſſe etiam Antiochiam,atque in Cyprum:immo & conſtat Ananiam vnum ex illis perueniſſe d Act.11.
[e] Damaſcum:vt patens ſit,eos egreſſos eſſe Iudææ terminos. Verum non hoc ſenſu accipiendum e Act.9.
puto quod ſcripta ſit a Petro illa epiſtola ad fratres diſperſionis,quaſi illi aliqua perſecutione di
ſperſi fuerint;ſed quod ſoliti ſint vocari Iudæi diſperſionis illi qui in diuerſis Orbis partibus lon-
ge a Iudæa habitarent,diſperſi,dicti,quod non cum alijs in Iudęa degerent,ſed in diuerſis regio-
nibus pro animi cuiuſque libitu loca colerent:quo ſenſu ab Euangeliſta [f] dictũ de Chriſto ex Cai
phæ prophetia,quod Ieſus moriturus erat pro gente , & non tantum pro gente,ſed vt filios De i f Ioan.11.
qui erãt diſperſi,congregaret in vnum.]Qua etiam ratione Iacobus in ſuæ epiſtolæ [g] inſcriptio- g Iac.1.
ne habet:Duodecim tribubus,quæ ſunt in diſperſione]hoc eſt,Iudæis omnibus qui in diuerſis Or
bis regionibus habitarent:nam nulla alia hoc tempore contigit hoſtilis duodecim tribuum di-
ſperſio. Ceterum cum conſtet nullam legi diſperſionem Chriſtianorum Gentilium,ſed dumta-
xat Iudęorum:cum ſcribat Petrus ad Chriſtianos diſperſionis;ad Iudæos credentes ſcribere cer
C tum eſt.Quod inſuper illis vendicet prophetias [h],quodq.feminas eorum Filias Saræ nominet,cer
te quidem eoſdem fuiſſe Iudæos oſtendit. h 1.Petr.1.& 3.

Sed & in eo quod de ijſdem ait [i]: qui aliquando non populus,nunc aũt populus Dei:Qui nõ XXII.
conſecuti miſericordiam,nunc autem miſericordiam conſecuti,&c.]de eodem plane populo lo- i 1.Petr. 2.
qui ſignificat,qui iuxta Oſeæ [k] oraculum (ad quod alludit)a Deo fuerat reprobatus,cum ſub ty k Oſe.1.
po filiorum fornicationum,de eorum altero dictum: Voca nomẽ eius, Abſque miſericordia: quia
non addam vltra miſereri domui Iſrael] & de altero:Voca nomen eius, Non populus meus:quia
vos non populus meus,& ego non ero veſter.]Hoc quidem ſtatu Iudæi tunc erant:adueniente au
tem Chriſto eum ſecuti ex non populo facti ſunt populus eius,ac pariter miſericordiam adepti.
Cum vero citatur idem locus Oſeæ [l] ab Apoſtolo Paulo [m], non ſolum quę de reprobatione Iu-
dęorum ab eodem Propheta dicta ſunt ipſe recitat,ſed & quæ de vocatione Gentiũ,nimirũ quod l Oſe.1.
ſubditur. Et erit in loco vbi dictum eſt eis, Non plebs mea vos : ibi vocabuntur filij Dei viui.] ſe- m Rom.9.
cundum quã quidem additionem recte Patres omnes de reprobatione Iudæorũ,& vocatione Gẽ
D tium,tum Oſeam,tum Paulum intellexiſſe tradunt. iuxta quam item conſiderationem,hæc S. Hie
ronymus [n]; cum interpretatur Pauli verba ex Oſea deſumpta: Vocabo non plebem meam, ple-
bem meam. Hoc loco Iudam ſignificat. Et non dilectam,dilectam:& non miſericordiam conſecu n Hier.in epiſt.
tam,miſericordiam conſecutam. Iſraeliticum populum. Et erit in loco vbi dictũ eſt eis, Nõ plebs ad Rom.9.
mea vos,&c. Gentes,demonſtrat in Chriſto credituras.] hactenus verba S. Hieronymi. Quod ve
ro Petrus non ſcriberet ad gentes,ſed ad Iudæos,ea tantum citauit Oſeę verba,quæ dicta de Iu-
dæis erant. Nam Iudæos & Iſraelitas a Deo reprobatos intelligi per illa verba, Non populus, Nõ
miſericordiam conſecuta:cum id expreſſe Propheta teſtetur,nulla opus eſt interpretatione. Por-
ro qui per reprobationem non iam populus, Neq; miſericordiam conſecuta filia dicebantur:ijdẽ
ad Chriſtum conuerſi,ait Petrus:qui aliquando non populus,nũc populus:Qui non miſericordiã
conſecuti,nunc miſericordiam conſecuti.]Recte igitur omnium rata habetur Patrum ſententia
aſſerentium Petri tum priorem tum poſteriorem epiſtolam eſſe ad Iudæos conſcriptã. Oportuit
hæc addidiſſe in hac poſteriori editione ad diluenda quæ ab aliquo obijciebantur. Sed proſequa-
mur ex inſtituto Apoſtolicas traditiones,quæ ex Apoſtolicis ſcriptis tamquam e fonte manarũt.

E Quod enim idem Apoſtolus in fine epiſtolæ,illos ad quos ſcribit,admonet vt ſalutẽt ſe inuicẽ XXIII.
in oſculo ſancto: noſtri inſtituti ratio poſtulat,vt de antiqua ab Apoſtolis inſtituta Chriſtiana ſa *Salutatio in*
lutatione oſculo ſancto impartienda (quod pertinet ad antiquos Eccleſiæ mores) paulo fuſius a *oſculo Sancto.*
gamus. Non enim id Petrus tantum,ſed & Paulus faciendum præcepit,vt cũ ad Romanos [o], vel o Rom. 16.
ad Corinthios [p] iterum,aut ad Theſſalonicenſes [q] ſcripſit epiſtolas. Id ipſum etiam facere ſuis p 1.Cor. 16. 2.Cor.13.
epiſtolis conſueuit Ignatius [r] cum diuerſas ad ſuos daret. cum vero ijdem Principes Apoſtolo- q 1.Theſſal. 5.
rum ſalutationem mutuam non oſculo tantum,ſed ſancto plane dandam eſſe præſcripſerint; di- r Ignat. epiſt. ad
uerſam ſane eam ab illa fuiſſe,quam Gentiles inter ſe conſueuerunt impartire, certum eſt. Quo- Antioch. & ad
dam enim vſu receptum erat quoties ſibi obuiarent inter ambulandum amici ſe inuicem oſculo Tarſenſes.
ſalutare,quam quidem conſuetudinem vt permoleſtam,& frequentibus occurſionibus faſtidiũ
afferentem [s], Tiberius lege ſancita tollendam curauit:ſed (quod probauit euentus) plus lege va s Suet.in Tib.c. 34.
luit inolitus vſus. Vnde Martialis qui vixit temporibus Domitiani,hæc ad Linum [t]: t Martial.lib.7. epig.

Bruma eſt,& riget horridus December:
Audes tu tamen oſculo niuali
Omnes obuios hinc & hinc tenere,

Et totam, Line, baſiare Romam.] A

Er ad Baſſum [a]:

a Martialis lib. 11.

Effugere non eſt, Baſſe, baſiatores:
Inſtant, morantur, perſequuntur, occurrunt,
Et hinc, & illinc, vſquequaque, quacumque.] & inferius de his plura.

XXIV. *De oſculo pacis.*

b Iuſtin orat. ad Antoninū Imp.

c Orig. in epiſt. ad Rom. c. 16.

Erant quidem eiuſmodi oſcula pacis & amoris ſymbola: quæ non tollenda, ſed moderanda inter Chriſtianos curarunt Apoſtoli, dum eos ſe inuicem ſalutare debere oſculo ſancto, ſæpe admonuerūt. Illa plane ſancta oſcula dicta eſſe reperiuntur, quæ in ſacris conuentibus illorum verborū adiuncta ſalutatione, Pax tecum, adhiberi conſueuerunt. Agens de his Iuſtinus [b] martyr, hæc ait: Precibus finitis, mutui nos inuicem oſculo ſalutamus.] Poſt oſculum ſequi administrationem Eucharistiæ, fuſius tradit. Origenes [c] de eiuſmodi Apoſtolica inſtitutione & Eccleſiæ vſu hæc ſcribit. Ex ſermone Pauli (ſcilicet cū dicit: Salutate vos inuicem oſculo ſancto) mos in Eccleſia traditus eſt, vt poſt orationes oſculo ſe inuicem ſuſcipiant fratres. hoc autem oſculum ſanctum appellat Apoſtolus: quo nomine illud docet primum, vt caſta ſint oſcula quæ in eccleſijs dātur, dein de vt ſimulata non ſint, ſicut fuerunt Iudæ. Oſculum vero fidele primo caſtum ſit, deinde pacem B in ſe ſimplicitatemq. habeat in charitate non ficta.] hucuſque Origenes. Hæc admonuit [d] Athenagoras Chriſtianus philoſophus, his ſcilicet verbis: Tam accurate tēperare oſculum ſeu potius adorationem ſalutationis oportet; ne ſi quo modo pauxillum mens polluta fuerit, ab æterna vos vita proſcribat Verbum.] Agens de eodem Tertullianus [e], illud appellat ſignaculum orationis.

d Athenag. orat. ad Chriſt.

e Tertull. lib. de orat.

XXV. *Duplex Oſculi genus.*

f Cyril. Catech. myſtag. 5.

g Chryſ. homi. 30. in epiſt. 2. ad Corinth. c. 13.

Cyrillus [f] Heroſolymitanus diſcriminās ſacrum oſculum a profano, ſic ait: Nec hoc ita accipias, quaſi oſculum illud ſit huiuſcemodi, quale in foro inter oēs amicos eſſe conſueuit; neq; enim tale eſt. Hoc igitur oſculum animos mutuo conciliat, & oēm malorum obliuionem illis ſpōdet: ſignum igitur eſt hoc oſculum reconciliationis animorum, vniuerſæq. iniuriarum memoriæ deletę] & poſt aliqua: Igitur oſculū hoc, quo in ſacris vtimur, recōciliatio eſt atq; idcirco ſanctū, de quo & Paulus dicit: Salutate vos inuicem in oſculo ſancto. Et Petrus inqt, in oſculo dilectionis.] Chryſoſtomus [g] poſt multa in hanc ſententiam dicta, hæc addit: Quin de hoc oſculo ſancto aliud quoque afferri poteſt. Quid tādem? Templum Chriſti ſumus: itaque templi veſtibula & aditum oſculamur, cum alij alios oſculamur. An non cernitis, quotnam homines etiam huiuſce templi veſtibulis oſculum figunt, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admouentes? Ac per has portas & ianuas ingreſſus eſt Chriſtus, & ad nos ingreditur, cum communicamus. Noſtis enim vos qui myſteriorum participes eſtis, quid dicam. Neque enim vulgari quodā C honore os noſtrum afficitur, cum corpus Dominicum excipit; eaque præſertim de cauſa tum mutua oſcula iungimus. Audiant qui obſcœna loquuntur & qui conuicia proferunt, & horreſcant, cogitantes quale os deturpent ac dedecorent. Audiant qui obſcœne oſculantur, &c.] De adiunctione vero illorum verborum, quibus oſculando pax impartitur, hæc Auguſtinus [h]: Poſt orationem Dominicam, quam accepiſtis & reddidiſtis, dicitur, Pax vobiſcum. & oſculantur ſe inuicem Chriſtiani in oſculo ſancto, quod eſt ſignum pacis, ſi quod oſtendunt labia, fiat in conſcientia, ideſt, quomodo labia tua ad labia fratris tui accedunt, ſic cor tuum a corde illius non recedat.] hæc ipſe.

h Augu. ſer. 23. de diuerſis.

XXVI. *Adhibita cautela periculo.*

i Gell. lib. 19. ca. 11.

k Clem. Alexā. Pedāg. lib. 3.

Nec vero quis putet hæc ita promiſcue tunc agi ſolita eſſe, vt viri feminas, & feminæ viros ſic indiſtincte ſe mutuo, impartito oſculo, ſalutarent. Nam (vt ſuo loco dicemus) in eccleſia ſeorſum viros a mulieribus agere conſueuiſſe, certiſſimum eſt. At quoniam ea nihilominus adhibita cautela, adhuc inter ſe inuicem oſculantes ſiue viros, ſiue feminas, fraus aliqua, arte diaboli, aliquando irrepſiſſe videretur; in nonnullis eccleſijs ſacram oſculari tabellam mutauit vſus, & quidē laudabilis. D Nam & prudentiores Gentiles vitaſſe dicuntur oſculum formoſorum, vt de Ageſilao Plutarchus tradit eo libro qui De audiendis poetis inſcribitur. & apud eumdem reperies in Amatorio, Cleomachum eiuſmodi oſculo percitum prodegiſſe vitam. Quamobrem magna cautela emēdata ſunt hæc apud Chriſtianos, penes quos omnia ſancta, omnia pura præſtanda erāt: quod oſculo, quo anima ad labiorum progreſſa oſtia, cōiungitur aīæ, interdū in aliū transfundi contingeret, ac deperire, ſm ea quæ ex Platonis verſibus recitat Gellius [i]. Quod vero ad Eccleſiā Dei pertinet haud recēs in mutuis illis oſculis, per ſe ſanctis, aliqn̄ ſe immiſcuit libidinis turpitudo, ſed antiquitus etiam: quod non tn̄ Athenagoræ locus ſuperius citatus inuit, ſed & Clemens [k] Alexandrinus, dum acriter in prauum quemdam vſum inuectus, hæc ait: Dilectio autem non in oſculo cenſetur, ſed in beneuolentia. Illi autem nihil aliud oſculo, quàm eccleſias conturbant, cum ipſam intus nō habeant amicitiam. Etenim hoc vtique turpem mouit ſuſpicionem, & maledicentiam, quòd imprudenter oſculo vterentur, quod eſſe oportebat myſticum: id ſanctum vocauit Apoſtolus, Regno digne guſtato, ore modeſto & clauſo beneuolentiam animi oſtendamus, per quod maxime ſe exerit manſuetudo morum. E Eſt autem aliud quoque oſculum inceſtum, veneno plenum, ſanctitatem ſimulans. An neſcitis, quod etiam phalangia ſi ore tantum tangāt, graues dolores hominibus afferunt?] hæc ille. Ait autem alibi idem Clemens [l] de modo oſculandi: Non ergo temere pueris præcipimus, auribus eos apprehendentes, vt oſculentur eos qui ad ipſos attinent; hoc vtique tacite ſignificantes, ingenerari per auditum ſenſum dilectionis.] & Plautus [m]:

l Clem. Alexan. Strom. lib. 5.

m Plaut. in Penul.

n Tibull. li. 2.

Sine te prehendam auriculis, ſine dem ſuauium.] & Tibullus [n]:

—— *natuſq. parenti*
Oſcula compreſſis auribus eripiet.]

At hæc remota procul fuiſſe ab oſculo ſancto putamus: nullum enim vmquam de his legimus penes Chriſtianos exemplum. Et hactenus de moribus Eccleſiæ in oſculo ſancto.

XXVII. *Apoſtolica ſalutatio.*

Rurſus vero, quod idem Petrus Apoſtolus in fine eiuſdem epiſtolæ, ſicut & in exordio eius, gratiam impartiendo, ſalutet; ſicut in ſecunda etiam epiſtola feciſſe conſtat: & quod inſuper eadem

ſalutatione

A ſalutatione vtatur ſæpe Apoſtolus Paulus atque ad Theſſalonicẽſes ſcribẽs, hæc dicat in fine [a]: Saluratio, mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis Amen.] quòdq. etiam Ioannes [b] eadẽ ſalutatione vtatur: plane ſignificatur, Apoſtolorum exemplo in Eccleſiam introductum, vt in Apoſtolicis litteris gratia ſalutando impartiatur: nam Ignatius etiam in ſalutatione eodẽ vſus eſt charactere, & ceteri poſt eum Epiſcopi Antiocheni. Vnde Gregorius [c] Papa ſcribens ad Anaſtaſium Epiſcopum Antiochenum hæc ait in fine: Amẽ. Gratia. quæ videlicet verba de ſcriptis veſtris accepta, idcirco in meis epiſtolis pono, vt de S. Ignatio veſtra beatitudo cognoſcat, quia nõ ſolum veſter eſt, ſed & noſter: ſicut enim magiſtrum eius Apoſtolorum Principem habemus communem ita quoque eiuſdem Principis diſcipulum nullus habet priuatum.] in epiſtola enim Ignatij ad Epheſios eadem duo verba ſcripta reperiuntur: a ceteris autem excidiſſe putantur.

a 2. Theſſal. cap. vlt. in fin.
b 2. Ioan. 1.
c Greg. epi. 37. interdict. 13.

XXVIII. *Gratia & pax in ſalutatione.*

Ex Apoſtolica igitur traditione & exẽplo manauit, vt Romanus Pontifex Apoſtolicis litteris quempiam ſalutando, vna cum Apoſtolica benedictione gratiam impartiatur. Inſtitutio hæc eſt quidem Apoſtolica: nam vſque ad Chriſti aſcenſionem, pacis tantum verbo aliquem ſalutare
B moris fuit, vt in antiquo [d] Teſtamnto plura exempla ſuppetunt, & in [e] nouo de Chriſto, qui eodem pacis nomine ſalutare conſueuit diſcipulos; quos, vt eodem etiam modo, cum in alienas domos introirent, in eis agentes ſalutarent, admonuit [f]. Perſeuerauit vero idem vſus apud Iudæos, vt pacis nomine ſalutarent. Vnde Tertullianus [g]: Nam & hodie inquit, Iudæi in pacis nomine appellant, & retro in ſcripturis ſic ſalutabant.] Sed (vt idem auctor ait) eidem pacis nomine ſalutationi Apoſtoli & gratiam addiderunt, immo & præmiſerunt: quod videlicet tam ſublimis gratiæ reſtitutæ per Chriſtum generationi humanæ annunciatores eſſent. Hactenus de Petri epiſtola; quam abſque aliqua dubitatione, totius Catholicę conſenſu Eccleſiæ ſemper receptam fuiſſe conſtat: quamq. a Marco Euangeliſta ex Hebręo fuiſſe tranſlatam, affirmare videtur Hieronymus [h], dum poſtquam egit de Euangelio a Marco conſcripto, ſed a Petro accepto, hæc ait: Denique & duæ epiſtolæ, quæ feruntur Petri, ſtylo inter ſe & charactere diſcrepant ſtructuraq. verborum. Ex quo intelligimus, pro neceſſitate rerum diuerſis eum vſum interpretibus.] Plane dum apud Petrum Marcus fuit, functum fuiſſe munere interpretis, omnes affirmant. Sed de interpretis munere agemus paulo inferius.

d Gen. 43. Iud. 6. & 19. 3. Reg. 25. 1. Paral. 12. Tob. 12.
e Luc. 2. 24. Ioan. 14. 20.
f Marc. 10. Luc. 10.
g Tertull. adue. Marcio. li. 5. c. 5.
h Hier. epi. 150. qu. 11. ad Hedibiam.

XXIX. *Marci Euangelium.*

C Marcus igitur, quem quod vnice eum diligeret, Petrus in dicta epiſtola filium ſuum appellat, hoc eodem anno antequam Alexandriam proficiſceretur, Euangelium ſcripſit: Sed qua ratione ad id agendum impulſus, & an Latine vel Græce ſcripſerit, a nobis eſt exquirendum: at quæ ad rationem temporis ac loci ſpectant, ex inſtituto ante omnia examinanda proponimus. Cũ enim (vt nuper diximus) Euſebij [i] conſtet auctoritate, Marcum anno tertio Claudij, Olympiadis ducenteſimæquintæ tertio anno, Chriſti vero quadrageſſimoquinto, Alexandriæ Euangelium annũciare cœpiſſe: eiuſdemq. auctoris & aliorum teſtimonio liqueat antequã Roma mitteretur Alexãdriam, ipſum ſacrum Euãgelium conſcripſiſſe: plane compellimur dicere, hoc ipſo anno poſt ſcriptam a Petro eam epiſtolã, Marcum id præſtitiſſe. Cui quidem veritati Euthymius [k] & alij adſtipulantur, qui tradiderũt, ſcriptum eſſe a Marco Euangelium poſt annum decimum a paſſione Chriſti. Vnus tantum ab his diſcrepat Irenæus [l], dum ait, id factum a Marco poſt obitum Petri & Pauli Apoſtolorum: cui ſane omnes merito aduerſantur: potiſſimum cum certum ſit, Marcũ Euangeliſtam ante eoſdem Apoſtolos martyrio eſſe defunctum, nimirum anno octauo Neronis; quod Hieronymus [m] & alij omnes teſtantur. Sicut autem in his quæ ad tempus ſpectant omnes
D ab Irenæo diſſentiunt, ita etiam de loco ſcribendi omnes Chryſoſtomo [n] contradicunt, qui ait Marcum in Ægipto rogantibus diſcipulis ſcripſiſſe Euangelium: cui in primis obiicimus Athanaſium Alexandriæ & totius Ægypti Epiſcopũ diuerſa plane ab eo ſcribentem: ipſe enim in Synopſi ad Conſtantem Auguſtum hæc ſcripta habet de Marci Euangelio Romæ edito: Euangelium ſecundum Marcum Romæ ab Apoſtolo Petro prædicatum eſt, editum vero a beato Marco Apoſtolo, & ab ipſo Alexandriæ poſtea in Ægipto, & in Pentapoli, & in Libya prædicatum.] hæc Athanaſius, cui ceteri ſcriptores libenter aſſentiuntur; cum præſertim alii, qui longe ante Athanaſij tempora in Eccleſia floruerunt, id egregie teſtati ſint, vt Papias, & Clemens Alexandrinus, qui & cauſam ſimul eiuſmodi ab eo ſuſceptæ prouincię prodiderunt, vt Euſebius [o] tradit his verbis, cum agit de predicatione Petri a Romanis ſuſcepta: Tanta, inquit, pietatis lux eorum mentibus, qui Petrum audiebant, affulſit, vt non eius ſermoni omnino auſcultando, non doctrinæ diuinæ prædicationis minime ſcriptis proditæ attendendo contẽti acquieſcerent; ſed a Marco Petri comite, cuius Euangelium eſſe fertur, multis varijſq. precibus contenderent, vt monumentum illud doctrinæ, quam ſermone & verbo illis tradidiſſet, etiam ſcriptis mãdatum apud eos relinqueret. Nec prius
E hominem abſe dimittunt, quam ipſorum poſtulatis obſecutus, opus abſoluiſſet. Hanc igitur Euãgelij ſecundum Marcum ſcribendi cauſam præceſſiſſe memorant. Cum ergo Petrus Apoſtolus, diuina Spiritus ſancti reuelatione ſuggerente, intelligeret illud opus editum eſſe. ferunt eum propenſo & alacri illorum hominum ſtudio magnopere fuiſſe delectatum, hancq; ſcripturam auctoritate ſua ratam feciſſe, quo in eccleſijs paſſim perlegeretur. Clemens in ſexto libro ὑποτυπώσεων, cui etiam teſtis accedit Papias Hierapolitanus Epiſcopus, eamdem tradit hiſtoriam.] hęc Euſeb.

i Euſebius in Chron.
k Euthy. in præfat. ſuper. Matt.
l Irenæus lib. 3. cap. 1.
m Hier. de Scri. Eccl. in Marco cap. 8.
n Chryſoſt. ho. 1. in Matth.
o Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 14.
Qua ratio Marco ſcribẽdi Euangeliũ.

XXX. *Ab eodẽ Marco inita ſcribẽdi ratio.*

Sed quid inſuper a Papia ſcriptum, quod & a Ioanne presbytero de Marci Euangelio acceperat [p], idem receſeat, audiamus. ſunt hæc Papiæ verba ab Euſebio repetita: Illud presbyter mihi dicebat: Marcus, qui fuit interpres Petri, quæcumque tenebat memoria, ſcripſit quidem accurate, ſed tamen non eo ordine quo erant a Domino dicta, facta ve. Neque enim Dominum audierat ille quidem, neque erat eum comitatus: ſed poſtea (vt dixi) comes Petri fuit: q qdem non Domini ſermones & pręcepta, ea narrandi ſerie quam Dominus in illis tradendis tenuiſſet, dicebat: ſed eam in prędicando rationem ſequebatur, quam ad auditorum animos inſtituendos opportunam

p Euſeb. hiſt. li. 3. c. vlt.

a Tert.li 4.contra Marcion.
b Clem.in epiſ. Petri,habetur to mo 6.Bibliothe. ſanct.

tunam accommodatamque cenſuit. Quare in eo neutiquam errauit Marcus, quod quædam, ſicut A
memoriæ ea ante mandauerat, litteris prodidit: quādoquidem hoc vnum mente & cogitatione ſe
dulo proſpexit, vt nec quicquam eorum quæ audiuiſſet, prætermitteret; nec falſi aliquid iiſdem
omniuo interponeret. Iſta quidem a Papia narrantur de Marco.] hucuſque Euſebius. prædicta
itaque ratione, Marci nomine editum Euangelium crediediſſe aliquos fuiſſe Petri Tertullianus [a]
& alij æque teſtantur. Intexamus & his Clementis [b] Alexandrini verba de eodem Marci Euan-
gelio Romę conſcripto: Marcus, inquit, Petri ſectator, prædicante Petro Euangelium palā Ro-
mæ coram quibuſdam Cęſarianis equitibus, & multa Chriſti teſtimonia proferente, petitus ab
eis, vt poſſent, quæ dicebantur, memoriæ commendare; ſcripſit ex his quæ a Petro dicta ſunt Euā
gelium, quod ſecundum Marcum vocatur.] hæc ille: iiſdem conſentientia Hieronymus [c] tra
dit.

c Hier.de Scrip. Eccle.in Marco. & epiſt. 150. quæſt.11.

XXXI.
Marcus e numero lxxij Diſcipulorum.
d Epiph. hæreſi 51.
e Beda in proœ. comment ſuper Marc.

Epiphanius [d] autem in his a Papia diſcrepat, quod exiſtimauit Marcum vnum fuiſſe ex ſeptuaginta duobus diſcipulis. Ceterum Beda [e] Papiæ magis conſentiens, ait Marcum natione Hebræum genere ſacerdotali fuiſſe progenitum, vnumque ex illis fuiſſe ſacerdotibus, qui poſt Chriſti aſcenſionem crediderunt Domino: de quibus Lucas ait: Multa turba ſacerdotum obediebat fidei.] In reliquis Epiphanius conſentiens his quę ad Marci Euangelium ſpectant, hæc ait: poſt Matthæum ſecutus eſt Marcus, iuſſus a Sancto Petro Romæ B
Euangelium edere: & vbi ſcripſiſſet, mittitur a ſancto Petro in Ægyptiorum regionem. Hic autē vnus erat de ſeptuagintaduobus diſperſis ob verbum quod dixerat Dominus: Niſi quis ederit carnem meam, & biberit meum ſanguinem, non eſt me dignus: velut Euangelij verba legentibus clare indicatur. tamen per Petrum reuocatus, dignus euadit impleri Spiritu ſancto, & Euangeliū tradere.] hæc Epiphanius. Sed quod ait, Marcum fuiſſe ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum, haud receptum videtur ab alijs; qui à Petro eum tradunt genitum in Euangelio, nec vidiſſe Dominum. Id Hieronimus [f], id ipſum Theodoretus in præfatione hiſtoriæ ſanctorum Patrum, id denique omnes qui locum illum Petri primæ epiſtolæ ſunt interpretati, quo dicit: Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus.] Quod uero Auguſtinus [g] de Marco dicat fuiſſe breuiatorē Matthęi; non ita accipiendum eſt, vt Euangelium a Matthæo editum Marcus redegerit in compendium; ſed quod multa, quæ a Matthæo eſſent fuſius enarrata, Marcus ſecundum quod à Petro accepiſſet, breuiori narratione contracta deſcripſerit; cum alioqui ea quæ à Petro prolixiori ſermone, vt ſuam nauigationem, prolata audiſſet, vberius quàm Matthæus, C
ſcriptis mandarit.

f Hier.in Iſa.ca. 65.& de Script. Eccl.in Marco.
g Augu. de conſenſ. Euang. c.2.

XXXII.
Marcus interpres Petri.
h Papias apud Euſeb. vbi ſup.
i Iren.lib.3. c.1.
k Hier.de Scrip. Eccl.in Marco.
l Clem.Alexan. Strom. lib. 7.
m Hie.epi.150. quæſt.11.
n 2.Cor.2.

Quod vero tam Papias [h], quam Irenæus [i], Hieronymus [k], ac denique recentiores Marcum Euangeliſtam dicunt fuiſſe interpretem Petri quænam functio hæc eſſet, diligentius ſane perquirendum ac inueſtigandum eſt. Adeo enim neceſſarium eſſe videbatur Apoſtolis interpretis miniſterium, vt licet Petrus, amandato Marco Alexandriam, ipſo caruerit, tamen alium adhuc fuerit nactus interpretem, nempe Glauciam, vt auctor eſt Clemens [l] Alexandrinus. Sane quidem apud Apoſtolum Paulum eodem functum eſſe munere Titum, S. Hieronymus [m] tradit ſcribēs ad Hedibiam; immo eius officio adeo Paulum opus habuiſſe, vt abſentia Titi non modicum detrimentum eiuſdem prædicationi attulerit, idem ipſe ad Corinthios ſcribens his verbis teſtatur [n]: Cū veniſſem Troadem propter Euangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino, non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meum: ſed vale faciens eis, profectus ſum in Macedoniam.] Hæc non alia cauſa accidiſſe putauit Hieronymus; niſi quòd ſicut Petrus Marco, ita & Paulus Tito vteretur interprete: in cuius aduentu ſe magnopere gauiſum eſſe teſtatur, cum ait [o]: Sed qui conſolatur humiles conſolatus eſt nos Deus in aduentu D
Titi.] Quæ autem (inquit Hieronymus [p]) fuit tanta cōſolatio, & quę requies ſpiritui in præſentia Titi: quem quia non inuenit, vale faciens ei profectus eſt in Macedoniā? Aliquoties diximus Apoſtolum Paulum virum fuiſſe doctiſſimum, & eruditum ad pedes Gamalielis: cumq. haberet ſciētiam ſanctarum Scripturarum, & ſermonis diuerſarumq. linguarum gratiam poſſideret, vnde ipſe gloriatur in Domino, & dicit [q], Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum linguis loquor: diuinorum ſenſuum maieſtatem digno non poterat Græci eloquij explicare ſermone. Habebat ergo Titum interpretem, ſicut & beatus Petrus Marcum, cuius Euangelium, ipſo narrante, & illo ſcribente, compoſitum eſt.] hæc Hieronymus.

o 2.Cor.7.
p Hier.epi.150. quæſt. 11.
q 1.Cor.13.

XXXIII.
r Ioſeph. antiq. lib.20 c.vlt. in fi.
De interpretis Munere.

Sed quid? num qui, docente Spiritu ſancto, linguas omnium didicerat gentium, ad explicationem Græci ſermonis indigebat interprete? cum præſertim conſtet Paulum non tantum Hebraicis litteris, ſed & Græcis fuiſſe excultum? nam cum opportunum ſibi viſum eſt, Græcos citaſſe auctores certum eſt. Sed non imus inficias, Hebræo homini quamtumlibet Gręcis litteris erudito, haud licuiſſe Gręcam pronunciationem facile aſſequi: nam Ioſephus [r] Iudæus, qui ſuos commētarios Græce conſcripſit, qui & pleroſque Græcorum in eo genere antecelluit, hæc de ſe ipſo teſtatur: Græcanicæ quoque litteraturæ non ſine profectu dedi operam: quamuis exquiſitam pronun- E
ciandi rationem aſſequi per patriam conſuetudinem non licuit. Noſtri enim homines non ſuſcipiunt eos qui multas perdidicerunt linguas, quòd ſtudium profanum apud eos habeatur, & ſeruis commune cum ingenuis: ſolos autem ſapientes ſuo ſuffragio pronunciant, qui legis & ſacrarū litterarum tantam aſſecuti ſunt peritiam, vt eas etiam interpretari valeant.] hæc Ioſephus de vſu linguæ Græcorum.

XXXIV.
Interpretatio ſermonis.

Nunc autem quod pertinet ad Apoſtolos: cum vna cum ceteris linguis & Græcā fuerint diuinitus aſſecuti, Deique dona perfecta ſint; eos nihilominus Græcam linguam ea facilitate qua Hebræam pronunciaſſe, mihi facile perſuadeo; nec ea de cauſa quemquam illorum indiguiſſe interprete iudico. Aliam ergo exquirere cauſam opus eſt, qua verius eos eguiſſe eiuſmodi interpretibus cognoſcatur. Adnumeratur inter chariſmatum dona interpretatio etiam ſermonum: nā Pau-

A lus [a] cum ea recēſet,alijs dari dicit prophetiam,alijs diſcretionem ſpirituum,alijs genera lingua — a 1. Cor. 12.
rum,alijs interpretationem ſermonum:quæ quidē tunc neceſſaria eſſe videbatur,cū quis linguis
locutus eſſet:quod idem Apoſtolus pluribus monſtrat,ſcribēs ad Corinthios [b],vt cum ait:Maior — b 1.Cor.14.
eſt qui prophetat,quàm qui loquitur linguis:niſi forte interpretetur,vt Eccleſia ædificationē acci
piat.]& paulo poſt:Et ideo qui loquitur lingua,oret vt interpretetur.] inutile enim fuiſſe loqui lin
guis ſine interprete,multis admonet:vnde & tacere iubet tales in Eccleſia,cum deeſſet interpres.

XXXV. *Donum linguarum ad quid daretur.*

Sed quale nā fuerit huiuſcemodi interpretis munus,aſſequi minime licet,niſi prius quid fue
rit loqui linguis,exacte intelligamus. Collatum a Deo linguarum donum fuiſſe non tātum ad vti
litatem audientium,ſed etiam in ſignum,demonſtrat Paulus;qui de ſe ipſo eadem ex cauſa [c].Gra
tias ago,inquit,Deo meo,quòd omnium veſtrum lingua loquor.]ſcriptum quippe apud Iſaiam [d]
fuiſſe teſtatur:Quoniam in alijs linguis,& labijs alijs loquar populo huic.]vnde & ſubdit: Linguæ — c 1.Cor.14.
in ſignum ſunt non Fidelibus,ſed infidelibus.]Ceterum ſicut alia miracula non ſemper, ſed cū po — d Iſaiæ 28.
ſtularet neceſſitas,erant exhibenda;ita & linguarum donum non temere oſtentandum:aliter lin
guæ donum in ſignum infidelibus datum vt crederent,in ipſorum ſcandalum verſum eſſet: quod
B his verbis idem Paulus [e] ſignificat,dicens:Si ergo conueniat vniuerſa Eccleſia in vnum,& omnes — e 1.Cor.14.
linguis loquantur,intrent autem idiotæ,aut infideles:non ne dicent: Quid inſanitis?] Rurſum ſi
quis Apoſtolorum,lingua illorum apud quos concionaretur,vtputa,coram Romanis Latine, vel
inter Græcos Græce loqueretur; eiuſmodi potius dicebatur prophetare,quàm loqui linguis;idq.
perinde erat,ac de rebus diuinis pro concione diſſerere,omnibus audientibus. Nam ſecundum
ea quæ tradit Paulus,tunc quis loqui linguis dicebatur,cum ab his qui aderant, non intelligere
tur;prophetare vero,cum omnes qui adeſſent,ea perciperent.vnde idem Paulus: Qui enim loqui
tur lingua,nō hominibus loquitur,ſed Deo:nemo enim audit. Spiritus autem loquitur myſteria.
Nam qui prophetat,hominibus loquitur ad ædificationem,& exhortationem, & conſolationem.
Qui loquitur lingua,ſemetipſum ædificat:qui autem prophetat,Eccleſiam Dei ædificat.] Sic igi
tur loqui linguis,non erat tantum externarum nationum vti ſermone, ſed & ſublimia loqui my
ſteria,quæ non ab omnibus intelligerentur.vnde & Lucas [f] de his qui Spiritu ſancto repleti fue — f Act.2.
rant,& linguarum donum acceperant:Loquebantur,ait,varijs linguis Apoſtoli.]ſed quid?magna
lia vtique Dei,profunda ſcilicet & arcana myſteria.Sic Paulus: Sapientiam,inquit,loquimur in
C ter perfectos.]

XXXVI.

Porro hac ex parte, linguæ non erant in ſignum infidelibus,qui non intelligentes quæ dicerē
tur(vt idem ait Paulus)potius ſcandalizarentur,quàm ædificarentur: ſed illud potius,quòd Iu
dæi homines,vel alij,qui linguarum dono eſſent imbuti,omnium gentium idiomate loquerentur.
Sed ſic loquentibus non erat opus interprete,cum proprio illorum quibus loquerentur,vterentur
ſermone:niſi(quod ait Theodoretus [g]) cum inter eos,vtputa,Græcos Græce concionarentur, alij — g Theod.in epi. 1.ad Cor.c.14.
rurſus diuerſarum nationum eſſent in auditorio,qui Græcum ignorarent ſermonem;his tūc ſatiſ
faciebat interpres. Verum tunc maior interpretum incumbebat neceſſitas, cum quæ ab Apoſto
lis dicta eſſent captu difficilia,interpretes elucidarent. Certe quidem quàm ſublimis eſſet Apoſto
licus ſermo,vel ex his aliqua ex parte metiri licet;quòd ſcribentes illi epiſtolas,licet ad hoc ſcribe — *Apoſtolicus*
rent,vt quæ litteris mandarent,ab omnibus intelligerentur; & opere perficerētur; tamen multa — *ſermo ſubli-*
in eis eſſe obſcura,quæ non vno vel altero,ſed pluribus interpretibus eguerint,nemo non videt. — *mis.*
Quid igitur accidiſſe putandum,cum linguis,hoc eſt,de Deo ſublimia loquerentur; cum id acci
deret,quando humile genus dicendi ex induſtria affectarent?nam de ſe Paulus [h]: Non potui vo — h 1.Cor.3.
D bis loqui quaſi ſpiritualibus,ſed quaſi carnalibus. Tamquam paruulis in Chriſto,lac vobis potū
dedi,non eſcam:nondum enim poteratis.]ac rurſus [i]; Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu — i 1.Cor.14.
meo loqui,vt & alios inſtruam:quam decem millia verborum in lingua.] Verum quantumlibet
ipſe Paulus ac ceteri Apoſtoli ſic loquendo,audientium vtilitati conſulerent; patiebantur tamen
interdum diuina,cum diuinus Spiritus eorum mentes attollens,ſublimia per eos loqueretur.vn
de & idem Paulus: Qui,inquit,loquitur lingua,non hominibus loquitur,ſed Deo: nemo enim au
dit.Spiritus autem loquitur myſteria.]

XXXVII.

Ad hæc,neminem puto exiſtimaturum,Apoſtolos,cum gentibus prædicarent Euangelium,
alijs vſos fuiſſe linguis ab his quibus gentes illæ vterentur,quibus Dei verbum annunciarent: in
utilis enim & oſtentantium res potius quàm Apoſtolorum viſa fuiſſet:quod vitio dat Paulus Co
rinthijs;a quo etiam eos reuocare conatus eſt. hinc Theodoretus: Reprehendit,inquit, Apoſtolus
illorum (*Corinthiorum ſcilicet*)gloriæ cupiditatem,& deinde vſum docet. Id enim datum erat præ
dicatoribus propter diuerſas hominum voces:vt qui ad Iudæos veniebant, illorum lingua vtētes,
diuinam afferrent prædicationem,& cum Perſis rurſus diſſerentes,& cum Scythis,Romanis, &
E Ægyptiis,ſingulorum vocibus vtentes,Euangelicam doctrinam prædicarent. Superuacaneum e
rat ergo ijs qui Corinthi diſſerebant,vti voce Scytharum,vel Perſarum,vel Ægyptiorum, qui il
los audire nequibant.]hæc ille. Quod igitur in alijs reprobatum eſt ab Apoſtolis, ipſos factitaſſe,
turpe eſt opinari. Sic ergo hac ex parte non fuit illis opus habere ſecum interpretes, cum illorum
ad quos profecti eſſent,vterentur ſermone. Vnde(ſicut diximus) duplici tantum ex cauſa illis in — *Munera inter*
ſeruiebant interpretes:vel cum alicui genti ipſis loquentibus,puta Romanis, in auditorio eſſent — *pretum.*
alij qui Latinum ſermonem,quem illis loquerentur Apoſtoli,penitus ignorarent; tunc enim offi
cium deſiderari videbatur interpretis: Vel cum captu difficilia ijdem(vt diximus)Apoſtoli locu
ti fuiſſent,tunc erat interpretis eadem explanare. His etiam addere poſſumus interpretationem
Apoſtolicarum epiſtolarum:nam licet ad vnam vel aliam illæ darentur Eccleſiam,opera tamē in — k Clemēs Alex. in annot. in epi.
terpretum communes omnibus reddebantur:vt dictum eſt nuper de Petri epiſtolis, quæ ex He — Pet.in fin. to. 6.
bræo a diuerſis interpretibus in aliā linguā verſæ,ſparſæ ſunt in Eccleſiam;vt etiam dicere poſſu — Biblia.
mus de epiſtola Pauli ad Hebræos ſcripta Hebraice,a Barnaba, vel Luca(vt auctor eſt Clemēs [k]

Alexandrinus

Alexandrinus)Græce reddita. Sed de interpretibus hactenus:ad Marcum iterum redeamus. A

XXXVIII. Cum omnium ſententia conſtet Marcum Euangelium ſcripſiſſe Romæ dum eſſet; Græce ne an vero Latine ſcripſerit dubitatum eſt a pluribus. Hieronymus[a] ſcribens ad Damaſum eius potius videtur fuiſſe ſententiæ, vt Marcus Græce ſcripſerit, dum ait: De nouo nunc loquor Teſtamento, quod Græcum eſſe, nō dubium eſt, excepto Apoſtolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit.] Id ipſum Auguſtinus[b] his verbis: Horum ſane quatuor ſolus Matthæus Hebræo ſcripſiſſe perhibetur eloquio, ceteri Græco.] Porro vetus liber de Romanis[c] Pontificibus, qui fertur nomine Damaſi, Marcum Latino ſermone Euangeliū ſuū ſcriptis mandaſſe, non obſcure ſignificat. Itemq. Græci[d] & Syri in eam procliuiores videntur fuiſſe ſententiam: neque aliud voluiſſe videtur Gregorius Nazianzenus[e], dum ipſum Italis ſcripſiſſe Euangelium teſtatur his verſibus:

Marcus at Auſoniæ Chriſti miracula genti
Hæc memorat, Petri mixta ſermone fideq.] B

a Hier. epiſt. 123.

Marcus nū Græce vel Latine ſcripſerit.

b Augu. de conſenſ. Euang. lib. 1. cap. 2.

c To. 1. Concil. in Petr.

d Not. Genebr. in Chron.

XXXIX. Suadet hoc ipſum & ea potiſſimum ratio, quod Marcus cum eſſet (vt pluribus diximus) interpres Petri: ſi in gratiam Romanorum (quod habetur exploratiſſimum) Euāgelium ſcripſit; quænam ſuberat cauſa, vt Græce potius quam Latine ſcriberet? cum præſertim Tiberij Imperatoris auctoritate[f] & exemplo eadem Græca lingua Romæ apud optimos iā exoleſceret; & Latina (vt ſatis ſuperius narratum eſt) Græca poſtpoſita, principem locum ſibi in omnibus vendicaret: nam & Claudius Imperator, ſub quo a Marco ſcriptum eſt Euangelium, non tantum non permiſit Romanis Græco aliquando loqui ſermone; ſed & Græcum hominem, Latini prorſus ſermonis ignarum, Græce loquentem, magiſtratus abdicatione damnauit: quod Suetonius tradit his verbis[g]: Splēdidum virum, Græciæq. prouinciæ principem, verum Latini ſermoni ignarum, non modo albo Iudicum eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit: nec quemquam niſi ſua voce, vtcumque quis poſſet, ac ſine patrono rationem vitæ paſſus eſt reddere.] Hæc cum ſcribat Suetonius; quænam, quæſo, cauſa Marcum mouere potuit, vt ſcribens non ſolum Romanis, ſed Italis omnibus, Græce potius quàm Latine Euangelium ſcriptum tradiderit? Non igitur Marcus in Senatorum aliorumq. nobilium Romanorum ciuium, qui Græcas litteras calleret, quos Græce loquentes pœnam ſequi cognoſceret, neque etiam in imperiti vulgi gratiam illud Græce ſcripſiſſe potuit, penes quod Græcus ſermo vileſcebat, vſu meretricio infamatus. vnde Iuuenalis[h]: C

Nam quid rancidius, quàm quòd non ſe putat vlla
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt:
De Salmonenſi mera Cecropis: omnia Græce;
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latine:
Hoc ſermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. Quid vltra? &c.]

e Greg. Nazia. in carm. de quat. Euang.

f Suet. in Tibe. cap. 71.

Græca lingua Romæ vileſcit.

g Suet. in Claudio. cap. 16.

h Iuuenalis Sat. 6.

XL. Apud honeſtiores ſecus; qui etiam ſi Græce loqui vellent, vt plurimum neſcirent: nam quid putandum de ceteris, ſi, qui Græcorum prouincijs præficerentur magiſtratus, Græce loqui neſcirent? Certe quidem nec omnes ipſos Romanos, qui Græcorum prouincijs adminiſtrandis præficiebantur calluiſſe Græcorum linguam, ea quæ ſcribit Philoſtratus[i] in Apollonio, ſatis declarant: qui ipſum hiſce verbis allocutum eſſe Veſpaſianum Imperatorem teſtatur: Nunc de ducib. aliquid reſtat dicere, qui ad populos gubernandos proficiſcuntur, non ſane de his, quos ipſe dedita opera mittis; his enim ex optimorum numero lectis magiſtratus dabis; ſed de his loquor, qui ſorte magiſtratus accepturi ſunt: hos enim gentibus, ad quas gubernandas eos mittes, accommodatos eſſe dico oportere; quòd ſors patitur, vt qui Græce ſciunt, Græcis præſint; qui autem Romane loquuntur, his præſint qui eamdem locutionem habent. Cur autem id mihi in mentem venerit, explicabo. Dum in Peloponneſo verſarer, vir Græciæ præſidebat ignarus Græcæ linguæ: ita vt nec ipſe Græcos, nec ipſum Græci loquentem vllatenus intelligerēt. Errabat igitur ipſe plerumque, & in multis etiā fallebatur: ſocij namque, & iudiciorum miniſtri, pecunia corrupti, peruerſe cauſas iudicabant, calumnias in præſidem velut in ſeruum referentes.] hæc ille; quæ recitaſſe nō piguit, vt ex his intelligamus, Græcorum linguam pene exoleuiſſe in Vrbe; cum qui prouincijs præficerentur Romani, eamdem dicere non curarent. Ex his itaque perſpicuum reddi poteſt, magis fuiſſe conſentaneum, vt Marcus Romanis ſcripturus Euangelium, Romana lingua, non Græca vſus fuerit. D

Nobiliores læſiue plerumq; Græce loquebantur.

i Philoſtr. in Apollonio lib. 5.

XLI. Præterea ſi (quod dictum eſt ſuperius, omnium fere antiquiorum Patrum teſtificatione) Marcus ex Petri prædicatione, quod excepit Euangelium ſcripſit: cum certum ſit, Petrum Romanos homines nonniſi lingua Romana eſſe allocutum: quo modo eſſe potuit, vt quæ Latine dicta audiebat, Latinis ſcribens, Græce potius deſcriberet: cum alioqui, etiam ſi Petrus alio idiomate, puta Græco vel Hebraico vſus eſſet, quòd ipſe (vt dictum eſt) munere fungeretur interpretis, Latina illa reddere debuiſſet? Interpretis enim munus eſt, ea quæ peregrina lingua dicta ſunt, in ipſorum linguam, quorum gratia munus ſubiit, quàm facillime poteſt, reddere. Ad hæc inſuper alia ratione prudens lector, qui Græcas litteras calleat, intelliget Marcum ſcripſiſſe Latine: nā ſi Græcum einſdem Euangelii textum exacte diſquirat, reperiet in eo eſſe nonnullas Græcas voces improprias, quas cognoſcet ex Latino originali eſſe in Græcum ſemilatine tranſlatas: quas ſingulas enumerare, non eſt præſentis vel inſtituti, vel otii, præſertim cum eas diſertiſſimum virum Guiglielmum Sirletum Cardinalem Bibliothecarium adnotaſſe ſciamus. His igitur prope neceſſarijs rationibus non ſolum ſuademur, ſed obſtricti ferme deuincimur, atque plane cogimur affirmare, Euangelium Marci ab eo Latine potius quàm Græce eſſe conſcriptum. Fertur[k] traditione magis, quàm antiquorū certo teſtimonio, ipſum Marcum Euangelium ſuum, quod Romæ Latine ſcripſerat, cū Aquileiæ moraretur, miſſus illuc a Petro ad eam erigendam Eccleſiam, in Græcum E

Marci Euangelium e Latino in Græcum tranſlatum.

k Petr. Epiſc. Aquil. in cata. li. 4. cap. 86.

tranſtuliſ

A tranſtuliſſe,ipſumque originale Aquileiæ diutius aſſeruatum,Venetias demum eſſe tranſlatũ.Sed de Marci Euangelio ſatis.

XLII.

De Marco rurſum illud etiam quæritur:num hic,qui Euangelium ſcripſit,idem ſit cum eo,qui a Luca [a] dicitur filius Mariæ,Ioannes nominatus,cognomento Marcus,apud quem Hieroſolymis Eccleſia colligebatur:ac etiam num ille Marcus,qui a Paulo [b] Apoſtolo conſobrinus Barnabæ eſt appellatus,vnus idemque ſit cum altero eorum:de hoc enim Paulus ſcribens ad Coloſſenſes,hæc ait: Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus,& Marcus conſobrinus Barnabæ.] quorũ nominum expreſſione,atque diſtinctione,redarguitur Nouatoris inſcitia,qui legens eumdẽ Paulum ad Philemonem hæc ſcribentem,Salutat te Marcus,Ariſtarchus,Demas,& Lucas]ille,expũcto commate inter Marcum & Ariſtarchum poſito,Marcum alium quempiam introduxit cognomento Ariſtarchum. Item quæritur,an alium præter nominatos ſit reperire Marcum.

a Act.12. b Coloſſ.4. *Marci plures.*

XLIII.

Ad has perplexas de Marci nomine ambiguitates tollendas, illud primum diſquirendum nobis eſt,num Ioannes cognomẽto Marcus idem ſit cum illo qui dictus eſt Marcus coſobrinus Barnabæ. Vnum quidem eumdemque fuiſſe Ioannem Marcum,& Ioannem conſobrinum Barnabæ, B ſatis Lucas perſuadet,dum ait [c], Ioannem adhæſiſſe Paulo & Barnabæ,cum illi Antiochiæ accepiſſent Apoſtolatum;illumque eſſe cognominatum Marcum,idem Lucas [d] inferius docet: Cuius occaſione,quod ſemel receſſiſſet ab eis,& Paulus illum amplius recipere noluiſſet, orta diſſenſione inter eos,Barnabas(ſic diſpenſante Spiritu ſancto)cum relicto Paulo Marcum aſſumpſerit, eumdemque in patrium ſolum Cyprum ſecum perduxerit;euidens eſt coniectura,eumdem Marcum Barnabæ conſobrinum fuiſſe.Hæc ex diuinis Scripturis in hunc modum teſtata, Alexander [e] Græcus auctor,qui Acta Barnabæ eſt proſecutus,confirmat;qui & ſanguinis coniunctionem inter ipſos intercedentem recenſet.

c Act.13. d Act.15. *De Marco cõſobrino Barnabæ.* e Apud Metaph. die 11. Iunii.

XLIIII.

Ex his plane erroris redarguitur Dorotheus, qui in ſua Synopſi quamplurima conſarcinauit mendacia,dum diſtinguens Marcum conſobrinum Barnabæ a Ioanne cognomento Marco,illum quidem Eccleſiæ Apollonidis,hunc vero Byblidis præpoſitum dicit Epiſcopum. Ex iiſdem igitur (quod obſeruatione dignum eſt) & illud compertum habeatur,eumdem Ioannem cognomento Marcum a Paulo aliquando reiectum,ab eodem iterum poſtea fuiſſe ſuſceptum; eumdẽque vna C cum Paulo in prædicatione Euangelii egregiam nauaſſe operam,id Paulo atteſtante, cum ad Coloſſenſes ſcribens hæc ait [f]: Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ,de quo accepiſtis mandata,& Ieſus,qui dicitur Iuſtus:qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli ſunt adiutores mei in regno Dei,qui mihi fuerunt ſolatio.]hæc Paulus,Romæ dum eſſet. Accerſiuerat illum Paulus,ſcriptis item Romæ litteris ad Timotheum his verbis [g]: Marcum aſſume, & adduc tecum:eſt enim mihi vtilis in miniſterio.] Ad Philemonem item [h], Roma ſcribens,eumdem Marcum,vna cum ceteris,adiutorem ſuum appellat.

Marcus iterũ ſecutus Paulum. f Coloſſ.4. g 2. Tim.4. h Ad Philem. in fin.

XLV.

His igitur in hunc modum perſpicue elucidatis,ea remanet dubitatio inueſtiganda; an idẽ Ioãnes cognomento Marcus conſobrinus Barnabæ,vnus idemque ſit cum Marco,qui Romam proficiſcentem Petrum ſecutus,Euangelium ſcripſit,quem Petrus filium ſuum appellat. Equidem qui in his perueſtigandis non habuerint exactam in primis temporum ac rerum geſtarum rationem, errore labi,licet inuiti,coguntur. Nam Hieronymus in commentario in Pauli epiſtolam ad Philemonem,vbi de dicto Marco fit mentio: Marcum,inquit,ponit,quem puto Euãgelii conditorem.] D affirmat hoc ipſum idem qui ſupra Alexander in Actis Barnabæ, Nicephorus [i], & ſi qui alii recentiores. Ceterum cum hoc ipſo tempore,quo Marcus Euangeliſta Romæ agebat,& inde Alexãdriam conceſſit,& in prædicatione Euangelii in Ægypto diutius eſt commoratus,quin(quod ait Athanaſius [k])& in Libya & Pentapoli Euangelium prædicauit:eodem,quinimmo hoc ipſo,vel ſaltem ſuperiori anno(vt paulo inferius demonſtrabimus)Ioannes ille cognomento Marcus Hieroſolymis [l] Paulo & Barnabæ adhæſerit;eoſdemque ad prædicationem Euãgelii poſtea ſecutus fuerit;indeque Barnaba a Paulo diuiſo,Hieroſolymam primo,ac inde Cyprum petierit,ac demũ (vt dictum eſt)ad Paulum redierit:plane conſtat,ex temporũ,locorum,ac rerũ diuerſitate, eoſdẽ inter ſe eſſe diſtinctos. Nouerunt hoc ipſum & maiores: Baſilius [m] enim,eo tempore quo Paulus Romæ agebat,quocum(vt diximus)aderat Marcus conſobrinus Barnabæ,Marcum Euangeliſtã Alexãdrinam Eccleſiam excoluiſſe teſtatur. Apud Iſidorum [n] quoque, diuerſum eſſe Marcum Euangeliſtam a Ioanne qui cognominatus eſt Marcus,legimus. Ex his igitur corrigendi ſunt,qui dixerunt Marcum Euangeliſtam illum eſſe qui filius Mariæ Ioannes dictus,Marcus cognomento eſt appellatus.

Marcus Euangeliſta diuerſus a conſobrino Barnabæ. i Niceph. lib.2. cap.15. k Athanaſ. in Synopſi. l Act.12.& 13. m Baſil. aduerſ. Eunom. lib.5. n Iſid. de vit.& obitu ſanct.

XLVI.

E Rurſus de eodem Marco idem qui ſupra Alexander [o] reperitur erraſſe, cum eum annis tantum nouem Alexandriæ ſediſſe teſtatur:nam ſecundum Euſebii Chronicon, ab hoc anno quo Alexandriam perexiſſe ait,vſque ad octauum annum Neronis,quo martyrio occubuit,non nouẽ, ſed decem & nouem interiacent anni. Sed & illa ore vulgi potius decantata, quam maiorum auctoritate aſſerta fabella reiicitur,qua dicitur,Marcum adeo repugnaſſe ne Epiſcopus fieret, quantumlibet eſſet rogatus a Petro,vt ea de cauſa pollicẽ ſibi ipſe præſciderit:hoc etenim,quod a quodam anachoreta factum eſſe conſtat,Marco Euangeliſtæ imprudẽter nimis adſcribitur. Nicephorus [p] etiam haud recipitur,dum eumdem Marcum Euangeliſtam,quem Petrus(vt vidimus)nominat filium,prognatum dicit ex Petri ſorore:haud enim aſſentiri poſſumus iſtæc abſque aliqua antiquorum teſtificatione aſſerentibus. Quod ſpectat ad Eccleſiam in Ægypto a Marco collectã, de ea agemus inferius pluribus. Illud in præſentiarum præteriſſe non liceat;Alexandrinã Eccleſiã ea etiam de cauſa primum locum poſt Romanã obtinuiſſe, quod Marcus eamdem Petri nomine id ſtatuentis erexit;quod Gelaſius teſtatur his verbis [q]:Secunda aũt ſedes apud Alexandriã beati Petri nomine a Marco eius diſcipulo & Euãgeliſta cõſecrata eſt:ipſe.n.a Petro Apoſtolo in Ægyptũ directus,verbũ veritatis pdicauit,& martyriũ cõſummauit.]hæc Gelaſius. Ac de Marco hacten⁹.

o Apud Metaphraſt. die 11. Iunii. *De Marco cõmentum refellitur.* p Niceph. lib.2. cap.43. q Gelaſius in decret. de lib. apocryph.

XLVII. *Fũdatione Romana Eccleſiæ idololatria decreſcit.* a Dio lib. 60.

Quod ad res profanas attinet;conſideratione quidem dignum exiſtimanus , quod hoc ipſo an- A
no,quo Romanam Eccleſiam a Petro erectam fuiſſe monſtrauimus, multa a Claudio Imperato-
re,nonniſi impellente numine,facta eſſe noſcuntur aduerſus Gentilium ſuperſtitionem: nimirum
abrogata fuiſſe complura ſacrificia atque feſta in venerationem deorum ſolita celebrari.teſtatur
id Dio [a] his verbis:Poſt hæc Claudius tertium Conſul multa ſacrificia,multaſque ferias abroga
uit:nam maior anni pars in his abſumebatur,non ſine magno Reipubl.detrimento.Igitur eas , &
reliqua omnia quæ poterat,contraxit.]hucuſque Dio.Hæc licet ille alia ex cauſa,quam animo cõ
cepiſſet,feciſſe credatur:nihilominus Deo impellente illud videtur opus aggreſſus,qđ Petrus con
ſummaturus in Vrbem aduenerat.Videas itaque,nonniſi nutu diuino quodammodo accidiſſe p̃-
ſagium,vt cum primum Chriſtiana fides a Petro Romæ plantata coaleſcere cœpit, idololatria de
creſcere atque minui inciperet:accidiſſeque vt ſicut olim apud Philiſtæos,cum in templo Dagon
Arca fœderis eſt collocata,idolum ſuã imbecillitatem cadendo monſtrauit; ita etiam Eccleſia Ro
mæ fundata,mox ſuorum rituum ſuperſtitioſa impietas iacturam pati ibi cœperit.

XLVIII. *Caij omnes abolita imagines.*

Rurſus hoc eodem anno illud idem auctor accidiſſe teſtatur:quod cum antea , mandato Impe-
ratoris,omnia Caii ſimulacra ſublata fuiſſent;ſancito nunc edicto,quæcumque numiſmata vide-
rentur eiuſdem Caii effigie conſignata,conflari ſunt iuſſa,quorum materiam Meſſalina Auguſta B
in ſtatuam Mueſtei hiſtrionis transfundi præcepit.Diuinum plane atque æqua lance penſatũ iu-
dicium nimirum,vt,qui ſuam ſtatuam titulo Iouis ære conflatam in templum Dei inferre paraſ-
ſet,ipſe in cunctis ſuis imaginibus infame diſpẽdium pateretur . Quantumlibet enim Iudæi ob ne
cem Chriſto illatam grauiora pati commeruiſſent;tamen quoniam in Dei Hebræorum contume
liam Caius ea parabat,digna ſententia præſumptum eius facinus punitum fuit.

IESV CHRISTI ANNVS 46. | PETRI ANNVS 2. | CLAVDII IMP. ANNVS 4.

I. *Petrus mittit in Prouincias Diſcipulos.* b Innoc. epiſt. 1.

ANno,qui ſequitur,a Chriſto nato quadrageſimoſexto,C.Criſpino ſecũdũ, & T. Statilio Tau
ro Conſulibus,ſtabilita iam ſede Romana,Petrus Apoſtolus,cui vniuerſi gregis cura a Do
mino commiſſa erat,ad ceteras Occidentalis orbis partes admouens oculos,vt apud omnes prędi C
catio Euangelica illuceſceret,diſcipulos,quos habebat,in diuerſas prouincias amandauit. Velut
enim a Sole radii,& e fonte riui,a ſede Petri longe lateque fides Chriſtiana diffuſa,vbique eſt feli
citer propagata:quod Innocentius [b] Papa ad Decentiũ ſcribens his verbis ſignificat:Quis enim
neſciat,aut non aduertat,id quod a Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt,
ac nunc vſque cuſtoditur,ab oĩbus debere ſeruari;nec ſuperinduci aut introduci aliquid,ꝙ aut au
ctoritatẽ non habeat,aut aliunde videatur accipere exemplum?præſertim cum ſit manifeſtum,in
oẽm Italiam,Gallias,Hiſpanias,Africam,& Siciliam,inſulaſque interiacentes,nullum hominum
inſtituiſſe Eccleſias,niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus,aut eius ſucceſſores cõſtituerunt
ſacerdotes?Aut legunt,ſi in his prouinciis alius Apoſtolorum inuenitur aut legitur docuiſſe? Qđ
ſi non legunt,quia nuſquam inuenitur;oportet eos hoc ſequi,quod Eccleſia Romana cuſtodit, a
qua eos principium accepiſſe,non eſt dubium:ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent,caput in-
ſtitutionum videantur omittere.]hæc Innocentius.

II. c *De his omnibus diximus in Not. ad Roman. Martyrolog.* *Diſcipuli miſſi a Petro.*

Quinam vero fuerint,qui diuerſis temporibus ad diuerſas inſtituendas Eccleſias a Petro ſunt
miſſi diſcipuli,& ordinati Epiſcopi:licet ſcriptorum inopia obſcurum pene remanſerit,aliquot ta D
men,quos recenſitos inuenimus,hic enumeraſſe voluimus.Habuit [c] a Petro inſtitutos Epiſco-
pos Sicilia Pancratium,Marcianum,Berillum,& Philippum;Capua Priſcum; Neapolis Aſpren,
aliter Aſprenatem;Tarracina Epaphroditum;Equicolæ populi Marcum, alium tamen ab Euan-
geliſta;Ptolemæum Nepe;Romulum Feſulę,Paulinum Luca,Rauenna Apollinarem,Verona En
prepium,Patauium Proſdocimum,Ticinum Syrum,Aquileia poſt Marcum , Hermagoram , in
Galliis Lemouicenſes,Tholoſani,& Burdegalenſes Martialem,Tungrenſes,Colonienſes,& Tre-
uerenſes Maternum,nec non Valerium,Rhemenſes Sixtum,Arelatenſes Trophimũ, Senonenſes
Sabinianum,Cenomanenſes Iulianum,Vienna & Maguntia Creſcẽtem,Catalaunum Memmiũ;
Bituricenſes Vrſinum;Aruernenſes Auſtremonium;Sanctonenſes Eutropium;Germania Eucha
rium,Egiſtum,& Marcianum;Hiſpania Torquatum,Creſiphontem,Secundum,Indaletium,Cæ-
cilium,Heſychium,Euphratium,& alios.In Britannia etiam Petri opera Euangelium penetraſſe
tradunt.haud mirum:ea enim inſula anno ſuperiori a Claudio ſubiugata,ad prædicationem Euã
gelii patuit aditus.Multa his ſcimus addenda fuiſſe de compluribus aliis,qui a Petro miſſi dicun E
tur diſcipuli:ſed temperantius agimus,conſultius exiſtimantes ex multis pauca referre, quã mul
ta incerta,ac nobis non ſatis explorata coacernare . Quantum vero temporis Petrus Romæ per-
manſerit,receptior ea videtur eſſe ſententia,vt vſque ad nonum Claudii annum , quo eius edicto
Iudæi Roma ſunt pulſi , ibi prædicans Euangelium , egerit . Sed de his ſuo loco fuſius agemus
inferius.

III. d *Ioſeph. antiq. lib. 19. c. 7.* e *Act. 12.* *De interitu Agrippę Regis.*

Hoc eodem anno quarto Claudii inchoato,Agrippa Rex Iudæorum (vt Ioſephus [d] teſtatur)
cum egiſſet ſui regni annum ſeptimum,quorum quatuor ſub Caio,tribus vero ſub Claudio regna
uit,miſerando interitu vita functus eſt:cuius obitum Lucas [e] mox poſt necem Iacobi,& carcerẽ
Petri,recenſuit,vt Dei vindictam aduerſus eum in vltionem admiſſorum facinorum declararet.
Sic ergo rem geſtam breui compendio perſtringens,ait:Statuto autem die,Herodes veſtitus veſte
regia,ſedit pro tribunali,& concionabatur ad eos.Populus autem acclamabat, Dei voces,& non
hominis.Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini,eo quod non dediſſet honorẽ Deo: &

A conſumptus a vermibus, expirauit.]hæc Lucas. Ioſephus vero rem geſtam pluribus proſecutus [a], ſic ait: Agrippa Matthiæ adempto pontificatu, ſucceſſorem dedit Elioneum Cithæi filium. Iamq; tertium Iudææ totius regni (*a Claudio enim integrum acceperat*) annum exegerat, cum peruenit in vrbem Cęſaream, quę prius Stratonis turris dicta eſt: vbi ſolemnes ludos celebrauit pro ſalute Cęſaris: ad quam feſtiuitatem magna multitudo nobilium ac procerũ conuenerat ex tota prouincia. — a Ioſeph antiq. lib. 19. c. 7.

IIII. Eius celebritatis die ſecunda proceſſit mane in theatrum, amictus veſte tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radiis orientis Solis perculſa, & diuinum quemdam fulgorem emittens, venerationẽ cũ honore incutiebat ſpectãtibus: moxq; adulatores pernicioſi alii aliunde acclamantes, Deum conſalutabant, rogantes vt faueret propitius: hactenus enim vt hominẽ reueritos, nunc agnoſcere & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem nec ille caſtigauit, nec repulit: pauloque poſt ſuſpiciens, vidit ſupra caput ſuum bubonem funi extento inſidentem: moxque vt ſenſit hunc eſſe calamitatis nuncium qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. ſecuta ſunt ventris tormina ſtatim a principio vehementia. Conuerſis igitur in amicos oculis: En, inquit, ego ille veſtra appellatione Deus, vitam relinquere iubeor, fatali neB ceſſitate coarguente veſtrum mendacium: & quem immortalem ſalutaſtis, ad mortem rapior. Sed ferenda eſt voluntas cæleſtis numinis: neque enim male viximus, immo tanta felicitate, vt omnes me beatum prædicent. Hæc locutus, creſcente dolore, diſcruciabatur. — *Agrippa vt Deus colitur.*

V. Propere igitur relato in regiam, rumor ſparſus eſt, breui eſſe moriturum: quamobrem cõfeſtim totus populus vna cũ vxoribus atque liberis ſaccum indutus, more patrio, ſupplicabat Deo pro ſalute Regis, omnia miſcens lamentis & eiulatibus. Rex autem in celſiore decumbens cubiculo, & in faciem ſtratos humi proſpiciens, nõ temperabat ſibi a lacrymis. Cruciatu deinde per cõtinuos quinque dies nihil ſe remittente confectus, vitam finiuit, annum natus quartum ſupra quinquageſimum, poſtquam regnaſſet per ſeptennium. Quatuor enim annos ſub Caio Cæſare obtinuit regnum; primum in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno acceſſit & Herodis tetrarchia: tribus deinde annis ſub Claudio Cæſare præter iam dictam ditionem, in Iudæa quoq; regnauit & Samaria, ſimulque Cæſarea.]& paulo poſt: Superſtites autem ei fuerũt filius quidem vnus Agrippa, annum agens decimumſeptimũ; filiæ vero tres: ex quibus Berenice nupta erat Herodi patruo, nata annos ſexdecim: reliquæ duæ tum etiam virgines erant, Mariamne, & Druſilla: C hæc ſeptennis a patre deſponſata Iulio Archelao Chelciæ filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi. — *Diuina vltio in Agrippam.*

VI. Sed antequam cetera proſequamur, quæ contigerunt poſt mortẽ Agrippæ; de ipſius moribus, & obſeruantia rerum Iudaicarum, hæc quæ idem Ioſephus enarrat, audiamus: ſic enim ait: Agrippa mitiſſimo fuit ingenio, in exteros omnes æque beneficus, liberalis, & humanus, in ſuæ gẽtis homines benignus, & promptus ad adiuuandos præ ceteris in neceſſitatibus: quapropter libenter & continue degebat Hieroſolymis, inſtitutorum ac rituum patriæ ſeruator religioſiſſimus: purus enim erat a contaminamentis omnibus, nec vlla dies ei præteribat abſque ſacrificio. Accidit aliquando, vt quidam Hieroſolymita legis peritus, nomine Simon, aduocata concione per Regis abſentiam agentis tum Cæſareæ, criminaretur illum vt impurum, & arcendum templi aditu, quod nonniſi dignis pateat. Id vbi Præfectus vrbis illi ſignificauit per litteras, confeſtim accerſiuit hominem: a quo fortuna repertus in theatro, aſſidere ſibi eum iuſſit: moxque ſedata voce, ac placide, Dic mihi, inquit, quid tibi non probetur ex his quę facimus? Qui cum nihil haberet quod diceret, precatus eſt veniam. Tunc Rex, citius quam quiſquam opinaretur, reconciliatus eſt, clementiam D magis quam iram decere Reges exiſtimans, & lenitatem magis, quam celſitudinem: itaque dimiſit eum non ſine munere.]hæc de Agrippæ moribus Ioſephus: qui ea quæ poſt ipſius interitum acciderunt, enarrare pergit in hunc modum: — *Agrippa Regis mores.*

VII. Poſtquam autem cognitum eſt exceſſiſſe Agrippam, Cæſarienſes & Sebaſteni (*ſunt hi Samaritani*) beneficiorum eius obliti, peſſimã ei retulerunt gratiam, conuicia non dicẽda iactãtes in defunctum. Militum quoque vulgus, qui tum forte aderant, protractas e palatio filiarum ſtatuas vnanimiter detulerunt in lupanaria, eiſque (vt poterant) illudebant modis, quos turpe ſit eloqui: inſtratis ſque per loca publica epulis, conuiuia celebrabant coronis redimiti, & delibuti vnguentis, libãtes interim Charonti, & ſibi inuicem propinantes præ gaudio, quod ex obitu Regis conceperant.] & paulo poſt: Filius porro defuncti Agrippæ Romæ erat eo tempore, educabaturque apud Claudium Cæſarem: qui audito Agrippæ obitu, & contumeliis quibus eum Cæſarienſes ac Sebaſteni poſt mortem affecerant, illius quidem cauſa indoluit, ingratis autem populis vehementer iratus eſt. Confeſtim igitur voluit ſucceſſorem paterni regni Agrippam iuniorem mittere, ſimul vt iure iurando ſatisfaceret. Sed liberti & amici, qui multum apud eum poterant, diſſuaſerunt, negantes E tutum admodum adoleſcenti & vixdum egreſſo pueritiam tãtum regnum committere, cui adminiſtrando ſit impar, quod viriles etiam poſſet grauare humeros. — *Ignominia affecta Agrippæ filia.*

VIII. Cumque viſi eſſent æquum dicere, Cæſar Præſidem Iudææ totiuſque regni miſit Cuſpium Fadum, defuncto hoc honoris tribuens, ne Marſum Syriæ Præſidem inimicum in regnum eius induceret. Ante omnia autem Fado iniunxit, vt Cæſarienſes & Sebaſtenos acriter caſtigaret, propter inflictam mortuo iniuriam, contumeliaſque illatas adhuc iuuenibus: Alam vero Cæſarienſium & Sebaſtenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum illic militaturas: militeſque e Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in eorum locum ſubſtitueret. Nec tamen ei iuſſioni ſatisfactum eſt: miſſa enim legatione, flexerunt Claudium, vt manere eos in Iudæa permitteret: q ſequentibus temporibus maximarum calamitatum Iudęis fuerunt initium, & ſeminariũ belli exorti, Floro Præſide: quamobrem Veſpaſianus victor (vt paulo poſt dicetur) eos ex illa regione alio tranſtulit.]hæc Ioſephus [b]; additque in locum Vibii Marſi Syriæ Præſidis ſubrogatũ fuiſſe Caſſium Longinum. — *Præſides Siriæ.*

b Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 1.

IX. *Ius in templũ Herodes obtinet.*

Ceterum Agrippæ defuncti Regis frater Herodes Rex Chalcidis, ius in templum, quod olim ſuo germano conceſſum fuerat, a Claudio obtinuit: quod idem auctor teſtatur bis verbis: Eodem tempore & Herodes Dynaſta Chalcidis, defuncti Agrippæ frater, petiit a Cæſare poteſtatem in tẽplum & ſacrum ærarium, iuſque eligendorum ſummorum Põtificum: impetrauitque hæc omnia, ita vt etiam poſteris eius idem ius manſerit vſque ad belli Iudaici exitum. Ipſe vero Herodes, Cãthara in ordinem redacto, Ioſepho Canæi ſummum pontificatum contulit.] hæc Ioſepbus; licet mirum in modum confundat ordinem temporum, qui hæc de Herode referat ante anni quinti Conſulatus Claudii, qui fuit eius Imperii annus decimus; itemque ante famem illam toto Orbe graſſatam, quæ (vt vidimus) anno ſecundo Claudii accidit, facta eſſe ponat. Quamobrem cum auctorẽ in bis quæ temporis ſunt, ſibi ipſi minus conſtantem, ſed valde contradicentem ſequi non liceat; quod coniectura ſuadet, amplectimur. A

X.

Quod enim morte Agrippæ Regis extinctum ſimul eſſet cum illo priuilegium de iure templi, nec in Agrippam iuniorem illud eſſet collatum; Herodem haud diu poſt fratris obitũ illud a Claudio impetraſſe putamus. Rurſus vero in ſucceſſione Iudæorum Pontificũ idem ſibi ipſi Ioſephus contraria ſcribere plane conuincitur, dum Agrippam Regem, antequam moreretur, Matthiam, qui Simoni Cantharæ fuerat ſubrogatus, in ordinem redegiſſe teſtatur [a], inque locum eius ſubſtituiſſe Elioneum Cithæi filium: paulo poſt [b] vero ab Herode Agrippæ fratre in locum Cantharæ ab ipſo priuati ſuffectum eſſe Ioſephum tradit, nulla de Elioneo habita mentione; cum tamen Cantharam conſtet ante Matthiam pontificatum geſſiſſe. Sed bæc ſatis de Iudaicarum rerum præſentis anni ſtatu. B

a Ioſeph antiq. lib. 19. c. vlt.
b Ioſeph. antiq. lib. 2. c. 1. in fin.

XI.

Dum hæc agerentur in Iudæa, Paulus & Barnabas, qui (vt diximus) anno ſuperiori ſolemni ritu ad prædicationem Euangelii Apoſtolatum acceperant, cum aſſumpto ſecum Ioãne, qui cognominatus eſt Marcus, peragraſſent Seleuciã, atque inde Cyprum nauigaſſent, ac veniſſent Salaminam, vniuerſamque deinum inſulam perambulaſſent; Paphum denique venientes, Sergium Paulum Proconſulem nacti, ad fidem Chriſti conuertunt. Cum autem hic dicatur Proconſul; & auctore Strabone [c], & aliis, exploratum habeatur, Cyprum non proconſularem, ſed prætoriam factã eſſe prouinciam: cur a Luca Sergius Paulus non Prætor, ſed Proconſul nominetur, ea videtur eſſe ratio, quod eadem prætoria prouincia ſæpe honoris cauſa data eſt adminiſtranda Ciliciæ Proconſuli, vt inter alios Publio Lentulo [d]: quod non illi tantum, ſed & ſucceſſoribus æque eſſe conceſſum, par eſt credere; nam nullibi me legiſſe memini aliquem inſulæ Cypri Prætorem. Sic igitur Sergium Paulum Proconſulem nominatum eſſe putamus, quod etiam Ciliciam proconſularem prouinciam adminiſtraret. Cum vero ſui natura eſſet per ſe diſtincta prouincia, eademque prætoria dicta, nec alteri cuipiam ſubiecta: ex eo etiam æque factum eſt a Patribus, vt Cypri [e] Eccleſia ſub nulla alia metropoli cenſeretur, neque ſub Tarſenſi Ciliciæ, neque ſub Antiochena Syriæ, vel aliis: licet Petrus Fullo hæreſiarcha Epiſcopus Antiochenus eam Antiochenæ Eccleſiæ ſubiicere conatus ſit, nulla alia ratione, niſi quod Euangelium accepiſſet ab his qui Antiochiæ fuerant ordinati, Paulo & Barnaba: ſed fruſtratus eſt ſuo conatu, vt ſuo loco dicemus. C

c Strab. libr. 14. in fine.
d Sigon. collegit libr. 1. de antiq. iur. prouin. c. 14
e Alex. in Barnaba apud Metaphraſ. die 11. Iunii.

XII. f Act. 13.

Quod ad conuerſionem Proconſulis ſpectat, quam attigimus; plenius Lucas [f] his enarrat verbis: Cum perambulaſſent vniuerſam inſulam vſque ad Paphum, inuenerunt quemdam virũ magum pſeudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Barieu, qui erat cum Proconſule Sergio Paulo, viro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei: reſiſtebat autem illis Elymas magus (ſic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Procõſulem a fide. Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto, intuẽs in eum, dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini rectas? & nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns Solem vſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tũc Proconſul cum vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini.] hactenus de his Lucas. Tantum autem abfuit vt Elymas magus cæcitate percuſſus aliquando reſipuerit, vt magis ac magis in Euangelicã doctrinam inſaniens (quod teſtatur Dionyſius [g]) librum ediderit aduerſus Pauli prædicationem & Chriſti fidem. Cetera autem quæ de prædicatione Pauli & Barnabæ ſcribit Lucas vſq; ad Concilium Hieroſolymitanum, quod anno nono Claudii eſſe celebratum monſtrabimus: cum quo potiſſimum anno ſingula ſint facta, certa aſſertione affirmari non poſſit; ea quam coniectura demonſtrat, vtentes ratione, quod ſingulis annis geſtum putamus, quantum fas eſt ordine temporum proſequemur. D

De Elyma mago.

g Dionyſ. de diuin. nom. c. 8.

h Act. 13.

XIII. *Peregrini Epiſcopi inuitari ſoliti ad cõcionandum.*

A Papho [h] igitur nauigantes Paulus & Barnabas, Pergen Pamphiliæ venerunt: Ioannes vero, qui eos ſequebatur Antiochia, Hieroſolymam eſt reuerſus. Inde vero Antiochiam Piſidiæ peruenerunt: vbi ingreſſi ſynagogam die ſabbati, quo cõuentus Iudæorum fieri conſueuit, rogantur ab his qui ſynagogæ præerant, ſi haberent exhortatorium ſermonem, illum dicerent coram populo. Eiuſmodi quoque conſuetudo, vt peregrini Epiſcopi ad concionandum inuitarentur ab eius ciuitatis, ad quam veniſſent, Epiſcopo, diu permanſit in Eccleſia, immo & canone [i] legitur ſtabilita. Vnde de ea re conqueſtus eſt Gregorius [k] Nyſſenus, quod ab Helladio Epiſcopo Cæſarienſi ad id agendum non fuerit inuitatus. Sic inuenies obſeruatum [l] apud Ambroſium, ſic Alexandriæ [m] a Cyrillo eius ſedis Epiſcopo. Ex quibus authentica probantur, quæ in apocryphis apud [n] Clementem leguntur in hæc verba, de Epiſcopo peregrino dum agitur: Si Epiſcopus vna cum Epiſcopo ſedeat, eumdem ab illo obtinens honorem; rogabiſq; eũ, o Epiſcope, vt ſermones habeat apud populum ad docendum accommodatos (peregrinorum enim exhortatio & admonitio valde accepta & vehementer vtilis eſſe conſueuit: Nullus enim propheta, inquit, acceptus eſt in patria ſua) permittes enim ei Euchariſtiam offerre: coges eum, vt vel populo benedicat.] hæc ibi. Inde eſt etiã quod habet [o] Euſebius, S. Polycarpum Smyrnæ Epiſcopum, Romam ſub Aniceto Pontifice venientem, E

i Concil. Carthag. 4. c. 36.
k Greg. Nyſſ. ad Amphiloch.
l Ambr. ſer. 48. veter. edit.
m Cyril. hom. 7. & 8.
n Clemen. Cõſt. lib. 2. c. 62.
o Euſeb. hiſt. li. 5. c. 24.

A nientem,ab eo inuitatum,vt ſacrificium ſacræ Euchariſtiæ offerret.Sed reliqua videamus.
Cōcionatus ergo Paulus in ſynagoga,multos Iudæorum ad fidem Chriſti perduxit:inuitatuſ- XIV.
que in ſequens ſabbatum de iiſdem iterum verba facere,cum id præſtitiſſet,& coram frequentiſ- *Paulus conte*
ſimo vniuerſæ ciuitatis populo peroraſſet;inuidentes Iudæi quòd Gētibus aditus pateret ad fidē, *ſtatus Iudæos*
grauiſſimas turbas in Apoſtolos concitarunt. Tunc Paulus & Barnabas hæc conteſtati coram ip *tranſit ad gen*
ſis dixerunt: Vobis oportebat quidem primum loqui verbum Dei:ſed quoniam repellitis illud, *tes.*
& indignos vos iudicatis æternæ vitæ,ecce conuertimur ad Gentes,ſicut præcepit nobis Domi-
nus: Poſui te in lucem Gentium,vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ.Audientes autem Gē
tes,gauiſæ ſunt,& glorificabant verbum Domini, & crediderūt quotquot erant præordinati ad vi
tam æternam.]Subdit de Iudæis,qui aduerſus Apoſtolos cōcitarūt mulieres religioſas,& primos
ciuitatis, qui eiecerunt eos extra fines ſuos:Quare exeuntes(ſecundum præceptum Domini [a])ex a Matth. 10.
cuſſerūt puluerē de pedibus ſuis in teſtimonium contra illos.Non enim id tantum faciendum ad Marc.6.
uerſus illos qui eos nō reciperēt admonuerat Dominus, ſed & ritum quemdam, quo agendum Luc. 10.
eſſet,præſcripſerat;vt idem Lucas,qui hæc ſcripſit,ex verbis Domini recēſuit,ſic dicentis[b]:Si non b Luc. 10.
B ſuſceperint vos,exeuntes in plateas eius,dicite: Etiam puluerem,qui adhæſit nobis de ciuitate ve-
ſtra,extersimus in vos:tamē hoc ſcitote, quia appropinquauit regnum Dei.]
Conſueuerant Iudæi,maledictionem aliquam imprecando,in aerem puluerem ſpargere,vel e XV.
ſe excutere.Eſt de hoc exemplum in primis apud Eſdram [c], vbi hæc leguntur:Inſuper excuſſi ſi c 2. Eſdr.5.
num meum,& dixi:Sic excutiat Dominus omnem virum qui non compleuerit verbum iſtud de
domo ſua,& de laboribus ſuis ſic excutiatur,& vacuus fiat.Et dixit vniuerſa multitudo: Amen]
& in ipſis Actis [d]Apoſtolorum de Iudæis in Paulum clamantibus,& execrantibus,hæc leguntur: d Act. 22.
Vociferantibus autem eis,& proiicientibus veſtimenta ſua,& puluerem iactantibus in aerē,&c.]
Quid vero ſignificet puluerem de pedibus excutere:cum multæ afferantur cauſę,relinquimus in
terpretibus pertractandum. Nos auctorum hiſtoriam proſequentes,& Pauli & Barnabæ itinera
relegentes,quid Iconij,quæ Lycaoniæ eſt ciuitas,quo Antiochia pulſi venerunt,ſint paſſi,in annū
ſequentem,quem aggredimur,quia tunc ea contigiſſe putamus,reiicimus.

C
IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
47.	3.	5.

SEquenti anno Domini quadrageſimo ſeptimo,Coſſ.[e] M.Vinucio ſecūdum,& T.Statilio Cor I.
uino,auſpicante Claudio iam quintum ſui Imperij annum,Paulus & Barnabas pulſi (vt di- e Dio hiſtor. li.
ctum eſt)Antiochia Piſidiæ,venientes Iconium Lycaoniæ ciuitatē,quid illic egerint, Lucas ſum 60.
marim proſecutus,& multa præteriēs,hæc tantum ait [f]: Factum eſt autem Iconij,vt ſimul introi- f Act.14.
rent ſynagogam Iudęorum,& loquerentur,ita vt crederet Iudæorum & Græcorum copioſa mul- *Quid Paulus*
titudo.Qui vero increduli fuerunt Iudæi, ſuſcitauerunt & ad iracundiam concitauerunt animas *paſſus Iconij.*
Gentium aduerſus fratres.Multo igitur tempore remorati ſunt fiducialiter agentes in domino,
teſtimonium perhibēte verbo gratiæ ſuæ dante ſigna,& prodigia fieri per manus eorū.Diuiſa eſt
autem multitudo ciuitatis: & quidam erant cum Iudæis, quidam vero cum Apoſtolis.
Cum autem factus eſſet impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus ſuis, vt contumelijs
D afficerent, & lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lyſtran &
Derben.] hæc Lucas de rebus a Paulo & Barnaba geſtis Iconij:qui cum multo tempore eos ibi
moratos eſſe,& in diuerſa ſtudia ciues fuiſſe diuiſos teſtetur, adeo vt omnia vbique turbis plena
eſſent;haud dubium rem attentius conſideranti eſſe poteſt,plurima ab eodem prętermiſſa fuiſſe.
Meminit ad Timotheum [g] ſcribens ipſe Paulus,vnico licet verbo de rebus quas paſſus eſt Ico- g 2.Tim.3.
nij,cum eas commemorans ait:Tu aſſecutus es meam doctrinam,inſtitutionem,propoſitum,fidē
longanimitatem,dilectionem, patientiam,perſecutiones,paſſiones:qualia mihi facta ſunt Antio-
chię,Iconij,Lyſtris:quales perſecutiones ſuſtinui.] Sed a nullo certius faciliuſque quàm ab ipſo
Paulo monſtrari poteſt,non omnes res eius geſtas Lucam eſſe proſecutum:nam ſi quis ea quæ ad
Corinthios [h] ſcribit de rebus a ſe perpeſſis,conferat cum his quæ in Actis Apoſtolorum de Paulo h 2.Cor. 11.
a Luca ſūt ſcripta;plane intelliget Pauli ærumnas ab eo maiori ex parte fuiſſe prætermiſſas, atq;
ſilentio penitus obuolutas.
E Ceterum quod ſpectat ad res Iconienſes,de quibus eſt ſermo:qualia quantaue ibidem Paulus II.
ſit paſſus,S.Theclæ res geſtæ memoriæ a maioribus perpetuis ſcriptorum monumentis cōmen- *De actis S.Te*
datæ,aliqua ſaltem ex parte declarant.Sed quoniam Acta quædam Theclæ nomine & Pauli ab A *clæ.*
ſiano presbytero quodam (vt auctor eſt Tertullianus [i])conſtat fuiſſe conficta,& ſua ipſius con- i Tertul.de ba-
feſſione falſa omnino probata atque conuicta;diligentiori ſtudio,quænam illa fuerint,diſquirēda ptiſm.c.17.
ſunt.Sed quid de his Tertullianus ſcripſerit,vt accurate omnia peruestigentur, hic in primis ap-
ponamus.ſunt hæc igitur eius verba:Quod ſi quæ Pauli perperam ſcripta legunt,exemplum The
clæ ad licentiam mulierum docendi tingendique defendunt:ſciant in Aſia præsbiterum, qui eam
ſcripturam conſtruxit, quaſi titulo Pauli de ſuo cumulans, conuictum atque confeſſum id ſe amo
re Pauli feciſſe,loco deceſſiſſe.]hæc Tertullianus.Hieronymus [k] eumdē citans auctorem,hæc ait: k Hieronym.de
Igitur περιόδους, Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apochryphas ſcriptu- ſcript.Eccleſ. in
ras computamus.Quale eſt enim,vt indiuiduus comes Apoſtoli inter ceteras eius res hoc ſolum Luc.c.7.
ignorauerit?] Hos ſecutus [l] Gelaſius,Acta Theclæ & Pauli inter apocrypha iure recenſuit. Sed l Conc.Rom.in
quoniam feruntur Acta paſſionis Theclæ,quæ paſſim leguntur: an illa ipſa ſint quæ prædictorum decret. de libr.
iudicio damnantur, inſpiciamus. apocryph.

Quantum

A

III. Quantum ad ea,quæ Tertullianus primum,deinde Hieronymus de Actis Pauli & Theclæ ſcripſerunt:ſatis perſpectum habetur, Theclam Euangelium prædicaſſe & baptizaſſe,illis Actis ſpurijs contineri,inſuper & (quod addit Hieronymus,qui eadem acta legiſſe videtur)baptizati Leonis fabulam:quæ quidem procul abhorrent ab Actis illis quæ paſſionis Theclæ nomine inſcripta leguntur:adeo vt nullam pati calumniam debeant,quaſi Eccleſiaſtica cenſura cenſeantur eſſe dānata. Sed ſi quis ea ſcilicet ratione,eadem reijcienda eſſe exiſtimet,quod Lucas nec leuem de his

a Hier de ſcrip. Eccleſ.in Luca.

fecerit mentionem,rurſumq. Hieronymi [a] in eamdem ſententiam verba velut ſpicula quædam intorqueat,dicentis:Quale eſt enim,vt indiuiduus comes Pauli(*Lucas videlicet*)inter ceteras eius res hoc ſolum ignorauerit?]Ad hæc refellenda,ſatis eſſe poſſunt quæ ſuperius dicta ſunt; multa ea

De Luca obiectio ſoluitur.

demque perinſignia,quorum ipſe de ſe Paulus meminit,fuiſſe a Luca prętermiſſa: adeo vt inanis prorſus reddatur illa argumentatio,ſua natura alioqui inualida: Lucas ea non ſcripſit; igitur non ſunt facta. Sed quoniam a nullo æquius ac vehemētius quàm a Hieronymo poterit Hieronymus refutari;quid idem ipſe alibi in contrariam ſentētiam pro noſtra cauſa dixerit,recitemus. In com B

b Hier.in epiſt. ad Galat.c.2.

mentarijs quos ſcripſit in epiſtolam [b] ad Galatas,dum agit de peruulgata illa inter Petrum & Paulum oborta Antiochiæ contentione,quam Lucas ſilentio prætermiſit, vt nec per ...utum eius meminerit,hæc ait:Nec mirum eſſe,ſi Lucas hanc rem tacuerit,cum & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe replicat,hiſtoriographi licentia prætermiſerit:& non eſſe contrarium,ſi quod alius dignum putarit relatu,alius inter cetera dereliquit. Denique primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus,& Romam exinde tranſlatum;quod Lucas penitus omiſit.] hæc Hieronymus;quibus non ſolum in contrarium obiecta refelluntur,ſed noſtra validius confirmātur. Verum nec illud admittimus,Lucam perpetuum fuiſſe comitem Pauli: quando enim Lucas Paulo primum inhæſerit,ſuo loco dicemus;vt ſatis pateat,ipſum his temporibus , quibus Antiochia Syriæ miſſus,quas idem recenſet Lucas regiones perluſtrauit,eidem nequaquam adhęſiſſe: vt nec ſit adeo mirandum,ſi quæ non vidit,generatim tantum complexus , maiore ex parte ſilentio præterierit.

IV.

Thecla acta Germana.

His igitur in hunc modum obiectionibus ſatisfactum cum ſit;reliquum eſt,vt quibus teſtimonijs Theclæ paſſionis hiſtoria fulciatur ſtabiliaturque,in medium adducamus:ordinemque,quo eſt ſcripta,ſequentes,eamdem teſtatam ac digne probatam reddamus . Habetur in primis in ea C mentio de Oneſiphoro Pauli hoſpite:qui quidem eſſe putatur is,quem idem Paulus honorificentiſſime laudat,ad Timotheum [c] ſcribens. Præterea agitur in eadem hiſtoria de Triphæna : quæ & illa creditur,quam,ad Romanos [d] idem Apoſtolus ſcribens,ſalutari mandat. iidem enim tūc Romæ agebant,ſicut & plerique alij diſcipulorum,qui ex Oriente eo migraſſe noſcuntur,vt inter alios Aquila & Priſca,quorum idem Apoſtolus meminit. Continet etiam eadem hiſtoria, Theclā Pauli prædicatione ad fidem Chriſti eſſe conuerſam. id ipſum a Gregorio [e] Nyſſeno,atque alijs omnibus qui de ea ſcripſerunt,teſtatum habetur. hæc enim ille ait: Talem myrrham olim Paulus infundebat ex ore ſuo mixtam cum puro pudicitiæ lilio in ſanctæ virginis aures:ea vero erat Thecla,quæ præclare animo ſuo defluentibus de lilio guttis,hominem externum morte opprimit,omni cogitatione cupiditateq. extincta.]hæc ille.

c 2.Tim.1.
d Rom.16.
e Greg. Nyſſ. in Cant.hom.4.

V.

Thecla ſponſū relinquens adhæſit Chriſto.

f Epiph.hæ. 78.
g Augu. contra Fauſt.lib.39.c.4.

Legitur & in illa,Theclam iam viro deſponſatam,amore pudicitiæ,ſponſo nuncium remiſiſſe:Ecce quàm belle huic veritati Epiphanius [f] in primis adſtipuletur,his verbis: Thecla, inquit, incidit in Paulum ſanctum,& a nuptijs exoluitur,cum curatorem ſiue ſponſum haberet formoſiſſimum,primarium vrbis,valde diuitem,generoſiſſimum,ac illuſtriſſimum. In vita contemnit terrena Sancta illa,vt cæleſtium potens fiat.]his in nullo cōtradicentia loquitur Fauſtus [g] apud Au D guſtinum in hæc verba: Iam timeo Apoſtolo,ne dæmoniorum doctrinam intuliſſe tunc Iconiū videatur,cum Theclam oppigneratam iam thalamo,in amorem ſermone ſuo perpetuæ virginitatis incendit.]hæc Fauſtus:cuius aſſertiones omnes cum ab Auguſtino refellantur , nec ad hanc rē (vt alias facere ſolitus eſt contra Manichæos)de apocrypha hiſtoria quicquam exceperit , vt de Actis Thomæ,Andreæ,& aliorum:plane eidem non inuitus conſenſiſſe videtur.

VI.

Thecla diſtrahit Gemmas.

h Chry. in Act. Apoſt. hom. 25.
i Chryſ.ad Antioch.hom. 22.

Quòd inſuper in prædicta de paſſione Theclæ hiſtoria narratum habes:ipſam,vt cuſtodē carceris,quo Paulus Iconij detinebatur incluſus,ſibi conciliaret,gemmis ac muliebri mundo diſtractis,pecuniam inde acceptam illi donaſſe,vt ad Pauli colloquium ſibi pararet aditum: hoc ipſum Ioannes Chryſoſtomus [h] profitetur his verbis. Audi de beata Thecla: Illa,vt Paulū videret, aurum ſuum dedit:tu autem,vt Chriſtum videas,nec obolum das.]idem alibi [i]: Quære Paulum tā quam Thecla,vt audias quæ per ipſum tibi dicuntur.]

VII.

k Ambr.de Vir. lib.2.

Thecla a ſponſo accuſata dānatur.

Rurſum vero q̄ in eadē hiſtoria de ira ſpōſi in eā cōcitata legūtur,ꝙ ipſo accuſante,ac crudeliter vrgēte,Thecla dānata fuit ad beſtias,q̄ mā ſuetæ diuinitus factæ illi blādiebātur;ab Ambroſio [k] egregie deſcripta habētur,cū his verbis alloqtur virgines: Thecla doceat immolari,q̄ copulā fu- E giēs nuptiarū,& ſponſi furore dānata naturā ēt beſtiarū virginitatis veneratione mutauit:namq. parata ad feras,cum aſpectus quoque declinaret virorum,ac vitalia ipſa ſæuo offerret leoni;fecit, vt qui impudicos detulerant occulos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam cubitare humi,muto teſtificātem ſono,quod ſacrum virginis corpus violare non poſſet. ergo adorabat prędam ſuam beſtia, & propriæ oblita naturæ , naturā induerat,quā homines amiſerant] hæc ibi:& ad Simplicianum ſcribens, hæc in eamdem ſententiam: Inter leones virgo exultauit,& prodeuntes beſtias expectauit intrepida.]repetit & eadem de leonibus in epiſtola ad Vercellenſem Eccleſiam,ſic dicens: Quo munere venerabilis Thecla etiam leonibus fuit,vt ad pedes prædæ ſuæ ſtratæ impaſtæ beſtiæ ſacrum deferrent ieiunium,nec procaci oſculo virginem,nec vngue violarent aſpero.]hæc omnia Ambroſius.

l Cypr. orat.pro mart. & orat. in die paſſion.

VIII.

Thecla ſuperat ignem.

Quod præterea & ignes Thecla ſubijſſe,ac illeſa remanſiſſe,in eadem quoque ſcribatur hiſtoria: Cypriani [l] ea ad Deum obteſtatione ſic habes teſtatum: Aſſiſte nobis,ſicut Paulo in uinculis,&

A lis,& ſicut Theclæ in ignibus.]& alibi: Libera me de medio huius ſæculi,ſicut liberaſti Theclam de medio amphitheatro.] Itemq.S. Zeno Epiſcopus Veronenſis in ſermone de timore, hæc de Thecla: Aduerſus Theclam accuſator accerimus linguæ exerit gladium, cum ſuis ſibi miniſtris publicæ leges inſeruiunt. Stimulis acuitur feritas in ferocitatem: & tamen mitior hominibus inuenitur. Ne quid ſcenæ tam diræ inhumanitatis deeſſe videatur; immittuntur etiam marina mõſtra. Lacinijs omnibus expoliatur puella,veſtitur incendio. Inter tot inſtrumenta mortis,ſpectatore metuente,ſecura calcat genera vniuerſa terrorum. Incolumis,quaſi Orbe ſubacto,de illo ferali caueæ loco iam non miſerabilis,ſed mirabilis funereo habitu excedit,victi ſeculi triumphum reportans,quam tot ſupplicijs omnes crediderant perituram.]hucuſque Zeno.

IX.

Gregorius [a] Naziãzenus de eadem ſic dixit: Non te fugit,Theclam ignium & beſtiarum impetum euitaſſe.]Rurſum alibi his[b] verſibus:

Quis Teclam necis eripuit flammaq.periclo?
Quis validos vngens vinxit,rabiemq ferarum?
Virginitas.O res omni mirabilis æuo
B *Virginitas fuluos potuit ſopire leones:*
Dente nec impuro generoſos virginis artus
Auſi ſunt premere,& rigido diſcerpere morſu.]

a Greg Nazian. ad virg. exhort.
b Idem in pręcept.ad virgin.
Thecla Leones ſuperat.

Hæc eadem Maximus [c] Taurinenſis in hæc verba: Theclam flammarum globos euaſiſſe cognoſcis.] Addam & illa quæ pertinere ad eamdem rem videntur,pia ſcilicet ſanctorum martyrum [d] Terentij & ſociorum in hũc modum concepta verba: Qui Danielem de ore leonis eripuiſti, & de manu Pharaonis Moyſen ſeruaſti,& ſanctam Theclam ab igne & theatro & feris & beſtijs taurinis defendiſti,&c.]non tantum leonibus fuiſſe obiectam,ſed & tauris alligatam,vt illis in diuerſa actis,ſic diſcerperetur,eadem eius paſſionis Acta teſtantur. His ſimiles preces leguntur in rebus geſtis S.Iulianæ [e] in Prato [f], ſpirituali,ac denique illis precibus quæ ex ritu Eccleſiaſtico dici,cõſueuerunt,cum quis Fidelis,ex præſenti vita eſt proxime migratus. Quod inſuper in eadem legatur hiſtoria,pugnanti Theclæ diuina virtute aſtitiſſe perſonam, puto Angelum humana imagine vultum Pauli præſeferentem;id ipſum probatum habes in Actis S.Februniæ [g], quæ S.Brienna accurate conſcripſit.

c Max. ſerm.de S Agnete.
d Apud Metaphraſt. die 10. April.
e Metaphra.die 21.Decembr.
f Prat. ſpirit.ca. 20.
g Metaphr.die 15.Iun.

X.

C Præter hæc omnia,tandem ſcias,eumdem Hieronymum,quem aduerſari vidimus mentitis illis Actis Theclæ & Pauli ſuperius recitatis,eidem hiſtoriæ de paſſione Teclæ egregie adſtipulari. In ea enim dum legitur,ipſam Apoſtoli cupidam Antiochiam Piſidiæ acceſſiſſe,quo illum profectum eſſe audierat; ab eodemq.iuſſam ad propria reuerti,ne(quod idem ait [h])poneret offendiculum Euangelio: hæc ipſa, inquam,Hieronymus [i] ad Oceanum ſcribens,probans,ait: Thecla poſt tentationẽ paſſionis, Anthiochiæ a Paulo prohibetur pariter pergere:nemo cũ vxore pergit ad bellum,&c.] Sed miramur eam epiſtolam inconſulte nimis in tomum nonum vna cum ſpurijs eſſe reiectam:fortaſſe quia in ea ex Vita S.Martini ſit acceptum exemplum. Sed quid mirum cum poſt annos vigintitres ab obitu Martini Hieronymus vixerit?cum præſertim auctore Seuero,certum ſit,res ab eo geſtas,adhuc ipſo Martino viuente, eſſe editas. Ex conſenſione præterea eius epiſtolæ cum ea quam ad Euſtochium dedit de cuſtodia virginitatis,in qua etiam,ſicut in illa,meminit de agapetis virginibus, facile quiſque poterit intelligere eſſe Hieronymi;licet non a Hieronymo tantum,ſed a Sophronio etiam (vt præſefert eius titulus) ſcripta inueniatur.

Thecla cupida Pauli.
h 1.Cor.9.
i Hieron.to.9.

XI.

Adhuc inſuper,quæ in eadem de Thecla hiſtoria ſcripta habentur de Falconilla (quæ potius ir
D repſiſſe in eam quam originaliter ſcripta fuiſſe videantur iureq.in controuerſiam deduci poſſint) ne ipſa quidem carent auctoritate ſanctiſſimi atque doctiſſimi viri Ioannis Damaſceni, qui eius meminit in ea oratione,quam de his qui in fide ex hac vita deceſſerunt,cõſcripſit. Quoniam vero is qui habetur præ manibus de Theclæ paſſione ſcriptus commentariolus,ſine nomine fertur;nullum ob id ipſa hiſtoria ſolidę auctoritatis diſpendium pati debet:quandoquidem quæ eo continẽtur,tam Græcorum quam Latinorum Patrum,quos recenſuimus,pari conſenſione firmantur; immo & ſunt in omnibus conſentientia,quę Græce ſcripta habentur a Baſilio Epiſcopo Seleucię,extantque Romæ in bibliotheca Sfortiana,ac rurſus alia in Vaticana bibliotheca,deſcripta vero a Metaphraſte ex antiquioribus monumentis. Si vero de rebus tam antiquis recentiores non ſpernis,multa de ea teſtata habes ab Aldelmo in ſuis,quos tam metro quã ſoluta oratione de Virginitate conſcripſit,libris. Inſuper & Vuitichindus Saxo,monachus Corbeienſis,nobilis ſuorum temporum hiſtoricus, ſcripſit (vt tradit Sigebertus [k]) egregio poemate eiuſdem Theclæ paſſionem.

Acta Theclæ a Baſilio ſcripta.
k Sigebert.de Vir.illuſt.c.130.
l Iſid.lib.1.epiſtola 87.

XII.

Sunt inſignia de Thecla præconia: Protomartyr enim a permultis cognominatur, quòd pri-
E ma omnium feminarum pro Chriſti nomine in certaminis campum fide roborata deſcẽderit, & impietate aduerſariorum proſtrata,triumphum reuexerit. Quamobrem Iſidorus Peluſiota ad Sãdalarias [l] ſcribens, eamdem eiuſmodi præclaro exornat elogio: Adde muliebrium victoriarum ac trophæorum caput,hoc eſt,illam omnibus laudibus celebratam Theclam, quæ tamquam immortalis pudicitiæ columna proſtat; quæque e media turbidarum affectionum tempeſtate,tamquam fax incenſa,ad portum ab omnibus fluctibus immunem appulit.]hæc Iſidorus [m], qui & ad Taraſium ſcribens,eamdem Protomartyrem dicit. Inſuper,honoris cauſa, eadem tamquam nobiliſſimo titulo,Pauli primogenita nuncupatur. Hæc, inquam, in ore omnium Græcorum verſatur,a cunctis immenſis ac diuinis in cælum laudibus extollitur, cui primum locum inter feminas martyres tribuunt:vt inter alios Gregorius Naziãzenus [n] facere videtur,dum inuehitur in Iulianum Apoſtatam: Non victimas,inquit,pro Chriſto cæſas veritus es? Ioãnem illum,Petrum, Paulum,Iacobum,Stephanum,Lucam,Andream,Theclam,&c.]ſic & Epiphanius [o], Ambroſius [p], Hieronymus [q], Chryſoſtomus [r], Seuerus [s], & alij.

Thecla protomartyr.
m Iſid.lib.1.epiſt. 160.
n Greg. Nazia. orat.1.in Iulian.
o Epiph. hæreſi 79.
p Ambr. de Vir. lib.2.
q Hier. ad Euſtoch.epiſt.22.
r Chryſo.orat. in ſanct. Apoſt.
s Seuer.in vit.S. Mart.li.2.c.16.

Hinc

XIII.
a Hier. in Chrō. b Greg. Nyſſ. in vit. S. Macrinæ. c Greg. preſbyt. in vit. Gregor. d Theodor. hiſt. SS. Patr. c. 29.
De thecla memoria frequētata.
e Euagr. li. 3. c. 8. f Niceph. lib. 16. c. 8. g Procop. lib. 1. de ædif. Iuſtin. Imp. h Prat. ſpirit. c. 180. i Nicen. 2 Conc. act. 5. k Act. 14.

Hinc etiam vſu venit, vt cum quid ſuperexcellens de femina Patres dictum vellent, eam The- A
clæ nomine inſignirent. Sic videas & Hieronymum [a] celeberrimam illam, cum adhuc ſibi con-
ſtaret, Melaniam ſeniorem Theclæ nomine decoraſſe: ſic quoque videas præſtantiſſimā illam vir-
ginem Macrinam, Baſilij & Gregorii Nyſſeni germanam, ob egregium ſanctitatis meritum, The
clam eſſe dicendam, per cæleſte nuncium [b] præmonſtratum. Eius vero tumulum, qui erat Seleu
ciæ, multis miraculis illuſtratum, totius Orientis celebri populorum concurſu viſitari ſolitum, tū
ipſa Acta, tum etiam ſanctorum Patrum teſtimonia declarant. Gregorius Nazianzenus [c] illuc
peregrinatus, diutius manſit: ſunt & de alijs exempla complura, quæ apud Theodoretum [d], Eua
grium [e], Nicephorum [f], Procopium [g], Sophronii [h] Pratum ſpirituale, Nicænam [i] Syno-
dum ſecundam, & alios auctores teſtata habentur. Hæc de Thecla ſatis: cuius paſſionis Acta ſupe
rius citata ſit quis exacte conſideret, facile intelliget Paulum cum Barnaba Iconii diutius egiſſe,
& quod dicit Lucas [k], eoſdem multo ibi tempore commoratos; in his multos menſes, & fortaſ-
ſis anni ſpatium inſumptum eſſe cognoſcet. merito igitur cetera, quæ de iiſdem Apoſtolis Lucas
ſcripſit, in ſequentem annum enarranda reiicimus.
B

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
48.	4	6.

I.
l Dio lib. 60.
Paulus & Barnabas Dii habentur.
m Act. 14.

Annus adeſt qui Domini quadrageſimus octauus numeratur, & Coſſ. [l] C. Valerio Aſiatico
& M. Valerio Meſſala Faſtis adſcribitur: quo, ſecundum ſuperius a nobis initam temporū
rationem, Paulus & Barnabas Iconio recedentes, poſtquam vniuerſam Lycaoniæ regionem Euan
gelium prædicantes, circuiſſent, Lyſtram venerunt: vbi Paulus claudum (vt ait Lucas [m]) ab
vtero matris ſuæ ſanitati diuina virtute reſtituit. Tantæ tunc rei nouitate populus concitatus; iam
que omnes non homines ipſos, ſed eſſe deos exiſtimantes, Barnabam nimirum Iouem, Paulum
vero Mercuriū; afferentes victimas, tauros videlicet coronatos, iiſdem ſacrificare tētarant. Id cū
Paulus & Barnabas cognouiſſent, ingēti dolore perculſi, ſuas ſibi tunicas conſcidētes (mos enim
erat Iudæis, vt alias diximus ſæpius, cum ingētem audirent blaſphemiam, ſua præ dolore conſcin C
dere veſtimenta) vi magna reſtiterunt: homineſq. ſe eſſe mortales, ſed qui Deum verum illis an
nunciarent, docentes, vix tandem concitatum populum a cœpto reuocarant ſtudio. hæc omnia plu
ribus S. Lucas.

II.
Paulus lapidatus.
n 2. Cor. 11.

Sed enim quàm facile ſit, populum tumultibus agitatum, lenibus etiam impulſionibus in con-
traria ferri, edocuit ac demonſtrauit euentus: nam quos paulo ante vt cæleſtia numina victimis ve
nerari voluerant, mox furore & veſana iracundia perciti atque correpti penitus, alterum ex ipſis
Paulum ſcilicet, lapidibus obruere, & ad internecionem ducere conati ſunt. Qua vero id occaſio-
ne ſit factum, Lucas inſinuat, rem geſtam his verbis deſcribens: Superuenerunt enim quidam ab
Antiochia & Iconio Iudæi: & perſuaſis turbis, lapidantes Paulum, traxerunt extra ciuitatem, exi
ſtimantes eum mortuum eſſe. Circumdantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatem
& poſtera die profectus eſt cum Barnaba Derben.] hæc Lucas de his quæ facta ſunt Lyſtræ. Me
minit huius ſuæ lapidationis Paulus, vt de nobiliſſimo quodam ſui Apoſtolatus inſigni, cum ſcri-
bens ad Corinthios [n], ea quæ eatenus paſſus eſſet, per ſingula relegens, ait: In laboribus plurimis
in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter: a Iudæis quinquies D
quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum. &c.]

III.
o 2. Cor. 4.
Paulus iterū Lyſtræ.
p Act. 14.

Sed accidit quidem quod de ſe idem Apoſtolus ad eoſdem ſcribit Corinthios [o]: Tribulationem
patimur ſed non anguſtiamur: aporiamur ſed non deſtituimur: pſecutionē patimur, ſed nō derelin
quimur: deijcimur, ſed non perimus.] Etenim diuinitus confortatus, Lyſtram, vbi fuerat lapida-
tus, reuerſus illic iterum vna cum Barnaba Euangeliū prædicauit. Quid vero poſt hæc ambo ege
rint, idem Lucas narrat his verbis [p]: Cumq. euangelizaſſent ciuitati illi (*Derben ſcilicet*) & docuiſ
ſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas diſcipulorū
exortanteſque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet intrare in re
gnum Dei. Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiuna
tionibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderūt.] hæc Lucas. atque quæ poſt hæc ſequū
tur, ſuo loco dicturi ſumus. Ceterum in his quæ diximus, conſumandis, colligendis, erigendis, or-
dinandiſque tot Eccleſijs, non minore quam anni vnius temporis ſpatio illos opus habuiſſe, qui
cuncta exacte conſiderarit, facile iudicabit.

IV.
Incertum tēpus obitus Dei Genitricis Mariæ.

Eodē anno a Chriſto nato quadrageſſimooctauo, Olimpiade ducentiſſima ſexta, anno ſcdo ſan E
ctiſſimā Dei genetricē Mariā aſſumptā eſſe in cęlū, Euſebius habet in Chronico his verbis: Maria
Virgo Chriſti mater ad filiū in cælū aſſumitur, vt quidam fuiſſe ſibi reuelatum ſcribunt.] Non poſ
ſumus nō vehemēter mirari, tātæ rei hiſtoriam, vel ſaltē tēpus migrationis eius ſic a ſcriptorib. p
termiſſum, vt opus fuerit, non quod ſcriptorum monumentis teſtatum eſſet, ſed horum penuria,
quid huic vel illi de ea re fuerit reuelatum, inueſtigare, & vt facit Euſebius, hiſtoricam veritatem
incertorum hominum reuelationi cōmittere. Tollerandum tamē eſſet, ſi omnes, quibus de ea re
diuinitus facta dicitur demonſtratio, æque in eamdem ſentētiam conſpirarent, vel ſi vnius aut ſal-
tem alterius anni ſpatio inter ſe inuicem diſſiderent: at monſtroſa quædam inter eos diſcrepantia
reperitur; cum alij, licet incerti, quos citat Euſebius, id accidiſſe dixerint anno (vt vidimus) Do-
mini quadrageſſimooctauo, poſt annos ſcilicet a Dominica paſſione quatuordecim; rurſum vero
cuipiam probatæ ſanctitatis demonſtratum cæleſti viſione tradatur, poſt annum elapſum a paſſio
ne Chriſti, & totidem dies quot intercurrunt ab eo tempore vſque ad decimamquintam menſis
Auguſti.

A Auguſti, ex hac vita migraſſe, ac demum poſt alios quadraginta dies, nono videlicet Ka. Octobris vna cum corpore aſſumptam fuiſſe in cælum. cui reuelationi qui fidem adhibuerunt, non tantum dicta die (vt facit Eccleſia) decimaquinta Auguſti eiuſdem celebrant aſſumptionem, ſed & aliã quam ſecundam dicunt aſſumptionem dicta die IX. Kalend. Octobris ad Bedæ Martyrologium addiderunt. Sed hæc ab Eccleſia minime recepta eſſe [a] noſcuntur.

a Antonin. in 3. parte Bele. capi. 147.

V.

Auctores dubij maioribus incogniti.

Rurſum alij, iſtæc de reuelationibus prætermittentes, certorum auctorum teſtimonio certũ annum eiuſdem aſſumptionis adſtruere conati ſunt. Sed cum quæ citant, eadem ſcripta, nec nobis nec maioribus cognita fuerint, in eamdem de impoſtura ſuſpicionem adducuntur: cum præſertim non ſit eorum vna eademque ſententia, ſed plane diuerſa. Siquidem Nicephorus [b] ex Euodio eam vixiſſe tradit annos quinquagintanouem. Epiphanius [c] præsbyter Hippolytũ quemdam Thebanum citat, qui dicit eam vixiſſe annos nouem poſt Christi paſſionem, eamq. deceſſiſſe anno Domini quadrageſimotertio, ſuæ vero ætatis quinquageſimoſeptimo (ſecundum quod dicitur peperiſſe Dominum Redemptorem annum agens decimumquartum.) Sed nec his aſſentiẽs ipſe Epiphanius, eã ex hac vita migraſſe tradit annos natam ſeptuagintaduos. Verum enim vero ſi quæ ab his auctoribus dicta ſunt, maioribus noſtris cognita & explorata fuiſſent; nõ ex incertorum

B auctorum reuelatione, ſi certos, quos ſequeretur, habuiſſet, eius obitus annũ Euſebius cõſignaſſet; nec quod mortua fuiſſet, Epiphanius ſe affirmare nõ poſſe, teſtatus eſſet; vel nõ fuiſſe mortuã aliqui temere tradidiſſent. Ex iiſdem, puto, auctoribus Cedrenus [d] etiam affirmat, eam ex hac vita deceſſiſſe, cum ageret annum ſuæ ætatis ſeptuageſimum ſecundum; refert tamen aliquorum fuiſſe ſentẽtiam, quod clauſerit humanæ vitæ diem anno ætatis ſuæ quinquageſimooctauo: ſunt hæc enim verba ipſius: Tradit ſanctam animam Domino ac filio & Deo ſuo annos nata ſeptuagintaduos: quidam tradũt, quinquagintaocto. vixit ergo vigintiquatuor annos poſt Chriſti ad cælum aſcenſum.]

b Niceph. lib. 2. c. 3. & 21.

c Sermone de Deipar. Græc.

d Cedren. in compend. in Tib.

VI.

De Dionyſii ſententia.

Quemnam autem ex his omnibus potiſſimum ſequamur, ambiguum nobis eſt. Nam ſiue Euſebij ſectemur ſententiam, quod ipſa Dei genetrix diem obierit anno ſexageſimoſecundo ſuæ ætatis, vel quod alij traditione quadam affirmant, anno ſexageſimotertio, ſiue etiam cum alijs ſentientes, anno quinquageſimo ſeptimo, octauo, vel nono: nullatenus ei conuenire poſſunt quæ ſcribit Dionyſius de Diuinis nominibus, qui præ cæteris auſcultandus eſſet dum affirmare videtur, ſe vna cum Petro, Iacobo, ac ceteris Apoſtolis, ſimulq. Hierotheo, interfuiſſe fune-

C ri eius. cogeremurque ea Dionisij verba in illum accipere ſenſum, quo Hilduinus accepiſſe videtur. Ait enim Dioniſius [e]: Apud ipſos diuino ſpiritu plenos Pontifices noſtros, cum & nos (vt noſti) & plerique alij ex ſanctis fratribus noſtris ad contuendum corpus illud, quod auctorem vitæ Deumq. receperat, conueniſſemus; aderat autem frater Domini Iacobus, & Petrus ſupremum decus & antiquiſſimum Theologorum culmen; vbi poſt contuitum placuit vt infinite potentem diuinæ virtutis bonitatem Pontifices laudarent omnes, quiſque pro captu ſuo: Ille denique (*Hierotheus videlicet*) vt noſti, poſt Apoſtolos omnibus alijs doctoribus ſuperior erat, &c.] Quæ quidẽ Dionyſij verba Hilduinus [f] non de ſacratiſſimo corpore Dei genitricis, ſed de venerando ſepulchro quod continuit corpus Ieſu, eſſe dicta exiſtimauit, ſic dicens: Oſtendit ſe apud ſanctam ciuitatem penes ſepulchrũ Ieſu, vitæ principis, a Iacobo fratre Domini & Petro Theologorum principe, nec non a Theologo Ioanne vna cum præfato Hierotheo, & ſancto Timotheo, aliiſq. quamplurimis ſanctis fratribus audiuiſſe diſputationem, & fidei ſacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur Theologis de diuinitate & humanitate Domini Saluatoris. ſed & ex conſequentibus, ſuppreſſo nomine, Paulum his interfuiſſe demonſtrat.] hæc ipſe.

e Dionyſ. de Diui. nom. li. 1. c. 3.

f Hilduin. in Areopag.

VII.

D Si igitur aliquo antedictorum anno Dei genitricem eſſe defunctam dixerimus, nequaquam potuit Dionyſius eius funeri interfuiſſe: ipſe enim nedum hoc anno, vel ſequenti, ſed nec vſque ad quinquageſimumſecundũ annũ Dñi (vt ex his quæ diximus, & quæ ſuo loco dicturi ſumus, habita exacta temporum ratione, conſtabit) cum Paulus Athenas venit, eſt conuerſus ad fidem. Immo ex Luca, qui mira diligentia ex eo tempore cuncta loca ad quæ Paulus acceſſit, & tẽpora quibus in eis permanſit, vſque ad eius Hieroſolymã aduentũ telegit, liquido apparet, ipſum non ante annũ Domini quinquageſimũſeptimũ Hieroſolymã venire potuiſſe. cui ætati ſi quatuordecim vel quindecim addas annos, quibus (vt dictum eſt) ſanctiſſima Virgo vixit, cum peperit Saluatorẽ, manifeſte colliges, ipſam eo anno, quo Paulus nouiſſime Hieroſolymam venit, egiſſe ætatis annũ ſeptuageſimumſecundum, quo ipſam ex hac vita migraſſe, Epiphanius presbyter, & Cedrenus quos retulimus, affirmarunt: quibus ſi conſenſerimus, eiſdẽ æque aptari poſſunt quæ ſcribit Dionyſius, vt de ſacroſancto Dei genetricis corpore voluerit intellexiſſe: quo quidem ſenſu accepiſſe noſcuntur verba illa Græci omnes. Iuuenalis enim Hieroſolymorum Epiſcopus, cuius orationem ea de re coram Marciano Auguſto habitam Nicephorus [g] recitat, locum illũ Dionyſij ad verbũ

E recitans, de Dei genitricis corpore illum eſſe locutum explicauit: ſic & Ioannes Damaſcenus [h], Andreas [i] Cretenſis, Epiphanius [k] presbiter, Metaphraſtes [l], Euthymius [m], Maximus [n], Glycas [o], & alij.

g Niceph. lib. 15. c. 4.

h Ioan. Damaſ. ſer. de dormit. S. Deiparæ.

i Andr Cre. ſer. de dormit. Deipar.

k Epiph. ſer. de eodem.

l Metaphra. die 15. Aug.

m Hiſt. Euthym. citata a Ioann. Damaſc.

VIII.

Locus Dionyſii exploratur.

Sed rem ipſam paulo accuratius perueſtigemus: & quo hæc faciliora & certiora reddantur, afferamus hic ipſius Dionyſij verba, quæ ſic Græce leguntur: Ἐπεὶ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς θεολήπτοις ἡμῶν ἱεράρχαις, ἡνίκα καὶ ἡμεῖς, ὡς οἶσθα, καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ, καὶ θεοδόχου σώματος συνεληλύθαμεν. &c.] Quæ Dionyſij vltima verba proculdubio erasse denotant eos, inter quos fuit Anaſtaſius [p], qui interpretati ſunt carnem Chriſti diuinitatem continẽtem: nam eo tempore, quo Chriſtus cruci affixus eſt, & ex mortuis reſurrexit, nondum Dionyſius, ſed nec Paulus ad Chriſtum conuerſus erat. Alia fuit interpretatio Hilduini (vt diximus) vt non de corpore Dei genitricis, ſed de ſepulchro Dominici corporis ſint ea verba accipienda; cui magnopere fauet Matthæus Galenus in ſua ad Areopagitica præfatione: licet ipſe exiſtimet eadẽ rectius

n Max. Abba. in ſchol. præfat.

o Glycas in Annal.

p Anaſt. in præfa. ad Carol.

rectins accipi poſſe de ædibus Ioannis Enangeliſtæ,in qnas ſanctiſſima Virgo recepta eſt. Sed di- A
eat, velim, vterque, quęnam ſubſuerit ratio, vt non tantum Hierotheus ac Dionyſius, ſed & Apo-
ſtoli antea per Orbem diſperſi, ad contuendum ſepulchrum Dominicum vel Ioannis ædes conue
nerint, atque ad illa contuenda vel laudanda omne tūc ſtudium & vim ſpiritus adhibuerint? Nū
quid non alias ſæpe viderant, atque vberius laudare potuerant? Eſto quod Hierotheus & Diony-
ſius, vel ſi qui alij Apoſtolorum diſcipuli, qui numquam hactenus vidiſſent, eo conuenerint, & ad
eius præconia fuerint diuinitus excitati: Quid de Apoſtolis dixerimus, qui multos annos (vt vidi-
mus) poſt aſcenſionem Domini Hieroſolymis manentes, & ſepulchrum Chriſti & ędes Ioannis
præ oculis ſemper habentes, tūc potiſſimum ad ea contuenda aduenerit, & ad laudanda recens
excitati fuerint? Sed & in eo Galenus manifeſtiſſime videtur erraſſe, dum eumdem Apoſtolorum
& aliorum conuentum tunc Hieroſolymis factum exiſtimat, quando Paulus (vt ipſe ſcribit [a]) aſ-
ſumpto Tito profectus eſt Hieroſolymam: nam eo tempore nondum Paulus Athenas acceſſerat,
nec Dionyſium ad fidem conuerterat, vt ex iam dictis apparet. Immo conſulat ipſa Acta a Luca
conſcripta; & manifeſte videbit, poſt Dionyſij conuerſionem numquam Paulum venire Hieroſo
lymam potuiſſe, niſi cum collectam deferens, illuc veniens a Iudęis detentus eſt atque ligatus.

a Galat. 2.

IX. Sed iam cetera, quæ ad rei geſtæ hiſtoriam pertinet, proſequamur: quæ quidem cum neque ex
canonicis ſcriptis, neque ex antiquorum Patrum teſtimonijs roborentur: non omnia quæ in eo B
genere a diuerſis ſunt ſcripta, hic recitabimus; ſed delectu habito, ea potius quæ maiorum tradi-
tione ad poſteros ſunt delapſa, eademq. probatorum auctorum poſtea ſcriptorum monumentis
conſignata, in medium afferemus. Nec quis putet derogatum quicquam gloriæ eius, quòd iſtæc
adeo obſcura remanſerint: quippe quę, vt Sol alter radiorum ſuorum fulgoribus ſplendens, non
tantum nulla valuerit offundi ob ſcriptorum inopiā denſa caligine, ſed in his tenebris multo ſplē-
didius iubar eius effulſerit. Etenim quænam pars eſt orbis Catholici, vbi eius tranſitus & aſſum-
ptionis celebritas celeberrimo cultu annua quaque die non repetatur? Nam ſecundum propheti
cum illud a ſe dictum, & ab Euangeliſta ſcriptum oraculum, Ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes] omnes prorſus ſuperatę ſunt temporum tenebræ, ampliſſima ipſa ſua gloria
illuſtrata; vt eo maioribus appareat cumulata laudibus, & aucta præconijs, quo minus illa acce-
perit aliunde. ſed iam rem ipſam aggrediamur.

Maria Virgo ſua luce clariſſima.

X. De his quæ ſpectant ad mortem eius a diuerſis conſcripta: alia ſunt vt erronea ab Eccleſia Ca
tholica prorſus reiecta; alia vero vt apocrypha atque delira itidem improbata; alia rurſus cū mul
torum ſcriptis, tum etiam pia Fidelium traditione recepta. Reijcit S. Eccleſia in primis Collyri- C
dianorum delitia, & Antidicomarianitarum commenta: quorum illi putarunt illam non ſimilem
nobis humanæ fuiſſe naturæ conſortem, ſed diuinæ, ſicq. vt Deum fuiſſe penitus mortis expertem
quos reſutat abundantius Epiphanius [b] in Panario. Idem tamen agens [c] contra Antidicoma
rianitas, qui ſanctiſſimæ Dei genetricis virginitatem infamare conati ſunt, nec illud concedens
quòd commendata Ioanni apud eum ſemper manſerit (abutebantur plerique ea licentia in
occaſionem peccati, dum apud ſe deuotam aliquā Virginē retinere, eo exēplo conceſſum putarēt)
in eam incidit diſputationem; An ex ſcripturis ſanctis elici poſſit, ipſam eſſe defunctā? Cumq. ex
illis nec quod mortua, nec quod abſque morte fuerit in cælum tranſlata, ſatis expreſſum habere-
tur; ipſe rem integram relinquens, neutrum definire præſumpſit.

Quæ improbata quæ vero probata ſint de S. Mariæ obitu.

b Epiph. hæreſ. 79.
c Epipha. hære. 78.

XI. Sed reddamus ſingula ipſius verba, quo eius ſententiam facilius aſſequamur; ſic enim ait: Quā
do hoc factum erat, & aſſumpſit eam Ioānes ad ſe ipſum, non amplius manſit apud ipſum. Sed etſi
vñr quidā erraſſe, quærāt veſtigia Scripturarū, & inuenerint vtique neque mortē Mariæ, neque an
mortua, vel non mortua ſit, neque an ſepulta ſit, aut non ſepulta. Et quidē cū Ioannes in Aſiam In D
ſtituerit profectionem, nuſquam dicit Scriptura, quod abduxerit ſecum ſanctam Virginē: ſed ſim
pliciter ſiluit propter miraculi excellentiam, vt ne ad ſtuporem perduceret hominum mentē. Ego
enim non audeo dicere ſed cogitās, ſilētium mihi impono. Fortaſſis enim alicubi etiam veſtigia
inuenerimus Sanctæ illius ac beatæ, ſicut neque inuenire datur mortem ipſius. Alicubi enim Si-
meon dicit de ipſa: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quo reueleutur multorum cor-
dibus cogitationes. Alicubi vero in Apocalypſi dicit, quod draco feſtinauit ad mulierem quæ ge-
nuit maſculum, & datæ ſunt ipſi alæ aquilæ, & aſſumpta eſt in deſertum, ne ipſam arriperet dra-
co. Fortaſſis autem poteſt id de ipſa accipi & impleri: non autem omnino definio hoc, & non dico
qnòd immortalis manſit, neque affirmo quod mortua ſit: exceſſit enim Scriptura mentem huma
nam, & in ſuſpenſo reliquit propter vas pretioſum excellentiſſimum, vt ne quis in ſuſpicionem
veniat carnalium de ipſa rerum. Siue igitur mortua eſt, non nouimus: ſiue ſepulta eſt, non copu-
lata fuit carni. abſit.] hæc Epiphanius: qui cum ageret aduerſus hæreticos carnis ſpurcitijs illam
ſanctiſſimam atque omni labe puriſſimam calumniantes; ipſe contra, quo magis illorum proca-
ciam retunderet, eo excellentiæ efferre conatus eſt, vt ſicut Enoch olim tranſlatus, vel Elias igneo
curru in ſublime eleuatus eſt, ſic diceret ipſam abſque obitu e terrenis ad cæleſtia aſſumptā fuiſ- E
ſe; cum pręſertim viſio ab ipſo citata ex Ioannis Apocalypſi de muliere, cui, quo alio trāſuolaret,
datæ ſunt alæ, eidem ſacramento ſatis eſſe accommodata videretur.

Epiphanij ſententia.

XII. Hæc tamen quantumuis aliquo iure, ratione, atque exemplis firmare quoquo modo potuiſſe
videretur; modeſte tamen abſtinuit; & ad neutram partem inclinans, ſatis eſſe cenſuit, vel hac ex
parte ſublimem illam Dei genetricis excellentiam hoſtibus demōſtraſſe; & quam illa procul fue
rit ab omni carnis illecebra, quæ nec an mortua fuerit, poſſet ex diuinis Scripturis oſtendi, eiſdem
inſinuaſſe. Ceterum condonandum illi, ſi (quod & aliis ſanctiſſimis atque eruditiſſimis viris ſæpe
accidiſſe reperitur) dum ardentiori ſtudio in hoſtes inuehitur, vehementiori impetu in contrariā
partem actus, lineam videatur aliquantulum veritatis eſſe tranſgreſſus. Catholica quippe Eccle-
ſia nullam de obitu Dei genitricis dubitationem admittit, ſed quam nouit humanæ fuiſſe naturæ
conſor-

Catholica veritas de S. Maria Virg.

A conſortem, humanam pariter moriendi neceſſitatem expertam affirmat. Sic nec recipit quorumdam ſententiam, qui Simeonis oraculo perſuaſi, quòd ei dixerat, Tuam ipſius animam pertranſibit gladius] eam martyrio vita functam tradiderunt [a]. Et reijcit apocrypha illa, quæ de illius tranſitu, & aſſumptione ſcripta erant: decreto [b] enim Romani Concilij cui Gelaſius Papa præfuit, inter apocrypha adnumeratur libellus de tranſitu Mariæ Virginis. ſed a quo ille ſcriptus fuerit, cum non dicatur; ſine auctoris titulo illum editum fuiſſe exiſtimamus; cui poſtea otioſus quiſpiam præfixerit honeſtum titulum Melitonis Sardenſis Epiſcopi: qui quidem commentariolus, Bedæ [c] etiam iudicio refutatur: ſed miratus ſum vehementer Trithemium inter Melitonis lucubrationes illum adnumeraſſe, ac de Melitone plus ſibi vendicaſſe, quàm S. Hieronymum [d], qui illius ſcripta recenſens, nihil prorſus eiuſmodi numerat: cum præſertim quæ in eo ſcripta habentur, tanto viro indigniſſima iudicentur; quippe qui multa contineat quæ Apoſtolorum Actis (vt notat Beda) repugnent: & quamuis in edito recenter volumine aliqua ad cenſuram Bedæ ſint emendata, multa adhuc habet fatua, delira, atque auribus Chriſtianis indigna.

a Apud Ambroſ. in Luc c. 2. apud Iſidor. de vit. & obit. ſanct. c. 68. & Bed. in Luc. cap. 2.
b Cap. S. Rom. diſt. 15.
c Bed. in retract. in Act. c. 8.
d Hier. de Scri. Eccl. in Melit.

XIII.

B Quod autem pertinet ad libellum illum, ſeu epiſtolam [e] ad Paulam & Euſtochium de aſſumptione beatæ Mariæ, Hieronymi nomine prænotatam; eam nō modo non eſſe Hieronymi, ſed nec Sophronij, cuius idem Hieronymus [f] meminit (vt aliqui exiſtimarunt) iudicium omnium eruditorum appello. Videre eſt enim auctorem eo commentario totum eſſe in inſectando ac impugnando dogmate Neſtorij, quem longe poſt Hieronymi ac Sophronii tempora vixiſſe, nulla eſt dubitatio. Sed enim hic auctor poſt multa contra Neſtorij & Euſtochij errores diſputata, habet hæc verba: Hæc idcirco dixerim tantiſper de fide incarnationis Chriſti, cariſſime; quia, quòd plures Orientalium circumeunt ſuis fæcibus obuoluti, moneri debuiſtis, ne ſuo obnubilare vos velint obſcuritatis eloquio, vel Græco turbine Latinam confundere puritatem.] Sed quàm egregie mentiatur, ex eo apparet, quòd nullam ætate Hieronymi de incarnatione Chriſti obortam hæreſim, quam impugnat, eſſe conſtet: nam Apollinaris error diuerſi generis erat. Hinc videas manifeſtam hominis impoſturam, qui ad promerendam fidem, Hieronymi, Paulæ, & Euſtochij nomina eſt eo opere nundinatus: ſed hæc clarius demonſtrabunt quæ Paulo inferius dicturi ſumus. Hæc de his quæ pertinēt ad apocrypha ſcripta: quo etiam
C iure cenſenda ſunt cetera, quæ licet ab alijs ſint relata auctoribus, non aliunde tamen quam ex dictis noſcuntur eſſe accepta: vt quę a Nicephoro [g] in primis recēſentur de palmæ ramo eidē Dei genetrici morienti in victoriæ ſignum allato; quæ & in dicto libello Melitonis [h] nomine ſcripto leguntur.

e To. 9 epiſt. 10. *De ſuppoſ. Hieronymi nomine.*
f Hier. de Scrip. Eccl. in Sophron. c. 134.
g Niceph. li. 2. c. 21. & li. 15. c. 14.
h Melit. de tranſ. Virg. c. 3.

XIV.

Quæ item ab ipſo [i], & olim (vt ipſe refert) a Iuuenale Epiſcopo Hieroſolymorum tradūtur de Apoſtolis eodem momento collectis e diuerſis Orbis regionibus, Hieroſolymam ad obitum eius per aera in ſublime delatis, eodem Melitonis [k] apocrypho cōtineri, certiſſimum eſt; quod etiam Beda [l] cognouit. Rurſus etiam quæ habentur [m] de miraculo factum in Iudæum, qui feretrum, quo illa ad ſepulturam ferebatur, eſt conatus euertere, in eodem item apocrypho [n] leguntur. Sed hæc cum dicimus, non ſic impugnamus, quaſi minime vera eſſe potuerint, quandoquidem non ſit impoſſibile apud Deum omne verbum: ſicut nec ob eam cauſam, quòd ibidem [o] feratur eadem reſurrexiſſe, & vna cum corpore eſſe aſſumpta in cælum id negamus, vel in dubium reuocamus accidiſſe: quæ pręſertim Iuuenalis Hieroſolymorum Epiſcopus non ex ſcripto aliquo commentario, ſed potius ex antiqua & veneranda maiorum traditione ſe accepiſ-
D ſe teſtatus [p] ſit. Quæ autem addit Nicephorus [q], occaſione Thomæ abſentis reſeratum fuiſſe ab Apoſtolis Dei genetricis ſepulchrum; ea quidem apud dictum Melitonem nō legūtur, verū eadem ex traditione maiorum a Iuuenale eſſe relata teſtatur. Addiderunt alij & de cingulo eidem Thomæ ab eadem Dei genitrice Maria cælitus miſſo: ſed quam fidem mereantur quæ non tantum non in probatis antiquis auctoribus, ſed nec in ipſis apocryphis ſcripta leguntur, quiuis facile iudicabit. Sic videas ipſam, quæ circumfertur hiſtoria de tranſitu Virginis, omni ex parte vacillare, meritoque a Gelaſio, Beda, & aliis eruditis, inter apocrypha recēſitam. Hæc dixerimus ob nōnullos, qui dum apocrypha mordicus defendenda ſuſcipiunt, nec id quod conantur efficiūt, & veris quæ adſtruunt, fidem derogant.

i Niceph. lib. 2. c. 21. & libr. 15. c. 14.
k Melit. de tranſ. Virg. c. 4. 5.
l Bed. in retract. in Act. c. 8.
m Niceph. vbi ſupr. lib. 2. ca. 21. & alij.
Quæ traditio docuit, cuſtodienda.
n Meli. vbi ſup. c. 12. 13. 14.
o Eod. lib. c. 17. 18.
p Apud Niceph. lib. 15 c. 14.
q Nicep. lib. 2. c. 23.

XV.

Sed oſtendā hoc vno exemplo in rebus ipſis de quibus agimus quanto cū præiudicio ſint apocrypha pro veris accepta. Vſuardus [r] & Ado in ſuis Martyrologijs, putantes ſcriptionem illam de tranſitu beatæ Mariæ Hieronymi eſſe germanam, rurſumque id eſſe ratum in Eccleſia, quod ille ſenſiſſet, exiſtimantes, quaſi ex ſententia Eccleſiæ, hæc in hunc modum deſcripta poſuerunt XVIII. Kal. Septembr. Dormitio ſanctæ Dei genitricis Marię: cuius ſacratiſſimum cor-
E pus etſi non inueniatur ſuper terram, tamen pia mater Eccleſia eius venerabilem memoriam ſic feſtiuam agit, vt pro conditione carnis eam migraſſe nō dubitet. quo autem venerabile illud Spiritus ſancti templum nutu & conſilio diuino collocatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quàm quid friuolum & apocryphum inde tenendo docere.] hæc ipſi. Sed dū ſe apocryphum vitare putant, in deterius lapſi ſunt. At vnde tādē hæc ab eis accepta, vnde deducta? Nō aliūde certe, quàm ex illo non dicam tantum apocrypho libro, ſed impoſtura, Hieronymi nomine peruulgata, vel recēs à qbuſdam vt Eraſmo, falſo adſcripta Sophronio: ibi enim hæc eadē fere verba, vel quæ eamdem prorſus ſententiam reddant, habentur: Propter cautelam, ſalua fide, pio magis deſiderio opinari oporteat, quàm inconſulte definire quod ſine periculo neſcitur.] hæc ibi & alia plura in eādem ſententiam: vt illud ſupra: Quid horum verius cenſeatur, ambigimus: anima ne tantum, vel iuncta corpori ſit in cęlum recepta,] Laudanda forte modeſtia, niſi eſſet labefactata mendacio. Si enim, ſententia [s] Dñi, qui a ſemetipſo loquitur, mendax eſt quanto magis q falſo, quo aliq̄ aucuparetur fidem, ſeſe Hieronymum ſimulauit; vt quē conſtat poſt Neſtorij vixiſſe tē-

r Vſuard 15. Auguſt. Ado eod. die.
Corriguntur Vſuardus & Ado.
ſ Ioan. 5.

por*a*,tam familiariter Paulam & Euſtochium allocutus videatur? Ex his itaque videas,quales A
ſint eius merces,quas nõniſi hiſce offuſas tenebris licuerit venditare,cum ſincera veritas luce gau
a Ioan.3. deat. Non enim tantum(quod ait Dominus [a])qui facit veritatem,ſed & qui dicit,venit ad lucē.
Itaque ex his plane intelligis,quæ impoſtor ille,quiſquis fuerit,commentus eſt,non ſecundum ea
quæ ſentiret Eccleſia,ſed præter illius ſententiam conatum eſſe:cum alioqui magnam commeruiſ
ſet laudem,ſi perſpicue de his in eamdem cum illa conſenſionem ſcripſiſſet.

XVI. Sed Vſuardum & Adonem ad inſtitutam ſemel orationem iterum reuocemus. Vnde, quæſo,
vobis iſta nomenclatura nouiter vſurpata,vt Dormitionem,non Aſſumptionem dicatis?cum præ
ſertim ptidie eius diei ambo dixiſſetis, Vigilia Aſſumptionis;cur non potius veſtra ſententia, Vi-
b Galat.5. gilia Dormitionis?cur hæc inconſtantia ſermonis? Cogor equidem cum Apoſtolo dicere [b]: Cur
rebatis bene:quis vos impediuit? An fortaſſe moti eſtis exemplo Græcorum, qui item Dormitio-
nem dixerunt?Sed nec vobis eiuſmodi ſuffragatur exemplum:cum alioqui Ioãnes Damaſcenus,
& alij qui Dormitionem dixerunt,eam tamen vna cum corpore in cælum eſſe aſſumptam,aperte
teſtati ſint;nec,vt vos,id affirmare dubitauerint. At ſane (vt liquido apparet) nihil ad hæc vos im
pulit,niſi Hieronymi,quã putabatis,auctoritas. Hinc excuſatione aliqua digni eſſetis,quòd Hie- B
ronymi nomine decepti eſtis;ſi Romanæ Eccleſiæ,quod ſequeremini,exemplum defuiſſet. An nõ
Aſſumptio transitus Virginis nominatus. præcedebant quæ ſectari debuiſſetis, Romani Martyrologij veſtigia antiquiſſima,in quo nõ Dor
mitio,ſed Aſſumptio dicitur?qua voce ſemper Romana Eccleſia vſa eſt,vt eſt videre in Ordine
Romano,Sacramentario ſancti Gregorij,alijſque antiquis Ritualibus & Miſſalibus libris. Ecq̃d,
rogo vos,ſibi vult,quòd dum aliorum omnium recolit Eccleſia ſanctorum natiuitatis, nempe mi
grationis ex hac vita celebritatem,natalem diem nominare conſueuit,vel migrationem, vel ali-
quãdo dormitionem;cum vero agit de obitu ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ,non natalitiũ, non
dormitionem,nec migrationem vocat,ſed Aſſumptionem appellat? niſi quoniam non ſolius ani-
mæ ad Deum tranſitum, ſed & corporis ſimul euectionem voluit ſignificare? Sicut enim cum
Chriſti anima vnà cum carne cælos propria, non aliena virtute conſcendit, Aſcenſionem vo-
cat; ita Dei genitricis migrationem, quòd non ſuapte virtute, ſed filij gratia a mortuis re-
ſurrexerit,& in cælum euecta fuerit, proprietate loquendi maluit Aſſumptionem Eccleſia ap-
pellare.

XVII. Porro non hi tantum ea epiſtola commenticia,Hieronymi nomine ſcripta,vel Sophronio falſo C
attributa,ſed & alij complures eorumdem auctoritate decepti ſunt,quòd dixerint: Plus elegit ſo-
brietas Eccleſiæ cum pietate neſcire,quàm aliquid friuolum & apocryphum inde tenendo doce-
re.]vt inter alios auctor ille ſermonis qui hactenus Auguſtini nomine latuit(eſt autem trigeſimus
quintus de Sanctis)ſed falſo:cum enim citetur ab eo Iſidorus,alium ab Auguſtino eſſe auctorem,
certum eſt:ille,inquam,eadem Hieronymi auctoritate perculſus, nec verbum proferre de Aſſum
Eccleſia quid profeſſa. ptione cum corpore auſus eſt. Sed dicant velim,vbinam,aut quando, vel quo ſaltem leui ſigno id
quod dicunt, Eccleſia profeſſa ſit ſe neſcire;cum alioqui,licet nullum de ea re decretum edixerit,
c Thom Bonauent. Antonin. Alb. Mag. Riccard. de S. Vict. Vgo de S. Vict. & alij omnes recentiores. in ipſis ſacris Eccleſiaſticis precibus,quas ea die publice recitare conſueuit, id affirmaſſe ſæpius
videatur, Verſibus, Reſponſorijs, Antiphonis,& Lectionibus? In quam ſententiam cũ Patres oẽs,
qui de ea re egerunt,æque conſpirent,& Scholaſticorum [c] claſſis pariter conſentiat,nullus rema
net dubitandi de ea re locus:adeo vt perfrictæ frontis & procacis ſit animi iudicium, Eccleſiæ vni-
uerſalis vſui & tot Patrum ſententijs non acquieſcere;maximamque omnium eſſe temeritatẽ his
omnibus contradicere. Cum præſertim quę Hieronymi vel Sophronij nomine inſcripta eſt epiſto
d Aug. ſerm. de ſanct. 34. & 35. & tom. 9. tract. 8 & tom. 10. 83. in Append. edit. Louan: la,quam refellimus,ac proinde Auguſtino [d] ſermones de Aſſumptione falſo adſcripti, quos me D
rito Louanienſis ſchola reijcit in angulum,vel quæ id genus ſunt aliæ apochryphorum quiſquilię,
quæ potius detrahant,quàm probent veritatem,eadem omnia alia adhuc confutentur ratione, vt
manifeſtæ arguantur falſitatis.

XVIII. Quomodo, quæſo, auctor ille, qui ſe Hieronymum eſſe mentitus eſt, dicit Dei genitricis
Sepulchrum Dei Genitricis Incognitum. ſepulchrum eo tempore,quo viuebat Hieronymus, deſuper terram omnibus fuiſſe perſpicuum?
Qua enim ratione Epiphanius Hieroſolymis ſæpe verſatus(vt de eo tradit Hieronymus [e]) ſe
ambigere ait,an mortua fuerit,ſi eius ſepulchrum ob oculos omnium poſitum, perſpicuum omni
bus factum eſſet? Vel quomodo de eo mentionem,facere Hieronymus [f] prætermiſiſſet,qui rele
e Hier. ad Pammach. epiſt. 61. gens cuncta Palæſtinæ loca quæ S. Paula Roma veniens inuiſit,& vt taceam de Chriſti ſepulchro,
alia cuncta quæ ibi erant memoria digna monumenta recenſet,vt duodecim Patriarcharum, Io-
f Hier. epiſt. 27. ſue, Eleazari filij Aaron, Eliſæi, Abdiæ, Michææ, Ioannis Baptiſtæ, Lazari, necnon & mauſoleum
Helenæ Adiabenorum Reginæ,quæ tempore Claudij populum famę laborantem pauit? Quis ad
duci poteſt,vt credat vnum tantum Dei genitricis ſepulchrum a Paula ſpretum,vt non inuiſerit;
vel Hieronymo mente excidiſſe,vt non meminerit;cum præſertim agens de Gethſemani in libro E
de locis Hebraicis,vnam tantum illic erectam eccleſiam,vbi Dominus in horto orauit, affirmet,
nec de contiguo eidem loco Dei genitricis ſepulchro vel verbum faciat? Ex his igitur manife-
ſtior redditur hominis impoſtura, qui nomine eiuſdem Hieronymi dictam epiſtolam ſcripſit ad
Paulam, dum hæc ait: Monſtratur autem ſepulchrum eius cernentibus nobis vſque ad præ-
g Euſeb. in Vit. Cõſt. lib. 3. c. 24. & ſequentibus. Socrat. lib. 1. ca. 13. Sozom. lib. 1. ca. 1. Theodor. libr. 1. c. 15. 16. 17. ſens in vallis Ioſaphat medio, quæ vallis eſt inter montem Sion & montem Olineti poſita;quod
tu,o Paula,oculis aſpexiſti: vbi in eius honorem fabricata eſt eccleſia miro lapide tabulata, in
qua ſepulta fuiſſe(vt ſcire poteſtis)ab omnibus ibidem prædicatur,ſed nunc vacuum eſſe mauſo-
leum cernentibus oſtenditur.]hæc egregius ille mendaciorum concinnator;qui non ex his tãtum
quæ diximus arguitur patentis mendacij,ſed etiam ex Euſebio [g] & alijs qui egerunt de locis ſan
ctis, Conſtantini temporibus repertis,& ædificijs illuſtratis,cum nullus eorum vel leuem ſaltem
de ſepulchro Virginis fecerit mentionem.

XIX. Quamobrem haud multum ante tempora Iuuenalis,ſepulchrum illud fuiſſe repertum, ex his
dictis

A dictis adducimur vt credamus. Qui [a] enim loca illa intuiti ſunt, eademque fideliter deſcripſere, ſane teſtantur, poſt cladem Hieroſolymitanam a Romanis illatam, ſepulchrum Dei genitricis ruina propinquorum ædificiorum ſic fuiſſe coopertum & obrutum, vt per gradus circiter ſexaginta pateat ad illum locum deſcenſus. Et qui noſtris temporibus illuc peregrinati ſunt, teſtantur illud in petra exciſum eſſe, & inſtar ſepulchri Domini, natiui lapidis cohærentia loco immobiliter inhærere: meminit & Beda de Locis ſanctis, ſepulchrum Dei genitricis ſuis temporibus vacuum cerni in dicto loco: vnde & miramur, q̃uo illud dicatur [b] Conſtantinopolim fuiſſe tranſlatũ. Cũ vero tandem ipſum Dei genitricis ſepulchrum inuentũ eſt ſine eius corpore eius inuentionis occaſione, ꝙ vacuum ſit repertũ, de eius in cælũ cum corpore aſſumptione exhibitũ eſt ſcribendi argũ: antea aũt nemo (quod repererim) eiuſmodi ſcribẽdi genus attigit. Nã ſicut qui fertur eſſe Auguſtini ſermo, alterius potius auctoris eſſe putatur, ita q Athanaſij noĩe inſcribitur, alicui alteri potius deſcribendũ exiſtimauimus, q̃ Athanaſio: nã cum ibi auctor multus ſit in confutando Neſtorij dogmate, de quo tũc eſſet cõtrouerſia, & vrgere Monothelitas conetur, plane alius ab Athanaſio eſſe
B conijcitur. Si enim ea ab Athanaſio ſcripta fuiſſent, Cyrillus eiuſdem Eccleſiæ Eṗs, & alij Patres qui Epheſino Concilio aduerſus Neſtorium interfuere, & cuncta quæ a ſanctis Patribus ſcripta eſſent volumina, vt illius hæreſim impugnarẽt, euoluerũt, nequaq̃ adeo laboraſſent, ſed nullo negotio quid de incarnatione Verbi ſentiendum eſſet, vna illa tanti Patris edita homilia occluſiſſent ora omnium blaſphemantium.

[a] Burchar. 1. par c. 7. §. 47.
[b] Nicep. lib. 15. c. 14. Ioan. Damaſc. ſer 2. de dormit. Deip. prope fin.
Repertum vacuum ſepulchrum S. Mariæ.

Non ignoramus Glycam Siculum, recentiorem hiſtoricum, vt Athanaſij homiliam illam citaſſe: ſed cum auctor eo ſermone ſe ea conari teſtetur aduerſus blaſphemias hæreticorum; doceat fuiſſe temporibus Athanaſij, vel ante, qui ſicut duas naturas, ita duas perſonas in Chriſto prædicarent, & negarent Mariam matrem Dei eſſe dicendam, quos ibi auctor impugnat: cum alioqui ſciamus Athanaſium [c], quod non eſſet ſuo tempore ea de incarnatione Verbi exorta agitataque cõtrouerſia (etſi ſemper eadem ſenſerit quæ in ſacroſancto Concilio Epheſino poſtea reperiuntur eſſe decreta) non adeo explicite iiſdem prorſus vocibus vſum eſſe; quas ad excludendum penitus dogma Neſtorij, Patres qui eidem Synodo interfuerunt, oportuit dilucidius declaraſſe. Cum tamen auctor ille poſt Synodum ea ſcripſiſſe ex hoc ipſo manifeſte cognoſcatur; cum ſecundum quòd de
C finitum fuerat in eodem Concilio Epheſino, duas ꝓdicet in Chriſto naturas in vna perſona inconfuſe, indiuiſe, & inconuertibiliter ſimul vnitas. XX.

[c] Athan. de Incar. Ver. Citatur à Cyrillo lib. ad Reginas, Vid. in Cõcil. Epheſ. to. 1. c. 5. edit. Pelecan. pag. 76.

Quas quidem voces ad inſinuandas naturæ diuinæ cum carne vnionis proprietates, a Patribus tunc primum inuentas, nemo res illas exactius perſcrutatus inficias ierit: ſicut aduerſus Monothelitas ab eodem auctore illa apposita verba: Duas prædicamus voluntates, ſed nequaq̃ duos volentes, aut duos operantes, ſed vnũ volentem ſm vnitatem perſonæ: contra, duas voluntates & duas operationes ſecundum peculiarem vtriuſq; naturæ rationem. hoc igitur modo incarnationis myſteriũ prædicantes, hæreticorũ blaſphemias repudiamus, in quibus ipſos relinquentes tranſimus] Sed quos hæreticos ꝑter Monothelitas, in quos agit? Doceat, ſi qs his refragat, alios tẽpore Athanaſij vel ante extitiſſe hæreticos, qui adeo explicite negarent in Chriſto duas volũtates atque operationes, vt oportuerit ita diſtincte ab Athanaſio confutari; quos & obſtinate in errore perſiſtentes, ita redargutos, in eadem hæreſi merſos, vt deſperatos ipſum (vt ait) ſic opus fuerit reliquiſſe? XXI.

Sed & illud obſerua: Quidnam eſt, quòd ibidem auctor adeo deteſtetur dici Chriſtũ hominem Deiferum; niſi quia Neſtorius primum his abuſus eſt vocibus, quibus etiam ante Patres Nicæni Concilij, S. Baſilius, & alij vſi ſunt, vt Theodoretus Anathematiſmis cõtra Cyrillum affirmat. Cũ
D igitur vt Chriſtum hominem Theophorum dicere abhorrerent poſtea Patres, Neſtorius in cauſa fuerit, vt pluribus docet Cyrillus in libro de Incarnatione Vnigeniti, capite vigeſimoſecundo, & vigeſimotertio: neceſſe eſt affirmare, auctorem qui in dicta homilia eaſdem deteſtatus eſt voces, ipſum poſt Neſtorium extitiſſe: cuius cauſa, nempe vt eius hæreſis impugnetur, in quinto Cyrilli Anathematiſmo vna cum alijs in Concilio Epheſino recepto ita definitum habetur: Si quis Chriſtum Deiferum hominem audet dicere, & non potius Deum ſecundum veritatem, &c. anathema ſit.] Quonam pacto, quæſo, exhorruiſſe potuit Athanaſius dicere Chriſtum hominem Deiferũ, qui (quod minoris efficaciæ eſt) dixerat Chriſtum hominem Dominicum in expoſitione Fidei ad finem, & in ſermone maiori aduerſus Apollinarem, qui citatur in Concilio Lateranenſi ſub Martino Papa & martyre, ſecretario quinto? Quibus oĩbus videas non eſſe Athanaſium ſermonis illius auctorem, ſed aliquem alium qui vixit poſt Neſtorij tempora, vigente hæreſi Monothelitarum. XXII.

Conſultus de eadem homilia quid ſentiret, eruditus vir Antonius Agellius, ad ſuperiora iſta ad
E didit: Angelicas Hierarchias in ternos ordines diſtributas, apud neminem ex illis veteribus reperias, niſi apud ſolum Dionyſium, cuius opera Athanaſij tempore erant ignota. itaque vbi de Angelis agunt, nomina illi quidem vſurpant quæ apud B. Paulum reperiuntur; Hierarchias Angelorum, ternaſque diſtinctiones nuſquam commemorant. Deinde illud me maxime permouet, quòd etymologiam vocis οὐσίας leuiter admodum ac pene pueriliter auctor, exequitur, vt indigniſſimum ſit eam tanto viro tribuere, ſic dictam οὐσίαν quaſi ἰσίαν. Atqui vox ἰσία nuſquam apud Græcos reperitur: dicunt enim ἰσότητα, cum æqualitatem ſignificant: & οὐσία non ἀπὸ τοῦ ἰσίας, ſed a feminineo potius participio οὖσα deducitur. Fere idem peccat, niſi etiam periculoſius, in explicanda appellatione τῆς ὑποστάσεως, quaſi de eo dicatur qui ſub alio ſtat, hoc eſt, alteri ſit ſubiectus: cum hypoſtaſis etiam de Patre dicatur, qui ſub nullo ſtat, cum a nemine habeat originem.] hæc ipſe. Licet vero & alij viri eruditi idem ſentiant: tamen quod ſub nomine Athanaſij cuius extet ſermo ille, nec cuius auctoris ſit, poſſit facile demonſtrari; donec legitimus eius ſcriptor inueniatur, ſub nomine remaneat Athanaſij in Breuiario, ſecundum Prætoris interdictum, Vti poſſidetis, ita poſſideatis. Hæc idcirco dixiſſe voluimus, quod exiſtimemus Catholicam veritatem labefactari potius, quam hiſce falſis allegationibus adiuuari. Ceterum quiſ- XXIII.

quis fuerit auctor ille, certe conſtat non ex triuijs vulgarem fuiſſe hominem, ſed plane inſigniter A
eruditum, ac pietate præſtantem. ſicut & duos illos ſermones, qui Auguſtini nomine editi ſunt, li-
cet ipſius non ſint, tamen (quod ex illis licet animaduertere, & vt eſt in parœmia, Ex vnguibus leo
nem) clariſſimorum Theologorum eſſe opus, non veremur aſſerere.

XXIIII. *Aſſertio de Maria aſſumptione.*

Demum vt de his dicendi finem faciamus: ſicut tam ex Græcorum quàm Latinorum omnium
(perpaucis exceptis, qui ea epiſtola decepti ſunt) aſſertione, ita etiam ex Romanæ Eccleſiæ vſu re
cepto firmiter conſtanterque aſſerimus ac profitemur, ipſam ſanctiſſimam Dei genitricem Ma-
riam vna cum ſacratiſſimo illo corpore, quo impartita eſt Deo carnem, in cælum eſſe receptam.
Quòd quidem haud adeo mirum vel nouum videri debet; cum ſi cetera in illam collata pẽſentur
beneficia, hoc leuius cenſendum videatur, quod & alijs plurimis conſtat fuiſſe diuina liberalitate
concesſum. Quòd ſi Chriſto reſurgente ex mortuis, multa ſubinde (vt ait Euangeliſta [a]) ſancto-
rum corpora ſurrexerunt, & introierunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis; quos, pene-
trans ille cælos, duxit ſecum in altum, captiuam (vt eſt apud Paulum [b]) ducens captiuitatem: qd,
inquam, tam mirum, tam nouum, vt matri conceſſum ſit, quod compluribus ſeruis conſtat fuiſſe
tributum? Sunt & aliæ innumeræ rationes, immo & ſanctorum oracula Prophetarum, quæ non id B
ſuadeant ſolum, ſed & affirmare compellant: quæ cum ab alijs pluribus ſint recenſita, in illis diu-
tius non immorabimur. Hactenus de aſſumptione Dei genitricis Mariæ; quam quidem non ſic re
cẽſuimus hoc anno, quaſi affirmare velimus, hoc ipſo anno eſſe defunctam, & in cęlum aſſumptã;
ſed quòd hoc anno ponatur ab Euſebio, nobiſque quonam anno certo deceſſerit, ſit inexploratũ.
Sed quo tempore cœpta ſit celebrari in Eccleſia ſolemnitas Aſſumptionis Dei genitricis, egimus
in Notationibus ad Romanum Martyrologium.

a Matth. 27.
b Ephes. 4.

XXV. *De ſcriptis S. Mariæ.*

Fertur eiuſdem Dei genitricis epiſtola ad Ignatium reddita, eiuſdemque Ignatij vna ad ipſam
ſcripta, duæ vero ad Ioannem Euangeliſtam de eadem ipſa loquentes. Sed Hieronymus [c], & a-
lij antiquiores, qui eiuſdem Ignatij recenſuerunt epiſtolas, eas non nouerunt. Traditur & alię ab
ipſa ad alias ſcriptæ ciuitates: quas cunctas, cum careant Eccleſiæ auctoritate, nonniſi in apocry-
phorum claſſem reijciendas eſſe, omnes facile iudicabunt.

c Hier. de Scrip. Eccl. in Ignat.

XXVI. *Effigies Dei genitricis Mariæ.*

Deſcribitur Dei genitricis effigies a Nicephoro [d] ex Epiphanio, vt ait, in hæc verba: Mores au
tem, formæque & ſtaturæ eius modus talis (vt inquit Epiphanius) fuit: Erat in rebus omnibus ho-
neſta & grauis, pauca admodum eaque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affa C
bilis, honorem ſuum & venerationem omnibus exhibens: ſtatura mediocri, quamuis ſint qui eam
aliquantulum mediocrem longitudinem exceſſiſſe dicant. Decenti dicendi libertate aduerſus ho-
mines omnes vſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maxime. Colore fuit triticum
referente: capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas tamquam oleæ colores pupillas in eis habens: ſu
percilia erant ei inflexa, & decenter nigra, naſus longior, labia florida, & verborum ſuauitate ple-
na: facies non rotunda & acuta, ſed aliquanto longior, manus ſimul & digiti longiores. Erat deni-
que faſtus omnis expers, ſimplex, minimeque vultum fingens, nihil molliciei ſecum trahens, ſed
humilitatem præcellentem colens. Veſtimentis, quæ ipſe geſtauit, coloris natiui contenta fuit; id
quod etiamnum ſanctum capitis eius velamen oſtendit. Et, vt paucis dicam, in rebus eius omni-
bus multa diuinitus inerat gratia.] hæc ille, qui & ſuperius [e] Domini Ieſu deſcribit effigiẽ. Sed
in his non immoror, cum ex pictura aliqua prototypa hæc potius deſcripta, quàm ex viuentis ip-
ſius imagine eſſe videantur accepta. Ceterum alibi [f] teſtatur, S. Lucam Euangeliſtam Dei geni
tricis pinxiſſe imaginem: ſed & Saluatoris effigiem ab eodem coloribus eſſe effigiatã, tradit Me-
taphraſtes [g].

d Niceph. lib. 2. c. 23.
e Niceph. lib. 1. c. 40.
f Niceph. li. 14. c. 2. & lib. 15. c. 14.
g Metaphr. 18. Octob. in Luca.

XXVII. *Stolæ Pontificiæ cauſa Iudæis negotium factum.*

Hoc eodem anno quadrageſimooctauo, iiſdemque Coſſ. Cuſpius Fadus Iudææ Procurator ne D
gotium fecit Iudæis de ſtola Pontificia, olim illis reddita, quam rurſus in Romanorum Præſidũ
ditionem vendicare curauit. Rem geſtam in hunc modum Ioſephus [h] deſcribit: Accitis deinde
Pontificibus, & Hierſoloymitanorum primatibus, mandatum Cæſaris eis expoſuit, vt talarem tu
nicam, & ſacerdotalem ſtolam quam ſolum ſummum Pontificem induere fas eſt, in caſtellũ An-
toniam deponerent, vt eſſet in Romanorum poteſtate, quemadmodum olim fuerat. Illi vero non
audentes contradicere, rogabant tamen Fadum & Longinum (venerat & ipſe Hieroſolymam cũ
copijs, timens ne ad Fadi poſtulata Iudæi molirentur noui aliquid) primum vt legatos ſibi ad Cæ
ſarem liceat mittere, qui ab eo petant ſacræ ſtolæ ſeruandæ ius: deinde vt expectetur ſuper poſtula
tione reſcriptum illius. Reſponſum eſt, permiſſuros vt legati mittantur, ſi prius darentur obſides:
cumque prompte liberos ſuos dediſſent, legati profecti ſunt. Agrippa iunior defuncti filius, qui tũ
forte apud Claudium agebat (vt diximus) cognito qua de cauſa veniſſent, rogauit Cæſarem, vt Iu
dæis ſacræ ſtolæ cuſtodiã petentibus annuere dignaretur, & Fado ſuper hoc negotio ſcribere. Tũ
Cæſar, vocatis ad ſe legatis, ait ſe hoc eis concedere, hoc enim ſe illius donare precibus. cui reſpon E
ſo talem epiſtolam addidit:

h Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 1.

XXVIII. *Claudij Imp. Epiſtola ad Iudæos.*

Claudius Cæſar Germanicus Tribunitiæ poteſtatis Conſ. deſignatus IIII. Imp. X. PP. Hieroſo
lymitanorum magiſtratibus, Senatui, & populo, totique Iudæorum genti ſalutem.

Quoniam Agrippa alumnus meus piiſſimus, quẽ ego domi educo, adduxit ad me veſtros lega-
tos, gratias agentes quòd ſedulo genti veſtri prouideam; roganteſque enixe, vt pontificalem ſtolã
& coronam vobis ſeruare liceat: Concedo quod petitis, quemadmodum ante vir optimus & mihi
cariſſimus Vitellius conceſſerat: veſtræque voluntati annuo, primum motus pietate propria, & q̃a
placet religioſum eſſe more ſuæ patriæ: deinde vt gratificer Herodi Regi, & iuniori Ariſtobulo,
quos & mihi deuotiſſimos noui, & veſtri ſtudioſiſſimos, meritoque illorum amicitiam plurimi fa
cio. Sripſi autem de hac re & Cuſpio Fado Procuratori meo per Cornelium Ceronis, Tryphonẽ
Theudionis, Dorotheum Nathanaelis, ac Ioannem Ioannis filium. Datæ quarto Kalend. Iul. Ru-
fo & Pompeio Siluano Coſſ.] hactenus Claudij epiſtola, & de ſtola pontificia negotium.

Porro

XXIX.

A Porro litteræ Claudii in nomine Conſulum & in titulo deprauatæ noſcuntur, dum primo Siluanus pro Silano ponitur,& Rufus pro Valerio Aſiatico,qui hoc anno Conſulatum geſſerunt: Pompeius enim & Rufus,qui in eis ponuntur,poſt hæc tempora creati ſunt Coſſ.nempe Pompeius anno nono Claudii, Rufus vero anno decimo, Ceterum conſtat,longe ante eſſe ſcriptam eam epiſtolam,nimirum cum Herodes Rex Chalcidis,cuius in ea mentio habetur,adhuc viueret;quem, teſte eodem Ioſepho,conſtat vita functum octauo eiuſdem Claudij anno. Quod rurſum ſe ad Cuſpium Fadum ſcripſiſſe,eadem epiſtola Imperator ſignificet: plane demonſtrat,illam hoc anno, dum adhuc eſſet in magiſtratu,& non poſt tres annos,cum alius (vt ſuo loco dicemus) Iudæam procuraret,ſcripſiſſe:hoc enim vel ſequenti anno miſſus eſt ſucceſſor Fado Tiberius Alexander, eius Alexandri filius(vt idem Ioſephus [a] teſtatur)qui Alabarchiæ magiſtratum geſſit Alexandriæ,omnium in ea vrbe ſuo tẽpore ditiſſimi,qui etiam erga Deum pietate ſuperauit filium deſertorem paternæ religionis. Hæc cum ſcribat Ioſephus,addatque hoc tempore famem illam ingentem contigiſſe,quæ anno ſecundo(vt vidimus)Claudij facta eſt:quam toto cælo(vt aiunt)erret,perſpicuum eſt.

a Ioſeph.antiq. lib.20.c.3.

Tiberius Alex. Procurator Iudææ.

XXX.

At quoniam Alexandri Alabarchæ mentio facta eſt:quod pertinet ad Alabarchiæ functionem; B fuit eiuſmodi magiſtratus in Ægypto nobilis,cuius curæ commiſſa erat ſalis diſpenſatio,dicebaturque Alabarcha,ſalis præfectus. De homine hoc magiſtratu fungente, & Romæ ſtatuam inter triumphales habente,ſed quæ tamen,vtpote Iudæi hominis,contemptui omnibus eſſet, Iuuenalis [b] putatur ſatyrice ceciniſſe his verſibus.

b Iuuenalis ſatyr.1.

Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Aegyptius,atque Alabarches,
Cuius ad effigiem tantum non meiere fas eſt,&c.]

Erat(vt diximus)dictus Alexãder Ægypti Alabarcha germanus Philonis Hebræi,qui functus eſt ad Caium pro Iudæis Alexãdrinis legatione:in cuius fortaſſe honorem illa erat erecta ſtatua, nam quem Tiberius in carcere detinuerat,Caius ſoluit, atque honorificentiſſime habuit.Sed ad res geſtas ſub procuratione Tiberij reuertamur. Hoc tempore(inquit Ioſephus [c]) Herodes Rex Chalcidis,quem dictum eſt impetraſſe a Claudio ius in ſacerdotes & templum, Ioſephum Camidæ filium priuauit ſummo põtificatu,eique ſuccedere iuſit Ananiam Nebedæi filium. Functus eſt autem ſuo magiſtratu Tiberius biennio,vſque ſcilicet ad Herodis obitum, annum vero Claudij C Imperatoris octauum.

De Alexãdro Alabarcha.

c Ioſeph.antiq. lib.20.c.3.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
49.	5.	7.

I.

Circumacto anno Domini quadrageſimooctauo, qui ſequitur quadrageſimusnonus Conſules [d] habuit Claudium Auguſtum quarto & L. Vitellium tertio:quo tempore, ſecundum a nobis inſtitutum temporis ordinem,Paulus [e] & Barnabas,peracto peregrinationis ſuæ circulo, Antiochiam Syriæ redierunt.id Lucas his verbis narrat:Tranſeuntes Piſidiam,venerunt in Pamphiliam:& loquentes verbum Dei in Pergen,deſcenderunt in Attaliam,& inde nauigauerunt Antiochiam,vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt. Cum autem veniſſent,& congregaſſent Eccleſiam,retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis,& quia aperuiſſet Gentibus oſtiũ D fidei. Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.]hæc Lucas. Quomodo autem oborta Antiochiæ inter Fideles diſſenſione,Paulus & Barnabas venerint Hieroſolymam , dicemus poſt annum ſequentem, quo illorum occaſione habitum fuiſſe Concilium Apoſtolorum de abolenda circumciſione,certa ratione monſtrabimus.

d Dio lib.60.
e Act.14.

Paulus & Barnabas reuerſi Antiochiam.

II.

Eodem anno Romæ cum in dies magis magiſque propagaretur Chriſtiana religio,ipſaq; Gẽtilium ſuperſtitio ea de cauſa nonnihil inciperet poſthaberi, Claudius Imperator ex S.C. aruſpicũ diſciplinam reſtituendam curauit. Id enim Tacitus [f] his verbis tradit:Retulit deinde ad Senatũ ſuper collegio aruſpicum,ne vetuſtiſſima Italiæ diſciplina p deſidiam exoleſceret.]& paulo poſt: Et quia externæ ſuperſtitiones valeſcant;& læta quidem in præſens omnia , ſed benignitati deum gratiam referendam,ne ritus ſacrorum inter ambigua culti,per proſpera obliterarentur : factum ex eo Senatus conſultum,viderent Pontifices,quæ retinenda firmandaque aruſpicum.]hæc Tacitus:quem per externas ſuperſtitiones , Chriſtianam quoque religionem in Vrbe iam ante quinque annos diſſeminari cœptam ſignificare voluiſſe,nullus iure poterit dubitare. Ceterum non ſua E tantum reſtituere ac roborare, ſed & noſtra labefactare ac penitus infringere conatus eſt , dum vna cum Iudæis Chriſtianos,qui in Vrbe erant,loco expulit,vt inferius poſt ſequentem annum dicemus.

f Tacit.lib.11.

Claudius proſpicit gentilicia ſuperſtitioni.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
50.	6.	8.

I.

Sequitur ordine annus Domini quinquageſimus, A. Vitellio & L. Viſpanio Coſſ. quo Claudio agente octauum annum in Imperio, Herodes Rex Chalcidis, Agrippæ maioris Regis germanus (vt Ioſephus tradit [g])vita functus eſt.ſunt enim hæc Ioſephi verba: Tiberio Alexandro ſucceſſit Vẽtidius Cumanus:quo tempore idẽ Herodes Agrippę magni frater vita exceſſit, anno

g Ioſeph. antiq. lib.20.c.3.

Herodis obitus , Cumani procuratio.

a Ioſeph de bello Iud. lib. 2. ca. 11.
b Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 3. 4.

Octauo principatus Claudii.] & alibi [a]: Poſt obitum, inquit, Herodis, qui regnauit in Chalcide, Claudius Agrippam, Agrippæ filium, in patrui ſui regno conſtituit. Alterius autem prouinciæ ſuſcepit curam poſt Alexandrum Cumanus, ſub quo oriri cęperunt tumultus, & denuo Iudæos calamitas comprehendit. Nam exorta [b] ſeditione Hieroſolymis, multi Iudæorum deſiderati ſunt: cuius cauſam primum explicabimus. Inſtante Paſchæ feſto, per quod noſtris hominibus veſci panibus infermentatis mos eſt, concurrentibus vndique ad ſolemnitatem turbis plurimis, veritus Cumanus ne inde naſceretur motus aliquis, iuſſit cohortem vnam armatã ſtare ſupra tẽpli porticus, cohibituram tumultum, ſi quis forte exiſteret: nam idem & alii ante illum Præſides factitarunt feſtinitatum temporibus. Eius feſti die quarta, miles quidã oſtendit populo nuda genitalia: qua contumelia furentes vociferabantur, non ſe affectos iniuria, ſed ipſum Deum, quem honoraret ea celebritas: & quidam audaciores in Cumanum iactabant conuicia, dicentes ab illo ſubmiſſum petulantem illum militem.

II.
Seditio & clades Iudæorũ.

His auditis Cumanus & ipſe non mediocriter irritatus eſt, rogabat tamen vt deſinerent mouere ſeditionem feſto tempore. cumque illi adeo non parerent, vt maioribus etiam impeterent eum conuicijs; iubet totum exercitum cum armis cõuenire in Antoniam caſtellum templo imminens, vt ſupra docuimus. Vulgaris multitudo, viſo aduentu militum, territa, cœpit magno impetu fugere: & cum eſſent anguſti viarum exitus, rati a tergo hoſtem inſequi, comprimebant ſe inuicem inter fugiendum, & cõculcabant in anguſtijs, ita vt perirent plurimi: viginti enim millia extinctorũ illo tumultu numerata ſunt: verſaque in luctum feſta lætitia, omnes ſacrificiorum & precationum obliti, dederunt ſe lamentis & eiulatibus: tantam cladem intulit vnius militis impudentia.] hæc Ioſephus: licet parum ſibi conſtans, alibi [c], numerans in compreſſione necatos, dicat ſupra decem millia hominum eſſe extincta. Sed quid ad hæc additum ſit mali, cœptam perſequens idem Ioſephus [d] orationem, ait.

c Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. c. 4.
d Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 4.

III.
Noua cauſa addita.

Vix hic luctus deſierat, cum aliud malum accidit. Quidam enim, qui ex illa turba fugiẽtes euaſerant, in publica via, centeno ab vrbe ſtadio, Stephanum Cæſaris ſeruum iter facientem aggreſſi ſunt latrocinio, omneſque eius diripuerunt ſarcinas. Quo audito, Cumanus cõfeſtim eo miſit milites, iuſſos vt vicos loco propinquos diriperent. In hac populatione miles quidam libros Moſaicos in quodam vico inuentos protulit, eoſq; lacerauit in conſpectu omnium, multis debacchatus & in legem & in gentem totam conuicijs. Hoc vbi ad Iudæos perlatum eſt, facto cõcurſu agmine magno petunt Cæſaream, in qua tum Cumanus agebat, ſupplicantes, vt non ſuam, ſed læſi numinis vlciſceretur iniuriam. Tum Præſes veritus defectionem populi, de amicorum conſilio, militẽ illum violatorem legis ſecuris feriit; atque hoc modo tumultum iam repullulantem ſedauit.

IIII.
e Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 5.
Diſſidia inter Samaritanos & Iudæos.

Poſt hæc [e] vero inter Samaritas & Iudæos oritur diſſidium, initijs talibus. Mos erat Galilæis per dies feſtos Hieroſolymam petentibus, iter facere per Samariam. Aliquando igitur cum tranſirent vicum Samaritanorum ditionis, qui Nais dicitur, in Magno campo ſitus, cõmiſſa inter viatores & vicanos pugna, multi Galilæorum deſiderati ſunt. Id indigne ferentes eorũ primates, Iudæos ad arma concitauerunt, hortantes vt ſe in libertatem aſſererent: ſeruitutem enim etiam per ſe moleſtam, tum vero fieri intolerabilem, ſi cum ſubditorum iniurijs coniuncta ſit. Cumque magiſtratus lenire eos conarentur, pollicerenturque ſe Cumano perſuaſuros, vt pœnas de cædis auctoribus ſumeret: vulgus, contemptis pacificationibus, arma corripit, adſcito in auxilium Eleazaro Dinæi filio: is ex profeſſo latro, multis iam annis in montibus errans, vicos Samaritanorum incendijs & rapinis vaſtauerat.

V.
Quid Cumanus in Iudæos.

At Cumanus, cognitis quæ geſta fuerant, aſſumit Sebaſtenorum alam, & quatuor cohortes peditum, armatiſque iam Samaritanis, contra Iudæos proficiſcitur: quos aſſecutus, multos perimit, plures viuos captos abducit. Tum vero Hieroſolymitanorum primi genere atque honoribus, vt viderunt ad quantam calamitatem ventum eſſet, induti ſacco, & capita ſparſi cinere, modis omnibus conabantur flectere multitudinem, præ oculis ei ponentes diruendam patriam, & templi incẽdium, liberoſque cum vxoribus captiuos abducendos, vt profanis nationibus ſeruiant: rogabantque vt mutato conſilio, abiectis armis, quieſcerent in poſterum, & ſuas quiſq; domos repeterent. His verbis tandem perſuaſi, dilapſi ſunt: latrones vero ad loca munita reuerſi ſunt denuo. atque eo tempore vniuerſa Iudæa repleta eſt latronum receptaculis. Porro Samaritanorũ primates Vinidium Quadratum Syriæ Pręſidem, tunc Tyri agentem, conueniunt, & Iudæos accuſant, quod vicos eorum diripuerint, addentes ſe non tam ægre ferre propriam iniuriam, quam contemptã Romanorum poteſtatem, ad quorum cognitionem ſpectaret de iniurijs prouincialiũ decernere: nũc iſtos, quaſi nulli eſſent magiſtratus Romanorum, vicinos infeſtaſſe incurſionibus: q̃obrem nunc ſe veniſſe, vt vindictam impetrarent a Præſide. hæ fuerunt Samaritanorum querelæ. Iudæi contra & ſeditionis & pugnæ cauſam in Samaritanos transferebant, ſed maxime in Cumanum, qui muneribus illorum corruptus, tantam cædem diſſimulanter tulerit.

VI.
Iudæi Crucifixi.

His auditis, Quadratus iudicium diſtulit dicens ſe prolaturum ſententiam, poſtquam præſens apud Iudæam rei veritatem exactius cognouerit. Ita tum infecto negotio, diſceſſum eſt. Paulo vero poſt Quadratus venit in Samariam: vbi cum iuſſiſſet reos cauſam ſuam dicere, comperit Samaritanorum culpa tumultum illum excitatum. Cognito deinde quod & Iudæorum quidam res nouas moliti ſint, in crucem egit quos Cumanus viuos ceperat. Inde profectus in vicum Lyddam inſtar vrbis amplum, ſedens pro tribunali, Samaritanorum cauſam audiens, didicit a quodam Samarita, Dorcum Iudæorum primatem cum alijs quatuor ſocijs Iudæos ad defectionem ſolicitaſſe: quos Præſes affecit ſupplicio. Ananiam vero ſummum Pontificem, & Ananum ducem vinctos Romam miſit, vt apud Claudium Cæſarem facti ſui rationem redderent: primores etiam Samaritanorum, atque Iudæorum, ſimulque Cumanum Procuratorem, & Tribunum Celerem ire in Italiam iuſſit ad Imperatorem, vt ſub eo iudice decerneretur de his, quas inter ſe habebant, con-

trouerſijs

A trouetſijs.Ipſe veritus ne nouum aliquid Iudæi molirentur,adijt Hieroſolymam:vbi pacata inue
nit omnia,populumque occupatum patrio feſto,& operantem ſacrificijs,credens igitur nihil no-
uaturos,reliquit agentes feſta,& Anthiochiam repetijt.

Cumanus porro & Samaritæ Romam miſſi,ſtatuta die iubentur cauſam ſuam dicere compa VII.
rauerant autem fauorem ſibi libertorum & amicorum Cæſaris,quorum opera viciſſent aduerſa-
rios Iudæos,niſi Agrippa iunior tũ Romæ degens,& Iudæorum primores premi fauore potentum
videns,multis precibus obtinuiſſet ab Agrippina vxore Claudij,vt marito pſuaderet,legitime cau *Cumanus mul*
ſam cognoſcere,& in deprehenſos tumultus auctores iuſtam proferre ſententiam. Claudius igi- *ctatur exilio.*
tur his precibus præmollitus,auditis partibus,vt comperit a Samaritanis factum tumultus prin
cipium,eos qui tum ad iudicium venerant,ſupplicio tradidit,Cumanum vero mulctauit exilio ;
Celerem antem Tribunum iuſſit perductum Hieroſolymam,inſpectante toto populo , raptari
per vias,atque ita enecari hominem.Procuratorem deinde in Iudæam miſit Claudium Felicem,
fratrem Pallantis.]hactenus Ioſephus de rebus Iudaicis: quæ tamen non omnia hoc anno contin
B gerunt.Cum enim Iudæis dicat adfuiſſe Agrippinam Claudij vxorem;eam,auctore Tacito [a], cõ- a Tacit.lib. 12.
ſtat anno ſequenti a Clandio in vxorem acceptam,Meſſalinamq.Auguſtam,ſed re vera moribus
nobile ſcortum,hoc anno iuſſu Claudij eſſe occiſam,Verannio & Põpeio Coſſ.Imo cum de iudi-
cio inter Iudęos & Samaritanos dicat interpellatum fuiſſe Quadratum Syriæ Præſidem; equidẽ
ex his quæ ſub eo ſunt geſta,ſatis apparet,non ante ſecundũ ab hinc annũ fieri potuiſſe:nam ſequẽ
ti anno adhuc in magiſtratu perſeueraſſe C. Caſſium Longinum,auctore Tacito [b], ſatis explo- b Eod.lib.12.
ratum habetur:nec de Tito Vinidio Quadrato eſt apud eum vlla mentio,vſque ad quintum con-
ſulatum Claudij,tertio poſt hunc anno Faſtis adſcriptum. Ceterum cum Ioſephus in vnum om-
nes conieciſſet quæ ſub Cumano ſunt obortæ inter eos clades,licet pluribus re vera diuerſiſque an
nis illæ accidiſſent,nos tamen , in hoc ipſum ſecuti , in eumdem modum hic ea cuncta deſcripſi-
mus.

Sed patentis erroris nihilominus idem Ioſephus [c] arguitur,dum ait eſſe damnatum Romæ VIII.
Cumanum,ac inde Claudium Felicem Palantis liberti Claudij Auguſti germanum miſſum eſſe c Ioſeph. antiq lib.20. c.5.
in Iudæam.Nam Felix (ſi Taciro fidem præbemus, quem certe,in his præſertim quæ ad Roma- *Ioſephi corri-*
C nos pertinent magiſtratus , quiuis eruditus Ioſepho facile anteferet)ſimul cum Cumano in eam *guntur erro-*
prouinciam miſſus eſt,ſic ea inter eos diuiſa,vt Felix Samariam adminiſtraret,Cumanus vero re *res.*
liquam prouinciæ partem:ſed(vt idẽ auctor tradit)Cumanus a Quadrato Syriæ præſide in pro-
uincia eſt damnatus, ſimul cõſidente inter Iudices Felice.Sed quo hæc clariora reddantur,libuit
hic deſcribere eiuſdem Taciti verba,quæ ſunt huiuſmodi: Interim Felix intempeſtiuis remedijs
delicta accendebat,æmulo ad deterrima Ventidio Cumano,cui pars prouinciæ habebatur,ita di
uiſis,vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, diſcordes olim, & tum contemptu
regentium minus coercitis odijs.Igitur raptare inter ſe immitere latronum globos, componere
inſidias,& aliquando prœlijs congredi,ſpoliaq.& prædas ad Procuratores referre.Hiq.primo læ
tari:mox gliſcente pernicie,cum arma militum interieciſſent,cæſi milites.Arſiſſetq.bello prouin-
cia,ni Quadratus Syrię rector ſubueniſſet.Nec diu aduerſus Iudæos,qui in necem militum præ-
ruperant,dubitatum,quin capite pœnas luerent.Cumanus & Felix cunctationem afferebant: qa
Claudius,cauſis rebellionis auditis,ius ſtatuendi etiam de Procuratoribus dederat.Sed Quadra
tus Felicem inter iudices oſtentauit,receptum in tribunal,quo ſtudia accuſantium deterreren-
tur.Damnatusq.flagitiorum,quæ duo deliquerant, Cumanus,& quies prouincię reddita.] hacte-
D nus Tacitus ſub Coſſ.Sulla & Othone,anno Domini ſecundum initam a nobis temporis rationẽ
quinquageſimoquarto.Ex his videas Ioſephum ignoraſſe cauſam primatiam illarum diſſenſio-
num,& multos inuoluiſſe ſimul errores.

Hoc eodem anno(vt idem Tacitus [d] eſt auctor)iuſſu Claudij Imperaroris conditum eſt lu- IX.
ſtrum,quo cenſa ſunt ciuium LXVIIII. centena & XLIIII. milia.Hęc vero idcirco refe *Luſtrum cum*
rimus,vt videas in quantæ vaſtitatis pelagus Galilæus piſcator rete prædicationis immiſerit. *cenſu.*
d Tacit. lib. 11.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
51.	7.	9.

E Voluto eius anni circulo,nouis Coſſ.C.Pompeio & Q.Verannio,nouus incipit annus qui nu I.
meratur Domini quinquageſſimusprimus,Claudij vero Imp.nonus:quo(vt auctor eſt Oro
ſius [e])editio Claudij,Iudæi Roma pulſi ſunt.Id enim Ioſephi teſtimonio ſe ſcribere teſtatur,dum e Oroſ.li. 7.c.6
ait:Anno eiuſdem nono expulſos per Claudiũ Vrbe Iudæos, Ioſephus refert;Sed me(addit)ma-
gis Suetonius [f] mouet,qui ait hoc modo:Clandius Iudęos , impulſore Chriſto *, aſſidue tu- f Suetonius in
multuantes Roma expulit.Sed vtrum contra Chriſtum tumultuantes Iudæos coerceri & cõpri- Claudio c. 25.
mi iuſſerit,an etiam Chriſtianos ſimul velut cognatæ religionis homines voluerit expelli , nequa *Chreſto.
quam diſcernitur.]hæc Oroſius, Suetonium interpretatus,qui ſubobſcure ea ſcripſit,vt rerum no *Iudæi Roma*
ſtrarum haud ſatis certus,quod in eis parum verſatus eſſet.quoniam vero prædicantes apoſtoli fi *expulſi atque*
dem Chriſti,nullo in populo vehementius quã a Iudæa gẽte(quod in Paulo nuper vidimus) ſunt *Chriſtiani.*
inpugnati: haud dubium eſt eoſdem aduerſus Petrum Romæ Euangelium prædicantem,illudq.
in dies magis inter Gentiles etiam propagantem turbas ſæpius concitaſſe ; rurſumq.alios Chri-
ſtianæ religioni ſtudentes,eiſdem fortiter reſtitiſſe.Sicq.inuicem altercantibus,aſſiduiſq.concer-
tationibus diſſidentibus,quòd Chriſti fidei occaſione concitatæ ſunt turbæ,Chriſto impulſore fa
ctum eſſe,Suetonius exiſtimauit:ratus nimirum, eos qui Chriſti fidem ſectarentur a Chriſto ad

id eſſe perſuaſos,quem & ſub Pilato in crucem actum,ac poſt mortem rurſum viuere,eius ſecta- A
tores prædicarent. Ceterum non tantum Suetonio auctore,quem citat,exploratum habetur, Iu-
dæos a Claudio Roma eſſe expulſos;ſed & Lucæ Euangeliſtę teſtimonio id firmiſſime comproba
tur, ac certum redditur Chriſtianos etiam,qui ex Iudæis Chriſti fidem ſectati eſſent,ex Vrbe pro
cul abire iuſſos eſſe. Dum enim agit de Pauli aduentu Corinthum, meminit de Aquila Pontico,
Iudæo genere,ſed fide Chriſtiano;quem dicit nuper veniſſe ex Italia cum vxore Priſcilla, eo qđ
[a] præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Iudæos a Roma.

a Act.18.

II. *De tempore expulſionis Iudæorum ex vrbe.*

b Beda de ſex ætat. Ado in Chron. Marian.Scot.lib. 2.& alij.
c Panuin.in Faſtis.
d Idem in Faſtis.

Quod vero ad tẽpus pertinet:quo potiſſimum anno eiuſmodi aduerſus Iudæos fuerit promul-
gatum edictum,antiquiores omnes [b],quos viderim,Oroſio aſſentientes; factum id tradunt hoc
ipſo,anno nono Claudij imperantis. Qua autem ratione ex recentioribus quidam [c], & is quidem
primus,aduerſus omnium ſententiam dicere ſit auſus id accidiſſe anno ſexto eiuſdem Principis,
non inuenimus:cum eiuſdem Euangeliſtæ teſtimonio apertiſſime redarguatur,dum Aquilam &
Priſcillam nuper dicit ex Italia occaſione Claudij edicti receſſiſſe, & Corinthum veniſſe . Quo
modo ergo anno ſexto Claudij Iudæi Roma ſunt pulſi,ſi eius occaſione,qui cum ceteris Vrbe eie
cti ſunt,Aquilam & Priſcillam nuper ex Italia Corinthũ appuliſſe Lucas teſtatur, & quidem (vt B
ponit)poſt aduentum Pauli Corinthum,quem non ante nonum annum Claudii accidere potuiſ-
ſe,nec ipſe negat? Qua,inquam,ratione anno ſexto Claudii Iudæos Roma pulſos eſſe tradit,ſi hoc
anno nono Claudij (vt ait [d])Paulus Corinthum veniens,Aquilam & Priſcillam inuenit illuc nu-
per(quod ait Lucas)eius edicti occaſione ex Italia eſſe profectos? Hæc itaque licet ſatis ſuperque
confutata habeantur;tamen & ex his quæ proxime dicturi ſumus de tempore quo celebratum eſt
ab Apoſtolis Hieroſolymitanum Concilium,magis perſpicua fient.

III. *Petrus redit Hieroſolymã.*

e Act.15.
f Metaphr.die 29.Iunij.

Expulſum vero fuiſſe cum ceteris Iudæis Romæ commorantibus etiam Petrũ Apoſtolum (ni
ſi alia aliqua occaſio inde eum ante abduxerit)nulla eſt dubitatio; quẽ hoc ipſo anno Hieroſoly-
morũ interfuiſſe Cõcilio, Lucæ teſtimonio [e] exploratũ habetur. Nã q̀ ait S. Leo in Natali Apoſto
lorũ, Petrũ nõ ceſſiſſe Claudio vel Neroni;nõ ſic accipiendũ eſt,vt edicto cũ aliis pulſus, illi haud
acquieſcendum putarit;ſed quod potius,dum Romæ manſit,illis licet inuitis, Euãgeliũ intrepide
prædicarit. Mataphraſtes [f] (ſi qua tamen fides adhibẽda eſt illi ſine maiorum auctoritate loquẽ-
ti)tradit, Petrum,cum Roma receſſiſſet,in Africam nauigaſſe,& Carthaginẽ ſemel rexiſſe Eccle- C
ſiam,ac ibidem reliquiſſe Creſcentem diſcipulum,qui illam adminiſtraret:inde Alexandriam cõ
ceſſiſſe,erectaq; Eccleſia Alexandrina,ibiq; Marco inſtituto Epiſcopo,ac Thebis Rufo, Hieroſo-
lymam profectum eſſe.

IV. *De concilio Hieroſolymitano.*

g Act.15.
h Epiph. hæreſ. 28.

Sed iam de ipſo Hieroſolymis congregato Concilio agamus. Cauſam vero,qua iſtiuſmodi Cõ
cilium fuerit ab Apoſtolis celebratum, Lucas [g] his verbis ſic explicat : Quidam deſcendentes de
Iudæa,docebant fratres:Quia niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi,non poteſtis ſalua-
ri. Facta ergo ſeditione nõ minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos ſtatuerunt vt aſcenderẽt Pau
lus & Barnabas,& quidã alij ex aliis ad Apoſtolos & præsbyteros in Hieruſalẽ,ſup hac quæſtio-
ne. Illi ergo deducti ab Eccleſia pertranſierunt Phœnicen & Samariã, narrantes conuerſionem
Gẽtium:& faciebãt gaudium magnum omnibus fratrib. Cũ aũt veniſſent Hieroſolymã ſuſcepti
ſunt ab Eccleſia & ab Apoſtolis & ſenioribus.] hactenus Lucas de cã eius habendi cõuẽtus; cete
ra autem poſtea. Quinam hi fuerint, qui eiuſmodi cierunt turbas,& de circumcidendis Gentili-
bus, qui Chriſto credidiſſent,acerrime altercarentur;vt cognoſcantur,non ineptum eſt Epipha D
nium [h] citare,atque talia docentem in medium adducere:ait enim,anteſignanum horum omniũ
fuiſſe Cherinthum hæreſiarcham,qui & ipſe aduerſus Paulum & Barnabam, quaſi legem pro-
pugnaturus, Hieroſolymam petijt:ſunt vero hæc Epiphanij verba:

V. *Molitiones Cherinthi.*

i Galat.2.
k Galat.2.
l Galat.5.
m 2.Cor.11.
h Philaſtr. de hæreſ.c.87.

Verũ hæc tunc quidẽ tractata ſunt ac cõmota a dicto pſeudo apoſtolo Cherintho: quẽadmodũ
etiam alias ſeditionem tum ipſe tum ſocij eius excitauerunt in ipſis Hieroſolymis [i], cum Paulus
redijt cum Tito:& hic dixit,quod viros præputiatos ſecum adduxiſſet,& de hoc facto protulit: In-
quietauit ,inquit,locum ſanctum. Quapropter etiam Paulus dicit [k] : Sed neque Titus qui mecum
erat,cum eſſet Gentilis compulſus eſt circumcidi: ſed propter ſubintroductos falſos fratres qui
ſubintroierunt explorare libertatem noſtram , quam habemus in Chriſto Ieſu:vt nos in ſeruitu-
tem redigerent. Quibus neque ad horam ceſſimus ſubiectioni, vt veritas Euangelij maneat apud
vos. Et præputiatis præcipiens dixit [l]: Si circumcidamini, Chriſtus nobis nihil proderit .] & in-
ferius [m]: Antiochiæ,& in aliis locis hi pſeudo apoſtoli prædicabant: Niſi circumciſi fueritis,& le
gẽ Moyſi ſeruaueritis,non poteritis ſaluari. Tunc nõ vulgaris turbatio facta eſt,velut dictum eſt.
Et hi ſunt qui a Paulo dicti ſunt pſeudoapoſtoli,operarij ſubdoli,transfigurantes ſe in Apoſtolos E
Chriſti .] hæc Epiphanius. Hoc ipſum Philaſtrius [n], ſic dicens: Hic ſub Apoſtolis quæſtionem ſedi
tionis commouit,dicens debere circumcidi homines,cuius cauſa contra ipſum & hæreſim eius
decreuerunt de ſuis Actibus Apoſtoli ſententiam,non debere iam homines Iudaiſmo,id eſt,cir-
cumciſioni,alijſq; talibus ſuperſtitionis vanæ parere carnalibus,qui de Gentibus venientes cre-
debant in Chriſtum Dominum noſtrum Saluatorem.] hæc Philaſtrius.

VI. *De tempore Cõcilij Hieroſolymitani.*

o Galat.2.

Sed antequam de his qui in eodem Apoſtolorum Concilio Hieroſolymis acta ſunt narrationẽ
inſtituamus: illud in primis peruestigandum nobis eſt,quo potiſſimum anno illud fuerit celebra
tum; & quę rõ reddi poſſit,vt hoc anno illud fuiſſe dicamus. Hoc vt intelligamus,illud ſcire debe
mus,cum Epiphanium tum Hieronymum,ac denique omnes Eccleſiaſticos tractatores abſque
vlla controuerſia pro cõſtanti habuiſſe,hunc ipſum Pauli aduentum Hieroſolymam,cuius (vt vi
dimus) Lucas in Actis meminit,illum ipſum eſſe de quo idem Paulus ſcribens ad Galatas [o]: De
inde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba,aſſumpto Tito. De
ſcendi autem ſecundum reuelationem,& contuli cum illis Euangelium,quod prædico in Genti-
bus,ſeorſum aũt ab illis qui videbãtur aliquid eſſe,ne forte in vacuum currerẽ, aut cucurriſſem.]

Cum

VII.

A Cum enim eadem interceſſerit cauſa nempe de abolenda circumciſione tractatio; & eodem loco eædem perſonæ interfuiſſe dicto conuentui, nimirum Petrus, Iacobus, Paulus, & Barnabas, tū a Luca, tum a Paulo narrentur, qui etiam Ioannem addit: nulla ſupereſt dubitatio, de vno codemque Concilio Paulum & Lucam eſſe locutos. His in hunc modum ſtabilitis, quærendum remanet a quo tempore illi numerandi ſint quatuordecim anni, poſt quos Paulus ſe Hieroſolymas aſcendiſſe teſtatur; an a tēpore ipſius Pauli conuerſionis, cuius antea ipſe meminit [a]: an vero poſt triēnium a ſua vocatione, quando (vt ait) Hieroſolymam venit. Equidem ratio ſuadet, dictum annorū numerum inchoandum eſſe a ſuæ vocationis tempore; ſicut etiam illud triennium quod dixit, ab eodem tempore eſſe numerandum, omnes æque conſentiunt: huiuſq. ſententiæ Beda [b] & alij eum ſecuti fuerunt. Si igitur a ſui conuerſione elapſos dicit annos quatuordecim, cum Hieroſolymam ea ex cauſa venit; conſtetq. ex his quæ ſuperius dicta ſunt ipſum Paulum ad Chriſtum eſſe conuerſum anno Domini trigeſimo ſexto dicere opus eſt, hoc ipſo anno, qui numeratur ab eius conuerſione decimusquintus, expleto iam (vt vult) decimoquarto, ipſum Hieroſolymam conceſſiſſe.

De tempore Aduentus Pauli Hieroſolymam.

a Galat. 1.

b Beda in Act. cap. 15. Glordin. & alij.

VIII.

B Ceterum quoniam S. Hieronymus [c] aliam videtur inijſſe eiuſdem annorum numeri rationē, exiſtimans principium numeri deducendum ab illo exacto triēnio, ſicq. ea aſſertione dicendum, dictum Concilium celebratum eſſe anno a Chriſto nato quinquageſimoquarto, Claudij duodecimo, decimoſeptimo a Pauli conuerſione, vtq; ipſe numerat: an autem hæc poſſint aliqua ratione ſubſiſtere, exactiori ſtudio exquirendum putamus. Si dixerimus poſt annos decem & ſeptem, ex quo a Domino vocatus eſt Paulus, Concilium eſſe Hieroſolymis celebratum, ſicq. anno Domini (vt dictum eſt) quinquageſimoquarto, Claudij vero duodecimo: cum conſtet Claudium regnaſſe tantummodo annos tredecim, mēſes octo, & dies viginti: quonam modo cuncta quæ recēſentur a Luca ab hoc Actorum capite decimoquinto vſque ad vigeſimumprimum, quo Paulus vinculis alligatus deſcribitur, quod contingiſſe ſub Nerone, ſuo loco dicemus; quomodo, inquam, tot Pauli res geſtæ duorum ad ſummum annorum ſpatio conſummari potuerunt? cum præſertim eiuſdem Lucæ [d] teſtimonio conſtet, poſt hæc acta Hieroſolymis, ipſum permāſiſſe Corinthi anno cum dimidio, rurſumque tres annos egiſſe Epheſi; quod eiuſdem Pauli [e] aſſertione, id ipſum Epheſijs pro concione in memoriam reuocātis, exploratiſſimum habetur. His igitur compulſi rationibus C a Hieronymi ſententia recedere cogimur, ac cum alijs affirmare, quatuordecim illos annos, poſt quos idem Apoſtolus ſe Hieroſolymam veniſſe tradit, non ab illo exacto triennio numerandos eſſe, ſed ab ipſius vocatione: ita vt ab eo tempore vſque ad aduentum eius Hieroſolymam ad Apoſtolos, non anni decem & ſeptem (vt idem vult S. Hieronymus) ſed tantum quatuordecim interceſſerint. Hæc de his quæ ad tempus pertinent, ſatis.

c Hier. in epiſt. ad Galat. c. 2.

Sententia S. Hieronymi examinatur.

d Act. 18.

e Act. 20.

IX.

Illud inſuper, antequam de rebus in Synodo geſtis agamus, perquirere, haud otioſum erit: vnde ſcilicet acciderit, vt cum iam diuiſos per Orbis prouincias Apoſtolos fuiſſe conſtet, eoſdem hoc anno Hieroſolymis ſtatuto Concilio interfuiſſe Lucas [f] teſtari videatur, cum ait: Conueneruntq. Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc.] Sed illud primum monendum, non haberi certū omnes illic præſentes fuiſſe Apoſtolos, ſed tantum Petrum, Paulum, Ioannem, Iacobum, & Barnabam, qui nominantur. Immo cum idem Paulus [g] Apoſtolus illud dicat: Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis] nec præter hos aliquem alium nominet Apoſtolorum; a quibus, ſi interfuiſſet, idem pacis ſymbolum accepiſſet (nam nullum erat inter Apoſtolos ſchiſma, vt quod hi feciſſent, reliqui agere detractarent) facile D eo adducimur, vt credamus, nominatos tantum Apoſtolos dicto ſacro cōuentui interfuiſſe. Quod autem ad eos, qui recenſiti fuerunt, Apoſtolos ſpectat: Iacobum, quod eſſet inſtitutus Hieroſolymorum Epiſcopus Ioſephi Iudæi auctoritate, Hieroſolymis conſediſſe, exploratum habetur. De Ioanne, quem Epheſum migraſſe dictum eſt, inde Hieroſolymas aduenifſe, haud magnum negotium fuit. de Petro vero, intelleximus eum neceſſitate ipſa coactum, Roma recedere debuiſſe.

f Act. 15.

g Gala. 2.

X.

Verum hac in re quod accidit Paulo, id etiam ceteris eueniſſe putamus: Paulus [h] enim ſcribit quod reuelatione ante admonitus, Hieroſolymam venerit: Aſcendi, inquit, ſecundum reuelationem.] Par eſt enim credere, Petrum ac Ioannem, & ſi qui alij longe abfuiſſent, eodem monēte diuino Spiritu, Hieroſolymam petijſſe. Si enim filij Iſrael (quod habetur in libro numeri [i]) nonniſi ad imperiū Domini proficiſcebantur, & ad imperium itidem Dei figebant tarbernaculum: quomodo eos non magis quos Spiritus ſanctus impleuerat, eodem moderante atque regente Spiritu iter agere, loco ſiſtere, ire ac redire conſueuiſſe dixerimus? Tractanda ſiquidem erat omnium grauiſſima cauſa, An ſcilicet vna cum Euangelio Lex quoque ſeruanda eſſet, vt qui ex Gentilibus ad Chriſtianam religionem ſe transferrent, ex Legis Hebraicæ præſcripto circumcidi deberent, E & aliorum legalium obſeruatione obligari. Aderant (vt vidimus) pſeudoapoſtoli pro lege Moyſi acerrime concertantes, & partem aduerſam ſtrenue oppugnantes. Apoſtolico igitur hæc erant diſcutienda conſeſſu, definienda conſenſu, atque auctoritate firmanda.

h Galat. 2.

i Num. 9.

XI.

Quoniam vero complures Iudæorum, qui Chriſti fidem ſuſcepiſſent, paternæ legis & auitarū æmuli traditionum, ijs qui Moyſi legi patrocinarentur, ſtuduiſſe potius viſi ſunt: idcirco eodem diuino Spiritu ſuadente, ſeorſum ab illis de his agere, conſultius, ad vitandas contentiones, Paulus [k] æſtimauit: ne forte (inquit Hieronymus [l]) Fidelibus, qui ex numero Iudæorum Legem putabant ſeruandam eſſe, & ſic credendum in Dominum Saluatorem, fidei ſcandalum naſceretur. Aduerſus quos adeo obniti viſus eſt Paulus, vt (quod ait) nec ad horam huiuſmodi legali ſubiectioni ſibi cedēdum eſſe putauerit: cui & ceteros annuiſſe Apoſtolos, certum eſt: nam quem ſecum duxit Titus [m] Gentilis homo ſic in præputio ſuſceptus eſt, vt nequaquam circumcidi compulſus ſit.

k Galat. 2.

l Hiero. in epiſt. ad Galatas c. 2.

m Galat. 2.

XII.

Iam vero ipſa Synodica acta, quæ Lucas ſcriptis conſignata reliquit, inſpiciamus: ipſe enim in primis cauſam eiuſmodi cogendi conuentus præmittens, ſic ait [n]; Cum veniſſent Hieroſolymā

n Act. 15.

Concilium Apoſtolorum.

Paulus & Barnabas, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, & ab Apoſtolis, & ſenioribus, annunciantes quanta A feciſſet Deus cum illis. Surrexerunt autem quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicẽtes: Quia oportet circumcidi eos: præcipere quoque ſeruare legem Moyſi. Conueneruntque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. Cum autem magna inquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere. Et qui nouit corda Deus, teſtimonium perhibuit, dans illis Spiritum ſanctum, ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi.] hactenus Petri ſententia, quam primus, vt Princeps Apoſtolorum, dixit, immo rem ipſam ſui prærogatina ſuffragij viſus eſt definiſſe. Nam (quod ait Hieronymus [a] ſcribens ad Auguſtinum) in ſententiam eius Iacobus Apoſtolus & omnes ſimul presbyteri tranſierunt, nec ſeruandam ab illis eſſe circumciſionem, neque cetera quæ pertinent ad legem Moyſi, æque omnes ſenſerunt.

a Hier. epiſt. 89.

XIII. *Preceptũ de ſuffocato.* *b Geneſ. 9.*

Præceptum namque abſtinendi a carne cum ſanguine, quod Iacobus addidit, non Iudæis priuatim, ſed gentibus omnibus, mox vt Noe egreſſus ex arca eſt, a Deo eſt imperatum [b]. Quod vero ad reliquorum immundorum eſum ſpectat: quoniam (vt dictum eſt ſuperius) per ea Gentes ſignificatæ erant: cum eædem ad Eccleſiam, Domini voluntate, eſſent admiſſæ; nulla amplius habẽda erat ratio animalium immundorum, quòd iam impleta figura omnino ceſſaſſet. Vnde & apud Midraiſtelim in explicatione illius verſus Pſalmi, Dominus ſoluit compeditos] futurum eſſe dicitur, vt adueniente Meſſia, Hebræi cibos omnes abſque delectu comeſturi ſint. B

XIIII. Sed quid poſt hæc factum ſit, proſequitur Lucas: Petro ea locuto, Tacuit, inquit, omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta Deus feciſſet ſigna & prodigia in Gẽtibus per eos. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, dicẽs; Simon narrauit quemadmodum primum Deus viſitauit ſumere ex Gentibus populum nomini ſuo. Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt; Poſt hæc reuertar, & reędificabo tabernaculum Dauid quod decidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud; vt requirant ceteri hominum Dominum, & omnes Gentes ſuper quas inuocatum eſt nomen meum, dicit Dominus faciens hæc. Notum a ſæculo eſt Domino opus ſuum. Propter quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: ſed ſcribere ad eos vt abſtineant ſe a contaminationibus ſimulacrorum, & fornicatione, a ſuffocatis, & ſanguine. Moyſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatum legitur.] hæc Iacobus. His auditis, placuit (vt Lucas ait) Apoſtolis & ſenioribus cum omni Eccleſia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba Iudam, qui cognominabatur Barſabas, & Silam, viros primos in fratribus, ſcribentes per manus eorum.] epiſtola autem fuit eiuſmodi: C

Decreta legatio ad Antiochenos.

XV. *Epiſtola Apoſtolorum.*

Apoſtoli & ſeniores fratres, his qui ſunt Antiochię, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus ſalutem. Quoniam audiuimus, quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerũt vos verbis, euertẽtes animas veſtras, quibus non mandauimus: placuit nobis collectis in vnum, eligere viros & mittere ad vos cum cariſſimis noſtris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis verbis referẽt eadem. Viſum eſt. n. Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hęc neceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione: a quibus cuſtodientes vos, bene agetis. Valete.] hactenus litterę Apoſtolicæ ex Concilio Hieroſolymitano: quod ea, data epiſtola, abſolutum fuiſſe, Lucas, qui ad res Antiochenas vertit ſtylum, ſignificare videtur. D

XVI. *c Galat. 2.* *Diſtinctio Apoſtolatuum.* *d Ibidem.*

Ceterum Paulus ad Galatas [c] ſcribens addit, eiuſdẽ Concilij decreto ſibi & Barnabæ eſſe iniũctam pṛdicationem ac patrocinium Gentium, Petro autem, Iacobo & Ioanni relictam curam illorum qui ex circumciſione ad fidem veniſſent: id enim idem Paulus his verbis teſtatur [d]: Cum vidiſſent, quod creditum eſt mihi Euangelium præputii, ſicut Petro circumciſionis (qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes) & cum cognouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis; vt nos in Gentes, ipſi autem in circumciſionem: tantum vt pauperum memores eſſemus. Quod etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere.] hæc Paulus, qui & ipſe poſt hęc de rebus Antiochiæ geſtis narrationem inſtituit.

XVII. *e Irenæus li. 3. cap. 12.* *De præcepto ſuffocatorũ.*

Verum antequam ad ea tranſeamus, in elucidandis nonnullis quæ in dicto conuentu vidimus eſſe peracta, pauliſper neceſſe eſt immorari. Ac primum in eo quod ſpectat ad præceptum de ſuffocatis non edendis; ea verba fuiſſe poſtmodum ſuperaddita, nõ vero ab Apoſtolis tradita ſeu poſita, quorumdam antiquorum fuit ſententia. Hinc Irenæus [e] in primis eumdem locum Actorum bis citans, ſemper ſuffocatum prætermittit, ſed aliud addit, dicens: Placuit Spiritui ſancto & nobis nullum amplius vobis pondus imponere, quam hæc quæ ſunt neceſſaria: vt abſtineatis ab idolothytis, & ſanguine, & fornicatione: & quæcumque non vultis fieri vobis, alijs ne faciatis: a quibus vos cuſtodientes, bene agitis, ambulantes in Spiritu ſancto.] hęc ipſa itidem paulo ſuperius cum eodem additamento de non faciendo alteri quod quis fieri ſibi non vult. Ceterum quod pertinet ad ſuffocata: Tertullianus [f] in eumdem ferme modum, exceptis ſcilicet dictis verbis: ſic legit: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nullum amplius vobis adijcere pondus, quam eorũ, a quibus neceſſe eſt, abſtineri a ſacrificijs, & a fornicationibus, & ſanguine: a quibus obſeruãdo, recte agitis, vectante vos Spiritu ſancto.] Cyprianus [g] item in eumdem pene modum, his verbis: Abſtinete vos ab idololatrijs, & ſanguinis effuſione, & fornicatione.] Pacianus [h] antiquus Theologus, & ipſe ita legens, inde ſic ait: Hæc eſt noui Teſtamenti tota concluſio. Deſpectus in multis Spiritus ſanctus, E

f Tertull. de pudic. c. 12. *g Cyprianus ad Quirin. lib. 3. in ne.* *Pacian. de pœnit. & cõfeſ.*

hæc

A hęc nobis capitalis periculi conditione leganit, &c.]

XVIII. Reperitur & eadem lectio apud Ambroſium [a], apud quem & hæc leguntur: Hæc tria mandata ſophiſtæ Græcorum non intelligentes, ſcientes tamen a ſanguine abſtinendum, adulterarunt ſcripturam, quartum mandatum addentes, & a ſuffocato obſeruandum: quod puto nunc Dei nutu intellecturi ſunt, quia iam ſupradictum erat quod addiderũt.] hæc ille. Gaudentius Epiſcopus Brixianus, in tractatu de Machabæis, ea verba, Et ſuffocato] adiecta eſſe per interpretationẽ, ſignificare videtur, dum ait: Beatus Iacobus cũ ceteris Apoſtolis decretum tale conſtituit in Eccleſijs obſeruandum: Vt abſtineretis vos, inquit, ab immolatis, a fornicatione, & a ſanguine, id eſt, a ſuffocatis.] Cur autem hæc poſſimum ab Apoſtolis ſint prohibita, pluribus idem proſequitur. Rurſum etiam Auguſtinus [b], illud de ſuffocatis eſſe adiecta per interpretationem affirmare videtur, dum ait: In Actibus Apoſtolorum hoc lege præceptum ab Apoſtolis, vt abſtinerent Gentes tantum a fornicatione, & ab immolatis, & ſanguine: id eſt, ne quicquam ederent carnis, cuius ſanguis non eſſet effuſus; quod alij non ſic intelligunt, ſed a ſanguine præceptum eſſe abſtinendum, ne quis homicidio ſe contaminet.]

a Ambro in epi. ad Galat. c. 2.
Additum a ſuffocato eſt ex interpretatione.
b Augu. contra Fauſt. lib. 32. cap. 13.

B XIX. At Græci ſemper eo modo legiſſe reperiuntur, prout etiam nunc habet communis Editio Latinorum cum verbis illis; Et ſuffocato.] quinetiam vſu receptum fuiſſe videtur olim in Eccleſia, vt Fideles ab eſu ſanguinis abſtinerent. vide Tertullianus [c] hæc ait aduerſus Gentes: Erubeſcat error veſter Chriſtianis, qui ne animalium quidem ſanguinem in eſculentis habemus; qui propterea quoque ſuffocatis & morticinis abſtinemus, ne quo ſanguine contaminemur, vel intra viſcera ſepulto. Denique inter tentamenta Chriſtianorum, botulos etiam cruore diſtentos admouetis.] hæc Tertullianus. Blandina martyr apud Euſebium [d] hæc in Gentiles: Multum erratis, o viri, quod putetis infantium carnibus veſci eos, qui ne mutorum quidem animaliũ ſanguine vtũtur.] Et Minutius Felix quoque in Octauio hæc in eamdem ſententiam: Nobis homicidium nec videre fas, nec audire: tantumq. ab humano ſanguine cauemus, vt nec edulium pecorum ſanguinem in cibum nouerimus.]

c Tertul. in Apolog. c. 9.
Abſtinentia a ſanguine.
d Euſeb. hiſtor lib. 5. c. 1.

XX. Sed qua ex cauſa ſint iuſſi Gentiles æque ac Iudæi a ſanguine abſtinere: illa affertur potiſſima: nimirum, vt aliquo, licet in re leuiſſima, remanente vſu legalium, Iudæi ac Gentiles in vnum Chriſtum, lapidem angularem facilius nectetentur. Origenes [e] vero contra Celſum agens, C hanc adducit cauſam: Suffocata, inquit, fuerunt ſanguine non expreſſo de mortuo: quæ vtique dæmonum eſſe aſſerũt cibũ, vt ex eius nidore hi paſcantur. hæc idcirco prohibet ſermo ne in cibũ ſumantur, ne forte dæmonum cibis enutriamur; proinde ne nobiſcum iſtiuſmodi ſpiritus coalantur ſi ſuffocatis veſcamur.] hoc licet commentum ſit: tamen quoniam penes Gentiles: ea opinio inualuerat, vt ſic omnes crederent iure ac merito, vt idolatriæ quoddam ſymbolum ab Apoſtolis vna cũ prædictis ſuffocata fuiſſe vetita, ipſe putauit Origenes: qui inter Gẽtiles verſatus, & in Gẽtilem hominem rerum illarum peritiſſimum hæc cum ſcribat: non quæ eſſent riſu digna & aperti arguenda mendacij (vt fuiſſent, ſi quæ apud ipſum, ceteroſq. Gentiles aduerſus quos omnes commentarios illos elaborabat, aliquid habuiſſent dubitationis) eum ſcriptis conſignaſſe, par eſt credere.

e Origen. cont. Celſ. lib. 8.
Ratio abſtinendi à ſuffocatis.

XXI. Auguſtinus [f] contra Fauſtum cum non ex verbis ipſis, ſed potius ex interpretatione (quod diximus) Chriſtianos a ſuffocatis ea ratione abſtinuiſſe dixiſſet, hæc in priorem ſentẽtiam addit. Et ſi hoc tunc Apoſtoli præceperant, vt ab animalium ſanguine abſtinerent Chriſtiani, ne præfocatis carnibus veſcerentur; elegiſſe mihi videntur pro tempore rem facilem & nequaquam obſer D uantibus oneroſam, in qua cum Iſraelitis etiam Gentes propter angularem illum lapidem duos parietes in ſe condentem, aliquid communiter obſeruarent: ſimul & admonerentur, in ipſa arca Noe, quando Deus hoc iuſſit, Eccleſiam omnium gentiũ fuiſſe præfiguratam: cuius facti prophetia, iam Gentibus ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Tum ſancto vero illo tempore, quo illi duo parietes vnus ex circumciſione, alter ex pręputio venientes, quamuis in angulari lapide concordarent, tamen ſuis quibuſdam proprietatibus diſtinctius eminebãt. At vbi Eccleſia Gẽtium talis effecta eſt, vt in ea nullus Iſraelita carnalis appareat: quis iam hoc Chriſtianus obſeruat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, niſi quarum ſanguis effuſus eſt? aut leporem non edat, ſi manu a ceruice percuſſus, nullo cruento vulnere occiſus eſt? Et qui forte pauci adhuc tangere iſta formidant, a ceteris irridentur.] hæc Auguſtinus.

f Auguſt. contr. Fauſt. lib. 32. cap. 13.

XXII. Ceterum non apud omnes ipſius Auguſtini tempore exoleuerat eiuſmodi vſus abſtinẽdi a ſanguine & ſuffocato: immo a multis, ac præſertim Gręcis, veluti ex inſtitutione Apoſtolica retinebatur: cum illud, Abſtinere a ſanguine] etiã ſi defuiſſent illa verba in textu, & ſuffocato] tamen communi omnium conſenſu de eſu ſanguinis animalium eſſe dictum intelligeretur: nam hæc de eadẽ E re habentur in Apoſtolico canone ſexageſimo ſecundo [g]: Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex ſacerdotali conſortio comederit carnes in ſanguine animæ eis aut a beſtijs abreptum, aut ſuffocatum deponitor. Si vero Laicus ſit a communione excluditor.] ſed de Apoſtolicis canonibus alias erit nobis diſputatio. Certe in Creſconiana Collectione, omnium antiquiſſima, quinquaginta tantummodo adnumerati habentur canones Apoſtolorum, quos Dionyſius Romanus Abbas, cognomento Exiguus, in Latinum vertit: ceteri enim a Græcis putantur doloſe ſuppoſiti. Eius canonis auctoritate Theodorus ſic more ſuo in Latinos inuehitur, dicens: Nota, inquit, canonem propter Latinos, qui ſuffocata indiſcriminatim commedunt.] Sed & ſuffragabatur Græcis auctoritas Gangrenſis Concilij [h], in quo hæc ſcriptis mandata habentur: Si quis carnem edentem (præter ſanguinem, & idolis immolatum, & ſuffocatum) cum religione & fide condemnat, velut ſpem propter eiuſmodi præceptionem non habentem, anathema ſit.]

g Tom. 1. conci. apud Theodor. Balſam. c. 63.
Gręci tenaciores antiqui precepti.
h Concil. Gangren. c. 2.

XXIII. Quam mordicus vero Græci (vt de illis in primis agamus) eiuſmodi inſtitutiones de ſanguine non comedendo tenuerint, non tãtum complures ipſorum canones ſed & ſanctiones Imperato

a Leo Nouel. Conſt. 58.
Leonis Impe. conſtitutio de ſuffocatis.

riæ facile monſtrant. Leo [a] enim Imp. in hæc verba ad Stilianum ſacrorum Officiorum Magiſtrũ A
reſcripſiſſe legitur: Simul olim legiſlatori Moyſi, ſanguine veſcendum non eſſe mandauit Deus: ſimul ab iſtiuſmodi cibo abſtineri debere, a præconibus gratiæ eſt conſtitutum. Et quamquam tũ veteris, tum nouæ gratiæ tempore illa res vilis habita ſit & nefaria: eo tamen contumaciæ, immo vecordiæ homines proceſſere, vt neutri legi aurem præſtent merigeram. A contra alij lucri, alii gulæ cauſa, ſumma cum impudẽtia mandatum contemnunt; in eſcamq. quæ veſci vetitum eſt, ſanguinem conuertunt. Perlatum eſt enim ad aures noſtras, quod inteſtinis tanquam tunicis illum infarctum, velut conſuetum aliquem cibum, ventri præbeant. Quod tolerari non debere, Imperatoria noſtra maieſtas rata; neque tam impio, ſoli gulæ inhiantium hominum, inuento, nunc præcepta Dei diuina, nunc Reipublicæ noſtræ honeſtatem dedecore affici ſuſtinens: iubet, ne quis id ſcelus, neque ad vſum ſuum, neque vt emptores deteſtando cibo contaminentur, vllo modo exercere audeat. At ſciat quicumque dehinc diuinum mandatum contemnere, ſanguinemq. in cibum cõuertere (ſiue vendat, ſiue emat) deprehẽſus fuerit, ſe bonorum publicationi ſubijciendũ & vbi acerbum in modum flagris cæſus ac cute tenus fœde detonſus erit, perpetuo patriæ exilio mulctandum eſſe. Quo quidem in iudicio neque ciuitatum magiſtratus citra criminationem dimittendos cenſemus: ſed vt & ipſi (neque enim, ſi illi conuenienti alacritate magiſtratum geſſiſſent id ſcelus commiſſum eſſet) quod negligenter ſocorditerq. ſubditis præfuerint, decem librarum auri mulctam ſuſtineant.] hæc Leo. B

XXIV.
Apud Latinos Abſtinentia a ſuffocatis.
b Concil. 2. Aurel. c. 20.
c Concil. Vormat. c. 65.
d Zacha. ad Bonif. tom. 3. Conc. nouæ edit.

Quod vero ad Latinos pertinet; eſt canon Concilij Aurelianenſis [b] ſecundi ſuffocatis veſci prohibens. Ex Concilio Carthaginenſi hæc item recitantur in Synodo Vormatienſi [c]: Animalia, quę a lupis ſeu canibus lacerantur, non ſunt comedenda, niſi porcis & canibus: nec ceruus, nec capra ſi mortui inueniantur.] & infra: Aues vero & alia animalia ſi in retibus ſtrangulantur, non comedenda.] Ceterum non tantum ab eſu ſanguinis Gentiles ad Chriſtum conuerſos abſtinuiſſe, ſed a quibuſdam animalibus, quæ lex interdixit & natura abhorrere ſolita eſt, conſtat; quæ notat Zacharias [d] Papa ſcribens ad Bonifaciũ. Sed quod pertinet ad ſuffocata: in antiquo Theodori Pœnitentiario, quod habemus apud nos manuſcriptum, iniunctam pœnam inuenimus his qui veſci præſumpſiſſent ſuffocatis. Sed (quod dictum eſt ſuperius) Chriſtiani, quod inſtituiſſent Apoſtoli compaginationis cauſa (ſicut in parietibus videmus fieri, dum vt ſuperinducendus nouus priori conſtructo firmius inhæreat, prominentes relinquũtur lapides, qui velut nexus quidam recẽs erectum ſibi coniungant) firmiter retinentes, a ſanguinis eſu laudabiliter omnes æque abſtinuerunt: ea vero poſtmodum ceſſante cauſa, quidam id ipſum præſtare deſtiterunt; quidam vero, Apoſtolici culminis reuerentia illud ipſum inſtitutum aliquandiu retinendum putarunt; quod demum totius Occidentalis Eccleſiæ conſenſu eſt æque laudabiliter antiquatum. C

XXV.
e Orig. in epiſt. ad Rom. ca. 13. lib. 9.
Alia præcepta coniuncta.

Denique quod eadem epiſtola Apoſtoli ſint conteſtati, nihil vltra imponere oneris velle ipſis Gentibus in Chriſtum credentibus, niſi vt ab illis paucis abſtineant: non ſic accipiendum eſt, vt in ceteris delinquendi liberas laxarint habenas: Sed (quod Origenes [e] ait) quoniam quidem cetera crimina ſæculi legibus iudicantur, ſuperfluum videbatur ea nunc diuina lege prohibere, quæ ſufficienter humana lege plectuntur: illa ſola de quibus lex humana nihil dixerat, religioni videbatur conuenire decernere. ex quo apparet iudices mundi partem maximam Dei legis implere.] At de his hactenus, quæ ex inſtituto (quod pertineant ad mores Eccleſiæ) prætermiſiſſe non licuit.

XXVI.

Sed quod in eodem Concilio ab Apoſtolis ſtatutum fuiſſe diximus, nempe Paulo ac Bernabæ curam Gentium eſſe mandatam, Petro autem & ceteris qui aderant Apoſtolis iniunctam Iudæorum ad fidem venientium ſolicitudinem: nihil quis exiſtimet contra diuinam inſtitutionem eſſe ſancitum: quaſi cura totius gregis olim (quod vidimus) Petro a Chriſto commiſſa, huius decreto Cõcilij fuerit limitata, vel ſubtracta prædicatio ad Gẽtes illi diuinitus impartita, quando oſtenſo illi cælitus linteo, dictum fuit: Occide, & manduca.] quo ſigno (vt ipſe in hoc eodem conuentu teſtatus eſt) accepit a Deo Apoſtolatum in Gentes: nam ait: Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.] Deliræ plane mentis eſt exiſtimare ab Apoſtolis eſſe labefactatũ, quod adeo ſciuerãt inſtitutum. Nulla ergo abrogatio iuris conceſſi, vel prouinciarũ facta eſt in eo Cõcilio limitatio. D

XXVII.
Iuriſdictionis nulla facta diuiſio.
f Act. 16.
g Act. 17.
h Act. 18.
i Act. 19.
k Act. 20.
l Leuit. 19. 23.
m Act. 20.

Nõ enim ea ſic eſt facta diuiſio, vt alter ab alterius abſtineret Apoſtolatu: alioqui & tranſgreſſor Apoſtolicæ ſanctionis Paulus plane habendus eſſet, qui non occaſione quadam aliquando diuertit ad Iudæos, ſed (quod Lucas [f] demonſtrat ipſo primo ingreſſu, ubi Iudæi conuentum agerent, requirebat, illiſq. Euãgelium prædicabat: ſic enim Philippis feciſſe videmus, ſic Theſſalonicæ etiam [g] ſæpius, Athenis itidem & Corinthi [h], itẽq. Epheſi [i] frequenter; nam tres menſes ibi ſermones habuit in ſynagoga cum Iudæis: id ipſum Troade [k], ac denique Romæ; vbi licet minus liberum illi eſſet ex more ſynagogas Iudæorum adire, quod retineretur ſub cuſtodia, tamen ipſe continuo primores Iudæorum accerſiuit, vt illis Euangelicam gratiam impartiretur. Sicq. videas ipſum, cui cura Gentium credita erat, primum omnium quæſiſſe Iudæos ad fidem adducere, atque in ea functione non modo (quod lege [l] permiſſum erat) derelictas poſt meſſem ſpicas tantum collegiſſe, vel tranſeundo conuulſiſſe, ſed in meſſem adhuc integram immiſiſſe falcem, atque Iudæis primũ, inde vero Gentilibus Euangelium prædicaſſe. Quod & ipſe apud Epheſios [m], pro concione eos alloquens, his verbis profeſſus eſſe videtur, dũ ait: Vos ſcitis, quomodo nihil ſubtraxerim vtilium, quominus annunciarem vobis, docens vos publice, & per domos, teſtificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.] Sed hæc ipſa idem Apoſtolus in omnibus ferme ſuis epiſtolis ſæpius manifeſtat. Similiter & Petrus videtur feciſſe in Gentibus: nam quo iure Paulus, cui Gentes commiſſæ erant, id ſibi conceſſum putauit, eodem & Petrus, immo & potiori, vt cui totius Eccleſiæ regimẽ creditũ eſſet idem licite vſurpauit. E

Videas

A Videas ex his igitur, non iuriſdictionem, nec populos eſſe diuiſos, ſed procurationem quamdã, XXVIII.
atque illorum patrocinium fuiſſe diſtinctum atque diſcretum: ceterum tam Iudæorum quàm Gẽ
tium prædicationem fuiſſe inter eos communem conſtat. Vnde & S. Hieronymus [a] in hanc ſen- a Hier. in epiſt.
tentiam hæc ait: Occulta hic oritur quæſtio. Quid igitur? Petrus ſi inueniſſet ex Gẽtibus aliquos, ad Galat. c. 2.
non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus ſi ex circumciſione aliquos reperiſſet, non eos ad Chri-
ſti baptiſmum prouocabat? Quæ ita ſoluitur, vt dicamus principale ſingulis in Iudæos & Gentes
fuiſſe mandatum; vt qui defendebant legem, haberent quem ſequerentur; qui legi gratiam præfe
rebant, non deeſſet eis doctor & præuius. In commune vero hoc eos habuiſſe propoſiti, vt Chriſto
ex cunctis gentibus Eccleſiam congregarent.] hæc Hieronymus.

XXIX. Hoc ſenſu manifeſtum eſt accipienda eſſe ea quæ dicta ſunt; nempe Paulo creditum eſſe Euan
gelium Gentium; Petrum vero circumciſionis miniſterio, velut honeſtiſſimo omnium titulo, nobi *Apoſtolatus*
litatum. Nam præ excellentia ipſe Chriſtus, qui venit omnes homines ſaluos facere, apud quem *nobilior Iudęo*
non eſt diſtinctio Iudæi & Græci, dictus eſt tamen miniſter circumciſionis, ſic dicente Paulo [b]: Di *rum quam gen*
co Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis.] auguſtior plane titulus: nam (vt idem ait Palus [c]) *tium.*
B horum erat adoptio filiorum, gloria, teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa; b Rom. 15.
Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum.] Sed ſicut Chriſtus Dominus noſter ſic dictus c Rom. 9.
eſt miniſter circumciſionis, vt tamen eſſet paſtor omnium atque ſaluator: eodem modo & Petrus
ſic circumciſionis adminiſter eſt appellatus, vt tamen a Domino [d] conſtitutus vniuerſi gregis d Act. 9.
paſtor eſſet ac moderator. Vnde & S. Leo [e]: De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuerſa e Leo ſerm. 3.
rum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſię Patribus præponatur: vt quam de ſua aſſump.
uis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen proprie regat Petrus,
quos principaliter regit & Chriſtus.

XXX. Quod vero de Paulo eſt dictum a Domino: Vas electionis mihi eſt iſte, vt portet nomen meum
coram Gentibus, & Regibus, & filijs Iſrael] non id quidem, mea ſententia, ſic dictum eſt, vt vlti-
mo loco illi iniuncta eſſet Iudæorum conuerſio, primo vero Gentilium: nam aliter ſenſiſſe & feciſ *Paulus cur di*
ſe videtur idem Paulus, qui (vt vidimus) poſt hæc, & antea, cum vna cum Barnaba Antio- *ctus Apoſto-*
chiam Syriæ profectus eſt, ſemper ſynagogas primum ingreſſus, Iudæis Euangelium prędicabat: *lus gentium.*
qui & de hoc ipſo Iudæos Antiochiæ Piſidiæ commorantes, & prædicationi reſiſtentes, ſic conte-
C ſtatus eſt [f]: Vobis primum oportebat loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & in- f Act. 13.
dignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.] ſed illa verba a Domino ſcien
dum prophetice eſſe dicta: nimirum quòd eius prædicatione magna futura eſſet ex Gentibus
ad Chriſtianam religionem acceſſio: & hoc eſſe quod idem [g] ait: Qui operatus eſt Petro in g Galat. 2.
Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes.] quocumque enim iſſet, & Euan-
gelium prædicaſſet, Gentes obſequentes, Iudęos vero ſemper ſibi aduerſantes inuenit: qua ex cau
ſa Doctor Gentium, Apoſtolatum accepiſſe ad Gentes dicitur: nam ex conuerſione credentium
nomen Apoſtolatus ſe accepiſſe demonſtrat, dum ad Corinthios ſcribens [h] ait: Non ſum Apo- h 1. Cor. 9.
ſtolus? Nonne opus meum vos eſtis in Domino? &c.] hęc Paulus Gentiles alloquens. At hæc ſatis:
iam cetera proſequamur.

XXXI. Datis ab Apoſtolis ex Concilio litteris ad Gentiles Chriſtianos, qui erant Antiochiæ, per Iudã
& Silam: Illi, inquit Lucas [l], dimiſſi deſcenderunt in Antiochiam: & cõgregata multitudine, tra l Act. 15.
diderunt epiſtolam. quam cum legiſſent, gauiſi ſunt ſuper conſolatione. Iudas autẽ & Silas, & ipſi *De rebus ge-*
cum eſſent prophetæ, verbo plurimo conſolati ſunt fratres, & confirmauerunt. Facto autem ibi ali *ſtis Pauli An*
D quanto tempore, dimiſſi ſunt cum pace a fratribus ad eos qui miſerant illos. Viſum eſt autem Si- *tiochiæ.*
læ ibi remanere: Iudas autem ſolus abijt. Paulus autem & Barnabas demorabãtur Antiochiæ, do-
centes & euangelizantes cum alijs pluribus verbum Domini] hæc Lucas: q cetera quæ Antiochiæ
eo tempore facta ſunt, vt contentiones inter Petrum & Paulum (vt verbis vtar S. Hieronymi [k]) hi k Hier. in epiſt.
ſtoriographi licentia prætermiſit, ſicut & alia multa quæ Paulus in ſuis epiſtolis recitat, ac præſer ad Galat. c. 2.
tim ipſas, de quibus agimus, res Antiochenas, in hæc verba de his ſcribens ad Galatas [l]: Cum aũt l Galat. 2.
abſoluto ſcilicet ipſo de quo agit, conuentu Apoſtolorum Hieroſolymis celebrato) veniſſet Cephas Antio
chiam: in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat. Prius enim quàm venirent quidam a Iacobo,
cum Gentibus edebat: cum autem veniſſent, ſubtrahebat & ſegregabat ſe, timens eos qui ex cir-
cumciſione erant. Et ſimulationi eius conſenſerunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab
eis in eam ſimulationem. Sed cum vidiſſem quòd non recte ambularent ad veritatem Euangelij,
dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Iudæus ſis, Gentiliter viuis, & non Iudaice; quomodo co-
gis Gentes Iudaizare? &c.] oſtendit pluribus non ex lege iuſtificari hominem, ſed per fidem
Chriſti.

E Siſte gradum, lector: hic plane eſt lapis offenſionis, hic petra ſcandali, in quem complures impe XXXII.
giſſe noſcuntur: qui enim hiſtoriam captu difficilem, nulla alia adhibita diligentioris ſtudij conſi-
deratione, curſim legentes ſunt interpretati, eo inſanię progreſſi ſunt, vt vel Paulũ temeritatis ar-
guerent, quòd in Petrum non tam libere quàm procaciter ſit inuectus; vel hypocriſis nomine ſu- *Calumnia in*
gillent Petrum, quòd ageret ſimulate; vel vtrumque condemnent, quòd non in eamdem fidei regu *Apoſtolos.*
lam conſentirent. Primus igitur reperitur fuiſſe Marcion hæreſiarcha eius ſententiæ, nec non Va-
lentinus nouæ hæreſis promulgator. Hic ex dicta contentione auſus eſt ſugillare Apoſtolorũ igno
rantiam, quòd adhuc aliquid eis defuerit ad perfectam de rebus Chriſtianæ religionis ſcientiam
conſequendam; aliamque Euangelij formam ſuperinductam a Paulo citra eam quam præmiſe- m Tertull. de
rant Petrus & ceteri; prout Tertullianus [m], qui eius confutat temeritatem, & retundit procaciã, præſcript. c. 23.
teſtatur. Marcion vero, qui non recipiebat Apoſtolos, eius occaſione contentionis, ipſos non inceſ n Tert. aduerſ.
ſiſſe recta via ad veritatem Euangelij, exclamare ſolitus erat, tamquam in prævaricatores atque ſi Marc. lib. 4. c. 3.
mulatores: quem idem refellit Tertullianus [n].

XXXIII. Rurſum Porphyrius [a] impietatis magiſter, hæc eadem legens in Paulum inuehitur, eumque A
procacitatis arguit, quòd Principem Apoſtolorum Petrum auſus eſt reprehendere, & arguere in
faciem, ac ratione conſtringere quòd male fecerit; id eſt, in eo errore fuerit, in quo fuit ipſe, qui a-
lium arguit delinquentem. Inſuper poſt ipſum Iulianus Apoſtata, non in Paulum, ſed in Petrum
effutire eadem ex cauſa iurgia atque blaſphemias non pepercit. Nam de eo inquit Cyrillus [b]: Ca
uillatur & eximium inter ſanctos Apoſtolos Petrum, quem & hypocritam eſſe dicit, & per Paulũ
reprehenſum, eo quòd interdum Græcorum moribus viuere ſtuduerit, interdum etiam Iudæorũ;
ignorans omnino artificioſſimã in illis diſpenſationẽ.] Audiuimus & recentiores nouatores, iiſdẽ
fere verbis inſectatos eſſe eũdem Apoſtolorũ Principem Petrum, ſed non alio certe, quàm quo Iu
lianus, afflatos ſpiritu. Multo his verecundior, quem iam citauimus, Porphyrius, qui reueritus A
poſtolicum culmen in Petro, illi vt parcat, in Paulum contumeliarum plauſtrum exonerat. Rur-
ſum vero Tertullianus [c], & alij complures inconſtantiæ vitio iure reprehenſum eſſe Petrum di-
cunt, quòd pro perſonarum qualitate victum variaret, timens eos qui erant ex circumciſione
Fideles.

a Hier. ad Aug. epiſt. 89.
Cumulantur calumniæ.
b Cyril. contr. Iulian. libr. 9. in fine.
c Tertul. contr. Marcion. libr. 5. cap. 3.

XXXIIII. At vero non hi tantum a linea Catholicæ fidei aberrantes, cum talia de Petro ſcriberent, in of- B
fenſionis lapidem offenderunt; ſed (quod quiſque mirari debet) S. Auguſtinus, vertex Theologo-
rum, dum exemplo Petri Cyprianum errantem excuſat, Petrum in crimen adducit, cũ ait: In ſan-
ctis Scripturis didicimus Apoſtolum Petrum, in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gra-
tia præeminet, aliter quàm veritas poſtulabat, de circumciſione agere ſolitum, a poſteriore Paulo
Apoſtolo eſſe correctum.] & infra: Si potuit, inquam, Petrus cõtra veritatis regulam, quam poſtea
Eccleſia tenuit cogere Gentes Iudaizare: cur non potuit Cyprianus cõtra regulam veritatis, quã
poſtea tota Eccleſia tenuit, cogere hæreticos & ſchiſmaticos denuo baptizari?] hæc Auguſtinus [d];
vbi tamen affirmat, Petri Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum: eadem &
inferius [e] habet, qui & alibi [f] reprehendit in Petro eius ſtudium non rectum imponendi ſuper
humeros Gentium iugum Legis. Rnrſumque [g] in libro, quem de Agone Chriſtiano conſcripſit,
eum in ſuperſtitioſam prauamque ſimulationem lapſum eſſe teſtatur.

d Aug de Bapt. contr. Donatiſt. lib. 2. c. 1.
e Aug. lib. 6. c. 2. ibid.
f Auguſt. lib. de mend. c. 1. 5.

XXXV. Ex his plane apparet quã ſcaber ſit hic locus, quem nec Auguſtinus (venia tãti Patris dixerim)
inoffenſo pede pertranſijt. Ceterum complures tam Græcorum quàm Latinorum antiqui Patres
Petrum ab omni labe peccati immunem reddunt: horumque alij illum etiam ab omni ſuſpicione C
erroris ea ratione liberant, dum Cepham illum quem Paulus a ſe reprehenſum ſcribit ad Gala-
tas, non fuiſſe Petrum, ſed vnum dicunt ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorũ, citantes Cle
mentem [h] Alexandrinum huius aſſertionis auctorem. Eiuſmodi Cepham Dorothens [i] in Ca-
ria factum Epiſcopum tradit. Rurſus in epiſtolis quæ Martialis eſſe dicuntur, auctor ipſe Cephas
cognominatus habetur, dum ipſis eiuſmodi titulus inſcriptus legitur: Seruus Dei, & Apoſtolus Ie
ſu Chriſti; Martialis Cephas, omnibus fratribus, &c.] Poſſent hæc quidem de altero Cepha ea ad-
iuuari etiam coniectura, quòd in eadem epiſtola Paulus [k], cum agit de Petro, eum non Syriace
Cepham, ſed Petrum tertio nominat. Verum hæc non admittimus: nam cum inferius Cephã, recẽ
ſeat vna cum Iacobo, & Ioanne, qui (vt ait) videbantur eſſe columnę; de Petro intellexiſſe, nulla eſt
dubitatio. Vnde & Hieronymus [l]: Alterius, inquit, neſcio cuius Cephæ neſcire nos nomen, niſi
eius, qui & in Euangelio, & in alijs Pauli epiſtolis, & in hac quoque ipſa modo Cephas, modo Pe-
trus inſcribitur.] & inferius: Si propter Porphyrii blaſphemiã alius nobis fingendus eſt Cephas,
ne Petrus putetur erraſſe; infinita erunt de Scripturis emendanda diuinis, quæ ille qui non intelli
git, criminatur.] hæc Hieronymus; quaſi velit a Clemente nouum excogitatum eſſe Cepham, vt D
Petrum ſuſpicione criminis liberaret. Verum nullius nota impoſturæ iure poteſt in Clemẽtem in
ferri, qui diſcipulus fuit Panteni, & longe ante Prophyrij ætatem vixit, nimirum ſub Seuero, Por-
phyrius vero ſub Diocletiano, ac denique Conſtantino imperante mortuus eſt.

g Auguſt. lib. de agon. Chriſtian. cap. 30.
Plures Cepha introd. &.
h Clemen. Ale. apud Euſeb. lib. 1. ca. 123.
i Doroth. in Synopſi.
k Galat. 1. 2.
l Hier. in epiſt. ad Galat. 2.

XXXVI. Fuit aliorum ſententia, Petrum & Paulum ex compoſito eiuſmodi inter ſe ſimulaſſe diſſidium,
quo vtilitati diſcipulorum ambo ea arte conſulerent: nam quia ea de cauſa (vt ex Luca dictũ eſt)
multæ obortæ eſſent Antiochiæ contentiones inter Chriſtianos qui ex Gentibus credidiſſent, &
eos qui ex circumciſione ad fidem veniſſent: rati ſunt non auſuros amplius mutire eos qui legalia
in cibis eſſe ſeruanda contenderent, ſi Petrum ea de cauſa a Paulo palam reprehenſum eſſe, ac Pe
trum non contradicentem, ſed aſſentientem illi vidiſſent: ſicque quod alibi de ſe ait Paulus [m], Cũ
aſtutus eſſem, dolo vos cepi] ea ſimulatione proſpicerent, vt qui ex circumciſione eſſent, in officio
continerentur. Simulate enim cuncta a Petro acta fuiſſe, ipſius Pauli verba ſignificare videntur,
dum cuncta ab eo geſta, ſimulationem iterum idem Paulus appellat, ſic dicens [n]: Et ſimulationi
eius conſenſerunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas adduceretur ab eis in eam ſimulationẽ.] Fuerũt
huius ſententiæ aſſertores Origenes, Didymus, Apollinaris, Euſebius Emeſenus, Theodorus He E
racleotes, quos omnes ſanctus Hieronymus [o] citat: adde his Ioannem Chryſoſtomum [p], qui in
eamdem ſententiam abiit, itemque Theodoretum [q], Caſſianum [r], Theophylactum [s], Oecu
menium [t], & fortaſſe alios, hac nimirum omnes perſuaſos ratione: Quomodo enim, inquiunt, fie-
ri potuit, vt Paulus ſetio reprehendiſſet in Petro, quod ſæpius ipſe, oblata eadem occaſione, factu-
rus eſſet? vel potius quomodo poſtea crebrius factitaſſet, quod in Petro coram Eccleſia tam acri-
ter reprehendiſſet? Ipſe quidem Paulus (vt inferius ſuis quibuſque locis dicemus) Iudaicos
ritus, cum ſibi ad profectionem Euangelii viſum eſt opportunum, repetiit, ac ſæpius iterauit;
vt cum Timotheum ex patre Gentili [u] natum circumcidit; vel cum ſecundum Iudaicum
Nazaræorum morem [x] totondit caput in Cenchreis; aut quando Hieroſolymam reuerſus,
ad conciliandam ſibi gratiam Iudæorum, antequam ingrederetur in templum, ſe purificauit [y]
cum illis.

m 1. Cor. 12.
n Galat. 2.
o Hieronym. ad Aug. epiſt. 89.
p Chryſoſt. in epiſt. ad Galat. c. 2. & de ſacerdotio.
q Theod in epiſtol. ad Galat. c. 2.
r Caſſian. collat. 17.
ſ Theophyl. in dict. epiſt. c. 2.
t Oecumen. in dict. epiſt. c. 2.
u Act. 16.
x Act. 18.
y Act. 21.

XXXVII. Cum igitur horum ſententiam ſanctus Hieronymus inter Latinos ſectatus, eamdem robora-

re conatus

A re conatus eſſet; S. Auguſtinus eidem vehementiſſime reſtitit, vltro citroque datis litteris [a], magnaque diſſenſione diu inter vtroſque certatum eſt: illud Auguſtino in primis aduerſus Hieronymum contendente, nullum ab Apoſtolo ad Galatas ſcribente compoſitum eſſe mendacium, nec Apoſtolo licuiſſe mentiri, ſicut nec cuilibet Chriſtiano abſque peccato conceſſum: quod Pelagiani eodem Auguſtini tempore inter alia praua dogmata conabantur aſſerere, & Pauli teſtimonio roborare. Certe ex ſuis ipſorum litteris mutuo redditis, iterum atque iterum a nobis lectis, cognitis, & accurate perſpectis, numquam ſatis exploratam habuiſſe Hieronymi ſententiam nobis viſus eſt Auguſtinus; quippe qui in eo ſemper verſetur, Apoſtolum non eſſe mentitum, ſed eadem epiſtola quæ vera eſſent ſcripſiſſe ad Galatas. At Hieronymus non hæc dicebat, Paulum eſſe mentitum, & ad Galatas ſcripſiſſe mendacia: quod tunc contigiſſet, ſi quæ minime facta eſſent, ea perinde ac facta ſcripſiſſet, vel aliter quàm geſta fuiſſent: quorum neutrum Hieronymus impingit Apoſtolo: ſed ipſum, quę vere facta, & vt facta eſſent, ſcripſiſſe, nullatenus dubitauit. At lõge aliud eſt, a Paulo vera eſſe narrata; aliud, ea quæ ſunt vera narrata, per ſimulationem ex compoſito facta; quod Hieronymus ac citati omnes affirmabant auctores: quod abſque peccati ſcrupulo facere
B licuiſſe, exemplo Domini comprobarunt: ipſe enim vt occultaret quod faceret, ſæpe ea arte laudabiliter vſus eſſe videtur; vt cum dixit ad ſuos: Vos aſcendetis ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam.] ſed aſcendit nihilominus ſcorſum ab illis. Vel cum ſe ſimulauit hortulanum cum Magdalena, vel viatorem cum duobus illis diſcipulis Emmauntem abeuntibus, quando & finxit ſe longius ire.

a Apud Hieron. epiſt. 86. & ſeqq. vſque 97. Apud Augu. epiſt. 8. & ſeqq. vſque 19.

Fingere licuit, mentiri nequaquam.

XXXVIII. Non igitur inter ſe pugnant, vt ſimul vera eſſe non poſſint, Paulum vera ſcripſiſſe; eorum ſcilicet quę facta eſſent, puram ſinceramque hiſtoriam enarraſſe; & ea ipſa quæ ſcripſit atque recenſuit, non ſerio, ſed ſimulate eſſe peracta. Illud affirmabat Auguſtinus; hoc contendebat Hieronymus: ſed quamdiu alterius ſenſum alter minus eſt aſſecutus, tamdiu mutuis altercati ſunt litteris. Sed ijdem & in eo inter ſe diſſenſerunt, dum S. Hieronymus & alij ſuperius numerati ſcriptores inter Petrum & Paulum ea opportuna ſimulatione tranſacta fuiſſe dixerunt: S. Auguſtinus [b] vero nullam interceſſiſſe ſimulationem, ſed cuncta vere ac ſerio eſſe facta confirmat; ſeque ea in re Cyprianum & Ambroſium auctores ſequi profitetur: eaque ratione dicit erraſſe Petrum, quòd coram Gentilibus Iudaice viueret, quo exemplo Gentes ad Iudaicos ritus ſeruandos adduci
C potuiſſent: licuiſſe tamen, ſi feciſſet clanculum, ſeorſum ab illis. Sed id impugnauit Hieronymus [c], quaſi aduerſantem Catholicæ fidei ſententiam adſtruere conaretur: licere nimirum Chriſtianis inter Iudæos Iudaice viuere. Verum id Auguſtinus [d] retractans, quod indiſtincte dixerat, reſtrinxit temporis limite: nimirum Apoſtolorum temporibus Iudaicos ritus ab illis licite vſurpatos, poſtea ſeruantibus eos factos eſſe mortiferos: & quod alias contra Fauſtum agens dixerat, iterum profeſſus eſt.

b Epiſt. 97. apud Hieronym.

Diuerſa ſententia Hieronymi & Auguſtini.

c Hieronymus epiſt. 89.

d Auguſt. epiſt. vlt. ad Hieron.

XXXIX. Cum ergo ijdem auctores omnes in alterutram ſententiam conſpirarint, atque in eo conuenerint; vel ea cuncta eſſe ſimulate peracta, ac ſic nullum fuiſſe Petri peccatum; vel ſerio eſſe facta, ac ſic Petrum erraſſe, nos neutram harum ſequentes, dicimus ea nec ex compoſito facta, nec ea faciendo Petrum vel minimum deliquiſſe. Non enim videmus aliqua opus fuiſſe fictione, vt Petrus a peccato reddatur immunis, cum alijs ijſdemque certioribus rationibus eius innocentia teſtata reddatur. Ad hæc inſinuanda, illud in primis ſtatuendum, quod exploratum eſt omnibus, & nemo prudens negare poterit, cum ſit apud omnes in confeſſo: Apoſtolos abſque leuiſſima culpa, ſecundum loci & temporis rationem, vti potuiſſe legalibus; vt & Paulus ipſe ſæpe feciſſe conſpicitur: adeo vt hac ex parte nullum poſſit Petro adſcribi peccatum, ſi cum Iudæis Iudaice aliquan
D do vixiſſet, dicente de ſe Paulo [e]: Factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem: & iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem: vt eos qui ſub lege erant, lucrifacerem.] Licentius enim hæc a Petro quàm a Paulo vſurpari potuiſſe, cum ille Iudæorum, Paulus vero Gentium patrocinium ſuſcepiſſet, nemo non videt: nam ea ratione maior Petro quàm Paulo intercedebat cum Iudæis cõſuetudinis vſus. Si itaque nullius peccati reus eſt Paulus, quòd ſæpe legalibus vſus eſt, multo minus redarguendus eſt Petrus, qui ſemel ſe cum illis immiſcuit: non ergo ea ex cauſa a Paulo reprehendi meruit. Vnum illud igitur reliquum eſt, quod in Petro reprehendi poſſet; ſi fortaſſe, quod licite facere poterat, minus opportuno loco & tempore fecerit. Hoc igitur attentius diſquiramus: in hoc enim vno totius quæſtionis vertitur cardo, an quod Petro facere licitũ erat, tũc temporis prudenter fecerit. Sane quidem ſi factum ex euentu penſetur, imprudenter nimis illud attentatum fuiſſe videtur; nam exemplo Petri (quod redarguit Paulus) Gentes quodammodo cogebantur Iudaizare. Sed in vnaquaque re aliter quod principaliter geritur, aliter quod inopinato per occaſionem oboritur, conſiderandum eſt. Videamus igitur cauſas, quibus ad id agendũ
E Petrus compulſus ſit.

Petrus redditur ab omni culpa immunis.

e 1. Cor. 9.

XL. Si vmquam ea licentia illi vtendum erat; nullo quidem opportuniori loco vel tempore id fieri potuiſſe, facile intelligemus, ſi exacte rei geſtæ hiſtoriam exquiramus: quæ eſt huiuſmodi. Veniens Petrus Antiochiam, compoſitis iam rebus inter Gentiles & Iudęos, abſque aliqua offenſione cuiuſpiam cum Gẽtilibus edebat. Poſt hæc accidit, vt cum quidam a Iacobo Hieroſolymis venirent Antiochiam, ſubtraxerit ſe a Gentilibus Chriſtianis: & Iudæis Fidelibus inhærens, ſe Iudaice viuere ſimulauerit: cui ſimulationi & cęteri, qui Antiochiæ erant, conſenſerunt Iudæi, vſque adeo vt etiam Pauli collega Barnabas id fecerit, & Gentiles ad id faciendum eodem exemplo quodammodo cogerentur: hæc enim omnia ſcriptis cõſignata habentur a Paulo in dicta epiſtola ad Galatas, quæ & ſuperius recitauimus. Ex his itaq; ſatis liquet, Petrum inſtitutum vitæ mutaſſe occaſione Iudæorum, qui a Iacobo Hieroſolymis venerant Antiochiam. Qua autem occaſione id fecerit, nulla redditur, niſi quod ait Paulus: Timẽs eos, qui ex circũciſione erant] qđ Græce hẽt, *φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς*] quod Latine ęque reddi põt: Timens eos, vel eis. At licet interpres

Petrus an opportune ſit vſus Legalibus.

eos, & non eis, nerterit,quod ſecũdum Latini ſermonis proprietatem diuerſum ſenſum habet, A
nullam tamen debet afferre difficultatem:nam,eos,loco,eis, eumdem vſurpaſſe iterum in eadem
epiſtola [a] conſtat,dum vertit:Timeo vos,ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis.] Vnde Chry
ſoſtomus [b]: Non hoc,inquit,metuens, ne veniret in diſcrimen: namque initio non metuerat,
multo minus tum metuiſſet.verum illud metuebat,ne deficerent;quandoquidem ita & ipſe Pau-
lus loquitur Galatis,dum inquit:Timeo vos,&c.] Hæc idcirco, vt his retundatur temeritas di-
centium, Petrum timore irrationali percitum, in errorem eſſe lapſum, cuius a Paulo eſt re-
dargutus.

a Galat.4.
b Chryſoſt. in epiſt. ad Galat. c.2.

XLI.
Petri defenſio.

Timebat igitur Petrus,ne ſi ab illis nuper aduenientibus Hieroſolymis,compertus eſſet Gen-
tiliter & non Iudaice viuere,ſcandalum illis & offenſionẽ inferret,hac nimirum in primis ex cau-
ſa.Non enim ſic quidem in Hieroſolymitano Concilio de legalibus non vtendis proſpectũ Iudęis
perinde ac Gentilibus fuit,vt eadem lex fuerit vtriſque ſtatuta,ne legalibus vterentur;ſed illud tñ
(ꝙ dictum eſt)ne Gentiles,qui ad fidẽ veniſsent,cogerẽtur circũcidi,ac cetera ſeruare legalia.Qđ
cũ haud facile fuerit obtineri;nã(vt idẽ ait Paulus)ſeorſum ab illis q̧ videbantur aliqd eſſe,& vene
rant explorare an Paulus Gentiliter viueret,cauſam agere opus fuit;contendentibus illis,Titum, B
quem duxerat,circumcidi debere;quibus nec ad horam(vt ait idem Apoſtolus)ſibi cedẽdum eſſe
putauit .Si ergo illi non tantum quod optabant,in Gentiles legalia propagari, conceſſum ſibi mi
nus fuiſſe,ſed & ipſos Iudęos penitus legalibus ſpoliatos ad Gentilitatem redactos eſſe intellexiſ
ſent:quales turbas,quantas diſſenſiones eos fore concitaturos,par erat exiſtimare? In quam qui-
dem ſuſpicionem facile adduci potuiſſent,ſi Antiochiam venientes,ipſum Principem Apoſtolo-
rum,penes quem erat ſumma rerum,Gentiliter viuentem,vt faciebat,inueniſſent.

XLII.
Petri prudẽs facinus.

Rurſum ſi Petrus,qui ſuſceperat patrocinium Iudæorum,ſicut Paulus Gentilium,ab iiſdem re
pertus eſſet cum Gentilibus manducare,& communibus cum illis cibis vti:plane nõ protectoris,
ſed deſertoris partes agere creditus eſſet.His igitur,qui ad conflandas diſſenſiones digni iuſtique
videri illis poterant eſſe prætextus, Petrus quamprimum ſibi occurrendum exiſtimans:cum ha-
ctenus(quod ait Paulus [c])vixiſſet Gentiliter,& non Iudaice:poſt aduentum illorum Antiochiã
ſubtrahebat & ſegregabat ſe a Gentilibus,timens eis qui erant ex circumciſione;& Iudæis inhæ-
rens,ritu Iudaico victitabat;ſed ſimulate quidem,hoc eſt,non ex animo,quòd videlicet aliud face
ret ab eo quod habebat in mente;nimirum vt legalibus illis penitus antiquatis,omnes in liberta- C
tem Euangelicam vindicaret.Quàm prudens,& ſagax,ac denique neceſſarium videri poterat Pe
tri conſilium,cuilibet illud accurate intuenti manifeſtum eſſe non dubito:adeo vt nec leuioris pec
cati culpa illi ea de re iuſte poſſit adſcribi.Sed & Petri factum qui rem ipſam proxime aſpexerũt,
vt Gentiles ipſi,in quorum præiudicium res agi videbatur,immo & Barnabas,cuius inter Apoſto
los ob res ab eo præclare geſtas,magna erat auctoritas,non tãtum æque probarunt,ſed etiam imi
tati ſunt.

c Galat.2.

XLIII.

Ceterum de his,quæ horum occaſione exortæ ſunt,diſſenſiones,alia diuerſa eſt habenda ratio,
cum non eius voluntate,ſed præter ſpem atque ſententiã ea prorſus acciderint:ſumma enim quæ
in Petro erat auctoritas,tam Iudæorum quàm Gentilium qui agebant Antiochiæ Fidelium, im-
mo & Barnabæ ipſius,cui vna cum Paulo credita erat Gẽtilium procuratio, valuit animos ad iſtã
ſimulationem adducere,cum omnes ſe id iure facturos exiſtimarent,quod omnium paſtoris exẽ-
plo actum eſse conſpicerent:quamobrem per occaſionem accidit,vt tam Iudæi, quàm Gentiles,
ac etiam Barnabas eorum inſtitutor,Iudaizarent.Quibus cõmotus Paulus,nulla alia ratione ex-
creſcentem errorem ſe poſse cohibere exiſtimauit;niſi Petro,cuius exemplum ceteri ſecuti eſsẽt, D
reſiſteret;cumque,vt ceteri cohiberentur,corã omnibus acriter redargueret:præceps enim ac fre-
quens ille omnium ad Iudaizandum concurſus nonniſi aliquo violento remedio,quaſi ex aduerſo
oppoſito aggere ,contineri poſſe videbatur. Vnde ſimulationem illam Petri,rationabili cauſa (vt
vidimus)vſurpatam,in perniciem Gentium conuerti palam aſpiciens,eam non amplius diſſimu-
landam,ſed detegendam conſultius eſſe ratus,ipſum conueniens,ac coram omnibus redarguens,
dixit:Si tu cum Iudæus ſis,Gentiliter viuis,& non Iudaice; quomodo cogis Gentes Iudaizare?]
His enim egit Paulus,vt Gentiles ad Iudaizandum Petri exemplo dilabentes in officio retineret,
& Iudæos quid agere de cetero deberent,eiuſdem Petri exemplo cõmonefaceret;ac ſic vno reme
dio vtriuſque populi ſaluti opportune conſuleret.

Emergens occaſio commouit Paulum.

XLIIII.
Pauli verborum elucidatio.

His igitur in hunc modum elucidatis,cum a neutro ipſorum admiſſum fuiſſe peccatum ſit de-
monſtratum:reliquum eſt vt ipſius Pauli verba conſideremus,quibus crimen Petro adſcribi vide
tur,vt cum ait:In faciem ei reſtiti,quia reprehenſibilis erat.]Sed cur eſſet reprehẽſibilis, eam quã
ſuperius examinauimus cauſam affert:nimirum quòd cum antea ibidem Antiochiæ Gentiliter vi
xiſſet,poſt aduentum illorum qui a Iacobo venerant Hieroſolymis,illos timens cępiſſet Iudaicos E
ſeruare ritus,ſegregans ſe a Gentilibus.Sed cum ſuperius ſit demonſtratum,id a Petro factum eſ
ſe rationabili cauſa abſque vlla leuioris peccati culpa;tantum reliquum eſt,vt quo ſenſu ſint acci
pienda Pauli verba illa dicentis,Quia reprehenſibilis erat]examinemus: pugnant enim hæc e dia
metro,Non peccauit:&,Reprehenſibilis erat:vt alterutrũ videatur eſſe neceſſe dicere,vel peccaſ-
ſe Petrum,vel eſſe mentitum Paulum.Sed priori diluta,de Paulo remanet ſoluenda quæſtio; qua
ſcilicet ratione Petrum reprehenſibilem dixerit.

XLV.

In vnaquaque hominis actione duo ſunt quæ conſiderari poſſunt; intentio,qua aliquid factum
eſt;& opus ipſum,quod quale ſit,ab hominibus cernitur. Prioris quidem Deus tantum,qui intue
tur cor,eſt iudex & vindex:opus vero tantum quod videtur,humano iudicio iudicatur.Nõ potuit
ergo Paulus reprehenſibilem dixiſſe Petrũ ex eius animi intentione,q̧ non inſpiceret,ſed tantum
ex facto,quod cerneret.In quo rurſum duo adhuc ſunt penſanda,opus ipſum,& ꝙ eius occaſione
prouenit.Sed quod ad opus ipſum ſpectat:illud ꝙ permiſſum eſſet,quod & ipſe Paulus ſæpius fa-

Petrus probatur innoxius.

ctурus

A ſtutus eſſet, nec a Paulo reprehendi poterat, nec eius cauſa Petrus reprehenſibilis dici. Solum ergo reſtat, vt Paulus reprehenſibilem Petrum dixerit, quòd occaſione operis iure riteque ex diſpẽſatione patrati, res quæ reprehendenda merito foret, eſſet oborta; nimirum quòd eius exẽplo Gentes ad Iudaizandum impellerentur: a quo quidem facto cum & animus Petri procul abeſſet (nam hactenus Antiochiæ, Paulo ipſo teſtante, Gẽtiliter vixerat, & dicta occaſione ad Iudaicos ritus ad modicum tempus deflexerat) nec peccatum ineſſe potuiſſe certiſſimum eſt. Sic igitur Petrus, qui a culpa innocens atque immunis erat, ex dicta occaſione Paulo reprehenſibilis viſus eſt: ſicut & ipſe Paulus etiam alijs reprehenſibilis videri potuiſſet; ſi, cum Timotheum Gentilem hominem circumcidit, vel more Nazaræorum caput totondit in Cenchreis, vel Hieroſolymis ſe purificauit cũ Iudæis; Gentiles Chriſtiani, qui ea vidiſſent, ad idipſum faciendũ in Iudaiſmum declinantes eius exemplo fuiſſent impulſi: de quibus ſane idem, quod ipſe Paulus de Petrum imitantibus dixit, iure dici potuiſſet, quòd non recte ambularent ad veritatem Euangelij: ſed & in ipſum Paulum quoque dici, quod ipſe in Petrum, ac multo æquius; quòd, cum ſuſcepiſſet patrocinium Gentium, immiſcens ſe Iudaicis ritibus, ſuo exemplo cogeret Gentes Iudaizare; & quod in Petro damnaſſet, B inconſtanter admitteret: cum alioqui ea omnia Paulus abſque vlla leuioris criminis culpa perageret. At hæc ſatis eſſe putamus ad obſcuriſſimas illas quæſtionum caligines illuſtrandas: vt iam clara luce, nonniſi ſciens volenſque errore labatur.

XLVI. Ecce iam tibi, lector, de antiquiſſima, atque in ore omnium verſata, multiſque chartis tractata quæſtione legitimus idemque germanus ſenſus hiſtoriæ reſtitutus: vt non ſit opus ad veritatem fictionem inducere, vel aliter Petrum vrgere crimine: ſed patefacta per quam incedas regia via, ea omnia & ſerio facta, ac ſine Petri culpa admiſſa eſſe cognoſcas. Habes inſuper quod de Principis Apoſtolorum auctoritate, quanti illa ab omnibus æſtimata fuerit, ex rebus geſtis mirum in modum admirari poſſis. Acceperant enim nuper Gentiles Fideles a Hieroſolymitano Concilio litteras, eaſdemque non tantum Apoſtolorum ſententia, ſed diuino ſuffragio conſignatas: ſcripſerant enim ſic: Viſum [a] eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris.] Nihilominus his poſthabitis, tanti ponderis exemplum Petri eſſe duxerunt, vt eundem Petrum Iudaizantem eſſe potius ſequendum exiſtimarint, quam Paulum, licet hunc ſcirent Gentium curã ac patrocinium ſuſcepiſſe: & quòd maius videri debet, ipſe Barnabas, qui teſtimonio Spiritus ſancti [b] Antiochiæ C ſegregatus erat in Euangelium vna cum Paulo, Petro potius inhærendum putarit.

Summa Apud omnes æſtimatio Petri.

a Act. 15.

b Act. 13.

XLVII. Hincque nihil eſt quod mireris, cum ex iuſta cauſa videas Paulum iuſto zelo commotum, adeo libere redarguiſſe Petrum; ac rurſum Petrum, quòd ipſe eadem ſentiret quæ Paulus, licet ad modicum ſpatium temporis dicta ex cauſa deflexiſſet, magna animi ſummiſſione Paulo obiurganti ceſſiſſe. Vnde Cyprianus [c] ad Quintum: Nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus poſtmodum de circumciſione diſceptaret, vindicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe primatũ tenere, & obtemperari a nouellis & poſteris ſibi potius oportere: nec deſpexit Paulum, quòd Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet; ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile conſenſit: Documentum ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ à fratribus aliquando, & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggerũtur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus.] hęc Cyprianus: citat & recitat eumdem locum Auguſtinus [d] agens contra Donatiſtas. Magna igitur diſpenſatione Spiritus ſancti factum eſt, vt vehementi morbo eiuſmodi violentum adhiberetur remedium, quo perfectius curaretur. Quis D enim, niſi hæreticus pertinax, de his vlterius diſputare præſumpſiſſet, quibus iam Petrus reprehenſione admonitus conſenſiſſet? Vel quis ſperare potuiſſet Iudaicos ritus introducere in Eccleſiam perpetuo ſeruãdos, quos nec licuit Petro ad breue tempus, iuſta licet ex cauſa, vſurpaſſe? Sed de his ſatis.

c Cyprianus ad Quint. epiſt. 71.

Petri commẽdata Humilitas.

d Aug. de bapt. contra Donatiſ. lib. 2. c. 1.

XLVIII. His Antiochiæ rebus peractis: Poſt aliquot dies (inquit Lucas [e]) dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes viſitemus fratres per vniuerſas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo ſe habeant. Barnabas autem volebat ſecum aſſumere & Ioannem qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum (vt qui diſceſſiſſet ab eis de Pamphilia, & non iſſet cum eis in opus) non debere recipi. Facta eſt autem diſſenſio, ita vt diſcederent ab inuicem. Et Barnabas quidem, aſſumpto Marco, nauigauit Cyprum: Paulus vero, electo Sila, profectus eſt, traditus gratiæ Dei a fratribus.] Non fuit hæc contentio quæ mutuam ſcinderet charitatem, cum ambo in vnã eamdemque ſententiam conuenirent, nimirum vt quiſque eorum id ageret quod Deum velle exiſtimaret: licet enim per diuerſas vias incederent, attamen in vnum eumdemque locum & punctum (vt dicitur) ambo æque tendebant. Sed vnde diuerſitas? Audi Chryſoſtomum [f]: Sic inquit, E & in Prophetis inuenimus varias ſentẽtias, & varios mores. Erat Elias auſterus, Moyſes vero mitis. Et hic quoque aſperior eſt Paulus. Sed vide etiam hoc loco eius manſuetudinem. Volebat, inquit, vt ille qui defecerat ab illis a Pamphilia, ne ſimul aſſumeretur. Sic dux quidam belli non vellet aliquem baiulum ſemper eſſe ſordidum, & inter lixas: ita neque Apoſtolus. hoc enim & alios docuit, & illum emendauit.]

e Act. 15.

f Chryſo. hom. 34. in Act.

XLIX. Quod vero ad emendationem Marci ſpectat: proficuam illi fuiſſe eiuſmodi Pauli ſeueritatem, certiſsimum eſt: nam qui vt deſertor militiæ in hunc modum a Paulo reiectus eſt, maioribus deinde aſſumptis ſpiritibus, animoſior redditus, poſthac inter primos ordines militauit. Hunc enim illum ipſum eſſe Marcum ſuperius demonſtrauimus, qui poſtea iterum adhæſit Paulo, cuius ipſe meminit ſcribens ad Coloſſenſes [g]; quem & ex Oriente per Timotheum [h] Romam, vt ſibi valde vtilem in miniſterio, aduocauit; quem & ad Philemonem ſcribens, ſuũ coadiutorem appellat. Paulum igitur non actum ſpiritu diſsenſionis, ſed diuino plane afflatum fuiſse, dum in Marcum in præſentiarum ſeuerius agere viſus eſt, probauit euentus.

Marcus validior redditus.

g Coloſſ. 4.

h 2. Tim. 4.

L. *Barnabas excuſatur.*

Sed quid de Barnaba? Male ne ergo (inquit Chryſoſtomus) ſecit Barnabas? minime: quoniam A
valde abſnrdum eſſet hoc putare & quomodo non abſurdum, ob leuem cauſam dicere illud ma-
lum? Sed vide, quia primum quidem malum nullum fuit; nam quòd diuiſus ſit alter ab altero, ma
gnum inde bonum prouenit. quòd ſi hoc non fuiſſet, haud facile relicturus alter alterum fuiſſet.]
& infra: Mihi quidem videtur etiam diſerte ſeparatio illa facta, & quòd inter ſe dixerint: Quoniã
ego non volo, nec tu vis; ne pugnemus, diſtribuamus prouincias. Et ita ſibi inuicem multum credẽ
tes hoc fecerunt. Volebat enim Barnabas non deijci quod a Paulo erectum: idcirco & ſeceſſit. Vo
lebat ſimiliter & Paulus uon infirmari quod illi viſum: ea ꝓpter & ipſe idem facit, ac ſecedit. Vti-
nam & nos tales ſeceſſiones faceremus, & ſic ad prædicandum abiremus.] hæc Chryſoſtomus. Sic
itaque in hunc modum Barnabas diuiſus a Paulo, aſſumpro ſecum Marco, nauigauit Cyprũ. Quæ
autem ab eodem Barnaba geſta ſint, Lucas, quòd Pauli tantum ſacta ſit proſecutus, ſilentio ob-
uoluta reliquit.

LI. *De impoſtore Ioannis nomine Falſa ſcribente.*

Quoniam vero quædam Barnabæ Acta, nomine eiuſdem qui ſupra Ioannis cognomento Mar-
ci, ab aliquo (vt apparet) nebulone ſcripta circumferuntur, & ab imperitis magno applauſu acci-
piuutur; multis quidem & apertiſſimis ſunt coagmentata mendacijs: vt ſunt ea potiſſimum (vt de B
alijs taceam) quæ Actorum Apoſtolorum hiſtoriæ a Luca conſcriptæ repugnant. Nam auctor eſſe
ſe comitem illum Pauli & Barnabæ, Ioannem nomine, cognomento Marcum, profitetur, & addit
ſe uon natura Indæum, ſed Gentilem fuiſſe, famulnm cuiuſdam idolorum Pontificis. At quis hanc
non videat impoſturam, cum conſtet ipſum Marcum conſobrinum fuiſſe Barnabæ [a], natura Iu
dæum, filium Mariæ [b], eumdemque prædiuitem Hieroſolymis habitaſſe, eiuſque domum am-
pliſſimam patuiſſe Apoſtolorum ac ceterorum Chriſtianorum cõuentibus? De ſe ipſo rurſum af-
firmat, ab Apoſtolo Paulo baptizatum eſſe Iconij. At qnonam pacto fieri potuit, vt antiquus diſci
pulus non adhuc eſſet initiatus baptiſmate, cum multa millia hominum, qui prædicante Petro re-
cens credidiſſent, omnes pariter baptizatos fuiſſe, Lucas teſtetur? Vel quomodo a Paulo potuit
Iconij baptizari, qui antequam illuc Paulus vna cum Barnaba veniſſet, ex Pamphilia ab eis rece-
dens (vt idem teſtatur Lucas) reuerſus ſit Hieroſolymam? Sed in his non immoramur: reiectum
enim prorſus eſſe librum illum Abdiæ nomine prænotatum, in quo hęc Ioannis Marci nomine de
rebus geſtis Barnabæ ſcriptis mandata ſunt, ſuperius dictum eſt.

a Coloſſ. 4.
b Act. 9. 12.

LII. *Falſa commenta de Barnaba.*

Sed ſicut hæc manifeſtæ argunntur impoſturæ; ita etiam quæ apud Recognitiones Clementis C
nomine vulgatas de Barnaba ſcripta leguntur, haud his fideliora eſſe noſcuutur, vt quę etiam eiuſ
dem Lucæ Euangeliſtæ hiſtoriæ contradicant. Dum enim in illis dr̃, Barnabam Romam veniſſe,
illicque prædicaſſe Euangelium, ac demum abducto ſecum Clemente inde receſſiſſe, ac redeuntẽ
in Palæſtinam petijſſe Cæſaream, illicque agentem Petrum inueniſſe; qnàm patenter hæc Apoſto
lorum Actis repngnent, nos perſpicue demonſtrabimus. Certum eſt enim non antea Petrum Cæ
ſaream conceſſiſſe, quàm (vt eadem habent Acta [c]) Eccleſias viſitans, Ioppem cum perueniſſet,
Cæſaream a Cornelio Centurione diuina viſione admonito accerſitur: ſed vbi eo tempore, & an-
tea, ac poſtea Barnabas ageret, eadem Acta ſignificant. Eodem quippe capitulo [d], quo Petri cir
cuitus in viſitandis Eccleſijs a Luca deſcribitur, de eodem Barnaba paulo ſuperius dicitur, adue-
nientem Saulum Hieroſolymam ad Apoſtolos eum introduxiſſe, ac poſt inde [e] ab Apoſtolis Hie
roſolyma miſſum eſſe Antiochiam, accerſitoque Paulo Tarſo, ab eo numquam vſque ad præſen-
tem annum receſſiſſe. Sed etſi iſta ceſſarent: quonam pacto, quæſo, potuit Barnabas ante Petri ad
ueutum Cæſaream, Romam abijſſe, illicque Gentibus Enangelium prædicaſſe, & Clementẽ Ro-
manum Gentilem hominem ad fidem Chriſti ſuſcipiendam adduxiſſe; ſi eiuſdem Lucæ teſtimo- D
mio exploratiſſimũ eſt, nondum fuiſſe apertum fidei oſtium Gẽtibus, quod primum Cæſareæ, tot
præuijs viſionibus, a Petro conſtat fuiſſe reſeratum? Vel quomodo Barnabas nõdum iuitiatus, nec
ſegregatus in Euangelium, Romam, eo non miſſus, accedere præſumpſiſſet; & quod de pſeudo ꝓ-
phetis queritur Dominus, dicens, Currebant, & non mittebam eos] ille feciſſet?

c Act. 9. 10.
d Act. 9.
e Act. 11.

LIII.

Hæc cauens Alexander [f] Græcus auctor, qui res Barnabæ proſecutus eſt encomiaſtice potius,
quàm hiſtorice, aduentum Barnabæ Romam ad illud tempus retulit, quo Antiochiæ vna cũ Pau-
lo, monente Spiritu ſancto, ſegregatus, prædicandi Euangelium munus accepit: ſic enim ait: Poſt-
quam ille Antiochiam a fratribus, qui erant Hieroſolymis, miſſus eſt; Antiochia recedens, exte-
ras ciuitates peragrauit, quouſque Romam venit, vbi primus Chriſtum annnnciauit.] O commẽ
tum inſulſum. An non Lucas in Actis relegit cunctas prouincias, immo & ſingulas ciuitates, ad
quas vna cum Paulo in ea peregrinatione Barnabas Euangelium prædicaturus acceſſit, quouſq;
ambo opere conſummato Antiochiam ſunt reuerſi, ac iude ſimul Hieroſolymã petierunt, rurſum
que Antiochiam redeuntes, vſque in hanc diem ibidem permanſerunt? Sed etſi hæc tacuiſſet Lu-
cas, demuſque non tãtum Barnabam, ſed Paulum, qui ab eo numquam in ea peregrinatione diui E
ſus eſt, tunc cum Antiochia dimiſſi ſunt, Romam petijſſe (quod ne ſomniaſſe quidem aliquem, qs
reperiet) num propterea dicendus eſſet Barnabas primus omnium Romæ Euangelium prædicaſ
ſe? An non antea Petrus, cum viuculis ſolutus eſt, quibus ab Agrippa Hieroſolymis vinctus erat,
inde recedens, anno ſecundo Claudij (quod in confeſſo eſt apud omnes) Romam aduenit; cum ta-
men Paulus & Barnabas (vt auctore [g] Luca exploratum habetur) nonniſi poſt Agrippæ Herodis
obitum, qni contigit (vt Ioſephus [h] teſtatur) anno quarto eiuſdem Claudij, Antiochiæ ſacris ini-
tiati, ad prædicandum Euangelium ſint amandati? Faceſſant igitur eiuſmodi portentoſa menda-
cia, & inſana deliria, q̃ ex dicto cœnoſo gurgite Recognitionum, quę ſunt Clementis nomine inſi-
gnitæ, deducta, non tantum dictus Alexander, ſed & Dorotheus inter ceteras quiſquilias ſuas ad-
legit; quæ uon tantum ab eruditis viris improbanda, ſed ab omnibus qni vel leuiſſime Eccleſiaſti
carum rerum peritia tincti ſint (ſi modo rerum geſtarum attendant tempora) eſſe procul reijcien
da, non dubitamus.

f Apud Metaph. 11. Iunij.
Refelluntur falſa iactata de Barnaba.
g Act. 12. 13.
h Ioſeph. antiq. lib. 19. ca. 7. & de bell. Iud. lib. 2. c. 10.

Ceterum

LIV. A Ceterum poſt hæc tempora, cum Barnabas vna cum Marco Cyprum profectus eſt viſitatis cõfirmatiſq. illis quæ ibi erant Eccleſijs, in Italiam nauigaſſe, non negarim: Romam vero conceſſiſſe illicq. prædicaſſe Euangelium, quamdiu Claudius vixit, minime conceſſum fuiſſe videtur, prohibente illo Iudæos Romæ agere Si igitur quis velit, apocryphorum auctoritate, Barnabam aliquãdo Romam veniſſe: nonniſi ad Neronis tempora eius aduentum referri poſſe, ex iam dictis apparet. Verum ipſum in Italiam veniſſe, & in Liguria prædicaſſe Euangelium, nobiliſſimamq. Mediolanenſium Eccleſiam erexiſſe, ac longe lateq. Chriſti fidem feliciter propagaſſe, firmæ traditiones eiuſdemq. Eccleſiæ monumenta, complurium ſcriptorum teſtimonijs confirmata, fidem certam atque indubitatam faciunt. Sed in his non immoramur: tum quoniam non eſt noſtri inſtituti priuatarum Eccleſiaruui hiſtoriam proſequi: tum etiam quod hęc ab alijs cõpluribus fuſius eſſe tractata ſciamus. Quando autem Cyprum reuerſus ſit, quandove martyrium conſumauerit, nihil inuenimus quod antiquorum ſcriptorum teſtimonijs poſſimus aſſetere.

Barnabas Mediolanenſem Eccleſiam erexit.
a Hier. de Scri. Eccl. in Barnab. cap 6.
b Orig. Periarc. lib. 3.

LV. Scripſiſſe Barnabam epiſtolam ad ædificationem Eccleſiæ pertinentem auctor eſt ſanctus Hie-
B ronymus [a]: eam ipſam citatam inuenies ab Origene [b], & Clemente Alexandrino [c] ſæpius. Tertullianus [d] inſuper tribuit Barnabæ epiſtolã Pauli ad Hebræos: ſed errat equidem. cũ enim nonniſi vna nomine Barnabæ olim circumferretur epiſtola; diuerſam illam ab ea fuiſſe, ex locis ijs quæ ex ea dicti auctores ſunt mutuati, manifeſtiſſime conſtat, cum illa nequaquam in Pauli ad Hebræos epiſtola ſcripta reperiantur. Conſtat tamen, nonnullos [e] auctore Tertulliano permotos eam exiſtimaſſe Barnabæ eſſe: ſed plane diuerſam fuiſſe eam ab illa quæ a Paulo ſcripta eſt ad Hebræos, apertiſſime etiam demonſtrat Hieronymus, cuius tempore eadem Barnabæ nomine ſcripta epiſtola habebatur: nam cum omnia nomina Hebraica, quæ in diuinis Scripturis legũtur, idẽ ſit interpretatus, & inter alia, q̃ in epiſtola Pauli ad Hebræos inſerta eſſent: nouiſſime [f] illa quæ in eadem epiſtola Barnabæ haberentur, expoſuit: vt ex his clare atque aperte videas, diſtinctas inter ſe fuiſſe illam Barnabæ, & Pauli epiſtolam ad Hebræos conſcriptam, de qua inferius ſuo loco prolixior erit ſermo.

De Barnaba Epiſtola.
c Clem. Alexã. Strom. li. 2. & li. 5.
d Tertul. de pudic. c. 20.
e Hier. de Scrip. Eccl. in Paulo, & in epiſto. 129. ad Dardan.
f Hier. de nomi. Hebraic. in fin.

LVI. His de Barnaba enarratis præſcriptum a Luca ordinem ſequentes, quæ poſt hæc a Paulo geſta eſſe tradit, per ſingulos annos diſtincta recenſere aggrediamur. ſic enim ait [g]: Paulus, electo Syla, profectus eſt, traditus gratiæ Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confir-
C mans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.] ad Gẽtes hæc Paulus nam de illis tantum (vt vidimus) in Hieroſolymorum Concilio id ſtatutum ab Apoſtolis & ſenioribus fuerat. Repetit eadem fere verba Paulo inferius de illis Lucas, cum ait [h]: Cum autẽ pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Hieroſolimis.] Videas in his Paulum & Silam non Euangelij tantum fuiſſe promulgatores, ſed & legum ab Apoſtolis ſancitarum præcones; ex quibus facile poſſis intelligere, quanti ponderis habitæ fuerint Apoſtolicæ ſanctiones. Porro Apoſtolorum exẽplo, ea ad Poſteros, qui loco Apoſtolorum ſunt in Eccleſijs eadem auctoritate Epiſcopi ſubrogati, dilapſa eſt cõſuetudo, vt cum ratio poſtulat, ad inſtituendam plebem ſibi commiſſam, vel ſinguli in ſuis Eccleſijs, vel cũ in ſacris conuẽtibus ſunt in Spiritu ſancto legitime congregati, tum ea quæ ad Catholicam fidem ſpectant, tum quę ad bonos mores ſeruandos pertinet, legibus ſacris edicant.

g Act. 15.
Pauli cum Sila Peregrinatio.
h Act. 16.

LVII. At ne hæc, quamuis ab hominibus lata, humana tantum & non diuina eſſe exiſtimarentur: quã egregie in ijſdem a ſe ſancitis legibus Apoſtoli hæc appoſuerunt [i] verba, dicentes: Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.] Mira quidem ac diuinitus plane facta verborum coniunctio. Quoniã enim
D iampridem de Spiritu ſancto libera promiſſio facta erat, dicente [k] Chriſto ad ſuos, Paraclitus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis] merito ac ſummo iure eiuſdem Spiritus ſancti ſuffragio ſuas leges eſſe inſtitutas ac roboratas oſtenderunt. Ruſus vero, quoniam non omni ſpiritui eſſe credendũ, ſed an ſit ex Deo, probandum eſſe, admonet Apoſtolus [l]: hæc examinare, officij eſſe Eccleſiæ, vt demonſtrarent: ea non tantum Spiritui ſancto, ſed & ſibi viſa eſſe, addiderunt; vt ſic admirabilem quamdam ſancti Spiritus & Eccleſię eſſe coniunctionem & cõſenſionem, verbis illis ſignificarẽt. Quæ igitur ab his, qui in Eccleſia vice fungentes Apoſtolorum ceteris præſunt, leges ſtatuuntur, eæ non tam ipſis quam primo omnium auctori Spiritui ſancto acceptæ ferri debent: ſicuti contra non quælibet quæ quis ex ſpiritu Dei eſſe contendit, ſunt facile admittenda: ſed quæ Eccleſia recipienda eſſe conſenſerit, & per eoſdem ſignificauerit, de quibus a Domino dictum eſt [m]: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.] ac item [n]: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit.]
E ac rurſum [o] ad eoſdem: Quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis.] Quibus parendum eſſe, Apoſtolus Paulus [p] vehementiſſime ſuis ſcriptis inculcat: vt & Apoſtolici viri, & Ignatius ſæpiſſime, vt cum ait [q]: Decet itaque & vos obedire Epiſcopo, & in nullo illi refragari: terribile namque eſt tali contradicere. nec enim hunc fallit qui videtur, ſed inuiſibilẽ fallere nititur, qui non poteſt a quoquam falli.] & ad Smyrnenſes [r]: Omnes Epiſcopum ſequimini, vt Chriſtus Patrem.] & inferius: Honora Deum omnium auctorem & dominum, Epiſcopum vero vt principem ſacerdotum.] Sed de legibus Eccleſiaſticis alias,

i Act. 15.
Leges Eccleſiæ a Spiritu Sancto.
k Ioan. 14.
l 1. Ioan. 4.
m Ioan. 20.
n Luc. 10.
o Matth. 16.
p Rom. 13. 1. Theſſ. 4. 2. Theſſ. 3. Hebr. 13. & alijs.
q Ignatius ad Magneſ. epiſt. 6.
r Idẽ Ad Smyr. epiſt. 10.

LVIII. Verum quod ad dicta per Paulum & Silam promulgata Apoſtolorum decreta pertinet: quãdiu eadem vna cum Sila circumijt loca, quibus olim cum Barnaba Euangelium prędicauerat, de cuſtodiendis quæ ab Apoſtolis ſtatuta erant, ſæpius inculcaſſe, Lucas teſtatur: poſtquam vero illos fines ſunt egreſſi, nihil eiuſmodi credentes admonuiſſe, Lucas (vt prius fecerat) refert: Vt ex his perſpicue intelligi poſſit, illis tantum, quorum cauſa illa ſtatuta erant, Paulum & Silam eadẽ Apoſtolorum promulgaſſe decreta: & vt non mireris, ſi latuit Corinthios horum cognitio, quibus Paulus ab his diuerſa videtur dediſſe præcepta; nimirum vt tunc ab immolatis [s] abſtinerent, cũ inde aliquod inferretur ſcandalum: quo ceſſante, licite illis veſci poſſent. & Theſſalonicenſes [t], vt abſti-

Sanxit Paulus diuerſa occaſione.
s 1. Cor. 8. 10.
t 1. Theſſ. 4.

vt abſtinerent a fornicatione tantum, admonuit, dicens: Scitis quæ præcepta dederim vobis p Dominum Ieſum. Hęc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis a fornicatione.] hæc A Paulus, nullam prorſus de idolothytis & ſuffocato mentionem ſaciens.

LIX. *Apoſtolicarum Sanctionum duo genera.*

Ex quibns cognoſcas Apoſtolicarum ſanctionum diuerſas fuiſſe rationes, ac illarum aliquas ſic eſſe editas, vt ab omnibus Chriſti fidelibus pariter ſeruarentur, vt puta Symbolum Apoſtolicum; alias vero pro ratione loci & temporis ſic ab illis eſſe ſtatutas, vt non omnes iiſdem legibus obligari voluerint, quas alicuius priuatę cauſę occaſione certis locis præſcripſerint: vt de idolothytis dicimus, de quibus Apoſtoli & eum ipſis Paulus diuerſa dederunt præcepta Syriæ ac Ciliciæ populis, diuerſa vero tradidit idem Paulus Corinthiis.

LX. *De ieiunio ſabbati.*

a Aug. epiſto. ad Ianuar. 118.
b Idem ad Ian. epiſt. 119.
c Gregor. lib. 1. epiſt. 41.

Simile quiddam accidit de ieiunio ſabbati, & alijs pluribus, quorum vſum diuerſum Orientalis ab Occidentalis Eccleſiæ conſuetudine abſque vllo fidei præiudicio fuiſſe, certum eſt. De quibus hæc eſt regula [a] Auguſtini, vt faciat vnuſquiſque quod in ea Eccleſia, in qua reperitur, inuenerit. Vnde hæc idem ad Ianuarium [b]: Miror ſane, quòd ita volueris, vt de his, quæ varie per diuerſa loca obſeruantur, tibi aliqna conſcriberem: cum & non ſit neceſſarium, & vna in his ſaluberrima regula retinenda ſit, vt quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbicumque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, nō B ſolum non improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non ita impedit, vt amplius detrimentū ſit.] hæc Auguſtinus. Gregorius[c] item hæc ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem in eamdem ſententiam ſcribit: In vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa.] Sed de his hactenus. iam ad Paulum peragrantē Aſiæ prouincias redeamus.

LXI. *Paulus circūcidit Timotheum.*

d Act. 16.
e Chryſoſt. hom. 34. in Act.
f Auguſt. lib. de mend. ad Conſent. c. 5.

Peruenit autem Paulus (inquit Lucas [d]) in Derben & Lyſtram. Et ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ Fidelis, patre Gentili. Huic teſtimonium bonū reddebant qui in Lyſtris erāt & Iconio fratres. Hūc voluit Paulus ſecū proficiſci: & aſſumens circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis.] Dignum eſt (inquit Chryſoſtomus [e]) vt obſtupeſcamus Pauli ſapientiam, qui tantopere pugnauit propter circumciſionem, qui omnia mouerat, & nō prius deſtitit, quam correxiſſet confirmatum dogma, Circumcidit diſcipulum: non ſolum alios non prohibet, ſed etiam ipſe hoc facit; & ita omnino ad vtilitatem ſpectabat, & nihil cū animi præcipitatione agebat. Hunc voluit, inquit, ſecū egredi. Mirabile hoc, quod & illum aſſumit. Propter Iudæos, inquit, qui erant in C illis locis. Hæc eſt cauſa circumcidendi: non enim ferebant audire verbum ab incircūciſo. Et cum Vide opus: Circumcidit, vt circumciſionem tollat.] hęc Chryſoſtomus de Pauli animi cōſilio in circumcidēdo Timotheo. Auguſtinus[f] vero hāc cauſam affert: Ideo, inquit, Timotheus, cum in præputio vocatus eſſet, tamen quia de Iudæa matre ortus erat, & oſtendere cognatis ſuis debebat ad eos lucrifaciendos, nō hoc ſe didiciſſe in diſciplina Chriſtiana, vt illa ſacramenta, quæ legis veteris eſſent, abominaretur, circumciſus eſt ab Apoſtolo: vt hoc modo demōſtraret Iudæis, nō ideo Gentes nō ea ſuſcipere, quia mala ſunt & pernicioſe a patribus obſeruata; ſed quia iam ſaluti nō neceſſaria poſt aduentum tanti ſacramenti, quod per tam longa tempora tota vetus illa ſcriptura propheticis figurationibus parturiuit. Nam & Titum circumcideret, cum hoc vrgerent Iudæi; niſi ſubintroducti falſi fratres ideo fieri vellent, vt haberent, quod de ipſo Paulo diſſeminarent, tamquam eorum veritati ceſſerit, qui ſpem ſaluti Euangelicæ in circumciſione carnis atque huiuſmodi obſeruationibus eſſe prædicarent, & ſine his nemini Chriſtum prodeſſe contenderent: cum contra nihil prodeſſet Chriſtus eis, qui eo animo circumciderentur, vt ibi eſſe ſalutem putarent. Vnde eſt illud [g]. Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus nihil vobis pro D derit.] hæc Auguſtinus de Pauli inſtituto: ſed quæ ſubdit de Petro, ſuperius ſuo loco ſunt pertractata.

g Galat. 5.

LXII. *De Timothei genere & ordinatione.*

h 2. Tim. 1.
i 1. Tim. 4.

At vero quod de Timotheo idem Apoſtolus ſcribit [h]: fuit hic genitus matre Eunice nomine, fuitque illi auia Lois dicta, ambæ Fideles, & ſpectata virtute: in ſecunda enim quam ad ipſum dedit epiſtola; hæc ait: Recordationē accipiens eius fidei, quæ eſt in te non ficta, quæ, & habitauit primū in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus ſum autem quod & in te.] Vndè quod Auguſtinus in nuper citato loco ait Paulum circumcidiſſe Timotheum, vt ſic cognatos Iudęos ad Chriſtianā fidem impelleret: non putamus de auia & matre ipſum intellexiſſe, quæ iam ante crediderant: ſed de alijs Iudæis illi coniunctis. Quod vero mox idem Apoſtolus ſubdit: Propter quam cauſam admoneo te vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum] ipſum a ſe ſacris initiatum fuiſſet ſignificat. Manuum enim impoſitio (de qua ſuperius fuſius dictum eſt) non nudum quoddam fuit miniſterium, quo conſueuerant Hebræi (vt in Thalmudicis teſtatur Rabbi Nathan) cum quis ad docendos alios promouendus magiſter eſſet, collecto ſeniorum Cōcilio, eo prius examinato, idoneoq. reperto, omnes qui aderant, ſuper ipſum manus imponere, ſed E hoc viſibili ſigno manus impoſitionis impartiebatur per Apoſtolos gratia Spiritu ſancti, vt aperte de Timotheo illis verbis Paulus ipſe teſtatur, vel cum ad ipſum iam antea ſcripſerat, dicens [i]: Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.] id enim non obiter factum, ſed per prophetiam prius declarato diuino ſuffragio, a ſe conſummatum eſſe ſignificat. Quo modo autem poſtea ab eodem Paulo prefectus ſit Epheſiorum Eccleſiæ, ſuo loco dicemus: interim Pauli itinera perſequamur.

LXIII.

k Act. 16.
l Hiero. de locis Hebraic. & Plin. lib. 5. c. 30.

Cum hac [k] viſitatione Pauli, Eccleſiæ fide confirmarentur & abundarent quotidie numero: Tranſeuntes (inquit Lucas) Phrygiā, & Galatiæ regionem, vetati ſunt a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eos Spiritus Ieſu. Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem, *ciuitatem maritimam Aſiæ, quæ & Antigonia [l] dicta*. & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt. Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adiuua nos. Vt autem viſum

vidit,

A vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam,certi facti quod vocaſſet nos Deus euangeli-
zare eis. Nauigantes autem a Troade recto curſu venimus Samothraciam,& ſequenti die Nea-
polim,& inde Philippos,quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas colonia.] Ex hoc tempore, & *Lucas adhæret Paulo.*
non antea Lucas adhæſiſſe Paulo videtur;id enim ex mutato ab ipſo vſu loquendi facile intelligi
poteſt. Qui enim cunctas,quas hactenus retulit, Pauli res geſtas recenſuit,ſemper in ſcribēdo ter
tia perſona eſt vſus,vt,Fecit,dixit,abijt,& his ſimilibus:ex hoc autem tēpore,mutato ſtylo, quod
ipſe vna cum ceteris Paulo præſto eſſet,ſeipſum cū alijs adnumerans,hęc in prima perſona, Quæ
ſiuimus,venimus,& alia id genus plura in his quæ narrare pergit. Iræneus etiam [a], nonniſi ab a Iren.li.3.c.14.
hoc tempore,cum Paulus veniſſet Troadem Lucam illi adhæſiſſe,monſtrare videtur;quod & ve-
rius eſſe exiſtimamus. Vnde ex his Hieronymus eſt declarandus,dum de Luca agens [b], ipſum b Hier. de Scri. Eccl.in Luca.
totius peregri nationis Pauli comitem appellat indiuiduum:cum tamen nonniſi ex hoc tempore
hæc de illo dici poſſint: nec ſic quidem vt illi ſemper inhæſerit,ſed aliquando,vt occaſio poſtula-
uit,abfuerit. Videas poſthac ipſum,vt qui præſens eſſet,res ſingulas diſtincte pleneq. narrare,cum
alioquin antea,eiuſdem Hieronymi teſtimonio,grauiſſima prætermiſerit,mulctaq. ſtrictim ſum
matimq. narrarit:vnde ex his magis magiſq. fides commendetur auctoris,dum a rebus illis con-
B ſcribendis quibus præſens non fuerit,abſtinuerit,ac paucioribus agere potius, quam veritatem
ipſam vel in minimum diſcrimen adduci,aut aliqua ex parte periclitari voluerit.

LXIV.

De eodem Luca exiſtimauit ibidem Hieronymus [c] intelligere voluiſſe Paulum,cum ad Co-
rinthios [d] ſcribens ait: Miſimus etiam cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes c Hieron.ibid.
Eccleſias:non ſolum autem,ſed & ordinatus eſt comes peregrinationis noſtræ in hanc gratiam,q̄ d 2.Cor.8.
miniſt ratur a nobis ad Domini gloriam,& deſtinatam voluntatem noſtram:] Verum nihil e iuſ-
modi de ipſo Luca legitur in Actis,ſed potius(vt vidimus eodem Luca auctore)de Sila:qui,cum a *Comes peregrinationis Pauli Silas.*
Paulo Barnabas receſſiſſet, electus eſt Antiochiæ Pauli comes in peregrinatione ſuſcepta: cui &
cōueniunt illa præconia,quibus dicitur,laudem eius in Euangelio fuiſſe p omnes Eccleſias: nā ad
Apoſtolicam perficiendam legationem ex Concilio Hieroſolymitano vna cum Iuda,quod primi
eſſent(vt idem Lucas [e] ait)in fratribus,delectus eſt. Porro eiuſmodi primatus nonniſi ex prædica e Act. 15.
tione Euangelij comparatus eſſe videtur:in quo genere ſi magna cum laude verſatus eſt ante ip-
ſius legationis functionem;quanto celebrior poſtea factus eſt,cum omnibus Eccleſijs Syriæ,Cili
ciæ,& alijs Aſiæ prouinciæ,Macedoniæ etiam,& Achaiæ,vna cū Paulo ablegatus Antiochia, Euā
C geliū prædicauit? vt merito de illo Paulus dixiſſe videatur: Cuius laus eſt in Euāgelio p omnes Ec
cleſias.] quibus ſane verbis non propterea aliquis a Paulo notatus dici poteſt,qui ſcripſerit Euan
gelium,immo nec ſi appellaſſet eum Euangeliſtam:nam & Philippus ab eodē Luca [f] dictus eſt f Act.21.
Euangeliſta,non quod Euangelium ſcripſiſſet,ſed potius prædicaſſet: In hanc ſententiam,quod il
le ſic a Paulo deſcriptus,non fuerit Lucas, Theodoretus acceſſit [g]: qui tamen illum non Si- g Theodoret. in 2.ad Corin.8.
lam,ſed Barnabam fuiſſe putauit,qui in prima illa peregrinatione ſegregatus Antiochiæ cū Pau
lo in Euangelium,illi vſque ad finem comes adhæſit:qui licet in ſecūda aſſumpta ab Apoſtolo pe
regrinatione ab eo diſceſſiſſet; tamen anteqnam ſecundam illam ad Corinthios,in qua prædicta
narrantur Paulus ſcripſiſſet epiſtolam, Barnabas iterum ad ipſum redijſſe videtur. Nam in prima
[h] ad eoſdem data epiſtola,eius meminit tamquam collegæ in Euangelij prædicatione,cum ait: h 1.Cor.9.
Aut ego ſolus,& Barnabas,non habemus poteſtatem hoc operandi?] Quid de his quiſque opina
ri velit,fuerit ne Lucas,an Silas,vel Barnabas,relinquimus arbitrio legentium;qui meminiſſe de
bent,Hieronymi ſententiam nō mediocriter roborari Ignatij teſtimonio,qui ad Epheſios ſcribēs
D eodem quo Paulus,Lucam præconij laudat genere,cū dicit ipſum citās; Vt teſtatur Lucas, cuius
laus eſt in Euangelio.] Sed de Luca ſatis,an vero fuerit ex numero ſeptuagintaduorum,vel potius
Pauli diſcipulus,agemus inferius,cum de Euangelio ab eo ſcripto inſtituemus narrationem.

LXV.

Quod vero pertinet ab res geſtas Pauli vſque ad eius aduētum Corinthum a Luca deſcriptas
in eis ordine temporum in Annalibus intexendis,eiuſmodi eſt a nobis inita ratio: Quoniam idē *Tempus aduentus Pauli Corinthum.*
Lucas inferius capite decimooctauo agens de aduentu Pauli Corinthū, inueniſſe illic dicit Aqui
lam & Priſcillam Iudæos,qui(inquit)nuper venerāt ab Italia,quod Claudius Imperator præce-
piſſet omnes Iudæos Roma diſcedere:cum vero dictum ſit maiorum auctoritate, Claudium hoc
ipſo anno nono ſui Imperij,quæ dicta ſunt in Iudæos ſtatuiſſe,certe aduentum Pauli Corinthum
hoc anno,vel ad ſummum ſequentis initio,contigiſſe,exiſtimari poſſe videtur. Nos igitur,habi-
ta ratione ceterarum rerum,quæ a Luca deſcriptæ,a nobis hoc anno ſunt recenſitæ,in ſequentem
annum potius illum reijcimus: cetera vero,quæ ad illud vſque tempus in Actis facta leguntur,hoc
ipſo anno includimus.

LXVI.

Eramus autem(ſequitur Lucas [i])in hac vrbe, *Philippis videlicet*,conſiſtentes. Die autem ſab
batorum egreſſi ſumus foras portam iuxta flumen,vbi videbatur oratio eſſe,& ſedentes loqueba i Act.16.
E mur mulieribus,quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thya *De Lydia purpuraria.*
tirenorum,colens Deum,audiuit:cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebātur a Pau-
lo. Cum autem baptizata eſſet,& domus eius,deprecata eſt,dicens: Si iudicaſtis me fidelem Do-
mino eſſe,introite ad domum meam,& manete. Et coegit nos.] Conſueuerant Hebræi vltra ſyna
gogas,quas intra ciuitates habebāt, loca etiam in ſuburbijs poſita, quātum ſabbati haberet iter,
in quæ deambulantes conuenirēt,ac ſimul Deo preces offerrēt,inſtituere. De eiuſmodi locis Epi
phanius [k] agens,hæc ait: Fuerunt qdā antiquitus orationū loci,tum inter Iudæos extra ciuitatē, k Epiph. hæreſ.80.
tum inter Samaritas,velut etiam in Actibus Apoſtolorum inuenimus: vbi purpurarum venditrix
Lydia Paulo occurrit,& ſic quoq; diuina Scriptura narrat, quod videbatur locus orationis eſſe,
& acceſſerunt,& docuerunt Apoſtoli mulieres,quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis lo
cus eſt in Sicimis, quæ nūc appellatur Neapolis,extra vrbem in campeſtri regione duorū ferme
ſignorum diſtantia,ſpeciem theatri præſeferens,in aere & ſub dio cōſtructus a Samaritis,qui om

nia

nia Iudæorum imitantur.] hæc Epiphanius.

LXVII. Quid aũt poſt hæc acciderit, idem Lucas declarat his verbis: Factũ eſt aũt, euntibus nobis ad
De Pythoniſſa liberata. orationem, puellam quamdam habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem Domini eius quia exiuit ſpes quæſtus eorũ, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad Principes: & offerentes eos magiſtratibus, dixerunt: Hi omnes conturbant ciuitatem noſtram, cum ſint Iudæi, & annunciant morem, quem non licet nobis ſuſcipere, neque facere cum ſimus Romani. Erat enim (vt dictum eſt) Philipporum
a Plin. lib. 4. cap. 11. ciuitas colonia Romanorum, & ſic appellat eam Plinius [a]. Porro coloni iure Romanorum viuere cogebantur; non ſic quidem municipia, quæ ſuis iuribus & legibus vti poſſent; quo genere co-
b Gell. lib. 16. c. 13. lonijs ea præſtaſſe, Gellius [b] pluribus docet. Cum ergo Philippenſes dixerunt ſe eſſe Romanos, eaq. ex cauſa non licuiſſe ſibi peregrinum morẽ accipere; iure colonorum eos eſſe locutos cõſtat: nam etſi municipes itidem dicti ſint ciues Romani, tamen quos vellent mores admittere, & qui- B
bus vellent legibus vti poterant. cum igitur Paulus & Silas ſic ante magiſtratus ciuitatis ſiſterentur: Cucurrit (inquit Lucas) plebs aduerſus eos: & magiſtratus ſciſſis tunicis eorum, iuſſerũt eos virgis cædi. Et cum multas plagas eis impoſuiſſent, miſerũt eos in carcerem interiorem, & pedes eorum ſtrinxerũt ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabãt Deum: & audiebãt eos, qui in cuſtodia erant.]

LXVIII. Hoc faciebat Paulus vna cum Sila, quod ante ipſos Dauid Rex facere conſueuerat, qui media
c Pſal. 118. [c] nocte ſurgebat ad confitendum Domino; & quod Iſaiæ [d] erat in optatis, cum diceret: Anima
d Iſaiæ 26. mea deſiderauit te in nocte.] Hoc item a Fidelibus faciendum eſſe, Dei Eccleſia, Apoſtolorum tra-
De nocturnis precibus. ditione & exemplo, conſtituit: idq. illa præſertim ratione, quod media nocte Dominum ad iudicandum orbem terrarum ex improuiſo & quam citiſſime venturum eſſe credebant, ſecũdum quod
e Matth. 25. dixerat [e]: Media nocte clamor factus eſt, Ecce ſponſus venit.] Cui veritati adſtipulari videbantur carmina Sibyllina. Quamobrem (quod Dominus admonuerat vigilandum eſſe) Chriſtiani
f Lactan. libr. 7. cap. 19. media nocte ſurgere ad Dei laudes celebrãdas conſueuerunt, prout Lactantius [f] teſtatur his verbis, cum de aduentu Domini ad iudicium loquitur: Tunc, inquit, aperietur cælum medium intẽ- C
peſta nocte & tenebroſa, vt in Orbe toto lumen deſcendentis Dei tamquã fulgur appareat. quod Sibylla his verſibus locuta eſt:

——— ὁππότ' ἂν ἔλθῃ
πῦρ ἔσται, σκότος ἔσται μέσῃ νυκτὶ μελαίνῃ.

hoc eſt; Cum veniet, ignis erit, tenebræq. in media nocte obſcura. Hæc eſt nox, quæ a nobis propter aduentum Regis ac Dei noſtri peruigilio celebratur: cuius noctis duplex eſt ratio, quod & in ea vitam tum recepit, cum paſſus eſt, & poſtea orbis terræ regnum recepturus eſt.] hæc Lactantius.

LXIX. At quoniam nec ſatis exploratum eſſe voluit Dominus, qua potiſſimum hora vẽturus eſſet, di-
g Marc. 13. cente ipſo [g]: Vigilate ergo, neſcitis enim quando Dominus veniet, ſero, an media nocte, an galli cantu, an mane] hac de cauſa non media tantum nocte (vt diximus) Fideles ad preces Deo fun-
h Clem. Alex. in Pedag. c. 9. dendas conſurgere conſueuerunt, ſed & alijs eiuſdẽ noctis horis. Vnde Clemens [h] Alexandrinus: Quocirca, inqt, ſæpe ẽt noctu e lecto ſurgendũ eſt Deuſq; eſt laudãdus: beati enim, qui in ipſum vigilarũt, ſe ipſos aſſimilantes Angelis, quos nos ἐγρηγόρους, hoc eſt, vigilantes vocamus.] His ita-
De tribus nocturnis horis. que quatuor noctis temporibus expectãdi Dominum fortaſſe reſpondent tres illæ nocturnæ pre- D
ces, cum his accedunt matutinæ laudes, quæ tamen vno compendio hodie abſoluuntur: licet aliam ab his diuerſam rationem inijſſe viſi ſint, qui tribus vicibus nocte orandum eſſe ſtatuerunt, nimi-
i Baſil. regu. interrog. 37. rum ipſo exordio, media nocte, & in fine: prout Baſilius [i], dum hæc ait: Completo vero iam die, pro ijs omnibus quæ in eo nobis data fuerunt, gratulatio ſuccedet: eorumq. quæ vel prudenter vel imprudẽter prætermiſſa ſunt, cõfeſſio: ac ſicubi latẽs delictum aliqđ admiſſum fuerit verbis, operibuſve, aut etiam corde, pro his omnibus oratione adhibita, veniã nobis a Deo comprecabimur ſiquidem ad ſimilia peccata iterum euitanda valde vtilis eſt preteritorum conſideratio. Idcirco Dauid dicit: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. Tum autem primis ſe iam noctis intendentibus tenebris, ſequetur petitio, vt quies, quam ſumus capturi, ex omni perturbatione ac vitio libera ſit. Qua hora etiam neceſſario nonageſimus recitari Pſalmus debet. De tempore aũt dimidiæ noctis, quod id ad orationẽ neceſſariũ ſit, traditũ eſt nobis a Paulo & Sila in Actis. Scriptum eſt enim ſic: Circiter autem mediam noctem Paulus & Silas laudabant Deum. Atque hoc quidem etiam auctor Pſalmorum confirmat, ſic dicens: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Poſt anteuertendum dilucu- E
lum eſt, & ad orationem ſurgendum, cauendumq. ne dies nos in lectulo dormientes opprimat. & ille imitandus, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculũ, vt meditarer eloquia tua.] hæc Baſilius.

LXX. Hieronymus [k] etiam, ſcribens ad Euſtochium, nocte bis terq. ſurgendũ demonſtrat: & ad De-
k Hier. epiſt. 22. l Idem epiſt. 8. m Idem epiſt. 7. metriadem [l] poſt alias diurni temporis orandi horas: Ad veſperam, inquit, media nocte, & mane ſemper eſt exercendum.] & ad Lætam [m] hæc de eiſdẽ noctis horis: Aſſueuerat exemplo ad ora-
Lucernariæ preces. tiones & Pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere, accenſaq. lucerna reddere ſacrificium veſpertinũ.] ea de cauſa Epiphanius [n] Pſalmos, qui ea prima noctis hora cani conſueuerunt lucer-
n Epiph. in cõpend. nales appellat, cũ ait: Matutini ẽt hymni in ipſa ſancta Eccleſia perpetuo fiũt, & orationes matutinæ, & lucernales ſimul Pſalmi & orationes.] De ijſdem Baſilius [o] ad Amphilochiũ de Spiritu ſan-
o Baſil. ad Amphil. de Spiritu ſancto. c. 29. cto: Viſum eſt patribus noſtris beneficium veſpertini luminis non ſilentio ſuſcipere, ſed ſtatim vt apparuit, gratias agere. At quinam fuerit pater illorum verborum lucernariæ gratiarũ actionis, dicere non poſſumus: populus tamen antiquam edit vocem, & nemini vmquam ipſi impij putati ſunt

ti ſunt

A ti ſunt qui dicunt; Laudamus Patrem,& Filium,& Spiritum ſanctum Dei.]hęc ille,inſinuãs hæc a Clem. Conſt.
nonniſi ex Apoſtolorum traditione ad Eccleſias eſſe perlata. De ijſdẽ inſuper lucernarijs preci- lib. 8. c. 36.
bus eſt mentio apud Clementem [a], & Caſſianum [b], qui de nocturno orandi modo librum ſcri- b Caſſian. lib. 3.
pſit [c]. Chryſoſtomus [d] etiam lucernarium illud appellat officium,de quo ait [e]: Ad Solis occa- ca. 3.
ſum,quod etiam lucernarium appellamus,orandum ſcilicet:quia tum ob diei tranſitum Deo gra c Caſſian. lib. 2.
tias agimus.]hæc ille,cum ſeptem enumerat canonicas orandi horas,deq.tribus nocturnis oran- d Chryſoſto. in
di horis pluribus agit:de quibus & alij demum omnes tam Latini quam Græci,qui de Eccleſiaſti Pſal. 115.
cis ſacris ritibus commentarios conſcripſerunt. Nocturnas conuocationes eas appellat Tertulia e Idem hom. 59.
nus [f]; quod ſcilicet non priuatim in ſuis ædibus a ſingulis agerentur,ſed publice omnes in vnã ad pop. Antioch.
conuocarentur eccleſiam.vnde Ignatius [g] ad Magneſianos:Omnes, inquit ad orandum in idem & de laud. monach.
loci conuenite;ſit vna communis precatio,vna mens,vna ſpes.]& paulo poſt: Omnes velut vnus f Tertu. ad vxo.
quiſpiam ad templum Dei concurrite,velut ad vnum altare.] lib. 2. c. 4.
g Ignat. epiſt. 6.

Perſeuerauit diutius & ille vſus,vt non clerici tantum, ſed & populus ſimul in eccleſia laudes LXXI.
B Deo canerent:tamen quod modo illi altiori voce,iſti ſummiſſa in eccleſia orent,ea de cauſa muta
tum videtur,quod laici perdifficile continerentur in officio,vt in voce rhythmum,& in ſtatu cor-
poris decorem ſacris decentem ſeruarent,prout pluribus queritur,cum populum obiurgat Ioan-
nes Chryſoſtomus [h],qui inter alia hæc ait:Sunt quidam inter hos qui hic adſunt,quos ne veſtræ h Chryſ. in Iſa. cap. 6. hom. 1.
quidem charitati arbitror eſſe ignotos, qui contemnentes Deum,ac Spiritus eloquia pro vulga-
ribus ac profanis ducentes,incompoſitas voces emittunt,nihiloq.meliores ſe gerunt his quos ha
bet inſania,toto corpore tumultuantes circumacti,moreſq.præſeferentes a ſpirituali ſtatione alie
nos.Miſer & infelix,oportebat te cum tremore & reuerentia angelicam glorificationem reſonare
cumq.terrore confeſſionem reddere conditori,ac per hanc delictorum veniam poſtulare,&c.]plu
ribus enim inſectatur eorum in orando incompoſitam vocem, & indecoros mores.Porro de an-
tiquo in Eccleſia ſacrarum vſu vigiliarum,de quo agimus,non ſolum innumera ſanctorum Patrũ
tam Latinorum quam Græcorum ſuppetunt teſtimonia,ſed etiam ſcriptorum Gentilium. Ecce *Vſus vigiliarum.*
tibi Plinius [i] Iunior ſcribens ad Traianum,hæc ait:Affirmabant autem hanc fuiſſe ſummam vel
culpæ ſuæ,vel erroris,quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucẽ conuenire,carmenq.Chriſto quaſi Deo i Plin. lib. 10. epiſto. 97.
dicere ſecum inuicem.] Et Lucianus [k] ex perſona Chriſtianorum:Ad hymnos tota nocte decan k Lucia. in Philopat.
C tandos vigilantes,talia ſomniamus.]Rurſum Ammianus [l] Marcellinus.In ſtatione primis tene
bris obſeruata cuſtodum abſentia,qui die feſto Chriſtiani ritus in eccleſia pernoctabant.]Cete- l Ammianus Marc. lib. 18. in fine.
rum ſacrarum vigiliarum vſu non tantum(vt quidam imperite tradunt)non ſublatum eſſe in Ec-
cleſia ab Ambroſio,ſed ab illis temporibus maiori obſeruantia celebratum.& quibuſdam addi- m Die quinta Ianuar.
tamentis nobiliter auctum,diximus in noſtris ad Romanum Martyrologium [m] Notationibus,
iterum quoque dicturi fuſius ſuo loco inferius.Hæc de antiquis Eccleſiæ moribus,quos ex inſtitu
to narrandos ſuſcepimus.

Proſequitur poſtea Lucas [n] de Paulo & Sila carceri mancipatis hæc ſcribere:Subito vero ter LXXII.
ræmotus factus eſt magnus,ita vt mouerentur fundamenta carceris.Et ſtatim apperta ſunt om- n Act. 16.
nia oſtia,& vniuerſorum vincula ſoluta ſunt.Expergefactus autem cuſtos carceris, & videns ia-
nuas apertas carceris,euaginato gladio volebat ſe interficere,æſtimans fugiſſe victos. Clamauit
autem Paulus voce magna,dicens: Nihil tibi mali feceris:Vniuerſi enim hic ſumus. Petitoq. lu- *Paulus & Silas liberati.*
mine, introgreſſus eſt, & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:& producens eos foras,
ait:Domini,quid me oportet facere,vt ſaluus fiam? At illi dixerunt:Crede in Dominum Ieſum,
D & ſaluus eris tu & domus tua.Et locuti ſunt ei verbũ cum omnibus qui erat in domo eius.Et tol-
lens eos in illa hora noctis,lauit plagas eorum,& baptizatus eſt ipſe,& omnis domus eius conti-
nuo.Cumq.perduxiſſet eos in domum ſuam,appoſuit eis menſam & lætatus eſt cum omni domo
ſua credens Deo.Et cum dies factus eſſet,miſerunt magiſtratus lictores,dicentes: Dimitte homi
nes illos. Nunciauit autem cuſtos carceris verba hæc Paulo:Qui miſerunt magiſtratus vt dimit-
tamini:nunc igitur exeuntes ite in pace.Paulus autem dixit eis:Cæſos nos publice,indẽnatos ho-
mines Romanos miſerunt in carcerem,& nunc occulte nos eijciunt? Non ita:ſed veniant,& ipſi
nos eijciant. Nunciauerunt autem magiſtratibus lictores verba hæc.Timueruntque audito quod
Romani eſſent:& venientes deprecati ſunt eos,& educẽtes rogabant vt egrederẽtur de vrbe.Exeũ
tes autem de carcere,introierunt ad Lydiam:& viſis frarribus,cõſolati ſunt eos,& profecti ſunt.]
hæc Lucas de rebus geſtis Philippis.Quòd autem Philippenſes magiſtratus adeo timuerint,cum
reſciuiſſent, quos cecidiſſent ac carceri tradidiſſent,eſſe Romanos ciues:atque eoſdem poſtea hu
maniter tractantes,ipſi venientes rogarint eos vt abirent:illud in cauſa fuiſſe exiſtimo,q̃d adhuc
E recens erat Rhodiorum exemplum,qui cum peccaſſent in aliquos Romanos ciues,Claudius eos
libertate penitus priuarat,vt auctor eſt Dio [o], qui de his pluribus agit. o Dio lib. 60.

Egreſſi Paulus & Silas Philippis,cum (inquit Lucas [p])perambulaſſent Amphipolim & Apol- LXXIII.
loniam, *Macedoniæ ciuitates*, venerunt Theſſalonicam,vbi erat ſynagoga Iudæorum. Secundũ p Act. 17.
conſuetudinem autem Paulus introiuit ad eos:& per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis:ada
periẽs & inſinuans,quia Chriſtum oportuit pati,& reſurgere a mortuis,& quia hic eſt Chriſtus,
quem annuncio vobis.Et quidam ex eis crediderunt,& adiuncti ſunt Paulo & Silæ,& de colenti
bus Gentilibus multitudo magna,& mulieres nobiles non paucæ.]hæc Lucas.At de ſuo aduentu
Paulus ad eoſdem Theſſalonicenſes poſtea ſcribens,his verbis meminit [q]: Ipſi ſcitis,fratres,in- q 1. Theſſ. 2.
troitum noſtrum ad vos,quia non inanis fuit.Sed ante paſſi & contumelijs affecti (ſicut ſcitis) in *Quid Theſſalonicę Paulus.*
Philippis,fiduciam habuimus in Deo noſtro,loqui ad vos Euangeliũ Dei in multa ſolicitudine.]
Quanta autem alacritate animi Theſſalonicenſes ſuſceperint a Paulo prædicationem Euangelij r 1. Theſſ. 1. & 2.
idem ipſe his verbis ſignificat,dicens [r]:Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantum,
ſed in virtute,& in Spiritu ſancto,& in plenitudine multa:ſicut ſcitis quales fuerimus in vobis pro

pter

pter vos. Et vos imitatores noſtri facti eſtis & Domini, excipiẽtes verbum in tribulatione multa A
cum gaudio Spiritus ſancti: ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Acha
ia. A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini non ſolum in Macedonia, & in Achaia; ſed in om-
ni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum, profecta eſt: ita vt non ſit nobis neceſſe quicquam loqui. Ip-
ſi enim de nobis annunciant, qualem introitum habuerimus ad vos, & quomodo conuerſi eſtis
ad Deum a ſimulacris, ſeruire Deo viuo & vero.] & inferius: Ideo & gratias agimus Deo ſine in-
termiſſione: quoniam cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non vt ver-
bum hominum, ſed, ſicut eſt vere, verbum Dei, qui operatur in vobis, & crediſtis. Vos enim imi
tatores facti eſtis, fratres, Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu: quia eadem paſſi
eſtis & vos a contribulibus veſtris, ſicut & ipſi a Iudæis.]

LXXIV. Sed quænam fuerit eiuſmodi tribulatio, quam paſſi ſunt Fideles Theſſalonicenſes, Lucas [a]
a Act. 17. ex parte ſaltem declarat his verbis: Zelantes autem Iudæi, aſſumenteſque de uulgo uiros quoſdã
malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & aſſiſtentes domui Iaſonis, quærebant eos produ
cere in populum. Et cum non inueniſſent eos, trahebant Iaſonem & quoſdam fratres ad princi-
Receſſit Paulus Theſſalonica. pes ciuitatis, clamantes: Quoniam hi qui Orbem concitant, & huc uenerunt, quos ſuſcepit Iaſon: B
& hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, Regem alium dicentes eſſe Ieſum. Concitauerunt au
tem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc: & accepta ſatisfactione a Iaſone & ceteris, dimi
ſerunt eos. Fratres vero confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum & Silam in Berœam.] hucuſ-
que Lucas de rebus Theſſalonicę geſtis. Sed & de conuerſatione Pauli & Silæ cum eſſent Theſſa-
b 1. Theſſ. 2. lonicæ, nolumus illud prætermiſſe quod idem Paulus [b] ad eos ſcribens inculcat his verbis; Ne-
que enim aliquãdo fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ, Deus
teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab alijs. Cum poſſemus
vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tamquam ſi nutrix
foueat filios ſuos. Ita deſiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non ſolum Euangelium
Dei, ſed etiam animas noſtras, quoniam cariſſimi nobis facti eſtis. Memores enim eſtis, fratres, la
boris noſtri, & fatigationis, nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus, prædicauimus
vobis Euangelium Dei.]

LXXV. At non ſolum hæc, ſed & cum apud ipſos eſſet, omnes quæ in ipſos concitatæ ſunt poſtea per-
c 1. Theſſ. 3. ſecutiones prædixit. commemorat id ipſum Paulus [c] eadẽ epiſtola, q̃ ad ipſos ſcripſit, ſic dicens: C
Nemo moueatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus. Nam cũ apud
vos eſſemus prædicebamus vobis, paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis.] Hæc
omnia cum prætermiſerit Lucas, neque ſcribens cetera dicat ſe vna cum illis fuiſſe, neque in pri-
ma pluralis numeri perſona loquatur, vt fecerat prius; par eſt credere (quod & ceteris Pauli diſci
pulis Timotheo, Tito, & alijs ſæpe accidere conſueuit) eumdem Lucam a Paulo alio fuiſſe aman
Lucæ in ſcribendo ratio. datum prædicandi Euangelii gratia, ad ipſum iterum rediturum. Ex his admirabilem videas in
ſcriptore modeſtiam (quod alias dictum eſt) tum quòd quæ præſens non vidit, compendio breui
perſtrinxerit, ne vel in minimo veritas periclitaretur: tum etiam quòd res a ſe geſtas, rebus tantũ
Pauli narrandis intentus, obuolutas ſilentio præterierit.

LXXVI. Quæ autem acciderint Paulo & Silæ, cum Theſſalonica recedentes venerunt Berœam eiuſdẽ
d Act. 17. prouincię ciuitatem, idem Lucas [d] in hunc modum recenſet: Cum veniſſent, in ſynagogam Iu-
Quid Berœæ Paulus. dæorum introierunt. hi autem erant nobiliores eorum qui ſunt Theſſalonicę, qui ſuſceperunt ver
bum in omni auiditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hęc ita ſe haberent. Et multi quidem cre
diderunt ex eis, & mulierum Gentilium honeſtarum, & viri non pauci. Cnm autem cognouiſſent D
in Theſſalonica Iudæi quia & Berœæ prædicatum eſt a Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, com
mouentes & turbantes multitudinem. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vſque
ad Athenas: & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, vt quam celeriter venirent ad il-
lum; profecti ſunt.] Ceteræ vero Pauli Athenis res geſtæ quoniam ſequẽti anno accidiſſe reperiũ
e Tacit. lib. 12. tur, ſuo loco eaſdem deſcribemus. Hoc anno ijſdem Coſſ. (inquit Tacitus [e]) Ituræi & Iudæi, de-
functis Regibus Sohenio atque Agrippa, prouinciæ Syriæ additi ſunt: ſed obitum Agrippę ante
annos quinque contigiſſe, Ioſepho auctore, diximus.

IESV CHRISTI ANNVS 52. | PETRI ANNVS 8. | CLAVDII IMP. ANNVS 10.

I. SEquenti anno Domini qnquageſimoſecundo, C. Antiſtio [f] & M. Suillio Coſſ. Paulus Athenas E
f Tacit. lib. 12. veniens, in ſynagoga Iudæorum primum, inde in Areopago Euangelium prædicauit, conuer
De Aduentu Pauli Athenas. titq. multos ad fidem Chriſti ſuſcipiendam, & inter alios Dionyſium Areopagitam, & nobilem
feminam nomine Damarim. Antequam autẽ ſingula, vt geſta ſunt, enarremus; ratio ex more red
g Act. 18. denda eſt, cur hęc in hoc potiſſimum tempus a nobis reijciantur. Hęc ita ſe habere, tum ex antea
dictis, tum etiam ex his quæ ſequuntur de Paulo [g], quòd Athenis recedens, moxq. Corinthum ve
niens, inuenerit illic Aquilam & Priſcillam, qui nuper venerant ex Italia, occaſione edicti Clau-
dij, quo iuſſerat omnes, qui erant Romæ, Iudæos, ab Vrbe ſecedere (quod anno ſuperiori, nimirũ
nono eiuſdem Imperatoris anno, promulgatum fuiſſe vidimus) optime colligi poteſt. Qui
bus conſentiunt quæ de Dionyſio tradũtur, ipſum anno decimonono a Paſſione Domini ad Chri
ſtum fuiſſe cõuerſum. quocirca a trigeſimoquarto anno Domini inchoato, quo paſſum fuiſſe mõ
ſtrauimus, dictos nouendecim annos numerare incipiendo, & ad præſentem vſque annum nume
rum deducendo, fateri oportet ipſum Dionyſium ad Chriſtianæ religionis cultum acceſſiſſe hoc
ipſo

A ipſo anno Domini quinquageſimoſecundo. His de temporis ratione cognitis, rem geſtam ex Lucæ verbis, vt ſe habuit, enarremus.

II. Paulus igitur cum Athenis eſſet, expectans Silam atque Timotheum: Incitabatur (inquit Lucas [a]) ſpiritus eius in ipſo, videns idololatriæ deditam ciuitatem. Diſputabat igitur in ſynagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, & per omnes dies ad eos qui aderãt. Quidam autem Epicurei & Stoici philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ſeminator verborũ hic dicere? Alij vero: Nouorum dæmoniorum videtur annunciator eſſe. quia Ieſum & reſurrectionem annunciabat eis. Et apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt.] Erat locus ille iuxta mare, Promontorium Martis dictum; a quo nomen deductum, vt Areopagus diceretur: licet de nomine [b] alij aliam afferant cauſam. Iudices qui eo conuenire conſueuerant ad iudicandas cauſas, maiores ſcilicet, nempe ſanguinis, morum, ac religionis, a loco nomen accipientes, Areopagitę dicebantur, fama integerrimi, virtuteque ſpectatiſſimi, & vſu rerum perſpicaciſſimi: nulli enim ad eum magiſtratum capeſſendum patebat aditus, niſi primum in inferiori magiſtratu ſex virorum Theſmotheſiæ per annum metuiſſet: ad quem nec facilis erat acceſſus: nam prius de anteacta vita rationem reddere publice tenebatur: irreprehenſibiliſque adinuetus, inter eos adnumerabatur: B idemque rurſus in Areopagitam promouendus, qualis eſſet, quibus compoſitus moribus, & in rebus agendis ſolertia præditus, diligenti perueſtigatione probatus, ſic tandem inter Areopagitas profitebatur. Accedebat & illud, quòd qui talis viſus in eum ordinem obrepſiſſet, nec qualem præſeferebat aſpectus inuentus eſſet, nullis meritis, ſed tantum Genio (vt aiunt [c]) impellente, ab Areopagitarum numero ſponte diſcedere cogeretur.

a Act. 17.
b Aug. de Ciui. Dei lib. 18. c. 10. Iſid. Peluſiota li. 2. epiſto. 91. Suidas, & alij.
c Lucia. in Hermotimo.

III. Cum cauſam cogniturI Areopagitæ ac iudicaturi in Areopagum aſcenderent (id enim ter tãtum in menſe faciebant, nimirum quarto Kal. tertio, & pridie) qui erant cauſam dicturi, non oratorum more, ornamento verborum ad perſuadendum compoſito, ſed ſimplici rei geſtæ narratione id facere iubebantur; & ſi quando quid modicum eiuſmodi lineam exceſſiſſent, præconis voce cohibiti, tacere cogebantur: ac ſicut hæc fiebant, ne verborum illecebris flecterentur; ita ne reorũ miſerando commouerentur aſpectu, ipſa nocte, nullis admotis luminibus, iudicia exercebãt, ſummoque ſilentio tabellarem quiſque dabat ſententiam: vnde in parœmiam illud venit: Areopagita taciturnior. Adeoque de illorum integritate fama percrebuit, vt cum quis iuſtiſſimum quempiã, ſeueriſſimum, vita innocentiſſimum, ac omnibus denique partibus abſolutum, optimumque virum demonſtrare voluiſſet, Areopagitam cognomine diceret [d]. Antiquiſſimum plane iudicium, C quod (vt Euſebius notat in Chronico) cœptum eſt anno mundi ter milleſimo ſexenteſimo nonageſimoquarto: nec vſque ad præſens tempus, quamuis a diuerſis tyrannis oppreſſi Athenienſes fuerint, extinctum eſt: & quantumlibet a Romanis eſſent ſubiugati, nullatenus eſt intermiſſum. Quin & Romani Proconſules Aſiæ perdifficiles cauſas eorum iudicio definiendas committebãt, vt Gn. Dolabellam feciſſe, ex Valerio teſtatur Gellius [e]. Lucianus etiam in Hermotimo, ſua quoque ætate Areopagitarum iudicio cauſas definiri conſueuiſſe tradit. Collegit hæc maiori ex parte Budæus [f]. Ceterum illuceſcente orbi terrarum Chriſti lege omnium perfectiſſima, iam ceteras ſiluiſſe, & Areopagum ceſſaſſe, auctor eſt Theodoretus [g], verum non ſtatim, ſed, vt cetera alia, ſuis temporibus.

De Areopãgitis.
d Cic. ad Attic. lib. 1.
e Gel. lib. 12 c. 7
f Budæus in Pãdectas lib. 7 k. de Sen.
g Theodoret. de Euangelic. verit. lib. 9. de legib.

IV. Adductus igitur Paulus in Areopagum, iuſſus cauſam dicere: Stans (inquit Lucas) in medio Areopagi, ſic ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſos vos video. Præteriens enim, & videns ſimulacra veſtra; inueni aram, in qua ſcriptum erat: IGNOTO DEO, Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. Deus autem qui fecit mundum, & omnia quę in eo ſunt, hic cæli & terræ cum ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis D colitur, indigens aliquo, cum ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare ſuper vniuerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi forte attrectent eum, aut inueniant: quamuis non longe ſit ab vnoquoque noſtrum. In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus, ſicut & quidam veſtrorum poetarum dixerunt: Ipſius enim & genus ſumus. Genus ergo cum ſimus Dei, non debemus æſtimare auro, aut argento, aut lapidi, ſculpturæ artis, & cogitationis hominis, Diuinum eſſe ſimile. Et tempus quidem ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant, eo quòd ſtatuit diem, in quo iudicaturus eſt Orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis.] hæc perorauit Paulus in Areopago.

Pauli concio in Areopago.

V. Perdifficilem ſane prouinciam ſuſcepit: qui enim fieri poterat, vt ipſi toto Orbe celeberrimi, a quibus & Romani publica celebriq. legatione leges acceperant, leges in re maxima, nimirũ cultu diuino, a barbaro homine, Iudæo ſcilicet, acciperent; vt qui prædicaretur ab eo Iudæus homo crucifixus, idem Deus eſſe crederetur? cum præſertim capitis ſupplicium immineret, ſi quis vel E deos negaret, vel inconſulto Areopago, peregrinam religionẽ induceret. Nam de Anaxagora Clazomenio ſcriptum eſt [h], quòd exiſtimantibus Athenieſibus Solem eſſe Deum, ille cum ſaxũ ignitum dixiſſet, paucorum ſententia morte damnatus eſt. Ijdemq. aduerſus Diagoram Melitum, talentum decreuerunt, ſi quis occideret eum, quoniã eorum myſteria deridere ferebatur. Protagoras autem, niſi cito fugiſſet, comprehenſus occiſus fuiſſet, eo quòd de dijs Athenieſium, an eſſent, reuocaſſet in dubiũ. nam eius argumenti librum cum ſcripſiſſet, in principio poſuit: De dijs, neq; vt ſint, neque vt non ſint, habeo dicere.] quamobrem cum oportuna fuga ſibi cõſuluiſſet; libri eius ſunt in concione cõbuſti. Inſuper feminã quãdam ſacerdotem interfecerunt, quoniam eã quidam accuſauit peregrinos deos colere. Et de Socrate cõſtat, accuſatũ fuiſſe a Melito eodẽ crimine, dicẽte: Iura violat Socrates; quos ex maiorũ inſtituto ſuſcepit ciuitas, deos eſſe negãs, alia noua dæmonia inducit. quam ob cauſam morte mulctatus eſt ducentis octoginta, & vna ſententijs.

Athenienſes tenaciſſimi deorum cultores.
h Ioſeph. lib. 2. contra Apion.

VI.

Paulus ab occaſione ſumit dicendi argumentum.

At Paulus admirabili quadam circumſpectione diuino afflatus Spiritu cauſam egit: nam quoniam ſciebat a multis argui, qui nouorum dæmoniorum videretur annunciator, eoquod Ieſum Chriſtum prædicaret; vt ea culpa careret, nec noui numinis videretur inuentor, ſed potius antiqui illorum cultus aſſertor ac prædicator, ex ipſorum theologia ad inſinuandum verum Dei cultum admirabili quadam prudentia ſibi aditum patefecit: & licet nequaquam illorum templa eſſet ingreſſus, ex his tamen quæ foris ſtare ſimulacra conſpexerat, dicendi ſumpſit exordium. Nam (vt auctor eſt Thucydides) Athenis in foro ſtabant duodecim aræ deorum. has contêplatus haud dubium Paulus, in eam intendit, cuius inſcriptio erat, IGNOTO DEO. Meminit & Philoſtratus Ignotis dijs aras fuiſſe erectas Athenis, Laertius quoque in Epimenide, nec non & Pauſanias ad Phalerum, vt Cælius [a] obſeruauit. Id genus aram in Gallijs eadem ſcriptione notatam eſſe repertam, & in veri Dei cultum tranſlatam, mentio habetur in epiſtola quæ dicitur Martialis ad Burdegalenſes inſcripta. A

a Cæl. Rodi. antiq. lib. 22. c. 2.

VII.

b Hiero. in epiſ. ad Tit. cap. 1.

De ara Ignoti Dei.

Sed quod ad Athenienſis aræ inſcriptionem pertinet; hæc habet Hieronymus [b]: Inſcriptio autem aræ non ita erat vt Paulus aſſeruit: IGNOTO DEO. ſed ita: DIIS ASIÆ, EVROPÆ, ET LIBYÆ, DIIS IGNOTIS ET PEREGRINIS. Verum quia Paulus non pluribus dijs indigebat ignotis, ſed vno tantum ignoto Deo, ſingulari verbo vſus eſt, vt doceret illum ſuum eſſe Deum, quem Athenienſes in aræ titulo prænotaſſent: & eum recte ſcientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & neſcire non poterant.] hæc Hieronymus. Oecumenius [c] titulum his fuiſſe verbis conceptum tradit: Dijs Aſiæ, Europæ, & Libyæ, Deo Ignoto & peregrino.] Sed hæc haud facile admiſerimus, cum apud Lucianum [d] Gentilis homo ſic iuret, Per Ignotum Athenis] & non, Per Ignotos: ac rurſum ex perſona Triephontis: Nos autem illum Athenis Ignotum inuentum adorantes, & manus ad cælum tollentes, gratias illi agamus, vt qui digni facti fuerimus huiuſmodi poteſtati atque virtuti ſubiecti eſſe.] Ceterum non vnam tantum aram Athenis fuiſſe Ignoto Deo dedicatam, ſed plures, exiſtimamus: ac proinde vtrumque verum eſſe potuiſſe; nimirum aram aliquam, de qua Paulus, extitiſſe, notatam Ignoti Dei inſcriptione, alias vero alijs, & deorum pluriũ: nã qui his ipſis viuebat temporibus, quibus hæc agebatur Athenis, Apollonius Tyanæus hæc inter alia locutus eſt Timaſio Ægyptio: Modeſtius enim eſt de omnibus dijs bene loqui, præſertim Athenis: vbi etiam Ignotorum deorum aræ dedicatæ ſunt.] recitat hæc Suidas in ſuis Hiſtoricis in verbo Τιμασίου. Sed quod ait, Præſertim Athenis] plane demonſtrat nullos populos perinde atque Athenienſes fuiſſe deos negantium vindices. Vnde Plutarchus de Placitis philoſophorum [e] hæc recte de Euripide de dijs ambiguam ferente ſententiam, ait: Et Euripides tragicus poeta aperte quidem profiteri hanc ſententiam nõ eſt auſus, metuens Areopagiticum iudicium, &c.] B C

c Oecumen. in Act. Apoſtol. ca. 7.

d Lucianus in Philopatr.

e Lib. 1. c. 7.

VIII.

De inſcriptione ratio.

Idem qui ſupra Oecumenius eius inſcriptionis duas affert interpretationes, ſic dicẽs: Duas cauſas referunt, cur apud Athenienſes inſcripta fuerit ara, IGNOTO DEO. Aliqui dicunt, quòd Athenienſes Philippidem miſerant ad Lacedæmonios nuncios oratum, vt venirent laturi ipſis auxilium aduerſus Perſarum exercitum Græciam inuadentem. qui cum in itinere eſſent, iuxta Parthenium, ſpectrum apparuit eis, accuſantis Athenienſes, quòd ſe neglecto, alios deos colerent: affirmabatque ſe eſſe Pana (quem Deum vocant) & pro ſua erga eos beneuolentia, auxilio affuturum promiſit. Cum itaque victoria potiti Athenienſes, templum illi erexiſſent; timentes adhuc ne aliquis alius Deus incognitus ab eis ſine honore prætermitteretur, aram erexerunt cum ea, quam diximus, inſcriptione. Alij vero aiunt, peſtem quamdam Athenis graſſatam fuiſſe, adeoque illos exedisse, vt neque ſindones tenuiſſimas poſſent tolerare. Cum igitur colerent eos qui apud eos dij habebantur, nihil adiumenti ſenſerunt. Intelligentes itaque quemdam fortaſſe eſſe Deum, quem ipſi abſque honore reliquiſſent, qui peſtem immiſiſſet, nouam extruxerunt aram, cum eadem ſupra citata inſcriptione, IGNOTO DEO. cumque illi ſacrificarent, ſtatim curati ſunt. Hunc ergo Chriſtum Ieſum eſſe Deum omnium, dixit Paulus, quem ſe illis annunciare dicebat.] hæc ille. Sed ante ipſum Chryſoſtomus [f] de eadem ara: Athenienſes, inquit, per multa tempora acceperunt deos etiam extraneos, vtpote Pana, & alios. timẽtes forſitan ne alius quiſpiam eſſet, quem ignorarent, ipſis quidem nondum cognitus, qui tamen alibi colatur; etiam illi aram erexerunt. & quoniam nõ erat maniſeſtus Deus, inſcriptum erat: Ignoto Deo.] hæc Chryſoſtomus. D

f Chryſoſt. in Act. c. 17.

g Apud. Lact. li. 2. cap. 9.

IX.

Quis Deus Ignotus.

h Tertull. in Apolog. cap. 46. Clem. Alex. aduerſ. Gentes.

Porro de Ignoto Deo ea magis placet ſententia; vt, quoniam placitis antiquorum philoſophorum, vt Triſmegiſti [g] & aliorum, quinetiam & Sibyllinis [h] oraculis receptum erat, vnum Deũ eſſe inuiſibilem, imperceptibilem, eumdemque innominatum & ineffabilem; ne cui numinum diuinus honor deeſſe videretur, aram eo titulo illi erexerint. At quãtumlibet Deum ipſum ſic cognouiſſent; tamen (vt de his ait Paulus [i]) non ſicut Deum glorificauerunt: quippe qui & impuriſſimis creaturis itidem diuinum impartirẽtur honorem; maiorique affici videbatur iniuria ſic cultus cũ ceteris ab ipſis Deus, quàm ab illis qui eum penitus ignoraſſent. E

X.

Euſeb. de præp. lib. 8. c. 5. lib. 11. cap. 8. 9. lib. 14. cap. 3. 6.

i Rom. 1.

k Act. 17.

De Dionyſio Areopagita.

l Dionyſ. epiſt. 11.

Appoſite igitur ad eos Apoſtolus Paulus: Quod vos ignorantes colitis, hoc ego annũcio vobis] ac proinde vos ad veræ cultum religionis inſtituo. At vero quid ad hæc illi? Cum audiſſent (inquit Lucas [k]) reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.] Hic ille Dionyſius, qui annos natus vigintiquinq;, Heliopoli, dum eſſet in Aegypto vna cũ Apollophane philoſopho, admirandum Solis illud deliquium qđ tempore paſſionis Chriſti contigit, vidẽs; cauſam tamen, quantumlibet rerum naturalium ſcientia polleret, ignorans; quòd res eſſet quæ omnem excederet naturæ terminum, admiratus eſt, vt ipſe ſcripſit ad Apollophanem [l], quæ ſuperius ſuo loco & ordine recitauimus: cuius quidem rei occaſione facilior reddita ſibi eſt ad Chriſtianã religionem amplexandam via. Præter illa quæ de rebus Athenis geſtis, a Luca ſunt ſcriptis mãdata, ferun-

A ta,feruntur alia quædam ab Hilduino [a] addita,accepta(vt profitetur)ab antiquioribus, quos re
cenſet,ſcriptoribus:quæ quidem licet non in omnibus nobis probentur,tamen ne quid ſubtraxiſ-
ſe ab auidis legentium animis videamur,hic eadem voluimus deſcripſiſſe:cum alioqui ſic cōpara
ti ſimus,vt velimus pauca potius,ſed ſolida certaque fide conſtantia proſequi,quàm multa conge
rere,quæ fide vacillent ac nutent.Accidit enim,vt cum ſine delectu cuncta quæ de vnaquaq; re poſ
ſunt inueniri conſarcinantur,cetera quoque quæ ſunt vera,in diſcrimen adducantur.Sed quęnam
ea ſint quæ ab eodem auctore ſunt ſcripta,videamus.

a Hilduin. in Areopag. apud Sur.die 9.Oct.

XI. *De rebus Pauli Athenis geſtis.*

Ante omnia Paulum ad fidem Chriſti capeſſendam perduxiſſe ait Apollinem quemdam nobi-
liſſimum pariter & eruditiſſimum Athenienſem ciuem;eaque occaſione Paulum ſiſti iuſſum eſſe
in Areopago:vbi præter illa quæ dicta ſunt a Luca,hos ſermones inter Paulum & Dionyſium ha-
bitos eſſe,idem auctor teſtatur,ſic dicens:Dionyſium ſpecialiter cœpit interrogare Paulus, quid
coleret,& quibus numinibus in tam ſpatioſo & venerabili loco ſeruiret. Cui reſpōdit Dionyſius:
Deos quos coluerunt parentes noſtri,quorum virtute & ſolertia mater terra continetur,hos coli-
mus & adoramus.Aras quas vides,Martis,& Herculis,Mercurij, & Priapi nomine & honore ſa
B cratæ ſunt.Dum vero Paulus ſingula altaria & ſimulacra falſorum deorum perluſtraſſet, inter ce
teras aras reperit altare vnum cui erat titulus ſuperſcriptus: DEO IGNOTO. Et conuer
ſus ad eum Paulus,interrogauit illum,dicēs:Quis eſt ille Deus incognitus? Ad quem Dionyſius
Adhuc,inquit,non eſt ipſe Deus demonſtratus inter deos,ſed eſt incognitus nobis, & ſæculo ven
turo futurus.Ipſe enim eſt Deus qui regnaturus eſt in cælo & in terra, & regnum eius non acci-
piet finem.Subiungens itaque Paulus,ait:Homo ne erit,an ſpiritus? Reſpōdens Dionyſius, dixit:
Verus Deus,& verus homo,& ipſe renouaturus eſt mundum; ſed adhuc incognitus eſt homini
bus,quoniam apud Deum in cælo eius conuerſatio eſt. Et ait Paulus:Illum Deum prædico vobis,
quem incognitum appellatis.Natus enim ex Maria virgine,paſſus ſub Pontio Pilato, pro ſalute
humana mortuus reſurrexit:cæloſque aſcendens,ſedet a dextris Dei Patris,verus Deus, & verus
homo,per quem facta ſunt omnia:& venturus eſt in fine ſæculi iudex omnium quæ geruntur.Qui
notus eſt iam in Iudæa Deus,& magnum in Iſrael & ſanctum nomen eius.Quamobrem quem in
cognitum vſque nunc habuiſtis,modo cognoſcite:quia ipſe eſt Deus ſolus,& præter eum non eſt
alter:qui nos de morte ſanguinis ſui pretio reduxit ad vitam:qui cælum & terram,hominem ſcili-
C cet & Angelos,in vnitate regni ſui coniunxit:qui mortificat iuſtus,& viuificat pius:qui claudit &
nemo aperit,aperit & nemo claudit.Hęc & alia plura Paulo prædicante, & templa ſingula perlu-
ſtrante,commendando Ieſum Chriſtum Dei filium Deum verū eſſe,quæ amica curioſitate Athe-
nienſes propter ipſam nouitatem officioſiſſime acceptabant:Dionyſius veram doctrinam & do-
gma ſalutis audiens, & nihil eſſe idola quibus ſeruiebat, immo magis dæmonia quàm deos eſ-
ſe cognoſcens; ſanctum vero Spiritum, & verba vitalia in Pauli doctrina euidentiſſime ſen-
tiens, diuino lumine corde tactus, eidem Paulo ceſſit, & ab illo expetijt quatenus pro illo ip-
ſius Dei,quem prædicabat,miſericordiam precaretur,& illius cultor verus & ſuus mereretur eſſe
diſcipulus.

XII. *Paulus Athenis cæcum illuminat.*

Poſtero autem die,cum Paulus ageret iter,cæcus quidam cœpit eum obſecrationis vocibus cō
pellare.Sanctus autem Apoſtolus crucis ſignum clauſis a natiuitate eius oculis impoſuit, dicens:
Chriſtus Dominus & magiſter noſter,qui oculis lutum impoſuit cæci nati,& lumen reſtituit ei,ip
ſe te potentia ſua illuminet.Quem mox videntem his eſt verbis affatus:Vade,inquiens,ad Diony
ſium,& dic ei,quia Paulus ſeruus Ieſu Chriſti ad te me miſit,vt memor ſponſionis tuæ ad eum ve
D nire non differas,quo baptiſmum ſalutis accipiens, ab omnibus poſſis abſolui nexibus delicto-
rum. Is autem qui lumen receperat, obedienter verba iubentis impleuit, & ad Diony-
ſium properans, Pauli ei verba per ordinem renunciauit. Dionyſius vero electionis gra-
tia iam præuentus, vt ſecum reſpexit non ante habitis luminibus contuentem, ait ad eum:
Es ne tu ille,quem cæcum natum cuncti cognouerunt affines? Cui ille reſpōdit: Ego nempe ſum,
cui cæco nato hactenus Sol nō luxit:ſed ipſe Paulus,cuius tibi deſero mandata ſalubria,Ieſu Chri
ſti magiſtri ſui inuocata virtute,ſanitatis mihi lumē indulſit.Qui protinus ſurgens cum omni do-
mo & Damari vxore ſua(quam vt ſumeret more terrenæ nobilitatis,propter amorem ſuſcipiendę
caræ ſobolis,eum ſui coegere parentes)ad mandata properat S. Pauli:credenſque fideliter, & ab-
negatis erroribus Paganorum,ſacri eſt baptiſmatis vnda reſperſus;ac ſic demum ſe tradidit eius
magiſterio plenius imbuendum;inque ſanctæ Trinitatis fide,& incarnationis,paſſionis & reſurre
ctionis Domini noſtri,ſeu cunctis arcanis Eccleſiaſticæ ſanctitatis affatim vt comes eius inſepara
bilis,quocumque greſſum moueret,a beato Paulo per triennium eſt inſtitutus.Theſſalonica,ma-
giſtro obſequendo, reuertens, ab eodem beato Paulo Apoſtolo Athenienſium eſt ordinatus
E Antiſtes: ac deinde, ipſo iubente, Chriſti Euangelium prædicauit, eamdemque ciuitatem &
maximam partem patriæ ad fidem veritatis conuertit.] hæc auctor,quorum fidem penes eum re
linquimus.

XIII. *Damaris coniux Dionyſii.*

Ceterum in his quæ ad Damarim feminam,quam ad fidem Chriſti a Paulo Lucas tradit addu
ctam, pertinent; plurium ſententia Patrum receptum eſſe videtur, illam fuiſſe coniugem Dio-
nyſij Areopagitæ.Id quidem in primis teſtatur Ambroſius [b], conſentit Auguſtinus [c], & confir
mat Ioannes Chryſoſtomus [d]; quos & ceteri,qui de ea reſcripſerunt,ſectati ſunt. Chryſoſto-
mus enim hæc ait:Rurſus Areopagita ille,ſuperſtitioſſimæ ciuitatis illius ciuis,nōne vna cum vxo
re,audita tantum Pauli concione,illum ſecutus eſt?] hic videas nullam de miraculo haberi men-
tionem:ſicut & Ambroſius eos ſimplici Pauli diſputatione,non miraculis victos eſſe affirmat.Qđ
vero ſpectat ad Apollinem,quem primum omnium Athenienſium a Paulo ad fidem perductum
idem auctor teſtatur:ſi eadem eſſe vera dixerimus;aliū plane diuerſum hunc ab illo eſſe cuius idē
Paulus [e] ac Lucas [f] meminerunt,certiſſimum eſt:nam eodem Luca [g] auctore,cōſtat illū fuiſſe

b Ambroſ.epiſ. ad Vercellen.
c Auguſt de ſemin.ſerm.
d Chryſoſt.lib. de ſacerd.
e 1.Cor.1.2.
f Act.15.
g Act.18,

 natu-

natura Iudæum,ciuitate Alexandtinnm. A
XIIII. Dum adhuc Paulus Athenis ageret,Timotheus & Silas,quos ex Luca [a] vidimus remanſiſſe
a Act.17. Berœæ,Athenas ad Paulum venerunt:qui eos in Macedoniam ad eas confirmandas Eccleſias a-
b 1.Theſſ.2.3. mandauit.Nam de Timotheo,quem miſit Theſſalonicam, idem Paulus [b] ad Theſſalonicenſes
Timotheus mittitur Theſſalonicam. ſcribens,hæc ait:Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.Propter quod non ſuſtinentes amplius,
placuit nobis remanere Athenis ſolis:& miſimus Timotheum fratrem noſtrum,& miniſtrũ Dei
in Euangelio Chriſti,ad confirmandos vos,& exhortandos pro fide veſtra, vt nemo moueatur in
tribulationibus iſtis:ipſi enim ſcitis,quòd in hoc poſiti ſumus. Nam cum apud vos eſſemus,predi
cebamus vobis paſſuros nos tribulationes,ſicut & factũ eſt,& ſciris. Propterea & ego amplius nõ
ſuſtinens,miſi ad cognoſcendam fidem veſtram:ne forte tentauerit vos is qui tentat,& inanis fiat
c Athanaſius in Synopſi. labor noſter.]hæc Paulus. Ex his igitur tam Athanaſius [c], quàm etiam Theodoretus [d], & ſi q
d Theodoret.in præfat. in epiſt. Pauli. alij,exiſtimarunt Paulum,ſicut Athenis miſit Timotheum Theſſalonicam,ita etiam dum ibidem
moraretur,ſcripſiſſe ad eoſdem Theſſalonicenſes primam epiſtolam. Verum ex his quæ idẽ Pau-
lus & Lucas ſcripſerunt,Corinthi potius eam datam a Paulo fuiſſe,exploratiſſimum eſt. Nam cũ
Paulus eam non prius ſe ſcripſiſſe teſtetur,quàm poſt Timothei Theſſalonica ad ſe reditum,dum
e 1.Theſſ.3. ait [e]: Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis,& annunciante nobis fidem & charitatem B
f Act.18. veſtram,&c.]conſtetque auctore Luca [f], reuertentem Timotheum Teſſalonica vna cum Sila,cõ
ueniſſe Paulum Corinthi agentem:eam non aliunde quàm Corintho,vbi mãſit annum & ſex mẽ-
ſes(vt idem ſcribit Lucas)miſſam eſſe,affirmare neceſſe eſt. Haud enim multum temporis manſiſ
ſe Paulum Athenis,putandum eſt;quòd Lucas longas moras aliquibus ſignificare verbis ſolitus
ſit:qui diſceſſionem eius Athenis,& aduẽtum Corinthum,ac cetera ibi ab Apoſtolo geſta his ver
bis recenſet:
XV. Poſt hæc,inquit [g], egreſſus Paulus Athenis,venit Corinthum:& inueniens quemdam Iudęũ,
g Act.18. nomine Aquilam, Ponticum genere,qui nuper venerat ab Italia,& Priſcillam vxorem eius(eo ꝙ
præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Iudęos à Roma)acceſſit ad eos:& quia eiuſdem erat artis,
Paulus operatur manibus. manebat apud eos, & operabatur:erant autem ſcenofactoriæ artis.]hæc Lucas. At non tantũ Co
rinthi,ſed & alijs in locis vbi Paulus conſiſteret.manuum ſuarum artificio victum quæritaſſe, cer
h 1.Theſſ.2. 2.Theſſ.3. tum eſt:id etenim feciſſe Theſſalonicæ [h], eius teſtimonio ſuperius demonſtrauimus:hoc ipſum
i Act.20. poſtea Epheſi cum moraretur egiſſe,etiam ipſe teſtatur,cum eos cõteſtatus [i] hæc ait: Ipſi ſcitis,
quoniam ad ea quæ mihi opus erant,& his qui mecum ſunt,miniſtrauerunt manus iſtæ.]& ad Co C
k 1.Cor.4. rinthios [k] ſcribens: Laborabamus,inquit,operantes manibus noſtris.]Porro ſui inſtituti ratio-
l 2.Theſſ.3. nem hanc aliquando reddidit,cum ait [l]: Non inquieti fuimus inter vos:neque gratis panem mã
ducauimus ab aliquo,ſed in labore,& in fatigatione,nocte & die operantes,ne quem veſtrum gra
uaremus. Non quaſi non habuerimus poteſtatem,ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad
imitandum nos. Nam & cum eſſemus apud vos,hoc denunciabamus vobis: quoniam ſi quis non
vult operari,nec manducet. Audiuimus enim inter vos quoſdam ambulare inquiete,nihil operan
tes,ſed curioſe agentes. Iis autem,qui eiuſmodi ſunt,denunciamus,& obſecramus in Domino Ie-
ſu Chriſto,vt cum ſilentio operantes,ſuum panem manducent.]Ne igitur aliquam,vel leuem ſal-
tem occaſionem captantibus daret oblatrandi,ac dicendi,Euangelij prædicationem, prætextum
quemdam honeſtum fuiſſe Orbis circumeundi,opſonandi,lucri captandi gratia,ac quæſtus faciẽ
di;ſic ſibi temperandum a neceſſario quoque cibo Apoſtolus exiſtimauit,idque ceteris ſuis diſci-
pulis imitandum propoſuit:quod non a ſe tantum,ſed & a Barnaba inuiolabiliter eſſe ſeruatum,
m 1.Cor.9. ſcribens ad Corinthios [m] his verbis declarat,dum eiuſdem inſtituti itidem rationem affert,ac di
cit: Numquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?]& paulo poſt:Aut ego ſolus, & D
Barnabas,non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipẽdijs vmquam? Quis plã-
tat vineam,& de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem,& de lacte eius non manducat?] & poſt
multa id genus inculcata:Sed,inquit,non vſi ſumus hac poteſtate:ſed omnia ſuſtinemus, ne quod
offendiculum demus Euangelio Chriſti.]
XVI. Certe quidem, ſi antiquo Romanorum iure, nempe lege Titia, cautum erat, ne quis ob
Abſque mercede Prædicatio. cauſam orandam (vt tradit Tacitus libro vndecimo) pecuniam donumve acciperet: quan-
to magis ab his abſtinere debuiſſent qui Chriſti Euangelium prædicaſſent, ac præſertim Iudæi,
qui (vt vidimus auctore Ioſepho [n]) nuper ſub Tiberio, quòd pietatis ſpecie ex eis quidam
n Ioſeph.antiq. lib.18.c.5. pecuniam corraſiſſent a Fuluia, fuerant eius criminis inſigniter infamati, atque eam ob cau-
ſam omnes ab Vrbe turpiter eiecti? Ceterum iure illis conceſſum fuiſſe, ſumere victum ab ijs,
quibus Euangelium prædicarent,cum Paulus pluribus docet,tum etiam ipſe Dominus id facien-
o Luc.10. dum monuerat [o]: Edentes,inquit,& bibentes quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius
mercede ſua.]
XVII. Sed vnde acciderit,vt Paulus nobilitate inſignis,& eruditione ꝑclarus,opificium,qđ exerceret, E
didicerit;ex his quæ complures antiqui Rabbini ſcripſerunt,facile intelligemus. Inter alios enim
Scemahaia & Althalion communem quamdam legem præſcriptam illis fuiſſe tradunt,qui ſacras
Profeſſores omnes opifices. vellent litteras profiteri,vt manualeq́ quodpiam opificium addiſcerent,quo victum quærerent. Le-
gi enim conſueuerunt eiuſmodi inſtitutiones in prima lectione primæ hebdomadis Azymorum.
Rabbi Gamaliel quoque in doctrina fratrum,quæ inſcribitur,Haod,vehementer commendat, vt
ſacras litteras addiſcentes,opus aliquod manuale exercerent;quod qui facere prætermiſiſſent ꝓ-
cliuiores ad peccandum futuros eſſe affirmat. Inter alios nobiles antiquos Rabbinos legitur Rab
bi Iochanna ſutoriam,Rabbi Iudam piſtoriam artẽ exercuiſſe,& alios alia id genus. Ex eiuſmo-
di igitur inſtitutione prouniſſe exiſtimamus,vt Paulus ſacris litteris excultiſſimus,aliqđ manuũ
opificiũ didicerit;ꝙ ad victũ ſibi comparandũ,cũ Euangelium ꝑdicaret,vbicumq; locorũ cõſiſte
ret,exercuerit. Ceterũ apud Ægyptios,Græcos,Lydos,Perſas,aliaſq; his adiacẽtes regiones,igno
minię

A miniæ adſcribi ſolitum,tradit Herodotus in Euterpe, ſi quis manuum opificium excoluiſſet:ac
nonniſi ignobiliores apud eos eſſe mechanicis opificijs mancipatos.

Sed quodnam iſtiuſmodi fuerit,Lucas [a] (vt uidimus)aperte docet,dum tradit Paulũ, cum XVIII.
veniſſet Corinthum,ea ex cauſa apud Aquilam & Priſcillam habitare voluiſſe, quòd eiuſdem cũ
illis,nempe ſcenofactoriæ artis opifex eſſet. Porro ars illa ſcenofactoria dicebatur, quæ ex pelli-
bus facienda conſueret tabernacula,quibus milites vterentur in caſtris:de quibus Tacitus [b]: Re-
tentus eſt omnis exercitus ſub pellibus.]Aſſutis itidem pellibus & nautę vtebantur ad naues ope
riendas,vt Cæſar [c] in ſuis commentariis tradit.De einſmodi Pauli opificio hæc Origenes [d]: Pau
lus arte erat faber tabernaculorum.]& paulo inferius: Sicut illi ex piſcatione piſcium piſcatores
hominum facti ſunt,ita & iſte a faciendis tabernaculis terrenis ad cæleſtia conſtruenda taberna-
cula tranſlatus eſt.]De eodem Chryſoſtomus [e] hæc eleganter:At,inquit,tabernaculorum texẽ-
dorum artifex hic,nõ Siciliam modo,atque Italiam,verum vniuerſum terrarum orbem, verbum
B Dei prædicans,peragrauit;cum interim artem non intermitteret, ſed vel tum quoque pelles con-
ſueret,& officinæ ſuæ præeſſet.neque enim ea res patricios aut magnates offendebat: idque iure
optimo. Non enim artes ac ſtudia,ſed conficta dogmata deſpicabiles reddere ſolent præcepto-
res.]hæc ipſe.

a Act. 18.
Pauli opificium.
b Tacit.lib.13.
c Cęſar cõmẽt. de bell.ciuil.li.3.
d Orige. hom. 17.in lib. Num.
e Chryſo.hom. 2. in epiſtol. ad Roman.

Ad hæc,ſciendum nec ceteros Apoſtolos opus manuum prætermiſiſſe, cum locus & tempus XIX.
id conceſſiſſet, qui & alios ad hoc ipſum faciendum hortati ſint: nam hæc apud Clementem [f]
leguntur:Qui in Eccleſia iuuenes eſtis,curate in omnibus rebus neceſſarijs ſedulo miniſtrare: cũ
omni ſanctitate operi veſtro vacate,vt omni tempore & vobis & egentibus ſuppeditare poſſitis,
ne Eccleſiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo Euangelij, ſubciſiuas operas non
negligimus:alij enim ex nobis piſcatores ſunt,alij ſcenarum artifices,alij agricolę, nec vnquam
otioſi ſumus.]Ad hoc ipſum ſpectare videtur quod ait Ignatius [g]: Nemo inter vos otioſus ſit.]
& Iuſtinus [h] martyr:Pudor,inquit,ille in vitio eſt,vt vereamur,ſi ipſi manibus noſtris opus fe-
cerimus,ne quis nos miſeros & auxilio deſtitutos eſſe ſuſpicetur.]Epiphanius [i] hæc in eamdem
ſententiam:Ex ipſis Dei ſacerdotibus quidam vnacum prędicatione verbi,imitantes ſanctum ip
ſorum poſt Deum in Chriſto patrem,Paulum inquam,ſanctum Apoſtolum,etiam ipſi pro virib.
C tametſi non omnes,attamen plures proprijs manibus operantur, qualemcumque tandem iuxta
proportionem dignitati & Eccleſiaſticæ curæ aſſiduitati conuenientem repererint artem ; quo
cum verbo & prædicatione conſcientia ipſa gaudeat,dum etiam per manus proprias fructum af-
fert,& ſibi ipſi ſuppeditat,fratribuſq.ac indigentibus impertit miniſterij fructum, ex primitijs
inquam,& oblationibus,& ex manuum labore partis,propter excellentem affectionẽ erga Deũ,
proximis vltro impartiens.Quamquam ipſi ad hoc non cogantur,neque deputati ſint,ſed iuſtitiæ
labores & operationem Eccleſiaſticam habeant, & ſecundum iuſtitiam alantur; verum propter
excellentem voluntatis promptitudinem ipſi hoc faciant.]hæc Epiphanius.

f Clem. Conſt. lib.2.c.67.
Apoſtoli opifices.
g Ignat. epiſt.7. ad Tarſenſ.
h Iuſtin. de vit. Chriſtiana.
i Epiph. hær.80.

Idem & de monachis omnibus id ipſum factitantibus hæc ſcribit [k]: Laborant propriis ma
nibus,ad impartiendum etiam indigentibus:quemadmodum etiam in ſingulis monaſteriis, tum XX.
in Ægyptiorum regione,tum in aliis omnibus ſic laborant ad iuſtitiam, velut apes, in manibus,
quidem habentes ceram opificii,in ore vero guttas mellis,cum propria hymnifera voce vniuerſo
rum Dominum iuxta proprium ſenſum laudant.] Sed ſcripſit de his egregium commentariolum
Auguſtinus [l], quo acriter inuectus eſt in vagos ac deſides monachos, opera manuum præter-
D mittentes:qui tamen eius videtur eſſe ſententiæ,vt non ſemper vel vbique Paulus operatus ſit ma
nibus ſuum artificiolum,ſed cum à prędicatione verbi daretur otium:cetero autem tempore non
tantum ab offerentibus accepiſſe,id expoſcente neceſſitate : ſed etiam litteris ſuis id præcepiſſe
pro aliis faciendum;vt cum ſcribit ad Galatas [m]: Communicet,qui catechizatur,verbum ei qui
ſe catechizat in omnibus bonis.]vel cum collectam faciendam indicit Eccleſijs Macedoniæ,& An
tiochiæ,& Achaiæ pro fratribus,qui in Iudæa agentes,paupertate grauiſſima premerentur.Agit
de ijſdem & Caſſianus [n] pluribus,& alij.

k Ibidem paulo ſuperius.
Monachi operoſi.
l Aug. de oper. monach.c.14. 15.16.
m Galat. 6.
n Caſſian.li.10.

Quid interea Paulus prædicans Euangelium Corinthi egerit, Lucas [o] ſic narrat: Diſpu-
tabat, inquit, in ſynagoga per omne ſabbatum interponens nomen Domini Ieſu,ſuadebat- XXI.
que Iudæis & Græcis. Cum veniſſent autem de Macedonia Silas & Timotheus, inſtabat ver-
bo Paulus, teſtificans Iudæis eſſe Chriſtum Ieſum . Contradicentibus autem eis , & bla-
ſphemantibus, excutiens veſtimenta ſua dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum:
mundus ego , ex hoc ad Gentes vadam . Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdam,
nomine Titi Iuſti , colentis Deum, cuius domus erat coniuncta ſynagogæ . Criſpus au-
E tem Archiſynagogus credidit Domino cum omni domo ſua: & multi Corinthiorum audien-
tes credebant, & baptizabantur . Dixit autem Dominus nocte per viſionem Paulo: No-
li timere , ſed loquere , & ne taceas : propter quod ego ſum tecum, & nemo apponetur
tibi vt noceat te;quoniam populus eſt mihi multus in hac ciuitate . Sedit autem ibi annum &
ſex menſes, docens apud eos verbum Dei.]hæc Lucas: qua vero occaſione inde receſſerit, pro
ſequitur dicere:ſed nos de his ſuo loco inferius . Baptizauit Paulus Corinthi dictum Criſpum,
necnon & Caium,ſimul & Stephanæ domum,cum alioqui quãplurimos fide Chriſtiana imbuiſ-
ſet:ſed (quod ipſe [p] teſtatur)cum eius munus non fuerit baptizare,ſed euangelizare, ab ea fun-
ctione temperauit.

o Act.18.
De rebus geſtis Pauli Corinthi.
p 1.Cor.1.

De ceteris rebus a Paulo tam longo ſpatio temporis geſtis Corinthi,cum Lucas, vt qui(quod
dixitmus)abſens eſſet,vix ea tribus fere verbis perſtrinxerit:ex his quæ ipſe Paulus ad eoſdẽ Co- XXII.
rinthios ſcripſit,ea in omnib.admiranda ac excellentia fuiſſe,poſſumus facile coniectari:ſic enim
ait [q]:Signa tamen Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in omni patiẽtia,in ſignis,& prodigijs, &
virtutib.Quid eſt.n.quod minus habuiſtis pͤ ceteris Eccleſijs?]Corinthi dũ eſſet,poſt aduẽtũ Silæ

q 2.Cor. 12.
De 1.Epiſt.ad Theſſalonicenſes.

a Act.18. b 1.Theſſ.3.

atq; Timothei ex Macedonia,cuius(vt nuper vidimus)meminit Lucas[a],ſcripſit Paulus primã epiſtolam ad Theſſalonicenſes:in ea enim de einſdem Timothei aduentu his verbis meminit[b]: Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis,& annunciante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis &c.]Inſcribitur epiſtolę titulus non ſolum Pauli nomine,ſed &,Timothei,& Siluani,qui cõoperatores erant Pauli in Euangelio. A

XXIII. c Tacit.Annal. lib.12.

Quod vero pertinet ad ſtatum Romani Imperij:hoc anno,iiſdemque Coſſ.(vt anctor eſt Tacitus [c])Agrippina Germanici fratris Claudij filia,quam poſt interitum Meſſalinæ idem Claudius Auguſtus vxorem acceperat,Auguſtæ titulo angetur;eiuſque filius Domitins ab eodem Imperatore adoptatus in familiam Claudiam,Nero Claudius eſt appellatus. Quo etiam anno eadem Agrippina Auguſta in oppidũ Vbiorũ,in quo agente illic cũ exercitu Germanico patrẽ genita eſt, coloniam duci iuſſit;cui nomen hinc eſt inditũ,vt ex ipſius vocabulo Colonia Agrippina ſit dicta.

Colonia Agrippina.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
53.	9.	11.

B

I.

ANno Chriſti quinquageſimotertio, Coſſ. Claudio Auguſto quintum & Cornelio Scipione Orfito,cum Paulus adhuc Corinthi ageret(annum enim vnum & menſes ſex illic tranſegiſſe,auctor eſt Lucas [d]) ſcripſit ſecundam epiſtolam ad Theſſalonicenſes: haud enim multo poſt primam a Paulo ſcriptam hanc fuiſſe(quòd eamdem cum illa habeat inſcriptionem,qua ſignificatur ab iiſdem Paulo,Siluano,& Timotheo miſſam eſſe)Chryſoſtomus [e] & Theodoretns [f] teſtãtur;quamuis hic velit Athenis eſſe ſcriptam,ſicut(vt putat)& primam. Sed quemadmodũ illam Corinthi ſcriptam eſſe,perſpicue demonſtrauimus,& non Athenis,vnde diſceſſerat;ita etiam ſecundam Athenis datam eſſe,impoſſibile eſt affirmare:quandoquidem Athenis recedens, & Corinthum veniens (vt vidimus) annum cum dimidio ibi manſit;nec(vt ex Luca apparet) amplius reuerſus eſt Athenas,ſed abijt Epheſum.Sic igitur tam primam quàm ſecundam ad Theſſalonicenſes datas fuiſſe Corintho,verius exiſtimamus.Sed nec aſſentimur etiam in hoc Athanaſio [g], qui eam Roma a Paulo miſſam fuiſſe putauit.

d Act.18. *De ſecunda Epiſt. ad Theſſalonicenſes.* e Chryſoſt.in epiſt.2. ad Theſ. f Theodoret. in præf.epiſt.Paul. g Athanaſ. in Synopſi.

II. *Pſeudoapoſtoli ſtudentes lucro.*

Porro eius ſcribẽdæ epiſtolæ ea præceſſit occaſio:quòd pſeudoapoſtoli quidam ex his quos alibi idem Paulus ſugillat,quæſtum pietatem putantes,cum audiuiſſent Theſſalonicẽſes auidius ceteris Euangelium accepiſſe;quo illos ad ſua largienda redderent promptiores, iam inſtare diem Domini(nouiſſimum videlicet mundi finem)tradebant:quod etiam ſibi diuinitus reuelatum eſſe affirmabãt;immo & mentita epiſtola nomine Panli interpoſito,id facilius eiſdem ſuadere eiuſdẽ Apoſtoli auctoritate ſtudebant.Hæc cum accepiſſet Paulus,malis his quanto citius feſtinans occurrere,ſecundam ad ipſos ſcribens epiſtolam,cum ad toleranda mala quæ à Gẽtilibus ac Iudæis paterentur,eſſet hortatus,mox hæc ipſa ſubiunxit [h]: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti,& noſtræ congregationis in ipſum:vt nõ cito moneamini a veſtro ſenſu,neque terreamini,neque per ſpiritum,neque per ſermonẽ, neque per epiſtolam tamquam per nos miſſam,quaſi inſtet dies Domini:neque quis vos ſeducat vllo modo.] Denique admonet,vt ſe ſubtrahant a fratribus inordinate ambulantibus,his nimirum,qui nihil operantes, ſed curioſe agentes,ex Euangelio pecuniarum lucrum captabant. C

h 2.Theſſ.2.

III. i Ibidem.

At vero non eos tantum ſic per epiſtolam admonitos voluit,ſed in memoriam renocat quæ per ſermonem,cum apud illos eſſet,eiſdem tradidiſſet;moxque addit [i]: Itaque fratres ſtate,& tenete traditiones,quas didiciſtis,ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.]Hinc(inquit Chryſoſtomus [k]) perſpicuum eſt,quòd non omnia tradiderunt per epiſtolam,ſed multa etiã ſine ſcriptis,& ea quoque ſunt fide digna.Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam.Eſt traditio?nihil quæras amplius.] hæc ille. Baſilius ante Chryſoſtomum ſic explicans eumdem locum,hæc ait [l]: Apoſtolicum autem arbitror eſſe etiam in non ſcriptis traditionibus perſeuerare. Laudo enim(inquit ad Theſſalonicenſes)vos,quòd omnia mea meminiſtis,& quemadmodum tradidi vobis,traditiones continetis.]hæc Baſilius ad Amphilochiũ. & Epiphanius [m]: Oportet,inquit,& traditione vti:nõ enim omnia a dinina Sriptura accipi poſſunt: quapropter aliqua in ſcripturis,aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt;quemadmodum dicit S.Apoſtolus:Sicut tradidi vobis.& alibi:Sic doceo,ſic tradidi Eccleſijs.&, Si continetis,niſi fruſtra crediſtis.]Sed & in eumdem ſenſum eadem verba a pleriſque alijs accepta eſſe noſcuntur. Porro nõ ex recitato tantum loco hæc accipiuntur:ſed(vt vult Epiphanius)inſinuat id ipſum,de traditione ſcilicet non per ſcripturam,ſed per ſermonem accepta,idẽ Apoſtolus ad Corinthios [n] ſcribens, cũ ait: Laudo autem vos fratres,quòd per omnia memores mei eſtis,& ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.]& poſt alia: Ego enim accepti a Domino,quod & tradidi vobis:quoniam Dominus Ieſus,in qua nocte tradebatur,&c.]Sed quando vel quomodo hæc illis tradidit? certe ijs ipſis temporibus cum apud illos eſſet;nec per ſcripturam,ſed per ſermonem monens ipſos,& ad fidem inſtituens.Quæ igitur non ſcriptura,ſed ſermone tantum ſeruanda eſſe commonuiſſet, traditiones nominauit:quæ etiam,quòd fideliter ſincereque cuſtodiẽda eſſent,alibi ſcribens ad Timotheum, depoſitum appellauit,ſic dicens [o]: O Timothee,depoſitum meum cuſtodi.]ac iterum [p]: Bonũ depoſitum cuſtodi.]Apoſtolicum depoſitum traditiones eſſe,Irenæus [q] tradit.Ceterum non tãtum aliqua ſic ſuis ſermone tradidiſſe,ſed & alia ſe ſermone traditurum, ad Corinthios ſcribens, ſic ait [r]: Cetera autem,cũ venero,diſponam.]Vnde intelligi datur(inquit Auguſtinus [s])quia multum erat,vt in epiſtola totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem vniuerſa per Orbẽ ſeruat Eccleſia,ab ipſo ordinatum eſſe,quod nulla morum diuerſitate variatur.] D E

k Chryſoſt.in 2. epiſt. ad Theſſ. homil 4. *De traditionibus Apoſtolorum.* l Baſil.ad Amphiloch.de Spiritu ſanct.c.29. m Epiph.hær.61. n 1.Corin.11. o 1.Tim.6. p 2.Tim.1. q Iren.lib.3.c.3. r 1.Cor.11. ſ Aug.ad Ianu. epiſt.118 cap.6.

Quo-

A Quoniam vero ex his dictis explotatum ſatis habetur, ſanctos Apoſtolos alia ſcriptis per epi- IV.
ſtolas tradidiſſe, alia ſermone tantum, eorum quæ obſeruare deberent, Eccleſias admonuiſſe; ex
his accidit, vt Chriſtiana religio ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ iure duplici regeretur, nimi-
rum ſcripto, & ſine ſcripto, legibus videlicet, & cõſuetudine: quod cuique bene inſtitutæ Reipubli- *Eccleſia ius*
cæ commune fuit. Lacedæmones enim, Athenienſes, Romanos, & alios, ad bene adminiſtrandam *ſcriptum, & non ſcriptum.*
Rempublicam, tum ſcriptis, tum non ſcriptis legibus; & ijs quæ maiorum conſenſione pro-
batæ, ac communi vſu receptæ eſſent, vſos eſſe, perſpicuum eſt omnibus. De iure enim Romanorũ
cum agit Vlpianus [a] I. C. Hoc, inqnit, ius noſtrum conſtat aut ex ſcripto, aut ſine ſcripto, vt a l. 6. ff. de Iuſti. & iur.
apud Græcos, τῶν νομῶν οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι.] immo vt Budæus reſtituit τὸ μὲν ἔγγραφον,
τὸ δὲ νομικόν.] Et Plato [b] de legibus, ἄγραφα νόμιμα appellari dicit a quibuſdam ius non ſcri- b Plat. de legib. lib. 6.
ptum. Quod ſi verſetur in his quæ ad religionem ſpectant, morem a Romani dici ſolitum, auctor c Feſtus de ver. ſignific.
eſt Sex. Pompeius [c] Feſtus, dum ait: Mos, eſt inſtitutum patrium pertinẽs ad religiones moreſq.
maiorum.] inde illa nata locutio, Agi aliquid more maiorũ, vel, Eſſe in moribus, quæ ab antiquis
B ſcriptoribus ſæpe inuenitur vſurpata. Sed enim & Hebræos non tantum legibus diuinitus inſtitu
tis, ſed & traditionibus vixiſſe, quas dicunt δευτερώσεις, manifeſtum eſt.

Porro leges non ſcriptas, ſcriptis conſignatis, antiquitate præſtare, nullus dubitat. Si enim cun- V.
cta iuta ad ſuum principium reuoces; a Deo inſitas in mente hominũ naturæ leges antiquiores eſ- *Ius non ſcriptũ antiquius.*
ſe atque nobiliores, vt primarium quemdam fontem, ex quo omnium optimarum legum fluxere
riui, facile inuenies. Vnde Philo [d] hæc in eamdem ſententiam: Priſci illi ante leges ſigillarim pro- d Philo lib. de Abraham.
ditas, non ſcripto iure vſi, pari felicitate ac facilitate vixerunt; vt meritò quis dicere poſſit, leges
ſcriptas nihil aliud eſſe, quam vitarum patrum commentarios, in quibus eorum dicta factave nar
rantur. nã illi ſcholas nullas frequentauerãt nullis præceptoribus vſi fuerant: ſed a ſe ipſis inſtituti
doctiq. ordinem naturæ ſunt ſecuti: quæ lex eſt proculdubio antiquiſſima omniũ: quã ipſi ius ſum
mum faſq. rati eſſe, totam vitam ſuam vltro ei ſubdiderunt.] hæc Philo.

Verum non omnium traditionũ atque conſuetudinum eadem eſt ratio, ſed plane diuerſa: nam VI.
ſecundum quod ex diuerſis principijs emanarunt, diuerſo etiam iure cenſendas eſſe, Euangelica *Traditiones quæ improbatæ.*
auctoritas admonet. Illæ nimirum, ſententia Domini, ſunt improbatæ traditiones, quæ aduerſus
C legis diuinę militarent inſtituta: vt cũ Dominus ait [e]: Quare vos tranſgredimini mandatũ Dei pro
pter traditionem veſtram?] In quam ſententiam idem Dominus citans Iſaiam [f]: Bene, inquit, pro e Matth. 15. & Marc. 7.
phetauit Iſaias de vobis hypocritis, ſicut dictum eſt: Populus hic labijs me honorat, cor autem eo f Iſai. 29.
rum longe eſt a me: in vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum. Relin
quentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptiſmata vrceorum & calicum,
& alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum facitis præceptum Dei, vt traditionẽ
veſtram ſeruetis.] De his ſimilibus, quæ legi Dei repugnarent, loquitur Paulus ad Coloſſenſes [g], g Coloſſ. 2.
cum ait: Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundum traditionẽ
hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtũ.] & Petrus [h]: ſcientes, inquit, h 1. Petr. 1.
quod non corruptilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ tra
ditionis.] non quidem (prout Manichæi garriebant) intelligens de ſcripturis veteris teſtamenti,
ſed de dictis ſeniorum traditionibus, quæ ſuperſtitione quadam pietatis ſpecie adumbrata irrita
rent potius, quàm roborarent diuinam legem; de quibus hæc apud Clementem [i] leguntur: Quæ- i Clem. Conſt. lib. 1. c. 7.
dam ſunt in traditionibus ſeniorum, quæ δευτερώσεις appellantur: ſolum autem hiſtoriæ cauſa illa
lege, vt cognoſcas & glorifices Deum, qui te a talibus & tantis vinculis liberauit.]

D Quando vero Iudæi eiuſmodi vanas traditiones ſubinduxerint, hæc apud Epiphanium [k] legũ VII.
tur: Diſce a quo tempore ipſos accuſat quod hoc faciunt. Quando vero traditio & inuentio ſenio k Epiphanius hæreſi 42.
rum ipſis contigit? nimirum Danielis poſt reditum ex Babylone, Achibæ vero etiam ante capti-
uitatem Babylonicam facta eſt, filiorum autem Aſſamonæi temporibus Alexandri & Antiochi, *De traditionibus Iudæorũ.*
centum nonaginta annis:] hæc ille. At Hieronymus [l] in diuerſam ſententiam hęc, quæ & ſuperius
recitauimus, ait: Duas domos Nazaræi, qui Chriſtum ita recipiunt, vt obſeruationes legis veteris l Hieron. in Iſa. cap. 8.
non amittãt, duas familias interpretantur, Sammai & Hillel, ex quibus orti ſunt Scribę & Phari-
ſæi, quorum ſuſcepit ſcholam Achibas, quem magiſtrum Aquilæ proſelyti autumant: & poſt eum
Meir, cui ſucceſſit Ioannan filius Zachæi, & poſt eum Eliezer, & per ordinem Delphon: & rurſum
Ioſeph Galilæus, & vſque ad captiuitatem Hieruſalem Ioſue. Sammai igitur & Hillel, non multo
prius quàm Dominus naſceretur, orti ſunt in Iudæa: quorum prior, diſſipator, interpretatur: ſe-
quens vero, profanus: eo quòd per traditiones, & δευτερώσεις ſuas, legis pręcepta diſſipauerint.] &
ad Algaſiam [m]: Quantæ traditiones Phariſæorum ſint, quas hodie vocant δευτερώσεις, & quàm m Hieron. epiſt. 151. q. 10.
aniles fabulæ, euolere nequeo: neque enim libri patitur magnitudo; & pleraque tam turpia ſunt,
E vt erubeſcam dicere.] & Paulo poſt: Præterea quia iuſſum eſt [n] vt diebus ſabbatorũ ſedeat vnuſ- n Exod. 16.
quiſque in domo ſua, & non egrediatur, neque ambulet in loco in quo habitat: ſi quando eos iux-
ta litteram cœperimus arctare, vt non iaceãt, non ambulent, non ſtent, ſed tantum ſedeant, ſi ve-
lint præcepta ſeruare; ſolent reſpondere, & dicere: Rab Achiba, & Simeon, & Hillel magiſtri no-
ſtri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in ſabbato, & de loco, in quo quis fuerit oc-
cupatus, non recedendum.] Hæc & alia de ſeniorum traditionibus.

Has tum Chriſtus, tum Apoſtoli redarguerunt; non quia ab hominibus traditæ, ſed & quod cõ VIII.
tra Dei legem ſuperſtitioſæ & turpes eſſent: ſed & quod illi ſua præcepta Dei legi præponerent.
Audi, quæſo, quæ apud Thalmud in Gheruuire, ſecundo capite ſcripta leguntur: Fili mi ſolicitior
eſto, obſeruator ſcilicet, verborum ac præceptorum Rabbinorum, quam legis.] ac item: Quicum
que præuaricatus fuerit eorum verba, reus eſt mortis.] rurſumq. Quicumque contemnet vel deri
debit Rabbinorum verba, bulliente ſtercore pœnas luat.] hæc ibi. At quomodo non execrandæ ac
penitus explodendæ eiuſmodi ſeniorum traditiones, immo horendæ blaſphemiæ? Ceterum quæ

piæ

piæ ſuiſſent ac ſanctæ, Domini ſunt ore laudatæ, immo in exemplum adductę, vt cõſtat de Recha A
Duplex genus traditionũ Iudæorum. bitis: cuius rei geſtæ hiſtoriam Hieremias [a] Propheta exacte deſcripſit: qui & in fine quantam ea
de re, quod parentum traditioni obedierint, Apud Deum gratiam promeruiſſent, hæc ſubdit: Pro
eo quòd obediſtis præceptis Ionadab patris veſtri quòd ſcilicet non biberitis vinũ, nec ædificaue
a Hierem. 35. ritis domos ad habitandum, nec vineam agrumve poſſidere volueritis, nec ſeminaueritis, ſed ha
bitaueritis in tabernaculis: Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Non deficiet
vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.] Sed quid hoc, niſi ſtabi
liſſe Rechabitarum traditiones, vt perpetuo integræ permanerent? Iam, quod reliquum eſt, de ip-
ſis Apoſtolicis traditionibus agamus.
IX. Vidimus multa ab Apoſtolis eſſe tradita, quæ non fuerunt ſcriptorum monumentis conſigna
b 2. Cor. 3. ta: quæ quidem haud putanda ſunt penitus excidiſſe, ſed miniſtrata ab illis (quod ait Paulus [b]) nõ
atramento, ſed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus ſcripta eſ
ſe. Quinetiam ſi ipſam petamus rerum originem, plane inueniemus Chriſtianam religionem pri
c Tertull. lib. de teſt. anim. c. 35. mum omnium traditionibus inſtitutam, inde vero ſcriptis eſſe firmatam. nam & Tertulianus [c].
Certe inquit, prior anima quàm littera, & prior ſermo quàm liber, & prior ſenſus quam ſtylus.] B
Ante traditio quã ſcriptura. Antequam enim Matthæus primus omnium ſcriberet Euangelium (quod contigiſſe monſtraui
mus non ante annum Domini quadrageſimumprimum) non alio certe modo, quam traditioni-
bus, Euangelica prædicatio infundebatur in corda credentium. Ac primum quoque fidei Sym-
bolum Apoſtolicum nequaquam ab Apoſtolis reperitur fuiſſe ſcriptis mãdatum, ſed (vt ſuperius,
cum de eo egimus, demonſtrauimus) his qui crederent oretenus traditum.
X. Errant igitur, qui quodam furore perciti, obſtinato ac pertinaci animo negant quicquam eſ-
ſe in Eccleſia recipiendum, quod non fuerit Apoſtolica ſcriptione teſtatum: nam hac ſua ipſorum
lege adſtricti, nec ipſum Symbolum Apoſtolicum, niſi reſiliant a pertinaci mentis propoſito reci
piendi habent aliquam facultatem. Fuit ſentẽtia iſta Arianorum peculiaris, ex quibus Maximus
d Auguſ. contra Max. in princ. his verbis eam apud Auguſtinum [d] inculcat: Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod com
mune eſt cum omnibus, neceſſe eſt vt audiamus: hæ vero voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo
caſu a nobis ſuſcipiuntur.] Qui igitur his ſe arctant & premunt anguſtijs, ab omni etiam fidei re
gula excidant neceſſe eſt; nam (vt vidimus) Apoſtolicum ipſum Symbolum reijcere, ſua ipſorum
ſententia compelluntur: immo nec ipſis Apoſtolicis ſcriptis quibus tantummodo innitẽdum exi G
ſtimant, aliquo iure vti poſſunt, niſi prius traditionibus inhæreant. Nam vnde acceperunt hæc il-
la ipſa eſſe quæ ab Apoſtolis & Euangeliſtis ſunt ſcripta, & nõ potius illorum nomine doloſe ſup
poſita, niſi auctoritate Eccleſię, quæ ſancito tandem canone, quænam illa eſſent, & a quibus ſcri-
e Nicen. Cõci. citat Hierony. in præfat. in lib. Iudith. pta, in Niczno [e] Concilio promulgauit? Vnde hac ratione Auguſtinus [f]: Ego, inquit, Euange-
lio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ cõmoueret auctoritas.] Sed vnde hæc illa adeo fir
miter & abſque alia dubitatione conſtituit? non quidem ex ſimplici ſciptorum titulo: quandoqui
f Auguſt. contr. epiſto. Manich. cap. 5. dem multa alia Euangelia, Epiſtolæ, Actus, & Reuelationes erant (vt vidimus) Apoſtolorum ti-
tulo prænotata, quæ reſpuit; ſed hæc ipſorum eſſe germana, non aliunde quam Eccleſiaſtica tradi
tione potuit didiciſſe.
XI. Ex his igitur videas q̃ti ponderis ſit ipſa traditio, vt ex ipſa noui Teſti ſcripta oĩa auctoritatẽ
Eccleſia probat ſcripta & traditiones. acceperint: quã qui admittunt, ab ipſis etiam canonicis ſcriptis excidant neceſſe eſt. Cum itaque
ſcripturarum fundamentum ſit ipſa traditio; eo conuulſo, totam deſuper ſtructam molem collabi
quis non facillime credet? Eſto igitur firmum ratumque, non tantum ſcriptis, ſed & traditioni-
bus Apoſtolorum Dei Eccleſiam ſemel fundatam, cœpiſſe iiſdem coaleſcere & propagari; ipſoſ- D
que Fideles, ſicut illis, ita & iſtis pariter obligari; in eoque iſtas excellere, quod illa, niſi traditione
g Iren. lib. 3. c. 4. firmetur non ſubſiſtant, hæ vero etiam ſine ſcriptis ſuam obtineant firmitatem. Vnde Irenæus [g]:
In quo traditio ſcripturæ præſtet. Quid, inquit, ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis: nonne oportebat ordinem
ſequi traditionis, quem tradiderunt ijs quibus committebant Eccleſias? cui ordinationi aſſen-
tiunt multæ gentes barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere, vel atramento
ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cu
ſtodientes, in vnum Deum credentes fabricatorẽ cæli & terræ & omnium quæ in eis ſunt, per Ie-
ſum Chriſtum & paulo poſt; Hanc fidem qui ſine litteris crediderunt, quantum ad ſermonem no
ſtrum Barbari ſunt; quantum autem ad ſententiam & conſuetudinem & conuerſationẽ propter
fidem, perquam ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo, conuerſantes in omni iuſtitia, caſtitate, & ſa-
pientia. Quibus ſi aliquis annunciauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta ſunt, proprio ſermone eo
rum colloquens; ſtatim concludentes aures, longo longius fugiunt, ne audire quidem ſuſtinentes
blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem ne in conceptionem
quidem mentis admittunt quodcumque eorum portentiloquium eſt: neque enim cõgregatio fuit E
apud eos, neque doctrina inſtituta.] hæc Irenæus.
XII. Hæc eadem & Tertullianus [h] in hæc verba: Hæc, inquit, ſi nulla ſcriptura determinauit, cer-
h Tert. de coro. milit. c. 3. te cõſuetudo corroborauit, quæ ſine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vſurpari quid
poteſt, ſi traditum prius non eſt? Etiam in traditionis obtentu exigenda eſt, inquit, auctoritas ſcri
pta. Ergo quæramus, an & traditio non ſcripta non debeat recipi. Plane negabimus recipiẽdam,
ſi nulla exempla præiudicent aliarum obſeruationum, quas ſine vllius ſcripturæ inſtrumento, ſo-
lius traditionis titulo, exinde conſuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt a baptiſmate in-
Ritus Eccleſiæ ex traditione. grediar: Aquam adituri, ibidem, ſed & aliquanto prius in Eccleſia ſub Antiſtitis manu conteſta-
mur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid re
ſpondentes, quam Dominus in Euangelio determinauit. Inde ſuſcepti, lactis & mellis concordiã
prægustamus. Exq. ea die lauacro quotidiano per totam hebdomandã abſtinemus, Euchariſtiæ
ſacramentum & in tempore victus, & omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœti-
bus,

A bus,nec de aliorum manu quàm præſidentium ſumimus. Oblationes pro defunctis,pro natalitijs annua die facimus. Die Dominico ieiunium nefas ducimus,vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paſchæ in Pentecoſten vſque gaudemus. Calicis aut panis etiam noſtri aliquid decuti in terram anxie patimur. Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditũ & exitum,ad veſtitum & calceatum,ad lauacra,ad menſas, ad lumina,ad cubilia,ad ſedilia,quacumque nos conſeruatio exercet,frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum,ſi legem expoſtules ſcripturarum, nullam inuenies: traditio tibi prætendetur auctrix,conſuetudo confirmatrix,& fides obſeruatrix:rationem traditioni,conſuetudini,fidei patrocinaturã aut ipſe perſpicies,aut ab aliquo qui perſpexerit,diſces.] hactenus de his Tertullianus: nec quidem ex officina Montani;quippe qui ea recenſeat quæ longe ante Montani tempora,ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ, Ignatij, Iuſtini martyris, Irenæi,& aliorum antiquorum teſtimonio conſtat fuiſſe vſu recepta,atque obſeruatione firmata,prout iã de ſingulis ipſi diximus ſuis locis,ſuperius,vel inferius dicturi ſumus. Immo & eiuſdem Tertulliani ſententia, videamus vnde ipſe Eccleſiæ traditiones deducat;ſic enim alibi ait,diſputans contra Marcionem [a]: Quod ſi poſt
B Apoſtolorum tempora adulterium veritas paſſa eſt circa Dei regulam: ergo Apoſtolica traditio nihil paſſa eſt ſuo tempore circa Dei regulam;& non alia cognoſcenda eſt traditio Apoſtolorum, quam quæ hodie apud ipſorum Eccleſias editur.]

a Tertul. contra Marc. lib. 1. cap. 21.

XIII.

De traditionibus teſtificatio SS. Patrũ.

Vt igitur non vnius vel alterius antiquorum Patrum eſſe monſtremus de Apoſtolicis traditionibus,de quibus eſt ſermo,aſſertionem,ſed omnes æque in eãdem ſententiam conſpiraſſe,pariterq. eidem Catholicæ veritati adſtipulatos eſſe: ab antiqoribus petamus narrationis exordiũ, &,vt inſtituti patitur rõ,ſingulorũ hic teſtimonia afferamus;vt e quib. fontib. traditionũ riui fluxerint in Eccleſiam,perſpicue intelligamus. Res quidem maximi ponderis (vt quæ baſis quædam & fundamentum totius Eccleſiaſticæ œconomiæ eſſe videatur) eſt propenſiori ſtudio petractãda; quamobrem a lectore veniam deprecamur,ſi intercepto curſu narationis hiſtoricæ,hic paulo diutius immorabimur. nam & hoc ipſum a nobis ratio inſtituti exigit.

XIV.

Traditiones Apoſtolorum ſcriptæ ab Ignatio.

Dicendum de Matthia Apoſtolo in primis eſſet,quem de traditionibus ſcripſiſſe volumen,auctor eſt Clemens Alexandrinus,qui ipſum ſępius citat,nimirum libro ſecundo Stromatum, nec non tertio,& ſeptimo. ſed quoniam excidit liber ille,quo etiam vſi eſſe noſcuntur hæretici;an ger
C manus Matthiæ fuerit,certum quid affirmare non poſſumus,ſicque libentius abſtinemus. At de Ignatio nulla eſt tergiuerſatio,cuius epiſtolas [b] vt legitimas ſemper eſt antiquitas venerata. de eo hæc ſcribit Euſebius [c]: Cum iter per Aſiam faceret,licet attentiſſima cura a ſatellitibus,qui illum ductabant,obſeruaretur;Eccleſias tamen cuiuſque ciuitatis,ad quam forte proficiſceretur, familiaribus colloquijs,pijſque hortationibus confirmauit: ac primum, vt hæreſes, quæ iam tum primo naſci & emergere cœperunt,maxime præcauerent,ſeduſo admonuit; deinde hortatus eſt, vt Apoſtolorum traditioni mordicus adhæreſcerent;quam quidem aſſeueranter teſtificatus,quo tutius poſteritati ſeruaretur,neceſſario ſcriptis mandandam exiſtimauit.] hæc de eo Euſebius. Sed mea quidem ſententia,non priuatum aliquem commẽtarium Ignatius de traditionibus ſcripſit,ſed quòd in omnibus illis ſuis vndecim,quas ad diuerſas Eccleſias dedit,epiſtolis, Apoſtolicas traditiones in plurimis voluit eſſe teſtatas;vt in primis hierarchicum in Chriſti Eccleſia ordinem,ſingulorum Eccleſiæ miniſtrorum diſtincta officia,conuentus publicos,ſacratiſſimæ Eucharistiæ miniſtrationem,ſacrificij immolationem,obſeruationem diei Dominici,aliaſque feſtiuitates,Quadrageſimæ ieiunium,viduarum cœtum venerandum,ſacrum collegium earum virginum
D quæ perpetuam virginitatem excolerent,& ſeipſas Deo conſecraſſent,& alia huiuſmodi.

b Euſebius hiſt. li. 3 c. 30 & Hie. de Script. Eccl. in Ignat.
c Euſebius hiſt. lib. 3. c. 30.

XV.

Aſſertores traditionum Apoſtolicarũ.

De Polycarpo,& ipſo Apoſtolorum diſcipulo,hæc ſcribit Irenæus [d]: Polycarpus autem nõ ſolum ab Apoſtolis edoctus,& conuerſatus cum multis ex eis qui Dominum noſtrum viderunt, ſed etiam ab Apoſtolis in Aſia,in ea quæ eſt Smyrnis Eccleſia cõſtitutus Epiſcopus,quem & nos vidimus in prima noſtra ætate (multum enim perſeuerauerat,& valde ſenex glorioſiſſime & nobiliſſime martyrium faciens,exiuit de hac vita) hic docuit ſemper quæ ab Apoſtolis didicerat, quæ & Eccleſiæ tradidit,& ſola ſunt vera.] meminit in fine de eius epiſtola ſcripta ad Philippenſes. Dionyſius Areopagita inſuper in his multum verſatus eſt eo libro quem ſcripſit de Eccleſiaſtica Hierarchia: at quoniam an eius ſit commentarius ille,multi dubitarunt, agemus de ea re plurib. ſuo loco inferius. De Hegeſippo teſtatur Euſebius [e], ab eo quinque libris ſcriptas eſſe Apoſtolicas traditiones: ſic enim ait: Iſte enim ſinceram & minime fucatam Apoſtolicæ prędicationis traditionem quinque libris,illo quidem ſcribendi genere maxime ſimplici ac ſummiſſo litteris perſequi aggrediens,tempus quo ipſe floruit,aperte indicat.] Sed & apud Iuſtinum [f] martyrem, cũ agitur de chriſtianis,quòd ad Orientem verſi orare conſueuerint,hęc legũtur in fine: Porro a quibus orationem Eccleſia accepit,ab ijſdem quoque vbi orare ſolerent,cõſuetudinem accepit,a ſan
E ctis nimirum Apoſtolis.] id ipſum Origenes, Baſilius,& (vt paulo poſt dicemus) ceteri atteſtãtur. Porro Iuſtinus ipſum ritum ſacræ Euchariſtiæ celebrandæ,non aliunde quàm ex Apoſtolica traditione acceptum,in oratione ad Antoninum Pium exacte deſcripſit.

d Iren. li. 3. c. 3.
e Euſeb. hiſt. li. 4 c. 8.
f Apud Iuſti. li. Quæſt. & reſp. q. 118.

XVI.

Irenæus vindex traditionum Apoſtolicarum.

Irenæus [g] Iuſtino fere æqualis (eodem enim ſæculo vixit) ceteris locupletius de his viſus eſt agere: nam traditionibus potiſſimum agens aduerſus hæreticos,hæc tandem habet: Cum autem ad eam iterum traditionem,quæ eſt ab Apoſtolis,quæ per ſucceſſiones presbyterorum in Eccleſijs cuſtoditur,prouocamus eos qui aduerſantur traditioni: dicunt ſe non ſolum presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores,ſinceram inueniſſe veritatem: Apoſtolos autẽ admiſcuiſſe ea quæ ſunt legalia,Saluatoris verbis.] & paulo poſt: Euenit itaque,neque ſcripturis iam, neq; traditioni conſentire eos.] ac ſequenti capite ſic: Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam in Eccleſia adeſt perſpicere omnibus,qui vera velint audire: & habemus adnumerare eos qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſijs,et ſucceſſores eorũ vſque ad nos,

g Iren. lib. 3. ca. 2. 3. 4.

quí nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab his deliratur. Etenim ſi recondita myſte- A
ria ſciuiſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim & latenter ab reliquis perfectos docebant; his maxime trade
rent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias committebant.]

XVII.
Romana Eccleſia cuſtos Apoſtolic. traditionum.

Agens deinde de ſucceſſoribus Apoſtolorum, meminit de Romana Eccleſia, atque traditioni
bus eidem creditis, in hęc verba; Sed quoniam, inquit, valde longum eſt in hoc tali volumine om-
nium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones: maximæ et antiquiſſimæ et omnibus cognitæ, a glo-
rioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro et Paulo Romæ fundatæ et conſtitutæ Eccleſiæ, eam quàm ha
bet ab Apoſtolis traditionem, et annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum
peruenientem vſque ad nos, indicantes, confundimus eos qui quoquo modo vel per ſui placentiã
malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem et malam ſententiam, præterquàm oportet, colli-
gunt. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conueni
re Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique Fideles; in qua ſemper ab his qui ſunt vndique, conſer-
uata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio.] proſequitur enumerare Petri ſucceſſores vſque ad ſua
tempora: agenſque de Clemente, cum tradit non tantum ſcriptis, ſed et traditionibus (epiſtola ad B
eos ſcripta) compoſuiſſe Corinthiorum diſſenſiones. Denique hæc de Eccleſia Epheſiorum: Sed
et quę eſt Epheſi Eccleſia, a Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanẽte apud eos vſque ad
Traiani tempora, teſtis eſt verus Apoſtolorum traditionis. Tantæ igitur oſtenſiones cum ſint hæ,
non oportet adhuc quærere apud alios veritatẽ, quã facile eſt ab Eccleſia ſumere: cũ Apoſtoli, qua
ſi in depoſitorium diues, pleniſſime in eam contulerint omnia quæ ſunt veritatis.] hæc Irenæus.

XVIII.
a Tert. de carn. Chriſti c. 2.
Quantum deferendum traditionibus ex Tertulliano.

Qui proximus poſt Irenæum Tertullianus adnumeratur, quam egregius adſtipulator eiuſdẽ
veritatis extiterit, nuper vidimus: quantum inſuper traditioni detulerit, vt ſine ipſa Chriſtianus
quis eſſe non poſſit hæc accipe: hiſce enim verbis Marcionem traditiones negantem exagitat [a]: Si
inquit, Propheta es, prænuncia aliquid: Si Apoſtolus, prædica publice: Si Apoſtolicus, cum Apo-
ſtolis ſenti: Si tantum Chriſtianus es, crede quod traditum eſt: Si nihil iſtorum es merito dixerim
Morere: nam & mortuus es, qui nõ es Chriſtianus, non credendo quod creditum Chriſtianos fa
cit.] & paulo poſt: Porro quod traditum erat, id erat verum, vt ab eis traditum, quorum fuit trade
re. Ergo quod erat traditum reſcindens quod erat verum reſcidiſti. Nullo iure feciſti. Sed ple-
nius eiuſmodi præſcriptionibus aduerſus omnes hæreſes alibi vſi ſumus] nimirum in libro de C
Præſcriptionibus, vbi hæc Tertullianus [b]: Nunc ſolum diſputandum eſt, quibus competat fides

b Tert. de præſcript. c. 19. 21.

ipſa: cuius ſint ſcripturæ; a quo, per quos, & quãdo, et quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chri-
ſtiani. Vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ & fidei Chriſtianæ, illic erit veritas Scriptu
rarum, & expoſitionum, & omnium traditionum Chriſtianarum.] & poſt multa ſequenti capite
de his agens hęc addit: Quid autem Apoſtoli prædicauerint, id eſt, quid illis Chriſtus reuela-
uerit, & hic præſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli
condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viua (quod aiunt) voce, quam per epiſtolas poſtea.
Si hæc ita ſunt, cõſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſijs Apoſtolicis matricibus
& originalibus fidei conſpiret veritati deputandam id ſine dubio tenentẽ, quod Eccleſia ab Apo
ſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo ſuſcepit: reliquam vero omnem doctrinam de menda-
cio præiudicandam, quæ ſapiat cõtra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei.]

c Tert. aduerſ. Marcion. lib. 4. c. 5. in fine.

hæc Tertullianus, qui et aduerſus Marcionem [c] hæc in eamdem ſententiam: His fere compendijs
vtimur, cum de Euangelij fide aduerſus hæreticos expedimur defendentibus temporum ordinẽ
poſteritati falſariorum præſcribentem, & auctoritatem Eccleſiarum traditioni Apoſtolorum pa D
trocinantem: quia veritas falſum præcedat, neceſſe eſt, et ab eis procedat a quibus tradita eſt.]

XIX.
d Hier. de Scri. Eccl. c. 38. 53.
e Clem. Alexã. Strom. lib. 1.
Ex Clemente Alexandrino.

Huic coniungimus Clementem Alexandrinum, qui ijſdem cum Tertulliano temporibus Se-
ueri & Antonini eius filij claruit [d]: ipſe enim hæc in Stromatibus [e] in primis habet: Qui veram
quidem beatæ doctrinæ ſeruabant traditionem, ſtatim a Petro, & Iacobo, & Ioanne, & Paulo, ſan
ctis Apoſtolis, filius a patre accipiens (pauci autem ſunt patribus ſimiles) ad nos quoq;, Deo volẽ
te, peruenerunt, illa a maioribus data & Apoſtolica depoſituri ſemina.] hæc Clemens, non de ſcri
ptis ab illis epiſtolis intelligens, ſed & de nõ ſcriptis per manus traditis obſeruationibus; alioqui
his omnibus quatuor Euangelia præpoſuiſſet: nã paulo ſuperius viua voce, & animata (vt ait) ora
tione magiſtrorum, qui a maioribus ea acceperant, ea aſſecutum eſſe teſtatur. Idemq. hęc libro
quarto: Cognitio autem ipſa eſt, quę per ſucceſſionem ad paucos ex Apoſtolis abſque ſcriptis tra
dita peruenit,] & in libro ſeptimo; Quomodo ergo ſi quis fiat beſtia ex homine, ſimiliter atque hi
qui fuerant infecti venenis Circes: ita homo Dei eſſe, & Domino fidelis eſſe perdidit, qui aduer-
ſus Eccleſiaſticam recalcitrauit traditionem, & in humanarum hæreſeõ deſiliuit opiniones.] hæc

f Euſeb. hiſt. li. 6. ca. 11.

Clemens; de quo etiam hæc Euſebius [f]: In libro inquit, quem de Paſcate compoſuit, fatetur ſe a E
familiaribus ſuis compulſum, vt traditiones, quas a veteribus presbyteris accepiſſet, litteris pro
deret ad poſteritatem.]

XX.
g Orig. hom. 5. in Num.
Ex Origene.

Hius diſcipulus Origenes hæc etiam de traditionibus, quas Eccleſiaſticas obſeruationes ap-
pellat, ſic [g] dicens: Sed & in Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ omni-
bus quidem facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod, verbi gratia,
genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cæli plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi ora
tionem fundimus, non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed & Euchariſtiæ ſiue perficiẽ
dæ, ſiue eo ritu quo geritur, explicandæ, vel eorum quæ geruntur in baptiſmo verborum, geſtorũ
que & ordinum, atque interrogationum & reſponſionum, quis facile explicet rationem? Et tamẽ
omnia hæc operta & velata portamus ſuper humeros noſtros, cum ita implemus ea & exequi-
mur, vt a magno Pontifice atque eius filijs tradita & commendata ſuſcepimus.] et in Leuiticũ ait

h Orig. in Leu. cap 8.

[h]; Secundum Eccleſiæ obſeruantiam, etiam paruulis baptiſmum dari.] Sed per obſeruantiam
Eccleſiæ intellexiſſe Apoſtolicam traditionẽ, alibi declarat his verbis: Pro hoc et Eccleſia ab Apo

ſtolis

A ſtolis traditionem ſuſcepit, etiam paruulis baptiſinum dare.]

XXI. Stephanus Papa, idemq. martyr, etſi eius ſcripta exciderint, tamẽ ex ipſis fragmẽtum, quod recitat Cyprianus [a], quam conſtans aſſertor Apoſtolicarum traditionum et earum acerrimus propugnator extiterit, facile monſtrat: ſic enim dicebat aduerſus omnes qui ex vniuerſo Chriſtiano orbe viri eruditiſſimi atque ſanctiſſimi impugnabant baptiſmum hæreticorũ, quod hactenus ex antiqua traditione Eccleſia non reſpuebat: NIHIL INNOVETVR: NISI QVOD TRADITVM EST]agatur ſcilicet. Hac vna ille ſententia & Apoſtolicæ vocis tonitruo a ſumma arce culminis paſtoralis intonans, non ſolum Africanorum omnium, ſed et Orientalium Epiſcoporum molitiones atque conatus diſiecit, et munimenta illorum ex mille Scripturæ diuinæ locis coagmentata et male contexta penitus diſſipauit: vt tũc potiſſimum Eccleſia Catholica experta ſit, qualis quantaq. vis fuerit antiquæ traditionis, cum opus fuit innumeras diuinæ Scripturæ ſententias perperam intellectas, quæ reſiſtere viderentur, vni cedere traditioni: de qua hæc Auguſtinus [b]: Coſuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt; ſicut ſunt multa quæ vniuerſa tenet Eccleſia, et ob hoc ab Apoſtolis præcepta
B bene creduntur, quamquam ſcripta non reperiantur.] Ceterum Cyprianus non adeo vecors fuit, vt Apoſtolicæ traditioni repugnandum eſſe cenſeret; ſed quod exiſtimaret eam humanam eſſe potius corruptelã vt quæ ſibi videbatur eſſe diuinis Scripturis aduerſa. quare et illa verba mox ſubdit: Vnde eſt iſta traditio? vtrum ne de Dominica et Euangelica auctoritate deſcẽdẽs, an de Apoſtolorum mandatis atque epiſtolis veniens? Ea enim faciẽda eſſe, quæ ſcripta ſunt, Deus teſtatur. Quod ſi Cyprianus certior redditus eſſet, illam re vera fuiſſe Apoſtolicam traditionem, nec aduerſam diuinis ſcripturis; ſanis ſincerisq: dogmatibus haud dubium acquieuiſſet; quod et Auguſtinus affirmat. Verum quam egregius adſtipulator ſit Cyprianus Apoſtolicarum ac ceterarum Eccleſiæ traditionum, præſertim in ritu miniſtrandorum ſacramentorum, mille prope locis erudite Pamelius adnotauit.

a Cyprianus ad Pomp. epiſt. 74.
Stephanus Papa cuſtos traditionum.
b Auguſt. de baptiſ. cont. Donat. lib. 5. c. 23.

XXII. Ex his vero, qui in Eccleſia claruerunt poſt Ethnicos Imperatores temporibus Conſtantini Magnus Athanaſius eſt facile princeps, qui & traditionum Eccleſiaſticarũ eſt grauiſſimus aſſertor; cum aduerſus ingruentes Arianorum turbines, Filij Dei diuinitatem labefactãtes, traditionis ſcuto potiſſimum ſit tutatus Catholicam veritatem: nam quoties de nouitate vocis Ariani calũ
C niam faciebant, ipſe mox eos ad traditionem Eccleſiaſticam prouocabat: ipſosq. hoſtes adegit, licet inuitos, veritatem Catholicam profiteri. vnde hæc ipſe [c] de Euſebio Cæſarienſi: Quod maioris admirationis eſt, Euſebius ex Cæſarea Palæſtinę cum pridie abnegaſſet, in eãdem ſententiam poſtridie ſubſcripſit; quam etiam Eccleſię legendam miſit, dicens eam eſſet Eccleſię fidem, et patrum traditionem.] poſt multa vero ſic: Ecce, inquit, nos demonſtramus iſtiuſmodi ſententiam a patribus ad patres quaſi per manus traditam eſſe.] Rurſum agens contra Paulum Samoſatenſem, hæc ait [d]: Qui ea quæ vltra vires ſuas ſunt, indagat, in præcipiti conſiſtit: qui vero traditionibus inhæret, extra periculum verſatur. Suademus igitur vobis, quod et nobis ipſis ſuademus, vt traditam fidem retineatis, et auerſemini profana nouitatis verba, et idem reliquis præcipiatis, vt exhorreant tanti myſterij inquiſitionem.]

Athanaſius traditionũ aſſertor.
c Athanas. de Synod. Nicæn. contra Arian. decre.
d Athan. de incar. Verb. contra Paul. Samoſat.

XXIII. Ipſe item Euſebius [e], qui tunc viuebat, cum ſanioris eſſet mentis, hæc de traditionibus: Moyſes in tabulis inanimatis, Chriſtus autem in mentibus vita præditis perfecta noui Teſtamenti documenta deſcripſit. Eius vero diſcipuli, ad magiſtri ſui nutum, auribus multorum doctrinam ſuã commendantes, quæcumque quidem veluti vltra habitum progreſſis a perfecto ipſorum magi-
D ſtro præcepta fuerant, ea ijs qui capere poſſent, tradiderunt: quæcumque vero ijs conuenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationibusq. indigentes, ea ipſi ad imbecillitatẽ multorũ ſe demittentes, partim litteris, partim ſine litteris, quaſi iure quodã nõ ſcripto, ſeruanda cõmendarunt.] hæc Euſebius. Sed et qui huic proximus tẽpore accedit Cyrillus Hieroſolymorũ Epiſcopus, cum de ſacris myſterijs Eccleſiaſticis quinque orationes myſtagogicas habuiſſet, hæc ait in fine: Retinete has traditiones, et ſine vllius offendiculo voſmet ſeruate.] Sed a quo traditas? legat qui originem earum ſcire cupit, et inueniet eas acceptas eſſe maiori ex parte ex Miſſa Iacobi Apoſtoli eiuſdem ciuitatis olim Epiſcopi.

Euſebius traditionũ profeſſor.
e Euſeb. de demonſtr. Euang. lib. 1. c. 8.

XXIV. Qui eodem vixit tempore Hilarius [f], hæc de Gallis: O vos beatos et glorioſos, qui perfectam atque Apoſtolicam fidem conſcientia et profeſſione retinentes, conſcriptas fides huculque neſcitis. Non enim eguiſtis littera, qui ſpiritu abundatis: neque officium manus ad ſcribendum deſiderastis, qui quod corde a vobis credebatur, ore ad ſalutem profitebamini. Nec neceſſarium habuiſtis Epiſcopi legere, quod regenerati neophyti tenebatis. Sed neceſſitas conſuetudinem intulit exponi fides, et expoſitis ſubſcribi. Vbi enim ſenſus conſcientiæ periclitatur, illic littera poſtu-
E latur.] hæc Hilarius. Dicant ergo Nouatores, Gallorum ſordes (illos cõpello qui ſunt adeo a progenitoribus antiquis degeneres) qua fronte ſine ſcriptis per manus traditas Eccleſię traditiones impugnent & reſpuant, ſi amplius trecentis annis, vſque ad Hilarij tempora, Gallicana Eccleſia, eademq. celebris, totoq. Orbe ſpectata, ſine ſcripto tradita fide, ac p manus accepta, abſq; aliquo religionis pręiudicio, immo maximo omnium integritatis exemplo, vſa eſt? Intelligant a quibus deſciuerint, & quibus in eo turpiter inhæſerint, nimirũ Arianis, Macedonianis Aerianis, vel his ſimilibus: qui quod traditionibus impugnarentur, nullam ſentẽtiã, immo ne vocem quidem admittere in animum induxerunt, quæ non reperitur ex diuinis Scripturis accepta. Sed hæc omittamus.

f Hilar. libro de Synod. contr. Arianos.
Hilarius traditionum defenſor.
g Baſil. de Spiritu ſancto ad Amphil. c. 27.

XXV. Baſilium [g] iam præſtat audiamus, qui hæc habet ſcribens ad Amphilochium de Spiritu ſancto Dogmata, quæ in Eccleſia ſeruãtur & prædicãtur, partim ex ſcripta doctrina habemus [h], partim ex Apoſtolorum traditione ad nos delata in myſterio recepimus: quæ vtraque ad pietatem eamdem vim habent; & nemo his contradicit, qui vel modicam ſaltem Eccleſiaſticorum iurium experientiam habet. Si enim aggredimur non ſcripto proditas conſuetudines, veluti non magnam vim

h Baſil. de Spiritu ſancto c. 7.
Baſilius traditionum prædicator.

habentes

habentes reijcere,imprudentes etiam ipſis principalibus Euãgelij partibus damnum inferemus A
immo ipſam Euangelij prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Veluti,exempli cauſa(vt
eius quod primum & communiſſimum eſt,primam mentionem faciam)figura crucis ſignare eos
qui in nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti ſpem habent,quis ſcripto docuit? Ad Orientem conuer
ſos nos eſſe,dum oramus,quæ ſcriptura nos docuit? Inuocationis verba,dum oſtẽditur panis Eu-
chariſtiæ & poculum benedictionis,quis ſanctorum ſcripto nobis reliquit? Non enim his conten
ti ſumus,quorum Apoſtolus aut Euangelium meminit;ſed ante & poſtea alia quædam dicimus,
velut magnum robur ad myſteria habentia,& doctrina ſcripto non prodita aſſumpta. Benedici-
mus aquam baptiſmatis & oleum vnctionis,inſuperq. ipſum qui baptizatur:ex quibus ſcriptis?
nonne a tacita & arcana traditione? Ipſam vero olleo illitionem quæ doctrina ſcripta docuit? aut
ter mergi hominem,vnde eſt? Reliqua item quæ circa baptiſma fiunt,renunciare ſatanæ & ange
lis eius,ex qua ſunt ſcriptura? nonne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minime
oneroſo & ſolicito ſilentio patres noſtri conſeruarunt? Recte illi,vt pote docti myſteriorum reue
rentiam & auctoritatem ſilentio cuſtodire:quæ enim ne aſpicere quidem fas erat non initiatis ho B
rum doctrinam quomodo par erat in litteris,velut in triũpho,oſtentare?] hæc Baſilius:qui & alia
etiam multa in eamdem ſententiam inculcat:ac tandem hac ipſa non ſcripto tradita Apoſtolorũ
traditione de Spiritu ſancto blaſphemias Macedonij refellẽs,veram ſinceramq. a maioribus diui
nitatem eius traditam adſtruit,atque confirmat,vt dicendum ſit more maiorum:Gloria Patri &
Filio cum Spiritu ſancto:& non vt illi dicebant,In Spiritu ſancto. Nam & ſuperius: Quicum-
que enim per morum conſtantiam antiquitatis auctoritatem nouationibus prætulerunt, & pa-
trum traditionem inuiolatam per regiones ac ciuitates conſeruarunt hac voce vſi ſunt.]& alibi [a]:
a Baſil. epiſt. 73. Nos confitemur,quod etiam traditum accepimus,cum Patre & Filio locatum eſſe Spiritum para
clitum.]

XXVI. Baſilio iungimus Gregorium Nazianzenum [b], qui agens in Iulianum Apoſtatam,in eum-
b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul. dem inuehitur,quod Eccleſiaſticas traditiones in Gentilium vſum trãsferre ſatageret:Quas, in-
quit,traditione acceptas in hanc vſque diem ſeruauimus.]Huic adnectimus Gregorium Nyſſe-
Gregorius Nazianzenus traditionum profeſſor. num,qui ad Ablauium hæc ſcribit:Sin autem noſtra oratio præpoſita quæſtione infirmior argua-
tur:traditionem quidem,quam a patribus per ſucceſſionem accepimus,ſeruabimus in perpetuũ C
firmam & immotam.]

Sed videamus quid de eadem re ſenſerit Epiphanius:ipſe enim aduerſus Aerium agens,de prę
XXVII. ſcriptorum dierum ieiunio Eccleſiæ conſuetudine receptorum hæc ait [c]: Quis autem magis de
c Epiph. hæreſi 75. his norit,hic ne ſeductus homo(*Aerius videlicet*)qui etiam nunc ſupereſt, & hucuſque in mun-
do verſatur;aut qui ante nos teſtes fuerũt habentes ante nos traditionem in Eccleſia,quiq. etiam
Epiphanius traditionum adſtipulator. a patribus ſuis traditum acceperunt;quemadmodum etiam hi a ſuis patribus didicerunt,qui an
te ipſos fuerunt,quomodo Eccleſia acceptam a patribus ſuis veram fidem vſque huc continet,itẽ
que traditiones?] Idem inferius,poſtquam egit de memoria & precibus pro defunctis ad Deum
exiberi ſolitis,hæc rurſum de traditionibus inculcat: Eccleſia neceſſario hoc perficit, traditione a
patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere,aut legem patris? velut Salamõ
dicit:Audi fili ſermones patris tui,& ne repudies ſtatuta matris tuę:oſtendẽs per hoc,quod & in
ſcriptis,& ſine ſcriptis docuit Pater,hoc eſt,Deus,& Vnigenitus, & Spũs ſanctus: Mater aũt nr̃a
Eccleſia hẽt ſtatuta in ſe poſita indiſſolubilia,quæ irritari non poſſunt. Cũ itaque ordinata ſint in
Eccleſia ſtatuta & bene ſe habeant,& omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rurſus ẽt hic ſedu- D
ctor.]Idem hæc habet in Compendiaria Doctrina:At vero,inquit, de ſtatutis ipſis & traditioni-
bus eiuſdem Eccleſiæ,rurſus neceſſarium eſt me breuibus apponere earumdem traditionum for
mam ex parte,&c.]ſubinfert de diuerſis ordinibus in Eccleſia narrationem de diebus feſtis, ob
ſeruatione ieiuniorum,myſterijs Eccleſiaſticis & alijs ſacris ritibus ex traditione manantibus.
Sed non prætermittendum,quod idem [d] agens aduerſus Melchiſedecianos, hæc ait: Termini
d Epiph. hæreſi 55. nobis poſiti ſunt,& fundamenta,& ædificatio fidei,& Apoſtolorum traditiones,& Scripturæ ſan-
ctæ, & ſucceſſiones doctrinæ,& vndiquaque veritas Dei munita eſt.]

XXVIII. Sed & ad tam certam patentemque veritatem adſtruendam Hieronymus etiam ſuum ſuffra
e Hier. epiſt. 28. gium affert in hęc verba ad Lucinium [e] ſcribens: Ego illud te breuiter admonendum puto,tradi
Hieronymus traditionibus ſuffragatur. tiones Eccleſiaſticas,pręſertim quæ fidei non officiũt,ita obſeruãdas,vt a maioribus traditę ſunt
nec aliorum conſuetudinem,aliorũ contrario more ſubuerti.]Idemq. alibi [f], ſed ex perſona Lu-
ciferiani,quæ æque ab Orthodoxo probẽtur:An neſcis,inquit ille,etiam Eccleſiarũ eſſe hunc mo
f Hiero. aduerſ. Luciferian. rem vt baptizatis poſtea manus imponantur,& ita inuocetur Spiritus ſanctus? Exigis vbi ſcriptũ
ſit? in Actibus Apoſtolorum. Etiam ſi Scripturæ auctoritas non ſubeſſet,totius Orbis in hanc par
tem conſenſus inſtar præcepti obtineret:nam & multa,quæ per traditionem in Eccleſijs obſerua E
rentur,auctoritatem ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt:velut in lauacro ter caput mergitare;deinde
egreſſos lactis & mellis prægustare cõcordiam ad infantiæ ſignificationem;die Dominico & per
omnem Pentecoſten nec de geniculis adorare,& ieiunium ſoluere,multaque alia quę ſcripta non
ſunt rationabilis ſibi obſeruatio vindicat.]

XXIX. Ambroſius inſuper,cum agit de celebritate Paſchali:Scriptura, inquit,diuina nos inſtruit,&
Ambroſius,& Chryſoſtomus traditionũ teſtes. traditio maiorum.]Idemq. in libris quos ſcripſit de his qui initiantur diuinis myſterijs,ac de ſa-
cramẽtis,vel alijs locis,quid aliud præſtitit,niſi,vt quæ hactenus ſine ſcripto tradebantur de ea re
Apoſtolicæ traditiones,ipſe ſcriptione eaſdem conſignaret;Chryſoſtomus etiam(quod ſuperius
recitauimus)illud ipſum de eadẽ re ſtatuit axioma; TRADITIO EST? NIHIL QVÆ
g Chryſoſto. in epiſt. ad Philippenſ. hom. 3. RAS AMPLIVS.] Idem ſacros illos ritus,qui adhibentur in venerandis myſterijs ab Apo
ſtolis Eccleſiæ traditos affirmans,ait [g]: Non fruſtra hæc ab Apoſtolis ſunt legibus conſtituta; vt
in venerandis,inquam,atque honorificis myſterijs memoria eorum fiat qui deceſſerunt. Noue-
rant

A rant hinc multum ad illos lucri accedere,multumque vtilitatis.]Porro quod ſtatuerunt Apoſtoli hoc ex Dei voluntate eos feciſſe;his,quæ mox ſubinfert,demonſtrat: Vult enim,inquit, Deus nos nobis mutuum auxilium afferamus,&c.]

XXX. Multa inſuper in hanc eamdem conſenſionem ex Auguſtini diuerſis tractatibus & epiſtolis eſſent addenda:ſed illam vnam ſatis putamus eſſe ſententiam,qua velut funiculo quodam Apoſtolicarum traditionum latitudinem metitur,ſic dicens [a]: Quod vniuerſa tenet Eccleſia,nec Concilijs inſtitutum,ſed ſemper retentum eſt,nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.]hæc Auguſtinus,qui eadem fere ſæpius repetit,vt cum ait [b]: Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica traditione venientem:ſicut multa non inueniuntur in litteris eorum,neque in Concilijs poſterorum;& tamen quia cuſtodiuntur per vniuerſam Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita, & commendata creduntur,]& ad Ianuarium [c]: Illa,inquit,quę non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus,quæ quidem toto terrarum orbe ſeruantur,dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs,quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri.]

Auguſtinus traditionum defenſor.
a Aug. de bapti. contra Donat. li. 4. c. vlt.
b Aug. li. 2. c. 7.
c Ad Ianuar. epiſto. 118.

XXXI. B Ceterum quæ in ſacris ſunt Concilijs inſtituta,nec ipſa quidem recens fuerunt inuenta: ſed quæ & Patres ipſi a maioribus acceperunt ſine ſcriptis,vt accuratius ſeruarentur, ſcriptis conſignarunt. Vnde Vincentius [d] Lirinenſis,qui eodem cum Auguſtino vixit ſæculo,hæc ait;Denique quid vmquam Eccleſia aliud Conciliorum decretis enixa eſt, niſi vt quod antea ſimpliciter credebatur,hoc idem poſtea diligentius crederetur?quod antea lentius prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantius prædicaretur?quod antea ſecurius colebatur,hoc idem poſtea ſolicitius excoleretur? Hoc,inquam,ſemper,nec quicquam præterea,hæreticorum nouitatibus excitata Conciliorum ſuorum decretis Catholica quid perfecit Eccleſia,niſi vt quod prius a maioribus ſola traditione ſuſceperat,hoc deinde poſteris etiam per ſcripturæ chirographum conſignaret,magnam rerum ſummam paucis litteris comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem non nouum fidei ſenſum,nouæ appellationis proprietate ſignando?]hæc ille.at de his hactenus:inſtituti quippe ratio non patitur his diutius immorari.Satis namque nobis viſum de Apoſtolicis traditionibus Patrum teſtimonia vſque ad Auguſtini tempora attuliſſe : omnes enim, qui poſterioriC bus temporibus vixere,cum ſit certum eadem ſenſiſſe, ſuperfluum videtur alijs teſtibus eadem conſignaſſe.

d Vince. Lirin. de hæreſi. ca. 32.
Concilia traditiones ſecuta.

XXXII. Deſiderari adhuc quid poſſet,vt Nouatores iſta impugnantes refelleremus:ſed qui plura cupit,ab his petat,qui eius argumenti commentarios conſcripſerunt,eoſque adeat,tum maxime inter alios reuerendiſſimum Lindanum Epiſcopum Ruremundenſem,quem ob egregiam eruditionem toto Chriſtiano orbi ſpectatam,& vitę ſanctitatem,plurimi facio:viuit adhuc,non ſibi, ſed Catholicæ Eccleſiæ,iam mille de proſtratis hoſtibus coronis auctus;aliaſque in dies maiores, & fortaſſe martyrij,qui ante aciem quotidie aduerſus hoſtes cominus dimicet, ſibi comparaturus. Eſt & R.P. Robertus Bellarminus Politianus,qui multos annos in his ſumma cum laude verſatus eſt,Romæ publice docens;& hoc ipſo anno,quo hæc noſtra cudimus, ſuas de Controuerſijs Chriſtianę fidei diſputationes aduerſus hæreticos,ab eruditis omnibus auide expectatas, & iam acceptas,& mirifice prædicatas,edidit:nobiliſſimum plane opus,quod inſtar turris illius quam [e] Dauid ædificauit cum propugnaculis,ex qua mille pendent clypei & omnis armatura fortium,in Eccleſia habeatur.Hæc ſummatim in genere de traditionibus dixiſſe ſat erit:inferius vero de ſinD gulis priuatim pro Apoſtolicorum ſcriptorum & rerum geſtarum occaſione,ſuis locis ac temporibus plenius agendum erit.

Traditionum defenſores.
e Cant. 4.

XXXIII. Sed iam ad ceteras Pauli res geſtas Corinthi redeamus,a quibus occaſione ſecundæ epiſtolæ ad Theſſalonicenſes ibi ſcriptæ diuertimus. Curabat tunc Achaiæ prouinciam L. Iunius Gallio Proconſul(facta enim erat Achaia proconſularis prouincia ex lege Clodia,vt Cicero [f] auctor eſt) erat hic germanus L. Annęi Senecæ,vt ipſe teſtatur [g], qui & de eius ex Achaia profectione meminit [h], & aliàs de eo:nam ad ipſum inſcripſit librum De remedijs fortuitorum, ac alterum De vita beata. Cum enim Seneca a Meſſalina Auguſta,Claudii vxore(vt tradit Dio [i])iniuſte damnatus exilio,poſt illius necem ab Agrippina item Auguſta reſtitutus,& Neroni,quem Claudius(vt vidimus)anno præterito adoptauit, pręceptor datus eſſet;in eius gratiam Achaia prouincia Gallioni eius germano eſt tributa.

De Gallione proconſule.
f Cic. orat. in Piſon.
g Senec. in præf. lib. 4 quæſt. nat.
h Idem lib. 18. epiſt. 101.
i Dio lib. 60.

XXXIV. Hic igitur cum Corinthi ageret, Iudæi ex more in Paulum turbas excitantes, ſiſtendum eum curarunt ante eiuſdem tribunal. Quid autem tunc factum ſit, Lucas [k] his verbis ſignificat,ſic ab exordio rem geſtam narrans:Gallione autem Proconſule Achaiæ, inſurrexerunt vno animo IuE dæi in Paulum,& adduxerūt eum ad tribunal,dicentes:Quia contra legem hic perſuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os,dixit Gallio ad Iudæos:Si quidem eſſet iniquum aliquid,aut facinus peſſimum,o viri Iudæi,recte vos ſuſtinerem:ſi vero quæſtiones ſunt de verbo & nominibus legis veſtræ,vos ipſi videritis:iudex ego horum nolo eſſe. Et minauit eos a tribunali. Apprehendentes autem omnes Soſthenem principem ſynagogæ,percutiebant eum ante tribunal,& nihil horū Gallioni curæ erat.]hæc Lucas de rebus geſtis coram Gallione: qui quidem vel in eo laude dignus,quòd licet proconſulari auctoritate etiam de religione agere ac iudicare minime prohiberetur(quippe qui pleniſſimam iuriſdictionem haberet,& omnium partes iudicum,qui Romæ quaſi magiſtratus vel extra ordinem ius dicerent,ad ipſum pertinerent, vt Vlpianus [l] de officio Proconſulis ſcripſit)tamen tantum detulit religioni Hebræorum, vt ipſe a iudicio abſtinens,in illos totam cauſam refunderet;ſed plus quàm decebat:nam licet Soſthenem ante tribunal illi percuterent,vim publicam non cohibuit,nec(vt par erat)vltus eſt:quinetiam(licet Lucas non dicat)affirmat Ioannes Chryſoſtomus[m],ipſum quoque Paulum coram tribunali, ſpectante Gallione,fuiſſe verberatum ab ijſdem Iudæis.

k Act. 18.
Paulus ductus ad Gallionem.
l L. 7. ff. de offic. Proconſ.
m Chry. præfa. in 1. epiſto. Pauli ad Corinth.

XXXV.
a Act. 18. * Cenchris. b Strab. lib. 8. c Bed. in retrac. in Act. c. 18.

Poſt hæc omnia idem Paulus (inquit Lucas [a]) cum adhuc ſuſtinuiſſet dies multos, fratribus valeſaciens, nauigauit in Syriam (& cum eo Priſcilla & Aquila) qui ſibi totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.] Paulum, non Aquilam totondiſſe ex voto caput in Cenchreis* Hieronymus & Auguſtinus affirmant (erant enim Cenchreæ, vt auctor eſt Strabo [b], Corinthiorum Orientem verſus nauale.) Beda [c] ambiguam eſſe lectionem cum dicat, hæc addit: Fallitur mendoſitate codicis, qui dicunt Aquilam cum Priſcilla vxore ſua eſſe attonſum: in Græco enim euidenter κειράμενος id eſt, attonſus, numero ſingulari habetur.] Extant ſane in noſtra bibliotheca Acta Apoſtolorum peruetuſta litteris grādiuſculis exarata, in quibus plurali numero ita legitur: Se totonderant in Cenchreis caput: habebant enim votum.] Attamen inhærendum Vulgatæ nuper reſtitutæ, quæ (vt poſuimus) ducta parentheſi, cum ita legit: Nauigauit in Syriam (& cum eo Priſcilla & Aquila) qui ſibi totonderat in Cenchris caput] nonniſi de Paulo intelligendum eſſe declarat. Porro caput tondere, & ſic votum ſoluere, erat Nazaræorum, de quibus ſcribitur in libro B

Votum Nazaræorum. d Num. 6. e Num. 6. f In enh. antiq. lib. 4. c. 4. g Ioseph. de bel. Iud. li. 2. c. 15.

Numeri [d]. Sed cur id non eſt factum Hieroſolymis in templo? ille fortaſſe accidit caſus, quo ibidem [e] illico caput tondendum eſſet, cum coram Nazaræo aliquis moreretur. Qui ſic erant Nazaræi voto obligati, nominabant ſe ipſos Corban, hoc eſt, Dei donum (vt Ioſephus [f] affirmat) quod ſic ſeipſos Deo dicaſſent. Porro eiuſmodi votum Nazaræorum nuncupare & exoluere quoque mulieres conſueuiſſe, idem Ioſephus [g] affirmat, cum agit de Berenice, de qua nos ſuo loco inferius agemus.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
54.	10.	12.

I.
h Tacit. Annal. lib. 12.
Pauli peregrinatio.

HAbuit ſequens annus Coſſ. Fauſtum Sullam & Siluium [h] Othonem, quibus adnotatur annus Domini quinquageſimusquartus, quo (vt ex iam dictis apparet) Paulus Apoſtolus Epheſum primum venit, non quidem permanſurus: quippe qui in Syriam proficiſcendi, ſoluens Corintho, iniiſſet conſilium: eaque nauigatione per eam partem Ægei maris, quod Icarium dicitur, appulit (quæ ſe offerebat in via) Epheſum: vbi diebus aliquot manens, non eſt paſſus ſe diutius C detineri; ſed in Syriam ſoluens, Cæſaream Palæſtinæ primum, ac inde Antiochiam acceſſit: poſtea vero Eccleſias Minoris Aſiæ peragrauit: ac tandem his omnibus expeditis, non minori quidem, quam vnius anni ſpatio (vt ex his, quæ dicentur inferius, facile apparebit) Epheſum rediit. Sed audiamus Lucam, qui hæc omnia mira breuitate perſtringens, ait[i]: Deuenit Epheſum, & illos (*Aquilam, & Priſcillam ſcilicet*) ibi reliquit. Ipſe vero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cum Iudæis. Rogantibus autem eis vt ampliori tempore maneret, non conſenſit: ſed valefaciens, & dicens; Iterum reuertar ad vos, Deo volente: profectus eſt ab Epheſo. Et deſcendens, Cæſaream aſcendit, & ſalutauit Eccleſiam, & deſcendit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto tempore, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.] & inferius: Factum [k] eſt autem, cum Apollo eſſet Corinthi, vt Paulus, peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum.] hæc Lucas de Pauli itinere, licet de rebus tunc ab eo geſtis omnino ſileat. De Cæſarea & Antiochia ciuitatibus, ad quas Paulus Epheſo recedens profectus eſt, iure exiſtimauit Chryſoſtomus [l] de Antiochia Syriæ totius metropoli eſſe intelligendum, ſicque non de alia Cęſarea, D quàm ea quæ eſt in Syria Palæſtina, eſſe accipiendum. Beda [m] autem in Acta, Cæſaream Cappadociæ profectum eſſe dicit Apoſtolum. ſed cum [n] Lucas dicat Paulum in Syriam nauigaſſe; de quanam Cæſarea & Antiochia intellexerit, nulla videtur eſſe poſſe dubitatio.

i Act. 18. k Act. 19. l Chryſo. hom. 40. in Act. m Bed. in Act. c. 18. n Act. 18.

II.
Paulus in Galatia.
o Galat. 4.
p Galat. 1.
q Act. 18.

Quod vero ſpectat ad Galatas, quibus & Petrus Euangelium prædicauit: ad hos veniens Paulus, magno ab illis exceptus eſt plauſu, & honorificentiſſime habitus, prout idem Paulus [o] ad eos poſtea ſcribens his verbis declarat: Scitis autem quia per infirmitatem carnis euāgelizaui vobis iampridem, & tentationem veſtram in carne mea non ſpreuiſtis, neque reſpuiſtis, ſed ſicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum.] & paulo poſt; Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.] hæc Paulus; qui & ſuperius teſtatur ſe illis Euangelium prædicaſſe, cum ait [p]: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis pręterquàm quod enāgelizauimus vobis, anathema ſit.] Dum vero Paulus Syriam & Aſiam peragraret: Iudæus quidam (ſubdit Lucas [q]) Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquēs, deuenit Epheſum, potens in Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & feruens ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ ſunt Ieſu, ſciens tantum baptiſma Ioannis. Hic ergo cœpit fi- E ducialiter agere in ſynagoga. Quem cum audiſſent Priſcilla et Aquila, aſſumpſerunt eum, et diligentius expoſuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres ſcripſerunt diſcipulis vt ſuſciperent eum. Qui cum veniſſet, contulit multum his qui crediderant, oſtendens per Scripturas, eſſe Chriſtum Ieſum.] hæc Lucas de Apollo. Porro Apoſtolum Paulum annū integrum in hac peregrinatione inſumpſiſſe, tam ex his quæ dicta ſunt, quàm etiam his quæ ſequenti anno dicturi ſumus, facile apparebit.

r Euſebius in Chron.
III.
De Philippi Martyrio.
s Metaph. die 5. Septemb.
t Niceph. lib. 2. c. 39.
u Metaphr. die 25. Nouemb.

Hoc eodem anno, Olympiade ducenteſimaſeptima, anno quarto (inquit Euſebius [r]) Philippus Apoſtolus Chriſti apud Hierapolim Aſiæ ciuitatem, dum Euangelium populo nunciaret, cruci affixus, lapidibus opprimitur.] Hæc cum ſcribat Euſebius, diuerſa ab his narrantur apud Hippolytum, Græce ſcriptum auctorem, de Septuagintaduobus diſcipulis. Fertur enim ibi Philippus Apoſtolus paſſus ſub Domitiano Imperatore. Tradit et Metaphraſtes [s] ipſum martyrio vita functum eſſe anno ætatis ſuæ octogeſimoſeptimo. De mortis genere diſcrepat ab Euſebio Nicephorus [t], et alibi idē Metaphraſtes [u]: ſed nec horū alicui aſſentitur incertus auctor, qui ſcripſit Paſſio

nes

A nes Apoſtolorum;qui tamen in eo conſentit Euſebio,dum affirmat poſt paſſionem Domini Philippum annis tantum viginti Euangelium prædicaſſe,& anno ætatis ſuæ octogeſimoſeptimo (qđ non creditur)obijſſe,ſed de martyrio ne verbum quidem. Ceterum, quod ſpectat ad theologiam Phrygum:non Martem,nec ſerpentem(vt citati fabulantur auctores)colebāt; ſed quos Euſebius [a] alibi deos deſcribit. In his igitur præſtat pauca dicere,quàm multa commēticia coagmentare. Quod vero auctore Euſebio exploratum habetur,ipſum Hierapoli martyrium conſummaſſe, omnes æque conſentiunt:nam & Ioannes Chryſoſtomus [b] ad ſepulchrum eius alludens ait: Philippus Hierapolim conſeruat miraculis.]Sed quòd apud Iſidorum [c] legitur, eumdem Philippum Gallis Euangelium prædicaſſe;Galatis eſſe reſtituendum,diximus in Notis ad Martyrologiū Romanum. Quod vero Philippo Apoſtolo nonnulla adſcribantur quæ eſſe noſcuntur Philippi diaconi,diſſeremus inferius,cum de eodem diacono ſermo erit.

a Euſeb. de præpar. Euang. li. 2. cap. 4
b Chryſoſ. hom. in 12. Apoſt.
c Apud Iſid. de vit. & obit. ſanctor. c. 75.

IIII. *Mathematici pulſi ab vrbe.*

Quod ad res Romanas huius anni pertinet:auctor eſt Tacitus [d], hoc anno iiſdem Coſſ. factū eſſe Senatuſconſultum de pellendis Italia mathematicis,occaſione(vt apparet)Iunii Scriboniani, B qui finem Principis per Chaldæos ſcrutatus eſſet:inuiſum plane Principibus genus hominū: ſed humana curioſitas agebat,vt quos ſæpius edicta Imperatorum exagitabant, iidem reuocarentur in Vrbem.

d Tacit. Annal. lib. 12.

IESV CHRISTI ANNVS 55.	PETRI ANNVS 11.	CLAVDII IMP. ANNVS 13.

I. *Aduentus Pauli Epheſum.*

ANno poſt hæc Domini quinquageſimoquinto, D. Iunio [e] & Q. Haterio Coſſ. Paulus Apoſtolus [f] peragratis ſuperioribus partibus Aſiæ, venit Epheſum; vbi(vt ipſe teſtatur [g]) docens Epheſios,tribus annis manſit:ſic enim,dum ipſos poſtmodum Mileto accerſiuit, eſt allocutus:Propter quod vigilate,memoria retinentes quoniam per triēnium nocte ac die non ceſſaui cū lacrymis monens vnumquemque veſtrum.] Sed antequam res Pauli Epheſi geſtas enarrare aggrediamur; C eiuſdem triennij temporis ſpatiū quando cœperit ac deſierit,vt certa ratio habeatur, primum omnium ex more eſſe diſquirendum,neceſſarium exiſtimamus:quod aſſequi facile poſſumus,ſi certum tempus,quo Epheſo Hieroſolymam venturus receſſerit,intelligamus. Manſiſſe Paulum Epheſi etiam poſt obitum Claudij Imperatoris,& magnam partem primi anni Neronis, certis quidem rationibus tam ex ipſius Pauli quàm Lucæ ſcriptis acceptis,ſatis aperte demonſtrari poſſe videtur. Lucas [h] in Actis,dum agit de rebus Pauli geſtis Epheſi, quæ contigerunt anno tertio commorationis illius ibi,conſilium inijſſe Paulum inde proficiſcendi,ac Hieroſolymam primum,deinde Romam eundi,teſtatur his verbis:His autem expletis,propoſuit Paulus in Spiritu,tranſita Macedonia & Achaia,ire Hieroſolymam,dicens:Poſtquam ibi fuero (*erant hæc verba Pauli*)oportet me & Romam videre.]

e Tacit. Annal. lib. 12.
f Act. 19.
g Act. 20.
h Act. 19.

II. *Ratio temporis diſquiritur.*

At hæc de petendo Romam Paulus animo decreuiſſe non potuit viuente Claudio;nam nec licuit:eius enim edicto(vt vidimus)Iudæi omnes Vrbe ſunt pulſi,nec vſque ad eius obitum data eſt licentia illuc remeandi:quo extincto,liberum fuit cuique Iudæorum Romam petere,ac ibi agere. Sic igitur anno tertio Pauli commorantis Epheſi,quando hæc animo decernebat,extinctum fuiſſe D Claudium,& regnaſſe Neronem,conſentaneum rationi eſt affirmare. Verum non diſceſſit Paulus Epheſo ſtatim vt Nero factus eſt Imperator:nam ille ſequenti die ab obitu Claudij, nimirum pridie Idus Octobris, Imperium adiuit;ipſum autem Paulum decreuiſſe vſq; ſaltem ad diem ſequentis Pentecoſtes Epheſi commorari,ipſiuſmet teſtificatione habetur expreſſum;ait enim ſcribens Epheſo ad Corinthios [i]: Permanebo Epheſi vſque ad Pentecoſten.] Cum igitur ex his ſatis liqueat,egiſſe Paulum Epheſi vſque ad octauum ſaltem menſem primi anni Neronis Imperij, qui numeratur Domini quinquageſimus ſeptimus: vt illic triēnio iam inchoato manſerit;hoc ipſo anno Epheſum eum veniſſe,neceſſe eſt affirmare. Licet enim ipſe dicat Paulus,ſe triennio Epheſi eſſe commoratum:non ſic intelligendum,vt tribus integris annis ibi permāſerit;ſed(quod ex Luca colligitur)duobus impletis annis,ac tribus inſuper menſibus:nam & ipſe totius illius temporis rationem ſubducens,ait trium menſium ſpatio docuiſſe in ſynagoga, biennio autem in ſchola Tyranni. Sic igitur qui hoc anno Domini quinquageſimoquinto Epheſum venit, quinquageſimo ſeptimo poſt Pentecoſten inde receſſit,anno primo Neronis Imp. Ceterum non vltra illud Neronis tempus,ipſum Epheſi egiſſe,quæ de eo dicturi ſumus inferius,declarabunt. Hæc ſatis ad temporis rationem: E iam Pauli res geſtas Epheſi proſequamur.

i 1. Cor. 16.

III. *Res geſtæ Pauli Epheſi.*

Cum veniſſet Paulus Epheſum (inquit Lucas [k]) & inueniſſet quoſdam diſcipulos,dixit ad eos:Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum:Sed neq; ſi Spiritus eſt, audiuimus. Ille vero ait? In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt:In Ioannis baptiſmate. Dixit autem Paulus:Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum,dicens: In eum, qui venturus eſſet poſt ipſum,vt crederent,hoc eſt,in Ieſum. His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu. Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus,venit Spiritus ſanctus ſuper eos,& loquebantur linguis,& prophetabant. erant autem omnes viri fere duodecim.]Hos putat Ioannes Chryſoſtomus [l] fuiſſe aduenas Iudæos ex Aſia,qui Hieroſoylmam ad diem feſtum olim cum acceſſiſſent, baptiſmate Ioannis fuerant baptizati, nec de rebus poſtea ibi geſtis quicquam acceperant. Poſt hæc vero ingreſſus Paulus(inquit Lucas [m]) ſynagogam,cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans,& ſuadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur,& non crederent, maledicētes viam Domini coram multitudine;diſcedens ab eis, ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola Tyranni cuiuſdam. Hoc autem factum eſt per biennium:ita vt omnes,qui habitabant in

k Act. 19.
l Chryſoſt. in Act. hom. 40.
m Act. 19.

Aſia,audirent verbum Domini,Iudæi,atq; Gentiles.]hęc Lucas.Fortaſſe hic ille Tyrannus ſophi A
ſta,quem ſcribit Suidas libros decem edidiſſe de ſtatu & diuiſione orationis.

IIII. *Paulus Quid Epheſi.* a Act.20.

Quod ad res geſtas pertinet:ecce tibi Lucas biennij(quod mireris)res geſtas Pauli duobus fe-
re tantum verbis ſummatim perſtrinxit:cum cōſtet ipſum quamplurima ibi paſſum eſſe a Iudęis:
quod non aliunde quàm ex ipſiuſmet aſſertione exploratum habetur. Epheſios enim nouiſſime al
locutus,hæc ait [a]: Vos ſcitis a prima die,qua ingreſſus ſum in Aſiam,qualiter vobiſcum per om
ne tempus fuerim,ſeruiens Deo cum omni humilitate,& lacrymis,& tentationibus,quæ mihi ac
ciderunt ex inſidijs Iudæorum.]Sed quænam hæ fuerint inſidiæ,Lucas ſcribere prætermiſit.Maxi
ma ſane illa fuiſſe certamina,ex eo poſſumus coniectari,quòd Paulus coram Epheſijs ſuas quas il
lic eſt paſſus ærumnas commemorans,nihil eorum meminit quæ paſſus eſt a Gentilibus per De
metrium argentarium:quæ licet grauia fuerint,tamē reſpectu eorum quæ eſt a Iudæis perpeſſus,
vt leuia prætermiſit.Si igitur nullam habuit rationem eorum quæ à Gentilibus ſunt illata, vt nec
eorum coram illis meminerit;quanta putanda ſunt illa fuiſſe,quæ(vt ait)acciderunt ex inſidijs Iu
dæorum? Rurſus vero idem Paulus in ea quam ad Corinthios ſcripſit [b], priore epiſtola,de his q̄
Epheſi paſſus eſt,vt re memorabili,ſic meminit:Si ſecūdū hominem ad beſtias pugnaui Epheſi, B
quid mihi prodeſt,ſi mortui non reſurgunt?]magnas ſane ſe illic ærumnas ſuſtinuiſſe ſpe reſurre-
ctionis,dictis verbis inſinuat.

b 1.Cor.15.

V. *Paulus Epheſi an dānatus ad beſtias.* c Ambroſ. in 1. epiſt. ad Corin. ca.15. & alij,vt Theodoret. d Origen.in Periarch.lib. 1.c.2. e Niceph. lib.2. c.25.

Fuit quorumdam ſententia [c], Paulum Epheſi damnatum ad beſtias,ſed Dei gratia ab earum
dentibus liberatum:rem geſtam ex quibuſdā Pauli Actis,quæ & citat Origenes [d] in Periarcho,
Nicephorus [e] his narrat verbis: Verum enimvero qui profectiones Pauli deſcripſerunt, cū quā
plurima alia eum ſimul & feciſſe & paſſum eſſe,tum hoc quoque,cum Epheſi eſſet,de eo memorię
mandarunt.Cum ibi principem locum Hieronymus obtineret,multa cum libertate Paulus eſt co
cionatus:quare Hieronymus illum bene quidem & diſerte dicere,ſed orationem eius non eſſe eo
rum temporum teſtatus eſt.Plebs quidem certe per inſolentiam & furorem, Paulo compedibus
iniectis,carceri eum includit,vt leonibus vorandus obijceretur.Ibi tum Eubula & Artemilla,cla-
rorum Epheſi virorum coniuges,fidem edoctæ a Paulo(noctu enim ad eum veniebant) diuini la-
uacri gratiam ab eo petunt.Itaque virtute diuina,atque angelici ſatellitij miniſterio,caliginē no-
ctis exuberantia ſplendoris illuſtrante,Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino baptiſ-
mo ad littus maris initiat:& cum id nemo omnium,quibus cuſtodiæ cura mandata fuerat, ſenſiſ- C
ſet,ad vincula rurſum ſua,in quibus leonibus eſca aſſeruabatur,redit.Sed enim ingenti magnitu
ne & robore intolerando leo contra ipſum immiſſus,in arenam quidem ille procurrit,ſed mox ad
Pauli pedes conſedit.Et cum itidem aliæ immanes feræ immitterentur,ne tangere quidem vllū ſa
crum corpus ad orationem erectum atque compoſitum ſuſtinuit.His ita actis,derepente fragore
multo vehemens quędam ſupra naturæ ordinem grando decidens,multorum ſimul & virorum &
ferorum animalium comminuit capita,ipſiuſque Hieronymi aurem amputat: qui deinde cū ſuis
per Paulum Deo conciliatus,ſalutiferum ſuſcipit lauacrum:leo autem ille profugus in montes ꝓ-
ximos euadit.& Paulus inde in Macedoniam & Græciam tranſmittit: mox rurſum per Macedo-
niam vadens,Troadem & Miletum contendit,atque ita tandem Hieroſolymam proficiſcitur. Mi
randum vero non eſt;Lucam hanc Pauli cū belluis pugnam reliquis eius Actis non inſeruiſſe. Nā
etſi ex Euangeliſtis ſolus Ioannes Lazari reſuſcitationem commemorat,minus tamen de fide ve
ritateque eius ambigendum.]

VI. *Paulus quomodo pugnauit cū beſtijs.* f Chryſoſt. in epiſt. 1.ad Corinth.hom.40. g 2.Tim.4.

Hæc Nicephorus , licet non aliunde quàm ex ſcriptis apocryphis: quorum fides cum vacillet,
diligentiori ſtudio,an veritate ſubſiſtant,peruestigandum eſt:cum præſertim Ioannes Chryſoſto D
mus [f], & alij eum ſecuti;Paulum non de beſtijs,ſed hominibus ferinos habentibus animos intel
lexiſſe exiſtimarint:ſic enim & Ignatius huic ſimili vſus dicēdi genere,ſcribens ad Romanos, ait:
A Syria Romam vſque,terra marique cum beſtijs depugno,noctu diuque alligatus decem leopar
dis,quæ eſt militaris cuſtodia;qui & beneficio affecti,peiores fiunt.] Quin & ipſe Paulus alias cū
Romæ eſſet,ſcribens ad Timotheum [g] his verbis:Dominus mihi aſtitit,& confortauit me, vt ꝑ
me prædicatio impleatur,& audiant omnes Gentes:& liberatus ſum de ore leonis]per leonem ſi-
gnificare voluit Neronem,vt interpretes omnes ſumma conſenſione confirmant;nec eſt aliquis q
dicat Paulum Romæ ad leonem fuiſſe damnatum. Rurſum vero conſiderandum eſt,quòd tradat
idem Paulus,ſe Epheſi pugnaſſe cum beſtijs,non autem ſe traditum beſtijs: diuerſa quippe ratio
vtriuſque pœnæ eſt habenda,damnari enim dicebantur ad ludum,qui in theatrum immitteban-
tur armati cum beſtijs pugnaturi;beſtijs vero abſque pugna mox deuorandi alij tradebātur. ſunt
plura exempla vtriuſque ſupplicij,ſed in his modo non immorandum. Cum itaque dicat Paulus
ſe pugnaſſe cum beſtijs;metaphora potius per beſtias homines prauos ſignificare voluiſſe, quàm
gladio accinctum eum leone in theatro pugnaſſe,omnes arbitror perfacile intelligere. E

VII. h l. 3.ff. ad l. Corn.de ſicar. i Act.16. & 22. k Rom.15. l 1.Cor.16. m Act. 19. n 2.Cor.11. o Tertul.de reſur.car.c.48. p Chryſoſt. hō. 40. in Act. Apoſt. q Theophyl. in 1.ad Cor.15.

Ad hæc,cum conſtet dictum ſupplicium vilioribus tantum perſonis lege [h] ſolitum irrogari:
Paulus,qui aliàs flagellis cædendus,ſe eſſe Romanum ciuem [i] excepit,quanto iuſtius & opportu
nius ſe ea exceptione liberare potuiſſet;cūpſertim(vt ipſe ſcribit ad Romanos [k],& Corinthios [l],
& Lucas in Actis [m] teſtatur)iam animo concepiſſet,Hieroſolymam primū,ac denique Romam ꝓ
ficiſci? Atque demum ſi Paulus eiuſmodi ſupplicio affectus eſſet:non putamus ab ipſo omitti de-
buiſſe,cum ſcribens poſt duos annos ad Corinthios [n], ſuorum certaminum coronas texuit: qui
enim cetera,ac multa his minora enumerat,eum non facile credimus , quod eſſe præclarius vide-
batur,ſilentio obuolutum reliquiſſe. Ex his videas, quanta cautela apocrypha ſint admitten-
da, etiam ſi ex Scripturis diuinis aliquam ſibi videātur fidem adſciſcere. Vnde magis placet ſen-
tentia Tertulliani [o], qui ait Apoſtolum per ea verba ſignificare voluiſſe Aſiaticas preſſuras; &
Chryſoſtomi [p], qui eadem ſentire videtur. At vero nec aſſentimur Theophylacto [q], qui exiſti
mauit Paulum illis verbis ſignificare voluiſſe illas preſſuras,quas vltimo anno cōmorationis ſuæ

Epheſi

A Epheſi paſſus eſt inſtigatione Demetrij argentarij [a]: nam eo tempore quo ſcripſit primam epiſtolam ad Corinthios, qua de pugna cum beſtijs meminit, nondum ea de Demetrio contigerant: quod ea ratione facile demonſtrari poſſe videtur, quòd Lucas, antequam illa recenſeat, hæc de eo dicat: His expletis, propoſuit Paulus in Spiritu, tranſita Macedonia, & Achaia, ire Hieroſolymã.] nec aliter Paulus in dicta prima epiſtola ad Corinthios [b]: Veniam autem, inquit, ad vos cũ Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo.] & paulo poſt: Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten.] Sic itaque ex his liquet, ea quæ poſtea ſubdit Lucas de turbis per Demetrium excitatis, poſt dictam epiſtolam ſcriptam ad Corinthios contigiſſe vltimo anno commorationis Pauli Epheſi. Ex quibus omnibus inferimus (vt diximus) multa eademque inſignia de his quæ Epheſi paſſus eſt Paulus, a Luca eſſe prætermiſſa. Hæc ſatis de his quę Paulus duobus primis annis paſſus eſt Epheſi: cetera autem inferius ſuo loco dicenda erunt.

a Act. 19.
b 1. Cor. 16.

VIII.
De Pauli ſudarijs.

Quod vero ad miracula, quæ ibi operatus eſt, ſpectat: Lucas [c] res magnas paucis perſtringens, hæc ait: Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores; & ſpiritus nequã B egrediebantur.] hæc Lucas. Meritoque nõ communes ac paſſim fieri ſolitas has appellat virtutes, quæ per ſudaria & ſemicinctia, cum Pauli corpus tetigiſſent, Epheſi edebantur. Mirari viſus eſt & ipſe Dominus, quando veſtis ſuæ fimbriæ tactu ſenſit ex ſe virtutem exiſſe, ac rogans dixit [d]: Quis me tetigit?] Quin & maiores hæ virtutes videri poterant, quæ non veſtium tunc corpori Apoſtoli inhærentium, ſed earum quæ aliquando Pauli corpori adhæſiſſent, tactu æditæ ſunt. Vt merito de ſuis olim ipſe Dominus dixerit [e]: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet.] Appareat & in his, ſicut olim, ſanctificationis vnguentum, quod (vt eſt in Pſalmo [f]) in capite poſitum deſcendit in barbam, & defluit vſque ad oram veſtimenti eius: eodem modo cũ Spiritus ſanctus ſuis chariſmatibus perfundit animam, non tantum illam ea virtute ſanctificari, ſed redundantia & excreſcentia ſuperfluentis menſuræ ac exuberantis gratiæ, quæcumque illi inhęrent, diuina virtute perfundi; & ea quidem, quæ terrenis pariter atque cæleſtibus imperans, dæmones cruciet & ad fugam compellat, & ſupra naturæ vires morbo languentes reſtituat ſanitati; vt de ſudarijs & ſemicinctijs Pauli teſtatur Lucas, quæ a corpore eius delata languores curabant, & prauos dæmones abigebant.

c Act. 19.
d Luc. 8. Matth. 9. Marc. 5.
e Ioan. 14.
f Pſal. 132.

IX.
Sacrarum reliquiarũ vſus.

C Videas in his igitur, tam Domini quàm Pauli Apoſtoli exemplo & auctoritate, cultum ſacrarũ reliquiarum in Eccleſia inſtitutum, ſtabilitum, eumdemque ab Euangeliſtis ſcriptis teſtatum, atque miraculis comprobatum: vt non ſit qui iure calumniam facere poſſit, ſi exemplo hæmorrhoiſſæ, & aliorum, qui (quod ait Marcus [g]) tangentes eamdem Domini fimbriam ſanabantur, atque Epheſiorum credentium, Chriſti, Pauli, ac ceterorum ſanctorum quiſque Fideliũ reliquias petat, vt ex illis hauriat illam gratiam, quam illi olim ſunt fide præuia conſecuti. Dicant Hagiomachi (ſi qua tamen in eis vmbra ſaltem Euangelicæ veritatis reliqua ſit) ſi eadem ipſa Chriſti veſtimenti fimbria extaret hodie, ſique illa ipſa Pauli ſudaria & ſemicinctia haberentur, atque ob ipſorum oculos ponerentur: quid, quæſo, facturi eſſent? auerſarentur ne? Si eo temeritatis & procaciæ peruenissent vt execrarentur, certe non aliorum quàm malorum dæmonum ſe participes eſſe ſignificarent, eorumdemque ſe conſortes eſſe profiterentur, qui eadem ſudaria Pauli ac ſemicinctia exhorreſcentes potius quàm illa pati ſuſtinentes, ab obſeſſis diu corporibus fugiebant. Penes quos igitur Catholica veritas, an apud eos qui ex Euangeliſtarum præſcripto, Domini & Pauli auctoritate, hæmorrhoiſſæ & aliorum ac denique maxime piorum Epheſiorum exemplo, ſanctorum reli- D quias, vt aliquam inde ſalutem hauriant, quo decet cultu & honore proſequũtur: an apud eos, qui eas, vt dæmones, deteſtantur? O quàm profundo barathro, obſcuriſſima offuſi caligine, detinẽtur, qui hæc tam patentia, ac toto cælo perſpicua non intelligunt. An fortaſſe quę ſunt diuinitus conceſſa orarijs & ſemicinctijs, eadem negauerimus Pauli oſſibus attributa? vel hæc omnia Paulo priuatim, & non ceteris ſanctis omnibus communicata dixerimus? Appello omnium quotquot fuerunt vmquam ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ Patrum ſententiam, ſi quid ab his cõtrarium vmquã ſenſerint.

g Marc. 6.

X.
Impugnatores ſacrarum reliquiarum qui.

Ex his vero qui extra claſſem Catholicorum per diuerſarum hęreſum abrupta præcipitia ſe dederunt, primus omnium impugnator diuinitatis Spiritus ſancti Eunomius, non alio certe quam ſatanico ſpiritu afflatus, diuini Spiritus hoſtis, cultum ſacrarum reliquiarum auſus eſt impugnare; quem perditiſſimus Vigilantius, & inde Claudius Taurinenſis, ac demum ceteri hæreticorum ſatellites ſunt conſectati. Vnde Gennadius [h]: Sanctorum corpora, & præcipue beatorum martyrum reliquias, perinde ac ſi Chriſti membra ſinceriſſime honoranda, & baſilicas eorum nominibus appellatas, velut loca ſancta diuino cultui mancipata, affectu pijſſimo & deuotione fideliſſima adeundas credimus. Si quis contra hanc ſententiam venerit; non Chriſtianus, ſed Euno- E mianus, & Vigilantianus creditur.] At (quod maius eſt) extant ipſæ fimbriæ Chriſti, & Pauli ſudaria & ſemicinctia, non quidem in thecis aureis aſſeruata, ſed in diuinæ Scripturę theſauro fidelius cuſtodita, & æternitati diuinitus cõſecrata, quorum tantum aſpectu ipſa perfidia & impietas refellatur.

h Gennad. de Eccleſ. dogm. c. 73.

XI.
Miracula ex reliquiis.

Sed his miſſis, nos interim (quod noſtrarum eſt partium) ipſarum Eccleſiaſticarũ traditionũ fontes aperientes, & vnde illæ primum fluxerint demonſtrantes, qui inde puriſsimi dimanauerint latices, qua poſſumus breuitate narremus. Cum igitur (vt ait Lucas [i]) deferrentur a corpore Pauli eius ſudaria & ſemicinctia, recedebant languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.] Non ferentes tangebant ſolum (inquit Chryſoſtomus [k]) ſed & accipientes apponebant. Idcirco Chriſtus non permittit illum abire in Aſiam, obſeruans (vt quidem opinor) tempus hoc] nimirum vt Catholicum dogma de cultu ſacrarum reliquiarum tanto exemplo & auctoritate ſtabiliretur. Quòd vero idem Chryſoſtomus [l] alibi iterum rem exaggerans, dicat veſtibus & vmbra Pau-

i Act. 19.
k Chryſoſt. hom. 41 in Act.
l Chryſoſt. hom. 6 in epiſt. 1 ad Corinth. & homil. 8. in epiſt. ad Roman.

li mortuos ſurrexiſse; id quidem in his quæ ad vmbram ſpectant, more rhetorum amplificando A
potius, quàm vt ex authentica probari poſſet hiſtoria, locutum eſſe opinamur: nam id Petro tantū
fuiſſe conceſſum ſpeciali quadam prærogatiua, ſuperius dictum eſt. Ceterum quod ad veſtes per
tinet, ac mortuos excitatos: quis dubitat ea contingere facile potuiſſe? Quid enim tam mirum vi-
deri debet, ſi admotis ſudarijs Pauli, mortui ad vitam reſurrexiſſent, cum ſcribat Gregorius, ea li
gula S. Honorati defunctum puerum eſſe reuocatum ad vitam? Sed & alia his ſimilia exempla cō
plura ſuppetunt.

XII. *De velis admotis reliquijs Sanctorum.*

a Vide notata a nobis in Rom. Martyr. die 15. Iunii.
b Gregor. lib. 3. epiſt. 30. Ioan. Diac. in Vit. Gregor. lib. 2. c. 42.

Ex eiuſmodi igitur exemplis inhæſit Fidelibus pia ac religioſa traditio, vt cum minus liceret ip
ſa ſanctorum ſepulchris condita corpora tangere, ſudaria vel aliquod aliud velum eiſdem deſuper
admouerent, quod dicebatur ſanctuarium [a], ſiue brandeum. Quantam autem inde virtutem hau
rirent eiuſmodi vela admota ſanctorum tumulis, locuples teſtis eſt Gregorius Papa [b] ſcribens
ad Conſtantiam Auguſtam, & alij. Porro non ſolum velamina atque panniculos, ſed & veſtimen-
ta languentium ac defunctorum, ſacris altaribus, vbi eſſent reliquiæ martyris ſuperpoſita, ad re- B
ſtituendos incolumitati ægrotantes, & ad vitam defunctos, accepiſſe virtutem, fideliſſimus teſtis
eſt S. Auguſtinus, qui ad arguendam Gentilium impietatem, complurium miraculorum ſuo tem-
pore in Africa editorum catalogum texuit: eamdemque gratiam floribus, qui ijſdem ſacrarum re-
liquiarum loculis admoueri conſueuerunt, impartiri ſolitam, pluribus idem monſtrat [c] exemplis.

XIII. *Puluis ex ſepulchris Sanctorum collectus magnæ virtutis.*

Greg. Turon. de glor. martyr. ca. 25.
c Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

Sed quid hæc memorem, cum non tantum ſudaria & ſemicinctia, velamina, veſtes, flores, & frō
des, & ſi quæ alia ſacris admota reliquijs tantam operandi miracula vim conſequi conſueuerint,
ſed ipſe puluis & ſitus, quo (vt accidit) ſanctorum ſepulchra aliquando obducerentur, vel etiā cir-
cumaſpergerētur, eadem virtute pollerent? Fidem horum integram faciunt Patres fere omnes, &
in primis Gregorius Nyſſenus [d], qui de eiuſmodi conſuetudine pulueris colligendi hæc ait: Si
quis puluerem, quo conditorium, vbi martyris corpus quieſcit, obſitum eſt, auferre permittat: p
munere puluis accipit, atque tamquam res magni pretij cōdenda terra colligitur.] Ceterum quot
quantave miracula ex collecto puluere circa ſanctorum ſepulchra iacente Deus operari conſuenē
rit, verax teſtis eſt Gregorius Papa [e], qui fideli certaque atteſtatione refert, ex puluere collecto
ex altaris crepidine mortuum eſſe reuocatum ad vitam. Multa etiam id genus, & de his quæ ipſe
expertus eſt, ſcribit Gregorius Turonenſis [f].

XIIII. *De oleo lampadum incenſarum in ſepulchris Sanctorum.*

d Greg. Nyſſen. orat. in laud. magni Theodori.
e Greg. dialog. lib. 3. c. 17.
f Greg. Turon. de miraculis S. Martin. lib. 2. c. 1. lib. 3. c. 12. li. 4. cap. 32. 33. & ſeq. De glo. martyr. lib. 1. c. 62. li. 2. c. 24. 33. 45.

Inſuper quæ a ſanctorum loculis ſunt penitus ſeparata, ſed tamen in ipſorum impenduntur ho C
norem, eamdem edendi miracula facultatem ſunt diuintus aſſecuta; vt oleum, quo ex more in Ec-
cleſia antiquitus obſeruato, lampades circa ſepulchra martyrum ſolent incendi: eo enim vnctum
cadauer filij Irenæi eſſe reuocatum ad vitam, S. Auguſtinus [g] eſt auctor. Theodoretus [h] itidem
ingentia plane miracula de eodem oleo ex lychnis ad martyrum ſepulturas ſuſpenſis collecto, ſcri
ptis tradidit. Venantius Fortunatus [i] admirabilem ſane gratiam ex oleo lampadis conſecutus, id
carmine cecinit: cui etiam rei adſtipulatur Paulus Diaconus [k]. Sed in his non immorandum: ſa
tis enim ſuperque erit de his tanto viro dignam Gregorij Nazianzeni [l] ſententiam protuliſſe,
qua hæc dicit de ſanctis martyribus: Quorum corpora idē poſſunt quod animæ, ſiue manibus con
trectentur, ſiue honorentur: quorum vel ſolum ſanguinis guttæ, atque exigua paſſionis ſigna idem
poſſunt quod corpora.] & alibi [m]. Eſt adeo, inquit, frequens horum luctæ certaminumque vene
ratio, vt exiguus puluis, aut reliquiæ veterum oſſium, totius ad honorem ſufficiant: & nonnullorū
ſaltem appellationem reliquiarum omnino expertem, ſcio locis certis inditam eſſe pro toto mar-
tyre, quæ tamen eamdem vim obtinuerit. O rem prodigioſam, ſalutem affert ſola recordatio.] hęc D
Gregorius.

XV. *Cur ſint reliquiæ Sanctorum diuiſæ.*

g Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.
h Theodoret. in hiſt. SS. Patrum c. 21. in Iacobo.
i Venant. Fort. in Vit. S. Mart. lib 4.
k Paul. Diacon. de geſt. Longob. lib. 2. c. 9.
l Greg. Nazian. in Iul. orat. 1.
m Greg. Naziā. in Cygneis de animi ſubmiſſ. edit. Leuenkl.

Cum igitur eamdem virtutem in exigua parte reliquiarum martyris, quæ in toto ſit corpore,
ineſſe, experimento ipſe teſtetur: inde euenit, vt corpus vnius martyris in plures interdum partes
diuidi ſoleret, recondique in diuerſis altaribus, quæ ſepulchra ſunt martyrum, vt auctoritate diui
næ Scripturæ [n] conſtat: indeque fortaſſe accidit, vt cum vnius eiuſdemque martyris diuerſis in
locis reliquiæ conditæ haberentur, & æque ac ſi integrum corpus vbique horum locorum conditū
eſſet, eadem miracula ſint operatæ, vnius eiuſdemque martyris corpus diuerſis in locis haberi di-
catur. Tolerabilis error, cui non hominum impoſtura, ſed exuberans diuina largitas præbuit oc-
caſionem: dum quòd ob virtutis præſtantiam diuerſis in locis ſit vnius eiuſdemque martyris ere-
cta memoria, vel excitatum ſepulchrum (quod eſſe conſueuit ſacrum altare) quiſque apud ſe cor-
pus illius haberi eſt opinatus. At ſi licet ſacra profanis conferre, Dionyſius Halicarnaſſæus [o] de
pluribus Æneæ ſepulchris hanc affert rationem, ſic dicens: Quòd ſi quem perplexum facit, quòd
Æneæ ſepulchra monſtrentur multis in locis, nec poſſit niſi vno eſſe conditus: cogitet hanc dubita
tionem eſſe vulgarem; & intelligat, quòd quamuis vnicus locus capiat corpora talium, apud mul- E
tos tamen monumenta eis facta ſunt, in gratiam acceptam vtilitatis cuiuſpiam.] hæc ille: quæ qui-
dem de ſanctis martyribus multo magis potuerunt accidiſse; cum præſertim non ſatis eſset ob ac
cepta a ſanctis martyribus beneficia memoriam illis erigere, niſi etiam ipſorum [p] reliquijs con-
ſecraretur altare, quod eſse ſepulchrum martyrum conſueuit: qua ratione Baſilius [q] ait, Quadra
ginta illos martyres dici eſse conditos in varijs ciuitatibus, quia quælibet ipſarum partem aliquā
reliquiarum poſſideret. Sed hæc obiter de earum virtute.

XVI.

n Apocalyp. 6.
o Dionyſ. Halic. lib. 1.
p Concil. African c 50.
q Baſil. orat. in 40. martyr.

Quod vero ex ratione inſtituti nobis propoſitum eſt: reliquum eſse videtur, vt traditionem
de ſacrarum reliquiarum cultu ex Chriſti fimbria in Eccleſia demonſtratam, de Pauli ſudarijs
& ſemicinctijs confirmatam, ac de reliquijs martyrum ampliſſime propagatam, per ſingula
tempora breuiter demonſtremus. Quàm autem diligenti ſtudio a nonnullis pars aliqua inſtru-
mentorum paſſionis Dominicæ ac ſepulturæ eius fuerit aſſeruata, diximus ſuperius ſuo loco, di-
cturi & inferius, qñ poſtulabit occaſio. Quanta inſuper diligentia vincula ipſa, quibus tum Hiero
ſolymis tū Romę vinctus eſt Petrus, recōdita fuerint, & in honore habita, cōſule noſtras Notas in

A Romanum Martyrologium [a]. Si igitur ipſa dirarum inſtrumenta pœnarum, quod licet nonniſi ad cruciatus inferendos, martyrem tetigerint, tantum virtutis & gratiæ ex eius membris hauſerunt, vt ex eis innumera fere miracula edita referantur, quod & de vno ex lapidibus, quo Stephani protomartyris brachium percuſſum eſt, Auguſtinus teſtatur [b]: quid dicendũ de ipſiuſmet martyris reliquijs ſacratiſſimis, quas ſub ſacro altari, in quo incruentum immolaretur ſacrificium, condi conſueuiſſe, & Ioãnes annuit in Apocalypſi [c], & totius Catholicæ Eccleſię antiquus vſus demonſtrat? Inde flagrans ſemper deſiderium inceſſit mentes Fidelium, potiundi ſanctorum virorum reliquijs.

a Martyr. Rom. die 1. Aug.
b Aug. ſerm. 31. 32. de diuerſ. edi. Louan. pag 488. 489.
c Apoc. 6.

XVII.

Sed aliquot id demonſtremus exemplis, & quidem Apoſtolorum, eorumdemq. ſucceſſorum temporibus. Ipſo enim tẽpore quo Petrus & Paulus Romæ ſunt paſſi teſtatur [d] Gregorius Orientales Chriſtianos Romam veniſſe, vt ipſorum, tamquam ſuorum gentilium, reliquias vindicarent; ſed diuino miraculo impeditos, eas ſecum portare nequiuiſſe. Rurſus etiam cum martyrium in theatro Romæ Ignatius cõſummaſſet, mox eo quo licuit ſolemni ritu fidelium humeris Antiochiam vſque venerandum corpus eius delatum eſt: quod non tantum antiqua Martyrologia, & B Græcorum Menologia, ſed Ioãnes Chryſoſtomus [e] et ipſe Antiochenus, cui hæc certiora eſſe poterant, teſtatur multis, ac præſertim his verbis: Roma ſtillantem eius ſanguinem excepit; vos reliquias eius ſuſcepiſtis. vos epiſcopatu eius gauiſi eſtis; illi martyrio ſunt lætati, certãtem illi, vincẽtem, ac coronatum conſpexerunt; vos perpetuo illum poſſidetis. Exiguum ad tempus eum vobis ademit Deus, ſed maiori cum gratia reſtituit.] & paulo inferius: Sanctum illum omnes ex ordine ciuitates ab Vrbe relatum ſuſcipientes, humeriſq. geſtantes, Antiochiam vſque ſunt comitatæ, martyrem coronatum concelebrantes, collaudantes victorem, diabolum deridentes.] Idem multa poſt hæc de miraculis a ſepulchro eius ſcaturire conſuetis enarrat. De reliquijs Polycarpi huic æqualis hæc Smyrnenſis [f] Eccleſia: Sic nos poſtea oſſa eius potiora lapillis pretioſis, auroq. puriora, ex cineribus ſelecta, eo loco repoſuimus, qui illis erat decorus cõſentaneusque. Vbi ſane nobis aliquando in vnum coactis, Dominus præſtabit, vt celebrem eius martyrij diem, inſtar natalis feſti, cum exultatione & gaudio quantum fieri poteſt maximo recolamus.]

d Greg. lib. 3. epiſt. 30.
De translatione corporum Sanctorum.
e Chryſo. hom. in laud. Ignatij. tom. 5. col. 1519. edit. Pariſien.
f Apud Euſeb. hiſt. lib. 4. c. 14.

XVIII.

Sed ſicut Chriſtianorum fuit, martyrum reliquias colligere & venerari; ita Gentiliũ, illas diſijcere & profanare; vt Eccleſiæ Lugdunẽſis [g] Epiſtola de martyribus apud ſe paſſis ſub Mar- C co Aurelio Antonino & L. Vero affirmat his verbis: Poſtea ab impijs illis & facinoroſis carnificibus illorum corpora exuſta, inq. cineres redacta, in Rhodanum fluuium, qui illic in proximo defluit, ſpargebãtur, quo nullæ quidem illorum reliquiæ amplius ſuper terram reſtarent.] Conſueuerant Chriſtiani, eiuſdem cultus cauſa, ſanctorum martyrum extinctorum, qui in cœmiterijs ſepeliebantur, loca frequẽter adire: ad quæ accedere ſi legibus perſecutorum Imperatorum eſſent aliquando vetiti; ceſſante perſecutione, ea adeundi cum eſſet facta poteſtas, frequentiori cœtu eadẽ (vt eſt apud Euſebium [h]) frequentare. Sed non eſt quod in ſingulis de ea re exemplis enarrandis immoremur; cum non reperiantur Acta martyrum, in quibus hæc eadem ſemper non inueniãtur nouis exemplis eſſe teſtata. Quod ſi, quid poſt perſecutiones Gentilium Imperatorum ſit factum, requiras: nullum plane inuenies ſcriptorum Orthodoxorum (ne ſingulos enumerando moleſti ſimus) qui cultus ſacrarum reliquiarum nõ ſit fidelis ac conſtãs aſſertor. Quinetiam ſi Ethnicos Chriſtianorum hoſtes conſulas; quantumlibet hæc illi ſubſannarent, apud illos plus ſatis inuenies expreſſum quis de ea re mos Chriſtianorum fuerit, & quæ conſuetudo in Eccleſia inoleuerit. Ecce tibi Eunapius [i] Sardianus Alexandriæ, aſſeruari ait condita capita martyrũ quos Chri- D ſtiani vt ſanctos colerent, ijſdemq. genua ſubmitterent, ſeq. illorum ſepulchris proſternerẽt, legatoſq. precum apud Deum eoſdem habere dicerẽt. Hæc ille; licet ob demolitum Serapidis templũ, in Chriſtianos infenſiſſimus, dictos martyres multis exagitet contumelijs.

g Apud Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 1.
Cultus propenſior ſacrarum reliquiarum.
h Euſebius lib. 7. cap. 11.
i Eunap. in Vit. Philoſophi.

XIX.

Ceterum magnam eſſe a maioribus adhibitam diligentiã, ne quorũlibet, qui fidei Cauſa interfecti viderentur, reliquiæ vt martyrum colerentur, ſed illorum tantum, quos probaſſet Eccleſia: egregie expreſſum habes ab Optato Mileuitano, dum agit de Lucilla famoſiſſima femina Donatiſtarum patrona, quam a Cæciliano Archidiacono reprehenſam dicit, quod ante Euchariſtiæ ſumptionem os neſcio cuius hominis mortui, ſi martyris, nondum tamen vindicati, ori admoueret: hoc eſt, cultum illum nõ opportuno tempore exhiberet reliquijs hominis cuiuſdam extincti, ſed nondum ab Eccleſia inter matyres recepti. Qualiter autẽ in primis auctoritate Primatis Epiſcopi, ſubtiliſſimaq. inquiſitione adhibita, quibus cultus martyrum exhibendus eſſet diligentiſſime tractarentur, etiam perſecutionis inſtante procella, habes apud Auguſtinum [k] de Actis martyrum delatis ad Menſurium Epiſcopum Carthaginenſem temporibus Diocletiani. Inſuper ſicut a Cæciliano improbatus eſt cultus martyris nondum recepti, ita & ab Auguſtino [l] notati ſunt E circulatores quidam monachi qui quæſtus cauſa diſtraherent reliquias quaſdam, quas dicerent eſſe martyrum. Porro quam accurate atque perſpecte prouiderint Epiſcopi Africani, tẽporibus Auguſtini, vt nonniſi certis ſanctorum reliquijs memoriæ martyrum conſecrarentur, neve inanibus ſuperſtitionibus & reuelationibus plebs ignara deciperetur, docet canon [m] Concilii Carthaginenſis.

Reliquiæ Sanctorum maioribus probari ſolita.
k Aug. in breui. colla. die 3. c. 13.
l Aug. de opere monach. ca. 28.
m Concilii Carthagin. quintum c. 14.

XX.

Quanta etiam cura ac diligens ſtudium fuerit Romanorum Pontificum, ne quid de his, quod inexploratum eſſet, admitteretur; exemplum habes de Gregorio Papa [n] in hunc modũ reſcribẽte ad Auguſtinum: Fecimus quod petiſti, quatenus populus, qui in loco quondam ſancti Sixti martyris, corpus dixerunt venerari, quod tuæ fraternitati nec verum nec veraciter ſanctum videtur, certa ſanctiſſimi martyris beneficia ſuſcipiens, colere incerte non debeat. Mihi tamen videtur, quia ſi corpus, quod a populo cuiuſdam martyris eſſe creditur, nullis illic miraculis coruſcat, & neque aliqui de antiquioribus exiſtunt, qui ſe a parentibus paſſionem eius audiſſe fateantur; ita reliquię quas petiſti, ſeorſum condendę ſunt, vt locus, in quo præfatum corpus iacet, modis omnibus ob

n Greg. lib. 12. cap. 8.
Accurata diſquiſitio ſacrarum reliquiarum.

ſtruatur,

ſtruatur,nec permittatur populus certum deſerere,& incertum venerari.]hæc Gregorius. At vero quid longe poſt Gregorium ſtatuerit de eadem re Innocentius Papa Tertius,habes expreſſum in Concilio Lateranenſi [a]. Quod ſi aliquando in eumdem eultum aliquis irrepſiſſet error, non ex traditione maiorum,ſed priuato aliquorum inſtinctu;Deus non permiſit illum diu latere, ſed alicui ſancto viro rem aperire non pretermiſit,vt veritate prodita,falſitas appareret; quod & de S.Martino [b] Seuerus ſcribit.Quamobrem ſancta Eccleſia eam cautelam adhibendam eſſe exiſtimauit,vt nulla Eccleſia dedicaretur,niſi vbi nullum corpus humatum fuiſſe conſtaret,vt appareret in epiſtolis de conſecratione eccleſiarum a S.Gregorio [c] ad diuerſos ſcriptis.At hæc in præſentiarum de traditionibus ſacrarum reliquiarum dixiſſe,ſatis eſſe exiſtimamus, dicturi de ijſdem frequentius ſuis locis in poſterum: nam de his crebrius agere, Annales Eccleſiaſtici paſſim ſuppeditantes argumentum,nos admonent. Sed iam quæ ad rerum geſtarum hiſtoriam pertinent,proſequamur. A

a Concil. Lateran.c.2.
b Seuer. in Vit. S.Mart.c.8.
c Grego. libr.2. epiſt.9.& alij.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	CLAVDII IMP. ANNVS
56.	12.	14.

B

I. *De filijs Sceuæ curantibus in nomine Ieſu energumenos.*
d Act.19.

ADueniente anno Domini quinquageſimoſexto, quo M. Aſinius Marcellus & M. Acilius Auiola Coſſ.creari ſunt, Paulus iam annum ſecundum agebat Epheſi: cum non tantum eius prædicatione,ſed noua occaſione filiorum Sceuæ Principis ſacerdotum,in nomine Ieſu eijcientium dæmonia,magna facta eſt ad Chriſtianam religionem acceſſio.Rem geſtam his verbis Lucas Euangeliſta deſcribit [d]: Tentauerunt quidam de circumeuntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos,qui habebant ſpiritus malos,nomen Domini Ieſu,dicentes:Adiuro vos per Ieſum,quem Paulus prædicat.Erant autem quidam Iudæi Sceuæ Principis ſacerdotũ ſeptẽ filij,qui hoc faciebant.Reſpondens autem ſpiritus nequã dixit eis:Ieſum noui,& Paulum ſcio:vos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dæmonium peſſimum,& dominatus amborum, inualuit contra eos ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa.Hoc autem notum factũ eſt omnibus Iudæis atque Gentilibus qui habitabant Epheſi:& cecidit timor ſup omnes illos,& magnificabatur nomen Domini Ieſu.] hæc Lucas:Cum vero Iudæorum nõ ignobiles viri,ſed filij Principis ſacerdotum exorciſtas agerent;arcanum fuiſſe a maioribus traditum miniſterium dæmones expellendi,nec commune omnibus,facile poteſt intelligi. C

II. e Ioſeph.antiq. lib.8.c.2. *De exorciſtis Iudæis.*

Qui primus omnium hęc docuit Hebræos,Salomonem fuiſſe,Ioſephus [e] affirmat,qui & hac de re mira quædam ſcriptis mandauit,ſic dicens:Præſtitit autem Deus Salomoni, vt contra dæmones artem ad vtilitatem hominum & eorum curas ediſceret.Incantationes enim inſtituit,quibus adſtricti dæmones,ne denuo redeant effugantur.Et hæc cura hactenus apud nos multum præualere dignoſcitur.Vidi etenim quemdam Eleazarum de gente noſtra,præſente Veſpaſiano, & eius filijs,& Tribunis,alioq.ſimul exercitu,curantem eos qui a dæmonibus vexabantur, dæmoniaci naribus admoto annullo habente ſub ſignaculo radicem a Salomone monſtratam: deindè per nares odorantis dæmonium abſtraxit,& repente cecidit homo. Poſtea id adiurauit ne amplius rediret,Salomonis interim mentionem faciens,& incantationes ab illo inuentas recitans. Volens autem ſatisfacere ac probare præſentibus Eleazarus hanc ſe habere virtutem, ponebat ante eos aut calicem aut peluim aqua plenum, & dæmonio imperabat, vt ab homine egreſſum ea auerteret,& videntibus præberet indicium quod hominem reliquiſſet.Quo facto,ſapientia Salomonis cunctis innotuit.]hæc Ioſephus,qui & alibi [f] de radice quadam admirabilem virtutem habente pellendi dæmones pluribus agit.Non tantum vero his vtebantur Iudæi artibus ad obſeſſa a dæmonibus corpora liberanda:ſed erat apud illos in confeſſo,per virtutem nominis tetragrammaton,ſi cui illud ſcire ac fari licuiſſet,quemlibet eam facultatem aduerſus dæmones, aſſequi poſſe,vt teſtatur Epiphanius [g] agens aduerſus Ebionæos,cũ de Ioſepho Iudæo homine narrat hiſtoriam:qui nec adhuc credẽs(vt feciſſe vidimus filios Sceuę,)in nomine Ieſu a dæmone obſeſſum hominẽ liberauit.Quod ſignum (inquit Epiphanius)vt notum factum eſt Iudæis qui illic erant,multus rumor ſequebatur ex his qui dicebant: Ioſephus gazophylacijs apertis,& inuento nomine Dei ſcripto,eoq.lecto,magna ſigna facit. Erat quidem verum quod ab ipſis dicebatur, ſed non ſic velut ipſi ſuſpicabantur.]hæc Epiphanius. D

f Ioſeph.de bello Iud.li.7.c.25.
g Epiphanius hæreſ.30.

III. *Nominis Ieſu virtus.*
h Iuſtin.dialog. de verit. Chriſt. relig.

Hoc itaque de ineffabilis Dei nominis virtute eſſe traditum,non ignorantes Sceuæ filij,videnteſq.tum a Paulo,tum a ceteris Chriſtianis in nomine Ieſu hæc eadem & alia miracula factitari, & ipſi ad dæmones expellendos eodem vtendum ſibi nomine,vt diuinitus reuelato, exiſtimarũt. Iuſtinus [h] martyr in ea diſputatione diſertiſſima,quam habuit cum Tryphone,hæc habet in eãdem ſententiam:Per nomen ſiquidem iſtud ipſius Filij Dei,& primogeniti creaturæ omnis, & ex virtute geniti,perpeſſionibuſq. obnoxij hominis facti,& ſub Pontio Pilato,a populo veſtro crucifixi & mortui,qui a mortuis reſurrexit,& in cælum aſcendit,dæmonium omne adiuratum vincitur,& in ditionem redigitur. Sin vos per nomen quoduis,qui vobis fuere, Regum aut iuſtorum, aut Prophetarum,aut Patriarcharum adiuretis,non ſubijcitur vobis dæmonium aliquod. Ceterũ ſi quis veſtrum adiuret per Deum Abrahæ,& Deũ Iſaac, & Deum Iacob(non is Chriſtus eſt)fortaſſe ſubijciatur. Exorciſtæ certe quidem ſeu adiutores veſtri iam arte quadam,dixi,veluti Gentes in adiuratione vtuntur,& thymiamata & vincula adhibent.]hæc Iuſtinus. E

IV. i Orig.in Matt. tract.35. *De adiuratione Dæmonum.*

Quod vero Sceuæ filij(vt habet Acta)per Ieſu nomẽ adiurantes dæmones,non illis abſque adiuratione præciperent:exiſtimauit Origenes [i], non ex Chriſti Euangelio,ſed potius ex ritu Iudaico adiurationes eiuſmodi proueniſſe,quibus Chriſtiani etiam vterentur:ſic enim ait:Quæret aliquis,

A quis,ſi conuenit vel dæmones adiurari. Et qui reſpicit ad multos qui talia facere auſi ſunt, dicet non ſine ratione fieri hoc. Qui autem aſpicit Ieſum non modo imperantem dæmonibus, ſed etiã poteſtatem dantem diſcipulis ſuis ſuper omnia dæmonia,& vt infirmitates ſanarent:dicet, quoniam non eſt ſecundum poteſtatem datam a Saluatore adiurare dæmonia: Iudaicũ eſt enim. Hoc etſi aliquando a noſtris tale quid fiat,ſimile ſit,ei quod a Salomone ſcriptis adiurationibus ſolẽt dæmones adiurari. Sed ipſi,qui vtuntur adiurationibus illis,aliquoties nec idoneis conſtitutis libris vtuntur,quibuſdam autem & de Hebræo acceptis adiurant dæmonia.] Hæc cum deducat Origenes ex eo quod ait: Sicut Christiano homini ex Euangelij præſcripto non licet omnino iurare, ſic nec etiam quempiam adiurare] ſicut falſa eſt illa propoſitio ; ita etiam quæ inde eſt deducta concluſio.

V.

Verum cum inter credentium ſigna illud adnumeretur [a], vt in nomine Ieſu Fideles dæmonia eijciant: conſueuiſſe Chriſtianos,ſic adiurando,dęmones pellere;non ſolum quem nuper recitauimus, Iuſtinus martyr, ſed & ceteri antiquorum Patrum affirmant. Immo non adiurationi- B bus tantum,ſed aliquibus maiorum traditione probatis ritibus id legitime fieri poſſe, Domini noſtri in primis admouemur exemplo: quippe qui cum ſolo nutu(ne dicã verbo) ab obſeſſis corporibus propria virtute dæmones pellere potuiſſet;nihilominus aliquando ſigna quædã,quæ exorciſmi vim viderentur habere,adhibenda putauit: vt cum ſanaturus eſſet habentem dæmonium ſurdum & mutum,apprehendens eum de turba ſeorſum(inquit Marcus [b])miſit digitos ſuos in auriculam eius,& expuens tetigit linguam eius,& ſuſpiciẽs in cælũ,ingemuit,& ait illi: Ephpheta quod eſt adaperire.] qui etiam & ad exorciſmum ſpectare ieiunium & orationem monſtrauit [c], & ſine illis id minime licuiſſe Apoſtolis,quamuis antea eum miſſi fuiſſent ad prædicandum [d], ac cepiſſent a Domino virtutem & poteſtatem ſuper immundos ſpiritus.

a Marc. 16.
Exorciſmorũ probatus vſus.
b Marc. 7.
c Marc. 9.
d Marc. 6.

VI.

At licet non diſcipulos tantum ſed credentes omnes pellendi dæmones a Domino gratiam cõſecutos eſſe, Euangelica veritas [e] atteſtetur,& exemplo ſæpius mõſtratum ſit,laicos homines dæmones eieciſſe,quod & de militibus teſtatur Tertullianus [f], qui & parentes exorcizare filios ſolitos dicit [g]: tamen fuiſſe peculiare munus ordinis ad hoc opus in Eccleſia inſtituti, ſanctorum Patrum atteſtatione exploratiſſimum eſt,& in primis Ignatij [h] Apoſtolorũ diſcipuli, qui inter cete- C ros Eccleſiaſticos ordines & officia recenſet exorciſtas. Cornelius Papa ſcribens ad Fabium Antiochenum [i],in Romana Eccleſia inſtitutos dicit exorciſtas, & lectores vna cum oſtiarijs quinquagintaduos: Concilia præterea Romanum [k], Laodicenum [l], & Carthaginenſe [m] inter ordines Eccleſiaſticos adnumerant exorciſtas,ſicut & Hieronymus [n]. Inſuper in prædicto Concilio Laodiceno [o] ſtatutum eſt,ne,qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati,tam in eccleſijs quàm in domibus exorcizare præſumant. Immo ne quid ſuperſtitionis in exorciſmos irreperet, conſultum eſt, vt ordinandus exorciſta de manu Epiſcopi libellum acciperet,in quo ſcripti eſſent exorciſmi,dicẽte ſibi Epiſcopo: accipe,& commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſiue baptizatum,ſiue catechumenum] vt habetur in Concilio Carthaginenſi [p],& antiquis Eccleſiæ Ritualibus libris. Inuehitur Tertullianus [q] in feminas quæ exorcizare præſumerent,ſic dicens: Ipſæ mulieres hæreticæ quàm procaces ; quæ audeant docere, exorciſmos agere,&c.]

e Marc. 16.
f Tertull. de coron. mil. cap. 11.
Ordo exorciſtarum.
g Tertul de idololatr. cap. 11. in fine.
h Ignat. ad Antiochen. epiſtol. 12.
i Apud Euſebi. hiſt. lib. 6. c. 35.
k Concil. Rom. ſub Syluest. c. 3. & 7.
l Concil. Laodi. cap. 24.
m Concil. Carthag. 4. c. 7.

VII.

Quod vero ad antiquum exorciſmorum vſum ſpectat: Iuſtinus martyr [r] non tãtum loco ſuperius citato,ſed & ante,hæc ait: Eius nominis(*Ieſu videlicet*)potentiam dæmones tremunt & re- D formidant: & hodie quoque illi per nomen Ieſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato,qui Iudææ procurationem egit,adiurati nobis parent.] Item de his Tertullianus [s] ad Scapulam in hunc modũ: Dęmones non tantum reſpuimus,verum & reuincimus,& quotidie traducimus,& de hominibus expellimus,ſicut plurimis notum eſt.]& alibi [t]: Edatur aliquis,inquit,ſub tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet: iuſſus a quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe dæmonum confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falſo. Æque producatur aliquis ex his qui de Deo pati exiſtimantur, qui aris anhelantes, numen de nidore concipiunt. niſi ſe dæmones confeſſi fuerint,Chriſtiano mentiri non audentes;ibidem Chriſtiani procaciſſimi ſanguinem fundite.] Et Cyprianus [u] in eamdem ſententiam: O ſi audire velles (*ſic enim compellat Demetrianum Africæ Proconſulem*) & videre,quando a nobis dæmones adiurantur, & torquentur ſpiritualibus flagris,& verborum tormentis de obſeſſis corporibus eiiciuntur: quando eiulantes & gementes voce humana,& poteſtate diuina flagella & verbera ſentientes,venturum iudicem confitentur. Veni & cognoſce vera eſſe quæ dicimus. Et quia ſic deos colere te dicis; vel ipſis, quos colis, crede. aut ſi volueris,& tibi credere; de te ipſo loquetur, audiente te, qui nunc tuum pectus obſe- E dit,qui nunc mentem tuam ignorantiæ nocte cæcauit. Videbis nos rogari ab eis quos tu rogas,timeri ab eis quos tu adoras; videbis manu noſtra ſtare vinctos,& tremere captiuos quos tu ſuſpicis & veneraris vt dominos. Certe vel ſic cõfundi in iſtis erroribus tuis poteris,quando conſpexeris & audieris deos tuos,quid ſint,interrogatione noſtra ſtatim prodere,& præſentibus licet vobis,præſtigias illas & falacias ſuas non poſſe celare.] hæc Cyprianus; qui & ad Donatum [x]: Facultas,inquit,datur,immundos,& erraticos ſpiritus, qui expugnandis ſe hominibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere; conflictantes,eiulantes,gementes, incremento pœnæ propagantis extendere,flagris cædere,igne torrere. Res illic geritur,nec videtur, occulta plaga, pœna manifeſta].

Quid maiores de exorciſmis.
n Hier. in epiſt. ad Tit. c. 3.
o Conc. Laodic. cap. 26.
p Concil. Carthag. c. 7.
q Tertu. de præſcript. c. 41.
r Iuſtin. de verit. Chriſt. religionis.
s Tertullian. ad Scapul. c. 2.
t Tertullian. in Apologet. c. 23.
u Cyprian. ad Demetr.
x Cypr. ad Donat. epiſt. 2.

VIII.

Verum aliquando dęmones mendacijs confictis eludere conatos eſſe exorciſtarũ aſſultus, Tertullianus [y] declarat his verbis: Hanc quoque fallaciam ſpiritus nequam ſub perſonis defunctorum deliteſcentis niſi fallor, etiam rebus probamus: cum in exorciſmis interdum aliquem ſe ex parentibus hominem ſui affirmat interdum gladiatorem,vel beſtiarium,ſicut & alibi Deum, nihil magis curans,quam hoc ipſum excludere quod prædicamus,ne facile credamus animas vniuerſas

y Tertull. lib. de anima c. 57.
Dæmones reſiſtentes exorciſmis.

uerſas ad inferos redigi, vt & iudicij & reſurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon poſtquam circumſtantes circumuenire tentauit, inſtantia diuinę gratiæ victus, id quod in vero eſt, inuitus confitetur.] Inſuper (ſicut experti ſunt Apoſtoli [a]) dæmones pertinaciſſime inhærere corporibus ſolitos, vt nulla exorciſmorum vi expelli valeant, Origines [b] oſtendit, hæc dicens cum explicat librum Ioſue: Tale aliquid intelligere poſſumus, quia dicit: Permăſit habitare Amorthæus in ipſis. Verbi gratia: Si inimica virtus dæmonis ex amaritudinis turma veniens, obſideat alicuius corpus, pertuber, ac decipiat mentem: adhibeantur autē multæ orationes, multa ieiunia, multæ exociſtarum inuocationes; & ad hæc omnia ſurdus dæmon in obſeſſo corpore permaneat & perſiſtat, tolerabilius ferens exorciſtarum pœnas, & adhibita ſibi ex Dei nominis inuocatione tormenta, quam diſcedere ab homine quem impudenter obſidet & nequiter: ita etiam hic intelligendum eſt in iſtis qui dicuntur Amorrhæi, qui permanent & perſiſtūt babitare in Eleom.] A

a Marc. 9.
b Orig. in Ioſue hom. 14.

IX. Plurimum vero conferre fidem obſeſſi, vt exorciſmi vim ſibi inſitam operentur, Cyprianus [c] in primis his verbis teſtatur: Adiurati per Deū verum a nobis, ſtatim cadunt & fatentur & de obſeſſis corporibus exire coguntur. Videas illos noſtra voce & operatione maieſtatis occultæ flagris cædi, igne torreri, incremento pœnæ propugnantis extēdi, eiulare, gemere, deprecari; vnde veniūt & quando diſcedunt (ipſis qui ſe colunt audientibus) confiteri; & vel exiliunt ſtatim, vel euaneſcunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aſpirat.] hæc Cyprianus. eadem fere Minutius Felix [d], ſic dicens: Ipſe Saturnus, & Serapis, & Iuppiter, & quicquid dæmonum colitis, victi dolore, quod ſunt, eloquuntur; nec vtique in turpidinem ſui nonnullis præſertim veſtrum aſſiſtentibus, mentiuntur. Ipſis teſtibus, eſſe eos dæmonas, de ſe verum cōfitentibus credite: adiurati enim per Deum verum & ſolum, inuiti miſeris corporibus inhorreſcūt, & vel exiliunt ſtatim, vel euaneſcunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aſpirat.] Habes apud Prudentium [e] exorciſmi formam quamdam his verſibus expreſſam: B

c Cypr. de idolor. vanit.
Vis magna in exorciſmis.
d Minutius in Octauio.
e Prudent. in Apotheoſi. contra Iudæos.

——torquetur Apollo
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
Ferre poteſt: agitant miſerum tot verbera linguæ;
Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.
Intonat Antiſtes Domini; Fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolue latentes:
Mancipium Chriſti fur corruptiſſime vexas?
Deſine, Chriſtus adeſt, humani corporis vltor.
Non licet vt ſpolium rapias, cui Chriſtus inhæſit.
Pulſus abi ventoſe liquor. Chriſtus iubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Eiulat, & notos ſuſpirat Iuppiter ignes] C

X. Ceterum quantumlibet virtus Chriſti præ ceteris Iudæorum ac Gentilium ritibus ad pellendos dæmones potentior viſa ſit: tamen non deſierunt impoſtores & circulatores eamdem artem profitentes, circumire vrbes, ſuperſtitionibus & incantationibus vti, eoque exercitio inſtar medicorum curantium corpora, quæſtum facere, & corradere hinc inde pecuniam. De his enim, & nō Chriſtianis exorciſtis, loquitur Vlpianus, cum ait [f]: Non tamen ſi incantauit, ſi imprecatus eſt, ſi (vt vulgari verbo impoſtorum vtar) exorcizauit: non ſunt iſta medicinæ genera: tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.] hæc ille, cum negat eiuſmodi hominibus de corū mercede ius eſſe dicēdum: ex quo certum eſt, de alijs potius quàm de Chriſtianis intellexiſſe, qui nonniſi gratis, abſque aliqua conuentione ſtipendij, eiuſmodi officium impendere conſueuerunt. D

Quæſtuarij exorciſtæ.
f l. ſi. ff. de var. & extraord. cognit.

XI. Verum quod ait, verbum, Exorcizare, eſſe impoſtorum; haud dubiū eſt, ſugillare voluiſſe Chriſtianos, quorum ipſe erat infenſiſſimus hoſtis, vt ſuo loco dicemus. Gentiles enim ſic contumeliæ cauſa nominare conſueuiſſe Chriſtianos, Hieronymus teſtatur [g], cum ait: Vbicumque viderint Chriſtianum, vſurpant ſtatim illud de triuio: ὦ γραικὸς ἐπιθέτης, ſcilicet, O Græcum impoſtorem.] & alibi [h]: Si tunica non canduerit, ſtatim illud e triuio: Impoſtor & Græcus eſt.] Gręcos enim Ethnici appellabant Chriſtianos (vt tradit Tertullianus) ea de cauſa, quòd cum Chriſtianam amplecterentur religionem, abiecta toga, pallium, quod erat philoſophorum indumentum, ſuperueſtiebant. At impoſtor etiam Chriſtus Redemptor noſter a Iudæis eſt nominatus: nam apud Matthæum [i] legitur: Recordati ſumus quòd ſeductor ille, &c.] pro ſeductore, impoſtorem eſſe legendum, alij [k] tradiderunt. Multum plane conferunt ad dictum Vlpiani reſponſum intelligendum, quæ ſanctus Iuſtinus martyr ſcribit in oratione ad Gentiles, qua demonſtrat, non Chriſtianos tātum, ſed & incantatores ac circulatores exorcizare conſueuiſſe: ſed Chriſtianos ceteris omnibus in ea re efficienda virtute præſtitiſſe, monſtrat his verbis: Hoc ipſum ex bis quæ ſub aſpectu veſtro fiunt, intelligere poteſtis. Complures ſiquidem dæmonum intemperijs correptos homines per Orbem totum & hanc veſtram vrbem, quos alij incantatores & venefici curare non potuerunt, permulti hominum noſtrorum, Chriſtianorum inquam, per nomen Ieſu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi adiurantes, ſanarunt, atque etiam nunc ſanant, exarmantes & exigentes ab hominibus, quos illi obſederunt, dæmones.] hæc Iuſtinus. E

Chriſtiani a gentilibus dicti impoſtores.
g Hier. epiſt. 10. ad Fur.
h Hier. epiſt. 19 ad Marcell.
i Matth. 27.
k Bud. in Pandect. l. 4. ff. de ædil. edict.

XII. Verum quod ad Chriſtianæ religionis exorciſtas ſpectat: non tantum eorum munus erat, eos qui patenter a dæmonibus arripe rentur, ſed & illos qui latenter hæc paterentur, exorcizare. Omnes enim homines, cum natura naſcantur filij iræ, donec Chriſti baptiſmate in nouam tranſeant creaturam, dæmonis detinentur imperio; quamobrem antiquus Eccleſiæ vſus fuit, vt omnes, ante quam ſacro baptiſmate imbuerentur, expurgarentur exorciſmis, ac ſic in nouam per baptiſmum creaturam transferrentur. De huiuſmodi exorciſmo loquitur Cyprianus [l], ſic ſcribens ad Maguum:

Exorciſmi ante Baptiſmum
l Cypr. epiſt. 76.

A gnum:Hodie etiam geritur,vt per exorciſtas voce humana,& poteſtate diuina,flagelletur,& vratur,& torqueatur diabolus;& cum exire ſe,& homines Dei dimittere ſæpe dicat, in eo tamen qđ dixerit,fallat;& id quod per Pharaonem prius geſtum eſt,eodem mendacio obſtinationis & fraudis exerceat. Cum autem ad aquam ſalutarem atque baptiſmi ſanctificationem venitur, ſcire debemus & fidere quia illic diabolus opprimitur,& homo Deo dicatus diuina indulgentia liberatur.]agunt de iiſdem exorciſmis baptiſmum præcedere ſolitis Cyrillus [a] Hieroſolymorum Epiſcopus,Optatus [b], Gregorius Nazianzenus [c], Baſilius ad Amphilochium,Ambroſius[d],Chryſoſtomus [e], Auguſtinus [f] frequentiſſime,ac ceteri omnes,& præſertim hi qui ſcripſerunt de diuinis officijs:quod quidem in vniuerſa totoque Orbe diffuſa Eccleſia ſeruari ſolitum,Gennadius [g] teſtatur his verbis:Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerſo mundo ſancta Eccleſia vniformiter agit,non otioſo contemplemur intuitu:cum ſiue paruuli,ſiue iuuenes ad regenerationis veniunt ſacramentum,non prius fontem vitæ adeant,quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum ab eis ſpiritus immundus abigatur; vt tunc vere appareat quoniam princeps huius mundi mittatur foras,& quo modo prius alligetur fortis.]At de exorciſmi traditione ſatis.

a Cyril. catech. myſtag. 2.
b Optat.li.4.
c Nazianzen. orat de baptiſ.
d Ambroſ.de ſacram.lib.1.c.5.
e Chryſo. hom. de Adã & Eua.
f Augu.de pecc. orig.lib.1.c.4. & alijs in locis.
g Gennad.de Eccleſ.dogm. c.40.
h Diony de Eccleſ.hierar.c.3.

XIII.

B Ceterum illud vnum non prætermittimus,non Gentiles tantum,ſed & Christianos, cum præſertim poſt baptiſmum in peccatum aliquod capitale incidiſſent,vexari a dæmonibus cõſueuiſſe, vt Dionyſius[h] & Cyprianus [i]teſtãtur.ſic.n.ait Cyprianus:Sæpe nõnulli de illis,q ſani baptizãtur ſi poſtmodum peccare cœperint,ſpiritu immundo redeunte quatiuntur:vt manifeſtum ſit, diabolum in baptiſmo fide credentis excludi;ſi fides poſtmodum defecerit, regredi.] hæc Cyprianus; de his loquens qui per apoſtaſiam exciderunt a fide: cum tamen interdum accidere ſoleat occulto Dei iudicio,vt innocentes pueri ac puellæ,diuino permiſſu,arripiantur a dæmone,vt tum Auguſtinus agens contra Pelagium,tum Gregorius Papa in Dialogis tradunt. Sed de his modo hactenus. Iam vero quid poſt filiorum Sceuæ caſum cõtigerit(vt res ipſa poſtulare videtur)narrationis ordine proſequamur.

i Cypr.epiſt.76.
Ob peccatum interdum energumeni.

XIV.

Non Iudæos tantum, atque etiam Gentiles, noui caſus timore perculſos(quod ſuperius dictũ eſt)nomen Domini Ieſu præconijs extuliſſe, ſed & Chriſtianos ipſos magnam ex ea re fuiſſe vtilitatem conſecutos,idem Lucas tradit his verbis [k]: Multiq.credentium veniebant confitentes & annũciantes actus ſuos.]Diuerſam plane hanc fuiſſe peccatorum confeſſionem ab illa quã ad Ioã
C nis baptiſmum venientes [l] agere conſueuerant,certum eſt:nam illa præcedebat baptiſmum,hæc autem eorum qui crediddiſſent ac baptizati eſſent, erat confeſſio delictorum: Credẽtium enim nomine,nonniſi baptizatos,& Chriſtianos iam factos,Lucam nominare conſueuiſſe,exploratiſſimũ eſt. Iam eiuſmodi confeſſionis delictorum faciendæ Dominus iecerat fundamenta, cum Apoſtolis dimittendi peccata,tradidit poteſtatem,dicens [m]: Accipite Spiritum Sanctum:quorum remiſeritis peccata;remittuntur eis;& quorũ retinueretis,retenta ſunt.]Immo & in alijs innumeris diuinæ Scripturæ locis apparent confeſſionis impreſſa veſtigia;atque etiam ab ipſo rerum omnium principio,vt in Adam,cum ab eo eſt a Deo confeſſio requiſita,videatur quodammodo imperata. Sed hæc omnia referre prætermittentes,antiquiſſimũ vſum eius in Eccleſia (quod noſtri inſtituti ratio poſtulat) veterum Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtificatione demonſtrabimus.

k Act.19.
Chriſtiani confitebantur peccata.
l Luc.3.
m Ioan.20.

XV.

De confeſſione peccatorum.

Confeſſionem igitur delictorum a Deo primitus,cum iure naturæ ab Adam,tum etiam poſtea lege ſcripta mille modis a populo duræ ceruicis exactam, atque a Chriſto in Eccleſia,tradita hominibus poteſtate dimittendi peccata ſtabilitam atque præceptam, Epheſi inſuper coram Paulo vſu receptam,ac denique in Eccleſia fuiſſe omni tempore frequentatam,certiſſimum eſt. Cu-
D ius probãdæ rei etſi nulla alia ſupppeterent teſtimonia,ipſa neceſſitas id fateri compellit. Cũ enim non ſit homo qui non peccet,& tradita ſit a Chriſto hominibus poteſtas dimittendi peccata: qui vult ſibi,quæ commiſſit,peccata dimitti,ea vt aperiat poteſtatem habentibus abſoluendi,neceſſe eſt. Incumbit & ſacerdotibus neceſſario eadem ſingillatim perquirere:quoniam nõ ſoluendi tantũ ſed retinendi peccata facultatem ſunt conſecuti:qua vt vtantur,& intelligant quę relexare,quęve debeant retinere ſingula ſingulorum opus eſt peccata audiant. Ceterum non deſunt de eiuſdẽ rei vſu innumera Patrum teſtimonia:nos autem,ex more,quæ ſunt antiquiora tantummodo recenſebimus;reliqua vero,vt cunctis notiſſima,abſque iactura aliqua ſilentio libentius prætermittemus.

XVI.

Habet in primis Dionyſius [n] ad Demophilum ſcribens(de cuius commentariorum fide agemus poſtea)hæc quæ ſequuntur verba:Tu vero(vt tuæ litterę indicant)procidentem ſacerdotem ſacerdoti,impium(vt ais)atque peccatorem,neſcio quo pacto contra diſciplinæ ordinem adſtans calce abieciſti,ac repuliſti:cum ille quidem verecunde(quod oportuit)fateretur ſe ad peccatorũ remedia quærenda veniſſe. Neque exhorruiſti inſuper & ſacerdotem optimum lacerare conui-
E cijs,miſerabilem eum dicens,qui pœnitentem atque impium iuſtificaſſet.]Irenæus [o] de Rhodanenſibus feminis ſcribit,quæ lapſæ in hæreſim,ad Eccleſiam redeuntes exomologeſin facerent; & de Cerdone hæreſiarcha tradit [p],ſæpe exomologeſin feciſſe,ſed iterum ſua praua dogmata docuiſſe. Fecit & exomologeſin item Romæ coram Zepherino Pontifice Natalius hæreticus,vt Euſebius [q] ex antiquioribus ſcriptoribus recitat. Facturus itidem eam erat & Marcion, niſi morte præuentus,impeditus fuiſſet;quod Tertullianus [r] aſſerit. Porro nihil aliud eſſe exomologeſin facere,quam ſua confiteri peccata,tum ex eiuſdem vi vocis,tum etiam ex antiquo vſu recepto monſtratur:non enim Græci tantummodo,ſed & Latinorum plerique,vt Tertullianus,Cyprianus, & alij,exomologeſin,pro confeſſione peccatorum,vſurpare conſueuerunt,ab ipſa vocis ſignificatione ἐξομολόγησις:nam ἐξ,præpoſitio,idem eſt,quod, foris, & ὁμολογία, quod (vt declarat Suidas [s]) confeſſio, ſic dicta a verbo ἐξομολογοῦμαι, hoc eſt, foris dicere,vel fateri. hac igitur voce vſi ſunt maiores,quam Lucas in nuper citato Actorum loco in dicta,de qua agimus,hiſtoria,pro confeſſione peccatorum vſurpauit,Græce ſic ſcribẽs [t]: Ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν]

n Dionyſ.epi.8.
Antiquorum Patrũ aſſertio
o Iren.li.1.c.9.
p Iren.lib.3.c.4. in fin.
q Euſeb.lib.5. c.27.
r Tertul.de præſcript.
s Suid.in verbo ὁμολογία.
t Act.19.

qua

a Tertull. de orat. c. 6.

qua etiam ſignificatione hæc Tertullianus[a]: Exomologeſis eſt petitio veniæ: quia qui petit veniã, A
delictum confitetur.]

XVII.

b Tertul. de pœnit. c. 8. 9.

Quæ ſit exomologeſis.

At idem non ſolum ipſam peccatorum confeſſionem nominat exomologeſin, ſed alibi omnes
actus pœnitentiæ, qui ipſam confeſſionem ſequuntur, dum ait[b]: Tantum releuat confeſſio deli
ctorum, quantum diſſimulatio exaggerat. Confeſſio enim ſatisfactionis conſilium eſt, diſſimula-
tio contumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ ſecundæ & vnius, quanto in arcto negotii eſt, tanto ope
roſior probatio eſt; vt non ſola conſcientia præferatur, ſed aliquo etiã actu adminiſtretur. Is actus
qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologeſis eſt, qua delictum Domino
noſtrum confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, con-
feſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſi, proſternendi &
humilificandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem de ipſo quo
que habitu atque victu mandat, ſacco et cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mæ
roribus deijcere, illa, quæ peccauit, triſti tractatione mutare: ceterum paſtum et potum pura noſ-
ſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa, plerumque vero ieiunijs preces alere, ingemiſcere, lacry-
mari, et mugire dies noctesq. ad Dominum Deũ tuum, præsbyteris aduolui, et caris Dei adgeni- B
culari, omnibus fratrib. legationes deprecationis ſuæ iniũgere. hæc omnia exomolegeſis.] et pau-
lo poſt (ne putes de confeſſione Deo tantum ſecreto facienda, et non homini, ipſum intellexiſſe)
hæc ſubdit: Pleroſque tamẽ hoc opus, vt publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differ
re, præſumo, pudoris magis memores, quam ſalutis; velut illi qui partibus verecundioribus cor-
poris contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, et ita cum erubeſcentia ſua pereũt.]
hæc ipſe: ac denique cum multis laboret, vt eum a bono auertentem tollat pudorem, hæc addit: Er
go cum te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtum exoras.] loquitur (ſen-
tentia omnium) Tertullianus de publico actu, ſed tamen ſecretorum peccatorum cõfeſſione, quã
abſolutio conſequatur. vnde et ſubdit: Grande plane emolumentum verecundiæ occultatio deli-
cti pollicetur, Videlicet (*per ironiam*) ſi quid humanæ notitiæ ſubduxerimus, proinde et Deum ce
labimus. Adeo ne exiſtimatio hominum, et Dei conſcientia comparantur? An melius eſt damna-
tum latere, quam palam abſolui?]

XVIII.

c Pamel. in Tertu. de pœnit. c. 9. not. 53.

d Idem in Tert. not. 1. de pœnit.

Confeſſio ſecreta in vſu maioribus.

e Tertu. libr. de baptiſ. c. 20. vide & ibi not. Pamel. 130.

f Minut. Feli. in Octauio.

Ex his igitur omnibus conſtat, ex ſententia Pamelij[c], viri eruditiſſimi, aliorumq. diſertorum
virorum Orthodoxorum, Rhenani, & aliorum complurium, tres integras partes Eccleſiaſticæ C
pœnitentiæ haberi a Tertulliano expreſſas, nimirum pœnitentiam illam, quæ præcedere ſolet cõ-
feſſionem delictorum, quam contritionem vſitatiori vocabulo appellare cõ ſueuimus; ac quæ ſub
ſequebatur, confeſſionem coram ſacerdotibus publicam de publicis, vel ſecretam de ſecretis, vt
egregie idem notat Pamelius[d]; ac denique actus illos pœnitentiæ, quos exomologeſin Tertullia
nus nominat, communi vero vſu loquendi dicimus ſatisfactionem. Sed hæc planiora paulo poſt
videbimus in Cypriano. Eſt de confeſſione ſecreta eiuſdem Tertulliani[e] locus in libro de Ba-
ptiſmate, vbi primum agẽs de confeſſione peccatorum publica, quæ præcedere ſolebat baptiſmũ,
mox de ſecreta in Eccleſia vſitata ſcribit in hæc verba: Ingreſſuros baptiſmum, orationibus cre-
bris, ieiunijs, & geniculationis, & peruigilijs orare oportet, & cum confeſſione omnium retro deli
ctorum, vt exponant etiam baptiſmum Ioãnis. Tingebantur, inquit, confitentes delicta ſua. Nobis
gratulandum eſt, ſi non publice confitemur iniquitates, aut turpitudines noſtras.] hæc ille. At
vnde, quæſo, calumnia illa a Gentilibus in Chriſtianos conflata, cum dicerent (vt tradit Mi-
nutius Felix[f]) ipſos adorare ſolitos virilia ſacerdotum; niſi quod illi ad eorum genua procumbẽ
tes, ſuaq. illis confitentes peccata, ſummiſſe veniam deprecarentur? ex ea enim ſecreta verborũ fa D
cta prolatione, necnon & ex more ad genua inclinatione, penes illos qui non intelligerent, ſed res
omnes in deteriorem partem acciperent, eiuſmodi neſanda inualuit exiſtimatio.

XIX.

g Cypria. de lapſis edit. Pamel. pag. 244.

h Cypr. epi. 10.

i Idem epiſ. 11. ad Martyr.

k Cypr. epi. 15.

l Cyp. epiſt. 62.

m Cypr. epi. 52. in fine.

De eadem item confeſſione peccatorum in Eccleſia fieri ſolita ſcribit Cyprianus in libro de la
pſis, cum ait[g]: Denique quanto & fide maiores & timore meliores ſunt, qui quamuis nullo ſacri
ficij, aut libelli facinore adſtricti, tamen quoniam vel hæc cogitauerunt, hoc ipſum apud ſacerdo
tes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui põdus ex
ponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirũt.] hoc ipſum eſt quod ali
bi dicit[h]: Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iuſto tempore, & ſe-
cundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſin veniat, & per manus impoſitionem Epiſcopi & cle
ri ius cõmunicationis accipiant: nunc crudo tempore, perſecutione adhuc perſeuerante, nondũ
reſtituta Eccleſiæ ipſius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum; &
nondum pœnitentia acta, nondum manu eis ab Epiſcopo & clero impoſita, Euchariſtia illis da-
tur.] Eadem fere alibi in hæc verba[i]: Ante actam pœnitentiam, iam ante exomologeſin grauiſſi
mi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & clero in pœnitentiam impoſitam,
&c:] atque iterum[k]: Exomologeſi facta, & manu eis in pœnitentiam impoſita.] vel cum ait: Nul E
la exomologeſi criminis facta, deſpectis Epiſcopis atque calcatis.] ac item[l]: Agat pœnitentiam
plenam; poſtea exomologeſi facta ad Eccleſiam redeat.] Facit & illud[m]: Apud inferos confeſſio
non eſt, nec exomologeſis illic fieri poteſt. Qui ex toto corde pœnituerint, & rogauerint, in Eccle
ſiam debent interim ſuſcipi.]

XX.

n Pamel. in Tertull. lib. de pœni. not. 53.

Abſolutio peccatorum per ſacerdotes.

Quæ omnia Cypriani loca, & alia, ex quibus peccatorum confeſſio coram ſacerdotibus fieri
ſolita, & eorumdem ſatisfactio, exomologeſis nomine nuncupata, manifeſte monſtratur, Pame-
lius eruditis notationibus illuſtrauit, atq. inſigniter locupletauit, & ex his omnibus hæc colligens
ait[n]: Diſcimus ex eiuſdem ſanctiſſimi martyris ſcriptis, hunc olim in Eccleſia ſeruatum ordi-
nem, vt primum fieret confeſſio criminum apud ſacerdotes Dei. hanc ſequebatur pœnitentia, quę
& præceſſerat: pœnitẽtiam excipiebat exomologeſis, quam ſubſequebatur impoſitio manus Epi-
ſcopi, aut cleri. hac facta, dabatur Euchariſtia ſic reconciliato.] Eiuſmodi manus impoſitione ab
ſolutionem

A ſolutionem impartiri ſolitam,non tantum ex his dictis colligitur,ſed ex eo etiam quod idem Cy-
prianus in libro de lapſis ſic ſcribit: Confiteantur ſinguli,quæſo,delictum ſuum, dum adhuc qui
deliquit in ſæculo eſt,dum admitti confeſſio eius poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per ſa-
cerdotes apud Dominum grata eſt.]& alibi ſcribens ad Cornelium Papam [a]: Ipſe,inquit,permi-
ſit,qui legem dedit,vt ligata in terris,etiam in cælo ligata eſſent; ſolui autem poſſent illic, quæ hic
prius in Eccleſia ſoluerentur.]hæc & alia alibi [b] pluribus in eamdem ſententiam; quibus oſtendi
tur,neceſſitatem impendere,vt abſolutio delictorum ab Eccleſia impartiatur.

a Cypr.epiſt 54.
b Collegit loca Pamel.in Cypri. epiſt.54.not.17.

XXI.

Manus impoſitio in publica pœnitentia.

Verum quòd in aliquibus locis ſuperius citatis habetur expreſſum de manus impoſitione E
piſcopi & cleri:exhibebantur ea in reconciliatione publici pœnitentis:non quòd omnes abſolue-
rent;id namque muneris fuiſſe Epiſcopi,vel eo abſente,presbyteri,certum eſt [c]: ſed vt omnes p
manus impoſitionem ratam ſe habere illius reconciliationem oſtenderent. De hac reconciliatio-
ne idem loquitur Cyprianus,dum deficientibus presbyteris, indulget vt diaconus tempore in-
gruentis neceſſitatis poſſit reconciliare pœnitentem,ſic dicens [d]: Si incommodo aliquo & infir
B mitatis periculo occupati fuerint;non expectata præſentia noſtra,apud presbyterum quemcum-
que præſentem;ſi vero presbyter repertus non fuerit,& vrgere exitus cœperit , apud diaconum
quoque exomologeſin facere delicti ſui poſſit, vt manu ei in pęnitentiam impoſita, veniat ad Do
minum cum pace.]Concedit Cyprianus,vt neceſſitate expoſcēte,diaconus,non quidem propria
auctoritate,ſed ex mandato Epiſcopi reconciliet publicum pœnitentem: ſicut videmus etiam ho-
die legum auctoritate & vſu receptum,vt ipſum miniſterium abſoluendi ab excommunicatione
cuique etiam inferioris ordinis clerico demandetur, vt qui eo argumento ſcripſere commenta-
rios,pluribus docent. De eadem porro abſolutione & Eccleſiæ reconciliatione meminit Hiero-
nymus [e],ſic ſcribens:Sacerdos imponit manum ſubiecto,reditum ſancti Spiritus inuocat; atque
ita eum qui traditus fuerat ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret, indicta in populū
oratione,altario reconciliat.]

c Ambroſ. lib.1. de pœnit. & alij omnes.
d Cypr.epiſt.13
e Hiero.aduerſ Luciferian.

XXII.

Abſque exomologeſi nō recipi pœnitentē

Ceterum in eamdem cum Cypriano ſententiam,de non reſtituendis lapſis,niſi facta exomo
logeſi,conſpiraſſe in omnibus Romanam Eccleſiam,Clerus Romanus [f] ad illum ſcribens egre
gie profitetur;immo ea omnia non vt recenter inuenta & excogitata, ſed more maiorum cuncta
C peragi tradit,ſic dicens: Nec hoc nobis nunc nuper conſilium cogitatum eſt,nec hæc apud nos ad
uerſus improbos modo ſuperuenerunt repentina ſubſidia:ſed antiqua hæc apud nos ſeueritas, an
tiqua fides,diſciplina legitur antiqua.]& certe quidem: nam de Fabiano Papa haud pridem de-
functo recens exemplum præceſſerat,qui Philippum Chriſtianum Imperatorem ad exomologe-
ſin faciendam adegit;nec prius illi communionem eccleſiaſticam eſt impartitus,quàm confeſſio-
nem fecerit peccatorum,vt Euſebius his verbis reſtatur [g]:Fama eſt,hunc,*Philippum videlicet Im-
peratorem*(Chriſtianus namque erat)cum precationum in die poſtremæ vigiliæ Paſchatis vna cū
multitudine in eccleſia particeps fieri vellet,non prius ab Epiſcopo,qui Eccleſiæ præerat,permiſ-
ſum eſſe intrare,quàm ſe confeſſus fuiſſet,& inter eos qui peccatorum vinculis adhuc tenebātur
adſtricti,locumque pœnitentiam agentibus præſtitutum occupabant,ſe ſua ſponte collocauiſſet;
Epiſcopumque dixiſſe,eum non alia conditione,niſi iſtud faceret, propter multa delicta quæ ab
illo ferebantur admiſſa,aliquando ab ipſo in eccleſiam receptum fore. Imperatorem autem ala-
cri animo & lubenti Epiſcopo morem geſſiſſe, & ingenuam modeſtiam,ac religioſam piamque
affectionem re ipſa declaraſſe memorant.]hęc Euſebius. Merito igitur Clerus Romanus, ſcribēs
D dictam epiſtolam ad Cyprianum,eadem ſemper eſſe obſeruata demonſtrat,quæ & in futurum il
libata cuſtodiri cupiens,hæc addit:Abſit ab Eccleſia Romana vigorem ſuum tam profana facili-
tate dimittere,& neruos ſeueritatis euerſa fidei maieſtate diſſoluere, vt cum adhuc non tantum
iaceant,ſed & cadant euerſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationū vti-
que non profutura præſtentur.]At vero quid mirum,ſi quod(vt ex Actorum conſtat hiſtoria [h])fe
cerunt Epheſi coram Paulo Chriſtiani,id ipſum vbique locorum coram ceteris Apoſtolis, vel ab
eis ordinatis Epiſcopis,credentes,culpæ obnoxij factitarent?

f Apud Cypri. epiſt 31.
g Euſeb. lib. 6. cap.27.
h Act.19.

XXIII.

Sed enim quid inſuper de his ſcripſerit Origenes,qui & ipſe ad Decij tempora peruenit,au-
diamus:agens enim de ſeptem modis,quibus ex diuinæ Scripturæ præſcripto remittuntur pec-
cata. Eſt,inquit [i], adhuc & ſeptima,licet dura & laborioſa,per pœnitentiam remiſſio peccato-
rum,cum lauat peccator in lacrymis ſtratum ſuum,& fiunt ei lacrymæ ſuæ panes die ac nocte, &
cum non erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum ſuum,& quærere medicinam, ſecundum
eum qui ait:Dixi,pronunciabo aduerſum me iniuſtitiam meam Domino:& tu remiſiſti impieta
tem cordis mei.] & alibi [k]: Pronunciationem iniquitatis, id eſt, confeſſionem peccati fre-
E quentius diximus. Vide ergo quid doceat nos diuina Scriptura: quia oportet pecca-
tum non celare intrinſecus. Fortaſſis enim,ſicut hi qui habent intus incluſam eſcam indigeſtā,
aut humoris aut phlegmatis ſtomacho grauiter & moleſte imminentia, ſi vomuerint, releuan-
tur: ita etiam hi qui peccauerunt, ſi quidem occultant & retinent intra ſe peccatum, intrin-
ſecus vrgentur,& propemodum ſuffocantur a phlegmate vel humore peccati: ſi autem ipſe ſui
accuſator fiat; dum accuſat ſemetipſum & confitetur, ſimul euomit & delictum, atque
omnem morbi digerit cauſam. Tantummodo circumſpice diligenter, cui debeas confite-
ri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui
ſciat infirmari cum infirmante,flere cum flente,qui condolendi & compatiendi nouerit diſcipli-
nam: vt ita demum,ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit et mi-
ſericordem,ſi quid conſilij dederit,facias et ſequaris, ſi intellexerit et prouiderit talem eſſe lan-
guorem tuum,qui in conuentu totius Eccleſiæ exponi debeat et curari, ex quo fortaſſis et cete-
ri ædificari poterunt,et tu ipſe facile ſanari;multa hoc deliberatione,et ſatis perito medici illius
conſilio procurandum eſt] hæc Origenes, qui et paulo inferius inuehitur in eos qui abſque

i Orig.in Leuit. homil.2.
k Orig. in Pſal. 38.homil. 2.

Peccatorum confeſſio commendatur.

peccatorum facta purgatione ad Euchariſtiam ſumendam temere accedunt, illud facere neglien A
a 1.Cor.11. tes, quod Paulus [a] admonuit, dicens: Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat] vel il
lud: Si nos ipſos dijudicaremus, nõ vtique iudicaremur.] Quibus ſane verbis duplicis generis fuiſ
ſe peccatorum confeſſionem inſinuat, alteram ſecretam, publicam alteram coram Eccleſiæ conuẽ
tu, ſi criminis qualitas id exigeret. De his etiam alibi in hæc verba: in grauioribus criminibus ſe-
mel tantum vel raro pœnitentiæ conceditur locus: iſta vero communia peccata, quæ frequenter in
currimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur.] Cur autem publica
b Aug.epiſt.54. pœnitentia non adeo facile iterari ſolita eſſet, declarat Auguſtinus [b] ſcribens ad Macedonium.

XXIIII. *Socratis & Sozomeni aſſertio de presbyteris pœnitentiarijs.*

Ex his omnibus ſatis certum exploratumque habetur, ab ipſis Apoſtolorum temporibus
peccatorum confeſſionem coram ſacerdotibus, ſiue priuatim, ſiue publice, numquam eſſe inter-
miſſam; viguiſſeque eiuſmodi diſciplinam in Eccleſia Catholica, maiorum obſeruatione vſq; re
ceptam, atque probatam. At Decij temporibus fuiſſe in eccleſijs presbyteros pœnitentiarios, qui
confeſſionem peccatorum audirent, nec negant qui hoſtes ſunt pœnitentiæ: auctoritate enim So-
cratis ac Sozomeni Græcorum hiſtoricorum, ſed Nouatianorum, apertiſſime id teſtantiũ, liquet. B
c Socrat.lib.5. c.19. Ait enim Socrates [c]: Ab illo tempore, quo Nouatiani ſe ab Eccleſia ſeiunxerunt, recuſaueruntq.
cum his qui tempore perſecutionis regnante Decio concitatæ lapſi erant, communicare: Eccleſia-
rum Epiſcopi canoni adiunxerunt, vt in ſingulis eccleſijs presbyter quidam pœnitentiæ præeſſet:
quo, qui poſt baptiſmum lapſi fuiſſent, coram presbytero ad eam rem deſignato peccata ſua con-
fiterentur] immo (quod ait paulo inferius) particulatim confiterentur.] hæc Socrates. Porro eam-
dem peccatorum confeſſionem fuiſſe ſecretam, Sozomenus [d] his verbis ſignificat: Etenim cum
d Sozom.lib.7. c.16. prorſus non peccare, naturæ ſit humana diuinioris: pœnitentibus autem, quamuis frequenter deli
quiſſent, veniam dare, Deus iuſſerit; & ad impetrandam denique veniam confiteri peccata, neceſ
ſarium ſit: odioſum (vt credibile eſt) ſacerdotibus ab initio viſum fuit, tamquam in theatro audien
te Eccleſiæ multitudine, delicta pronunciare. Presbyterum itaque aliquem vitæ integritate quam
maxime ſpectabilem, ſecretorum etiam tenacem, ac ſapientem huic officio præfecerunt: cui acce-
dentes qui peccatant, acta vitæ ſuæ confitebantur. Ille vero pro cuiuſque delicto, quid aut facere
ſingulos, aut luere oporteret, interminatus abſoluebat, vt a ſe ipſi commiſſorum pœnas exigerẽt.]
e Lib.9.c.36. hæc ille, licet aliter ac perperam habeat lectio Sozomeni apud Caſſiodorum in Tripartita [e], dũ C
ait, antiquis Pontificibus viſum eſſe, vt velut in theatro ſub teſtimonio Eccleſiaſtici populi delicta
panderentur. Nam ſi hoc verum eſt, quid opus erat (vt ſubdit) ad hoc opus deligi presbyterum ſe
cretum ſeruantem?

XXV. *Pœnitentiariorũ auctus numerus.*

Quod vero pertinet ad tempora Decij: dicendum eſt potius, tunc excreſcente lapſorum nume-
ro, pœnitentiariorum presbyterorum etiam numerum eſſe auctum, quàm tunc recenter inſtitutũ:
quandoquidem (vt vidimus ſuperius & exemplis & teſtimonijs) longe ante Decij tẽpora frequẽs
erat vſus exomologeſis in Eccleſia. Conſultius quidem Sozomenus, nullum certum definiens eius
rei temporis principium, cum agit de Romana Eccleſia: Romani, inquit, ſacerdotes ab ipſo inde
exordio etiam ad noſtram vſque memoriam cuſtodiunt, *hoc ipſum ſcilicet*.] Sed, quod ad numerum
ſpectat: non vnum, ſed plures presbyteros pœnitentiarios in vna eccleſia ad ſuſcipiendos pœnitẽ
f Apud Euſeb. hiſt.lib.6.c.29. tes & ipſorum peccatorum confeſſionem audiendã fuiſſe præfectos, demonſtrat Dionyſij [f] Ale
xandrini epiſtola ad Fabium Antiochenum, dum Serapionem lapſum, in extremis laborantem, di
xiſſe ait nepoti ſuo: Aliquem ex presbyteris aduoca ad me.]

XXVI. *De Nectarij facto controuerſia.*

In ceteris vero quæ ſcribit Socrates, a Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano ſublatum eſſe D
presbyterum pœnitentiarium, occaſione oborti ſcandali, quod recenſet; inſuper quod dicit, ab eo
dem datam eſſe liberam poteſtatem, vti pro ſua quiſque conſcientia ad myſteria participanda ac
cederet; ac, quod eſt maximũ omnium, canonem illum de presbytero pœnitentiario in ſingulis ec-
cleſijs præficiendo, apud alias ſectas firmum ratumque manſiſſe; eos vero qui fidem Conſubſtan-
tialis tenebant, necnon Nouatianos presbyterum pœnitentiarium reieciſſe: hæc omnia nonnulli,
quamlibet occaſionem captantes, vt Catholicam veritatem impugnent, tam facile admittunt, vt
ex his affirmare audeant, pœnitentiam per ſacerdotes in Eccleſia miniſtrari ſolitam, temporibus
Nectarij prorſus eſſe ſublatam, ac penitus abrogatam. Sed tanta hæc Socrati teſtanti præſtãda eſt
fides, quanta ceteris hæreticis de ſuis dogmatibus tractantibus: quippe Nouatianus ſecta cũ fue-
rit, quàm vere ac ſincere hæc ſcripſerit aduerſus pœnitentiam in Eccleſia adminiſtrari ſolitam,
quemlibet puto poſſe facile iudicare.

XXVII. *Socrates ſecta Nouatianus.*

Ceterum hæc quæ dicimus de Socrate, non eſſe calumniam, ſed apertiſſimam veritatem; nec
tam aliorum teſtimonio, quàm ſui ipſius profeſſione probari ipſum fuiſſe ſecta Nouatianũ; quæ
paucis dicturi ſumus (haud enim hæc tam manifeſta longo indigẽt ſermonis inuolucro) nullo ne- E
g Nicep.li.6.c.37.& li.9.c.13. gotio declarabunt. Cum enim nulla eos laudandi, & ea quæ ijdem Nouatiani dixiſſent, affirman-
di, occaſionem prætermiſerit: Nicephorus [g] hæc intelligens, eum eſſe Nouatianum, non ſemel,
h Socrat.lib.6. c.19. ſed iterum iure clamat. Sed iſtud ipſum ſua ſponte dilucidius profitentem audiamus. Agens enim
de S. Ioanne Chryſoſtomo Nectarij ſucceſſore, eum [h] ſugillat, quòd pro concione ſæpe ea verba
dixiſſet: Si millies lapſus pœnitentiam egeris, in Eccleſiam ingredere] extant huiuſcemodi vel alia
plura id generis in homilia ſecunda eiuſdem in Pſalmum quinquageſimum: quæ redarguens So
crates, ſe proculdubio eadem cum Siſinnio tum Nouatianorum Epiſcopo, qui eo argumento ad-
uerſus eumdem Ioannem Chryſoſtomum librum conſcripſit, ſenſiſſe, abſque vlla ambiguitate
declarat. Verum quoniam & Sozomenum eamdem prorſus cauſam fouiſſe certum eſt: quàm
manifeſte deliret vterque, erit perfacile demonſtrare. Cum enim ambo in eam conueniant ſenten
i Socrat.lib.6. c.19. tentiam, vt ſublato a Nectario presbytero pœnitentiario Eccleſia (quod ait Socrates [i]) eiuſ-
k Sozom.lib.7. c.16. modi exemplum fuerit imitata, vel (quod ait Sozomenus [k]) omnium fere Eccleſiarum Præſules
id ipſum ſectati fuerint: quàm id a veritate ſit alienũ, paulo inferius apertiſſime declarabimus, cũ
multis

A multis exemplis adductis,quid a ceteris Eccleſijs fuerit obſeruatum,aperiemus.

XXVIII.

Ar quoniam ambo rurſus in eamdem conſpirant ſententiam, dicuntque ſublato presbytero pœnitentiario a Nectario,permiſſum cuique,vt ſecundum animi ſui conſilium ad diuina participanda myſteria poſſet accedere:licet hæc de Nectario, vt ab hominibus qui faueant Nouatianis dicta,fide vacillent:tamen ſi velimus eſſe vera,& fidem de his Socrati adhibendam putemus;Nectarium a Nouatianis fuiſſe deceptũ,affirmare oportet;vt qui illis vteretur familiariſſime, quos etiam in rebus quæ ſpectant ad fidem aliquando conſuleret,& illorum opem aduerſus alios hæreticos imploraret;cum alioqui non deeſſent in Eccleſia Catholici,quos docuiſſet Gregorius Naziãzenus,in cuius ſedem ipſe ſucceſſerat. Iactat hæc idem Socrates [a] de ſuis Nouatianis, Agellio Epiſcopo,& Siſinnio Lectore,quòdque ab eo requiſiti,præſto fuerint. Scimus & Gregorium Nazianzenum,cum ſolutus munere paſtorali,quietus Nazianzi in rure paterno ageret, aduerſus eũdem Nectarium per litteras acerrime expoſtulaſſe,quòd Arianos,Macedonianos, Eunomianos, atque Apollinariſtas,quæ vellent,libere Conſtantinopoli tractare permitteret. Quonam ſtomacho de his ille ad eum ſcripſerit,eius epiſtolæ exordium facile manifeſtat; eſt enim huiuſmodi [b]: B Dei cura & prouidentia,quæ ante tempora noſtra Eccleſias tueri ſolebat, vitam hanc deſeruiſſe in vniuerſum videtur.]Ex his igitur facile poteſt intelligi,ex quo fonte deductum fuerit, quod dicunt,arbitrio ſuæ conſcientiæ,abſque exomologeſi coram presbytero facta,cuique relictum, vt, cum vellet,ſacram ſumeret Euchariſtiam: nec Eudæmonem illum, quin potius cacodæmonem, quem hæc illi conſuluiſſe dicit Socrates,nec alium quàm Nouatianæ ſectæ hominem fuiſſe, credẽdum eſt.

Nectarius vſus Nouatianis.

a Socrat. lib. 5. c. 10.

b Extat in edit. Billiana poſt orat. in S. Pentecoſt.

XXIX.

Eſto igitur hæc fuiſſe a Nectario Nouatianorum conſilio inſtituta: mendaciſſime certe addit Socrates,omnes qui eſſent fidei Conſubſtantialis, Catholicos ſcilicet, cum Nouatianis pari conſenſione canonem illum de presbyteris pœnitentiarijs in ſingulis Eccleſijs præficiendis abrogaſſe;ſed apud alias ſectas,nempe hæreticos,illum firmum ratumque manſiſſe. Nam non tantum ex his quæ diximus,aperti mendacij redarguitur, ſed alijs certiſſimis argumentis eiuſdem impoſtura detegitur. Qui enim eodem Theodoſij tempore cum Nectario vixerunt,& qui futuris temporibus ſucceſſerunt,quinam vſus fuerit Eccleſiæ Orientalis in impartiẽda Euchariſtia, ſuis ipſorum ſcriptis ſatis aperte ac firmiter teſtatum reliquerunt. Ecce tibi in primis Gregorius Nyſſenus, q non modo ijs temporibus viuebat,quibus ea accidiſſe idẽ Socrates narrat[c],nimirũ ſub Conſulatu C Tiriani & Symmachi,ſed etiam adhuc ſuperſtes erat vltimo anno eiuſdem Theodoſij Imperatoris:nã interfuiſſe reperitur illi Synodo Conſtantinopolitanæ,quæ celebrata eſt anno decimoſexto & vltimo Theodoſij Imperatoris,Arcadio tertium & Honorio ſecundum Coſſ. vt eiuſdem Synodi Acta [d] declarant:Hic,inquam,Gregorius inter omnes Orientales Epiſcopos,qui tunc temporis viuebant,inſigni eruditione ornatiſſimus,& ob pclaras res geſtas æſtimatione facile princeps, egregiam epiſtolam,quæ a Græcis [e] inter canonicas eſt recenſita,ſcripſit ad Latoium Mitilenes Epiſcopum,qua quoſdam canones,quos pœnitentiales appellare conſueuimus,inſtituit;vt confitentium peccatorum examinato pondere,ex eorum præſcripto illis pœnitentia iniungeretur. In vltima quidem ſua ſenectute eam ſcripſiſſe videtur Gregorius,quippe qui in fine ad eumdem, ad quem ſcribit Epiſcopum,hæc dicat: Debes enim,vt gratus filius ei qui te ſecundum Deum genuit in ſenectute,per tuas orationes alimentare.]Sic igitur,quàm manifeſte ex his quæ ſcribit Gregorius Nyſſenus dicti Nouatiani hiſtorici mendacij arguantur,nemo non videt.

Abſque peccatorũ confeſſione Euchariſtiam nõ dari.

c Socrat. lib. 5. c. 18. 19.

d Apud Theodor. Balſ. pag. 390.

e Apud Theodor. Balſam ad du. pag. 63.

XXX.

Sed iam ad Ioannem Chryſoſtomum veniamus, qui Nectario in Epiſcopatu ſucceſſit,& videamus,num & ipſe,quod ſcribit Socrates feciſſe Nectarium, ſuo arbitrio reliquerit omnes, vt D abſque pœnitentia,ſuæ tantum conſcientiæ teſtimonio,communicarent,quidque ipſe ſacerdotes alloquens,de hac re dicat [f], audiamus: Non parua,inquit,vobis imminet pœna,ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis. Sanguis enim eius de manibus veſtris requiretur. Si dux igitur quiſpiam,ſi Conſul ipſe,ſi quis diademate coronatus indigne adeat,cohibe,coerce:maiorem tu illo habes poteſtatem.] & poſt multa [g]: Si ipſe pellere non audes,mihi indica:nõ permittam iſta fieri:animam prius tradam meam, quàm Dominicum alicui corpus indigne:ſanguinemq; meum effundi potius patiar,quàm pretioſiſſimum illum ſanguinem præterquàm digno concedam. Quòd ſi quis venerit cum ſordibus ignorãter,nulla veſtra culpa eſt,ſi multam prius adhibueritis diligentiam:nam hęc mihi de notis & manifeſtis diſputata ſunt,quibus emẽdatis,cito etiam ignotos Deus notificabit.]repetit eadem alibi iiſdem ferme verbis. Ex quibus videas quàm aperte refutentur dicta a Socrate,de licentia impartita,vt quiuis ſuæ conſcientiæ arbitrio ad percipiendam Euchariſtiam accederet.

f Chryſoſt. in Mat. hom. 83.

De ſumenda Euchariſtia cenſura.

g Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 60.

XXXI.

Ceterum fuiſſe in Eccleſia temporibus Ioannis Chryſoſtomi presbyteros pœnitentiarios, E idem Ioannes Chryſoſtomus ſæpe demonſtrat:nam cum de pœnitentium claſſe meminerit, presbyteros etiã,apud quos illi agerent exomologeſin, in ea Eccleſia fuiſſe ad illud opus adſcriptos, affirmare neceſſe eſt:ſic enim ait [h]: Adſtantem audis præconem,atque dicentem: Quotquot eſtis in pœnitentia,omnes orate. Quicumque non participes ſunt,in pœnitentia ſunt. Quid ſtas,ſi es in pœnitentia? ſumere non debes. qui namque non communicat,eſt ex pœnitentibus.] nec aliud inſinuat,cum alibi ait: Cauſa [i] tui presbyter ſedet,cauſa tui rectus ſtat doctor laboribus & afflictione affectus.]Præcedere conſueuiſſe peccatorum confeſſionem ſacræ Euchariſtiæ ſumptionem, alio loco demonſtrat his verbis [k]: Tempus quidem confeſſionis æque & lotis baptiſmate, & illotis profaniſque incumbit:illis quidem,vt poſt patentium criminum vulnera, pœnitentia interueniente,curentur,& ad ſacra myſteria redire mereantur,his vero,vt ablutis in baptiſmo maculis, ad Dominicam menſam munda iam cõſcientia accedant.]Ceterum eiuſmodi delictorum confeſſionẽ nonniſi ſacerdotibus fieri ſolitã,ab eiſdemque abſolutionem criminum impartiri debere,ſæpe demonſtrat [l],dũ tãtã a Deo illis præſtitam facultatẽ dimittendi peccata vehemẽter exaggerat.

Vſus Eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ ſub Ioãne Chryſoſtomo.

h Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 61.

i Chryſoſt. in Matth hom. 33.

k Chryſoſt. in Matth. hom. 10.

l Chryſoſt. de ſacerd. li. 3. & alijs multis in locis.

A re operæpretium duximus. Verum dum hæc noſtra ſub prælo eſſent, D. Latinius noſter, vir cum
primis eruditus, totaque Vrbe ſpectatus, eodem argumento libellum rogatus edidit, egregium
plane ſuæ ſenectutis honeſtiſſimæ monumentum: quo cum hæc noſtra firmãtur, tum etiam his no
ſtris illa firmius roborantur. Vna enim cum ſit veritas; licet eius ſtudioſi diuerſis interdum vijs in
cedant, neceſſe eſt tamen vt in idem loci conueniant.

XXXVI. *Rurſus de confeſſione peccatorum maiorũ ſententia.*

Quod vero ſpectat ad confeſſionem peccatorum ſacerdoti faciendam, multa alia ſuppetunt
ſanctorum Patrum teſtimonia, vt Baſilij [a] id ſæpius teſtantis, ac aperte profitentis, illis faciẽdam
eſſe peccatorum confeſſionem, quibus ſacra myſteria ſunt commiſſa. Gregorius [b] Nyſſenus id
ipſum. Pacianus [c], qui claruit (vt teſtatur Hieronymus) temporibus Theodoſij, reſolutionem
peccatorum ſacerdotibus a Chriſto conceſſam, ſacramentum appellat; idemque in Parænesi quã
ſcripſit de pœnitentia, de confeſſione peccatorum ſacerdotibus facienda, pluribus agit. Ambro-
ſius [d] aduerſus Nouatianos inſurgens, multis demonſtrat, recte Eccleſiam per ſacerdotes ven-
dicare, vt pœnitentium peccata dimittat: & duobus libris, quos de pœnitentia ſcripſit, nihil aliud
B facit, quàm Nouatianos inſectari ac redarguere, ſimulque oſtendere, eſſe in Eccleſia confitenti-
bus peccata per ſacerdotes veram relaxationem & abſolutionem delictorum, eamque paſſim ex
erceri ſolitam: quin & ipſe in eadem functione ſæpe verſatus, cum pœnitentium audiret delicta,
commiſeratione collacrymari ſolitus erat: quod eius clericus Paulinus, qui Vitam ipſius ſcripſit,
teſtatur his verbis: Quotieſcumque illi aliquis ad promerendam pœnitentiam lapſus ſuos confite
batur, ita afficiebatur commiſeratione, vt flens aliena ſicut ſua peccata, ad fletum pœnitentem e-
tiam commoueret: ac cauſas criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi Domino, apud quem in-
tercedebat, loquebatur; relinquens exemplum poſteris ſacerdotibus, vt interceſſores apud Deum
ſint magis, quàm accuſatores apud homines.] hæc Paulinus. Certe non tantum publice peccantes
ac pœnitentes Eccleſiæ reconciliare, ſed & ſecreto confitentes audire, muneris fuiſſe Epiſcoporũ,
ſcribit Nicephorus [e] Chartophylax; additq. illos immenſi pertæſos laboris, eamdem functionẽ
delegaſſe poſtea monachis ſacerdotibus.

a Baſil. reg. breuior. & lib. de ver. virg. epiſ can. ad Amphil. c. 73.
b Greg Nyſſen. homil. 3. in Eccl.
c Pacian. epiſ. 1. ad Sympron.
d Ambro. de pœnit. ca. 2. & ſequ.
e Niceph. epiſt. ad Theodoſ.

XXXVII. *Hieronymi & Auguſtini aſſertio.*

Meminit & ſecretæ confeſſionis Hieronymus [f], cum ait: Si quem ſerpens diabolus occulte
momorderit, & nullo conſcio, eum peccati veneno infecerit: ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & nõ ege
C rit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri: magiſter, qui linguam ha-
bet ad curandum, facile ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcit vulnus medico confiteri: quod
ignorat medicina non curat.] idem & alibi [g], ſacerdotes eſſe qui peccata audiant & diiudicent,
tradit. Auguſtinus quoque de eadem ſæpius, vt cum ait [h]: Nemo ſibi dicat: Occulte ago, apud
Deum ago: nouit Deus qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt: Quę ſolue
ritis in terra, ſoluta erunt in cęlo? Ergo ſine cauſa ſunt claues datæ Eccleſiæ? Fruſtramus Euange-
lium Dei, fruſtramus verba Chriſti.] & rurſus inferius [i] de his qui peccant: Veniant, inquit, ad
Antiſtites, per quos illis in Eccleſia claues adminiſtrantur.] & paulo poſt: Si peccatum eius nõ ſo
lum in graui eius malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum; atque hoc expedire vtilitati Ec-
cleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam; non recu
ſet, non reſiſtat.] hæc Auguſtinus de ſecreta primum, ac de publica pœnitentia, cum ratio publici
ſcandali illam exigit. Eademque alibi ſæpius [k] inculcat. Cæleſtinus Papa [l], qui eodem vixit tẽ
pore, ſeueriſſimum ſanxit decretum aduerſus Epiſcopum, vel presbyterum, ſi cum muliere, cuius
audiſſet peccatorum confeſſionem, peccaſſet; vt Epiſcopus annis quindecim pœniteret, presby-
D ter vero duodecim; & ſi factum propalatum eſſet, deponerentur: quibus certe vſum ſecretæ confeſ
ſionis demonſtrat.

f Hiero. in Eccl. cap. 10.
g Hier. in Matt. 16.
h Auguſt. hom. 49.
i Aug. hom. 50.
k Aug. hom. 12. Ser. 8. de verb domi. c. 2. In Ioann. tract. 49. Ser. 66. de temp.
l diſt. 30. q. 1. ca. non debet. & tomo 1. Concil.

XXXVIII.

His addimus poſt aliorum Græcorum teſtimonia qui ante Nectarium vixere, quos recenſui
mus, & aliorum qui poſt eum vixerunt, nempe inter alios, duos Anaſtaſios, Sinaitam videlicet An
tiochenum, & alterum Nicænum, Epiſcopos; quorum prior [m] hæc breuiter habet: Chriſto Domi
no per ſacerdotes tua confitere peccata, &c.] poſterior [n] vero poſt multa in eamdem ſententiam
diſputata, hæc ait: Qui autem ſtulte, vel potius impie dicunt, nihil prodeſſe eam quę fit hominibus
cõfeſſionem; propterea quòd ſint ſimiliter vitijs obnoxij, & animi perturbationibus: ſolum enim
Deum poſſe tollere peccata: Sciant qui hæc dicunt, primum quidem, quòd ſuæ nequitiæ & amen-
tiæ prætextum obtendunt: deinde dicta ipſius Domini circumſcribunt, qui dicit ſuis miniſtris:
Quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlo. & rurſum: Quorum remiſeritis pec-
cata, remittuntur eis.] & paulo inferius: Etſi ergo ſit homo qui audit confeſſionem, Deus eſt tamẽ
qui per ſe conuertit & donat.]

m Anaſt. Sinait. orat. de ſacr. Synaxi.
n Anaſt. Nicæn. quæſt. in Scriptu. qu. 6.

XXXIX. *Deus non homo abſoluit.*

Sed & longe ante Ambroſius [o] hæc in eamdem ſententiam: Homines, inquit, in remiſſionem
peccatorum miniſterium ſuum exhibent, non ius alicuius poteſtatis exercẽt. Neque enim in ſuo,
E ſed in Patris & Filij & Spiritus ſancti nomine peccata dimittuntur. Iſti rogant, Diuinitas donat:
humanum enim obſequium, ſed munificentia ſupernæ eſt poteſtatis.] hæc idcirco, quòd ſacerdos
abſoluendo, preces præmittit, dicens: Miſereatur tui, &c.] & cum ipſam peccatorum abſolutionẽ
impartitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, illam pronunciat. Eſſent his addenda quã-
plurima, ſed non patitur ratio inſtituti vt his diutius immoremur. Ceterum hæc breuiter ſic habe
to; cunctos, qui poſt vixere, Catholicos tam Latinos quàm Gręcos rerum Eccleſiaſticarum tracta
tores de confeſſione peccatorum coram ſacerdotibus, facienda, in eandem pedibus iuiſſe pariter
ſententiam: ſicq. quod a Chriſto Domino noſtro eſt inſtitutum, & Apoſtolorum temporibus facti
tatum, numquam amplius in Eccleſia Catholica eſſe intermiſſum. His igitur quæ ad Apoſtolicas
traditiones & Eccleſiæ vſum pertinent (vt ſuſcepti muneris officium poſtulabat) elucidatis, iã ad
ipſam rerum Epheſi geſtarum hiſtoriam, vnde digreſſi ſumus, poſt longas tandem moras aliquan
do reuertamur.

o Ambroſ. de Spiritu ſanct. lib 3. c. 19.

XL.

Cum nouo caſu irruentis dæmonis in Sceuæ filios exorciſtas, Chriſtiani etiam timore perculſi

a Act.19.
b Chryſoſt. Beda, Oecum. in Act. Apoſt.
c Paulus ſentẽt. lib. 5. tit. 23. ad l. Corn. de ſic. & veneſ.
Libri magiæ igne damnati.
d Vlpian. l. 4. §. tantumdem. ff. famil. erciſcund.
e Liu. lib. 39.
f Cic. de Nat. deor. lib. 1.
g Aug. in Pſal. 61. in fine.
h l. vlt. de hæret. Cod. Theod.

veniſſent ad Paulum, confitentes & annunciantes peccata ſua, pœnitentia etiam ſatisfacere ſtudue- A
runt: Multi enim (inquit Lucas [a]) ex eis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & com-
buſſerunt coram omnibus, & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quin-
gentorum millium. Ita fortiter creſcebat verbum Dei, & cõfirmabatur.] Fuiſſe hos magiæ libros,
æque omnes [b] conſentiunt. Antiquo quippe vſu receptum fuit, vt libri magicę artis, qui per inuo-
cationes dæmonum, alioſque ſuperſtitioſos ritus exerceri conſueuerunt, igni traderentur. De his
eſt reſponſum Pauli Iuriſconſulti [c] in hæc verba: Libros magicæ artis apud ſe neminem habere
licet: & ſi penes quoſcumque reperti ſunt, bonis demptis, ambuſtiſque his publice, in inſulam de-
portentur, humiliores capite puniantur.] Sed & Vlpianus [d], improbatæ lectionis libros, magicos
ſcilicet, vel ſimiles, igni protinus eſſe tradendos, conſuluit. Sæpe [e] ſcimus datum negotium magi-
ſtratibus de eiuſmodi libris diligenter inquirendis, vt in eos habentes animaduerterent. Vſitatũ
id ipſum apud Græcos, atque Athenis potiſſimum, vt improbatæ lectionis libri igni traderentur,
exemplum [f] de Protagoræ voluminibus igni traditis declarat. Dicto igitur Epheſiorum Chri-
ſtianorum exemplo, in Eccleſia itidem obſeruatur, vt non tãtum magię libri, ſed & ceteri omnes,
qui ab hæreticis aduerſus Catholicam fidem ſcripti fuerint, igne conſumantur. De magiæ vero li-
bris hæc Auguſtinus [g], de mago agens, quem ad fidem conuertit: Perierat iſte: nunc quæſitus B
inuentus, adductus eſt: portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus; vt illis in
ignem miſſis, ipſe in refrigerium tranſeat.] De comburendis [h] vero libris hæreticorum, extant
Chriſtianorum Imperatorum ſanctiones.

XLI.
l Epiph. libr. de ponderib.
De Aſtrologis & Alchemiſticis.
k Dio lib. 49.
l Tacit. libr. 12.
m Hier. in pręf. epiſt. ad Epheſ.
n Philoſtr. lib. 4.

Porro æque ac magia, execranda viſa eſt Chriſtianis illa per aſtrorum aſpectum fieri ſolita di-
uinatio, quæ ex iudiciaria, quam vocant, aſtrologia manare conſueuit. Quamobrem Aquila Pon-
ticus, eruditione interpretandi celeberrimus, ab Eccleſia eſt eiectus, quòd (vt Epiphanius [l] tra-
dit) geniturarum inſpectionibus & natiuitatum horoſcopis vacaret. Sed hæc non ſolũ apud Chri-
ſtianos, verum etiam apud Gentiles: nam (vt Dio [k] tradit) Auguſti temporibus aſtrologi, ſicut &
præſtigiatores, ſunt ab Vrbe (quod antea diximus) expulſi. Sane quidẽ de mathematicis Vrbe pel-
lendis atrox Senatuſconſultum factum anno ſuperiori, ex Tacito [l] vidimus; quod tamen cum ir-
ritum fuiſſe dicat, non aliud ſignificat quàm quod alibi de his ait: Genus hominum potentibus in-
fidum, ſperantibus fallax, quod in ciuitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.] hæc idcirco, quod
ſæpius ijdem legibus Imperatorum inueniuntur eſſe proſcripti, ijdemque rurſus in Vrbe ſemper
inuenti. Sed enim quod pertinet ad Epheſios, de quibus eſt ſermo: genus hominũ magiæ addictiſ- C
ſimum fuiſſe, teſtatur S. Hieronymus [m]: in ea enim ciuitate artium magicarum præſtigiæ admo-
dum viguerunt. Equidem nullibi carius quàm Epheſi Apollonius Tyanęus magiæ ſuæ merces eſt
nundinatus, ſi Philoſtrato [n] credimus. Nam & ipſe cum circa hæc tempora Epheſum veniſſet, in-
credibilem ſane apud illius vrbis accolas æſtimationem aucupatus eſt; adeo vt (quod idem ait) ſta-
tua donatus ab illis, inter diuos relatus ſit. Sed quæ anni huius reliqua ſunt, proſequamur.

XLII.
o Senec. in lud. de obit. Claud. Tacit. lib. 12. Suet. in Claud. c. 45. Dio lib. 60.
Nero imperat.
p Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 5. & de bello Iud. libr. 2. c. 12.

Hoc eodem anno, ijſdemque Coſſ. tertio [o] Idus Octobris, circa horam ſeptimam moritur
Claudius Imperator, annum ætatis agens (vt Suetonius tradit) ſexageſimumquartum in Impe-
rio vero decimumtertium, menſes octo, & dies viginti, vt numerat Dio. Sic igitur defuncto, Agrip-
pinæ dolo, veneno illi propinato; Nero eiuſdem Agrippinæ filius annum attingens ætatis decimũ
octauum, in Imperium ſucceſſit, tenuitque annis tredecim, menſibus ſeptem, diebus vigintiocto.
Extinctum vero vna cum Claudio fuit edictum illud aduerſus Iudæos, ne in Vrbe agerẽt, promul-
gatum: quamobrem & Chriſtianis etiam, qui ex Iudæis crediderant, in Vrbem redeundi, qua pul-
ſi fuerant, facultas data eſt. Viſus eſt Nero ipſo Imperij exordio erga Iudæos propenſior: nam &
ipſorum Regem Agrippam [p] mox donauit quatuor ciuitatibus, nimirum Perea & Iuliade in re- D
gione Abilinæ, Tarichæa & Tiberiade in Galilæa poſitis: reliquam vero Iudæã Felici, qui (vt vidi-
mus) a Claudio eam adminiſtrandam acceperat, curandam tradidit; idque in gratiam Pallantis
eius germani, qui ex eo quòd conciliaſſet nuptias Agrippinæ cum Claudio, quarũ occaſione Ne-
ro ſubijſſet Imperium, apud Agrippinam & Neronem plurimum poſſe videbatur.

XLIII.
q Tacit. lib. 13. Dio lib. 60. in fi.
Neronis clementia.
r Senec. de clem. lib. 2.

Sub ijſdem Coſſ. refert Tacitus [q], dolo Agrippinæ ſublatum eſſe veneno Iunium Silanũ Aſiæ
Proconſulem, atque Narciſſum libertum, qui apud Claudium primum fere locum tenuerat, eſſe
necatum. Porro hæc omnia facta ſunt (vt idem auctor ait) ignaro Nerone, qui ſic moribus compo-
ſitus erat, vſus Seneca præceptore, vt cuiuſuis nocentiſſimi hominis legibus cõdemnati ſuppliciũ
exhorreſceret: quod ad ipſum ſcribens teſtatur Seneca [r] his verbis: Animaduerſurus in latrones
duos Burrus Præfectus tuus, vir egregius, & tibi Principi notus, exigebat a te, ſcriberes in quos &
ex qua cauſa animaduerti velles: hoc ſępe dilatum, vt aliquando fieret, inſtabat. Inuitus inuito cũ
chartam protuliſſet, traderetque, exclamaſti: Vellem neſcire litteras. O dignam vocem, quam au-
dirent omnes gentes quæ Romanum Imperium colunt.] hæc idcirco de Nerone, qui ipſo biennio
ſui Imperij in omnes fuit beneficentiſſimus; vt non mireris, ſi reſciſſo in Iudæos Claudij edicto, eiſ- E
dem in Vrbem redeundi dederit libertatem.

IESV CHRISTI ANNVS 57. PETRI ANNVS 13. NERONIS IMP. ANNVS I.

I.
Iudæi reuertuntur Romã.
ſ Tacit. libr. 13.
t Act. 19.

ANno deinceps quinquageſimoſeptimo Domini, Claudio Nerone [ſ] & L. Antiſtio Coſſ. cum,
morte Claudij, Iudæis adeundi Romam poteſtas facta eſſet, & ipſe Paulus tertium iam an-
num Epheſi ageret, veniendi Romam conſilium inijt; ſed prius Macedonię & Achaiæ Eccleſias vi-
ſitare, ac Hieroſolymam reuerti, demum Romam inde ſe conferre decreuit: hæc enim Lucas [t] in

hæc

A hæc verba teſtatur: His autẽ expletis, propoſuit Paulus in Spiritu, tranſita Macedonia & Achaia,
ire Hieroſolymam, dicens: Poſtquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Mittens autem in
Macedoniam duos ex miniſtrantibus ſibi, Timotheum & Eraſtum, ipſe remanſit ad tempus in
Aſia.] hæc Lucas. Ad quodnam vſque tempus Paulus permanſerit Epheſi, ipſe his diebus ſcribẽs
ad Corinthios [a], declarat his verbis: Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nã a 1.Cor.16.
Macedoniam pertranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo, vt vos me dedu
catis quocumque iero. Nolo autem vos modo in tranſitu videre: ſpero autem aliquantulum tem-
poris manere apud vos, ſi Dominus permiſerit: permanebo autẽ Epheſi vſque ad Pentecoſten.]
Ac inſuper de Timotheo, quem in Macedoniam vna cum Eraſto, inde Achaiam præmiſerat, hæc
ait [b]: Miſimus ad vos Timotheum, qui eſt filius meus cariſſimus, & fidelis in Domino.] ac rur- b 1.Cor.4.
ſum de eodem inferius [c]: Si autem venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos: opus c 1.Cor.16.
enim Domini operatur, ſicut & ego.]

Ex his itaque omnibus clarum perſpicuumque redditur, ipſum Paulum Apoſtolum ſcripſiſſe II.
primam epiſtolam ad Corinthios, cum adhuc Epheſi moraretur, ſed iam de profectione cogitan- *De Epiſtola*
B tem. Qua autem occaſione ad eam ſcribendam impulſus fuerit, paucis aperiendum eſt. ex eius *prima ad Co-*
enim argumento ſatis aperte proditur cauſa, quam ad rerum geſtarum notitiam ſummopere con *rinthios.*
ducere exiſtimamus. Cum Paulus Corintho profectus, Epheſum veniens, ibi triẽnio moraretur;
& Apollo Corinthum profectus, illic Euangelium prædicaſſet; licet non ſecus ac Paulus vnũ Deũ
& Ieſum Chriſtum eius filium annunciaſſet: tamen accidit vt vana quadam iactantia quiſque ſuũ
præceptorem, a quo eſſet eruditus, extolleret: dumque alij ſe Pauli, Apollo alij, alij vero neutrius,
ſed Cephæ, nempe Petri, vel Chriſti eſſe gloriarentur, oborta eſt inter eos non parua contentio: q̃
Paulus vt componeret, aliaque de quibus dicemus, ſedulo admoneret, priorem ad ipſos dedit epi
ſtolam, qua in primis agens de eorum altercatione, hæc ait [d]: Obſecro vos fratres per nomẽ Do d 1.Cor.1.
mini noſtri Ieſu Chriſti, vt id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem per
fecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia. Significatum eſt enim mihi de vobis, fratres mei, ab ijs
qui ſunt Chloes, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quòd vnuſquiſq; veſtrũ dicit:
Ego quidem ſum Pauli: Ego autem Apollo: Ego vero Cephę: Ego autem Chriſti. Diuiſus eſt Chri
ſtus? Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? &c.]

C In his quidem aduertendum eſt, quoniam non ſic dicebãt alij ſe eſſe Cephæ, quòd Cephas Co III.
rinthi prædicaſſet: ſicut nec qui ſe dicerent eſſe Chriſti, id ob eam cauſam profitebantur, qđ Chri *Quomodo Ce*
ſtus cum in humanis eſſet, illis Euangelium annunciaſſet: ſed potius quo illam contentionem & *phæ ſe eſſe di-*
ſciſſuram Eccleſiæ declinarent, rem ad ſuum principium reducentes (quòd ſi falli non poſſent) di *cerent Corin-*
cerent alij, ſe eſſe primos omnium poſt Chriſtum, paſtoris & Eccleſiæ capitis Petri diſcipulos, alij *thij.*
vero auctoris omnium Chriſti. Idcirco idem Paulus inferius, nulla de Cepha habita mẽtione, nec
de Chriſto, ſed quia ſui tantum cauſa & Apollo fuerat oborta contentio, ſubdit [e]: Cum enim ſit e 1.Cor.3.
inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Cum enim
quis dicat, Ego quidem ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nonne homines eſtis? Quid igitur eſt
Apollo? quid vero Paulus? Miniſtri eius, cui crediſtis, & vnicuiq; ſicut Dominus dedit. Ego plã
taui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit.] Sicque videas, cum de miniſterio & officio agi
tur prædicationis, nullam amplius (ſecundum nuper dictam ſententiam) de Petro haberi mentio
nem, eo quòd nondum prædicaſſet ipſe, ſicut Paulus & Apollo, Corinthijs Euangelium: ſed quòd
in Eccleſia primatum teneret, eſſe ab alijs ſuperius nominatum, ſicut & Chriſtum; vt quia ille om
D nium paſtor, hic vero eſſet Chriſtianæ religionis principium.

Quòd autem nondum Petrus Corinthum veniſſet, cum illuc accedens Paulus Euangelium ꝑ- IIII.
dicauit; eiuſdem Pauli teſtificatione ſatis videtur declaratum haberi, dum ad Rom. ſcribens, hæc
de ſui animi inſtituto teſtatur [f]: Sic prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus eſt Chriſtus, f Rom.15.
ne ſuper alienum fundamentum ædificarem; ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annunciatum *Petrus poſt*
de eo, videbũt: & qui non audierunt de eo intelligent.] Hæc cum ipſe dicat Paulus, plane declarat, *Paulum præ-*
neque Petrum, neque alium ante ipſum prædicaſſe Corinthijs Euangelium. cumque merito ſcri- *dicauit Corin*
bat: Ego plantaui] & quod ſubdit: Et Apollo rigauit] non alium quempiam, ſed ipſum poſt Paulũ *thijs.*
ijſdem Corinthijs verbum Dei annunciaſſe indicat. Inſuper cum poſt ipſum de nullo alio aliquo
mentionem habeat, ſed Deum incrementum dediſſe dicat, nec de Petro aliquid addat; plane de-
monſtrat, ſe tantum & Apòllo, nec alium quempiam ante hæc tempora ijſdem Corinthijs Euan-
gelium prædicaſſe. Non tamen negamus, veniſſe poſt hæc ipſa etiam Petrum Corinthum, atque
eoſdem ad pietatem inſtituiſſe: nam Dionyſius [g] Corinthiorum Epiſcopus manifeſte tradit, eã g Apud Euſeb.
dem Corinthiorum Eccleſiam fuiſſe ab vtroque Apoſtolo ſtabilitam. hiſt. lib. 2. c. 24.

E Cur autem inter diſcipulos Pauli & Apollo ea cõtentio fuerit concitata: ex his quæ Lucas ac ip V.
ſe Paulus ſcripſerunt, facile eſt coniectare. De Apollo enim cum primum agit Lucas [h], eum ait h Act.18.
fuiſſe virum eloquentem, ac potentem in Scripturis, qui & feruenti ſpiritu loqueretur, & diligen-
ter ea quæ ſunt Ieſu doceret. At cum Paulus in prædicando aliam inijſſet rationem, & ex compoſi *Paulus in præ*
to omnem dicendi ornatum, omnemq; ſcientiæ cultũ miſſum feciſſet, viſus eſt reſpectu illius in di *dicatione qua*
cendo paulo frigidior atque ieiunior: ſicque cũ in eo genere nonnulli Apollo præferrent Paulo, alij *lis.*
rurſus (vt par erat) Paulo primas deferrent, ea, quam diximus, oborta eſt inter Corinthios recens
ad fidem conuerſos dira contentio. Quo autem conſilio in prædicatione Euangelij Paulus eam
inijſſet rationem, ipſe ad eos ſcribens his verbis ſignificat [i]: Cum veniſſem ad vos, fratres, veni i 1.Cor.2.
non in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim iu-
dicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate
& timore & tremore multo fui apud vos: & ſermo meus & prædicatio mea non in perſuaſibi-
libus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione Spiritus, & virtutis: vt fides veſtra non ſit in ſa-

pientia

a 2.Cor. 11.

pientiá hominum ,ſed in uirtute Dei.Sapientiam autem loquimur inter perfectos.] hæc & alia id A
genus multa ſuperius.Ceterum ipſe Paulus in ſecunda [a], quam ad eoſdē ſcripſit,epiſtola,ſe fuiſ
ſe imperitum ſermone,non autem ſcientia,profitetur.

b Hier. in epiſt. ad Ephe. c.3. *Paulus qualis in ſcribendo.*

VI. Certe quidem quod ad ſermonis ornatum pertinet:quantum ex eius epiſtolis Hieronymus [b],
viſus eſt ſibi poſſe colligere,hæc habet in eamdem ſententiam:Nos,inquit quotieſcumque ſolœ-
ciſmos,aut tale quid annotamus,non Apoſtolum pulſamus,vt maleuoli criminantur : ſed magis
Apoſtoli aſſertores ſumus qui Hebræus ex Hebræis abſque rhetorici nitore ſermonis & verbo-
rum compoſitione & eloquij venuſtate numquam ad fidem Chriſti totum mundum traducere va
luiſſet,niſi euangelizaſſet eum non in ſapientia verbi,ſed in virtute Dei : nam & ipſe ad Corin-
thios ait. Ego cum veniſſem ad vos,fratres,veni,non in eminētia verbi,ſed in virtute Dei.]ſubdit:
Iſte igitur,qui ſolœciſmos in verbis facit,qui non poteſt hyperbaton reddere,ſentētiáq.conclude
re,audacter ſibi vendicat ſcientiam,& dicit:Quoniam ſecundum reuelationem cognitum factum
eſt mihi myſterium,&c.Idem ad Algaſiam [c]. Illud quod crebro diximus. Etſi imperitus ſermo-
ne,non tamen ſcientia: nequaquam Paulum de humilitate ſed de conſciētiæ veritate dixiſſe,etiã B
nunc approbamus.Profundos enim & reconditos ſenſus lingua non explicat; & cum ipſe ſentiat
quid loquatur,in alienas aures puro non poteſt transferre ſermone,quem cum in vernacula lin-
gua habeat diſſertiſſimum , quippe Hebræus ex Hebræis , & eruditus ad pedes Gamalie-
lis viri in lege doctiſſimi,ſe ipſum interpretari cupiens inuoluitur.Si autem Græca lingua hoc ei
accidit,quam nutritus in Tarſo Ciliciæ a parua ætate imbiberat; quid de Latinis dicēdum eſt,qui
verbum de verbo exprimere conantes, obſcuriores faciunt eius ſententias, & veluti herbis cre-
ſcentibus,frugum ſtrangulant vbertatem?]

c Hier. epi. 151. q.10.

d Hier. ad Pammach. epiſt. 50. *Pauli in ſcribendo energia* *e Hier. ad Pammach. epiſt. 61.*

VII. Ceterum quanti ipſe fecerit,ac ceteris æſtimandum eſſe iudicarit Pauli genus dicendi,ad Pam
machium [d] ſcribens,inſinuat,dicens; Paulum Apoſtolum proferam quem quotieſcumque lego,vi
deor mihi non verba,ſed audire tonitrua. Legite epiſtolas eius,& maxime ad Romanos ad Gala-
tas,ad Epheſios,in quibus totus in certamine poſitus eſt & videbis eum in teſtimonijs quę ſumit de
veteri Teſtamento,quã artifex,quã prudens,quã diſſimulator ſit eius quod agit:videntur quidem verba
ſimplicia,& quaſi innocētis hominis & ruſticani , & qui nec facere nec declinare nouerit inſidias ;
ſed quocumque reſpexeris,fulmina ſunt.] ac rurſum ad eumdem alibi [e]: Vbi electionis vas,tuba C
Euangelij,rugitus leonis noſtri,tonitrus Gentium, flumen eloquentiæ Chriſtianæ:qui myſterium
retro generationibus ignoratum,& profundum diuitiarum ſapientiæ et ſcientiæ Dei magis mira
tur,quam loquitur.]Hactenus de Pauli eloquentia Hieronymi iudicium.

f Irenæus lib. 3. cap. 7. *Pauli Hyperbata vnde.*

VIII. Sed quod ad hyperbata ſpectat,quæ ſæpe in eius epiſtolis offenduntur: Irenæus hanc reddit ra
tionem,dicens [f]: Hyperbatis frequēter vtitur Apoſtolus propter velocitatem ſermonum ſuorũ
& propter impetum qui in eo Spiritus eſt]Ceterum Auguſtinus haud concedit Paulum imperi-
tum fuiſſe ſermone,ſed eloquentiſſimum prædicat:aliterq.quam Hieronymus ,eiuſdem Pauli ex
plicat verba,dicentis:Etſi imperitus ſermone,non ſcientia.]Id inquit,quaſi concedendo obtrecta
toribus,ſic locutus,non tamquam id verum agnoſceret,confitendo. Si autem dixiſſet : Imperitus
quidem ſermone:& non addidiſſet,Et non ſcientia:nullo modo aliud poſſet intelligi. Scientiam
plane non cunctatus eſt profiteri,ſine qua eſſe doctor Gentium non valeret:Certe ſi quid eius pro-
ferimus ad exemplum eloquentiæ,ex illius vtique epiſtolis proferimus, quas etiam ipſi obtrecta
tores eius,qui ſermonem præſentis contemptibilem putari volebant,graues & fortes eſſe cōfeſſi
ſunt [g].]hæc Auguſtinus [h]: qui & ſuperius de eiuſdem Pauli eloquentia pluribus diſſerens,hæc D
tandem ait:Sicut ergo Apoſtolum pręcepta eloquentiæ ſecutum fuiſſe non dicimus;ita quod eius
ſapientiam ſecuta ſit eloquentia,non negamus.] hęc ille,qui eadem declarat exemplis.

g 2.Cor. 10. *h Aug. de doctr. Chriſt. lib. 4 c. 7.*

i 1.Cor. 3. *Studium Pauli erga Corinthios.*

IX. At vero vt reuertamur ad ea quæ dicebantur de Paulo & Apollo: non hæc Paulus agebat , ſcri-
bens ad Corinthios [i], vt qui ſe profiterentur Apollo vel Cephæ eſſe diſcipulos,eos ab illis auerte
ret,ac ſibi petulanter adſciſceret;ſed potius id curabat,vt diſſenſione ac diuiſione omni reiecta,
omnes(vt par erat)in vnum Chriſtum Dominum ac Deum Patrem vniret, a quo & nomen acce-
perant Chriſtianum. Vnde & ait:Nemo itaque glorietur in hominibus.Omnia enim veſtra ſunt,
ſiue Paulus,ſiue Apollo,ſiue Cephas,ſiue mundus,ſiue vita,ſiue mors,ſiue præſentia,ſiue futura:
omnia veſtra ſunt.vos autem Chriſti,Chriſtus autem Dei.] Nec inſuper quod Apollo aliam inijſ
ſet in prædicatione Euangelij rationem,eum contemptibilem reddit aut ſugillat, ſed æque com-
mendat,ac laudat:quem & ſicut ſe ipſum eiſdem imitandum proponit,cum ait:Hęc autem fra-
tres,trãsfigurari in me & Apollo propter vos:vt in nobis diſcatis, ne ſupra quam ſcriptũ eſt,vnus
aduerſus alterum infletur pro alio.]quibus quidem verbis magnam inter ipſos fuiſſe animorum
coniunctionem,nec æmulationem aliquam interceſſiſſe,ſed pari conſenſione,licet diuerſo modo, E
Chriſti fidem prædicaſſe,declarat.In eo igitur totus fuit Paulus , ne occaſione hominum , eua
cuaretur (quod ait) crux Chriſti, ab hominibuſq.potius quam a Chriſto denominari illi delige-
rent,quod fuit ſemper proprium hæreticorum.Vnde apud Ambroſium [k] hæc leguntur:More hę
reticorum diſſentientes ab inuicem,hominibus deuoti,Pauliani,& Petriani , & Apolloniaci dici
volebãt,non Chriſtiani:quod valde exprobrat Apoſtolus.]& infra [l]:Sicuti hæretici,qui ſe aut Pho
tinianos, aut Arianos;aut Cataphrygas,aut Nouatianos aut Donatianos,aut Manichæos vocari
nõ abhorrent, ita & Corinthij.] Auguſtinus de ijſdē hæc habet [m];Tēporibus Apoſtolorũ qui dice
bant:Ego quidem ſum Pauli:Ego quidem Apollo:Ego autem ſum Cephæ:quamuis non per im-
piorum,ſed ſanctorum nomina,ipſi tamen impia ſchiſmata faciebãt,hoc ipſorum erat proprium
& deteſtabile vitium.]quod ſunt ęmulati omnes fere hæretici, vt a ſuo nomine ſuos ſectarios no-
minarint;Catholici vero,exemplo Apoſtolorum,hoc maxime omnium ſunt auerſati,ac potiſſimũ
inſectati.

k Apud Ambroſium in præf. epiſto. 1. ad Corint. *l Apud eumd. ibid. in c. 1.* *m Aug. de vnic. bapt.*

X. At quoniam diuiſa ſemel Eccleſia ſchiſmate,ſimul omnia confunduntur,ipſaq. morum diſci-
plina negligit,& cuncta denique in deterius dilabũtur:multa & quidem enormia in Eccleſia Co

rinthiorum

A rinthiorum acciderunt; quæ Paulus, eadem ad eos ſcripta epiſtola, maxime laborat vt tollat, emẽdet, perperam facta corrigat, collapſa reſtituat, atque recẽs, quæ illis opus eſſet videret, inſtituat, perinde ac Dominus [a] Hieremiæ agendum præceperat, vt euelleret, deſtrueret, diſperderet, & diſſiparet, ac ſubinde ædificaret, atque plantaret. Portentoſum quoddam facinus, auditu horrendum, a quodam illorum (non quidem ex vulgo, ſed, vt exiſtimarunt Chryſoſtomus [b] & Theodoretus [c], ab aliquo eorum qui ceteros ſapientia antecellere viderẽtur, quique factioſe Eccleſiam diuiſiſſent, ſeque duces ceteris præſtitiſſent erroris) fuerat perpetratum; quod Paulus [d] cum inſectatur, refert his verbis: Omnino auditur inter vos fornicatio, & fornicatio talis, qualis nec inter Gentes: ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & nõ magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.] Diuiſi enim ſemel ab inuicem, ad ſuarum laudum acceſſionem proficere, quod de aliorum æſtimatione decreſceret, exiſtimantes, aliorum caſu magis elati quàm cauti, faſtuque ſublimes quàm exemplo humiles reddebantur. Paulus igitur, cum non eſſet eiuſmodi facinus quod diſſimulari facile poſſet, id genus medicamentum vlceri hactenus putreſcenti adhibendum præcepit, cum ait: Ego quidem abſens corpore, præſens
B autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens eũ qui ſic operatus eſt in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.] Aduerſus antè illos, qui inflati eſſent, ſic ſuperius [e] comminatus fuerat: Tamquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam. Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonẽ eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem (non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed virtute.) Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?]

a Hier. 1.
De ſcelere a Corinthio homine perpetrato.
b Chryſo hom. 15. in 1. ad Cori.
c Theodoret. in præfa. 1. ad Cor.
d 1. Cor. 5.
e 1. Cor. 4.

XI.
De excommunicatione a Paulo inflicta

Sed quod ad pœnam pertinet in inceſtuoſum hominem Pauli ſententia infligẽdã, vt ſatanæ traderetur: non modo vt eiuſmodi a dæmone obſeſſus miſerabiliter cruciaretur, eſſe intelligendum; ſed etiam, quod ſic traditus ſatanæ, a communicatione Fidelium haberetur abſciſſus, & (quod cõmuni vſu loquẽdi fertur) excommunicatus, Patres omnes conſentiunt: nam tollendum eum de medio eorum dixerat. Id Tertullianus in primis: Illis, inquit [f], traditis ſatanæ, id eſt, extra Eccleſiam proiectis] & alibi [g]: Abijcitur extra ciuitatem in locum immundum, deditus ſcilicet ſatanæ in interitum carnis, nec amplius reædificatur in Eccleſia poſt ruinam.] ſicq. apparet illud Apo
C ſtoli, auferri de medio, nihil aliud fuiſſe, quam tradere ſatanæ & tradere ſatanæ iſtud ipſum, quod de Eccleſia eijcere. Porro ait multum differe, tradere ſatanæ aliquem, & tradere alicui angelum ſatanæ, ſicut & idem teſtatur Apoſtolus. Eodem modo Pauli ſententiam explicant Hilarius [h], Hieronymus [i], Ambroſius [k], Auguſtinus [l], ac reliqui Latinorum, Græci pariter, vt Origines [m], Chryſoſtomus, Theodoretus, & alij interpretes in dictum locũ Pauli epiſtolæ ad Corinthios. Ceterum non ſemel tantum, ſed ſæpe ad coercendam contumaciam delinquentium, eadem excommunicandi cẽſura vſus eſt Paulus. Nam Alexandrum & Hymenæum ſatanæ ſe tradidiſſe, ipſe teſtatur ad Timotheum [n] ſcribens: nec aliud ſignificare voluit, cum ad Galatas ſcriberet, dicens [o]: Si quis annunciauerit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit.]

f Tertu. de pudicit. c. 13.
g Ibid. c. 20.
h Hilarius in Pſal. 118.
i Hieronym. in Ezech. c. 17.
k Ambro. de pœnitẽt. lib. 1. c. 14.
l Aug. lib. de fid. & operib. ca. 26.
m Orig. in Iud. hom 5.
n 1. Tim. 1.
o Galat. 1.

XII.

Quòd vero qui ea cenſura percellitur, ab Eccleſia eijceretur, eaque excommunicatio dici a maioribus conſueuerit, non quidem a Paulo eſt primitus inſtitutum: nam Iudæis in obſeruatione erat, vt cum quis immane aliquod perpetraſſet ſcelus, non a templo tantum, ſed a ſynagogis ẽt dimoueretur. vnde apud Ioannem [p] legitur, hanc pœnam Iudæos comminatos fuiſſe iis qui Ieſum confiterentur eſſe Chriſtum; qua & mulctatus eſt cæcus, qui a Chriſto fuit illuminatus: eadẽ
D que ab iiſdem fore afficiendos Apoſtolos, Dominus prædixerat, cum ait [q]: Abſque ſynagogis facient vos.] Vnde & Cyrillus [r]: Magnum re vera apud Iudæos opprobrium ducebatur, ſi quem de ſynagoga eieciſſent. Sicut enim nunc homicidæ, vel adulteri, vel ceteri capitalibus criminibus rei ab Eccleſia pelluntur: ita tunc confeſſores Chriſti a ſynagoga Iudæorũ eliminabantur.] Apud Eſſenos quoque terribile excõmunicationis genus in vſu fuiſſe, Ioſephus teſtatur, cum ait [s]: Deprehenſos vero in peccatis a ſua congregatione depellunt; & qui taliter fuerit condemnatus, miſerabili plerumque morte conſumitur. Illis quidem ſacramentis & ritibus obligatus, neque capere ab alijs oblatum cibum poteſt; herbas vero pecudum more decerpens, & fame exeſus per mẽbra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerumque miſerati, extremum ſpiritum agentes recepertunt; ſufficientem pro peccatis eorum, quæ vſque ad mortem adduxerit, pœnam luiſſe cenſentes.] hæc Ioſephus.

p Ioan. 9.
Excommunicatio apud Iudæos in vſu.
q Ioan. 16.
r Cyrill. in Ioã. lib. 6. c. 10.
s Ioſeph. de bello Iud. li. 2. c. 7.

XIII.
Excommunicatio apud gentiles.

Sane & apud Gentiles, & in primis ipſos Romanos, ſpecies quædam huius ſupplicij videbatur eſſe in vſu, cum uidelicet aliquis ob perpetratum nefandum aliquod facinus Diti deuouebatur, ſiue diris, dictæ enim diræ erant furiæ infernales. talis vero (vt tradit Dionyſius Halicarnaſ
E ſæus [t]) poterat a quolibet impune occidi. Apud Gallos ſi qui eorum ſacerdotibus, qui Druydæ dicebantur, non paruiſſent (penes illos enim erant iudicia tam rerum capitalium, quàm etiam litium & controuerſiarum priuatarum & publicarum) & eorum decretis non ſtetiſſent, ſacrificijs iiſdem interdicebatur. Erat hæc pœna apud illos grauiſſima; nam quibus ſic interdictum erat, ij numero ſceleratorum habebantur, ab iiſdemque omnes decedebant, aditum ſermonemque fugiebant, rati nimirum quacumque leui cum eis communicatione eorum contagione affici: inſuper nec ijs ius petentibus reddebatur, nec etiam honos vllus exhibebatur. hæc omnia Cæſar [u]. Sed ad noſtra redeamus.

t Diony. lib. 2.
u Cæſar, cõmẽ. de bello Gall. lib. 6.

XIV.
Excommunicatio quibus modis a maioribus dicta.

Exemplo igitur Apoſtoli, & Domini auctoritate, qui non tantum ſoluendi, ſed & ligandi ſuis tradidit poteſtatem, in Eccleſia Catholica vſus excommunicandi receptus, & frequenter, cum viſum eſt opus, adhibitus, hactenus perſeuerat: vt grauiorum peccatorum rei, ſicut olim de Paradiſo Adam, ſic modo iſti (ait Hieronymus [x]) de Eccleſia eijciantur. Idcirco Tertullianus [y] eamdem animaduerſionem modo nominat diuinam cenſuram, de qua ait. Ibidem etiam exhortationes,

x Hieronym. in Oſeam c. 6.
y Tertul. in Apolog. c. 39.

neſ,caſtigationes,et cenſura diuina:nam et iudicatur magno cum pondere,vt apud certos de Dei conſpectu:ſummumq.futuri iudicij præiudicium eſt,ſi quis ita deliquerit,vt a communione orationis & conuentus & omnis ſancti commercij relegetur.]modo anathema nominat; vt cum dicit[a]; Ibidem Scorpio pro ſolea anathema inlidito,& relinquito in ſuo ſopore morientem.]modo vero alijs verbis circumſcribit,vt eum ait,laniſtam[b] arcendum ab Eccleſia, vel ſtupri[c] reos arcendos ab omni communione fraternitatis:item relegare[d] in perpetuum diſſidium,communicatione[e] interdicere,prohibere ne in Eccleſiam recipiantur,communicatione[f] depellere,itémque ſubmouere[g] a limine & omni tecto Eccleſiæ, dare extra Eccleſiam,ſacramento benedictionis exauctorare. Sic & ab excommunicatione abſolutionem appellat[h] largiri poſtliminium Eccleſiaſticæ pacis ad Eccleſiam reuocare,& Eccleſiæ concorporare; quæ omnia loca Pamelius,de ſacris litteris optime meritus,diligenter obſeruat. Cyprianus (quod idem ſæpe[i] notat) eandé cenſuram modo abſtentionem nominat, modo alijs periphraſibus circumſcribit:vt arcere a communione,nó communicare,vel a communicatione cohibere,excludere vel eijcere ab Eccleſia,abſtinere a communicatione,depellere, condénare,& alijs ſimilibus:vt ad Pomponium ſcribens excommunicationem gladium ſpiritualem appellat, cum ait[k]: Spirituali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum de Eccleſia eijciuntur.]

a Tert.in Scorp. cap.1.
b Tertullian.de idolol.c.11.
c Tert.ad vxor. lib.2.c.3.
d Tertul.aduer. hæret c.30.
e Tertull aduer. Marc.lib.4. cap.24.
f Tertul. de monog.c.15.
g Tertul.de pudicit c 4.& 14.
h Ibid.cap.15.

XV.

i Cyprian.epiſt. 38.not. 10.
k Cypri. epiſt. 62.
l Cyprian. de orat.Dom.
Communicatio & excommunicatio.
m Aug.de fid. & operib. c. 26.
n 1.Cor.5.

Quod vero præ ceteris alijs nominibus eadem Eccleſiaſtica cenſura frequentiori vſu excommunicatio dici ſoleat,ex eo accidiſſe videtur, quod qui ea percellerétur ſententia a communicatione Chriſti corporis potiſſimum arcerentur. Vnde Cyprianus[l]: Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus;interdicente aliquo grauiore delicto,dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti corpore ſeparamur.]& Paulo poſt: Vt manifeſtum eſt eos viuere qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum eſt,& orandum,nedum quis abſtentus ſeparatur a Chriſti corpore, procul remaneat a ſalute,comminante ipſo,& dicente: Niſi ederitis carnem Filij hominis,&c.]Sed & ea de cauſa quod ijdem etiam a Fidelium arcerentur communicationis conſortio,proptie eadem cenſura excommunicatio eſt appellata;quo nomine frequenter vtitur Auguſtinus,vt cum ait[m]: Niſi eſſent grauia delicta, vt etiam excommunicatione plectenda ſint;non diceret Apoſtolus[n]: Congregatis vobis et meo ſpiritu tradere huiuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis,etc.]

XVI.

o Hilar.in Pſal. 118.
Traditur Satanæ excommunicatus.
p Hier.epiſt. 1.
q Hier.epiſt.13.

Cur autem ſatanæ tradi dicatur qui ab Eccleſia eijcitur,hæc Hilarius[o]: Omnis enim in quo peccati voluntas eſt, Deo vacuus eſt:et vbi Deus non eſt,illic diaboli locus eſt; qui inſidiás atque obſidens,vbi adeundi opportunitatem habuerit,tamquam vacuam domum occupat,quæ ei,Deo iam diſcedente,ſit tradita.]et inferius; Qui enim ab Eccleſiæ corpore reſpuûtur, quæ Chriſti eſt corpus,tamquam peregrini et alieni a Dei corpore,dominatu diaboli traduntur.] hæc Hilarius. Et Hieronymus[p] in eamdem ſententiam:In veteri lege quicumque ſacerdotibus non obtemperaſſet,aut extra caſtra poſitus lapidabatur a populo,aut gladio ceruice ſubiecta,contemptum expiabat cruore:nunc vero inobediens ſpirituali mucrone truncatur,aut eiectus de Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur.] idem alibi[q] eandem cenſuram virgam ferream appellans,ait;Miror ſanctum Epiſcopum,in cuius parochia eſſe presbyter dicitur,acquieſcere furori eius, et non virga Apoſtolica,virgaque ferrea confringere vas inutile, et tradere in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat.]

XVII.

Mala quæ pati cogatur excommunicatus.

Gregorius Nyſſenus in ea oratione quam habuit aduerſus eos,qui ægre ferunt reprehenſiones:Si,inquit,ſegregatione a nobis clauſæ ſunt portæ Eccleſiæ, blaſphemijs et maledictis inſectamur.]et poſt alia multa de contumacia et damno talia patientium,hæc addit: Si haberes oculos apud animæ eſſentiam,oſtendiſſem tibi ſegregato figuram et habitum condemnati,cuius collum premitur grauiſſimis vinculis, et nullum habet membrum liberum aut ſolutum. Et vtinam intra huius vitæ terminos circumſcriberetur ſupplicium. Nunc autem ſi quid humanitus contigerit,& mors repente tanquã fur nocte aduenerit;ſcias tibi quæ illic ſunt,eſſe clauſa. Sunt diligentes & non ludentes ianitores regni. Vident animam ferentem ſigna ſegregationis, non ſecus atque quempiam,qui ſordida & impexa coma arguit carcerem, eamq.eijciunt a via quæ tẽdit ad ea quæ ſunt bona & pulchra,nec concedunt vt videat ordines iuſtorum & angelicam lætitiam. Miſera autem tunc ſæpe conquerens de ſuo malo conſilio,flenſque,lugens,& eiulans, perpetuo erit, in tetro & mæſto loco abiecta,tãquam in angulo,& nunquam deſinet,& nullam admittet conſolationem, luctum extendens in æternum.]& paulo poſt: Ne Epiſcopalis arrogantiæ exiſtimes eſſe ſegregationem:lex eſt patria,vetus eſt regula Eccleſiæ,quæ cœpit a lege,& fuit confirmata in gratia. Conſidera ſanctum Paulum in reos emittentem ſententias ſegregationis,& iuuenem Corinthium eo curantem medicamento, qui ſatanice nouercæ inſano erat captus amore.] hæc ipſe.

XVIII.

r Orige.in Hie. hom.9.
Vtilis animaduerſio.

Enimvero quàm proficua & vtilis hęc poſita ſit cenſura in Eccleſia[r], Origenes,qui claruit (vt alias diximus)temporibus Seueri vſque ad Gallum & Voluſianum,hæc ait: Peccauit quiſpiã & poſt peccatum poſtulat communionem:ſi ei conceditur quod rogat,in incommodum omnium venia procedit,& laxatis frenis,ſceleribus panditur via;Sin vero cũ rationabili deliberatione, nó vt miſericors,nec rurſum vt crudelis iudex,ſed & quaſi vni prouidens & de omnium ſalute pertractans,cóſiderauerit populi damnum in vnius venia:haud dubium eſt quin faciat eijci vnum de Eccleſia,vt multos ſaluet incolumes. Age nunc conſidera mihi & medicum, ſi ceſſauerit a ſectione eius vulneris quod ſecandum eſt,ſi non vſſerit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores qui ex talibus remedijs conſequũtur;quomodo creſcat infirmitas,& in deterius vetus humor exuberet. Si vero(vt ita dicam)temerarius ad vulnus ſector acceſſerit, & inuſſerit plagam; curat eum qui ſecatur & vritur:quia paululum ſeueritatis abſumpſit,licet viſus fuerit ægrotanti ad horam non miſereri. Ita & Deus,&c.]plura enim in eadem ſententiam,ſicut & alij complures,

Eccleſiaſtici

A Eccleſiaſtici trectatores.

XIX. *Haud temere influgenda excōmunicatio.*

Hi etiā grauiſſimum omnium eiuſmodi cenſuræ pondns conſiderantes, nonniſi ex grauiſſima
cauſa eam eſſe adhibendam tradiderunt, vt inter alios Gregorius Nazianzenus [a] atque Chryſo
ſtomus [b]; qui non ſic quidem abſtinendum dixerunt ab eadem in meritos infligenda pœna, ſed
omnia primum experienda eſſe remedia, quàm membrum ſectione a ceteris diuellatur. Nā & ip-
ſe Gregorius [c] inuehitur in eos qui omnibus indiſtincte Eccleſiæ aperiunt portas, & paſſim proii
ciunt abſque delectu margaritas ante porcos. Et Chryſoſtomus [d] hæc de ſe ipſo: Nos quidem ad
ſoluēdum dumtaxat vti poteſtate vellemus, quinimmo nec huius neceſſitatem vellemus habere:
nullum enim volumus apud nos eſſe captiuum: non ita miſeri ſumus & ærumnoſi, licet valde ſi-
mus viles. Si vero coacti fuerimus, ignoſcite. Non enim ſponte, vel volentes, ſed plus vobis dolen-
tes ligatis iniicimus vincula. Si quis autem hæc cōtemnat; iudicij tempus aderit, quod eū doceat:
reliquum autem nolo dicere, ne mentem veſtram conſternem. Nam nos quidem primum ne tra-
hamur in neceſſitatem optamus: quòd ſi venerimus, noſtrum implemus officium, vincula iniici-
mus, &c.] hæc Chryſoſtomus: quæ autem ſubduriuſcula ab eo dicta videntur ea homilia, cuius eſt
B titulus, De non infligendo anathemate; quoniam ex rei geſtę occaſione verborum ſenſus accipien
dus eſt, conſule quæ dicta ſunt a nobis ſuo loco quarto Annalium tomo. Id etiam Ambroſius [e], dū
ait: Cū dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur ſi poteſt ſanari medi-
camentis; ſi non poteſt, tunc a medico bono abſcinditur. Sic Epiſcopi affectus boni eſt, vt optet ſa-
nare infirmos, ſerpentia auferre, vlcera adurere aliqua, non abſcindere, poſtremo quod ſanari nō
poteſt, cum dolore abſcindere. Vnde pulcherrimum illud pręceptum magis eminet, vt cogitem[*]
non quæ noſtra ſunt, ſed quæ aliorum.] hæc Ambroſius, ex quo, ſicut etiam ex ceteris Patribus, in
eandem ſententiam multa alia dicta afferri huc a nobis poſſent, quæ vt ſuperflua omittimus.

a Greg. Nazia. in orat. de modera. in diſp. ſeruā.
b Chryſo. hom. de anath.
c Greg. Nazian. Apol. 1.
d Chryſo. ad popul. Antioch. homil. 70.
e Amb. offic. li. 2. c. 27.

XX.

Sed quid tunc fiet, ſi Epiſcopi non vt decet paſtores ſe gerunt, ſed (quod reprehendit Apoſtolus
[f]) percuſſores ſe exhibent? De his hæc Origenes [g]: Interdum fit, vt aliqui non recto iudicio eorū
qui præſunt, Eccleſia pellantur, & foras mittantur. Sed ſi aperte ante non exijt, hoc eſt, ſi non egit
vt mereretur exire, nihil læditur ab eo, quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus: &
ita fit interdum, vt ille qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris, qui intus retineri videtur.] hæc ipſe.
Quæritur de his Hieronymus [h] ſic dicens: Superbia maiorum, & præpoſitorum iniquitate frequē
C ter pelluntur ab Eccleſia, vt diſpergantur a Domino, quos ipſe ſaluauit.] Verum quid alibi [i]? Non
debemus ergo, inquit, ſi forſitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum & de domo Dei
eijcimur, reluctari; ſed æquo animo latam in nos ferre ſententiam, & dicere cum Propheta: Iram
Domini ſuſtinebo, quoniam peccaui ei; donec iuſtificet cauſam meam.] ac rurſum, vt ſuæ ſalutis,
qui excommunicatus eſt, ſolicitus eſſe debeat, quo ad Eccleſiam reuocetur, admonēs, ait [k]: Deſpe
rare non debet, nec ſe otio & deſidiæ tradere; ſed bonis operibus nitens, mille vijs ad Eccleſiam re
uerti, ſatagere debet.] Et Gregorius [l]: Hæc de ſolutionis ordine breuiter dixerim, vt ſub magno
moderamine paſtores Eccleſiæ vel ſoluere ſtudeant, vel ligare. Sed verum iuſte, an iniuſte obliget
paſtor; paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt; ne is qui ſubeſt, & cum iniuſte forſitan ligatur,
ipſam obligationis ſuę ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcrete ti-
meat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel iniuſte, nec paſtoris ſui iudi
cium temere reprehendat; ne etſi iniuſte ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, cul-
pa quæ non erat, fiat.] hucuſque Gregorius. atque de his ſatis.

f 1. Tim. 3.
g Origen. in Leuit. homi. 14.
In Epiſcopos percuſſores.
h Hier. in Ezech. cap. 34.
i Hieronym. in Ezech. cap. 17.
k Hieronym. in Hier. cap. 19.
l Grego. homil. 26. in Euang.

XXI. *Excommunicatio in quos infligi ſoleat.*

At vero non ignorandum eſt, Eccleſiam nonniſi in publice peccantem, vel quem admonitioni
D bus præcedentibus ſenſerit contumacem, conſueuiſſe eiuſmodi pœnam infligere, ſecundum quod
Paulus admonuit, dicens [m]: In promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam.] Vnde & S. Gre
gorius ad Natalem Epiſcopum Salonitanum; De excommunicationis articulo, quę tamen inter-
poſita cōditione gradus ſecundo vel tertio iā (vt ita dicam) ex neceſſitate ſubiuncta eſt, beatitudo
veſtra immerito queritur; cum Paulus Apoſtolus dicat: In promptu habentes vlciſci omnē inobe
dientiam.] Cum igitur quædam pertinacia hominem implicauerit, quacumque ex cauſa illa præ-
ceſſerit, ſiue ex fide, quę omnium maxima iudicatur, ſiue ex bonis temporalibus, quæ cenſetur om
nium minima, eiuſdem ſeueritate cenſuræ poteſt iure percelli. Vnde S. Auguſtinus de his qui poſ
ſident aliena bona, hæc ait [n], ſcribens ad Macedonium: Nolentes autem reddere, quos nouimus et
male abſtuliſſe, & vnde reddant habent, arguimus, increpamus, & deteſtamur, quoſdam clā, quoſ
dam palam, ſicut diuerſitas perſonarum diuerſam videtur poſſe recipere medicinam, nec in alio-
rum perniciem ad maiorem inſaniam concitari: aliquando etiam, ſi res magis curanda non impe
dit, ſancti altaris communione priuamus.] hæc Auguſtinus. Quibus autem verbis excommuni-
cationis ſententia antiquitus proferri ſoleret, ex ſcripto paulo inferius recitabimus, cum agemus
E de iudiciaria poteſtate Epiſcopis conceſſa. Permulta his addenda eſſent: ſed quæ diximus, ad Ec-
cleſiaſticas traditiones (prout noſtri muneris eſt) inſinuandas, ac confirmandas, ſatis roboris ha-
bere videntur.

m 2. Cor. 3.
n Aug. epiſt. 54.

XXII. *Degradatio ſuſpenſio.*

Id tamen his addere non omittimus, fuiſſe (vt nunc eſt) apud maiores Eccleſiaſticam illam cē-
ſuram in obſeruatione, quæ dicitur degradatio, ſeu exauctoratio, vel depoſitio, cum Eccleſiæ mini
ſter ob aliquod facinus perpetratum, ex officio & ordine deijcitur, in quē fuerat ſublimatus. Eſt
eius rei exemplum apud Tertullianū [o] de presbytero Aſiano, qui ob eam cauſam, quòd fictitias
quaſdam Periodos Pauli & Theclæ confinxerat, ſacerdotio priuatus, loco decidit. S. Cyprianus [p]
etiam ſcribens ad Rogatianum de diacono ſuperbo ac contumaci, hoc ipſum mouens, ſic ait: Fun
geris circa eum poteſtate honoris tui, vt eum vel deponas, vel abſtineas.] Denique ipſa degrada-
tionis voce etiam vtitur Auguſtinus [q]. Erat & in vſu ea cenſura, quæ ſuſpenſio dicebatur, cum cle
ricus ne in ordine ſibi collato miniſtraret, ab Epiſcopo vetaretur. Vſus eſt ea Cyprianus [r] in ſuos
presbyteros, qui lapſos, nondū pacta pœnitentia, ſuſcepiſſent. meminit et eiuſdem Auguſtinus [s].

o Tertullian. de bapt. c. 17.
p Cypria. epiſt. 65.
q Aug. epi. 235. ad Quintian.
r Cypri. epi. 10.
s Aug. epi. 137.

a Auguſt. epiſt. 236.
b Auguſt. epiſt. 236. & 137.
c Cypria. epiſt. 10. & 66.

ex Concilio Africano, quam et ipſe exercuit [a] in presbyterum caſtitatis et temperantiæ tranſgreſſorem. A Animaduerſio etiam illa vſu frequens erat, vt delinquentis clerici nomen deleretur ab Eccleſiæ tabulis; vel ſaltem, cum vehementi alicuius facinoris ſuſpicione laboraret, nomen eius ſupprimeretur, nec ſicut ceterorũ publice recitaretur. Vtriuſq; cenſuræ meminit idẽ Auguſtinus [b], et ante ipſum Cyprianus [c]. Sunt & aliæ pœnæ Eccleſiaſticæ quæ tum in Canonibus dicuntur Apoſtolorum, tum etiam in Conciliorum decretis habentur expreſſæ. Sed de his ſatis. Iam ad eam, de qua ſuſceptus eſt ſermo, Pauli epiſtolam redeamus.

XXIII.

d Chryſoſt. in 1. ad Corinth. c. 5. Theodoret. ibidẽ & alij.

Cum itaque inceſtuoſum hominem excommunicationis pœna perculiſſet, ac admonuiſſet ceteros ab eodem ſeiungi, nec ſe illi commiſcere; vt eadem magis inculcaret, iterum repetijſſet, ſic dicens: Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini fornicarijs] & paulo poſt: Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri, ſi is qui frater nominatur, eſt fornicator] ſubijt in aliquorum mentẽ fuiſſe ab Apoſtolo aliam adhuc ante hanc ad eoſdem Corinthios datam epiſtolam. Sed verior probatur Ioannis Chryſoſtomi [d] & aliorum ſententia, vt ea Pauli verba ad ea potius quæ proxime dixerat referãtur, quam ad aliam aliquam, cuius nulla eſt memoria, ſcriptã epiſtolã inducantur.

XXIV.

De iudicio Eccleſiaſtico.

e 1. Cor. 6.

Dum vero Paulus Apoſtolus eadem epiſtola non tantum quæ dicta ſunt, ſed & cetera quæ in B Corinthiorum Eccleſia eſſent collapſa, reſtituit; miro quodam Dei conſilio ac prouidentia, quid in vnaquaque Eccleſia in poſterũ eſſet agendum, edocuit. Maximi quidẽ põderis erat in Eccleſia iudicij tribunal erigere; quo tamẽ potius carere poſſe optaſſet. Nam ſi omnes Chriſti fideles ex æquo, qua ſemel imbuti eſſent, Euangelicam pietatem excoluiſſent; nullum prorſus ad lites dirimendas opus fuiſſet Iudicium conſtituere. ſed quod eſſent nonnulli rerum temporalium cupidi, non tantum ſua auide poſſidentes, verum etiam in aliena procaciter inhiantes; opus fuit Apoſtolum his conſulere, & quæ ad optimum Chriſtianæ reipublicæ ſtatum pertinent, ordinare. Ad eos igitur ſcribens, ac in primis redarguens ait [e]: Audet aliquis veſtrum habens negotium aduerſus alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? An neſcitis quoniam ſancti de mundo iudicabunt? Et ſi in vobis iudicabitur mundus; indigni eſtis qui de minimis iudicetis? Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis ſæcularia? Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis; contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiẽs quiſpiam, qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum? ſed frater cũ fratre C iudicio contendit, & hoc apud infideles? Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?] hæc Paulus.

XXV.

f Clem. Conſti. lib. 2. cap. 49. 50. 51.

Iudicium Eccleſiaſticum quale.

g Clem. eod. li. c. 52. 53. 54. 55. 56. 57.
h Epiph. hæreſ. 45. & 70.

Quod vero ad antiquum eius rei vſum in Eccleſia ſeruari ſolitum pertinet, hæc leguntur apud Clementem [f]: Præclara Chriſtiani laus eſt, cum nullo habere negotium. Quod ſi ex aliqua vexatione & tentatione lis alicui oriatur, curet vt ex ea transfigatur, etiam ſi detrimentum pati debeat: nec ad Ethnicum iudicium accedat, ſed nec patiatur mũdanos magiſtratus de nobis ius dicere: nam per illos diabolus ſeruos Dei vexat, & nobis notã inurit, quaſi non habeamus nos vnũ ſapientem, qui poſſit inter fratres ius adminiſtrare, & controuerſias componere. Non cognoſcant ergo Gentes controuerſias.] & poſt multa: Iudicia veſtra fiant in ſecundo ſabbato, vt ſi qua controuerſia & ſententia veſtra oriatur, vſque ad ſabbatum libera ſit vobis facultas, qua poſſitis controuerſiam illam componere, & pacem conciliare inter eos qui litigant. Adſint autem iudicio diaconi & presbyteri, integre iudicaturi, veluti Dei homines, cum iuſtitia. Cũ vtraque perſona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigant, ſtatuantur in medio tribunali: ijſque D auditis, ſancte iudicium pronunciate, ſtudentes ante ſententiam Epiſcopi eos cõciliare, ne exeat ſupra terram iudicium in peccatorem.] habet hæc Clemens & alia [g] plura de iudicio Eccleſiaſtico exercendo ex Conſtitutionibus Apoſtolorum, quas Epiphanius [h] aliquando citat; vt non ſit dubium illum commentarium antiquiſſimum eſſe.

XXVI.

i Theodor. in 1. ad Corinth. 6.

Quis Præficiendus Iudicio Eccleſiaſtico.

k Chryſoſt. in 1. ad Corint. 6. homil. 16.

Ex his dictis igitur liquet, mẽtem fuiſſe Pauli, non quemlibet ex Chriſtianis infimi ordinis iudicio præficere, ſed ſapientem. Vnde etiam Theodoretus hæc ait [i]: Qui eſt (inquit Paulus) omnium abiectiſſimus & Eccleſiæ minimus, eſt præſtantior ijs, qui apud illos intelligentes, & doctiſſimi exſtimãtur. Neque enim iubet eos iudicare, qui ſunt in Eccleſia abiectiſſimi; & hoc ſignificãt ea quæ ſequuntur: Ad uerecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens, qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum?] At non quemlibet ex ſapientibus, ſed & ſacerdotem iudicio præficiendũ eſſe ex ſententia Pauli, ſecundum ea etiam quæ recitauimus ex Clemente, Ioãnes Chryſoſtomus [k] affirmat. dum ait: Cum hyperbole & exuperatione nos volens docere, quod quicquid ſit, non oporteat externis dare, mota quæ videbatur eſſe obiectione, ante eam ſoluit. Nam quod dicit, eſt huiuſmodi: Fortaſſe dicet quiſpiã, nullum eſſe inter vos ſapientem, neque qui ad diſcernẽdũ & iu- E dicandum ſit idoneus. Et quid tum? nam etſi nullus inquit, ſit ſapiens, vos minimis permittite.] & poſt pauca: Eſt enim admodum turpe, ſine fratribus quidem ſacerdos poſſit eſſe auctor reconciliationis, ſed neceſſe ſit recurrere ad externos Quamobrem dicens, Contemptibiles qui ſunt: non hoc dicit præcipue, quòd oporteat eos qui ſunt abiecti, cõſtituere; ſed eos tangens: nam quòd eos ijs qui poſſunt diſcernere, ac dijudicare, permittere oporteat, ſignificauit, dicens: Sic nec eſt inter vos ſapiens quiſquam.]

XXVII.

Epiſcopi iudices in Eccleſia.

l Aug. de oper. Monach. c. 20.

Auguſtinus etiam in libro quem ſcripſit de Opere monachorum, Epiſcopis eiuſmodi iniunctũ eſſe iudicium teſtatur, cum ait [l]: Teſtem inuoco ſuper animam meam quoniam mallem per ſingulos dies certis horis quantum in bene moderatis monaſterijs conſtitutum eſt, aliquid manibus operari, et certas horas habere ad legendum et orãdum, quã tumultuoſiſſimas perplexitates cauſarum alienarum pati de negotijs ſæcularibus vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis. Quibus nos moleſtijs idem affixit Apoſtolus, ne vtique ſuo, ſed eius qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipſum perpeſſum fuiſſe, nõ legimus: aliter enim ſe habebat Apoſtolatus eius diſcurſus.

A diſcurſus. Nec dixit: Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis, ad nos deferte, aut nos conſtituite ad iudicandum: ſed eos qui contemptibiles ſunt in Eccleſia, hos, inquit, collocate. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non eſt inter vos quiſquam ſapiens, qui poſſit inter fratrem ſuum iudicare; ſed frater cum fratre iudicatur, & hoc apud infideles. Sapientes ergo, qui in locis conſiſtebant, fideles & ſanctos, non qui hac atque illac propter Euangelium diſcurrebãt, taliũ negotiorũ examinatores eſſe voluit. Vnde numq̃ de illo ſcriptum eſt, ꝙ aliquando talibus vacauerit, a quibus nos excuſare non poſſumus, etiam ſi contemptibiles nos ſimus: quia & hos collocari voluit, ſi ſapientes defuiſſent, potius quàm negotia Chriſtianorum deferrentur ad forum. Quem tamen laborem non ſine conſolatione Domini ſuſcipimus, ꝓ ſpe vitæ æternæ, vt fructũ feramus cũ tolerãtia.] hæc Auguſtinus.

XXVIII.

Sed quòd nulla a Paulo de Epiſcopo mentio habeatur, cum (vt vidimus) ex ipſius mente in Eccleſia Epiſcopi eiuſmodi officium exercerent; ea apud Ambroſiũ atque omnino vera affertur ratio [a]: Ideo fratrem iudicem eligendum eſſe dicit, quia adhuc rector in Eccleſia illorum non erat ordinatus.] Ceterum eiuſmodi iudiciariam poteſtatem in Eccleſia Dei collatam Epiſcopis, non tantum ex dicta (vt vidimus) inſtitutione Apoſtolica prouenisse, ſed ab ipſo Domino Ieſu Chriſto

a Apud Ambroſ. in 1. ad Cor. 6.

B duxiſſe principium, & accepiſſe auctoritatem, certum eſt. Chriſti enim ſacerdotium [b] fore ſecundum ordinem Melchiſedec, qui ſimul Rex fuit atq; ſacerdos, Dauid olim præcinuerat, & Paulus [c] eſt dilucidius interpretatus: vt ſicut ille dictus eſt Rex iuſtitiæ, itemque Rex pacis, & ab Abrahã decimas accepit, cui & benedixit; ita Chriſtus, cuius eſt nomẽ a regno, tam hic in Eccleſia, omnia ſibi ſubijciens, quàm in cælo eſſet perpetuo regnaturus. Sane quidem Dauidi [d] pollicitus eſt olim Deus, ex eius ſemine Regem perpetuo regnaturum. Sed & longe antea hoc ipſum præuiderat Iacob [e]; non defuturum ſcilicet ſceptrum de Iuda, & ducem de femore eius, donec veniret cui repoſitum eſſet, nempe Chriſtus, vt omnes interpretantur. Sed quale regnum? num tantummodo Iudæorum? quin & omnium Gentium, vt ſcriptum eſt [f]: Dabo tibi Gentes hereditatem tuam.] An fortaſſe nomine tenus? immo vt regat eas in virga ferrea; vt cum opus fuerit, tamquam vas figuli confringat eas.] Aut vero illi tantummodo? ſed & poſteris: quod ipſe liberaliter profitetur, ſic dicens [g]: Qui vicerit, & cuſtodierit vſque ad finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli cõfringentur, ſicut & ego accepi a Patre meo.] hæc Angelo, nempe Epiſcopo Eccleſiæ Thyatiræ, nec illi ſoli, ſed & omnibus, qui de impietate vi-

b Pſal. 109.
Regnum cum Sacerdotio.
c Hebr. 6. 7.
d Pſal. 88.
e Gen. 49.
f Pſal. 2.
g Apoc. 2.

C ctoriam obtinentes, intelligentes ſe eſſe Epiſcopos, promiſſionem factam Epiſcopo conſequerentur, eamdemque acciperent virgam, de qua alibi dictum eſt [h]: Virga directionis, virga regni tui.] Duplex quippe eſt eius virgæ vſus, alter nimirum ad vlciſcendum (vt ait Apoſtolus [i]) omnem inobedientiam; quam idem minatur in hac ipſa epiſtola, dicens [k]: Quid vultis? in virga veniam ad vos?] alter vero ad docendum, vt cum ſubdit: An in charitate & ſpiritu manſuetudinis?]

h Pſal. 44.
i 2. Cor. 10.
k 1. Cor. 4.

XXIX.

De his S. Auguſtinus [l] hæc in eamdem ſententiam: In Chriſto habet Eccleſia hanc poteſtatem: ſicut dixit Apoſtolus ad Romanos [m], cum illo nobis omnia donata fuiſſe. Sic virgam ferream dixit Ioannes propter iuſtitiam & propter rigorem: cum virga corrigantur boni, mali vero cõfringantur] ſicque eadem lupos arceat, & oues dirigat: vt merito dici poſſit: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt] cum videlicet omnia ad ædificationem Eccleſiæ conferant. Cũ igitur Chriſtus Rex atque ſacerdos [n] omne iudicium a Patre acceperit, pleniſſimam nimirũ iudiciariam poteſtatem: eamdem ſimul cum ſacerdotio iungens, inſtituit (ſecundum quod Petrus ait [o]) regale in Eccleſia ſacerdotium: quippe qui omnem, quam a Patre poteſtatem accepit, transfudit in ſuos: ꝙ ipſe ſic teſtatus eſt, dicens [p]: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos] atque addens: Accipite Spiritũ

l Aug. hom. 2. in Apocalypſ.
m Rom. 8.
n Ioan. 5.
Chriſtus trãſmiſit in ſuos regiam poteſtatem.

D ſanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.] Dans eis quæ Dei ſolius eſſe videntur (nam nemo poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus) quæ hominum ſunt, nimirum homines iudicare, quomodo putandus eiſdem non conceſſiſſe? At nec quod dixit: Regnum meum non eſt de hoc mũdo] Regem ſe eſſe negauit. Nã & alias interrogatus [q]: Rex es tu?] nõ negauit, ſed dixit: Tu dicis, quia Rex ſum.] Nec redarguit Nathanaelem erudituſſimum virum ſibi dicentem [r]: Tu es filius Dei: tu es Rex Iſrael.] Nec obiurgauit, immo & defendit turbã clamantem, & dicentem [s]: Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.]

o 1. Pet. 2.
p Ioan. 20.
q Ioan. 18.
r Ioan. 1.
s Ioan. 12.

XXX.

Hanc igitur regiam dignitatem vna cum ſacerdotio ad poſteros in Eccleſiam Dominum tranſmiſiſſe, Epiphanius [t] erudite his verbis teſtatur: Rex alienigena Herodes aduenit, & non amplius ſucceſſores Dauid diadema imponebant, tranſlapſa regia ſede in Chriſto ad Eccleſiam. Et a domo quidem carnali Iuda & Iſrael, regia dignitas tranſlata eſt: firmiter autem ſedet thronus in ſancta Dei Eccleſia in æternum, ex duplici origine dignitatem habens, regia, ac ſacerdotali. Et regiam quidem a Domino noſtro Ieſu Chriſto, iuxta duos modos; & quia eſt ex ſemine Dauid Regis ſecũdum carnem; & quia eſt Rex maior a ſæculo ſecundum deitatem.

E Sacerdotalem vero, quia ipſe eſt Pontifex, & Pontificum præfectus.] & paulo inferius: Sacerdos itaque eſt (velut dixi) Dominus noſter in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec, ſimulque Rex iuxta ordinem ex ſupernis, vt transferat ſacerdotium ſimul cum lege, Ex ſemine vero Dauid, propter Mariam, ſedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipſum nunc transferre ordinem tum ſacerdotij, tum regni. Nam regnum ipſius non eſt de terra, veluti dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Nam cum Chriſtus omnia impleat per ænigmata, argumenta de ipſo propoſita ad aliquam vſque menſuram peruenerunt. Non enim venit vt regni progreſſum acciperet, qui ſemper regnat: largitus eſt autem ſub ſe conſtitutis regnum, vt ne diceretur a paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipſius, & regni eius non erit finis, & ſedet ſuper thronum Dauid, ita vt regnum Dauid vna cum pontificatu trãſtulerit, ac largitus ſit ſeruis ſuis, hoc eſt, Põtificibus Catholicæ Eccleſiæ.] hæc Epiphanius. Sic itaque ſacerdotiũ atque regnum a Chriſto tranſlatũ eſt in Eccleſiã, in Apoſtolos primum, ac deinde in eorũ ſucceſſores, vt olim ꝑdixerat Dauid [u], ſic ca-

t Epiph. hæreſ. 29.
Regnum cum Sacerdotio tranſlatum.
u Pſal. 44.

ſic canens: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.] Per filios tum Apoſtolos tum Epiſcopos intelligendos eſſe, tam Latini [a] quam Græci interpretes ex poſuerunt. Quòd ſi regnum Chriſti ad hos tranſlatum eſt, vtique & cum eo iudicãdi poteſtas; quãdoquidem (vt ſcriptum eſt [b]) Honor Regis iudicium diligit.] quod facilius probatur ex eo quod de regno Chriſti dixit Pſalmiſta [c]: Illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper domum Dauid.] A

a Aug. in Pſal. 44. Hieron. eod. Pſal. Theodoret. & alij.
b Pſal. 94.
c Pſal. 121.

XXXI. *Chriſtus conſeruatum voluit politicum ſtatum.*

Verum non ſic quidem regale eſt ſacerdotium inſtitutum a Chriſto, ac iudiciaria poteſtas ſacerdotibus collata, vt politicum regnum voluerit eſſe ſublatum. Nam & idem ipſe Chriſtus, quæ ſunt Cæſaris Cæſari [d], & Paulus [e] Principibus vectigal & tributum eſſe reddendum admonuit; Titumque [f] docuit, vt ſuadeat Chriſtianis ſubditos eſſe Principibus & poteſtatibus; quod & Petrus [g] præcepit, cum dicit: Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tamquam ab eo miſſis] & paulo poſt: Deum timete, Regem honorificate.] Item & Ignatius [h], qui vixit temporibus Apoſtolorum, ad Smyrnenſes ſcribens, poſt Deum & Epiſcopum, tertio loco Regem eſſe habendum declarat, ſic dicens: Honora Deum, vt omnium auctorem & Dominum: Epiſcopum, vt Principem ſacerdotum, imaginem Dei ferentem, Dei quidem propter principatum, Chriſti vero propter ſacerdotiũ. Honorare oportet & Regẽ: nec enim Rege quiſquam præſtantior, aut quiſquam ſimilis ei in rebus omnibus creatis. Nec Epiſcopo quicquam maius in Eccleſia, qui Deo conſecratus eſt pro totius mundi ſalute. Nec inter Principes quiſquam ſimilis Regi, qui in pace & optimis legibus ſubditos moderatur.] At vero longe præſtare Chriſti ſacerdotes Regibus atque Principibus, argumento quo vtitur, plane ſignificat, dicens: Si enim iure cenſebitur pœna dignus, qui aduerſus Regem inſurgit, vt qui violet bonas legum conſtitutiones: quanto putatis grauiori ſubiacebit ſupplicio, qui ſine Epiſcopo quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? Sacerdotium enim eſt omnium bonorum, quæ ſunt in hominibus, apex.] ac demum quo gradu in Eccleſia habendi ſint ſinguli perſonarum ordines, mox ſubdit, dicens: Omnia igitur veſtra decenti ordine perficiantur in Chriſto. Laici diaconis ſubijciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, vt ipſe Patri.] hucuſque Ignatius. Cum igitur Rex, quantumlibet Chriſtianus, nonniſi inter laicos adnumerandus ſit, ſacris miniſtris minorem gerere ordinem, certum eſt. Nouit hoc ipſum Chryſoſtomus [l], qui diaconos altaris miniſtros allocutus, hæc ait: Si dux igitur quiſpiam, ſi Conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur, indigne adeat; cohibe ac coerce: maiorem tu illo habes poteſtatem.] Docuit hoc idem & Martinus exẽplo, ſed in presbyrero, facturus hoc ipſum ſi adfuiſſet diaconus ſine presbytero: Nam a Maximo Imperatore menſa exceptus, ad medium fere conuiuij (inquit Seuerus [k]) vt moris eſt, pateram Regi miniſter obtulit: ille ſancto admodum Epiſcopo potius dari iubet, expectans atque ambiens vt ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus vbi bibit, pateram presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem qui poſt ſe biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut Regem ipſum, aut eos qui a Rege erant proximi, presbytero prætuliſſet.] hæc Seuerus. B C

d Matth. 12.
e Rom. 13.
f Tit. 3.
g 1. Pet. 2.
h Ignat. epiſt. 10.
l Chryſoſt. in Matth. hom. 33.
k Seuer. in Vit. S. Martin. c. 23.

XXXII. *Sacerdotium regno preſtat.*

Sic itaque, cum quæ a Deo ſunt, ordinata ſint; politicum principatum ſacerdotali eſſe ſubiectum, nulla poteſt eſſe dubitatio: nam ſicut anima præſtat corpori, reſque diuinæ humanis, ſic iſtũ illi præcellere eſt neceſſe. Vnde Gregorius Nazianzenus [l] hæc pro concione: An me libere loquẽrem æquo animo feretis? nam vos quoque poteſtati meæ meiſque ſubſellijs lex Chriſti ſubijcit. Imperium enim nos ipſi quoque gerimus, addo etiam præſtantius & perfectius: niſi vero æquum eſt ſpiritum carnis faſcibus ſubmittere, & cæleſtia terrenis cedere. Sed non dubito quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus ſis, vtpote ſacri mei gregis ouis ſacra, magnique paſtoris alumna.] Et Ambroſius [m]; Honor, inquit, & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: Si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quaſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas Regum colla ac Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, exoſculatis eorum dextris, orationibus eorum ſe credunt communiri.] Chryſoſtomus [n] hæc item in eamdem ſententiam: Alij ſunt termini regni, alij ſacerdotij: ſed hoc illo maius eſt; neque enim ex gemmis & auro æſtimari debet. Ille, quæ ſunt in terris, ſortitus eſt: ſacerdotij ius a ſupernis deſcendit. Regi, quæ hic, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia: Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ. maior hic principatus: propterea Rex caput ſubmittit manui ſacerdotis.] ac rurſum: Expende modum poteſtatis vtrique traditæ, & videbis ſacerdotem multo ſublimius Rege ſedentem. Admirandus videtur thronus regius, ſed rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt: Sacerdotis thronus in cælis collocatus, de cæleſtibus negotijs habet pronunciandi auctoritatem; cum ſacerdotium a ſupernis deſcendat, eiuſque vinculum animam contingat, atque ad cælos vſque peruadat.] hæc ille. Plura alia eſſent in hanc ſententiam ex alijs Patribus adducenda, ſed parcimus, breuitatis cauſa. D

l Greg. Nazian. orat ad ciu. Nazianz.
m Ambroſius de dign. ſacerd. ca. 2.
n Chryſoſt. in verb. Iſaiæ homil. 4. & 5.

XXXIII. *Vſus Sacerdotalis poteſtatis.*

Ad hæc namque ipſa reſpicit quod dicebat Apoſtolus [o]: Arma noſtra non ſunt carnalia, ſed Deo potentia] nimirum longe illis præſtantiora ad faciendam vindictam (quod habet Pſalmus [p]) in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum.] Tales enim compedes (inquit Auguſtinus [q]) conſolidat vobis Epiſcopi manus.] ſed tum quidem, cum illi quoquo modo in Deũ inſurgunt, & a recta viuendi ratione, & Chriſtiana diſciplina deſciſcunt. Sic videmus Fabianum Papam in Philippum Imperatorem, Ambroſium in Theodoſium, Symmacum in Anaſtaſium, & alios innumeros ſacerdotes in alios Principes vigore ſacerdotali fortiter æque ac laudabiliter inſurgentes, factas ab ijs Deo iniurias vindicaſſe, atque ſeuere admodum offenſam diſciplinam Eccleſiaſticam vltos eſſe: ſed id tamen nonniſi neceſſitate quadam aſtrictos, omne remedium prius experientes, quam gladium Apoſtolicæ auctoritatis exercerent: memores nimirum à Domino [r] dictum eſſe. Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic]. & a Petro [s]:

o 2. Cor. 10.
p Pſal. 149.
q Auguſtin. in Pſal. 149.
r Matth. 20.
ſ 1. Pet. 5.

Non

A Non dominantes in clero (quod Græce habet κατακυριεύοντες, ſicut & apud Mattheum iure ver-
tit interpretes κατακυριεύειν, quod eſt violenter dominari) nec faſtum præſeferentes, ac ſuper-
be inſultantes, ſed humilibus conſentientes, ac cum Apoſtolo [a] dicentes; Non poſſumus aliquid
aduerſus veritatem, ſed pro veritate.] & illud [b]: Nos ſeruos veſtros per Ieſum.] quippe qui hæc
omnia faciant, vt illorum ſaluti ſeruiant. Sic igitur etſi non abſtulit Chriſtus politicum imperiũ,
vt rem adeo optime inſtitutam; ſubiecit tamen illud ſpiritualis Eccleſię domino. Nam ſicut iure
naturæ eodemque diuino, ſtaturũ eſſe videtur, vt inferiora ſuperioribus ſubiecta pareant, vt ma-
gis perficiantur, & finem ſuum feliciter conſequantur; ita etiam regnum politicum parere debe-
re Eccleſiaſticæ præfecturæ, vel ad hoc, ſaltem vt a Deo promiſſum cæleſte regnum homines conſe
quantur, certum exploratumq. cuique ni inſaniat, eſſe debet.

a 2. Cor. 13.
b 2. Cor. 4.

XXXIV.

Ac vero hæc non tantum apud Chriſtianos firma fixaq. diuinæ Scripturæ teſtimonijs, Patrum
que omnium ſtabili conſenſione eſſe noſcuntur, ſed & apud barbaras gentes, feroſque populos;
qui quantumlibet Deum verum ignoraſſent, ac proinde nec eius cultum, quem deceret, addiſcere
B potuiſſent, tamen ex quo ſemel aliquod diuinum numen (quod innatum eſt omnibus [c]) men-
te conceperunt perſpecta notaque adeo hæc ipſis fuerunt, vt perinde ac ſi omnes vno regerentur
imperio, vnique omnes parerent legi, omnes æque ſuis ſacerdotibus obedirent, eorumque arbi-
trio regerentur, etiam in his quæ ad politicum ſpectarent imperium, prout exempla quæ ſubijci-
mus pauca ex multis, facile declarabunt. Ecce tibi quod in primis de Æthiopibus Strabo ſcribit
[d]: Antiquitus Meroe (quæ eſt metropolis ciuitas Æthiopiæ regni) ſumma poteſtas fuit penes ſa-
cerdotes tantaque auctoritas, vt nonnumquam miſſo nuncio mortem Regi imperarent, & ei a-
lium ſufficerent.] De ſacerdotibus vero Ægyptijs hæc Ælianus [e]: Iudices autem apud Ægyptios
ijdem quondam fuerunt, qui & ſacerdotes. In his princeps erat ſententia maximus natu, & in
omnes ſtatuendi ius habebat.] Magos ſacerdotes in Perſide olim regnaſſe, certum eſt [f]; cæterum
poſtea quo honore ſint habiti, hæc Agathias [g]; Nunc vero Magos huius temporis Perſæ hono-
rant, & quam maxime venerantur, vt quorum conſilio publica omnia & prædictionibus admini-
C ſtrentur, ſeorſumq. quid quiſque præmij pro re bene geſta promereatur, quidve ſupplicii qui flagi
tium fecerit, præſidendo & cognoſcendo decernat: nec ſane Perſis vel legitimum aliquid fore vel
æquum videbitur, quod Magorum non ſit ſententia confirmatum.]

c Cic. Quæſt. Tuſc.
Sacerdotum apud omnes gentes quanta æſtimationis.
d Strabo Geograph. lib. 17.
e Aelian. Var. hiſt. lib. 14. c. 34.
f Euſeb. in Cronic. & alij
g Agath. hiſtor. lib. 2.

XXXV.

Sed & (quod attigimus ſuperius) apud Athenienſes in celeberrimo illo omnium ore laudato
iudicio, quod dicebatur Areopagus, ſacerdotes itidem iudices erant; ſummuſque omnium ſacer-
dos rogans ſententiam ſingulorum, ſuffragia colligebat: id expreſſum habes ex ipſorum decreto,
quod recitat Ioſephus [h] hiſtoricus. De ſacerdotibus item Gallorum (vt paulo ante iam vidimus)
qui Druidæ, dicebantur hæc Cęſar [i]. Magno hi ſunt apud eos honore: nam fere de omnibus con
trouerſijs publicis priuatiſque conſtituunt; & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de
hæreditate, ſi de finibus controuerſia eſt, ijdem diſcernunt, præmium pœnaſque conſtituunt.] ac
paulo poſt: Hi certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ habetur media,
conſident in loco conſecrato: huc omnes vndique, qui controuerſias habent, conueniunt, eorum-
que iudicijs decretiſque parent.] At in Romana Republ. omnium celeberrima, ac optimis legi-
bus ornatiſſima, quantum fuerit præ ceteris magiſtratibus ius Augurum, Tullius [k] ante alios ele
D ganter his verbis declarat: Maximum autem & præſtantiſſimum in Republ. ius eſt Augurum, cũ
eſt auctoritati coniunctum. Neque vero hoc, quia ſum ipſe Augur, ita ſentio; ſed quia ſic exiſtima
re nos neceſſe eſt. Quid enim maius eſt, ſi de iure quærimus, quã poſſe a ſummis imperijs & ſum
mis poteſtatibus comitia tollere? concilia vel inſtituta dimittere, vel habita reſcindere? Quid gra
uius, quàm rem ſuſceptam dirimi, ſi vnus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quam poſſe
decernere, vt magiſtratu ſe abdicent Cõſules? Quid religioſius, quàm cum populo, cum plebe agẽ
di ius aut dare, aut non dare? quid legem, ſi non iure rogata eſt, tollere?] hæc & alia multa ibi au-
ctor. Suntq. de his complura exempla apud Liuium, Dionyſium, Dionem, et alios, quę recenſere
non opus eſt.

h Ioſeph. antiq. lib. 14. c. 16.
i Cæſ. comme. de bell. Gall. lib. 6.
Sacerdotum poteſtas apud omnes ſumma.
k Cic. lib. 2. de leg.

XXXVI.
Quid apud Hebræos.

Sed quod ius naturæ cunctos populos docuit, ac ius gentium ratum habuit, apud Hebræos
lex diuinitus lata amplius perfectiuſq. mõſtrauit; nimirum vt penes ſacerdotes ſumma rerum eſ-
ſet: & licet aliquando Reges habere cœperint, tamẽ ijdem Reges ſubiecti erant ſummo Pontifici,
qui ſuo arbitrio moderabatur magnum illud Concilium ſeptuagintaduorum ſeniorum, quod Sa-
nedrin dicebatur, cuius (vt ſuperius dictum eſt) erat officium ac munus, de lege, Rege, atque Pro
E pheta iudicare: quãobrem Herodes maior moleſte ferens ſe illi ſubijci, etſi tyrannus eſſet, tamẽ
non eo temeritatis peruenit, vt illud abrogare ac penitus antiquare præſumpſerit, ſed eos qui tũc
illius eſſent collegij, amouerit, et alios ſubrogauerit. Verũ hęc ſuperius. Si igitur (quod Socrates
dicit in Xenophonte [l]) quod ab omnib. gentib. obſeruatũ eſt, id nonniſi a Deo ſancitum eſſe, dicen
dum eſt: profecto etiam ſi nulla de his in diuinis Scripturis ſcripta lex appareret, tamen ſacerdo-
tum iudiciaria poteſtas diuino iure conceſſa ex dictis iam ſatis probata atque teſtata haberetur.

l Xenophon. lib. 4 de fact. & dict. Socrat.

XXXVII.
Vſus iudiciariæ poteſtatis.

At tandem, vt vnde digreſſa eſt, eodem reuertatur oratio: Exercuiſſe Epiſcopos, quam Apoſto
lus ad Corinthios ſcribens, in Eccleſia ordinauit iudiciariam poteſtatem, vt cauſas litigantium
Chriſtianorum audirent, ac eaſdem definirent, complura ſunt apud antiquos exempla; quorum
aliqua ad rerum Eccleſiaſticarum conſuetudinem declarandam, hic referre, operæpretium
duximus, cetera in Annalibus ſuis quibuſque recenſenda locis reſeruantes. De Magno illo
Gregorio cognomento Thaumaturgo, Neocæſareæ in Ponto Epiſcopo, qui claruit temporibus
Decij, his negotijs cognoſcendarum cauſarum, definiendarumq. litium fuiſſe implicitum, Gre-
gorius Nyſſenus [m], qui eius res geſtas monumentis egregijs cõſignauit, ſatis dilucide his verbis
ſignificare videtur; ait enim: Ne ſæcularium quidem ac temporalium controuerſiarum aliud
vllum iudicium ſibi magis ratum ac firmum, maiorisve auctoritatis eſſe probabant: ſed omnis q

m Greg. Nyſſen. orat. de Gregor. Thaumat. vit.

ſtio diſceptatioque & omnis intricatus difficiliſque negotiorum nexus illius conſilijs & admonitionibus reſoluebatur & dirimebatur. Vnde cum cōiter vniuerſis, tum ſingulis illius beneficio, tam æquitas rectaque iuris conſtitutio, quàm pax erat.] moxque ſubdit de lite inter germanos ob diuiſionem paternorum bonorum oborta, eiuſdemque arbitrio ex communi partium cōſenſu definienda, deque miraculo approbata ab eo tunc lata ſententia. Extat inſuper eiuſdem inſignis epiſtola, quam Græci Canonicam vocant, in qua habetur inter alia, quod cauſam cogniturus eorum qui bonis ab alijs fuerant ſpoliati, Euphroſynum miſit, vt cognoſceret ex legibus Eccleſiaſticis, quorumnam eſſent accuſationes recipiendæ, quorumve repudiandæ. A

XXXVIII.

a Aug. Conf. li. 6. c. 3.

Duplex Iudicium.

b Ambroſ. ad Marcel. epiſ. 49. to. 5. Rom. edit.

c 1. Cor. 6.

De S. Ambroſio teſtatur Auguſtinus [a], adeo fuiſſe obrutum cognitione alienarum cauſarū, vt vix daretur ei reſpirandi facultas: atque adeo, vt toto tempore, quo ipſe Auguſtinus Mediolani reſedit, numquam nactus ſit Ambroſium ab his liberum & otioſum; vt quod diutius exoptauerat, mentis ſuæ tricas, quæ animum in diuerſa diſtraherent, prolixiori ſermone apud illum exponeret. Duplici vero ex cauſa cōtingebat Epiſcopos cauſas populi cognoſcere, ac iudicare: vel cum a diſſidentibus inter ſe partibus arbitri eſſent electi: vel vt male a ſæcularibus iudicibus iudicata retractarent, atque reſcinderent. B Extant de vtroque exempla in Ambroſio, qui de cauſa ex conſenſu partium ſibi delata hæc ait [b]: Cognoui autem ſecundum ſacræ formam præceptionis, qua me induit beati Apoſtoli [c] auctoritas, & tuæ doctrinæ & vitæ forma ac diſciplina. Nam cum ipſe arguerem quòd adhuc inter vos maneret veternoſum iurgium, cognoſcendi mihi neceſſitatem partes impoſuerunt.] Porro neceſſitatem dicit, quòd (vt paulo inferius repetit) Pauli Apoſtoli hęc pręcipiētis mādato teneretur adſtrictus. Sic igitur liberum fuiſſe Chriſtianis, cum vellent, ex compoſito, quas inter ſe haberent controuerſias, Epiſcopo definiendas ſponte committere, apparet. Rurſum vero magiſtratuum praua iudicia, immo & quæ Imperatorum iniuſto eſſent firmata reſcripto, ſe irritaſſe teſtatur [d]: ſed hæc in Vita ipſius a nobis edita fuſius dicta ſunt, & ſuo loco narraturi ſumus inferius.

d Ambr. de offic. lib. 2. c. 29.

XXXIX.

e Aug. in Pſal. 118. concio. 24.

Lites ad Epiſcopos deferri ſolitæ.

f Aug epiſt. 147.

De S. Auguſtino rurſus, præter illa quæ ex eius commentario de Opere monachorum recitauimus ſupra, hæc idem ipſe habet in expoſitione Pſalmorum [e]: Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, vt cauſas ſuas ad nos defferre cōpellant. Quibus dicere nō audemus: Dic homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos? Conſtituit enim talibus cauſis Eccleſiaſticos Apoſtolus cognitores.] C & paulo poſt: Igitur noſcant obedientes Fideles, qui pro ſuis ſæcularibus cauſis non raro nos quærunt, & iudicijs noſtris facillime acquieſcunt, nec nos conterūt litigando, ſed obtemperando potius conſolantur.] Idemque ſcribens ad Proculianum [f] de vnitate & concordia Eccleſiæ procuranda, hæc ſubdit: Et homines quidem cauſas ſuas ſæculares apud nos finire cupientes, quando eis neceſſarij fuerimus, ſic nos Sanctos & Dei ſeruos appellant, vt negotia terræ ſuæ peragant: aliquando agamus & nos negotia ſalutis noſtræ, & ſalutis ipſorum, non de auro, non de argento, non de pecoribus, pro quibus rebus quotidie ſubmiſſo capite ſalutamur; ſed vt diſſenſiones hominum terminemus.] conqueritur de ijſdem ſæpius.

XL.

g Syneſ. epiſtol. 57.

Epiſcoporum labores immē ſi ex litibus.

Sunt de his aliorum ſanctorum querelæ, ac potiſſimum Syneſij: qui ex philoſopho Gentili factus Chriſtianus, ac deinde, licet inuitus, creatus Epiſcopus Ptolemaidis Cyrenenſis Pentapolitanæ prouinciæ in Ægypto, cum iudicandarum ſæcularium cauſarum preſſus eſſet onere, ſe abdicare curauit, ſi licuiſſet; prout cum multis alijs, tum præſertim litteris contra Andronicum ſcriptis [g], quibus miſſionem petit, declarat his verbis: Priſcum ſæculum eoſdem tulit ſacerdotes & iudices: nam & Ægyptij & Hebræorum gens multo tempore ſacerdotes Reges habuerunt. D Deinde (vt mihi videtur) cum diuinum opus humano modo perageretur, ſeiunxit Deus vitæ cōditiones, & alius ſacerdos, alius dux effectus eſt: alios enim ad materiam direxit, alios ſibi ipſi collocauit. Ordinatū quidem eſt, vt illi quidem in rerum negotijs, nos autem in precibus verſaremur: quod vero bonum eſt, ab ambobus exigit Deus. Quid igitur reducis? quid ſeparatum a Deo coniungere conaris, qui neque vt gubernemus, ſed falſo vt gubernemus expetis? qua re quid miſerius fieri poteſt? Opus eſt tibi Præfecto? ito ad procuratorem legum Reipubl. Opus habes aliqua re Deo? ito ad ſacerdotem ciuitatis.] & inferius: Otio opus eſt ei qui cum philoſophia ſacerdotio fungitur. Non condemno Epiſcopos qui in rerum negotijs verſantur, ſed magis miror eos qui vtrumque poſſunt: mea facultas non eſt duobus dominis ſeruire. Si vero ſunt aliqui, qui neque a condeſcenſu læduntur, poterunt ſane & ſacerdotio fungi, & ciuitatum Præfecti eſſe. Radius enim ſolis ſi cum ſtercore verſabitur, purus manet, non inquinatur: ego vero cum idem hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.] hæc & alia multa id genus in conuentu Epiſcoporum eſt locutus Syneſius, cum miſſionem peteret; quam, reclamantibus omnibus, aſſequi non potuit. At vero licet ſæcularia iudicia, quantum poſſet, declinare curaret; cum tamen neceſſitas imperauit, non tantum illa ſuſcepit, ſed & ipſos prouinciarum Præſides in adminiſtratione ſe inique gerentes iudicauit, atque damnauit. E Nam tum in Andronicum Pentapolitanæ Perfectum prouinciæ, quòd nouis ac ſæuis tormentis reos cruciaret, quodque edictum pro foribus eccleſiæ affixiſſet, & ſacerdotibus grauia comminatus eſſet, atque alia enormia perpetraſſet; tum etiam in Tonantem ibidem magiſtratum gerentem, excommunicationis ſententiam tulit, his ipſis verbis conceptam [h]:

h Syneſ. epiſtol. 58.

XLI.

Syneſius damnat Magiſtratus.

Poſtquam non amplius admonendus eſt homo, ſed velut inſanabile membrum a nobis reſecandus; vt ne ſocietate, etiam quod ſanum eſt, ſimul corrumpatur: nam inquinamentum facile diſtribuitur; & qui tangit ſceleſtum, particeps fit reatus illius: oportet autem mente & corpore puros Deo eſſe: Propter hæc Ptolemaidis Eccleſia ad omnes vbique terrarum ſorores ſuas hæc demandat. Andronico & ſuis, & Tonanti & ſuis, nullum templum Dei aperiatur: omnis ſacer cœtus, omne ſacrum templum concluſum ſit. Non eſt diabolo portio in Paradiſo. Qui etiam ſi clandeſtine ingreſſus fuerit, expellatur. Admoneo igitur & priuatum quemque & Principem,

A pem, vt ne ſub eodem tecto cum ipſo habitet, neque eamdem menſam participet: ſacerdotes autẽ præcipue, qui neque viuentes ipſos alloquantur, neque mortuos ſimul deducat. Si vero quis, velut paruæ ciuitatis Eccleſiam reprobarit, & excommunicatos ab ipſa ſuſceperit, velut neceſſe non ſit pauperi non obedire: is ſciat ſe ſcindere Eccleſiam, quam vnam Chriſtus eſſe vult. Talis autem, ſiue leuita, ſiue presbyter eſt, ſiue Epiſcopus, a nobis in Andronici ſorte locabitur, & neque porrigemus ipſi dexteram, neque vnquam de eadem menſa cum ipſo cibum capiemus: multum enim aberit, vt in arcano myſterio communionem habituri ſimus cum his qui cum Andronico & Tonante ſortem habere voluerunt.] hucuſque verba ſententiæ Syneſij in dictos magiſtratus prolatæ, tempore Theodoſii ſenioris Imperatoris, cum Alexandrinæ Eccleſiæ præeſſet Theophilus. agemus de ijſdem rebus geſtis a Syneſio vberius ſuo tempore: hæc autẽ modo ſatis ad propoſitam cauſam. Si igitur exiguæ ciuitatis Epiſcopus hæc in prouinciarum Præſides: quid putandum feciſſe ceteros, qui maioribus præeſſent Eccleſijs, vt Metropolitanos, vel Patriarchas, ac denique ipſum Epiſcoporum Epiſcopum, Romanum Põtificem? Sed hactenus de Chriſti ſacerdotum poteſtate iudiciaria, de qua locupletius multis in locis (quandoquidem frequens ſe occaſio offert)
B agemus in poſterum. Iam vero ad enarranda redeamus, quæ a Paulo in inſtitutione Corinthiorũ Eccleſiæ, ceteris etiam totius Chriſtiani orbis Eccleſiijs profutura, ſalubriter ordinata, & auctoritate Apoſtolica ſunt diſpoſita.

XLII.

Inter alia multa, quæ Corinthiorum Eccleſia ad Paulum Apoſtolum ſcripſerat, conſuluit etiã (inquiunt Athanaſius [a] atque Theodoretus [b]) num recta eſſet illorum ſententia, qui prætextu continentiæ vxorem vel dimittere vellent, vel cum ea pure caſteque agere? Ad hæc reſpõdens Paulus, ſic ſcribit [c]: De quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tãgere.] hãc enim illi prætexebant ſuæ ipſorum ſententiæ rationem. ſed ſic reſpondit Paulus: Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, *hoc eſt, retineat*, & vnaquæque ſuum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex cõſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in id ipſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam veſtram.]

a Athanaſ. in Synopſi in epiſt. 1 ad Corinth.
b Theodoret. in 1. ad Corinth. c. 7.
c 1. Cor. 7.
Coniugatorũ leges.

XLIII.

Fuiſſe enim Corinthios natura ſalaciſſimos, cum omnes teſtentur; illud etiam monſtrat quod
C Strabo [d] ſcribit his verbis: Fanum Veneris Corinthi ita fuit locuples, vt plures quã mille habuerit ſacrorum famulas meretrices, quas deæ viri mulieresque dedicarunt. Ob hæc igitur, & magna hominum multitudo in ea vrbe, & diuitiæ fuerunt: naucleri enim ſua facile prodigebãt. vnde adagio locus: Non eſt Corinthum adire cuiuis integrum.] hæc Strabo. Sed & Dio Chryſoſtomus, qui ijs viuebat temporibus, in ſua Corinthiaca ait Corinthum præ ceteris Græciæ ciuitatibus fuiſſe Veneream. Quàm impudiciſſime vero Venus a Gentilibus coleretur, & quæ eidem vota turpiſſima nuncupari ab ijs, qui eius implorarent auxilium, conſueuiſſent: quoniam adeo turpia & inhoneſta ſunt, indigna putamus quæ ſtylo Chriſtiano ſcribantur, & Chriſtianis auribus inferantur: libentius itaque temperauimus, relinquentes hæc Ethnicis, & inter alios (vt taceam poetas) Herodoto [e] atque Iuſtino [f] Græcis hiſtoricis, qui talia enarrarunt. Satis modo illud de Corinthiorũ turpitudine dicere, quod ad ſignificandam ipſorum ſolutiſſimam in obſcœnitates intemperantiã Suidas [g] ſcribit his verbis: Cotys dæmon apud Corinthios colitur, præſes effeminatorum & impudicorum: ſiue illi ob turpẽ quæſtum ſiue ob fœdam libidinẽ, aliave de cauſa pudicitiam proſtituant; cuiuſmodi ſunt Cliſthenes & Timarchi,] hæc Suidas. Nos vero hæc omnia eo conſilio vo-
D luimus attigiſſe, quo facilius Pauli Corinthijs incontinentiam exprobrantis, & eadem ſæpius admonentis, conſilij ratio comperta atque explorata omnibus habeatur: ac inſuper inſumpti ab eo labores immenſi in ea obſcœnitatum cloaca exhaurienda, apertius cognoſcantur.

d Strabo lib. 8.
Corinthij libidinoſi.
e Herodot. in Clio lib. 1. in fin.
f Iuſt. hiſt. l. 21.
g Suid. verbo Κοτύς.

XLIIII.

Cum vero Apoſtolus Corinthios monuit, vt abſtinentes ex conſenſu, in id ipſum reuerterent: ne crederetur hæc velut lex quædam omnibus eſſe præſcripta; mox ſubdit: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.] hæc enim illis indulgere dicit, quorum continẽtia adhuc eſſet infirma atque ſuſpecta. Ceterum conſueuiſſe ſæpe Chriſtianos coniuges ex mutuo cõſenſu perpetuam caſtitatem ſeruare, Tertullianus ſic docet [h]: Quot ſunt qui conſenſu pari inter ſe matrimonij debitum tollunt? Volũtarijs ſpadonibus pro cupiditate cæleſti, ſaluo matrimonio, abſtinentia toleratur; quanto magis adempto?] hæc Tertullianus ad vxorem. Idemque [i] alibi vocat eiuſmodi mutuam de caſtitate ſeruanda conſenſionem, honeſtam in occulto matrimonij diſſimulationem. Ac rurſum [k] de ijſdem coniugibus: Qui, inquit, ex conſenſu contumeliam communem iam recuſauerunt.] Apud Cyprianum hæc amplius [l]: Adhuc habeo quid mirari; cum videam de Chriſtianis pleroſque maritos pariter & vxores continentiam deſtinan-
E tes, domicilia ſingularia magis eligere, vt conſenſu communium votorum ſine irritatione præſentiæ, & concordante ſeceſſu valeant obtinere] & paulo poſt: Grande miraculum, vt virginum charitas virgines faciat veluti coniuges credi, & coniugum charitas coniuges faciat virgines æſtimari. Ecce vera dilectio, quæ in coniugalitate diuidit, vt in caſtitate cõiungat. Ecce ſancta dilectio, quæ coniugalibus ad communem laudem inducit abſentiam. Hi pro certo ſeſe inſeparabiliter diligunt, qui vt triumphos ſibi inferant, a ſe ipſis diſcedunt; quibus nec crimen, nec natura, nec Dominus, nec Apoſtolus poteſtatem vnius interdixit aut tulit, ſed pro tuendis paribus votis, ſemota vnanimitate, abſentari charitas perſuaſit.] hæc ibi auctor.

Continentia coniugalis.
h Tertul. lib. 1. cap. 6.
i Tertul. de reſurr. carn. c. 8.
k De vel. virg. c. 13.
l De ſingular. cleric.
m Aug. epiſt. 199.

XLV.

Porro ſi in ſeruandæ continentiæ propoſito, alterius coniugum deſit aſſenſus, ab altero id minus licite fieri, præter ea quæ ab Apoſtolo ſunt intimata, Auguſtinus [m] ad Ecdiciam ſcribens, pluribus docet, necnon Fulgentius [n], qui eodem argumento aliam, ſcripſit epiſtolam. Si igitur in ſeruanda in matrimonio continẽtia vtriuſq; coniugis accedat aſſenſus, (cũ verum matrimoniũ non carnalis copula, ſed aĩorũ conſenſus faciat) nihil prohibet, quin caſtitas ab vtroq; laudabiliter excolatur.

n Fulgentius epiſt. 1.
Ex conſenſu mutuo cõtinẽtia.

tur. Sunt quidem exempla plura ſanctiſſimorum virorum ac feminarum coniugum, qui in hunc A
modum ex condicto continentiam profitentes, egregia claruerunt ſanctitate: id enim ſibi eſſe gra
tiſſimum, Deus multis miraculis editis cõprobauit: & inter alia illud perinſigne, quod Gregorius
a Greg. de Glor. confeſſ. c. 32. [a] recitat in libro de Gloria confeſſorum; quem conſulat, qui ſcire cupit: nam alio tendimus. Sed q
ad Corinthios, de quibus agitur, ſpectat: cum Paulus iuſta ex cauſa illorum haberet ſuſpectam cõ
tinentiam, ne obtentu maioris boni in deteriora prolapſi corruerent, appoſite ea ſubdit: Hoc au-
tem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.] cum alioqui omnes eſſe continẽtes
optaret. Rurſum etiam ex inſtitutione eiuſdem illud dicentis: Nolite fraudare inuicem, niſi forte
ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi] manaſſe atque perſeueraſſe eam conſuetudinem in Ec
cleſia, vt coniugati certis diebus ſe temperarent, certum eſt. de qua Cyrillus [b]: Qui, inquit, norũt
b Cyrill. catechel. 4. tempus continendi, vt vacent orationi: qui vna cum veſtimentis, munda ad conuentus Eccleſiæ af-
ferunt corpora.] & Auguſtinus certos dies & cauſas referens, quibus ſit abſtindẽum, hæc addit ad
c Aug. ſer. 244. de tempore. miratione quidem digna [c]: Qui vxorem ſuam in profluuijs poſitam agnouerit, aut in die Domi-
nico aut qualibet alia ſolemnitate ſe continere noluerit; qui tunc concepti fuerint, aut leproſi, aut
epileptici, aut etiam forte dæmoniaci naſcentur.] B

XLVI. Verum enimvero eumdem Paulum audiamus, coniugibus has leges a Chriſto primitus inſti
d 1. Cor. 7. tutas obſeruandas proponentem, atque addentem alias ſaluberrimas [d]: Iis autem, inquit, q ma-
trimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem a viro non diſcedere: quòd ſi diſceſ
ſerit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Et vir vxorem non dimittat. Nam ceteris, ego dico,
non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo; non di-
mittat illam. Et ſi qua mulier Fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cũ illa; non
dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierẽ Fidelem, & ſanctificata eſt mulier
infidelis per virum Fidelem. Alioquin filij veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt. Quòd ſi
infidelis diſcedit, diſcedat: nõ enim ſeruituti ſubiectus eſt frater, aut ſoror in huiuſmodi.] hæc Pau-
Matrimoniũ Sacramentũ. lus de legibus coniugij. Agit idem de matrimonij excellentia: dumque illud coniunctioni Chriſti
cum Eccleſia comparat, ad Epheſios ſcribens, Sacramentum quoque magnum appellat, quod ſci
licet vinculum, quo Chriſtus cum Eccleſia iungitur, repræſentet. Sic & veteres Pauli interpretes.
matrimonium quod inter Fideles contrahitur, Sacramentum congrue appellarunt, vt Clemens [e]
e Clemens Alex. Strom. lib. 3. Alexandrinus, cum ait: Si lex ſancta eſt, ſanctum eſt matrimonium. Sacramentũ ergo hoc ad Chri C
f Aug. de fide & operib. c. 7. ſtum & Eccleſiam ducit Apoſtolus.] & Auguſtinus [f]: In ciuitate Domini, in monte ſancto eius,
hoc eſt, in Eccleſia, vbi nuptiarum non ſolum vinculum, verum etiam ſacramentum ita commen-
g Aug. de bon. coniug. ca. 7. & 18. datur, vt non liceat vxorem ſuam alteri tradere.] & alibi [g]: Vſque adeo fœdus illud initum nuptia
le cuiuſdam initi ſacramenti res eſt, vt nec ipſa ſeparatione irritum fiat.] & inferius: In noſtrarũ
quippe nuptijs plus valet ſanctitas ſacramenti, quàm fœcunditas vteri.] & Chryſoſtomus [h] An,
h Chryſoſt. in Geneſ. hom. 56. inquit, non audis Paulum dicentem, quòd ſacramentum ſunt nuptiæ, & imago dilectionis Chri-
i Hier. in epiſt. ad Epheſ. c. 5. ſti, quam erga Eccleſiam declarauit?] At non impedit, ſi aliqui [i] Sacramenti vocem ad cõiunctio
nem Chriſti cum Eccleſia retulerunt, quo minus & ipſum matrimonium ſit ſacramentum: ſicut
nec impedimento eſt, quo minus ſacramentum aliquod in ſe ſit, & alterius rei myſticam habeat
ſignificationem: immo id peculiare eſt omnibus ſacramentis, vt ſit ſacræ rei ſignum.

XLVII. Ceterum quod ad ritum ſpectat: primum quidem non aliunde quàm ab Apoſtolica traditio-
k Ign. epiſt. 11. ne fluxiſſe, vt non ſine ſacerdotis præſentia matrimonium contrahatur, Ignatius [k], qui his ipſis
Sacri ritus matrimonij. Apoſtolorum temporibus viuebat, fidem facit: ait enim ſcribẽs ad Polycarpum: Decet vero, vt &
ducentes vxores & nubentes, cum Epiſcopi arbitrio coniungantur; vt nuptiæ iuxta præcepũ Do- D
mini, non autem ob concupiſcentiam coiſſe videantur.] hoc eſt enim quod idem Apoſtolus infe-
tius dicit: Cui vult, nubat, tantum in Domino.] In Domino enim nubere, nihil aliud eſt, quàm ſe-
cundum leges & ritus Eccleſiæ ab ipſis Apoſtolis traditos contrahere matrimonium. De iiſdẽ an
l Tert. ad vxorem. lib. 2. in fin. tiquis Eccleſiæ ritibus hæc Tertullianus [l]: Vnde ſufficiam ad enarrandam felicitatem eius ma-
trimonij, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignatum Angeli renunciant, Pater ra
to habet? Nam nec in terris filij ſine conſenſu patrum rite ac iure nubunt.] hæc ipſe.

XLVIII. Sed hæc ſingula explicemus: antiquos enim Eccleſiæ mores Annalibus noſtris intexere, ex in
De iiſdem ſacris ritibus. ſtituto ſuſcepimus. Quod igitur ad primum pertinet: Eccleſia Fidelium conciliat matrimonium,
dum per ſacerdotem contrahentium mutuo elicito prius conſenſu, iunguntur in vnum illorũ dex
m Tertul. de veland. virg. ca. 11. in fine. teræ. quibus accedit oſculi ſancta libatio, atque velatio. de quibus item ritibus idem auctor hæc [m]
alibi: Ad deſponſationem velantur, quia & corpore & ſpiritu maſculo mixtæ ſunt, per oſculum &
dexteras, per quæ primum reſignarunt pudorem ſpiritu, per communem cõſcientiæ pignus &c.]
n Greg. Nazian. epiſt. 57. Ad dictum ritum iungendi dexteras alludit & Gregorius [n] Nazianzenus ad Anyſium ſcribens,
cum ad eius filiæ inuitatus nuptias, quòd eſſet affectus ægritudine, ſe excuſans, hæc addit: Animo E
& voluntate adſum, ſimulque feſtum celebro, iuueniles que dextras inter ſe iungo, atque vtraſque
Dei manui.] quòd enim iunctis dextris, ſtolam ſacerdotalem eorumdem manibus ſuperponere
ſolet ſacerdos; id nempe eſt quod ait Gregorius: Vtraſque Dei manui iungo.] Hæc ſubſequitur be
nedictio, & verborum forma quædam, quæ perficit matrimonium: de quibus hæc in quarto Conci
o Concil. Carthag. 4. c. 13. lio [o] Carthaginenſi: Sponſus & ſponſa cum benedicendi ſunt a ſacerdote, a parentibus ſuis vel a
paranymphis offerantur: qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipſius
benedictionis in virginitate permaneant.]

XLIX. Quod inſuper addit Tertullianus: Confirmat oblatio] Miſſæ inſinuat ſacrificium, quod (vt an
Miſſa ſacrum in matrimonio. tiqui Rituales libri Eccleſiaſtici tradunt) in matrimonij cõfœderatione offerri a ſacerdotibus cõ
ſueuit. Et quid mirum ſi hoc facerẽt Chriſtiani, cũ nec Ethenici ſine ſacrificio nuptias contrahere
ſoliti fuerint? Poſt vero eiſdem contrahentibus a ſacerdote ſolitam ſacram Euchariſtiã (vt etiam
p Tert. de monog. c. 11. nunc fit) impartiri, idem Tertullianus alibi docet, dum ait [p]: Illi, *ſacerdotes videlicet*, ſic dabunt

viros

A viros et vxores quomodo bucellas.]Quod præterea idem ait [a]:Et obſignatum Angeli renunciãt.] per Angelos Tertullianus intelligere ſacerdotes conſueuit;ſacerdotes enim matrimonium inter partes antea pactum in Eccleſia denunciare ſolent.Siue velimus de cæleſtibus Angelis hęc intelligi,ſecundum quod ſubdit: Pater rato habet]nempe cęleſtis.

a Tert.ad vxor. lib.2.c.9.

L.
Matrimonia clandeſtina improbata.

Sed quod addit:Nec filij inter ſe ſine cõſenſu patrum rite ac iure nubũt]plane declarat primum omnium voluntates contrahentium a parentibus eſſe ratas habendas,ac ſubinde(vt etiam hodie fit)ſubſequi p ſacerdotem publicam in Eccleſia denũciationẽ, ac denique ceteros ſacros ritus ab eodem antea relatos.Quo autem loco haberentur occultæ nuptiæ a Chriſtianis,idem Tertullianus [b] alibi declarat his verbis.Penes nos occultæ quoque coniunctiones,id eſt nõ prius apud Eccleſiam profeſſæ,iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitãtur.] Ex his videas non eſſe nouum, quod a ſacroſancto Catholico [c] Patrum conuentu eſt nuper reſtitutum potius quam inſtitutum,ut non ſine explorato per parochum partium conſenſu,nec clandeſtine,ſed in facie Eccleſiæ ſacra nuptiarum fœdera contrahantur. Verum ne clandeſtine,& ſine parentum aſſenſu matrimonium iniretur, a Gentilibus etiam ſeruari conſueuiſſe(quod & ſuperius attigimus) ſcripto-
B res illorum teſtãtur,inter quos & Apuleius [d]: Impares,inquit,nuptiæ,& pręterea in villa,ſine teſtibus,& patre non conſentiente factæ,legitimę non poſſunt videri.]Sed enim de his plenius Iuriſconſulti [e], ac Principum placita. Præterea vero non coram vno tantum presbytero matrimonij adſtipulatore hæc olim tractabantur,ſed(quod alibi idem Tertullianus [f] ait)coram Epiſcopo,presbyteris,diaconis,interuenientibus etiã in Eccleſia viduis,maiore celebritate.]Romæ ipſe ſummus Põtifex his præſens eſſe cõſueuerat. vnde Siricius Papa in epiſtola quam ſcripſit ad Mediolanenſem Eccleſiam hæc ait: Nos ſane nuptiarum vota non aſpernanter accipimus,quibus velamine interfuimus:ſed virginum nuptias Deo deuotas maiori honorificẽtia veneramur:]Quod autem obiectum eſt a viro erudito,tam hoc in loco,quam ſuperius anno Domini quadrageſimoquarto,numero LXXXVIII.videri me Iureconſultorum ac Tertulliani potiſſimum probaſſe ſententiam,qua dixerunt inualida eſſe matrimonia illa,quæ contrahuntur abſque conſenſu parẽtũ, In re quidem adeo comperta,meridianaq;luce perſpicua , decreto ſacroſancti Concilii Tridentini Solis inſtar illuceſcente,quis Catholicorum potuit errore lapſus eſſe?Quod ergo a me inſtituti ratio exigebat,e theſauro noua veteraq.proferre,ſic primo loco dixi apud Gentiles nuptias abſ-
C que conſenſu parentum eſſe illegitimas,ceu clandeſtinas apud Chriſtianos : quod quidem nulla reprehenſione dignum eſt. Hic vero quòd in eo argumento verſarer,vt locum Tertulliani elucidarem,quo ipſe ait: Nec filii inter ſe ſine conſenſu patrum rite ac iure nubunt]haud hæc verba eſſe ſimpliciter intelligenda monſtraui,ſed cum fuerint penitus clandeſtina , ſecundum alia eiuſdẽ Tertulliani verba ex alio loco nuper recitato, quibus ait;:Penes nos occultæ quoque coniunctiones,id eſt,non prius apud Eccleſiam profeſſæ,iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur.]Ex quibus intuli,non eſſe nouum,quod a ſacroſancto Concilio Tridentino ſancitum eſt, Clandeſtinas nuptias abſque præſentia parochi in facie Eccleſiæ minime celebratas,haberi nullas,cuius quidem tãtummodo canonis citatione ſatis perſuaſum cuique videri poterat,cuiuſnam eſſem ipſe ſententiæ:Cũ alioqui firmato ſemel in eo pede,licuerit ad externa reſpicere,& quid de his Gentiles ſenſiſſent,in medium afferre:licet mox ad noſtra reuerſus docuerim ex eodem Tertulliano,etiam coram Epiſcopis conſueuiſſe Chriſtianorũ matrimonia celebrari;quin & Romæ item coram ipſo ſummo Pontifice interdum peragi ſolita,Siricij Rom.Pontificis teſtimonio confirmauerim.Sed in re adeo perſpicua non amplius immorandum.

b Tertul. lib. de pudicitia.
c Concil.Tridẽ. ſeſſ.24. de refor. matr.c.1.
d Apul.lib.6.
e ff.de rit. nupt. & C.de nupt.
f Tertu. de monog.c.11.

LI.
Ve annulo ſpõſali.

D His viſis,reliquum eſſe videtur vt aliquid dicamus de ſponſali annulo: nam teſtatur Clemens Alexandrinus [g] conſueuiſſe Chriſtianas mulieres annulos aureos geſtare:dari vero eos ſolitos, a ſponſis arrhæ nomine,vſus docet.Quod autem non tantum in nuptijs contrahendis,ſed in qualibet pactione loco arrhæ annulus traderetur,teſtatur Plinius [h], dum ait:Celebrior annuli vſus cum fœnore cœpiſſe debet : argumento eſt conſuetudo vulgi,tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior:vt plane affirmare poſſimus,nummos ante apud nos,mox cœpiſſe annulos.] hæc Plinius. Porro(quod eſt obſeruatione dignum)non tãtum olim apud Romanos, ſed antiquiſſimos Hebræorum dari ſolitum annulum loco arrhæ,exemplum Iudæ admonet,de quo hæc legũtur in Geneſi [i]: Dixit Thamar:Patiar quod vis , ſi dederis mihi arrhabonem , donec mittas qđ pollicetis. Ait Iudas:Quid vis pro arrhabone dari? Reſpondit:Annulum tuum.]Ex eiuſmodi igitur vſu fluxiſſe videtur,vt cum ſpondentur nuptiæ,ſponſus loco arrhæ ſponſæ det annulum. Obſeruatum ab antiquis ait Plinius [k],& adhuc ſuo tempore apud Romanos in vſu fuiſſe tradit,vt cum matrimonium conſtitueretur,ſponſus ad ſponſam mitteret annulum ferreum, ſecundum morem
E priſtinum,cum ob auri inopiam Romani(vt tradit)annulum geſtarent ferreum. Quòd vero ſemel loco arrhæ datus annulus,ab vxore ſemper in digito geſtaretur;id non ornatus cauſa (inquit Clemens Alexandrinus [l]) ſed vt obſignaret eodem annulo quæ domi ſunt : cuſtodiam enim rerum domeſticarum ad vxorem ſpectare,pluribus docet Xenophon in Oeconomico. Obſignati ſolitas penuarias arcas,ne ſurriperentur a ſeruis,Plinius monſtrat,ſic dicens ibidem : Quæ fuit illa priſcorum vita,qualis innocentia,in qua nihil ſignabatur;at nunc cibi quoq; et potus annulo vindicantur a rapina:hoc profecerunt mancipiorum legiones,et in domo turba externa.]

g Clem. Alex. pædag.li.3 c.11.
h Plin.li.33.c.1.
i Geneſ. 38.
k Plin.li.33.c.1.
l Clemens Alex. in pædag.libr.3. cap.11.

LII.
Signa annulorum qualia.

Quonam vero ſigno Chriſtianorum annuli ſculpendi eſſent,idem Clemens Alexandrinus [m] admonet his verbis: Sint nobis ſignacula,columba,piſcis,vel nauis, quæ celeri curſu a vento fertur,vel lyra muſica,qua vſus eſt Polycrates,vel anchora,quam inſculpebat Seleucus, et ſi ſit piſcans aliquis,meminerit Apoſtoli,et puerorum,qui ex aqua extrahuntur . Neque idolorum ſunt imprimendæ facies,quibus vel ſolum attendere prohibitum eſt;ſed nec enſis vel arcus iis qui pacem proſequuntur;nec poculi iis qui ſunt moderati et temperates.]Verum apud Chriſtianos antiquus obtinuit vſus,vt ſponſalis annulus ſignò fidei,quod eſt hieroglyphicum mutui fœderis atq;

m Idẽ eodẽ c.11

concordiæ,

concordiæ, ſculperetur: id enim præſeferunt coniunctæ ſimul dexteræ, nec apud Chriſtianos tantum, ſed Iudæos, Romanos, aliaſq. complures barbaras etiam nationes. Porrectione enim dexteræ fidem ſponderi ſolitam antiquitus obſeruatum eſſe, certum eſt [a]: coniunctione vero manuũ ſimul, ex qua efficitur numerus denarius, qui prima quadratura a Pythagora dicebatur, perfectã animorum conſenſionem ſymbolo quodam ſignificari [b], traditum eſt. Apte igitur eiuſmodi ſigno annulos ſponſales inſculpi debere pietas Chriſtiana monſtrauit, vſuſq. probauit, addiditq. & ſacerdotalem benedictionem: nam oĩa noſtra in nomine Dñi eſſe faciẽda, Apoſtolus admonet. At hæc ſatis de Eccleſiaſticis antiquis ritibus nuptiarum. Ceterum quod ad alios annulos, quos Fideles geſtare ſolerent, pertinet: Chriſti nomine duabus litteris ſic ſculptos eſſe conſueuiſſe ☧ ex his quos e ruderibus refoſſos vidimus, plane didicimus. Sed & ſigno crucis annulos Chriſtianorum conſignari ſolitos, habes exemplum de annulo S. Macrinæ virginis, cuius meminit Gregorius Nyſſenus in Vita ipſius. Imagine quoque interdum ſanctorum virorum eoſdem loco gemmæ exornari ſolitos eſſe, docet San. Ioannes Chryſoſtomus, dum in oratione habita in laudem Meletij, de Antiochenis tradit, ipſos eius imaginem etiam in pala annuli expreſſam geſtare cõſueuiſſe. At de his modo ſatis: reliqua proſequamur. B

a Cœl. Rodig. lib. 4. c. 2. & Pierius in Hierogly.
b Idem antiqu. lib. 22. c. 14.

A

LIII.

Cum Paulus Apoſtolus eiuſmodi leges promulgaret, & miro quodã deſcriptionis iudicio quædam ſe illis vt neceſſaria imperare, quædam vero vt debilibus indulgere ſe diceret: quidnã a cunctis præſtandum maxime optaret, declarat his verbis [c]: Volo autem omnes homines eſſe ſicut me ipſum; ſed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidẽ ſic, alius vero ſic.] At quoniã hæc ſubobſcura videri poterant, eadẽ dilucidius aperiens addit: Dico autem non nuptis & viduis: bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. quod ſi non ſe cõtinent, nubãt. Melius eſt enim nubere, quam vri.] hæc Paulus; qui & inferius: De virginibus præceptum Domini non habeo: conſilium autem do, tamquam miſericordiam conſecutus a Domino, vt ſim fidelis. exiſtimo autẽ hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem: quoniam bonum eſt homini ſic eſſe.] ac inſuper conferens coniugio virginitatem, hæc ait. Volo vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt q̃ ſunt mũdi quomodo placeat vxori; & diuiſus eſt. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt cogitat, quæ ſunt mundi, q̃uo placet viro.] ac denique conſentientem his omnibus proferens ſententiam ait: Igitur & qui matrimonio iungit ſiliam ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit.] atque de viduis ſtatim hæc addit. Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit: quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat tantum in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum meum conſilium. puto autẽ quod & ego Spiritum Dei habeam.] hactenus de triplici hominum ſtatu Paulus, coniugatis videlicet, virginibus, atque viduis; quorum duos poſteriores abſque aliqua controuerſia priori anteponendos eſſe iudicauit, ſuamq. de re tanta ſententiã diuini Spiritus teſtimonio ratam obſignatamq. non tantum Corinthiorum, ſed totius Orbis Eccleſiæ Catholicæ tradidit promulgandam; quam olim Dominus, Euangeliſta [d] excipiente, dictauerat. C

c 1. Cor. 7.

De Virginitate & continentia ſeruanda Pauli conſiliũ

d Matth. 19.

LIV.

Quantum vero Corinthij Pauli Apoſtoli prædicatione profecerint, ex his quæ Tertullianus tradit, ſatis poſſumus intelligere. Quæ enim (ſic dicam cum Propheta [e]) erat arida ac ſitiens, cõuerſa eſt in ſtagnum, & fontes aquarum: & in cubilibus, in quibus erant dracones, viror calami & iunci exortus eſt. Vbi, inquam, prę ceteris Oriẽtis vrbibus, dea impudiciſſima tot impudicitijs colebatur, & quæ facta erat omnium illuc aduentantium ſentina, atque lacuna libidinum, conuerſa eſt, Paulo inſtituente, in caſtitatis aſylum, ſcolãq. pudicitię. Ecce de his Tertulliani teſtimoniũ ſic dicentis [f]: Hodie denique virgines ſuas Corinthij velant, qui docuerint Apoſtoli qui didicerint, approbant.] erat enim (vt idem ait) velum virginitatis inſigne. At vero non ipſi Corinthij tã tum, verum etiam eorum exemplo complures Græcorum, aliarumq. nationum Eccleſiæ ſuas virgines velare conſueuerunt; ſicq. quod Paulus Corinthios primum docuit, in ceteras Chriſtiani orbis Eccleſias eſt feliciter propagatum. Vnde idem Tertullianus [g]: conſuetudini etiam conſuetudinem opponam. Per Græciam & quaſdam Barbarias eius plures Eccleſiæ virgines ſuas abſcondunt. Eſt & ſub hoc cęlo inſtitutũ iſtud alicubi, ne cui Gentilitati Græcanicæ aut Barbaricæ conſuetudinẽ illam adſcribat. Sed eas ego Eccleſias propoſui, quas, & ipſi Apoſtoli vel Apoſtolici viri condiderunt, vt puto ante quoſdam. Habent igitur & illæ eamdem conſuetudinis auctoritatem tempora & anteceſſores opponunt magis, quã poſterę iſtæ.] hęc & alia Tertullianus. Mira plane ex Pauli prædicatione facta eſt rerum mutatio, vt qui ſuas virgines proſtituere conſueuerunt, eaſdem modo velantes Deo dicarent. D

e Iſai. 35.

Corinthij cultores Virginitatis.

f Tertull. de virgi. velan. c. 9.

g Tertu. eodem lib. c. 2.

LV.

Statim igitur vt ſanctæ Eccleſiæ fertilliſſimus ager ſanctum virginitatis & continentiæ ſemẽ excepit, Apoſtolis ſeminantibus; mox ampliſſimo fœnore multiplicata germina reddidit: nam ſtatim ſanctarum virginum ac viduarum collegia, quæ nos monaſteria dicimus, eſſe cœperunt. Eſt de his locuples teſtis S. Ignatius, qui ijs ipſis temporibus (vt vidimus) quibus Paulus Corinthios imbuebat Eccleſiaſtica diſciplina, regebat cum Euodio Eccleſiam Antiochenam: hic, in qua, ſcribens ad Philippenſes [h], quos idem Paulus ad pietatem inſtituerat, hæc habet in fine: Saluto collegium virginum, & cœtum viduarum.] Porro eiuſmodi virgines erant, quæ perpetuam ſeruarent Deo virginitatem: de quibus idem ad Smyrnenſes [i] ſcribens; Saluto, inquit, & eas quæ in perpetua degunt virginitate, & viduas.] Conſueuiſſe eas ſe Domino conſecrare, idem ſcribens ad Antiochenos [k], docet his verbis: Virgines agnoſcant cui ſe ipſas conſecrarunt.] quantæ vero eſſent æſtimationis, idem ipſe alibi, Heronem Antiochenum diaconum, cui eam Eccleſiam ipſe Romam ad martyrium proficiſcens commendarat, monet his verbis [l]: Virgines ſerua, vt pretioſa Chriſti monilia.] & ad Tarſenſes: Eas, inquit, quæ in virginitate degunt, in pretio habete, velut Chriſti ſacerdotes: viduas in pudicitia permanentes, vt altare Dei.] Ecce tibi ad ſanctæ virginita- E

Collegia ſacrarum Virginũ & viduarum.

h Igna. epiſt. 8.

i Ign. epiſt. 10.

k Ign. epiſt. 12.

l Ignat. epiſt. 13.

A tis præconia ſatis ſufficere poteſt vnus Ignatius, cuius epiſtolarum firmiſſima ſemper in Eccleſia fuit fides, nec ab aliquo vnquam in dubitationem vel leuem adducta.

Ad hæc, non tantum Ignatius ſparſim diuerſis in locis, varijs occaſionibus, ſic de virginibus Deo ſacris meminit: ſed & qui iiſdem cum Apoſtolis vixit temporibus, Clemens Romanus (vt au ctores ſunt Epiphanius [a] ac Hieronymus [b]) in ſuis Encyclicis epiſtolis, quæ in Eccleſijs lege bantur, de ſancta virginitate plura conſcripſit. ſic enim ille habet: Ipſe Clemens ipſos, *Ebionæos vi delicet*, per omnia redarguit in epiſtolis quas ſcripſit Encyclicis, quæ in ſanctis Eccleſijs legũtur: quòd alium habeant characterem fides ipſius Ebionis & ſermo, ab his quæ ab illis ſub nomine ipſius in Circuitionibus corrupta ſunt. Ipſe enim virginitatem docet, & illi non admittunt.] & S. Hieronymus: Ad has, *nempe virgines*, & Clemens ſucceſſor Apoſtoli Petri, cuius Paulus Apoſtolus meminit, ſcribit epiſtolas, omnemque pene ſermonem ſuum de virginitatis puritate contexuit: ac deinceps multi Apoſtolici, & martyres, & illuſtres tam ſanctitate quàm eloquentia viri, quos ex proprijs ſcriptis noſſe perfacile eſt.] Sed prætermittimus recenſere catalogum antiquorũ
B ſcriptorum, ſatis putantes hæc ex Apoſtolicis fontibus hauſiſſe atque duxiſſe: vt non dubium ſit, Paulum idem quod Chriſtus, eademque prorſus Ignatium & Clementem, quæ Petrus & Paulus credentes epiſtolis inſtituiſſent, ac præſentes ſermone tradidiſſent, docuiſſe.

LVI. *Virginitatis aſſertores.*

a Epiph. hær. 30.
b Hiero. aduerſ. Iouin. lib. 1.

Qui igitur (vt vna ſententia rem abſoluam) virginitatis ſublimem in Eccleſia ſtatum impugnant, eos non Apoſtolorum, vel Apoſtolicorum virorum, ſed Ebionis, atque eius gregalium partes tenere, quis dubitat? Catholici enim quotquot fuerunt, eiuſdem ſacri germinis fœcunditate ſunt mirum in modum gloriati. & (vt de antiquioribus loquar) hæc Iuſtinus martyr ad Antoninũ Pium Imperatorem: Permulti profecto ſexus vtriuſque, & ſexaginta & ſeptuaginta nati annos, qui a pueris diſciplinam Chriſti ſunt ſectati, incorrupti & cælibes perdurant: & glorior me pro omne genus hominum noſtrorum tales monſtrare poſſe.] & Cyprianus [c]: Iam, inquit, refertus eſt Orbis, impletus eſt mundus eorum qui capere continentiam poſſunt, more ſpadonum uiuentes, caſtrati ad regnum Dei.] ſed quibus præconijs tales efferat, audiamus: Flos eſt ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctitatem Domini, illuſtrior portio gregis
C Chriſti. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Eccleſiæ matris glorioſa fœcunditas, quãtoque plus copioſa virginitas numero ſuo addit, tanto plus gaudium matris augeſcit.] hæc ipſe.

LVII. *Virginitatis ĩpugnatores.*

c Cypria. de habit. virg.

Sed & illud certum atque exploratum habetur, non in Chriſti Eccleſia tantum poſt Euangelij promulgationem, ſed & antea, atque adeo vbique Gentium (vt pluribus monſtrat ſanctus Hieronymus [d] agens aduerſus Iouinianum) virginitatem in pretio fuiſſe habitam; licet perrarus eiuſmodi flos appareret, quo poſt Chriſti aduentum fœcundo germine abundarunt Eccleſiæ cãpi. Certe apud Romanos (vt omittamus de Veſtalibus dicere, cum noſtris alioqui in nullo conferendis, quòd earum, vt ait Ambroſius in Symmachum, virginitas eſſet emptitia, temporaria, ac faſtu plena) Auguſtum conſtat ita ſimulatum cælibatum grauiſſima oratione & edicto inſectatum, vt tamen maxima cum æquitate eos qui perpetuam virginitatem excolerent, auctore Dione [e], ſummis afficeret præmiis. Sed his omnibus quæ a Gentilibus in laudem virginitatis ſunt ſcripta vel facta, quoniam non eſt animus his immorari, adijcimus tantum veluti corollarium Naumachij Ethnici antiqui poetæ nobilis præclaram & cum primis memorabilem ſententiam:

LVIII.

d Hiero. aduer. Iouin. lib. 1.

Virginitas etiam ab Ethnicis laudata.

e Dio hiſto. lib. 56.

D

ΕΚ ΤΩΝ ΝΑΥΜΑΧΙΟΥ

γνωμικά

Καλὸν μὲν, δέμας ἁγνὸν ἔχειν, ἀδμῆτά τε μίμνειν
παρθενικὴν, καθαροῖσί τ' ἀεὶ μελεδήμασι χαίρειν
Μήτε βαρυτλήτων λαγόνων περὶ φόρτον ἄγουσαν
Μήτε πόνοι τρομέουσαν ἀγάστονα Εἰλειθυίης.
Ἀλλ' ἴσα δὴ βασίλειαν ἀφαυρῶν θηλυτεράων,
Ψυχῆς ὄμμα φαεινὸν ὑπὲρ βιότοιο χέουσαν,
Ἔνθα γάμοι κεδνοὶ καὶ ἀληθέες, ἔνθα μιγεῖσα
Θεσπεσίοις ἐπέεσσι νοήματα φαῖα τίκτει.

EX NAVMACHII SCRIPTIS ſententiæ.

E
Pulchrum ſane eſt, corpus caſtum habere, intactamq. manere
Virginem, & puris ſemper cogitationibus delectari,
Nec onus circa laborioſa ilia geſtantem,
Neque dolores trementem ſuſpirioſos Lucinæ,
Sed permanere quaſi Reginam imbecillium mulierum,
Oculum animæ ſplendidum ad eam vitam erigendo,
In qua glorioſę veraque ſunt nuptiæ, vbi cõmixta
Diuinis verbis lumine plenas meditationes parit.} Sed hæc ſatis.

His igitur de virginitate et continentia ſtabilitis, reliquum eſt vt de Pauli cælibatu paulo fuſius diſſeramus: non quidem, quòd iuſta de eo idipſum profitente aliqua poſſit oriri dubitatio (quis enim adeo veſanus ac mente captus hæc de ſe Paulo iuſte affirmanti non credat, vel alteri cuipiã contrarium falſo aſſerenti maiorem eſſe adhibendam fidẽ exiſtimet?) Sed quòd ex eius ſcriptis, quæ male accepta ac perperam ſunt explicata, ad errorem patefactus eſt aditus; idcirco certis firmiſque

LIX. *De cælibatu Pauli.*

miſque rationibus rem certam teſtatamque reddere, et abſurdum omne, quod ex aduerſo proponitur, refellere propoſuimus. Ipſe enim (vt nuper vidimus) in hac ipſa, quam ad Corinthios dedit, epiſtola, ſæpe multiſque cælibatum ſuum inſinuat: quæ hicquoque repetere non grauabimur id expreſſe adeo atque patenter profitetur [a] vt nihil ſupra: Volo autem, inquit, omnes homines eſſe ſicut me ipſum.]et hæc tamen adhuc planius explicans, ſubdit: Dico autē non nuptis et viduis, bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quàm vri.] Quibus quid manifeſtius, quid apertius dici potuit? qui dū hortatur ipſas virgines ac viduas vt ſic permaneant, ſicut & ipſe; licentiam tamen non adimens nubendi, ſi non contineant, ſe plane cælibem vitam agere, non ambigue vel obſcure ſignificat. Quorum quidem verborum (licet explicatione minus indigeant) illum eſſe legitimum germanumque ſenſum, Patres plane omnes (ne ſingulos enumerando tempus inſummā) quotquot fuerunt in Eccleſia Catholica ſcriptores Eccleſiaſtici, intellexerunt. Texuit quorumdam catalogum Hieronymus [b], qui in dictam Pauli epiſtolam ad Corinthios commentarios edidere, ac de Pierio Theologorum celeberrimo hæc ait: Quorum Pierius cum ſenſum Apoſtoli ventilaret, atque diſſereret, & propoſuiſſet illud exponere: Volo aūt omnes eſſe ſicut me ipſum] adiecit: ἀντα λέγων ὁ παῦλος, ἄντικρυς ἀγαμίαν κηρύσσει. quod eſt: Sic dicēs Paulus, aperte cælibatum prædicat.] hæc Hieronymus. At Epiphanius [c]: Omnino quidam graſſatores, et ad libidinem conuerſi, et corruptam opinionem in ſe ipſis habentes, etiam ſanctos polluere volūt ad honeſtam excuſationem prauæ ac infirmæ ſuæ opinionis, ad quos dixit Apoſtolus; Vellem quidem omnes eſſe ſicut me ipſum. Me ipſum vero quomodo dicit, præter quàm propter caſtitatem?] In hanc ſententiam ceteri omnes eam ſunt epiſtolam interpretati.

a 1. Cor. 7.
b Hie. epiſt. 52.
c Epiph. hæreſ. 70.

LX.

Sed enim vnus reperitur Clemens [d] Alexandrinus, qui Paulum coniugatum fuiſſe falſa eius epiſtolæ interpretatione deceptus, affirmat, cum ait; Paulus quidem certo non veretur in quadam epiſtola ſuam appellare coniugem, quam non circumferebat, quòd non magno ei opus eſſet miniſterio. Dicit enim in quadam epiſtola [e]: Nō habemus poteſtatem ſororem mulierē circūducendi, ſicut & reliqui Apoſtoli? Sed hi quidem, vt erat conſentaneū miniſterio, quod diuelli non poterat, prædicationi ſcilicet attēdentes, non vt vxores, ſed vt ſorores circumducebant mulieres, quæ vna miniſtraturę eſſent apud mulieres, quæ domos cuſtodiebant; per quas etiam in gynecęum abſq. vlla reprehenſione malave ſuſpicione ingredi poſſet doctrina Domini.] hæc quidem Clemens, q̄ & ex eodē referunt Euſebius [f] atque Nicephorus [g]. Periclitari poſſe videretur fortaſſe apud non nullos veritas ex Clemētis perperam facta verborum Apoſtoli interpretatione; niſi ipſemet Paulus ex his, quæ (vt vidimus) ſcibit ad Corinthios [h], ſe tanta calumnia liberaret, dum ſe eſſe cælibem profitetur. Verumtamen ne (quod leuioris eſt animi) ipſe ſibi contraria ſcripſiſſe videatur, locum ipſum, quo agit de circumducenda (vt volunt etiam Nouatores incontinētes) vxore, accuratius expendamus.

d Clem. Alexā. Strom. lib. 3.
e 1. Co. 9.
De vxore Pauli obiectio ex Clemente.
f Euſeb. hiſtor. lib. 2. c. 24.
g Nicepho. li. 2 ca. 44.
h 1. Cor. 7.

LXI.

Licet ea vox Græca, qua vtitur Paulus, & vxor, & mulier, Latine æque dicatur: tamen dum addit ſororem, non de vxore intellexiſſe liquet. Si enim vxorem ſignificare voluiſſet, vtique qui eam Græce ſcripſit, Græci ſermonis regulam ſeruaſſet, nec ſimpliciter γυναῖκα dixiſſet, ſed neceſſitate adſtrictus articulum addidiſſet, dixiſſetque τὴν γυναῖκα, vt vxorem exprimeret; cum igitur articulum non addiderit, plane conſtat non de vxore, ſed de ſorore intellexiſſe. Sed & S. Hieronymus [i] de his agens, hæc ait; Si autem nobis illud oppoſuerit ad probandum quòd omnes Apoſtoli vxorem habuerint: Numquid non habemus poteſtatem mulieres, vel vxores circumducendi (quia γυνὴ apud Græcos vtrumque ſignificat) ſicut ceteri Apoſtoli, & Cephas, & fratres Domini? iungat & illud, quod in Græcis codicibus eſt. Numquid non habemus poteſtatem ſorores mulieres vel vxores circūducendi? Ex quo apparet eum de alijs ſanctis dixiſſe mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicum magiſtris de ſua ſubſtantia miniſtrabant, ſicut legimus ipſi quoque Domino factitatum: nam & ordo verborum hoc ſignificat: Numquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi aut ſorores mulieres circumducendi? Vbi de comedendo & bibendo, ac de adminiſtratione ſumptuum pręmittitur, & de mulieribus ſororibus infertur; perſpicuum eſt, non vxores debere intelligi, ſed eas (vt diximus) quæ de ſua ſubſtantia miniſtrabant.] hæc Hieronymus: eadē ante ipſum Tertullianus [k]. Auguſtinus [l] vero hæc in eam ſententiam: Hoc quidam non intelligentes, non ſororem mulierem, cum ille diceret: Numquid poteſtatem non habemus ſororem mulierem circumducendi? ſed vxorem interpretati ſunt. Fefellit eos verbi Græci ambiguitas, quod vxor & mulier eodem verbo γυνὴ Græce dicitur. Quamquam hoc ita poſuerit Apoſtolus, vt falli nō debuerint. Quia neque mulierem tantummodo ait, ſed ſororem mulierem; neque ducendi: ſed circumducendi. Verumtamen alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas: quia ſororem mulierem, non vxorem interpretati ſunt.] Sic etiam Chryſoſtomus [m], ſicut Theodoretus & alij veteres de ſorore, non de vxore dixiſſe Paulum, intellexerunt. Conſueuerant enim Iudæi ſuæ gentis feminas ſorores nominare, & viros fratres.

De coniuge Pauli diluitur obiectio.
i Hier. aduerſ. Iouin. lib. 1.
k Tertull. li. de monog. c. 8.
l Aug. de opere monach. c. 4.
m Chryſoſt. & Theodoret. in 1. Cor. 9.

LXII.

Sed quid de hac re ſcripſerit, & eleganter quidem, Iſidorus Peluſiota ad Iſidorum diaconū, hic deſcribamus: Apoſtolorum vnuſquiſque (vt ita dicam) regionem vnam nactus, eam optimis moribus informauit. At Paulus tamquam pennatus agricola, vniuerſum pene Orbem peragrauit atque extremos vſque terræ angulos graſſatus eſt, tum auditores ſuos optimis legibus inſtituens, tum ijs etiam, quibus eum audire minime contigit, diuinam doctrinam inſerēs. Quocirca illos quidem mulieres etiam comitabantur, non vt liberos pocrearent, aut vna cum ipſis vitæ conſuetudinem haberent, verum vt ex ſuis facultatibus ſubminiſtrarēt, ac paupertatis præcones alerēt: hunc autem qui ad ipſos vſque terræ fines currebat, ſequi nec permiſſæ ſunt, nec potuerunt. Quid vero mirum feminas relictas fuiſſe, cum etiam Barnabas, indiuiduus alioqui comes, ad infinitū illum curſum ac laborem claudicās, primas ipſi conceſſerit? Siquidem quo tempore cum eo verſa-

Locus Pauli elucidatur.

batur

A batur,hęc verba habebat Paulus:Numquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circũducendi,ſicut & reliqui Apoſtoli,& fratres Domini,& Cephas? An ſolus ego & Barnabas non habemus poteſtatem hoc faciendi? Non qnòd ij qui virginitatem ſuadebant,& caſtitatem prædicabant,ac virginum choros moderabantur,cum mulieribus conſuetudinem haberent. Quis enim eos virginitatem ſuadentes tuliſſet,ſiquidem ipſimet in voluptatum cœno ſeſe volutantes deprehenſi fuiſſent? Non igitur hoc ait.nam alioqui mulierem vxorem dixiſſet(quemadmodum notarij in ijs contractibus,qui ad dotes pertinent,ſcribere conſueuerunt,Alere ac veſtire,quemadmodum muliere vxore dignum eſt,pro facultatum captu:mulierem videlicet ob naturam collocantes,vxorem autem ob vitæ conſuetudinem.)ſed quia ipſos ſequebantur,ex bonis ſuis paupertatis magiſtros alentes;idcirco ſororem quidem dixit,vt caſtitatem indicaret;mulierem autem,vt naturam declararet.Mulier qnippe virgo quoque appellatur,etiam ſi intacta ſit:mulier ob formam, etiam ſi integra ſit:mulier ob naturam,etiam ſi maſculi congreſſus expers ſit.Quòd autem hoc a ſcopo minime aberret,hinc liquet,quòd idem hic Paulus,cuius dictum nonnulli ſubdola interpretatione deprauare minime dubitant,de eo loquens, quòd Saluator ſecundum carnem ex ſancta
B virgine Maria natus ſit,his verbis vſus eſt:Factum ex muliere.Quid ais Paule? Virginem mulierem appellas? Ita,inquit:mulierem ob naturam appello,virginem autem mente teneo. Mulier enim eſt virgo,etiam ſi alioqui a virili contactu aliena ſit.Mulier ob ſpeciem & effictionem, virgo propter integritatem & puritatem.]hactenus Iſidorus,qui fortaſſe mente concepit de ſanctiſſima virgine Thecla Paulum intellexiſſe. Ceterum nihil prohibet eadem Pauli verba non de qualibet externa muliere,ſed de ſua ipſius ſorore,eademque germana,poſſe intelligi;cum præſertim teſtimonio Lucæ [a] Euangeliſtæ conſtet Paulum habuiſſe ſororem,cuius filius ipſum liberauit ab in- a Act 23.
ſidijs Iudæorum.

Alium inſuper admouent arietem,qui in Pauli cælibatum inſurgunt; eiuſdemque Pauli ver- LXIII.
ba in ipſum intorquent,quibus ſcribens ad Philippenſes ſic ait [b]: Etiam rogo & te germane cõ- b Philipp. 4.
par,adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente & ceteris coadiutoribus meis.]nouus interpres,euertens potius,quàm vertens, loco germane, germanam eſt interpretatus.At quis vmquam Orthodoxorum,etiam ſi repetas tempora ab initio naſcentis Eccleſiæ vſq; in præſens ſæculum,reperitur,qui germanam putauerit eſſe legendum? Equidem non tantum de *Refellitur ſecũda obiectio.*
C homine intellexiſſe Græcos omnes certum eſt,ſed & nomen proprium viri cuiuſpiam illud eſſe, Oecumenius [c] exiſtimauit. Theodoretus [d] eos item refellens,qui vocem illam,compar, eo quod communis ſit tam maſculo quàm feminæ,coniugem Pauli eſſe putarent,hæc ait: Comparem, ſeu coniugem,nonnulli ſtulte exiſtimauerunt eſſe vxorem Pauli,non attendentes ea quæ ſcripta ſunt in epiſtola ad Corinthios;quòd ſcilicet ſe retulerit in numerum cælibum: Dico enim his qui matrimonio iuncti non ſunt,& viduis:bonum,ſi permanſerint ſicut ego:quòd ſi non contineant, nubant.Et clarum quidem eſt,quòd ſiue eſſet cælebs,ſiue viduus,vxorem non habebat: vxorem nũquam duxiſſe,verius eſt.Comparem ergo ſeu coniugem ipſum vocat, vt qui iugum pietatis ſecũ trahat;& hortatur vt ſit optimarum mulierum adiutor.]hæc Theodoretus. Exiſtimauit Ioannes Chryſoſtomus [e], per comparem illum,Paulum ſignificare voluiſſe fratrem quemdam illarum mulierum quæ ab eo ibidem nominantur,vel fortaſſe alicuius ex illis virum,puta Synthicis, vel Euodiæ. c Oecumen. in epiſt. ad Philip. cap. 4. d Theodoret. in epiſt. ad Philip. ca. 4. e Chryſoſto. in epiſt. ad Philip. ca. 4.

Quid inſuper?Quod moris eſt omnium qui pertinaciter rem minus veram iuſtamqne defen- LXIV.
dunt,& manifeſtam veritatem impugnant;vt quo minus veras habent,quibus fulciantur, rationes,eo magis fraudibus nitantur,eoque doloſius impoſturas adhibeant: ſic quidem Nouatores,
D vt quoquo modo ſuæ ipſorum incontinentiæ Paulnm cogant adſtipulari, deprauata Ignatij [f] f Ignat. epiſt. 9.
martyris epiſtola ad Philadelphios,inter eos quos ille recenſet fuiſſe coniugio obligatos,poſt Petrum,addiderunt Paulum,& alios Apoſtolos.Sed perfacilis eſt eiuſmodi ſtrophæ atque figmenti detectio:qui enim antiquiores vel Græcos vel Latinos codices peruestigãt,quorum alij in bibliotheca Vaticana,& Sfortiana,alij alibi hic Romæ ſunt, addititiũ eſſe Pauli nomen intelligent. At non tantum noſtrates codices vetuſtiores ab omni impoſtura liberi id aperte demonſtrant,ſed & peregrini,in quos tamen nulla prauitatis labes irrepſit;vt ille veneranda antiquitate nobilis, qui aſſeruatur in ampliſſima bibliotheca inuictiſſimi Regis Pãnoniarum Matthiæ Coruini;haud dubium quòd & alij omnes eidem tempore æquales eamdem germanam contineant lectionem. non negamus,in quibuſdam Græcis codicibus,ſed haud antiquitate cum alijs conferendis,additum legi Paulum,ſed ſine dubio ab illis Græcis recens ex ſcriptis,qui,quòd vxores retineant cum ſacerdotio,Paulum in defenſionem ſuæ ipſorum incontinentiæ velint habere conſortem. *Ex ſcriptis Ignatij conflata calumnia.*

E Atqui appello iudicium omnium recte ſentientium:Quibuſnam maior eſt adhibenda fides,an LXV.
tiqnioribus,an recentioribus exemplaribus? Sed etſi deeſſet eiuſmodi de inſpectione codicis argumentum;de germana Ignatij lectione prouoco ad antiquiores ſcriptores, non dico ad Patres tantum,qui pro cælibatu aduerſus hæreticos inſtituerunt defenſiones,ſed ad ipſos hæreticos,qui eũdem acerrime impngnabant. Qnis vmquam,quæſo,ad adſtruendum coniugium Pauli,Ignatiũ teſtem adhibuit?non puto certe fuiſſe eos adeo vecordes ac ſtupidos(cum prudentiores ſint filij tenebrarum filijs lucis in genere ſuo,& præſertim Iouinianus hæreſiarcha,qui omnem lapidem voluit,vt Apoſtolos omnes coniugatos oſtenderet) vt præclariſſimi viri certiſſimum atque irrefragabile teſtimonium,cum ea potiſſimũ,quæ oculis inſpexiſſet,teſtatus eſſet,adeo oſcitãter prætermiſerint.Sed eſto,hoc illos præterierit:num eodem quoque torpore,ſomno,ac letargo potius abſorpti ſunt ceteri antiqniores,qui pro cælibatu ſcribentes,& ex cælibatu Panli probationes inſtituẽtes,tam libere firmiterq.id adſtruere potuiſſent,ſi vnus ipſis inſtar omniũ obſtitiſſet Ignatius? *Detegitur impoſtura.*

At quid in primis Tertullianus [g] non tantum de Pauli,ſed & aliorum Apoſtolorum cælibatu? LXVI. g Tertul. de monogam. c. 8.

Petrum,

Aſſertores cælibatus Pauli.
a Eod.lib.c. 3.
b Colligit ea Pam in li.de mono.not. 13.
c Hiero aduerſ. Iouin.lib.1.
d Ad Euſtoch. epiſt.22.

Petrum,inquit,ſolum inuenio maritum per ſocrum,monogamum præſumo per Eccleſiam, quæ ſuper illum ædificata,omnem gradum ordinis ſui de monogamis erat collocatura. Ceteros autẽ cum maritos non inuenio,aut ſpadones intelligam neceſſe eſt,aut continentes.] hæc ille:plura addit de cælibatu ceterorum Apoſtolorum,ac de Paulo ſpecialiter ſuperius [a],dum eũ in ordine ſpadonum adnumerat,aitque:Ad quem ſpectans & Apoſtolus,propterea & ipſe caſtratus continentiam mauult.]idem [b] & alijs plerifque in locis eiuſdem Pauli cõtinentiæ eſt firmus ac fortis adſtipulator. Eadem non tantum de Paulo,ſed & ceteris Apoſtolis Hieronymus [c],qui ait:Quoniã, excepto Apoſtolo Petro,non ſit maniſeſte relatum de alijs Apoſtolis quòd vxores habuerint: & cum de vno ſcriptum ſit,ac de ceteris tacitum;intelligere debemus, ſine vxoribus eos fuiſſe, de quibus nihil tale ſcriptura ſignificat.]idem ad Euſtochium [d]: Neque audiendi ſunt,inquit, qui eum vxorem habuiſſe confingunt.]Hæc cum dicat ille,an non nouit quas ipſe recenſet Ignatij epiſtolas,eamq.ad Philadelphios,vbi Paulus & ceteri Apoſtoli coniugati dicerentur? Sed quid de Chryſoſtomo dicã,ciue ac presbytero Anthiocheno,cuius Eccleſiæ Ignatius fuit Epiſcopus? Potuit ne ipſum præterijſſe quod de coniugio Pauli idem ſcripſiſſet Ignatius,cum tã intrepidus conſtanſq.ſit Pauli cælibatus aſſertor [e]? De Theodoreto etiam quid exiſtimandum?qui cum Ignatium ſæpe [f] citet,ſe earumdem epiſtolarum lectioni aſſueuiſſe,ſane quidem oſtendit:an non rubore ſaltem ſuffundi debuiſſet,tam firmiter Pauli cælibatum atteſtans,ſi Ignatij tanto teſtimonio conſutari potuiſſet? Sed prætermittimus alios,ſatis ſuperque exiſtimantes ex his quemque prudentem Ignatij epiſtola imposturam latentem detegere,atque perſpicue intelligere poſſe.

A

e Chryſoſto. de virg.& alijs multis in locis.
f Theodoret. in immutab. dialo. 1.2. & 3.

B

LXVII.

g Ignat. epiſt.9.
Hoſtes Pauli aſſertores eius cælibatus.
h Epipha.hæreſ. 30.

At certe etiam Pauli inſenſiſſimus hoſtis Ebion temporibus Apoſtolorum hæreſiarcha (nam de eo meminit S.Ignatius [g])quãtumlibet tam ipſe quam ſui Apoſtolum pluribus calumnijs vehementer exagitent,tamen abſque vxore Chriſtianum eum fuiſſe demonſtrant:dum ipſum quidem tentaſſe vxorem accipere,ſed quoniam quam cupiebat non accepiſſet, idcirco Chriſtianis adhæſiſſe,ac ſic aduerſus Iudæorum legẽ plura ſcripſiſſe, tradiderunt. Reddam verba Epiphanij hæc narrantis [h], cum aduerſus Ebionæos hæreticos ſcribit: Paulum,inquit,hic accuſare non erubeſcũt, per cõficta quædam verba ex maleficio & errore pſeudoapoſtolorum ſuorum, Tarſenſem quidem ipſum(velut ipſe ẽt confitetur, & non negat)dicentes;verum ex Græcis ipſum fuiſſe aſſerẽtes ,occaſione accepta ex loco ob veritatis ſtudium ab ipſo dicto,nempe: Tarſenſis ſum,nõ ignobilis vrbis ciuis. Deinde aſſerunt ipſum eſſe Græcum,& ex patre Græco: aſcendiſſe autem Hieroſolymam,& per tempus illic manſiſſe, cõcupiuiſſeq.filiam ſacerdotis in vxorẽ accipere, & huius gratia proſelytum & acceſſorium factum eſſe, & circumciſum eſſe:deinde cũ puellã aſſecutus nũ eſſet,ira concitatum eſſe,& contra circumciſionem ſcripſiſſe,& contra ſabbatum & legem.] hæc de Ebione & ſocijs Epiphanius.

C

LXVIII.

Paulus ſemper cælebs.
i 1.Cor.7.
k 2.Tim.2.

Sed etſi proprium ſit hæreticorum mentiri;non puto tamen hac ſaltem ex parte Ebionem adeo fuiſſe dementem,vt ſi nouiſſet Paulum habuiſſe coniugem, eum cælibem ad Chriſtianos defeciſſe,fateri voluiſſet:quippe qui eam anſam in eum obloquendi,ex cælibatu ipſius accepiſſe credatur; At vero haud tantopere quempiam inſanire credo, vt velit Paulum cęlibem vitam egiſſe, dũ Iudæus permanſit,ad Chriſtum vero conuerſo,ſe coniugio obligaſſe. Nam cum ipſe dicat [i] Qui ſine vxore eſt,ſolicitus eſt quæ Domini ſunt ,quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore eſt,ſolicitus eſt quæ ſunt mundi,quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt] quis adeo mente captus exiſtimet eum,qui ad tam ingentem molem agitandam, nempe Apoſtolatum Gentium omniũ adminiſtrandum delectus erat,voluiſſe inſolubilibus coniugij vinculis deuinciri,ac negotiorum domeſticorum cura perſtringi;cum ipſe etiam Timotheum monens,dicat [k]: Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. Nemo militans Deo,implicat ſe negotijs ſæcularibus:vt ei placeat, cui ſe probauit?:] Sed faceſſant commenta hac.

D

LXX.

Ex cõiecturis argumentum.
l Philipp.3.
m Galat.1.
n Epipha.lib. 1. hæreſ.16.
o Ioſeph.in Vita ſua.

Quod ſi denique de Pauli cælibatu agere etiam volumus coniecturis: fortiſſima quidem ea eſt quæ ducitur ex eius vitæ inſtituto olim inito,antequã Chriſti fidem capeſſeret, cum Iudæus inter Iudæos eſſet. Phariſæus [l] quidem ſecta erat,ac non remiſſus ſane vel mollis,ſed(quod & ipſe [m] ait)proficiebat in Iudaiſmo ſupra omnes coætaneos ſuos, abundantius exiſtens æmulator paternarum traditionum. Qualis autem eſſet Phariſæorum vitæ ratio de continentia ſolicite conſeruãda, Epiphanius [n] ſatis docet,noſque ſuperius recitauimus,cum de ſectis Iudæorum egimus: tradit enim inter alia,alios ex ipſis octo,alios decem annorum ſpatium ad continentiam ab omni labe carnalis voluptatis ſibi ſolitos eſſe præſcribere. Ioſephus Iudęus rerum Iudaicarũ hiſtoricus, & ipſe(vt profitetur)ſecta Phariſæus,de ſe ipſo agẽs ac de alio itidem Phariſæo,qui eum inſtituebat ad caſtitatem ſeruandam,hæc ſcribit [o]: Cum audiſſem,inquit,Banum quemdam in ſolitudine viuere, amictum ſibi parãtem ex arboribus,& alimentis ſponte prouenientibus vtentem,crebriſque nocte & die lauacris frigidis vti ad caſtitatem tuendam; cœpi eius inſtitutum imitari Exactiſq.in eius contubernio tribus annis,poſtquam cupitis ſatis potitus ſum,in vrbem redij.]addit deinde,ſe nec poſtea, licet iam in ſuæ ætatis annum trigeſimũ perueniſſet, vllis carnis illecebris eſſe victum,nec niſi matura ætate nuptias expetiſſe. Si hæc agebat Ioſephus, ſique his multo maiora complures aliorum Phariſæorum præſtitiſſe noſcuntur;quid de Paulo exiſtimandum putamus,qui eo in genere omnes facile ſuperauit,ac æqualibus antecelluit? Eſto igitur de cælibatu Pauli firma ſententia, ſua inprimis profeſſione teſtata, Patrumq.omnium conſenſione firmata,hoſtium quoque probata aſſertione, ac coniectura denique ex certis deducta exemplis pariter declarata.

E

LXX.

p 1.Cor.7.
De Iudæis præputium adducentibus.

Iam cetera, que Paulus Corinthios monuit.videamus: ſunt enim hæ ſacræ leges,quas non illis ſolum,ſed(quod ſæpius diximus)vniuerſali Eccleſiæ ſeruandas propoſuit,& edixit:nam addit [p]: Vnumquemque ſicut vocauit Deus,ita ambulet,& ſicut in omnibus Eccleſijs doceo. Circumciſus aliquis vocatus eſt?non inducat prępututium. In præputio aliquis vocatus eſt?non circumcidatur.]

A tur.]Sane quidē apud Iudæos a prauis hominibus ea vigebat malis artibus excogitata perfidia, vt ad libitum, cum vellent a patrijs legibus ad Gentiles deficere, præputium ſuper circumciſionē inducerent, ſicq. ſe Iudæos eſſe negarent, & cum circumciſione etiam Dei cultum abijcerent. Vnde in libris [a] Machabæorum hæc de eiſdem legūtur: Ædificauerunt gymnaſia in Hieroſolymis ſecundum leges nationum, & fecerunt ſibi præputia, & receſſerunt a teſtamēto ſancto.]quod quidem Ioſephus [b] itidem his verbis aſſerit: Adduxerunt ſibi præputia, vt nudi quoque non eſſent Græcis diſſimiles: & contemptis omnibus patrijs ritibus, imitabantur mores exterarum gentium.]

a 1. Mach. 1.
b Ioſeph. antiq. lib. 12. c. 6.

LXXI. Quomodo autem id fieret, Epiphanius, qui res Iudaicas maxime calluit, docet his verbis, cum agit de Symamcho interprete, qui ſecundo eſt circumciſus: Accedit, inquit, ad Iudæos, ac fit proſelytus, & circumciditur ſecunda circumciſione. Et ne mireris de hoc, optime auditor: contingit enim hoc. Qui enim a Iudæis ad Samaritas profugiunt, rurſus circumciduntur: ſimiliter & qui a Samaritis ad Iudæos transfugiunt. At hoc adhuc grauius eſt, quòd etiam a circumciſione præputiati fiunt, arte quadam medica, per inſtrumentum attractorium ſpathiſterem appellatum, infirmam
B membrorum cuticulam attrahi ſinentes, futuramq. admittentes & glutinatorijs circumdatis, præputium rurſus ſuperinducunt. Habes & teſtimonium apud ſanctum Apoſtolum, vbi hæc verba hoc modo dicit: Circumciſus aliquis vocatus eſt? ne attrahatur ipſi præputium. Hanc traditionem vero diabolici inuenti Eſau fratrem Iacobi reperiſſe aiunt ad abnegationem Dei, & ad deletionem characteris patrum ipſius. Quapropter aiūt, Deum dixiſſe: Odio habeo ipſum Eſau, Iacob vero dilexi.]hucuſque Epiphanius. Inde putauit interpres [c] apud Martialem, illud explicans: *Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum*]recutitos eſſe Iudæos dictos: quoniā, inquit Iudæis pueris cutis inguinis reſcindebatur; poſtea cum cutis ſuccreſceret, dicebantur recutiti, quaſi noua cute tecti]Perſius [d], recutita ſabbata, hoc eſt, Iudaica feſta, dicit: vbi interpres: Iudæos, inquit, recutitos, quibus noua cutis reſtituta eſt; licet aliàs appellet recutitos, hoc eſt, circumciſos.] Sic igitur Paulus Apoſtolus, ne Iudæi credentes in Chriſtum, idem facerent quod ceteri conſueuerant cum ad Gentes deficerent; neve Gentiles in Chriſtum credentes, id agerēt quod alij ad Iudæorum religionem tranſeuntes, & inter proſelytos profitentes (circumcidi hi ſoliti erant) dictam tam a Iudæis quam a Gentilibus ad Chriſtum conuerſis legem ſeruandam conſtituit. Plura
C deinde ſubinfert de veſcendis idolothytis: ſed de his ſuperius actum eſt.

c Apud Martia. li. 7. epig. in Celiam.
Iudæi recutiti qui.
d Perſ. ſatyr. 5.

LXXII. Poſt hæc vero cum multa diſſeruiſſet de victu miniſtrando ijs qui annunciant Euangelium; tādem ſancitam a Domino legem promulgans, ait [e]: Ita Dominus ordinauit his qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.]Ex Fidelium oblationibus, Eccleſiæ ordines & officia ſolita victum accipere, iam ab ipſo Eccleſiæ naſcentis exordio, certum eſt: immo cum adhuc ſuperſtes Dominus munus prædicationis obiret, ex his quæ dabantur, vna cum ſuis victum capere conſueuerat: Iudas enim (inquit Ioannes [f])loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.]Perſeuerauit, auctuſq. eſt idem vſus temporibus Apoſtolorum, ad quorum pedes ſuorum bonorum credentes, oblationem liberā ſpōtaneamq. faciebant, ſimulq. deferebant; ex quibus cum ipſi, tum ceteri qui egerent, victitarent. At ſicut fides eſt amplioribus ſpatijs propagata, ac proinde ſicut Chriſtianorum, ita etiam ijſdem inſeruientium coagmentatus eſt numerus clericorum: ita auctus eſt pariter maior oblationum prouentus; vſque adeo, vt Gentilium inuidiam [g], & Imperatorum quantumlibet Chriſtianorum, in ſe odia concitarent; qui verentes ne profuſioribus viduarum largitionibus illi locupletes nimis, filij vero ipſarum pauperes redderentur, eas reſtringere & cohibere (arbitrio
D voluntatis potius, quam recti iudicij ratione) ſæpe conati ſunt [h].

e 1. Cor. 9.
Oblationibus ſuſtentati Dei miniſtri.
f Ioan. 12.
g Ammia. Max. lib. 27.
h l. 20. de Epiſ. & cler. C. Theo. l. 26 C. eodem Hier. epiſto 2. ad Nepot. Ambroſi. aduerſ. Symmachum.

LXXIII. Erogabat vero eas Epiſcopus cuique Eccleſiæ miniſtro, prout opus eſſe videbatur: ſumebat quiſque menſtruam ſportulam, de qua hæc Cyprianus [i]: Ceterum presbyteri honorem deſignaſſe nos illis iam ſciatis, vt & ſportulis ijſdem cum presbyteris honorentur, & diuiſiones menſtruas æquatis quantitatibus partiantur.] Qui hæc capiebant ab Eccleſia victus ſtipendia, clericos ſportulantes idem Cyprianus appellat, cum ait [k]: Hæc nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui in Eccleſia Domini ordinatione clerici promouentur, in nullo ab adminiſtratione diuina auocentur, nec moleſtijs & negotijs ſæcularibus alligentur; ſed in honore ſportulantium fratrum tāquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificijs non recedant, ſed die & nocte cæleſtibus rebus & ſpiritualibus ſeruiant.]hæc Cyprianus.

i Cypr. epiſt. 34. ad Cle. in fin.
Epiſcopus diſpenſator rerū Eccleſiaſticarum.
k Cyprian. epiſto 66.
l Geneſ. 14.

LXXIV. Quod vero ad decimas pertinet, quarum meminit: etſi iure diuino in lege veteri primitus imperatæ noſcuntur; tamen ſicut ante legem ſcriptam eas Abraham [l] de pugna quinque Regum victor perſoluit magno ſacerdoti Melchiſedech, ita etiam & Gentiles, quodam religionis impulſu, ſæpe in Bello de manubijs vouiſſe decimas & reddidiſſe, ſcriptorum veterum monumenta te-
E ſtantur. Id a Poſthumio factum, obtenta belli Latini victoria, necnon ab alijs Romanorum ducibus, Romanarum rerum hiſtorici [m]: tradiderunt. Habes & de decimis illud apud Plautum: Vt decimas Herculi ſolueret]& illud [n] Decimam partem Herculi pollucere.] & Cicero [o]: Herculi quiſpiam decimam vouit vmquam, ſi ſapiens factus eſſet?]Herculi namque perſoluere conſueuiſſe decimas Romanos, Plutarchus [p] teſtatur. Herodotus in Clio: Siſte, ait, ad ſingulas portas aliquot ex tuis ſatellitibus cuſtodes, qui vetent exportari opes vt earum decimæ Ioui neceſſario reddantur. Ita nec tu illorum odiū contrahes, vi opes excipiendo: & ipſi agnoſcentes ſe iuſta agere, nō inuiti facient.]hæc Crœſus ad Cyrum Regem Perſarum. Apud Xenophontem [q] hæc quoque reperiuntur: Hic etiam pecuniam de captiuis collectam partiri, eamque quam decimæ nomine aut Apollini aut Epheſiæ Dianę vouerant, conſecrandam Prętores acceperunt.]& alibi [r]. Agis Delphos profectus eſt, ac decimam Deo obtulit.]ac rurſum [s]: Hoſtiū vero ita fruitus agro eſt, vt duobus annis centum talenta & amplius Deo apud Delphos decimam dedicaret.]At vero non immorabor diutius in ſingulis exemplis recenſendis. Conſtat quidem apud omnes fere gentes, velut

Decimæ etiam a Gentilibus perſolui ſolitæ.
m Dionyſ. Halicar. lib. 6. Liuius, & alij.
n Plautus in Sticho.
o Cice. de natu. deor. lib. 3.
p Plutarch. in probl. 99. Rom.
q Xenophon in Cyro lib. 5.
r Xenophon de reb. geſt. Græc. lib. 3.
s Xenophon de Ageſil. laud.

a Leuit. vlt. Num. 18. & alibi.

quodam iure naturæ exigente, decimas numini deuotas ac redditas: quas (vt diximus) lege lata A per Moyſen [a] Deus ſibi addicto populo imperauit. Porro de ratione decimarum, & denario numero, pluribus agit Philo [b].

LXXV.

b Philo lib. de congreſ. quær. erud. gratia.
c 1. Cor. 9.
Decimæ multiplici iure debitæ.
d 1. Cor. 9.
e Num. 18.
f Philo de Sacerd. honore.

At vero licet Chriſti Eccleſia legalibus non adſtringatur (nam ea ex parte lex & Prophetæ vſque ad Ioannem Baptiſtam) tamen iure quodam naturæ, quo præcepta moralia ſunt ſeruanda, immo & diuino, illæ debētur etiam ſacerdotibus Chriſtianæ religionis. Quid enim tam naturale, quàm vt (quod ait Paulus [c]) qui plantat vineam, de fructu eius edat: qui paſcit gregem, de lacte manducet: qui ſeminat ſpiritualia, ſaltem metat carnalia: & qui militat, ſtipendium accipiat? Certe quidem niſi Paulus voluiſſet eiuſmodi legis præcepta in Chriſtianam religionem transferri, nequaquam inde mutuatus eſſet exemplum & auctoritatem mandato etiam Domini confirmatam, dum ait [d]: Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſeruiunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.] In neceſſarium enim vſum Leuitarum decimæ offerebantur in templo, ſecundum illud Numerorum [e]: Nihil aliud poſſidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vſus B eorum & neceſſaria ſeparaui.] Quæ ſunt igitur ad neceſſarium vſum ſacerdotum, ius naturę in primis præſtanda admonet, lex Dei præcipit, ac Chriſtus denique iubet eſſe ſeruanda. Sacerdotibus enim, perinde ac Regibus, Dei iudicio, tributa eſſe pendenda, Philo [f] declarat his verbis: Alios, inquit, non mediocres redditus iura ſacerdotibus tribuunt, dum a ſingulis exiguntur decimæ frumenti, vini, olei, fœturæ pecudum ex armentis ac gregibus: quanta vero hinc quoque proueniat copia, licet ex numeroſiſſimæ gentis frequentia coniecturam ſumere. Ex his rebus liquet iuxta legis iudicium ſacerdotes æquiparari honore ac maieſtate Regibus. Siquidem illis tamquam Principibus conferri tributa imperat. id quod fit longe aliter quàm in ceteris ciuitatibus ſub dynaſtis degentibus. Nam hæ gementes & coactæ vix tandem conferunt, peroſæ quæſtores ceu peſtem publicam, nunc has nunc illas cauſationes effingendo, ne ad præſtitutum tempus tributa repræſentent. At hæc gens ſacerdotibus debitam pecuniam lubens gaudenſque depromit, quaſi non daret, ſed acciperet; addens fauſtas ominationes, & gratiarum actiones populariter; idque quotannis, nec viris ceſſantibus, nec mulieribus, ſed alacritate ſpontanea, quanta nullis verbis exprimi poteſt, conferentibus; & hæc quidem contribuunt ex priuatis poſſeſſionibus,] hucuſque Philo.

LXXVI.

De decimis typus.
g Chryſoſt. orat. 4. aduerſ. Iud.
h Hebr. 7.
i Chryſoſt. in epiſt. ad Hebr. hom. 12.
k Act. 4.

Si igitur talia tantaque antiquæ legis ſacerdotio debebantur; quanto maiora eſſent tribuenda C Chriſtianæ religionis ſacerdotio, quod antonomaſtice Regale appellatum, tanto eſt illo excellentius atque ſublimius, quanto vmbra veritas, & typo opus magnificentiſſime abſolutũ? Sane quidẽ per Melchiſedech Regem ac ſacerdotem, Chriſtianæ religionis ſacerdotium præfiguratum, & per Abraham, qui illi decimam dedit, laicos omnes adumbratos eſſe (figura ſignante nimirum pręſtãdas a laicis Chriſti ſacerdotibus decimas) Ioannes Chryſoſtomus [g] diſputans aduerſus Iudæos, pluribus docet, atque ait: Conſidera quanta ſit excellentia noſtratis ſacerdotij: quũ quidem Abraham Patriarcha Iudęorum progenitor Leuitarum, comperitur benedictionem accipere a Melchiſedech, illique dare decimas.] Sed & longe ante id dixerat Paulus [h]: Intuemini, inquit, quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.] quæ in eamdem ſententiã explicat idem Chryſoſtomus [i], locum illum interpretatus. Hæc igitur conſiderantes primitiuæ illius Eccleſiæ Chriſti fideles, non modo decimam partem frugum, ſed ipſas vniuerſas, ac etiam rura, ex quibus colligebantur, diſtrahentes eorum pretia, portabant [k] ad pedes Apoſtolorum: præſtiterunt hoc ipſum, donec infidelium Iudæorum inuidia exagitati, bonis omnibus ſpoliati, pauperes adeo D redditi ſunt, vt ipſi aliorum credẽtium indigerẽt auxilio: cuius rei cauſa Paulus bis, Antiochiæ primum, ac demum in Achaia & Macedonia, ad illos iuuandos, pecuniam collegit.

LXXVII.

Chriſtianorũ effuſa largitas.
l Tertul. Apolog. c. 39.

Quod vero ad Gentes pertinet: etſi iure legitimeque ſe ab illis eiuſmodi debita ſtipendia requirere poſſe, Paulus (vt videmus) ad Corinthios ſcribens, teſtetur; tamen ne offendiculum aliquod illis inferret, ab eiuſmodi exactione temperaſſe ſe dicit. Vſi ſunt & alij in poſterum eadem modeſtia; ne (quod ait Tertullianus [l]) redempta pretio religio videretur: arbitrio nimirum relinquentes cuiuſque, & quid & quantum vellet, offerre. Sed profuſas illorum fuiſſe oblationes, ex quibus non modo eccleſiarum miniſtri, ſed pupilli, viduæ, ægrotantes, peregrini, in carcere detẽti, exules cauſa fidei, & ad metallum damnati, copioſiſſime alerentur, idem auctor teſtatur; noſque tum ex ipſo, tum ex alijs antiquis ſcriptoribus ſuperius, cum egimus de collectis, ſatis aperte monſtrauimus.

LXXVIII.

m Clem. Conſt. li. 2. ca. 29. 38. & 39.
n Origen. in Num hom. 11.
Decimæ præſtandæ Chriſti lege.

Ceterum ad hæc ſubſidia ſacerdotibus ceteriſque ſacrorum miniſtris impartienda laicos teneri, non tantum Dominus ſua (quod ait Paulus) ordinatione inſtituit, ac idem Apoſtolus iure id fieri demonſtrauit, ſed & Patres omnes faciendum admonuerunt. Plura enim de decimis præſtandis leguntur apud Clementem [m], tum maxime Origenem [n], qui hæc habet de primitijs, ac pro- E inde decimis: Sicut & in hoc ſermone quem habemus præ manibus, arbitror conuenire: decet enim & vtile eſt, etiam ſacerdotibus Euangelij offerri primitias. Ita enim & Dominus diſpoſuit, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant; & qui altari deſeruiunt, de altari participẽt. Et ſicut hoc dignum & decens eſt, ſic e contrario indecens & indignum exiſtimo & impium, vt is qui Deum colit, & ingreditur Eccleſiam Dei, qui ſcit ſacerdotes & miniſtros aſſiſtere altari, & aut verbo Dei, aut miniſterio Eccleſię deſeruire, vt de fructibus terræ quos dat Deus, Solem ſuum producendo, & pluuias ſuas miniſtrando, non offerat primitias ſacerdotibus: nõ enim videtur huiuſmodi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere quia Deus dederit fructus quos cepit.] & inferius de decimis agens, multo plura a Chriſtianis præſtanda in eo genere Dominum voluiſſe, quàm a Phariſæis, qui decimabant mentam & anetũ, ſecundum quod ſcriptum eſt: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum] demonſtrat.

Eadem

LXXIX.

A Eadem & Hieronymus [a] in hæc verba: Quod de decimis primitijſque diximus, quæ olim dabantur a populo ſacerdotibus & Leuitis, in Eccleſiæ quoque populis intelligite: quibus præceptum eſt, non ſolum decimas dare & primitias, ſed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus, & ſequi Dominnm Saluatorem. Quod ſi facere nolumus, ſaltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partem demus ex toto, & ſacerdotibus ac Leuitis honorē debitum deferamus. Vnde dicit & Apoſtolus: Honora viduas quæ veræ viduæ ſunt, & presbyterum duplici honore honorandum, maxime qui laborat in verbo & doctrina Dei. quod qui non fecerit, Deum fraudare, & ſupplantare conuincitur.] Auguſtinus ſæpius ſe ipſum inculcat, vt cum ait [b]: Decimas de fructibus veſtris eccleſiis reddite.] idemque [c] alibi eodem argumento de reddendis decimis ſermonem integrum peroraui, in quo hæc habet ad finem: Decimæ enim ex debito reqniruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuaſit.] ac denique decimarum ſolutionem non eſſe recenter in Eccleſiam introductam, ſed a maioribus præſtari ſolitam, alibi his verbis inculcat [d]: Maiores noſtri ideo copijs abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modo autem,
B quia diſceſſit deuotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas: modo autem totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus.] hæc Auguſtinus.

a Hiero. in Malach. c. 3.
Patrũ conſenſus de ſolutione decimarũ.
b Aug. de temp. ſerm. 215.
c Aug. de temp. ſerm. 219.
d Aug hom. 48. de SS.

LXXX.

Sed & Ioannes [e] Chryſoſtomus item hortans primitias decimaſque perſolui, ait: Opifex, vtpote calceorum conſarcinator, aut ſutor, aut faber ærarius, aut quiuis alius artifex, cum aliquid vendiderit ex his quæ ſua arte fiunt, det Deo primitias pretij, ibi (*in arcam ſc. l cet*) paruā partem deijciat, & ex minori parte cum Deo partiatur. Neque enim magnum quid peto: ſed tantum quantū Iudæorum infantes & mille malis pleni, tantum nos, qui cælum expectamus, iaciamus. Hęc autē dico, non legem ferens, neque prohibens ne plus eroges, ſed æquum cenſens vt non minus deponas, quàm partem decimam. Hoc autem fac non ſolum vendens, ſed etiam emens. Hanc etiam legem ſeruent qui prędia poſſident in prouentibus.] hæc & alia plura Chryſoſtomus. Sed in his amplius non immorandum: liquet enim, ex omnibus qui fuerunt antiqui Catholici Eccleſiæ ſcriptores, qui de his meminerant, neminem reperiri ab his eſſe diſſentientem, ſed æque eoſdem illos omnes in eam ſententiam conſpiraſſe, eamdemque multorum ſacrorum Conciliorum, de quibus inferius erit mentio, canonibus confirmaſſe.

e Chryſoſ. in 1. ad Corin. ho. 43.
Opifices perſoluunt decimas.

LXXXI.

C Fuiſſe quidem profuſas Chriſtianorum largitiones in eccleſias, tum ex dictis colligi poteſt, quod ex his non clerici tantum victitarēt, ſed & pauperes omnes (vt dictum eſt) diuerſis preſſi miſerijs leuarentur; tum etiam qnòd ex ijſdem pretioſiſſima eccleſiæ ſupellectilia (licet Chriſtianos vexaret perſecutio) acquirebantur. Nam qualia eſſent cetera eccleſię vaſa, quæ ad ſacrificij opus ad altare admouerentur, inde argumentum deduci poſſe videtur, quòd etiam lucernæ argenteę erant, vt ex Actis Proconſularibus apud Auguſtinum [f] legitur de temporibus Diocletiani. Abundaſſe eccleſias vaſis ex auro & argento conflatis, Optatus [g] etiam tradit, necnon idem qui ſupra Auguſtinus alibi [h] ex alijs Proconſularibus Actis.

Argentea ſupellectilia.
f Aug. epi. 165.
g Optat. contra Parm. lib. 1.
h Augu. contra Creſcon. lib. 3. c. 29.

LXXXII.

Ceterum ſicut nec Leuitis olim, licet decimis ditarentur, interdicta erat omnino rerum immobilium poſſeſſio, quippe qni ex mandato [i] Dei in ſingulis tribubus vrbes ſacerdotales ad habitādum habebant, ſibutbanaq. earum ad mille paſſus (nec erant illæ numero paucæ, cum in ea prouincia nō adeo ampla numeratæ ſint [k] Leuitarum ciuitates quadragintaocto) ita etiam nec Chriſtianæ legis ſacerdotibus eorūdem bonorum poſſeſſio interdicta probatur: Eccleſias enim Chriſtianorum etiam poſſeſſiones olim ſub Gentilibus Imperatoribus poſſediſſe, non tantum Pij [l] Papæ Primi, & Vrbani [m] item Primi, quos alii citant, epiſtolæ declarant, ſed ipſa Imperatorū edi-
D cta, quibus eas illis ablatas reddi mandarunt. In edicto [n] enim Conſtantini atque Licinij hæc ſcripta leguntur: At quoniam ipſi Chriſtiani non ſolum ea loca in quæ conuenire ſolent, ſed etiam alia habuiſſe cognoſcuntur, quæ non priuatim ad ſingulos, ſed ad ius totius ipſorum communitatis, id eſt, Chriſtianorum, ſpectabant; ſingulis qni ea poſſident, mandes velim, vt omnia per legē, quam ſupra poſuimus, abſqne vlla controuerſia Chriſtianis, id eſt, ſocietati ipſorum & connentui reddaut, &c. Porro ea omnia loca quæ dicit ſpectare ad Chriſtianorum communitatem, bona Eccleſiaſtica fuiſſe, ſequens eorumdem edictum ad Annulinum conſcriptum manifeſte declarat his verbis: Quare volumus, vt ſimulac haſce litteras a nobis acceperis, ſi quæ ex his poſſeſſionibus, quæ ad Catholicam Chriſtianorum Eccleſiam in quibuſque ciuitatibus aut aliis locis pertinent, etiā adhnc a ciuibus ant ab alijs quibuſdam retineantur, eas quamprimum eiſdem eccleſijs facias reſtitui: quandoquidem animo inſtituimus, vt ea, quæ eccleſiæ antea poſſederunt, ad ipſarum ius denuo reuertantur. Cum igitur tua pietas animaduertat decretum hoc abſque dubio de noſtra ſententia eſſe publicatum: enitere atque labora, vt ſiue horti, ſiue ædes, ſiue aliud quodcūque aliquando ad ius ipſarum eccleſiarū ſpectarint, omnia illis quam celerrime reddantur.] hęc illi, ſublata e-
E nim illa fuerant temporibus perſecutionis Diocletiani atque Maximiani Impp.

i Num. 35.
k Ioſue 21.
Bona immobilia poſſedit Eccleſia.
l Pius epiſtol. 2.
m Vrba ad omnes Epiſc.
n Apud Euſebi. lib. 10. c. 5.

LXXXIII.

Poſt hæc, reddita pace Eccleſiæ, regnantibus iam Principibus Chriſtianis, eccleſias omnes locupletatas eſſe longe lateqne ampliſſimis latifundijs, non eſt credo, qui dubitet. At ſicut olim poſſeſſiones, quas alii Deo vouiſſent, eaſdem ſacerdotes [o] poſſidebant, quantumlibet portio eorum tantummodo Deus eſſe deberet: ita etiam rura, vel alia bona a Fidelibus elargita eccleſiis, in vſum cedere ſacerdotum, aliorumq. miniſtrorum, certum eſt. Nam licet miſſis a ſe diſcipulis Dominus dixerit: Nolite poſſidere aurum, neque argentum, &c.] tamen cum mox ſubdit: Dignns eſt operarius cibo ſuo] illis quæ ſunt ad vitam neceſſaria, Saluatoris ſententia, miniſtrari debere, quis non intelligit? Sic enim illis inhibuit aurum & argentum, non vt eorum vſu neceſſario interdiceret (etenim conſtat aurum & argentum, ipſa rerum pretia, allata eſſe ad pedes Apoſtolorum, illorumque arbitrio diſpenſata) ſed vt affectum temporalium rerum reprimeret, ne quæſtū pietatem putarent. Sicut cum etiam iiſdem dixit: Neminem per viam ſalutaueritis] illis haud inhibuit conſueta humanitatis officia; ſed vt ad prędicationis opus, ad quod dirigebantur, ſolicitio-

o Leuit. vlt.
Temporalium rerum vſus minime vetitus.

res & attentiores redderet, voluit admonuiſſe, Sed de his ſatis dictum putamus; quæ quoniam A
ad Eccleſiaſticam œconomiam ſpectant, ratio inſtituti noſtri ſicut non patiebatur prætermittere,
ita in iiſdem paulo diutius nos immorari permiſit, & pene coegit. Age igitur, iam ceteras
ab Apoſtolo Corinthijs in primis traditas, ac proinde vniuerſæ Eccleſiæ præſcriptas leges inueſti
gemus.

LXXXIIII. Sicut enim optimi legiſlatoris officium ac munus eſt, non tantum egregijs moribus rempubli
cam inſtituere, ſed eiuſdem populi decentem corporis habitum ſimul cōponere: eodem ſane mo-
do Paulus Apoſtolus illa, quam ad eos primam ſcripſit, epiſtola, cum eoſdem optimis legibus im-
buiſſet, de mulieribus illud ſtatuit, vt nonniſi velato capite in eccleſiam conuenientes orarent: ſi-
cut e contra viros operto capite orare vetuit. Ceterum quod ad mulieres velandas pertinet: licet

De velandis mulieribus.

ipſe primus Fideles id agendum monuerit, non tamē eius rei primus eſt auctor: ſiquidem tam Iu
dæorum quàm multarum Gentium feminas olim, etiam ante Chriſti aduentum, velatas incedere
conſueuiſſe, exploratiſſimum eſt. De Iudæis fidem facit Tertullianus [a], qui dum agit de veteri-
bus traditionibus, ait: Apud Iudæos tam ſolēne eſt feminis eorum velamen capitis, vt inde noſcan
tur.] De Gentilibus, vt de Creuſa Æneæ vxore, habetur nobile exemplum: dicunt enim [b] eam ꝓ B
pter inſignem honeſtatem, ne cum Troia quidem caperetur, perterritam, ſed velamine detexiſſe;
ſed etiam dum ab incendio fugeret, manſiſſe velo tectam. De Romanis mulieribus id æque docet
Valerius [c], dum ait: Horridum C. quoque Sulpitij Galli maritale ſupercilium: nam vxorem dimi
ſit, quòd eam capite aperto foris verſatam cognouerat.] Tacitus [d] item hæc de Poppæa Sabina:
Rati in publicum egreſſus, idque velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat.] De
Græcis hæc Apuleius [e]: Mulieres candido ſplendentes amicimine.] De Arabibus hæc Tertullia
nus [f]: Iudicabunt nos Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput tantum, ſed faciem quoque ita to
tam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ ſint dimidia frui luce, quàm totam faciem ꝓſtituere.]
De Lacænis mulieribus omnium laudatiſſimis illud a Plutarcho [g] ſcriptis mandatum habetur:
virgines aperta facie, viris iunctas mulieres velatas prodire ſolitas: ea nimirum ratione, vt ſic illæ
maritos inuenirent, iſtæ vero viros habentes, alijs placere non curarent. Sed ſicut & probro adſcri
bitur [h] Lacænis virginibus, quòd ſupra genua tantum veſtes deductas induerent, ita nec laudan
tur, quòd ſic virgineus pudor quaſi venalis expoſitus proderetur.

a Tertul. de coron. milit. cap. 4.
b Ex Homero refert Clem. Alex. in Pædag. lib. 3.
c Valer. lib. 6. c. 3. de ſeuer. 13.
d Tacit. lib. 14.
e Apul. de aſin. aur. lib. 11.
f Tertull. de veland. virg. ca. 17.
g Plutarch. Apophtheg. Lacon. in Charil.
h Clem. Alex. Pædag. lib. 2 cap. 10.

LXXXV. At quoniam inter Græcos Corinthiæ feminæ patria lege atque conſuetudine cultui Veneris C
erant addictiſſimæ, ac proinde (vt ſuperius dictum eſt) omnium impudiciſſimæ, quippe quæ pieta

Corinthias velatas voluit Paulus.

tem putarent ſua corpora proſtituere: his cum Apoſtolus Euangelium prędicaſſet, & complures il
larum ad meliorē frugem adduxiſſet; quod olim pręſens tradiderat, abſens litteris monuit: nimi-
rum vt mulier honeſto incedens habitu, capite velato procederet, ſicque in eccleſia oraret cum ce
teris. Quam quidem legem nō nuptis tantum præſcripſit, ſed & virginibus: mulierum enim nomi
ne (quod pluribus diſſerit Tertullianus [i]) etiam virgines fuiſſe a Paulo comprehenſas, certiſſimū
eſt: nam & ſic ipſi Corinthij intellexerunt: Qui, inquit, hodie denique ſuas virgines velant.] ſed de
his ſuperius. Ceterum id non tātum in Eccleſia Corinthiorum ſeruatum eſt, ſed & in ceteris Chri
ſtiani orbis Eccleſijs, quas vel ipſi Apoſtoli, vel eorum ſucceſſores viri Apoſtolici [k] erexe-
runt.

i Tertull. de veland. virg. c. 4. 5.
k Tertull. eod. lib. c. 2.

LXXXVI. Redarguerunt maiores noſtri [l] veli genus illud, quod velut aranea tela contextum vel pur-

Quæ Velatio improbata.

pureo colore, reuelaret potius quàm velaret pulchritudinem, irritamentumque eſſet magis libidi
nis, quàm tegumentum pudoris, Gentilium potius feminarum vſu quàm Chriſto credentium cō-
paratum. Reprehendit & illas Tertullianus [m] quæ neque rectæ, neque nudæ incedentes, Mitris, D
inquit, & lanis non velant caput, ſed conligant, a fronte quidem protectæ: qua proprie autē caput
eſt, nudę. Aliæ modice linteolis, credo ne caput premāt, nec ad aures vſque demiſſis, cerebro tenus
operiuntur. Miſereor, ſi tam infirmo auditu ſunt, vt per tegmen audire non poſſint.] ac iterum in-
ferius: Quantam autem merebuntur caſtigationem etiam illæ, quæ inter Pſalmos vel in quacum-
que Dei mentione retectæ perſeuerant? Merito ne etiam in oratione ipſa facillime fimbriam, aut
villum, aut quodlibet filum cerebro ſuperponunt, & tectas ſe opinantur?] Clemens equidem Ale-
xandrinus [n] ſic interpretatur de velandis mulieribus præceptum Apoſtoli, vt non tantum vela-
mine capita tegerent, ſed eodem in frontem promiſſo vultum obumbrarent.

l Clem. in Pædag. lib. 2. ca. 10.
m Tertull. de veland. virg. ca. 17.
n Clem. Alex. in Pedag. libr. 2. cap. 10.

LXXXVII. Ceterum non tantum Paulus hæc ſcribens, Chriſtianarum mulierum ſic voluit capita eſſe cō
poſita, vt velamine tecta eſſent; ſed & Timotheum [o] monens, omnem illum a feminis ſuperfluum
laſciuumque amputauit ornatum, qui eſſet concupiſcentiæ fomes, ſic dicens: Volo ſimiliter & mu
lieres in habitu ornato: cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, non intortis crinibus, aut auro,
aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bo-
na.] Docuit eadem & Petrus [p]. Sed quid Chriſtianæ religionis Pædagogus [q]? quonam modo or E
natum temperat, vt luxum euitet? Mulieribus, inquit, crines mollire ſufficit, & tenui aliqua fibula
comam alligare frugaliter, ſimplici cultura pudicas comas in veram & germanam pulchritudinē

Quales veſtes & ornatus.

alentibus: meretricij autem pilorum plexus, & catenarum nexus cum eas deformes reddunt, tum
etiam pilos diſcerpunt, artificioſis in ſertis vinculis euellentes.] probat idem album colorem in ve
ſtibus: Quod ſi, inquit [r], oportet alium aliquem colorem quærere, naturalis veritatis per ſe tin-
ctura ſufficiat.] & poſt nonnulla: Quocirca Cęum Sophiſtam iure approbo, qui Virtutis & Impro
bitatis aptas deſcribit imagines. Quarum hanc quidem, *nempe Virtutem*, fecit ſimpliciter ſtan-
tem, candida veſte indutam & puram, ſola verecundia ornatam. Talem oportet eſſe mulierem fi-
delem, nempe virtute præditam cum verecundia. Alteram autem contra inducit, *nempe Improbitatem*, ſuperflua quidem & varia ueſte indutam, alieno autem colore exultantem: motus au-
tem & habitus comparatus ad delectationem deſcribitur, non ſecus ac meretricis.] ac rurſum, de
ueſtium prolixitate agens, cum eas ad talos uſque productas uelit, eas dānat quæ prolixæ nimiūſſu

o 1. Tim. 2.
p 1. Pet. 3.
q Clem. Ale. Pedag. libr. 3. c. 11.
r Clem. Alex. Pędag. lib. 2. c. 10.

per terram

A per terram effuſæ trahuntur, ſic dicens: Trahere autem veſtes ad ſummos vſque pedes demiſſas, valde eſt arrogans & ſuperbum: quod ambulandi actionem impedit; cum veſtis inſtar verriculi, quæ in ſoli ſunt ſuperficie ſordes ſecum attrahat; ne fractis quidem & eneruatis his ſaltatoribus, q cinædicam turpitudinem mutam in ſcenam transferunt, veſtem cum tanto dedecore diffluentem conſpicantibus, quibus exquiſitæ veſtes, fimbriarumque dilatationes, & curioſi figurarum numeri illiberalem ac ſordidam ſyrmatum molliciem indicant.] hæc Clemens.

LXXXVIII. Vix credi poteſt, quantum poſt Apoſtolos, quos recenſuimus, laborauerint Apoſtolici viri, vt Chriſtianas feminas, quod ad ornatũ ſpectat corporis, in modeſtiæ officio continerent: at nec eas dicimus tantum, quæ (vt ait Paulus [a]) abierunt retro poſt ſatanam, ſed pudicas & caſtas: vnde & merito de his Hieronymus [b]: φιλόκοσμον, inquit, genus femineum eſt: multaſque etiam inſignis pudicitiæ, quamuis nulli virorum, tamen ſcimus libenter ornari] atque adeo, vt nec perſecutionũ temporibus ab his nouerint temperare: vt de his merito illud ſcripſerit Tertullianus [c]: Ceterum neſcio, an manus ſpathalio circũdari ſolita, in duritia catenæ ſtupeſcere ſuſtineat. Neſcio, an crus de periſcelio in neruo ſe patiatur arctari. Timeo ceruicem, ne margaritarum & ſmaragdorum la-
B queis occupata, locum ſpathæ non det.] Declamat & Iuſtinus [d] martyr in eas quæ doloſa arte tẽtarent quæ Chriſtianis eſſent mulieribus interdicta: ſic enim ait: Vſu venit quibuſdam ſe ipſas fallentibus, vt cum aperte vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie inclinata deſpiciẽtes, de ſe ipſis indicant, an aduerſus caſtitatem belligerare poſſint,] hæc Iuſtinus: ex quibus etiam poſſumus intelligere, Chriſtianas pudicas feminas haud licẽter ſpeculo vti ſolitas; cum illæ, in quas ſcribit Iuſtinus, ea arte vſæ præſcriptam legem eluderent. Quaſi enim pudicitiæ nundinatrices eas habet Tertullianus [e], quæ (vt ait) conſilium formæ a ſpeculo petunt.] Reprehendit [f] alibi & in viris, ſpeculum omni occaſione conſulere, anxieque inſpicere.

Feminæ ornatus cupidæ.

a 1. Tim. 5.
b Hieron. epiſt. 12.
c Tertull. de cultu fem. cap. 13.
d Iuſtinus ad Seren. de Vit. Chriſtian.
e Tertullianus de virg. veland. cap. 12.
f Tertull. de cultu fem. c. 8.

LXXXIX. Sed tamen vt ad capitis velum, vnde digreſſa eſt, tãdem reuertatur oratio: haud alienum ab inſtituto putamus, ſi etiam de ſacro velamine, quo Deo dicatę virgines vti ſolent, agamus. Nõ enim erat illud commune cum ceteris mulieribus; quod denſiori tela contextum, nulla erat ex parte perſpicuum; de quo & Ambroſius [g]: Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, concilium virginitatis. Non vittæ capiti decus, ſed ignobile velamen vſu; nobile caſtitatis, non exquiſita, ſed abdicata lenocinia pulchritudinis.] de eiuſmodi velaminis genere
C hæc & olim Tertullianus [h]: Vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet, quã ſemetipſam: etiam feminarum oculos pati non vult, alios ipſa oculos habet: confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam, quaſi ad clypeum, qui bonum ſuum protegat aduerſus ictus tentationum, aduerſus iacula ſcandalorum, aduerſus ſuſpiciones & ſuſurros.] Illud etiam amplius habuit velamen ſacrarũ virginum, quòd a ſacerdote benedici conſueuit. hinc Hieronymus ad Demetriadem [i]: Scio ad imprecationem Pontificis flammeum virginale ſanctum operire caput.] ſubinſert & verba nõnulla tunc temporis tum a ſacerdote, tum a virgine dici ſolita. Sic & Ambroſius [k] Deo ſacrandæ virginitatis ritum memorans, inter alia hæc de velamine: Sacro, inquit, velamine tecta es.] Solemni enim ritu id fieri moris erat, & nonniſi certis diebus, vt Gelaſius [l] monuit: & ad inſtar ſecularium nuptiarum, magna erat celebritas velationis Deo dicandæ virginis. Auguſtinus [m] Demetriadis nobiliſſimæ virginis dum meminit, poſt multa hæc adiunxit: Velationis apophoretum gratiſſime accepimus.] Apophoreta enim nonniſi in ſumptuoſiſſimis conuiuijs, quæ poſt cœnam conuiuæ domum referrent, exhiberi conſueuerunt.

De Sacro velo.

g Ambroſ. aduer. Symmach. epiſt. 12. edit. Roman. tom. 5.
h Tertull. de virg. veland. ca. 15.
i Hier. epiſ. 8.
k Ambroſ. ad virg. lapſ.
l Gelaſ. ad Epiſ. Lucan. cap. 14.
m Auguſt. epiſ. 179. in fine.

XC. Nuptiæ enim, hæc ſolemnitas, quòd illæ ſpiritualiter nuberent, dici ſolita erat. Nubere enim
D Chriſto eas quæ ipſi dicantur virgines, antiquo in Eccleſia loquendi vſu receptum fuit. Vnde & Tertullianus [n]: Nupſiſti enim Chriſto: illi tradidiſti carnem tuam, illi deſponſaſti maturitatem tuam. Incede ſecundum ſponſi tui voluntatem.] Ea de cauſa Cyprianus [o] eiuſmodi Chriſto perpetuo dicatas, ſi fuerint præuaricatæ, Chriſti adulteras eſſe dicit: quem dicendi modum Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Nyſſenus, ac Græcorum ceteri, & Latinorum Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, ac denique reliqui ſunt imitati. nam de his & Optatus Mileuitanus [p]: Spirituale, inquit, nubendi hoc genus eſt: in nuptias ſponſi iam venerant voluntate & profeſſione ſua: & vt ſæcularibus nuptijs ſe renunciaſſe monſtrarent, ſpirituali ſponſo ſoluerant crinem: iam cæleſtes celebrauerant nuptias.] id ipſum quoque Innocentius Papa [q] ad Victricium: Quæ, inquit, Chriſto ſpiritualiter nubunt, & a ſacerdotibus velantur, &c.] eaque ratione Hieronymus [r] eo progreſſus eſt, vt matrem virginis Deo ſacratæ, Dei ſocrum nominaret: quod tamen Ruffino [s] nodum in ſcirpo quærenti diſplicuit.

n Tertullian. de virg. velan c. 16.
o Cyprian. epiſ. 62. & lib. de diſcip. & habitu virg.

Spirituales nuptię.

p Optatus Mil. lib. 6.
q Innoc. epiſt. 2. c. 12.
r Hier. epiſ. 2.

XCI. Porro eius nominis, vt virgo ſponſa Chriſti diceretur, ea potiſſimum ratio ſuppetit: quòd ſicut iuncta coniugio cogitat quæ viri ſunt, quomodo (vt ait Paulus) placeat viro; ita iſta veluti al-
E tero coniugio obligata, Chriſto nimirum oppignerata, cogitat tantum quæ ſunt Dei, nempe vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Erant hæ voces Chriſtianarum virginum, quæ ne diſpendium paterẽtur virginitatis, libentius martyrium oppeterent; nefas clamantes, Chriſto ſemel deſponſatas, hominis cuiuſpiam iungi conſortio. ex quo hæc Ambroſius [t]: Ceterum quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamen accepit, iam nupſit, iam immortali iuncta eſt viro: & iam ſi voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.] Ad hæc, Deo ſacratas virgines non tantum tegi ſacro velamine, ſed nigra indui veſte, & operiri pallio, olim in Eccleſia conſuetudo fuit. Qua de cauſa apud S. Aſterium [u] de S. Euphemia nobiliſſima martyre Chalcedonenſi, coram iudice aſſiſtente, id habes: Adſtabat virgo pulla veſte & pallio philoſophiam profeſſa.] & Hieronymus [x]: Solent quædam, cum futuram virginem ſpoponderint, pulla tunica eam induere, & furuo operire pallio.] & alibi [y]: Vili tunica induitur, viliori tegitur pallio.] & ad Marcellam [z]: Pulla tunica minus, cum humi iacuerit, ſordidatur.] ibi & de cingulo: Cingulum laneum, & tota ſimplicitate puriſſimum, quod poſſit magis adſtringere veſtimenta, quam ſcindere.

Virgo Deo dicata, ſponſa Chriſti cur dicatur.

s Ruffin. inuect. in Hieron.
t Ambr. ad virg. lapſ.
u Concil. Nicę. 2. act. 4.
x Hier. epiſt. 12.
y Idem ad Demetr. epiſt. 8.
z Ad Marcellã epiſt. 23.

XCII. In aliquibus item Eccleſijs,præſertim Syriæ & Ægypti,tam virgo quàm vidua, quæ ſe Deo vo A
niſſent,& ſæculum calcaſſent(inquit Hieronymus [a]) crinem monaſteriorum matribus offerunt
deſecandum,non intecto poſtea,contra Apoſtoli voluntatem, inceſſuræ capite, ſed ligato pariter
& velato.]nec id quidem,vt Veſtales imitentur Romanorum virgines,quæ inciſos ſibi capillos ad
arborem loton [b] ſuſpendebant:ſed alijs ex cauſis,quas Hieronymus recitat:immo & propter my
ſterium. Cum enim in ſignum ſubiectionis dati ſint illis capilli:Chriſto iam deſponſatæ,in liberta
tem vindicatæ,nequicquam amplius viris debent. Nec de his dicit Apoſtolus [c]:Mulier ſi comam
nutriat,gloria eſt illi:quoniam capilli pro velamine dati ſunt illi.]de illis enim quæ viro ſunt obli-
gatæ,Paulus loquitur. Porro(quod ſuperius ait)ſi turpe eſt mulieri tonderi vel decaluari,velet ca-
put ſuum.]ſacro iam velamine illarum cum caput obducatur,capillis,quibus tegantur, non indi-
gent:& cum nec capillorum cultu viris placere cupiant,quę Chriſto tantum morum probitate ſtu
dent eſſe gratæ,eo diſpendio pulchritudinis cæleſti ſponſo magis redduntur acceptę. Quàm diſpli
ceat Deo ornatus capillorum & corporis cultus in virgine, quæ propoſitum virginitatis arripuit,
afferre poſſemus pauendum plane exemplum de Prætextata nobiliſſima Romana femina, quod
Hieronymus [d] ſcribit ad Lætam:ſed ad eum lectorem remittimus. Quod reliquum eſt,illud nō B
prætermittimus dicere,de incidendis crinibus non fuiſſe omnium eamdem conſuetudinem in Ec
cleſia:nam apud alios in pœnam delicti,ſi lapſa virgo,in pœnitentiam redacta eſſet, crines eidem
amputari ſolitos,teſtatur Ambroſius [e], quod & in Capitularibus Francorum [f] habetur expreſ
ſum. At de his pluribus egimus in Notationibus [g] ad Romanum Martyrologium,obiectionem
que ex Gangrenſi Concilio,germanum ſenſum conciliando,ſoluimus. De habitu itaque muliebri
ex conſtitutione Pauli primitus compoſito,hactenus.

a Hier. epiſ.48.
a Plin. libr. 16. cap 44.
c 1.Cor.11.
De amputatione capillorū ritus diuerſi.
d Hier.ad Lætā epiſt.7.
e Ambr. ad virgin.lapſ.cap.8.
f In Capitular. Reg.Franc.li. 2 cap.6.

XCIII. Sed quòd de femineo cultu actum eſt;ad inſtitutum pertinere exiſtimauimus, etiam de anti-
quo Chriſtianorum virorum cultu & habitu,quantum ex veteribus monumentis colligere licuit,
narrationem inſtituere. Atque illud in primis,quod Apoſtolus monuit,ne viri nutriāt comā: quo
quidem,eos ab effeminato mulierum cultu remotos eſſe debere,ſatis aperte ſignificauit. Proinde
barbam,quod ſit virorum inſigne,more androgynorum vellere,aut cute tenus radere,minus con
ſueuiſſe olim Chriſtianos,facile perſuademur. Nam & Chriſtianus Pædagogus hæc ait [h]: Deus
voluit feminā quidē eſſe glabrā ac leuē,ſola coma,ſicuti equū iuba,ſponte naturæ exultantē: virū
cum ſicut leones barba ornaſſet,virilem ēt fecit hirſuto pectore,quod quidē eſt roboris & imperij C
indiciū.]ac deinde:Hoc viri ſignum, *barba ſcilicet*, per quod vir apparet,eſt Eua antiquius,& ſignū
melioris naturæ. In eo ergo violando,quod eſt virilis naturæ ſignum,eo ſcilicet quod eſt hirſutum,
contra legem facere,eſt impium.]ac denique poſt multa [i]: Si quis antē barbæ nonnihil tondeat,
ea tamen non eſt omnino denudanda:eſt enim turpe ſpectaculum;barbaque ad cutem vſque ton-
ſus,non videtur multum abeſſe a vulſione & leuore.]& poſt pauca:Qui in ſuperiori labri parte in-
ter comedendum polluuntur,pili tondendi ſunt,non nouacula(eſt enim illiberale) ſed tonſorum
forficibus. Barbæ autem pili,qui nihil moleſtiæ afferunt,non ſunt vexandi,vt qui cultui grauitatē
afferant,& quemdam paternum terrorem incutiant.]hucuſque Pædagogus Chriſtianus de com-
muni vſu barbæ. Sed quod pertinet ad barbam tondendam ſecundum antiquum religionis cultū,
pluribus agemus ſuo loco,cum de tonſura capitis erit ſermo.

g In Not.ad Roman.Mart.die 7. Maij B & 20. Septemb.E.
De cultu barba.
h Clem. Alex. in Pedag. libr.3. cap.3.
i Eod. lib.c. 11.

XCIIII. Quod vero ſpectat ad corporis indumentum:Chriſtianos,abiecta toga,vti conſueuiſſe pallio,
ex his quæ Tertullians [k] ſcribit,ſatis exploratum habetur. Cum enim veræ ſapientiæ Chriſtiani
omnes ſe eſſe ſectatores,profiterentur,decentem profeſſioni habitum induebant,nempe pallium,
quod ſapientiæ ſtudioſi induere ſoliti eſſent. Vnde idem Tertullianus [l]: Enimvero cum hāc pri D
mum ſapientiam veſtit,quæ vaniſſimis ſuperſtitionibus renuit,tunc certiſſime pallium ſuper om-
nes exuuias & peplos auguſta veſtis,ſuperq; omnes apices & titulos ſacer ſuggeſtus deducit ocu-
los. Suadeo revereri habitum vnius interim erroris tui renunciatorem.]hæc ille, quibus declarat,
Chriſtianos homines ſimul cum impietate togam exuere,atque vna cum pietate pallio amiciri ſo
litos:vt merito de illis,parœmiam in dicterium conuertentes,Gentiles dicerent [m]: De toga ad pal
lium.]Ceterum quòd Chriſtianorum genus religione & moribus diſtinctum eſſet ,indumento ēt
placuit debere eſſe diſcretum:hinc idem illud exprobrat dicens [n]: Veſpillo, leno, laniſta tecum
veſtiuntur.]ac rurſum:Verum & cerdones, & omnis gladiatorum ignominia togata producitur.
hæc nimirum indignitas:Vir de toga ad pallium?]

k Tertull.lib de pallio.
Pallium vſus.
l Tertull. eod. lib.ca.4.
m Tertull. eod. lib cap.4.
n Eod.lib.c.4.& 6.

XCV. Quale autem fuiſſet eiuſmodi indumenti genus,ſic in primis deſcribit [o]: In viris autem pal
lij extrinſecus habitus,& ipſe quadrangulus,ab vtroque laterum regeſtus, & ceruicibus circum-
ſtructus,in fibulæ morſu humeris acquieſcebat.]ac rurſus inferius [p] de quatuor pallij angulis:
Omnis,inquit,liberalitas ſtudiorum,quatuor meis angulis tegitur.]Quatuor item angulos habe
re conſueuiſſe pallium quo vtebantur Iudæi,diuina Scriptura demonſtrat,dum ait [q]:Funiculos in E
fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui.]Vnde facile adducimur,vt credamus, Chriſtianos,
ſicut a Iudæis hominibus,Apoſtolis nimirum, ad pietatem ſunt inſtituti, ita etiam ab ijſdem po-
tius quàm a Græciæ ſapientibus indumenti formam eſſe mutuatos, illis tamen reiectis quæ ad
antiquæ legis cærimonias ſpectare viderentur. Sed de eiuſdem forma pallij rurſus idem Tertullia
nus [r] in hæc verba: At enim pallio nihil expeditius,etiam ſi duplex,quod Cratetis more nuſquā
veſtiendo componitur:quippe tota molitio eius operire eſt ſolutim,id eſt, vno interiectum, licet
equidem nuſquam inhumano,ita omnia hominis ſimul contegit. Humerum velans exponit, vel
includit:cetero qua in humerum adhæret,nihil circumfulcit,nihil circumſtringit, nihil de tabula-
rum fide laborat,facile ſeſe regit,facile reficit:etiam cum reponitur,nulli cippo in craſtinū deman
datur. ſi quid interulæ ſupereſt,vacat zonæ tormentum:ſi quid calceatus inducitur,mundiſſimum
opus eſt,aut pedes nudi magis,certe viriles magis quàm in calceis.]hæc Tertullianus;qui hæc tan
dem de ſeipſo,quòd relicta Gentilitate,ad Chriſti fidem ſe contulerit, abiectaque toga pallium
ſumpſerit

o Eod.lib.cap.1.
p Tertullian.de pall.c.6.
Pallij deſcriptio.
q Deut.22.
r Tertull. eod. lib.cap. 5.

A ſumpſerit ait [a]: At ego iam me illi etiam diuinæ ſectæ ac diſciplinæ commercium confero. Cau- a Eod lib. c. 6.
de pallium,& exulta: melior iam te philoſophia dignata eſt, ex quo Chriſtianum veſtire cœpi-
ſti.]hucuſque ille.

Quod autem ad calceos pertinet:conſueuiſſe Chriſtianorum nonnullos ſine calceis, ſed nudis XCVI.
pedibus,vel tantum ſoleis incedere,demonſtrat hæc dicens Clemens Alexandrinus [b]; Viro au- *De calceis.*
tem pulchre conuenit nullos habere calceos,præter quàm ſi militet. Calceatum enim eſſe,nō par- b Clem. Alexā. in Pædag. libr. 2.
uam habet affinitatem cum eo quòd eſt eſſe ligatum. Optimū eſt exercitationis genus nudis vti cap. 11.
pedibus,& ad ſanitatem,& ad expeditam facilitatem,vbi non prohibeat neceſſitas. quòd ſi iter
non ingrediamur,nec nudis incedere pedibus pati poſſimus,ſoleis vtendum eſt:eas autem Attici
vocant κονίποδας,quòd pedes(quantum ego conijcio)terræ appropinquarent. Tenuis ac ſimplicis
calceaturæ teſtis ſufficit Ioannes,qui dicebat,ſe non eſſe dignum ſoluere corrigiam calceamento
rum Domini.non enim curioſos is habebat calceos,qui veræ philoſophiæ typum Hebræis oſten-
debat.]hæc Clemens. Certe quidem Lucianus [c], inſtar horum quæ dicta ſunt,habitum Chriſtia c Lucianus in Philopat.
B ni hominis deſcribens,ſic ait: Pallium putre,ſine calceis & tegmine,capite incedens detonſa co-
ma.]Sed vt redeamus ad pallium:de Porphyrio martyre Euſebius [d] meminit, vti conſueuiſſe d Euſebius hiſ. lib. 8. c. 25.
habitu philoſophico.

At vero non tantum antiquitus,ſed poſtea etiam,Chriſtianos incedere ſolitos palliatos,argu- XCVII.
mento ſunt quæ ſic Hieronymus [e] ſcribit ad Furiam: Vbicumque viderint Chriſtianum,ſtatim e Hier. epiſt. 10.
illud de triuio: ὁ γραικὸς ἐπιθέτης: vocant impoſtorem,detrahunt.] Idemque etiam, de illo dicte-
rio Gentilium in Chriſtianos,ad Marcellam ſic ſcribit [f]: Si tunica non canduerit, ſtatim illud e f Hier. epiſt. 23.
triuio: Impoſtor & Græcus eſt.]Sed cur & Græcus?certe & illa ex cauſa, quòd pallium philoſo- *Chriſtiani palliati.*
phicum furui coloris,qui haud gratus erat vel vſitatus Romanis, induerent. vnde Suetonius de
Auguſto [g]: Etiam habitum veſtitumque priſtinum reducere ſtuduit. ac viſa quondam pro con- g Suetonius in Oct. c. 40.
cione pullatorum turba,indignabundus & clamitans; En,ait,Romanos rerum dominos,gentem-
que togatam?negotium Ædilibus dedit,ne quem poſthac paterentur in foro,circove, niſi poſitis
lacernis,togatos conſiſtere.] Ceterum videtur pallium paulatim a communi vſu Fidelium deſci-
uiſſe,& monaſticam vitam profitētibus ceſſiſſe,ſicque dicta a S. Hieronymo de monacho intelli- h Concil. Gangren. c. 12. & di 30. c. 15.
C genda;ſiquidem hæc in Gangrenſi [h] Concilio ſcripta leguntur: Si quis virorum putauerit ſancto
propoſito,id eſt continentię,conuenire,vt pallio vtatur,tamquam ex eo iuſtitiam habiturus & re
prehendat alios,qui cum reuerentia birris vtuntur,& alia veſte communi,quæ in vſu eſt; anathe-
ma ſit.]Sed quod veſtis genus fuerit birrus,dicemus inferius in martyrio Cypriani,vbi locus ille
Pontij explicandus venit,quo dicit: Exuit ſe lacernum birrum,quem indutus erat.] Ceterum &
de pallio ſæpe inferius dicendum erit. His igitur de antiquo Chriſtianorum habitu enarratis; ad
cetera,quæ a Paulo inſtituta ſalubriter ſunt,pergamus.

Compoſitis iam his omnibus:quod reliquum videbatur,quid cum in eccleſiam conuenirent, XCVIII.
agere deberent,inſtituit:ſed redarguit eos ante,quòd inuicem diſſiderent,ſic dicens [i]: Primum q-
dem,conuenientibus vobis in eccleſiam,audio ſciſſuras eſſe inter vos,&c.] Tā ex his quę hic ſcri i 1. Cor. 11.
bit Paulus,quàm ijs quæ inferius [k] tradit,cum ait; Si ergo cū veniat vniuerſa Eccleſia in vnum]ſa- k 1. Cor. 14.
tis perſpicue intelligitur,fuiſſe etiam Apoſtolorum temporibus loca quædam, quæ eccleſias no-
minarent,in quas Chriſtiani ad ſynaxim in vnum conuenirent. Antequam autē eas nouas licuiſ *De Eccleſiis Chriſtianorū.*
ſet erigere,priuatæ domus,ampliora videlicet earum membra,quæ cœnacula dicebantur,eiuſmo l Act. 1.
D di miniſterio inſeruiebant. Sic in cœnaculum nouimus conueniſſe [l] primum Eccleſiam poſt Do
mini aſcenſionem:pariter etiam in domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus eſt Mar-
cus,collectos eſſe credentes orationis cauſa, idem teſtatur Lucas [m]. Quantumlibet enim tem- m Act. 12.
plum [n] Dei quiuis dicatur eſſe Fidelis,& in omni loco puras leuare manus,Apoſtolos [o] moneat: n 1. Cor. 3. o 1. Tim. 2.
tamen ad ſacros agendos conuentus loca quædam fuiſſe delecta,tum ex his,quæ ſunt demonſtra-
ta,tum etiam his quæ dicemus inferius:de conuentu Troadis [p], cum Paulus eodem loci in cœna p Act. 20.
culum cum omnibus Chriſtianis ad fractionem panis,& ſermonem habendum,cum Populo con
uenit,ſatis ſuperq. monſtratur.

S. Ignatius,qui ijſdem Apoſtolorum temporibus Eccleſiam regebat Antiochenam ad Ma- XCIX.
gneſianos ſcribens [q], hæc habet: Omnes ad orandum in idem loci conuenite; ſit vna communis q Ignat. epiſt. 6.
precatio, vna mens, vna ſpes in charitate & fide inculpata in Chriſtum Ieſum,quo nihil pręſtan-
tius eſt. Omnes velut vnus quiſpiam ad templum Dei concurrite, velut ad vnum altare,ad vnum
Ieſum Chriſtum ſacerdotem.]idemq. frequenter eſſe conueniendum,ſcribens ad Polycarpū,ad-
monuit, dicens [r]: Crebrius celebrentur conuentus,ſynodique:nominatim omnes inquire.] & ad
Heronem [s]: Synaxes ne negligas,omnes nominatim inquire.] Sed etſi de erectis olim eccleſijs r Ignat. epiſt. 14. s Ignat. epi. 13.
E nullum aliud ſuppeteret argumentum, vel ratio; ipſa ſaltem Imperatorum ędicta de demolien t Euſeb. hiſt. li. 8.
dis Chriſtianorum eccleſijs,quorum Euſebius [t] meminit,promulgata, plane eas iam ante ere- *De erectione Eccleſiarum.*
ctas fuiſſe,certiſſimam fidem faciunt. Addit idem auctor,iam a Chriſtianis, prout maior in dies
numerus augeretur credētium,ampliores auguſtioreſq. antiquis illis eſſe excitatas eccleſias,quæ
demum edicto Diocletiani ſunt demolitæ. Reddam,quo hæc certiora habeantur,eiuſdem aucto- u Tert. de idol. ca. 7. Ad vxor. li. 2. c. 9. De velan. virg. ca. 3. & 13. De coron. milit. c. 3. Colligit Pamel. vbi ſupr. de idol. c. 7. not. 29.
ris verba: Cum in antiquis illis ædificijs non ſatis loci haberent; ampliores eccleſias in vniuerſis
vrbibus,fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis,erexerunt.]hæc Euſebius. Si igitur
longe ante Diocletiani tempora antiquitus erectæ eccleſiæ ſunt dirutæ,vt eædē amplioribus ſpa-
tijs auctę excitarētur, eædemq. ſic reſtitutæ,tandem ab ipſo Diocletiano ſunt proſtratę:quis non
intelligit,ab ipſis primordijs exoriētis Chriſtianę religionis, ad Eccleſiaſticas obeundas functio
nes accomodatas,fuiſſe erectas ſacras ædes, quas nominamus eccleſias? Ea quidem voce inter
alios frequenter vtitur Tertullianus [u];quæ primitus ab Apoſtolo Paulo,ſed ex antiquiori diuina x Deut. 23. Iudith. 6.
Scriptura [x], communiq. vſu loquendi tandem eſt ab omnibus vſurpata,vt nomine eccleſiæ, cer- Hier. Thren. 1.
tus

tus quidam locus, quo ad ſynaxes celebrandas Fideles conuenirent, ſignificaretur; de qua Auguſtinus: [a] Et hoc, inquit, quotidianus vſus loquẽdi obtinuit, vt in Eccleſiam prodire, ad eccleſiam cõfugere, non dicatur, niſi ad ipſum locum parieteſq. prodierit atque cõfugerit, quibus Eccleſiæ cõgregatio continetur.] A

a Aug. lib. quæ. in Leuit. titu 59. citatur a Beda in epi. 1. ad Cor. 11.

C.

b Act. Puden. de quibus infr. & epiſt. 2. Pij Pap. ad Iuſt. tom. 1. Bibloth. ſanct.

De erectis a principio in urbe Eccleſiis.

c Pij Pap. epiſt. 1. ad Iuſtum.

d Lib. de Rom. Pont. in Euariſt.

Sed vt de eccleſijs Vrbis agamus; eo ipſo tempore quo fides Chriſti ibi eſt prædicata, eccleſias ibidem eſſe cœpiſſe, earumq. numerum, vt opus fuit in dies magis magiſq. Chriſtiana religione amplioribus ſpatijs propagata, auctum eſſe, exploratiſſimum eſt. Nam conſtat Pudentis Senatoris [b] Petri diſcipuli domum in eccleſiam ad ſacra obeũnda eſſe mutatam; is eſt Titulus Paſtoris, de cuius vocis ratione ſuo loco dicemus pluribus. De Euprepia matrona liquet [c], domũ ſuam in Titulum ad Miſſas celebrandas eam erexiſſe. Alias inſuper ab alijs eodem tempore erectas eccleſias fuiſſe conſtat: nam de Euariſto [d], qui quintus a Petro numeratur Romanus Pontifex, teſtatum habetur, eccleſias diuiſiſſe presbyteris: quos tẽporibus Cornelij Papæ extitiſſe numero quadragintaſex, eiuſdem epiſtola [e] ad Fabium Antiochenum Epiſcopum fidem facit: totidemq. in Vrbe fuiſſe eccleſias, Optatus [f] etiam teſtari videtur, dum ait, quadraginta, & quod excurrit, in Vrbe fuiſſe ad Chriſtianum vſum baſilicas exeitatas. B

CI.

Ornatus eccleſiarum.

e Apud Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 35.

f Optat. contr. Parmen. lib. 2.

g Apud Lucia. in Philopat.

Sed quo olim ſumptu, qua impenſa & ornatu; ex his certe, quæ Chriſtianis infenſiſſimus hoſtis (licet res noſtras deridens ac carpens) Ethnicus [g] auctor, qui Apoſtolorum temporibus, ac etiam Traiani vixiſſe ex ſuis ipſius ſcriptis cognoſcitur, tradit, aliqua ſaltem ex parte intelligi poſſe videtur: ac proinde qualis eſſet cultus rerum noſtrarum, quantumlibet perſecutio vndique vrgeret, idem auctor, licet aliud agens, penicillo quodam figurare videtur, nec adeo obſcure, vt non liceat velut per rimulas quaſdam rem ipſam aliqua ex parte cognoſcere. Critiam enim quemdã introducit, qui cum ab aliquo Fidelium perſuaderetur fieri Chriſtianus, ab eodem, vbi Chriſtianorum conuentus ageretur, eſt deductus: quem quidẽ locum his verbis deſcribit: Pertranſiuimus inquit ferreas portas, & ærea limina: multiſq. iam ſuperatis ſcalis, in domum aurato faſtigio inſignem aſcendimus, qualem Homerus Menelai fingit eſſe: atque ipſe quidem omnia illa contemplabar, quæ inſularis ille adoleſcens. Video autem non Helenam, ſed mehercle viros in faciem inclinatos & palleſcentes, &c.] hæc quidem apud Lucianum & alia de Chriſtianis deriſionis cauſa dicta leguntur. C

CII.

h Lamprid. in Alex. Imp.

Sed nec (quod ad hanc ipſam rem pertinet) prætermittimus, etiam Ethnicum illum hiſtoricũ Lampridium [h] inquam, teſtari, Alexandrum Imperatorem, locum in quo a Chriſtianis erigeretur eccleſia, eiſdem adiudicaſſe, pro iiſdemque reſcripſiſſe; nam ait: Cum Chriſtiani quemdam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent, contra popinarij dicerent, ſibi enim deberi: reſcripſit, melius eſſe vt quomodocumque illic Deus colatur, quam popinarijs dedatur.] Eſt & apud Flauium Vopiſcum Valeriani Imperatoris de eccleſia Chriſtianorum eiuſmodi teſtimonium, dum hæc ad Senatum reſcripſit; Miror vos, Patres ſancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitaſſe, perinde quaſi in Chriſtianorum eccleſia, & non in templo omnium deorum tractaretis.] hæc ille. Cum hæc igitur de eccleſijs Chriſtianorum, tam noſtrorum quàm etiam externorum teſtificationibus, adeo certa firmaque necnon in omnibus exploratiſſima habeãtur: quidnam eſt, quæſo, quod obiici poſſit ex Origenis libro octauo contra Celſum, dum dicit, Chriſtianos delectari inſenſibilibus templis, eoſdemque defugere ſimulacrorum & templorum fundationes; cum hæc ille obiiciat cõtra illum, qui (vt ſuperius ait) arguebat Chriſtianos, quòd auerſarentur aras, ſimulacra, & templorum fundationes? ad quem refellendum Origenes pluribus docet, quàm præſtet templum Dei animatum, dæmoniorum delubris, quę auerſari merito Fideles ait: ac proinde ibi nonniſi deſtruẽdis idolorum templis agi. Nec eſt etiam, quod hæc ipſa adeo teſtata vacillent, quòd apud Minutium Felicem aduerſus Chriſtianos Cæcilius obijciat, dicens: Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota ſimulacra, numquam palã loqui, numquam libere congregari?] & quod paulo poſt ait, Iudęos Deum coluiſſe in templo atque palam, Chriſtianos autem ſecus. Nam & nos vtique dicimus, caruiſſe Chriſtianos crebro perſecutionibus agitatos, templis illis inſtar fanorum Gentilium, vel templi Iudaici: temporum enim ratio id minus poſſe fieri permittebat; cum clanculum ſæpius, ſiue in priuatis domibus, ſiue interdum in cryptis (vt docent fidelia ſanctorum martyrum Acta) eos oportuit conueniſſe: quibus ceſſantibus, habuiſſe eos loca publica, quo æque omnes conuenirent, citata a nobis nuper Principum reſcripta teſtantur: quæ tamen non dicebantur templa, ſed more maiorum, & Pauli exemplo, nominabãtur eccleſiæ, tunc inſtar domorum potius quam templorum. D

Solutio obiectorum.

CIII.

l Tertu. aduerſ. Valentin. ca. 3.

De ſtructura Eccleſiarum.

k Clemen. li. 2. Conſtit. c. 6.

l Paul. epiſt. 12.

m Ariſt. libr. de 72. interpre.

Sed iam, quæ earum ſtructura eſſe ſoleret, inueſtigemus. Situm illarum ad Orientem ſpectantem diſponi ſolitum, quæ ſcribit Tertullianus [l] manifeſte declarant; ſic enim ait: Noſtræ columbę domus ſimplex, etiam in editis ſemper, & apertis, & ad lucem; amat figuram Spiritus ſancti, Oriẽtem Chriſti figuram.] hæc Tertullianus: ſecundum quod & apud Clementem [k] legitur de eccleſiæ forma, ac de ſitu in primis, his verbis: Primum ſit longa, & ad Orientem conuerſa.] vſitatiorẽ hunc fuiſſe eccleſiæ ſitum, ut Orientem verſus ſpectaret, Paulinus [l] ad Seuerum ſcribens aſſerit. Nam & Salomonis templum ad orientem Solem conuerſum fuiſſe, Ariſteas [m] teſtatur: ad cuius fortaſſe imitationem, ſicut & cetera multa, vel quod Chriſtiani ad Orientem conuerſi precari cõſueuerint, cuius antiquæ traditionis vſus rationem inferius ſuo loco ſcrutabimur, olim ad Oriẽtem conuerſas ædificare maiores noſtri conſueuerũt eccleſias, in quibus & altaria eſſent ad Oriẽtem æque conuerſa. Hæc quod ad ſitum. Quod vero ad ſtructuram eccleſiarum pertinet: ſic erant earum ſingula membra diſpoſita, vt quantum licet in re parua maximam omnium repræſentare, ſimilitudinem quamdam Hieroſolymitani templi redderent: quippe quæ porticum, atrium, ſancta, ac demum ſancta ſanctorum, membra templi præcipua continerent, ad diuerſorum ordinum officia accommodata: nimirum vt alicubi eſſent pœnitentes, & alij quibus ad eccleſiam non pateret acceſſus, E

A ret acceſſus,alibi populus,ſeorſum ab eo ſacerdotes,atque ab his omnibus diſtinctus locus, vbi
ad ſancta ſanctorum ingrediens ſacerdos,incruentum ac per omnia venerandum Deo offerret ſa
crificium.Hanc quidem formam in ijſdem hactenus intuemur eccleſijs,quæ temporibus Conſtã
tini fuerunt a fundamentis extructæ:nam in antiquioribus hæc monſtrare non licet,cum(vt nu-
per dictum eſt)omnes quotquot in orbe Romano erant Chriſtianæ religionis eccleſię, Diocletia
ni & Maximiani Imperatorum edicto fuerint ad ſolum proſtratæ,Porro etſi reddita ſub Chriſtia
no Principe Eccleſiæ pace, aliæ denuo fuerint amplioribus ſpatijs excitatæ:tamem nonniſi ſecun
dum priſtinam formam (cum eadem,quæ olim,eſſent in eis officia obeunda,exercendæ functio-
nes,ac myſteria conſummanda)fuiſſe conſtructas,perfacile vt credamus,inducimus;cum præſer
tim eadem prorſus forma erigendarum eccleſiarum tam in Oriente quam in Occidente vbique
locorum obſeruata noſcatur.

Sunt de his(præter illa quæ adhuc extãt)antiquiſſima exẽplaria a quamplurimis antiquis ſcri CIV.
ptoribus graphice exarata,quæ cum priſtinam illam reddant ipſarum imaginem,eaſdem ab iniu *Forma Eccle-*
ria temporum,quo omnia conſumuntur,facile vindicant.Euſebius [a] enim dum deſcribit eccle- *ſiarum ab anti*
B ſiam Tyri a Paulino Epiſcopo erectam,eamdem quam diximus,formã egregie repreſentat enco *quis deſcripta.*
miaſtica illa,q̃ ea de cã habuit,oratione;ea ẽt quã a Cõſtantino Hieroſolymis excitatam tradit [b], a Euſeb.hiſtor.
eãdem prorſus reddit imaginem.Gregorius Nazianzenus [c], & ipſe dum a patre nobiliſſimam lib.10.c.4.
eccleſiã Nazianzi extructam,aliqua ſaltem ex parte,eloquentiæ penicillo quibuſdam quaſi linea b Euſeb. in Vit.
mentis deſcribit,non diuerſam ab alijs ſimilitudinem exprimit:quam etiam referunt ceteræ anti Conſtant. lib. 3.
quiſſimę Orbis eccleſię ac præſertim quæ nõ mutatæ in Vrbe viſuntur,vel in chartis deſcriptæ ap c.34. & ſeqq.
parent.Paulinus enim tum [d] Petri Principis Apoſtolorum baſilicam in Vaticano Conſtantino c Greg.Nazian.
conſtructam,tum ceteras alibi [e] efformatas eodem plane modo fuiſſe demonſtrat. Idemq. etiam orat.in fun. pa-
hincinde cubicula quædã,quæ capellas dicimus,conſtrui in eis ſolita,orationis cauſa, tradit. tris.
d Pau. epiſt.31.
e Pau.epiſt. 12.

Duo præterea paſtophoria in eiſdem extrui conſueuiſſe,apud Clementem [f] legimus quæ a Pau CV.
lino [g] nuncupantur ſecretaria,hic inde apud apſidem poſita:quorũ quis eſſet vſus, duo hæc diſti f Clem.Conſti.
cha ab eodem deſuper ipſa ſcripta declarant.A dextra apſidis: lib.2.c.61.

Hic locus eſt veneranda penus,qua conditur,& qua *Paſtophoria*
Promitur alma ſacri pompa miniſterij.] *quæ.*

C A ſiniſtra eiuſdem: g Paulin.eadem
epiſt. 12.

Si quem ſancta tenet meditandi in lege voluntas, h Clem. Con.ſt.
Hic poterit reſidens ſacris intendere libris.] lib.2.c.61.

Atque hoc quidem ſecundum ea quæ habentur apud Clementem [h],vt eccleſia duo habeat paſto i Hier. in Ezec.
phoria:quæ vox (vt explicat Hieronymus [i])idem eſt quod thalamus,ſeu interius cubiculum.At ca.42.
vero non omittimus dicere, non indecens viſum eſſe in eadem eccleſia plura conſtitui altaria. k Greg.in regiſ.
nam cum ea eſſent ſepulchra martyrum;vbicumque eſſet martyr conditus,illic altare erigi con- libr. 5. indic.14.
ſueuit.Sane de tredecim altaribus in eccleſia vna erectis Gregorius [k] meminit. epiſt.50.

Nec vero prætereundum putamus,quod ſicut olim ad emundationem poſitum fuiſſe in tem- CVI.
plo labrum æneum hæc leguntur in Exodo [l]: Facies & labrum æneum cum baſi ſua ad lauandũ, l Exod.30.
poneſq.illud inter tabernaculum teſtimonij,& altare: & miſſa aqua lauabunt in ea Aaron & fi-
lij eius manus ſuas & pedes,quando ingreſſuri ſunt in tabernaculũ teſtimonij, & quando acceſſu
ri ſunt ad altare]ita etiam præter aquam precibus ſacerdotum benedictam,de qua inferius dictu
ri ſumus,pro eccleſiæ foribus poſitam fuiſſe aquam ad purificationem, complures antiquorum *Fons præ fori*
D ſcriptorũ, qui Conſtantini ſæculo claruerunt,teſtantur,dum ſtructuram antiquarum eccleſiarũ *bus Eccleſiæ.*
ſuis ipſi ſcriptis repreſentãt,atq; ob oculos ponũt:inter quos Euſebius [m],qui nobile illud a Pauli m Euſeb.hiſtor.
no Tyriorũ Epõ extructum templũ deſcribit,hæc de eiuſmodi aqua pro foribus poſita: Deinceps lib.10.c.4.
fontes ex aduerſa fronte templi profluenti aqua redundantes poſiti,quibus omnes, qui in ſacros
templi ambitus introeunt,ſordes corporum abluant:qui fontes ſacroſancta baptiſmatis lauacra
repræſentant. Atque hic locus,in quo ſinguli introeuntium primum,vt ſe lauent,morantur,ſicut
cuique ornatum & ſplendorem affert,ſic illis qui primis fidei principijs inſtituendi ſunt, manſio
percommoda eſt ad acquieſcendum.]hęc Euſebius.

Huic etiã miniſterio inſeruiebat fons ille in atrio baſilicæ Vaticanæ Romæ poſitus,cuius Pau- CVII.
linus [n] hiſce meminit ad Aletium ſcribens: In veſtibulo cantharum miniſtra manibus & oribus n Paul. Nolan.
noſtris fluenta ructantem faſtigiatus ſolido ęre tholus ornat & inumbrat,non ſine myſtica ſpecie epiſt.31.
quatuor columnis ſalientes aquas ambiens:decet enim ingreſſum eccleſiæ talis ornatus, vt quod *Manus ab-*
intus myſterio ſalutari geritur,ſpectabili pro foribus opere ſignetur.]& ad Seuerum [o] in hunc *luɩ ante pre-*
E modum de alia eccleſia. *ces.*

Sancta nitens famulis interluit atria lymphis o Paulin.epiſto.
Cantharus,intrantumque manus lauat,amne miniſtro.] 12.

ac rurſus eadem in Natali decimo ſancti Felicis. Fluxiſſe hæc conſuetudo videtur e Iudæorum ri
tibus,ſicut & multa alia:nam non tantum(vt dictum eſt)ipſorum ſacerdotes, ſed & ceteros Iu-
dæorum nonniſi manibus lotos adorare conſueuiſſe,tradit Ariſteas de Septuagintaduobus inter-
pretibus,hæc ſcribẽs: Rege conſalutato,ad conſueta loca diuertunt;atque(vt mos eſt Iudæis om-
nibus)manibus prius in mari lotis,Deo preces effundunt.]& paulo poſt: Interrogaui equidem
& illud quoque:cuius gratia,cum vota facerent,manus prius lauarent? Quærenti talia,demõſtra-
runt,illud teſtimonium eſſe,ne quid perperam agant,ſed pie ſancteque perficiant, quandoqnidẽ
vniuerſa opera manibus exerceantur: recte ſingula ad iuſtitiam & veritatem referentes.]

Verum quòd naturalis quidam inſtinctus docet, nonniſi puros ad Deum accedere debere, CVIII.
mundoſque numini ſupplicare:inde euenit,vt apud Gentiles quoque vſu receptum eſſet, ſæpius *Purificatio*
ſe aqua mundare,antequam templa adirent,& numina precarentur. De Ægyptijs & Græcis id *apud gentile.*

teſtatur

a Perſ. ſatyr. 2.

teſtatur Herodotus in Euterpe. De Romanis Perſius [a] his verſibus. A

Hæc ſancte vt poſcas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas.]

b Tull. lib. 2. de legib.
c Tibull. libr. 1. eleg. 2.

Tradit etiam Tullius [b], aſperſione aquæ labem corpoream tolli, & caſtimoniam corporis præſtari. Sed & illud notum [c]:

Caſta placent ſuperis: pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.] Sunt & de his alia complura apud illorum ſcriptores exempla.

CIX.
d 1. Tim. 2.
Purificatio ante preces.
e Clemen. li. 8. Conſtit. c. 38.
f Tertu. de orat. cap. 11.
g Chryſoſto. in Ioann. hom. 72. in fine.
h Chryſoſto. in Matt. homi. 52.
i Chryſoſto. ad popul. Antioch. homil. 36.
k Anaſtaſ. orat. de ſacr. Synaxi.
Aqua tantũ non expiari delicta.

Sed quod ad Chriſtianos pertinet: conſueuiſſe eos ante precationem manus abluere, ſecundũ quod monet apoſtolus [d]: Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus] non tantum quę diximus, docent, ſed & antiqua Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimonia confirmãt. Nam & apud Clementem [e] legitur, vt Chriſtianus lotus oret: ſed & Tertullianus hoc ipſum demonſtrat, dum ait [f]: Ceterum quæ ratio eſt, manibus quidem ablutis, ſpiritu vero ſordente, orationem obire?] & Chryſoſtomus [g]: Ingreſſuri templum, manus lauamus.] & alibi [h]: In nonnullis iam Eccleſijs hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi ſtudeant, quomodo manibus lotis candidis induti veſtimentis in eccleſiam ingrediantur.] ac rurſum [i]: In conſuetudine nos conſtituimus lauandi & orandi; nec illotum hoc facere datur. Ideo libenter non oramus, ſi non lotis hoc manibus faciamus, tamquam Deum offenſuri.] At dicti omnes auctores pariter in eos declamãt qui manuum ablutione putant etiam grauia delicta abſtergi: in quos hæc & Anaſtaſius Sinaita [k]: Quid enim grauius his quibus vtimur moribus? Etenim rapinis, ſceleribus, peccatorum multitudine cooperti, tantula modo aqua ablutis manibus, ſanctiſſimum illud corpus diuinumque ſanguinem pro mundi ſalute largiter olim effuſum, impuri ſordidiq. ori admoueamus?] & paulo inferius: Nec enim ingredi in eccleſiam, ac diuinas imaginum ſanctarum formas, pretioſaſq. ac venerabiles cruces etiam ſalutaſſe fuerit ſatis. non frigida manus abluiſſe, id eſt, eſſe purum mundumque: ſed ſordes peccatorum abluiſſe, ac fugiſſe; ſed confeſſione & lacrymis, ſed contrito & humiliato animo, & demiſſo contractoq. vultu peccatorum, quibus tenemur, catenas exoluiſſe, & tunc demum ad illa ſancta myſteria accedere] huc uſque ipſe.

B

CX.
l Greg. Pap. lib. 12. reſp. 10.
m Hier. epi. 56.

Ad eiuſmodi lauacrum alludit Gregorius Papa [l], dum ſcribens ad Auguſtinum hæc ait: Romanorum ſemper ab antiquioribus vſus fuit poſt admixtionem propriæ coniugi, & lauacri purificationem quærere, & ab ingreſſu eccleſiæ paululum reuerẽter abſtinere.] Ex his facilis patet ſenſus Hieronymi dicentis [m]: Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, vt Fideles ſemper Chriſti corpus accipiãt. quod nec reprehendo, nec probo: vnuſquiſque enim in ſuo ſenſu abũdet. ſed ipſorum conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicant, & iuxta Perſium,

C

—— *noctem flumine purgant.*

Quare ad martyres ire non audent? quare non ingrediuntur eccleſias? An alius in publico, alius in domo Chriſtus eſt? Quod in eccleſia non licet, nec domi licet.] hæc Hieronymus, quod adhuc ſuo tpe vſus ille vigeret, vt ſacrã Euchariſtiã ſumendã, domũ deferrẽt. Aperitur adhuc ex his etiã cauſa, cur (quod idem qui ſupra Gregorius narrat [n]) matrona illa, quæ cum ſe a viro ſuo noctu nõ tẽperaſſet, auſa mane eccleſiam ingredi, continuo a dæmone eſt arrepta. Vel quod idem tradit [o] de curiali ſacrilego, qui poſt turpiſſimum ſcelus Paſcali feſto admiſſum, aqua male expiatum, egreſſus eccleſiam, tandem vltionem diuinam miſer expertus eſt. At poſtea eiuſmodi lauacri loco ſucceſſit, vt aqua ſacerdotis precib. bñdicta, quæ Fidelibus vſui eſſe conſueuit in eorum domibus (vt Alexandri Papæ res geſtæ ſignificant) in ipſo ingreſſu eccleſiæ ponerentur, qua ad leuiorum peccatorum expurgationem, adeũtes eccleſiam, aſpergerentur. Sed quanta ſit vis eiuſmodi aquæ, & eius vſus antiquitas in Eccleſia, opportuniori loco dicemus.

n Gregor. Dial. lib. 1. c. 10.
o Idem Dialog. lib. 4. c. 32.

D

CXI.
Eccleſiarũ ornatus ſacræ imagines.
p Conc. Nicæn. 2. act. 1.
q Apud Turri. aduerſus Magdebur. pro canon. Apoſtol. c. 25.

Quod vero ſpectat ad eccleſiarum antiquum ornatum: Chriſti Redemptoris noſtri imagine decorari ſolitam vnamquamque illarum, vetus canon Synodi Antiochenæ Apoſtolorum nuncupatæ, de qua inferius in Clemente dicturi ſumus, fidem facit, cuius hæc ſunt verba: Ne decipiantur ſaluati ob idola: ſed pingant ex oppoſito diuinam humanamq. manufactam impermixtam effigem Dei veri ac Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, ipſiuſq. ſeruorum cõtra idola & Iudęos, neque errent in idolis, nec ſimiles ſint Iudæis. hæc canon, qui (ne imposturam eſſe exiſtimes) citatus inuenitur a Gregorio Epiſcopo Peſſinuntis in Concilio [p] Nicæno ſecũdo, licet in editione Latina mutilatus ac perperam tranſlatus habeatur: Græce enim ſic ſcriptus [q] extat: Τὶ μὴ πλανᾶσθαι τοὺς σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ἀντιχαράττειν τὴν θεανδρικὴν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ Ἰουδαίων, καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα, μηδὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς Ἰουδαίοις.] hactenus canon. Sed hoc non mirabitur, qui nouerit ipſo etiam Chriſto viuente, eius imaginem (quod ſuperius pluribus dictum eſt) Panneade a Syrophœniſſa muliere ære fuſam conflari iuſſam, eamdemq. integram ad trecentos & amplius annos, nimirum ad Iuliani Apoſtatæ tempora, perduraſſe, quantumlibet immenſis ac prope innumeris Palæſtina fuerit deformata cladibus.

E

CXII.

Niſi enim pie, ſancte, religioſeque ab ipſis Apoſtolorum temporibus ſacræ imagines in Eccleſia fuiſſent in vſu; paſſuri ne fuiſſent Fideles per tot annorum ſpatia illam ſolam ſic intactam illibatamq. ſeruari? & exciſa licet bello Iudaico Prouincia Palæſtinæ, poſt tot nobiliſſimarum ciuitatum buſta, ipſam (niſi magno in honore habuiſſent, ac fideliter cuſtodiſſent) integram permanſiſſe? q̃ in diaconia eccleſiæ Panneadis ſitæ collocatam Chriſtiani ſemper cultu conuenienti proſecuti ſunt [r]. Addit Euſebius [s]: Nec plane mirum, eos qui ex gentilibus prognati a Saluatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuiſſent, iſta feciſſe: cum & nos Petri & Pauli Apoſtolorum, vel Chriſti etiam ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas, conſeruataſque aſpexerimus; idque propterea, ſicut veriſimile eſt, quòd maiores noſtri ad Gentilis conſuetudinis

r Nicephor. lib. 10. c. 30.
s Euſeb. lib. 7. c. 14.

ſimilitudinem

A ſimilitudinem quamproxime accedentes,eos qui tamquam ſaluatores illis fuiſſent, hoc eſt, qui
aliquid ſalutis & ſubſidij illis attuliſſent,apud ſe honore in hunc modum afficere conſueuerant.]
hæc Euſebius. At multo minus quis mirabitur in Chriſtianorum eccleſijs eſſe effigiatas ſacras *Imagines ſacra etiam in vaſis ſacris.*
imagines;cum eas etiam in ſacris vaſis Catholicos ſculpere ſolitos eſſe,auctor ſit Tertullianus: [a]
teſtatur enim,Chriſti Domini imaginem præſeferentem paſtoris effigiem, ouem deperditam ſu
per humeros geſtantis,in ſacris calicibus effigiari conſueuiſſe:cuius quidem generis imagines cõ [a] Tertull.lib. de pudic.c.7. & 10.
plures inſpeximus in antiquiſſimo Priſcillæ cœmiterio via Salaria anno Domini milleſimo quin
genteſimo ſeptuageſimo octauo,Vrbe teſte,eaque admirante,refoſſo.Sed & conſueuiſſe ſe ab ip-
ſis Apoſtolorum tẽporibus,cum quælibet erigeretur eccleſia,eo in loco primum omnium in me-
moriam Chriſti Redemptoris noſtri,qui pro ſaluando humano genere crucem ſubijt,quaſi nobi
le trophæum victoriæ,crucem poni in titulum,dicemus ſuo loco,cum agemus de Titulo.

Modo autem ad eamdem Apoſtolicam inſtitutionem inſinuandam,ſatis eſt afferre memorabi CXIII.
le quidem & plane admirabile illud antiquitatis monumentum,quod de ſculpta cruce a S. Tho-
B ma Apoſtolo in eccleſia,vbi preces ad Deum fundere conſueuerat,apud quam etiam cæſus, mar-
tyrium conſummauit;Hieronymus Oſorius Siluenſis Epiſcopus, qui res Indicas fideliſſime eſt
proſecutus,vt rem egregie teſtatam,& ſi quam aliam fide ſinceriſſima obſignatam memoriæ pro
dit.Ad finem enim tertij libri hiſtoriæ a ſe cõſcriptæ hæc ait:In eadem ciuitate,quam diximus ap-
pellari Malipurem,& nunc poſtquam a Luſitanis frequentari cœpit, S. Thomæ ciuitas appella- *De Eccleſia S. Thomæ apud Indos.*
tur,erat in colle ſacellum ædificatum,eo quòd affirmarent incolæ,in eo loco Thomam fuiſſe a re-
ligionis hoſtibus interfectum. Erat autem hoc ſolemniter inſtitutum,vt in eo ſacello, octo dieb.
ante diem natalem Chriſti,res diuina fieret,& omnes Chriſtiani eo conuenirent. Fuerat quoque
ante quatuordecim annos in illo colle inuenta crux in lapide inciſa,in cuius faſtigio columbę ima
go inſidebat:baſis vero erat in ſpecie quadam herbarum,quæ diffundi latiſſime videbantur,collo
cata;& tam faſtigium,quàm baſis & brachia in liliorum formam deſinebant. Arcus eam ex eo-
dem lapide factus vndique muniebat.In arcu erant inciſę litteræ,quas nemo legere poterat. Totũ
hoc opus integrum,quod erat ſatis magnum,fuit ſuper altare eiuſdem ſacelli multorũ operis ſta-
tutum. In cruce eminebant notæ ſanguinis inſignes.

C Accidit autem,die quo Chriſtiani conueniebant,vt in eo fano ſalutationem ab Angelo factã CXIV.
ſanctiſſimæ Virgini,octo dies antequam Chriſti natalis adueniret,celebrarent:cum ſacerdos,qui
rem diuinam faciebat,Euangelium inchoaret,vt crux in nigrum colorem verteretur,& liquor ex *Miraculum de Cruce.*
illa incredibili copia dimanaret,deinde color ceruleus pro nigro ſubiret. In locis autem, vbi notæ
ſanguinis extabant,roſei coloris ſplendor eluxit.Sequentibus deindè annis eodem die idem ſem-
per eueniebat.Nec enim alio die(quod magnã admirationem commouebat) id in illa cruce cer-
nebatur.Fuit tamen aliquo tempore eius rei,quæ admirabilis omnibus videbatur, intermiſſio.
Anno autem M. D. LXI. cum Chriſtiani in eumdem locum cum eadem pompa,& celebrita
te conuenirent,eo die quo crux,dum ſacrificium fieret,ſtillare ſolebat,& ſacerdos Euangelium in
choaret(idem etiam admirandum videbatur,quòd numquam prius quàm Euangelium legi cœ-
piſſet,ea crucis mutatio fieret)crux repente nigris maculis,ſplendidis tamen,infici incipiebat, do
nec tandem alijs atque aliis ſubeuntibus,tota nigreſceret:ita vero ſplendebat,atque ſi fuiſſet oleo
delibuta. Tum inſtar roris guttæ fluere cœperunt,quæ paulatim grandiores effectæ, totam crucẽ
humore largiſſimo compleuerunt.Peregit ſacerdos cum multis lacrymis & crebro ſingultu ſacri
D ficium. Deinde aſcendit in altare; & linteis,quibus in rebus ſacris de more procurandis vti ſo-
lebat,crucem exterſit. Lintea maculis ſanguineis tincta repente ſunt. Ciuitatis Præfectus, & reli-
qua multitudo,quæ conuenerat,manus in cælum tendere, Chriſti nomen implorare, flagitiorum
veniam poſtulare,& ad ſtudium religionis ardentius excitari. Crux autẽ poſtquam multo liquò-
re fluxit,clarius ſplendere cœpit,& color ſanguineus euidentius eluxit. Hoc ſignum commouit
& Præfectum vrbis,& primarium ſacerdotem, vt diligenter inquirerent ecquis eſſet qui litteras
illas interpretari poſſet.

Aiunt incolæ,in Narſingæ regno eſſe Brachmanam inter omnes Brachmanas litteris & eru- CXV.
ditione præſtantem,qui varias linguas tenebat. Hominem continuo accerſunt,& interrogãt an il
las litteras noſſet. Reſpondit,litteras eſſe priſcas,quibus antiqui ſapientes vtebantur;negligentia
vero hominum factum eſſe,vt earum cognitio interiret;quinetiam linguam,qua erant deſcriptæ,
a paucis admodum teneri. Admonent illi Brachmanam,vt in altare aſcendat. Reſtitit ille,& nefa
rium facinus eſſe dixit,altare in quo res diuina fieret,humanis pedibus conculcari. Inuitus tamen
ſubijt,& litteras perlegit,quarum & vim eam eſſe dixit,vt vna nota decem et quindcim et vigin-
ti litterarum officio fungeretur. Sententia vero litterarum in ſumma hæc erat: Thomam,diuinum
E virum,fuiſſe a Dei Filio,cuius erat diſcipulus,in eas oras Segami Regis tempore miſſum, vt Dei *De Martyrio S. Thomæ vetus monumentum.*
ſummi notitia gentes illas erudiret:ibique templum extruxiſſe,et res admirabiles effeciſſe:atque
tandem,cum genibus flexis ad crucem illam affixus,orationem ad Deum funderet,a quodã Bra-
chmana fuiſſe haſta transfixum:crucem vero eiuſdem viri ſanctiſſimi cruore tinctam, ad memo-
riam virtutis illius ſempiternam,relictam fuiſſe. Hæc erat ſententia quæ litteris continebatur.
Fecit autem maiorem fidem alius eiuſdem ſectæ vir aliunde accerſitus,grandis admodum natu,
et ſapientiæ opinione præſtans,qui litteras in eamdem ſentẽtiam interpretatus eſt. Huius autem
crucis exemplum in eodem ligno,ex quo templum ædificatum perhibent,inſculptum, cum litte-
ris publicis multorum virorum teſtimonio conſignatis,retineo:cuius fides tantis tunc argumen-
tis explorata fuit,vt nemo poſſit de tam claris atque teſtatis viri diuini monimentis ambigere.]
hucuſque Oſorius:quę licet prolixiora,tamen haud incongrua videri poſſunt ad Apoſtolicas tra-
ditiones,tum de eccleſiarum erectione,tum etiam de cruce in eccleſia ſtatuenda, tanti Apoſtoli
exemplo,demonſtrandas pariterque firmandas. Perſeuerauit in Eccleſia idem priſtinus vſus, vt
cum

cum nouæ erigerentur eccleſiæ, cruces in titulum ponerentur, eædemque & ſacris imaginibus ornarentur. A

CXVI. *De vſu ſacrarum imaginū antiquæ memoriæ.*

a Lib. de Rom. Pont. in Silueſt. b Lib. de munif. Conſtantini. c Lactan. carm. de paſſ. Dom.

Certe quidem qui ex Redemptoris noſtri effigie ærea vſus imaginum, adhuc ipſo viuente, eſt feliciter inchoatus, numquam in Eccleſia Catholica fuit poſtea intermiſſus. Quòd ſi in antiquioribus eccleſijs hæc monſtrare non liceat, quippe quæ omnes a Diocletiano Imperatore (vt nuper dictum eſt) demolitæ ſunt; in eis tamen quæ tum a Conſtantino, qui eius Imperio potitus eſt poſt Maxentium tyrānum, tum ab aliis qui eodem ſæculo vixere, inſtar priorum ſunt erectæ, haud difficile erit multis exemplis oſtendere. Nam in rebus geſtis ipſius [a] cum Silueſtro, & in libello de eius munificentia [b] in eccleſias a ſe erectas collata, habetur, argenteas complures ab ipſo iuſſas conflari ſtatuas, in primis Chriſti Domini Noſtri, Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, Angelorum, & alia id genus multa. Apud Lactantium [c] etiam de imagine Redemptoris cruci affixi, hæc adeuntes eccleſiam admonente, hi verſus ſcripti leguntur:

Quiſquis ades, medijq. ſubis ad limina templi,
Siſte parum, inſontemq. tuo pro crimine paſſum.
Reſpice me, me conde animo, me in pectore ſerua. B
Ille ego, qui caſus hominum miſeratus acerbos,
Huc veni]

CXVII. d Paul. epiſt. 12.

Et ne nimis morer ſingula exempla retexēdo: eſt de his locuples teſtis ſanctus Paulinus[d], qui eodem quo Conſtantinus, vixit ſæculo: ad Seuerum enim ſcribens, ſacras ac venerandas cruces, aliaſque typicas imagines in apſide eccleſiæ (eaſdem enim ipſe fecit ſimiles, quas in antiquioribus baſilicis muſiuo opere contextas in hanc diem aſpicimus) pingi ſolitas, verſibus, quos illis ſuis affixit, exacte declarat; quorum aliquot hic ſubijcimus, & in primis qui in camera apſidis, muſiuo opere contexta, erant his verbis conſcripti:

Myſticæ imagines pingi ſolitæ.

Pleno coruſcat Trinitas myſterio:
Stat Chriſtus, agno vox Patris cælo tonat,
Et per columbam Spiritus ſanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ ſunt corona Apoſtoli, &c.]

Ac ſurſum de alia in eadem baſilica cruce ſuper ingreſſum ex more picta: C

Cerne coronatam Domini ſuper atria Chriſti
Stare crucem, duro ſpondentem celſa labori
Præmia. Tolle crucem, qui vis auferre coronam.]

In frontibus quoque dextræ læuæq. porticus depictis crucibus hoc erat inſcriptum epigramma:

Ardua florifera crux cingitur orbe corona,
Et Domini fuſo tincta cruore rubet.
Quæq. ſuper ſignum reſident cæleſte columbæ,
Simplicibus produnt regna patere Dei.]

Et in apſide Fundanæ baſilicæ eodem ferme argumento:

Sanctorum labor & merces ſibi rite cohærent:
Ardua crux, pretiumque crucis ſublime, corona.
Ipſe Deus nobis princeps crucis atque coronæ,
Inter floriferi cæleſte nemus Paradiſi,
Sub cruce ſanguinea niueo ſtat Chriſtus in agno, D
Agnus vt innocua iniuſto datus hoſtia leto:
Alite quem placida ſanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila Genitor de nube coronat.
Et quia præcelſa, quaſi index, rupe ſuperſtat,
Bis gemina pecudis, diſcors agnis genus, hædi
Circumſtant ſolium; læuos auertitur hædos
Paſtor, & emeritos dextra complectitur agnos.]

e Aug. de conſenſ. Euang. lib. 1. c. 10.

CXVIII. f Auguſ. contra Fauſt. libr. 22. ca. 73. g Baſi. oratio in S. Barlaham. h Greg. Nyſſen. orat. in Theodo. i Prud. hym. de S. Caſſ. & alio de S. Hippolyt. itemque Euod. Vzalenſ. lib. 2. de mirac. S. Stephani. k Conci. Eliber. c. 36.

At non his tantum picturis eccleſiarum apſides, ſed & ipſos eccleſiarum parietes dextra & ſiniſtra diſpoſitos, diuerſis hiſtorijs veteris vel noui Teſtamenti ad pietatem aſpicientes inſtituentibus fuiſſe egregie exornatos, idem auctor in nono & decimo Natali ſancti Felicis, quæ præclaro poemate illuſtrauit, copioſe deſcribit. At certe Auguſtinus [e], qui eodem quoque vixit tempore, certiſſimam fidem facit, in parietibus paſſim depingi conſueuiſſe Chriſtum hinc inde Petrum & Paulum laterales habentem, atque etiam [f] Abrahamum filium ſuum immolantem. Sed & martyrum fortiſſimos agones in eccleſijs etiam effigiari ſolitos, teſtantur Baſilius [g], Gregorius Nyſſenus [h], & alii complures [i], qui omnes eodem quo Conſtantinus vixere ſæculo: at permultos taceo, quos enumerare, nimis præ eorum multitudine longum eſſet, qui ſequentibus temporibus claruere. Cum igitur qualis fuerit in exornandis eccleſiis vſus eius ſæculi quo imperauit Cōſtantinus, tam in Oriente quàm in Occidente, tot Patrum teſtimonijs compertiſſimum habeatur: quid exiſtimandum ſit de illo canone qui in Concilio [k] Eliberino ſic poſitus legitur: Placuit picturas in eccleſia eſſe non debere, nec aliter; ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur] qualis inquam quantæq. ille ſit fidei, eruditos omnes appello. E

CXIX. *Ex Concilio Eliberino obiectio.* l Concil. Arela. 2.

An ne potuit, vel debuit decem & nouem Epiſcoporum conuentus in Orbis angulo congregatus aliud ſtatuiſſe, quàm vbique locorum vniuerſalis profiteretur Eccleſia? Conſtat quidem dictum Concilium paulo ante Conſtantini Imperium, cum perſecutio nondum penitus vbique locorum extincta eſſet, eſſe celebratum. Nam eidem & Oſius Cordubenſis legitur interfuiſſe, necnon Liberius Epiſcopus Emeritæ, qui etiam ſcriptus reperitur in ſecundo [l] Concilio Arelatēſi

ſub

A ſub eiuſdem Imperij anno nono conuocato, Voluſiano & Aniano Coſſ. Porro ipſum in multis eſſe irritum, multa ſunt quæ manifeſte declarant: pleraque enim in eo ſunt, quæ fines Nouatiani erroris viſa ſint prope attigiſſe; dum eis qui capitalia quædam crimina perpetraſſent, nec in fine communionem eſſe dandam, pluribus canonibus [a] ſtatuitur. Sapere hæc hæreſim Nouatianam, qui Cypriani & aliorum de ea re ſcripta legerint, facile cognoſcent. Ab Eccleſiæ enim Catholicæ vſu illud omnino alienum eſſe reperitur, quod in eo ſtatutum eſt, vt nec in fine communicet, qui poſt pœnitentiam mœchatus fuerit [b]. Ceterum quòd ſciamus eius conuentus Epiſcopos fuiſſe Catholicos, de Nouatiana hæreſi nulla ſuſpicio eſſe debet: cum præſertim hi, licet communionem tamen pœnitentiam non negarent, vt de eo Innocentius Papa tradit ſcribens ad Exuperium.

a Conc. Eliber. c. 1. 2. 6. 8. 12. 17. 18.
b Can. 3. & 7.

CXX. *Canon de imaginibus non receptus.*

Sed nec in eo quod de imaginibus ſtatuiſſe videtur, aliquam obtinuiſſe firmitatem, certum eſt: quandoquidem Prudentius, & ipſe etiam Hiſpanus, & eiuſdem ſæculi ſcriptor, quem citauimus, laudat pingi ſolitas eſſe venerandas imagines: qui primum in Caſſiano hæc ait:

Erexi ad cælum faciem: ſtetit obuia contra
Fucis colorum picta imago martyris,
B *Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,*
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri (miſerabile viſu)
Confoſſa paruis membra figebant ſtylis.]

Et in Hippolyto.

Exemplar ſceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta ſuper tumulum ſpecies liquidis viget vmbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.]

An non Paulinus Nolanus Epiſcopus, tam egregius ſacrarum imaginum teſtis, quem citauimus, & ipſe fuit (quod fatetur [c]) presbyter Barchinonenſis Eccleſiæ, & in Hiſpania diu verſatus, & tamen imaginibus refertas plures erexit [d] eccleſias?

c Paulin. epiſt. 6.
d Paul. epiſt. 12. & alijs.

CXXI. *De impoſtura non leuis ſuſpicio.*

Sed non tantum ex iam dictis adducor vt exiſtimem Cōciliū illud in his irritū factū eſſe; ſed eo maxime, quod canonum antiquiſſimi collectores, Ferdinandus diaconus, Dionyſius cognomēto Exi C guus, & Creſconius, quantūlibet egregiā nauarint operam, vt oēs tam Græcos quàm Latinos canones colligerent, nullus tamē ipſorum eiuſmodi Concilij Eliberini canonis vel ſaltē nomine tenus meminit. Itaque nonnihil ſuſpicor in illo canone impoſturam. Qui enim fieri potuit, vt cū nō tantum complures Orientalium, ſed & Occidentalium turmę aduerſus ſacras imagines bellū mouerent, & ad eas impugnandas arma vndique compararent, a potiſſimo omnium telo, ſi extitiſſet, abſtinuiſſent? An ne latuit eiuſmodi decretum Concilij vigilantium, & ipſum Hiſpanum, ſacrorū rituum Eccleſiaſticorum euerſorem? qui cum, quæ erant Eccleſiaſticæ œconomiæ, peruertebat antiquas conſuetudines, ceſſaſſet ne in ſacras imagines potiſſimum inuehi, ſi aliqua prætenſa ſaltem Eccleſiaſticorum virorum auctoritate id ſe poſſe efficere conſpexiſſet? An non ſaltem vnius vel alterius eiuſdem Synodi canonis [e] auctoritate ſtabilire ſua ac roborare potuiſſet, vt quæ ipſe primus de non incendendis cereis in eccleſia auſus eſt [f] affirmare? An etiam præterijt canon ille Claudiū itē Hiſpanum [g] presbyterum, inde vero Epiſcopum Taurinenſem, maximum omnium Iconoclaſtam, Felicis Vrgelitani diſcipulum? Quòd vero canon ille eos omnes præterierit (vt qui nec extaret) ex eo etiam exploratiſſimum redditur, quòd Catholici ſcriptores Eccleſiaſtici Iconoclaſtarū D commenta refellentes, quòd de eo nullum factum eſſet negotium, ne per nutum quidem eiuſdem meminiſſe reperiuntur.

e Can. 34. & 37.
f Hiero. aduerſ. Vigilant.
g Ionas Aureli. in præfat. comment. in Claudi. & lib. 1.

CXXII. *Omnis ſoluitur diuerſis modis obiectio.*

Equidē dū hæc paulo accuratius apud ipſum ppēdo, in eā ſuſpicionē adducor, vt aliquis Claudij diſcipulus atq. ſectator (quod propriū eſt hæreticorū, partus ſupponere) eiuſdē canonis auctor fuerit, & talis impoſturæ egregius cōcinnator: nec ſane qui hæc mecū accurate peruiderit, me falſum coniectorē temere arguet. Sed eſto, abſit fraus & impoſtura: Ecquam tandē fidem meretur tā paucorū Epiſcoporum canon, quē totius Catholicæ Eccleſiæ vſus contrarius continuo aboleuit, immo antequā naſceretur extinxit? Scimus & alios eruditos viros aduerſus recentiores Iconoclaſtas pro fide Catholica de canone illo alia dediſſe reſpōſa; nimirū ſic pingi imagines in pariete S. Synodum vetuiſſe, vt tamē eas in tabulis effigiari ſineret: qui quidē vſus vſque hodie in Hiſpania dicitur eſſe retentus. Rō aūt diuerſitatis illa prætexitur, quod quacūque vrgente perſecutione, tabulas illas Chriſtiani poſſent ſecū quocūque ferre & occultare: non ſic de parietib. quorū ſacræ imagines expoſitę remanerēt iniurijs atque deriſioni Gentilium. Sed in his iā diutius nobis immorandum non eſt. Illud ad poſtremum non prætermittimus; tātū abeſſe, vt eo canone ſacrarum cultus E imaginū infringatur, vt ex eo magis magiſq. roboretur: nam ſi non viguiſſet vſus pingendi ſacras imagines in eccleſijs, eas prohibendi nulla fuiſſet occaſio. Etenim ſi (quod patet) priuatio præſupponit habitū; iā eas in eccleſiis ſolitas pingi vſque ſaltē ad illud tpſ, liquido apparet: ſed & eūdem vſum perſeueraſſe poſt editū canonem illū, ſatis demonſtratū eſt. At vero tā paucos Epiſcopos iure damnaſſe, quod (vt vidimus) tā Orientalis q̄ Occidentalis Eccleſia maiorū exemplo conſeruaret, quis dixerit? vel certe quod ijdē quoquo modo ſtatuiſſent, ceteros, qui tum erant, vel poſtea fuerunt in Eccleſia Epi, contrario vſu potuiſſe abolere, quis poterit dubitare? Sed de ſacris imaginibus pluries agemus inferius: hæc modo, occaſione ornatus eccleſiarum obiter attigiſſe ſufficiat.

CXXIII. *Diſtincta in Eccleſia loca.*

Sed quod ad antiquum eccleſiæ partium vſum ſpectat: nec illud dicere prætermittimus; ſicut olim in templo Hieroſolymitano (quod attigimus ſuperius in Apparatu) loco diſtincti erant ſacerdotes a populo, viri a mulieribus, atque a nuptis virgines; ita eodem fere ordine & diſpenſatione in Chriſtianorum eccleſijs, cum agerentur ſacri conuentus fuiſſe Fideles ab inuicem locorū diſtinctione ſeparatos. Id quidē in primis Philo [h] Iudæus ſeruari ſolitū ab Eſſenis, qui in Ægypto

h Philo lib. de Vit. cōtemplat.

a Hier. de Scrip. Eccleſ. in Philone. apud Alexādriam agereut,quos Hietonymus[a] Chriſtianos eſſe affirmat,de quibus inferius pluri A
bus diſſeremus,tradit his verbis: Commnne Senmeum,in quod ſeptimo quoque die cōueniunt,
ſepto clauditur duplici,ſeparatis virorum & mulierum cœtib:is:nam mulieres quoque ſimul au-
ſcultant ex more,dumtaxat quæ inſtitutum idem ſectantur. Medius autem paries a ſolo ſurgit tri
bus quatuorve cubitis in modum loriculæ. Superiora vſque ad tectuin patent: vnde gemina pro-
uenit commoditas,& quòd pudoti feminei ſexus conſulitur,& quòd verba doctoris exaudiunt fa
b Clem. Conſtit. lib. 2. c. 61. cile abſque vllis obſtaculis,quæ vocem eius intereipiant.]hæc Philo. Eadem apud Clementem [b]
ac magis diſtincte leguntur: ait enim eccleſiam conſtrui ſolitam longo ſitu inſtar nauis,in cuius
medio(quod gremium dicimns) Epiſcopus vna cum clero ad vtrumque latus poſito ſedeat;ex al-
tera eccleſiæ parte viri,ex altera vero manerent mulieres:& ſicut loco ab inuicem diſtincti erant,
eodem quoque modo portæ,vt qua viri ingrederentur,diſcreta eſſet ab ea quæ feminis tantum pa
teret:& ſicut virorum portæ oſtiarins præerat,ita diaconiſſæ demandata erat cura portæ mulierū:
Hæc omnia,inquit auctor,prout etiam diſpoſita erant in templo.]ac ſubdit: Adoleſcentulæ rursū,
ſi ſit locus,ſeorſum maneant:ceteræ,& quæ poſt ſtent nuptæ,& quæ iam liberos habent, ſeorſum
maneant. Virgines,& viduæ,& anns,primæ omnium vel ſtent,vel ſedeant.]hæc de locorum ac per B
ſonarum diſtinctione & ordine in eccleſia ſeruari ſolitis apud Clementem.

CXXIIII. Sed Gregorius Naziāzenus ex his quæ ſcribit in ſomnio Anaſtaſiæ,ſupra eccleſiæ porticus mu
De loco feminarum. lierum locum fuiſſe demonſtrat,cum ait: Sanctæ virgines vna cum grauibus matronis e ſublimi te
cto caſtiſſimas ſermonibus meis aures inclinabant.]Confirmant hæc ipſa,quæ de S. Ioanne Chry
c Metaphr. in vit. S. Ioann. Chryſoſt. ſoſtomo [c] ſcriptis mandata leguntut:nimitum clericum ſacris aſſiſtentem, cum mulierē ſurſum
in tabulato manentem ꝓcaciter inſpexiſſet,ab altari amouiſſe. De loco inſuper,vbi virgines a ce-
teris feminis ſeparatæ agerent in eccleſia,Ambroſius [d] meminit his verbis, quibus in virginem
d Ambr. ad vir. lapſ. lapſam inuehitur: Nonne vel illum locum tabulis ſeparatū,in quo in eccleſia ſtabas,recordari de-
bniſti,ad qnem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant,tua oſcula petentes,quæ ſanctio
res & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta,quæ oculis tuis ipſe inſcriptus paries ingerebat,
recordari debuiſti? Diuiſa eſt muliet & virgo. Quæ nō eſt nupta,cogitat quæ Domini ſunt,quomo
do ſit ſancta corpore & ſpititu. Tu autem in contrarium vertens dictum,&c.]

CXXV. Procopius [e] etiam hæc habet: Sunt duæ vtrinque porticus,quas faſtigiata teſtudo & aurum
e Procop. de ad dif. Iuſtin. Imp. lib. 1. venuſtant:harum vna viros orantes,altera mulieres admittit,alias nulla re differentes. Quis tabu C
lata,in quibus verſantur mulieres,exponet?]hæc ille de locorum differentia,& ſexus & ordinis di
ſtinctione. In Eccleſia quoque Romana diſtincta fuiſſe in baſilicis loca virorum ac mulierum,ve-
tera Vaticanæ eccleſiæ monumenta declarant,quæ inciſa marmoribus,deſcripta legimus in codi
ce eiuſdem eccleſiæ bibliothecæ,ac primum hæc ipſa de inſcriptione ſepulchri:

AD SANCTVM PETRVM APOSTOLVM ANTE, REGIA IN PORTICV,
COLVMNA SECVNDA QVANDO INTRAMVS, SINISTRA PARTE VI-
RORVM, LVCILLVS ET IANVARIA HONESTA FEMINA.]

Item illud in Vitis Romanorum Pontificum: Symmachus Papa fecit oratorium ſanctæ Crucis a
parte virorum,&c.]& in Vita Gregorij Papæ Tertij: Hic fecit oratorium intra baſilicam ſancti Pe
tri iuxta arcum Triumphalem in parte virorum.]& in Sergio Papa: Hic fecit imaginem auream
beati Petri Apoſtoli,quæ eſt in parte mulierum.]His & alijs memorijs perſpicuū redditur,in Ec-
cleſia Romana ſeruatum eſſe ordinem,vt in baſilicis ſeorſum a mulieribus orarent viri,ijdemque
ſiniſtram baſilicæ partem occuparent,dexteram vero feminæ: digniorem namque partem in ſa-
cris ſiniſtram habitam eſſe,ſecundo Annalium tomo diſſeruimus. D

CXXVI. Sed ad hæc etiam ſpectat,quòd ſicut olim in templo pauperes ſtipem mendicantes pro forib.
f Act. 3. ſtabant(vt & ex his quæ ſcribit Lucas [f] de claudo qui exponebatut a ſuis ad templi portam Spe
cioſam,eſt manifeſtum)ita etiam in eccleſiam ad ſtipem captandam nefas illis ingredi,ſed in ex-
teriori porticu,quæ poſt atrium iannis inhæret eccleſiæ,eos ſolitos commorari,certum eſt. Vnde
g Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 18. Chryſoſtomus [g]: Propterea,inquit,& ante eccleſias & martyrum monumenta pro foribus pau
peres ſedent,vt nos ex eiuſmodi ſpectaculo multum capiamus vtilitatis. Cōſidera namque, quòd
Pauperes extra Eccleſiam mendicare ſoliti. nobis terrenas ingrediētibus regias,nihil huiuſmodi cernere licet,ſed viri honeſti & ſplendidi &
diuites & prudentes paſſim diſcurrunt:ad veras autem regias,ad eccleſiam dico, & oratorias æ-
des,& martyrum templa,dæmonibus preſſi,truncati,pauperes,ſenes,cæci,membra ferētes obtor
ta. Quid hoc tandem? Vt tu docearis.] Ad hæc reſpiciunt quæ Gregorius Nazianzenus in ea cele-
bri oratione,quam habuit de amore pauperum,ait: Iſta petitionum clamor internis templi canti-
bus ex aduerſo reſpondet,atque e regione myſticarum vocum miſerabilis luctus excitatur.] Sed
non eo qnidem is locus pauperibus mendicātibus attributus erat,quòd haberentur contemptui;
ſed ne obſtrepentes,ſacta agentibus in eccleſia,ac ibi orantibus eſſent moleſti:verum eis æque ac E
ceteris patebat eccleſia,precum cauſa;ſimulque cum Principibus, nullo habito delectu & perſo-
h Idem hom. 18. narum acceptione,ad ſacram menſam admittebantur. Hinc Chryſoſtomus [h] eadem homilia ad
populum Antiochenum hæc habet: Ad ſuam ſpititualem menſam eos vocare,& illud communica
re conuiuium non dedignatur:ſed claudus & mutilus,ſenex & pannoſus,ſordidus & mucoſus,cū
iuuene pariter ſpecioſo,& ipſo purpuram induto & in capite diadema geſtante,futurus mēſæ par
ticeps venit,& ſpirituale petit cōuiuium,& ijſdem ambo frnuntur,nec vlla eſt differentia;& Chri
i Marc. 11. Luc. 9. ſtus quidem eos ad menſam cum Rege ſimul vocare non dedignatur;pariter enim ambo vocan-
tur.]hæc Chryſoſtomus.

CXXVII. Quod reliquum eſſe videtur; conſtat locum ipſum,in quem ad ſacros celebrandos conuentus
Diuerſis nominibus Eccleſia dicta. Fideles conuenire ſoliti erant,diuerſis eſſe nominibus appellatum:nam non tantum(vt diximus)
diuinæ Scripturæ auctoritate conſtat eſſe nominatum Eccleſiam,ſed & Domum oratoriam,ſm ꝙ
a Domino dictum eſt [i]: Domus mea,domus orationis vocabitur.] Item aliquando Dominicum:

quam

A quam vocem vſurpat Cyprianus [a], & alij Latinorum, ac Græci etiam, vt apparet ex Concilio [b]
Laodiceno, & alijs: de qua re Euſebius [c] reddit rationem. Dicitur & Baſilica: qua quidē voce Op
tatus [d] vtitur, cum ait Romæ fuiſſe quadraginta & amplius Baſilicas. Sed vnde id nomen Baſi-
licæ deductum ſit, pluribus egimus in Notationibus ad Romanum Martyrologium [e]. Inſuper,
Memoria, eccleſia appellata reperitur; quæ nomenclatura apud Auguſtinum [f] frequentior eſt: ea
nimirum occaſione, quòd eccleſiæ in memoriam ſanctorum martyrum erigi & Deo dicari conſue
uerant: de quibus eſt canon Concilij Africani [g]. Ad idem ſpectat quod Auguſtinus de Ciuitate
Dei ait [h]: Nos martyribus noſtris non templa, ſicut dijs, ſed memorias, ſicut hominibus mortuis,
quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus.] Dici etiam eccleſia ea de cauſa a Græcis, Mar-
tyrium, conſueuit, vt in Concilio [i] Gangrenſi, & Chalcedonenſi, in cuius quidem Actis frequens
eſt mentio de Martyrio S. Euphemiæ, vbi eſt ſacroſancta Synodus celebrata. Aliquādo etiā idem
locus, Concilium ſanctorum, nominatus reperitur: eadem ſane ratione, qua & eccleſia, quæ licet ꝓ
pria ſignificatione conuentus dicatur, tamen pro loco eum cōtinente (vt vidimus) vſurpatur: ſic &
B Concilium ſanctorum, pro loco, vbi congregatur Fidelium multitudo, ſępe poſitum inuenitur: vox
quidem Eccleſiaſtica, & in diuinis Scripturis vſu recepta, vt apparet in Pſalmis [k]: Deus qui glori
ficatur in concilio ſanctorum.] ac rurſum: Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio
iuſtorum & congregatione.] de hac etiam voce pluribus egimus in dictis ad Romanum Martyro
logium Notationibus [l], vt non opus ſit hic eadem repetere. Dicta etiam ab antiquis eccleſia repe-
ritur & Titulus: de cuius vocis ratione ſuo loco opportunius ac pluribus diſſeremus. Templū quo
que ſæpius idem locus dictus eſt; nequaquam vero a maioribus Delubrum, vel Fanū: licet his vo-
cibus recentiores nonnulli, certe quidem improprie, ne dicam improbe, vſi ſint, quippe quę magis
Gentilium templis conueniant: nam & patres noſtros ab ijs abſtinuiſſe, certiſſimum eſt.

a Cypr. lib. de oper. & eleem. b Concil. Laod. c. 28. c Euſeb. orat. de laudib. Conſtā. d Optat. contra Parmen. & alij. e Martyrolog. Rom. die 5. Aug. f Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8. & alijs locis. g Concil. African. c. 50. h Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 10. i Concil. Gangrenſ. c. 20. k Pſal. 8. Pſal. 110. l Die. 23 Iun.

Ceterum illud non omittimus dicere: quòd ſi quando vehemens adeo perſecutio eſſet oborta, CXXVIII.
vt Chriſtiani publicis Impp. edictis omnino excluderentur ab eccleſijs atque conuentibus; nihilo
minus ea parui facientes, quocumque opportunum eſſet, ad ſynaxes in vnum conuenire non ꝑter-
mittebant. Teſtatur id in primis Dionyſius [m] Alexandrinus Epiſcopus, hæc ad Germanum ſcri
bens, poſtquam de edicto Valeriani cōuentus inhibentis meminit: Attamen nos iuuante Deo, nō
C à conuentu conſueto inter nos celebrando abſtinuimus: quin ipſe quidem quoſdam in ciuitate fra
tres, perinde ac ſi ſimul cum illis verſatus eſſem, ad conuentus perſtudioſe agendos impuli.] Idem
& ad Hieracem [n], dum exul eſſet, hæc ſcribit: Cum ab omnibus perſecutione exagitati eſſemus,
& morte mulctati, feſtum lætis animis celebrauimus; & ſingula loca ad ſingula afflictionum gene
ra nobis præſtituta, vt ager ſilueſtris, ſolitudo deſerta, nauis fluctibus iactata, diuerſorium publi-
cum, & horridus carcer, opportuna videbantur, in quibus celebres conuentus maximo cum gau-
dio ageremus.] In carceribus (vtcūque licuiſſet) ſacras a Fidelib. haberi ſynaxes, & offerri ſacrifi-
ciū conſueuiſſe, teſtis eſt Cyprianus [o]: ſed magis id ſignificant ipſa ſanctorum martyrum Acta, ac
præſertim illa fideliſſima, quæ Proconſularia [p] dicta, a publicis notarijs ſunt excepta; de quibus a
gemus ſuis locis. Certe quidem & ad conuentus publicos celebrandos cryptæ arenariæ, perſecu-
tionis tempore, Romæ præſertim, vbi in arena foſſili ſubterranei complures latent perampli receſ
ſus, facultatem ſuppeditabant; licet cum vehementior vrgeret perſecutio, ab his quoque exclude-
rentur, vt teſtantur litteræ [q] Cornelij Papæ ad Lupicinum Epiſcopum Viennenſem, cum ait: Pu
blice, neque in cryptis notioribus Miſſas agere Chriſtianis licet.] His igitur de eccleſijs Chriſtia-
D norum & publicis conuentibus ex antiquitatis adytis reſeratis, iam ad ceteras inſtitutiones Ec-
cleſiaſticas ab eodem Paulo in eadem epiſtola ſcriptas redeamus.

Tempore perſecutionis omnis locus eccleſia.

m Apud Euſeb. lib. 7. c. 10. n Apud Euſeb. lib. 7. c. 17. o Cypr. epiſ. 5. p Extant apud Sur. die 11. Feb. de quibus cōſiule notata a nobis in Rom. Martyrolog. q Habentur to. 1. Biblioth. ſanc.

Perſeuerabat adhuc in Eccleſia laudatiſſimæ rei vſus, vt (quod Chriſtus vltima cœna fecerat, CXXIX.
ac in ſui memoriam vt facerēt, ſuos monuerat) Chriſtiani conueniētes ſimul in eccleſia, vna cœna
rent, ſimulque ſacratiſſimam perciperent Euchariſtiam: quod tamen cum Corinthij, non vt dece-
bat, explerent, Paulus iurę redarguit, dicens [r]: Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt Do-
minicam cœnam manducare. Vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum: & a-
lius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt, &c.] Quoniam (vt dictum eſt) vtraque ſimul menſa iun
gebatur, communis & ſacra; quid in vnaquaque præſtare deberent, admonuit. In illa priori nimi-
rum, vt communitas ſeruaretur, ſeque inuicem expectarent, vnaque diſcumberent, eſſetque fruga
lis. Domi enim potius vt comedant, perſuadet, qui non mutuæ charitatis, cuius intuitu res inſtitu-
ta eſſet, ſed ingluuiei cauſa ſic conuenirent. De ſacra vero menſa, quòd a communi eſſet diſtincta,
non perfunctorie & abſque animi conſideratione eam eſſe adeūdam, vtpote quòd maximum om
nium dānum incurrat qui indigne eo cibo veſcatur; ſed magna ſolicitudine latebras ſuæ quemq;
conſcientiæ diſquirere debere, diuinum iudicium interminatus, inculcat.

r 1. Cor. 11.

De duplici cœna.

E Porro quod ad vtramque menſam ſpectat: etſi Chriſtus communem præmiſit, inde vero ſa- CXXX.
cram exhibuit; quòd ſic rerum ordo ferebat, vt legalia primum conſummarentur, ac deinde
quæ nouæ legis eſſent, menſæ apponerentur: Apoſtolorum tamen tempore primum quidem cele-
brari ſolitam ſynaxim, inde communi omnes excipi menſa, Ioannes Chryſoſtomus [s] tradit
his verbis: Statis diebus menſas faciebant communes; & peracta ſynaxi, poſt ſacramentorum
communionem, inibant conuiuium, diuitibus quidem cibos afferentibus, pauperibus autem, &
qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter veſcentibus,] hæc Chryſoſtomus. Ve
rum de his diuerſam fuiſſe olim diuerſarum Eccleſiarum conſuetudinem, ſuperius dictum eſt,
Corinthios autem inter cœnandum miſcentes ſacra communibus (quod correxit Paulus) Eucha
riſtiam ſumere conſueuiſſe, Auguſtinus [t] affirmat; teſtaturque communi conſenſu totius Eccle-
ſiæ actum eſſe, vt nonniſi ieiuni Fideles in eccleſia ſacram ſumerent Euchariſtiam, quam & ſacer
dotes ipſi, ieiuni cum eſſent, offerrent.

Sacra primū menſa, Deinde communis.

s Chryſoſt. in 1. Corin. 11. hom. 27. in princ. t Augu. ad Ian. epiſt. 118.

Sed enim illud etiam totius vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione factum eſt, vt non amplius ſacris CXXXI.

menſis communes commiſcerentur, ſed inter ſe eſſent ſicut myſterio, ita aliqua diuerſitate tem- A
Seorſum ſacra a communi. poris diſtinctæ. Fluxit etiam inde conſuetudo, vt eadem conuiuia (ſicut Apoſtolorum temporibus
agi vidimus) in eccleſia celebrari ſolerent; de qua Ioannes Chryſoſtomus in ſermone in dictum
Pauli, Oportet hæreſes eſſe] teſtatur his verbis: Ab hac lege & conſuetudine inoleuit in eccleſijs
conſuetudo quædam admirabilis. Fideles enim omnes in conuentibus ſuis poſtquam audiſſent
doctrinas, poſt preces, poſt ſacramenrorum communnionem, ſoluta concione, non mox domum cō
ſcendebant: ſed diuites & abundantiores alimenta & edulia domibus ſuis afferentes, pauperes vo
cabant, communeſque faciebant menſas; communia prandia, communia conuiuia in ipſa eccle-
ſia. Atque ita a communione menſæ & pietate loci vndiquaque ad charitatem accendebantur,
non abſque ſumma voluptate, vtilitateque maxima. Pauperes enim tum fruebantur conſolatio-
ne, qualis obtingebat: diuites vero fructum beneuolentiæ & ab his quos paſcebant, & a Deo, pro-
pter quem illos paſcebant, aſſequebantur; ſicq. tandem domum redibāt. multa hinc igitur eis pro
ueniebant bona.] hæc Chryſoſtomus. Quando vero ſtatutum fuerit ne id in eccleſia amplius age-
retur, dicemus inferius. B

CXXXII. Quo vero ordine, quove ritu communes cœnæ, mutuæ charitatis indices atque illices, a Chri-
a Tert. Apolog. ſtianis olim celebrari conſueuiſſent, antiquorum auctorum ſatis multa ſuppetunt teſtimonia, ac
cap. 39. in primis Tertulliani [a] ſic dicentis: Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit: vocatur enim
De Agape. ἀγάπη, id quod eſt penes Græcos, dilectio. Qantiſcumque ſumptibus conſtet, lucrum eſt pietatis
nomine facere ſumptum: ſiquidem inopes quoque refrigerio iſto iuuamus, non qua penes vos pa
raſiti affectant, ad gloriam famulandæ libertatis ſub auctoramento ventris inter contumelias ſa-
ginandi, ſed qua penes Deum maior eſt contemplatio mediocrium. Si honeſta cauſa eſt conuiuij,
reliquum ordinem diſciplinæ de cauſa æſtimate, quid ſit de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil
immodeſtiæ admittit. Non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quan-
tum eſurientes capiunt: bibitur quantum pudicis eſt vtile. Ita ſaturantur, vt qui meminerint etiā
per noctem adorandum Deum ſibi eſſe. Ita fabulantur, vt qui ſciant Dominum audire. Poſt a-
quam manualem & lumina, vt quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouo
catur in medium Deo canere: hinc probatur quomodo biberit. Æque oratio conuiuium dirimit.
Inde diſceditur, non in cateruas cæſionum, neque in claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones la- C
ſciuiarum, ſed ad eamdem curam modeſtiæ et pudicitiæ: vt qui non tam cœnam cœnauerint, quā
diſciplinam. Hæc coitio Chriſtianorum.] hucuſque Tertullianus de publicis conuiuijs Chriſtia
norum; quæ cum cauſa pauperum parari ſolerent, vt egeſtate preſſi exhilararentur aliquando, ma
gna fiebat impenſa.

CXXXIII. Cetera vero, quæ inter illos tantum qui arctioris vitæ genus excolerent, certis anni tempori-
b Hier. de Scri. bus exercebantur conuiuia, erant omnino frugaliſſima, verum in reliquo multa habebant cū illis
Eccleſ. communia. Quòd ſi credimus Hieronymo [b] affirmanti Philonem ſub nomine Eſſenorum de
Quale conui- Chriſtianis Eccleſiæ Alexandrinæ eſſe locutum, de qua controuerſia fuſius ſuo loco agemus: qua
uium Chriſtia lia eſſe ſolerent dicta conuiuia, perbelle deſcripſit. Equidem in menſis a Dei laudibus auſpicari
norum. conuiuium, et eis vaniloquia non admiſcere, ex Iudæorum traditione fluxiſſe, certum eſt: nam et
c Ariſteas li. de Ariſteas hæc ait [c]: Etenim vt a menſis poculiſque incipiamus, recte iuſſi tum Deum laudare, cū
72. interp. menſæ accumbimus: in qua ne aliquid quidem ad confabulandum conceſſit, quod diuini numi-
nis memoriam abijceret.] Sed audiamus Philonem ſic illorum plenius conuiuia deſcribentem:
Vbi vero conuenere candidati et læti (ait) cum ſumma grauitate ad ſignum datum a quopiam E- D
phemereuta (ſic huiuſmodi miniſtros nominant) priuſquam diſcumbant, ſtantes vna ſerie decen
ti, ſublatiſque in cælum manibus atque oculis, his quoniam didicerunt cæleſtia, illis vtpote incor
ruptis a muneribus et a quæſtu illicito, precantur vt placeat Deo id conuiuium. Abſolutis precib.
ſeniores diſcumbunt, ac mox alij pro cuiuſque dignitate: nec enim ſeniores ex annis æſtimant, ſed
quantumlibet grandæuos habent pro pueris, ſi ſero inſtitutū hoc complexi ſunt: honorem vero ſe-
nectutis tribuunt his qui exercuerunt ſe a iuuentute in hac pulcherrima diuinaq. parte contēplati
uæ philoſophię. Adhibentur menſæ feminæ quoque, anus pleræque, ſed virgines non coactæ caſti
tatis, ſicut apud Græcos quędā ſacrificulæ, ſed ſponte continentes præ amore ſapientiæ, cuius ſtu-
dio per totam vitam contempſerunt voluptatem corporis; nimirum diuinæ, nō mortalis prolis cu
pidæ, quam ſolæ Deo claræ animæ ex ſe ipſis pariunt, excipientes pro ſemine intelligibiles Patris
radios, vt decreta ſapientiæ contemplando percipere valeant. Diſcubitus ita diſtribuitur, vt ſeor-
ſum viri dextrum latus, ſeorſum feminæ ſiniſtrum teneant. Quòd ſi quis ſuſpicatur lectiſternia et
ſi non ſumptuoſa, certe molliuſcula parari hominibus ingenuis et philoſophiæ deditis: ſciat eſſe
tegetes rudes e vili contexta materia, videlicet e papyro indigena, ſic humi aggeſtas, vt eminēdo E
fulciat cubitus.] et paulo poſt.

CXXXIV. Ceterum in hoc ſacro conuiuio nemo (vt dixi) ſeruus adeſt; miniſtrāt ingenui, et ſpōte quicqd
opus eſt faciūt, iuſſa nō expectādo, ſed præueniēdo alacritate volūtaria. Nō enim qbuſlibet inge-
nuis delegatur id officiū, ſed habito delectu ex omni ſodalitatis huius iuuentute, vt quiſque aliqđ
præclarū indolis ac virtutis ſpecimē edidit: hi tāquā germani filij libenter et certatim miniſtrāt,
haud ſecus ac parentibus publicis, hanc coniunctionem arctiorem ducētes, quàm ſanguinis; quā
doquidem recte ſapientibus virtute nihil eſt antiquius. Diſcincti autem, et promiſſis tunicis acce
dunt ad miniſtrandum, vt abſit omnis ſeruilis ſpecies in hoc conuiuio. Scio quoſdam his auditis
riſuros, dumtaxat qui deflenda lamentiſque digna faciunt. Vinum per illos dies non præbetur,
ſed aqua limpidiſſima, ceteris frigida, calida vero his qui inter ſeniores tractantur delicatius.
Mira frugali- Menſa pura eſt a cruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, ſal, pro opſonio, pro condimento
tas. hyſſopus in delicatorum gratiam: operantur enim vt ſacerdotes ſacris abſtemijs, tota victus ratio
ne caſtigata ad eamdem frugalitatē: nam vinū habent pro veneno afferente dementiam; opiparis
autem

A autem opſonijs aiunt irritari concupiſcentiam,belluam inſaturabilem . Hæc ſunt exordia conui-
uij.Dicat aliquis:Quid tum poſteaquam cōuiuis ordine ſuo diſcumbentibus adſtiterunt miniſtri
decenter parati ad obſequium?nulla ne ſequitur compotatio?immo ſilentium maius, quā antea ;
ita vt ne mutire quidem cuiquam liceat,aut reſpirare vehementius.

Proponit quiſpiam quæſtionem e ſacris litteris,aut ſoluit ab alio propoſitam,nihil de ſolutio CXXXV.
ne ſolicitus:nec enim captat laudem argutiarum aut eloquentiæ;hoc tantum agit,vt rem diligen- *Quæſtiones in*
tius perſpiciat,tum perſpectam non inuideat minus perſpicacibus, ſed non minus diſcendi cupi- *menſa propo-*
dis;atque ita immoratur doctrinæ,ſubinde inculcans imprimenſque animis præclaras ſententias: *ni ſolita.*
nam expeditam elocutionem,& vna ſerie continuam,auditorum mens non valens aſſequi,a tergo
relinquitur,nec ſatis audita percipit. Totum vero auditorium attentum auſcultat in vno codemq;
habitu,intelligere ſe nutu vultuque indicans,probare vero hilaritate ac exporrectis frontibus,in-
terdum & dubitare hærereque moto leniter capite,ſummoque dextro digito.nec minori attentio-
ne iuniores,qui adſtant,audiunt. Enarrationes autem ſacrarum litterarum conſtant ex allegorijs:
nam hi viri totam legem exiſtimant habere animalis ſimilitudinem,quòd pcepta corpus referāt,
B animam vero ſententiæ retruſiores ſub velamine verborum abditæ,in quibus rationalis aīa egre-
gie ſe ipſam contemplatur tamquam in ſpeculo,ſub ijs ipſis verbis miram ſententiarum pulchri-
tudinem conſpiciens,& explicans e figurarum inuolucris,atque ita penitiorem intellectum in lu-
cem producens,dumtaxat apud eos qui per occaſionem admoniti ſciunt obſcura ex apertis colli-
gere. Vbi vero Præſes viſus eſt rem bene tractando ſatisfeciſſe audirorum deſiderio,plauſus pro-
palam editur ab omnibus. Tum ille aſſurgens,hymnum in laudem Dei primus canit,aut recens à
ſe compoſitum,aut deſumptum ab aliquo vatum veterum:extāt enim huius generis carmina pri
ſca verſu trimetro,& hymni cum ſuis accentibus inter ſacra canendi ante altaria, vel a ſtantibus,
vel a choreas ducentibus moderatas varijs flexibus atque reflexibus. Præſulem mox imitantur ce
teri decenti ordine,omnibus intente quieteque auſcultantibus;præterquàm in fine hymni, extre-
maque clauſula:tum enim vniuerſi vocem extollunt ſine ſexus diſcrimine.

Abſolutis hymnis ſingulorum,iuniores paulo ante dictam menſam afferunt,in qua rite cibus CXXXVI.
ille ſacratiſſimus,panis fermentatus cum ſale apponitur & hyſſopo,ob reuerentiam menſæ dedi-
C catæ in templi veſtibulo:nam & in ea ſolent apponi panes cum ſale abſque condimento alio, ſed
panes non fermentati,ſal ſine vlla mixtura:conuenit enim ſacris pura ſimplicitas,egregium diui-
ni cultus præmium,vt potiores priuilegium habeant:Cœnam vero ſequitur ſacrum peruigiliū his
ritibus. Vbi omnes conſurrexere,duo chori fiunt in medio cœnaculo,alter virorum,alter femina- *Cantus poſt*
rum:cuique ſuus incentor pręficitur,honore pręſtans,& canendi peritia. Deinde cantant hymnos *cœnam.*
in laudem Dei compoſitos varijs metrorum carminumque generibus, nunc vno ore, nunc
alternis , non ſine decoris & religioſis geſtibus & accentibus;modo ſtantes,modo prorſum re-
troſum ve gradum mouentes,vtcumque res poſtulat. Deinde poſtquam vterque chorus expleuit
ſe his delicijs,velut amore diuino ebrij,vnum chorum faciunt promiſcuum ad imitationem illius
olim inſtituti in Rubri ſinus littore poſt mirandum prodigium.]hæc Philo. Haud valde diſſimi-
lis ab hac cœna eſt illa,quam proponit Pædagogus Chriſtianus,& ipſe patria Alexandrinus, Cle
mens [a] inquam;qui vult cœnam debere eſſe expeditam & tenuem,ad vigilias aptam , carnium a Clem. Ale Pe
& vini prorſus expertem;non tamen ea damnans,ſi quis his ſobrie vtatur. De ijſdem Chriſtiano- dag. lib. 2. c. 1. &
rum conuiuijs rurſum Minutius [b] Felix hæc breuiter habet: Conuiuia non tantum pudica coli- ſeq.
D mus,ſed & ſobria:nec enim indulgemus epulis,aut conuiuium mero ducimus,ſed grauitate hila- b Minutius in
ritatem temperamus.]Ceterum ſcriptum a Philone conuiuium ſacris videtur admixtum,quale il Octauio.
lud Pauli ad Corinthios: non enim expreſſius licuit externo homini ſecreta noſtra myſteria
proſequi.

Triplici vero ex cauſa inter Chriſtianos publica conuiuia celebrari ſolita,tradit Gregorius [c] CXXXVII.
Nazianzenus,cum ait: Non inſuper ad ſacrum aliquod epulum,vel natalitium,vel funebre, vel cō c Gregor. Naz.
nubiale cum pluribus currens.]ad hæc enim & Epiſcopum inuitari ſolitum eſſe ſignificat. Quod de vitæ differēt.
ad connubiale ſpectat,iam ſuperius dictum eſt. Sed quod ad natalitium epulum attinet;ſic dicebā *Conuiuia pu-*
tur agapes,quæ in natalitijs ſanctorum martyrum in eccleſijs celebrari conſueuerāt de quib. hæc *blica triplici*
Theodoretus [d]: At illos(*deos ſcilicet Gentium*)Deus caſſos gloria vanoſque reddidit, ſuis autem *ex cauſa.*
martyribus honorem illum dedit. Pro Pandijs enim,& Diaſijs,ac Dionyſijs, hoc eſt Iouis Liberi d Theod. Euāg.
que patris ſolemnitatibus,Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonio, Mauritio, a- verit. lib. 8. in fin.
lijſque ſanctis martyribus ſolemnitates populari epulo peraguntur:proque illa veteri pompa,pro
turpi obſcœnitate atque impudentia,fiunt modeſtæ, caſtæ,ac temperantia plenæ feſtiuitates,non
E illæ qdem mero delibutæ,non comeſſationibus leues,non cachinnis ſolutæ,ſed viuis canticis perſo
nantes,ſacriſque ſermonibus audiendis intentæ.]Sed hac ratione Fauſtus Manichæus Chriſtiano
rum agapes impugnabat,quaſi illa ſacrificia Paganorum vertiſſent in agapes: ſed eum pluribus e Augu. contra
redarguit Auguſtinus [e]. Fauſt. li. 20. c. 4. & 20.

De funerali vero agape hæc primum ab Origene [f] ſcripta leguntur:Sic itaque nos diem na- CXXXVIII.
tiuitatis celebramus,quia in perpetuo viuunt hi qui moriuntur:celebramus nimirum, religioſos
cum ſacerdotibus conuocantes,Fideles vna cum clero inuitātes,adhuc egenos & pauperes,pupil- *De funebri*
los & viduas ſaturantes:vt fiat feſtiuitas noſtra in memoriam requiei defunctis animabus,quarū *agape.*
memoriam celebramus,nobis autem efficiatur in odorē ſuauitatis in conſpectu ęterni Dei.] hęc f Orig. in Iob.
Origenes. Ad hanc quippe conſuetudinem alludit Chryſoſtomus,dum ait [g]: Cur poſt mortem lib. 3.
tuorum pauperes vocas?cur presbyteros,vt pro eo velint orare,obſecras? Non ignoro te reſpon g Chryſoſt. in
ſurum: Vt defunctus requiem adipiſcatur, & propitium iudicem inueniat.] Si in his cupis ad- Matth. hom. 32.
huc de Occidentalis Eccleſiæ conſuetudine perdoceri; Paulinus [h] ad Aletium ſcribens de fu- h Paulin. epiſt.
nere vxoris Ruffinæ filiæ S. Paulæ,id egregie præſtat, ſic dicens: Itaque patres nos animarum 21.

noſtrarum pauperes,qui tota Roma ſtipem meritant,multitudinem in aulam Apoſtoli congregaſti.Pulchro equidem tanti operis tui ſpectaculo paſcor. Videre enim mihi videor tota illa religioſa miſerandæ plebis examina illos pietatis diuinæ alumnos tantis influere penitus agminibus in ampliſſimam glorioſi Petri baſilicam,per illam venerabilem regiam ceruſa eminus fronte ridentem,vt tota & intra baſilicam,& pro ianuis atrij,& pro gradibus campi ſpatia coarctentur. Video congregatos ita diſtincte per accubitus ordinari,& profluis omnes ſaturari cibis;vt ante oculos Euangelicæ benedictionis vbertas,eorumque populorum imago verſetur, quos quinque panibus & duobus piſcibus,panis ipſe verus,& aquæ viuæ piſcis Chriſtus expleuit.] & paulo poſt de ijſdem: A

CXXXIX.
Agapes in eccleſia exhibita.

Quam lætum Deo & ſanctis Angeli eius de hac tua(vt dici ſolet)opera ſpectaculum ſacer editor exhibebas?quanto ipſum Apoſtolum attolebas gaudio, cum totam eius baſilicam denſis inopum cœtibus ſtipauiſſes:vel qua ſub alto ſui culminis medijs ampla laquearibus longum patet,& Apoſtolico eminus ſolio coruſcans,ingredientium lumina ſtringit,& corda lætificat:vel qua ſub eadem mole tectorum geminis vtrinque porticibus latera diffundit:qua ve protento nitens atrio fuſa veſtibulo eſt, vbi cantharum miniſtra manibus & oribus noſtris fluenta ructantem faſtigiatus ſolido ære tholus ornat.]ac rurſum poſt pauca:Quàm lætum ergo tunc Deo & Angelis pacis & cunctis Sanctorum ſpiritibus ſpectaculum tribuiſti?primum de Apoſtoli veneratione , cuius fidē ac memoriam tam multiplicatam opulentiæ deuotione celebraſti, ſacras nimirum hoſtias, caſta libamina cum acceptiſſima ipſius commemoratione Deo deſerens,deinde munificentia conſequēti te ipſum in corde mūdo & ſpiritu humiliato acceptiſſimum ſacrificium offerens Chriſto,in cuius tabernaculis veræ iubilationis hoſtias immolaſti,reficiens & paſcens eos qui benedictione numeroſa laudis hoſtiam ſacrificarent Deo.quàm bono tunc Vrbs noſtra tumultu fremebat,cum tu miſericordiæ viſcera reficiendis & operiendis pauperibus effundens, pallida eſurientium corpora reformares,aridas ſitientum fauces rigares,tremula algentium membra veſtires,& omniū cōſona in Dei benedictionem ora reſerares?] hucuſque de agape in funere exhiberi Romæ ſolita Paulinus.S.Hieronymus [a] de his agens,illos tantum qui iactantiæ cauſa id facerent, reprehendens,hæc ait:Cum ad agapen vocauerint,præco conducitur.] B

a Hier.epiſ.22.

CXL.
b Greg. Regiſt. lib.1.epiſt. 14.
Agapes in dedicatione eccleſiarum.

Solitas eſſe quoque exhiberi agapes in dedicationibus eccleſiarum,ſatis demonſtrant q̄ Gregorius Papa [b], dedicaturus oratorium Beatæ Mariæ,pro agape parari mandat,ſic ad Petrū ſubdiaconum ſcribens:Sed quia cellæ ipſius tenuitas exigit debere nos in ipſa diei feſtiuitate concurrere;propterea volumus , vt ad celebrādam dedicationem dare debeas ad erogandū pauperibus in auro ſolidos decem,vini amphoras triginta,annonę modios ducentos,olei orcas duas,verueces duodecim,gallinas centum;quæ tuis poſſint rationibus poſtmodum imputari.]hæc Gregorius. C

CXLI.
c Conc.Gangr. c.11.
Quid Concilia de agape.
d Conci. Laod. c.27.
e Clem.Conſtit. lib.2.c.32.

Porro aduerſus eiuſmodi agapes ſpernentes,hæc ſtatuerunt Patres in Gangrenſi Concilio [c], temporibus Conſtantini:Si quis deſpicit eos,qui fideliter agapes,id eſt,conuiuia pauperibus exhibent,& propter honorem Dei conuocant fratres,& noluerit communicare huiuſmodi vocationibus,paruipendens quod geritur;anathema ſit.]In Concilio autem Laodiceno [d] vetitum eſt,clericos ad agapen accedentes,partes tollere.Apud Clementem [e] vero hæc legūtur: Qui ad agapes, ſiue(vt Dominus nominauit)ad conuiuium inſtituerunt vocare presbyteram,quam norunt diaconi oppreſſam,eam frequenter vocent.Separetur autem in conuiuio quod paſtori conſuetum eſt dari:dico autem id quod ad primitias pertinet,veluti ſacerdoti,etiam ſi conuiuio non adſit, in honorem Dei,qui ei ſacerdotium commiſit.Quantum autem vnicuique ſeniorum datur,eius duplū detur diaconis in honorem Chriſti:presbyteris vero,qui laborant in verbo doctrinæ, duplex quoque ſeparetur pars in gratiam Apoſtolorum Domini,cuius locum ſuſtinent, tamquam conſiliarij Epiſcoporum,& Eccleſiæ corona:ſunt hi Senatus & conſeſſus Eccleſiæ.Si lector ſit,capiat , vnam partem,&c.]Sed quod ad presbyteram ſpectat:illam conſueuiſſe dici presbyteram,quæ olim nupta viro,qui poſtea ad presbyteratum aſſumptus eſt cælebs inde remāſit,alias opportuniori loco pluribus diximus. D

CXLII.
f Aug.Conf.li. 6.c.2.
g Paulin in Nat. 9. ſancti Felicis.
Ne fieret agape in Eccleſia.
h Concil.Laod. c.28.
i Concil.Carthag.3.c.30.
k Gregor. li.9. epiſt.71.

Qui igitur antiquus vſus a temporibus Apoſtolorum de agape Chriſtianorū viguit in Eccleſia,idem nonnullis in locis in hodiernum laudabiliter perſeuerat,mutatis nonnullis;vt(quod primum diximus)ne illæ ſimul cum tremendo ac ſacroſancto ſacrificio miſcerentur; deinde(q̄d poſtea eſt emendatum)ne in eccleſia celebrarētur.Ambroſio enim in primis id diſplicuiſſe,Auguſtinus [f] teſtatur.Paulinus [g] quoque nec ipſe probauit,tolerauit tamen;vnde ait:

Verum vtinam ſacris agerent hęc gaudia votis.
Nec ſua liminibus miſcerent gaudia ſanctis.

Diſplicuit id etiam Patribus Eccleſiæ Orientalis. Prohibuit enim hoc omnino Concilium Laodicenum [h], quod cauit his verbis: Non oportet in baſilicis.ſeu eccleſijs agapen facere , & intus manducare,vel accubitus ſternere.] Statuit id ſimiliter Concilium Carthaginenſe [i]. Conceſſit tamen Gregorius Anglis recens ad fidem conuerſis,vt in tabernaculis iuxta eccleſiam poſitis, eiuſmodi conuiuia celebrarent,ſic ad Mellitum reſcibens [k]: Qui boues ſolent in ſacrificio dęmonum multos occidere,debet his etiam hac de re aliqua ſolemnitas immutari:vt die dedicationis, vel natalitio ſanctorum martyrum,quorum illæ reliquiæ ponuntur,tabernacula ſibi circa eaſdem eccleſias,quæ ex fanis commutatæ ſunt,de ramis arborum faciant,& religioſis conuiuijs ſolemnitatem celebrent, &c.]At de agape ſatis. E

CXLIII.
l 1. Corint.

Cum igitur Paulus Apoſtolus Corinthios redarguiſſet,quòd tam ea quæ ad communem,quā quæ ad ſacram cœnam eſſent ſtatuta,negligerent;& ad legitimam rituum obſeruationem , quantum liceret per epiſtolam,reſtituere conatus eſſet : quòd res eſſet,quæ maiori indigeret examine, longiorique opus eſſet admonitione;in aduentu ſuo ſe omnia quæ ad ea noſſet ſpectare,coram pręſtiturum pollicetur:Cetera,inquiens [l], cum venero,diſponam.] Quænam vero ea fuerint, quæ

A Paulus circa ſacrum euchariſtiæ ritum præſens Corinthios admonuerit; licet nec ab ipſo,nec ab Luca,qui Pauli Acta potiſſimum eſt proſecutus,ſcriptorum monumentis tradita reperiantur:tamen(quod nefas ſit dicere ea penitus excidiſſe,quippe quæ de re tanta,adeoq. illis neceſſaria ea eſſet inſtructio)illa ipſa fuiſſe,quę ſine ſcriptis ex traditione Apoſtolica vniuerſa in poſterum Eccleſia obſeruauit,pari conſenſione Patres omnes affirmant,& inter eos Auguſtinus [a], dum dicit.Cum vero ait Apoſtolus,de hoc ſacramento loquens : Propter quod fratres, cum conuenitis,&c.ſtatim ſubtexuit:Cetera autem cum venero,ordinabo.Vnde intelligi datur,quia multum erat,vt in epiſtola totum illum agendi ordinem inſinuaret,quem per vniuerſum Orbē ſeruat Eccleſia,ab ipſo ordinatum eſſe,quod nulla morum diuerſitate variatur.]& alibi [b] (digna quidem quæ ſæpe dicta tanti viri repetatur ſententia) quod vniuerſa tenet Eccleſia,nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum, rectiſſime creditur.]

a Aug.epi. 118.

b Aug de bapt. contra Donat li. 4.c.vlt.ſup li. 2. c.7.& epiſt.118. ad Ianuar.

CXLIV.

Vt fideles ieiuni communicent,& alia.

At agamus ex inſtituto de ſingulis.Vt in primis in hoc admirabili ſacrificio vinum aqua mixtum in calice offeratur,quod vniuerſa ſemper obſeruauit Eccleſia,licet de hoc nullum expreſſum in diuinis Scripturis appareat teſtimonium:tamen non tam ex traditione Apoſtolica,quam B Dominica,Catholica Eccleſia in vniuerſo Chriſtiano orbe ſeruans (vt Cyprianus [c] teſtatur)eam ſibi vendicat auctoritatem.Vt idem a ieiunis offeratur atque ſumatur,non aliunde certe quàm ex Apoſtolica traditione vniuerſa Eccleſia admonita cuſtodiuit.Hinc Auguſtinus [d] cum hæc pluribus demonſtraſſet,ſubdit hæc verba: Numquid tamen propterea calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ,quod a ieiunis ſemper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui ſancto,vt in honorem tanti ſacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret,quam ceteri cibi:nam ideo per vniuerſum Orbem mos iſte ſeruatur.Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus,propterea prãſi vel cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum conuenire debent,aut ſicut faciebãtquos Apoſtolus arguit & emēdat, menſis ſuis iſta miſcere.]hæc Auguſtinus.Moris etiam fuiſſe Euchariſtiam a ieiunis ſumi,Tertullianus [e], Cyprianus [f],alijq.antiquiores teſtantur.Sed hæc alias ſuperius.Rurſum offerendam eſſe pro viuis atque etiam defunctis,ex Apoſtolica traditione prouenire,demōſtratum eſt ſuperius ex auctoritate Patrum:itemq.in azymis potius quã in fermentato eſſe conficiēdam,Epiphanij teſtimonio ab Eccleſia traditione dimanare,iam diximus.inſuper quænam eſſe deberet probatio illa,quam ante ſumptionem Euchariſtiæ præmittendam eſſe inſi- C nuat Apoſtolus exomologeſin nimirum eſſe debere,ipſam videlicet accuratam peccatorum cōfeſſionem,Patrum aſſertionibus demonſtrauimus.

c Cyprian.epiſ. 63. ad Cæcil.

d Aug.epi.118.

e Tertul.libr.2. ad vxor.

f Cypr.epiſt.63.

CXLV.

De oblatione panis & vini.

Sed vt antiquum ritum in conficienda, offerenda, ac in populum diſtribuenda ſacra Euchariſtia.ordine repetamus:Populus panem & vinum in eccleſia offerebat,ſed non ad altare;id enim muneris erat diaconorum.De his Auguſtinus [g]: Oblationes,quæ in altario conſecrentur, offerte:Erubeſcere debet homo idoneus,ſi de aliena oblatione communicauerit.]Quæ autem a populo offerebantur oblationes,non continuo ab offerente in eccleſiam inferebantur,ſed foris in loco huic miniſterio adſcripto ponebantur;vt diſquiri antea poſſet,an illæ dignæ eſſent quæ Domino offerentur:non enim omnium recipiebantur oblationes,ſed eius tantum qui primum Catholicæ eſſet communionis,& vitæ integritate polleret.Locum ipſum,in quem oblationes inferrentur, vt inde poſtea ad altare exportarentur,Gazophylacium,ac etiam Secretarium Poſſidius [h] nominat:His igitur per diaconum ſacerdoti Deo offerendis ad altare portatis præmiſſis precibus,alijſque ritibus,qui in antiquis Liturgijs deſcripti haberentur:Ipſe ſacerdos Chiſti perſonam gerens, pręſcriptis verbis,quæ Apoſtolus [i] benedictionem appellat hac ipſa prima quam ad Corinthios D ſcribit epiſtola,dicens:Calix benedictionis,cui benedicimus,nōne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?]ſacrificium conficit,de cuius veritate iam ſatis antea dictum eſt.

g Aug de temp. ſer.215.

h Poſſid.in Vit. Aug.c.24.

i 1.Cor. 10.

CXLVI.

Participatio Euchariſtiæ.

Prolatis igitur his,quę ad conſecrationem ſpectant,verbis,ſacerdos in altum eleuat ſacrificium.Vnde de his agens Anaſtaſius [k]; Poſtquam,ait,ſacrificium tremendum illud ſanctificauit, panem vitæ ſuſtollit,eumq.omnibus oſtendit.]Sic itaque oblato ſacroſancto illo ac per omnia admirando ſacrificio, ſacerdos prius,ac mox deinde cuncti Fideles participant atque commicant, ſecundum illud eiuſdem Apoſtoli ibidem addentis:Panis,quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?]de qua participatione hæc egregie Auguſtin' [l]: Quãdo mãducatur,reficit, ſed non deficit:non ergo timeamus,fratres,manducare iſtum panem ne forte finiamus illum, & poſtea quod manducemus,non inueniamus.Manducetur Chriſtus:viuit manducatus,qui ſurrexit occiſus.Nec quando manducamus,partes de illo facimus.Et quidem in ſacramento ſic fit: & norunt Fideles,quemadmodum manducent carnem Chriſti:vnuſquiſque accipit partem ſuam : vnde & ipſa gratia partes vocantur : per partes manducatur et manet integer totus: per partes manducatur in ſacramento,& manet integer totus in cælo , manet integer totus in corde tuo.] E Sumpturis ſacram Euchariſtiam tabellæ quædam apponebantur, velut menſulæ, ſicut hodie linteamina. De his tabellis [m] Ioannes Chryſoſtomus meminit,ſic dicens:Nonne vides miniſtrum ſpongia menſam circumlinientem, & expurgantem domum,& tabellas ponentem? hoc poſt preces efficitur per præconis vocem,&c.]has quoque intelligit Athanaſius [n], cum de facinoribus Arianorum agens,hæc ait:Subſellia,thronum,menſam ligneam,tabulas eccleſię, & cetera quę poterant,foras elata combuſſerunt.]

k Anaſt. Sinaït. de ſacra ſynaxi.

l Aug. de verb. Euang. & apud. Bed.in 1.ad Corinth.10.

m Ioan.Chryſo. hom.61.ad pop. Antioch.

n Athanaſ.epiſt. ad ſolitar.

CXLVII.

Quid profitetur accipiens.

Inſuper poſtquam illa,tamquam voce præconis,acclamata eſſent verba: Sancta ſanctis] ſacerdos ſacram Euchariſtiam impartiens, quid daret conteſtabatur, dicens: Corpus Chriſti.] & accipiens,id ipſum verum eſſe profitebatur,dicens:Amen.]Sed quid hoc,Amen? Andi Ambroſiũ [o]: Dicit tibi ſacerdos:Corpus Chriſti.& tu dicis:Amen:hoc eſt,Verum.Quod confitetur lingua, teneat affectus.]Vetus plane erat eiuſmodi traditio in Eccleſia tam in Occidente , quàm in Oriente.ad hanc plane alludit Tertullianus in libro de Spectaculis,cum ait: Ex ore, quo Amen protuleris,gladiatori teſtimonium reddere.] & Cornelius Papa [p] ad Fabium Antiochenum de Nouatiano:

o Ambroſ.de Sacram.lib.4.ca. 5. in fin.

p Apud Euſebi. lib.6.c. 35.

a Tertull. lib. de idol. ca. 7. Cypri. li. de lapſ. Orige. in Exod ho. 13. Euſeb hiſt. libr. 6. c. 35. Chryſo. ad pop. Antioch. homil. 61 & alii plures.

tiano: Pro Amen, quod dicere debuerat, *accipiens Euchariſtiam ſcilicet*, hoc dixit: Non deinceps ad A
Cornelium reuertar.] De conſuetudine vero Orientalis Eccleſiæ fidem facit Cyrillus, de quo mo
do dicemus. Hæc quoque omnia in antiquis Liturgijs, & penes veteres ſcriptores [a] Eccleſiaſti-
cos ſcripta habentur. Dabat ſacerdos in manus cuiuſque ſacram Euchariſtiam, quam ſic ille ſum-
ma cum reuerentia ori admouebat. Suppetunt de ea re quam plurima [b] teſtimonia ſanctorum
Patrum: ſed ne longiores in ijs percenſendis videamur, Cyrilli Hieroſolymitani afferre hic ſenté
tiam, ſatis eſſe exiſtimamus: ea eſt huiuſmodi:

CXLVIII.

Accipere ſoli manu Euchariſtiam.

b Cyrill. in Myſtagog. 5.

Accedens ad communioné, non expanſis manuum volis accede, neque diſiunctis digitis: ſed ſi-
niſtram veluti ſedem quamdam ſubijcias dextræ, quæ tantum Regem ſuſceptura eſt; & concaua
manu ſuſcipe Corpus Chriſti, dicens: Amen. Sanctificatis ergo oculis tam ſancti corporis conta-
ctu, communica: caue ne quid excidat tibi.] Eiuſmodi conſuetudinem in Eccleſia Oriétali diutius
perduraſſe conſtat: ſiquidem Maximus egregius propugnator Catholicæ veritatis aduerſus Mo-
nothelitas, qui claruit circa annum Domini ſexcenteſimum quinquageſimum, cum de his agit,
hæc ait: Omnes viri, qui communicare deſiderant, prius lauent manus ſuas; vt mente pura, & niti
da conſcientia, Chriſti ſacramenta ſuſcipiant. Similiter & mulieres nitida exhibeant linteamina, B
vbi corpus Chriſti accipiant pura mente, & munda conſcientia.] Viris tantum nuda manu ſume-
re conceſſum, feminis vero nonniſi linteamine, quod dicebatur Dominicale, notauimus in Roma
no Martyrologio a Plantino typis edito. Sed & in Sexta Synodo, quæ celebrata eſt anno Domini
ſexcenteſimo octogeſimoprimo, hæc ſtatuta leguntur: Antequam fiat communio, Euchariſtiá ac-
cepturus, manus in crucis formam figurans, ſic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos
enim qui ex auro vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad diuini mune-
ris ſuſceptionem, minime admittimus, vt qui inanimatam ſubiectamque materiam Dei imagini
præferant. Si quis autem deprehenſus fuerit immaculatam communionem eis imparties qui hu-
iuſmodi receptacula afferunt: & ipſe ſegregetur, & is qui affert.] hæc Synodus [c], ſeu potius appé
dix addita. Sed & de his ſæpe inferius.

c Sexta Synod. can. 101.

CXLIX.

Mos ferendi domum Euchariſtiam.

d Cypr. epi. 56.

Sed & illud circa vſum ſacræ Euchariſtiæ introductum fuit, cum minus liceret ad ſacras ſyna
xes tempore perſecutionis Chriſtianos in vnum ſæpe coire: vt qui quotidie de vita periclitaren-
tur, quotidie ſumerent, ſecundum quod ait Cyprianus [d] ſcribens ad Tibaritanos: Conſideran- C
tes ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, vt poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem
fundere] conceſſum fuit, vt cum in eccleſia, vel alijs in locis abditis ſacræ peragerentur Miſſæ, qui
ad eas conueniebant Fideles, non tantum de ea quę oblata erat ſacratiſſima Euchariſtia commu-
nicarent, ſed & ex eadem particulas a ſacerdote acceptas domum ferendas ſumerent; quas reue-
renter aſſeruatas, ſingulis diebus ſummo mane ieiuni participarent. Sunt de eiuſmodi conſuetu-
dine complura antiquorum Patrum teſtimonia: nam id Tertullianus [e] in primis his monſtrat
verbis: Non ſciet maritus quid ſecreto, *domi ſcilicet*, ante omnem cibum guſtes: & ſi ſciuerit, pané
non illum credit eſſe, qui dicitur.] Euchariſtiam, quòd in partes diuiſa eſſet, Buccellas alibi idem
auctor [f] nominat; ſed Auguſtinus & alij, Particulas, vt apud nos frequentiori vſu retentum eſt.
Sed hæc euidentius Cyprianus demonſtrat, cum hæc ait in libro quem de Lapſis inſcripſit: Cum
quædam arcam ſuam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire; igne inde
ſurgente, deterrita eſt, ne auderet attingere.] & alibi [g]: Qui feſtinans ad ſpectaculum, dimiſſus &
adhuc gerens ſecú (vt aſſolet) Euchariſtiam, &c.] Gregorius [h] Nazianzenus de ſua ſorore Gor
gonia teſtatur, eam apud ſe in cubiculo ſacram Euchariſtiam aſſeruatam ſuper altari habere ſoli D
tam: qua venerata, vehementi morbo, quo ægrotabat, dicit eſſe ſanatam.

e Tertull. ad vxor. lib. 2. c. 5.

f Tertul. libr. de monog. c. 11.

g Cypria lib. de ſpect.

h Gregor. Naz. orat. in funer. Gorgoniæ.

CL.

i Anaſtaſ. libr. quæſt. tom. 6. Biblioth. ſanct.

Viguit diu idé mos in Eccleſia.

Teſtatur id ipſum Baſilius ſcribens ad Cæſariam Patriciam; quam epiſtolam non tantùm re-
centiores e Græco nuper tranſlatam citant, ſed & Anaſtaſius Nicænus [i] Epiſcopus, licet non ad
Cæſariam, ſed Cæſariú Patricium legat. ſunt hęc eius verba: Neceſſe autem habere aliquem, ſi
non adſit ſacerdos, communionem propria manu ſumere, minime eſſe graue, eſt ſuperuacaneum
oſtendere, propterea quòd longa conſuetudo etiam per res ipſas probetur. Omnes enim qui ſunt
in deſertis monachi, vbi non eſt ſacerdos, illic habentes communionem, ex ſe ipſis eam ſumunt]
eam videlicet, quam ſecum domum tuliſſent: vnde & ſubdit: Alexádriæ autem & in Ægypto vnuſ
quiſque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte habent communionem domi ſuæ. Nam cum
ſacerdos ſemel confecerit hoſtiam & dederit; eam accipiens & communicans, tamquam a ſacer-
dote ſumptam participare ſe, debet credere. Etenim in eccleſia ſacerdos tradit particulam, & cú
omni poteſtate ac libertate eam tenet qui accipit, & ſic ſua manu ad os eam adducit. Idem eſt er-
go poteſtate, ſiue quiſpiam vnam particulam acceperit a ſacerdote, ſiue multas ſimul.] hæc ex Ba
ſilio Anaſtaſius. At hæc non tantum in Orientali Eccleſia, ſed & in Occidentali ijſdem Baſilij tem E
poribus in vſu erant: quod plane demonſtrat S. Hieronymus [k] in Apologia aduerſus Iouinianum
verbis illis: Quod in eccleſia non licet, nec domi licet.] & S. Auguſtinus agens de oratione, ait: Ac-
cepto corpore Domini & reſeruato, vtrumque ſaluum eſt, & participatio ſacrificij, & executio of-
ficij.] Perſeueraſſe videtur eiuſmodi conſuetudo ſaltem vſque ad Hormiſdæ Papæ tempora, quan
do in Synodo Cæſarauguſtana in Hiſpania abrogata cognoſcitur, dum hæc in ea [l] ſtatuta legú-
tur; Euchariſtiæ gratiam ſi quis probatur acceptam non conſumpſiſſe in eccleſia, anathema ſit in
perpetuum.] In Orientali vero Eccleſia etiam poſt dicta tempora adhuc eam conſuetudinem vi-
guiſſe, plura exempla declarant, quæ in Prato ſpirituali deſcripta habentur: ſed breuitatis cauſa
ea hic referre prætermittimus.

k Hie epiſt. 50.

l Conci. Cæſaraug. c. 3. tom. 4. Rom. edit.

m Ambroſ. ora. in fun. frat.

n Gregor. Dial. lib. 3. c. 36.

CLI.

Euchariſtia ferri ſolita in itinere.

In itinere etiam ſecum Euchariſtiam ferre, aliquádo conceſſum fuiſſe, ea quę S. Ambroſius [m]
ſcribit de Satyro fratre, manifeſte ſignificant. Si enim id permiſſum ait catechumeno, quomodo
nó penitus Chriſtiano? Teſtatur id ipſum Gregorius [n] de Maximiano Epiſcopo Syracuſę & eius
ſocijs mare Hadriaticum nauigantibus. Eam quidem conſuetudinem alicubi viguiſſe etiam tem
poribus

A poribus Alexandri Papæ Tertij, Acta S. Laurentij [a] Epiſcopi Dublinenſis teſtantur, in quibus hæc leguntur: Quatuor ſacerdotes cum magna turba hominum tranſire comperiunt, qui Euchariſtiam (ſicut tunc moris erat pluribus) ſecum pro tuto viatico ac ſecuro duce itineris publice deferebant.] At non putet quis tepuiſſe apud maiores noſtros erga ſacram Euchariſtiam venerationem & cultum, quod prædicta conceſſerint, quæ noſtris temporibus penitus inconceſſa noſcuntur. Immo quia maior penes cunctos fides vigebat, animiſque propenſioribus in eamdem erant affecti, hæc in hunc modum fieri permittebantur. Quanti enim putas feciſſe ſanctiſſimam Euchariſtiam maiores noſtros, qui, ob eam videlicet cauſam quòd ex pane vinoq. conficeretur, eaſdem ſpecies, quãtumlibet cõmunes, in honore habebant? Ad hoc enim ſpectat illud Tertulliani [b], quo ait de antiqua conſuetudine Calicis, aut panis, etiam noſtri, aliquid decuti in terram, anxie patimur.

a In Vit. S. Laurentii Epiſ. ca. 8. apud Sur. tom. 6 die 14. Nouem.

b Tertul. de coron. mil. ca. 3.

CLII.

Vſus aſſeruandi Euchariſtiæ

Ex his igitur de antiquis Eccleſiæ moribus reſeratis, illud in primis neceſſario infertur atque deducitur, ſemper in Eccleſia aſſeruandi ſacram Euchariſtiam ſiue in loco ſacro, ſiue in priuatis domibus, ad illorum vſum qui accepiſſent, conſuetudinem viguiſſe. Cur, quæſo, quod domi lice-
B ret, in eccleſia non liceret? Sed nec de eccleſijs deſunt exempla. Non enim niſi de aſſeruata in eccleſia Euchariſtia Donatiſtæ execrandum ſcelus illud, quod paucis ſcribit Optatus [c], impudentiſſime admiſerunt: Iuſſerunt: inquit, Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno diuini iudicij: nam ijdem canes accenſi rabie, ipſos homines ſuos, quaſi latrones, ſancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniauerunt. Ampullam quoque criſmatis, &c.] Eſt diſtichon [d] illud Paulini ſuperius iam citatum, poſitum a dextra parte apſidis eccleſiæ S. Felicis, vbi aſſeruari ſolita eſſet Euchariſtia:

c Optat. contra Parm. lib. 2.

d Paulin. ad Seuer. epiſt. 12.

Hic locus eſt veneranda penus, qua conditur, & qua
Promitur alma ſacri pompa miniſterii.]

Itemq. eſt de his canon Concilij Turonenſis [e] in hæc verba rem aliter diſponentis, nimirum, vt nõ in armario, ſed in altari Euchariſtia aſſeruetur, dicẽs: Vt corpus Dñi in altari, nõ in armario, vel (vt aliter legitur) imaginario ordine, ſed ſub crucis titulo componatur.] In altari item intra columbam auream reponi ſolitam Euchariſtiam, legitur in Actis S. Baſilij, quæ Amphilochij no-
C mine inſcripta habentur. Ad idem officium poſitas ſuper altaria columbas aureas, & alias argenteas ſuper baptiſteria ſuſpenſas, Seuerus impius hæreticus ſuſtulit, vt queſti ſunt clerus & monachi Antiocheni libello ſupplici, quẽ Quintæ Synodo obtulerũt. Redarguit Cyrillus Alexãdrinus errorem tunc primum emergentem illorum, qui putarent Euchariſtiam non ſeruandam in ſequentem diem, ſic [f] ſcribens ad Caloſyrium Epiſcopum Arſeniotem: Porro alios etiam eſſe audio qui myſticam benedictionem nihil ad ſanctificationem proficere dicant, ſi quid ex ea fiat reliqui in alium diem. Inſaniunt vero qui hæc aſſerunt: neque enim alteratus Chriſtus, neque ſanctum eius corpus immutatur, ſed benedictionis vis & facultas & viuificans gratia perpetuo in ipſo exiſtit.] hæc Cyrillus.

e Conci. Turon. 2. can. 3.

f Extat edita Coloniæ apud Calenium anno Domini 1573. vna cum tractatu ipſius aduerſus Anthropomorp.

CLIII.

Communio ſub vna ſpecie.

Sed ex his adhuc illud certum exploratumq. redditur: quod etſi Fideles ſacrificij tẽpore olim in eccleſia ſub vtraque ſpecie panis & vini ſacratiſſimam Euchariſtiam ſumerent; tamen cum vel priuatim in ſuis domibus (vt vidimus) illam acciperent, vel aliter in eccleſia extra ſacrificij tempus, ſub vna tantum ſpecie, nempe panis, vt aſſeruata erat (aliter enim numquam repoſita alicubi reperitur) ſumere conſueuerant. Qua vero ratione in Eccleſia Catholica vſu receptum ſit, vt
D etiam in eccleſia, cum diuina ſacrificia peraguntur, nonniſi offerens ſub vtraque ſpecie communicet, ceteri autem ſub vna tantum, nempe panis, ſuo loco dicemus vberius. Multa adhuc alia, quæ ad ritus offerendi vel miniſtrandi pertinent, dicenda eſſent ex antiquis ac plane Apoſtolicis Liturgijs; ſed cum illæ a pleriſque collectę præ manibus habeantur, alijque eodem argumento commentarios ediderint libentius abſtinemus, ne ab inſtituto longius euagemur.

CLIV.

g Igna. epiſ. 14.

Frequentis ſumendi Euchariſtiam vſus.

Attamen quod ad frequentem eius vſum pertinet; dicere non prętermittimus, ex inſtitutione Apoſtolica frequentem vſum eſſe in eccleſia commendatum. Fidem facit eius rei Ignatius [g], qui ijſdem cum Apoſtolis temporibus (prout ſæpius antea diximus) vixit: nam ad Epheſios ſcribens, hæc monet: Date itaque operam vt crebrius congregemini ad Euchariſtiam & gloriã Dei.] & inferius: Omnes nominatim congregamini mente indiuulſa, frãgentes panem vnum, qđ pharmacum immortalitatis eſt, mortis antidotum, ut tamq. in Deo conciliãs per Ieſum Chriſtum, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.] hæc Ignatius. ſed quod dicit: Mente indiuulſa frangentes panem vnum] haud dubium, id ipſum fieri debere admonet, quod ipſo initio naſcen-
E tis Eccleſiæ, mox poſt miſſum diuinitus Spiritum ſanctum Fideles facere conſue erant: de quibus Lucas [h]: Erant, inquit, perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis.] ac rurſum paulo poſt: Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum.] Sic igitur maiorum admonitos conſuetudine poſteros Fideles conatos eſſe quotidie ſumere Euchariſtiam, Patres tam Latini quàm Græci facile demõſtrarunt. Cyprianus enim hæc in oratione Dominica: Hunc quotidie dari panem nobis poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie in cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti corpore ſeparemur.] quod ne facere prætermitterent Chriſtiani, cum non eſſet liberum quotidie ad eccleſiam conuenire (vt nuper dictum eſt) particulas domum portandi atque ſumendi, abſque dubio licentiam obtinuiſſe ex inſtitutione Apoſtolica, maiores tradiderunt. quis enim abſque Apoſtolorum exemplo hæc ſacere præſumpſiſſet? quare Petrum Romæ hæc docuiſſe, facile perſuadetur. Romæ enim antiquã ſeruatam eſſe conſuetudinem, vt Fideles quotidie ſacratiſſimam ſumerent Euchariſtiam, Hiero-

h Act. 2.

nymus

a Hier. epiſ. 50.
b Hier. epiſ. 28.
c Ambro. de ſacram lib. 5. ca. 4. to. 4 Rom. edit.

nymus ſæpe teſtatur, vt cum dicit [a]: Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, vt Fideles ſemper A
Chriſti corpus accipiant: quod non reprebẽdo, nec probo.] hæc idcirco ille, quod (vt mox ſubdit)
nec qui ſe nocte admiſcuiſſet vxori, a ſumenda Euchariſtia temperaret. Idem ad Lucinium [b]:
De Euchariſtia, an accipienda quotidie, quod Romanæ Eccleſiæ & Hiſpaniæ obſeruare perhibẽ
tur, &c.]

CLV.

d Aug. de ſerm. Dom. in monte lib. 2. c. 7.

Infrequens vſus Euchariſtiæ in Orientali Eccleſia.

e Hier. epiſ. 28.

In Orientali vero Eccleſia non eamdem viguiſſe conſuetudinem, vt quotidie Fideles commu-
nicarent, Ambroſius [c] & Auguſtinus [d] teſtãtur. Ille enim ſic ait; Si quotidianus eſt panis, cur poſt
annum illũ ſumis, quẽadmodũ Græci in Oriente facere conſueuerũt? Accipe quotidie, qđ quoti-
die tibi proſit: ſic viue, vt quotidie merearis accipere, qui non meretur quotidie accipere, uon me
retur poſt annum accipere.] Auguſt inus vero: De ſacramento, inquit, corporis Domini, vt illi nõ
moueant quæſtionem, qui plurimi in Orientalibus partibus non quotidie cœnæ Dominicæ com-
municant, cum iſte panis quotidianus datus ſit.] Vetus eſt quæſtio hæc: De qua (inquit Hierony-
mus [e]) ſcripſit quidem & Hippolytus vir diſſertiſſimus, & carptim diuerſi ſcriptores e varijs
auctoritatibus edidere. Sed ego illud te breuiter admonendũ puto: traditiones Eccleſiaſticas, pręſ-
ſertim quæ fidei non officiunt, ita obſeruandas, vt a maioribus traditæ ſunt; nec aliorum conſue- B
tudinem aliorum contrario more ſubuerti.] hæc Hieronymus: eadẽ & Auguſtinus [f], atque Chry
ſoſtomus [g], qui hæc de Gręcorum moribus: Multi, ait, huius ſacrificij ſemel toto anno ſunt par-
ticipes, alij autem bis, alij vero ſæpe, &c.] De his qui ſæpe, hæc Baſilius in nuper citata epiſtola ad
Cæſariam Patriciam babet: Communicare ſingulis diebus, & ſanctũ Chriſti corpus percipere,
præclarum eſt & vtile: cum ipſe aperte dicat: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſangui
nem, habet uitam æternam. Quis igitur ambigat vitam aſſidue participare, nihil aliud eſſe quam
multiſariam viuere? Nos autem quater in ſingulas hebdomadas diuina ſacramenta participa-
mus, Dominica die, quarta feria, in paraſceue, & in ſabbato, & alijs diebus, ſi quando Domini-
ca memoria, vel ſancti alicuius fuerit.] hæc Baſilius.

f Auguſt. epiſt. 218.
g Chryſoſto. in epiſt. ad Hebr. hom. 17.

CLVI.

Aduerſus eos qui in annum differunt ſumptionem Euchariſtiæ.

h Chryſoſt. ad popul. Antioch. hom. 61.
i Chryſoſto. in 1. ad Tim. homi. 5.

Ceterum abuſionem fuiſſe potius quàm laudabilem conſuetudinem, in annum Euchariſtiæ
participationem differre, ſatis docet idem Ioannes [h] Chriſoſtomus, dum acerrime inuehitur in
illos qui ex conſuetudine certis diebus, nimirum Epiphaniorum die, Quadrageſimæ tempore,
nempe in Paſchate, & Aduentus Domini ſolemnitate, nimirum Natali ipſius die, tãtum commu
nicarent; atque hæc exclamãs ait; O conſuetudinem, o præſumptionem, ſacrificium fruſtra quoti
diauum. Incaſſum aſſiſtimus altari, nullus qui communicetur. Hæc, non vt temere communicemi C
ni, dico, ſed vt vos dignos reddatis. Non es hoſtia dignus vel communione? igitur nec oratione.] &
paulo poſt: Cum omnibus confeſſus es de dignis eſſe, cum indignis non ſecedendo: quomodo mã
ſiſti non participans de menſa?] atque alibi [i], quod putarent illi, reuerentię cauſa diutius a com
munione abſtinere eſſe conſultius ac minus periculoſum, hæc ait: & quomodo inquies, iſta perpe
timur, cum ſemel tantum per annum ea ſacramenta ſumamus? Hoc nempe eſt quod vniuerſa p-
turbat: quia uon munditia animi, verum interuallo temporis longiore conſtare meritum putas;
ſummamq. arbitraris reuerentiam ac religionem eſſe, ſi nõ ſæpius cæleſtem illam adeas mẽſam.
Ignoras quoniam indigne accedere, etiam ſi ſemel tãtum fiat, te ſupplicio tradit; digne vero etiã
ſi ſæpe accedas, ſalutem inde conquiris? Non eſt audaciæ ſæpius accedere ad Dominicam men-
ſam, ſed indigne accedere, etiam ſi ſemel tantum quiſpiam toto vitæ tempore accedat.] hæc ille.

CLVII.

Qui non communicant, reijciuntur.

k Can. Apoſtolorum. 12.
l Concil. Antiochen. c. 2.
m Epiphanius in comp. doct.

At vero non ipſi tantum Orientalis Eccleſiæ doctores, hæc tractando, redarguerunt infrequẽ-
tem Euchariſtiæ ſumptionem, ſed & ſacri canones grauioribus pœnis eos affecere qui differrent.
Et vt prętermittamus dicere de canone Apoſtolorum [k], animaduertente in illos, qui ingreſſi ec D
cleſiam, ſacram communionem non percipiunt: eſt canon Concilij Antiocheni [l] præcipientis iti-
dem ab eccleſia eijciendos, qui accedentes ad eam uon communicãt. Porro teſtatur Epiphanius
[m] communiones & ſynaxes ab Apoſtolis ordinatas, vt fierent feria quarta, proſabbato, & Do-
minica, in quibus populi ad eas conuenientes communicarent. Ex his igitur, alijſque multis quę
iu eamdem ſententiam eſſent adducenda liquido conſtat, non quidem ex laudabili conſuetudine
ſed oſcitantia ac potius negligentia in Orientali Eccleſia egiſſe illos qui ſemel tantum in anno, vel
paulo frequentius ſacram ſumerent Euchariſtiam, reclamantibus in eos ſacris ipſorum Concilijs
& antiquis ſcriptoribus Eccleſiaſticis.

CLVIII.

Vindicta in ſumentes indigne Euchariſtiam.

n 1. Cor. 11.
o Chryſoſ. in 1. ad Tim. hom. 5.
p Pacianus lib. de pœnit.

At quod eiuſdem argumenti eſſe videtur, & ad Eccleſiaſticas res geſtas maxime pertinet: di-
cere non prætermittimus, olim, quo tantæ rei & occultioris myſterij fides certior haberetur, fre
quentius accidiſſe, eos qui indigne ad ſumptionem ſacratiſſimæ Euchariſtiæ acceſſiſſent vel mor-
te, Deo vindicãte, mulctatos, aut a prauo dæmone arreptos, alijſve miſerabilibus cladibus eſſe af
fectos. id quidẽ in primis Apoſtoli verba indicant, quæ ſunt eiuſmodi [n]: Iõ inter vos multi infirmi
& imbecilles, & dormiunt multi. Quod ſi nos ipſos iudicaremus, nõ vtiq. iudicaremur. Dũ iudica E
mur aũt, a Dño corripimur, vt non cum hoc mundo dãnemur.] Dionyſius quidem iu Eccleſiaſtica
Hierarchia, hiſce de cauſis multos ſolitos eſſe a dæmonibus vexari teſtatur: Sunt de his pleraque
exempla apud Cyprianum in libro de Lapſis; & de ſuis temporibus teſtatur Chryſoſtomus [o], cõ
plures qui imparati ac indigne ad communicationem corporis Chriſti acceſſiſſent, a ſatana vexa
tos: ſic enim ait: Plurima huiuſmodi nunc quoque contingunt. Quia enim ſacerdotes ignorãt eos,
qui peccatis obnoxij indigne myſteria veneranda percipiũt: Deus ſæpius facit, eoſdemq. ſatanæ
tradit. quoties denique morbi, quoties detrimenta, quoties luctus calamitateſq. contigũt, huius
rei gratia fiunt; id Paulus quoque ſignanter expreſſit; Ideo inter vos, inquit, multi infirmi, &c.]
Sed id omne ex Dei miſericordia: vt ſic correptus, non cum hoc mũdo damnetur. Vnde & Pacia
nus [p] in eadem Apoſtoli verba: Lætare peccator, ſi in hoc ſæculo aut morte interciperis, aut morte
conſumeris; ne puniaris poſt ſæculum. Intellige quantum ſceleris admittat qui ad altare venit in
dignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte diſſoluitur.] Sed de his
ſatis

A ſatis iam proſequamnr cetera.

Aliam adhuc inſuper celebrandi conuentus formam ijſdem Corinthijs Paulus præſcripſit,di CLIX.
cens [a]: Cum connenitis,vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet,doctrinam habet, apocalypſim a 1.Cor. 14.
habet,linguam habet,interpretationem habet:omnia ad ædificationem fiant.Siue lingua quis lo- *De alio conuen*
quitur,ſecundum duos,aut vt multum tres,& per partes,& vnus interpretetur.Si autem non fue- *tu Eccleſiaſti-*
rit interpres,taceat in eccleſia,ſibi autem loquatur & Deo. Prophetæ autem duo aut tres dicant, *co.*
& ceteri diiudicent.Quòd ſi alij reuelatum fuerit ſedenti,prior taceat. Poteſtis enim omnes per
ſingulos prophetare:vt omnes diſcant,& omnes exhortentur:& ſpiritus Prophetarum Prophetis
ſubiecti ſunt.]Ex conuentibus Iudæorum hanc formam in Eccleſiam Paulus trāsfudit, ac docuit
Gentes.Vnde apud Ambroſium [b]: Hæc traditio ſynagogæ eſt,quam nos vult ſectari, quia Chri b Ambroſ. in 1.
ſtianis quidem ſcribit,ſed ex Gentibus factis,non ex Iudæis:vt ſedentes diſputent ſeniores digni ad Cori.c. 14. to.
tate in cathedris,ſequentes in ſubſellijs,nouiſſimi in pauimento ſuper mattas.] Eiuſmodi erat cō 3.Rom. edit.
B uentus ille,cuius Lucas meminit [c], dicens:Intrauit Ieſus ſecundum cōſuetudinem ſuam die ſab
bati in ſynagogam,& ſurrexit legere,& traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ,&c.] In ijſdem con- c Luc 4.
uentibus ſæpius ipſum Paulum concionatum eſſe,iam diximus:vt cum venit Antiochiam Piſidiæ
in ſynagogam,vbi poſt lectionem legis & Prophetarum (inquit Lucas [d]) miſerunt Principes d Act. 13.
ſynagogæ ad Paulum & Barnabam,dicentes: Viri fratres,ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis
ad plebem,dicite.]At quoniam nouis chariſmatibus aucta fuit Eccleſia,hiſce etiam hūc Chriſtia
norum conuentum Apoſtolus voluit illuſtrari:nimirum,vt cum accepiſſent linguarum munera,
necnon datus illis eſſet ſenſus per Spiritum ſanctum,vt intelligerent Scripturas; eadem Spiritus
dona ad ædificationem Eccleſiæ conſummarentur:vt tunc linguis loquerentur,cum qui interpre-
taretur adeſſet.

At vero eiuſdem conuentus ab Apoſtolo in Eccleſia inſtituti celebrandi ritum,licet aliqua ex
parte ſit imminutus,nimirum in linguarum munere,prorſus tamen deſijſſe,nemo, puto, ſapiens CLX.
dixerit;quantumlibet ſigna potius atque veſtigia eius Apoſtolicæ inſtitutionis in Eccleſia remanſ
ſiſſe,Ioannes Chryſoſtomus teſtetur his verbis: Nunc illorum donorum ſymbola ac ſigna tantū *Priſtini ritus*
C tenemus:nam nunc quoque duo aut tres dicimus & viciſſim,& alio tacente,alius incipit.Sed ſunt *ſigna tantum*
tantum illorum ſigna & monimenta. Propterea quando inceperimus dicere,populus reſpondet: *reliqua.*
Spū tuo. oſtendens quòd olim ſic dicebant,non ſua moti ſapiētia,ſed Spiritu,&c.] Deplorat ſum
mopere ſua tempora, quibus cum eædem res agerentur quæ olim in illa Apoſtolorum tempore
Eccleſia florentiſſima;non tamen ea diligentia,eaque induſtria;adeo vt potius imago quædam il
larum rerum,quàm res ipſa repræſentaretur. Plures enim,ſed alternis ſermonibus, in conuenti-
bus Eccleſiaſticis olim loqui ſolitos,ſermonemque exhortatorium vnumquemque eorum habe-
re ad populum,iam ſuperius dictum eſt,dum de conuentu illo Antiocheno,vbi Paulus & Barna-
bas rogati ſunt dicere,hiſtoriam recenſuimus.

At dum de his agentes,oculos circumducimus ad cuncta officia Eccleſiaſtica contemplanda, CLXI.
ſi quæ reliqua ſint quę ab Apoſtolo formam conuentus præſcriptam referant: occurrit in primis
illud quod dicimus Matutinum officium;quod ſi attentius inſpexerimus,plane intelligemus, qđ
ad formam ſpectat,eadem in ipſo peragi quæ & olim in illo.Sed peruestigemus ſingula:Cum con *Matutinum*
uenitis(inquit Apoſtolus)vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet.]A pſalmorū enim cantu inchoa *officium quid*
D ri dictos qui in eccleſia celebrantur conuentus,omnes norunt. Exhiberi poſt hæc in illis mandat *repræſentet.*
Paulus doctrinam,nempe(vt vidimus)legis & Prophetarum lectionem,quam quidem poſt pſal-
morum concentum recitari hodie in eccleſia videmus. At loco linguarum eſt noui Teſtamenti le-
ctio ſubrogata.Apocalypſis quoque ſtatuto tempore in ijſdem officiis recitatur. Et quod Paulus
monet,quę dicta ſunt linguis interpretari; huic muneri optime ſatisfaciunt ſanctorum Patrum
homiliæ,quas itidem poſt diuinæ Scripturæ lectionem,eam interpretantes recitant At in eo hi cō
uentus,qui apud nos fiunt,ab illo potiſſimum differunt,dum hæc omnia a nobis ex ſcripto recitā
tur,ab illis autem non item,præſertim cum linguis loquerentur. Videas inſuper, quod docet Pau
lus,vt ſpiritus Prophetarum ſubditus ſit Prophetis;quàm egregie huic rei reſpondeat, quòd qui
obeunt munera Prophetarum lectiones legentes,non illas antea auſpicantur, quàm ab eo qui cō
uentui præeſt,tam ipſi quàm ceteris reuerenter ſubmiſſo capite,accepturi dicendi licentiam, illa
verba præfantur,dicentes:Iube Domine benedicere.quibus Præpoſitus benedicēs,dicendi facul
tatem impartitur. Nec his omnino aduerſatur,quòd eiuſmodi conuentus in eccleſia noctu fiant:
nam,& de Paulo teſtatur Lucas in actis,ſermonem in eiuſmodi conuentu Troade celebrato pro-
E duxiſſe vſque ad mediam noctem. Ceterum vt eadem dicamus cum Chryſoſtomo nuper a nobis
citato,ſunt hæc potius imago quædam ac ſignum antiquæ illius Apoſtolicæ inſtitutionis, quā res
ipſa in omnibus illis ſimilis.

Sed diuino plane conſilio factum eſt, vt noſtra ætate,ante annos triginta,ad eiuſmodi Apoſto CLXII.
lici conuentus formam,magna ex parte,ea potiſſimum quæ ad audientium ædificationem ex re- *De oratorij*
rum diuinarū ſermonibus comparata,ad profectum Eccleſię peragi mandauit Apoſtolus, in Vr- *inſtitutione*
be fuerint inſtituta,opera in primis R.P.Philippi Nerij Florentini,qui tamquam ſapiens archite *Apoſtolico cō*
ctus poſuit fundamentum,& eius in Chriſto alumni R.P.Franciſci Mariæ Tartuſij Politiani,qui *uentu haud*
in his videbatur eſſe dux verbi.Horum igitur ſtudio & induſtria inſtitutum primitus fuit, vt per *diſſimili.*
ſingulos ferme dies,qui ardentiori ſtudio Chriſtianam vitam excolerent,ad oratorium S. Hiero
nymi conuenirent(ex eo namque & noſtro collegio nomen eſt inditum,vt Oratorij congregatio
diceretur)vbi hoc ordine religioſus haberetur conuentus: Præmiſſa in primis ſilentio facta preca
tione,ex fratribus aliquis lectionē auſpicaretur,ad permouendos animos ad pietatem accommo
datam. Inter legendum etiam,idem qui præeſſet Pater,ſolitus eſſet interloqui: ac eadem quæ di-
cta eſſent,accuratius explicando,amplificādo,& ardentiori ſtudio in audientium corda inſinuan-
do,interdum

do,interdum etiam aliquorum ex fratribus;quid de aliqua re ſentirent,rogando ſentētiam,in mo A dum fere dialogi ſermonem ad horæ ſpatium magna audientium alacritate perduceret. Eiuſdem iuſſu poſtea ſuggeſtum gradibus ſublimiorem conſcenderet ex fratribus aliquis qui ex Vitis Sanctorum probatis atque receptis,diuinaq. Scriptura,ac SS. Patrum ſententijs abſque fuco vel pigmentis intextam orationem haberet. Qui huic ſuccederet,eodem plane dicendi genere,ſed diuerſo argumento ſermonem diceret. Demum tertius hic accederet,qui hiſtorias Eccleſiaſticas ordine temporum diſpoſitas enarraret. Quibus dimidiæ horæ ſpatio ſingulis ad dicendum conceſſo mira audientium vtilitate pariter & voluptate perfunctis, cantato hymno, ſic repetitis iterum precibus iam conuentus abſolueret. Rebus igitur in hunc modum diſpoſitis,atque Romani Pontificis auctoritate firmatis,viſa eſt pulchra illa conuentus Apoſtolici facies pro ratione temporū reddi:cui adgaudentes probi omnes,complures ex ipſis inde mutuati exemplum,alijs in locis eadem pietatis officia inſtituere ac propagare conati ſunt. Sed hæc obiter,iam ad Paulū Corinthiorum Eccleſiam inſtituentem redeamus.

CLXIII. In eodē,qui a Paulo Apoſtolo conuentus deſcribitur,conſueuiſſe etiam populum audiētem & annuētē,reſpondere,Amen;idē Paulus demōſtrat,dū ait:Si benedixeris ſpiritu;qui ſupplet locū B idiotæ,quō dicet,Amen,ſuper tuā benedictionē?qm̄ quid dicas,neſcit.] Ex ea q̄dē veterrima inſtitutione cōuētus ex Hebræorū fontibus ducta,vna cū ipſa re voces ēt in Eccleſiā tranſiere,vt Amē. Id quidem eſſe ſeruatum antiquitus,vt populus præſens eādem vocem conclamaret, Hieronymus [a] docet,dum ait de Eccleſia Romana: Vbi ſic ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui,Amen, reboat?] Hāc quidem ſicut & alias plures acceptas eſſe ex Hebræis,omnes intelligunt:ſiquidem in veteris Teſtamenti diuinis ſcripturis ſæpiſſime ex perſona populi aliquid confirmantis repetita legitur. Vnde merito Paulus [b] admonet non eſſe facultatem alicui dicendi Amen,niſi quod dicatur intelligat. Eadem ratione in Thalmudicis Maſſecheth Berachot [c],dum reprehenditur audiētium oſcitātia,legitur triplex Amen illegitimum: primum videlicet,cum qui Amen reſpondens, non intellexerit quod dictum ſit;quod quidem Amen pupillum,auctor appellat:ſecundum, cum antequam abſoluatur oratio,vox illa pronunciatur, quod Amen ſurreptitium nominat, cum ex oratione nondum abſoluta aliquid ſurripit:tertium vero,cum ſic reſpondens, aliquid aliud agit quod,ſectile Amen,idem dicit,quaſi diſſectum in duas partes,dum audiens aliud agit. Porro ſanctus Ambroſius [d] huius vocis diuerſas affert ſignificationes,vt aliquando ſit imperantis,interdū C precantis,interdum vero cōfirmantis aliquid:quo ſenſu hic eam accipit Apoſtolus. Sed de his ſatis hæc ad Eccleſiæ veteres ritus inſinuandos. Ceterum cum Apoſtolus his inſtitutis, mox admoneat vt mulieres taceant in eccleſia;non tantum ſic eas loqui,vt doceāt,nullo modo permittit;ſed nec quauis occaſione,vel ſaltem eo prætextu vt diſcant,de rebus diuinis loquendi tribuit facultatem,afferens pro remedio,vt ſi diſcere volūt,domi viros ſuos interrogent. Quod quidem ſemper in Eccleſia obſeruatum,ſed ab hæreticis tantum Apoſtolicæ cēſuræ terminum eſſe violatum,ſuis locis dicemus:modo vero rerum geſtarum ſeriem proſequamur.

Vox Amen vnde vſurpata.

[a] Hieron.in præfat.lib.2.in epiſt. ad Galat.

[b] 1.Cori.10.

[c] Apud Angel. Canin in loc.noui Teſt.

[d] Ambroſ.in Pſal.40.

CLXIV. Inter hæc autem,cū Cherinthus [e] præter alios quos diſſeminabat errores impie diceret,Chriſtum non ſurrexiſſe;adderet inſuper Baſilides, nullam futuram reſurrectionem mortuorum: Hos namque Ignatius his coloribus egregie pingit,dum eos cauendos admonet,ſic dicens [f]: Conſiderate itaque eos qui aliena ſectantur dogmata & diſcite quomodo ignotum aſſerunt eſſe Chriſti Patrem,quomodo infidam ſimultatem inter ſe exerceant,charitatis nullam habeant rationem: futura negligunt,præſentia & inſtabilia bona curant præcepta contemnunt, viduam & orphanū deſpiciunt,oppreſſum deſpuunt,vinctum rident,crucis illos pudet,paſſionem ſubſannant,reſur- D rectionem pro fabula traducunt:poſteri ſunt & nepotes ſpiritus illius omnis mali inuētoris.] hæc Ignatius ad Smyrnenſes, hus & taxat ſcribens ad Trallianos,ſic dicens [g]; Partum Virginis calūniantur:& cum pudeat illos crucis,paſſionem negant,nec reſurrectionem credunt, ſed ignotum Deum introducunt:Chriſtum ingenitum eſſe cenſent, Spiritum vero ſanctum nec eſſe confitentur.] Cum,inquam hæc peſſimi omnium hominum ijdem diſſeminarent hæreſiarchæ: his omnibus prouide Paulus occurrendum putauit; ſicque Corinthios,ad quos ſcribit primum de Chriſti reſurrectione tam ſuo quàm aliorum qui viderant teſtimonio,inſtruit:demum de ceterorum mortuorum reſurrectione copioſiſſime agens,cum ad eam inſinuandam probandáq. multis vtatur argumentis;ſuis ipſorum factis,qui ea dicerent,arguens,hæc ait [h]: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis,ſi omnino mortui non reſurgunt? Vt quid baptizantur pro illis?]

[e] Epipha.hæreſi.28.

[f] Ignatius ad Smyr.epiſt.10.

[g] Idem ad Tralli.epiſt.5.

Paulus reſurrectionem aduerſus Hæreticos prædicat.

[h] 1.Cor.15.

CLXV. Sed quinam eſſet iſtiuſmodi ludus & fabula velut in ſcena repræſentata, Epiphanius [i] agens aduerſus Cherinthum narrat his verbis: In hac regione, Aſia inq̄,immo ēt in Galatia,valde viguit horum doctrina:de quibus etiam ex traditione res quædam ad nos deuenit: quod quidā apud ipſos de vita deceſſerunt,morte præoccupati citra baptiſma, alij vero pro ipſis in nomen ipſorum E baptizentur;vt ne,vbi reſurrexerint illi in reſurrectione,pœnas dent,eo quod non acceperint baptiſma,& ſubditi fiant poteſtati,quæ mundum fecit. Et hac de cauſa traditio,quæ ad nos deuenit, eumdem ſanctum Apoſtolum dixiſſe ait;Si omnino mortui non reſurgunt,cur & baptizantur pro ipſis? Ceterum alij recte hoc dictum interpretantes,dicunt,quod mortui vicini ſi fuerint in pietatis doctrina inſtructi,ob hanc ſpem ante obitū lauacro digni ſunt:oſtendentes quod qui mortuus eſt,etiam reſurget,& ob id indiget remiſſione peccatorum per lauacrum. Horū vero aliqui Chriſtum nondum reſurrexiſſe prædicant,verum reſurrecturum eſſe cum omnibus: alij vero quod omnino mortui non reſurgent. Quapropter Apoſtolus medium ſe interponens,vtroſque nos,ac reliquas hæreſes, eadem opera ſubuertit.] hæc Epiphanius.

De his qui baptizantur pro mortuis.

[i] Epiph. hæreſi. 28.

Chryſoſtomus [k] arreptam teſtatur a Marcionitis occaſionem ex verbis Pauli,vt loco defuncti viuentem quempiam illi profuturum baptizent:ſic enim ait:An vultis primo dicam quomodo hanc dictionem adulterantur qui morbo Marcionis laborāt? Æque ſcio quidem fore vt riſum

[k] Chryſo. in 1. ad Cor.ho. 40.

CLXVI.

Marcionitarū ludus.

multum

A multum moueam: verum enimvero etiam propterea maxime dicam, vt eum morbum magis fugiatis. Nam poſtquam catechumenus quiſpiam apud eos exceſſerit, ſub lecto mortui abſcoſo aliquo qui viuit, accedunt ad mortuum, & alloquuntur, & rogant velit ne baptiſmum accipere? Deinde illo nihil reſpondente; qui eſt abſconſus inferne, pro illo dicit, ſe velle baptizari: & ſic eum baptizant pro eo qui exceſſit, perinde ac ſi in ſcena luderent. tantum valuit diabolus in ignauorum animis. Deinde cum accuſantur, addunt hoc verbum, dicentes Apoſtolum dixiſſe: Qui baptizantur pro mortuis.] hæc ipſe. Verum cum Marcion hæreſiarcha longe poſt Pauli tempora emerſerit, non potuit ipſe, vel eius ſectatores eſſe qui notantur a Paulo, ſed alij, qui eadem actitarent, e quibus ipſi exemplum fuerint mutuati. At Tertullianus [a] quoque docet, non de Catholicis, ſed de hæreticis Paulum eſſe locutum, id declarans his verbis: Sed qua, inquit, ratione baptizantur pro mortuis? Certe illa præſumptione hoc eos inſtituiſſe contendit, qua alij etiam carni vicarium baptiſma profuturum exiſtimarent ad ſpem reſurrectionis; quæ niſi corporalis, non alias ſic baptiſmate corporali obligaretur. Anima enim non lotione, ſed reſponſione ſancitur, hoc eſt, ſanctificatur.] hæc Tertullianus, quæ ferme repetit [b] agens contra Marcionem. Sed ſunt & aliæ de verbis Apoſtoli interpretationes, quas in primis Ioannes Chryſoſtomus affert, & Iſidorus [c] Peluſiota B eius diſcipulus, atque alij: earum vero cupidos ad interpretes remittimus.

a Tertul. de reſur. carn. c. 48.
b Tertull. cont. Marcion. lib. 5. cap. 10.
c Iſid. Peluſ. lib. 1. epi. 121.

CLXVII.

De collectis Apoſtoli admonitio.

Clauſurus iam epiſtolam Paulus [d], collectam indicit, ſicut & in alijs Eccleſijs fecerat. Cum enim (vt alias dictum eſt) Chriſtiani qui Hieroſolymis erant, bonis omnibus ſpoliati a contribulibus iudæis, maxima affligerentur inopia, & ex Concilio Hieroſolymitano (vt vidimus) ſic Paulo Gentium cura fuiſſet delegata, vt tamen pauperum Iudæorum memor eſſet: cum alioqui ſic comparatus eſſet, vt quo ipſe ſibi victum quæreret, manuale opus exercere conſueuerit, ne cui moleſtus eſſet; pro illorum tamen inopia ſolicitus, ſe a ceteris, quæ in Aſia & Græcia erãt, Eccleſijs eleemoſynam colligere teſtatur, ſic dicens [e]: De collectis autem quę fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſijs Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam ſabbati vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit; vt non cum venero, tũc collectæ fiant. Cum autẽ præſens fuero, quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram Hieruſalem. Quòd ſi dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt.] hæc Paulus de collecta Eccleſię Corinthiorum indicta. Sed de collectis ſatis ſuperius.

d Chryſo. in 1. ad Cor. hom. 40.
e 1. Cor. vlt.

CLXVIII.

Cur Paulus diu moratus Epheſi.

C Declarans inſuper Apoſtolus animi ſui conſilium, quando venturus ſit Corinthum, hæc addit: Veniam ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertrãſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo, vt vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in tranſitu videre: ſpero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit. Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten.] Hæc cum ſcribat Paulus (vt diximus) hoc anno; quidnam eſt, quod de non recedendo Epheſo vſque ad illud tempus viſus eſt iniſſe conſiliũ? Sed cur tamdiu detineretur Epheſi, hanc affert ipſe cauſam, cum ſubdit: Oſtium mihi apertum eſt magnum & euidens, & aduerſarij multi.] Epheſus enim, quòd totius Minoris Aſiæ metropolis eſſet ciuitas, quodque illic eſſet Dianæ templum (de quo paulo inferius dicturi ſumus) omniũ gentium frequenti concurſu celeberrimum; & quòd denique Proconſul Aſiæ illic agere conſueuiſſet, ad quem neceſſe eſſet ex tota prouincia homines conuenire; peropportunus ipſi viſus eſt locus, vbi diutius Euangelium prædicando conſiſteret. De eadem enim ciuitate hæc quoque Philoſtratus [f] in Apollonio: Abundat bonarum artium ſtudijs; philoſophis, oratoribuſque redundat: vt vere dici poſſit, eam ciuitatem non equitum robore, ſed clarorum hominũ millibus ceteras ſuperare, in eaq. plurimum vigere ſapientiam.] hæc ille, cum Apollonij magi erga Epheſios ſtudiũ D commendat: vt non mireris, ſi erga eoſdem Pauli propenſius eſſet officium. Sed qua occaſione inde abire compulſus ſit, Lucas exacte deſcribit.

f Philoſtratus lib. 8.

CLXIX.

De anathemate & Maranatha.

Attamen prius videamus quod idem Paulus in calce eiuſdem primæ epiſtolæ ad Corinthios in ſalutatione appoſita, ſua manu cõſcripta, ait: Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha.] Quoniam vero eadem Pauli verba ſacræ Synodi, necnon Epiſcopi in ſuis Eccleſijs, cum diuini interminatione iudicii aliquid admonerent, ſuis ipſorum præceptis affigere conſueuerunt: operæpretium ducimus (quod inſtituti ratio exigit) ſubobſcura hæc elucidare, de iiſdemque vocibus pauca diſſerere. Probe ſcimus, ex ſententia Ioannis [g] Chryſoſtomi, vocem, Anathema, eſſe ambiguam, atque in bonam æque ac malam partem vſurpari poſſe: quandoque enim quod certo loco appenſum [h], & ex voto Deo oblatum, vel in eius templo dedicatum eſt, ſignificari; quandoque vero quod a Deo ſeiunctum eſt per impietatem, intelligi hac voce anathematis, cum complura diuinæ Scripturæ exempla declarant, tum maxime id quod apud Iuſtinum [i] legitur in hęc verba: Anathema id dicitur, quod Deo eſt dedicatum atque deſtinatũ, E & in communem vſum amplius non conuertitur; aut quod a Deo per malitiam eſt abalienatũ.] Sed iam quo ſenſu hic accipiat Paulus, habes a Chryſoſtomo [k] dicente: Quid igitur eſt anathema? audi ipſum ita loquentem: Si quis nõ amat Dominum Ieſum Chriſtum, is anathema ſit, hoc eſt, ab omnium commercio ſegregatus, alienus ab omnibus ſit. Nam quemadmodum anathema donum, quod Deo oblatum dedicatur, nemo eſt qui temere manibus contingere audeat, neque ad id propius accedere: ſic & eum qui ab Eccleſia ſeparatur, ab omnibus abſcindens, ac tamquam longiſſime abducens, hoc nomine a contrario ſcilicet appellat, magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo vt ſeparentur, ac pedem referant. Anathemati enim honoris gratia appropinquare nemo audebat: ab eo autem qui ab Eccleſia abſciſſus erat, ex oppoſita omnes ſententia ſeparabantur. Quapropter ſeparatio quidem tum hæc, tum illa ex æquo vulgo abalienatio erat: ſeparationis vero modus non vnus, ſed illi contrarius: ab illo enim abſtinebant tamquam a Deo dicato: ab hoc autem decedebãt tamquam a Deo abalienato, & ab Eccleſia abſciſſo.] hucuſque Chryſoſtomus. At non certe hoc modo Paulus [l] optabat anathema eſſe a Chriſto pro

g Ioan. Chryſo. hom. de anathe. tom. 5.
h Ioan. Chryſ. in Iſa i. homi. 1.
i Apud Iuſtin. mart. lib. quæſti. & reſp. q. 121.
k Chryſoſt. ad Rom. hom. 16.
l Rom. 9.

CLXX. *Quomodo Paulus cupi-dus fieri ana-thema.* pro fratribus ſuis, ipſa nimirum gente Iudæorum. A

Eſt enim & adhuc alius eiuſdem vocis ſenſus, vt anathema idem importet quod maledictum, ſecundum quod ſcriptum eſt in Zacharia [a] de Hieruſalem: Habitabũt in ea, & anathema nõ erit amplius.] quo loco Hieronymus de Paulo [b]: Pro fratrum ſalute, inquit, anathema eſſe cupit, imitari volens Dominum ſuum, qui & ipſe, cum non eſſet maledictio, factus eſt maledictio.] Sed hæc fuſius in epiſtola [c] ad Algaſiam, vbi & de alio vocis ſenſu hæc verba leguntur: Vult ergo Apoſtolus perire in carne, vt alij ſaluentur in ſpiritu; ſuum ſanguinem fundere, vt multorum animæ conſeruentur. Quòd autem anathema interdum occiſionem ſonet, multis veteris Teſtamenti teſtimonijs probari poteſt.] hæc ille.

a Zach. 14.
b Hier. in Zach. 14.
c Hieron. epiſt. 151. q. 9.

CLXXI. *Maranatha poſt anathema.* De Maranatha vero hæc idem auctor ad Marcellam [d]: Maranatha magis Syrum eſt quàm Hebraicum, tametſi ex confinio vtrarumque linguarum aliquid & Hebræum ſonet, & interpretetur, Dominus noſter venit. vt ſit ſenſus: Si quis non amat Dominum Ieſum Chriſtum, anathema ſit. & illo completo, deinceps inferatur: Dominus noſter venit. quòd ſuperfluum ſit aduerſus eum odijs pertinacibus velle contendere, quẽ veniſſe iam conſtet.] hæc ipſe. Verum quod ad cauſam ſpectat, quòd poſt anathema ea adderentur verba; illam potius exiſtimamus, quòd Hebræi cum proferrent condemnationis ſententiam, cum conteſtatione præſentis diuini iudicij facere conſueuerãt. B ſunt de his exempla in diuinis Scripturis, vt in Daniele [e], qui impudicos & calumniantes ſenes condemnans, ad priorem dixit: Ecce Angelus Dei, accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium.] poſteriorem item damnans, ſic eſt allocutus: Manet Angelus Domini gladium habens, vt ſecet te medium, & interficiat vos.] ſic & ceteri iudicantes, & maledictionis ſententiam pronunciantes, addenteſque Maranatha, Dei præſentiam omnia iudicantis ac punientis adeſſe conteſtabãtur, ſicut habetur in Pſalmo [f]: Iudicentur Gentes in conſpectu tuo.]. vt probaretur eſſe verum quod eſt ſcriptum in Prouerbijs [g]: Per me legum conditores iuſta decernunt] & illud: Per me potentes decernunt iuſtitiam.] Porro anathemati proxima cenſura erat [h] catathema, quæ erat proprie eorum qui ſe ſic damnatis coniungerent.

d Hieron. epiſt. 137.
e Dan. 13.
f Pſal. 9.
g Prouerb. 8.
h Apud Iuſtin. lib. quæſt. q. 121.

CLXXII. *Cur voces Hebraicæ tranſlatæ in Eccleſiam.* Quòd vero ſicut Maranatha, ita & aliæ Hebræorum voces ſint in Eccleſiam illapſæ, & frequẽti vſu receptæ, hanc Hieronymus ad Marcellam [i] ſcribens affert rationem: Apoſtolos id curaſſe, vt quoniam prima Eccleſia ex Iudæis fuerat congregata, nihil ad credentium ſcandalum innouarent, ſed ita vt a paruo imbiberant, traderent: poſtea vero quàm in vniuerſas gentes Euangelij dilatatus eſt ſermo, non potuiſſe ſemel ſuſcepta mutari. Licet & illud in libris ſuis, quos [illegible] vocãt, Origenes aſſerat, pp vernaculæ linguæ cuiuſq; idioma, nõ poſſe ita apud alios ſonare, vt apud ſuos dicta ſunt, & multo melius eſſe non interpretata ponere, quàm vim eorum interpretatione tenuare.] hucuſque Hieronymus. Auguſtinus hæc etiam in eamdem ſententiam [k]: Hebræa, inquit, verba nõ interpretata ſæpe inuenimus in libris, ſicut Amen, Alleluia, & Racha, & Hoſanna, & ſi qua ſunt alia: quorum partim propter ſanctiorem auctoritatem, quamuis interpretari potuiſſent, ſeruata eſt antiquitas, ſicut & Amen & Alleluia; partim vero in aliam linguam transferri nõ potuiſſe, ſicut alia duo quæ poſuimus.] & alibi [l]: Sciendum eſt, Amen, & Alleluia, quod nec Latino nec barbaro liceat in ſuam linguam transferre, Hebræo cunctas gentes vocabulo decantare.] vt ex his videas, quantum venerandæ antiquitati maiores detulerint, & quàm parum ei conſulant, qui prætextu quodam excultioris ſermonis, paſſim immutant antiquas voces Eccleſiaſticas, vt (quod ad id de quo agimus ſpectat) cum loco anathematis, vel excommunicationis, more Gentilium potius quàm Chriſtianorum dicere malint, deuouere diris, vel quid ſimile. Sed tãta (dicam cum Auguſtino [m]) eſt vis conſuetudinis etiam ad diſcendum, vt qui in Scripturis ſanctis quodammodo nutriti educatique ſunt, magis alias locutiones mirẽtur, eaſque minus Latinas putent, quàm illas quas in Scripturis didicerunt, neque in linguæ auctoribus reperiuntur. C D

i Hieron. epiſt. 137.
k Aug. de doct. Chriſtian. lib. 2. cap. 11.
l Aug. epiſt. 178.
m Aug. de doct. Chriſtian. lib. 2. cap. 14. in fine.

CLXXIII. *De cultioribus vocibus non curandũ.* Nouas voces, quantumlibet elegantiores, eſſe vitandas, nec ad locutionem ſacrarum rerum facile admittendas, maiorum complura docent exempla, de quibus alias. Eſt enim ornamenti quoddam genus non mediocre, etiam oratorum Latinorum principis teſtimonio, verborum ornatum contemnere: nempe ait ad amicum ſcribens [n]: Illa tua horridula mihi & incompta viſa ſunt; ſed tamen erant ornata hoc ipſo quòd ornamenta neglexerant; & vt mulieres, ideo bene olere, quia nihil olerent, videbantur.] Dicebat & qui inter Græcos eloquentiſſimos rhetores primum ſibi vendicabat locum, non eſſe in eo fortunas Atticæ eloquẽtiæ ſitas, hoc vel illo ſcire vti verbo; quin potius rem accuratius perpendere. Quam quidem ſententiam tanto auctore dignam, poſt Ambroſium [o] (qui, prout vetus interpres, hac eadem ratione maluerat præſepium quàm præſepe dicere) Auguſtinus [p], cum faceret ei grammaticus magnum de impropria deriuatione negotium, vſurpat his verbis: Si enim Demoſthenes clariſſimus oratorum, quibus tanta verborum fuit cura, quanta rerum auctoribus noſtris; cum tamen ei nonnullam locutionis inſolentiam obieciſſet Æſchines, negauit ille in eo poſitas eſſe fortunas Græciæ, illo ne an illo verbo vſus fuerit, & an huc an illuc manum porrexerit: quãto minus nos laborare debemus de regulis deriuandorum nominum; quãdo, ſiue hoc ſiue illud dicamus, intelligitur ſine ambiguitate quod dicimus; quorum non in expoſitione ſermonis, ſed in demonſtratione veritatis eſt maior intẽtio?] hucuſque ille, nobiſque ſatis; in hæc enim pene inſcij incidimus. E

n Cic. ad Attic. lib. 2. epiſt. 1.
o Ambr. in Luc. lib. 2. c. 2.
p Augu. contra Creſc. lib. 2. c. 1.

CLXXIV. *Quid in Paulum Epheſi argentarij.* Quomodo autem in Paulum commorantem Epheſi poſt hæc concitatæ ſint turbæ, cum Lucas exacte [q] deſcribat: nos in primis hic idem (vt rerum geſtarum ordo poſtulat) recitemus: Facta eſt (inquit Lucas) illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præſtabat artificibus non modicum quæſtum: quos conuocans, & eos qui huiuſmodi erant opifices, dixit: Viri, ſcitis quia de hoc artificio eſt nobis acquiſitio: & videtis & auditis, quia non ſolum Epheſi, ſed pene totius Aſiæ Paulus hic ſuadens auertit multam turbam, dicens: Quoniam non ſunt dij qui manibus fiunt. Non ſolum au-

q Act. 19.

A lum autem nobis hæc periclitabitur pars in redargutionem venire,ſed & magnæ Dianæ templum
in nihilum reputabitur,ſed & deſtrui incipiet maieſtas eius,quam tota Aſia & Orbis colit.] Fuit
hæc Demetrij oratio ad concitandas turbas in Paulum & armandos in eum opifices accommoda
ta:nec fuit difficile hoc illis perſuadere,cum præſertim tum ab vtili,tum ab honeſto,nempe a reli-
gione,fortia argumenta deduceret. Magnum quidem compendium argentarij ſuo opificio contra
hebant,dum argenteas ſtatuas ædeſque earum ex argẽto itidem fabrefactas, ijs qui ea vouiſſent,
plurimi venderent.

Penes Gentiles etiam fuit in more,hęc pro re aliqua aſſequenda vouere,pictaſque tabellas,tẽ
ipſam cuius compotes facti fuiſſent,repræſentantes,in tẽplis ſuſpendere. vnde C. Cotta hæc apud CLXXV.
Tullium [a]: Tu,qui deos putas humana negligere,nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quã a Cic. de nat. deor. lib. 3.
multi votis vim tempeſtatis effugerint, in portumque ſalui aduenerint?]& Horatius [b]: b Hor. car. lib. 1. ad Pyrrham.

—— Me tabula ſacer
Votiua paries indicat vuida
Suſpendiſſe potenti
B *Veſtimenta maris Deo.*]

Solebant itidem tabulæ pictæ argento etiam fabricari. hinc Cicero [c]: Tabulas pictas etiam argẽ c Cicer. Verrin. lib. 4.
ti bene facti.]& Lucianus in Alexandro: Accedebant,inquit,ad hæc picturę,imagines,ſigna deum
ferentia,partim ex ære,partim ex argento efficta.]Sed & Dio in Rhodiaca offerri conſueniſſe ait
eiuſmodi dijs imagines,non ex terra fictiles,ne numen iniuria afficeretur:ſed æreas vel argenteas
dijs eſſe gratas,quæ ſemel dicatæ,perpetuo permanerent. Suas enim filiorumve, vel nepotum ima
gines in deorum fanis offerri conſueuiſſe,idem auctor in nuper citata oratione confirmat. At qđ
etiam ad huiuſmodi oblationes ſpectat,de Philiſtæis in diuinis Scripturis [d] eſt teſtimonium, eos d 1. Reg. 6.
ad auertendam plagam per mures & vlcera diuinitus illatam,iuxta numerum ſuarum prouincia
rum feciſſe quinque mures aureos,totidemque aureos anos,quos delicti expiandi cauſa apud Ar
cam fœderis in capſella poſuerunt. Sic igitur in templum Dianæ Epheſiæ vel pictas tabellas, vel
ſculptas aut conflatas argento imagines offerentes,vota quæ nuncupauerant,perſoluebant;qua-
rum opificio argentarij ingentem ſibi vim pecuniæ comparabant.

Ceterum quas Lucas ædes Dianæ argenteas ab argentarijs fieri ſolitas eſſe tradit, nihil aliud CLXXVI.
C fuiſſe exiſtimamus,quàm ipſas argenteas ſtatuas cum ſuis ædiculis,ſeu loculamentis: quo ſenſu
etiam apud Ciceronem in Verrem ædes Mineruæ poſita dicitur in fano Apollinis. Abũdaſſe hiſce
donis templum Dianæ,ex eo facile colliges,quòd Pompeiano ciuili bello in Orientem tranſlato,
Scipio(vt ſcribit Cæſar [e]) pecunias antiquitus in templo depoſitas,ceteraſque eiuſdem deæ ſta e Cæſ. de bello ciuili lib. 3.
tuas inde tolli cum iuſſiſſet; Cæſar,quo minus fieret voti compos, fuit impedimento: qui iterum
poſtea reſtitit I. Appio id ipſum conanti. Sed de pecunijs deponi ſolitis Epheſi in templo Dianæ, *De Dianæ Epheſia templo.*
hæc Dio [f]: Noſtis haud dubie Epheſios,apud quos multæ pecuniæ partim priuatorum recondi
tæ in Dianæ templo,non ſolum Epheſiorum,ſed & hoſpitum,& hominum vndiquaque venientiũ,
partim & populorum,& Regum. Depoñt autem omnes in eo ſecuritatis gratia, nemine vnquã f Dio Chryſoſt. in Rhodiac. orat. 31.
auſo loco inferre iniuriam,tametſi plurima bella geſta ſint,ciuitaſque ſæpius fuerit capta.] hacte-
nus Dio. Fidem quoque certam fecit eius rei Annibal Carthaginenſis,qui velata ſpecie,quod ha-
bebat tot prœlijs congeſtum aurum,in eodem Dianæ templo noua arte occulte depoſuit [g]. Ex q g Iuſtin. hiſtor. lib. 32.
bus omnibus,quantæ eſſet apud omnes gentes exiſtimationis templum illud,intelligere quiſque
poteſt. Adnumerabatur enim inter ſeptem Orbis miracula ipſum Dianæ Epheſiæ fanũ, de quo
D hæc Plinius [h]: Magnificentiæ vera admiratio extat templum Dianę Epheſię,ducentis(vel,vt ali h Plinius nat. hiſt. li. 36. c. 14.
bi habet,quadringentis)viginti annis factum a tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terręmotus
ſentiret,aut hiatus timeret. Rurſum ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarẽ
tur,calcatis ea ſubſtrauere carbonibus,dein velleribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt qua-
dringentorum vigintiquinque pedum,latitudo ducentorum viginti, columnæ centum vigintiſe-
ptem a ſingulis Regibus factæ,ſexaginta pedũ altitudine,ex ijs trigintaſex cælatæ.] & paulo poſt:
Cetera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent.]Talis igitur erat ſpecies templi
Dianæ Epheſiæ his temporibus,cum alias antea ſepties fuerit reſtitutum, vt idem qui paulo ante
auctor affirmat [i]. Simulacrum vero Dianæ alij ex ebeno compactum tradiderunt;alij vero, vt
Mutianus Conſul,qui ſe illud proxime ſpectaſſe dicebat,vitigineum fuiſſe ferunt. i Plin. nat. hiſt. lib. 16. c. 40.

Sed tantæ molis templum,Orbis(vt exiſtimabatur)miraculum & ornamentum, ſub Gallieno CLXXVII.
Imp. inuadentibus Gothis Aſiam(vt auctor eſt Iulius Capitolinus [k]) ſpoliatum eſt penitus & k Iul. Capit. in Gallieno.
incenſum:licet illud ipſum abhinc poſt ſeptem annos ab eodem Nerone Imp. ſub quo hæc in Pau
lum excitatæ ſunt turbæ,tam quæ in Aſia q̃ etiam quæ in Achaia in deorum templis dona erant *Quid paſſum templum Dianæ.*
E pretioſa ac ſimulacra fuerint inde ſublata: quod quidem Tacitus [l] ſub Conſulatu C. Lecanij &
Marci Licinij factum teſtatur his verbis: In eamque prædam etiam dij ceſſere,ſpoliatis templis in
Vrbe,egeſtoque auro,quod triumphis,quod votis,omnis populi Romani ætas proſpere aut in metu l Tacit. l. h. 15.
ſacrauerat. Enimvero per Aſiam atque Achaiam non dona tm̃,ſed ſimulacra numinũ abripiebã-
tur,miſſis in eas prouincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus cuicumque flagitio prom-
ptus:hic Græca doctrina ore tenus exercitatus,animum bonis artibus nõ induerat.]hæc Tacitus.

Opifices igitur argentarij(vt ad orationem propoſitam reuertamur)auditis his quæ a Deme
trio dicebantur(inquit Lucas [m]) repleti ſunt ira,& exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephe CLXXVIII.
ſiorum. Et impleta eſt ciuitas tota confuſione,& impetum fecerunt vno animo in theatrum,rapto m Act. 19.
Gaio & Ariſtarcho Macedonibus comitibus Pauli. Paulo autem volente intrare in populum,non *Clamores Argentariorum.*
permiſerunt diſcipuli: quidam autem & de Aſiæ Principibus, qui erant amici eius miſerunt
ad eum,rogantes ne ſe daret in theatrum. Alij etiam aliud clamabant. Erat enim eccleſia confuſa,
& plures neſciebant ex qua cã conueniſſent. De turba autem detraxerunt Alexandrum,propellen

tibus eum Iudæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat rationem reddere populo. A
Quem vt cognouerunt Iudæum eſſe, vox facta eſt omnium, quaſi per horas duas clamantium: Ma
gna Diana Epheſiorum. Et cum ſedaſſet Scriba turbas, dixit: Viri Epheſii, quis enim eſt homi-
num, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Iouiſque prolis? Cum ergo
his contradici non poſſit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil temere agere. Adduxiſtis enim homi-
nes iſtos neque ſacrilegos, neque blaſphemantes deam veſtram. Quòd ſi Demetrius, & qui cum
eo ſunt artifices habent aduerſus aliquem cauſam: conuentus forenſes aguntur, & Proconſules
ſunt: accuſent inuicem. Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima eccleſia poterit abſolui.
Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius ſit, de quo poſſimus redde-
re rationem concurſus iſtius. Et cum hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.] hucuſque Lucas.

CLXXIX. *Modeſtia Apoſtolorum.*
In his quidem multa ſunt conſideranda, & in primis id quod Alexander de Apoſtolorum mo-
deſtia his teſtatur: Adduxiſtis homines iſtos neque ſacrilegos, neque blaſphemantes deam ve-
ſtram.] Adducendus eſt ad hæc declaranda locus Ioſephi in libro ſecundo contra Apionem, quo
dicitur: Noſter enim mos eſt, propria cuſtodire, non aliena potius accuſare: & vt neque ridere ne- B
que blaſphemare debeamus eos qui apud alios putantur dij, aperte nobis legiſlator interdixit p-
pter ipſam appellationem.] hæc Ioſephus: vt non mireris, ſi Apoſtoli ipſo ingreſſu prædicationis
Euangelicæ in deos Gentium minime inueherentur: communis enim in dictum illud Exodi; Dijs
non detrahes] vulgata illa ferebatur interpretatio, vt neque in deos Gentium obloquerentur.

CLXXX. *Duplex forũ.*
Sed & obſeruatione quidem digna res eſt, quomodo Alexander homo Iudæus tantam ciuitatẽ
adeo tumultuantem, conclamantem, obſtrepentem, ac impetu concitatam breui oratione ſedane-
rit, atque in officio continuerit: ea nimirum tantum illos deuincens ratione, quòd ſi delictum ali
quod a Paulo eiuſque diſcipulis perpetratum fuiſſet, agerent de his apud Proconſules in conuen-
tibus forenſibus: ſi vero de re alia eſſet quæſtio, de religione videlicet, in legitima eccleſia cauſam
tractarent. Mira quidem atque plane egregia diſtinctione, quænam cauſa ad forenſes eſſet deferẽ
da conuentus, quæ vero in legitima eccleſia tractari deberet, perbelle monſtrauit, atque etiam fa
cile perſuaſit. Tanta enim veritatis eſt vis, vt concitatos animos ac in furorem actos deliniat, at-
que niſi contra ius faſq omnino nitantur, potiora ſequi compellat. Quantumlibet autem eſſet
Proconſulum ſummum ius, ſummaque poteſtas: tamen ea quę ad cultum veritatemque religio- C
ſus ſpectarent, non in eorum conuentibus, ſed in legitima eccleſia decerni debere, omnibus per-
a Act. 18.
niaſiſſimum videbatur. Nam [a] & Gallio Achaiæ Proconſul (vt vidimus) ab his, quæ erant de fi-
de obortæ, abſtinuit controuerſijs, reijciens illarum iudicium ad eiuſdem facultatis homines. Sed
quinam eſſent hi forenſes conuentus, quæ ve legitima eccleſia, quorum meminit Alexander; vt hi
ſtorica veritas magis magiſque perſpicua reddatur, operæpretium ducimus paucis demon-
ſtrare.

CLXXX. b Dionyſ. antiq. Rom. lib. 4.
A Græcis hanc conſuetudinem forenſium conuentuum fluxiſſe, Dionyſius Halicarnaſſæus [b]
his verbis declarare videtur: Templa conſtruxere impenſis communibus, illi Dianæ Epheſiæ, hi
Apollinis in Epitropio; quo conuenientes cum coniugibus & liberis, ſtatis temporibus, vna ſacris
dabant operam & mercimonijs: vbi publico certamine cum equis pernicibus, tum viris viribus
arte ve muſica præcellentibus proponebantur præmia victorię, & dijs ciuitates dicabant donaria.
Peractis ſpectaculis, ac negotiationibus, aliiſque feſtis & publicis hilaritatibus: ſi cui ciuitati ſi-
multas intercedebat cum altera, præſto erant iudices, qui litem componerent: tum de bello con-
tra barbaros gerendo, deque mutua gentis concordia conſulebatur in medium. Horum & his ſi- D
De forenſibus conuentibus in Aſia.
milium exempla ſecutus, animum adiecit Seruius Tullius ad conſtituendum vnum corpus, &c.]
Extant de eiuſmodi forenſibus conuentibus in Aſia fieri ſolitis egregia duo loca Dionis, & in pri-
mis de Cælenis Phrygiæ, ſic dicentis: Ad hæc, iudicia alternis annis apud vos fiunt, & congrega-
tur multitudo hominum infinita, iura agere volentium, iudicantium, rhetorum, Præfectorum, mi
niſtrorum, ſeruorum, lenonum, mulionum, cauponum, meretricum, & opificum: vt venalia, qui ha
bent, maximo diſtrahant pretio; nihilque ſit otioſum in ciuitate, neque iuga, neque ædes, neque
mulieres.] & paulo poſt: Quamobrem maximum ego reor eſſe ad ciuitatis robur iudiciorum con
uentus: & nullam ob rem omnes tantum adhibuere ſtudium. Illorum autem ius habent inſignio-
res ciuitates viciſſim annis alternis.] idem de ijſdem in Melancoma prima hæc habet: Conueniũt
autem ad publicos mercatus; hi quidem propter hiſtorias, & alia ſpectacula & certamina. Et ex
his ſi qui valde huius rei ſunt ſtudioſi, nihil aliud a ſummo diluculo faciunt; multi varia afferunt
venalia, turba forenſis; alij ſuarum ſpecimen edituri artium & opificij; alii ſuam proponunt ſapiẽ
tiam: multi quoque poemata oſtentant tragœdorum & carminum heroicorum: multi vero ſoluta
oratione ſcripta commentaria legunt otii gratia, venientibus animumque oblectare volentibus
moleſti.] hæc & alia Dio de forenſibus conuentibus ea tempeſtate in Aſia fieri ſolitis: vixit enim E
ipſe, qui hæc ſcribebat, hac ipſa ętate.

CLXXXI. c Feſtus de verb. ſignifica. *Forenſes conuentus a Romanis inſtitui ſoliti.* d Cic. lib. 3. epiſto. 6. & 8. e Cicer. lib. 15. f Ioſeph. antiq. lib. 14. c. 10.
Verum apud Romanos diſtinctos fuiſſe forenſes conuentus, qui negotiationis cauſa ageren-
tur, ab illis cum Præſes prouinciæ ciuitates vocaret, & de controuerſijs earum cognoſceret, vel il-
lis in quibus conciones haberentur, vel alia eiuſmodi ad Remp. ſpectantia negotia tractarentur,
tradit Feſtus [c]. Propterea conuentus forenſes, quorum meminit ſanctus Lucas, illi erant, cũ Pro
conſul in quibuſdam prouinciæ ciuitatibus, quæ ſibi ad hoc peragendum commodiores videren-
tur, certis diebus conſiſtens, per ſe, vel Legatos, cauſas comprouincialium cognoſcens, iudicia ex
erceret, atque ſententia diffiniret. Meminit horum ſæpius Cicero [d] ad Appium ſcribens, necnon
ad M. Catonem [e]. Ioſephus Iudæus [f] dũ agit de Gabinii præfectura in Palæſtina, hæc ait: Cõſtitu-
tis quinque iuridicis conuentibus, in totidem ęquales partes totam prouinciam diſtribuit: ita vt
alii intra peterent Hieroſolyma, alii Gadara, Amathũtẽ alii, quarti vero Hierichũtẽ, quinti Sapho
rã, q eſt oppidũ Galilææ: ſicq. liberati dominis, ſub optimatũ gubernatione degebãt.] Optimates
quidem

A quidem appellat, quos Alexãder apud Lucam Proconſules: non quòd in Aſiam prouinciam Mino
rem dictam plures cum faſcibus Proconſules mitterentur; ſed quòd qui ab eo dirimẽdis litibus &
cæteris cauſis cognoſcendis præficerentur, Proconſulares iudices dicerentur, ijdemque aliquãdo
Legati [a], quos fortaſſe Alexander Proconſules dixit: Vel quòd (vt verius credimus) ſublato de — a ff. de offic. Procon. per tot.
medio nuper, ipſo initio Neronis Imperij, dolo Agrippinæ propinato veneno, Iunio Silano Aſiæ
Proconſule, duo eſſent qui loco Proconſulis eam adminiſtrarent prouinciam, Publius Celer [b], & — b Tacit. lib. 13. in princip.
P. Ælius: hi enim curantes res familiares Principis in Aſia, iubente eadem Agrippina Neronis
matre, Silano necẽ intulerant: quo defuncto, nullus alius poſt ipſum Proconſul in Aſia legitur ſub
rogatus, ſed ambo eam prouinciam adminiſtrarunt: quorum alter, nimirũ Publius Celer, poſt ſe-
quentem annum, Nerone ſecundum & Lucio Piſone Coſſ. a tota Aſia apud Neronem eſt accuſa-
tus: vſque enim ad illud tempus, Tacitus [c] hæc ſcribens, illum eo magiſtratu eſſe perfunctum cũ — c Tacit. eodem.
P. Ælio collega, demonſtrat.

CLXXXII. Quod autem pertinet ad conuentum, quem (vt vidimus) idem Alexander legitimam Eccle-
ſiam dicit: Chryſoſtomus [d] affirmat, ſolitos fuiſſe Iudæos ad dirimendas quas inter ſe haberent — d Chryſoſt. in Act. homil. 42.
B contentiones, ter in menſe coire. Erant & apud Iudęos alij quoque, vbicumque agerent, publici cõ
uentus; qui ab his indicebantur qui a ſummo Pontifice ſumma cũ poteſtate ad viſitandos Iudæos
mittebantur; vt quæ ad morum inſtitutionem, & legis diſciplinam ſpectarent, corrigerent & emẽ
darent. Erat eorum præcipua iuriſdictio & imperium: nam principes ſynagogæ, ſacerdotes, alioſ-
que miniſtros, ſi factum exigeret, exauctorare atque in ordinem redigere poterant, vt Epiphanius
cum de his agit [e], teſtatur. Cum igitur ex Iudæis Chriſtiana fides progenita videretur, quique — e Epiph. hær. 30.
Epheſi prædicarent, genere Iudæi eſſent; Iudæorum conuentum Alexander, & ipſe Iudæus, legiti-
mam Eccleſiam nominauit. Iudæi enim habitantes Epheſi, eiuſdem ciuitatis municipes erant, ac
proinde priuilegijs ciuium potiebantur, & Epheſij dicebantur: teſtatur id enim Ioſephus libro ſe-
cundo contra Apionem.

CLXXXIII. Poſtquam autem ceſſauit tumultus (inquit Lucas [f]) vocatis Paulus diſcipulis, & exhorta-
tus eos, valedixit, & profectus eſt vt iret in Macedoniam.] Fuerunt hæ illæ Pauli anguſtiæ, quarũ,
ad Corinthios [g] ſecundo ſcribens, his verbis meminit: Non enim volumus ignorare vos fratres — *Paulus recedit Epheſo*
de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia: quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutẽ,
C ita vt tæderet nos etiã viuere. Sed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus — f Act. 20.
fidentes in nobis, ſed in Deo; qui ſuſcitat mortuos; qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in — g 2. Cor. 1.
quem ſperamus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis.]

CLXXXIIII. Præter hæc quæ a Luca & Paulo ſunt ſcripta, ſi quis adhuc exactam habuerit temporis ratio-
nem, proculdubio inueniet hæc circa tempora impoſtorem illum, Orbis illuſorem, circulatorẽ di-
co Apollonium Tyanæum veniſſe Epheſum: Philoſtratus [h] enim eius diſcipulus, & fabularum — *Apollonij Tyanæi aduentus Epheſum.*
egregius concinnator, his primis Neronis annis, Epheſum primo, mox in Græciam, ac inde Ro-
mam, eodem imperante, veniſſe teſtatur, qui & præſtigias, quas illum operatum eſſe Epheſi, in a-
lijſque Aſiæ ac Græciæ locis, narrat, vere an falſo, deſcribit tamen. Verum conatum fuiſſe diabolũ — h Philoſtr. lib. 3. per tot.
his artibus Chriſtianæ fidei obſeruari, prout olim in Ægypto coram Pharaone magi opera Dei
per Moyſem facta reddere irrita ſtuduerũt, certum eſt. Cum enim viderentur eadem fere, quæ a
Deo per Paulum ſigna fierent, ab Apollonio factitari, atque ſuis ipſius artibus homines dementa
ri; in quale putas veritatem fuiſſe diſcrimen adductam? nimirum vt Chriſtianæ fidei hoſtes qualẽ
cumque occaſionem aucupantes, eiuſdem generis eſſe, ex eodemque ſonte prodire quæ a Paulo,
D ac quæ ab Apollonio agerentur, ſtulte iactarent; immo huic forte ſua glorioſius oſtentanti, quàm
Paulo ſubmiſſo animo omnia operanti, plus tribuendum eſſe, impie affirmarẽt: quod ex eo facile
poteſt intelligi, cum Apollonio ob propulſatam (quod ait Philoſtratus) peſtẽ, vt deorum alicui,
Epheſij ſtatuam erigerent, & ſacram rem facerent. Verum, ſicut eſt ſcriptum in libro Sapientiæ [i]:
Spuria vitulamina non dabunt altas radices, nec ſtabile fundamentum collocabunt] illius præſti- — i Sap. 4.
giæ penitus euanuerunt; & Dei Eccleſia, vt columna & firmamentum veritatis, licet innumeris
ſit agitata turbinibus, & immẽſis vexata fluctibus, tamen quia ſupra ſolidam firmamque petram
innixa, ſolide firmiterque fundata eſt, incõcuſſa omni ex parte in perpetuum duratura ſubſiſtit.
At de Apollonio fuſius dicturi ſumus inferius.

CLXXXV. Sed quid interea Paulus, poſtquam Epheſo profectus eſt, vt iret in Macedoniam? Per Minorẽ
Aſiam iter faciens, venit Troadem nobiliſſimam ciuitatem, quæ adiacet Helleſponto: vbi quærẽs — *Pauli aduentus in Macedoniam.*
Titum; cum nõ inueniſſet, tranſmiſſo freto, abijt in Macedoniam. Teſtatur id quidem ipſe Paulus
in poſteriore quam ad Corinthios ſcripſit [k] epiſtola, ſic dicens poſt enarratas graues ærumnas,
quas in Aſia, nempe Epheſi, paſſus erat: Cum veniſſem, inquit, Troadem propter Euangeliũ Chri — k 2. Cor. 2.
E ſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino, non habui requiem ſpiritui meo, eo quòd non inuene
rim Titum fratrem meum: ſed valefaciens eis, profectus ſum in Macedoniam.] Quid vero poſtq̃
illuc venit? ait Lucas [l]: Cum autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo — l Act. 20.
ſermone, venit in Græciam.] Breuiſſima quidem ſumma res geſtas multorum menſium clauſit.
Nos vero, quid Paulus dum moraretur in Macedonia, Eccleſias eius prouinciæ viſitans, egerit, qd
ve inde recedens, cum venit in Græciam (quantum ex eiuſdem Pauli ſcriptis expiſcari licuerit)
enarrabimus.

CLXXXVI. Ac illud in primis, quòd venturus in Macedoniam, rationem habens Eccleſiæ Epheſinę,
ne penitus paſtore deſtitutam relinqueret, vt eius neceſſitati proſpiceret, Timotheum diſcipulum
omnium amantiſſimum inibi remanſiſſe voluit. Id enim Paulus, e Macedonia primam ad eum- — m 1. Tim. 1.
dem ſcribens epiſtolam, teſtatur his verbis [m]: Rogaui te vt remaneres Epheſi, cum irem in Ma — *Timotheus a Paulo relictus Epheſi.*
cedoniam: vt denunciares quibuſdam, ne aliter docerent, neq; intenderẽt fabulis & genealogijs, q̃
quæſtiones pſtant magis, q̃ ædificationẽ Dei, q̃ eſt in fide.] Creatũ fuiſſe Timotheũ a Paulo Epheſi

a Euſeb.lib.3.c.4. Epiſcopum, auctor eſt Euſebius [a], qui ait, ipſum primum omninm obtinuiſſe Epiſcopatum Ec A
cleſiæ Epheſinæ. Sane quidem fuiſſe Timotheum, cum ad ipſum Paulus ſcribit, iam ordinatū Epi-
ſcopum, nulla eſt dubitatio; quandoquidem quæ eſſent Epiſcopi munera, ab eodem ibi exercenda
requirit: nam in eadem prima ad eum hoc anno ſcripta epiſtola hæc dicit [b]: Aduerſus presbyterū
b 1.Tim.5. accuſationem uoli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.] & paulo poſt: Manus cito nemini
impoſueris.] hæc & alia ad ipſum Epheſi agentem Paulus ſcribit; quibus plane ſignificat, ipſum
fuiſſe iam Epiſcopum ordinatum. Quàm nobilis Epheſi collecta eſſet Eccleſia, quam nobiliſſimi
Apoſtolorum Paulus & Ioannes erexiſſent, cuique Timotheus præfectus eſſet Epiſcopus, ea quæ
in hæc verba ſanctus Ignatius ad ipſos Epheſios ſcribit, facile monſtrant: Faxit Deus, inquit, vt aſ
ſequar, & inueniar in ſortem Epheſiorum Chriſtianorum, qui & cū Apoſtolis in virtute Ieſu Chri
ſti ſemper cōuerſati ſunt, Paulo, Ioanne, ac fideliſſimo Timotheo. Scio qui ſum, & quæ ſcribo: Ego
minimus Ignatius ſimilis his qui periculo & iudicio obnoxij ſunt: vos autem miſericordiam con-
c Metaphr. 21. Ianuarij. ſecuti, firmati in Chriſto Ieſu.] De his verò qui tradunt [c] Timothenm poſt hæc ſucceſſiſſe in Epi
ſcopatu Eccleſiæ Epheſinæ Ioanni Euangeliſtæ; quam manifeſte errent, ſuo loco inferius erit
ſermo. B

CLXXXVII.
Paulus ſcribit ad Timotheum primã Epiſtolam.
d Athanaſ. in Synopſi. Theod. in præf. in epiſt. Pauli. & alij.
e 1.Tim.1.
f Theodor in 1. ad Tim. 1.
Act.19.

Relicto igitur Timotheo Epheſi, cum Paulns (vt dictum eſt) veniſſet in Macedoniam, primam
ad eumdem ſcripſit epiſtolam: quod quidem cum ex dictis euidenter ſatis conſtat, tū ēt Patres te-
ſtatur [d]: nec enim eſt quod de Pauli priori in Macedoniam aduentu poſſit intelligi: nam nondum
ad illud tempus in ea Aſiæ prouincia Euangelium prædicauerat. Cnm multa Paulus eadem epi-
ſtola Timotheum admoneat, fidemque operibus iunctam commendet: inde docet, aliquos in erro
rem eſſe lapſos, dum fidei non coniunxerunt bonorum operum conſcientiã, vt Hymenæus, & Ale-
xander: ait [e] enim in primis: Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide
non ficta: a quibus quidam aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis doctores,
non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.] & poſt nonnulla: Hoc præceptū cō-
mendo tibi Timothee, ſecundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam,
habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex
quibus eſt Hymenæus, & Alexander, quos tradidi ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare.] Quænam
fuerit illorum blaſphemia, cum non aperiat; illi notam fuiſſe iure Theodoretus [f] exiſtimat; ac ꝓ C
inde hæc ipſa Epheſi, vbi (vt dictum eſt) Paulus triēnio commoratus eſt, contigiſſe. Fortaſſe hic il
le eſt Alexandet, cuius meminit Lucas [g]: quem Iudæum fuiſſe genere, & concitatas Epheſi tur-
bas, habita ad populum oratione, cōpoſuiſſe (quod ante vidimns) narrat: locus enim & nomen ad
hæc opinanda cum ſuffragentur, non a remotis coniectura petita eſſe videtur. Ceterum quàm faci
le ſit a fide etiam periclitari ac cadere, qui eam non æque optimis vitæ moribus foueant, innume-
ra pene exempla, quæ ſuis locis narraturi ſumns, manifeſte declarant: vt vix ſit reperiri declinan-
tem a fide hæreticum, qui non prius aliorum peccatorum ſordibus fuerit inquinatus.

CLXXXVIII.
h 1.Tim.4.
Quos Hæreticos ſugillet Paulus.
i Chryſoſt. in 1. ad Tim. homil. 12. Ambroſ. in eumdem epiſ. & alij recent.
k Ignat. epiſt. 9.
l Ignat. epiſt. 13.
m Iren. lib. 1. ca. 22.
n Theodoret. hær. fab. lib. 1.
o Epiph. in Panar. hæreſ. 18.
p Ignat. ad Philadelph. epiſt. 9.

At non de his tantum qui in illam diem emerſiſſent hæretici, Timotheum Paulus admonuit;
ſed & de ijs quæ venturæ eſſent, hæreſibus, diuino Spiritu præmonente, ijſdem litteris eum reddi-
dit certiorem, ſic dicens [h]: Spiritus autem manifeſte dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſce-
dent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquen-
tinm mendacium, & cauteriatam habentinm ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, abſtine-
re a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cū gratiarum actione Fidelibus. Quia omnis crea-
tura Dei bona eſt, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.] Quinam fuerint D
eiuſmodi hæretici, qui poſtea hæc docuerint, quorum Paulus doctrinam condemnat: ſententia eſt
Chryſoſtomi [i] & aliorum, hos fuiſſe Encratitas, Marcionitas, & Manichæos. Verum
ante hos, ipſis Apoſtolorum temporibus, quæ hæc docuerunt, & cibos aliquos deteſtarentur,
hæreſes prodiere. Nam Ignatius, qui tunc viuebat, eoſdem taxat hæreticos, cauendoſque monet,
qui nuptias & cibos damnarent: ſic enim ait ſcribens ad Philadelphios [k] poſt damnatam hære-
ſim Ebionis: Si quis vniuerſa hæc confiteatur, ſed legitimam commixtionem & liberorum ꝓcrea
tionem corruptelam & pollutionem appellat, aut cibos aliquos deteſtandos putat; talis apoſtata
illum draconem in ſe habentem fouet.] Idemque eadem ex cauſa, cum de virginibus agit, quo hos
ſcopulos vitent, eaſdem hæc monet, ſed in primis coniugatas: Vxores, inquit, maritis ſubditæ ſint
in timore Dei: virgines Chriſto in puritate, non abominantes nuptias, ſed id quod præſtantius eſt
amplectentes, non in calumniam matrimonij, ſed vt liberioribus animis diuinæ legis meditationi
vacent.] & cum agit de cibis, ad Heronem [l] diaconum ſcribens, hæc ait: Ieiunijs & precibus va-
ca, & caue ne immodice id agas, ne ipſe te deijcias: vino & carnibus ne prorſus abſtineas: nec enim
abominanda ſunt: Bona terræ, inquit, comedetis.] Sed quinam fuerit eiuſmodi dogmatiſtes, Ire- E
næus [m] aperte ſignificat, nimirum impium Saturninum, eiuſque gregales, de quibus hæc ſcribit,
poſt alios recenſitos eorum errores: Nubere, inquit, & generare, a ſatana dicunt eſſe: multi etiã ex
his qui ſunt ab eo & ab animalibus abſtinent, perfecta eiuſmodi continentia ſeducentes multos.]
hos igitur ſignatos eſſe ab Apoſtolo, immo a Spiritu Dei (vt ipſe teſtatur) nulla eſt dubitatio: ipſe
enim Saturninus primus fuit (inquit Theodoretus [n]) qui matrimonium, diaboli doctrinam nomi
nauit, iuberetque abſtinere ab animatis. Docebat & hæc ipſa Ebion hæreſiarcha (vt tradit Epipha
nius [o]) aduerſus quem idem Ignatius ſcribit [p] ad Philadelphios.

CLXXXIX.
Quæ nouiſſima tempora apud Paulum.
q Ioan. 5.
r 1.Theſſ.

At nec quemquam moueat, ſi nouiſſimis temporibus hæc (prænunciante Spiritu) obuentura
fore, idem teſtetur Apoſtolus: nam nouiſſimum hoc eſſe tempus, Dominus [q] illis verbis ſignifi-
cauerat, dicens: Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filij Dei.] & paulo poſt: Ve
nit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, &c.] Sed & ipſe Paulus, ſcri-
bens ad Theſſalonicenſes [r], nouiſſimum diem, quo Chriſtus ad iudicandum venturus eſſet, iam
in propinquo eſſe, & ſua ipſius ætate affore ſignificauit: ſed nec ipſe tantum id eſt opinatus, ſed &
Ioan-

A Ioannes [a] ad ſuos ſcribēs,dicebat:Filioli,nouiſſima hora eſt:& ſicut audiſtis quia Antichriſtus ve a 1.Ioan.2.
nir,nūc Antichriſti multi facti ſunt: vnde ſcimus quia nouiſſima hora eſt. quotquot enim recens
emergebant hæretici,eoſdem credebant Antichriſtos.ſed quod prædictum erat,poſt illum ad iu-
dicandum Dominum eſſe venturum;eadem coniectura iidem putarunt Apoſtoli,hæc vidētes, iā
nouiſſimum inſtare diem.Hac eadem ratione Ignatius [b],cum eadem videret oborta impia dog- b Igna.epi.14.
mata quæ Paulus nouiſſimis temporibus euentura prædixerat,ſcribens ad Epheſios,quos Timo
thæus,ad quem Paulus ſcripſit,prædicta ex eius ſcripto docuerat,hæc ait:Nouiſſima iam ſunt tē-
pora:reuertamur,& timeamus Dei longanimitatem.]Secreto enim arbitrio diuini conſilij,quod
nefas eſt mortalem hominem perſcrutari, hæc de futuris temporibus Apoſtolis etiam fuiſſe ab-
ſcondita,certum eſt.Sic nouiſſimum tempus eſſe dictum a Spiritu,patet,eodem ſenſu quo & Do-
minus reliquum temporis vſque ad reſurrectionem mortuorum atque iudicium,horam vnā ap-
pellat,nempe nouiſſimam mundi ætatem.

CXC.

Ex his igitur cum luce clarius certum exploratumq.habeatur,quas hæreſes quoſve hæreti-
cos Paulus ad Timotheum ſcribens, monente diuino Spiritu:demonſtrauerit:quam impie ſimul
B ac ſtulte,quam inepte ac pariter inerudite,quam denique turpiter atque procaciter Nouantes hę *Hæretici noua*
retici iiſdem Pauli verbis abutantur in ſugillationem Catholicæ veritatis,quæ cęlibatum nuptijs *tores abuſi ver*
ſuperextollit,& ciborum commendat abſtinentiam,patet.Non ſic enim,vt dicti hæretici , Eccle- *bis Pauli.*
ſia Catholica commendat virginitatem,vt venerabiles nuptias, thorumque immaculatum con-
demnet:neque cum ciborum prædicat abſtinentiam,cibos cuiuſque generis tamquam malos ab
ominandoſque exiſtimet,quos a Deo optimo maximo,nec ab alio creatos dicit eſſe numine alio-
ve principio; probe ſciens(quod dicit Apoſtolus [c])omnem creaturā Dei bonam eſſe,& nihil reij- c 1.Tim.4.
ciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sicut enim ingluuies deteſtanda viſa eſt om-
nibus,ita etiam ciborum abſtinentia fuit ſemper ab omnibus commendata;quam vt magis ma-
giſque tamquam egregiam temperantiæ virtutumque aliarum multarum altricem atque paren-
tem,aſſequi valeamus,delectum quemdam atque diſcretionē putauit Dei Eccleſia adhibēdā eſ-
ſe ciborum,illos ſcilicet aliquando ad eſum adhibens,qui viſi ſunt ad eam conſequendam magis
accommodati;illoſq.rurſus pro tempore reijciens,qui eſculētiores cum ſint,maius quam ad inſti
C tutum par eſſe videretur, nutrimentum afferant.

CXCI.
De ciborum re ligioſo delectu.

Non enim illum quidem commendat ac ſequitur ciborum delectum,quem falſa ex cauſa Py
thagoras excogitauit,vel Ægyptij inuenerunt; nec quem lege diuina olim ad ſtatutum tempus
præſcriptum,poſt inde iam rancidum ſuperſtitio miniſtrauit:ſed quem Deus tam in priori quàm
in poſteriori inſtrumento probaſſe cognoſcitur.Quanto enim præconio coram omni populo extu
lit Dominus Rechabitas [d], qui non ex pręſcripto inſtituto alicuius antelatæ legis,vel patriæ con d Hierem.35.
ſuetudinis,ſed tantum quod pręcepto patris ſui Ionadab abſtinerent a vino?Quanta item laude
eſt ſublatus a ſponſo amicus ſponſi Ioannes Baptiſta, qui talem habuiſſe cognoſcitur delectū ci-
borum,vt de illo teſtaretur [e], neque manducaſſe panem,neque bibiſſe vinum?At cui credimus, e Luc.7.
ſi Dei teſtimonium teſtantis hæc iterum non accipimus?vel qui improbare audeat, quod Deus
commendat?Nonne & Paulus per eādem lineam ſerram deduxit,qui ad Romanos [f] ſcribēs,ait: f Rom.14.
Bonum eſt non manducare carnem , & non bibere vinum neque in quo frater tuus ſcandaliza-
tur,aut infirmatur?]Ex quibus videas , adeo peculiare fuiſſe in illa primitiua Eccleſia florentiſſi-
ma,nec carnes manducare,nec vinum bibere,vt quantumlibet Fideles eis legitime vti poſſent, ta
D men vt rem inſolitam admirati plerique offenderētur:cuius quidem ſcandali habendam eſſe ali-
quam rationem,idem mandat Apoſtolus.

CXCII.
Apoſtolorum abſtinentia.

Temperaſſe quidem ſe a carne & vino Apoſtolos multa afferri poſſunt exempla.Vt enim id
in primis de Petro Apoſtolo dicere poſſimus,facile perſuadet Gregorius Nazianzenus [g] , dum
ſcribit,ipſum lupinis minuto aſſe veneuntibus famem pellere conſueuiſſe.De Iacobo fratre Do-
mini nec carnes vnquā in cibum,nec vinum in potum adhibere ſolitum,Hegeſippus [h] affirmat. g Greg. Nazia. orat. de amore paup.
De Matthæo etiam hæc eadem Clemens Alexandrinus [i] his verbis: Matthæus Apoſtolus ſemini
bus,baccis,& oleribus abſque carnibus vtebatur.]Timotheū a vino abſtinuiſſe,ſed occaſione ſto-
machi flacceſcentis,modicum ex eo ſumendum illi Paulum imperaſſe,tradunt interpretes [k].Sed h Hegeſip.apud Euſeb. hiſt. lib. 2.ca.22.
& ipſum Paulum a vino ſe cohibuiſſe,ſuo loco dicemus. Deficeret dies,ſi omnium ſanctorū,quo
rum vita & mors eſt egregijs miraculis illuſtrata,de delectu ciborum hic vellemus exempla cō- i Clem.Alexan. in Pædag.lib.2. cap.1.
texere,vel catalogum Sanctorum Patrum, qui eumdem Eccleſiæ Catholicæ ritum præclaris elo
gijs vel etiam commentarijs illuſtrant,hic obiter recenſere. Sed ſatisfactum putamus negotio,ſi
vno verbo dixerimus (quod abſque aliqua dubitatione conſtanterque aſſerimus)neminem repe k Ioan.Chryſo. hom. in ea verba Pauli.
E riri ſanctorum Patrum Catholicæ fidei profeſſorem,qui,cum de ea re inciderit ſermo non tantū
fuerit eiuſmodi Eccleſiaſtici ritus firmus aſſertor atque egregius prædicator,ſed & fidelis imita-
tor,pariterq.ſectator.

CXCIII.
De certorum dierum ieiunijs ex Apoſtolica inſtitutione.

At quod ſupereſt,videamus,num ſicuti ciborum delectus Dei teſtimonio comprobatus & vſu
Chriſtianorum receptus,& omnium Patrum teſtimonio firmatus habetur,ita etiam certa tempo
ra ſint diuina vel Apoſtolica auctoritate ad ieiunandum Chriſtianis præſcripta.Occurrit de his
in primis Auguſtini ſententia ſic dicentis,cum agit de ieiunio ſabbati:Si autem (quoniam huic
quantum potui ſufficienter reſpondiſſe me puto)de hac re ſententiam meam quæris:Ego in Euā
gelicis & Apoſtolicis litteris,totoque inſtrumento quod appellatur Teſtamentum nouum,animo
id reuoluens,video præceptum eſſe ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare,& q-
bus oporteat,præcepto Domini vel Apoſtolorum non inuenio definitum.]hæc ipſe.Sed quod nō
reperitur diuinis litteris eſſe mandatum ; an Apoſtolica auctoritate ſine ſcripto,ſicut cetera mul
ta,Eccleſiæ traditum habeatur,diligentiori inueſtigatione diſquirendum proponimus. Nemo q
dem(mea ſententia)de his quę ab Apoſtolis agerētur,ac per eos inde Eccleſiæ traderētur,S.Igna

tio teſtis

tio teſtis fidelior adhiberi poſſe videtur, qui hæc ipſa eſt proxime contemplatus: nec eſt quòd quis nedum dicere, ſed de tanto viro nec leuiter ſuſpicari vllatenus poſſit, alia ab ipſo fuiſſe Fidelibus, A quos inſtituit, ſuis epiſtolis perſuaſa, quàm quæ vidiſſet ab Apoſtolis vſu probata, atq. Fidelibus tradita. Scribens igitur ipſe ad Philippenſes [a], quos Paulus ad fidem inſtituerat, ne certorum dierum ieiunia negligant, inculcat his verbis: Quadrageſimale ieiunium ne ſpernatis: continet enim exemplum conuerſationis Dominicæ. Poſt paſſionis Dominicæ hebdomadam ieiunare quartis & ſextis ferijs ne negligatis, ciborum reliquias pauperibus elargientes. Si quis Dñicam diẽ aut ſabbatum (vno excepto) ieiunarit, hic Chriſti interfector eſt.] huc uſque Ignatius. Sed quòd æque ac diei Dominicæ prohibeat ieiuniũ ſabbati, agemus de his vberius paulo poſt. Sic itaque Apoſtolorum tpribus, ijſdemque inſtituentibus, certa ieiunij tpa eſſe definita iã nulla remanet dubitatio.

a Ignat. epiſt. 8.

CXCIV.

Eſſet & de his adducendus conſcriptus Apoſtolicus [b] canon, & a Clemente [c] recenſita Apoſtolica conſtitutio, quæ a Patribus magnæ æſtimationis citata reperitur. Sed ne inniti videamur apocryphis, licet iam receptis; ſatis ſuperque ſit ac veluti inſtar omnium vnus Ignatius: cuius cũ epiſtolæ nulla vnquam fuerint vel leui ſaltẽ labefactatæ ſuſpicione, vt nec eo certior aut dignior teſtis adduci poſſit; a prædictis libentius abſtinemus. Apoſtolicam eſſe inſtitutionem ieiuniũ quadrageſimę, abſque aliqua controuerſia in confeſſo ſemper in Eccleſia fuit. Vnde Hieronymus [d] B ad Marcellam: Nos, inquit, vnam Quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus.] Et S. Leo [e] agens de eodem ieiunio: Merito, inquit, a ſanctis Apoſtolis per doctrinam Spiritus ſancti maiora ſunt ordinata ieiunia; vt per commune conſortium crucis Chriſti, etiam nos aliquid in eo quod ꝓpter nos geſſit, ageremus.] & alibi [f]: Quod ergo, dilectiſſimi, omni tempore vnumquemque conuenit facere Chriſtianum, id nunc ſolicitius & deuotius exequendum, vt Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum ieiunio impleatur, non ciborum parcitate tantummodo, ſed priuatione maxime vitiorum.] hæc Leo. At Theophilus [g] Alexandrinus non tantum ex Apoſtolica traditione, ſed ex Euangelica, Quadrageſimale ieiunium ſibi vindicat. Sed ante Tertullianus [h], Quadrageſimæ ieiunium, quod ipſe appellat ieiunium Paſchatis, tam ex Scriptura quàm ex traditione maiorum eſſe præſcriptum, Catholicam Eccleſiam profiteri ſolitam, tradit, cum ait: Præſcribitis conſtituta eſſe ſolemnia huic fidei Scripturis, vel traditione maiorum; nihilque obſeruationis amplius adijciendum ob illicitum innouationis. State in gradu iſto, ſi poteſtis. Ecce enim conuenio vos, & præter Paſcha ieiunantes, citra illos dies quibus ablatus eſt ſponſus, & ſtationum ſemiieiunia interponentes, & vos interdum pane victitãtes, C vt cuique viſum eſt. Denique reſpondetis, hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio, &c.]

b Apoſt. canon 68. apud Theo.
c Clem. Conſti. lib 5. c. 13.
d Hier. ad Marcell. epiſt. 54.
De Quadrageſimali ieiunio.
e Leo ſerm. 9. de Quadrag.
f Idem ſer. 6. de Quadrage. & ſermo. 4.
g Theophil. Paſchal. epiſt. 1. in fin.
h Tertullia. aduerſ. Pſychic. ca. 13.

CXCV.

Ex his quidem perſpicue intelligitur, quædam fuiſſe in Eccleſia Catholica (in quam inuehitur Tertullianus iam Montani factus aſſecla) ieiunia ex imperio neceſſitate ſeruanda, vt ieiunium Quadrageſimæ; quædam voluntaria ex arbitrio animi cuiuſque pendentia. Quod vero ex imperio erat, tum ex Scripturis, tum ex maiorum traditione dimanans, in Eccleſia inuiolabiliter ſeruari ſolitum; hoc ipſum neceſſario ſeruandum, atque adeo ex imperio, per publicum Eccleſiæ edictum diaconus, præconis vice fungens, publice pronunciabat. Vnde Baſilius [i]: Ieiunium per omne tempus vtile eſt his qui illud ſuſcipiunt.] & paulo poſt: Sed multo magis hoc tempore, quo per vniuerſum terrarum orbem vndique denunciatur ieiunij præconium; nec vlla eſt inſula, nec terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non ſit auditum ieiunij edictum: quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores omnes pariter audiunt edictum, & ſummo gaudio excipiunt.] Ad hæc ſpectat, quòd ieiunij legem non obſeruantem Gregorius [k] Naziãzenus Eleuſium Præfectum redarguit, dicens: Legibus iniuriam facis iudex, qui non ieiunas. D Et quomodo leges humanas ſeruabis, qui diuinas contemnis, ac pro nihilo putas? Purga tribunal tuum.] Appellat enim ieiunij præceptum diuinam legem, quòd adeo in Eccleſia ſacroſanctum ac penitus inuiolabile haberetur. Ob eamdem cauſam Auguſtinus [l] hæc ad populum: Rogo vos, fratres chariſſimi, & admoneo, vt in iſto legitimo & ſacratiſſimo tẽpore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præſumat; niſi forte ille, quem ieiunare infirmitas non permittit. Quia aliis dieb. ieiunare, remedium eſt, aut præmium: in Quadrageſima non ieiunare, peccatum eſt. alio tempore qui ieiunat, accipit indulgentiam; in Quadrageſima qui non ieiunat, ſentiet pœnam.]

i Baſil. de ieiun. orat. 2.
k Greg. Nazia. epiſt. 74.
Obſeruantia quadrageſimalis ieiunij.
l Aug. de temp. ſerm. 62.

CXCVI.

Sed & Hieronymus ab huius præcepti cenſura nec infirmam ętatem patitur eſſe immunẽ. Scribens enim ad Lætam de inſtitutione filiæ, prohibens in tenella ætate onera abſtinẽtię: In Quadrageſima tamen, inquit [m], continentiæ vela pandenda ſunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus.] hæc idcirco, quòd eiuſmodi ieiunium ceteris venerabilius ac maiori obſeruantia dignius haberetur. Vnde idem auctor ad Euſtochium ſcribens: [n] Ieiunium, inquit, totius E anni æquale eſt, excepta Quadrageſima, in qua cõceditur diſtrictius viuere.] & de Aſella ſanctiſſima virgine eiuſmodi ad Marcellam [o] ſcribens affert exemplum, dicens: Cum per omnem annum iugi ieiunio paſceretur, biduo triduoq. ſic permanens: tum vero in Quadrageſima nauigij ſui vela tendebat, omnes pene hebdomadas vultu lætante coniungens: &, quod impoſſibile forſitã eſt hominibus ad credendum, Deo autem præſtante, poſſibile eſt, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, vt non doleret ſtomachum, non viſcerum cruciaretur iniuria.] Mira quidem ſunt hæc, ſed non noua: Nam de Chriſtianis teſtatur Lucianus [p], ſic ſolitos eſſe ſeruare ieiunium, vt, quod ait, decem ſoles ſine cibo traſigerent. At vero maiora his ſunt quæ Gregorius Nazianzenus [q] de habitantibus Ponticam ſolitudinem monachis ſui temporis ad Hellenium ſcribit complures ex illis fuiſſe, qui totos viginti dies totidemq. noctes a cibo abſtinerent, dimidia ex parte Chriſti ieiunium imitantes: ex eiſq. vnum ſui gregis ouem fuiſſe teſtatur. Et Auguſtinus [r] ad Caſulanũ nonnullos ſuo tempore repertos eſſe, qui vltra hebdomadam perpetuum ſeruaſſent ieiunium, ſe nouiſſe tradit: atque addit: Ad ipſum quadragenarium numerum perueniſſe quemdam, a fratribus fide dignis nobis aſſeueratum eſt.]

m Hier. epiſt. 7.
n Hier. epiſt. 22.
o Hier. epiſt. 15.
De miraculoſa abſtinentia.
p Lucianus in Philopatr.
q Greg. Nazian. ad Hellen. de monach.
r Auguſt. ad Caſul. epiſt. 86.

At vero

A At vero non vna erat eademq. omnium Quadrageſimalis obſeruatio, vt omnes totidem æque CXCVII.
dies tranſigerent ieiunantes; remiſſior enim quorumdam eius temporis erat ieiuniorum perfun- a Apud Euſeb.
ctio, quos tamen tolerabat Eccleſia: de quibus hæc Iræneus [a], ſcribens ad Victorem Pontificem hiſt. lib. 5. c. 24.
Non enim, inquit, de die Paſcatis ſolum, ſed etiam de ieiunij ratione & modo iſta eſt conſtituta
controuerſia. Quidam namque vnum diem ſe ieiunare oportere exiſtimant, alij duos, non pauci *De diuerſo vſu*
plures, multi quadraginta; atque diurnis nocturniſque horis omnibus numeratis, diem ſuum me *Quadrageſima*
tiuntur ac ſtatuunt. Atque eiuſmodi eorum qui obſeruabant ieiunia, varietas ac diſcrepãtia nõ iã *lis ieiunij.*
noſtra ætate cœpta eſt, verum etiam longe ante apud maiores noſtros, qui (vt coniectura aſſequi
licet) non accurate conſuetudinẽ eorũ, vel qui ſimplicitate quadã, vel priuata auctoritate aliquod
in poſterũ tps ſtatuiſſent, obſeruarunt. Atq. nihilominus, cũ iſti inter ſe pacẽ trãquillã retinuerũt,
tũ ẽt inter nos retinemus: ſicq. varia ac diſcrepãs ieiunij rõ concordiã fidei plurimũ cõmendat.]
hucuſq. de his Irenæus. Cõſueuiſſe alios ad quintã diem tpe Quadrageſimæ ieiunium remittere,
B Auguſtinus [b] teſtatur ſcribens ad Ianuarium. Diuerſas alias fuiſſe diuerſarum Eccleſiarum cõ b Auguſt. epiſt.
ſuetudines, Sozomenus narrat his verbis [c]: Iam illam quæ huic præceſſit, quæq. appellatur Qua 118. c. 4.
drageſima, in qua populus ieiunat, alij in ſex dierum ſeptimanas computant, vt Illyrij, qui ad Oc c Sozom. hiſt.
cidentem ſiti ſunt, necnon & vniuerſa Libya, & Ægyptus cum Palæſtinis: alij ſeptem, vt Conſtan lib. 7. c. 19.
tinopolitani, & nationes circumiacentes vſque ad Phœnices: alij ſparſim tres intra ſex aut ſeptem
iſtas ieiunant: alij tres Paſcha immediate præcedentes continuant, &c.] ſequitur de Montani ſe-
ctatoribus dicere: ſed quia ab Eccleſia exulant, dicere prætermittimus. In Eccleſia Orientali ſab-
batũ diem a ieiunio Quadrageſimæ excipiebãt: quod in Occidente obſeruare conſueuit olim Ec
cleſia Mediolanenſis, vt teſtatur Ambroſius [d], ſic dicens: Conſidera: Quadrageſima totis præter d Ambr. libr. de
ſabbatum & Dominicam ieiunatur diebus: hoc ieiunium Domini Paſcha concludit.] At de cau- Elia & ieiun.
ſa cur alij non ieiunarent die ſabbati, alij vero ſecus, dicemus paulo inferius. ca. 10.

Rurſus etiam in Eccleſia Mediolanenſi illud Ambroſius [e] obſeruandum admonuit vt inte CXCVIII.
gri dies quadragintaduo a Fidelibus ieiunio tranſigerẽtur: ea nimirum ex cauſa, quod ſicut popu e Ambroſius de
lus Iſrael a captiuitatis Ægyptiacæ iugo liberatus, totidem ſtationibus ſeu manſionibus ad terrã Quadra. ſermo.
C promiſſionis peruenit eodem fere modo, eodemque numero ieiuniorum, q̃ (inquit idẽ Ambroſius) 34. vet. edit.
manſiones quædam noſtræ ſunt, ad optatum Paſchatis feſtum ijdem peruenirent: vnde & inueni-
tur vſurpatum apud aliquos [f], vt ieiunium frequenter Statio diceretur: cui ſententiæ idem Am- f Tert. Caſſian.
broſius [g] alibi adſtipulari videtur. Sed de ſtationibus alias. In Eccleſia Romana eadem ratio & alij.
habebatur, dum quadragintaduos dies Quadrageſima contineret: ſed ex eis trigintaſex tantum g Ambro. ſerm.
diebus Fideles ieiunabant, alia tamen ratione, quam ſanctus Gregorius [h] pro concione ad popu 25. vet. edit.
lum his verbis declarat: A præſenti etenim die vſque ad Paſchalis ſolemnitatis gaudia, ſex hebdo h Greg. ho. 16.
madæ veniunt: quarum videlicet dies quadragintaduo fiunt, ex quibus dum ſex dies Dominici ab in Euang.
ſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia quam triginta & ſex dies remanent. Dum vero p
trecentos & ſexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per triginta & ſex dies affligimur, qua *De vſu Roma.*
ſi anni noſtri decimas Deo damus: vt qui nobiſmetipſis per acceptum munus viximus, auctori no *Eccleſiæ in*
ſtro nos in eius decimis per abſtinentiam mortificemus: Vnde fratres cariſſimi, ſicut offerre ex *Quadrageſi-*
lege iubemini decimas rerum, ita ei offerre contendite & decimas dierũ, &c.] Sed eiuſmodi vſus *ma.*
alia itidem immutatus eſt ratione, dum ad explendum numerum quadraginta dierum ieiunij,
D quatuor ex ſeptima hebdomada dies ad ieiunandum ſunt coagmentati; nimirum vt conſecratum i Socra. hiſt. lib.
ieiunio Domini tempus ab omnibus ſeruaretur. Ex quibus omnibus manifeſti erroris arguitur 5. c. 22.
Socrates [i], dum ait, Chriſtianos qui Romæ eſſent, tres tantum ſeptimanas ieiunantes ante Paſcha k Hier. epiſ. 28.
conſueuiſſe tranſigere. At licet de vſu Quadrageſimalis obſeruationis diuerſæ fuerint diuerſarũ in fine.
Eccleſiarum conſuetudines: omnes tamen in id ipſum conſenſerunt, vt certa anni tempora, quæ l Aug. epiſ. 118.
ſanctũ Paſcha præcurrũt, eadem ieiunijs celebrarẽt. Ceterum nec vel in minimo lædi fidem diuer ad Ianu.
ſa variaq. Eccleſiarũ conſuetudine, Hieronymus [k], Auguſtinus [l], atque Gregorius [m] tradiderunt.

His de Quadrageſimæ ieiunio qua potuimus breuitate contractis, iam de ceteris quæ ex tra- CXCIX.
ditione itidem Apoſtolica in Eccleſia ſunt antiquitus obſeruata ieiunia, inſtituamus orationem. m Grego. lib. 7.
Quod igitur ad hæc ſpectat: ea quæ de certorum dierũ obſeruatione ieiunij ab Ignatio ad Philip- epiſt. o. 41 ad Leã
penſes ſcribente tradita reperiuntur, non aliunde quàm ex Apoſtolica obſeruatione & traditione drum.
manaſſe, ſatis dictum eſt ſuperius. Ipſe itaque poſt inculcatum ieiunium Quadrageſimæ, quarta *De ieiunijs*
inſuper & ſexta feria ſingulis hebdomadis eſſe ieiunandum admonet [n]; quod quidem vſu rece- *quartę & ſex-*
ptum in Eccleſia fuiſſe, docet Tertullianus [o], cum ait: Cur ſtationibus quartam & ſextam ſabba *tæ Feriæ.*
E ti dicamus?] ſtationes enim more ſuo ieiunia nominat. Itidem Clemens [p] Alexandrinus his ver- n Ignat. epiſt. 8.
bis. Nouit ipſe, *Fidelis ſcilicet*, ieiunij quoque ænigmata horum dierũ quarti inquam, & ſexti: Di- o Tertul. aduer.
citur autem ille quidem Mercurij; hic vero Veneris.] appellat Clemens ænigmata, cauſam videli- Pſychic. c. 14.
cet ac latentem rationem, ſeu myſterium, cuius intuitu præ ceteris diebus hebdomadæ Eccleſia p Clem. Alex.
ex traditione Apoſtolica dictos dies ieiunandos ſuſcepit: quod quidem Auguſtinus [q] ſcribens Strom. lib. 7.
ad Caſulanum declarat, ſic dicens: Cur autem quarta & ſexta maxime ieiunet Eccleſia, illa ratio q Augu. epi. 86.
reddi videtur, quod conſiderato Euangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgo quartam feriam vo-
cant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi: intermiſſo autem vno die,
cuius veſpera Dominus Paſcha cum diſcipulis manducauit, qui finis eſt eius diei quem vocamus
quintam ſabbati; deinde traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam ſabbati, qui dies paſſionis eius
manifeſtus eſt, pertinebat.] & paulo poſt: Paſſus eſt Dominus (quod nullus ambigit) ſexta ſabba r Can. Apo. 68.
ti; quapropter & ipſa ſexta recte ieiunio deputatur: ieiunia quippe humilitatem ſignificant. vnde s Clem. cõſt. lib.
dictum eſt: Humiliabam in ieiunio animam meam.] hucuſque Auguſtinus. 5. c. 16. & c. vlt.

Eſt de ijſdem etiam ieiunijs Apoſtolicus canon [r], & inſtitutio [s]; quibus qui non acquieſcit, CC.
complura habet de eadem re teſtimonia antiquorum. nam & Origenes hæc ait [t]: Habemus t Orig. in Leui.
hom. 10.

Quadra-

Quadrageſimæ dies ieiunijs conſecratos:habemus qoartã & ſextã ſeptimanæ dies,qoib.ſolẽniter ieiunamus Eſt certe libertas Chriſtiano per oẽ tp̃s ieiunandi,non obſeruantiæ ſuperſtitione, ſed virtute continentiæ:nã qũo apud eos caſtitas incorrupta ſeruatur,niſi arctioribus continentiæ fulta ſubſidijs?]& paulo poſt:Sed eſt alia adhuc religioſa ieiunandi ratio. cuius laus quorundã Apoſtolorum litteris prædicatur. Inuenimus enim in quodam libello,ab Apoſtolis dictum: Beatus eſt qui ẽt ieiunat, pro eo vt alat pauperem:]hæc Origenes,cuius homilia etiã deſcripta habetur apud Cyrillum Alexandrinum [a]. Eſt & de ieiuniis quartæ & ſextæ feriæ antiquus canon Petri martyris Epiſcopi Alexandrini,vtriuſque diei cauſam reddentis in hæc verba:Non reprehendat nos quſpiam quartam & ſextam feriam obſeruantes,in quibus nos ieiunare ſecundum traditionem præceptum eſt.Quartam enim propter initum a Iudæis concilium de proditione Domini; ſextam vero,quòd ipſe pro nobis paſſus ſit.]

a Cyrill.in Leuit.lib. 10.

CCI. De iiſdem quoque ieiuniidiebus hæc Epiphanius [b]: Per totum quidem annum ieiunium hoc ſeruatur in eadem ſancta Catholica Eccleſia,quarta inquã,& proſabbato vſque ad horã nonã excepta ſola Pentecoſte,per totos quinquaginta dies,in qbus neq.genna flectũtur,neque ieiuniũ imperatũ eſt.]ſubdit,ſolitas his diebus cõiones fieri hora nona,ceteris vero dieb. Dominicis,matutinis horis. Tertullianus [c] etiã teſtatur,in ceteris ieiuniis obſeruari ſolitum,vt producãtur vſq. ad veſperam,in quarta vero & ſexta feria vſque ad nonam tantummodo. Ceterum quod tradit,in Eccleſia Romana eam viguiſſe conſuetudinem,vt & cetera quoque ieiunia ſolummodo vſque ad nonam producerentur:calumnioſe hæc dicere,atque Montani ſpiritus furore percitus viſus eſt effutire.nam etſi in aliorum temporum ieiunijs,id,vt alijs in locis,Romæ obſeruaretur:in Quadrageſima tamen nonniſi veſpere ieiunia ſolui conſueuerant:quam quidem conſuetudinem antiquitus obſeruatam tradunt hi [d] qui Eccleſiaſticas obſeruationes,quæ Romæ potiſſimum ſeruarentur,ſuis ſcriptis memoriꝫ commendarunt. Rurſum ne quis putet Dei Eccleſiam ieiunando bis in hebdomada Phariſæos eſſe imitatam,quorum erat inſtitutum,vt ieiunarent bis in ſabbato: nam (quod & ſuperius cum de illis actum eſt,diximus)alijs [g] illi ieiunabant diebus, nimirum ſecunda & quinta die;quod non tantum apud Clementem [e] legitur,ſed & Epiphanius [f] idem atteſtatur. Manichæi etiam [g] duos dies hebdomadæ,nempe quem dicunt ſolis,& qui ſequitur Lunæ, ieiunandos ſuſceperant.

b Epiph.in compẽd. doct. Eccle.
c Tertu.aduerſ. Pſicych.c.10.
De horæ ſoluẽdi ieiunij antiquo more.
d Microlog. 49. & alij.
e Clem. Conſti. lib.7.c.24.
f Epiph.hæreſi. 16.& in cõpend.
g S.Leo ſerm.4. in Quadrag.

CCII. Sed vetus eſt illa quæſtio,de qua(vt tradit Hieronymus [h] ad Lucinium ſcribens)Hippolytus martyr,& alij nobiles ſcriptores commentarios edidere:Cur Romæ,ac nonnullis alijs in locis Occidentalis Eccleſiæ,ſuſceptus additusq.his eſt dies ſabbati ieiunandus;cum idem ieiunium Oriẽtalis Eccleſia execrata eſſe videatur ab ipſis rerum Chriſtianarũ primordijs ? Nam(vt vidimus) Ignatius [i] ad Philippenſes ſcribens hæc ait.Si quis Dominicam diem,aut ſabbatum (vno excepto)ieiunarit,hic Chriſti interfector eſt.] Rurſus etiam eſt de eadem re Apoſtolicus dictus [k] canon in hæc verba:Si quis clericus Dominicum diem,aut ſabbatum(vno ſolo dempto)ieiunare deprehendatur;deponitor;ſin autem laicus;a communione deijcitor.] eadem & apud Clementem [l], Eſt quoque canon [m] quidam,ſed ſuppoſitus ſextæ Synodo, quo etiam ab Eccleſia Romana proſcriptum dicitur ieiunium ſabbati; ſed de impoſtura illa ſuo loco fuſius dicturi ſumus. Cur vero tanti criminis reus conſtituatur ex ſententia Ignatij,qui die Dominico,vel ſabbato ieiunaſſet,diligenter cauſa perueſtiganda eſt. Par quidem ratio in vtriſque,licet ex cauſa diuerſa prouenit. Nam hæretici,de quibus nuper diximus,qui Chriſti reſurrectionẽ negabãt, cũ Chriſtiani ea potiſſimum die gauderent,ipſi in mærore eãdem diem ieiunantes ducebant. Alij vero,qui Deũ Hebræorum Orbis conditorem & legis auctorem malum eſſe, Chriſtumq.ad eum deſtruendum veniſſe dicebant;quod ille quieuiſſet die ſeptima,& in eius honorem Iudæi ſabbatum diem colerent,ipſi in eius contumeliam eadem die ſabbati ieiunabãt. Horum origo a Simone mago ſemel exorta,in Menãdrum,Saturninum,Baſilidem,Cherinthum,atque Carpocratem eſt infeliciter propagata;teſtatur hæc de his omnibus Irenæus [n], ſed latius Epiphanius [o], & alij plures. Vixerũt omnes hi eiuſdem Ignatij tẽporibus,qui ſuis ſcriptis eoſdem eſt inſectatus,Fideleſq. vt ab his cauerent,& ne,ſicut hi ſabbato ieiunarent,admonuit. Horum impietatis hæres factus eſt Cerdon [p] cui Marcion ſucceſſit. Quorum omnium licet eſſent diuerſi circa rectam fidem errores:in eam tamen ſententiam æque omnes conſpirarunt,vt Deum,quem dicebant auctorem mundi traderent eſſe malum,& quod ad hãc partem ſpectabat,in eiuſdem Dei contumeliam ſabbato ieiunarent. Nam de Marcione hæc memoriæ prodidit Epiphanius [q] Sabbatum vero ieiunat ob hãc cauſam: Quoniam Dei,inquiunt,Iudæorum eſt requies, qui mundum fecit, & in ſeptima die quieuit;nos ieiunamus hanc, vt ne officium Dei Iudæorum faciamus.] hæc ex ipſorum verbis recitat Epiphanius de cauſa eius diei ſuſcepti ieiunij;ex quibus etiam ceterorum, qui eadem de Deo Hebræorum ſentiebant,proditur eiuſdẽ ratio inſtituti. Vnde & manifeſta certaq.redditur cauſa,cur Orthodoxi Orientales,penes quos ea inualeſcebat hæreſis,a ſabbati ieiunio temperarẽt,& cur illud Ignatius tantopere execraretur.

h Hier.epiſt.28.
i Ignat.epiſto.8.
k Canon Apoſtolicu. 55.
l Clem. Conſti. Apoſt.li.7.c. 24.
m Canon 55.
Cur vetitum ieiunium ſabbati.
n Iren.lib. 1. ca. 20.21.22.23. 24.25.
o Epiph.hæreſi. 21.22.23.24. 27.28.
p Epiph.hæreſi. 41.& 42.
q Epiph.hæreſi 42.

CCIII. At in eorumdem hæreticorum deteſtationem,non tantum illud penes eos introductum fuit, vt diem ſabbati abſque ieiunio ducerent,ſed etiam vt magna cum hilaritate tranſigerent,ſacroſque conuentus perinde ac ipſa die Dominica haberent. Sunt de eiuſmodi inſtitutione complura antiquorum teſtimonia:& vt incipiamus a Clemente,cuius nomine inſcriptum volumen de cõſtitutionibus Apoſtolicis e Græcorum profluxiſſe fontibus,qui accurate perſpexerit,non inficias ierit:hæc apud ipſum leguntur [r]: Sabbatum,& Dominicum diem feſtum agimus:quoniam illud naturæ conditæ eſt monumentum,hic reſurrectionis. Vnum autem ſabbatum ſeruandum nobis eſt in toto anno,quod pertinet ad Sepulturam Domini in qua ieiunare oportet,non feſtum agere] hæc ibi. Eadem complures alij:nam id Socrates [s] his verbis confirmat, Cum inquit,feſta cuiuſq. ſeptimanꝫ occurrebãt,videlicet ſabbatum & dies Dominicus,in quibus conuentus in eccleſijs fieri ſolent,

Feriatio diei Sabbati.
r Lib.7.c.24.
s Socrat.hiſtor. lib.6.c. 8.

A ri ſolent,&c.]ſed longe ante Gregorins Nyſſenus in ea oratione qnam habuit aduerſus eos qui ægre ferunt reprehenſiones,hæc eadem in hunc ferme modum: Quibus oculis vides diem Dominicum,qui deſpicatus es ſabbatum? An neſcis quod hi dies fratres ſunt? Quod ſi alterum probro affeceris,alterum offendis.]Et Anaſtaſius Nicænus [a]: Sabbatum,inquit,& dies Dominicus ſunt dies ſancti & feſti,neque licet in eis ieiunare.]Sic igitur cum eam diem hæretici(vt vidimus)contumeliis afficerent,quod Deus Hebræorum,quem malnm dicebant,cum mundum creaſſet,quieuiſſet; contraria ratione Catholici,non Iudaizantes quidem,ſed vt Deum patrem omnium creatorem cæli & terræ,ſolemni(vt par erat)celebritate venerarētur,debitiſq. tāto numini obſequijs colerent,in eius honorem ſabbatum,nō ſecus ad Dominicum diem in Chriſti Redemptoris gloriam,celebrandum eſſe duxerunt:& ſicut nefas ducebant die Dominica ieiunare,ita etiam ſabbato,quod celebris dies eſſet,execrandum plane eſſe putabant.Sed id pie quidem,religioſeq.non autem(vt dictum eſt)Iudaice,quod faciebant(vt ſcribit Euſebius [b])Ebionæi.

a Anaſt. Nicæn. lib.quæſ.q. 77.
b Euſeb. hiſt.li. 3.ca.21.

CCIIII.

At cum hæc ſeruarentur in Oriente;quænam cauſa ſubijt,vt in Occidente ac potiſſimum Romæ Fideles ſabbato ieiunarent? Sed quænam a nōnullis allatæ ſint cauſæ,primum omnium in medium afferamus. B Auguſtinus [c] ſcribēs ad Caſulanum hæc ait: Eſt quidem & hæc opinio plurimorum,quamuis perhibeant eſſe falſam plerique Romani,quod Apoſtolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus,propter ipſum magnæ tentationis periculum, pridie cum einſdem Vrbis Eccleſia ieiunauerit,& conſecuto tam proſpero ac glorioſo ſucceſſu, eumdem morem tenuerit;eumq.imitatæ ſunt nonnullæ Occidentales Eccleſiæ.]hæc Auguſtinus eādemq.cauſam affert Caſſianus [d]. Alia rurſus cauſa reddirur ab Innocentio [e] Romano Pontifice in ea quam ad Decentium Eugubinum Epiſcopum ſcribit epiſtola: Sabbato,inquit,ieiunandum eſſe,ratio euidentiſſima demonſtrat. Nam ſi diem Dominicum ob venerabilem reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti nō ſolum in Paſcha celebramus, verum etiam per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus:ac ſi ſexta feria propter paſſionem Domini ieiunamus, ſabbatum prætermittere non debemus,quod inter triſtitiam atque lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam vtique conſtat Apoſtolos biduo iſto & in mærore fuiſſe,& propter metum Iudæorum ſe occuluiſſe: quod vtique non dubium eſt,in tantum eos ieinnaſſe biduo memorato, vt traditio Eccleſiæ habeat,iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari.quæ vtique forma per ſingulas tenenda eſt hebdomadas,propter id,qnod commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda. C]hæc Innocentius:quibus non ſolum Romanæ Eccleſiæ rationabilis conſuetudo probatur,ſed & Orientalis Eccceſiæ vſu rituq. redditur magis magiſq. firmata. Nam ſi dicta ex cauſa,qnod ſublatus eſt ſponſus,Orientales itidem (vt dictum eſt) ſabbato maioris hebdomadæ ieiunare ſoliti ſunt: quænam adduci hac ex parte poteſt ratio diuerſitatis,ſi einſdem hebdomadæ per ſingulas ſequentes cuiuſque menſis ſeptimanas(Qninquageſima tantum excepta) eadem ieiunia quartæ & ſextæ feriæ reuoluerentur,ſabbati vero nequaq̃? Vnde & Innocentius iure ſubdit: Qđ ſi putāt ſemel atque vno ſabbato iejunandum:ergo & Dominica, & ſexta feria ſemel in Paſcha erit vtique celebrandum. Si autem Dominici diei,& ſextæ feriȩ per ſingulas hebdomadas reparāda imago eſt;dementis eſt bidui agere conſuetudinem,ſabbato prætermiſſo,cnm non diſparem habeat cauſam,a ſexta videlicet feria in qua Dominus paſſus eſt,quando & ad inferos fuit,vt tertia die reſurgens,redderet lætitiam poſt biduanam triſtitiam præcedentem. Non ergo nos negamns ſexta feria ieiunandum;ſed dicimus & ſabbato hoc agendum,quia ambo dies triſtitiam Apoſtolis, & his qui Chriſtum ſecuti ſunt,induxerunt.]hucuſque de ratione ieiunij die ſabbati Innocentius: ex quibus patentis mendacij Socrates [f] redarguitur dnm ait, Romæ in Quadrageſima ieiunare ſolitos Fideles, ſabbato excepto atque Dominica. D Sed ſicut ea die ieiunare Fideles Romæ conſuerant,ita nefas ducebant eam feriare diem,ne quid cum Iudæis hac ex parte commune habere viderentur;ſatiſq. Chriſtianæ religioni conſultum viſum,ſi (quod Teſtamentum,ceteraq. myſteria trāſlata eſſent,) mutarēt etiam ſabbatum in Dominicam,cum ea potiſſimum dies tot tantiſq. eſſet cumulata ſacramentis:de qua trāſlatione hæc Tertullianus [g] in Apologetico: Æque ſi diem Solis lætitiæ indulgemus,alia longe ratione quam religione Solis; ſecundo loco ab eis ſumus,qui diem Solis otio & victui decernunt,exorbitantes & ipſi in Iudaico more, quē ignorant.]hæc ipſe.

c Aug.epiſt.86.
Cur occidentales ieiunii ſuſceperint diei Sabbati.
d Caſſia.Collat. 3.c.10.
e Innoc. epiſt. 11.cap.4.
Ratio ieiunij Sabbati.
f Socrat. hiſt.li. 5.c.21.
g Tertul. in Apolog.ca. 16.

CCV.

His ſic ſe habentibus,non eſt,quod quis calumniam facere poſſit, ſi in ſugillationē dictarnm hæreſum,non æque ac Orientalis,Occidentalis Eccleſia feriaret diem ſabbati,ſed ieiunaret:nam tum quod illæ in ipſorum regionibus obortæ eſſent hæreſes,atque potiſſimum coaluiſſenr,magis neceſſarium illi eius antidoti remedinm videretur:tum etiam quod dum illorum hæreſim ea ratione improbaſſe,alia tamen ex parte Ebionæis fauiſſe ipſa Occidentalis Eccleſia viſa eſſet: nam & hi pariter colebant diem ſabbatum atque Dominicum,vt de eis ſcribit Euſebius [h]. Eſt de ieiunio ſabbati canon Concilij Eliberini [i], & alius Agathenſis [k], ac pleraque alia teſtimonia ſanctorum Patrnm. Non enim Romana tantum ac eidem propinquæ Eccleſiæ id ipſum de ieiunio E ſabbati ſeruare ſolitæ erant,ſed & remotæ etiam,vt tradit Hieronymns [l] ſcribens ad Auguſtinū. In Africa enim apud nonnullas Eccleſias,& inter alias Hipponenſem eamdem conſuetudinem viguiſſe,ex his quæ Auguſtinus [m] ſcribit,ſatis perſpectum habetur. At præter antiqniores,illos, qui eodē argumento tractationes memoriæ mādauere,quæ & excidiſſe noſcuntur, Hieronymus [n], & Auguſtinus [o] cum de ea quæſtione conſulerentur,in eamdem pariter conſpirantes ſententiam,cuiuſque Eccleſiæ conſuetudinem ſeruandam eſſe ſcripſerunt;quod & Ambroſius S. Monicæ eadem quærenti ȩque reſpondit [p]. Abundet igitur(quod ait Hieronymus [q])in his vnaquæque prouincia in ſenſu ſuo;& præcepta maiorum,leges Apoſtolicas arbitretur. At de ieiunio ſabbati ſatis.

Conſuetudo Eccleſiarum ſeruanda.
h Euſeb. hiſt.li. 3.ca.21.
i Concil.Eliber. c.26.
k Conci.Agath. ca 12.
l Hie.epiſt.97.
m Aug epiſt.86. & 118.
n Hie. epiſt.28.
o Aug.epiſt.86. & 118.
p Aug.epiſt.86. in fine.

CCVI.

Iam de alijs quoque ieiunijs,quæ inſtitutione Apoſtolica in Eccleſiam ſunt dilapſa, breuiorē inſtituamus orationem. Ipſa quidem quatuor anni temporum ieiunia,quæ in Eccleſia ſeruari ſolent, ex

q Hier.epiſt.28.

Ieiunium quatuor temporũ ex inſtitutione Apoſtolica.
a Leo in ieiun. menſ. ſeptimi ſerm. 9.
b Leo in ieiun. menſ. ſeptimi ſerm. 7.
c Leo in ieiun. menſ. decimi ſerm. 4.

lent, ex Apoſtolica inſtitutione ſumpſiſſe principium, S. Leo abſque vlla dubitatione cõfirmat, nõ A
autem a Calliſto Papa, vt alij tradiderunt: nam ipſe ſi qua de his ſcripſit, edito decreto firmauit q̃
a maioribus ex traditione perceperat. Leo igitur poſt repetitã eius originẽ, dũ eiuſdem obſerua-
tionis affert rationem, hæc ait [a]: Ideo enim ipſa continentiæ obſeruantia quatuor eſt aſſignata
temporibus, vt in id ipſum totius anni redeunte decurſu, cognoſceremus, nos indeſinẽter purifica-
tionibus indigere.] At licet nonnihil cum legalibus videantur hæc ieiunia habere commune: tamẽ
eorum quæ ad optimos mores inſtituendos pertinere viſa eſſent, nonnulla iure laudabiliterque eſ
ſe mutuatos Apoſtolos, idem teſtatur ſic dicens [b]: Apoſtolica inſtitutio, dilectiſſimi, quæ Domi
num Ieſum Chriſtum ad hoc veniſſe in hunc mundum nouerat, vt legem non ſolueret, ita veteris
Teſtamenti ſacramenta diſtinxit, vt quædam ex eis, ſicut erant condita, Euangelicæ eruditioni ꝓ
futura decerperet, & quæ dudum fuerant conſuetudinis Iudaicæ, fierent obſeruantiæ Chriſtianę.]
& inferius: Quòd igitur, dilectiſſimi, ex veteris prædicatione doctrinæ ad purificationem animarũ
corporumque noſtrorum ieiuniũ ſeptimi menſis aſſumimus; non legalibus nos oneribus ſubijci-
mus, ſed vtilitatem continentiæ, quæ Chriſti Euangelio ſeruit, amplectimur.] hæc ipſe: qui cum a-
git de ieiunio decimi menſis, fortius eadem inculcat his verbis [c]: Non ideo negligendum eſt, qa B
de obſeruantia veteris legis aſſumptum eſt ieiunium decimi menſis; tamquam hoc de illis ſit, quę
inter diſcretiones ciborum, inter baptiſmatum differentias, & ouium pecudumque hoſtias eſſe de
ſtiterunt. Illa enim, quæ rerum futurarum figuras gerebant, expletis quæ ſignificauere, finita ſunt.
Ieiuniorum vero vtilitatem noui Teſtamenti gratia non remouit, & continentiam corpori atque
animæ ſemper profuturam pia obſeruatione ſuſcepit.]

CCVII.
d Tertul. aduer. Pſychic. c. 13.
Quatuor tempora decreta ieiunijs.
e Leo in ieiun. decim. menſ. ſer. 8.
f Zach. 8.
g Athan. in Apolog. de fuga ſua.

Ad hæc (ni fallimur) Iudæorũ antiqua ieiunia Tertullianus [d] videtur alludere, dum ait: Aſpice
Iudaicos Faſtos, & inuenies nihil nouum, ſi quæ patribus ſunt præcepta, omnis deinceps poſteri-
tas hereditaria religione cuſtodit.] Quænam eſſent autem horum ieiuniorum præſcripta tempo-
ra, idem Leo [e] alibi declarat his verbis: Huius obſeruantiæ vtilitas, dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis
eſt præcipue conſtituta ieiunijs, quæ ex doctrina ſancti Spiritus ita per totius anni circulum diſtri
buta ſunt, vt lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidem ieiunium vernũ in Qua
drageſima, æſtiuum in Pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hiemale autem in hoc, qui eſt de-
cimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum eſſe ꝓceptis.] At duo priora apud Hebræos
alio erant diſtincta ordine; de quo ait Zacharias [f]: Hæc dicit Dominus exercituum. Ieiuniũ quar C
ti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & læti
tiam, & in ſolemnitates præclaras.] Eadem quatuor temporum ieiunia celebrari ſolita in Eccleſia
Orientali, Athanaſius [g] ſatis monſtraſſe videtur, dum de æſtiuo ieiunio tempore Pentecoſtes ce
lebrari conſueto meminit, dicens: In hebdomade ſiquidem poſt ſacram Pentecoſten populus, cõ-
pletis ieiunijs, ad orandum ad cœmeterium abijt.]

CCVIII.
Ieiunia arbitrio Epiſcoporum ſanciri ſolita.
h Tertull. aduerſ. Pſychicos c. 13.
i Iren. lib. 2. ca. 57.

Præter hæc omnia, antiquiſſimus mos in Eccleſia inoleuit, vt ſiue cum ab Epiſcopis eſſent Cõ
cilia celebrãda, ſiue cum aliqua vrgens afflictio immineret, vel alia aliquo modo opportunitas po
ſtularet, vnuſquiſque Epiſcopus ſuo populo peculiaria quædam ex animi arbitrio indiceret obſer
uanda ieiunia. Eſt egregium de ea re monimẽtum (vt prætermittamus canones de his ſtatutos, &
exempla quamplurima) apud Tertullianum [h]: agens enim contra Pſychicos, ac proinde aduerſus
Catholicos, qui Catholicæ Eccleſiæ mores eſſent, his verbis ſignificat: Bene autem, quòd & Epi-
ſcopi vniuerſæ plebi mandare ieiunia aſſolent: non dico de induſtria ſtipium conferendarũ, vt ve-
ſtræ capturæ eſt; ſed interdũ & ex aliqua ſolicitudinis Eccleſiaſticę cauſa. Itaque ſi & ex edicto ho
minis, & in vnum omnes τὰ ταπεινοφρονεῖν agitatis; quomodo in nobis ipſam quoque vnitatem ieiu-
nationum & xerophagiarum & ſtationum denotatis?] & paulo poſt: Aguntur præcepta per Græ- D
cias illas certis in locis Concilia ex vniuerſis Eccleſijs, per quæ & altiora quæque in commune tra
ctantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur. Et hoc q̃
dignum, fide auſpicante congregari vndique ad Chriſtum. Vide quã bonum & quàm iucundum
habitare fratres in vnum. hoc tu pſallere non facile noſti, niſi quo tempore cum compluribus cœ-
nas. Conuentus autem illi ſtationibus prius & ieiunationibus operati, dolere cum dolentibus, &
ita demum gaudere cum gaudentibus norunt.] hucuſque Tertullianus, cum eo exemplo noua a
Montano conſtituta ieiunia validare conatur: ſed de illis nos fuſius ſuo loco agemus. Porro quod
ad hæc per homines indicta ieiunia ſpectat, quantum illis Deus fauere viſus ſit, vt etiam miracu-
lis maximis editis comprobarit, teſtis eſt Irenæus [i], dum de hæreticis, qui numquam quid ſimi
le facere potuerunt, hæc ait: Nec enim cæcis poſſunt donare viſum, neque ſurdis auditum, neq; om
nes dæmones effugare, præter eos qui ab ipſis inmittuntur (ſi tamen & hoc faciunt) neque debi-
les, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos (quemadmodum
ſæpe euenit fieri ſecundum corporalem infirmitatem) vel earum quæ a foris accidunt infirmitatũ E
bonas valetudines reſtaurare: tantum abſunt ab eo vt mortuum excitent, quemadmodum Domi-
nus excitauit, & Apoſtoli per orationem; & in fraternitate ſæpiſſime propter aliquid neceſſarium,
ea quæ eſt in quoque loco Eccleſia vniuerſa poſtulante, per ieiunium & ſupplicationem multam
reuerſus eſt ſpiritus mortuo, & donatus eſt homo orationibus ſanctorum.] hæc ille. Atque ſatis de
antiquis ieiunijs Eccleſiaſticis occaſione delectus ciborũ, cuius (vt vidimus) Paulus meminit ſcri
bens ad Timotheum. Sed iam pauca reliqua, quæ a Paulo hoc eodem anno ſunt geſta, & a Luca eõ
ſcripta, ſuo ordine referamus.

CCIX.
k Act. 20.
Paulus venit in Græciam.

Cum igitur Paulus magnam huius anni partem inſumpſiſſet in Macedonia, illas confirmans
Eccleſias; quid egerit poſt hæc, Lucas in Actis [k] declarat his verbis: Cum autem pertranſiſſet par-
tes illas, *Macedoniæ ſcilicet*, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit in Græciam] non qui-
dem pedeſtri itinere, ſed vſus nauigatione. Nam per Ægeum mare Cycladas adnauigans, perue-
nit Cretam, illicque ad eam curandam Eccleſiam reliquit Titum diſcipulum amatiſſimum. Id

quidem

A quidem ex epiſtola eiuſdem Pauli ad Titum [a] ſatis colligitur, dum ait: Huius rei gratia reliqui [a] Tit.1.
te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros.] Quomodo autẽ ſcri-
pta ad eum epiſtola, ipſum in Græciam aduocauerit, dicemus ſuo loco, ſequenti anno. Finis iam
eſto narrationi rerum geſtarum præſentis anni, quo (vt vidimus) Paulus recedens Epheſo, abijt
in Macedoniam, ac tandem in Græciam, ſcripſitque diuerſis temporibus primam epiſtolam ad
Corinthios, ac aliam itidem primam ad Timotheum.

Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno [b] Nero Imp. Britannicum Cæſarem Clau CCX.
dij ex Meſſalina filium veneno ſuſtulit, ſimulque ad omnem ſæuitiam atque libidinem animũ ha- [b] Tacit. Annal.
ctenus continentem proſtituit: ſed hęc pluribus Ethnici hiſtorici tractant. lib. 13.

IESV CHRISTI ANNVS 58. — PETRI ANNVS 14. — NERONIS IMP. ANNVS 2.

B

ANno iam adueniente Chriſti quinquageſimooctauo, Q. Voluſio [c] & P. Cornelio Scipione
Coſſ. Paulus Apoſtolus cum (vt dictum eſt ex Luca [d]) anno ſuperiori perueniſſet ex inſu- I.
la Creta in Græciam, iamque aditum ſibi pararet, vt Euangelium prædicaret ceteris gentibus, q̃ [c] Tacit. Annal. lib. 13.
vſque ad Illyricum interiacent; Titum, quem Cretæ reliquerat, ſcripta ad eum epiſtola, vt Nico- [d] Act. 20.
polim quamcitiſſime ſe conferret admonuit, dicens [e]: Cum miſero ad te Artemam, aut Tychi- *Ex græcia*
cum, feſtina ad me venire Nicopolim: ibi enim ſtatui hiemare.] eſt hæc ciuitas iuxta ſinum Am- *Paulus ſcri-*
bracium poſita in prouincia Acarnaniæ, qua terminatur Epirus, a Græcia per Acheloum flumen *bit ad Titum.*
diuiſa. Cum igitur Titum iubeat venire Nicopolim; putarunt nonnulli, ibidem loci datam fuiſſe [e] Tit. 3.
dictam ad Titum epiſtolam. verum cum in ea dicat Apoſtolus: Ibi ſtatui hiemare] nondum eo per
ueniſſe, plane declarat. Sed vt de his fuſius agamus: quod ad Titum pertinet, ad quẽ Paulus e Græ
cia ſcribit epiſtolam: fuiſſe ipſum ab eo ordinatum Cretenſem Epiſcopum, in cõfeſſo eſt apud om
nes, licet alij ſenſerint non Cretæ ſolum, ſed & aliarum eiuſdem pelagi adiacentium inſularum il-
C li eſſe curam ab Apoſtolo demandatam: quin & eiuſdem Pauli [f] teſtimonio compertum habẽt, [f] 2. Tim. 4.
poſtea & in Dalmatiam Euangelij cauſa profectum eſſe. Eſt eius epiſtolæ talis inſcriptio: Paulus
ſeruus Dei, Apoſtolus autem Ieſu Chriſti, &c.]

Sicut Apoſtolorum res geſtas, ita & in ſcribendo morem obſeruare, noſtrarum partium eſſe II.
ducimus. Honoris quidem titulum eſſe Apoſtolatum, & qui primum in Eccleſiaſtica hierar-
chia ſibi vendicet locum, eiuſdem teſtificatione [g] expreſſum habetur. At licet alibi ſe abortiuum [g] 1 Cor. 12. Epheſ. 4.
dicat; & indignum hoc [h] nomine: tamen in ſcribendis litteris eo vtitur honoris titulo, non quidẽ [h] 1. Cor. 15.
arrogantiæ faſtu, ſed ordine atque decentia muneris: adeo vt cum opus fuerit, illum ipſum gloriæ [i] 1. Cor. 9.
titulum non tam glorioſe quã libere conſueuerit oſtentare; vt cum ad Corinthios [i] ſcribens, ait: [k] 2. Tim. 2.
An non ſum Apoſtolus?] & ad Timotheum [k]: Poſitus ſum ego prædicator, & Apoſtolus (veri-
tatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate.] Vnde & S. Hieronymus in hunc lo-
cum: Quod Paulus ait: Apoſtolus Ieſu Chriſti: tale mihi videtur, quaſi dixiſſet: Præfectus prætorio
Auguſti Cæſaris, Magiſter exercitus Tiberij Imp.] & infra: Grandem, inquit, inter Chriſtianos ſi-
bi vendicans dignitatem, Apoſtolorum ſe Chriſti titulo prænotauit, vt ex ipſa lecturos nominis au
D ctoritate deterreret; indicans, oẽs qui Chriſto crederent, debere eſſe ſibi ſubiectos.] hæc Hierony- *Tituli hono-*
mus. Ceterum ne in his multum immorer; conſueuiſſe maiores noſtros non tantum ex munere de *ris copioſe im*
bitis vti titulis, ſed eoſdem alijs impartiendo fuiſſe copioſiſſimos, vnum de Ignatio teſtimonium *pertiti.*
ſatis ſuperque poterit admonere: qui ad Heronem diaconum ſcribens, ſic exorditur [l]: Ignatius, [l] Ignat. epiſt. 13.
qui & Theophorus, a Deo honorato, exoptatiſſimo, ornatiſſimo, Chriſto Spirituque pleno, germa
no filio in fide & charitate Heroni diacono Chriſti, famulo Dei.] hic ſane Catholicorũ mos fuit.
At quid hæretici? Audi Chryſoſtomum [m]: Vt diabolus, ita (inquit) etiam quilibet facit hæreticus [m] Chryſo. hom.
vehementiſſimus in tempore perſecutionis loquens cum Pontifice; nec eum vocat Põtificem, nec in Pſalm. 13.
Archiepiſcopum, nec Religioſiſſimum, nec Sanctum. Sed quid? Reuerẽtia tua, Sapientia tua, Pru-
dentia tua, Iuſtitia tua, & nomina illi adducit communia, eius negans auctoritatem. Diabolus hoc
tunc fecit in Deo.] hæc ille.

Scribens igitur Paulus ad Titum, illud primum admonuit, cuius rei cauſa eum reliquiſſet Cre III.
tæ; nimirum, vt quæ eſſent corrigenda, corrigeret, conſtitueretque per ciuitates presbyteros. Qua
les vero eſſe deberent, qui ciuitatibus pręficiendi eſſent ſacerdotes, his verbis velut quibuſdam co
E loribus pigens ait [n]. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accu- [n] Tit. 1.
ſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſa- *De Epiſcopis*
torem, non ſuperbum, &c.] Cum ergo quales eſſe deberent presbyteri, qui præficiendi eſſent per *& presbyte-*
ciuitates, deſcribat, moxque eoſdem Epiſcopos nominet; inde Ioannes Chryſoſtomus [o] in *ris.*
eam ſententiam adductus eſt, vt exiſtimaret, non communes quoſque presbyteros, ſed Epi- [o] Chryſoſt. in epiſt. ad Tit. hom. 2.
ſcopos ab eo diuerſis ciuitatibus inſtituendos, Paulum Tito mandaſſe. Eadem occaſione Hie
ronymus [p] eius ſententiæ firmus aſſertor fuiſſe videtur, vt olim his coaleſcentis Eccleſiæ pri-
mis exordijs, idem eſſet presbyter qui & Epiſcopus, & conſuetudine potius quàm Dominica [p] Hier. in epiſt.
inſtitutione factum, vt presbyteris præeſſent Epiſcopi. Vtitur ad eamdem rem probandam eiuſ- ad Tit. cap. 1. &
dem ad Titum Pauli teſtimonio, necnon & epiſtolæ ad Philippenſes, vbi cum in eius inſcriptione ad Euagrium epiſt. 85.
dicit: Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis
cum Epiſcopis & diaconis] per Epiſcopos ſignificare voluiſſe presbyteros, certum eſſe putauit: q̃-
doquidẽ vnũ in ciuitate Epiſcopum eſſe oportuit, & non plures. Sic et & in Actis, cũ Paulus allo-
quitur presbyteros Epheſinæ Eccleſiæ, eoſdem appellat Epiſcopos, dicens [q]: Attendite vobis & [q] Act. 20.

a 1.Tim. 3.
b 1.Tim. 4.
c Hier.epiſt.85.
d 1 Petr.5.
e 2.& 3. Ioann.
f Hiero. in Ag. Proph.2.Epiſto. 85.ad Euagr. In epiſt.ad Tit. ca.1
g Tit.1.

vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos paſcere Eccleſiam Dei.] Ad hæc etiam adducitur,quòd idem Paulus ſcribens ad Timotheum [a], cum inſtruxiſſet Epiſcopos, ad diaconos tranſit,presbyteris prætermiſſis,quaſi illos cum Epiſcopis comprehenſos eſſe voluerit, ſicut etiam cum inferius eumdem alloquens ait [b]: Noli negligere gratiam,quæ in te eſt,quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum presbyterij]nempe Epiſcoporum,presbyteros dicens Epiſcopos,quorum(vt idem profitetur Hieronymus [c] ſcribens ad Euagrium) eſt muneris ordinare,non autem presbyterorum. His additur,quòd & Petrus [d] & Ioannes [e] cum eſſent Apoſtoli, ſe ipſos tamen presbyteros nominant. Hæc cum pluribus in locis [f], itemque fuſius idem auctor pertractet:totam quæſtionem hoc ligat nodo concluſionis,vt idem eſſet Epiſcopus qui & presbyter,idemque presbyter qui & Epiſcopus;ac demum ait [g]: Hæc propterea,vt oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros,quos Epiſcopos: paulatim vero, vt diſſenſionum ſeminaria euellerentur,ad vnum omnem ſolicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex conſuetudine Eccleſiæ,ei qui ſibi præpoſitus fuerit,eſſe ſubiectos:ita Epiſcopi nouerint, ſe magis conſuetudine quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores, & in commune habere Eccleſiam regere,imitantes Moyſen, qui cum habuerit in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael,ſeptuaginta elegit,cum quibus populũ iudicaret.]hæc ille; qui id ipſum habet in epiſtola ad Euagrium,affirmans nimirum,occaſione ſchiſmatis tollendi atque vitandi,inſtitutum eſſe,vt vni ex presbyteris omnes parerent,quem Epiſcopum nominarent.

IIII.
Epiſcopum & presbyterum idem eſſe, qui dixerint.
h Sugillat auctor poſt hæretices Michaelem Medinã in lib.de ſacr ho.orig.c.5.
i Epiph. hæreſi 75.

Arripuerunt autem ex his male acceptis occaſionem Nouatores,vt Epiſcopalem dignitatem dicerent mala ex cauſa in Eccleſiam irrepſiſſe,& non a Chriſto fuiſſe inſtitutam. Cum igitur vel hac via hierarchicum ordinem in Eccleſia conentur euertere:ex inſtituto neceſſitas nobis incumbit,vt de his attentius,ſed tamen quantum breuiter poſſumus,diſſeramus. Sed illud in primis monendum eſſe putamus,inconſulte nimis eſſe locutos,ac prorſus hallucinatos [h], qui hac ex parte Hieronymo aliiſque grauiſſimis Eccleſiæ Catholicæ Patribus adeo temere Aerianiſmum impingere non ſunt veriti. Aerius enim hæreſiarcha(vt de eo tradit Epiphanius [i])homo procax,eo qđ non potuerit creari Epiſcopus,ſed presbyter ſemel ordinatus, ſemper in ea functione permanſerit,dicere non eſt veritus,nihil prorſus inter Epiſcopum ac presbyterum intereſſe. Sed quàm impudenter & impie cogantur Hieronymus,Ambroſius,Auguſtinus,& Ioannes Chryſoſtomus (vt prætermittamus ceteros eadem cum his ſentientes)dictæ hæreſi inuiti licet ac ſæpius reclamantes adſtipulari,apud æquum lectorem iudicium eſto. At videamus primum quid Aerius diceret: Erat(inquit Epiphanius)ipſi ſermo furioſus magis quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid eſt Epiſcopus ad presbyterum?nihil differt hic ab illo:vnus enim eſt ordo,& vnus(inquit)honor, & vna dignitas. Imponit manus Epiſcopus,ita etiam presbyter:lauacrum dat Epiſcopus, ſimiliter & presbyter:diſpenſationem cultus diuini facit Epiſcopus,& presbyter ſimiliter: ſedet Epiſcopus in throno,ſedet etiam presbyter.]hæc de Aerij hæreſi Epiphanius:a qua Hieronymus quã tum abhorreat,ſua ipſius ſcripta teſtantur.

V.
k Hieron ad Euagr.epiſt. 85.
Quam præſtet Epiſcopus presbyteris.
l Epiph. hæreſ. 75.

Ipſe igitur in primis in eadem,quam ad Euagrium [k] ſcripſit epiſtola, certe quidem longe maiori dignitate ſublimem,etiam in ſedendo, fuiſſe Epiſcopum, ampliorique auctum officio in manus impoſitione, vt ipſius tantum,& non presbyteri eſſet id muneris,contra Aerij dogma egregie profitetur:qui de ſede ſublimiori in primis hæc ait. Nam & Alexandriæ a Marco Euangeliſta vſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos,presbyteri ſemper vnum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum,Epiſcopum nominant:quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat.] De manus vero impoſitione ſic excipit:Quid enim facit,excepta ordinatione,Epiſcopus,quod presbyter non faciat?]At quanta hæc eſt differentia? Audi Epiphanium [l]: Dicere, inquit,ipſum Epiſcopum & presbyterum æqualem eſſe,quomodo erit poſſibile? Epiſcoporum enim ordo, patrum generator eſt;patres enim generat Eccleſiæ. presbyterorum vero,non potẽs generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Eccleſiæ,non tamen patres,aut doctores. Et quomodo poſſibile erat,presbyterum conſtituere non habentem manuum impoſitionem ad eligendum, aut dicere ipſum æqualem eſſe Epiſcopo?]hæc ille. Agens item San. Hieronymus contra Luciferianos, conceſſam eſſe etiam eam manus impoſitionem Epiſcopis dicit,negatamque presbyteris, qua baptizati reciperent Spiritum ſanctum:ait enim: Non quidem abnuo eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, vt ad eos qui longe in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat.]& paulo poſt:Quòd ſi hoc loco quæris,quare in Eccleſia baptizatus,niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum ſanctum,quem nos aſſerimus in vero baptiſmate tribui? Diſce hanc obſeruationem ex ea auctoritate deſcendere,quòd poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit.] ac denique:Eccleſiæ ſalus in ſummi ſacerdotij dignitate pendet:cui ſi non exors quædam, & ab hominibus eminens detur poteſtas,tot in Eccleſia efficientur ſchiſmata; quot ſacerdotes. Inde euenit vt ſine chariſmate, & Epiſcopi iuſſione neque presbyter neque diaconus ius habeant baptizandi.] hucuſque Hieronymus: qui & in citata ſuperius epiſtola ad Euagrium [m], & ad Nepotianum [n], ſicut ab Aaron ceteri differebant ſacerdotes, ita in Eccleſia eodem gradu ab Epiſcopis differre presbyteros,firmiter aſſeuerat. Hæc quidem quantum impugnent Aerium,nemo non videt.

m Ad Euagrium epiſto. 85.in fin.
n Ad Nepotianum epiſt. 2.

VI.
De ſententia S. Hieronymi.
o Hier.in epiſt. ad Tit c.1.

Sed quod negaretur presbyteris,Epiſcopis vero conceſſum eſſet(vt aliam ingrediamur diſſerere controuerſiam)numquid hoc poſt oborta in Eccleſia ſchiſmata ortum habuerit,vt Hieronymus his verbis videtur aſſerere:Quòd poſtea vnus electus eſt qui ceteris præponatur,in ſchiſmatis remedium factum eſt;ne vnuſquiſque ad ſe trahens,Eccleſiam Chriſti rumperet] vel cum alibi [o] ait:Idem presbyter quod Epiſcopus:& antequã diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierẽt, & diceretur in populis;Ego ſum Pauli,ego Apollo,ego vero Cephæ; cõi presbyterorum conſilio

Eccleſiæ

A Eccleſiæ gubernabantur] an potius olim ipſo initio naſcentis Eccleſiæ ante aliquam diſſenſionem
conflatam hæc fuerint ab Apoſtolis obſeruata, diligenter eſt exquirendum. Qua in re non alium
in præſentiarum aduerſus Hieronymum valentiorem auctorem, fortioremque teſtem, quàm ip-
ſum ſibi Hieronymum obijcere poſſumus; qui eodem commentario aduerſus Luciferianos con-
ſcripto aperte demonſtrat, manuum impoſitionem conceſſam Epiſcopis, presbyteris vero inter-
dictam, non factum eſſe poſt exorta ſchiſmata in Eccleſia; ſed, quod ait: Diſce hanc obſeruationē
ex ea auctoritate deſcendere, quòd poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcen-
dit.] eaque ratione quantumlibet a Philippo baptizati eſſent Samaritani, tamen ad imponendam
ſuper eos manum, vt acciperent Spiritum ſanctum, miſſos eſſe (vt Acta [a] declarant) Petrum atq; Ioannem, quòd Apoſtolorum tantummodo hoc eſſet munus. Nō ergo poſt orta ſchiſmata, ſed ſta-
tim ipſa prima Eccleſiæ ætate hæc eſſe ſeruata, eiuſdem Hieronymi teſtimonio confirmatur.

a Act. 8.

Sed ad hæc inſup, an id ipſum ab hominibus factum ſit, an vero inſtitutione diuina fuerit ordi- VII.
natum; & verum ne ſit quod ibidem Hieronymus affirmare videtur, ex Eccleſiæ conſuetudine po
tius quàm diſpoſitione diuina fuiſſe introductū, vt presbyteris Epiſcopi præeſſent; eſt accuratius
B peruestigandum. nam hæc ipſe ait [b]: Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei,
qui ſibi prępoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine quàm diſpo
ſitionis Dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regere.]
hæc Hieronymus. Sed cum iam tertiam hanc aggredimur quæſtionem, illud in primis nobis eſt p
quirendum: numquid vt Epiſcopus in Eccleſia præſit, aliunde quàm e diuina inſtitutione mana-
rit. ac deinde, quid de hac re vere Hieronymus ſenſerit, quove ſenſu eius ſint verba accipienda, ſi-
mul inſpiciendum. Sed præſtat vt de his ſingulis eiuſdem Hieronymi rogemus ſententiā: vt hac
ratione non tantum veritati conſultum ſit, ſed ſenſum germanum verborum eius facilius aſſequē-
tes, ipſum omni ex parte calumnia liberemus. Certe quidem de Epiſcopatus origine & dignitate
quid ſenſerit, non ſemel ſuis ipſe ſcriptis teſtatum reliquit. In eadem in primis epiſtola ad Eua-
grium [c] ſcripta, de Epiſcopis dum loquitur, omnes Apoſtolorum ſucceſſores eſſe confirmat. &
ad Marcellam [d] ſcribens: Apud nos, inquit, Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent.] eadem in Mi-
chæam [e], alijſque in locis: vt ad Heliodorum [f] cum ſcribit, & de Epiſcopis loquitur: Abſit, in-
quit, vt de his quicquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedētes, Chriſti corpus ſacro
C ore conficiunt.] Si igitur loco Apoſtolorum ſucceſſerunt Epiſcopi (quod omnium Orthodoxorum
ſententia receptum eſt) eadem eſt origo & dignitas Epiſcopatus, quæ eſt etiam Apoſtolatus: nam
& hoc in ſæculi magiſtratibus experimur, vt qui in locum alterius ſuffectus eſt, idem cum illo dica
tur deducere principium & poteſtatem, quo prædeceſſor eſt munere auctus, ac dignitate prælatus.
At ſicut in confeſſo eſt apud omnes, dignitatem Apoſtolicam eſſe a Chriſto Domino inſtitutam,
id teſtantibus Euangeliſtis; in illam Apoſtolis ſuccedētes Epiſcopos, ex eodem plane fonte fluxiſ-
ſe, neceſſario affirmandum eſſe, compertiſſimum cuique videri poteſt. Ex his igitur perſpicuū red-
ditur, ipſo itidem Hieronymo ſæpius atteſtante, Epiſcopalem dignitatem non ab hominibus, vel
cuiuſuis occaſionis obortæ conſuetudine, ſed ab ipſo Domino Redemptore omnium Ieſu Chri-
ſto, ipſomet eam inſtituente, manaſſe.

b Hier. in epiſt. ad Tit. cap. 1.

Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorum.

c Hier. epiſt. 85.
d Hier. epiſt. 54.
e Hieron. c. 2. in Mich.
f Idem epiſt. 1.

Cum ergo de re ipſa conſtet, non eſſe recens ab Apoſtolis adinuentam, ſed a Domino inſtitu- VIII.
tam: de nomine modo erit peruestigandum, an fuerit recens introductū: ac demum in quē ſenſum
ſint Hieronymi verba accipienda. Conſtat quidem diuinarum Scripturarum teſtimonio Apoſto-
D latum eſſe nominatum Epiſcopatum: quod enim ſcriptum erat in Pſalmo [g]: Et Epiſcopatū eius
accipiat alter] hoc ad Iudæ Apoſtolatum referendum eſſe, Petri Apoſtoli teſtificatione ratum ha-
betur, dum in ea corona fratrum fere centum viginti (vt habent Acta [h]) de ſufficiendo aliquo in
locum Iudæ habuit concionem. Si igitur Matthias in Iudæ Epiſcopatum ſubrogatus eſt; plane cō
ſtat, ipſum æque eſſe dictum Epiſcopum, ſicut Apoſtolum: ſic etiā & ceteros Apoſtolos, quòd vna
eſſet omnium dignitas atque poteſtas, eſſe appellatos Epiſcopos, ac tunc præſertim, cum ipſi alicu
ius ciuitatis Eccleſiam, in qua functiones Epiſcopales exercerent, gregiſque Dominici curam age
rent, adminiſtrandam ſuſciperent. vnde conſtat, eodem auctore Hieronymo [i], Iacobum Apoſto
lum ſtatim poſt paſſionem Domini eſſe ordinatum Hieroſolymorum Epiſcopum. Tranſijt quip-
pe in Eccleſiam cum ſua ſignificatione atque proprietate vox Græca, Ἐπισκοπός: tali enim nomi-
ne (vt auctor eſt Suidas [k]) dicebantur inſpectores & cuſtodes, quos Athenienſes in ſuæ ditionis
vrbes ad ſtatum rerum cognoſcendum atque inſtituendum mittebant, quorum apud Græcos hi-
ſtoricos frequens mentio eſt: ad quos etiam, ni fallor, alludit Cicero, dum ait [l]: Vult enim me Pō-
peius eſſe, quem tota hæc Campania & maritima ora habeat epiſcopum.] hæc ipſe. & S. Auguſti-
E nus de Ciuitate [m] Dei, illa Pauli explicans verba [n]: Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus
deſiderat] Exponere, inquit, voluit, quid ſit Epiſcopatus: quia nomen eſt operis, non honoris: Græ-
cum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quòd ille qui præficitur, eis quibus præficitur ſuper
intendit, curam eorum ſcilicet gerens: ἐπὶ quippe, ſuper, σκοπὸς vero, intentio eſt: ergo ἐπισκοπεῖν, ſi
velimus, Latine, ſuperintendere, dicere poſſumus: vt intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe
dilexerit, non prodeſſe.] hactenus de Epiſcopi nomine in Eccleſia antiquiſſimo.

g Pſal. 108.
h Act. 1.
i Hier. de Scrip. Eccl. in Iacobo.
k Suid. in hiſt.
l Cic. ad Attic. lib. 7.
m Aug. de Ciuit. Dei lib. 19. c. 19.
n 1. Tim. 3.

Ceterum ſicut Apoſtoli dicti reperiuntur Epiſcopi; ita qui Eccleſijs præficiebantur Epiſcopi, ijdē IX.
nominabantur Apoſtoli. Sūt de his multa in diuinis Scripturis exempla. Epaphroditus enim Epi-
ſcopus Eccleſiæ Philippenſium a Paulo [o] Apoſtolus appellatur: Andronicus [p] & collega Iu-
nias, eius cognati, eadem ratione nobiles in Apoſtolis fuiſſe dicuntur: de alijs his ſimilibus ad
Corinthios ſcribens [q], eos nominat Apoſtolos Eccleſiarum. Secundum etiam eamdem analogiā,
quòd & presbyteri præfecti eſſent Fidelium curæ, ijdem & Epiſcopi ea ex parte dicti reperiuntur,
vt ſuperius ex nonnullis Apoſtolicis ſcriptis eſt demonſtratum: vt cum Paulus ad Philippenſis Ec
cleſiæ Epiſcopos & alios ſuā inſcripſit epiſtolā: vel cū alloquens presbyteros Eccleſiæ Epheſinæ,

o Philipp. 2.

Epiſcopi nominati Apoſtoli.

p Rom. 16.
q 2. Cor. 8.

eoſdem appellat Epiſcopos,& alijs locis ſuperius recitatis. Itemque quòd Epiſcopi ex ſeniorum A
collegio eligerentur;eoſdem eſſe nominatos presbyteros,ex hac,de qua agimus, Pauli ad Titum
epiſtola patet.

X.

Nomen presbyteri commune & proprium.

a Act.15. b Act.16. c Hier.epiſt.85. d Num.11. e Luc.10.

Sed quod ſpectat ad nomen presbyteri:commune videtur olim fuiſſe vocabulum tam Apoſto
lis,quàm ceteris inferioris ordinis ſacerdotibus. De Apoſtolis quidem,ijſdemque Epiſcopis,ſupe
rius dictum eſt pluribus teſtimonijs. Ceterum re ipſa diſtinctos fuiſſe omnino presbyteros ab ip
ſis Apoſtolis,Acta Apoſtolorum ſatis ſuperque declarant,dum in eis legitur [a]: Cum autem ve-
niſſent Hieroſolymam,ſuſcepti ſunt ab Eccleſia,& Apoſtolis,& ſenioribus.]ac rurſum:Conuene-
runt Apoſtoli,& ſeniores videre de verbo hoc.]ac iterum:Tūc placuit Apoſtolis, ac ſenioribus cū
omni Eccleſia.]In litteris item ab Apoſtolis ex Concilio Hieroſolymitano Antiochiam miſſis hęc
habetur inſcriptio:Apoſtoli,& ſeniores fratres his qui ſunt Antiochiæ & Syriæ.]eademque [b] iterū
alias. Porro quos ſeniores dicit,eoſdem fuiſſe presbyteros,non tantum nomen,ſed & res ipſa de-
monſtrat. Cum enim(quod ſcribit idem Hieronymus [c] in epiſtola ad Euagrium)conſtet inſtitu
tiones Apoſtolicas ſumptas de veteri Teſtamento;& quod Aaron & filij eius atque Leuitæ in tem
plo fuerunt,hoc Epiſcopi,presbyteri,& diaconi eſſent in Eccleſia:ſicut ergo cū Dominus ſeptua- B
gintaduos delegit diſcipulos poſt Apoſtolos,formam illam repræſentaſſe viſus eſt,qua Moyſes ſe
ptuagintaduos iuſſu Domini ſeniores(vt Numeri [d] liber habet)elegit:ita etiam dictos ſeptuagin
taduos [e] diſcipulos nominatos eſſe ſeniores,itemque presbyteros,ratio perſuadet,quæ Patrum
omnium ſententia rata habetur;omnibus affirmantibus,eos quos vocamus presbyteros,illos eſ-
ſe,quos numero præſcripto delectos,vſus loquendi diſcipulos nominauit,cum alioqui & Chriſtia
ni omnes(vt Acta teſtantur)diſcipuli dicerentur. At quemadmodum apud Iudæos etiam Apoſto
lorum tēporibus priſtina illa vigebat conſuetudo,vt ſeniores vna cum Principibus ſacerdotū in
Concilium conuenirent [f], ac ſententiam rogati dicerent(quod multis in locis Euāgeliſtæ teſtā
tur)ſic etiam ab Apoſtolis primis illis temporibus eſſe ſeruatum conſtat,vt ſeniores etiam ad Cō
cilium admitterentur.

f Act.11. g Matth.14. 27.28. Luc 20.22. Act.4.

XI.

h Hier. in epiſ. ad Tit.c.1.

Occaſione schiſma presbyteri depreſſi.

i Ignatius ad Trall epiſt.5.

Cum igitur,quod ad ſacerdotium ſpectat,par eſſet Apoſtolorum eorumdemque Epiſcoporū,
atque presbyterorum ordinatio,pariterque idem cum illis in Concilio conſiderent;cumque com
municatio nominum inter eos videretur eſſe communis,dum Epiſcopi presbyteri,atque hi Epiſ-
copi dicerentur:factum eſt(quod ait Hieronymus [h])vt eo perſeuerante ordine,ante oborta ſchiſ C
mata communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernarentur. Poſtea vero illud eueniſſe ſub-
dit,cōſuetudine potius quā diſpoſitione Dominica,in adminiſtrandis rebus Eccleſiaſticis presby
teros fuiſſe ſubiectos Epiſcopis,quibus ſolis ceſſiſſet illarum cura pcipua:nec presbyteri amplius
ad communem conſeſſum,in quo de his quæ ad gubernationem Eccleſiæ pertinent,ageretur, eſ-
ſent admiſſi, ſed illi ſoli qui ex collegio presbyterorum in Epiſcopos eſſent aſſumpti:ſicque factū
eſt,vt qui in nonnullis æquales Epiſcopis eſſe viderentur,poſtea illis in omnibus ſubiecti eſſent:ſa
tiſque ſufficere presbyteris viſum eſt,ſi ſuis Epiſcopis aſſiderent conſiliarij in Synodis,quas quiſq;
eorum in ſuis diœceſibus cogere conſueuerit. Vnde & Ignatius [i] ad Trallianos,cum de presby-
teris loquitur:Quid vero ſacerdotium eſt,quàm ſacer cętus conſiliarij & aſſeſſoris Epiſcopi?]Hoc
igitur ſenſu,ne idem ipſe ſibi contrarius ſæpe dicatur, Hieronymi eam accipiendam eſſe ſenten-
tiam,qua dicit,non inſtitutione Dominica,ſed conſuetudine factum vt Epiſcopi ſubiectos habe-
rent presbyteros,omnes puto facile intelligere.

XII.

k 1.Tim.5.

Presbyteri ſubiecti Epiſcopis.

l Ignat.epiſt.7. m Ignat.epiſt.11.

Sed quando hæc cœpit ſeruari conſuetudo?certe Apoſtolorum temporibus, quorum etiam eſt
auctoritate firmata:nam cum Paulus [k] ad Timotheum,quem diximus creatum fuiſſe Epiſcopū D
Epheſinū,ſcribens dicit: Aduerſus presbyterū accuſationē noli recipere,niſi ſub duobus aut trib.
teſtib.]plane ſatis euidenter demonſtrat,Timothei Epheſini Epiſcopi fuiſſe munus, presbyteros
iudicare,ac proinde illis & auctoritate ac dignitate præſtitiſſe: Nam quòd par in parem imperiū
non habeat,vulgatum eſt omnibus.qua ratione etiam in hac ipſe,de qua agimus, epiſtola ad Ti-
tum,quem diximus Cretenſem fuiſſe Epiſcopum,Paulus ipſum admonet,vt conſtituat per ciuita
tes presbyteros,quos ea ratione, quam ſuperius diximus,alibi appellat Epiſcopos. Ignatius,qui
Apoſtolorū temporibus adminiſtrabat Eccleſiā Antiochenā,non aliud ſcripſit,quàm quę eſſent ab
Apoſtolis in Eccleſia ordinata:qui dum hierarchicum Eccleſiæ Catholicæ ordinem ſæpe comme
morat,presbyteros eſſe ſubiectos Epiſcopis,abſque aliqua dubitatione teſtatur, ac in primis ad
Tarſenſes [l] hæc dicens:Presbyteri ſubiecti eſtote Epiſcopo,diaconi presbyteris,populus presby
teris & diaconis. Qui hoc ordinis decorum ſeruauerint,pro eorum animabus libens animam meā
commutauero, & Dominus ſit cum ipſis perpetuo.]rurſus ad Smyrnenſes [m] eadem inculcans,
hæc ait:Laici diaconis ſubijciātur,diaconi presbyteris,presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto,
vt ipſe Petri.]hæc ille,vbi & ſuperius Epiſcopum appellat Principem ſacerdotum, nec quicquam E
maius in Eccleſia Epiſcopo reperiri.qui & ea diſtinctione,qua dicit:Omnes Epiſcopum ſequimi
ni,vt Chriſtus Patrem;& presbyterorum collegium,vt Apoſtolos]magnam ſane differentiam v-
triuſque ſtatus ac gradus fuiſſe demonſtrat. Idemque in omnibus fere, quas ſcribit ad Eccleſias
diuerſas epiſtolas,vt Epiſcopo primum,inde presbyteris,demum diaconis obediant,admonet;vt
cum ſic ſcribit ad Trallianos [n]: Epiſcopo ſubiecti eſtis,velut Domino]& paulo poſt & presby-
teris ſubiecti eſtis,vt Chriſti Apoſtolis.]ac rurſus poſt multa. Quid aliud eſt Epiſcopus, quàm is
qui omni principatu & poteſtate ſuperior eſt?]& ad Philadelphios [o]: Boni ſunt,inquit, ſacer
dotes,& ſermonis miniſtri;melior autem eſt Pontifex,cui credita ſunt ſancta ſanctorum,cui ſoli cō
miſſa ſunt ſecreta Dei.]idem & ſuperius eumdem ordinem hierarchium explicans, vt presbyteri
Epiſcopo obediant,admonet. At his quid euidentius dici poteſt?

n Ignat.epiſt.5. o Ignat.epiſ.9.

XIII.

Concluſio diſputata quæſtionis.

Ex his quidem ſatis perſpicue demonſtratum eſt,Epiſcopos a Domino in Apoſtolis inſtitutos,
presbyteros itidem eſſe ab eo in ſeptuagintaduobus diſcipulis ordinatos;quorū ſi aliqua ex parte

auctori-

A auctoritas in Eccleſiaſtica adminiſtratione videri poſſit fuiſſe contracta,id Apoſtolorum tempo-
ribus,& proinde ab ipſis Apoſtolis eſſe factum,atque a ſanctiſſimis Patribus,vt Ignatio & ceteris
alijs comprobatum:adeo vt nulla prorſus de illapſo abuſu poſſit eſſe calumnia , nec de ablata aut
diminuta auctoritate querela. Multa ad hæc etiam ex Patrum ſententia & ſacrorum Cōciliorum
decretis addenda fuiſſent:ſed quòd ad hiſtoricam veritatem teſtandam,quam profitemur, hæc ſa
tis eſſe putamus;breuitati conſulentes,illa libentius prætermittimus.

Quòd vero Paulus monens Titum,quales eſſe deberent qui in presbyteros ſeu Epiſcopos eli XIV.
gendi eſſent,hæc ait [a]: Si quis ſine crimine eſt,vnius vxoris vir,filios habens fideles,non in accu- a Tit.1.
ſatione luxuriæ.]cur non magis cælibem eligendum præcipiat,qui nullam vmquam vxorem ha-
buerit,quàm vnius vxoris virum? Sane quidem in Creta,de cuius Eccleſia agitur,nullum cælibē,
qui numquam duxiſſet vxorem,erat poſſibile reperiri;cogentibus nimirum antiquis Cretēſium
legibus,vt omnes homines a puero vxores ducerent;quod teſtatur Strabo [b], qui ex Ephoro Rem b Strab.lib. 10.
publicam deſcribit Cretenſium:cum alioqui,etiam ſi ea lex ceſſaſſet,haud facile foret inter Gen- *Cur non cæli-*
tiles,qui recenter Chriſto nomen dediſſent,adultum hominem cælibem reperiri. quamobrem & *bes,ſed qui v-*
B ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum ſcribens,hoc ipſum monuit. Quòd item de filijs admo- *xorem vnā du*
net,vt qui ordinandus eſſet,filios haberet fideles,non in accuſatione luxuriæ : eo reſpectum vide *xiſſent, eligen*
tur etiam Paulus,ſcribens hæc,habuiſſe,quòd apud eoſdem Cretenſes mos turpiſſimus atque in *dos Paulus*
famiſſimus inoleuiſſet:nimirum vt licite in pueros inſanirent,quos etiam quantumuis nobiles li- *prœcipit.*
cebat rapere,& apud ſe amatorem ad duos menſes retinere , & ſic donatum muneribus remitte-
re. Sed quod eſt deterius;hæc non probro,quin potius laudi illis adſcribebantur : adeo vt (inquit
idem Strabo) formoſis & illuſtri genere ortis turpe eſſet nullum habere amatorem : moribuſque
hoc eorum imputari:haberique a cunctis in honore pueros raptos,ait,vt tam in conſeſſu quàm in
ambulando primarius illis locus tribueretur,ſplendidiorique permitteretur vti veſte ab amato-
re donata. Hæc quantumlibet obſcœniſſima,referre (licet non ſine ſtomacho) non prætermiſimus;
vt ex his tum ſenſus verborum Pauli aperiretur;tum etiam,vt quantum putorem atque putredi-
nem ſal abſterſerit Apoſtolicum,mundo adeo neceſſarium,intelligeretur.

Paulus igitur,vt turpiſſimos Cretenſium mores Euangelica prædicatione ſuccideret,eos ex XV.
illis tantum mandat presbyteros ordinari,qui a tanto ſcelere abhorrentes,filios (quod ait) habe-
C rent fideles,non in accuſatione luxuriæ:qui ſcilicet ſuorum filiorum exemplo,quid ceteris facien
dum eſſet,non verbis tantum,ſed facto facile ſuaderent. Tam prauis affectos moribus in officio
contineri poſſe,haud res leuioris negotii videbatur:vt merito antiquiſſimi poetarum Epimenidis
in eos illam ſententiam regerat:Cretenſes ſemper mendaces,malæ beſtiæ,ventres pigri.]Sed hæc *De Cretenſi*
olim Cretenſes:nam Euangelij poſtmodum exculta legibus,facta eſt Eccleſia Cretenſium nobi- *Eccleſia.*
liſſima;vt quæ non ſicut ceteræ Orientales Eccleſiæ diuerſis hæreſibus fœdaretur, ſed virgo mul-
tis ſæculis illibata permanſerit. Teſtantur id quidem Martinus Cortynæ [c] & ceteri Cretēſes Epi
ſcopi ijs litteris,quas poſt Chalcedonenſe Concilium ad Leonem Imperatorem ſcripſerunt , his c Tom.2. Concil.nou.edit.
verbis: Dicimus tranquillitati veſtræ,quia ab initio totius hæreticæ blaſphemiæ inexperta eſt ve-
ſtra Creta,decem martyribus prouincialibus paſſionis tempore deprecātibus Saluatorem Deū,
vt libera a tentationibus hæreticis,ſemper ab æſtu eorum prouincia ſeruaretur.] Agere prætere a
conſueuiſſe in Creta nobiles Iudæos,Ioſephus hiſtoricus [d],qui inde ſibi vxorē accepit, affirmat.
Sed hallucinatus profecto eſt Cornelius Tacitus [e], qui de Iudæorum agens origine,eos e Creta d Ioſeph. in Vita ſua.
deſcendiſſe teſtatus eſt,dictoſque Iudæos,quaſi Idæos,ab Ida in Creta monte. Miratus ſum, ſcri-
D ptorem alioqui inter Gentiles nobilem,in rebus Iudaicis tantopere delitaſſe. Verum non ipſe ſo- e Tacit. Annal. lib.21.
lus,ſed & complures alii Ethnicorum ſcriptorum de Iudæis errore lapſi ſunt; vt Strabo [f], qui eos f Strab.lib. 16.
ex Ægyptiis tradidit eſſe ꝓgnatos;itemq. Apion Alexādrinus,& alii,quos Ioſephus [g] redarguit. g Ioſeph.contr. Apion.lib.2.
Denique quotquot aliunde,quàm ex ſacris litteris,Iudæorum originem ſunt proſecuti, in maxi-
mos eſſe lapſos errores,facile quis inueniet. Sed de his hactenus.

Iam ad Pauli epiſtolam ad Titum ſcriptam,vnde eſt digreſſa oratio,reuertamur. Quòd non tā XVI.
tum,cum ad eum ſcribit,vt in presbyterum eligendus,vnius tantum ſit vxoris vir,admonet,ſed à
Timotheo [h] (vt dictum eſt) id ipſum expoſcit:hac quidem in re fuit quorumdam ſententia,Pau h 1.Tim. 3.
lum Apoſtolum ſic ipſos admonuiſſe ordinare monogamos;vt polygamos , plures ſcilicet ſimul
vxores habentes,excluderet. Sed quod pertinet ad Gentiles ad Chriſtum conuerſos:nec Creten-
ſes,nec Epheſios,hiſque propinquos populos fuiſſe polygamos,vſquam inuenimus:Athenienſes *Non Gentiles*
tantum occaſione exhauſtæ belli cladibus iuuentutis , polygamiam aliquando admiſiſſe reperi- *ſed Iudæi Po-*
mus,ceteros numquam. Nam & Euripides in Andromache hæc habet: Οὐδὲ γὰρ καλὸν δυοῖν γυναι- *lygami.*
κοῖν ἄνδρ' ἕν' ἡνίας ἔχειν] hoc eſt: Non enim decet,duabus mulieribus virum vnum præeſſe.] Verum
E de Iudæis non inficias imus,conſueuiſſe his etiam temporibus aliquos ipſorum plures ſimul ha-
bere potuiſſe vxores: Ioſephus [i] enim id teſtatur,ſic dicens:Mos enim nobis eſt patrius , plures i Ioſeph. antiq. lib.17.capit.1.in vet.c.2.
ſimul vxores habere.]Sed & Iuſtinus martyr in dialogo cū Tryphone hæc ait: Melius fuerit Deū
nos,quàm inſipientes & cæcos Rabbinos veſtros ſequi; qui ſane ad hunc vſque diem & quatuor
& quinque vxores habere vnumquemque veſtrum permittunt:& ſi quis venuſtam inſpiciens, eā
expetierit;cum Iacob,tum aliorum Patriarcharum facta commemorant; nihil iniqui agere talia
facientes aſſeuerant.]

Ceterum quantumlibet ad excludendos polygamos , Paulū dixerimus monuiſſe ordinandos XVII.
eſſe monogamos:nō ſic quidem id ab eo quis putet eſſe dictum,vt vnius vxoris virum potius quā
cælibem præceperit ordinandum;ſed quòd non facile (vt dictū eſt) apud Gentiles, Iudæoſve pro-
uectæ ætatis eſſet hominem reperiri,qui non eſſet coniugio obligatus. Quis enim tam obtuſæ mē
tis poterit in animū ducere,vt Paulus ad præcipuā maximamq. omnium Eccleſiaſticam functio-
nē,ad ipſum inquā diuiniſſimū ſacerdotiū,cōiugatos magis quam cælibes inſtituerit eligendos,

a 1.Tim.2. — b 1.Cor.7. — c Ibidem. — *De cælibatu ſacrorum miniſtrorum.* — d Siricius epiſt. 4.cap.9.

cum alias admoneat [a], ne Deo militans implicet ſe negotijs ſæcularibus? quæ quidem obligatus nuptijs, dansq. operam liberis procreandis & educandis, vitare non potuiſſet, eodem ipſo teſtante, atque dicente [b]: Tribulationem carnis habebunt huiuſmodi.] Si item eiuſdem Pauli ſentẽtia coniugium conſtat eſſe impedimento, quo minus vir Deo penitus vniatur, ſed ſit ex parte diuiſus cum dicit [c]: Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt] contra vero de cælibe. Qui, inquit ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo] quis adeo mente captus animo concipere poterit, vt ad præſtãtiſſimum omnium munus ſacerdotale obeũdum, illos potius cooptari maluerit, quos dicit neceſſitate adſtringi cogitare quæ mundi ſunt, & vxoribus inſeruire: quã eos, qui his liberi nexibus, non ex parte a Deo diuiſi, ſed toti illi coniuncti, ea quæ Dei ſunt, tantummodo cogitarẽt? Si enim, quod idem ait, bonum eſt homini ſic eſſe: cur tanto bono priuandus eſſet ſacerdotio initiandus? At in hãc ſententiã hæc habet Siricius [d]: Forte creditur quia ſcriptum eſt: Vnius vxoris virum. Non permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admiſit, qui ait: Vellem autem & omnes homines ſic eſſe, ſicuti & ego. Et apertius declarat dicens: Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu.] Præterea ſi ad excludendos cælibes, coniugatos viros Apoſtolus eligendos mandaſſet, cur ſingularis vxoris meminit dicens, Vnius vxoris virum] cum omnes, quotquot inter Chriſtianos coniugati eſſent, vnius tantum vxoris ſinguli viri eſſent, nec vllus prorſus inter eos reperiri poſſet, qui duas vel plures ſimul haberet vxores, Chriſtianis id legibus prohibentibus: & non potius dixit, Vxorem habentem? Sed quomodo ea ratione Paulus bigamum excludi voluerit, agemus inferius. A B

XVIII. *Cõiugati creati Epiſcopi.* — e Hier. aduerſ. Iouinian.lib.1. — f Concil.Carthag.c.2.

At illud, quod ad hæc ſpectat, in primis dicendum eſt, coniugatos olim ſæpius eligi contigiſſe; ea tamen lege, vt quantumlibet neceſſitate cogente eiuſmodi aſſumerẽtur, conſentiente primum vxore, ſic electi deſinerent prorſus vſu coniugij eſſe viri: atque adeo, vt ſi inuenti eſſent liberis operam dare, redigerentur in ordinem. Quod ita Apoſtolica traditione receptum, vſinq. probatum erat, vt quantumlibet Iouinianus impuriſſimus eſſet, affirmaret tamen hoc ipſum: ad quem Hieronymus [e]: Certe, inquit, confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioquin ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur.] Adeo, inquam, alta radice fixa in Eccleſia erat continẽtia ſacerdotum, vt eam conuellere ipſi hæretici deſperarent; quippe qui non ignorarẽt, ab Apoſtolis eſſe plantatam, ac feliciſſime propagatã. Quod Patres in Concilio ſecundo [f] Carthaginenſi ingenue ſunt profeſſi, teſtantes id ſanctos Apoſtolos docuiſſe, & in Eccleſia antiquitus ab omnibus eſſe ſeruatum: ſiq. interdum ad ſacros ordines coniugati adſciſcerentur, vt a coniugij vſu penitus temperarent. C

XIX. — g Hier. aduerſ. Iouinian.lib.1. — *Coniugati interdũ potius quam cælibes electi.*

Accidebat & hoc olim frequenter, vt moribus ſpectatiſſimi, quantumlibet vxorem haberẽt, in Epiſcopos eligerentur; licet cælibes non deeſſent, qui omnibus numeris abſoluti ad eam prouehi dignitatem mererentur. Sed quibus ex cauſis id euenire conſueuerit, Hieronymus [g] declarat his verbis: Euenit interdũ, vt triſtior vultus, adductum ſupercilium, inceſſus pomparum ferculis ſimilis offendat populum, & quia nihil habet quod reprehendat in vita, habitum ſolum oderit & inceſſum. Multi eliguntur non amore ſui, ſed alterius odio. In pleriſque ſuffragium meretur ſola ſimplicitas, & alterius prudentiæ & calliditati quaſi malitiæ opponitur. Nonnumquam errat populi plebiſque iudicium: & ſacerdotibus comprobandis vnuſquiſq. ſuis moribus fauet, vt non tam bonum, quam ſui ſimilem quærat præpoſitũ. Euenit aliquoties, vt mariti, quæ pars maior in populo eſt, maritis quaſi ſibi applaudãt, & in eo ſe arbitrentur minores non eſſe virginibus, ſi maritum virgini præferant. Dicam aliquid, quod forſitan cum multorum offenſa dicturus ſum: ſed boni mihi non iraſcentur, quia eos peccati conſcientia non remordebit. Interdum hoc & Pontificum vitio accidit, qui non meliores, ſed argutiores in clerum eligunt, & ſimpliciores quoſque atque innocentes inhabiles putant: vel affinibus & cognatis, quaſi terrenæ militiæ officia largiuntur: ſiue diuitum obediunt iuſſioni: quodq. his peius eſt, illis clericatus donant gradum, quorum ſunt obſequijs deliniti. Alioqui, ſi iuxta ſententiam Apoſtoli, non erunt Epiſcopi niſi mariti, ipſe Apoſtolus Epiſcopus eſſe non debuit, qui dixit: Volo autem omnes eſſe, ſicut ego ſum. Et Ioannes hoc gradu indignus exiſtimabitur, & omnes virgines, & continentes, quibus quaſi pulcherrimis gemmis Eccleſiæ monile decoratur.] hucuſque Hieronymus. D

XX. — h Epiphan. in compend. — *Coniugati Epiſcopi abſtinebant a coniugio.* — i Hieron.in Vigilant.

Qui igitur (vt dictum eſt) vxores habentes, in Epiſcopos aſſumebãtur, tam in Orientali quã Occidentali Eccleſia, abſtinere, ſi munus aſſequi vellent, accedente vxorum conſenſu, ab ipſarum conſuetudine cogebantur: quod antiquorum Patrum teſtimonijs habetur exploratiſſimum. Nã in primis, quod ſpectat ad Orientales, Epiphanius [h] hoc ipſum perquam egregie teſtatur, ſic dicens: Sanctum ſacerdotium ex virginibus quidem vt plurimum procedens; ſi vero non ex virginibus, at ex ſolitariam vitam degentibus? Si vero non ſuffecerint ad miniſterium ſolitariam vitam degentes; de his qui continẽt a proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem ſeruantibus. nã eum qui ſecundas nuptias contraxit, non licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere: etiam ſi is qui ab initio continens viduus fuerit, poſſit habere locum Epiſcopi, presbyteri, diaconi, & ſubdiaconi.] hæc Epiphanius. Rurſum de vſu Orientalis Eccleſiæ Hieronymus [i], qui eaſdem peragrauit & incoluit regiones, hæc tradit, dum inuehitur in nouos hæreticos, qui nonniſi vxoratos ad ordines promouebant: Proh nefas, Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant diaconos, niſi prius vxores duxerint: nulli cælibi credentes pudicitiam, immo oſtendentes quàm ſancte viuant, qui male de oĩbus ſuſpicantur, & niſi prægnantes vxores viderint clericorũ, infanteſq. de vlnis matrũ vagiẽtes, Chriſti ſacramẽta nõ tribuũt. Quid faciẽt Oriẽtis Eccleſiæ? quid Ægypti, & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiũt, aut cõtinentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſierunt? Hoc docuit Dormitãtius libidini frena E

permittens

A permittens.]Porro hoc ipſum traditum ab Apoſtolis,ad Pammachium [a] ſcribens,docet his verbis:Apoſtoli vel virgines,vel poſt nuptias continentes Epiſcopi,presbyteri,diaconi, aut virgines eliguntur,aut vidui,aut certe poſt ſacerdotium in æternum pudici.]At de cælibatu Apoſtolorum, vt Pauli,& aliorum,ſatis ſuperius dictum eſt.Eſt eiuſdem veritatis egregius aſſertor Baſilius [b], qui ſcribés ad Peragorium,quem licet decrepitæ ætatis ſacerdotem,quod presbyteram (de quo vocabulo ante diximus)nempe vxorem ſuam,quam presbyter cooptatus iuſſu canonum reliquerat,rurſus in domum admiſiſſet,grauiſſime eum increpauit,excommunicationem,niſi eam dimitteret,acriter comminatus.

a Idem ad Pāmach. epiſt. 50. in fine.

b Baſil. epiſtol. 17. in addit.

XXI.

Hæc de vſu Orientalis Eccleſiæ,quando illic,cum florentiſſima eſſet,vigebat inter Catholicos morum integra diſciplina:quæ etiam ſacroſanctę Nicænæ Synodi [c] videntur auctoritate firmata. Dum enim ſtatuit, ne cum Epiſcopo, presbytero,& diacono ſubintroductæ mulieres habitarent,ſed tantum illæ,quarum nulla prorſus eſſe poſſit ſuſpicio,quas & recenſet,nempe matrem,ſororem,
B auiam,amitamque,quarum admittat contubernium:cum nec , ſicut de reliquis, excipiat de vxore;ſane quidem eam,ſicut ceteras,non admittendam eſſe,liquido viſa eſt ſtatuiſſe. Hæc ſane ſancita ibi eſſe a Patribus,non obſcure Baſilius in citata modo epiſtola docet.Quapropter cuius ſint fidei quæ a Socrate [d] & Sozomeno [e], qui longe poſt Nicænum Concilium vixere, ſunt ſcripta,ex dictis quiuis facile iudicabit.Aiunt enim Paphnutium Epiſcopum rogationi Epiſcoporum interceſſiſſe,quo minus legem ferrent,qua ne Epiſcopi,presbyteri,diaconi, ac ſubdiaconi vxoribus,quas ante ſacros acceptos ordines habuiſſent,poſſent vti,prohiberentur. Nam quomodo dicunt,ſacrum Patrum conſeſſum acquieuiſſe Paphnutio,ſi a contubernio ipſorum conſtet edito canone vxores excluſas? Vel quomodo his aduerſari Paphnutius præſumpſiſſet;cum conſtaret,nec ipſos Arianos ordinare conſueuiſſe,quos nouiſſent coniugio obligatos? quod Epiphanius agens [f] aduerſus Ebionæos,in Ioſepho demonſtrat. Certe ſi velimus eoſdem non eſſe mentitos, de illis tantummodo totam illam agitatam eſſe controuerſiam dicendum eſt,qui cum ordinarentur inuiti,conteſtati eſſent,non poſſe ſe continere:quibus ſic nihilominus ordinatis,ſi Ancyranum Concilium [g] haud diu ante proſpexerat,vt concederet eis ducere poſſe vxorem; quanto æquius
C indulſiſſe viſa eſſet Nicæna Synodus,vt quam ante ſuſceptos ordines habuiſſent , ſecum retinere poſſent? Hos fortaſſe cum ſatagerent aliqui Epiſcopi in parem cum ceteris continentiæ obſeruationem reducere;ne id fieret,iuſte Paphnutius interceſſit.Sed hæc ſuo loco alias pluribus.

c Conc. Nicæn. can. 3.

De cælibatu clericorum ex Nicæno canone.

d Socr. lib. 1. c. 8.

e Sozom. lib. 1. c. 22.

f Epiph. hær. 30.

g Concil. Ancyr. c. 9

XXII.

Ceterum S. Leo [h] nec ipſis ſubdiaconis Græcorum Eccleſiæ vti permiſit vxoribus , ſic ſcribés ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem: Cum extra clericorum ordinem cóſtitutis,nuptiarum ſocietati & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum:ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem,ne ſubdiaconis quidem carnale connubium conceditur ; vt & qui habent,ſint tamquam non habentes;& qui non habent,permaneāt ſingulares.Quod ſi in hoc ordine,qui quartus a capite eſt,dignum eſt cuſtodiri;quanto magis in primo,aut ſecundo,vel tertio quoque ſeruādum eſt,ne aut Leuitico miniſterio,aut presbyteri honore,aut Epiſcopali excellentia quiſquam idoneus exiſtimetur,qui ſe a voluptate vxoria necdum frenaſſe detegitur?]hæc S. Leo ad Græcos. At quomodo iis licuiſſet vxores poſt ordines retinere,qui quantumlibet cęlibes eſſent:tamen quod vel viduam duxiſſent,vel aliter bigami fuiſſent,illis ex traditione Apoſtolica Innocentius [i] Papa, ſcribens ad Epiſcopos Macedoniæ,Eccleſiaſticis ordinibus interdicit?

h Leo epiſt. 82. cap. 4.

De arcto cælibatu Eccleſiæ Orientalis.

i Innoc. Papa epiſt. 22.

XXIII.

D His igitur tam omnium Orientalium Eccleſiarum conſuetudine,atque ſanctorum Patrum teſtimonio teſtatis,quám Nicæni Concilij auctoritate firmatis ac ſtabilitis , ſcilicet vxoratos in ſacros ordines cooptatos iam in poſterum ad continentiam ſeruandam adſtrictos fuiſſe:non eſt quod de canone Apoſtolorum [k] rurſum quis moueat quæſtionem , quòd eo ſtatutū ſit,ne Epiſcopus, aut presbyter,aut diaconus vxorem ſuam prætextu religionis abijciat ; nam apocryphorum non eſt tanta auctoritas,vt quæ ſunt tam certa,rata,atque firmata,conuellant. Verum nec ibi ſic ne abijciat admonetur,vt det operam liberis procreandis;nam Apoſtolos(quod dictum eſt)quantumlibet coniugatos,poſt Apoſtolatum cóſecutum ab his temperaſſe,antiquorum teſtimonio certum habetur;ſed quod Paulus admonuit [l]: Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet,fidem negauit,& eſt infideli deterior]illarum curam agerent. Nam & Petrum vna ſecum vxorem circumduxiſſe tradunt;de quo & Paulus [m]: Numquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi,ſicut ceteri Apoſtoli fratres Domini,& Cephas?[

Ex canone Apoſtolorū obiectio ſoluitur.

k Can. Apoſt. 5.

l 1. Tim. 5.

m 1. Cor. 9.

XXIIII.

Non aliter quidem canonem illum interpretatos eſſe maiores noſtros,certo argumento eſt , quod Dionyſius Græcorum ſcriptorum ſuorum tēporum nobiliſſimus,qui claruit Iuſtino ſeniore im-
E perante,de quo & ſumma cum laude meminit Caſſiodorus [n] , in ſua Collectione ſacrorum canonum,quibus ſingulis ſummarium præfixit titulum,eidem hanc inſcriptionem præpoſuit [o]: Vt Epiſcopus aut presbyter vxorem ſuam,quam debet caſte regère,non relinquat.]Verum quoniā, quod de ſe ait Apoſtolus [p]: Omnia mihi licent,ſed non omnia expediunt:omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant]optime conſultum eſt,vt ſacris functionibus mancipati , non tantum extranearum,ſed & coniugum vitarent contubernium.Quod maiorum exemplo,& ſacrorum canonū inſtitutione eſſe faciendum,S.Gregorius Papa ſcribens ad Romanum Defenſorem [q] pluribus docet,qui ſecundum illum a Dionyſio inſcriptum illius canonis titulum eadem de Epiſcoporum vxoribus habet verba,cum ait:Hoc tantummodo adiecto,vt ſicut canonica decreuit auctoritas, vxores,quas caſte debent regere,non relinquant.]At quomodo non relinquant? numquid vt illis vtantur?(quod Nouator quiſpiam facile auſus erit interpretari)an non magis(quod dictum eſt) vt illius curam gerant? Nam quomodo,quæſo,Gregorius id concedat Epiſcopis , qui ſcribens ad [r] Petrum,nec ſubdiaconos recipiendos eſſe conſtituit, niſi qui cum vxoribus antea acceptis vixerint continentes? Sic igitur quantumlibet velimus canonem illum firmiſſimæ eſſe auctoritatis; tamen ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ vſum ex omnium Patrum conſenſu, nonniſi eam quam diximus,

n Caſſiod. inſti. diuin. lect.

o Habetur in Collect. Creſc.

p 1. Cor. 10.

q Gregor. lib. 7. ind. epiſt. 30.

Vetitum contubernium cū vxore relicta.

r Gregor. li. 2. ind. epiſt. 42.

ximus,interpretationem recipere,certum eſt.

XXV. Ac hæc omnia maioribus firmiter ſancita atque firmata. Epiſcopi illi qui ſeorſum poſt abſolu A
tam Sextam Synodum [a],vſurpato tamen eiuſdem Synodi nomine,priuato conuenticulo conuene
re,labefactarunt,ac penitus inuerterunt:ſtatuentes,non tam contra Eccleſiæ Romanæ conſuetu-
dinem atque decreta,quam totius ſimul Catholicæ Eccleſię ab Apoſtolorum temporibus præſcri
ptum vſum & legibus Eccleſiaſticis ſtabilitum, vt coniugati ad ſacros allecti ordines,retinerent,
quas habebant vxores;quibus,certis tantum diebus exceptis,ad libitum admiſcerentur. Adſci-
ſcentes inſuper ijdem ad ſuum ipſorum confirmandum conatum aperta mendacia;quaſi in Con
cilio,quod citant,Carthaginenſi ſtatutum fuerit vt clerici ab vxoribus abſtinerent tempore vicis
ſuæ:quam inſigniter mētiantur,ipſa de hac re ſæpius ab Africanis Epiſcopis ſancita decreta teſtā
tur. Nam non tantum,quem ſuperius citauimus,canon ſecundus Concilij ſecundi Carthaginen
ſis,vt ſacris ordinibus mancipati,ſe abſtineant ab vxoribus,cauit:ſed & tertius canon quintæ Sy
nodi Carthaginenſis hoc ipſum vehementer iniunxit abſque aliqua tēporis diſtinctione:nec ali
ter habet antiqua Dionyſij nuper citata Collectio longe ante Sextæ Synodi tempora edita: vt ex
his apertiſſima illorum appareat impoſtura,quam vt honeſto titulo eadem illa ſeditioſorum fa- B
ctio validaret,ad conuellenda ſtatuta Patrum,aucupari conata eſt ex Sextæ Synodi nomine au-
ctoritatem:nam Græcorum trecentorum quinquaginta Orthodoxorum Epiſcoporum,qui ad Se
ptimam Synodum [b] œcumenicam conuenere,teſtimonio conſtat,in Sexta Synodo nullum edi-
tum eſſe canonem. Sed de his vberius ſuo loco:non enim diutius immorandū,cum in his quæ ſæ
pe ſępius inferius dicturi ſumus de clericorū cōtinētia,de qua agimus,multa ſuppetāt argumēta.

a Sext. Synod c. 13. apud Theodor.

Impoſtura ſub nomine ſextæ Synodi.

b Sept. Synod. Act. 4. & 5.

XXVI. Quod vero ſpectat ad Occidentalis Eccleſiæ vſum,& antiquam ſacris legibus firmatam con
ſuetudinem,vt coniugati in ſacros ordines cooptati,ab vxorum contubernio & coniugali coniun
ctione ceſſarent:etſi abunde,quæ ſuperius ex ſancto Hieronymo & alijs ſunt dicta ad id proban-
dum ſufficere poſſint;adijciam tamen aliqua,quæ tum a ſacris Concilijs, tum etiam a Romanæ
Eccleſiæ Pontificibus reperiuntur eſſe ſtatuta. At in primis meminiſſe oportet (quod ſuperius di
ctum eſt)teſtimonio ſanctorum Patrum,qui ad ſecundam Synodum Carthaginenſem conuene-
re,id non recens in Eccleſia inſtitutum,ſed ex traditione Apoſtolica antiquitus ſemper eſſe ſer-
uatum. Quod igitur in ſanctis patrum conuentibus de hac re habentur promulgata decreta:illis C
quidem non noui quippiam fuit inductum,ſed quod ſemper antiquitas obſeruaſſet,ſed tamē vel
negligentia prætermiſiſſet,aut temeritas violaſſet,aut abuſus aliqua ex parte corrupiſſet;vt in re
maximi ponderis,ad iterum atque iterum nouos de re veteri edendos canones permoti ſunt. In
Concilio Eliberino [c], quod vrgente adhuc vltima perſecutione apparet celebratum fuiſſe,de cō
iugatis in ſacrum officium cooptatis hæc reperiuntur eſſe ſtatuta: Placuit in totū prohibere Epi-
ſcopis,presbyteris,diaconis,& ſubdiaconis poſitis in miniſterio,abſtinere ſe a coniugibus ſuis,&
non generare filios:quod quicumque fecerit,honore clericatus exterminetur.]Arelatenſi [d] etiā
Synodo paulo poſt,Silueſtri Romani Pontificis tempore celebrata,hæc renouata his verbis habē
tur:Aſſumi aliquem ad ſacerdotium in vinculo coniugij conſtitutum,niſi fuerit promiſſa conuer-
ſio,non oportet.]hæc ipſa Siricius [e], hæc itidem Innocentius Papa [f] ſuis epiſtolis decretalibus
ſtatuerunt,quas citat Synodus Agathenſis [g]. Id ipſum Synodus Turonenſis [h], cuius Eccleſiæ
Gregorius Epiſcopus non vt de re ſtatuta recens ſed quæ ſeruaretur antiquitus,hęc ait [i] de Ve
bico Epiſcopo Aruernēſi:Hic fuit ex Senatoribus conuerſus,vxorē habens.quæ iuxta conſuetudi
nem Eccleſiaſticam,remota a conſortio ſacerdotis, religioſe viuebat.] Idemque alibi [k] re- D
fert, Maclianum Regis Britannorum fratrem factum Epiſcopum, potiturum poſt mortem fra-
tris regno,cum vxorem quam dimiſerat recepiſſet,fuiſſe ab Epiſcopis excommunicatū. In ſecun
da enim Synodo Turonenſi [l] ſtatutum iſtud etiam reperitur:Si inuentus fuerit presbyter cum
ſua præsbytera, aut diaconus cum diaconiſſa, aut ſubdiaconus cum ſua ſubdiaconiſſa;
annum integrum excommunicatus habeatur, & depoſitus ab omni officio clericali, inter
laicos ſe obſecrare cognoſcat. Presbytera vero mulier, diaconiſſa, vel ſubdiaconiſſa, ſic
dictæ a munere mariti, erant ipſorum coniuges, quas reliquerant: verum earum non dico car-
nali actu,ſed vel leui concupiſcentia affici culpę non mediocri dabatur,vt habetur declaratū exē
plo Vrſini presbyteri, quod ſanctus Gregorius ſcribit his verbis [m]: Hic ex tempore ordinatio
nis ſuæ,presbyteram ſuam vt ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cauens, ad ſe propius accede-
re numquam ſinebat;eamq. ſibi appropinquare nulla occaſione permittens,ab ea ſibi communio
nem funditus familiaritatis abſciderat.]& paulo poſt:Hic venerabilis vir, cū lōgā vitæ impleſſet
ætatem,anno quadrageſimo ordinationis ſuæ,inardeſcente grauiter febre correptus,ad extrema
deductus eſt. Sed cum eum presbytera ſua conſpiceret ſolutis iam membris in morte diſtentum,
ſi quod adhuc ei vitale ſpiramen ineſſet,naribus eius appoſita curauit aure dignoſcere. Quod ille E
ſentiens,cui tenuiſſimus inerat flatus,quantulo niſu valuit vt loqui potuiſſet,inferueſcente ſpiri-
tu collegit vocem,atque erupit dicens: Diſcede a me mulier:adhuc igniculus viuit:paleam tolle.]
hoc igitur exemplo quiſque perpendat,quanto ſtudio coniugati ad ordines ſemel aſſumpti, con-
iugum cauerent conſuetudinem. Ad hæc inſuper alia complura eſſent addenda in eam ſententiā
ſacrorum Conciliorum decreta,Patrum teſtimonia,ac Sanctorum denique exempla: at quoniā
de his millies agendi in Annalibus opportunior occaſio aderit,putauimus hæc in præſentarium
ſufficere ſatis ad inſinuandam ex inſtituto antiquam Eccleſiaſticam conſuetudinem de illis, qui
vnius vxoris coniugio obligati,ad ſacros ordines eſſent aſſumpti.

c Conc. Eliber. can. 33.

Coniugati ordinati abſtinere a coniuge iuſſi.

d Conc. Arelat. 2. c. 2.

e Siric. epiſt. ad Himerium c. 7.

f Innoc. Papa epiſt. 3. ad Exuperi c. 1.

g Conc. Agath. cap. 9.

h Concil. Turonen 1. can. 1. 2.

i Greg. Turon. hiſt Fran. libr. 1. cap. 44.

k Greg. hiſt. lib. 4 cap 4.

l Conc. Turon. 2. can. 10.

m Greg. Dialo. lib. 4. c. 11.

XXVII. Hæc quantumlibet omni ex parte firmiſſima ſint:tamen quoniam Apoſtoli verba non de his
qui coniugati tunc eſſent,ſed de illis potius qui vnicam tantum habuiſſent vxorem, nec bigami
eſſent ad ſacerdotale munus cooptandis,communi conſenſione Patres omnes ferme ſunt inter
pretati:quæ de ea re fuerit antiqua Catholicæ Eccleſiæ conſuetudo,ex inſtituto nobis agendum
incumbit.

De bigamis nō ordinandis.

A incumbit. Equidem ſi expendamus rectum Pauli verborum ſenſum: non aliud, quàm de non aſſumendo ad ſacerdotium bigamo, viſus eſt ſtatuiſſe. Nam cur, quæſo, ordinandum præcipit vnius vxoris virum? Non certe vt excludi voluerit (quod ſuperius ſatis perſpicue eſt demonſtratum) qui cælibes eſſent. Si vero vt reijceret eos qui non vnius, ſed plurium haberentur vxorum viri: equidem nullus eiuſcemodi (vt etiam dictum eſt) reperiri poterat in Eccleſia: nam vt quis plures ſimul haberet vxores, prohibebatur Chriſtianis legibus: quandoquidem ſiue Iudæus, ſiue Gentilis, quantumlibet antequam Chriſtiana religione initiaretur, plures coniuges habuiſſet; prima retenta, ceteris nuncium remittere cogebatur, ſi in Eccleſiam voluiſſet admitti. Si igitur nullus penitus, qui inter Chriſtianos profiteretur, duarum vxorum maritus poterat inueniri: cum dicit Paulus ordinãdos eſſe vnius vxoris viros, de illis intellexiſſe neceſſe eſt affirmare, qui vnam tantum, & non plures olim habuiſſent vxores.

XXVIII.

Quanam autem ratione bigami ab Apoſtolo prohiberentur ne ad Epiſcopatum promouerentur: res eſt ſtudioſius explotanda, & eius cauſa altius repetenda. Diximus ſæpe ſuperius, Apoſtolos ea quæ ad inſtitutionem ac bonorum morũ diſciplinam ſpectare vidiſſent, eadem maiori aucta fœnore ex Synagogâ in Eccleſiam transferre conatos eſſe; ſicque eadem non tantum (vt ait
B Tertullianus [a]) reſeruata manerent, verum & ampliata; vt ſcilicet redundare poſſent mores Chriſtianæ religionis ſuper Scribarum & Phariſæorum inſtitiam: At ſi iuſtitia, inquit, vtique & pudicitia. Cum igitur (quod idem ait [b]) prohiberet lex diuina ſacerdotes denuo nubere, vetaretque ſummum Pontificẽ [c] ducere in vxorem viduam, vel ab alijs repudiatam, vel meretricem, ſed tantummodo virginem permitteret: inſtituturus Apoſtolus in Eccleſia ſacerdotes, cum conſtaret ea ratione quam diximus, non facile reperiri virgines Chriſtianos ætate ad ſacerdotij munus ſuſcipiendum idoneos, ex viduis eos aſſumi debere præcepit, qui vnius tantum fuiſſent vxoris viri. Nec paſſus eſt, eos qui aſſumendi eſſent in Eccleſiam ſacerdotes, eſſe bigamos, cum ſciret in legali ſacerdotio fuiſſe monogamos. Itaque merito Paulus, eum qui fuiſſet vnius vxoris vir, in Epiſcopum eſſe cooptandum, Timotheum primo, ac denique Titum admonuit.

a Tert. de monog. c. 7.
Cur vetiti bigami promoueri.
b Idem ibidem
c Leuit. 21.

XXIX.

At quidni hæc præſtaret Eccleſia Chriſti, cum & Gentiles in falſa religione pene eadem cõſueuerint obſeruare? de quibus Hieronymus [d]: Flamen, inquit, vnius vxoris ad ſacerdotium admittitur: Flaminica quoque vnius mariti eligitur vxor: ad tauri Ægyptij ſacra ſemel maritus aſſumitur.] hæc ipſe, eadẽque prorſus Tertullianus [e] ante ipſum. Sane quidem non tantum Epiſcopum
C ſed & viduam in eccleſiæ miniſterium ſic eligendam eſſe, idem Paulus ad Timotheum [f] ſcripſit, dicens: Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor.] At quomodo, paſſurus eſſet aſſumi in ſacerdotium qui duas vel plures ſucceſſiue habuiſſet vxores, ſi viduã eligendam (quod nullius eſt ſacramenti) nunniſi eam quæ fuiſſet vnius uiri vxor, admitti uoluit? Id ipſum ſeruatum eſſe antiquitus in Eccleſia, pluribus docet Tertullianus [g]; qui & probro adſcribit, quòd aliqui bigami reperirentur præſidere. Hæc autem tam in Occidentali quam etiam in Orientali Eccleſia obſeruata, Innocentius Papa [h] ex traditione Apoſtolica ſibi iudicat: quæ quidẽ mordicus tenuiſſe Apoſtolicæ ſedis Antiſtites, in exemplum eſt S. Leo [i], qui, quantumlibet Eccleſia Mauritaniæ ob Vuandalicam cladem ſacris miniſtris uehemẽter egeret, eaque de cauſa (ut auctor eſt Victor Vticenſis [k]) ad Romanum Põtificem legatos miſiſſet, nihilominus nullatenus paſſus eſt ut ibi bigami ordinati in ſacro officio miniſtrarent.

d Hier. ad Ageruch. epiſt. 11.
Etiam gentiles excludebant Bigamos.
e Tertul. de monog. in fin.
f 1. Tim. 5.
g Tert. ad vxor. libr. 1. & de monog. c. 10. 11. 12.
h Inn. ad Epiſc. Maced. epiſt. 22. c. 1. 2.
i Leo Epiſt. 87. c. 1. in fine.

XXX.

Præter Apoſtolicas uero ſeruatas in Eccleſia traditiones, Ambroſius [l] de eadem inſtitutione citat Niceni Concilii canonem, ſic dicens: Cognoſcimus non ſolum hoc Apoſtolum de Epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in Concilii Niceni tractatu addidiſſe; neque clericũ quẽ
D quam debere eſſe, qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. Quomodo enim poteſt conſolari uiduam, honorare, cohortari ad cuſtodiendam uiduitatem, ſeruandam marito fidem, quam ipſe priori cõiugio non ſeruauerit?] Ac certe multo minus idoneus eſt, ut uirginitatem eminentiſſimum in Eccleſia ſtatum quempiam colere perſuadeat, qui non unius tantum, ſed duarum coniugum ſit fruitus voluptate. Sed adhuc eiuſdem Apoſtolicæ inſtitutionis aliæ ab alijs quoque afferuntur rationes. At licet exciderit, ſicut & alii nonnulli, canon ille Niceni Concilij: quidni tamen id in Eccleſia Catholica ſeruandum eſſe Patres ſtatuiſſent quandoquidem & Ariani id ipſum præſtarent, ut nullo pacto bigamum quempiam ordinarent? quod ſatis aperte Epiphanius [m] demonſtrat, dum agens aduerſus Ebionæos, de Ioſepho Comite narrat, quòd cum Ariani eum rapere uellent ut ordinarent, ſe bigamum eſſe teſtatus, periculum imminens euitauit. At de his, quod ad inſtitutum pertinet, ſatis dictum.

k Victor de perſec. Vuan. lib. 2.
l Ambr. ad Vercellenſ. epiſt. 25. edit. Rom.
Ariani etiam Bigamos ordinare recuſarunt.
m Epiph. hær. 30

XXXI.

Quod uero ad iſtorum temporum, & rerum de quibus agitur, ſtatum ſpectat: conſtat quidem tam ex dicta, quam hoc anno Paulus ad Titum dedit, epiſtola, quam ex poſteriori ad Corinthios ſcripta, multos in his Græciæ regionibus hoc tempore ſolitos circumuagari pſeudoapoſtolos: de his enim hæc ſcribit ad Titum [n]: Sunt multi inobedientes, uaniloqui, & ſeducto-
E res, maxime qui de circumciſione ſunt: quos oportet redargui, qui uniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia, &c.] hos enim fabulas quaſdam diſſeminaſſe, genealogias & quæſtiones nonnullas peruulgaſſe tradit; quas ut uitet, alioſque ea cauenda admoneat, ingerit. Horum uero cauſa, quòd multa mentiti eſſent de Chriſto, Lucas ſcribendi Euangelium arripuiſſe occaſionem exiſtimatur. Sane quidem, quòd non probaret quę ab aliis ſcripta eſſent, ſe idcirco Euangelium ſcribere inſtituiſſe, ijs quæ in præfatione ad Theophilum ſcribit, teſtari uidetur, dum ſic ait: Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ ſunt rerum. &c.] pſeudoapoſtolos ac pſeudoſcriptores his ſugillatos uerbis a Luca, firma eſt Patrum ſententia: id enim Origenes [o], Epiphanius [p], Ambroſius [q], & alii recentiores [r] omnes affirmant. Hos fuiſſe Cherinthum & Merinthum, alioſq. eiuſdẽ farinæ homines, idẽ Epiphanius [s] tradit. Nec eſt quòd adeo facile Græci, quos Paulus & Lucas inſtituebãt

n Tit. 1.
Euangelium ſcribẽdi Lucæ occaſio data.
o Orig hom. 1. in Lucam.
p Epiph. hær. 51
q Ambroſius in Luc. 1.
r Beda, Euth. & alij in Luc. 1.
s Epiph. hær. 51

ad hos

ad hos redarguẽdos uti potuiſſent Matthęi nel Marci Euãgelijs iã ante hæc tẽpora editis: quippe qui diuerſa lingua ſcripſiſſent:nam Matthæus Hebraice & Hebræis, Marcus vero Latine atque Latinis(vt pluribus ſuperius dictum eſt)ſuum Euangelium tradiderunt. Conueniunt temporibus & loca.nam cum teſtetur ſanctus Hieronymus [a], Lucam in Achaiæ & Bœotiæ partibus Euangelium conſcripſiſſe:has regiones his temporibus peragrauit Paulus,cui Lucas fideliter inhærebat vt ea quæ diximus & proxime dicturi ſumus,manifeſte declarant. Ex his vero Euthymius [b], & ſi qui alij cum ipſo ſenſerunt,mendacij arguũtur, qui dixerunt,ſcriptum a Luca Euangelium anno decimoquinto poſtquam Dominus aſcendit in cælum : nam nec eo tempore , nec poſt multos annos Lucam in Achaiam cum Paulo veniſſe, ex his quæ ſuperius dicta ſunt , exploratiſſimum eſt. A

a Hier in præfa. in comment. ſuper Matth.
b Euth.in proœmi.in Luc.

XXXII. Paulo autem hortante,ipſum ſcripſiſſe,deq. Euangelio Lucæ illum intellexiſſe,cum ait: Secũdum Euangelium meum] tradit ſanctus Hieronymus [c]: ac de eodem intellexiſſe,cum ait: Miſimus cum illo fratrem,cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias.] Verum hæc de alijs diuerſis,puta Barnaba,vel Sila,dicta eſſe,alios exiſtimaſſe,ſuperius,cum alias de Luca egimus,habuimus mentionem. Sane quidem Tertullianus [d] ante Hieronymum, Euangelium Lucæ illud fuiſſe,quod ſuum Paulus dicit,affirmat. Dorotheus [e] (ſed neſcio vnde acceperit) iuſſu Petri a Luca ſcriptum eſſe Euangelium tradit. Quiſnam vero ille Theophilus fuerit,ad quem Lucas ſuum ſcribit Euangelium,neminem hactenus inuenimus definiſſe:putantibus nonnullis non eſſe nomẽ proprium alicuius viri,ſed cognomen Chriſtiani cuiuſpiam,qui Theophilus ſit cognomento dictus,ſicut & Ignatius eſt cognominatus Theophorus. Verum enim vero ſi ex apocryphis veritatem aliquando expiſcari conceditur; reperimus in libris Recognitionum Clementis [f], fuiſſe Theophilum nobilem ciuem Antiochenum; qui a Petro ad fidem Chriſtianam capeſſendam adductus,domum quoque ſuam vſui Chriſtianorum mancipatam,in eccleſiam mutauit; in qua Petrus conuentus agens,cathedram poſuit. Ad hunc igitur a Luca ſcriptum fuiſſe Euangelium , ea ſaltem ratio perſuadet,quod & ipſe Lucas, vt ille,patria Antiochenus, ad Antiochenum conciuẽ, gentilem ſuum,de Dei Eccleſia optime meritum,illud iure cõſcripſerit. Reperimus inſuper apud eumdem Clementem [g] in libris Conſtitutionum quemdam Theophilum,quem auctor dicit ſuffectum eſſe Zachæo in Epiſcopatu Eccleſiæ Cæſarienſis in Palæſtina: an autem idem ſit cum Theophilo Antiocheno,non poſſumus certum quid affirmare. B

c Hier.de Scrip. Eccle.in Luc.
d Tertu. contra Marc.lib.4.
e Doroth.in Synopſi.
De Theophilo Antiocheno.
f Clem recogn. lib.10.c.vlt.
g Conſti.Apoſt. lib.9.c.46.

XXXIII. Sed & illud de eodem Theophilo non prætermittimus dicere,illuſtrem ſane virum fuiſſe, ad quem non tantum Euangelium; ſed & Acta Apoſtolorum idem Lucas inſcripſerit:nam illum honeſtiſſimo exornat titulo,dicens in præfatione Euangelij: Optime Theophile.] eo quippe titulo Paulum Apoſtolum [h] nominaſſe conſtat tum Felicem, tum Feſtum Iudææ Præſides,vt cum ait: Optime Felix,Optime Feſte] dum coram ipſis conſtitutus cauſam diceret: Sic & tribunus militũ Claudius ſuas litteras ad eumdem Felicem Præſidem datas,quæ apud Acta habentur,eiuſmodi titulo conſignauit, dicens [i]: Claudius Lyſias optimo Pręſidi Felici.] vt plane liquido appareat, ſolitum eiuſmodi titulum impartiri nobiliſſimis viris,fuiſſeq. ampliſſimę dignitatis indicem, & non perſonæ laudem; vt abſque aliquo mendacij ſcrupulo quibuſcumque magiſtratibus illis fungentibus conſueuerit impartiri:alioqui non putandum , Paulum ea adulatione atque mendacio demulcere voluiſſe ſceleſtiſſimum omnium Felicem,vel Feſtum,optimos appellando. Quamobrẽ accidiſſe exiſtimamus,vt ſicut illis temporibus ille vigebat loquendi vſus , vt quique candidati hoc titulo ſalutarentur,Boni viri:ita magiſtratum iam adepti:ijdem Optimi dicerentur , vnde &. Optimates. De candidatis eſt illud Senecæ [k] ad Lucilium,dum ait: Sic illum amicũ vocaſti; quomodo omnes candidatos,Bonos viros dicimus;quomodo obuios,ſi nomen non ſuccurrit, Dominos ſalutamus.] quantæ enim excellentiæ titulus eſſet, vt quis,optimus ſalutaretur, Traianus Imperator plane declarauit exemplo:nam (vt de eo ſcribit Dio [l])cum ampliſſimis gloriæ titulis appellaretur:nihil tamen eum,inquit,magis quam cognomen Optimi iuuit. C D

h Act.14.26.
Inſignis titulus nomen optimi.
i Act.23.
k Senec. libr. 1. epiſt.3.
l Dio in Traiano.

XXXIV. Sed iam ad Lucam iterum reuertamur. Inter typica ac ſymbolica illa quatuor Euangeliſtarum inſignia,quæ primum Ezechieli,inde vero Ioanni Euangeliſtæ fuerunt diuinitus demonſtrata,& a Patribus diuino plane ſpiritu declarata:facies bouis ob miniſteriũ ſacerdotij,a quo Lucas Euangeliũ auſpicatur,ab oĩb. ipſi tribuitur: cũ alioqui(ſi licet ſacris profana cõiungere)antiqua voce in Italia(vt auctor eſt Varro [m])bos Luca cõſueuerit appellari: Plura de Luca & Euãgelio ab eo cõſcripto ſumma cũ laude meminit Irenæus. Sed quod antea polliciti ſumus,dicere nõ prætermittamus,an Lucas in numerũ ſeptuagintaduorũ diſcipulorũ ſit referendus, vel inter Pauli diſcipulos adlegendus. Epiphanius [n] expreſſe teſtatur,Lucã fuiſſe vnũ de ſeptuagintaduob. Euthymius in præfatione in Euangelium Lucæ,id ipſum ſentiens,nititur teſtimonio Origenis. Sed vbi id dixerit Origenes, nõ inuenimus ; niſi quòd in Euangelij Lucæ exordium hæc dicat: Inculcat & replicat,quoniam quæ ſcripturus eſt,non rumore cognouerit,ſed ab initio ipſe fuerit conſecutus.] ſed de horum verborum ſenſu dicemus poſtea. Dorotheus quoque in Synopſi recenſet Lucam inter ſeptuagintaduos diſcipulos Domini. ſed haud cõſtans eſt fides eius,quem cõſtat adnumeraſſe inter eos complures diſcipulos Pauli. Demum quicumque loquentem Lucam de duobus diſcipulis obeuntibus Emmauntem,interpretati ſunt alterum ex eis cuius nomen nõ exprimitur(quod id modeſtiæ cauſa ipſe tacuiſſe putetur)fuiſſe Lucam,ijdem omnes æque confirmant,ipſum fuiſſe ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum. Certe quidem ſi illum Cleophæ comitem in via Lucam fuiſſe perſpicuo monſtrari poſſet,omnis prorſus de ea re controuerſia ſoluta eſſet : ſed quia tantum leuiſſima,qui hæc agunt,coniectura agunt,res eſt diligentius exquirenda. Quid antiquitas ſenſerit,quiſnam fuerit diſcipulus ille Cleophæ comes, Origenes [o] contra Celſum agẽs vt in re confeſſa,monſtrat ſic dicens: Et in Euãgelio Lucæ,ad inuicem Simone & Cleopha de omnibus quæ ſibi acciderant colloquentibus,ſuperueniens Ieſus ambulabat cum eis.] hęc Origenes E

m Varro de lingua Lat.lib.6.
De Luca nomine & miniſterio.
n Epiph. in Panar.hæreſ. 51.
o Orig. contra Celſum lib.2.

qui

A qui ceteris antiquior id ex traditione pro conſtanti poſuiſſe videtur.

XXXV.

Quamobrem quid de Luca ſentiendum, a nullo ſecutius, ſicut neque certius neque verius, quam ab ipſo Luca petendum eſt. Cum enim ipſe in ſua ad Euangelium præfatione aperte profiteatur, ſe ea quæ ſcripturus eſſet accepiſſe ab ijs qui viderant, & miniſtri ſermonis fuerant; plane declarat, ſe ea non vidiſſe vel coram audiſſe, ſed ab alijs, qui cum Domino verſati eſſent, accepiſſe. Sed reddamus ipſius verba: Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ ſunt rerum: ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerũt ſermonis.] Ex traditione igitur quam acceperat, ea ſe ſcribere cũ manifeſte teſtetur: certe ſe aliũ quàm ex ſeptuagintaduobus diſcipulis, qui cum Domino verſati ſunt, aliquem fuiſſe, manifeſte ſignificare videtur, Ioannes enim Euangeliſta, quod cuncta vidiſſet, alijs vſus eſt verbis ſic dicẽs: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ (& vita manifeſtata eſt) & vidimus, & teſtamur, & annun- **B** ciamus vobis.] At quod proſequitur Lucas: Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia a principio, diligenter ex ordine tibi ſcribere, optime Teophile] perinde eſt, ac ſi dixiſſet: Quæ accepimus aliorum traditione, (quod dixerat) viſum eſt omnia a principio diligẽter ex ordine ſcribere. Hæc perſpicue intelligentes, antiqui Eccleſiaſtici tractatores, abſque aliqua dubitatione tradiderunt, Lucam non Domini, ſed Apoſtolorum fuiſſe diſcipulum. Hac namque nomenclatura iterũ vſus eſt, Irenæus [a], dicens: Lucas ſectator & diſcipulus Apoſtolorum.] & Tertullianus [b] ait: Porro Lucas non Apoſtolus, ſed Apoſtolicus; non magiſter, ſed diſcipulus vtique magiſtro minor; certe tanto poſterior, quanto poſterioris Apoſtoli ſectator Pauli ſine dubio.] San. Hieronymus quoque in præfatione ſuper Matthæum, Pauli diſcipulum Lucam appellat.] Idẽ ſentiẽs Theodoretus [c] hæc habet; Etenim cum non vidiſſet B. Lucas, in principio operis dicit ſe ea narrare, de quibus certior factus eſt. Nos autem etſi audiamus eum non vidiſſe quæ narrar, ſed hanc doctrinam accepiſſe ab alijs: non minus ei & Marco credimus, quàm Matthæo & Ioãni.] Lucam igitur non ſolum Pauli fuiſſe diſcipulum, ſed ab ipſo genitum in Euangelio, S. Hieronymus [d] teſtatur, dicens: Appellantur filij Prophetarum, quales & in nouo Teſtamento Apoſtoli genuerũt, Pau- **C** lus Timotheum, Lucam, & Titum, multoſq. alios.] Hac eadem ratione & Origenes [e] exiſtimauit Paulum nominaſſe inter alios Lucium (Lucam, vt ait) cognatum ſuum. Sed de his hactenus; iam reliqua proſequamur.

Lucas non domini, ſed Apoſtolorum diſcipulus.

a Iren. lib. 1 ca. 20. & lib. 3. c. 11.
b Tertul. contr. Marcion. lib. 4. cap. 2.
c Theodoret. in præf. S. Patrum, in fin.
d Hier. in Iſai c. 65.
e Orig. in epiſt. ad Rom. in fin.

XXXVI.

Paulus ſcripſit ſecundam Epiſtolam ad Corinthios.

Nicopolim cum Paulus hiemis tempore perueniſſet, ibi (vt exiſtimamus) ſcripſit ſecundam epiſtolam ad Corinthios: ea nimirum occaſione, quod cũ ſuperiori epiſtola anno præterito Epheſi ad eos data pollicitus eſſet [f] ſe ad eos venturũ, cũ Macedoniã pertranſiſſet: nec tñ id pſt itiſſet: ſe excuſans hãc ſecundã ad eos ſcripſit epiſtolã, qua inter alia ait [g]: Hac confidentia volui prius venire ad vos, vt ſecundam gratiã haberetis; & per vos tranſire in Macedoniã, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Iudæã. Cũ ergo hoc voluiſſem, nũquid leuitate vſus ſum aut quæ cogito, ſecundum carnem cogito, vt ſit apud me, eſt, & non?] & paulo poſt: Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, qui parcens vobis, non veni Corinthum.] Eadem quoque epiſtola, cum in primis quæ in Aſia, paſſus ſit, doceat; quæ poſtea ſit paſſus in Macedonia, his verbis ſignificat [h]: Nõ enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nr̃a, quæ facta eſt in Aſia **D** qm̃ ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipſi in nobis ipſis reſponſum mortis habuimus, vt nõ ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos, qui a tantis periculis nos eripuit.] & poſt multa [i]: Cum veniſſemus in Macedoniam, nullã requiem habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationẽ paſſi ſumus, foris pugnæ, intus timores. Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in aduentu Titi: non ſolum autem in aduentu eius, ſed etiam in cõſolatione, qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrũ deſideriũ; veſtrũ fletum, veſtram æmulationem pro me, ita magis vt gauderem.]

f 1. Cor. 16.
g 2. Cor. 1.
h 2. Cor. 1.
i 2. Cor. 7.

XXXVII.

Delegatione Titi.

Miſerat enim Paulus Titum vna cum focijs Corinthum, collectæ cauſa, quam iam per priorẽ epiſtolam intimauerat: Id autem Paulus poſtea declarat, ſic dicens [k]: Ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodũ cœpit, ita & perficiat in vobis gratiam iſtam.] & inferius: Gratias autem Deo, q dedit eamdem ſolicitudinem in corde Titi. Miſimus & cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias: non ſolum autem ſed & ordinatus eſt ab Eccleſijs comes peregrinationis noſtræ in hanc gratiam, quæ miniſtratur a nobis ad Domini gloriam.] ac rurſum: Miſimus autem cum illis & fratrem noſtrum quem probauimus in multis ſæpe ſolicitum eſſe, nunc autẽ multo ſolicitiorem.] Cur autem tot tantoſq. viros tanta ſolicitudine miſiſſet, hanc inferius affert ratio- **E** nem [l]: Miſimus autem fratres, vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum dixi) parati ſitis: ne cum venerit Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubeſcamus nos, &c.] Hilari enim animo omne officium ac ſtudium ad eam nauandam operã Corinthij polliciti erant Tito ac ceteris diſcipulis a Paulo miſſis. Quamobrem hæc eadem epiſtola iſta commemorans idem Paulus ait [m]: Scio enim promptum animum veſtrum, pro quo & de vobis glorior apud Macedones: quoniam & Achaia parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmulatio prouocauit plurimos.] Quiſnam vero fuerit ille, quem tã egregijs characteribus Paulus deſcribit, nominatque comitem ſuæ peregrinationis, Lucas ne, an Barnabas, ſatis eſt dictum ſuperius anno Domini quinquageſimoprimo, vt non ſit opus eadem hic repetere. Errant autem mea ſententia, qui putarunt Tito datam eſſe hanc epiſtolam ad Corinthios perferendam, eo quod in ea dicat Paulus ſe miſiſſe cum Tito & alios ſocios: nam de priori Titi ad eos aduentu Paulum (vt dictũ eſt) intellexiſſe, quiuis facile peruidere poterit. Nec eſt quod quis dicat, iterũ illuc Titum eſſe profectum, quem Paulus (vt ſuo loco eſt dictum) e Macedonia recedens, ac ſecũ ducens, Cretæ reliquit. Sed iam cetera, quæ ab Apoſtolo ea epiſtola ad Corinthios ſcripta ſunt exacte conſideremus.

k 2. Cor. 8.
l 2. Cor. 9.
m Ibidem.

Cum

XXXVIII. Cum eadem epiſtola Paulus iterum ſuum ad eos pollicetur aduentum:vt veniens cuncta læta A
atque tranquilla reperiret;adhuc abſens,miſeratione commotus,inceſtuoſum illum,quem priori
bus litteris tradiderat ſatanę,iam indulgens abſoluit: quod ab illis ratum haberi rogat, ſic dicēs
a 2.Cor.2. a; Sufficit illi qui huiuſmodi eſt,obiurgatio hæc quæ fit a pluribus:ita vt e contrario magis done
tis & conſolemini,ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui huiuſmodi eſt. Propter quod
obſecro vos,vt confirmetis in illum charitatem. Ideo enim & ſcripſi,vt cognoſcam experimētum
veſtrum,an in omnibus obedientes ſitis. Cui autem aliquid donaſtis,& ego. Nam & ego quod do
De indulgētia naui,ſi quid donaui,propter vos,in perſona Chriſti;vt non circumueniamur a ſatana: non enim
in Eccleſia cō ignoramus cogitationes eius.]hucuſque de indulgentia Paulus. Ad hæc enim ſcribēda permotus
cedi ſolita. fuiſſe videtur Titi ſermone,iam(vt dictum eſt)ad Paulum Corintho redeuntis: qui cum omnia,
quæ in ea Eccleſia agerentur,ipſum admonuiſſet, mærorem hominis illius ſatanæ traditi eidem
pariter ſignificaſſe videtur,pro quo etiam veniam deprecatum eſſe par eſt credere. Exemplo igi-
tur Pauli,& auctoritate ſibi in Apoſtolis a Chriſto conceſſa,merito ſibi Eccleſia vendicat, vt pec-
cantibus interdum indulgentiam largiatur; quam qui loco Apoſtolorum ſucceſſerunt Epiſcopi, B
eadem ex cauſa ſoleāt impartiri. Inflictis ſemel pro admiſſis delictis(vt res poſtulat)pro arbitrio
ſacerdotum ſtatutis pœnis,vel adhuc forte maioribus lege debitis iniungendis:cum vel ne his af
fectus,vel maioribus afficiendus(quod Paulum commouit)nimia triſtitia pœnitens abſorbere-
tur;hac,vel alia quacumque ex cauſa id expedire viſum fuerit(vt fecit Apoſtolus) eas indulgen-
do remittere iidem Epiſcopi conſueuerunt.

XXXIX. Frequens eius rei vſus in Eccleſia reperitur,cum perſecutionum temporibus lapſi Fideles,ad
Eccleſiam redeuntes,exomologeſimque facientes,indulgentiam vel de iniuncto vel de iniungen-
do pœnitentiæ tempore, quo extra communionem in afflictione agere deberent,inſtanter depre
Antiquus in- cabantur:& quo minus ſe eam aſſequi ob facinorum magnitudinem diffiderent,commendatitijs
dulgentiarum ſanctorum litteris,qui fidei cauſa in carcere detenti eſſent,eā promereri ſtudebant. Id quidem eſt
vſus. quod Tertullianus b ad martyres in carcere poſitos ſcribit his verbis,ipſam indulgentiam pa-
b Tertull. ad cem appellans: Quam pacem quidam in Eccleſia non habentes,a martyribus in carcere exorare
mart.c.1. conſueuerunt.]non quidem quod illi hanc ipſis præſtarent indulgentiam,ſed quod pro illis libel-
los ſupplices ad Epiſcopos darent,prout Cyprianus multis exemplis declarat: vt in primis cum
ad martyres,qui pluſquam fas eſſet,vſurparent,ac præpropere peterent pro lapſis indulgentiam C
c Cyp.epiſt.11. ſic ſcribit c: Illi(*qui lapſi ſunt ſcilicet*)contra Euangelij legem,contra veſtram quoque honorificā
petitionem,ante actam pœnitentiam,ante exomologeſim grauiſſimi atque extremi delicti factā,
ante manum ab Epiſcopo & clero in pœnitentiam impoſitam,offerre lapſis pacem, & Euchari
ſtiam dare,id eſt,ſanctum Domini corpus profanare audeant,&c.] negandam prorſus eſſe, ſi vi
d Cypr. epi.21. quadam atque procacia peteretur,tam ipſius Cypriani d quam Cleri Romani e declarant epi
22.23.& ſeq. ſtolæ,ac præſerti liber a Cypriano ſcriptus de lapſis. Sed ſicut aliquibus importune vel inofficio-
e Apud Cypri. ſe petentibus vigor ſacerdotalis reſiſtere videbatur,ita humiliter ſubmiſſeq. indulgentiam effla-
epiſt.30. & 31. gitantibus paſtoralis cōmiſeratio,cum præſertim temporis ratio poſtularet,præſto erat: quod ſæ
pius idem auctor demonſtrat,dum Nouatianos ſuis ſcriptis exagitat,vt ea potiſſimum epiſtola
f Cyp epiſt.54. docet,quam eius argumenti,nimirum de indulgentia lapſis danda,ad Cornelium ſcripſit f. Sed
g Concil. Nic. in Magno Niceno Concilio g ſtatutum reperitur,vt pro animi ardore,quo quis ſuſceperit iniū
c.11.& 12. ctam peragere pœnitentiam,poſſit Epiſcopus indulgentiam, ne præſtitutum integrum tempus
perſoluere teneatur,illi præſtare. Sunt & alij de eadem re diuerſorum Conciliorum canones; ſed D
de his alias.

XL. At redeamus ad Paulum qui quantumlibet benignum ac indulgentem cum Corinthio ſic ne
Comminatio quiter lapſo ſe præberet,quod nimirum ille aliqua ſaltem ex parte de admiſſo ſcelere egiſſet pœ-
Pauli. nitentiam: aduerſus eos tamen,qui luxurijs item eſſent turpiſſime inquinati,nec pœnitētiam egiſ
ſent,ſe vindicem fore minatur,ſic dicens h; Timeo enim,ne forte cum venero,non quales volo,
h 2.Cor.12.13. inueniam vos;& ego inueniar a vobis,qualem non vultis.]& paulo poſt: Ne iterum cum venero,
humiliet me Deus apud vos,& lugeam multos ex ijs qui ante peccauerunt & non egerunt pænitē
tiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia,quam geſſerunt. Ecce tertio hoc venio ad
vos. In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum. Prædixi,& prædico,vt preſens,& nūc
abſens ijs qui antea peccauerunt,& ceteris omnibus,quoniam ſi venero iterum,nō parcam.]hæc
ad eos ille: Solutiſſimos enim in venerem fuiſſe Corinthios,ſuperius dictum eſt.

XLI. Iam cetera,quæ ad Pauli res geſtas ſpectare videntur, ordine proſequamur. Eadem quippe
epiſtola,occaſione quorumdam,qui iactanter nimis in magnum veritatis præiudicium aduerſus
ipſum ſe extollebant,ſui Apoſtolatus inſigna,quæ nimirum cauſa Euangelij paſſus eſſet neceſſita
te compulſus & inuitus(quod ſępius proteſtatur)aſpicienda ob illorum oculos ponit. At quoniā E
quod ad graues ærumnas, quas perpeſſus eſt,ſpectat,earū maior pars a Luca prætermiſſa cogno
ſcitur;eius verbis ipſa recitare,operæpretium ducimus. ait igitur i: Miniſtri Chriſti ſunt,& ego
i 2.Cor.11. (vt minus ſapiens dico)plus ego:in laboribus plurimis,in carceribus abundantius, in plagis ſu-
Quæ paſſus ſit pra modum,in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi. Ter vir
Paulus. gis cæſus ſum,ſemel lapidatus ſum,ter naufragium feci,nocte & die in profundū maris fui. In iti-
neribus ſæpe,periculis fluminum, periculis latronum,periculis ex genere,periculis ex Gentibus,
periculis in ciuitate periculis in ſolitudine,periculis in mari,periculis in falſis fratribus,in labore
& ærumna,in vigilijs multis,in fame & ſiti,in ieiunijs multis,in frigore & nuditate: præter illa quæ
extrinſecus ſunt; inſtantia mea quotidiana,ſolicitudo omnium Eccleſiarum. Quis infirmatur,&
ego non infirmor quis ſcandalizatur, & ego non vror?&c.]

XLII. Horum quidem complura a Luca eſſe prætermiſſa,nemo non videt: idque nō inuidiæ vel oſci
tantiæ cauſa: ſed quod (ut in multis obſeruauimus) nonniſi ea,quibus præſens fuit,ſingillatim re

censeat

A cenſeat,cetera vero adeo ſummatim,vt tribus fere verbis res geſtas plurium menſium & annorũ
perſtringat. Nam(vt nuper vidimus [a]) Pauli Epheſo diſceſſionem,in Macedonia commoratio- a Act.20.
nem,profectionem in Græciam,& nauigationem Troadem, quæ duorum prope annorum ſpatio *Prætermiſſa*
eſſe peracta epiſtolæ eius manifeſte declarant,perpaucis abſoluit. Sed quod ad ea quæ a Paulo re- *a S. Luca.*
cenſita ſunt pertinet:de Iudaica illa animaduerſione,qua vndeqnadraginta verbera infligebãtur,
cum quinquies ſe ea Paulus affectum eſſe teſtetur,Lucas ne verbum quidem. Cumq; Paulus ter
ſe cæſum virgis dicat;de vnica tantum virgarum animaduerſione ſacta Philippis idem [b] memi- b Act.16.
nit,& de lapidatione [c] facta Lyſtris. De naufragio item in hanc diem tertium paſſo,nihil pror- c Act.14.
ſus. Sed hic & illud breuiter neceſſario monendum putamus lectorem;nonnullis accidiſſe, vt tem
porum ignoratione in maximos errores incidant,putantes nimirum,naufragium apud Melitam
paſſum(quod Lucas [d] narrat)vnum e tribus fuiſſe a Paulo enumeratis:non animaduertẽtes,ſecun d Act.27.
dam epiſtolam ad Corinthios longe ante illud naufragium eſſe ſcriptam. Quamobrem ſcrupulo-
ſa quæ videtur in hiſtoria temporum indagatio,quantum conferat ad veram atque germanam di
uinæ Scripturæ interpretationem,quiſque facile iudicabit. Hæc ſentiens Ioannes Chryſoſtomus
B [e],& ipſe quibus in locis,quandove Pauli epiſtolæ fuerint ſcriptæ, perueſtigans,hæc ait: Proinde e Chryſ.in epiſ. ad Rom.in prin.
hunc laborem nemo extra rem,neve hanc indagationem ſuperuacaneæ curioſitatis eſſe putet:con
fert enim nobis non parum ad quæſtiones explicandas ipſum epiſtolarum tempus.]

XLIII. Quod vero pertinet ad profundum maris,in quo ſe nocte ac die fuiſſe Apoſtolus tradit: cum
multæ de ea re afferantur interpretationes:accipe,ſi non diſplicet,quod apud Bedam [f] legitur ex f Beda lib.quæſt. quæ.3.tit.S.col. 391.
Theodoro,fuiſſe eo nomine teterrimum omnium carcerẽ Cyzicenum, qui ex eo quod altiſſimus
eſſet,adeoque deorſum depreſſus,merito Profundum maris ſit dictus:porro illi ſimilis erat Athe-
nis famoſiſſimus carcer,Barathrum appellatus,vel qui Syracuſis,Latomiæ nominatus,& qui Ro *De profundo*
mæ nuncupatus eſt Tullianus,aliqua ex parte eidem comparandus: hi enim nominatiſſimi om- *maris.*
nium habentur. At licet neque in Actis a Luca conſcriptis,nec in epiſtolis Pauli habeatur aliqua
mentio de Pauli aduentu Cyzicum:tamen cum conſtet eum veniſſe Troadem, Cyzicum itidem
in Propontide ſitum conſcendiſſe,par eſt credere.nam cum,Strabonis [g] ſententia, ea ciuitas ob g Strab. lib. 12.
magnitudinem,pulchritudinem,& legum bonitatem,bello pacique accommodata, cõparari poſ-
ſet cum principibus Aſiæ vrbibus;quæque(vt idem ait)iiſdem eſſet prædita ornamentis, quibus
C Rhodiorum,Maſſilienſium,& Carthaginenſium nobiliſſimæ ciuitates;a Paulo non fuiſſe eam ne
glectam,ęquum eſt exiſtimare. Que ergo ibi grauiſſima paſſus eſt,inter eas adnumerat tribulatio
nes,quas omnium vehementiſſimas in Aſia ſe eſſe perpeſſum, in eadem dicit epiſtola [h]. Nec h 2.Cor.1.
quemquam moueat quòd de carceribus ſuperius habuerit mentionem,dicens: In carceribus abũ
dantius.]nam & de plagis acceptis itidem cum meminiſſet,quæ generatim complexus erat, poſt-
ea ſpeciatim enumerát. Sed quòd diuerſa ſit de profundo maris diuerſorum ſententia,lector quid
velit ſentiat.

XLIIII. Poſt recenſitas denique quas paſſus eſt pœnas; eadem,quam diximus, occaſione, quod an-
te annos quatuordecim ad tertium cælum [i] raptus,viſiones & reuelationes acceperit,narrat;de i 2.Cor.12.
quibus nos ſuo loco ſuperius egimus,anno nimirum Domini quadrageſimoquarto,quo contige-
runt. Cum vero ad Corinthios epiſtola ſcripta,Paulus,quod ſæpe pollicitus erat, iterum ſpondet, *Paulus tertio*
Corinthum ſe eſſe venturum:tertium hunc eſſe ſui Corinthum aduentum,ipſe iterum eadem epi *inuiſit Corin-*
ſtola teſtatus eſt,dicens [k]: Ecce tertio hoc paratus ſum venire ad vos.]& in fine iterum: Ecce ter *thios.*
tio hoc venio ad vos.]Verum cum neque ex Luca in Actis,nec alibi in eiuſdem Pauli epiſtolis de k 2.Cor.12.13.
D ſecundo eius Corinthum aduentu mentio habeatur:fortaſſe ſic accidit, vt quẽadmodum de ſe te-
ſtatur idem Paulus triennio [l] manſiſſe Epheſi,cum tamen non ſemper ibi conſederit, ſed ad a- l Act.20.
lias Aſiæ ciuitates profectus Euangelium prædicans(quod Lucas [m] teſtatur)Epheſum reuerſus, m Act.15.19.
ſic a primo ſuo ad illos aduentu triennio manſerit:ita etiam, dum ſcribit Lucas [n] Paulum an- n Act.18.
num & ſex menſes manſiſſe Corinthi,non intelligendum ſit,vt numquam per illud tempus inde
receſſerit,ſed ad alias propinquiores Achaiæ ciuitates ipſum migraſſe,atque iterum redeuntem,
dictum tempus expleſſe:alio enim hæc quàm dicto ſenſu accipi non poſſe,qui cuncta exacte per-
legerit,æque conſentiet.

XLV. De reliquis Pauli rebus geſtis per tres menſes,quibus(vt Lucas [o] ait)manſit in Græcia(in
telligens per Gręciam regiones omnes quæ ab Achaia vſque in Illyricum interiacent)ea tantum o Act.20.
habemus expreſſa,quæ idem ipſe Paulus ſcribens ad Romanos [p] his verbis ſignificat: Non enim p Rom.15.
audeo aliquid loqui eorum quę per me non effecit Chriſtus in obedientiam Gentium,verbo,& fa
ctis,in virtute ſignorum & prodigiorum,in virtute Spiritus ſancti:ita vt ab Hieruſalem per circui
tum vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti.]ſed quam rationem habuerit in prædi-
E cando mox ſubdit:Sic autem prædicaui Euangelium hoc,non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſu-
per alienum fundamentum ædificarem:ſed ſicut ſcriptum eſt:Quibus non eſt annunciatum de eo,
videbunt;& qui non audierunt,intelligent.]hæc Paulus,qui proximo iam vere in Syriam recta ſol
uere,vt quam collegerat pecuniam,Hieroſolymã ad pauperes illic agentes deferret, in animum
duxit:ſed inſidiantibus illi Iudæis,id facere minus licuit:quamobrem,vt qua venerat via, rediret
in Macedoniam,iter aggreditur vna cum ſuis. hæc enim Lucas [q] paucis deſcribit,ſic dicens:Cum q Act.20.
feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ a Iudæis nauigaturo in Syriam:habuitque conſilium, vt
reuerteretur per Macedoniam.]

XLVI. Sed antequam Paulus rediret in Macedoniam,Corinthum verſus iter direxiſſe, ac Cenchreas r Orig. in præf. in epiſ. ad Rom; Theod. 10 pf. in epi.Pauli,& alij.
(quod eſt nauale Corinthiorum)perueniſſe,ibique ſcripſiſſe ad Romanos, Origenes [r] exiſtima
uit,qui ait: Illud haud abſurde admonebimus,quòd videtur hãc epiſtolam de Corintho ſcribere:
& alijs quidem pluribus indicijs,euidentius autem ex eo quod dicit:Cõmendo autem vobis Phœ *Paulus ad Romanos ſcribit.*
ben ſororem noſtram,miniſtram Eccleſię q̃ eſt Cenchreis(Cenchreæ enim dr̃ locus Corintho vici

nus,immo prorſus ipſius Corinthi)& ex hoc ergo apparet de Corintho ſcripta, & alijs quidẽ plu A
ribus indicijs:euidentius tamen ex eoquod dixit:Salutat vos Caius hoſpes meus . de quo Caio
ſcribens Corinthijs meminit dicens:At gratias ago Deo meo, quòd neminem veſtrum baptiza-
ui,niſi Criſpum & Caium.Simile & deinde datur indiciũ,vbi dicit: Salutat vos Eraſtus arcarius
ciuitatis.de quo Eraſto ad Timotheum ſecundam ſcribens dixit : Eraſtus remanſit Corinthi.]
hæc Origenes, ex quibus eam epiſtolam ad Romanos apud Corinthum ſcriptam eſſe con-
cludit; cui nos etiam aſſentimur . Antequam igitur cetera Pauli itinera relegamus ; in his
quæ ad Romanos ſcribit , & ad hiſtoricam veritatem ſpectare cognoſcuntur, paululum im-
moremur.

XLVII.
a Rom. 1.
Ad Gentiles potiſſimũ,qui Romæ erant credentes hanc Paulus ſcripſit epiſtolam:quod qui-
dem ex verbis ipſius liquido conſtat:ſic enim ait in eius exordio [a]: Sæpe propoſui venire ad vos
(& prohibitus ſum vſque adhuc)vt aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in ceteris Genti-
b Rom. 15. bus.Græcis ac barbaris,ſapientibus & inſipientibus debitor ſum.] & prope finem [b]: Audacius
autem ſcripſi vobis,fratres,ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiã quæ
data eſt mihi a Deo,vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in Gentibus,teſtificans Euangelium Dei, vt fiat B
c Rom. 1. oblatio Gentium accepta & ſanctificata in Spiritu ſancto.]At qualis eo tempore eſſet ſtatus Ro-
De ſtatu Romanæ Eccleſiæ. manæ Eccleſiæ,eodem prædicante audiamus;hæc enim ait [c]: Primum quidem gratias ago Deo
meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis,quia fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo.]
ac rurſum [d]: Certus ſum autem,fratres mei,& ego ipſe de vobis,quoniam & ipſi pleni eſtis di-
d Rom. 15. lectione,repleti omni ſcientia,ita vt poſſitis alterutrum monere.]ac demum [e]: Veſtra obedientia
e Rom. 16. in omnem locum diuulgata eſt.Gaudeo igitur in vobis.]

XLVIII.
His igitur patet,iam florentiſſimam fuiſſe Romanorum Eccleſiam, ac mirifice propagatam,
f Theodoret. in epiſt. ad Roma. cap. 1. atque adeo auctam,vt eius fides annunciaretur in vniuerſo Orbe, &, quod addit, eiuſdem obe-
dientia in omnem locum diuulgata eſſet.Hæc non eis blandiens(inquit Theodoretus [f]) ſed vera
dicens,poſuit Apoſtolus:neque enim fieri poterat,vt quæ Romæ eueniebant, ea illos, qui in toto
erant orbe terrarum,laterent.In illa enim Imperatores regiam ſuam habebãt,& illinc emitteban
tur,& qui gentibus præeſſent,& qui vectigalia a ciuitatibus exigerent. Iam vero in illam quoque
decurrebant omnes qui regalia profitebantur beneficia,& per hos omnes vbique ſignificabatur, C
g Hier. in præf. lib. 2. in epiſtol. ad Gal. quòd ciuitas Romanorum Chriſti doctrinam perceperat.]hæc ille. Sanctus Hieronymus [g] hæc
magna conſideratione a Paulo eſſe dicta cognouit;vnde ait:Vultis ſcire, o Paula & Euſtochium ,
quomodo Apoſtolus vnamquamque prouinciam ſuis proprietatibus denotarit? Vſque hodie ea-
Eminens fides Romanorum. dem vel virtutum veſtigia permanent,vel errorum.Romanæ plebis laudatur fides. Vbi aliquãdo
tanto ſtudio & frequentia ad eccleſias & ad martyrum ſepulchra concurritur? Vbi ſic ad ſimilitu
dinem cæleſtis tonitrui,Amen reboat,& vacua idolorum templa quatiuntur ? Non quòd aliam
habeant Romani fidem,niſi hanc quam omnes Chriſti Eccleſiæ ; ſed quòd deuotio in eis maior
h Habetur to. 2. in fine noua edit. ſit,& ſimplicitas ad credendum .] hæc Hieronymus. Idem qui ſupra Theodoretus [h] ſcri-
bens ad ſanctum Leonem Romanum Pontificem hæc habet de Romana vrbe,& fide illius:Acce-
dit his,quòd hoc quoque,quod rerum potitur,peperit Imperium,& propria ſua appellatione eos
quibus imperat impertijt:præcipue autem & inſigniter eam exornat fides, & fide dignus teſtis di
uinus Apoſtolus,qui clamat: Fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo . Si autem diuinæ
prædicationis,ſtatim ſuſceptis ſeminibus,mirabiles hos fructus & tam vberes tulit; quænam ad
eam,quæ nunc in ea verſatur,pietatem laudibus celebrandam ſuffecerit oratio?]hæc ipſe. D

XLIX.
Accidit hanc ob cauſam,quòd ſicut omnes qui Romano ſubeſſent Imperio, Romanorum ap
i L. in Vrbe Ro. ff. de ſtat. homi. ſecundũ lectionem Alciati. pellatione nobilitati eſſent , ſecundum quod lege [i] ſancitum eſt , vt omnes qui ſub orbe
Romano ſunt , Romani ciues appellarentur : ita pariter omnes quoquot Catholica fide
pollerent , Romani itidem dicerentur : eo quòd fides Catholica , Romana pariter dice-
Fides Romana eadem quæ Catholica. retur . Quod licet ſuperius occaſione Catholici nominis ſit perſpicue demonſtratum ; ta-
men eadem hic repetere (quòd rei exigat argumentum) haud otioſum putamus; & in
primis teſtimonium Theodoſij iunioris Imperatoris ſic ſcribentis ad Acacium [k] Epiſco-
k Extant in Act. Concil. Epheſ. edit. Peltan. tom. 5. c. 10. pum Berœenſem: Vos probatos Romanæ religionis ſacerdotes eſſe , manifeſto argumen-
to declarate .] Sed & ipſos hæreticos conſueuiſſe Catholicos communi loquendi vſu iti-
dem nominare Romanos , plura ſunt exempla; vt apud Victorem Vticenſem [l], cum Io-
cundus Arianus Epiſcopus ad Regis filium,Si gladio, inquit , peremeris, incipient Roma-
l Victor Vticen. de perſec. Vand. lib. 2. ni martyrem prædicare .]& apud Gregorium Turonenſem [m] itidem de Ariano Principe: Co-
gitauit intra ſe dicens : Quia ingenium eſt Romanorum (Romanos enim vocant homines no-
m Greg. Turon. de glor. mart. cap. 25. ſtræ religionis)vt ita accidat,& non ſit virtus Dei.]Itemque inferius [n] de Ariano ſic dicente:Si cõ E
ſenſeris dictis meis,exercemus hodie cachinum de hoc Romanorum presbytero]hoc eſt, de Ca-
tholico ſacerdote:ac rurſum de ijſdem Arianis qui erant in Gallijs [o]: Quid putatis(dicebat vnus
n Eod. lib. c. 30. ex illis)quod nunc iſti Romani dicant.]

L.
o Eod. lib. ca. 79. Data eſt huius loquendi vſus ea occaſio,quòd cum Romana Eccleſia Petri peculiaris eſſet: q
(quod monſtratum eſt ſæpius)ſicut caput totius Eccleſiæ a Chriſto Domino inſtitutus,non tantũ
eorum qui Romæ vel in Italia eſſent,ſed omnium in orbe terrarum Chriſtianorum paſtor dicere
tur & eſſet;ita ipſa merito mater omnium diceretur Eccleſiarum.Sed quòd inſuper ſupra Petrã,
p Irenæus lib. 3. cap. 3. eumdẽ & Petrũ,a Chriſto fundatæ Eccleſiæ datum ab eodem eſſet priuilegiũ,vt portę inferi,nem
pe hæreſes(vt Epiphanius & alij ſunt interpretati)non præualerent aduerſus eam;eadem ex cau-
Romanę Eccleſiæ prærogatiua. ſa qui eſſent fide ſincera,ac probati in omnibus Orthodoxi,ijdẽ Romani ab omnibus dicerentur.
Nam ait Irenæus [p]:Ad hãc enim Eccleſiã propter potentiorẽ principalitatem neceſſe eſt omni cõ-
uenire Eccleſiã,hoc eſt,eos q ſunt vndiq. Fideles:in qua ſemp ab his qui ſunt vndiq. cõſeruata eſt

A ea q̃ eſt ab Apoſtolis traditio.]Sicque quod dicit Paulus de Romanis: Fides veſtra annunciatur in vniuerſo mũdo]prophetice dictum eſſe, Cyprianus in primis exiſtimauit;qui ad Cornelium Papam ſcribens [a], hæc ait:Dum apud vos vnus animus,& vna vox eſt, Eccleſia omnis Romana cõfeſſa eſt. Claruit,fratres cariſſimi,fides,quam de vobis beatus Apoſtolus prędicauit:hanc laudem virtutis,& roboris firmitatem iam tunc in ſpiritu præuidebat,& præconio futurorũ merita veſtra conteſtans,dum parentes laudat,filios prouocabat.]hæc ipſe. Sed obſeruatione illud quoque ſecũdum Ioannem Chryſoſtomum [b], dignum eſt,quod ait Apoſtolus: Fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo.]quòd ſcilicet,ſicut Eccleſia Romana,Petro prædicante,crediderat, ita credere deberent ceteræ nationes.ait enim ipſe:Non dixit,Manifeſtatur,ſed,Annunciatur]& paulo poſt: Hoc ſolum ait,Annunciatur:ac recte quidem,Annunciatur:planum faciens,quòd dictis nihil quicquam addendum vel demendum eſſet.Angeli ſeu nuncij hoc eſt opus,quæ dicuntur, ea ſola deferre:ob quod & ſacerdos Angelus vocatur,quòd non ſua ipſius,ſed ea tantum nunciat,quæ ab eo ac B ceperit,a quo delegatur:Quamquam Petrus inibi etiam prædicauit:ſed illius facta,ſua eſſe ducit: vſque adeo(quod antea diximus)inuidentia omni ſupra modum vacabat.]hæc ipſe, exacte conſiderans,quòd quantumlibet idem Apoſtolus magnis præconijs celebret Eccleſiam Theſſalonicenſium [c], ad ipſam ſcribens,nihilominus nequicquam tale de illa locutus fuerit.

a Cypr.epiſt.57.
b Ioan.Chryſo. in epiſt.ad Rom. hom.2.
c 1.Theſſ.1.

LI.

Sed cum tam ex nuper dictis,quàm etiam ex ſuperius enarratis de aduentu Petri Romam anno ſecundo Claudij Imp.conſtet Romanam Eccleſiam iam primitus erectam atque inſtitutã fuiſſe:quænam ſubeſſe potuit cauſa,vt ad Romanos Paulus ſcribens, nullam prorſus de Petro habuerit mentionem?At multæ quidem:ſed ea potiſſima creditur;Petrum ſcilicet edicto Claudij (vt dictum eſt)cum Iudæis ſemel Roma pulſum,ad externas Orbis oras prædicationem Euangelij conuertiſſe,& in his hactenus laboraſſe:quippe cum vniuerſi gregis curam a Domino ſibi demandatam ſuſcepiſſet,& quod ipſe coram Apoſtolis de ſe teſtatur,dicens:Elegit Deus per os meum audire Gentes verbum Euangelij,& credere]non erat eius officij,in vno loco conſiſtere, ſed quantum homini licuiſſet,vniuerſum peragrare Orbem,& nondum credentes ad fidem perducere,credentes vero in fide penitus ſtabilire.Si enim Paulus ad prædicandum itidem Gentibus Euangelium C a Deo electus erat,licet neutiquam ei vniuerſi gregis cura credita eſſet; tamen ex his quæ Lucas ſcribit,vidimus eum tot prouincias circumluſtraſſe,ac ita(vt de ſe ipſe teſtatur [d]) Hieroſolymis in Illyricum vſque longe lateque Euangelium prædicaſſe,vt cum locum vlterius non haberet, Hiſpanias cogitaret:quid de Petro dicendum eſt,cuius præcipue muneris erat in his præ ceteris inſudare? Cum præſertim non ſicut in Orientalis orbis partes,ſciamus ceteros Apoſtolos miſſos eſſe in Occidentem,vno excepto Barnaba,qui ad breue tempus Ligures docuit;vel Iacobo (ſi tamen conſenſerimus ijs qui tradunt eum cito rediturum Hiſpaniam penetraſſe) ceterorum autem neminem eſſe miſſum,liquido appareat. Petri igitur muneris erat, vt qui iam complures Orientis prouincias prædicando Euangelium peragraſſet,iam(quod reliquum eſſe videbatur)luſtraret orbem Occidentalem, & vſque ad Britannos(quod tradunt Metaphraſtes [e] & alij) Chriſti fidem annuncians penetraret.

Petrus occidentalem orbem peragrauit.
d Rom. 15.
e Metaph. die 2 Iunij.

LII.

Certe quidem Gregorius [f] ſcribens ad Epiſcopos Numidiæ, eos ab Apoſtolo Petro accepiſſe ordinationum initia teſtatur.hoc eſt,quod & ante Tertullianus [g] dicebat: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præſto eſt.]& Cyprianus [h] Romanam Eccleſiam matricem ap- D pellat,quòd non tantum Carthaginenſis Eccleſia ab ea fidem accepiſſet, ſed quæ ſub ipſa continẽtur Mauritania atque Numidia.Et quis mirabitur hæc,cum idem Paulus hac ipſa epiſtola teſtetur,impletum eſſe quod prædictum in Pſalmo fuerat [i]: In omnem terram exiuit ſonus eorũm,& in fines orbis terræ verba eorum?]Merito igitur manifeſtum fuiſſe ait Innocẽtius [k] ad Decentium ſcribens,Eccleſias in omni Italia,Gallia,Hiſpania,Africa,Sicilia, ac inſulis interiacentibus poſitas,a nullo alio quàm a Petro vel eius diſcipulis & ſucceſſoribus inſtitutas eſſe. Non eſt ergo quod iure quis poſſit de abſentia Petri calumniam facere,vel de ſilentio Pauli mouere quæſtionem; cũ ſcribens ad Corinthios,Galatas,Epheſios,Theſſalonicenſes,& alios, nequicquam de ipſorũ Epiſcopis expreſſe meminerit. Potuit & illud perfacile accidiſſe (etiam ſi dixerimus his temporibus Petrum Romæ egiſſe) vt familiares alias ad ipſum Paulus eidem tabellario dederit litteras; adeo vt non opus eſset per alios ſalutari,cui ipſe,ſuis priuatis litteris monens, ſalutem plurimam impartitus eſſet.Hæc enim humanitatis officia inter Apoſtolos interceſſiſſe,quis tam ab humanitate alienus negare præſumpſerit? Sed de his ſatis.

f Gregor.lib. 2. epiſt.75.
g Tertul lib. de præſcrip. c.36.
h Cyprian.epiſt. 45.
Populi a Petro vel eius diſcipulis docti.
i Pſal.10.
k Innoc.epiſt. 1.

LIII.

Quanam autem occaſione Paulus permotus ſcripſerit ad Romanos,ex eius epiſtolæ argumento facile aſſequi licet;de quo hæc S. Auguſtinus [l]: Epiſtola,inquit,quam Paulus Apoſtolus ſcrip- E ſit ad Romanos,quantum ex eius textu intelligi poteſt, quæſtionem habet, vtrum Iudæis ſolis Euangelium Domini noſtri Ieſu Chriſti venerit propter merita operum;an vero nullis operũ meritis præcedentibus,omnibus Gentibus venerit iuſtificatio fidei, quæ eſt in Chriſto Ieſu: vt non quia iuſti erant,homines crederent;ſed credendo iuſtificati,deinceps iuſte viuere inciperent. Hoc ergo docere contendit Apoſtolus,omnibus veniſse gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti;quam propterea etiam gratiam vocari oſtendit,quia non quaſi debitum iuſtitiæ redditum eſt, ſed gratuito datum.] hæc de epiſtolæ argumento Auguſtinus. Sed qua rurſum occaſione ita ſcripſiſset, hanc deinde affert rationem,quæ ex eadem ipſa epiſtola pariter intelligitur: Cœperant, inquit, nonnulli qui ex Iudæis crediderant,tumultuari aduerſus Gentes, & maxime aduerſus Apoſtolũ Paulum,quod incircumciſos & a legis veteris vinculis liberos admittebat ad Euãgelij gratiam, p̃dicans eis,vt in Chriſtum crederent,nullo impoſito circumciſionis carnalis iugo: ſed plane tanta moderatione,vti nec Iudæos ſuperbire permittat,tamquam de meritis operum legis;nec Gentes merito fidei aduerſus Iudæos inflari, quod ipſi receperint Chriſtum,quem illi crucifixerũt.]hactenus Auguſtinus. Ex his plane adducimur,vt credamus Petrum Roma abſentem fuiſſe:nam ſicut

l Aug.in expoſ. inchoata eiuſd. epiſt.
De argumento Epiſtolæ ad Romanos.

olim in Concilio Hieroſolymitano Iudæos Chriſtianos eadem ex cauſa tumultuantes, Apoſtoli- A ca auctoritate [a], reddita de omnibus ratione, compeſcuit; haud dubium hæc eadem Romæ idẽ Petrus, ſi præſens fuiſſet, minori negotio præſtitiſſet. Niſi dicere velimus, eadẽ omnia pro ſua defenſione Paulum ſcripſiſſe, quòd de abrogatis legalibus ſibi negotium factum eſſet.

a Act. 15.

LIV.

Romanorũ mores Paulus ſugillat.

At quicquid ſit: quantumlibet ad ipſos Paulus ſcribens, eoſdem tantopere laudet, & ad pietatem inſtituat, & multis argumentis amorem ſuum erga ipſos teſtatum reddat: tamen non prætermittit, quo minus illos redarguat, facilitatis nimirum atque ſuperbiæ, quòd (vt notat Hieronymus [b]) hæc fuerint peculiaria vitia Romanorum; quæ etiam Bernardus [c] exprobrat, ſic dicẽs: Populus Romanus eſt. Nec breuius potui, nec expreſſius tamen aperire de tuis parœcianis quod ſentio. Quid tam notum ſeculis, quàm proteruia & faſtus Romanorum? Gẽs inſueta paci, tumultui aſſueta: gens immitis, & intractabilis, & vſque adhuc ſubdi neſcia, niſi cum nõ valet reſiſtere.] hæc ille: quæ nos idcirco retuliſſe volumus, vt quiſque intelligat, non eſſe Romanorum virtutis, ſi Romana Eccleſia ſemper florentiſſima, caput extitit omnium Eccleſiarum, & deficientibus ceteris ſedibus Apoſtolorum, ipſa permanſerit inconcuſſa, & ſicut olim, ita & ſemper illibata fides ipſius in vniuerſo orbe Catholico prædicetur: ſed potius eſſe ſedis Petri tam excellentem prærogatiuam, B & priuilegium eidem diuinitus impartitum. Dei enim donum eſt non ex operibus [d], ne quis glorietur.

b Hier. in præf. lib. 2. in epiſt. ad Rom.
c Berna. ad Eugen. lib. 4.
d Epheſ. 2.

LV.

e Rom. 16.

Verum vt tandem de illis, quorum idem Paulus [e] in fine ſuæ epiſtolæ meminit, agamus (id enim ad rerum geſtarum hiſtoriam ſpectare quis dubitet?) Cum commendat in primis Phœben miniſtram eccleſiæ quæ eſt in Cenchreis, opinamur eam fuiſſe diaconiſſam, eiuſdemque muneris & Mariam, de qua inferius ait: Salutate Mariam, quæ multum laborauit in nobis.] ſimiliter Tryphænam & Tryphoſam; quæ, inquit, laborant in Domino.] pariterque Perſidem, de qua itidẽ ait: Salutate Perſidem cariſſimam, quæ multum laborauit in Domino] quantum ſcilicet ſexui femineo iure conceſſum eſſet. fuiſſe enim quaſdam eccleſiaſticas functiones, quæ mulierum diaconiſſarum eſſent, ſatis ſuperius dictum eſt; ne quis putet has verbi prædicationem adminiſtraſſe, quã iam Paulum illis inhibuiſſe, cum ad Corinthios ſcriberet, certum eſt, cum dixit [f]: Mulieres in eccleſijs taceant.] quibus non tantum ibi docere, immo nec interrogare quidem, vt diſcerent, illis permiſit, dicens: Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in eccleſia.] Sed hoc ipſum Chryſoſtomus eo temperamento exiſtimat intelligendũ, vt non C prorſus feminis Apoſtolus interdixerit quolibet diuino ſermone, ſed illo tantum qui publicus haberetur: ſic enim ait: Præſidentiam, quæ fit in medio eccleſiarum, illis prohibet, ſedemq. in pulpito, non doctrinæ verbum; non eam doctrinæ rationem, quæ ad priuatum vſum pertinet, amputando, ſed eam quæ in medio fit & in communi theatro, quæ ipſis congruit doctoribus.] hæc ipſe; ac merito quidem: nam quomodo vir infidelis per mulierem Fidelem ſanctus efficeretur (quod ait Paulus [g]) niſi illa ipſum docente? Habent & Acta [i], non tantum Aquilam Ponticum, ſed & vxorem eius Priſcillam, Apollo genere Alexandrinum in fide Chriſtiana inſtituiſſe. Sed quod ad hos pertinet: reuerſos eſſe Romam Corintho, quo a Claudio pulſi ab Vrbe abierãt, ſatis apparet: morte enim Claudij (vt diximus) Romam poſtliminio ſunt reuerſi qui fuerant inde illius edicto expulſi Iudæi. at non tantum illi, ſed et alij Chriſti fideles illinc, Nerone Imperatore creato, Romã venerunt, et inter alios, quos nominat et ſalutari mandat, Tryphæna et Tryphoſa nobiles Iconienſes feminæ a Paulo Iconij ad Chriſtum conuerſæ, quarum eſt mentio in Theclæ Actis, quæ et fideliſſima eſſe monſtrauimus. D

f 1. Cor. 14.

Feminis qui docendi modus permiſſus.

g 1. Cor. 7.
h Act. 18.

LVI.

i Doroth. in Synopſi.

Qui ſalutati ſunt a Paulo.

Mandat inſuper ſalutari et Epænetum, quem Dorotheus [i] tradit factum eſſe Epiſcopũ Carthaginenſem; ſed nulla eius rei mentio reperitur apud Africanos ſcriptores Eccleſiaſticos. Poſt hos omnes ſalutem ſuo nomine dici mandat Andronico et Iuniæ, quos cognatos et concaptiuos appellat, ac nobiles in Apoſtolis, quòd ad illud munus ante ipſum adſciti fuiſſent: quamobrem iure creditum eſt, hos fuiſſe Chriſti antiquos diſcipulos; quorum Andronicum factum fuiſſe in Pãnonia Epiſcopum, idem auctor tradit. Adhuc etiam Vrbano et Stachi ſalutem dicit; quorum hũc ad Byzantinam Eccleſiam adminiſtrandam a Petro fuiſſe miſſum, iam ſuperius diximus. His adiecit Apellem et Herodionem, alioſque qui ex Ariſtobuli eſſent vel ex Narciſſi domo. Quod vero ad Ariſtobulum ſpectat: miſſum illum fuiſſe ad regendam Eccleſiam in Britãnia collectam, Græci [k] teſtantur. Narciſſum vero Athenarum Eccleſiam curaſſe, Ampliatum Odiſſæ, et Vrbanum in Macedonia eſſe creatum Epiſcopum, Hippolytus [l] teſtari videtur: quorum omnium anniuerſaria agitur commemoratio tam a Græcis quàm à Latinis trigeſimaprima menſis Octobris [m]. Quod ad Narciſſum ſpectat, conſtat erraſſe qui putarunt Apoſtolum intellexiſſe de his qui erant ex familia Narciſſi potẽtiſſimi liberti Claudij Imperatoris, penes quem (vt Suetonius [n], Tacitus ac Dio teſtantur) ſumma rerum erat. Hæc facile ſuaderi poſſent; niſi conſtaret ipſum Narciſſum E odio Agrippinæ matris Neronis Imperatoris, ante biennium, cum primum ſcilicet Nero creatus eſt Imperator, fuiſſe necatum: Tacitus [o] enim mortem eius recenſet ſub Conſulatu Aſinij et Acilij. Præter hos autem addit Rufum, Aſyncritum, Phlegõtem, Hermam, Patrobam, Hermẽ, Philologum, Nereum, quibus ferme ſingulis certas Epiſcopatus ſedes tribuit Dorotheus: ſed quoniã eius fides improbatur in multis, referre omittimus. Nouiſſime autem ſalutari mandat Iuliam et Olympiadem.

k Græc. Menolog. die 15. Mart.
l Hipp. de 72. diſcipu.
m Martyrolog. Rom. ea die.
n Sueton. in Claud. c. 25. Tacit. libr. 2. Dio lib. 60.
o Tacit. lib. 13.

LVII.

p Act. 20.

De cognatis Pauli.

q Orig in epiſt. ad Rom. c. 16.

Rurſum vero, qui illis æque ſalutem impertiant, recenſens, ait: Salutat vos Timotheus adiutor meus, et Lucius, et Iaſon, et Soſipater, cognati mei.] Porro Lucium, quem dicit, eumdem eſſe cum Luca, ea ratio perſuadet, quòd (vt eiuſdem [p] Acta declarant) vna cum his Paulo cõiunctus erat. Sed quòd eos idem Paulus cognatos appellat, ſicut et paulo ſuperius Iuniam et Andronicũ: non propinquitate ſanguinis, eo quòd diuerſarum eſſent ac longe diſtantium regionum: ſed quòd eoſdem in Euangelio genuiſſet, ita dixiſſe, Origenes [q] exiſtimauit: ſed verius putamus, ſic

cognatos

A cognatos eos eſſe nominatos,quòd eſſent eiuſdem gentis,nempe Iudæi. Nã idem ſuperius Iudæos
omnes cognatos ſuos appellat,cum ait [a]: Optabam enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro — a Rom.9.
fratribus meis,qui ſunt cognati mei ſecundum carnem,qui ſunt Iſraelitæ.]Certe ſi quos genuit in
Euãgelio,cognatos dicere voluiſſet,ante omnes Caius,quem baptizauerat, & alij plures eo digni
erant nomine.Sed quòd non æque Aquilam & Priſcillam,quos conſtat fuiſſe Iudæos, cognatorũ
nomine exornet,illam puto fuiſſe cauſam,quòd hi notiores eſſe videbantur,quippe qui alias tem
pore Claudij Romæ agebãt:ceteros vero fortaſſe aduenas Iudæos ſic ſpeciatim opus fuerit demõ
ſtraſſe.Scripſit Tertius Pauli diſcipulus,qui erat a manu,hanc epiſtolam, vt ipſe ſcribens indicat
dicens: Saluto vos ego Tertius,qui ſcripſi hanc epiſtolam in Domino.] Hunc factum eſſe Epiſco-
pum Iconij, Diodorus [b] Tarſenſis in primis,& poſt eum Dorotheus teſtãtur. Quæ autem ab- — b Diodor. Tarſen. in epiſt. ad Rom.16. Doroth. in Synopſi.
ſoluta epiſtola, poſt Amen,ex more poſitum,ſunt ſubſcripta, manu Pauli(quod in alijs interdum
facere conſueuit)eſſe exarata,& tamquam appendicem addita,exiſtimamus.Sed hactenus de epi
ſtola ad Romanos.

Antequam autem Pauli ac ſociorum iter Hieroſolymam verſus ſingillatim, vt a Luca deſcri- — LVIII.
B ptum habetur,ordine proſequamur,neceſſarium ducimus,ea primum referre, quæ antequam il-
luc peruenerit Paulus,ibi facta eſſe noſcuntur.Sane quod hoc anno(vt dicturi ſumus vberius ſuo
loco)Paulus vinctus cum ad caſtra apud Tribunum ductus eſſet, rogatus eſt ab eo [c], num ipſe — c Act.21.
Ægyptius ille eſſet qui ante hos dies tumultum in populo concitaſſet, & ſeductos quamplurimos
Iudæos ſecum in deſertum duxiſſet;ea de mago illo hoc anno contigiſſe,euidens eſt teſtimonium:
quænam vero hæc fuerint, Ioſepho ea narrante,hic referre operępretium exiſtimamus. Sed vt ſcia- — De rerum Iudaicarum ſtatu.
mus pariter,quiſnam eſſet primis his Neronis temporibus Iudæorum ſtatus rem paulo altius re-
petere opus eſſe videtur;idque ex Ioſepho,qui his verbis,vt ſe habuit,exacte deſcribit [d]: Ceterũ — d Ioſeph.antiq. lib.20.c.6. & de bello Iud.lib.2. c.12.
Iudææ res prolabebantur vſque in deterius:tota enim referta erat latronum receptaculis,& magi
cis præſtigiatoribus,imperitique vulgi ſeductoribus:quorum multos,ſicut & latrones, Felix Præ
ſes quotidie comprehenſos afficiebat ſupplicijs;& in his Eleazarum Dinæi filium,qui non medio
crem latronum globum circa ſe habebat,dolo viuum in ſuam poteſtatem redegit:data enim ei fi-
de quod nihil mali eſſet paſſurus,perſuaſit vt ad ſe veniret, moxque vinctum Romam tranſmiſit.
Cumque odio proſequeretur Ionatham ſummum Pontificem,vt admonitus ab eo ſæpe de admi-
C niſtrandis melius rebus Iudaicis,ne omnium erratorũ inuidia publica in ipſum recideret(ad cu-
ius preces hunc Procuratorem Cæſar miſerat)rationem excogitauit,qua liberaretur ab eius mo-
leſtis interpellationibus.Graue eſt enim nocendi cupidis,ſi admonentur crebrius. Qua de cauſa
Felix amicum Ionathę fidiſſimum Dorem,Hieroſolymitanum genere,induxit promiſſa pecunia,
vt ſicarios ipſi Pontifici immitteret.Quod ille in gratiam Pręſidis fecit his artibus.Quidam quaſi
religionis ergo in vrbem aſcẽderunt ſicis clam ſuccincti ſub veſtibus:qui permixti Ionathæ famu
litio,peremerũt hominem.Cuius facinoris quia nemo vltor extitit inuitati hac licentia ſicarij per
ſingula feſta ventitantes,& tela celantes,pari modo immixti turbis, alios confodiebant pp priua
tas inimicitias,alios conducti pecunia:idque non modo in reliquis vrbis partibus, ſed & in ipſo
templo;nam & ibi interdum auſi ſunt cædes patrare,ac ſi nihil hoc modo pietatem læderent.vnde
fas eſt credere,Deum tanta impietate offenſum,auerſatum eſſe Hieroſolyma, temploque vt non
amplius puro domicilio Romanos induxiſſe,purificaturos id flammis luſtralibus; gentique cum
liberis ſimul & vxoribus ſeruitutis iugum impoſuiſſe,quo caſtigatiores redderentur hoc infortu
nio.Et vrbs quidem talibus infeſtabatur latrocinijs.]proſequitur idem dicere de magis populum
D ſeducentibus,verbis iſtis.

Impoſtores autem & magi turbas illectas poſt ſe trahebant in ſolitudines,pollicentes ſe diui- — LIX.
nitus oſtenſuros eis clariſſima ſigna & prodigia:perſuaſaque multitudo mox pœnas luit demen- — *Magi ſeducũt populum.*
tiæ:retractos enim eos Felix neci dedit.Eodem tempore quidam ex Ægypto venit Hieroſolymã,
vatem ſe eſſe profitens,& plebi ſuadens,vt ſecuta ſe in montem Oliueti aſcenderet, qui e regione
vrbis ad quintum ſtadium eſt:illic enim viſuros ſuo iuſſu cadere Hieroſolymorum mœnia, ita vt
per eorum ruinas aditus in ciuitatem pateat.Quo cognito,Felix iubet milites arma ſumere;ſtipa-
tiſque multis equitibus ac peditibus,erumpens inuadit turbam ſeductam ab Ægyptio: quorum
quadringentis occiſis,ducentos viuos cœpit:Ægyptius autem ipſe pugna elapſus diſparuit.] hæc
Hieroſolymis.Quid autem foris,idem narrat his verbis:Poſt hæc latrones rurſum ad rebellandũ
Romanis incitabant populum,dictitantes excutiendum illorum imperium:& non aſſentientium
vicos direptos abſumebant incendijs.

Apud Cæſaream quoque inter Iudæos habitatores & Syros de pari iure ciuitatis rixa exorta — LX.
eſt.Nam Iudæi potiori conditione volebant eſſe,quod vrbis eius conditor Herodes Rex fuerit Iu — *Altercatio inter Iudaos & Syros cæſa rea.*
E dæus genere.Id Syri non inficiabantur quidem,ſed aiebant vrbem turrim Stratonis dictã a princi
pio;quo tempore nullum ibi Iudæum inhabitaſſe.Quę res poſt peruenit ad cognitionem Pręſidũ,
correptiſque ex vtraque parte tumultus auctoribus,affecerunt eos verberibus, & hoc modo ſedi-
tionẽ compreſſerunt aliquandiu.Rurſus autem oppidani Iudæi freti diuitijs,per contumeliam Sy
ros laceſſebant conuicio: qui tametſi inferiores quod ad facultates attinet, ferociores tamen eo
quod plurimi Romanis per ea loca militantium Cæſarienſes eſſent & Sebaſteni patria,aliquanti-
ſper & ipſi regerebant in Iudæos conuicia.Deinde ad lapides vẽtum eſt, ita vt multi vtrinque vel
ſauciarẽtur,vel caderent:penes Iudæos tamen fuit victoria.Felix autem vt vidit contentionẽ pro
greſſam vſque ad belli ſpeciẽ,proſiliens rogabat Iudæos vt deſinerent:quibus non parentibus,im
miſit armatos milites; multiſque cæſis,plures captiuos fecit, & multas eorũ domos diuitijs refer
tas in prædam conceſſit militibus. Iudæorum vero honoratiores,aut modeſtiores,ſibi ipſis timen
tes,rogauerunt Felicem, vt militibus receptui caneret, parceretque iam, & reſipiſcendi facul-
tatem concederet:idque Præſes indulſit eorum precibus.]

LXI. *Diſſidium inter Sacerdotes & Pontifices.*

Subdit idem de ciuili diſcordia conflata inter ipſos ſacerdotes atque Pontifices,ſic dicens: Per A
idem tempus Agrippa Rex ſummum ſacerdotium Iſmaeli cõtulit Phabæi filio:& ipſi ſummi Pō
tifices diſſidere cœperunt a ſacerdoribus & primatibus Hieroſolymitanorum ciuium:ſingulique
incedebant ſtipati manu audaciſſimorum & ſeditioſorum hominum:conflictanteſque inter ſe mu
tuis certabant conuicijs & lapidationibus:nec erat qui compeſceret,quaſi vacante vrbe magiſtra
tibus.In tantum autem exarſit ſummorũ Pontificũ impudentia, vt auderent ſeruos ſuos in areas
mittere,qui auferrent debitas ſacerdotibus decimas,ita vt aliqui pauperiores e ſacerdotum ordi
ne alimentorum inopia ſame deficerent. Tãto plus tum pollebat violentia ſeditioſorum, quàm iu
ſtitia.]hactenus Ioſephus de miſerrimo ſtatu Iudæorum huius anni,quo & Felix(vt ſuo loco dice
mus)e magiſtratu abijt.

LXII. *De aduentu Pauli cũ ſuis Troadem.* a 1.Tim.4. b Act 20.

Sed iam ad Paulum redeamus:qui(vt vidimus)hoc ipſo anno venturus Hieroſolymam, col-
lectam pecuniam allaturus ad Chriſtianos qui ibi erant paupertate preſſi,receſſit Corintho: illic
que remanente [a] Eraſto,ceteri comitati ſunt eum;nimirum(ait Lucas) Soſipater Pyrrhi Berœē
ſis,Theſſalonicenſium Ariſtarchus,& Secũdus,& Caius Derbeus,& Timotheus,Aſiani vero Ty-
chicus & Trophimus.Hi cum præceſſiſſent,ſuſtinuerunt nos Troade.] hæc de profectione Corin B
tho,& de Pauli comitibus Lucas [b]: qui præſens his omnibus,quippe qui erat vnus ex his q̃ Pau
lum comitabantur,exacte relegens non ſolum res ipſas in itinere geſtas, ſed & dies fere ſingulos
numerans,luculentam ſatiſque perſpicuam eius peregrinationis nobis reliquit hiſtoriam ; quam
in hæc verba proſequitur.Nos vero nauigauimus poſt dies Azymorum a Philippis, & venimus
ad eos Troadem diebus quinque,vbi demorati ſumus diebus ſeptẽ.]Quid vero ibi acciderit,mox
ſubdit his verbis:Vna autem ſabbati,cum conueniſſemus ad frangendum panem,Paulus diſputa
bat cum eis,profecturus in craſtinum,protraxitque ſermonem vſque ad mediam noctem . Erant
autem lampades copioſæ in cœnaculo vbi eramus congregati.Sedens autem quidam adoleſcens
nomine Eutychus ſuper feneſtram,cũ mergeretur ſomno graui,diſputãte diu Paulo,ductus ſom-
no,cecidit de tertio cœnaculo deorſum,& ſublatus eſt mortuus.Ad quem cum deſcendiſſet Pau-
lus,incubuit ſuper eum,& complexus dixit:Nolite turbari,anima enim ipſius in ipſo eſt . Aſcen-
dens autem,frangenſque panem , & guſtans, ſatiſque allocutus vſque ad lucem , ſic profectus eſt.
Adduxerunt autem puerum viuentem,& conſolati ſunt non minime.] hæc Lucas de rebus geſtis C
Troade.

LXIII. c Aug.epiſt.86. *Paulus ſynaxim Troa dem habuit.*

Sacram ſynaxim hunc conuentum fuiſſe,Auguſtinus [c] in primis ſugillans Priſcillianiſtas &
Manichæos,teſtatur his verbis:Nec illud moueat,quòd Priſcillianiſtæ Manichæorũ ſimillimi ad
ieiunãdum die Dominico ſolent teſtimonium de Apoſtolorum Actibus adhibere,cum eſſet Apo-
ſtolus Paulus in Troade.]& inferius de ipſo Apoſtolo Paulo ſic loquitur:Aſcẽdens autem,inquit,
cum fregiſſet panem,atque guſtaſſet,ſatiſque eſſet allocutus vſq; ad diluculum,ſic profectus eſt.
Abſit vt hoc ſic accipiatur,tamquam ſolerent Apoſtoli Dominico die ſolemniter ieiunare. Vna.n.
ſabbati tunc appellabatur dies qui nunc Dominicus appellatur;quod in Euangelijs apertius in-
uenitur:nam dies reſurrectionis Domini,Prima ſabbati a Matthæo , a ceteris autem tribus Vna
ſabbati dicitur;quem conſtat eum eſſe qui Dominicus poſtea appellatus eſt . Aut ergo poſt pera-
ctum diem ſabbati,noctis initio fuerant congregati,quæ vtique nox iam ad diem Dominicũ, hoc
eſt,ad Vnam ſabbati pertinebat:& ita eadem nocte fracturus panem,ſicut frangitur in ſacramen
to corporis Chriſti,produxit ſermonem vſque ad medium noctis , vt poſt ſacramenta celebrata ,
rurſum vſque ad diluculum alloquens congregatos,quoniam multum feſtinabat,vt luceſcente ꝓ-
ficiſceretur Dominico die.Aut certe ſi in Vna ſabbati non per noctem,ſed per diem hora Domi- D
nici fuerant congregati:eo ipſo quod dictum eſt,Paulus diſputabat illis exiturus alia die,expreſſa
eſt cauſa producendi ſermonis:quia fuerat exiturus,& eos ſufficienter inſtruere cupiebat. Nõ er-
go ſolemniter die Dominico ieiunabant:ſed neceſſarius ſermo, qui ſtudij feruentiſſimi audieba-
tur ardore,reficiendi corporis cauſa interrumpendus eſſe non viſus eſt profecturo Apoſtolo, qui
eos propter alios ſuos vſquequaque diſcurſus,vel nunquam,vel rariſſime viſitabat:præſertim q̃a
tunc ex illis terris (ſicut conſequentia docent)ita diſceſſurus erat, vt iam non eſſet eos in carne vi-
ſurus.Ac per hoc magis oſtẽditur Dominicis diebus ſolita illis non fuiſſe ieiunia; quia ne hoc cre
deretur,curauit ſcriptor libri cauſam producendi ſermonis exponere:vt ſciremus,ſi aliqua nece ſ-
ſitas oriatur,vrgentiori actioni non eſſe prandium præferendum:quamuis ab iſtis auidiſſime au-
dientibus,& ipſum fontem cogitantibus profecturum,atque ideo magna ſiti non aquæ,ſed verbi,
ſine ſatietate quicquid influebat haurientibus,non tantum carnale prandium,verum etiam cœna
contempta eſt.Sed tunc,quamuis Dominico die ſolita illis ieiunia non fuiſſent, non erat tamen
Eccleſiæ tam inſignis offenſio,ſi aliqua tali neceſſitate,qualem Apoſtolus Paulus habuit ,die toto E
Dominico vſque ad medium noctis,vel etiam vſque ad diluculum reficere corpora non curarẽt.]
hæc ſunt quæ de eo ſacro conuentu diſputat Auguſtinus,cui Beda [d] ac ceteri Orthodoxi ſcripto
res aſſentiuntur.

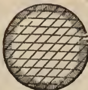
d Beda in Act. c.20.

LXIIII.

Quòd autem S. Auguſtinus eam panis fractionem,non tantum ſacræ,ſed communis etiã men
ſæ vſui applicari poſſe ſignificat; cum nec de incidendo panem,ſed frangẽdo dumtaxat , in diuinis
Scripturis ſit mentio:plane indicatur,viguiſſe apud Iudæos eam conſuetudinem,vt cõficientes pa
nes,eos inciſionibus in particulas plures ſignatos coquerent:quod quidem ex Rabbino rerũ Iu-
daicarum antiquarum perito accepimus;eos ſic inciſos coquere ſolitos panes,vt ſic ad eſum non
eſſet opus illos incidere,ſed ſolum frangere ; ſicuti facere ſolent etiam hodie in placentis azymis
ea plane figura,qua expreſſas eas hic vides.

Indeque

A

Indeqne eueniſſe putamus quòd de buccellis comedendis in iiſdem diuinis Seripturis frequens mentio reperitur. Sicut etiam apud Romanos conſtat fuiſſe vſu receptum, vt panem quemlibet, placentamve, quadrifida decuſſatum inciſione, ad diuidendum poſtea in partes quatuor coquerent: cuius ſingulæ partes, quadræ nominarentur, non quòd quadratam figuram referrent, ſed
B. quòd quarta pars panis eſſet. Habes enim id in primis à Virgilio in Morero deſcriptum his verſibus, cum agit de conficiente panem:

Format opus, palmaq. ſuum dilatat in orbem,
Et notat expreſſis æquo diſcrimine quadris.] Sed & de iiſdem quadris Horatius [a]:
Qui dicit & clamat, Victum date. ſuccinit alter,
Et mihi diuiduo findetur munere quadra.] & Martialis [b]:
Nec te liba iuuat, nec ſecta quadra placenta] & alibi [c]:
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.] & Iuuenalis [d]:
Vt bona ſumma putes aliena viuere quadra.] licet pro menſa alij quadram acceperint, ſicut & in illo Virgilij [e]:
———*patulis nec parcere quadris.*]

a Horat. lib. 1. epiſt. 18.
b Mart. lib. 3. epigram. 76.
c Libr. 9. epigr. 95.
d Iuuenal. ſatyr. 5.
e Virg. Aeneid. 7.

Ceterum, teſte Varrone [f], tempore dictorum poetarum menſę ſolebant eſſe rotundæ, & non quadratæ, vnde & complures poetæ orbes poſuere pro menſis: quod antiqua marmora docent, ex
C hibentia menſas orbiculares. Sicut & ex iiſdem dictis errare mihi videntur, qui diſcos ad deſuper incidendum edulia poſitos, quadras dictos eſſe putarunt. Ad ea rurſus quæ dicta ſunt, Athenæus [g] locuples teſtis accedit, dum ait: Blomilios panes vocari dicunt habentes inciſiones, quos Romani quadratos vocant.] Adſtipulatur egregie & Heſiodus [h], vbi hæc habet Græce:

ἄρτον δειπνάσας τετράτρυφον ὀκτάβλωμον] Latine ſic:
Panem quadrifidum exnatus morſibus octo.]

f Varro lib. 4. de ling. Lat.
g Athen. lib. 3.
h Heſiodus de oper. ode.

Sed deſcribenda hic ex antiqnis imaginibus ſculptis eiuſmodi panis decuſſati forma, quam ſic exhibent quæ hactenus viſuntur Romæ vetera monumenta. LXV.

D

Ita enim ſculpta extat in Sigmate illo quod apud S. Chryſogonum eſt, formis expreſſo a Fuluio Vrſino, vbi aſtans miniſter ſingulis accumbentibus ſingulos panes ex caniſtro præbet. In Marmorario apud S. Laurentium in Lucina aliud huic ſimile ſpectare licet: ſed & in ſarcophago operis Chriſtiani in eccleſia S. Sebaſtiani, in cœmeterio Calliſti, cophini ſic efformatis panibus pleni habentur inſculpti: & aliis in locis memini me vidiſſe, ſicut in eccleſia S. Clementis veteri pictura redditos. Quòd igitur in iiſdem Chriſtianorum monumentis itidem contingat panes eodem modo efformatos inſpicere; plane ſignificatur, eumdem Gentilium morem illis ſignis decuſſandi panes antequam coquerentur, ab ipſis Chriſtianis, quod typus crucis iiſdem ſignis exprimeretur,
E religioſe eſſe ſuſceptum: id enim ex ijs quæ S. Gregorius [i] in Dialogis ſcribit, ſatis perſpicue poteſt intelligi: ait enim in Martyrio monacho:

i Greg. Dialog. lib 1. c. 11.

LXVI.

Dum quadam die fratres illius panem ſubcinericium feciſſent, eique obliti eſſent ſignum imprimere, ſicut in hac prouincia crudi panes ſigno ſignari ſolent, vt per quadras quatuor partiri videantur; idem Dei famulus affuit, eiſq. referentibus, ſignatum non fuiſſe cognouit. Cumq. panis ille prunis eſſet & cineribus coopertus, dixit: Quare hunc minime ſignaſtis? Qui hoc dicens, ſignū crucis contra prunas fecit. Quo ſignante, protinus immenſum crepitum panis dedit, ac ſi ingens in ignibus olla crepuiſſet. Qui dum coctus poſtmodum fuiſſet ab igne ſubtractus, ea cruce ſignatus inuentus eſt, quam non contactus, ſed fides fecit.] hactenus S. Gregorius. Sed & illud liquet, non ſolum communes panes ad eſum paratos eiuſmodi decuſſatione crucis ſignum exprimente, a maioribus conſignari conſueuiſſe, ſed & eos ad ſacrum Euchariſtiæ vſum abſque fermento confici ſolitos: cuius tamen diuiſæ in fractione partes, non quadras, ſed particulas, ſeu buccellas ob panis illius exiguitatem appellatas eſſe, ſuperius diximus. Factum vero poſtea eſt, vt in iiſdem my-

ſticis

ſticis panibus non crux tantum, ſed Chriſtus crucifixus formis redderetur expreſſus. At de his ha- A
ctenus, quæ occaſione duplicis fractionis panis voluimus addidiſſe. Iam vero ad Paulum Troade profectionem inſtituentem redeamus.

LXVII. Cum igitur quàm vehementiſſimo Pauli deſiderio Troes affecti eſſent, adeo vt eius audiendi cupiditate diem noctemque pendentes ab eius ore tranſegiſſent: non ſicut Epheſijs poſtea dixit, ſe non amplius ab illis fore videndum: ſed pignus apud illos relinquens, ſpem reditus tribuit: reliquit enim apud eos penulam, atque libros, quos tamen ſequenti anno ad Timotheum ſcribēs, vt ad ſe mitteret, litteris [a] ſignificauit, ſic dicens: Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.] Sed quænam eſſet Pauli penula, inſtituto obligati, quo gloſſemata elucidare polliciti ſumus, nobis eſt explicādū. Fuiſſe in primis penulam, veſtem ad frigus ac pluuias expellendas compoſitam, qua potiſſimum iter agentes vti conſueuiſſent, ſatis explicat Ælius Lampridius [b], quod & Cicero [c] ad Atticum ſcribens æque demonſtrat, & Spartianus in Hadriano. Dupliciſque erant generis penulæ; villoſa altera, altera vero ſcortea. de vtraque Martialis [d], qui villoſam Gauſapinam appellat, agit: ſed de penula ſcortea primum hoc diſticho: B

a 2. Tim. 4.

De penula vſu.

b Lamprid in Alexand.

c Cic. ad Attic. lib. 13.

d Martial. epigram. lib. 14.

Ingrediare viam cælo l cet vſque ſereno,
Ad ſubitas nuſquam ſcortea deſit aquas.]

& de penula Gauſapina:

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Vt me vel media ſumere meſſe velis.]

Conceſſiſſe Alexandrum Imp. ſenibus Romæ ad frigus pellendum vti penulis, idem qui ſupra auctor eſt Lampridius. Ceſſiſſe itidem penulas vſui oratorum, dum in foro cauſas agerent, his traditur apud Tacitum [e]: Quantum humilitatis putamus eloquētiæ attuliſſe penulas iſtas, quibus adſtricti, velut incluſi, cum iudicibus fabulamur?]

e Tacit. in dial. de Orat.

LXVIII. Ceterum quod ad Pauli penulam ſpectat, alia & ab his prorſus diuerſa illa erat. Quę enim, quæſo, ratio patitur, vt in itinere ipſe poſitus, iter agentis veſtem adeo neceſſariam ipſo ferme initio peregrinationis ibi reliquerit? Rurſum, quæ ſubijt occaſio, vt dum Romæ eſſet in ſuo conducto, libero detentus carcere, vbi manſit biennio, eadem tunc egeret penula, vt eam ſecum Romam vt ferret, Timotheum rogarit? Quamobrem aliæ fuerunt de Pauli penula diuerſæque ſententiæ: C
quoſdam enim ſenſiſſe, eam fuiſſe loculos ſeu thecā in qua libri conderentur, tradit Ioannes Chryſoſtomus [f]: alij tamen antiquiores, per id quod penulam vertit interpres, ex eo quòd Grece habatur, φαιλόνη, volumen, Paulum ſignificare voluiſſe ſenſerunt. Vnde [g] Hieronymus ad Damaſum ſcribens, hæc ait: Volumen Hebræum replico, quod Paulus [φαιλόνη iuxta quoſdam vocat] ſicque Paulus ad ſe deferri mandauit volumen Hebræum, nempe vetus Teſtamentum, libros, & mēbranas: licet hæc inter ſe differant. Nam volumen chartæ in ſeipſas reuolutæ conficiunt: librum vero dicere conſueuerunt, cum multæ papyraceæ chartæ iunctæ ſimul compaginantur; ſi autem conficerentur ex pellibus, tunc dicerentur membranæ. Volumen autem dici conſueuiſſe vetus Teſtamentum, diuina Scriptura [h] ſæpe teſtatur: quòd ſic reuolutum eſſet, prout & hodie in ſynagogis vtuntur Hebræi.

Quæ Pauli penula.

f Chryſoſto. in 2. ad Tim. 4. ho. 10.

g Hieron. epiſt. 125. q. 2.

h Exo. 24. Deu. 17. 28. 29. 32. & alijs locis.

LXIX. Rurſus vero penulam dici veſtem ſacram, apud Græcos Chriſtianos ſcriptores ſæpius teſtatum habetur, ſic dictam, quòd vno interictu totum ambiret ſacerdotem, a φαίνομαι & ὅλος, quòd tota conſpiciatur; quam & Latine planetam dicere conſueuimus, a πλάνης, quòd circum errans totū ambiat corpus, ſicut eſſe ſolent quę antiquiores in eccleſijs aſſeruantur: ſunt enim de his complura teſtimonia, in primis Nicephori [i] Epiſcopi Conſtantinopolitani, qui ſcribēs ad Leonem Tertium Romanum Pontificem, & dona mittens, hæc ait: Symbolum autem mediatricis inter nos dilectionis miſimus fraternæ veſtræ beatitudini encolpium aureum, *crucem pectoralem ſcilicet*, cuius vna facies cryſtallō incluſum, altera picta nigello, & intus habet alterum encolpium, in quo ſunt partes honorandi ligni in figura crucis poſitæ: tunicam candidam, & penulam caſtaneam, inconſutilem ſtolam, & ſemicinctia auro variegata.] hæc ſecundum antiquam tranſlationem, vt reperimus in codice ſcripto epiſtolarum Nicolai Papæ. Vertit penulam interpres, quę Græcè erat φαινόλιον; ſicut a Philotheo Epiſcopo Conſtantinopolitano in commentario [k] de ſacris officijs edito dictum φαινόλιον, caſulam (quod idem eſt quod planeta) vertit interpres, ſic dicens: Egreditur retro ſacerdos demiſſam portans caſulam.] & inferius voce Græca: Sacerdos aperiens ſanctas portas, demiſſum phænolium geſtans.] Itemque Metaphraſtes [l] in Marciano: Habet ſolam penulā veſtem ſacerdotalem, quæ corpus operiebat.] Verum ex his duabus recitatis ſententijs, vel de volumine, vel de ſacra veſte, alterutram quam velit lector ſequatur: ſed magis placet vt volumen ſacræ legis intelligi debeat: tum quòd Grece legatur φαιλόνη, & non φαινόλιον; tum etiam, quòd haud magni videretur eſſe negotij vel impenſæ alias ſacras veſtes eiuſdem generis Romæ conficere, abſque eo quòd ex Aſia eam velit per Timotheum ad ſe deferri. Nō ſic quidem de legis volumine, quod cum ſacroſanctum haberetur, haud facile librarijs deſcribendum committeretur. Sed iam ad ipſam die Dominico celebratam ſynaxim Troade reuertamur.

Penula veſtis ſacerdotalis.

i In Codice Biblioth. Vatic & excuſa eſt inſerta in Act. Conci. Epheſ. edit. Plet. tom. 5. c. 22.

k Habetur tom. 4. Biblioth. Sanc. col. 528.

l Metaphraſt. 10. Ianuarij.

LXX. Quantumlibet ad noctis tenebras expellendas copioſum numerum, quem Lucas [m] refert, fuiſſe lampadum in cœnaculo collocatum, quiſque iure dicere poſſe videatur: tamen exploratiſſimum eſt, conſueuiſſe Iudæos non tantum ad lumen inducendum, tenebraſque pellendas, lucernas incendere, ſed & lętitiæ cauſa, cum celebritatem aliquam agerent, vt docet etiam Perſius verſibus illis alia occaſione a nobis ſuperius recitatis, cum ait [n]:

m Act. 20.

n Perſius Satyra. 5.

—At cum
Herodis venere dies, vnctaq. feneſtra.
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.]

Sicque

De vſu Lampadarum religionis cauſa.

A Sicq. non tantum lætitiæ cauſa, ſed & religionis ergo, incendi ab eis conſueuiſſe lucernas, exploratiſſimum eſt. Et vt prætermitamus de candelabro aureo ſeptem infuſoria habente, re omnibus notiſſima; teſtatur Ioſephus [a], cum ſeruaretur ſtola pontificia in turri cui nomen erat Antonia, ibi quotidie ſolitã incendi lucernã. Qui quidẽ vſus in Eccleſiã dimananit: nã nõ ad lucẽ tm̃ inducẽdã ſed ad piũ religionis cultũ amplificandũ interdiu vel in ſacris adhiberi, vel aliter in honorẽ numinis accendi lumina, conſuetudinis fuiſſe, cõplura ſunt antiquorum exempla. Cum enim ab ipſo rerum noſtrarum initio ordinem fuiſſe conſtet in Eccleſia Ceroferariorum clericorũ, qui & Acolythi dicebantur, cuius (vt diximus) mentio eſt apud Cyprianum, Cornelium Papam, Euſebium, Romanum Concilium ſub Silueſtro, necnon Synodum qnartam Carthaginenſem: quorum eo ordine initiatorum clericorum muneris erat, ad ſacram myſteriorum pompã ferre accẽſos cereos: cumq. eadem ſacra, licet aliquando nocte, vt in Vigilijs, tamen clara etiam diei luce peragi conſueuiſſe, certiſſimum ſit; æque exploratum habetur adhiberi ſolita in Eccleſia luminaria non ad tenebras tantum propellendas, ſed ad ſacri quoque cultus celebritatem illuſtrandam. Id equidem in Orientis eccleſijs fieri ſolitum, S. Hieronymus agens contra Vigilantium fidei diſertorem, iſtæc
B Catholicis exprobrantem, plane teſtatur his verbis: Abſqne martyrum reliquijs, per totas Orientis eccleſias, quando legendum eſt Euangelium, accẽdunt luminaria, iam Sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lętitiæ demõſtrandum.] hæc ipſe, qui agere pergit de luminum myſtico ſenſu.

a Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 6.

LXXI.

Non ſpernendus vſus luminum.

De alijs vero locis, quod ad diurnum ſpectat lumen, ſic dicit: Cereos autem non clara luce accendimus, ſicut fruſtra calumniaris: ſed vt noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. Quòd ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum vel certe religioſarum feminarũ, de quibus vere poſſumus dicere: Cõfiteor, zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis? Cauſabantur quondam & Apoſtoli, quod periret vnguẽtum: ſed Domini voce correpti ſunt. Neque enim Chriſtus indigebat vnguento, nec martyres lumine cereorum: & tamen illa mulier in honorem Chriſti hoc fecit, deuotioq. mentis eius recipitur: & quicumque accendunt cereos, ſecundum fidem ſuam habent mercedem, dicente Apoſtolo. Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Idololatras appellas huiuſmodi homines? Nõ diffiteor, omnes nos, q in Chriſto credimus, de errore idololatriæ veniſſe: nõ enim naſcimur, ſed renaſcimur Chriſtiani: & quia quondam colebamus
C idola, num colere Deum non debemus, ne ſimili eum videamur, cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcirco deteſtandum eſt: hoc fit martyribus, & idcirco recipiendum eſt.] hæc Hieronymus, qui ad Riparium [b] ſcribens, exclamat: Accenſi ne inquit, ante tumulos eorum cerei, idololatriæ inſigna ſunt?]

b Hier. epiſt. 53.

LXXII.

Gentilibus cõmunis vſus luminum.

Haud equidem eſt dubium, Gentiles etiam (quod & Iudæi pia religione agebant) incendere conſueuiſſe eadem ex cauſa lucernas, vnde & Iuuenalis [c]:

Et matutinis operantur feſta lucernis]

Docet hoc ipſum Tertullianus [d] ſæpius, vt in Apologetico; Nec lucernis, inquit, diem infringimus.] & inferius: Quã elatiſſimis atque clariſſimis lucernis veſtibula enubilabat.] & ad vxorem [e] meminit de ianua lucernata: necnon etiã in libro de idololatria de eadem re agit; ſed de eo loco inferius. De his etiam locuples teſtis eſt Dio in Nerone, cum ait, lætitiæ, & honoris cauſa Vrbem repletam fuiſſe lucernis, & feſta fronde, necnon ſuffitibus. Sed cum hæc ipſa (vt vidimus) æque Iu
D dæi factitarent atque Gentiles cur non potius a Iudæis ea, ſicut & pleraque alia, quam a Gentilibus Eccleſiam mutuatam eſſe dixerimus? Et ſi velimus accepta ab illis eſſe; quid abſurdum, ſi eadem in veri Dei cultum conuerſa fuerunt, vt alia multa quæ ſuperius recenſuimus?

c Iuuen. ſatyra. 12.
d Tertullian. in Apolog. c. 35.
e Idem ad vxo. lib. 2. c. 6.

LXXIII.

Frequens luminum vſus.

Huiuſmodi quidem pietatis officia feruentiſſimo ſtudio a Fidelibus exhiberi ſolita conſtat teſtimonio etiam Vigilantij dicentis, moles cereorum, Sole fulgente, accendi ſolere in eccleſijs: licet ipſe pium cultum derideat, perinde ac ſi id Fideles facerent ad martyres illuminandos. In quem hæc in re Hieronymus: Cereos non clara luce accendimus (ſicut fruſtra calumniaris) nimirum vt hoc pietatis officio putemus martyres e tenebris vindicari, quorum lucerna [f] eſt Agnus. Sed myſterium docet ſcilicet ſic facere, vt (qđ ſequitur) noctis tenebras hoc ſolatio temperemus: nempe quod ait Apoſtolus: Nox præceſſit, dies autem appropinquauit abijciamus ergo opera tenebrarum & induamur arma lucis.] ac proinde (quod ſubdit) vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris.] perſtat enim in metaphora, qua ſuperius iam quarto eumdem non Vigilantium, ſed Dormitãtium nominarat; & paulo ſuperius dixerat: Tu vigilãs, dormis, & dormiẽs ſcribis.] Vel adhuc etiam dicere poſſumus, quod ait: Cereos non clara luce accendimus] non ipſum
E diem per lucem claram intellexiſſe, ſed lumen ipſum quo cerei accenduntur: vt ſit ſenſus: Non fulgenti lumine accendimus cereos (vt tu dicis) ad illuſtrandos martyres. ſicq. nihil de die eſſe locutum. Nam quonam pacto negaſſe potuit, interdiu a Fidelibus accendi lumina, qui paulo poſt de toto Oriente, vbi ipſe agebat, hęc ait: Per totas Orientis eccleſias quando legendum eſt Euangelium, accẽdunt luminaria, iam Sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.] Immo & id ipſum factitari ſolitum in Eccleſia Hieroſolymitana, ſub qua viuebat ipſe Hieronymus, Epiphanius ſcribens ad Ioannem tũc temporis eius ſedis Epiſcopum demonſtrat, dum ait: Cum veniſſem in villam quæ dicitur Anablatha, vidiſſemq. præteriens ibi lucernam ardentem, interrogaſſemq. qui locus eſſet, didiciſſemq. eſſe eccleſiã, &c.] accidit id quidem interdiu: nam noctu non mirum multas vidiſſe vbique ardentes lucernas; At nec rurſum potuit Hieronymus ea dixiſſe de Eccleſia Occidentali, in qua pariter accẽdi ſolita lumina interdiu, S. Paulinus ipſius æqualis docet his verſibus [g]:

f Apoc. 21.

Clara coronantur denſis altaria lychnis,
Lumina ceratis adolentur odora papyris,

g Paulin. in Natal. 3. S. Fel.

Noctē

Nocte dieq. micant. Sic nox ſplendorq. diei
Fulget, & ipſa dies cæleſti illuſtris honore
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.] A

LXXIV.
Quę Hieronymi ſententia fuer.

Sic pariter quod idem ſubdit Hieronymus: Quod ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatē ſæcularium hominum, vel certe religioſarum fœminarum, de quibus poſſumus dicere: Confiteor Dei zelum habent, ſed non ſecundum ſcientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis?] idem eſt ac ſi diceret: Eſto quod tu dicis, id eo modo quo aſſeris, faciant ſimpliciores, vt putent cereis martyres illuſtrandos, ſicq. habeant zelum non ſecundum ſcientiam: quid tamen inde perdis? Vſitatus eſt differendi modus Hieronymi, vt aduerſus hæreticos pugnans, nec latum vnguem eiſdem loco cedat. Ceterum eiuſmodi pietatis cultum a ſe probari, in eodem commētario paulo inſerius, & ſupra, eodem argumento ad Riparium ſcribens, aperte æque ac libere (quod dictum eſt) profitetur, dū ait: Accenſi ante tumulos eorum cerei, idololatriæ inſignia ſunt?] hæc ipſe Vigilantij dictum execratus. Commendant & ceteri ſanctiſſimi Patres eius ſeculi, eiuſmodi a Fidelibus fieri ſolitas oblationes & tantum abeſt vt hæc fuerint ſimplicium officia tolerata, vel habentium zelum non ſecundum ſcientiam; vt S. Auguſtinus [a] ad hæc ipſa præſtanda pro concione populum ſit exortatus, ſic dicēs. Qui poſſunt, aut cereolos, aut oleum, quod in cicindelibus mittatur, exhibeant.] & Paulinus [b] his verſibus: B

a S. Auguſti. de temp. ſer. 215.
b Paulin. in Natal. 6. S. Felic.

Aſt alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforesq. cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.]

LXXV.
Vndique probatus ſacer vſus luminariū.

Eſt & commentarius Euodii Vzalenſis Epiſcopi, cuius meminit ſæpius [c] Auguſtinus, vbi de cereis afferri ſolitis ad reliquias S. Stephani [d], ijſdemq. diuinitus in viſione monſtratis agit, deq. eo qui obtulit candelam argenteam [e]. Deplorat Athanaſius [f] cereos a Fidelibus oblatos, ſed ab Arianis ſublatos, & idolis incenſos. Quam vero ſumptuoſa eſſe ſolerent vaſa aurea, vel argentea, vel alterius generis metallorum affabre facta ad lumina incendenda compoſita, vt pharicantari, lampades cum delphinis, coronæ cum lilijs, candelabra, ceroſtrata, atque lucernæ, in quibus non oleum commune tantum, vel cera, ſed interdum opobalſamum vel nardinum oleū in honorē Dei vel ſanctorū incēderetur, ſatis expreſſum ac ſepius repetitū habetur in libello de munificētia Conſtantini, de donis ſcilicet quæ nonnullis a ſe erectis eccleſijs contulit: quod quidem ſcriptum vt legitimum atque germanum [g] Eccleſia Romana ſemper habuit; dicemus nos de ipſo ſuo loco. Perſeueraſſe noſcitur id genus vaſorum vſus etiam Gregorij Papæ tēpore: qui ad Anthemium [h] ſcribens, meminit de coronis cum delphinis, alijsq. lilia habentibus furto ſublatis. Nec quis miretur, ſi hæc facta ſint tempore pacis Eccleſiæ, regnantibus Chriſtianis Imperatoribus: cum conſtet vrgente adhuc perſecutione, eccleſias vti conſueuiſſe argenteis lucernis, atque capitulatis, q̄ lampades erant multa habentes capita, quibus lumina incenderētur, quorum apud Auguſtinum [i] eſt mentio ex Actis proconſularibus. C

c Aug. ſer. 33. de diuerſ. iterū & de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.
d Euod. de mirac. S. Steph. libr. 1. c. 2. & lib. 2. cap. 2.
e Lib. 1. cap. 13.
f Athan. epiſ. ad Orthodox. circa princ.
g Extat tom. 1. Concil. in Silueſtro.

LXXVI.

At vero hæc pietatis officia fuiſſe Deo gratiſſima, complura miracula, quæ tum oleo dictarū lampadum, tum etiam cera e candelabris ſumpta peragi conſueuerunt, quæ alibi attigimus, certiſſimam fidem faciunt. Sed in præſentiarum ſatis eſſe putamus, eumdem qui ſupra, Paulinum fideliſſimum teſtem adducere; quem Gregorius Turonenſis [k] ex libro eiuſdem quem ſcripſit de rebus S. Martini, citat his verbis: Factum eſt autem, vt inuidia tentatoris immiſſum incendiū domum voraci flamma combureret, & ſparſum per aridas tabulas cuncta vaſtaret. Interea clamor ad cælum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam ceræ particulæ a Sancti templo delatæ: quæ reperta, & igni iniecta, protinus cunctum reſtinxit incendium: nouoq. miraculo cera, quæ ignem alere eſt ſolita, violentias ignis vi ſanctitatis oppreſſit. Hæc Paulinus in ſexto operis ſui libro verſu conſcripſit, accepto a ſancto Perpetuo Epiſcopo Turonēſi de his indiculo.] hucuſq. Gregorius. Certe quidem ac noſtra ætate complura his ſimilia conſtat edita eſſe miracula ex ceris illis, q̄ ex cereo acceptæ Paſcali alijſque puris admixtæ, & ſacro chriſmate delibutæ, ac benedictione ſanctificatæ ſunt: quæ & eo quód agni, Chriſti typum præſeferētis, haberent impreſſam imaginem, Agnus Dei dici conſueuerunt; quas recens baptizati ſuſpenſas ferrent ad collum. Nam cum ſuis infantibus Gentiles bullas ad auertendas faſcinationes (vt docet Varro [l]) returpicula cōſignatas, vel aliter ſuperſtitionib. auctas collo appenderēt; ad eas abolēdas (vt de multis alijs accidit) placuit ſuperſtitione in religionē mutata, ex eiuſmodi ſacris ceris bullas cōfici, quas agni Chriſtum præſeferentis imagine inſignitas geniti in Chriſto geſtarent. Cordis item imaginem in bullis ſuis Gentiles ferre conſueuerant, quo (vt tradit Macrobius [m]) ſic noſcerent, ſe eſſe homines, ſi corde præſtarent: Chriſtiani vero, Chriſti agni imagine, diſcerent eius exemplo eſſe mites & humiles corde. Sed in his non immoramur, quod ſciamus R. P. Vincētium Bonardum Magiſtri Sacri Palatij collegam, nouarum ex officio ſcriptionum cognitorem, eiuſdem argumenti eruditum ſcripſiſſe libellum. D E

h Greg. lib. 7. indict. 9. epi. 66.
i Auguſt. epiſt. 165.
k Greg. Turon. de miracu. ſancti Martini. c. 2. pro pe finem.
De vſu ſacræ ceræ Agni forma effigiatæ.
l Varro de lingua Latina li. 6.
m Macrob. Saturn. lib. 1. c. 6.

LXXVII.
Gentiles ritus Chriſtiana religione depurari.

Ceterum quis prohibet (quod ſæpius diximus) profana per verbum Dei ſanctificata, in ſacrū transferri vſum? Nonne conſtat, ex Ægyptiorum auro & argento, Dei iuſſu, ſacra vaſa ad diuinū cultum eſſe conflata? Multa quidem ex ſuperſtitione Gentilitia in Chriſtianā religionem laudabiliter eſſe tranſlata, pluribus exemplis ſuperius, Patrūq. auctoritate ſunt demonſtrata. Sed quod ad lampades ac cereos, de quibus eſt ſermo ſpectare videtur: quis iure calumnietur, ſi quæ olim idolis (vt ait Hieronymus [n]) eadem modo martyribus offerantur? Si quæ etiam diebus ſabbatis lucernæ accenderentur in templis, non quod (vt inquit Seneca [o]) dij egerent lumine, ſed pietatis ergo; eædem in Dei Genetricis honorem ſint tranſlatę? Si inſuper qui in Saturnalibus [p] cerei erogabantur, in ſolemnitatem Occurſus Domini & ſanctiſſimæ eius genetricis fuerint permutati? Quid inquam, mirum, ſi inolitas apud Gentiles conſuetudines, a quibus eos, quamuis Chriſtiani

n Hie. in vigilā.
o Senec. lib. 15. epiſt. 66.
p Feſtus verbo Cerei. Macro. in Saturna. li. 1. c. 7.

A ſtiani effecti eſſent, penitus poſſe diuelli impoſſibile videretur, eaſdē in veri Dei cultum trāsferri, ſanctiſſimi Epiſcopi conceſſerunt? Mirificum illum Gregoriū Thaumaturgum id præſtitiſſe, Gregorins Nyſſenus [a] teſtatur: idq. & alios factitaſſe, & communi Eccleſiæ vſu receptum fuiſſe, Theodoretus [b] affirmat. Facum vſus in ſacris origo tribuitur Atheniēſibus, de quibus hæc apud Suidam [c]: Lampadis tria feſta agunt Athenienſes, Panathenæis, Vulcanalibus, Prometheis. Iſter ait, Athenienſes primum facibus eſſe vſos in Vulcani ſacris, qui vſus ignis primus deprehenderit, & mortalibus demonſtrarit.] hæc Suidas. At ſi quis repetat eius rei antiquiorē originem; ex Ægyptijs in Græcos, ſicut & idolorum cultum, & omnium fere deorum nomina (vt Herodotus [d] auctor eſt) fluxiſſe reperiet. Nā (vt idem teſtatur) ab eiſdem Ægyptijs [e] vetus agebatur anniuerſaria die ſolemnitas, quæ nominabatur Accenſio lucernarum, cum illi noctu circa domos ſuas ſolebant accendere frequentes lucernas. Cum autem ab in olito tot ſæculis vſu tam Ægyptij, quā ceteri eos imitati, diuelli vix poſſent; veneranda antiquitas Eccleſiaſtica, non ſine inſtinctu diuini numinis, ſuperſtitionem in religionem conuertit; effecitq. vt quod impendebatur idolis, prouide in Dei cultum conuerteretur, nimirum vt in ipſa Aſcenſionis Dominicæ nocte in honorem Domi-

B ni eadem exhiberentur pietatis obſequia: ſicq. non tantum in Ægypto, ſed in Palæſtina, alijsque Chriſtiani orbis Eccleſijs, vt ea nocte plures lucernæ accenderentur, fuit olim pia conſuetudine introductum, quod alicubi hactenus perſeuerat. Teſtatur & Beda [f], de locis ſanctis agens nocte Aſcenſionis Domini ſic montem Olíueti lampadum lumine illuſtrari, vt mōs ardere, & cetera loca ſuppoſita viderentur. Quis inſuper inique ferat, ſi quæ olim complures Chriſtianorum in natalitijs principum conſueuerunt factitare, eadem in natalitijs martyrum fuerint commutata?

a Greg. Nyſſen. in vita S. Grego. Thaumaturgi.
b Theodoret. de Euang. verita. li. 8. in fine.
c Suid. verb. λαμπάδος.
d Herod. in Euterp. lib. 2.
e Idem eod.
f Beda de locis ſanctis. c. 7.

LXXVIII.

At quam faciles eſſent Chriſtiani complures, vt hæc olim Gentilium more præſtando, idololatriæ crimen incurrerent, fidem certam facit Tertullianus [g], qui in eos inuectus, ſic ait exprobrās. Sed luceant, inquit, opera veſtra. At nunc luceant tabernæ & ianuæ noſtræ. Plures iam inuenies Ethnicorum fores ſine lucernis & laureis, quam Chriſtianorum.] hæc Tertullianus: ex quibus poterit quiſque perfacile intelligere quam bene conſultum fuit, & ſicut neceſſario, ita & pie effectū, vt facer vſus cereorum ac luminum a ſuperſtitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit conſecratus; quo pietatis officio Fideles non amplius ſuperſtitionem Gentilitiam, ſed diuinū numen excolerent. At vt tandem rem diuino teſtimonio obſignatam relinquamus; hæc pia religio-

C nis officia Deo eſſe acceptiſſima, non ſemel, verū multoties ipſe miraculis editis declarauit. Quorum ea breuiter hic tantum referam, quæ S. Gregorius Papa [h] de rebus ſuo tempore in Vrbe geſtis ſcribit his verbis: Die vero alio cum in ea lampades ſine lumine dependerent, emiſſo diuinitus lumine ſunt accenſæ. Poſt paucos iterum dies, cum expletis Miſſarum ſolemnijs, extinctis lampadibus, cuſtos ex eadem eccleſia egreſſus eſſet, poſt paululum intrauit, & lampades, quas extinctas reliquerat lucentes reperit, quas negligenter extinxiſſe ſe credens, eas iam ſolicitius extinxit & exiens eccleſiam clauſit, ſed poſt horarum trium ſpatium regreſſus, lucentes lampades, quas extinxerat iterum accenſas inuenit: vt videlicet ex ipſo lumine aperte clareſceret, quia locus ille a tenebris in lucem veniſſet.] hæc ille, cum agit de eccleſia S. Agathæ ab Arianis vindicata, & Catholicorum vſui reſtituta. Complura alia ac fere innumera his eſſent addenda exempla diuinitus oſtenſa; ſed quoniam alio tendimus, nempe ad Paulum Troade abeuntem, hic de his finis eſto.

g Tertullian. de Idol. c. 14.
Diuino miraculo vſus lampadum comprobatus.
h S. Greg. Dial. lib. 3. c. 30.

LXXIX.

Pauli nauigatio.

Peractis ſacris atque ad lucem Paulus producto ſermone, quod opportunum iam adeſſe tempus videretur, relictis ſuis qui nauem conſcenderent, ipſe pedeſtri itinere proquinquum locum,

D qui Aſſon eſt nominatus, peruenit, oppidum celeberrimum, portum habens aggere cōſtructum; vt ab Homero [i] deſcribitur, qui & a Plinio [k] Aſſon Troadis nominatur. Qui vero antea nauigio profecti erant diſcipuli, Aſſon appellentes, illic in naui Paulum aſſumpſerunt. Scribit autē hęc Lucas his verbis [l]: Nos autem aſcendentes nauem, nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulū: ſic enim diſpoſuerat ipſe per terram iter facturus. Cum aūt inueniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo, venimus Mitylenen (*eſt ciuitas maritima in Lesbo inſula portum habens.*) & inde nauigātes ſequēti die venimus contra Chiū, & alia applicuimus Samum, & ſequenti die venimus Miletū. Propoſuerat enim Paulus trāſnauigare Epheſum, ne qua mora illi fieret in Aſia: feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diē Pentecoſtes faceret Hieroſolymis.] hæc Lucas. Quoniā enim Paulus experimento didicerat, qua in ſe filij, quos genuerat in Euangelio charitate eſſent affecti, quippe qui ſeptem dieb. ab illis Troade retentus eſſet, nec ſibi ceteris abeuntibus vna cum eis nauim conſcendere licuiſſet, ſed ab illis (vt par eſt credere) comitantibus, vix tandem diuelli potuiſſet: Hanc ob rem, ne Epheſum appellēs a Chriſtianis illic agentibus, multis pariter diebus detineretur inuitus, Chio nauigans, relinquens Epheſum, primo Samum, inde Miletum peruenit, quæ eſt nobiliſſima vrbs

E Cariæ ad mare ſita. Sed hic animaduertendum, quod Græca exemplaria aliquid amplius habent a Latinis, nimirum eos, poſtquam appuliſſent Samum, commoratos eſſe Trogyllij, & ſic ſequenti die veniſſe Miletum hæc enim in Græcis exemplaribus leguntur: καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ.] quæ quidem lectio haud eſt recens: nam & ijs additis Ioannem Chryſoſtomum legiſſe conſtat, ac Grecorum ceteros oēs. Porro Trogyllium eſt promontorium poſitum contra Samum habēs iuxta ſe paruam inſulam, Trogyllium itidem appellatā. Diſtare a Samo Trogyllium ſtadijs quadraginta, Strabo teſtatur [m]. Sic igitur cum proxime adiaceat Trogyllium Samo: eos primo appuliſſe Samum, ac deinde paulo vlterius nauigantes ea die commoratos eſſe Trogyllij, ſequenti vero conſtat veniſſe Miletum. Studebat ille pro viribus nauigationem ſic maturare, vt ſolemnitatem Pentecoſtes ageret Hieroſolymis.

i Homer. Iliad.
k Plin. lib. 2. cap. 96. & libr. 36. ca. 17.
l Act. 20.
m Strab. lib. 14.
n Chryſoſto. in Act. hom. 43.

LXXX.

Pauli cōſilium veniendi Hieroſolymam.

At quid ſibi vult (inquit [n] Chriſoſtomus) iſta feſtinatio? Non propter feſtum, ſed propter multitudinem (interim hęc Iudæis dabat) & rapere volens inimicos, feſtinabat ſermonem annunciare.] Sed & plane declarauit euentus, cur tantopere feſtinaret Pentecoſten peragere Hieroſolymis.

lymis. Sciebat enim præcurriſſe illuc ex Aſia Iudæos, qui illum accuſarent, calumnian- A
a Act.21. tes ipſum aduerſus legem, templum, & populum agere: ſicque (quod & [a] fecerunt) in eum
vniuerſum populum concitarent. Nec inſuper ipſum latebant, quæ & poſtea ſibi, Hieroſoly-
mam cum perueniſſet, ſunt ſignificata: nimirum, illos ipſos Iudæos qui receperant Euangelium
b 1. Cor. 9. [b], quorum erat numerus multorum millium, omnes legis æmulos, pene inſenſo animo eſſe in
Paulum, quòd accepiſſent ipſum prædicare diſceſſionem a Moyſe. Quamobrem vt tempori in
ſeruiret (quod & ipſe de ſe teſtatur, factus Iudæis tamquam Iudæus, & iis qui ex lege eſſent, tam
quam & ipſe ſub lege eſſet, vt Iudæos, & eos qui ſub lege eſſent, lucrifaceret) ad ſolemne feſtum
Pentecoſtes Hieroſolymam feſtinat accedere, quo declararet ſe patrias leges non adeo auerſari.
Permiſſa enim ad tempus fuiſſe legalia, vt ijſdem opportuno tempore vterentur, ſi vellent, Apoſto
li, ſatis ſuperius dictum eſt: licet Epiphanius exiſtimarit, Paulum Chriſtiano more peregiſſe Pen-
tecoſten. Sed ſi hoc ipſe mente concepiſſet; quid opus habuiſſet, vt illam Hieroſolymis ageret, tan
topere feſtinare? nam ſi Chriſtiano more illud feſtum acturus erat: non Hieroſolymis tantum, ſed
in omnibus eccleſijs celebrare, liberum erat. Ceterum ea ipſa quæ egit, cum Hieroſolymam per-
ueniſſet, cuius rei cauſa (vt dictum eſt) illuc profectus ſit, aperte declarant. B

LXXXI.
De feſtis dieb. Chriſtianorũ.
Verum quod pertinet ad legalia: haud diutius ea permanſiſſe, ſed hac ipſa ætate magna ex par
te fuiſſe ſublata, manifeſte apparet: quandoquidem Ignatius, qui vndecimo Traiani anno, quo
paſſus eſt, ſuas in itinere poſitus Romam veniens ſcripſit epiſtolas, plane id admonet ſcribens ad
c Ignat. epiſt. 8. Philippenſes [c], ne feſtum Paſchatis agerent cum Iudæis, ſic dicens: Ad hæc conteſtor Epiſcopo
& presbyteris in Domino: Si quis cum Iudæis celebrat Paſcha, aut ſymbola feſtiuitatis eorum re
cipit, particeps eſt eorum qui Dominum occiderunt & Apoſtolos eius.] Porro alias eſſe introdu-
ctas in Eccleſiam feſtiuitates, eadem epiſtola idem ipſe declarat, ſic dicens: Feſtiuitates ne deho-
d Ad Magneſ. epiſt. 6. neſtetis.] Meminit & inferius de die Dominico: de quo & ad Magneſianos [d] ſcribens: Poſt ſabba-
tum, inquit, omnis Chriſti amator Dominicum celebret diem, diem reſurrectioni conſecratũ Do
e Apoc. 1. minicæ, reginam & principem omnium dierum.] meminit eiuſdem & Ioannes [e] in Apocalypſi.
Certe quidem ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ obſeruari cœptam ab Apoſtolis diem Dominicã,
qua ſimul ad ſacram ſynaxim conuenirent, argumento ſunt quæ nuper de conuentu Troade ab
f 1. Cor. 16. Apoſtolo habito vna ſabbati, dicta ſunt; quodq. Paulus ad Corinthios [f] ſcribens, vna item ſabba-
ti pecuniam pro collecta aſſeruari præcepit. Porro fieri ſolitas collectas die Dominico, iam ſupe- C
rius diximus. Sed de die Dominico paulo inferius plura dicenda ſunt.

LXXXII.
Dies Paſchatis a Petro præſcriptus.
Quod autem ad Paſcha pertinet: placuit Petro in primam diem Paſcha transferre: non enim
Pius Papa, vel Victor (vt alij putant) fuerunt eius rei auctores, cum (quod Beda [g] teſtatur) con-
g Bed. in Retra. in Act. Apoſt. ca. 20. ſtet Petrum die Dominico Paſcha Romæ celebraſſe, atque id ipſum Marcum, monente eodẽ Pe-
tro, Alexandriæ docuiſſe. Quod & Proterius Epiſcopus Alexandrinus ſcribens ad Leonem Ro-
manum Pontificem ingenue profitetur, cuius fragmentum epiſtolæ idem qui ſupra recitat Beda
[h]. Manifeſte igitur Socrates [i] Nouatianus homo hallucinatur, dum ex decreto Nouatianorũ
h Bed. li. de rat. temp. c. 42. confirmat eſſe debere in cuiuſque voluntatis arbitrio, quando velit Paſcha peragere; quod nulla
i Socrat. libr. 5. cap. 21. dicat ratione conſiſtere, quando illud ſit celebrandum. Sed Nouãtes Nouatianos libenter auſcul
tant, captantes quamcumque a quouis oblatam occaſionem, ne vel in his ſubijci videãtur Catho-
licæ Eccleſiæ. ſed de his alias pluribus. Exploſis igitur legalibus cærimonijs, ſic illa quæ præcipua
eſſe videbantur Iudæorum feſta, Paſcha atque Pentecoſten, ex parte Apoſtoli celebrare cœperũt:
vt retinentes nomina; quæ noua erant in illis & auguſtiora, atque illa ipſa quæ ijſdem ſolemnitati
bus typice erant ſignificata, iamque per Chriſtum impleta myſteria celebrarent. Hæc vero D
k Coloſſ. 2. docuiſſe Apoſtolum, cum poſt hæc Romæ agens id ſcripſit ad Coloſſenſes [k]: Nemo vos iudi-
cet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt vmbra futuro
rum, corpus autem Chriſti] complures exiſtimarunt. Non enim penitus feſta Paulum abſtuliſſe,
l Tertull. aduer. Pſychic. c. 14. ſed (vt dictum eſt) ex parte tantum, Tertullianus [l] antiquitatum Eccleſiæ egregius teſtis docet
his verbis; Si omnem in totum deuotionem temporum, & dierum, & menſium, & annorum eraſit
Apoſtolus; cur Paſcha celebramus annuo circulo in menſe primo? cur quinquaginta exinde die-
bus in omni exultatione decurrimus?]

LXXXIII.
Quæ dierũ dãnetur obſeruatio.
m Galat. 4. At vero nec cum ad Galatas Paulus ſcribens [m] dixit: Dies obſeruatis, & menſes, & tempora,
et annos. Timeo vos, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis] aliud quã Iudaicas cærimonias ſu-
gillauit. Nam Origenes, qui et iiſdem cum Tertulliano temporibus claruit, nempe Seueri Impera
toris, haud amplius quàm centum quinquaginta annis a temporibus Apoſtolorum, de vtraq. Pau
n Orig. contra Celſ. lib. 8. li ſententia agens, ac fuſius diſputans contra Celſum [n] hæc ait: Accommodatiſſime, ad feſtos dies E
Gentilium ſcilicet arguendos, illud apud Paulum dictum videtur: Dies autem obſeruatis, et men
ſes, et tempora, et annos. timeo forte ne ſine cauſa laborauerim in vobis. Quòd ſi quis ad hæc for
taſſe obiecerit vel Dominicos dies, vel paraſceues, et Paſchatis, vel Pentecoſtes tempora, quæ ex
diebus vtique conſtant: dicendum, perfectiorem quemque, qui pro verbi Domini ac Dei natura,
dictis, factiſq. et cogitationibus ſemper inſiſtat, aſſiduo in Domini diebus verſari, et Dominicos
perſeueranter agere dies, et ad recte viuendum ſedulo paratiorem ſe reddere, et a mundi ſuauita-
tibus abſtinere, etc.] pergit enim agere de Paſchate, quòd celebretur a Chriſtianis, quòd eo tẽpo
re immolatus ſit Chriſtus; et de Pentecoſte, quòd Spiritus ſanctus cælitus effuſus ſit in Apoſtolos
atque diſcipulos. Ac denique monſtrat pluribus, perfectiores Chriſtianos mente ſua ſemper age
re dies feſtos; eſſe tamen imbecilliores, qui ſenſibilibus indigerent exẽplis, ijdemque his ſtatutis
feſtis manu ducendi eſſent ad ſublimiorem perfectioremq. diſciplinam. quamobrem hæc ſubdit:
Iſtiuſmodi arbitror vbi Paulus cognouiſſet feſti diei partem, feſtum id nominaſſe, quod præter
dies ceteros feſtos ſtatis dieb. celebraretur; et ex iſtiuſmodi dicto aperuiſſe, non in parte aliqua fe
ſti diei, ſed in integra quadam et indeficiente hunc eſſe, qui pro verbi doctrina vitam perpetuo du
xerit.]

A xerit.]De iiſdem feſtis ſic ex parte ſublatis hæc et Gregorius Nazianzenus [a]; Feſtos dies Iudæus etiam agit,verum iuxta litteram: Legem enim corpoream conſectans , ad ſpiritualem legem non peruenit. Feſtos quoque dies Gentilis agit,verum iuxta corpus.]& paulo poſt:Feriamur ipſi quoque,verum vt Spiritui gratum eſt.]& inferius,cum agit de feſto Pentecoſtes , deque ratione eius feſti diei celebrandi a Chriſtianis inita , hæc addit : Ob has fortaſſe rationes , vel his proximas , vel etiam ſublimiores quaſdam, magiſque diuinas , Pentecoſtes diem Hebræorum voce colimus:quemadmodum & alios multos Hebraicos ritus obſeruamus,apud illos quidem figuratenus celebratos,a nobis autem myſtice reſtitutos atque perfectos.]His conſentientia ſcribit Baſilius [b].

a Greg.Nazian. orat.in S. Pent.

b Baſil.in Iſai. c. 1.& ad Amphiloch.de Spir.ſanct. c.17.

LXXXIV. *De feſtis ex parte mutatis.*

At in his ſic ex parte mutandis,ritus etiam Apoſtolos Eccleſiam docuiſſe,quibus celebrarentur,Hilarius [c] teſtatur his verbis:Hæc quidem ſabbata ſabbatorum ea ab Apoſtolis religione celebrata ſunt,vt his Quinquageſimæ diebus nullus neque in terram ſtrato corpore adoraret, neque ieiunio feſtiuitatem ſpiritualis huius beatitudinis impediret: quod id ipſum extrinſecus etiam in diebus Dominicis eſt conſtitutum,qui vltra ſabbati numerum per plenitudinem Euan-
B gelicæ prædicationis accedunt. Namque cum in ſeptimo die ſabbati ſit & nomen & obſeruantia conſtituta;tamen nos octaua die,quæ & ipſa prima eſt,perfecti ſabbati feſtiuitate lætamur.]hucuſque Hilarius. Sed & Epiphanius [d] agens contra Aerium nebulonem,primum ſacrorum ſtatutorum dietum impugnatorem,non aliunde quàm ex Apoſtolica conſtitutione obſeruationẽ eiuſmodi Eccleſiaſticam tot ſæculis ante præſcriptam ſibi vindicat.

c Hilar.in prolog.expoſ.Pſal.

d Epipha.hære. 75.

LXXXV.

Sed quàm erudite & eleganter Hieronymus [e] hæreticorum obiectiones,qui ex Apoſtoli verbis captiones quaſcumque poſſint calumnioſe admodum aucupantur,refellat, hæc accipe: Dicat aliquis:Si dies obſeruare non licet, & menſes,& tempora,& annos:nos quoque ſimile crimen incurrimus,quartam ſabbati obſeruantes,& paraſceuen,& diem Dominicam,& ieiunium Quadrageſimæ,& Paſchæ feſtiuitatem,& Pentecoſtes lætitiam,& pro varietate regionum diuerſa in honore martyrum tempora conſtituta. Ad quod qui ſimpliciter reſpondebit,dicet , non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe,quos noſtros. Nos enim non Azymorũ Paſcha celebramus, ſed Reſurrectionis & Crucis:nec ſeptem iuxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte , ſed Spiritus ſancti veneramur aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in
C Chriſto;propterea dies aliqui conſtituti ſunt,vt in vnum omnes pariter veniremus:non quo celebrior ſit dies illa qua conuenimus;ſed quo quacumque die conueniendum ſic, ex conſpectu mutuo lætitia maior oriatur. Qui vero oppoſitæ quæſtioni acutius reſpondere conatur,illud affirmat; omnes dies æquales eſſe,nec per paraſceuen tantum Chriſtum crucifigi,& die Dominica reſurgere,ſed ſemper ſanctæ Reſurrectionis eſſe diem,& ſemper eum carne veſci Dominica. Ieiunia autem,& congregationes inter dies propter eos & a viris prudentibus inſtitutos , qui magis ſæculo vacant quàm Deo,nec poſſunt,immo nolunt toto in eccleſia vitæ ſuæ tempore congregari,& ante humanos actus Deo orationum ſuarum offerre ſacrificium . Quotus enim quiſque eſt,qui ſaltem hæc pauca,quæ ſtatuta ſunt,vel orandi tempora,vel ieiunandi,ſemper exerceat?] hæc & alia Hieronymus,vt apparet,in ſententiam Origenis. At non hi quidem ſic cunctis Chriſtianis dies æquales eſſe dixerunt,vt feſta dies non præſtet non feſtæ,ſed quòd dies,in quãtum dies ſunt,omnes ab eodem auctore creati,eiuſdem ſint cõſiderationis:tamen quòd in aliquibus grandia inciderint diuina myſteria,ex his eoſdem reddi celebriores cõſtat:ſicut de cãpis accidit,qui cum omnes æque ſint terra,ille tamen nobilior habetur ceteris,in quo magis egregia ſunt ſata ſemina,vel plantatæ
D arbores. Quamobrem certi dies his muneribus diuinitus illuſtrari,celebriori cultu peragi debuerunt:cum alioqui ob immenſam Dei erga mortales largitatem effuſam,cum ſufficere illi dies præſcripti ad referendas gratias minime videantur, omnibus diebus eadem meditari omnes æque deberent.

e Hier. in epiſt. ad Galat.c.4.

Quomodo Chriſtiani feſtos dies obſeruent.

LXXXVI. *De ſenſu verborum Apoſtoli.*

Sed quod ſpectat ad ſenſum verborum Apoſtoli:complures antiquorum,ac præſertim Græcorum,expoſuerunt de Iudæorum feſtis Apoſtolum agere:alij ad ſuperſtitionem Gentilium retulerunt,quòd Gentiles paſſim diſtinctos haberent dies faſtos,atque nefaſtos. In quam ſentẽtiam S. Auguſtinus ſcribens ad Ianuarium [f] hæc ait:Non itaque dies obſeruamus,annos,& menſes,& tẽpora;ne audiamus ab Apoſtolo:Timeo ne forte ſine cã laborauerim in vobis. Eos enim culpat,q̃ dicunt:Non proficiſcar hodie,quia præpoſterus dies eſt,aut quia Luna ſic fertur : vel,proficiſcar, vt proſpera cedant,qa ita ſe hẽt propoſitio ſiderum. Non agã hoc menſe commerciũ, quia illa ſtella mihi agit menſem:Non plantem hoc anno vineã,quia biſſextus eſt,&c.]Idem [g] alibi de celebrãdo in Eccleſia Paſchate atque Pentecoſte,diſputans cõtra Fauſtũ hæc impugnãtẽ,aliiſq. [h] in locis, vt contra Adimantum,& in Pſalmũ centeſimũ decimũ,& ad Ianuariũ ſcribens [i], exactam reddit
E rõnem,conſentientem ceteris antiquis rerum Eccleſiaſticarum tractatoribus. Nec eſt q̃ quis moneat qõnem,quòd præter illa quæ ab eodem Paulo Apoſtolo dicta ſunt,idem ipſe rurſus ſcribens ad Romanos [k] ſic dicat: Alius iudicat diem inter diem:alius aũt iudicat oẽm diem.]de cibis enim illic agi,manifeſtiſſimum eſt:id enim communi conſenſione Patres locum illum explicantes affirmant;licet S. Hieronymus contra Iouinianum agens,aliter locum illum explicare videatur. Verũ iure dicere etiam quiſque poterit,Apoſtolum de alijs quàm Iudæorum feſtis eſſe locutum.

f Auguſt. epiſt. 119.& in Enchi. ca.79.

g Auguſt.contra Fauſt.libr.32.ca. 11.12.

h Idem contra Adiman.ca. 16.

i Epiſt.119.

k Rom.14.

LXXXVII.

Ex his igitur ex ſententia Origenis & Hieronymi recitatis,quibus dicitur,Chriſtianos ſanctiores non hanc vel illam ad diuinum cultum præſcriptam habere diem,ſed cunctis propenſius diuinum numen venerari;inferri poſſe videtur,ea potiſſimum ratione in eccleſia antiquitus inſtitutũ, vt dies hebdomadæ omnes,feriæ nomine dicerentur. Non enim recens vel a Silueſtro Papa primum huiuſmodi eſt excogitata nomenclatura, quæ ab antiquioribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus reperitur vſurpata. Nam & Tertullianus [l] frequenter meminit de quarta & ſexta feria . Idemq. ait [m]:Nobis certe omnis dies,etiã vulgata conſecratione celebratur.]& alibi [n]:Nos intelligimus, magis ſabbatizare vos omni opere ſeruili ſemper debere,& non tantum ſeptimo quoque die,ſed

l Tertu.aduerſ. Pſychic.c. 2.

m Idem eodem cap 14.

n Idem aduerſ. Iudæos.c.4.

a Hieron. epiſt. 151.q.10.
b Exod. 12. Leuitic.3. Num.18.

A per omne tempus.]Et Hieronymus [a] ad Algaſiam,cum & illud Pauli explicat: Nemo vos iudicet in parte diei feſti] Vt alios,inquit,dies feſtos putent,alios non feſtos:nobis enim, qui in Chriſtum credimus reſurgentem,iugis & æterna feſtiuitas eſt.]Accedit his illa ratio, quòd ſicut Iudei [b] Paſchalem ſolemnitatem ſeptem diebus comedētes azyma celebrabāt,ita Chriſti Eccleſiæ placuit totidem dies alia ratione poſt Paſcha ſoleniniter agere,eamque ob cauſam eos ferias diceret; quarum quoniam prima erat ipſa feſtiuitas Paſchæ,quæ mox ſequitur,ſecunda,ac deinceps ceteræ numerarentur eodem ordine. At quoniam(vt dictum eſt)quolibet die primo,quem Dominicū appellandum eſſe maiores cenſuerunt,eamdem Chriſti reſurrectionis memoriam ſingulis agendam hebdomadis ſtatuerunt:inde factum eſt etiam,vt ſicut in prima Reſurrectionis hebdomada dies ſinguli feriæ nomine dicebantur,ita ſequentibus ſingulis hebdomadis,quòd eadem repetita ſolemnitas videretur,eodem quoque modo ceteri hebdomadæ dies etiam feriæ dicerentur, cum præſertim Fideles horrerent eoſdem a dijs Gētium nominare,vel Iudaico more a ſabbato primā, ſecundam ſabbati,& ſic deinceps nomen deducere.

LXXXVIII. *De Die Dominico.*

c Orig. in Exod. hom.7.
d Athanaſ. in illud Matthæi, Omnia tradita ſunt mihi.
e Hilar. in proœm. ſuper Pſal.
f Baſil. in Hexamer ho.2. in fin.
g Hier. in epiſt. ad Galat.c.4.
h Auguſt. ſerm. 251 de temp.
i Leo epiſt. 81. cap.1.
k Sext. Synod. c.8.tom.2. Concil.
l Chryſoſt. de reſurr homil. 5.
m Nicæn. Cōcil. can.20.
n Aug. de temp. ſerm. 251.

Verum quoniam prima feria,eademque præcipua,preclariſſimis inſignita myſterijs,dies Dominica meruit nuncupari:idque cum factum reperiatur Apoſtolorum temporibus(vt ſuperius dictum eſt)non ab alijs quàm ab ipſis fuiſſe ſtatutum,atque ſeruari mādatum,omnes qui mente va- B leant,dicturos putamus. Actum eſt ſuperius de diei Dominici prærogatiuis, quarū in Synodo coram Theophilo ſexto Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopo ſex a ſanctis Patribus ſunt recenſitæ. Attigerunt ex his aliquas Origenes [c], Athanaſius [d], Hilarius [e], Baſilius [f], Hieronymus [g]: a S. Auguſtino [h] etiam multæ collectæ leguntur:ſed & S. Leo [i] ceteris locuplerius de eius diei ſacramentis ad Dioſcorum ſcribit,itemque Sextæ Synodi [k] adiecti canones. Nec dicere prætermittimus triplici nomine eamdem primam diem dictam reperiri:nam non tantum eam dixere maiores Dominicam,vtpote quia de ea illud prædictum videtur:Hæc dies,quam fecit Dominus]ſed & alij eam nominauere diem panis,alij diem lucis. Sed cur fuerit his tribus nominibus inſignita,fuſius explicat ſanctus Ioannes [l] Chryſoſtomus:nobis modo in his non immorandum. Præter tot antiqua de eius diei cultu monumenta,eſt & canon Magni Nicæni Concilij [m]. Sanctus Auguſtinus [n], qui eiuſmodi obſeruationem diei ab Apoſtolis inſtitutam affirmat,de eiuſdem cultu hęc tradit:Dominicum ergo diem Apoſtoli & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolemnitate habendum eſſe ſanxerunt,quia in eodem Redemptor noſter a mortuis reſurrexit; quique ideo Dominica ap- C pellatur,vt in eo terrenis operibus vel mundi illecebris abſtinentes, tantum diuinis cultibus ſeruiamus.]& poſt multa de eiuſdem diei inſignibus,addit:Ac ideo ſancti doctores Eccleſiæ decreuerunt omnem gloriam Iudaici ſabbatiſmi in illam transferre,vt quod ipſi in figura, nos celebremus in veritate. Obſeruemus ergo diem Dominicum,fratres,& ſanctificemus illum,ſicut antiqs præceptū eſt de ſabbato,dicente legiſlatore: A veſpera, vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra. Videamus ne otium noſtrum vanum ſit;ſed a veſpera diei ſabbati vſque ad veſperam Dominicæ diei,ſequeſtrati a rurali opere,& ab omni negotio,ſolo diuino cultui vacemus. Veniat ergo, cuicumque poſſibile ſit,ad veſpertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu eccleſiæ pro peccatis ſuis Deū. Qui vero hoc nō poſſit,ſaltem in domo ſua oret, & non neget Deo ſoluere votum,ac reddere penſum ſeruitutis. In die vero nullus ſe a ſacrarum Miſſarum celebratione ſeparet;neque quis domi remaneat,ceteris ad eccleſiam pergentibus; neque in venatione ſe occupet.]hæc & alia de eius diei cultu Auguſtinus.

LXXXIX. *De celebrando Dominico.*

o Synod. Agatheſ. can.47.
p Concil. Matiſconen can.1.
q Sext. Synod. c. 8.tom.2. Conc.
r Cypr. de oper. & eleemoſ.
s Aug. de temp. ſerm. 251.
t Paulin. epiſt. 32.

Quod vero primum dicit,ea die Miſſas audiendas:non tam Auguſtini ſententiam,quàm communem totius Eccleſiæ vſum ſecuta,hoc ipſum monuit Synodus Agathenſis [o]. De vigilijs noctę D Dominicæ celebrandis extat canon Concilij Matiſconenſis [p], necnon nuper citatus canon in appendice ad Sextam Synodum [q], quo etiam iubetur vt ea die oblationes more maiorum offerantur in eccleſia. Sed non res eſt recens introducta:quandoquidem & Cyprianus inuehitur in mulierem diuitem,quæ ſine oblatione eadem die ad eccleſiam conueniret,ſic dicens [r]: Locuples & diues es,& Dominicum celebrare te credis,quæ corbonam omnino non reſpicis;quæ in Dominicū ſine ſacrificio venis;quę partem de ſacrificio,quod pauper obtulit,ſumis?]hęc ipſe:& licet alio ſenſu Dominicum alij accipiendum putent,nempe pro ipſo ſacrificio,tamen illud die Dominica publico conuentu celebrari ſolitum,alibi diximus. Eadem eſt querela Auguſtini [s], dicentis in diuites:Oblationes,quæ in altario conſecrentur,offerte. Erubeſcere debet homo idoneus, ſi de aliena oblatione communicauerit.]Eſt & de his Paulini [t] ad plebem pia admodum exhortatio,& in religioſum officium omittētes iuſta obiurgatio. Sed de collectis & oblationibus dictum eſt ſuperius; hæc ſatis de his quæ ad diem Dominicam ſpectant,quam ex ſeptem ceteris feſtam nouimus;licet olim(vt dictum eſt)in Oriente & dies ſabbati etiam feriaretur.

XC.

u Aug. eodem.
De feriantib. diem quintā.

In eos vero qui feriam quintam abſque operatione agerent,Auguſtinus [u] vehementer inue- E hitur,dicens:Et quia audiuimus,quòd aliquos viros vel mulieres ita diabolus circumueniat, vt quinta feria nec viri opera faciant,nec mulieres lanificium:coram Deo & ſanctis Angelis eius cōteſtamur,quia quicumque hoc obſeruare voluerint,niſi per prolixam & duram pœnitentiam tale ſacrilegium emendauerint,vbi arſurus eſt diabolus,ibi & ipſi damnandi ſunt. Iſti enim infelices & miſeri,qui in honorem Iouis in quinta feria opera non faciunt,non dubito quia ipſa opera die Dñico facere non erubeſcunt,nec metuunt. Et iō quoſcūque tales eſſe cognoueritis, duriſſime caſtigate. Et ſi emēdari noluerint, nec ad colloquiū, nec ad conuiuiū veſtrū eos venire permittite Si vero ad vos pertinent,ēt flagellis cædite; vt vel plagam corporis timeant,qui de animæ ſuæ ſalute non cogitant. Nos enim,fratres cariſſimi,cogitantes periculum veſtrum,paterna vos ſolicitudine admonemus.]hucuſque Auguſtinus:quibus videas, quanta vigilantia intenderint Patres ne in feriationem dierum aliqua irreperet ſuperſtitio. His enim ſimilia ſcripſit S. Gregorius [x] aduerſus eos qui diem ſabbati æque ac Dominicum feriarent,ipſumque Dominicum Iudaice celebrarent,quod olim vetuerat etiam Concilium Laodicenum [y]. Ebionæos eius erroris redargutos eſſe,

x Greg. lib. 11. epiſt.3.
y Concil. Laod. can.29.

quòd

A quòd æque ſabbatum ac diem Dominicum colerent, teſtatur Euſebius [a]: at de his ſuperius, vbi actum eſt de ieiunio ſabbati, fuſius dictum.

a Euſeb. lib. 3. c. 21.

XCI.

De inſtitutione aliorum dierum feſtorum.

Sed vt ſummatim de ceteris Eccleſiæ diebus feſtis agamus: eadem ſane ratione qua Apoſtoli ea ſeruanda inſtituerunt, qui ijſdem ſucceſſerunt Apoſtolici viri, reliqua quæ ſunt poſtea ſuperaddita feſta introduxerunt, ac poſteris tradiderunt. Auguſtinus enim ſcribens contra Fauſtum hæc addit [b]: Ea quippe anniuerſarie in Eccleſia celebrantur, quæ inſigniter excellentia certis diebus facta ſunt; vt eorum neceſſariam ſalubremque memoriam feſtiuitas concelebrata cuſtodiat.] & alibi [c]: Beneficiorum Dei ſolemnitatibus, feſtis, & diebus ſtatutis dicamus ſacramuſque memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio.] Hac, inquam, ratione & feſta Natalis Domini, Epiphaniorum, necnon Aſcenſionis celebranda in Eccleſia, ſunt ſalubriter introducta. Sed quonam tempore hæc acceſſerint, haud tutum eſt definire: niſi qui certam fidem adhibendam eſſe putarit illis Apoſtolicis inſtitutis, quæ Clementis nomine vulgata habentur. In his [d] enim de dictis tribus hiſce feſtiuitatibus habetur mentio, tamquam fuerint ab Apoſtolis inſtitutæ: quod & pie credendum eſt. nam quo tempore ceteræ feſtiuitates agi cęperint, aliqua eſt memo-
B ria: de his autem antiquioribus atque præclarioribus nullum inuenitur inſtitutionis exordiũ. Certe veteres ſancti Patres, qui his diebus homilias ad populum habuerunt, de his feſtis vt de re antiquiſſima locuti ſunt.

b Augu. contra Fauſt. lib. 32. ca. 12.
c De Ciuit. Dei lib. 10. c. 4.
d Clem. Conſt. lib. 5. c. 13. & 20. in fine.

XCII.

Paulinus [e], qui temporibus Theodoſij ſenioris claruit, ea a Deo accepta, nempe diuinitus inſtituta eſſe, teſtatur his verſibus:

Ego velut cælum ſtellis, vt floribus arua,
Temporibusque annos Dominus, ſic ipſe diebus
Tempora diſtinxit feſtis, vt pigra diurnis
Ingenia obſequijs ſaltem diſcrimine facto
Poſt interuallum reduces ſollemnia voto
Sancta libenter agant.] hæc Paulinus.

e Paulin. Nol. in Natal. 9. S. Felicis.

De ratione dierum feſtorum.

Qui etiam ibidem relegens facta feſta quæ ſuo tempore in Eccleſia agebantur, non tantum nuper dictorum meminit, ſed etiam natalitiorum ſanctorum martyrum, de quibus paulo inferius pauc is acturi ſumus. Sed quòd illa a Domino inſtituta dicit, in eum ſenſum accipiendum eſt: Deus q
C in Decalogo legem præſcriptam dedit, qua feſtos dies iuberet coli, eoſque illos eſſe poſtea declarauit, quibus maxima quædam ipſe contuliſſet in Hebręum populum beneficia; quæ ne memoria exciderent, mille alijs monumẽtis in mentibus voluit eſſe fixa: cum vero poſtea longe maiora per Filium ſuum in hunc mundum miſſum, vniuerſo humano generi elargitus eſt dona, & immẽſa addidit beneficia; cur non videretur ab eo pariter eſſe ſtatutum, vt eorum memoria æque ſolemniter celebritate anniuerſaria coleretur? Neminem enim hæc adeo perſpicua negaturum putamus, niſi qui omnis prorſus a Deo inditæ homini rationis eſt expers: cum præſertim (vt pluribus dictũ eſt) illa priora, horum quæ poſtea contigerunt, typum gererent; ſicque ea etiam ratione, illa fore legitima ſempiterna, prædicta eſſent; quòd licet typice aliquando & ad tempus illa, poſtea vero ſecundum veritatem forent ab omnibus perpetuo celebranda.

XCIII.

Quod vero ſpectat ad feſta ſanctorum, quæ a maioribus dici natalitia conſueuerunt: etſi hæc alibi attigerimus, quoniam tamen id in præſentiarũ a nobis exigit ratio argumenti, de ijſdem hic paucis agendum putamus. Non negligenda in primis omnino videntur quæ de his apud Clementem [f] ſcripta leguntur, manaſſe hæc ſcilicet ex Apoſtolicis inſtitutis; cum antiquæ traditioni de
D ſanctorum natalitijs celebrandis complures antiquiſſimi ſcriptores adſtipulentur. Nemo certe, niſi Apoſtolorum auctoritate, rem tantam in noua Eccleſia abſque vllo diuinæ Scripturæ exemplo introducere præſumpſiſſet: neq; rurſum ab vniuerſali Eccleſia recepta eſſet, niſi id omnes ex Apoſtolica traditione manaſſe nouiſſent. Quonam pacto, quæſo, cum nondum anni centum ab Apoſtolorum temporibus lapſi eſſent, dum ad illud tempus ſuperſtites adhuc fuiſſent nonnulli Apoſtolorum diſcipuli, Eccleſia [g] Smyrnenſis, ſcripta epiſtola non tantum ad Eccleſiam Philomilij, ſed ad omnes Catholicos Chriſtianos vbique gentium, egregie libereque profiteretur ſe propediem celebraturam diem feſtum martyrij Polycarpi ſolemni celebritate, nimirum cum ceſſaret dira perſecutionis rabies; niſi Apoſtolorum auctoritate id iure, ſancte, pieque facere licuiſſet? Sed reddamus (quo hæc planiora fiant) eius epiſtolæ verba, quæ ſunt huiuſmodi, poſt enarratum martyrium Polycarpi: Nos poſtea oſſa eius, potiora lapillis pretioſis, auroque puriora, cineribus ſelecta eo loco repoſuimus, qui illis erat decorus conſentaneuſque: vbi ſane nobis in vnum aliquando coactis, Dominus præſtabit, vt celebrem eius martyrij diem, inſtar natalis feſti, cum exultatione & gaudio quantum fieri poteſt maximo recolamus: idque cum ad martyrum
E memoriam, qui antea tale certamen confecerunt, tum ad eorum exercitationem, mentiſq; ad talẽ conſtantiæ præparationem, qui poſtea Chriſtum eo genere mortis ingenue confeſſuri ſint.] hæc ibi.

f Clem. Conſti. lib. 8. c. 39.
Feſti dies Sanctorum martyrum ex Apoſtolica inſtitutione.
g Apud Euſeb. lib. 4. c. 14.

XCIIII.

De Die natali ſto celebrando.

Ex his quidem tum maiorum de ea re traditio declaratur, tum etiam quæ apud Clementem in hæc verba leguntur, probata magis ac magis redduntur: In die (inquit auctor) Stephani protomartyris quieſcant, & reliquorum ſanctorum martyrum, qui Chriſtum propriæ vitæ antepoſuerunt.] Confirmant hæc etiam quæ Origenes, qui ſequenti ſæculo vixit, nẽpe ſub Seuero, ſua in Matthæũ homilia [h] de infantibus Innocentibus martyribus ait: Bene & ſm volũtatem Dei eorum memoriam ſancti Patres celebrari mandarunt ſempiternam in Eccleſijs, veluti pro Domino morientium.] Id ipſum eſt quod dicit Tertullianus [i] ex antiqua maiorum traditione: Pro natalitijs annua die facimus.] per natalitia, dies obitus ſanctorum intelligi, nuper citatus Origenis locus ſatis expreſſe ſignificat. His addimus celebrem Cypriani locum [k] in epiſtola ad Clerum Carthaginenſem, qua admonuit, vt dies eorũ qui martyrio mortẽ oppeterent, Eccleſiaſticis tabulis adnotarent, quo eorũ memorias celebrare poſſent. ſunt hæc eius verba: Deniq; & dies eorũ, qb. excedũt

h Orig. hom. 3. in Matth.
i Tert. de coron. milit. c. 3.
k Cypr. epiſ. 37.

adnotate:vt commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare poſſimus.quamquã A
Tertullus fideliſſimus & deuotiſſimus frater noſter pro certa ſolicitudine & cura ſua,quam fratri
bus in omni obſequio operationis impertit,qui nec illic circa curam corporum deeſt, ſcripſerit
& ſcribat,ac ſignificet mihi dies,quibus in carcere beati fratres noſtri ad immortalitatem glo-
rioſæ mortis ex iſta tranſeunt;vt celebrentur hic a nobis oblationes & ſacrificia ob commemora-
tiones eorum:quæ cito vobiſcum,Domino protegente,celebrabimus.]hucuſque Cyprianus. Idẽ

a idem epiſ. 34.

ipſe [a] alias quoque ad eoſdem: Sacrificia,inquit,pro his ſemper (vt meminiſtis) offerimus,
quoties martyrum paſſiones & dies anniuerſaria commemoratione celebramus.] Gregorium
Thaumaturgum inſtituiſſe ſuos, quos nuper ad fidem conuerterat, vt celebrarent natalitia

b Greg. Nyſſ. in Vita S. Gregor. Thaumaturg.

martyrum,auctor eſt Gregorius Nyſſenus [b]. Denique ne ſingulos recenſendo eius rei fideliſ-
ſimos teſtes, moleſtiam afferam; ſatis ſit vna ſententia rem abſoluere: nimirum libere af-
firmare,neminem poſt recenſitos reperiri ſanctorum Patrum,rerum Eccleſiæ tractatorum, qui
vel homilias in ſanctorum martyrum natalitijs non ſcripſerit,vel alia occaſione eorumdem non
meminerit.

XCV.

Cõfeſſorũ dies feſti.

c Greg. Nyſſen. orat. in laud. S. Baſilii.

At non tantum martyrio conſummatorum, ſed & ceterorum [c] ſanctorum peragi ſolitas in B
Eccleſia anniuerſarias celebritates, Gregorius Nyſſenus declarat, ordinemque deſcribens,
ſic ait: Ordo autem nobis ſpiritualium celebritatum atque conuentuum is eſt, quem magnus
Paulus docuit,ſuperne atque cælitus huiuſmodi rerum cognitionem adeptus. Ait enim ille,in
primis Apoſtolos & Prophetas conſtitutos & ordinatos eſſe,poſt illos vero paſtores & doctores.
Conuenit igitur ordo ſolemnium cõuentuum & celebritatum cum Apoſtolica hac ordinatione.]
& paulo poſt recenſitam Chriſti feſtiuitatem,hæc ſubdit; Primum nobis Apoſtoli & Prophetæ
ſpiritualis cœtus,initium fecerunt:vtraque enim prorſus circa eoſdem ſunt dona, & Apoſtolicus
ſpiritus,& ſpiritus prophetiæ. Sunt autem hi,Stephanus, Petrus, Iacobus, Ioannes, Paulus.
Deinde poſt hos,conſeruato ordine ſuo,paſtor & magiſter præſentem nobis celebritatem auſpi-
catur.]hæc Gregorius,cum in feſto die fratris ſui Baſilii eum pro concione laudauit. Sicut & Gre
gorius Naziãzenus,qui pariter Athanaſium,iam diu ante vita functum,eadem de cauſa viſus eſt
encomio celebraſſe.

XCVI.

d Dionyſ. Alex. apud Euſeb. libr. 7. c. 17.

Quanta autem animi alacritate eſſent maiores noſtri in celebrandis anniuerſarijs feſtis die-
bus,ex his quæ ſcribit Dionyſius Alexandrinus [d] facile poteſt intelligi, cuius de ea re ſenten- C
tiam ſuperius recitauimus;& cum ipſius,tum etiam aliorum antiquorum teſtimonio demonſtra
uimus,nec tempore cuiuſuis maximæ perſecutionis vrgentis abſtinuiſſe Fideles,vbicumque age-
rent, etiam ſi in carcere eſſent,vna ſimul,quantum loci & temporis opportunitate daretur, con-
uentus agere,feſtoſque dies celebrare,& ſacræ Euchariſtiæ participes fieri. Sed conſule quæ de

Frequens concurſus ad Natalitium SS. Martyrum.

e Greg. oratio. in S. Theod.

his ſuperius dicta ſunt,cum de Eccleſia & conuentu eccleſiaſtico actum eſt. Reddita autem pace
Eccleſiæ,quanto celebriori ac frequentiori conuentu non vnius loci vel ciuitatis,ſed totius plane
prouinciæ populi in vnum locum conuenientes, feſtos dies celebrare conſueuiſſent, duo tantum
exempla ex antiquioribus monumentis in medium afferre ſatis ſit; quorum alterum Orientalis
Eccleſiæ,alterum vero Occidentalis conſuetudinem patefaciet:Gregorius Nyſſenus [e] in ea ora
tione quam habuit in natali die S. Theodori martyris,hæc eſt ad populum pro concione locutus:
Vos,qui populus Chriſti,qui grex ſanctus,ac regale eſtis ſacerdotium,qui vndique ex vrbibus &
ex agris cateruatim confluxiſtis,vnde ſigno itineris accepto,in hunc locum veniſtis? Quis vobis
hunc veniendi adeo ſeriam ac quaſi præſtitutam neceſſitatem impoſuit, idque tempore hiberno,
quo tempore & a bello quies eſt,& miles armaturam amouet, & nauta gubernaculum ſuper flu- D
men ponit,& agricola aratores boues in præſepi curans quieſcit? An palam eſt,quòd ſanctus mar
tyr ex millitaribus ordinibus & tuba cecinit,& multos ex diuerſis regionibus ad ſuæ quietis lo-
cum & ſedem vocauit,non ad bellicum inſtruens apparatum,ſed ad dulcem ac maxime Chriſtia

f Greg. Nyſſen. orat. 1. & 2. in quadr. mart.

nos vtique decentem pacem cogens?]hæc Gregorius,qui [f] (ne hoc prætermittamus dicere)in fe
ſto die ſanctorum Quadraginta martyrum,ob frequentiſſimum cœtum,qui conuenerat,hominũ
que compreſſionem & ſtrepitum,coactus eſt luculentam orationem, quam in laudem martyrũ
inchoauerat,inabſolutam relinquere,& die ſequenti reſumere.

XCVII.

g Galla Plac. ad Pulchr. epiſt. extat to. 2. Concil. in præamb. Concil. Chalcedon.

h Pruden. Periſteph. hym. 11.

Quam frequẽs populus ad celebritates Sanctorum.

Non certe minor vigebat in Occidentalibus fidei ardor in celebrandis feſtis diebus marty-
rum. Omittimus dicere de natalitio Apoſtolorum,a quo abeſſe,teſtimonio Gallæ Placidiæ [g] ſcri-
bentis ad Pulcheriam,ſacrilegium putabatur. Quid in ſolemnitate ceterorum martyrum peragi
conſueuiſſet,ex his quæ Prudentius cecinit in Hippolyto,ſatis perſpicue poteſt intelligi, dum de
frequenti acceſſu ad eius eccleſiam,quæ erat extra mœnia,in die natali ipſius,agit his verſibus [h]: E

Iam cum ſe renouat decurſis menſibus annus,
Natalemq. diem paſſio facta refert;
Quanta putas ſtudijs certantibus agmina cogi,
Quave celebrando vota coire Deo?
Vrbs Auguſta ſuos vomit effunditq. Quirites,
Vna & patricias ambitione pari.
Confundit plebeïs phalanx vmbonibus æquis
Diſcrimen procerum,præcipiente fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat,& longis ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum:
Indigena,& Picens,plebs & Etruſca venit.
Concurrit Samnitis atrox,habitator & alta

Campanus

A *Campanus Capua, iamque Nolanus adeſt.*
Quiſque ſua latus cum coniuge, dulcibus & cum
Pignoribus rapidum carpere geſtit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi.
Hæret & in magnis denſa cohors ſpatijs.

Multa his ſimilia ſcripta ſunt a Paulino in ſuis quæ edidit S. Felicis Natalibus. Sed ex eo, quæ- XCVIII.
nam ſolerent ſic conuenientes ad feſta martyrum offerre munera, tantummodo recitabimus; quæ [a Paulinus in Nat. 6. S. Felic.]
his verſibus explicat [a]: [*Oblationes fidelium ad feſta martyrum.*]

Cedo, alij pretioſa ferant donaria, meque.
Officij ſumptu ſuperent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus, ſeu puro ſplendida lino,
Siue coloratis textum fucata figuris.
Hi leues titulos lento poliant argento,
Sanctaque præfixis obducant limina lamnis:
B *Aſt alij pictis accendant lumina ceris,*
Multiforeſque cauis lychnos laquearibus aptent,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas:
Martyris hi tumulum ſtudeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant vnguenta ſepulchro.]

Proſequitur dicere de nummis ſolitis erogari in pauperes. Rurſum vero de vnguentis afferri con
ſuetis his diebus ad ſepulchra martyrum, meminit & Prudentius itidem vbi ſupra in Hippolyto,
ſic dicens:

Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Balſama diffundunt, fletibus ora rigant.]

Et Gregorius [b] ſcribens ad Secundinum: Aloem vero, inquit, thymiama, ſtyracem, & balſamum [b Gregor. lib. 7. in dict. 2. epi. 53.]
ſanctorum martyrum corporibus offerenda, latore præſentiam deferente, tranſmiſimus.] Sed qđ
ad titulos argento ornatos, ipſaſque laminas ante limina affigi ſolitas pertinet; liquet eas fuiſſe ta
belas pictas, vel aliter argento inciſas imagines, quibus, quæ a ſanctis martyribus fuiſſent affecu-
C ti beneficia, vota reddentes, iiſdem patefacerent.

Ceterum (vt hæc ad poſtremum attingamus) non ſic, vt calumniati ſunt hæretici, & inter alios XCIX.
Manichæi, hęc agentes mutarunt maiores noſtri idola in martyres; quaſi vt Gentiles deos ſuos, ſic
ipſi homines colerent: hanc enim calumniam S. Auguſtinus ſæpiſſime confutaſſe reperitur; vt in
primis cum agens contra Fauſtum talia in Catholicos inclamantem, hæc ait [c]: Populus autem [c Auguſt. contra Fauſtum lib. 20. c. 21.]
Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolemnitate concelebrat, & ad excitandam imitatio-
nem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli martyrum,
ſed ipſi Deo martyrum ſacrificemus, quamuis in memoriam martyrum conſtituamus altaria. [*Quam pie fideles celebrent natalitia martyrum.*]
Quis enim Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit: Offerimus ti
bi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed qđ offert, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud me
morias eorum quos coronauit, vt ex ipſorum locorum admonitione maior effectus exurgat.] hæc
Auguſtinus, qui eadem ſæpe repetit, vt in libris de Ciuitate Dei [d] iterum, & in ſermone de Nata [d Aug. de Ciuit. Dei lib. 8. c. 27. & lib. 22. c. 2.]
li ſanctorum [e] Fructuoſi, Augurij, & Eulogij.

Quod demum veluti corollarium addimus: ſic Chriſtiani celebrare feſtos dies conſueuerunt, C.
D vt neque Iudaicæ ſuperſtitioni communicarent, neque Gentilium ſordibus inquinarentur. Vnde [e Idem ſer. 101. de diuerſ. c. 10.]
Gregorius Nazianzenus [f]: Feſtos dies Iudæus etiam agit, verum iuxta litteram: legem enim cor [f Gregor. Naz. orat. in S. Pentecoſt.]
poream conſectans, ad ſpiritualem legem non peruenit. Feſtos quoque dies Gentilis agit, verum
iuxta corpus, deoſque ſuos & dæmones, quorum alij obſcœnarum rerum ſunt architecti, alij ex ob
ſcœnis rebus honorem conſecuti ſunt: ac proinde fœda quoque & obſcœna eſt eorum feſti celebrā
di ratio, vt hoc ipſum quod peccant in Dei honorem cedat, ad quem vitium quaſi res quædam ho [*Religioſus cultus dierum feſtorum.*]
neſta & prædicanda confugit. Feriamur ipſi quoque, verum, vt Spiritui gratum eſt.] hæc & alia de
his Gregorius, dum agit de feſto Pentecoſtes, cuius gratia eiuſmodi a nobis eſt ſuſcepta narratio.
At quod pertinet ad feſta Gentilium; modeſtior illa prima apud eos lex ſancita videbatur, quæ a
Luciano recitatur his verbis [g]: Ne quid intra feſti tempus agito, neque publicum, neque priua [g Lucian. epiſt. Saturnal.]
tum, niſi quæ ad luſum, ad voluptatem, animique oblectationem pertinebunt.] Sed quàm diuerſæ
ab his ſint de diebus feſtis agendis Chriſtianæ leges, omnes intelligunt. At de his hactenus.
Iam enim receptui canendum, & quæ ad inſinuandos ex inſtituto antiquos mores Eccleſiæ digreſ
ſa eſt oratio, reuocanda, atque ad rerum geſtarum narrationis curſum ordine dirigenda eſt.

E Mileti cum adhuc eſſet Paulus (inquit Lucas [h]) mittens Epheſum, vocauit maiores natu Ec CI.
cleſiæ. (at non tãtum presbyteros, ſed & Epiſcopos, qui erant tum Epheſi, tum etiam in proximis [h Act. 20.]
ciuitatibus conſtituti, a Paulo vocatos, Irenæus affirmat [i]) Qui cum veniſſent ad eum, & ſimul eſ [i Iren. lib. 3. c. 14.]
ſent, dixit eis: Vos ſcitis a prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tem [*Paulus alloquitur primores eccleſiæ Epheſi.*]
pus fuerim, ſeruiens Domino cum omni humilitate & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acci-
derunt ex inſidijs Iudæorum: quomodo nihil ſubtraxerim vtilium, quo minus annũciarem vobis,
& docerē vos publice, & per domos, teſtificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, &
fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Et nunc ecce alligatus ego Spiritu, vado in Hieru-
ſalem, quæ in ea mihi ventura ſint, ignorans: niſi quòd Spiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi
proteſtatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Hieroſolymis me manent. Sed nihil
horum vereor: nec facio animam meam pretioſiorem q̃ me, dummò cõſummem curſum meum,
& miniſterium quod accepi a Domino Ieſu, teſtificari Euangelium gratiæ Dei. Et nunc ecce ſcio
quia amplius non videbitis faciem meam vos oẽs, per quos tranſiui prædicans regnum Dei. Qua

ꝓpter conteſtor vos hodierna die,quia mundus ſum a ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi, A
quo minus annūciarem omne conſilium Dei vobis.Attendite vobis & vniuerſo gregi,in quo vos
Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos,regere Eccleſiam Dei,quam acquiſiuit ſanguine ſuo.Ego ſcio,
quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos,non parcētes gregi. Et ex vobis
ipſis exurgent viri loquentes peruerſa,vt abducant diſcipulos poſt ſe.Propter quod vigilate, me-
moria retinentes,quoniam per triennium nocte & die nō ceſſaui cum lacrymis monēs vnumquē-
que veſtrum.Et nunc commendo vos Deo,& verbo gratiæ ipſius, qui potens eſt ædificare & dare
hæreditatem in ſanctificatis omnibus.Argentum,& aurum,aut veſtem nullius concupiui.Ipſi ſci-
tis,quoniam ad ea quæ mihi opus erant,& his qui mecum ſunt,miniſtrauerunt manus iſtæ. Om-
nia oſtendi vobis,quoniam ſic laborantes,oportet ſuſcipere infirmos,ac meminiſſe verbi Domi-
ni Ieſu:quoniam ipſe dixit:Beatius eſt magis dare,quàm accipere.Et cum hæc dixiſſet, poſitis ge
nibus ſuis orauit cum omnibus illis.Magnus autem fletus factus eſt omnium,& procumbentes ſu
per collum Pauli,oſculabantur eum,dolētes maxime in verbo quod dixerat,quoniam amplius fa
a Act.21. ciem eius non eſſent viſuri.Et deducebant eum ad nauim.Cum [a] autem factum eſſet vt nauiga-
remus,abſtracti ab eis,recto curſu venimus Coum,& ſequenti die Rhodum,& inde Pataram. Et B
cum inueniſſimus nauem transfretantem in Phœnicen,aſcendentes nauigauimus.Cum apparuiſ
ſemus autem Cypro;relinquētes eam ad ſiniſtram,nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum:
ibi enim nauis expoſitura erat onus.Inuentis autem diſcipulis,manſimus ibi diebus ſeptem : qui
Paulo dicebant per Spiritum,an aſcenderet Hieroſolymam.Et expletis diebus, profecti ibamus,
deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vſque foras ciuitatem: & poſitis genibus in lit-
tore,orauimus.Et cum valefeciſſemus inuicem,aſcendimus nauem,illi autem redierunt in ſua.]
hæc Lucas.

CII. Obſeruatione dignum putamus,cum Apoſtolus tam apud Miletum quàm etiam in Tyri lit-
tore poſitis genibus oraſſe dicatur,nequaquam(quod etiam diximus ſuperius) ipſum Chriſtiano
b Tert.de coron. milit.c.3. mote Pentecoſten celebraſſe.Siquidem(vt Tertullianus [b] atque alij omnes teſtantur.) a die Pa-
De ritibus in precationibus. ſchæ vſque ad Pentecoſten nefas erat genu flexo adorare, Ex antiqua enim Eccleſiæ traditione(in
quit ille)die Dominico ieiunium nefas ducimus,vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a
die Paſchæ in Pentecoſten vſque gaudemus.]hæc ille.Huius rei cauſa inſtituti ratio a nobis exi-
git,vt de antiquis Eccleſiæ moribus ac ritibus in precibus adhiberi ſolitis hic potiſſimū agamus: C
ac primum de priſtino vſu Fideles in Eccleſiam cōuocandi:de illis enim agimus ritibus,qui in pu
blicis Chriſtianorum conuentibus,non priuatim adhiberi ſunt ſoliti;Ad cogendum igitur in vnū
locum Fideles omnes precum cauſa,quouſque Dei Eccleſia ſub Gentium Regibus vndique qua-
ſi hoſtibus obſeſſa permanſit,haud liberum erat populum patenti aliquo ſigno ad ſynaxim publi
cumque conuocare conuentum.Nec,licet certi ſtatuti eſſent dies celebrandi conuentus, ipſa dies
(quod aiunt)poterat interpellare pro homine.Nam vrgente perſecutione,haud liberum erat ibi-
dem loci ſemper conuenire;ſed neceſſe erat frequenter mutare loca,eademque nec inuentu faci-
lia.Quamobrem priuatim ſingulos a miniſtro Eccleſiæ id muneris obeūte,qui Curſor dicebatur,
c Ignat. epiſt. 11. Epiſcopi ſeu presbyteri monitu vocari opus erat.De Curſoris electione hæc habet Ignatius [c] ſcri
bens ad Polycarpum:Decet,beatiſſime Polycarpe,Concilium cogere ſacroſanctum, & eligere ſi
quem vehementer dilectum habetis & impigrum,vt poſſit diuinus appellari Curſor, & huiuſmo-
di creare,& in Syriam profectus laudibus celebret impigram charitatem veſtram ad gloriā Dei,]
ad miniſterium enim Antiochenæ Eccleſiæ eiuſmodi Ignatius adſciſcendum curauit.Erat & Cur
ſoris munus,ab Epiſcopo datas litteras ferre: ſed de his alibi pluribus. Ceterum ad idem quoq; D
opus & diaconus incumbebat.vnde idem Ignatius ad Heronem diaconum Antiochenū ſcribens,
d Ignat.epiſ.13. hæc ait [d]: Synaxim ne negligas,omnes nominatim inquire]Sed ſuper omnes,vt hoc propenſius
e Idem epiſ.11. ageretur,inuigilabat Epiſcopus:quam ob cauſam idem ſcribens ad Polycarpum [e], Crebrius,in
quit,celebrentur conuentus,ſynodique:nominatim omnes inquire.]

CIII. His ſic habentibus,haud aſſentimur Amalario [f], qui exiſtimauit,tempore perſecutionis Ec
f Amal. de Eccleſ.offic.c.21. cleſiæ,ſonitu lignorum(vt fit hodie tribus vltimis diebus maioris hebdomadæ)ad ſynaxim voca-
ri ſolitos Chriſtianos.Eius enim rei vſus cum nullum prorſus vetus reperiatur monumentum lit-
teris conſignatum;nec ratio ipſa patiatur,vt cum hæc illi ſecretius agenda curarent,tanto lignorū
ſtrepitu omnium Gentilium aures & oculos in ſe conuerterent; haud nobis probari poteſt: cum
De ſigno ex pulſatione lignorum. præſertim nec verum fuiſſe appareat,ſolitum eſſe olim (vt nunc ea fit ratione tribus illis diebus
maioris hebdomadæ)mæſtitiæ tantum tempore ad conuocandum populum ligna pulſari. Nam
g Nicæn.Concil. Act.4. in ſecunda Nicæna Synodo hæc leguntur [g] ex libello illi oblato de miraculis martyris Anaſta-
ſij:Cum ſanctæ ciuitati reliquiæ ſacte appropinquaſſent,omnibus res ea fuit declarata & ſignifica
ta.Itaque lætitia magna perfuſi omnes,ſurgentes ſubito,lignaque ſacra pulſantes inuicem,obuiā E
facti ſunt in veneranda Virginis Deiparæ æde,quæ appellatur Noua.Illinc cum cruce & ſupplica
tione egreſſi,læti & gaudentes cum gratiarum actione ſacris reliquijs accurrerunt.]hęc ibi.At nec
apud aliquem me legiſſe memini,exceptis dictis diebus, aliquam eccleſiam ſolitam eſſe populum
conuocare pulſatione lignorum,ſed tantum monaſterij monachos, prout dictum declarat exem-
plum,& nōnulla alia,vt apud Cyrillum in Actis Theodoſij Cœnobiarchæ,& alios.Sed in his ĕt di-
uerſa erat inter eos cōſuetudo;nimirum,vel vt omnes æque vna pulſatione conuocarētur, vel ſin
gillatim fores ſingulorum pulſarentur:vt eſt de his exemplum apud Palladium in Lauſiacis, dum
ait:Poſtquam hoc modo ſolitum tempus impleſſet,ſigno mallei,quo ceteros fratres excitabat, ꝑ-
cutiens fores omnium cellarum,propria oratoria deducebat.]At nec apud omnia pariter mona-
ſteria hæc vſu recepta erant,vt pulſatione lignorū oēs conuocarentur:nā teſtificatione Hieronymi
h Hier.epiſ.27. [h] exploratū habet,in monaſterio S.Paulæ,vna voce altius decantata,nimirū,Alleluia, oēs ad ſyna
xim vocari ſolitas moniales:ſic.n.ait:Poſt Alleluia cătatū,quo ſigno vocabātur ad collectam,nulli

reſidere

A reſidere licitum erat:ſed prima ſeu inter primas veniens ceterarum operiebatur aduentum,pu-
dore & exemplo ad laborem eas prouocans,non terrore.] hæc Hieronymus.

CIV. *De vſu tintinnabulorum.*

Ceterum reddita Eccleſiæ pace(quo tamen id fieri cœptum ſit anno,nobis eſt incompertum)
ex edito loco publico grandioribus tintinnabulis,quæ poſtea a loco vbi primo grandiora fieri cœ
perunt,Campanæ ſunt appellata, populus ad eccleſiam vocari ſolitus fuit. Apud Hebræos (vt
alias dictum eſt)ſacerdotem ex eminenti turri ſonitu tubæ populo ſabbata indicare conſueuiſſe,
Ioſephus eſt auctor [a]. Gentiles vero ſonitu tintinnabuli ad thermas & operas conſueuiſſe ho-
mines conuocare,certum eſt. Vnde Martialis [b]:

Redde pilam,ſonat æs thermarum ludere pergis?]

Et Iuuenalis [c]:

Tot pariter pelues,& tintinnabula dicas
Pulſari:iam nemo tubas atque æra fatiget.]

Excubiarum quoque præfectos ſecum ferre ſolitos ad explorandos vigiles tintinnabula,vt iis au
ditis reſponderent,teſtatur Suidas [d]. Qui primus tintinnabula ad ianuas poni ſolita,in editio-
B ri loco ædis Iouis Capitolini poſuerit, apud Suetonium [e] Auguſtus fuiſſe legitur. Apud Syros
quoque in ſacris adhiberi ſolita tintinnabula, Lucianus auctor eſt [f] cuius etiam auctoritate cō-
pertum habetur,neqnaquam ea leuem ſonum edere ſolita:nam eorum pulſatione excitari conſue
uiſſe tradit ſeruos & mercenarios ad opera exhibēda,eodemque ſono ad eadem iterum reuocari
cum ait: Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus,diſcuſſa ab occulis dulciſſima ſomni par
te,vna ſurſum deorſumq.circumcurſas, heſterno luto etiam pedibus inhærente.]& inferius: Dū
hæc tecum loqueris iam ſonuit tintinnabulum,iamq.ad eadem tibi redeundum eſt.]hæc ille:qui-
bus perſuademur eadem tintinnabula etiam a gentilibus ſolita fieri grandiora,in eccleſia ve-
ro maxima editoq.loco ad populum conuocandum, & ad diuina obeunda opera excitandum ex-
poſita vſu profano in ſacrum rite conuerſo.

a Ioſeph.de bello Iud.lib.5.ca.9
b Martialis li.14.
c Iuuen.ſat.6.
d Suidas ver. *διωγοφορῶν*
e Suetonius in Oct.c.91
f Lucianus de merce.cond.

CV.

Quod autem ad ſitum corporis in precatione ſeruari ſolitum ſpectat:ad Orientem conuerſos
olim maiores noſtros adorare conſueuiſſe,certum eſt;cum alioqui Iudæi ad Occidentem ſpectā-
tes(vt ex diuina Scriptura [g] S.Hieronymus [h] atteſtatur)adorandi vſum haberent;quod & ip
ſe templi ſitus demonſtrat:quandoquidem Salomonis templum ad Orientalem plagam ſpectaſ-
C ſe;Ariſteas [i], qui illud deſcribit,affirmat. nam quod maxime omnium deplorandum eſſe vide-
retur;oſtendit Deus Ezechieli [k] inter veſtibulum & altare poſitos viros,qui dorſa vertentes cō
tra templum Dei,facies ad Orientem ſpectantes haberent:ſed hæc Hieroſolymis. Ceterum qui
foris eſſent(vt ibidem teſtatur auctor)vbicumque reperirentur conuerſi ad templum orabant,p
ut diuina Scriptura [l] eos admonuiſſet,quod etiam Danielem [m], cum Deum precaretur,feciſ-
ſe conſtat. Poſt Chriſtum id etiam faciendum docuit ſuos Elxai hæreticos,qui vixit Traiani tem-
poribus,vt Epiphanius de ipſo teſtatur,cum de Oſſenis ſcribit [n]. Gentilium potius quam Iu-
dæorum fuiſſe conſuetudinem vt ad Orientalem plagam ſpectantes præcarentur,ſatis conſtat ex
templorum ſitu,de quibus hęc Clemens Alexandrinus [o]: Quæ,inquit,erāt ex templis antiquiſ
ſima,reſpiciebant ad Occidentem;vt qui ſtant vultu conuerſo ad imagines,docerentur verti ad
Orientem.]Pythagorici etiam id facere conſueuiſſe traduntur. Verum de templis Gentilium &
adorandi ſitu aliter ſcribit Porphyrius: nimirum templorum ſtatuas & ingreſſus Orientem ſpe-
ctaſſe,vti adeuntes templum,ad Occaſum conuerſi,diis effunderent preces [p]. Itidem Lucianus
D [q] de veteribus & ipſe tradit,conſueuiſſe ad Solis ortum ſpectantia templa ædificare. Quamobrē
diuerſum,ſecundum diuerſorum populorum ritum,fuiſſe apud antiquos Ethnicos vſum, dici
poſſe videtur;cum alioqui Vitruuius [r] templorum faciem ad Occidentem ædificandam propo
nat,quo orantes in eis faciem conuerſam habeant ad Orientem. Qui igitur dixerunt Iudæos ado
rare ſolitos ad Orientem conuerſos,diuinæ Scripturæ auctoritate arguuntur erroris:nec ſuffraga
tur locus qui citatus habetur apud Clementem [s]. Paralipomenon capitis quinti in fine:nā ibi
non dicitur,Leuitas ad Orientem conuerſos precatos eſſe,ſed tantum quod ſtarent ad Orientalē
plagam altaris.

g Ezech.8.
h Hier.in Ezechiel.cap.8.
i Ariſt.de 72.interpr.
k Ezech.8.
l 3.Reg.8.
m Dan.c.6.
n Lib.1.c.19.
Orare ad Orientem conuerſi.
o Clem Alex. li.7.Strom.
p Apud Cælium Rodig.lib.12.c.1.in fine.
q Lucian.lib. de Domo.
r Vitru.lib.4.cap.5.
s Clem. Conſt lib.7.c.44.

CVI.

Ceterum penes antiquos Chriſtianos quam inuiolabiliter obſeruaretur,vt ad Orientem cō
uerſi funderent Deo preces;ex his in primis,quod Gentiles eam ob cauſam dicerent Chriſtia-
nos adorare Solem(quod Tertullianus [t] teſtatur)affirmari poſſe videtur. Hunc autem orandi ri
tum ab Apoſtolis eſſe traditum,complurium antiquorum teſtimonio comprobatur:apud Iuſti-
num [u] enim hæc ſcripta habentur;Quandoquidem apud vos præſtantiſſima quæque ad hono-
rem & venerationem Dei deſtinamus,opinione autem hominum probabilior eſt Oriēs aliis crea
turę partibus:eam ob cauſam orationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur:perin-
E de atque dextra manu in nomine Chriſti eos ſignamus,qui ſigillo tali indigent,eo quod præſta-
re ſiniſtræ putetur quamuis poſitura & non natura illa differat. Non aliter & Oriens,vt præſtan
tior creaturæ pars ad Deum adorandum eſt deſignata. Et quia ad Orientem ſpectantes precatio
nes agimus non id propheticis & Apoſtolicis aduerſatur vocibus: in omni enim loco Oriens exi
ſtit precantibus. Et quia in quam partem videndi ſenſum conuertimus, in eadem parte adorant,
impoſſibile eſt autem precum tempore in quatuor creaturæ partes reſpicere:propterea in vnam
partem intendentes,orationem peragimus,non proinde vt ea ſola opus ſit Dei, nec tamquam in
ea habitatio ſit Dei deſtinata;ſed quaſi in locū ei,quæ a nobis Deo exhibetur,venerandę obſerua-
tioni ordinatum. Porro a quibus orationem Eccleſia accepit,ab iiſdem quoque vbi orare ſolerēt
conſuetudinem accepit,a ſanctis nimirum Apoſtolis.]hactenus ibi Baſilius [x] item eiuſmodi in-
ſtitutionem ab Apoſtolis manaſſe confirmat,& ante ipſum Origenes [y] in hæc verba:In Eccleſia
ſticis obſeruationibus ſunt nonnulla huiuſmodi, quæ quidem facere neceſſe eſt,nec tamen ratio
eorum omnibus patet:nam quod verbi gratia genua flectimus orantes,& quod ex omnibus cæli
plagis

t Tertul.in Apologet.c.16.
Cur Chriſtiani conuerſi ad Orientē orarent.
u Lib.quæſt.q.118.
x Baſil.de Spir.ſanct.c.27.
y Orig.in libr.Num.homil.5

plagis ad ſolam Orientis partem conuerſi orationem fundimus, non facile cuique puto ratione compertum.]& paulo poſt: Et tamen hæc operta & velata portamus ſuper humeros noſtros, cum ita implemus ea & exequimur, vt a magno Pontifice & eius filijs tradita & commendata ſuſcepimus.]hæc Origenes, per Pontificem & filios eius, Chriſtum & Apoſtolos intelligens.

CVII. Rurſus vero quod ad myſterium pertinet: præter illa quæ ex incerto auctore apud Iuſtinum ſunt recitata, Athanaſius [a] tres etiam affert cauſas; Quarum prima ex diuina Scriptura ſibi vendicat auctoritatem, quòd ſcriptum ſit in Pſalmo [b]: Adorabimus in loco, vbi ſteterũt pedes eius.] iunctis his quæ a Zacharia [c] ſunt de Chriſto dicta: Stabunt pedes eius in die illa ſuper montem Oliuarum, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem.] qui item ipſum Chriſtum, Orientem appellat iterum [d]. Secundam vero hanc addit cauſam, quòd in diuinis Scripturis Deus dictus lux ſit, idemque lucis creator: quamobrem ad eam cæli partem ſpectare debere precantem, qua potiſſimum lucis iubar oritur; non quòd Chriſtiani lucem creatam colerent, ſed vt ex ſidere omnium ſplendidiſſimo ad eius creatorem mens humana tolleretur. Tertiam vero affert cauſam, quòd cũ Paradiſus, vnde pulſus eſt homo, in Oriente poſitus eſſet, eo reuertendi mens cupida, oculos etiã illo dirigeret. ſed hæc ipſe pluribus. Quòd igitur Oriens fons velut quidam luminis haberetur, B atque occidens eſſet hieroglyphicum tenebrarum, inde etiam ea vetus fuit in Eccleſia obſeruatio, vt baptiſmate initiandus, diabolo prius renunciaturus Occidentem verſus ſtatueretur, ſicque poſitus, tertio illa renunciantis verba proferret: idemque poſtea Chriſtum Dominum confeſſurus, ad Orientem conuerſus id totidem vicibus faceret. Idque non tantum Dionyſius [e], ſed & Cyrillus [f] teſtatur, qui ait: Cum Solis occaſus apparentium tenebrarum ſit locus; diabolus autem cũ ſit tenebræ, robur in illis ſuum habet: idcirco ſymbolice Occaſum ſpectantes, caliginoſo illi tenebrarum principi renunciatis.]& poſt multa: Cum itaque ſatanæ renunciaueris, & omne cum illo pactum reſcideris, veteres inquam pactiones cum inferno, aperitur tibi Paradiſus Dei, quem ipſe ad Orientem plantauit: & huius rei ſymbolum eſt, cum ab Occaſu conuerteris ad Ortum, quæ lucis eſt regio. Tum admonebaris vt diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum.]hæc Cyrillus. Ioannes Damaſcenus [g] dictas cauſas retexens, hæc etiam addit: Dominus cum in cruce penderet, ad Occaſum proſpiciebat; eoque nomine ita adoramus, vt eum obtueamur. Ac rurſum cum in cælum reciperetur, ad Ortum efferebatur, ſicque a diſcipulis adoratus eſt: atque ita venturus eſt, vt eum in cælum intuentem conſpexerunt; quemadmodum ipſe quoque Dominus dicit: C Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Quocirca aduentum eius opperientes, ad Orientem oramus. Eſt autem Apoſtolorum hoc inſtitutũ, litteris ſacris haudquaquam proditum: complura enim illi, nulla ſcripturæ auctoritate nixa, nobis tradiderunt.]hucuſque Damaſcenus.

a Athan. lib. q. q. 14.
Cauſa inſtituti diuerſa redduntur.
b Pſal. 131.
c Zach. 14.
d Zach. 3. & 6.
e Diony. Areop. de Eccleſ. hier. lib. 2. p. 2. c. 2.
f Cyrill. in Myſtag. 1.
g Ioan. Damaſc. Orthodox. fid. lib. 4. c. 13.

CVIII. Porro cum eiuſmodi occaſione in nonnullos clanculum ſuperſtitio irrepſiſſet, Leo Romanus Pontifex [h] quam citiſſime, ne latius ſerperet malum, occurrit, hiſq. verbis pro concione populũ admonuit; De talibus inſtitutis (*Priſcillianiſtarum videlicet*) illa etiam generatur impietas, vt Sol inchoatione diurnæ lucis exurgens, a quibuſdam inſipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Chriſtiani adeo religioſe ſe facere putant, vt priuſquam ad beati Petri Apoſtoli baſilicam, quæ vni Deo viuo & vero eſt dedicata, perueniant; ſuperatis gradibus quibus ad ſuggeſtum aræ ſuperioris aſcenditur, conuerſo corpore ad naſcentem ſe Solem deflectant, & curuatis ceruicibus in honorem ſe ſplendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim Paganitatis ſpiritu, multum tabeſcimus & dolemus: quia etſi quidam forte creatorem potius pulchri luminis, quàm ipſum lumen, quod eſt creatura, venerantur: abſtinendum tamen eſt D ab huiuſmodi ſpecie officij.]hæc ille idcirco, ne quid commune cum Priſcillianiſtis atque Gentilibus Fideles haberent. Sed de his ſatis.

h Leo de Natiuit. ſerm. 7.
Superſtitio irrepens amputatur.

CIX. Quod item ad habitum corporis in fundendis precibus ſpectat: ſtantes aliquando, aliquando vero genibus flexis adorare Chriſtianos debere, veterrima eſt in Eccleſia inſtitutio. Et ſicut diſtincta ſunt tempora pro ratione diuinorum myſteriorum, ita pariter peculiares cuiuſque temporis adſcripti reperiuntur precandi ritus: nimirum vt quoniam dies Dominicus reſurrectioni Domini eſt conſecratus, vt nonniſi ſtantes Fideles orarent, antiquitas docuit: ſic etiam Quinquageſimæ tempore, quod a Paſchate vſque ad Pentecoſten interponitur. Eiuſmodi cões omnibus Chriſtianis obſeruationes eſſe in Eccleſia antiquitus obſeruatas, tradit Tertullianus [i]; quem ſuperius citauimus. Cuius inſtitutionis rationẽ & cauſam hanc affert auctor, qui apud Iuſtinum ad hæc rogata reſpondit [k]: Si genuum inclinatio in precationibus magis peccatores Deo commendat, quàm ſi ſtantes orent, magiſq. ea res diuinam permouet miſericordiam: quapropter diebus Dominicis, & a Paſcę ferijs ad Pentecoſten vſque, precantes genua nos flectunt? Vnde autem talis etiam in Eccleſia conſuetudo?]Eſt ad hæc reſponſio: Quia vtriuſque non oportuit iugem obtinere E memoriam, & ipſius per peccatum lapſus noſtri, & gratiæ Chriſti noſtri, per quam a lapſu reſurreximus: ea propter genuum per ſex dies inclinatio ſymbolum & nota eſt lapſus per peccata noſtra. Quod vero die Dominico genua non flectimus, ſignum eſt & deſignatio reſurrectionis, per quam gratia Chriſti & a peccatis & a morte, quæ ab illa interfecta eſt, liberati ſumus. A temporibus autem Apoſtolorum cõſuetudo talis accepit initium, prout ait beatus Iræneus martyr & Epiſcopus Lugdunenſis in libro de Paſcate, vbi quoque mentionem facit Pentecoſtes, in qua genua non inflectimus; quoniam pari eſt cum die Dominico poteſtate, iuxta eam, quæ de illa eſt dicta, cauſam.]hæc apud Iuſtinum.

Stantes orare ſoliti Chriſtiani.
i Tertull. de coron. milit. c. 3.
k Apud Iuſtin. lib. quæſt. q. 115.

CX. Si hæc igitur rata habentur, & ex Apoſtolorum traditione teſtificatione Irenæi, qui Polycarpi Ioannis Euangeliſtæ diſcipuli fuit auditor, fluxiſſe cõſtant, fuerintq. non ab alijs quam ab Apoſtolis inſtituta: tamen poſt hæc tempora, de quibus modo hiſtoriam teximus, nõ ante id eſſe factũ oportuit: nam hoc anno (vt vidimus) Paulus tempore quòd interlabitur a Paſchate in Pentecoſtẽ

in Tyri

A in Tyri littore poſitis genibus adorauit. Porro eiuſdem in Eccleſia ritus ceteri antiquorum Pa- *Orare genuflexi vel ſtrati.*
trum etiam meminerunt, nec eſt opus recenſere ſingulos. Videas interim Paulum abſque vlla etiã
neceſſitate Iudæorũ moribus inſeruiendo, inter ſuos poſitum, patrios in depreeando ritus ſeruaſ
ſe: genua enim in precibus flectere, Iudæi conſueuerunt. Nam & de Salomone ait diuina Scriptu
ra: Vtrumque genu in terra fixerat, & manus expanderat in cælum.] Stratos in terra inſuper, ſi
qua ſæua vrgeret calamitas, Fideles precari conſueuiſſe, tota exemplo eſt Chriſtianorum legio,
quæ ſub Marco Aurelio Antonino ſic Deum precata, hoſtibus internecionem, & Romanis militi
bus vltimo diſcrimine laborãtibus ſalutem obtinuit: quod eiuſdem Imp. ad Senatum Romanum
epiſtola [a] ſcripta ſignificat. Manus item expandere, & in altum tollere, cum præcarẽtur, Chriſtia — a Apud Iuſtin. mart. poſt orat. ad Antonin.
nos conſueuiſſe, exempla ſunt plurima: idq. non aliunde, quam ex inſtitutione Apoſtolica, Eccle-
ſia ſibi vendicat. Paulus enim ad Timotheum ſcribens [b]: Volo, inquit, viros orare in omni loco — b 1. Tim. 2.
leuantes puras manus.] De eodem ritu hæc habet Tertullianus [c]: Nos vero non attollimus tan — c Tertul. de ora. c. 11. 12.
tum, ſed etiam expandimus, & Dominica paſſione modulantes & orantes confitemur Chriſto.] &
inferius: At qui cum modeſtia & humilitate adorantes, magis commendamus preces noſtras, ne
B ipſis quidem manibus ſublimius elatis, ſed temperate & probe; elatis ne vultu quidem in audaciã
erecto, &c.] Sedendo autem adorare, extra diſciplinam eſſe teſtatur. Sed & eiuſdem Apoſtoli ſcri-
bentis Corinthijs [d], vt viri detecto capite Deum adorarent, eſt inſtitutio; qui & eiuſdem ri- — d 1. Cor. 11.
tus rationem affert. Cur vero Romani nonniſi tecto capite deos precarentur, Saturno excepto, &
Honore, quibus nonniſi aperto capite ſacrificare licebat, Plutarchus [e] pluribus diſſerẽs, cauſas — e Plutarch. problem. quæ. Ro. 10. 11. 12.
diuerſas adducit; quas, vt ab inſtituto alienas, prætermittimus recenſere.

Ceterum in omnibus ſitu & corporis habitu verecundiam, modeſtiam animiq. dimiſſionem — CXI.
præſeferre debere Fideles omnes, cum Deum precantur, tum Tertullianus tum Cyprianus [f] in — *De alijs in orãdo Ritibus.*
culeant. Vt etiam in precationibus, aliquando ſuum quis pugno tundat pectus, Publicani a Chri
ſto adeo commendati probat exemplum; quo ſigno animi pœnitudinem declarari, facto illorum — f Cyprian. libr. de orat.
qui poſt Chriſti paſſionem reuertebantur percutientes pectora ſua [g], ſignificatur. Quod & Ni
colaus Rom. Pont. ad conſultationes Bulgarorum reſcribẽs, docet his verbis: Pectus percutimus — g Luc. 23.
ſignificantes videlicet quod nequiter geſſimus, diſplicere nobis, & ideo antequã Dominus feriat,
& antequam vltio extrema veniat, commiſſum pœnitentia digna punire.] Idem & de ritu iungen-
C di manus in adoratione, hæc ad eoſdem: Dicitis quòd Græci fateantur, quòd in eccleſia qui
non conſtrictis ad pectus manibus ſteterit, maximum habeat peccatum. Hoc vt fieret, præ-
ceptum fuiſſe, nuſquam, ni fallor, inuenitur: ac per hoc niſi fiat, peccatum non eſt: nam
quidam faciunt hoc, quidam illud genus humilitatis. nec iſtud eſt peccatum, niſi forte quis perti
naciter recuſauerit facere quod omnes viderit facientes. Verum & hoc cum fit, nonniſi humi-
litatis gratia fit; vt re vera ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe nubes penetrat. Proinde ſiue hoc, ſi
ue aliud quid humilitatis excogitare poteſt homo non eſt reprehendendus.] ac poſt pauca: Quia
in Euãgelio, reproborum ligari manus & pedes reperiuntur: quid aliud iſti agunt, qui manus ſuas
coram Domino ligant, niſi Domino quodam modo dicant: Domine ne manus meas ligari præci
pias, vt mittas in tenebras exteriores; quoniam ecce ego iam eas ligaui, & ecce in flagella para-
tus ſum.] hæc Nicolaus, ſecundum illud Pauli [h]: Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iu- — h 1. Cor. 11.
dicaremur.]

Sed illud quoque ad ritum precandi ſpectat, procedentes aliquando conſueuiſſe Fideles pu- — CXII.
blico conuentu fundere ad Deum preces. De procedendo meminit Tertullianus [i], dum ait: Si — *De ritu procedendi.*
D procedendum erit, numquam magis familiç occupatio adueniat.] Et Hieronymus ad Euſtochiũ — i Tertull. ad vx. lib. 2. ca. 4.
[k]: Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo: numquam cauſa deerit procedendi, ſi ſemper, quan
do neceſſe eſt, progreſſura ſis.] hoc idem ad Gaudentium [l], necnon ad Lætam [m], ne ſuas filias — k Hier. epiſt. 22.
procedere patiantur. Eſt mentio de proceſſionibus in Concilio Laodiceno [n]: eaſdem a Patri- — l Idem epiſt. 12.
bus dictas eſſe Litanias, quod expiationis cauſa indici publice conſueuerint multa exempla de- — m Idem epiſt. 7.
clarant. Has ipſas in eccleſia Magni Gregorij, cognomento Thaumaturgi, peragi ſolitas, auctor — n Concil. Laodicen. c. 17.
eſt Baſilius [o] ſcribens ad Neocæſarienſes. Frequentatas eaſdem tam in Orientali quam in Occi — o Baſil. epiſt. 63.
dentali Eccleſia fuiſſe, in dieſq. magis illuſtratas, conſtat. dicemus de his pluribus inferius ſuis lo
cis: interim quę a nobis dicta ſunt in Notationibus ad Romanum Martyrologium, conſulere cui
que liberum erit. At hæc iam ſatis de diuerſo ritu in precando ſeruari ſolito occaſione Pauli Apo
ſtoli, qui (vt vidimus, auctore Luca) in littore Tyri poſitis genibus, Deum precatus eſt. Quæ au-
tem poſt hæc ſecuta ſint, idem Lucas eiuſdem Pauli comes narrat [p] his verbis: — p Act. 21.

Cum inquit, valefeciſſemus inuicem, aſcendimus nauem, illi autem redierunt in ſua. Nos ve- — CXIII.
ro nauigatione explicita, a Tyro deſcendimus Ptolemaidem, & ſalutatis fratribus, mãſimus die
E vna apud illos. Alia die profecti venimus Cęſaream: & intrantes domum Philippi Euangeliſtæ
qui erat vnus ex ſeptem, manſimus apud eum. Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetã
tes.] Extabant adhuc Hieronymi temporibus Cæſareæ Paleſtinæ domuncula & cubicula filiarũ — *De filiabus Philippi.*
Philippi, quæ S. Paula Hieroſolymam itura, Cæſaream cum veniſſet, pio inuiſit affectu: Hierony-
mus [q] enim eius relegens iter, ſic ait: Mirata eſt Stratonis turrim ab Herode Rege Iudææ in ho — q Hier. epiſt. 27.
norem Cæſaris Auguſti Cæſariam nuncupatam: in qua Cornelij domum, Chriſti vidit eccleſiam
& Philippi ædiculas, & cubicula quatuor virginum prophetarum.] Idem [r] agens contra Ioui- — r Idem Aduerſ. Iouin. lib. 1.
nianum hæreſiarcham, in his quatuor filiabus Philippi poſt crucem Chriſti conſecratas eſſe pri-
mitias virginitatis demonſtrat, hæc dicẽs: Poſt crucem Chriſti, ſtatim in Actis Apoſtolorum vna
domus Philippi Euangeliſtæ quadrigam producit virginum filiarum: vt Cæſarea, in qua ex Gen-
tibus Eccleſia per Centurionem Cornelium fuerat dedicata, etiam virginum puellarum præbe-
ret exempla.] Quod autem tradit Clemens Alexandrinus [s], Philippum filias ſuas nuptui de- — s Clem. Strom. lib. 3. c. 24.
diſſe; non de Philippo diacono manifeſtum eſt loqui, ſed de Philippo Apoſtolo: nam aduer-
ſus,

ſus eos agens, qui nuptias reprobarent, hæc ait; An etiã reprobant Apoſtolos? Petrus enim & Philippus filios procreatunt: Philippus autem filias quoque ſuas viris tradidit.] Verũ Philippi Apoſtoli quoque filias fuiſſe virgines, & obdormiſſe Hierapoli, Polycrates [a] auctor eſt; qui (ſicut habetur a Hieronymo recitatus) hæc ad Victorem Romanæ Eccleſiæ Pontificem ſcripſit; Philippũ loquor de duodecim Apoſtolis, qui dormiuit Hierapoli, & duas filias eius, quæ virgines ſenuerũt, & aliam eius filiam, quæ Spiritu ſanctó plena in Epheſo occubuit.] hæc Polycrates apud Hieronymum. Apud Euſebium [b] autem textus Polycratis diuerſæ lectionis reperitur: nam dicitur Philippus ille fuiſſe ex ſeptem diaconis, duaſq. filias eius virgines vſque ad obitum permãſiſſe, quarum alteram Epheſi in Domino obdormiſſe tradit. A

a Hieronym. de Script. Eccleſ. in Polycrate.

b Euſeb. hiſto. li. 3. c. 25.

CXIV.

Quæ Philippi Diaconi et quæ Philippi Apoſtoli filiæ.

Sed idem Euſebius ex Caij antiqui Theologi diſputatione ſubinfert teſtimonium de Proclo, dicente, quatuor filias Philippi diaconi Hierapoli cum patre in Domino requieſcere: ſic enim ait: Porro in diſputatione Caij, quam paulo ante recitaui, Proclus, contra quem diſputationem inſtituit, de morte Philippi & filiarum eius his a nobis expoſitis admodum conſentiens, ſic loquitur: Poſt Hierapoli in Aſia quatuor filię Philippi prophetiſſæ fuerunt, ibidemq. tũ illarum, tum patris ſepulchrũ locatũ eſt.] haſq. illas ipſas eſſe, quarum in Actis Lucas meminit, profitetur. Sed mira diuerſitas in eodem Euſebio, dum quas dicit Philippo diacono natas, inferius [c] cum agit de Papia, qui illas nouit, & multa ab illis tradita accepit, Philippi Apoſtoli filias dicit. Verũ in verſione Ruffini [d], non Philippi Apoſtoli, ſed Euangeliſtæ fuiſſe leguntur. Ceterum Dorotheus [e] ſi qua fides adhibenda eſt auctori Philippo Apoſtolo dicit fuiſſe filias, eaſq. Hierapoli vna cum patre quieſcere. Quid in his ambiguis dicendum ſit, non habemus niſi quòd quæ dicũtur de Philippi diaconi filiabus, iiſdemq. virginibus ex diuina Scriptura ſibi vendicant auctoritatem; quæ autẽ de filiabus Apoſtoli ab alijs ſunt relata, ex incerto feruntur auctore, & nominis errore iactata putãtur, dum, quæ ſunt Philippi diaconi Philippo Apoſtolo ſunt adſcriptæ, cum præſertim ingenue profiteatur Hieronymus [f], nullam haberi certitudinem, præter Petrum, aliquem alium Apoſtolorum coniugio obligatum fuiſſe. Porro Clementis de nuptijs filiarum Philippi aſſertio, omnium atteſtatione reiicitur: cum quotquot de his agunt ſcriptores, omnes ex æquo eaſdem virgines nominent. Legimus in Menologio, vnam ex quatuor filiabus Philippi, Hermionem dictã, ſub Traiano Imp. grauiſſima paſſam, in Domino quieuiſſe pridie Nonas Setembris. B C

c Euſeb. hiſt. lib. 3. cap. 33.

d Euſeb. libr. 3. c. 31.

e Doroth. in Synop.

f Hieron aduer. Iouin. lib. 1.

CXV.

g Euſeb. hiſt lib 3. c. 33.

De Barſaba miraculum.

Sed reliquum eſt, vt quæ Papias, Ioannis auditor, inter alia ab iiſdem virginibus ſe accepiſſe teſtatur, quæ recenſet Euſebius [g], hic & nos exſcribamus: ſic enim ait: Verum quemadmodum Papias, qui temporibus iiſdem vixit hiſtoriam permiram a Philippi filiabus ſe excepiſſe aſſerat, in præſentia exponendum videtur. Mortuum enim ſuo tempore narrat excitatum. Aliud etiam quod non minus habet admirationis, Iuſto, cognomento Barſabæ contigiſſe nimirum, vbi venenum mortiferum ebiberat, eum propter gratiam ipſi a Domino tributam, moleſtiæ nihil aut incõmodi pertuliſſe. Hunc autem Iuſtum poſt Saluatoris aſcenſionem ſanctos Apoſtolos cum Matthia ſtatutiſſe, & precatos vt alter ex illis duobus in Iudæ proditoris locum ſortito delectus, numerũ ipſorum ſuppleret, Acta Apoſtolorum declarant.] hæc & alia de his ex Papia Euſebius. Quod vero Philippus hic vnus ex ſeptem diaconis dicatur Euangeliſta, non id accidit (vt alias diximus) quod ſcripſiſſet Euangeliũ (licet ſpurium quoddam Philippi nomine olim ferretur editum Euangelium) ſed id cognomen inditum eſt ob Euangelij prædicationem. ſic enim & Paulus, cũ ad Timotheum ſcribens ait: Opus fac Euangeliſtæ] nequaquam voluit admonuiſſe vt ſcriberet Euangelium, ſed vt, quod ad Euangelii prædicationem ſpectaret, eſſet omnibus numeris abſolutus. At iam redeamus ad Paulum. D

CXVI.

h Act. 21.

Cum Cæſareæ ageret, & ibi (inquit Lucas [h]) moraretur per dies aliquot, ſuperuenit quidam a Iudæa Propheta, nomine Agabus: Is cum veniſſet ad nos tulit zonam Pauli & alligans ſibi pedes & manus dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum, cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Hieruſalem Iudæi, & tradent in manus Gentium. Quod cum audiſſemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne aſcenderet Hieroſolymam. Tunc reſpondens Paulus dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomẽ Domini Ieſu, Et cum ei ſuadere non poſſemus, quieuimus, dicentes: Domini voluntas fiat. Poſt dies autem iſtos preparati aſcendebamus in Hieruſalem. Venerunt autem & ex diſcipulis a Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum, apud quem hoſpitaremur, Mnaſonem * quemdam Cyprium antiquum diſcipulum] hæc Lucas. Hunc ex numero fuiſſe Septuagintaduorum, omnes æque conſentiunt. At cum Hieroſolymis idem hoſpitium, ac proinde domum habuiſſe dicatur: ſatis apparet, perſecutionem illam, cuius ſuperius facta eſt mẽtio Hieroſolymis in Chriſtianos illatã, qua inter alia quæ paſſi ſunt, bonis omnibus ſpoliati fuerunt, ciues tantummodo attigiſſe, peregrinos nequaquam. Mnaſon enim (vt dicitur) antiquus diſcipulus, genere Cyprius, non tantum domum, ſed & illa illic (vt par eſt credere) bona poſſedit, quibus Fideles Hieroſolymam veniẽtes fraterna charitate foueret. Nec enim de antiquo diſcipulo ac prædiuite licet opinari occultũ tãdiu agere Hieroſolymis licuiſſe: niſi fortaſſe accidit, vt poſt perſecutionem illam, diſtractis ille paternis bonis quæ Cypri habuerit (quod viuo adhuc parente ante facere nõ potuiſſet) ex illis pararit quod Chriſtianorũ vſui pateret hoſpitium. Porro ſi Iaſonem pro Mnaſone (vt nonnulli codices habẽt) legi placet; diuerſum hunc eſſe ab illo qui Theſſalonicæ eumdem hoſpitio excepit Paulũ, de quo idem Lucas [i] ſcribit, facile perſuademur; illumque eſſe credimus Iaſonem, cuius idem Paulus ad Romanos [k] ſcribens habuit mentionem. Horum alterum in Syria, alterum vero in Cilicia, nempe Tarſi, ordinatum fuiſſe Epiſcopum, ex Græcorum Menologio alijſque auctoribus alibi notauimus. E

* Iaſonem.

De Mnaſone antiquo diſcipulo.

i Act. 17.

k Rom. 16.

CXVII.

Sed inſtitutam ſemel narrationem de rebus Pauli Hieroſolymis geſtis, vt a Luca ſunt ſcriptæ, ordine proſequamur. Ante tamen hæc omnia, accuratius inueſtigemus (quantum fas eſt aſſequi)

A an Paulus, vt in animum duxerat, perueneriт Hieroſolymam tempore Pentecoſtes [a]. Non enim a Act. 20.
ſuperflua & inanis hæc erit diſquiſitio temporis, ſed quæ plurimum (vt inferius apparebit) confe- b Act. 20.
rat ad rerum geſtarum veritatem certius conſequendã. Conſtat in primis. Luca [b] teſtante, Pau- *Recapitulatio*
lum vna cum ſuis poſt dies Azymorum ſoluiſſe Philippis, & diebus quinque Troadem appuliſſe, *nauigationis*
ſeptemque dies ibi egiſſe, indeque tribus diebus perueniſſe proſpera nauigatione Miletum. Ibi *Pauli.*
cum aliquantum temporis conſtitiſſet, quòd properaret (vt ait) Pentecoſten agere Hieroſolymis,
quamprimum inde recedens, prima die Coum, ſequẽti vero Rhodum peruenit, ac inde Pataram
Lyciæ: vbi nactus nauem onerariam Phœnicem verſus ſoluentem, Tyrum appulit, vbi ſeptem pe
regit dies, Ptolemaide autem diem vnam: inde Cæſaream profectum, egiſſe illic dies aliquot eum
tradit, ac inde Hieroſolymam conceſſiſſe. Habita igitur horum omnium ratione, conſiderataque
proſpera vbique nauigatione Dei fauore conceſſa, & Pauli animo cupiente, & ob hoc feſtinante
Hieroſolymis agere Pentecoſten; facile vt exiſtimemus adducimur, eadem iam ſolemnitate in-
ſtante, ipſum Hieroſolymam perueniſſe. Quinquaginta enim dies numerandi a ſequenti Azymo
rum die, cùm manipulus offerretur, vſque ad feſtum Pentecoſtes intercedebant, nimirum (vt diui
B na lex [c] præcepit) ſeptem hebdomadæ plenæ. Opportune igitur Paulum ad ſolemnitatem Pen- c Leuit. 23.
tecoſtes Hieroſolymam perueniſſe, ibique vna cum Nazaræis purificatum, eam ſolemnitatẽ ex
legis Moyſi præſcripto ſanctiſſime peregiſſe, ex his quæ ſunt dicta, affirmari poſſe videtur. Confir
mat hæc ipſa, eamdem fere rationem dierum iniens, Ioannes Chryſoſtomus [d]; Paulumq. per- d Chryſoſto. in
ueniſſe Hieroſolymam, inſtante ſolemnitate Pẽtecoſtes, teſtatur his verbis: Vide, inquit, obſecro, Act. hom. 45.
nunc & dies. Poſt Azyma in Troadẽ venerunt diebus quinque, deinde ibi fecerunt dies ſeptem:
& habes duodecim dies. deinde Aſſon & Mitylenem contra Chium, & Trogyllium in Samum, &
Miletum; & ſunt decem & octo dies. poſtea in Coum & Rhodum, in Pataram: en viginti & vnum
dies. deinde illinc per dies quinque in Tyrum; vt ſint dies vigintiſex. mox illic moratur diebus ſe-
ptem, colliguntúrq. triginta & tres dies. & poſtea Ptolemaidem vna die pertingunt, & fiunt dies
trigintaquatuor. deinde Cæſareę manent pluribus alijs diebus, & ſic complentur dies Pẽtecoſtes:
& ibi, *nimirum Hieroſolymis*, illam facit.] huc uſque Chryſoſtomus.

Quæ autem acta ſint poſtquam Paulus Hieroſolymam perueniſſet, Lucas his verbis ſingilla- CXVIII.
tim recenſet [e]: Cum autem veniſſemus Hieroſolymam, libenter acceperunt nos fratres. Sequen e Act. 21.
ti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omneſque collecti ſunt ſeniores. Quos cum *Quid Paulus*
C ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per miniſterium ipſius. At illi cum *Hieroſolymis.*
audiſſent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia ſunt in Iudæis, qui cre-
diderunt? & omnes æmulatores ſunt legis. Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas a
Moyſe eorum qui per Gentes ſunt Iudæorum dicens non debere eos circumcidere filios ſuos, ne
que ſecundum conſuetudinem ingredi. Quid ergo eſt? Vtique oportet conuenire multitudinem:
audierunt enim te superueniſſe. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt enim viri quatuor, votum
habentes ſuper ſe. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis: & impende in illis, vt radãt capita: & ſciẽt
omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. De his autem,
qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus, iudicantes vt abſtineant ſe ab idolis, & immolato,
& ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.] hæc in conuentu fratrum a ſenioribus Paulus accepit.
Quartam hanc nonnulli nominãt Synodum Apoſtolorum: ſicque eas numerant ex his quæ in di-
uina Scriptura notata habentur. Prima fuit Synodus, in qua actum eſt de electione Matthiæ; ſecũ
da, de diaconorum electione; tertia, de non cogendo Gentes circumciſionem accipere; nouiſſima
D vero hæc, in qua ne credentes Iudæi vti legalibus prohiberentur, rogatio facta eſt. Verum hęc fa-
miliaris potius fuit admonitio, quàm ſynodica conſtitutio; atque ea occaſione adhibita magis di
ſpenſatio, quàm dogmatis definitio.

At quod ad huiuſmodi conuentus Apoſtolicos pertinet: ſatis ſuperque exploratum habetur, CXIX.
Apoſtolorum exemplo laudatiſſimum antiquum illum vſum in Eccleſia Catholica inuiolabilem *Vſus celebran*
permanſiſſe, vt, cum quid ad fidem, vel ad bonos mores & diſciplinam Eccleſiaſticam pertinens *di Concilia.*
conſultandum eſſet, in vnum Patres coirent, ſicq. ſimul collectis, ſingulorum ſententia rogaretur;
ac denique quid ab omnibus ſeruandum eſſet, ſanctе ac legitime communibus ſuffragijs firmare
tur. Verum ſi quis eius rei ipſum exordium repetat, inueniet non tam ab Apoſtolis quàm ab ipſo
Chriſto duxiſſe principium, atque ſumpſiſſe auctoritatem: quando ſcilicet (vt diximus ſuo loco ſu
perius) de ſumma rerum Chriſtus agens, ſuos rogauit, quem dicerent homines eſſe filium homi-
nis. Sic igitur tam Domini exemplo, quàm etiam Apoſtolorum frequentiori vſu, eiuſmodi cogen
di conuentus, quibus quæ eſſent agenda tractarentur, manſit ſtabilita atque firmata conſuetudo
in Eccleſia, quæ eiuſmodi conuentus vſitatiori vocabulo conſueuit nominare Concilia, de quibus
E hæc ſcite Vincentius Lirinenſis [f]: Ipſa Catholica Chriſti Eccleſia ſedula & cauta diſpoſitorum f Vinc. Lirinenſ.
dogmatum cuſtos, nihil in his vnquam permutat, nihil minuit nihil addit: non amputat neceſſa- de hæreſi. libr. 2.
ria, non apponit ſuperflua, non omittit ſua, non vſurpat aliena: ſed omni induſtria hoc vnum ſtu- c. 32.
det, vt vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi quæ ſunt illa antiquitus informata & inchoata,
accuret et poliat: ſi quæ iam expreſſa et enucleata, conſolidet et firmet: ſi quæ iam confirmata et
definita, cuſtodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis eniſſa eſt, niſi vt quod an-
te ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicaba-
tur, hoc idẽ poſtea inſtãtius prædicaretur? quod antea ſecurius credebatur, hoc poſtea ſolicitius
excoleretur? Hoc, inquam, ſemper, neque quicquam præterea hęreticorum nouitatibus excitata,
Conciliorum ſuorum decretis Catholica perfecit Eccleſia, niſi vt quod prius a maioribus ſola tra
ditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam per ſcripturæ chirographum coſignaret, magnam
rerum ſummam paucis litteris comprehendendo, et plerumque propter intelligentiæ lucem, non
nouum fidei ſenſum nouæ appellationis proprietate ſignando.] huc uſque Vincentius.

CXX. *Quid actum in conuentu Hieroſolymitano.*

Sic igitur & in præſenti ſeniorum conuentu rata firmaque decernuntur quæ de Gentilibus A credentibus in ſuperiori Synodo ſtatuta fuerant. De Iudæis uero qui Euangeliū ſuſcepiſſent, quorum multa millia eſſent qui Hieroſolymis agerent, omneſq ex æquo legis æmulatores exiſterēt: cum eos legalibus interdicere, minus opportunum tempus eſſe conſpiceretur: in præſentiarum id illis eſſe cedendum, & ſic cum infirmis infirmari, viſum eſt eſſe conſultius. Quamobrem, vt Paulus cum Nazaræis, hac vtens diſpenſatione, votum exoluturus in templo, quo ſe legis Moyſi obſeruantiſſimum probaturus erat, ſeſe ſiſteret, eidem perſuaſerunt. Admiranda plane res eſt & conſideratione digniſſima; Paulum, qui non ab homine, ſed a Chriſto acceperat Euangelium, quiq. ea de cauſa Antiochiæ reſtiterat in faciē Petro, qui inſuper ſæpius ſuis antehac ſcriptis epiſtolis de legalibus ablegandis aperta ſuffragia dederat, ac ſententiam ſtabilierat, tantum ſeniorū modo conuentui detuliſſe, vt illorum ſe ſubijciens voluntati, eorumdem arbitrio per diſpenſationem in ſeruandis legalibus impenderet officium: ea nimirum præſtās, quæ nonniſi a ſanctioribus Iudaicę legis obſeruatoribus exhiberi munera conſueuerant.

CXXI. a Act. 21. b Num. 6. *De ritu Nazaræorum.* c Ioſeph. de bello Iud. li. 2. c. 15.

His igitur Paulus volens lubensq. in omnibus obſequens, aſſumptis viris (inquit Lucas [a]) poſtera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.] B Quæ autem eſſent eius officij cærimonię, & ſacri a lege ritus præſcripti, liber Numeri [b] ſatis docet, nimirum vt abſtinerent a vino, caput raderent, & finito tempore agnum, ouem, & arietem offerrent in templo, capilloſq. deponerent, qui cremarentur vna cum ſacrificio pacificorum. Sed quoniam certum tempus, quo abſtinerent Nazaræi a vino, lege definitum minime reperitur: quid his temporibus ex conſuetudine communiter ageretur, Ioſephus [c] docet his verbis: His autem, qui morbo, vel alijs neceſſitatibus implicantur, mos eſt orare per triginta dies antequam immolarent hoſtias, abſtinere quoque à vino, & capillos radere.] At quomodo vna cum Nazaræis Paulus ea omnia in templo exhibuiſſe officia potuit, cum inopinato & ante diem tantum, vt id faceret cum alijs admonitus eſſet? quonam vero pacto triginta diebus perſeuerauit abſtemius? Ex his igitur colligi plane poſſe videtur, Paulum, qui magna ex neceſſitate Timotheo languenti ſtomacho prohibuit aquam bibere, & vt modico vino vteretur, præcepit, a vino penitus temperaſſe ſicque haud impoſſibile ei fuiſſe (quod abſtemius ſemper eſſe ſoleret) Nazaræorum in templo munus explere: alioqui fuiſſet hæc potius quædam legis illuſio, & ſimulatæ ſanctitatis effictio, & tamquam in ſcena fabula, ac in re geſta affectatum mendacium; C indigna prorſus omnia, quæ non tantum de Apoſtolo, ſed nec de quolibet Chriſtiano dicantur. At nec ſeniores legem æmulantes Paulo Nazaræorum numeros ſuaſiſſent explere, niſi in omnibus compertum habuiſſent, ea omnia faciendi illi pariter facultatem in promptu fuiſſe.

CXXII. d Act. 21. e Hier. epiſt. 89. *De tonſura in Eccleſiam introducta.* f Iſido. de diuin. offic. in Concil. Aquiſgran. c. 1. g Eze. h. 5.

Hæc cum agerentur; vna inſuper cum Nazaræis & Paulum capillis abraſum eſſe, immo & vt etiam ceterorum capilli raderentur, curam impendiſſe, ſatis Acta [d] declarant. Vnde & Hieronymus [e] hac eum interpellat apoſtrophe: O Paule, & in hoc te rurſum interrogo: Cur caput raſeris, cur nudipedalia exercueris de cærimonijs Iudæorum? Cur obtuleris ſacrificia, & ſecundum legē pro te hoſtiæ fuerint immolatæ? Vtiq. reſpōdebis: Ne ſcandalizarētur qui ex Iudæis crediderūt.] hæc ipſe. Ex his etiam, quod Nazaræi, qui ceteris ſanctiores haberentur, religionis ergo in templo capita radenda offerrent, Apoſtolica traditione in Eccleſiam deriuatum traditur, vt qui a cōmuni hominum vita recedentes, exquiſitius viuendi genus affectarentur, ac per omnia ſeſe diuino cultui manciparent, deberēt eorum capita radi. Id Iſidorus his verbis teſtatur [f]: Tonſuræ Eccleſiaſticæ vſus a Nazaræis, ni fallor, exortus eſt: qui prius crine ſeruato, denuo poſt vitæ magnam continentiam, deuotione completa, caput radebant & capillos in ignem ſacrificij ponere iubebantur, ſcilicet, vt perfectionem deuotionis ſuæ Domino conſecrarent. D Huius ergo exēpli vſus ab Apoſtolis introductus eſt, vt qui diuinis cultibus mancipati, Domino conſecratur, quaſi Nazaræi id eſt, ſancti Dei crine præciſo innouentur. Hoc quoque & Ezechieli [g] Prophetæ iubetur, dicente Domino: Tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum, & duces ſuper caput tuum & barbā. Videlicet quia ipſe ſacerdotali genere Deo in miniſterio ſanctificationis ſeruiebat. Hoc & Nazaræos Priſcillam & Aquilam in Actis Apoſtolorum primos feciſſe legimus, Paulum quoque Apoſtolum, & quoſdam diſcipulorum Chriſti, qui huiuſmodi cultu imitandi extiterunt.

CXXIII. *Clericorum tōſura quid Myſtice.*

Eſt autem clericis tonſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, & in anima agitur: ſcilicet vt hoc ſigno & religione vitia reſecentur, & criminibus carnis noſtræ quaſi crinibus exuamur; atque inde innouatis ſenſibus, vt comis rudibus eniteſcamus; expoliantes nos, iuxta Apoſtolum veterem hominem cum actis ſuis, induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei: quam renouationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, vbi ipſa mens noſcitur habitare. Quod vero detonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur; ſacerdotium, regnumque E Eccleſiæ in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite ſacerdotum: hæc ex byſſo confecta, rotunda erat, quaſi ſphæra media. & hoc ſignificabatur in parte capitis tonſi: corona autem latitudo aurei circuli eſt, quæ Regum capita cingit. Vtrumque itaque ſignum exprimitur in capite clericorum, vt impleatur corporis etiam quadam ſimilitudine, quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo prædocente: Vos eſtis genus ſanctum regale ſacerdotium. Quæritur autem, cur ſicut apud antiquos Nazaræos, non ante coma nutritur, & ſic tondetur? Sed qui hæc exquirunt, animaduertant quid ſit inter illud propheticum velamentum, & hanc Euangelij reuelationem, de qua dicit Apoſtolus: Cum trāſieris ad Chriſtum, auferetur velamen. Quod autem ſignificabat velamen interpoſitum inter faciem Moyſi, & aſpectum filiorum Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus coma ſanctorum. Nam & Apoſtolus comam pro velamento dicit eſſe: proinde iam non oportet vt velentur crinibus capita eorum qui Domino conſecrantur, ſed tantum vt reuelentur: quia quod erat occultum in ſacramento prophetiæ, iam in Euangelio declaratum eſt.]

hucuſque

A hucuſque Iſidorus.

Quòd igitur non integra clericorum vel monachorum capita raderentur: præter hæc quæ ab Iſidoro ſunt dicta, illa etiam cauſa ſuppeditari poſſe videtur; ne ſcilicet ſecundum Iudaicũ vel Gẽtilitium ritum nos facere videremur: nimirum Iudaizare cum Nazaræis, & ſuperſtitionem ſectari Iſidis, Serapidis, & aliorum Gentilium ſacerdorum, qui omnes corporis pilos & capillos capitis penitus abradebant [a]. Scimus & apud Græcos, Tragenios, & Aſſyrios, Iudæis confines, æmulatos eſſe eiuſmodi ritum tõdendi capillos, eoſdemque in templo offerendi [b] numini, ſicut & abſtinentiam ab eſu porcinæ carnis, & alia. Sed & apud Romanos, cum primum barbam raderent atq; crines, ea numini dedicare, moris fuiſſe, apud Suetonium [c] in Nerone notatum habes. Alia inſuper affertur cauſa, cur capillorum corona, reliquo raſo capite, integra conſueuerit remanere: nimirum ob iugem memoriam ſpineæ coronæ impoſitæ capiti Domini noſtri Ieſu Chriſti, idque ab Apoſtolis factitatum, & Eccleſiæ traditum, certa aſſertione apud Bedam [d] legitur, vbi poſt alia: Inter omnes, inquit, quas in Eccleſia, vel in vniuerſo hominum genere reperimus tonſuras, nullam magis ſequendam amplectendamque iure dixerim, ea, quam in capite ſuo geſtabat ille, cui ſe con-

CXXIIII. *De tonſura Iudæorum ac gẽtilium.*

a Hieron. in Ezechiel. cap. 40. & Ambr. ad Sabin. epiſ. 30. edit. Ro.
b Lucian. in Dea Syria in fine.
c Sueton. in Nerone c. 12. & ibi interp.
d Beda de geſtis Angl. lib. 5. c. 22.

B fitenti Dominus ait: Tu es Petrus]: & paulo poſt: Neque ob id tantum in coronam attõdemur, quia attonſus ita eſt Petrus: ſed quia Petrus in memoriam Dominicæ paſſionis ita attonſus eſt; idcirco & nos, qui per eamdem paſſionem ſaluari deſideramus, ipſius paſſionis ſignum cum illo in vertice, ſumma videlicet corporis noſtri parte, geſtamus. Sicut enim omnis Eccleſia, quæ per mortẽ ſui viuificatoris Eccleſia facta eſt, ſignum ſanctæ crucis in fronte geſtare cõſueuit, vt crebro vexilli huius munimine a malignorum ſpirituum defendatur incurſibus, & crebra huius admonitione doceatur, ſe quoque carnem cum vitijs & concupiſcentijs crucifigere debere: ita etiam oportet eos, q. vel monachi votum, vel gradum clericatus habentes, arctioribus neceſſe habent pro Domino ſe continentiæ funibus adſtringere, formam quoque coronæ, quam ipſe in paſſione ſua ſpineam portauit in capite, vt ſpinas ac tribulos peccatorum noſtrorum portaret, id eſt, exportaret ac auferret a nobis, ſuo quemque in capite per tonſuram perferre; vt ſe irriſiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo ſufferre, ipſo etiam frontiſpicio doceant: vt coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe, ſemper expectare, proque huius perceptione & aduerſa mundi & proſpera contemnere deſignarent.] hæc ille ibi; quæ & alij [e] tradiderunt.

e Albinus Flac. de diuin. offic. Raban. de inſtit. cleric. & alij.

C Sed & alia ab his diuerſa de clericorum tonſura adducitur cauſa a Germano [f] Epiſcopo Cõſtantinopolitano, his verbis: Duplex corona circumpoſita capiti ſacerdotis: capillorum ſignificatione imaginem refert venerandi capitis Apoſtoli Petri; qui cum miſſus eſſet ad prædicationẽ Domini & magiſtri, ei tonſa eſt ab his qui eius ſermoni non credebãt, vt illuderetur ab ipſis; eiq; Chriſtus magiſter benedixit, & infamiam in honorem, illuſionem in gloriam conuertit, & poſuit ſuper caput eius coronam non ex lapidibus pretioſis, ſed lapide & petra fidei eius fulgeſcẽtem ſuper aurum & topatium & lapides pretioſos.] Hæc cum ſcribat Germanus, quantumliber vnde acceperit auctorem non citet, ex maiorum tamen traditione eum mutuatum eſſe, credendum eſt. cum. n. ſciamus conſueuiſſe eiuſmodi ludibrio Romæ affici ſapientes viros, qui philoſophi dicerentur; eãdem in Petrum illatam eſſe cõtumeliam, haud vanum erit exiſtimare. Sane de Apollonio Tyanæo philoſopho Pythagoreo, qui eius ſectæ ſuo tempore erat facile princeps, ſcribit Philoſtratus [g], a Domitiano eſſe detruſum in carcerem, ab eodemque miſſum eſſe tonſorem, qui comam capitis & promiſſam philoſophicam barbam amputaret; cum alioqui criminum rei intonſa barba atque capillo agere ſolerent. Sed & ſi qua fides apocrypho eſt adhibenda, legitur in pſeudo Prochoro, Ioã-

CXXV. f Germanus in theor. rer. Eccleſiaſt.
Petri exemplo tonſura introducta.
g Philoſtr. in Apollon. lib. 7.

D nem Euangeliſtam iuſſu eiuſdem Domitiani ignominiæ cauſa capite attonſum eſſe. Teſtať & Cyprianus [h] ſimilia de damnatis ad metalla, cum ait: Semitonſi capitis horreſcit capillus.] & in reſponſione: Semitonſi capitis capillaturam adæquaſti. Solebat eiuſmodi abraſio capitis ſignum eſſe hominis turpiſſimi & ſceleſtiſſimi. vnde illud Ciceronis pro Roſcio Comœdo: Nonne ipſum caput, & ſupercilia illa penitus abraſa olere malitiam, clamitare calliditatem vidẽtur?] & infra: Qui idcircirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſus, ne vnum pilum boni viri habere dicatur.] hæc Cicero de leuiſſimo homine, qui ſic ſe raſerat.

h Cypr. epiſt. 77.

Verum quæ ab alijs ignominiæ cauſa hiſce hominib. fieri ſolebat abraſio, diuerſi generis erat: nam præter illas de quibus eſt dictum, alia erat, quæ a Luciano ſic deſcribitur, dum agit de morione: Moxque ingreſſus deformis quidam, deraſo capite, pauculos capillos in vertice geſtans, eoſque criſtæ in morem erectos.] hæc in Conuiuio Lucianus. Idem in epiſtola ad Saturnum: Vertex illius aſperis & pungentibus ſetis ſit hirtus, reliqua capitis parte nuda.] Tertullianus [i] etiam ſic attonderi conſueuiſſe Numidas teſtatur, cum ait: Apud aliquos Numidas etiam equis cæſariatos, iuxta cutem tonſor, & cultri vertex ſolus immunis?] hæc ille. Addimus illud, quòd

CXXVI.
i Tertull. lib. de pallio c. 4.

E Caius Imp. occipitia adoleſcentulorum ludibrij cauſa radere conſueuerat: de quo Suetonius [k]: Pulchros & comatos, quoties ſibi occurrerent, occipitio raſo deturpabat.] Moris fuiſſe etiam apud Romanos, ſeruorum radi capita, Tacitus & alij plures teſtantur. Sicque videas non vnius generis fuiſſe capillorum abraſiones, licet omnes fere ad inurendam ignominiæ notam ab alijs pro animi cuiuſque ſententia excogitarentur. Erat enim & capitis abraſio manumiſſionis nota, ſicut & pileus, vt indicat Plautus [l] illis verbis: Vt ego hic hodie raſo capite caluus capiam pileum.] Itemque qui maris tempeſtatem euaſiſſent, raſis capitibus vota dijs perſoluere conſueuiſſe, auctor eſt Lucianus [m]: de quo vſu etiam Pomponius Arbiter his verbis: Notauit ſibi ad Lunam tonſorem intempeſtiuo inhærentem miniſterio; execratuſque omen, quod imitaretur naufragorum vltimum votum, in cubile reiectus eſt.] & poſt pauca: Audio enim non licere cuiquam mortalium in mari neque vngues, neque capillos deponere, niſi cum pelago ventus iraſcitur.] agit enim de ijs qui nouacula caput & ſupercilia radebant. exiſtimatur [n] autẽ vtraque abraſio ab eadem cauſa profecta, quòd ſcilicet ſicut ſeruituti obnoxij ea abraſione libertatẽ ſe con-

Ignominiæ cauſa introducta abraſio vel tonſura.
k Suet. c. 35.
l Plautus in Amph. act. 1. ſcen. 1.
m Lucian. in de orũ dial. in fin.
n Non. de doct. indag.

ſecutos eſſe teſtabantur, ita tempeſtatem maris qui euaſiſſent, ſe liberatos eſſe eo ſigno profiteren A
tur. Ceterum id ex nuncupato voto naufragos facere ſolitos, idē qui ſupra Petronius Arbiter tra-
a Num. 6. dit; & hac in re Nazaræis [a] conſimiles, qui exoluentes votum emiſſum, caput raderent, vt paulo
ſuperius dictum eſt. Sed iam ad clericorum tonſuram, cuius cauſa eiuſmodi facta eſt digreſſio, re
uertamur. Ea igitur quæ Principi Apoſtolorum deriſionis & ignominiæ cauſa illata eſt infamiæ
nota, totius Eccleſiæ honori ceſſit. Et quid mirum, cum ipſa quoque pęnarum inſtrumenta pietas
Christiana in ampliſſimam gloriam commutare, & habere conſueuerit in honore? idq. virtute ac
merito Crucis Chriſti, quæ mundi contemptibilia, ignobilia, & infirma ad maximum omnium
gloriæ culmen euexit.

CXXVII. Sed antiquum eius rei vſum inſpiciamus. Præter illa quæ de Apoſtolica inſtitutione atque tra
ditione ſunt ex dictis nuper auctoribus recenſita, non aliunde id certe quàm ab Apoſtolico fonte
fluxiſſe, Oriens Occidenſq. pariter, ac omnes denique regiones, in quibus Chriſtiana fides eſt ali
Tonſura Clericorum ex Apoſtolico ritu: quando propagata, pari conſenſione viſæ ſunt non ſolum hoc eſſe teſtatæ, ſed æque omnes id ip-
ſum firmiſſima eius rei obſeruatione probaſſe. Doceat quis, velim, prouinciam Orbis aliquā, quę
Chriſti nomen acceperit, eiuſdem fuiſſe tonſuræ clericalis expertem. Quonam alio, quæſo, quàm B
Apoſtolorum præconio, rem tam nouam, atque adeo inuſitatam, ac penitus ab aliis intētatam, ra-
dendi in modum ſphæræ vel coronæ capitis, Chriſtianus orbis potuit ſuſcepiſſe, ac firmiter tenuiſ
ſe, nullo præcedente maiorum exemplo? Nam ſi Iudæos ſpectes, vnde fluxit Chriſtiana religio, di
b Leuit. 21. uina lege radere caput ſacerdotibus interdictum fuiſſe reperies, dicente atque [b] monente: Sacer-
c Leuit. 19. dotes nec radent caput, nec barbam.] & communiter omnibus vetitum [c] in rotundum attonde-
re comam, & radere barbam; licet verborum illorum diuerſa lectio habeatur. De Gentilibus dixi
mus, plane diuerſum a noſtro fuiſſe illorum ritum; quippe qui non tantum capitis capillos omnes
vſque ad ſupercilia, ſed totius corporis pilos, Iſidis præſertim ſacerdotes, radere conſueuiſſent. Et
quis exiſtimet, Chriſtianos voluiſſe illos imitari, quorum non tantum ſacra, ſed & ſacerdotes eam
preſertim ob cauſam tantopere deriderent? Conſulat, qui de his dubitat, antiquorum Patrum ad
uerſus Gentes ſcriptas apologias, in quibus vtique hæc omnia fuſius inueniet explicata. Nemo
igitur ſanæ mētis leuiter dixerit eſſe introductum atque ſeruatum abſque exemplo, quod Catho-
lica vbique Eccleſia cuſtodiuit.

CXXVIII. Certe adeo peruulgata in Orbe res fuit, vt nec ſcriptores Ethnici de ea tacuerint. Nam Am- C
d Ammianus Marcel lib. 22. mianus Marcellinus [d] teſtatur temporibus Iuliani Apoſtatæ, Theodorum quemdam eccleſiæ
ædificandæ præfectum, ab Ethnicis ſupplicio affectum, quòd (vt ait) cirros puerorum licentius de
tondebat:] nihil aliud ſignificans, niſi quòd pœnas dedit eo pretextu, quòd complures pueros in
clericos cooptaret: capillorum enim tonſura eiuſmodi initiari (vt etiam modo fit) antiquitus con
ſueuiſſe, ſatis eſt exploratum. Sed & exemplum habes in Otreio Epiſcopo Melitenſi, ſanctitate &
e De fide Catho. l. 3 Cod. Theod. doctrina celeberrimo, qui claruit temporibus Theodoſij ſenioris, cuius & ſanctionibus [e] commē-
f Cyrill. in Euthy. apud Lip. tomo 5. datur, cum S. Euthymium ordinauit lectorem. hæc enim de eo Cyrillus [f] in rebus geſtis Euthymij
ſcribit: Cum eum baptizaſſet, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondiſſet, in gradū lectorum
eum cooptat.] Sed quòd amplior eſſet illorum tonſura, qui maioribus initiarentur ordinib. hinc
g Euag. hiſt. lib. 2. c. 46 in fine. Euagrius [g] Scholaſticus ait: Coma abraſa, pſbyter deſignatus eſt.] Mētio eſt eius ritus apud Dio-
h Dionyſ. de Eccleſi hier. par. 2. ca. 3. nyſium [h], cum agitur de his qui in monachos cooptātur; eiuſq. rei ſpiritalis ſenſus declaratur. Ad
hoc pertinet, quod in libro de Romanis Pontificibus peruetuſto, qui fertur nomine Damaſi, de
Aniceto habetur; inſtituiſſe ſcilicet ſecundum præceptum Apoſtoli, ne clerici comā nutrirēt. Mul-
ta enim, quæ ab Apoſtolis ſiue ſcripto, ſiue ſine ſcripto ſtatuta eſſent, decretis iterum editis, ea ac- D
curatius eſſe ſeruanda, ſæpe Romani Pontifices præcepere. Sed quod illic breuiter notatur, vt ſecū
i 1. Cor. 11. dum Apoſtoli [i] præceptum clerici comam non nutriant: haud de communi illa viris omnibus a
Paulo præſcripta lege, ne videlicet illi mulierum exemplo comam nutrirēt, ſignificare voluit au-
ctor illis verbis: ſed vt qui ſanctioris vitæ mancipantur ordinibus, exultioris etiam vitæ characte
rem in capite ferrent. Hocq. idem habetur in Concilio Carthaginenſi [k] & Agathenſi [l], ne clerici
k Conc. Carth. 4 c. 44. comam nutriant, ſed tondeant. At ſi non de tonſura in modum ſphærę fieri ſolita Patres intellexe-
l Conci. Agath. c. 20. runt: quid tam inſtanter clericis faciendum eſſe mandarūt, quod Apoſtolica lege quiuis laicus fa
cere teneretur, nempe comam non nutrire, ſed capillos deponere? Quòd igitur clericis id facien-
dum præcipitur, quia alia ratione videretur eſſe mandatum, alio etiam ritu erat implendum: nimi
rum vt in ſummo vertice depreſſius caput tonderent, aut raderent.

CXXIX. Cū vero multæ eius rei allatæ ſint cauſæ, illā adijcimus, nempe, vt mancipatæ ſemel vitæ diuino
Corona Clericorum vſu diuerſa. cultui per capillorū oblationē, eo ſigno ſæpius iterato, aſſidue meminiſſe deberent; & qđ ſolēniter
ſemel pſtitiſſent, ſæpe repeterēt. Licet de his nō fuerit vna conſuetudo oīum Eccleſiarū. Nā in Hi-
ſpania poſtmodū accidit, vt occaſione quorūdam hæreticorū, qui eādem cū Catholicis vſurparēt E
capillorum tonſurā, ac proinde eo ſigno vellent videri Catholici: eius regionis Epi, conuentu habi
m Conci. Tolet. 4. c. 40. to, dilatandā eiuſmodi capitis tonſurā ſtatuerint. Eſt de his canō in hæc verba deſcriptus [m]: Oēs
clerici, vel lectores, ſicut Leuitæ & ſacerdotes, detonſo ſuperius capite toto, inferius ſolā circuli co
ronā relinquāt: nō ſicut hucuſq. in Galliciæ partib. facere lectores vñr, qui prolixis, vt laici, comis,
in ſolo capitis apice modicū circulū tondēt. Ritus enim iſte in Hiſpanijs hucuſq. hæreticorū fuit.
Vnde oportet pro amputādo ab Eccleſijs ſcādalo, hoc ſignū dedecoris auferatur, & ſit vna tōſura
vel habitus, ſicut totius Hiſpaniæ eſt vſus. Qui aūt hoc nō cuſtodierit, fidei Catholicæ reus erit.]
Porro eādē coronæ formā in S. Nicetio Epō Treuerēſi habes diuinitus efformatā: ſic. n. de eo ſcri-
n Greg. Turon. in vita Sanct. Patr. ca. 17. bit Gregorius Turonenſis [n]: S. Nicetius Eps ab ipſo ortus ſui tpe clericus eſt deſignatus: nā cum
partu fuiſſet effuſus, oē caput ei', vt eſt cōſuetudo naſcētiū infantiū, a capillis nudū: qdē cernebat,
i circuitu vero modicorū pilorū ordo apparuit, vt putares ab eiſdē coronā clerici fuiſſe ſignatā.]

CXXX. Ceterum & in his ſicut in alijs multis, diuerſa fuit diuerſarum Eccleſiarum cōſuetudo: vbi ve-

ro nihil

A ro nihil corruptum eſt ab hæreticis, nulla alia mutatio interceſſit. Non enim fuit recens æmulatio hæreticorum, vt & ipſi incederent tonſura decori. Nam ſi fidem adhibemus his quæ abſ e[r]t dicto auctore ſcripta recitantur, dico a Beda [a], iam ipſis Apoſtolorum temporibus etiam Simon magus tonſuræ genus quoddam excogitauit. Sed hæc a maioribus ſcripta non produntur: nam & de eadem epiſtola, quam recitat Beda locutus eſſe videtur Amalarius [b], qui eam haud tantæ fidei fuiſſe dicit, vt reciperetur ab omnibus. Ipſe enim dum de tonſuræ origine diſputat, hæc ſcite quidem atque prudenter affirmat: Interrogatur, inquit, ab aliquibus quis primus tonſus ſit noſtro more? Legi in epiſtola cuiuſdam viri, Petrus: ſed quia non tantæ auctoritatis eſt, vt ex illa firmare valeamus noſtram ſententiam; maluimus eam ſilentio præterire. Non tamen abs re eſt, ſi dixerimus, illum, aut aliquem ſucceſſorem eius, primo fuiſſe tonſum noſtro more: quoniam ab illa Eccleſia ſumptus eſt talis vſus, in qua illi ſederunt. Sed quid ad nos? cum multa agamus ex conſuetudine præſentis Eccleſiæ, quorũ auctores non perferuntur ſpecialiter: ſicut nec obſeruationes Quadrageſimalis temporis ante Paſcha; ſcimus tamen ex demonſtratione S. Auguſtini, cõſenſione Eccleſiæ eam eſſe roboratam; ſic & nos dicimus, tonſuram noſtram ex auctoritate & conſuetudine B Romanæ Eccleſiæ eſſe roboratam.] hæc & alia Amalarius. Sed quod ait, etſi nõ a Petro, ſaltem ab aliquo Petri ſucceſſore, tonſuræ vſum antiquam ſibi originem vindicare: certe de nullo alio, quã de Aniceto eſt teſtimonium; qui cum tam proximus fuerit Apoſtolorum temporibus, quod ipſe ſtatuit, æque ab Apoſtolis traditum eſſe potuit. Nam, quod Irenæus [c] teſtatur, ad ſua tempora, nẽpe ſub Eleutherio, in Romana Eccleſia traditiones Apoſtolicæ illibatæ atque incorruptæ ſeruatæ ſunt; vt merito eam ob cauſam idem appellet ipſam Romanam Eccleſiam diues depoſitorium Apoſtolicarum traditionum.

a Beda hiſt. Angelic. li. 5. c. 22.
b Amal. de Eccl. offic. c. 5.
Ab Eccleſia Romana proba ta tonſura.
c Iren. lib. 3. cap. 2. & 4.

CXXXI.

Verum diſtinctam fuiſſe tonſuram monachorum ab ea quę eſt clericorum, certum eſt: cum illi non tantum verticem capitis, ſed totum fere caput radere conſueuiſſent; vt ſic nimirum, quod eſſet ipſorum vitæ ſtudium, declararẽt. Abraſionem quippe capitis, ſymbolum ac hieroglyphicum fuiſſe lugentis atque mærentis hominis, non ſolum proditur teſtimonijs diuinæ Scripturæ, ſed aſſertionibus etiam externorum. Quod ad illam ſpectat, de Iob [d] habetur teſtatum, cum ſuarum cladium nuncios accepiſſet, tonſo capite adoraſſe. Et Iſaias [e]: Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad caluitium & ad cingulum.] & illud Michææ [f]: De C caluare & tondere ſuper filios deliciarum; dilata caluitium tuum.] Quod vero ad Gentiles pertinet barbaros, hæc Suetonius [g]: Regulos quoſdam barbam poſuiſſe, & vxorum capita raſiſſe in indicium maximi luctus.] Facere id conſueuiſſe Argiuos mæroris cauſa, teſtatur Herodotus [h]: affirmat id ipſum Lucianus [i] de Syris; qui funera raſo capite celebrarent. Solum apud Romanos, quod tonſa barba ac capite ſolerent incedere, in maximo luctu capillum & barbam promittere mos fuit, vt Suetonius [k] de Iulio Cæſare ſic tradit: Diligebat vſque adeo, vt audita clade Titurina, barbam capillumq. ſubmiſerit, nec antea ademerit, quam vindicaſſet.] & de Auguſto, cum audiſſet cladem Varianam in Germania acceptam: Adeo, inquit, conſternatum ferunt, vt per continuos menſes barba capilloque ſubmiſſo, caput interdum foribus illideret.] oſtendit eadẽ in Caio [l]. Reos quoque apud Romanos mæroris cauſa capillos dimittere ſolere, teſtatur Plinius [m]. At non reos tantum ſed & reorum amicos & affines id facere ſolitos, colligitur ex Vlpiano I.C. [n] & Seneca [o], atque alijs.

Mæroris Signum tonſura capitis.
d Iob 2.
e Iſai. 22.
f Mich. 1.
g Suet. in Caio Caligula c. 5.
h Herodot. li. 1. hiſt.
i Lucianus de Dea Syria.
k Suet. in C. Iulio c. 67.
l Idem in Caio cap 24.
m Plinius lib. 7. epiſt. 27.
n l. veſtem. ff. de iniurijs.

CXXXII.

Vt igitur, quod monachorum erat officij ſolitariam vitam agere ac lugere peccata hoc etiam corporis cultu profiterentur; optime iureque conſultum eſt, vt ipſa initiatione monaſticæ conuer D ſionis, capita raderent. Hæc etiam Baſilius in Regula monachorum ſuorum, quam ſcripſit, nuper Romæ excuſa, demonſtrat. De eadem monachorum tonſura Paulinus [p] ad Seuerum ſcribens, agit his verbis: Nos adeant & reuiſant conſeruuli & compallidi noſtri, non veſtibus pictis ſuperbi, ſed horrentibus cilicijs humiles: nec clamyde curta lini, ſed ſagulis palliati: nec balteo, ſed veſte ſuccincti: nec improba attonſi capitis fronte criniti, ſed caſta informitate capillum ad cutem cæſi, & inæqualiter ſemitonſi, & deſtituta fronte præraſi, & ornatu pudicitiæ inornati.] Itẽque de monachis cute tenus attonſis loquitur Saluianus Maſſilienſis [q], dum deplorãs Africanæ Eccleſiæ acerbiſſimum ſtatum, hæc ait: Non ſine cauſa itaque iſtud fuit, quòd intra Africæ ciuitates, & maxime intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum & reciſis comarum fluentium iubis ad cutem tonſum videre, tam infelix ille populus, quàm infidelis, ſine cõuicio atque execratione vix poterat: Et ſi quãdo aliquis Dei ſeruus, aut de Ægyptiorum cœnobijs, aut de ſacris Hieroſolymorum locis, aut de ſanctis eremi venerandiſq. ſecretis ad vrbem illam officio diuini operis acceſſit: ſimul vt in populo apparuit, contumelias, ſacrilegia, & maledictiones excepit. Nec ſolum hoc, ſed improbiſſimis flagitioſorum hominum cachinnis, & deteſtantibus ridẽtium ſibilis, quaſi taureis E cædebatur: vere vt ſi quis ea inſcius rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, ſed nouum inauditumq. monſtrum abigi atque exterminari arbitraretur.] & poſt multa, exaggerando contra monachos geſta, demum hæc ait: Et miramur ſi nunc barbaros illi perferunt, cum videamus quòd ſancti viri in illis barbaros pertulerunt? Iuſtus ergo eſt Dominus, & iuſtum iudicium ſuum, &c.] Itaque ex his videas in deriſores tonſuræ monaſticæ ſeueriſſime Deum vltum eſſe, qui Vandalis eam prouinciam per centum annorum ſpatium dederit deuaſtandam.

De monachorum tonſura.
o Seneca lib. 9. declamat. 4. reſp. 27.
p Paul. epiſt. 7.
q Saluian. lib. 8. de vero iudic. & prouid. Dei in fine.

CXXXIII.

Quòd vero (vt vidimus ex Saluiano) monachi tonſurati deriderentur ab Afris: inde fortaſſe accidit, vt quidam in eadem prouincia pſeudomonachi, abiecta tõſura, comam remitterẽt: aduerſus quos Auguſtinus [r] hęc ait: Sed alij ſunt, quos iſto ſermone corripimus, illos autem qui hoc vno vitio capillorum contra præceptum Apoſtolicum demiſſorũ offendũt & perturbãt Eccleſiã.] Redarguit & Epiphanius [s] illos, qui in Meſopotamia agerent, monachos, quod comam prolixam gererent: Nam alienum eſt, inquit, a Catholica Eccleſia ſaccus conſpicuus, & coma extenſa.] Fertur, ſed extra numerum aliorum, canon Nicenus de tõſura monachorũ in hæc verba: Monachi

r Augu. de oper. monach. c. 33.
Intonſi monachi reprehenſi.
s Epiph. hær. 80.

alia habeant indumenta & mores,quàm habent laici,ac caput tondeant in modum coronæ.] Pro- A
tulit hæc & alia(vtcumque ſint)ex Arabicis exemplaribus Turrianus,& edidit a ſe Latinitate do
nata:quæ tamen cum fulciantur innumeris fere aliorum teſtimonijs, prorſus contemnenda non
ſunt. Nam ad hoc reſpicit,quod Socrates [a] de Iuliano Apoſtata ſcribit,ipſum abraſa cute,vitam
monaſticam ſimulaſſe.]Sic igitur,quod caput radere,eſſet velut hieroglyphicũ lugentis hominis;
ea de cauſa ſtatuit tertia Synodus Toletana [b], vt publice pœnitentibus in primis Epiſcopus vel
presbyter caput tonderent,vt ſic in cinere & cilicio pœnitentiam agerent.

a Socr. hiſt. lib. 3. c. 1. b Tolet. Synod. cap. 12.

CXXXIIII. *c Gregor. Naz. orat. in Max. Corona ſacerdotum.*

Epiſcopos etiam magna ſaltem ex parte capitis abraſos fuiſſe,ſatis expreſſiſſe viſus eſt Gre-
gorius Nazianzenus [c], qui agens aduerſus Maximum ex Cynico philoſopho mox factũ Epiſco
pum,hæc ait: Cum ad paſtoralis muneris adminiſtrationem nihil aliud omnino cõtulerint, quàm
quòd comam,cui alendæ & ornandæ turpiter ſtuduerant,raſerint.]Porro quoniam eiuſmodi capi
tis raſionem conſueuiſſe a maioribus dici coronam,ea quæ dicta ſunt ſuperius,ſatis aperte ſignifi
cant:ad huiuſmodi coronam vel aliud ornamentum capitis(de quo dictum eſt ſuperius) alluſiſſe
videtur Euſebius Pamphili [d] in ea oratione panegyrica quã habuit in dedicatione eccleſiæ a Pau
lino Tyri Epiſcopo ædificatæ,cum ſic exorditur: Amici Dei,& ſacerdotes,qui ſacroſancto poderis B
indumento,cæleſti glorię corona,diuina vnctione,& ſacrata Spiritus ſancti ſtola circũueſtiti, &c.]
Inde etiam prouenit,vt conſueto more loquẽdi ſoleret populus,cum Epiſcopum interpellaret, &
ab eo aliquid enixius peteret,per coronam ipſius obteſtari:quod Auguſtinus [e] ſcribens ad Pro-
culeianum Epiſcopum docet his verbis: Honorant nos veſtri,honorant vos noſtri. Per coronã no-
ſtram nos adiurant veſtri,per coronam veſtram vos adiurant noſtri.]

d Euſebius hiſt. lib. 10 c. 4.

e Auguſt. epiſt. 147.

CXXXV. *Obiectio ex S. Hieronymo.*

His igitur adeo manifeſte certoque probatis,non tantum ſanctorum Patrum, ſed Ethnicorũ,
immo omnium hominum,etiam hæreticorum,per coronas ſacerdotum tamquam quid ſacrũ ob
teſtantium,teſtimonijs;quid eſt quod obijci poſſit ex ſancto Hieronymo,quaſi ipſe minus proba-
rit capitis ac barbæ raſuram;cum citati nuper auctores de vtraque re aperte teſtantes,ipſius Hie-
ronymi vixerint temporibus,vel haud multo poſt;qui quidem eam quæ eſſet eius temporis Eccle
ſiæ conſuetudo,plane declarant? Sed ex his omnibus quæ idem Hieronymus [f] ſcribit in Ezechie
lem,vel in Iſaiam,tres eliciuntur poſitiones,ac ea in primis:ipſum non probare capillorũ ſiue bar
bæ tonſuram ſolitam fieri more Gentilium. Sed in hoc nulla eſt diſcrepantia cum his quę ſuperius
dicta ſunt,cum idẽ ipſe Gentium ritus ab oĩbus æque damnetur. Secunda poſitio ea eſt;quòd & ip C
ſe pariter cum ceteris conſentit,capillos eſſe tondendos,ſed ſic tamen,vt operta,quod ait,ſit cutis.
Sicque videas nec in his ipſum a dictis auctoribus differre;niſi quòd non nouacula ad cutem vſq;
radi velit capillos,ſed forficibus,atque depreſſe,dummodo tamen non appareat nuda cutis. Sed q̃
leuis hæc ſit differentia,nemo non videt. Tertia demum eius concluſio eſt, qua barbæ non probat
tonſuram. At ipſe in Oriente agens,quid mirum ſi Orientalium clericorum & monachorum con
ſuetudinem comprobarit?

f Hieronym. in Ezech. ca. 44. & in Iſa. c. 3. & 6.

CXXXVI.

His dictis atque euidenter elucidatis,iam ad rerum geſtarum narrationem reuocanda eſſet o
ratio,niſi ſuſcepti ſemel argumenti ratio admoneret,ac pene cogeret,vt etiam de barbarum ton-
ſura aliqua ſaltem leuiter attingamus. Et in primis quod ad eos qui foris ſunt pertinet:ſicut capi-
ta,ita & barbam radere,cõmune fuiſſe quibuſdam ſacerdotibus idolorum, præter illa quæ dicta
ſunt,Baruch [g] de Babylonijs ſacerdotibus teſtatur,cum ait: In domib. eorum ſacerdotes ſedent,
habentes tunicas ſciſſas,& capita,& barbam raſam;quorum capita nuda ſunt.] quamobrem in di
uina Scriptura hæc eadem prohibentur. In Leuitico [h] enim ſecundum Vulgatam hæc leguntur:
Non radent caput,nec barbam,nec in carne ſua facient inciſuras.]eadem quoque apud Ezechielẽ D
leguntur [i]. Apud Syros eamdem conſuetudinem viguiſſe apud ſacerdotes Deæ Syriæ, Lucianus
[k] eorum gentilis,qui eius argumenti libellũ ſcripſit,teſtatur. Quapropter tota vis legis in eo ver
ſatur,vt Iudæos prohiberet ea facere,quæ proximæ prouinciæ facerent idolorum ſacrifici, qui eo
modo caput ac barbam tonderent,ac cultris ſuas ſibi carnes inciderent:ſicque ea quę illi faciebãt,
lex Iudæis vetuit ſacerdotibus. Hæc vt clariora fiant,reddamus hic verba,quæ ex eodem Leuitici
libro [l] ſuperius citata ſunt: Neque in rotundum attondebitis comam,nec radetis barbam, & ſu
per mortuo non incidetis carnes veſtras,neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis.]

g Baruch. 6. Cur Iudæi prohibiti radere barbam. h Leuit. 21. i Ezech. 4. k Lucianus ea Dea Syria.

l Leuit. 19.

CXXXVII. *Mos Syrorũ Deę cultorũ.*

At videamus,quàm vere hæc eadem a ſacerdotibus Deæ Syriæ, Iudæis proximis,factitari ſoli
ta eſſe,idem Syrus auctor,ibique verſatus,egregie memoriæ tradat. Nam in primis agens de anti
quitate templi eius atque cultu,multorum refert fuiſſe ſententiam,vt a Deucalione fuerit excita-
tum:& licet alias referat de ea re opiniones,antiquiſſimum tamen plane illud fuiſſe, vna omnium
erat aſſertio. In eo exectos viros glabros ſacrificare conſueuiſſe,eoſdemque ſe cultris incidere in-
ter immolandum,teſtatur;quod & Apuleius [m],dum de eadem Dea Syria agit,affirmat. Rurſum
illuc accedentes,capita radere & ſupercilia,nec non & barbas deponere ſolitos,ibidem Lucianus E
enarrat. Inſuper quod item in Leuitico eſt præceptum,ne barbas radant, neque incidant carnes;
atque quod mox additur: Neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis]hæc eadem ab illis fa
ctitari ſolita,idem Lucianus eodem in loco tradit his verbis: Certis autem notis compunguntur
omnes,alij quidem in vola manus,alij autẽ in ceruice:& inde eſt,quòd cũcti Aſſyrij notas inuſtas
habent.]hæc Lucianus,qui & multa ibi recenſet de illorum ritibus cum Hebræis communibus.
Quam igitur,qualemve capillorum & barbæ tonſuram prohibuerit lex diuina, ex dictis nulla re-
manet penitus dubitatio:vt ex his plane videas,quàm inuidioſe atque iniuſte pariter calumnien-
tur,qui legis diuinæ prætextu in clericos ac monachos Catholicæ Eccleſiæ inuehuntur.

m Apul. de Aſino aureo.

CXXXVIII *n Epiphan. hæreſ. 80. Obiectio ex Epiphanio.*

Quod vero deducunt Nouantes ex Epiphanio [n], quaſi ex Apoſtolorum inſtitutione,non li-
cere nec caput nec barbam radere,ipſo affirmante,ac ſic dicente: De barba quidem in Cõſtitutio
nibus Apoſtolorũ dicit diuina ſcriptura ac doctrina: Non corrũpas,hoc eſt,non ſeces pilos barbæ,
neque meretricio more ob comam efferaris.]vnde accepta hæc ſint,exacte perquirẽdum eſt. Nul

lus

A Ius certe de his canon eſt Apoſtolicus, ſed tantum quæ in Conſtitutionibus Clementis [a] nominẽ ſic ſcripta leguntur: Fidelis cum ſis & homo, non licet tibi nutrire capillum, & in vnum complicare, quod eſt delicatum & molle; vel diſcerniculo diſcriminare, vel flauum facere; quoniam quidẽ lex vetat, inquiens: Non faciatis vobis rotunditatem ex coma capitis veſtri, neque inciſiones. Neque vero licet barbæ pilos corrumpere, neque hominis figuram præter naturam mutare. Nõ ſcindetis, inquit lex, ſuperficiem barbæ veſtræ. Hoc enim mulieribus decens, creator Deus ſtatuit, viris indecorum eſſe iudicauit.] hucuſque Clemens. Ex his vero ſatis perſpicuum redditur, tũ ex his quæ Celemẽtis nomine habentur Conſtitutionibus, tum etiam ex Epiphanij ſententia, qui eas citat: ſicut diuinam legem (ſi modo eam ſequendam dixerimus lectionem) ita & Apoſtolos (vt demus authenticum eſſe librum) vetuiſſe tunc barbæ pilorum inciſionem, cum comæ capitis non tã tum promittantur, ſed & feminarum more criſpentur, vel aliter in rotundum artificio componantur; adeo vt ſic culti, feminæ repræſentarent effigiem potius quàm viri. Hinc & illa iuſta eiuſdem Epiphanij querela de monachis, quos diximus, Meſopotamiæ, qui muliebres (vt ait) producerent comas: cum e contra laudet Eccleſiæ filios in tonſura reuerendos: reprehenſibilis enim habebatur B illa barbæ raſio, cum capilli more mulierum promitterentur.

a Conſt. Apoſt. lib. 1. c. 4. in fi.

CXXXIX. *Barbam radendi myſteria.*

Ceterum ſicut nec viri capitis comam radi, ita nec etiam barbam, non tantum diuinam Scripturam non prohibere, ſed etiam prædicare, atque aliquando præcipere, complura Prophetarum loca [b] demonſtrant: barbam enim vna cum capite radere, erat maximi omnium mæroris ac luctus hieroglyphicum: adeo vt hæc recte monachis conuenire, nullus iure negare poſſit. Si autẽ ex capillorum promiſſione vel tonſione Paulus Apoſtolus item hieroglyphicum ſignauit, cum [c] ait: Vir ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: mulier ſi comam nutriat, gloria eſt illi, quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt] quis prohibet ex barbæ tonſura myſterium itidem conſignare? nimirum ſi cum a natura barba data ſit homini ob decorem & gloriam; lugens ac mærens, ac proinde monachus, qui ſe perpetuæ pœnitentiæ mancipauit ergaſtulo, ea etiam a natura ſibi data velit carere gloria? cum præſertim eiuſdem rei alia atq; alia myſteria eſſe poſſint, quæ inter alios Beda [d] pluribus declarauit. Quòd vero his aduerſantes non admittant hæc, eſſe turpe exiſtimantes amputare barbam, nimirum quòd barbæ hieroglyphicum, ex auctoritate ſcriptorum Gẽtilium, dicerent eſſe virtutem: cur apud eoſdem Apollo, Saturnus (quod ait Tertullianus [e]) & Bacchus C imberbes eſſe finguntur? Adeo vt fateantur neceſſe ſit, vnius eiuſdemque rei plures eſſe poſſe ſignificationes atque myſteria: nimirum, qui pilos conſideret eſſe excrementa naturæ, eos qui reſecet atque radat, abijcere ſe ſuperflua, neceſſarijſque contentum eſſe, profiteri.

b Iſai. 7. 15. Hierem. 41. & 48. Ezech. 5.
c 1. Cor. 11.
d Beda in 1. Eſdr. 9.
e Tertull. lib. de ſpectac. c. 23.

CXL.

At quoniam non æque monachi omnes, nedum clerici, abraſis barbis incedere conſueuerunt; nec Pædagogus Chriſtianus [f] barbam nouaculæ ſubiecit, ſed tantum forficibus: aliam prorſus diuerſamque Orientalium ab Occidentalibus cõſuetudinem moremque fuiſſe, certum eſt. Nam in Eccleſia Oriẽtali numquam barba raſos inuenimus monachos, vel clericos; ſecus autem in Eccleſia Occidentali: cuius rei diuerſitatis origo eſt accuratius perueſtiganda. Et vt primũ dicamus de clericis, q in Eccleſia præſertim Occidentali longe antiquiores ſunt monachis: inuenimus hac ex parte, ſecũdum morem diuerſarum prouinciarum, tam laicos quàm clericos inter Gentiles viuentes agere conſueuiſſe: & in primis, quia in Oriente tam Iudęi quàm Græci, barbati incederẽt, Chriſtianos inter ipſos poſitos idem factitaſſe. In Occidente vero, atque potiſſimum Romæ, quoniam qui præſertim maturioris ætatis (vt auctor eſt Gellius [g]) eſſent, tamquam quoddam nobilitatis inſigne, radere barbam conſueuerant (notatus eſt enim a Dione [h] & alijs Hadrianus, qui D primus omnium barbatus inceſſit, vel alij pauci poſt eum, ſed non ſic tamen, vt ceteri Romanorũ ipſos imitarentur) Chriſtiani Romæ agentes, cur non ſicut ceteri; abraſi incederent barba, cũ honeſtus ſpectatuſque haberetur eiuſmodi communis omnium cultus, nec aliqua vel leuis ſaltem eſſet eius obſeruationis ſuperſtitio? nam alia ratio erat Iſidis ſacerdotum radentium etiam ſupercilia. Sic igitur Clementem, ſic Pudentem Senatorij ordinis homines, ſic denique ſiue Romanos, ſiue ceteros Romæ agentes, exceptis Orientalibus, attõſos barba fuiſſe, nulla dubitatio eſſe debet. Certe veſtitu tantum, non barba, ab Ethnicis fuiſſe Chriſtianos diſtinctos, vt qui pallio amicti ſolerent incedere, Tertullianus ſæpe teſtatur. cumque non ſicut pallium Chriſtianorum, illi ſugillarent & barbam; eos conſtat more ceterorum barbis attonſos incedere conſueuiſſe. Verum affectata illa nimis barbæ non attonſio, vel abraſio, ſed auulſio potius dicenda, ab ipſis Gentilibus etiam condemnatur, vt de Iulio Cæſare & Othone Suetonis memoriæ prodidit. Tertullianus [i] etiam huiuſcemodi notat, cũ ait: Barbam acrius cædere, interuellere, circumdare capillum & componere, &c.] chirurgi enim inſtrumento, quod dicebatur volſella, & alijs medicamentis (vt idem [k] auctor teſtatur) femineum vultum penitus affectabant. Ceterum barbæ illa abraſio, quæ more maiorum E abſque fuco arteve ſimpliciter facta eſſet, æque communis Romanis omnibus erat. Quinetiam inter Græcos nonnullos in ſuis ipſorum regionibus, quo ſe Romanorum ſtudioſos eſſe ſigno aliquo præſeferrent, teſtatur Dio [l], conſueuiſſe contra Græcorum omnium ſuorumque gentilium conſuetudinem, barba raſos incedere more Romano: quod plus ceteris, qui Romæ agerent, præſtitiſſe, nullus iure poterit dubitare.

f Clem. Alex. in Pędag. lib. 3.
g Gell. li. 3. c. 4.
h Dio in Hadr.

Romani clerici barba raſi.

i Tertull. lib. de cultu fem. c. 8.
k Idem lib. de pallio c. 4.
l Dio Chryſoſ. orat. 36.

CXLI. *Occidentales clerici barba raſi.*

Verum iſtud ipſum quod agerent Romanæ Eccleſiæ Chriſtiani, pſtitiſſe & ceteros orbis Occidentalis Fideles, eoſdemq; libenter eſſe imitatos vnde deſcenderent, facile exiſtimare qs poterit. Nã de ſacerdotib. Galliarũ perſpicuũ eſt, barba raſos fuiſſe. Eſt de ea re manifeſtũ exemplũ in Sidonio Apollinari [m], qui de Germanici Epiſcopi Cãtillanenſis corporis cultu ſic ſcribit: Veſtis adſtricta, tonſus cothurnus, crinis in rotæ ſpeciẽ accisus, barba intra rugarũ latebras merſis ad cutẽ ſecta forficib.] Seruare igitur in his locorũ conſuetudinẽ, vt ſm cuiuſq; prouinciæ mores, vel barbati, vel attonſi barbis incederẽt ſacerdotes velut lege quadã fuiſſe pſcriptũ, ex eo ſaltem põt facile perſpici, q cũ ſępiſſime Occidentales vna cum Orientalib. ſacerdotibus ad publicos conuentus

m Sidon. lib. 4. epiſt. 13.

Epiſcopi eonueniſſent,nullum vmquam de his aduerſus ſe innicem negotium factum , neque vlla A
prorſus exorta eius rei gratia controuerſia reperitur:ratis nimirum omnibus id eſſe legitimum, quod quiſque pro more luorum gentilium facere videretur. Qui primus omnium hęc de barba ex ꝓbtare Latinis ſacerdotibus auſus eſt, Photius ſchiſmaticus Epiſcopus Cõſtãtinopolitanus fuit, de his ſcribens ad Nicolaum Rom. Pontificem: hæc, inquam præſumpſit houio ſchiſmaticus, cum alioqui ipſe eſſet eunuchus glaber.

CXLII. *Barbam radendi mos diu illibatus permanſit.*
Ad quodnã vero tempus apud Romanos eiuſmodi vſus radendi barbas perſeuerarit, haud eſt facile definire. Conſtat tamen, regnantibus etiam Gothis in Italia, eumdem morem eſſe ſeruatum: quamobtem Ennodius Ticinenſis ſuis verſibus vehementer exagitauit hominem, qui more Gothorum prolixam geſtaret barbam, & ſecundum Romanorum cõſuetudinem lacernam indueret: hæc enim habet in Iouinianum his verſibus.

Babaricam faciem Romanos ſumere cultus
Miror, & in modico diſtinctas corpore gentes.]

ac iterum:

Romuleam tegetem vox oris nubila fuſcat:
Oppreſſit veſtes tenebroſo tegmine vultus.] B

idemque rurſus:

Nobilibus collis gentum male compta lacernis.
Diſcordes miſcens inimico fœdere proles.]

hęc Ennodius in Iouinianum, quòd haberetur loco prodigij lacernatum hominem geſtare barbã. Porro etſi ſenſim priſtinus ille immutatus eſt vſus, cum barbari Romę atque in Italia diutius morarentur: tamen quod ad clericos ſpectat, ſic viguit eius rei obſeruantia, vt non viuere more maiorum, ſere religio haberetur; ſicque factum eſt, vt penes eos eiuſdem rei vſus inuiolatus & conſtãs plurimis ſæculis perdurarit, monentibus id præſertim Romanis Pontificibus. Extant enim eo argumento ſcriptæ litteræ Gregorij Papæ Septimi ad Iacobum Epiſcopum Calaritanum, iubentis vt clericos ſuos omnes barbam radere cogeret, idque ex maiorum conſuetudine vindicantis, affirmantis nimirum ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ id illibate eſſe ſeruatum: idemque de ijſdem etiam ad Ducem Sardiniæ dedit epiſtolam: hæcque omnia anno Domini milleſimo octuageſimo tertio, Non. Nouemb. Indictionis quartæ. Sed his iam pene contrarius irrepſit vſus, nec conſtans C
habetur vbique ritus; cum alij tondeant, radant alij, alij rurſus barbam promittant, abſque iactura fidei vnuſquiſque abundans in ſenſu ſuo. Sed iam ad Paulum, cuius tonſuræ occaſione ad hæc elucidanda digreſſi ſumus, agentem Hieroſolymis reuertamur.

CXLIII. a Act. 21. *De feriatione Pentecoſtes.* b Exod. 12. Leuit. 23. Deut. 16. c Philo in Decalog.
Poſt oblatum ſacrificium Nazaræorum, ſeptem interceſſiſſe dies vſque ad Pauli vincula, Lucas [a] teſtatur: qua in re illud neceſſario admonendum putamus, complures errore lapſos exiſtimaſſe, ſicut in Paſchali feſto atque ſolemnitate Tabernaculorum, ita & in Pentecoſtes celebritate ſeptem dies ſequentes feriari ſolitos eſſe: quod quidem in Paſchate & Scenopegia eſſe verum, diuina Scriptura teſtatur [b]; de Pentecoſte autem nulla vſquam habetur mentio. Nec eſt quòd dici poſſit, id his Apoſtolorum temporibus ex conſuetudine ſeruari ſolitum: quandoquidem Philo [c] horum æqualis plane reſtatur, duabus illis ſolemnitatibus tantummodo, & non in alijs feſtis addi ſeptimanam dierum; rationemque myſterij reddit his verbis, poſtquam locutus eſt de feſto Pẽtecoſtes, nonniſi diem vnum habente: Septenario vero, inquit, attributa ſunt feſta maiora, quæ plures dies poſtulant: tunc eum annus diſtinguitur duobus æquinoctijs, verno, autumnalique, & ſepteni dies feſti aguntur: verno tempore, vt ſegetes ad maturam frugem perueniant: autumnali, vt D
omnes arborei fructus colligantur, conuehanturque feliciter. Septeni autem dies dantur his feſtiuitatibus propter menſes ſeptenos vtriuſque æquinoctij; vt cuique menſi honor ſuus contingat otio hilaritateque vnius diei.] hæc Philo: ex quibus magis ac magis Actorum locum illum habes elucidatum, quo dicitur: Dum complerentur dies Pentecoſtes.] quæ verba perperam aliqui interpretati, intellexerunt de ſeptem diebus Pentecoſten ſequentibus. Sed de his ſuperius ſatis.

CXLIIII. d Act. 21. *De Trophimo* e 2. Tim. vlt. f Act. 20. g Act. 27. h Act. 20. & 21. i Act. 28. k Act. 21.
Cum igitur (inquit Lucas [d]) ſeptem dies conſummarentur, hi qui de Aſia erant Iudæi, cum vidiſſent Paulum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Iſraelitæ, adiuuate: hic eſt homo, qui aduerſus populum, & legem, & locum hunc, & omnes vbique docens, inſuper & Gentiles induxit in templum, & violauit ſanctum locum iſtum. Viderant enim Trophimum Epheſium in ciuitate eum ipſo, quem æſtimauerunt quoniam in templum introduxiſſet Paulus.] Sed quod ad Trophimum pertinet; magna ſuboritur dubitatio, quomó Trophimus Hieroſolymis erat eum Paulo, quem ipſius Pauli teſtimonio [e] conſtat relictum fuiſſe in firmum Mileti. Sequenti enim anno, cum ipſe Paulus Romam veniſſet, ſecundam ad Timotheum E
ſcribens epiſtolam, teſtatur ſe reliquiſſe Mileti Trophimum ægrotantem: nec dubium quin in hac nauigatione, qua hoc anno ex Macedonia Troadem, & inde in Syriam nauigauit, quando & cum ceteris adfuiſſe Paulo Trophimum Lucas [f] affirmat. Nam in nauigatione poſteriori, qua Paulus Hierſolymis vinctus ductus eſt Romam, quam exacte per cunctas ſtationes Lucas [g] recenſet, Miletum nullo modo appuliſſe ponit, nec potuit. Vnde in eam ſententiam ire cogimur, vt dicamus vel hunc Trophimum eſſe diuerſum ab illo (quod non credimus: non enim niſi vnus Trophimus ab omnibus Pauli diſcipulus ponitur, idemque qui Epheſius & Aſianus ab eodem Luca [h] nominatur) vel in epiſtolæ locum illum irrepſiſſe mendum: vt quod dicit, Trophimum reliqui infirmum Mileti] dicere velit, Melitæ: ſicut & reſtituendus videtur locus ille Actorum [i], vbi quod in aliquibus codicibus legitur: Cognouimus quia Mitylene inſula vocaretur] ſit legendum, Melita. Sed iam cetera contra Paulum a Iudæis Hierſolymis acta perſequamur.

CXLV. *Paulus a Iudæis capitur.*
Commota poſt hæc (ait Lucas [k]) ciuitas tota, & facta eſt concurſio populi. Et apprehenden-

A tes Paulum,trahebant eum extra templum,& ſtatim clauſæ ſunt ianuæ.Quærentibus autem eum
occidere,nunciatum eſt Tribuno cohortis,qa tota confunditur Hieruſalem.Qui ſtatim aſſumptis
militibus & Centurionibus, decurrit ad illos.Qui cum vidiſſent Tribunum & milites, ceſſauerũt
percutere Paulum.Tunc accedens Tribunus,apprehendit eum & iuſſit eum alligari catenis dua
bus:& interrogabat quis eſſet,& quid feciſſet:Alij autem aliud clamabant in turba. Et cum non
poſſet certum cognoſcere præ tumultu,iuſſit duci eum in caſtra.Et cum veniſſet ad gradus, con-
tigit vt portaretur a militibus propter vim populi.Sequebatur enim multitudo populi clamans.
Tolle eum.Et cum cœpiſſet induci in caſtra Paulus,dicit Tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad
te?Qui dixit:Græce noſti?]Græce enim Paulum eſſe allocutum Tribunum apparet.Quamobrem
admiratus ille,hæc ſubdit:Nonne tu es Ægyptius,qui ante hos dies tumultum concitaſti,& edu-
xiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum?]hæc Lucas.At nemo miretur ſi intra tem-
plum Paulus eſſe comprehenſus dicatur:nam adeo infelicia erant illa tempora,vt aucta in immẽ
ſum ſicariorum multitudine,non vererentur in ipſo tẽplo cædes patrare,prout ſuperius,cum actũ
eſt de Ægyptio mago, cuius nomine Tribuno Paulus in ſuſpicionem adducitur ex Ioſepho [a] eſt a Ioſeph. antiq. lib.20.c.6.
B hiſtoria recitata.Vt igitur ea calumnia de mago Ægyptio Paulus ſe ipſum purgaret mox defen-
ſionem inſtituens,ſe non Ægyptium,ſed Cilicem,Tarſo oriundum eſſe aperuit dicens [b]: Ego ho b Act.21.
mo ſum quidem Iudæus a Tarſo Ciliciæ non ignobilis ciuitatis municeps.]Mira quidem Apoſto
li modeſtia,dum ſic ſe illata calumnia liberat,vt nihil tamen ſe efferat:nam cum ſe eſſe ciuem Ro-
manum,& in Iudæos,qui eum verberaſſent,crimen retorquere potuiſſet,hæc tacuit,& nonniſi ex
trema cogente neceſſitate aperuit.

Rogata interim a Tribuno loquendi ad populum facultate, ſic Hebraica Paulus orſus eſt CXLVI.
lingua [c]: Viri fratres & patres audite, &c.] Deſcribit eam orationem integre Lucas : qua in c Act.22.
primis Paulus cum de ſuis natalibus populum admonuiſſet,ſuamque educationẽ ſub Gamaliele *Paulus agit*
eos pariter docuiſſet,ac ſimul declaraſſet ſtudium & officium ſuum erga Moyſis legem & pater- *cauſam ſuã co-*
nas traditiones:quomodo tãdem ad Chriſtum conuerſus ſit admirando ac manifeſto Dei conſi- *ram Tribuno.*
lio,eoſdem qui aderãt reddidit certiores.Cumq.dicere cœpiſſet,quomodo & a Domino iuſſus eſ
ſet prædicare Euãgelium Gentibus:ſtatim ad hæc verba excitatus eſt furor & impetus Iudæorũ;
& leuauerunt (inquit Lucas) vocem ſuam,dicentes:Tolle de terra huiuſmodi:non enim fas
C eſt eum viuere.Vociferantibus autem eis,& proijcientibus veſtimenta ſua,& puluerem iactanti
bus in aerem (*erant hæc enim ſigna furentium & implacabilium penitus animorum, vindictam verbis
factiſq.poſcentium*) Tribunus iuſſit adduci eum in caſtra,& flagellis cædi,atque torqueri eum,
vt ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei.]hæc Lucas.

Cum igitur Paulus,implacabiles Iudæorum animos,atque adeo obduratos , vt nulla poſſe CXLVII.
ratione permoueri,conſpiceret; Tribunumq erga eos propenſiorem videret, atque paratum ex
illorum ſententia experiri:iam flagellis cædendus atque eius iuſſu torquendus,opportune ſe ciuẽ
eſſe Romanum aperuit.Rem geſtam his paucis Lucas deſcribit: Cum adſtrinxiſſent eum loris, *Paulus cla-*
dicit adſtanti ſibi Centurioni Paulus: Si hominẽ Romanum & indemnatum licet vobis flagella- *mat ſe ciuem*
re?Quo audito,Centurio acceſſit ad Tribunũ,& nunciauit,dicens:Quid acturus es?hic enim ho- *Romanum.*
mo ciuis Romanus eſt.Accedens autem Tribunus,dixit illi:Dic mihi,ſi tu Romanus es?At ille di
xit:Etiam. Et reſpondit Tribunus. Ego multa ſumma ciuitatem hanc conſecutus ſum. Et Pau-
lus ait:Ego autem & natus ſum.]Sed quanam ratione Paulus ſe natum dicit ciuem Romanum ?
Non alia quidem,niſi quod nuper ad Iudæos pro concione dixerat ſe Tarſi Ciliciæ ortum eſſe :
D Ego,inquiens,ſum vir Iudæus natus Tarſo Ciliciæ.]& paulo ante coram Tribuno,ſe municipem
Tarſenſem eſſe profeſſus erat.Porro ille dicebatur municeps,qui in eodem municipio(vt Vlpia-
nus docet [d])natus eſſet. Tarſus enim Ciliciæ metropolis ius municipale a Romanis fuerat cõ d l.Munic. ff.de verb.ſign.
ſecuta,ac ea de cauſa colonijs quoque preſtabat(erant in Cilicia duæ tãtum coloniæ,Selinus,& q̃
poſtea acceſſit,Traianopolis,vt idem auctor affirmat.)[e] Municipes enim non tãtum vt coloni di e l.1.in fin. ff.de Cenſi.
cebantur ciues Romani,ſed etiam(vt idem Vlpianus tradit [f])munerum honorariorum partici-
pes eſſe poterant:Præſtabant inſuper (vt auctor eſt Gellius [g])colonijs municipia , quod illæ f l.1.ff.ad Munic.
legibus Romanorum cogerẽtur viuere,municipia vero ſuis legibus antiquis patrijſque moribus g Gell.libr.6.ca.13.
agere ſinerentur.

Vt aũt Tarſus municipiũ diceretur Romanorũ;eã ciues ꝓmeruerant dignitatẽ,quod in bel CXLVIII.
lo ciuili Cæſari primum ac deinde Octauio ſtuduiſſent,multaque ea de cauſa paſſi eſſent : adeo *Tarſus municipium.*
enim Cæſarianis partibus ciuitas fauit,vt pro Tarſo,mutato nomine,tunc dicta fuerit(quod te-
ſtatur Dio Caſſius [h])Iuliopolis.Ad hæc plane alludit alius Dio cognomento Chryſoſtomus,dũ h Dio lib.47.
in ſua Tarſica poſteriore hæc ait:Vobis, viri Tarſenſes, obtigit, vt primi ſitis in hac gente: non
E ſolum quod maximam omnium in Cilicia inhabitetis ciuitatem & metropolim ab initio: verum
etiam quòd Cæſarem ſecundum ſuper omnes habuiſtis optime vobis volentem & familiarem.In
fortunium enim quod ciuitati illius cauſa acciderat,merito eũ vobis beneuolum fecerat,vtq.da-
ret operam,quo maiora in vos ſua apparerent beneficia, quam calamitates propter eum acce-
ptæ.Quapropter ea omnia quæ quis amicis vere,& ſocijs,& tantam oſtendentibus alacritatem p̃
ſtaret,ea & ille vobis præſtitit,terras,leges,honorem,poteſtatem,&c.]hęc Dio.ex quibus apparet
Tarſenſes ampliſſimis iuribus cum ciuitate Romana fuiſſe donatos.Sed nec de Tarſenſibus dice
re prætermittimus,quæ tradit Strabo [i] de eorum ardentiſſimo ſtudio erga liberales diſciplinas, i Strabo li.14.
quas prę ceteris excolere viderẽtur:vt nõ mireris,ſi Paulus Tarſenſis ciuis adeo inſigniter excul-
tus fuerit Græcorum litteris.quo enim hæc planius accipiãtur,addemus verba Strabonis ſic dicẽ
tis:Tantum autem Tarſenſibus ſtudium rerum philoſophicarum & diſciplinarũ,quas Encyclias
dicunt,inceſſit,vt ſuperauerint Athenas & Alexandriam,& ſi quis alius nominari poteſt locus ,
vbi philoſophorum & artium ad humanitatem pertinentium ſcholæ haberentur. Id intereſt,q
Tarſi

Tarſi qui ſtudia iſta colunt,fere ſunt indigenæ,perégrini non facile eo ventitant. At indigenæ domi non deſident,ſed vt perfectionem conſequantur,peregre abeunt:profectiq. libenter in alienis verſantur locis domum redeunt pauci.]hæc Strabo,qui & poſt multa hæc addit: Maxime autem Roma docere poteſt,quam multos Tarſus protulerit litteratos,cum ſit Tarſenſium & Alexandrinorum plena.]Paulus itaque Tarſi natus,cum Gentilium illic ſcientias, quibus non leuiter tinctus ſed apprime imbutus erat,aſſecutus plene fuiſſet:quod gente Iudæus eſſet ad Iudæorum metropolim,vt (quod ipſe teſtatur)ſacris diſciplinis a Gamaliele abundãtius erudiretur, profectus eſt. Fabulam autem illam(ſic enim eam nominat Hieronymus in ſuo commentario in epiſtolam ad Philemonem)de Paulo nato Giſcalæ,ſuperius ſatis ſuperq. refellimus, cum de eius natalibus egimus. [A]

a Valer. Maxi. lib.4.c.1.
b Cic. pro Rabir. Vide Sigon. de iure antiq. Rom. lib.1.c.6.

CXLIX. Paulus igitur cum ſe ciuem eſſe Romanum docuiſſet,a præparatis ſibi flagellis eximitur: antiquo enim iure Romanorum nefas erat ciuem Romanum ſubijcere flagellis,ſeu virgis. Id primũ ſtatuit lata lege Valerius Publicola [a]; id ipſum lege Porcia [b], ac poſtea lege Sépronia eſt magis magiſq. firmatum. Eædem apud Ciceronem querelæ reperiuntur expoſtulantium in Verrem, atque clamantium ſe eſſe ciues Romanos,cum in municipes itidem ab illo virgæ admouerentur, [B] Teſtatur enim id Cicero,cum ait: Nulla vox audiebatur,niſi hæc Ciuis Romanus ſum.] A flagellis ergo in hunc modum Paulo libero,poſtera die idem Tribunus(ait Lucas)volens ſcire diligentius qua ex cauſa accuſaretur a Iudæis,ſoluit eum & iuſſit ſacerdotes conuenire,& omne Cõcilium:& producens Paulum,ſtatuit inter illos.]erat nempe coactum magnum Concilium,quòd Lucas dicit omne Concilium illud Sanedrin ſemigræce Iudæi,Græci vero Synedrin appellabant.

c Act.23.

Quid autem ibi ſit factum Lucas [c] his verbis enarrat: Intendens autem in Concilium Paulus ait. Viri fratres,ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum uſque in hodiernum diem.] Ita exorſus,antequam vlterius produceret orationem,Princeps ſacerdotum Ananias (inquit Lucas)præcepit adſtantibus ſibi,percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem,& contra legem iubes me percuti? Et qui ſtabant,dixerunt:Summum ſacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Neſciebam,fratres, quia Princeps eſt ſacerdotum. Scriptum eſt enim [d]: Principem populi tui non maledices.] hæc Lucas.

d Exod.22.

e Act.4.
De Summo Põtificatu Annæ.

CL. Sed quam,rogo,prætexere potuit Paulus excuſationis cauſam, quòd neſciſſet Ananiam eſſe ſummum Pontificem? numquid in magno illo Septuagintaduorum conſeſſu prima ſedes non erat ſummi ſacerdotis? [C] Sed hæc cum illa,de qua ſuperius actum eſt, iungitur quæſtione:cur videlicet idem Lucas [e] primores eiuſdem conſeſſus recenſens,primo loco Annam, ſecundo vero Caipham ſummum Pontificem,ac demum ceteros alibi ponat? Meminiſſe itaque debemus quæ & ibidem & alias præfati ſumus;non tantum ſummum Pontificem intereſſe conſueuiſſe, primũque locum ſibi vendicaſſe poſt Septuaginta illos duos;ſed & ſummum magiſtratum illum,qui præeſſet Concilio,dictum Principem ſacerdotum,& ipſum tenuiſſe principem locum:ſicque hos duos, ſummum ſacerdotem,& Principem ſacerdotum,ſe habuiſſe eo conſeſſu,vt olim in prima inſtitutione ipſius Moyſes & Aaron:non ſic tamen,vt ante ſummum ſacerdotem Princeps ſacerdotum aſſideret,ſed duobus conſeſſibus diſpoſitis in vtriſque lateribus,quiſque horum primo loco ſederet. ſicq. merito Paulus,quòd numquam hactenus in eo conuentu cauſam dixiſſet,recenſq. Hieroſolymam aduenſſet;vter nam duorum ſummus ſacerdos eſſet,ignoraſſe facile potuit. Videas inſuper,ex his quæ Lucas,qui tunc aderat Hieroſolymis(venerat enim vna cum Paulo & alijs diſcipulis ex Aſia)hic ſcribit,manifeſti erroris Ioſephum redargui,dum ſummum pontificatum Ananiæ non ſub Nerone,ſed ſub Claudio ponit [f]:nimirum quem ante annum octauum eius Imperij creatum tradit,reumque ſeditionis a Quadrato Syriæ Præſide vinctum fuiſſe miſſum Romam a Claudio iudicandum. Sub Nerone autem idem auctor [g] ponit Ionatham, quem Felix arte ſicariorum e medio ſuſtulit:quo ſublato,tradit [h] ſuffectum fuiſſe Iſmaelem, quem vult his vltimis Felicis temporibus præfuiſſe Pontificem maximum. At quis æquus arbiter non magis Lucæ cõſentiat,qui hæc præſens oculis ſpectauit(erat enim ipſe,vt dictum eſt,Hieroſolymis vna cũ Paulo)quàm Ioſepho,qui vltimis Domitiani temporibus(vt ipſe teſtatur in fine librorum Antiquitatum Iudaicarum)ſuam conſcripſit hiſtoriam? Nec enim eſt quòd dici poſſit,Annam, ſiue dixerimus Ananiam,Principem ſacerdotum,fuiſſe præfectum illi Concilio,non autem ſummum Pontificem. Nam re vera ſummum fuiſſe Pontificem,adſtantes Iudæi teſtati ſunt verbis illis,quæ recitat S. Lucas:Summum ſacerdotem Dei maledicis?]ſed hæc ſatis. Proſequitur Lucas [i]: [D]

f Ioſeph. antiq. lib.20.c.3.
g Ioſeph. antiq. lib.20.c.6.
h Idem ibid.

i Act.23.

Iudæorum inſidiæ in Paulũ.

CLI. Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet Sadducæorum,& altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres,ego Phariſæus ſum,filius Phariſæorum,de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixiſſet,facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Sadducæos,& ſoluta eſt multitudo.] [E] Res accidit ex ſententia:nam altercantibus mutuo Phariſæis ac Sadducæis de propoſita quæſtione, Paulus e Concilio abijt indemnatus. Facta autem die(idem ſubdit Lucas) collegerũt ſe quidam ex Iudæis,& deuouerunt ſe:dicentes,neque manducaturos,neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem pluſquam quadraginta viri qui hanc coniurationem fecerant,qui acceſſerunt ad Principes ſacerdotum & ſeniores,& dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil guſtaturos,donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite Tribuno cum Concilio, vt producat illum ad vos,tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero priuſquam appropiet,parati ſumus interficere illum. Sed cum audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit & intrauit in caſtra,nunciauitq. Paulo. Vocans autem Paulus ad ſe vnum ex Centurionibus,ait: Adoleſcentẽ hũc perduc ad Tribunum;habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem aſſumens eum duxit ad Tribunum,& ait: Vinctus Paulus rogauit me hunc adoleſcentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem Tribunus manum illius,ſeceſſit cum eo ſeorſum, & interrogauit

illum:

A illum:Quid eſt quod habes indicare mihi? Ille autem dixit:Iudæis conuenit rogare te, vt craſtina
die producas Paulum in Concilium,quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo. Tu vero ne cre-
dideris illis:inſidiantur enim ei ex eis viri amplius quàm quadraginta,qui ſe deuouerunt nõ mã-
ducare,neque bibere,donec interficiant eum:& nunc parati ſunt, expectantes promiſſum tuum.
Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem,præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota ſibi fecíſ-
ſet. Et conuocatis duobus Centurionibus,dixit illis: Parate milites ducentos, vt eant vſque Cæſa
ream,& equites ſeptuaginta,& lancearios ducentos a tertia hora noctis:& iumenta pręparate, vt
imponentes Paulum,eum ſaluum producerent ad Felicem Præſidem. Timuit enim, ne forte rape
rent eum Iudæi,& occiderẽt,& ipſe poſtea calumniam ſuſtineret,tamquam accepturus pecuniã.
ſcribens epiſtolam continentem hæc

Claudius Lyſias optimo Pręſidi Felici ſalutem. Virum hunc comprehenſum a Iudæis, & in- CLII. *Epiſtola Claudij ad Felicem.*
cipientem interfici ab eis,ſuperueniens cum exercitu,eripui,cognito quia Romanus eſt. Volenſ-
que ſcire cauſam quam obijciebant illi,deduxi eum in Concilium eorum. Quem inueni accuſari
de quæſtionibus legis ipſorum,nihil vero dignum morte aut vinculis habentem crimen. Et cum
B mihi perlatum eſſet de inſidijs quas parauerant illi,miſi eum ad te,denuncians & accuſarotibus,
vt dicant apud te. Vale.]

Quæ vero poſt hæc ſint ſecuta,idem Lucas ſic deſcribit:Milites vero ſecundum præceptum ſi CLIII.
bi,aſſumentes Paulum,duxerunt per noctem in Antipatridem:& poſtera die dimiſſis equitibus, *Paulus perductus Cæſaream*
vt cum eo irent,reuerſi ſunt ad caſtra.Qui cum veniſſent Cæſaream,& tradidiſſent epiſtolã Præſi *cauſam agit coram Felice.*
di,ſtatuerũt ante illum & Paulum.Cum legiſſet autem, & interrogaſſet de qua prouincia eſſet,&
cognouiſſet quia erat de Cilicia: Audiã te,inquit,cũ accuſatores tui venerint. Iuſſitq.in prætorio
Herodis cuſtodiri eum. Poſt quinque autem dies(ſubdit Lucas [a])deſcendit Princeps ſacerdotũ [a] Act.24.
Ananias cum ſenioribus quibuſdam,& Tertullo quodam oratore:qui adierunt Præſidem aduer-
ſus Paulum. Et citato Paulo,cœpit accuſare Tertullus,dicens: Cum in multa pace agamus per te,
et multa corrigantur per tuam prouidentiam:ſemper & vbique ſuſcipimus,optime Felix,cũ om-
ni gratiarum actione. Ne diutius autem te protraham;oro breuiter,vt audias nos pro tua clemen
tia. Inuenimus hunc hominem peſtiferum,& concitantem ſeditiones omnibus Iudæis in vniuer-
ſo Orbe,& auctorem ſeditionis ſectæ Nazaræorum:qui etiam templum violare conatus eſt: quẽ
C & apprehenſum voluimus ſecundum legem noſtram iudicare. Superueniens autem Tribunus Ly
ſias,cum vi magna eripuit eum de manibus noſtris,iubens accuſatores eius ad te venire:a quo po
teris ipſe iudicans de omnibus iſtis cognoſcere,de quibus nos accuſamus eum. Adiecerunt autẽ
& Iudæi,dicentes hæc ita ſe habere.

Reſpondit aũt Paulus(annuente ſibi Præſide dicere:)Ex multis annis te eſſe iudicẽ genti huic CLIIII.
ſciens,bono animo pro me ſatisfaciam. Potes enim cognoſcere,quia non plus ſunt mihi dies quã *Pauli defenſio*
duodecim,ex quo aſcendi adorare in Hieruſalem. Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo
diſputantem,aut concurſum facientem turbę,neque in ſynagogis, neque in ciuitate: neque pro-
bare poſſunt tibi,de quibus nunc me accuſant. Confiteor aũt hoc tibi,quòd ſecundum ſectã, quã
dicunt hæreſim,ſic deſeruio Patri Deo meo,credens oĩbus quæ in lege & Prophetis ſcripta ſunt,
ſpẽ hñs in Deũ,quam & hi ipſi expectant,reſurrectionẽ futuram iuſtorum & iniquorũ. In hoc &
ipſe ſtudeo ſine offendiculo cõſcientiam habere ad Deum & ad homines ſemper. Poſt annos au
tem plures,eleemoſynas facturus in gentem meam veni,& oblationes,& vota:in quibus inuene-
runt me purificatum in templo,non cum turba,neque cum tumultu. Quidam aũt ex Aſia Iudæi,
D quos oportebat apud te pręſto eſſe,& accuſare,ſi quid haberent aduerſum me:aut hi ipſi dicant,
ſi quid inuenerunt in me iniquitatis,cum ſtem in Concilio; niſi de vna hac ſolummodo voce,qua
clamaui inter eos ſtans:Quoniam de reſurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis.]hucuſ
que Paulus. Diſtulit autem(inquit Lucas)illos Felix,certiſſime ſciens de via hac,dicens: Cũ Tri-
bunus Lyſias deſcenderit,audiam vos. Iuſſitq. Cẽturioni cuſtodire eum,& habere requiem, nec
quemquam de ſuis prohibere miniſtrare ei.

Poſt aliquot autem dies veniens Felix cum Druſilla vxore ſua,quæ erat Iudæa,vocauit Pau- CLV.
lum,& audiuit ab eo fidem quæ eſt in Chriſtum Ieſum. Diſputante autẽ illo de iuſtitia & caſtita-
te,& de iudicio futuro,tremefactus Felix reſpondit:Quod nunc attinet,vade:tempore autem op-
portuno accerſam te.ſimul & ſperans quòd pecunia ei daretur a Paulo;propter quod & frequen-
ter accerſens eum,loquebatur cum eo.]Conceperat hanc de pecunia ſpem Felix, quod audierat
ingentem pecuniarum vim Paulum ſecum attuliſſe Hieroſolymam,vt erogaret in pauperes quã
E obrem eum prædiuitem fuiſſe hominem eſt opinatus. Quod vero idem ipſe iudex,hominis rei *Opportuna*
verbis auditis de caſtitate atque futuro iudicio,fuerit tremore affectus:mala ſua ipſius conſcien- *Pauli concio.*
tia formidãte & expaueſcente immenſa a ſe patrata crimina,id accidiſſe,certiſſimum eſt. Mulie-
roſus nimis vir erat:quippe qui,vt in his animi ſui libidini ſatiſfaceret,nullam prorſus religionis
vel legum rationem habebat. Et vt non longe de ea repetamus exemplum:ipſa quæ aderat Dru-
ſilla vxor eius,cuius cauſa putamus Paulum eam de caſtitate & futuro iudicio orationẽ inſtituiſ-
ſe,filia ſenioris Agrippæ Regis, & iunioris Agrippæ ſoror,cum nupta olim fuiſſet Emeſſenorum
Regi circumciſo,Azizo nomine;Felix Præſes,audita eius egregia pulchritudine, ipſius amore ca
ptus,ſolicitauit eam per quemdam Iudęum Cyprium,Simonem nomine,egitque,vt marito reli-
cto,ſibi nuberet; ſicque illa nihil verita patriam religionem, Ethnico homini concubina, nomine [b] Ioſeph. antiq.
tamen vxoris adhæſit. Porro rem geſtam Ioſephus [b] pluribus narrat,additq.ex eodem Felice il lib.20.c.5. & de
lam filium genuiſſe,cui nomen,Agrippa impoſuit. Tacitus [c] vero hæc de eodem habet:Felix per- bello Iud.libr.2.
omnem ſæuitiam & libidinem ius regium ſeruili ingenio exercuit,Druſilla Cleopatræ & Anto- c.10.
nij nepte in matrimonium accepta: vt eiuſdẽ Antonij Felix progener,Claudius nepos eſſet.] hinc [c] Tacit.lib.21.
eſt quod Suetonius [d] eũdem Felicem triuma Reginarum maritum appellat: quem ex liberto Clau [d] Suet.in Claud. cap.28.
dij,

a Senec. in ludo de morte Claudij.

dij ad ampliſſimos fuiſſe prouectum honores tradit;quippe qui Pallantis illius,penes quem tem A poribus Claudij ſumma rerum erat,germanus eſſet,meminit & amborum Seneca [a].

CLVI.

b Ioſeph. antiq. lib.20.c.7.

c Tacit. Annal. lib.13.

Quid inſuper his diebus vltimis magiſtratus Felicis ibidem Cæſareæ contigerit de Iudæis atque Gentilibus ſimul digladiantibus,rem geſtam verbis Ioſephi deſcripſimus,qui & ſubdit [b]: Ceterum poſtquam Felici ſucceſſor Porcius Feſtus a Nerone miſſus eſt,primores Iudæorum Cæſaream incolentium,Romam profecti ſunt,Felicem accuſaturi:dediſſetq.pœnas iniuriarum,quibus Iudæos affecerat, niſi Nero eum donaſſet Pallantis fratris precibus,qui tunc in pretio erat apud Principẽ.]hæc ille, ſed an hæc de Pallante vera ſint, relinquimus lectoris arbitrio. Nam auctore Tacito [c], qui res geſtas per annos ſingulos,Conſulum ordine ſumma induſtria eſt proſecutus,exploratum habetur,Pallantem Felicis fratrẽ,ipſo primo anno Neronis,quod ab eius gratia excidiſſet ſublatum eſſe a cura rerum,redditumq.penitus iam cum ipſi Neroni,tũ etiã Agrippinæ infenſum:quippe qui(vt idem ait Tacitus)triſti arrogantia modum liberti egreſſus,tædium ſui monuiſſet.

CLVII. *Ioſephi nauigatio Romam.*

Cum vero adhuc Felix eſſet in magiſtratu, contigit ipſius Ioſephi Iudæi hiſtorici peregrinatio Romã, cauſam autem cur eam ſuſceperit,ſic ipſe ſcribit in Vita ſua:Quo tempore Felix in Iu- B dæa Procurator erat,ſacerdotes quoſdam mihi familiares,viros honeſtos & bonos,ob leuẽ quamdam culpam vinctos Romam miſit,acturos cauſam ſuam apud Cæſarem.Quos vt aliquo pacto eriperem periculo præſertim cum audirem ne in calamitate quidem conſtitutis curam pietatis excidiſſe,& ficis & nucibus eos vitam ſuſtentare;veni Romam, multis in mari hauſtis periculis. Merſa enim noſtra naui in medio mari Hadriatico, circiter ſexcenti per totam noctem natauimus:& diluculo demum Cyrenaicam nauem,Deo fauente,conſpicati octoginta ferme noſtrum feliciore vſi natatu,in eam recepti ſumus.Ita ſeruatus,Dicæarchiam,ſiue Puteolos(vt Itali vocare malunt)veniens,familiaritatem contraxi cum Aliturо mimorum actore,qui Iudæus genere Neroni carus erat:per quem vbi Poppææ vxori Cæſaris innotui,confeſtim per eam impetraui abſolutionem illis ſacerdotibus;magniſq.præterea donatus ab ea muneribus, in patriam reuerſus ſum.]hucuſque de ſe Ioſephus.Sed ſubijt in animum non leuis ſuſpicio,num illi ipſi,quos tradit ficis & nucibus vitam ſuſtentaſſe,vinctoſq.Romam a Felice miſſos ad dicendam cauſam, ijdem ſint qui iurantes deuouerunt ſe non mãducaturos neque bibituros,donec interficerent Paulum, in quos delatos animaduerſurus Felix(ſicut de multis alijs accidiſſe idem teſtatur Ioſephus)eos C puniendos Romam miſerit:ſicq.qui iuraſſent non manducare;cum minus voti compotes facti eſſent,abſtinentes a pane,tantum arida comederent,ne penitus interirent.Sed quod agamus coniectura,nihil certi affirmare præſumimus.

CLVIII. *Ioſephi ætas.*

Sed quærendum,cum id contigerit vltimo anno præfecturæ Felicis (nam,vt proxime dicturi ſumus ſubrogatus eſt hoc anno Feſtus in locum eius) quanam,quæſo,ratione Ioſephus hæc ſcribens,tempore ſui aduentus Romam ſub Felice ſe egiſſe teſtatur annum ſuæ ætatis ſupra vigeſimũ ſextum:cum idem ipſe in exordio ſuæ Vitæ,ſe natum dicat anno primo Caij Imperatoris? nã ab eo tempore vſque ad annum vltimum præfecturæ Felicis,qui eſt ſecundus Neronis Imperij,viginti tantummodo numerantur anni.Sicq.videas,in his etiam quæ ſuæ ætatis ſunt,ſuo ipſius teſtimonio ipſum conuinci annorum ſex numero turpiter errãtem.Si igitur in ſuæ ætatis annis,eos ad calculum redigendo,adeo immemor reperitur:quis eſt qui admiretur, ſi in ceteris ſcribendis temporibus, ſæpe ſæpius a nobis patenter, immo & teſtimonio ſui ipſius, ſit deprehenſus erraſſe?Quod vere Felix hoc ipſo anno ſuæ functionis munus abſoluerit,ſucceſſorem accipiens Porcium Feſtum,Acta in primis teſtantur,dum hæc habent de eiuſdem Felicis præfectura: Biennio D autem expleto,accepit ſucceſſorem Felix Porcium Feſtum.]Porro hoc biennium intelligendum eſt de Neronis Imperio,ad quod vſque tempus Felix eam adminiſtrauit prouinciam: non autem quod idem tantum biennio eo perfunctus ſit munere;quippe qui(vt vidimus)iam a Cumani tẽporibus.a Claudio Imp.in eamdem prouinciam miſſus fuerat:vnde ipſum alloquẽs Paulus merito dixit [d]: Ex multis annis te eſſe iudicem genti huic ſciens,&c.]Sic igitur expleto biẽnio eius functionis ſub Nerone,qui hoc anno ſub dictis Coſſ.pridie Idus Octobris exacto ſui Imperij biẽnio,iam tertium inchoarat annum,Feſtus ſucceſſit Felici.Verum nec ratio aliqua perſuadet amplius biennio Neronis,Felicem in prouincia remanſiſſe:redacto enim ſemel in ordinem Pallante fratre,penes quem erat ſumma rerum,cuius(vt ex Tacito vidimus)patrocinio ac ſtudijs fouebatur, nec res Felicis diutius ſubſtitiſſe, facile eſt opinari, cum Iudæorum præſertim accuſationibus aſſidue eſſet exagitatus.Nulla ergo auctoritate ſuffragante vel ratione,immo his omnibus contradicentibus,Ioſephus de annis ſuæ ætatis affirmat,ſe nimirum agentem annum ætatis ſupra vigeſſimum ſextum,ſub Felice Iudææ Præſide Romam veniſſe:nã ea ratione vſque ad octauũ Neronis annum perſeueraſſe Felicem in prouincia,dicere oporteret:cum id falſum eſſe,ſua [e] ip- E ſius aſſertione manifeſtum ſit:nam ait Ceſtium Florum anno Neronis decimo in eamdem prouinciam Præſidem miſſum eſſe,quem præceſſit Albinus,& ante eum Porcius Feſtus Felicis ſucceſſor, quos plures annos in eodem magiſtratu inſumpſiſſe,certum eſt;nimirum(vt auctor eſt Euſebius) Feſtũ annos quatuor,& Albinum fere totidem, vſque ſcilicet ad Neronis annum decimum,quo ſubrogatus eſt Florus.Poſt extinctum igitur Claudium,cum nondum ſub Nerone mutatus eſſet ſtatus Pallantis,litteris noui Imperatoris prorogatam fuiſſe Felici prouinciam ad biennium,certo conſtat:quo(vt numerat Lucas)expleto,ſucceſſorem idem accepit Porcium Feſtum.Hæc vero tam exacte oportuit exquiſiſſe,non tam vt Ioſephus adeo patentis arguatur erroris,quã vt in omnibus conſultum ſit hiſtoricæ veritati a Luca deſcriptæ.

d Act.24.

e Ioſeph. antiq. lib.20.c.9.

CLIX. *De biennio Felicis.*

Ex his enim omnibus etiam illi erroris arguuntur,qui biennium illud,quod Lucas ponit,referendum eſſe dicunt ad tempus quo ante Feſti aduentum Paulus Cæſareæ ſub Felice egit;putãtes nimirum tot annos illic a Felice Paulum eſſe detentum,quem illuc veniſſe putant ante biẽniũ

ac denique

A ac denique anno ſecundo Neronis Romam miſſum eſſe. Verum tum ante biennium Claudium
mortuum eſſe, Neronemq. illi ſucceſſiſſe, ſuperius ſit aperte ſatis demonſtratum; ac Paulū quoq.
non ante hūc annū Hieroſolymā, aduenire potuiſſe, ſit pariter declaratū: ſatis patere vr̄, nec Pau
lū ante præſentem annum veniſſe Hieroſolymam, nec tardius q̄ hoc ipſo anno eū, quòd appellaſ-
ſet Cæſarem, miſſum fuiſſe Romam. Alioqui ſecundum priorem aſſertionem, dicendum eſſet, nō
anno ſecūdo Neronis Paulum a Feſto eſſe dimiſſum ad Cæſarem, ſed eiuſdem Imperij anno quar
to: quod repugnat his quę tum a Hieronymo [a] ſcribuntur in Chronico, tum ab alijs: id nempe — a Hier. de Scrip. Eccle. in Paulo.
contigiſſe ſecundo Neronis anno, a paſſione vero Chriſti vigeſimoquinto. Suadet hoc ipſum & il
lud maxime: nā ſi quis exacte conſideret, Lucam ipſum, quòd præſens eſſet, adeo diſtincte & exa-
cte ſcripſiſſe res geſtas Pauli, ex quo venit Hieruſalē, vt nec diem vnum præteriſſe videatur, narrās
quid per ſingulos ferme ſit geſtum: quænam ratio ſubijt, vt idem auctor qui tam quæ ſuperius ge
ſta ſunt, quam quæ poſtea ſunt ſubſecuta, per dierum pene ſingulorum diſtinctionem receſeat, ſic
que ſaciat vſque ad eiuſdem aduentum Romam: idem inquam ipſe eodem hiſtoriæ contextu re
linqueret duorum annorum ſpatium prorſus obuolutum ſilentio: cū præſertim in enarrandis non
B tantum rebus geſtis, ſed etiam ſingulis verbis tota ea narratione ſit intentiſſimus? At de his
hactenus.

Quæ vero acciderint [b] poſtquam Porcius Feſtus in locum Felicis ſuffectus eſt, Lucas ſingilla- — CLX.
tim recenſet, ſic dicens: Feſtus ergo cum veniſſet in prouinciam, poſt triduum aſcendit Hieroſoly- — Feſti præfectu
mam a Cæſarea. Adieruntque eum Principes ſacerdotum & primi Iudæorum aduerſus Paulum — ra.
poſtulantes gratiam aduerſus eum, vt iuberet perduci eum in Hieruſalem: inſidias tendentes, vt — b Act. 25.
inter ficerent eum in via. Feſtus autem reſpondit ſeruari Paulum in Cæſarea, ſe autem maturius
profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes ſunt, deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro cri
men, accuſent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius octo aut decem, deſcēdit Cæ
ſaream; & altera die ſedit pro tribunali, & iuſſit Paulum adduci. Qui cum perductus eſſet, circum
ſteterunt eum qui ab Hieroſolyma deſcenderant Iudæi, multas & graues cauſas obijcientes, quas
non poterant probare; Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in
templum, neque in Cæſarem quicquam peccaui. Feſtus autem volens gratiam præſtare Iudæis
reſpondens Paulo, dixit: Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autē
Paulus: ad tribunal Cæſaris ſto, vbi me oportet iudicari. Iudæis non nocui, ſicut tu melius noſti.
C Si enim nocui, aut dignum morti aliquid feci, nō recuſo mori. ſi vero nihil eſt eorum quæ hi accu-
ſant me; nemo poteſt me illis donare. Cæſarem appello. Tunc Feſtus cum Concilio locutus reſpō
dit, Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.]

Conſiderans hæc omnia quæ coram Felice ac Feſto ſuæ defenſionis cauſā Paulus egit, Augu- — CLXI.
ſtinus [c], hæc ait: Neque enim Apoſtolus Paulus vitæ ſuæ tranſitoriæ cōſulebat, ſed Eccleſiæ Dei, — De Pauli ap-
quando contra illos qui eum occidere conſpirauerant, conſilium illorum Tribuno vt proderetur — pellatione.
effecit. Vnde factum eſt, vt eum ad locum, quo fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne — c Auguſt. epiſt.
illorum pateretur inſidias: Romanas enim leges implorare minime dubitauit, ciuem Romanum — 50. circa mediū.
ſe eſſe proclamans, quos tunc affligi verberibus non licebat. Itemq. ne Iudæis eum interimere cu
pientibus traderetur, Cæſaris popoſcit auxilium, Romani quidem Principis, ſed non Chriſtiani.
Vbi ſatis oſtendit, quid facere deberent poſtea Chriſtiani diſpenſatores, quando Imperatores
Chriſtianos, periclitante Eccleſia, repetirent.] hæc Auguſtinus, pluribus inculcans, legitime agere
D Epiſcopos, qui aduerſus hoſtes Eccleſiæ, Principum ſæcularium implorant auxilium.

His coram Feſto peractis: cum dies aliquot (inquit Lucas [d]) tranſacti eſſent, Agrippa Rex & — CLXII.
Berenice deſcenderunt Cæſaream ad ſalutandum Feſtum. Et cum dies plures ibi demorarentur, — d Act. 25.
Feſtus Regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidā eſt derelictus a Felice vinctus; de quo, cum eſ-
ſem Hieroſolymis, adierunt me Principes ſacerdotum, & ſeniores Iudæorum, poſtulantes aduer
ſus illum damnationem. Ad quos reſpōdi: Quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem
hominem, priuſquam is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumq. defendēdi accipiat
ad abluenda crimina. Cum ergo huc conueniſſent, ſine vlla dilatione, ſequenti die ſedēs pro tribu
nali, iuſſi adduci virum. De quo, cum ſtetiſſent accuſatores, nullam cauſam deferebant, de quib.
ego ſuſpicabar malum. Quæſtiones vero quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant aduerſus eum, &
de quodam Ieſu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere. Hæſitans autem ego de einſmodi quæ
ſtione, dicebam, ſi vellet ire Hieroſolymam, & ibi iudicari de iſtis. Paulo autem appellante vt ſer- — Quid Agrip-
uaretur ad Auguſti cognitionem, iuſſi ſeruari eum, donec mittam eum ad Cæſarem. Agrippa autē — pa rex cū Fe-
dixit ad Feſtum: Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die, cū — ſto.
E veniſſent Agrippa & Berenice cum multa ambitione, & introiſſent in auditorium cum Tribunis
& viris principalibus ciuitatis, iubente Feſto adductus eſt Paulus. Et dicit Feſtus: Agrippa Rex,
& omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum inter
pellauit me Hieroſolymis, petentes & acclamantes, non oportere eum viuere amplius. Ego vero
comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante, ad Auguſtū iudicaui mit
tere. De quo quid certum ſcribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & ma
xime ad te, Rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quid ſcribam. Sine ratione enim mihi
videtur, mittere vinctum, & cauſas eius non ſignificare. Agrippa [e] vero ad Paulum ait: Permitti- — e Act. 26.
tur tibi loqui pro temetipſo.

Tunc Paulus, extenta manu, cœpit rationem reddere.] Mos iſte omnibus erat, extentā manu — CLXIII.
perorare cauſas: quod nec tacuiſſe Lucas voluit, omnia ſingillatim recenſens. Apud Apuleium [f] et — f Apul. de Aſin. aureo lib. 2.
legimus, cauſas orantes extentam manum ſic componere conſuetuiſſe, vt duobus infimis digitis — Paulus cauſā
concluſis, ceteros eminus porrigerent. Paulus igitur ſuam agens cauſam, quam Lucas recitat, ha- — agit coram Fe-
buit orationem grauiſſimis ornatam ſententijs: qua in eo potiſſimum verſatus eſt, vt qualem legis — ſto & Agrip
ſemper — pa.

ſemp zelum habuiſſet, ſignificaret;eiuſq.cauſa etiã acerbiſſimo odio & diris cladibus inſectatus A
fuerit Chriſtianos:ſed tandem diuinitus a Chriſto vocatus,aliam a prima prorſus diuerſam inierit vitæ rationem:nimirum, vt a quo iuſſus fuerat, Chriſtum Ieſum vbique gentium prædicaret.
a Act.26. Hæc eo loquente(inquit Lucas [a])& rationem reddente,Feſtus magna voce dixit: Inſanis Paule: multæ litterę te ad inſaniam conuertunt. Et Paulus: Nõ inſanio, inquit,optime Feſte:ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor.Scit enim de his Rex,ad quem & conſtanter loquor; latere enim eum nihil horum arbitror:neque enim in angulo quicquam horum geſtum eſt. Credis Rex Agrippa Prophetis?Scio quia credis.Agrippa autem ad Paulum:In modico ſuades me Chriſtianum fieri. Et Paulus.Opto apud Deum,& in modico,& in magno,non tantum te,ſed etiam omnes qui audiunt,fieri tales,qualis & ego ſum,exceptis vinculis his.Et exurrexit Rex,& Præſes,& Berenice, & qui aſſidebant eis. Et cum receſſiſſent,loquebantur ad inuicem,dicẽtes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iſte.Agrippa autem Feſto dixit:Dimitti poterat homo hic,ſi nõ appellaſſet Cæſarem.]hucuſque Lucas.

CLXIV. Opinor quidem,praui dæmonis inuidia factum,vt Agrippa Paulum dicentem non ſiuerit vlterius progredi;ne(quod fecerat apud Felicem)de iuſtitia,caſtitate,& iudicio futuro, qua Agrippã B
Agrippæ Regis intemperãtia. Regem potiſſimum ac Berenicem perſtringeret,inſtitueret orationem;ſed citius quàm oportuit, idem Rex conuentum ſoluerit.Berenices enim ſororis contubernio Agrippa vehementer eſt infamatus,de qua hæc Ioſephus [b]:Porro Berenice poſt Herodis obitum,qui idem maritus eius & patruus fuerat,aliquanto tempore in viduitate acto,cum ſpargeretur rumor cum fratre eam cõgredi,ſuaſit Polemoni Regi Ciliciæ,vt circumciſus prius ſe duceret:rata ſic ſe coarguturam mendacium.Nec recuſauit ille,inductus maxime mulieris diuitijs.Id tamen coniugium diuturnum non fuit,propter intemperantiam (vt fertur)diſcedente ab eo Berenice:qui mox deſertus ab vxore,ipſe Iudaicæ religionis deſertor factus eſt.]Eiuſdem meminit Iuuenalis [c], occaſione pretioſiſſimi adamantis,his verſibus:

b Ioſeph. antiq. lib.20.c.5.

c Iuuen.ſat. 6.

——deinde adamas notiſſimus,& Berenices
In digito factus pretioſior:hunc dedit olim
Barbarus inceſtæ,dedit hunc Agrippa ſorori.
Obſeruant vbi feſta mero pede ſabbata Reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.] C

hæc ille,qui quidem alludere videtur pretioſo lapidi illi , quem prius dedit Ptolemæus Ægypti
d Plin.hiſt. nat. lib.37.c.8. Rex vxori ſimul & matri. verum Plinius tradit [d] fuiſſe topazion . Sed de Agrippa & Berenice ſatis.

CLXV. At priuſquam de Pauli nauigatione Romam agamus,operæpretium ducimus , demonſtrare, quis in præſentiarum eſſet rerum Iudaicarum ſtatus:ac in primis,quod ad Iudæos Cæſareæ habitantes ſpectat,quo contra eos Nero reſcripſerit,ius adimens ciuitatis:quæ Ioſephus ſic narrat [e]:
Nero reſcripſit contra Iudæos. Cæſarienſium etiam Syrorum duo præcipui,Beryllum,qui pædagogus Neronis fuerat, tũc vero
e Ioſeph. antiq. lib.20.c.7. Grecis ſcribẽdis epiſtolis pretat,magna pecunia corruperũt,vt impetraret ab Imperatore litteras, quibus arbrogaretur Iudæis eius ciuitatis ius,hactenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus:id quod ille facile obtinuit.Ex his litteris poſtea calamitatum noſtrarum omnium cauſæ ortæ ſunt.Iudæi enim Cæſarienſes vbi cognouerunt quæ ſcripta ſunt,magis etiam perſtabant in ſeditionibus,donec initium belli cõflatum eſt.Cum autem veniſſet(vt dictum eſt) in Iudæã Feſtus, offendit totam afflictam a latronibus vicos paſſim populantibus:quorum ferociſſimi appellati ſicarij,tunc ad maximum numerum excreuerant vtẽtes gladiolis inſtar acinacis Perſici, incuruis , D
quales ſicas Romani nominant,vnde latronibus ipſis cognomen eſt inditum multorum cęde infamibus:qui(vt iam dictum eſt)feſtis diebus admixti turbę vndique in vrbem confluenti religionis gratia nullo negotio,quotquot collibuiſſet,tollebant de medio: aliquando etiam armati inuadebant inimicorum vicos direptoſq. tradebant incendio.Feſtus autem equeſtres & pedeſtres copias miſit contra quemdam impoſtorem magum, qui homines poſt ſe trahebat in ſolitudinem , deceptos vanis promiſſis,quaſi ope eius incolumes euaſuri eſſent a malis omnibus. Hi vniuerſi vna cum ſeductore ab immiſſis militibus oppreſſi ſunt.]hucuſque Ioſephus. En quàm iuſto recto q. Dei iudicio,q Chriſtũ primo ſpreuiſſent ac crucifixiſſent,qq; & eius Apoſtolos ſibi prædicãtes in templo perſecuti eſſent, Iacobum occidiſſent,ac Paulum eorum ſalutem tot periculis redimere conãtem infeſiſſimo odio proſequentes,in templo item comprehendentes,in eiusque mortem iurantes,mille modis perdere conati eſſent;nunc tam dira tamq. aſpera ac ſæua a ſicarijs, etiã in templo pati cogantur;& poſt magos illudentes abire,& in mortem malo impellente ſpiritu ferri, velut mutæ pecudes,compellãtur.Sed leuia quædam hæc videri poſſunt præludia ingentium malorum,quæ ſunt poſtea ſubſecuta,de quibus ſuis locis agẽdum fuſius. Nunc vero(quod ad hæc ip- E
f Ioſeph. antiq. lib.20.c.7. ſa ſpectat tempora)agendum nobis eſt de diſſenſione inter Regem Agrippam & ſacerdotes templi conflata,quam Ioſephus [f] deſcribit his verbis:

CLXVI. Eodem tempore Agrippa Rex extruxit inſigni amplitudine domum prope porticum in regia Hieroſolymitana,quæ Aſſamonæorum fuerat,ſitam in edito loco,vnde amœniſſimus proſpectus patebat cõtẽplari vrbem volentibus:cuius voluptatis Rex cupidus,e cubiculo ſpectabat quidquid circa templum fieret.Id vbi viderunt Hieroſolymitani proceres tulerunt indigniſſime:neque enim leges noſtræ concedunt ſpectari quid agatur in templo,præſertim ſacrificia.Quamobrẽ
Diſcordia inter Regem & Sacerdotes. altum parietem excitarunt ſupra exedram,quæ erat in interiore templo verſa ad Solem occiduũ; hæc non ſolum regij triclinij proſpectum arcebat oppoſita,verum etiam Occidentalis extra templum ſitæ porticus,vbi feſtis diebus Romani ſtationes habebant ad templi cuſtodiam. Quo facto tam Rex offenſus eſt,quam Feſtus Præſes prouinciæ:qui etiam iuſſit parietem dirui . Ciues autem rogauerunt vt liceret ſibi legatos ea de re ad Neronem mittere negantes ſe poſſe viuere ,

ſi quid

A ſi quid demoliretur de templi ædificijs. Quo impetrato, miſerunt ad Imperatorem decem viros eximios, & Iſmaelem ſummum Pontificem, & Chelciam cuſtodem ſacri ærarij. Qui audita legatione, non ſolum ignouit, ſed permiſit etiam ſic manere parieté, gratificatus in hoc vxori ſuæ Poppææ piæ feminæ, quæ pro Iudæis deprecatrix fuerat: quæ decem illos viros redire permiſit, Chelciam vero & Iſmaelem apud ſe detinuit tamquam obſides. Id poſtquam Agrippa reſciuit, pontificatum detulit Ioſepho cognomento Cabi, Simonis quôdam ſummi Pôtificis filio.] hæc Ioſephus. At vero quod ad Poppæam Sabinam ſpectat: nequaquam temporibus ſuperioribus, ſed nec ad tertium vſque Neronis Conſulatum, cum ageret in Imperio quartum annum, cognita Neroni fuit, vt Tacitus [a] tradit. Quamobrem ſi vera ſunt quæ de Poppæa ſcribit, ea poſt ſequentem annum facta eſſe, ſecundum ea quæ ſuperius dicta ſunt, neceſſe eſt affirmare.

a Tacit. Annal. lib. 13.

CLXVII. Sed iam vt ad Paulum redeamus: facta ſunt hæc de ipſo narrata, Cæſareæ ſub Feſto Præſide, & Agrippa Rege, hoc anno, æſtiuo tempore, prope menſem Auguſti: vt tamen ex his quæ ſuperius dicta ſunt, quàm his quæ de Pauli nauigatione dicturi ſumus, patebit; quam ſic Lucas deſcribit [b]: Vt autem iudicatum eſt nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis cuſtodijs Centu-B rioni nomine Iulio cohortis Auguſtæ (*meminit Dio in Nerone de quinque millibus militum, qui Auguſtales dicti erant*) aſcendentes nauim Adrumetinam, incipientes nauigare circa Aſiæ loca, ſuſtulimus, perſeuerante nauigare nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. Sequêti autem die deuenimus Sidonem.] hæc Lucas de prima die nauigationis Pauli. Sed quod habet Vulgata: Circa Aſiæ loca] Græce ſic ponitur, κατὰ τοὺς ἀσίας τόπους, hoc eſt, Verſus Aſiæ loca.] vt ſit ſenſus totius Lucæ ſententiæ, Paulum nauem conſcendiſſe nauigaturam ad proxima Aſiæ prouincię loca. quod perfacile intelligitur, dum idem paulo inferius tradit, eam appuliſſe Lyſtram* Lyciæ ciuitatem. Eſt enim Lycia Minoris Aſię prouincia, ſita inter Cariam & Pamphiliam. Eo enim nauis illa, & non alio, velificatione tendebat; nimirum vt ad propinquiora loca Minoris Aſiæ perueniret. nam cum illuc appuliſſet Paulus cum ſociis, aliam oportuit nauem quæri, quæ in Italiam ſolueret; cum opportune accidit, vt nauem Alexandrinam nacti, illam conſcenderent; prout Lucas, ſimul cũ eis nauigans, his verbis exacte deſcribit [c]: Sequenti autem die deuenimus Sidonem. Humane autẽ tractans Iulius Paulũ, permiſit ad amicos ire, & curam ſui agere. Et inde cum ſuſtuliſſemus, ſubnauigauimus Cyprum, propterea quòd eſſent venti contrarij. Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ C nauigantes, venimus Myram, quæ eſt Lyciæ.] Græce enim ſic: μύρα τῆς Λυκίας.] ſicut & legit Ioãnes Chryſoſtomus: equidem Lyſtra nequaquam eſt in Lycia, nec eſt maritima ciuitas, ſed (vt ex Luca [d] etiam ſuperius vidimus) in Lycaonia, cui aſſentiuntur omnes coſmographi.

b Act. 27.
Pauli nauigatio Romam.
* Myram.
c Act. 27.
d Act. 14.

CLXVIII. Sed proſequamur Lucæ Acta [e]: Ibi inueniens Centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, trãſpoſuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, & vix perueniſſemus contra Gnidum (*quæ eſt inſignis ciuitas in extrema parte Cariæ promontorii, ſeu magis peninſulæ Dorus dictę*) prohibente nos vẽto adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem (*eſt Salmone, ſiue Salmonium, [f], Cretæ Orientale promontorium.* [g]) & vix iuxta nauigantes, venimus in locum quendam qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat ciuitas Thalaſſa.] loco Thalaſſæ, Græci legunt, πόλις Λασαία, Laſæa, quæ eſt ciuitas maritima Cretæ iuxta modo dictum locum: in multis autẽ codicibus legitur [h] Thalaſſa. Sed pergit Lucas: Multo autem tempore peracto, & cum iam non eſſet tuta nauigatio, eo qđ ieiunium iam præterijſſet; conſolabatur Paulus, dicens eis: Viri, video quoniam cũ iniuria & multo damno non ſolum oneris & nauis, ſed etiam animarum noſtrarum incipit eſſe nauigatio. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ a Paulo dicebãtur.] Quod D nam anni tempus id eſſet, a Luca Hebraico more deſcribitur; nimirum quòd iam ieiunium præterijſſet. Celebrabantur apud Iudæos plura ieiunia, de quibus Zacharias [i]: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & lætitiam, & ſolemnitates præclaras.] at Lucam de ieiunio decimi menſis intellexiſſe, ſatis certum eſſe videtur. Nam (vt vidimus) nonniſi abſoluto Neronis biennio, a Feſto ſucceſſum eſt Felici: adeo vt nullo modo intelligi poſſit de ieiunio ſeptimi menſis; cum præſertim nonniſi hiberno tempore ceſſare conſueuerit nauigatio. Conſilium ergo Pauli fuit, ne vlterius progrederentur.

e Act. 27.
f Plin. li. 4. c. 12.
g Strabo lib. 2. & lib. 10.
h Apud Hiero. de locis Hebraicis in Act. Apoſt.
Tempus nauigationis Pauli.
i Zachar. 8.

CLXIX. At cum (inquit Lucas [k]) aptus portus non eſſet ad hiemandum; Plurimi ſtatuerunt conſilium nauigare inde, ſi quomodo poſſent, deuenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ reſpicientem ad Africum & Corum.] videbatur enim portus hiemis tempore eſſe omnium tutiſſimus, ſic nominatus a ciuitate ibi in promontorio ædificata, dicta [l] Phœnix Lampei. Aſpirante autem Auſtro, æſtimantes propoſitum ſe tenere; cum ſuſtuliſſent de Aſſon, legebant Cretam.] Errant quidã, qui putarunt [m] Aſſon, quæ hic ponitur, illam eſſe eodem nomine dictam apud Troadem nobilem ciE uitatem. At quidnam commune Cretæ cum Troade? De loco enim inſulæ Cretæ ſi dicto Lucam intellexiſſe, nulla poteſt eſſe dubitatio. Nam cum a parte Septentrionalis inſulæ eos ſoluiſſe conſtet, vt (quod conceperant animo) in eius inſulæ portum, Phœnicem dictum, ad Meridiem poſitũ adnauigarent: quid eſt quod de Aſſon Troadis tam longe poſito in Phrygia poſſit intelligi: vt ſic ex Creta nauigaſſent per Cycladas inſulas mare Myrtoum, inde Icarium, ac demum Ægeum, vt Aſſon Phrygiæ peruenirent; atque poſtea inde ſoluerent, vt in Cretam iterum redirent, & in portum eius ad Meridiem poſitum poſſent appellere? Conſtat igitur Aſſon fuiſſe locum haud longe poſitum a prima ſtatione, vbi primum appulerunt in inſulam; vt inde Occidentem verſus eamdẽ præterlegentes inſulam, ad portum Phœnicem ad Meridiem poſitum, quod in animum duxerãt, peruenirent.

k Act. 27.
Nauigatio periculoſa.
l Strab. lib. 10.
m Apud Hiero. de nom. interpr. in Act. Apoſt.

CLXX. Cum itaque hoc inito conſilio nauigarent: Non poſt multum (ait Lucas [n]) miſit ſe contra ipſam nauem ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cumque arrepta eſſet nauis, & non

n Act. 27.

poſſet conari in ventum,data naue flatibus,ferebamur. In inſulam autem quamdam decurrẽtes, A quæ vocatur Cauda(*poſita hæc eſt in extrema parte Cretæ contra montem Album ſpectantem ad Meridiem*)potuimus vix obtinere ſcapham. Qua ſublata adiutorijs vtebantur,accingentes nauem, timentes ne in Syrtim inciderent,ſummiſſo vaſe(τὸ σκεῦος)ſic ferebantur. Valida autem nobis tẽpeſtate iactatis,ſequenti die iactum fecerunt,& tertia die ſuis manib. armamenta nauis proiecerũt. Neque autem Sole,neque ſideribus apparentibus per plures dies,& tempeſtate non exigua imminente,iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. Et cum multa ieiunatio fuiſſet,tunc ſtans Paulus in medio eorum,dixit:Oportebat quidem,o viri,audito me,non tollere a Creta,lucrique facere iniuriam hanc & iacturam. Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe: amiſſio enim nullius animæ erit ex vobis,præterquàm nauis. Adſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei,cuius ſum ego, & cui deſeruio,dicens:Ne timeas Paule,Cæſari te oportet adſiſtere:& ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. Propter quod bono animo eſtote viri:credo enim Deo,quia ſic erit,quemadmodum dictum eſt mihi. In inſulam autem quamdam oportet nos deuenire. Sed poſteaquam quartadecima nox ſuperuenit,nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquam regionem. Qui ſummittentes bolidem(*eſt perpendiculum quo vtuntur nautæ* B *ad maris altitudinem explorandam*)inuenerunt paſſus viginti:& puſillũ inde ſeparati,inuenerunt paſſus quindecim. Timentes autem ne in aſpera loca incideremus,de puppi mittentes anchoras quatuor,optabant diem fieri.

Nauis in ſummum diſcrimẽ adducta.

CLXXI. Nautis vero quærentibus fugere de naui,cum miſiſſent ſcapham in mare,ſub obtẽtu quaſi inciperent a prora anchoras extendere;dixit Paulus Centurioni & militibus: Niſi hi in naui manſerint,vos ſalui fieri non poteſtis. Tunc abſciderũt milites funes ſcaphæ,& paſſi ſunt eam excidere. Et cum lux inciperet fieri,rogabat Paulus omnes ſumere cibum,dicens:Quartadecima die hodie expectantes,ieiuni permanetis,nihil accipiẽtes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro ſalute veſtra:quia nullius veſtrum capillus de capite peribit. Et cum hæc dixiſſet,ſumens panem,gratias egit Deo in conſpectu omnium;& cum fregiſſet,cœpit mãducare. Animæquiores autem facti omnes,& ipſi ſumpſerunt cibum. Eramus autem vniuerſæ animæ in naui ducentæ ſeptuagintaſex. Et ſatiati cibo,alleuiabant nauem;iactantes triticum in mare. Cum autem dies factus eſſet, terrã nõ agnoſcebant;ſinum autem quemdam conſiderabant habentem littus;in quem cogitabant,ſi poſſent,eijcere nauem. Et cum anchoras ſuſtuliſſent,committebant ſe mari,ſimul laxantes iuncturas C gubernaculorum:& leuato artemone ſecundum auræ flatum tendebant ad littus. Et cum incidiſſemus in locum dithalaſſum(*διθάλασσον, quod duplex mare Latine redditur;dicebatur enim littus* [a] *intra mare protenſum,eodem mari ſe hinc inde diuidente circumdatum*)impegerunt nauem:& prora quidem fixa manebat immobilis,puppis vero ſoluebatur a vi maris. Militum autem cõſilium fuit,vt cuſtodias occiderent;ne quis cum enataſſet,effugeret. Centurio autem volens ſeruare Paulum , prohibuit fieri:iuſſitque eos qui poſſent natare,emittere ſe in mare primos,& euadere,& ad terram exire:& ceteros alios in tabulis ferebant,quoſdam ſuper ea quę de naui erant,*fragmenta ſcilicet*. Et ſic factum eſt vt omnes animæ euaderent ad terram.

Aduentus Pauli in Melitã inſulam.

a Bed. in Act. c. 27.

CLXXII. Et cum euaſiſſemus [b],tunc cognouimus quia Melita inſula vocabatur(*quæ poſita eſt contra Pachynum Siciliæ* [c] *promontorium.*)Barbari vero pſtabant non modicam humanitatem nobis. Accenſa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem,qui imminebat,& frigus. Cum cõgregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquantam multitudinem,& impoſuiſſet ſuper ignem, vipera a calore cum proceſſiſſet, inuaſit manum eius. Vt vero viderunt barbari pendentem beſtiam de manu eius,ad inuicem dicebant:Vtique homicida eſt homo hic,qui cum euaſerit de mari , vltio non D ſinit eum viuere. Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem,nihil mali paſſus eſt. At illi exiſtimabant eum in tumorem conuertendum,& ſubito caſurum,& mori . Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri,conuertentes ſe,dicebant eũ eſſe Deum.]Hæc de vipera & barbaris admirantibus adeo exacte & diſtincte Deus a Luca deſcribi voluit,vt virtus Pauli gratia inſulę illi conceſſa magis magiſque innoteſceret;nec naturali eius loci proprietati adſcriberetur,qđ ex eo tempore fuit loco diuinitus impertitum,nimirum vt ſerpentes omnes veneno carerẽt,& quãtumlibet aliquem momorderint,nihil prorſus inferant detrimenti. Si enim olim a natura, ſicut alijs locis,id datum fuiſſet;cur loci incolæ tam certi erant de interitu Pauli? Sed & terra ibi eiuſdem merito contra venena parat antidotum.

b Act. 28.
c Strab. lib. 6.
Quid Paulus paſſus Melitę.

CLXXIII. Manſit Paulus cum ceteris Melitæ tribus menſibus,illic hiemantes. Quid autem, dum ibi eſſet,acciderit,idem Lucas his verbis enarrat:In locis autem illis erant prædia Principis inſulæ,nomine Publij:qui nos ſuſcipiens,triduo benigne ſe exhibuit. Contigit autem patrem Publij febribus & dyſenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit;& cum oraſſet,& impoſuiſſet ei manus,ſaluauit eum. Quo facto,omnes qui in inſula habebant infirmitates,accedebãt, & curabãtur: E qui etiam multis honoribus nos honorauerunt,& nauigantibus impoſuerunt q̃ neceſſaria erant.] hucuſque Lucas de rebus a Paulo geſtis hoc anno:cetera autem, quæ ad nauigationem ſequenti anno poſt hiemem inſtitutam pertinent,ſuo loco dicemus. Verum non tantum ea Melitenſibus Paulus præſtitit,vt ægritudine laborantes omnes curarentur:ſed & Chriſtiana eoſdem religione imbuit,ipſumque Publium ad fidem Chriſti conuerſum eiſdem præfecit Epiſcopum . Id quidem vetera quæque Martyrologia atteſtantur [d]. Immo & eumdem Publium inde poſtea euocatum, in locum Dionyſij,Athenienſi Eccleſiæ eſſe ſubrogatum Epiſcopum tradunt [e]; putantes nimirũ vnũ eumdemque eſſe cum hoc illum Publium,quem Dionyſius [f] Alexandrinus affirmat Dionyſio Areopagitæ Athenarum Epiſcopo ſucceſſiſſe;quem & martyrio coronatũ fuiſſe,etiam S. Hieronymus tradit [g].

Pauli miracula Melitæ.

d Martyrolog. Rom. & alia 21. Ianuar. ibi Not.
e Ado in Martyrolog. eadem die & alij.
f Dionyſ. Alex. apud Euſeb. lib. 4. c. 22.
g Hier. de Scrip. Eccleſ. in Quadrato.

ANno Chriſti quinquageſimonono, Nerone Imperatore ſecundum & Calpurnio Piſone Con- I.
ſulibus [a], Paulus Apoſtolus e Melita inſula vinctus ductus eſt Romam. Sed antequam eius a Tacit. Annal. lib. 13.
nauigationem a Luca deſcriptam proſequamur, Pauli ſocios qui eamdem cum eo conſcenderunt
nauim, recenſeamus. Erat ex his vnus Lucas, qui hæc ipſa conſcripſit, vt ex eiuſdem ſcriptis quis *Comites nauigationis Pauli.*
facile colliget: Ariſtarchum Macedonem eidem inhæſiſſe, idem affirmat [b]; Trophimum etiam,
qui Epheſo cum Paulo Hieroſolymam venerat, vna cum alijs Paulum comitaturum, nauem con- b Act. 27.
ſcendiſſe; ſed hunc mala valetudine laborantem ab eodem Paulo Melitæ fuiſſe relictum. Sic enim
legendum eſſe, & non Mileti [c], quæ ſuperius a nobis ſunt dicta, plane ſignificant; dum Lucæ teſti- c 2. Tim. 4.
monio demonſtratum eſt, Trophimum Epheſium ex Aſia ſecutum eſſe Paulum anno præterito
B Hieroſolymam, ac proinde non potuiſſe ægrotum remanſiſſe Mileti. Sed his & hanc addimus ra-
tionem: Quidnam opus fuit, Paulum de Trophimo Mileti relicto (quæ eſt ciuitas iuxta Epheſum
poſita) Timotheum in iiſdem locis agentem in Aſia reddere certiorem? nam hoc eum tamdiu la-
tuiſſe, neminem puto exiſtimare poſſe. Nec eſt quòd hæc intelligi poſſint de Mileto, quam Pli-
nius [d] fuiſſe ait in Creta: nam ipſe omnes ſimul ciuitates, quæ olim erant in ea, recenſet: auctor d Plin. lib. 4. ca. 12.
eſt enim Strabo [e], eam ciuitatem amplius non extare, quam Gnoſij olim euerterant, & agrum e Strab. lib. 10.
eius occupauerant. Ceterum quòd Vulgata emendata lectionem non mutauerit, ſed Mileti reli-
querit: alia potius ratio quærenda eſt, quàm contra receptam lectionem obniti. Sed quod ad Tro-
phimum ſpectat: in hoc certe admirabile Dei conſilium in eo perſpicitur, quòd cum datum Paulo
eſſet (vt vidimus) omnes qui eſſent in inſula infirmos curare; tamen Trophimum amantiſſimum
ac plane perneceſſarium amicum atque diſcipulum reliquerit infirmum. quod & de Timotheo,
ad quem ſcribit, vidimus accidiſſe: quem ſtomacho male habentem, non miraculo reſtituit ſanita-
ti, ſed in remedium, vt modico vino vteretur, admonuit. Reperiuntur & alij Pauli diſcipuli hoc eo-
dem anno, quo Paulus Romam venit, ibidem cum Paulo egiſſe: an autem cum eo venerint eodem
C nauigio, vel ſeorſum, incertum eſt. Sunt enim hi quos idem Paulus recenſet in epiſtola ſecunda q̃
hoc ipſo anno dedit ad Timotheum, nimirum Demas, Creſcens, Titus, & Tychicus, & ſi qui alij,
de quibus erit ſermo inferius.

Sed iam ipſum Paulum vna cum ſuis Romam nauigantem proſequamur. Relegit Lucas exa- II.
cte ſatis e Melita nauigationem Pauli Puteolos vſque: primum enim ſic ait: Poſt menſes autem
tres nauigauimus in naui Alexãdrina, quæ in inſula hiemauerat, cui erat inſigne Caſtorum] quod *De Inſigne Caſtorum.*
ſic erat effigiatum: Erant Caſtor & Pollux duo iuuenes, vnicuiq; oui pars diuidia, & ſtella ſuper-
ne eminens, & iaculum in manu, & equus candidus. hæc apud Lucianum [f] habes expreſſa. Cre- f Lucianus in Deor. dialog. in fine.
debantur hæc numina ſuperſtitione Gentilium propitia nauigantibus: eos eſſe putantibus, qui tẽ-
peſtate iactatis, ac in vltimo diſcrimine poſitis, luce inſolita bonæ ſpei præſagia ſolerent apparere.
Quamobrem ſic liberati (idem inquit Lucianus) cum eſſent nautæ, templa adeuntes deraſo capi-
te [g], immanes vndas, procellas, ſublatos in altum fluctus, iactus, malos fractos, guber- g Lucianus de merced. cõduct.
nacula reuulſa narrabant, ac in primis Caſtorem & Pollucem apparentes: nam hi peculiariter
ad hanc tragœdiam pertinent.] hæc ille. Sed quod ad vocem Caſtorum ſpectat; vſu quodam
D factum eſt, vt ob admirabilem quamdam eorum in omnibus rebus ſimilitudinem, vno eodemque
nomine ſæpe vterque ambo Caſtores (quod habet hic Lucas) fuerint appellati. Vnde illud apud
Suetonium [h] de Ædilitate M. Bibuli & Cæſaris: Vt enim geminis fratribus ædes in foro conſti- h Suet. in C. Iulio Cæſ. c. 10.
tuta, tantum Caſtoris vocaretur; ita ſuam & Cæſaris magnificentiam vnius Cæſaris dici.] quo ſen-
ſu & illud Plinius [i]: Super ædem Caſtorum genitus pullus in oppoſitam ſutrinam deuolauit.] ſed i Plin. lib. 10. c. 43.
de his ſatis.

Proſequitur Lucas nauigationem quam ipſe cum Paulo inijt, ſic deſcribens: A Melita ſoluen- III.
tes, cum veniſſemus Syracuſam, manſimus ibi triduo. Inde circumlegentes, deuenimus Rhegium *Nauigatio Pauli Romã.*
(*ſunt hæc omnibus notiſſima loca.*) & poſt vnum diem, flante Auſtro, ſecunda die venimus Puteolos:
vbi inuentis fratribus, rogati ſumus manere apud eos diebus ſeptem, & ſic venimus Romam. Et
inde cum audiſſent fratres, occurrerunt nobis vſque ad Appij Forum, & Tres Tabernas.] Erat Ap- k Plin. lib. 14 c. 6.
pij Forum (vt colligitur ex Plinio [k]) in agro Setino, in via Appia locus poſitus: Tres Tabernæ ve-
ro contra Antium; vnde & Cicero ad Atticum [l]: Emerſimus cõmode ex Antio in Appiam ad Tres l Cic. ad Attic. epiſt. 19. lib. 2.
Tabernas.] Diſtãs erat ab Vrbe Forum Appij quinquaginta & vnum millia paſſuum: Tres Taber-
E næ vero poſitæ erãt ad trigeſimumtertium lapidẽ. Sic enim Antonius Appiæ viæ numerat millia-
ria, nimirum ab Vrbe ad Ariciam ſexdecim millia paſſuum, ab Aricia ad Tres Tabernas decem
& ſeptem, inde vero ad Appij forum decem & octo. Sicque colliges (vt dictum eſt) ab Vrbe ad Fo-
rum Appij milliaria quinquaginta & vnum, ad Tres Tabernas vero trigintatria. De Foro Appij
nulla ſunt veſtigia, vel ſi qua extant, palude Pontina facta ſunt inacceſſa: Tres vero tabernas illam
eſſe ferunt, quæ hodie vulgo dicitur, corrupto vocabulo, Ciſterna.

Videas ex his Chriſtianorum Romæ agentium officia & ſtudia erga Paulum: cum non quaſi IIII.
vincto homini, ſed in Vrbem cum triumpho aduenienti, vltra lapidem quinquageſimum obuiam *Aduentus Pauli Romam tempus.*
ierint. Dies autem, qua Paulus in Vrbem ingreſſus eſt, tam apud Bedam quàm Vſuardum in eo-
rum Martyrologijs conſignata habetur ſexta Iulij. verum ſi tempus quo ex Melite inſula hoc an-
no Paulus receſſit, atq; dies in nauigatione inſumpti conſiderentur, haud tam ſero Romã potuit
perueniſſe: quippe qui ſoluta hieme, cum nauigandi tempus eſt redditum opportunũ, nauim Ale-

xādrinam,quæ illic hiemauerat conſcendit: quæ enim ibi egerat in hibernis, abſque dubio poſt ortum Pleiaduni,cum opportuna ſolet eſſe nauigatio,Melita ſoluiſſe putanda eſt. Certe quidem A
a Arat. in Act.c. 28. veris tempore eam eſſe nauigationem inſtitutam,Arator diaconus [a] his notat verſibus:

Pullulat interea nitidi coma frondea veris,
Quo iuueneſcit humus ſenio,fugente pruina:
Suſcipiensq.ratem velis cedentibus Auſter
Præbuit aligeras placidis in fluctibus vndas.]

Sed licet daremus,eos non ſoluiſſe Melita ante menſem Maij:cum nulla ſit facta in via mora, niſi quod idem ſcribit Lucas,eos Syracuſis tres dies,Rhegij vnum,& Puteolis ſeptem conſtitiſſe,pro ſperoq.flante vento,ſpatio tantummodo duorum dierum,Rhegio perueniſſe Puteolos: certe eodem menſe Romam ingreſſum eſſe,affirmare neceſſe videtur. Porro quòd Apoſtolus Paulus Ale
b Senec.epi.77. xandrina naui dicatur aduectus:hic opportune in medium adducenda ſunt,quæ ſcribit Seneca [b] ad Lucilium de nauibus Alexandrinis cum Puteolos appellunt,quàm præ ceteris illæ nobilitatæ eſſent,& a concurrente ad portum populo ſpectarētur auidius. hæc enim ait:Gratus illarum Campaniæ aſpectus eſt:omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit; & ex ipſo genere velorum Alexandrinas(quamuis in magna turba nauium)intelligit. Solis enim licet ſupparum intendere,quod in B
alto omnes habent naues:nulla enim res æque adiuuat curſum,quàm ſumma pars veli; illinc maxime nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit,maiorque eſt quàm expedit,antenna ſubmittitur. Minus habet virium flatus ex humili. Cum intrauere Capreas,& promōtorium, ex quo

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,

ceteræ velo iubentur eſſe contentæ:ſupparum Alexandrinarum inſigne eſt.]hæc ipſe. Porro quòd teſtificatione Lucæ certum ſit Puteolis fuiſſe Chriſtianos; ipſos cum ceteris auide expectaſſe in portu,& auidius ſpectaſſe nauem Alexandrinam,cum longa hiemis mora,ex fratrum litteris ſcire potuiſſent in ea Paulum cum militibus nauigaturum, par eſt credere. Quod vero ad annum Domini, quo Paulus Romam aduenit:cum ex præter lapſis annis ſingulis recenſitis certa habita ratione,hoc ipſo anno quinquageſimonono a Chriſti natali,ipſum Romam conceſſiſſe exploratum habeatur:his etiam conſentire Euſebium,& S.Hieronymum,facile demonſtrabimus.
c Euſebius in Chronic. Cum enim tam Euſebius [c], quàm Hieronymus [d] ipſum ſecutus, numerent ab anno poſt paſ-
d Hier.de Scrip. Eccle.in Paulo. ſionem Chriſti vſque ad tempus quo Paulus a Feſto Iudææ Præſide vinctus nauigare iubetur, annos vigintiquinque:numerando illos ab anno trigeſimoquarto,qui ſecundum Euſebium primus C
ponitur a paſſione Domini;neceſſe eſt affirmare, anno Domini quinquageſimooctauo Paulum in Iudęa a Feſto dimiſſum,& ſic anno ſequenti,qui eſt quinquageſimusnonus,hoc nimirum anno Romam ingreſſum eſſe,prout etiam ab Euſebio in Chronico ponitur.

V. Sed iam quod reliquum eſt geſtorum Pauli Romæ,quæ ſunt a Luca [e] deſcripta, abſoluamus:
e Act.28. *Res geſta Pauli Romæ.* Cum,inquit,veniſſemus Romam, permiſſum eſt Paulo manere ſibimet cum cuſtodiente ſe milite. Poſt tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cumque conueniſſent, dicebat eis: Ego,viri fratres,nihil aduerſus plebem faciens,aut morem paternum, vinctus ab Hieroſolymis traditus ſum in manus Romanorum; qui cum interrogationem de me habuiſſent, voluerunt me dimittere,eo quòd nulla cauſa eſſet mortis in me. Contradicentibus autem Iudæis,coactus ſum appellare Cæſarem,non quaſi gentem meam habens aliquid accuſare. Propter hanc igitur cauſam rogaui vos videre & alloqui: propter ſpem enim Iſrael catena hac circumdatus ſum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te a Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus eſt quid de te malum. Rogamus autem a te audire quæ ſentis: nam de ſecta hac notum eſt nobis, quia vbique ei contradicitur. Cum D
conſtituiſſent autem illi diem,venerunt ad eum in hoſpitium plurimi: quibus exponebat, teſtificās regnum Dei,ſuadenſque eis de Ieſu ex lege Moyſi & Prophetis, a mane vſque ad veſperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam vero non credebant. Cumque inuicem non eſſent conſentientes, diſcedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam Prophetam ad patres noſtros, dicens: Vade ad populum iſtum,& dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis;& videntes videbitis, & non perſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt,& oculos ſuos compreſſerunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. Notum ergo ſit vobis,quoniam Gentibus miſſum eſt hoc ſalutare Dei,& ipſi audient. Et cum hęc dixiſſet,exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter ſe quæſtionem. Manſit autem biennio toto in ſuo conducto: & ſuſcipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum,prædicans regnum Dei, & docens quæ ſunt de Domino Ieſu Chriſto, cum omni fiducia, ſine prohibitione.]hucuſque Lucas Apoſtolorum Acta perduxit. Vbinam Romæ fuerit eiuſmodi, cuius Lucas meminit,Pauli hoſpitium; in antiquis monumentis Diaconiæ Sanct. Mariæ in Via lata memini me legiſſe,illic primum hoſpitio exceptum fuiſſe Paulum. At de reliquis a Paulo Romę hoc primo aduentu rebus geſtis,nihil eſt,quòd edere quid poſſimus ex Actis, quæ feruntur a Lino conſcripta:nam ea ab vltimo Pauli Romam aduentu ſumunt exordium: cuius vero ſint fidei,ſuo loco dicemus.

VI. Sed quid coram Nerone,quem appellauerat,Paulus egerit;ex ſui ipſius epiſtolis, quas tunc ſcripſit,poſſumus aliqua ex parte ſaltem intelligere. Iam(vt vidimus)cum Hieroſolymis in maximo vitæ diſcrimine verſaretur,apparuerat illi Dominus,atque dixerat [f]:Conſtans eſto:ſicut enim
f Act.23. *Durum Neronis iudicium aduerſus Paulum.* teſtificatus es de me in Hieruſalem,ſic te oportet & Romæ teſtificari.]Adeo difficile,aſperum,ac plane pauendū fuit exiſtimatum iudicium corā ſæuiſſimo Principe,nihil ratione, ſed pro libidine animi omnia faciente, vt Paulum in eo diſcrimine poſitum,omnes diſcipuli atq. amici, quātumlibet erga ipſum ſtudioſi,tūnc temporis tamen timore correpti, penitus dereliquerint. Tradit

enim

A enim id Paulus, cum ad Timotheum [a] hoc eodem anno ſcribens ait: In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.] Verum in tanta Pauli concuſſione, non ſolum qui aderant, ab eo receſſerunt; ſed & qui longe poſiti, pariter ab eo tunc temporis defecerunt. Affirmat enim hoc ipſe ad eumdem ſic ſcribens [b]: Scis, inquit, hoc, quòd auerſi ſunt a me omnes qui in Aſia ſunt: ex qbus eſt Phigellus & Hermogenes.] Par eſt credere, Iudæos Hieroſolymis miſiſſe viros inſigniores, qui apud Neronem gratia poſſent, & mille artibus cauſam proſequentes, Neronem concitarent in Paulum, vt alias in alios ſæpe feciſſe vidimus. Erat enim inter ceteros Aliturus quidam Iudęus mimorum actor, cuius opera (vt vidimus) Ioſephus [c] reos quos defendebat, curauit abſolui. Eiuſmodi genus hominum apud talem Principem in pretio erat. Aderat & Poppæa Sabina noua Neronis concubina, quam Iudæi adeo ſibi conciliauerant, v (quod dictum eſt ſuperius) eius ope & gratia, qui miſſi fuerant legati pro templo aduerſus Agrippam Regem, a Nerone reſcriptum acceperint [d].

a 2.Tim.4.
b 2.Tim.1.
c Ioſeph. in Vita ſua.
d Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 7.

VII. *Chriſtus apparuit Paulo & liberauit eum.*

At Paulo ſic ab omnibus derelicto, atque in maximo omnium periculo conſtituto, Chriſtus Dominus (vt alias conſueuerat) adfuit, & ab imminenti diſcrimine liberauit. Profitetur enim hoc
B ipſum Paulus, eadem, quam ad Timotheum ſcripſit, epiſtola, dicens: Dominus autem mihi adſtitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes. Et liberatus ſum de ore leonis (*ſic enim Neronem appellat, ob immanem ac prorſus feralem Principis ſauitiam.*) Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluum faciet in regnum ſuum cæleſte.] At non ſic eſt liberatus, vt omnino liber abire ſit iuſſus, ſed quòd in ſuo conducto, catena tamen vinctus, cum cuſtodiente ſe milite libere agere permiſſus ſit; vbi eo modo ad bienniũ manſit. Porro non tantũ coram Nerone, ſed & in Senatu, & apud collegium Põtificum (quòd ad religionem cauſa ſpectare videretur) Pauli cauſam actam eſſe, ex his quæ idem ipſe dum item Romæ eſſet, ſcripſit ad Philippẽſes [e], certo poſſe affirmari videtur: ſiquidem in omni Vrbis prætorio eam cognitam fuiſſe teſtatur, cum ait: Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Euãgelij: ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto, in omni prætorio, & in ceteris omnibus: vt plures e fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantius auderent ſine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem (*putantur hi fuiſſe Iudæi ſibi aduerſantes*) quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtũ prædicant. Quidam ex cha
C ritate, ſcientes quoniam in defenſionem Euangelij poſitus ſum. Quidã autẽ ex contentione Chriſtum annunciant, non ſincere: exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.] Hæc autem poſt primam quam dicit defenſionem ſuam, accidiſſe videntur.

e Philip.1.

VIII. *Legatio Philippenſium ad Paulum.*

Eodem vero tempore, cum in Orientem, vbi Euangelium prædicauerat, hæc de Paulo Romæ in vinculis agente perlata eſſent; Philippenſes inter alios legationem ad eum miſerunt vna cũ ſubuentione pecuniarum per Epaphroditum ſuum ipſorum Epiſcopum. Teſtatur id quidem Paulus ad ipſos ſcribens [f] his verbis: Habeo autem omnia, & abũdo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.] Venit quoq; Iconio Lycaoniæ ciuitate Oneſiphorus, qui & ipſe Paulum ſolicite perquiſiuit, eo potiſſimũ tempore, quo a ſuis fuerat derelictus: de quo idem ipſe ad Timotheum [g] ſcribens, hæc ait: Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui: quia ſæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit: ſed cum Romam veniſſet, ſolicite me quæſiuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire miſericordiam a Domino in die illa. Et quanta Epheſi miniſtrauit, tu melius noſti.]

f Philip.4.
g 2.Tim.1.

IX. *Ex familia Neronis conuerſi ad Chriſtum.*

D De rebus inſuper Romæ geſtis a Paulo, hæc Chryſoſtomus [h]: Dicitur ſalutaſſe Neronis pocillatorem, & concubinam. Quanta putatis contra illum tunc dicta eſſe? ſed non iuſte. Nam ſi quidem ob laſciuiam ſalutaſſet, vel ob mala opera; merito: Si autem ob vitam rectam; quare?] Sane quidem nonnullos ex Neronis familia ad Chriſtum eſſe conuerſos, ex his q̃idem Paulus poſtea ſcripſit ad Philippenſes [i] cognoſcere certo poſſumus, dum ait: Salutant vos omnes ſancti, maxime autem qui de Cæſaris domo ſunt.] Inter alios autem vnum fuiſſe Torpetem, qui poſtea martyrio coronatus eſt, Romanum Martyrologium [k] atteſtatur: ſed de eo inferius. Porro concubina illa Neronis, cuius Chryſoſtomus meminit, creditur fuiſſe Poppæa Sabina, quæ præ ceteris ab eo in delicijs habcretur. de ea enim hæc ſcribit Tacitus [l]: Erat in ciuitate Sabina Popæa T. Ollio patre genita; ſed nomen aui materni ſumpſerat, illuſtri memoria Poppæi Sabini Conſulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum, amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere præter honeſtum animum. Quippe mater eius, ætatis ſuæ feminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat: opes claritudini generis ſufficiebant: ſermo comis, nec abſurdum ingenium, modeſtiam p̃ſeferre, & laſciuia vti rari in publicum egreſ
E ſus, idque velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat.] hæc Tacitus. Sic igitur Romæ poſitus Paulus, quòd ante (vt ipſe ad Romanos ſcribens teſtatus erat [m]) diu multumque exoptauerat Romam venire, ac Euangelium prædicare: factus iam voti compos, licet in vinculis poſitus, licet hoſpitij conducti ſpatio circumſcriptus, licet adhuc militari cuſtodia tentus, Chriſti Euãgelium magna animi fiducia & alacritate prædicauit, atque (quod pollicitus erat) in abundantia benedictionis annunciauit.

h Chryſ. in Act. hom. 54.
i Philip.4.
k Martyr. Rom. die 17. Maij.
l Tacit. lib. 13.
m Rom. 1. 15.

X. *De Epiſtola ſecũda ad Timotheum.*

At nec ſatis ſibi eſſe putauit, ad ſe confluentes homines imbuere Euangelio; ſed & ad abſentes complures, cum adhuc in vinculis eſſet, dedit epiſtolas. De quibus ſingulis eſt propoſitum agere, ac in primis de ea quæ prima ibi ſcripta iure putatur, quæ eſt ad Timotheum ſecunda. Scribens enim ſtatim poſt primam ſuam defenſionem apud Neronem habitam, ad Timotheum diſcipulum amantiſſimum, de his quæ proxime accidiſſent, eũ reddidit certiorem. Nam præter illa q̃ dixerat de ſua defenſione, de diuerſo ſtatu ſuorũ hæc ait [n]: Demas enim me reliq̃t, diligens hoc ſeculum, & abijt Theſſalonicã, Creſcens in Galatiã, Titus in Dalmatiã; Lucas eſt mecum ſolus.]

n 2.Tim.4.

& paulo poſt: Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit. reddet illi Dominus ſecundum opera eius: quem & tu deuita, valde enim reſtitit nobis.] ac in fine: Eraſtus remanſit Corinthi, Trophimum autem reliqui infirmum Mileti [*].] Sed quod ad Trophimum ſpectat, ſatis ſuperius dictum eſt. Quòd autem dum de ſuis comitibus agit Paulus, inter alios de Creſcente dicat in hac ipſa epiſtola: Creſcens in Galatiam] pro Galatia, Gallia, legẽdum eſſe, Ephiphanius firmiſſime aſſeuerat, cum ait: Creſcens in Galliam, non autem in Galatiam, vt quidam decepti putant; ſed in Galliam, legendum eſt.] Ceterum ait Ammianus Marcellinus [a], cum agit de Gallorum origine, eos Græco ſermone Galatas eſſe dictos. Sic & Theodoretus [b] ait, Paulum in ſecunda quam ſcipſit ad Timotheum epiſtola, per Galatiam, Gallias intellexiſſe; ſicque antiquitus illas gentes nominari conſueuiſſe affirmat. Creſcentem certe fuiſſe in Galliam amandatum, Viennenſemque erexiſſe Eccleſiam, necnon & Moguntiam veniſſe, ac longe lateque fidem Chriſtianam propagaſſe conſtat: ſed & in Galatiam quoque eſſe profectum, negari omnino non poteſt: at de his pluribus actum eſt in noſtris ad Martyrologium Romanum [c] Notationibus. A

* Melita

a Ammian. libr. 15.

b Theodoret in epiſt. 2. ad Tim. cap. 4.

c Die 27. Iunij.

XI. *De diſcipulo Dema.*

De Dema vero dicere non prætermittimus quòd etſi ad tempus Paulum reliquerit, non tamẽ vt Chriſtianam fidem & ipſum Apoſtolum ſit penitus auerſatus. Nam Romam iterum rediiſſe, ac Paulo adhuc in vinculis agenti vna cum alijs miniſtraſſe, idem Paulus ſcribẽs ad Philemonem teſtatur, cum ait: Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu: Marcus, Ariſtarchus, Demas, & Lucas, adiutores mei.] Quamobrem erroris plane arguitur Dorotheus aliter ſomnians in Synopſi, dum Demam olim Pauli diſcipulum, cum ab eo receſſiſſet, tradit factum eſſe Theſſalonicæ ſimulacrorum ſacerdotem. Vnde hæc acceperit, non inuenimus: q̃ ſi vera eſſe dixerimus, duos eiuſdem nominis Pauli fuiſſe diſcipulos effingere opus erit. Nam compertiſſimum eſt, eã ad Philemonem epiſtolam datam eſſe longe poſt ſecundam ad Timotheum ſcriptam, vt tum ex his quæ dicta ſunt, tum etiam ijs quæ dicturi ſumus inferius, perſpicue apparebit. Demam igitur, quem ſe reliquiſſe, & abijſſe poſt ſæculum, Paulus deplorat; poſtea ſcribens ad Philemonem, eum ad meliorem frugem eſſe conuerſum, & gnauiter vna cum ceteris Chriſtianæ militiæ anteſignanis collaboraſſe teſtatur. Sed ad ipſam epiſtolam redeamus. B

XII. Cum multa quæ ab eo præſtari cupiebat Paulus, Timotheum ea epiſtola admonuiſſet; multaque de his quæ obuentura eſſent mala, prænunciaſſet: demum quod vehementer optabat, rogat ſemel atque iterum, vt ſe Romam quamcitiſſime conferat, nimirum ante hiemem; atque vt vna ſecum Marcum ducat, expoſcit: ſic enim ait [d]: Feſtina ad me venire cito.] & paulo poſt: Marcũ aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi vtilis in miniſterio.] ac in fine: Feſtina ante hiemem venire.] Illud etiam ab eo petit, vt penulam quam reliquerat Troade apud Carpum, veniens ſecum afferret, necnon & libros, maxime autem membranas. Sed quid per penulam intellexerit, ſuperius actum eſt ſatis, cum de Pauli aduentu Troadem narratio incidit opportuna. Marcum hunc, cuius vna cũ Timotheo aduentum exoptat, quem & in prædicatione Euangelij ſibi vtilem fore tradit; fuiſſe illũ conſobrinum Barnabæ, Ioannem dictum, cognomento Marcum, de quo plura ſuperius, ex eo perſpectum habetur, quòd in epiſtola quam poſt aduentum ipſorum (Timothei ſcilicet atque Marci) Romam, ſcripſit ad Coloſſenſes, eiuſdem Marci cum meminit, ait: Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ.] Hunc porro apud Paulum ſemper manſiſſe vſque ad Barnabæ obitum, inde vero in Cyprum ad eam Eccleſiam curandam vna cum Epaphra & Tychico a Paulo abire iuſſum eſſe, auctor qui res Barnabæ eſt proſecutus, affirmat [e], licet perperã Marcum hunc cum illo Euangeliſta confundat. C

d 2. Tim. 4.

De Marco ad Paulũ redeunte.

e Metaphr. die 19. Februarij in Auxibio.

XIII. *De tempore Pauli Epiſtolarum.*

Ex his igitur ſatis euidens eſt, hanc de qua agimus, Pauli ad Timotheum ſcriptam epiſtolam, ante illam ad Philemonem, & ad Philippenſes, necnon ad Coloſſenſes, eſſe datam: ſiquidem omnes illas ſcriptas eſſe conſtat poſt Timothei aduentum Romã: quandoquidem in illis ſingulis vna cum Paulo in titulo inſcribitur & Timotheus. Immo & ipſam haud multo poſt eius Romam aduentum eſſe ſcriptam, intelligi facile poteſt, nimirum ſtatim poſt primam ſuam corã Nerone defenſionem, cuius in ea meminit. Sed & cum illud admonet, vt ante hiemem ſe Romam cõferat: certe ſi quis exacte conſideret tempus, & locũ ipſum, Timotheumque agentem in Aſia, vt eiuſmodi illi reddi poſſet epiſtola, & ipſe Troadem ad ſumendam penulam proficiſceretur, ac Romã ante hiemem ſe conſerret: plane inueniet, hoc ipſo anno, ineunte æſtate, hanc ad Timotheum ſcriptam eſſe epiſtolam. Hæc vero idcirco a nobis tam exacte ſunt diſquiſita, quòd nonnulli exiſtimarunt, hanc ipſam ſecundam ad Timotheum datam epiſtolam, omnium nouiſſimam eſſe ſcriptam; ea nimirũ ratione perſuaſi, quòd in ea Paulus dicat ad finem [f]: Ego enim iam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.] eo enim ſenſu hæc putant accipienda eſſe verba, quaſi proxime eſſet Paulus martyrio coronandus, ſicque ab eo ſpiritu prophetico eſſe prænunciata. D E

f 2. Tim. 4.

XIIII. *Diluitur obiectio.*

Sed dicant velim: Nonne idem ipſe Paulus in eadem teſtatur, ſibi Dominum apparuiſſe, dum in ſummo illo diſcrimine verſaretur, hortatumque eſſe, ac fore prædixiſſe, vt per ipſum in omnes Gentes prædicatio impleretur? Quomodo igitur hæc ſibi cohærent, vt inſtans Pauli conſummatio eſſet; idemque ipſe ſic a periculo liberandus, in omnes Gentes prædicationem Euangelij propagaturus eſſet? Sed eadem quæ tunc ſibi a Domino dicta ſunt, & in eadem epiſtola ſcripta, repetere in animo eſt: ea ſunt huiuſmodi [g]: In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur: Dominus autem mihi adſtitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes.] hæc ipſe. Sicut enim cum a Iudæis Hieroſolymis ad mortem expeteretur, Dominus illi adfuit, ac dixit [h]: Conſtans eſto: ſicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari] ita & Romæ in eodem ferme periculo conſtituto, propagationem Euangelij ab eo faciendam in omnes Gentes prædixit. At ſicut illud impletum eſſe certum eſt, ita iſtud præſtandum

g 2. Tim. 4.

h Act. 23.

A eſſe, quis poterit dubitare? Rurſus vero quomodo eo ſenſu accipi poſſunt ea verba Pauli dicẽtis.
Iam delibor,& tempus reſolutionis meæ inſtat] quaſi noſſet ſe proxime martyrium conſecuturũ,
veluti ſi de ea re diuinitus fuiſſet admonitus, ſi in ea epiſtola, quam poſtea (vt diximus) ſcripſit a Philipp.2.
ad Philippenſes ſuum ad eos pollicetur aduentum:cum ait [a]: Confido autem in Domino quo
niam & ipſe veniã ad vos cito?] Immo ſe certo ſciſſe in vita diutius permanſurũ,affirmat, cũ poſt
hæc ſic ſcribit ad eoſdẽ Philippenſes [b]. Nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo,ſiue per vi b Philipp.1.
tã ſiue per mortẽ. Mihi enim viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum,quod ſi viuere in carne, hic mi-
hi fructus operis eſt: & quid eligam ignoro. Coarctor autem e duobus,deſiderium habens diſſol
ui,& eſſe cum Chriſto,multo magis melius:permanere autem in carne,neceſſarium propter vos.
Et hoc confidens,ſcio quia manebo & permanebo omnibus vobis,ad profectum veſtrum & gau
dium fidei: vt gratulatio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me, per meum aduentum iterum ad
vos.] hæc ipſe. Idemq. olim ad Romanos cum ſcriberet,ſe Roma in Hiſpanias profecturum,prædi
xerat,inquiens [c]. Per vos proficiſcar in Hiſpaniam.] c Rom.5.

XV. *Elucidantur Pauli verba.*

Quamobrem non in alium ſenſum atque ſententiam ea Pauli verba de inſtanti ſuo obitu in-
telligi poſſe videntur;niſi quòd fortaſſe fuerat ſibi diuinitus reuelatum,ſe ſub Nerone capite ple
B ctendum eſſe. Satis enim tempus illud inſtans videri poterat, quod ſub eodem Principe fore noſ-
ſet implendum. At quomodo non videri poterat,breue ac pene momentaneum nouem,quod reli
quum erat,vitæ ſuæ annorum ſpatium,ſi eadem plane menſura Saluatoris ad iudicandum aduen d Hebr.10.
tum poſt modicum tempus affore prædixit,ad Hebræos [d] ſic ſcribens: Adhuc modicum aliquan
tulumq. qui venturus eſt, veniet,& non tardabit?] Sic igitur ante dictas omnes Romæ datas ſcri-
ptam eſſe ſecundam Pauli epiſtolam ad Timotheum,ſatis perſpectum videtur. Verum eidem ta-
bellario nempe Tychico,dedit etiam tunc Paulus Epiſtolam ad Epheſios: nam licet in ea Timo-
theum dicat [e]: Tychicum miſi Epheſum]tamen præteritum tempus pro præſenti vſurpaſſe vi e 2.Tim.4.
detur,ſicut cum ad Epheſios de eodem ſcribens ait [f]: Vt autem & vos ſciatis quæ circa me ſunt, f Epheſ.6.
quid agam:omnia vobis nota faciet Tychicus cariſſimus frater,& fidelis miniſter in Domino:quẽ
miſi ad vos in hoc ipſum,ut cognoſcatis quæ circa nos ſunt,& cõſoletur corda veſtra.] Hæc cũ ita
ſint nos tamen primum egimus de ipſa ad Timotheum ſcripta epiſtola,eo quod multa in ea de re
bus ſuis Romæ geſtis ipſe ſignificet,ex quibus intexeretur hiſtoria:quarum nulla eſt mẽtio in epi
ſtola ad Epheſios,eo quod ea Paulus Tychico coram ſignificanda,minime litteris tradidiſſet:age
C mus autem paulo poſt de eadem Epiſtola ad Epheſios.

XVI.

Interim,ex quo ſemel de ea ad Timotheum epiſtola ſuſcepta eſt narratio, cetera quæ in ea
ſunt,& ad veritatem hiſtoricam inſinuandam ſpectare videntur,in medium afferamus. Cũ Pau-
lus poſt illa ſcripta de Tychico,agit de penula Troade depoſita apud Carpum:licet de penula ſa-
tis ſuperius actum ſit,tamen quod ad Carpum ſpectat, Pauli Troade (vt videtur) hoſpitem:de alio
quoque Carpo eadem charitatis officia erga Fideles præſtante,ſuſcipiendo hoſpitio qui apud ſe-
diuerterent Chriſtianos,apud Dionyſium habetur mentio;poſſetq. ex eodem officio ab vtroque
exhiberi ſolito,vnum atque eumdẽ eſſe,exiſtimari, niſi alter Troade alter vero in Creta id ipſum
officium exhibuiſſe reperiretur. Verum quid de Cretenſi illo Carpo memoria dignum Diony-
ſius [g] ſcribat ad Demophilum,hic interim deſcribere,non abſurdum exiſtimamus: Cum aliquã g Dionyſius ad Demophil. epiſtola 8.
do,inquit,in Cretam veniſſem,ſanctus Carpus me ſuſcepit hoſpitio,vir ob eximiam animi mun-
ditiam ad Dei ſpeculationem vltra ferme omnes aptiſſimus. Deniqúe numquam ſancta myſteria *De Carpo Cretenſi hiſtoria.*
D celebrare cœpiſſet,niſi prius inter eas preces quæ antea conſummantur,ſacra illa ac propitia viſio
apparuiſſet. Hunc igitur (vt ipſe referebat) infidelis quiſpiã contriſtauerat aliquando. Erat autẽ
cauſa triſtitiæ,quòd ille quemdã ab Eccleſiæ fide ad impietatis errorem adduxerat. Cumq. eius
celebritatis,quam vulgus Hilaria vocat,agerentur dies:qui debuerat pro vtriſq. benigniſſime ora
re atque Dei Saluatoris auxilio alterũ ab errore cõuertere,alterũ bonitate ſuperare,nec deſiſtere,
quin eos admoneret per omnẽ viam,donec pœnitentiæ tempus ſupereſſet,& ita eos ad Dei cogni
tionẽ attrahere: vt iã tandem quæ illis erant ambigua & obſcura pateſcerent,& ab ijs quæ præter
rationem audacter admiſerant reſipiſcere,legitima ſeueritate cogerẽtur, neſcio quo pacto (cũ in-
tra ſemetipſum id antea paſſus non eſſet) tunc vehementem indignationem imbiberat animo. Sic
itaque affectus,obdormiuit:erat enim veſpera. Circa vero mediam noctem,quo tempore cõſueue
rat ipſe ſemper apud ſe ad diuinos euigilare hymnos, expergiſcitur quidem & ſurgit, cũ ſomnos
parum quietos & crebro interruptos,nec abſque perturbatione cepiſſet. Stans tamen ad diuinam
precẽ & collocutionem non ſatis intente,irreligioſe triſtabatur,& ferebat grauiter; iniquum eſſe
dicens, ſi impij homines,& qui vias Domini peruerterent rectas,adhuc viuerent: et hæc dicens,ꝑ
E cabatur Deum,vt amborum vitam turbine aliquo & fulmine prorſus extingueret.

XVII. *Viſio ad angu dam nimiam ſeueritatẽ demõſtrata.*

His dictis repente ſe vidiſſe referebat,domum in qua conſiſtebat primum vehementer agita
ri,ac demũ a ſummo culmine per medium diuidi,& quemdam ante ſe ingentis luminis rogum,
eumq. (videbatur enim iam ſub dio eſſe locus) a cælo ad ſe uſque deferri. Cęlum vero iſtud pate-
re conſpiciebat,eiuſq. cardini Ieſum inſidere,innumeris illi humana ſpecie adſtantibus Angelis.
Et iſta quidem vidiſſe,cum ſuperne aſpiceret,& ſe eſſe admiratum memorabat. Vbi vero ad in-
feriora deflexit obtutus Carpus,ipſum quoque ſolum inſtar vaſti ac tenebroſi cuiuſdam profundi
diſciſſum,ſe vidiſſe ait,atque viros illos,quibus mala imprecatus fuerat ante ſe ad os illius pro-
fundæ voraginis ſtare trementes ac miſerabiles,& qui ipſa pedum ſuorum labilitate iam mergen
di viderentur. Porro ab inferiori parte voraginis ſerpentes cernebat emergere;qui circa illorum
pedes ita inſtabiles ac nutãtes, interdum quidem in globũ colligi & grauari vna atq. pertrahere,
interdum vero dentibus,& caudis,ore,gutture,linguis,ac toto corporis motu vim immenſi pauo
ris viderentur incutere,vt qui modis omnibus deorſum illos præcipitare molirẽtur. Fuiſſe autẽ
& viros quoſdã in medio, q contra eos vna cum ſerpẽtibus impetum facerent,exagitantes vna &
impel-

impellentes atque ferientes. Videbantur autem illi lapſuri proximi partim vi, partim etiam inuiri, partim etiam ſponte, cum a malo ſenſim & cogerentur ſimul & inducerentur. Referebat autē A
Carpus, dum inferiora aſpiceret, fuiſſe delectatum, atque ſuperiora neglexiſſe, grauiter autem & indigne ferentem, quòd illi nondum cecidiſſent; & cum ſæpius eo deſiderij ferretur impetu, eoſq. ipſe uiteretur impellere, ſemperq. fruſtra moliretur, moleſtiſſime tuliſſe, & contra eos imprecatū eſſe. Cum ecce vix tandem reuocatis ad ſuperna luminibus, vidit cælum ſicut prius aſpexerat, Ieſumq. miſeratum quod fiebat, de cæleſti illa ſede conſurgentem ad eos vſque deſcendere, & porrigere clementiſſimam manum, Angeloſq. vna opem ferentes aliunde alium tenuiſſe viros: ac dixiſſe Ieſum Carpo ſtanti porrecta adhuc manu: Iam percute aduerſum me. Paratus enim ſum etiam iterum pro ſaluandis hominibus pati: gratum mihi iſtud eſt, dum non alij homines peccent. Tu autem inſpice an tibi vtile ſit, hanc iſtius profundi & cum ſerpentibus manſionem, Dei ac bonorum clementiumq. Angelorum pręferre conſortio. Hæc ſunt quæ ego audita, vera eſſe credo] hucuſque Dionyſius. Quòd vero hoc contigiſſe feſtis Hilarijs dicat; celebrari ea ſolita erant octauo Kalend. Aprilis, vt ex Gentilium Romanorum Kalendario patet. Meminit eiuſdem celebritatis Vopiſcus in Aureliano, & Lampridius in Alexandro, qui Matris Deum fuiſſe ſolemnia tradit, nō B
autem Panis, vt alij putarūt. Ipſa etiam die, qua hæc diuinitus accidiſſe Dionyſius tradit, paſſum eſſe Saluatorem noſtrum, opinio multorum fuit.

XVIII.
a 2. Tim. 4.
De Pudente & eius filijs.
b Ignatius epiſtola 5.

Sed ad Paulum redeamus: qui in eadem epiſtola ad Timotheum ſalutationem Fidelium ſubijciens ait [a]: Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.] Quod ad Pudentem pertinet; hic ille vir eſt clariſſimus Senatorij ordinis ciuis Romanus, pater Nouati, atque Timothei, Praxedis & Pudentianæ virginum; huius domus ad radicem Viminalis poſita prope Exquilinum patuit omnibus Chriſtianis, vbi & ſacræ agebantur ſynaxes: conuerſaq. deinde penitus in eccleſiam, eadem Paſtoris Titulus dicta eſt, de qua alibi pluribus. Linus vero, cuius hic item habetur mentio, ille ipſe videtur, cui (vt ſuperius dictum eſt) Petrus ab Vrbe recedens, Fidelium qui in Vrbe eſſent, commiſit curam; quem antea Paulo miniſtraſſe, Ignatius [b] ſcribens ad Trallianos teſtari videtur, ſic dicens, cum agit de diaconis: Quid vero diaconi, quam imitatores angelicarum virtutum? qui purum & inculpatum miniſterium illi exhibent, vt S. Stephanus B. Iacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro.] ſed hæc olim. Ceterum ſicut Timotheus ex diacono eſt factus Epiſcopus, ita & Lino paſtoralis cura eſt a Petro Romę commiſſa: cui etiā poſt C
mortem in ſede ſucceſſit, vt ſuo loco dicemus.

XIX.
De Epiſtola ad Epheſios ſcripta.
c Athanaſ. in Synopſi. Theodor. in præfat. in epiſt. Paul. & alij.
d Chryſo. in pręfat. in epiſt. Paul.
e 2. Tim. 4. Ephel. 6.
f Ephe. 3. 4. & 6.

Vt igitur de ceteris ab Apoſtolo Romæ ſcriptis epiſtolis agamus: iam diximus, vna cum illa ad Timotheum eam ad Epheſios eſſe conſcriptam. Quòd vero aliqui illam primo a Paulo ſcriptā eſſe contendant [c] quę ad Galatas miſſa eſt: libentius in his Chryſoſtomo [d] aſſentimur, qui eam ante epiſtolam ad Romanos eſſe conſcriptam exiſtimauit: nullus enim, ſicut in ceteris, character in ea reperitur, quo demonſtrari poſſit eam Romæ eſſe conſcriptam: cum in reliquis nulla ſit Pauli epiſtola Romæ ſcripta, in qua de vinculis ſuis non habuerit mentionem: at in ea ad Galatas data, de his nihil prorſus: quæ ſi Romæ prima omnium (vt aiunt) ſcripta eſſet, certe eorum meminiſſe, neceſſaria data videretur occaſio. Vno itaque eidemq. tabellario, quem dicit ſe Epheſum miſiſſe, quippe Tychico, Paulus tum eam ad Epheſios, tum etiam ad Timotheum ſecundam dedit epiſtolam: haud enim exiſtimandum, eaſdem tunc ſcriptas ſingulas litteras dediſſe ſingulis tabellarijs. Dans igitur Tychico litteras ad Epheſios, multa etiam ſine ſcripto de rebus ſuis ore communicanda tradidit [e]: meminit frequenter in ea ſuorum vinculorum, vt eum ait [f]: Ego Paulus vinctus Ieſu Chriſti.] ac iterum: Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino.] ac rurſum: Legatione D
fungor in catena.]

XX.
Occaſio ſcribēdi ad Epheſios.
g 2. Tim. 1.
h Act. 20.
i Act. 21.

Huius autem tanto citius ſcribendæ epiſtolæ occaſio inde manaſſe videtur, quòd Eccleſia Aſiana ſere penitus peſſumdata videretur. Nam in ſecunda, quam tunc ad Timotheum ſcripſit, epiſtola, de his ſic queritur, dicens [g]: Scis hoc, quòd auerſi ſunt a me omnes qui in Aſia ſunt, ex quibus eſt Phigellus & Hermogenes.] Quinam autē fuerint Hermogenes & Phigellus, ſiue Philetus (vtraque enim lectio reperitur) nihil certi reperire potuimus, niſi quę in apocryphis Apoſtolorum Paſſionibus leguntur in Iacobo Ioannis fratre: hos nimirum fuiſſe maleficos, verum Iacobi opera ad fidem Chriſtianam eſſe conuerſos: Sed ſicut Simon magus, & ipſe aliquando Chriſtianus, ſed a Chriſtiana religione deficiens, aduerſus Dei Eccleſiam omnia tela conuertit; ita & hos ipſos ex Fidelibus infideles, & e Chriſtianis apoſtatas factos, maximas in Eccleſiam turbas concitare, & Paulo in omnibus auerſari ſtuduiſſe credendum eſt. Apud Metaphraſtem in ſermone de Petro & Paulo legimus, Phigellum a Petro factum (quod non credimus) Epiſcopum Eccleſiæ Epheſinę, E
eumq. Iudæos credentes a fide auertiſſe. Hæc nempe illa ipſa videntur eſſe tempora, quæ Paulus nouiſſime Epheſios ad ſe Miletum vocatos allocutus prædixerat, inquiens [h]: Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobiſmetipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod vigilate.] Iam vero antea, qui ex Aſia erant Iudæi, primi fuerunt qui Hieroſolymis aduerſus Paulum populum cōcitarunt, & in ipſum manus (vt vidimus [i]) iniecerunt.

XXI.
k Epheſ. 3.
l Epheſ. 2.
Ad Epheſios ex Gentilibus Chriſtianos data Epiſtola.
m Ignatius epiſtola 14.

Quod igitur dixerat, eos qui in Aſia eſſent, a ſe auerſos: haud dubium eſt, de Iudæis intellexiſſe: quamobrem ad eos, qui in fide conſtantes erant ex Gentibus Chriſtiani iam facti, eam dedit epiſtolam: ad hos enim ſcripſiſſe, eius verba declarant, quibus ait [k]: Huius rei gratia ego Paulus vinctus Ieſu Chriſti pro vobis Gētibus.] & iterum [l]; Propter quod memores eſtote, quòd aliquando vos eratis Gentes in carne, qui dicebamini Præputium, ab ea quæ dicitur Circumciſio.] Scribit igitur ad hos Paulus, vt eos contineat in officio: quod & fideliter præſtiterunt. Ignatius enim Eccleſiam Epheſinam mirifice prędicat, commendatq. ipſorum zelum, quo adeo auerſati eſſent hæreticos, vt nec illos audire, nec illac tranſitum habere permiſerint; ſic enim ait [m]: Noui nōnullos

A per vos tranſeuntes habere peruerſam doctrinam peregrini & maligni ſpiritus: quibus negaſtis
tranſitum ad ſpargendam zizaniam, obturatis auribus, ne reciperetis errorem quem docent.] Et
vnde hoc Epheſij? nempe, quod ſuperius dixerat: Vos itaque eſtis eiuſmodi, a talibus inſtructori-
bus eruditi, a Paulo Chriſti pleno, & fideliſſimo Timotheo.] & ruſum: Honeſtiſſimũ ſupra modũ
laudat ille veſtrum decentem compoſitumq. ordinem, quòdq. omnes ſecundum veritatem uiui-
tis, & quòd nullus ſit inter vos hæreſi locus, ſed nec auditur nomen vllius quam ſolius Ieſu Chri-
ſti veri paſtoris & magiſtri: et eſtis (vt Paulus vobis ſcripſit) vnum corpus, & vnus ſpiritus: propte
rea quod vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.] hæc Ignatius.

Cum eam ad Epheſios Paulus dediſſet epiſtolam Tychico diſcipulo: & ad Timotheum (vt di XXII.
ctum eſt) ſecundam ſcribens inter alia eum admonuiſſet [a], vt ſuum Romam verſus ante hiemẽ [a] 2. Tim. 4.
acceleraret aduentum, ſecumq. Marcum aſſumeret: hæc omnia ab ipſo eſſe præſtita, certum eſt; ſi-
quidem (vt ſuperius eſt enarratum) de aduẽtu Timothei Romam reliquæ a Paulo Romæ ſcriptæ *Recapitulatio*
epiſtolæ, quibus ſicut Pauli ita & Timothei inſcriptus legitur titulus, facile monſtrat. Marcum in *dictorum:*
ſuper ſecum duxiſſe, exploratum habetur: nam eiuſdem ſecum Romæ agentis idem meminit Pau
B lus ſcribens ad Coloſſenſes [b], necnon etiam ad Philemonem. Tychicum etiam, quem ad Ephe- [b] Coloſſ. 4.
ſios miſerat, Romam iterum rediſſe, ac poſtea eumdem in Aſiam denuo ad Coloſſenſes miſſum,
eadem ad ipſos ſcripta epiſtola ſignificare videtur. Verum cum hieme aduentante nauigan-
di iterum hoc anno in Aſiam minus data videatur facultas: anno ſequenti potius qui numeratur
ſecundus carceris Pauli, dictæ litteræ ſcriptæ fuiſſe creduntur, eædemq. opportuno tempore naui
gationis Tychico in Aſiam eſſe datæ: de his itaque agemus anno ſequenti.

Quod autem pertinet ad res Romanas: eas referimus tantum quæ ab inſtituto minime abho XXIII.
rent. Auctor eſt Tacitus, hoc anno ijſdemq. Coſſ. Nerone ſecundum & Calpurnio Piſone, lauda-
bilem illam legem a Nerone ſancitam, nimirũ: Ne quis Magiſtratus, aut Procurator, qui prouin-
ciam obtineret, gladiatorum vel ferarum ſpectacula ederet: ne ea de cauſa (quod factitari ſciebat)
a prouincialibus immenſam Præſides vim pecuniarum corraderent. Idem ſcribit de Pomponia
Græcina nobiliſſima femina, ream eſſe conſtitutam externæ religionis acceptæ: quamobrem non
leuis eſt ſuſpicio, eam, vt complures alias, Chriſtianam fidem eſſe ſectatam. Rem vero geſtam in
hæc verba Tacitus ſcribit: Pomponia Græcina inſignis femina, Plancio, qui ouans ſe de Britan *De Pomponia*
nijs retulit, nupta, externæ religionis rea, mariti iudicio permiſſa. Iſq. priſco inſtituto propinquis *Græcina.*
C coram de capite famaq. coniugis cognouit, & inſontem nunciauit. Longa huic Pomponię ætas &
continua triſtitia fuit: nam poſt Iuliam Druſi filiam dolo Meſſalinæ interfectam, per quadraginta
annos non cultu niſi lugubri, non animo niſi mæſto egit.] Agit inſuper hoc anno Tacitus de Iudi-
cio Romæ acto in Celerem Aſiæ Proconſulem, qui occiſo Silano, illi ſucceſſerat primo anno Ne-
ronis Imperij quo tempore Paulus (vt vidimus) in ea prouincia Epheſi grauiſſima paſſus eſt. Hũc
igitur (inquit Tacitus) accuſante Aſia, quia abſoluere nequibat Cæſar, traxit ſenectã, donec mor
tem obiret.] ob mortem enim Silani deuinctus illi Nero videbatur.

IESV CHRISTI ANNVS 60. PETRI ANNVS 16. NERONIS IMP. ANNVS 4.

D ANno Chriſti ſexageſimo, Nerone Imp. tertium & Valerio Meſſala [c] Coſſ. Paulus Apoſtolus I.
ſecundum agens annum in vinculis, plures ad diuerſos ſcripſit epiſtolas; quibus omnibus [c] Tacit. libr. 14.
ſicut ſuum ita & Timothei, quem litteris acceſitum, ante hiemem anno præterito diximus veniſ Plin. lib. 2. c. 7.
ſe Romam, nomen inſcripſit. Cenſetur earum illa prima quæ data legitur ad Philippenſes, ea ni- & lib. 7. c. 20.
mirum occaſione conſcripta, quod illi Pauli ſtudioſiſſimi mox cum audiſſent illum Romæ vincu-
lis detineri, Epaphroditũ ipſorum Apoſtolum (ſic enim eum Paulus [d] appellat) Romam miſe- *De Pauli Epi-*
runt; qui non tantum illum inuiſeret, ſed & munera accepta perferret [e]. Huic quidem Romæ agẽ *ſtola ad Philip*
ti, morboq. ad mortem vſque laboranti, cum tandem conualuiſſet, has ad Philippenſes dedit litte *penſes.*
ras: id enim Paulus ijſdem ſignificat, quibus etiam ſuum ad eos pollicetur aduentum; ſic dicẽs [f]: [d] Philipp. 2.
Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos cito. Neceſſarium autem exiſtimaui [e] Philipp. 4.
Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, veſtrum autem Apoſtolum, & [f] Philipp. 2.
miniſtrum neceſſitatis meę, mittere ad vos: quoniam quidem omnes vos deſiderabat, & mæſtus
erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus eſt vſque ad mortem: ſed
Deus miſertus eſt eius, non ſolum autem eius verum etiam & mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam
haberem. Feſtinantius ergo miſi illum: vt viſo eo, iterum gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim. Exci-
E pite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiuſmodi cum honore habetote: quoniam pro-
pter opus Chriſti vſque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam, vt impleret id quod vobis de-
erat erga meum obſequium.]

Exiſtimauit Theodoretus [g] hunc ipſum Epaphroditum fuiſſe Epiſcopum, ea potiſſimum ra II.
tione, quod Paulus appellet eum Apoſtolum: eo enim nomine tunc conſuetum appellari eos quos *De Epaphrodi*
dicimus Epiſcopos, multis oſtendit; & Epiſcopos tunc eos dictos eſſe, quos nunc vocamus presby *to.*
teros, manifeſte demonſtrat ex initio eiuſdem epiſtolæ, dum ait: Paulus & Timotheus ſerui Ieſu [g] Theodoret. in
Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cũ Epiſcopis & diaconis.] ſed de his ſu epiſt. ad Philipp.
perius pluribus actum eſt. Cum igitur Theodoretus ac ceteri etiam conſentiant fuiſſe Epaphro-
ditum Epiſcopum Philippenſium; vnde Dorotheus acceperit, ipſum præpoſitum Eccleſiæ Hadrię
ſeu Hadrianæ in Syria, non inuenimus. Quamobrem ſicut diuerſum illum putamus Epaphrodi
tum ab eo de quo hic agitur; ita ex ſententia Metaphraſtis, fuiſſe tres Epaphroditos, dicendum eſ

ſet; nimi-

ſetnimirum Philippenſem hunc vocatum Apoſtolum alium quem diximus Epiſcopum Hadria A
nę:ac denique tertium(vt idem air)a Petro Apoſtolo Eccleſiæ Tarracinenſi præfectum Epiſcopũ
cuius in Romano Martyrologio haberur mentio:niſi dicere velimus vnum eumdemq.in diuerſa
loca tranſlatum fuiſſe,quod non putamus.

III. Sed ad Paulum redeamus,qui multis Philippenſium erga ſe ſtudium commendat,ſuumq.er-
ga illos officium propenſius multis etiam argumentis ſignificat; atque eo potiſſimum, quod ad
ipſos iterum ſuum pollicetur aduentum . An autem vinculis liber in Orientem iterum
Admonitio de pace cuſtodienda. ſtatimque remearit, ſuo loco dicemus. Inter alias autem eadem epiſtola impartitas eis
admonitiones,in primis illud inculcat,vt omnes idem ſapiant,eamdemq.inter ſe mutuam charitatem exerceant,vtq.vnanimes id ipſum [a] ſentiant omnes.iſtud ipſum ad eoſdem Philippenſes
a Philip.2. ſcribens poſtea Ignatius [b], eadem rememorans,ait;Idem dicatis omnes, vnanimes in eadem
b Ignat.epiſt.8. fidei regula gradientes,vt Paulus vos admonebat,&c.]Polycarpus etiam ad eoſdem ſcribẽs Phi
lippenſes,eiſdem in mentem reuocat eamdem epiſtolam ſcriptam a Paulo,aitque: Propterea qa
neque ego,neque aliquis ſimilis mei poterit ſequi ſapiẽtiam beati & glorioſi Pauli,qui fuit apud
nos,& viſus eſt ſecundum faciem illis,qui tunc erant,hominibus:qui docuit certiſſime atque fir- B
miſſime verbũ veritatis,& qui abſens ſcripſit vobis epiſtolas,ad quas deflectimini,vt poſſitis ædi
ficari in fide,quæ data eſt vobis,quæ eſt mater omnium noſtrum.]& poſt multa:Ego autem nihil
tale ſenſi in vobis vel audiui,in quibus laborauit B. Paulus,qui eſtis in principio epiſtolæ eius:
de vobis enim gloriatur in omnibus Eccleſijs, quæ Deum ſolæ tunc cognouerant.] hæc
Polycarpus.

IIII. Quòd vero eadem epiſtola idem Apoſtolus de hæreticis cauendis inculcet,ſic dicens [c]: Vi-
c Philip.3. dete canes,videte malos operarios,videte conciſionem]quos & inferius his coloribus pingẽs, ait:
Multi enim ambulant,quos ſæpe dicebam vobis(nunc autem & flens dico)inimicos crucis Chri-
ſti,quorum finis interitus,quorum Deus venter eſt & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena
Hæretici inimici Crucis Chriſti qui fuerint. ſapiunt]haud dubium illos ſignat hæreticos,qui Chriſtum vere crucifixum eſſe negabant;addentes,imaginem ſolum eius ea viſam eſſe pati,Chriſtum vero ſe ſubtraxiſſe:cuius hæreſis (vt vidi-
mus)primus auctor fuit Simon magus;quę in eius diſcipulos eſt infeliciter propagata,vt Irenæus
[d],Epiphanius [e] & alij tradiderunt.Eãdẽ & Cherinthus docebat,qui diuidens Ieſum a Chriſto,Ie
d Iren.lib.1.ca.20 circa finem. ſum paſſum ac reſurrexiſſe dicebat,Chriſtũ aũt nequaquã,ſed impaſſibilem perſeueraſſe, ipſum C
e Epiphanius hęreſi 21. que tempore paſſionis a Ieſu receſſiſſe.Scribunt hæc de Cherinrho idem qui ſupra Irenæus [f],Epi
phanius [g], Theodoretus [h], & alij,qui de antiquis hęreſibus commentarios edidere.Addebat
f Iren.li.1.c.25. Baſilides Simonis diſcipulus hanc ad commentum fabulam,Ieſum qui portabat crucem,trãsfor
g Epiph.hæ.28. h Theod.hæret.fabul li.2.c.4. maſſe ſuam ſpeciem in Simonem Cyrenæum,eumq.eſſe crucifixum,Ieſum autem ſic eo modo a
i Epiphanius hæreſi 24. paſſione eſſe ſubtractum. Sed hæc pluribus Epiphanius [i]. Hos igitur a Paulo ſugillatos eſſe,
cum eos nominat inimicos crucis Chriſti,nullus iure poterit dubitare:cum præſertim Ignatius [k]
k Ignat. epiſt.8. ad eoſdem Philippẽſes epiſtolam ſcribẽs pluribus admoneat,vt hos ipſos caueãt, qui Chriſti cru
cem negarent,dicens: Princeps enim huius mundi gaudet,cum quis crucem negarit: cognoſcit
enim crucis confeſſionem ſuum ipſius eſſe exitium. Id enim trophæum eſt contra ipſius poten-
tiam; quod vbi viderit,horret,& audiens timet,&c.]

V. Plura deinde in eamdem ſententiam ſubdens,hæc quoque ait;Ideo & in quibuſdam id efficit
De Hæreticis concidentibus Ieſum a Chriſto. vt crucem negent,vt paſſionis illos pudeat,& mortem opinione tantum illum guſtaſſe aſſeuerẽt;
partum Virginis circumcidant,& mutilent]videlicet diuidentes Ieſum a Chriſto, ſanctiſſimam
Dei genetricẽ Mariam matrem dicerent Ieſu fuiſſe,non autem Chriſti.Hoc eſt igitur, quod tam D
inſtanter Paulus Philippenſes admonuit,illis verbis ad extremum poſitis:Videte conciſionem]
hoc eſt,eos qui ſic concidunt ac diuidunt Ieſum a Chriſto,quos inferius nominat inimicos crucis
Chriſti,quod a Chriſto crucem auferrent.Id eſt,etiam,quod in eadem epiſtola ſuperius dixerat,
l Philip.2. tam clarum & patens de Chriſti cruce proferens teſtimonium in hæc verba [l]: Exinaniuit ſeme-
tipſum formam ſerui accipiens,in ſimilitudinem hominum factus,& habitu inuentus vt homo.
Humiliauit ſemetipſum,factus obediens vſque ad mortem,mortem autem crucis.]Hinc etiam vi
deas;quoniam non tantum Philippis in Macedonia, ſed & in Aſia,itemq.in Græcia,& vbique fe-
re gẽtium Chriſtiani orbis eadem hæreſis ab iiſdem ſceleſtiſſimis nebulonibus vulgabatur;eum-
dem Paulum in omnibus ſuis epiſtolis ad diuerſas Eccleſias ſcriptis,de cruce Chriſti ſępe ſæpius
m 1.Cor.12. repetere ac ingerere teſtimonium,conteſtariq. [m] ſe nonniſi Chriſtum,& hunc crucifixum prædi-
care:nec aliud ſe ſcire profiteri, niſi Chriſtum,& hunc crucifixum;nec aliud conari,niſi ut crucis
prædicatio effulgeret, & ne quauis occaſione crucis gloria minueretur,aut aliquando tolleretur:
hinc etiam illa de morte Chriſti & paſſione & ſanguine ab eodem crebrior facta mentio. Aduer-
n Ignat.epiſt.5. ſus eos etiam pugnans idem Ignatius [n] ſcribens ad Trallianos,poſtquã de dictis hæreticis & alijs, E
crucem Chriſti negantibus eſt locutus,hæc addit:Si ſurculi non fuiſſent,*patris diaboli ſcilicet*, nõ
fuiſſent hoſtes crucis Chriſti,ſed eorum qui occiderunt Dominum gloriæ.Nunc vero cum crucẽ
negent,& illos paſſionis pudeat,tegunt Iudæorum ſcelus.]hæc Ignatius.

VI. Illud tunc inſuper factum eſt,vt contra dictos hæreticos ipſo exordio naſcentis Chriſti Eccle
Cruces erigi cœpta. ſiæ emergentes,& Chriſti crucis memoriam penitus abolere conantes ipſa Catholica Eccleſia cũ
aduerſus eos vehementius obniteretur,non tantum Chriſti crucem verbis profitetur,ſed ſignis &
factis.Indeq.eſt ductum principium,vt inſtar crucis,in qua paſſus eſt Chriſtus, ligno compactæ
cruces erigerentur in titulum,quas Fideles venerarentur,eaſdemq.diabolus exhorreſceret,velut
o Ignat. ad Philip.epiſt. 8. (quod dicit Ignatius [o])trophæum erectum contra ipſius potentiam:quod vbi viderit,horret,&
audiens timet.]Sed quid eſt,quod ait,Vbi viderit,horret]niſi quod tunc crucis vexilla erigi ſolita
eſſe ſignificat? Moris fuiſſe,cum locus quiſpiam diuino cultui mãciparetur,illic figere crucem in
titulum,attigimus ſuperius,pluribusq.inferius dicturi ſumus,cum agemus de Titulo. Inde etiã

Apoſtolica

A Apoſtolica in Eccleſiam traditio fluxit [a], vt Fideles tam in ſacris, quàm in ceteris rebus qnibus
benedicerent,manu ducta,crucis ſignum exprimerent, quo remedio ſaluberrimo ad pellendos
dæmones potiſſimum vterentur,atque in omnibus rebus illud adhiberent. Vnde Tertullianus [b]
non vt de re quapiam recens adinuenta,ſed cuius antiquitatis nullum inueniatur exordium, atq;
adeo vna cum Eccleſia coaleſcere cœperit,hæc ait:Ad omnem progreſſum atque promotum, ad
omnem aditum & exitum,ad veſtitum & calceatum,ad lauacra,ad mēſas, ad lumina, & cubilia,
ad ſedilia,quacumque nos connerſatio exercet,frontem crucis ſignaculo terimus.Harum & alia
rum huiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum,nullam inueniens: traditio tibi
prætendetur auctrix,conſuetudo confirmatrix,& fides obſeruatrix.]hæc ille.

a Baſil. de Spiritu ſancto, cap. 1. & alij.
b Tertul. de coron. mil. c. 3. 4.

VII.
Frequens vſus S. Crucis.

Sed & Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus [c]: Non pudeat igitur nos,inquit, crucifixum cō
fiteri:ſed in fronte confidenter ſignaculum crucis digitis imprimatur,& in alijs omnib. crux fiat:
in panibus comedendis,& in poculis bibendis,& in egreſſu,& ingreſſu,ante ſomnum,recumben-
do,& ſurgendo,eundo,& quieſcēdo. Magna hæc eſt cuſtodia,quæ propter pauperes gratis datur,
ſine labore propter infirmos;cum a Deo ſit hæc gratia,& ſignum Fidelium , & timor dæmonum:
triumphauit enim de illis hoc ſigno.Oſtenta illud audacter:quando viderint crucem , recordātur
B crucifixi:metuunt enim eum qui contriuit capita draconis.]hucuſq. Cyrillus,idq.ex antiqua in-
ſtitutione Fidelium.Habes apud Theodoretum [d] præclarum de his militum Chriſtianorum ex
emplum,qui cum ad omnem potum ſignarent poculum cruce,eo ſigno,qnòd Chriſtiani eſſent,de
tecti ſunt.Admonet iſtud ipſum Hieronymus [e] ſcribens ad Euſtochium, ſic dicens : Ad omnem
actum & ad omnem inceſſum manus pingat crucem.]Sed nec illud prætermittendum antiquæ Fi
delium conſuetudinis;cum Symbolum fidei recitarent Fideles,in verbis illis poſtremis,Carnis re
ſurrectiònem]conſueuiſſe frontem crucis ſignaculo communire. teſtatur id Ruffinus in expoſi-
tione Symboli,& eius rei myſterium docet.Porro ſignare frontem crucis ſigno, tam frequens &
vſitatum apud Fideles omnes ſemper fuit in Eccleſia Dei, atque iugiter perſeuerare neceſſe eſt,
vt S.Hippolytus martyr in libello quem ſcripſit de cōſummatione ſæculi, illud firmiter aſſeueret,
Antichriſtum inter alia ſui aduentus oſtenta & ſigna,prohibiturum,ne quis Fidelis ſanctam cru-
cem pingat in fronte.Ex his intelligere,lector,potes,ipſum iam appropinquare , qui nunc opera-
tur in filios diffidentiæ.Rurſum vero non tantum ſe,ſed & ſua cuncta ſigno crucis notare Fideles
conſueuerunt:nam & in ſingulis quoque cubiculis & alijs habitaculis ſingulas eſſe cruces pingen
C das,S. Nilus [f] ad Olympiodorum Proconſulem ſcribens,admonuit . At prætermittimus de his
innumeras hic aceruare ſanctorum Patrum auctoritates,& recitata ab ijſdem exempla , quæ ſeſe
nobis ſuis locis enarranda opportunius offerent.

c Cyril. Hieroſ. catech. 13.
d Theodor. hiſt. lib. 3. cap. 10.
e Hier. epiſt. 22.
f Apud Nicæn. 2. Conci. act. 4.

VIII.
Virtutem Crucis Hoſtes etiā profeſſi.

Res adeo perſpicua atque omnibus manifeſta longiori non indiget ambitu orationis: nam &
ipſi Chriſtianorum hoſtes,quantum aduerſus dæmones virtus crucis poteſtate præualeat,ſæpius,
licet inuiti,teſtati ſunt;quod de Iuliano Apoſtata ſcribit Theodoretus [g]. An non Lucianus [h], E-
picureus licet,& cuiuſuis numinis ritus illuſor,tradit,Eucratem dignum plane virum cui fides ad
hiberetur,cum annulum accepiſſet ex ferro(vt ait)ex quapiam cruce facto, aduerſus prauos dæ-
mones redditum eſſe ſecurum? Accidiſſe putamus,vt ſicut(quod Lucas [i] tradit)Iudæi exorciſtæ,
licet in Ieſum Chriſtum non crederent,tamen quòd ſcirent a Paulo & alijs Chriſtianis in nomi-
ne Ieſu pelli dæmones,& ipſi eodem nomine ad dimouendos eos ab obſeſſis hominibus vteban-
tur;ita & magi,quod a Chriſtianis feliciter factitari conſpicerent,nimirum crucis virtute eos dæ-
D monibus imperaſſe;& ipſi ad coercendos,cum opus eſſet,impetus dæmonum, ſigno crucis vſi fue
rint:nam & eodem Luca [k] auctore,vidimus Simonem magum æmulatum eſſe in Petro gratiam
impartiendi Spiritum ſanctum:quam ſi habere ipſi licuiſſet,magno vtique pretio redemiſſet . In-
de fortaſſe de ijſdem magis,quod ſcribit Plinius [l],contigit,vt fragmento claui a cruce ſublati,vel
ſparto a cruce accepto vterentur ad morbos pellendos.Sed de his ſatis;ac finis eſto eorū quæ ſpe
ctant ad Pauli ſcriptam epiſtolam ad Philippenſes,quatenus ad rerum geſtarum hiſtoriā & tra-
ditiones ſpectare videbantur.

g Theodor. hiſt. lib. 3. cap. 3.
h Lucian. in Philopſeud.
i Act. 19.
k Act. 8.
l Plin. libr. 28. cap. 4.

IX.
De Epiſtola a Paulo ad Coloſſenſes data.

Eodem quoque anno,ijſdem Coſſ. ſcripſiſſe Paulum ad Coloſſenſes epiſtolam,ex ijs quæ ſupe-
rius dicta ſunt,facile demonſtratur.Inſcriptio enim illius,eadem cum illa quæ ad Philippenſes eſt
ſcripta,nempe Paulus & Timothæus,ſatis ſignificat,poſt Timothei Romam aduentum eſſe da-
tam.Ceterum quòd adhuc a ſe in vinculis agente ſit ſcripta,ipſe in fine declarat,dum ait:Memo-
res eſtote vinculorum meorum]Cum ergo nonniſi biennio dicatur Paulus detentus fuiſſe in vin
culis:hoc ipſo anno,qui ſecundus eius carceris numeratur,datam eam epiſtolam eſſe oportuit,nō
autem prius.Nam Timotheus,qui inſcribitur in ea,nonniſi prope finem anni ſuperioris Romam
E veniſſe potuit,nec Tychicus rediiſſe,quem miſerat Epheſum.Dedit igitur ipſam epiſtolam Pau-
lus Tychico,quem anno quoque ſuperiori Epheſum mittens(vt vidimus)eidem ad Epheſios epi
ſtolam [m] dederat.Quamobrem Tychicum perfunctum eſſe apud Paulum munere tabellarij , ex
iam dictis ſatis conijci poſſe videtur:eodem enim nuncio Titum [n] quoque olim Paulus accerſiſ
ſe viſus eſt :eidemque Tychico dediſſe epiſtolam primam ad Timotheum,argumentum eius epi
ſtolæ,quod in antiquis Græcis exemplaribus legitur eidem præfixum,ſatis aperte demonſtrat.

m 2. Tim. 4. Epheſ. 6.
n Tit. 3.

X.
Tabellarij vſus.

Non enim cuique ſe offerenti olim Apoſtoli & eorum ſucceſſores Epiſcopi, ſed certis homini-
bus,ijſdemq.optimis moribus præditis,ac probe notis,dare litteras conſueuerant , vt apparet ex
his quæ ſuperius ex Ignatij litteris [o] ad Polycarpum ſcriptis,alijſq. a Cypriano ad diuerſos da-
tis [p], dicta ſunt.Ceterum hi non tantum munere tabellariorū ,ſed & legatorum fungebant offi
cio:nam illis multa ore tenus communicanda credebantur,quæ corā illis,ad quos mitterentur,ex
plicaturi eſſent;vt de Tychico vidimus,cū Epheſum miſſus eſt , & cum in præſentiarum ab eodē
Paulo ad Coloſſenſes legatur;ait enim ad eos ſcribens [q]:Quæ circa me ſunt,omnia vobis nota fa-
ciet Tychicus cariſſimus frater,& fidelis miniſter,& conſeruus in Domino:quem miſi ad vos ad
hoc ipſum,

o Ignat. epiſtola 11.
p Cyprian. epiſt. 16. & 24.
q Coloſſ. 4.

A hoc ipſum,vt cognoſcat quæ circa vos ſunt,& conſoletur corda veſtra,cum Oneſimo cariſſimo & fideli fratre,qui ex vobis eſt. Omnia quæ hic aguntur,nota facient vobis.]Eidem quoque videtur Paulus dediſſe epiſtolam ad Philemonem vt ſuo loco dicemus. Rurſus etiam per eumdem nuncium aliam miſiſſe epiſtolam ad Laodicenſes,ea quæ in fine dictæ epiſtolæ ad Coloſſenſes Paulus habet nonnullis perſuaſerunt:ſunt autem hæc eius verba [a]:Cum lecta fuerit apud vos epiſtola,facite vt in Laodicenſium Eccleſia legatur,& eam quę Laodicenſium eſt,vos legatis.]

a Coloſſ. 4.

XI.

Antiqua hæc eſt quæſtio,an Paulus ſcripſerit quoque ad Laodicenſes. De qua acturi,in primis qui fuerint Coloſſenſes,paucis agendum putamus,vt de qua Laodicea hæc quæ Paulus ſcribit,ſint intelligenda,pariter cognoſcamus. Coloſſas igitur,vnde Coloſſenſes,auctore Strabone [b], Plinio [c], & aliis conſtat,fuiſſe oppidum in Maiori Phrygia,haud longe poſitum a Laodicea: ex quo certum redditur,Apoſtolum non eſſe locutum de Laodicea quæ dicitur Syriæ, nec etiam de ea quæ eſt in Media, ſed de ea quæ,eſt in Phrygia contra Hierapolim,iuxta flumen Mæandrum,a quo Lycus amnis manat. Liquet ex his,hallucinatos eſſe qui dixerũt Coloſſenſes dictos eſſe Rhodios,ob ingentem illum ab eis Solis coloſſum erectum,quod Suidas & alij plures recentiorũ Græcorum & Latinorum dixerunt. B Præfectus olim Coloſſenſibus Epaphras ſolicitus pariter erat tã Laodicenſis quam etiam Eccleſiæ Hierapolis illis proximæ:vnde eadem ad Coloſſenſes data epiſtola,de eodem Epaphra ſic ſcribit Paulus [d]: Teſtimonium enim illi perhibeo,quòd habet multum laborem pro vobis,& pro ijs qui ſunt Laodiceæ,& qui Hierapoli.]Hic enim Romæ agens, vinculis pariter tenebatur adſtrictus;vnde in eadem quam hoc item anno eidem Tychico ad Philemonem Paulus dedit,epiſtola,Salutat te,inquit,Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu.] ſicut & Ariſtarchus,quem hac ipſa ad Coloſſenſes ſcripta epiſtola concaptiuum appellat. Confutauimus ſuperius commentum illud,quod iure Hieronymus [e] nominat fabulam,de Epaphra & Paulo,quod pueri olim ambo vincti ducti ſint Giſcala,Iudææ oppido Tarſum. Poſt Epaphram, qui Coloſſenſes inſtituit,Archippus illis datus videtur Epiſcopus, de quo Paulus in fine eius epiſtolæ hæc ſubdit:Dicite Archippo:Vide miniſterium quod accepiſti in Domino,vt illud impleas.] Hæc de Epiſcopatu Epaphræ & Archippi licet apud Ambroſium [f] ſcripta habeantur,tamẽ nulla alibi de Archippo,quòd fuerit Epiſcopus Coloſſenſium,habetur mentio,ſed tantũ de Epaphra in antiquis Martyrologijs hoc expreſſum habetur:Primaſius autem negat omnino Archippum fuiſſe Epiſcopum,ſed diaconum fuiſſe tradit.

b Strabo. li. 12. cap. 13.
c Plin. li. 5. c. 32.
De Coloſſenſibus, ad quos ſcribit Paulus.
d Coloſſ. 4.
e Hier. in epiſto. ad Philem.
f Apud Ambro. in epiſt. ad Coloſſ. in fine.

XII.

C His viſis:an re vera Paulus ſcripſerit epiſtolam ad Laodicenſes,quam mandat legi in Eccleſia Coloſſenſium,quid ab antiquioribus ſcriptum ſit, in mediũ afferamus. Hæretici(vt auctor eſt Tertullianus [g])eidem quam nos ad Epheſios ſcriptam habemus,Ad Laodicenſes titulum præfixerunt:Marcionem id etiam præſtitiſſe,idem affirmat,cum ait:Eccleſiæ quidem veritate epiſtolam iſtam ad Epheſios habemus miſſam non ad Laodicenos: ſed Marcion titulũ aliquando interpolare geſtijt,& quaſi in iſto diligẽtiſſimus explorator.]Sicq.cum aliquid ille citaret,quod ex epiſtola ad Epheſios eſſet acceptum,titulo epiſtolæ ad Laodicenſes edebat,vt Epiphanius [h] aduerſus ipſum agens edocet. Verum ne vel leuis ſuſpicio eius mendacij pulſet legentis animum;habetur Ignatij teſtimonio egregie teſtatum, epiſtolam ad Epheſios, vere ad Epheſios eſſe conſcriptam: Citat enim eam ipſe ad ipſos Epheſios ſcribens, ſicque dicit [i]; Eſtis (ſicut Paulus vobis ſcripſit)vnũ corpus & vnus ſpiritus, qui vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.] Alij vero dixerũt,ſcriptam fuiſſe a Paulo ad Laodicenſes priuatam epiſtolam,ab ea quæ ad Epheſios data eſt plane diuerſam;quæ etiam circumferebatur inter Fideles,non tamen vt legeretur, ſicut ceteræ,in Eccleſijs:nam inter canonicas non erat adnumerata;de qua agens S. Hieronymus [k] ait:Legunt quidam & ad Laodicenſes epiſtolam,ſed ab omnibus exploditur.] D Cur autem in Eccleſia non legeretur,hanc affert cauſam Philaſtrius [l]: Aiunt epiſtolam ad Laodicẽſes ſcriptam:& quia addiderunt in ea quędam non bene ſentientes,inde non legitur in Eccleſia;& ſi legitur a quibuſdam, non tamen in Eccleſia populo legitur.]Itaque ex Philaſtrij ſententia,non ſic apparet eam fuiſſe exploſam,quod non eſſet Pauli,ſed quod additis ei nonnullis haberetur adulterata. Quamobrem quæ edita apud Xyſtum [m] habetur epiſtola ad Laodicenſes, nequaquam illa quæ olim circumferebatur,fuiſſe videtur:quippe cum perbreuis ſit,nec quid habeat adulterinum,additamentum etiam nullum acceperit extrinſecus,ſed potius eorum quæ perperam poſita viderentur vel haberentur ambigua,fuerit mutilatione cõtracta. Nec & placet,quod tradit Theophylactus,intellexiſſe Paulum de epiſtola prima ad Timotheum ſcripta;quod(vt dictum eſt) eadem ſcripta fuerit Laodiceæ. Nam quæ ſubeſt ratio,vt epiſtolam ante plurimos annos ſcriptam legi voluerit in Eccleſia Coloſſenſium? vel cur illam magis, quam reliqua ad diuerſas Eccleſias datas epiſtolas?

g Tertul. contra Marcion. lib. 5. cap. 11. & 17.
An Paulus ad Laodicẽſes ſcripſerit.
h Epiph. hæreſi 42.
i Ignatius ad Epheſ. epiſt. 14.
k Hier. de Scrip. Eccl. in Paulo.
l Philaſt. de hæreſ. cap. 90.
m Xyſt. Senenſ. Biblioth. lib. 2. in Paulo.

XIII.

Chryſoſtomus [n] nullam putat a Paulo datam eſſe epiſtolam ad Laodicenſes,ea ſcilicet ratione,quod Græca editio habeat: καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας] hoc eſt: Et illam quæ ex Laodicea ſcripta eſt.]ſicq. intelligendum putauit,ut quæ a Laodicenſibus miſſa fuiſſet ad Paulum, ab ijſdem Coloſſenſibus legeretur. E Hanc ferme ſecutus ſententiam Theodoretus [o], hæc ait: Quidam exiſtimant Paulum etiam ſcripſiſſe ad Laodicenſes epiſtolam:itaque fictam eam epiſtolam proferunt. Diuinus autem Apoſtolus non dixit,Eam quæ ad Laodicenſes;ſed,Eam quæ eſt ex Laodicea. illi enim de aliquibus rebus ad eos ſcripſerant. Veriſimile eſt autem,eos vel ea accuſaſſe quæ fiebãt Coloſis,vel eodem morbo cum eis laboraſſe:& ideo dixit hanc quoque epiſtolam eſſe legẽdam.] hęc Theodoretus. Sane nullam eidem tabellario ad Laodicenſes fuiſſe a Paulo datam epiſtolam, ſatis conſtat;dum in ea quam tum ſcripſit ad Coloſſenſes,ſalutari mandat eos qui Laodiceæ, eſſent fideles,ſic dicens:Salutate fratres,qui ſunt Laodiceæ,& Nympham, & quæ in domo eius eſt, Eccleſiam.]Si enim ad Laodicẽſes tũc ſcripſiſſet,ipſe ſua epiſtola eiuſmodi functus eſſet officio, nec opus habuiſſet illud Coloſſenſibus delegare. Si vero antea ad Laodicenſes Paulus ſcripſiſſet;

Quod nulla ſcripta fuerit a Paulo Epiſtola ad Laodicẽſes.
n Chryſoſto. in epiſt. ad Coloſſ. homil. 12.
o Theodoret. in epiſto ad Coloſ. in princ.

A illis vtique(vt modo fecit ſcribens ad Coloſſenſes) vt ſuas litteras legendas traderent Coloſſen-
ſibus,in mandatis dediſſet. Libentius igitur Chryſoſtomo ac Theodoreto inhæremus, quàm ce-
teris,vt nulla a Paulo ſcripta fuerit epiſtola ad Laodicenſes; cum præſertim quæ ad Laodicenſes
Pauli nomine ſpuria fertur,nequaquam ſit ab antiquioribus cognita. Nam qua ratione Marcion
(vt vidimus)illam quæ habetur ſcripta ad Epheſios,ad Laodicenos datam fuiſſe putauit,ſi ea quę
ad Laodicenos erat,extabat? Vel ſi & ipſe illam eſſe ſpuriam cognouiſſet,vir acerrimus ac pugna
ciſſimus diſputator,ſuam firmans ſententiam,cur non illam potius quàm iſtam ad Laodicenſes
ſcriptam fuiſſe conuinceret,cum nec vllam prorſus de ea habuerit mentionem? Immo & Tertul-
lianus,Marcionem impugnans,nullam niſi ad Epheſios ſcriptam,exiſtimatam fuiſſe dixit epiſto
lam ad Laodicenſes falſo vulgatam.

Quòd vero Paulus eadem epiſtola ad Coloſſenſes [a] hæc habeat: Volo vos ſcire,fratres,qua- XIV.
lem ſolicitudinem habeam pro vobis,& pro ijs qui ſunt Laodiceæ,& quicumque non viderunt fa
ciem meam in carne]nonnulli ſunt arbitrati tam a Coloſſenſibus quàm etiam Laodicenſib. Pau-
lum numquam viſum,fuiſſeq. illis ipſum facie prorſus incognitum. At hæc minime probantur
B Theodoreto [b];qui ea verba declarans ait: Oportebat conſiderare verborum ſententiam. Vult.n.
dicere: Non ſolum veſtrum,ſed & eorum qui me nō viderunt,maximam curam gero.]Sane(quòd
& hæc ad hiſtoriæ veritatem ſpectare noſcantur)dicere non prætermittimus,ac breui compendio
hic repetere Pauli peregrinationem in Aſiam. Conſtat Lucæ [c] teſtificatione, Paulum vna cum ſo
cijs,cum deſcendiſſet in Phrygiam,in qua prouincia erant Laodicea atque Coloſſæ, abſque ali-
qua verbi prædicatione prætereuntem veniſſe in Myſiam: Vetati ſunt enim(inquit Lucas) a Spi-
ritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia.] Quamobrem tum Paulum nondum illis fuiſſe cognitum
exiſtimamus. Verum poſt aliquot annos(vt ſuperius notatum eſt) Paulus iterum eſt reuerſus in
Aſiam. Id enim eſt quod Lucas alibi [d] ait: Factum eſt,cum Apollo eſſet Corinthi, vt Paulus pera-
gratis ſuperioribus partibus(*Aſiæ ſcilicet*)veniret Epheſum.]vbi ipſo manente factum eſt(vt idē
ait)vt omnes qui habitabant in Aſia,audirent verbum Domini, Iudæi,atque Gentiles. Hac igi-
tur vltima in Aſiam peregrinatione Paulum Laodicenſibus & Coloſſenſibus Euangelium prædi-
caſſe,illiſq. probe notum fuiſſe,iure exiſtimandum putamus.

a Coloſſ. 2.
b Theodoret. in epiſt. ad Coloſſ. cap. 2.
c Act. 16.
Recapitulatio peregrinationis Pauli in Aſiam.
d Act. 19.

Nec illud inſuper ab inſtituto alienum exiſtimamus(nam ad hiſtoriam etiam pertinet) ſcire XV.
C cauſam,cur Paulus inter alia hæc admonuerit Coloſſenſes [e]: Nemo vos ſeducat, volens in humili
tate,& religione Angelorum,quæ non vidit,ambulans,fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non te
nens caput,ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum cre
ſcit in augmentum Dei.]Haud facilis captu eſt locus iſte,ſed perdifficilis quidem, qui & abſque
exacta peritia rerum geſtarum illorum temporum ſuperari non poſſit. Conſultus de ea re S. Hie-
ronymus [f] ab Algaſia,multa diſſerens, ſingillatimq. verba cuncta diligenter expendens, eius vi-
detur fuiſſe ſententiæ,vt quod ſpectat ad religionem Angelorum, Paulus ſugillare voluerit eos, q
erant ex circumciſione colentes aſtra cæli,ſimul & Angelos: nec fuiſſe recēs hanc apud eos illapsā
hæreſim,ſed peruetuſtā,a Prophetiſq. ſæpius exagitatā,multis declarat. In eādē quoq. ſnīam hæc
Clemens Alexandrinus [g]: Neq. colite Deū vt Iudæi:etenim illi ſoli ſe Deū noſſe putantes,neſciūt
ſe adorare Angelos & Archangelos,menſem & Lunā;& niſi Luna apparuerit,non agunt ſabbatū
quod dr̄ primū,neque agunt neomeniam,neque Azyma,neque magnum diem,&c.]Certe his re-
ſpondent quæ non multo ante idem Paulus Apoſtolus de Iudaicis feſtis monuerat Coloſſenſes.

e Coloſſ. 2.
De religione Angelorum quam Paulus damnat.
f Hieron. epiſt. 151. q. 10.
g Clem. Alexan Stroma. lib. 6.

Quomodo autem hæc cohæreant,vt Iudæi errore lapſi,aſtra ſimul & Angelos colerēt;nō aliū-
D de putamus accidiſſe,niſi q(vt de Phariſæis tradit Epiphanius [h])ipſa cæli aſtra fuiſſe aīata exiſti XVI.
marent;quamobrē & ijſdē(vt ait)indidiſſent nomina Hebraica:& Angelos eſſe,ſenſiſſe vtr. æque
enim ac Angelos,militiā cæli dixerunt aſtra,ſm illud Deuteronomij [i]: Nec adorēt Solē, & Lunā,
& oēm militiā cæli,q non pcepi.]& illud Regū [k]: Adolebāt incēſum Baal,Soli,& Lunæ,duodecim
ſignis,& oī militiæ cæli.]proprie vero militiā cæleſtē a diuina Scriptura cōſtat nominatos Ange-
los,ſicut & ipſe Dn̄s Deus exercituū dictus eſt: ſicut ēt apud Lucā [l]: Facta eſt cū Angelo multitu-
do militię cæleſtis laudantium Deū.]Porro vt ſic Iudæi aſtra colerent,non fuit tunc tantum apud
eos error,ſed & in poſteros eſt infeliciter propagatus;adeo vt qm̄ eiuſmodi errori eſſent addicti,
Cælicolæ dicerentur: quo contumeliæ nomine notati ſunt Honorij Imperatoris [m] edicto omnes
Chriſtiani,qui a religione transfugæ in Iudaiſmum deficerent,vt ſuo loco dicemus vberius.

Iudæi cultores Aſtrorum.
h Epiph. in Panar. lib. 1. c. 16.
i Deut. 17.
k 4. Reg. 23.
l Luc. 2.
m De Iudæis Cælicol. l. 19. Cod. Theod.

Hæc quatumlibet vera ſint,& Pauli ſenſui æque poſſint accommodari,& ab alijs nōnullis rece XVII.
pta videantur:tū qm̄ Apoſtolum nouimus ſuis epiſtolis ſolitum inſectari illos hæreticos,qui Chri
ſtiano nomine in Eccleſiam Catholicam graſſabantur;accuratius exquirendum eſt, quænā hiſce
tpib. hęreſis ſit debacchata,quæ religionē inſtitueret Angelorum, cuius pſeudoapoſtoli ad deci-
E piendos Coloſſenſes venirent in humilitate & religione Angelorum. Theodoretus [n] hunc locū ex
plicans,teſtatur his tpib. hæreſim fuiſſe exortā,quæ diceret Deū vniuerſorū nec cerni, nec cōpre-
hendi,nec ad eū poſſe perueniri,& oportere per Angelos diuinā ſibi beneuolentiā conciliare: affir
maretq. legē per Angelos eſſe datam. At qm̄ eiuſmodi Theodoreti ſententia a Nouatorib. in dete
riorem partem accipitur: diligentiori ſtudio hæc cuncta examinanda proponimus. Quænam fue-
rit dicta hæreſis,ipſe nō indicat,nec in ſuis,quos ſcripſit,libris hæreticarum fabularum,explicat:
quamobrem mirati ſumus,errorem eiuſmodi tribui Simoni mago: cum quæ de Angelis ipſe dixe
rit,longius ab his diſcrepent: quippe qui traderet(vt referunt Irenæus [o], Epiphanius [p], idemque
Theodoretus [q],& alij)ſe eſſe diuinam potentiam,quę Iudæis vt Filius apparuiſſet;ſeque per men
tis ſuæ primam comprehenſionem,quam Helenam eſſe dicebat,creaſſe Angelos, a quibus mun-
dus eſſet effectus: porro Angelos ægre ferentes ſe eo modo eſſe creatos, in ipſam Helenam fuiſſe
commotos,ipſamq. affeciſſe ignominia: ad quam redimendam,& ab Angelis vindicandam,ipſum
deſcendiſſe,ac in Iudæa hominē apparuiſſe tradebat. Sic igitur nullus a Simone Angelorū cultus

n Theodor. in epiſt. ad Col. 2.
De religione Angelorū falſo introducta.
o Iren. li. 1. c. 20.
p Epiphan. hæreſ. 21.
q Theod. hęret. fab. lib. 1. c. 1.

introductus habetur;qui dicebat ſe in mundum deſcendiſſe, vt Angelos male moderantes terr a- A
rum orbem corriperet. Nec his inſuper aptari poſſent,quæ Simonis diſcipuli dixere de Angelis;
quibus licet creationem rerum tribuerint,tamé quòd perperam agerent, Chriſtum ad eos debel
landos miſſum eſſe iactarunt;quod Baſilidis proprium dogma fuit. Porro tantum abeſt,vt hi An-
gelos adorandos eſſe docuerint, quòd pugnãdum eſſe ſuaderent aduerſus Angelos mundi fabri
catores,idque horum affinis Carpocras tradiderit.

XVIII. Potius igitur ad Cherinthi peruerſum dogma id ſpectaſſe videri poteſt:quippe qui cum adeo
Quam Cherinthus religionē Angelorum introduxit. humiliter de Chriſto ſentiret,vt omnem ab eo diuinitatem auferret, hominem tantummodo eſſe
confirmans,ſuper eum Angelos extollebat,per quos mundum eſſe creatum traderet,Deumq; He
bræorum vnum ex illis eſſe Angelum prædicaret.id de eo cum citati auctores,tum etiam Tertullia
nus [a] affirmant.Cum igitur Cherinthus Chriſtum deprimeret,& Angelos exaltaret; merito Pau
a Tertull. de preſcr.c.48. lus admonet Coloſſenſes,dicens: Nemo vos ſeducat,volens placere in humilitate (Chriſti videli-
cet,cum ob ſcandalum crucis illum fuiſſe tantum hominem prædicaret,adeo illum humilem red
dens)& religione Angelorum:cum Angelos ſcilicet naturæ opifices eſſe iactaret. Et quod ſubdit,
Quæ non vidit]vtique alludere videtur ad id quod de eodem Cherintho Theodoretus [b] ſcripſit, B
b Theodoretus hæret. fabul.lib. 2.c.4. ſic dicens: Confinxit autem etiam quaſdam reuelationes,tamquam ipſe eas eſſet contemplatus.]
illis enim vtebatur ad captandam audientium fidem,multa ſe diuinitus vidiſſe mentiens,quæ (vt
inquit Paulus)non vidit.Sane quidem aduerſus huiuſmodi hæreſim de Angelorum excellentia,&
de Chriſto, Cherinthi abiectam ſentẽtiam frequenter admodum Apoſtolus eſt viſus iacula intor
quere;vt in primis cum ad eoſdem Coloſſenſes [c] ſcribens,hæc ait de Chriſti ſuper Angelos ex-
c Coloſſ.2. cellentia: In ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter;qui eſt caput omnis principa
tus & poteſtatis.]& ne per ſcandalum crucis putarent Chriſti amplitudinem diminutam, paulo
poſt addit: Delens quod aduerſus nos erat chirographum decreti,quod erat contrarium nobis,&
ipſum tulit de medio,affigens illud cruci:& expolians principatus & poteſtates, traduxit confidẽ
ter palam,triũmphans illos in ſemetipſo.]

XIX. Eodem plane argumento ſcripſiſſe videtur epiſtolam ad Hebræos [d], in cuius exordio hæc de
d Hebr.1. Chriſti excellentia ſuper Angelos ſic dicit: Locutus eſt nobis in Filio,quem cõſtituit heredem vni
Paulus multis confutat Cherinthi hæreſim. uerſorum,per quem fecit & ſæcula:qui cum ſit ſplendor gloriæ,& figura ſubſtantię eius,portanſq;
omnia verbo virtutis ſuæ,purgationem faciens,ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis:tãto me- C
lior Angelis effectus,quãto differentius præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquãdo An-
gelorum: Filius meus es tu,ego hodie genui te?]in fine autem eius capitis poſt multa de inæſtima-
bili Chriſti ſuper Angelos excellentia,quodnam re vera ſit Angelorum miniſterium demonſtrãs,
ſic ait: Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus,in miniſterium miſſi propter eos qui heredita-
tem capient ſalutis?]Multa præterea eodem argumento ſcripta habentur ſequenti capite. Ad hæc
etiam ſpectare videtur,quòd idem Apoſtolus ſcribens ad Galatas,in Aſia populum, vbi agebat
Cherinthus,qui & illis circumciſionẽ prædicabat;eo cogitur vti dicendi genere: Sed licet nos, aut
Angelus de cælo euãgelizet vobis præter quàm quod euangelizauimus vobis;anathema ſit.] & in
e 1.Cor.6. hanc ſententiam etiam ad Corinthios [e]: Neſcitis,inquit,quoniam Angelos iudicabimus?] Ad
hoc item ſpectat,quòd non tantum Paulus & alij Apoſtoli ad dictam hæreſim confutandam labo-
f Apo. 19. 22. res immenſos ſubiere;ſed,ſic Deo agente,& Angeli [f] ipſi id ſponte profeſſi ſunt. Nam Ioanni ad
pedes eius accidenti, vt adoraret vnum ex ijs, mox ille ait: Vide ne feceris: conſeruus enim
tuus ſum & fratrum tuorum.] quod & iterum factum eſt, quando Angelus ſubdidit: Deum
adora]plane ſignificans,non ſibi,ſed Deo præcipuam illam omnium maximam adorationem de- D
beri:idque non tantum vt Ioannem inſtrueret,ſed in Ioanne potius vniuerſam Eccleſiam aduer-
ſus eoſdem hæreticos commoneret. Pertinet ad hoc ipſum,quod idem Ioannes monens Laodicen
ſem Eccleſiam eiuſdem prouinciæ metropolim,ait: Hæc dicit teſtis fidelis & verus,qui eſt princi-
pium creaturæ Dei]nimirum per quem omnes creaturæ ſunt factæ,vt ſic confutaret dogma Che-
rinthi dicentis,Angelos mundum creaſſe. Et quòd idem eiuſdem prouinciæ præcipuos Epiſcopos
appellet Angelos;plane ſignificat,inſtar hominum Angelos hominibus miniſtrare,nec tantæ eſſe
excellentiæ,vt quæ diuina ſunt,ijſdem tribuantur.

XX. Verum licet Cherinthus ea ſentiret de Angelis:quòd tamen eos ſuaſerit adorandos,nuſquam
inuenimus,nec quempiam alium dictorum hæreticorum,qui mũdi creationem æque Angelis tri
buebant:nam ſuper Angelos Virtutem eſſe diuinam omnium ſupremam, quam Deum dicerent,
omnes affirmabant. Quinetiam tantum abeſt,vt Cherinthus(nam de alijs dictum eſt)Angelũ Iu-
dæorum,quorum legem ipſe coleret,adoraret;vt potius(quod Epiphanius [g] de eo ſcripſit) eum
g Epiphan hæreſ.28. malum eſſe diceret,ac deteſtaretur. Ex his videas(quod neceſſario dicendum eſt) Theodoretum
haud feliciter(eius pace ſit dictum)aſſecutum eſſe Pauli verborum ſenſum:cum in huius ad Co- E
h Theodoret.ad Coloſſ.c.2. loſſenſes epiſtolæ commentarijs [h] dicit,hæc a Paulo eſſe ſcripta,quòd tum graſſarentur hæreti-
ci,qui Angelos colendos eſſe iactarent. Quinam hi fuerint,dicat ipſe,qui omnium antiquorum hę
Corrigitur Theodoretus & redarguuntur Nouatores. reticorum fabulas egregie perpetuæ memoriæ commendauit. Sic ergo errore ſemel lapſus,in aliũ
grauiorem impegit,vt diceret,canonem trigeſimumquintum Laodiceni Concilij de his hæreticis
eſſe intelligendum,qui Angelos colendos eſſe docerent,quique in eadem regione Aſiæ oratoria
erexiſſent ſancto Michaeli Archangelo:incaute nimis,quæ a Catholicis eſſent antiquitus inſtituta,
hæreticis,quorum nulla eſſet memoria,tribuens. Quænam vero eſſent in ea prouincia Aſiæ antiquo
rẽs memoriæ Michaelis Archangeli,& a quibus fuerint inſtitutæ, repetere operæpretiũ ducimus.
Haud enim fruſtra hæc propenſiori ſtudio tractanda ſuſcipimus,cum Nouatores hæretici aduer-
ſus Catholicam veritatem Theodoreti ſententiã vſurpent ſimul cum teſtimonio Concilij Laodice
ni,quo ab Eccleſia Catholica Angelorũ piũ cultũ abijciant. Sane quidẽ nullũ a Cherinthianis hæ
reticis erectũ fuiſſe in honorẽ S.Michaelis Archangeli oratorium, ex nuper dictis ſatis ſuperque
liquet.

A liquet. Cum enim ipſum Iudæorum Deum Cherinthus diceret fuiſſe Angelum, haud de alio quã
de Michaele potuit intellexiſſe, quem ex Daniele [a] fauiſſe populo Iudæorum, optime noſſet: ve-
rum cum illum ipſum, quem affirmaret eſſe Deum Iudæorum, malum diceret; nulla prorſus ſub-
eſt ratio, cur in honorem Michaelis erexerit oratoria: at nec alios hæreticos, de quibus eſt facta
mentio, id præſtare potuiſſe, quæ iam ſunt dicta, demonſtrant.

a Dan. 10.

XXI. Ceterum Angelos venerari, non hæreticorum, ſed Catholicæ Eccleſiæ mos fuit: quæ præſer-
tim in honorem ſancti Michaelis Archangeli, quem patronum nouit & protectorem ob inſignia
eius ope accepta beneficia, memorias erigere, illumque precari, ſic & ceteros, vt apud Deum
intercederent, conſueuit. Id vero quàm pure, quàm ſancte, religioſe, atque frequenter in vniuerſo
Chriſtiano orbe præſtari ſit ſolitum, ſatis demonſtrãt quæ in noſtris [b] Notationibus ad Romanũ
Martyrologium nuper diximus: itaque eas conſulat lector qui hæc cupit. Sed vt modo agamus de
prouincia & loco vbi ea facta eſſe dicuntur: certum eſt Coloſſis ſub Laodicenſi metropoli poſitis
antiquum viguiſſe cultum Michaelis Archangeli; non quidem vt eum tamquam Deum colerent,
ſed vt præcipuum Dei miniſtrum, eo cultu quem ſanctos Angelos decet, afficerent: idque non hæ-
B reticorum perſuaſione, ſed oſtenſione immenſi prodigij, atque adeo celebri, vt in Orientali Eccle-
ſia anniuerſaria de ea re memoria ageretur ſexta die Septembris: quod Græcorum antiquum Me-
nologium in primis teſtatur his verbis: Die ſexta Septembris, commemoratio miraculi oſtenſi a
principe militiæ cæleſtis Michaele in vrbe Coloſſenſium, quæ poſtea dicta eſt Conæ.] ſic enim Co-
loſſenſem ciuitatem dictam eſſe, Oecumenius [c] item affirmat. Eiuſdem celebritatis meminit
Emanuel in ſua conſtitutione de ferijs [d]. Quas pœnas dederit pſeudo-Alexius Iconoclaſta, q an
ſus eſt violare dictam eccleſiam S. Michaelis in Conis, ſcribit eiuſdem vrbis ciuis Nicetas Conia-
ta [e]. Res geſta hiſtoriæ de Michaelis manifeſtatione Conis facta, ex antiquioribus monumentis
deſcripta extat apud Metaphraſtem [f].) Magna quidem Dei prouidentia eſſe factum apparet, vt
in cubilibus (quod ait Iſaias [g]) vbi dracones habitabant, Angelorum princeps Michael miracu
lorum operatione refulgens, illic congruo coleretur honore; nimirum vt Coloſſenſes in primis ſan
ctiſſimæ Trinitati, ſecundum inſtitutionem Catholicam, primum omnium illi decentem ac pro-
prium cultum impartirentur, ac deinde Angelos, quo deceret, proſequerentur honore.

De Religioſo Angelorum cultu.
b Martyr. Rom. die 8. Maij.
Coloſſẽſes cul tores Michaelis Archangeli.
c Oecumen. in epiſt. ad Coloſ.
d Apud Theod. Balſ. in Nomoc. Phot tit. 7.
e Nicet. Con in Annal. pag. 48.
f Metaphr. die 6. Septemb.
g Iſai 35.

XXII. Synodus igitur Laodicena nequaquam rectum Angelorum cultum imminuit; ſed cum qui ex
Gentibus erat contra diuinitatis numen, eiecit: ſicut cum in ſuperiori canone illos damnat, qui re
C licto cultu ſanctorum martyrum, falſos adirent hæreticorum martyres, ſic dicens [h]: Non opor-
tet omnino Chriſtianum, derelictis martyribus Chriſti, abire ad falſos martyres, & (*vt habet
prior verſio*) hæreticorum, quos ipſos conſtaret hæreticos extitiſſe: hi enim alieni a Deo ſunt. Qui-
cumque autem abire voluerit, anathema ſit.] Ita etiam ſequenti canone, Gentilium idolorum ſe-
ctantes errores condemnat, ſic dicens [i]: Non oportet Chriſtianos derelicta eccleſia abire, & ad
Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere. Quicumque autem inuentus fuerit oc-
cultæ huic idololatriæ vacans, anathema ſit: quoniam relinquens Dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum filium Dei, acceſſit ad idola.] hæc canõ: quo, ſicut ſuperiori, quæ eſſent hæreticorum damnat,
ita quæ Gentilium idololatrarum eſſent, omnino proſcribit.

h Concil Laod. c. 34.
De Canone Concilij Laodiceni.
i Concil. Laod. c. 35.

XXIII. At neque vlla ſubeſſe ſuſpicio poteſt, vt ſacroſancta Synodus Angelorum pium cultum dixe-
rit idololatriam. Nam ſi eadem Synodus cultum veri martyris recipit, vt ſuperiori vidimus cano
ne, & alio, quo agi feſta martyrum, præterquam in Quadrageſima [k], monuit; multo magis Ange
lorum cultum oportuit recepiſſe: nam vt ſublimiori naturæ, potius debetur cultus Angelis, quàm
hominibus. Vnde expreſſe patet, quòd ſicut ſuperiori canone recipiens Synodus cultum veri mar
D tyris, a pſeudo-martyrum cultu Fideles cohibuit; ita & ſequenti, falſorum Angelorum, eorum ni-
mirum quos venerarentur idololatræ, venerationem prohibuit: alludẽs fortaſſe ad Genij cultum,
cuius gratia Gentiles [l] diem natalitium celebrantes, affines & amicos conuocarent: & hoc ſit q
ait canon: Ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere.] vel (quod verius exiſti-
mamus) quòd magi ad ſuas magias perficiendas, non tantum dæmones, ſed & Angelos ſe inuoca
re profiterentur, hocque honeſto nomine velarent turpiſſimas impoſturas. teſtatur hæc de his Ter
tullianus in Apologetico [m]. Quapropter Patres in ea Synodo congregati occultã hanc dixerunt
idololatriam, quæ nimirum honeſtiſſimo prætenſo Angelorum nomine patraretur. Quamobrem
& his conſentiens conſequitur canon [n], prohibens ne clerici vllo pacto magiæ operam darent.
His igitur de germano ſenſu illius canonis elucidatis, ſatis Theodoreti perperam facta interpreta
tio remanet confutata: cum alioqui in his quæ ſpectant ad dogmata, non ſit dubium, ipſum recta
ſenſiſſe de Angelis: nam ipſos non tantũ veneratur, ſed & æternæ ſalutis adminiſtros nobis a Deo
conceſſos, & in eo præſertim vt apud Deum intercederent, noſtramque cauſam agerent, conſtan-
ter affirmat [o]. Sed de his ſatis.

k Concil. Laod. can. 51.
Cultus Angelorum ex ſynodo Laodicenſi.
l Cenſor. de die nat. & Macrob. Saturnal.
m Tertul. in Apolog. c. 23.
n Concil. Laod. c. 36.
o Theod. diuin. decret. libr. 5. de Angelis, & in Daniel. c. 4.

XXIIII. E Iam quod ſupereſt de Eccleſiaſticis traditionibus, quæ eiuſdem Pauli epiſtola ad Coloſſenſes
remanent conſignatæ, ex inſtituto demonſtrare proſequamur. Quòd enim inferius eoſdem admo
nens ait [p]: Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in omni ſapientia; docentes & commo-
nẽtes voſmetipſos pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cãtantes in cordibus veſtris
Deo] Epheſios [q] quoq; iiſdem fere verbis, ſcripta ad eos epiſtola, alloquens, ad hæc eadem faciẽ
da eſt vehementer hortatus: quibus Apoſtolus Eccleſiaſtici cantus formam præſcribit: nimirũ vt
in gratia, quod ait, cantarent Domino in cordibus ſuis; ſcilicet vt muſicos modulos cordis chorda
concinerent. Illud enim cantare in cordibus dicit (vt interpretes omnes [r] elucidant) pro eo quod
eſt, non ore tantum. At hæc de cantu non ſolum Paulus admonuit; ſed & Virtutes Angelicæ docue
runt, quomodo pſallendum eſſet in Eccleſia. Socrates [s] enim hæc de Ignatio teſtatur: Ignatius An
tiochiæ, quæ eſt in Syria, tertius a Petro Apoſtolo Epiſcopus, qui cum Apoſtolis ipſis multũ verſa-
tus eſt, viſionẽ vidit Angelorũ, ſanctã Trinitatẽ hymnis alterna vice decantatis collaudantium; &

p Coloſſ. 3.
q Epheſ. 5.
Traditio de cantu Eccleſiaſtico.
r Chryſoſtom. Theod. & alij in c. 3. ad Coloſ. & ad Epheſ. c. 5.
s Socrat. hiſt. li. 6. c. 8.

formam canendi in ea viſione expreſſam Eccleſiæ Antiochenæ tradidit. vnde illa traditio ab omni A
bus Eccleſijs recepta eſt.] hæc Socrates. Sed altior atque certior eius rei fides habetur, cum de Se-
a Iſai. 6. raphim ſtantibus ſupra thronum, atque clamantibus, & alternis vicibus canentibus, ſublimis [a] fa
cta eſt illa manifeſtatio Iſaiæ.

XXV. Eodem plane modo ab Eſſenis, quorum res geſtas Philo [b] illuſtri memoriæ commendauit,
b Philo de vita contemplatiua. *De cantu Eſſenorum.* Deo laudes alternatim cani ſolitas, eiuſdẽ auctoris teſtimonio expreſſum habetur, cuius hæc ſunt
verba: Vbi omnes conſurrexere, duo chori fiunt in medio cęnaculo, alter virorum, alter feminarũ:
cuique ſuus incentor præficitur honore præſtans & canendi peritia. Deinde cãtant hymnos in lau
dem Dei compoſitos varijs metrorum carminumque generibus, nunc vno ore, nunc alternis, non
ſine decoris & religioſis geſtibus & accentibus, modo ſtantes, modo prorſum retrorſumque gra-
dum mouentes, vtcumque res poſtulat. Deinde poſtquam vterque chorus ſeorſum expleuit his ſe
delicijs, velut amore diuino ebrij vnum chorum faciunt promiſcuum, ad imitationem illius olim
inſtituti, quando mare, Deo iubente, alteris ſalutem, alteris perniciẽ attulit, præcinente viris Moy
ſe, Maria vero prophetide feminis.] hucuſque Philo: qui dum ait, non accentibus tantum, ſed & re
ligioſis geſtibus ſe mouentes, illos occinere ſolitos eſſe, haud dubium eſt intellexiſſe de cãticis dra B
matis, qui non tantum in voce, ſed & in actione conſiſterent, quorum vulgata eſt illa mentio in Ec
cleſiaſticis officijs: Ante thorum huius virginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis] nimi-
rum vt coram virgine recumbente in thoro eiuſmodi acroamata agerentur. De quibus & Plutar
c Plutarch. in Sympoſ. 7. q. 8. chus [c], cum de his agit: Noſtis nimirum Platonis dialogos partim narratione, partim actione
quadam conſtare; qui ideo dramatici dicuntur: de his facillimos pueri ediſcunt, ita vt memoriter
recitent: adiunguntur autem geſtus conuenientes perſonarum moribus, & vocis effictio atque for
ma, & affectiones dictis congruæ.] Sed exoleuerunt iam hæc: cetera vero non tantum non ſunt præ
d Synod. Antiochena. termiſſa, ſed aucta. At quod ad feminas ſpectat, ne in eccleſia vna cum viris canerent, legibus Ec-
e Lucianus in Philopatr. cleſiaſticis [d] eſt poſtea interdictum. De antiquo vſu Chriſtianorum, vt in vnum ad eccleſiã cõ-
uenientes, dies noctesque cantu ducerent; Ethnicorum etiam teſtificatione, nempe de his quæ Ro
f Plin. libr. 10. epiſt. 97. mæ agerentur, Luciani [e]; & de his quæ in Oriente, Plinij [f], qui vixere temporibus Traiani, ex
preſſum habetur.

XXVI. *De cantu quid Patres.* Iuſtinus martyr in oratione ad Antoninũ Piũ, hymnos Deo a Chriſtianis decantari ſolitos tra
dit, cum ait: Gratos nos illi exhibentes, rationaleſque pompas & hymnos celebramus atque decã C
tamus, &c.] & Clemens Alexãdrinus ad Gẽtes oratione: Hic, inquit, eſt mons Deo dilectus, mons
ſobrius, caſtis vmbroſus materijs. In eo autem bacchantur non fulmine ictæ Semelis ſorores Mæ-
nades, quæ in inceſta viſceratione carnium initiantur, ſed Dei filiæ, pulchræ agnæ, quæ veneranda
Verbi orgia concelebrant, chorum moderatum congregantes: chorus ſunt iuſti, canticũ eſt hym-
nus Regis omnium: pſallunt puellæ, gloria afficiunt Angeli, Prophetæ loquuntur, editur ſonus mu
ſicus.] & paulo poſt: Si velis tu quoque, initiare; & chorum duces cum Angelis circa eum qui eſt in
genitus, & ab interitu alienus, & qui ſolus eſt vere Deus: vna nobiſcum canite Deo Verbo.] & Ter
g Tertull. ad vxor. lib. 2. ca. 6. tullianus [g] ad vxorem: Quid maritus ſuus illi, vel marito quid illa cantabit? Audiat ſane, audiat
h Cyprian. de orat. Dom. aliquid Dei cœna.] Id ipſum Cyprianus quoque, dum ait [h]: Et quando in vnum cum fratribus
conuenimus, & ſacrificia diuina cum Dei ſacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ memo
res eſſe debemus, non paſſim ventilare preces noſtras inconditis vocibus.] Ceterũ eiuſmodi hym
nos canendi in eccleſia conſuetudinem, nõ aliunde quàm ab ipſo Domino & Apoſtolis acceptam
i Auguſt. epiſt. 119. c. 18. dicit Auguſtinus [i], dum inter illa quæ ex diuina Scriptura defendi poſſunt, ait eſſe hymnorum at
que pſalmorum cantum: cuius, inquit, ipſius Domini & Apoſtolorum habemus documẽta, & exẽ- D
pla, & præcepta.] & paulo poſt: Quando autem non eſt tempus, cum in eccleſia fratres congregan
tur, ſancta cantandi; niſi cum legitur, aut diſputatur, aut Antiſtites clara voce deprecantur, aut cõ
munis oratio voce diaconi indicitur?] hæc ille.

XXVII. Id denique in vniuerſa Eccleſia fieri conſueuiſſe, Baſilius [k] aduerſus hæreticos hæc improbã
k Baſi. epiſt. 63. *In vniuerſa Eccleſia vſus cantus pſalmorum.* tes ſic aſſerit, ſcribens ad Neocæſarienſes: Ad id vero quòd propter pſalmodias accuſamur: quare
potiſſimum ſimpliciores perterrefaciunt qui vos traducunt: hoc habeó quod dicam: quòd videli-
cet, qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Eccleſijs Dei concordes ſunt & conſoni. De nocte ſiquidẽ
populus conſurgens, antelucano tempore domum precationis petit: inibique labore & tribulatio
ne ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confeſſione, tandem ad orationem ſurgentes, ad
pſalmodiam inſtituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuiſi, alternis ſuccinentes pſalluntatq;
ex eo ſimul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, & cordibus ſuis attẽ-
tiorem, reiectis vanis cogitationibus mentis, ſoliditatem ſuppeditant. Deinde vni ex his hoc mu-
neris dato, vt quod canendum eſt, prior ordiatur, reliqui ſuccinunt: atque ita in pſalmodiæ varieta
te, precibuſque ſubinde interiectis, noctem ſuperant. Illuceſcẽte iam die, pariter omnes velut vno E
ore, ac corde vno, confeſſionis pſalmum Domino offerunt: ac ſuis quiſque verbis reſipiſcentiã pro
fitentur. Horum gratia ſi nos fugitis; fugieris ſimul & Ægyptios, fugietis Libyam vtramque, The
bæos, Palæſtinos, Arabes Phœnices, Syros, & qui ad Euphratem habitant, & (vt ſemel dicãm) oẽs
apud quos vigiliæ, ac preces, cõeſque pſalmodiæ in pretio ſunt.] hucuſque Baſilius. Innumera in
hanc ſententiam afferenda eſſent teſtimonia ſanctorum Patrum, ſed breuitatis cauſa tempe-
ramus.

XXVIII. Illud autem non prætermittimus dicere de vſu priſtino, olim promiſcue vna cum clericis in
eccleſia cantaſſe & populum, ſimulque ſacerdoti orationem danti vel colligenti reſpondere cõſue
l Hier. in præf. in epiſt. ad Gal. lib. 2. uiſſe. Ad hæc ſpectat illud S. Hieronymi [l]: Ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen reboat.] &
illud Auſonij in Ephemeride:

Conſona quem celebrant modulati carmina Dauid,
Et reſponſuris ferit aëra vocibus, Amen.]

Verum

A Verum quoniam imperitia canentium ſæpius accidebat, vt harmonicam illam Eccleſiaſticæ di- *Populus cur*
gnitati congruentem cantionem incompoſito vocum ſono corrumperent, in quos (vt ſuperius di- *in Eccleſia can*
ctum eſt) Ioannes Chryſoſtomus [a] iure declamat: idcirco neceſſario Eccleſiaſticis inſtitutis pro- *tare vetitus.*
uiſum eſt, ne præter certos ad hoc opus adſcriptos, quis in eccleſia pſalleret. Canon enim Laodice a Chryſoſto. in
ni Concilij [b] id prohibens ait: Non licere præter canonicos pſaltes, id eſt, qui regulariter can Iſa.c.5. hom.1.
tores exiſtunt, quique pulpitum aſcendunt, & de codice legunt, aliũ quẽlibet in eccleſia pſallere.] b Conc. Laodi. c.15.
Magnam certe ſanctiſſimi Patres adhibuerunt diligẽtiam, vt perquàm religioſus, modeſtus, XXIX.
ac denique omnibus numeris ad pietatem compoſitus cantus Eccleſiaſticus eſſet: quod ex eo faci *Cantus Chri-*
le colligi poteſt, quòd conſtet & in ipſis a charitate deductis Chriſtianorum conuiuijs, Agape nũ- *ſtianorum qua*
cupatis, tam pia tam ſobria adhiberi cantica conſueuiſſe: Vnde Chriſtianus Pædagogus apud *lis.*
Clementem [c] hæc ait: Quemadmodum autem antequam ſumamus alimentum, laudare nos cõ c Clem. Alex.
uenit factorem vniuerſorum: ita etiam in potu nos ei decet pſallere, cum eius creaturarum effici in Pædagog. lib.
mur participes. Eſt enim pſalmus numeroſa & modeſta laudatio: canticum ſpirituale, pſalmum 2.c.4.
dixit Apoſtolus.] & paulo inferius: Sunt enim admittendæ modeſtæ & pudicę harmoniæ: a forti &
neruoſa noſtra cogitatione vere molles & eneruatas harmonias amandando quàm longiſſime, q
B improbo flexuum vocis artificio vtentes, ad delicatam & ignauam vitæ agendæ rationem dedu-
cunt: graues autem, & quæ ad temperantiam pertinent, modulationes ebrietati & proteruiæ vale
dicunt. Chromaticæ igitur harmoniæ, impudenti in vino proteruiæ floribuſque redimitæ, meretri
ciæ muſicæ ſunt relinquendæ.] hæc Clemens. De iiſdem canticis in conuiuio Chriſtianorum adhi
beri ſolitis hæc Tertullianus [d]: Poſt aquam manualem & lumina, vt quiſque de Scripturis ſan-
ctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere: hinc probatur quomodo d Tertu. in Apo
biberit.] & Cyprianus ad Donatum: Nec ſit vel hora conuiuij gratiæ cæleſtis immunis: ſonet pſal log.c.39.
mos conuiuium ſobrium; & vt tibi tenax memoria eſt, voce canora aggredere hoc munus ex mo-
re; magis cariſſimos paſces, ſi ſit nobis ſpiritualis auditio, prolectet aures religioſa mulcedo.]
Si igitur in Chriſtianorum conuiuiis adhiberi ſolita cantica tali fibula diſciplinæ erant adſtri- XXX.
cta, quæ nihil penitus ſineret eſſe fluxum atque ſolutum: quanto maiori ſolertia putandum illas *Cantus Mode-*
inſtitutas fuiſſe, quæ in eccleſia publice adhiberi ſolitæ erant ſacræ in ſacris diuiniſq. myſterijs cã *ſtus laudatus.*
tiones? Sed & Gentiles ipſi, qui recte ſaperent, damnabant illos canendi modos; qui mollibus fra-
ctiſque vocum inflexibus animos itidem molles fractoſq. atque eneruatos penitus redderẽt. Nec
C alia de cauſa Pherecrates comicus Muſicam introduxit figura muliebri totum corpus verberi-
bus fœde mulctatam, ipſamque Iuſtitiam quærentem de cauſa huius fœditatis; illamque reſpon-
dentem carmina in accuſationem eorum, qui candorem illum ſuum priſtinum, & cum ſuauitate
maieſtatem coniunctam, chromaticis modulis fœde corruperint. Sed & Ariſtophanes de iiſdem
queritur, & alij plures, quòd quidam Muſicam in minuta quaſi fragmenta cõciderint. hæc & alia
plura id genus apud Plutarchum [e]. At quanto hæc cum detrimento animorum accidere ſoleant, e Plutarch. lib. de Muſica.
Cicero [f] in libris quos ſcripſit de legibus, his verbis erudite demonſtrat: Aſſentior enim Platoni,
nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quàm varios canendi ſonos: quorum di- f Cice. de legib. lib.2.
ci vix poteſt quanta ſit vis in vtramque partem. Nam & incitat languentes, & languefacit excita
tos; & tum remittit animos, tum contrahit. Ciuitatumq. hoc multarum in Gręcia interfuit, anti-
quum vocum ſeruare modum; quarum mores lapſi in molliciem, pariter ſunt immutati cum can
tibus, aut hac dulcedine corruptelaq. deprauati, vt quidam putant; aut cum ſeueritas eorum ob a-
lia vitia accidiſſet, tum fuit in auribus animiſq. mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem
ille quidem ſapientiſſimus Græciæ vir, longeq. doctiſſimus, valde hanc labem veretur: negat enim
D mutari poſſe muſicas leges ſine mutatione legum publicarum.] hæc & alia plura ille: qui & in ca-
nendo non vocum tantum modum, ſed & ſitum corporis modeſtiæ attemperatum monet eſſe ſer
uandum. quamobrem illos potiſſimum, qui canendo ceruices oculoſq. pariter cum modorum fle
xionibus torquent, reprehendit.
At ſi hæc etiam Ethnicorum ſententia cauenda ſunt, quæ apud Chriſtianos nec in conuiuijs o- XXXI.
lim admittebantur; quid, quæſo, ab illis factum eſſe putandum in ſacris? Aduerſus ergo eiuſmodi
diſciplinæ tranſgreſſores eſt vehemens illa, ſed iuſta, ex Pauli verbis S. Hieronymi obiurgatio [g], g Hier. in epiſt.
dicentis: Audiant hæc adoleſcentuli; audiant hi quibus pſallendi in eccleſia officiũ eſt: Deo nõ vo- ad Epheſ. c.5.
ce, ſed corde cantandum; nec in tragœdorum morem guttur & fauces dulci medicamine colliniẽ- *Obiurgatio in*
das, vt in eccleſia theatrales moduli audiantur & cantica, ſed in timore & opere in ſcientia Scrip- *corrumpentes*
turarum. Quamuis ſit aliquis (vt ſolent illi apparere) κακόφωνος; ſi bona opera habuerit, dulcis apud *Canticorũ mo*
Deum cantator eſt. Sic cantet ſeruus Chriſti, vt non vox canentis, ſed verba placeant, quæ legun- *deſtiam.*
tur: vt ſpiritus malus, qui erat in Saule, eijciatur ab his qui ſimiliter ab eo poſſidentur, & nõ intro
ducatur in eos qui de domo Dei ſcenam fecere populorum.] hæc ille, reprehendens prauum vſum
E qui ſuo tempore apud nonnullos irrepſerat. Verum ſi, vt decet, ad pietatem muſici modi compoſi
ti ſint, nihil vtilius, nec gratius quicquam audiri poteſt. Vnde & apud Iuſtinum martyrem [h] hæc h Apud Iuſtin. mart.q.107.
eodem argumento conſcripta habentur de ſimplici cantu Eccleſiaſtico: Excitat hæc cantio cũ vo-
luptate quadam animum, & flagrans ad eius quod carmine celebratur, deſiderium: affectiones, &
concupiſcentias carnis ſedat; cogitationes malas inimicorum, quos cernere non eſt, ſuggeſtione
oborientes, amolitur: mentem ad fructificationem diuinorum bonorum rigat: pietatis decertato
res generoſos & fortes per conſtantiam in rebus aduerſis efficit: omnium rerum quæ in vita tri-
ſtes & luctuoſæ accidunt, piis affert medicinam.] hæc & alia plura ibi. His conſentientia paucis ex
preſſerat Philo Iudæus [i] his verbis: Cantus, verbaq. ſanitatem & ſalutem afferunt: cantus quidem i Philo de vict. offeren.
excantando paſſiones animi; vt quicquid in nobis diſſonat, in concentum quemdam redigendo, k Baſil. hom. in Pſal.1.
reprimendoq. immodicos affectus certis modulis componat.]
Huius igitur rei cauſa a Spiritu ſancto inſtitutum eſſe pſalmorum concentum, S. Baſilius [k] his XXXII.

verbis declarat: Quando Spiritus ſanctus nos vidit ægre perſuaderi ad complexum virtutis, ac proinde ad ineundam vitæ rectitudinem per hoc lenteſcere, quòd toti ad conſectandam voluptatem propenderemus; quid fecit? Nimirum Scripturæ ſuæ dogmatibus mixtim inſperſit concinnã iſtã numerorum modulationem, vt aurib. permulctis ac delinitis, mellico vocum concentu, clam, velut aliud agentes, ſineremus in animos noſtros irrepere eloquiorum vtilitatem.] hæc & alia plura id genus Baſilius. Sed melius hæc docent, qui didicerunt experimento, vt Auguſtinus [a], qui hæc de ſe ſcribit: Quantum fleui in hymnis & canticis tuis, ſuaue ſonantis eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.] Et inferius [b], cum ſe mirum in modum affici ſolere Eccleſiaſtico cantico dicat; dolere tamen, quòd eo raptus interdum, quæ canerentur verba minus attenderet; ac de his ſecum diſſerens, hæc tãdem ait: Ita fluctuo inter periculum voluptatis & experimentum ſalubritatis, magiſque adducor, non quidem irretractabilem ſententiam proferens, canendi conſuetudinem approbare in Eccleſia: vt per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis aſſurgat.] Idem Auguſtinus in ſua Eccleſia Hipponenſi ſic amauit ſacram canendi conſuetudinem, vt interdum de nimia illius prolixitate aliqui rerum diuinarum parum ſtudioſi quererentur, de quibus hæc ait [c]: Adhuc quoque, quod valde dolendum eſt, conqueri vobiſcum volo; quia ſunt aliqui, & maxime potentes iſtius mundi, qui cũ veniunt ad eccleſiam, non ſunt deuoti ad laudes Dei celebrandas, ſed cogunt presbyterum vt abbreuiet Miſſam, & ad eorum libitum cantet: nec ei licet morem Eccleſiaſticum ſequi, propter illorum gulam & auaritiam.] hæc ipſe.

Quam proficuus cantus religioſus.

a Aug. Confeſſ. lib. 9. cap. 9.
b Aug. Confeſſ. lib. 10. cap. 33.
c Aug. de temp. ſer. 251.

XXXIII. Ceterum licet in vniuerſo Chriſtiano orbe canendi in eccleſia ſemper viguerit vſus: tamen nõ idem vbique eſt ſeruatus canendi modus: nam hæc de Athanaſio Epiſcopo Eccleſiæ Alexandrinæ Auguſtinus teſtatur [d]: Tutius mihi videtur, quod de Alexandrino Epiſcopo Athanaſio ſæpe mihi dictum commemini: qui tam modico flexu vocis faciebat ſonare lectorem pſalmi, vt pronuncianti vicinior eſſet, quàm canenti.] hæc ipſe. Verum in Oriente, vnde etiam Mediolanenſis Eccleſia ſub Ambroſio Eccleſiaſtici formam cantus accepit, ſuauiori vocum concentu, qui audientium animos licet triſtes erigere atque mulcere poſſet, hymnos pſalmoſque concini ſolitos eſſe, idem q supra Auguſtinus affirmat [e]. Non ſic Romana Eccleſia (vt aliquis exiſtimauit deceptus cõmẽticijs ſcriptis Damaſi nomine peruulgatis) ab Orientali Eccleſia mutuata eſt modum pſallendi: cum iam ab ipſo inſtitutæ ſedis exordio pſalmorum cantus in eadem coaluiſſet Eccleſia: nam Damaſus non canẽdi ritũ, ſed pſalteriũ ex trãſlatione Septuagintaduorũ ex Oriente, a Hieronymo ſ. Hieroſolymis agẽte, accepit. Quãtũ aũt ex antiquis monumẽtis colligere licet, Romana Eccleſia mediã ſecuta viam, nec ſimplicitatẽ Alexãdrinam, nec Orientalis Eccleſiæ ſuauiori concẽtu compoſitos numeros in omnibus amplexata, ſic temperauit vtrumque, vt miram quamdam cum ſuauitate adiunxerit grauitatem. Africanæ antẽ Eccleſiæ ritus, quantum ex Auguſtino colligitur, Romanæ atque Alexandrinę Eccleſiæ potius quàm Orientali ſimilis fuiſſe videtur: nam ait [f]: De hac re tam vtili ad mouendum pie animum, & accendendum diuinæ dilectionis affectum, varia cõſuetudo eſt; & pleraque in Africa Eccleſiæ membra pigriora ſunt: ita vt Donatiſtæ nos reprehendant, quòd ſobrie pſallimus in eccleſia diuina cantica Prophetarum; cũ ipſi ebrietates ſuas ad canticum pſalmorum humano ingenio compoſitorum, quaſi turbas exhortationis inflamment. hactenus Auguſtinus.

d Aug. Confeſſ. lib. 10. cap. 33.

Diuerſarũ Eccleſiarũ diuerſi canendi modi.

e Aug. Confeſſ. lib. 9. cap. 7.
f Auguſt. epiſt. 119.

XXXIIII. Execratur pariter Catholica Eccleſia modos illos muſicos atque cantus, qui a Gentilibus ſuis ipſorum ritibus adhiberi conſueuerunt; ſed & illos, qui relictis Dauidicis pſalmis, concinerent (vt de Donatiſtis tradit Auguſtinus) proprio ingenio hymnos excogitatos, ad nouoſque compoſitos muſicos modulos: cuiuſmodi erant & ab Ario ad Sotadis numeros compoſitæ cantiones, quas tantopere Athanaſius [g] redarguere conſueuit: ſicut etiam de Meletianis tradit Theodoretus [h], ſolitis cum plauſu manuum & quadam ſaltatione hymnos concinere, & multa ſimul tintinnabula funi appenſa mouere, & his ſimilia: Qua de cauſa, inquit, Magnus ille Athanaſius perpetuo cum eis bellum geſſit.] In eamdem impietatis claſſem allegendus & Paulus Samoſatenſis, de quo hæc Synodus Antiochena ad Dionyſium Romanum Pontificem ſcripſit: Pſalmos vero, qui in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum dicebantur, ceſſare fecit, velut neotericos & nuper inuentos: in ſemetipſum vero cõpoſitos, diebus Paſchæ in medio eccleſiæ canere mulieres, maxime quas ipſe prius ad canendum pro more inſtituerat, faciebat; ita vt horreſceret ſi quis audiret.] Non ab his ſegregandus Apollinaris Laodicenus hæreſiarcha, qui item a ſe compoſitos pſalmos canendos quibuſcumque tradidit; quos Synodus Laodicena [i] proſcripſit, ſtatuens ne Fideles canerent in eccleſia plebeios, vel (vt alia habet editio) vulgares pſalmos, nimirum ad vulgaris muſicæ modos attemperatos: horum auctorem fuiſſe Apollinarem, non idiotam quempiam, ſuo loco dicemus. Hieracem ẽt hæreſiarcham longe ante Apollinarem quoſdam recens ſcripſiſſe pſalmos, Epiphanius [k] tradit: quos omnes Eccleſia reſpuit.

Corruptores Eccleſiaſtici cantus.

g Athan. orat. 2. contr. Arian.
h Theod. lib. 4. hæret. fabul.
i Synod. Laod. c. 59.
k Epiph. hæreſ. 67.

XXXV. Ceterum nouos pioſque cõſcribere atque cantare ſacros hymnos ad modos Eccleſiaſticos attemperatos, non crimini ſed laudi datum eſt a maioribus noſtris, ab ipſis Apoſtolorum temporibus: quo nomine Hierotheus ille magnus excelluit, vt Dionyſius teſtatur in Eccleſiaſtica Hierarchia, & de alijs Philo de Vita contemplatiua. Quamobrem diuinos hymnos quantumlibet recens conſcriptos, ſi præſertim pietatem præſeferant, & ad modeſtos muſicæ numeros ſint accommodati, Eccleſia nequaquam reſpuere conſueuit: vt conſtat in primis de hymnis a Nepote olim conſcriptis, quos a nonnullis ſolitos fuiſſe decantari, Dionyſius tradit, dum ait [l]: Quamq́ non modo pro multis rebus Nepotem amplector & diligo, vt pro fide, pro ſtudio in doctrina poſito, pro aſſidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque & varijs pſalmis hymniſque ab eo compoſitis, quibus hucuſque nonnulli fratres libenter vtuntur, &c.] Accidit id ipſum de ſacris hymnis

Quomodo Eccleſia recipiat nouos hymnos.

l Dionyſ. apud Euſeb. hiſt. li. 7. c. 19.

compoſi-

A compoſitis ab Ambroſio, Prudentio, & alijs, quos in celebriorem vſum recepit Eccleſia, Arianis tantummodo reclamantibus [a] in Ambroſium, quod ſuis hymnis populum ſeduxiſſet.

a Ambroſ. ad Innoc. in fine.

XXXVI. Quod autem ſpectat ad muſica inſtrumenta (ne id prætermiſiſſe videamur) ijſdem Chriſtum Dominum a Chriſtianis laudandum eſſe, Prudentius aduerſus Iudæos agens in Apotheoſi his verſibus docet:

Quicquid in ære cauo reboans tuba curua remugit,
Quicquid in arcano vomit ingens ſpiritus hauſtu,
Quicquid cuſta chelis, quicquid teſtudo reſultat,
Organa diſparibus calamis quod conſona miſcent,
Aemula paſtorum quod reddunt vocibus antra,
Chriſtum concelebret, Chriſtum ſonet, omnia Chriſtum,
Muta etiam fidibus ſanctis animata loquantur.]

XXXVII. *De Muſicis inſtrumentis.*

Porro Chiſtianus Pædagogus [b], quantumlibet ea quæ ſcripta ſunt in Pſalmis, Deum laudandum eſſe muſicis inſtrumentis, ad ſpiritualem ſenſum inflectat, nolitq. ea quibus Gentilitas in
B ſuis ipſius ritibus vti conſueuerit, Chriſtianis eſſe communia: tamen ſi eadem recte pieq. vt Chriſtianam modeſtiam decet, exerceantur, non prohibet, ſed liberaliter indulget, cum ait: Et ſi ad lyram vel citharam canere, & pſallere noueris nulla in te cadet reprehenſio: Hebræum iuſtum Regem imitaberis, qui Deo eſt gratus & acceptus. Exultate iuſti in Domino; rectos decet collaudatio: dicit Propheta: Et: Confitemini Domino in cithara, & pſalterio decachordo ei pſallite.] Ceterum conſtat teſtimonio Auguſtini [c], citharam ab Eccleſiæ modulatione fuiſſe proſcriptam cũ ait: Nonne id egit inſtitutio in nomine Chriſti vigiliarum, vt ex iſto loco citharæ pellerentur?] Sane quidem muſica inſtrumenta haud antiquitus in Eccleſiam introducta & recepta eſſe uidẽtur, quod auctor apud Iuſtinum [d] martyrem affirmare videtur, dum ait: In eccleſijs non vſus carminum per eius generis inſtrumenta & alia inſipientibus congruentia receptus eſt, ſed ſimplex cantio in eis manet.] cuius rei ratio illa videtur adſcribi, quod eiuſmodi muſica inſtrumenta a Gentilibus adhiberi conſueuerint in turpibus ac ſordidis vſibus, nimirum in theatris, conuiuijs, ac ſacrificijs. Verum quod poſt multa ſecula vſu receptum ſit, vt in eccleſia adhiberẽtur organica inſtrumenta diſparibus cãnis ſimul iunctis confecta, haud iure quis poterit improbare, cum omnem in
C ſono præ ſeferant cum grauitate & ſuauitate modeſtiam.

b Clem. Alexã. in Pædago. lib. 2. ca. 4.
c Aug. pſal. 32. conc. 1.
De vſu Citharæ interdicto.
d Iuſtin. q. 107.

XXXVIII. *Priuatæ cantiones Chriſtianorum quales.*

His de canticis & muſicis inſtrumentis in eccleſia publice adhiberi ſolitis pertractatis; haud prætermitendam putamus laudatiſſimam antiquorum Chriſtianorum conſuetudinem: qui in priuatis canticis animi cauſa concini ſolitis nequaquam amatorias cantiones vulgo communes, ſed dignas Chriſto Domino laudes canerẽt. Reperiũtur eius antiquitatis veſtigia in primis apud Baſilium, dum tradit hymnum glorificationis, nimirũ quo Patri & Filio ſimulq. Spiritui ſancto gloria impartitur [e], a ruſticis etiam cantari ſolitum. Sed id magis explicite S. Hieronymus ſic ad Marcellam ſcribens [f]: In Chriſti, inquit, villula tota ruſticitas, & extra pſalmos ſilentium eſt. Quocumque te verteris, arator ſtiuam tenens, Alleluia decãtat: ſudans meſſor pſalmis ſe auocat; & curua attondens vitem falce vinitor aliquid Dauidicum canit. hæc ſunt in prouincia carmina; hę (vt vulgo dicitur) amatoriæ cantiones, hic paſtorum ſibilus; hæc arma culturæ:] Imbuebatur etiã tenella infantia, vt in Alleluia vocem lingua balbutiẽs primum erumperet. Vnde idem Hieronimus [g] ad Letam ſcribens, hæc ait: Quis hoc crederet, vt Albini Pontificis neptis de repromiſſione martyris naſceretur; vt præſente & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Chriſti
D Alleluia reſonaret?] & inferius: Cum auum viderit, in pectus eius tranſiliat, de collo pendeat, nolẽti Alleluia decantet.]

e Baſil. de Spir. ſanc. c. 29. & ſup. c. 27.
f Hier. epiſt. 17.
g Hier. epiſt. 7.

XXXIX. *Religioſius cantus quam profſcuus.*

Ad hæc facienda Chyſoſtomus [h] vehementer exhortatus eſt ſuos; ac diſerte quidem a naturalibus principijs deducens orationem, ſic ait: Nihil animam æque erigit, & elatam quodammodo efficit, & a terra liberat, & exoluit a vinculis corporis, & amore ſapientiæ afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat perficit, vt verſus modulatus, diuinum canticum numero compoſitum. Noſtra certe natura vſque adeo delectatur canticis & carminibus, & tantam cum eis habet neceſſitudinem & conuenientiam, vt vel infantes ab vberibus pendentes ſi fleant & affligentur, ea ratione ſopiantur. Nutrices quidem certe, quæ eos geſtant in vlnis, ſæpe abeuntes & redeuntes, & quædam puerilia eis carmina decantantes ſupercillia eorum ita ſopiunt. Quocirca ſæpe quoque viatores meridie agentes iugalia animalia, hoc faciunt, canentes, itineris moleſtiam illis canticis conſolantes. Nec ſolum viatores, ſed etiam agricolæ vuas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcũq. aliud opus facientes, ſæpe cantãt. Nautæ quoq. remos impellentes hoc faciunt. Iam vero mulieres quoque texentes, & confuſa ſtamina radio diſcernentes
E ſæpe quidem & perſæpe ſingulæ, ſæpe autem omnes concorditer vnam quamdam melodiam concinunt: hoc autem faciunt mulieres, & uiatorès, & agricolæ, & nautæ, qui ex opere faciendo ſuſcipitur, laborem caute conſolari volentes: vtpote quòd anima, ſi carmina & canticum audierit, moleſta & difficilia ſit facilius toleratura. Qm̃ ergo hoc genus delectationis eſt animæ noſtræ valde cognatũ & familiare, ne dęmones laſciua meretricia cãtica introducentes, oĩa euerterent; pſalmos Deus conſtruxit, vt ex ea re ſimul caperetur voluptas & vtilitas.] & poſt multa de vtilitate pſallendi, hæc addit: Hæc dico, non vt vos tantum laudetis, ſed vt filios & vxores doceatis talia cantare cãtica, non ſolum in texendo, aliove opere faciendo, ſed maxime in menſa. Quando enim diabolus vt plurimum inſidiatur cõuiuijs, cum & ebrietatis & ingluuiei riſuſq. profuſi & remiſſi animi auxilio vtitur: tunc maxime oportet & ante menſam & in menſa ſe munire pſalmorum præſidio, & ſimul cum vxore ac liberis ſurgentes a conuiuio hymnos ſacros Deo canere.] hæc & alia plura Chryſoſtomus in eamdem ſententiam, reuocare cupiens Chriſtianos ad illum priſtinum laudatiſſimumq. vſum cuius facta eſt mentio. Plura ad hæc addenda eſſent ex Eccleſiaſticis regulis re-

h Chryſoſt. ho. in pſalm. 41.

centins

centiis reſtitutis; ſed hęc ſatis ad inſtitutum. Nunc itaque ad Paulum redeamus. A

XL. His publicis ad Coloſſenſes litteris datis, priuatas Paulus addit eodem tempore ſcribens ad
De Epiſtol. ad Philemonem nobilem Coloſſenſem; cuius domum Coloſſis ad ſua tempora integram permanſiſ
Philemonem. ſe, tradit Theodoretus [a]: quæ enim temporibus Pauli eſſe cœpit eccleſia, eidem cultui mancipata
a Theod. in præ perſeuerauit in poſterum. Apud Philemonem Fideles colligi ſoliti, eiuſdem fouebantur auxilio;
fat. in epiſto. ad quod idem Paulus teſtatur, cum ait: Viſcera ſanctorum requieſcunt per te frater.] Sic itaque (qđ
Philem. fecerat ſcribens ad Coloſſenſes) Timothei nomen (vt in alijs hoc anno Romæ datis) æque ac ſuũ
inſcripſit epiſtolæ; & quibus daretur, non tantum Philemoni, ſed & Appiæ eius (vt putatur) vxori,
& Archippo, ac denique Eccleſiæ quæ in domo eius collecta eſſet, expreſſit. Harum vero ſcriben-
darum litterarum occaſio eiuſmodi interceſſit. Philemon Oneſimum ſeruum habebat; qui a do-
mino fugiens (non tamen vt quique ſceleſtiſſimi facere conſueuerunt, ſed amore Pauli, cuius præ
dicationem in Aſia poſitus paululum deguſtaſſet) Romam ſe contulit; vbi factus auditor Pauli, ve
hementi ardore animi fidem Chriſtianam eſt penitus amplexatus: quod quidem ipſa Pauli verba
ſignificant, quibus ait: Obſecro te pro filio meo, quem genui in vinculis, Oneſimo.] Idem cum ſub
dit: Quem ego volueram mecũ detinere, vt pro te mihi miniſtraret in vinculis] plane declarat hãc B
eamdem epiſtolam, ſicut ceteras, Romæ datam a ſe in vinculis cõſtituto. Hunc itaque (vt æquum
eſſe videbatur) Paulus vna cum Tychico (vt habet epiſtola ad Coloſſenſes) ad ſuum dominũ mit
tens, datis hiſce litteris, eidem plurimum commendauit.

XLI. Quòd autem Paulus hunc iam ad Chriſtum conuerſum, tam ſecundum carnem, quàm ſecun
dum Deum, Philemonis fratrem appellet, ſic dicens: Forſitan enim ideo diſceſſit ad horam a te,
vt æternum illum reciperes iam non vt ſeruum, ſed pro ſeruo cariſſimum fratrem, maxime mihi,
quanto autem magis tibi & in carne, & in Domino?] manifeſtum eſt argumentum, tam Philemo-
De Oneſimo nem quàm Oneſimum fuiſſe Gentiles. Nam ſi Iudæi fuiſſent, vtique æque Pauli ac Philemonis
facto Epiſco- frater dicendus erat, & non magis iſti quàm illi: cumq. lege etiam vetitum eſſet, ne Iudæus homo
po Epheſino. mancipium Iudæum haberet, hi potius videntur fuiſſe Gentiles, & hac ex parte fratres ſecundum
carnem: eadem quippe ratione qua Iudæi inter ſe fratres dicebantur ſecundum carnem, ſic & Gẽ
tiles Paulus fratres dixit ſecundum carnem. Annuiſſe vero Philemonem votis Pauli, vt redeuntẽ
Oneſimum non vt ſeruum, ſed vt fratrem ſuſceperit, ac libertate donarit, perſpicue ex eo colligi
b Ignat. epi. 14. poteſt, quòd conſtat, Oneſimum poſt Timotheum eſſe factum Epiſcopum priuatis Eccleſiæ quæ C
eſſet in Aſia, nempe Epheſi. Ad Epheſios enim ſcribens Ignatius [b], ſumma cum laude meminit
Oneſimi tunc apud eos agentis Epiſcopi, ſic dicens; Poſteaquam itaque numeroſam veſtram mul
titudinem in Oneſimo, viro numquam ſatis ob charitatem prædicando, veſtro autem Epiſcopo,
excepérim; quem opto iuxta Chriſtum Ieſum vos amare, omneſq. vos illius ſimiles eſſe: Benedi-
ctus Deus, qui donauit vobis, qui tales eſtis, talem habere Epiſcopum.] meminit rurſus eiuſdem
c Ignat. epiſtol. ſcribens [c] ad Antiochenos, necnon ad Heronem diaconum. Porro hunc Oneſimum Epheſiorũ
12. & 13. Epiſcopum, eumdem eſſe cum eo de quo agit Paulus apud Philemonem, tam Græcorum Menolo
gium, quàm Latinorum Martyrologium, fidem faciunt. Quomodo vero idem Oneſimus, ſicut
Ignatius, vinctus Romam perductus ſub Traiano martyrium conſummauerit, ſuo loco dicemus.

XLII. Quæ ſupereſt omnium nouiſſima Pauli epiſtola ad Hebræos, hoc eodem anno ſcriptam eſſe,
Scribit Pau- multæ perſuadent coniecturę. Nam hoc anno (vt vidimus) ſcribens ad Philippenſes, de mittendo
lus ad Hebræ- in orientem Timotheo, quem ſuperiori anno Romam accerſierat, conſilium ſe iniiſſe tradit [d]: im
os. mo & ſe eo venturum pollicitum eſſe ſcribens quoque ad Hebræos [e] hæc habet eodem prope ar
d Philip. 2. gumento: Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo, ſi celerius venerit, vide- D
e Heb. 13. bo vos.] Rurſus vero, ſicut fecerant Philippenſes, mittentes ad Paulum Romam certum hominẽ
quòd eius vinculis compaſſi eſſent: Iudæos etiam eodem erga Paulum animo fuiſſe affectos de-
f Hebr. 10. mõſtrat, vt & ipſi ſint compaſſi eius vinculis: quod enim in Vulgata legitur [f]: Nam & vinctis com
paſſi eſtis] ex Græco ſic legitur: Nam & vinculis meis cõpaſſi eſtis,] καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε.] atq. ita apparet, hanc eãdem epiſtolã, ſicut reliquas in vinculis datas, Romæ eſſe ſcriptam: q
g Ioan. Chryſo. quod Ioannes [g] Chryſoſtomus & alij pleriqne confirmant. Ex his igitur, alijſq. ſignis, eam germa-
in præfa. epiſto. nã eſſe Pauli epiſtolam facile põt intelligi. Sed quoniam de ea re a nõnullis eſt dubitatum; operæ
Pauli. pretium ducimus, quod noſtro eſt inſtituto conſentaneum, de ea re paulo accuratius agere.

XLIII. Quinam in primis extra claſſem Catholicorũ vagantes hæretici eam non eſſe Pauli dicere au
Qui negarunt ſi ſint ſeriatim recenſebimus. Marcion hæreſiarcha hæc primus reperitur eſſe commentus [h]; Ter
Epiſtolam ad tullianus [i] id ipſum affirmauit, tribuens illam Barnabæ; Ariani præterea omnes, vt de his teſta-
Hebræos eſſe tur Epiphanius [k]; quod nimirum de diuinitate Filij Dei certum exploratumq. haberetur ex ea E
Pauli. teſtimonium: aduerſus quos ea de re diſputat Theodoretus in præfatione eiuſdem epiſtolæ ad He
h Epiph hæreſ. bræos. Euſebius horum gregalis, aliorum nomine eamdem adducit in cõtrouerſiam, dum ait a q
42. & Hieron. in buſdam affirmari, dictam epiſtolam ad Hebræos a Romana Eccleſia quaſi non legitimam Pauli
præf. epiſt. ad Ti- impugnatam fuiſſe. Reddam eius verba, quo cuncta planius elucidentur; ait enim [l]: Pauli autẽ
tum. quãquã quatuordecim teſtatæ & notæ dicuntur epiſtolæ: tñ quod quidã illi epiſtolę quę eſt ab eo
i Tertul. de pu- ad Hebræos ſcripta, pinde ac ſi Pauli nõ ſit, fidẽ abrogare ſtuduerint, affirmauerintq. eidẽ ab Ec-
dic. c. 20. cleſia Romana contradici, in obſcuro relinquere, neutiquã cõſentaneũ exiſtimaui.] hæc ille; qui
k Epiph. hæreſ. item agens de Caio, ait eam a Romanis Pauli non credi. Idem tamen alibi ait, Clemẽtem citare
69. ſolitum eamdem Pauli epiſtolã ad Hebræos: at nonne ipſe erat Romanæ Eccleſiæ Pontifex? Quo
l Euſeb. lib. 3. modo hi dixerunt ab Eccleſia Romana eidem epiſtolæ contradici, ſi ex illa ſententias tamquam
ca. 3. pretioſiſſima quædam emblemata in ſuis ſcriptis Clemens Papa intexere cõſueuit? Sed inſpicia
mus Euſebij verba. Agens enim de epiſtola a Clemẽte Romano Pontifice ad Corinthios ſcripta,
& ab omnibus ęque accepta, hæc ait [m]: In ea quoniam multa nonnumquam eodem ſenſu ex epi
m Euſeb. hiſto. ſtola ad Hebræos ſumpta inſerit, & interdum iiſdem etiam verbis ex eadem petitis vtitur; apertiſ
lib. 3. c. 32.

ſime qui-

A ſime qnidem declarat,illud opus non recenti memoria hominum editum. Vnde merito qnidem
reliquis Apoſtoli ſcriptis videtur adnumerata. Nam cum Paulus epiſtolam ad Hebræos erudien
dos patrio ſermone litteris mandaſſet, eam alij quidem Lucam Euangeliſtam,alij iſtum ipſum
Clementem Græcis litteris interpretatum eſſe affirmant:qnod plane eſt veriſimilius: præſertim
cum & Clementis epiſtola,& ea quæ eſt ad Hebræos a Paulo miſſa eamdem dictionis & loquēdi
formam accurate integreq.ſeruet, atq; adeo ſenſus in vtroq; ſcripto expreſſi non longe inter ſe di
ſcrepent.]hucuſque Euſebius. Ex his igitur dictis conſtat,S.Romanam Eccleſiam, apud quam
ea epiſtola(vt diximus)ſcripta,eſt,nequaquam ipſam impugnaſſe,vel in controuerſiam adduxiſ-
ſe,ſed alios, quos ſuperius nominauimus.At vero de Romanæ Eccleſiæ conſtanti fide in ea reci
pienda agemus inferius.Propterea idem auctor alibi [a] Caium citat nnmerantem tantummodo
tredecim Pauli epiſtolas,ac proinde Pauli ad Hebræos,epiſtolam non admittentem.

a Euſeb.hiſt.lib. 6.c.14.

XLIV.

Permoti autem videntur eam negantes duabus potiſſimum rationibus; tum quoniam
non ſicut in ceteris ipſi eius exordio præfixus eſt titulus Pauli: tum etiam quod diuerſnm a cete-
B ris videatur dicendi genus. Sed quod ad primam cauſam quam afferat Clemens Alexandrinus,
qui eam eſſe Pauli defendit,ex Euſebio [b], qui eum citat,hic deſcribere nō erit otioſum:ait enim:
Epiſtolā item ad Hebræos ſcriptam,Pauli eſſe affirmat,& Hebraico ſermone ad Hebræos ab eo
editam: Lucam autem eam accurate in Græcum,vt Græcis traderet,conuertiſſe:illudq. plane ex
interpretatione ipſa facile intelligi poſſe,quòd epiſtola & Acta Apoſtolorum eumdem orationis
ſtylum habeant.Atque hanc inſcriptionem(Paulus Apoſtolus)non ſine cauſa in epiſtolæ princi-
pio fuiſſe prætermiſſam. Nam cum Paulus ad Hebræos epiſtolam ſcriberet:quia illi præiudicatā
animis ſententiam & ſuſpectam opinionem contra eum eiuſq.doctrinam combiberant; nomen
conſulto admodum non ſcripſiſſe ne in ipſo exordio animos illorum prorſus ab epiſtolæ lectio-
ne auerteret. Deinde longius aliquanto progreſſus hęc addit:Iam vero (ſicut beatus quidam pſ
byter dicebat) quoniam Dominus ipſe Apoſtolns Patris ſui omnipotentis ad Hebręos miſſus
fuit:Paulus,qui ad Gentes miſſus erat,modeſte admodum,cum ad Hebræos ſcriberet, ſe Apoſto
lum Hebræorum non inſcripſit,partim propter honorem,quem Domino Hebræorum Apoſtolo
tribuebat:partim,ne cum Gentium præco & Apoſtolus eſſet,præter officium ad Hebræos ſcribe-
C re videretur.]hæc Euſebius ex Clemente;eamdemq.de titulo non appoſito Hieronymus [c] ratio
nem affert,necnon Theodoretus, & alij.

b Idem eodem. ca.11.

Defenditur eſſe Pauli Epiſtola ad Hebræos

c Hiero.de Scriptor Eccleſi in Paulo, & in epi. ad Galat.c.1.

XLV.

De ſtyl. diuerſitatis cauſa.

Quod vero ad ſtyli diuerſitatem ſpectat,non eſt mirum ſi a ceteris differat: nam cum aliæ ad
Græcos ſint datæ,Gręce quoq: ſunt ſcriptæ;hanc autem ad Hebræos ipſe Hebræus Hebraico ſer-
mone diſertiſſime ſcripſit:quam & eloquentius conuerterunt in Græcum,ſiue Clemens, ſiue fue-
rit Lucas.Quamobrem & Origenes hæc ait: Ego conſtanter affirmabo,ſenſus eſſe Apoſtoli, phra
ſim autem & conſtructionem verborum alterius cuiuſdam conciones Apoſtoli in commentarios
redigentis,& velut dictata præceptoris ore ſcribentis. Proinde ſi quæ Eccleſia iſtam habeat epi-
ſtolam,eam ipſa approbet vt Pauli,idq.hac ratione perſuaſa: non enim temere veteres eam eſſe
Pauli tradiderunt. Atquis ſcripſit epiſtolam,Deus vere nouit: nos autem a quibuſdam accepi-
mus,Clementem Romanæ Eccleſię Epiſcopum eam epiſtolam perſcripſiſſe:ab alijs, Lucam, qui
Euangelium & Acta Apoſtolorum litteris mandauit,illam contexuiſſe.]hæc Origenes apud Eu-
ſebium [d].

d Euſebi.hiſtor. lib 6.c.19. in fin.

XLVI.

Inanis prorſus & illa additur his obiectio,quòd Paulus(vt eſt apud Hieronymum [e])Hebræus
D ex Hebræis ſcribens ad Hebræos non citet Scriptutas ſecundum Hebraicam veritatem,ſed ſecū-
dum Septuaginta. Inimo ex hoc ipſo non leue deducitur argumentum,eam eſſe Pauli, qui idem
ſcribens ad Galatas [f],cum Hebræis diſputans,locum Iſaiæ(vt idem notat S.Hieronymus)ſecun
dum editionem Septuaginta citauit. Nec eſt quòd hoc adſcribatur exceptori vel interpreti, qui
eam ſibi licentiam arrogaſſet,vt quod ſecundum Hebraicam veritatem Paulus dictaſſet vel ſcrip
ſiſſet,interpres ſecundum editionem Septuaginta poſuiſſet:neminem namque puto talia præſum
pſiſſe:Sed illud conſiderandum eſt,hoc ipſo Apoſtolorum tempore,apud ipſos Iudæos etiam, in
vſum frequentiorem receptam eſſe editionem Septuaginta. Hinc videas(vt de noſtris taceamus)
Ioſephum hiſtoricum,natura Iudęum,ſecta(vt ipſe de ſe tradit)Phariſæum,tam Hebraicis quàm
Græcis litteris excultiſſimum,in ſuis quos ſcripſit commentarijs, potius Septuaginta editionem,
quàm Hebraicam veritatem eſſe ſectatum,& in eo præſertim quod eſt maximi ponderis, nimirū
in ſupputatione annorum ab origine mundi. Nam dum in præfatione operis de Iudaicis antiqui
tatibus numerat ab origine mundi vſque ad cladem Hieroſolymorum annos quinquies mille,
quod etiam affirmat ſcribens contra Apionem [g]: plane ſignificat ſecundum ea quę ſuperius di-
E cta ſunt,ſe editionem Septuaginta eſſe ſecutum. Philonem idem præſtitiſſe,nulli eſt dubium,quod
alibi demonſtrabimus. Quamobrem Paulum diuinas Scriptutas citaſſe ſecundum Septuaginta,
nulla eſſe debet admiratio;cum ſecundum vſitatiorem eorum temporum editionem id eum feciſ
ſe appareat.

e Hiero. in Iſai. ca.6.

f Galat.4.

Editio Septuag. etiam a Iudæis frequētiori vſu recepta.

g Ioſeph.contra Apion. lib.1.in princ.

XLVII.

Falſo alijs quā Paulo tribuitur Epiſtola ad Hebræos.

His viſis,reliquum eſt vt illos redarguamus, qui negantes eam eſſe Pauli, Clementi potius,
vel Barnabæ,aut Lucæ adſcribendam eſſe putarunt. Certe quidem Clementis fuiſſe, dici non po-
teſt,ex eo quòd(vt dictnm eſt)ipſe eamdem ſæpius ſuis ſcriptis intexens, alterius plane auctoris
qnàm ſuam eſſe declarat. Barnabæ vero nec tribui poſſe,ex eo certum explotatumq.redditur; qđ
cum nonniſi vna dicatur ab eo eſſe ſcripta epiſtola;quænam illa fuerit, & qnàm plane diuerſa ab
epiſtola ad Hebræos, Clemens Alexandrinus,qui in libris Stromatum [h] ex ea frequenter ſen
tentias recitat, aperte ſignificat. A Luca vero aliquam vmquam fuiſſe ſcriptam epiſtolam,
neminem antiquorum vel recentiorum dixiſſe teperimus: nec certe eius muneris fuiſſe
videtur, cum non eſſet Apoſtolus,vt eam ſibi ad Hebræos ſcribendi arrogaret auctoritatem.
Æquius igitur,& quod eſt veritati magis conſentaneum,alij dixerunt,eamdem ab eo fuiſſe po-

h Clem.Alexan. Strom libr.2.ſæpe lib.5.

tius

a Philaſtr. de hæreſ. c. 90.
b Xyſt. Biblioth. lib. 7. c. 8.

tius tranſlatam, quam ſcriptam. Non enim quæ ad Hebræos, ſed quæ dicebatur ſcripta ad Laodicenſes, a quibuſdam Lucæ adſcribebatur, vt teſtatur Philaſtrius [a]. Nihil dicimus de Tertulliano, cuius eam eſſe a quibuſdam tradi miramur quod Xyſtus affirmet [b]. nam cum idem Tertullianus eamdem adſcribat Barnabæ, omnis prorſus de ea re ſuſpicio ceſſat. A

XLVIII.

c Hier. epi. 129.

A Græcis recepta Epiſtola ad Hebræos.

d Idem in Iſai. ca. 6.

Sed & illud eſt accuratius examinandum: Quid eſt, quod & a S. Hieronymo ſcriptum eſſe legatur, dictam epiſtolam ad Hebræos non recipi a Latinis, ſicut a Græcis? Reddam primum verba Hieronymi ſic ſcribentis ad Dardanum [c]: Illud noſtris dicendum eſt, hanc epiſtolam, quæ inſcribitur ad Hebræos non ſolum ab Eccleſijs Orientis, ſed ab omnibus retro Eccleſijs, & Græci ſermonis ſcriptoribus, quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi: licet plerique eam vel Barnabæ vel Clementis arbitrentur: & nihil intereſſe cuius ſit, cum Eccleſiaſtici viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur. Quod ſi eam Latinorum cõſuetudo non recipit inter Scripturas canonicas; nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Ioannis eadem libertate ſuſcipiunt, & tamen nos vtraque ſuſcipimus.] hæc ille; qui item [d] de Latinorum conſuetudine alibi teſtatur, ſic dicens: Vnde Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos, quam Latina conſuetudo non recipit.] Sed an hæc tam facile ſint admittenda, magna opus eſt conſideratione; & an re vera ita ſe habeant, diligentius exquirendum eſt. B Et in primis, a Græcis abſque ambiguitate aliqua recipi epiſtolam Pauli ad Hebræos Amphilochius in carmine ad Seleucum, quo ſcribit ſeriem librorum canonicorum, teſtatur his iambis:

Quæ vero ad Hebræos, notha eſſe dicitur
Pleriſque; ſed male: nam germana gratia eſt.] Numerat eamdem Gregorius Nazianzenus item in carmine de libris authenticis.

XLIX.

e Hier. epiſt. 7.

Epiſt. ad Hebræos recepta in Concilio Nicæno.

Quod vero ad Latinos ſpectat, quos ait Hieronymus illam non recipere: ſi de antiquioribus temporibus agitur dicemus paulo poſt: ſi autem de recentioribus intelligit; illud animaduertendum, quænam potuerit eſſe differentia inter Græcos & Latinos ſcriptores Catholicos poſt Nicænum Concilium abſque præiudicio violatæ fidei ſinceritatis, quæ quis ſcripta reciperet, vel reijceret, ſi (quod ipſe [e] teſtatur) in ſacroſancto Nicæno Concilio ſtatutus eſt certus numerus Scripturarum canonicarum? Poſt illud quidem tempus ſi inter alias recenſita haberetur dicta epiſtola ad Hebræos, certe religio erat ſi non reciperetur æque ab omnibus tam Latinis quam Græcis. Quod vero eadem in dicta Synodo accepta fuerit, non tantum ea ratione libere affirmari poſſe videtur, C quòd Catholici omnes ea vſi eſſent aduerſus Arianos, qui eam abiecerant; ſed eo etiam argumento, quod Athanaſius rogatus a Cõſtante Imperatore, vt totius diuinæ Scripturæ compendium ad ſe mitteret, ille Synopſim conſcripſit, qua diſtinguens authentica ab apocryphis, inter canonicas ab Eccleſia receptas ſanctas ſcripturas adnumerat Pauli epiſtolam ad Hebræos. Nec quidem putandum eſt, Athanaſium, qui Nicæno Concilio præſens fuit, diuerſum diuinarum Scripturarum catalogum ab eo qui in Synodo editus eſſet, ſcribere præſumpſiſſe, cum eſſet einſdem Synodi præ ceteris acerrimus propugnator. Sed & Patres qui interfuerunt Concilio Laodiceno, ſeriem canonicorum librorum recẽſentes, æque cum ceteris epiſtolam Pauli ad Hebræos adnumerant. Si igitur in Concilio Nicæno (vt dictum eſt) inter alia ſcripta canonica ea fuit epiſtola adnumerata: magnus profecto error fuiſſet, ſi (quod ait S. Hieronymus) a Latinis non fuiſſet accepta.

L.

Latini omnes recipiunt Epiſtolam ad Hebræos.

f Hebr. 1.

g Hebr. 9.
h Optat. lib. 7.
i Philaſt. hæreſ. 90.
k Gaudent. tractat. 2.
l Chrom. lib. de 8. beatit.
m Rufin. in expoſ. Symboli.
n Aug. de Ciui. Dei lib. 16. c. 22.
o De doctrina Chriſti. li. 2. c. 8.

Sed quoſnam per Latinos intellexerit, adhuc ſubtilius exquiramus. Si de antiquioribus quæritur: iã dictũ eſt Clementẽ Romanũ Pontificẽ epiſtolã ad Hebræos ſæpius ſuis interſerere conſueuiſſe ſcriptis: adde, ſi placet, in his q ab eo cõſcripti ferũtur Apoſtolici canones, eãdẽ inter ſcripta canonica adnumeratã eſſe. Verũ non Clemens tũ, ſed & alij Latinorũ, quorũ ipſe meminit de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & qui inter Latinos fuerunt celebriores, eãdẽ epiſtolam ſæpe citãtes, Pauli quoque titulo prænotarunt: vt inter eos Hilarius, qui in libro quarto de Trinitate hæc habet: Fa- D ctuiram autem, per id quod Paulus [f] ad Hebræos dixerit: Tanto melior factus eſt Angelis, quanto excellentius ab his poſſidet nomen.] idemq. alijs in locis. Gregorius Bæticus, cuius idem Hieronymus meminit, in libro quem ſcripſit de Fide, æque Apoſtoli nomine citat epiſtolam ad Hebræos, vt cum ait: Alibi docet Apoſtolus [g] de Filio Dei eſſe ſcriptum: Et adorent eum omnes Angeli Dei.] Optatus Mileuitanus, quem idem inter ceteros ſcriptores Eccleſiaſticos recenſet, Apoſtoli Pauli nomine allegat cum ex eiuſdem epiſtolæ capitulo octauo teſtimonium adducit contra Parmenianum [h]. Item quoque Philaſtrius [i] Epiſcopus Brixianus, qui tãtum abeſt vt reſpuat, vt inter hæreſes adnumeret opinionem illorum qui eam non ſicut ceteras Pauli epiſtolas amplecterentur. Gaudentius [k] einſdem Eccleſiæ Epiſcopus eamdem Apoſtoli Pauli nomine citat quoque epiſtolam. Chromatius [l] hoc itidem præſtitit, & Ruffinus [m] einſdem Eccleſiæ presbyter, Paulinus, Ambroſius, ac Auguſtinus [n] creberrime, qui licet non neget eidem ab aliquibus con- E tradici, a plurimis tamen affirmari eſſe Pauli tradit [o]: idemq. ipſe texens ſeriem ſcriptorum canonicorum, eam adnumerat cum ceteris. Cum igitur Galli, Hiſpani, Afri, Itali, ijdemq. omnes q Latine ſcribentes, ante Hieronymi tempora floruerunt, vel ſaltem illius æquales extiterũt, citaſſe reperiantur nomine Pauli epiſtolam ad Hebræos; quidnam ſit quod S. Hieronymus ait, eam a Latinis non recipi, expendendum eſt.

LI.

p Hier. de Script. Eccl. in Paulo.
q Tertull. lib. de pudicitia.

Qui Latini abſtinuerunt ab ea Epiſtola.

Non equidem puto, quia (quod ipſe ait [p]) Tertullianus eam non recepit vt Pauli, ſed vt Barnabæ; ob eam cauſam dixerit non recipi a Latinis. Nam abſit, vt vnus a ceteris omnibus diſcrepans Tertullianus, Catholicæ Latinæ Eccleſiæ canonem canonicorum ſcriptorum præſcripſerit; cum præſertim nonniſi in libro [q], quem ſcripſit poſtquam eſt factus hæreticus, id ſua ſententia teſtatum reliquerit. Sed ad alios potius quam ad Tertullianum Hieronymus videri poſſet habuiſſe reſpectum, nimirum ad S. Cyprianum, qui ea minime vſus eſſe reperiatur; niſi Cypriani quis illud opus eſſe contenderit, quod titulo de Operibus cardinalibus eiuſdem nomine cõſignatur. Verum de Cypriano haud mirandum, ſi qui ſemper præ manibus Tertullianum habuit, eum

que magi-

A que magiſtrū nominate cōſueuit [a], Tertulliano in eo fuerit obſecutus. De Arnobio, Minutio Felice, & Lactantio, nihil eſt, q̄ licet eam non citarint, ab eis reiecta dici poſſit; quippe qui cū ſcripſerint aduerſus Gentes, nequaquam vſi ſunt diuinæ Scripturæ, cui illæ minime crederent, teſtimonijs, ſed Gentilium potius ſcriptis, ac rationibus; nam & Lactantius [b] Cyprianum ſugillaſſe viſus eſt, quòd agens aduerſus Demetrianum Proconſulem, alioſque Gentiles, niſus ſit teſtimonijs diuinæ Scripturæ: ſic enim ait: Materia non eſt vſus vt debuit: non enim Scripturæ teſtimonijs, quam ille vtique vanam, fictam, commenticiam putabat, ſed argumentis & ratione fuerat refellendus.] Nullum ergo affert præiudicium veritati, ſi dicti auctores contra Gentiles agentes non citauerint epiſtolam ad Hebræos. At in alijs nonne Arnobius interpretatus pſalmum centeſimum quartum (niſi velit quis alium eſſe illum Arnobium) citat capitulum ſextum Pauli epiſtolę ad Hebræos? ſic dicens: Paulus clamat Hebræus ex Hebræis.]

a Hier. de Scri. Eccle. in Tertull. ca. 53.
b Lact. lib. 5. c. 4.

LII. *Euſebij, nō Hieronymi aſſertio.*

Verum nec ad hos quidem Hieronymus videtur habuiſſe reſpectum; ſed alijs credens, exiſtimauit eam ab Eccleſia Romana non recipi. Nam idem ipſe [c] in Caio hæc ſcribit: In eodem volumine epiſtolas quoque Pauli tredecim tantum numerans, decimamquartā, quæ fertur ad Hebræos, dicit non eſſe eius. Sed & apud Romanos vſque hodie quaſi Pauli Apoſtoli non habetur.] B Sed obſeruandum diligenter eſt, hæc non eſſe verba Hieronymi, ſed Euſebij, ex quo ſe plurima accepiſſe præfatur [d]. Agens enim de Caio, nihil videtur aliud præſtitiſſe, quàm ad verbum deſcripſiſſe quæ ab Euſebio de eodem ſcriptore dicta erant. Sed vt hæc facilius cognoſcantur, reddam & Euſebij verba de Caio ſic dicentis [e]; Tredecim ſolum memorat epiſtolas diui Pauli Apoſtoli: epiſtolam autem ad Hebræos reliquis non adnumerat. Nam illa apud quoſdam Romanos etiam adhuc, Apoſtoli epiſtola eſſe non exiſtimatur.] hęc Euſebius ex verſione Chriſtophorſonia. Ruffinus autem ſic tranſtulit [f]: Pauli Apoſtoli tredecim epiſtolas aſſerit: eam, quæ ad Hebræos ſcripta eſt, non commemorans; quæ etiam nunc apud Latinos putatur non eſſe Apoſtoli Pauli.] Hæc igitur cum ex Euſebio Hieronymus exſcripſerit, maiorem illi quàm par erat fidem tribuit, dum putauit Latinos dictam epiſtolam non recipere.

c Hier. de Scrip. Eccleſ.
d Hier. in præf. de Scriptur. Eccleſ.
e Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 14. in fin.
f Ruffin. hiſt. li. 6. c. 15.

LIII. *Quod Romana Eccleſia recepit vt Pauli Epiſtolam ad Hebræos.*

Sed an hæc omnia veritate ſubſiſtant, vtriuſque auctoris appello ſententiam. Primum enim de his quæ antiquioris ſunt temporis, eiuſdem Euſebij hic eſſet referenda ſententia de Clemente epiſtolam ad Hebræos approbante, atque ſuis ipſius ſcriptis interſerente; ſed eam ſuperius recitauimus. De nouiſſimis vero temporibus, quibus Hieronymus vixit; quid de his ſentiret Romana C Eccleſia, epiſtola Innocentij Papæ ad Exuperium [g] (ambo hi viuebant Hieronymi tempore, nam vtriuſque meminit) ſatis ſuperq. declarat, dum texens in ea Romanus Pontifex catalogum diuinorum librorum, inter eos numerat quatuordecim epiſtolas Pauli Apoſtoli. Sed ante Innocentiū Papam extat decretum Romani Concilij, quod ad damnandam hæreſim Apollinaris eſt celebratū ſub Damaſo Romano Pontifice, vbi nouiſſimo loco actum eſt de libris canonicis in hæc verba: Item dictū eſt: Nunc vero de Scripturis diuinis agēdū eſt; Quid vniuerſalis Catholica recipiat Eccleſia, & quid vitare debeat. Incipit ordo veteris Teſtamenti: Liber Geneſis, &c.] inferius vero in ordine noui Teſtamenti, inter epiſtolas Pauli recenſita habetur epiſtola ad Hebræos his verbis: Ad Hebræos vna.] habentur hæc in Collectione Creſconiana omnium antiquiſſima atque veriſſima, & in noſtro codice, qui antiqtate nemini cedit ponitur pagina ducētiſſima trigeſimaquinta. Porro dictum Concilium ſub Damaſo Romæ eſt celebratum, antequam Hieronymus ſcripſerit librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis: nam cum ſe illum ſcripſiſſe dicat anno decimoquarto D Theodoſij Imperatoris; Damaſus, qui auctor decreti illius fuerat, iam anno ſexto eiuſdem Imperatoris ex hac vita deceſſerat. Sicq. in re tam patenti de Romana Eccleſia nulla remanet amplius dubitatio. Quod ſi extarent monumenta prædeceſſorum Romanorum Pontificum, in quibus de eadem epiſtola opportuna mentio incidiſſet, haud dubium eorumdem teſtimonio de eadem epiſtola fides obſignata manſiſſet. Scimus tamen, in epiſtola ſecunda Euariſti, & in prima Higinij (vt prætereamus eam quæ Clementis nomine inſcripta habetur ad Iacobum fratrem Domini) ex eadem epiſtola ad Hebræos citari ſententias: ſed quoniam haud adeo firma certaq. fide ſubſiſtunt, perinde ac cetera quæ a nobis ad hanc rem probandam ſunt allegata, libentius modo abſtinuimus: ſatis ſuperq. eſſe exiſtimantes quæ diximus, ad repellendam de Epiſtola ad Hebræos ab Euſebio illatam calumniam in Romanam Eccleſiam; quam ſanctus Hieronymus (rogata venia dixerim, inuitus enim nolenſq. licet pro veritate ad ei obtinendum adducor) facile nimis, quod miramur, admiſit.

g Innoc epiſt. 3.
h Gelaſ. in Cō. Rom. decr. de li. canon.
i Caſſio. li. 1. din. lect. c. 14.
k Iſido. libr. 6. Origin.

LIV. *Epiſtola ad Hebræos ab omnibus vt Pauli cogni ta.*

Quid vero poſthac ſenſerit eadem Romana Eccleſia, Gelaſius [h] fidem facit, & alij Romani Pontifices, itemq. Caſſidorus [i] Senator: Quid etiam Galliæ, Alcimus Auitus Epiſcopus Viennē- E ſis, qui heroico carmine texēs omnia ſcripta canonica, hoc verſu recolit quatuordecim epiſtolas Pauli:

Bis ſeptena pij quod ſpargit epiſtola Pauli.]

Quid præterea Hiſpaniæ, demonſtrat Iſidorus [k] Epiſcopus Hiſpalenſis. Quid Eccleſia Africana, Concilium Carthaginenſe tertium [l], atque etiam Auguſtinus [m] declarant. Quid denique totus Oriens, ſatis docuiſſe diximus Concilium Magnum Nicænum, Laodicenum, Athanaſium, Gregorium Nazianzenum [n], Amphilochium [o]: atque (vt vno verbo dicam) quotquot poſtea extiterunt rerum Eccleſiaſticarum Catholici tractatores, eadem de epiſtola ad Hebræos pari conſenſione firmarunt; latinis pariter omnibus id ipſum de eadem profitentibus, exceptis tamen quibuſdam Nouatoribus, quos vel ingens temeritas arguit, vel hæreſis infamat atque condemnat.

l Conci. Carth. 3 can. 47.
m Aug. de doctr. Chriſt. li. 2. c. 8.
n Greg. Nazi. in carm. de li. cano.
o Amphil. in carmi. de li. canoni.

LV. *Teſtificatio Petri de ea epiſtola.*

At quidni vniuerſus Chriſtianus orbis, vno excepto Caio ex claſſe Catholicorum, eam germanam Pauli nouerit epiſtolam, quæ in primis Petri Apoſtoli teſtimonio (ſi quis eius verba exacte conſideret) appareat comprobata; ſic enim ait [p]: Propter, quod cariſſimi, hęc expectantes, ſatagite immaculati & inuiolati ei inueniri in pace, et Domini noſtri longanimitatem, ſalutem arbitremini

p 2 Pet. 3.

bitremini

biтremini,ſicut & cariſſimus fratrer noſter Paulus ſecundũ datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis A
hæc ad Hebræos Petrus,ad quos ſuam primam epiſtolam ſcripſerat,vt ipſe in eadem teſtatur,ſic dicens:Hanc ecce vobis,cariſſimi,ſecundam ſcribo epiſtolam.] Porro eo argumento eſſe a Paulo ſcriptam epiſtolam ad Hebræos,vt mala ſuſtinẽtes,fide cõſtantes,beatorum retributionem expectarent,quis non videt?cum præſertim in his admonendis,ab illis verbis [a]: Habentes itaque fratres fiduciam]vſq. ad finem totus verſetur?At quoniã nulla alia fere eſt eius epiſtola, in qua hæc ipſa idem Apoſtolus non inculcet:merito idem Petrus ea verba mox ſubdit [b]; Sicut in omnibus epiſtolis,loquens in eis de his,&c.]

a Hebr. 10.
b 2. Petr. 3.

LVI. *Sigillum Pauli quodnam.*

At eam non eſſe Pauli;quis poterit affirmare,ſi his adiunxerit ea quæ de tẽpore eius ſcriptæ epiſtolæ præfati ſumus? Vel ſaltem ex ſigillo Pauli,eius eſſe germanam quis poterit Iure negare? Et quodnam qualeve Pauli ſigillum? Ipſum hæc ſcribentem ad Theſſalonicenſes [c] attendamus: Salutatio mea manu Pauli:quod eſt ſignum in omni epiſtola.ita ſcribo:Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis.]ad Hebræos itidem hæc eadem:Gratia cũ omnibus vobis.Amẽ.] Sed videas & alias eiuſdem Pauli epiſtolas ſic eodem conſignatas eſſe ſigillo,vt gratiam impartiendo non eadem prorſus ſemper verba conſcribat:quamobrem in eo tantum appareat conſiſtere characterem , quod in fine litterarum gratiam illis,ad quos ſcribit,impartiat:nam in fine epiſtolæ ad Coloſſenſes habet:Gratia vobiſcum.]& ad Timotheũ:Gratia tecum.]Porro(quod alias diximus)in eo priuatum eius ſigillum cognoſcitur,quod ſalutando,gratiã pro ſalute conſcribat: quandoquidem(vt ſuperius dictum eſt ex Tertulliano [d])Iudæi ſalutando, pacem , deprecarentur, Paulus vero gratiam. Sunt enim hæc verba Tertulliani: Nam & hodie Iudæi in pacis nomine appellant,& retro in Scripturis ſic ſalutant.]et paulo poſt:Euangelizator enim bonorum, id eſt gratiæ Dei,paci eam præferẽdam ſciebat.]At de eiuſmodi ſalutatione gratiæ nomine ſuperius fuſius,cum de prima a Petro ſcripta epiſtola actum eſt.Itaque hæc iam ſatis(quod noſtrarum partium eſt)de Epiſtolæ Pauli ad Hebræos certæ fidei atteſtatione,tam ex Romana,quam ex ceteris Occidentalis ac Orientalis orbis Eccleſijs comprobata. Si quæ leuiſſimæ reliquæ ſunt Nouatorum obiectiones:eas ab alijs [e], qui aduerſus illos commentarios ſcripſere, egregie cõfutatas inuenies. Ceterum hæc ipſa epiſtola Pauli,quæ ad Hebræos eſt titulo conſignata,idcirco vltimo loco in codice ponitur,quod omnium nouiſſima ſcripta habeatur; licet in ceteris diſponendis, non ſemper ratio temporis videatur eſſe ſeruata.

c 2. Theſ. 3.
d Tertul. contra Marcion. lib. 5. cap. 5.
e Xyſt. Senen. Biblioth. lib. 7. ca. 8. Bellarmin. controu. lib. 1. c. 17. & alij.

B (margin)

LVII. *De Sanctis antiquæ legis.*

Sed illud monendum,quòd idem Paulus in eadem ad Hebræos [f] epiſtola multa referat,quæ ad antiquam hiſtoriam pertinent;de his ſcilicet quæ in priori Teſtamento paſſi ſunt viri ſancti , nec habentur ſcriptis canonicis veteris inſtrumenti comprehẽſa; vt cum de antiquioribus ſanctis ait:Alij autem diſtenti ſunt,non ſuſcipientes redemptionem,vt meliorem inuenirent reſurrectionem. Alij vero ludibria & verbera experti,inſuper & vincula,& carceres: lapidati ſunt , ſecti ſunt, tentati ſunt,in occiſione gladij mortui ſunt,circuierunt in melotis,in pellibus caprinis, egẽtes,anguſtiati,afflicti,&c.]Hæc,inquam,etſi ex veteri Teſtamento non omnibus ſibi vindicant fidem,ex nouo certe,tum ex ſententia Domini,tum etiam Stephani(quod obſeruat Origenes ſcribens ad Africanum)firmam ſibi conciliant auctoritatem:vt cum apud Matthæum [g] Dominus inuehitur in Scribas & Phariſæos,dicens: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum,& ornatis monumenta iuſtorum,& dicitis:Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum,non eſſemus ſocij eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis , quia filij eſtis eorũ qui Prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum .] Ad hæc & illud ſpectat,quod ab eodem dicitur [h]:Hieruſalem, Hieruſalem,quæ occidis Prophetas,& lapidas eos qui mittuntur ad te.]vel quod Stephanus in Iudæos item declamat his verbis [i]; Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos,qui prænũciabant de aduentu Iuſti.]Immo & idem Paulus ad Theſſalonicenſes [k]:Eadem,inquit,paſſi eſtis & vos a contribulibus veſtris,ſicut & ipſi a Iudæis,qui Dominum occiderunt,& Prophetas.]

f Hebr. 11.
g Matth. 23.
h Luc 13.
i Act. 7.
k 1. Theſſ. 2.

C (margin) D (margin)

LVIII. *Sublata multa e diuina ſcriptura.*

Sed cur hæc veteris Teſtamenti non ſunt mandata hiſtorijs? Dicam quæ idem Origenes,pluribus de his agens,ad Africanum poſt multa ſcribit his verbis:Ad hæc dicendum,quòd ex ijs quæ presbyterorum,magiſtratuum,& iudicum continebant vituperationem , Iudæi ſuſtulerunt a cognitione populi:quæ quidem ſeruantur in arcanis:vt de Iſaiæ nece,qui ſerra ſectus fuit,atq. alijs.] eadem ratione affirmat ab Hebraico textu hiſtoriam de Suſanna eſſe ſublatam: quam ex adytis edidere Septuaginta interpretes,atque Theodotio item diuinarum Scripturarum interpres . Sed de epiſtola Pauli ad Hebræos,ſimulq. aliis omnibus ab eo conſcriptis,hic eſto iam finis:illud vnũ addendo,conſueuiſſe maiores noſtros,cum in eccleſia Pauli ad diuerſas Eccleſias ſcriptæ epiſtolæ legerentur,eaſdem legenti lectori dicere:Pax tecum.]quod erat ſymbolum Catholicæ communionis. Vnde S. Auguſtinus [l] ſcribens ad Generoſum,hæc ait:Quid autem peruerſius & inſanius,quã lectoribus eaſdem epiſtolas legentibus dicere:Pax tecum:& ab earum Eccleſiarum pace ſeparari,quibus ipſæ epiſtolæ ſcriptæ ſunt?]hæc ipſe.

l Auguſt. epiſto. 163.

E (margin)

LIX. *De Areſacta ficu Romulea.*

Quod ad res Romanas pertinet:multa q̃ ad inſtitutũ minus faciunt,omittentes,ſatis ſit illud meminiſſe,quod Tacitus [m] ſcribit in hæc verba:Hoc eodem anno Ruminalem arborem in Comitio,quæ ſuper octingentos & quadraginta ante annos Remi Romuliq. infantiam texerat,mortuis ramalibus,areſcente trũco,diminutam,prodigij loco habitum eſt.]Sed prodigium hoc quidnam portenderet,ſi & nobis interdum coniectari licet,& ex eo quod in ſacris litteris habetur exẽplum,hæc eadẽ interpretari:dicere haud incõgrue poſſe videmur ; ſicut olim in areſacta ad Chriſti imperium apud Hieroſolymam ficus arbore,Synagogæ infructuoſæ eſt præmonſtratus interitus ita quoque non ſine Dei couſilio exiccata Romulea ficu,veteris ſuperſtitionis abrogationem eo prodigio eſſe ſignificatam,cũ id manifeſto experimẽto probarit euentus. Sicq. bene verſa vice rerum,magno ſane prodigio fatalis arbor,eademque illis feliciſſima,Remi & Romuli cunabulis

m Tacit. Annal. lib. 13.

consecrata,

A coſecrata,tunc aruit,cum aridum erucis lignum a Petro Pauloq; Romæ plantatum vireſcens fœcundo germine propagatur.

IESV CHRISTI ANNVS 61. | PETRI ANNVS 17. | NERONIS IMP. ANNVS 5.

HOc,qui ordine ſeqnitur,anno Domini ſexageſimoptimo,adſcribuntut Faſtis Coſſ. [a] C.Viſpanius & Fonteius Capito:quo Paulus,biennio in vinculis iam exacto,liber abire ſinitur. Reliquæ autem res geſtæ Pauli vſque ad martyrium remanſerunt prorſus obſcuræ. Quæ vero dicebantur Acta Pauli, de quibus diximus, reiecta ſunt inter apocrypha. Ex eis Origenes [b] recitat illam tamquam a Saluatore dictam ſententiam: Denuo debeo crucifigi.] alludens ad ea quæ Paulus dixerat ſcribens ad Coloſſenſes [c]: Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti,in carne mea.] Quonam autem poſt hæc abierit:ex his,quas ſcripſerat, litteris ſuperiori anno datis,facile colligi poſſe videtur;quippe qui ſcribens ad Philippenſes,his vſus eſt verbis: Confido autem in Domino,quoniam & ipſe veniam ad vos cito.]ad Philemonem vero ſic: Simul autem & para mihi hoſpitium:nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis.]& in nouiſſima,quam ad Hebræos(vt vidimus) ſcripſit: Cognoſcite,inquit,fratrem noſtrum Timotheũ dimiſſum:cũ quo,ſi celerius venerit,videbo vos.] Vt ex his appareat, Paulum haud in ſententia perſtitiſſe,poſt Romã aduẽtum proficiſcendi in Hiſpanias,ſicut olim ad Romanos ſcribens [d] his verbis ſignificauerat: Cũ in Hiſpaniam proficiſci cœpero,ſpero quòd præteriens videam vos,& a vobis deducar illuc.]& paulo poſt: Per vos proficiſcar in Hiſpaniam.] Cum igitur Paulus dum Romæ teneretur in vinculis,propoſitum conſilium proficiſcendi in Hiſpanias mutaſſe viſus ſit, & profectionem in Orientem inſtituiſſe:an id ipſum quod conceperat animo,omnino præſtiterit,haud tuto poſſumus affirmare:non quidem eius animi leuitate,vt paruo momento nec ſatis graui cauſa huc & illuc impelleretur;ſed quòd aliter quàm ſtatuiſſet,Deo monente,agere cogeretur;id ipſum eo teſtante, dum

C ad Corinthios [e] ſcribens,quibus ſpoponderat ſuum aduentum,ait: Hac confidentia volui prius venire ad vos,vt ſecundam gratiam haberetis;& per vos tranſire in Macedoniam,& iterum a Macedonia venire ad vos,& a vobis deduci in Iudæã. Cum ergo hoc voluiſſem,nũquid leuitate vſus ſum? aut quæ cogito,ſecundum carnem cogito,vt ſit apud me,eſt,& non?] Quamobrem an profectus ſit in Orientem,haud certe affirmari poſſe videtur:cum præſertim olim Mileti Epheſios allocutus,numine diuino afflatus illis prædixiſſet,eos non eſſe viſuros amplius faciẽ ſuam; quod certe haud potuiſſe contingere exiſtimamus,ſi in Orientem Paulus,& in Aſiam (vt pollicitus fuerat ſcribens ad Philemonem) iterum rediſſet,quin ad optatiſſimam Eccleſiam Epheſinã Aſiæ totius metropolim conceſſiſſet.

Hæc idcirco dixerimus,quoniam complurium antiquorum Patrum ſententia traditum videtur,Paulum ſolutum vinculis eſſe profectum in Hiſpaniam. At nec ob eam cauſam,quòd nunc (ſi velimus) rediſſet in Orientem,videri poteſt elapſum tempus,quo minus potuerit proficiſci poſtmodum in Hiſpanias:nam octo illi qui intercedunt anni vſq; ad ipſius conſummatum martyriũ, non tantum fuere illi ſatis ad Hiſpanias peragrandas,ſed vniuerſum plane orbem Romanum ac

D barbarorum externas regiones adeundas. Hæc dicentes, operæpretium ducimus hic intexere ſeriem antiquorum Patrum,qui profectionem Pauli in Hiſpaniam ſuis ipſorum ſcriptorum monumentis egregie teſtatam poſteris memoriæ commendarunt. Præſtitiſſe id ipſum nos meminimus in Notationibus in Martyrologium Romanum:ſed hic iterum,vt opportuniori ac decentiori loco,eadẽ repetere,fuſiuſque proſequi,inſtituto conſentaneum arbitramur. Sed primo quod in contrariam partem Gelaſius [f] Papa ſcripſiſſe videtur, nimirum Paulum nequaquam vt antea animo inſtituerat,permiſſum eſſe in Hiſpanias proficiſci,Deo aliter decernẽte,cuius monitu alio fuerit amandatus;inſpiciamus,reddamuſque eius verba:ſic enim ait: Beatus Paulus Apoſtolus non ideo(quod abſit) fefelliſſe credendus eſt,aut ſibi extitiſſe contrarius; quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum,diſpoſitione diuina maioribus occupatus ex cauſis,implere nõ potuit quod promiſit. Quantum enim ipſius voluntatis intererat,hoc pronunciauit,quod re vera voluiſſet efficere. Quantum enim ad diuini ſecreta conſilij(quæ vt homo omnia non potuit, licet Spiritu Dei plenus,agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præuentus.] hæc Gelaſius:cuius ſententia non eo quidem tendit,vt penitus neget Paulum aliquando in Hiſpaniam eſſe profectum;ſed potius af-

E firmet voluiſſe,ſed minime tunc impleſſe quod eſſet pollicitus: quippe qui ad Romanos ſcribens, ſe propediem,ſimulac collectam pecuniam Hieroſolymam pauperibus detuliſſet, Romam venturum,ac ſubinde in Hiſpanias proficiſci decreuiſſe teſtatur. attamen quo minus id præſtare potuerit,quas a Iudæis eſt paſſus Hieroſolymis,graues ærumnæ,& quas Romæ ſub Nerone biennio detentus in carcere,fuerunt impedimento.

At licet Gelaſius contrariæ ſententiæ eſſet aſſertor:tamen ſi numero teſtium eadem definienda ſit cõtrouerſia;pro vno Gelaſio complures ſunt ei eruditione nõ impares,qui profectioni Pauli in Hiſpanias libentius adſtipulãtur. At qd in primis de ea re ſcripſerint Græci veteres Patres,qd demum Latini,in medium adducamus. Hippolytus in libello de Septuagintaduobus diſcipulis, aduentus Pauli in Hiſpanias eſt firmus aſſertor. Athanaſius ad Dracontium ſcribens,hæc ait: Studium fuit ſancto viro,*nempe Paulo*,vſque ad Illyricum Euangeliũ prædicare,neque ſegneſcere, neque omittere quin Romam iret,& in Hiſpanias aſcenderet,vt pro grauiori labore,maiore frueretur mercede laboris.] Cyrillus [g] Hieroſolymorum Epiſcopus hæc in eamdem ſententiam: Ab Hieroſolymis vſq. ad Illyricum diſſeminauit Euangelium:qui regiã quoq; Romam inſtituebat,

I.

[a] Tacit. lib. 14.

[b] Orig. in Ioan. tom. 17.

[c] Coloſſ. 1.

[d] Rom. 15.

Paulus an redierit in orientem.

[e] 2. Cor. 1.

II.

Paulus profectus ne fuerit in Hiſpaniam.

[f] 22. q. 2. c. beatus, ex Act. Com. Concil. manuſcript.

III.

Teſtes de Profectione Pauli in Hiſpanias.

[g] Cyrill. catechel. 17.

a Epipha.hære. 7.
b In præfat. in epiſt. ad Hebr.
c Ioan. Chryſo. de laud. Pauli homil. 7.
d Idem in Mat. homi. 76.
e Theodoret. in epiſto. ad Timo. 2. cap. vlt.
f Theodoret. in epiſto. ad Philip. cap. 1.
g Theodoret. in Pſalm. 116.

& in Hiſpaniam vſque promptitudinem prædicationis extendit.]Epiphanius [a] hæc etiam: Paulus, inquit, in Hiſpaniam profectus eſt, Petrus vero ſæpe Pontum & Bithyniam viſitauit.] Ioannes Chriſoſtomus [b] id ipſum ſæpius profitetur; ac in primis: Poſtquam, inquit [c], Romam ingreſſus eſt, ibi quoque quanta cum modeſtia annunciat veritatem, quanta etiam cum libertate obſtruit ora impiorum? Verum nec ibi ſtare contentus, etiam in Hiſpaniam percurrit.]& alibi [d]; Videas eum Hieroſolymis ad Hiſpaniam vſque currentem.]ac rurſus: Cum igitur biennium Romæ exegiſſet in vinculis, tandem dimiſſus eſt: deinde in Hiſpanias profectus, inuiſit illic Iudæos quoque; ac tunc fortaſſe Romam reuerſus eſt, quando & ſuppliciũ iuſſu Neronis pertulit.] Theodoretus idem affirmans, ait [e]: Quando appellatione vſus, Romam a Feſto miſſus, defenſione audita, fuit abſolutus, & in Hiſpaniam profectus eſt; & ad alias gentes excurrens, eis doctrinæ lucem attulit.]item [f]: Quæ Actorum nos docuit hiſtoria, quòd duobus annis primum Romæ per ſe degit, per ſe habitans in ſuo conducto: cum autem illinc profectus eſſet in Hiſpaniam, & illis etiam diuinum Euangelium tradidiſſet, reuerſus eſt, & tunc fuit truncatus capite.]inſuper alibi [g]: In Italiam venit; & in Hiſpanias peruenit; & inſulis, quæ in mari iacent, vtilitatem attulit.] Rurſum Sophronius Epiſcopus Hieroſolymitanus in ſermone de Natali Apoſtolorum id ipſum aſſeuerat. Poſt recenſitos alij complures recentiorum Græcorum idem ſunt teſtati. A B

IV.
h Hiero. in Iſai. ca. 11.
i Grego. Moral. lib. 31. c. 22.
k Iſidor. de vita & obitu ſan. c. 71.
l Bed. in Martyrolog. 11. kalend. Aprilis.
m Ado in Chro. anno Domi. 59.
n Die 22. Mart.
o Ado in Chro. anno 59.
p 2. Tim 4.
q Die 25. Septẽ.
r Metaphra. ſer. de Apoſt. die 29. Iunij Sur. to. 3. & Mich. Glyc. 3. par. Annal.

Ex Latinis vetuſtior ſanctus Hieronymus eius ſententiæ grauiſſimus reperitur aſſertor, vt in primis cum ait [h]: In Hiſpaniam alienigenarum portatus eſt nauibus.]& alibi: Vſque ad Hiſpaniam tenderet, & a Mari rubro, immo ab Oceano vſque ad Oceanum curreret.]Gregorius [i] Papa id ipſum his verbis confirmat: Ecce ipſe, quem ad teſtimonium iam ſæpe deduximus, Paulus, cũ nunc Iudæam, nunc Corinthum, nunc Epheſum, nunc Romam, nunc Hiſpanias peteret, vt in peccati morte iacentibus æternæ vitæ gratiam nunciaret, quid ſe aliud quàm eſſe aquilam demonſtrabat?]Apud Iſidorum [k](quiſquis ſit ille auctor) id ipſum teſtatum inuenies. Beda inſuper [l], Ado Viennenſis [m], & alij complures hoc ipſum profeſſi ſunt. Id denique Romanum Martyrologiũ [n] egregie profitetur, cum agit de Paulo Epiſcopo Narbonenſi: quem ſecum Paulus ducturus in Hiſpaniam, reliquit Narbonæ. Quin & addit Ado [o] Viennenſis Epiſcopus, eodem itinere Paulum reliquiſſe Trophimum diſcipulum Arelate, Viennæ vero Creſcentem. Verum de Creſcente Paulus ipſe ad Timotheum ſcribens [p], anno primo ſui carceris petijſſe Galatiam (ſiue, vt alij legunt, Gallias) tradit: ſed potuit vel ad ipſum redijſſe, vel in via occurriſſe, atque eo modo quo ſcribit Ado, eius Eccleſiæ Epiſcopus, Viennæ relictus eſſe. Porro res geſtæ Pauli in Hiſpania, ſicut & alia eius acta poſtquam ſolutus vinculis Roma egreſſus eſt, remanſerunt inopia ſcriptorum prorſus obſcuræ; licet in Græcorum Menologio [q] mentio habeatur de Xantippe & Polixena a Paulo ad fidem conuerſis in Hiſpania: quæ vero de his apud Metaphraſtem [r] leguntur conſcripta, & Euſebij (vt ait) auctoritate teſtata; quoniam nuſquam Euſebium hæc ſcripſiſſe reperire eſt, cetera etiam quæ ſubinſert, in ſuſpicionem adduci poſſe videntur: verum qualiacumque ſint, qui ea cupit, habet auctorem quem conſulat. C

V.
Paulus ſicut & Petrus docuit Occidentales.
s Innoc. ad Decent.

At licet hæc de aduentu Pauli in Hiſpanias tot tantiſque conſignata ſint teſtibus: Innocentius [s] tamen Romanus Pontifex, neminem Apoſtolorum, excepto Petro, Hiſpanias & alias Occidentalis orbis prouincias docuiſſe, firmiter videtur aſſeueraſſe, cum ait: Legant ſi in his prouincijs alius Apoſtolorum inuenitur aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam inuenitur; oportet eos hoc ſequi quod Romana Eccleſia cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe, nõ dubium eſt: ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittere.]hæc Innocentius. Sed haud putandum eſt eum a Petro Paulum diuidere voluiſſe, ſicut ceteros Apoſtolos, quos iure negat Occidentales oras docuiſſe: nam Pauli cauſa diuerſa eſſe videtur a ceteris; quippe qui & ipſe, ſicut Petrus, Romæ docuerit. Cum igitur idem Innocentius agens de traditis in Occidente Apoſtolicis inſtitutis, eos in quos ſcribit, prouocet ad Romanæ Eccleſiæ ritus: cum ſatis conſtet tam Petrum quàm Paulum eam ſacris inſtitutis imbuiſſe; certe quidem de Paulo quid exciperet, non habebat: cum eaſdem tam Romæ quàm in remotis prouincijs Eccleſiaſticas traditiones eum impartitum eſſe, dicere opus ſit. At quòd tantum de Petro meminit: recte id quidem, quòd primæ ſedis eſſet Epiſcopus, ex qua ceteræ deriuentur Eccleſiæ, eidemque vnitate Catholica compaginentur. Quamobrem haud putandum, Romanum Martyrologium, cum de profectione Pauli in Hiſpanias meminit, a ſententia Innocentij diſcrepaſſe. At de his ſatis: iam cetera proſequamur. D

VI.
Lucas quando ſcripſit Acta Apoſtolorum.

Hoc eodem anno S. Lucas Euangeliſta ſcriptionem eam abſoluit, cuius eſt titulus, Acta Apoſtolorum. Cum enim in fine eius commentarij biennium egiſſe Paulum in ſuo conducto ſcribat, plane poſt illud tempus extremam manum operi ſe impoſuiſſe ſignificat. Quandoquidẽ, mea ſententia, eam ipſum in ſcribendo inijſſe rationem affirmari poſſe videtur, vt interpolatis temporib. eadem Acta conſcripſerit: quippe qui res, quibus præſens fuerit, continuo ſcriptis commendarit, omniaq. ſingillatim, vt geſta eſſent, diſtincte admodum fuerit proſecutus: cetera autem quæ ſe abſente acta fuiſsent, ea vel breui cõpẽdio comprehenſa, ſummatim ſcripſerit, vel prorſus intacta reliquerit. Quod vero S. Hieronymus dicat biennium Pauli Romæ agentis extẽdi vſque ad quartum Neronis annum, nos autem quinto ponamus: vnde id acciderit, iam ſatis ſuperq. ſuperius dictum eſt; nimirum quòd ipſe vno eodemq. anno ponat eius diſceſſionem Hieroſolymis, & Romã aduentum; quæ tamen duobus annis eſse peracta, nec quo inde receſſit anno, veniſse Romam, ſed ſequenti, eiuſdem Lucæ teſtimonio eſt declaratum. Si igitur tertio Neronis anno addas biẽnium quo Paulus in ſuo conducto vinctus permanſit; haud dubium inuenies ipſum hoc anno Neronis quinto liberũ eſse dimiſſum: quo (vt dictũ eſt) Lucas Actorũ opus abſoluit. Præterea vero Lucam iterũ Romã rediſſe eo tempore, quo Paulus nouiſſime Romã rediens, martyrium cõſummauit, tradunt Acta paſſionis eius, quæ feruntur Lini nomine; de quorũ fide inferius dicturi ſumus. E

Quonam

VII.

A Quonam autem Lucas abierit, poſtquam Roma diſceſſit, incertum eſt; hæc tamen de eo tradit Epiphanius [a]: Prædicat primum quidem in Dalmatia, ac Gallia, & in Italia, ac Macedonia.] Scimus etiam legi apud Oecumenium [b], eumdem, Roma cum diſceſſiſſet, in Orientem eſſe reuerſum, rurſumque Libyam petijſſe, Thebanos Chriſtiana inſtituiſſe religione, atq; in vltima ſenectute reddidiſſe Deo ſpiritum. Sane quidem & Hieronymus [c] eum vita cælibem ad ætatis annos octuagintaquatuor perueniſſe teſtatur. Verum alij complures antiqui probataque fide auctores eũ martyrio vita functum teſtantur. Nam in primis Gregorius Nazianzenus [d] aduerſus Iulianum Apoſtatam agens, eum martyribus adnumeraſſe viſus eſt, cum ait: Non victimas pro Chriſto cæſas vereritus es? non magnos pugiles extimuiſti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, eos qui & poſt illos & ante illos capitis ſui periculo veritatem protexerunt: qui cum igni & ferro & belluis & tyrannis & præſentibus malis & denunciatis, alacri animo, veluti in alienis corporibus, immo quaſi corporum expertes dimicarunt?] Paulinus Nolanus [e] his item verſibus ipſum nominat martyrem:

Hic patre Andreas, & magno nomine Lucas.
Martyr, & illuſtris ſanguine Nazarius.]

a Epiph. hær. 51.
b Apud Oecum. in Lucam.
c Hier. de Script. Eccl. in Luca.
d Greg. orat. 1. in Iulian.
e Paulin. epiſt. 12.

B Rurſum Gaudentius [f] Epiſcopus Brixianus, qui claruit eodem quo Ambroſius ſæculo, hæc habet: Horum quatuor habemus in præſenti reliquias; qui regnum Dei & iuſtitiam prædicantes, ab incredulis & iniquis occiſi, Deo ſemper viuere operationum ſuarum virtutibus demonſtrantur: Ioannes in Sebaſte Palæſtinæ, Thomas apud Indos, Andreas & Lucas apud Patras Achaiæ ciuitatem conſummati referuntur.] De eodem hæc Nicephorus [g], breui compendio vitam illius deſcribens: Lucas Antiochiæ, q̃ eſt in Cœleſyria, ortus, medicus ſimul & pictor egregius, Thebis ad Paulum venit: atque ibi nuncio patrio errori remiſſo, ad Chriſtum acceſſit: pro corporum curatione, animarum medicus factus, Euangelium ſuum Paulo præcipiente ſcripſit, atque itidem Acta Apoſtolorum. Cum Paulo autem Romæ cum fuiſſet, in Græciam eſt reuerſus, plurimoſque ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illuſtrauit: & tandem a diuini verbi contẽptoribus ex fructiferæ oleæ arbore ſuſpenſus, quòd aridi ligni, vnde crux fieret, copia non eſſet, Deo ſpiritum commendauit, cum octoginta (vt dicitur) annos natus eſſet, &c.]

f Gauden. tractat. de dedic. Baſil.
g Niceph. lib. 2. c. 43.

VIII. *Cœleſyria ambitus.*

Sed hic obiter prætériſſe nolumus, quòd ſiue hic ex Nicephoro, ſiue alio auctore recitauimus in Martyrologio, poſitam Antiochiam in Cœleſyria; a quodam recenti coſmographo nos eſſe reprehẽſos. C Sed quod ea ad verbum ex certis auctoribus exſcripſimus, ſatis ad noſtram excuſationẽ eſſe poſſet. Verum haud conſenſerimus, Nicephorum, vel alios id dicentes eſſe hallucinatos, ſed tãtummodo impropriè locutos: cum ſatis exploratum ſit, tum ex antiquis coſmographis, tum ex diuinæ Scripturæ teſtimonijs, illam propriè dictam eſſe Cœleſyriam, quæ iuncta Phœniciæ montibus, Libano & Antelibano clauditur. Ceterum (inquit Strabo [h]) nonnulli totam Syriam in Cœleſyros & Phœnices partiuntur.] & poſt multa: Tota itaque regio vltra Seleucidem in Ægyptum & Arabiam recedens, Cœleſyria appellatur: propriè ea quæ Libano definitur & Antelibano.] hæc Strabo. Secundum igitur illorum deſcriptionem non tantum apud Nicephorum legimus Antiochiam poſitã in Cęleſyria, ſed & apud S. Hieronymũ in libro de locis Hebraicis in Acta Apoſtolorum. Immo idem auctor, cum ibidem agit de Cilicia, eam a Cęleſytia diuidi ait Amano monte.

h Strab. lib. 16.

IX. *De rebus Lucæ reliqua.*

Sed ad Nicephorum de Luca alia addentem redeamus. Agit ibidem & de miraculis ad eius monumentum edi ſolitis, deque Chriſti, & ſanctiſſimæ matris eius, necnon Petri & Pauli imaginibus ab eodem coloribus effigiatis. De tranſlatione autem eius reliquiarum Conſtantinopolim, cuius meminit, agemus ſuo loco. Eadem de martyrio in olea conſummato teſtatur Michael Glycas [i] Græcus hiſtoricus; D ſed & de vnguẽto medico, quod ex membris eius ſcaturijt, quo etiam ſigno repertas reliquias eius tradit; eadem & Georgins [k] Cedrenus. Quid prætérea de Luca dicamus, non habemus, niſi quòd Origenes [l] eumdem hunc eſſe Lucam cum Lucio, cuius Paulus meminit ſcribens ad Romanos, exiſtimauit. Plura autem de eo ſuperius.

i Glycas lib. 3. Annal.
k Georg. in compend. hiſt.
l Orig. in epiſt. ad Rom.

De Agrippinæ nece.

Hoc ipſo anno Nero Imperator ſceleſtiſſimum omnium facinus meditatus, vt Agrippinę matri mortem inferret, naufragio id ſemel tentatum cum non ſucceſſiſſet; miſſo Aniceto liberto cum ſocijs, eam occidendam curauit, menſe Martio, feſtis Quinquatrijs. Reliquum vero anni tempus turpiſſimis eſt ab eo inſumptum luxurijs. Sed hæc pluribus Tacitus [m]. Cumque (vt idem ait) publica adulatione, lætitia quoque publica omnium eſſet, vt de ſalute parta Imperatoris: fortaſſe ea ex cauſa accidit, vt Paulus in carcere iam inſumpto biennio, vna cum ceteris vinctis ſolutus vinculis, liber iuberetur abire.

m Tacit. lib. 14.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
62.	18.	6.

E

I.

SEquitur annus Domini ſexageſimus ſecundus, qui Conſulatu Neronis quarto & Cornelij Coſſi notatus habetur in Faſtis [n]: quo Feſtus Iudææ Præſes in prouincia diem obijt, cui ſucceſſor a Nerone deſignatur Albinus [o], qui tamen nonniſi ſequenti anno profectus eſt in Iudæam. Quid interim Rex Agrippa de abrogatione & ſubſtitutione ſummi Pontificis egerit, Ioſephus [p] ſic ſcribit: Cæſar autem de Feſti morte accepto nuncio, Albinum in Iudæam miſit Præſidem. Rex vero Ioſepho ſummo Pontifice iuſſo priuatam vitam agere, ſacerdotium eius dedit Anani filio, & ipſi vocato Anano, eodem quo pater nomine. Seniorem iſtum Ananum aiunt fuiſſe omnium feliciſſimum, vt qui liberos habuerit quinque, omnes potitos ſummi Dei pontificio, cum prius ipſe ad ſatietatem hac dignitate eſſet perfunctus: quod ad eam ætatem nulli antea ſum-

n Tacit. Annal. lib. 14.
o Euſebius in Chron.
p Ioſeph. Antiq. lib. 20. cap. 8.
De Anano ſeniori, & eius filiis.

tea ſummorum Pontificum cõtigerat.]hæc Ioſephus. Quod ad ipſum Ananum ſeniorem ſpectat: A
haud dubium eſt, ipſum illum eſſe quẽ idẽ [a] Ioſephus a Quirino Syriæ Præſide ſubſtitutum ait in locum Ioazari, rurſumq. depoſitum a Valerio Grato anno primo Tiberii [b]: ſicque ſecundum initam a nobis ſuperius rationem de tempore præfecturæ Quirini, inuenitur hic ſediſſe annos circiter quindecim: cui ſuffectus eius filius Eleazarus nomine: rurſumq. alio tempore eiuſdem Anani ſecundus filius Ionathas ſubrogatus eſt Caiphæ, cuius idem [c] auctor meminit: tertius vero dictus Theophilus ſummo etiam pontificatu potitus [d] eſt: eodemque perfunctum munere quartum filium Matthiam nomine, idem Ioſephus [e] tradit: vltimo demum loco, quintus filius eius Ananus iunior, de quo agimus, eſt ſubrogatus; de quo hæc Ioſephus [f]: Iunior autem Ananus, q hoc tempore pontificatum accepit, audax erat, & ferox ingenio, ſecta Sadducæus; quod hominum genus apud Iudæos in iudicando eſt ſeueriſſimum.] Cetera autẽ quæ ad ipſum ſpectant, dicemus anno ſequenti. Qui igitur tradunt [g] Annam, vt Caipham, male perijſſe; quod ad ſeniorem Annã ſpectat, longe a Ioſepho diſcrepare noſcuntur.

a Ioſeph. Antiq. lib. 15. cap. 2.
b Ioſeph. ibid.
c Ioſeph. Antiq. lib. 18. c. 6. & lib. 19. cap. 6.
d Ioſeph. Antiq. li. 19. c. 15.
e Ioſeph. Antiq. lib. 19. ca. 6.
f Ioſeph. Antiq. lib. 20. cap. 8.
g Niceph. lib. 2. c. 10. in fi. & alii eum ſecuti.

II. Sub iiſdem Coſſ. Romanam vrbem varijs exagitatam prodigijs, vulgi opinione male interpretatis, teſtatur Tacitus [h]; quippe quæ tum ob ortum recentis cometæ, tum ob fulmen illapſum in menſam Neronis, quaſi certior reddita eſſet de eius morte, omnia ſtudia conuertit in Rubellium Planeum, quòd ex Iulia gente per matrem originem duceret: qui Neronis iuſſu ſolum vertere, & in Aſiam proficiſci coactus eſt. Hæc licet præter inſtitutum, a nobis poſita videantur; tamen prætерijſſe noluimus, quo eiuſmodi ſaltem exemplo innoteſcat, quàm fallax & vanum plerũque eſſe ſoleat ex prodigijs huiuſcemodi futura prænoſcere. B

h Tacit. lib. 14.

III. Eodem item anno (vt idem Tacitus narrat) nobilis in Aſia vrbs Laodicea, cuius (vt vidimus) Paulus in epiſtola ad Coloſſenſes ante biennium ſcripta meminit, tremore terræ collapſa proſternitur: ſed a ciuibus iterum breui reſtituitur, nam opulentiſſima erat. Eius namque diuitiarum occaſione Eccleſiam ibi poſitam tepuiſſe, conqueritur Dominus apud Ioannem [i], ſic dicens: Et Angelo Eccleſię Laodiceæ ſcribe: Hæc dicit: Amen, teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neque frigidus ęs, neque calidus. Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quoniam tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Quia dicis: diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, vt locuples fias; & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ: & collyrio innunge oculos tuos, vt videas. C
Ego quos amo, arguo & caſtigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.] Quod autem ſuadet Laodicenos indui veſtimentis albis, & emere aurum ignitum: alia ab illis eſſe comparanda veſtimenta, aliaſque diuitias eſſe quærendas, diuerſaſque ab iis quas Laodiceni ex pretioſis velleribus poſſiderent, inſinuat. Facta enim videtur alluſio ad ea, quæ in hæc verba de Laodicenſibus ſcribit Strabo [k]: Loca quæ ſunt circa Laodiceam, oues alunt excellentes, non mollicie modo lanarum, qua etiam Mileſiis præſtant, ſed etiam ad coruorum nigredinis æmulum colorem, vnde amplos quoque habent redditus.] Tradit idem auctor inferius, eadem loca eſſe terræmotibus vehementer obnoxia. Euſebius vero in Chronico, anno Neronis decimo, eiuſmodi cladem Laodicenſem ponit, additque non tantum Laodiceam, ſed & Hierapolim, necnon & Coloſſas eiuſdem prouinciæ nobiles ciuitates terræmotu eſſe proſtratas. At in his quæ ſunt temporũ, Tacito æquius aſſentimur.

De Laodicea terræmotu proſtrata.
i Apoc. 3.
k Strabo lib. 12.

IESV CHRISTI ANNVS 63. | PETRI ANNVS 19. | NERONIS IMP. ANNVS 7. D

I. SEquitur annus Chriſti ſexageſimuſtertius, Coſſ. C. Cæſonio Peto & Petronio Turpiliano: qui Iacobi Iuſti fratris Domini glorioſo martyrio, vt nobiliſſimo monumento, inſignis redditur. Rem adeo celebrem Ioſephus Iudæus etiam ſuis ipſius ſcriptis egregie teſtatam reliquit: quippe qui tanti ponderis Iacobi necem exiſtimauit, vt ob tam infandum ſcelus, Iudæorum populũ perditum, ciuitatem exciſam, templum incenſum, ac cetera denique mala illis obueniſſe, fuerit opinatus. Sed quid ipſe de Iacobo a Iudæis necato conſcripſerit, enarremus; ſic enim ait [l]: Talis igitur cum eſſet Ananus, *ſummus ſcilicet Pontifex*, audax, ſæuus, ingenio ferox, & ſecta Sadducæus; tempus opportunum ſe nactum ratus, mortuo Feſto, Albino adhuc agente in itinere, Concilium iudicum aduocat: ſtatutumq. coram eo fratrem Ieſu Chriſti Iacobum nomine & vna quoſdam alios reos impietatis peractos, lapidandos tradit. Quod factum omnibus in ea ciuitate bonis & legum ſtudioſis vehementer diſplicuit: miſſiſque ad Regem clam nuncijs, rogauerunt, mandaret Anano, E
ne quid tale poſthac ageret: nam ne nunc quidem recte egiſſe. Quidam etiam Albino occurrentes venienti ab Alexandria, docuerunt eum, non licuiſſe Anano ſine ipſius conſenſu aduocare Concilium. Horum verbis ille perſuaſus, iracunde ſcripſit Pontifici, daturum ſibi pœnas minitans, & Agrippa Rex eam ob cauſam poſt tertium menſem ablatum ab eo pontificatum Ieſu Dannæi filio conceſſit.] hæc Ioſephus.

l Ioſeph. Antiq. lib. 20. cap. 8.
De Iacobi Epiſcopi Hieroſoly. Martyrio.

II. Sed antequam cetera antiquorum ſcriptorum teſtimonia de nece Iacobi hic inſeramus: quod ſpectat ad temporis rationem, omnes pari conſenſione confirmant accidiſſe anno ſeptimo Neronis Imperatoris: id Euſebius [m]: S. Hieronymus [n], ac denique ceteri omnes pariter aſſeuerant. Euſebius enim Olympiade ducenteſima decima, anno primo, & Neronis Imperij ſeptimo, hæc ait: Iacobus frater Domini, quem omnes Iuſtum appellant, a Iudæis lapidibus opprimitur: in cuius thronum Simeon ſecundus ſummittitur.] hac igitur ratione eum ſediſſe oportuit non annis triginta (vt cõplures dixerũt) ſed vigintinouẽ tantũmo: quippe qui anno trigeſimoquarto, quo &

m Euſebius in Chron.
n Hier. de Scrip. Eccl. in Iacobo.
Tempus ſedis Iacobi.

A Dominus paſſus,eius Eccleſiæ eſt inſtitutus Epiſcopus.]Error inſuper in notam numeri apud Ni
cephori Chronicon irrepſiſſe videtur,dum loco annorum vigintinouem, viginti ſex ſedis Iacobi
notati habeantur. At nec prætermittimus hic etiam confutare illorum ſententiam,qui vt quoquo mo
do defenderent epiſtolam Clementis Romani ad Iacobum fratrem Domini inſcriptam, & mon
ſtrare poſſent Iacobum hunc etiam poſt Petrum fuiſſe ſuperſtitem, affirmarunt contra ſententiã
omnium aſſerentium eum conſummaſſe martyriũ anno Neronis ſeptimo, annos ſedis Iacobi nõ
eſſe numerandos ab anno paſſionis Chriſti, ſed ex quo facta eſt in prouincias Apoſtolorũ diſceſ-
ſio,nempe(vt dicebat Apollonius [a]) a duodecimo anno poſt Ieſum paſſum.Sed hæc omnia non
tantum Euſebij,Hieronymi,& aliorum teſtimonio confutantur,verum ipſius quoque Ioſephi: q
dum ait,tunc occiſum fuiſſe Iacobum,cum Albinus veniret in prouinciam;cumque eiuſdem teſti
ficatione probetur,ante annos ſeptem & menſes quinque ab obſidione Hieroſolymorum Albinũ
fuiſſe in eo magiſtratu(quod idem ſcribit de bello Iudaico [b]) plane certum eſt,hoc anno Iacobũ
Iuſtum eſſe martyrio coronatum. Ceterum Epiphanius [c] licet ad decrepitam ætatem Iacobũ per
ueniſſe teſtetur,nempe ad annos nonagintaſex: tamen poſt aſcenſionem Saluatoris vixiſſe tradit
B annis plus minus vigintiquatuor:Sed & de ætatis annis ipſius quoque fides redditur dubia; cum
haud facile cuipiam perſuaderi poſſit,Iacobum fratrem Domini tempore paſſionis Chriſti egiſ
ſe annum ætatis ſeptuageſimumſecundum, & ante annos quinque(quod falſum eſt)martyrium
conſummaſſe.

a Apud Euſeb. lib. 5. c. 17. in fine.
b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. ca. 13.
c Epiphan. hæreſi 78.

III. Quæ autem poſt Ioſephum de Iacobi martyrio Hegeſippus & Clemens Alexãdrinus coſcrip
ſerint, Euſebius [d] ſimul colligens narrat his verbis: Iudæi ergo,cum Paulus prouocaſſet ad Cæ-
ſarem,& ad vrbem Romã a Feſto miſſus eſſet; ſpe penitus;qua Concilium in eius necem compa
raſſent;excidentes,in Iacobum fratrem Domini,cui ab Apoſtolis ſedes Hieroſolymitana delata
fuit,omnem ſuam maleuolentiam conuertunt:contra quem ea ſcelera,quæ ſequuntur,comparata
fuere. Primum illum in medium adducunt;& vt fidem Chriſti coram omni populo deneget, vehe
menter ſolicitant. Verum cum præter omnium opinionem liberiori ore voceque quàm expecta-
rent,præſente vniuerſa multitudine,Filium Dei Saluatorem & Dominum noſtrũ Ieſum ingenue
& fidenter confeſſus fuiſſet:hominis teſtimonium(nam propter ſummum ſapientię & pietatis ſtu
dium,quod in vita aſſidue excoluerat,ab omnibus iuſtiſſimus putabatur) amplius tolerare non
C poterant. Eum igitur tum neci dant,cum ad illud facinus impune obeundum,interregni opportu
nitatem arripuiſſent. Quippe Feſto per id tempus mortuo, ſumma rerum in Iudæa adminiſtratio
principe & gubernatore penitus erat deſtituta. Ceterum quamquam Iacobi necis ratio & modus
ex verbis Clementis ſupra citatis ſatis conſtare poterit(qui a templo præcipitatum,ac fullonis ve
cte percuſſum,mortem oppetiuiſſe narrat) Hegeſippus tamen Apoſtolorum ætati proxime ſucce-
dens,in quinto hiſtoriæ ſuæ libro,ea quæ ad illum ſpectant,accuratiſſime tradit ad hunc modum.

d Euſeb. hiſtor. lib. 2. ca. 22.
Iudæorũ in Iacobũ odium.

IIII. Iacobus frater Domini,qui a Saluatoris temporibus ad noſtram vſque ætatem Iuſtus(Iacobi
enim nomine multi donati erant)ab omnibus appellatus fuerat, Eccleſiæ adminiſtrationem vna
cum ceteris Apoſtolis ſuſcepit. Hic ab vtero matris ſuæ ſanctus fuit; vinum & ſiceram non bibit;
animalium carnibus ſe abſtinuit:nouacula caput eius numquam raſum fuit, neque corpus oleo
perunctum,aut balneis lotum. Huic vni licebat in Sancta ſanctorum ingredi:veſtibus enim vteba
tur nõ laneis,ſed lineis dumtaxat. In templum ſolus intrare ſolitus eſt,atque ibi genibus humi po
ſitis,pro populi peccatis veniam poſtulare:cuius genua,quòd tam aſſidue,tum ad Deum auguſte
ſancteque adorandum,tum ad veniam precibus populo expoſcẽdam,procumbebat,cameli inſtar
D tuberculis contractis obduruerunt. Qui propter ſingularem iuſtitiæ præſtantiam, Iuſti, & Obliæ
(quod Latine,populi præſidium dici poteſt,& iuſtitia)nomen,ſicut Prophetæ de eo memorant,in
uenit. Quibuſdam igitur ex ſeptem ſectarum fautoribus in populo ſparſarum, & a me in hiſtoria
ante declaratarũ,ab eo ſciſcitantibus,quodnam eſſet oſtium Ieſu?reſpondit, Ieſum eſſe Saluato-
rem. Ex quorum numero nonnulli crediderũt,quòd Ieſus eſſet Chriſtus. Sectæ autem ſupradictæ,
neque carnis reſurrectionem fore,neque vllum venturum,qui cuique ſit pro his quæ recte aut ſe-
cus geſſerit in vita,mercedem redditurus,omnino crediderunt. Verum quotquot crediderunt, Ia
cobi prædicatione & hortatu crediderunt.

Inſtitutum vitæ Iacobi.

V. Ergo cum plerique etiam ex principibus viris fidem eſſent amplexati:nonnulli ex Scribis, Pha
riſæis,& reliquis Iudæis tumultuari atque adeo vociferari cœperũt,quòd vniuerſus fere populus
Ieſum exiſtimabat verum eſſe Chriſtum. Qui etiam ad Iacobum profecti,ſic eum compellarunt:
Te obnixe oramus,vt quoniam populus fide in Ieſum,perinde ac ſi vere eſſet Chriſtus,collata, in
granem errorem delapſus eſt,eum ab hac opinione auoces:atque vt omnes etiam,qui hodie ad fe
ſtum diem Paſchatis celebrandum conuenerunt,de Ieſu recte vereque erudias, te etiam atque et
E obteſtamur:tibi enim omnes fidem adhibemus;nec nos ſolum,ſed tota multitudo perhibet teſti-
monium,quòd iuſtus ſis,quòdque perſonam non reſpicias. Perſuadeas igitur populo de Ieſu, ne
erret:etenim & vniuerſus populus & nos omnes tibi credimus. Idcirco ſtatue te ipſum ſuper pin-
nã templi,vt de ſuperiori loco cunctis perſpicuus ſis,atque adeo tua verba a tota multitudine faci
le & ſine impedimento audiantur. Propter feſtum namque Paſchatis,nõ ſolum omnes Iudęorum
tribus,ſed multi etiam ex Gentibus conuènerant. Proinde Scribæ & Phariſæi, quos ſupra poſui-
mus,Iacobo ſupra pinnam templi collocato cœperunt exclamare & dicere: O Iuſte, cui merito
omnes debemus fidem adiungere:quoniam populus Ieſum crucifixum imitando aberrauit;tu id
circo nobis commonſtra quod ſit oſtium Ieſu crucifixi. Qui clara voce ſic reſpondit: Quid me
interrogatis de Ieſu filio hominis? Ipſe ſedet in cælo a dextris magnæ virtutis & potentiæ Dei, &
in nubibus cæli venturus eſt.

Iacobi Glorioſa Confeſſio.

VI. Atq; cum multi plene eſſent perſuaſi, & ob Iacobi teſtimonium Deum laudibus in cælum fer
rent,dicerentque Oſanna filio Dauid: Scribæ & Phariſæi de integro cœperunt primum ita inter

ſe colloqui: Male certe & infelicitet cecidit, vt iſtud teſtimonium noſtra opera Ieſu tribueretur. At
conſcenſis gradibus, illum deijciamus præcipitem: vt homines inde perterrefacti, nullã fidem eius A
doctrinæ adhibeant. Deinde clamare, ac dicere: O o, Iuſtus etiam errauit. In quo eloquia ſacra

a Sapien. 2.

apud Sapientiam [a] ſcripta plane expleta fuere: Tollamus e medio Iuſtum, quoniam nobis mole-

Iacobus in præceps agitur.

ſtiæ eſt & incommodo. Quocirca fructus operum ſuorum comedent. Tandem ergo adoleſcentes
Iuſtum præcipitem dederunt: dixeruntque ipſi inter ſe, Iacobum Iuſtum obruere oportere lapidi-
bus. Et quoniam deiectus in præceps, non ſtatim mortem obijt, ſed vultu ſurſum ſublato, genibuſ-
que flexis dixit, Obſecro Domine Pater, da illis veniam, neſciunt enim quid faciant: cœperunt ſa-
xa in eum conijcere. Cumque lapidibus illũ obruere pergerent, vnus ex ſacerdotibus ex filijs Re-
chab, filij Rechabim, qui ſunt Hieremiæ teſtimonio cõmendati, voce emiſſa cõtentius dixit: Quid

b Epiphan. hæreſi. 78.

agitis? Iuſtus pro vobis Deum deprecatur.] hominem vero qui hæc dixit, fuiſſe Simeonem eius ne-
potem ex ſorore, filium Cleophæ, tradit Epiphanius [b]. Proſequitur Euſebius: Attamen vnus ex
illis, qui fullo erat, arrepto vecte, quo veſtes ſolebat premere, in caput Iuſti impegit. Ita vitam bea-
to & felici martyrij cruciatu affectus afflictuſque amiſit. In quo loco prope templum, vbi colu mel- B
la eius nomine inſcripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum eſt. Iſte Iacobus tum Iudæis, tũ
Græcis carus & incorruptus fuit teſtis, Ieſum vere fuiſſe Chriſtum. Non multo poſt Veſpaſianus
Iudæam obſedit, Iudæoſque redegit in ſeruitutem. Hæc Clementis hiſtoriæ mire cõſentientia He-
geſippus vberius pleniuſque explicauit.] hucuſque Euſebius de nece Iacobi ex dictis auctoribus.

VII.

c Hieronym. de Script. Eccl. in Iacobo.

Quod vero ad ſepulcbrum eius ſpectat, hæc addit S. Hieronymus [c]: Eius ſepultura titulum
vſque ad obſidionem Titi, & vltimam Hadriani, notiſſimum habuit. Quidam e noſtris in monte
Oliueti eum putarunt conditum: ſed falſa eorum opinio eſt.] Addit poſt hæc Euſebius, Iudæorum

Iudæorũ mala ex nece Iacobi aduenisse credita.

d Orig. contra Celſ. lib. 1.

teſtimonio facile creditum ac diuulgatum, eius execrandi facinoris cauſa talia tantaque obueniſ-
ſe, quæ poſt hęc ſecuta ſunt mala: immo & Ioſephi idem hæc addit verba. Iudæis quidem ad ſcelus
vindicandum in Iacobum Iuſtum fratrem Domini, qui dicitur Chriſtus, ab illis admiſſum (illum
namque iuſtitiæ facile primas ferentem impie neci dederunt) iſtæ obuenere calamitates.] Citat &
Origenes [d] eiuſmodi Ioſephi de Iacobo teſtimonium in hæc verba, agens contra Celſum. Ioſe-
phus enim, etſi minus in Chriſtum credidit, cauſam tamen conquirens Hieroſolymitani excidij,
& cur eſſet templum deletum: cum debuiſſet dicere, conſpirationem quam Iudaicus populus ad- C
uerſus Ieſum feciſſet, fuiſſe omnium cauſam, & quia Chriſtum per Prophetas iam denunciatũ ſu-
ſtulerant: ipſe vero tamquam inuitus, haud quaquam longe a vero aberrans, eo inquit hæc accidiſ-
ſe Iudæis, vt Iacobus Iuſtus ille vindicaretur, qui Ieſu & frater eſſet, qui dictus eſt Chriſtus: hunc
enim, cum eſſet iuſtiſſimus, trucidarunt: & ſanę non magis ob hanc ſanguinis propinquitatem, q̃
ob morum ſimilitudinem, & ſermonis mutui cum Ieſu commercium, vt Iuſtus diceretur, effectũ
eſt. Si igitur ob Iacobi gratiam Hieroſolymorum deſolationem cõtigiſſe Iudæis ille affirmat: cur
non æquius fuerit fateri, ob Chriſtum id factum fuiſſe, cuius diuinitatem tam multi hominũ con-
uentus teſtificantur?] hæc Origenes. Sed cur Iacobi neci potius quàm Chriſti tributa fuerit Hiero-
ſolymitana clades; illam cauſam fuiſſe putamus, quòd haud diu poſt necem Iacobi cœperunt de
venturis malis diuinitus oſtendi prodigia; quibus illi perterriti, ea recentiori ſceleri adſcribebant.
Agemus autem paulo inferius de ſingulis ſuo loco.

VIII.

De mira Iacobi Sanctitate

e Epiphan. hæreſi 29.

f Epiphan. hæreſi 78.

Sed quod ad eumdẽ Iacobum ſpectat: præter illa quæ de eius vitæ ſanctitate a Ioſepho, Clemẽ-
te, Hegeſippo, & Euſebio ſunt recitata; S. Epiphanius [e] ijſdem conſentiens, æque affirmat, permiſ-
ſum illi fuiſſe ob egregiam ſpectatamque omnibus virtutem ingredi in Sancta ſanctorum ſemel D
in anno: additque [f] ipſum ſemper virginem permanſiſſe: putauitque hunc illum fuiſſe, qui relicta
ſindone, nudus paſſionis Chriſti tempore aufugit: hæc idcirco opinatus, quòd eum lineam ſindo-
nem ſemper induere ſolitum, dicti auctores affirment: ſed de his ſuperius pluribus actum eſt. Tra-
dit præterea, nudis pedibus incedere conſueuiſſe: Inſuper ſiccitate magna inſtaute, eleuantem ad
cælum manus, Deum precatum eſſe, ac mox pluuiam impetraſſe. hæc ille & alia multa. S. Hierony-

g Hier. in epiſt. ad Galat. cap. 1. in fine.

h Chryſoſt. in Matth. hom. 5.

mus [g] de eodem hæc habet: Vir fuit tantæ ſanctitatis & rumoris in populo, vt fimbriam veſtimẽ-
ti eius certatim cuperent attingere.] Chryſoſtomus [h] addit etiam, non tantum eius
genua, ſed & frontem ob iugem in pauimento proſtrationem callo obductam fuiſſe. Sunt de
eo alia ferme innumera Patrum elogia, quæ breuitati conſulentes omittimus, cum præſertim de
eo ſuperius nõnihil ſit dictum. Sed his omnibus hic de Iacobo addimus, iſta legi in Thalmud Hie-
roſolymitano, in Sciabath capite decimoquarto: Rabbi Eligazer filio Dama colubri morſu ægro-
tante, veniſſe ad eum Iacobum e caſtello Samma, vt in nomine Ieſu fabri eum curaret; ſed a Rab-
bi Iſmaele prohibitum. cumque contra eum obniteretur ipſe Eligazer, affirmans id fieri potuiſſe,
inter altercandum, ſerpente veneno, coram ipſo Iſmaele extinctus eſt; qui tunc exclamauit, hæc E
dicens: O te felicem filium Dama, qui ex hoc mundo in pace migraſti, nec tranſgreſſus es materiã
ſapientum.] hæc ibi: eadem quoque leguntur in Thalmud Babylonico de Idololatria capite ſecun-
do, in omnibuſque enarratis ſimilia, niſi tantum quòd caſtelli nomen non Samma, ſed Satania no-
minatum habetur. Porro alijs in locis eiuſdem Thalmud Babylonici, cum mentio habetur de Ia-
cobo, ſemper nominatur diſcipulus Ieſu fabri, contemptus gratia: eadem quoque apud Rabbi Sa-
lomonem leguntur: vt iure credatur hic fuiſſe Iacobus Apoſtolus, de quo agimus, Hieroſolymo-
rum Epiſcopus, qui peregrinantibus in diuerſas prouincias ceteris Apoſtolis, ibi remanſit.

IX.

De Epiſtola Iacobi.

i Euſ. hiſt. lib. 2. cap. 22. in fine.

Reliquit Iacobus Eccleſiæ Dei & illud inſigne ſui Apoſtolatus monumentum, nempe epiſtolã
ad duodecim Tribus, quæ erant in diſperſione: de qua hæc Euſebius [i]: Ab eo prima epiſtolarũ,
quæ Catholicæ nominantur, dicitur ſcripta eſſe. Illud tamen minime præterire decet, quòd licet a
quibuſdam tamquam adulterina & minime germana propterea iudicetur, quòd non adeo multi
ex veteribus illius epiſtolæ, ſicut nec eius q̃ dr̃ Iudæ, q̃ ẽt in ſeptem Catholicarum epiſtolarum nu-
mero ponitur, vllam omnino mentionem faciunt: tamen nos iſtas cum reliquis in quãplurimis Ec-

A cleſijs publice receptas approbataſq. cognouimus.]hæc Euſebius. Hieronymus [a] etiam ab eodem
Iacobo eam eſſe ſcriptam epiſtolam teſtatur, ſic dicens: Vnam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de
ſeptem Catholicis eſt.]at quid de ea aliqui ſenſerint, mox ſubdit: Quæ ipſa ab alio quodam ſub
nomine eius edita aſſeritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatẽ.]hæc Hie
ronymus declarans tam ſuam quàm aliorum de epiſtolæ Iacobi auctoritate ſententiam. Quæ cũ
adeo clara atque etiam patentia habeantur; miratus ſum Nouatorum mentis ſtupiditatem, qua
uolunt Hieronymum dixiſſe Iacobi epiſtolam alterius cuiuſpiam eſſe potius, ſed ex tempore ob
tinuiſſe auctoritatem. Quis non videat, hac perperam facta interpretatione, Hieronymum hiſce
tribus verbis ipſum contrarium ſibi conſtitui; quippe qui dixerat a Iacobo ſcriptam epiſtolam, in
deq. mox ab alio eius nomine addat eſſe compoſitam, & a tempore obtinuiſſe auctoritatem? At
quod ait, Aſſeritur, quid aliud quam aliorum eſſe opinionem inſinuat? Sed et ſi quis velit, vltima
illa verba: Licet paulatim tempore procedente obtinuerit Auctoritatem]non ex aliorũ, ſed S. Hie
ronymi ſententia eſſe dicta: nihil præiudicij his affert quæ ab eodem prius dicta fuerant, eam a Ia
cobo eſſe conſcriptam: nimirũ, vt quæ prius eſſe Iacobi traditione ferebatur, ſic a tẽpore obtinue-
rit (vt ait) auctoritatem, vt eadem ratione ſuadente, demum canonicæ Scripturæ monumentis fue
B rit conſignata. An dubitandum eſt de Hieronymi ſententia, ſæpius eam Iacobi eſſe teſtantis? nã
in epiſtola ad Paulinum [b] eamdem abſque aliqua ambiguitate Iacobo tribuit. idemq. aduerſus
Pelagianos agens [c]: Iacobus, inquit, Apoſtolus ſcribit: Si iudicas legem, &c.]& ſupra [d]: Non ne
Iacobus Apoſtolus ſcribit: Qui in vno offendit, &c.]

a Hier. de Scrip. Eccl. in Iacobo.
b Epiſt. 103.
c Hier. aduerſ. Pelag. lib. 2.
d Idem lib. 1. aduerſ. Pelag.

X. Ex antiquis autem, quorum extanc ſcriptorum memoriæ, Tertullianus [e] citaſſe reperitur eã
dem Iacobi epiſtolam, Cyprianus itidem, necnon Origenes [f], atque recentiores. Epiphanius [g]
certe dum eam citat, non ſatis ſibi viſus eſt Iacobum, qui eam ſcripſit, nominaſſe; ſed & Apoſto-
lum, & fratrem Domini, vt quis eſſet auctor, certius ſignificaretur, adiecit. Si inſuper ex iudicio
vniuerſalis Eccleſiæ antiquioris inſtitutionis res agitur; Concilij Nicæni calculo eam fuiſſe pro-
batam & cognitam vt Iacobi germanam, quis poterit dubitare? Nam ſi (quod alias diximus au-
ctoritate Hieronymi [h]) in eo catalogus ſcriptus eſt librorum canonicorum: certe ibi adnumera
tam eſſe epiſtolam Iacobi, firmam fidem facit Athanaſius, qui cũ interfuiſſet Nicæno Concilio, te
xens Synopſin omnium Scripturarum ſanctarum eiuſdẽ epiſtolæ Iacobi meminit: quod certe nõ
præſumpſiſſet, ſi ſecus in Nicæna Synodo actũ eſſet, ſicut nec Patres, qui in diuerſis Concilijs cõ-
C gregati, contrarium ab his quæ Nicæ ſtatuiſſent Patres, aliquid tentaſſe dicendi ſunt, dum & ipſi
eamdem epiſtolam Iacobi nouerunt eſſe legitimam: prout feciſſe certum eſt Damaſum in Roma
no Concilio, in quo damnata eſt hæreſis Apollinaris, vt habetur in Collectione Creſconij; itemq.
Gregorium Nazianzenum [i], Innocentium Papam [k], Auguſtinum [l], Caſſiodorum [m], Iſidorum [n]
ac denique ceteros omnes cui poſtea intexuerunt canonicorum ſcriptorum catalogum, quorum
meminimus, cum ſuperius egimus de Pauli epiſtola ad Hebraos.

e Tertull. aduer. Iud. c. 2.
f Orig. homi. 7. in Ioſue.
g Epiph. in Ioã. Epiſc. Hieroſol.
h Hic in præfa. in Iudith.
i Nazian. in car mi. de li. canonic.
k Innoc. epiſt. 3.
l Aug. de doctr. Chriſt. lib. 2. c. 8.
m Caſſiad. Inſti. dium. lect.
n Iſid. lib. orig.

XI. Videas inſuper ac perfacile recognoſcas Apoſtolicum characterem in ipſo eius ingreſſu, cum
eamdem fere præſeferat inſcriptionem, quæ ponitur in epiſtola data a Hieroſolymitano Con-
cilio, cui idem Iacobus interfuit, & pars eius magna fuit, ad Eccleſiam Antiochenam; cum in
eadem, ſicut in Iacobi epiſtola, qui ſcripſerunt, ſalutem impertiunt. Videas etiam (ſicut loci & tẽ-
poris ratio poſtulabat) ad confutandam Simonis hæreſim, quæ præſertim Samariæ, non longe ab
vrbe Hieroſolymitana, infelici germine (vt Iuſtinus teſtatur) coaleſcens, in dies magis graſſaba-
tur, ab eodem Apoſtolo ſumma prudentia multa dicta; dum in ea [o] plurimum in operum commẽ
datione verſatur, ſine quibus fidem eſſe prorſus inanem affirmat. Nam (quod & ſuperius dictum
D eſt, dum de erroribus Simonis narratio eſt inſtituta) prædicabat ille fidem ſatis eſſe, nec operibus
eſſe opus. Sed hic iterum Irenæi [p] hæc de eo teſtantis verba opportune reddamus. ait enim: Hi
qui in eum & Selenem eius ſpem habebant, & vt liberos agere quæ velint: ſecundum enim ipſius
gratiam ſaluari homines, ſed non ſecundum operas iuſtas.]hæc Irenæus de Simone mago, qui di
cebat ſe ipſum eſſe Chriſtum, qui pati viſus eſt Hieroſolymis; cuius hæreſim Iacobus ſua epiſto-
la egregie confutauit:

Iacobi Epiſtola contra Simonis hæreſim.
o Iacob. 2.
p Irenæus lib. 1.

XII. Qui nec ob id hæc de operibus dicens, aduerſatur Paulo [q] ad Romanos ſcribenti, atque dicen
ti hominem ex fide ſine operibus iuſtificari. Egregie enim Auguſtinus [r] Iacobũ cũ Paulo conci-
liat, vt non ſit nobis in his amplius laborandum. Sane de eadẽ opinione tempore Apoſtolorũ exor
ta, qua Simon & gregales eius dicerent ſatis eſſe ad ſalutem fidem ſine operibus, hæc Auguſtinus
[s], poſt multa: Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta; aliæ Apoſtolicæ epiſtolæ Petri, Ioan
nis, Iacobi, Iudæ, contra eam maxime dirigunt intentionem, vt vehementer adſtruant fidem ſine
operibus nihil prodeſſe: ſicut etiam ipſe Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, ſed
eam ſalubrem, planeq. Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: Et fides, inqt,
E q̃ per dilectionẽ operatur.]hæc Auguſtinus. Iure ergo aduerſus fluuium carnis libertate late fluen
tem agentes Apoſtoli, ac Iacobus præſertim fortiſſimum oppoſuerunt aggerem. In quos enim cã-
pos non exundaſſet ea male accepta viuendi libertas, ſi ſceleſtis quibuſcumque abſque labore, pe
rinde ac viliſſima merces, ſic eſſet proſtituenda potius quàm præſtanda felicitas: cum longe ali-
ter Apoſtolica prædicatio laboribus, & ærumnis, & mille denique mortibus (vbi poſtularet oc-
caſio) cæleſtem gloriã proponeret comparãdam? Habeãt hunc ſibi ipſis auctorem & patrem (& q
iterum dico) Nouatores hæretici noſtri temporis: atque tanto principe gloriẽtur, hæreſiarcha pri
mario, & perditiſſimo impoſtore.

q Rom. 3.
r Auguſtin. in Pſal. 31.
s Aug. de fide & oper. cap. 14.
Cur Iacobus operum inculcarit neceſſitatem.

XIII. Sed quod ſpectat ad diuinitus tradita ſacramẽta, eorumdemq. Apoſtolicam traditionem: idẽ
Iacobus de inungendis ægrotãtibus oleo ſancto, eadem epiſtola hęc tradit his verbis [t]: Infirmatur
quis in vobis: inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eũ, vngentes eum oleo in nomine Do-
mini: & oratio fidei ſaluabit infirmũ, & alleuiabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur
ei.]

t Iacob. 5.
De Oleo Sancto Infirmorum.

a Marc.6. ei.]Apoſtolos etiam Chriſti tẽpore conſueuiſſe infirmos vngere,& ſic reſtituere ſanitati, teſtatur A
Marcus his verbis [a]: Euntes prædicabant vt pœnitentiam agerent:et dæmonia multa eijciebãt
& vngebant oleo multos ægrotos,& ſanabant.]Nullum certe Prophetarum,vel aliorum ſancto-
rum virorum antehac vſum eſſe oleo ad inungendos & curandos infirmos,vſquã inuenimus adeo
vt manifeſte appareat eiuſmodi inſtitutionem a Chriſto Domino noſto ſumpſiſſe originem. Por-
ro vnctionis,quæ ad curandos infirmos a Chriſtianis adhiberi conſueuit,duplex genus reperitur;
alterum,quod ab Epiſcopo ſolẽniter benedicitur, & per presbyteros miniſtratur infirmis:quod
cum & vim habeat dimittendi peccata,ſacramentum dictum a maioribus habetur, nec alijs quã
Fidelibus,ſicut cetera ſacramenta,tribui ſolet:alterum vero,quod paſſim a quibuſcumque Fideli
bus ad ſanandos quoſcumque ægrotos,ſupra vim naturalem diuina adiuuante gratia, adhiberi
ſolitum fuit,cuius tamen nulla ſit virtus ſacramenti,ſed quòd cõtineret virtutem, quam fides vel
merita dantis vel ſuſcipientis,præuia benedictione ſigno crucis impertita,ſoleant impetrare. Ho
rum alterum in Iacobo,in Marco Alterum teſtatum habetur.

XIV. Quod vero ad prius vnctionis genus ſpectat; ſacramentum eſſe a maioribus nuncupatum,ſa-
b Innoc.epiſtol. 1.cap.8. tis ea quæ ſcripta ſunt ab Innocentio Romano Pontifice [b] ad Decentium,monſtrant,cum ait:Sa B
Sacramentum vnctionis. ne quoniam de hoc ſicuti de ceteris conſulere voluit dilectio tua; adiecit etiam Cæleſtinus filius
meus diaconus in epiſtola tua,eſſe a tua dilectione poſitum illud, quod in beati Apoſtoli Iacobi
epiſtola conſcriptum eſt:Infirmatur quis in vobis,&c.quod non dubium eſt de Fidelibus ægrotã-
tibus accipi vel intelligi debere,qui oleo ſancto chriſmatis perungi poſſunt;quo ab Epiſcopo con
fecto,non ſolum ſacerdotibus,ſed omnibus vti Chriſtianis licet in ſua aut ſuorum neceſſitate inũ
gendo.]hæc ille: quæ paſſiue accipi debere,idemq.eſſe ac ſi diceret,Quilibet Chriſtiani eo poſſunt
inungi,eiuſdem Innocentij verba declarant,cum ſubdit per presbyteros debere adminiſtrari,vel
per Epiſcopum,ſi velit,ſic dicens;Ceterũ illud ſuperfluum videtur adiectum,vt de Epiſcopo am-
bigatur,quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcirco de presbyteris dictũ eſt; quia Epi
ſcopi alijs occupationibus impediti,ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterum ſi Epiſcopus
aut poteſt,aut dignum ducit aliquem a ſe viſitandum,& benedicere & tangere chriſmate ſine cũ
ctatione poteſt,cuius nempe eſt ipſum chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non
poteſt,quia genus eſt ſacramenti:nam quibus reliqua ſacramenta negantur,quomodo vnum ge-
nus putatur poſſe concedi?]hucuſque Innocentius,non quidem ex aliqua recenter oborta inſtitu- C
tione,ſed ſecundum ea quæ a maioribus tradita accepiſſet.

XV. Diuinam plane virtutem ex ſacerdotali benedictione oleum conſequi, Cyrillus Hieroſolymi
c Cyril. catech. myſt.5. tanus [c] pluribus docet. Auguſtinus [d] item de oleo ſpirituali,nempe ſacramento,hæc ait: Oleum
d Auguſtin. in Pſal.44. enim viſibile in ſigno eſt,oleum inuiſibile in ſacramento eſt.Oleum ſpirituale intus eſt,oleum vi-
ſibile exterius eſt.]qui & alibi tam egregie hæc de oleo ſancto infirmorum teſtata reliquit, ſic di-
e Aug.de temp. ſerm.215. cens [e]: Quoties aliqua infirmitas ſuperuenerit,corpus & ſanguinem Chriſti,ille qui ægrotat,ac-
cipiat;ac inde corpuſculum ſuum vngat:vt illud quod ſcriptum eſt,impleatur in eo: Infirmatur
Quid conferat hoc Sacramentum. quis in vobis,&c. Videte,fratres,quia qui infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit,& corporis ſanita-
tem recipere,& peccatorum indulgentiã merebitur obtinere. Cum ergo duplicia bona poſſint in
Eccleſia inueniri:quare per incãtatores,& aruſpices,& diuinos,vel ſortilegos multiplicia ſibi ma-
la miſeri homines conantur inferre]hucuſque Auguſtinus. At quis dixerit commune fuiſſe oleum
quod poſt ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti infirmans acciperet ab Eccleſia, ex quo nõ
tantum bonam valetudinem,ſed & remiſſionem peccatorum conſequeretur? Arbitror tamen cõ-
muni vſu eiuſmodi ſacramentum idcirco dictum Extremam vnctionem,nõ quòd in extremis po D
ſito tantum debeat impertiri,cum dicat Apoſtolus:Infirmatur quis in vobis,&c.] ſed quòd poſt
f Cyril.lib.de ador.in ſpir.citat eum Anaſtaſius Nicæn.q.23. peccatorum confeſſionem & acceptam Euchariſtiam,nouiſſimum ſacramentorum homini Chri
ſtiano conferri ſoleat. In eandem quoque ſententiam Cyrillus [f], admonens ſuos ne in curandis
morbis a magis implorarent auxilium,hæc addit:Mementote & eius qui dicit:Infirmatur quis in
vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ,orent ſuper eum, vngentes ipſum oleo in nomine Domini,
&c.]Merito igitur impudentium ora Nouatorum occluſit SS.Concilium Tridentinum, his ver-
g Conc.Triden. ſeſſ.14.can. 1. bis eos condemnans [g]: Si quis dixerit Extremam vnctionem non eſſe vere & proprium ſacra-
mentum a Chriſto Domino noſtro inſtitutum,& a Iacobo Apoſtolo promulgatum,ſed ritum tan-
tum acceptum a Patribus,aut figmentum humanum;anathema ſit.]

XVI. Quod vero ad alterum vnctionis genus ſpectat:commune illud potius, aliqua tamẽ benedictio
De Oleo ad miracula adhiberi ſolito. ne ſanctificatum,quàm ſacramentum dici poſſe videtur: quandoquidem non ad infirmorum di-
mittenda peccata,& inuiſibilem gratiam conſequendam fuerit inſtitutum,& a quolibet Chriſtia
no in nomine Chriſti,& in quemlibet,etiam a fide alienum,ad ſanitatem corporis cõſequendam
h Tertu.ad Scapul.c.4. ſit ſolitum adhiberi. Eiuſmodi plane erat,quod ad curandos morbos per Proculum Chriſtianum E
adminiſtrari ſolitum ſcribit Tertullianus [h]. Erat & id genus, quo ſanctiſſimi Ægypti monachi
i Sozom hiſtor. lib.6.c.20.29. ad ſanitates impartiendas(quod ſcribit Sozomenus [i],& ante ipſum Ruffinus [k])vti conſueuerãt:
k Ruffin.hiſto. lib 2.c.4. de eodem Seuerus in Martino,S.Hieronymus in Hilarione,& alij qui res geſtas ſanctorum ſcrip-
ſere,frequentiſſime meminere. Solitum erat eiuſmodi,ſicut aliæ ſpecies ad humanum vſum com-
l Clem. Conſti. l8.c.35. paratæ,precibus præſcriptis ſanctificari(nam & apud Clementum [l] ſcripta habetur benedictio
aquæ & olei)ſicq.ſigno tantum crucis illud benedixiſſe, & in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis ſan-
ctificaſſe,atque ægrotãtibus admonuiſſe ſufficeret. Inſuper & oleum ſacrarum lampadum, quæ ad
martyrum ſepulchra ardere ſolitæ eſſent,ad morbos curandos,aliaq.edenda miracula virtutẽ ſæ-
m Cyril.myſtag. 5. pius eſſe diuinitus conſecutum,quæ ſuperius ex Theodoreto ſunt dicta & alijs, pleniſſimam fidẽ
faciunt,atque ſatis ſuperq.demonſtrant. Sed de his hactenus.

XVII. Extat ab eodem Iacobo ſuæ Eccleſiæ tradita ſacrificij forma,nempe Miſſa. Idq. nõ ex apocry
De Miſſa Iacobi. phyis teſtatum referimus,ſed maiorum auctoritate:certe ſi quis cum ijs conferat quæ Cyrillus [m]

eiuſdem

A eiuſdem Eccleſiæ Hieroſolymorum Epiſcopus in ſuis Myſtagogicis orationibus habet, plane cognoſcet ea ab ipſa Iacobi Miſſa eſſe accepta: vt illud quod ſacerdos alta voce diceret: Surſum corda] & quæ de immenſa gloria Dei præfari ſoleat ante ſacra myſteria, vel quod idem diceret: Orare pro viuis, & defunctis.] deque eo quod inclamaret diaconus ante ſumptionem diuinorum myſteriorum: Oſculamini inuicem in oſculo ſancto.] atque ea accepturis, illud intonaret: Sācta ſanctis.] & de populo reſpondente: Vnus eſt ſanctus, &c.] ac rurſum quod cantores inter ſumptionem ſacræ Euchariſtiæ, illud pſalmi trigeſimitertij concinerent: Guſtate, & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.] & alia huiuſmodi. Quæ omnia idem Cyrillus non aliunde quam ex Iacobi Liturgia cognoſcitur accepiſſe. Sed illud accidit (quod etiam apud Latinos factum eſſe conſtat) vt in ſacratiſſima Miſſa alijs ſuperadditis precibus, alijs vero breuiori ſumma contractis, ritibusq. nonnihil auctis aut mutatis, rei tamen ſubſtantia integra permanente, Paulo diuerſior ab illa priſtina habeatur. Sed hæc ſatis.

XVIII. *De Britannis victis.*

At de rebus Romanorum pauca attingamus. Hoc eodem anno rebellātes, inſtis tamen (vt vi-
B debatur) ex cauſis, Britanni, per Paulinum Suetonium iterum profligantur, occiſaque ſunt ex eis in bello ad octoginta millia virorum: ſed æmulātium magiſtratuum inuidia hoſtibus fuit magnopere adiumento; nimirū cum miſſo qui ſuccederet Suetonio, in ignauos eſt tranſlata militia. Hæc pluribus Tacitus [a].

a Tacit. lib. 14.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
64.	20.	8.

I. *Marcus Epiſcopus Alexādrinus Martyr obijt.*

QVi modo ſequitur Chriſti Domini annus ſexageſimusquartus, q & numeratur Imperij Neronis octauus, Coſſ. P. Mario Celſo & L. Aſinio Gallo, Marcus Euangeliſta primus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus glorioſo martyrio vitæ finē accepit. Auctor eſt enim S. Hieroni. [b], ipſum octauo Neronis anno ex humanis eſſe ſublatū. Succeſſiſſe illi Anianum ſequenti anno tenuiſſeq. eam ſedē annos vigintiduos, Euſebius habet in Chronico; ſed in hiſtoria [c] hæc verius: Octauo anno Imperij Neronis, Anianus vir tum Deo propter pietatem carus, tum in omni-
C bus rebus admirabilis, primus poſt Marcum Euangeliſtam in miniſterium Eccleſiæ Alexandrinæ ſucceſſit.] Sed de Aniano alibi. Tam igitur Euſebij quā Hieronymi teſtimonio erroris arguuntur, qui dixerunt [d] Marcum ſub Traiano martyrium ſubijſſe. At quoniā Hieronymus de exitu Marci agens, de martyrio ne verbum quidem: nonnullos ſcimus dubitaſſe, an martyrio fuerit vita functus. Sed cum antiquum Romanū Martyrologiū, tū etiam vetus Græcorū Menologiū eum occubuiſſe martyrio æque teſtantur: dumq. huic veritati adſtipulantur Gelaſius [e] cum ait: Ipſe a Petro Apoſtolo in Ægyptum directus, verbum veritatis prædicauit, & glorioſum conſummauit martyrium] nefas ducimus de ea re amplius dubitare: vnus namque ipſe eſt nobis inſtar omniū, qui de Apoſtolis ac ceteris martyribus, quæ eſſent apocrypha, perſpicaci conſiderauit obtutu.

b Hier. de Scrip. Eccle. in Marco.
c Euſebi hiſtor. lib. 2.
d Doroth. in ſynopſi, & alii.
e Gelaſ. in Concil. Rom. decr. de lib. authen.

II. *De Marci Martyrio.*

Porro martyrij eius Acta paucis conſcripta habētur in hæc verba: Marcus primus omniū Alexandriæ Chriſti annuncians Euangelium: cum inſtituiſſet Eccleſiam Alexandrinam, inſuper & alias collegiſſet ex Libya, Marmarica, Pentapoli, & Armoniaca regione, Thebaide, ac vniuerſa prope Ægypto: tandem Dominico die, cum Miſſam ageret, Gentiles in eum irruentes atque tenētes, ligato fune ad collum eius, trahebāt eum, raptātes per ſaxa ad locum Bucoli iuxta mare (erat
D hic locus apud Alexandriam poſitus, ſic dictus a boculis, hoc eſt, vt habet Strabo [f], a bubulcis quibus olim fuerat traditus habitādus.) Sicq. carne eius vndique lacerata atque contuſa, pene ſpiritū redditurus, in carcerem detruſus, apparente ſibi Domino vna cum Angelis, ad futurum certamē inſtauratur. Mane autem facto, rurſum de carcere eductus, pariterq. vt ante, per ſcabra loca pertractus, cum ageret Deo gratias, atque diceret: In manus tuas commendo ſpiritum meum: impollutū Deo reddidit ſpiritum, ſepultuſque eſt cum honore a diſcipulis ſuis.] hæc ex Menologio Grecorū accepta, a Latinis æque probatur, ſcribentibus hæc eadem, ijſdemq. pene verbis ex antiquioribus monumentis Beda [g], ac etiam Adone: Metaphraſtes [h] vero rem eſt paulo latius proſecutus, eademq. Nicephorus [i], ceteriq. recentiores Græcorum, qui eam rem attingerunt: ætateque iam prope matura ac ſemicana, paſſum tradunt menſe qui apud Ægyptios Pharmutus, ab Hebræis Niſan, a Romanis Aprilis dicitur, vigeſimaquinta eiuſdem.

f Strab. lib. 17.
g Bed. & Ado. Martyrol. die 25. April.
h Metaph. 25. Aprilis.
i Nicephor. lib. 2. cap. 43.

III. *Eccleſia Alexan. optime inſtituta.*

His viſis, decet vt quæ de Eccleſia Alexandrina ab eo inſtituta ſcribit S. Hieronymus [k], recēſeamus; eademq. an in omnibus vera conſiſtant diligentiori examine diſquiramus: ſic enim ait: Cōſtituit Eccleſiam tanta Doctrinæ & vitę continentia, vt omnes ſectatores Chriſti ad exemplū
E ſui cogeret. Denique Philo diſertiſſimus Iudæorum videns Alexandriæ primam Eccleſiam adhuc Iudaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ, librum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit. & quomodo Lucas narrat Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia; ſic ille, quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit.] hucuſque Hieronymus. Eſt hic Philonis liber, de Vita contemplatiua, ſiue, de Supplicibus inſcriptus. Idem S. Hieronymus [l] de Philone hæc quoque habet: Philo, Iudæus natione Alexandrinus, de genere ſacerdotum, idcirco a nobis inter ſcriptores Eccleſiaſticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangeliſtæ apud Alexandriā ſcribens Eccleſia, in noſtrorum laude verſatus eſt: non ſolum eos ibi, ſed in multis quoque prouincijs eſſe commemorans, & habitacula eorum dicens monaſteria. Ex quo apparet, talem primā in Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur & cupiunt, vt nihil cuiuſquā proprium ſit, nullus inter eos diues, nullus pauper: patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur & pſalmis, doctrinæ quoque & continentiæ; quales & Lucas refert primum Hieroſolymis fuiſſe credentes.] hæc ipſe, ſectatus haud dubie Euſebium [m], qui ea de Chriſtianis ſub Eſſenorū

k Hier. de Scri. Eccl. in Marco.
l Hier. eod. lib. in Philone.
m Euſeb. hiſt. li. 2. c. 15. 16.

nomine a Philone ſcripta eſſe contendit,pluribuſq.id ipſum probare conatus eſt. A

IV.

a Epiphan. hæreſi 29.

De Eſſenis ſiue Ieſſæis

Epiphanius quoque in eamdem plane conſpirat ſententiam,qui ait [a]: Reperies autem ſtudioſe etiam hoc argumentum in commentarijs Philonis,in libro de Eſſæis ab ipſo inſcripto: qui horum conuerſationem & laudes eorum exequens,& monaſteria ipſorum in vicina circa Mariã paludem recẽſens,non de alijs quibuſdam narrauit,quam de Chriſtianis.]hæc & alia plura Epiphanius,inſinuans Philonem de Eſſæis,hoc eſt Ieſſæis,eſſe locutum,non de Eſſenis:Ieſſæos enim a Ieſu,ſiue a Ieſſe,ex quo Chriſtus ſecundum carnẽ,affirmat nominatos eſſe Chriſtianos ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ. Eoſdem,qui erant in Ægypto,Eſſenos fuiſſe Chriſtianos,Caſſianus [b] etiã exiſtimaſſe videtur,dum aſſerit Ægyptios monachos a ſancto Marco eſſe inſtitutos. Id ipſum aſfirmat Sozomenus [c],necnon Cedrenus,qui & citat in teſtimonium epiſtolam Euſebij ad Marinũ. Nicephorus [d] fatetur hoc ipſum, Beda [e], & alij recentiores, Nouatoribus exceptis eo quod monachorum inſtituta ſummo odio proſequantur. Quod vero ad nomen ſpectat ; ait Suidas verbo Eſſæi,ſic eos dictos eſſe a contemplando;idemq.eſſe Eſſæos,quod contemplantes;qui & genus Rechabitarum fuiſſe putauit,ſed de his infra. Porro quod ad ipſum nomen pertinet: Eſſenos a vitæ ſanctitate eſſe dictos,Chryſoſtomus [f] teſtatur,cum ait:Eſſeni,qui etiam Hoſij,id eſt,Sancti,dicuntur;hoc enim vult nomen Eſſenorum a vitæ honeſtate.]Id & Philo quoque in libro cuius eſt titulus, Quodliber ſit probus; Eſſæos ſanctos ſignificare,atque a ſanctitate illud eos nomẽ accepiſſe,non obſcure declarat. Verum omnes Chiſtianos ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ Sãctos eſſe nominatos,ſatis ſuperius dictum eſt,cum egimus de nomine Chriſtiano. B

b Caſſian.lib. 8. c. 5.de inſtit. cœnob.

c Sozom.libr.1. c.12.in fine.

d Niceph.lib.2. cap.15.

e Beda in præf. in Marcum.

f Chryſ. homil. 44.in Act.

Sed quoniam(vt diximus)negant Nouatores,Eſſenos,a Philone conſcriptos,fuiſſe Chriſtianos:nos ne maiorum dumtaxat auctoritate atque numero teſtium agere videamur potius quam rationibus ac hiſtorica veritate,rem ipſam accuratius proſequemur.

V.

Tradunt autem illi, non de Chriſtianis locutum eſſe Philonem,ſed de ea Iudæorum ſecta hiſtoriam contexuiſſe quæ Eſſenorum dicta eſſet,quam Ioſephus [g] ante Chriſti tempus extitiſſe demonſtrat,cum de Herode agit [h] eiſdem nonnihil fauente. Sane ſi Pliniũ atq. Solinũ auſcultemus; dicere neceſſe eſt, fuiſſe Eſſenos plane antiquiſſimos. Plinius [i] enim in ſuis Naturalis hiſtoriæ libris hæc de Eſſenis & eorum antiquitate conſcripſit;Gens,inquit,ſola in toto orbe præter ceteras mira,ſine vlla femina, omni venere abdicata,ſine pecunia,ſocia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renaſcitur; large frequẽtantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat:Ita per ſæculorum millia,incredibile dictu,gens æterna eſt,in qua nemo naſcitur tã fœcunda illis aliorũ vitæ pœnitẽtia eſt.]hæc Plinius,qui eos in Iudæa ad Occidentem poſita habitaſſe tradit. C Solinus [k], vt qui poſt Plinium ſcripſit,& ex Plinio fere omnia accepiſſe cognoſcitur,eadem de Eſſenis cum Plinio ſcribit,atque ijſdem propemodum verbis,ſic dicens;Interiora Iudææ Eſſeni tenent,qui præditi morali diſciplina,receſſerunt a ritu gentium vniuerſarum,maieſtatis (vt reor) prouidentia ad hunc morem deſtinati. Nullæ ibi feminæ,venere ſe penitus abdicant,pecuniam neſciunt,palmis victitant:nemo ibi naſcitur,nec tamen deficit hominum multitudo. Locus ipſe addictus pudicitiæ eſt: ad quem plurimi licet vndique gentium properant,nullus admittitur,niſi quem caſtitatis fides & innocentiæ meritum proſequatur:nam qui reus eſt vel leuis culpæ, quamuis ſumma ope adipiſci ingreſſum velit,diuinitus ſubmouetur. Itaque per immenſum ſpatium ſæculorum,incredibile dictu,æterna gẽs eſt,ceſſantibus puerperijs.]hucuſq. Solinus. Meminit & Eſſenorum non ſine laude Porphyrius,cuius de illis ſententiam Cyrillus Alexandrinus recitat [l].

g Ioſeph. antiq. lib.18.c.1. & de bell.Iud.li.2.c.7.

De Eſſenis qui ante Chriſtũ vixerunt.

h Ioſeph. antiq. lib.15.c.13.

i Pli.lib. 5. c.17.

k Solin.Polyhiſto.c.36.

l Cyrill.Alex. lib.9.contr.Iul.

VI.

De antiquitate Eſſenorum.

Verum quod pertinet ad Eſſenorum antiquitatem:dum dicunt eos per multa ſæculorum millia extitiſſe,certe non ea qua ſunt dicta facilitate probantur.nam nec qui res Iudaicas ſunt proſecuti,tam antiquam originem Eſſenis tribuunt. Exiſtimamus enim Plinium, quia nouiſſet genus Iudæorum vetuſtiſſimum,Eſſenorum quoque Iudæorum ſectam illis exiſtimaſſe fuiſſe cõgenitã. D Potius autem ſtandum eſſe ſcriptoribus gẽtilibus de rebus Iudaicis, quàm proprijs, nemo dixerit:nam quam facile Ethnici errore lapſi ſint,quantumlibet diſertiſſimi,in rebus Hebraicis cõſcribendis,oſtendimus ſuperius,cum egimus de cœna pura,& alibi,dicturiq. ſumus inferius opportuniori loco:ſed interim manifeſtioribus rationibus rem de qua agimus,diſquiramus. Si enim tã nobile ac prope diuinum viuẽdi genus ante tot ſæcula vigebat apud Eſſenos Iudæos;quæ ratio eſt quod nec in veteri inſtrumento,nec nouo vlla de eo reperiatur habita mentio?

VII.

m Hierem.35.

Nec eſt quod quis iure dicere poſſit,Eſſenos eoſdem eſſe cum Rechabitis,quorum ſumma cũ laude meminit Hieremias [m], Nam diuerſa ac plane diſcreta erat vtriuſque gentis inſtitutio. Rechabitæ enim(vt eſt ſacris litteris conſignatum)nonniſi ijs quæ terra ſponte ferret abſque aliqua agrorum cultura,victum quærere conſueuerant:e cõtra vero Eſſenos omnes agros colere ſolitos,& ex his victum quærere, Philo in libro qui inſcribitur,Quòd liber ſit probus,& Ioſephus [n] teſtantur. Immo eoſdem Rechabitas temporibus Sedechiæ,eum Babylonij Hieroſolymam obſiderent,coactos eſſe intra ciuitatem ſe recipere,ac ſic ab inſtituto deficere,S. Hieronymus [o] ad E Paulinum ſcribens teſtatur:nec certe aliqua amplius de illis in diuinis Scripturis mentio habita reperitur. Ceterum haud incongruum erit dicere Eſſenos a Rechabitis deſcendere: nam etſi Rechabitarum inſtituta ceſſaſſent, nõ tamẽ genus illorum extinctum eſt: de eis enim Dominus dixerat [p]. Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab,ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.]Meminit quidem Hegeſippus [q] de homine Rechabita,qui interfuit neci Iacobi Iuſti.

n Ioſeph.antiq. lib.18.c.2.

o Hier.epiſt.15.

p Hier.35.

q Apud Euſeb. hiſt.lib.2.c.22.

VIII.

Admiratione plane digna res eſt,quidnam ſit,quod cum in Euangelio de ceteris omnib. Iudæorum ſectis habeatur mentio,nempe de Phariſæis,Sadducæis,Galilæis,& Herodianis;de Eſſenis, quorum vitæ inſtitutio videri poterat præ ceteris admiratione digna,omnis memoria ſilẽtio prorſus obuoluta remanſerit. Præterea,quid eſt quod idẽ Ioſephus Iudæus duobus illis diſertiſſimis libris, quibus calumnias in Iudæos ab Apione cõgeſtas,totis viribus niſus impugnat,atque refellit,ſimulq;quicquid nobile dignumve de gente ſua ex quibuſcumque antiquis ſcriptoribus venari potuiſſet,

ri potuiſſet,ex abditiſſimis etiam locis glorioſe admodum in medium profert, de Eſſenorum in De Eſſenis ante Chriſtũ exiſtentibus ſilentium.
A ſtituto omnium celeberrimo tacuit,cum eorum gymnaſium tam celebre apertum eſſet Alexan-
driæ,vbi Apio degere conſueuit? Certe vnico illo Eſſenorum Iudæorum vitæ inſtitutionis exem-
plo ſatis poterat procacis hominis refellere in Iudæos congeſta mendacia,& oblatrantem retun-
dere impudentiam. Rurſum ſi(quod ad hæc pertinet)Ethnicos ſcriptores cõſulas, qui ante Chri
ſtum vixerunt,& gentium diuerſarum mores laudatiſſimos proſecuti ſunt: eos laudaſſe reperies
Gymnoſophiſtas atque Brachmanas,& ſi quos alios qui vitæ moribus excellentes in Orbe fuiſ-
ſent,licet in remotiſſimis regionibus poſitos:de Eſſenis,vero,qui eos omnes facile antecellerent,
quiq. plane ob oculos omnium eſſent in medio terræ conſtituti,ne verbum quidẽ feciſſe reperies.
Sit in exemplum in primis Trogus Pompeius,& eius abbreuiator Iuſtinus [a], qui agens de ori- a Iuſtin.lib.37.
gine & moribus Iudæorum,de Eſſenis ne meminit quidem. Inſuper & Strabo coſmographorum
clariſſimus,qui ex inſtituto non tantum Orbis ſitum,prouinciarumq. ciuitates & loca,ſed & gen
tium mores ſuis ſcriptis eſt exactiſſime proſecutus;cum agit de Iudæis eorumq. origine atq. mo-
ribus,de Eſſenis,qui claritate ſua obſcuri eſſe nõ poterãt nihil penitus refert. Ariſteas item in cõ-
B mentario quem ſcripſit de Septuaginta duobus interpretibus, cum Iudæorum inſtituta ſumma
cum laude recenſeat,nullam prorſus mentionem fecit de Eſſenis.

Verum nec in his contencioſum funem trahimus,vt negemus ante Chriſtum fuiſſe Eſſenos. IX.
Demus nihilominus Ioſepho ſine alijs,vt Eſſenos dicamus fuiſſe Iudæos ex Iudæis, eoſdẽq. etiã
ante Chriſtum Herodis maioris tempore claruiſſe(nulla enim antiquior apud Ioſephum de eis
habetur memoria)ac ijſdem,quos ait,vitæ inſtitutionibus claruiſſe:quis prohibet dicere,eoſdem Eſſeni redditi Chriſtiani.
prædicatione Apoſtolorum conuerſos,inter Chriſtianos profeſſos eſſe? Nam ſi(quod natura inſi-
tum eſt)habentium ſymbolum ſit facilis communicatio quomodo nõ magis ex his quam aliarũ
ſectarum Iudæis Chriſtiana religio potuit propagari? Equidem omnes ſectas,quæ erant in Palæ
ſtina,Chriſtum Dominum aliquando auerſatas eſſe,nẽpe Phariſæos, Sadducæos, Herodianos,&
Samaritas, Euãgelica atteſtatione exploratum habetur: De Eſſenis vero quod aliquando vel Do
mino,vel eius Apoſtolis atque diſcipulis vel minimum negotium fecerit,nuſquam legitur. Immo
quo magis hi Phariſæis ac Sadducæis diſſentirent,eo facilius Chriſtianis conſenſiſſe,quos illi ve-
hementer auerſarentur,facile credi poteſt. Nõ ita tamen hæc dicimus,vt velimus omnes Eſſenos
C Chriſti fidem eſſe ſectatos (nam ex his complures in ſua perfidia remanſiſſe, Philaſtrius [b] teſta- b Philaſtr.de hæreſ.
tur)ſed quod ex Iudæis credentibus Eſſeni potius quam Phariſæi vel Sadducæi Chriſtianam reli
gionem fuerint amplexati;cum præſertim in perſcrutandis Prophetis illos intentos fuiſſe, ac ob c Apud Cyrill. in Iud lib.5.
eam cauſam veritatem rerum futurarum attigiſſe, Porphyrius [c] de illis teſtetur.

Eſt de his illud non leue argumentum:nam antiquiores Eſſeni,qui a Ioſepho deſcribũtur ab X.
his qui a Philone ſunt poſiti,nonnihil differunt:vt appareat,hos ex illis prouenientes,non tamen
eoſdem eſſe cum illis:quippe qui Chriſtianam religionem conſectati,priſtinum vitæ genus, vbi
Chriſtiana religio non contradiceret,non reliquerint,ſed perfectiorem nacti legem,excultiorem
quoque vitæ inſtitutionem ſint profeſſi. Hinc videas,Eſſenos quorũ meminit Ioſephus,in Iudæa
agẽtes,eorumq. rigidiores(nam idem de alijs Eſſenis item agit,qui molliores eſſent,ducerentque Differentia inter Eſſenos.
vxores)in multis remiſſiores illis fuiſſe qui agerẽt in Ægypto, quorum Philo texit hiſtoriam. Nã
de ſuis Eſſenis teſtatur Ioſephus,agere ſolitos in ciuitatibus: qui vero a Philone ſcribuntur, fo-
ris in hortis ac villis viuere conſueuerant. Inſuper illos prandere quotidie atque cœnare,ſcribit
Ioſephus:iſtos vero nonniſi ſemel in die poſt occaſum Solis cibum ſumere conſueuiſſe,tradit Phi-
D lo;qui ex his aliquos ad tertium vſque diem ieiunos duraſſe,& alios ſex diebus ſic itidem perman
ſiſſe teſtatur. Rurſum illis per ſingulos pulmentum apponebatur a coquo:iſtis vero pro opſonio,
licet conuiuarentur,ſal tantum cum pane & hyſſopo ſatis erat. Sunt & aliæ complures inter eos in
ritibus differentiæ:vt plane perſpicuum ſit,eos,etſi nomine conuenirent,cõpluribus inſtitutis in-
ter ſe fuiſſe diſtinctos;ac proinde Eſſenos Alexãdrinos,alios diuerſoſq. fuiſſe ab his,quos in Iudæa
agere ſolitos Ioſephus affirmat.

Sed & illud magnopere conſiderandum,Eſſenos non alibi quam in Iudæa, numeroq. fuiſſe ſu XI.
pra quatuor millia,vt Ioſephus [d] teſtatur:quod quidem & Philo confirmat in eo libro, quem in- d Ioſeph. antiq. lib.18.c.2.
ſcripſit,Quod liber ſit omnis ſapiens. At cum idem Philo in libro quem de Vita cõtemplatiua cõ Quod Eſſeni vere fuerint Chriſtiani.
ſcripſit,dicat eiuſmodi genus hominũ apud Alexãdriã magno eſſe numero,immo & in alijs Ægy-
pti regionibus agere,quin inſuper & in multis Orbis partibus;ac etiam addat,idem vitæ genus a
Græcis & barbaris eſſe receptum:ſatis manifeſte declarat,nonniſi de Chriſtianis eſſe locutũ, qui
vbique terrarum,& ex omnibus gentibus eiuſdem vitæ,his primis Eccleſiæ temporibus,in eum-
dem ferme modum inſtitutum excolerent. Quis enim vnquam legit,Græcos vel barbaros fa-
E ctos Eſſenos, vel Iudæos Eſſenos;in alijs Orbis prouincijs reperiri? Sic igitur cum poſt Chriſti ad
uentum Eſſenos quos Philo deſcribit,ab antiquis Iudæis Eſſenis differre certum ſit;alios hos di
uerſoſque ab illis iure eſſe cenſendos,nempe Chriſtianos, qui auguſtiorem ſublimioremque vi-
tam a ſuis maioribus fuerint amplexati,merito iure q. dici poſſe videtur. Et vnde,rogo, tantopere
poſt Euangelij prædicationem, teſtante Philone, longe lateque per Orbem auctus eſt numerus
Eſſenorum;niſi quòd ijdem erant Chriſtiani,prædicatione Apoſtolica vbique gentium propaga
ti? Quod ſi & obſeruationem diei ſabbati Philo in Eſſenis commendat;haud mirum eſt,cũ & Apo
ſtolos etiam Iudaizaſſe,eorum acta teſtentur. hocq. eſt quod prouide S. Hieronymus ait: Videns
Philo Iudæorum diſſertiſſimus primam Eccleſiam adhuc Iudaizantem, quaſi in laudem ſuæ gen
tis,librum ſuper eorum conuerſatione conſcripſit.] Siue ergo velimus, dictos Chriſtianos apud
Alexãdriam agentes,quod ex Eſſenis ad fidem Chriſti veniſſent eſſe nominatos Eſſenos,vel a Phi
lone ſic appellatos, quòd magna ex parte Eſſenorum vitam viderentur eſſe imitati,vel quod non
Eſſenos,ſed Ieſſæos, vel Eſſæos a cõtemplatione,vel ſanctitate,eo nomine(vt diximus ex Philone,
Epiphanio,

Epiphanio,& Suida) libuerit nominare Chriſtianos: ſatis ex his omnibus cõſtare arbitror, ipſum A
Philonem, ſecundum Euſebij, Epiphanij, Hieronymi, & aliorum ſententiam, nonniſi de Chriſtia-
nis eſſe locutum; ita tamen, vt licuit externo homini, rerum noſtrarum ſecreta inexplorata habẽ-
ti, & quę eſſent Iudæorum Chriſtianorum, Iudæis prorſus adſcribere cupienti.

XII.
Alexandrina Eccleſia collecta ex Iudæis.

Haud enim eſt dubitandum, magna ex parte Eccleſiam Alexandrinam a Marco ex Iudæis
potius quàm Ægyptijs eſſe collectam: tum quòd (vt idem teſtatur Philo in libro quem ſcripſit in
Flaccum) conſtet Ægyptios antiquo odio fuiſſe in Iudæos infenſiſſimos, atque eos maxime om-
nium auerſatos, ijs præſertim temporibus, quibus (vt vidimus). tam immaniter ſub Caio in eos
fuerant debacchati: ac proinde Marcum Iudæum hominem ab eis ſpretum, contumelijs affectũ,
ac denique fuiſſe occiſum: Tum etiam quòd præ ceteris Orbis nationibus Ægyptij eſſent ſuarum
ſuperſtitionum tenaciſſimi. hinc Cicero [a] in Tuſculanis: Ægyptiorum morem quis ignorat? quo-
rum imbutæ mentes prauitatis erroribus, quamuis carnificinam prius ſubierint, quàm ibim, aut
aſpidem, aut felem, aut crocodilum violent.] Verum etſi daremus (quod nullo pacto faciendum
putamus) neminem Gentilium Ægyptiorum ad religionem Chriſtianam amplexandam eſſe con
uerſum: tamen nullo id eſſet impedimento, quin abundans florenſq. Eccleſia in Ægypto ex Iudęis B
indigenis, atque aliarum nationum hominibus illic agere ſolitis, colligi potuiſſet: affirmat enim
idem Philo in citato nuper libro, quem ſcripſit in Flaccum, non minus quàm decies centena mil-
lia Iudæorum hoc ipſo tempore Ægyptum habitaſſe.

a Cicer. Tuſcu. lib. 5.

XIII.
De Alexãdrina ciuitate.

De externis vero ibidem agentibus, præſtat hic recitare Dionis [b] cognomento Chryſoſtomi,
qui his ipſis temporibus ſcribebat, de Alexandria ciuitate ad Alexandrinos hæc verba: Et nunc
hæc dixi de ciuitate, oſtendere vobis cupiens, quòd ſi inhoneſte geratis, hoc clam fieri non poſſit,
neque inter paucos, ſed inter omnes homines. Video enim ego non ſolum Græcos apud vos, neq.
Italos, neque a propinquis regionibus, Syria, Libya, Cilicia, neque, qui ſupra illos Æthiopes habi-
tant, neque Arabes, ſed etiam Bactrianos, Scythas, & Perſas, & Indorum quoſdam, qui cõcurrũt,
& ſemper apud vos verſantur.] hæc ille. Merito igitur Ammianus [c] verticem omnium ciuitatum
appellat Alexandriam. Herodianus [d] autem æque primum locum eidem poſt Romam tribuit, ni
ſi quòd de ſecunda palma cum ea tradit certaſſe Carthaginem. Quod autem ab Auſonio [e] quarto
loco poſt Romam conſtituatur, nempe poſt Conſtantinopolim, Carthaginem, & Antiochiam; id
inde accidit, quòd (vt tradit Ammianus [f]) ſub Aureliano Imp. bellis ciuilib. diſruptis mœnibus, C
perdidit regionum maximam partem. Porro hoc tempore Alexandria florentiſſima erat, princi-
pem facile vendicans ſibi locum. Merito igitur, id agente diuino numine, ſubijt in mentem Petri
paſtoris omnium, vt dilectiſſimum diſcipulum Marcum, quem immenſi amoris cauſa filium ſuũ
appellat [g], mitteret Alexandriam, vt ibi Euangelium prædicaret, vbi velut in quodã Orbis thea-
tro ex Aſia, Africa, & Europa tot gentes eſſent ſimul collectæ: idemq. iure effecerit, vt ex tot natio
nibus Eccleſia nobiliſſima ſuo ipſius nomine congregata, poſt Romanam haberetur omnium fa-
cile princeps: quam (vt vidimus) a Marco primum fundatam, ſtabilitam, ac demum ſanguine con
ſecratam, poſt ipſum adminiſtrandam conſenſu omnium Anianus accepit, tenuitque (vt dictum
eſt) annis vigintiduobus.

b Dio Chryſoſt. orat. 32. ad Alexandr.
c Ammianus lib. 22.
d Herod. libr. 7.
e Auſon. de ord. nob. vrb.
f Ammian. libr. 22. in fine.
g 1. Petr. 5.

XIV.
Neronis ſæuitia.

Romæ interim Neronis ſæuitia vnà cum impudicitia in dies magis graſſata, optimos quoſq.
e medio tollere cœpit: idemque Octauiam vxorem calumnijs circumuentam, in inſulam relega-
tam, mori tandem balnei vapore compulit. Sed & auaritia Principis his coniuncta flagitijs, ditiſſi
mos quoſque libertorum, & inter alios Pallantem, penes quem fuerat ſumma Imperij tempore
Claudii, e medio ſuſtulit. Sed hæc & alia Tacitus [h] & alii pluribus. Cum vero hæc Romæ agerẽ D
tur, Romanus exercitus ſub Pæto duce a Parthorum Rege Pacoro ſub iugum turpiter mittitur.

h Tacit. lib. 15.

IESV CHRISTI	PETRI	NERONIS IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
65.	21.	9.

I.
De Clade ventura Hieroſol. a Ieſu Anani prædicta.

ANnus Chriſti ſexageſimusquintus adſcribitur Faſtis ſub Conſulatu Memmii Reguli & Vir
ginii Ruſi, idemq. annus quartus ante bellum Iudaicum cœptum, octauus vero ante Hiero-
ſolymorum obſidionem numeratur; quando venturam cladem Deus ab hoc anno voluit innote-
ſcere, & aſſiduo prædici, vt de patratis facinoribus populus ageret pœnitentiam. Quiſnam fuerit
vates iſte, & quid ea cauſa paſſus ſit, Ioſephus [i] his verbis deſcribit: Quod autem his horribilius
fuit, Ieſus quidam filius Anani, plebeius & ruſticus, quadriennio prius quàm bellum gereretur,
in ſumma ciuitatis pace atque opulentia, cum ad feſtum diem veniſſet, quo ategias in honorẽ Dei E
componi in templo ab hominibus mos eſt, repente clamare cœpit: Vox ab Oriente: Vox ab Occi-
dente: Vox a quatuor ventis: Vox in Hieroſolymam & templum: Vox in maritos nouos, nouaſque
nuptas; Vox in omnem hunc populum. Atque hæc interdiu noctuque clamitans, omnes ciuitatis
vicos circuibat. Nonnulli autem virorum inſignium, aduerſum omen indigne ferentes, corripiũt
hominem, multiſque verberibus afficiunt. Ille autem neque pro ſe, nec ad eos qui ſe mulctabant,
ſecreto quicquam locutus, eadem quæ prius vociferans perſeuerabat. Magiſtratus autem rati,
quod erat verum, magis diuinum eſſe hominis motum, ducũt eum ad Romanum Pręfectum; vbi
plagis vſque ad oſſa laceratus, neque ſupplex cuiquam fuit, neque lacrymauit; ſed vt poterat, in-
clinans maxime flebiliter vocem, ad ſingulos ictus reſpondebat: Veh veh Hieroſolymis.

i Ioſeph. de bello Iud. li. 7. c. 12.

II.

Albino autem interroganti (is namque iudex erat) quis eſſet, vel vnde ortus, aut cur iſta dice-
ret; non reſpondit. Non prius autem ceſſauit a luctu miſeræ ciuitatis, donec eum Albinus furere
iudicatum dimiſit. Ille autem ad belli vſque tempus neque adibat quemquam ciuium, neque lo-

qui viſus

A qui viſus eſt: ſed quotidie velut orationem quãdam meditatus, Veh Veh Hieroſolymis, querebatur. Sed neque imprecatus eſt cuiquam, cum in dies ſingulos mulctaretur, nec victum offerẽtibus benedicebat. Sola vero reſpõſio ad omnes erat triſte præſagium. Maxime autem diebus feſtis vociferabatur: idque per annos ſeptem & quinque menſes continuos faciens, neque voce rauciot fuit, neque delaſſatus eſt, donec obſidionis tempore, ipſa re perſpectis augurijs, ipſe quieuit. Supra murum enim circumiens iterum, Veh veh ciuitati, ac templo, ac populo, maxima voce clamitabat. Cum vero ad extremum addidit, Veh etiam mihi, lapis tormẽto miſſus eum ſtatim peremit, animamque adhuc illa omnia lugentem dimiſit.] ſic Ioſephus, & mox ſubdit: Hæc ſi quis reputet, profecto inueniet Deum quidem hominibus conſulere, modiſque omnibus præmonſtrare q̃ ſint eorum generi ſalutaria, ipſos autem ob dementiam ſuam malis voluntariis interire.] Cetera autẽ prodigia, quæ eamdem cladem præceſſerunt, ſuis locis ordine temporum recenſebimus.

B

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
66.	22.	10.

I. *Vrbis incendium obortũ.*

CVrrente iam anno Chriſti Domini ſexageſimoſexto, Coſſ. C. Lexanio & M. Licinio, Chriſtiani, qui Romæ erant, de incendio Vrbis calumniam paſſi, ſæuiſſimis, iiſdemque diuerſis mortis generibus enecantur. Rem geſtam in hæc verba deſcribit Tacitus [a]: Sequitur clades, forte, an dolo Principis, incertum: nam vtrumque auctores prodidere: ſed omnibus quæ huic Vrbi per violentiam ignium acciderunt, grauior atque atrocior. Initium in ea parte Circi ortum, quę Palatino Cælioque montibus contigua eſt. Vbi per tabernas, quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur, ſimul cœptus ignis, & ſtatim validus, ac vento citus longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis ſeptæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendium plana primum, deinde in edita aſſurgens, rurſus inferiora populando C anteijt remedia velocitate mali, & obnoxia Vrbe arctis itineribus hucq; & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentium feminarum feſſa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quique ſibi, quique alijs conſulebant, dum trahunt inualidos, aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans, cuncta impediebant; & ſæpe dum in tergum reſpectant, lateribus, aut fronte circumueniebantur: Vel ſi in proxima euaſerant, illis quoque igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem caſu reperiebantur. Poſtremo quid vitarent, quid peterent ambigui, cõplere vias, ſterni per agros: quidam amiſſis omnibus fortunis diurni quoque victus, alij charitate ſuorum, quos eripere nequiuerant, quamuis patente effugio, interiere. Nec quiſquam defendere audebat, crebris multorum minis reſtinguere prohibentium; & quia alij palam faces iaciebant, atque eſſe ſibi auctorem vociferabantur; ſiue vt raptus licentius exercerent, ſeu iuſſu.

a Tacit. lib. 15.

II.

Eo tempore Nero Antij agens, non ante in Vrbem regreſſus eſt, quàm domui eius, qua Palatium & Mecœnatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neque tamẽ ſiſti potuit, quin & Palatium, & domus, & cuncta circum haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato & profugo, Campum Martis, ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam ſuos patefecit. Et ſubitaria ædificia extru D xit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectaque vtenſilia ab Oſtia & propinquis municipijs: pretiumque frumenti minutum vſque ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant; quia peruaſerat rumor, ipſo tempore flagrantis Vrbis, inijſſe eum domeſticam ſcenam, & cecinisſe Troianum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimulantem. Sexto demum die apud imas Eſquilias finis incendio factus, proruptis per immẽſum ædificijs, vt continuæ violentię campus & velut vacuum cælum occurreret. Necdum poſito metu redibat. Leuis rurſum graſſatus ignis, patulis magis Vrbis locis, eoque ſtrages hominum minor. delubra deum, & porticus amœnitati dicatæ latius procidere. Pluſque infamiæ id incendium habuit, quia prædijs Tigillini Æmilianis proruperat. Videbaturque Nero condendæ Vrbis nouæ, & cognomento ſuo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma diuiditur: quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo tenus diectæ: ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererãt, lacera, & ſemiuſta. Domuum, inſularum, templorum, quæ amiſſa ſunt, numerum inire haud promptum fuerit: ſed vetuſtiſſima religione, quod Seruius Tullius Lunæ, & Magna ara fanumque, quæ præſenti Herculi Arcas Euander ſacrauerat, ædeſq; Statoris Iouis vota Romulo, Numæque regia, & E delubrum Veſtæ cum penatibus populi Romani, exuſta. iam opes tot victorijs quæſitæ, & Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta: quamuis in tanta reſurgẽtis Vrbis pulchritudine, multa ſeniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent decimoquarto Kal. Sextiles principium incendij huius ortum, quo & Senones captam Vrbẽ inflammauerant.] hæc Tacitus, qui poſt multa de Neronis ædificijs ennarrata hæc ſubdit:

Nero creditus incendiarius.

III.

Mox petita adijs piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus ſupplicatum Vulcano, Cereri, Proſerpinæque, ac propitiata Iuno per matronas, primum in Capitolio, deinde apud proximum mare: vnde hauſta aqua templum & ſimulacrum deæ proſperſum eſt; & lectiſternia & peruigilia celebrauere feminæ, quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus Principis, aut deum placamentis decedebat infamia, quin iuſſum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero ſubdidit reos, & exquiſitiſſimis pœnis affecit, quos p flagitia inuiſos vulgus Chriſtianos appellabat. Auctor nominis eius Chriſtus, qui Tiberio imperante per Procuratorem Pontiũ Pilatum ſupplicio affectus erat. Repreſſaque in præſens exitiabilis ſuperſtitio, rurſus erumpebat, non

Chriſtiani de incendio calũniam paſſi.

modo per Iudæam, originem eius mali, ſed per Vrbem etiam, quo cuncta vndique atrocia aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi; atque vbi defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis vrerentur.] A

IIII. *Chriſtianorũ tormenta.*

Sed quomodo id fieri ſoleret, accipe in primis ex Iuuenale, cum ait ſatyra prima:

Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa,
Qua ſtantes ardent qui fixo gutture fumant.]

vbi vetus gloſſographus a Pithœo editus hæc habet: Tigillinum ſi læſeris, viuus ardebis, quemadmodum in munere Neronis, de quibus ille iuſſerat cereos fieri, vt lucerent ſpectatoribus, cum fixa eſſent guttura ne ſe curuarent. Nero maleficos tædu, papyro, & cera ſuperueſtiebat, & ſic ad ignem admoueri iubebat.] hæc ibi: ſed per maleficos auctorẽ intellexiſſe Chriſtianos, ex his quæ recitata ſunt ex Tacito, quiſque perſacile poteſt intelligere. Seneca, qui Neronis vixit tẽporibus, cum plura recenſeat genera tormentorum [a], ait: Illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam.] & Iuuenalis [b]: B

a Senec. epiſtol. 14. b Iuuenal. ſatyr. 8.

Auſi quod liceat tunica punire moleſta.]

Sed quomodo ait Iuuenalis: *Fixo gutture fumant?*] nũquid (quod ibidem ait Seneca) per adactum per medium hominem, qui in os emergat, ſtipitem? Vtcumque id fieri cõtigerit, his adeo acerbiſſimis cruciamentis tunc accidit quamplurimos Chriſtianorum vita defungi.

V. *Chriſtiani infamati.*

Subdit autem Tacitus; Hortos ſuos ei ſpectaculo Nero obtulerat, & Circenſe ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel circulo inſiſtens. Vnde, quamquam aduerſus ſontes & nouiſſima exempla meritos, miſeratio oriebatur, tamquam non vtilitate publica, ſed in ſæuitiam vnius abſumerentur.] hucuſque Tacitus: qui quidem, quòd Chriſtianos ob flagitia dicat fuiſſe inuiſos; vel id accidit, quòd deos conſtantiſſime deteſtarentur, eaque ratione impij haberentur; vel quòd nomine Chriſtiano complures vagarentur hæretici obſcœniſſima perpetrantes: ſicque factum eſſe videtur, vt Chriſtianum nomen infamaretur. quæcumque enim eſſent turpia hæreticorum, quæque etiam conficta de Iudæis eſſent ab Apione, vel alijs, ea omnia in Chriſtianos, quòd ex Iudæis progeniti eſſent, calumnioſe admodum redundabant. Sanctiſſimi enim Patres, qui pro Chriſtianis ſcripſerunt ad Imperatores apologias, hęc ſunt plenius proſecuti. Sed de his nos alias fuſius. C

VI. *Redarguitur erroris Tacitus.*

Quod olim ſuis prædixerat Chriſtus dicens: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum] ſatis hoc & alijs exemplis plurimis declaratur: nimirum quòd ipſum nomen eſſet in crimen. quamobrem verum illud Taciti: Haud perinde in crimine incendij, quàm odio humani generis conuicti ſunt.] ſed mendaciter illud: horum aliquos crimen eſſe confeſſos, atque alios ab his eſſe delatos. Eadem enim plane conſtantia, qua Chriſtiani veritatem mille pœnis ſubiecti profitebantur, eadem prorſus, ne mendacium loquerentur, fortiter perſtare conſueuerant. At quis certius Neronis artes nouit, quàm idem ipſe Tacitus, qui hæc ſcripſit? nimirũ (quod proxime in Octauiam honeſtiſſimam feminam ſuam vxorem fecerat) cum quis ſibi inuiſus e medio tollendus eſſet, falſa mox crimina, nouæque excogitatæ calumniæ, nactis e veſtigio accuſatoribus, erant in promptu. At Tacitus odio, quo & ipſe flagrabat in Chriſtianos, quo vacare debent omnes qui res geſtas ſcribendas ſuſcipiunt, parum liberalis hiſtorici, ſed hominis qui permoueretur affectibus, ſpecimen edidit: quippe qui, cum tam ſua ipſius ſententia, quàm totius populi opinione Nero auctor haberetur incendij, nihilominus ſontes Chriſtianos appellat. At nonne idem ipſe Tacitus [c] D Subrij Flauij Tribuni militum ipſi Neroni coram palamq. Vrbis incendium exprobrantis recitat verba: Odiſſe cœpi, poſtquam parricida matris & vxoris, auriga, hiſtrio, & incendiarius extitiſti.] An non ſe id facturum Nero ante prædixerat? ſic de eo affirmante Suetonio [d]: Sed nec populo, aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in ſermone: ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί: Immo, inquit, ἐμοῦ ζῶντος. planeq. ita fecit.] Latine autem ſic ex quodam verſu:

c Tacit lib. 15. Annal. d Suet. in Nero. c. 38.

Me moriente terra miſceatur igni.] ſed ex ſe addidit: *Me viuente.*]

VII. *Cur Nero vrbem incẽderit.*

Cur autem id fecerit, hanc idem Suetonius affert cauſam: Nam, inquit, quaſi offenſus deformitate veterum ædificiorum, & anguſtijs flexuriſq. vicorum, incẽdit Vrbem, tam palam, vt plerique Conſulares cubicularios eius cum ſtupa tædaq. in prædijs ſuis deprehenſos non attigerint; & quædam horrea circa domũ Aureã, quorũ ſpatiũ maxime deſiderabat, vi bellicis machinis labefacta atq. inflãmata ſint, q; ſaxeo muro cõſtructa erant.] hæc Suetonius: eadẽ ferme Dio [e], & alii, quorum nullus habetur auctor, qui audeat Chriſtianos vel leuiter in crimen adducere.

e Dio in Neron.

VIII. *Tempus quo durauit incendium.*

Quòd vero Tacitus ſex dies incendium perduraſſe teſtetur, totidemq. Suetonius affirmet, ac ſeptem noctes: hæc de vehementiori incendio eos intellexiſſe certum eſt. Etenim (vt idem addit Tacitus) lenius rurſus graſſatus eſt ignis: quamobrem nec ante nouem dies fuiſſe extictum, vetus inſcriptio docet, cuius hæc ſunt verba [f]: B

f Deſcripta habetur ab Ald. in libr. de Orthograph. pag. 312.

EX. VOTO. SVSCEPTO. Q. DIVERAT. NEGLECTVM. NEC REDDITVM. INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSA. QVANDO VRBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS. ET. HAC. LEGE DEDICATA. EST. NE. CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMINOS. ÆDIFICIVM. EXTRVERE. MANERE. NEGOTIARI. ARBOREM. PONERE. ALIVDVE. QVID SERERE. ET. VT. PRÆTOR. CVI. HÆC. REGIO. SORTI. OBVENERIT. LITATVRVM. SE. SCIAT. ALIVSVE. QVIS. MAGISTRATVS. VOLCANALIB. X. K. SEPTEMB. OMNIBVS. ANNIS. VITVLO. ROBIO. ET. VERRE.

IX. *Prima perſecutio.*

A Quod autem ad Chriſtianos Romæ agentes ſpectat:hæc perſecutio prima dicenda eſt, licet (vt ex Tacito vidimus) repreſſa cũ eſſet, iterum (vt ait) erumpebat Chriſtiana religio: Neroni quidem omnes tribuunt primam; de quo hæc Tertullianus [a]: Conſulite commentarios: illic reperietis primum Neronem in hanc ſectam tum maxime Romæ orientem Cæſariano gladio ferociſſe. Sed tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur: qui enim ſcit illũ, intelligere poteſt non niſi grande aliquod bonum a Nerone damnatum.] & in Scorpiaco [b]; Vitas Cæſarum legimus. orientem fidem Romæ primus Nero cruentauit.] alludens nimirum ad Suetonium [c] hæc de Nerone ſcribentem: Afflicti ſupplicijs Chriſtiani, genus hominum ſuperſtitionis nouæ & maleficæ.]

a Tertull. in Apolog. c. 5. b Tert. in Scorp. c. 14. c Suet. in Nero. c. 16.

X. *Chriſtiani vt impoſtores deriſi.*

Eiuſmodi plane a Gentilibus cenſebantur Chriſtiani, quos modo præſtigiatores, modo impoſtores, atque ſophiſtas execrabiles, Critias apud Lucianum appellat in Philopatro, apud quem & leguntur de ipſis deriſiones illæ eiuſdem Critiæ, prædicationem Euangelicam ſubſannantis, & in hũc modum deridentis, ac deteſtantis: Phy, Phy, Phy, Phy, nugas illas. Heu, Heu, Heu, Heu, cõſultationes malas. Væ, Væ, Væ, Væ, ſpei inani.] Inſuper quòd Apoſtolici viri egentes eſſe viderentur

B atque pauperrimi, & ſecundum illud Apoſtoli: Sicut egentes, multos autem locupletantes] ex ſacris ac diuinis Scripturarum oraculis, Gentilibus fidem Chriſtianam capeſſentibus, ſummam gloriam atque felicitatem, ac denique bonorum omnium pollicerentur affluentiam: eos irriſor Critias & alij nugaces illi ſimiles deridebant, ſcommatibus atque dicterijs pariter ſubſannabant; iactantes nimirum homines aduenisse, qui vias auro eſſent inundaturi, cũ tamen ipſi pannoſi eſſent, atque carerent obolo: eaque omnia nonniſi leuiſſima eſſe ſomnia, quibus populum deciperent, atque anicularum inuenta dictitabant. Hiſce igitur cachinnis atque ludibrijs ſoliti erant Gentiles traducere religionem Chriſtianam. Ex his videas, nonniſi diuini numinis potentia factum eſſe, vt Chriſtiana religio, quæ infamis ac prorſus execrabilis haberetur, atq; inanis prorſus & vana, quæ & inſuper furenti Cęſarum gladio ſæpe compeſceretur, nihilominus in dies magis magiſque lõge lateque in Vrbe & Orbe feliciter læta fœcunditate & fœtu ampliſſimo germinaret. Sed de his ſuperius, & alias inferius ſępe. Quod autẽ ad necatos a Nerone Chriſtianos pertinet, agitur in Martyrologio Romano eorum omnium memoria annua octauo Kal. Iulij; ibique ijdem Primitiæ martyrum, quòd paſſi Romæ eſſent primi, dicuntur.

XI. *De Epiſtolis Senecę ad Paulum.*

C At nec illud dicere prætermittimus, extare Senecæ nomine epiſtolam ad Paulum de incendio Neroniano: ſed mea ſententia ab alio quopiam potius ficta videtur, quàm a Seneca ſcripta; cum tam aperta in ea aſſerantur mendacia, nimirum centum tãtum trigintaduas arſiſſe domos, & quatuor inſulas: nam cum ex quatuordecim Vrbis regionibus quatuor tantummodo integras remãſiſſe teſtetur Tacitus, longe quidem maiorem exuſtarum domorum & inſularum numerum extitiſſe oportuit. Rurſum cum eadem epiſtola data habeatur V. Kal. Aprilis, ſub Aproniano & Capitone Conſulibus; plane dicendum eſſet, eam quinque annos ante incendium ſcriptam eſſe; quinto enim Neronis anno hi Conſulatum geſſere: cum alioqui, teſte Tacito, qui res geſtas Neronis per annos ſingulos accurate digeſſit, hoc anno, ſub Conſulibus Memmio Regulo & Virginio Ruſo, ea de Vrbis incendio accidiſſe, exploratum habeatur. Quamobrem & reliquæ illæ tum ad Paulũ conſcriptæ, tum a Paulo ad eum redditæ, æque nobis ſuſpectæ redduntur: quamuis ſciamus eas nõ recens eſſe excogitatas, ſed antiquitus ſcriptas, & a S. Hieronymo [d] cognitas atque probatas, ſic dicente: Non ponerem eum in catalogo ſanctorum, niſi me illæ epiſtolæ prouocarent, quæ leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum.] Citat ex vna earum locum Senecæ ad Paulum ſcribentis, optare ſe eius eſſe loci apud ſuos, cuius ſit Paulus apud Chriſtianos, eſt in epiſtola

D decimaſecunda.

d Hier. de Scrip. Eccl. in Seneca.

XII. *De fide Epiſtolarum Senecæ ad Paulum.*

Nouit eas & S. Auguſtinus [e], qui item earumdem meminit, ſic dicens: Merito ait Seneca (qui temporibus Apoſtolorum fuit, cuius etiam quædam ad Paulum leguntur epiſtolæ) Omnes odit, qui malos odit.] licet idem Auguſtinus [f] ex his quæ ſcribit de Seneca in libris de Ciuitate Dei, nullam prorſus fidem dictis epiſtolis tribuiſſe videatur. ait enim: Hic, *nempe Seneca*, inter alias ciuilis theologiæ ſuperſtitiones reprehendit etiam ſacramenta Iudęorum, & maxime ſabbata: inutiliter id eos facere affirmans, quòd per ſingulos ſeptem interpoſitos dies, ſeptimam fere partem ætatis ſuæ perdant vacando, & multa in tempore vrgentia non agendo lædantur. Chriſtianos tamẽ iam tunc Iudæis inimiciſſimos in neutram partem commemorare auſus eſt, ne vel laudaret contra ſuæ patriæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forſitan voluntatem. De illis ſane Iudæis cum loquitur, ait: Cum interim vſque eo ſceleratiſſimæ gentis conſuetudo cõualuit, vt per omnes iam terras recepta ſit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur hæc dicens, & quid diuinitus ageretur ignorans.] hæc ille de Seneca. Si ergo ex ſententia Auguſtini Seneca

E de Chriſtianis numquam meminit: quomodo erit, vt dictę epiſtolæ, in quibus de Chriſtianis, & religione Chriſtiana ſæpe agitur, & cum Chriſtiano homine Chriſti Apoſtolo, Senecæ adſcribantur?

e Aug. epiſt. 14. f Aug. de Ciuit. Dei lib. 6. ca. 11.

XIII. *Vnde commẽtum de Epiſtolis.*

Vnde autem ea de dictis epiſtolis opinio fluxerit, facile eſt demonſtrare. Extant enim Acta quædam paſſionis Pauli, Lini nomine conſignata; in quibus hæc leguntur de Seneca & Paulo: Inſtitutor Imperatoris adeo eſt illi amicitia copulatus, videns in eo diuinam ſcientiam, vt ſe a colloquio illius temperare vix poſſet: quo minus ſi ore ad os alloqui illum non valeret, frequentibus datis & acceptis epiſtolis, ipſius dulcedine & amicabili colloquio atque conſilio frueretur.] hæc ibi. Sed qualia hæc ſint, ea quæ dicta ſunt, lectorem admonere poſſe videntur. Quod inſuper ſpectat ad Senecam: iam ante biennium timens ille calumniam delatorum, & Imperatoris crudelitatem, eũ nec affinibus parceret nec amicis, miſſionem inſtanter petens, rogansque reliquum vitæ tempus ruri agere ſibi licere, cum non obtinuiſſet, ſimulata mala valetudine, domi mortem opperiens miſer agebat. Sed hæc pluribus Tacitus [h]: de Senecæ vero obitu anno ſequenti.

g Tacit. lib. 14. c. 15.

XIIII.

a Senec. epiſt. 101.

De repentino obitu Senecionis.

Hic vero obiter de obitu Senecionis agendum, quem idem Seneca ſcripſit epiſtola ad Lucilium, A monumentum egregium miſerrimæ conditionis humanæ, vtpote quæ vitam hanc per momẽta ſingula precariam [a] ducat, quam & longe contraria conceptæ ſpei euenta perturbẽt. ait enim: Omnis dies, omnis hora, quàm nihil ſimus, oſtendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cum æterna meditantes reſpicere cogit ad mortem. Quid ſibi iſtud principium velit, quæris. Senecionem Cornelium, equitem Romanum ſplendidum & officioſum, noueras. ex tenui principio ſe ipſe promouerat, & iam illi decliuis erat curſus ad cetera. Facilius enim creſcit dignitas, quàm incipit: pecunia quoque circa paupertatem plurimam moram habet, dum ex illa erepat. Hic etiam Senecio diuitijs imminebat; ad quas illum duæ res ducebant efficaciſſimæ, & quęrendi & cuſtodiẽdi ſcientia, quarum vel altera locupletem facere potuiſſet. Hic homo ſumme frugalitatis, non minus patrimonij quàm corporis diligens, cum me ex conſuetudine mane vidiſſet, cum per totum diem amico grauiter affecto & ſine ſpe iacenti, vſque ad noctem aſſediſſet; cũ hilaris cœnaſſet, genere valetudinis præcipiti abreptus, angina, vix compreſſum arctatis faucibus ſpiritum traxit in lucem. Intra pauciſſimas ergo horas, poſtquam omnibus erat ſani ac valentis officijs functus, deceſſit. Ille qui & mare & terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum B relinquens inexpertum genus quæſtus, acceſſerat, in ipſo actu bene cedentium rerum, in ipſo procurrentis pecuniæ impetu raptus eſt, &c.] Quàm ſimilis hic diuiti illi, ad quẽ ſententia illa ex Euãgelio [b]: Stulte, nocte iſta animam tuam repetent a te: hæc quæ congregaſti, cuius erunt?] Vt hæc tibi de Gentili homine adderemus, illud impulit, quòd accidit vt Romæ his diebus e ruderibus effoderetur eiuſdem Senecionis, cognomento Cornelij, lapis ſepulchralis inſcriptionis, quam tibi hic cudendam curauimus: ſic enim ſe habet [c]:

b Luc. 12.

c Extat venalis apud lapicidam iuxta S Mariam ſuper Mineruã.

D. M.
C O R N E L I Æ.
P R O C V L A. E T
PLACIDA. FECER.
Q. CORNELIO. SENE
CIONI. PROCVLO.
PRÆTORICIO. LE
GATO. PROVIN C
CIÆ. ASIÆ. FRA
TRI. BENE. MEREN
TI.

XV.

* Ceſtius

d Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 9. & de Bell. Iud. lib. 2. c. 14.

e Euſebius in Chron.

* Ceſtius.

Ceſtius Florus præſes Iudææ miſſus.

Hoc item ipſo decimo Neronis anno in Iudææ procurationem Albino ſubrogatus eſt Geſſius *Florus, vt colligitur ex Ioſepho [d], dum agit egiſſe hunc biennium in magiſtratu, cum Nero ageret in Imperio annum duodecimum. Euſebius [e] etiam hoc anno ſubſtitutum Florum Albino tradit. Porro hic adeo ſceleſtus fuit, vt Albinus licet peſſimus, ſui faceret omnibus deſiderium. Nam de ingreſſu Flori hæc Ioſephus: Geſſius* autem Florus Albino ſucceſſor a Nerone miſſus, pluribus Iudęos repleuit calamitatibus. Is Clazomenius erat genere, adduxitque ſecum Cleopatram coniugem non minus improbam, per quam, vt Poppææ Auguſtæ amicam, Iudææ adminiſtrationem impetrauerat: adeo vero poteſtate violenter abuſus eſt, vt Albinum Iudæi deſiderarent, quaſi beneficum. Nam ille quantum poterat, clam erat malus & nocens; Florus contra, quaſi ad oſtentandam miſſus malitiam, publice traducebat noſtræ gẽtis iniurias, nihil ſibi ad ſummam de rapinis & ſupplicijs iniquitatem reliquum faciens. Erat enim inflexibilis ad miſericordiam, nullis vnquam lucris ſatiabilis, vndecumque parua æque captans & magna, vt etiam latronum eſſet particeps.] hęc D & alia multa Ioſephus de homine ſceleſtiſſimo: qui quomodo tandem ad defectionem Iudæos cõpulerit, ſuo loco dicemus.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
67.	23.	11.

I.

f Plin. lib. 8. ca. 40.

Perſecutio in Chriſtianos propagata.

g Seuer. hiſt. li. 2.

ANno, qui ſequitur, ſexageſimoſeptimo, Coſſ. Silio Nerua & Attico Veſtino, vel (vt habet Plinius [f]) Appio Iunio & P. Silio, perſecutio in Chriſtianos a Nerone occaſione incẽdij ſemel excitata, datis ab ipſo edictis, magis ac magis in eos ſæuijt. Teſtatur id Seuerus [g], cum ait, poſtq̃ de incendio locutus eſt, & de Chriſtianis ea de cauſa ſæuiſſime trucidatis: Hoc initio in Chriſtianos ſæuiri cœptum. Poſt etiam datis legibus, religio vetabatur; palamque edictis propoſitis, Chriſtianum eſſe non licebat.] Perdurauit hæc perſecutio vſque ad Apoſtolorum cædem: quibus temporibus Dei Eccleſia ſanctorum coronis eſt mirifice illuſtrata; tãtumque abfuit vt ea cauſa fides E tepuerit, vel remiſſa ex parte aliqua fuerit, vt potius noua propagatione ſit aucta. Qui nam autem ſub eadem perſecutione Romæ ſint paſſi, complurium nomina ſuppeditat Romanum Martyrologium, licet ex immenſo numero vix paucorum; quòd (vt ſuo loco dicemus) inuidia Diocletiani perierint Acta martyrum. Agemus autem inferius de eadem perſecutione ſuo loco pluribus.

h Orig. contra Celſum lib. 6.

II.

Simon Magus quid perſecutionis tempore docuit ſuos.

Inter hæc autem Simon magus, qui his temporibus (vt dicemus) Romæ agebat, ne occaſione eiuſmodi concitatę perſecutionis, ſuorum diſcipulorum, quos collegerat, quibus & perſuaſerat (vt vidimus) ſe Chriſtum eſſe, diſpẽdium pateretur; eos docuit palam negare, & ſi opus eſſet, etiã idola colere. Teſtatur enim id Origenes [h], dũ contra Celſum agens, ſic dicit: Tametſi multos falleret Simon, a capitali tñ ſupplicio & morte, q̃ religionis gratia vltro Chriſtiani ſubirent, ex diſcipulis ſuis vnũ quempiam ſubtraxerit, quos vtique docuiſſet vt indifferenter ad idolorum ſe cultũ haberent.

A rent. Sed nihil tunc primum Simoniani illi inſidiarum perpeſſi ſunt: callebat enim ſagax ille & im probiſſimus dæmon, qui & Ieſu doctrinæ moliretur inſidias, eorum animos, quos ſub eius Simon ditione haberet, ſua ex diſciplina haud quaquam ſolutum iri.] hæc Origenes: ex quibus etiam ſignificatur, Simonem hæc docuiſſe tempore Neronianæ perſecutionis, quæ prima a Gentilibus pro idolis tuendis illata cenſetur: antehac enim cum nullus (quod certo ſciatur) Gentilium ad eorum cultum adigeret Chriſtianos, nulla ſuberat occaſio vt ſic ille ſuis conſuleret ſectatoribus. Ex quibus patet, Simonem ad hæc vſque Neronis tempora fuiſſe ſuperſtitem, & non (vt alij dicunt) ſub Claudio deceſſiſſe. Sed de his ſupra, ac rurſum inferius.

III. — * Geſſio. — *Qua Ceſtius in Iudæos.* — a Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 9. — b Ioſeph. de bel Iud. li. 2. c. 13. — * Geſſius.

Res vero Iudaicæ inter hæc in deterius prolabuntur, Ceſtio * Floro Iudææ Procuratore Iudæos grauius affligente, & ad defectionem penitus perurgente: quæ anno ſequenti, ſecundo nimirum a tempore quo in Iudæam ipſe aduenerat Procurator (vt Ioſephus a teſtatur) eſt cœpta. Quæ autem hoc anno contigerint, idem Ioſephus b ſic narrat: Ceſtius * vero iniquitates ſuas in vniuerſam gentem, iam palam quaſi gloriaretur, exercuit; ac velut non ad regendam prouinciam, ſed ad damnatorum pœnas carnifex miſſus, neque rapinarum vllum modum, neque afflictionum prætermiſit. In miſeris autem crudeliſſimus erat, in turpibus vero impudentiſſimus: neque enim

B quis illo amplius offendit fallacia veritatem, neque commentus eſt callidiores nocendi vias. Huic ſiquidem viritim illatis diſpendijs lucra quærere, exiguum viſum eſt; ſed totas ſimul diſpoliabat vrbes, & labes populis inferebat: tantum non voce per totam regionem edicens, liberum eſſe hominibus latrocinari, dum ipſe prædarum acciperet portionem. Denique ob illius auaritiam contigit totam pene deſeri regionem; ita vt plurimi ſedes patrias relinquentes, ad externas prouincias commigrarent.] hæc Ioſephus. cetera de eo, anno ſequenti.

IV. — *De ſæuitia Neronis in coniuratos.*

Eodem anno, dum hæc in Iudæa agerentur, Romæ detecta coniuratione in Neronem a compluribus Romanorum nobilium diu agitata atque compoſita: idem Nero cum ceteros, tum Senecam inter coniuratos a proditore nominatum, occidi iuſſit; conceſſit tamen illi, vt quã vellet mortem ſibi deligeret. Gallio eius germanus, qui olim, (vt dictum eſt) cum Paulus in Græcia degeret, Proconſulem agebat in Achaia, ex nece fratris pauidus, ſupplex vitam obtinuit. Inter alios pene innumeros occiſus eſt quoque Annæus Lucanus Senecæ nepos: necatus ante omnes Romanorum clariſſimus Plautius Lateranus Conſul deſignatus, cuius nobilis illa erat baſilica in Cælio monte, quæ poſtea vſui ceſſit Chriſtianorum, & aucta in primariam cõuerſa eſt Eccleſiam, quæ eſt ap-

C pellata Lateranenſis: de qua S. Hieronymus c ad Oceanum: Ante diem Paſchæ in baſilica quondam Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, &c.] ſed de ea ſuo loco inferius. Poſt cladem coniuratorum, vel eorum qui aliqua leui ſuſpicione vel fictione odio Principis pulſarentur, ſubſecuta eſt mors Poppææ Auguſtæ; quam licet amatiſſimam, Nero iracundia percitus, ictu calcis percuſſam occidit. Sed hæc Tacitus, Dio, & alij pluribus.

c Hieronymus epiſt. 30.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
68.	24.	12.

I. — d Metaphra. die 29. Iunij, & alij.

CHriſti Domini noſtri anno ſexageſimooctauo, Coſſ. Suetonio Paulino & Pontio Teleſino, Petrus d & Paulus diuino conſilio, vt afflictatæ nimis gladio Neronis Eccleſiæ Romanæ ſuccurrerent, e diuerſis Orbis partibus Romam ſe iterum contulerunt, atque collabentem pene Eccle-

D ſiam inſtaurarunt. Neronis enim gladio in Romanos occaſione dictæ coniurationis conuerſo, a ſanguine Chriſtianorum aliquantum temperatum fuiſſe videtur. Hac igitur bene vſi opportunitate Petrus & Paulus, Romę (vt licebat) rurſum Euangelium prædicarunt. Horum prædicationis nobile fragmentum recitat Lactantius, de prænunciata his diebus ab eiſdem Apoſtolis futura clade Hieroſolymitana, cuius bellum hoc ipſo anno, occaſione quam dicemus paulo inferius, eſt inchoatum. Cum enim (vt accidit) de Iudæorum defectione frequens ſermo eſſet inter Romanos; inde ſuppeditatum eſt argumentum de his agere, quæ his verbis Lactantius e memoriæ commendauit: Futura aperuit illis omnia, quæ Petrus & Paulus Romæ prædicauerunt: & ea prædicatio in memoria ſcripta permanſit: in qua cum multa alia mira, tum etiam hoc futurum dixerunt, vt poſt breue tempus immitteret Deus Regem, qui expugnaret Iudæos, & ciuitates eorum ſolo æquaret, ipſos autem fame ſitique confectos obſideret. Tum fore, vt corporibus ſuorum veſcerentur, & conſumerent ſe inuicem: poſtremo vt capti venirent in manus hoſtium, & in conſpectu ſuo acerbiſſime coniuges ſuas vexari cernerent, violari & proſtitui virgines, diripi pueros, alli-di paruulos, omnia denique ferro ignique vaſtari, captiuos in perpetuum terris ſuis extermina-

e Lactan. libr. 4. ca. 21.

E ri; eo quòd exultauerant ſuper amantiſſimum & probatiſſimum Filium Dei.] hucuſque Lactantius.

II. — f Lucian. in Philopatr. — *Qua Lucianus de Paulo.*

Rurſus etiam de Pauli Romæ prædicatione eſt inſignis memoria, licet apud ſcriptorem impium f: quidam enim Triephon Romæ agens, cum Critiam Chriſtianæ fidei deriſorem catechumenum facere cuperet, hæc inter alia de ſe refert: Quando autem me Galilæus ille conuenit recaluaſter, naſo aquilo, qui in tertium vſque cælum per aerem ingreſſus eſt; quæ optima & pulcherrima ſunt, inde didicit: per aquã nos renouauit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.] hæc ille, quibus equidem non alium quempiam quàm Paulum Apoſtolum deſcribi, omnes puto facile intelligere. nominat eum Galilæum, quòd ſic Apoſtoli, immo & ceteri Chriſtiani dicerentur; vel ex antiqua eius origine, vt ſuperius dictum eſt. Cum igitur Triephon (vt vidimus) ſe Pauli diſcipulum profiteretur; eam ipſam artem in inſtituendo Gentili homine ad fidem capeſſendam, quam ipſe didiciſſet a Paulo, tum adhibuiſſe vr: quippe qui deorum

falſitate primitus demonſtrata,ſubinde de rerum principijs,ac Dei operibus, nou ex diuina Scri- A
ptura,cui ille non crederet,ſed ex auctoribus Ethnicis petijt teſtimonium,non ſecus ac Paulus fe
ciſſet Athenis. Demum ea,quam a magiſtró de vno trinoque Deo didicerat, fide illum imbuit in
hunc modum:Cum enim ille rogaret,dicens:Quemnam igitur tibi iurabo?Ad eũ Triephon: Deũ
alte regnantem,magnum,ætherium,atque æternum,Filium Patris,Spiritum ex Patre proceden-
tem,vnum ex tribus,& ex vno tria:hæc tu Iouem puta,hunc tu exiſtima Deum.]hæc ille ibi, quan
tum tamen licuit tantam rem tanta breuitate deſcribere,vel quantum externus homo & Chriſtia
nis infenſiſſimus Lucianus eadem potuit fideliter retuliſſe.Sed miſſis his,ad Petrum redeamus.

De Petri ſecũda ad Iudæos Epiſtola.
a 2.Petr.3.
b 2.Petr.1.

III. Cum ageret Petrus Romæ,nõ ſatis ſibi viſum, Eccleſiæ Romanæ proſpicere:ſed quòd vniuerſi
gregis creditam ſibi curam a Domino accepiſſet,ac præcipue Iudæorum patrocinium in Conci-
lio Hieroſolymitano ſibi ſumpſiſſet;iam ſecundam ad eos ſcribit epiſtolam,in qua hæc ipſe [a]:Hãc
ecce vobis,cariſſimi,ſecundam ſcribo epiſtolam,in quibus veſtram excito in commonitione ſince
ram mentem,vt memores ſitis eorum quæ prædixi.]Ceterum haud longe ante conſummatũ mar
tyrium eam a ſe datam eſſe,illis ipſe verbis ſignificat,quibus ait [b]: Iuſtum autem arbitror,quam B
diu ſum in hoc tabernaculo,ſuſcitare vos in commonitione:certus quòd velox eſt depoſitio taber
naculi mei,ſecundum quod & Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Dabo autem o-
peram, & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum omnium memoriam faciatis.]
hæc ibi.

c Hippol.de Antichriſt.
d 2.Petr.3.
e 2.Petr.2.
f Didymus in epiſt Petr.c.3.in fine.
Epiſtola ſecunda Petri recepta.
g Euſeb.hiſt.lib.3.cap.3.
h Hieron epiſt.150.q.11.
i Clem. Alex. Strom.lib.7.

IIII. Quod autem pertinet ad eiuſdem epiſtolæ firmitatem:eam certe vt Petri legitimam antiquio
res Theologi agnouerunt;quorum eruditiſſimus Hippolytus [c] Epiſcopus eam citat:ſed audi quo
præconio:Princeps Petrus,inquit,fidei petra,quem beatum iudicauit Chriſtus Deus noſter, ille
doctor Eccleſiæ,ille primus diſcipulorum,ille qui regni claues habet,docuit nos, dicens [d]: Hoc
primum ſcientes,quòd venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores iuxta proprias concu
piſcentias ambulantes.Et erunt [e] ex vobis,qui introducent ſectas perditionis,&c.]citant eam &
alij.Sed quòd crederetur eſſe deprauata,licet publice legeretur;non fuiſſe in canone,ait [f] Didy-
mus eam interpretatus,dubitatumque de ea tradit Euſebius [g]. Sed id factum eſſe ob diuerſita-
tem interpretum,S.Hieronymus [h] affirmat,ſic dicens:Denique & duæ epiſtolæ quæ feruntur Pe
tri,ſtylo inter ſe & charactere diſcrepant,ſtructuraque verborum,ex quo intelligimus, pro neceſ-
ſitate rerum diuerſis eum vſum interpretibus.]ac recte quidem:nam nõ tantum eo munere apud C
eum functus eſt Marcus,ſed(quod & alias diximus ex Clemente Alexandrino [i]) & Glaucias q
dam,quem Baſilides falſo iactabat ſuum fuiſſe magiſtrum. Porro non tantum quotquot ſacra Co
cilia contexuere canonicorum librorum catalogum,vt Romanum ſub Damaſo,quod habet Col-
lectio Creſconiana, Laodicenum, Carthaginenſe tertium,alterum Romanum ſub Gelaſio,omnes
inſuper ſanctiſſimi Epiſcopi id ipſum ſuis ſcriptis præſtitere,vt Athanaſius in Synopſi,Gregorius
Nazianzenus,Amphilochius,Auguſtinus de doctrina Chriſtiana,& qui eodẽ vixit tempore Ruf
finus Aquileienſis,quique inſuper his præſtat auctoritate Innocentius ad Exuperium, Caſſiodo-
rus,Iſidorus,& alij Orthodoxi recentiores,omnes æque eam eſſe Petri epiſtolam profitentur:quo
rum teſtata fide, Nouatorum quorumdam eam impugnantium temeritas inferius arguetur.

De Iuda Epiſtola.

V. Ad hanc ipſam Petri ſecundam epiſtolam,ea quæ a Iuda Iacobi fratre ſcripta habetur,relatio
nem quamdam videtur habere,cum eodem ferme ſcripta ſit argumento,iiſdemque ſententijs atq;
etiam verbis interdum videatur intexta:vt plane appareat,prius Petri ſecundam,quàm Iudæ eſſe
ſcriptam epiſtolam.Ex quo certo ſigno erroris arguuntur,qui abſque vllo antiquorum Patrum te
ſtimonio,ex propria animi ſententia,vel falſa aliqua coniectura perſuaſi,dixerunt Iudam & Simo D
nem Apoſtolos abhinc ante triennium fuiſſe martyrio in Perſide coronatos;cum ex his dici poſſe
videatur,Iudam poſt hæc tempora fuiſſe ſuperſtitem.Sed quonam anno vna cum collega marty-
rium ſubierit fateri malumus hoc nos ignorare,quod a maioribus non ſit traditum,quàm temere
quid certum in re dubia ſtatuere.Ceterum quod ad Iudæ epiſtolam pertinet;eam eſſe legitimam
germanamque Iudæ Apoſtoli,citata modo ſacra Concilia,atque Patres qui canonicorum librorũ
numerum recenſuerunt,firmiter profitentur.Citat eam idem qui ſupra Hippolytus [k] martyr,
doctrina nulli antiquorum ſecundus;Tertullianus [l] etiam,ac inſuper alij recentioris claſſis ſcri-
ptores Eccleſiaſtici;Nouatoribus quibuſdam exceptis,qui leuioribus eam impetunt obiectioni-
bus:quaſi probro adſcribendam eſſet Apoſtolo,quòd ex Enoch libro apocrypho citauerit auctori
tatem;cum & Gentiles poetas Paulus,& arã idololatriæ inſeruientem,cum Athenis concionare-
tur,in ſummæ Theologiæ conuerterit teſtimonium,& ſinceriſſimæ veritatis argumentum.Ceterũ
liber Enoch apud maiores haud erat vulgaris auctoritatis,cum non defuerint [m] qui dixerint ip
ſum eſſe canonicum,atq; adeo,vt etiam qui in eodem libro eſſent errores, in Catholicum dogma
ſint conati transferre.Sed de his alias. E

k Hippolyt. de Antichriſt.
l Tertul lib. de habit.mul.c 3.
m Tert.li.de habit. mulier.ca.3. & ibi Pame.no.30.

De Iuda & Simone,
n Luc.6. Act.1.
o Hieron.in epiſ. ad Galat. cap. 4.
p Idem contra Heluid.
q Hier. in Mat. cap.10.
r Hier.de Scrip. Eccl.in Simone.

VI. Quoniam vero occaſione Petri epiſtolæ, de ea etiam quæ poſt illam eodem argumento eſt a
Iuda conſcripta,agere opus fuit:hic opportune incidit,vt qui irrepſerunt errores de Iudę & Simo
nis nomine,confutemus. Cum autem Lucæ [n] teſtimonio exploratum habeatur, Simonem tan-
tum inter Apoſtolos cognomento dictum fuiſſe Zelotem:quomodo factum eſt, vt Hieronymus [o]
Iudam Iacobi fratrem Zelotem appellet?ſic enim ipſe ſcribit in ſuis in epiſtolam Pauli ad Gala-
tas commentarijs:Iudæ Apoſtoli,ſed non proditoris,qui ob inſignem zeli in ſe virtutem, & Zelo-
tis nomen accepit.]& alibi [p]: Iudas Zelotes in alio Euangelio Thaddæus dicitur.] Ceterum in
commentario in Matthæum [q] de ſingulis agens,Zelotæ cognomen Simoni tantum tribuit: Iu-
dam vero dictum Thaddæum,& Lebæum,tradit.Cum autem in citatis locis ipſum Iudam fratrẽ
Iacobi,Zelotem,& Thaddæum appellet,ſane videtur nomina confudiſſe,nempe cũ vtroque Simo
ne Iudam:ſicut viſus eſt feciſſe Sophronius apud ipſum [r], cum ait:Simon Cananæus,cognomento
Iudas,frater Iacobi Epiſcopi,qui & ſucceſſit illi in Epiſcopatum poſt obitum Iacobi cognomen-

A eo Iuſti, vixit annos viginti ſupra centum: crucifixus autem ſub Traiano Præfecto, mota perſecutione graui, dormiuit.] hæc ipſe: eadẽ apud Iſidorum leguntur, & alios. Dorotheus autem in Synopſi duos Simones diſtinctos ponit: putat tamen Simonem ſub Traiano paſſum cognomento dictũ eſſe Iudam. Verum Hegeſippus [a] diuerſos plane ponit Simonem & Iudam; quorum priorẽ ſub Traiano paſſum tradit, Iudam vero nec ſub Domitiano fuiſſe ſuperſtitem, quorum nepotes tãtũ, tunc vixiſſe perhibet. Adhuc inſuper Simonem zelotem a Iuda fuiſſe diſtinctum, ſatis Euangeliſtæ demonſtrant. Lucas [b] enim dum iterum Apoſtolos numerat, ſic eos nominando diſcriminat, Simonem qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi.] & alibi: Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.] Verum hunc, quem Lucas dixit Iudam Iacobi, Matthæus [c] Thaddæum nominat: cum enim numerat Apoſtolos omnes; vbi Iudas ponendus erat, Thaddæum ponit: quod & Marcum [d] feciſſe liquet vt nulla prorſus ſit ambiguitas, Iudam cognomento dictum eſſe Thaddæum. Adeo vt dilucide ſatis Euangelica veritate teſtatum habeatur, Simonem & Iudam, non vnum, ſed duos fuiſſe Apoſtolos, cognomenq. Zelotes ſolius eſſe Simonis, Thaddæi vero Iudæ.

a Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 15. & c. 26.
b Luc. 6. Act. 1.
c Matth. 10.
d Mar. 3.

VII. *Unde oborta nominum confuſio.*

Rurſus cum Iudas frater Iacobi dicatur, qui frater Domini & Iuſtus cognominatus eſt: & ipſum inter eos qui fratres Domini dicti ſunt, ab Euangeliſtis eſſe adnumerãdum, B Hegeſippus [e] affirmat. Sed cum nouiſſimus ille Simeon, qui crucifixus eſt ſub Traiano, & ipſe frater Domini dictus fuiſſe tradatur; qui appellatus ſit Simeõ Cleophæ, qui dicitur fuiſſe Mariȩ maritus, quæ a Ioãne [f] nominata eſt Maria Cleophæ, eademq. ab eo ſoror Dei genitricis dicta: inde accidiſſe putamus, vt cum tam Simeon quam Iudas dicti fuerint fratres Domini, vnus idemq. fuiſſe ab his creditus ſit. Cumq. Simonem Zelotem vnum quoque fuiſſe cum Simeone Cleophæ iidem exiſtimarint: hinc etiam factum eſt, vt hi tres, quaſi vnus idemq. ſint habiti, dictuſq. ſit Simeon Iudas Zelotes. Ceterum, ſicut aperte monſtratum eſt diuerſos eſſe inter ſe Simonem & Iudam, itemq. Iudam a Simeone ſucceſſore Iacobi; ita etiam patet Simonem Cananæum diſtinctum fuiſſe a Simeone Cleophæ paſſo ſub Traiano. Idq. tam Græci quam Latini pariter profitentur, dum illi in Menologio, iſti in Martyrologio diuerſis diebus diuerſiſq. notis eos diſtinctos ponunt, cum ſingulorũ anniuerſariã proponunt memoriam celebrandam. Beda [g], qui eodem fuerat lapſus errore vt hos duos vnum putaret eſſe Simonem, ſententiam retractauit. Quod vero ſpectat ad Iudæ atque Simonis martyrium, ceteraſq. ipſorum res geſtas: deſcriptas eas fuiſſe a Cratone Apoſtolorum diſcipulo, eaſdemq. ab Africano hiſtoricorũ Chriſtianorum antiquiſſimo Latinitate donatas, teſtatur C auctor qui ſcripſit Paſſiones Apoſtolorum. Sed quoniam illæ a Gelaſio inter apocrypha reijciuntur, certum quid de his affirmare non poſſumus; cum præſertim S. Hieronymus [h] de Iulio Africano tantum teſtetur, quinque de Temporibus libros ab eo eſſe conſcriptos. Verum quæ de ipſorum paſſione ab eodem incerto auctore ſcripta eſſe reperiuntur, non penitus vt falſa reijcenda eſſe putamus, cum (vt dictum eſt nuper exẽplo Iudæ Apoſtoli) in apocriphis multa inſint, quȩ vera eſſe probentur. At de his hactenus.

e Apud Euſebi. hiſt. lib. 3.
f Ioan. 19.
g Bed. in retractat. in Act. Apoſtol.
h Hier. de Scrip. Eccl. c. 63.

VIII. *Petrus & Iudas exagitarunt Nicolaitas.*

Vt vero tandem, vnde oratio digreſſa, eſt reuertatur: tam Petrus, quam etiam poſt eum Iudas in dictis quã ſcripſerunt epiſtolis in vno eodemq. verſati ſunt argumento, vt illis eoſdem fuerint inſectati hæreticos, qui luxurijs dediti, turpiſſimi haberẽtur. De quib. in primis Petrus [i]: Hi, inqt, velut irrationbilia pecora, naturaliter in captionem & perniciem in his quæ ignorant blaſphemãtes, in corruptione ſua peribunt, percipientes mercedem iniuſtitiæ, voluptatem exiſtimantes Dei delicias, coinquinationis & maculæ delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriãtes vobiſcum, oculos habẽtes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti.] hæc Petrus, & alia plura. & Iudas item de ijſdem; Sicut Sodoma & Gomorra & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ abeuntes poſt carD nem alteram, factæ ſunt in exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes: ſimiliter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt maieſtatem autem blaſphemãt.] Sed quinam fuerint hi omnigenæ luxuriæ inquinati ſordibus: etſi tam Simeon, quam qui eius ſectam profiterentur, Menander, Baſilides, Carpocras, & alij horum gregales haberentur imputiſſimi; hos tamen turpitudine ſuperatos eſſe a Nicolaitis, nemo dubitat: de quibus quidem vehementer Ignatius [k] admonet, dicens: Fugite quoque impuros Nicolaitas, falſum ſibi nomen ſumentes, voluptatum amatores, & ſycophantas.]

i 2. Petr. 2.
k Ignat. epiſt. 5. ad Trall.

IX. *De Nicolaitis*

Hos dictos eſſe Nicolaitas a Nicolao diacono, vno ex ſeptem primis, omnes æque conſentiũt. Sed qua occaſione id acciderit, diuerſæ reperiuntur antiquorum ſententiæ, aliorum videlicet affirmantium, ab ipſo Nicolao praua horum dogmata eſſe excogitata. dixerunt hęc in primis Irenæus [l], Tertullianus [m], Hilarius [n], Epiphanius [o], Hieronymus [p], & alij complures, aſſerẽtes ipſum ab Eccleſia Catholica deſciuiſſe, & in ſordidiſſimas hæreſes turpiter lapſum eſſe: ea nimirum ex cauſa quod ordinatus diaconus, cum ad imitationem eorum (inquit Epiphanius [q]) E quos Deo addictos videbat, ab vxore, quam formoſam habebat, ſe continuiſſet, & a cõcupiſcẽtia ſuperatus eam iterum ſuperinduxiſſet, arguereturq. ab Apoſtolis, quod vxore, quam antea dimiſiſſet, vteretur; indignum nimirum ratis, vt ſacris iam officijs atque ordinibus mancipati, adhuc carnis tenerentur illecebris: illum mox hæreſim excogitaſſe, neceſſariumq. ad ſalutem conſequẽdam eſſe affirmaſſe, quotidie inquinari luxurijs.

l Iren. lib. 1. c. 27.
m Tertul. de præſcript.
n Hilarius in Matth. c. 25.
o Epiph. hær. 25.
p Hieron. epiſt. 1. & 48.
q Epiph. hær. 25.

X. *De Nicolao excuſatio.*

Fuit aliorum ab his diuerſa ſententia, dicẽtium ſic Nicolaitas a Nicolao diacono eſſe dictos vt tamen ipſe culpa vacaret. Sed qua occaſione id acciderit, Clemens Alexandrinus ſic ſcribit [r]: Cum Nicolaus formoſam haberet vxorem, & poſt aſcenſionem Saluatoris ei ab Apoſtolis fuiſſet exprobata zelotypia; in medium adducta muliere, permiſit cui vellet eam nubere. Aiunt enim hanc actionem illi voci conſentaneam, quæ dicit, carne vti oportere. Eiuſq. factum & dictum abſolute ſequentes, qui eius hæreſim ſequuntur impudenter effuſeq. fornicantur. Ego autem audio, Nicolaum quidem numquam vlla alia, quam ea quæ ei nupſerat, vxore vſum eſſe, & ex illius liberis filias, quidem conſenuiſſe virgines, filium etiam permanſiſſe incorruptũ. Quæ cum ita ſe habeant

r Clem. Alexan. Strom. lib. 3.

beant,vitij erat depulſio atque expurgatio in medium Apoſtolorum circumactio vxoris,cuius dicebatur laborate zelotypia:& continentia a voluptatibus,quæ magno ſtudio parãtur,docebat illud vti carne oportere,hoc eſt,exercere carnem;neque enim (vt exiſtimo) volebat, conuenienter Domini præcepto,duobus dominis ſeruire,& uoluptati,& Deo. Dicam itaque, Matthiam quoq. ſic docuiſſe cum carne quidem pugnare, & ea vti,nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & cognitionem.] Hucuſque Clemens:quæ ſane & Euſebius [a] recitat ac probat;itemq. Theodoretus [b]: quibus vt conſentiam,perſuadet Ignatius,dum falſo nomine hos dictos eſſe Nicolaitas, iterum tradit, nimirum cum in primis ad Trallianos ſcribens ait:Fugite impuros Nicolaitas,falſum ſibi nomen ſumentes:]& ad Philadelphios: Finem,inquit, beatitudinis conſtituat voluptaté,vt hi qui falſo nomine Nicolaitæ dicũtur:] Ad quid igitur hæreticos illos falſo nomine Nicolaitas eſſe dictos inculcat,niſi quia illi (vt mos eſt hæreticorum) honeſto nomine hęreſim ſuam quolibet quæſito prætextu velare cupientes, ſe Nicolaitas, quaſi a Nicolao deſcenderent,mendaciter ac iactanter nominarent? Eamdem quoque nomenclaturam inuenies apud Clementem [c], dum ait: Alij inuerecunde,quod nunc faciunt falſi nominis Nicolaitæ.]quod verum putamus. Ceterum Nicolaum diaconum,vt virum fide Catholica probatiſſimum, auguſtiori auctum honore,factumq. ab Apoſtolis Epiſcopum Samaritanorum, Hippolytus,cuius fert liber de Septuagintaduobus diſcipulis,teſtatur;cui cõſentit Dorotheus in Synopſi. A B

a Euſeb. hiſtori. lib. 3. c. 23.
b Theodor. hæret. fab. lib. 3.
c Clem. Conſti lib. 6. c. 8.

XI. *Nicolaitarum hæreſes.*

Sed vt quænam eſſent praua dogmata Nicolaitarum cognoſcamus: Ignatius [d] (vt ab antiquiori exordiar) ipſos negaſſe ait Chriſtum fuiſſe Deum,ſed in eo Deum habitaſſe. Meminit & Irenæus [e] de Nicolaitis Chriſti diuinitatem negantibus:quos Ioannes Euangeliſta æque atque Cherinthianos,ſcribendo Euangelium,cõfutauit. In hos (vt dictum eſt) Iodas in ſua epiſtola ſententias iaculatur,dum ait: Subintroierunt quidam homines,qui olim præſcripti ſunt ad hoc indicium,impij,Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam,& ſolum Dominatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negantes.]Subdit Ignatius,eorumdem eam eſſe aſſertionem,vt dicerẽt illegitimos concubitus bonum eſſe:iidem finem ac beatitudinem conſtituerunt voluptatem. Irenæus præter licentiam in mœchando,nulla habita diſtinctione,idolothyta,vt Gentes, comedere conſueuiſſe tradit.

d Ignat. epiſt. 9.
e Iren. li. 3. c. 11.

XII.

At portẽtoſa plane hos excogitaſſe cõmenta;vt aliquo ſaltẽ quæſito prætextu obſcœna ac impudica poſſe licite perpetrari docerẽt, Epiphanius [f] refert:addiq. noua & hactenus inaudita ad incutiendum terrorem ſimul cum admiratione adinueniſſe nomina numinum,nempe Barbelo, Prunicum, Ialdabaoth, Caulauchauch,atque Metran;diuiſoſq. ab inuicem,ex ſingulis dictis nominibus ſectas ſingulas inſtituiſſe. Sic etiam intelligendum eſt quod Euſebius ait [g], Nicolaitas ad modicum ſpatium temporis perduraſſe:nimirum quod pertæſi falſi nominis non amplius ſe nominarent Nicolaitas,quod facile impoſturæ conuinci potuiſſent:ſed alio rurſum ad rem turpiſſimam obtegendam,omnium pulcherrimo quæſito nomine,ſe ipſos a ſapientia Gnoſticos nuncuparunt. Sed cum horum alij alia ſuperaddiderint ad hæreſum noua mõſtra,nouis ſunt appellati nominibus [h]; vt non tantum Gnoſtici dicerentur [i], ſed & Phibionitę, Stratiotici, & Leuitici: itemq. alij Borboritæ,qui a cœnoſa turpitudine ſic dicti reperiuntur. Propaginem Nicolaitarum fuiſſe Cleobolum & Theodorum,qui eos fugiendos admonet,teſtatur Ignatius ſcribens ad Trallianos. Sed de Gnoſticis inferius pluribus. Aduerſus autem Nicolaitas, ſententia etiam Domini [k] condemnatos ſcripſiſſe Irenæum, Hippolitum martyrem, Clementem Alexandrinum,& Origenem, Theodoretus [l] affirmat. C

f Epiph. hær. 25.
g Euſebi. libr. 3. cap. 23.
Nicolaitæ Gnoſtici nominati.
h Epiph. hær. 25.
i Aug. de hære. cap. 5.
k Apocal. 2.
l Theod. hæret. fabul. lib. 3.

XIII. *Nero ſtudioſus Magorum.*

Iam vero,vt ad res geſtas Petri,cuius ſecũdæ ſcriptæ ab eo epiſtolæ occaſione ad hæc narrãda digreſſi ſumus,redeamus:dũ his (vt dictũ eſt) temporib. Romæ ageret ſimul qui cariſſimus Neroni eſſet,Simon magus Romæ itidem morabatur,qui diuinos iam (vt diximus) ex magia ſibi honores compararet. Incredibili quidem magiæ ſtudio tenebatur Imperator,vt non modo eiuſmodi circulatores,ſponte artes ſuas offerentes,ac vili prætio venditãtes,penes ſe habere curaret: ſed e remotis plane regionibus accerſiret,quos nouiſſet eius artis inſigniter eruditos. Vnde merito de eo Plinius [m] teſtatur,ea ætate omnis magiæ generis Neronem fuiſſe principem,vera falſaque ſimul comperta habuiſſe. ſed addit hæc inſuper: Idem Nero primum imperare dijs concupiuit, *magia ſcilicet*,nec quicquam generoſius voluit. Nemo vnquã vlli artium validius fauit:ad hæc nõ opes ei defuere,non vires, non diſcendi ingenium,aliaq. non patiente mundo.] & poſt alia magus ad eum Tyridates venerat,Armeniacum de ſe triumphum afferens (erat hic enim Rex, quẽ Corbulo Romani dux exercitus ſuperauit) & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat;quoniã expuere in maria,alijſq. mortalium neceſſitatibus violare naturam eam,fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam ſcenis eum initiauerat:non tamẽ cum regnum ei daret,hanc ab eo accipere artem valuit.] hæc & alia de eo Plinius. Magnis vtique pollicitationibus Tyridatẽ a Nerone ſolicitatum vt in Vrbem ueniret,magnificẽtiſſimeq. ab eo exceptum,ſcribit Suetonius [n]. D E

m Plin. lib. 30. ca. 2.
n Sueton. in Neron. c. 13.

XIV. *Simon Magus pollicetur volatum,*

Simon igitur magus cum ea occaſione ſeſe in Neronis amicitiã inſinuaſſet, atque de ſe mirifica prædicaſſet:nempe ſe virtutem Dei magnam,quæ Angelis dominaretur, & alia humanum captum trãſcẽdentia,eſſe iactaret:vt de his aliquod exemplum proderet,atque exhiberet experimẽtum,per aera volatum illi pollicitus eſt. His ergo fidem adhibuiſſe Neronem,non tantum noſtrorum ſuppetunt teſtimonia,ſed etiam externorum. Siquidem Dio [o] cognomento Chryſoſtomus in ea oratione quam habet de pulchritudine,hæc de Nerone: Hoc vero maxime ſuperabat Nero: & nemo illi vlla de re quam diceret,contradicebat, neque impoſſibile aiebat quod iuſſerat:ita vt,cũ quemdam volare iuſſiſſet,ille & promiſerit:multoq. tempore nutriebatur intus apud eum in aula tamquam volaturus.] hæc Dio. Porro editum fuiſſe in theatro eiuſmodi ſub Nerone ſpectaculum vt in eo Icarius exhiberetur volatus,auctor eſt Suetonius [p], qui ait: Icarus primo ſtatim conatu iuxta cubiculum eius decidit,ipſumq. cruore reſperſit.]

o Dio Chryſoſt. orat. 21.
p Sueton. in Neron. c. 12.

Verum

XV.

A Verum enimvero Simonem magum hæc auſum, ſed Petri Apoſtoli precibus eſſe proſtratum, quæ dicemus, facile demonſtrabũt. Hoc itidem per magiam ab alijs factitari ſolitum, teſtatur Lucianus in Philopſeudo, ſic dicens: Ludis tu quidem, inquit Cleodemus. At ego, qui & ipſe olim minus talia credebam, quàm nunc tu (putabam enim nulla ratione fieri poſſe vt ea crederem) tamẽ cum volantem primum conſpicerem peregrinum illum barbarum (erat enim, vt ferebant, ex Hyperboreis) credidi, ac victus ſum, cum tamen diu multumq. repugnaſſem. Nam quid facerem, cũ eum cernerem in aere volantem, atque id interdiu, ac ſuper aquam ingredientem, atque per medium ignem incedentem, idq. lente ac ſenſim? Tu ne, inquam ego, iſta videbas, virum Hyperboreum volantem, aut ſuper aquas ambulantem? Et maxime, inquit ille, carbatinas indutum, quo calciamenti genere illi potiſſimum vtuntur.] hæc Lucianus. Ad hæc ſpectare videtur quod Iuuenalis item de magico volatu ait:

Magici volatus.

—— magus omnia nouit.
Graculus eſuriens in cælum, iuſſeris, ibit.
B *Ad ſummam non Maurus erat, non Sarmata, nec Thrax,*
Qui ſumpſit pennas, medys ſed natus Athenis.]

XVI.

His igitur de magicis volatibus, Simonis occaſione, narratis; iam reliquum eſt, vt quod de eius volatu ac lapſu rerum noſtrarum ſcriptores memoriæ prodiderunt, in medium afferamus. Qui ceteris habetur antiquior Clemens [a] Romanus ex perſona Petri rem geſtam narrat: cui cum Græci & Latini quoque hiſtorici conſentiant; quod videri poſſet apocryphum, iam prope authenticum redditur: ſic enim ait: Romam Simon cum veniſſet, Eccleſiam vehemẽter perturbauit, multos euertens, atque in ſuam adducens ſententiam; gentes vero commouebat magicis artibus. Itaque quadam die in theatrum in meridie proceſſit; iuſſitq. ſuis operis, vt me in theatrum arriperẽt pollicitus ſe in aere volaturum. Cumq. omnes hac de re erecti eſſent, ego ſeorſum orabam. Itaque ſublatus a dæmonibus, volabat ſublimis, dicens in cælum ſe aſcendere, vnde illis bona ſuppeditaturus eſſet. Populo illi, veluti Deo, acclamante optima; attollens ego manus in cælum, tota mente ſupplicabam Deo, vt per Ieſum Chriſtum Dominum frangeret ſceleſtum illum, & dęmonũ vim labefactaret, in fraudem & perniciem hominum illa vtẽtium; illumq. perfractum non occideret, C ſed comminueret. Tuncq. Simonem intuitus: Si Dei, inquam, homo ego ſum, Apoſtolus vero Ieſu Chriſti verus, doctorq. pietatis, non erroris, cuiuſmodi tu Simon: impero improbis virtutib. apoſtatis pietatis, quibus vehitur Simon magus, vt remittãt ſuas vires, & ab alto hic decidat in riſum eorum qui ab ipſo decepti ſunt. Cumq. hæc dicerem, deſertus a virtutibus Simon, cum magno fragore corruit, vehementerq. concuſſus fregit coxẽdicem, & pedum talos: clamorq. plebis ortus eſt, quo ferebatur vnum Deum eſſe, quem iuſte Petrus nunciaret tantum veritate fretus. multiq. ab eo defecerunt.] hæc ille.

a Clem. Conſti. lib. 6. cap. 9.

De volatu & caſu Simonis.

XVII.

Arnobius [b], qui claruit temporibus Diocletiani, aduerſus Gentiles ſcribens, haud putandus ea attuliſſe quę aliqua ſaltem ex parte de leui mendacio argui potuiſſent, vnde & quærentibus occaſionem quamcumque res noſtras deridendi, anſam tribuiſſet, hæc de his ſcribit: Viderãt enim (*Romani ſcilicet*) curſum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri ore difflaras, & nominato Chriſto, euanuiſſe. Viderant, inquam, fidentem dijs falſis, & ab iiſdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum ſuo, & cruribus iacuiſſe perfractis; poſt deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defeſſum ex altiſſimi culminis ſe rurſum præcipitaſſe faſtigio. Quæ omnia vos geſta ne D que ſcitis, neque ſcire voluiſtis, neque vmquam vobis neceſſaria iudicaſtis.] Hæc, inquã, cum Arnobius ſcribat aduerſus omnes Gentes, nec vt de re aliqua in angulo facta teſtetur, ſed Romæ in Orbis vniuerſi theatro tam libere ac ingenue fateatur; ſane quidem rem haud dubiam, quæve in controuerſiam deduci vel a fidei hoſtibus poſſet, ſe memoraſſe ſignificat. Cyrillus [c] Hieroſolymorum Epiſcopus, qui Conſtantij temporibus vixit, hæc in eamdem ſententiam ſcripſit: Dilatato autem Simonis errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cum eſſent præſides Eccleſiæ; & oſtentantem ſeſe iuſtum Simonem ſtatim extinxit. Cum enim prædicaret Simon in cælos ſe aſcenſurum, & vehiculo dæmonum in aerem eſſet ſublatus; flexis genibus ſerui Dei, & concordiam oſtendentes, de qua dixit Ieſus: Quòd ſi duo ex vobis conſenſerint, de quacumque re quam petierint, fiet ipſis: concordiæ hoc telum per orationem emittentes in magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum eſt: Petrus enim erat qui claues regni cælorũ portabat. Non eſt mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cælum raptus fuerat, & in paradiſum, & audierat arcana verba, quæ non licet homini loqui. Ex aere in terram depreſſerunt eum, qui ſe appellabat Deum, deinceps ad inferos detrudendum.] hucuſque Cyrillus.

b Arnob. aduerſ. Gent. lib. 2.

Patrum aſſertio de volatu & Lapſu Simonis.

c Cyrillus cateche. 6.

XVIII.

E Epiphanius [d] item: Naturæ, inquit, debitum in Romanorum vrbe Simõ perſolniſſe reperitur, quando in media Romanorum vrbe miſer ille collapſus, mortuus eſt.] Ad hæc ſane Euſebius [e] quoque propemodum alluſiſſe videtur, dum ait: Cum diuinus ſermo iam ad Romanos perueniſſet, veſana Simonis potentia extincta eſt, & homo ipſe actutum penitus profligatus.] licet hæc tempore Claudij accidiſſe viſus ſit aliquibus affirmaſſe: ſed ſuperius eam opinionem confutauimus. Neque vero ab his aliud ſignificare Philaſtrius [f] voluit, cum hæc dixit de eodem Simone: Cum fugeret beatum Petrum Apoſtolum de Hieroſolymitana ciuitate, Romamq. veniret, ibiq. pugnaret cum beato Apoſtolo apud Neronem Regẽ; deuictus vndique oratione beati Apoſtoli, atque percuſſus ab Angelo, ſic meruit interire, vt eius magiæ euidens mendacium cunctis hominibus pateſieret.] Sane etiam S. Auguſtinus [g] ſcribens ad Caſulanum, ea occaſione Romæ eſſe inſtitutum ieiunium ſabbati, multorum relatione teſtatur, ſic dicens: Eſt quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis eam prohibeant falſam plerique Romani; quòd Apoſtolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnę tẽtationis periculum, pridie cum eiuſdem vrbis Eccleſia ieiunauerit, & cõſecuto tam proſpero glorioſoq. ſucceſſu, eumdem morem retinuerit, eũ-

d Epiph. hæreſi 21.

e Euſebius hiſt. lib. 2. c. 14.

f Philaſt. de hæreſi. cap. 3.

g Aug. epiſt. 86.

que

que imitatæ ſint nonnullæ Occidéris Eccleſiæ.]hæc Auguſtinus; qui tamen opera Petri Simonem A
extinctum atque necatum certo confirmat, cum ait [a]: In qua Vrbe beatus Apoſtolus Petrus,
eum vera omnipotentis Dei virtute extinxit.] Rurſus [b] apud eumdem: Petrus Ananiam &
Saphiram eius vxorem mendaces occidit; & Simonem magum tamdiu perſecutus eſt, donec mor
te perimeret.] hęc ipſe.

a Aug. de hęreſ. 1.
b Contra Fulgent. Donatiſt. cap. 23.

XIX. Sulpitius Seuerus [c] hæc eadem teſtatus, ait: Tam illuſtris illa aduerſus Simonem Petri &
Pauli congreſſio fuit. Qui cum magicis artibus, vt ſe Deum probaret, duobus ſuffultus dæmonijs
euolaſſet, orationibus Apoſtolorum fugatis dæmonibus, delapſus in terram populo inſpectante,
diſruptus eſt.] Ad hæc haud dubium Proſper Aquitanus alludit, dum ait [d]: Contra Neronem
duo Petrus & Paulus Apoſtoli: at cõtrario Simõ magus, qui & ſe perdidit, & Neronem decepit.]
affirmat eadem Theodoretus [e], in hunc plane modum: Rurſum Romam veniens diuinus Pe-
trus, fraudis eum pennis nudauit. Qui cum tandem in miraculorum certamen prouocaſſet: omni-
bus Romanis videntibus, eum ex magna altitudine deturbauit, cum oraſſet: & qui miraculum
viderant, eos cepit ad ſalutem.] Sed & Iſidorus [f] Peluſiota id ipſum diſertis verbis, cum ait: Quã
obrem ſi te Simonis exemplum non terret, qui cum baptizatus fuiſſet, ac miniſtris Chriſti co- B
mitem ſe præbuiſſet, rurſum ad eas res quæ ex materia conſtant, reuerſus eſt, (ob idque etiam ex
alto miſer in mortem ſermone multorum celebratiſſimam præceps ruit: vt ex vna ipſius ruina p-
ſpicuum omnibus fiat, quibus ſupplicijs digni ſint, qui cæleſte curriculum mentiuntur) Simonis
veſtigijs animiq. inſtituto hære.] hæc Iſidorum ad Lampetium ſcribens.

c Seuerus hiſt. lib. 2.
De eodem volatu & lapſu aſſertiones.
d Proſper. de promiſſ dimid tẽpo. cap. 13.
e Theodoret. hęret. fabul. lib 1. capi. 1.
f Iſidor. Peluſi. 1. epiſt. 13.

XX. At Maximus Taurinenſis [g] de his copioſius diſſerens, dum cauſam necis Apoſtolorum decla
rat, hæc ait: Sed videamus cauſam quare iſta perpeſſi ſunt: ſcilicet quod inter cetera mirabilia ẽt
magum illum Simonem orationibus ſuis de aeris vacuo præcipiti ruina proſtrauerunt. Cum
enim idem Simon ſe Chriſtum diceret, & tamquam Filium ad Patrem aſſereret volando ſe poſſe
conſcendere; atque elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet: tunc Petrus fixis genibus preca
tus eſt Dominum, & precatione facta, vicit magicam leuitatem. Prior enim aſcendit ad Dominũ
oratio, quam volatus, & ante peruenit iuſta petitio, quam iniqua præſumptio: ante Petrus in ter-
ris poſitus obtinuit quod petebat, quam Simon perueniret in cæleſtibus, quo tendebat. Tunc igi-
tur Petrus velut vinctum illum de ſublimi aere depoſuit, & quodã præcipitio in ſaxa illidẽs, eius
crura confregit, & hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulo ante volare tentauerat, ſubito am- C
bulare non poſset; & qui pennas aſsumpſerat, plantas amitteret. Sed ne forte hoc mirum vi
deatur, quod magus iſte præſente Apoſtolo per aerem aliquandiu volitauerit, hoc patientia Pe
tri fecit: permiſit enim illum ſublimius aſcendere, vt altius caderet: voluit eum in excelſum leua-
ri ad conſpectum omnium, vt ruentem illum de excelſo oculi omnium peruiderent. Hæc igi-
tur iniquitatis eſt elatio, vt in altum ſe ferat, in ſublime ſe erigat: ſed ſancta oratio omnem
humiliat ſuperbiam, & vniuerſam deijcit vanitatem.] hucuſque Maximus.

g Max Taurin. ſerm 5. in Natal. Apoſt.

XXI. His omnibus adſtipulatur liber de Romanis Pontificibus, inſcriptus nomine Damaſi, in Pe
tro. His eſſent addenda quæ ab Hegeſippo [h] Iuniori fuſius habentur deſcripta: qui addit & de
mortuo a Petro reſuſcitato; quæ narrâtur etiam a Marcello presbytero in Actis [i] Nerei & Archil
lei, quæ in his recepta fuiſſe videntur: Nam de ea altercatione de mortuo reſuſcitando inter Pe-
trum atque Simonem magum habita, meminit Leo Secundus in epiſtola ad Conſtantinum Imp.
quæ recitata habetur in Sexta Synodo, actione decimaoctaua. Sed ad hæc de lapſu Simonis, iun-
gendi dictis auctoribus vidẽtur Metaphraſtes [k], Nicephorus [l], Cedrenus [m], Glycas [n], &
alij Græcorum recentiores, Latinorum Gregorius Turonenſis [o], Iſidorus, & alij his poſterio- D
res fere innumeri: adeo vt de re quæ in confeſſo eſt apud omnes nefas ſit amplius dubitare. Quam
obrem monachi Orientales in libello oblato Agapeto Papæ aduerſus Seuerum ac Zoaram ne-
quiſſimos hæreticorum, inter alia hac obteſtatione ſunt vſi: vt ſicut Petrus Apoſtolus Simonẽ ma
gum deorſum proſtraſſet, ita ipſe vellet deponere dictos hæreticos. habentur hæc in actione Pri-
ma quintæ Synodi Oecumenicæ. Sic igitur cum tam Latinorum quàm Græcorum teſtimonio de
lapſu Simonis teſtata habeatur hiſtoria; haud curandum nobis eſt, ſi in minimis quibuſdam ad
inuicem diſcrepent, cum in re geſta omnes æque conſentiant. Quorum ſententia pariter de-
claratur, ea de cauſa Neronem in Petrum acerbe commotum, iuſſiſſe vt in vincula conijceretur.

h Hegeſip. lib. 3. cap. 2.
i Apud Sur. to. 3. die 12. Maij.
Firmantur dicta ſuperius.
k Metaphra. die 29. Iunij.
l Niceph. libr. 2. cap. 36.
m Cedren. in cõpend.
n Glycas Anna. lib. 2.
o Greg. Turon. hiſtor. Franc. lib. 1. cap. 25.

XXII. Hic igitur finis fuit Simonis magorum omnium ſceleſtiſſimi, qui præſtigijs ſic oculos ſpectan
tium mentemq. omnium perſtringebat, vt in ſui admirationem omnes pene conuerteret. Quænã
autem hæc fuerint, quæ cum re uera non eſſent, tamen ab hominibus videri videbantur; referam
quæ Anaſtaſius Nicænus [p] ſcribit: Statuas faciebat ambulare, & in igne volutatus non exure-
batur: in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat. Serpens fiebat, & in aliquas alias beſtias
trãsformabatur: duas habebat facies: in aurum cõuertebatur: fores clauſas aperiebat: vincula fer E
rea ſoluebat: in conuiuijs exhibebat ſpectra formarum omnis generis. Vaſaque erant in ædibus,
faciebat videri tamquam quæ ſua ſponte mouerẽtur ad miniſterium, ijs qui portabant non viſis:
efficiebatq. vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas mortuorum. Multos au-
tem tentantes eum dicere præſtigiatorem, cum eos eſſet allocutus, & inde conuiuij prætextu bo-
uem ſacrificaſſet, & conuiuio excepiſſet, varijs morbis & dæmonibus ſubiecit. A Cæſare ali-
quando quæſitus & territus aufugit, ſua forma alij impoſita.] hucuſque Anaſtaſius de Simo-
nis impoſturis, quibus hæc per imaginem oſtendebat & viſum, cum nulla veritate con
ſiſterent.

p Anaſ. Nicæn. quæſt. 23.
Simonis pręſtigia.
q Rom. Martyr. & alia, die 14. Martij. Beda. Vſuar. ead. die.

XXIII. Sed ad Petrum & Paulum reuertamur: quos quidem occaſione lapſus Simonis a Nerone in
carcerem (vt iam diximus) fuiſſe detruſos, citati ſuperius auctores teſtantur. Hæc autem de caſu
Simonis & Apoſtolorum carcere facta eſſe Romæ menſe Octobris, ex eo facile colligi poteſt, q̃d
cum Romanum [q] Martyrologium, cui Beda & Vſuardus aſſentiuntur, tradat Petrum & Paulũ

Tempus carcerũ Petri, & Pauli.

carceri

A carceri mancipatos poſt caſum Simonis, nouem in eo menſibus vſque ad mortem fuiſſe detentos;
ſatiſque exploratum ſit eoſdem conſummaſſe Martyrium vigeſimanona Iunij; opus
eſt, & dicamus eoſdem hoc anno, dicto menſe eſſe detruſos in carcerem; licet ſciamus, ſcri-
ptum haberi in Actis Nerei & Archillei, nec ad ſeptem menſes Apoſtolorum carcerem perduraſ-
ſe. Sed cum ea Acta in aliquibus fide haud integra habeantur; longeq. præſtet Martyrologij ab
Eccleſia recepti auctoritas, conſignata pariter teſtimonio diuerſorum; illi merito aſſentimur ma-
gis. Carcerem autem, quo ſanctiſſimi Apoſtoli detenti ſunt, Mamertinum dictum eſſe, tum cita-
ta nuper ex Martyrologio fidem faciunt, tum etiam Acta[a] ſanctorum martyrum Proceſſi & Mar- a Apud Sur. to. 4. die 2. Iulij.
ciani probant. Sed quinam & vbi ille fuerit, conſule quæ a nobis fuſius notata ſunt in Martyrolo- b Die 14. Martij. B.
gio Romano[b], vbi tũ de Mamertino, tũ et Tulliano, atque alijs carceribus abundantius egimus.

XXIV.

Ceterum in eodem carcere Proceſſus & Martianus milites, Apoſtolorum cuſtodes, a Petro
ad fidem conuerſi, ab eodem ſacro baptiſmate ibidem initiati ſunt, erumpente diuina virtute ex
petra ſonte vt eorumdem res geſtæ declarant[c]. Admiratione enim digna eſt, eũdem illic fon- c Apud Sur. to. 4. die 2. Iulij.
tem in hanc vſque diem perſeuerare, non tantum rerum ibi geſtarum memoria nobilem, ſed pere-
B nni illuſtrem miraculo: quippe poſitus in medio carceris ſtrati prægrãdibus lapidibus Tiburtinis *De fonte carceris.*
ſibi inuicem inhærentibus, e perforato ſaxo altitudine cubitali. tantummodo, & palmi vnius vel
circiter latitudine, ſic aqua ſcaturit, vt nec foras exundet, nec, quãtũlibet hauriatur, vmq̃ ſiccetur.
Notiſſimum eſt eius rei experimẽtũ, dum certis anni diebus, quibus carcer ille religionis ergo in
uiſitur totius Vrbis concurſu, & Fideles inde hauriant aquam. & potent, & tamen fons indeficiẽs
perſeueret. In eo igitur carcere, cum ad tam longum temporis ſpatium detinerẽtur Apoſtoli, & a
Chriſtianis Romæ agentibus atque alijs inuiſerentur, Euãgelium prædicare, maleq. ſe habentes
curare, atq. alia plura operari miracula non deſierũt: nec enim tantũ dictos duos milites in carce
re poſiti Apoſtoli genuerunt per Euangelium, ſed & alios quadragintaſeptem: in quos ſimul om-
nes gladius Neronis ſæuijt, illuſtriq. ſic ſunt coronati martyrio, quorum memoria annua celebri-
tate recolitur[d], illorum duorum ſecunda Iulij, horũ decimaquarta Martij, qui natalis illis dies d Mart. Rom. & alia.
idemq. ſempiternus illuxit in cælo. Hæc autem quomodo ſe habuerint, ipſorum Acta[e] declarant; e Apud Sur. to. 4. die 2. Iulij.
quæ eo fideliora eſſe putamus quo breuiora noſcuntur. Sed quæ poſt hæc ſecuta ſint ſequenti anno
quo ſunt facta, dicentur.

XXV.

C Iam quod ad Paulum ſpectat; vt a Nerone conijceretur in carcerem; hanc etiam Chryſoſto-
mus[f] affert cauſam, cum ait Neronem prorſus ex fama nouiſtis: vir enim impudicitiæ ſceleri- f Chryſ. aduerſ. vitupe. vit. mon. lib. 1. eademque Metaphr. die 29. Iunij.
bus omnibus inſignis fuit: primuſq. ac ſolus in tanto Imperij culmine nouos quoſdam laſciuiæ, fla-
gitij, ac turpitudinis modos excogitauit, exquiſiuit, inuenit. Hic itaque Paulo beatiſſimo (vno .n.
eodemq. tempore vitam iſtam agebant) huiuſmodi ac prorſus ſimilia crimina obijciens his quæ
vos modo ſanctis obijcitis: Pellicem enim eius, quam ille deperibat atque in delicijs habebat, cũ *Cauſa carceris Pauli.*
induxiſſet fidei ac religionis ſacramenta ſuſcipere, perſuaſerat vna inceſtum illum impurumque
congreſſum declinare; Hæc, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremq. nequam, flagitioſum,
ac nebulonem, & his ſimilia, quæ vos modo perſtrepitis, Paulum vocitans, primum cõiecit in vin
cula; cum vero, vt puellæ eiuſcemodi monita atque conſilia dare deſineret, perſuadere non poſſet,
necauit eũdem.] hęc Chryſoſtomus. At nihil obſtat, vt alia cauſa Paulus, alia vero Petrus ab eo-
dem Nerone conijcerentur in carcerem; nempe iſte propter conſternatum Simonem; ille, quod
Neronis pellicem ad Chriſtianam religionem conuertiſſet, & ex impudiciſſima caſtam atque pu
dicam reddidiſſet: licet & in Actis paſſionis eius, quæ Lini nomine ſunt peruulgata, de quorum fi-
D de agemus inferius, alia etiam afferatur cauſa, nimirum quod Proculum Neronis pincernam cõ
uertiſſet ad fidem Chriſti ſuſcipiendam. Sed cetera de Paulo anno ſequenti.

XXVI.

At quod ſpectat ad reliquas huius anni Neronis res geſtas: is cum improborum omnium vi-
tia in ſe ipſum ſtudioſa imitatione cõgeſſiſſet, atq. in immenſum cumulaſſet; proborum omnium
integritatem pariter inſectatus, in eos quoque bellum geſſit implacabile. Scribit de duobus Taci
tus quorum bonitas atque ſeueritas domi foriſq. ſpectata, atque ore omnium prædicata, Nero- *Quid Nero in Baream Soranum & Thraſeam.*
nis concitauit inuidiam, & excitauit immane odium, quo eoſdem ad necem vſque eſt crudeliter
proſecutus. Hæc haud ab inſtituto prorſus aliena, ſaltem paucis attigiſſe ſufficiet. Facta ſunt hæc
iiſdem Coſſ. aduerſus viros clariſſimos Cõſulares, ac moribus honeſtiſſimos, Baream Soranum,
atque Thraſeam Pætum: ſcribit ea Tacitus pluribus, qui in primis quantæ ij æſtimationis eſſent,
his ſignificat verbis[g]: Trucidatis tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam ex- g Tacit. lib. 16.
cidere concupiuit, interfecto Barea Sorano, & Thraſea Pæto, olim vtriſque infenſus.] addit a To-
rio Sabino Baream reum eſſe factum ex proconſulatu Aſiæ, quem adminiſtrauerat, non quidem
E ex crimine aliquo quod patraſſet, ſed (vt idem ait) ex iuſtitia atque induſtria; quia ſcilicet portui
Epheſiorum aperiendo curam inſumpſerat; vimq. ciuitatis Pergamenæ prohibentis Acratẽ Cæ-
ſaris libertum ſtatuas & picturas auehere, inultam remiſerat. Contigit aduentus Acratis a Ne-
rone miſſi ad expilanda Aſiæ templa (vt idem teſtatur Tacitus[h]) ſub Conſulatu Lecanij, atq. Lici- h Tacit. lib. 13.
nij anno Domini ſexageſimoſexto, Vrbis incendio memorabili: quo tempore (vt ex his apparet)
Bareas Soranus Proconſulem agebat in Aſia, abhinc ante biennium.

XXVII.

Sed & quæ de nece Seruiliæ eiuſdem Bareæ filiæ iuſſu Neronis illata idem ſcribit Tacitus, ob-
ſeruatione ſunt digna; vt quæ ad res noſtras nonnihil ſpectare videantur. Sic enim ait: Vltra hæc,
ſed recens, diſcrimini patris filiam connectebat, quod pecuniam Magis largita eſſet. Acciderat ſa- *De Seruilia filia Bareæ.*
ne pietate Seruiliæ (id enim nomẽ puellæ fuit) quæ caritate erga parentem, ſimul imprudentia æ-
tatis, non tamen aliud conſultauerat, quam de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an co-
gnitio Senatus nihil atrox afferret. Igitur accita eſt in Senatum: ſteteruntq. diuerſi ante tribunal
Conſulum, grandis æuo parens, contra filia intra vigeſimum ætatis annum, nuper marito Annio
Pollione in exilium pulſo viduata, deſolataque, ac ne patrem quidem intuens, cuius oneraſſe

pericula

pericula videbatur. Tum interrogante accuſatore, an cultus dotales, ac detractum ceruici monile venumdediſſet, quo pecuniam faciendis magicis ſacris contraheret? Primum ſtrata humi, longo fletu & ſilentio, poſt altaria & aram complexa: Nullos, inquit, impios deos, nullas deuotiones, nec aliud infelicius precibus inuocaui, quàm vt hunc optimum patrem, tu Cæſar & vos Patres, ſeruaretis incolumem. Sic gemmas, & veſtes, & dignitatis inſignia dedi, quomodo ſi ſanguinem & vitã popoſciſſent. Viderint iſti antehac mihi ignoti quo nomine ſint, quas artes exerceant: nulla mihi Principis mentio, niſi inter numina, fuit. Loquentis adhuc verba excipit Soranus: proclamatque non illam in prouinciam ſecum profectam, non Plauto per ætatem noſci potuiſſe, non in criminibus mariti connexam, nimiæ tantum pietatis ream: ſepararent a ſe, quamcumque ſortem ſubiret, ſimul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, niſi interiecti lictores vtriſque obſtitiſſent.] damnatos tandem eoſdem morte, idem auctor affirmat. Meminit & Iuuenalis de nece Bareæ illata, nequiſſimi hominis Egnatij calumnia, qui ad gloriam captandam, inter Stoicos (vt idem dicit Tacitus) profitebatur, ſic dicens: A

Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumque ſenex.] B

XXVIII. *De Seruilia viſa Chriſtiana.*

Quod vero ad Seruiliam ſpectat non leuis quidem, ex his quæ dicta ſunt, ſuſpicio mentem agitat, hanc fuiſſe Chriſtianam, ſed magiæ reã factam dici a Tacito, quòd Chriſtiani (vt ſuperius vidimus) his præſertim temporibus magi eſſe a Gentilibus dicerentur. Sed ab his interim nos diſtrahit, quòd altaria complexa dicatur & aram: ſi tamen auctoris Chriſtianis infenſi, atque calumnijs eoſdem (vt vidimus) inſectantis, de rebus noſtris ſcribentis fides tuta ſit. Nam ſi quis rurſum rem geſtam altius conſiderando ſcrutetur, & quid ſibi velit exacte conſideret; iuuẽculam ætate teneram monile, ceruicis nobile ornamentum, quo nihil eius ætatis feminis carius eſſe poteſt, ad magos conſulendos, diſtraxiſſe; quaſi Conſulari feminæ clariſſimo loco natæ, nullius alterius domeſticæ rei diſtractione tantum pecuniarum contrahere licuiſſet, quæ ad pretium ſordidorum hominum ſatis eſſent: is nihil aliud puto dicet, niſi (quod verius fortaſſe erit) ipſam Chriſtiana fide ſemel imbutam (vt in alijs compluribus accidit) hiſce peccatorum illecebris ſponte carere voluiſſe, ac diſtraxiſſe mundum muliebrem, eiuſq. pretium ad Fideles pauperes alendos cõtuliſſe, quos auctor Chriſtianis infenſiſſimus magos appellat. Humi inſuper illa proſtratio iuncta ſilentio, ſpeciem ſane refert Chriſtianæ feminæ Deum animo enixius deprecantis. At hæc nos tantummodo C coniectura, haud tamen penitus improbanda, dixiſſe voluimus, atque rem per tranſennam oſtendiſſe; ſicut alia plura de Chriſtianis ab eodem auctore obſcuritate velata potius, quàm perſpicue narrata eſſe noſcuntur.

XXIX. *Philoſophi ab vrbe pulſi.*

Ceterum Nero (vtar Taciti verbis) cum conaretur in Vrbe virtutes ipſas excidere, ac penitus profligare; non tantum (quod dictum eſt) Principes Apoſtolorum neci tradendos carceri mancipauit, atque dictos honeſtiſſimos Senatores e medio ſuſtulit, ſed & promulgato edicto, ſub iiſdem Coſſ. philoſophos exegit ab Vrbe. Teſtatur id ipſum Philoſtratus [a], cum ait: Eo tempore Nero philoſophari non ſinebat hominem; inanem operam ſibi videri philoſophiam dicens, quæ diuinã dj peritiam adumbraret. Et philoſophi aliquot accuſati fuerant, quia diuinandi artem exercere dicerentur. Sed vt alios omittam, Muſonius Babylonius, qui ſapientia ſecundus ab Apollonio putabatur, in carcerem detruſus, in ſummo vitæ periculo verſabatur; & niſi valido robuſtoque corpore extitiſſet, in carcere proculdubio mortuus fuiſſet.] Sed quòd Nero nunc primum homines callentes diuinandi peritiam, nempe magos, cuiuſmodi arti proximos putauit eſſe philoſophos, adeo ſit deteſtatus; nulla alia cauſa illi oblata cognoſcitur, niſi quòd (vt vidimus) cum a Simone D mago ſe, licet ſero, intelligeret eſſe deluſum, ceteros quoque magos, quos antehac magno precio redemiſſet, immenſo eſt odio proſecutus: repentina enim eiuſmodi Neronis in contrarium facta mutatio, hæc opinari ſuadet.

a Philoſtr. lib. 4.

XXX. *Apollonius Tyanæus Romam venit.*

Sed quid inter hæc hoſtis humanæ naturæ diabolus? Simone iam extincto, nouum rurſus infert magum in Vrbem. Nam hoc ipſo anno, dum hæc in hunc modum Romæ ſe haberent, Apollonius Tyanæus Romam ſe contulit: erat hic magia excellens, licet foris philoſophum Pythagoreum oſtentaret. Hic cum Romam veniſſet, ſequẽti die (vt Philoſtratus [b] teſtatur) innotuit Teleſino, hoc anno Conſulatum agenti, cuius fouebatur patrocinio; addit inſuper ab eodem Apollonio tunc puellam feretro impoſitam a mortuis excitatam: licet ipſe auctor, qui hæc ſcribit, an vere mortua eſſet, ſe affirmare non audere teſtetur. Sed tam vera hæc eſſe puto, quàm quod ait, hoc anno ſub Conſulatu Teleſini eumdem prædixiſſe de fulgure in Neronis menſam decidente: quod ante ſex annos accidiſſe, nempe anno Domini ſexageſimoſecundo, Nerone quartum & Cornelio Coſſo Coſſ. auctor eſt Tacitus [c], qui exactius ceteris per annos ſingulos ex Conſularibus Faſtis diligenter res geſtas eſt proſecutus. Cum igitur in his leuioribus Philoſtratus de Apollonio mendacij E arguatur; cuius fidei cetera ſint, quæ adeo miranda ab eo de eodem impoſtore ſunt prodita, facile quis intelligere poterit.

b Philoſtr. lib. 4.
c Tacit. lib. 4.

XXXI. *Quanta exiſtimationis Apollonius.*

Vix quiſquam ſatis digne valeat vnquam exprimere, quantum humano generi obfuerit Philoſtratus, ſcribendo res geſtas Apollonij Tyanei, eaſdem amplificando mẽdaciis: vt videatur plane inuentum fuiſſe diaboli. Quod enim non valuit perficere in Simone mago nuper extincto, id in Apollonio implere conatus eſt; quippe qui æmulus Chriſti gloriæ; ſicut ſcripto iam Euãgelio, longe lateque per Orbem innoteſcebant Chriſti res geſtæ; ſuum ipſe ſtatuens Antichriſtum, pſeudoeuangelium quoque actorum ipſius per mendaciſſimum hominem ſcribendum curauit; cui fidem præſtantes homines, nihilo Chriſto minorem fuiſſe Apollonium exiſtimarent; vel, ſicut iſtũ ea perfeciſſe magia complures compertum haberent, eadem quoque arte Chriſtum vſum eſſe falſo ac abſurde effutirent; Commentario nãque edito in Chriſtianos, Hierocles philoſophus, vnus ex Areopagi iudicibus, nihil magis mouſtrare conatus eſt, quàm Apollonium æqualem fuiſſe Chriſto.

A Chriſto. Porro eius inſanias Euſebius aduerſus eum ſcribens egregie confutauit: quem conſulat, qui hæc plenius ſcire cupit. de eo, tacito eius nomine, Lactantius [a] hęc tradit: Alius eamdem materiam mordacius ſcripſit, qui erat e numero iudicum, qui actor in primis perſecutionis faciendæ fuit: quo ſcelere non contentus, etiam ſcriptis eos, quos afflixerat, inſecutus eſt.] & poſt multa: Irẽ cum facta eius mirabilia deſtrueret, nec tamen negaret; voluit oſtendere Apolloniũ vel paria, vel etiam maiora feciſſe. Mirum quòd Apuleium prætermiſit.]

a Lactan. lib. 5. cap. 2. & 3.

XXXII. Sic igitur Apollonius commentarijs Philoſtrati illuſtratus, eam conſecutus eſt gloriam, vt cõplures eum vt Deum colerent; vt de Epheſijs idem Hierocles teſtatur [b], illos eum coluiſſe ſub nomine Herculis Alexicaci: ſed & Alexander Imperator eo illum honore proſecutus eſt, vt æqualẽ illum faceret Chriſto, ac dijs ſuis, cum in ſuo Larario (quod ſcribit Lampridius) inter deorũ imagines, Chriſti æque & Apollonij collocaſſet. Teſtatur & Dio in Caracalla, ab eodem Imperatore Antonino Caracalla Apollonium in honore habitum, atque adeo ipſi nobile monumẽtum extruẽdum curaſſe. Scribit de eiuſdem cultu hæc Anaſtaſius Nicænus [c]: Apollonij autem in hodiernum vſque diem in nonnullis locis peraguntur ſacra: alia quidem ad auertendas beſtias quadrupedes
B & volucres, quæ poſſunt homines lædere: alia autem ad ſiſtendos fluxus fluminum, quæ curſu ferũtur inordinato: alia autem ad auertenda illa quæ ſunt ad perniciem & interitum hominum comparata. Non ſolum autem in vita eius hæc per ipſum fecerunt dæmones: ſed etiam poſt eius mortem ad eius monumenta manentes, quædam fecerunt ſigna in eius nomine, ad eos decipiendos, quos dæmon facile ſeducit & pellicit ad res huiuſmodi.] hæc ille. Verum de ſtatua eius, operatione dæmonum reſponſa dante, hæc ſcripta habentur apud Iuſtinum [d]: Dæmonis ipſius in illius ſtatua inſidentis, & homines oraculis edendis in errorem, vt Appollonium ſicuti Deum honorarẽt & colerent, inducentis, os Dominus obturauit, reſponſis eius abolitis.] hæc ibi.

b Refert Lact. lib. 5. c. 3.
c Anaſtaſ. lib. quæſt q. 23.
Apollonij prꝗſtigiæ.
d Apud Iuſtin. lib. quæſt. q. 24.

XXXIII. Atquoniam (quod habet parœmia) fur furem probe nouit: Lucianus Samoſatenſis [e], qui eodem ſæculo vixit, cum impoſturas detegit Alexãdri, qui & ipſe vt Deus coli ſtuduit, ipſum in ſchola alterius Tyanæi, Apollonij huius diſcipuli, turpiter profeſſum eſſe in primis demonſtrat; additque: Erat videlicet ex eorum numero, qui cum egregio Apollonio Tyanæo illo verſati, totã illius tragœdiam pernouerant. Vides quanam e ſchola tibi hominem refero?] hæc ille, primam Alexandri vituperationem inſtituens a ſchola, ex qua homo ille omnium ſceleſtiſſimus prodijſſet. Cumq;
C Apollonij vitam, tragœdiam nominet, plane innuit alio fine vitam clauſiſſe, quàm aliquo ex his, qui a Philoſtrato, vt de re ambigua, ſunt deſcripti. at de his infra. Addit auctor, Apollonium hoc eodem anno, Conſule Teleſino, ab Vrbe receſſiſſe, atque in Hiſpaniam eſſe profectum. Inſtar Chriſti, diabolus ſuos eodem quoque tempore in orbem terrarum pſeudoapoſtolos miſit, quorum coryphæus Apollonius videretur. de ceteris vero ſuo loco dicturi ſumus inferius: nunc ad res geſtas Neronis redeamus. Nero igitur Imperator hoc ipſo anno (vt idem tradit auctor [f]) Achaiam, vt Iſthmum foderet, nauigauit. Porro Iſthmi foſſione reddita irrita; idem Nero in Olympijs certans, omnes ſuperans citharœdos & aurigas, laureis certamine meritis coronatur. Sed hęc pluribus Lucianus [g], Suetonius [h], & alij. Huius putamus occaſione Neronis abſentiæ, & longioris in Achaia factę moræ, accidiſſe vt Petrus & Paulus Apoſtoli ſemel carceri mancipati, ad nouem menſium ſpatium (vt dictum eſt) eodem detinerẽtur ergaſtulo: ne, niſi redeunte Nerone Romam, mortis ſupplicio afficerentur.

e Lucianus in pſeudomant.
Qualis Apollonius.
f Philoſtratus lib. 4. in fine.
g Lucian. in Nerone.
h Suet. in Nerone cap. 22.

XXXIIII. Quod vero ſpectat ad res Iudaicas; hoc eodem anno, octaua Aprilis, cum vndique Iudæi Hieroſolymam ad diem feſtum conueniſſent, magna prodigia de futura clade Iudæorum apparuere,
D quænam hæc fuerint, Ioſephus ſic deſcribit [i]: Ante defectionem, primique belli motus (*id enim hoc anno contigiſſe, modo dicemus*) ad diem feſtum Azymorum populo cõueniente, octauus erat dies Aprilis menſis, hora nona nocturna, circum aram itemque templum tantum lumen effulſit, vt clariſſimus dies putaretur; & hoc vſque ad mediam permanſit horam: quod imperitis quidem bonũ augurium eſſe videbatur; ſacrorum vero peritis, priuſquam eueniret, ſtatim dijudicatum eſt. Eodem quoque feſto die, etiam bos, cum ad hoſtiam duceretur, agnum in medio tẽpli peperit. Oriẽtalis autem porta interioris templi, cum eſſet ænea atque grauiſſima, & ſub veſperam vix a viginti viris clauderetur, ſeriſque ferro vinctis obſeraretur, peſſuloſque altos haberet in ſaxeum limen demiſſos, vno perpetuo lapide fabricatum, viſa eſt noctis hora ſexta ſponte pateſcere. His autem curriculo per cuſtodes templi magiſtratui nunciatis, aſcendit ille, vixque eam potuit claudere. Verum & hoc iterum ignaris quidem ſignum optimum videbatur; Deum namque honorum portã aperuiſſe dicebant. prudentiores vero templi tutamen ſponte ſua diſſolutum iri cogitabant; & hoſtium donum eſſe portas aperiri, ſolitudinemque illo oſtenſo ſignari, inter ſe pronunciabant. Poſt dies autem feſtos, diebus paucis, vigeſimoprimo menſis Maij, viſio quædam apparuit fidem exce
E dens. Pro fabula autem fortaſſe, quod dicturus ſum, haberetur, niſi qui viderunt ſupereſſent, & clades dignæ præſagijs ſecutæ fuiſſent. Namque ante Solis occaſum viſi ſunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubila, & ciuitati circumfuſæ. Feſto autem die, quã Pentecoſten vocant, nocte ſacerdotes intimum templum more ſuo ad diuinas res celebrandas ingreſſi, primum quidem motum quemdamque ſtrepitum ſenſerunt, poſtea vero ſubitam vocem audiere, quæ diceret: Migremus hinc.] hucuſque Ioſephus de rebus quæ hoc anno ante defectionem Iudæorum contigerunt: cetera autem quæ recenſet prodigia, alio tempore facta ſunt. Narrat ex his aliqua Tacitus [k] paucis: Viſæ per cælum concurrere acies, rutilantia arma, & ſubito nubiũ igne collucere templum. Expanſæ repente delubri fores: & audita maior humana vox excedere deos, ſimul ingens motus excedentium.] hæc ille.

i Ioſeph. de bell. Iud. lib. 7. c. 12.
De prodigijs cladis Iudaicę.
k Tacit. hiſt. li. 5.

XXXV. Verum quoniam ex ſententia Auguſtini ſcribentis ad Heſychium [l], & aliorum ſanctorum Patrum, conſtat a Domino prænunciatum eſſe apud Matthæũ [m], Marcum [n] & Lucam [o], Hieroſolymorũ excidium, & quæ antea eſſent manifeſtãda prodigia pariter declarata; ea ipſa oĩa his

l Aug. epiſt. 80.
m Matth. 24.
n Marc. 13.
o Luc. 17.
De prodigijs a Domino prę nunciatis.

temporibus accidiſſe haud erit difficile demonſtrare. At quoniam (vt eſt apud Matthæum) non A
tantum ſigna conſummationis ciuitatis, ſed & aduentus eius Dominum Apoſtoli rogauerunt; eo-
rum quæ ab ipſis narrantur, alia ſigna Hieroſolymorum excidium, alia vero Domini præcedere
debebant aduentum: quæ autem ante Hieroſolymorum cladem minus apparuiſſe noſcuntur, ea-
dem ad ſecundum Domini aduẽtum eſſe referenda, nemo poterit dubitare. Quod igitur ait Euã-
geliſta: Conſurget gens aduerſus gentem, & regnum aduerſus regnum:] ſi quis dixerit per ea de-
monſtrata eſſe bella ciuilia, quæ vno & dimidio anno quatuor occiſis Imperatoribus, ſunt confla-
ta; equidem puto ſcopum veritatis attinget. quàm vero immania & plane portentoſa illa fuerint,
a Tacit. libr. 1. hiſt. — Tacitus [a] ſignificat. Sed & quod ſubdit Matthæus: Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio
mundi vſque modo, neque fiet] Ioſephus [b] plane teſtatur, numquam aliam gentem talia paſſam
b Ioſeph de bel. Iud. lib. 7. c. 11. — eſſe, qualia tunc perpeſſa eſt gens Iudæorum. Teſtatur id ipſum in nuper citata ad Heſychium epi
ſtola Auguſtinus, nimirum Dominum illis verbis, Iudæorum, de qua agimus, cladem ſignificare
voluiſſe. De fame vero & peſtilentia prædictis a Domino, ſatis ſunt ipſo experimento declaratæ
c Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 17. — quæ ſibi inuicem fuiſſe coniuncta, Ioſephus [c] teſtatur. De terræmotibus per diuerſa loca futuris;
tradit Euſebius in Chronico, temporibus Neronis tum Romam, tum Aſiam ingentibus terræmo B
tibus eſſe vexatam, treſque nobiliſſimas Aſiæ ciuitates eſſe proſtratas, eodemque tempore Solem
paſſum eſſe deliquiũ. De pſeudoprophetis, qui his tẽporibus ſurrecturi erant, vt multos decipe-
rent; hæc etiam accidiſſe ante cladem Hieroſolymitanam, ſuo loco monſtrabimus. Si qua autem
narrantur ab Euangeliſtis, quæ ante eius vrbis excidium minime eueniſſe dicuntur; ea (vt dixi-
mus) referenda ſunt ad Chriſti aduentum, de quo etiam Apoſtoli Dominum rogauerunt. quæ e-
nim Dominus ſingillatim atque diſtincte ventura prædixit, mixtim & diuerſo inter ſe ordine ab
Euangeliſtis ſunt recenſita.

XXXVI. *Rerum Iudaicarum ſtatus.* — Hoc igitur anno duodecimo Imperij Neronis, & ſeptimodecimo Agrippæ Regis, mẽſe Maio,
Iudæis deficientibus a Romanis, cœptum eſſe bellum Iudaicum, Ioſephus [d] eſt auctor: qui & ſin-
gulas cauſas quæ præceſſerunt, quibuſve temporibus contigerunt, exacte conſcribit. In primis [e]
d Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 19 & de bello Iud. libr. 2. ca. 13. — enim cum iam biennio intolerabilem plane Ceſtij Flori Procuratoris tuliſſent tyrannidem; ſpe
etiam quam conceperant de Ceſtio Syriæ Præſide, hoc anno Paſchæ tempore Hieroſolymam ve-
niente (apud quem Iudæi omnes ſupplices egerant, vt tam nefandis mederetur malis.) cum iam
erga Florum viderent eum propenſiori animo eſſe, ſpe omni penitus exciderũt. At nouis inſuper,
e Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. ca. 13. — iiſdemque deterioribus ſuperadditis cauſis, eo ſunt deſperationis adacti, vt præcipuorum quo-
rumdam factione obſtinatiſſimo animo aduerſus Romanos penitus rebellauerint. Sed inſpicia-
mus ſingula.

XXXVII. — Quid Cæſareæ maritimæ his diebus acciderit, Ioſephus [f] narrat his verbis: In Cæſarea habi-
f Ioſeph de bell. Iud. lib. 2. c. 14. — tantes Iudæi habebant ſynagogam prope locum cuius erat dominus quidam Gentilis Cæſarien-
ſis: & frequenter quidem egerãt, vt ad eorum ius illa poſſeſſio iungeretur, multis partibus maius
pretium, quàm res meruerat, offerentes. Dominus autem loci, preces eorum deſpexiſſe non con-
tentus, ad maiorem dolorem ædificauit in loco tabernas, ita vt anguſtum eius tranſitum & pror-
ſus coarctatum relinqueret. Primum igitur feruentiores aliqui iuuenum proſilientes, ædificatio-
nem vetabant. Cum vero Florus hos a prohibendo cohiberet; non habentes Iudæorum nobiles
quid agerent, inter quos erat Ioannes Publicanus, inflectunt Florum oblatione octo talentorum, D
vt ædificationem vetaret. Ille autem, ob capiendum tantummodo, promittens ſe cuncta facturũ,
accepta pecunia, de Cæſarea egreſſus eſt, venitque Sebaſten, ſeditioni facultatem tribuens, quaſi
qui pugnæ ſpatium Iudæorum primatibus vendidiſſet. Sequẽti vero die, Iudæorum ſabbato, cum
plebs ad ſynagogam coiſſet; ſeditioſus quidam Cæſarienſis vas Samium ante ingreſſum eorũ po-
nens, alites immolabat. Hoc factum Iudæos incoercibiliter accendit: quippe & legem ſuam contu
meliam pertuliſſe, & locum ipſum dicebant eſſe pollutum. Pars autem Iudæorum, quæ erat con-
ſtantior atque modeſtior, denuo apud iudices eſſe conquerendum rebatur. Seditioſi autem & iu-
uentute turgentes Iudæi effundebantur in rixam. Stabant autem ad confligendum parati etiam
Cæſarienſium tumultuoſiores: ex compoſito quippe miſſus fuerat, qui pro ſynagogæ foribus im-
molaret. ſicq. continuo eſt pugna commiſſa.

XXXVIII. *Florus prouocat Iudæos ad rebellionem.* — Interueniens autem Iucundus, qui ad prohibendum erat relictus, præfectus equitum, vas illud
quidem, quod poſitum fuerat, iuſſit auferri, & tumultum ſedare pergebat. Cum vero ſuperatus
eſſet præ Cæſarienſium violentia: Iudæi ſtatim libros legis rapientes ſeceſſerũt in Narbata: regio E
quædam eorum hoc nomine appellatur, dirempta a Cæſarea ſtadiis ſexaginta. Primates autem
eorum duodecim cum Ioanne in Sebaſten ad Florum venerunt, de his quæ acciderant conqueren
tes, & vt auxilio eſſet rogabant, quamuis reuerenter, tamen eum & de octo talentis admonentes.
Ille vero illico comprehenſos eos vinciri iuſſit, arguens cur leges de Cæſarea auferre auſi fuiſſent.
Ob hoc igitur apud Hieroſolymitas grauiſſima indignatio naſcebatur, verumtamen adhuc iram
ſuam frenabant. Florus vero, quaſi ad hoc operã ſuã locaſſet vt bellũ inflãmaret, miſit ad ſacrum
theſaurũ, vt inde decem & ſeptem talenta auferrentur, quaſi eã pecuniã impenſæ Cæſaris flagita-
ret. Tunc vero ſtatim inuaſit populũ multa confuſio: cõcurrentes ad templum, maximis vocibus
nomen Cæſaris appellabãt, vt a tyrannide Flori liberarentur, orantes. Quidam vero ſeditioſorum
in Florum maledicta iaciebant vltima; & caniſtrũ circumferẽtes, ſtipem eius nomine poſtulabãt,
quaſi inops & miſerrimus talib. indigeret auxilijs. His aũt omnib. nihil eſt a cupiditate deterrit',
ſed multo magis ad prædandũ irritatus eſt. Deniq. cum deberet Cæſareã veniẽs, ignem belli illic
naſcentis extinguere, cauſaſq. tumultus ſubmouere, pro quo ẽt mercedem acceperat pactus: tamẽ
cũ exercitu equitum atq. peditum Hieroſolymã contendit, vt Romanis armis, ad quod volebat,
vteretur, ac timore ac minis vrbẽ circũdaret. Tunc populus lenire eius impetũ volens, obuiam mi
litibus proceſſit cũ ſolitis vtiq. fauoribus, & Florũ honorare officijs paratus. Ille aũt præmittens
eum

A eum equitibus quinquaginta Centurionem nomine Capitonem,diſcedere eos iuſſit:neve eum,in quem tam grauia maledicta ieciſſent,falſo denuò honore deluderent:oportere quippe eos, ſi viri ſunt fortes,animique conſtantis,etiam in præſentem effundere contumelias,nec ſolum in verbis, ſed ēt in armis amorem libertatis oſtendere. His dictis exterrita multitudo,ſimul ēt militibus,q cum Capitone venerant,in medium vulgus irruentibus,diffugerunt,antequam Florum ſalutarēt, aut militibus officia conſueta redderent. Diſcedentes igitur in domos cum metu atque humilitate,peruigilem duxere noctem. Florus quidem tunc deguit in regia.

Poſtridie autem aduerſus eos extructo tribunali ſublimis reſedit:conuenienteſque ſacerdotū Principes,& ciuitatis vniuerſa nobilitas,adſtiterunt tribunali. His præcepit Florus, vt omnes qui maledicta in eum ſuclamaſſent,protinus dederent;edicēs,in ipſos eſſe,niſi reos produxerint,vindicandum. Ad hæc reſpondent Iudæi:populum quidem pacifica quæque ſentire:illis vero qui errauiſſent in verbis,veniam conferendam poſtulabant: In tanta ſiquidem multitudine, nihil eſſe mirandum,offendi aliquos temerarios,& per ætatem inſipientes:eſſe autem impoſſibile, eorum qui deliquerint,diſcrimen agitari,cum & ſingulos nimium pœniteat,& præ timore ad negandum ſint XXXIX.
B parati:debere autem illum,ſi conſuleret gentis quieti,& vellet Romano Imperio ſeruare vrbem, magis propter multos innoxios dare veniam paucis delinquentibus,quàm propter paucos improbos turbare multitudinem tantam bonorum. Ad hæc ille magna indignatione inflammatus,militibus exclamauit,vt forum rerum venaliū,quod erat in ſuperiori parte ciuitatis,diriperent,& paſſim obuios trucidarent. Illi vero ad lucri ſui cupidinem addita auctoritate rectoris,non ſolum illū diripuerunt locum in quem fuerant immiſſi,ſed in vniuerſas inſilientes domos,interficiebant habitatores. Fuga autem erat per angiportus omnes,& cædes eorum qui comprehendebantur; direptionis quoque nulla ſpecies prætéribatur. Multos autem etiam nobilium comprehendentes, adduxerunt ad Florum,qui illos verberibus laniatos in crucem ſuſtulit. Denique omnis numerus illo interfectorum die cum paruulis & mulieribus(neque enim vel lactētibus pepercerant)fuit ſexcenti triginta. Grauiorem autem faciebat calamitatem videri nouitas Romanæ calamitatis:quod enim nemo vnquam prius,tunc Florus auſus eſt,vt viros ſcilicet equeſtris ordinis pro tribunali flagellis cæderet,& patibulis affigeret,quorum etſi origo Iudæa,tamen Romana dignitas erat.] hæc de primis incitamentis ad defectionem Ioſephus.

Florus immittit milites in Iudæos.

C Quæ qui diligēter obſeruat,& Iudæorum præterita in Ieſum Saluatorem commiſſa facinora memoria repetens,mente conſiderat;plane intelliget,diuinam vindictam lentis paſſibus gradientem,ex æquo ſupplicia compenſare delictis,& ab ipſo nomine auſpicari punitionem. Qui enim olim Ieſum Nazarenum,ac proinde Floridum nuncupatum, & ab Iſaia [a] floris nomine demonſtratum,recipere contempſiſſent,ſpreuiſſent,ac denique occidiſſent,in præſentia Florum omnium ſceleſtiſſimum ſpernentem,diripientem,occidentem,& in omnibus immaniſſime ſæuientem,ferre,honorare,& in omnibus obſequi,& quibuſuis officijs proſequi compellūtur. Quod abieciſſent, inquam,florem,nacti ſunt Florum. At qualis ille,& qualis iſte? De illo enim ſanctus Propheta prędixerat:Flos de radice eius aſcendet,& requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini,ſpiritus ſapientię & intellectus,ſpiritus conſilii & fortitudinis,ſpiritus ſcientiæ & pietatis: & replebit eum ſpiritus timoris Domini:& non ſecundum viſionem oculorum iudicabit,neque ſecundum auditum aurium arguet:ſed iudicabit in iuſtitia pauperes,& arguet in æquitate pro manſuetis terræ.] ſic deniq; ꝗ ſummam allaturus pacem eſſet flos iſte,mox ſubdit: Habitabit lupus cum agno,& pardus cum hædo accubabit:vitulus,& leo,& ouis ſimul morabuntur.] Quā vero in his omnibus admiranda qua-
D dam antitheſi contrarius Florus extiterit;quæ modo diximus,& ſuperius de eodem ex Ioſepho recitauimus,& quæ etiam ſuis locis in poſterum dicturi ſumus,facile demonſtrabunt:haud enim opus eſt verbis deſcribere,quem ſua ipſius facta viuis coloribus quodāmodo exprimunt. Satis hic tantum ſit dixiſſe;illum veniſſe,vt ſaluaret;hunc,vt perderet:illum,vt pacem abundantius impertiret;hunc vero,vt pacem inuentam profligaret,conflaret bellum,ac Iudæos funditus deuaſtaret; quique inde auſpicaretur vindictam,vnde immane ipſorum delictum fuerat conſummatum. Adegerant illi tandem Chriſtum in crucem; ſed per Florum in primis eorum nobiliſſimi patibulis affiguntur. At hæc quidem leuia videri poſſunt,ſi cetera quæ a Floro ac demum Flori occaſione ſunt ſubſecuta,peuſentur. XL.

a Iſaiæ. 11.

De Chriſto & Floro Antitheſis.

Cum autem Berenice Agrippæ Regis germana tunc Hieroſolymis ageret,quo nuper voti, qđ nuncupaſſet,explendi cauſa venerat,Florumq; deprecaretur vt a cæde milites reuocaret: Ille(inqt Ioſephus [b])neq; in multitudinem interfectorum,neque in nobilitatem precatricis,ſed tantum ad lucra ſua,quæ de rapinis congregarentur,aſpiciens,contempſit annuere. Impetus autem militum etiam aduerſus Reginam efferatus eſt. Non ſolum quippe ſub oculis eius obuios quoſq; mulcta-
E bant ac trucidabant,ſed etiam ipſam,niſi confugiſſet in aulam,interfeciſſent. Ibi autem peruigilē noctem cum intenta cuſtodia egit,verens vtique irruptionem militum. Venerat autem Hieroſolymam,vt vota Deo ſolueret. His enim,qui morbo,vel alijs neceſſitatibus implicantur,mos eſt orare per triginta dies,antequam immolent hoſtias:abſtinere quoque vino,& capillos radere. Quem morem Berenice Regina illis exercens diebus,nudipes etiam ad tribunal ſtetit,deprecans Florū: & præterquàm quòd ipſi nihil honoris habitum eſt,etiam de vita ſua periclitata eſt. Hæc autē facta ſunt ſextodecimo die mēſis Maij. Poſtridie autem conueniens multitudo in forum, quod erat in ſuperiori parte ciuitatis,magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant,querebantur. Potiſſimum autem inuidioſæ in Florum voces erant. Quod veriti primates quiq; & Pontifices,diſruptis veſtibus,& viritim ſingulos comprehendentes,poſtulabant,vt ab his verbis,quorum cauſa tanta mala pertulerant,deſiſterent,neque in maiorem indignationem Florū mouerent. Sicq; ſedata eſt multitudo,tam reuerentia precantium,quàm ſpe quod nequaquàm Florus vltra in eos ſæuiret. XLI.

De Berenice rogante Florum.

b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 15.

Ille autem videns multitudinis tumultum fuiſſe compreſſum,angebatur;& denuo eam inflā- XLII.

mare cupiens, Pontifices cum nobilibus aduocauit. Itaque vnum ait argumentum fore, quòd ni- A
Iuſſi occurrere Iudæi militibus.
hil vlterius de nouandis rebus cogitaret, ſi populus obuiam procederet militibus de Cæſarea ve-
nientibus: veniebant autem duæ cohortes. Qui cum conuocaſſet populum ad occurrendum, man-
dat Centurionibus, vt nullam ſalutationem redderent obuiantibus Iudæis. Ad quod, ſi oſtenſi pe-
tulanter quippiam eſſent locuti, ſtatim in eos vterentur armis. Pontifices ergo, collecta multitudi
ne in templo, precabantur vt occurrerent Romanis, & ante graue incommodum cohortes ſolem-
niter ſalutarent. His hortationibus ſeditioſi quique abnuebant, & ob interfectorum dolorem reli
qua multitudo iungebatur audacibus. Tunc vero omnes ſacerdotes, omneſque Leuitæ ſacra vaſa
proferentes ornatumque templi, cithariſtæ etiam & cãtores cum muſicis organis procidebant an
te multitudinem, & obnixiſſime deprecabantur vt illum templi honorem cuſtoditum eſſe vellent,
neque ad direptionem vaſorum ſacrorum Romanos contumelijs incitarent. Erat autem videre ſa
cerdotum Principes ſparſis cinere capitibus, & pectora diſruptis veſtibus nuda monſtrantes, no-
minatim ſingulos quoſque nobilium compellare, ac denuo in cõmune multitudinẽ precari, ne ob
modicum peccatum patriam ſuam proderent his qui direptioni eius inhiarent.] Cum tandem id
ægre, vt obuiam irent militibus venientibus, ſuaſiſſent; quid poſt hæc ſecutum ſit, idem Ioſephus
narrat his verbis. B

XLIII. Obuiam prodierunt, iamque cominus factos ſalutauerunt. Illis autem nihil reſpondentibus,
ſeditioſi Iudæorum aduerſus Florum, cuius hæc fierent conſilijs, ſuclamarunt: confeſtimque mili
tes comprehendentes eos, cædere fuſtibus adorti ſunt, atque in fugam verſos perſequentes eques
proculcabant. Corruebant multi quidem, cum a Romanis cæderentur: plures autem, cum ſe mu-
tuò propellerent. In ipſis autem portis grauis facta eſt compreſſio: & vnoquoque alterum præue-
Iudæi cæſi a militibus.
nire cupiente, tardior fuga cunctis fiebat. Collabentium autẽ durus erat interitus; ſuffocatu enim
& proculcatu miſeri diſperibant, neque ad ſepulturam quiſquam proximis ſuis cognoſcendus re-
manebat. Irruebant etiam pariter milites immoderate, eos quos comprehendiſſent cædentes; &
per ingreſſum, qui Bezetha vocatur, detrudebant multitudinem, trãſire cupientes, vt Antoniam &
templum obtinerent. Quos etiam Florus conſecutus, eduxit de regia eos qui ſecum erant, & in ar-
cem tranſire nitebatur. Fruſtatus tamen eſt eius impetus. Conuerſus quippe aduerſus eos popu-
lus repugnauit, & per tecta euadentes obruebant ſaxis Romanos: qui cum ſuperne venientibus ſa
gittis vincerentur, nec poſſent defendere multitudinem, quæ per anguſtos arctabatur ingreſſus, ad
reliquum ſe exercitum, qui erat in regia, receperunt. Seditioſi autem verentes ne ſuperueniens de C
nuo Florus templum occuparet, per Antoniam ex templo aſcendentes, porticus a templo ad An-
toniã continentes interciderunt, [quatenus auaritiam Flori deſperatione compeſcerent,] hæc Ioſe
phus de occurſu a populo facto militibus. At quàm pro antiquo delicto iuſta vltionis ſtatera noua
a Matth. 21.
pœna penſatur. Cum enim olim (vt habet Matthæus [a]) Principes ſacerdotum & Scribæ ægerri-
me accepiſſent, Ieſum, qui Saluator Hieroſolymam veniebat, fauſtis puerorum & plebis acclama
tionibus excipi: modo miſerandis plane modis & artibus perſuadere populo compelluntur, vt ex-
eant obuiam, & ſalutent milites, qui eos perdituri venirent.

XLIIII. Diſceſſit [b] poſt hæc Florus Hieroſolymis, Cæſaream proficiſcens, haud tutum ſibi ratus, li-
b Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. ca. 16.
cet cum militibus, Hieroſolymis agere, populo tantopere in eum exacerbato: deditque litteras ad
Ceſtium Syriæ Præſidem, quibus defectionis arguebat Iudæos. E contra vero eidem a ſenioribus
Defectio Iudæorum.
Iudæorum ſunt redditæ litteræ de perpetratis a Floro in Iudæos ſceleribus. Tũc Ceſtius, vt rem co
gnoſceret, Politianum Tribunum Hieroſolymam miſit: qui cum inſpexiſſet Iudæos tantummodo
eſſe concitatos in Florum, Romanis vero præſtare fidem & obſeruantiam, eſt regreſſus ad Ceſtiũ.
Interea Rex Agrippa, vt deploratis rebus conſuleret, conuocans populum ad concionem, diſerta D
habita oratione, perſuadere niſus eſt, nihil eos debere innouare, ſed quieſcere, & ferre, vt poſſent,
Florum, donec qui ei ſuccederet a Cæſare mitteretur. Populus autem cum in ceteris acquieuiſſet
Agrippæ: cum de ſubijciendo ſe Floro audiſſet, vehementer incenſus, nec a verborum in Regem cõ
tumelijs temperauit: ſed eum protinus e ciuitate pepulerunt: in quem & procaciores nonnulli etiã
c Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. ca. 17.
lapides coniecere: qui ſic contumelijs affectus deceſſit in regnum. Nec id tantum: ſed cum [c] factio
ſorum hominum conflaretur in vnum exercitus, inde Romanorum ijdem occulte aggreſſi præſi-
dium; quod vocabatur Maſſada, eo potiti, Romanos omnes qui ibi erant, interfecerunt.

XLV. His addidit Eleazarus Ananiæ Pontificis filius vi militum valens, vt ſuaderet ſacerdotibus nõ
niſi pro Iudæis hoſtias immolare. Quamobrem conſuetæ hoſtiæ pro Imperatore & Romanis of-
ferri, ſunt reiectæ, quamuis reclamantibus Pontificibus & Phariſæis: qui videntes arbitrio ſeditio
ſorum omnia miſceri, & iam defectionem multis eſſe argumentis declaratam; quo ſe ab ea innocẽ
tes eſſe ſignificarent, ad Florum & Agrippam legatos miſerunt, eorum implorantes auxilium ad
compeſcendum ſeditioſorum furorem. Contempſit hæc Florus, videns iam, quod diu cupiebat, ad
Bellum ciuile conflatum inter Iudæos.
eſſe. Agrippa autem ad ſeditioſos coercẽdos ter mille equites miſit. Hi cum veniſſent, in duas par E
tes diuiſa eſt ciuitas: in alteram, eamque ſuperiorem ad arcem Sion conuenere nobiles & optima
tes vallati præſidio equitum: inferiorem vero vrbis partem ſeditioſi coeuntes occuparunt, & tem-
plum, quod profanarunt, miſſilibus & fundis a longe aduerſus inuicem aſſidue certantes. Sed præ
ualentibus tandem ſeditioſis, & ſuperiorem ciuitatis occupantibus partem, incenderunt regiam
Agrippæ, & Ananiæ Pontificis domum, ſimulque in Archiuis ignem iniecerunt. Facta ſunt hæc de
cimaquarta menſis Auguſti: decimaquinta vero inuadentes Antoniam munitiſſimam turrim, ce
perunt; & qui in ea ſunt inuenti, pariter occiderunt. Impetum inde facientes in regiam, vbi Roma
norum militum erat præſidium iunctum Agrippæ militibus, obſidione diutius fatigatos eo ade-
gerunt Agrippæ milites, vt ſponte recedentes, relictis Romanis, reuerterentur ad propria: quibus
ſic deſtituti Romani, locum relinquentes, ſeſe receperunt in turres Hyppicos, Phaſelum, & Mariã
nem. hæcque ſunt acta (vt idem teſtatur Ioſephus) ſexta die menſis Septembris.

XLVI.

A Septimo autem Die [a] Ananias Pontifex,qui hactenus latitauerat,capitur, & cum Ezechia germano trucidatur. Omnium dux poſt Eleazarum erat Manahemus ſectæ Galilæorum hæreſis auctoris filius,de quo ſæpe ſuperius mentio facta eſt. Hic tamquam eo ſcelere nobilitatus inſigniter,regali incedens habitu,mouit ad inuidiam ſocios Eleazari;qui eum interfecerunt: ijdemq. in Romanos milites exarmatos,& iuramento præſtito,iuſſos abire liberos, inſilientes interfecerũt, idque ſabbati die,contra patriæ inſtituta religionis. Dum hæc Hieroſolymis a Iudæis rebellantibus agerentur;eodem die,eademque hora(inquit Ioſephus [b]) quaſi aliqua cæleſti prouidentia, Cæſarienſes Gentiles habitantes apod ſe Iudæos trucidarunt omnes:ita vt vno tempore ſuper viginti millia hominum cæderentur,& a cunctis Iudæis vacuata Cæſarea remaneret. Tunc & in tota fere Palæſtina Iudæis & Syris digladiantibus ad inuicem,omnis fere ciuitas in duos cõtrarios diuidebatur exercitus. Porro vbi maior pars Gentilium eſſet, ijdem Iudęos qui apud ſe agerent, nulla habita ratione ætatis vel ſexus,ſingulos occiderunt;quorum nõ fuit exiguus numerus. nam Scythopolitæ(vt idem teſtatur auctor)occiderũt Iudæorum tredecim millia:Aſcalonitæ duo millia quingentos: Ptolemais ciuitas duo millia:Tyrij,complurimis occiſis,reliquos vinculis mancipa-
B runt:Alexandriæ vero quinquaginta millia numerata ſunt Iudęorum corpora occiſorum: idque,omnia procurante Auguſtali Præfecto Tiberio Alexandro, Alexandri olim Alabarchæ filio, Iudęo homine,ſed Romanorum ſtudioſiſſimo,atque religionis patriæ deſertore.

a Ioſeph. de bello Iud.li. 2. c. 18.
b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. ca. 19. 20. 21.

XLVII.

Interea vero Ceſtius Syriæ pſes [c],exercitu valido cõparato,veniens in Palæſtinam, oppida Iudæorum,quantum licuit,deuaſtauit,& inter alias ciuitates Ioppen captam incendit, occiſique in ea ſunt Iudæi numero octo millia quadringenti. hæcque & alia in Iudæa & Galilæa facta ſunt anno eodem circa tẽpus Scenopegiæ , cum reliquus populus Iudæorum aſcendiſſet ad diem feſtũ. Menſe autem Octobris a Ceſtio Hieroſolyma obſidetur. cumque eius potiri illi ſæpius offerretur occaſio,ab eo fuit prætermiſſa atque neglecta,ſic Deo diſponente; tum ne qui in ea adhuc erant Chriſtiani,pari pœna cum impijs afficerentur, ſed egrediendi ex vrbe opportunitas & ſpatium temporis concederetur;tum vt etiam longe grauioribus obſeſſi intus Iudæi pœnis affligerentur. Sed milites Ceſtius reuocans,in magnum diſcrimen Romanum adduxit exercitum: adeo vt plurimis ab inſequentibus Iudæis ex ſuis cæſis,ceteros nonniſi turpi fuga valuerit liberare;deſideratis ex Romanis militibus quinque millibus atque trecentis peditibus,& nongentis octuaginta e-
C quitibus:hæcque facta ſunt hoc anno duodecimo Neronis Imperatoris,die octauo menſis Nouembris,cum interim Nero ageret in Achaia,vnde poſtea miſit in Iudęam Veſpaſianum. Nam ea accepta clade,Ceſtius transfugas Iudæos nobiles miſit ad Neronem in Achaiam , vt declararent quanti ponderis eſſet bellum Iudaicum. Tunc Damaſceni [d],audita clade Romanorum a Iudæis illata,decem millia Iudæorum recluſa prius in thermis,mox ſæuiſſime iugularunt. His peractis, Ananus Pontifex pater Eleazari ſeditioſorum ducis eligitur, vt vna cum Ioſepho Gorionis filio, oĩa quæ in ciuitate gerenda eſſent,adminiſtraret. hi diſpoſitis in diuerſis prouincijs ducib. q cas aduerſus Romanos defenderent,ad reſiſtendũ Romanis omnia collocãt ſtudia,& vires cõparãt.

c Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. cap. 22.
Ceſtius obſidet Hieroſolymã.
d Ioſeph. de bello Iud. li. 3. c. 25.

XLVIII.

Cum hæc autem Hieroſolymis agerentur(inquit Ioſephus [e]) quamplurimi Iudęorum futurorum malorum non falſi coniectores,Hieroſolymis elapſi,in alias emigrarunt regiones.]Ex his autem fuiſſe Chriſtianos,qui Hieroſolymis agebant,teſtatur Epiphanius [f]. Porro illi inde fugiẽtes,in exteriorem prouinciam receſſere,atque maiore ex parte Pellam incoluere ; quòd ſic eos Chriſtus,vt antequam obſidione cingerentur,alio ſe reciperent,olim admonuiſſet. Hic quippe annus,hoc plane tempus eſt a Domino in Euangelio præſignatum,cum de ventura Iudæorum clade verba faciens apud Matthæum [g] hæc ait: Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ
D dicta eſt a Daniele Propheta,ſtantem in loco ſancto(qui legit,intelligat) tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes,&c.]Sed quid per abominationem deſolationis Dominus intellexerit, Lucas [h] de iiſdem agens,videtur his verbis ſignificaſſe,quib. a Domino ea fuiſſe explicata videri poſſunt: Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hieruſalem,tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius. Tunc qui in Iudæa ſunt,fugiant ad montes.]Eſt hæc interpretatio S. Auguſtini [i]: ſed id ante ipſum Origenes [k] dixerat. Quam adiuuat,quòd ſicut per Romanum exercitum vſ abominatio deſignata,ita per locũ ſanctũ põt tota intelligi Palæſtina:nam auctoritate Philonis in libro de legatione ad Caium,conſtat ipſam prouinciam dictam eſſe Terram ſanctam . At vero qua de cauſa Romanus exercitus abominatio a Domino dictus ſit,exactiori eſt diligentia perquirendũ.

e Ioſeph. de bel. Iud. li. 2. c. 25.
Chriſtiani receduut Hieroſolymis.
f Epiph. hæreſi. 29. & 30.
g Matth. 24.
h Luc. 21.
i Aug. epiſt. 80. ad Heſichium.
k Orig. in Matt. tract. 24.

XLIX.

Cum abominationis nomine idolum in diuinis Scripturis debere intelligi, multis pateat teſtimonijs:nõ plane illa quę ab alijs affertur cauſa fuiſſe videtur,vt exercitus abominatio dicta ſit, quòd ſcilicet ex Gentilibus conſtaret hominibus,qui idola colerent:nam ſemper Iudæis,vbicumque agerent,eiuſmodi ob oculos poſita erat abominatio:ſiquidem(vt Ioſephus [l] ſæpius tradit)tẽ-
E pore dierum feſtorum Romani milites pro foribus templi adſtabant armati ad comprimendos ſubitaneos,qui occaſione ingruentis multitudinis & compreſſionis exoriri poſſent,tumultus. Alia igitur eius nominis eſt ratio afferenda ab ea diuerſa, nempe illa quæ Ioſephi teſtimonio plus ſatis teſtata redditur;nimirum quòd in exercitu Romano militaria eſſent inſignia imaginibus effigiata. Quantum hæc autem Iudæi abominarentur, Ioſephus [m] illo plane declarat exemplo,cum ait: Vitellius Syriæ Præſes ad bellum paratus Arabicum,aſſumptis duabus legionibus,& leuis armaturæ atque equitum auxilijs miſſis a ſocijs Regibus,properans verſus Petram, peruenit Ptolemaidem. Cumq. vellet per Iudæam exercitum ducere,occurrerunt eius regionis principes, deprecantes tranſitum:neq. enim patrios ritus permittere vt inferantur vllæ imagines, quales Romana ſigna habebãt pleraq. Quorũ precibus flexus,mutauit ſententiã de itinere propoſito.] hæc Ioſephus;quibus plane liquido declaratur, Romanos milites qui agerent Hieroſolymis , nequaquam vti ſolitos inſignibus militaribus imaginib. exornatis, ac illos præſertim qui diebus feſtis apud tẽplũ excubias agerent:qui enim Iudæi paſſuri eſſent ea a militibus Hieroſolymis oſtẽtari,

De Abominatione deſolationis.
l Ioſeph. antiq. lib. 20. c. 7.
m Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 7.

quæ nec per regiones tranſire ſuas ſunt paſſi? Ad hæc quoque ſpectare videtur, quod ait Suetonius in Tiberio, ſolas Syriacas legiones nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſe: qua etiam ex cauſa idem in Iudæos erat animo infenſiſſimus. At vero cum Romani iam hoſtes effecti ad Hieroſolymorum obſidionem mœnibus inhæſiſſent; haud dubium eſt, eoſdem cõſueta ſigna imaginibus effigiata vexiſſe, ac pariter oſtentaſſe. quamobrem illud iam tempus aduenisſe videretur a Domino præmonſtratum; vt, cum viderent abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, ſibi fuga conſulerent: quæ non tantum abominatio, ſed & abominatio deſolationis idcirco dicta, quia idem exercitus iterum rediturus, plane complanaturus, ac funditus deſolaturus erat Hieroſolymorum ciuitatem. A

Domini prædictio adimpleta.

a Ioſeph. antiq. lib. 5. c. 2.

L. Hoc igitur primo aduentu exercitus Romani, ipſo eius aſpectu, ſuos, vt fugam captarent, videri poteſt Dominus admonuiſſe, quòd poſthac non amplius liberum eſſet Iudæis Hieroſolymis agentibus inde recedere. Nam ſequẽti anno ſic ciuitas Zelotarum eſt arctata cuſtodijs, vt nulli amplius egrediendi fuerit data facultas, niſi qui forte ingenti vi pecuniarum eam redemiſſet, vt & teſtatur idem [a] Ioſephus. Verum Chriſtianos Hieroſolymis agentes fuiſſe pauperrimos, eoſdemque omnibus iam diu ſpoliatos bonis, eleemoſynarum collectione indiguiſſe, multa quæ ſunt ſuperius dicta ſignificant. Et quoniam iam non Hieroſolymæ tantum excidendæ eſſent, ſed circum B poſita prouincia deuaſtanda, quod cœptum eſt agi anno ſequenti, cum a Nerone Veſpaſianus in Iudæam eſt miſſus: idcirco non ſolum Dominus ſuos admonuiſſe voluit, vt Hieroſolymis egrederentur; ſed omnes, inquit, qui ſunt in Iudæa, fugiant ad montes.

b Bened. Perer. in Dan. li. 10. prope finem.

LI. At nimis certe aliena illa videtur interpretatio [b]; vt illis verbis Dominus voluerit, eos tantũ qui in Iudæa eſſent, præmonuiſſe, & non qui Hieroſolymis: eaque de abominatione deſolationis intelligi velit, nõ cum a Ceſtio ad modicum temporis ſpatium ciuitas eſt obſeſſa, ſed cum poſtea à Tito Veſpaſiano eſt arctiſſima obſidione vallata. Quonam modo, quæſo, poſt obſidionem Hieroſolymorũ, iam a Veſpaſiano deuaſtata Iudæa, fugæ amplius locus erat? Quidve opus erat fuga illis in Iudæa agentibus, qui iam penitus vaſtati eſſent? Illa certe Domini verba fugam tantopere inculcantis, eamque iterum atque iterum admonentis, atque exemplo fici arboris inſinuãtis, quid aliud viſa ſunt ſignificaſſe, niſi ipſum maxime monere voluiſſe, ne ſui in tam grãdia inciderent mala? Nam ſicut olim, ne innocens Lot periret cum Sodomitis, maxime cauit; ita ne innocentiſſimi Chriſtiani ſceleſtiſſimorum ſupplicio inuoluerentur, ea longe antea prædicendo commonuit. Sed C fruſtra hæc omnia, ſi tunc illis fugiendi nullus amplius locus ſupereſſet, vel quòd conſumpti iam eſſent, vel quòd nullus fugæ pateret exitus. Quis inſuper dixerit, vindictam illam immaniſſimam ad vlciſcendum grauiſſimum omnium ſcelus in Iudæos immiſſam, nimirum ob illatã necẽ Chriſto Ieſu omnium Redemptori, comprehendiſſe etiam nobiliſſimam illam Eccleſiam, non Iacobi tantum, ſed omnium Apoſtolorum alumnam; illos, inquam, ea pœna conſtrictos, qui Chriſtum colentes, iam tot tantaque a Iudæis, quorum ad eos ſcribens Paulus meminit, paſſi eſſent? & non potius eos liberos abijſſe, ſecundum quod habetur in Pſalmo [c]: Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus, vt liberentur dilecti tui.] Fugiſſe plane Chriſtianos qui erant Hieroſolymis (niſi fortaſſe perpaucis quibuſdam exceptis, qui ſegniter agentes, quæ prædicta a Domino erant, minus cauiſſent) antequam obſtructus & interceptus penitus eſſet exitus egrediendi, nõ tantum ea quæ ſunt ſuperius Epiphanio auctore dicta declarant: ſed perſpicuum illud de his eſt argumentum, quòd Simeon Hieroſolymorum Epiſcopus, qui Iacobo fratri ſucceſſerat, nequaquã cum ceteris Iudæis, qui ibi ſunt inuenti, necatus eſt; quem cõſtat ad tempora Traiani fuiſſe ſuperſtitem, & ſub eodem Imperatore conſummaſſe martyrium. Nec eſt quòd quis dicat, eum non occiſum, ſed ductũ fuiſſe captiuum: nam Ioſephus firmiter aſſeuerat, omnes occiſos eſſe, ſeruatis tan D tummodo factionis principibus, qui ducti ſunt in triumphum, & certis quibuſdam corpore valentiore potentibus viris, quorum alij ad opera damnati ſunt, alij vero ad pugnandum in theatris cũ beſtijs. Certe horum numero comprehenſum eſſe Simeonem iam centenarium, neminem dicturũ puto: at nec ex numero eorum eſſe potuit qui venditi ſunt; nam illos tantum qui infra annum ætatis decimumſeptimum eſſent, occiſis ceteris, venum expoſitos, idem Ioſephus tradit.

c Pſal. 59.

Fidelium fuga Hieroſolymis.

Supellectilia quoque ſaluata.

d Euſeb. hiſt. li. 3. c. 14.

LII. At non tantum ipſum, & ceteros quibus præerat Epiſcopus, liberos fuiſſe foras egreſſos, verũ etiam Eccleſię illius ſupellectilia in tuto eſſe collocata, quæ ſcribit Euſebius [d] de Iacobi cathedra ad ſuam vſque ætatem integra ſeruata, plane declarant; quæ quidem ſi Hieroſolymis remanſiſſet, abſque dubio cum ceteris conflagraſſet. Ex dictis igitur neceſſaria aſſumptione conſequitur (cum manifeſte apparet, Chriſtianos Hieroſolymis agentes, inde egreſſos ſibi fuga cõſuluiſſe, quod eis minus facere licuiſſet in ſecunda validiori obſidione) affirmandum eſſe id ab eis actum poſt primam ſub Ceſtio obſidionem: ac proinde abominatio illa deſolationis a Matthæo deſcripta, ſi ad Romanum exercitum referenda eſt, ſecundum quod a dictis auctoribus ex Lucæ verbis declaratum videtur, intelligenda eſt non de alia quam de hac prima inuaſione & obſidione facta per Ce- E ſtium. Sed in his admirari non ſatis poſſumus admirabile plane Dei conſilium: nam & hoc vehementer admiratus eſt ipſe Ioſephus hiſtoricus. Cum multis vijs daretur Ceſtio aditus ingrediendi cum exercitu ciuitatem, nobilibus portas aperire ſpondentibus, & precibus inuitantibus, alijſque etiam occaſionibus ciuitatem capiendi ſe dantibus; Deo tamen id omne agente, neglexit: Sed ob id nempe, ne qui intus adhuc erãt Chriſtiani, pœnis ob impietatem Iudæis debitis, vna cum illis afficerentur.

LIII. At licet eiuſmodi interpretatio de abominatione deſolationis (quaſi a Luca fuerint declarata illa Domini verba dicta eſſe de exercitu Romanorum hoc anno primum Hieroſolymã obſidẽte) multis a nobis ſtabilita eſſe videatur atq; firmata: tamen re magis magiſq; perſpecta, haud adduci poſſumus in eam ſententiam, vt exiſtimemus Lucam Euangeliſtam ſic ea de exercitu dixiſſe, vt quæ a Domino dicta eſt abominatio, declararet: quin potius, ſicut in ceteris ſæpe accidit, immo in

eodem

A eodem narrationis contextu factum apparet, vt quod a Domino dictum eſſet, ſed ab alio Euange-
liſtarum prætermiſſum, alius ſuperadderet; ita euenerit, vt quod Matthæus omiſerat, Lucas appo
neret, adderetq. non tantum datam eſſe in ſignum futuræ cladis abominationem deſolationis ſtā-
tem in loco ſancto a Matthæo conſcriptam, ſed prædictum quoque fuiſſe a Domino, & in ſignum
additum, cum viderent Hieroſolymam ab exercitu circumdari. Hæc autem vt potius opinemur,
nec priori a nobis recitatę ac illuſtratæ ſniæ aſſentiamur, illud potiſſimũ, pſuadet immo & affirma
re compellit, cum non qualēcumque abominationem fore aſpiciendam, ſed quæ ſcripta eſſet a Da
niele Propheta, Dominus inculcarit: ex quo quidem, quid per locum ſanctum intellexerit, ſatis
expreſſe declaratum eſſe videretur, dicente Daniele [a]: Et erit in tēplo abominatio deſolationis.] a Daniel. 9.

LIV. *Germanus ſenſus de Abominatione.*

Sic igitur quod dixit Dominus de loco ſancto, non de alio quopiam loco quam de templo eſ-
ſe intelligendum, fateri quiſque neceſſitate compellitur; ac proinde nihil eſt quod ea abominatio
ad exercitum Romanorum ciuitatem obſidentem aptari poſſit. Quamobrem cum ea ſigna eodē
tempore futura dicat, nimirum abominationem viſum iri in templo, & ciuitatem ſimul ab exerci
tu obſidendam, dicere pariter compellimur, non aliam fuiſſe abominationem illam deſolationis
tūc in templo inſpiciēdam, niſi profanatione templi, hoc ipſo anno (vt vidimus) a ſeditioſis factã,
B cum illud more caſtrorum muniſſent, vt inde aduerſus ſuos contribules Iudæos ferocius dimica-
rent. Non enim exteriorem tantum templi partem ab eis occupatam fuiſſe, Ioſephus teſtatur [b]; b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 17.
ſed cingente Ceſtio ciuitatem obſidione, eoſdem ſeditioſos in interiorem partem templi ſe rece-
piſſe, idem auctor [c] tradit prioremq. inuaſionem templi ab eis factam ſignificat hoc anno, men- c Idem eo. c. 24
ſe Auguſto; poſteriorem vero hoc itidem anno, menſe Octobri, affirmat. Sic igitur eodem plane
tempore vtrumque ſignum prædictum videtur, nempe abominatio illa facta in templo, & ciui-
tas ab exercitu obſeſſa. Abominatio quidem omnium ſordidiſſima ac funeſtiſſima videri pote-
rat, ſceleſtiſſimos ac perditiſſimos homines armatos, ſanguine madentes ciuium occiſorum, non
atrium tantum, ſed interiorem quoque templi partem (horrendū dictū) impudentiſſime occu-
paſſe. Execranda enim quædam ac deteſtanda peccata abominationem dici conſueuiſſe, in nu
mera diuinæ Scripturæ exempla teſtantur.

LV. *Abominatio deſolationis cur dicta.*

At quod non tantū abominatio dicta ſit, ſed deſolationis; id factū eſſe putamus quod ea abo-
minatio in ſignum data ſit futuræ deſolationis; neque id tantum a Gabriele, Daniele, & a Domi-
no diſcipulis ſuis: ſed & (quod ſcribit Ioſephus [d]) vetus quidam ſermo ferebatur, tunc demū
C ciuitatem capiendam, ſancta quoque flāmis exurenda eſſe lege belli, cum ſeditio fuiſſet exorta, tē-
plumq. Dei propriæ Iudæorum manus violaſſent, quæ (vt ſæpius dictum eſt) hoc anno facta eſſe, d Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 2.
cum exploratiſſimum ſit; plane deſolationis ſignum fuiſſe, omnes intelligunt. Quo inſpecto, me-
mores hæc omnia a Domino fuiſſe in ſignum data, Chriſtiani (vt diximus) Hieroſolymis receſſe
runt. Sed quoniam eadem iactare ſolitos inter ſe Iudæos, ex antiquo quodam oraculo, auctore Io
ſepho cognouimus; inde etiam accidit, vt non Chriſtiani tantum, qui his ſignis ſic fuiſſent a Re-
demptore noſtro præmoniti, ſibi fuga conſulendum putarint: ſed (quod ſcribit Ioſephus [e]) com- e Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 25.
plures Iudæorum tum his permoti, tum etiā ea coniectura perſuaſi, quod adeo Iudæi deliquiſſent
inſectando & cædendo Romanum exercitum; rati nimirum hæc ipſa grauiori fore mulcta luēda,
hiſq. magis magiſq. exaſperatis animis Romanorum, nullum eſſe relictum amplius locum veniæ
ſe libentius fugæ mandarint. Tātum igitur abeſt, vt eo ſucceſſu proſpero, Iudęis, qui inter eos pru
dentiores erant, animo elati ſint, vt potius viderentur penitus conſternati; quòd humano etiam
iudicio mala quæ ex ea cauſa a Romanis obuentura eſſent, potuiſſent facile coniectari. Nam ait
Ioſephus [f]: Poſt Ceſtij vero caſus aduerſos, nobilium Iudæorum, multi tamquam e naui peſ- f Ioſeph. ibid.
D ſum itura ex ciuitate enatabant.] addit & de quibuſdam Iudæorum primarijs, qui iiſdem tempo-
ribus magis delegerunt confugere ad Ceſtium profligatum, quam cum ſeditioſis victoria elatis
agere Hieroſolymis. At de his quæ ad Iudaicas res geſtas hoc anno pertinent, ſatis; cetera ſuis lo-
cis inferius dicemus.

IESV CHRISTI ANNVS	PETRI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
69.	25.	13.

I. *SS. Apoſtolorum Petri & Pauli Martyrium.*

ANno Redēptoris noſtri ſexageſimonono, L. Fonteio Capitone & C. Iulio Rufo Coſſ. cum iā
Nero ex Achaia Romam rediiſſet, Petrus & Paulus Principes Apoſtolorum, cum eadem
qua ſemper eidem reſtitiſſent conſtantia, vna eademq. die tertio Kalend. Iulij, eius iuſſu diuerſo
E mortis genere glorioſum ſubiere martyrium. Sed quomodo hæc ſe habuerint, agendum exacte
de ſingulis. Atque in primis quod ad rationem temporis ſpectat; illi redarguendi videntur, qui ip
ſorum necem in annum, decimumquartum Neronis referunt; quos in manifeſtum eſſe lapſos er-
rorem certum eſt. Nam cum Neronis Imperium cœperit menſe Octobri, Coſſ. Marcello & Auio
la, nullum eſt dubium, hunc eſſe eius Imperij annum decimumtertium, qui terminetur eodem mē
ſe Octobri, quo & quartusdecimus inchoatur. Sed cum æque perſpicuum ſit, ipſum anno ſequen-
ti, quarto Idus Iunij occiſum eſſe, nec perueniſſe ad tertium Kalendas Iulij, quo die Apoſtoli ne-
cati ſunt: impoſſibile plane redditur, vt iidem dici poſſint anno ſequenti decimoquarto Neronis
Imperij martyrio vita functi eſſe. Sic igitur affirmare neceſſe eſt, eodem hoc anno, iiſdemque
Coſſ. ac Neronis Imperij decimotertio, Petrum & Paulum Apoſtolos coronatos eſſe martyrio.

II. *De tempore Martyrij Apoſtolorum.*

Corrigenda eſt ergo lectio Euſebij in Chronico, quam alij videntur eſſe ſecuti, qui anno deci
moquarto Neronis, quo & occiſus eſt, ponunt dictorum Apoſtolorum martyriū Olympiade du-
centeſima

centeſima vigeſima, anno quarto: ſicut & Hieronymus [a] quoque Euſebium ſecutus; dum tam de Petro quam de Paulo ait, a Nerone occiſos eſſe decimoquarto eius Imperij anno. Sed diuerſa ab his omnibus fuit Epiphanij [b] ſententia, affirmantis tam Petri quam Pauli obitum cõtigiſſe duodecimo Neronis anno. At inter duo hęc extrema, media ſentẽtia, eos paſſos eſſe anno Neronis decimotertio, verior eſſe probatur. Sed ab his omnibus diſcrepat Caſſiodorus, cum ponit poſt biennium a dictorum Conſulatu necem Apoſtolorum; cum longe ante illud tempus Nero eſſe in humanis deſijſſet. verum ne audiendus quidem ipſe; cum omnium ſententia exploratum habeatur, ipſos ſanctos Apoſtolos cõſummaſſe martyrium ſub Nerone. Sed verius exiſtimatur in Caſſiodori Chronicon mendum irrepſiſſe. At hæc ſatis de his quæ ad annum paſſionis ſpectant. Ceterum eadem a nobis firmata ſententia de nece Apoſtolorum anno decimotertio Neronis, grauiſſimos habuit aſſertores, nimirum Caium antiquum Theologum, Zepherinum Romanum Pontificem, & Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum; quos omnes citans Meſtaphrates [c], ipſorum ſententiæ adſtipulatur atque concordat, dum anno trigeſimoſexto (numerando ab anno Domini trigeſimotertio) poſt paſſionem Domini eos necatos affirmat, nimirum hoc anno Domini ſexageſimonono. A

a Hier. de Scrip. Eccl. in Petro & Paulo.
b Epiph. hæreſ. 27.
c Metaphra. die 29. Iunij.

III. *Quo die Apoſtoli paſſi ſint.*

Quod vero ad diem vtriuſque martyrij attinet: cum omnes æque in vnam eamdemq. conſpirent ſententiam, vna eademq. die, nempe tertio Kalendas Iulias, martyrio vita functos eſſe: diuerſa tamen inter eos intercedit opinio; exiſtimantibus quibuſdam ex ipſis, ſic vna eademq. die menſis Iunij vtrumque ductum ad mortem, vt tamen non eodem anno contigerit. Qui hoc ſenſit inter alios reperitur Prudentius [d], dum ſic hymno cecinit: B

d Pruden. Periſteph. hym. 12.

Vnus vtrumque dies, pleno tamen innouatus anno,
Vidit ſuperba morte laureatum.] hæc ille, quem etiam ſecutus videtur Arator [e], dum item occinit:

e Arat. in Act. Apoſt. libr. 2. in fine.

Cum natura dedit, geminos quos addidit aſtris
Non eadem, tamen vna dies, annuq. voluta
Tempore ſacrauit repetitam paſſio lucem.]

Id etiam affirmaſſe S. Auguſtinus [f] videtur, cum ait: Currunt itaque vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam, non quidem eodem temporis curſu, ſed anni vertentis occurſu.] hæc ipſe.

f Aug. de ſanct. ſerm. 28.

IV. *Vna die eodẽque anno paſſi Apoſtoli.*

Verum magis vera atque probata illorum eſſe videtur aſſertio, dicentium eodẽ anno ambos vna die martyrij palmam adeptos eſſe: quam ſententiam, qui nuper ſunt recenſiti antiquiores Patres, Caius, Zephyrinus, & Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, a dicto citati auctore ſequuntur: his adde Euſebium [g], Epiphanium [h], Hieronymum [i], Maximum [k], Caſſiodorum [l], & alios recentiores fere innumeros. Id quidem tam Romanæ Eccleſiæ Martyrologium, quam Græcorum Menologium tradunt. His pariter Acta quæ de paſſione ipſorum habẽtur ſcripta (qualiacumque ſint, & quouis edita auctore) aſſentiuntur. Sed eiuſmodi opinionem de diuerſo anno a quibuſdam hæreticis fuiſſe vulgatam, Concilium Romanum ſub Damaſo, quod continet Creſconiana Collectio (eſt in noſtro codice pagina 236.) poſt canonem de libris apocryphis, teſtatur his verbis: Poſt has omnes Propheticas, & Euãgelicas, & Apoſtolicas, quas ſuperius deprompſimus, ſcripturas, quibus Eccleſia Catholica per gratiam Dei fundata eſt: etiam intimãdum putauimus quod quamuis vniuerſæ per Orbem diffuſæ Catholicæ Eccleſiæ quaſi vnus thalamus Chriſti ſit, Sancta tamen Romana Eccleſia nonnullis ſynodicis conſtitutis ceteris Eccleſijs prælata eſt; ſed & Euangelica voce Domini Saluatoris noſtri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquiens, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum; & quæcũque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcũque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Addita eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli Apoſtoli, vaſis electionis: qui non diuerſo (ſicut falſo hæretici garriũt) ſed vno eodemque die glorioſa morte cum Petro in vrbe Roma ſub Cæſare Nerone agonizans, coronatus eſt, & pariter ſupradictam S. Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecrarunt.] hæc ibi; quæ pene omnia repetita ſunt a Gelaſio in decreto Concilij ſeptuaginta Epiſcoporum. Verum de tempore hactenus. C D

g Euſebius in Chron.
h Epiph. hæreſ. 27.
i Hier. de Scrip. Eccl.
k Maxim. ſer. de S. Petro.
l Caſſiodor. in Chron.

V. *Noua accuſatio in Apoſtolos.*

Quænam vero obitum ipſorum præceſſerint, ex probatis auctoribus pauca nobis potius, quã ex incertis apochryphiſq. multa narranda proponimus. Ex Achaia Romã rediens Nero ea põpa triumphali quam Suetonius [m] ſcribit, Apoſtolos, quos Simonis magi cauſa vel alijs vinxiſſe diximus, noua ſuperaddita accuſatione, vltimo ſupplicio condemnauit. Quænam autem ea fuerit, ex S. Ambroſio [n] & alijs facile intelligitur: datum enim illis crimini tradunt, quod feminas ad meliorem frugem & præcipue caſtitatem ſeruandam conuertiſſent. Multum enim in his verſati ſunt Apoſtoli, vt quas ad Chriſtianam fidem capeſſendam inducerent, eaſdem in primis caſte & pudice viuere ſuaderent. Nam Tacitus, Suetonius, Dio, & ceteri, qui Neronis hiſtorias cõſcripſere teſtantur in nobiliſſimas quaſque feminas eius libidinẽ abſque aliquo pudoris freno impudentiſſime eſſe graſſatam. Dũ vero (vt de Petro primum agamus) expectabatur executio feralis ſententiæ: indigniſſime ferentes Chriſtiani, ſic a ſe paſtorem omnium abripi Petrum, vt fuga ſibi ſuiſque conſuleret, inſtantiſſimis precibus & obteſtationibus admonentes, vix tandem vt id faceret perſuaſerunt, immo potius compulerunt. Non deerat ad hæc præſtanda carceris cuſtodum officium Proceſſi & Martiniani, quos (vt dictum eſt) idem Petrus initiauerat ſacro baptiſmate. Quomodo autem egreſſus, ac iterum Domino admonente ſit reuocatus ad carcerem; Sanctum Ambroſium hæc accurate ſcribentem audiamus. In Auxentiũ enim dum inuehitur, hæc ait: E

m Sueto. in Neron. c. 25.
n Ambroſ. in Auxent. de Baſ. nou. trad. fere in med. edit. Rom. tom. 5.

VI. *Fuga Petri e carcere.*

Idem Petrus poſtea victo Simone, cum præcepta Dei populo ſeminaret, doceret caſtimoniã, excitauit animos Gentilium. Quibus eum quærentibus, Chriſtianæ animæ deprecatæ ſunt, vt pau

liſper

A liſper cederet. Et quamuis eſſet cupidus paſſionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus eſt: rogabatur enim, vt ad inſtituendum & confirmandũ populum ſe reſeruaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit: & videns ſibi in porta Chriſtum occurrere, vrbemq; ingredi, ait: Domine, quo venis? Reſpondit Chriſtus: Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad ſuam crucem diuinum pertinere reſponſum. Chriſtus enim non poterat iterum crucifigi; qui carnem, paſſione ſuſcepta mortis, exuerat: Quod enim mortuus eſt, mortuus eſt ſemel; quod aũt viuit, Deo viuit. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Chriſtus crucifigendus eſſet in ſeruulo. Itaq; ſponte remeauit; interrogantibus Chriſtianis reſponſum reddidit: ſtatimq; correptus, per crucem ſuam honorificauit Dominum Ieſum.] hucuſque S. Ambroſius. Hæc ipſa de Petro fugam arripiente, & Domino illi occurrente pariter & admonente, habentur etiam in Actis paſſionis eius, quæ feruntur a Lino conſcripta: quæ quidem fuere aliquando fortaſſe ſincera; quæ autem modo extant, Manichæorum reperiuntur tincta fuligine, ſicut & de Actis illis Andreæ queritur Auguſtinus [a]: nam ſicut in illis Andream, ita & in iſtis Petrum habes non tantum caſtitatem recte ſuadentem, & concubinas ab hominibus diuellentem, ſed male docentem etiam ne viris ſuis vxores debitum redderent: quę quidem a ſincera

a Auguſ. de fid. contra Manich. ca. 38.

B Apoſtolica prædicatione procul abhorrent. Germana illa quidem olim extitiſſe noſcuntur, e quibus ea quæ ſcribit, idem qui ſupra eſt mutuatus S. Ambroſius, qui ait Petrum tantum caſtimoniam prædicaſſe: ſed ea quæ diximus, vel adiecta, vel diuerſa (quod verius putamus) ab illis fuiſſe, nulli dubium eſſe poſſe videtur.

VII.

Habentur eadem, quæ ex Ambroſio recitauimus, de fuga Petri e carcere Mamertino, æque teſtata ex Actis [b] ſanctorum martyrum Proceſſi atque Martiniani, necnon ab Hegeſippo Iuniore [c], & alijs. Sed illa eſt tantum inter eos diſcrepantia: dum alij ipſorum dixerunt hæc contigiſſe ſtatim poſt lapſum Simonis, antequam Petrus eſſet detruſus in carcerem: alij vero, poſtquam carceri mãcipatus, iam ad ſupplicium peteretur: quod & verius ea potiſſimum ratione exiſtimamus: Nam cum ijdem affirment, eum, ſtatim vt reuerſus eſt, ad ſupplicium duci iuſſum; nullum plane datur ſpatium nouem menſium carceris, quod (vt dictum eſt ſuperius) illic, antequam martyrium conſummarent ijdem Petrus & Paulus, intercurriſſe certum habetur. Citat eamdem quoque hiſtoriam S. Gregorius [d], his verbis: Et Petro ait: Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in ſe ipſo iampridem crucifixus fuerat, in Petro iterum crucifigẽdum dicebat.] Paulum etiam vna cum Petro fugam arripuiſſe, citata nuper Acta Proceſſi & Martiniani tradunt. Legimus Origenem [e] ex

b Apud Sur. to. 3. die 2. Iulij.

c Hegeſip. de excid. Hieroſol. li. 3. c. 2.

d Greg. in Pſal. 4. pœnit.

De Pauli fuga.

C quibuſdam Pauli Actis recitare eadem ferme verba Paulo dicta eſſe a Domino, quæ idem perhibetur Petro dixiſſe; ſic enim ait: Quòd ſi cui placet admittere quod in Actis Pauli ſcriptum eſt, tãquam a Saluatore dictum: Denuo debeo crucifigi.] verum hæc ille ex apocryphis.

e Orig. in Ioan. com. 27.

VIII.

Apoſtoli Virgis Cæſi.

Porro antequam mortis ſupplicio ijdem afficerentur, ambo more Romano virgis cæſi fuiſſe traduntur. De Petro, quòd vilis haberetur perſona, nulla poteſt eſſe dubitatio; cum more maiorum, qui vltimo ſupplicio damnati eſſent, antea virgis cæderentur. De Paulo vero, quòd ciuis Romanus eſſet, & lege Valeria primum, ac deinde lege Porcia haberetur immunis, addubitari poſſet. Verũ conſtat tam ex lege duodecim tabularum, quàm etiam lege ſacra, cum aliquod ab his immane fuiſſet perpetratum delictum, tunc eoſdem centuriatis comitijs cõdemnatos, affectos verberibus primum, capite deinde truncandos. Cum igitur apud omnes grauiſſimum omnium ſcelus haberetur impietas; Paulum eius criminis iudicio poſtulatum & cõdemnatum, antequam vltimo ſupplicio ſubijceretur, virgis cæſum fuiſſe, nullus iure poterit dubitare: cum præſertim adhuc Romæ in eccleſia S. Mariæ Trans pontem extent & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apoſtoli alligati & virgis cæſi feruntur.

IX.

De porta Trigemina.

D Habet inſuper traditio potius quàm certa aſſertione antiquorum ſcriptorum veritas confirmata (nam quę de his legitur a quibuſdam Dionyſij Areopagitæ nomine edita ſcriptio, non probatur) ipſos Apoſtolos ſupplicium mortis ſubituros e carcere ſimul eductos, extra portam Trigeminam perductos eſſe. more ſiquidem maiorum id actum fuiſſe videtur: nam reos extra Vrbem percuti ſolitos, in Martyrologio Romano notauimus. Cur autem extra illam potius portam ad ſubeundum ſupplicium ducti ſint, quid certi affirmare poſſimus, nihil eſt, niſi quod coniectura tenuibus quibuſdam riuulis monſtrat. Certum eſt enim, extra portam Trigeminam, quæ & Oſtiẽſis dicitur, agere conſueuiſſe mendicos, vileſq; perſonas, illicq; eoſdem accipere ſtipem: quod quidem Plautus non obſcure ſignificat, dum ait:

Vel extra portam ite Trigeminam ad ſacculum licet:
Quod mihi ne eueniat, nonnullum periculum eſt.]

Id ipſum demonſtrat Plinius [f] ſic dicẽs: Item P. Minutio Præfecto annonæ extra portam Trigeminam vnciaria ſtipe collata.] In Vaticanũ poſtea horũ ſedẽ fuiſſe tranſlatã, Ammianus [g] annuere videtur, dum ait: Accitos a Vaticano quoſdam egentes, opibus ditauerat magnis.] ſic dicẽs de Lã

f Pli. lib. 34. c. 5.

g Ammian. lib. 27.

E padio Vrbis Præfecto, qui pecuniam quam alij expendere conſueuerant in publicorũ munerũ editionem, ipſe in pauperes erogaſſet. Contingere itaque facile potuit, vt exagitati vehementer a Nerone Chriſtiani, nõ amplius intra Vrbem, ſed foras inter viles perſonas agere iuſſi eſſent: ſicut auctore Philone [h] & alijs vidimus, Iudæis Tranſtiberinam regionem ad habitandum fuiſſe traditam. qua etiam conſideratione dicere poſſumus, Apoſtolos extra portam Trigeminam ſimul eſſe ductos, ſed non ſimul in eodem loco ſupplicio affectos: immo ab illis qui eos ducebant, mutato cõſilio, eſſe ab inuicem ſeparatos, quod Petrum in gratiam Iudæorum in ea regione, vbi Iudæi degerent, voluerint crucifigi: Paulum vero inter Chriſtianos, non tamen crucifigi, ſed (quod ciuis Romanus eſſet) placuerit ſubijci gladio. Sed hæc (vt diximus) coniectura potius, quam certa aſſertione affirmando proponimus.

h Philo de leg. ad Caium.

X.

Quod vero in primis ad Paulum ſpectat: cum a Petro, mutua prius ſalutatione impartita more Chriſtiano in oſculo ſancto, in hunc modum diuiſus eſſet, ad præſcriptum ſupplicij locum recta per-

ćta perducitur. Inter eundum quid acciderit, in Actis paſſionis eius, quę nomine (vt ſæpius antea A
diximus) Lini feruntur, magna ex parte habentur expreſſa. At quoniam, ſicut multa in eis eſſe ve
ta facile ſnademnr, ita eadem multis mendacijs eſſe obuoluta cognoſcimus: idcirco illa tantum q̃
D: Plautilla Clariſſima femina. antiquorum ſcriptorum teſtimonio probata, vel traditione firmata eſſe noſcuntur, noſtris chartis
intexemus, & in primis quæ in eis de Plautilla clariſſima femina ſcripta habentur. Traditur ergo
Paulus, cũ ad locum pergeret paſſionis, comirantibus populorum turbis innumeris, veniſſetque
ad portam Vrbis, habuiſſe obuiam nobiliſſimam matronam, nomine Plantillam (licet alij alio no
mine eam dictam eſſe velint) quam illam fuiſſe putamus matrem Flauiæ Domitillæ, cuius habe-
a Martyrolog. Rom. 20. Maij. tur mentio in Romano [a] Martyrologio, atque in Actis ſanctorum Nerei & Archillei; eamq. a Pe
tro fuiſſe baptizatam, ac demum hoc anno poſt Apoſtolos vita functam, eadem Acta tradũt. Hãc
cum flentem intuitus eſſet Apoſtolus, ab ea velum petijt, quo feriẽdus gladio ex more obduceret
oculos. cõſueuiſſe etiam Iudæos faſcia velare oculos eorum qui capite truncandi eſſent, Ioſephus
b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 14. [b] demonſtrat, dum ait: Is autem eum, reuinctis poſt terga manibus, oculiſq. faſcia obſtrictis, in
conſpectum Romanorum veluti capite cęſurus produxit.] Cum igitur ad illud opus velum Pau-
lus ab illa petijſſet: libenter illa parens liberaliter tradidit, illud ipſum, vt erat pollicitus, poſtea re
ceptura. Locus ille vbi hæc facta ſunt dicitur eſſe prope portam Oſtienſem, huius rei gratia veteri B
memoria conſecratus.

XI. Cum antem ſic Paulus duceretur, tres milites ex his qui ex apparitura erant ad Chriſti fidem
conuertit; quos in Confeſſione Chriſtianæ religionis conſtantes, einſdem Imperatoris gladius
c Martyrolog. Roman. Bed. Viuard. & alij ea die. martyres fecit die ſecunda Inlij, quæ anniuerſaria celebritate recolitur [c]. Horum nomina fuiſſe
Longinnm, Aceſtum, & Megiſtum, nnper citata Acta teſtantur. Vbi vero tandem ad locum ſup-
plicio deſtinatum Paulus perductus eſt, fuſis ad Deum Precibus, alacri animo (quod id diutius
Paulus truncatur capite. exoptaſſet) iugulum præbnit. Locus ille dictus ad Aquas Saluias, tertio ab vrbe lapide diſtãs, alio
nomine Gutta iugiter manans, eſt appellatus [d], vbi Chriſtianorum carnificina eſt aliquando
d Martyrolog. Rom. 9. Iulij. habita: nam & Zenonem ac decem millia militum illic fidei Chriſtianæ canſa fuiſſe obtruncatos,
e Eodem die 9. Iulij. tum loci illius vetera monumenta, tum Romanum Martyrologium [e] atteſtantur. Illic igitur cũ
ictu carnificis Panlus capite truncaretur, non tam ſanguinis fluenta e ſectis venis, quam lactis
(res plane miranda) largiter fluxerunt.

XII. *Lac cum ſanguine ex Pauli collo fluxit.* Res quidem adeo inſignis non tantum ex dictis Actis, ſed & alijs compluribus habetur teſti-
bus confirmata. Nam & S. Ambroſins [f] de re tam celebri & clara, nec dubitatione aliqua obſcu C
rata, his verbis meminit: De Pauli vero ceruice, cum eam perſecutor gladio pcuſſiſſet, dicitur flu-
f Ambr. ſerm. 68. xiſſe lactis magis vnda quam ſanguinis, & mirũ in modum ſanctum Apoſtolum baptiſmi gratia
in ipſa cæde extitiſſe ſplendidum potius quam cruentum. Quæ quidem res in ſancto Paulo ſtupẽ
g 1. Cor. 3. da non eſt. Quid enim mirum, ſi abundat lacte nutritor Eccleſiæ, ſicut ipſe ad Corinthios ait [g]:
Lac vobis potum dedi, non eſcam? Hæc eſt plane promiſſionis illa terra, quam Deus patribus no-
ſtris promiſit, dicendo: Dabo vobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus
eſt, quæ dimanãtibus aquis cœnum inuolnit, lutumq. permiſcet: ſed de illa tum Pauli, tum ſimiliũ
Panli, quæ iugiter purum ſnaneq. diſtillat. Quæ enim Panli epiſtola non melle dnlcior, & lacte cã-
didior? quæ epiſtolæ tamquam vbera Eccleſiarum populos enutriunt ad ſalutem. De cer-
uice ergo Apoſtoli pro ſanguine lac manauit.] hucuſque Ambroſius. Sed & ſanctus Ioãnes Chry-
h Chryſo. orat. in Princ. Apoſt. tom. 5. Niuel. edit. ſoſtomus [h], eiuſdem veritatis grauiſſimus Aſſertor, ſic ait: Beatus autem Paulus, cui caput enſe
præciſum eſt, vir cuius laudes verbis exprimi nequeunt. Ar cuiuſmodi enſis illius guttur, Domini-
cum inquam inſtrumentum cælo ſuſcipiendum, & terræ tremendum, perſuaſit? Qualis locus tuum
Paule, ſanguinem excepit, qui lacteus appatuit in eius veſte qui te percuſſit? qui quidem ſanguis D
barbaricum illius animum reddens melle dulciorem, vt ipſe vna cũm ſocijs ad fidẽ traduceretur,
ita affecit.] hæc de lacte.

XIII. Subdit de alijs tunc eo miraculo ad fidem Chriſti conuerſis; ac demum quotum ætatis ſuæ an
num martyrij tempore ageret, his docet: Sit mihi inſtar coronæ gladius ille, qui triginta & quinq.
viros ſumma ad ſeruiendum Deo alacritate Domino mancipauit.] ita quidem Voſſius in Latinũ
tranſtulit: ſed quæ verſio non probetur Herbipolenſibus Academicis, cũ textus Græcus poſt prio-
rem editionem ſatis mihi exploratus, ita habeat: τριάκοντα πέντε ἐδούλευσε τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης
προθυμίας] hoc eſt: Trigintaquinque, *annos ſcilicet*, ſeruiuit Domino cum promptitudine ani-
mi.] pergit vero Chryſoſtomus: Perfecto itaque octo & ſexaginta annorum vitæ curſu, quem pro
pietate inſtitutum tenuerat, quieuit.] hæc ipſe. Sunt etiam de his alia complura, ſed recentiorũ te-
ſtimonia. Porro & locus ipſe de alijs quoque nos admonet: quæ etſi minime ſcriptis cõſignata ha
De Miraculo trium fontiũ. beantur, fideli tamen maiorum traditione teſtata redduntur. Tres enim ibi ſcatent fonticuli dul-
cis aquę qui tunc primum erupiſſe dicuntur, cum Pauli caput exciſum tribus ſe ſaltibus vi quadã
ſpiritus diuinitus agitauit: quorum primus dulcior lactis saporẽ aliqua ex parte reddat; ceteri, q̃ E
uis haud longe a primo diſtent, paulo diuerſum guſtui ſaporem afferãt. cuius rei ea ratio ſolet af
ferri, quod ipſo primo fluxu lac venæ dederunt, ac inde ſanguinem. Qui quidem locus plane cele-
berrimus, Trium fontium dictus, frequenti Chriſtianorum viſitatur concurſu. Sudarium vero
Plautilla recepit, cum miniſterio expleto, Apoſtolus eidem per viſum apparuit. illudq. eſſe puta-
tur, quod Conſtantina Auguſta, magna inſtantia apud ſanctum Gregorium Romanum Pontifi-
cem agens, ad ſe mitti poſtulauit: qui haud ſibi cõceſſum eſſe, quòd vna cum corpore eodem clau
i Greg. reg. lib. 3. epiſt. 3. deretur ſepulchro, quod aperire nefas eſſet, litteris ad eam redditis, excuſauit [i]. Corpus vero Apo
ſtoli a Lucina clariſſima femina ſenatoria ſublatum, in ſuo prædio via Oſtienſi honeſtiſſimo tu-
XIIII. mulo locatum fuit. At de Pauli martyrio hactenus.

Pauli Apoſtoli effigies De effigie vero eiuſdem atque ſtatura, operæpretium nos facturos exiſtimamus, ſi quæ ab anti
quioribus ſcriptoribus memoriæ commendata habentur, his addamus. Nam in primis hic repetẽ
da ducimus,

A da ducimus, quæ Triephon Critiam catechumenum inſtituens apud Luciannni ſic loquitur [a]:
Ego, inquit, docebo te quid ſit vniuerſum, & quid fuerit ante omnia, & quæ item conſtitutio, ꝗ — a Lucianus in Philop.
ve corpus vniuerſi. Qnando enim me Galilæus ille conuenit recaluaſter, naſo aquilo, qui tertium
vſque ad cælum per aeré ingreſſus eſt, quæq. optima & pulcherrima ſunt inde didicit; per aquas
nos renouauit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.] hucuſ
que ille; quem equidem his coloribus atque notis non alium quàm Paulum deſcripſiſſe, omnes
credimus facile intelligere, nam aliquem aliuni Apoſtolorum vel aliorum Chriſtianorum tertiũ
cælum conſcendiſſe, nouimus neminem. Staturã vero ipſius haud proceram fuiſſe ſed potius bre-
uiorem, tum ea quæ ipſe de ſe, tum quæ Chryſoſtomus ſcribit facile oſtendunt. Ad Corinthios [b] — b 2. Cor. 10.
enim ſecundo ſcribens, quæ de ſe aliqui dicerẽt, refert his verbis: Epiſtolæ, inquiunt, graues ſunt
& fortes, præſentia autem corporis infirma.] Quamobrem haud grandiori eum fuiſſe ſtatura, in-
terpretes æque conſentiunt: his enim alludit Ioannes Chryſoſtomus [c] dicens: Qui tricubitalis, — c Chryſoſt. ho. de Princip. Apoſto. tom. 5.
eſt, & cęlum attingit.] His omnibus ea conſentiunt, quæ demum a Nicephoro [d] his verbis narrã
tur: Paulus autem corpore erat paruo & contracto atque incurno & paululum inflexo, facie — d Niceph. lib. 2. cap. 37.
candida; annoſq. plures præſeferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, ſupercilia deor
B ſum verſus vergebant, naſus pulchre inflexus, idemq. longior; barba denſior, & ſatis promiſſa, ea-
que non minus qnam capitis coma canis reſperſa erat.] hæc ipſe: quæ haud aliũde putamus quam
ab antiquoribus imaginibus eſſe accepta. A Chriſtianis enim, qui ex Gentilibus crediidiſſent, Pe
tri & Pauli imagiues olim fuiſſe, viuentibus illis, effigiatas coloribus eaſdemque ad poſteros per
manus traditas, Euſebius [e] teſtatur ſic dicens: Nos Petri & Pauli Apoſtolorum, & Chriſti etiam — e Euſeb. hiſtor. lib. 7. ca. 14.
ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas cõſeruataſq. aſpeximus: idque propterea
(ſicut veriſimile eſt) quod maiores noſtri ad Gentilis conſuetudinis ſimilitudinem quam proxi-
me accedentes, eos qui tamquam ſaluatores illis fuiſſent, id eſt, qui illis aliquid ſalutis & ſubſidij
attuliſſent, apud ſe honore in hunc modum afficere conſueuerant.] hæc Euſebius. At de Paulo ſa-
tis: ad Petrum iam redeamus.

Quod in primis ad locum martyrij pertinet: cum nulla ſit dubitatio, eum Tranſtiberim, vbi — XV. *De loco Martyrij Petri.*
Iudæi agere conſueuiſſent, ad ſupplicium crucis ſubeundum fuiſſe tranſmiſſum, quo potiſſimum
loco eius regionis fuerit affixus cruci, eſt diligentius exquirendum. In Actis paſſionis eius, quæ
Lini nomine ſcripta feruntur, hæc ſcripta habentur; Peruenit denique vna cum Apoſtolo & appa-
C ritorib. populus infinitus ad locum qui appellatur Naumachia iuxta obeliſcum Neronis in mon
te.] Rurſus vero in libro de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damaſi, dũ agitur de ſepul
tura Petri, hæc ſcripta habentur. Sepultus eſt via Aurelia ad templum Apollinis iuxta locum vbi
crucifixus eſt, iuxta palatiũ Neronianũ, in vaticano, iuxta territorium Triumphale.] hæc ibi; Sed
plane loca eſſe conſuſa noſcuntur vt locus ſepulturæ credatur idem cum eo vbi eſt crucifixus: at cer
te diuerſum fuiſſe, quæ dicturi ſumus, facile declarabunt.

Enimvero antequã de Petri crucis loco agamus, neceſſarium ducimus de ipſo Vaticano colle — XVI. *Vaticanus collis atque Ianiculus.*
atque Ianiculo pauca diſſerere, atque etiam elucidare. Scimus complures, licet eruditos, errore la
pſos eſſe, putantes Vaticanum collem illum tantum dici debere, vbi nunc cernitur poſita nobiliſ-
ſima baſilica Vaticana: & Ianiculum modico illo contineri ſpatio, quo trans viam Triumphalem
leui tumulo exurgens. atque ad ſublimiora ſcandens, terminatur illa planicie quæ vergit ad Auẽ-
tinum. Hos inſigniter decipi, perſpicue demſtrabimus. Et in primis quanto amplioribus ſpatijs
maiores Ianiculum menſi fuerint, Dionyſius Hallicarnaſſæus [f] his verbis indicat: Venientes p- — f Dionyſ. Halicarn. lib. 9.
currerunt populando vſq. Tiberim & montem Ianiculum, ad vigeſimum ab Vrbe ſtadium & vl-
D terius.] quibus ſane demonſtrat, totũ illum vſque ad pontem Miluium porrectum montem appel
latum eſſe Ianiculum. Nam quonam pacto, quæſo, ad viginti ſtadia diſtare ab Vrbe Ianiculum
ait, cum eius montis pars illa propinquior, quam hi putant tãtum dici Ianiculum debere, vix duo
bus ſtadijs diſtet ab ea? Omnes igitur colles illi, qui modicarum vallium interſtitio ſibi coniuncti
ab eo termino qui eſt proximus Auentino atque Vaticano, cõtinuantur, & ſuper prata Mutia por
riguntur, ac prope pontem Miluium terminantur, Ianiculus a maioribus dicebantur. Sed hæc om
nia etiam clariora redduntur ex his quæ Martialis [g] habet de hortis ſuis, quos cum dicat poſitos — g Martial. epigram. de hortis ſuis lib. 4.
in Ianiculo, tamen prope pontem Miluium ſitos eſſe, his verſibus declarat:

Longo *Ianiculi iugo recumbunt*] ac inferius:
Cum ſit tam prope Miluius, ſacrumq.
Lapſa per Tiberim volent carina.]

His & alijs quæ eodem auctor habet epigrammate, manifeſte erraſſe noſcuntur, qui hortos Mar-
tialis in ea parte Ianiculi poſuerunt, quæ erat Vrbi vicinior, reſpiciens contra theatrum Pompeij:
At mea quidem ſententia, deſcriptus a Martiale ceteris eminentior collis ille videtur, qui (vt ipſe
E ſcribit) propinquior ponti Miluio, reliquis vicinioribus collibus altior ſupereminet: cui quidẽ aſ-
ſertioni cetera etiam, quæ a Martiale ibidem illis verſibus ſunt ſcripta, reſpondent.

Præterea vero ſicut Ianiculus longe porrectus protenditur (vt dictum eſt) vſque ad pontem — XVII.
Miluium; ita Vaticanus non illa tantum Ianiculi parte continetur, in qua eſt hodie baſilica Vati-
cana: ſed Vaticanum quoque appellatam eſſe eam Ianiculi regionem, quæ verſus Auentinum in
longum porrecta, a latere trans flumen oppoſitum habebat theatrum Pompeij, Horatius [h] his ver — h Horat. libe. 1. carm. oda. 20.
ſibus demonſtrare videtur:

—— datus in theatro
Cum tibi plauſus,
Care Mæcenas eques, vt paterni
Fluminis ripę, ſimul & iocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani

Montis

Montis imago.]

A

De loco vbi Petrus Crucifixus eſt.

Vbi Porphyrio: Vaticanum, inquit, montem non longe eſſe a theatro Pompeij ſcimus; quem reſonuiſſe ſimul cum tipis populi plauſus dicit.] hæc ille: eadẽ & Macro. Ex quibus declarari videtur, partem eam Ianiculi, quam hodie frequentius Latine ipſum Ianiculum nominamus, Vaticanum quoque eſſe dictam: vt ex his iam liquido appareat, nequaquam a veritate aberraſſe eos qui dixerunt paſſum eſſe Petrũ in Vaticano; nec tolli quo minus æque verum ſit, ipſum in ea Ianiculi parte, vbi eius rei extat memoria recens honorifice reſtituta, fuiſſe cruci affixum; quæ & pariter (vt vidimus) Vaticanus diceretur: idemq. locus poſtea, puto honoris cauſa, ob nobilem Petri triumphum, Mons aureus dici meruit, quod nomen frequentiori vſu hactenus perſeuerat. Certe inter alia Vrbis loca, in quibus Chriſtianos martyrio affici conſueuiſſe Prudentius [a] ſcribit, Ianiculus adnumeratur. ſic enim canit his verſibus:

a Pruden. Periſteph. hym. 11.

Ianiculum cum iam madidum, fora, roſtra, Suburram
Cerneret eluuie ſanguinis affluere.]

ea enim loca potiſſimum Chriſtianorum carnificina in Vrbe nobilitata fuiſſe videntur; cum alioqui (vt dictum eſt) extra Vrbem mortis reos duci conſueuiſſe, more maiorum, certum ſit.

XVIII. B

b Tacit. lib. 15.
c Hieronym. de ſcript. eccle ca. 1.
De loco ſepulturæ Petri.

Ceterum in ea quoque Vaticani parte, in qua Circus Neronis erat, ſimul & horti, iuſſu eiuſdem Imperatoris quamplurimos Chriſtianos ſæuiſſime fuiſſe necatos, ex Tacito [b] ſuperius demonſtrauimus. Verum locum illum ſepulturæ potius quàm martyrij fuiſſe putamus: ſiquidẽ Hieronymus [c] ait, ſepultum fuiſſe in Vaticano iuxta viam Triumphalem. Diſtinctus plane fuiſſe videtur locus ſepulturæ ab eo vbi martyrium ſubijt: nam non vnum eumdemque fuiſſe, ipſe nuper citatus liber de Romanis Pontificibus docet, dum ait ſepultum fuiſſe iuxta locum vbi crucifixus eſt: qui quòd in eodem monte ſitus eſſet, ſatis propinquus eſſe videri poterat: ac ſic ille vere (quod diximus) locus martyrii fuiſſe dicatur, qui in ſummo Ianiculo poſitus, eiuſdem rei geſtæ memoria eſt inſigniter illuſtratus. cui quidem loco & cetera ſuperius recitata, præter illa quæ habentur de obeliſco, aptari poſſe videntur: nam ibidem haud procul a monte deorſum in plano prope Tiberim poſita Naumachia erat, quæ ab aliis Iulio Cæſari, ab alijs vero Auguſto adſcribitur. nã auctor eſt Dio [d], Naumachiam ab Auguſto factam: Tacitus [e] vero eumdem locum nominat ſtagnũ Agrippæ, vbi in nauibus Nero epulum lautiſſimum exhibuit. Ceterum a Nerone nõniſi Circum ad agitandos equos in Vaticano fuiſſe conſtructum, Tacitus tradit; nec quempiam antiquorum inuenimus, qui Naumachiam a Nerone in Vaticano factam eſſe meminerit: ſiquidem (vt idem qui ſupra auctor eſt Dio) Naumachiam cum exhibuit, bellum videlicet Perſarum cum Athenienſibus, illam non in circo, ſed in theatro a b eo editam tradit. Vbi nam autem fuerint ſtagna Neronis, ab eodem ædificata ad eiuſmodi exhibenda ſpectacula, ſatis expreſſum habetur a Martiale [f], qui deſcribens ingentem molem amphitheatri Domitiani Cæſaris, inter alios habet hos verſus: C

d Dio in Nero.
e Tacit. lib. 15.
f Martial. lib. 1. epigram 2.

Hic vbi conſpicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.]

meminit & in fine eiuſdem libri primi Epigrammatum de eodem Neronis ſtagno. Ex his igitur hæc ſummatim colligimus, paſſum eſſe Petrum ſuppliciũ crucis in ea ſummitate Ianiculi, ſeu Vaticani montis, quæ eſſet imminens Naumachiæ deorſum iuxta Tiberim poſitæ: ſepultũq. in ima Vaticani parte, apud quam Neronis horti eſſent, & Circus eum obeliſco. hæc de loco.

XIX.

De Crucis ſupplicio.

g Hier. de Scrip. eccl. c. 1.
h Orige. in Geneſ. apud Euſeb. lib. 3. cap 1.
i Augu. ſerm de ſanct. 28.

Quod ad ſupplicium crucis ſpectat: omnium ſanctorum Patrum ſententia liquet, ipſum capite deorſum verſo, & in ſublime pedibus eleuatis, cruci confixum fuiſſe; idque factum ex animi ſui ſententia, cum aſſereret ſe indignum (vt verbis [g] Hieronymi vtar) qui ſic crucifigeretur vt Dominus ſuus. Prætermittimus referre, quæ in dictis Actis paſſionis eius, Lini nomine iſcriptis de eiuſmodi inuerſæ crucifixionis myſterio fuſius diſſeruntur: ſed quæ tantum ab antiquis Patribus memoriæ ſunt commendata, velut quædam paſſionis eius trophæa nobiliſſima, recenſebimus: & in primis quæ Origenes [h] ceteris antiquior ſcribit in hæc verba: Petrus ad extremum Romę cum verſaretur, capite deorſum ſtatuto (ſic enim perpeti cupiebat) cruci affixus eſt.] S. Auguſtinus [i] de his agens, hæc ait: Currunt itaque vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam.] & paulo poſt: Petrus pro Chriſto capite deorſum verſo in ligno ſuſpenditur: Paulus pro Chriſto gladio trucidatur. Ille proprijs greſſibus proficiſcebatur ad Chriſtum; oculiſque ad ſuperiora reſpiciens, beatum ſpiritum deducebat ad cælum.] At Chryſoſtomus [k]: Gaudeas, inquit, Petre, qui ligno crucis fruitus es, & ad Magiſtri ſimilitudinem recta quidem figura ſicut Dominus noſter crucifigi noluiſti, ſed magis inuerſo capite, veluti e terra ad cælum iter parans. O clauos illos beatos, qui membra illa ſanctiſſima pertranſierunt.] Sed & Prudentius [l] hæc quoque his verſibus: D

k Chryſo. hom. in Princ. Apoſto.
l Pruden. Periſteph. hym. 12.

Prima Petrum rapuit ſententia, legibus Neronis
Pendere iuſſum præminente ligno.
Ille tamen veritus celſa decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magiſtri,
Exigit vt pedibus merſum caput imprimant ſupinis,
Quo ſpectet imum ſtipitem cerebro.
Figitur ergo manus ſubter, ſola verſus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.] E

m Max. in Nat. Apoſt. ſerm. 1.
Myſterium Crucifixionis Petri.
n Theodor. orat. de charit.

Maximus [m] præterea: Hic eſt, inquit, Petrus, qui dum ad crucem tamquam Chriſti diſcipulus duceretur, verſo ſe poſcens corpore crucifigi, paſſionem non timuit, ſed æqualitatem crucis Dominicæ declinauit; vt oſtenderet vniuerſis, admirandæ ſe humilitatis virtutem, nouique myſterii diſciplinam & inter tormenta ſeruaſſe.] Theodoretus aliam quoque affert cauſam, ſic dicens [n]: Cum ad mortẽ crucis a Nerone damnatus eſſet, rogauit carnifices, ne ſimiliter atque Dominus trabi

affigeretur,

A affigeretur,ſed contrario modo. Veritus(quod eſt veriſimile)ne eadem paſſio eundem ſibi ab inſipientibus honorem conciliaret;ideo rogauit vt manus inferius,ſuperius autem pedes affigerentur.]hæc ille. Sunt de his aliorum ſanctorum Patrum teſtimonia,atque etiam præconia:ſed hæc ſatis pro inſtituti ratione.

XX.

Cum in cruce ſic affixus martyrium conſummaſſet,a Marcello presbytero [a] eius corpus curatum,aromatibuſque conditum magnificentiſſime more regio,nedum Iudaico traditur ſepulturæ. Alia enim ab his diuerſa erat Romanorum conſuetudo:nam de his Neronis temporibus, cum agitur de Poppæa Auguſta defuncta,hæc Tacitus [b]: Corpus eius non igni abolitum,vt Romanus mos,ſed Regum externorum conſuetudine differtum odoribus conditur.] Sepultum fuiſſe Petrũ in Vaticano, non tantum citata a nobis ſuperius teſtimonia, ſed & Prudentius [c] monſtrat his verſibus.

a Act. Lini.
b Tacit. lib. 16.
c Prud. aduer. Sym. lib. 1.

Aut Vaticano tumulum ſub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obſes.]

Locus in Vaticano vbi Petrus ſepultus.

Sed quod ad loci faciem ſpectat,fuiſſe illam partem Vaticani oliuis feracem, & fonte irriguam,
B idem ipſe Prudentius docet his verſibus [d]:

d Prud. Periſteph. hym. 12.

Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliua,murmurans fluento.
Namque ſupercilio ſaxi liquor ortus excitauit
Fontem perennem chriſmatis feracem.

XXI.

Sic igitur glorioſiſſimo martyrio tam Petrus quàm Paulus vita functi ſunt; locaque ipſa vbi eorum ſacra corpora ſepulta fuerunt,non quidem obſcura,ſed(quod mirandum eſt)inter perſecutores abſque iactura vel contumelia aliqua,clariſſima remanſerunt,eademque velut nobiliſſima trophæa victoriæ a Chriſtianis ſummo honore ſunt habita. Eſt de his teſtis locupletiſſimus Caius antiquus Theologus,quem temporibus Zephyrini Papæ vixiſſe,Euſebius [e] tradit,qui & hæc ipſum dicentem inducit:Ego,inquit,Apoſtolorum trophæa perſpicue poſſum oſtendere. Nam ſi lubet in Vaticanum proficiſci,aut in viam quæ Oſtienſis dicitur,te conferre; trophæa eorum, qui iſtam Eccleſiam ſuo ſermone & virtute ſtabilierunt,inuenies.]hæc ipſe. Conſueuiſſe Chriſtianos, etiam perſecutionis tempore,non tantum qui Romæ erant, ſed ex remotioribus tam Orientalis
C quàm Occidentalis orbis partibus Romam venire,vt veneranda Apoſtolorum ſepulchra inuiſerent ac venerarentur,hiſtoriæ complurium ſanctorum martyrum declarant. Nam ex Perſide veniſſe conſtat Martham,Marium,& Audifacem temporibus Claudij Iunioris,ſub quo etiam martyrio ſunt coronati,vt ipſorum Acta demonſtrant [f]: idque & Maurus,qui etiam martyrium ſubijt,feciſſe reperitur,& alij [g]. Verum locum Petri fuiſſe miraculis quoque celebrem, verba illa [h] nutricis Hermetis ſignificant,quibus ait:Tu ſi ad limina Petri duxiſſes eum, & Chriſto credidiſſes,hodie filium tuum haberes incolumem.]

Clariſſima Apoſtolorũ memoria.
e Euſeb. lib. 2. c. 24.
f Sur. tom. 1. 14. Febr. & Roman. Martyrol. 19. Ianuar.
g Martyrolog. Rom. 22. Nou.

XXII.

Porro tentaſſe Orientales Chriſtianos hoc eodem anno ſurripere ſacra corpora Apoſtolorum, & in Orientem transferre,ac vti ſuos gentiles ſibi vendicare,Gregorius Papa ad Conſtantinã Auguſtam ſcribens,teſtatur his verbis [i]: Eo tempore quo paſſi ſunt,ex Oriente venerunt, qui eorum corpora,ſicut ciuium ſuorum,repeterent:quæ ducta vſque ad ſecundum Vrbis milliarium,in loco qui dicitur ad Catatumbas,collocata ſunt:ſed dum ea inde leuare omnis multitudo eorũ conueniens niteretur,ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit atque diſperſit, vt talia denuo nullatenus attentare præſumerent. Tunc autem exeuntes Romani,eorum corpora, qui hoc
D ex pietate Domini meruerunt,leuauerunt,& in locis quibus nunc ſunt condita,poſuerunt.] hæc Gregorius.

Orientales conati ſurripere corpora Apoſtolorum.
h Extant apud Sur. in Actis S. Alex. Papæ. die 3. Maij.

XXIII.

At reddita Eccleſiæ pace,Chriſtiani Imperatores eadem inuiſere,venerari, & debito religionis obſequio colere,ſtudioſius quæſierunt,ac propenſius curauerunt. De his enim hæc S. Auguſtinus [k]: Nunc,inquit,ad memoriam piſcatoris flectuntur genua Imperatoris:ibi radiant gemmæ diadematis,vbi fulgent beneficia piſcatoris.]& alibi ſcribens ad Madaurenſes [l]: Videtis & Imperij nobiliſſimi eminentiſſimum culmen ad ſepulchrum piſcatoris Petri, ſubmiſſo diademate, ſupplicare.]Et Chryſoſtomus [m]: Seruorum Chriſti ſplendida ſunt ſepulchra,quæ Vrbem maxime regiam occupauerunt,& dies perſpicui ſunt:diem feſtum terrarum orbi facientes, non ædificiorum amplitudine & ſplendore(hac enim parte excellunt)ſed,quod amplius eſt,conuenientium ſtudio. Nam & ipſe ille purpura indutus peregre proficiſcitur,ſepulchra illa cõplexurus; & faſtu depoſito,contingit ſanctos,rogans vt ſibi apud Deum patrocinentur; & tabernaculorum opificẽ, & piſcatorem patronos etiam mortuos deprecatur ille diadema geſtans.]hucuſq; Chryſoſtomus. Hæc quàm ſint vera,ipſæ Gallæ Placidiæ Auguſtæ [n] litteræ ad Pulcheriam Auguſtam teſtantur
E his verbis,dum ſui in Vrbem aduentus ad limina Apoſtolorum cauſam reddit,ſic dicens: Vt Romam frequentibus concurſionibus adæque deſideremus inſpicere, cauſa eſt nobis amplectendæ religionis, vt terminis ſanctorum noſtram exhiberemus præſentiam: quos certum eſt pro ſua virtute in cæleſtibus conſtitutos, neque inferiora deſpicere. Nos itaque ſacrilegium eſſe credimus,ſi ſolemnium ordinem denegemus.] hæc ipſa. In hanc eamdem ſententiam idem qui ſupra [o] Chryſoſtomus: Relictis omnibus,ad ſepulchra piſcatoris & pellionis currunt & Reges, & Præſides, & milites. Et Conſtantinopoli Reges noſtri magnam gratiam putant,ſi non prope Apoſtolos,ſed ſi vel extra eorum veſtibula corpora ſua ſepeliantur, fiantque piſcatorum oſtiarij Reges.]

Cultus S. Petro exhibitus ab Imperatoribus.
i Gregor. lib. 3. epiſt. 30.
k Aug. de Sanct. ſerm. 28 in fine.
l Aug epiſt. 42.
m Chryſo. in 2. ad Cor. 1. hom. 26.
n Habentur in præamb. Conc. Chalced.
o Chryſo. hom. Quod Chriſt. ſit Deus.
p Chryſoſt. in epiſt. ad Rom. homil. 32.

XXIIII.

Idem alibi [p] cum agit de eorumdem ſepulchris, hæc de Pauli theca:Quis mihi nunc dabit circũfundi corpori Pauli,affigi ſepulchro,videre puluerem corporis illius,quæ adhuc in Chriſto deerant implentis,ſtigmata illius geſtantis,prædicationem Euangelij vbique ſeminantis;puluerẽ,inq̃, oris illius,per quod Chriſtus locutus eſt?]& paulo poſt:Vellem videre ſepulchrum,quo recondita

De Pauli Sepulchro.

ſunt arma iuſtitiæ,arma lucis,membra nunc viuentia, tunc vero cum in hac vita eſſent,mortua.] A
a Chryſo. in 2. ad Tim.hom.4. & alibi [a]: Nullus ex Romanis Regibus tanto in honore fuit,quanto hic eſt. Ceterum Imperator foris alicubi iacet abiectus:hic autem velut viuens & regnans tenet.]Idem de Petri ſepulchro [b]:
b Chriſo.homi. in Pſal.48. Quot Reges vrbes euerterunt,portus extruxerunt,& nominibus ſuis inſcriptis deceſſerunt; nec tamen eis quicquam profuit,ſed ſilentio & obliuioni mandati ſunt? Piſcator autem Petrus,qui nihil fecit eorum,quoniam virtutem eſt proſecutus,& ciuitatem maxime regiam occupauit, etiam poſt mortem reſplendet Sole clarius.]

XXV. *Vrbis munitio corpora Apoſtolorum.* Horum ſepulchris Vrbem eſſe munitam,alibi idem Chryſoſtomus tradit,cum ait [c]: Hoc corpus plebem hanc munit,quod quauis turri,innumeriſq. mœnibus ac vallis eſt tutius: & cum ipſo corpus etiam beati Petri,&c.]Eadem & Chriſtianus nobilis poeta Venantius Fortunatus verſibus cecinit [d]; quæ velut ſepulchrorum ipſorum hic epitaphium ſunto:
c Idem in epiſt. ad Rom.ho. 32.
d Venant Fort. lib.3. carmin.

Cælorum portæ,lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus,fulgurat arce Petrus.
Inter Apoſtolicas radiantis luce coronas
Doctior hic monitu,celſior ille gradu.
Corda per hunc hominum reſerantur,& aſtra per illum: B
Quos docet ipſe ſtylo,ſuſcipit ille polo.
Pandit iter cæli hic dogmate,clauibus alter:
Eſt via cui Paulus, ianua fida Petrus.
Hic petra firma manens,ille architectus habetur:
Surgit in his templum,quo placet ara Deo.
A facie hoſtili duo propugnacula præſunt,
Quos fidei turres Vrbs caput Orbis habet.
Hi radiant oculi pretioſo in corpore Chriſti,
Lumine qui proprio cetera membra regunt.]

e Greg.lib.7.epiſtol.33. Quàm autem hæc de protectione Vrbis ſint vera; cum innumera ſint exempla ſuis locis inferius recitanda,vnum modo ſatis habeatur Gregorii Romani [e] Pontificis teſtimonium ex his quæ experimento didicit:ſic enim ſcribit ad Ruſticianam Patriciam,rogans vt Romam veniret: Si gladios Italiæ & bella formidatis,ſolicite debetis aſpicere,quanta beati Petri Apoſtolorum Principis in hac Vrbe protectio eſt;in qua ſine magnitudine populi,& ſine adiutorijs militum,tot annos C
inter gladios illæſi Deo auctore ſeruamur.]hæc Gregorius.

XXVI. At quis eruditus ac prudens,velut e ſublimi ſpecula mentis oculis luſtrans Orbem, & omnes qui vnquam fuerunt principatus & regna conſiderans,non intelligat ea omnia Principum in eis regnantium ſceleribus eſſe conuulſa,ac funditus perijſſe,Romanum vero Imperium ſub tot tantiſque illud regentibus feralibus monſtris nonniſi diuina virtute potuiſſe ſubſiſtere? Quo enim po-
Vrbs Roma ab Apoſtolis ſeruata. tiſſimum tempore ſub omnium ſceleſtiſſimo Imperatore ipſum Romanum Imperium in maiori videretur poſitum eſſe diſcrimine:eidem,veluti collabenti parieti trabe ſuſtulto,crucis virtute ſuccurritur;& duabus hiſce viuis columnis in medio nutantis molis erectis, Vrbi cum Imperio pariter caſuræ opportune conſulitur. Iam enim ſæculum ipſum aduenerat, quando antiquo oraculo Tiberij Imperatoris temporibus peruulgato,finem Romani imminere Imperij dicebatur. Reci-
Dio in Neron. tans illud Dio [f], ſic ait; In primis omnes commouebat recordatio oraculi,quod decantatum fuerat Tiberij temporibus.id erat;

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν
Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις] Latine ſic redditur: D
His tercentenis circumuoluentibus annis
Seditio perdet Romanos.]

Quæ autem,quantave poſt Neronis occubitum concitata fuerint bella ciuilia, vt anno vno tres occiſi fuerint Imperatores,paulo inferius dicturi ſumus. Sicq. aduenisse iam tẽpus oraculi, æque omnes non immerito exiſtimarunt.

XXVII. *Prodigia immenſa ſub Nerone.* Verum hæc viſa ſunt nonnullis portendere prodigia numquam antea præteritis ſæculis viſa: quæ Plinius [g], qui tunc viuebat,eaque videbat,ſic ſcribit: Non minus mirum oſtentum cognouit ætas anno Neronis Principis ſupremo,ſicut in rebus eius expoſuimus;pratis,oleiſque (intercedente via publica) in contrarias ſedes tranſgreſſis in agro Marrucino, prædijs Vettij Marcelli
g Plin.lib.2.cap. 83.& lib.17.cap. 25. equitis Romani,res Neronis procurantis.]Refert hæc idem iterum alibi his verbis: Super omnia,quæ vnquam audita ſunt,erit prodigium in noſtro æuo Neronis Principis ruina, factum in agro Marrucino Vettii Marcelli e primis equeſtris ordinis, olueto vniuerſo viam publicam tranſgreſſo,aruis inde e contrario in locum oliueti profectis.]At quid idem Plinius amplius? Am-
h Plin.lib. 2.cap. 103. nes,inquit [h],retro fluere,& noſtra vidit ætas,Neronis Principis annis poſtremis, ſicut in rebus E
eius retulimus.]Hæc cum ſcribat Plinius,nemo dubitet fuiſſe veriſſima. Nam qua ratione mentiri eum oportuit,cum viuentes adhuc extarent teſtes,qui eum mendacij turpiter arguiſſent?

XXVIII. Cum igitur hæc ſic ſe habeant,& rerum in meliorem ſtatum mutationem portendiſſe viſa ſint
i Tacit.lib.1. hiſto. illis:interpretetur hæc,qui velit,Neronis præmõſtraſſe interitum. Nam qui,rogo, melior ſecutus eſt rerum ſtatus,cum ſub tribus,qui ſucceſſerunt,Imperatoribus,Galba,Othone, & Vitellio, tri-
Mutatia Religionis prodigijs annunciata. bus bellis ciuilibus viſum ſit Romanum Imperium penitus conflagraſſe,& alia complura deploranda plane ab omnibus accidiſſe,quæ breui compendio Tacitus [i] collegit? Quòd ſi poſtea Veſpaſiani Imperio cuncta viſa ſint floruiſſe:cito tẽpus illud,velut dies Alcyonij, eſt præterlapſum:
k Pruden. Periſteph.hym. 2.de S.Laurent. nam qui illi ſucceſſit Domitianus,tempora Neroniana reſtituit. His igitur conſideratis,verior viſa eſt illa prodigiorum interpretatio:nimirum,vt per ea ſigna,religionis in melius mutatio monſtraretur,de qua Prudentius [k] hiſce verſibus:

Diſcede

A *Diſcede adulter Iuppiter.*
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque iam Chriſti fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri:
Tibi,id quod ipſe amaueras,
Factum Neronis officit.]

XXIX.
Roma illuſtrata Sanguine Apoſtolorũ.

Sed quàm egregie Romana Eccleſia perfuſa Apoſtolorum Principum ſanguine fuerit illuſtrata, Tertullianus [a] his explicat: Felix,inquit,Eccleſia,cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt:vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur:vbi Paulus Ioãnis exitu coronatur:vbi Ioãnes Apoſtolus,poſtquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.] & alibi [b]: Orientem fidem primus Nero cruentauit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci aſtigitur. Tunc Paulus ciuitatis Romanæ conſequitur natiuitatem, cum illic martyrij renaſcitur
B generoſitate.]Ruſum de eadem Romana Eccleſia hæc Theodoretus [c]: Habet autem communium quoque Patrum & veritatis doctorum Petri & Pauli ſepulchra,quæ Fidelium animas illuminant. Horum autem beatiſſimorum par plane diuinum exortum quidem eſt in Oriente, & radios in omnem partẽ emiſit:in Occidente autem prompto & alacri animo vitæ ſuſcepit occaſum, & nunc illinc orbem terræ ſuis radijs illuſtrat:ij veſtram ſedem effecere magis illuſtrem:ea eſt veſtrorum bonorum colophon.]hæc ille. At non omittimus quæ itidem de illuſtrata Vrbe Apoſtolorum ſepulchris Ioannes Chryſoſtomus [d] ſcribit;noſque ea velut corollarium,licet omnibus pene vulgata,hic ad poſtremum addimus: Ego,inquit,Romam propterea diligo; tametſi & aliunde queam illam laudare,nempe a magnificentia,ab antiquitate,a pulchritudine,a multitudine,a potentia,a diuitijs,& a rebus in bello fortiter geſtis:ſed relictis omnibus iſtis, ob id illam beatam prædico,quòd erga illos Paulus,dum viueret,adeo fuit beneuolus,adeo illos amauit,coram diſſeruit, & poſtremo vitã apud eos finiuit. Vnde & ciuitas iſta hinc facta eſt inſignis pluſquàm a reliquis omnibus:& quemadmodum corpus magnum ac validum,duos habet oculos illuſtres, ſanctorum videlicet illorum corpora. Non ita cælum ſplendeſcit,quando radios ſuos Sol ex ſeſe dimittit,quẽ
C admodum Romanorum Vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundẽs. Hinc rapietur Paulus,hinc Petrus:conſiderate & horrete,quale ſpectaculum viſura ſit Roma, Paulum videlicet repente ex thecã illã cum Petro reſurgẽtem in occurſum Domini ſurſum ferri. Qualem roſam Chriſto mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur Vrbs iſta? Qualibus catenis aureis cincta eſt? Quales habet fontes? Propterea celebro hanc Vrbem,non propter copiam auri, non propter columnas,neque propter aliam phantaſiam,ſed propter columnas illas Eccleſiæ.] huc uſque ipſe.

a Tertullian. de præſcript.
b Idem in Scorpiaco.
c Theodoret. in epiſt. ad ſanct. Leon. Pont.
d Ioan. Chryſo. in epiſt ad Rom hom. 32.

XXX.
De vinculis Petri.

Ad hæc etiam addimus,quòd non tantum ſepulchra Apoſtolorum magno ſunt honore habita,ſed & ipſa paſſionis inſtrumenta. Siquidem vincula,quibus Petrus in carcere vinctus fuit, perquiſita atque inuenta, Balbina virgo [e] filia Quirini Tribuni eſt ſummopere venerata. Quæ cuſtodita,& ad poſteros per manus tranſmiſſa,indita eis diuina virtute,miraculis coruſcarunt: qua de re a Patribus mirificis præconijs ſunt prædicata: ex illis enim tenuia ramenta Chriſtianiſſimos Principes ad collum religionis cauſa geſtare conſueuiſſe,ſuo loco dicemus. Ac demum(quod vltimo loco dicimus)tantum abfuit vt Principibus Apoſtolorum glorioſo martyrio vita functis, credentium fides tepuerit,vt magis magiſque fuerit propagata:eorum enim exẽplo incenſa ſunt cor
D da credentium,magnoque fœnore numerus martyrum eſt Romæ auctus,vt ſanctus Leo [f] his explicat verbis: Non minuitur perſecutionibus Eccleſia,ſed augetur;& ſemper Dominicus ager ſegete ditiori veſtitur,dum grana,quæ ſingula cadunt,multiplicata naſcuntur. Vnde duo iſta præclara diuini germina ſeminis in quantam ſobolem germinarint, beatorum millia martyrum proteſtantur:qui Apoſtolicorum æmuli triumphorum,Vrbem noſtram purpuratis & longe lateque rutilantibus populis ambierunt,& quaſi ex multarum honore gemmarum confecto vno diademate coronarunt.]Sed de his modo ſatis.

e Acta Alexand. Pap. apud Sur. 3. Maij.
f S. Leo ſer. 1. in Natal. Apoſt.

XXXI.
Petri effigies.

His itaque de martyrio Petri poſtremo loco narratis; qualis eiuſdem corporis effigies atque ſtatura fuerit(nam de Paulo ſuperius actum eſt)quæ ab alijs ſcripta inuenimus,recitabimus. Diximus nuper Euſebij [g] auctoritate,eos qui ex Gentibus ab Apoſtolis prædicatam Chriſti fidem accepiſſent,accepti tam immenſi beneficij memores, illorum imagines coloribus vel alio modo exprimendas curaſſe. teſtaturque idem auctor,ſe in hunc modum Chriſti Domini & Apoſtolorũ Petri & Pauli pictura expreſſas imagines a maioribus conſeruatas aſpexiſſe. Affirmat & Auguſti
E nus, [h] effigiari conſueuiſſe Chriſti imaginem hinc inde Petrum & Paulum (quod & alias diximus)pictos habentem. Ex his igitur haud difficile fuit,vt ipſorum vultus quibuſdam lineamẽtis, maiori ſaltem ex parte,hiſce imaginibus haberentur expreſſi:quæ etiam ſcriptorum monumẽtis fuerint ab alijs memoriæ commendata. Nam & Nicephorus [i] his verbis Petri imaginem reddit: Petrus quidem haud craſſa corporis ſtatura fuit,ſed quæ aliquanto eſſet erectior, facie ſubpallida & alba admodum:capilli & capitis & barbæ criſpi & denſi, ſed non admodum prominentes fuere:oculi quaſi ſanguine reſperſi,nigri:ſupercilia prope euulſa:naſus autem longior ille quidẽ, non tamen in acumen deſinens,ſed preſſus,ſimuſque magis.]hæc ille. Sed ea de oculis ſanguineis ſic accipe,quòd aſſiduo ploraſſe feratur.

g Euſeb. hiſt. li. 7. c. 14.
h Aug. de conſenſ. Euang. lib. 1. c. 10.
i Niceph. lib. 2. c. 37.

XXXII.
Vxor Petri Martyr.

At non Petrus tantum,ſed & vxor Petri perſtans in fidei Chriſtianæ confeſſione, & ipſa quidem digna tãto viro vxor,adepta eſt palmam martyrij. Quando autem id acciderit,non ſatis conſtat;licet compertum habeatur,ante Petrum eam illud obijſſe certamen,cum de vtroque hæc ſcribat Clemens Alexandrinus [k]: Aiunt certe,beatũ Petrum,cũ vidiſſet vxorem ſuam duci ad mortem,lætatum quidem eſſe pp vocationem,& quòd domum reuerteretur; valde tamen exhortan-

k Clem. Alex. Strom. lib. 7.

do & conſolando,proprio nomine eam compellantem dixiſſe:Heus tu,memento Domini. Tale A
erat beatorum matrimonium.]hæc Clemens.Verum qui coniugem habuit Petrus,filiam quoque
ex ea genuiſſe traditur,eamdemque ſuſceptam antequam ad ſupremam Apoſtolatus dignitatem
aſſumeretur a Domino.nam conſtat tum Tertulliani,tum S.Hieronymi(vt alias fuſius dictũ eſt)
ſententia,coniugatos Apoſtolos,ex quo a Chriſto vocati ſunt,fuiſſe ab vxoribus continentes.Ce-
terum quòd Petronilla ſit dicta,in baptiſmate potius,more maiorum,cum renata, quam cum na-
ta eſt,oportuit contigiſſe:nam eo tempore Simon,& non Petrus,parens eius,ex quo ipſa nomẽ ac
cepiſſe videtur,appellabatur:cum præſertim haud vſu frequenti receptum eſſet apud Hebræos,vt
filij a parentibus nomẽ ſumerent deriuatum,ac molli vocis inflexione ac deſinentia diminutum;
a Act.18.& 24. niſi a Romanis illud mutuati eſſent,vt Druſilla & Priſcilla,quarum meminit Lucas [a] in Actis.
Quinetiam magis proprie Petronilla a Petronio,quàm a Petro deducta videri poſſet:nam a Pe-
tro Petrilla,vt a Priſco Priſcilla,a Druſo Druſilla,dicenda potius videretur.Erat autẽ Romæ no-
b Valer.lib.4.c.7. bilis familia Petronia [b], licet olim equeſtris tantum ordinis,ex qua Petronij complures viri cla
riſſimi,vt ille qui nuper ſub Caio Caligula miſſus eſt Præſes in Syriam,vir egregia probitate ſpe
ctatus,de Iudæis optime meritus,cuius opera templum Hieroſolymitanum ab eiuſdem Impera-
toris immani impietate ſeruatum eſt(vt diximus ſuperius)impollutum. B

XXXIII. Qua ratione ſæpe in mentem venit dubitare,num ſic dicta fuerit Petronilla filia Petri , ſicut
c 1.Pet.4. ab eodem Apoſtolo [c] nominatus eſt Marcus filius ſuus,cum ait: Salutat vos Eccleſia quæ eſt in
De Petronilla. Babylone,& Marcus filius meus.]cum præſertim Marcelli presbyteri epiſtola,qua agitur de ea-
dem Petronilla Petri filia,eam dicat adeo fuiſſe formoſam, vt Flaccus vir nobilis eam ardentiſſi-
me adamarit:nam cum Petri filia ante Apoſtolatum(vt diximus)nata, iam prouectioris eſſet æta
tis,haud putandum tam excellentis formæ fuiſſe,vt eam homines deperirent. Nã ſi obitus Petro-
nillæ tunc contigit,quando Nicomedes presbyter,qui a Flacco teneri iuſſus eſt , ſtatim vt corpus
Feliculæ ſepulturæ mandauit,martyrium conſummauit(quod Vſuardus in Nicomede accidiſſe
tradit ſub Domitiano Imp.)plane dicendum eſſet,eam tunc fuiſſe ſexagenariam:ſin vero eam ſe-
quenti anno a Petri martyrio eſſe defunctam dixerimus(quod nemo tradit)fuiſſe eam iam qua-
dragenariam affirmandum eſſet:cui ætati ſi iugem morbum addas,quo eam afflictatam eſſe Acta
tradunt;plane haud eiuſmodi potuit eſſe præſtantis formæ,vt Flaccus eam tam vehementer ama-
ret.Quamobrem ea quæ Marcelli nomine ſcripta habetur epiſtola,nonnihil fide minuitur. Sed &
d Auguſt. cõtr. Adim.c.17. de fide illius epiſtolæ nos ambiguos pariter reddit S.Auguſtinus [d], dum agens contra Adiman- C
tum Manichæum,hiſtoriam de Petri filia paralytica precibus patris ſanata,cum apocryphis recẽ
ſet.Sed quicquid ſit,hæc de illa redduntur certa firmaque maiorum traditione,compluribuſq; il-
luſtrata monumentis;Petronillam ſanctiſſimam virginem extitiſſe,eamdemque a maioribus no-
minatam eſſe,quauis ex cauſa,filiam Petri;cuius nomine conſtructum fuerit vetus ac nobile cœ-
e In Actis Greg. Papæ iij. meterium [e],eiuſque natalis anniuerſaria commemoratione ſit celebris, omnibus Martyrologijs
f Die 31. Maij. [f] ac pariter Kalendarijs illuſtrata.Sedit autem Petrus Romanæ ſedis Epiſcopus(vt ex his quę de
Anni ſedis Petri. ſedis eius inſtitutione ſunt dicta,perfacile colligi poteſt)annis vigintiquatuor , menſibus quinq;,
& diebus vndecim.Siqui autem aliter annos ſedis Petri numeraſſe videantur; ex inita a nobis ſu
perius ratione inſtitutæ ſedis eius,erroris arguuntur ac conuincuntur. Nam cum durante adhuc
anno ſecundo Claudij,Chriſti vero quadrageſimoquinto,die decimaoctaua Ianuarij Romæ ſede
te ipſum cœpiſſe,ſit demonſtratum;atque ſuperius itidem manifeſtiſſima ratione declaratũ , hoc
anno ſexageſimonono,vigeſimanona Iunij martyrio diem obijſſe;abſque dubio ſediſſe pręſcripto
annorum,menſium,atque etiam dierum numero reperitur.

XXXIIII. Poſtquam autem hic de Petri martyrio,atque vxoris,nec non filiæ ad Deum tranſitu actum D
eſt:de germani ipſius,Andreæ ſcilicet glorioſo per crucem quoque conſummato martyrio vt dica
mus,inſtituti ratio a nobis videretur exigere:ſed cunctabunda diu hæſit oratio,apocryphorum ꝑ-
pedita timore,quo minus libere,vt aſſolet in rebus certa fide exploratis ac veris,hactenus proſilie
rit.Quod enim in primis ad tempus ſpectat;quo potiſſimũ anno paſſus ſit,apud antiquiores nulla
prorſus mentio reperitur:quid autem ex recentioribus aliquis pro animi arbitrio dixerit abſque
vlla teſtificatione maiorum,fides incerta ſequatur auctorem:haud enim libenter illius veſtigia aſ
ſectamur,quem in obſcuro atque inuio tramite dux certior ac tutior nõ præcedat. Illud tñ de An
dreæ martyrij tempore in Paſſionibus Apoſtolorũ(quas, qualeſcũq. ſint,ante Gelaſij Papæ tem-
pora lectitari conſueuiſſe,certum eſt)licuit reperiſſe:ipſum ſcilicet poſt Petrũ coronatũ eſſe mar-
tyrio;licet,quoto Domini anno,vel ſub quo Imperatore,inexploratum penitus relinquatur: illic
g Paſſ.S.Andreę, c.20. enim ipſi a Ioanne Apoſtolo per viſum dictum habetur poſt aſcenſum Petri [g]: Andrea , poculũ
Petri bibiturus es.]hæc ibi.De reliquis autem,quoniam paſſionis Andreæ Acta a Manichæis cor
h Augu. de fide contr. Manich. c.38. rupta,ab eiſdemque citari ſolita fuerunt , remanſit eorum(vt Auguſtinus [h] declarat exemplo)
in Eccleſia dubia fides.Quæ vero de Andreæ martyrio in epiſtola presbyterorum Achaiæ haben- E
tur expreſſa,digna exiſtimata ſunt vt in Eccleſia recitẽtur:quæ cum publica lectione nota ſint om
nibus,hic ea deſcribere prætermiſimus.

XXXV. Sed ad Romanæ Eccleſiæ ſtatum deſcribendum redeamus quam Petri martyrio afflictatam
Linus ſubrogatus Petro. reliquimus. Verum enim vero ne tam Vrbis,quàm Orbis vniuerſalis Eccleſia, ſummo truncato
capite,paſtoreque orbata,deſtituta penitus remaneret;mox in locum Petri ſubrogatus eſt Linus
natione Tuſcus,patria Volaterranus:qui ſedit annos vndecim,menſes duos,dies vigintitres. Sed
quoniam alij tradiderunt poſt Petrum ſediſſe Clemẽtem;de his omnibus exactiori diligentia eſt
nobis agendum.Inualuit penes nonnullos ea ſententia,Linum nequaquam poſt obitum Petri,illi
ſucceſſorem ſuffectum,Romanæ Vrbis Epiſcopum ſediſſe;ſed tantum viuente adhuc Petro, dum
illum vniuerſalis Eccleſiæ ſolicitudo ab Vrbe in diuerſas Chriſtiani orbis prouincias euocaret,or
dinatum eſſe coadiutorem Epiſcopum vna cum Cleto; qui ambo ſimul loco ipſius Petri obirent

Eccleſia-

A Eccleſiaſticas functiones: Linum vero, vrgente Neronis perſecutione, martyrio eſſe ſublatum an conſequenti ſub Conſulatu Capitonis & Rufi. Hæc accepta eſſe noſcuntur ex libro vulgato nomine Damaſi de Romanis Pontificibus, ſed a diuerſis auctoribus (vt verius puto) collecto: nam demonſtrabimus pluribus locis continere repugnantia inter ſe, fere in vnoquoque Pontifice, in annis cuiuſque conſignandis: vt ſatis perſpicue intelligi poſſit, e duobus ſaltem auctoribus librum illum eſſe conſarcinatum, nulla habita a collectore ratione eorum quæ inter ſe pugnantia eſſe viderentur. Eamdem de Lino ſententiam ſecutus eſt Metaphraſtes [a], qui tamē in eo ab illa diſcrepat, quòd ante martyrium Petri, immo ante annum duodecimum Neronis Imperatoris, Linum fuiſſe defunctum affirmat. Scimus alios, neminem tamen ex antiquis, eiuſdem libri de Pontificibus auctoritate permotos, neutrum, nec Linum, nec Cletum inter Romanos adnumeraſſe Pontifices Petri ſucceſſores, ſed corepiſcopos tantum eos fuiſſe, dixiſſe. At in re tanta non quid auctor incertus, quidve aliqui ex recentioribus dixerint, attendendum putamus, ſed innitendum antiquioribus certis probatiſque rerum Eccleſiaſticarum ſcriptoribus, quibus potiſſimum & certa ratio ſuffragetur.

a Metaphr. 29. Iunij.

XXXVI.

B Sed in primis accuratius eſt diſquirendum, an ſolida veritate conſiſtant anni Romanorum Pontificum in eo libro numerati per Conſules: quantumlibet enim auctor ignoretur; ſi in eo veritas nulla ex parte vacillet, maiorem ipſa ſibi quouis alio eo nomine vindicat auctoritatem. Equidem tempora adnumerata per Conſules libentioribus ſunt accipienda auribus: cum ceteris illa frequentior, liberalior, & verior noſcatur eſſe chronographia, atque in vſum frequentiorem accepta, quæ a Faſtis deducta eſt Conſularibus. Certe quidem cum vetera monumenta in antiquis ſcriptoribus interdum inuenimus eſſe Conſulibus conſignata, magno afficimur gaudio, perinde ac ſi in tenebris oberranti fax aliqua ex optato perfulgeat. Verum ſicut ad tempora elucidanda nihil his poſſet accidere opportunius; ita ſi ab aliquo falſo coniectore vel impoſtore commenticij Conſulatus affigantur, omnia ſimul confundi, ac luce patētia mox obſcuriſſima reddi neceſſe eſt. Sed agēdum, cuius ſint fidei Conſulatus in Lino poſiti, videamus. Hæc ibi ſcripta habentur: Fuit autem temporibus Neronis a Conſulatu Saturnini & Scipionis vſque ad Capitonem & Rufinū, vel Rufum Coſſ.] Hac habita per Coſſ. ratione; quidnam eſt, quòd ab alijs poſt Petrum ſucceſſor ponitur Cletus, vel Clemens; cum ex notatis Conſulibus, Linum conſtet poſt Petrum quoque ſediſſe vſque ad nonum Kalen. Octobris? An duos ſimul ſediſſe volunt? aut Linum non ſediſſe, quē idem citatus liber ſediſſe ponit? Sic igitur videas eiuſdem ſcriptionis auctoritate ratū haberi, poſt Petrum ſediſſe Linum, continuantem ſedem ſuam, qui olim non vt Pontifex, ſed vt corepiſcopus, dum vixit Petrus, ſedere cœpit: dicendumque eſſe ea ratione, ſediſſe Linum ſaltem annum vnum, menſes duos, & dies vigintiquatuor.

Exquirēda veritas temporū per Conſules.

C

XXXVII.

Rurſum vero cum auctor poſt Linum ponat Cletum, eiuſdemque ſedis annos his ſignet Conſulibus, dicens: Fuit temporibus Veſpaſiani & Titi, a Conſulatu Veſpaſiani ſeptimo & Domitiani quinto, vſque ad Domitianum nono & Rufinū Conſules:] ſi (vt vult) Cletus Lino ſucceſſit: quo modo ponit eum poſt illos nouem annos, qui intercurrunt a Conſulatu Capitonis & Rufi, quo Linum vult eſſe morte ſublatum, vſque ad ſeptimum Conſulatum Veſpaſiani ſedere cœpiſſe; cum ſecundum eam rationem dicendum eſſet, nouem illis annis ſedem vacaſſe? Verum ſecundum Conſulum rationem auctor errore lapſus conuincitur; dum poſt Linum, Cletum recēſet: nam ex Coſſ. ab eo notatis in Clemente, quem ponit poſt Cletum, Clemens immediate poſt Linum fuiſſet recenſendus: nam eum ſediſſe ait ſub Galba & Veſpaſiano a Conſulatu Thrachali & Italici vſque ad nonum Veſpaſiani Conſulatum: ſicq. ipſum ſedere cœpiſſe ſequenti anno ab obitu Lini, perſeueraſſeque vſque ad annum duodecimum: cum alioqui idem auctor dicens ſediſſe tantum annos nouem, ſibi ipſi minus conſentiat; ſicut etiam a ſe ipſo diſcrepat, dum Cletum annis duodecim ſediſſe ponit & amplius; qui ſecundum Conſules a ſe poſitos, annis tantum ſeptem inchoatis ſediſſe dicendus eſſet. Immo cū idem auctor ponat Clementem martyrio occubuiſſe anno tertio Traiani Imperatoris, longius a ſe ipſo diſſentit, dum primo habet eum ſediſſe annos nouem, vel ſecundum poſitos Coſſ. annos duodecim; ac denique numerando a tempore inſtitutionis, nimirum a Conſulatu Thrachali & Italici vſque ad tertium Traiani annum, trigintatres annos ſediſſe, videatur aſſerere. Sed & abſurdius illud eſſe videtur, quòd ea habita ratione annorum ſedis Clemētis, nullum tempus ſedis Cleti videatur eſſe relictum, immo nec Anacleti, quem intra illud tempus ſediſſe, Conſules ab eo poſiti docent. Ex his videas, per quos anfractus, & quanto cum diſcrimine prodendæ veritatis, rerum Eccleſiaſticarum narratio ducēda eſſet, ſi quæ in eo ſcripta ſunt libro, abſque diligenti peruestigatione quis eſſe ſuſcipienda contenderet; vt neceſſario ſibi ipſi contraria dicere opus eſſet.

Errores ex Cōſulatibus deprehendi.

D

XXXVIII.

E Hæc igitur in ipſo limine narrationis ſucceſſionis Romanorum Pontificum voluimus poſuiſſe; quo lector intelligat, libro illi, cum in ſingulis fere Pontificibus anni notati per Conſules diuerſi habeantur ab illis, qui in ſingulorum fronte ipſo narrationis exordio habentur adſcripti, haud facile innitendum eſſe, ſed illi potius inhærendum Romanorum Pontificum chronographiæ, quæ antiquorum ſcriptorum & Romanæ Eccleſiæ potiſſimum teſtimonio confirmetur. Quod igitur ad veteres rerum Eccleſiaſticarum ſcriptores pertinet: cum S. Ignatius [b], qui eodem ſæculo vixit cum Apoſtolis, dicat Clementem ſucceſſiſſe Cleto (ſic enim legendum eſſe pro Anacleto, poſtea demonſtrabimus) plane declarat ipſum Clementem tertio loco, nempe poſt Linum & Cletū, Romanæ Eccleſiæ Pontificem præfuiſſe. Et cum addit: Cui nunc ſucceſſit beatiſſimus Clemens, Petri & Pauli auditor] quænam illa eſſent tempora, idem his quæ eadem epiſtola ſuperius dixerat, ſignificare videtur, dum ait: Multorum aduerſariorum arbitrio exagitor, partim exilijs, partim cuſtodiis, partim vinculis.] hæc ipſe, qui & in cuſtodia poſitus, dictam epiſtolam ſcripſit ad Mariam Caſſobolitem, vt idem ibi poſt multa teſtatur, ſic dicens: Vehementer concupiui venire ad

b Ignat. ep. 4. ad Mariam Caſſob.

Clemens Cleto non Petro ſucceſſit.

vos,& vna vobiſcum requieſcere & refici. Verum nõ eſt in hominis poteſtate via eius: impedit.n. A meam voluntatem militaris cuſtodia,quæ non permittit vltra progredi.]Quibus ſane intelligitur (niſi velimus dicere,quod ratio non patitur,hæc accidiſſe in vltimis eius vinculis,cum Traiani tẽpore,vt dicemus,Romam vinctus perductus eſt)ſub Domitiano ea contigiſſe,eſſe affirmandum. Nã a morte Neronis nulla alia excitata eſt in Eccleſia perſecutio vſque ad Domitianum.Sic igitur ex Ignatij ſententia iam exploratum habetur, Clementem,non ante Domitiani tempora Romanæ Eccleſiæ curam pontificiam ſuſcepiſſe poſt Cletum.Ceterum eam epiſtolam Ignatij eſſe legitimam,ex his,quæ habentur in epiſtola ab eodem ſcripta ad Heronem diaconum,facile cognoſci poteſt,vbi & de Caſſiano ſuo hoſpite,cuius in dicta epiſtola meminerat, habuit mentionem, ibidemque de eadem Maria præclarum ab eodem Ignatio elogium ſcribitur. Sed de his ſuo loco pluribus,

XXXIX.

a Euſeb. lib. 3. c. 12.

Germana ſucceſſio Romanorum Pontificum.

Rurſus vero ex ijs quæ ex Hegeſippo proximo Apoſtolorum temporibus Euſebius [a] in ſuã hiſtoriam tranſtuliſſe viſus eſt,dum habet anno duodecimo Domitiani Imp. Clementem ſedere cœpiſſe,non ſolum citatum Ignatij teſtimonium roboratur,ſed etiam manifeſtiſſimi erroris redarguuntur qui eum ſubſtitutum fuiſſe Petro dixerunt.His accedit Tertullianns,qui libro tertio car- B minum,quæ ſcripſit in Marcionem,non tantum tertio loco poſt Petrum ponit Clementem, ſed adhuc etiam quarto,nimirum poſt Anacletum,his ſcilicet verſibus:

Ex quibus electum magnum,plebique probatum.
Hac cathedra Petrus,qua ſederat ipſe,locatum.
Maxima Roma Linum primum conſidere iuſſit:
Poſt quem Cletus & ipſe gregem ſuſcepit ouilis:
Huius Anacletus ſucceſſor ſorte locatus;
Quem ſequitur Clemens,&c.]

hæc ille,numerans Romanos Pontifices vſque ad Anicetum tantum,quando opus illud ipſe Tertullianus ſcribebat,quo tempore Marcion(vt ſuo loco dicemus)Romam ad Anicetum venit. Ex his itaque tantum abeſt vt concedamus poſt Petrum ſtatim ſucceſſiſſe Clementem;vt non mediocris animũ ſuſpicio pulſet ex his quæ habent Ignatius,Tertullianus, & ex Hegeſippo Euſebius,& alij,Clementem non tertio loco,ſed quarto poſt Petrum ſediſſe,ac poſt Linum, Cletum, ac etiam Anacletum,cui ſucceſſiſſe tradunt,ſedere cœpiſſe. Verum poſt Cletum, ſed ante Anacletum eſſe C ponendum,verius eſſe putamus.

XL.

b Euſeb. hiſt. li. 3. c. 38. Niceph. lib. 2. c. 18.

c Hier. de Scrip. Eccl. in Clem. cap. 15.

Inſuper cum Euſebius [b], ac ceteri omnes tam Græci quàm Latini auctores teſtentur, Clemẽtem ſubijſſe martyrium tertio anno Traiani Imperatoris,idque S. Hieronymus [c] firmiter aſſeueret,immo & ipſe liber de Romanis Pontificibus aperte doceat: qua ratione,quæſo,dicere poſſumus Clementem ſediſſe ſtatim poſt Petrum,cum ab eo tempore vſque ad Tertium Traiani annũ intercurrat trigintatrium annorum ſpatium? At quis vnquam ſomniauit tam longo tempore Clementem ſediſſe,immo & quis dixit ipſum amplius nouennio Eccleſiæ Rom. prçfuiſſe,id Euſebio, idque nuper citato libro,id denique ceteris recentioribus atteſtantibus? Et,ſi ſemper dicto tempore a Nerone vſque ad Traianum ſedit Clemens:quiſnam,rogo,locus aſſignabitur Cleto? vt dicere prætermittamus de Lino,quem volunt eadem perſecutione Neronis abſque honore Romanæ ſedis Pontificatus martyrio eſſe præreptum. Vel ſi non Clementem,ſed Cletum ſucceſſiſſe Petro dixerimus:eum quidem oportuit ſediſſe annos vigintiquinque,vt eius ſucceſſor Clenens ſedẽs annos nouem,deceſſiſſe ex hac vita dicatur anno Traiani tertio.Sed quis vnquam reperiri poſſit, q eidem ad ſummum pluſquàm annorum duodecim numerum aliquando tribuerit? His igitur exa- D ctius conſideratis;neceſſario dicendum eſt,ante Clementem,Lino,Cletoque eſſe ſedis certa tempora tribuenda.

Linus & Cletus ſederunt ante Clementem.

XLI.

d Iren. lib. 3. c. 3.

Quo ordine numerati Ro. Pontifices.

e Optat. lib. 2.

Idquidem & maiores cognouiſſe,certum eſt:qui enim numerarunt primam illam Romanorum Pontificum ſucceſſionem,omnes ſemper Clementem tertio loco poſuerunt;licet plerique,ſiue vitio ſcriptoris acciderit,ſiue alia ex cauſa,Anacletum pro Cleto poſuiſſe inueniantur. Ecce tibi Irenæus [d] in primis quàm exacte eſt rem proſecutus,ſic dicens:Fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiam,Lino Epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt.Huius Lini Paulus in his quæ ſunt ad Timotheum epiſtolis meminit. Succedit autem ei Anacletus: poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens;qui & vidit Apoſtolos,& cõtulit cum eis, cum adhuc intonantem prædicationem Apoſtolorum & traditionem ante oculos haberet.] hæc Irenæus. Optatus Mileuitanus [e], & ipſe retexens catalogum Romanorum Pontificum vſq; ad ſua tempora,ſic exorditur:Cathedra vnica,quæ eſt prima de dotibus:ſedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemens,Clementi Anacletus,&c.]hæc ille, Cletum præteriens, vtpote quẽ exiſtimaſſet vnum eumdemque eſſe cum Anacleto. Sed Epiphanius [f] contra prætermittens Ana- E cletum,tantum ponit Cletum,ſic dicens Epiſcoporũ in Roma ſucceſſio hanc conſequentiam habuit:Petrus & Paulus,Linus,Cletus,Clemens, Euariſtius,&c.]S. Auguſtinus [g] ſecutus Optatũ,Cletum ratus eumdem cum Anacleto,illum pretermiſit. S. Hieronymus, Romanę alumnus Eccleſię, hæc ait [h]: Clemens,de quo Apoſtolus Paulus ad Philippenſes ſcribens ait,Cum Clemente & ceteris cooperatoribus meis,quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ:quartus poſt Petrum Romanus Epiſcopus;ſiquidem ſecundus fuit Linus,& tertius Cletus:tametſi plerique Latinorum ſecũdum poſt Petrũ Apoſtolum putent fuiſſe Clementẽ.]hæc ille; qui ſecundũ eorũ fortaſſe ſententiã [i], alibi dixit Clementem ſediſſe poſt Petrum. Sed hæc ille tunc obiter; verum cum de Clemente ab eo diligens eſt inſtituta narratio(vt vidimus)poſt Linum & Cletum ſediſſe ipſum affirmat.

f Epiph. hæreſ. 27.

g Augu. epiſt. 161.

h Hier. de Scrip. Eccl. in Cleme. c. 15.

i Hier. in Iſai. c. 52. in fin.

k Roman. Mar. 23. Septemb. 26. April. & 23. Nouemb.

XLII.

Porro hanc fuiſſe Romanæ Eccleſiæ ea de re traditionem, ſatis locuples teſtis eſt Romanum Martyrologium [k]: nam in Lino hæc habet:Romæ S. Lini Papæ & martyris, qui primus poſt beatum Petrum Apoſtolum Romanam Eccleſiam gubernauit.] & in Cleto:Natalis beati Cleti

Papæ,

A Papæ,qui ſecũdus poſt Petrum rexit Eccleſiam in perſecutione Domitiani.]ac denique in Clemẽ
te:Natalis S.Clementis Papæ,qui tertius poſt B.Petrum Apoſtolum Pontificatum tenuit.]In ip-
ſo etiam ſacro canone Miſſæ,eodem ordine quo ſederunt,iidem Linus,Cletus,& Clemens poſiti
eſſe videntur,ſecundum antiqua diptycha,dum poſt Apoſtolos primi hi tres recenſentur Roma
ni Pontifices.Idem quoque alij fere omnes tam Græcorum quam Latinorum æque ſenſerunt,ter
tio loco poſt Petrum numerantes Clementem;& primo loco poſt Petrum,Linum ponentes.Enim
vero & id ipſum in Hiſpaniarum eccleſijs ſacro hymno conſtat antiquitus decantatum:nam in an
tiquo illo Breuiario Toletano S.Iſidori,in ſacro hymno quo laudes S.Clementis in eccleſia cane
bantur,hæc inter alia habentur expreſſa:

Romanæ ſedis tertium Antiſtitem,
Quem Chriſtus ſibi conſecrauit martyrem,&c.]

XLIII.

Quamobrem quæ habentur in epiſtola Ioannis [a] Papæ Tertij nomine inſcripta,& alia Leo-
nis Papæ Secundi,quam citat Marianus Scotus cum agit de Clemente,quibus declaratur nõ fuiſ
ſe a Petro Linum & Cletum inſtitutos Romanæ ſedis Epiſcopos,ſed tantummodo coadiutores,
B non aliter quidem ſunt intelligenda,niſi quod ſic ſederint dum Petrus vixit,vt non æquale Petro
Põtificium nacti ſint, ſed coadiutores tantummodo illius extiterint;quod & nos profitemur.nam
aliter illa accipi verba,quę nuper dicta ſunt,prohibent.Quod vero addit auctor ibidem, ſucceſſo-
ri ſuo Clementi ſummum Pontificatum a Petro eſſe collatum,eumdemq.poſt Petrum Pontificiã
poteſtatem tenuiſſe;ad illud fortaſſe voluit alluſiſſe,quod Tertullianus[b],licet(vt dictum eſt)quar
to loco Clementem ponat,tamen eum a Petro ordinatum fuiſſe tradit.Nam & ſic Epiphanius [c]
quoque de Clemente ait,viuente adhuc Petro ab eo manus impoſitionem accepiſſe,ſed epiſcopa
tu recuſato,remoratum eſſe ad vtriuſque obitum,recitatq.fragmentum eiuſdem Clementis epi-
ſtolæ,ſic dicentis:Secedo,abeo,erigatur Eccleſia Dei.]affirmat id ipſum Ruffinus [d], ſed ex epi-
ſtola,quam in Latinum vertit,falſo inſcripta eiuſdem Clementis nomine ad Iacobum fratrẽ Do
mini:quam ſi Clementis eſſe germanam dixerimus,ad Simeonem potius tunc Hieroſolymorum
Epiſcopum,eumdemq,fratrem Domini,quam ad Iacobum,quem,(vt diximus)longe ante hæc
tempora martyrio functum vita cognouimus,ſcripta fuit.Sed de his inferius ſuo loco.Satis igitur
ex his narratis ſtabilis firmaq.remanet Eccleſiæ Romanæ ſententia de Petri ſucceſſoribus,cõſen
C ſuq.antiquorum Patrum tam Græcorum quam Latinorum ſtabilita: Lino & Cleto,etſi tempore
ſedis Petri,eo abſente,munere pontificio vt coadiutores ſint functi,ac etſi Clemens a viuẽte Petro
fuerit Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ prælectus & ordinatus,eumdem Clementem ceſſiſſe;iiſdẽq.
altero poſt alterum vſque ad obitum,Pontificatu ſummo perfunctis,&(vt tradit Epiphanius)Ro
manum Epiſcopatum duodecim annis tenentibus,demum tertio loco ſuffectum eſſe Clementem.
Hæc licet pluribus dicta videantur,neceſſario tamen tractata: nam ſi in ordine & tempore primo
rum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit,in multos alios errores ferri omni-
no cogetur.

a Ioann.III.ad Epiſcop.Germ.

Quomodo Linus & Cletus corepiſcopi.

b Tertul.de præſcrip.c.32.

c Epiph.hæreſ.27.

d Ruff.in præf.lib.Recogn.

XLIV.

Martyres Romæ poſt Petrum.

Sed vt ad cetera quæ poſt necem Apoſtolorum & Lini ſucceſſionem contigerunt(quod inſti-
tuti ratio poſtulat)redeamus:tãtum abfuit,vt necatis Apoſtolis,excitata ſemel a Nerone in Chri
ſtianos perſecutio extincta fuerit,vt potius vehemẽtioribus flammis exarſerit,& impetu grauio-
ri reuixerit.Nam in eos in primis qui ſibi familiarius adhæſiſſent,rabies imperatoris incẽditur:ſi
mulque gladius perſecutionis exeritur,id quidem Acta ſuperius citata teſtantur. Erant enim ex
his complures ex ipſius Neronis familia,quorum meminit Paulus Romæ ſcribens ad Philippen-
D ſes [e] his verbis: Salutant vos omnes ſancti maxime autem qui de domo Cæſaris ſunt.] Ex his
vnum fuiſſe Torpetem,Euellium alterum,Romanum [f] Martyrologium docet;ceterorum nomi
na vna cum Actis ipſorum in obſcuro mãſerunt.Paſſi & tunc feruntur duo milites cuſtodes carce
ris Proceſſus & Martinianus:itẽq.Herodion & Olimpas,ſed ante Petri martyrium:quorum qui-
dem meminit Metaphraſtes[g].paſſæ item ſub Nerone feruntur religioſiſſimæ feminæ Baſiliſſa [h]&
Anaſtaſia,Apoſtolorum diſcipulæ,& aliæ complures.At non longe ab Vrbe in Thuſcia eodem tẽ-
pore paſſi ſunt Ptolemæus Epiſcopus a S.Petro ad prædicandum Euangelium illuc miſſus,necnõ
Romanus Epiſcopus Nepeſinus,ac triginta Chriſtiani ad fidem per Ptolemæum conuerſi : quod
vero Acta habeant ſub Claudio ſubijſſe martyrium,de Nerone Claudio intelligendum eſt,ſecun
dum ea quæ ſuperius in Claudio dicta ſunt.

e Philipp.4.

f Martyrolog. Roman.die 12 Maij.& 12.

g Metaphra.die 29.Iunij.

h Martyrolog. Roman. die 15. April.

XLV.

Martyres alij diuerſis in locis.

At non Romæ tantum & locis iuxta Vrbem poſitis, ſed & in alijs ciuitatibus atque prouin-
cijs ſub eodem Nerone paſſi martyres reperiuntur:nam tradit Oroſius [i] per omnes prouincias
pari perſecutione Chriſtianos vexari a Nerone mandatum eſſe:horum vero magna ex parte no-
mina exciderunt,exuſtis Eccleſiaſticis monumentis a Diocletiano Imperatore, vt ſuo loco dice-
E mus:adeo vt vix paucorum habeatur mentio in Romano Martyrologio.Sed omiſſis ceteris(non
enim noſtri eſt inſtituti omnium Eccleſiarum martyres omnes proſequi)quæ pertinent ad ea q̃
Romæ ſunt geſta,tantummodo nunc proſequamur.Commendantur in hac perſecutione ſtudia
inter alias duarum ſanctiſſimarum mulierum,Lucinæ,atque Perpetuæ:quarum prior hoc elogio
celebratur in Romano Martyrologio [k]: Hæc de facultatibus ſuis ſanctorum neceſſitatibus cõ-
municans,Chriſtianos in carcere detentos viſitabat, & martyrum ſepulturæ inſeruiebat: iuxta
quos & ipſa in crypta a ſe conſtructa ſepulta eſt.]De Perpetua vero hæc [l]: Baptizata a B.Petro
Apoſtolo, Nazarium filium,& Africanum virum ad fidem Chriſti perduxit,& multa ſanctorum
martyrum corpora ſepeliuit , ac tandem bonorum operum meritis cumulata migrauit ad
Dominum.]

i Oroſ.lib.7. cap.7.

k Martyrolog. Roman. die 30. Iunij.

l Martyrolog. Roman. die 4. Auguſti.

XLVI.

Ceterum ſæuiſſimam fuiſſe non Romæ tantum,ſed toto orbe Romano Neronis perſecutionẽ
vetus illa inſcriptio facile perſuadet , quam ſecundo Annalium tomo poſitam hic ſuo loco in re-
centiori hac editione reſtituẽdam putamus.Eiuſmodi enim tũc fuit titulo,quod Chriſtianos om-
nes

nes occidendos mandaſſet atque latrones, ſculpto lapidi commendatus: A

NERONI CL. CÆS. AVG
PONTIF. MAX. OB PRO
VIN. LATRONIB. ET HIS
QVI NOVAM GENERI HVM
SVPERSTITIONEM INCVLCAR
PVRGATAM

a Habet Aldus poſt ſchol. in cõment. Cæſ. in deſcrip. prouin. Hiſpan. ex ruinis pagi Marameſa.

Potes ex ijs quoque lector probe conijcere, fuiſſe Hiſpaniarum Eccleſiam (nam in Hiſpania hæc inſcriptio reperta eſt [a])his temporibus florentiſſimam, dum tamquam ingens quoddam ab impijs æſtimatum eſt collatum a Nerone beneficium, quod Chriſtianis eam prouinciam expurgaſſet, ob idque memorabile facinus eo velut eximio gloriæ titulo honoraſſent. At licet hac inſcriptione nulla expreſſa ſit mentio nominis Chriſtiani, quod ipſi Ethnici & nomen ipſum exhorrerent; tamen nonniſi de Chriſtianis ea poſſe intelligi, neceſſariũ illud eſt argumentum, quod nulla Neronis tempore, nec ante diu, vel poſtea alia noua in Orbem inuecta eſt religio, quam Chriſtiana: nec certe Nero omnium ſuperſtitioſiſſimus ali ã quãlibet ſuperſtitionem Gentilicam potuit perſecutus eſſe, qui etiam magicis ritibus addictiſſimus erat. Sed & illud verborum illorũ B obſerua, SVPERSTITIONEM INCVLCAR. quod Chriſtianorum proprium fuit, religionem omni ſtudio, totis viribus, verbis factiſque, cũctis denique neruis ſuſcipiendam omnibus Gentibus ingerere. Conſidera & ex his vehementiſſimam Neronis perſecutionem fuiſſe; vt creditum fuerit, Chriſtianã religionem ab eo penitus extirpatam.

XLVII.

b Dio in Neron.

Cur Nero a perſecutione ceſſauit.

c Lucianus de Iſth. foſſ.

d Sueton. in Neron. c. 40.

e Sueton. ibid. c. 42.

f Oroſ. lib. 7. c. 7.

Quieuiſſe autem Neronem a Chriſtianorum perſecutione, a Petro & Paulo in viſu perterritum, eadem ſæpius citata Acta teſtantur. Nec mirum. Si enim (quod Dio [b] ſcribit) poſt illatam, matri quamuis omnium ſceleſtiſſimæ, necem, ſic terroribus eſt exagitatus, vt non valeret loco cõſiſtere; quanto magis hæc ipſum paſſum eſſe putandum eſt, cum præcipuos Dei amicos eoſdemq. ſanctiſſimos, morte mulctatos, e medio ſuſtuliſſet? His igitur, & alijs, quæ ex diuerſis Orbis partibus ab ipſo in Chriſtianos ceteros pararentur, ſæuiſſimus homo perterritus, reliquum quod in ſtomacho coquebat iræ, in Chriſtianos haud euomere potuit, cum ſibi rebusque ſuis ſolicitius conſulere cogeretur. His acceſſit (quod etiam nolentem inuitumq. a perſecutione Chriſtianorum abſtraxit) Romani exercitus iã in Gallia facta defectio: nã hoc anno cũ adhuc moraretur in Achaia audita eſt Caij Iulij Vindicis, qui Proprætorem agebat in Gallijs, cum exercitu facta rebellio: quã C do prætermiſſa (vt ait Lucianus [c]) Iſthmi foſſione, ſe vt de bello decerneret, recepit in Vrbẽ: licet Suetonius [d] ipſum de motu illo Galliarum ex Achaia redeuntem, cum Neapoli in Campania eſſet, certiorem factum eſſe teſtetur eo die quo matrem occiderat, ipſis feſtis Quinquatrijs, menſe Martio. Sed hæc licet magni põderis eſſe viderẽtur, nec contẽnenda; tamen non tanti ab eo exiſtimata ſunt, quæ elatum eius animum conſternare penitus valuiſſent; verũ (quod poſt illatã necem Apoſtolis accidit) Hiſpaniarũ quoq. defectione nũciata, aĩo penitus colapſus eſt: quod Suetonius [e] declarat his verbis: Poſtquam ẽt deinde Galbam & Hiſpanias deſciuiſſe cognouit, collapſus, animoq. male fracto, diu & ſine voce & prope intermortuus iacuit.] Sed quid poſt hæc Neroni acciderit, ſequẽti anno pro geſtę rei ordine & tempore dicemus: cetera vero de clade in Britannia Romanis illata, & de his quæ paſſus eſt Romanus exercitus in Armenia, quæ hoc anno contigiſſe Oroſius [f] tradit, præteritis temporibus, quo ea a nobis ſunt recenſita, accidiſſe, ſcriptorum Gentilium aſſertione monſtrauimus; quos conſulat, qui ea accuratius noſſe deſiderat.

XLVIII.

g Ioſeph. de bello Iud. lib. 3. 4.

Clades Iudææ prouinciæ a Veſpaſiano illata.

h Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 25.

i Idem eodẽ li. 4. c. 5. & ſeq.

Dum hæc Romæ agerentur, Veſpaſianus, qui, cum adhuc Nero degeret in Achaia, ab eo cum exercitu aduerſus Iudęos miſſus fuerat, grauiſſimis cladibus eos affecit: quas hic ſummatim ex D Ioſepho [g] eas prolixius perſequente, collectas eo, quo illatæ ſunt ordine referemus. Et illud in primis quod ait, Aſcalone Iudæorum decẽ millia perẽpta fuiſſe; quibus etiam haud poſt multũ temporis ſpatium tradit fuiſſe ſuperaddita occiſorum octo millia: expugnaſſeq. deinde Veſpaſianum tradit Gadarenſium ciuitatem, quam, occiſis puberibus omnibus, iuſſit incendi: obſeſſaq. præterea Iotapata munitiſſima ciuitate, quinta Maij, ea potitum eſſe prima Iulij, occiſis in ea quadraginta millibus Iudæorum, captiuis vero ductis mille ducentis, & inter alios Ioſepho Matthiæ duce, qui hæc ſcribebat. Expugnataq. eſt deinceps ab eodem Iapha Galilææ ciuitas, peremptis quindecim millibus Iudæorum: quos autem captiuos cepit, fuit numerus duorum millium cẽtum triginta. Samaritanorum, qui ſe munierant in monte Garixin, deſiderata ſunt vndecim millia atque ſexcenti; quod accidiſſe auctor tradit vigeſimaſeptima menſis Iunij. Ioppe vero cæſa addit Iudęorum quatuor millia ducentos. Sexto poſt hæc Idus Septembris, expugnata Tarichæa ciuitate munita ad ſtagnum Genezaret poſita, occiſaq. ſunt Iudæorum ſex millia quingenti, & eorum qui foris erant mille ducẽti: captaq. iuuenum robuſtorum ſex millia, reliquæ vero multitudinis triginta millia & quadringẽti ſunt venditi. Gamala quoque vigeſimatertia Octobris in poteſtatem re- E dacta, quatuor millia Iudęorum in ea perempta, reliquorum quinque millia volũtario præcipitio periere. Hiſce atque alijs cladibus Iudæis affectis, Veſpaſianus hoc anno Galilæam prouinciã omnium potentiſſimam, ac pariter munitiſſimam, refertamq. gentibus robuſtiſſimis penitus debellauit. Illi igitur, qui primi omnium atque frequentius Chriſti Ieſu prædicationem audierunt, nec tot tantiſq. viſis miraculis crediderunt, ante omnes diuino Iudicio Romanis vlciſcentibus, perfidiæ & impietatis dedere pœnas. Tunc etiam in ciuitates Capharnaum atque Corozaim deplorata atque a Domino prædicta mala eueniſſe putantur

XLIX.

Hieroſolyma a Zelotis exagitata.

His ſic ſe habentibus, in Galilæa, Hieroſolymitana ciuitas, mutuo inter ſe Iudæis ciuili bello digladiantibus, ingenti clade domeſticorum afficitur. Nam cum data eſſet belli adminiſtratio [h] Anano Pontifici (hunc cum Ioſephus [i] dicat fuiſſe ſenioris Anani filium, haud dubium illum eſſe demonſtrat Ananum, quem, cum alias ſummus Pontifex eſſet, Iacobum fratrem Domini occi

diſſe

A diſſe [a] tradit)qui in Galilæa Romanorum gladium euaſerant,ingenti plane numero Hieroſolymam,tamquam ad locum tutiorem confugientes,ciuitate excepti,non tantum ciuibus neceſſariā inſumebant annonam,ſed tumultuabantur,eoſdemq.deprædabantur,atque etiam occidebant:ſeque receperunt in templum,vt munitiſſimum aduerſus ciues,ex induſtria velut exædificatum caſtellum:adſciueruntque ſibi nomen,Zelotæ [b], vt qui profiterentur præ ceteris zelare, ardenter ſcilicet amare,& præ ceteris tutari Dei legem,& patria inſtituta;& ad hoc veniſſe,vt horum cauſa vitam profunderent. Horum factione & illud perfectum eſt,vt ſortito ſummum eligerent ſacerdotem:vnde obtigit ſors Phano cuidam homini ruſticano obſcuriſſimo & rerum ſacrarum imperitiſſimo. Excitante interea Anano Pontifice Iudæorum animos in Zelotas ad vindicādas iniurias templi,& illis ex æquo in ciues incenſis;cum ventum eſſet ad prælium, & crebris inſultibus magnæ vtriuſque partis cædes fierent:ciuibus tādem præualentibus,amiſſa illi exteriore templi parte,in interiorem,vt munitiorem locum,ſe receperunt.

a Ioſeph. antiq lib. 2. c. 8.
b Ioſeph. de bello Iud. li. 2. c. 38.

L. *De Nece Pontificum.*

Cum interim ſic eſſent obſeſſi;dolo Ioannis e Giſcali,qui ſimulabat ſe Anano ciuibuſque ſtudere,re vera fauens Zelotis,cum in Ananum,quòd ciuitatem daturus eſſer Romanis, rumorem ſparſiſſet,factum eſt vt Idumæi,quaſi vindices patriæ libertatis, Hieroſolymam vocarentur: qui B cum veniſſent,& non ſine labore tandem clanculum in ciuitatem eſſent admiſſi, ingentem ſtragē fecere ciuium,occiſis ex illis octo millibus & quingentis:nec id illis ſatis;ſed in Pontifices odio exardeſcentes,eos quæſitos occiderunt,eorumque corpora inſepulta abiecere : fuitque inter alios Ananns Pontifex maximus in ciuitatis medio iugulatus. Miſerandum plane ſpectaculum(inquit Ioſephus)erat videre Pontifices ſacris paulo ante indumentis amictos,& toto Orbe celeberrimæ religionis auctores,quique vndique in ciuitatem commeantibus venerabiles habebantur, iacere nudos in prædam canibus & feris expoſitos.]Sed ex his etiam videas, æqua lance penſari vindictam.nam ſicut a ſacerdotibus,Pontificibus cogentibus Concilium , de inferenda morte Chriſto ſumptum eſt exordium:ita ab ipſorum nece in primis ad Hieroſolymitanum excidium ianua eſt patefacta.

LI. *Idumæi cū Zelotis iuncti ad necem Ciuiū:*

Poſt occiſionem Pontificum,Zelotæ [c] ſimul Idumæis coniuncti,in plebem graſſati ſunt,ac reliquum vulgus;ex eiſque peremere quamplurimos,quorum nullus eſt numerus. Rurſus in nobiliores gladium conuertentes,eoſdem captos & diris cruciatibus exagitatos , diuerſo modo necarunt:fuitq.numerus duodecim millium nobilium occiſorum. Zacharias etiam , vir ſublimis,& in C rebus agendis potens,in medio templo eſt occiſus : quod diſplicuit Idumæis , qui indignati ad propria reuerſi ſunt. Hæc autem ipſo hiemis tempore facta eſſe,quo Idumæi Hieroſolymam aduenerunt,Ioſepho auctore comperta habentur. Quamobrem cetera quæ poſt hæc ſecuta ſunt, in narrationem rerum geſtarum anni ſequentis ; reicijenda eſſe videntur . Porro ſi quis ea quæ hoc anno in Iudæa tum a ſeditioſis , quos diximus,tum a Romanis ſub duce Veſpaſiano ſunt facta altiori conſideratione diſquirat : plane intelliget , imaginem quamdam repræſentaſſe illorum quæ fuerant de ventura Iudæorum clade a Chriſto olim prædicta . Nam quod dixerat apud Lucam [d]: Cum audieritis prœlia & ſeditiones , nolite terreri ; oportet primum hæc fieri ſed nondum ſtatim finis:] prœlia illa videntur intelligi poſſe , quæ a Romanis ſunt illata : & per ſeditiones,quæ à ſeditioſis(ſic enim a Ioſepho nominātur)agitari cœptæ ſunt turbæ,quæ nec finem aliquem habuere,neque vſque ad eiuſdem vrbis excidium eſſe deſierūt. Sed quoniam hæc dolorum initia forent,idcirco Dominus ſubdit:Sed nondum ſtatim finis.] Verum tum hæc,tum alia de clade Hieroſolymitana a Domino fuiſſe prędicta , eademq. omnia ſuis ipſis temporibus D euenīſſe,perſpicue monſtrabimus, ſuis locis ſingula recenſentes.

c Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 1.
d Luc. 21.

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	NERONIS IMP. ANNVS
70.	1.	14.

I.

ADueniente iam Chriſti anno ſeptuageſimo, Conſules creati ſunt C. Silius Italicus & Galerius Trachalus Turpilianus. meminit huius Conſulatus Plinius Iunior [e] ,huicq. noſtræ aſſentitur chronologiæ,ſic dicens de Silio Italico: Nouiſſimus a Nerone factus eſt Conſul:ita poſtremus ex omnibus,quos Nero Conſules fecerat,deceſſit. Illud etiam nobile,quod vltimus ex Neronianis Conſularibus obijt,quo Conſule Nero perijt:quod me recondantem fragilitatis humanæ miſeratio ſubijt. Quid enim tam circumciſum,tam breue,quam hominis vita longiſſima? An non videtur tibi Nero modo fuiſſe : cum interim ex ijs qui ſub illo geſſerunt Conſulatum,nemo iam ſupereſt?]hæc Plinius ad Caninium Rufum ſcribens philoſophatur. At nec tacendum quod de iiſ E dem Conſulibus Suetonius [f] ſcribit his verbis: Conſules ante tempus priuauit honore,atque in vtriuſque locum ſolus inijt Conſulatum;quaſi fatale eſſet,nō poſſe Gallias debellari,niſi a Conſule,ac ſuſceptis faſcibus. Extat quoque epigramma [g] Martialis de Conſulatu Silij Italici:ſed ſub Domitiano iam tertium puto ſuffectum.

e Plin. lib. 3. epiſt. 7.
f Sueton. in Neron. c. 43.
g Martial. epigr. lib. 8.

II. *De obitu Neronis.*

Inter hæc autem cum C. Iulius Vindex,qui defectionem in Gallijs excitarat,a militibus Rufi, qui Germaniam obtinebant,occideretur,idemq. Rufus Imperator deſignatus eſſet:cumq. his omnibus infauſtis illud etiam adderetur,quod Rubrius Gallus,quem contra rebellantes mittebat , defecerit:nec,quod ipſe Nero conceperat,vniuerſum Senatum interficere poſſet;quodq. a Prætorianis etiam militib. deſertus eſſet: deſperatione melioris ſtatus omnino deficiens,vili indutus veſte,fugam arripiens,vna cum tribus vel quatuor libertis,in prædium vnius ex his, Phaontis nomine,inter viam Salariam & Nomentanam,quarto ab Vrbe lapide poſitum,venit:vbi in ſpelunca deliteſcens,cum equites ſe quærentes aduētare cognouit,ſibi ipſe,licet pauidus,intulit manus:

quem

quem ægre morientem vnus ex libertis Epaphroditus confecit, quarto Idus Iunij (ea die qua olim Octauiam coniugem interfecerat) agens ſuæ ætatis annum trigeſimum ſecundum, cum imperaſſet annos tredecim, menſes ſeptem, & dies vigintiocto, numerando a die ſequenti obitus Claudij Imperatoris. De his fuſius agunt Suetonius [a], Dio [b], & alij complures, ſimulq. de funere eius ac ſepultura.

a Sueton. in Neron. c. 43. 44. 45. vſque 49.
b Dio in Nero.

III.

c 2. Theſſ. 2.

Illud tamen haud prætermittendum, ex noſtris nonnullos ſcriptores nõ ignobiles erroris opinionem quamdam ſectatos eſſe, Neronem fuiſſe Antichriſtum, ea nimirum ex cauſa quod Paulus ad Theſſalonicenſes [c] ſecundo ſcribens, & de Antichriſto, verba faciens, quaſi tunc viueret Antichriſtus, illud adiecisset: Myſterium iam operatur iniquitatis:] Sed ſi diligenter attendiſſent tempus quo a Paulo illa ſcripta fuit epiſtola, nullo negotio eiuſmodi errorem, ne in eum laberentur, declinaſſent. Nam cum ex his quæ ſuperius dicta ſunt, conſtet, non ſub Nerone, ſed ſub Claudio eam a Paulo fuiſſe ſcriptam epiſtolam; nulla potuit eſſe ſuſpicio, Paulum illis verbis Neronem ſignificare voluiſſe. Ex quo videas (quod ſæpius inculcamus) quantum conferat exacta in rebus peruestigandis temporum ratio, ſine qua interdum labi in portentoſos errores neceſſe ſit. De Nerone eſſe locutum Paulum, opinatus eſt inter alios S. Ioannes Chryſoſtomus [d], ſic dicens: Neronem myſterium iniquitatis vocat, dicens: Miſterium enim nunc agit iniquitatis.]

d Chryſoſt. ſer. de eleemoſ. & collat.

IV.
Nero creditus Antichriſtus.
e Augu. de Ciu. Dei, li. 20. c. 19.

Sed concepto ſemel errore, in alios deformiores neceſſe eſt incidere: nam ex his deterior illa fluxit, vt Nero adhuc viuere crederetur. Reddam verba ſancti Auguſtini [e] de his referẽtis duas opiniones: Vnde, inquit, nonnulli illum reſurrecturum & futurum Antichriſtum ſuſpicantur. Alij vero nec eum occiſum putant, ſed ſubtractum potius, cum putaretur occiſus, & viuum occultari in vigore eius ætatis, in qua fuit cum crederetur extinctus; donec ſuo tẽpore reueletur & reſtituatur in regnum. Sed multum mihi mira eſt hæc opinantium tanta præſumptio.] hæc Auguſtinus. Eius autem ab eo recitatæ poſterioris ſententiæ Seuerus etſi non auctor, tamen aſſertor habetur, dum ait [f]: Vnde creditur, etiam ſi ſe gladio ipſe transfixerit, curato vulnere eius, eſſe ſeruatus, ſecundum illud quod de eo ſcriptum eſt: vt plaga mortis eius curata eſt, ſub ſæculi fine mittendus, vt myſterium iniquitatis exerceat.] hæc ille. Sed quod magis diſplicet in Seuero, hæc eadem ipſe impingit ſancto Martino, cum ait [g]: Ceterum cum ab eo de fine ſæculi quæreremus, ait nobis: Neronem & Antichriſtum potius eſſe venturos: Neronem in Occidẽtali plaga, Regibus ſubactis decem, imperaturum; perſecutionem hactenus exercendam, vt idola Gentium coli cogat. Ab Antichriſto vero Orientale Imperium eſſe capiendum: qui quidem ſedem & caput regni Hieroſolymam eſſet habiturus: ab illo vrbem & templum eſſe reparandum. Illius eam perſecutionem futuram eſſe, vt Chriſtum Dominum cogat negari, ſe potius Chriſtum eſſe cõfirmans: omneſque ſecũdum legem circumcidi iubeat. Et ipſum denique Neronem ab Antichriſto eſſe perimendum, atque ſub illius poteſtate vniuerſum Orbem cunctaſque gentes eſſe redigendas.] hęc & alia Seuerus in dialogis: qui etſi non alia, hac certe de cauſa iure a Gelaſio [h] adnumerati ſunt inter apocrypha, hoc titulo: Opuſcula Poſthumiani & Galli apocrypha.] ſic enim commentarius ille inſcriptus habetur, quòd in dialogis illis Poſthumianus & Gallus interloquantur. Ceterum ſi velimus ea vere a ſancto Martino eſſe dicta: haudquaquam illa prophetico putanda ſunt ſpiritu pronunciata: ſed quæ ab alijs narrata vel ſcripta accepiſſet, ea eis expoſcentibus enarrauit.

f Seuer. hiſtor. lib. 2.
g Seuer. dialog. lib. 2. in fine.
De Nerone Fabula vulgata.
h Concil. Rom. ſub Gelaſio in decret. de libris apocryph.

V.
Neronem adhuc viuere iactatum inter Gentiles.
i Sueton. in Neron. c. 57.

At non ea tantum occaſione, quòd a Paulo hæc de Antichriſto & Nerone eſſe dicta putauerint, in eum errorem ſunt lapſi: ſed acceſſit ad ea confirmanda, quòd inter Gentiles etiam vulgata eſſet quędam opinio, Neronem fuiſſe ſubductum, & non occiſum; quod Suetonius [i] his indicat verbis: Non defuerunt, qui per longum tẽpus vernis æſtiuiſque floribus tumulum eius ornarent, ac modo imagines prætextas in Roſtris proferrent, modo edicta quaſi viuentis, & breui magno inimicorum malo reuerſuri. Quinetiam Vologeſes Parthorum Rex, miſsis ad Senatũ legatis de inſtauranda ſocietate, hoc magnopere orauit, vt Neronis memoria coleretur. Denique cum poſt viginti annos, adoleſcente me, extitiſſet conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe iactaret; tam fauorabiliter nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus, & vix redditus ſit.] hæc Suetonius. Sed eadem dilucidius Tacitus [k] his verbis: Sub idem tempus Achaia atque Aſia falſo exterrita, velut Nero aduentaret, vario ſuper exitu eius rumore, eoque pluribus viuere fingentib. credentibuſque.] Idemque addit de ſeruo arte & vultu ſimillimo, qui ſe eſſe Neronem fingens, & flagitioſos colligens, ſolicitabat ceteros ad defectionem: quem Calpurnius Aſprenas, qui eo tempore regebat ſub Galba Galatiam atque Pamphiliam, occidit, caputque ſectum oculis comaque toruum, ac vultu truci, ad abolendam de Nerone falſam opinionem & liberandas timore prouincias, in Aſiam, indeque Romam peruehendum curauit. Imo & Parthos non leuiter ea fama permotos, idem auctor ſuperius teſtatus eſt his verbis [l]: Mota etiam prope Parthorum arma falſi Neronis ludibrio.] Sed de his hactenus.

k Tacit. hiſtor. lib. 2.
l Tacit. hiſtor. lib. 1.

VI.
Galba Imperium arripit.

Cum ſic igitur Nero ſpontanea nece ex hac vita migraſſet, extinctaque prorſus progenies Cæſarum eſſet, Seruius Sulpitius Galba a militibus, quibus præerat, acclamatus eſt Imperator; tenuitq. Imperium menſes ſeptem, & dies ſeptem. De cuius genere, ortu, magiſtratibus, rebus geſtis per ætates ſingulas etiam ante Imperium, moribus, & diſciplinis, necnon ſtudio militari, aduentuq. in Vrbem, Suetonius, Plutarchus, Tacitus, Dio, & alij ſcripſere: quos conſulat qui ea cupit: nos autem inſtituti memores, ea tantummodo attingemus, quæ ſuſcepti muneris eſſe nouerimus. Cum hæc aguntur, in Occidente, iiſdẽ Coſſ. cum Veſpaſianus anno præterito Romano exercitu Galilæam in Palæſtina prouinciam, quæ ab Imperio Romano defecerat, magno labore tandem feliciter debellaſſet; ad Hieroſolymam, quę reliqua eſſe videbatur, expugnãdam, omnem cõparat apparatum. Verum cum quæ in ciuitate agerentur percepiſſet, diras illas & implacabiles ciuiles diſcordias, quibus Iudæi conſumerentur, obſidionem diſtulit; ratus nimirum, ſi foris illi bello premerentur, mox inter ſe concordiam inituros, vireſq. aduerſus Romanos pro vrbis defen

ſione

A ſione iuncturos.

VII. Interea Iudæis Hieroſolymis habitantibus cum nec intus manere tutum eſſet in ea flagrante inteſtina diſcordia, nec foras egredi, cuſtodijs vbique poſitis prohibentibus ac pariter ſæuientibus; miſerrimus omnium reddebatur ſtatus, miſerandaq. in omnibus eius ciuitatis facies videbatur. Nam (quod ait Ioſephus [a]) ab illis ius hominum calcabatur, ridebatur etiam diuinitas, Prophetarumq. reſponſis tamquam vulgaribus fabulis illudebant: Cum vero multa contempſiſſent de virtute ac vitijs ſtatuta maiorum; etiam quæ de Patria olim prædicta fuerant, vera eſſe exitu probauere. Vetus enim quidam ſermo ferebatur, tum demum ciuitatem captam iri, ſancta quoque exurenda eſſe lege belli, cum ſeditio fuiſſet exorta, templumque Dei propriæ manus ante violaſſent. Quibus Zelotæ, nihil de eorum fide dubitantes, miniſtros ſe præbuerunt.] hæc Ioſephus.

Hieroſolyma Bello ciuili dire afflictata.
a Ioſeph. de bel. Iud. li. 5. c. 2. 3.

VIII. Sic igitur laborante intus ſeditione; quæ foris erant, hand pacatiora videri poterant; nam factio ſicariorum, duce Ioanne homine factioſiſſimo, & tyrannidem meditante, inſignem Romanorum munitionem Maſſada cepit: ijdemq. in alia loca graſſantes, cuncta rapina ac cede miſcebant. Hęc
B agebant illi temporibus Azymorum; nullaq. pars videbatur Iudææ prouinciæ eſſe relicta, quæ nō vna ſimul cum Hieroſolymis interiret. Cum hæc agerentur ab illis, Gadareni, Tranſamnanæ regionis populi ſibi timentes a gentilibus ſuis Iudæis, quem per legationem ſecretam acciuerāt Veſpaſianum, quarta die menſis Martij in ciuitatem recipiunt: qui vero ſeditioſi erant Romanis infenſi, ex ciuitate fugerūt: ſed perſtricti a Magiſtro equitum Placido, ad tredecim millia cæſa ſunt, maior tamen numerus fuit eorum qui ſe in Iordanem dedere præcipites. Expugnata ſunt ab eodem Placido alia loca, inter quæ Iulias olim dicta Bethſaida, Petri Apoſtoli patria: Sicq. Galilæa ſimiliter Tranſamnana rurſus eſt a Romanis ſubacta. Dum vero hæc & alia aduerſus Iudęos mala in die ſæuiora exercerentur, iamq. Veſpaſianus profectionem pararet, vt Hieroſolymam obſideret nunciata morte Neronis, & Galbę Imperio, a cæptis deſijt. Cumq. quid eſſet acturus ambigeret: nihil melius ſibi viſum eſt, quam Titum filium ſuum legare ad nouum Imperatorem ſalutādum. Profectus eſt Titus, & cum eo etiam Rex Iudæorum Agrippa, qui aduerſus ſuos Romanis adhæſerat, nauigauit. Quæ vero poſt hæc acciderint, ſequenti anno ſuo loco dicturi ſumus.

Ioannes Dux ſicariorum in ſuos inſurgit.

C

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	OTHONIS IMP. ANNVS
71.	2.	1.

I. ADueniente Chriſti Domini noſtri anno ſeptuageſimoprimo, Ser. Sulpitio Galba Auguſto & T. Vinio Rufino Coſſ. decimaſexta Ianuarij, idem Galba in foro a militibus occiſus eſt, cū imperaſſet (vt dictum eſt) menſibus ſeptem, & diebus ſeptem, annum natus ſeptuageſimumtertiū [b]. Arripuit mox Imperium fauore militum quos in Galbam concitauerat, M. Siluius Otho, Neroni olim cariſſimus, a quo in Hiſpaniam miſſus fuerat Quæſtor; tenuitq. menſes tres ac dies quinque. Nam exercitus Romanus in Germania haud ratam habens eius electionem, aduerſus eū creauit Imperatorem A. Vitellium; qui in Italiam præmiſit exercitum, de ſumma rerum cum Othone ipſe poſtea dimicaturus: cum ille, ſiue rerum deſperatione, vel ne ſui cauſa (vt tradūt) bello ciuili inter ſe milites necarentur, ſibi ipſe prudens volenſq. mortem cōſciuit die vigeſima Apri
D lis, anno ſuæ ætatis trigeſimooctauo, nonageſimoquinto Imperij die. Cui ſuccedens Vitellius tenuit menſes octo & dies quinque. Fuit hic ille Vitellius, Lucij Vitellij illius filius, qui [c] ſub Claudio Siriā prouinciam adminiſtrauit, de Iudæis (vt dictum eſt) optime meritus, præfuitque illi prouinciæ vſque ad Caium Caligulam, qui in eius locum ſubſtituit Petronium, de quo plura ſuperius.

b Sueto. in Galba c. 20 & ſequ.
Otho Imperator, & Vitellius.
c Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 11.

II. Veſpaſianus [d] interea, quinta menſis Iunij Cæſarea profectus, quæ reliqua eſſe videbantur loca Iudææ, Romano ſubiecit Imperio; tribus exceptis caſtellis, quæ a latronibus tenebantur, Herodio, Maſſada, & Macherunte, ac ipſa Hieroſolymorum ciuitate: cum tamen interim lōge his grauiora Iudæi paterentur a contribulibus ſuis. Nam Simon Geraſenus [e], dux factus eorum qui foris erant, latronum Idumæorum, ac quorumcumque poterat, loca alia depopulabatur; & aduerſus Zelotas, tam qui foris, quam qui agerent Hieroſolymis, ciens prœlia, quoſcumque inueniebat Iudæorum, funeſta morte, vel crudeli membrorum obtruncatione afficiebat; indeque magno comparato exercitu, Hieroſolymam obſedit. Sic igitur Zelotæ intus in ciues, foris Simon in ceteros quos inueniret, omni crudelitatis genere graſſabantur. Mira Dei vindicta, vt eo tēpore, quo
E gladius Romanorum in Iudæos ſæuire ceſſaſſet, latronum & factioſorum agmina in eoſdem intus & foris crudelius eſſent armata. Ciues autem quo aduerſus Zelotas viribus præualerent, Simonem cum ſuis receperunt in ciuitatem, neſcientes inde ſibi maiorem prouenturam cladē. Ingreſſus itaque cum ſuis in vrbem Simon Zelotas, qui ſe in templo munierant, continuo eſt aggreſſus: ſed reſiſtentibus illis ex editis locis, opus fruſtra tentauit; ſicque conatus eius redditus eſt plane irritus. Sed quæ poſt hæc Hieroſolymis facta ſint ſuo loco dicemus paulo inferius.

d Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 8.
e Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 7.
Simon Iudæus Dux in ſuos armatur.
f Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 10. 11. 12.

III. Interea Romæ cum Vitellius turpiſſime imperaret, tam Senatum ac populum, quam etiam milites nouandarum rerum cupido inceſſit. Sed opportune (quod erat in optatis) accidit, vt Veſpaſianus [f] Vrbis cladem commiſeratus, iraq. ſimul incenſus, de liberanda Vrbe ipſoque Orbe deliberarit. Hæc cum apud milites loqueretur, omnibus annuentibus, ab iiſdem acclamatus eſt Imperator: cui recuſanti, rectores legionum magis inſtabant, circumfuſiq. milites cum gladijs eidem mortem minitantes, niſi quod ab omnibus nomen eſſet oblatum acciperet. Iuraſſe poſtea in ipſum exercitum qui in Iudæa erat, quinto Nonas Iulij auctor eſt Tacitus [g]; Suetonius [h] vero quinto

Veſpaſianus acclamatus Imperator.
g Tacit. lib. 2. hiſtor.
h Sueton. in Veſpaſi. c. 6.

a Sueton. ibid.

ro quinto Idus factum tradit. Ceterum cœptum eſſe numerari annum primum Veſpaſiani ab ipſis Kal. Iunij, idem Suetonius tradit [a]. Præſto illi fuit Mucianus Syriæ Præſ. s cum quatuor legionibus, ſperans ſe illi fore collegam in Imperio. Cupiens inſuper duas, quæ in Ægypto erant, legiones ſibi coniüngere, dedit litteras Alexandriam ad Præfectum Auguſtalem, qui tunc erat Tiberius Alexander, ex Iudęo factus Gentilis, & Romanorum ſtudioſiſſimus: qui primus ante alios legiones, vt in Veſpaſianum Imperatorē iurarent, adegit Kalend. Iulij. Hæc vero omnia ei ex animi ſententia ſucceſſerunt. Quin etiam & duæ aliæ legiones, quæ in Myſia erant atque Pannonia, iuſiurandum ei præſtiterunt. Inſuper & qui in Africa erant milites (vt Tacitus [b] tradit) eidem adhæſerunt. Poſt vero, cum Alexandria rediſſet in Palæſtinam, diuerſarum prouinciarum ac ciuitatum adfuere legationes, ſalutantes eum Imperatorem, coronaſque ſimul aureas offerentes. A

b Tacit. lib. 1. hiſtor.

IV.

Præmiſſo interim pedeſtri itinere Muciano cum copijs, ipſe Veſpaſianus Alexandriam abijt, inde nauigaturus in Vrbem. Horum omnium prior, qui cum legionibus Myſiæ atque Pannoniæ in Italiam aduerſus Vitellianos pugnas, rem bene geſſit, fuit Antonius. Cum interea Sabinus Veſpaſiani frater moræ impatiens, ſimulq. Domitianus filius eiuſdem Veſpaſiani vna cum compluribus alijs nobilibus, adiunctis ſibi cohortibus vigilum, occupant Capitolium: quos cum oppugnare ſtuderent Vitelliani, ab his qui intus erant incenſum eſt templum Iouis Capitolini. tunc & Domitianus inſperata ſibi fuga conſuluit: Sabinus vero retentus occiditur. Aduentante vero poſtera die Antonio cum exercitu, reſiſtentibus Vitellianis, tertio intra Vrbem inter eos commiſſum eſt prœlium: ſed tandem illis cedentibus, Vitellius ſæpius fugam captans, ac rediens, demum ſe occultans, a militibus perquiſitus & inuentus ſæuiſſime trucidatur ſui Imperij (vt tradit Ioſephus [c]) octauo menſe, die quinto, menſis Octobris die tertio, anno ſuæ ætatis quinquageſimoquarto (vt Dio) vel ſeptimo, vt Suetonius & Tacitus tradiderunt. B

Bello ciuili Romæ occiditur Vitellius.

c Ioſeph. de bello Iud. lib. 13.

V.

Sequenti autem die Mucianus cum ceteris copijs in Vrbem ingrediens, graſſantes milites in ciuium domos repreſſit. Hæc omnia fuſius Ioſephus, qui tamen in his quæ ſunt temporis, tum a Græcis tum a Latinis diſſentit hiſtoricis: nam Dio [d] Vitellium regnaſſe dicit annum vnum, decē minus diebus, quod & apud Tacitum [e] confirmatum reperitur. Verum vt hos conciliemus: qui eius Imperio tribuunt annum vnum, certum eſt non numerare ab obitu Othonis, ſed ex eo tempore, quo a militibus Imperator eſt acclamatus. Sed a Ioſepho idem diſſentit Tacitus, dū ille tradit Vitellium occiſum eſſe menſis Octobris die tertia, Tacitus [f] vero menſe Decembri. His rebus geſtis, ac vix tandem poſt cædes & prædas compreſſis, ac ad officium redactis militibus, ex S.C. [g] T. Flauio Veſpaſiano miro conſenſu omnium eſt decretum Imperium, qui id tenuit annos decem, minus ſex diebus, numerando ab eo tempore, quo primum Alexandriæ a militibus (vt tradit Suetonius in Veſpaſiano [h]) Imperator eſt ſalutatus ea qua diximus die. Verum enim vero quòd diuerſi diuerſum ponant numerum annorum Imperij Veſpaſiani, inde eueniſſe videtur, quòd alij numerant a tempore necis Vitellij, alij ex quo per Senatuſconſultum eſt illi decretum imperium, alij rurſum a tempore quo ab exercitu ſalutatus eſt Imperator hoc anno, menſe Iulio, vt facit Suetonius, qui ait: Tiberius Alexander Præfectus Ægypti primus in verba Veſpaſiani legiones adegit Kal. Iulij: qui principatus dies in poſterum obſeruatus eſt. Iudaicus deinde exercitus V. Idus Iulij apud ipſum iurauit.] hæc Suetonius [i]. Interea vero Veſpaſianus expectato opportuno tempore nauigandi, Alexandria ſoluens, Romam ſe contulit. C

d Dio in Vitellio.

e Tacit. lib. de Oratore.

f Tacit. hiſt. li. 3.

Ex S. C. Veſpaſianus Imperator.

g Taci. hiſt. li. 4.

h Sueton. in Veſpaſ. c. 6.

i Sueton. in Veſpaſ. c. 6.

VI.

Quænam admiratione digna Veſpaſiano contigerint dum Alexandriæ eſſet, his verbis Tacitus [k] enarrat. Per eos menſes, quibus Veſpaſianus Alexandriæ ſtatos æſtiuis flatibus dies, & certa maris opperiebatur, multa miracula euenere, quis cæleſtis fauor, & quænam in Veſpaſianum inclinatio numinum oſtenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam oculorum tabe notus ad genua eius aduoluitur, remedium cæcitatis expoſcens gemitu, monitu Serapis dei, quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit: precabaturque Principem, vt genas & oculorum orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Alius manu æger, eodem deo auctore, vt pede & veſtigio Cæſaris calcaretur, orabat. Veſpaſianus primo irridere, aſpernari: atque illis inſtantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obſecratione ipſorū & vocibus adulantium in ſpem induci: poſtremo exiſtimari a medicis iubet, an talis cæcitas & debilitas ope humana ſuperabiles forēt. Medici varia diſſerere: huic non exeſam vim luminis, & rediturā, ſi pellerentur obſtantia: illi elapſos in prauum artus: ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari. id fortaſſe cordi deis, & diuino miniſterio Principem electum. denique patrati remedij gloriam penes Cæſarem, irriti ludibrium penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cuncta fortunæ ſuæ patere ratus, nec quicquam vltra incredibile, læto ipſe vultu, erecta quæ adſtabat multitudine, iuſſa exequitur. Statim conuerſa ad vſum manus, ac cæco reluxit dies. Vtrumque qui interfuere nūc quoque memorant poſtquam nullum mēdacio pretium.] hucuſque Tacitus: hæc eadem narrat Suetonius [l], atque etiam alij. D

Miracula tributa Veſpaſiano qualia.

k Tac. lib. 4. hiſt.

l Sueton. in Veſpaſi.

VII.

Verum hæc altiori digna ſunt indagine. In primis enim præſentia Tyanæi magorum omnium celeberrimi, & Veſpaſiano amicitia coniunctiſſimi, nonnihil moueor, vt exiſtimem ea omnia fuiſſe eiuſdem Apollonij Tyanæi arte excogitata. His enim diebus aderat Alexandriæ, ac pluribus alijs impoſturis, quas recenſet Philoſtratus [m], in ſui admirationem conuerterat Alexandrinos, aliarumq. prouinciarū, qui illic verſari ſoliti erant, homines. Sed & in his quæ ſunt viſa miracula illud etiam conſiderandum: eas non fuiſſe eiuſmodi ægritudines, quæ (quod refert Tacitus) a medicis curari minime valuiſſent. Si igitur medici ea præſtare potuiſſent, multo certe facilius dæmones valuere, quorum illud fuit plane conſilium, ad obſcurandam Chriſti gloriam, vt quæ olim a Prophetis de Chriſti regno prędicta eſſent, tribuerentur Veſpaſiano. Quod enim de Meſſia venturo ſacris erat litteris conſignatum, nempe quod vniuerſo dominaretur Orbi, vt de Veſpaſiano intelligeretur, plurimis perſuaſit: Nam (quod Tacitus ait [n]) pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum litteris contineri, eo ipſo tempore fore vt valeſceret Oriens, profectique Iudæa E

Quæ Chriſti ſunt, Veſpaſiano adſcripta.

m Philoſtr. in Apollon. libr. 5.

n Tac. hiſt. lib. 5.

rerum

A rerum potirentur:quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant.]hęc Tacitus. Suetonius[a] vero eadem habet in hæc verba: Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtaus opinio, eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur.]Id ipſum & Ioſephus[b], cum dicit;Quod maxime eos ad bellum excitauerat,reſponſum erat ambiguum,itidem in ſacris libris inuentum:quòd eo tempore quidam eſſet ex eorum finibus orbis terræ imperium habiturus. Id quidem illi quaſi proprium acceperunt;multique ſapientes interpretatione decepti ſunt. Hoc autem plane reſponſo, Veſpaſiani deſignabatur Imperium,qui apud Iudæam creatus eſt Imperator.]hæc Ioſephus: q̃ impietatis caligine offuſus,ea eſſe de Meſſia intelligenda vel non nouit,vel diſſimulans quod ſciebar,temporibus inſeruiens,ſic eſt Veſpaſiano adulatus,vt olim alij Iudæi maiori Herodi, affirmãtes illum eſſe quem Deus pollicirus fuerat per Prophetas; vnde Herodiani ſunt dicti.

a Suet. in Veſpaſ.c.4.

b Ioſeph.de bel. Iud.lib.7.c.12.

VIII.

At ſi prophetica vaticinia de Veſpaſiano locuta erant;cur ab eodem poſtmodum tam exacta facta eſt peruestigatio de ſtirpe Iuda,& familia Dauid,&(vt tradit Euſebius[c]) quos inuenit occidit:niſi quòd in comperto eſſet,non aliunde quàm ex ea progenie Chriſtum venturum eſſe? Sed qui errauerunt ab vtero,& locuti ſunt falſa,& legitimum germanumque Meſſiam contẽpſerunt; B non hunc ſolum,ſed & factioſiſſimos homines principatui inhiantes,ſeque illum eſſe Orbis Principem iactantes,miſerrime ſunt paſſi. Sic igitur decepti Iudæorum complures,& inter eos idẽ Ioſephus,in eam prorſus conſpirarunt ſententiam,vt ea non de Ieſu,quem crucifixiſſent, ſed de Veſpaſiano eſſent intelligenda. Id quippe iam ante Iudaica ſuperſtitio in monte Carmelo,idque Ioſephus hiſtoricus(quod ipſemet teſtatur)eidẽ Veſpaſiano prædixerat;quod & Suetonius his verbis ſignificat: Apud Iudæam Carmeli Dei oraculum conſulentem, ita confirmauere ſortes, vt quicquid cogitaret, volueretque animo, quantumlibet magnum, id eſſe prouenturum pollicerentur. Et vnus ex nobilibus captiuis Ioſephus, cum conijceretur in vincula, conſtantiſſime aſſeuerauit fore vt ab eodem breui ſolueretur.] hæc Suetonius[d]. Et quoniam, qui huiuſmodi eſſet, ab Iſaia[e] prædictum erat, fore vt multa operaretur miracula:hac quoque ex parte prouiſum fuit,vt idem quaſi per laruam quamdam Rex ille maximus appareret, nempe Meſſias. At illud certe in Veſpaſiano impleri non valuit,quod de Chriſti regno prædictum erat,ipſum futurum æternum,nec finem aliquando accepturum; cum nec ad decennium eius Imperium potuerit propagari.

c Euſeb.lib.3.c.11.

Veſpaſianus a Iudæis pluribus creditus Meſſias.

d Sueton.in Veſpaſ.c.5.

e Iſai.35.

IX.

C Sed quod pertinet ad miracula,quæ non tantum hominibus,ſed dijs ipſis a diuerſis hiſtoricis Gentilibus ſunt adſcripta:cuius ſint fidei,ſinceriſſimus teſtis eſt Polybius[f],inter eos clariſſimus auctor:cuius ſententiam rebus his,de quibus agimus,valde accommodatã,hic recitare operæpretium ducimus. ſic enim ait:Fama autem eſt,& creditur apud Vargelietas,quòd ſtatua Dianæ Cindyadis,quamuis ſub dio ſit,neque nebulam neque pluuiam patiatur; ſicut & ſtatuæ Veſtæ apud Iaſſæos. Et iſta etiam hiſtoriographi nonnulli dixerũt. Ego vero,neſcio quomodo, eiuſmodi hiſtoriographorum ſententijs toto hoc tractatu conſtanter repugno,& ſuccenſeo. Videntur autem mihi talia prorſus puerilem ſenſum recipere,qui citra conſiderationem nõ modo abſurda,ſed & impoſſibilia complectitur. Etenim ſi quis corpora quædam ſic illuminari poſſe diceret, vt vmbrã nõ conſtituant,id animi prorſus eſſet inſenſati:q̃ Theopompus fecit,dicens, eos qui Iouis templum, quod in Arcadia eſt,ingrediuntur,haud adumbrari. Huic autem conforme eſt quod iam dicitur. Itaque in omnibus quidem illis quæ plebis pietatem erga numen conſeruant, condonandum eſt nonnullis hiſtoriographis,qui de talibus monſtroſa loquuntur:in eo vero quod modum hunc excedit,ignoſcendum non eſt.]hæc Polybius;quæ quidem ad verbum hic voluimus exſcripſiſſe,quo D appareat,quantæ ſint fidei,quæ ab Ethnicis ſcriptoribus multis chartis de portentis & miraculis, ſcriptis ſunt prodita.

f Polyb.hiſt. li.16.

Miracula gentilium qualia.

X.

Dum hæc Alexandriæ aguntur, vbi Titus vna cum patre Auguſto vſque ad tempus commodioris eius nauigationis agebat: licet a Romanorum armis Iudæi aliquanto temporis ſpatio quieuiſſent; nihilominus bellis ciuilibus mutuo digladiantes, longe deteriora, quàm ab externis hoſtibus, a ſuiſmet gentilibus patiuntur. Nam præter illa quæ ſunt a nobis ſummatim ſuperius recenſita, addit Ioſephus[g], ſeditionem Hieroſolymis inter duas partes, nempe populum ciuitatis, atque Zelotas, auctam eſſe trifariam: primæque factionis, eorum ſcilicet qui ex latronibus collecti erant, Simon Gioræ filius princeps erat: ſecundæ vero, nempe Zelotarum,dux erat Ioannes,de quo ſuperius facta eſt mentio:tertiæ autem,quæ ab his eſt dirempta,factionis præſes erat Eleazarus Simonis filius,qui interiorem templi partem occupans communiuit,exteriorem vero Ioannes tenebat. Ex quo etiam admirari poſſimus tantam amplitudinem & magnitudinem templi,in quo duo exercitus ſibi ipſis contrarij habitarent abſq; violatione tertiæ eiuſdem partis,quæ dicebatur Sancta ſanctorum. Simon vero ſuperiorẽ ciuitatis par- E tem occupauerat. His igitur in hunc modum diuiſis trifariam,digladiantibuſque inter ſe,templi atrium ſanguine inundauit; &,quod vltimum illis exitium attulit,frumentariæ cellæ,in quibus ad plures annos frumentum reconditum erat,incendio ſunt abſumptæ. Sed hæc omnia Ioſephus pluribus deſcribit;quæ a nobis breuitate contracta ſunt,quòd auctor ille in manibus omnium habeatur. Quapropter hoc ſatis ſit dicere, adeo miſerrimum populum triplicibus his dilaceratum ac compreſſum fuiſſe hoſtium factionibus,vt pro Romanis,quo citius ciuitate potirentur, vota nuncuparent;rati nimirum,illos licet infenſiſſimos hoſtes,& acceptas ſub Ceſtio contumelias vlciſci paratos,tamen reſpectu præſentis,quem experiebantur,infeliciſſimi rerum ſtatus,habendos fore amicos cariſſimos,atque optatiſſimos ſeruatores. Reliqua de his anno ſequenti.

Triplici factione diuiſi Iudæi graſſantur in ſe inuicem.

g Ioſeph.de bel. Iud.lib.6.c.1.

h Euſebius in Chron. & hiſt. lib.3.c.16.

i Euſeb.vbi ſup.

XI.

Hoc eodem anno, Olympiade ducenteſima duodecima,anno primo(vt numerat Euſebius[h]) Euodio Epiſcopo Antiocheno ex hac vita ſublato,ſubrogatur qui aliquando collega ſediſſet Ignatius. Hic(vt idem auctor tradit[i])ſedit annos quadraginta,nimirum vſque ad vndecimum Traiani annum. Ea controuerſia,quòd alii ſucceſſum Petro ab Euodio in ſede Antiochena,alij vero dixerunt:

Ignatius epiſcop. Antiochenus.

a Orig. hom. 6. in Lucam Ignat. epiſto. 12.
b Martyrolog. Rom & alia die 6. Maij.
c Menolog. die 7. Septemb.
d Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 21.
Iudæi quid paſſi ab Antiochenis.

xerunt ab Ignatio, ſuperius a nobis eſt fuſius pertractata. Sed & teſtatur Origenes [a], poſt Euodiū A
abſque vlla dubitatione eumdem Ignatium tertio loco rexiſſe Eccleſiam Antiochenam. Quod autem ad obitum ſpectat Euodij: cum tam Latini [b] quàm Græci [c] æque teſtentur, illum martyrio ex hac vita eſſe ſublatum; non id accidit, quòd his temporibus a Veſpaſiano vel Tito aliqua fuerit in Christianos perſecutio excitata, quos tradunt moribus fuiſſe placidos & humanos: nam & Titus ſequenti anno Antiochiam pergens, Gentilium tumultum & iras in Iudæos concitatas repreſſit, ac Antiochenos continuit in officio. Quamobrem quod ad martyrium eius ſpectat, alia potius cauſa exquirenda eſſe videtur: quam quidem eam eſſe putamus, quæ a Ioſepho [d] de rebus Antiochenis agente deſcribitur. Ipſe enim dum recenſet quæ hoc anno, quo Veſpaſianus pertexit Antiochiam, Iudæi in ea ciuitate a Gētilibus paſſi ſunt, rem geſtam in hunc modum enarrat: Cum Antiochenſium populus concionaretur in theatro, Antiochus Iudæus, tum patri ſuo tum ceteris Iudæis infenſus, progreſſus in medium, patrem ſuum & ceteros deferebat; inſimulans eos: quòd vna nocte totam ciuitatem incendere ſtatuiſſent: & velut huius conſilij participes quoſdam hoſpites Iudæos tradidit. His autem auditis, populus iram cohibere non poterat: ſed in eos quidem qui traditi fuerant, ignem iuſſit afferri; ſtatimque omnes in theatro concremati ſunt. In multitudinem vero Iudæorum properabant irruere; ſi eos celeriter vlti eſſent, patriam ſuam ſeruatum iri exiſtimantes. Antiochus autem iracundiam magis accendere, mutatæ voluntatis argumentum, quòd Iudæorum mores odiſſet, exhibere ſe credens, ſi Paganorum ritu ſacrificaret: idemque iuſſit ceteros compelli facere: renuendo enim, manifeſtos inſidiatores fore. Huius autem rei periculo ab Antiochenſibus facto, pauci quidem conſenſerunt: alij vero, qui noluerūt, perempti ſunt.] B

XII. *Chriſtiani necati cum Iudæis.*

Hæc & alia Ioſephus de cladis in Iudæos illatæ inſtigatore Antiocho Iudæo cum ſcribat, facile adduci poſſumus, vt complures ex Iudæis qui in fidem Chriſti amplexi eſſent, eiuſdem fuerint criminis inſimulati, eodemque experimento tentati, ac ob eam cauſam martyrij coronam, tum maxime inter eos Euodius, acceperint. Quomodo enim Antiochus peperciſſet Iudæis Chriſtianis, qui ſe in parentem ceteroſque gentiles ſuos tam ferum atque ſceleſtum exhibuit? Vel quonam pacto, qui erant ex circumciſione Chriſtiani, Petri & Pauli diſcipuli, beatiſſimæ Eccleſiæ illius alumni, non prius millies ſubijſſent mortem, quàm idolis Gentilium immolarent? Sicque iure meritoque exiſtimare poſſumus, eadem fere ex cauſa Iudæos Chriſtianos Antiochiæ ſubijſſe martyrium, qua ſimilibus inſimulati calumnijs a Nerone Fideles Romæ ſunt cæſi. At non hic finis Antiochenſium Iudæorum occiſionis: ſiquidem haud multo poſt, cum ſceleſtiſſimorum quorumdā opera iniecto igne, quāplurima nobiliſſima loca publica incendio cōflagraſſent, in Iudæos ex priori calumnia culpa conuerſa, ne vnus quidem ex eis ſuperfuiſſet, niſi Præſes magna vi illorū impetum repreſſiſſet. Sed de cauſa Euodij martyrij, quam opinamur, hæc ſatis. C

XIII.
e Igna. epiſt. 12.
Euodij nomine ſcripta.
f Niceph. hiſto. lib. 2 c. 3.

Eiuſdem Euodij Ignatius [e] ſcribens ad Antiochenos meminit hoc elogio: Mementote Euodij beatiſſimi paſtoris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos gubernacula Eccleſiæ veſtræ ſortitus eſt: ne ſimus pudori patri.] Citatur a Nicephoro [f] Euodii nomine ſcripta epiſtola, cuius erat titulus, Lumen: quam tamen ab antiquioribus nec citatam, neque aliter cognitam eſſe reperimus. Idem auctor de eius ſucceſſore Ignatio olim puero hæc ſcripſit: Ignatium tenellum adhuc tamquā ſimplicem & ſincerum manibus ſuis Chriſtus ſublatum exhibuit; atque ſimplicitatem & integritatem diſcipulis oſtendere, aut commendare volens, Niſi efficiamini ſicut paruuli, inquit, non intrabitis in regnum cælorum.] hæc Nicephorus: ſed vnde acceperit, non inuenimus.

D

IESV CHRISTI	LINI	VESPAS. AVG. IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
72.	3.	1.

I.

g Tacit. hiſt. lib. 4.
h Ioſeph. de bel. Iud. lib. 5. c. 14.
De obſidione Hieroſolym.
i Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. c. 1.
k Ioſeph de bel. Iud. lib. 6. cap. 4. & 16.
l Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. cap. 2.
m Luc. 19.

TRanſacto anno tot cladibus ac malis memorabili, diſſolutiſque tot tantiſque ciuilibus bellis Romanorum Imperium affligentibus, feliciori velut aura flante reſpirat Orbis, Iudæis tantummodo in deteriora labentibus. Præſenti igitur anno, qui eſt Domini ſeptuageſimus ſecundus, Veſpaſiano Auguſto [g] & Tito Coſſ. Idem Imperator Alexandria Romam nauigaturus, Titum filium in Iudæam reuerti iubet [h], vt quod reliquum eſſet belli Iudaici, abſolueret. Hic Cæſaream primum veniens, omnem, qui ad expugnādam ciuitatem opus eſſet, comparat apparatum. Inſtabat dies Paſchatis, cuius occaſione ingens numerus peregrinorum ex more Hieroſolymam ad diem feſtum conuenit, putantes fortaſſe Veſpaſianum & Titum, quòd ad bella ciuilia arma diuertiſſent, de Hieroſolymis in præſentiarum minus fore ſolicitos, ſed ad ſtabiliendum Imperium omne ſtudium ac operam nauaturos, ac proinde hoc ſaltem anno ab Hieroſolymorum obſidione temperaturos. At hæc eos fefellit opinio: nam collectis vndique legionibus, quàs Ioſephus [i] recenſet, auctoque exercitu pluribus copijs, Titus decimaquarta die menſis Aprilis (quod idem auctor teſtatur [k]) prope Hieroſolymam caſtra poſuit in monte Oliueti, qui ἐλαιών Græce [l] dictus eſt: vnde Dominus (quod dictum eſt ſuperius) olim reſpiciēs ciuitatem, fleuit ſuper eam [m], vt qui præ oculis haberet diriſſimam omnium cladem, quam his perditiſſimis temporibus a Romanis ſuſcepturi eſſent Iudæi omnium hominum infeliciſſimi. E

II.
n Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. c. 4.

Sed antequam res geſtas recenſere aggrediamur, hic de diei Paſchatis huius anni tempore difficultas, quæ ex Ioſephi textu oboritur, primum omnium elucidāda proponitur. Quidnam eſt quòd Ioſephus [n] anno obſidionis & excidij Hieroſolymæ incidiſſe dicat diem Azymorum in decimamquartam menſis Aprilis: quod cū nullo poterit conuenire nec aſtronomico, nec cyclico,

neque

A neque Iudaico computo, neque Chriſtiano: cum hoc anno Domini ſeptuageſimoſecundo, quo & ſecundus annus Veſpaſiani incipit (ſecundo namque eius Imperij anno, & Ioſephus & Tacitus cladem Hieroſolymitanam accidiſſe affirmant) dies decimaquinta menſis Niſan ſecundum omnem motus lunaris computum vigeſimaſecunda die Aprilis, vel certe modo ciuili tardius contigiſſe probetur. Quapropter cum apertiſſime demonſtrari poſſit cladem Hieroſolymitanam in hunc annũ incidiſſe, facile inducimur in ſententiam Roberti Ardenij viri eruditi Societatis IESV, vt exiſtimemus hunc locum Ioſephi eſſe corruptum, contigiſſeque librariorum incuria vt numerus XIV. pro XXII. vitioſe ſcriberetur. quod quidem (vt ille optime adnotauit) in Græco facile potuit euenire, ſi pro κ cum β ſimul iunctis & continuatis, quæ litteræ numerum XXII. ſignificant, ι & δ exarentur. ſcriptoris namque velocitate facile hæ litteræ ita ſeparantur partim, partim inter ſe confundũtur, vt prima pars litteræ κ, videatur ι, & pars ſecunda cum β coniuncta appareat δ. hoc enim modo ſolent continuari, atque κβ hoc pacto rite ſcribitur hic numerus: at facile diuiditur & confunditur ſic, ιδ. cernis quàm facilis calami ſit flexus, quàmque facilis ſcriptoris ſit lapſus, præſertim ſcribentis velociter. Sed iam cœptam proſequamur hiſtoriam.

B Cum igitur (vt dictum eſt) Hieroſolyma conferta eſſet indigenis & peregrinis, qui intus erãt, cum in Romanos progrediendum eſſet, omni ſemoto inter ſe odio, paribus animis, magnaque audacia id præſtitere, adeo vt ſæpe Titum cum ſuis in diſcrimen adduxerint. Ceterum dum intus eſſent, ciuile rurſus inter eos bellum incaleſcebat: nam ipſa die Azymorũ a Ioanne [a] immiſſis clanculum ſuis militibus armatis in templum, quotquot ibi reperti ſunt Zelotæ, omnes ad vnum ab illis ſunt interfecti, ſicque ex tribus factionibus duæ tantummodo remanſerunt, Ioannis altera, altera vero Simonis. In templo itaque Dei ita cædi meruerunt, qui veluti templi honorem æmulantes, tot cædes ibidem perpetraſſent. III. *Zelotæ omnes occiſi.* a Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. c. 4.

Inter hæc cum pugnando Titus Iudæum hominem captum audiuit, in crucem agi pro muro iuſſit [b], vt eo ſpectaculo ceteri territi cederent. Poſt hæc autem admoueri ad murum machinas iubet: ſicque quinto Nonas Maij primum murum expugnat [c]. Deinde quinto die poſt Romani ſunt ſecundo potiti [d], atque aggreſſi tertium. Cumque ex Iudæis complures quotidie caperẽtur, nimirum ſaltem quingenti per ſingulos dies, interdum plures. eos omnes ante oculos ciuium Titus crucibus ſuffigi iuſſit, adeoque multiplicatus eſt eorum numerus, vt (quod Ioſephus [e] ait) iã

C ſpatium crucibus deeſſet, & corporibus cruces. Erant hi, qui ex ciuitate, fame vrgente, foras egredi coacti ſunt. Crucifixi ex illis ipſi ſunt, vel abſque dubio illorum filij, qui clamauerãt in Chriſtũ: Crucifige, crucifige.] quique dixerunt: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.] IIII. *Iudæi a Tito iuſſi Crucifigi.* b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6 c. 7. c Eod. lib. c. 8. d Eod. lib. c. 9. e Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. ca. 12.

Cumque fames magis magiſque in dies inualeſceret, eoque neceſſitatis ciues compelleret, vt foras potius optarent egredi, ſeque dedere Romanis crucis ſupplicium ſubituros, quàm intus fame perire: Titus hæc ſciens, quo magis eadem via eos perurgeret, omnem exitum, ne quis vel ad herbas paſcendas egredi poſſet, occluſit, aggeribus quinque contra vrbem extructis, quod opus cœptum duodecima menſis Maij, vigeſimanona eiuſdem menſis perfectũ eſt. Sed iiſdem a Iudæis diſſipatis, Titus nouum opus aggreſſus eſt, nempe murum conſtruere circum ciuitatem, quo omnis penitus interceptus eſſet exitus. Quanta autem celeritate conſummatum ſit opus, plane ſuperat humanum captum: quod Ioſephus admirans, in hæc verba deſcripſit: Murus quidem vno minus quadraginta ſtadiorum erat. Ad hoc autẽ foris caſtella tredecim ædificata ſunt: eorum gyrus denis ſtadijs numerabatur. Totum autem opus triduo conſtructum eſt, vt tamen dignum menſibus videretur, celeritas vero fide careret.] Sic igitur videas iam diuinitus impletum eſſe, quod illis V. *Titus cingit muro ciuitatem.*

D verbis Dominus prædixerat, dum Hieroſolymorum defleret interitum [f]: Venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, *nempe muro*, & coanguſtabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt.] hinc & alia mala, eo quo prædicta ſunt ordine, impleta fuerunt, de quibus inferius eſt agendum. f Luc. 19.

Sic ergo muro ſepti Iudæi, adeo fame vexati ſunt, vt innumera hominum multitudo ſit morte conſumpta, quorum corpora ab illis proijciebantur extra mœnia [g]: quæ circuiens Titus, vbi plena cadaueribus omnia vidit, altamque ſaniem tabefactis corporibus defluentem, ingemuit, & extentis manibus Deum teſtabatur, factum illud ſuum non eſſe. His acceſſit noua calamitas. Eorum namque, qui vrbe egreſſi ad Romanos confugerent, cum alij auido ſtomacho cibo guſtato protinus interirent, alij vero accuratius, moniti aliorum exemplo, cibum lente capientes euaderent: hos Syri atque Arabes milites noctu venati, putantes intus habere in viſceribus auri depoſitum, occidebant, fœdeque eorum viſcera ſcrutabantur, an aurum deglutitum reperirent: increbuerat enim rumor, eos vrbe egreſſos, quod haberent aurum, ne ab hoſtibus auferretur, voratum in viſceribus collocaſſe. Quorum viſcera ſic ſunt patefacta, vna tantum nocte duo millia VI. *Iudæi ventre execti.* g Ioſeph. de bel. Iud. lib. 6. ca. 14. & 15.

E hominum fuerunt reperta, vt idem auctor affirmat. ſed eiuſmodi immane facinus Titus mox cohibuit, comminatus ſupplicium his qui ea deinceps tentarent. Hæc Ioſephus ipſe, qui tunc aderat, conſcribens, exclamans ait: Deus enim damnauerat populum, & omnem viam ſalutis ad interitum verterat.] ac paulo poſt [h]: Puto, ſi Romani contra noxios venire tardaſſent, aut hiatu terræ deuorandam fuiſſe ciuitatem, aut diluuio perituram, aut fulminum ac Sodomæ incendia paſſuram. h Ioſeph de bel. Iud lib. 7. c. 7.

Quis autem fuerit numerus eorum qui intus fame conſumpti periere a decimaquarta menſis Aprilis, qua cœpit obſidio, vſque ad Kalend. Iulij, cuſtos vnius portæ Mannæus Lazari filius trãſgreſſus ad Titum, teſtatus eſt, per eam portam ſibi creditam elata fuiſſe cadauerum cẽtum quindecim millia & octoginta, abſque illis quæ propinqui ſepeliſſent. Poſt hæc nobiliores profugi, mortuorum egenorum ſexcenta millia portis eiecta nunciabant, aliorum vero numerum minime potuiſſe comprehendi: nam cum pauperibus efferendis non ſufficerent, congeſta dicebãt in maximis ædibus cadauera eſſe incluſa. VII. *Famẽ necatorum numerus.*

VIII.

[a] Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 6.

Mater necat filium ad cibum.

Porro cum populum tanta inuaſiſſet fames, vt nec eſſent herbæ, quibus veſci poſſent; ex ſtabu A
lo fimum quærebant in cibum, collectoque ſtercore veſcebantur. Sed ea magis in dies inualeſcen-
te, eos nec ab humanis carnibus temperaſſe, Ioſephus teſtatur [a]. Iam enim calceamentis, cingu-
liſque, ac inſuper corijs quibus ſcuta tegebantur, detractis, inſumptis, veteriſque fœni laceramētis
magno pretio venditis; quæ his caretet, eo immanitatis redacta eſt, fame improba compellēte, no-
bilis ac prædiues mulier, Maria nomine, filia Eleazari, a ſeditioſis iā exuta vitæ ſubſtantijs, vt quo
ſibi cō ſuleret, fame rabida impulſa, lactentem filium occiderit, quem comeſtura mox coxit: cuius
nidoris odore illecti milites, qui ſibi victum, quacumque poſſent, raptu quærebant, eum eius per-
uaſiſſent domum, partem aſſati filij, quæ ſupererat, intuiti, deteſtati facinus abiere. Moxque reple-
ta eſt eius ſceleris fama tota ciuitas, & vnuſquiſque (inquit auctor [b]) ante oculos ſibi cladem illā
proponens, tamquam hoc ipſe admiſiſſet, horreſcebat.

[b] Idem eodem lib. 7. c. 8.

IX.

Impleta domini vaticinia.

[c] Luc. 23.

Hæc ipſa haud dubium longius ſpectās tempora Dn̄s Ieſus, cū perduceretur ad crucē, & mu-
lieres ipſum lamentātes præ cōmiſeratione vidiſſet[c], ait: Filiæ Hieruſalē, nolite flere ſup me, ſed ſu
p vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros: quoniam ecce venient dies, in quibus dicēt: Beatæ ſteriles,
& ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Ca- B
dite ſuper nos: & collibus: Operite nos.] Dixiſſe credimus hæc illas, his præſertim temporibus, cū
tam horrēdum Mariæ facinus accepiſſent; inſuper & eadem quæ addit Dominus verba repetiſſe,
videlicet: Si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido? nimirum, Si mulier nobilis ac prædiues eo eſt ne
ceſſitatis impulſa, vt ex carnibus filij victum ſibi comparare ſit coacta, quid erit de ceteris nec diui
tijs nec nobilitate pollentibus? Quin & quòd nullum malorum eſſet effugium, intus fame magis
magiſq; in dies ſæuiente, & circumſeptis hoſtili pariete foras egrediēdi omni facultate prærepta,
deſperatione extrema compulſas eaſdem illas veriſimile eſt tunc dixiſſe hæc a Domino prædicta
verba: Montes cadite ſuper nos, & colles operite nos: eaſdemque lamentantes ſæpius lugubres næ
nias iteraſſe.

X.

[d] Ioſeph. de bel. Iud. lib 7. c. 2.

Cum hæc miſerrima, qui intus erant Iudæi, cogerentur perpeti mala, ijſdemque longe deterio
ra imminerent: licet a Tito per ſe [d], perque ſuos ipſorum gentiles, qui ad caſtra Romanorū con
fugerant, ad deditionem honeſtam ſæpius inuitarentur; quin etiam rogarentur, vt ſi non ſui, tēpli
ſaltem rationem haberent, ne irruentes illud milites inflammarent: tantum abfuit, vt ipſorum ſalu
ti Romanos vel Iudæos conſulentes audirent, vt his omnibus ſpretis, obſtinato animo ſe omnia li C
bentius experturos mala iactarent, quàm ſe dederent Romanis. Titus igitur cōteſtatus Deum &
homines, ſe ad vrbis & templi excidium inuitum compelli, validius turrim nomine Antoniam, q̄
erat iuxta templum, oppugnat [e]: quam tandem expugnat [f] vigeſimaquarta die menſis Iulij, cū
milites iunctam turri ab Aquilone partem porticus templi incendio concremarunt: Occidentalē
vero porticū ipſi Iudæi, qui intus obſeſſi erant, quo Romanos, qui occupauerant illam, perderent,
incenderunt vigeſimaſeptima die [g] eiuſdem menſis Iulij. Octaua autem die menſis Auguſti, Ti-
tus ad templum expugnādum machinis comportatis, igni ferroque oppugnationem aggreditur;
commiſeratus tamen nobiliſſimi omnium templi incēdium, quod interiora porticus depaſcebat,
reſtingui iuſſit. Inde ad conſulendum vocatis proceribus, quid de templo eſſet agendum, ſingulo-
rum ſententias rogāt: cumque complures in eam ſententiam irent, templum eſſe incendio conſu-
mendum; ipſe ſui prærogatiua ſuffragij, illi parcendum eſſe decreuit: ſicque iuſſi ſunt milites quie
ſcere, & a templi excidio temperare.

[e] Idem eodem lib. 7. c. 5.

[f] Idem eodem lib. 7. ca. 6.

Templum inuaditur.

[g] Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 9.

XI.

Inceditur templum.

[h] Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 10.

Sed licet hæc Titus decreuiſſet, eiuſque dicto refragari nullus auderet; vi tamen Numinis cō-
pellente (quod Chriſtus olim prædixerat) factum eſt, vt cum Iudæi, qui intus detinebātur obſeſſi, D
in Romanos, qui foris erant, irruerent: cum eorum furori Romani reſiſterent, ac tādem illos intro
regredi facta compreſſione cōpellerent: militū qdam (inquit Ioſephus [h]) non expectato cuiuſq̄
edicto, neq; tantū facinus veritus, ſed diuino quodā motus impetu, a contubernali ſuo ſuſtollitur,
& ex ardente materia raptū ignē in feneſtrā inſerit auream, vnde ad membra circū templum ædi-
ficata de Septētrionali regione aditus erat. Flāma vero excitata, Iudæorum quidem calamitate di-
gnus clamor exoritur, & ad ſubueniendum properabant; neque iam vitæ parcendum rati, neq; vi-
ribus temperandū.] hæc Ioſephus. Abſens, dum hæc agerentur, Titus erat: qui his acceptis, ad locū
properat, vtq; reſtingueretur incendium iubet, clamat, vrget, inſtatq; nec ob clamantium ſtrepitū
valuit exaudiri: ſicque magis magiſque flamma inualeſcente, nulla amplius valuit humana ope re
ſtingui. Facta eſt huiuſmodi templi conflagratio (vt idem teſtatur Ioſephus [i]) decima die men-
ſis Auguſti, qua etiam alias a Rege Babylonis fuerat concrematū: a prima ſtructione templi, quā
Salomon Rex inchoauerat, annis mille centum triginta, menſibus ſeptem, & diebus quindecim; a
poſteriori vero per Cyrum facta, annis ſexcentis trigintanouē, & quadragintaquinq; diebus, ſecun
dum ſupputationē a Ioſepho collectā. Sed eū dicat, eā accidiſſe anno ſecundo Imp. Veſpaſiani: pla E
ne ſignificat, ſe non numerare ab hoc anno, quo, extincto iā Vitellio, cœpit Imperium adminiſtra-
re, ſed præterito; cum (vt dictum eſt) idem Veſpaſianus ab exercitu ſalutatus eſt Imperator.

[i] Idem eodem lib. 7. c. 9. 10.

XII.

Veſpaſianus capitolium reſtituit.

[k] Tacit. hiſtor. lib 4.

[l] Sueton. in Veſpaſ. c. 8.

[m] Tacit. hiſtor. lib 4.

[n] Iſai. 1.

At vero quid interea Romæ? O rerum humanarum vices contrariæ. Dum in Iudæa templum
olim ſanctiſſimum exuritur, protſuſque diſiicitur, ac ſolo penitus adæquatur: Romæ Capitolium
bello ciuili nuper concrematum, a Veſpaſiano ſumptuoſiſſime reſtituitur: cuius areæ dedicatio fa
cta eſt magna pompa vndecimo Kalend. Iulij. Scribit rem geſtam Tacitus [k]: addit autem Sueto
nius [l], Imperatorem ſuo collo extuliſſe ruderem ex veteri ædificio refoſſum. Sicque reuulſis fun
damentis, exportatoque rudere, iniectoque in eis primū auro atque argento, primarius lapis a Pō
tifice maximo Gentilicijs ritibus conſecratus locatuſque eſt [m]. Vnde magis ēt flagrans Dei ira
in Iudæos oſtēditur: dum in eorū odium atque inuidiā, non tm̄ ipſorum templū miſerrime deijci,
ſed delubrum Iouis eodem tempore in ſublime magna gloria exædificari permittit, ſecundum qđ
olim dixerat per Iſaiā [n]: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.]

Ad tam

A Ad tam immenſa Iudæorum mala & illud non leue his diebus acceſſit [a], quòd pſeudopropheta iactaret, decipiens populum infelicem, ſalutem Deum polliceri omnibus qui in templum aſcẽderent: qui eidem præſtantes fidem, eo ſe contulerunt, & ad ſex hominum millia omnes æque incendio ſunt inſumpti. Addit inſuper Ioſephus, a ſeditioſis illis tyrannis, qui his temporibus aderant Hieroſolymis, ſuperinductos fuiſſe pſeudoprophetas multos, qui denunciarent populo, vt expectarent auxilium Dei, ne fugerẽt, aut deditionem facerent; vt ſic vana ſpe alitos intra mœnia continerent. Hæc quidem, mea ſententia, præmonſtraſſe certo modo viſus eſt Dominus [b], cum de eiuſmodi clade agens cum ſuis, quos, vt fugerent, admonuit; ne hiſce falſis pſeudoprophetarũ promiſſis deciperentur, hæc eſt effatus: Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic; nolite credere: Ecce in deſerto; nolite exire: Ecce in penetralibus; nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetę, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducãtur, ſi fieri poteſt, etiam electi.] At licet de prodigijs nihil Ioſephus dicat, rebus bellicis totus intentus; tamen par eſt credere, eos, vt tam ingentem populum vana ſpe in officio continerent, aliquid eſſe malis artibus operatos. Ea enim a Domino prędicta, ad Hieroſolymam pertinuiſſe [c], Auguſtinus
B ad Heſychium ſcribens, pluribus declarauit.

XIII. *De Iudæis in templo concrematis.*

[a] Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 11.
[b] Matth. 24. Marc. 13. Luc. 17.
[c] Aug. epiſt. 80.

Verum & (quod ex Ioſepho [d] ſuperius recitauimus) cum eſſet in oraculis, appropinquaſſe iam tempus, quo ex Iudæa proditurus homo ſumma rerum potiturus eſſet, & dominaturus toti orbi terrarum; quiſque illorum ſeditioſorum principum, vt ſe eſſe illum ipſum perſuaderet, adſciuerat ſibi pſeudoprophetas, qui eadem in populum diuulganda curarent: quo ſibi hac etiam arte populi gratiam conciliantes, eo modo velut diuinitus ſibi conceſſum auſpicarentur imperium. Hæc ipſa erant, quæ Dominus, exeidium illius vrbis prædicens, inter alia ſigna poſuit, cum apud Lucam [e] ait: Videte ne ſeducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego ſum; & tempus appropinquauit. Nolite ire poſt eos.] vel quod eſt apud Matthæum: Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt: nolite exire.] per hæc enim Simonem ſæpius dictum ſignificaſſe viſus eſt: qui in deſerto collectis latronibus, aliiſque perditiſſimis ſuperadditis, ad quadraginta millia virorum ſibi exercitum comparauerat. Quod vero mox addit, dicturos eſſe, Ecce in penetralibus] non alium præſignaſſe putamus, quàm Ioannem, quem, eodem Ioſepho auctore, vidimus, nedum porticum templi cum Zelotis ſibi vendicaſſe, ſed ipſum ſecundum templum, quod Sanctum dicebatur, oc-
C cupaſſe. Sicut igitur intra vrbem diuerſarum erant factionum tyranni, qui ſinguli vniuerſi Orbis decantatum oraculis ęmularentur imperium: ita etiam diuerſi erant pſeudoprophetæ, quorum alij alijs ſtudentes, prophetantes in populo dicerent: Ecce hic eſt Chriſtus: Ecce illic: Ecce in deſerto: Ecce in penetralibus, templi videlicet. Qui vero illis auſcultaſſent, qui ſic dicerent: Ecce in penetralibus: eo abeuntes, omnes æque cum factioſis (vt diximus) conſumpti ſunt. Sed iam cetera proſequamur, quæ poſt templum exciſum ſecuta ſunt: quæ quidem Ioſephus [f], qui aderat, ſic deſcribit:

XIV. *Quo prætextu factioſi ſibi Regnum adſciſcere ſtudent.*

[d] Ioſeph. lib. 7. cap. 11.
[e] Luc. 18.
[f] Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 13.

Romani quidem, poſtquàm ſeditioſi ad ciuitatem confugere, templo itemque omnibus circum locis ardentibus, ſigna in templo poſuere contra portam Orientalem: ibique celebrato ſacrificio, maximis cum clamoribus declarabant Titum Imperatorem. Vſque adeo vero præda ſatiati ſunt milites, vt in Syria, dimidio quàm pridem fuerat, pretio pondus auri venirent.] hæc ille. Aſſentirer libenter his qui putarunt abominationem deſolationis, quam in templo viſendam eſſe Dominus prædixerat, hanc aram ad ſacrificium a Romanis recenter erectam, vbi Titus more Gẽtium immolauit, eſſe intelligendam; vel ſigna militaria ibidem affixa, eodem eſſe nomine nuncu-
D pata: niſi Dominus ea prædicens, & ad fugam parandam eadem ſigna ponens, ſuos, cum hæc vidiſſent, ad montes fugiendum eſſe, admonuiſſet: nam his diebus, neque his qui in Iudæa erant, quòd exciſi prorſus eſſent, nec his qui Hieroſolymis agerent, quòd iam hoſtium eſſent, locus aliquis videretur fugæ eſſe relictus. Ne igitur eam Domini admonitionem fuiſſe prorſus inanem dicere cogamur; aliam a Domino abominationem eſſe prędictam, neceſſe eſt affirmare; eam nimirum, quã ſuperius, cum de his fuſius actum eſt, longiori habita diſputatione, poſuimus.

XV. *Titus ſacrificat in templo.*

Poſt hæc autem ſacerdotes omnes, qui intus latebant in templi receſſibus, cum vix tandem ſe dederent Tito, eiuſdem iuſſu omnes ſunt ad ſupplicium ducti. Incenſo iam templo, inflammandæ etiam ciuitatis a Tito militibus licentia data eſt: cum filij Izatæ Regis, Helenæ Adiabenorum Reginæ filij, eiuſque fratres cum multis alijs, ſupplices ad Titum venientes, ab eo ſuſcepti atque ſeruati, Romamque ſunt ducti. Porro tam Helenam quàm filium Chriſtianos fuiſſe, ſuperius diximus Oroſium non leuiter opinatum eſſe. His reſpondent quæ S. Auguſtinus [g] ad Heſychium ſcribens tradit his verbis: Non enim debemus ambigere, quando euerſa eſt Hieruſalem, fuiſſe in il-
E lo populo electos Dei, qui ex circumciſione crediderant, ſiue fuerant credituri, electi ante conſtitutionem mundi, propter quos breuiarentur dies illi, vt tolerabilia mala fierent.] hæc Auguſtinus, illum Euangeliſtæ explicans locum: Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro: ſed propter electos breuiabuntur dies illi.]

XVI. *Sacerdotes occiſi.*

[g] Aug. epiſt. 80.

At quomodo fuerint breuiati, complures ſententias ibidem recitat Auguſtinus: ſed nobis illa maxime probatur, qua dicitur, Dei conſilio munitiones inexpugnabiles a Tito eſſe citius expugnatas. Nam ſi tardius Romani Hieroſolymis potiti eſſent, ſic illi obſeſſi atque arctati miſeri abſque dubio fame penitus cõſumpti fuiſſent: ſed ea breuitate, ſeu dicamus potius paucitate dierum id factum eſt, vt ex plebe immenſus plane numerus, ex populo autem (vt idem Ioſephus [h] tradit) ſeruata ſint pluſquàm quadraginta millia: ex quorum numero aliquot ſaltẽ paucos repertos fuiſſe Chriſtianos; vel ſi hactenus non fuiſſent, demum admonitos his tam manifeſtis ſignis ac malis perpeſſis (licet ſero) tandem Chriſti fidem ſuſcepiſſe, nemo prudẽs (vt credimus) negarit. Horum ergo cauſa dies eſſe abbreuiatos a Domino, omnes facile dicturos eſſe putamus, maxime qui conſiderant, ab obſidione vſque ad expugnationem ciuitatis nec quatuor integros menſes

XVII. *Quomodo & cur breuiati dies illi.*

[h] Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 15.

eſſe interlapſos: quippe quæ decimaquarta Aprilis a Tito eſt obſeſſa, & octaua menſis Auguſti in A
eá primo ſunt ingreſſi Romani, atque decima tādē incēſum eſt tēplū. Sed reliqua proſequamur.

XVIII.

a Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 14. 15. 16.

Sion Arx capta a Tito.

Exuſto penitus templo, capta & incenſa etiam ciuitate, ſuperior illa pars vrbis integra habebatur [a], quæ ſuperiori eminens loco, Sion dicta, ceteris ciuitatis partibus munitior erat. In eam ſeditioſi ingreſſi, in primis octo millia Iudæorum & quadringentos ibi inuentos occiderunt, ipſamque regiam prædati ſunt: rurſus etiam ceteri Iudæorum, qui ab eis inuenti ſunt in cuniculis latitare, crudeliter necati ſunt. Titus igitur, vt hos expugnaret, vigeſima die menſis Auguſti, Sion oppugnaturus, machinas bellicas parat; illiſque abſolutis, ſeptima die Septembris aggreditur, & diuino inſtinctu potius quàm humanis viribus (quod ipſe Titus teſtatus eſt) ea potitus eſt: ſicque octaua die menſis eiuſdem vrbem integram cū munitionibus cepit, ipſo die ſabbati (vt auctor eſt Dio in Nerone) proditaque tunc ſunt a ſacerdotibus templi ſacra vaſa, & Pontificis ornamenta. Qui ex Iudæis ſe Romanis ſuppliciter dedidiſſent, in ambitu templi aſſeruari iuſſi; & antequam de eis quid eſſet agendum decerneretur, duodecim millia fame conſumpta ſunt.

XIX.

b Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 17.

Numerus occiſorum & captiuorum.

Demum Ioſephus [d] colligens interemptorum & captiuorum numerum (vt qui præſens facile inueniſſe potuit) hæc ait: Captiuorum quidem omnium, qui toto bello comprehenſi ſunt, nona- B
ginta & ſeptem millium comprehenſus eſt numerus, mortuorum vero per omne tempus obſidionis vndecies centum millia. Horum plerique gentiles fuere, ſed non indigenę: ab omnibus enim regionibus ad Azymorum diem feſtum congregati, bello ſubito circumfuſi ſunt: vbi primo quidem illis peſtifera lues ex loci anguſtia naſceretur, deinde citius fames.] hæc & alia ille; qui ex hoſtijs eo Paſchatis tempore cædi ſolitis, & numero per contubernia epulantium, eorum qui tunc Hieroſolymis eſſent, deducit numerum, atque ſubdit, ſaltem numerum eorum qui puri eſſent, quibus liceret ſolum veſci azymis, fuiſſe ad vicies centena ac ſeptingenta millia: porro ingentem oportuit fuiſſe illorū numerū, qui neceſſitate naturæ, vel alia ex cauſa puri minus eſſent. Tunc ergo, inquit, velut in carcerem tota gens fato concluſa eſt, & farta hominibus ciuitas obſidebatur.] Eorum qui erepti ſunt [c], alij ad opera damnati, miſſi ſunt in Ægyptum; alij qui formoſiori eſſent corpore, triumpho ſeruati ſunt: plurimos robuſtos viribus elegit Titus per prouincias pugnaturos in theatris cum beſtiis. Qui vero infra decimum & ſeptimum annum agerent, ſimul cum feminis venditi ſunt, ſed viliſſimo pretio, eo quòd non reperirentur emptores, & qua alerentur deeſſet annona.

c Idem eodem lib. 7. c. 16.

XX.

d Luc. 19.

e Luc. 21.

Ciuitas diruta, paucis memoriæ cauſa relictis.

Sic igitur capta ciuitas, non tantum inflammata, ſed ſolo tenus proſtrata eſt: id namque præ- C
dixerat Dominus [d], dum flens miſerabilem vrbis caſum, inter alia hæc prælocutus addidit: Et in terram proſternent te] ac item [e]: Non relinquetur in te lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.] Hæc de templo dicta ſunt, cuius lapides & ſtructuram adeo admirabantur Apoſtoli: cū alioqui tam ingentes ſimul plumbo ferroque conexi idem lapides eſſent (quod ſuperius iam dictum eſt) vt impoſſibilis plane eius videretur demolitio. Verum adeo collapſum, contritum, atque conuulſum fuit templum cum ceteris immēſæ molis ædificijs, vt nec ipſius ſaltem veſtigia, quòd illic aliquando fuiſſent, reliqua viderentur; ſicut nec reliquæ ciuitatis, cuius tantum pars muri ad caſtrorum munitionem relicta eſſet, tribuſque ſolummodo permanentibus turribus, quæ eſſent quaſi indices, vt qualis Hieroſolyma tunc fuiſſet, neſcientibus demonſtraretur. quod Ioſephus [f] his potiſſimum verbis ſignificat: Poſtquam vero quos occideret, quidve raperet, non habebat exercitus, quòd iratis animis omnia deerant (neque enim parcendo, ſi eſſet quod agerent, abſtinuiſſent) iubet eos Cæſar totam funditus iam eruere ciuitatem, ac templum, relictis quidem turribus, quæ pręter alias eminebant, Phaſelo, & Hippico, & Mariamne, murique tanto, quantum ciuitatem ab Occidente cingebat: id quidem, vt eſſet caſtrum illic cuſtodiæ cauſa relinquendis: turres autem, vt D
poſteris indicarent, qualem ciuitatem, quàmve munitiſſimam Romanorum virtus obtinuiſſet. Alium vero totum ambitum ciuitatis ita complanauere diruentes, vt qui ad eam acceſſiſſent, habitatam aliquando eſſe vix crederent.] hæc Ioſephus.

f Ioſeph de bel. Iud. lib. 7. ca. 18.

XXI.

g Idem eodem lib. 7. c. 17.

Ex quonam delicto talia pati meruere Iudæi

Ipſe tamen in his conſiderandis, in eo ſe obtuſum potius ac minus veri amantem, quàm ingenio perſpicacem atque diſertum præbuit, dum cauſam diſquirens, cur tanta mala Iudæos inuaſiſſent, adſcribens ea omnia ſeditioſorum illorum criminibus, hæc addit, dum de clade Hieroſolymitana agit [g]: Nulla alia re tantis infelicitatibus digna, niſi quòd talem progeniem, qua ſubuerſa eſt, edidit.] hæc ille; ſed humiliter & abiecte nimis rem tantam perpendens atque conſiderans, quæ eſſet pœna peccati, eamdem exiſtimauit cauſam eſſe ſupplicij; immemor & quod ſuperius dixiſſet, exiſtimatum ob necem illatam Iacobo Iuſto tanta mala infelices apprehendiſſe Iudæos. Ceterum ſi quis huius ſæculi Iudæorum peccata conſideret, menteque reuoluat, maximum omnium exiſtimatum eſſe peccatum impietatem, cum ſcilicet relicto Dei cultu, populus idola Gentium coleret (hoc enim nullum immanius videbatur poſſe ſcelus exiſtimari) cuius rei cauſa captiuitatem Babylonicam, & alia grauiſſima olim paſſi eſſent mala: rurſumque attendat, a nullo magis quàm E
ab hoc Iudæos præſenti ſæculo abhorruiſſe peccato: nam nonniſi de Tiberio filio Alexandri Alabarchæ teſtatur Ioſephus defeciſſe a ritu patrio ad Romanorum ſuperſtitionem, & ſi qui forte ex ijſdem illi adhæſerunt: adeo vt dici non poſſit crimen fuiſſe publicum omnibuſque commune, vt alias factum a Iudæis reperitur: nec par ſit credere, ob leuiora delicta maximam omnium eſſe a Deo cladem inflictam: inducat ipſe Ioſephus in animum neceſſe eſt, ab eis admiſſam fuiſſe impietatem, ac crimen maximum omnium, & quod ſuperet idololatriam. At quodnam illud eſſet, a nobis eſt perſpicue declarandum. Id certe non potuit peccatum eſſe in Iacobum ſceleſtiſſime perpetratum: nam & alias ſępius, teſtimonio Domini, certum eſt a Iudæis occiſos eſſe ſanctiſſimos viros atque Prophetas; nec tamen vmquam talem, ob eam cauſam, tantamque eos expertos eſſe vindictam. Ex vindictæ igitur pondere cum iure quiſque dixerit immanitatem penſandam eſſe delicti; non aliud quidem quod illis adſcribat, inueniet, niſi horrendum illud & maxime omnium execrādum facinus, quod in Chriſtum Dei Filium a Patre miſſum, tot oraculis Prophetarum prænunciatum,

A ciatum,ac etiam tot tantiſque mir ıculis illuſtratum,ac teſtimonijs declaratum,ante annos trigin
taocto iniquiſſime atque immaniſſime admiſerant.Quod ſi defuiſſet,ceterea ab eis admiſſa deli-
cta eius generis fuiſſe videbantur,quę etſi captiuitate fuiſſent expianda(vt alias factum erat)tem
poranea,non tamen perpetua & omnium immaniſſima deſolatione plectenda.

Verum quod ſpectat ad exactum Iudaicæ religionis huius temporis cultum:mecum ipſe præ XXII.
ſens ſæculum ac etiam præteritum mente contemplans,ipſos video,in his quæ ad externa pietatis
officia pertinent,religioſiores ſuis maioribus atque præſtantiores fuiſſe. Nunc enim ante oculos
ponamus quæ pluribus ſuperius dicta ſunt,ſed hic breui compendio repetenda;quanto propenſio
ra erga legis obſeruationem fuerint ſtudia Iudæorum:vt cum idolorum ſubiecti eſſent cultoribus
ne leui quidem eorum impietatis macula fœdarentur,& idololatriæ vel leui vmbra attingerētur.
Meminiſſe igitur in primis debemus(vt ex his quæ poſt Chriſtum natum ſunt facta,exordiamur
exempla)nobiliſſimos iuuenes,vitæ diſpendio,ſæuiſſima ſuſcepta morte,aquilam auream,quam
pro foribus templi Herodes affixerat,detraxiſſe,ac ſecuribus concidiſſe [a]. Quanta conſtantia in
ſuper Pilato reſtiterunt,qui non in templo,ſed in ſuo palatio ſcuta,eademque(vt ex Philone [b] ſu
perius docuimus)ſine imaginibus in regia ipſa tantum,domicilio Prę ſidū,dedicaturus erat?Quo
B vero ardore etiā Vitellium Syriæ Præſidem,ne cum exercitu Romano,quòd haberet militaria in
ſignia imaginibus ornata,per Iudæorum regionem tranſiret(quòd nefas eſſe ducerēt in terra ſan
cta quauis occaſione imagines inſpici)fuerint enixius deprecati,idem ſane Ioſephus [c] eſt auctor.
Quali quanta ve animi fortitudine Caio Imperatori tum in Ægypto,tum in Iudęa reſtiterint,quā
taſque clades ſubierint,cum ipſi ſoli in vniuerſo orbe Romano ipſum Caiū Deum dicere nollent,
ſatis ſuperq; Philo [d] ſcripto de ea re cōmentario declarauit.Quas pugnas,q̄ve ſubierint pericu-
la,cum Cæſarienſibus atque Dorenſibus non patientes vel fumo idololatriæ pollui,ex Ioſepho [e]
ſatis dictū eſt ſuperius.Quàm inſuper acerrimi fuerint violatę religionis vltores,Cumana [f] tem
pora teſtata ſunt.Quot religionis ſeruandæ cauſa diuerſis temporibus inſigniores Romam ac Im
peratores legauerint,haud erit facile recenſere.Quam etiam obſeruātes fuerint, legis patriæ, vel
ex eo ſaltem poteſt quiſque colligere,quod patria lingua loquentes,execrarentur eos qui Genti-
bus vel ſaltem idiomate communicarent [g]. Quàm denique ipſi quoque Iudæorum principes
his diebus patriæ religionis fuerint ſtudioſi de Agrippa Rege ſatis ſuperq.& admiratione quidē
ac ſtupore digna recitauimus ex Philone:& de Berenice vidimus ex Ioſepho,eam adeo fuiſſe piā
C vt inter Nazaræos profiteri non erubuerit.

Iudæorū ſcrupuloſa legis obſeruatio.

a Ioſeph. antiq. lib.17.c.8.
b Philo de leg.ad Caium.
c Ioſeph. antiq. lib.18 c.7.
d Philo de leg. ad Caium.
e Ioſeph. antiq. lib 19.c.6.
f Idem antiqu. lib.20.c.4. 5.
g Ioſeph. antiq. lib.20.in fine.

Ceterum tantum abfuit vt ob idololatriæ peccatū Iudæi tot cladibus fuerint exagitati,vt vnus XXIII.
ex eis nobiliſſimus(cuius ſępe mentio facta eſt ſuperius)Tiberius Alexāder a Iudaiſmo deficiēs,
cum ad ſuperſtitionem Gentilium abijſſet,non tantum aliqua pœna diuinitus affectus ſit, quin
potius non ſine diuino conſilio ſummis honoribus a Romanis auctus fuerit,qui & his diebus no-
biliſſimum omnium magiſtratum ageret,Auguſtalem præfecturam Ægypti;eidemque aduerſus
Iudæos vna cum Veſpaſiano & Tito egregiam nauanti operam,ex animi ſententia cuncta ſucce-
derent.Sicq.videas,Iudæorum peccatum vſque adeo immane fuiſſe, vt ex eis qui eſſet idolorum
culturæ inſigni impietate notatus,viſus ſit dignus præmio,eoq.vſus fuerit Deus vindice omnium
ſceleſtiſſimi criminis Iudæorum.

Tiberiū Apoſtatam ſecuta ſunt multa felicia.

Contra vero ſi quis horum temporum conſideret Iudæorum animum erga Dei cultum propē- XXIV.
ſiorem:dicet certe non eius neglectu eos tot incurriſſe mala.Sane quidem haud ſatis digne admi-
rari valeo,dum mecum ipſe recogito,ac mente diutius voluo,quòd hoc ipſo anno,cum Romano-
rum hoſtilis ageret in Palæſtina aduerſus Iudæos armatus exercitus;cumq.a ſeditioſis trifariam
D inter ſe diuiſis,immaniſſimis cladibus ciuitas vrgeretur,quam & depopularetur ſimul (vt vidi-
mus)crudeliſſima fames:nihilominus,hoc inquam ipſo anno,eo ipſo tempore,perinde ac ſi ſum-
ma eſſet rerum tranquillitas,& affatim abundaret annona,nihil prorſus remittentes officii legiti
mi,omnes ex more ex diuerſis Orbis regionibus ad celebrandum Paſcha ſe Hieroſolymam con-
tulerunt,immo & concluſerunt.Quis hæc conſiderans,non admiratione tantum,ſed plane ſtupo-
re mentis extra ſenſus corporis efferatur?Ex his ſane perſpicue videas quàm iniqua lance Ioſe-
phus expendat iudicium diuinę vindictæ:dum vult recentioribus factioſorum quorūdam Iudæo-
rum ſceleribus,innocentes omnes, quotquot ex diuerſis Orbis partibus ad diem feſtum veniſ-
ſent,talia paſſos eſſe;& quotquot inſuper poſt illos ex eodē germine naſcituri eſſent, omnium di-
riſſimam eamdemq.perpetuam experturos eſſe vindictam.Illorum quippe nequitia,velut quadā
virga furoris ad infligendas Iudæis meritas pœnas, vſus eſt Deus; quos tali perfunctos munere
æque puniuit.Sed de his modo ſatis.

Iudæi legitimorum obſeruantiſſimi.

Quod autem ad tempus tantæ cladis illatæ ſpectat:idem qui hæc omnia prædixit Redemptor XXV.
humani generis Ieſus Chriſtus,malorumq.omnium cauſam quam diximus,ſuis diſcipulis reſera
E uit;& non tantum ſigna quæ præcederent demonſtrauit,ſed & vt ſe res eſſet habenda pariter ſigni
ficauit;idem inquam,& tempus quo hæc eſſent implenda,voluit declaraſſe:quippe qui dixit [h]: A-
men dico vobis,quia non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant:cælum & terra tranſibunt,
verba autem mea non tranſibunt.]Vidit vtique ea ætas & generatio,quæ ab ipſo prędicta ſunt;
cum nonniſi trigintaocto annorum ſpatium(vt dictum eſt)ab eo tempore interceſſerit. Ea igitur
cum neceſſario referenda ſint ad Hieroſolymitanum excidium, cuius facta eſt rogatio, ac data
reſponſio:mitamur nonnullos interpretes vehementiſſime laborare vt ad Domini aduentum ad
iudicādum ea verba poſſint accommodare:cumq.quantumuis laboris inſumpſerint, id haud feli
citer ſibi ipſis aſſecuti videantur,myſtice potius,vel aliquo alio ſenſu eadem fuerint verba inter-
pretati:cum re vera ille ſit hiſtoricus ſenſus,idemq.germanus, vt de Hieroſolymorum excidio ea
a Domino fuerint verba prolata.

h Luc.21.
Tempus certū cladis Hieroſolymitanæ præmonſtratum.

Obſeruandum quidem ex verbis illis,quæ tum a Matthæo & Marco,tum etiam a Luca ſunt XXVI.

recitata

recitata(quod & ſuperius memini me dixiſſe)ea reſpõſione Dominũ duplici Apoſtolorum roga- A
tioni ſatisfacere voluiſſe:nimirum,quod illi de tempore quo eſſet templum excidendum,& quan
do ad iudicandũ venturus eſſet,Dominum rogaſſent,dicentes:Quando hæc erunt,& quod ſignũ
aduentus tui?]ipſe cum in primis quæ rem vtramque ſigna atque prodigia præceſſura eſſent,ape-
ruiſſet;quod ad tps pertinet,priori tantum illorũ petitioni ſic ſatisfaciendum putauit,vt palam fa
ceret quod petierant,nempe vt eadem ætate omnia illa,quæ ſcilicet ad eam rem ſpectabant,euen
tura fore ſignificaret:poſteriori vero petitioni nequaquam. Nam quod ad ſui aduentus ſpectat,
hæc habet Marcus [a] Christum dixiſſe ſuis:De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli
in cælo,neque Filius niſi Pater.]Itemque rogantibus iiſdem de bis alias,dixit [b]: Non eſt veſtrũ
noſſe tempora vel momenta,quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.] Quamobrem nihil eſt quod dici
poſſit,ea verba de excidio Hieroſolymæ dicta,ad aduentum Domini debere referri. Ceterum tã
Apoſtoli,quam diſcipuli ſimulq. omnes Chriſtiani(vt ex Pauli,Petri,Iacobi, atque Ioannis epi-
ſtolis compertum habetur) æque exiſtimabant breui affore Domini aduentum ad iudicãdum,
quod tamen (vt dictum eſt)eos penitus latere voluit. Nec quemquam moueat,quod vltimo loco
ea verba a Luca ſint poſita, quaſi ob eam cauſam referenda eſſent ad Domini iudicandum aduen B
tum:nam cum ea quæ ſunt a Domino dicta,ab Euangeliſtis diuerſo referantur ordine,ſatis aper-
te declaratur,ipſos vt alias ſæpe accidit)non quo ordine ea a Domino ſunt narrata,ſed potius quæ
dicta eſſent,ſcriptis mãdaſſe,ſicq. mixtim ea ſigna ab eiſdem eſſe diuerſo ordine recitata. Prudẽs
igitur lector quæcumque a Domino prædicta cognouerit,quæ Hieroſolymorum excidium non p̃
ceſſerint,certo ſciat in aduẽtu Domini eadem fore implenda:eoq. certius id accipiat, quod ſicut
ea quæ de Hieroſolymitana clade fuerant prænunciata,eſſe in omnibus adimpleta iam videt;ce-
tera quoque quæ de ſuo aduentu eodem orationis contextu ſunt aſſerta, æque euentura non
dubitet.

Tempus diei Iudicij occultum relictum.
a Marc. 13.
b Act. 1.

XXVII. Quod rurſus ad tempus ſpectat Hieroſolymorum ciuitatis exciſæ annos Ioſephus ſic nume
rat [c]: A Rege Dauid vſque ad Titum annos mille centum ſeptuagintanouem:ex quo autem eſt
condita,vſque ad excidium,annorum duo millia centum ſeptuagintaſeptem.]Porro eiuſmodi hi
ſtoria non a Ioſepho tantum ſcriptis memoriæ prodita eſt;ſed,vt rem omni æuo memorabilem,
ſcriptores etiam Ethnici ſua hiſtoria ſunt fuſius proſecuti, vt inter alios Tacitus [d],cuius tamẽ fi-
des in recenſendis Iudaicis rebus ſic vacillat,vt merito Tertullianus [e] eumdem mendaciorum C
loquaciſſimum appellet;quem & nos ſuperius,alia oblata occaſione cum opus fuit,refellimus. At
tigerunt eadem Suetonius, Plutarchus,& Dio:ſed & in Chronicis Phlegõ Hadriani libertus(vt
auctor eſt Origenes [f])eiuſdem cladis templi & ciuitatis meminit,atque accidiſſe ait circa annũ
quadrageſimum a decimoquinto Tiberij Cæſaris:re vera autem ab eo tempore vſque in præſens
quadraginta & vnus numerantur. Auctor eſt Minutius felix in Octauio,eamdem Iudæorum cla-
dem ſcriptam quoque fuiſſe ab Antonio Iuliano,ſic dicens:Scripta eorum relege:vel ſi Romanis
magis gaudes(vt tranſeamus veteres)Flauij Ioſephi,vel Antonij Iuliani de Iudæis require: iã ſcies
nequitia ſua hanc eos meruiſſe fortunã;nec quicquã accidiſſe, quod nõ ſit his,ſi in contumacia per
ſeuerarent,ante prædictum.]Verum nõ tantum lucubrationes Antonij Iuliani exciderũt, ſed nec
nomen eius apud alium aliquem veterem memini me legiſſe,niſi apud vnum [g] Gellium in No-
ctibus Atticis,vbi egregium rhetorem magnopere laudat. Poſt hos omnes Hegeſippus,nõ maior
ille vicinus temporibus Apoſtolorum, ſed alius longe iunior,quem conſtat vixiſſe poſt tempora
Conſtantini,eamdem rerum geſtarum hiſtoriam Græce conſcripſit. Fertur alia eiuſdem argumẽ
ti tractatio,auctore Ioſepho quodam, qui inſcribitur filius Gorionis,qui eodem vixit tempore di D
ctæ cladis,a quo dictus Hegeſippus nonnulla mutuatus aggregat,& inter alia lamẽtationem illã
de Hieruſalem, ad inſtar Hieremiæ Lamentationum lugubrium; verum cum in multis auctor
ille reperiatur erraſſe, nec illum eſſe putemus auctorem qui habetur inſcriptus; libentius ab-
ſtinuimus.

c Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 18.
Scriptores Cladis Hieroſolymitanæ.
d Tacit. lib. 5. hiſtor.
e Tertul. in Apolog. c. 16.
f Orig. in Matthæum tractat. 29.
g Gellius lib. 1. cap. 4.

XXVIII. Subactis in hunc modum Iudæis a Tito,imperatum eſt illis tributum,nimirum vt quod in tẽ
plum inferre quotãnis ſoliti eſſent didrachma, illud ipſum penderẽt Ioui Capitolino. Affirmat Io
ſephus [h] hoc ipſum de didrachmate a Tito imperato Iudæis tributo. Agens etiam Orige-
nes de eodem tributo Iudæis indicto,vt perſoluerent Romanis,idem ipſum ſua ætate ab eis pen-
di ſolitum teſtatur in epiſtola quam ſcripſit ad Africanũ. Sic igitur hoc anno Iudæi ſubacti a Ro-
manis,numquam amplius poſt hæc ſeruire deſierunt,aut deſinent aliquãdo,vſque ad mundi finẽ,
nec enim eſt ſpes aliqua reſtituendæ iterum Hieroſolymæ,vel templi denuo excitandi:nam ſecun
dum quod a Daniele [i] prædictum eſt, vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit
deſolatio. Experimentum quidem eius rei eſt hactenus demonſtratum, cum ſub Ethnicis
Imperatoribus ſemper eos conſtet fuiſſe vexatos; ſed & cum Chriſtianæ fidei apoſtata in in- E
uidiam & odium Chriſtianorum,omnibus Romani Imperij viribus conatus eſt templum iterum
reſtituere,territi opifices prodigijs atque portentis,terra etiam eructante ignes,a cœptis deſiſtere
coacti ſunt. ſed de his ſuo loco plenius. At nec certe quæ paſſi ſunt Iudæi ab Ethnicis, ea contige-
runt inſtigatione Chriſtianorum:nam ſi quis cuncta exacte perueſtigarit, inueniet profecto illos
ſemper Gentilium Imperatorum fuiſſe exagitatos edictis, Chriſtianorum vero Auguſtorum(vt
quæ de his extant editæ ſanctiones declarant)fuiſſe officijs & beneficijs affectos.

Tributum Iudæorum Romanis dari ſolitũ.
h Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. ca. 28.
i Daniel. 9.

XXIX. Tanta igitur clade exagitata gens Iudæorum,omnibus Gentibus eſt reddita odioſa:ſicq. exu
ta templo,ſacrificijs,& ciuitate,per diuerſas Orbis partes(vt olim Cain, quod interfeciſſet fra
trem ſuum,vagus factus eſt & profugus ſuper terram)ſemper aberrans, cunctis nationibus eſt
reddita abominabilis: vbique & in omnibus proterue ſe gerens. vnde Rutilius [k] Clemẽtianus:

Atque vtinam numquam Iudæa ſubacta fuiſſet
Pompeij bellis,imperioq. Titi.

k Rutil. in Itinerar.

Latius

A *Latius exciſa peſtis contagia ſerpunt,*
Victoreſq. ſuos natio victa premit.]
Hæc de Iudæis eſſe intelligenda, & non de Chriſtianis, qui a Gentilibus ſæpe ſæpius Iudæi dicti re- *Iudæi vbique vagi & odio habiti.*
periuntur, fidem faciunt ea quæ ab Auguſtino [a] de Seneca dicta ſunt, & in primis de Chriſtianis
his verbis: Chriſtianos tamen iam tunc Iudæis inimiciſſimos in neutram partem commemora- a Auguſt. lib. 6. de Ciuitat. Dei cap. 11.
re Seneca auſus eſt: vel ne laudaret contra ſuæ patriæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet
contra forſitan ſuam volūtatem. De illis ſane Iudæis cum loquitur, ait: Cum interim vſque eo ſce-
leratiſſimæ gentis conſuetudo conualuit, vt per omnes iā terras recepta ſit, victi victoribus leges
dederunt.] hæc & alia ibi S. Auguſtinus de Iudæis. Sed & [b] Prudentius; b Prudent. in Apotheo. contra Iud.
——— extirpata per omnes
Terrarum pelagiq. plagas tua membra feruntur.
Exilijs vagus huc illuc fluitantibus errat
Iudæus poſtquam patria de ſede reuulſus,
Supplicium pro cæde luit, Chriſtiq. negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſoluit.
B *En quo priſcorum virtus defluxit auorum.*]
Sic itaque etſi ſecundum propheticum oraculum illud, quod præcinuit Dauid [c], acciderit: Ne XXX.
occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei: ſed diſperge illos in virtute tua, & depone eos] c Pſal. 58.
iuſta vltione e terra penitus meruiſſent auferri: miſericorditer tamen actum eſt, ne penitus conſu-
merentur; verumtamen ſic viuerent, vt vbique eſſent in opprobrium Gentibus, & in deriſum om-
nibus nationibus. Quàm impar ceteris populis a Romanis deuictis fuerit ſors Iudæorum, conſi- d Aug. in Pſal. 58.
derans Auguſtinus [d] ceteras gentes a Romanis ſubiugatas, eaſdemq. ſic fuiſſe Romanis compa-
ginatas, vt Romani æque dicerentur: Omnes, inquit, Romani facti ſunt, & omnes Romani dicun- *Iudæi relicti in*
tur: Iudæi tamen manent cum ſigno, nec ſic dicti ſunt, vt a victoribus abſorberentur. Non ſine cau- *ſignum patrati ſceleris.*
ſa Cain ille eſt, qui cum fratrem occidiſſet, poſuit in eo Deus ſignum, ne quis eum occideret: hoc
eſt ſignum, quod habēt Iudæi.] hæc ipſe: qui omnia in Chriſtianorum vtilitatē multipliciter a Deo
permiſſa eſſe, pluribus explicat. Enimvero quod ad Romanorum nomen pertinet, Ioſephus Iu-
dæus hæc ait: Romanorum clementia cunctis non paruulum donum appellationis ſuæ conceſſit,
non ſolum viris ſingulis, ſed etiam maximis gentibus in communi: Hiſpani denique antiqui, &
C Tyrrheni, & Sabini, Romani vocantur.] Iudæi vero vbicumque locorum ſint, Iudæi ſemper nomi-
nati habentur, nec vnquam Romano dignati nomine.
Porro non tantum ex nomine (quod plane tetrum Imperator [e] appellat) ſed & alijs innumeris XXXI.
plane ſignis, quibuſcumque ſeculis Iudæos fuiſſe notatos, facile quis inueniet: quippe qui a mili- e l. 16. de Iud. Cod. Theod.
tia, magiſtratibus, alijſq. publicis officijs, & ijs quæ alijs compluribus nationibus, licet barbaris,
conceſſa fuerunt, priuilegiis, reperiuntur fuiſſe diſcreti. An non perpetuæ illis infamiæ nota inuſta *Iudæi etiam fœtoris ſigno infames.*
videtur, cum eorum corporibus tam grauis fœtor inhæſerit? ex eo enim & nomen ſunt aſſecuti, ut
fœtentes Iudæi nomine dicerentur. vnde Ammianus Marcellinus [f] hæc ſcribit de Marco Impera- f Ammianus Marc. lib. 22.
tore: Ille enim cum Paleſtinam tranſiret, Ægyptum petens, fœtentium Iudæorum & tumultuan-
tium ſæpe tædio percitus, dolenter dicitur exclamaſſe: O Marcomanni, o Quadi, o Sarmatæ, tan-
dem alios vobis deteriores inueni.] hæc Ammianus. Sic igitur videas, non dicam Chriſtianorum
ſententia (quorum eſt omnium miſereri, & nemini inſultare) ſed Ethnicorum omnium per ſingu-
la ſæcula de Iudæorum infelicitate elogia eſſe decantata, natura ipſa in eos inclamante, vnaq. om-
nium ſententia confirmante, eos cunctorum mortalium eſſe miſerrimos.
D At vero nec illud dicere prætermittimus; Iudæos, noſcentes ſe templo ac ciuitate penitus ſpo- XXXII.
liatos omniumq. eſſe infeliciſſimos; vt ſaltem lacrymis, quod aliunde non poſſent, ſolamē aliquod *De luctu anniuerſario Iudæorum.*
inuenirent, conſueuiſſe anniuerſaria die, perſoluto tamen pretio (cum aliter nō liceret) ea adire lo-
ca, lacrymas fundere, & miſere lamentari. Vnde S. Hieronymus [g]: Vſque ad præſentem, inquit, die
perfidi coloni, poſt interfectionem ſeruorum, & ad extremum Filij Dei, excepto plāctu, prohiben- g Hieron. in Sophoniam c. 1.
tur ingredi Hieruſalem: & vt ruinam ſuæ eis flere liceat ciuitatis, pretio redimunt: vt qui quondā
emerant ſanguinem Chriſti, emant lacrymas ſuas. Videas in die quo capta eſt a Romanis & diru-
ta Hieruſalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas, & ſenes pānis anniſ-
que obſitos, & in corporibus & in habitu ſuo iram Domini demonſtrantes: congregatur turba mi-
ſerorum; & patibulo Domini coruſcāte, ac radiante ἀναστάσει eius, de Oliueti monte quoque Cru-
cis fulgente vexillo, plangere ruinas templi ſui populum miſerum, & tamen nō eſſe miſerabilem.
Adhuc fletus in genis, & liuida brachia, & ſparſi crines, & miles mercedem poſtulat, vt illis flere
plus liceat. Et dubitat aliquis, cum hæc videat, de die tribulationis & anguſtiæ, de die calamitatis
& miſeriæ, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ & turbinis, de die tubæ & clangoris? Ha-
E bent enim & in luctu tubas; &, iuxta prophetiam, vox ſolemnitatis verſa eſt in planctum. Vlulant
ſuper cineres ſanctuarij, & ſuper altare deſtructum, & ſuper ciuitates quondam munitas, & ſuper
excelſos quondam angulos templi, de quibus quondam Iacobum fratrem Domini præcipitaue-
runt. Hæc de captiuitate dicta ſint Iudæorum.] hucuſque Hieronymus. Atque hactenus de Iudæo-
rum clade & excidio Hieroſolymæ.
Titus vero his rebus magnifice geſtis, nequaquam animo ſe extulit, neque ea victoria inſolen- XXXIII.
ter vſus eſt: quippe qui optime noſſet, non humana virtute, ſed Dei iuſta vindicta, Iudęorum regio- *De modeſtia Titi.*
nem & ciuitatem eſſe deletam. Quamobrem oblata ſibi corona aurea a prouincijs proximis no-
luit coronari, teſtatus ſe prorſus indignum. Idque Philoſtratus [f] his verbis affirmat: Interea Ti- f Philoſtratus lib. 6.
tus captis Hieroſolymis, omnia circum loca cadaueribus compleuerat. Finitimæ autem gētes ob
victoriam coronare ipſum voluerunt: ille vero tali honore indignum ſe eſſe reſpondit: non enim ſe
talium operum auctorem, ſed Deo iracundiā contra Iudæos demōſtranti manus ſuas præbuiſſe.]
Quomodo

Quomodo autem Apollonij monitis nonnihil perfecerit, idem auctor pluribus narrat. A

XXXIIII. Hoc ipſum namque erat in diuinis oraculis, nempe in Daniele [a]: Ciuitatem & ſanctuariũ diſſipabit populus cum duce venturo: & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.] Populus namque Iudaicus (licet alij Romanum intelligant) in ſe ipſum (vt vidimus) arma conuertens, cæde & incendio perdidit ciuitatem, Quam Titus dux exercitus ſolo penitus adæquauit, ita vt fieret plane vaſtitas & deſolatio. Eiuſmodi vaticinio certo annorum præſcripto numero declarato, ſatis perſpicue Ioſephus intellexit Iudæos per Veſpaſianum ac Titum profligandos atq. ſternendos. Sed erore lapſus eſt, dum quem ducem venturum agnouit, eumdem ipſum eſſe putauit de quo eſt ſcriptum in Geneſi [b]: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt (ſeu, cui repoſitum eſt:) ipſe erit expectatio Gentium.] ac proinde eidem vaticinatus eſt Orbis imperium, confundens ſimul ducem qui venturus eſſet ad ſaluandum, cum eo qui demoliturus eſſet ciuitatē & ſanctuariũ. Cetera vero de triumpho Titi dicemus anno ſequenti, quo exhibitus eſt: nam reliquam huius anni partem, & ſequentis principium vſq. ad nauigationis opportunum tempus, Titus egit in Palæſtina: poſtea vero Antiochiam pergens parteq. Syriæ peragrata, tandem ſe contulit Alexandriam, vnde poſtea Romam ſolueret. ſed quæ in ſingulis memoratis locis ab eodem ſint laudabiliter geſta, Ioſephus [c] pluribus narrat. B

a Daniel 9.

Titus a Daniele præmonſtratus.

b Geneſ. 49.

c Ioſeph. de bello Iud. lib. 7. c. 19. 20. 24.

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
73.	4.	2.

I. ADueniente Chriſti anno ſeptuageſimotertio, Veſpaſianus Auguſtus ſecundo & M. Cocceius Nerua Conſulatum geſſerunt. Qui autem ordinarijs Cōſulatibus et ſuffectos adnectũt, ponunt hoc anno conſulatum tertium Veſpaſiani, vt Iulius Frontinus [d]. Verum qui olim in Faſtis Conſularibus fuerit ordo ſeruatus, dicemus anno ſequenti. Hoc igitur anno Titus cum manubijs Iudæorum ex Ægypto Romā veniens, de parta glorioſa victoria nobiliſſimum triumphum egit, qui a Ioſepho [e] deſcribitur. At ex his pauca tantummodo (quod inſtituti ratio exigit) attingemus. Ducti ſunt in triumphum Ioānes & Simon, illarũ factionum, quarũ cũ tot mala ſunt oborta & conſummata, præcipui duces, & cum his alij inſuper ſeptingenti viri electi robore, & forma præſtantes, ad hoc delecti atque ſeruati. Hinc videre eſt in antiquis compluribus numiſmatibus [f] Titi Imperatoris, trophæum cum duobus captiuis aſſidētibus effigiatum; ſimiliter & triũphalem quadrigam, quam duo itidem captiui præcederent. Sunt & alia Veſpaſiani ſigno notata numiſmata, quorum alijs ineſt muliebris figura ſedens humi ad trophæum, alijs eadem mulieris effigies mæſtæ ſedentis ſub palma, quæ erat Iudææ prouinciæ hieroglyphicũ: hac inſcriptione ſignatis: IVDÆA CAPTA. S. C. quorum ſubiecimus tibi, has quas intueris, expreſſas formas. C

d Iul. Fro. lib. 2. de aquæduct.

Titus de Iudæis triumphum egit.

e Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7 c. 24.

f Collegit, & edidit Adolphus Occon. lib. de Rom. Impp. numiſ.

g Ex num. argent. Lælij Paſqual. in Rom.

g

D

h Ex num. aureo Lælij Paſqualini Rom.

h

E

Quis, amabo te, iſta videns, conſiderāsq. Iudææ ſub mæroris confectæ forma mulieris imaginem repræſentari, non continuo illud Hieremiæ [i] lamentationis in memoriam reuocet de Hieroſolyma ab hoſtibus capta: Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina gentium: princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo. Plorans plorauit in nocte, lacrymæ eius in maxillis eius: non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris eius, &c.] vel illud funeſtum atque lugubre

i Threa. 1.

A gubre indignationis Dei in eã effuſæ [a]:Quomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiã a Thren.2.
Sion proiecit de cælo in terram inclytam Iſrael,& non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in
die furoris ſui?]
Quod rurſum ad triũphum Titi Veſpaſiani pertinet:adhuc viſitur Romæ ad radices Palatini
in arcu triũphali marmore ſculptum candelabrum cũ alijs victoriæ inſignibus,quæ perducta ſunt
in triumphum;atque ex aduerſo Titi triumphantis quadriga; hacq.inſcriptione fornix in frõtiſpi
cio conſignatus:SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS. DIVO. TITO.
DIVI. VESPASIANI. F. VESPASIANO. AVGVSTO. Sed & in lapide ſeor II.
ſum poſito hæc etiam [b]: b Deſcribit Manutius in Orthogr.

IMP. TITO. CÆSARI. DIVI. VESPASIANI. F
VESPASIANO. AVGVSTO. PONTIFICI. MAXIMO
TRIBVN. POT. X. IMP. XVII. COS. VIII. PP
PRINCIPI. SVO. S. P. Q. R
QVI. PRÆCEPTIS. PATRIS. CONSILIIS. QVE. ET
B AVSPICIIS. GENTEM. IVDÆORVM. DOMVIT. ET
VRBEM. HIEROSOLYMAM. OMNIBVS. ANTE. SE
DVCIBVS. REGIBVS. GENTIBVS. QVE. AVT. FRVSTRA
PETITAM. AVT. OMNINO. INTENTATAM. DELEVIT

Sed cũ clariſſimi triũphi pompam quamplurima ornamenta redderent celeberrimam:quæ ta III.
men tẽplo ablata ſunt ſacra vaſa in triumphum perducta,maiori admiratione in ſe oculos omniũ
conuertebant;de quibus ſic Ioſephus [c]: Spolia vero alia quidem paſſim ferebantur:eminebant c Ioſeph. de bel. Iud. lib. 7. c. 24.
autem ea quæ apud Hieroſolymam in templo reperta ſunt menſa aurea ponderis talenti magni, *De Templi ſpo*
& candelabrum ſimiliter quidem auro factum,ſed opere commutato ad vſus noſtri conſuetudi- *lijs in trium-*
nem:nam media quidem columna baſi inhærebat,tenues autem ab ea cannulæ producebantur, *phũ deductis.*
formatæ ad ſimilitudinem fuſcinæ,ad ſummum quæque in lychni ſpeciem fabricatæ:erant autẽ
numero ſeptem ſeptimi diei,qui apud Iudæos eſt,indicantes honorem. Poſt hæc autem portaba-
tur lex Iudæorum,nouiſſima ſpoliorum.]hæc & alia Ioſephus,qui tamẽ dicere prętermiſit de prę
clariſſimis templi vaſis,quæ in triumphum deducta, ac deinde in templo Pacis ædificato, vna
cum alijs ornamentis(vt idem teſtatur auctor)ſunt collocata:Quorum,inquit,viſendorum ſtudio
C per totum Orbem,qui ante nos fuerunt,vagabantur;quomodo aliud apud alios ſitum eſſet,vide-
re cupientes.Illic repoſitis,quæ Iudæorum fuerant,inſtrumentis,his ſe Titus magnifice efferens,
legem eorum & penetralium vela purpurea in Palatio condita ſeruari præcepit.]
Quam autem ampla fuerint dona & vaſa aurea e templo a Tito ſublata, licet Ioſephus non IV.
dicat:ex his tamen quæ idem alibi teſtatur auctor, dum de expilato a Craſſo templo hiſtoriam *Quam amplo*
narrat,aliqua ſaltem ex parte facile aſſequi poſſumus.Si enim direpto olim templo Olympiade *Theſauro tem*
centeſima quinquageſimatertia ab Antiocho Epiphane,cum poſt Olympiadas tantum viginti- *plum refertũ.*
octo,nimirum(vt Euſebius ponit)Olympiade centeſima octuageſimaprima, annis intercurren-
tibus centum atque duodecim,cum a Craſſo idem templum eſt iterum expilatum,tam ingens ac
pene incredibilis eſt ibi theſaurus repertus, quantumlibet parum felicia illa fuerint tempora q̃
inter vtrumque ſpatium interceſſerunt,ſemper fere bellorum agitata turbinibus,quibus Iudæi di
uerſis afflicti ſunt cladibus:quibus putandum diuitijs fuiſſe templum locupletatum ab eo tempo
re vſque in præſentem annum Olympiade ducenteſima duodecima,maiori annorum numero,nẽ
D pe centum vigintiquatuor annis interlabentibus,quibus vſque ad Neronis tempora nullo pror-
ſus bello Iudæa vexata fuit?
Sed quid de expilatione a Craſſo facta idem Ioſephus ſcribat,vt ex illa hãc conſiderare poſſi- V.
mus,hic recitare operæpretium eſſe ducimus:ſic enim ait [d]: Craſſus autem expeditionum con- d Ioſeph. antiqu. lib. 14. c. 12.
tra Parthos parans,in Iudæam peruenit,& pecuniam ſacram,quam Pompeius non attigerat,duo *De templi di-*
millia talentorum abſtulit,totoq.reliquo auro,cuius ſumma accedebat ad octo talentorum mil- *uitiis cũ expi-*
liã,templum ſpoliauit. Tulit ẽt trabem ex auro ſolidam,trecentas minas pẽdẽtem,mina aũt apud *latur a Craſſo.*
nos conſtat duobus libris & dimidia. Hãc ei trabem tradidit ſacerdos ſacri theſauri cuſtos Elea-
zarus,non præ malitia,nam erat vir bonus & iuſtus:ſed cum concreditam haberet aulæorum tem
pli cuſtodiã ex hac trabe pendentium,quorum admirãda pulchritudo erat & apparatus pretioſiſ
ſimus,videretq. Craſſum totum eſſe in colligendo auro;timens omnibus templi ornamentis,tra-
bem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit;cum prius eum iureiurando obſtrinxiſſet, nihil
aliud loco moturum,contentum eo quod ipſe traderet, æſtimatum plurimis aureorum millibus.
Hæc trabs inſerta erat trabi cauæ ligneæ;quod ceteris omnibus ignotũ,ſolus ſciebat Eleazarus.
E Craſſus tamen & hæc pro reliquo templi auro accepit,& mox violato iureiurando,totum quan-
tum intus erat,egeſſit. Nec eſt mirandum tantas diuitias in noſtro templo fuiſſe,cuius Deum
cum omnes vbique terrarum Iudæi venerentur & colant,tam ex Europa quam ex Aſia lõgo tem
pore huc eas contulerant.]hæc Ioſephus,qui eam rem alio adhuc teſtimonio, nempe Strabonis
Cappadocis teſtatam reddit.
Ceterum templi diuitias huius temporis antiquioribus illis longe præſtitiſſe, ex his quæ dicta VI.
ſunt facile poſſumus intelligere;cum præſertim muneribus etiam priorum Romanorum Impera
torum templum ipſum fuiſſe locupletatum, Philo [e] teſtetur. Quomodo autem poſtea ex templi e Philo de legã. ad Caium.
vaſis nonnulla a Genſerico Vandalorum Rege,cum Vrbem deprædatus eſſet,in Africã ſint tranſ
lata,& inde ad Hieroſolymitanam eccleſiam perlata,ſuo loco dicemus. Demum(vt vno iam ver
bo rem abſoluam) quicquid decorum apud Iudæos potuit inueniri,a Tito ſublatum,Romam al *Arbor Balſami*
latum eſt:vſque adeo(quod teſtatur Plinius)vt tunc etiam balſami arbuſcula tranſlata fuerit Ro *perlata in*
mam:ſed non ipſe primus eam attulit;quandoquidem Pompeius olim eadem cum ceteris hoſtiũ *triumpho.*

ſpolijs

a Plin.hiſto nat. lib.12.c.25.

ſpolijs ornauerat triumphi pompam. ſunt vero hæc verba Plinij [a]: Oſtendere arbuſculam hanc A
Imperatores Veſpaſiani (vterque enim ſimul pater & filius de Iudæis debellatis triumphum du-
xere) clarumque dictum a Pompeio Magno: In triũpho arbores quoque duximus.] & paulo poſt:
Sæuiere in eamdem Iudæi, ſicut in vitam quoque ſuam: contra defendere Romani, & dimicatum
pro frutice eſt. Serit nunc eam fiſcus, & numquam fuit numeroſior aut procerior.] hæc Plinius: ea-
dem Solinus [b] de redundantia balſami tempore Veſpaſiani: qui poſt triumphum de Iudæis exhi-
bitum, Iano clauſo, pace vbique terrarum compoſita, conſtruere templum Pacis aggreſſus [c] eſt, de
quo ſuo loco, nimirum eo quo dedicatum fuit anno, dicemus.

b Solin. in Polyhiſt.c.38.
c Ioſeph. de bel. Iud.lib 7.c. 24.

VII.
Caſtella reliqua expugnata.
d Ioſeph.de bel. Iud.li.7.c.25.18.
e Ioſeph.de bel. Iud.lib.7.c.26.

Inter hæc vero a Lucilio Baſſo Legato duo caſtella munita, quæ in Iudæa reſidua erant, Hero
dion & Mencherus, fortiſſime expugnantur; tertium vero, quod reliquum erat omnium munitiſ-
ſimum, Maſſada nuncupatum, magno cum labore tandem a Flacco Silua captum atque exciſum
eſt: cum, qui illud propugnarent Iudæi, ne in manus Romanorum venirent, ſe inuicem mutuis vul
neribus conſecerunt. Hæc omnia extrema funera Iudæorum idem Ioſephus hiſtoricus [d] pluribus
proſecutus eſt. Dum hæc aguntur, dat in mandatis Veſpaſianus Auguſtus Liberio Maximo pro-
curatori [e], vt omnem terram vendat Iudęorum. ſic enim fieri oportebat, deſerta habitatoribus ter B
ra relicta ei cuſtodia octingentorum tantummodo militum, quibus Emmaus traditur incolẽda,
quæ mutato antiquo nomine, & nouo ex parta victoria conſecuto, Necopolis eſt appellata.

VIII.
Cæſarea facta Colonia.
f l vlt.ff.de cenſibus.
g Ioſeph de bel. Iud.lib.5.c.6.

Cæſarea vero maritima, olim Turris Stratonis dicta, vbi necatis antea Iudæis, Gentiles qui
eam incolebant, ſumma rerum potiebantur, remanſit totius Palæſtinæ metropolis: quę ob egre-
giam a ciuibus nauatam operam contra Iudæos, a Veſpaſiano Imperatore facta eſt colonia Ro-
manorum, & immunis a cenſu capitis & poſſeſſionum, vt Paulus [f] I.C. teſtatur his verbis: Diuus
Veſpaſianus Cæſarienſes colonos fecit, non adiecto vt & iuris Italici eſſent; ſed tributum his re-
miſit capitis: ſed diuus Titus ſolum etiam immune factum interpretatus eſt.] Sed quid de Rege
Iudæorum Agrippa? Hic [g] ex quo tempore nauigauit Romam ad Galbam, non amplius reuerſus
eſt in Iudæam: nec poſt eum aliquis ſuffectus eſt in locum ipſius Rex Iudæorum, Romanis tantũ-
modo Iudææ dominantibus. Berenice etiam ſoror eius Romæ agens, Tito erat in delicijs: amabat
enim eam vehementiſſime, atque adeo, vt nuptias ei eſſe pollicitus diceretur; tamen ſimulatque ſe
huiuſcemodi amore a populo ignominiæ notis ſugillari cognouit, ſe ipſum generoſa animi virtu-
te cohibens, inuitus licet (vt ait Suetonius) ab Vrbe dimiſit inuitã. Eam quippe Titi vxorem Sex- C
tus Aurelius nominat, quòd coniugali affectu ab eo eadem tractaretur. Ex his de Agrippa Rege
narratis, mendacii redarguitur auctor, qui Ioſephi Gorionis nomine ſcribit triẽnio cum dimidio
ante Hieroſolymorum excidium Agrippam Regem a Veſpaſiano fuiſſe necatum; cum etiam Io-
ſephi teſtificatione conſtet, eum a Veſpaſiano fuiſſe amiciſſime habitum.

IX.
Iudæi vbique perditi.
h Ioſeph.de bel. Iud.lib.7. c. 29.
Galilæi obſtinatiſſimi.
i Ioſeph. de bel. Iud.lib.7. ca. 29. 31.

Quod vero ad ceteros Iudæos ſpectat; mirum quidem dictu: qui gladium obſidionis euaſerant,
quocumque porrexerũt, eos Dei vindicta ſecuta, miſerabiliter perdidit ac deleuit. Tria enim mil
lia Iudæorum, qui in nemus Iardes dictum confugerant, a Lucilio Baſſo Legato ſunt interfecta [h].
Rurſum, qui in Ægyptum fuga lapſi ſe contulerant, æque male perierunt. Erant enim Galilęi ſe-
cta; qui non ſatis habuerunt, periculum euaſiſſe, ſed nouas illic ciere turbas cœpere, & veteres ad
huc renouare quæſtiones, & praua dogmata ſtabilire, affirmareq. vnum tantum dicendum Domi
num eſſe Deum, nec eo nomine Romanos Imperatores eſſe nuncupandos; ſicque (vt fecerãt in In-
dæa) gentiles ſuos ad defectionem ſolicitabant; vſque adeo, vt qui contradiceret, enecarent. Quã-
obrem ſeniores Iudæorum execrantes horum temeritatem, ceteros Iudæorum in eos concitarũt:
qui tandem omnes capti ſunt: cumque omni genere tormentorum eos exagitarent, quo hoc ſolũ D
modo extorquerent, vt Cæſarem dominum faterẽtur; nemo ceſſit, neque dicere velle viſus eſt, ſed
omnes illa neceſſitate validiorem ſententiam conſeruauere, tamquam brutis corporibus, non ani
mis etiam, cruciatus ignemq. ſuſciperent. Maxime vero puerorum ætas miraculo ſpectantium
fuit: nec enim eorum quiſquam commotus eſt, vt dominum Cæſarem nominaret: vſque adeo cor-
porum infirmitatem vis audaciæ ſuperabat.] hæc Ioſephus [i]; qui addit & de Iudæis ter mille, qui
in Cyrene Ægypti prouincia, a Catulo eius regionis Præfecto, eodem nomine ſunt trucidati, inter
quos plures etiam innocentes oppreſſos fuiſſe tradit. Cum hęc & alia accepiſſet Veſpaſianus de
Iudæis tumultuantibus in Ægypto, nunciante hæc omnia Lupo Auguſtali Pręfecto; eidem in mã-
datis dedit, vt eorum templum, quod habebant in ea prouincia, Onion appellatum, demoliretur.

X.
Templum Iudæorum in Ægypto.
k Ioſeph.de bel. Iud.lib.7. c.30.

Quod autem ad Onion ſpectat; hoc nomen ſumpſerat ab Onia Pontifice, tempore cladis ab
Antiocho illatæ: hic enim cum confugiſſet ad Ptolemæum, obtinuit ab eo apud Heliopolim tem-
pli fabricandi gratia octoginta ſtadiorum aream: vbi in modum caſtelli circumquaque munitum
templum ędificauit in ſchiſmate aduerſus ceteros Iudæos Hieroſolymis agentes: qui hæc contra
legem agi, indigno animo ferebant; licet hi hanc, quæ ipſis iuſta videbatur, obtenderent cauſam, E
fuiſſe nimirum ante annos nongentos ſeptuaginta ab Iſaia prænunciatum, ædificandum templũ
in Ægypto. Quod ædificatum ſic perſeuerauit integrum annis trecentis trigintatribus: ſed hoc tẽ
pore a Præfecto clauſum, nulla data locum adeundi facultate, derelictum omnino remanſit, atque
alteri vſui ceſſit, adeo vt ne veſtigium quidem amplius in eo cultus religioſi reliquum eſſet. Huc-
uſque Ioſephus [k] de cladibus ſub Veſpaſiano & Tito Iudæis illatis.

XI.
l Euſeb hiſtor. lib.3.c.11.

Sed eodem tempore quid itidem Iudæis acciderit, his tradit Euſebius [l]: Fertur, inquit, præte-
rea Veſpaſianum poſt vaſtationem Hieroſolymorum mandaſſe, vt omnes ex Dauidis genere pro
gnati, diligenter conquirerentur; quo nemo apud Iudæos ex illa regia ſtirpe omnino in poſterum
ſupereſſet: indeque in Iudæos maximam denuo cladem & perſecutionem fuiſſe concitatam.] hæc
ipſe. At hæc de familia Dauidis abolenda, vnde in mentem Veſpaſiani venerunt? niſi, quòd eidem
ſignificatum eſſet, oraculis Prophetarum eſſe prædictum, ex Dauid progenie regnaturum homi-
nem, cuius imperium eſſet æternum? Cum enim ei adulantes, cetera quæ erant in oraculis, quaſi
de eo

A. de eo prædicta eſſent, Ioſephus & alii illi accommodaſſent; hoc quod aduerſari videret, in hũc modum irritum reddi curauit.

XII. Hic igitur finis eſto rerum Iudaicarum, quæ ſunt a Ioſepho conſcriptæ, Romæ dum ageret otioſus poſt triumphum Titi; obtulitq. commentarium Veſpaſiano ac Tito, & cum alijs pluribus tum etiam Agrippæ Iudæorum Regi tunc ibidem, Romæ ſcilicet, agenti: quod & ipſe quidem teſtatur ſcribens contra Apionem [a] his verbis, cum de ſua captiuitate & Romam aduentu agit: Deinde Romæ tempus vacationis habens, omni iam negotio præparato, vſus aliquibus cooperantibus mihi propter eloquentiam Græcam & rerum eruditionem, exhibui. Tantaque mihi ſecuritas adfuit veritatis, vt primos omnium Imperatores belli Veſpaſianum & Titum teſtes non expaueſcerem. Primum namque illis obtuli libros, & poſt illos multis quidem Romanorum, qui bellis interfuere; plurimis vero noſtrorum eos etiam venum dedi, qui Græca eruditione videbantur imbuti, quorum eſt Iulius Archelaus, Herodes honeſtiſſimus, & ipſe admirabilis Rex Agrippa. Iſti ſiquidem vniuerſi teſtimonium perhibuere, quòd veritatem diligenter excolui.] hæc Ioſephus.

Ioſephus quãdo & vbi Hiſtoriam ſcripſit.

a Ioſeph. contra Apion. lib. 1.

B

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
74.	5.	3.

I. QVi ordine ſequitur annus Domini ſeptuageſimusquartus, conſignatur in Faſtis Coſſ. Veſpaſiano Aug. tertium & Tito Veſpaſiano Cæſare ſecundum. Sic enim ſe habuiſſe veteres Faſtos Conſulares, Plinius [b] non obſcure ſignificat, dum (vt poſuimus) hunc annum dictis deſcribit Conſulibus, tot vicibus vtroque ipſorum Conſulatu perfuncto, nimirum (vt dictum eſt) patre tertium, & filio Tito ſecundum. Quamobrem plane conſtat eos [c] errare, qui hoc anno Veſpaſiani quartum & Titi ſecundum ponunt; ſicut dum adiungunt quintum eiuſdem Auguſti Conſulatum cum Titi tertio: ſumpto nimirum errore, quòd primum annum Imperii Veſpaſiani notant eiuſdẽ Imperatoris Conſulatu ſecundo, cum tamen de primo eius Conſulatu nulla mentio habeatur in Faſtis, in quibus ſint adſcripti Conſules ordinarii. Nam antea Veſpaſianus fuerat tantum Conſul ſuffectus: quamobrem cum creatus eſt poſtea ordinarius, non bis Conſul in Faſtis adſcribendus erat, ſed ſemel: quam conſuetudinem C Romæ vſque ad Seueri Imperatoris tempora perduraſſe, auctor eſt Dio [d].

b Plin. hiſt. nat. lib. 2. c. 13.

Conſules ordinarij huius anni.

c Panu. Oleaſt & alij in Faſt. Conſ.

d Dio lib. hiſto. 46.

II. Idque idem neceſſario admonuiſſe oportuit, tum ad horum conuincendos errores, tum etiam vt in omnibus rationi temporum ſit conſultum: ſunt enim hæc verba Dionis, dum agit de Cæſaris primo Conſulatu: Tametſi, inquit, iam ante Conſularibus ornamentis decoratus fuerat; non tamen hunc ſuum Conſulatum ſecundum nuncupauit: idq. in ſimili re ab omnibus deinceps vſque ad noſtra tempora obſeruatum eſt. Primus enim omnium Seuerus Imp. cum Plautiano honores Conſulares tribuiſſet, cumq. deinde in Senatum adſcriptum, eum Conſulem poſtea faceret, iterũ Conſulem eſſe dixit; idq. exemplum alii deinde ſunt ſecuti.] hæc Dio. Quamobrem cũ Suetonius [e] de Veſpaſiani Conſulatibus ait: Conſulatus octo veteri addidit:] haud dubium, ipſum cum ceteris adnumeraſſe etiam primum Conſulatum eius non ordinarium, ſed honorarium, quem ſuffectus duobus menſibus anni [f] nouiſſimis geſſit tempore Claudij. Qua etiam ratione errore labi certum eſt, qui Conſulatum Domitiani, quem geſſit cum Meſſalino anno ſequenti, ſecundum ponunt; D cum conſtet eodem auctore Suetonio [g], ipſum ante Imperium adeptum geſſiſſe ſex Conſulatus, ſed ex his vnum tantummodo ordinarium, de quo ſuo loco dicendum. Sed eadem Dionis ſententia complures alij corrigendi eſſent errores, in quos chronographi, ea quæ ab ipſo ſunt dicta ignorantes, ſunt lapſi, dum in Faſtis Conſularibus intexendis, ex ſuffectis etiam Conſularibus ordinarios numerarunt: quos nos bona fide, ne omnia inuertere videremur, interdum ſecuti ſumus; cum alioqui nullum afferatur rationi temporis præiudicium, cum non ſuffectos, ſed ordinarios tãtum Conſules in ſuis ipſorum Faſtis poſuerint, licet auctos numero ſuffectorum. Inſuper ne quis errore labatur; illud etiam monendum putamus, reperiri diuerſam rationem eſſe habitam diuerſorum Conſulatuum: nam ad annorum numerum conſignandum ordinarij tantum (vt diximus) adſcribebantur in Faſtis; in alijs vero monumentis etiam publicis, vt in nũmis, vel aliis inſcriptionibus, obſeruauimus notatum reperiri numerum ſuffectorum, ſimulq. etiam ordinariorum Cõſulatuum. Hæc qui non conſiderat, in errorem ferri ſæpiſſime neceſſe erit. His vero ad temporis rationem elucidãdam ex inſtituto narratis: iam quæ hoc anno facta habẽtur, in mediũ adducamus.

e Sueton. in Veſpaſ. c. 5.

f Sueton. in Veſpaſ. c. 4.

Ratio Habita in numerandis conſulatibus.

g Sueton. in Domit. c. 2.

III. Exciſa his tẽporibus (vt diximus) ſecta Galilæorum, quæ in Ægypto cœperat coaleſcere: nec E reliquæ diutius ſubſiſtere valuerunt; profligatis enim Iudæis, praua etiam illorum dogmata extingui cœperunt. Vnde Epiphanius [h]: Poſt expugnationem, inquit, Hieroſolymorum, permãſit tum hæc, *Oſſenorum videlicet*, tum aliæ modico tempore, quæ appellãtur hæreſes, Sadducæorum inquã, Scribarum, Phariſæorum, Hemerobaptiſtarum, Nazaræorum, Oſſenorum, & Herodianorum: donec ſingulæ pro occaſione & tempore diſſipatæ & ſolutæ ſunt.] hæc ipſe. Verum potius mutatæ ſunt, quàm extinctæ: ſiquidem nequaquam omnino eſſe deſierunt: nam complures ex illis pertæſi Iudæorum infamiæ, & gloriam Chriſtianorum e contrario æmulantes, illis adhæſerunt; ſed ita tamen, vt non crederent ſicut illi; ſed commixtione quadam, tamquam ex diuerſis generibus animantium, horrendum monſtrum conflarent. Dicemus de ſingulis, ſed ante omnes de Samaritis: de quibus ſæpius antea.

Secta Iudæorum deſtructa vel mutata.

h Epiphan. hæreſi 19.

IV. Quod igitur pertinet ad Samaritas: ſicut illis natura inſitum erat, vt quod ſemel in errorem adducti ſuſcepiſſent, ſemper pertinaciſſime retinerent: ſic complures illorum, quamuis fidem Chriſtianam fuerint amplexati, tamen priorem errorem non dimiſerunt vſque ad Iuſtiniani tempora;

De Samaritis & Nazaræis.

a Procop. de ædif. Iuſt. Imp.
b Epiphan. hæreſi 18.
c Epiphan. hæreſi 29.

pora; cũ in Palæſtina tumultuãtes, immiſſo milite, ſæuiſſime ſunt trucidati [a]. Ruſus vero etſi Nazaræi, qui ante Chriſti aduentum erant [b], eſſe deſierint; noua tamen eiuſdem nominis ſecta his ipſis diebus poſt Hieroſolymorum cladem emerſit; de qua hæc Epiphanius [c]: Eſt autem hæc Nazaræorum hæreſis in Berrhœorum regione circa Cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Baſanitide, quę Cocaba appellatur, & Cocaba Hebraice dicitur. Illinc enim initiũ factũ eſt, poſt diſceſſum ab Hieroſolymis, omnibus diſcipulis in Pella habitãtibus, cum Chriſtus iuſſiſſet relinquere Hieroſolymam ac ſecedere, quoniam paſſura eſſet obſidionem. Et hac de cauſa Betrhœam habitantes, illic (vt dixi) vitam degebant. Hinc Nazaræorum hæreſis initium habuit. Errauerunt autem & hi, circumciſionem iactantes, & adhuc ſub maledictione ſunt.] Hi igitur qꝫ Chriſto credidiſſent, nacti ſunt Matthæi Euangelium, de quo ſuperius facta eſt mentio; licet Theodoretus [d] dicat hos vſos eſſe Euangelio apocrypho ſecundum Petrum.

d Theod. lib. 2. hær. fab.

V.

e Act. 24.
f Epiph. hær. 29.
g Hier. in Iſa. c. 52.
Nazaræi facti hæretici.
h Epip. hær. 29.
i Hier. epiſt. 89.

Tolerati ſunt Nazaræi in Eccleſia per illud tempus, quo legalibus vſi ſunt interdum etiam Apoſtoli, cum aliqua nimirũ occaſio id poſtularet; nec ab Eccleſia eiecti ſunt: immo nec a ceteris eo nomine diſtinguebantur, cum (vt dictum eſt ſuperius) Chriſtiani omnes etiam Nazaræi dicerentur, vt habent Apoſtolorum Acta [e], atque Epiphanius pluribus docet [f]: quo nomine adhuc ſancti Hieronymi tempore vtebantur, cum Chriſtianos dicere vellent Hebræi. Nam (vt idem Hieronymus [g] ait) ſub nomine Nazarenorum ter in die Chriſtianis maledicebant: licet Epiphanius [h] velit nonniſi dictos hæreticos, Nazarenos appellando, eos intelligere voluiſſe. Sed de his ſuperius. Eiuſmodi ſecta diutius perdurauit in Oriente, cuius aſſeclæ alio nomine Minæi dicti reperiuntur: de quibus hæc ſanctus Hieronymus [i] ſcribens ad ſanctum Auguſtinum: Vſque hodie, inquit, per totas Orientis ſynagogas inter Iudęos eſt hæreſis quæ dicitur Minæorum, & a Phariſæis vſque dãnatur: quos vulgo Nazaræos nuncupant: qui credũt in Chriſtum Filium Dei natum de Maria virgine, & eum dicunt eſſe, qui ſub Põtio Pilato paſſus eſt, & reſurrexit, in quem & nos credimus. Sed dum volunt Iudæi eſſe & Chriſtiani, nec Iudæi ſunt, nec Chriſtiani.] hęc Hieronymus. Scripſerunt [k] aduerſus huiuſmodi hæreticos Iuſtinus martyr, Irenæus, Origenes, & alij complures, qui texuerunt catalogum hæreticorum, vt Epiphanius, Philaſtrius, Auguſtinus, Theodoretus, Ioannes Damaſcenus, & alij recentiores. Porro Nazaræi conſortio Ebionæorum, a quibus (vt Epiphanius [l] tradit) nonnulla mutuati, vehementer ſunt infamati.

k Theod. hæret. fab lib. 2.
l Epiph. hęr. 30.

VI.
De Ebione hæreſiarcha.
m Epiph. ibidẽ.

Eodem etiam tempore, nimirũ poſt excidium Hieroſolymæ, emerſit impoſtor ſceleſtiſſimus, Ebion nomine, ex quo nefanda Ebionitarum hæreſis eſt exorta, cuius primordia ſic idem deſcribit Epiphanius [m]: Initium autem huius cœpit poſt Hieroſolymorum captiuitatem. Quandoquidem enim omnes in Chriſtum credentes eo tempore in citeriori regione habitabant; maiori ex parte in Pella ciuitate quadam Decapolis, quæ in Euangelio ſcripta habetur, prope Batanæam & Baſanitidem regionem, tunc eo digreſſis, & ipſis iſtic vitã agentibus, ex hoc occaſio contigit Ebioni. Et incepit quidem habitationem habere in Cocaba, vico quodam in partibus Carnaim, Arnẽ, & Aſtaroth, in Baſanitide regione, velut fama ad nos perlata habet. Hinc ſane malã ſuam doctrinam auſpicatur, vnde & Nazaræi ſupra mihi indicati ſunt. Hic enim coniunctus illis, & illi huic, vtraque pars de propria improbitate alteri impartiuit. Et differunt quidem altera ab altera in aliqua re, verum in mentis peruerſitate ſe mutuo expreſſerunt.]

VII.
Hęreſum mixtura deformis.
n Epiph. hæreſ. 19. 30.
o Epiph. hęr. 30.

Sed & Ebionæis paulo poſt coniunctus eſt [n] Elxai Oſſenorum antiquæ hæreſis facile princeps; ex quo accidit, vt (quod eſt in prouerbio, aſpis a vipera mutuata venenum) magna facta ſit acceſſio impietati, dum ex pluribus portentis vnum eſt monſtrum effigiatum, in vnum coeuntib. Samaritis, Iudæis, Oſſenis, Nazaræis, Cherinthianis, Carpocratianis, & alijs; quos Ebion ſimul iũgens, vnum ex his corpus componens, omne turpitudinis & impietatis prodigium ſuperauit. Vnde Epiphanius [o]: Quemadmodum, inquit, ſi quis copulaſſet ſibi ornamentum ex diuerſis lapillis pretioſis, & veſtem variegatam, & ſplendide ſe exornaſſet: ſic hic vice verſa, quicquid horrendũ eſt, & pernicioſum, & abominabile, informeque ac incredibile & odio plenũ, id a ſingulis ſectis accepit, & ſe ipſum in omnes efformauit. Samaritarum enim habet abominationem, Iudæorum nomen, Oſſenorum vero & Nazaræorum opinionem, Cherinthianorum formam, Carpocratianorũ improbitatem, & Chriſtianorum vult habere appellationem.] hæc Epiphanius, qui & inferius de Ebione eiuſmodi enarrat hiſtoriam: Hic, inquit, Ebion etiam ipſe in Aſia habuit prædicationem, & Romæ. Radices autẽ ſpinoſarum propaginum habet in Nabathæa, & Paneade.] Ac poſt multa de eius dogmatibus dicta hæc addit:

VIII.
De S. Ioanne & Ebione.

S. Ioannes prædicans in Aſia, mirabile opus feciſſe narratur ad veritatis delineationem. Cum enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipſius decentem, & penitus non lauaretur, coactus eſt a Spiritu ſancto progredi vſque ad balneum, dixitque: Accipite mihi quæ pertinẽt ad balneum. Et cum comites ipſum ſequentes mirarentur, venit ad ipſum balneum: & vbi perueniſſet ad eum qui lauantium veſtes ſuſcipere ſolet, interrogauit: Quis eſt intus in balneo? At olearius ſeruandis veſtibus inſeruiens (in gymnaſijs enim hoc officium eſt aliquorum, quotidiani alimenti acquirẽdi gratia) ad Ioannem dixit: Ebion intus eſt. Ioannes vero ſtatim intelligens Spiritus ſancti ductum, ob quam cauſam impuliſſet ipſum vſque ad balneum venire (velut dixi) memoriæ videlicet gratia, vt relinqueret nobis veritatis argũ, qui ſint ſerui Chriſti, & Apoſtoli, ac filij eiuſdem veritatis, qui vero vaſa diaboli & portæ inferni, non valentes contra petram, & ædificatam ſuper ipſam ſanctam Dei eccleſiã: ſtatim vbi ſe turbaſſet, & leuiter fleuiſſet, vt omnes audirent, in teſtimonium ac declarationem impollutæ veritatis doctrinæ: Feſtinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui intus eſt in balneo, propter ipſius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Ioannem cum Ebione cõgreſſum eſſe. Multo enim tempore beatus Ioannes in vita permanſit, & vſque ad Traiani regnum durauit.] hæc Epiphanius.

Verum

IX.

A Verum hæc de Ioanne & Ebione recitata, Cherintho potius abſcribuntur ab alijs auctoribus,
vt Irenæo [a], Euſebio [b], Theodoreto [c], & alijs. At ne dicamus Epiphanium eſſe hallucinatū;
haud inconueniens erit exiſtimare, vtrumque ſimul in balneis repertum eſſe: ſiquidem magna ne-
ceſſitudo, ex impietatis ſimilitudine comparata, intercedebat inter eos cū.n. multi dicant, occaſio
ne Cherinthi a Ioanne ſcriptum eſſe Euangelium: S. Hieronymus [d] Ebionis cauſa id factum af-
firmat, quòd ſcilicet communicatione hæreſis eadem vtriſque cenſerentur eſſe communia; licet
(quod Tertullianus [e] ait) non fuerint omni ex parte Ebion & Cherinthus inter ſe conſentientes;
cum ille a Deo mundum eſſe creatum, Cherinthus vero ab Angelis diceret eſſe factum. Hic ipſe
Ebion in primis, quo minus veritate polleret, calumnijs fouere mendacia aggreſſus eſt: quippe q.
cum in docendo Paulum primas ferre videret, in eum maledicta iacere, contumelijſque eum pro-
ſcindere orſus eſt: idque eo conſilio, vt nutantes Iudæorum animos ab eo redderet penitus alie-
nos. Aiebat enim ipſum eſſe Græcum, non natura Iudæum, ſed factum ex Gentibus proſelytum
ea occaſione, quòd Hieroſolymis agens adamaſſet filiam ſacerdotis, quam cuperet ducere in vxo
rem; vtque fieret voti compos, circumciſionem accepiſſe: ſed cum nec ita quod optaſſet, fuiſſet aſſe
B cutus, ad impugnandam circumciſionem & legem eſſe conuerſum. Sic igitur exiſtimans hac ratio
ne Pauli prædicationem & ſcripta ſe conuulſiſſe, falſa Acta nomine Apoſtolorum edidit, in quibus
vna cum impietate multa coagmentata eſſent mendacia.

a Iren. lib. 3. c. 4.
Ebionis cum Cherintho cōvexit.
b Euſeb. hiſt. li. 3. c. 22.
c Theod. hæret. fabul. lib. 2.
d Hier. de Scrip. Eccl. in Ioanne.
e Tertullian. de præſcript. c. 48.
Ebion Hoſtis Pauli, multa in eum.

X.

Inſuper (quod idem tradit Epiphanius) Circuitus Petri per Clemētem ſcriptos corrumpens,
& pauca admodum vera relinquens, ad ſuas hæreſes confirmandas viam aperuit. Id quidem teſta
tum reddi ex eiuſdem Clementis Encyclicis, idem auctor tradit, ſic dicens: Idem Clemens ipſos
per omnia redarguit in epiſtolis, quas ſcripſit, Encyclicis, quæ in ſanctis eccleſijs leguntur, quòd a
lium habeant characterē fides eius & ſermo ab his quæ ſub nomine ipſius in Circuitionibus cor-
rupta ſunt. Ipſe enim (*nempe Clemens*) virginitatem docet, at illi non admittunt.] De eodem Clemē
te idem tradit auctor, quòd dum vixit Iacobus frater Domini, qui virginitatem excolebat, tanti
viri ductus exemplo, virginitatem extollere, ſeque eius cultorem exhibere cœperit: addit etiam,
ipſum inſuper laudibus celebraſſe Eliam, & Danielem, & Sampſonem, & omnes Prophetas, quos
illi abominantur. Sed hæc etiam: Itaque in Circuitionibus in totum ſe ipſos transtulerunt,
mentientes contra Petrum multis modis, quaſi ipſe quotidie ſe in aquam merſerit purifica-
C tionis gratia, velut etiam ipſi: ab animatis item & carnibus ipſum abſtinuiſſe, & ab omni edulio a
lio ex carnibus facto dicunt, velut etiam ipſi faciunt: nam & ipſe Ebion & Ebionitæ penitus ab his
abſtinent.] multa tamen eoſdem facere, quæ rite fieri noſſet, vt baptiſmate initiari, idem affir-
mat, qui addit: Myſteria (*nempe ſacram Euchariſtiam*) faciunt ad imitationem ſancto-
rum in eccleſia, ab anno in annum per azymos, hoc eſt, panes non fermentatos: at alteram
myſterij partem per aquam ſolam.] Quinetiam (vt tradit Euſebius [f]) diem Dominicum rite, vt
nos, celebrabant.

f Euſeb. hiſt. li. 3. c. 21.

XI.

Sed & ad conciliandam ſibi maiorem fidem, dici voluit Ebion, idcirco, quòd volens libenſque
eſſet pauper effectus; teſtans ſe fuiſſe vnum ex illis qui pretium ſuarum rerum poſuiſſent ad pedes
Apoſtolorum. In hunc igitur modum Ebion, exploſo Paulo, Petrum ſibi adſtipulari mentitus, no-
menque Chriſtianum aucupans, & aliquos Eccleſiaſticos ritus vſurpans, hiſque iactis ad erigen-
dam ſtructuram impietatis fundamentis, horrendum eſt dicere, quales abominationes ſuperſtru
xerit. A Deo enim duos dicebat fuiſſe ad rerum dominium ordinatos, Chriſtum videlicet, & dia-
bolum, illumque accepiſſe in ſortem futurum ſæculum, huic vero mundum fuiſſe concreditū: por-
D ro illum velut vnum ex Angelis, ſed ceteris maiorem eſſe creatum; & quod pertinet ad carnem aſ-
ſumptam, ex viri ſemine procreatum: eumdemque Adam primo ſe induiſſe, ac poſtea exuiſſe.

Artes Ebionis.

XII.

Quod ſpectat ad politiam; Ebionæi, vt Nazaræi, æque Legem cum Euangelio tradebant eſſe
ſeruandam; vtebantur autem Matthæi Euangelio, ſed decurtato, ſicut & ceteris diuinis ſcriptis:
quinetiam (vt auctor eſt Irenæus [g]) Hieroſolymam adorabant, quaſi eſſet domus Dei. Sed & (quod
Tertullianus [h] ait) adeo Ebion Iudæis fauit, vt Legem præferret Euangelio, ad illud ſane exclu-
dendum, & Iudaiſmum vindicandum. Cogi inſuper voluit omnes vxorem ducere, etiam impube-
res; liberum quoque relinquens, vt quot quis pro arbitrio vellet, vxores acciperet. De Ebione in
ſuper, eum damnans, meminit Ignatius ad Philadelphios ſcribens his verbis: Si quis dicat vnū eſ-
ſe Deum, & confiteatur Chriſtum Ieſum, ſed eum nudum eſſe hominem putet, non autem Deum
vnigenitum, Sapientiam, & Verbum Dei, ſed ſolum anima & corpore conſtare cenſeat; huiuſmo-
di ſerpens eſt, fraudem & errorem prædicans in exitium hominum, & eſt eiuſmodi inops ſenſu, co
gnomēto Ebion.] Clemens Romanus etiam (vt nuper vidimus) ſuis Encyclicis eiuſdem Ebionis
impietatem damnauit. Inſuper Irenæus [i], Tertullianus [k], & Origenes etiam ſuis ſcriptis Ebio
E nem & Ebionæos ſæpe exagitarunt; quod & fecerunt Euſebius [l], Epiphanius [m], Philaſtrius
[n], Auguſtinus [o], Theodoretus [p], ac demum ceteri recentiores, qui de hæreſibus commenta-
rios conſcripſerunt. At de Ebione ſatis.

Ebionis errores.
g Iren. lib. 1. c. 26.
h Tertul. de præſcrip. c. 48.
i Iren. lib. 1. cap. 26.
k Tertul. de præſcrip. c. 48.
l Euſeb. hiſt. li. 3. c. 21.
m Epiph. hære. 30.
n Philaſtr. de hæreſ. c. 38.

XIII.

Sed his ipſis item temporibus, quibus Ebionæi vigebant, diſcipuli quoque complures Simo-
nis magi, Dei Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam, turpiter infamabant; dum Chri-
ſtianum nomen nundinantes, blaſphemias ac impietates veluti calice aureo propinabant. Horum
præcipuus erat Menander, idemque Samaritanus & magus, eiuſdemque Simonis diſcipulus pri-
mogenitus; de quo Iuſtinus martyr, qui & ipſe patria Samaritanus illum optime noſſet, in oratio-
ne ad Antoninum Pium hæc habet: Deinde (*poſt Simonem videlicet*) Menandrum quemdam, & ip-
ſum Samaritanum, in vico Caparetaia ortum, Simonis diſcipulum, & a dæmonibus ipſum
quoque exagitatum, Antiochiæ multos arte magica ſeduxiſſe ſcimus; qui ſectatoribus etiam ſuis
minime morituros eſſe perſuaſit. Sunt vero nunc quoque ab eo reliqui nonnulli, qui hoc profiten-
tur.] hæc Iuſtinus. De eodem hæc breuiter poſt Irenæum Tertullianus [q]: Poſt Simonem magū Me

o Aug. de hær. ad Quoduultdeū.
p Theod. hæret. fab. lib. 2.
De Menandro Diſcipulo Simonis.
q Tertul. de præſcrip. c. 46.

nander diſcipulus ipſius, ſimiliter magus, eadem dicens, quæ Simon ipſe: quicquid ſe eſſe Simon A
dixerat, hoc ſe Menander eſſe dicebat, negãs habere poſſe quemquam ſalutem, niſi in nomine ſuo
baptizatus fuiſſet.] Dicebat enim (vt idem [a] alibi ait) mortem ad ſuos non modo non pertinere,
ſed nec peruenire. At egregie ſalibus ſuis eidem Tertullianus illudit; quòd, licet tot tantaque Menander
ipſe ſuis polliceretur diſcipulis, perpaucos tamen habuit ſectatores: vnde hæc idem auctor
ſubſannans ait: Quod hoc Menandri balneum? Comicum credo: Sed cur tam infrequens, tam occultum,
quo pauciſſimi lauant? ſuſpectam enim faciam tantam raritatem ſecuriſſimi atque tutiſſimi
ſacramenti.] Porro cum eius dogmata ea eſſe quæ erant Simonis, teſtetur: eum de Simone iam
ſatis ſuperius dictum ſit, haud opus eſt eadem recenſere. Agunt præterea de eodem omnes nuper
recenſiti auctores. Sectati ſunt tamen eum inter alios Baſilides & Saturninus, quos condiſcipulos
fuiſſe Epiphanius [b] tradit: verum diutius vixiſſe ferunt, nimirum ad tempora Hadriani Imperatoris.
Sed de his fuſius alias.

a Tertul. lib. de anim. c. 50.

b Epiph. hæreſ. 23.

XIIII. *De Cleobulo & Theodoto.*

Meminit in eadem epiſtola Ignatius de Cleobulo atque Theodoto horum temporum hæreticis,
ſed eorum, quos diximus, potius ſectatoribus, quàm nouarum hęreſum inuentoribus: ſic enim
ait, poſtquam de Simone, Menandro, Baſilide, & Nicolaitis verba fecit: Fugite præterea maligni il- B
lius nepotes Theodotum & Cleobulum, qui gignunt mortiferum fructum, quem qui guſtarit, con-
tinuo moritur, non tẽporalem hanc, ſed æternam mortem.] Porro diuerſus eſt hic Theodotus ab
illo Byzantino coriario hæreſiarcha, de quo ſuo loco. In his omnibus illud conſiderandum eſt, his
qui ex circumciſione prouenerunt hæreticis peculiare fuiſſe, nouos velut a ſanctis ſcriptos effingere
commentarios, eiſdemque tamquam recẽs in lucem editis ad ſuas hæreſes confirmandas vti
ſolere: de quibus hæc apposite Origenes [c]: Oportet ergo caute conſiderare: vt nec omnia ſecreta
quæ feruntur in nomine ſanctorum ſuſcipiamus, propter Iudæos, qui forte ad deſtructionem veritatis
ſcripturarum noſtrarum quædam ſcripſerunt, cõfirmantes dogmata falſa: nec omnia abijciamus,
quæ pertinent ad demonſtrationem ſcripturarum noſtrarum. Magni ergo viri eſt audire &
adimplere quod ſcriptum eſt: Omnia probate: quod bonum eſt, tenete. Tamen propter eos q non
poſſunt quaſi trapezitæ diſcernere inter verba quæ vera habeantur, vel falſa, & non poſſunt ſemet
ipſos cautos ſeruare, vt verum quidem teneant apud ſe, & ab omni etiam ſpecie mali abſtineant:
nemo vti debet ad confirmationem dogmatum libris qui ſunt extra canonizatas ſcripturas.] hæc
Origenes. Sed admirabile plane fuit in his Dei conſilium, qui tum falſa dogmata, tum etiam im- C
probata atque commenticia ſcripta ſic in lucem prodi permiſit, vt ijſdem cognitis ab Eccleſia atque
reiectis, quæ vera quæve germana atque legitima eſſent, magis elucidata, patentius innoteſcerent,
probataque veritas ſolidiori firmitate ſubſiſteret.

c Orig. in Mat. tract. 23.

Iudæi corruptores diuinæ ſcripturæ.

XV. *De S. Martiale Epiſcopo Lemouicen.*

Eodem anno tertio Veſpaſiani Imperatoris, S. Martialis Epiſcopus Lemouicenſis, Galliarũ
dictus Apoſtolus, qui ex Oriente Romam cum Petro venerat, & ab eodem in Gallias fuerat amandatus,
cum Lemouicenſes, Toloſanos, Burdegalenſes, Cadurcenſes, & Aquitanos populos, eoſque
qui a Rhodano in Oceanum vergunt, ad pietatem Chriſtianam inſtituiſſet, honeſtiſſimo labore pfunctus,
hoc ipſo anno (vt eius Acta teſtantur) ex humanis ſublatus eſt. Porro (vt & hic eius exordia
repetantur) tradunt hunc illum fuiſſe puerulum, de quo Andreas olim Domino roganti dixerat:
Eſt puer hic habens quinque panes & duos piſces.] Verum cum dicant, ipſum vnum fuiſſe ex
ſeptuagintaduobus diſcipulis; opus eſt vt affirment, non ſic ætate fuiſſe puerũ nominatum, ſed more
Hebræorum, qui & homines etiam grandioris ætatis eo modo pueros nuncupabant. Feruntur
eius res geſtæ, ſcriptæ ab Aureliano eius ſucceſſore: leguntur etiam eius nomine duæ ſcriptę epiſtolæ,
quarum altera eſt ad Burdegalenſes, altera vero ad Lemouicenſes & Toloſanos conſcripta. ſed D
de his alias. Illud etiam memoria dignum de Martiale traditur, ſuſcitaſſe mortuum, admoto ei baculo
S. Petri, quẽ ab eo ſibi datum Romæ acceperat: meminit eius hiſtoriæ & Innocentius Papa [d].

d Innoc. extr. de ſacr. vnct. in fin.

IESV CHRISTI ANNVS 75. — LINI ANNVS 6. — VESPAS. IMP. ANNVS 4.

I.

SEquens hic Chriſti annus ſeptuageſimusquintus notatur ab alijs Conſulatu Domitiani Cæſaris
iterum, & M. Valerij Meſſalini. Verum cum (vt anno ſuperiori dictum eſt) nonniſi numerus
ordinarij Conſulatus in Faſtis [e] ſit deſcribendus; primus hic, & non ſecundus Domitiani Conſulatus
dicendus eſſet. Sed in eo etiam error ineſſe videtur, dum in ijſdem Faſtis anno primo Titi
Imperatoris Domitianus Conſul ſeptimum ponitur; cum conſtet Suetonij [f] auctoritate, eumdẽ
Domitianum ante adeptum Imperium ita ſexies Cõſulatum geſſiſſe, vt ex eis vnus tantummodo E
fuerit ordinarius; ac proinde vnus tantum adſcribendus eſſet in Faſtis, Quamobrem errore poſitũ
numerum Conſulatuum, ex antea dictis exoritur non leuis ſuſpicio tantum, ſed vera certaq; ſcientia.
Eadem igitur ratione ex Dione allata, & Plinij (vt vidimus) teſtimonio roborata; cũ annus ſuperior
ſit conſignatus Coſſ. Veſpaſiano tertium & Tito ſecundum, cumque rurſus idem Dio [g] dedicationem
templi Pacis factam eſſe dicat Veſpaſiano ſextum & Tito quartum Conſulibus, ex
ipſo ſuperius recitato notandorum Conſulatum ordine affirmare neceſſe eſt, tam præſenti
quàm ſequenti anno eumdem Veſpaſianum Conſulatuum geſſiſſe, nempe hoc anno quartum,
ſequenti vero quintum, ac demum ſextum. Quapropter præſenti anno dediſſe putamus nomen
Conſules Veſpaſianum Auguſtum quartum & Valerium Meſſalinum, qui a Iulio Frontino [h] ponitur:
Conſulatus vero Domitiani, quem ponit Suetonius ordinarium, in alium annum reijciendus erit.

e Cuſpi. & Panuin. & alij.

Emendatur error de numero conſulatuum.

f Suet. in Domi. c. 2.

g Dio in Veſpaſ.

h Iul. Front. de aquæduct. lib. 2.

II.

Hoc tempore Veſpaſianum de pellendis ab Vrbe philoſophis dediſſe edictum, Dio teſtatur his
ver-

A verbis [a]: Cum alij multi excitati ex Stoica diſciplina, in quorum numero fuit Demetrius Cynicus, multa inutilia his qui audiebant, publice diſſererent occaſione philoſophiæ, atque ita multos occulte in varias ſententias traherent: Mucianus Veſpaſiano perſuaſit, vt omnes qui eſſent eius ſectæ, ex Vrbe expelleret, dixitque in eos multa, ira magis incitatus, quàm ſtudio doctrinæ. Itaque Veſpaſianus ſtatim philoſophos præter Muſonium Roma expulit.] hæc Dio. Ceterum non id nouum Romæ videri poterat: neque licet & Nero id fecerit, vel alij ei ſimiles, optimo Principi adeo ignominiæ vertebatur, cum id fieret more maiorum: nam (vt auctor eſt Gellius [b]) iam longe ante, florente Republica, ſub Conſulatu Fannij Strabonis & Valerii Meſſalæ promulgatum fuerat Senatuſconſultum de philoſophis & rhetoribus Vrbe pellendis: quòd ſcilicet adoleſcentes earum ſcientiarũ addiſcendarũ cupidi viderẽtur ab armis auocari, & vitã agere otioſam ac plane inertẽ.

a Dio in Veſpaſ. *Edictum de pellendis ab vrbe Philoſophis.*

b Gell. lib. 15. cap. 11.

III. *Cur Veſpaſianus exegit ab vrbe Philoſophos.*

Porro hæc facta ſunt a Veſpaſiano, nõ quidem quòd odio proſequeretur philoſophiam, vtpote bonorum morum conciliatricem, cuius (vt Philoſtratus ait) plurimum amans fuit; ſed quòd ſic perſuaſus a Muciano ob ſolutam nimis dicendi libertatem. Ceterum Suetonius [c] auctor eſt ipſum Veſpaſianum leniſſime tuliſſe philoſophorum contumaciam. Ex his vnus erat (vt ait Dio) ille Demetrius, qui (vt teſtatur Philoſtratus) ſocius erat Apollonij Tyanæi, qui eum Tito Cæſari proficiſcenti ex Ægypto dederat monitorem. Hæc cum dicat Philoſtratus [d] in Apollonio; idem [e] B meminit de Muſonio Babylonio, qui ſub Nerone carceri mãcipatus, grauiſſima paſſus erat: licet auctor duos videatur Muſonios recenſere, alterum Babylonium, alterum vero Tyrrhenum, eoſdemq. ſub Nerone grauiter exagitatos. Sed cum de Babylonio agit, eum ſecundum ab Apollonio ſapientia fuiſſe teſtatur. Sed & Veſpaſianus ad id faciendum cõpulſus eſt, licet inuitus (quòd ſic iam neceſſitas poſtularet) ad compeſcendam garrulam ipſorum linguam, & petulãtem potius quàm ingenuam philoſophoq. dignam dicendi libertatem, qua paſſim proſcindentes Imperatorem, indeque apud abiectum vulgus gloriam aucupantes, idem in Principem commouebant. Quamobrem vt famæ Imperatoris, ipſiuſq. Reipublicæ tranquillitati conſultum eſſet; æquum viſum eſt, eoſdem tali edicto percelli, & ab Vrbe longius ablegari.

c Sueton. in Veſpaſ. c. 13.

d Philoſtrat. in Apoll. lib. 6.

e Idem libr. 4. & 7.

IV. *Excellentia Chriſtiana Philoſophia*

Reprehenditur & a Seneca [f]. huiuſmodi philoſophorum in quoſcumque, ac potiſſimum in Principes dicendi temeritas potius, quàm libertas. nam ad Lucilium ſcribens hæc ait: Errare mihi videntur, qui exiſtimant philoſophiæ fideliter deditos, contumaces eſſe, ac refractarios, & contemptores magiſtratuum, aut Regum, eorumve per quos publica adminiſtrantur.] Damnat & Dio in ſuis Ægyptiacis philoſophorum Cynicorum in eo genere dicendi procaciam. At quãtum C his præſtat Chriſtiana modeſtia, quæ leuiſſimam quampiam contumeliam in priuatum etiam hominem dictam, perpetuo gehennæ igne dignam eſſe intelligit; quæ parendum eſſe Principibus etiam diſcolis, eoſdemque in honore habendos, ſcit eſſe lege diuina præſcriptum? Numquam enim in tot acerbiſſimis ab Imperatoribus illatis in Chriſtianos perſecutionibus, quempiam illorum ob dicacitatem conuentum eſſe iudicio, quis poterit inuenire: quod, qui ſcripſerunt pro Chriſtianis Apologias, vt Tertullianus, & alii, facile demonſtrarunt. Quamobrem philoſophorum complures, qui veræ ſapientiæ amantes eſſent, & veritatis ſtudioſi, ſublimiſſimã omnium Chriſtianorum philoſophiam eſſe conſiderantes, admirantesque apud eos non paucos quoſdam illud vitæ culmen attingere, ſed æque omnes eo nomine eſſe dignos; pedeſtri, quam ſectati fuerant, philoſophiæ nuncium remittentes, delegerunt in ſchola piſcatorum diſcipulos eſſe potius, quàm Athenis magiſtros profiteri.

f Senec. lib. 10.

V. *De S. Apollinare Epiſcop. Rauenn.*

Primum omnium ſapientum, qui cunctis philoſophorum ſcientiis Chriſtianæ religionis prætulerit ſapientiam, fuiſſe vidimus Dionyſium Areopagitam: alios item plures eumdẽ imitatos, licet præſentis quoq. vitæ diſpendio, Chriſti fidem eſſe ſectatos, cõplura demonſtrant exempla; de D quibus ſingulis ſuo loco dicemus. Sed quod ad hæc pertinet tempora, Eleucadius Platonicus philoſophus a S. Apollinare Epiſcopo Rauennate ad Chriſti fidem conuerſus, eidem his temporibus Veſpaſiani Imperatoris martyrio vita functo, cũ ſediſſet annis vndetriginta, in Epiſcopatu poſt Aderitum ſucceſſit. De tempore ſedis Apollinaris & eius martyrio Petrus Damiani his teſtatur verbis: Apollinaris quanta gloria, quanta ſit excellentia, admirari digne non poſſumus, cuius martyrium per viginti & nouem annorum ſpatium per innumerabilia fuerit tormenta productum, &c.] hæc & alia plura in ſermone quem habuit de S. Eleucadio, cuius mentio facta eſt. Veſpaſiani namque temporibus paſſum eſſe Apollinarem, cum eius vitæ Acta, tum Romanum Martyrologium [g], aliaq. Bedæ, Vſuardi, & Adonis, teſtantur. Sed id quidem nõ accidit, quòd aliqua a Veſpaſiano fuerit in Chriſtianos perſecutio excitata: ſed cũ Apollinaris Chriſti fidem prædicãs; ab idolis Gentes auertiſſet, & eorumdem ſacerdotum in ſe odiũ cõcitaſſet; illorum exagitatus calũniis, ſubrepto ab Imperatore reſcripto, tãquã ſeductor quiſpiam & facinoroſus homo iuſſus eſt ab vrbe pelli, niſi diis immolare aſſentiretur: quod ipſe facere recuſans, non tantum expulſus eſt, ſed ẽt ſæuiſſime trucidatus, martyr occubuit. Plura de eo dicenda eſſent, atq. ẽt de Rauennatibus ſucceſ- E ſoribus Pontificibus: ſed qm (quod ſæpe profeſſi ſumus) noſtri non eſt inſtituti, priuatarum Eccleſiarum, niſi interdum Patriarchalium, facta proſequi, ſatis eſſe putauimus ex his aliqua vel leuiter attigiſſe. Quocirca ad inſtitutam ſemel de philoſophis narrationem redeamus.

g Martyrolog. Roma. 23. Iulij & alij.

VI. *De Philoſophis orbem circumeuntibus.*

Conſideratione illud profecto dignum eſt; hoc ipſo ſæculo, quo Apoſtoli Domini, ac Apoſtolici viri, ad imbuendos Chriſtiana religione populos vniuerſos, totum pene orbem terrarum peragrarunt; complures e contra philoſophos, perinde ac ſi eamdem iniiſſent inſtituti rationem, itidem circumeundo prouincias peruagatos in Orbem, adiiſſe nobiliſſimas ciuitates, eoq. prætextu vt mores labefactatos corrigerent, habuiſſe de prauis moribus corrigẽdis ad populum cõciones: ſed ſic eos ad meliorẽ frugem conatos eſſe (vt videbatur) inducere, vt tamẽ Gentiliciæ auitæ ſuperſtitionis cultum ſeruandũ potiſſimũ inculcarent. Fuerunt, qui id præſtiterunt, cõplures: & vt prætermittamus dicere de Apollonio, de quo fuſius alibi, præſtitit hoc inſigniter Dio, cuius mẽtio eſt

a Philoſtr.lib.5. apud Philoſtratum in Tyanæo[a]; ſed eo licet tacente, ipſius Rhodiacæ, Corinthiacæ, Tarſicæ, Bory A
ſthenicæ, & aliæ a diuerſis locis, in quibus eas habuit, denominatæ orationes, quàm multus in his
fuerit, ſatis aperte declarant. His Euphratem Apollonij per neceſſarium adde, atque Demetrium,
Muſonium etiam coniunge. Eiuſdem etiam profeſſionis erat Damis Pythagoreus, Epictetus Stoi
cus, Lucianus Epicureus, ſed non cum his comparandus; & alij, ex quibus eos qui in Vrbe erant,
Domitianus eſt inſectatus. Sed non ſilendus Diogenes Iunior, qui cum populum vexaſſet multis
contumelijs, in theatro eum obiurgans, virgis cæſus eſt. Erat etiam eiuſdem claſſis ille, cuius me-
b Dio in Veſp. minit Dio, qui eamdem ſibi vendicans libertatem dicendi in populum, capite truncatus eſt [b].

VII. Hos igitur aduerſarios paſſos eſſe qui Chriſtianæ religionis fundamenta iacerent, nemo iure
poterit dubitare: nam cum ex ſententia Pauli, Græci ſapientiam quærerent, hancque iſtiuſmodi
verborum phaleris ijſdem glorioſiſſime oſtentarent, quorum (inquit Iuuenalis [c])

c Iuuenal.ſatyr. 3.

Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promptus, & Iſæo torrentior] haud dubium audientes horum ſermones, pronis eos
auribus accepiſſe: e contra vero barbaros, quos dicerent Iudæos homines, nouam ac peregrinã in
Cuius æſtima- uehentes religionem, eamdemque ſuperantem humanum captum, dum hominem cruci affixum B
tionis Chriſtia- Deum eſſe contenderent, habuiſſe contemptui. Sed & quòd Chriſtiana fides Iudaica cẽſeretur eſ
na Religio. ſe religio, vt quæ a Iudæa & Iudæis hominibus, & de Iudæo homine, quem dicerent eſſe Deum, p̃-
dicaretur; Romanis, his præſertim temporibus, exoſa admodum & execrabilis reddebatur. Anti-
quum hoc erat odium: quo enim animo Romani olim erga Iudæorum religionem eſſe ſolerẽt, ſen
tentia Ciceronis in oratione pro Flacco, ad hæc quoque tempora valde accõmodata, declarat his
verbis: Stantibus Hieroſolymis, pacatiſque Iudæis[f], tamen iſtorum religio ſacrorum a ſplendore
huius imperij, grauitate nominis noſtri, maiorum inſtitutis abhorrebat: nunc vero hoc magis, q̃
illa gens quid de imperio noſtro ſentiret, oſtendit armis, quã cara Dijs immortalib. eſſet, docuit,
qđ eſt victa, quòd elocata, quòd ſeruata.] hæc Cicero, cum a Pompeio tãtũ debellati Iudæi eſſent.
At quid de Iudaica religione, ijs potiſſimum temporibus, cum immaniſſima omnium clade affecti
eſſent, ijdem exiſtimaſſe potuerunt? Quid Græci? Plutarchus, Lucianus, & alij multis in locis reli-
quere teſtatum. Quid Ægyptij? Apio Alexandrinus duobus libris de ea re editis patefecit, dũ vni-
uerſo terrarum orbi, tamquam in ſcena, Iudaicam religionem exhibuit riſu ac ſibilis inſectandã.
His adde (quod diximus) inhærentem religioni Iudaicæ ignominiam crucis, cum Iudæi homines C
in Vrbem & Orbem inferrẽt crucifixi hominis Iudæi cultum: hoc plane omne illis videri poterat
portenti genus excedere.

VIII. Sed & in his omnibus & contra omnia ſuperexcellens vis atque potentia crucis enituit: quæ ra
dijs ac fulgoribus diuinitatis effulgens, omnes mox humanæ ſapientiæ diſiicens tenebras, diuina
que potentia omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei humi proſternens, omnẽ
d 2.Cor.10. intellectum (mirabile dictu) redegit in obſequium Chriſti: vt virtus (quod idem ait Apoſtolus [d])
Virtute diui- non eſſet ex homine, ſed ex Deo. Quis enim videns nouella germina fidei, ſuo ipſius ortus princi-
na, non huma- pio, cum ſemen Apoſtolicum e terra naſcens erumperet, continuo ipſorum Iudæorum rabiem im
na propagatũ placabilem experiri, furore Gentilium concuti atque percelli; & adhuc inſuper humanæ ſapien-
Euangelium. tiæ artibus radicitus prope cõuelli; non omni ſpe caderet, atque animo omnino deficeret? Sed qui
e Rom.4. vocat ea [e] quæ non ſunt, tamquam ea quæ ſunt; delegit ea quæ mundi eſſe viderentur infirma, vt
fortia quæque confunderet; & ad confutandos ſapientes, ſtulta quæſiuit, & quæ ignobilia eſſent &
contemptibilia, vt (quod ait Apoſtolus) tam ea quæ non ſunt, quàm ea quæ ſunt, deſtrueret; ne glo
riaretur aduerſus eum omnis caro, hæcque omnia non humanarum eſſe virium, ſed Dei plane po D
tentiæ, omnes ex æquo cognoſcerent.

IX. Sed quoniam de philoſophis ſemel eſt inſtituta narratio; hic opportune accidit (nam & tem-
De Peregrino poris etiam ratio poſtulat) vt quæ ab impoſtore quodam, Peregrino philoſopho nominato, ſub no
philoſopho. mine Chriſtiano ſunt geſta, narremus: quę quantumlibet a Chriſtianorum hoſte & blaſphemo ho
mine ſcripta ſint, ex eis tamen nonnulla vtilia elici poſſunt, quæ antiquos illos laudatiſſimos Chri
ſtianorum mores, ac præſertim erga fratres peregrinos, vel carcere detentos propẽſiorem curam
ac ſtudium charitatis inſinuent: ſicque (ſecundum illud de Ennio dictum) aurum ex ſtercore ſeli-
gentes, relinquentes blaſphemias, cetera ſcitu digna narrabimus. Res igitur in hunc modum ſe ha
buit: Impoſtor quidam ſceleſtiſſimus ex Paro inſula oriundus, immaniſſimorum criminum reus
(patrem enim ſuum necauerat, & amore puerorum erat turpiter infamatus) patrium ſolum ver-
tens, pœnæ timore perterritus, in regionem, in qua minime cognitus eſſet, proficiſci in animũ du-
xit. Sed quo omnia ad vitæ vſum ſibi ſuppeditarentur abunde proſpiciens, luſtranſque mente vni
uerſum terrarum orbem: cum nulla ſibi gens viſa eſſet, quæ alios libenter ad ſe venientes ſuſcipe-
ret, & peregrinos beneuolentiæ proſequeretur officijs, quos præſertim ſuæ eſſe ſciret religionis ho E
mines, nec aliam quamlibet nationem tanta liberalitate proſequi egentes ac miſerabiles quaſque
perſonas, perinde ac Chriſtianos: mox ad eos proficiſcendi conſilium inijt. Ad hos cum perueniſ-
ſet impoſtor, eos conueniens, ſe Chriſtianæ religionis cupidiſſimum ſimulauit. Quid plura? dedit
nomen, initiatur baptiſmate, ad eumque loci gradum prouectus eſt tandem, vt (quod ait auctor)
profiteretur inter prophetas ac ceteros rerum ſacrarum principes: quippe qui ſe & magiſtrum p̃-
beret, qui alios fidem Chriſtianam doceret, ac ſacros libros interpretaretur, necnõ & alios a ſe cõ
ſcriptos legendos traderet.

X. At ne quid ſibi deeſſe videretur, quod ad culmen Apoſtolicæ perfectionis ſpectare poſſet, ope
ratus eſt, vt pietatis cauſa detruderetur in carcerem, vbi velut nouus Paulus vinctus, glorioſe ſua
vincula oſtentaret. Sed eo conſilio hæc omnia faciebat, vt ex oblationibus Chriſtianorum ſponte
ac largiter dantium ingentem pecuniæ vim ea arte corraderet: qui cum in his præſtandis officijs
munificentiſſimi haberentur, quæ non profudiſſent eius cauſa, quem nondum ſibi perſpectum, ve

lut Apo-

A luit Apoſtolũ alterũ iã haberent? Sed quæ fuerint erga impiũ hominẽ piorum ſtudia, ex eodem auctore, qui hæc ſcriptis mandauit, in medium afferamus. Cum primum enim eum e carcere liberare, & nulli parcentes impenſæ redimere conati eſſent, nec voti compotes facti, hiſce eum quotidie proſequebantur officijs, & colebant obſequijs: Mane, inquit, quidem illico videre erat iuxta carcerem præſtolantes anus, viduas quaſpiam, & orbos puerulos: illorum enim pars etiam vna intus cum illo ſomnum capiebant, corruptis pecunia cuſtodibus. exinde omnis generis cænæ inferebantur variæ, & ſacri inter ſe ſermones dicebantur. Quinetiã in Aſia pleraſq. vrbes fuiſſe conſtat, ex quibus venerunt quidem laturi auxilium, Chriſtianis mittentibus ex publico, neque non collocuturi, & virum conſolaturi. Incredibile vero eſt, quantum ſtudium & celebritatem ad hoc oſtendant, ſi quid tale vulgo innotuerit: illico enim nulli rei parcunt.] hæc ipſe.

Chriſtianorũ charitatis officia.

XI. Addit his vero auctor cauſam, cur ſic affecti eſſent Chriſtiani, vt nec bonis, nec vitæ parcerẽt, ſed omnia libentiſſime profunderent, ſic dicens: Proinde Peregrino quoque multæ tunc opes ab illis mittebantur ſub vinculorum prætextu: nec vulgarem rerum prouẽtum lucrifaciebat. Etenim haud dubitanter ſibi perſuaſerunt, ſe omnino immortalitate potituros, perpetuoq. victuros eſſe: B quamobrem & mortem magno contemnunt animo, ac non pauci ſua ſponte ſemetipſos occidendos offerunt. Deinde primus illorum quoque legiſlator eorum perſuaſit animos, quemadmodum inter ſe omnes fratres eſſent. Poſtea vero quam ſemel a nobis deſciuerunt, Græcorum deos conſtanter abnegant, ſolum crucifixum illum colentes.] Addit hæc inſuper: Proinde apud illos omnia ex æquo habentur contemptui, præter fidem, quam exacte exploratam a quocumque deferente ſuſcipiunt; quòd facile ſit eos ab impoſtoribus ſeduci, eoſq. breui fieri opulentos.] Subdit auctor de eodem Peregrino, quod tandem dimiſſus fuit a Syriæ Præſide, cum alioqui ille ſe libenter mortem oppetere demonſtraret, ſeu potius fingeret.

Chriſtiani ſpe vitæ æternæ omnia præſtant.

XII. Poſt hæc autem eumdem Peregrinum auro ſuffarcinatum in patriam rediſſe, auctor ipſe teſtatur, ac ſubinde de ſecunda ab eo inita peregrinatione hæc ait; Secunda itaque ſuſcepta peregrinatione, egreditur vagaturus, ſatis ſibi viatici in Chriſtianis repoſitum eſſe exiſtimans, a quibus quaquauerſum incedebat ſtipatus, in omni agebat rerum abundantia: atque in hunc modum aliquantum temporis alebatur. Tandem admiſſo, neſcio quo aduerſus illos flagitio; ſiquidem viſus erat (vt opinor) neſcio quid ex interdictis cõmediſſe; non recipientibus amplius illis, magna eſt rerum difficultate perplexus.] At prætermittimus cetera recenſere: nam ſatis putamus hæc eſſe C ad ea quæ ad res noſtras pertinent. Proſequitur enim auctor narrare ceteras eius peregrinationes Romamq. aduentum, et quomodo edicto Imperatoris, philoſophis ex Vrbe proſcriptis (factum enim id fuit rurſum a Domitiano Imp. paucos poſt annos) tam ipſe, quam ceteri qui erant Romæ philoſophi, nempe (vt ait) Muſonius, Dio, Epictetus, & alij, Vrbe egredi ſunt coacti. At hic tandem noua arte immortalem ſibi gloriam paraturus, re vera tamen ſcelerum ſuorum ſupplicium luiturus, in Olimpijs ſolemni pompa ſeſe dedit incendio exurendum: cuius rei geſtæ, qui præſens vidit hiſtoriam ipſe Lucianus conſcripſit. Hæc ſummatim ex Luciano ad Chronicum accepta voluimus enarraſſe, vt huiuſmodi exemplo, quæ a noſtris de ea re ſcripta ſunt, planius innoteſcerẽt, ſuiſque coloribus velut in tabula cernerentur expreſſa: vt illud in primis, quod ſe paſſum Paulus [a] dicit: Periculum in falſis fratribus.] de quibus & Dominus dixerat [b]: Venient ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.] Quales igitur eiuſmodi eſſe ſolerent, ipſum exemplar ex vero redditum vidimus in Peregrino; qui merito dictus eſt cognomẽto Proteus quod omnem, quam ſibi vellet formam ſuperinduceret [c].

Reliqua peregrini, ac finis eius.

a 2. Cor. 11.
b Matth. 7.
c Gellius Noct. Attic. lib. 12. cap. 11. & Ammian. lib. 29.

XIII. Ex his inſuper facile intelligimus, q̃ de Menſurio Epiſcopo Carthaginenſi recitat S. Augustinus [d]: nimirum quod prudenter agens, noluiſſet recipere quoſdam pſeudomartyres, qui lucri gratia ſeſe inter martyres coniecisſent, vt pecunijs ditarentur vel lautius ibi viuerẽt. Sic enim ait: Quidam etiam in eadem epiſtola facinoroſi arguebãtur, & fiſco debitores, qui occaſione perſecutionis, vel carere vellent onerosa multis debitis vita, vel purgare ſe putarent, & quaſi abluere facinora ſua, vel certe acquirere pecuniam, & in cuſtodia delicijs perfrui de obſequio Chriſtianorum.] Sicq. ex his videas, quæ ipſo initio exurgentis Eccleſiæ detẽtis in carcere cauſa fidei a fidelibus compluribus præſtari conſueuerunt officia, eadem etiam exhibita reperiri in vltima perſecutione ſub Diocletiano, de qua ea quæ nuper ſunt recitata ab Auguſtino, intelligũtur: ſicq. ſemper eumdem in Eccleſia morem eſſe ſeruatum, vnde merito Tertullianus [e] ſic ſcribit ad martyres in carcere conſtitutos: Inter carnis alimenta benedicti martyres deſignati, quæ vobis & domina mater Eccleſia de vberibus ſuis, & ſingula fratres de operibus ſuis proprijs in carcerem ſubminiſtrãt, capite aliquid & a nobis, quod faciat ad ſpiritum quoque educãdum.] et poſt aliqua de ijſdem: Immo & quæ iuſta ſunt, caro non amittit per curam Eccleſiæ, & agapen fratrum.]

d Augu. in Breuic. colla. diei tert. c. 12.

Officia chriſtianorum erga vinctos.

e Tertul. ad Martyr. c. 1.

XIV. Sed videamus quæ ad hæc ſpectantia S. Cyprianus [f] habet, cum abſens clerum admonet, vt E confeſſorum qui detinerentur in carcere, propenſiorẽ curam gererẽt, eiſdemq. omnis impẽderetur humanitas. Adeo namque frequens eſſe ſolebat, confeſſores detentos in carcere viſitare, vt ad euitandam inuidiam perſecutorum, oportuerit eumdem S. Cyprianum [g] ſuos litteris cohibere, ſic ſcribentem; Peto quoque, ad procurandam quietem, ſolertia & ſolicitudo veſtra nõ deſinat. Et ſi fratres pro dilectione ſua ſunt cupidi ad conueniendum, & viſitandos confeſſores bonos, quos illuſtrauit iam glorioſis initijs diuina dignatio: tamen caute hoc, & non glomeratim, nec per multitudinem ſimul iunctam puto eſſe faciendum: ne ex hoc ipſo inuidia concitetur, & introeũdi aditus denegetur; & dum inſatiabiles multum volumus, totum perdamus. Conſulite ergo, & prouidete, vt cum temperamento hoc agi tutius poſſit; ita vt presbyteri quoque, qui illic apud confeſſores offerunt, ſinguli cũ ſingulis diaconis per vices alternent: quia & mutatio perſonarum, & viciſſitudo conuenientium, minuit inuidiam.] hæc Cyprianus, plane ſignificans, ſolitos eſſe præsbyteros illic in carcere offerre ſacrificium, quod Miſſam dicimus, ex quo haud dubium confeſſores communicarent

f Cypr. epiſt. 37.

Frequens viſitatio Confeſſorum.

g Cypr. epiſt. 5.

municarent

municarent: quæ quidem omnia pietatis officia Fideles vt ſibi præſtare liceret, erogata (vt vidimus in Peregrino) in carceris cuſtodes pecunia collectitia, redimere conſueuerant. A

XV. Rurſus vero, quod pertinet ad deſcripta a Luciano Chriſtianorum charitatis ſtudia in ſuſcipiendis hoſpitibus, in quibus præſtandis ſatis ſibi eſſe viatici Peregrinus exiſtimauit, ita vt non tãtum ab illis aleretur, ſed ẽt in via deduceretur, atque ſic (vt ait) quaquauerſum ſtipatus incederet: commendat hoc immenſam Chriſtianorum erga fratres dilectionem, atque illam ipſam, quam hiſce puto temporibus Ioannes Euangeliſta [a] laudat in Gaio, ſic ſcribens: cariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui teſtimonium reddiderũt charitati tuę in conſpectu Eccleſiæ: quos bene faciens, deduces digne Deo. Pro nomine enim eius profecti ſunt, nihil accipientes a Gentibus. Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi, vt cooperatores ſimus veritatis.] hæc Ioannes pet omnia his conſentientia, quæ ex Luciano ſunt recitata. Porro Tertullianus [b] adeo frequentem ac neceſſariã inter Fideles interceſſiſſe mutuam hoſpitalitatẽ ſignificat, vt inter Catholicæ communicationis ſymbola illam adnumeret, dicens: Itaque tot ac tantæ Eccleſiæ vna eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apoſtolicæ dũ vnã omnes probant vnitatem Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & cõteſſeratio hoſpitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quam eiuſdem ſacramenti vna traditio.] hæc Tertullianus B qui per conteſſerationẽ hoſpitalitatis, certũ quoddam ſignum intelligit, quod qui ferret, vt Eccleſiæ Catholicæ legitimus filius quocumque pergeret, a Fidelibus æque Catholicis honorifice reciperetur hoſpitio. Quod quidem ſignum cum adulteraſſent hæretici, a Catholicis noſcitur ſæpe mutatum, ac litteris tandem commiſſum, quas Patres in Niceno Cõcilio nominauere Formatas.

a Ioan. epiſt. 3.

Hoſpitalitas quam cuſtodita & frequentata a Chriſtianis.

b Tertul. de preſcript. c. 20.

XVI. Iure igitur Lucianus de Peregrino ait, ſatis ſibi eſſe viatici ipſum exiſtimaſſe in Chriſtianorũ hoſpitalitate repoſitum: nam non recipere, nec coniungere oblatam teſſeram, idem erat, quod a Catholica communione ſeiungere. Verum & apud Gentiles illud vſurpatum erat vt idem eſſet confringere teſſeram, ac amicitiam diſſoluere. vnde apud Plautum [c]:

Hic apud nos iam Alceſimarche confregiſti teſſeram.]

Pactæ namque etiam apud illos erant per teſſerã mutuæ hoſpitalitates, eoq. fœdere mutuæ pariter amicitiæ fouebantur: quæ ſic ſancte ac inuiolate cultæ, manabant ad poſteros. vnde apud eumdem auctorem [d]:

c Plaut. in Ciſtel.

De teſſera Hoſpitalitatis apud gentiles.

d Plaut. in Pœnulo.

——— Si ita eſt, teſſeram C
Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli.
Agedum oſtende. eſt par probe: nam habeo domum.
O mi hoſpes ſalue multum. nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hoſpes Antidamas fuit:
Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.]

At ſi hæc mutuæ charitatis officia adeo inſolubiliter inter Gentiles ipſos excolebantur: quid putãdum factum eſſe inter Chriſtianos; cum, etiam eiuſdem Luciani teſtimonio hi præ ceteris mutua inter ſe charitate coniunctiſſimi eſſent? Sed hæc ſatis ad inſinuandos de ea re antiquos Eccleſiæ mores.

IESV CHRISTI ANNVS 76. LINI ANNVS 7. VESPAS. IMP. ANNVS 5. D

I. SEquens ordine temporum annus Chriſti ſeptuageſimus ſextus, adſcribitur antiquis Faſtis Veſpaſiano Auguſto quintum & Tito Cæſare tertium Conſulibus; quibus (vt auctor eſt Cenſorinus [e]) ab eodem Veſpaſiano, Cenſorem etiam agente, habitum eſt nouiſſimum luſtrum: nã exinde, a Conſulatu Domitiani duodecimo & Cornelij Dolabellæ, per Capitolinos agones anni cœpti ſunt numerari, vt ſuo loco dicemus. Quod autem ſpectat ad hoc vltimum luſtrum haud alienum ab inſtituto eſſe putamus, ſi de longa ætate complurium qui eodem luſtro cenſi ſunt, quæ ſcribit Plinius, hic deſcribamus; ne pro monſtro habeatur, quod Simeõ, frater Domini dictus, centum & viginti annos natus, cruci affixus martyriũ conſummarit; ſiue quod alij his ipſis temporibus ex Apoſtolorum diſcipulis centenarij, vel maiori ætate deceſſerint.

Vltimum luſtrum.

e Cenſor. de die natal. c. 15.

II. Plinius [f] enim hæc ait: Accedunt experimenta; & exempla recentiſſimi cenſus, quem intra quadriennium Imperatores Cæſares Veſpaſiani, pater filiuſq. Cenſores egerunt. Nec ſunt omnia vaſaria excutienda: mediæ tantum partis inter Apenninum Padumq. ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli vnus CXXV. Parmæ duo CXXX. Placentiæ vnus E CXXXI. Fauentiæ vna mulier CXXXII. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini vero Marcus ponius C. & L. Tertulla CXXXVII. Circa Placentiam in collibus oppidum eſt Veleiaciũ, in quo CX. annos ſex detulere, quatuor centenos vicenos, vnus CXL. Marcus Mutius Marci filius Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confeſſa, in regione Italiæ octaua centenum annorum cenſi ſunt homines quinquaginta quatuor, cẽtenum denum homines quinquaginta ſeptem, centenum vicenum quinum homines duo, centenum tricenum quinum aut ſeptenum totidem, centenum quadragenum homines tres.] huculque ex tabulis cenſus Plinius: qui decipi nõ potuit cum in iiſdem cẽſibus ex Conſulum notis quiſque annus, quo quis natus eſſet deſcribi ſolitus, manifeſtior appareret. Hæc igitur qui attenderit, haud mirabitur, ſi præter Simeonem, quẽ diximus Dionyſium, Ignatium, Quadratum, Hermam, Policarpum, & alios omnes Apoſtolorum diſcipulos, qui & Dominum viderunt, vel vidiſſe potuerunt in humanis agentem, ad Traiani & Hadriani tempora, vel vlterius, vitam duxiſſe legat; qui diuina etiam agente diſpenſatione, tam longæuã

De ætate longæua multorũ.

f Plin. lib. 7. cap. 49.

ætatem

A ætatem vixerunt,vt ita Dei Eccleſiæ conſultum eſſet aduerſus hæreticos tunc emergentes. Quid
enim Apoſtoli credidiſſent,& quæ alios docuiſſent ſeruanda,huiuſcemodi grauiſſimi ac veraciſ-
ſimi teſtes rogantibus certo certius tradere,& quæ oculis aſpexiſſent,veriſſime affirmare potue-
runt.

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
77.	8.	6.

SEquenti anno Domini ſeptuageſimoſeptimo,Veſpaſiano ſextum & Tito quartum Coſſ.tem- I.
plum Pacis auguſtiſſime ædificatum(vt auctor eſt Dio [a])dedicatum eſt;inq.eo,præter alia — a Dio in Veſpa.
hinc inde toto terrarum orbe quæſita ornamenta,ea præſertim, quæ e templo Hieroſolymitano — *Templum Pacis dedicatũ.*
B ſublata,ducta fuerant in triumphum,ſunt repoſita. Ioſephus [b] enim de eodem templo agens,hęc
ſcribit: Veſpaſianus Pacis templum ædificari decreuit. Itaque mira celeritate, quæ hominum co- — b Ioſeph.de bel
gitationem ſuperaret,effectum eſt. Magna enim diuitiarum largitate vſus,inſuper perfectis id pi — lo Iud.lib.7.cap.
cturæ ac figmentorum operibus exornauit. Omnia namque in illud fanum collecta ac depoſita — 24.in fine.
ſunt,quorum viſendorum ſtudio,per totum Orbem,qui ante nos fuerant,vagabantur; quomodo
aliud apud alios ſitum eſſet,videre cupientes. Hic etiam repoſuit quæ Iudæorum fuerant inſtru-
menta,his ſe magnifice efferens. Legem vero eorum & penetralium vela purpurea in Palatio con
dita ſeruari præcepit.]hæc Ioſephus.

Cur autem Veſpaſianus,nullo maiorum exemplo,Paci primus templum erexerit(vt ſuperius II.
fuſius demonſtratum eſt)cum alias ſæpius hoſtibus grauioris momenti ſuperatis, Vrbique tran- — *Studiũ Veſpaſiani.*
quilla pace donata(vt Auguſti præſertim temporibus accidit)nullus vnquam repertus ſit, qui ei
numini templum extruxerit;non leuis admirationis occaſio exoritur. Sed certe eam huius rei ge-
rendæ cauſam coniectura haud contemnenda ſignificat:nimirum quòd (vt ſuperius dictum eſt)
Iudæorum,ac Ioſephi præſertim hiſtorici adulatione,ipſum illum ſe eſſe Regem perſuaſus, qui
C ex Iudæa proditurus,vniuerſo dominaretur Orbi(quod de Chriſto dictum a Prophetis erat)om
nia pariter quæ de illo prædicta erant,in ſe transferre curauerit. Nam quod ad eam rem ſpectare
videbatur,etiam(vt vidimus)miracula operandi virtutem ſe aſſecutum eſſe adeo palam oſtenta-
uit,vt ab omnibus ferme eius temporis hiſtoricis,vt fuit creditum, ſic etiam tamquam res probe
teſtata atque confeſſa,memoriæ fuerit commendata. Porro eam ipſum gloriam affectaſſe,manife
ſtum illud fuit argumentum,dum(quod & antea dictum eſt)eos qui erant ex familia Dauidis,cõ
quiri iuſſit,atque conatus eſt tollere,ne quis ex ea ſtirpe,qua tamẽ Chriſtus dicebatur naſciturus,
extaret:id enim vnum ſibi videbatur obſtare,quo minus in omnibus fieret voti compos.

Sic igitur in hunc modum(vt vidimus)Veſpaſianus affectus animo,quòd audiſſet in oraculis III.
[c] eſſe,illum ipſum Regem,pacis Principem nominandum,& in immenſum fore ab eo propagan- — c Iſai.9.
dum imperium,paciſque inde nullum futurum eſſe finem,ſic dicente Iſaia: Vocabitur nomẽ eius, — *Erigendi templi Pacis ratio.*
Princeps pacis:multiplicabitur eius imperium,& pacis non erit finis] eadem perinde ac de ſe di-
cta eſſent,a Ioſepho oblata ſibi ſumens,celeberrimum omnium templum erigens,Paci æternæ di
cauit:eo enim titulo templi porticus faciem fuiſſe notatam,numiſmata antiqua declarant. ſed &
D vetus inſcriptio,quæ Romæ in ædib. Farneſianis lapidi inſculpta legitur, in qua & deſcriptæ ſunt
Tribus quæ ad templi ſtructuram pecuniam contulerunt,hæc habet primo loco notata verba: PA
CI ÆTERNÆ. cetera quę ſequuntur,prætermittimus, quòd ſit alias eadem inſcriptio a no
bis ſuperius recitata. In nummo etiam argenteo in hunc modum: PACI Æ [d],deeſt TERNÆ. — d Adolph.lib.de Numiſ.
Hiſce igitur monumentis,quòd eſſet Princeps pacis,& auctor pacis æternæ, quæ in propheticis
oraculis docente Ioſepho ſciret expreſſa,ea de ſe eſſe prænunciata voluit credi, & reddi manifeſte
teſtata. Hæc vero licet ſint a nobis(vt ſuperius diximus)ex coniectura deducta;nihilominus haud
facile ab aliis,omnia ſimul exacte conſiderantibus,contemnenda fore putamus.

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
78.	9.	7.

E

ANnus Domini ſeptuageſimusoctauus Coſſ. Veſpaſiano ſeptimum & Tito quintum adnota- I.
tur in Faſtis:quo,ſicut & aliis huic coniunctis,nulla reperimus Eccleſiaſtica geſta, quæ
horum nota Conſulum conſignentur:cum alioqui ſciamus,huius pacis opportunitate,veluti die-
bus Alcyonijs,bene vſos eſſe Chriſtianos ad propagandum longe lateq.per Orbem Chriſtianam
religionem. At quoniam,quid quolibet anno geſtum ſit,ex antiquis veriſque Eccleſiaſticis mo-
numentis vti certum exploratumq.tradi nequit:conſultius exiſtimamus, hos Conſules, atque e-
tiam alios plures rerum noſtrarum vacuos præterire,quàm pro arbitrio,quid hoc vel illo anno ſit
factum,velle diuinare,ac fingere;quod contra Eccleſiaſticæ ſcribendæ hiſtoriæ perfectos nume-
ros a quibuſdam recentioribus factitatum inuenimus,dum his annis Thomæ,Bartholomæi,Na-
thanaelis, vel aliorum ſine auctore ponunt martyria contigiſſe.

IESV

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
79.	10	8.

A

I. CHriſti Redemptoris noſtri anno ſeptuágeſimonono Conſulatum geſſiſſe reperiuntur Veſpaſianus octauum,& Domitianus primum:ſed ſi ſuffectum eius Conſulatum cum hoc primo ordinario numeres,hic ſextus ordine ponetur. Atq.adeo hic eſt ille ipſe Domitiani ordinarius Cõſulatus,cuius Suetonius meminit,ita dicens cum agit de eius temporibus ante adeptum Imperiũ In ſex Conſulatibus nonniſi vnum ordinarium geſſit, eumq. cedente & ſuffragante fratre] nempe Tito. Quamobrem errare mihi videntur,qui hunc annum ſignant Conſulatu Veſpaſiani octauo,ac Titi ſexto:nam & in antiqua [a] inſcriptione,octauus Conſulatus Veſpaſiani iũgitur cũ ſexto Domitiani. Eſt enim huiuſmodi: T. VESPAS. AVG. VIII. FLAV. DOMIT. VI. COSS. Q. CLAVD. SER. OFF. FEC. CASTR. PRÆT.] Quod igitur Suetonius , ait, cedente B fratre & ſuffragante,geſſiſſe Domitianum Conſulatum ordinarium;ſic intelligendum,vt,cum hactenus ipſe Titus ſemper ordinarius creatus Conſul eſſet,& e contra Domitianus ſemper ſuffectus,hoc anno vice verſa(id agente Tito)Domitianus ordinarius, Titus vero ſuffectus Conſul eſſet,ſicq.ſexies & ipſe Cõſul creatus eſſet,nempe quinquies ordinarius,ac ſemel ſuffectus. Hic ille quippe annus,quo Plinius nominat Titum ſexies Conſulem. Porro hũc eumdem eſſe annum quo ea ſcribebat, certum argumentum elicitur ex his quæ alibi idem auctor ſcribit [b], dum numerat quatuor annos a tempore cenſus Veſpaſiani:nam(vt dictum eſt auctore Cenſorino) habitus eſt cenſus ille,eodem Veſpaſiano quintum,& Tito tertium Coſſ. a quo numerari incipiunt quatuor anni vſque ad tempus præſens,quo ea ſcribebat,cum(vt dixerat in præfatione) ageret Titus ſextum Conſulatum.

a Apud Panui. comment. Faſt. lib. 2.

b Plinius libr. 7. cap. 49.

IESV CHRISTI ANNVS	LINI ANNVS	VESPAS. IMP ANNVS
80.	11.	9.

C

I. ANno Domini Octogeſimo,Commodo & Priſco Coſſ. Linus Romanus Pontifex,cum sediſſet annos vndecim,menſes duos,& dies vigintitres nono Kalendas Octobris,Saturnini Cõſularis iuſſu,martyrio coronatur. At cum tam Euſebius, quam etiam Epiphanius tribuant Lino annos duodecim;non ſic dixiſſe putamus,quaſi eos expleuerit,ſed quod ipſo anno ſuæ ſedis duodecimo mortuus ſit. Verum cum Euſebius duodecim annos Linum ſediſſe velit affirmetq. [c] euoluto anno ſecundo Titi ipſum deceſſiſſe;nulla hæc ratione ſibi cohærent.nam a tempore Petri martyrij vſque ad ſecundum Titi annum,quatuordecim ſaltem voluũtur anni. Nos vero,cum non appareat quot diebus alicuius Pontificis ſedes vacauerit,a die ſequenti obitus præcedentis , annos eius,qui ſubrogatus eſt,cogimur numerare. Sicq.recẽſentes Lini annos à die poſt martyriũ Petri, deducẽteſq.annos vſq. ad diem qua anniuerſaria eius commemoratio in Eccleſia antiquitus fieri conſueuit;non tantum annos,ſed & menſes & dies hac ratione tutius putamus eſſe ponendos: cũ præſertim diuerſa a diuerſis ſcribantur,nec quicquam certi habeatur, quod omni ex parte ſubſiſtat. D Hac igitur ratione habita annorum,non tantum Lini,ſed & Cleti eius ſucceſſoris, & Clementis,qui tertio loco poſt Petrum ſucceſſit,hoc potiſſimum anno Lini obitum , & Cleti ingreſſum ponere, ſatius viſum eſt.

De Lini Papa Martyrio & ſedis tempore.

c Euſebius in Chron. & hiſto. lib. 3. c. 12.

II. Certe ſub Veſpaſiano potius quam ſub Tito Linum conſummaſſe martyrium,ea etiam ratione perſuademur , quod eodem Tito ſcribat Suetonius [d], ea fuiſſe humanitate præditum , vt etiam a ſontium ſupplicio abhorruerit,eaq.ex cauſa Pontifex Maximus creari voluerit, vt ſe a ſanguine temperaret . Sunt enim hæc Suetonij verba : Pontificatum Maximum ideo ſe profeſſus accipere,vt puras ſeruaret manus,fidem præſtitit:nec auctor poſthac cuiuſpiam necis,nec conſcius,quamuis interdum vlciſcendi cauſa non deeſſet ; ſed periturum ſe potius quam perditurum adiurans . Duos patricij generis coniunctos in affectatione Imperij , nihil amplius , quam vt deſiſterent, monuit , dicens , Principes fato dari: ſi quid præterea deſiderarent,promittens ſe tributurum.] hæc & alia Suetonius. Sed & Dio hæc de Tito [e]: Non modo Senatorem,quamdiu principatum tenuit,nullum interfici iuſſit, ſed nec alius quiſpiam ſub eius Imperio morte affectus eſt. De Crimine impietatis numquam cognouit,nec permiſit alijs vt cognoſcerẽt.] E Sed quid hoc,niſi eum Chriſtianos iure ſuo quiete agere voluiſſe,ac proinde nullum ſub eius Imperio ea de cauſa morte mulctatum eſſe? Non ſic ſub Veſpaſiano:nam etſi non aliorum,ſaltem delinquentium punita ſunt crimina:innocentium vero nemo ductus,ipſo ſciente: nam & hæc de eodem ſcribit Suetonius [f]: Non temere quis punitus inſons reperitur niſi abſente eo,& ignaro, aut certe inuito,atque decepto.] Ceterum Chriſtiani rei violatæ religionis in crimen adducebantur,ac etiam puniebantur.

Titi manſuetudo.

d Sueton. in Tito c. 9.

e Dio in Tito.

f Sueton. in Veſpaſ. c. 15.

III. Sed etſi(quod ſcribit [g] Dio)philoſophi libere nimirum obloquentes ,ab eo ex Vrbe exacti ſunt,& ex illis vnus ea de cauſa ſecuri ſubiectus eſt,alius vero virgis publice cæſus:haud putamus abſque pœna illos eſſe dimiſſos,qui deos Gentium dicerent nonniſi malos dæmones eſſe,omnemque ſimul Vrbis idolorum ſuperſtitionem eſſe ſubmouendam, veritate Euangelica teſtarentur. Quamobrem ea de cauſa non Linus tantum,ſed & alij ſub Veſpaſiano martyrium ſubijſſe narrãtur,vt Apollinaris Rauenæ Epiſcopus,de quo ſupra mentio facta eſt, & Leontius [h], Hypatius,

g Dio in Veſpa.

h Metaphraſt. die 19. Iunij.

A Theodolus milites,& ſi qui alij,ob eam nimirum cauſam ſupplicio affecti,quòd in deos eſſe impii viſi ſint. Errorem vero,qui ex appoſitis Conſulibus irrepſit in librum qui nomine Damaſi vulgatur a multis,de Romanis Pontificibus,quo Lini martyrium accidiſſe ponitur ſub Conſulatu Saturnini & Scipionis,ſuperius cum egimus de ingreſſu Lini,refellimus.

IV. De eius Pontificatu,cuius exordia in miſertima tempora inciderunt,cum bellis ciuilibus Vrbs & Orbis conflagrare viderentur,nulla prorſus alia videtur memoria eſſe relicta,acerrimis perſecutionibus Eccleſia deuaſtata,præter pauca illa quæ in eodem commentario deſcripta ponuntur in hæc verba,poſt factam de martyrio mentionem: Item ex præcepto B.Petri conſtituit,vt mulier velato capite in eccleſiam introiret. Hic fecit ordinationes duas,Epiſcopos quindecim,presbyteros decem & octo:qui ſepultus eſt iuxta corpus B.Petri in Vaticano,nono Kal.Octobr.] hæc ibi. Scripta fuiſſe a Lino [a] fertur hiſtoria de altercatione Petri cum Simone mago,ſed non extat. Acta vero paſſionis Petri & Pauli,quæ itidem Lini nomine inſcripta habentur,multis eſſe referta erroribus,ſuperius eſt demonſtratum. Poſt Linum ſubrogatus eſt Cletus Romanus,patre Æmiliano,ex vico Patricij.

a Thritem. de vir.illuſtr. & Sixtus Seneuſ.

Cletus ſucceſſit Lino.

B

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	VESPAS. IMP. ANNVS
81.	1.	10.

I. SEquenti anno Domini octuageſimoprimo Veſpaſianus nonum & Titus ſeptimum Conſulatum adierūt;tametſi re vera hic ſextus habeatur Titi ordinarius Conſulatus:nam licet ex Suetonio [b] conſtet eum vna cum patre ſeptem Conſulatus geſſiſſe,vnus ex his tamen ſuffectus habetur,quo(vt ex eiuſdem auctoris ſententia dictum eſt)fratri Domitiano ceſſit ordinarium Conſulatum:ſicut pariter octauus [c] hic cenſetur Conſulatus ordinarius Veſpaſiani; ſed nonus erit,ſi primus ille pariter adnumeretur,quem ſuffectus geſſit temporibus Claudij. Hoc igitur anno idem Veſpaſianus Auguſtus annum agens ætatis ſexageſimumnonum,menſem vnum, & diem ſeptimum,octauo Kalend. Iulij,ex hac vita morbo ſublatus eſt, cum imperaſſet annos decem minus ſex diebus,ducendo annorum numerum ab ea die, qua in Ægypto a militibus primum Imperator acclamatus,eſt auſpicatus Imperium,nimirum a Kal.Iulij,Galba & T. Vinio Rufino Coſſ.is enim dies(vt idem Suetonius [d] ait)vt initium ac velut natalis dies Imperij fuit in poſterum obſeruatus. Cur autem alij alium eiuſdem Imperij ponant annorum numerum:inde euenit,quod exordij ſuſcepti ab eo Imperij alii aliam inierunt rationem,vt ſatis ſuperius dictum eſt.

b Sueton. in Tito.c.6.

Obitus Veſpaſiani, & Anni eius Imperij.

c Suet.in Veſpa. cap.8.

d Suet. in Veſp. cap.6.

II. Defuncto itaque Veſpaſiano,Titus filius eius ſtatim capeſſit Imperiū,quod tenuit annos duos [e], menſes duos,& dies viginti;de quo quidem hæc Dio [f]: Titus ex quo tempore principatum ſolus obtinuit nec cædes fecit,nec amoribus inſeruiuit;ſed comis,quamuis inſidiis peteretur, & continens,Berenice in vrbem reuerſa,fuit:adeo mores ſtatim mutauit. Neque vero tacebo quod ſcribit de eo Suetonius [1] adeo enim ait fuiſſe animo in omnes beneficentiſſimo, vt non permitteret quempiam a ſe minus voti compotem factum triſtem abire;Et aliquando,inquit, recordatus ſup cœnam, quòd nihil cuiquam toto die præſtitiſſet,memorabilem illam meritoq. laudatam vocem edidit:Amici,diem perdidi.]quam quidem ſententiam hic volumus recitaſſe, quòd eam ſanctus Hieronymus vehementer admiratus,in ſuis in epiſtolam [g] Pauli ad Galatas commentariis hæc
D dicat:Breue eſt vitæ iſtius curriculū. Hoc ipſum quod loquor,quod dico,quod ſcribo,quod emendo,quod relego,de tempore meo mihi aut creſcit,aut deperit. Titus filius Veſpaſiani, qui in vltionem Dominici ſanguinis ſubuerſis Hieroſolymis, Romam victor ingreſſus eſt,tātæ dicitur fuiſſe bonitatis,vt,cum quadam nocte ſero recordaretur in cœna quòd nihil boni die illa feciſſet, dixerit amicis:Hodie diem perdidi. Nos putamus non perire nobis horam,diem,momenta, tempus, ætates,cum otioſum verbum loquimur,pro quo redditturi ſumus rationem in die Iudicii? Quod ſi hoc ille ſine lege,ſine Euangelio,ſine Saluatoris & Apoſtolorum doctrina naturaliter & dixit & fecit;quid nos oportet facere?]hæc ipſe.

Titus Imperat.

e Sueton.in Tito.c.11.

f Dio in Tito. cap.8.

g Hier. in epiſt. ad Galat. c.6.

III. At vero nec prætеriiſſe volumus quod hoc anno accidit immenſum velut mox caſuri mundi prodigium:nimirum cum facta eſt admiranda illa ex monte Veſuuio flammarum eruptio, quæ a Suetonio [h] ſummatim ſcribitur,ſed a Dione [i] fuſius enarratur. Accidiſſe enim ait vehementem illam Veſuuii eruptionem hoc ipſo primo anno Titi Imperii ſub tempus autumni: Plinius [k] Iunior cœpiſſe ait Kalendis Nouembris,hora ſeptima. At quoniam prodigiū loco res eſt habita,quæ & imaginem quamdam præſeferret diei nouiſſimæ:eamdem recenſere,haud inutile arbitramur.
E ſic enim ait: Eo tempore magnus numerus hominum inuſitata magnitudine,quales gigantes finguntur,in eodem monte,regioneque finitima,ac proximis ciuitatibus interdiu noctuque vagari, verſarique in aere viſus eſt. Poſt hæc conſecuta eſt maxima ſiccitas, ac repente ita graues terræmotus facti,vt ea omnis planicies feruida eſſet,& culmina montium ſubſiderent. Ad hæc ſonitus ſubterranei,tamquam tonitrua,& ſuper terram mugitibus ſimiles extiterunt. Deinde mare ſimul fremere,omne cælum reſonare;ingenſq.& repentinus fragor, quaſi montes ſimul conciderent,exaudiri. Tum exiliere primum immenſi lapides,& ad ſummos vertices peruenere: deinde magna copia ignis ſumique,ita vt omnem aerem obſcuraret, occultaretque Solem, non aliter quam ſi defeciſſet.

De monſtroſa eruptione flammarum ex Veſuuio.

h Sueton.in Tito.c.8.

i Dio in Tito.

k Plinius epiſt. ad Tacit.

IV. Igitur nox ex die,& tenebræ ex luce factæ erant;putantibus nonnullis, gigantes ſeditionem inter ſe facere,quòd multæ imagines eorum in fumo conſpicerentur,quòdq.clangor tubarum audiretur. Alii exiſtimabant,aut mundum in chaos redigi,aut igne conſumi:ob eamq.cauſam properabant alii ex ædibus in vias,alii de viis in ædes confugere,atque e mari in continentem,& e cōtinenti

Imago vltimi caſus mundi.

tineñti in mare ſe recipere;alii turbari,& quæ nondum venerant,exiſtimare tutiora reb. pſenti b. A
Tanta vero erat copia cineris,vt terram mareq.atque adeo ipſum aerem compleret,quæ res mul
ta damna, vt cuique ſors tulit,importauit non ſolum hominibus,prædijſq.ac pecoribus,ſed etiam
piſces volucreſq.omnes peremit;duaſq.vrbes Herculanum & Pompeios,populo ſedente in thea-
tro,penitus obruit. Poſtremo tantus fuit cinis,vt inde peruenerit in Africam,Syriam, & Ægyptũ
introieritq.Romam,eiuſq.aerem compleuerit,& Solem obſcurauerit. Id Romæ accidit paucis
poſt diebus,cum omnes ignorarent id quod factum erat in campania,nec quid eſſet cõiectura aſ
ſequi poſſent.Itaque etiam ij putare cœperunt omnia ſurſum deorſum ferri, Solemq.in terrã ca-
dere,aut terram in cælum conſcendere.Quamquam autem hic cinis non attulit ſtatim grauia in
commoda populo Romano, tamen poſtea morbum peſtilentem & grauem immiſit.] hucuſ-
que Dio.

V.
a Tertull. in Apolog. c. 48.
Cur Perennes ignes hominibus demonſtrati.

Hæc autem & alia id genus a Deo viua exempla data eſſe hominibus ignis æterni quo peccan
tes in inferis puniantur, Tertullianus [a] in primis declarat his verbis: Nouerunt & philoſophi
diuerſitatem arcani & publici ignis: ita longe alius eſt qui vſui humano, alius qui iudicio Dei ap
paret,ſiue de cælo fulmina ſtringens,ſiue de terra per vertices montium eructans.Non enim abſu B
mit quod exurit;ſed dum erogat,reparat:adeo manent montes ſemper ardentes,& qui de cælo tã-
gitur ſaluus eſt,vt nullo iã igni decinereſcat. Et erit teſtimonium ignis æterni, hoc exemplum iu-
gis iudicij pœnam nutrientis. Montes vruntur,& durant:quid nocentes & Dei hoſtes?]hæc Tertul
lianus. Sed enim Minutius Felix in Octauio, dum de gehennæ ignis incendio, ab his ipſis etiam
mutuatus exemplum,verba facit,hæc habet:Illic ſapiens ignis membra vrit, & reficit,carpit, &
nutrit:ſicut ignes fulminum corpora tangunt,& abſumunt:ſicut ignes Ætnæ,& Veſuuij montis,
& ardentium vbique terrarum,flagrant,nec erogantur:ita pœnale illud incendium nõ damnis ar,

b Pacian. de pœnit. & conf.

dentium paſcitur,ſed inexeſa corporum laceratione nutritur.]Et Pacianus [b]:[Si de cruciatu exo-
mologeſis retractatis,gehennam recordemini,quam vobis exomologeſis extinguet.vim eius &
de præſentibus æſtimate,cuius fumariola quædam maximos montes ſubterraneis ignibus deco-
quunt.æſtuat indefeſſis flammarum globis Ætna,& Liſaniculus,& Veſuuius Campanus: & quo
nobis iudicij perpetuitatem probent,diſſiliunt,deuorantur,nec vllis tamen ſæculis finiuntur.]hæc
ipſe. Quamobrem eiuſmodi terræ fauces,ex quibus iugiter ignis exhalare ſolet,veluti quædam in

c Greg. Dialog. lib. 4 c. 30.

ferni portæ,per quas delinquentium animæ inſerrẽtur, apposite in viſu monſtratæ ſunt ſanctis vi
ris,vt de anima Theodorici Ariani Regis Gothorum Gregorius [c] tradit. C

VI.
De caſu mundi opinio vulgata apud Gentiles.
d Lactant. de ira Dei, c. 23.

Sed quod ad ea quæ dicta ſunt ſpectat:illud Dionis elucidãdum eſt,dum ait,hiſce tam inſolitis
viſis prodigijs,complures exiſtimaſſe mundum in chaos redigi,aut igne cõſumi. Id enim non aliũ
de in eorum mentem veniſſe potuit,quam quod vulgatum erat ex carminibus Sybillinis,mũdum
incendio periturum. Recitantur autem a Lactantio [d] eiuſmodi oracula in hæc verba:

Καί ποτε τὴν ὀργὴν θεὸν οὐκ ἔτι πραΰνοντα,
Ἀλλ' ἐμβριθόντα, καὶ ἐξολέοντά τε γένναν
Ἀνθρώπων ἅπασαν ὑπ' ἐμπρησμοῦ πέρθοντα. hoc eſt:

Et tunc Deus iram non amplius placantem,ſed aggrauantem,& perdentem genus hominum, &
totum id incendio depopulantem.]At hæc quidem haud recondita erant in penetralibus ſacrarũ
ædium,vt paucis cognita eſſent;ſed omnibus nota,vt pote a poetis publice decantata: nam idem
Lactantius hæc ea de re Naſonis carmina recitat:

Eſſe quoque in fatis reminiſcitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus,correptaq. regia cæli
Ardeat,& mundi moles operoſa laboret.] D

VII.
e Plutarch. de Pythia oracul.

Ad hæc etiam quæ apud Cumas his diebus acciderunt,referenda eſſe Sibyllæ vaticinia exiſti
mauit etiã Plutarchus [e],qui poſt illa recenſita hæc addit: Hæc vero,quæ recẽs apud Cumas & Di
cæarchiam acciderunt,nonne pridem decantata carminibus tempus veluti debens perſoluit? eru
ptionem,inquam,montani ignis, feruorem maris,ſaxorum & maſſarum flagrantium venti vi eie
ctionem,tot tantarũq. ſimul vrbium interitum,vt hodie qui ad ea loca accedunt, non poſſint cer-
nere vbinam conditę fuerint.] hæc Plutarcus,qui his temporibus Romæ clarebat inter eruditos.
Eiuſdem plane argumenti Sibyllina illa quoque erant carmina,quæ dicebantur Ἀκροστιχὶς, quorũ

f Cic. de diuin.
g Apud Euſebi. in orat Conſtan. ad S. cœtum. ca. 18.

meminit Cicero [f], & quæ recitauit Conſtantinus [g] in conſeſſu Patrum. Sed quid ſequenti an-
no Romæ acciderit,non minori exiſtimamus eſſe admiratione dignum,quam quæ ab eodem Dio
ne conſcripta,& ab alijs confirmata,hic intexuimus.

IESV CHRISTI ANNVS 82. | CLETI ANNVS 2. | TITI IMP. ANNVS 2. E

h Dio in Tito.
Incendium vrbis.

ANno Chriſti octuageſimoſecundo,Tito Auguſto octauum & Domitiano Cæſare ſeptimũ
Coſſ. Roma incendio diuinitus immiſſo, tribus diebus,totidemq. noctibus magna ex par-
te conflagrauit;qua quidem inflammatione qualis quantaque fuerit facta iactura ædium priua-
tarum,ex publicis,quæ ſunt exuſtæ,facile poteſt intelligi;hæc enim ait [h] Dio; Anno ſequenti, Tito
ad viſendã calamitatẽ Cãpaniæ profecto, multa Romæ conflagarunt:quod incendium tamen nõ
extiterat ex terra. Nam Serapium,Septa,Iſium,tẽplum Neptuni,balnea Agrippæ,Pantheon, Di-
ribitorium,theatrum Galbæ,ſcena Pompei,Octauiana ædificia vna cum libris, templum Iouis
Capitolini cum proximis templis,igni conſumpta ſunt. Ita id malum diuinum potius quam hu-
manum

A manum fuit. Licet enim ex his quæ commemoraui, cetera q̃ eo incendio perierunt, conijcere.] hucuſque Dio. Meminit eiuſdem quoque incendij Suetonius [a], perduraſſeque ait per triduum.

a Sueton. in Tito c. 8.

II. *Dei iudicia inſcrutabilia.*

At quis hæc attente agitans animo, non obſtupeſcat ad inſcrutabilia Dei iudicia, cũ ſub æquiſſimo Principe peſte & incendio intus foriſque Vrbs & finitimæ regiones adeo fuerint afflictatæ; ſi mente repetens, illud quoque conſideret, temporibus ſceleſtiſſimi omnium Imperatoris, nimirũ Caij Caligulæ, omnibus bonis, licet inuito Principe, Romanam abundaſſe Rempublicam? Nam de illis temporibus hæc Suetonius [b]: Conqueri palam Caius de conditione temporum ſuorum ſolebat, quòd nullis calamitatibus publicis inſignirentur: Auguſti principatum clade Variana, Tiberij ruina ſpectaculorum apud Fidenas, memorialem factum. Atque identidem exercituum cædes, famem, peſtilentiam, incendia, hiatum aliquando terræ optabat.] hæc de Caio Suetonius. Sed cur tam contrariæ vices in Principibus contrarijs plane moribus imbutis, illius ſolum eſt noſſe, qui (quod eſt in Pſalmo) terribilis eſt in conſilijs ſuper filios hominum.

b Suetonius in Caio c. 31.

III. *Chriſtiani bene vſi opportunitate.*

Verum enimvero hæc omnia ad profectum Euangelij prouenisſe, intelligere facile poſſumus, eaque bene vſos eſſe occaſione Fideles, qui (vt ſæpius dictum eſt) prope aduentum Domini affuturum exiſtimabant, &
B prædicabant: nam Hieroſolymis iam excisis, impletiſque de iiſdem quæ Dominus prædixiſſet, reliqua etiam quæ de futuro ſuo ipſius aduentu ſigna adiunxerat, iam impleri putabant. Rurſus etiam Gentiles his perterritos malis, & Sibyllinis oraculis mundi per ignem interitum prædicentibus monitos, id ipſum iam imminere exiſtimaſſe: cumque in eamdem ſententiam multa etiam a Chriſtianis afferrentur, non tantum non contempſiſſe, ſed pronis eos auribus accepiſſe, ac ſubinde non prætermiſiſſe quæ ab illis ſalubria afferrentur conſilia, eſt opinandum. ſicut & alias vidimus Cõſtantinopoli accidiſſe; cum imminente nube ignea deſuper. multa millia hominum ad eccleſiam, vt baptiſmo initiarentur, confugerunt: quod cum alij, tum etiam Ioannes Chryſoſtomus [c] ſcribit. ſed de his ſuo loco. Conſueuiſſe namque Chriſtianos de extremo mundi caſu cum Gentilibus verba miſcere, monere videtur illud Senecæ [d] ad Polybium: Mundo, inquit, quidam minantur interitum: & hoc vniuerſum, quod omnia diuina humanaq; complectitur (ſi fas putas credere) dies aliquis diſſipabit, & in cõfuſionem veterem tenebraſque demerget.] At hæc non tantum Chriſtiani ex diuinæ Scripturæ oraculis, ſed ex carminibus etiam Sibyllinis (vt diximus) inferebant, quibus & aliqui ſapientes eſſent adſtipulati.

c Chryſoſtom. in Act hom 46.
d Senec. de conſolat. ad Polyb.

IIII. *Natura docet veram Religionem.*

C Certe quidem naturali quodam inſtinctu docentur homines, vt enim aliqua neceſſitate premuntur, quantumlibet Gentiliciæ ſuperſtitionis cultores ſint, nihilominus eo tempore parentes primis illis naturalibus impulſionibus animi, non deos, ſed Deum protinus inuocent. Vnde Lactãtius [e]: At, inquit, ſi qua neceſſitas grauius preſſerit, tunc Deum recordantur: ſi belli terror infremuerit, ſi morborum peſtifera vis incubuerit, ſi alimenta frugibus longa ſiccitas denegauerit, ſi ſæua tempeſtas, ſi grando ingruerit; ad Deum confugiunt, a Deo petitur auxilium, Deus vt ſubueniat oratur. Si quis in mari vento ſæuiente iactatur, hunc inuocat: ſi quis aliqua vi afflictatur, hunc protinus implorat: ſi quis ad extremam mẽdicandi neceſſitatem deductus, victum precibus expoſcit; non ſolum obteſtatur; ſed per eiuſdem diuinum atque vnicum numen, hominũ ſibi miſericordiam quærit. Numquam igitur Dei meminerunt, niſi dum in malis ſunt. Poſtquam vero deſæuit, & pericula receſſerunt; tum vero ad deorum templa concurrunt, his libant, his ſacrificant, hos coronant: Deo autem, quem in ipſa neceſſitate implorauerunt, ne verbo quidem gratias agunt.] hæc ipſe: qui & ſuperius multis demonſtrat, cogente (vt ait) natura, etiam ab inuitis pectoribus erumpere veritatem.
D quod & Tertullianus in libro quem ſcripſit de teſtimonio animi aduerſus idola, & in Apologetico [f] pluribus demonſtrauit, & poſt eum Minutius Felix [g], & alij. At de his hactenus. In tanta autem rerum Eccleſiaſticarum ſolitudine, magnarum rerum breues tantum lineas, eaſdemque pertenues, ducere potius, quàm præſentis temporis Eccleſiæ ſtatũ coloribus repræſentare, conceditur. Nam (quod ſæpius diximus) ſic cõparati ſumus, vt ieiuniorem interdum lectorẽ potius abire ſinamus, quàm ea ingerere, quæ certæ probatæque veritati aſſueti non recipiant.

e Lactant. lib. 2. cap. 1.
f Tertull. Apologet. c. 17.
g Minut. Felix in Octauio.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	TITI IMP. ANNVS
83.	3.	3.

I.

Hic qui ſequitur Chriſti annus octuageſimustertius, Flauium & Pollionem (vt habet Dio [h]) habuit Coſſ. licet loco Flauij habeant alij Sextum Annium Siluanum: ſed præſtat auſcultare Dionem potius, quàm quoſuis e latebris recens erutos Faſtos. Hoc igitur anno Idibus Septẽbris,
E Titus Imperator ſummo dolore optimorum omnium, veneno per Domitianum fratrem (vt fama fuit) mortem oppetijt, annos natus quadragintaunum, cum imperaſſet poſt patrem biennio, menſibus duobus, & diebus viginti. Hæc ex Suetonio [i] atque Dione.

h Dio in Tito.
Titi Imp. obitus.
i Sueton. in Tito c. 11.

II. *Domitianus Imperat.*

Succeſſit in locum eius Domitianus ipſius germanus, homo natura ſæuus, ingenio ferox & vafer: quem nec multis officijs Titus clementiſſimus valuit demereri. Verum ipſo principatus initio ipſum ab omni cæde abſtinuiſſe, idem tradit [k] Suetonius. Laudataſque ſanciuit leges; vt illam inprimis, ne quis in poſterum intra fines Romani Imperij caſtraretur: quippe qui ſciret huiuſmodi homines ſolere eſſe in delicijs dominorum, & hoc (vt ait Dio [l]) quo ſe ſanctiorem Tito eſſe demonſtraret. Meminit eiuſdem legis Suetonius [m], laudaturque mirifice ab Ammiano, & alijs. Addidit etiam, vt legem Iuliam de adulterijs reſtitueret, & grauiſſimis pœnis exagitaret nobiles potiſſimum feminas, quæ pudicitiæ violatæ conuincerentur: probroſis [n] autẽ lecticæ vſum ademit, iuſque capiendi legata & hereditates. Ad hæc ſpectat adulatoria illa, quæ his temporibus Martialis ſcribebat, vt illud [o] in primis:

k Sueton. in Domit. c. 9.
l Dio in Domitiano.
m Sueton. in Domit. c. 7.
n Idem c. 8.
o Martial. Epig. lib. 6. epig. 9.

Luſus erat ſacra connubia fallere tadę. A
Luſus & immeritos execuiße mares.
Vtraque tu prohibes, Cæſar, populoq. futuris.
Succurris, naſci quos ſine fraude iubes.
Nec ſpado iam, nec mœchus erit, te præſide, quiſquam.
At prius, o mores, & ſpado mœchus erat.]

III. *Domitianus vindex pudicitiæ.*

His igitur legibus editis, videri ſane poterat Vrbis mutata facies, & ex turpiſſima facta pudica. Nam metu Principis, quem noſſent animo ferociſſimū, complures continebant ſe ab alieno toro: vnde idem ille, cum complura ab eo facta egregia prædicet, hoc tandem verſu apponit coronidem:

Pluſq. tibi debet Roma, pudica quòd eſt.]

Sed cum hæc agerentur non amore virtutis, ſed timore ſeueræ legis; omnem fictam fuiſſe speciem illam pudicitiæ, tradit Iuuenalis, qui his vixit temporibus, & ſecunda ſatyra Vrbis turpiſſimas effuſasq. libidines inſectatur. Certe nec ipſe legiſlator erat purus, quippe qui nepti Iuliæ [a] ſtuprum intulit, ac velut pro coniuge habuit, libidinoſusq. (vt ait Dio) non in mulieres tãtum, ſed & in pueros fuit. B Sic igitur cum ipſe moribus turpiſſimus eſſet, pudicitiæ legum ſeueriſſimus vindex erat, vſque adeo vt de Veſtalibus virginibus diriſſimam habuerit quęſtionem, in quas more maiorum animaduertit, quem ſcribit Plutarchus in Numa, Liuius [b], Dionyſius [c] Halicarnaſſeus, & alii. Sed de his poſt duos ſequentes annos agendum.

a Dio in Domitiano.
b Liuius decad. 1. lib. 8
c Dionyſ. lib. 8. hiſt. Rom.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
84.	4.	1.

De Ioſepho Hiſtorico.

CHriſti Redemptoris anno octuageſimoquarto Domitianus octauum iniit Conſulatum vna cum Flauio Sabino. Agebat adhuc Romæ hiſce temporibus Ioſephus hiſtoricus: quem (vt de ſe ipſe teſtatur [d]) æque ac Veſpaſianus & Titus, Domitianus etiam eſt proſecutus officiis & beneficiis. nam ait: Poſt Titum Domitianus maioribus etiam me cumulauit honoribus: nam & C accuſatores meos Iudæos capite puniuit, & ſeruum eunuchum filii mei pædagogum, meum calũniatorem, puniri mandauit: & quod eſt honorificentiſſimum, immunitatem prædiorum, quæ in Iudæa habeo, mihi conceſſit. Domitia porro Cæſaris vxor numquam mihi benefacere deſtitit.] hæc ipſe: qui Romæ agens, bene vſus hoc otio, ad res patrias conſcribendas, nempe de Antiquitatibus Iudaicis, adiecit animum: quando autem abſoluerit, & quæ alia idem Romæ ſcripſerit, dicemus ſuo loco opportunius.

d Ioſeph. in Vita ſua in fine.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
85.	5.	2.

ANno Chriſti octuageſimoquinto, Domitiano Auguſto nonum & Virginio Rufo Coſſ. idem Imperator, quam hactenus ſimulauerat humanitatem atque clemẽtiam exuens, immani feritate in ciues ſæuire cœpit; quorum [e] diuerſis prætextibus alios relegauit, alios vero vltimo affecit ſupplicio. D Sed hæc pluribus, qui res ab eo geſtas ſcripſerunt, Suetonius, Philoſtratus, Dio, & alii. At vero non hæc tantum, ſed & poſtea philoſophos perſequi aggreſſus, præconis edicto illos ab Vrbe diſcedere iuſſit. Tunc enim Muſonium, de quo ſuperius eſt facta mentio, Dionem cognomẽto Chryſoſtomum, Epictetum Stoicum, & Peregrinum Vrbe exactos, auctor eſt Lucianus [f]; licet, quod ad Peregrinum attinet ab alio potius quàm a Domitiano expulſum eſſe demonſtret. De ſe ipſo idem teſtatur Dio [g], non amplius niſi eo mortuo, regnãteque Nerua, ſe in Vrbem reuerſum. Exactus eſt & Demetrius [h] iterum, qui ceteris audacior Puteolis manſit; licet non tantum Roma, ſed (vt Suetonius [i] tradit) ex Italia quoque omnes abire imperaſſet. Fit quoque mentio a Philoſtrato [k] de philoſophis a Domitiano eiectis; qui, habitu mutato, partim in Hiſpaniam, partim in Libyæ, Scythiæve deſerta confugerunt. Quidam vero viuendi ratione mutata, ſeſe illi ſcelerũ conſiliarios adiunxerunt; vt inter alios Euphrates, qui ex philoſopho aſſentator eſt factus atque delator, vt idem Philoſtratus [l] de eo ſcribit. Addit his & Dio [m], plures a Domitiano occiſos eſſe, quòd philoſophiæ operam darent, & inter ceteros Ruſticum Arulenum, Maternum etiam ſophiſtam, ceteris (vt ait) iterum ex Vrbe pulſis: vt non mireris ſi Euſebius de his iterum agat, nimirum nono E eius Imperii anno, ac rurſum decimoquinto. Meminit eiuſdem Domitiani edicti ex Senatuſconſulto Gellius [n], additq. Epictetum Stoicum ea de cauſa Roma Nicopolim diſceſſiſſe. Quid vero poſt hæc in Iudæos, ac quid demum in Chriſtianos edicto ſanxerit, ſuo loco non reticebimus.

e Euſebius in Chron.
Domitianus inſectatur Philoſophos.
f Lucian. in Peregrin.
g Dio orat. 45.
h Philoſtratus lib 7.
i Sueton. in Domit. cap. 10.
k Philoſtr. lib. 7.
l Philoſtr. lib. 8.
m Dio in Domit.
n Gell. lib. 18. cap. 11.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
86.	6.	3.

I. *Domitianus vult videri [illegible]*

ANnus Domini octuageſimusſextus Coſſ. habuit Domitianum decimum, & Iunium Sabinum: quo ipſe Domitianus templa incendio exuſta temporibus Titi & inter alia delubrũ

Iouis

A Iouis Capitolini iterum concrematum intra annos duodecim, ſumma impenſa reſtituẽda curauit [a]. Adiecit & noua: ſub ipſo namque maxime aucta eſt ſuperſtitio Gentilicia, vt docet Martialis [b] epigramma, cuius eſt exordium:

> *Sanctorum nobis miracula reddis auorum.*]

Addidit inſuper templum Flauiæ gentis, Flauioſque inſtituit ſacerdotes. Ad hæc etiã ſpectat Martialis [c] item epigramma adulatorium, quod ſic habet:

> *Quantum iam ſuperis Cæſar, cæloque dediſti,*
> *Si repetas, & ſi creditor eſſe velis:*
> *Grandis in æthereo licet auctio fiat Olympo,*
> *Coganturque dei vendere quicquid habent.*]

& in fine, in eadem præſtans ſententia, hæc addit:

> *Expectes, & ſuſtineas Auguſte, neceſſe eſt:*
> *Nam tibi quod ſoluat, non habet arca Iouis.*]

ita vt non mirum ſit, ſi Chriſtianos odio ſit proſecutus, etiam affines; quando cultui deorum ſic pe-
B nitus erat addictus.

a Suetonius, Dio & alij.
b Martial. lib. 8. prope finem.
c Martial. epigram. lib. 9. in princ.

II. Eodem prætextu etiam religionis illibatæ ſeruandæ, hoc eodem anno tertio eius Imperij (vt Euſebius [d] auctor eſt) tres virgines Veſtales ob ſtuprum damnatas, idem Imperator, more maiorum, viuas infodi iuſſit. Quænam iſtæ fuerint, & quæ cauſa præceſſerit eiuſmodi iudicij iam propemodum antiquati, iterum inſtituendi, Plutarchus [e] narrat, dum deteſtatur immane facinus, quod perpetratum Romæ eſſet, cum ex Sibyllinis (vt ferebatur) oraculis, duos viros totidemque feminas innoxios viuos defodiſſent, ſic dicens: Ipſi autem (*Romani videlicet*) nõ multis ante annis, duos viros, totidemque mulieres, in foro Boario, alteros Græcos, alteros Gallos, viuos defoderunt.] ſed qua occaſione id factum ſit, paulo inferius declarat his verbis: Narrant enim, Heluiam quamdam virginem equo vehentem, fulmine iactam, repertumque fuiſſe equum nudum iacentem, nudam quoque virginem ipſam, tamquam dedita opera veſtibus ſceleris patrandi cauſa reductis, calceis, annulis, capitiſque redimiculo hinc inde diſperſis, lingua extra os exerta. Tum vates reſpondiſſe, ingens opprobrium ſacris virginibus oblatum, foreque vt publice id innoteſceret: ſed & equitum coniunctum fore quoddam dedecus. Ibi barbari cuiuſdam equitis ſeruum iudicium detuliſſe de
C tribus Veſtalibus virginibus, Æmilia, Licinia, & Marcia, ſub idem tempus vitiatis, & quæ iamdiu cum viris inceſtam conſuetudinem habuiſſent, de quibus viris eſſet etiam Buterius indicis dominus. Et Veſtales quidẽ criminis conuictas, dediſſe pœnas: ceterũ vt atrociori in re, placuiſſe vt a ſacerdotib. Sibyllini libri conſulerentur. Ibi inuenta fuiſſe oracula, quæ euentura hæc & malũ publicũ allatura prædicerent: cuius auertendi cauſa peregrinis quibuſdã, & alienis genijs duos Græcos, totidẽ Gallos homines, viuos eo in loco defoſſos, Romani iubebãtur dedere.] hucuſque Plutarchus.

d Euſebius in Chron.
Virgines Veſtales ſupplicio Damnatæ.
e Plutarchus probl. Ro. q. 83.

III. Ceterum ſi recenti exemplo Neronis, Chriſtiano ſanguine incendij piaculum expiantis, agenda res eſt; ſicque teſtimonio Tertulliani, & aliorum affirmantium, Romanos omnia prodigia, atq; mala quæ obuenirent, Chriſtianorum cauſa (quòd impij dicerentur & deorum contemptores) ab irato numine immitti ſolere exiſtimaſſe, ob eamque cauſam eoſdem ad pœnas quæſiuiſſe, æſtimãda res eſt: equidem puto veritatis ſcopum attinget, ſi quatuor illos innoxios infoſſos viuos numinis placandi cauſa in foro Boario, Chriſtianos fuiſſe quis dixerit. Nam qualiter in Chriſtianos Gentiles affecti eſſent, hæc ait Tertullianus [f]: Chriſtianum hominem, omnium ſcelerum reum, deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicum exiſtimas.] ob idque habitos tra-
D dit [g] publicos hoſtes: Quos, inquit [h], exiſtiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi eſſe cauſam. Si Tiberis aſcendit, ſi Nilus non aſcendit in arua, ſi cælum ſtetit, ſi terra mouit, ſi fames, ſi lues; ſtatim Chriſtianos ad leonem.] hæc Tertullianus. Ac de his hactenus.

f Tertull. in Apolog. cap. 2.
g Tertull. in Apolog. cap. 35.
h Tertull. in Apolog. cap. 40.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS.
87.	7.	4.

I. QVi ſequitur annus Domini octuageſimusſeptimus, adſcribitur in Faſtis Conſulatu vndecimo Domitiani Auguſti, & Aurelij Fuluij: quo, defuncto S. Aniano Epiſcopo Alexandrino, in eius locum (vt Euſebius [i] auctor eſt) ſubrogatus fuit Abilius, quẽ eidem ſedi præfuiſſe tradit tredecim annis. hæc ipſe in Chronico, & in hiſtoria his verbis [k]: Quarto anno Domitiani,
E Anianus, qui primus (*poſt Marcum ſcilicet*) Eccleſiæ Alexandrinæ præfuit, cum annos vigintiduos in eo munere compleuiſſet, exijt e vita: in cuius locum ſuffectus eſt Abilius.]

Anianus moritur, Abilius ſubrogatur.
i Euſebius in Chron.
k Euſeb. hiſt. li. 3. cap. 13.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
88.	8	5.

I. CHriſti Redemptoris anno octuageſimooctauo, Domitiano Auguſto duodecimum & Cornelio Dolabella Coſſ. idem Imperator (vt auctor eſt Cenſorinus [l]) per Agones Capitolinos annos eſſe in poſterum numerandos inſtituit: ſicque ab hoc anno primus Agonalis cœptus eſt numerari. Porro inſtar Olympiadũ, Agonem vnumquemque annos quatuor continuiſſe, idẽ auctor docet ex eo quòd numerat trigintanouẽ Agonas ab hoc anno vſq; ad Conſulatũ Vlpij Criniti & Proculi Pontiani, quo illa ſcribebat [m]. Verũ ſic inſtar Olympiadũ Agon quilibet continet

Anni Agonales.
l Cenſor. de die natal. c. 14.
m Cenſor. c. 16.

annos quatuor, vt non tamen vna cum Olympiade ijdem incipiant numerari: nam ille a fine mẽſis Iunij, Agonalis vero poſt ſex menſes, nempe a menſe Ianuarii inchoatur: qua ratione hic ipſe qui numeratur ducenteſimæ decimæſextæ Olympiadis annus primus, cœptus tamen anno ſuperiori, Agonalis eſt primus: quod quidem ex his quæ de numero Olympiadum idem auctor ſcribit apparet. Videtur enim Domitianus æmulatus eſſe Græcorum gloriam, dum obtinuiſſet vſus, vt ex Olympicis certaminibus ſuperiora ſæcula fuerint numerata: cum ipſe, vt ab Agonalibus ſecutura tempora numerarentur, inſtituit. Sed ſciendum quoque eſt, quolibet Agonali exacto, anno quinto, qui ſequentis Agonalis primus diceretur, certamen quod Quinquennale vocabatur, edi ſolitum: de quo hæc ſcribit Suetonius [a] in Domitiano: Inſtituit & Quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, Muſicum, Equeſtre, & Gymnicum, aliquanto plurium, quàm nunc eſt, coronatorum.] A

a Suetonius in Domit. c. 4.

II. *Per indictiones ſupputatio.*

Sed hic obiter & illud conſiderandum proponimus, errare eos qui periodum numerandi annos per Indictiones cœptum eſſe dixerunt Auguſti temporibus. Nam Cenſorinus egregius ſcriptor, & annorum ſupputator nobiliſſimus, dum agit de antiquis omnibus quæ in vſu fuiſſent annorum ſupputationibus, Indictionum nullam prorſus fecit mentionẽ. Sed de Indictionibus alias. B Quod ad Agonalia ſpectat; Clemens Alexandrinus, dum libro primo Stromatum numerat a primo Agonali Domitiani vſque ad mortem Commodi annos centum & vndecim, quatuor annorũ ſpatio (niſi error in notam numeri irrepſerit) errore lapſus videtur, cum tantum centum & ſeptẽ anni eius temporis numerentur. At de ratione Agonalium ſatis.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
89.	9.	6.

I. *Domitianus vult coli Deus*

b Sueton. in Domit. c. 13.

c Statius Siluar. lib. 4.

ANnus Domini octuageſimusnonus, Domitiani Auguſti Conſulatu decimotertio & Voluſij Saturnini conſignatur in Faſtis: quo Euſebius notat in Chronico Domitianum eo veſaniæ perueniſſe, vt ſe Deum & Dominum iuſſerit appellari. de quo hæc Suetonius [b]: Pari arrogantia, cum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolam, ſic cœpit: Dominus & Deus C noſter ſic fieri iubet. Vnde inſtitutum poſt hæc, vt ne ſcripto quidem ac ſermone vſquam appellaretur aliter.] Hinc aſſentator ille poeta [c]:

En hic eſt Deus, nunc iubet beatis
Pro ſe Iuppiter imperare terris.] & Martialis:
Edictum Domini Deiq. noſtri.] & illud [d]:
Poſſe Deum rebus pariter muſiſq. vacare
Semus.] ſic Martialis, Deum Domitianum appellans. Sed magna plane inſania, dũ idem Imperator deæ virginis filius dici voluit, nempe Palladis: quod ſi quis facere detrectaſſet, tanquam magni criminis reus detrudebatur in carcerem, prout apparet ex his quæ Philoſtratus ſcribit [e]. Sed cur filius virginis dici voluit? numquid a Ioſepho Iudæo eius lateri inhærente ſuggeſtum ex oraculis Prophetarum ita fore qui in perpetuum regnaturus eſſet Rex, quod antea ſuggeſſerat idem Ioſephus Veſpaſiano? Sane quidem Domitianum eamdem ſpem concepiſſe, vt qđ Veſpaſianus fuerat conſecutus, ipſe acciperet: inde poteſt coniectura ſumi, quòd ſicut ille, ita & iſte inquiri fecit ſi qui reliqui eſſent ex familia Dauid, vt ſuo loco dictum eſt. Inani igitur tali ſub D latus ſpe, diuinum ſibi adſciuit honorem, vt Deus & Virginis filius diceretur. Sed hæc omnia opportune de nouo Deo contingebant; quo Chriſtianis, ad confutandam ſuperſtitionem Gentium de diis reliquis, noui Dei exemplo, quinam illi fuiſſent, certum patenſque ſuppeteret argumentũ.

d Martial. lib. 8. epig. vit.

e Philoſtrat. in Tyanæo lib. 7.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
90.	10.	7.

I.

f Euſebius in Chron.

ANno Domini nonageſimo, Domitiano decimumquartum & Minutio Ruſo Coſſ. idem Imper. pugnaturus aduerſus Dacos, Roma diſcedit [f]. Res ab eo geſtas conſcripſit Dio, in omnibus oſtendens in ſuperbiſſimo Principe magnam cum animi torpore coniunctam ignauiam. E

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
91.	11.	8.

I.

g Euſebius in Chron.

h Philoſtratus lib. 7. & 8.

Apollonius reus vocatur Romam.

NOuageſimoprimo anno Domini, Aurelio Fuluio & Sempronio Atracino Coſſ. ex Dacica expeditione reuerſus Domitianus, in ciues gladium vertens, complures ex illis occidit [g], ac pleroſque in exilium miſit, & inter alios Cocceium Neruam, qui poſtea in Imperium eidem ſucceſſit [h]. Hunc cum audiſſet Imperator vti conſuetudine Apollonii Tyanæi, quem ſciebat magũ; timens Imperio, ipſum Tyaneum Romam accerſit horum criminum reum factum; nimirum, qđ vaticinandi cauſa de Neruæ futuro Imperio puerum occidiſſet; quòdq. nouo genere indumenti, nouaq. vteretur viuendi conſuetudine; inſuper quòd incantator eſſet, & Deus haberi vellet, & alia id genus; ſed tum maxime, quòd eos coleret homines, quos ipſe Imperator odiſſet.

Veniens

II. *Apollonii quid cora Domitiano.*

A Veniens ille Romam, ab Æliano Vrbis Præfecto, qui olim in Ægypto familiariter eo vſus fuerat, comiter eſt exceptus: nam pro munere magiſtratus eum nonniſi laxiori carcere adſtringi voluit. Perductus vero ad Domitianum, ab eodem coma barbaque contemptus cauſa, coram ſe tradi, ac inter ſceleratos vinciri iubetur. Qui enim in philoſophos bellum iuraſſet, quod philoſophiã oſtentantium videbatur inſigne, amputari illi in primis mandauit. Nihil plane his indignius hiſce hominibus accidere poſſe, illud ab Horatio [a] in Damaſippum Stoicum imprecatum demonſtrat:

a Horat. ſer. lib. 2. ſatyr. 3.

> —— *Dij te Damaſippe, deæque.*
> *Verum ob conſilium donent tonſore.*]

III. *Apollonius euanuit ab oculis Domitiani.*

Sic igitur Apollonius nudatus barba, e carcere vocatus iterum, & cauſam ſuam agere iuſſus; poſt defenſionem habitam, cũ eũ inuitũ Domitianus retinere vellet, inuiſibilis ille factus euanuit, & Puteolis, vbi ſocij expectabant, improuiſus apparuit, non auxilio (vti ipſe profitebatur) deorũ, ſed magia. Huiuſmodi ludum, a Philoſtrato deſcriptũ, Romæ incantator & magus exhibuit, quo omnes in admirationem conuertit. Ipſe vero Epheſum eſt reuerſus, vbi manſit vſque ad interitũ B Domitiani. Quòd vero Cedrenus tradat eumdem Apollonium Roma recedentem profectum eſſe Byzantium, inde vero Antiochiam, in iiſque ciuitatibus ſuas exercuiſſe præſtigias, magnamque ſibi exiſtimationem ob eam cauſam comparaſſe: miramur, ſi hæc vera ſunt, Philoſtratum, qui ſingulas res ab eo geſtas eſt proſecutus, hominemque mirifice coluit, præterire potuiſſe; cum præſertim nullam laudandi hominis reliquerit occaſionem. fides igitur ſit penes auctorem. At de his quę ſubdit ex Anaſtaſio Antiocheno, tu conſule quæ de eodem Apollonio a nobis ſuperius dicta ſunt. Poſt hæc autem Domitianus Cocceium Neruam, Romam reuocatum, Conſulem deſignauit, de quo plura inferius.

IESV CHRISTI ANNVS	CLETI ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
92.	12.	9.

I. *Ioannes Apoſtolus reus Romã venire iubetur.*

C ANno Chriſti Redemptoris nonageſimoſecundo, Domitiano Auguſto decimumquintũm & Nerua Cocceio ſecũdũ Coſſ. Ioannes Euangeliſta, qui Aſianas Eccleſias curabat, atq; Epheſi morabatur (ſiue inuidia Apollonij, quem fuiſſe in Chriſtianos infenſiſſimum, omnes puto facile intelligere; vt qui vbicumque locorum eſſet, neminem ſuis aduerſantem ſtudijs magis quàm Chriſtianos haberet: ſiue fortaſſe Euphratis philoſophi deſertoris apud Domitianum agentis, his officijs aſſueti, aut opera Ebionis hæreſiarchæ eiuſdem Ioannis hoſtis acerbiſſimi; quem Romam veniſſe, ſuperius dictum eſt, vel aliter quoquo modo acciderit) ipſe inquam, Ioannes ad Domitianũ Imperatorem reus impietatis a Proconſule Aſiæ Romam vinctus mittitur. Id enim hoc potiſſimũ anno accidiſſe, ipſo exordio perſecutionis per Domitianum excitatæ, cum nondum vſque ad gladium progreſſa eſſet, exiſtimamus, hæcque de Ioanne velut præludia præceſſiſſe. Feruntur quædã epiſtolæ Domitiani, & Proconſulis Aſiæ, vltro citroque datæ, de Ioanne reo impietatis conſtituto Romam mittendo, deque eius geſtis coram Domitiano, nomine Procori ſcriptæ. Sed quoniam in multis mendaciſſimus hic auctor fuiſſe conuincitur; ſi qua vera in eis inſunt, ſicut eſſe credimus, eadem haud tuto poſſumus affirmare.

II. *Ioannes quæ Romæ paſſus.*

D Ceterum inter alia ab eodem auctore relata, verum illud eſſe credimus (exemplo eorum quæ nuper diximus Apollonium paſſum eſſe a Domitiano) quod ait iuſſum eſſe inter alia ab eodẽ Domitiano, Ioannem quoque ignominiæ cauſa tonderi. Sed illa etiam certa veraque eſſe noſcuntur, quæ idem auctor ſcribit, Ioannem Romæ immiſſum eſſe in feruentis olei dolium, ſiue potius ſolium: nam eiuſdem veritatis grauiſſimi ſunt adſtipulatores. Siquidem Tertullianus [b], qui ceteris præſtat antiquitate, hæc eadem his verbis teſtata reddit, dum agit de Romana Eccleſia: Habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præſto eſt. ſtatu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli eum ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apoſtolus Ioannes, poſteaquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.] hæc Tertullianus. Sed & S. Hieronymus [c] eadem refert, Tertullianum citans, dum ſcribit aduerſus Iouinianum: & in Matthæum [d] his verbis: Si legamus Eccleſiaſticas hiſtorias, in quibus fertur quòd & ipſe propter martyrium ſit miſſus in feruentis olei dolium, & inde ad ſuſcipiendam coronam Chriſti athleta proceſſerit, ſtatimque relegatus in Patmos inſulam ſit, &c.]

b Tertullian. de præſcript. c. 36.
c Hieron. in Iouin. lib. 1.
d Hier. in Mat. c. 20.

III. *De perſecutione Domitiani.*

E Quod vero idem in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis hæc de Ioanne dicat: Quartodecimo igitur anno ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Patmos inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſim] apparet ipſum S Hieronymum non tam annum Ioannis relegationis conſignare voluiſſe, quàm exordium Imperij Domitiani, a quo eſt perſecutio excitata, monſtraſſe. Etenim non ſimulatque in Imperium ingreſſus eſt, Chriſtianos vexare cœpit: nam Ethnicorum ſcriptorum teſtimonio dictũ eſt, Domitianum, fratris gloriæ æmulum, qui benignitate & clementia ſummam ſibi laudem comparauerat, tunc ab omni prorſus cæde abſtinuiſſe. At licet Euſebius prope finem eius Imperij eam perſecutionem permotam dicat: tamen cum Cletum ſequenti anno gladio perſecutoris adeptum eſſe coronam martyrij cõſtet; iam hoc anno, Ioannis confeſſione perſecutionem cœptam eſſe putamus: quæ tamen ipſo ſui exordio non fuit adeo ſæua, vt poſtea viſa eſt; cum videamus Ioannem non mortis ſupplicio eſſe affectum, vt ceteros, ſed in inſulam relegatum. Verũ ꝙ ſpectat ad Ioannis res Romæ geſtas; extat ibi vetus ac nobile Ioannis martyrij, & tã inſignis editi miraculi monumentũ apud Portã Latinam, vbi ſæuum illud contigit illatum eſſe

ſupplicinm: immo & ipſa dies qua hæc facta ſunt, pridie Non. Maij, perpetua eſt memoria illuſtra A
ta, dum eadem recurrente quolibet anno Romæ & alibi annua celebritate recolitur.

IIII.
Ioannes relegatur in inſulam
a Orig. in Matthæum tract. 12.
b Epiph. hær. 51.
c Plin. lib. 4. ca. 12.
d Strabo li. 10.
e Iren. lib. 5.
f Metaphraſ. in Ioanne. apud Oecumen. in Apocalypſim.

De relegatione autem Ioannis in Patmo, non ſolum ex antiqua traditione, ſed ex ipſinſmet
Ioannis teſtimonio certam fidem ſibi vendicans Origenes [a] hæc ait: Imperator Romanorum (ſi
cut docet traditio) condemnauit Ioannem dantem teſtimonium verbi Dei, in inſulā Patmos, ſicut
ipſe de ſuo martyrio docet, non dicens quis eum condemnauerit, ſed vbi condemnatus fuerit. Di-
cit enim in Reuelatione ſua hoc modo: Ioannes frater veſter & ſocius in tribulatione & in regno
& in patiētia Ieſu, fui in inſula quæ vocatur Patmos, propter verbum Dei, & propter teſtimonium
Ieſu Chriſti.] Ceterum hæc ſub Domitiano eſſe facta, tam Latini quàm Græci Eccleſiaſti ſcripto-
res affirmant, excepto Epiphanio [b]; qui quidem, neſcimus quomodo errore lapſus, ſub Claudio
iam Patmo reuerſum dicit. ſicut etiam erraſſe reperitur Aretas Cæſarienſis, qui in ſuis in Apoca-
lypſim commentarijs Ioannis exilium ſub Nerone accidiſſe teſtatur; ex eo, puto, deceptus, ꝙ vna
ſimul Tertullianus martyrium Petri, Pauli, atque Ioannis in nuper citato loco recenſeat. Victori-
nus Pictauienſis, necnon Primaſius, in commentarijs quos ediderunt in Apocalypſim, tradunt
Ioannem illuc a Domitiano eſſe relegatum ad effodienda metalla. Eſt illa inſula vna ex Sporadib.
habens in circuitu (vt ſcribit Plinius [c]) triginta mille paſſus, ab Icara (vt tradit Strabo [d]) verſus B
Occaſum ſita. At vero non ſimulatque illuc acceſſit, eam quam ſcripſit Apocalypſim accepit; ſed
ad finem Imperij Domitiani eam vidiſſe, Irenæus [e] teſtatur, ſic dicens: Neque enim ante multū
temporis viſum eſt, ſed pene ſub noſtro ſæculo ad finem Domitiani Imperij.] quamobrem de ea
ſuo loco agemus. Cum illic exul moraretur Ioannes, ad pietatem inſtituiſſe omnes eiuſdem inſulę
accolas, ex antiquioribus monumentis Metaphraſtes affirmat [f].

IESV CHRISTI ANNVS	CLEM. ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
93.	1.	10.

I.
Cletus Papa moritur, Clemens ſufficitur.
g Philip. 4.

ANno Chriſti nonageſimotertio, Vlpio Traiano & Acilio Glabrione Coſſ. ſæuiēte magis Do
mitiani perſecutione in Chriſtianos, Cletus Romanus Pontifex vigeſimaſexta menſis Apri
lis martyrio coronatur, cum ſediſſet annos duodecim, menſes ſeptem, & dies duos, numerādo Cle C
ti annos a ſequenti die ab obitu Lini. De eodem Cleto hæc leguntur in libro de Romanis Pontifi
cibus, qui a multis citatur nomine Damaſi: Hic ex præcepto beati Petri vigintiquinque presbyte
ros ordinauit in vrbe Roma: qui etiam ſepultus eſt iuxta corpus beati Petri in Vaticano, ſexto Ka
lend. Maij: & ceſſauit Epiſcopatus dies viginti.] Poſt Cletum ſuffectus eſt Clemens Romanus e re
gione Cælij montis, patre Fauſtino natus, antiquus Petri & Pauli Apoſtolorum diſcipulus: hunc
enim illum eſſe, cuius Paulus meminit ad Philippenſes [g], omnes exiſtimant. Quód vero a Græ-
cis nonnullis dicitur Clemens ſucceſſiſſe Anacleto errore putamus factum librariorum, vt ꝓ Cle
to ſcripſerint Anacletū: nam (vt apparet) Græci decepti nominum ſimilitudine, ſicut Marcellum,
& Marcellinū, ita etiam Cletum & Anacletum vnum eumdemque putantes confuderunt. At de
his alias ſatis dictum.

II.
De annis ſedis Clementis.
h Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 28.
i Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 12.

Sed enim & de anno inſtitutionis Clementis corrigendus eſt Euſebius, nec ab alio quàm a ſe
ipſo; quippe cum dicat Clementem ſediſſe annos nouem, rurſumque affirmet ipſum [h] obijſſe an
no tertio Imperij Traiani, ponatque eius ingreſſum anno duodecimo Domitiani [i] Imperatoris;
hæc ſibi non cohærent. nam ſi annis nouem ſedi præfuit, perueniſſet ſaltem ad annum quartum D
Traiani, vel quintum: vel ſi dixerimus anno tertio Traiani (vt ait) martyrium conſummaſſe, nonni
ſi ad ſummum octo annis eum ſediſſe oportuit. Quamobrem habito reſpectu ad annos Cleti, cui
ſucceſſit, & annos nouē Clemētis, & menſes, quibus ſedit, hic iure ponimus eius ingreſſum. Quod
vero non primo loco poſt Petrū, ſed tertio ſederit, ſuperius ſatis demōſtratū in ordinatione Lini.

III.
k Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 13.
De perſecutione Domitiani in Chriſtianos.
l Iuuen. ſatyr. 4.

His igitur exordijs, Ioannis exilio, & Cleti Romani Pontificis nece, ſecunda in Chriſtianos a
Domitiano eſt perſecutio excitata, de qua hæc Euſebius [k]: Cum Domitianus multum in mul-
tos crudelitatis & nequitiæ declaraſſet, & non exiguam particiorum & illuſtrium virorum multi-
tudinem Romæ temerario & iniquo iudicio interemiſſet, alioſque infinitos dignitate præſtantes
non ſolum patris finibus eiectos, exilio mulctaſſet, ſed etiam omnibus facultatibus, & fortaſſis im
merito & ſine cauſa exuiſſet, tandem in ſceleratam Neroniani in Deū odij & impietatis heredita
tem ſucceſſit. Secundus namque erat, qui contra nos Chriſtianos (licet pater eius Veſpaſianus ni-
hil iniuriæ aut mali in nos animo aliquando excogitaſſet) perſecutionis incendium excitauit.]
hæc Euſebius: qui iure eum heredem nominat Neronianæ ſæuitiæ: nam & ab Ethnicis Domitia-
nus Nero eſt appellatus. vnde Iuuenalis [l]. E

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius Orbem.
Vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni.]

IV.
Similis Neroni Domitianus.
m Tac. in Vita Iulij Agricolæ.
n Tertull. in Apolog. c. 5.

Certe Nerone ſæuiorem Tacitus [m] Domitianum fuiſſe teſtatur, dum poſt cædes nobiliſſimo
rum recenſitas, addit: Nero tamen ſubtraxit oculos, iuſſitque ſcelera, non ſpectauit. Præcipua ſub
Domitiano miſeriarum pars erat, videre & aſpici, cum ſuſpiria noſtra ſubſcriberentur, cum deno
tandis tot hominum palloribus ſufficeret ſæuus ille vultus & rubor, a quo ſe contra pudorem mu
niebat.] hæc Tacitus: qui & de eodem hæc ſuperius: Domitiani natura præceps in iram, & quo ob-
ſcurior, eo irreuocabilior.] Teſtatur & Tertullianus in Apologetico [n] Domitianum ſimilem fuiſ
ſe Neroni, ſic dicens: Tentauerat & Domitianus, portio Neronis de crudelitate: ſed qua & ho-
mo facile cœptū repreſſit, reſtitutis, ét quos relegauerat. Tales ſemp nobis inſecutores, iniuſti, im
pij, turpes, quos ipſi dānare cōſueuiſtis, & a quib. dānatos reſtituere ſoliti eſtis.] hæc Tertullianus.

V. A Sed plane errore lapſus cognoſcitur, dum vult eum quaſi facti pœnitentem exules reuocaſſe: id ſiquidem non ab eo, ſed ab eius ſucceſſore Nerua eſſe factum, oẽs affirmant, Dioq. [a] expreſſe demonſtrat, hæc dicens: Nerua autem eos, q rei facti erãt impietatis, abſoluit, exuleſq. reſtituit.] Reos enim, more Gentiliũ, eos dicit impietatis, qui deos negarẽt: cuius criminis idẽ Domitianus vt vanæ ſuperſtitioni addictiſſimus, acerrimum vindicem ſe præbuit. Verum hæc Tertullianus ſcripſiſſe videtur Hegeſippi auctoritate; ſed (vt apparet [b]) loquitur ille de ea perſecutione quæ mota eſt in Iudæos, cum mandauit inquiri illos qui ex ſtirpe Dauid progeniti eſſent: quos cum inuenisſet pauperrimos, culturæ agrorum addictos, contempſit, ſicq. animo conceptam in eos perſecutionem repreſſit. ſed de ea re ſuo loco dicemus. Ceterum qui ab eodem Chriſtianitatis cauſa in inſulas relegati fuerunt, certum eſt eos manſiſſe vſque ad eius ſucceſſorem Neruam; vt Ioãnis Euangeliſtæ, atque Flauiæ Domitillæ, & aliorum, de quibus dicturi ſumus, exempla declarant.

a Dio in Nerua.
Domitianus inquirit homines ſtirpis Dauidicæ.
b Apud Euſebi. lib. 3. c. 5.

VI. At vero tantum abeſt vt in Chriſtianos excitatam perſecutionem Domitianus repreſſerit; vt cum primum eius religionis ſummos vertices exilio vel morte ſuſtuliſſet; poſtea maiori rabie ſæ B uiens, etiam in propinquos ſibi cariſſimos, nempe Clementem Conſulem patruelem, ĩmq. eius vxorem & neptem Flauias Domitillas, vltimo ſui Imperij anno perſecutionis furorem conuerterit, illum occidendo, has in inſulas relegando, vt inferius ſuo loco dicemus. Quamobrẽ verius dici poſſe videtur, perſecutionem in Chriſtianos a Domitiano hoc anno morte Romani Pontificis cœptam, & aliquando poſteris temporibus intermiſſam, acerbiori iterum ſæuitia reuixiſſe, ac immanius debacchatam eſſe: quod plane perſpicuum erit, cum nouiſſima eius Imperij geſta narrabimus.

Perſecutio in Chriſtianos acrius ſæuijt.

VII. Atquoniam (vt dictum eſt) his ipſis perſecutionis exordijs, qui præ ceteris in Eccleſia eſſe videbantur illuſtres, primi ad ſupplicium quæſiti ſunt: apparet & S. Ignatium Anthiochenum Epiſcopum hoc eodem anno eadem eſſe clade vexatum. Scribens [c] enim ipſe ad Mariam Caſſobolitẽ ſpectatiſſimam ſanctitate feminam, de Clementis creatione hoc anno facta, hæc habet: Mihi autem in mentem venit, & dicam. verum fuiſſe ſermonem quem de te audieram, cum Romæ apud beatum Anacletum [*] Papam eſſes, cui nunc ſucceſſit beatiſſimus Clemens, Petri & Pauli auditor, &c.] Idem de perſecutione, quam tunc pateretur, hæc narrat: Ego vero, o beata, non tam meus quã C aliorũ nũc factus, exagitor partim exilijs, partim cuſtodijs, partim vinculis. At nihil eorũ curo; verũ eorũ iniurijs erudior, vt Ieſum aſſequar, fruar ſupplicijs mihi paratis.] & poſt multa: Vehemẽter concupiui venire ad vos, & vna vobiſcum requieſcere & refici. Verũ non eſt in hominis poteſtate via eius: impedit enim meam voluntatem militaris cuſtodia, quæ non permittit vltra pogredi. At pro ſtatu rerum in quo verſor, nec facere nec admittere quicquam poſſum.] hæc Ignatius:

c Ignat. epiſt. 4.
** Cletum.*
Ignatius perſecutione agitatus.

VIII. Porro eam epiſtolam, ſcriptam ab eo Anthiochiæ, antequam in exilium duceretur, eſſe germanam, oſtendunt ea quæ in fine eiuſdem leguntur, iunctis his quæ tum ad Antiochenos, tum ad Heronem ſuum diaconum poſtea ſub Traiano, cum Romam duceretur, conſcripſit. Ait enim ad Mariam Caſſobolitem ſcribens. Salutant te presbyteri, & diaconi, & ante omnes ſacer Hero. Salutat te Caſſianus hoſpes meus, & ſoror mea, & vxor eius, & cariſſimi eorum liberi.] Ad Antiochenos [d] ſic: Saluto Caſſianum, & coniugem eius, & cariſſimos liberos illius:] & ad Heronem [e] diaconũ Eccleſiæ Anthiochenæ de eodem Caſſiano hæc habet: Saluta Caſſianum hoſpitem meum, & pudiciſſimam eius coniugem, & cariſſimos eorum liberos.] & paulo poſt de ipſa Maria Caſſobolite, quæ tunc temporis agebat Antiochiæ: Saluta qnoque pudiciſſimam Mariam filiam meam eru D ditiſſimam, & quæ in domo illius eſt, Eccleſiam: pro cuius anima libẽs meam commutem: quæ ſpecimen eſt piarum feminarum.] hæc Ignatius; ex quibus etiam, velut conteſſeratione quadam intelligere poſſumus, eam ad Mariam ſcriptam germanam eſſe epiſtolam. De qua quidem dubitarem an vno eodemq. tempore, cum ad leones Romam ſub Traiano ducendus eſſet, vna cum reliquis tunc ad diuerſas Eccleſias datis, cum eiuſdem eſſe plane videatur argumenti, ſcripta hæc fuerit: niſi manifeſte appareret ex verbis ipſius, hanc ſcriptam eſſe ſimulatque Clemens eſt creatus Romanus epiſcopus; illas vero conſtaret datas eſſe Traiani tempore, dum iam Clemens ex hac vita migraſſet: quod perſpicuum apparet eiuſdem teſtimonio ſcribentis ad Philadelphios, dum adnumerat Clementem inter eos qui virgines vſque ad obitum permãſiſſent: ſic enim ait, dum alloquitur virgines: Fruar veſtra ſanctimonia, vt Ieſu filij Naue, vt Melchiſedech, & Eliſei, vt Hieremiæ, & Baptiſtæ Ioannis, vt dilectiſſimi illius diſcipuli, vt Timothei, vt Titi, vt Euodij, vt Clementis, qui in puritate exegerunt hanc vitam.] hæc Ignatius. Atque de his hactenus.

d Ignat. epi. 12.
e Ignat. Epiſto. 13.
De Ignatij Epiſtola ad Mariam Caſſobolitem.

IX. His prope temporibus Pergami in Aſia Antipas illuſtris martyr paſſus eſt; de quo in primis Ioannes [f] meminit his verbis: In diebus illis Antipas teſtis meus fidelis occiſus eſt apud vos, vbi E ſedes eſt ſatanæ.] hæc Ioannes: qui cum dicat, ſcribens Apocalypſim, iam diu ante Antipã paſſum eſſe; conſtetq. ex Actis eius ſub Domitiano eſſe martyrio coronatum; plane datur intelligi, Antipam ipſo initio perſecutionis Domitiani ſubijſſe martyrium. Ioãnem enim cõſtat, ex Irenæo, vltimo tempore Domitiani ſcripſiſſe Apocalypſim. Cetera autem, quæ ab eodem Domitiano Imperatore in Chriſtianos ſunt facta, ſuis locis inferius ſunt dicenda.

f Apoc. 2.
Antipæ Martyrium.

IESV CHRISTI ANNVS	C L E M. ANNVS	DOMIT. IMP. ANNVS
94.	2.	11.

I. CHriſti Redemptoris anno nonageſimoquarto, Coſſ. Domitiano Auguſto decieſſepties, & Voluſio Saturnino, perſecutio in Chriſtianos ab eodem Imperatore ſemel excitata, & in ipſos

De morte Acilij Glabrionis.

ſos præcipue Chriſtianæ religionis Antiſtites ſeuire auſa,& ad conſulares viros,alioſq. nobiliſſimos Romanos ciues progreſſa,Acilium Glabrionem,qui ſuperiori anno(vt vidimus)geſſit Conſulatũ cũ Traiano, e medio ſuſtulit,ſimulq.alios cõplures reos factos impietatis,q̃d deos patrios non colerẽt. Dolemus vehementer,tam illuſtrium martyrum Acta penitus exeidiſſe, nec(ſicut de alijs multis accidit)vllam prorſus reliquam eſſe memoriam,niſi quæ in Gentilium hiſtoricorum commentarijs ſuboſcure eſt conſignata. Periere omnia ſcriptorũ monumenta,inuidia Diocletiani,iubentis ea(vt ſuo quoque loco dicemus)penitus inflammari. At quod ſpectat ad Glabrionem: ſcribit Dio [a], eum vna cum nonnullis alijs,illato crimine ἀθεότητος, quod ad Iudæorum mores tranſiſſet(ſic enim,vt ſæpius dictum eſt,quod ex Iudæis deſcenderent,Chriſtianos Ethnici appellabant)primo quidem adhuc agentem Conſulem vocatum in Albanũ ad Iuuenalia,& in ſententia perſiſtentem in Theatrum eſſe immiſſum,vt cum immani leone pugnaturus,ab eo diſcerperetur: ſed ab illo non tantum non eſt læſus,ſed eum egregie ipſe confecit. Quamobrem poſtea,eadem ex cauſa,quod Romanos deos non coleret,iuſſus eſt interfici. Hæc ex Dione. Quomodo autem poſtea eadem perſecutio ad domeſticos vſque atque propinquos Imperatoris graſſata ſit, ſuo loco dicemus. A

a Dio in Domi.

II. Suetonius [b] auctor eſt,Iudęos etiam Romæ agentes a Domitiano vexatos eſſe nouis & grauiſſimis exactionibus. Sunt hæc verba ipſius: Præter ceteros Iudaicus fiſcus acerbiſſime actus eſt: ad quem deferebantur,qui velut profeſſi Iudaicam intra Vrbem viuerent vitam, vel diſſimulata origine,impoſita genti tributa non pependiſſent. Interfuiſſe me adoleſcentulum memini,cum a procuratore frequentiſſimoq.concilio inſpiceretur nonagenarius ſenex,an circumſectus eſſet.] hæc Suetonius. Et Martialis [c] itidem de Iudæo occultare ſe volente,ne tributum penderet, epigramma ſcripſit,vbi hæc in fine: B

b Suet. in Domi. ca. 12.
De Iudæis a Domitiano vexatis.
c Mart. lib. 7. ad Menophilum.

Dum ludit media populo ſpectante,palæſtra,
Delapſa eſt miſero fibula:verpus erat.]

De eodem item tributo a Domitiano Iudæis indicto Martialis [d] etiam his verſibus meminit in epigrammate in Chriſtum:

d Mart. lib. 5.

Sed quæ de Solymis venit peruſtis
Damnatam modo mentulam tributis.]

III. Ruſus etiam dicta perſecutione tributi Iudæos fuiſſe Romæ vexatos,vt pro ſingulis arboribus ruris,quod conduxiſſent,tributum pendere cogerentur,Iuuenalis declarat his verſibus [e]: C

e Iuuen. ſatyr. 3.

Nunc ſacri fontis nemus,& delubra locantur
Iudęis,quorum cophinus, fœnumq.ſupellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iuſſa eſt
Arbor, & eiectis mendicat ſilua Camœnis.]

hæc ille de Iudæis,quod nemus Egeriæ conduxiſſent. Sed de eodem cophino & fœno idem agit, dum malis artibus lucrum captare ſolitos demonſtrat his verſibus [f]:

f Iuuen. ſatyr. 6.

Cum dedit ille locum,cophino fœnoq.relicto
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum,& magna ſacerdos
Arboris,& ſummi fida internuncia cæli:
Implet & illa manum,ſed parcius ære minuto:
Qualiacumque voles Iudæi ſomnia vendunt.]

IV. Sed quidnam eſt,quod idem auctor de Iudæis iterum agens,de cophino vt peculiari eorũ ſupellectile meminit,necnon & fœno? Putarunt alij,res Iudæorum ab origine repetẽtes,Iudæos munus illud,cui in Ægypto Pharaoni ſeruientes,fuerant adſcripti poſtea vbicumque gentium agerent,numquam amplius deſeruiſſe:nimirum,vt de eis eſt teſtatum in Pſalmo [g]: Manus eius in cophino ſeruierunt]eodem vaſe hominibus ipſos deſeruire conſueuiſſe. Quiſnam autem eſſet eiuſmodi vaſis vſus, Auguſtinus [h] ſic ſcribendo declarat: Per cophinum,inquit,ſignificantur opera ſeruilia. Mundare ſtercora,terram portare,cophino fit,&c.]Alij etiam recentiores [i] illum locum interpretati eiuſmodi miniſterio Iudæos in Ægypto mancipatos eſſe tradunt. Meminit de eodẽ cophino Sidonius Apollinaris [k] ad Baſilium ſcribens: nam ait; Ordinis res eſt vt dum in hac allegoria verſamur, Ægyptius Pharao ſedeat cum diademate, Iſraelita cum cophino.] Huiuſmodi cophini occaſione,de Iudæo homine dictum vult intelligi interpres illud Martialis [l] de ciſtifero, dum ait: D

De Fœno & cophino Iudæorum ſupellectile.
g Pſalmo 80.
h Aug. in Pſ. 80.
i Nicol. de Lyra ibid.
k Sidon. Apolli. lib. 7. epiſt. 6.
l Martial. lib. 5. epig. in Gell.

Dum te poſſe negas niſi lato Gellia cluno
Nubere,nupſiſti Gellia ciſtifero.] Certe quidem miſcuiſſe ſe illam Iudæo homini,idem alibi [m] ſcribit.

m Martia. lib. 7. in Gell. epig. 30.

V. Hæc cum alij ſenſerint,non improbamus:ſed afferimus noſtra. Quod igitur ad fœnum & cophinum ſpectat:per ea Iuuenalem ſordidam Iudæorum mendicitatem ſignificare voluiſſe,exiſtimamus:nam in primis per fœnum intelligi debere viliſſimum quoddam tomentum ad recumbendum compoſitum,diſticon illud eiuſdem Martialis [n] declarat,cuius eſt titulus, *Fœnum.* E

Mendicantes Iudæi per Cophinum & Fœnum deſcribuntur.
n Martial. li. 14.

Fraudata tumeat facilis tibi culcitra pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.]

hiſce plane ſignificans,per fœnum intelligi ſtratum pauperiorum. Per cophinum autem,vas vimineum,ſeu ciſtam,qua Iudæi mẽdicantes vterentur,intelligi debere,q̃ ſcribit Ioſephus [o] de Iudæis Hieroſolymis Flori auaritiæ illudentibus, perſuadent,dum ait: Caniſtrum circumferentes, ſtipẽ eius nomine poſtulabant,quaſi inops & miſerrimus talibus indigeret auxilijs.]hæc Ioſephus, Iudęos ſane Romæ mendicare conſueuiſſe, illud Martialis [p] in epigrammate ad Sparſum demonſtrat:

o Ioſeph de bel. Iud. lib. 2. c. 14.
p Martial li. 12.

Amat re

A *A matre doctus nec rogare Iudæus,*
Nec ſulphuratæ lippus inſtitor mercis.]

Docent & hòc ipſum quæ ſuperius ex Iuuenale ſunt recitata, vt illud:

——— *Eiectis mendicat ſilua camœnis.*] & illud:
——— *Iudæa tremens mendicat in aurem.*]

Sic igitur ab eodem de Iudæis miſerrimis mendicantibus egregie ea dicta ſunt:

——— *Quorum cophinus, fœnumq. ſupellex.*] & illud de iiſdem:
——— *Cophino, fœnoque relicto.*]

quòd ſcilicet ea paupertate premerentur, vt eorum ſupellex fœnum eſſet ad recumbendum, & ciſta ſeu cophinus ad mendicandum.

Niſi per cophinum velimus intelligi ciſtam illam, qua Iudæus inſtitor mercis ſulphuratæ (ſic enim eum nominat Martialis) ad vendenda illa, vel (vt alibi [a] ait) ad permutanda fracto vitro, geſtare ſoleret, prout hodie quoque eoſdem æque miſerrimos facere videmus. Rupta quidem vitra ſulphuratis permutari ſolita, non Martialis tantum in alias citatis locis a nobis, ſed & in epigram B mate ad Priſcum [b] his verſibus indicat: V.

Iudæus ſolitus permutare ſulphur vitro.

[a] Martial. lib. 1. epigr. in Gæl.
[b] Martial. libr. 10.

Qua ſulphurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum.]

Itemq. Statius [c] ſic dicens:

Illic agmina confremunt Syrorum;
Hic plebs ſcenica, quiq. comminutis
Permutant vitreis gregale ſulphur.]

[c] Stat. lib. 1. Silnar. de Saturn.

Inſuper & Iuuenalis [d] teſtatur eo verſu:

Quaſſatum, & rupto poſcentem ſulphura vitro.]

[d] Iuuen. ſatyr. 5.

Sed de Iudæorum ludibrijs a poetis Ethnicis decantatis, iam ſatis: itaque ad ea quæ hoc eodem anno ſunt geſta, orationem conuertamus.

Hoc ipſo anno vndecimo Domitiani Imp. (vt auctor eſt Euſebius [e]) Cornelia virgo Veſtalis Maxima, abſens & inaudita a Domitiano obiecti ſtupri damnata, miſerando modo, more maiorum, viua ſub terram defoſſa, morti adigitur. Rem plane miſeratione dignam Plinius [f] Iunior C ad Minutianum exacte deſcribit his verbis: Cum Domitianus Veſtalium Maximam defodere viuam concupiſſet, vt qui illuſtrari ſæculum ſuum huiuſmodi exemplo arbitraretur: Pontificis Maximi iure, ſeu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos Pontifices non in regiam, ſed in Albanam villam conuocauit. Nec minore ſcelere, quàm quod vlciſci videbatur, abſentem inauditamq. damnauit inceſti; cum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, verum etiam occidiſſet: nam vidua abortu perijt. Miſſi ſtatim Pontifices, qui defodiendam necandamq. curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſime clamitabat: Me Cæſar inceſtam putat; qua ſacra faciente, vicit, triumphauit. Blandiens hæc, an irridens, ex fiducia ſui, an ex contemptu Principis dixerit, dubium eſt. Dixit, donec ad ſupplicium, neſcio an innocens, certe tamquam nocens ducta eſt. Quinetiam, cum in illud ſubterraneum cubiculum demitteretur, hæſiſſetq. deſcendente ſtola, vertit ſe ac recollegit: cumque ei carnifex manum daret, auerſata eſt, & reſiluit; fœdumq. contactum quaſi plane a puro caſtoq. corpore nouiſſima ſanctitate reiecit: omnibuſq. numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. quod eſt Euripidis in Hecuba de Polyxena, ac ſic Latine redditur: Magnam cautionem adhibebat, vt decēter caderet.] D hactenus Plinius. Hæc igitur ex Plinio de Cornelia Veſtalium Maxima voluimus retuliſſe, ad inſinuandam Domitiani Imperatoris immenſam immanitatem atque ſæuitiam, indeq. ſumendum argumentum exiſtimandi quàm crudelis fuerit perſecutio ab eodem in Chriſtianos excitata. Si enim in eos quos reos violatæ religionis aliqua leui coniectura putaſſet, tam vehementer eſt exacerbatus: quid eum feciſſe credendum in illos qui auerſarentur penitus deos, ac pariter deteſtarētur? In quos adeo eſt cæco furore bacchatus, vt nec ſibi ſanguine coniunctorum, quos ſolos haberet heredes Imperii, vllam prorſus rationem habendam eſſe putarit, quin in eos quoque animaduerteret, vt ſuo loco dicemus. At de his ſatis: iam ad ea quæ anno ſequenti facta ſunt, nos conferamus. VII.

[e] Euſebius in Chron.

De Cornelia Veſtalium maxima viua defoſſa.

[f] Plinius lib. 4. epiſt. 11.

IESV CHRISTI ANNVS 95. | CLEM. ANNVS 3. | DOMIT. IMP. ANNVS 12.

A

QVi ſequitur ordine annus Domini nonageſimusquintus, Coſſ. Sex. Pompeio Collega & Cornelio Priſco, Faſtis adſcribitur; horum Conſulum Tacitus meminit in Vita Iulij Agricolæ, quem in hoc anno diem obijſſe tradit. Hoc tempore, laborante diro ſciſmate Corinthiorum Eccleſia, Clemens Papa, ad quem ſpectabat vniuerſo Chriſti gregi proſpicere, ſcripta ad eos egregia, qualis paſtorem omnium deceret, epiſtola, ad pacē & mutuam concordiam ineundam conſeruandamq. adducere conatus eſt. Celebris & præclara admodum ea fuiſſe prædicatur; cum eam auctoritatē obtinuerit, vt perinde ac Apoſtolicæ epiſtolæ publice in aliquibus eccleſijs legeretur: quod ſcribit Euſebius [g], qui eam mirifice laudans, & ex Hegeſippo omnium antiquiſſimo teſtimonium adducēs, Huius, inquit, Clementis vna fertur eſſe epiſtola, omnium iudicio approbata; illuſtris illa quidem, & digna plane admiratione, quam tamquam ex Romanæ Eccleſiæ perſona ad Corinthiorum Eccleſiam tunc quidem exarauit, cum iam Corinthi grauis eſſet conflata ſeditio. I.

Clemens Papa ſcribit ad Corinthios.

[g] Euſeb. lib. 3. cap. 12.

Hanc

Hanc ſane cum veterum,tum noſtra ipſorum memoria,plurimis in eccleſijs publice lectam vſur A
patamq.cognouimus.Quod autem (vti docuimus)id temporis Corinthiorum ſeditio concitata
ſit,Hegeſippus locuples teſtis eſt.]hæc Euſebius.

II. *Argumentum Clementis Epiſtolæ.* [a] Iren.lib.3.c.3.

De eadem agens Irenæus [a]; cum eam plurimum laudat,quo ſcripta eſſet argumento, decla
rat, atque etiam hæc de ipſa Clemente ait: Poſt eum,tertio loco ab Apoſtolis,epiſcopatum ſorti-
tur Clemens; qui & vidit ipſos Apoſtolos, & contulit cum eis, cum adhuc inſonantem prædica-
tionem Apoſtolorum & traditionem ante oculos haberet. Non ſolus enim, ſed adhuc multi ſu-
pererant ab Apoſtolis docti.Sub hoc igitur Clemēte, diſſenſione nō modica inter eos qui Corin
thi erant fratres facta,ſcripſit quæ eſt Romæ Eccleſia potentiſſimas litteras Corinthijs,ad pacem
eos congregās,& reparans fidem eorum,& annuncians quam in recenti ab Apoſtolis receperāt
traditionem,annunciantem vnum deum omnipotentem factorem cæli & terræ, plaſmatorem ho
minis,qui induxerit cataclyſmum, & aduocauerit Abraham, qui eduxerit populum de terra
Ægypti,qui collocutus ſit Moyſi,qui Legem diſpoſuerit,& Prophetas miſerit, qui ignem præpa-
rauerit diabolo & angelis eius.Hunc patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti ab Eccleſijs annunciari
ex ipſa Scriptura,qui velint,diſcere poſſunt,& Apoſtolicam Eccleſiæ traditionem intelligere;cum B
ſit vetuſtior epiſtola his nunc falſo docent.]hæc Irenæus de Clementis,qui epiſtola,cuius compen
diū ſummatim perſtrictum recitaſſe viſus eſt,dum in ea ipſum egiſſe de illa quæ in Deum eſſet,fi
de,& Eccleſiæ traditionibus affirmat.

III. *Fragmenta Clementis Epiſtolæ.* [b] Clem. Alexa. Strom lib.4.

At quoniam maximo Eccleſiæ damno,iniuria temporum ea penitus excidiſſe videtur,operæ-
pretium exiſtimauimus,ex ipſa,quæ poſſunt inueniri a maioribus, qui eam legerunt,citata frag-
menta,atque ſententias ſuis ipſorum verbis redditas in vnum coniungere; & perinde ac nobiliſſi
mi artificis ſimulacrum confractum,etſi non ex integro,ex parte ſaltem,quantum licet,ob ocu-
los repræſentare. Atque vt a Clemente [b] Alexandrino ſumamus exordium, hæc ipſe in primis
habet: Porro autem Clemens quoque Apoſtolus in epiſtola ad Corinthios ipſe quoque nobis quā
dam formam eius qui eſt præditus cognitione deſcribens,dicit: Quis enim apud vos verſatus,om
ni virtute perfectam firmamque ac ſtabilem fidem veſtram non probauit? temperatamq.ac mode
ratam veſtram in Chriſto pietatem non eſt admiratus? & veſtri in hoſpites amoris magnificos ve
ſtros mores non prædicauit? & perfectam firmamq.ac ſtabilem cognitionem non beatam eſſe cen
ſuit? nam citra perſonarum acceptionem omnia feciſtis,& in Deo legitime ambulaſtis.] hæc au- C
tem (vt facile conijci poteſt) erant in ipſius exordio epiſtolæ;eo modo pie ſancteq. ab eis captans
in primis beneuolentiam,vt ſic ſuauiter delinitos,in eam quam optabat,pacem adduceret.

IIII. [c] Euſeb.hiſt li. 3.c.12. [d] Clem. Alex. Strom.lib.4. *Series narrationis.*

His ex epiſtolæ exordio recitatis,mox ſubinfert eiuſdem narrationem,eo ordine cuncta refe-
rens,ſecundum breuiorem ſummā ab Irenæo præſcriptam;in qua nonnulla habentur (quod alibi
teſtatur Euſebius[c])ex epiſtola Pauli ad Hebræos;ſicq. ait ex Clemētis verbis[d]:Fixis ergo oculis
eos intueamur qui magnificæ eius gloriæ perfecte ſeruierunt.Accipiamus Enoch, qui in obedien
tia iuſtus inuentus, fuit tranſlatus: & Noe, qui cum crediſſet fuit ſeruatus: et Abraham,
qui propter fidem & hoſpitalitatem, Dei amicus, pater autem Iſaac eſt appellatus. Propter
hoſpitalitatem, veramque religionem, Lot fuit ſeruatus ex Sodomis. Propter fidem, &
hoſpitalitatem ſeruata eſt Raab meretrix. Propter patientiam & fidem, in pellibus capri-
nis & diuinis,& ex camelorum pilis contextis veſtibus ambulauerūt præcedētes regnum Chriſti:
dicemus autem Eliā,& Eliſeum, Ezechielem,& Ioannem Prophetas. Qui enim Dei amicus pro-
pter fidem liberam vocatus eſt Abraham,non fuit gloria elatus ſed magna vtens modeſtia, dixit.
Ego autem ſum terra & cinis.Et de Iob ſic ſcriptum eſt;Iob aūt erat iuſtus, & reprehēſioni nō ob D
noxius,Deū rite colens,abſtinēs ab oī malo.Is ſua patientia ſuperauit tentatorem,& ſimul fuit te
ſtis,& a Deo accepit teſtimonium:humilitatem amplectitur,& dicit: Nullus eſt mundus a ſorde,
ne ſi ſit quidē vnius diei vita eius. Moyſes fidelis ſeruus in tota domo eius, dixit ad Deum qui ex
rubo dabat reſponſa:Quis ego ſum,quod me mittis? Ego autem ſum voce tenui,& lingua tardiori
vt Domini vocem miniſtrem per linguam humanam. Et rurſum. Ego ſum vapor ex olla. Deus au
tem ſuperbis reſiſtit,humilibus dat gratiam. Iam vero Dauid quoq. de quo teſtimoniū ferens di-
cit Dñs:Inueni hominem ſm cor meum, Dauid Ieſſe filium,oleo ſancto vnxi eum. Sed ipſe quo-
que dicit ad Deum;Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam: & ſecundum
multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meā.Amplius laua me ab iniquitate mea,
& a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco. & peccatum meū in
conſpectu meo eſt ſemper. Deinde tacite ſignificans peccatum,quod legi non ſubijcitur; ſcite ſuā
oſtendens modeſtiam,ſubiungit: Tibi ſoli peccaui,& malum coram te feci. Dicit enim alibi Scri
ptura:Spiritus Domini lucerna ſcrutās vētris penetralia. Et quo quis ſe iuſte gerēs euadit maiori E
cognitione præditus,eo eſt ei propinquior ſpiritus lucidus. Sic iuſtis appropinquat Dominus &
nihil enim latet in noſtris cogitationibus,& quas facimus diſpenſationibus: Dominum Ieſum di-
co,qui omnipotenti ſua voluntate corda noſtra intuetur,cuius ſanguis fuit pro nobis ſanctifica-
tus.]hæc ibi.

V. [e] Hieronym. in Iſai.c.52. [f] Iuſtin.q.74.

At de aduentu Chriſti hæc ex eadem epiſtola S. Hieronymus [e]: Clemens vir Apoſtolicus,
qui poſt Petrum Romanam rexit Eccleſiam,ſcribit ad Corinthios: Sceptrum Dei Dominus Ie-
ſus Chriſtus non venit in iactantia ſuperbiæ,cum poſſit omnia;ſed in humilitate:in tm vt verbera
tus a miniſtro ſacerdotis,reſpōderit: Si male locutus ſum,argue de peccato:ſin aūt bene,quid me
cædis? habens duodecim Angelorum millia,qui illius nutibus obedirent.] Inſuper de aduentu Fi
lij Dei ad iudicium,deque igne,quo impij ſunt plectendi,tam ex Prophetis quàm Apoſtolis, in-
ſuper & Sibyllæ vaticinijs,Clementem in dicta ad Corinthios epiſtola egiſſe,apud Iuſtinum mar
tyrem [f] teſtatum habetur.Sed & inferius idem qui ſupra Clemens: Scriptum eſt,inquit, in epi-
ſtola ad Corinthios: Per Ieſum Chriſtum inſipiens & obſcurata mens noſtra in lucem pullulat.

Per

A Per enm voluit Domiuns nos immortalem guſtare cognitionem. Vnde etiam euidentius oſtendens proprietatem cognitionis, ſubiunxit: Cum hæc ergo ſint manifeſta, vel procumbentes in profundum diuinæ cognitionis, debemus omnia rite & ordine facere, quæ nos iuſſit Deus peragere ordinatis temporibus. Sapiens ergo ſuam oſtendat ſapientiam, non verbis ſolum, ſed in bonis operibus. Humilis ferat teſtimonium non ſibi, ſed in eo quòd ipſe teſtimonium accipiat ab alio. Qui carne caſtus eſt, non inſoleſcat, ſciens eſſe alium qui ei ſuppeditat continentiam. Videte fratres: quo maiori cognitione digni habiti ſumus, eo maius ſubimus periculum.] hæc ibi. Idemq. alibi [a]: Idē Clemens in epiſtola ad Corinthios, his verbis inquit, exponens differētiam eorum qui ſunt probati in Eccleſia: Sit aliquis fidelis, ſit potens in explicanda cognitione, ſit ſapiens in diſcretione ſermonum, ſit ſtupendus in operibus.] ac rurſum [b] eadem alibi repetentos, hæc addit: Sit caſtus & mundus: Eo enim debet eſſe magis humilis, quo videtur eſſe maior, dicit Clemēs in epiſtola ad Corinthios.] Sed ſunt hæc pauca ex multis: nam de traditionibus ipſum in ea egiſſe, ſatis ſuperius eſt demonſtratum.

a Clem. Strom. lib. 7.

b Clemen Alex. Strom. lib. 6.

VI.

Quod vero teſtatur Hieronymus [c] Clementem in ſuis epiſtolis omnem pene ſermonem de B virginitatis puritate contexuiſſe; demonſtrat plures etiam a Clemente eſſe ſcriptas epiſtolas meminit & S. Epiphanius [d] de pluribus Clementis epiſtolis, quæ legi ſolerent in Eccleſijs, quibus inter alia ait ipſum conqueſtum de hæreticis, quod Petri Circuitus a ſe ſcriptos deprauaſſent. dum que addit, iuxta S. Hieronymi ſentētiā, eiſdem litteris Clementem prædicaſſe virginitatem; plane conſtat diuerſas ab his fuiſſe, quæ hodie habentur in titulo Clementis inſcriptæ. Poſteriorem autem illam, quæ Clementis etiam nomine ad Corinthios vulgata ferebatur epiſtola, nequaquā perinde ac priorem aprobatam ſcribunt Euſebius [e] & S. Hieronymus [f]. cuius cum meminit Photius in ſua Bibliotheca, eam ad Corinthios quoque fuiſſe titulo prænotatam ait; ſed quod quædā haberet noua & inuſitata, & incōgruas Scripturarum interpretationes, iure exploſam ab omnibus monſtrat. Citat idem S. Hieronymus [g] ex quadam Clementis epiſtola locum de mundis trans Oceanum poſitis, quem Origenes [h] interpretatur. Sed quod ad epiſtolam, de qua eſt ſermo, ad Corinthios ſcriptam pertinet, teſtatur Dionyſius [i] eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, eam ab illis eſſe aſſeruatam ab antiquis temporibus, ibiq in eccleſia legi ſolitam. Sed de his hactenus: de reliquis vero quæ nomine Clementis ſcripta feruntur, dicemus inferius.

c Hier. aduerſ. Iouin. lib. 1.

d Epipha. hæreſi 30.

Plures Clementis Epiſtolæ.

e Euſebi. hiſto. lib. 3. c. 38.

f Hier. de Scrip. Eccl. in Clem.

g Hier. in epiſt. ad Epheſ. c. 2.

h Orig. periarc. lib. 2.

i Apud Euſebi. hiſt. lib. 4. c. 22.

VII.

C At qui (vt dictum eſt) vniuerſæ per orbem Chriſtianum diffuſæ Eccleſiæ Clemens, vt Petri ſucceſſor, paſtorali cura præerat, non tantum ſolicitus fuit vt diſſidentes inter ſe Corinthios in concordiam reuocaret; ſed, vti opus eſſe videret, plures etiam ordinauit Epiſcopos nempe Taurinum [k], quem dedit Ebriocenſibus. Lucianum Bellonacenſibus Dionyſium Pariſienſibus, Santonenſibus Eutropium, Nicaſium Rhotomagenſibus, & alios alijs, cum nouas erigeret diuerſis in locis Eccleſias.

Plures Epiſcopi a Clemente ordinati.

k Martyrologi. Rom. & alij die 11. Augu.

IESV CHRISTI ANNVS 96. | CLEM. ANNVS 4. | DOMIT. IMP. ANNVS 13.

I.

CHriſti Redemptoris annus nonageſimus ſextus ſcribitur in Conſularibus Faſtis L. Nonio Aſprenate & M. Arricino Clemente Coſſ. adnumeraturq. annus Domitiani Imperij deci- D mus tertius quo Ioſephus Iudæus hiſtoricus commētarium de Antiquitatibus Iudaicis, viginti libris diſtinctum, abſoluit. Teſtatur id ipſe ſic dicens [l]. Atque ita concludetur harum Antiquitatum tractatio comprehenſa viginti voluminibus, verſuum vero ſexaginta millibus. Quòd ſi Deus conceſſerit, compendio rurſum referam belli caſus, & quæ nobis in præſentem vſque diem euenerūt, quæ incidit in decimumtertium annum principatus Domitiani Cæſaris, ætatis vero meæ ſextum & quinquageſimum. Promiſi etiam ſcripturum me quatuor libros de Iudæorum opinionib. quas habent de Deo, eiuſq. eſſentia, & de legibus: quare per eas alia liceat nobis facere, alia non liceat.] hæc ipſe (vt in Vita ſua teſtatur) Romæ agens: vbi cum videret Chriſti Eccleſiam florentiſſimam, quæ in dies magis vbique gentium, ac potiſſimum Romæ, & apud nobiles, ipſoſq. (vt dicetur) affines Cæſaris feliciter propagabatur, licet Chriſtianus non eſſet, tamen ne inofficioſi hiſtorici querela tam iuſta vrgeri poſſet, quòd rem toto Orbe perſpicuam obuolutam ſilentio reliquiſſet, illud ſuperius dictum de Chriſto elogium ſuis ſcriptis intexuit [m].

l Ioſeph antiqu. lib. 20. c. vlt.

Ioſephi Hiſtorici lucubrationes.

m Ioſeph. antiq. lib. 18. c. 4.

II.

Cum enim Iudæorum res inſpiceret penitus eſſe collapſas, Veſpaſianumq. defeciſſe, cui vati- E cinatus tribuerat quod Chriſto re vera oraculis Prophetarum prænunciatum erat Imperium; itaque tempus Meſſiæ aduentus præteriiſſe videri poſſet: prudentis potius quàm pij hominis partes agens, illud de Ieſu, quòd Chriſtus haberetur a plurimis tam Iudæis, quàm Gentilibus, protulit teſtimonium, de quo quidem illud tantummodo monuiſſe ſufficiat (nam de his ſuperius actū eſt) aliter ſe habuiſſe eius lectionem S. Hieronymi temporibus, ab ea quæ legitur in præſentiarū. Nā quod Latina verſio habet: Chriſtus hic erat] S. Hieronymus [n] ſic ex Græco reddidit: Et credebatur eſſe Chriſtus.] quæ lectio nobis magis probatur, vt quæ conſentiens videatur auctoris ſtudio, & profeſſioni; quippe qui ſe eſſe Iudęum, & non Chriſtianum, in omnibus præſeferret: licet in ceteris quæ in eam ſententiam de Chriſto ſcribit, numine ipſum cogēte, profeſſus ſit veritatem. Sed illud de Ioſepho dicere non prætermittimus, quòd in fine eius commentarii, quem ſe abſoluiſſe teſtatur hoc anno decimotertio Domitiani Imperatoris, pollicetur ſe rurſum ſcripturum compendio bella quæ Iudæis obuenerint vſque ad illud ipſum tempus: cum alioqui idem ipſe, tum ibi, tū aduerſus Apionem [o] agens, manifeſte profiteatur, ſe temporibus Veſpaſiani & Titi ſcripſiſſe bella Iudaica. An vero id præſtiterit, vt eadem rurſus compendio ſcriberet, ignoratur. commentarius

Quæ data Ioſepho occaſio vt de Chriſto meminerit.

n Hie. de Scrip. Eccl. in Ioſeph. cap. 13.

o Ioſeph. contra Apion. lib. 1.

enim

enim ille nõ extat,ſicut nec quatuor illi libri,quos de Iudæorum opinionibus ſcribere inſtituiſſet. A

IESV CHRISTI ANNVS 97. | CLEM. ANNVS 5. | DOMIT. IMP. ANNVS 14.

I.

a Sueto. in Domit.c.13.

b Auſon.de ſuo Conſul. grat.actio.

Ioannes ſcribit Apocalypſim.

c Iren. lib.5.

ANno autem Domini nonageſimoſeptimo Domitianus Auguſtus decimumſeptimũ vna cũ
Tito Flauio Clemente iniit nouiſſimum Conſulatum,de quo hæc Suetonius [a]: Conſulatus
decem & ſeptem cepit,quot ante eũ nemo:ex quibus ſeptem medios,continuos; omnes aũt pene
titulo tenus geſſit,nec quemquam vltra Kal.Maij,plures ad Idus vſq. Ianuarias.] De ijſdem Con
ſulatibus toties iteratis hæc Auſonius [b] Gallus:Scis ſeptem & decem Domitiani Cõſulatus, quos
ille inuidia alteros prouehendi,continuando conſeruit,ita in eius auiditate deriſos,vt hoc eũ pagi
nã Faſtorum ſuorum fecerit inſolentem,neq.potuerit præſtare felicem.]hæc Auſonius ad Gratia
num.Quo ipſo anno Ioannes Euangeliſta,quã vidit,ſcripſit Apocalypſim, in ea vbi exul agebat, B
inſula Patmo,quo amandatum fuiſſe decreto Domitiani anno decimo eius Imperij,non aũt præ-
ſenti(vt multi ſunt opinati)iam diximus. Prope finem vero eius Imperij commentarium illũ ſcri
pſiſſe,auctor eſt Irenęus [c],qui eum eſt interpretatus,ſic dicens: Nomen eius per ipſum vtique edi
tum fuiſſet, qui & Apocalypſim viderat:neque enim ante multum tẽporis viſum eſt, ſed pene ſub
noſtro ſæculo,ad finem Domitiani Imperij.]hæc Irenæus.

II.

Ioannes poſt necem Apoſtolorum curauit Eccleſias Aſiæ.

d Epipha.hæreſi 51.

e Hier.de Script. Eccl.in Ioan.

f Rom.15.

Ioannes enim poſt necem Petri & Pauli Apoſtolorum,quorum prædicatione Eccleſię Aſianæ
fuerãt fundatæ,& ad pietatem optime inſtitutæ;ne,quòd in ea regione(vt dictum eſt) complures
hæretici agerent,eorum artibus a ſincera fide,quam ſemel accepiſſent,exciderent; eas idem ipſe
protinus adminiſtrandas curandaſq.ſuſcepit.Magis enim aſſentimur Epiphanio [d], dicenti eũ in
ſenectute curaſſe Aſianam Eccleſiam,his verbis; Illic enim S.Ioannes poſt ætatem ſenectam iube
tur a Spiritu ſancto prędicare,& reflectere errantes in via.]hæc ille:cui, inquã, magis aſſentimur,
quàm S.Hieronymo [e] dicenti,totas Eccleſias Aſiæ a Ioanne eſſe fundatas. Nam ex his quæ dicta
ſunt ſuperius,conſtat,Eccleſias Minoris Aſiæ magna ex parte a Petro eſſe erectas,a Paulo autem C
alias plures:quippe qui Epheſi(vt vidimus)triennio docuerit,& complures Aſiæ partes Euange-
lium prædicando(vt ex Luca nominatus) peragrauerit:ſed ſic tamen(vt ipſe de ſe teſtatur ſcribẽs
ad Romanos [f])ab Hieroſolymis vſque ad Illyricum omnia repleuerit Euangelio, vt nequaquam
illud prædicaret vbi ab alijs idem fuiſſet annunciatum.ſunt enim hæc eius verba:Ita vt ab Hieru-
ſalem per circuitum vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti: ſic autẽ prædicaui Euã
gelium hoc,non vbi nominatus eſt Chriſtus,ne ſuper alienum fundamẽtum ædificarem: ſed ſicut
ſcriptum eſt.Quibus non eſt annunciatum de eo,videbunt;& qui non audierunt,intelligẽt.]Hęc
igitur cum de ſe teſtetur Paulus(vt omittamus de ſingulis Aſiæ Eccleſiis dicere) Epheſinam Ec-
cleſiam,quæ eſt metropolis totius Minoris Aſiæ,vbi(vt ſæpe dictum eſt) ipſe Paulus triennio do-
cuit,a nullo alio quàm ab ipſo fuiſſe fundatam,neceſſaria aſſumptione deducitur.

III.

Timotheus a Paulo creatus Epiſcopus Epheſinus.

Quamobrem etſi(quod multi teſtantur)cum Hieroſolymis iuſſi ſunt abire Fideles, Ioannes
vna cum Dei genitrice Epheſum venit; non tamen illum ibi Euangelium prædicaſſe , atque
Epheſinam Eccleſiam erexiſſe conſtat. Conſultius ergo Ignatius in ædificatione Eccleſiæ Ephe
ſinæ Paulum Ioanni præponit , ſic dicens , ad Epheſios ſcribens: Inueniar in ſorte Chriſtiano-
rum,qui cum Apoſtolis in virtutem Ieſu Chriſti ſemper conuerſati ſunt, Paulo,Ioanne,& fideliſſi D
mo Timotheo.]Verum quod ad Timotheum pertinet,nõ ſic putamus vltimo loco poſitum,quòd
poſt Ioannis obitum ipſe illam curaſſet Eccleſiam,quem conſtat ab Apoſtolo Paulo adhuc in il-
lis regionibus agente fuiſſe præfectum ipſi Eccleſiæ Epheſinæ ; ſed honoris cauſa potius ante
Timotheum ab eo nominatum eſſe Ioannem.Qui vltimis temporibus,cum poſt necem Apoſto-
lorum Aſiæ Eccleſias ab hæreticis vexari cognoſceret,in Aſiam profectus eſt,ac in ea poſitas cu-
rauit Eccleſias:quarum,licet exul,cum ſolicitudinem maximam gereret ad eaſdem, quæ de ſe-
ptem præcipuis eius prouinciæ Eccleſijs,ac demum de alijs a Domino ſibi fuiſſent diuinitus reue
lata,conſcripſit,quæ non tantum ſcriptorum monumentis conſignata, ſed grauiſſima etiam con-
teſtatione ad finem poſita,firmata atque roborata reliquit.Sicque hac ex parte dici poſſe videtur
haud mẽtitum eſſe S. Hieronymum dicentem,Eccleſias Aſiæ a Ioanne eſſe fundatas,cum ille eas
adhuc nouellas verbis atque ſcriptis firmiter ſtabiliſſet.

IV.

g Tertullian. de præſcrip.c.51.

h Tertul.aduer. Marcion.lib.4. c.5.

Apocalypſis impugnata.

i Euſeb.hiſt.li.3. c.25.& Philaſtr. lib. de hæreſi.

k Epiph. hæreſi. 51.& 45.

l Hieron.epiſto. 129.

Sed eamdem Apocalypſim,ſicut alios complures diuinæ Scripturæ canonicos libros,cũ Cer
don [g], Marcion [h], & Alogi (ſic dicti hæretici)impugnarunt,tum etiam complures antiqua
rum rerum Eccleſiaſticarum ſcriptores in controuerſiam adduxerunt,an ab ipſo Ioanne Apoſto E
lo ſcripta fuerit aſſirmantes potius ab alio quopiam Ioanne presbytero eam ſcriptis mandatam
eſſe. Verum temeritatem atque procaciam Cerdonis & Marcionis eam omnino improbantium,
& aliorum qui eamdem Cherintho nimis inconſulte tribuerant [i], cum alij plures,tum Epipha
nius [k] de his vberius agens , refellit.Sed primum videamus quomodo intelligendum ſit,quod
S.Hieronymus [l] ſcribens ad Dardanum ſic ait: Quòd ſi eam (*epiſtolam ſcilicet ad Hebręos*)La-
tinorum conſuetudo non recipit inter ſcripturas canonicas ; nec Gręcorum quidem Eccleſiæ
Apocalypſim Ioannis eadem libertate ſuſcipiunt:et tamen nos vtraque ſuſcipimus;nequaquam
huius temporis conſuetudinem,ſed veterum ſcriptorum auctoritatem ſequentes,qui plerumque
vtriuſque abutuntur teſtimonijs,non vt interdum de apocryphis facere ſolẽt:quippe qui & Gen-
tilium litterarum raro vtantur exemplis,ſed quaſi canonicis & Eccleſiaſticis.]hæc Hieronymus:
cuius ſententia duo hæc aſſirmari videntur:in primis,veteres ſcriptores Ioannis Apocalypſim vt
canonicam ſcripturam probaſſe;deinde temporibus ſuis,Græcarum Eccleſiarum conſuetudine

illam

A illam minus habitam eſſe ratam, nec eum ceteris canonicis ſcripturis fuiſſe receptam. At an hæc & quomodo in omnibus vera haberi debeant, inueſtigemus.

V. *Veteres aſſertores Apocalypſis.*

Quod ad primum pertinet: certe verum eſſe probatur, tam Græcos quam Latinos Patres, qui ſæculum S. Hieronymi præceſſerunt, eamdem Apocalypſim inter canonicas ſcripturas adnumeraſſe, vt ex Græcis auctoribus ſunt Dionyſius [a], Irenæus [b] (ipſe enim Græce ſcripſit) Iuſtinus martyr [c], Hippolytus [d] item martyr, Theophilus [e] Antiochenus, Meliton, Clemens [f] Alexandrinus, Origenes [g], Dionyſius [h] Alexandrinus, Athanaſius [i], & ſi qui alij Hieronymo antiquiores: ex Latinis vero Tertullianus [k], Cyprianus [l], Hilarius [m], quos ſecuti ſunt poſtea recentiores, vt Seuerus, Proſper, & alij. Quòd ſi ex horum numero aliquis exiſtimauit eam eſſe alterius Ioannis, quàm Euangeliſtæ; nihilominus idem eam vt canonicam ſcripturam habuit. Sic igitur veriſſima eſſe probatur Hieronymi aſſertio, qua affirmat antiquos ſcriptores eamdem Ioānis Apocalypſim vt germanam canonicamque ſcripturam cognouiſſe, ſicut & Patres omnes qui interfuerunt Concilio Ancyrano [n], quod ante Nicænum Magnum Concilium celebratum eſſe conſtat.

VI. *Qui non receperint Apocalypſim.*

B Quod vero idem auctor affirmat, ſuis temporibus Græcorum Eccleſias non recipere Ioannis Apocalypſim: videamus apud quoſnam Græcos, Orientaleſq. omnes, aut Ægyptios, vel alios quibus diuinæ Scripturæ Græcis litteris traditæ haberentur, inter ſcripta canonica Apocalypſis non recenſeretur. Certe inter Græcos ſcriptores Eccleſiaſticos, eoſdemque Catholicos, qui Hieronymi ætate vixere, Epiphanius [o], qui licet Hieronymo ætate ſenior, tamen eodem cum illo viuebat ſæculo, non tantum huic veritati adſtipulatur, ſed non ab aliis quàm hæreticis Alogis & Theodoſianis tradit impugnatam eſſe Ioannis Apocalypſim. Ceterum nequaquam putandum S. Hieronymum ea temere effutiſſe, aut Græcorum Eccleſias calumniatum eſſe: ſed ea in re viſus eſt habuiſſe reſpectum ad S. Baſilium, Amphilochium, Gregorium Nazianzenum, atque Nyſſenum, qui viſi ſunt ab ea interdum abſtinuiſſe. nam ipſe Gregorius Nazianzenus, dum texuit catalogum librorum canonicorum, nullam penitus de Apocalypſi Ioannis habuit mentionem, ſicut nec Concilium & Laodicenum, ea de cā fortaſſe, quòd qui Clementis nomine habetur canon Apoſtolorum octuageſimusquartus, nihil prorſus de Apocalypſi. Quamobrem & Amphilochius, æqualis Baſilij atque Gregorij, in carmine ad Seleucum, quo texit catalogum canonicorum librorum, C hæc in fine habet:

Ait Apocalypſim Ioannis aliqui
In ſeruunt: rurſus ſed longe plurimi
Adulterinam dicunt.]

Sic igitur videas manifeſtam rationem, Cur S. Hieronymus dixit Græcorum conſuetudinem nō recipere inter Scripturas canonicas Apocalypſim, quod ſcilicet Græcorum plurimi illam non admitterent, aliquibus tamen ex his eam recipientibus. Verum ſic dicit a plurimis haberi adulterinam, quòd ſcilicet inter canonicos libros iidem non intexuerint.

a Dionyſ. Eccle. hierarch. c. 3.
b Iren. lib. 5.
c Iuſt. dialog. cū Tryphon.
d Hippolyt. de conſummat. mūdi.
e Euſebi. lib. 4. c. 23. 25.
f Clem. Alexan. in Pædag.
g Orige hom. 7. in Ioſue, & Pſ. 1.
h Diony. Alexā. apud Euſeb. lib. 4 c. 24. 26. & lib. 7. c. 23.
i Athana in Synopſi.
k Tertu de præſcript. c. 33. & in Scorpiaco c. 12. & alijs locis.
l Cypri. aduerſ. Iudæos.
m Hilar. præfat. in Pſal.
n Conci. Ancyr. can. vlt.
o Epiph. hæreſ. 51. 54.

VII. *Apocalypſis tempore Epiphany ſ des.*

Sed horum diuerſa eſt ratio ab his quos diximus eam impugnaſſe, nempe Alogos & Theodoſianos, quos in claſſem hæreticorum Epiphanius reijcit: nam dicti Patres etſi eam recenſere prætermiſerunt, non tamen pertinaciter impugnarunt. Abſque enim iactura fidei tunc temporis ea non vti, liberum fuiſſe, idem ipſe Epiphanius eodem in loco teſtari videtur, cum aduerſus eoſdem hæreticos ait: Et ſi quidem ſuſcepiſſent Euangelium, *Ioannis ſcilicet*, Apocalypſim vero reiecisſent; dixiſſemus vtique: Numquid iuxta exactam rationem hoc faciunt, apocryphum non admitten- D tes, propter ea quæ in Apocalypſi profunde & obſcure dicta ſunt? Quando vero non ſuſcipiunt libros a Ioanne prædicatos, manifeſtum eſt, &c.] ex quibus inducimur, vt opinemur nullam factam eſſe mentionem Apocalypſis in Concilio Nicæno, in canone quem S. Hieronymus editum vult de libris authenticis. Nam ſi Apocalypſis inter alios canonicos libros adnumerata fuit: quomodo a tantis Eccleſiæ Orientalis doctoribus eadem valuit præteriri, atque ſilentio ſepeliri?

VIII. *Apocalypſis ab vniuerſa Eccleſia recepta.*

Ex quo aūt cuiuſque arbitrio relicta res eſt: in his omnibus Hieronymi præſtat ſequi ſententiam, qua profitetur ſe in ea re antiquorum magis ſectari velle auctoritatem; quam etiam Græcorum Catholica Eccleſia ſecuta eſſe videtur. Nam & poſt citatos auctores, Ioannes Chryſoſtomus qui eodem tempore multa ſcripſit, Ioannis Apocalypſim citaſſe reperitur; & qui poſtea ſecuti ſunt, eamdem abſque aliqua controuerſia receperunt, ac Latini ſimiliter, vt in primis qui Hieronymi tempore viuebat, Damaſus: nam in Romano Concilio ſub ipſo celebrato, quod habet Creſconiana Collectio, in canone de libris canonicis adnumeratur æque cum ceteris Apocalypſis Ioānis: rurſumque Innocentius Papa [p] ad Exuperium Toloſanum, & Gelaſius in canone de libris E canonicis, eodem ipſam iure cenſuerunt habendam. Id Ruffinus in expoſitione Symboli: Auguſtinus itidem de Doctrina Chriſtiana, Caſſiodorus, Iſidorus, & omnes hi qui texuerunt ſeriem librorum canonicorum, demum reliqui omnes Orthodoxi Patres, qui poſtea in Eccleſia floruerunt, in eamdem ſententiam pari conſenſu dedere ſuffragia: vt de ea re amplius dubitare, plane nefas atque religio videatur.

p Innoc. epiſt. 3.

IX. *De duobus Ioānibus ambiguitas.*

Sed & illa antiqua de duobus Ioannis nomine nuncupatis, Apoſtolo ſcilicet, & alio quem presbyterum dixerunt, eſt obſcuritas elucidanda. Primum auctorem, qui duos Ioannes introduxerit, conſtat, teſte Euſebio [q], fuiſſe Papiam, Ioannis diſcipulum, de quo hæc ipſe ex eiuſdem Papiæ verbis: Si quis presbyter mihi fortaſſe occurrebat, qui cum Apoſtolis verſatus fuiſſet; dicta Apoſtolorum ab eo diligenter ſciſcitabar: nempe quid Andreas dixiſſet, quidve Petrus, quid Philippus, quid Iacobus, quid Ioannes, aut Matthæus, aut quis alius Domini diſcipulus; quæ denique Ariſtion, & Ioannes presbyter, qui in numero diſcipulorum Domini habebantur, locuti fuiſſent. Neque enim ea quæ ex libris petebantur, tantum mihi ſubſidij allatura exiſtimaui, quā ea quæ ex ceperam ex hominum voce & ſermone, qui adhuc in vita manebant.] hæc Papias; ex cuius ſenten

q Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 33.

tia videas in primis traditiones ab eo pluris quàm ſcripta æſtimatas eſſe. Pergit Euſebius: Quo A
in loco eſt operæpretium animaduertere, Ioannes ab eo duos enumerari. Priorem, quem cum Pe-
tro, Iacobo, Matthæo, & reliquis Apoſtolis percenſet, declarat manifeſto fuiſſe Ioannem Euangeli
ſtam: alterum, oratione variata, alijs extra numerum Apoſtolorum aſſociat: quem, cum Ariſtionē
illi ordine præpoſuerit, ipſum presbyterum vocat: ſic vt ex his narratio eorum vera eſſe oſtēdatur,
qui dixerunt duos eodem nomine nuncupatos fuiſſe in Aſia, duoque illorū Epheſi eſſe ſepulchra,
& vtrumque ad hanc vſque ætatem Ioannis nomine appellari. Quibus animaduertere eſt in pri-
mis neceſſarium: nam videtur valde probabile, poſteriorem Ioannem Apocalypſim, quæ eius titu
lo inſcribitur (ſi quis priori non cenſeat tribuendam) oculis peruidiſſe. Quinetiam Papias (quem
modo poſuimus) dicta Apoſtolorum, ab his qui cum illis verſati fuiſſent, fatetur ſe excepiſſe, Ari-
ſtionis item & Ioannis presbyteri ſe fuiſſe auditorem. Nam ſæpenumero illorum memoriam
vſurpat nominatim, & traditiones eorum in ſua ſcripta illigat.] hucuſque Euſebius de duobus Ioā
nibus ex Papia; ſed tamen in Chronico, ſcriptam eſſe Apocalypſim a Ioanne Euangeliſta, firmi-
ter aſſeuerat.

X.
Ioānes ſenior quis.
a Act. 12. 13.
b Apud Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 20.

At quod de Ioanne Seniore, altero ab Euangeliſta, ex Papia recitat; cum ille ipſum dicat fuiſ- B
ſe antiquum diſcipulum, non Apoſtolorū, ſed Domini: hunc illum eſſe exiſtimamus Ioannem Ma
riæ filium, cognomento Marcum, conſobrinum Barnabæ, cuius habetur mentio in Actis [a] Apo-
ſtolorum. quòd ſi diuerſum hunc ab eo eſſe dixerimus: affirmare neceſſe erit, non duos eodem tē-
pore, ſed tres Ioannes in Eccleſia claruiſſe. Sed haud concedit Seniorem Ioannem fuiſſe illum co-
gnomento Marcum Dionyſius Alexandrinus [b], qui ea potiſſimum ratione permouetur, quam
ſic exprimit: Eſt item alius Ioannes in Actis Apoſtolorum, cognomento Marcus: quem Barnabas
& Paulus ſibi in ſocietatem adſciuerant. Vtrum ſit hic qui Apocalypſim ſcripſerit, non poſſum p
certo affirmare: nam non eſt ſcriptis a Luca proditum eum in Aſiam vna cum illis aduentaſſe: ſed
ſoluentes (vt ipſe ait) a Papho, Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergem Pamphiliæ: Ioan-
nes vero ab illis decedens, reuertitur Hieroſolymam.] hæc ille. Sed quæ eſt hæc ratio? quaſi minus
poſthac licuerit ei deſcendere in Aſiam, & Euangelium prædicare. Immo & in Aſiam deſcendiſſe,
& illic nauiter ſe geſſiſſe, ſuperius eſt demonſtratum, cum de Paulo egimus; qui Romæ in vinculis
cum eſſet, Timotheum in Aſia agentem, ſecundam ad eum epiſtolam ſcribens, rogat, vt Romam C
venturus, ſecum Marcum ducat: quem illum fuiſſe, qui proprio nomine eſt dictus Ioannes, ſatis
alibi a nobis declaratum eſt. Quamobrem in eam libentius adducimur ſententiam, vt Ioannes
Senior ille fuerit Mariæ filius cognomento Marcus, a Timotheo ex Aſia ad Paulum perductus
Romam: de quo idem Paulus ad Philemonem agentē in Aſia ſic ſcribit: Salutat te Epaphras cō-
captiuus meus in Chriſto Ieſu, Marcus, &c.] quippe qui in Aſia verſatus, Aſiano homini optime
notus eſſet.

XI.
Apocalypſis Ioannis Senioris credita.
c Apud Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 20.

Porro Ioannis Senioris eſſe Apocalypſim, exiſtimauit idem Dionyſius, qui eam vindicat a ca
lumnia dicentium fuiſſe a Cherintho conſcriptam (ſed quomodo potuit opus illud eſſe ipſius, quo
in multis locis de Filio Dei Cherinthi dogma deſtruitur?) hæcque addit [c]: Verum ego librum ip
ſum nullo modo audeo abrogare; præſertim cum adeo multi fratres eum tam magni ęſtimentiſed
hanc mecum de eo opinionem concipio, longe abſtruſiorem in eo eſſe materiā, quàm mens mea
facile conſequi queat, & in ſingulis prope ſentētijs ſenſum quemdam myſterijs inuolutum & val-
de admirabilem deliteſcere, plane exiſtimo. Et quamquam eum ipſe non intelligo, ſuſpicor tamē
intellectum quemdam reconditiorem verbis ipſis incluſum: atque iſtas res non propria ratio
ne metior ac pondero, ſed fidei potius tribuo; & altiores diuinioreſque profecto arbitror, D
quam quas ipſe vllo pacto cogitatione comprehendere valeam: atque non eas improbo, quas
non intelligo; ſed ideo potius admiror, quòd mentis acie luſtrare non queo.] hæc Diony-
ſius, ac digna plane Catholico tractatore ſententia, qua ceteri merito erudiantur, in diuinis
Scripturis ea quæ non intelliguntur, non tantum non ſpernenda eſſe, ſed maiori ea nos debere
reuerentia proſequi. Sed qui ea ſugillant atque deſpiciunt, haud dubium illis aſſociantur, de
quibus ait Iudas Apoſtolus: Hi autem quæcumque ignorant, blaſphemant: quæcumque au-
tem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.] At poſt hæc Dionyſius
multa deducit, quibus ſibi perſuaſum ait, Ioannis presbyteri illud fuiſſe opus: ſed ea ab alijs [d] fa
cile refelluntur.

d Xyſt. Senenſ. in Biblioth. & Belarm. controuerſ. lib. 1. ca. 19.

XII.

Certe quidem neminem Græcorum inuenire eſt, qui Dionyſium ſit ſecutus, vt alterius Ioan-
nis quàm Euangeliſtæ, illud eſſe opus affirmarit. Sed rurſus cum titulum, Ioannis Theologi,
commentario Græci pręfixerint; plane non alterius Ioannis, quàm Euangeliſtæ eſſe ſignificarunt;
Athanaſium nimirum ſecuti, qui hæc ait in Synopſi: Eſt præterea Apocalypſis Ioannis Theolo-
gi a priſcis ſanctis & Spiritu Dei imbutis Patribus, velut quę illius ſit, accepta & approbata, cuius E
eſt principium: Apocalypſis, &c.] Et in fine, quem Ioannem per Theologum intellexerit,
ſic declarat: Apocalypſis Ioannis. hoc nomine vocatur hic liber, propterea quòd hanc reuela-
tionem ipſe Ioannes Euangeliſta & Theologus in inſula Patmos dicta, Dominico die vidit.] Por-
ro eadem nomenclatura vſos eſſe maiores, vt Ioannem Euangeliſtam, Theologum cognomento
dicerent, quamplurima ſunt exempla, vt in primis Dionyſij [e] ad eum ſcribentis, Hippolyti mar-
tyris de conſummatione mundi, dum ait: Secundum hanc conſonat Ioannes Theologus dilectus
Chriſto.] Id ipſum Cyrillus Hieroſolymitanus [f], Epiphanius [g], Ioannes Chryſoſtomus [h], Cy-
rillus Alexandrinus [i], & alij. vt ex his videas, ex Græcorum Patrum nomenclatura ſic affixum il-
lum titulum a Græcis, Theologi, quo certius affirmarent non alium quàm Ioannem Euangeliſtā
eſſe operis auctorem. Ad hæc Dionyſius Alexādrinus cū de pluribus eiuſdē nominis viris agit, an
tiquū illum referat morē, quo Chriſtiani olim ſolebant filijs ſuis indere nomen alicuius Apoſtolo
rū; ſic enim ait: Ceterum Ioannis Apoſtoli ὁμώνυμον arbitror: qui propter ſingularem amorem quo
erga

Ioannes Theologus idē euāgeliſta.
e Dionyſ. Areopag. ad Ioann. epiſt.
f Cyril. Hieroſ. catech. 12.
g Epiph. hær. 51.
h Io. Chryſoſt. in proœm. in Pſal. 37.
i Cyrill. Alex. lib. 3. de Trinit.

A erga illum affecti erant, propter admirationem quam de eo haberent, & propter imitationem qua ad illum imitandum flagrabant, & quòd a Domino pari ratione diligi cupiebant, etiam iſtam appellationem amplexati ſunt: quemadmodum nomina Pauli & Petri Fidelium liberi crebro ferunt.] hæc Dionyſius.

XIII. *Cherinthus ſcripſit reuelationes.*

Rurſus quod ad Ioannis ſpectat Apocalypſim: ſparſa olim calumnia, a Cherintho hæreſiarcha eam eſſe conſcriptam, vnde emerſerit, dicere ac ſimul confutare non prætermittimus. Id quidem vt apertius cognoſcamus; quod ſuperius dictum eſt, breuiter eſt repetendum: hæreticos, quo minus veritate agere poſſe confiderent, eo magis ad impoſturas eſſe conuerſos, & inter alia complures falſas reuelationes, quaſi ſibi diuinitus allatas excogitaſſe, eaſdemque interdum Apoſtolorum, vel aliorum inſigniũ virorum titulo nobilitaſſe, vt reuelationes Pauli, Petri, Thomæ, Stephani, & aliorum, quorum ſuperius facta eſt mentio: eiuſmodi generis commentum excogitaſſe Cherinthum veternoſum hæreſiarcham, Caius [a] antiquus Theologus tradit his verbis: Cherinthus, qui per adumbratas reuelationum, tamquam a magno quodam Apoſtolo cõſcriptarum, ſpecies, abſurda portenta, præſtigiaſque quaſi per Angelos ſibi oſtentatas, nobis falſo comminiſcebatur,
B hæc aſſeueranter introducit; Poſt reſurrectionem carnis humanæ, regnum Chriſti terreſtre futurum, & apud Hieruſalem homines in carne cupiditatum & voluptatũ blãditijs inſeruituros. Qui cum ſacroſanctis Dei eloquijs eſſet infenſus, numerum mille annorum (habuit enim in animo homines in fraudem illicere) in nuptiarum feſtis & celebritate dicebat conſumptum iri.] hæc Caius: eadem prope ex Dionyſio Alexandrino idem Euſebius exſcripſit; ſed de Cherintho [b] hanc alibi refellit opinionem.

a Apud Euſeb. hiſt. lib. 3. ca. 22.

b Euſeb. lib. 7. c. 20.

XIIII. *Cherinthi hæreſes.*

Verum enim vero, vt hæc magis eluceſcant; neceſſe eſſe putamus, vt quæ eſſent Cherinthi dogmata, in primis inueſtigemus; ac ſubinde inſpiciamus, an ea conſentientia ſint doctrinæ Apocalypſis. Irenæus [c] inſanias eius ſummatim complexus, ait in primis Cherinthum negaſſe a Deo factum eſſe mundum, ſed a virtute quadam ſeparata ab ea principalitate diſtante: Ieſum natum vt ceteros homines, ſed deſcendiſſe in eum Chriſtum poſt baptiſmum in figura columbæ: Chriſtumque tempore paſſionis receſſiſſe a Ieſu, ſicque Ieſum tantum paſſum eſſe, & ſurrexiſſe, Chriſtum vero immortalem perſeueraſſe.] hæc de illo Ireneus: eadem Tertullianus [d]; addens illum dixiſſe, Deum Hebræorum non Dominum, ſed Angelum fuiſſe. Propugnatorẽ inſuper Cher-
C inthum ſe exhibuiſſe aduerſus Apoſtolos pro obſeruatione legalium, ſuperius dictum eſt; cum alioqui legiſlatorem Hebræorum non eſſe bonum ipſe iactaret. Inſuper eumdem Chriſti reſurrectionem negaſſe, ſed in die Iudicij reſurrectionem eius futuram, vt ceterorum, affirmaſſe, Epiphanius [e] tradit. Ad hæc addit Philaſtrius [f], Cherinthum martyres blaſphemaſſe, Iudam proditorem in honore habuiſſe, ac demum ex diuinis Scripturis nonniſi Matthæi Euangelium ex parte tantummodo recepiſſe; ac denique (quod ſuperius dictum eſt) turpem illum millenarium, legaliumque obſeruationem Iudaicam excogitaſſe. His igitur omnibus quàm egregie aduerſetur liber Apocalypſis, nemo non videt. In eo namque omnium Deus creator prædicatur, Chriſtuſque eius filius ante ſæcula, ipſeque Principium nominatur, ac ipſum eſſe paſſum, & ſe ipſum reſuſcitaſſe, in eodem affirmatur; commendantur & ſancti martyres ſummopere, vt Antipas illuſtris martyr Eccleſiæ Pergamenſis. Ac denique apparet quàm diuerſus ſit millenarius Ioannis ab illo Cherinthi: licet verius ſit, pro mille annis Ioannem intellexiſſe gloriæ perpetuitatem: quod omnes, qui eum legunt, puto facile intelligere, præſertim ſi quæ de ea re ſcripta ibi ſunt
D ab interpretibus, exquirantur. Sed in his non amplius immorandum: iam cetera quę ſunt hiſtorię proſequamur.

c Iren. lib. 1. ca. 25.

d Tert. de præſcrip. c. 48.

e Epiph. hær. 28.

f Philaſtr. de hereſ. c. 27.

XV. *Dionyſius ad Ioannem.*

His vltimis temporibus relegationis Ioannis in Patmo, Dionyſius Areopagita [g] per breuem ſcribens epiſtolam, inter alia de eius liberatione in proximo futura prænunciat, ſecundum quod poſtea contigit ſtatim poſt obitum Domitiani, qui ſequenti occiſus eſt anno. Sunt hæc eius verba: Poſt paululum vero (dicã enim, etſi audax dictu videatur) tibi cariſſima ſocietate iungemur. Ero autem prorſus dignior cui fides habeatur, ſi quæ tibi præcognita ſunt, quæ & ex Deo didici, hæc loquar: quòd ſcilicet ex Patmi cuſtodia dimittendus es liber, & in Aſiaticam terram reuerſurus, illicque perages boni Dei imitationes, eaſque poſteris trades.] hucuſque Dionyſius. Meminit eiuſdem epiſtolæ Metaphraſtes [h], additque inſulanos omnes illic agentes a Ioanne ab impietate ad veram Chriſti religionem eſſe conuerſos. Nicephorus [i] inſuper, & alij cõplures, vt Michael Syncellus, Suidas, Ilduinus, & alij, cum Dionyſij relegunt commentarios, de eadem epiſtola ad Ioannem exulem in Patmo, fecere mentionem.

g Dionyſ. epiſt. 10.

h Metaphr. in Ioan. apud Oecumen.

i Niceph. hiſt. lib. 2. c. 20. vide Lipom. tom. 4.

XVI. *Perſecutio in Iudæos familia Dauid.*

Rurſum vero his item vltimis Domitiani Imperij annis, cum perſecutio in Chriſtianos excitata magis magiſq. ſæuiret: in eos etiam Iudæos, qui reperti eſſent ex Dauid familia progeniti, cõ-
E uerſa eſt: idque tum odio Chriſti, tum etiam ea ex cauſa, quòd Iudæorum atteſtatione ratũ firmũque haberetur, teſtatum oraculis Prophetarum, venturum hominem ex progenie Dauid, qui regnum aſſumeret, & in immenſum propagaret, atque perpetuo retineret. Hæc autem quómodo ſe habuerint, Euſebius [k] ex Hegeſippo illorum temporum ſcriptore ſic narrat; Cum Domitianus ipſe omnes ex Dauidis ſtirpe & familia proſeminatos e medio penitus tolli iuſſiſſet, vetus fama eſt, Iudæ poſteros (hunc fratrem Saluatoris ſecundum carnem fuiſſe liquet) vtpote qui non a Dauide ſolum ſuum genus, ſed etiam ab ipſo Chriſto ſanguinis coniunctionem ducerent, a quibuſdam Iudaicarum ſectarum fautoribus in iudicium eſſe vocatos. Idque Hegeſippus explicat hoc modo: Alij ex genere Domini Saluatoris noſtri orti, nepotes Iudæ (qui frater illius ſecundum carnem dicebatur) adhuc erant ſuperſtites: quorum nomina maleuoli detulerũt, tamquam ex ſtirpe Dauidica genus ſuum deriuantium. Iſtos vero quidam nomine Locatus ad Cæſarem Domitianũ deduxit. Hic enim de aduentu Chriſti, vt Herodes iam olim, metu erat non exiguo perculſus. Qui cum ab illis rogaſſet, vtrum eſſent ex genere Dauidis procreati, ita rem ſe habere plane con-

k Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 15.

feſſi ſunt. Tandem ei ab ipſis ſciſcitanti, quot & quantas haberent poſſeſſiones, & quantam pecuniarum ſummam: vterque reſponſum dedit, ſolum nouem millia denariorum ſibi ſuppetere, & dimidiatam tantummodo partem ad ſingulos ipſorum ſpectare: iſtaſque facultates non in argento ſe poſſidere dicebant, ſed in cenſu agrorum, qui ſolum continebant iugera triginta nouẽ; ex quorum fructibus ſe non modo vectigalia penſitare, ſed etiam ſuam ipſorum vitam in iiſdem labore & induſtria colendis ſuſtentare aſſeruerunt. Suas denique manus, quæ pro ipſis laborum ſuorum teſtimonium dicerent, oſtendere cœperunt: corporis item duritiem, & callum ab opera aſſidua & diligentia contractum, qui in eorum manibus tamquam veſtigia laborum ſuſceptorum impreſſerat, demonſtrare. Rogati etiam, vt de Chriſto & regno eius, quodnam eſſet, & quando, quove loco exiſteret, rationem redderent: illud non mundanum & terreſtre eſſe, ſed cæleſte & angelicum, quod in ipſa ſæculi conſummatione declarandum foret; quando Dominus cum gloria & maieſtate e cælo deſcendens, de viuis & mortuis eſſet ſententiam dicturus, & cuique mercedem ſecũdum opera & vitæ officia redditurus. Vnde Domitianum nihil mali contra eos decreuiſſe: ſed tamquam abiectos & ſimplices aſpernatum, liberos illos dimiſiſſe, atque adeo deſtitiſſe a perſecutione, quam ex decreto contra Eccleſiam inſtituerat. Iſtos ita periculo & crimine ſolutos deinceps, tum quòd teſtes Domini erant, tum quòd ex eius ſtirpe generati putabantur, Eccleſijs præfuiſſe; & pace iam iu Eccleſia conſtituta, ad Traiani vſque tempora vitam propagaſſe.] hæc Hegeſippus. A B

XVII. *Perſecutio an & quando repreſſa.* Addit & Euſebius de eadem perſecutione repreſſa Tertulliani ſententiam. Quæ omnia nos ſuperius ſic interpretati ſumus, non vt vbique locorum quieuerit gladius perſecutionis in Chriſtianos ſemel exertus: nam quomodo ceſſaſſe dicere poterimus, cum ille magis ſæuiens, ad domeſticos quoque peruenerit, & ſequenti anno (vt proxime dicturi ſumus) ipſe Imperator cognatos etiam, ea de cauſa, alios nece, alios vero exilio mulctarit? ſicque quòd in infimos quoſque Chriſtianos eadem perſecutio recrudeſceret (vt ſuo loco dicemus) idem Imperator occidi meruit anno ſequenti, vt vna cum perſecutione finierit quoque vitam. Quamobrem vel oportuit Hegeſippum intellexiſſe de perſecutione in eam tantum Eccleſiam quæ in Iudæa erat, atque ex ea cauſa tantummodo permota eſſet; Vel ſi de vniuerſa Eccleſia intellexit; dicendum, eam non hoc penultimo Domitiani anno factam eſſe, ſed antea, eamdemque perſecutionem ſemel extinctam, iterum his temporibus reuixiſſe, atque ad obitum vſque Domiriani perſeueraſſe: quod tum quæ a nobis ſuperius dicta ſunt, tum quæ modo dicturi ſumus, facile declarabunt. C

IESV CHRISTI ANNVS 98. — CLEM. ANNVS 6. — DOMIT. IMP. ANNVS 15.

I. *Flauius Clemens occiditur.* CHriſti anno nonageſimooctauo, Fuluio Valente & Antiſtio Vetere Coſſ. Flauius Clemens Conſularis, vix perfunctus munere Conſulatus anni ſuperioris, quòd Chriſtianam religionem amplexus eſſet, ab eodem Domitiano iuſſus eſt occidi. hæc ex Dione. Sed antequam eius de hac re ſententiam recitemus; quæ de eius nece a Suetonio [a] rem obſcurius inuoluente potius quàm explicante, ſunt ſcripta, narremus. ſic enim ait: Denique Flauium Clementem, patruelem ſuum, contemptiſſimæ inertiæ, cuius filios etiam paruulos ſucceſſores palam deſtinauerat, & abolito priore nomine, alterum Veſpaſianum appellari iuſſerat, alterum Domitianum; repente ex tenuiſſima ſuſpicione, tantum non ipſo eius Conſulatu interemit: quo maxime facto maturauit ſibi exitum.] hæc Suetonius: qui & immenſa prodigia, quæ octo ſequentibus menſibus, quibus vixit, contigerunt, proſequitur recenſere. Sed quod ignauiæ atque inertiæ nomine Flauium Clementem ſugillet, ex eo accidit, quòd Chriſtiani tranquillioris vitæ cupidi, ac proinde pacifici, vrbanos ſtrepitus & Palatij ac curiarum tumultus vitare ſolerent. Vetus enim ac frequens hęc erat in Gentilium ore in Chriſtianos ſolita iactari contumelia, nimirum quòd eſſent inertes: quam quidem refellens Tertullianus [b] hęc ait: Sed alio quoque iniuriarum titulo poſtulamur, & infructuoſi in negotijs dicimur.] ſed in prauis operib. Chriſtianos omnino frigidos inerteſque ſe habere, in bonis autem ſtudioſos ac ſedulos eſſe, pluribus monſtrat. Quamobrem, quod erat ſummæ virtutis ſpecimen in Clemente; quòd, cum filios Imperatores poſſet habere, dummodo eadem quæ Domitianus numina coleret, prætuliſſet his omnibus ignominiam crucis; Suetonius contemptiſſimæ adſcribit inertiæ. D E

a Sueton in Domit. c. 15.

b Tert. in Apolog. c. 42. 43. 44. 45.

II. Ceterum non tantum eam ob cauſam in ipſum Clementem Exconſulem, ſed & in vxorem, & neptem, atque alios eius domeſticos Chriſti religionem profitentes, a Domitiano excitatam perſecutionem ſæuiſſe, ſed multo acrius in alios Chriſtianos tunc Romæ agentes graſſatam eſſe, Ethnici hiſtorici quoque teſtantur. Sed quæ ab vno eorum eſſent memoriæ commendata, ſic ſcribit Euſebius [c]: Tantopere vero temporibus illis, quæ ſupra demonſtrauimus, noſtræ fidei doctrina ſplendeſcebat, vt ij etiam ſcriptores, qui a ſermone & diſciplina religionis noſtræ videtur prorſus alieni, hiſtoriarum ſuarum monumentis cum pſecutionem, tum martyria, q̃ id temporis geſta erant, tradere, minime grauati fuerint. Qui etiam temporum ordinem accurate & tamquam ad amuſſim obſeruabant; narrabantque Flauiam Domitillam, ex ſorore Flauij Clementis (qui vnus ex Conſulibus tum Romæ fuit) prægnatã, cum alijs pleriſq; ob Chriſti teſtimonium anno decimo quinto

c Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 14.

De Flauia Domitilla.

A quinto Domitiani, in inſulam Pontiam ſupplicij & mulctæ cauſa extruſam.] hæc Euſebius: qui & vnde hæc acceperit, in Chronico declarat, ſic dicens: Scribit Brutius plurimos Chriſtianorum ſub Domitiano feciſſe martyrium; inter quos & Flauiam Domitillam, Flauij Clementis Conſulis ex ſorore neptem, in inſulam Pontiam relegatam, quia ſe Chriſtianam eſſe teſtata eſt.] hæc Euſebius (vt ait) ex Brutio, ſeu (vt verius legendum putamus) ex Erutio Claro illuſtri viro, ad quem extant litteræ Plinij [a] Iunioris: nam de Brutio nullam reperimus mentionem. Ceterum Erutius ab eo ſũmopere cum multis alijs, tum etiam eruditione laudatur, dum ſcribit ad Apollinarem [b]. Niſi velimus Brutium hunc, quem citat Euſebius, eſſe Brutianum illum virum clariſſimum, cuius idem Plinius meminit ſcribens ad Tyronem [c], quem conſtat his diebus vixiſſe: ſed is an aliquid, quod ad hiſtoriam pertinet, memoriæ commendarit, incertũ eſt. At ſiue ex his aliquis, aliusve quis fuerit, haud curandum eſt.

a Plinius lib. 1. epiſt. 16.
b Idem de eod. lib. 2. epiſt. 9.
c Plinius lib. 6. epiſt. 22.

III. Sed & in hoc illud conſiderandum: ſi Ethnicus auctor hiſce noſtris rebus & præclaris admodum facinoribus ſuam ipſius hiſtoriam illuſtrari arbitratus eſt: haud putandum, tam ſegnes ac de fides fuiſſe Chriſtianos, vt ea ſcriptis mandare neglexerint. Etenim cum aliorum, tum Clementis
B Papæ potiſſimum in his inuigilaſſe ſtudium, certum eſt: nam ab eo ad hoc opus fuerunt inſtituti ſeptem Notarij, quibus & ad id præſtandum regiones vrbis diuiſit: qui (quod habet liber de Romanis Pontificibus nomine Damaſi) Acta martyrum ſolicite & curioſe per regiones quiſq. ſuas perquirerent, atque conſcriberent. Quod plane argumento eſt, non vno tantum in loco Vrbis de Chriſtianis carnificinas exerceri ſolitas, ſed multis, ſecundum illud [d] Prudentij, etiam ſuperius recitatum:

Clementis Papæ opus.

d Prudent. Periſteph. hym. 11.

Non contentus humum celſa intra mœnia Romæ
Tingere iuſtorum cædibus aſſiduis:
Ianiculum cum iam madidum, fora, roſtra, Suburram.
Cerneret eluuie ſanguinis effluere.]

IV. At non Brutius tantum (ſiue dicere malimus, Erutius) ea de Chriſtianis ſcriptorum monumẽtis teſtata reliquit; ſed & Dio de Flauio Clemente, Flauiæ Domitillæ patruo, & eius vxore Flauia item Domitilla dicta, iiſdemque Chriſtianæ fidei fortiſſimis teſtibus (vt qui eius teſtandæ cauſa ſpreuere Imperium, & ſubiere martyrium) hæc paucis ſcribit: Eodem anno Domitianus cũ mul
C tos alios, tum vero Flauium Clementem Conſulem (etſi nepos eius erat, duxeratque vxorem Flauiam Domitillam propinquam ipſius) morte affecit, illato ambobus crimine ἀθεότητος: cuius rei cauſa, multi, qui in mores Iudæorum tranſierant, damnati ſunt; quorum pars occiſa eſt, pars ſpoliata facultatibus. Domitilla tantummodo in Pandatariam relegata eſt.] hæc Dio, haud dubium de Chriſtianis intelligens: ludibrij enim cauſa in mores Iudæorum tranſire dicebantur, qui abiecta deorum ſuperſtitione, Chriſtianam religionem inciperent profiteri: tum quòd e Iudæis Chriſtiani deſcenderent; tum etiam quòd ſicut illi, idola omnia execrantes ab illis æque impij dicerentur. Quis enim ſibi perſuadeat, Romanorum nobiliſſimos, hoc potiſſimum tempore, quo Iudæorum ciuitas & templum a Romanis ipſis eſſet exciſum, & ipſi penitus profligati, & infames vbique reddiri, tam cupidos fuiſſe Iudaicæ ſuperſtitionis, vt eius aſſequendæ cauſa, bonorum omnium ac vitæ etiam diſpendium ſubire vellent? Quibus vero contumeliis, Romæ præſertim, proſcinderetur Iudaica ſuperſtitio, Martialis & Iuuenalis locupletes teſtes ſunt. Ceterum frequenter Iudaico nomine Chriſtianam religionem Gentiles eſſe ſolitos conſignare, multis aliis in locis ante demonſtrauimus.

Flauia Domitilla relegata in inſulam.

V. D Sed quod pertinet ad Flauiam Domitillam (niſi in citatis modo hiſtoricis error inſit) iam duas habemus Flauias Domitillas diuerſis in locis pro Chriſtiana religione exules, nempe amitam, atque neptem. Ad hæc etiam ſpectare perſpicuum eſt, quod ait Tacitus in Vita Iulij Agricolæ ante funera ciuium vita functi, his verbis: Non vidit Agricola obſeſſam curiam, clauſum armis Senatum, & eadem ſtrage tot Conſularium cædes, tot nobiliſſimarum feminarum exilia & fugas.] Eiuſdem nominis atque familiæ aliæ quoque fuerant, nempe Flauia Domitilla vxor Veſpaſiani, ex qua (vt Suetonius [e] tradit) nati ſunt Titus & Domitianus Imperatores, & horum ſoror alia Flauia Domitilla; ſed tam mater quàm filia defunctæ ſunt cum Veſpaſianus adhuc priuatus ageret: maior autem Flauia Domitilla, Cæſarum mater, relata fuit inter diuos, & in eius honorem inſtituti ſunt ſacerdotes, qui dicerentur Flauiæ Domitillæ, vt vetus docet inſcriptio [f], colebaturque in templo gentis Flauiæ [g], quod in ſexta regione ad Malum punicum, ſic dictum vicum, poſitum erat. Sed de Flauia Domitilla Clementis vxore Philoſtratus [h] eſt hallucinatus, dum eam dicit fuiſſe ſororem Domitiani Imperatoris: nam eius ſororem ita dictam, ex Veſpaſiano & Flauia Domitilla matre genitam, defunctam eſſe (vt diximus) cum adhuc pater priuatus eſſet, Suetonius [i] & alii tradiderunt.

Flauiæ Domitillæ plures.

e Suetonius in Veſpaſ. c. 3.
f Apud Panuin. Vrb. Roma. pag. 300.
g Suetonius in Domit. c. 1.
h Philoſtr. lib. 8.
i Suetonius in Veſpaſ. c. 3.

VI. E Quæ vero celebrior ceteris habetur Flauia Domitilla Clementis Conſulis neptis virgo, primum (vt dictum eſt) in Pontiam inſulam relegata, ac demum (vt dicemus) egregio martyrio nobilitata ac illuſtrata, illa ipſa eſt, cuius annua celebritas agitur ſeptima die Maij. Hæc igitur matre Plancilla, Clementis Conſulis ſorore (vt habet Euſebius) & non vxore, genita eſt: quæ baptizata a S. Petro principe Apoſtolorum, eodem prope anno quo crucis ſupplicium ſubiit, ex hac vita ſubducta eſt. Verum Flauiam Domitillam eius filiam ad pietatem inſtituit Clemẽs Romanus Epiſcopus: qui eamdem, cum virginitatem ſuam Deo vouiſſet, ſacro velamine conſecrauit. Eo n. deſiderio dedicandæ Chriſto virginitatis accenſa fuit in primis ſermonibus Nerei & Achillei eunuchorum, quos S. Petrus ad fidem Chriſtianam amplexandam conuerterat. Sed cum iidem ſecuti eſſent eam in inſulam, inde abſtracti, & Tarracinã miſſi, ibi ſub Memmio Rufo Conſulari, poſt tormenta ſuſcepta, pœna capitis damnati ſunt. Verum Flauia Domitilla poſt exiliũ, tandem ſub Traiano (vt ſuo loco dicemus) nobile martyrium conſummauit. Sed hæc omnia fuſius in dictorũ

Flauia Domitilla Virgo & Martyr.

a Apud Surium 7. Maij. b Hieron. epiſt. 27.

martyrum Actis [a]. De Pontia inſula, exilio Flauiæ Domitillæ egregie illuſtrata, S. Hieronymus [b], cum de Paula agit Roma Hieroſolymam nauigante, hæc ait: Delata ad inſulam Pontiam, quam clariſſimæ quodam feminarum ſub Domitiano Principe pro confeſſione nominis Chriſtiani Flauiæ Domitillæ nobilitauit exilium: videnſque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, ſumptis fidei alis, &c.] hæc Hieronymus. Atque de Flauia Domitilla modo ſatis. A

VII. *De Clemente cõſulari Martyre.*

Sed quod pertinet ad Clementem Conſulem eius patruum: cum ex Dionis ſententia ſuperius recitata, quaſi impius, quòd Chriſtianus cum eſſet, deos non coleret, occiſus eſſet; ac proinde martyrij titulo meritiſſimus iure cenſeri debeat: quòd eius mentio nulla in Martyrologio vel alijs antiquitatis monumentis habeatur; iniuria temporum id eueniſſe putamus; factumq; eſſe, vt ſi qua eiuſdem Clementis nobiliſſimi martyris memoria reliqua eſſet poſt noſtrarum ſcripturarũ Diocletiani tempore naufragia, omnes Clementem Romanum Pontificem mente concipientes, vnũ eumdemque nominibus, confuſis atque perſonis, Clementem eſſe exiſtimarint. At quãtũ in Chriſtianos ceteros furens illa pſecutio fuerit debacchata, quæ tam caros ipſius Imperatoris ſuſtulit, quiuis facile intelligat.

VIII. *De crudelitate Domitiani.*

c Martial. lib. 1. epigram. 7. de pœna Laureoli. d Iuuenal. ſatyr. 3 in fine. e Herod. lib. 1.

Sed quod ad ſæuitiam Domitiani ſignificandã ſpectat: nec illud prætermittendum eſt ſilentio, B conſueuiſſe etiam Domitianum præ nimia crudelitate, caſus tragicos in miſerorũ corpora in theatro ex vero repræſentare: quod epigramma Martialis de vera cruce Laureoli [c] & alijs aperte ſignificat, & Iuuenalis [d] hæc eadem deplorans tempora his verſibus:

Qua fornace graues, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus: vt timeas, ne
Vomer deficiat, ne marra & ſarcula deſint. &c.]

Vnde merito de eo ait Herodianus [e]: Nihil ſibi ad extremam crudelitatem reliqui fecit.]

IX. f Iuuen. ſatyr. 4. in fine.

Verum cum tam atrociter in Chriſtianos perſecutionis impetus fureret, meruit Domitianus, vlciſcente iam numine, tandem gladio tolli. Quod egregie Iuuenalis [f] verſibus cecinit: licet more Gentilium, ignominiæ cauſa Chriſtianos, perinde ac viliſſimas perſonas, cerdones appellet, ſic dicens:

Atque vtinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſæuitiæ, claras quibus abſtulit Vrbi
Illuſtreſque animas impune, & vindice nullo. C
Sed perijt, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat. Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.]

Domitianus occiditur.

g Sueton. in Domit. c. 17. h Philoſt. lib. 8. i Dio in Domit.

hæc ille, qui propter effuſum Chriſtianum ſanguinem Domitianum fuiſſe necatum putauit. nam cum ait, tunc illum perijſſe, cum cerdonibus timendus eſſe cœperat; haud dubium alludit ad necem ipſi illatam a Stephano Flauiæ Domitillæ Chriſtianæ feminæ, quam in inſulã ab eo diximus relegatam, procuratore: qui ſimulans ſe de coniurationis indicio illi offerre libellum; e brachio, ꝙ ad collum appenſum, fractam manum fingens, doloſe geſtabat, exerens gladium, atque percutiẽs, fortiter agens, illum ſe defendentem confodit, atque necauit. Sed hæc pluribus Suetonius [g], Philoſtratus [h], Dio [i], & alij, licet diuerſo modo rem geſtam referant. Occiſus eſt igitur Domitianus (vt idem Suetonius tradit) decimoquarto Kalendas Octobris, anno ætatis ſuæ quadrageſimoquinto, Imperij decimoquinto, ac die præterea quinto.

X. *Domitiani memoria deleta.* k Macrob. Saturnal. li. 1. c. 12.

Flagrabant (inquit Dio in Nerua) odio in Domitianum ciues: quare ſtatuæ omnes tum aureę, tum argenteæ, in illius honorem conſtitutæ, ſubito in maſſam conflatæ fuerunt. Arcus præterea in eiuſdem vnius titulum & nomen ſubſtructi euertũtur.] Nomen inſuper ipſius e ſaxis radi iuſſum, D Macrobius [k] teſtatur, ſic dicens: Octobrem vero ſuo nomine Domitianus inuaſerat: ſed vti infauſtum vocabulum ex omni ære vel ſaxo placuit eradi, menſis quoque vſurpatione tyrannicæ appellationis exutus eſt.] At hæc, cum Nerua Imp. deſignatus eſſet, ſunt a ciuibus facta.

XI. *Martyres paſſi ſub Domitiano.*

l Martyrolog. Rom. & aliæ 30. April. m ibid. 8. Ianu. n Ibid. 28. Maij.

Sed antequam de Nerua, eius in Imperium ſucceſſore, agamus, præſtat hic ſummatim relegere præclariſſimos martyres, qui ſub eadem Domitiani Imp. perſecutione diuerſis in locis glorioſo martyrio Dei Eccleſiam ſuo ſanguine illuſtrarunt. Inter eos enituit in primis S. Eutropius Epiſcopus Santonenſis, ad Gallias ordinatus Epiſcopus a Clemente miſſus; quem ferunt Hieroſolymis olim verſatum, Chriſtum vidiſſe, ipſumque allocutum eſſe. Hic igitur a Galliarum Præfecto, quòd aduerſus Gallorum ſuperſtitionem, nouam videretur religionem inducere, necari iubetur [l]. Eadem graſſante perſecutione, in Gallijs itidem Lucianus [m] Epiſcopus Bellouacenſis, Maximianus & Iulianus presbyteri occiſi ſunt: Carnoti vero Caraunus [n], item Nicaſius Epiſcopus Rotomagenſis, Quirinus presbyter, Scubiculus diaconus, Patiẽtia virgo, & alij. Paſſus etiam eadem Domitiani pſecutione S. Romulus Feſulanus in Tuſcia Epiſcopus, qui illuc a Petro Apoſtolo ad prædicandum Euangelium miſſus fuit, & alij fere innumeri, quorum nomina exciderunt: hi enim E clariores habiti ſunt.

XII. *Nerua imperat ac reſtituit Chriſtianos exules.*

o Dio in Nerua.

Sublato iam Domitiano Imperatore, Nerua Cocceius, tam Senatus conſenſu quàm militum, ſuſcepit Imperium, tenuitque annũ vnum, menſes quatuor, & dies nouem: cuius egregias laudes hiſtorici, qui res ipſius geſtas ſcripſerunt, mirifice prædicarunt. Nouo enim Principe, qui reſpectu Domitiani viſus eſt optimus, cum Vrbs ipſa in primis, tum Orbis quoque Romanus Domitiani ſæuitia fatigatus, reſpirare paululum cœpit. Hic igitur cum primum libetas Imperij habenas moderari cœpit, nihil antiquius habuit, quàm Chriſtianos a Domitiano impietatis titulo condemnatos, atque exules factos, poſtliminio reſtituere: vetare inſuper, ne quis vlterius, qui deos non coleret, Chriſtianamque religionem ſectaretur, vt impietatis reus accuſaretur; hæc enim Dio his verbis teſtatur [o]: Ceterum Nerua, omnes qui impietatis in deos rei fuerant, abſolui voluit, & exules in patriã reduxit.] & paulo poſt: Edicto vetuit, ne liceret, aut impietatis, aut Iudaicæ ſectę (*eo nomine, vt alias dictum eſt, Chriſtianos ſignificabant*) quempiam dehinc inſimulari.] hæc Dio. Quamobrem

A brem tum Flauiam Domitillam ſeniorem, atque iuniorem, tum alios ſuos a Domitiano in inſu-
lam relegatos, Romam eſſe reuerſos, affirmare opus eſt, licet quæ extant ipſorũ Acta de his nihil
habeant: immo ſub Nerua paſſos tradunt ex illis Maronẽ, Eutychetem, et Victorinũ: ſed ſub Ner
ua Traiano id accidiſſe, Romanum Martyrologium [a] reſtitutum aſſirmat. Quomodo vero ijdẽ a Rom. Martyr. die 15. April.
omnes ſub Traiano ſubierint martyrium, ſuo loco dicemus, Suſtulit & Nerua Imperator grauiſ-
ſima illa tributa, quibus Iudaicus populus (vt dictum eſt) ſub Domitiano grauiſſime preſſus erat
argẽteus enim nũmus id exprimit huiuſmodi inſcriptione atq. imagine: FISCI IVDAICI CA
LVMMIA SVBLATA S. C. palmaq. eſt in medio poſita, prout hic ex nũmo vides expreſſum.

B

b

b Lælij Paſqualini Rom.

Sed quod ad palmam ſpectat. Iudæam prouinciam eo ſigno exprimi ſolitam, tũ ex his tũ ex alijs
veteribus monumentis, omnes æque conſentiunt. Sed cur ita? quod ferax ſit prouincia illa palmis
quod non ſolum diuinæ Scripturæ teſtificationibus compertum habetur, ſed etiam ſcriptorum Gẽ
tilium aſſertione, Plinij [c], Srabonis [d], & aliorum: & ſi quidem aliæ prouinciæ in Oriente palmis
abundent, Iudæam ceteris præſtare, ob eamq. rem eſſe inclytã Plinius [e] æque tradit. Sed & ab ip- c Plin. li. 5. c. 17.
ſis Iudæis palmæ figurã intra tẽpli ornamenta frequenter receptã eſſe docent diuinæ [f] Scripturæ. d Strab. libr. 16.
Erat & apud Ægyptios palma figura hieroglyphica anni, quod (vt Orus Apollo teſtatur) ipſa ſo- e Plin. lib. 13. ca. 4.
la arbor ex omnib. ad ſingulos Lunæ ortus ſingulos etiã ramos procreet, ita vt duodecim ramo- f 3. Reg. 6. 7.
rum productione annus expleatur. fortaſſe & hanc ob cauſam apud Iudæos, Lunarium menſium 2. Paral. 3.
C obſeruãtiſſimos, maiori quam ceteræ arbores in pretio habita. Quod autem ad tributum Iudaicũ Ezech. 40. 41.
ſublatum: quam calumnioſe a Domitiano Imp. impoſitũ fuerit, & quã acerbiſſime exactum, ſuo
loco ſuperius dictum eſt ex Suetonio & alijs.

Sed quod ad edictum pertinet de reſtituendis exulibus eiuſdem vigore Ioannes Apoſtolus,
qui in Patmon a Domitiano fuerat relegatus, exilio ſoluitur, atque Epheſum reuertitur: vbi tradit XIII.
Euſebius [g] denuo ſedem ac domicilium rerum ſuarum colocaſſe, atque Aſiæ Eccleſias gubernaſ *Ioannes Apoſtolus reuerſus Epheſum.*
ſe. Sed de rebus ab eo geſtis in Aſia, poſtquam exilio liber illuc acceſſit, hæc ex Clemẽte Alexã-
drino Euſebius recitat [h], ſic dicens; Poſterior autem teſtis, Clemens ſcilicet, in eo opere quod in-
ſcripſit: Quis ſit ille diues, qui ſaluetur: vt primum ipſum tempus cõmõſtrauit, hiſtoriam pariter g Euſebius hiſt. lib. 3. c. 15.
cum primis neceſſariam, his præſertim qui ex honeſtis vtilibusq. rebus audiendis aliquid capiũt h Euſebius hiſt. lib. 3. c. 17.
oblectationis, adiungit. Sumamus igitur in manus hiſtoriam, & legamus. Sic vero ſe habet:

Audite fabulam: quid dixi fabulam? immo veram & certam hiſtoriam de Ioãne Apoſtolo me
moratam, quæ nobis conſtanter tradita eſt, & memoria firme cuſtodita. Vbi vero tyranno mor- XIV.
tuo, ex inſula Patmo erat Epheſum reuerſus, quorumdam rogatu ad finitimas gentes proficiſci-
D tur, hic Epiſcopos conſtituturus, illic integras Eccleſias rite diſpenſaturus, alibi certos homines,
ſibi ſpiritus ſancti inſtinctu demonſtratos, in clerum delecturus. At cum ad vrbem quamdam non
longe inde diſtantem, cuius etiam nomen nulli memorant, ſe cõtuliſſet: & alia quoque officia, quæ
ad animos fratrum inter ſe diſſidentium conciliandos pertinebant, obijſſet: ad extremum adole-
ſcentulum, corporis viribus valentem, vultu & oris conformatione venuſtum, animi impetu fla-
grantem, forte conſpicatus, ſtatim in eum, qui ibi Epiſcopus erat conſtitutus, oculos conuertit, eſi
que ſic affatus eſt: Hunc adoleſcentulum omni ſtudio, cura, & cogitatione, coram Eccleſia & Chri
ſto teſte, tibi tuæq. fidei commẽdo. Quem cum Epiſcopus in ſuam tutelam accepiſſet, & omnia ſe
facturum ſuiſſet pollicitus; Ioannes eamdem iterum atque iterum illi ediſſerit, eiusq. fidem con-
teſtatur. Epheſum deinde redit. Epiſcopus ille adoloſcentulum ſibi concreditum in domum ſuam
recipiens, educauit pro ſuo, in officio continuit, fouitq. humaniter: ad extremum baptiſmi ſacra-
mento illuminat.

Poſtea vero vbi ſigillo Domini (*nempe ſacramento confirmationis, vt addit interpres*) tamqnam
E perfecta tutaq. eius animæ cuſtodia obſignaſſet, nonnihil de cura & obſeruatione in eo inſtituen- XV.
do ſuſcepta remiſit. Quem quidem non ſolum liberior viuendi poteſtas, quam fuerat paulo ante *Lapſus adoleſcentis.*
tempus adeptus, verum etiam quidam adoleſcentes eius æquales otio languidi, inertia diſſoluti,
& omni malorum genere aſſuefacti corruperunt. Et primum exquiſitis conuiuiorum opiparorũ
delicijs alliciunt, inuitumq. noctu deinde educentes, ad furti ſocietatem coeundam attrahunt: tũ
maiora moliri flagitia hortantur. Iſte pedetentim aſſueſcit; & propter generoſam animi magnitu-
dinẽ, tamquam equus effrenatus, & nimiũ ſibi ſuisq. viribus præfidens, extra rectam viam impe-
tu fertur; frenaq. acriter præmordens, procliuius in profundum vitiorum gurgitem ſe præcipitat.
Atque cum iã in deſperationem ſalutis in Deo ſitæ veniret, deinceps non de exiguis noxis cogita-
uit: ſed maximis quibuſdã ac nefarijs facinoribus admiſſis, vbi ſemel omni improbitate & neqtia
perditus euaſerat, nullam non ſceleris labem ex æquo cum alijs contrahere ſecum ſtatuit. Illis igi
tur in familiaritatem adſcitis, & magna latronum turba collecta, animo prompto paratoq. ſe du
cem manu violentiſſimum, ſanguinis effuſione crudeliſſimum, ſeueritate denique acerbiſſimum
præbuit.

Interea

XVI.

Ioannes requirit male cuſtoditum depoſitum.

Interea temporis, vbi neceſſaria ad rem incidebat occaſio, Ioannes accerſitur. Ille vbi alias res quarum gratia venerat, recta ratione diſpoſuiſſet: Age, inquit, Epiſcope, depoſitum nobis redde, quod ego & Chriſtus Eccleſia teſte, quam gubernas, tibi commiſimus. Hic vero primo attonitus obſtupuit, arbitratus pecuniam, quam numquam acceperat, a ſe per fraudem & dolum malum repeti: & tamen neque facile credere poterat ea a ſe repoſci per calumniam, quæ nentiquam habuiſſet; neque Ioanni depoſitum repetenti omnino diffidere. Verum ſimulatque Ioãnes dixerat: Adoleſcentulum repeto, & animã fratris: ſenex demiſſo vultu ingemiſcens: & item lacrymans: Ille, inquit, mortuus eſt. Quomodo & quo genere mortis? Deo, inquit, mortuus eſt: nam nequam, & perditus, & vno verbo, latro euaſit; & iam pro eccleſia, in qua verſabatur, montem cum nefaria hominum ſui ſimilium turba occupat. Apoſtolus ergo veſte dilacerata, ingẽti cum gemitu caput feriẽs: Bonum, inquit, cuſtodem animæ fratris tui te reliqui. Equus iã iã mihi adſit, & dux aliquis itineris. Inde ab eccleſia, ita vt erat, cum feſtinatione ſe proripuit. Profectus autem ad locum, a primis latronum excubitoribus prehenditur: qui neque fugam parans neque euitare ſtudens, ſed vociferans admodum, dixit: Huc huius rei cauſa acceſſi; me ad principem veſtrum deducite. Qui quidẽ ad tempus, vt erat armatus, expectabat. A

XVII.

Reuocatur demum adoleſcẽs a Ioanne.

B Verum vt Ioannem aduentantem agnouerat, præ pudore fugam capeſſit. Hic vero ætatis ſuæ oblitus, illum pro viribus propere inſequitur; atque clamans: Quid, inquit, fili, me tuum ipſius patrem inermem & ætate confectum fugis? Miſerere laboris mei, fili; ne formides: adhuc tibi ſalutis ſpes reliqua eſt: ego Chriſto pro te reddam rationem; &, ſi ſit opus, pro te lubens mortem oppetam, ſicut Dominus pro omnibus nobis pro tua anima meam dabo: confiſe, crede: Chriſtus me miſit ad te. Ille vbi hæc audiuerat: primum oculis humi defixis, conſtitit; deinde arma abiecit: tũ horrore perfuſus grauiter & acerbe lamentatus eſt: ſenem ad ſe aduentantem complectitur: fletu & mærore, quoad poterat, pro culpa ſatisfacit; & dextera ſola occultata, lacrymarum vnda ſecundo baptizatur. Apoſtolus rata & conſtanti aſſeueratione, ei ſe a Saluatore veniam & remiſſionem peccatorum precibus ſuis impetraturum pollicetur: atque ad genua accidens, ipſam manũ dexteram tamquam aqua pœnitentiæ ablutam purgatamq. oſculatus, illum ad eccleſiam reducit. Crebris item precibus Deum pro illo inuocat, continuis ieiunijs vna cũ eo ſe macerat, varijs diuinæ ſapientiæ ſententijs eius animum, quaſi quibuſdam blanditijs mitigat, tranquillatq. neque prius (vt fertur) inde deceſſit, quam illum eccleſiæ miniſterio præfeciſſet. Cuius conuerſione magnum C veræ pœnitentiæ exemplum, præclarum ſecundæ regenerationis ſpecimen, illuſtraſq; denique trophæum a peccatis reſurrectionis, per exteriora pœnitentiæ ſigna hominibus propoſuit ad imitandum. Iſta a Clemente hoc modo præſcripta, tum ad rei geſtæ cognitionem, tum ad vtilitatem legentium accomodata, iſtum locum obtineant.] hucuſque Euſebius.

XVIII.

Teſtes veritatis Hiſtoriæ.

Ioãnes Chryſoſtomus ad Theodorum lapſum ſcribẽs, eiuſdẽ adoleſcentis exẽplo eũ ad meliorem frugem reuocare conatus, hæc ait: Quæ geſta ſunt cum illo iuuene, qui pridem diſcipulus fuit Ioannis illius filij Zebedæi, deinde longo tempore ducem egit latronum; iterũ a ſanctis manibus beati ſenis interceptus, in ſuperiorem virtutem e luſtro, e ſpelunca latronum, penetrauit, ipſe non ignoras: noſti enim non minus quam ego. Sepenumero te admirantẽ audiui referre beati viri cõdeſcenſum, & manſuetudinem, & ſuauitatem illicem: quoniam prior cruentam dexteram exoſculatus eſt, hærens in amplexu adoleſcentis, & ea via reduxit ad amiſſam virtutem.] hæc Chryſoſtomus, vt rem abſque vlla dubitatione teſtatam, ſummatim retulit. Citat eamdem hiſtoriam Caſſianus [a], & alij plures. Sed & Antiochus [b] monachus ſcriptor nobilis, qui claruit Zenonis Imp. temporibus, eamdem recitans, Irenæum ipſius allegat auctorem.

a Caſſian. colla. 24 c. 11.
b Antioch. ſer. 112.

XIX.

De miraculis Ioannis.

Adduntur ad hæc alia multa miranda a Ioanne peracta, vt mutatio virgarum in aurum, & ſaxorum in gemmas: ſed quia ſunt apocrypha, æque reiicienda putamus. Ferunt & viduam necnon adoleſcentem defunctos ab eodem Ioanne eſſe reuocatos ad vitam: ſed hæc ex Pſeudoprochoro, vel alijs, quorum fides in omnibus non probatur. Illud vero de mortuo homine ad vitam reſtituto, firmum habetur, & teſtimonio Apollonij antiquioris Theologi quem citat Euſebius [c], comprobatur. Confirmat hoc ipſum Sozomenus [d] ſic dicens: Non ſolum Petrus Apoſtolus mortuum ſuſcitauit, ſed & Ioannes Euangeliſta Epheſi, Philippi filiæ Hierapoli; & eadem a multis tum veteribus, tum noſtri temporis pijs viris (*nempe ab Epiphanio inter alios*) eſſe geſta reperies.] Plura ſane eademq. magna edita eſſe a Ioanne miracula, cum reuerſus eſt Epheſum, vt credamus, illud magnopere perſuadet; quod Apollonius Tyanæus, magus illorum temporum (vt dictum eſt) famoſiſſimus, ei ob oculos poſitus erat: qui cum ſe exemiſſet e manibus Domitiani, qui eum Romæ detinuit vinctum in carcere, ab Vrbe recedens, & per Græciam ſe in Aſiam conferens, Epheſi morabatur. Oportuit igitur, vt olim Petrum aduerſus Simonem magum, ſic Ioannem magna virtute E in magum obniti, ne, qui credidiſſent, eius malis artibus in præceps adducerentur; & eo magis, cũ præſertim recens eſſet exemplum, quo Apollonius magnam de ſe apud Epheſios exiſtimationem concitauerat. Quodnam vero id fuerit, breuiter enarrare, operæpretium ducimus.

c Euſebi lib. 5. c. 17. in fine.
d Sozom lib. 7. cap. 26.

D

XX.

Apollonius necem Domitiani nunciat Epheſiis.

Hoc ipſo anno, quo diximus Domitianum a Stephano liberto Clementis eſſe necatum, idem Apollonius eiuſmodi facto Epheſios in admirationem adduxit. Nam ea ipſa die & hora, qua Imperator gladio a Stephano impetebatur, Apollonio concionem habenti ad populum, in media oratione (inquit Philoſtratus [e]) nouum quid & incredibile occurrit. Nam conciſe magis quã conſueuerat, verba proferens; tandem quaſi horum, quæ dicere vellet, oblitus, conticuit, toruis oculis in terram aſpiciens. Tres inde aut quatuor paſſus e loco vbi conſtiterat progreſſus; Percute tyrannum, percute tyrannum, clamabat: non vt qui e ſpeculo veritatis imaginem traheret, ſed qui res ipſas ante ſe fieri videret, & auxilium afferre conaretur. Cum ſtuperent Epheſii, qui frequẽtes aderant: ſubſiſtens Apollonius, ſicut facere ſolent, qui rem aliquam, dum fit, videntes, quo tandem euaſura ſit expectant: tandem, Confidite, inquit, o viri; Tyrannus namque occiſus eſt hodie; quid

e Philoſtratus lib. 8.

autem

A autem dixi,hodie?immo potius hoc ipſo temporis momento,ita me Pallas adiuuet. Cumque illũ inſanire putarent Epheſii,cuperent tamen vera eſſe quæ diceret,ſed propter periculi magnitudinem talibus verbis aures præbere metuerent: Non miror,inquit Apollonius, vos mihi non adhibere fidem,iam nunc ea narranti apud vos,quæ nondum omnes qui Romæ ſunt cognouere. ſed iam ecce cognoſcunt.]

XXI. *Epheſi erga Apollonium propenſiores.*

Hæc vera eſſe,quæ ab Apollonio dicta erant,cum poſtmodum tabellarii cum litteris feſtinantes,certo firmarent,vix credi poteſt,ad quantam ille de ſe Epheſios admirationem ac pariter æſtimationem adduxerit;vt tum his,tum ceteris ibidem rebus ab eo geſtis, eundem vt quempiam deorum colerent.neſcientes enim,vnde hæc occulta ſcire Apollonio ſuppeditaretur,eum, proinde ac ſi plusquàm homo eſſet,plurimi faciebant;quippe qui Epheſi agens,quæ Romæ herēt,ſpectare oculis videretur.At hæc haud mirabitur,qui conſiderauerit,peculiare id fuiſſe magorum, vt per parhedos ipſos,quos vocant,familiares dæmones,imagines rerum quæ longe abeſſent, ob oculos mentis repræſentatas inſpicerent. Nam,vt de multis aliis taceamus, Iulianus Apoſtata
B (quod ſuo loco dicturi ſumus fuſius)eiuſmodi arte, quæ Romæ vel alibi in Occidentali Imperio agerentur,ipſe,cum eſſet in Oriente,noſſe curabat. Ceterùm apud rerum ignaros magna hæc in Eccleſia Epheſina potuit eſſe tentatio:quamobrem ne eiuſmodi Tyanæi impoſturis Chriſtiana religio diſpendium aliquod pateretur,opportune his diebus reuerſus Ioannes ad Epheſios,mortuum quem diximus,ſuſcitauit,& alia complura(vt par eſt credere)mirabilia eſt operatus.

XXII. [a] Dionyſius epiſt.10.

Cum vero de reſtitutione Ioannis nuncium accepiſſet Dionyſius Athenarum Epiſcopus, ſicut ad eum olim exulem in inſulam relegatum ſcripſerat [a] fore, vt breui mutuo congreſſu inuicem iungerentur:illum mox Epheſum conueniſſe,æquum eſt opinari.At hæc tempora Dionyſium egiſſe in Oriente,facile omnes conſentiunt:poſt hæc vero,fortaſſe Ioannis conſilio,Romam ad Clementem Pontificem ſe contuliſſe,ab eodemq; vna cum Ruſtico & Eleuterio in Gallias eſſe amandatum,fidem faciunt,qui ex antiquioribus monumentis eius res geſtas ſcriptis memoriæ prodiderunt. Mittendi in Gallias tam inſignem totaq; Eccleſia ſpectatum virum, ea fere neceſſitas incumbebat;quod primi illi a Petro ad prædicandum ibidem Euangelium miſſi diſcipuli,vita functi erant,quorum aliquos(vt dictum eſt)gladius ſæuientis Domitiani ſuſtulerat. Martialis enim antiquus diſcipulus vita functus erat.Sub eodem Domitiano pariter obiiſſe diem Eutropiũ,
C Lucianum,& alios,iam nuper eſt dictum.Quamobrem nobiliſſimæ Gallicanæ iam coaleſcenti Eccleſiæ paſtoribus deſtitutæ,Clemens,qui alios eodem miſerat,opportune conſuluit, vt Dionyſium in Gallias mitteret.

Dionyſius mittitur in Gallias.

XXIII. *Epiſcopi Athenienſes:* [b] Euſeb.lib.4.c.22.& Hiero.de Script. Eccleſ.in Quadrato. [c] Hippol.de 72. diſcipulis.

Hæc cum plurimorum auctoritate teſtata habeantur: qui de his dubitant, dicant, velim,quæ ratio eſſe potuit,quæve cauſa interceſſit,vt viuente adhuc Dionyſio, Publius daretur Epiſcopus Athenieñſibus,& poſt eum Quadratus? Nam cum (vt ſuo loco dicemus) Dionyſius ſub Hadriano Imp.conſummarit martyrium;ad illud plane conſtat [b] tempus Quadratum rexiſſe Eccleſiam Athenienſium,& ante eum Publium: quinimo & Narciſſus Domini diſcipulus ante hos omnes poſt Dionyſium ab Hippolyto [c] ponitur:vt ſatis ex his appareat,illos,viuere adhuc Dionyſio,creatos eſſe Athenarum Epiſcopos,nimirum quod ille fuiſſet alio amādatus.Sed quonam? certe ad alias ciuitates vel prouincias,quam in Galliam nuſquam eſſe, nulla prorſus vel leuis memoria extat,vel coniectura. Nec exiſtimare fas eſt,eum hiſce temporibus, omnibus Apoſtolis, vno excepto Ioanne,morte ſublatis,cum maxima omnium incumberet neceſſitas Euangelij prædicandi,ſuæ Eccleſiæ nuncio remiſſo,ſegnem ac otioſam vitam ſibi cōſtituiſſe:Sicut igitur poſtea
D factũ ſcimus a Polycarpo Ioannis Euangeliſtæ diſcipulo,vt ex Aſia complures in Gallias(vt ſuo loco dicemus,)ad Euangelium prædicandum,illudq; pariter propagandum miſſi fuerint: ita nũc putamus,perſuaſione Ioannis Dionyſium Romam primum ad Clementem,inde eiuſdem conſilio in Galliam eſſe profectum. At de Dionyſio inferius ſuo loco nobis fuſius agendum erit.

IESV CHRISTI ANNVS	CLEMENTIS ANNVS	NERVÆ IMP. ANNVS.
99.	7.	1.

I. [d] Plin.lib.2.epiſt.1.

ANno Chriſti Redemptoris nonageſimonono Nerua Auguſtus tertium inijt Conſulatum, adſciuitq; ſibi collegam Virginium Rufum,quem(inquit Dio)Romanæ legiones olim Imperatorem nominauerant,minime veritus eum vel in collegam aſſumere.]laudatiſſimus hic a Pli-
E nio [d] prædicatur,quod Imperium recuſaſſet a militibus oblatum,quod eruditus & optimus ciuis eſſet;eiuſq; obitum deplorat,vt amātiſſimi patris. Quomodo autem vita functus ſit in hoc ſuo Cōſulatu agens annum octogeſimum tertium,idem deſcribit;laudatumq; ait funebri oratione a Cornelio Tacito,horum temporum viro eloquentiſſimo.

II. [e] Athanaſius Synopſi. *Euangelium Ioannis editũ.* [f] Recitat Cedr. in Nerua. [g] Epiph. hæreſ. 51.

His item temporibus, ſecundum ea quæ ab Athanaſio & alijs teſtata habentur, S. Ioannes Euāgeliſta ſuũ Euāgelium edidit. ſunt.n. hæc verba [e] Athanaſij Euāgelium ſecundum Ioannem prædicatum eſt a Ioanne Apoſtolo & dilecto,cum exul eſſet in Patmo inſula & poſtea ab eodem Epheſi editum per Caium dilectum Apoſtolorum hoſpitem;de quo Paulus ad Romanos ſcribens dicit:Salutat vos Caius hoſpes meus,& tota Eccleſia.]Fertur de eadem,re ſententia Hippolyti,[f] Epiſcopi Portuenſis & martyris in hæc verba: Ioannes Iacobi frater,cum in Aſia verbum Dei propagaret,imperāte Romæ Domitiano,in Patmum inſulam eſt deportatus. Inde à Neruā reuocatus Epheſum,conſcripto Euangelio & patefactiōne quā conſpexerat,vita exceſſit,annos natus centũ & ſex.]Poſt reſtitutionem itaque ab exilio,incerto tamen anno,ab eo ſcriptum eſſe Euangelium, Epiphanius [g] quoq; teſtatur,ſic dicens:Cogit ſanctus Spiritus Ioannem recuſantem Euāgeliũ an-

nunciare ob metum & humilitatem in ſenecta ipſius poſt nonaginta annos vitæ eius, poſt reuerſionem ipſius a Patmo.] Sed quod addit: Quę facta eſt ſub Claudio Cæſare] memoria lapſum puto, vel in codicem mendum irrepſiſſe: nam haud facile probari poteſt, quod Ioannes ſub Claudio nonagenarius ſaltem ætate fuerit. Conſentit Irenæus[a], ſcriptum fuiſſe Epheſi a Ioanne Euangelium licet quo tempore id acciderit, minime dicat. In eamdem ſententiam complures alij tũ Græcorum, tum etiam Latinorum abiere. A

a Iren. lib. 3. c. 1. & Euſeb. lib. 5. cap. 8.

III. Dixerunt alij [b] conſcriptum ab eo fuiſſe Euangelium in inſula Patmo, editum vero Epheſi. Addit autem qui hæc ſcribit Metaphraſtes, tonitrua, fulgura, atq. terrores complures eſſe factos, cum Ioannes opus aggreſſurus eſſet, perinde ac olim acciderat, cum Moyſes in vertice Sina montis legem accepiſſet; ſic dicẽs: Cum ſolutus lege exilij Epheſum eſſet reuerſurus, inſulani precibus agunt, ne recedat: quod cum perſuadere nõ poſſent, ſecundæ faciunt petitionis initium; ne ſcilicet totum ſe ipſum auferret, ſed ſe ipſum loquentem aſſiduo ſuis ſcriptis relinqueret; vtq. Chriſti Euãgelium, & ea quæ ipſe viderat de Chriſto, ſcriberet. Anouit ille; & antequam opus aggrederetur, tum ſibi, tum alijs indixit ieiunium: & Procborum ſequi iubet, ac cum eo montis aſcendit verticem, & more Samuelis rectus erigitur, & ſicut Moyſes manibus eleuatis effiguratur, & mentem a ſenſibus abſtrahit. Tuncq. horrenda tonitrua, terrores, & fulgura his ſimilia, quæ antea Moyſi legem recipienti contigerant, facta ſunt. Ad extremum tonitrua in vocem exprimuntur atque reſonat: In principio erat Verbum.] B

b Metaphraſt. apud Lip. to. 1. Doroth. in Synopſi.

Signa diuinitus oſtenſa.

IV. At non putet quis hæc contemnenda quod ab auctore haud admodum antiquo, cuius interdũ fides vacillet, tradita habeantur; vel quod apud Pſeudoprochorum hæc fere eadem ſcripta ſint [c]. Nam vt primum ratione agamus: ſi ex ſententia Pauli [d]. miniſtratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita vt non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria? Quamobrem hæc haud adeo incredibilia videri debent etiam ſi ſcripta habeantur in apocryphis: in eis enim multa vera interdum ineſſe admixta, neminem exiſtimamus negaturum. At vero non ex apocrypho aliquo, quæ ipſe ſcribit, ſibi vendicat S. Hieronymus [e]; ſed ex antiqua veraq. hiſtoria, quam citat, ab alijs fuſius explicata, ſic ſummatim recenſet: Coactus eſt ab omnib. pene tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altius ſcribere; & ad ipſum (vt ita dicã) Dei Verbum nõ tam audaci, quã felici temeritate prorumpere. Vnde & Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, cum a fratribus cogeretur vt ſcriberet, ita facturũ ſe reſpondiſſe, ſi indicto ieiunio, in commune omnes Deum deprecarentur. Quo expleto, reuelatione ſaturatus, illud procemium e cælo veniens eructauit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.] hucuſque Hieronymus; ex quibus quæ ſunt dicta ex parte firmantur. Ceterum norũt omnes qui in eius ſcriptis verſati ſunt, ipſum præ ceteris apocrypha auerſari ſolitum, nec adeo facile abſque delectu, inconſulto palato, rancida vel inſipida deglutire. Quod inſuper idem Ioannes a Domino dictus ſit filius tonitrui: Epiphanius [f] id cauſa Euangelij dictũ putat, cum de Ioannis Euangelio hæc ait: Ioannes re vera tonitrui filius per propriam ſuam grãdiloquentiam velut ex quibuſdam nubibus a ſapientiæ ænigmatibus piam nobis de Filio intelligentiam iuxta ſimilem modum perſuaſit.] Sed idem eſt nominatum eſſe filium tonitrui, quod fulmen ſicut apud Hieremiam [g], vſitata Hebræorum phraſi, filiæ pharetræ, ſagittæ dicuntur. C

c Prochor. c. 36. d 2. Cor. 3. e Hier. in præf. in Euang. Matt.

Confirmatio dictorum.

f Epiph. hæreſi. 73.

g Thren. 3.

V. Quod vero ad cauſam ſpectat, qua Ioannes permotus, eiuſmodi ſcribendi Euangelium ſubierit prouinciam: præter illam de Patmos inſulæ habitatoribus nuper aſſertam, idem Hieronymus [h], duplicem affert ſic dicens: Nouiſſimus omnium ſcripſit Euangeliũ, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis aduerſus Cherinthum, alioſq. hæreticos, & maxime tum Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſeruot Chriſtum ante Mariam non fuiſſe; vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferũt: quod, cũ legiſſet Matthæi, Marci, & Lucæ volumina; probauerit quidem textum hiſtorię, & vera eos dixiſſe firmauerit; ſed vnius tantum anni, in quo & paſſus eſt poſt carcerem Ioannis, hiſtoriam texuiſſe. Prætermiſſo itaque anno, cuius acta a trib. expoſita fuerant, ſuperioris temporis, antequam Ioãnes clauderetur in carcerem, geſta narrauit; ſicut manifeſtum eſſe poteſt his qui diligenter quatuor Euangeliorum volumina legerint.] hæc ipſe. Porro illam potiſſimã fuiſſe cauſam, vt hæreticos, qui Chriſti diuinitatem omnino negaſſent, ſcripto Euangelio confutaret, Irenæus [i], Epiphanius [k], & alii omnes affirmant. D

Cauſa ſcribendi Euangeliũ.

h Hier. de Scrip. Eccleſ. in Ioan. ca. 9.

i Iren. li. 3. c. 11. k Epipha. hæreſi. 51.

VI. Scriptum vero fuiſſe ab eo Euangelium Græce, omnes conſentiunt: tranſlatum autem antiquitus in Hebraicum, & Tiberiade in gazophylacio Iudæorum aſſeruatum temporibus ſuis, auctor eſt Epiphanius [l]; ac illud fortaſſe intelligit Papias, Euangelium ſecundum Hebræos nuncupatũ: nã de Papia hæc habet Euſebius [m]: Aliam porro narrat hiſtoriam de muliere, quæ multorum criminum apud Dominum eſſet inſimulata: quam quidem Euangelium ſecũdum Hebræos complectitur.] niſi intelligere velimus de Euangelio Matthæi, quo Nazaræi vtebantur. Illud enim ſecundum Hebræos nominare conſueuit Epiphanius, & Hieronymus, qui illud in Latinum conuertit, in quo tunc ineſſet eiuſmodi hiſtoria, quam putamus fuiſſe diuerſam ab ea quæ narratur a Ioanne [n] de muliere a Phariſeis rea adulterij conſtituta. Nam cum Papias multorum criminum dicat illam feminam accuſatam; Ioannes vero habeat vnius tantum facinoris, nempe quod deprehenſa eſſet in adulterio, inſimulatam: plane diuerſam ab illa fuiſſe, cuius nulla eſſet mentio apud Euangeliſtas, ſignificare videtur. Quod ſi vnam eamdemq. fuiſſe mulierem dicere magis placet: tunc illud affirmare neceſſe eſt, per Euangelium ſecundum Hebræos, ea ratione quã diximus, Euangelium Ioannis Papiam intellexiſſe. E

Ioan. Euangelium Græce ſcriptum.

l Epiph. hæreſi. 30.

m Euſeb. libr. 3. in fine.

n Ioan. 8.

o Epiph. hær. 24.

VII. At ſicut idem Ioannes, ſcripto Euangelio, Cherinthũ, Ebionẽ, & alios Chriſti diuinitatẽ negãtes hæreticos viſus eſt confutare voluiſſe; ita etiã duabus prioribus, quas ſcripſit, epiſtolis, aduerſus Baſilidem [o] & alios Chriſti carnem negantes, eam certo teſtimonio adſignatam & egregie

Suis Epiſtolis Ioannes Baſilidem confutat.

teſtatam

A teſtatam voluit reliquiſſe. Baſilidem igitur, & gregales eius dicentes Chriſtum non vere carnem
aſſumpſiſſe, ſed per phantaſiam apparuiſſe, ſicq. nec vere crucifixum, ſed omnia in imagine facta,
negantesq.[a] Chriſti cauſa eſſe ſubeundum martyrium, iiſdem Ioannes ſugillat epiſtolis: vt in pri a Ibidem.
mis cum ipſo exordio primæ epiſtolæ aduerſus eos eiuſmodi fortiſſimum teſtimonium ponit [b]: b 1.Ioan.1.& epiſt.4.
Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus
noſtræ contrectauerunt de Verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, &c.] ac demum:
Omnis ſpiritus, qui confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis ſpiritus, qui
ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt; hic Antichriſtus eſt, de quo audiſtis, quoniam venit; & nunc iam in
mundo eſt.] ac rurſum in ſecunda epiſtola eodem argumento, ſed breuius ſcripta: Multi, inquit, ſe-
ductores exierunt in mundum, qui non confitentur Ieſum Chriſtum veniſſe in carnem: hic eſt ſe-
ductor & Antichriſtus.] Et quod ad martyrium ſpectat, aduerſus venenum illorum dogmatum
eiuſmodi propinat antidotum, dicens [c]. Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt Filius Dei; c 1.Ioan. 4.
Deus in eo manet, & ipſe in Deo.] ac rurſum [d]: Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, d 1.Ioan. 5.
aqua, & ſanguis.]

VIII. *De Ioannis Epiſtolis.*

B Sed quod pertinet ad fidem trium Ioannis epiſtolarum: primam quidem vt Ioannis germanā
ab omnibus receptam eſſe, S. Hieronymus [e] tradit: reliquas duas, quòd in inſcriptione vtriuſque e Hieronym. de Script. Eccleſi. in Ioan.
ponatur Ioannes Senior, alterius Ioannis, quem Seniorem eſſe dictum teſtatur Papias [f], fuiſſe, nō
nullos exiſtimaſſe, idem affirmat; eadem & Origenes [g]. Ceterum quid de his ipſe ſenſerit, ad Eua
grium [h] ſcribens, hiſce verbis ingenue profitetur: Clangit tuba filius tonitrui, quem Ieſus amauit
plurimum, qui de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta potauit: Presbyter electæ Dominæ, & f Apud Euſebi. lib.3.c.vlt.
filijs eius, quos diligo in veritate. Et in alia epiſtola: Presbyter Caio cariſſimo, quem diligo in ve-
ritate.] Hæc Hieronymus inculcat, cum de Epiſcopi & Presbyteri nominibus agit, de quibus nos g Apud Euſebi. lib.9.c.19.
ſuperius. Oſtendit enim Presbyteri nomen commune fuiſſe Epiſcopis, atque adeo ipſis Apoſto- h Hier. epiſt. 85.
lis; idq. non tantum ex citatis Ioannis epiſtolis, ſed & Petri dicentis [i]: Seniores, qui in vobis ſunt, i 1.Petr.5.
obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum.] Certe quidem ſi quando ex facierum ſimilitudine
filios eodem parente genitos licuit iudicare; tres illas epiſtolas verbis, ſententijs, ſtylo, charactere
vnam eamdemq. præſeferentes imaginem; ab vno eodemque auctore eſſe conſcriptas, quiuis faci
le poterit intelligere.

IX. *De fide Epiſtolarum Ioānis.*

C In primis enim quod ad verba atque ſententias ſpectat, in multis id contigit demonſtrari; vt
cum ait [k] in prima: Non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus.] in ſecunda item:
Non tamquam mandatum nouum ſcribens vobis, ſed quod habuimus ab initio.] Rurſum in pri-
ma [l]: Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.] & in ſe k 1.Ioan.2.
cunda eamdem plane his verbis ſententiam reddit: Qui recedit & nō permanet in doctrina Chri- l Ibidem.
ſti, Deum non habet; qui permanet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet. Quod item
in prima [m]. Omnis qui ex Deo natus eſt, peccatum non facit.] in tertia idem his verbis: Qui bene m 1.Ioan.3.
facit, ex Deo eſt: & qui ex Deo natus eſt, peccatum non facit.] Et quod in [n] prima habet: Vt diliga n Ibidem.
mus opere & veritate.] eadem in ſecunda & tertia de diligendo in veritate frequēter inculcat. Dū
item in prima hæc habet [o]: Multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur Spiri o 1.Ioan.4.
tus Dei: Omnis ſpiritus qui confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis qui ſol-
uit Ieſum, ex Deo non eſt; & hic Antichriſtus eſt.] In ſecunda iiſdem pene verbis eamdem reddēs
ſententiam, ait: Multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Ieſum veniſſe in carne
hic eſt ſeductor, & Antichriſtus.] Rurſum in prima: Hęc eſt charitas, vt mādata eius cuſtodiamus:
D & in ſecunda: Hæc eſt Charitas, vt ambulemus ſecundum mandata eius.] At quæ frequens in tri-
bus illis epiſtolis facta eſt charitatis, dilectionis, veritatis inculcatio, plane declarat in duabus il-
lis epiſtolis eamdem, quæ in prima, genuinam elucere, atque perſpicue cōſpici Ioannis imaginē.

X. *De titulo primæ Epiſtolæ.*

Sed & eiuſdem eas eſſe partus Ioannis, qui Euangelium ſcripſit, maiores qui canonicorum li
brorum contexuere catalogum, tam Gręci, quam Latini, æque conſentiunt omnes, dum tres nu-
merarunt ſemper Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ epiſtolas: vt de his dubitare, ſummæ videatur
eſſe ſtultitiæ. Verum quod primæ epiſtolæ nullus inſcriptus ſit titulus; non ita factum putamus, vt
ea ſic abſque alia inſcriptione eius qui ſcripſit, & ad quos data ſit, vt ſe habet, fuerit exarata: ſed
potius exiſtimamus eius titulum excidiſſe; quippe quæ a maioribus eo titulo conſignata reperitur
vt ſic ab eis citaretur: Ioannes ad Parthos. Quomodo enim ſciſſent eam ad Parthos datam eſſe; ni
ſi titulus eum qui dedit, & ad quos fuerit data, monſtraſſet? Apud Higinum [p] enim & Auguſti- p Higin. epiſt. 1.
num [q] eo titulo ea citata epiſtola habetur. Cum autem apud Parthos Ioannes prædicauerit Euan q Aug. lib. quæ. noui teſt. q. 39.
geliū, ad eoſdem eam ipſe epiſtolam ſcripſiſſe putatur. Hæc iam ſatis de Ioannis epiſtolis. Quan-
do autem ex humanis deſierit, ſuo loco dicturi ſumus.

XI. *De obitu Apollonij Tyanæi.*

E Hoc eodem anno impoſtor ille Apollonius Tyanæus, de quo ſæpe antea mentio a nobis facta
eſt, qui magicis artibus vniuerſi Orbis oculos in ſe conuerterat, honeſta capta occaſione mitten-
di legationē ad Neruā Imp. quo exule familiariter vſus erat diſcipulum Damidem, quē conſciū
ac teſtē haberet ſuarū actionū, a ſe ablegans, ne vltimi ſui finis teſtis eſſet, occultā oppetens mortē
(quo immortalis crederetur in cælū eſſe trāſlatus) incerto exitu clauſit diē extremū. Sed hæc his
verbis Philoſtratus [r] ex Damide: Vt igitur a ſe Damidē amoueret, & ne corā teſtib. moreretur, oc r Philoſt. lib. 8.
caſionē epiſtolæ meditatus eſt, qua illū Romā mitteret ad Neruā Imperatorē: et Damis qdē cū
ab eo diſcederet; vehemēter ſe turbatū dicit, quamuis futurorum eſſet ignarus. Apollonius autem
quamuis optime ſciret quid euenturum eſſet, nihil tamen abeunti dixit, quale dicere ſolent, qui ſe
numquam amplius mutuo ſint viſuri: adeo perſuadendi cupidus erat, ſe ſemper eſſe victurum. Di
ſcedentem autem his verbis admonuit: O Damis, quamquam ſatis in te ipſo habeas philoſophiæ,
me tamen reſpice. Et de Apollonio quidem Tyanæo hactenus ab Aſſyrio Damide ſcriptum eſt.
De mortis autem genere, ſi modo mortuus eſt, nihil eſt a Damide ſcriptum. Sermones autem mul

ti varijq.

ti varijq.circumferuntur.]hæc Philoſtratus Apollonij ſtudioſiſſimus:qui & varias de eius interitu ſubdit opiniones vulgo iactatas:quas cum nec ipſe certa aſſertione confirmet;merito,vt inanes ac plane ridiculas,prætermittimus. A

XII. Verum nonniſi malo exitu eum vita functum eſſe,perfacile conijci poteſt ex [a] Luciano,dũ etiam Apollonij,tragœdiam appellat,& cum de alio mago Tyanæi diſcipulo,Erat,inquit,ex eorũ numero,qui cum egregio Apollonio Tyanæo illo verſati erant,totamq.illius tragœdiam pernouerant. Vides quanam e ſchola tibi hominẽ refero.] hæc Lucianus,vt de re omnibus nota,& amicum alloquens,qui ea omnia optime noſſet. Idemq.dum agit de diſcipulis Apollonij, qui impoſturis,incãtationibus, magijſque,& alijs malis artibus operam dabãt,ijſdemq.vita turpiſſimis, & amore puerorum infamiſſimis;qualis eorum magiſter fuerit facili coniectura poterimus aſſequi. Erant igitur impij,qui eo impudentiæ peruenere atque blaſphemiæ,vt non erubuerint Chriſtum Dominum Redemptorem noſtrum cum Tyanæo conferre: nam etſi non aliunde, certe ex fructibus vtriuſque(quo nihil eſt naturalius)qualis vterque fuerit, perſpicue cognoſci potuerit. Sed de his alias.

a Lucian.in Alexandro.
Malus exitus Tyanæi.

XIII. Eodem anno,iiſdemq. Coſſ. Nerua imperator [b] cum ſe iam ſenio fatiſcentem,& continuis morbis in dies magis magisq.langueſcentem,ac deficientem viribus conſpexiſſet,cõſulturus Romano Imperio,nulla habita ratione ſibi ſanguine coniunctorum, quem putauit virum frugi dignumq.ad habenas Imperij moderandas,M.Vlpium Traianum, Hiſpanum hominem,agentem tunc in germania cum exercitu,adoptauit in filium,ac Cæſarem nominauit. hæc cum Dio, tum Plinius pluribus proſecutus eſt ea oratione,quam pro gratiarum actione habuit in ſuo Conſulatu.ſed nos de eodem plura inferius. B

b Dio in Nerua.
Traianus adoptatus a Nerua.

IESV CHRISTI ANNVS	CLEMENTIS ANNVS	NERVÆ IMP. ANNVS.
100.	8.	2.

Obitus Neruæ.
c Dio in Nerua.

CEnteſimo iam adueniente Chriſti anno,Nerua Aug.quartum & Traiano Cæſare ſecundum Coſſ.idem Nerua Imp.ſexto Kal. Februarij morbo conſumptus [c], ætatis annos ſexaginta quinque,menſes decem,& dies totidem agens,cum imperaſſet annum vnum,menſes quatuor, ac dies nouem,vita functus eſt,ſucceſſitq. Traianus. At hic finis eſto Annalium tomi primi:auſpicaturi ſecũdum ab anno primo eiuſdem Imperatoris: vt idem annus centeſimus finis ſit primi Annalium tomi, & ſecundi principium. C

EMẽſo igitur primi ſæculi quaſi laborioſo vaſti maris itinere,opportunam ſtationem iam nacta,contrahens vela oratio conquieſcat:ita tamen,vt non otioſa conſiſtat; ſed his, quorum auſpicio e portu ſoluit,eorũdemq.ope altum pelagus enauigauit,gratias immenſas agat,eaſdẽq. iugiter repetat;ipſi nimirum Deo Patri,auctori omniũ bonorum,ac Filio,humani generis Redẽptori,ſimulq.donorum omnium largitori Spiritui ſancto,necnon & ſanctiſſimæ Virgini Dei genetrici Mariæ,vt cõciliatrici diuini Numinis:ipſi namque ſicut hæc omnia noſtra accepta ferimus, ita pariter & offerimus;vt ipſa eadem,qualiacumque ſint,dilecto Filio ſuo porrigat,vt impartita benedictione ſanctificet,illamq.pro munere gratiam poſcat,vt ipſe ſit nobis portio in terra viuentium. Amen. D

ANNALIVM TOMI PRIMI

FINIS.